DIONYSII

LAMBINI MONSTROLIENSIS REGII PROFESSORIS,

IN

Q. HORATIVM FLACCVM EX FIDE ATQVE AVCTORITATE COMPLVRIVM LIBRORVM MANV-*scriptorum à se emendatum, & aliquoties recognitum, & cum diuersis exemplaribus antiquis comparatum, multisq; locis purgatum,*

Commentarii copiosissimi & ab auctore plus TERTIA PARTE POST PRIMAM EDITIONEM AMPLIFICATI.

Editio postrema.

FRANCOFVRTI AD MOENVM
Ex officina Typographica Andreæ Wecheli.
M. D. LXXVII.

IN Q. HORATIVM FLACcum, postremo à D. Lambino editum, Germanus Valens Pimpuntius, in Curia Parisiensi consiliarius Regius.

Lambinus Calabro in saltu mala gramina, & umbras,
Scabritiem, dumi horrorem: quæ plurima siluæ
Monstra ferunt paullo ante noua compescuit arte,
Atque Venusinas segetes, & sentibus arua
Obducta, atque situ Dauni squallentia rura
Erudiit, rastris, ferro, insectatus aratro:
Montibus ut Calabris quondam pater Ennius hortos,
Emeritus sic Lambinus sua præmia palmæ.
Nec satis hoc illi, nec brachia fessa remisit,
Expertus generosa magis quo sunt sola, plureis
Culturæ reuocare vices, impendia, curas.
Acrius ergo auido incumbens superata labore,
Atque iterata nouo, vicit, domuitq; colendo,
Proscidit, offregit terram, effregitq; rebellem:
Respondet votis totiésque exercita tellus.
Saluete Ausonides nymphæ, saluete Camœnæ
Dauniades: multùm tu magna Venusia salue:
Luce noua, tantóque alacres gaudete nitore:
Lambinum circumfusæ lustrate choreis,
Sacráque odorata circumdate tempora lauro.
Lambinus maneis vestri arcessiuit alumni,
Pæonio Elysia cantu de valle reductos.
Dimidia iam parte sui tabescit ademta,
Conclamátq; gregem vmbrarũ in cõmunia damna
Pindarus, & frustra se abeunti opponit amico.
Hinc procul ò queis nec nymphæ, nec carmina cordi:
Ecce audita mihi reserari ianua Ditis,
Cantatáq; domus Hecates sæua ora dehiscunt:
Auditúrque inuita senis renatare carina.
Prosequitur clamor reuocantum, & sæuit in auras.
Me tellus tremefacta quatit specubúsque remugit
Aduentante vmbra, Flaccóq; Acherunte remisso:
Interpres suus arcanis, en, ora resoluit,
Viua obscura prius pandens orcula voce.
Non tamẽ hanc Lambine, tibi laudem æquus Apollo
Inuidet, insignem vel qua te reddidit, artem.
Sic prius Hippolytum superas reuocarat ad auras:
Sic Deus omnipotens, Bacchi matérque, patérque
Bis nati fuerat. proprium mutarat eburno
Sic humerúmque Pelops: Æsónque recoctus aheno
Prodierat magico. dupliceis compendia magna
Excipiunt ortus, & fortunata sequuntur
Fata quidem tantis numquam contraria fatit.

IN EVNDEN IO. AVRATVS Lemouix, poeta Regius, Græcus & Latinus.

Linguarum populis cum lis foret orta duarum
Hicque suos vates diceret, ille suos:
Multos Græcia se lyricos iactabat habere,
Flaccum vix vnum cum sua Roma daret.
Verba notat Nemesis, Græcosque redegit ad vnum,
Esset vt hinc Flaccus, Pindarus inde super.
Sed tamen & Flaccus longo corruptus ab æuo,
Fœdatúsque situ, iam periturus erat:
Non tulit hoc Nemesis, formam suménsque virilem
Lambini, ambrosiæ sparsit odore senem.
Protinus excussa, serpentis more, senecta
Splendet, in exuuiis luxuriátque suis.
Hoc tibi nunc debent Latiæ, Lambine, Camœnæ,
Æmula quòd Graiæ stant sua plectra lyræ.

IN EVNDEM IO. PASSEratius, Trecensis.

Olim Philippos, busta gentis Martiæ,
Tuo imbuisses, docte Horati, sanguine:
Ni te per hosteis nuntius celer deûm
Denso pauentem sustulisset aëre.
Et nunc Camœnæ, pars tui præstantior
Caliginosa nocte premerentur, nisi
Alter disertus ales, Atlantis nepos,
Lambinus, atro vindicasset à situ.

IN EVNDEM ANTON. Valetus Iunianensis, Lemouix.

Quem nuper tersum edideras, Lambine, poëtam,
Nunc fretus Genio viuidiore, iterum
Pæne recens placidas erumpere gestit in auras,
Lucis & vsura liberiore frui.
Namq; manu extrema, extremáq; incude recusus,
Et nactus limæ munera cara tuæ,
Nunc totus nitet, & vectus maioribus alis
Euolat à mendis integer & maculis.
Hunc ego dum cerno tam pulcro exire decorum
Cultu, sic tua me docta Minerua capit,
Vt, nisi sint Flacci plana omnia, & integra, sanctè
Iurarim hac Flaccum præripuisse tibi.

D. LAMBINVS

CAROLO NONO, GALLORVM REGI POTENTISSIMO, ET CHRISTIANISSIMO.

S. P. D.

SI quis vmquam puer excelso loco natus, Carole Rex Christianissime, domesticis rerum fortiter, iustè, præclaréque gerendarum exemplis abundauit: eorum profectò tanta tibi copia suppetit, vt, siue Franciscum I. auum tuum, siue Erricum II. patrem spectes, fortissimos potentissimósque Reges, ad quascumque illorum actiones propè diuinas, atque immortaleis mente & cogitatione te conuerteris, maximi, latissimíque laudis, & gloriæ campi sese tibi aperire, atque explicare videantur. Nam tot res, & tantas domi, forísque gesserunt, tot populis iustum bellum intulerunt, tot supplicibus præsidio, salutíque fuerunt, tot vrbeis expugnarunt, tam longè, latéque regni Gallici fineis protulerunt, leges tam vtileis, támque salutareis sanxerunt, vt si tu, cùm ætate processeris, eorum vestigia persequi, aut etiam cum illis certare volueris, non sit metuendum, ne non, quanto illi superioribus Regibus præstiterunt, tanto tu illis facilè antecellas. Atque arteis quidem, ac virtutes eorum bellicas cùm ætas nostra, patrúmque nostrorum admirata est, tùm omnium gentium, posterorúmque sæculorum litteræ celebrabunt. neque verò de ciuilibus, aut vrbanis, quarum hereditas, atque imitatio æquè, atque illarum, ad te pertinet, posteritas vmquam conticescet. sunt enim magno, excelsóque animo dignissimæ: sunt grauitatis, sapientiæ, pietatis, iustitiæ, liberalitatis, amoris in Gallorum ciuitates plenissimæ. sed, vt ex his, eas, quæ ad iuris æquabilis descriptionem, quæ ad iustitiam, quæ ad religiones, ac cæremonias pertinent, prætermittam, vellem mihi tanta suppeteret orationis facultas, vt singularem Francisci, aui tui (cuius nomen vigebit memoria hominum sempiterna) in viros eruditos beneuolentiam, ac liberalitatem meritis laudibus efferre possem. Quantis enim præmiis illos inuitauit? quot, & quantis muneribus cumulauit? Neque verò in Gallos tantùm, hoc est in suos, ita animatus fuit, verùm etiam exteros, atque adeò multo impensius, omni beneficiorum genere auxit, atque ornauit. Ex quo factum est, vt ex omnibus terrarum oris, ac partibus viri Hebraicarum, Græcarum, Latinarum litterarum scientia clari, philosophi, iurisconsulti, poetæ, rhetores præmiis amplissimis excitati in Galliam tuam conuenirent. Muta tum erant ab illis litteris, à liquida & germana philosophia, à veterum, & probatorum auctorum vocibus, Lutetiæ gymnasia: vigebant in eis ineptæ verborum captationes, & concertationes: inanes, & spinosæ quæstiunculæ ponebantur: fallaces, & minutæ conclusiunculæ contorquebantur: disputationibus anilibus, barbaris nominibus, ac vocibus, impolitissimorum librorum lectione omnium gymnasiorum parietes personabant. meræ nugæ, meræ ineptiæ, mera barbaries docebatur. Ignoti erant Homerus, Pindarus, Æschylus, Sophocles, Euripides: ignoti Plato, Xenophon, Aristoteles, Theophrastus, Plutarchus: ignoti Herodotus, Thucydides, Polybius, Diodorus, ceteri Græci scriptores omnes. linguæ Latinæ elegantiam, &

munditiem, incorruptum Latini sermonis vsum nemo nouerat, nemo docebat. Hebraicæ, & Græcæ linguæ ne elementa quidem erant nota, omni elegantiore, & puriore doctrina, omnibus Græcorum, & Latinorum melioris notæ scriptorum monumentis carebamus. Piget, pudétque referre quanta tum omnium bonarum artium ignoratio Galliam tuam obsessam teneret: quantis tenebris populus tuus circumfusus, ac pæne dicam, sepultus esset. Exortus est Franciscus ille, auus tuus, humanarum litterarum, omniumque ingenuarum artium, ac disciplinarum verißimo cognomento parens appellatus: qui rus merum, qui fœdam barbariem, qui graue virus, qui crassas tenebras è scholis, ex vrbibus, è tota Gallia suo splendore depelleret, fugaret, dißiparet: sermonis Hebraici, Græci, Latini, omnium artium honestarum, & reipublicæ vtilium studia in hominibus ingenio præstantibus commoueret, atque excitaret. Id autem hac ratione assecutus est. Lutetiæ duodecim doctores partim Gallos (in quibus erant illa Galliæ tuæ ornamenta, Franciscus Vatablus, P. Danesius, Iacob. Tusanus, Dion. Coronæus, Orontius Finæus) partim aduenas (in quibus erant Bart. Latomus Germanus, Ioan. Poblatius Hispanus, Agathius Guidacerius, Paullus Paradisus, vterque item Hispanus, Ioan. Stracelius Flander, Vidus Vidius Florentinus,) proposito, atque attributo eis honestißimo præmio instituit: quorum alij mathematicas arteis, alij Hebraicas litteras, alij Græcas, alij Latinas, alij philosophiam ex ipsis fontibus haustam, alij artem medendi, & maxime eius partem eam, quæ chirurgice à Græcis appellatur, publicè docerent. Francisco succeßit Erricus, dignißimus patre filius, pater tuus, rerum domi, forísque gestarum gloria clarißimus: qui patrem cùm ceteris rebus omnibus pæne vestigiis ipsis persecutus est, tùm eximio in litteratos, & eruditos homines amore, ac studio cum illo certauit: atque in eorum, qui vel excesserant è vita, vel alioqui sua sponte docendi munere defuncti fuerant, locum viros ingenio, doctrináque præstanteis substituit, P. Gallandium: Iacob. Siluium, Iac. Gopylum, Pet. Ramum, Adrian. Turnebum, Fr. Vicomercatum, Ioan. Auratum, Paschasium Hamelium, Ioan. Calignium, Ioan. Penam, Io. Mercerum, Bertinum Comitem, Rod. Bainum Britannum, Io. Quinquarboreum. Ita vtroque regnante artes, litteræ, disciplinæ omnes in Gallia floruerunt. Nam armorum quidem, rerúmque bellicarum gloria iampridem ceteris nationibus aut pares, aut etiam superiores eramus: litterarum autem, atque artium libero dignarum laudibus antè quàm Franciscus auus tuus regnum obtineret, certè vincebamur. At nunc iidem Francisci aui tui, & Errici patris beneficio ita litteras amplexi sumus, vt non modò iam cum Germania, (quæ discentium, atque eruditorum multitudine semper abundauit, neque minus vmquam litterarum, quàm armorum cupiditate, studióque flagrauit:) verùm etiam cum Italia, (quæ cùm viros acumine ingeniorum, sollertiáque iudicandi præstanteis gignere existimatur, tùm Latinarum quidem litterarum hereditatem quodam veluti gentilitatis iure sibi vendicauit: Græcarum autem posseßionem quasi vacuam, & caducam euersa, ac deleta Græcia celeriter occupauit,) vltro pedem conferre, atque in certamen descendere audeamus. Hunc igitur ingeniorum cultum, hanc humanitatem, hanc optimarum artium celebritatem, quam ab auo, & patre tuo consecuti sumus, tuæ personæ decórum est, Carole, tuis maioribus dignum: ei spei, quam de te habemus, consentaneum, te studiosè tueri, diligentérque conseruare. Non enim credibile est, te ita dicturum, satis esse, si artis militaris, & bellicæ gloriam tibi ab illis relictam retineas: de vrbanis, & ciuilibus artibus non esse tibi magnopere laborandum. Nam primùm, quarum artium exercitatio

tuis

tuis maioribus tantopere fuerit probata, eas te arteis improbare, amplitudinem, ac maiestatem tuam non decet: deinde ne te quidem præterit, vt pote, à præstantissimis doctoribus, ac magistris institutum, optimisque præceptis imbutum, &, quod caput est, naturæ bonitate valentem, scientiam inscientia, sapientiámque insipientia longè esse potiorem, ac præstabiliorem: neque esse consentaneum, cuius Regis populus aureis habeat tereteis, eruditas, & purgatas, ingeniúmque doctrina expolitum, eum Regem, litterarum, & scientiæ suauitatem neque auribus sentire velle, neque cogitatione comprehendere, ac percipere curare. Neque porrò existimo, tibi id probatum iri, quod de Alexandro magno Philippi Macedonum Regis filio scriptores locupletes memoriæ prodiderunt, illum ita animo fuisse affectum, vt, quoties Philippus aut vrbem aliquam nobilem cepisse, aut prœlium secundum fecisse, aut victoria aliqua denique potitus esse nuntiaretur, non admodum lætè ferret, suísque æqualibus diceret: patrem nihil magni, præclaríque, quod gereret, sibi relicturũ, existimãs, quanto plureis vrbeis Philippus expugnasset, quantóque plureis victorias peperisset, tanto se aut pauciores rerum à se gerendarum occasiones habiturum, aut sibi pauciora, quæ subigeret, ac domaret, reliqua futura. Quamuis enim esset hoc insigne, & luculentum eius animi magnitudinis, & gloriæ cupiditatis argumentum: si fortitudinem tamen non corporis viribus, sed animi robore metimur: &, si altitudinem animi non in fortunæ temeritate, neque in militum lacertis, sed in animo inuicto positam esse arbitramur: & si solidam, verámque gloriam non in expugnandis vrbibus, neque in propagandis imperij finibus, sed in cohibendis, & comprimendis animi motibus, rebúsque secundis moderatè, sapientérque ferendis locatam esse existimamus: fuisset illud profectò multo certius magnæ ad virtutem futuram indolis Alexandri signum, primùm secunda Philippi patris fortuna, victoriísque lætari: deinde rationem inire, quemadmodum tot ciuitates, tot populos, tantum regnum sapienter iustéque moderari posset, quàm in incerto belli euentu, spem gloriæ suæ collocare. Nam, cùm duæ sint artes potissimùm, in quarum studium reges incumbere, quas perdiscere, in quibus versari vel soleant, vel debeant, vna militaris, & bellica, per quam hostilis, & externa iniuria propulsetur: altera ciuilis, & vrbana, & quodammodo togata, per quam ciuitates optimis legibus institutísque temperatæ, concordia, otio, opibus, virtute floreant: dubitari non debet, quin ea, per quam populis vita beata quæritur, & cuius causa prior illa est comparata, longè illi sit anteponenda. Bella enim non nisi necessariò suscipiuntur: neque quisquam est, nisi immani planè ingenio præditus, qui non per disceptationem, ac rationem, quàm per vim, & ferrum ius suum obtinere malit. Cùm illud non licet, ad hoc decurritur, vt iniuria ferro repulsa, iure nostro armis recuperato, victoria bello parta, otio, pacéque potiamur. Quemadmodum autem nauis gubernator ad cursum secundum, medicus ad ægri salutem suas omneis curas, & cogitationes refert: sic bono principi, eorum, quibus præest, vita beata proposita debet esse, vt illi fortunæ bonis sint locupletes, & copiosi: viribus corporis valentes, ac robusti: omnibus animi virtutibus instructi, atque ornati: gloria, famáque præstantes, & clari: quæ tum denique contingere solent cùm Reges sedulò dant operam, vt sint ipsi bellicosi simul, & sapientes: cumq; sapientiæ, iustitiæ, pietatis æquè, atque artium bellicarum cupiditate, studioque ducuntur. Itaque antiquissimi illi poetæ non aliam (opinor) ob causam Palladem armatam finxerunt, quàm, vt significarent in Regibus, & rerumpub. moderatoribus bellicam virtutem cum sapientia coniunctam, & copulatam esse oportere. Quam rationem secuti prisci illi heroës in disciplinam hominum eruditorum, longóque vsu peritorum filios suos studiosè

diosè tradebant: & Reges ipsi doctos viros, & sapienteis in comitatum, amicitiámque suam cupidissimè recipere solebant. Sic fortissimum illum Græcorum Achillem Pelei Thessalorum Regis filium à Chirone Centauro puerum eruditum esse litteris proditum est: & eidem iuueni ad Troiam profecto Phœnix ait apud Homerum se comitem, & custodem iccircò à patre esse additum, vt illum efficeret oratorem verborum, actorémque rerum. Summus ille Atheniensium contionator Pericles, qui annos quadraginta doctrina, consilio, eloquentia dicitur Athenis præfuisse, priusquam ad rempublicam accederet, ab Anaxagora Clazomenio fuerat institutus: Timotheum, Cononis præstantissimi imperatoris filium, Isocrates: Epaminondam Lysis Pythagoréus: Alexandrum magnum Aristoteles erudierunt. Agesilaum Xenophon: Philolaum Archytas Tarentinus: Dionem Plato Atheniensis docuerunt. Sapientum autem consuetudinem, & amicitiam à Regibus esse appetitam testimonio sunt Solon, & Anacharsis: quorum alterius sermone, & congressu magnopere Crœsus est delectatus, atque adiutus: alterum cùm Darius litteris & promissis inuitasset, nihil profecit: testantur Plato, & Aristippus, qui cum Dionysio vixerunt: & Callisthenes, qui cum Alexandro: alij denique quàm plurimi. Iam verò in ijs, qui sapientiæ, doctrinæq; laudibus clarent, non postremum locum poëtæ videntur obtinere. Quin si verum quærimus, vel iidem fuerunt olim poëtæ, & philosophi: quem in numerum referre licet Orpheum, Amphionem, Musæum, Homerum, Hesiodum, Solonem, Phocylidem, Xenophanem, Parmenidem, Epimenidem, Empedoclem, Platonem: vel; si qui Philosophi à studio poëtico fuerunt remotiores, quales sunt posteriores, ij, nisi poëtarum auctoritate, ac testimonio sua decreta confirmarent, ac fulcirent, à periculo ruinæ non procul abessent: vt omittam, quòd plerique ex his ad vitam benè, & sapienter instituendam non multùm adiumenti videntur attulisse: At ex poetis (eos excipio, qui nihil præter voluptatem lectoris quærunt) vix vllum reperias, qui non aut à vitio quidem, turpitudinéque animos auocet, ad virtutem autem, & honestatem excitet, atque acuat: aut mores corruptos emendet, & corrigat: aut res vel temperanter, moderatéque factas, vel magnificè, fortitérque gestas immortalibus laudibus efferat, atque ad sempiternam memoriam consecret: aut illustria virtutum exempla ex omni antiquitate repetita huius ætatis hominibus suppeditet: aut homines calamitosos, & grauibus fortunæ casibus afflictos soletur, atque extollat. Quis philosophus vmquam vel distinctius, quid sit virtus, quid vitium: quid turpe, quid honestum, disputauit: vel planius honesti pulchritudinem, inhonesti deformitatem: sapientiæ vim, & vtilitatem, insipientiæ imbecillitatem, atque incommoda disputando demonstrauit, quàm Homerus diuinis suis carminibus ante legentium oculos constituit? quis hominum mores, & motus: quis animantium naturas: quis sola terrarum: quis æstus, & fluctus marinos: quis ventorum flatus: quis nauigandi pericula, tempestatésque aduersas: quis temporum varietates: quis prœliorũ imaginem: quis vrbium oppugnationes: quis acies instructas: quis imperatorias virtutes: quis rationem moderandorum animorum: quis formam benè moratarum ciuitatum: quis denique omnium rerum, quæ hac vniuersitate continentur, varietatem illustrius vmquam Homero depinxit? Quid ceteros poetas, Epicos, Lyricos, Tragicos, Comicos persequar: quorum vel nomina cõmemorare longum sit? sed tamen quantum ex singulis generibus fructum, quantáque cum voluptate coniunctum percipiunt, qui in talium scriptorum lectione versantur? Quid, quòd poetæ principibus, & regibus, atque adeò diis immortalibus cari fuisse dicuntur? vt Castori, & Polluci Simonides: Apollini Pindarus: Polycrati Samio Anacreon: Æschylus, & Simonides

monides Hieroni: Dionyſio Siculo Polyxenus: Euripides Archelao: Scipionibus, & Catoni maiori Ennius: Scipioni Africano minori, & Lælio Sapienti Lucillius: Memmio Lucretius: C. Cilnio Mæcenati, M. Vipſanio Agrippæ, Cæſari Augusto Virgilius, Varius, hic, quem tibi nunc donamus, Quinct. Horatius Flaccus. Pittacus Alcæo, à quo fuerat non ſolùm verſibus, & ſtilo violatus, verùm etiam armis, & ferro appetitus, cùm ille in poteſtatem ſuam veniſſet, iniuriam acceptam remiſit, atque ignouit: C. Iulius Cæſar eadem lenitate, & clementia vſus C. Valerio Catullo, à quo fuerat petulantiſsimis, & contumelioſiſsimis verſibus laceratus, ſecum redeundi in gratiam poteſtatem fecit. Eundem Catullum Manlius Torquatus, Tibullum Valerius Meſſalla, ſingulari beneuolentia complexi ſunt. Sed quorſum tam multa de litteris, philoſophis, ac poetis? vt primùm oſtendam, clariſsimorum, & ſapientiſsimorum principum, regúmque, atque imperatorum factum, & inſtitutum, Franciſci I. aui tui, & Errici II. patris, Regum maximorum, iudicio eſſe comprobatum: deinde vt te ſponte tua currentem ad parem in litteras, & litteratos voluntatem, ſimiléque ſtudium excitem: poſtremò vt, quem poetam C. Cilnius Mæcenas, eques Rom. nobiliſsimus: M. Vipſanius Agrippa, dux exercitus clariſsimus: Cæſar Auguſtus, princeps fortunatiſsimus, plurimi fecerunt, vehementérque dilexerunt, cuiúsque conſuetudine, & ingenio, & moribus plurimùm delectati ſunt, eius ſcripta, multorum quidem ſæculorum auctoritate comprobata, ſed temporum, litteris inimicorum, culpa, valdè deprauata: quæ nunc ad te defero quàm plurimis locis non ſine meo magno labore, ac ſudore propemodum ſuæ natiuæ integritati reſtituta, ac mendis fœdiſsimis perpurgata, iuſtiſque commentariis à me explicata, atque illuſtrata, eo vultu accipias, eóque animo complectare, quo vultu, & quo animo Franciſcus auus tuus, quo Erricus pater, ſapientiſsimi Reges, genus hoc ſcriptorum accipere, atque amplexari ſolebant. Enimverò Carole non ego ad te poetam aliquem vnum de multis affero: ſed poetam omnibus ſuis numeris perfectum, atque abſolutum: ſummum, atque adeò ſolum, in tota lingua Latina Lyricum: Satyrarum ſcriptorem præſtantiſsimnm, atque excellentiſsimum: multiplici, & varia rerum copia refertum: illuſtri verborum ſplendore illuminatum: ſententiarum pondere grauiſsimum: ſcribendi elegantia politiſsimum, ac puriſsimum: orationis figuris ornatiſsimum: in cudendis nouis vocabulis ſine inuidia feliciſsimum, ſine vituperatione audaciſsimum: in Græcorum loquendi generibus imitandis & cum prudentia, iudicióque liberrimum, ac ſolutiſsimum: & cum libertate, licentiáque cautiſsimum, ac prudentiſsimum. Nemo vmquam Latinorum iuſtitiam, fidem, continentiam, parſimoniam, religionem, patientiam paupertatis, contemtionem rerum humanarum laudauit ornatius: nemo iniuſtitiam, perfidiam, libidinem, auaritiam, luxuriam vituperauit acerbius: nemo ad ſubeunda pro patria pericula, atque ad mortem pro libertate oppetendam inflammauit ardentius. Nemo neque ad virtutem acrius excitauit, neque à vitio grauius reuocauit: nemo bellorum ciuilium calamitatem miſerabilius deplorauit: nemo neque amores cantauit mollius ac tenerius, neque tempeſtiuorum conuiuiorum hilaritatem deſcripſit floridius: nemo hominum ſuæ ætatis mores carpſit vrbanius. dies me deficiat, ſi huius poetæ virtutes poeticas non modò perſequi, & commemorare ſcribendo, aut diſtinguere partiendo, ſed etiam recordari cogitando, aut notare coner obſeruando. Quòd ſi poeta omni laude cumulatus, omnibúſque ſuis partibus abſolutus, & perfectus ille eſt, qui voluptatem, & delectationem lectoris cum vtilitate, fructúque coniunxit: ſine controuerſia ceteris omnibus poetis Græcis ac Latinis (Homero

excepto) Q. Horatius Flaccus meritò est anteponendus: in quo sic dulcedo cum vtilitate certat: ita suauitas grauitati par est, vt, si detracta voluptate, ac dulcedine, sola grauitas, vtilitásque spectetur, hæc lectorem in legendo retinere queat: contrà si quis demta vtilitate, solam versuum dulcedinem, ac iucunditatem sequatur, hæc eum sua illecebra captum, vt in se continenter affixus inhæreat, pellicere posit. Ex his autem commentariis cum ipso Flacco coniunctis, cùm duo corpora fecissem, quorum alterum ad carminum: alterum ad sermonum libros pertinet: eam potißimùm partem tibi dicandam esse iudicaui, quæ propterea quod & ordine prior, & argumenti, rerúmque amplitudine elatior atque grauior, & verborũ splendore illustrior, atque ornatior, & concinnitate venustior, ac floridior, & varietate ipsa gratior, ac iucundior est, tuæ ætati simul & maiestati magis conuenire videbatur. Vale, & regna, Idib. Aprilis anno CIↃ. IↃ. LXXI. *Lugduni.*

IO. MALVDANVS
DE DIONYSII LAMBINI MONSTROLIENSIS
IN QV. HORATIVM FLACCVM
COMMENTARIIS.

Lippus scire, suos oculos quæ fata manerent
Olim, cùm cuperet, vatem ipse adiisse Sabellam
Fertur anum Flaccus, notam sibi: (haruspice saluus
Arboris hac casum, fulménque, lupíque cruentum os,
Funestas pesteis euaserat, atque Philippos)
Talia respondit motâ vates anus, vrnâ:
DVRA PARENS GENVIT TE LIPPVM FLACCE: NOVERCA
DVRIOR AT VENIENS ÆTAS TIBI LVMEN VTRVMQVE
ERIPIET: TENEBRIS FIES ET TVRPIS OBORTIS.
NEC TEIPSVM AGNOSCES, NEQVE COGNOSCERIS AB VLLO
INTEGER: HAVD TAMEN HAC ÆTERNVM LVCE CAREBIS.
NAM TER QVINGENTAS, SEXAGINTAQVE VBI MESSEIS
PROTVLERIT TITAN: RAPTVM COLYRIA LVMEN
INLITA RESTITVENT. DISCVSSIS ERGO TENEBRIS
NEC LIPPVS, NEC CÆCVS ERIS: TIBI, ET OMNIBV' NOTVS
TVNC ERIS: ET PVLCRO SPLENDESCES INTEGER ORE.
MVLTÓQVE EXSTABIS, QVAM PRIMO INLVSTRIOR ÆVO.
Verum dixit anus. sunt hæc colyria chartæ.

IDEM LECTORI S. D.

EVM tibi poëtam cõmendare non debeo, humanissime lector, vel cuius lectione omnes
homines eruditi plurimùm delectantur, vel qui suis ipsius virtutibus, atque ornamentis
satis commendatur: quamobrem commentarios in eum olim scripserim, nunc in lucem
proferam, rationem tibi fortassis afferre debeo. Non te morabor pluribus. Ego hunc
poëtam partim mea sponte; partim doctorum virorum iudicium secutus, adolescens in
primis amaui, sempérque libentissimé legi: neque me ab eius lectione vel iuris ciuilis stu
dia: vel potentiorum amicorum conuictus, & consuetudo: vel longinquæ, ac diuturnæ
peregrinationes vmquam abstrahere potuerunt. Sed, cùm in hoc scriptore mihi plera-
que partim aliquanto obscuriora, neque satis ab iis, qui eum explanandum susceperant, declarata: partim iniu-
ria temporis deprauata, quæ sine ope codicum manu scriptorum restitui non possent, esse viderentur: nihil mi
hi tum quidem dabatur aliud, quàm vt sperarem me talium librorum copiam aliquando habiturum: intereà ve
rò è philosophis, ac poëtis Græcis, & Latinis, ex antiquitatis Rom. monumentis: ex Athenæo, Pausania, Suida,
Stobæo, ceteris, ea, quæ ad hunc poetam lucis aliquid afferre posse mihi viderentur, studiosè colligere, ac no-
tare non desinebam, vt iis vnà cum amicis vterer, non vt ea diuulgarem. Profectus sum tandem in Italiam cum
viro clarissimo, Franc. Turnonio Cardinali. Romæ cùm eam, quam votis, ominibúsque anteà expetiueram,
veterum librorum copiam nactus essem, non putaui mihi oblatam de hominibus bene merendi occasionem,
mea negligentia è manibus amittendam esse. Itaque vetera, quotquot potui, exemplaria vndique corrogata,
alia eorum voluntate, quorum erant, in deuersorium meum transportanda curaui: alia, quia è suis locis auferre
nefas erat, suis quæque in bibliothecis inspexi, & consului. In bibliotheca Pontificis Rom. Vaticana, quæ mi-
hi beneficio Gulielmi Sirleti, & Hieronymi eius fratris, & Federici Brutij, quoties mihi commodum erat, pa-
tebat, quinque libros antiquissimos, manúque scriptos reperi. Donatus Iannoctius Florentinus vnum qui fue
rat amplissimi, atque ornatissimi viri Rhodolphi Cardinalis, eóque mortuo cum aliquot aliis Græcis, ac Lati-
nis ad ipsum testamento peruenerat, mihi commodauit. A Gabriele Faerno, homine candidissimis moribus,
vnum item commodatò accepi. Accesserunt duo quorum alter erat Raïnutij Farnesij clarissimi Card. typis
ille quidem excusus, sed cum antiquissimis, atque optimis codicibus comparatus, atque ex eorum fide, ac testi
monio quamplurimis locis emendatus: alter Ludouico Vrsino Farnesiorum consobrino, adolescenti puden-
ti, ac probo, ab Annibale Caro donatus fuerat: in quo desiderabantur sermonum libri. Horum vtriusque mihi
facta à dominis copia est, opera Fuluij Vrsini, hominis eruditissimi. Postremò mihi ex Italia reuerso, commen-
tariis meis iam absolutis, liber item calamo scriptus, vetustissimus à Io. Tornesio, typographo Lugdunensi, nu-
per insperãti Lugduni oblatus est. Cum his igitur singulis libris cœpi Romæ attentissimè, atque accuratissimè
vnum exemplum Horatianum typis descriptum conferre: contuli: lectionis varietatem, librorúmque dissen-
sionem conferendo notaui. Non est huius temporis, aut loci, lector erudite, pluribus verbis tibi commemo-
rare, quantum mihi à vulgatis reperti sint discrepare. suis quæque locis vel per te, vel me indicante cognosces.
Hoc tantùm in præsenti fatebor, me, hac tanta dissensione, ac discrepantia animaduersa, spe, animóque multo
maiore ad commentarios meos informatos iam, seu potius inchoatos, quàm primùm absoluendos me contu-
lisse, vt, si doctorum virorum iudicio digni essent, qui in manus hominum peruenirent, vtilésque studiosæ iu-
uentuti futuri viderentur, in publicum prodirent: sin minus, Qu. Horatius Flaccus saltem & antiquorum li-
brorum auxilio, & mea opera restitutus quodam modo reuiuisceret, ac renasceretur. Nunc de commentariis
meis, quid te ab eis exspectare velim, quidque in eis conficiendis secutus sim, pauca dicam. Primùm Hora-
tium ipsius auctoris sententia studiosissimè inuestigata, & perquisita, similibúsque locis inter se comparatis,
explicaui, ac declaraui: Deinde, quæcumque mihi visus est à poetis, & philosophis Græcis, qui quidem exstent,
sumsisse, aut mutuatus esse, ea è fontibus petita, tuis oculis optima fide subieci: Tùm, quæ ad Græcorum hi-
storias, fabulásque pertinent, etiam ea è Græcis ipsis, & poetarum Græcorum scholiastis excerpta, tibi propo-
sui, tibique produxi: neque solùm produxi, verùm etiam Latinè omnia ferè reddidi. Præterea Græca omnia lo
quendi genera, in quibus creber, & frequens est Horatius, diligenter obseruaui, notaui, indicaui: vim, pon-
dus, elegantiam verborum ostendi: Horatianam Latinè loquendi rationem cum optimorum Latini sermonis
auctorum Plauti, Terentij, Lucretij, Catulli, Ciceronis, Cæsaris, Sallustij, Virgilij, Tibulli, Propertij, T. Liuij lo-
quendi consuetudine congruere demonstraui. Præterea si qua verba lectiora, aut si qua loquendi genera con-
cinniora sæpius, & pluribus locis ab eo esse vsurpata animaduerti, ea diligenter collecta, sub vno quasi aspectu,
quàm aptissimo potui loco, vt adolescenteis quærendi labore leuarem, collocaui. Postremo per quàm multos
auctorum Græcorum, & Latinorum locos quasi aliud agens, occasione tamen oblata & corruptos restitui,
& obscuros declaraui

Rectam autem vocum scribendarum rationem, quam orthographiam Græci nominant, eam sum secutus,
quæ plerisque doctissimis ætatis nostræ viris probatur, quæque in veteribus, & fide dignis marmoribus repe-
ritur. exempli causa hæc nomina, sic typis describenda curaui, *Mæcenas*, *Paullus*, *Messalla*, *Sulpicius*, *Mucius
Scæuola*, *Hirtius*, *Cascellius*, *Pætus*, *Calpurnius*, *Tiberis*, *Etruscus*, *Brundisium*, *Aricia*, *&c.* Tùm hæc, hoc modo,
silua, *hiems*, *sæculum*, *mæror*, *& mæreo*, *cælum*, *hædus*, *nuntius*, *conuicium*, *otium*, *auctor*, *edera*, *heres*, *cinus*, *&c.* Tum
hæc, quæ ab vno veluti fonte manant, cum diphthongo æ. *fætus*, *fænus*, *fæcundus*, *fæmina*, *fænum*. hæc autem, quæ
è Græca voce ποινὴ nata sunt, cum dipthongo œ. *pœna*, *pœnitet*. illa autem *pæne*, *pænuria*, *cum diphth. æ.* non quòd
alia eorum sit origo, sed quòd talem scripturam confirment antiqua monumenta, veterésque membranæ. In
his porrò *sumsi*, *contemsi*, *comsi*, *promsi*, *demsi*: *sumtus*, *contemtus*, *comtus*, *promtus*, *demtus*: & in his *emtus*, *ademtus*,

exemptus

exemtus, interemtus, peremtus, primùm antiquissimi Grammatici auctoritatem: deinde rationem, ac veritatem ipsam sum secutus. Marij igitur Victorini, qui Ælij Donati fuit æqualis, hæc verba sunt in lib. de orthographia. *Nam hiems, & sumpsit, & insumsit, & demsit, sine dubio per m.s. scribetis: &, quando in harum vocum mentionem incidimus, nec consumptum, nec emptum, nec redemptum, nec temptat, nec attemptat, & similia istis, per p.t. scribetis vitiosè, sed, vt ego scripsi, iuxta m.t. ponetis.* Multum quidem apud nos valere debet tanti Grammatici sententia, atque auctoritas: sed, si quis huius scripturæ rationem quoque flagitabit, ea verò est in promptu posita, miniméque obscura. Sed priusquam progrediar longius, etiam atque etiam abs te peto, lector humanissime, vt tibi hoc persuadeas, me & officio adductum, & necessitate quadam coactum de his rebus, quæ Grammaticorum sunt, hoc loco disputare. Nam, præterquam quòd consilium meum harum vocum ita scribendarum, tibi probatum esse volo, quidam amicus meus, vir cum primis doctus, cùm mihi prorsus assentiretur, rogauit me, vt tibi huius consilij, factíque mei rationem exponerem. Non debet igitur supinum à sui præteriti vel lege, vel natura discrepare, neque vllam omnino litteram, quæ in præsenti, aut in præterito non fuerit, assumere, præter eas, quæ supinorum sunt propriæ, quales sunt s, & t. nam in duplici x potestate s. inest. Cùm igitur hæc verba *emo, redimo, adimo, eximo, interimo, perimo* & in præsentibus, & in præteritis littera p vacent: supina quoque, eadem vacare debent: itáque scribenda sunt, *emtum, redemtum, ademtum, &c.* De his autem, *sumo, promo, temno, como, demo*, & similibus, dico præter naturam liquidæ m. quæ est horum verborum littera quodammodo genitalis, id est, à qua ceteri modi, ceteráque tempora oriuntur, ac gignuntur, quam Græci characteristicam apellant, dico inquam, præter illius litteræ naturam, p. in eorum præteritis, & supinis interponi. Nam liquida m. quæ fuit in præsenti, vel perit in præterito, vt *premo pressi*, vel, si forte seruatur, nullam præterea assumit consonantem: vt *emo emi, gemo gemui*, Idémque de liquida n. sentiendum: *vt sino siui, pono posui, sperno spreui:* in quibus perit: *cano cecini: geno, seu gigno, genui:* in quibus retinetur. P. autem in præteritis eorum verborum dumtaxat intercedit, quorum in præsenti vel b inerat, vel hoc ipsum p. qualia sunt *sorbeo, scribo, nubo, sculpo, carpo, rapio.* Nam b & p litteræ sunt inter se affines, & cognatæ: faciléque altera in alterius locum migrat. quod item de m & p dici non potest: quæ litteræ ita sunt inter se dissimiles, & dispares, vt altera cum altera numquam commutari possit. Iam verò, in quorum verborũ preteritis p inest, vt in his *sorpsi, scripsi, nupsi, sculpsi, carpsi, rapui*, & simil. etiam in eorumdem supinis p reperitur, vt *sorptum, scriptum, nuptum, sculptum, carptum, raptum.* & simil. alioqui nullum eius in supino vestigium apparere debet. Neque me mouet alius quidam nobilis grammaticus, qui tradidit m ante t sine p propter euphoniam, scribi non solere. Atqui cacophonia est potius. multo enim lenior, & facilior, & suauior pronuntiatio est harum vocum ita scriptarum sine p. *sumptum, contemtum, promtum, &c.* Eo autem tempore nata est hæc vitiosa scribendi consuetudo, quo tempore barbaries, ignorantiáque Latini sermonis non modò Galliam nostram, verùm etiam Italiam, ceterásque orbis terrarum parteis occuparãt: & quidem ex eorum inepta opinione nata, qui arbitrabantur, m ante s & t sine p neque scribi debere, neque pronuntiari posse. Indidem horum vocabulorum fœdissima, & corruptissima scriptura manauit: quæ etiam in quibusdam libris manu scriptis, atque adeò in nõnullis veterum marmorum fragmentis reperitur, *hiemps, contempno, dampnatus, antempna, sollempnis, alumpnus, temptare, Pomptina tribus.* quæ nondum me puero è libris, qui tum typis excudebantur, penitus erat sublata: nunc autem ab omnibus viris litteratis repudiata, ab omnibus libris vulgatis funditus deleta est. Quòd si huiusmodi scripturæ mẽdum, ac vitium in his vocibus, veritate expugnante, ac peruincente correctum est, cur non item in illis *sumpsi, prompsi, contempsi*, & simil. in his, *emptum, interemptum*, & simil. corrigetur, cùm eandem in vtrisque rationem valere videamus? Ego quidem hanc tam peruersam scribendi consuetudinem, quæ vsque ad hoc tempus in talibus vocibus hæret, nunc tandem, ignorãtiæ tenebris ex Italia, Gallia, Germaniáque fugatis, litterarúmque luce nationibus omnibus reddita, de medio censeo esse tollendam. Quòd si qui a me dissentient, maléntque inueteratum rudium sæculorum errorem pertinaciter defendere, quam vocem rationis audire: primùm mei me facti conscientia consolabor, quòd etiam in re leui, paruíque momenti meam sententiam hominibus simpliciter, sedulóque aperui: deinde ab illis petam, vt, si sibi licere volunt, cum vulgo sine metu reprehensionis errare, mihi liceat cum paucis doctis sine culpa temeritatis & auctoritatem Victorini, & rationem sequi. sed nimis multa de nugis. Nunc igitur Horatianæ lyræ modos, ac numeros audiamus. Vale.

IDEM LECTORI POSTREMÆ EDITIONIS.

QVID, hac postrema editione ad primam accesserit, quantóque hæc illi præstet, paucis te, bone & erudite lector, admonendũ esse puto. Non enim ij sumus, quos pudeat fateri, nos multa quotidie audiendo legendo, viuendo deniq; discere, quæ nobis antea fuerint incognita atq; ignorata. Nam si plerique homines gloriosum sibi esse ducunt, rem à patre acceptam vel mercatura, vel negotiatione, vel parsimonia, vel alia aliqua honesta ratione amplificare: si Solonem illum, virum suæ ciuitatis sapientissimum, & vnum è septem, non puduit de se scribere ac prædicare, se quotidie senescere multa addiscentem: quid causæ est, quare mihi turpe esse existimem ingenuè fateri, mihi non pauca hodie esse nota atque aperta, quæ antea fuerint obscura, atque ignota? Hoc igitur admonendus es, lector humanitate & doctrina expolite, hanc posteriorem editionem multis partibus esse priore meliorem ac perfectiorem. Cùm enim hũc eruditissimum & acutissimum poëtam, Q. Horatium Flaccum, olim in Italia cum decem libris manuscriptis contulissem, omneisq; scripturæ varietates satis diligenter obseruassem, & ad oras vnius exempli typis impressi ascripsissem: atque ex illorum librorum auctoritate multos quidem locos in hoc scriptore corruptos sanauissem, sed multo plureis partim religione quadam deterritus, partim receptæ lectionis consuetudine occupatus, partim vitæ genere vago, & instabili, minimèque tranquillo iactatus, partim curis maioribus suspensus, intactos atque incastigatos reliquissem: in patriam aliquando reuersus, breuiq; pòst tempore in collegium professorum Regiorum beneficio Regis Karoli noni, cui commentarios meos in quatuor carminum libros, & epodos inscripseram ac dicaueram, cooptatus, & Lutetiæ vitæ genus, præterquàm quòd bellum intestinum repente exortum, annosq; ferè duos per omneis vrbeis Galliæ grassatũ, bonas litteras, & honestas disciplinas, omneisq; adeò virtutes pæne dicam funditus in Gallia oppressit atque exstinxit, cetera quietum, otiosum, ac tranquillum, & meis studiis ac moribus appositum & accommodatum, nactus, cœpi multò liberius, quàm vmquam anteà, nihiltamen de docendi munere mihi a rege imposito atque assignato detrahens, cùm in omnibus scriptoribus Græcis ac Latinis dies, nocteisq; versari, tum verò ex Latinis quidem Lucretium, Ciceronẽ, Horatium: ex Græcis vero Homerum, Euripidem, Platonem, Demosthenem, & Aristotelem relegere ac retractare. Itaque secundo mei muneris, meæq; professionis anno Lucretium sexcentis locis partim coniectura, partim ex fide membranarum antiquarum emandatum, & propè alium factum, & breuibus commentariis explicatum diuulgaui. Aliquot annis pòst totum M. Tullium partim à codicibus manuscriptis Memmianis, Huraltinis, Clericanis, Cuiatianis adiutus, partim doctorum virorum, qui ante me in eo scriptore emendando elaborarant, vigiliis subleuatus, partim meis ipsius viribus, meáque industria atque opera nisus, locis innumerabilibus correctũ, notisq;, & scholiis breuissimis explanatum, edidi. Quo labore perfunctus cum Horatium de integro in manus sumsissem: meminissem autem (quamuis meum in hoc poëta emendando & explicando positum studium omnibus nationibus humanitate & doctrina politis gratum accidisse scirem) sed tamen meminissem, varias ac diuersas (vt sunt varia mortalium ingenia) ab iis, qui meos commentarios legissent, querelas esse iactatas: aliosq; exstitisse, qui libros veteres aut non satis diligenter à me esse inspectos, & consultos, aut non satis religiose expressos atque imitatos quererentur: alios, qui dicerent non omneis locos Horatij difficileis atque obscuros à me esse explicatos, & declaratos: alios, qui Latinam omnium testimoniorum & exemplorum Græcorum interpretationem requirerent: alios, qui multo pluribus exemplorum luminibus, testimoniorúmque auctoritatibus tum Græcis, tum Latinis meos cõmentarios ornari potuisse prædicarent: alios, qui nonnullorũ locorum explicationẽ improbarent: his omnibus hac postrema editione satisfacere conatus sum. Ac primum quidem iis, qui arguebant, me libros veteres vel parum diligenter inspexisse, vel parum religiosè secutum esse, ita satisfeci. Nam præterquam quòd omneis scripturae varietates ex decem libris veteribus, quibus Romae sum vsus, & vno, quo Lugduni, ecscriptas atque excerptas, & ad orã vnius libri impressi ascriptas, diligentissimè recognoui ac relegi, sex praeterea Lutetiae item manuscriptos nactus sum, vnum à N. Clerici heredibus, duos ab humaniss. viro Lod. Russardo, iuris ciuilis apud Auaricum Biturigum interprete ac doctore, treis ab Io. Nicotio, prudentiss. & ornatiss. viro, non ita pridem legatione apud Lusitaniae regẽ functo: ad quos accessit sextus, mihi quattuor adhinc annos ab Io. Colombino Monstroliensi donatus. Partim igitur vndecim illorum codicum priorum auctoritatibus repetitis ac retractatis, iterúmque atque iterum consideratis, partim sex libris posterioribus diligentissimè collatis, & attentissimè perpensis, quos locos in priore editione mendosos imprudens reliqueram, eos hac posteriore in integrum restitui. Iis, qui negabant totum Horatium esse à me explicatum, sic occurri, nullo prorsus loco, nulla sententia, nulla denique voce, quae modo lectorem non tardissimum remorari posset, intacta relicta: Tertiis hoc modo morem gessi, quòd quicquid est in commentariis meis ex Graecis auctoribus prolatum, Latinè à nobis redditum est, incondite illud quidem interdum & impolitè, sed ita tamen, vt sententia Graecorum verborum homini Graecis litteris non satis erudito non obscura esse possit: quartis ita obsecutus sum, quòd sexcentis exemplis ac testimoniis oratorum, poëtarum, philosophorum, historicorũ tum Graecorum, tum Latinorum hi commentarij amplificati atque aucti sunt: Postremis in eo cumulatè satisfeci, quòd quorundam locorum explicationem, quia ea mihi commoda & recta, aut certè tolerabilis videbatur, argumentis & rationibus probabilibus confirmaui: in nonnullis sententiam mutaui. Meum illud institutum hic mordicus retinui, perpetuóque seruaui, vt si quis Horatij locus ab aliquo alio vel ingeniosè emendatus, vel eruditè explicatus est, siquid a quopiam prolatum est ad aliquam Horatij sententiam declarandam, quod quidem sermone ac mentione dignum iudicarim, id suo auctori bona fide reddiderim, neminémque sua laude spoliarim: contrà si quid ab aliquo minus aptè, minúsue probabiliter excogitatum & litteris mandatum est: id aut dissimularim, aut sine acerbiore auctoris reprehensione coarguerim: neminem, quantumuis longè à recta regione aberrantem, ne lacessitus quidẽ nominatim contumeliosius appellarim. Vale.

Q. HORAT

Q. HORATII FLACCI VITA E VETVSTO codice non ita pridem à viris doctis ecſcripta, & edita: nunc item, ſed emendatior, diuulgata: cuius auctor exiſtimatur Suetonius.

Q. Horatius Flaccus Venuſinus, patre, vt ipſe quidem tradit, libertino & exactionum coactore, vt verò traditum eſt, ſalſamentario, cùm illi quidam in altercatione exprobraſſet, *Quoties ego vidi patrem tuum brachio ſe emungentem?* Bello Philippenſi excitus à M. Bruto imperatore, tribunus militum meruit, victiſque partibus venia impetrata, ſcriptum quæſtorium comparauit. ac primò Mæcenati, mox Auguſto in gratiam inſinuatus, non mediocrem in amborum amicitia locum tenuit. Mæcenas quantopere eum dilexerit, ſatis demonſtratur illo epigrammate.

Ni te viſceribus meis, Horati,
Plus iam diligo, tu tuum ſodalem
Hinno me videas ſtrigoſiorem.

Sed multo magis extremis, tali ad Auguſtum eclogio: *Horatij Flacci, vt mei, eſto memor.* Auguſtus epiſtolarum quoque ei officiũ obtulit, vt hoc ad Mæcenatem ſcripto ſignificat: *Ante ipſe ſufficiebam ſcribendis epiſtolis amicorum: nunc occupatiſſimus, & infirmus, Horatium noſtrum te cupio adducere. veniet igitur ab iſta paraſitica menſa ad hanc regiam: & nos in epiſtolis ſcribendis adiuuabit.* Ac ne recuſanti quidem, aut ſuccenſuit quidquam aut amicitiam ſuam ſuggerere deſtitit. Exſtant epiſtolæ, è quibus argumenti gratia pauca ſubieci: *Sume tibi aliquid iuris apud me, tanquam ſi conuictor mihi fueris. rectè enim & non temerè feceris: quoniam id vſus mihi tecum eſſe volui, ſi per valetudinem tuam fieri poſſit.* Et rurſus, *Tui qualem habeam memoriam, poteris ex Septimio quoque noſtro audire. nam incidit, vt coram illo fieret à me tui mentio. neque enim, ſi tu ſuperbus amicitiam noſtram ſpreuiſti, ideo nos quoque ἀντϋπερηφανούμεθα.* Præterea ſæpe eum, inter alios iocos, potiſſimum penem, & homuncionem lepidiſſimum appellat, vnáque & altera liberalitate locupletauit: ſcripta quidem eius vſque adeò probauit, manſuráque perpetuò credidit, vt non modò ſæculare carmen componendum iniunxerit, ſed & Vindelicam victoriam Tiberij, Druſique priuignorum ſuorum: eúmque coëgerit propter hoc tribus carminum libris ex longo interuallo quartum addere: poſt ſermones verò lectos, nullam ſui mentionem factam ita ſit queſtus: *Iratum me tibi ſcito, quòd non in pleriſque eiuſmodi ſcriptis mecum potiſſimùm loquaris. an vereris, ne apud poſteros infame tibi ſit, quòd videaris familiaris nobis eſſe?* Expreſsitque eclogam, cuius initium eſt.

Cum tot ſuſtineas & tanta negotia ſolus:
Res Italas armis tuteris, moribus ornes,
Legibus emendes: in publica commoda peccem,
Si longo ſermone morer tua tempora, Cæſar.

Habitu corporis breuis fuit, atque obeſus, qualis & à ſemetipſo in ſatyris deſcribitur, & ab Auguſto hac epiſtola: *Pertulit ad me Dionyſius libellum tuum: quem ego, ne accuſem breuitatem, quantuluſcunque eſt, boni conſulo. Vereri autem mihi videris, ne maiores libelli tui ſint, quàm ipſe es. ſed ſi tibi ſtatura deeſt, corpuſculum non deeſt. Itaque licebit in ſextariolo ſcribas, cum circuitus voluminis tui ſit ὀγκωδέστατος,* ſicut eſt ventriculi tui. Ad res venereas intemperantior traditur. Nam, ſpeculato cubiculo, ſcorta dicitur habuiſſe diſpoſita, vt quocumque reſpexiſſet, ibi ei imago coitus referretur. Vixit plurimùm in ſeceſſu ruris ſui Sabini, aut Tarentini: domúſque eius oſtenditur circa Tiburni luculũ. Venerunt in manus meas & elegi ſub eius titulo & epiſtola, proſa oratione, quaſi cõmendantis ſe Mæcenati, ſed vtraque falſa puto. Nam elegi vulgares: epiſtola autem obſcura: quo vitio minimè tenebatur. Natus eſt VI. id. Decemb. L. Cotta, & L. Torquato conſulib. deceſsit V. Kalend. Decemb. C. Mario Cenſorino, & C. Aſinio Gallo conſulib. poſt nonum & quinquageſimum annũ, herede Auguſto palàm nuncupato, cum vrgente vi valetudinis, non ſufficeret ad obſignandas teſtamenti tabulas. Humatus & cónditus eſt extremis Eſquiliis, iuxta Mæcenatis tumulum.

CARMINVM LIBER I.

AD MÆCENATEM Ode I.

Alios alijs rebus duci: se lyricorum versuum studio teneri.

A *MÆCENAS atauis edite regibus,* D
O & præsidium, & dulce decus meum:
Sunt quos curriculo puluerem Olympicum
Collegisse iuuat, metáq; feruidis
Euitata rotis, palmáque nobilis
Terrarum dominos euehit ad Deos.
Hunc si mobilium turba Quiritium
Certat tergeminis tollere honoribus:
Illum, si proprio condidit horreo
Quicquid de Libycis verritur areis,
Gaudentem patrios findere sarculo
Agros: Attalicis condicionibus
Numquam dimoueas, vt trabe Cypria
Myrtoüm pauidus nauta secet mare.
B *Luctantem Icarijs fluctibus Africum*
Mercator metuens, otium, & oppidi
Laudat rura sui: mox reficit rateis
Quassas, indocilis pauperiem pati.
Est qui nec veteris pocula Maßici,
Nec partem solido demere de die
Spernit, nunc viridi membra sub arbuto
Stratus, nunc ad aquæ lene caput sacræ.
Multos castra iuuant, & lituo tubæ
Permistus sonitus, belláque matribus
Detestata manet sub Ioue frigido
Venator, teneræ coniugis immemor,
Seu visa est catulis cerua fidelibus,
C *Seu rupit tereteis Marsus aper plagas.*
Me doctarum ederæ præmia frontium
Dijs miscent superis: me gelidum nemus,
Nympharúmq; leues cum Satyris chori,
Secernunt populo, si neque tibias
Euterpe cohibet, nec Polyhymnia
Lesboüm refugit tendere barbiton.
Quòd si me Lyricis vatibus inseres,
Sublimi feriam sidera vertice.

MÆCENAS] In omnibus ferè manuscriptis codicibus, quibus vsus sum, nomen *Macenas* scriptum reperi & in prima & in secunda syllaba sine diphthongo: quam scripturam tametsi non probem omni ex parte, sequor in eo tamen, quòd secunda per e, vocalem, non vt vulgò, per œ diphthongum scribitur. E adiuuat me codex orationum M. Tullij Ciceronis calamo exaratus in Cluentiana: quo loco scriptum etiam est hoc nomen sine diphthongo in vtraque syllabâ. Iam verò quòd ad primam attinet, Græcorum historicorum auctoritate moueor, apud quos Μαικήνας per αι diphthongum scribi solet in ea syllaba, vt in secunda per η, quæ vocalis vertitur in e longum: & item apud Suidam, in ijs vocibus, quarum syllaba prima est μ cum diphth. αι. Quin Ælianus, qui cùm Romanus esset, Græcè scripsit, lib. 12. Ποικίλ. ἱστορ. hanc scripturam retinet. Præterea apud P. Victorem lib. de regionibus orbis, & Priscianum libro de accentib. in exempl. Aldinis sine vlla varietate perpetuò ita scriptum est hoc nomen. Vnius præterea marmoris antiqui testimonium producam, quod Romæ visitur in ædibus Fusconum, è regione ædium Farnesianarum: in F quo hæc sunt incisa, *LIBERTORVM ET LIBERTARVM C. MÆCENATIS L. F. POMT. POSTERISQVE EORVM, ET QVI AD ID TVENDVM CONTVLERVNT, CONTVLERINT.* Fuerunt autem Mæcenates ordinis equestris, quemadmodum declarat M. Tull. in ea oratione, quam modò commemoraui, his verbis, *Tunc C. Flauius Pusio, Cn. Titinius, C. Mæcenas, illa robora pop. Rom. ceterique huiusce modi ordinis, non fecerunt idem, quod nunc Cluentius, &c.* Horatius ipse multis locis hunc Mæcenatem, equitem appellat, vt

A Od. xx. huius lib. *datus in theatro Cùm tibi plausus, Care Mæcenas eques, &c.* & Od. xvi. lib. 3. *iure perhorrui Latè conspicuũ tollere verticem, Mæcenas equitum decus.* De eodem sic C. Velleius Paterculus, *Tunc vrbis custodijs præpositus C. Mæcenas, equestri, sed splendido genere natus, vir, vbi res vigiliam exigeret, sanè exsomnis, prouidens, atque agendi sciens: simul verò aliquid ex negocio remitti posset, otio ac mollitijs pæne vltra fæminam fluens, non minus Agrippæ Cæsari carus, sed minus honoratus: quippe vixit angusto clauo pæne contentus: & maiora consequi potuit, sed non concupiuit.*

ATAVIS] atauum ait esse dictum Nonius Marcell. quasi tatam aui, id est, patrem. *Pueri enim,* inquit, *paruuli patres tatas, matres mammas appellant.* Varro Bimargo. *Aui & ataui nostri cùm allium ac cepe eorum verba olerent, tamen optimè animati erant.*

REGIBVS] Etruscis. Od. xxix. lib. 3. *Tyrrhena Regum progenies.* & Saty. 6. lib. 1. *Non, quia, Mæcenas, Lydorum quicquid Etruscos Incoluit fineis, nemo generosior est te, &c.* & Od. xx. huius lib. *vt paterni fluminis ripæ, &c.* & Propert. lib. 3. B *Mæcenas eques Etrusco de sanguine regum, Inter fortunam qui cupis esse tuam, &c.*

O ET PRÆSIDIVM] sic epist. 1. lib. 1. *rerũ tutela mearum Cùm sis, &c.* Ponitur autem hoc loco præsidij nomen translatè, vt & epist. 2. ad Lol. lib. 1. *Tuterisque tuo fidentem præsidio, &c.* & Od. 1. lib. 2. *Insigne mæstis præsidium reis.* & Od. v. huius lib. *Nequicquam Veneris præsidio ferox.* & Od. 29. lib. 3. *Tunc me biremis præsidio scaphæ Tutum per Ægeos tumultus Aura feret.* propriè epistola 11. lib. 2. *Præsidium regale loco deiecit.*

DECVS] ornamentum. Nam & M. Tull. sæpenumerò hæc duo coniungit, præsidium, & ornamentum. sic & Virgil. ad Mæc. Georg. 2. *O decus, ô famæ meritò pars maxima nostræ.* & Propertius lib. 3. *Mæcenas nostræ pars inuidiosa iuuentæ: Et vitæ & morti gloria iusta meæ.*

SVNT QVOS CVRRIC.] id est, sunt qui delectantur equorum alendorum & certa- C minum curulium studio ob victorias Olympicas, quæ omnium erant clarissimæ. curriculi autem nomine, malim hoc loco currũ significari, quàm spatium, in quo curritur, Festo autore fretus, qui curriculum à curru diminutum esse scribit.

PVLVEREM OLYMP.] equorum cursu puluis excitatur. Itaque ex eo, quod subsequitur, id, quod antecedit, intelligere debemus. sic Ιλ. ψ in certamine illo equestri, quod instituit Achilles in funere Patrocli, magna vis pulueris attollitur. ὑπὸ δὲ στέρνοισι κονίη Ἵστατ᾽ ἀειρομένη. id est, sub pectoribus autem puluis sublatus stabat. & paullo pòst vtitur Homerus verbo κονίοντες, quod idem ferè valet, quod puluerem colligentes. οἱ δ᾽ ἐπέτοντο κονίοντες πεδίοιο. Sic Virgil. lib. 3. Georgic. *tum fuluæ nimbus arenæ Tollitur.* Quidam hoc referunt ad puluerem corporibus aspersum, seu corpora puluere inquinata, quale est illud Od. 1. lib. 2. *Audire magnos iam videor duces. Non indecoro puluere sordidos, &c.* Certamen porrò Olympicum ab Hercule fuisse institutum post Augeam deuictum, Elida direptam ac vastatam, Phyleum restitutum, D atque in patrio regno collocatum, cùm virorum pænuriam, quam belli calamitas effecerat, eorum, qui in acie ceciderant, vxoribus cum reliquijs exercitus commisceri iussis, expleuisset, scribunt Homeri interpretes Ιλ. λ. Iam Pausanias in Eliacis tradit xxvi. Olympiade cœptum esse Olympiæ equorum adultorum cursu certari, Thebanúmque Pagondam pronunciatum esse victorem. Paterculus autem Olympicorum certaminum auctorem Iphitum quendam Eleum fuisse tradit. Qui equos hoc animo alebant, vt Olympiæ certarent, dicebantur à Græcis ἱπποτροφεῖν & τεθριπποτροφεῖν.

COLLEGISSE] Sic vtitur hoc verbo Saty. 4. lib. 1. *quin per mala præceps Fertur, vti puluis collectus turbine.* alibi aliter: vt epist. 2. lib. 1. *Auriculas citharæ collecta sorde dolenteis.* & x. *Imperat, aut seruit collecta pecunia cuique.* & xi. *nec qui Frigus collegit, furnos & balnea vitat, &c.* & xii. *Fructibus Agrippæ Siculis, quos colligis Icci, &c.* & xv. *collectosne bibant imbreis.* & 2. libri 2. *collecta viatica multis Ærumnis.* sic Virg. Melib. *Aut si, nox pluuiam ne colligat antè, veremur.* & Lucret. lib. 1. E *Quòd calor a medio fugiens ibi colligat igneis.*

METAQVE FERVIDIS EVITATA ROTIS] eo ipso Ιλιάδ. libro, quem modò testem produxi, Nestor Antilocho filio quadrigarum curriculum agitaturo tùm alia, tum hæc in primis præcipit, vt equum dexteriorem stimulet, eíque habenas laxet: det operam, vt sinisterior ita metæ appropinquet, vt modiolus rotæ summam metam attingere quidem videatur: sed non tangat tamen, ne & equos vulneret, & currum effringat. Versus Homeri ascribam non solùm vt quiuis intelligat, quàm fuerit cursoribus illis metæ tactus periculosus ac fugiendus, verùm etiam vt hic locus aliquantùm illustretur. Τῷ σὺ μάλ᾽ ἐγχρίμψας ἐλάαν σχεδὸν ἅρμα καὶ ἵππους. Αὐτὸς δὲ κλινθῆναι ἐϋπλέκτῳ ἐνὶ δίφρῳ Ἦκ᾽ ἐπ᾽ ἀριστερὰ τοῖιν, ἀτὰρ τὸν δεξιὸν ἵππον Κένσαι ὁμοκλήσας, εἶξαί τε οἱ ἡνία χερσίν. Ἐν νύσσῃ δέ τοι ἵππος ἀριστερὸς ἐγχριμφθήτω. Ὡς ἄν τοι πλήμνη γε δοάσσεται ἄκρον ἱκέσθαι Κύκλου ποιητοῖο, λίθου δ᾽ ἀλέασθαι ἐπαυρεῖν, Μήπως ἵππους τε τρώσῃς, κατὰ θ᾽ ἅρματα ἄξῃς, id est, F huic metæ valde appropinquans ad eam quàm proximè currum & equos impelle. Tu ipse autem in curru bene compacto incumbito. paullum in partem sinistram horum. ad dexterum equum pungito vociferans, eíque manibus laxato habenas: Metæ autem equus sinisterior sic appropinquato, vt tibi rotæ modiolus summam quidem metam attigisse videatur, sed lapidis tactum vites tamen: ne quo pacto & equos vulneres, & currum perfringas. Sophocles autem in Electra sic describit certamen equestre, seu curule, vt pene oculis cernere videamur. Eo loco Pseudorestes ille cùm laxata læua habena alter ex equis cursum suum inflexisset, imprudens ad summam columnam offendit: quo facto modiolos rotarum, axémque perfregit, ipse è curru excussus est. Equi autem eo collapso, lorísque diruptis implicato, per medium Circum fugientes diuersi abierunt, atque ita aurigam suum dilacerarunt, vt represso

A presso tandem à ceteris aurigis equorum cursu, solutus & explicatus ille à nemine suorum agnosceretur. Versus eos duntaxat ascribam, qui ad hunc locum pertinent: Ἔπειτα λύων ἡνίαν ἀριστερὰν Κάμπτοντος ἵππου λανθάνει στήλην ἄκραν Παίσας, ἔθραυσε δ' ἄξονος, μέσας χνόας, Κἀξ ἀντύγων ὤλισθε, συνδ' ἑλίσσεται Τμητοῖς ἱμᾶσι, τοῦ δὲ πίπτοντος πέδῳ Πῶλοι διεσπάρησαν εἰς μέσον δρόμον. eódem pertinent illa Theocriti εἰδ. λα. ἵππως δ' ἐξελάσασθαι ὑφ' ἅρματι. καὶ περὶ νύσσαν Ἀσφαλέως κάμπτοντα τροχῶ σύριγγα φυλάξαι Ἀμφιτρύων ὃν παῖδα φίλα φρονέων ἐδίδασκεν Αὐτός. docuerat (inquit) Amphitryo ipse filium suum ita equos curtui iunctos agitare, rotæque modiolum circum metam inflectere, vt eam vitaret. Videtur mihi etiam M. Tullius in oratione pro M. Cœlio, quo loco adolescentiæ voluptates, ac libidines extenuat, postulátque à iudicibus, ne vicinitas, & familiaritas Clodiæ, mulieris impudicæ, Cælio fraudi sit, ad hunc flexum tantopere in certaminibus illis periculosum, respexisse. sic enim ille, *In hoc flexu ætatis (nihil enim occultabo fretus humanitate ac sapientia vestra) fama adolescentis hæsit ad metas, notitia noua* B *mulieris, & infelici vicinitate, & insolentia voluptatum.* Et item Eurip. in Hippol. coron. Τέλος δὲ κάμψαιμ', ὥσπερ ἠρξάμην, βίου, id est, detur mihi vitæ finem ita, vt cœpi, flectere. quod valet, contingat mihi mors vitæ consentanea. metam in epist. de arte poët. pro calce stadij vsurpauit. *Qui cupit optatam cursu contingere metam, Multa tulit, fecítque puer.*

FERVIDIS] sic Virgil. Æneid. 2. *Frenáque feruenteísque rotas.* Idem Georgic. 3. *volat vi feruidus axis.*

HVNC SI MOBILIVM] eo libentius *mobilium* lego, non *nobilium*, quòd hanc scripturam & Porphyr. agnoscit, & nostræ ætatis viri doctissimi probant. Mobileis autem, Quirites appellat Horatius propter comitiorum inconstantiam, & varietatem, populíque Rom. in suffragijs ferendis leuitatem, quam pluribus locis declarat M. Tullius, vt in orat. pro Murena his verbis, *Quod enim fretum, quem Euripum tot motus, tantas, tam varias habere putatis agitationes fluctuum, quantas* C *perturbationes, & quantos æstus habet ratio comitiorum? Dies intermissus vnus, aut nox interposita sæpe perturbat omnia, & totam opinionem parua nonnumquam commutat aura rumoris,* &c. & item pro Plancio. *Non enim comitijs iudicat semper populus, sed mouetur plerunque gratia: cedit precibus, facit eos, à quibus est maxime ambitus: denique si indicat, non dilectu, aut sapientia ducitur ad iudicandum, sed impetu nonnumquam, & quadam etiam temeritate,* &c. quæ fuerant à M. Antonio Mureto annotata. sed quod idem Muretus scripturam *nobilium* idcircò reijcit, quòd in mandandis honoribus non modò nobiles, sed etiam humiles & obscuri, & plebeij ius suffragij habebant, ea ratio apud me non admodum valeret. Nam Quiritum nobilitas, penditur & spectatur non ex ordine, sed ex vniuersi populi antiquitate: quæ sanè à Quirino, id est, Romulo Romani generis auctore ducitur. magis me mouet quòd epithetum *nobilium* hoc loco mihi videtur & otiosum, neque satis consonum: otiosum, quia nobilitatem populi Romani hîc commemorare superuacaneum est: non est autem consonum, quia absurdum videtur, cùm turbam dicat, nobilitatem ascribere. D Contrà cùm turba & mobilitas aptissimè vnà cohærent: loquatur autem Horatius de suffragijs & comitijs, quibus nihil est incertius, nihil mutabilius, & in quibus magni corporum & animorum motus versantur, vox *mobilium* mihi videtur huic loco valdè conuenire. Nam nomen *mobilis* non ad res inanimas tantùm pertinet, vt Od. VII. lib. I. *mobilibus pomaria riuis,* &c. & Od. XXIII. *Nam seu mobilibus veris inhorruit Aduentus folijs.* & Satyr. VII. lib. 2. *vt neruis alienis mobile lignum.* & epist. ad August. *puncto mobilis horæ:* verùm etiam ad animum, vt Q. Metell. ad Cicer. lib. 5. epist. *Te tam mobili in me, meósque esse animo non sperabã,* & Cicero ad Metell. secunda eius libri epist. *nec in te, vt scribis, animo fui mobili, sed ita stabili, vt in mea erga te voluntate, etiam desertus ab officijs tuis, permanerem.* Idem pro Q. Rosc. Com. *quem hominem? leuem? immo grauissimum. mobilem? immo constantissimum.* Cæsar lib. 3. de bell. Gall. *Itaque* E *cùm intelligeret, omneis ferè Gallos nouis rebus studere, & ad bellum mobiliter, celeritérque excitari, &c.* Idem lib. 4. mobileis in consilijs capiendis appellat. Hor. lib. de Arte poët. *Mobilibúsque decor naturis dandus & annis.*

TERGEMINIS TOLLERE HONORIBVS] Cogor hîc ab ijs dissentire, qui tergeminos honores accipiunt quæsturam, tribunatum plebis, ædilitatem maiorem, præturam, consulatum, censuram. Nam tergemini non sex, aut senos: sed treis, aut ternos significant. declarant tergemini Horatij, & tergemini Curiatij. adde Geryonem tergeminum, cui tria corpora fuisse con fictum est à poëtis: quem idcirco ter amplum idẽ Horat. appellat Od. XIIII. lib. 2. Lucret. lib. 5. *Quid ve tripectora tergemini vis Geryonai?* Virgil. lib. 8. *Nam maximus vltor Tergemini nece Geryonis,* &c. Accedat triceps Cerberus, de quo sic Tibullus eleg. IIII. lib. 3. *Nec canis anguinea redimitus terga caterua, Cui tres sunt linguæ, tergeminúmque caput.* Hoc igitur positum sit, per tergeminos honores vel treis magistratus significari, F non sex: vel, quod magis probo, amplissimos & maximos honores. si treis, qui sint hi, videamus. Honorum gradus sunt hi, quæstura, ædilitas maior, (nisi cùm tribunatus interponebatur,) prætura, consulatus. quod & M. Tullius declarat in Lucullo. *In Asiam quæstor profectus sum, deinde absens ædilis factus, continuò prætor, pòst in Africam, inde ad consulatum.* & T. Liuius lib. 32. annalium. *Comitia per M. Fuluium, & M'. Curium tribunos plebis impediebantur, quod T. Quinctium Flaminium consulatum ex quæstura petere non patiebantur. Iam ædilitatem, præturámque fastidiri, nec per honorum gradus documentum sui danteis nobileis tendere ad consulatum, sed transcendendo medio summa imis continuare.* De censura & dictatura quid attinet dicere? cùm dictatura quidem difficilius tantùm & turbulentis reipub. temporibus adhiberi solita sit: censoria autem notatio, neque impedimento

A mento cuiquam fuerit vmquam, quo minus eius ratio haberetur in petendis honoribus, & nonnumquam de rep. sublata sit: censores denique ipsi subscriptione censoria sibi standum esse numquam existimarint, vt ostendit M. Tull. in Cluentiana? Adde quòd ex censura nihil ad dignitatem hominis consularis accedere potest, cùm scribat M. Tull. in Planciana, honorum populi finem esse consulatum. His igitur positis existimarim ternarium numerum hoc loco, vel simpliciter & litteratè & propriè accipiendum: vel translatè & prouerbij loco. Si simpliciter & propriè placebit accipi, tergeminos honores intelligemus ædilitatem maiorem, præturam, consulatum. Quòd si quis quærat quamobrem quæsturam è numero trium honorum tollam, præsertim cùm primus magistratus vrbanus nominetur, & M. Tull. Ver. VII. honoris nomine afficiat his verbis, *ita sum quæstor factus, vt mihi hunc honorem non delatum, sed commissum arbitrer:* respondebo, magistratum quidem fuisse, & honorem, sed non curulem, & minimæ auctoritatis, nulliúsque ferè Imperij. Itaque idem M. Tull. lib. 2. accusat. primum honoris gradum nominat, non honorem. deinde quæstores dabantur prætoribus & consulibus tanquam adiutores, & administri quidam. Præterea quæstori prætor parentis erat loco, & quæstor prætori, liberorum, vt ex multis M. Tullij locis intelligere licet. Tum verò quæstorem prætor poterat coërcere. quin etiam homini priuato licebat eum in ius vocare. Neque autem vocationem, neque prehensionem in vrbe habebat: ergo neque lictorem, neque viatorem, vt scribit A. Gellius ex Varrone: quod tamen verum non est. nam fasces & lictores habuisse perspicuum est ex oratione pro Plancio. Postremò fortasse dici potest, quæstorem non habuisse sententiæ in senatu dicendæ potestatem: sed tantummodo pedibus in aliorum sententiam discedere solitum esse: qua de re tamen nihil affirmo. agere quidem cum populo, & contionem habere suo iure non poterat. neque est quòd quisquam mihi dicat, ei, qui quæstor non fuisset, non licuisse maiores petere magistratus: ergo quæsturam suum in honoribus locum debere obtinere. ad hoc enim respondebo tanto magis eam in enumerandis honoribus nobis prætermittere licere, propterea quòd etiam si non numeretur, reliquos magistratus tamen antecessisse intelligatur. De ædilitate maiore autem cùm multa dici possint, quamobrem in honorum numero sit habenda, tum ea multum valent, quæ scribit M. Tull. lib. 5. accusat. de sua ædilitate verba faciens: *Ob earum rerum laborem & sollicitudinem fructus illos datos, antiquiorem in senatu sententiæ dicendæ locum, togam prætextam, sellam curulem, ius, imagines ad memoriam, posteritatémque prodendam.* Nam ex illo loco perspicuum esse potest, quantùm dignitatis atque amplitudinis afferat ædilitas. Præterea ædili contionem aduocare, & cũ populo agere licebat, quod non nisi maiori magistratui licebat. Quamuis autem præturam & consulatum obtinere poterat, qui ædilitatem non gessisset: sæpe tamen accidebat, vt offenderetur populus, si quis ædilitatem non petiuisset. Nam in suspicionem illiberalitatis & auaritiæ veniebat: quod declarat locus ille Ciceronis lib. de Offic. secundo his verbis, *Vitanda tamen est suspicio auaritiæ. Nam Mamerco, homini ditissimo prætermissio ædilitatis consulatus repulsam attulit.* Ne illud quidem me mouet, quòd multi ædilitatis repulsam passi, prætores & consules facti sunt. Id enim comitiorum inconstantiæ, populíque leuitati ascribendum est. Postremò M. Tull. ostendit lib. 3. de legibus, ædilitatem, primum ascensum fuisse ad amplioris honoris gradum. Iam verò de prætura quin ea secundum locum suo quodãmodo iure sibi vendicet, nemo, opinor, dubitabit. Prætores enim absentibus cõsulibus consulare munus obtinebant more maiorum, vt scribit M. Tull. epist. ad Plancum lib. 10. & T. Liuius lib. 7. tradit prætores dictos & habitos esse consulum collegas. Sequitur consulatus, quem honorum populi finem fuisse paulo antè ex M. Tullio diximus. Ex superioribus igitur colligi potest per tergeminos honores ab Horatio significari ædilitatem, præturam, consulatum: vel, si quis ædilitatem prætermitti potuisse impune contendet, quæsturam, præturam, consulatum. Tribunatus porrò quamuis fuerit magistratus sacrosanctus, & auxilij causa ab initio comparatus, non erat tamen necesse, eum, qui præturam, aut consulatum petiturus esset, tribunatum gessisse. Præterea tribunatus multis annis post vrbem conditam, ex dissensione senatorum & plebis natus, & sæpe intermissus est, vt ex T. Liuio intelligere licet. Quod item ostendit M. Tullius Verr. II. vel potius procemio accus. Verr. his verbis, *Ipse denique Pompeius cùm primùm contionem habuit: vbi (id quod maxime exspectari videbatur) ostendit, se tribunitiam potestatem restituturum, factus est in eo strepitus & grata contionis admurmuratio.* Deinde tribunatum nemini, nisi qui è plebeia esset familia, capere licebat. deinde tribunatum petebãt ferè homines populares, & ab optimatum consilio & secta remoti. Si igitur propriè tergeminos accipiemus, treis eos, quos dixi, honores intelligemus, Sin translatè & μυστηριωδῶς accipiemus per tergeminos honores, legitimum quendam, & iustum, & absolutum honorum numerum intelligimus, seu potius, vt supra dixi, summos & amplissimos honores, vt ædilitatem maiorem, præturã, consulatum, &c. quemadmodum sæpe apud poëtas Græcos & Latinos τρὶς, & ter, vsurpatum videmus pro multùm, & sæpè. Hom. Οδ. ε. τρὶς μάκαρες Δαναοὶ καὶ τετράκις quod Virgil. expressit primo Æneid. & Hor. Od. XIII. huius libri, *felices ter & amplius, Quos irrupta tenet copula.* & apud Æsch. in Prometh. κακῶν τρικυμία. sic Od. XXVIII. eiusdem, *licebit Iniecto ter puluere curras.* & Od. XVII. secundi, *Lætum theatris ter crepuit sonum.* & Od. tertia lib. 3. *Ter si resurgat murus aëneus.* & Od. XVIII. *Gaudet inuisam pepulisse fossor Ter pede terram.* & Od. XXII. *Quæ laboranteis vtero puellas Ter vocata audis.* & Od. XVII. lib. 2. *Cùm populus frequens Lætum theatris Ter crepuit sonum.* Atque hoc ex eo natum, quòd numero ternario in sacris,

A ſacris, in rebus diuinis, atque adeò in carminibus & excantationibus vtebantur, tanquam naturæ diuinæ accommodatiſſimo, & gratiſſimo. Theoc. φαρμακεύτρ. Ἐς τρὶς ἀποσπένδω, καὶ τρὶς τάδε πότνια φωνῶ. quale eſt illud Virgilij in ſua pharmac. *Terna tibi hæc primùm triplici diuerſa colore Licia circundo,* &c. ſic Tib. eleg. ſecunda lib. 1. *Ter cane, ter dictis deſpue carminibus.* Etiam oratores vſurpant, vt Demoſth. περὶ παραπρέσβ. τρὶς οὐχ ἅπαξ ἀπολωλέναι δίκαιος. id eſt, dignus, qui ter, non ſemel moriatur. Errant autem vehementer qui per tergeminos honores, maximos & ſæpius iteratos populi plauſus ſignificari putant. TOLLERE HONORIB.] Vel dixit tollere honoribus pro eo quod eſt, tollere ad honores, vel ita, vt dicimus ferre & tollere laudibus. ſic enim Od. XXI. huius lib. *Vos tempe totidem tollite laudibus.*

SI PROPRIO COND. HORR.] id eſt, ſi quamplurima fructuoſiſſimorum agrorum habet iugera, ſi copioſus & diues eſt arator. ita vtitur eodem verbo epiſt. ad Auguſt. lib. 2. *Condita poſt frumenta leuantes tempore feſto Corpus, & ipſum animũ ſpe finis dura ferentem.*

B QVICQVID DE LIBYCIS VER. AR.] Libyam ſeu Africam numerant ſcriptores in regionibus frumenti fertiliſſimis: eò reſpiciens, dixit Sat. 3. lib. 2. *Frumenti quantum metit Africa.* & Martial. lib. 6. *Poſſideat Libycas meſſeis Hermumq; Tagúmque, &c.* Seneca Thyeſte. *Non quicquid Libycis terit Feruens area meſſibus.* Ennius Satyr. lib. 3. *Lati campi, quos gerit Africa terra politos.*

ATTALICIS CONDICIONIBVS.] id eſt, opulentiſſimis atque ampliſſimis condicionibus, & vel regno Aſiæ propoſito, vel Aſiaticis opibus oblatis, numquam neque huic ambitioſo præſertim apud populum gratioſo, neque illi aratori pręſertim abundanti, & copioſo, perſuadeas vt ſuo ſtudio, vitæque inſtituto relicto, nauigationis periculum quæſtus cauſa ſubire velit. Fuit autem Attalus rex Pergami, & totius Aſiæ, qui populum Rom. fecit heredem. de quo plura ad Od. XVIII. lib. 2.

NVMQVAM DIMOVEAS] ſic quidem ſcriptum reperi in libris omnibus manu ſcriptis,
C ſed malim legi *demoueas*, vt hæc ſit ſententia: nunquam eum de ſuo inſtituto ſententiáue deducas, aut demoueas. Non dubium eſt autem, quin hoc verbum non apud hunc poëtam ſolùm, verùm etiam apud M. Tull. permultis locis ita ſit emendandum. Vt in orat. contra Rul. *ex ea poſſeſſione remp. demouere.* & parad. *de ſententia demouere.* & Philip. quarta, *Virtus eſt vna altiſſimis defixa radicibus, quæ numquam vlla vi labefactari poteſt, numquam demoueri loco.*

TRABE CYPRIA] trabe, id eſt naui, hypallage. ſic Virg. Æne. 3. *Vela damus, vaſtúmque caua trabe currimus æquor.* Sed quamobrem Cypria? quia Cyprus abundat materia opportuna atque vtili ad naueis ædificandas vel à carina vſque ad ſummam mali partem. Quidam tamẽ nauem intelligunt, totam ex trabibus cyprijs, id eſt, cypri arboris compactam.

MYRTOVM] mare Myrtoum à Myrtoo D OEnomai auriga nominatum eſſe traditum eſt: quem Pelops ab Hippodamia falsò apud ſe accuſatum, quaſi ei ſtuprum inferre conatus eſſet, cùm illa abſente Pelope Myrtoï complexum & concubitum vltro appetiſſet: in mare proximum è curru præcipitem deiecit. Verùm Pauſan. Arcadicis hæc non probat. vult enim, mare Myrtoum à muliere quadam Myrtone eſſe appellatũ. Pauſaniæ verba ſunt hæc, Οὐκ ἂν οὖν τὸ Μυρτῷον ἀπὸ Μυρτίλου τοῦ Ἑρμοῦ φαίνοιτο κεκλημένον, ἀρχόμενόν τε ἀπὸ Εὐβοίας, καὶ παρ' Ἑλένην ἐρήμην νῆσον καθῆκον εἰς τὸ Αἰγαῖον, ἀλλά μοι δοκοῦσιν Εὐβοέων οἱ τὰ ἀρχαῖα μνημονεύοντες ἐοικότα εἰρηκέναι, λέγοντες ἀπὸ γυναικὸς Μυρτοῦς τῷ πελάγει γεγονέναι τὸ ὄνομα τοῦ Μυρτῴου. id eſt, non igitur mare Myrtoum à Myrtilo Mercurij filio videri debeat appellatum, quod initium capit ab Eubœa, & præter Helenã, inſulam deſertam, vſque ad mare Ægæum pertinet: ſed mihi videntur Eubœorum ij, qui res antiquas memoriæ prodiderunt, veriſimilia quædam & probabilia dixiſſe, in eo quòd tradiderunt mari Myrtoo nomen eſſe impoſitum à muliere quadam Myrtone. eſt autem mare Myrtoum maris Ægæi pars, & ita vndoſum, procelloſum, & naufragijs infeſtum. PAVIDVS NAVTA.] aptum epithetum. ſic Od. XXIII. huius lib. E Ceruam pauidam: & Od. II. epod. leporem pauidum appellat. pauidum autem hoc loco nautam dixit propter aduerſas tempeſtates, & naufragij metum. alibi nautas auidos dicit, vt Oda XXVIII. eiuſdem libri, *Exitio eſt auidis mare nautis.*

LVCTANTEM ICARIIS.] participium luctantem cum dandi caſu coniunxit, vt Od. III. huius lib. dixit, decertantem Aquilonibus, & ita de ſimilibus ſentiendum. lege quæ annotata ſunt ad Od. VI. lib. 2. ibi, *viridíque certat Bacca Venafro.* Dædalum & Icarum eius filium poſt Paſiphaæ cum tauro concubitum, Minoïs iram fugienteis ſeſe è Creta ſubduxiſſe, Icarúmque Solis propinquitate alis colliquefactis, in mare ſubiectùm decidiſſe, atque ab eo, mare Icarium eſſe nominatum, notius eſt, quàm vt inculcare debuerim. infra Od. II. lib. 4. *Ceratis ope Dædaléa Nititur pennis.* Eſt autem etiam mare Icarium, maris Ægæi pars.

AFRICVM] ventum ab occaſu hiberno flan- F tem: de quo Virg. lib. I. Æn. *Crebérque procellis Africus.*

INDOCILIS PAVP. PA.] id eſt, qui neque aduerſa tempeſtate, neque naufragio, neque vllo alio nauigationis incommodo patientiam paupertatis doceri poteſt. Hæc quidem eſt nominis, *indocilis*, propria ſignificatio, ſed vſurpauit M. Tul. pro eo, quod Græci ἀδίδακτον dicunt, in Lucullo, his verbis: *Sed incredibilis quædam ingenij magnitudo non deſiderauit indocilem vſus diſciplinam.* diſciplinam vſus, indocilem dixit, quæ nullis præceptis contineatur, quæ doceri non poſſit.

EST QVI NEC VETERIS] aliud hominum genus proponit, qui totam ætatem in compotationibus, in ſomno, in otio, & voluptatibus conſumunt.

MASSICI] vinum Maſſicum poſuit pro quo-

A uis vino generoso. Nascitur autem in Massicis montibus, qui sunt in Campania, de quibus Plin. lib. 3. cap. v. *Ab hoc sinu incipiunt vitiferi colles, & temulētia nobilis succo per omnes terras inclyto atque (vt veteres dixere) summum Liberi patris cum Cerere certamen. Hinc Setini & Cæcubi obtenduntur agri. His iunguntur Falerni, Caleni. Dein consurgunt, Mass. Gaurani, Surrentinique montes.* Oda xxj. lib. 2. *Quocunque lectum nomine Massicum, &c.* & Satyra 4 lib. 2. *Massica si cælo supponas vina sereno, &c.* addidit nomen *veteris* quia vetustas vinum commendat. qua de re alibi dicemus.

Nec partem solido d.] demere partem de die solido idem valet, quod dicit Ode vii. lib. 2. frangere diem. Et solidum diem, siue integrum appellare malis, hîc nominat, quo die nihil quis edit, nec bibit: vt Od. v. lib. 4. *dicimus integro Sicci manè die, &c.* Est autem frangere diem, opere & labore vsitato, & quasi legitimo intermisso, atque interrupto, corpus cibo, & potione curare ac reficere, Genióque indulgere. Solebant enim magna ex parte Romani illi veteres totum ferè diem in rebus agendis ponere: sub vesperum autem, B aut certè post meridiem corpora curare, vinóque, & epulis operam dare. Significat igitur, nonnullos adeò non esse vel in rep. administranda, vel in re familiari tuenda, vel in alijs studijs, & negotijs occupatos, vt multo malint magnam diei partem in conuiuijs, & cōpotationibus consumere, quàm sicci, & ieiuni vsque ad vesperum permanere. Eadem ratione videtur M. Tullius in epistola ad Papirium Pętum lib. 9. epist. integram famem appellare eam, quæ ad cenæ tempus perfertur, neq; vel tantillo cibo sedata, aut leuata est. *Integrā* (inquit) *famem ad ouum affero. ita vsque ad assum vitulinum opera perducitur.* Quem igitur hîc solidū diem nominat, Od. v. lib. 4. integrum appellat: & dies fract⁹ opponitur integro, vt integer sit, de quo nihil sit detractum, quod in curando corpore ponatur: fractus autem, qui totus in negotio non sit positus, sed diuisus ita, vt eius pars vel multo maxima, vel quantacunque sit, ad vinum, atq; epulas, eiusmodique delicias, & voluptates siue necessarias, C siue non necessarias, conferatur.

Spernit] videtur esse μείωσις seu ἐλάττωσις, nō spernit, pro exoptat, concupiscit. ordo autem hic est, nec spernit pocula optimi vini veteris, nec spernit demere, id est, detrahere partem de die, & ad epulas ac voluptates conferre.

Nvnc ad aqvæ lene capvt sac.] aquam sacram, fontem intellige: qua de re mox dicemus. fontis caput autem, est fontis principium, & origo, vnde primùm erumpit & manat aqua. Ex quo à capite arcessere, id est, ab ipso principio petere, seu repetere, & caput pro cuiusque rei principio, & origine. Cic. pro Plancio, *Sed si quid sine capite manabit, aut si quid erit eiusmodi, vt non extet auctor, qui audierit, &c.* & ib. caput & fōtem coniungit. *Etenim ad caput, & ad fontem vtriusque generis veniamus.* & pro Cælio: *sin autem vt riuulus arcessitus, & ductus ab ipso capite accusationis vestræ, lætabor, &c.* & ibid. *horum duorum criminū video fontem, video auctorem, video certum nomē & caput.* & lib. 2. de finib. *Atque ab isto capite fluere necesse est omnem rationem bonorum, & malorum.* D Caput fluuij autem est, quo in mare influit, quod ostium appellauit Virg. Georg. 4. *Tristis ad extremi sacrū caput astitit amnis.* & Cæsar lib. 4. de bello Gall. loquens de Rheno, *Multísque capitibus in Oceanum influit.* Nam qui putant caput fluuij, esse principium & originem fluuij, errant: neque rectè explicant locum illum Virg. Æneid. lib. 8. *Hîc mihi magna domus celsis caput vrbibus exit.* Per caput enim Roma significatur. Hoc modo autem Virgilij versus explicandus est. *Hîc*, id est, non longè ab exitu meo, & ostio, quo in mare ingredior, *magna domus mihi exit*, id est, oriri incipit: *celsis caput vrb.* id est, quę futura est aliarū magnarum vrbium caput & princeps. Quòd autem illi ex ijs quæ paulò pòst sequuntur, sententiam suam confirmari dicunt. *Quo te cumque lacus miserantem incommoda, &c.* Nihil dicunt. nam planè & perspicuè his verbis fons fluuij significatur: quis neget? sed cùm suprà dicat, *Hîc mihi magna domus, &c.* Certum locum indicat Tiberis fluuius, vbi domus sua futura sit, & caput vrbium. Æneas autem cùm ita loquitur, *Quo te cumque lacus, &c.* incertum sibi esse significat vbi sit origo Tiberis. E Præterea cùm Æneas longissimè abesset ab origine & fonte Tiberis, non possunt illa verba, *Hic mihi magna domus*, de fonte fluuij intelligi, vtpote quæ locum propinquum indicant.

Mvltos castra] multi castris, & studio rei militaris delectantur.

Et litvo tvbæ perm. son.] quemadmodum hîc tubæ sonitum cum lituo: ita Od. 1. lib. 2. lituorum strepitum cum cornuū murmure coniungit in describenda pugnæ imagine, his verbis. *Iam nunc minaci murmure cornuum Perstringis aureis, iam litui strepunt.* solebant enim Romani nō solùm tubis, verùm etiam lituis acuere militum animos, ex quo apud Tull. tuba belli ciuilis, & lituus profectionis ad Pompeium, pro impulsore posita sunt. Verba Ciceronis sunt hæc in epist. ad Ampium Balb. lib. 6. epist. *qui tulissent acerbius veniam tibi dari, quem illi appellant tubam belli ciuilis.* idem lib. 11. epist. ad Attic. *Posteáque, quàm mihi literæ a Balbo Cornelio minore missæ essent, illum existimare, Quinctum fratrem lituum meæ profectionis fuisse (ita enim scripsit) &c.* eòdem pertinent illa Virgil. Georg. 3. *Primus equi labor est, animos, atque arma videre Bellantum, lituósque pati.* & F Æneid. vi. de Miseno, *Hectora circum, Et lituo pugnas insignis obibat, & hasta.* Vide Aul. Gell. lib. 1. cap. xi. Fuit autem & alius lituus insigne auguratus: de quo sic M. Tul. lib. 1. de diuinat. *Quid lituus iste vester, quod clarissimum est insigne auguratus? vnde vobis est traditus? nempe eò Romulus regiones direxit tum, cùm vrbem condidit: qui quidem Romuli lituus, id est, incuruum, & leuiter à summo inflexū bacillum, quod ab eius litui, quo canitur, similitudine nomen inuēnit: cùm situs esset in curia Saliorum, quæ est in Palatio, eáque deflagrasset, inuentus est integer.*

Bella'qve matribvs Detest.] detestata posuit παθητικῶς, vt notat Priscian. lib. 8. matribus autem detestata bella dixit, propterea quòd

A quòd in eis matres plerunque filijs orbantur. sic inf. Od XVI. lib. epod. *Parentibúsque abominatus Annibal.* eôdem pertinet illud Eurip. in Hecuba, πολιόν τ' ἐπὶ κρᾶτα μήτηρ τέκνων θανόντων τίθεται χέρα, δρύπτεταί τε παρῆιδ' ἄν δίαιμον ὄνυχα τιθεμένα σπαραγμοῖς. quorum verborum hæc ferè sententia est. canóque capiti mater manum infert liberis in bello mortuis, genásque lacerat vngue cruento. sic & Virgil. lib. II. Æneid. *Hìc matres, miseræq; nurus, hîc cara sororum Pectora mærentum, puerique parentibus orbi Dirum exsecrantur bellum.*

MANET SVB IOVE FRIGIDO] si dixisset, cubat sub Ioue frigido, verbum Græcum expressisset αἰθριοκοιτεῖ. Iam quod Iouem pro cælo posuit, vsitatum est omnibus poëtis Græcis & Latinis. Theocr. εἰδ. δ. Χ' ὁ Ζεὺς ἄλλοκα μὲν πέλει αἴθριος, ἄλλοκα δ' ὕει. *Nunc pluit, & claro nunc Iupiter æthere fulget.* Virg. Georg. I. *Iupiter humidus Austris Denset, erant quæ rara modò, & quæ densa relaxat.* idem secund. *Et iam maturis metuendus Iupiter vuis.* Hor. Od. XXII. huius lib. *Quod latus mundi nebulæ, malúsque Iupiter vrget.* & Od. X. lib. 3. *puro numine Iu-*
B *piter.* Od. XIII. epod. *Horrida tempestas cælum contraxit, & imbres, Niuésque deducunt Iouem.* Catullus autem pro vento posuit: *siue vtrumque Iupiter Simul secundus incidisset in pedem.* Iam verò notum est ita loqui Latinos, cælum graue, tenue, frigidum, caliginosum, crassum, humidum, potius quàm aër grauis, tenuis, &c. Profert autem hunc locum Seruius ad illum Virg. Æneid. 3. *modo Iupiter adsit.* &, *sub Ioue* interpretatur ὑπὸ Διΐ, seu sub diuo. profert & ad illum Æneid. 6. *primísque in faucibus Orci*: vbi dicit, Deum esse positum pro loco, vt cùm Iouem dicimus, & ætherem significamus.

VENATOR] sic Hom. de venatorib. ὀδυσσ. ἰῶτα, οἵ τε καθ' ὕλην ἄλγεα πάσχουσιν κορυφὰς ὀρέων ἐφέποντες, id est, qui in silua dolores perferunt, dum in summis montibus versantur. & M. Tull. lib. 2. Tuscul. *Pernoctant venatores in niue, in montibus vri se patiuntur.* Horat. Saty. II. lib. I. *Leporem venator vt alta In niue sectatur.*

CATVLIS FIDELIB.] Canum fidelitatem,
C & studium venandi, pluribus verbis declarat M. Tull. lib. 2. de nat. deorum. *Canum tam fida custodia, támque amans dominorum adulatio, tantúmque odium in externos, & tam incredibilis ad inuestigandum sagacitas narium, tanta alacritas in venando, quid significat aliud, nisi ad hominum commoditates esse generatos?* vigileis appellat Horat. Ode XVI. lib. 3. *& vigilum canum Tristes excubiæ.* Vtrumq; coniunxit Lucret. lib. 5. *Et leuisomna canum fido cum pectore corda.* Theocrit. εἰδ. λβ. hoc animal in primis ad hominum conuictum aptum ait esse, & prouidum, in eóq; iudicium duntaxat desiderat, quo discernat eos, in quos sæuire debeat, ab ijs, quib⁹ eum parcere ac blandiri oporteat. sic Theo. Ὦ πόποι: οἷον τοῦτο θεοὶ ποίησαν ἄνακτες θηρίον ἀνθρώποισι μετέμμεναι, ὡς ἐπιμηθές. Εἰ οἱ καὶ φρένες ὧδε νοήμονες ἔνδοθεν ἦσαν. Ἤδει δ' ὅντε χρὴ χαλεπαινέμεν, ὅντε καὶ οὐκί: Οὐκ ἄν τι θηρῶν τις ἐδήρισεν περὶ τιμῆς, &c. quorum versuum hæc ferè sententia est. O dij immortales. Qualem hanc bestiam dij finxerunt? quàm aptam ad hominũ conuictum? quàm prouidam, & sagacem? Si ea in eo D
intelligentia esset, vt sciret cui irasci oporteat, cui non: nulla cum ea de principatu, & honore certaret. MARSVS APER.] Marsi Apuliæ populi.

ME DOCTARVM EDERÆ] ederæ præmia doctorum capitum, id est, doctorum virorum: nempè poëtarum. nam poëtæ victores coronis ederaceis donabantur. epist. ad Iulium Florum. lib. I. *seu condis amabile carmen, Prima feres ederæ victricis præmia.*

DIIS MISCENT SVPERIS] in Deorum me contubernio quodammodo collocant. Dijs me parem efficiunt.

NYMPHARVMQVE LEVES.] Nymphæ aliæ in nemoribus habitant: & hæ à Græcis ἀλσηίδες, id est, nemorales appellantur: aliæ in aquis, quæ naïdes, seu naïades, & hydriades communi & generali nomine dicuntur. sed harum aliæ sunt κρηνίδες Græcè, Latinè (si placet) fontanæ nominentur. aliæ ἐπιποταμίδες, liceat has fluuiatileis appellare. sunt & aliquæ ἐπιμηλίδες seu ἐπιμηλιάδες (vt Pausa. in Arcad.) quibus pecora sunt curæ: nõnullæ etiã ὀρεσιάδες, quæ montes incolunt. Nymphas ita de-
finit Theocriti interpres εἰδ. γ Νύμφαι δ' εἰσὶ τὰ ἐν γυ- E
ναικείῳ σχήματι ἐν τοῖς ὄρεσι φαινόμενα δαιμόνια. id est, Nymphæ autem sunt, quæ muliebri figura in montibus conspiciuntur dæmonia, seu deorum numina. Ac de Nymphis quidem sic Hom. ἰλ. υ. Οὔτ' ἄρα Νυμφάων, ταί τ' ἄλσεα καλὰ νέμονται, Καὶ πηγὰς ποταμῶν, καὶ πίσεα ποιήεντα. Veteres autem cùm omnium aquarum naturam, vt in qua præcipua vis insit alendi, atque augendi, diuinam existimabant, tùm fluuiorum, & perennium fontium maximè. Ex quo & Nymphis naïadibus antra consecrabant, & eas maxima religione venerabantur & colebant. Itaque Vlyssem experrectum, & patriam suam agnoscentem Homerus facit Nymphas manibus ad cælum sublatis ad hunc modum precantem, Αὐτίκα δὲ νύμφας ἠρήσατο χεῖρας ἀνασχών: Νύμφαι νηϊάδες, κοῦραι Διός, οὔ ποτ' ἔγωγε Ὄψεσθ' ὔμμ' ἐφάμην, νῦν δ' εὐχωλῇς ἀγανῇσι Χαίρετ', ἀτὰρ καὶ δῶρα διδώσομεν, ὡς τὸ πάροσπερ. quorum versuum hæc ferè sententia est. statim Nymphas manibus sublatis veneratus est. Nymphæ Naïa-
des Iouis filiæ, desperabam me vmquam vos vi- F
surum. At nunc blandis precibus à me veneratæ, saluete. Porrò etiam vobis dona largiemur, quẽadmodũ & anteà. & ὀδυσσ. ρ. Vlysse à Melanthio caprario calce percusso, Eumæus tametsi eum nondum agnosceret, tamen tam improba & petulanti in hospitem egentem iniuria & contumelia commotus, Nymphas fontium præsides & custodes precatur, vt si vmquam eas Vlysses piè, religioséque coluit, saluus in patriam reuertatur, vt illius insolentiam comprimat, iniuriámque hospitibus illatam vlciscatur. sic igitur Hom. Νύμφαι κρηναῖαι, κοῦραι Διός, εἴ ποτ' Ὀδυσσεὺς Υ̓́μμ', ἐπὶ μηρί' ἔκηε καλύψας πίονι δημῷ, &c. Theocritus autẽ Nymphas quasdam facit Castalidas, tanquam Musas. sed nihil vetat, quo minus & fons Castalius suas Nymphas habeat. Ne hoc quidem præteribo, Nymphas terrorem inijcere interdum, non solùm agricolis, sed & quibuslibet alijs, eósque de

A gradu mentis deturbare. Vnde νυμφόληπτοι dicti, quos Latini Lymphatos appellant. qua de re dicemus ad Od. XXXVII. huius lib.

SECERNVNT POPVLO] à vulgo ſeparant, vt ceteris hominibus præſtantem. Vtitur hoc verbo epiſt. de arte poët. *Publica priuatis ſecernere.* & Ode III. lib. 3. *Secernit Europen ab Afro.*

NEC POLYHYMNIA] appâret ex hoc loco Polyhymniæ nomen ab hymno ductum eſſe. ſed Lucianus lib. περὶ ὀρχήσεως vult ἀπὸ τοῦ μεμνῆσθαι, his verbis καὶ τὴν θυγατέρα αὐτοῦ πολύμνειαν, ἵλεων ἔχειν αὐτῇ προσκεῖται, καὶ μεμνῆσθαι πειρᾶται ἁπάντων. & filiam eius Polymniam propitiam habere ei propoſitum eſt: & omnia memoria tenere conatur. Ex eo quidam cenſuerunt hoc loco legendum eſſe πολυμνηΐα: quod nomen, quámque lectionem probarem, niſi codices omnes reclamarent. huic alij agriculturam, alij benè dicendi facultatem, alij artem geſtu loquendi aſcribunt: Horat. ἔτυμον nominis ſecutus, lyram & cantum. Iam verò etiam Ouidius Polyhymniam dixit, vt annotat Muretus, *Diſſenſere Deæ, quarum Polyhymnia cœpit Prima.* & Virgil. in Ciri. *Nam verum*
B *fateamur: amat Polyhymnia verum.*

LESBOVM] Propter Sapphonem & Alcæum.

QVOD SI ME LYRICIS] Quòd ſi me ad Poëtarum lyricorum numerum aſcribes, &c. Inſeres autem, ſcriptum reperi in tribus lib. Vaticanis. quam ſcripturam magnopere probo.

SVBLIMI FERIAM] non aſſentior ijs, qui hoc loco legi volunt, *ſublimis.* Nam & reperi ſcriptum *ſublimi* in omnibus ferè codicibus manuſcriptis, & ſublimi vertice ita dictum eſſe puto, vt Od. XXVI. lib. 3. ſublimi flagello. Prætereà, quod Germano Valenti Pimpuntio viro doctiſſ. videtur, fortaſſe loquendi figuram Homericam exprimere voluit, Ιλιάδ. δ. Οὐρανῷ ἐστήριξε κάρη: quod tamen Virgilius ſic videtur Latine reddidiſſe: *caput inter nubila condit.* ſi quis tamen ſublimis malet, non pugnabo. ſic Ter. in And. *ſublimem hunc intro rape, quantum poteſt.* id eſt, ita eum ſublatum rape, vt terram non tangat. & Virg. Æneid. 5. *quem præpes ab Ida Sublimem pedibus rapuit Iouis armiger vncis.* Illud autem, quod eſt
C Od. XV. huius libri *ſublimi anhelitu*, translatum eſt. ſignificat.n. anhelitũ ex alto pectoris receſſu ductum: quod contingit ijs, qui longo curſu defatigati, ægrè animam recipiunt.

AD AVGVSTVM CÆSAREM. Ode. 2.

Deos omneis iratos eſſe Romanis, ob Cæſaris cædem: vnam imperij ſpem in Auguſto conſtitutam.

IAM ſatis terris niuis, atque diræ
Grandinis miſit pater, & rubente
Dextera ſacras iaculatus arceis, D
Terruit vrbem:
Terruit genteis, graue ne rediret
Sæculum Pyrrhæ noua monſtra queſtæ,
Omne cùm Proteus pecus egit altos
Viſere monteis:
Piſcium & ſumma genus hæſit vlmo,
Nota quæ ſedes fuerat columbis:
Et ſuperiecto pauidæ natarunt
Æquore damæ.
Vidimus flauum Tiberim retortis
Littore Etruſco violenter vndis,
Ire deiectum monumenta regis,
Templáque Veſtæ:
Iliæ dum ſe nimiùm querenti
Iactat vltorem, vagus & ſiniſtra
Labitur ripa, Ioue non probante, v- E
xorius amnis.
Audiet, ciueis acuiſſe ferrum,
Quo graues Perſæ melius perirent:
Audiet pugnas, vitio parentum
Rara iuuentus.
Quem vocet diuum populus ruentis
Imperi rebus? prece qua fatigent
Virgines ſanctæ minus audientem
Carmina Veſtam?
Cui dabit parteis ſcelus expiandi
Iupiter? tandem venias precamur,
Nube candenteis humeros amictus
Augur Apollo:
Siue tu mauis Erycina ridens,
Quam Iocus circumuolat, & Cupido,
Siue neglectum genus, & nepotes F
Reſpicis auctor.
Heu nimis longo ſatiate ludo:
Quem iuuat clamor, galeæq́; læues
Acer & Mauri peditis cruentum
Vultus in hoſtem.
Siue mutata iuuenem figura,
Ales in terris imitaris, almæ
Filius Maiæ, patiens vocari
Cæſaris vltor:
Serus in cælum redeas, diuq́;

Lætus

A *Lætus intersis populo Quirini:*
Néue te nostris vitijs iniquum
Ocyor aura
Tollat: hîc magnos potius triumphos,
Hîc ames dici pater, atque princeps:
Neu sinas Medos equitare inultos
Te duce Cæsar.

RVBENTE DEXTERA.] per rubentem dexteram significat Horatius fulmen, aut certè dextram, qua Iupiter fulmina mittit, vt apud Virgil. Georg. I. *Ipse pater media nimborum in nocte corusca Fulmina molitur dextra.* vbi tamen *corusca* cohęrere debet cum voce *fulmina* potius, quàm cum voce *dextra.* sic Pindar. εἰδ.ι. fulmen Iouis βέλος πυρπάλαμον nominat: id est, telum igneum dextra contortum: Et Hesiodus, κέραυνον αἰθαλόεντα: id est, fulmen rubicundum. Non temerè autem dixit sacras arceis fulmine esse percussas. hoc enim referendum est ad treis Iouis manubias: quarum ma-
B ximæ sunt eæ, quæ cum igni veniunt. Dicuntur autem esse Iouis manubiæ tres, vt docet Festus. Vnæ minimæ, quæ monent tantum, placidæque sunt: alteræ, quæ maiores, & quæ veniunt cum fragore, discutiúntque aut diuellunt: tertiæ his ampliores, quæ cum igne veniunt: & quanquam nullum sine igne fulgur est, hæ tamen propriam differentiam habent, quòd aut adurant, aut fuligine deforment, aut accendant, quæ statum mutant consilio deorum superorum.

IACVLATVS ARCEIS.] Iaculari arceis pro petere, & ferire, cùm Horatianum sit, tùm minus est apud alios vsitatum. sic idem Ode XII. lib. 3. *iaculari ceruos.* & Ode XVI. lib. 2. multa iaculari dixit per tralationem pro multa petere, multáque sibi proponere, quæ quis consequi velit: quod Græci στοχάζεσθαι dicunt. neque verò dubium est, quin Græcos imitatus, qui dicunt βάλλειν τὴν κεφαλὴν, τὸ τεῖχος, τὸ ἧπαρ, τὴν καρδίαν, iaculandi verbum cum quarto casu rei, quæ petitur, iunxerit: quod item prior fecerat Lucret. lib. 4. *Siue puer*
C *membris muliebribus hunc iaculatur.* At Virg. aliter Æneid. I. *iaculata è nubibus ignem.* & II. *Vel Danaum Phrygios iaculatus puppibus igneis:* & alibi, *iaculari montibus Ornos.* Idem tamen in Moreto, si modò eius auctor Virgilius est, hoc verbum ita vsurpauit. *Sæpe viri nareis acer iaculatur apertas Spiritus.* Iam arces sacræ cælo tactæ, funesta & dira portendunt. Sic M. Tullius. *Nam pater altitonans stellanti nixus Olympo, Ipse suos quondam tumulos, ac templa petiuit: Et Capitolinis iniecit sedibus igneis.* & Horat. Od. 12. lib. I. *Tu parum castis inimica mittes Fulmina lucis.*

TERRVIT GENTEIS] proximè dixerat terruit vrbem, nempe Romam: nunc autem terruit genteis: quod longè illo superiore grauius & maius est.

SÆCVLVM PYRRHÆ] Pyrrham Epimethei & Pandoræ filiam, Deucalionísque vxorem fuisse: eósque eluuionis illius tempore Parnassum montem omnium altissimum, vel (vt alij volunt) D
Lycorim, conscendisse, atque eò confugisse, ex interpretibus poëtarum Græcorum, & Ouidio cognoscere licet. Aiunt autem alij, eluuionem illam esse hominibus à Dijs inuectam propter Tantali scelus, qui Pelopem filium in minutas parteis concisum, & coctum, eis comedendum apposuit: alij propter Lycaonis filium, cùm vellet Iupiter omnem hominum impietatem è terra funditus delere, atque exstinguere: qua de re Pindarus ὀλυμπ. εἰδ.θ. Λέγοντι μὰν χθόνα μὲν κατακλύσαι μέλαιναν ὕδατος σθένος. id est, aiunt porrò aquarum vi terram esse obrutam.

NOVA MONSTRA QVESTÆ.] etiam M. Tull. hoc verbum cum accusandi casu iunxit. vt pro Flacco, *non enim omnia, quæ dolemus, eadem queri possumus,* & epist. ad App. Pulchrum lib. 3. *Multa nos quidem questi sumus.* & hic poëta epist. ad Scæuam: *Qui queritur Salebras & acerbum frigus.* & Cæs. lib. 6. de bel. Gall. *Vnum questus.*

OMNE CVM PROTEVS] Protea phocarum Neptuni custodem fuisse ex Hom. ὀδυσσ. δ. & Georg. IIII. notum est. qua de re nonnulla dicemus ad illum locum, *Quo teneam vultus mutantem Protea nodo?* epistola prima lib. I. de Phocis E
autem, & Homerus eo, quem dixi, libro, & Oppianus, lib. I. φῶκαι δ' ἐννύχιαι μὲν ἀεὶ λείπουσι θάλασσαν: Πολλάκι δ' ἠμάτιαι πέτρης ἔνι καὶ ψαμάθοισιν Εὔκηλοι μίμνουσι, καὶ ἔξαλον ὕπνον ἔχουσι.

PECVS] Potest quidem dici, Phocas, cùm vituli marini sint, non admodum nouè, pecus esse dictas: veruntamen si cui nouum hoc videbitur, quia pisces sint, admonet Nonius, non solùm pecudem quadrupes animal, verùm etiam animal omne vocari. Plaut. Rud. *Non vides referre me vuidum rete sine squammoso pecu?* Næuius Ægisto. *Tum autem lasciuum Nereisimum pecus Ludens ad cantum classium lustrat.*

EGIT ALTOS VISERE] hoc loquendi genus merum Græcum est, id est, egit vt viseret: de quo plura dicemus ad Od. XXIII. huius libri. De his igitur monstris queri potuerat Pyrrha: Phocas, quæ solebant in littoribus pascere, in montium culminibus esse visas, propterea quòd aquæ terrarum planitiem operuerant: pisces in summis arborum ramis, in quibus aues sidere, & nidos cō- F
struere solent, constitisse: damas, quæ vel in siluis vagari, vel in lustris delitescere & quiescere consueuerunt, in mari super terras effuso, natare coactas esse.

NOTA QVÆ SEDES FVER. COL.] Columbas agresteis intellige, quæ palumbes appellantur.

ET SVPERIECTO PAVIDÆ N. ÆQV. DA.] Profert hunc locum Seruius ad illum Virg. Geor. 3. in extr. *timidi damæ ceruiq; fugaces*

VIDIMVS FLAVVM TIBERIM] vidimus Tiberim reiectis ac repulsis vndis ab Etrusco littore (influit enim in mare Tyrrhenum Tiberis) vel ab Etruriæ finibus, ita creuisse, vt sinistra ripa effusus, quà agrum Romanum alluit, vrbémque hodiè attingit, Regum priscorum monumenta, & templa Deorum deijcere, atq; euertere

A tere velle videretur. Vtitur autem hoc eodem epitheto, Od. III. lib. 2. *Villáque flauus, quam Tiberis lauit, Cedes.*

VESTÆ.] Veſtam, quam ἑςίαν nominant Græci, Rheæ filiam facit Pindarus Νεμε. εἰδ. ια. Hæc dea, foci cuſtos & præſes habetur: ex quo etiam toti domui præſidere exiſtimatur. Vnde Veſta, & focum domus, & totam domum ſignificat. notũ prouerbium ἀφ᾽ ἑςίας ἄρχεσθαι, quod eſt vel à propinquis & domeſticis: vel à melioribus & præſtantioribus initium ducere.

QVERENTI] de Iulij Cæſaris nece. Ab Ilia autem Martis, aut Tiberis, aut, (vt alij volunt) Anienis, vxore vult Iulium Cæſarem, ſeu gentem Iuliam ortum habuiſſe.

IACTAT] ſic vtitur hoc verbo Od. XIIII. huius libri. *Quamuis Pontica pinus Siluæ filia nobilis Iactes & genus & nomen inutile.*

IOVE NON PROBANTE] ſignificat Horatius gratificans Auguſto, & pæne dicam aſſentans: illum terrorem, illámque eluuionis calamitatem, nullam aliam ob culpam Romanis eſſe illatam, quàm ob Cæſaris cædem: cuius rei argumen-

B tum eſt, quòd Iupiter non modò non fuit illius terroris atque eluuionis auctor, ſed ne approbator quidem: ſola Ilia à Tiberi viro ſuo adiuta, iuſto dolore excitata, iuſtóque odio incenſa, tam graueis pœnas à populo Romano expetiuit Ioue pæne inuito.

V-XORIVS AMNIS] qui nimium in ea re vxori gratificaretur, nimiúmque indulgeret. Hoc nomine appellantur mariti, qui ſe totos ad vxorum arbitrium fingunt & accommodant, qui eis omnibus ferè in rebus obtemperant. Virg. Æne. IIII. *Pulchrámque vxorius vrbem Exſtruis.* Admonendus eſt lector minus in his litteris tritus, primam ſyllabam nominis *vxorius* pertinere ad verſum ſuperiorem: hoc modo, *Ioue non probante v-Xorius amnis.*

AVDIET CIVEIS AC.] huius loci hæc ſententia eſt, Poſteri noſtri ex bellorum ciuilium calamitate reliqui, atque ideò rari, audient, ciueis in ciuium corpora exacuiſſe, & ſtrinxiſſe ferrum: quo quidem longè ęquius, ac reipub. vtilius erat Perſas, ceteróſque populi Rom. hoſteis interimi. acuere ferrum propriè dictum: illud tranſlatè e-

C piſt. III. lib. I. *Seu linguam cauſis acuis.* & illud lib. de Arte poët. *Tyrtæúſque mares animos in Martia bella Verſibus exacuit.*

QVO GRAVES PERSÆ] ſic Ode VII. li. epod. *Quò quò ſceleſti ruitis? aut cur dexteris Aptantur enſes conditi? Parúmne campis, atque Neptuno ſuper Fuſum eſt Latini ſanguinis? Non vt ſuperbas inuidæ Karthaginis Romanus arces vreret? &c.*

MELIVS] rectius, iuſtius.

FATIGENT] aſſiduis precibus obſecrent, & tandem exorent. ſic loquitur T. Liuius lib. 23. *inde fatigatus Campanorum precibus ſequenti die cum omni apparatu oppugnandæ vrbis Cumas redit.* aliter hoc verbo vtitur Od. XIIII. lib. 4. *Spectandus, in certamine Martio Deuota morti pectora liberæ, Quãtis fatigaret ruinis.*

VIRGINES SANCTÆ] Veſtales, virgines intactæ, & incorruptæ.

PARTEIS] munus. tralatio à partibus hiſtrionum, vt epiſt. de Arte Poet. *Ne forte ſeniles Mandentur iuueni partes.* D

SCELVS EXPIANDI] reſpexit morem veterum, qui ſanguine humano contaminatos congreſſu & aditu prohibebant, donec expiati eſſent: & ij ipſi, qui manus habebant cruentas, & ſanguine inquinatas, egebant aliquo maiore, à quo expiarentur: & quoad hoc impetraſſent, manus habebant impuras: lege annnot. ad Od. 22. huius lib. ibi, *ſceleríſque purus.* & ad Od. I. lib. 2. *Nondum expiatis vncta cruoribus.*

NVBE CANDENTEIS HVMEROS] in duobus lib. Vatic. & in Torneſ. ita ſcriptum reperi, *Nube candenti humeros amictus.* quam ſcripturam ſiquis probabit, non repugnabo. nam quòd vocis ſequentis initium vocalis eſt aſpirata, nõ eſt hoc nouum. ſic enim Ode XXVIII. huius lib. *Oſſibus & capiti inhumato, &c.* Nube amictus autem, id eſt, ἀόρατος, & hominibus ſeſe conſpiciendum non præbens. Videtur expreſſiſſe illud Homericum νεφέλῃ εἰλυμένος ὤμους.

AVGVR] augur ab auium garritu dictus eſt. ex quo augurium. Hoc loco augurem, μάντιν intellige, id eſt, rerum futurarum prouidum, qui præ- E ſentit ac diuinat futura, eáque interpretatur. Sic Chiron apud Pindarum πυθ. εἰδ. θ. ait Apollini rerum omnium euentum certum, fixum, notum eſſe: illum rerum progreſſiones & cauſas cernere: illum ſcire, quot frondes ineunte vere terra profundat, quot arenæ in mari, & fluminibus impetu vẽtorum, & fluctibus agitentur. Verba Pindari ſunt hæc, Κύριον, ὃς πάντων τέλος οἶσθα, καὶ πάσας κελεύθους, ὅσσα τε χθὼν ἠρινὴ φύλλ᾽ ἀναπέμπει, χ᾽ ὠπόσαι ἐν θαλάσσῃ καὶ ποταμοῖς ψάμμαθοι κύμασι ῥιπαῖς τ᾽ ἀνέμων κλονέονται. Idem Horat. in Carm. ſæculari pro Imper. Rom. *Augur & fulgente decorus arcu Phœbus.* cantorem appellat in lib. de Arte poet. *ne forte pudori Sit tibi Muſa liræ ſollers & cantor Apollo.* etiam augurem appellat Virg. Æn. IIII. *nunc augur Apollo, &c.* Imploratur autem primo loco Apollo, quia deus habebatur, Romanis maximè propitius, & beneuolus: atque ob hanc cauſam religioſiſſime ab illis colebatur.

ERYCINA RIDENS] frequens eſt Veneris epithetum φιλομειδὴς apud Homer. quod proculdubio hîc expreſſit Horatius. φιλομηδὴς autem ſcriptum per η in tertia ſyllaba, aliud eſt ab illo. vult enim Heſiodus Venerem φιλομηδέα appellatam quia μηδέων ἐξεφαάνθη, id eſt τῶν αἰδοίων. ſecundo loco Venus imploratur quia Æneæ mater: & ita Romani generis parens. Lucret. lib. I. *Æneadum genitrix hominum, diuúmque voluptas, Alma Venus.* F

QVAM IOCVS CIRCVMVOLAT] vel circum quam Iocus volat, vel quam circumuolat, vt ſit verbum compoſitum, quomodo quibuſdã placet, qua de re alio loco dicemus.

AVCTOR] auctor: id eſt, progenitor Romanorum quia Mars, Romuli parens: Romulus vrbis Romæ conditor.

LVDO] bellis, quæ ſunt Martis deliciæ, & oblectamenta.

LÆVES.]

A LAEVES.] expolitæ, non asperæ. sic Od. VII. lib. 2. *leuia ciboria.* & Od. vlt. eiusd. lib. *leues plumæ.* & Od. VI. lib. 4. *Leuis Agyieu*, id est, imberbis. & Od. XVII. huius lib. *Leuia personuere saxa.* & Od. XI. lib. 2. *fugit retro Leuis Iuuentas.* & epist. de Arte poët. *sectantem leuia nerui Deficiunt.* ibid. *aut leui seruanda cupresso.*

ACER ET MAVRI PEDITIS] per acrem Mauri peditis vultum, ἀνδρικὸν, id est, virilem, & quasi trucem significat. Taleis autem vultu atque aspectu Mauros fuisse tradit Ælianus his verbis: Εἰσὶ δὲ μαυρούσιοι καὶ καλοὶ, καὶ μεγάλοι, καὶ ἀνδρικὸν ὁρῶσι: quem locum mihi Io. Scaliger, iuuenis eruditissimus, indicauit.

SIVE MVTATA] vult Mercurium induta specie humana, Augusti nomine appellari, & Augustum esse Mercurium. Et ita Augusto assentatur.

PATIENS VOCARI CÆSARIS VLTOR] Græca planè est hæc loquendi figura, ὑπομένων καλεῖσθαι καίσαρος ἐκδικητής. Demost. περὶ τῆς παραπρεσβ. καὶ τοσαύτης ἀνανδρίας καὶ κακίας ὁμολογεῖτε ὑμεῖς εἶναι μέσοι. Latinè enim diceremus: patiens te vocari
B Cæsaris vltorem. sic epistola ad Quinctium lib. I. *Cum pateris sapiens emendatúsque vocari.* sic Od. XXVII. lib. 3. *Vxor inuicti Iouis esse nescis?* & epist. ad Torquat. lib. I. *patiárque vel inconsultus haberi.* sic Catullus: *Ait fuisse nauium celerrimus.* & Virgil. lib. 2. Æn. *sensit medios delapsus in hosteis.* & Propert. lib. I. eleg. VI. *Iurabo & bis sex integer esse dies.*

SERVS] serus redeas, pro serò redeas: olet hoc quoque Græcum quiddam. quo de genere dicemus ad Od. XVII. epod. precatur autem tacitè, neque tamen obscurè, vt diu viuat Augustus. hoc enim valent illa, serò in cælum redire, quasi Mercurius sumta Augusti specie & figura è cælo in terras deuolarit, sitque aliquando in cælum reuolaturus.

POPVLO QVIRINI.] in membrana Don. Iannocti, & vna Vatic. *Quirino* scriptum est. fortasse rectè, & Horatiano more. Nam & in carmine sæculari ita locutus est: *Romulæ genti date rémque prolémque, Et decus omne.* & Od. XII. lib. 4. *Qui*
C *nunc Sulpiciis accubat horreis.*

INIQVVM] offensum, iratum, infensum.

HIC AMES DICI PATER, ATQVE PRINCEPS] hæc ad historiam pertinent. Nam Augustus senatus consulto parens patriæ appellatus est.

MEDOS] puto eosdem hîc Medos dici, quos suprà Persas appellauit, vt Od. XXVII. Medum acinacen dixit gladium Persicum. Et fortasse eodem nomine Parthos significat. Nam Augustus hoc tempore Parthis bellum inferre cogitabat: quod cùm illi sensissent, Augusti fama permoti, signa, quæ Crassus & M. Antonius amiserant, vltro ad Augustum remiserunt. vt Od. XV. lib. 4. *Et signa nostro restituit Ioui Derepta Parthorum superbis Postibus, horribilique Medo.* & epist. XVIII. lib. I. *Militiam puer, & Cantabrica bella tulisti Sub duce, qui templis Parthorum signa refixit.*

EQVITARE] vel equitare posuit translatè pro Romanis insultare, vel propriè pro ex equo D pugnare. Erant enim Parthi, equites. Od. XIX. eiusd. lib. *Et versis animosum equis Parthum dicere, &c.*

IN VIRGILIVM Athenas proficiscentem. Ode 3.

Secundam ei nauigationem precatur: deinde occasionem nactus, hominum audaciam detestatur.

SIC te diua potens Cypri,
Sic fratres Helenæ, lucida sidera,
Ventorúmque regat pater,
Obstrictis aliis, præter Iapiga,
Nauis, quæ tibi creditum
Debes Virgilium: finibus Atticis E
Reddas incolumem precor:
Et serues animæ dimidium meæ.
Illi robur, & æs triplex
Circa pectus erat, qui fragilem truci
Commisit pelago ratem
Primus, nec timuit præcipitem Africũ
Decertantem Aquilonibus,
Nec tristeis Hyadas, nec rabiem Noti:
Quo non arbiter Adriæ
Maior, tollere, seu ponere vult freta.
Quem mortis timuit gradum,
Qui siccis oculis monstra natantia,
Qui vidit mare turgidum, &
Infameis scopulos Acroceraunia?
Nequicquam Deus abscidit F
Prudens Oceano dissociabili
Terras, si tamen impiæ
Non tangenda rates transiliunt vada.
Audax omnia perpeti
Gens humana ruit per vetitum nefas.
Audax Iapeti genus
Ignem fraude mala gentibus intulit.
Post ignem ætheria domo
Subductum, macies, & noua febrium
Terris incubuit cohors:
Semotiq; prius tarda necessitas

Leti,

A *Leti, corripuit gradum.*
Expertus vacuum Dædalus aëra
Pennis non homini datis.
Perrupit Acherunta Herculeus labor.
Nil mortalibus arduum est.
Cælum ipsum petimus stultitia: neque
Per nostrum patimur scelus
Iracunda Iouem ponere fulmina.

SIC] Cùm aliquid ab altero petimus, id vt facilius impetremus, ea solemus illi precari & optare, quæ scimus ei esse optatissima, addita particula *Sic*. Estq; hoc genus omnibus poëtis, Græcis & Latinis, perquàm vsitatum. Ac primùm sanè ab hoc poëta ordiamur. infrà Od. XXVIII. huius lib. *sic quodcunque minabitur Eurus Fluctibus Hesperijs, Venusinæ Plectantur siluæ.* & Saty. III. lib. 2. *Stoice, post damnum sic vendas omnia pluris.* & hoc loco, *Sic te diua potens Cypri, &c.* Catullus
B ad Coloniam: *Sic tibi bonus ex tua Pons libidine fiat.* & de coma Berenîces: *Sic magis ô nuptæ semper concordia vestras, Semper amor sedes incolat assiduas.* Virg. in Mœride: *Sic tua Cyrnæas fugiant examina taxos: Sic cytiso pastæ distentent vbera vaccæ.* & in Gallo: *Sic tibi cùm fluctus inter labêre Sicanos, Doris amara suam non intermisceat vndam.* Tibullus lib. 2. eleg. VI. *Annue, sic tibi sint intonsi Phœbe capilli: Sic tua perpetuò sit tibi casta soror.* Apollon. lib. 2. Argon. ἱλήκοις: ἀεί τοι ἄναξ ἄτμητοι ἔθειραι: Αἰὲν ἀδήλητοι. τὼς γὰρ θέμις. vbi omissa est, vox οὕτως. quod valet, *Sic*. Illorum autem versuum hæc ferè sententia est: propitius sis. sic tibi ô Apollo, comæ sint non præcisæ, id est, intonsæ, semper illæsæ. ita enim fas & iustum est. Lucillius lib. 2. epig. in quendam edacem, Dionysium nomine. Οὕτω σοι πέψαι Διονύσιε ταῦτα γένοιτο Πάντα. νόμου δὲ χάριν δός τι καὶ ὧδε φαγεῖν, &c. id est, sic tibi Dionysi hæc omnia, quæ comedisti, concoquere contingat. At legis certè gratia, seu quia lex postulat, etiam hîc aliquid nos comesse sine: neque omnia solus deuora.

POTENS CYPRI.] id est, domina Cypri:
C exemplo Græcorum, qui ita loquuntur κρατοῦσα κύπρου. simile est illud Od. XXV. lib. 3. *O Naiadum potens, Baccharúmque valentium Proceras manibus vertere fraxinos.* & Ode V. huius libri, *Suspendisse potenti Vestimenta maris Deo.* & Ode. XXIX. lib. 3. *ille potens sui, Lætúsq; deget, cui licet, in diem Dixisse, vixi.* quo loco videtur potens idem valere, quod apud Græcos ἐγκρατὴς, ἢ κύριος. & Ode. VI. huius libri, *Imbellísque Lyræ Musa potens*, id est, musa, quæ res ludicras & amatorias tantùm canere potest: bellicas & grauiores non potest. & carmine sæculari, Ode vltima, epod. *Phœbe, syluarúmque potens Diana.* & Virgil. Æn. I. *Nimborúmque facis, tempestatúmque potentem.* & III. *Dij maris & terræ, tempestatúmque potentes.* Sed cur nauigaturo Virgilio, secundam nauigationem optans, Venerem aduocat? quia Venus ex mari nata est. Nota Venus ἀναδυομένη, anadyomene, id est, D
ex mari exiens, seu ex alto caput, & reliquum corpus proferens, Apellis opus: de qua Plinius lib. 35. cap. 10. Hinc marina dicta. idem Horat. Od. XXVI. lib. 3. *defunctúmque bello Barbiton hic paries habebit, Læuum marinæ qui Veneris latus Custodit, &c.* & Odæ XI. lib. 4. *Qui dies mensem Veneris marinæ Findit Aprilem.*

FRATRES HELENÆ] Castor & Pollux, de quibus vide annot. in Od. XII. huius lib.

VENTORVMQVE REGAT PATER] Æolus, de quo Hom. ὀδυσσ. κ. in principio libri Αἰολίην δ᾽ εἰς νῆσον ἀφικόμεθ᾽: ἔνθα δ᾽ ἔναιεν Αἴολος ἱπποτάδης φίλος ἀθανάτοισι θεοῖσι, &c. quo loco appellat eum ταμίην ἀνέμων, id est, ventorum promum & condum, vt Plautino verbo vtar. de eodem sic Virg. Æn. I. *Aeole nanque tibi Diuûm pater, atque hominum rex Et mulcere dedit fluctus, & tollere vento, &c.*

OBSTRICTIS ALIIS PRÆTER] sic & apud Homerum ὀδ. κ. Aeolus ceteris ventis in vtre illo, quem Vlyssi dederat, inclusis & constrictis, solum Zephyrum, qui eum in patriam deferat, liberum, ac solutum relinquit, his verbis: Ἔνθα δὲ βυκτάων ἀνέμων κατέδησε κέλευθα. Κεῖνον γὰρ ταμίην ἀνέμων ποίησε Κρονίων Ἠμὲν παυέμεναι ἠδ᾽ ὀρνύμεν, ὅν κ᾽ ἐθέλῃσι. id est, hîc mugientium & rudentium ventorum vias vinculis constrinxit. Illum enim promum & condum ventorum fecit Iupiter, vt eos possit modò comprimere, modò excitare quemcumque velit. E

PRÆTER IAPYGA.] ventum Calabriæ, seu Apuliæ ijs vtilem, & secundum, qui ex Italia in Græciam nauigant: hunc album nominat Od. XXVII. lib. 3. *quid albus peccet Iapyx.* Vergil. lib. XI. Æneid. equum Apulum, *Iapyga* dixit: *& equo venator Iapyge fertur.* & ibidem Garganum Apuliæ montem, *Iapyga. Ille vrbem Argyripam patriæ cognomine gentis Victor Gargani cõdebat Iapygis agris.* Idem lib. 8. per Iapygem, perspicue ventum Apulum significat, *Fecerat ignipotens vndis & Iapyge ferri.* Est autem Iapygia vel Apulia ipsa, vel eius pars, & fortasse ea quam hodie appellant Itali *terra di Baro.* Profert hunc locum Seruius ad illum Virgilij modò à me commemoratum. Sed mendosè opinor. Legitur enim apud eum *obstusis* pro quo legendum putauerim potius *obstructis.*

QVÆ TIBI CREDITVM, &c.] tralatio ducta F
est à rebus creditis. quemadmodum igitur, quod mihi creditum est, id debeo ei, qui mihi credidit: ita & Horatius ait nauem Virgilium sibi commissum, Atticæ debere, id est, æquum esse nauem, quæ Virgilium vehendum receperit, finibus Atticis reddere saluum & incolumem. de verbo credendi vide annot. ad Od. V. lib. 3.

REDDAS INCOLVMEM] animaduertat lector quàm significantibus, & ad rem accommodatis verbis vtatur Horatius. antecedit vox *creditum.* sequitur deinceps, *debes.* postremò, *reddas.* neque verò nomen *incolumem*, otiosum est. Nam quæ nobis credita sunt, ea salua & integra reddere debemus, &, vt loquuntur Iurisconsulti, in eadem causa: quod Liuius dicit *rectè reddere.* Seruius ad illum

A illum Virgilij versum Æn. 6. *Redditus his primùm terris* hunc locum profert: Vbi tamen neq; hæc Horatiana, neq; Virgiliana rectè explicat.

ILLI ROBVR ET ÆS TRIPLEX] id est, erat ille animo pæne ferreo, atque aduersus omneis terrores pectore maximè communito, qui primus nauigare ausus est: vel sic, erat ille audax, & imperterritus, & impauidus, & ita rigido pectore, vt nullius periculi metu frangeretur, seu terreretur: erat immani audacia præditus. σιδηρόφρονα vocant Græci & καρτερόφρονα & Χαλκεοκάρδιον, id est, virum ferrea duraq; mente, & æreo corde præditum, qui non commouetur. Æsch. in Prometh. σιδηρόφρων τε, κἀκ πέτρας εἰργασμένος, &c. Primam autem nauem dicunt Argô fuisse, qua vecti sunt Græciæ principes illi Argonautæ vellus aureum petentes. vide Plinium lib. 8. cap. LVI. Catull. in carmine illo pulcherrimo de Pelei, & Thetidis nuptiis. *Illa rudem cursu prima imbuit Amphitriten.* cum hoc loco congruunt illa Oppiani, lib. I. ἁλιευτ. ὢ πόποι, ὃς πρώτιστος ὅ̓λκυς ἁλὸς εὕρατο νῆας, Εἴτ' οὖν ἀθανάτων τις ἐπεφράσατ', εἴτε τις ἀνὴρ, Τολμήεις πρώτιστος ἐπεύξατο κῦμα περῆσαι, &c. quorum versuum
B hæc ferè sententia est. O dij immortales, qui primus maris vehicula reperit, naueis, siue quis deus ille fuerit, siue mortalis, primus omnium audacissimus gloriatus est se fluctus traiecisse, &c.

PRÆCIPITEM AFRICVM] Africus, quem Græci λίβα appellant, ab occasu hiberno spirat, vt scribit Aristoteles μετεωρ. β. opponiturque Cæciæ linea recta, ab ortu æstiuo flanti, Zephyróque seu Fauonio proximus est. Aquilo autem à Septentrione spirat, vt videatur Horatius non admodum accuratè in describenda ventorum pugna & concertatione, ventos per lineam rectam oppositos exquisiuisse. Præcipitem autem appellat, ab effectu, quia quicquid impellit, præceps agit, seu præcipitat.

DECERTANTEM AQVILONIBVS] participium decertantem iunxit cum dandi casu, quo de genere vide annot. ad Od. VI. lib. 2.

NEC TRISTEIS HYADAS] Atlantis & Æthræ duodecim fuerunt filiæ, & filius vnus Hyas nomine. Hunc, cùm in Lydia venaretur, à serpen-
C te ictum & interfectum sorores ita miserè, perditéque luxerunt, vt mærore, & lacrymis contabuerint. sed ex illis, quinque, quæ immoderatiùs fratris mortem tulerunt, Iupiter in stellas vertit, easque in tauri fronte collocauit: reliquæ septem, quæ πλειάδες appellantur, mærore quoq; illæ quidem confectæ sunt, verumtamen & diutius restiterunt, & serius victæ sunt. de quibus dicemus ad Od. XIIII. lib. 4. Hyadas autem nominatas esse dicunt vel ab Hyante fratre, vel ἀπὸ τοῦ ὕειν, id est, à pluendo, quia iis orientibus pluuiæ & tempestates soleant excitari, vel quia earum situs & ordo υ literæ similitudinem præ se ferat. M. Tullius lib. 2. de natura Deorum: *Tauri caput stellis conspersum est frequentibus. Has Græci stellas Hyadas vocitare suerunt, à pluendo: ὕειν enim est pluere: nostri imperitè suculas, quasi à suibus essent, non ab imbribus nominatæ.* tristeis autem dixit, quia pluuias denuntiant, atque adeò important: vnde nomen ductum, vt vult M. Tullius. Itaque eas Virgilius pluuias ap- D
pellat lib. I. Æn. in extr. & lib. 3.

QVO NON ARBITER ADRIÆ] quo nullus ventus maius, in mare Adriaticum, imperium obtinet, siue tempestates commouere, siue mare tranquillare velit. Itaque hîc arbitrũ, dominum, & eum, qui alteri suo arbitratu imperat, intellige, vt Ode VII. lib. 2. bibendi arbitrum appellat, conuiuij regem, eum, qui leges bibendi in conuiuio ponit. in epistola autem ad Bullatium, *locum effusi latè maris arbitrum*, mari vicinum intelligẽdum esse docebimus.

TOLLERE, SEV PONERE VVLT FRETA.] siue velit fluctus excitare, quibus mare attollitur: siue componere, καθίζειν, sedare, placare, atque ad æqualitatem redigere: à qua æquoris fluxit appellatio. Virgil. lib. I. ponere vsurpauit absolute pro quiescere, vt interpretatur Seruius: Cum venti posuere, &c. omisit autem alterum *seu*: vt & *siue* Saty. V. lib. 2. *turdus, Siue aliud priuum dabitur tibi, deuolet illuc, &c.* & Ode VI. huius lib. *Cantamus vacui, siue quòd vrimur, &c.* & Ode XV. *te Stenelus sciens Pugnæ, siue opus est imperitare equis, Non auriga piger.* sic Catull. in faseli dedicatione: *læua, siue* E
dextera Vocaret aura. & idem Horat. Od. XXXII. huius libri: *Qui ferox bello, tamen inter arma, Siue iactatam religarat vdo Littore nauim, &c.* & Od. XXVII. lib. 3 *potes hac ab orno Pendulum zona benè te secuta e-Lidere collum, Siue te rupes, & acuta letho Saxa delectant.* Et M. Tull. contra Rullum: *adiungit agros in Macedonia, qui Regis Philippi fuerunt, siue Persei.* & ad Atticũ lib. 8. *Nil perturbatius hoc ab vrbe discessu, siue potius turpissima fuga.* Ter. Andr. *Dehinc postulo, siue æquum est, te oro Daue.*

QVEM MORTIS TIM. GRA.] id est, quod mortis periculum? aut, quod mortis genus? aut, quam mortis viam? aut, quem mortis aditum? tralatio est: quasi ad mortem gradibus deueniamus, aut descendamus. sic Lucretius, Leti ianuam dixit. SICCIS OCVLIS] ἄδακρυς.

MONSTRA NATANTIA] Oppianus lib. α. Κήτεα δ' ὀβριμόγυια, πελώρια, θαύματα πόντου, &c. MARE TVRGIDVM] sic Hesiod. πέλαγος οἴδματι θύον. Aratus vnum ex signis insurgentium ventorum ponit mare intumescens. Σῆμα δέ τοι ἀνέμοιο καὶ οἰδαί- F
νουσα θάλασσα Γιγνέσθω. id est, signum autem tibi sit venti orientis mare turgescens. prætereà qui irati sunt, iis cor turgere dicunt poetæ. Homer. ἰλ. ι. Ἀλλά μοι οἰδάνεται κραδίη χόλῳ. id est, At mihi cor penitus turgescit tristibus iris.

ACROCERAVNIA] monteis in Epiro ita dictos, quòd ea altitudine sint, vt sæpenumero fulmine petantur. Pausanias diuisit hoc nomen in Atticis: ἄκρα τῶν ὀρῶν, ἃ κεραύνια λέγουσι. sic Virgil. Georg. I. *Aut Atho, aut Rhodopen, aut alta Ceraunia telo Deijcit.* & 3. Æneid. *Prouehimur pelago vicina Ceraunia iuxta.* Mela monteis Ceraunios nominat: à quibus (inquit ille) flexus est in Adriam: Infameis autem propter naufragia. vel propter naufragij periculum, ac metum, vt alij malunt. ego autem puto propter naufragia apud eos aliquando facta. nam si nullum vnquam ibi naufragium factum est, quid est quòd quisquam nau-

A fragij periculum apud eos extimeſcat.

NEQVICQVAM DEVS ABSCIDIT] id eſt, fruſtrà Deus terras à mari ſecluſit, ſi contra hanc Dei prouidentiam audent homines nauigare.

DISSOCIABILI] quem par erat à terris diſſociari, ac ſepararari. IMPIÆ] impias dicit hominum naueis, quia Dei conſilium negligere, & aſpernari videantur. hanc autem hominum audaciam impiam etiam Sophocles inſectatur in Antigone: Πολλὰ τὰ δεινὰ. κ᾽ οὐδὲν ἀνθρώπου δεινότερον πέλει. Τοῦτο καὶ πολιοῦ πέραν Πόντου Χειμερίῳ νότῳ Χωρεῖ περιβρυχίοισι Περῶν ὑπ᾽ οἴδμασι, &c. & Oppian. lib. quinto in principio: Ὡς οὐδὲν μερόπεσσιν ἀμήχανον, οὐκ ἐνὶ γαίῃ Μητρὶ καμεῖν, οὐ κόλπον ἀν᾽ εὐρώεντα θαλάσσης. quem Oppiani locum annotauit Muretus.

VADA.] maria: ἐλάττωσις. Io. Paſſeratius tamen non putat eſſe ἐλάττωσιν, ſed per vada ſignificari loca in mari periculoſiſſima, & in quibus hærentes naues ſæpe diſſoluuntur, & perfringuntur, vt apud Virgilium Æneid. 1. *Illiditq́ vadis, &c.* ibid. *in vada cæca tulit.* & lib. x. *Namque inflicta vadis dorſo dum pendet iniquo Anceps ſuſtentata diu, fluctúsque fatigat: Soluitur, atque viros mediis exponit in* B *vndis.*

AVDAX OMNIA PERPETI] cur non dixit facere? culpam vel continuò, vel certè aliquando ſequitur pœna. ex conſequenti igitur, factum eſt intelligendum, quod antecedit. non enim paterentur, neque pœnas darent homines, niſi iniuſtè atque impiè facerent. Præterea ſic poteſt hic locus explicari. Gens humana propoſitis etiam ante oculos grauiſſimis pœnis, non deterretur tamen à maleficio: immò quemuis cruciatum ſubire ac perferre parata eſt, dummodo eò, quò cupiditas vocat, peruenire poſſit. ita eſt audax ad facinoris pœnam ſufferendam, vt ad res nefarias, & lege vetitas concitatiſſimè, & effrenatiſſimè ruat.

AVDAX IAPETI GENVS] Prometheus. Ex Heſiodo autem & Æſchylo notum eſt, Prometheum, ignem à Ioue occultatum ſubduxiſſe, hominibúſque diſtribuiſſe, atque ob eam cauſam iratum Iouem, viuendi rationem anteà facilem, quietam, laboris ac doloris expertem hominibus abdidiſſe. ſic Heſiod. ἔργ. κὶ ἡμέρ. Κρύψε δὲ πῦρ, τὸ μὲν C αὖθις ἐΰς πάϊς ἰαπετοῖο Ἔκλεψ᾽ ἀνθρώποισι, Διὸς παρὰ μητιόεντι Ἐν κοίλῳ νάρθηκι λαθὼν Δία τερπικέραυνον. Euphorion autem ſcribit hanc cauſam Iouem arripuiſſe, cur Prometheum Caucaſo affigeret, quòd comperiſſet, eum ex furtiuo & violento Eurymedontis cum Iunone concubitu natum eſſe. Atque hanc ille occaſionem nactus, Prometheum quidem in vincula coniecit: Eurymedontem autem ad inferos deturbauit. Sed quòd ignis furtum Prometheo aſcribunt, tradit Pauſanias in Corinthiacis, Argiuos eam laudem Prometheo ademtam ad Phoroneum Inachi filium transferibere.

FRAVDE MALA] mala, eſt epithetum perpetuum: ne quis fortè ita accipiat quaſi aliqua fraus ſit bona. ſic Satyra vi. lib. 1. dixit *mala luſtra.* quanquam in quibuſdam codicib. manu ſcriptis legitur *mala lucra* (vt dicemus illo loco) & *prauam ſtultitiam* epiſt. 11. lib. 2. & *malos fures* Saty. 1. lib. 1. & *malam ambitionem* Saty. vi. lib. 2. & Hom. D κακὴν νόσον: κακὸν πόλεμον. Seruius tamen ad illum Virgilij verſum notat hæc, quæ ſequuntur, *figurate faciam vitula dixit, vt faciam thure, faciam agna. Horat. 1. carminum, Seu poſcat agna, ſiue malit hædo.* Vnde videatur nihil hic eſſe mutandum à lectione recepta, ſi Seruio credamus.

TERRIS INCVBVIT] terras occupauit, obſedit, atque oppreſſit. tale illud Virgil. Georg. 11. *Præſertim ſi tempeſtas à vertice ſiluis Incubuit.* aliter dictum eſt ab eodem, lib. 3. *Condit opes alius, defoſſóque incubat auro.* cui proximo ſimile illud eſt Ciceron. in Cluentiana. *qui illi pecuniæ, quam condiderat, ſpe iam atque animo incubaret.* hac de re ſic Heſiod. Χαίρεις πῦρ κλέψας, καὶ ἐμὰς φρένας ἠπεροπεύσας, Σοί τ᾽ αὐτῷ μέγα πῆμα, καὶ ἀνδράσιν ἐσσομένοισι. id eſt, Prometheu, gaudes, quòd ignem furatus ſis & me deceperis, quod quidem furtum & tibi & poſteris magno malo erit. Idem de Pandóra. Ἀλλὰ γυνὴ χείρεσσι πίθου μέγα πῶμ᾽ ἀφελοῦσα Ἐσκέδασ᾽, Ἀνθρώποισι δ᾽ ἐμήσατο κήδεα λυγρά. id eſt, At mulier cùm de dolio operculum detraxiſſet, omnia, quæ in eo erant, diſſipauit, hominibus autem triſtia mala molita eſt. Idem paullo pòſt: Ἄλλα δὲ μυρία λυγρὰ κατ᾽ ἀνθρώπους E ἀλάληται Πλείη μὲν γὰρ γαῖα κακῶν, πλείη δὲ θάλασσα. &c. Alia autem innumerabilia funeſta mala apud homines tumultuantur, ſeu tumultus excitant: plena eſt terra malorum, plenum mare.

SEMOTIQVE PRIVS TARDA NECESSITAS.] hunc locum profert Seruius ad illum locum Virgil. in Sileno, *Caucaſeáſq; refert volucreis, furtúmque Promethei.*

TARDA] viuebant enim diutius homines, tardiúſque moriebantur.

NECESSITAS LETHI] Quam hîc lethi neceſſitatem nominat Horat. eam Ode 1. lib. 3. neceſſitatem ſimpliciter appellat. Ode xxiiii. eiuſd. diram neceſſitatem, id eſt, ἀνάγκην, quam dicunt Græci. Homer. autem ἰλιαδ. π. diem mortis, ἀναγκαῖον ἦμαρ appellat: idémq; , quam Horat. lethi neceſſitatem dicit, μοῖραν ὀλοὴν θανηλεγέος θανάτοιο nominat ὀδυσσ. γ. Pindarus verò ὀλυμπ. εἰδ. β. ſententiam illam, quam ferunt Pluto & Æacus aduerſus improbos, & ſceleratos, ἀνάγκαν ἐχθρὰν vocat, quia iudicium illud nulla ratione infirmari, F nulla gratia inflecti, nullo denique pretio corrumpi poſſit. vide annot. ad Oden xxxv. huius libri. & xxiiii. tertij.

CORRIPVIT GRADVM] celerius aduênit: celerauit gradum, vt Virgil. loquitur, Æneid. 4. *illa gradum ſtudio celerabat anili.*

EXPERTVS VACVVM DÆDALVS] & ſuprà de Dædalo diximus nonnulla, &, vt nihil dixiſſemus, notiſſima omnibus eſt fabula: eámque etiam Virgil. tangit Æneid. vi. *Dædalus, vt fama eſt, fugiens Minoïa regna, Præpetibus pennis auſus ſe credere cœlo.* Traditum eſt autem, Dædalum præſtantem fabrum, atq; architectum fuiſſe, eundémque ædificandarum nauium rationem, primum reperiſſe, atque ex eo natam de eius, pennis & volatu fabulam. Itaque Græci poëtæ opera affabrè, & ſummo artificio elaborata, δαίδαλα nominant. Hom. ἰλ. σ. αὐτὰρ ἐν αὐτῷ Ποίει δαίδαλα πολλὰ

A πολλὰ ἰδυίῃσι πραπίδεσσι. & ibid. Πάντοσε δαιδάλλων. & Apollon. lib. 1. argon. ἐν δὲ ἑκάστῳ Τέρματι δαίδαλα πολλὰ διακριδὸν εὖ ἐκέκαστο. Et Lucret. lib 4. linguam dædalam verborum appellat, propterea quòd voces articulat, vt ille loquitur, & dædalam Tellurem: & Virgil. Georg. 4. *Et munire fauos & dædala fingere tecta.* Plato in Menone quædam Δαιδάλου ἀγάλματα, id est, simulacra commemorat, quæ soluta aufugiunt, fugitiuorúmque in morem dominum relinquunt: vincta autem manent: ad quæ respiciens scribit illa in Euthyphrone: Θαυμάσῃ οὖν ταῦτα λέγων, ἐάν σοι οἱ λόγοι φαίνωνται μὴ μένοντες, ἀλλὰ βαδίζοντες, καὶ ἐμὲ αἰτιάσῃ τὸν Δαίδαλον, βαδίζοντας αὐτοὺς ποιεῖν, αὐτὸς ὢν πολὺ τεχνικώτερος τοῦ Δαιδάλου, καὶ κύκλῳ περιιόντας ποιῶν. id est miraberísne igitur tu, qui ista dicis, si verba videantur non manentia & stabilia, sed ambulantia, & mobilia, & criminaberis me ea facere ambulatoria, cùm tu sis multo maior artifex, quàm Dædalus: cúmque ea in orbem circumeuntia facias? Præterea λογοδαιδάλους Græci nominant verborũ opifices quosdam, & variandæ atque ornandæ orationis facultate instructos. Xenophon autem ἀπομνη. β. eo in loco, in quo
B ostendit, sapientiam sapientibus interdum esse inutilem, ac damnosam, scribit Dædalum à Minoë captum esse propter sapientiam, eique seruire coactum: denique vno tempore & patria & libertate esse spoliatum: cùm aliquando autem aufugere cum filio conatus esset: filium quidem amisisse, sibi autem salutem expedire non potuisse: sed ad Barbaros delatum rursus illic seruitutem, quam fugiebat, pertulisse. Pausanias verò in Achaïcis narrat Dædalum, sororis filio interfecto, sua voluntate se ad Minoëm contulisse: deinde aliquanto pòst in suspicionem, criménque nescio quod vocatum, atque ab illo in carcerem vnà cum filio coniectum esse: postremò è custodia furtim elapsum ad Siculos confugisse.

VACVVM] inanem, ἔρημον, ab hominibus infrequentem, vt Od. XXV. lib. 3. *vacuum nemus.*

PERRVPIT ACHERONTA] Herculi duodecim illis notissimis laboribus perfuncto, decem & octo mensium spatio, Eurystheus duos ex eis non probans: vnum, quem ille in expurgando
C Augiæ stabulo, alterum, quem in hydra conficienda susceperat, ac pertulerat, decimum tertium imposuit, vt Orci canem Cerberum ab inferis ad superos protraheret. Cùm igitur ad Tænarum venisset Hercules, per cuius fauceis ad inferos descensus patet, duce Mercurio descendit. Ac de hoc Herculis ad inferos descensu, meminit duobus locis Homerus, semel ὀδυσσ. λ. vbi sic loquitur Hercules, seu eius idôlum, Καί ποτε ἐνθάδ' ἔπεμψε κύν' ἄξοντ', οὐ γὰρ ἔτ' ἄλλον Φράζετο τοῦδέ τί μοι χαλεπώτερον εἶναι ἄεθλον: iterum ἰλιάδ. θ. vbi Pallas de Ioue queritur, eiq; exprobrat toties à se adiutum in periculis, & seruatum Herculem: ait deniq; se, si Iouis in Græcos acerbitatem præsciuisset, numquam fuisse passuram, vt Hercules ab inferis reuerteretur. sic Hom. Εἰ γὰρ ἐγὼ τάδε ᾔδε' ἐνὶ φρεσὶ πευκαλίμῃσιν, Εὖτέ μιν εἰς Ἀΐδαο πυλάρταο προὔπεμψεν Ἐξ ἐρέβευς ἄξοντα κύνα στυγεροῦ Ἀΐδαο, Οὐκ ἂν ὑπεξέφυγε στυγὸς ὕδατος αἰπὰ ῥέεθρα. Perrupit autem legendum sine copulatione, *que*, & ita

cod. Don. Faêrni, Vrsini, & vnus Vat. & Tornes. D

ACHERVNTA] Pausanias in Atticis scribit in Thesprotide Acherusiam paludem esse non longè à Cichyro, & fluuium Acheruntem, & Cocytum aquam omnium iniucundissimam: sibíque videri Homerum ijs fluminibus visis & cognitis, ausum esse demum illa de inferis fabulosa confingere. Tum verò fluuiis infernis, ab iis, qui sunt in Thesprotide, mutuatum, nomina imposuisse.

NIL MORTALIBVS ARDVVM EST] aliquot libri veteres habent. *Nil mortalibus ardui est.*

CÆLVM IPSVM PETIMVS STVLTITIA] vel propter Phaëtontem hoc dicit, de quo dicemus annot. ad Oden XI. lib. 4. vel propter Gigantes: quod credibilius est.

NEQVE PER NOSTRVM PATIMVR SCELVS] nostris maleficiis, & sceleribus, videmur quodammodo vim Ioui afferre, eúmque cogere, vt assiduè fulmen habeat in manibus. Nam improbitate & impietate nostra Deum irritantes, non sinimus eum erga nos æquum esse, aut placabilem: sed contrà impellimus, vt nos suo fulmine exterreat, atque exanimet.

IRACVNDA] quæ Iupiter effectus iracundus E hominum impietate, sæpe sumit in manus. sic Od. XIIII. lib. 2. *pauimentum superbum* dixit, pauimentum domini superbi, vt vult Porphyr. & rectè.

PONERE] de manibus. sic dicimus ponere vestem, ponere personam.

AD L. SEXTIVM CONsularem. Ode. 4

Aduentu veris, & communi moriendi condicione proposita, hortatur ad voluptates.

SOLVITVR acris hiems grata vice
Veris, & Fauoni:
Trahúntque siccas machinæ carinas:
Ac neque iam stabulis gaudet pecus, aut
arator igni:
Nec prata canis albicant pruinis. F
Iam Cytheréa choros ducit Venus imminente Luna:
Iunctæq; Nymphis Gratiæ decentes
Alterno terram quatiunt pede, dum graueis Cyclopum
Vulcanus ardens vrit officinas.
Nunc decet aut viridi nitidũ caput impedire myrto,
Aut flore, terræ quem ferunt solutæ.
Nunc & in vmbrosis Fauno decet immolare lucis,

A *Seu poſcat agnam, ſiue malit hædum.*
Pallida mors æquo pulſat pede pauperum tabernas,
Regúmque turreis. ô beate Sexti,
Vitæ ſumma breuis ſpem nos vetat inchoare longam.
Iam te premet nox, fabulæq; manes,
Et domus exilis Plutonia, quò ſimul mearis:
Nec regna vini ſortiere talis,
Nec tenerum Lycidam mirabere, quo calet iuuentus
Nunc omnis, & mox virgines tepebunt.

SOLVITVR ACRIS] deſcriptio veris eſt, quo tempore maximè omne animantium genus
B hilaritati ac lætitiæ ſeſe dedere ſolet, omni triſtitia, quam affert hiemis deformitas, cælíque grauitas, & diei obſcuritas, depulſa. Sed quòd ſolui hiemem dicit veris aduentu, cum quicquid ſoluitur, aſtrictum, aut vinctum fuiſſe intelligatur: hiems autem non aſtringatur, neque vinciatur, ſed aſtringat potius & contrahat: perinde illud accipiemus, ac ſi dixiſſet, ſoluitur terra veris aduentu, quæ fuerat vi hiemis, & frigore aſtricta. quo quidem proximo modo infrà locutus eſt eadem Ode *Aut flore, terræ quem ferunt ſolutæ*, id eſt, laxatæ, mollitæ. VICE] viciſſitudine. ſic Ode VII. lib. 4. *Mutat terra vices.*

TRAHVNTQVE SICCAS MACHINÆ.] ſcribit Vegetius libro quarto de re militari, cap. XXXIX. ex die tertio iduum Nouemb. vſque ad diem ſextum idus. Martij. maria claudi. Heſiodus item ἔργ. καὶ ἡμέρ. vetat poſt Virgiliarum occaſum nauigare, propterea quòd eo tempore mare tempeſtatibus maximis concitatur. iubet autem na-
C ueis in littus ſubducere, ſaxíſque vndique communire, vt ventorum vim facilius perferre poſſint. ſic Heſiod. Εὖτ' ἂν πληιάδες σθένος ὄμβριμον ὠρίωνος Φεύγουσαι πίπτωσιν ἐς ἠεροειδέα πόντον, Δὴ τότε παντοίων ἀνέμων θύουσιν ἀῆται, Καὶ τότε μηκέτι νῆας ἔχειν ἐπὶ οἴνοπι πόντῳ, Γῆν δ' ἐργάζεσθαι μεμνημένος, ὥς σε κελεύω, Νῆα δ' ἐπ' ἠπείρου ἐρύσαι, πυκάσαι τε λίθοισι Πάντοθεν ὄφρ' ἴσχωσ' ἀνέμων μένος ὑγρὸν ἀέντων Χείμαρον ἐξερύσας ἵνα μὴ πύθῃ διὸς ὄμβρος. Hoc igitur tempore naues in littus ſubductæ, trabibúſque, quibus fulciebantur, impoſitæ, tantiſper ibi continebantur, dum tempus ad nauigationem idoneum adueniret. tunc verò machinis, vt palangis, in mare retrahebantur. Palangæ enim, vt docet Nonius, fuſtes ſunt teretes, qui nauibus ſubijciuntur, cùm attrahuntur ad pelagus, aut cùm ad littora ſubducuntur. Ita hæc huius loci ſententia eſt, naues ſiccæ, quæ menſibus hibernis in littore, lignis ſubiectis, à nauigatione conquieuerunt, nunc veris aduentu machinis in mare trahuntur. atque his ſignificatur veris aduentus. Solebant autem veteres, etiam cùm D
per anni tempus nauigare licebat, naueis tamen hoc modo lignis ſubiectis in littore collocare, tantiſper ſcilicet dum in bello, aut alia in re occupati nauigatione ſuperſedebant: quod declarat Homerus ἰλιάδ. α. Νῆα μὲν οἵγε μέλαιναν ἐπ' ἠπείροιο ἔρυσσαν Ὑψοῦ ἐπὶ ψαμάθοις, ὑπὸ δ' ἕρματα μακρὰ τάνυσσαν Αὐτοὶ δ' ἐσκίδναντο κτλ, &c. Exemplum autem nauium è continente in mare deducendarum, extat in ſecundo libro: cùm Græci Agamemnonis oratione, qua eorum animos tentarat, decepti cupidiſſimè ad naueis concurrunt, atque ad reditum omne ſuum ſtudium conferunt. Τοὶ δ' ἀλλήλοισι κέλευον Ἅπτεσθαι νηῶν, ἠδ' ἑλκέμεν εἰς ἅλα δῖαν, Οὔρους τ' ἐξεκάθαιρον, ἀυτὴ δ' οὐρανὸν ἷκεν Οἴκαδε ἱεμένον, ὑπὸ δ' ἥρεον ἕρματα νηῶν. id eſt, illi autem mutuo hortabantur, vt manus ad naueis admouerent, & in mare traherent: Et naualia purgabant: clamor autem eorum ad cœlum ibat, domum redire cupientium. trabes autem nauibus ſubiectas, ſubſtrahebant. Adde hoc Attij, quod eſt apud Nonium, in voce *anima*: *Claſſes trahere in ſalum, & vela ventorum animæ immittere.*

MACHINÆ] machinam ita definit Vitruuius. Eſt continens ex materia coniunctio, maximas E
ad onerum motus habens virtutes. Ea mouetur ex arte, circulorum rotundationibus, quem motum Græci κυκλικὴν κίνησιν appellant.

AVT ARATOR IGNI] Virg. Daphnide, *Ante focum ſi frigus erit.*

ALBICANT] albeſcunt.

IAM CITHEREA CHOROS DVCIT VENVS] Venus, inquit, dux chori, iam cum Nymphis & Gratiis ad lunam ſaltat. *Luna imminente*, id eſt, propinqua: ex quo intellige *lucente*. & ita noctu. Nam *imminere* valet propinquum eſſe, non longè abeſſe: Vt cùm dicimus, mortem nobis quotidie imminere. ſic Horat. Od. XXVII. lib. 3. *Imbrium diuina auis imminentũ*. & Od. XII. huius lib. *Parthos Latio imminenteis*, id eſt, animo & voluntate nocendi propinquos. & Od. XXII. lib. 2. *Imminens villæ tua pinus eſto.* Significat autem, mulieres & puellas, veris tempore, ad lunam ſaltare ſolere: idq; Venere hortante, ac præeunte. Venus enim, Vere ineunte, & Aprili menſe, quem nonnulli παρὰ τὴν Ἀφροδίτην. id eſt, à Venere, putant F
eſſe nominatum, reuerti exiſtimabatur: ex quo Lucretius lib. 5. *It Ver, & Venus, & Veneris prænuntius antè Pennatus graditur Zephyrus veſtigia propter.* & Horatius Aprilem, menſem Veneris dicit Oda XI. lib. 4. Neque temerè Gratiæ commemorantur, & numerantur cum Venere. Nam ſcribit Plutarchus ἐν ἐρωτικῷ Gratiam ab antiquis appellatam eſſe, mulieris conceſſionem, qua ſe ſummittit, & commodat viro, quemadmodum Pindarus ait, è Iunone ſine Gratiis natum eſſe Vulcanum, quia nondum erat matura cùm à Ioue compreſſa eſt: & Sappho puellam nondum nubilem, paruam & Gratiæ expertem appellat. Poſtremò Seruius ad illum Virgilij locum, *Matris Acidaliæ, &c.* ſcribit Gratias Veneri ſacratas eſſe: quia eius ipſius, & Liberi filiæ ſunt. nec immeritò. Gratiæ enim per horum Deorum munera conciliantur.

GRATIÆ

A GRATIÆ DECENTES] Inter omneis conuenit treis esse Gratias: de nominibus autem non conuenit. Homerus quidem ἰλιάδ. σ. Vulcani vxorem, seu concubinam, facit vnam ex Gratiis, sed eam communi nomine appellat χάριν, nisi quis dicat eius nomen fuisse Calam, καλὴν, id est, pulchram: quod videtur probare Eustathius. sic Homer. Τὴν δὲ ἴδε προμολοῦσα χάρις λιπαροκρήδεμνος Καλὴ τὴν ὤπυιε περικλυτὸς ἀμφιγυήεις. & Iliados ξ cum Iuno Ioue sopire ac fallere in animo haberet, vt eo dormiente Troiani minore negotio à Græcis opprimerentur, Somno Deo pollicetur se ei vnam ex Gratiis in matrimonium daturam, Pasitheam nomine: Ἀλλ᾽ ἴθ᾽, ἐγὼ δέ κέ τοι Χαρίτων μίαν ὁπλοτεράων Δώσω ὀπυιέμεναι, καὶ σὴν κεκλῆσθαι ἄκοιτιν Πασιθέην. ἧς αἰὲν ἱμείρεαι ἤματα πάντα. Hesiodus autem in Theogon. treis Gratias, Iouis & Eurynomæ vult esse filias, earúmque nomina hæc commemorat, Aglaïam, Euphrosynam, Thaliam. sic Hesiod. de Ioue, Τρεῖς δέ οἱ Εὐρυνόμη Χάριτας τέκε καλλιπαρήους Ἀγλαΐην τε, καὶ εὐφροσύνην, θαλίην τ᾽ ἐρατεινήν. Pindarus quoque ὀλυμπ. εἰδ. ὑστάτῳ treis facit Gratias iisdem nominibus, quibus eas afficit Hesiodus, appellatas. Πότνι

B Ἀγλαΐα, φιλησίμολπέ τ᾽ Εὐφροσύνη, θεῶν κρατίστου παῖδες ἐπακοοῖτε νῦν, Θαλία τε ἐρασίμολπε. Plutarchus denique in libello περὶ τοῦ ὅτι μάλιστα τοῖς ἡγεμόσι τὸν φιλόσοφον δεῖ διαλέγεσθαι, hæc eadem Gratiarũ nomina cõprobat his verbis, χαρᾶς γὰρ οὐδὲν οὕτω γόνιμόν ἐστιν ὡς χάρις. Ἀλλὰ σοφὸς ἦν ὁ ταῖς χάρισι τὰ ὀνόματα θέμενος, ἀγλαΐην, καὶ εὐφροσύνην, καὶ θάλειαν, &c. id est, Nihil enim gaudij gignendi tantam vim habet, quantam gratia. Quin sapiens erat ille, qui Gratiis nomina imposuit, Aglaïam, Euphrosynam, Thaliam. Iam Pausanias in Bœoticis Eteoclem primum omnium mortalium Gratiis sacrificasse scribit. Idem tradit, Antimachum, neque numero Gratiarum definito, neque earum nominibus prolatis, eas Solis & Æglæ filias fecisse: Hermesianactem autem quendam elegorum scriptorem Pithô, id est, Suadam in Gratiis numerasse: quod item scriptum reperi in Proculi commentariis in Hesiodum ἔργ. καὶ ἡμερ. Sic autem ille: Χάριτες εἰσὶ τρεῖς, Πειθώ, Ἀγλαΐα καὶ Εὐφροσύνη. ὧραι τρεῖς Εὐνομία, Δίκη, Εἰρήνη. Strabo verò libro Georg. VIII. tradit, Eteoclen

C in eo, quòd primus Gratiarum templum constituerit, diuitias & opes suas declarasse: quippe qui siue in accipiendo beneficio, siue in dando felix fuerit, siue in vtroque, has deas veneratus sit. Necesse est enim eum, qui ad illarum Dearum cultum animum, studiúmque suum contulerit, ad benè merendum de aliis fuisse aptum natura: multáque alia eodem loco addit Strabo de Eteocle, & eius, in dando & accipiendo beneficio, felicitate: quæ iccircò omitto, quia ad hunc locum non admodum pertinent. Non arbitror autem mihi prætereundum, Theocritum εἰδ. ις. Gratias Eteocleas Deas appellare, proptereà quia (inquit interpres) Eteocles primus omnium mortalium Gratiis sacrificauit. sic Theocrit. Ὦ Ἐτεόκλειοι χάριτες θεαί, &c. quæ congruunt cum iis, quæ tradit Pausanias. Cur autem nudæ sint Gratiæ, dicemus ad illum locum, Ode XXX. huius libri, *& solutis Gratiæ zonis*, & cetera, & ad Odam XIX. lib. 3. ibi, *Gratia Nudis iuncta sororibus*, & Od. VII. lib. 4. ibi, *Gratia cum nymphis, geminísque sororibus audet Ducere nuda choros.* D

ALTERNO TERRAM QVATIVNT PEDE] saltant nunc hoc, nunc illo pede terram pulsantes. sic loquitur Od. I. lib. 4. *In morem Salium ter quatient humum.* & Od. XVIII. lib. 3. *Gaudet inuisam pepulisse fossor Ter pede terram.* & huius lib. Od XXXVII. *Nunc est bibendum, nunc pede libero Pulsanda tellus.* sic Apoll. I. Argon. ἐμμελέως κραιπνοῖσι πέδον ῥήσσωσι πόδεσσι. & Catull. in nupt. Iuliæ & Manlij: *Pelle humum pedibus.* & Lucr. lib. 5. *& duro terram pede pellere matrem.* alterno pede autem licet etiam ita explicare: numerosè.

DVM GRAVEIS CYCLOPVM] Horatius alios poëtas secutus Vulcani officinam vult in Ætna fuisse: ex qua ignes illi, omnibus notissimi, auditi quidem certè, erumpunt. Atque hinc fortasse nata est fabula, Vulcanum cum Cyclopibus massas illas ferreas tundere, Iouísque fulmen quotidie aliud atque aliud cudere. Verisimile hoc etiam est, poëtas ad Vulcanias insulas respicere, quas Vulcanus quondam dicitur tenuisse. quanquam Appollonius lib. 4. argon. Vulcanum facit fabricantem in Hiera insula, quæ est vna ex Æoli insulis. Sed quòd Cyclopum, non Vulcani dicit officinas, id eò pertinet, quòd Vulcanus eorum ministerio & opera vtitur in fabricando. sic apud Virgil. Æn. VIII. in armis Æneæ cudendis Cyclopes Vulcano præstò sunt, ac subseruiunt. & apud Apollon. argon. I. Iouis fulmen cudunt. Ἐν μὲν ἔσαν κύκλωπες ἐπ᾽ ἀφθίτῳ ἥμενοι ἔργῳ Ζηνὶ κεραυνὸν ἄνακτι πονεύμενοι, &c. Homerus autem ἰλιάδ. σ. Vulcanum facit in cœlo, non in Ætna, sine Cyclopum opera Thetidis rogatu Achillis arma fabricantem, viginti follibus nunc vehementiorem, nunc remissiorem flatum, prout operis vel ratio, vel necessitas postulat, mittentibus. Graueis officinas Cyclopum sic dixit, vt Tibull. opus rusticum graue. sic autem Tib. *Et graue suspenso vomere cesset opus.* E

VVLCANVS] cuius vxor est Venus. Quin etiam vna ex Gratiis, Vulcani est amica, seu concubina, vt paullo antè ostendimus. Interea (inquit) dum Vulcanus in officina Cyclopum fabricatur, Venus cum Nymphis & Gratiis saltat, & choros ducit. *ardens* autem, vel ad ignis naturam referendum, cuius deus est Vulcanus, vel, vt mauult Passeratius, ad Vulcani operis intenti studium: vt apud Virg. Æn. lib. I. *Instat ardentes Tyrij.* & Georg. 4. *Feruet opus, redoléntque thymo fragrantia mella.* Idem lib. 4. Æn. *Opere omnis semita feruet.* Propert. lib. 4. epist. Arethusæ: *Succinctique calent ad noua lucra popæ.* Horat. epod. Oda XVII. *Cales venenis officina Colchicis.* Vrere autem officinas sic dictum esse putat idem Passerat. vt illud à Propertio. *Colchis Colchiacis vrat ahena focis.* F

NVNC DECET AVT] nunc decet aut myrteam coronam capiti imponere, aut ex aliis floribus concinnatam, quos terra laxata & soluta verni temporis tempore, extulerit: quo more in

A conuiuiis veteres vtebantur. attendat autem adolescens hoc loquendi genus: caput impedire myrto, pro eo quod est, corollas ex myrto capiti imponere. non admodum dissimilia sunt illa, Ode VII. *Tempora populea fertur vinxisse corona.* Ode XXV. lib. 3. *Cingentem viridi tempora Pampino.* Od. I. lib. 4. *Et vincire nouis tempora floribus.* aliter dixit Saty. VI. lib. I. crus pellibus impedire. *Nam vt quisque insanus nigris medium impediit crus Pellibus.*

NITIDVM] λιπαρὸν, vnguentis delibutum, vt Od. VII. lib. 2. *nitenteis Malobathro Syrio capillos.* & M. Tull. Catil. II. *qui nitent vnguentis, qui fulgent purpura.* & Plaut. Truculento, *feruide vt tota floret, vt oleo nitide nitet.* & Virgil. Æn. V. *Nudatósque humeros oleo perfusa nitescit.*

FAVNO DECET IMMOLARE.] Dionysius Halicar. ἀρχ. ῥωμ. α. tradit, Faunum Regem Aboriginum fuisse, à Marte prognatum eúmq; à Romanis, tanquam aliquem patrium Deum, sacrificiis & carminibus coli. Dionysij verba sunt hæc, Ετύγχανε δὲ τότε τὴν βασιλείαν τῶν Ἀβοριγίνων παρειληφὼς φαῦνος Ἄρεος, ὥς φασιν, ἀπόγονος ἀνὴρ μετὰ τοῦ δραστηρίου, καὶ B σύνετος: καὶ αὐτὸν, ὡς ἐπιχωρίων τινὰ Ῥωμαῖοι δαιμόνων θυσίαις καὶ ᾠδαῖς γεραίρουσι. Varr. lib. 6. de lingua Latina, Faunos Latinorum Deos appellat. M. Tull. lib. 2. de nat. Deor. sub persona Balbi, ait sæpe Faunorum voces exauditas: sæpe visas formas Deorum, quéuis non hebetem, aut impium Deos esse præsenteis confiteri coëgisse. Faunum quidam volunt eundem esse, atque Pana, qui & Irius dicitur, Grecè Επιάλτης. Fatidicum appellat Virgil. lib. 7. *At rex sollicitus monstris oracula Fauni Fatidici genitoris adit.* Fauno autem rem diuinam faciebant, & ouilia lustrabant Romani vere ineunte. Immolabant tamen eidem etiam nonis Decembris, vt Od XVIII. lib. 3. *Faune nympharum fugientum amator, &c.*

SEV POSCAT AGNAM, &c.] sic codex Iannoct. & duo Vaticani, non, vt vulgò, agna, hædo. Atq; ita locutus est ad Od. XVIII. lib. Epod. *Paratus expiare seu poposceris Centum iuuencos, siue mendaci lyra Voles sonari, &c.* Siue autem hîc sub-C intelligatur, *sibi immolari*, siue nihil subintelligatur, *agnam & hædam* videtur legendum potius, quàm *agna* & *hædo*. Quòd si quis dicet subintelligi *sibi fieri*, & ita retineri posse lectionem vulgatam, vt intelligamus eum ita esse locutum, *seu poscat sibi fieri*, id est, sacrificari, agna, &c. quemadmodum Virgili. Palęm. *Cum faciam vitula pro frugibus.* &c. nimis erit violenta hæc explicatio.

PALLIDA MORS] eadem figura loquendi mors dicitur pallida ab Horatio, qua χλωρὸν δέος ab Homero, & φρίσσοντες ὄμβροι à Pindaro Πυθ. εἰδ. α. & πικερός ἔρως ab Anacr. & μάργος ἔρως ab Apollon. lib. 2. Videtur autem hæc sententia ex Pindaro expressa Νεμ. εἰδ. ζ. ἀφνεός τε, πενιχρός τε θανάτου πρὸς σᾶμα νέονται. sic idem Horat. Od. XVIII. lib. 2. *æqua tellus Pauperi recluditur, Regúmque pueris.* vide annot. ad Od. XXVIII. huius lib.

ÆQVO PVLSAT PEDE PAVP. TAB.] id est æquè fortiter, & liberè pulsat diuitum foreis, atque pauperum: æquè audet ingredi in ædeis sumtuosas, validas, & munitas regum ac princi- D pum, vt humileis & fragileis pauperum casas. Nam qui domum aliquam ingredi volunt, interdum pedibus & calcibus pulsant, & (vt loquitur ille in Eunucho) insultant foreis. Sic & ille senex Plautinus Mostell. *Pultando pedibus pæne confregi assulas*, inquit: omnes quidem, qui in clausam domum intrare cupiunt, ostium pulsant. sat. I lib. I. *Sub Galli cantum consultor vbi ostia pulsat.*

VITÆ SVMMA BREVIS SPEM NOS VETAT] sic Od. XI. huius libri, *& spatio breui Spem longam reseces.* summam posuit pro spatio. Et animaduerte in vtroque loco esse antithesin. breue enim longo opponitur.

IAM TE PREMET NOX] noctis nomine mortem intellige. sic Catull. *O malæ tenebræ orci.* & infrà Od. XXVIII. *Omneis vna manet nox.* quanquam illo loco in quibusdam exemplaribus, scriptum est *vna manet mors.*

FABVLÆQVE MANES] Integra & emendata huius loci scriptura hæc est, fabulæque manes. neq; inest hoc in loco vlla vel difficultas, vel obscuritas. Iam te (inquit) premet nox, manésq; & inferi fabulosi, id est, de quibus tam multa & Phi- E losophi fabulantur, & poëtæ. Plato quidem omnem ferè, quem de inferis, pœnísque inferorum habet, sermonē, μῦθον, id est, fabulam appellat: vt in Phædone extremo. ἀλλὰ μὴν ἔφη ὁ Συμμίας, ὦ Σώκρατες, ἡμεῖς γε τούτου τοῦ μύθου ἡδέως ἀκούσαιμεν. & primo de rep. Οἵ τε γὰρ λεγόμενοι μῦθοι περὶ τῶν ᾅδου. Et M. Tull. in Cluentiana: *Nam nunc quidem quid illi tandem mali mors attulit? nisi fortè ineptiis, & fabulis ducimur, vt existimemus illum apud inferos impiorum supplicia perferre.* & Tuscul. I. tricipitem apud inferos Cerberum, Cocyti fremitum transuectionémque Acherontis, mento summam aquam attingentem, siti enectum Tantalum, & Sisyphum, poetarum portenta dicit esse. Idem in Catilinaria quarta: *Itaque vt aliqua in vita formido improbis esset posita, apud inferos einsmodi quædam illi antiqui supplicia impijs constituta esse voluerunt, quód videlicet intelligebant, his remotis, non esse mortem pertimescendam.* Ad hunc locum pertinet illud Callimachi, quod extat lib. 3. epig. Græce Ὦ Χαρίδα, τί τὰ νέρθε? πολὺ σκότος. αἱ δ' ἄνοδοι. τί? Ψεῦδος. F ὁ δὲ Πλούτων? μῦθος. ἀπωλόμεθα. id est, *O Charida, quid styx? nox est. quid auerna? tenebræ. Quid verò ad superos tam celebres reditus? Mendaces vatum voces. quid Pluto, vel Orcus? Fabula. nam exstincti puluis & vmbra sumus.* Homerus tamen, & tragici poëtæ, & ceteri ferè tùm Græci, tùm Latini inferos, & pœnas post mortem in improbos, & impios constitutas comprobant. de quibus dubitare nobis Christianis est nefas.

ET DOMVS EXILIS PLVTONIA] exilis, id est, angusta & parua, vt epist. lib. I. epist. ad Mæce. 2. *Exilis domus est, vbi non & multa supersunt, Et dominum, &c.* Exilis autem domus Plutonia iccirco dicitur, quia manes, & vmbrę, quę hâc domum incolunt, exiles & tenues, & aspectum oculorū fugientes. sic Virg. domos Ditis vacuas, & inania regna dixit lib. VI. Æn. significans fortasse vmbras & imagines mortuorum, esse inaneis.

QVÒ

A QVÒ SIMVL MEARIS.] quò simul atque permearis, ac perueneris. simul apud hunc poëtam plurimis in locis valet simulac, seu simulátq; itémque apud Catull. M. Tull. Horatius Ode IX. huius libri. *qui simul Strauere ventos æquore feruido Deprælianteis, &c.* & XII. *quorum simul alba nautis Stella refulsit.* & Ode VIII. lib. 2. *simul obligasti Perfidum votis caput, enitescis Pulchrior multo.* & Ode XVI. eiusdem, *simul atra nubes Condidit lunam.* & XII. lib. 3. *Simul vnctos Tiberinis humeros lauit in vndis.* & IIII. eiusdem, *militia simul Fessas cohortes abdidit oppidis.* & XXVII. *Quæ simul centum tetigit potentem Oppidis Cretam.* & lib. 4. Od. VII. *Ver proterit æstas Interitura simul Pomifer autumnus fruges effuderit.* lib. I. epist. ad Mæcenatem epist. ea quæ proximè antecedit vltimam: *Hoc simul edixit,* &c. & lib. 2. epist. secunda. *Vnde simul primum me dimisere Philippi Decisis humilem pennis.* & lib. I. serm. Saty. prima: *Quæ simul inuersum contristat Aquarius annum.* & lib. 2. Saty. VI. *simul domus alta Molossis Personuit canibus.* Sic Cat. de Pelei & Thetidos nupt. *Quæ simul optatæ finito tempore luces Aduenêre.* & ad Iuuentium. *Nam* B *simul id factum est, multis diluta labella Guttis abstersisti omnibus articulis.* sic M. Tull. academic. II. *Itaque simul experrecti sumus, visa illa contemnimus,* & epist. ad Att. lib. 3. *& simul à Cæsare ei litteræ, quas expectaret, remissæ essent, auctorem etiam daturum.*

NEC REGNA VINI SORTIERE] regna vini ea appellat, quæ in conuiuiis constituebantur, in quibus is è conuiuis, cui tale regnum sorte obtigisset, leges bibēdi ferebat: quib⁹ ceteros omneis parêre necesse erat. huiusmodi Regē, arbitrū bibendi nominat Ode VII. lib. 2. *Quem Venus arbitrum Dicet bibēdi?* ad hūc morem spectās videtur illa dixisse M. Tull. Ver. V. *Iste enim prætor seuerus ac diligēs, qui populi Rom. legibus nunquam paruisset, illis diligēter legibus, quæ in poculis ponebātur, obtēperabat.* Has autē leges poëta noster insanas appellat Saty. VI. lib. 2. *solutus Legib⁹ insanis.* eò pertinet illud Catullianū ad puerum, *Ingere mi calices amariores, Vt lex Postumiæ iubet magistræ. Ebriosa acino ebriosioris.* quo loco Postumiā bibendi arbitrā, magistrā nominat. sic M. Tull. in Catone. *me verò & ma-* C *gisteria delectant, à maioribus instituta, & is sermo, qui more maiorum à summo adhibetur in poculo.* regna igitur vini ab Horatio dicuntur, ea, quæ à M. Tullio magisteria.

SORTIERE TALIS] Veneris iactus regem vini, seu magistrum efficiebat, Ode VII. lib. 2. *Quem Venus arbitrū Dicet bibendi?* qua de re plura dicemus ad eum locum. Sed non est mihi silentio prætereundum, Luisinum, alioqui virum doctum, minus rectè hunc locum ita explicasse: nec regna talis vini, id est, tam suauis & generosi vini, sortiere, vt talis, sit patrij casus à recto tale. cum sit sexti casus numeri multitudinis à recto talus.

NEC TENERVM LYCIDAM MIRABERE] puerum mollem, & impudicum, cuius nunc iuuenes ardent amore, dum imberbis est, & impubes: sed vbi adoleuerit, nucibúsque (vt aiunt) ludere desierit, quod non longum fiet: tum eius complexu, virgines cupient potiri. Peto autem à D verecundo lectore, vt, quoties tales loci occurrent, qui ad puerileis illos, & flagitiosos amores pertineant, dent mihi hanc veniam, vt vel strictim attingam, vel omnino tacitos prætermittam.

ET MOX VIRGINES TEPEBVNT.] & quem mox virgines exoptabunt: cuius amore erunt incensæ. totius igitur huius loci ab illis verbis, *Nunc decet aut viridi, &c.* vsque ad extremum, hæc sententia est: Tantisper dum tempus anni patitur, & vita suppetit, epulandum & bibendum est, atque ex floribus confectæ corollæ capiti imponendæ sunt. omnibus enim peræquè moriendum est: & hæc vita breuissima est. iamiam tempus aduentat, cùm tibi sit moriendum. quod quidem cum euenerit, neque amplius bibere, neque amare erit integrum. sed hac de re alibi plura. est enim sententia, tum ab hoc poëta, tum ab aliis multis sæpe decantata. Vide Od. IX. huius libri. Sed fugerat me lectorem admonere, hunc L. Sextium, Bruti amicissimum fuisse: & nihilominus tamen ab Augusto, cum esset consul, & Calpurnium Pisonem collegam haberet, in suum locum esse substitutum, anno ab vrbe condita 730. E

AD PYRRHAM.
Ode 5.

Miseros esse, qui illius amore teneantur. se ex eo, tanquam è naufragio, enatasse.

QVIS multa gracilis te puer in rosa
Perfusus liquidis vrget odoribus
Grato, Pyrrha sub antro?
Cui flauam religas comam
Simplex munditiis? heu, quoties fidem
Mutatósque deos flebit, & aspera
Nigris æquora ventis
Emirabitur insolens,
Qui nunc te fruitur credulus aurea:
Qui semper vacuam, semper amabi- F
Sperat, nescius auræ (lem
Fallacis miseri, quibus
Intentata nites. me tabula sacer
Votiua paries indicat vuida
Suspendisse potenti
Vestimenta maris deo.

QVIS MVLTA] quis puer, id est, quis adolescens, aut iuuenis tener, vnguēto delibutus, ac perfusus te tā molliter, arctéq; amplectitur? de verbo vrgendi vide ad Od. XVIII. lib. 2. perfusus liquidis odorib⁹ ꝓpriè dixit, vt Cicero Verr. III. *aqua denique feruenti Philodamus à Rubrio perfunditur.* Nam per liquidos odores, vnguenta significat. alij autem sunt aridi, quę Græci διαπάσματα appellant.

A CVI FLAVAM RELIGAS COMAM] vel cuius comam religas: vel cui, vt placeas, comam religas tuam.

SIMPLEX MVNDITIIS?] simpliciter culta atque ornata? non admodum exquisito, neque sumtuoso corporis cultu adhibito?

HEV QVOTIES] tale est illud Ode xv. epod. *Eheu translatos aliò mærebis amores.*

ET ASPERA NIGRIS ÆQVORA VENTIS.] tralatio perpetua est, ducta à mari vi ventorum agitato & concitato. Significat, hūc adolescētē, qui nūc Pyrrha vtitur facillima ac liberalissima, valde miraturū, cum illius leuitatē, mobilitatem, sæuitiam, perfidiā cognouerit. hi enim sunt vēti, hæ tempestates, hæc denique naufragia, in quibus assiduè miseri versantur amatores.

NIGRIS VENTIS] cur nigris ventis? an quia tempestates, quæ à ventis excitantur, nigræ sunt? iccirco tempestatibus, & hiemi nigra pecus immolatur. Virgil. lib. 3. Æneid. *Nigram hiemi pecudem, &c.* & lib. 5. *Treis Eryci vitulos, & tempestatibus agnam.* an quia Eurus pluuias excitat: cælum autem imbribus, & nubibus nigrescit? Itaq; B infrà Oda 10. epod. Eurum, nigrum appellauit. *Niger rudenteis Eurus inuerso mari &c.* an quia nigra omnia, deformia, & iniucunda sunt? epist. ad Pison. *vt turpiter atrum Desinat in piscem, &c.* tempestates autem turbulentæ, & minus serenæ, fœdæ & informes dicuntur. Virg. Georg. 1. *Et fœdam glomerant tempestatem imbribus atris.* Horat. Od. x. lib. 2. *informeis hiemes reducit Iupiter.* Sic autem Eurum, nigrum appellat Oda x. epod. *Niger rudenteis Eurus inuerso mari, Fractósq; remos differat.*

INSOLENS] id est, insuetus, qui tales in Pyrrha mores non sit expertus. sic dicimus insolens belli, iniuriæ, &c. Cæsar lib. 2. de bello ciuili, *Erat in oppido multitudo insolens belli diuturnitate otij.* M. Tull. 1. de orat. ad Q. Frat. *ea requiruntur à me, quorum sim insolens, atque ignarus.* Sallust. in Procœmio hist. Cat. *quæ tametsi animus aspernabatur, insolens malarum artium.* aliter Od. huius lib. XVI. exercitum insolentem appellat. & Od. IIII. lib. 2. Achillem insolentem. & Od. XVI. epod. equitem insolentem.

C TE FRVITVR CREDVLVS AVREA.] te experitur admodum paratam, promtam, ac liberalem: non asperam, non duram, neque sæuam, neque ferream. Auream autem vel pulchram accipe & formosam: vel optatam, caram, amabilem. Quid enim auro carius aut amabilius est? Eadem ferè ratione mediocritatem auream dixit Od. x. lib. 2. significans nihil esse mediocritate melius, nihil optabilius, nihil amabilius.

QVI SEMPER VACVAM] id est, qui sperat te vnico semper amatore fore contentam, nullísque aliis gratificaturam.

NESCIVS AVRÆ FALLACIS] nescius, atq; ignarus amoris muliebris, qui quouis vēto mobilior, incertior, ac fallacior est. permāsit autē in tralatione, vt videatur ἀλληγορία ab illo loco, *Heu quoties fidem Mutatósque deos, &c.* vsq; ad extremum.

MISERI QVIBVS] miseri sunt ij, quibus places, & quibus videris amabilis. intentata, id est, non spectata, in experta, non perspecta, neque vsu cognita. vtitur hoc nomine lib. de arte poët. *Nil intentatum nostri liquere poëtæ.* D

ME TABVLA SACER] qui naufragium fecerant, solebant naufragij sui casum in tabula pingendum curare, eamque tabulam è pariete templi suspensam, vnà cum vestimentis, in quibus fuerant seruati, Neptuno consecrare. quod idem & hodie fieri solet, præterquàm, quod hic honos vel Diuæ Mariæ, vel alicui alij Diuo habetur. Significat igitur se, amores expertum esse non admodum lætos, neque dulceis, neque secundos: atque in eis naufragium aliquando fecisse, cùm Pyrrham amaret seséq; ab ea mutuò amari crederet. Nunc autem posteaquàm eius inconstantiam, leuitatémq; perspexerit, & cognouerit: se iterum ad eundem scopulum suam nauim non appulsurum, id est, non amplius in eius amore mutuo spem habiturum. M. Tullius ad illum naufragorum morem alludens, sic ad Attic. scribit lib. 4. *hæc enim me vna ex hoc naufragio tabula delectat.* VVIDA] secutus sum aliquot lib. scriptos, qui ita habent, non vt vulgati, *humida*: in his Vatic. vnum, Vrs. Tornes.

POTENTI VESTIMENTA MARIS DEO.] E ordo est, Deo potenti maris, id est, imperium maris obtinenti, nempe Neptuno.

AD M. VIPSANIVM Agrippam. Ode 6.

Bella ab eo gesta, à Vario cantatum iri: se conuiuiis tantùm, & amoribus describendis aptum esse.

SCRIBERIS Vario fortis, & hostiū
Victor, Meonij carminis alite,
Quam rem cumq; ferox nauibus, aut (equis
Miles te duce gesserit.
Nos, Agrippa, neq; hæc dicere, nec gra-
Pelidæ stomachū cedere nescij, (uem
Nec cursus duplicis per mare Vlyssei
Nec sæuam Pelopis domum F
Conamur, tenues grandia: dum pudor,
Imbellísque lyræ musa potens vetat
Laudes egregij Cæsaris, & tuas
Culpa deterere ingeni.
Quis Martem tunica tectum adamātina
Dignè scripserit? aut puluere Troico
Nigrum Merionen? aut ope Palladis
Tydiden superis parem?
Nos conuiuia, nos prœlia virginum
Sectis in iuuenes vnguibus acrium
Cantamus vacui, siue quòd vrimur,
Non præter solitum leues.

SCRIB-

A SCRIBERIS VARIO] id est, Scribêris à Vario. Atq; ita explicat Seruius, hũc locum proferẽs ad illum Virg. versũ, Georg. 3. *Cui non dictus Hylas puer?* profert eundem Æn. 1. ibi, *neq; cernitur vlli,* aitq; vtrobiq; esse genus loquẽdi grecũ, vt, *Scriberis Vario* (inquit) id est, *Scribet te Varius*. de quo genere alibi dicemus. Varius poëta (inquit Hor.) res abs te fortissimè gestas, tuásq; victorias Heroico carmine persequetur, & immortalitati commendabit. Commemorat hunc Varium multis locis Horat. vt epist. ad August. lib. 2. *Dilecti tibi Virgilius, Variúsque poëtæ.* & Saty. VI. lib. I. *optimus olim Virgilius, post hunc Varius dixere, quid essem.* & IX. *non Viscum pluris amicum, Non Varium facies.* & in epist. ad Pisones de Arte poët. *quid autẽ Cæcilio, Plautóq; dabit Romanus, ademtum Virgilio, Varióque?* Virg. Varium nusquam, quod sciam, commemorat, Varum aliquot locis. falluntur autem qui in illis locis legendum putant Varum, quamuis nonnulli codices antiqui ita scriptum habeant. Iam de Agrippa sic Paterculus: *M. Agrippa, virtute nobilissimus labore, vigilia, periculo inuictus, parendique, sed vni, scientissimus: aliis sanè* B *imperandi cupidus, & per omnia extra dilationes positus, consultísque facta coniungens.* Vipsanium autem nomẽ addidimus ex libro Rainuntij Fares. Card.

MÆONII CARMINIS ALITE] sic omnes quidem habent libri, sed Io. Passeratius legendũ existimat *aliti*, neque probat vulgatam interpretationem, seu explicationem huius loci, *alite Meonij carminis*, auspiciis Homerici carminis, seu granditate, & maiestate, seu celeritate Heroici & Homerici carminis. ipse sic explicat, *Scribêris Vario aliti Meonij carm. &c.* id est, scribêris à Vario, aue Mæonij carminis, hoc est poëta Heroico, seu poëta res gestas canente Homerico carmine, seu cantu prædito planè Mæonio, & Homerico. Ego de hac interpretatione nihil pronunciare ausim, nisi quòd est ingeniosa & acuta, & valdè probabilis. neq; me mouet omnium librorum consensus in voce *alite*. facilis enim mutatio fuit i, in e, facilisq; calami lapsus. Quin poëtæ autem vsitatissimè dicantur aues, seu alites, nemini dubium erit mediocriter in his literis versato. Theocrit. C εἰδ. ξ. Καὶ μοισᾶν ὄρνιχες, ὅσοι ποτὶ χῖον ἀοιδὸν Ἀντία κοκκύζοντες ἐτώσια μοχθίζοντι, id est, & Musarum aues omnes, quæ aduersus Chium cantorem garrientes frustra laborant. Quod si quis receptam scripturam tueri malet *alite*, putauerim per Meonii carminis alitem significari maiestatem, granditatem, altitudinem, elationem Homerici carminis: vel si quis, probet magis, celeritatem, & pedes concitatos & rapidos Homerici carminis. Gulielm. Canterus autem lib. 5. nouarum lectionum, cap. 12. alitem Meonii carminis interpretatur pennam & stilum Homerici carminis, quemadmodum (inquit ille) Propertius dixit contrà *felicibus pennis*, pro felicibus auibus. Iudicent eruditi. Mihi durum videtur loquendi genus, *scribere penna Homerici, aut Virgiliani carminis.* Vsitatè enim dicitur penna Homeri, Virgilij &c. placet igitur mihi magis Passeratij coniectura. NEC GRAVEM PELIDÆ STOMACHVM] nec iram Achillis implacabilem, id est, μῆνιν, quæ est argumentum Iliadis. D

CEDERE NESCII.] nam ne Diis quidem cedit in acie. non longè abieris. Apollini, qui Hectorem seruarat, atque è manibus ipsius cruentis eripuerat, minatur supplicium, si sibi vlciscendi potestas detur. sic enim Achilles Apollini ἰλιάδ. χ. ἦ σ' ἂν τισαίμην, εἴ μοι δύναμίς γε παρείη. Iam Agamemnonem in iurgio interfecisset, nisi à Pallade prohibitus, ac repressus esset ἰλιάδ. α. Homerus deniq; eum ἄπεγκτον nominat quodam loco. Cum idem Aiacem & Vlyssem, & vnà cum eis Phœnicem legatos ad eum misisset vt eum placarent, redierunt re infecta.

NEC CVRSVS] nec errores Vlyssis, nauigationes longas, vagas, incertas, & periculosas, quas Homerus in Odyss. persequitur.

DVPLICIS] sic habent codices Donati, Faerni, & vnus Vatic. Est autem coniungendum nomen duplicis cum voce Vlyssei, vt duplicem Vlyssem intelligamus subdolum, versutum, ailud loquentem, aliud sentientem, & (vt Græci dicunt) διπλοῦν. sic in epigramm. Græcis Μισῶ τὸν ἄνδρα, τὸν διπλοῦν πεφυκότα, Χρηστὸν λόγοισι, πολέμιον δὲ τοῖς τρόποις. E id est Odi hominem duplicem natura, verbis probum, & liberalem: moribus inimicum ac malignum. & Eurip. in Rheso. φιλῶ λέγειν τ' ἀληθὲς αἰεὶ, κ' οὐ διπλοῦς πέφυκ' ἀνήρ. & ita cum Mureto Catulli locum illum intelligo, ad Manlium. *Nam mihi, quam dederit duplex Amathuntia curam, Scitis, & in quo me torruerit genere.* sic autem secundum versum Turnebus emendauit, cùm in vulgatis omnibus legatur *corruerit* sed vt redeam ad Vlyssem, epitheta Vlyssis apud Homerum huic, quod ei ascribit Horatius, consentanea, sunt hæc, πολύτροπος, πολύμητις, ἐχέφρων, ποικιλομήτης, δόλων ἄτης, δολοφρονέων. Iam quòd ille ὀδυσσ. ξ. ait se æquè atque Orci portas eum odisse, qui paupertate coactus homines insidiosa oratione inducat ac fallat, (sic enim loquitur Ἐχθρὸς γάρ μοι κεῖνος ὁμῶς Ἀΐδαο πύλῃσι Γίνεται, ὃς πενίῃ εἴκων ἀπατήλια βάζει) respondeo Vlyssem in eo ipso, quod de se falsò prædicat, sui similem esse, id est, duplicem, fallacem, ac mendacem. Achilles autem ἰλιάδ. ι. verè, suóque ingenio conuenienter ait se morte acerbius cum odisse, qui aliud loquatur, aliud in animo clausum, & tectũ habeat. F Ἐχθρὸς γάρ μοι κεῖνος ὁμῶς Ἀΐδαο πύλῃσι, Ὅς χ' ἕτερον μὲν κεύθῃ ἐνὶ φρεσὶν ἄλλο δὲ εἴπῃ. Priscianus tamen lib. 6. vbi hunc versum producit, legit duplices, nisi exemplaria sunt mendosa. Prætereà doctissimi quidam viri, in his Germanus Valens Pimpuntius existimat, lectionem vulgatam ferri posse, vt per cursus dupliceis intelligamus nauigationem ad vrbem Troiam, & inde laboriosum, & multis erroribus implicatum in patriam reditum, quem Græci vno verbo δίαυλον nominant. Nam δίαυλος non solùm in stadio locum habet, verùm etiam ad cursum marinum transfertur: vt Euripid. in Hecuba. πολλοῖς διαύλοις κυμάτων φορούμενος: id est, multis fluctuum amfractibus agitatus, sic iidem Græci dicunt ἀμφοτερόπλουν, & ἑτερόπλουν, & κατάπλουν καὶ ἀνάπλουν, inquit ille.

NEC SÆVAM PELOPIS DOMVM] Notæ sunt

A ſunt omnibus Atrei, & Thyeſtæ, Pelopidarum tragœdiæ: notum etiam eſt Pelopa à Tantalo patre primùm in fruſta diſſectum, atque in lebetem coniectum eſſe: deinde Diis epulantibus appoſitum, denique notum eſt Atreum & Agamemnonem ab Ægyſto, & Clytemneſtra occiſos eſſe, Clytemneſtram ab Oreſte filio. non immeritò igitur Pelopis domus ab Horatio ſæua nominatur, id eſt, iracunda, aſpera, horribilis, χαλεπή.

TENVES GRANDIA] nos, qui tenues, & humiles ſcriptores ſumus, non conamur illa dicere, quæ ſunt grandia, noſtríſque viribus ſuperiora, ac maiora. eſſet enim noſter omnis inanis & irritus conatus.

DVM PVDOR, IMBELLISQVE] dum pudor, & lyra noſtra ad res bellicas ſcribendas inepta, vt pote quæ res imbelleis tantùm, leueíſque & amatorias ſcribere & poſſit, & ſoleat, vetant me tuas, & Cæſaris laudes attingere, ne, cum eas velim amplificare, ornare, atque illuſtrare, mei ingenij culpa imminuam, extenuêm, obſcurem. Oportet enim (vt ait Pindarus) πρόσφορον ἔργῳ κόμπον ἐπιέναι.
B

IMBELLÍSQVE LYRÆ MVSA POTENS] id eſt, Muſa, cuius in poteſtate ſita eſt imbellis lyra, quæ domina eſt Muſæ non bellicoſæ, ſed imbellis, *lyræ potens* dictum, vt ſuprà, *potens Cypri*.

CVLPA DETERERE INGENI.] imminuere ingenij mei culpa. tralatio ducta eſt à ferro, vel ære, vel ſimili metallo, quod limando deteritur, atque extenuatur. ſic Od. III. lib. 3. *deſine peruicax Referre ſermones Deorum, & Magna modis tenuare paruis.* Tale argumentum eſt Odæ XII. lib. 2. *Nolis longa feræ bella Numantiæ, &c.*

TVNICA TECTVM ADAMANTINA] id eſt, armis adamante ſolidioribus tectum. χαλκοχίτωνα. expreſſit enim epitheton Homericum,

AVT PVLVERE TROÏCO NIGRVM] id eſt, qui prœlij tempore ſemper inter medios
C hoſteis verſabatur, neque vulnera extimeſcebat. Extat autem luculentum Idomenei de Merionæ virtute teſtimonium ἰλιάδ. ν. hũc enim ille (vt alia prætermittam) dicit nunquam vulnerari in ceruicibus, aut à tergo ſolere: ſed ſemper in aduerſo pectore, aut ventre. & ibidem dicitur ab Homero θοῷ ἀτάλαντος Ἄρηϊ. Erat autem Meriones Idomenei comes, atque amicus. ἰλιάδ. ρ. καὶ ὀπάων Ἰδομενῆος Μηριόνης ἀτάλαντος Ἐνυαλίῳ ἀνδρειφόντῃ. & ἰλιά. ψ. Μηριόνης θεράπων Ἀγαπήνορος Ἰδομενῆος. de hoc autem loquendi genere, *niger puluere, & puluere ſordidus*, dicemus plura ad Od. XV. huius libri.

AVT OPE PALLADIS] Multis locis apud Homerum Pallas Diomedi præſtò eſt, opitulatur, conſulit, ac pæne dicam, inſeruit: exempli cauſa ἰλιάδ. ε. in principio Ἔνθ᾽ αὖ Τυδεΐδῃ Διομήδεϊ Παλλὰς Ἀθήνη Δῶκε μένος καὶ θάρσος, ἵν᾽ ἔκδηλος μετὰ πᾶσιν Ἀργείοισι γένοιτο, ἰδὲ κλέος ἐσθλὸν ἄροιτο. Ipſe etiam Pindarus. Νεμ. εἰδ. ι. ait Diomedem à Pallade Deum immortalem eſſe factum. Διομήδεα δ᾽ ἄμβροτον ξανθά ποτε Γλαυκῶπις ἔθηκε θεόν.

SVPERIS PAREM] Homer. eodem lib. de Diomede Δαίμονι ἶσος aut igitur expreſſit epitheta Homerica θεοείκελον, θεοῖς ἀτάλαντον, θεοῖς ἐναλίγκιον, aut rem ipſam ſpectauit, propterea quòd Diomedes Venerem, atque adeò Martem ipſum vulnerauit, Pandarum interfecit, equos Æneæ cepit, arma aurea à Glauco accepit, Idæo Troiæ præconi ſolus reclamauit, fulminibus reſtitit, fugit omnium poſtremus, prœlium redintegrauit primus. Hæc Euſtatius libro decimo Iliad. D

NOS CONVIVIA, NOS PROELIA] profitetur Horatius ſe has res leuiores ſcribere poſſe, non illas Heroicas, & tragicas. non diſſimile eſt illud Anacreontis. Θέλω λέγειν Ἀτρείδας, Θέλω δὲ Κάδμον ᾄδειν, Ἁ βάρβιτος δὲ χορδαῖς Ἔρωτα μοῦνον ἠχεῖ. &c. id eſt, Volo referre Atridas, Volo referre Cadmum: Sed barbitus mihi vnum Chordis reſonat amorem. ſic & noſter Horat. Ode XV. lib. 4. ait ſe prœlia, & vrbium expugnationes canere conantem ab Apolline eſſe reuocatum. *Phœbus volentem prœlia me loqui, Victas & vrbeis, increpuit Lyra, Ne parua Tyrrhenum per æquor, Vela darem.*

SECTIS IN IVVENES VNGVIBVS ACRIVM] E iuuenum & puellarum pugna raro eſt cruenta, cùm nec hæ acutis admodum vnguibus pugnent, immò verò eos ſtudioſè præſecent, ne aduerſarios lædant: nec illi eas ferro petant, ſed iis armis vtantur, quæ puellis non mortiferum, ſed optabile & iucundum vulnus infligunt. Ita igitur acres ſunt virgines in iuuenes, vt tamen vngueis ſuos ſectos habeant.

CANTAMVS VACVI, SIVE] abeſt alterum, ſiue, vt annotauimus ſuprà ad Oden II. *Maior tollere, ſeu ponere vult freta.* cantamus igitur prœlia virginum. ſiue quòd otio abundamus, ſiue quòd ipſi amore vrimur noſtro more. nobis enim vſitatum eſt amare. quidam libri ſic habent: *ſiue quid vrimur.* quam ſcripturam ſi quis probabit, eius hæc erit ſententia. ſiue vacui, id eſt, otio abundantes: ſiue quid, id eſt, aliqua ex parte vrimur, noſtro more leues. quid, τι, κατά τι ſed ſuperiorem ſcripturam plures libri confirmant, & ego F eam magis probo: vt intelligamus in nomine *vacui*, ſubeſſe cauſam, hoc modo, Cantamus, quia vacui ſumus: ſiue quòd, &c.

AD MVNATIVM PLANcum conſularem. Ode. 7.

Alias aliis: ſibi Tiburtinam regionem placere. Cohortatio ad voluptates.

Laudabunt alij claram Rhodon, aut Mytilenen,
Aut Epheſum, bimaríſue Corinthi
Mœnia, vel Baccho Thebas, vel Apolline Delphos

Inſigneis

A *Insigneis, aut Thessala Tempe.*
Sunt quibus vnum opus est, intactæ Palladis vrbem
Carmine perpetuo celebrare, &
Vndique decerptæ frondi præponere oli-
Plurimus in Iunonis honorem (uam.
Aptū dicitequis Argos, ditéisq; Mycenas.
Me nec tam patiens Lacedæmon,
Nec tam Larissæ percussit campus opimæ
Quàm domus Albuneæ resonantis,
Et præceps Anio, & Tiburni lucus &
Mobilibus pomaria riuis (vda
Albus vt obscuro deterget nubila cælo
Sæpe Notus, neque parturit imbreis
Perpetuos: sic tu sapiens finire memento
Tristitiam, vitæq; labores
B *Molli, Plance, mero, seu te fulgentia signis*
Castra tenent, seu densa tenebit
Tiburis vmbra tui. Teucer Salamina, patrémque
Cùm fugeret: tamen vda Lyæo
Tempora populea fertur vinxisse corona,
Sic tristeis affatus amicos.
Quò nos cunque feret melior fortuna pa-
Ibimus ô socij, comitésque. (rente,
Nil desperandum Teucro duce, & auspice Teucro.
Certus enim promisit Apollo,
Ambiguam tellure noua Salamina futurā
C *O fortes, peioráque passi*
Mecū sæpe viri, nunc vino pellite curas:
Cras ingens iterabimus æquor.

CLARAM RHODON] cur claram? an propter insulæ nobilitatem? vt Catull. ad Faselum. *Rhodúmve nobilem, horridámve Thraciam:* an propter ea, quæ poëtæ de hac memoriæ prodiderunt? Pindarus enim εἰδ. ζ. ὀλυμπ. ait, quo tēpore Iupiter, & ceteri Dij terram inter se diuiserunt, eo tempore Rhodum non fuisse in promptu positam, sed in altissimo maris fundo reconditam, atque abstrusam. Sole autem absente, cursúmque suum conficiente, cùm de portione orbis terrarum ei reseruanda nullus Deorum Iouem admonuisset, factum esse vt sua quasi legitima terræ portione cauerit. Ea re cognita, Iouem nouam de integro sortitionem, priore improbata, inire voluisse: Solem autem id recusasse, Rhodúmque, quam ceteris Diis occultam, & incognitam, ipse cognitam & perspectam haberet, sibi adoptasse: ídque à Ioue & aliis Diis immortalibus ei concessum esse. sic Pindarus. φαντὶ δ' ἀνθρώπων παλαιαὶ ῥήσιες, οὔπω ὅτε Χθόνα δατέοντο, ζεύς τε καὶ ἀθάνατοι, φανερὰν ἐν πελάγει Ῥόδον ἔμμεν ποντίῳ, Ἁλμυροῖς δ' ἐν βένθεσι νᾶσον κεκρύφθαι. reliqua ex Pindaro requirat qui volet. Idem in eodem carmine supra dixerat, Rhodum Veneris esse filiam, Solis vxorem: mox τρίπολιν νῆσον nominat, quia sunt in ea tres vrbes Lindus, Ialysus, Camirus. quas commemorat Hom. in Bœot. οἱ Ῥόδον ἀμφενέμοντο διάτριχα κοσμηθέντες Λίνδον, Ἰηλυσόν τε, καὶ ἀργινόεντα Κάμειρον. Strabo autem lib. 14. cùm de Rhodi laudibus multa scribit, tum illud: λιμέσι δὲ καὶ ὁδοῖς καὶ τείχεσι καὶ ἄλλῃ κατασκευῇ τοσοῦτον διαφέρει τῶν ἄλλων πόλεων, ὥστ' οὐκ ἔχομεν εἰπεῖν ἑτέραν, ἀλλ' οὐδὲ πάρισον, μήτιγε κρείττω ταύτης τῆς πόλεως. id est portibus autem & viis, & muris, & alia structura ita præstat aliis vrbibus, vt nullam aliam huic vrbi parem commemorare possimus, nedum meliorem. Profert ad hunc locum Porphirio illum versum Lucilij. *Carpathium Rhodos in pelagus inclinat aperta.* D

MITYLENEN] M. Tullius Mytilenas vsurpat numero multitudinis contra Rull. *Quid Mytilenæ? quæ certè vestræ Quirites belli lege ac victoriæ iure facta sunt, vrbs & natura, & descriptione ædificiorum, & pulchritudine in primis nobilis.* Horat. autem semper numero singulari, vt & epist. ad Bullatium. *Incolumi Rhodos & Mytilene pulchra facit quod penula solstitio, &c.* BIMARIS] διθαλάσσου, vel, vt quidam malunt, ἀμφιθαλάσσου, ἁλιζώνοιο. id est, duabus ex partibus mari cincti. E

BIMARISVE CORINTHI MOENIA] Homerus in Catalogo, seu Bœotiis Corinthum ἀφνειὸν appellat propter emporium (inquit Strabo) in Isthmo positum: bimarem autem nominat Horatius quia duobus sinibus cincta est: quorum alter Asiam, alter Italiam spectat, quorúmq; opportunitate efficitur, vt vtrinque & illorum ad hos, & horum ad illos facilis sit commeatus, rerúmque omnium inuectio atque exportatio. vide Strabonem lib. 8. De Corintho sic M. Tull. in agraria contra Rull. ad Quir. *Corinthi vestigium vix relictum est. Erat enim posita in angustiis atque in faucibus Græciæ, sic, vt terra claustra locorum teneret, & duo maria maximè nauigationi diuersa pæne coniungeret, cùm pertenui discrimine separarentur.* eadem ferè dicuntur off. 1. *Corinthum funditus euertit L. Mummius.* scribit idem Paterc. lib. priore, & Florus lib. 52. epit. F

VEL BACCHO THEBAS] Bacchi mater Semele. patria Thebæ. Semele enim Thebana fuit. & Pentheus Rex Thebarum ab Agaua, Inone, Antinoa, ceterísq; mulieribus Thebanis Baccho sacrificantibus discerptus fuit, qua de re alibi dicemus. Ephippus autem lib. de Alexandri & Ephestionis sepultura (vt scribit Athen. lib. 10.) mortem Alexandri iræ Bacchi assignat. iniquo enim animo Bacchus tulerat, Thebas patriam suam ab illo esse oppugnatas, atq; euersas. Ephippi verba sunt hæc, ὁ δ' Ἀλέξανδρος ἐκ τούτου νοσήσας ἀπέθανε τοῦ Διονύσου μηνύσαντος αὐτῷ, διότι τὴν πατρίδα αὐτοῦ τὰς Θήβας ἐπολιόρκησε.

A VEL APOLLINE DELPHOS INSIGNEIS.] Nam & fuit Delphis nobile Apollinis oraculum, & Apollo Delphicus à poëtis nominari solet, & Horat. Delphicam laurum dixit Od. XXX. lib. 3. & Delphos sortilegos lib. de Arte poëtica.

ET THESSALA TEMPE] Tempe communi, & generali appellatione nemora significant: propriè autem loca sunt inter Ossam & Olympum interiecta, amœnissima, quæ appellantur Thessalica τέμπη.

SVNT QVIBVS VNVM OPVS EST] sunt qui in hoc vno sunt occupati, vt Athenas carminibus suis nobilitent.

PALLADIS VRBEM] id est Athenas. quod cur ita sit, docet interpres Pindari ad εἰδ. ζ. Olymp. his verbis. Iouis capite, qua parte grauidus erat & parturiebat, à Vulcano, secto ac diuiso, Mineruaque ex eo edita, præmonuit Sol Rhodios, vt primi omnium ei sacra facerent, quòd esset necessarium, & fatale, illam apud eos habitare, domiciliúmque suum collocare, à quibus ei primis sacrificatum esset. Cùm igitur Rhodij in arcem, vt Mineruæ sacrificarent, ascendissent, fugit eos cum B ceteris rebus ad sacra comparatis, ac necessariis ignem capere. Ita sine igni sacra fecerunt. Athenienses autem, qui primi igni adhibito sacrificassent, digni sunt habiti, in quorum vrbe Minerua habitaret. vide Pindarum εἰδ. ζ. ὀλυμπ. & interpr. Quidam libri veteres habent, *Palladis arceis*.

INTACTÆ] virginis. Virg. Æn. 1. *Cui pater intactam dederat.*

ET VNDIQVE DECERPTÆ FRONDI PRÆPONERE] id est, & omnibus omnium locorum & terrarum frondibus, oliuam anteponere. Est autem oliua Palladis propria, quod cur ita sit, docet interpres Homeri his verbis. Dicuntur olim Neptunus & Minerua diu inter se de Attica decertasse, & contendisse. Neptunus tandem (hæc enim controuersiæ finiendæ ratio ab vtroque probata est) in arce Atticæ terra tridente pulsata, fluctum marinum excitauit: Minerua verò è terra oliuam extulit. Cecrops iudex vtrique datus, Atticam Mineruæ adiudicauit, cum diceret C mare multis aliis in locis esse, oliuam autem Athenarum esse propriam. Hic locus erat ita scriptus in omnibus codicibus calamo exaratis: *Vndique decerptam fronti præponere oliuam*: in vulgatis autem fere omnibus, sic legitur: *vndique decerptæ frondi præponere oliuam*: vt, si forte hæc lectio minus probetur hominibus, non possim argui libros veteres corrupisse, sed vulgatos secutus esse. hoc tantum. sic igitur habent membranæ veteres: *vndique decerptam fronti præponere oliuam*. Atque hanc lectionem tuetur & retinet Turnebus lib. XI. & XIX. Aduersar. & ita explicat: ex omni loco & materia, & argumento veluti colligere oleagineum termitem, & ex eo coronam nectere: quod est vbique & in omni argumento de Athenis & olea Mineruæ narrare: cuius felici, festáq; fronde homines coronantur. Sed ego à Turnebo dissentio. Nam primùm sententia ipsa hanc lectionem refellit: deinde poëtæ, opinor, non oleaginas, sed ederaceas coronas suis capitibus imponebant: sup. Ode 1. *Me doctarũ ederæ præmia frontium, &c.* D & epist. 3. lib. 1. *Prima feres ederæ victricis præmia.* Aut si etiam ex oliua coronam sibi imponebant: vt apud Papin. *Huc gemini vates sanctam canentis oliuæ Fronde comam, & niueis ornati tempora vittis*: & si coronas ederaceas ij soli merebantur, qui vicerant, vt ego fateor: nihil tamen oleagina corona frons euincta, atq; ornata pertinet ad id, quod sentit Horatius. Nam non continuò qui coronam ex oliua concinnatam capiti suo imposuerunt, Mineruam, aut vrbem Mineruæ laudant, neque eius ipsius coronæ ornatu Palladis vrbem laudare intelliguntur. quod Horatius velle dicere videtur. Præterea quis mortalium sic vmquam locutus est, *præponere oliuam fronti*, pro eo, quod est, frontem olea coronare, seu ornare? Postremò quod paullo ante significaui, cùm hoc sentiat Horatius, nonnullos esse, qui toti sunt occupati in laudandis Athenis, vrbe Palladis, nónne aptius cohæret hoc statim subiectum, *& in oliua omnibus frondibus anteponenda*, quàm illud, *& in colligendo oleagino termite ex omni argumento & ex eo corona nectenda?* verumtamen si quis scripturam antiquã pluris faciet & hanc damnabit, non equidem reclamabo. E

PLVRIMVS IN] id est, plurimi dum Iunoni gratificari, & honorem habere volunt, Argos dicunt esse magnis & latis spatiis explicatum, & ita ad equorum cursum, aptum. Nam Græci poëtæ Ἄργος ἵππειον nominant: vt Eurip. in Iphige. in Tauris. ὅταν ἐς ἑλλάδ', ἵππειον τ' Ἄργος μόλῃς. & ἱππόβοτον. Homer. ἰλιάδ. γ. Ἄργος ἐς ἱππόβοτον. & Theoc. εἰδ. κα. ἐπεὶ μάλα πολλὰ θοῶν ἐξήρατ' ἀέθλων Ἄργει ἐν ἱπποβότῳ κειμήλια. Iam ἰλιάδ. δ. Iuno ait sibi treis vrbeis esse carissimas: Argos, Spartam, Mycenas. Ἄργος τε, Σπάρτη τε, καὶ εὐρυάγυια Μυκήνη. & Pindarus. Νεμ. εἰδ. ι. Ἄργος ἥρας δῶμα θεοπρεπές appellat, id est, domum Iunonis decoram, & dea dignam.

DITESQVE MYCENAS.] expressit Græcum epithetum πολυχρύσους. quod ascribit Mycenis Sophocles in Electra. φάσκειν Μυκήνας τὰς πολυχρύσους ὁρᾶν.

ME NEC TAM PATIENS LACEDÆMON] Homeri interpres, vt hoc quasi præteriens annotem, scribit agrum Lacedæmonium, Lacedæmona appellari: Spartam, vrbem: nonnullos F autem esse, qui ipsius vrbis partem Lacedæmona, partem Spartam nominent. Iam quòd Horatius patientem vocat, id ad publicam puerorum institutionem referendum est, quæ tota erat posita in patientiæ disciplina. Plutarchus in Lucullo hac de re sic scribit. γράμματα μὲν ἕνεκα τῆς χρείας ἐμάνθανον. ἡ δ' ἄλλη πᾶσα παιδεία πρὸς τὸ ἄρχεσθαι καλῶς, ἐγίνετο, καὶ καρτερεῖν πονοῦντα, καὶ νικᾶν μαχόμενον. id est, litteras quidem vtilitatis causa discebant: Alia verò tota institutio eò referebatur, benè vt quisq; parêret, & vt laborem perferre fortiter, & pugnans vincere posset. Et M. Tul. Tuscul. 2. *Spartæ verò pueri ad aram sic verberibus accipiuntur, vt multus è visceribus sanguis exeat, nonnunquam etiam, vt cùm ibi essem audiebam, ad necem: quorum non modò nemo exclamauit vmquam, sed ne ingemuit quidem.* quod item narrat Plutarchus loco suprà comme-

A cõmemorato: τῶν ἐφήβων πολλὺς ἐπὶ τοῦ βωμοῦ τῆς ὀρθίας ἑωράκαμεν ἀποθνήσκοντας ταῖς πληγαῖς, id eſt, multos ephebos in ara Dianæ Orthiæ vidimus plagis morienteis.

Larissæ] Lariſſam Theſſalicam deſignat, quam condidit Acriſius, à Lariſſa Pelaſgi vrbe nominatam, vt ait Hellanicus. ſunt enim Lariſſę tres, vt docet interpres Apollonij lib. I.

Percvssit] ſic legendum, non *perculſit*, vt habent vulgati, & nonnulli ſcripti cod. quod verbum ne Latinum quidem eſt. nam à verbo percello, præteritum vnum eſt, *perculi*. hanc ſcripturam confirmant cod. Iannot. Faër. Vrſini, duo Vaticani, Torneſ. percuſſit autem idem valet, quòd permouit, affecit. Cicer. ad Attic. lib. 4. *Audiui ex Gauio hoc Firmano Romæ eſſe hominem, & fuiſſe aſſiduum. percuſſit animum: dices: tantulane cauſa?* ſic Terent. Andr. *Percuſſit illico animum.*

Opimæ] Lariſſam opimam nominauit, Homerum ſecutus, qui φθίῃ ἐρίβωλον vocat, ἰλιάδ. ι. ἤματί κεν τριτάτῳ Φθίην ἐρίβωλον ἱκοίμην. Ita idem Horat. infrà eod. lib. Od. XXXI. *Sardiniam opimam.*

Anio] Anienem fluuium ſic deſcribit Dio-

B nyſ. Halic. lib. quinto. οὐαλέριος δὲ ἐγγὺς τῶν πολεμίων παρὰ ποταμὸν ἀνίηνα, ὅς ἐκ πόλεως μὲν τιβύρων καθ' ὑψηλοῦ πολὺ ἐκχεῖται σκοπέλου, φέρεται δὲ διὰ τοῦ Σαβίνων καὶ Ρωμαίων πεδιάδος ὁρίζων τὴν ἑκατέρων χώραν. συνάπτει δὲ τὸ ῥεῦμα τῷ Τιβέρει ποταμῷ καλὸς μὲν ὀφθῆναι, γλυκὺς δὲ πίνεσθαι. id eſt, Valerius autem probe hoſteis ad fluuium Anienem, qui ex vrbe Tibure deorſum de celſo ſcopulo multam aquam effundit, labitur autem per Sabinorum & Romanorum campum vtrorúmque regionem definiens. Influit autem hic fluuius in Tiberim aſpectu quidem pulcher, potu autem iucundus.

Albvneæ resonantis] de qua Virgil., Æn. VII. *nemorum quæ maxima ſacro Fonte ſonat &c.* fuit autem Albunea Nympha & Sybilla Italica, & ab ea fons & nemus appellatur.

Tibvrni lvcvs] rectè admonet M. A. Muretus legendum eſſe hoc loco Tiburni & ita excudendum curauimus: cùm præſertim ſic habeant nonnulli libri manuſcr. & ita legendum quoque eſt Æn. VII. *Fratris Tiburni dictam cog-*

C *nomine gentem:* non Tiburti. Quòd autem Adr. Turnebus *Tiburti*, legi poſſe putat, fallitur. Nam primùm Tiburis conditor dicebatur Tiburnus: deinde Tiburtinus non à Tiburto, ſed à Tiburte, cuius rectus caſus eſt Tiburs, formatur.

Albvs vt obscvro &c.] albus Notus Λευκόνοτος. vide Ariſt. μετεωρ. β. Homerus quidē ἰλιάδ. λ. Notum ἀργεστὴν appellat, quæ vox λευκὸν, id eſt, album valet. quamuis ταχὺν interdum ſignificet. *Albus* autem, id eſt, αἰθρηγενέτης: quod eſt, ſerenitatis effector, clarus. Itaque hîc oppoſuit album obſcuro Horatius, non nomen, ſed rem ſpectans: atque ita interpretatur Seruius *claro* in verſu illo Virgil. Georg. I. *Et claro cernes ſiluas Aquilone moueri. Claro* (inquit) id eſt, *ſerenifico quia eſt & nubilus ſicut omnes ferè venti:* Deinde producit teſtem hunc Horatii verſum, his verbis, vt Horatius, *Albus vt obſcuro deterg. nub. cœlo, &c.* Videtur autem Horatius totum hunc locum ex Pin-

D daro expreſſiſſe, non ſeruato tamen ordine, & paucis quibuſdam immutatis. ſic Pindarus Νεμ. εἰδ. ι. Εἰ δὲ νόῳ τις ἔχει θνατῶν ἀλαθείας ὁδὸν, χρὴ πρὸς μακάρων τυγχάνοντα, εὖ πασχέμεν. ἄλλοτε δὲ ἀλλοῖαι πνοιαὶ ὑψιπετᾶν ἀνέμων, id eſt, ſi quis mortalium veram vitæ rationem ac viam inſtituit, debet ille iis bonis, quæ à Diis immortalibus conſecutus eſt, frui. aliàs enim alij flant venti. hæc Pindari, ſi ordinem immutes, videbuntur cum Horatianis ferè congruere. hoc modo Pindarus: Non ſemper iidem ſunt ventorum flatus, & ventis pluuialib. ac turbulentis ſuccedunt alij, qui ſerenitatem & tranquillitatem afferunt. Horat. *Albus vt obſcuro, &c.* Pindarus: ſi quis mortalis veram vitæ traducendæ rationem animo comprehenſam habet. Horat. *ſapiens.* Pindarus: oportet eum cum ſinunt Dij immortales, bonis quæſitis frui, & iucundè viuere, ſibi denique benefacere. Hor. *finire memento Triſtitiam, vitæq; labores.* Atque hæc quidem iccirco ita expoſui, & pæne oculis ſubieci, vt intelligat adoleſcens quemadmodum ſint nobis imitandi interdum veteres poëtæ, & ceteri ſcriptores.

Deterget] detergit quidem reperi ſcri-

E ptum in duobus libris calamo ſcriptis Don. & Faër. ſed *deterget* tamen, repoſui, ſecutus lib. 2. Vaticanos, & Vrſini, & Torneſ. In eadem coniugatione hoc verbo vſus eſt Saty. II. lib. 2. *Hoc potius, quàm gallina tergêre palatum.* ſic Lucret. lib. 4. *Et quaſi perterget pupillas, atque ita tranſit.* & paulo pòſt. *Et noſtros oculos perterget longior aura.*

Neqve partvrit imbreis perp.] tralatio à mulieribus grauidis, ad ventum pluuium, ſeu nubeis pluuia grauidas. alia tralatio eſt epiſtola ad Piſonem. *Parturiunt montes: naſcetur ridiculus mus.*

Molli mero] Virgil. Georg. I. *Tunc agni pingues, tunc ſunt molliſſima vina.* Sic Græci vinum, quod ad potum maturum eſt, quódque gratum & mitem ſaporem ætate collegit, μαλακὸν appellāt.

Sev te fvlgentia signis] ſiue militiæ, ſiue domi tuæ eris. de ſignis militaribus dicemus fortaſſe alibi nonnulla.

Tevcer Salamina patremqve] Teucer & Aiax Telamonius fratres fuerunt ὁμο-

F πάτρειοι, ſed non ex eadem matre. Nam Teucer ex Heſiona Laomedontis filia, Priami ſorore captiua ſuſceptus eſt: Aiax autem ex Peribœa. iam Telamon & Peleus Æaci, & Endeïdos filij Phoco Pſamathi filio interfecto, Ægina profugere coacti ſunt, illéque Salamina, hic in Theſſaliam ſe cōtulit. Teucer igitur Troia euerſa cùm in patriam reuerſus patri in ſuſpicionem de Aiacis morte veniſſet, à patris conſpectu ſeſe longè remouit, atque in Cyprum profectus eſt, vbi alteram Salamina condidit eiuſdem nominis atque illam priorem in Attica ſitam. quod & Iſocrates narrat in oratione ad Euagor. his verbis. Τεῦκρος ἐπειδὴ Τροίαν ξυνεξεῖλεν, ἀφικόμενος εἰς Κύπρον, Σαλαμῖνά τε κατῴκισεν ὁμώνυμον ποιήσας τῆς πρότερον αὐτῷ πατρίδος οὔσης, &c. M. Tullius II. de oratore profert aliquot Pacuuij verſus de hac Telamonis falſa in Teucrum ſuſpicione, ſeu ira quòd fratris mortem vltus non eſſet, *Segregare abs te auſus,*

A *aut sine illo Salamina ingredi? Neq; paternũ aspectũ
*es veritus? quem ætati exacta indigum Liberũm
lacerasti, orbasti, extinxsti, neq; fratris necis, Neq;
gnati eius parui, qui tibi in tutelam est traditus, &c.*
hac eadem de re C. Velleius Paterculus lib. 2.
quem locum quamuis proferat Muretus, adscri-
bam tamen. *Teucer non receptus à patre Telamone
ob segnitiem non vindicatæ fratris iniuriæ Cyprum
appulsus cognominem patriæ suæ Salamina constituit.*

CVM FVGERET.] Plus est, quàm si dixisset,
cùm relinqueret: id quod notat Seruius ad illud
Virgil. Tityro, *Nos patriam fugimus.*

POPVLEA CORONA] Hercules deuicto
Cerbero, populum arborem ex Acheronte secum
detulit, frondibúsque populeis coronatus, læti-
tiam, quam ex tot victoriis ceperat, declarauit.
Itaque quam λεύκην Græci vulgò nominant, Ho-
merus ἰλιάδ. ν. ἀχερωΐδα ab Acheronte appellat. E-
xemplo Herculis omnes in certamine aliquo cum
laude & gloria versati, victoriamque consecuti,
populi fronde coronabantur. Theoc. εἰδ. 6. κρατὶ
δ' ἔχων λεύκαν ἡρακλέος ἱερὸν ἔρνος. quo loco interpres
scribit, populum, sacram esse Herculi, propterea
B quòd quàm plurimis laboribus perfunctus erat,
& quàm plurima certamina obierat, & profliga-
rat. Virg. Æneid. 8. *Dixerat: Herculea bicolor
cùm populus vmbra Velauitque comas, foliisque in-
nexa pependit.* Pausanias scribit in Eliacis populũ
apud Acherontem fluuium in Thesprotia ab Her-
cule esse repertam, atque ob eam causam ab Ho-
mero Acheroida appellatam. Pausaniæ verba
sunt hæc altius repetita: Τῆς δὲ λεύκης μόνης τοῖς ξύλοις
ἐς τοῦ διὸς τὰς θυσίας κὶ ἀπ' οὐδενὸς δένδρου τῶν ἄλλων οἱ ἠλεῖοι
χρῆσθαι νομίζουσι, κατ' ἄλλο μὲν οὐδὲν προτιμῶντες, ἐμοὶ δο-
κεῖν, τὴν λεύκην: ὅτι δὲ ἡρακλῆς ἐκόμισεν αὐτὴν ἐς ἕλληνας ἐκ
τῆς θεσπρωτίδος χώρας. καὶ μοι καὶ αὐτὸς ὁ ἡρακλῆς ἐφαίνετο,
ἡνίκα τῷ διὶ ἔθυεν ἐν Ολυμπίᾳ, τῶν ἱερείων τὰ μηρία ἐπὶ λεύ-
κης καῦσαι ξύλων τὴν δὲ λεύκην ὁ Ηρακλῆς πεφυκυῖαν παρὰ
τὸν Αχέροντα εὕρετο ἐν θεσπρωτίᾳ ποταμὸν, καὶ τοῦ δ' ἕνεκα φα-
σὶν αὐτὴν ἀχερωΐδα ὑπὸ ὁμήρου καλεῖσθαι id est, Solius
autem populi lignis ad sacrificia Iouis, & nullius
alîus arboris Elei vti in more positum habent,
nullam aliam ob causam, mea quidem sententia,
populum ceteris arboribus anteponentes, nisi
C quòd Hercules eam ex Thesprotide regione ad
Græcos deportauit. Quinetiam ipse Hercules
cùm Olympiæ Ioui sacrificabat. victimarum co-
xas lignis populeis cremasse mihi videbatur. Po-
pulum autem natam circum Acheronta fluuium
reperit in Thesprotia. Atque ob hanc causam
aiunt eam Acheroidam ab Homero appellari.
Iam de hoc loquendi genere, caput seu tempora
corona vincire, diximus ad Odam IIII. huius
libri. ibidem, *nitidum caput impedire myrto.* Qui-
dam existimant iccirco dici hîc ab Horatio Teu-
crum capiti coronam populeam potiùs, quàm ex
alia arbore imposuisse, quòd Bacchi sacerdotes,
& Bacchanteis hac fronde vti consueuerint: ex
quo Demosth. de corona τοὺς ἐστεφανωμένους τῷ μα-
ράθρῳ καὶ τῇ λεύκῃ. vbi grammatici notant ἐστεφανο-
ῦντο οἱ τὰ βακχικὰ τελούμενοι τῇ λεύκῃ διὰ τὸ χθόνιον μὲν
εἶναι τὸ φυτόν: Χθόνιον δὲ καὶ τὸν τῆς περσεφόνης διόνυσον: τὴν
δὲ λεύκην πεφυκέναι φασὶ πρὸς τῷ ἀχέροντι: ὅθεν καὶ ἀχε-
ρωΐδα καλεῖσθαι ὑπὸ ὁμήρου. id est, coronabantur po- D
pulo ij, qui sacris Bacchi initiabantur, propterea
quòd & hæc arbor inferna est, & Dionysius Pro-
serpinę filius, infernus ac terrestris. Populũ autem
natam esse dicunt ad fluuium Acherontem: vnde
& Acheroidem ab Homero nominari.

ET AVSPICE TEVCRO] id est, auctore,
hortatore. ductum ab auspiciorum more, nihil
enim publicè Romæ gerebatur, nisi auspicatò.
Erat autem magistratuũ auspicari, & cõsulere au-
spicia, eorundémque obnuntiare. sic locutus est
epist. 3. lib. 1. *fidibúsne Latinis Thebanos aptare
modos studet auspice Musa?* contrà epist. 2. *cui si
vitiosa libido Fecerit auspicium.* propriè posuit Od.
XXVII. lib. 3. *ego cui timebo Prouidus auspex?* &
M. Tullius in Cluentiana, nullis auspicibus, fu-
nestis ominibus omnium. eodem pertinet locus
Od. XIIII. lib. 4. *immaneisque Rhætos Auspi-
ciis pepulit secundis.* & Od. VI. lib. 3. *Iam bis
Monæsis, & Pacori manus Non auspicatos contudit
impetus nostros.* & epist. ad August. lib. 1. *tuisque
Auspiciis totum confecta duella per orbem.* Qui-
dam per auspicem Teucrum Apollinem significa-
ri volunt. Sed facilius hoc obtinerent, si, *auspice* E
Teucri, legeretur: quam scripturam reperi in du-
obus libris manu scriptis. Hac de re tota, iudicet
lector. ego interea receptam tueor.

CERTVS ENIM PROMISIT] de hoc A-
pollinis oraculo sibi edito sic loquitur Teucer ip-
se apud Eurip. in Helena, ὅπῃ νεὼς στείλαιμ' ἂν οὔριον
πτερὸν, Εἰς γῆν ἐναλίαν κύπρον, οὗ μ' ἐθέσπισεν Οἰκεῖν Απόλ-
λων ὄνομα νησιωτικὸν Σαλαμῖνα θέμενον τῆς ἐκεῖ χάριν πά-
τρας. certũ autẽ accipe non cuius oracula apertam
& simplicem sententiam habeant, (λοξίας enim
propter obscuritatem & ambiguitatem diceba-
tur) sed verum, miniméque mentientem. Nam,
vt est apud Pacuuium in Perib. *Flexa, non falsa,
autumare dictio Delphis solet.*

AMBIGVAM TELLVRE NOVA] id est fo-
re nobis alteram Salamina in Cypro, quæ cum illa
priore, quæ est in Attica, comparari possit.

O FORTES, PEIORA'QVE PASSI] sũ-
tum ex Homero ὀδυσσ. μ. ὦ φίλοι, οὐ γάρ πω τι κακῶν ἀ-
δαήμονές εἰμεν· Οὐ μὲν δὴ τόδε μεῖζον ἔπι κακὸν ἢ ὅτε Κύκ-
λωψ Εἴλει ἐνὶ σπῆϊ γλαφυρῷ κρατερῆφι βίηφι. quem qui-
dem Homeri locum vberius atque ornatius ex- F
pressit Virg. Æneid. 1. *O socij, neque enim ignari
sumus ante malorum, O passi grauiora, &c.*

NVNC VINO PELLITE CVRAS] tale
illud est Ode XI. lib. 2. *dissipat Euius Curas eda-
ceis.* & IX. epod. *Curam, metúmque Cæsaris rerum
iuuat Dulci Lyæo soluere.* sic Anacreon, Σκεδάσαι
θέλω μερίμνας, volo dissipare curas. idem, Οταν πίω
τὸν οἶνον, Εὕδουσιν αἱ μέριμναι, Bibente me Faler-
num, Curæ anxiæ quiescunt. idem ὅτ' ἐγὼ πίω τὸν
οἶνον, Απορίπτονται μέριμναι. Latices vbi Lyæos Bi-
bo, curæ abiguntur atræ. & Theognis, Τοῦ πίνων
ἀπὸ μὲν χαλεπὰς σκεδάσεις μελεδῶνας, Θωρηχθεὶς δ' ἔσεαι
πολλὸν ἐλαφρότερος. id est, Vina bibens atras pelles
è pectore curas: Et madidus Baccho ritè leuabis
onus. Iterum Horat. epist. ad Vall. lib. 1. *ge-
nerosum & lene requiro, Quod curas abigat.*

A CRAS INGENS ITERABIMVS ÆQVOR.] vel id mare, quod in patriam redeuntes, permensi sumus, iterum peragrabimus, patriam, patrémque fugientes: vel simpliciter iterum nauigabimus. sic Od. XXXIIII. huius lib. *atque iterare cursus Cogor relictos.* i. repetere cursus relictos. aliter hoc verbo vtitur Ode XIX. lib. 2. *atque truncis Lapsa cauis iterare mella:* id est, iterum atque iterum canere, seu dicere. Od. XII. epod. *Muricibus Tyrijs iteratæ vellera lanæ Cui properabantur?* per vellera iterata muricibus διβαφα significat, purpureas vesteis bis tinctas. Od. III. lib. 3: *Troiæ renascens alite Lugubri Fortuna tristi clade iterabitur.* id est, iterum expugnabitur, ac delebitur. epist. ad Loll. lib. 1. *Sic iterat voces, sic verba cadentia tollit.* Cic. ad Att. lib. 14. ex quodam poëta. *itera dum eadem istæc mihi.* & Tuscul. 2. *Itera dum eadem istæc mihi. non enim intelligo.*

AD LYDIAM
Ode 8.

B Obscurè iuuenem quendam, quem Sybarin vocat, vt amore perditum, & voluptatibus colliquefactum, notat.

LYDIA dic, per omneis
Te deos oro: Sybarin cur properes amando
Perdere: cur apricum
Oderit campum patiens pulueris, atque solis.
Cur neque militaris
Inter æqualeis equitet: Gallica nec lupatis
Temperet ora frenis.
Cur timet flauum Tiberim tangere? cur oliuum
C *Sanguine viperino*
Cautius vitat? neque iam liuida gestat armis
Brachia, sæpe disco,
Sæpe trans finẽ iaculo nobilis expedito?
Quid latet, vt marinæ
Filium dicunt Thetidis sub lacrymosa Troiæ
Funera, ne virilis
Cultus in cædem, & Lycias proriperet cateruas?

AMANDO] dum ab eo amaris: sic Virg. *vritque videndo Fœmina:* id est, dum videtur. vel dum te amat.

CVR APRICVM ODERIT CAMPVM.] D cur oderit campum Martium, non quòd puluerem, laborémue ferre non possit, neque propter vllam animi, aut corporis mollitiem, cùm sit horum patientissimus: sed propter tui amorem, quo miserè torquetur.

CVR NEQVE MILITARIS INTER ÆQVALEIS] cur Sybaris neque inter æqualeis equitet militaris, id est, militarem in morem, vel vt hominem militarem decet, vel cum sit militaris, vel qui militaris esset, si equitaret. & hoc postremo modo sæpe loquitur Horat. vt Saty. VI. lib. 2. *Si veneror stultus nihil horum*, id est, si nihil horum à Dijs precor, quod si facerem, stultus essem. quo de genere dicemus ad Od. XXVIII. huius libri, & ad oct. tertij. militaris autem est militiæ idoneus: in re militari exercitatus. Salust. coniur. Catilin. de M. Petreio: *homo militaris, quod amplius XXX. annis tribunus, aut præfectus, &c. fuerat, plerósque ipsos, factáque eorum fortia nouerat:* T. Liuius lib. 35. annalium. *Nihil ea res animum militaris viri, & multos experti casus imminuit.*

GALLICA NEC LVPATIS, &c.] nec ora equorum Gallicorum, seu equos ipsos Gallicos moderetur, & regat frenis lupinorum dentium in morem asperis, atque inæqualibus: cur non flectat equos Gallicanos in campo Martio. Lupati freni, quibus equi ferociores coercentur: à lupinorum dentium similitudine, seu à lupo, instrumento ferreo, vnco, & tortuoso instar dentium lupinorum, quod pro lupato freno vsurpatur. Ouid. *Duros accipit ore lupos.* vnde equi præferoces, & ad tractandum difficiles λυκοσπάδες à Græcis nominantur. Extat Plutarchi disputatio διὰ τί τοὺς λυκοσπάδας ἵππους θυμοειδεῖς εἶναι λέγεται. lib. 1. συμποσ. Virgil. Georgic. libro III. *& duris parêre lupatis.* Græci poetæ lupos à dentium asperitate καρχαρόδοντας appellant. Oppian. lib. 1. de piscib. καὶ ἔνδοθι κάρχαρον ἕρκος. E

TEMPERET] moderetur, coerceat, regat. Od. XII. huius libri. *variisque mundum Temperat horis.* Od. IIII. lib. 3. *Qui terram inertem, qui mare temperat*, id est, regit, moderatur. sic Saty. V. lib. 2. *mulier si forte dolosa, Libertúsue senem delirum temperet* epist. II. lib. 2. *Scit Genius, natale comes qui temperat astrum.* Od. XVI. epod. *Vtrumq; rege temperante cælitum.* & fortasse Od. III. lib. 4. *O testudinis aureæ, Dulcem quæ strepitum Pieri temperas*, aliàs pro verbo abstinendi. vt Od. XXIIII. lib. 3. *Illic matre carentibus Priuignis mulier temperat innocens.* quemadmodum & Virgil. Georg. 1. *Iam sibi tum curuis male temperat vnda carinis.* aliàs pro eo, quod est ad mediocritatẽ quandam redigere. vt Od. XIX. lib. 3. *quis aquam temperet ignibus?* & epist. ad Mæcenat. tertia lib. 1. *Temperat Archilochi Musam pede mascula Sappho.* aliter Od. XX. huius lib. *mea nec falernæ Temperant vites, neq; Formiani Pocula colles.* & Od. VII. epod. *Desideriq; temperare poculum.* F

CVR TIMET FLAVVM TIBERIM TANGERE?] cur à natando, & à decursione seu denatatione Tiberina abhorret? sic Oda. 7. lib. 3.

lib. 3. vtrumque coniunxit, equitationem in campo Martio, & decursionem Tiberinam. *Quamuis non alius Flectere equum sciens Æquè cōspicitur gramine Martio: Nec quisquam citus æquè Tusco denatat alueo.* CVR OLIVVM, &c.] cur luctari desijt? cur luctam horret? cur palæstram fugit mortis instar? Luctaturi oleo vngebantur. iccircò palæstras Græci λιπαρὰς nominant, id est, pingueis, & veluti oleo nitenteis. Et Battus ille apud Theocritum cùm dixisset ei Corydon Ægónem vnà cum Milone ad Alphêum, id est, ad certamina Olympica esse profectum: quærit ex eo deridens, quando ille oleum oculis viderit, significans illū numquam, luctatum esse, quippe qui numquam oleo vnctus sit. sic Theoc. εἰδ. δ. καὶ πόκα τῆνος ἔλαιον ἐν ὀφθαλμοῖσιν ὄπωπη. Marcus Tullius autem lib. accus. IV. scribit, cùm à senatu arcessitus in curiam Syracusanam iccircò se anteà non venisse dixisset, quòd Syracusanos amicos esse Verri suspicaretur, neque se ausum esse postulare, vt quicquam contra Verrem decerneretur in ea curia, in qua inauratam C. Verris statuam videret (fuerat autem hęc statua ex Heraclij bonis posita, quorum bonorum possessionem palæstræ Syracusanorum Verres contra omnia iura tradiderat) maximo gemitu facto, aspectu & commemoratione statuæ, sibi responsum esse. ex Heraclij hereditate, quam palæstritis concessisset, multo maximam partem Verrem abstulisse, neque postulandum fuisse, vt ille palæstritas diligeret, qui etiam inuentorem olei sustulisset. Catull. de Berecinthia & Attide. *Ego gymnasi fui flos, ego eram decus olei.*

SÆPE DISCO] Saty. II. lib. 2. *Seu te discus agit, pete cedentem aëra disco.* Propert. lib. 3. *Missile nunc disci pondus in orbe rotat.* Hom. ὀδυσς θ. Δίσκῳ δ' αὖ πάντων προφερέστατος ἦεν Ελατρεύς. Disco autem omnium præstantissimus erat Elatreus. Idem ὀδυσς. ρ. Μνηστῆρες δὲ πάροιθεν ὀδυσσῆος μεγάροιο. Δίσκοισιν τέρποντο καὶ αἰγανέῃσιν ἱέντες Εν τυκτῷ δαπέδῳ. id est, Proci autem ante Vlyssis ædeis discis delectabantur, & iaculis mittendis, in area ad eam rem facta. erat aut discus æneus, aut ferreus, aut etiam lapideus, qui cùm medius esset loro, seu amento circumnexus, non modò viribus & lacertis, verùm etiam arte quadam adhibita ita in sublime iaciebatur, vt intra certos fineis decideret. sic enim describit Eustrat. Δίσκος ἐκ σιδήρου ἐγίνετο, ἢ ἐκ ξύλου, ἢ ἐκ χαλκοῦ: ἐκ λίθου δὲ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἱμάντι περὶ τὸ μέσον ἐνειρμένῳ στρεφόμενος, καὶ ἀφιέμενος. i. discus ex ferro fiebat, vel è ligno, vel ex ære: sed plerunque è lapide, qui loro circumnexus medius contorquebatur, ac iaciebatur. Dictus est autem à verbo δίκειν, quod est βάλλειν, hoc est iacere. Itaque ludus erat planè Græcus, & à Græcis ad Romanos manarat.

SÆPE TRANS FINEM IACVLO, &c.] sæpe contorto & misso vltra finem constitutum, iaculo nobilitatus.

EXPEDITO] id est, expeditè, & validis lacertis emisso. de verbo expediendi vide annot. ad Oden XXII. huius libri.

FILIVM THETIDIS] Achillem. marinæ autem, quia nymphæ marinæ. Itaque apud Home. lib. α. Ιλιάδ ab Achille vocata, & implorata exit è mari, vt crassus quidam & caliginosus halitus. sic autem Homerus, καρπαλίμως δ' ἀνέδυ πολιῆς ἁλὸς ἠΰτ' ὀμίχλη.

SVB LACRYMOSA TROIÆ FVNERA] paullo ante euersionem Troiæ. hanc fabulam sic narrat interpres Hom. ἰλιάδ. ι & τ. Thetis sciens Achillem si in Thessalia remaneret, neque cum ceteris Græciæ principibus ad Troiam oppugnandam nauigaret, sine gloria illum quidem, sed diu tamen victurum: sin vnà cum illis proficisceretur, vitam eius breuem, gloriam immortalem futuram: eum in thalamo quodam cū puellis, & mulieribus apud Lycomeden collocarat in Scyro, vna ex Cycladibus. oraculo autem edito, Troiam sine Achille capi non posse: missi sunt à Græcis Nestor, Phœnix, Vlysses ad Peleum Achillis patrem, rogatum vt Achillem dimitteret. Peleo autem Achillem domi esse negante, id quod erat, Scyrum profecti sunt. Ac suspicati & subodorati cum virginibus Achillem educari, de Vlyssis sententia hinc arma, illinc quasillos & fusos, & cetera huius generis, ante ostium cubiculi, in quo erant puellæ, & Achilles, exposuerunt. Ita puellę quidem in calathos continuò impetum fecerunt. Achilles verò arma corripuit. quo facto est cognitus. hæc interpres Homeri, vt dixi: & Eusthatius ἰλιάδ. τ. de propositione, *sub*, hoc modo accepta dicemus ad Od. prox. NE VIRILIS CVLTVS IN CÆDEM, &c.] ne vestitus virilis eum protraheret ad bellum Troianum, id est, ne virili vestitu agnosceretur, & ita ad bellum Troianum proficisci cogeretur. *Virilis cultus*, sunt recti casus, numeri singul. & ita subintelligendum, *eum*.

AD THALIARCHVM Ode 9.

Hieme indulgendum voluptati.

VIDES, vt alta stet niue candidum
Soracte: nec iam sustineant onus
Siluæ laborantes: gelúque
Flumina constiterint acuto.
Dissolue frigus, ligna super foco
Largè reponens: atque benignius
Deprome quadrimum Sabina
O Thaliarche merum diota.
Permitte diuis cetera: qui simul
Strauere ventos æquore feruido
Deprœlianteis, nec cupreßi,
Nec veteres agitantur orni.
Quid sit futurum cras, fuge quærere: &
Quem fors dierū cumque dabit, lucro
Appo-

A *Appone: nec dulceis amores*
Sperne puer, neque tu choréas,
Donec virenti canities abest
Morosa. nunc & campus, & areæ,
Lenésque sub noctem susurri
Composita repetantur hora:
Nunc & latentis proditor intimo
Gratus puellæ risus ab angulo:
Pignúsque dereptum lacertis,
Aut digito male pertinaci.

VIDES VT ALTA] Expressit illos Alcæi versus, qui apud Athen. leguntur lib. 10. ὕει μὲν ὁ ζεὺς, ἐν δ' οὐρανῷ μέγας Χειμὼν, πεπάγασιν δ' ὑδάτων ῥοαί, Κάββαλλε τὸν χειμῶν' ἐπὶ μὲν τιθεὶς Πῦρ, ἐν δὲ κιρνὰς οἶνον ἀφειδέως. id est, Pluit quidem Iupiter, in cælo autem magna est hiems seu tempestas: aquarum autem fluxiones concretæ sunt. hiemem depelle igne iniecto, vinóque largè infuso.

B NIVE CANDIDVM] sic lib. 3. Od. XXV. *Hebrum prospiciens, & niue candidam Thracen.* Quidam putant hæc ita esse coniungenda, *stet niue*, pro eo quod est, horreat, vel plenum sit niue: quale est illud Virgil. lib. 12. Æneid. *Iam puluere cælũ Stare videt.* sic & Cæcil. Siracus. *hic amet: familiæ fame pereant: ager autem stet sentibus.* & Sisenna, *Cælum caligine stat.*

SORACTE] mons est in Sabinis, vel, vt alij volunt, Faliscis, quod nomen ferè hodie retinet. quanquam & à nonnullis mons Diui Siluestri nominatur: monte san Tresto. Virgil. Æneid. XI. *Summe deûm sancti custos Soractis Apollo.*

SVSTINEANT ONVS] propriè dixit sustinere onus.

GELVQVE FLVMINA CONSTITERINT ACVTO] flumina nisi vehementi frigore conglaciarint, liberè fluunt: vi frigoris autem quodam modo impedita, & constricta insistunt. gelu autem acutum appellat, vt Pindarus χιόνα ὀξεῖαν: & Virg. *penetrabile frigus*, quia & qui niuem tractant, & qui à frigore offenduntur, ac læduntur,
C simili quodam modo afficiuntur, atque ij, quos ferri acies pupugerit.

DISSOLVE FRIGVS] Alcæus κάββαλλε τὸν χειμῶνα.

LIGNA SVPER FOCO, &c.] hæc respondent illis Alcæi ἐπὶ μὲν τιθεὶς Πῦρ. sic infrà Od. XVII. lib. 3. *dum potes, aridum Compone lignum.*

LARGE] Alcæus ἀφειδέως.

BENIGNIVS] liberalius, prolixius, largius. de nomine *benignus*, vide, quæ sunt annotata ad Od. XVII. huius libri, ad illum locum, *benigno cornu.* vbi complura ex hoc poëta, & alijs bonis scriptoribus collegimus exempla.

DEPROME] *deprome diota*, pro, prome de diota, Horatio vsitatissi. *vt deduxit corpore* epist. ad Loll. & Od. I. lib. 3. *Decedit ærata triremi*, & similia, de quibus alibi.

QVADRIMVM] vinum commendat vetustas: non item cantilenas. Nam quo quæq; recentior est, eo placet magis, inquit Pindarus. Horat. epist. ad Aug. lib. 2. *Si meliora dies, vt vina poëmata reddit, &c.* Alcæus ἔγχευε, κίρνα παλαιόν. id est, infunde, misce vinum vetus. D

DIOTA] amphora duarum aurium, id est, duarum ansarum. aureis enim ὦτα nominant Græci. Est autem & amphora nomen Græcum. ἀμφορεὺς enim, & ἀμφιφορεὺς appellatur, & ita à Græcis Grammaticis explicatur, ac describitur, ἀγγεῖον κεραμικοῦ ἀμφοτέρωθεν φερόμενον, ὃ ἐστὶ δίωτον. id est, vas fictile, quod vtrinque portatur, id est, duas ansas habens. Latini hoc vas quadrantal appellant. quod octo & quadraginta sextarios capit. vt docet Festus.

PERMITTE DIVIS] videtur hoc loco Deorum prouidentiam, & procurationem rerum humanarum probare: non item Saty. v. lib. I. *credat Iudæus Apella, Non ego. namque Deos didici securũ agere æuum.* quem versum à Lucretio mutuatus est lib. 5. & 6. vt ostendemus suo loco. Vult igitur hoc loco Horatius, dierum accessionem ad vitam superiorem, id est, vitæ longitudinem hominibus à fortuna donari. E

SIMVL] id est, simulatque, vt annotauimus ad Od. IV.

STRAVERE VENTOS ÆQVORE FERVIDO DEPROELIANTEIS] id est, posteaquam ventos inter se decertanteis in mari sedauerunt, domuerunt, compresserunt, ἐστόρεσαν, ἐκοίμησαν.

QVID SIT FVTVRVM CRAS, FVGE] nam vt ait Od. VII. lib. 4. *Quis scit, an adijciant hodiernæ tempora vitæ Crastina Dij superi?* Cùm igitur dies crastinus nihil ad nos pertineat, neque in nostra potestate situs sit, stultum est, quid eo die sit futurum, scire velle. sed hac de re vide, quæ annotauimus ad Oden illam septimam. Iam Ode huius libri XI. tota in hoc argumento occupata est.

QVEM FORS DIERVM] id est, quemcumque: tmesis, vt Ode XVI. *Quem criminosis cumque voles modum Pones iambis.* & XXVII. *Quæ te cunque domat Venus, Non erubescendis adurit Ignibus.* & epist. I. lib. I. *Quò me cunque rapit tempestas, &c.* & sup. Od. VII. *Quò nos cunque feret melior fortuna parente.* & Saty. v. lib. 2. *Qui testamentum tradet tibi cunque legendum.* Secutus sum autem hoc loco meliores codices: in his duos Vatic. Faër. Tornes. in quibus scriptum est fors, non sors. Iam verò fors idem, quod fortuna, quam Græci interdum δαίμονα appellant. vide annotat. ad Saty. I. lib. I. F

LVCRO APPONE] quisquis dies tibi ad vitam accesserit, eum tibi deputato esse in lucro, vt loquitur Ter. sic M. Tullius epist. lib. 9. ad Pætum: *quia de lucro propèiam quadriennium viuimus.*

SPERNE] aspernare, reijce.

DONEC VIRENTI CANITIES ABEST] sic Od. III. lib. 2. Q. Dellio suadet, vt hilariter viuat, animo obsequatur, & voluptati o-

A peram det, *Dum res & ætas, & sororum Fila trium patiuntur atra.* & Od. XIII. epod. *dúmque virent genua, Et decet, obducta soluatur fronte senectus.* & Ode XI. lib. 2. *Cur non sub alta vel platano, vel hac Pinu iacentes sic temere, & rosa Canos odorati capillos, Dum licet, Assyriáque nardo Potamus vncti?* & Theognis: Ἥβῃ τερπόμενος παίζω. δηρὸν γὰρ ἔνερθεν Γῆς ὀλέσας ψυχὴν κείσομαι, ὥστε λίθος, Ἄφθογγος: λείψω δ' ἐρατὸν φάος ἠελίοιο. id est, *Pubertate fruens ludo. nam multa iacebo Sæcula sub terra, mortuus, exanimis, Voce carens instar saxi. tum tela diei Aspicere, & solis lumina desiero.* Idem præcipiens omnibus mortalibus, vt, dum ætas integra est, iucundè viuant, suísque bonis vtantur, fruantur: hanc rationem subiungit, quia neque iterum pubescere, neque reuiuiscere Dij immortales quenquam mortalem sinunt. Verba autem illius hæc sunt: Ξυνὸν δ' ἀνθρώποις ὑποθήσομαι, ὄφρα τις ἥβης Ἀγλαὸν ἄνθος ἔχων, καὶ φρεσὶν ἐσθλὰ νοῇ, Τῶν αὐτοῦ κτεανῶν εὖ πασχέμεν. οὐ γὰρ ἀνηβᾶν Δὶς πέλεται πρὸς θεῶν, οὐδὲ λύσις θανάτου Θνητοῖς ἀνθρώποισι. Simile est hoc Tibulli: *Intereà dum fata sinunt, iungamus amores. Iam veniet tenebris mors adoperta caput. Iam subrepet iners ætas, nec amare licebit, Dicere nec cano delicias capite.* sic Plautus Bacchid. *Nō*
B *tibi venit in mentem, amabo, si, dum viuas, tibi bene facias: Iam pol id quidem esse haud perlonginquum? neque si hoc hodie amiseris, Post in morte id euenturum esse vnquam?* sic Lucret. lib. 3. *Hoc etiam faciunt, vbi discubuere, tenéntque Pocula sæpe homines, & inumbrant ora coronis: Ex animo vt dicant: breuis est hic fructus homullis: Iam fuerit, neque pòst vmquam reuocare licebit.* sic infrà Od. XII. lib. 4. *Nigrorúmque memor, dum licet, ignium, &c.* & Saty. VI. lib. 2. *Dum licet, in rebus iucundis viue beatus.*

CANITIES MOROSA] difficilis, & morosa senectus.

CAMPVS] Martius, vt sup. *cur apricum Oderit campum.*

SVB NOCTEM] vel paullo ante noctem, vel paullo pòst. Vtrumque enim significat apud probatos auctores: sed illud frequentius. vt sup. Od. proxima, *sub lacrymosa Troiæ Funera.* & Od XVIII.
C li. 2. *Tu secanda marmora Locas sub ipsum funus.* & Od. II. epo. *Lassi sub aduentum viri.* & Saty. I. libri I. *Sub Galli cantum consultor vbi ostia pulsat.* & epist. ad Quinctium lib. I. *occultam febrem sub tēpus edendi Dissimules.* & Saty. VII. lib. 2. *iusserit ad se Mæcenas serum sub lumina prima venire.* & epist. II. libri 2. *Sub noctem gelidam lignis calefactat aenum.* & Saty. VII. lib. 2. *an hic peccat, sub noctem qui puer vuam Furtiua mutat strigili?* & Virgi. Georg. I. *Aut vbi sub lucem densa inter nubila sese Diuersi rumpent radij.* ibid. *sub ipsum Arcturum tenui sat erit suspendere sulco.* iterum Horatius Saty. I. lib. 2. *Irriguúmque mero sub noctem corpus habento.* Catull. de nuptijs Pelei & Thetidis: *Aurora exoriente vagi sub lumina Solis.* apud M. Tull. valet paullo pòst, lib. 10. epist. ad Plancum. *sub litteras Lepidi statim recitatæ sunt tuæ.*

LENES SVSVRRI] quales edi solent ab amantibus, dum submissa voce vnà colloquuntur, ne ab aliis exaudiantur. nonnulli ad susurros rei venereæ referunt. sic Theocr. εἰδ. λς. Ὡς οἱ μὲν Χλοεροῖσιν ἰαινόμενοι μελέεσσιν Ἀλλήλοις ψιθύριζον. id est, D
sic illi viridibus membris se oblectantes inter se susurrabant.

COMPOSITA REPETANTVR HORA.] tempore constituto iterum atque iterum vsurpentur. T. Liuius dixit, ad compositam horam lib. 22. annalium: *Ad compositam cum ijs horam excitatis puerorum custodibus profectus, &c.*

NVNC ET LATENTIS PRODITOR] solet nonnumquam puella sese in angulum aliquem abdere, non quòd amantem aspernetur, sed vt partim eius amorem exerceat, atque exacuat: partim maiorem & sibi, & illi voluptatem pariat reperta. nam non ita diu quæsita, statim se ipsa risu prodit. idcircò hunc risum proditorem appellat, id est, indicem puellæ delitescentis. repetatur igitur, id est, iterum atque iterum vsurpetur talis risus, repetatur etiam pignus è puellæ lacertis dereptum, nempe armillæ, vel è digito, nempe annulus, è digito (inquam) non admodum pertinaci: quia sibi facile patitur puella ab amante pignus eripi, neque sese præbet in eum nimis pugnacem, neque peruicacem. Profert hunc locum Seruius ad illud Virgil. Palæm. E
& se cupit antè videri.

DEREPTVM] sic legendum, non vt anteà, direptum. Est autem deripere de quouis loco rapere, sed maximè de superiore. Plau. in Menęchmis. *sed quis hic est, qui capillo me hinc de curru deripit?* & apud hunc Poët. Od. XXVIII. lib. 3. *Parcis deripere horreo Cessantem Bibuli consulis amphoram.* & apud Virgil. lib. I. Æneid. *Tergora deripiunt costis.* & lib. 3. *tum littore funem Deripere, excussósque iubet laxare rudenteis.* & apud eundem lib II. *Dereptúmque ab equo dextra complectitur hostem.* & M. Tull. in orat. pro Sylla in princip. *Sed vt ille, indices, quantum de mea auctoritate deripuisset, tantum se de huius præsidijs deminuturum sperauit, &c.* vbi in codicibus vulgatis corruptè legitur diripuisset, cùm diripere sit dilacerare, ac discerpere: deripere autem, de aliquo loco per vim mouere, & rapere, vt diximus. Idem lib. accus. 4.
Ennæ tu de manu Cereris victoriam deripere, & deam deæ detrahere conatus es? vbi vulgati codices habent *diripere*. F

MALE PERTINACI] parum pertinaciter retinenti: malè aliàs pro valdè, vt annotatum est ad illum locum, *& male laxus In pede calceus hæret*, Saty. III. lib. I. quo loco tamen aduerbium malè, cohærere debet cum verbo *hæret*, vt dicemus suo loco.

IN MERCVRIVM.
Ode 10.

MERCVRI facunde, nepos Atlātis,
Qui feros cultus hominum recentū
Voce formasti catus, & decoræ
More palæstræ:

Te

A *Te canam magni Iouis, & deorum*
Nuntium, curuæq; lyræ parentem,
Callidum, quicquid placuit, iocoso
Condere furto.
Te, boues olim nisi reddidisses
Per dolum amotas, puerum minaci
Voce dum terret, viduus pharetra
Risit Apollo.
Quin & Atridas duce te superbos
Ilio diues Priamus relicto,
Thessalósque igneis, & iniqua Troiæ
Castra fefellit.
Tu pias lætis animas reponis
Sedibus: virgáque leuem coërces
Aurea turbam, superis deorum
Gratus, & imis.

B MERCVRI FACVNDE] meritò *facunde*. Est enim orationis Deus. Et Hermes dicitur à Græcis, ἀπὸ τῆς ἑρμηνείας, id est, ab elocutione, quo animi sensum eloquimur, interpretamur, exprimimus. Profert autem hunc locum Seruius ad illum Virgil. Æneid. 4. *Omnia Mercurio similis, vocémque, &c.*

NEPOS ATLANTIS] Maia Atlantis filia, Mercurij mater ex Ioue. vulgatissimum illud prætereo de Atlante cælum, totámque hanc mundi fabricã humeris sustinente. qua de re Homer. ὀδυσσ. α. Ἄτλαντος θυγάτηρ ὀλοόφρονος, ὅς τε θαλάσσης Πάσης βένθεα οἶδεν, ἔχει δέ τε κίονας αὐτὸς Μακρὰς, αἳ γαῖαν τε καὶ οὐρανὸν ἀμφὶς ἔχουσι. Plato in Phædone extremo eos reprehẽdit, qui alium Atlantem mente diuina robustiorem ac valentiorem, magísque immortalem se reperturos existimant. hæc Plato: ἀλλ' ἡγοῦνται τούτου ἄν ποτε Ἄτλαντα ἰσχυρότερον, καὶ ἀθανατώτερον, καὶ μᾶλλον ἅπαντα συνέχοντα ἐξευρεῖν. M. Tullius poëtarum fabulas, & famam secutus in oratione pro Sextio, Pi-
C sonem falsè insectans, dicit in eius oculo tantam inesse grauitatem, tantam frontis cõtractionem, vt illo supercilio resp. seu annus ille, quo consulatum gerebat, tanquam Atlante cælum, niti videatur. Dionys. Halicarnass. Ῥωμαϊκ. ἀρχαιολ. α. Atlantem primum Arcadiæ Regem fuisse scribit. ᾤκει δὲ (inquit) περὶ τὸ λεγόμενον καυκάσιον ὄρος. Iterum M. Tullius Tuscul. v. ait Atlantem cælum sustinere ideò traditum esse, quòd rerum cælestium diuina cognitio nomen eius ad errorem fabulæ traduxisset. Ad hunc locum pertinent hi Virg. versus li. 8. Æn. de Euandro, quos mihi indicauit vir doctiss. Germ. Valẽs. *Vobis Mercurius pater est, quem candida Maia Cyllene gelido Conceptum vertice fudit: Et Maiam (auditis si quicquam credimus) Atlas, idem Atlas generat, cæli qui sidera torquet.*

QVI FEROS CVLTVS.] M. Tullius lib. 1. de inuentione, & 1. de oratore ad Quinct. fratrem, scribit, nullam aliam vim, quàm sermonẽ, & eloquentiam, aut dispersos homines vnum in D
locum congregare, atque à fera, agrestíque vita ad hunc humanum cultum, ciuilémque viuendi morem deducere: aut iam constitutis ciuitatib⁹, leges, iudicia, iura describere potuisse. Idem tamen in Sextiana, hominum à feritate ad iustitiã atque mansuetudinem, traductionem, prudentiæ, consilióque paucorum assignat. Verùm cùm prudentia sine oratione in se ipsa vertatur, vt idem scribit alibi, neque ad alios vim suam explicare possit: intelligendum est, primorum illorum hominum consilium, cum sermone & facundia coniunctum perfecisse, vt feritas illa è vita hominum tolleretur. Cùm igitur oratione & eloquentia plurimùm exculta sit hominum vita, iísq; rebus maximè homines à feris differant, non immeritò Mercurio, qui proptereà quòd in eo præcipua vis eloquentiæ fuerit, Deorum interpres esse fingitur, hunc mansuetiorem, & ciuiliorem vitæ cultum vult Horatius acceptum referri. in epistola autem ad Pison. de arte poët. à poëtis & musicis hæc tanta beneficia ad homines vult esse profecta. Non absurdum fortasse fuerit huc ascribere quod mihi indicauit Germ. Valens, seniores Mercurios ita fingi à veteribus esse solitos, E
sine manibus & pedibus membris virilibus arrectis, cùm significarent, senes à ceteris muneribus, quæ corpore obeuntur, immuneis, eloquentia & prudentia, & consilio reip. prodesse, & ciuitatis commoda amplificare debere. Refert Plutarch. lib. εἰ δ. εἰ πρεσβύτῃ πολιτευτέον. Verba Plutarchi sunt hæc in extr. si quis fortè desideret: Διὸ καὶ τῶν ἑρμῶν τοὺς πρεσβυτέρους, ἀχείρας μὲν καὶ ἄποδας, ἐντεταμένους δὲ τοῖς μορίοις δημιουργοῦσιν, αἰνιττόμενοι τῶν γερόντων ἐλάχιστα δεῖσθαι διὰ τοῦ σώματος ἐνεργούντων, ἐὰν τὸν λόγον ἐνεργὸν ὡς προσήκει καὶ γόνιμον ἔχωσι.

FEROS CVLTVS] viuendi morem ferum, immanem, nulláque humanitate politum.

VOCE FORMASTI] oratione & eloquentia, vnde λόγιος dictus: seu (si quis malit) musica conformauisti, atque expoliuisti. sic vtitur hoc verbo lib. 3. Ode XXII. *& teneræ nimis Mentes asperioribus Formandæ studijs.* & in epistola ad Pison. *Format enim natura prius nos intus ad omnem Fortunarum habitum, iuuat, aut impellit ad irã, &c.* F
& ibid. *Vnde parentur opes, quid alat, formetq; poëtam.* & epist. ad August. *Mox etiam pectus præceptis format amicis.* Saty. IIII. lib. I. *sic me Formabat puerum dictis.* pro eodem vsurpatur verbum fingere. vt Od. VI. lib. 3. *& fingitur artibus Iam nunc, & incestos amores De tenero meditatur vngui.*

CATVS] id est, sollers, callidus, consideratus, acutus. quo nomine Ælius sextus appellatus est, vt declarat versus Ennij, qui extat apud M. Tull. lib. I. Tuscul. *Egregiè cordatus homo Catus Ælius Sextus.* Idem de legib. I. *Quis igitur prudentem, & (vt ita dicam) catum non ex ipsius habitu, sed ex aliqua vi externa iudicet?* Vtitur & noster Horat. Od. XII. lib. 3. *Catus idem per apertum fugienteis Agitato grege ceruos iaculari.* & li. 2. epist. ad Iul. Florum. *Post hæc ille catus, quãtumuis rusticus, ibit, &c.* Plaut. Mostell. *Hercle mihi cauendum est: nimis orator cluet catus.* idem in Menæchmis, *sic*

 decet

A *decet dari facetè verba custodi catè.* Terent. Andria: *Nescio quis senex modò venit: ellum: confidens, catus.* Ennius: *Iam cata signa feræ sonitum dare voce parabant.* quem versum producit Varro lib. 6. de lingua Latina, & interpretatur *cata*, acuta, aitq; verbum esse Sabinum: eò Catum Ælium Sextum esse nominatum: non (vt aiunt) sapientem, sed acutum: & cata dicta, accipienda pro acutis.

ET DECORE MORE PALÆSTRÆ.] feram, & agrestem hominum vitam expoliuisti, non voce solùm, & oratione: verùm etiam palæstra, eáque decora, venusta, & artificiosa. itaque ἀγώνιος etiam dicitur.

DEORVM NVNTIVM] expressit Homericum epithetum, διάκτορον, seu διάκτωρα, & κήρυκα. nuntius autem hoc loco significat eum, qui nuntiat. sic Od. 7. lib. 3. *Atqui sollicitæ nuntius hospita Suspirare Chloën, &c.* & Od. 3. li. 4. *Kartagini iam non ego nuntios Mittam superbos.* quanquam potest dici illo loco pro rebus, quæ nuntiantur, poni. Cicero in orat. pro Murena, *repente eò accedat ipse nuntius suæ calamitatis.* Idem in Vatinium. *adeò ne tibi misera & prostrata resp. visa est, vt nō nun*B *tios pacis ac belli, non curatores, non interpretes, nō bellici consilij auctores, non ministros muneris prouincialis senatus more maiorum deligere posset?* Lucret. lib. 4. *Refrigescit .n. cunctādo plaga per auras, Nec calida ad sensus decurrit nūtia rerum.* sic enim legendum, non decurrunt. nuntia autem nomen est tanquā adiectiuum, vt Grammatici appellant, quemadmodum in duobus subsequentibus exemplis ex eod. auctore, eod. lib. *Conueniunt simulacra foris è corpore quoque Nuntia præclari vultus, pulcrique coloris: Qui ciet inritans loca turgida semine multo. Nuntia præclari vultus*, id est, quæ nuntiant & perferunt vultum præclarum. Idem. li. 6. *Nec de corpore quæ sancto simulacra feruntur, In menteis hominum diuinæ nuntia formæ, Suscipere hæc animi tranquilla pace valebis.* falluntur igitur qui ex his locis, & ex Tibulli versibus, quos mox proferam, ostendere conantur, nuntium in neutro genere vsitatum esse pro re, quæ nuntiatur. sic Tibull. eleg. I. lib. 2. *Euentura precor: viden vt felicibus extis Significet placidos nuntia fibra Deos?* Idem eleg. IIII.
C lib. 3. *Diui vera monent venturæ nuntia sortis: Vera monent Tuscis exta probata viris.* quorum verborum ordo est, exta nuntia sortis futuræ vera monent. sic Virgil. lib. 4. Æn. de fama. *Tam ficti, prauique tenax, quàm nuntia veri.* Idem 6. *Infelix Dido: verus mihi nuntius ergo Venerat extinctam.* quāquam in hoc postremo exemplo nuntius accipi potest pro re nuntiata. Propert. eleg. IIII. lib. 3. *Omnis enim debet sine vano nuntius esse, Maioremque metu debet habere fidem.* Vsurpatur præterea pro re nuntiata in eodem genere, non in neutro: cuius rei extant exempla similiter apud probatos linguæ Latinæ auctores. Virgil. Æneid. IX. *Turbantique viros perfertur nuntius, hostem Feruere cæde noua.* Cæsar lib. I. de bello ciuili: *Multi ex Italia ad Cn. Pompeiū proficiscebantur, alij vt principes talem nuntium attulisse, alij ne euentum belli exspectasse, aut ex omnibus nouissimi venisse viderentur.* M. Tull. pro Corn. Balbo. *nolite per Deos immortaleis, indices, hunc illi acerbum nuntium velle deferri.* D Idem ad Att. lib. 3. *Me & tuæ litteræ, & quidam boni nuntij, non optimis tamen auctoribus, & exspectatio vestrarum litterarum, & quòd tibi ita placuerat, adhuc Thessalonicæ tenebant.* ibid. de Q. Fratre: *nuntij nobis tristes, nec varij venerant.* & Catull. ad Verann. *Venisti? ô mihi nuntij beati.* Idem de Arrio. *Cum subitò affertur nuntius horribilis.*

CALLIDVM QVICQVID PLACVIT, IOCOSO CONDERE] callidum condere, genus est loquendi à Græcis sumtum: de quo dicemus ad Oden oct. lib. 4. de huiusmodi autem Mercurij ingenio hæc tradunt Græci. Iupiter Maiæ vnius Atlantidum amore captus Iunone inscientę cum illa concubuit. ea hoc concubitu grauida facta, Mercurium in Cyllene Arcadiæ monte peperit, incredibili furandi studio deditum, non aliam (vt aiunt illi) ob causam, quàm quòd Iupiter concubitum illum vxori suæ furatus sit: quasi verò omnes Iouis amores, & concubitus non sint furtiui, & clandestini. Verùm, vt redeā ad Græcorū fabulas, eo ingenio natus Mercurius, & (quod hîc ei laudi ascribit Horatius) boues Apollinis furto auertit, eidémq; malum minanti etiam arcum E subduxit, & cum Maia mater cum sororibus suis lauaret, omnium vesteis clam sustulit, ita vt illæ nudæ relictæ, quò se verterent, non haberent. sed Homeri & Pindari interpretes tradunt, Mercurium pro bobus Apollini subreptis lyram ei reposuisse. Itaque χέλυν chelyn, dictam esse λύραν, quasi λύτραν, quòd ea se redemerit. Iccircò Horatius Ode XXI. huius libri Apollinis humerum fraterna lyra insignem dicit. Mercurius enim & Apollo fratres sunt ὁμοπάτριοι.

VIDVVS PHARETRA RISIT APOLLO.] id est, dum te voce territat, tibíque malum minatur Apollo, nisi boues redderes: sentit continuò te sibi pharetram quoque furtim ademisse. Quibus rebus cognitis, ridendum sibi, non te grauiore aliqua pœna dignum esse existimauit. Hanc fabulam sic depingit Philostratus εἰκόνων lib. I. Ἔτι αὐτῶν ἀντιλεγόντων ἀλλήλοις, ὁ Ἑρμῆς ἵσταται κατόπιν τοῦ Ἀπόλλωνος: καὶ κούφως ἐπιπηδήσας τοῖς μεταφρένοις, ἀψοφητὶ λύει τὰ τόξα, καὶ συλῶν μὲν διέλαθεν: οὐ μὴν ἠγνοήθη σεσυ- F ληκώς. ἐνταῦθα ἡ σοφία τοῦ ζωγράφου. Διαχεῖ γὰρ τὸν Ἀπόλλωνα, καὶ ποιεῖ χαίροντα. μεμέτρηται δὲ ὁ γέλως, οἷος ἐφιζάνειν τῷ προσώπῳ θυμὸν ἐκνικώσης ἡδονῆς. id est, Cùm adhuc inter se verbis concertarent Maia & Apollo, qui apud eum quæstus erat, Mercurium boues eas, quib⁹ maximè delectabatur, sibi per dolum amouisse, atque abegisse, & in speluncam quandam deiecisse: Mercurius stans à tergo Apollinis, cùm admodum leuiter in eius humeros insilijsset, sine vllo strepitu arcum & pharetram solutam ei ita ademit, vt ille non animaduerteret, neque sentiret. Neque tamen postea dubitauit Apollo quin ille arcum sibi & pharetram sustulisset. Atque hîc elucet pictoris artificium. Risu enim diffundit Apollinem, eúmque efficit gaudentem. moderatus autem risus est, & eiusmodi duntaxat, vt eius vestigia in vultu insideant, iracundiam voluptate superante.

VIDVVS PHARETRA] spoliatus pharetra.

A tra. hoc nomine vtitur M. Tull. in iis, quæ de Æschylo vertit II. Tuscul. *sic me ipse viduus pesteis excipio anxias.* Virg. in Ciri *Cogor adire lacus viduos à lumine Phœbi.* Immeritò autem reprehendit hîc Horatium Seruius, quasi minus propriè locutum, ad illum Virg. versum 8. Æn. *multis viduasset ciuibus vrbem.* his verbis: Proprie *viduasset.* quia vrbe est generis fæminei. Horatius autem abusiuè, & satis incongruè in masculino posuit, cum dixit, *viduus pharetra.* Sed responderim Seruio, non esse verum, viduare locum habere tantum in fæminis. Nam viduare, est priuare, spoliare, aut separare, & disiungere. Itaque idem Horatius iterum dixit Ode 9. lib. 2. *Et foliis viduantur Orni.*

QVIN ET ATRIDAS] hæc sunt petita ex ἰλιάδ. ω. vbi Homerus Mercurium inducit adolescentis nunc primùm pubescentis induta persona, Priamo sese ducem præbentem, ad Achillis naueis per media Græcorum castra eunti, & Hectoris corpus sepeliendi causa ab Achille redimere cogitanti.

THESSALOSQVE IGNEIS] vigilias Thessalicas, quæ agebatur in castris, & nauibus Achillis.

B INIQVA] inimica, infesta. Quòd autem quidam libri manu scr. habent *inimica*, id natum est ex glossa.

FEFELLIT] ἔλαθε, id est, latuit: quod perinde est, ac si diceret, ita per media Græcorum castra ad Achillis naueis peruénit, vt à nemine cognitus, ac ne visus quidem fuerit. atque eo ipso verbo vtitur Homerus: apud quem sic Achilles, Καὶ δέ σε γινώσκω Πρίαμε φρεσὶν, οὐδέ με λήθεις, Ὅττι θεῶν τίς ἦγε θοὰς ἐπὶ νῆας Ἀχαιῶν. οὐ γάρ κεν τλαίη βροτὸς ἐλθέμεν, οὐδὲ μάλ' ἡβῶν, Ἐς στρατόν. οὐδὲ γὰρ ἂν φυλάκους λάθοι, οὐδέ κ' ὀχῆας Ῥεῖα μετοχλίσσειε θυράων ἡμετεράων, id est, Et te animo cognosco, Priame, neque me fallis, te à deorum aliquo ad celereis Græcorum naueis deductum esse. Non enim ausit quisquam mortalis venire, ne valde iuuenis quidem, in exercitum Græcorum. neque enim custodes latêre possit, neque repagula & seras forium nostrarum facilè conuellere, aut transmouere queat. Sed verbum fallere, apud Horatium pro Græco λανθάνειν, quod est latêre, vsurpari, id exemplis ostendere libet.

C Od. XI. lib. 3. *& scelestas Falle sorores.* & Od. XIIII. eiusd. *Spartacum si qua potuit vagantem Fallere testa.* & Od. XVI. *& segetis certa fides meæ Fulgentem imperio fertilis Africæ Fallit sorte beatior.* quem locum suo loco explicabo. & Od. IIII. lib. 4. *quos opimus Fallere & effugere est triumphus.* epist. ad Loll. lib. 1. *An secretum iter, & fallentis semita vitæ.* & epist. ad Quinctium. *Sit spes fallendi, miscebis sacra profanis.* ibid. *Da mihi fallere, da iustum, sanctúmque videri.* & epist ad Scæuam. *Nec vixit male, qui natus moriénsque fefellit.* Idem epist. ad Iulium Florum, lib. 2. *Dum mea delectent, mala me, vel denique fallant.* epist. ad Pison. de arte poëtica: *Numquam te fallant animi sub vulpe latentes.* & Od. XV. epod. *Nec te Pythagoræ fallant arcana renati.* & Od. III. eiusd. lib. *Num viperinus his cruor Incoctus herbis me fefellit?* Vsurpant pro eodem & alij scriptóres, vt Lucret. lib. 4. *Nec Veneres nostras hoc fallit.* Idem lib. 5. *Et si fallit enim Diuûm genus, humanúmque,* Perpetuò tamen id fore clam diffidere debet. Et Virg. lib. 4. Æneid. *Nec me adeò fallit veritam te mœnia nostra Suspectas habuisse domos Karthaginis altæ.* D Terent. heautont. *num me fefellit hosce id struere?* Cicer. pro Flacco: *multa nos fefellerunt.* Idem lib. 9. epist. ad Attic. *etiam illum ipsum, quem sequimur, multa fefellerunt.* Tit. Liuius lib. 31. *non fefellit Achæos, quò spectasset tam benigna pollicitatio.* piget ex alijs exempla colligere.

TV PIAS LÆTIS ANIMAS] Iccirco πομπαῖος, & ψυχοπομπὸς dicitur à Græcis.

VIRGAQVE LEVEM] Videtur exprimere voluisse Græcam vocem χρυσόρραπις. sic enim dictus est à Græcis Mercurius, ab aurea virga, quam tenet, vt diximus ad Odam XXI. huius libri. de hac virga sic Homer. ἰλιάδ. ω. Εἵλετο δὲ ῥάβδον, τῇ τ' ἀνδρῶν ὄμματα θέλγει. Ὧν ἐθέλει, τοὺς δ' αὖτε καὶ ὑπνώοντας ἐγείρει quem Virgil. imitatus est lib. 4. Æneid. *Tum virgam capit, hac animas ille euocat Orco, &c.* ὀδυσσ. ω. autem hac eadem virga animas deducit ad inferos. Τῇ ῥ' ἄγε κινήσας, αἱ δὲ τρίζουσαι ἕποντο. & ibid. Ἀγχίμολον δέ σφ' ἦλθε διάκτορος Ἀργειφόντης Ψυχὰς μνηστήρων κατάγων Ὀδυσῆϊ δαμέντων. vnde ψυχοπομπὸς à Græcis appellatus est, vt paullo antè dixi. huc E pertinet illud Od. 24. eiusd. lib. *Non vanæ redeat sanguis imagini, Quam virga semel horrida Nigro compulerit Mercurius gregi.* hanc Virgam κηρύκειον appellant Græci: Latini caduceum, seu caruceum potius, vt docti quidam malunt.

SVPERIS DEORVM GRATVS ET IMIS] id est, Diis & superis & inferis gratus. notum prouerbium κοινὸς Ἑρμῆς. i. communis Mercurius: quamquam huius prouerbij vsus etiam ad aliud pertinet. sciendum autem, hoc genus loquendi olêre hellenismum, vocántque grammatici patrium casum diuisionis. Deorum alij superi, alij inferi. Isocrat. τὰ καλὰ τῶν ζώων sic Plin. *nigræ ouium.*

AD LEVCONOEN.
Ode XI.

Indulgendum voluptati, omissa futurorum cura. F

TV ne quæsieris scire, (nefas) quem mihi, quem tibi
Finem Dij dederint, Leuconoë: nec Babylonios
Tentaris numeros, vt melius, quicquid erit, pati:
Seu plureis hiemes, seu tribuit Iupiter vltimam:
Quæ nunc oppositis debilitat pumicibus mare

Tyrrhe-

A *Tyrrhenum: sapias: vina liques: & spatio breui*
Spem longam reseces. dum loquimur, fugerit inuida
Ætas. carpe diem, quàm minimùm credula postero.

TV NE QVÆSIERIS SCIRE, (NEFAS).] omnes, qui in hunc Poetam scripserunt commentarios, coniunctè legunt, scire nefas: vt Ode XVI. lib. epod. *nefas videre:* & ita, *nefas.* erit hoc loco idem, quod Græci dicũt ἀδύνατον. vt Od. XXIIII. *Durum, sed leuius fit patientia, Quicquid corrigere est nefas.* quo modo etiam à M. Tull. vsurpatur in Timæo. *Atque illum quidem quasi parentem huius vniuersitatis inuenire difficile, & cum iam inueneris, indicare in vulgus, nefas.* Platonis verba, quæ interpretatur eo loco M. Tullius, sunt hæc: τὸν μὲν οὖν ποιητὴν, καὶ πατέρα τοῦδε παντὸς εὑρεῖν τε ἔργον, καὶ εὑρόντα εἰς πάντας ἀδύνατον λέγειν. eadem ratio
B ne videtur Od. IIII. lib. 4. fas pro eo, quod δυνατὸν dicunt illi, posuisse. *Nec scire fas est omnia.* quãuis sciam aliter accipi posse, vt dicemus suo loco. sic ergo hic locus explicandus est, si hoc modo distinguamus, scire nefas. sed quid vetat, quo minus ita legamus? *Tu ne quæsieris scire (nefas) quem mihi, &c.* vt hoc, scire, cum verbo *quæsieris* coniungatur, *& nefas*, separatim legatur. Nam nemo, opinor, negabit, æque Latinè dici posse, quæro scire, vt quæro doceri: quo vsus est Virgil. lib. 6. Æneid. *ne quære doceri, Quam pœnam, aut quæ forma viros, fortunáue mersit.* & M. Tull. lib. 3. de finib. *Egóne, quæris (inquit) scire, quid sentiam?* & hic idem Horat. Ode XXVII. lib. 3. *speciosa quæro Pascere tigreis.* & epist. ad Mæcen lib. 1. *quæris Mæcenas iterum antiquo me includere ludo.* & Ode I. li. 4. *Si torrere iecur quæris idoneum.* & Od. XXIIII. lib. 3. *Si quæret pater vrbium Subscribi statuis.* & Od. XVI. huius libri. *nunc ego mitibus Mutare quæro tristia.*
C Iam quòd ad genus carminis attinet, tale est illud Alcæi, apud Athen. lib. 10. Τέγγε πνεύμονας οἴνῳ τὸ γὰρ ἄστρον περιτέλλεται. & Catulli. *Alphene immemor, atque vnanimis false sodalibus.* Extat autem similis sententia Oda XXIX. lib. 3. *Prudens futuri temporis exitum Caliginosa nocte premit Deus, &c.*

NEC BABYLONIOS TENT. NVM.] M. Tullius de Babylonijs lib. de diuin. 2. quædam scribit, quæ videntur ad hunc locum pertinere, his verbis: *Nam quòd aiunt quadringenta, & septuaginta millia annorum in periclitandis, experiendísque pueris, quicunque essent nati, Babylonios posuisse, fallunt, &c.* eadémque reperiũtur lib. 1. *Contemnamus etiam (inquit) Babylonios, qui ex Caucaso cæli signa seruantes, numeris, & motibus stellarum cursus persequuntur, &c.* huc pertinent hi Lucretij versus ex lib. V. *Vt Babylonica Chaldæam doctrina refutans, Astrologorum artem contrà conuincere tendit.*

VT MELIVS QVICQVID ERIT] merus est hellenismus ὥστε, vel ὡς πᾶν τὸ συμβησόμενον βέλτιον φέρειν, id est, vt fortius, aut facilius, quicquid accidet, feras. neque veró quicquam subaudiendum est. sic enim loquuntur Græci, ὡς φέρειν, id est, vt pati. & ita Linacer & Erasmus. At Muretus legit cum interrogatione. Vt melius quicquid erit pati? id est, quàm melius est pati, quicquid euenerit? quam explicationem non improbo: puto tamen sic potius posse explicari, nec Babylonios tentaris numeros ὡς βέλτιον ὄν, id est, tãquam melius quiddã sit, pati quicquid acciderit, quàm futura præscire velle. solet enim ita loqui Horat vt Saty. VII. li. 2. *Et leporum auulsos, vt multo suauius, armos.* Atque hanc explicationem cùm hîc legisset Adr. Turnebus, probatam in aduersaria sua retulit. D

SEV PLVREIS HIEMES] videtur *hiemis* nomen hoc loco non simpliciter, nec vno modo poni, sed duobus. Nam hiemem nisi fallor, hîc intelligere debemus anni tempus, id est, brumam: vt pars anni totum annum significet: & plureis hiemes, plureis annos: vt Ode. XV. huius lib. *Post certas hiemes vret Achaicus Ignis Iliacas domos.* sic Virg. in Tity. *Post aliquot mea regna videns mirabor aristas.* sed quæ sequuntur deinceps, seruata eadem significatione constare non possunt. Nam hæc verba, *Quæ nunc oppositis debilitat pumicibus mare,* proculdubio ita intelligi non possunt, vt dicamus annum, qui nunc debilitat, &c. sed hiemem, id est, Χειμῶνα vndam, fluctum, tempestatem, quibus mare debilitatur, ac frangitur saxis oppositis. vt apud Pindar. ἰσθμ. εἰδ. ἑπτ. Ἀλλὰ νῦν μοι γαιάοχος εὐδίαν ὤπασεν ἐκ χειμῶνος: id est, Sed nunc mihi Neptunus tranquillitatem obtulit ex tempestate, & hieme. Ad hunc locum pertinent illa Ciceronis, quæ sunt in epist. ad Pætum lib. 9. *Quam existimo leuem & imbecillam, ab animo firmo & graui, tanquã fluctũ à saxo frangi oportere.* Sic Lucretius littus fluctifragum dixit lib. 1. propterea quòd fluctus ad littus illisi, ab eo franguntur, & debilitãtur. E

SAPIAS, VINA LIQVES] id est, fac sapias, fac vina liques. vult sapientis esse in rebus serijs, ac seueris non multùm temporis ponere: in vino, epulis, & voluptatibus maximam vitæ partem consumere, vt sup. *sic tu sapiens finire memento Tristitiam, vitæq; labores.* Priscianus lib. 18. hunc locum producit, & *sapias* vult esse positum, pro, *si sapias.* potest tamen ita explicari, vt ego paullo antè ostendi. *vina liquare* autem positum pro, vina promere, & fundere, potare: vel referendum ad veterum delicias, qui sacculis, & colis vinarijs vina percolabant, & liquabant, vt essent liquidiora. quam explicationem probat Muretus. F

ET SPATIO BREVI, &c. quanto breuius est nostræ vitæ spatium, tanto minus longæ nostræ spes esse debent. Sunt autem eius spes longæ, exempli causa, qui iucundè viuendi consilium in annum decimum differat, cùm sit fortasse postridiè, immò verò eo ipso die moriturus. quod vetat epist. ad Bullatium lib. 1. *Tu quamcumque Deus tibi fortunauerit horam, Grata sume manu, nec dulcia differ in annum.* simile est huic loco is, qui est sup. Od. IIII. *O beate Sexti, Vitæ summa breuis spem nos vetat inchoare longam.*

DVM LOQVIMVR, FVGERIT] Suadet item Theognis, vt animum conuiuijs & epulis

A lis oblectemus, quia pubertas celeriter, & cogitationis in morem, prætereat, equorum cursum, ac celeritatem superans. Ἡμεῖς δ' ἐν θαλίῃσι φίλον καταθώμεθα θυμὸν, Ὄφρ' ἔτι τερπωλῆς ἔργ' ἐρατεινὰ φέρῃ. Αἶψα γὰρ, ὥστε νόημα, παρέρχεται ἀγλαὸς ἥβη, Οὐδ' ἵππων ὁρμὴ γίνεται ὠκυτέρη.

CARPE DIEM] tralatio aptissima vel à fructibus & floribus carpendis, vel à lanificio. Quémadmodum igitur ij, qui vel flores, vel lanam carpunt, paulatim carpunt: sic debent homines hodiernæ vitæ munere ac beneficio vti frui, non spe & cogitatione quidem multos annos præcipere, occasionem autem & facultatem iucundè viuendi oblatam negligere ac prætermittere, aut in longum tempus differre. libet autem mihi huius verbi vsum aliquot maximè huius poëtæ, secundo loco aliorum exemplis ostendere. Ode XXVII. lib. 3. *meliúsne fluctus Ire per longos fuit, an recenteis Carpere flores?* & ibid. *nisi herile mauis Carpere pensum*. Od. IX. lib. 4. *Tótve tuos patiar labores Impunè Lolli carpere liuidas Obliuiones.* Saty. VI. lib. 2. *Carpe viam (mihi crede) comes.* & Saty. V. lib. 1. *In de Rubos fessi peruenimus, vt pote longum Carpentes iter*. Od. II. lib. 4. *ego apis Matinæ More, modóque Grata carpentis thyma, &c.* Plaut⁹ in Menæch. *Inter ancillas sedere iubeas, lanam carpere*. Catull. ad Manl. *Illa mihi sedes, illic mihi carpitur ætas*, id est, sensim senesco. Virg. Georgic. IIII. *tenuemq́; magis, magis aëra carpunt*, id est, paulatim hauriunt. Idem IIII. Æn. *Soláne perpetua mœrens carpêre iuuenta?* id est, paulatim senesces, minuêris, tabesces, liquesces? Georg. III. *Iniusto sub fasce viam cùm carpit.* Idem ibidẽ, *& acri carpore prata fuga, Fluuiósque innare recenteis*. M. Tullius pro Cluentio: *Vt nõ animaduertas in omneis, sed carpas, vt velis, & paucos ex multis ad ignominiam sortiare?* carpere agmen apud Iulium Cæs. lib. 1. de bello ciuili. *Relinquebatur Cæsari nihil, nisi vti agmen aduersariorum malè haberet, & carperet.* & ita Liuius multis locis.

B

QVAM MINIMVM CRED. POST.] quàm maximè diffidens diei, seu tempori futuro.

C

AD AVGVSTVM.
Ode 12.

Dijs, heroibus, virísque aliquot claris laudatis, postremò commendat Augustum.

QVem virũ, aut heroa lyra, vel acri
Tibia, sumes celebrare Clio?
Quem deum? cuius recinet iocosa
Nomen imago,
Aut in vmbrosis Heliconis oris,
Aut super Pindo gelidóve in Hæmo?
Vnde vocalem temerè insecutæ
Orphea siluæ,
D *Arte materna rapidos morantem*
Fluminum lapsus celereísque ventos,
Blandum & auritas fidibus canoris
Ducere quercus.
Quid prius dicam solitis parentis
Laudibus: qui res hominum, ac deorum:
Qui mare, & terras, varijsq; mundum
Temperat horis?
Vnde nil maius generatur ipso:
Nec viget quicquam simile, aut secundũ:
Proximos illi tamen occupauit
Pallas honores.
Prælijs audax neque te silebo
Liber, & sæuis inimica virgo
Belluis: nec te metuende certa
Phœbe sagitta.
E *Dicam & Alciden, puerósque Ledæ,*
Hunc equis, illum superare pugnis
Nobilem: quorum simul alba nautis
Stella refulsit:
Defluit saxis agitatus humor:
Cóncidunt venti, fugiúntque nubes:
Et minax (quòd sic voluêre) ponto
Vnda recumbit.
Romulum post hos prius, an quietum
Pompili regnum memorem, an superbos
Tarquini fasceis, dubito, an Catonis
Nobile lethum.
Regulum, & Scauros, animæq; magnæ
Prodigum Paullum superante Pœno,
F *Gratus insigni referam camœna,*
Fabriciúmque:
Hunc, & incomtis Curium capillis
Vtilem bello tulit, & Camillum
Sæua paupertas, & auitus apto
Cum lare fundus.
Crescit, occulto velut arbor æuo,
Fama Marcelli: micat inter omneis
Iulium sidus, velut inter igneis
Luna minores.
Gentis humanæ pater, atque custos
Orte Saturno, tibi cura magni
Cæsaris fatis data: tu secundo
Cæsare regnes.

A *Ille, seu Parthos Latio imminenteis*
Egerit iusto domitos triumpho:
Siue subiectos Orientis oræ
Seras, & Indos:
Te minor latum reget æquus orbem:
Tu graui curru quaties Olympum:
Tu parum castis inimica mittes
Fulmina lucis.

QVEM VIRVM, AVT HEROA] videntur hæc ex Pindaro expressa εἰδ. β. ὀλυμπ. Ἀναξιφόρμιγγες ὕμνοι, τίνα θεὸν, τίν᾽ ἥρωα, τίνα δ᾽ ἄνδρα κελαδήσομεν? quod quidem & Muretus nuper, & alij iam pridem annotarunt. Iam quòd vel lyra, vel tybia vult homines, aut heroas laudare posse, Pind. item vtramque complectitur εἰδ. δ. ἰσθμ. Κλέονται δ᾽ ἔν τε φορμίγγεσιν, ἐν αὐλῶν τε παμφώνοις ὁμοκλαῖς μυρίον χρόνον.

ACRI] sonora, acriorem sonitum edente, quàm lyra.

SVMES CELEBRARE] id est, suscipies celebrandum, vel vt celebres: quo de genere dicemus ad Od. XXIII huius lib. *sumes* autem multo plures habent libri veteres, quàm *sumis*.

CVIVS RECINET IOCOSA, &c.] imago vocis & cantionis tuæ. *sumes, & recinet* excudendum curaui, secutus cod. Vrs. & Tornes. Est autem ἠχὼ (vt Aristot. scribit in problem. τμημ. ιθ.) ἀφὴ φωνῆς τῆς νεάτης ληγούσης. Id est, echo tactio est nouissimæ, seu postremæ vocis desinentis. Virgil. Georg. 4. *aut vbi concaua pulsu Saxa sonant, vocisque offensa resultat imago*. poëta noster Od. XX. huius lib. *vt iocosa Redderet laudes tibi Vaticani Montis imago*. De ratione Echus seu Echonis lege pulcherrimos Lucretij versus lib. 4. &, si vacas, quæ in eos annotauimus.

AVT IN VMBROSIS HELICÔNIS] de Helicône sic Strabo lib. 9. ὁ δ᾽ Ἑλικὼν συνεχής ἐστι τῇ Φωκίδι ἐκ τῶν πρὸς ἄρκτον αὐτῆς μερῶν. id est, Helicō Phocidi est continens, seu continuus quibus ex partibus Septentrionem spectat. commemorat Hor. & in epist. ad Pison. *Excludit sanos Helicone poetas Democritus*. & in epist. ad Augustum lib. 2. *Vt studio maiore petant Helicona virentem*.

PINDO] Pindus, mons Arcadiæ, & fluuius. Alij autem volunt, Perrhebœæ montem esse mari propinquum: Interpres Theocriti Thessaliæ fluuium. sed hoc loco montis nomen est.

HÆMO] Hæmus & Rhodope montes sunt Thraciæ, sacris liberi patris & mænadum cœtu, Orpheo primū initiante, celebrati, ac nobilitati.

VNDE VOCAL. TEMERE INSEC.] Quid illa de Orpheo fabula notius, eum cithara canentem etiam arbores secutas esse? quam quidem sic interpretatur hic poeta in epistola ad Pisones: *Siluestreis homines sacer, interpresque Deorū Cædibus, & victu fœdo deterruit Orpheus, Dictus ob hoc lenire tigreis, &c.* Apollon. lib. 1. Argonaut. Αὐτὰρ τόν γ᾽ ἐνέπουσιν ἀτειρέας οὔρεσι πέτρας Θέλξαι ἀοιδάων ἐνοπῇ, ποταμῶν τε ῥέεθρα. Φηγοὶ δ᾽ ἀγριάδες κείνης ἔτι σήματα μολπῆς Ἀκτῆς Θρηϊκίης ζώνης ἔπι τηλεθόωσαι Ἑξείης στιχόωσιν ἐπήτριμοι. D Apud Euripidem Iphigenia negat sibi Orphei eloquentiam datam esse, qua persuadere possit saxis, vt se sequantur: itaq; lacrymas in subsidium adhibituram. Εἰ μὲν τὸν Ὀρφέως εἶχον, ὦ πάτερ, λόγον Πείθειν ἐπᾴδουσ᾽, ὥσθ᾽ ὁμαρτεῖν μοι πέτρας. Κηλεῖν τε τοῖς λόγοισιν οὓς ἐβουλόμην, Ἐνταῦθ᾽ ἂν ἦλθον: νῦν δὲ τἀπ᾽ ἐμοῦ σοφὰ Δάκρυα παρέξω. Philostratus iunior in imaginib. hæc de Orpheo: νεανιεύεται δέ τι καὶ μεῖζον ὁ ζωγράφος. δένδρα γὰρ ἀνασπάσας τῶν ῥιζῶν, ἀκροατὰς ἄγει ταῦτα τῷ Ὀρφεῖ καὶ περιίστησιν αὐτῷ. πεύκη τε οὖν, καὶ κυπάριττος, καὶ κλῆθρος, καὶ αἴγειρος αὕτη, καὶ ὅσα ἄλλα δένδρα συμβαλόντα τοὺς πτόρθους, οἷον χεῖρας, περὶ τὸν Ὀρφέα ἕστηκε. id est, audet autem etiam quiddam maius pictor. Nam radicitus euulsis arboribus eas ipsas ad Orpheum ducit auditrices, & circum eum constituit, vt coronæ speciem præbeant. Pinus igitur & cupressus, & alnus, & nigra populus, & omnes aliæ arbores, quotquot sunt, ramos conferentes, veluti manus, Orpheū circumsistunt. Pausanias Ἠλιακῶν β. narrat, Ægyptiū quendam sibi dixisse, Amphionem & Orphea magos fuisse, atque iccircò hunc feras & arbores: illum saxa quibusdam vocibus, & carminibus, id est, ἐπῳδαῖς quoquò voluerint, ducere dictos esse. Virg. Georgic. 4. *Mulcentem tigreis, & agentem carmine quercus*. Propert. lib. 3. *Orphea te tenuisse feras, & cōcita dicunt Flumina Threicia detinuisse lyra*. De eod. plura libro 3. epigram. Græc. quæ huc ascribere superuacaneum videtur. E

TEMERE] παραλόγως, αὐτομάτως, sine ratione, sua sponte, & ita mirabiliter: alij passim, vulgó.

INSECVTÆ] sunt, subaud.

FLVMINVM LAPSVS] benè, fluminum lapsus. nam labi dicuntur flumina. epist. 2. lib. 1. *at ille Labitur & labetur in omne volubilis æuum*.

BLANDVM ET AVRITAS] blandum ducere, dictum ab Horatio, vt alibi *sollers ponere*, & *catus iaculari*, quo de genere dicemus ad Od. 8. li. 4.

AVRITAS] tralatio est ab animatis. auritus (inquit Festus) vel à magnis auribus dicitur, vel ab audiendi facultate. Seruius ad illum Virg. locum, Georg. 1. *Auritósque sequi lepores*, profert hūc locum hæc annotās, *auritos, id est, maiores aures habētes. aliter Horat. Doctum & auritas fidib. canoris ducere quercus*.

C QVID PRIVS DICAM] Cùm M. Ant. Muretus hunc locum corruptum esse iudicasset, eum ita putauit emendandum: *Quid prius dicam? solitis parentem Laudibus, qui res hominum, &c.* vt Iouem ipsum parentem nominari intelligamus, quam quidem hominis eruditiss. coniecturam magnopere probo, eíque vt ignoscatur, vehementer ab omnibus harum litterarum studiosis peto, qui locum perspicuè corruptum, à libris veteribus destitutus ita restituit, vt eius diuinatio, nisi nobis libri calamo exarati subuenissent, pro vera scriptura haberi possit. Ego autem antè quàm veram scripturam in vno codice Vaticano reperissem, vulgatam sic explicari posse putabam, *Quid prius dicam solitis parentum laudibus?* id est, quàm solitas parentum nostrorum laudes? laudes porrò parentum intelligebam, non eas, quibus afficiendi sint parentes nostri: sed quibus illi Iouem afficere solebant, & quarum argumentum erat F

Iupiter,

A Iupiter, & eius laudes. Itaque Iouem parentum laudes eò appellari arbitrabar, quód veterum carmina magna ex parte è Iouis laudibus constabant: proinde quasi ita diceret Horat. *Quid prius dicam Ioue*, quem primo loco patres nostri canere, & laudare solebant? vel hoc modo, *Quid prius dicam?* scripta hîc interrogationis nota: *solitis parentum laudibus*, id est, quemadmodum parentes nostri Iouem laudare consueuerunt, dicam subaudi, eum, *Qui res hominum ac Deorum, &c.* Quæ iccircò ascripsi, vt si quis forte pertinacius contendet hunc locum non esse corruptum, ei quoque satisfactum sit. Nam ego quidem lectionem ex optimo cod. Vatic. erutam sequor: cuius mihi testes sunt ipse Muretus, & Federicus Brutius bibliothecæ Vaticanæ custos. Eius autem sententia perspicua est: *Quid prius dicam solitis parentis Laudibus?* id est, Quid prius dicam, quàm solitas, & vsitatas parentis, nempe Iouis laudes? *Qui res hominum, ac, &c.* In nonnullis libris legitur, *Qui rex hominum ac Deorum.* quam scripturam equidem non damno: sed alteram sequór, præsertim ab optimis cod. Faër. Vrs. vno Vatican. Tornes. confirmatam. B

QVI MARE, ET TERRAS] huic loco simillimus, ac planè geminus est ille ex lib. 3. Od. IIII. *Qui terram inertem, qui mare temperat Ventosum, & vrbeis, regnáque tristia, &c.* Quidam libri habent, *& terram.*

TEMPERAT] moderatur, vel temperatum efficit. vide ann. ad Od. VIII. suprà de hoc verbo.

HORIS] horas hoc loco quatuor anni parteis dissimileis intellige.

PROXIMOS ILLI TAMEN] nihil est Ioui secundum: est tamen ei Pallas proxima, sed longo proxima interuallo. secundum enim intelligitur, quod statim sequitur, & adhęret: proximum verò, etiam quod longè remotum est, dummodò inter duo discreta nihil medium interiectum sit, vt docet Nonius: & annotarat Muretus. sic Virg. lib. 4. Æneid. *Proximus huic, longo sed proximus interuallo.* & M. Tull. in Bruto. *L. Philippus Antonio* C *proximus accedebat, sed longo interuallo tamen proximus.* Ita autem proximos Phœbi carminibus esse veri simile est, quamtumuis magni poëtæ mortalis versus, cum Phœbi carminibus comparatos. Sic igitur Virgilianus ille Corydō in Melib. de Codro. *Nam proxima Phœbi Versibus ille facit.*

PROELIIS AVDAX] nota est omnibus illa Deorum & gigantum pugna, in qua Bacchus interfuisse, cuiúsque magna pars fuisse dicitur, vt est in Oda XIX. lib. 2. quo loco plura hac de re dicemus. Notæ sunt prætereà Bacchi de Indis victoriæ, ac triumphi. de quibus Diodorus Siculus lib. 5. & Lucianus in eo lib. qui inscribitur προσλαλιά, ἢ Διόνυσος.

ET SÆVIS INIMICA VIRGO] Diana venatrix: vt Od. VI. lib. 4. *Deliæ tutela Deæ fugaceis Lyncas, & ceruos cohibentis arcu.* Homerus ἰλιάδ. ε. Ἄρτεμις ἰοχέαιρα. quo epitheto vtitur & Pindarus.

CERTA] quę sẽper id ferit, quod petit. sic Catul. ad Manli. *Tempore quo certa Stymphalia monstra sagitta Perculit.*

PVEROSQVE LEDÆ] pueros Græcorum D more dixit. nam παῖς significat filium & puerum. sic Od. XIX. *Semeles puer.* & XII. lib. 3. *Cithereæ puer ales.* & de arte poët. *Nec pueros coram populo Medéa trucidet.* significat autem per Ledæ pueros Castorem & Pollucem. Amborum enim vnam esse matrem Ledam inter poëtas conuenit. Sed iidem Castoris Tyndareum, seu Tyndarum, Pollucis Iouem patrem esse volunt: vt Pindarus Νεμ εἰδ. ι. apud quem sic Iupiter Polluci, Ἐσσί μοι υἱός· τὸν δὲ δ᾽ ἔπειτα, πόσις σπέρμα θνητὸν ματρὶ τεᾷ πελάσαις ἔσταξ᾽ ἥρως. id est, Tu mihi filius es: istum autem vir heros semen mortale cum matri tuæ admouisset, constituit. Iccircò illum mortalem, hunc immortalem esse natum, vt Iouis filium. Castore autem ab Ida (vt scribit Pausanias Messanicis, cum quo consentit Theocrit. Διοσκούροις) vel, vt alij malunt, à Meleagro, vel, vt nonnulli, à Polynice, interfecto, Pollux, cùm ei liceret esse immortali, maluit cum fratre Castore immortalitatem suam communicare, partémq; vicissim mortalis condicionis, quæ illius erat propria, ferre ac subire, quàm solus immortalitate potiri. quod declarat Pindarus in eo carmine, quod suprà proximè E commemoraui. μεταμειβόμενοι δ᾽ ἐναλλὰξ ἁμέραν τὰν μὲν παρὰ πατρὶ φίλῳ Διὶ νέμονται, τὰν δ᾽ ὑπὸ κεύθεσι γαίας ἐν γυάλοισι Θεράπνας πότμον ἀμφιπλάντες ὁμοῖον. ἐπεὶ τοῦτον ἢ πάμπαν θεὸς ἔμμεναι, οἰκεῖν τ᾽ οὐρανῷ εἵλετ᾽ αἰῶνα φθιμένου Πολυδεύκης Κάστορος ἐν πολέμῳ. id est, Per mutantes autē inter se alternis diem alium quidem apud carū patrem traducūt, aliū sub terrę latebris in Therapnę cauitatib⁹, sortem similē subeūtes. Nam hāc vitam maluit Pollux, fratre Castore in bello mortuo, quam ꝓrsus de⁹ esse, & in cœlo habitare. sic & Hom. ὀδυσσ. λ. Κάστορά θ᾽ ἱππόδαμον, καὶ πὺξ ἀγαθὸν Πολυδεύκεα Τοὺς ἄμφω ζωοὺς κατέχει φυσίζωος αἶα. Οἳ καὶ νέρθεν γῆς τιμὴν πρὸς Ζηνὸς ἔχοντες Ἄλλοτε μὲν ζώουσ᾽ ἑτερήμεροι, ἄλλοτε δ᾽ αὖ τε Τεθνᾶσι, τιμὴν δὲ λελόγχασιν ἶσα θεοῖσι. Dicuntur autem ambo nihilominus Διόσκουροι. & in carmine illo Homerico in Διοσκούρους, perspicuè vterque dicitur esse à Ioue procreatus: Τοὺς ὑπὸ Ταϋγέτου κορυφῇ ὄρεος μεγάλοιο Μιχθεῖσ᾽ ἐν φιλότητι κελαινεφεῖ Κρονίωνι Σωτῆρας τέκε παῖδας ἐπιχθονίων ἀνθρώπων. à quo nihil discrepat Theocritus Διοσκούροις.

HVNC EQVIS, ILLVM] hunc equitem no- F bilem & victorem, videlicet Castorem: illum pugilem præstantissimum, nempe Pollucem. sic Saty. I. lib. 2. *Castor gaudet equis, ouo prognatus eodem Pugnis.* & Hom. vt sup. diximus. Κάστορά δ᾽ ἱππόδαμον, καὶ πὺξ ἀγαθὸν Πολυδεύκεα.

QVORVM SIMVL ALBA NAVTIS] id est, simulatq; Castoris & Pollucis sidus nautis apparuit. &c. quod amicum appellat Ode x. epod. *Nec sidus atra nocte amicum appareat*, propterea quòd sit nautis salutare, periculúmq; abesse significet. & sup. Od. 3. lucida sidera nominat. *Sic te diua potens Cypri, Sic fratres Helenæ lucida sidera, Ventorúmq; regat pater, &c.*

DEFL. SAX. AGITATVS HVM. &c.] tale est illud Ode VIII. lib. 4. *Clarum Tindaridæ sidus ab infimis Quassas eripiunt æquoribus rateis.* sic & Hom. vel aliquis alius in carmine illo εἰς Διοσκούρους. Αὐτίκα δ᾽ ἀργαλέων ἀνέμων κατέπαυσαν ἀέλλας,

A Κύματα δ' ἐστόρεσαν λευκῆς ἁλὸς, ἐν πελάγεσσι, Ναύταις σήματα καλὰ πόνου σφίσιν οἱ δὲ ἰδόντες Γήθησαν, παύσαντο δ' ὀϊζυροῖο πόνοιο. quorum verſuum hæc ferè ſententia eſt: Statim autem ſæuorum ventorum procellas compreſſerunt, fluctus maris ſtrauerunt, nautis ſigna læta laboris: illi autem vt viderunt, lætati ſunt, & finem metuendi ac laborandi fecerunt. & Pindarus Πυθ. εἰδ. ε. εὐδίαν ὃς μετὰ χειμέριον ὄμβρον τεαῖ καταιθύσσει μάκαιραν ἑστίαν. Et Theocr. multo apertius, Διοσκούροις: Αλλ' ἔμπης ὑμεῖς γε καὶ ἐκ βυθοῦ ἕλκετε νᾶας Αὐτοῖσιν ναύταισιν ὀιομένοις θανέεσθαι. Αἶψα δ' ἀπολήγοντ' ἄνεμοι, λιπαρὰ δὲ γαλήνα Αμπέλαγος νεφέλαι δὲ διέδραμον ἄλλυδις ἄλλαι. Εκ δ' ἄρκτοι τ' ἐφάνησαν, ὄνων τ' ἀνὰ μέσσον ἀμαυρὴ Φάτνη σημαίνουσα τὰ πρὸς πλόον εὔδια πάντα. quorum verſuum hæc ferè ſententia eſt. Attamen vos ex imo maris fundo naueis trahitis vnà cum ipſis nautis iamiam ſeſe interituros putantibus. Statim autem quieſcunt venti, optata autem & nitida tranquillitas per totum mare permanat, nubes aliæ aliò diſſipantur. vrſæ ſeſe aperiunt, ac patefaciunt, & aſinorum præſepe obſcurum, ſignificat omnia ad nauigationem eſſe parata, atque expedita. *Defluit ſaxis*, pro, *fluit de ſaxis*, Horatianum: de quo alibi. B

CONCIDVNT VENTI,] tale illud Virgilianum putat eſſe Germanus Valens, *Sic cunctus pelagi cecidit fragor*. Æneid. I.

ET MINAX (QVÒD SIC VOLVERE)] ſic reperi ſcriptum in cod. Faërni, Vrſin. & duob. Vatic. Donati autem liber habet, quia ſic. Torn. nam ſic: quæ idem valent.

RECVMBIT] ſternitur, exæquatur, ſedatur, quieſcit, εὐνάζεται, στορέννυται.

ROMVLVM POST HOS PRIVS] qui plura de Romulo & Numa Pompilio ſcire volet, legat Liuium lib. I. & Plutarch. in Rom. Verumtamen hæc pauca ex Liuio huc aſcribam: *Ita duo deinceps reges alius alia via, ille bello, hic pace ciuitatem auxerunt: Romulus ſeptem & triginta regnauit annos: Numa treis & quadraginta. Tum valida, tum temperata & belli & pacis artibus erat ciuitas.*

C AN SVPERBOS TARQVINI FASCEIS] id eſt, an ſuperbum Sext. Tarquinij Imperium. Alij exiſtimant ſignificari Iunium Brutum, quia (inquiunt) Tarquinio exacto, cùm ſtatim L. Tarquinius ſe conſulatu abdicaſſet, faſces penes vnum Brutum remanſerunt. alij, vt Porph. & Acron, Tarquinium Priſcum: & ſuperbos faſceis interpretantur magnificos, glorioſos, & pręſtanteis. ſic ſup. Od. XI. *Atridas ſuperbos* dixit: & infr. Od. XXXV. *ſuperbos triumphos*. & Od. 4. lib. 2. *pauimentum ſuperbum*. & Virgil. Æneid. 6. *animámque ſuperbam Vltoris Bruti*.

AN CATONIS NOBILE LETHVM] M. Tull. epiſt. ad Pap. Pætum, *Ceteri quidem, Pompeius, Lentulus tuus, Scipio, Afranius fœdè perierunt: at Cato præclarè.* Plutarchus ſcribit, Catonem, cùm audiſſet, Scipionem, Afranium, Iubam à C. Cæſare deuictos eſſe, ſeſe Vticæ gladio percuſſiſſe, & cùm filij interuentu prohibitus eſſet, vulnúſque curari cœptum eſſet, intereà dum curaretur, vulnus obligatum reſcidiſſe, atq; ita animam efflaſſe.

Laudat etiam offic. I. genus hoc mortis M. Tull. & Hor. Od. I. lib. 2. *Et cuncta terrarum ſubacta. Præter atrocem animum Catonis.* D

REGVLVM] de Regulo lege Oden v. lib. 3. & offic. lib. I. & 3. & orat. in Piſonem. quo loco ita de Regulo: *Nec mihi ille M. Regulus, quem Karthaginienſes reſectis palpebris illigatum in machina vigilando necauerunt, ſupplicio videtur affectus, &c.* & pro Sextio: *Tu mihi etiam M. Atilium Regulum commemoras, qui redire ipſe Karthaginem ſua voluntate ad ſupplicium, quam ſine iis captiuis, à quibus ad ſenatum miſſus erat, Romæ manere maluerit.*

SCAVROS] Cùm Scaurorum in primis nobilis & clara virtus in rep. adminiſtranda extiterit, tùm ſingularis fuit M. Scauri grauitas & conſtantia, qui cùm accuſaretur à Q. Vario Hiſpano, quòd ſocios ad arma concitaſſet, ita cauſam egit ſuam. *Q. Varius Hiſpanus M. Scaurum principem ſenatus arguit ſocios ad arma concitaſſe: M. Scaurus princeps ſenatus negat: teſtis nemo: vtri vos Quirites credere debetis?* quibus auditis abſolutus eſt. hunc commemorat M. Tull. epiſt. lib. I. ad App. cuius principium eſt *Periucundæ*: & lib. I. de orat. & in Bruto, & orat. pro Fonteio. E

ANIMÆQVE MAGNÆ PRODIGVM PAVLLVM] qui animam, id eſt, vitam pro rep. profudit. Paullum igitur Æmilium ſignificat, Terentij Varronis collegam: quibus conſulibus, ac ducibus maximam cladem ad Cannas accepit ab Annibale populus Rom. eo enim prœlio cæſa ſunt XLV. Romanorum millia cum Paullo Conſule, & LXXX. ſenatoribus: XXX. partim conſularibus, partim prætoriis, partim ædilitiis. vide Liuium lib. 22. Quòd autem ad *magnam animam* attinet, magnorum virorum magnas animas eſſe credibile eſt. Itaque per magnas animas, magnarum animarum, ſeu magnorum animorum viros intelligere debemus.

FABRICIVMQVE] M. Tull. offic. 3. tradit, perfugam quendam, qui à Pyrrho in caſtra Fabricij venerat, eíque pollicitus erat, ſi præmium ſibi propoſuiſſet, ſe, vt clam veniſſet, ſic clam in Pyrrhi caſtra rediturum, & eum veneno necaturum, à Fabricio cum cuſtodia ad Pyrrhum eſſe remiſſum. F Plutarchus autem in Pyrrho ſcribit, epiſtolam à medico ad Fabricium eſſe miſſam, in qua promitteret ſe veneno regem necaturum, ſi ſibi Romani ſui facinoris præmium pollicerentur. Fabricium autem offenſum hominis iniuſtitia, collega in eandem ſententiam adducto, ad Pyrrhum literas miſiſſe, quibus eum moneret, vt ſibi caueret. Plutarchi verba ſunt hæc: Ηκεν ἀνὴρ εἰς τὸ στρατόπεδον πρὸς Φαβρίκιον ἐπιστολὴν κομίζων, ἣν ἔγραψεν ὁ τοῦ βασιλέως ἰατρὸς ἐπαγγελλόμενος ἀναιρήσειν τὸν Πύῤῥον, εἰ χάρις αὐτῷ παρ' ἐκείνων ὁμολογηθείη λύσαντι τὸν πόλεμον ἀκινδύνως. Ο δὲ Φαβρίκιος δυσχεράνας πρὸς τὴν ἀδικίαν τοῦ ἀνθρώπου, καὶ τὸν συνάρχοντα διαθεὶς ὁμοίως, ἔπεμψε γράμματα πρὸς τὸν Πύῤῥον κατὰ τάχος φυλάττεσθαι τὸν κίνδυνον κελεύων. hunc eundem Fabricium ſcribit ibid. Plut. aurum à Pyrrho oblatũ accipere noluiſſe, & cùm die poſtero Pyrrhus iuſſiſſet elephantũ (quod animalis genus numq̃ ille anteà viderat) à Fabricij.

tergo,

A tergo, aulæo interiecto collocari, deinde aulæo ſublato, elephantus ille ſupra Fabricij caput, immanem, atq; horribilem vocem miſiſſet, dixiſſe neque heri ſe ab auro eſſe corruptum, neque hodie à fera exterritum.

HVNC] Fabricium.

ET INCOMTIS CVRIVM] M. Tull. ſcribit in Catone maiore, Curio ad focum ſedenti magnum auri pondus cùm Samnites attuliſſent, ab eo repudiatos eſſe. non enim aurum habere præclarum ſibi videri dixit, ſed eis, qui haberent aurum, imperare. *Incomtis* autem cauſa laudis poſuit, quemadmodum contra turpe habebatur calamiſtratam comam habere, vt Seruius notat ad illud Virgil. Æn. 12. *crineis Vibratos calido ferro:* ibique hunc locum profert.

CAMILLVM] L. Furius Camillus, cùm ei dies à L. Apuleio tribuno pl. dicta eſſet, in exſulium ſua voluntate abiit: idem Roma à Gallis capta, abſens & exul conſul creatus, Gallis in auro appendēdo iam occupatis cum exercitu interuênit, eóſq; ſexto poſt Rom. captã mẽſe, ex Ital. expulit.

SÆVA PAVPERTAS] χαλεπὴ, ἀργαλέη: aſpera, B & perpeſſu difficilis. ſic χαλεπότητα, ſæuitiam Latinè reddidimus apud Ariſt. in libris de moribus, quos annis ſuperioribus in lucem edidimus. Heſiodus paupertatem, κακήν appellat ἔργ. κὶ ἡμ. Ἀλλὰ κακλὼ πενίην. idem ibidem, ὀυλομένην θυμοφθόρον, ſine coniunctione: id eſt, perditam ſeu peſtiferam, & animi corruptricem. & idem Theognis: θυμοφθόρον ſimpliciter. Horat. epiſt. 2. lib. 2. audacem. *paupertas impulit audax, Vt verſus facerem.* Plutarchus lib. περὶ φιλοστοργ. quanta ſit paupertatis ſæuitia declarat his verbis: Οἱ μὲν γὰρ πένητες ὀυ τρέφυσι τέκνα φοβȣ́μενοι, μὴ χεῖρον, ἢ προσήκει, τραφέντα δȣλοπρεπῆ καὶ ἀπαίδευτα, καὶ τῶν καλῶν πάντων ἐνδεᾶ γένηται. τὴν γὰρ πενίαν, ἔσχατον ἡγȣμένοι κακὸν ȣ̓χ᾽ ὑπομένȣσι μεταδȣ̃ναι τέκνοις, ὥσπερ τινὸς χαλεπȣ̃ καὶ μεγάλȣ νοσήματος. id eſt, Nam pauperes, liberos à ſe procreatos non alunt, metuentes ne deterius quàm conuenit, educati, ſeruilem in modum humiles atque abiecti, & indocti, & rerum omnium honeſtarum expertes euadant. Paupertatem enim malorum omnium extremum arbitrantes, à ſe impetrare non poſC ſunt, vt eam filiis ſuis impertiantur, tanquam morbum quendam ſæuum, grauem, ac difficilem. Hunc locum mihi indicauit Germ. Valens.

TVLIT] protulit, extulit.

ET AVITVS APTO CVM LARE FVNDVS.] fundus non emtus, ſed à maioribus acceptus, cum domo non ſumtuoſius, nec magnificentius, quàm fundi fructus ferrent, aut quàm fundum deceret, exſtructa.

CRESCIT OCCVLTO VELVT, &c.] Hęc videntur eſſe ex Pindaro ſumta, & imitata, vt indicauit mihi Scaliger, Nem. ὠδ. η. Αὔξεται δ᾽ ἀρετὰ, Χλωραῖς ἐέρσαις ὡς ὅτε δένδρον ἀίσσει, &c. id eſt, Creſcit autem virtus, vt cùm arbor recentibus & virideis herbas elicientibus roribus, ſurgit, &c.

FAMA MARCELLI] M. Claudium Marcellum ſignificari vulgò exiſtimant, qui Gallos Inſubres Viridomaro eorum duce ſuperauit: qui Syracuſas expugnauit: qui quinquies conſul fuit: poſtremò qui cum collega ſpeculandi cauſa è caD ſtris egreſſus ab equitatu Annibalis circumuentus, & occiſus eſt. Quem cùm interfectum eſſe audiſſet Annibal (vt ſcribit Plutarchus in eius vita) ipſe ad locum, in quo exanimis iacebat, accurrit, mortuo diu aſtitit: ſtaturam, & formam corporis diligenter & attentè conſiderauit, neque hoſte tam infeſto ac moleſto ſublato, aut vocem arrogantiorem miſit, aut lætitiam immoderatam vultu ſignificauit: ſed mortis caſum inopinatum miratus, annulum quidem ei de digito detraxit, corpus autem honorifico & inſigni veſtitu ornatum, comburendum curauit, cineréſque in vrna argentea conditos, impoſita etiam aurea corona, ad eius filium miſit. De eodem M. Tull. lib. 4. accuſat. cùm alia multa, tum hæc quoque valde honorifica commemorat. *Nemo ferè veſtrûm eſt, quin quemadmodum captæ ſint à M. Marcello Syracuſæ, ſæpe audierit, nonnunquam etiam in annalibus legerit. Conferte hanc pacem cum illo bello, huius prætoris aduentum cum illius imperatoris victoria, huius cohortem impuram cum illius exercitu inuicto, huius libidines cum illius continentia: ab illo qui cepit, conditas: ab hoc, qui conſtitutas accepit, captas dicetis Syracu*E *ſas.* Ego M. Marcellum Octauiæ filium ſignificari puto: & ita Porph. de quo & Virgil. lib. 3. *Tu Marcellus eris.* & Paterculus poſter. volumine.

IVLIVM SIDVS] Iulium Cęſarem in Deorum numerum relatum accipe. Creditum eſt enim ſtellam illam, comatam, quæ nocteis ſeptem fulſit, Cæſaris animum fuiſſe in cælum ſubuolantem, de qua ſic Plutarch. Ἐφάνη γὰρ ἐπὶ νύκτας ἑπτὰ μετὰ τὴν καίσαρος σφαγὴν διαπρεπὴς μέγας κομήτης. id eſt, viſus eſt enim nocteis ſeptem poſt Iulij Cęſaris cædem ſtella comata, illuſtris & magna. Virg. Mœr. *Ecce Dionæi proceſſit Cæſaris aſtrum.*

TV SECVNDO CÆSARE REGNES.] ita diuiſum ſit inter te, & Cæſarem Auguſtum mundi totius Imperium, vt tu in cælo regnes: Cæſar orbem terrarum & res humanas moderetur, & procuret.

ILLE, SEV PARTHOS] Parthos Auguſtus non domuit, ſed pacem cum eis fecit. Illi enim ſigna militaria tùm ea, quæ Craſſus, tùm ea, quæ Antonius amiſerat, Auguſto repoſcenti reddiderunt. vide anno. ad Od. XV. lib. 4. F

LATIO IMMINENTEIS] Italiæ inſidianteis, & malè cogitanteis. Virgil. lib. 10. Æneid. *muris iterum imminet hoſtis Naſcentis Troiæ.*

ORIENTIS ORÆ] ſic habent cod. Iann. Faër. Vrſini, duo Vat. Torn. & Ruſſard. Nicot. Cleric.

EGERIT] duxerit, neque quicquam refert vtrùm Auguſtus ipſe de Parthis triumpharit, an eo vel imperante, & principatum obtinente, vel conſule, vel auſpice, alij Parthos in triumphum duxerint.

TE MINOR, &c.] quantumuis magnas res geſſerit, æquo animo tamen, te inferior terrarum Imperium obtinebit: tu autem in cœlo regnabis.

LATVM REGET] nonnulli veteres codices, & quidem non pauci, habent *lætum.*

A ÆQVVS] æquo animo, vt Od. XXIX. lib. 3. *quod adest, memento Componere æquus.*

TV GRAVI CVRRV QVATIES] tale illud est Ode XXXIIII. huius libri, *namque Diespiter Igni corusco nubila diuidens Plerumque per purũ tonanteis Egit equos, volucrémque currum.*

AD LYDIAM. Ode 13.

Dolet sibi Telephum anteponi.

CVM tu Lydia Telephi
Ceruicem roseam, cerea Telephi
Laudas brachia: væ, meum
Feruens difficili bile tumet iecur.
Tunc nec mens mihi, nec color
Certa sede manent. humor & in genas
B *Furtim labitur arguens,*
Quàm lentis penitus macerer ignibus.
Vror, seu tibi candidos
Turparunt humeros immodicæ mero
Rixæ: siue puer furens
Impreßit memorem dente labris notam
Non, si me satis audias,
Speres perpetuum, dulcia barbarè
Lædentem oscula, quæ Venus
Quinta parte sui nectaris imbuit.
Felices ter, & amplius,
Quos irrupta tenet copula, nec malis
Diuulsus querimoniis,
Suprema citius soluet amor die.

C CVM TV LYDIA] Hoc vnum est ex iis, quæ valdè mordent, & vrunt amantem, si amica vel illo audiente, riualem laudet, vel eo excluso, hunc intromittat, vel denique aliquam rem huic gratificetur, quam illi deneget. cuius rei elegans exemplum est id, quod in Eunucho parasitus suadet militi: *Vbi nominabit Phædriam, tu Pamphilam Continuò: si quando illa dicet, Phædriam Intromittamus comessatum. tu Pamphilam Cantatum prouocemus, &c.*

CERVICEM ROSEAM] sic Virgil. lib. 1. Æn. *Dixit: & auertens rosea ceruice refulsit.*

CEREA] vel solida, vel polita & sine rugis, vel flexibilia, vel candida, vel tenera, & ita pulchra. ductum fortasse à cereis imaginibus, quas habebant Romani veteres in atriis. Seruius ad illud Virgil. Alex. *Addam cerea pruna:* notat hæc, *aut cerei coloris, aut mollia.* Horatius *cerea Telephi* D *Laudas brachia, &c.*

BILE TVMET IECVR] iecur, sedes est libidinis, non iræ. Idque ita esse volunt ij, qui animi parteis sua quasque in sede collocatas esse dicunt, vt Plato. quam sententiam sequitur & Horatius alio loco, vt Ode 1. lib. 4. *Si torrere iecur quæris idoneum*: ad quem locum plura dicemus. cur igitur hoc loco dissidet à seipso, neque sibi constat? Poëtę sunt liberiores, quàm Philosophi, & maiore ex parte sequuntur sensum vulgi, & opinionem popularem. Et fortasse hac in re Archilochum imitatus est, vt aliis in rebus. cuius extat hic versiculus apud Athen. lib. 3. χολὴν γὰρ ὐκ ἔχεις ἐν ἥπατι. sic Saty. IX. lib. 1. *meum iecur vrere bilis.* Germanus Valens putabat hoc etiam dici posse, ad κύστιν χοληδόχον, id est, fellis receptaculum, seu lienem, Horatium spectasse: qui sine dubio hepati adiunctus est: & pro humoris copia, aut paucitate, intumescit, aut extenuatur, ac minuitur. Atq; iccirco tumere bile iecur dixit Horatius: quemadmodum Homerus ἰλιάδ. ι. mentem etiam prudentium ira intumescere dicit, his versibus, Αλλ᾽ ὅτε δὴ Μελέαγρον ἔδυ χόλος, ὅς τε καὶ ἄλλων Οἰδάνει ἐν στήθεσσι νόον, πυκά περ φρονεόντων. non quòd mens tumeat ira, sed E quòd fel, quod iecori proximum locatum est, vt sanguinem impurum, & biliosum exciperet, immoderata bilis copia dilatetur, ac turgescat. Virgilius quidem Æn. octauo perspicuè iram in felle posuit, ibi. *Alcidæ furiis exarserat atro Felle dolor:* simúlque qualis bilis sit natura ostendit, verbo, *exarserat.* At Homerus eodem lib. sub persona Achillis, cor, sedem esse iraçundiæ videtur sentire. Ἀλλά μοι οἰδάνεται κραδίη χόλῳ, &c. id est, vt M. Tull. vertit. Tuscul. quæst. lib. 3. *Córque meum penitus turgescit tristibus iris.* sic & Virg. lib. 6. Æn. *tumida ex ira tum corda residunt.*

TVNC NEC MENS MIHI] hæc sunt amoris indicia. quibus alia quædam adijcit Od. 1. lib 4. *Sed cur, heu, Ligurine cur Manat rara meas lacryma per genas? Cur facunda parum decoro Inter verba cadit lingua silentio?* & Od. XI. epod. *conuiuiorum & pœnitet, In queis amantem, & languor, & silentium Arguit, & latere petitus imo spiritus.* sed longè plura, eaque certiora erudissima fæmina Sappho posuit in mollissimo illo, & politissimo carmine, quod F Franciscus Portus Græcorum hominum, qui hodie viuunt, mea quidem sententia, longè doctissimus, emendauit. Ως ἴδον γάρ σε, βραχέας μοι αὐδᾶς Οὐδὲν ἔτ᾽ ἥκει: Ἀλλὰ καμμὲν γλῶσσ᾽ ἔαγ᾽, ἂν δὲ λεπτὸν Αὐτίκα χρῷ πῦρ ὑποδεδρόμακεν, Ὀμμάτεσσιν δ᾽ οὐδὲν ὅρημι, βομβεῦσιν δ᾽ ἀκοαί μοι: Καδ δ᾽ ἱδρὼς ψυχρὸς χέεται, τρόμος δὲ Πᾶσαν αἱρεῖ, Χλωροτέρη δὲ ποίας Ἔμμι, τεθνᾶναι δ᾽ ὀλίγου δέοισα Φαίνομαι ἄπνους. Quod totum expressit Catul. ad Lesbiam: *nam simul te, Lesbia, aspexi, nihil est super mi, * Lingua sed torpet, tenuis sub artus Flamma dimanat, sonitu suopte Tinniunt aures, gemina teguntur Lumina nocte.* Plutarchus autem in Demetrio narrat, Erasistratum medicum ex his amoris affectibus, & indiciis non solùm collegisse, ac deprehendisse Antiochi morbum, qui ex amore natus erat: sed etiam, cuius amore captus esset, cognouisse. Plutarchi verba sunt hæc: τῆς δὲ Στρατονίκης καὶ καθ᾽ ἑαυτὴν, καὶ μετὰ τοῦ Σελεύκου

φοιτώσης

A φοιτώσης πολλάκις, ἐγίνετο τὰ τῆς Σαπφοῦς ἐκεῖνα περὶ αὐτὸν πάντα· φωνῆς ἐπίσχεσις, ἐρύθημα πυρῶδες, ὄψεως ὑπόπηξις, ἱδρῶτες ὀξεῖς, ἀταξία καὶ θορυβὸς ἐν τοῖς σφυγμοῖς, τέλος τῆς ψυχῆς κατὰ κράτος ἡττωμένης ἀπορία, καὶ θάμβος, καὶ ὠχρίασις: id est, Stratonica autem (hæc erat Antiochi nouerca, quam ille amabat) & sola, & cum Seleuco sæpe ad Antiochum eunte, exsistebant in eo omnia illa, quæ Sappho ponit, amoris indicia: vocis compressio, & hæsitantia linguæ: rubor igneus: oculi in terram defixi, sudores acres & celeres, inæqualitas, & perturbatio in pulsibus, ad extremum animo oppresso, & succumbente, consilij inopia, & stupor, & pallor. Sed non est silentio prætereundum, in verbis Plutarchi Gul. Canterum lib. nouarum lectionum 5. cap. 28. pro ὑπόπηξις, quod feci ex corrupto ὑποδείξεις, constanter asseuerare (eius enim sunt verba) scribendum ὑπολείψεις, id est, quasi defectiones. At ego ὑπό πηξις legendum arbitrabar, id est, stupor, seu torpor, vel ὑπότηξις, id est, liquefactio seu tabes. Quòd si neutrum horum placeat, malim scribi ἐπιλείψις seu ἐπιλείψεις, numero multitudinis. Verumtamen iudicent eruditi. Nam B quod ad me attinet, Canteri coniecturam, vt probabilem & ingeniosam, valde laudo. Simile illud est Simæthæ apud Theocritum Daphnidis amore captæ, eiúsque aspectu perturbatæ, & perculsæ: πᾶσα μὲν ἐψύχθην χίονος πλέον, ἐκ δὲ μετώπω Ἱδρώς μευ κοχύεσκεν ἴσον νοτίαισιν ἐέρσαις. Οὐδέ τι φωνᾶσαι δυνάμαν, οὐδ᾽ ὅσσον ἐν ὕπνῳ Κνυζῶνται φωνεῦντα φίλαν ποτὶ ματέρα τέκνα. Ἀλλ᾽ ἐπάγην δαγῦδι καλὸν χρόα πάντοθεν ἶσα. quorum versuum hæc ferè sententia est: tota quidem niue frigidior effecta sum: ex fronte autem sudor multus manabat roris australis instar. Neque quicquam eloqui, immo ne vocem quidem mittere poteram, ne tantam quidem quantam pueri dormientes ad matrem optatam quasi gannientes, edere solent. sed obrigui toto corpore, & congelaui, vt glacies. Lucianus quoque in eo dialogo, qui ζεὺς τραγῳδὸς inscribitur, similia quædam profert: τὰ σημεῖα γὰρ ταῦτα, οἱ στεναγμοὶ, καὶ τὰ δάκρυα, καὶ τὸ ὠχρὸν εἶναι, οὐκ ἄλλου του, ἢ ἐρωτός ἐστι. & Apollonius lib. C 3. argonaut. de Medea: Ἐκ δ᾽ ἄρα οἱ κραδίη στηθέων πέσεν, ὄμματα δ᾽ αὔτως Ἤχλυσαν, θερμὸν δὲ παρηΐδας εἷλεν ἔρευθος, Γούνατα δ᾽ οὔτ᾽ ὀπίσω, οὔτε προπάροιθεν ἀεῖραι Ἔσθενεν, ἀλλ᾽ ὑπένερθε πάγη πόδας. quorum versuum hæc ferè sententia est. Cor igitur ei ex præcordiis excidit, oculi caligarunt, rubor genas occupauit, genua neque in anticam, neque in posticam partem attollere poterat, sed prorsus ei pedes obriguerunt. Ne Valerij Æditui quidem poëtæ veteris versus, quos profert Aul. Gellius lib. 19. cap. 9. ab hoc loco, & hac sententia alieni sunt. *Dicere cum conor curam tibi Pamphila cordis, Quid mi abs te quæram: verba labris abeunt: Per pectus miserum manat subitò mihi sudor: Si tacitus subidus, duplo ideò pereo.*

CERTA SEDE MANENT] sic cod. Don. Faër. duo Vatic. Tornes.

ARGVENS] indicans. Virgil. Æneid. 4. *Degeneres animos timor arguit*. & Hor. epist ad Mæcen. 3. lib. 1. *Laudibus arguitur vini vinosus Homerus*. id est, eo ipso, quòd Homerus multus est in vino laudando, indicat se vinosum fuisse.

QVAM LENTIS PENITVS MACERER] D quanto sunt amoris flammæ languidiores, tanto & grauior morbus est, & longior. nam neque amans ita affectus conualescere potest, nisi re adamata potiatur: neque vel metu, vel pudore deterritus, potiendi viam sibi expedire, neque languens interire.

MACERER] tabescam, liquescam, consumar: vt Od. XIIII. epod. *me libertina nec vno Contenta Phryne macerat*. Lucret. lib. 3. Procem. *Macerat inuidia ante oculos illum esse potentem, &c.*

IMMODICÆ MERO RIXÆ] rixæ ob vinũ vltra modum progredientes.

PVER FVRENS] ardens libidine, & ἐν τῇ συνουσίᾳ.

IMPRESSIT MEMOREM DENTE LABRIS] labra tibi momordit: quale est illud Catul. *Quem basiabis? cui labella mordebis?* solent enim amantes inter basia & amplexus mutuò labella mordere ita acriter interdum, vt morsiuncularum notæ impressæ maneant. quod declarat & M. Tul. Verr. VII. *hic scilicet est metuendum ne excitetur Verres, ne denudetur à pectore, ne cicatrices populus Rom. aspiciat ex mulierum morsu vestigia libidinis, atque nequitiæ*. Et Plautus in Pseud. *Teneris labellis* E *molles morsiunculæ papillarum horridularum*. & Lucret. lib. 4. *Quod petiere premunt arctè, faciúntque dolorem Corporis, & denteis illidunt sæpe labellis*. & ibid. *Affigunt auidè corpus, iungúntque saliuas Oris, & inspirant pressantes dentibus ora Nequicquam, quoniam nil inde abradere possunt*. & Tibull. lib. 1. eleg. VI. *Tunc succos, herbásque dedi, queis liuor abiret, Quem facit impresso mutua dente Venus*. idẽ VIII. *Et dare anhelanti pugnantibus humida linguis oscula, & in collo figere dente notas*. eodem pertinet id, quod narrat Plutarchus, in Pomp. Floram meretricem commemorare solitam se è Pompeij complexu morsus expertem numquam discessisse. ὡς οὐκ ἦν ἀδήκτως ἀπελθεῖν ἐκείνῳ συναναπαυσαμένην.

NON, SI ME SATIS AVDIAS] hæc pertinent ad alienandam à riuali Lydiam, cùm dicit credibile non esse eum cõstantem in amore fore, qui barbarũ in morẽ acriore morsu lędat oscula.

SPERES PERPETVVM] sume negationis particulam, nõn, è superiore versu, hoc modo. *Non speres perpetuum, &c.* id est, non debes sperare F eum fore tibi amatorem perpetuum, qui, &c.

OSCVLA, QVÆ VENVS] id est, oscula, quæ rei Venereæ fructu cumulantur. quinque enim sunt amoris partes, seu gradus, seu lineæ: aspectus, collocutio, tactus, osculũ, concubitꝰ. Terent. Eunuch. *certe extrema linea amare haud nihil est.*

FELICES TER, ET AMPLIVS] τρὶς μάκαρες. Homer. ὀδυσσ. ε. vel τρισόλβιοι.

QVOS IRRVPTA TENET] quorum coniunctio & concordia nullis dissidiis dirimi possit. irruptam copulam autem dixit, imitatus, vt mihi indicauit Germ. Valens, Homericum illud, δεσμὸν ἄρρηκτον, id est, vinculum irruptum. sic Hom. ιλιάδ. ο. περὶ χερσὶ δὲ δεσμὸν ἴηλε Χρύσεον ἄρρηκτον.

SVPREMA] vltima. vt epist. ad Torq. lib. 1. *Supremo te sole domi Torquate manebo*. & Od. XVII. lib. 2. *ibimus, ibimus, Vtcumque præcedes supremum Carpere iter comites parati*. Catullus in carmine de

A Thetidis & Pelei nupt. *& potius germanum amittere creui, Quàm tibi fallaci supremo in tempore deesse.* Varr. ex XII. tab. *solis occasus diei suprema tempestas esto.*

IN BRVTVM BELLVM ciuile reparantem. Ode 14.

O Nauis, referent in mare te noui
Fluctus. ô quid agis? fortiter oc-
Portum. nónne vides, vt (cupa
Nudum remigio latus,
Et malus celeri saucius Africo,
Antennæq; gemant, ac sine funibus
Vix durare carinæ
Poßint imperiosius
AEquor? non tibi sunt integra lintea:
B *Non Dij, quos iterum pressa voces*
Quamuis Pontica pinus, (malo:
Siluæ filia nobilis
Iactes & genus, & nomen inutile:
Nil pictis timidus nauita puppibus
Fidit. tu, nisi ventis
Debes ludibrium, caue.
Nuper sollicitum quæ mihi tædium,
Nunc desiderium, curáque non leuis,
Interfusa niteneis
Vites æquora Cycladas.

O NAVIS, REFERENT IN MARE] Quintilianus scribit perpetuam in hac Ode esse allegoriam, & hoc rectè: tum nauis nomine remp. significari: quod proximum non probant C eruditissimi viri, multáque hîc esse dicunt, quæ ad rempub. accommodari non possint. sed videamus vtrùm, quod Quintilianus scripsit, defendi possit. an sine controuersia sit damnandum. Primùm igitur Cn. Pompeium Magnum aduersus Iul. Cæsarem: deinde Brutum & Cassium aduersus M. Antonium, & Octauianum: postremò Sex. Pompeium Magni filium aduersus Octauianum pro senatu, populóque Rom. id est, pro libertate ferro decertasse omnibus notum est. fuerunt igitur Pompeius Magnus, Brutus, Cassius, Sex. Pompeius, & ceteri earundem partium, reip. scilicet & libertatis propugnatores, ac defensores: atq; vt illis pugnantibus, de sua libertate dimicauit populus Rom. ita deuictis ac superatis, resp. profligata, & ad vnius principatum, dominatúmque redacta est. Cum autẽ victa esset reip. causa Pompeio duce, & penes vnum Iulium Cæsarem omnis potestas esset: eo idibus Martiis á Bruto & Cassio, ceterísque coniuratis interfecto, visa est D respub. respirasse. Nihil enim aliud agebant Brutus & Cassius, quàm vt populus Rom. non solùm tyranno, verùm etiam tyrannide sublata, liber esset. Verùm ne his quidem ducibus suum ius recuperauit. sed illi duobus prœliis, in quibus interfuit Horatius, victi mortem sibi conciuerunt: & ita respub. primùm in trium, deinde in duorum, postremò in vnius potestatem venit. Successit his Sextus Pompeius. conatus est rempub. toties iugulatam ac perditam, præsidiisque, atque ornamentis suis omnibus spoliatam restituere, atq; in libertatem pristinam vindicare. Verùm de Sexto Pompeio fortasse nihil hîc dicere attinet. M. Brutus igitur victo, & mortuo Cassio, de libertate altero prœlio decernere cogitat. dissuadet Horatius. Quid agis M. Brute, seu tu popule Romane, cuius se vindicem ac propugnatorem M. Brutus profitetur? nónne vides Cassio superato, & extincto, tótque amplissimis, & clarissimis viris eadem belli calamitate consumtis tuas vireis infirmas, & imbecillas esse? non vides te cùm exercitum habeas mutilatum, paruáque belli subsidia: cùm ciuitates olim populi Rom. amicissimæ vel abs te sint alienatæ, vel ab aduersariis E tuis occupatæ, atque oppressæ, vel denique metu perculsæ, belli fortunam non satis tutò de integro tentare, neque posse aduersariorum tuorum vireis, potentiámque sustinere? Nullæ tibi res integræ sunt, nulla propugnacula, non alia subsidia, non noua auxilia, non aliæ belli gerendi facultates suppetunt: ne Deos quidem vllos habes tibi propitios, quos accepta clade iterum implorare possis. Neque verò est, quòd vel senatus, populíque Rom. nobilitatem, vel tui generis antiquitatem, vel eorum, qui pro te propugnant, amplitudinem ac virtutem iactes, vel armorum pulchritudine, auróque glorieris. Quemadmodum enim nautis nihil prosunt ad tutius nauigandum nauis fractæ, & conquassatæ pigmenta, aplustra, ceteráque ornamenta: sic neque debes tuæ nobilitati nimium confidere. Quare nisi te mauis bellorum ciuilium calamitate funditus deleri, atque extingui: ne te toties prœliorum periculo committito. Siue illa superiora, quæ hactenus hac de F re exposuimus, ad populum Rom. accommodentur, siue ad Brutum: non videntur omnino absurda, aut inepta futura. Bruto tamen magis, quàm populo Rom. videntur conuenire. Quòd autem nonnulli malunt, hanc Oden ad Sext. Pompeium pertinere, libertatis, Cassio & Bruto mortuis, defensorem: planè ab iis dissentio. Ad hunc locum pertinent, quæ scribit Plutarch. in Bruto his verbis, Ἀλλ' ὥσπερ ἐν πλοίῳ πηδαλίου συντριβέντος ἕτερα ξύλα προσηλοῦν, καὶ προσαρμόττειν ἐπιχειροῦσιν, οὐκ εὖ μὲν, ἀναγκαῖα δὲ μαχόμενοι πρὸς τὴν χρείαν· οὕτω Βροῦτος ἐν δυνάμει τοσαύτῃ, καὶ μετεώροις πράγμασιν, οὐκ ἔχων ἰσόρροπουῶτα στρατηγὸν, ἠναγκάζετο χρῆσθαι τοῖς παροῦσιν, &c. id est, quemadmodum in nauigio, clauo comminuto nautæ alia ligna affigere, atque adiungere conantur, non rectè illi quidem, sed necessitate coacti, & vtilitati seruientes. sic Brutus in tanto exercitu, & in rebus arduis, incertis, ac pertur-

A ac perturbatis, cùm ducem parem non haberet, cogebatur eo vti, quod fors obtulerat. Omnino ad Bruti potius, quàm ad Sext. Pompeij tempora videtur hæc Ode pertinere. Si quis autem nauis nomine remp. aut populum Rom. significari existimet, quod fecit Quintilianus, verba totius Odæ fortasse non inuita sequentur. nam sic & M. Tull. nauis nomine remp. aut certè reipub. partẽ significat epist. ad Q. Cornif. lib. 12. *Quamobrẽ, mi Quincte, conscende nobiscum, & quidem ad puppim. Vna nauis est iam bonorum omnium: quam quidem nos damus operam, vt rectam teneamus: vtinam prospero cursu: Sed quicunque venti erunt, ars nostra certè non deerit.* Sin Brutum malit: omnia magis quadrare videbuntur, vt multi existimant, sed Turnebus non item.

NONNE VIDES, VT] nónne vides Cassium interijsse? exercitum tuum accepta clade in Philippis imminutum & fractum esse? animos reliquorum militum metu perculsos concidisse?

NVDVM REMIGIO] sic dixit Saty. 3. lib. 2. *Nudus agris, nudus nummis.*

ET MALVS CELERI SAVCIVS] malus
B Africo saucius, id est, ab Africo perfractus. translatio est. sic Propertius de Ianua: *Nunc ego nocturnis potorum saucia rixis, Pulsata indignis sæpe queror manibus.* quem locum mihi indicauit Passeratius: & prætereà illum ex Liuij annal. lib. 37. *contemplatus Eudamus hosteis, claudas, mutilatásq; naueis remulco trahenteis.* Idem paullo pòst: *Ipsius Eudami multis ictibus vulnerata nauis erat.*

DVRARE] perferre, ὑπομένειν, καρτερεῖν. hoc loco .n. significat actionem. sed de hoc verbo alibi.

IMPERIOSIVS ÆQVOR] tempestatem, & fluctus belli ciuilis: vim & potentiam aduersariorum. Translatè autem dixit, imperiosum æquor. propriè Saty. v. lib. 2. *sed me Imperiosa trahit Proserpina.*

NON DII, QVOS ITERVM PR. V. M.] Veteres habebant in puppi nauis quoddam veluti lararium, in quo erant locati dij nauis præsides, custodes, & quasi tutelares, siue Apollo, siue Castor & Pollux, siue Minerua, seu quis alius deus. Hesych. παταικοὶ θεοὶ φοίνικες, οὓς ἱστᾶσι κατὰ τὰς
C πρύμνας τῶν νεῶν: id est, Patæci dij Phœnices, quos ponunt in puppibus nauium. huc pertinet illud Persij, *iacet ipse in littore, & vnà Ingentes de puppe Dei.* appellabantur dij illi, tutela, & παράσημον τοῦ πλοίου: id est, insigne nauis.

QVAMVIS PONTICA PINVS] quamuis generis nobilitate, & antiquitate glorieris, milites tamen speciosis istis imaginibus nihilo fiunt ad pugnandum alacriores, nihilóue pugnaciores. referri possunt hæc vel ad populi Rom. vel ad Bruti nobilitatem. sed hoc magis verbis conuenit, quàm illud, vt sæpe iam diximus. quamquam Turnebo aliter videtur. Ponticam pinum autem dixit, quia in Ponto magna copia materiæ est, vnde naues fiant. Catull. *Vbi iste post faselus, antea fuit Comata silua. nam Citorio in iugo Loquente sæpe sibilum edidit coma.*

NIL PICTIS TIMIDVS] naueis pictura illustrare solebant antiqui. Virgil. Georg. 4. *Et circum pictis vehitur sua rura faselis.* ποικίλας νῆας D
dicunt Græci: quem morem etiam nunc retinemus.

TV NISI VENTIS DEBES LVDIBRIVM] id est, tu nisi vis tuarum fortunarum, libertatis, vitæ naufragium facere, noli amplius tentare belli fortunam. Virgil. lib. 6. Æneid. *Ne turbata volent rapidis ludibria ventis.* Genus autem hoc loquendi, *debes ludibrium ventis*, pro eo, quod est, ludibrio ventis futura es, planè Græcum est. sic enim loquuntur illi, ὀφλισκάνειν γέλωτα, id est, debere risum, quod Latini dicunt, ludibrio esse. & ὀφλισκάνειν δίκην, condemnari. Plato in apolog. Socr. Νῦν δὴ ἐγὼ μὲν ἄπειμι ἀφ' ὑμῶν θανάτου δίκην ὄφλων. οὗτοι δὲ ὑπὸ τῆς ἀληθείας ὠφληκότες μοχθηρίαν καὶ ἀδικίαν. Idem in Sympos. ἵνα μὴ γέλωτα ὄφλω. Eurip. in Medea. Καί τοι τί πάσχω, βούλομαι γέλωτ' ὀφλεῖν. Ἐχθροὺς μεθεῖσα τοὺς ἐμοὺς ἀζημίους. Idem Iphig. in Tauris: μωρίαν τ' ὀφλισκάνει. Demosth. philippica 1. ἐξ ὧν αἰσχύνην, καὶ ἀνανδρίαν, καὶ πάντα τὰ αἴσχιστα ὠφληκότες ἂν ἦμεν δημοσίᾳ. ijsdem ferè verbis vtitur Olynth. secunda. Et Plutarch. in Bruto. ὠφλίσκανον οὖν τὰς δίκας ἐρήμας. Dionys. Halicarn. lib. 3. ῥωμαϊ. ἀρχαιολ. πολλὴν ὀφείλοντες αἰσχύνην ἀπῆλθον.

NVPER SOLLICITVM] Tu respublica, E
quæ cùm te tribunus militum Bruto duce defendebam, mihi tædio fuisti: nunc autem me absentem desiderio afficis, ac maceras, curáque recuperandæ libertatis torques, vita scopulos, & angustias belli ciuilis: vel quod magis probant alij, tu Brute, qui mihi te duce rempublicam defendenti magno tædio fuisti: nunc autem &c. vt supra. Turnebus autem sic hunc locum explicat, Me nuper istius reip. tædebat, & pigebat, & iniquo animo victores istos ferebam: nunc autem postquam periculũ iteratur, ac renouatur: quod erat mihi tædio, nunc desiderio esse incipit: vt magnopere metuam, ne status reip. mutetur facto naufragio.

INTERFVSA NITENTEIS VITES] Vites æquora effusa inter Cycladas: vites freta & maris angustias naufragijs infestas, vnde te explicare non facile possis. Cyclades, insulæ sunt in mare Ægæo, quas Virgilius sparsas appellat lib. 3. Æneid. *sparsásque per æquor Cycladas, & crebris legimus freta cóncita terris.* ad quem F
locum notat Seruius, sparsas dici, quia nullo certo ordine constant: Cycladas autem appellari non à rotunditate, sed quòd longo ordinẽ, longóque flexu eas circumire necesse sit, vel propter promontoria, vel quia natura fert, vt concitatiora sint maria terris vicina. Dionys. περιηγ. Οὐ γάρ τις κείνῳ ἐναλίγκια κύματ' ὀφέλλει: id est, nullum mare fluctus attollit mari Ægæo simileis, aut æqualeis. Epigramm. Græc. lib. 4. πᾶσα θάλασσα, θάλασσα. τί Κυκλάδας, &c. *interfusa nitenteis* positum pro fusa inter nitenteis, vt dicemus ad Oden VII. lib. 2. Videtur autem Horatius magnam huius Odæ partẽ ex illis Alcaicis expressisse (vt indicauit Erricus Stephanus.) quę extant apud Heraclidem Ponticum, τὸ μὲν γὰρ ἔνθεν κῦμα, κυλίνδεται, τὸ δ' ἔνθεν: ἄμμες δ' ἂν τὸ μέσσον ναῒ φορήμεθα σὺν μελαίνᾳ *** Χειμῶνι μοχθεῦντες μεγάλῳ. καλὰν Πὰρ μὲν γὰρ

A ἄντλος ἱστοπέδαν ἔχει. Λαῖφος δὲ πᾶν ἄδηλον ἤδη, Καὶ λακίδες μεγάλαι κατ' αὐτὸ, χαλᾶσι δ' ἄγκυραι. * id eſt, Alius enim fluctus, alius illinc voluitur: nos autem in medio iactamur cum atra naue, Tempeſtate conflictati magna. Nam aqua marina ipſam mali partem infimam poſſidet: Vela autem iam tota lacerata, & abſumpta ſunt, multaque in eo penicula-menta trita & lacera ſunt: anchoræ autem laxãtur.

NEREI VATICINIVM de ruina Troiæ. Ode 15.

PASTOR cum traheret per freta nauibus
Idæis Helenam perfidus hoſpitam:
Ingrato celereis obruit otio
Ventos, vt caneret fera
Nereus fata. MALA DVCIS AVI domum,
B *Quam multo repetet Græcia milite,*
Coniurata tuas rumpere nuptias,
Et regnum Priami vetus.
Eheu, quantus equis, quantus adeſt viris
Sudor? quãta moues funera Dardanæ
Gẽti? iam galeam Pallas, & AEgida,
Currúſque, & rabiem parat.
Nequicquam Veneris præſidio ferox,
Pectes cæſariem: gratâque fæminis
Imbelli cithara carmina diuides:
Nequicquam thalamo graueis
Haſtas, & calami ſpicula Cnoſſij
Vitabis, ſtrepitúmq; & celerem ſequi
Aiacem tamen, heu ſerus adulteros
C *Crineis puluere collines.*
Non Laërtiaden, exitium tuæ
Gentis, non Pylium Neſtora reſpicis?
Vrgent impauidi te Salaminius
Teucer, te Sthenelus ſciens
Pugnæ, ſiue opus eſt imperitare equis,
Non auriga piger. Merionen quoque
Noſces. ecce furit te reperiri atrox
Tydides melior patre:
Quem tu, ceruus vti vallis in altera
Viſum parte lupũ graminis immemor,
Sublimi fugies mollis anhelitu,
Non hoc pollicitus tuæ.
Iracunda diem proferet Ilio, D
Matroníſq; Phrygum claſsis Achillei.
Poſt certas hiemes vret Achaïcus
Ignis Iliacas domos.

PASTOR] Paris. fuerat enim in monte Ida expoſitus propter Hecubæ ſomnium, & à paſtore quodam educatus.

HELENAM] ſic habent cod. Iann. Tornеſ. & vnus Vatic. non vt vulg. *Helenen.*

HOSPITAM] Paridem duce Venere Lacedæmonem profectũ eſſe, & à Menelao hoſpitio perhonorifico acceptum, eius vxori Helenæ incontinentius, quàm hoſpitem decebat, oculos adiecisse, eámque raptam in vrbem Phœniciæ Sidonẽ primùm, deinde Troiam aduexiſſe, cùm alij complures tradunt, tùm Hom. interpres ſcribit Iliad. λ. Apud Homerum autem ſic loquitur Paris eo, quem dixi, Iliad. libro. οὐ γάρ πώποτέ μ' ὧδε ἔρως φρένας ἀμφεκάλυψεν, Οὐδ' ὅτε σε πρότερον Λακεδαίμονος ἐξ ἐρατεινῆς Ἔπλεον ἁρπάξας ἐν ποντοπόροισι νέεσσι. quorum verſuum hæc ferè ſententia eſt: Numquam enim antea mihi amor ita mentem occupauit, ne tum quidem cùm te primùm è Lacedæmone raptam nauibus Troiam aduexi. E

INGRATO] non grato, moleſto. cùm ventorum naturæ nihil ſit accommodatius, atque optatius, quàm flare, ſeu ſpirare, vt pote qui ſint ſpiritus, otium illis eſſe moleſtiſſimum probabile eſt. *Ventos autem obruit otio*, id eſt, compreſſit, ne ſpirarent.

NEREVS] Nereus Ponti filius, à mendacio alienus, & verax, vt vult Heſiod. in Theog. Νηρέα δ' ἀψευδέα, καὶ ἀληθέα γείνατο Πόντος. Idem Thetidis pater: & deus marinus. propter has cauſas hîc Nereus, nempe quia & deus marinus eſt, & minime mendax, fata Troiana canit. Nam quamuis etiam alij dij & futura præſciant, & vera loquantur, tamen magis erat conſentaneum & conſonum, deum marinum nauiganti Paridi vaticinari, quàm quemuis alium.

MALA AVI] ἀπαισίῳ ὄρνιθι. malis auſpiciis. vt Od. III. lib. 3. *Troiæ renaſcens alite lugubri Fortuna triſti clade iterabitur.* & Od. x. epod. *Mala ſoluta nauis exit alite.* contrà Od. VI. lib. 4. *potiore ductos Alite muros.* & Od. XVI. epod. *ſecunda Ratem occupare quid moramur alite?* ſic Catull. in nuptias Iuliæ: *bona cum bona Nubit alite virgo.* & Tibull. *Fulſerit his niueis Delius alitibus.* & Sophoc. in Oedip. Tyran. Ὄρνιθι αἰσίῳ. contrà ἀπαίσιοι ὄρνιθες F

FERA FATA] tranſlatio eſt à feris animantibus.

CONIVRARA TVAS RVMPERE] Euſtathius in illum locum Homeri ἰλ. β. Πῇ δὴ συνθεσίαι τε, καὶ ὅρκια βήσεται ἡμῖν, hæc tradit ex Steſichoro. Cùm Græcorum fortiſſimus, & præſtantiſſimus quiſq; Helenam ſibi vxorem expeteret tùm propter generis ſplendorem, tùm propter eximiam formam: pater Tyndareus, ſeu Tyndarus veritus ne vno delecto, & ceteris antepoſito, alios ſibi inimicos atque infenſos redderet: eos omneis ad iuſiuran-

A iusiurandum adegit, ei, cui filiam suam in matrimonium collocaret, ceteros opitulaturos, siqua in illum propter Helenam à quoquam inferretur iniuria. Quo iureiurando ab omnibus dato, & accepto, Helenam Menelao despondit: ita non multo pòst tempore rapta Helena, principes Græcorum in societatem belli venerunt iurisiurandi religione obstricti. Pausanias Laconic. tradit, post iusiurandum illud vltrò, citróque datũ & acceptum, Tyndarum, equum, quem eo ipso tempore mactauerat, in eundem locum defodisse. errant autem qui hoc, *coniurata*, ad sacramentum militiæ referunt.

RVMPERE NVPTIAS] dirimere, dissoluere. Idem verbum etiam pertinet ad versum, qui sequitur. *Et regnum Priami vetus.* valebit autem ibi, euertere, diruere.

EHEV, QVANTVS EQVIS] sic Homer. ἰλιάδ. β. Ἱδρώσει μέν τευ τελαμὼν ἀμφὶ στήθεσφι ἀσπίδος ἀμφιβρότης, περὶ δ' ἔγχεϊ χεῖρα καμεῖται· Ἱδρώσει δέ τευ ἵππος ἐΰξοον ἅρμα τιταίνων. in vtroque enim loco est. ὑποτύπωσις prœliorum, & cladis futuræ.

QVANTA MOVES FVNERA] quantam
B cladem, quantas strages Troianis excitare paras?

IAM GALEAM PALLAS] Pausanias Elia. I. in ornamentis, & donis Olympiacis numerat Palladis statuam galea, & Ægide armatam. his verbis, Ἀθηνᾶ (inquit) ἔστηκε κράνος ἐπικειμένη καὶ αἰγίδα ἐνδεδυκυῖα. Hom. sic de Pallade ἰλιάδ. ε. Ἀμφὶ δ' ὤμοισιν βάλετ' αἰγίδα θυσσανόεσσαν Δεινήν ἣν περὶ μὲν πάντη φόβος ἐστεφάνωται· Ἐν δ' ἔρις ἐν δ' ἀλκή, ἐν δὲ κρυόεσσα ἰωκή. id est, Humeris autem Ægida fimbriatam humeris imposuit, horribilem aspectu, & vndique terrore coronatam: In ea erat contentio, in ea vires, in ea persecutio, seu clamor bellicus. & ἰλιάδ. β. μετὰ δὲ γλαυκῶπις Ἀθήνη Αἰγίδ' ἔχουσ' ἐρίτιμον, ἀγήραον, ἀθανάτην τε. id est, postea autem Pallas vultu horribili Ægida tenens valde honoratam, senij expertem, & immortalem. Non temerè autem Horatius in describenda prœlij imagine Palladem appellat. Ei enim Deæ, vt & Marti, rei militaris, & belli gerendi partes datæ sunt. Itaq; Iupiter apud Homerũ ἰλιάδ. ε. Venerem ab omni studio, & munere rerum bellicarum remouens,
C eas res Marti & Palladi curæ fore dicit. Οὔ τοι τέκνον ἐμὸν δέδοται πολεμήϊα ἔργα. Ἀλλὰ σύ γ' ἱμερόεντα μετέρχεο ἔργα γάμοιο· Ταῦτα δ' Ἄρηϊ θοῷ, καὶ Ἀθήνῃ πάντα μελήσει. Non tibi filia mea res bellicæ datæ sunt. At tu tracta & persequere res nuptialeis, optabileis & amoris plenas. Hæc autem omnia marti celeri, & Mineruæ curæ erunt. Pindarus item Pallada κόραν ἐγχείβρομον vocat εἰδ. ζ. ὀλυμπ id est, hasta frementem, seu, si dicere licet, hastifremam.

NEQVICQVAM VENERIS] hoc ex Hom. ἰλιάδ. γ. Οὐκ ἄν τοι χραίσμῃ κίθαρις, τά τε δῶρ' Ἀφροδίτης, Ἥ τε κόμη, τό τε εἶδος, ὅτ' ἐν κονίῃσι μιγείης. id est, non tibi profuerit, aut præsidio fuerit cithara, & Veneris munera, coma, forma, cùm in terram deiectus fueris. & eodem libro Venus Paridem cum Menelao singulari certamine decertantem, iamiamque pæne victum, è campo subducit, ac liberat, & in thalamo odorato collocat. τὸν δ' ἐξήρπαξ' Ἀφροδίτη Ῥεῖα μάλ', ὥστε θεός, ἐκάλυψε δ' ἄρ' ἠέρι πολλῇ. Κὰδ δ' εἷσ' ἐν θαλάμῳ εὐώδει, κηώεντι. aduerbium autem D
nequicquam vel cum nomine *ferox* coniungi potest hoc modo: nequicquam præsidio Veneris ferox, id est, fretus, confisus, pectes Cæsariem, vel (quod minus probo) cum verbo pectes: alterum *nequicquam* autem, quod sequitur, cum verbo, *vitabis*, cohærere omnino debet. non admodum huic dissimile est illud Virgil. Æn. XII. de Ænéa. *Longè illi Dea mater erit, quæ nube fugacem Fæminea tegat.* Iam ferox, idem ferè valet, quòd animosus, elatus, superbus: non, vt vulgus putat, crudelis, aut inhumanus. idque exempla ex bonis auctoribus linguæ Latinæ declarabunt. Atque ab Horatio ordiamur. Od. XXXII. huius lib. de Alcæo: *Qui ferox bello, tamen inter arma, &c.* Od. XXXV. eiusd. *Vrbésq; gentésq; & Latium ferox.* & Od. XXXVII. eiusd. *Deliberata morte ferocior.* cuius loci explicationem suo loco legito. & Od. V. lib. 2. *currit enim ferox Ætas.* Od. II. lib. 3. *& Parthos feroceis Vexet eques metuendus hasta.* & III. *Roma ferox.* Od. II. lib. 4. *quandoque trahet feroceis Per sacrum cliuum merita decorus Fronde Sicambros.* & Od. IIII. eiusd. *nec imbellem feroces Progenerant aquilæ columbam.* & IX. eiusd. E
non ferox Hector, vel acer Deiphobus graueis Excepit ictus pro pudicis Coniugibus, puerísque primus. & de Arte poet. *Sit Medéa ferox, inuictáque.* M. Tull. Philipp. II. *Appellatus es de pecunia, quam pro domo, pro hortis, pro sectione debebas. Primò respondisti planè ferociter, &, ne omnia videar contra te dicere, propemodum æqua, & iusta dicebas.* Idem Philipp. XII. *sunt autem fortes illi quidem: sed propter memoriam rerum, quas gesserunt, pro populi Rom. libertate, & salute reip. nimis feroces, & ad suam vim omnia nostra consilia reuocantes.* Idem ad Attic. lib. 10. epist. *indulsit illi quidem suus pater semper: sed non facit indulgentia mendacem, aut auarum, aut non amantem suorum: ferocem fortasse, & arrogantem, & infestum facit.* Idem epist. ad M. Marcell. lib. 4. *sed miserius nihil, quam ipsa victoria: quæ etiam si ad meliores venit, tamen eos ipsos ferociores, impotentiorésque reddit.* Virgil. Æn. I. *Bellum ingens geret Italia, populósque feroceis Contundet.* Idem lib. 4. *Stat sonipes, ac frena ferox spumantia mandit.* Catull. de nupt. Thet. & Pel. *Morte ferox Theseus,* id est, morte Minotauri elatus. T. Li- F
uius lib. 24. *legatísque Syracusanorum de cæde stationis Rom. querentibus, ferociter responsum est.* Idem lib. I. *pastor accola eius loci nomine Cacus, ferox viribus, &c.* ibidem. *In eum hæc gloriantem cum globo ferocissimorum iuuenum Romulus impetum facit.* apud eundem: *ferox responsum, & ferociter respondere* crebrò leguntur.

Sallust. de bello Iugurth. *Sed Hiempsal, qui minimus ex illis erat, natura ferox, & iam antea ignobilitatem Iugurthæ despiciens, &c.* Idem ibid. *vt ille, qui nunc sceleribus suis ferox, atq; præclarus est, &c.*

IMBELLI CITH. CARM. DIVIDES] non, distribues fæminis, vt nonnulli explicant: sed grata fæminis carmina distinctè, aptè, accommodatè, dispositè lyra canes: carmina aliis atque aliis neruis carptis ac percussis modulaberis. vt Prop. *Hac ederas legit in thyrsos, hac carmina neruis Aptat.*

IMBELLI

A IMBELLI CITHARA] minime ad bellum apta: otiosis, & pacem colentibus conuenienti. Itaque qui ad Achillem iratum missi sunt Aiax & Achilles, vt eum plâcent, & molliant, reperiunt eum cithara canentem. Hom. ἰλ. ι. τὸν δ᾽ εὗρον φρένα τερπόμενον φόρμιγγι λιγείῃ, &c. Horat. epist. 7. lib. 1. *Sed vacuum Tibur placet, aut imbelle Tarentum.*

CNOSSII] Cretensis. Cnossa vrbs Cretæ, de qua Hom. ὀδυσσ. τ. Cretensem calamum autem posuit propter Idomeneum Cretensium ducem.

STREPITVMQVE] pugnantium: vt Tit. Liuius lib. 44. annalium. *& ab XII. millibus propè clamorem, & strepitum pugnantium audiret.*

CELEREM SEQVI] genus loquendi à Græcis sumtum, Horatio vsitatum, vt aliàs pluribus verbis ostendemus.

SERVS] serò, vt Od. XVI. epod. *Nec vespertinus circumgemit vrsus ouile.* & epist. ad Aug. *Serus enim Græcis admonuit acumina chartis.*

CRINEIS PVLVERE COLLINES.] occumbes, cades, mortuus traheris. sic ferè Od. VI. lib. 4. *posuitque collum in puluere Teucro.* de quo genere dicemus ad Oden VII. lib. 2. quamquam
B qui puluere obliti sunt, ac sordidi, non semper victi, aut cæsi intelliguntur. Sunt enim nonnulli *Non indecoro puluere sordidi.* vt Od. I. lib. 2. & Od. VI. lib. 1. *puluere Troico Nigrum Merionen.* nisi forte intelligas mortuos quidem esse illos, sed eam mortem esse laudabilem, & gloriosam. Pindarus sanè perspicuè hoc genere loquendi vtitur ad significandum animum in ipsa acie fortem & inuictum, corpúsque ad omnia belli pericula, & vulnera excipienda promptum, ac paratũ. sic enim Tiresias apud eum multo antè prædicit, crineis Herculis in illa Deorum & Gigantum pugna luto & puluere inquinatum iri. καὶ γὰρ ὅταν θεοὶ ἐν πεδίῳ Φλέγρας γιγάντεσσι μάχαν ἀντιάζωσι, βελέων ὑπὸ ῥιπαῖσι κείνου φαίδιμαν γαίᾳ πεφύρσεσθαι κόμαν. Sed non mihi videtur tacendum, in cod. Tornes. ita legi: *tamen, heu, serus adulteros Cultus puluere collines.* quam scripturam tametsi nusquam alibi repererim, damnare tamen non ausim. Verùm de ea iudicet lector emunctæ naris.

EXITIVM T. G.] Quidam libri veteres ha-
C bent *exitium tuæ Genti.* sic autem locutus est apud M. Tull. lib. 1. de diuinatione nescio quis poëta vetus, fortasse Pacuuius. hunc si tolleret, Eum esse exitium Troiæ, pestem Pergamo.

VRGENT] insequuntur.

TE SALAMINIVS TEVCER, TE STHENELVS] discrepant hîc libri manu scripti & à vulgatis, & inter se. Nam cum vulgati omnes, quos quidem viderim, sic habeant, *Teucérque, & Sthenelus*, ego copulationem *que* in nullo manu scripto reperi. habent autem scripti alij hoc modo, *Teucer te Sthenelus sciens*: in his duo Vatic. Iann. Faër. Russard. Nicotiani. alij, *Teucer, & Sthenelus*: in his Vatican. vnus, & Tornes. neque est quòd quemquam moueat syllaba posterior in nomine *Teucer*, breuis. sic enim sæpe alibi. vt, *Perrupit Acherunta, &c.* & Od. I. & *Cæca timet aliunde fata.* & Od. XIII. lib. 2. & vltimo versu huius Od. *Ignis Iliacas domos.* ego hanc scripturam, vt simpliciorem, & veriorem olim secutus eram. Nunc D alteram malo. vulgatam autem planè non probo.

SCIENS PVGNÆ] hoc epitheto sæpe vtitur Homerus, vt ἰλ. ε. Ἔνθ᾽ Ἕκτωρ δύο φῶτε κατέκτανεν, εὖ εἰδότε χάρμης. & eod. lib. Κρήτων, Ὀρσίλοχός τε, μάχης εὖ εἰδότε πάσης. & δ. πολέμων εὖ εἰδώς. & ibidem: Ὅν τις ὀϊστεύσας ἔβαλεν τόξων εὖ εἰδώς. sic infra Od. IX. lib. 3. *Dulceis docta modos, & cithara sciens.*

SIVE OPVS EST IMPERITARE] omissum alterum, siue. esset autem integra loquendi ratio hoc modo: & Sthenelus, siue pugnandum sit, pugnandi scientia instructus, & bonus παραβάτης, idem, aurigæ socius ad pugnandum expeditus: siue equi moderandi, promtissimus auriga. erat autem Sthenelus Diomedis comes. Homerus ἰλιάδ. δ. & ε.

MERIONEN QVOQVE] Meriones Idomenei comes. Homer. ἰλιάδ. θ. καὶ ὀπάων Ἰδομενῆος Μηριόνης, ἀτάλαντος Ἐνυαλίῳ ἀνδρειφόντῃ. & ἰλιάδ. γ.

ECCE FVRIT TE REPERIRE ATROX] Vel furit te reperire atrox: id est, furenter persequitur, vt te reperiat: vel atrox te reperire, id est, atrox in te reperiendo. nam vtrumque loquendi genus & à Græcis ductum, & Horatianum est. E Prætereà illud *furit*, videtur Horatius ex Homero expressisse ἰλιάδ. ζ. ἀλλ᾽ ὅδε λίην Μαίνεται, οὐδέ τίς οἱ δύναται μένος ἰσοφαρίζειν. id est, At hic valde furit, neque ei quisquam par esse potest.

TYDIDES MELIOR PARTE] cùm Agamemnon ἰλιάδ. δ. Græciæ principes ad fortiter pugnandum cohortans, & alios, vt ignauos, obiurgans: alios laudans, vt strenuos, & acreis & forteis, Diomedem ignauiæ argueret, dicens, patrem eius quidem Tydeum, fortissimum & pugnacissimum fuisse: sed ex eo filium natum esse, oratione & lingua promptiorem, in pugna verò tardiorem, ac deteriorem: Diomedes pudore deterritus, regísque maiestatem reueritus, nihil respondet: Sthenelus autem, eius comes & familiaris, pro se, & pro illo refert, se & Diomedem patribus esse meliores. Verba Hom. sunt hæc. Τοῖος ἔην Τυδεὺς Αἰτώλιος, ἀλλὰ τὸν υἱὸν Γείνατο εἷο χέρεια μάχῃ, ἀγορῇ δέ τ᾽ ἀμείνω, &c. responsum autem Stheneli: ἡμεῖς τοι πατέρων μέγ᾽ ἀμείνονες εὐχόμεθ᾽ εἶναι. Idem Homerus ὀδυσσ. β. ait paucos admodum filios pa- F tribus virtute pares esse, plureis deteriores, raros meliores. sic Hom. Παῦροι γάρ τοι παῖδες ὁμοῖοι πατρὶ πέλονται· Οἱ πλέονες κακίους, παῦροι δέ τε πατρὸς ἀμείνους.

MELIOR] fortior, valentior, ἀμείνων, κρείσσων, κάρρων, vt Od. VI. lib. 3. *ille Missilibus melior sagittis.* & epist. X. lib. 1. *Ceruus equum pugna melior communibus herbis Pellebat.* sic Virgil. lib. 3. Georg. *Deterior qui visus, eum ne prodigus obsit, Dede neci: melior vacua sine regnet in aula.* sic & Græci, vt declarant superiora exempla ex Hom. & hoc ex Eurip. in Phœn. Ἐπὶ δὲ κρεῖσσον τὸ κακὸν ὄντι τ᾽ ἀγαθοῦ. Non me pigebit occasione oblata Plutarchi locum in Pyrrho corruptum in omnibus exemplaribus etiam manuscriptis, emendare, & explicare. Verba Plutarchi sunt hæc: εἷς δὲ τῶν παρόντων ὄνομα μανδρικίδας εἶπε τῇ φωνῇ λακωνίζων, αἰ μὲν ἐσσὶ τύγε θεὸς, οὐδὲν μὴ πάθωμεν· οὐ γὰρ ἀδικεῦμεν· αἰ δ᾽ ἄνθρωπος, ἔσται καὶ τευχαρτῶν ἄλλος. Legendum ἔσσεται καὶ σεῦ κάρρων ἄλλος. id est,

A id est, quidam ex iis, qui aderant, Mandricida nomine, dixit Laconico sermone: si tu quidem Deus es, non metuimus, ne quid abs te incommodi nobis accidat: non enim te iniuria afficimus: sin homo es, exsistet etiam aliquis alius te melior. quam quidem emendationem cùm ego olim Amiotto viro doctiss. qui nuper Plutarchi vitas in sermonem Gallicum vertit, exposuissem, ita probauit, vt eam secutus sit.

QVEM TV, CERVVS VTI] quem tu non aliter fugies, quàm lupum ceruus. εἰκών. Aristoteles ceruum in timidis animantibus numerat. Tùm Homerus timidos homines, & fugaceis, cum ceruis comparare solet. ἰλ. χ. Ὣς οἱ μὲν κατ' ἄστυ πεφυζότες ἠΰτε νεβροὶ, &c. & Achilles Agamemnonem in iurgio dicit cerui cor habere. notus est versus ille Οἰνοβαρὲς, κυνὸς ὄμματ' ἔχων, κραδίην δ' ἐλάφοιο. infrà Od. 4. lib. 4. *Cerui luporum præda rapacium Sectamur vltro, quos opimus Fallere, & effugere est triumphus.*

SVBLIMI FVGIES MOLLIS ANHELITV] sublimem anhelitum accipio, eum, qui multo extrinsecus hausto aëre, & ita dilatatis, & B diductis pulmonibus exspiratur, & qui ex alto, imóque pectore ducitur: quod accidere solet in magno corporis labore, & longo cursu, vel grauiore aliqua animi cura. Virg. Georg. 3. *Tum verò ardentes oculi, atque attractus ab alto Spiritus.*

NON HOC POLLICITVS TVÆ.] Helenæ. multa enim de te magnificè prædicaras. quod quidem ei exprobrat Helena ἰλιάδ. γ. his verbis, ἦ μὲν δὴ πρίν γ' εὔχεο, &c. vel dic pollicitus κατὰ τὸ σιωπώμενον. tuæ dixit, vt Od. XXV. *Me tuo longas pereunte nocteis. &c.*

IRACVNDA DIEM PROFERET] diuturna illa & pænè implacabilis Achillis ira bellum Troianum producet, Troiæq; expugnationem, & euersionem morabitur, ac retardabit. Home. principio Iliad. Μῆνιν ἄειδε θεὰ πηληϊάδεω Ἀχιλῆος.

POST CERTAS HIEMES.] post annos nouem: anno decimo. quod item Chalcas auguratus fuerat ex passerum numero.

C

PALINODIA.
Ode 16.

Veniam petit à puella, quam iambis læserat.

O Matre pulchra filia pulchrior,
Quem criminosis cumq; voles, modum
Pones iambis, siue flamma,
Siue mari libet Adriano.
Non Dindymene, non adytis quatit
Mentem sacerdotum incola Pythius.
Non Liber æquè: non acuta
Sic geminant Corybantes æra
Tristes vt iræ: quas neque Noricus D
Deterret ensis, nec mare naufragum,
Nec sæuus ignis, nec tremendo
Iupiter ipse ruens tumultu.
Fertur Prometheus addere principi
Limo coactus particulam vndique
Desectam, & insani leonis
Vim stomacho apposuisse nostro.
Iræ Thyesten exitio graui
Strauere: & altis vrbibus vltimæ
Stetere causæ, cur perirent
Funditus, imprimerétque muris
Hostile aratrum exercitus insolens.
Compesce mentem: me quoq; pectoris
Tentauit in dulci iuuenta
Feruor, & in celereis iambos
Misit furentem. nunc ego mitibus E
Mutare quæro tristia, dum mihi
Fias recantatis amica
Opprobriis, animúmque reddas.

QVEM CRIMIMOSIS CVMQVE] quemcumque. sic epist. 1. ad Mæcenat. *Quo me cumq; rapit tempestas, &c.* & sup. Od. IX. *Quem fors dierum cumque dabit.*

PONES IAMBIS] sic loquitur Od. XV. lib. 3. *Vxor pauperis Ibici Tandem nequitiæ pone modum tuæ.* sic enim legitur in nonnullis membranis manuscriptis, vbi libri vulg. habent. *fige modum.*

IAMBIS] quos in te scripsi, & edidi.

NON DINDYMENE] Cúm studeat Horatius puellam offensam versibus maledicis, sibi placare: primùm permittit ei, vt versus de medio tollat, siue exurere velit, siue in mare deijcere: Deinde quia vult videri iratus scripsisse, ostendit quanta F sit iræ vis, quippe quæ vehementius commoueat hominum animos, quàm Cybele, Apollo, Liber mentem sacerdotum: inter fratres implacabileis inimicitias concitet, vrbeis funditus euertat. Postremò fatetur se ira impulsum versus olim iambicos scripsisse, cum iuuenis esset: sed nunc ætatis maturitate mitigatum esse.

DINDYMENE] Cybele, Rhea. Dindymene autem à Dindymis, monte Phrygiæ: vt Berecynthia à Berecyntho, Pessinuntia à Pessinunte. Bonam Deam Romani appellabant, cuius sacra oculis viri ne imprudentis quidem aspici fas erat. vide Catulli Galliambum.

ADYTIS] remotis & occultis templi, vt interpretatur Cæs. lib. 3. de bello ciuili, his verbis. *Pergamíque in occultis ac remotis templi, quò præter sacerdotes adire fas non est, quæ Græci ἄδυτα appellant, tympana sonuerunt.* Sic autem restitui hunc

locum

A locum apud Cæsarem, vbi libri vulgati habent *ac remotis templis* ἄδυτον (inquit Hesych.) σπήλαιον, ἢ τὸ ἀπόκρυφον μέρος τοῦ ἱεροῦ. Id est, adytum, est spelunca, aut intima, & abstrusa pars templi.

MENTEM SACERDOTVM] sic Virgil. Æn. VI. mentem Sybillæ ab Apolline concitatam describit. *Non comtæ mansere comæ, sed pectus anhelum, Et rabie fera corda tument, &c.* M. Tull. hanc concitationem mentis à quadam vi & potestate terræ effici solitam esse putat. sic enim scribit de diuinat. lib. I. *Potest autem vis illa terræ, quæ mentem Pythiæ diuino afflatu concitabat, euanuisse vetustate.*

INCOLA PYTHIVS] interpres Pindari, Pythia scribit à loco esse appellata: loco autem nomen fuisse Pythô. Iam Pythô tradit interpres Homeri fuisse vrbem Phocidis. Hom. ὀδυσσ. θ. Πυθοῖ ἐν ἠγαθέῃ ὅθ' ὑπέρβη λάϊνον οὐδὸν Χρησόμενος. Idem ἰλ. ι. Οὐδ' ὅσα λάϊνος οὐδὸς ἀφήτορος ἐντὸς ἐέργει Φοίβου Ἀπόλλωνος Πυθοῖ ἐνὶ πετρηέσσῃ: id est, neque quàm multa saxeum limen, seu solum Phœbi oracula reddentis continet in vrbe Pythone lapidosa. Incola igitur Pythius intelligitur Apollo, quod Pythô, vel Pythôna incolit vrbem sibi sacram. B Est autem dicta vel ἀπὸ τοῦ πυνθάνεσθαι, quod est sciscitari, quærere: vel ab eo, quòd oraculi custos draco ab Apolline sagittis confixus ibidem computruerit, quod Græci dicūt πύθεσθαι. lege quæ scripsimus ad illum locum, *qui Pythia cantat*, in epistola de arte poët. ad Pisones.

NON LIBER ÆQVE] Iram Bacchi senserunt Pentheus & Lycurgus: sentiunt eius sacerdotes mænades: experti sunt denique & Centauri. Virg. Georg. 2. *Bacchus & ad culpam causas dedit, ille furenteis Centauros letho domuit, Rhœcúmque, Pholúmque, Et magno Hylæum Lapythis cratere minātem.*

CORYBANTES] Corybantes, Rheæ sacerdotes ἀπὸ τοῦ κρύβειν dicti, propterea, quòd cùm Rhea partum, partúsque dolores Saturnum filios suos deuorare solitum celare vellet, eos ad eam rem administros, & adiutores adhibebat: illi autem tympanorum pulsu, cymbalorum sonitu, cornuum, & tibiarum cantu partim Saturnum terrebant, partim Iouis vagientis, & Rheæ parturientis vocem auertebant. quod declarat & Callim. C hymno in Iouem. Οὖλα δὲ κουρῆτές γε περὶ πρύλιν ὠρχήσαντο Τεύχεα πεπλήγοντες, ἵνα κρόνος οὔασιν ἠχὴν Ἀσπίδος εἰσαΐοι, καὶ μή σεο κουρίζοντος. Et Lucret. lib. 2. *Hic armata manus (Curetas nomine Graij Quos memorant Phrygios) inter se fortè catenas Ludunt, in numerúmque exsultant sanguine pleti, Terrificas capitum quatientes numine cristas, Dictæos referunt Curetas: qui Iouis illum Vagitum in Creta quondam occultasse feruntur, Cùm pueri circum puerum pernice chorea Armati in numerum starent: pernice chorea Armati in numerum pulsarent æribus æra, Ne Saturnus eum malis mandaret adeptus, Æternúmque daret matri sub pectore vulnus.* Lege & Strab. lib. 10. vbi multa de Curetibus, quos eosdem esse, atque Corybantas, ait. Idem Strabo eodem libro principium cuiusdam dithyrambi Pindarici profert, in quo Pindarus ritus sacrorum Bacchi apud Græcos, & cęremonias sacrorum matris Deorum, quę fiunt apud Phryges, communione quadam omnium rerum & similitudine inter se coniungere D videtur: quod item facit Horat. Od. XVIII. huius lib. *sæua tene cum Berecynthio Cornu tympana*, sic Virgil. Æn. 3. *Hinc mater cultrix Cybeli, Corybantiáque æra.* à Corybantibus manauit apud Græcos verbum κορυβαντιᾶν, quod valet Corybantum more insanire ac furere, diuino quodam spiritu afflari. Plato in Symposio: Ἐγὼ γ' οὖν ὦ ἄνδρες εἰ μὴ ἔμελλον κομιδῇ δόξειν μεθύειν, εἶπον ὀμόσας ἂν ὑμῖν οἷα δὴ πέπονθα αὐτὸς ὑπὸ τῶν τούτου λόγων, καὶ πάσχω ἔτι καὶ νῦν. ὅταν γὰρ ἀκούω, πολύ μοι μᾶλλον, ἢ τῶν Κορυβαντιώντων, ἥ, τε καρδία πηδᾷ, καὶ δάκρυα ἐκχεῖται ὑπὸ τῶν λόγων τῶν τούτου. id est, Ego igitur, viri, nisi vererer ne valde ebrius viderer, dixissem vobis iuratus quomodo ab istius verbis affectus sim, atque etiam nunc afficiar. Cùm enim audio, mihi multo magis, quàm Corybantum in morem insanientibus, & diuino quodam furore concitatis & cor salit, & lacrymæ excutiuntur vi verborum. & in Iône: καὶ οἱ μελοποιοὶ οἱ ἀγαθοὶ ὡσαύτως. ὥσπερ οἱ Κορυβαντιῶντες, οὐκ ἔμφρονες ὄντες ὀρχοῦνται. id est, & boni poëtæ, qui mele faciunt, similiter, vt diuino furore afflati, cùm sana mente non sint, saltant. & ibid. οὐ γὰρ τέχνῃ, οὐδ' ἐπιστήμῃ περὶ ὁμήρου λέγεις, ἃ λέγεις, ἀλλὰ θείᾳ μοίρᾳ, καὶ κατακωχῇ. E ὥσπερ οἱ κορυβαντιῶντες ἐκείνου μόνου αἰσθάνονται τοῦ μέλους ὀξέως ὃ ἂν ᾖ τοῦ θεοῦ, ἐξ ὅτου ἂν κατέχωνται. id est, non enim arte, neque scientia de Homero loqueris, sed diuino quodam numine atque afflatu, quemadmodum qui diuino quodam furore sunt concitati, illud solum melos statim intelligunt, atque arripiunt, quod sit eius dei, cuius spiritu afflati sint.

QVAS NEQVE NORICVS DETERRET ENSIS] significat, eum, qui iratus est, neque enseis, neque vllum denique periculum, aut cruciatum extimescere. Itaque rectè Ennius iram principium insaniæ esse dixit: & Pindarus ὀλυμπ. εἰδ. ζ. αἱ δὲ φρενῶν ταραχαὶ παρέπλαξαν καὶ σοφόν. id est, mentis perturbationes, etiam sapientem à recta via deduxerunt. Et Eurip. in Med. Θυμὸς δὲ κρείσσων τῶν ἐμῶν βουλευμάτων. Ὅσπερ μεγίστων αἴτιος βροτοῖς κακῶν. id est, ira autem meis consiliis potentior est: Quæ quidem hominibus magnorum malorum causas afferre solet. Noricus ensis à Noricis appellatus. sic Od XVII. epod. *Modò ense pectus Norico recludere.* F

FERTVR PROMETHEVS] Hæc de particulis vndique decerptis, & delectis, hominique illi primo adiunctis, aptissimè & elegantissimè ab Horat. sunt excogitata. nullus enim alius horum auctor extat, quod sciam: nisi quis hæc ad fabulam illam Platonicam referat, quæ est in Protagora: vbi scribit, cùm Epimetheus in fingendis animantibus rationis expertibus omneis naturæ facultates consumsisset, & ita cùm genus humanum fingendum esset, nihil, vnde instrueretur, atque ornaretur, superaret: Prometheum coactum esse sapientiam artificialem à Minerua, ignem à Vulcano suffurari: Mercurium posteà Iouis mandatu iustitiam & pudorem hominibus impertisse vt ciuilem inter se societatem colere possent. huic igitur fabulæ hæc addit de suo Horatius. Ac fuit Prometheus Iapeti & Clymenæ filius, vt scribit Hesiodus in Theogon. vide sup. Od. III. faciunt autem

A autem Prometheum poëtæ prouidum, sagacem, ac sapientem, idque à Theophrasto scriptum esse refert interpres Apollon. lib. 2. argonaut. itaque & nomen ἀπὸ τοῦ προμηθεῖν, vel ἀπὸ τοῦ προμηθεῖσθαι consecutus est: contrà Epimetheum eius fratrem, imprudentem, atque insipientem, & malo demum accepto, atque ex rerum euentu, quid expediret, quid non, intelligentem.

PRINCIPI] primo sic Od. vlt lib. 3. *Princeps AEolium carmen ad Italos Deduxisse modos.* & Od. XVII. eiusd. *Qui Formiarum mœnia dicitur Princeps, &c.* sic Cæsar lib. 1. de bello Gall. *cuius legationis Numeius, & Verodoctius principem locum obtinebant.* idem ibid. *ea pars princeps pœnas persoluit.* M. Tull. Accus. lib. 2. *Primùm quod omnium nationum princeps Sicilia se ad amicitiam & fidem populi Rom. applicuit: prima omnium, id quod ornamentum imperij est, prouincia est appellata.* & lib. 2. epist. ad Attic. *ego princeps in adiutoribus, ego secundus.*

LIMO] πηλῷ. quomodo nati sint primi homines ex eorum sententia, quos hîc sequitur Horatius, lege Diodorum Siculum lib. 1. & Lucret. lib. 5. & Hesiod. interpretes non longè à princi-

B pio. huc pertinet illud Varronis, Eumenid. *Empedocles natos homines ex terra ait, vti blitum.*

INSANI LEONIS] iracundi, rabidi. tralatio est à ratione præditis. Lucretius lib. 3. de leonibus: *Sed calidi plus est illis, quibus acria corda, Iracundáque mens facilè efferuescit in ira: Quo genere in primis vis est violenta leonum, Pectora qui fremitu rumpunt plerumque gementes, Nec capere irarum fluctus in pectore possunt.*

STOMACHO] hinc stomachum facere, & stomachari dicunt Latini, pro eo, quod est, iram commouere, & irasci.

IRÆ THYESTEN] quamuis hæc sint omnibus nota ex tragicis poëtis: tamen M. Tullium ad hunc locum explicandum adhibeamus. sic igitur ille Tuscul. 4. *Ira verò quamdiu perturbat animum, dubitationem insaniæ non habet: cuius impulsu existit etiam inter fratres tale iurgium. Quis te homo Superauit vnquam gentium impudentia? Quis autem malitia te? nosti quæ sequuntur. alternis enim versibus intorquentur inter fratres grauissimæ contu-*

C *meliæ, vt facile appareat, Atrei filios esse, eius, qui meditatur pœnam in fratrem nouam, Maior mihi moles, maius miscendum malum, Qui illius acerbum cor contundam, & comprimam. Quæ igitur hæ erunt moles? Audi Thyesten ipsum. impius Hortatur frater, vt meos malis miser Mandem natos: eorum apponit viscera. Quid est enim quò non progrediatur ira? eodem, quo furor, &c.* vbi vulgò mendosè legitur *manderem.* eadem ferè reperiuntur in tertio libro de orat. ad Q. fratrem.

VLTIMÆ STETERE CAVSÆ] vltimæ causæ sunt, quibus nullæ aliæ sunt propinquiores. verbum stetêre autem significat eas esse certas, fixas, & pæne necessarias: vel vltimas causas eadem ratione dixit, qua supplicium vltimum, seu extremum dicimus, vt vltimas intelligamus causas, quę exitum habeant, quæ non sint inanes. sic Liuius lib. 7. *ea vltima fuit causa, cùm multæ antè querimoniæ vltro citróque iactatæ essent, cur per fetiales rebus repetitis bellum Tiburti populo indiceretur.* D

IMPRIMERETQVE MVRIS] Caius iurisconsultus in pandectis iuris ciuilis tit. de vsufructu, ait Karthagini euersę aratrum impressum esse: ex eóque probare, & colligere solent iurisconsulti tum demum vrbem aliquam esse desiisse, atque interiisse, cúm in ea aratrum circumductum sit. Ad hanc rem pertinet locus ille M. Tullij Philipp. 1. *vt vexillum tolleres, vt aratrum circumduceres: cuius quidem vomere portam Capuæ pæne perstrinxisti, vt florentis Coloniæ territorium minueretur.*

INSOLENS.] victoria elatus. vt Od. 16. epod. *ossa Quirini (Nefas videre) dissipat insolens.* M. Tull. pro Marcell. *victoria natura est insolens & superba.*

COMPESCE MENTEM] Comprime animum. vt epist. ad Loll. lib. 1. *animum rege, qui nisi paret, Imperat: hunc frenis, hunc tu compesce catena.* Od. 14. lib. 2. *Tityónque tristi Compescit vnda.*

ME QVOQVE PECTORIS] vtitur excusatione ętatis, & perturbationis animi, quòd in eam olim scripserit iambos.

NVNC EGO MITIBVS MVTARE] studeo tristem atque acerbam naturam meam lenire ac mitigare: studeo tristia relinquere, mitia autem persequi, atque amplecti. hæc enim verbi *mutare* vis est interdum: vt Od. 19. huius libri. *Socraticam & domum Mutare loricis Iberis Pollicitus meliora tendis.* & epist. ad Mæcen. 2. lib. 1. *nec Otia diuitiis Arabum liberrima muto.* sic Sallust. *Nemo nisi victor pace bellum mutauit.* & Propert lib. 3. *Durus qui potuit lucro mutare puellam.* sic & verbũ ἀλλάττειν apud Grœcos nonnunquam. Eurip. in Hec. λιποῦσ' Ἀσίαν Εὐρώπης θεράπαιναν, ἀλλάξασ' ἀίδα θαλάμους. contrà Od. 34. huius lib. *valet ima summis Mutare.* & Od. 1. epod. *Pecús ve Calabris ante sidus feruidum Lucana mutet pascuis.* sic Od. 12. lib. 2. *Num tu, quæ tenuit diues Achæmenes, Permutare velis crine Lycymniæ?* & Od 1. lib. 3. *Cur valle permutem Sabina Diuitias operosiores?* & Od. 9. epod. *Punico Lugubre mutauit sagum.* & Ode prox. *Velox amœnum sæpe Lucretilem Mutat Lycæo Faunus.* sciendum est autem, veteres mutandi verbo vsos esse pro eo, quod est, emere aut vendere. vt Saty. 4. lib. 1. *Hic mutat merces surgente à sole ad eum, quo Vespertina tepet regio.* cui simile F est illud Virgil. Pollione: *nec nautica pinus Mutabit merces: omnis feret omnia tellus.* & Georg. 3. *quamuis Milesia magno Vellera mutentur Tyrios incocta rubores.* & Horat. Serm. lib. 2. Saty. 7. *an hic peccat, sub noctem qui puer vuam Furtiua mutat strigili:* id est, emit. sed illud, quod est in principio 1. lib. Georg. *vestro si munere tellus Chaoniam pingui glandem mutauit arista:* simile est huic loco Horatiano. Catullus quoque *mutari*, videtur dixisse pro *emi*, in Asinium: *crede Pollioni Fratri, qui tua furta vel talento Mutari velit.* Neque verò fit hoc temerè, veteres enim venditione & emtione non vtebantur, sed permutatione: in qua res pro re, non pretium dabatur. qua de re lege Aristotelis lib. 5. de moribus, & pandectas iuris ciuilis tit. de rerum permutatione. M. Tullius quoque (vt redeam ad id, quod initio dicebam) commutandi verbum in vtramque partem vsurpauit: vt pro Sextio,

f

A Sextio, *vt cum patriæ caritate constantiæ gloriam commutaret*: id est, vt patriæ caritati constantiæ gloriam anteponeret: & in Cluentiana, *Qui fidem suam ad perniciem innocentis pecunia commutarunt*: id est, qui fidem suam pecunia vendiderunt. quod Græci dicunt ἀντικατηλλάξαντο, vel κατηλλάξαντο. Ex his, quid sit apud M. Tullium *permutare pecuniam, & pecuniæ permutatio*, intelligere licet. qua de re tamen dicemus alio loco.

DVM MIHI FIAS RECANTATIS AMICA] id est, vsque eò dum & ego stilo verso, iisque maledictis, quæ in te conieci, oblitteratis, ac tuis laudibus scriptis, tecum in gratiam redeam, & tu placata me tua à me alienatione exanimatum, recrees, & in spem erigas meliorem.

ANIMVMQVE REDDAS.] sic loquitur Terent. And. *reddidisti animum*.

AD TYNDARIDEM. Ode 17.

Inuitat eam in Lucretilem.

B *VELOX amœnum sæpe Lucretilem*
Mutat Lycæo Faunus: & igneam
Defendit æstatem capellis
Vsque meis, pluuiósque ventos.
Impune tutum per nemus arbutos
Quærunt latenteis, & thyma deuiæ
Olentis vxores mariti:
Nec virideis metuunt colubras,
Nec Martialeis hædilia lupos,
Vtcumque dulci Tyndari fistula
Valles, & Vsticæ cubantis
Læuia personuere saxa.
Dij me tuentur: Diis pietas mea,
Et Musa cordi est. hinc tibi copia
Manabit ad plenum benigno
C *Ruris honorum opulenta cornu.*
Hîc in reducta valle, caniculæ
Vitabis æstus: & fide Teïa
Dices laboranteis in vno
Penelopen, vitreámque Circen.
Hîc innocentis pocula Lesbij
Duces sub vmbra: nec Semeleïus
Cum Marte confundet Thyoneus
Prælia: nec metues proteruum
Suspecta Cyrum, ne malè dispari
Incontinenteis iniiciat manus,
Et scindat hærentem coronam
Crinibus, immeritámque vestem.

VELOX AMOENVM] id est, Faunus sæpe ex monte Lycæo in Lucretilem (qui mons est in Sabinis) demigrat. vide quæ annotauimus de verbo mutandi, ad Oden superiorem. Sed non est omittendum, Priscianum lib. 18. hunc locum ita explicare, Lucretilem mutat Lycæo, id est, Lycæum mutat Lucretili. de Fauno autem, vide quæ suprà ad Oden 4. annotaui. D

DEFENDIT ÆSTATEM] id est, propulsat æstatem à capellis. sic Virg. Melibœo: *Solstitium pecori defendite*. Plautus Rudente: *vt illas serues vim defendas, dum ego herum adduco meum*. M. Tull. in Catone maiore: *& nimios solis defendit ardores*. Idem pro Roscio Amer. *iniuriam nouo scelere conflatam putant oportere defendi*. Idem offic. 3. *etenim si is, qui non defendit iniuriam, neque propulsat à suis cùm potest, iniustè facit, &c.* Cæsar lib. 1. de bello Gall. *& quòd non bellum intulerit, sed defenderit*. & Horat. Saty. 3. lib. 1. *& toga, quæ defendere frigus, Quamuis crassa, queat*.

PLVVIÓSQVE VENTOS] ventos, qui pluuiam pariunt. epist. de arte poët. *aut pluuius describitur arcus*.

IMPVNE TVTVM, &c.] quidam libri veteres habent, *Impune totum per nemus, &c.* E

DEVIÆ] quæ sæpe à recta via, seu regione deerrant. paullo aliter dixit *deuium scortum* Od. xi. lib. 2.

OLENTIS VXORES] hirci vxores, videlicet capellæ. ἄκυρον, vt Saty. 3. lib. 2. *Bellua cognatos eliserit*. & Virg. Melib. *Vir gregis ipse caper*. & Georg. 3. *Quem legêre ducē, & pecori dixêre maritum*.

COLVBRAS] sic habent cod. 2. Vatic. & Faër. neque verò refert vtrùm legamus, *colubros an colubras*. vtrumq; enim vsu receptum est. Nonius.

NEC MARTIALEIS HÆDILIA LVPOS] nec hædorum septa, id est, greges metuunt lupos. hædilia autem pes est Ionicus pro choriambo. qui pedes tempore sunt inter se pares. sic Hom. ὀδυσσ. δ. Ἕως ἐγὼ περὶ κεῖνα πολὺν βίοτον συναγείρων ἠλώμην. & Cat. ad Cinnam: *Consule Pompeio primum duo Cinna sedebant Mœchilia: facto consule nunc iterum, &c.* vbi anapæstus pro spondæo positus est. ductum est autem mœchile à mœcho, vt hædile ab hædo. Et puto, οὐδὲ πάρεργον, duobus mœchilibus significari à Catullo domum Luculli, cuius vxorē Clodiam, Clodij sororem, Clodius ipse adulterasse dictus est, vt scribit Plut. in Cæsare, & domū Lepidi, quem dolore periisse, vxoris adulterio ex quadam epist. cognito, Pompeio primùm consule, scribit Plutarchus in Pompeio. sed Auratus & apud Catullum, non *mœchilia*, sed *mœchidia* legēdum putat: & hîc *hædulei*. hæduleos autem idem vult valere quod hædulos. ego *hædulia*, malim legi, vt per hædulias intelligamus hædilia. Et verò liquidò confirmare possum, in libris veteribus ferè omnibus scriptum esse *hædilia*. F

VTCVMQVE] id est, quandocumque seu vbicumque. Nam, *vt*, quidem apud bonos scriptores valet interdum, vbi, qua parte, quo tempore, cum, simulatque. Catull. ad Fur. & Aurel. *Littus vt longè resonante Eoa Tunditur vnda*. Idem ad Coloniam: *Verum totius vt lacus, putidæq; paludis, Liuidissi-*

A *Liuidissima, maximeq; est profunda vorago.* id est, vbi. & ad Licinum: *Vt conuenerat esse.* id est, simul vt, vel vbi. & Virgil. Æneid. 5. *cæsis vt fortè iuuencis Fusus humum, virideisque super madefecerat herbas:* id est, vbi seu quo loco. sic Terent. *mater consequitur: iam vt limen exirem, ad genua accidit.* id est, cùm limen exirem. Horat. Od. 3. epod. *Vt Argonautas præter omneis candidum Medea mirata est ducem, Perunxit hoc Iasonem.* & Saty. 9. *vt illi Nil respondebam, miserè cupis (inquit) abire.* M. Tull. offic. 3. *at ille, vt ingressus est, confestim gladium destrinxit.* addatur igitur particula, cumq; tantundem valebit, aut etiam amplius. sic Od. 35. huius libri: *vtcumq; mutata potenteis Veste domos inimica linquis.* & Od. 4. libri quarti: *Vtcumque defecere mores, Dedecorant bene nata culpæ.* & Ode 17. libri. 2. *ibimus, ibimus, Vtcumque præcedes, supremum Carpere iter comites parati.* & Ode 17. epod. *Vtcumque fortis exsilis puerpera.* & Ode 3. lib. 3. *Vtcumque mecum vos eritis, libens Insanientem nauita Bosporum Tentabo.* sic Terẽt. in Heautont. *sed nostrum est intelligere vtcumque, atque vbicumque opus sit, obsequi,* id est, quandocunque, & quo- B cumque loco: & Plaut. in Epidico. *Vtcumque in alto ventus est, Epidice, ex imo velum vertitur.*

DVLCI FISTVLA] fistula Panos scilicet, aut Fauni. Pan enim fistulæ inuentor. Virgil. Alexi. *Pan primus calamos cera coniungere plureis Instituit: Pan curat oueis, ouiúmque magistros.* Idem Pharmaceut. *semper pastorum ille audit amores, Panáque, qui primus calamos non passus inerteis.* Pan deus pastorum est: atque iccirco monteis, siluas, valleis, & solitudines colit. Idem Virgil. ibidem. *Mecum etiam in siluis imitabere Pana canendo.* Idẽ. Georg. 2. *Fortunatus & ille, deos qui nouit agresteis, Panáque siluanúmque senem, Nympháſque sorores.* & Lucret. lib. 4. *Sex etiam aut septem loca vidi reddere voces, Vnam cum iaceres: ita colles collibus ipsis Verba repulsantes iterabant dicta referre. Hæc loca capripedes satyros, Nympháſque tenere Finitimi fingunt, & Faunos esse loquuntur: Quorum noctiuago strepitu, ludóque iocanti Affirmant volgò taciturna silentia rũpi: Chordarúmq; sonos fieri, dulceísque querelas, Tibia quas fundit digitis pulsata canentum:* C *Et genus agricolûm latè sentiscere cum Pan Pinea semiferi capitis velamia quassans, Vnco sæpe labro calamos percurrit hianteis, Fistula siluestrem ne cesset fundere musam.*

VSTICÆ CVBANTIS] montis in Sabinis: *cubantis*, leuiter decliuis, vt cubantis hominis speciem præ se ferre videatur.

LÆVIA] læuia saxa, assiduo aquarum cursu attrita, & expolita. Virg. Georg. 2. *Nec tiliæ leues.* & ibid. *Tum leueis calamos, &c.* vide sup. quæ annotauimus ad Oden 2.

PERSONVERE] propriè, & vsitatè, id est, sonitum acceptum reddidere. vel sonitu completæ fuerunt. sic Saty. 6. lib. 2. *simul domus alta Molossis Personuit canibus.* & M. Tull. ad Lept. lib. 6. *& si abest maturitas ætatis, iam tamen personare aureis eius huiusmodi vocibus non est inutile.* & pro Rosc. Amerino. *animi & aurium causa tot homines habet, vt quotidiano cantu vocum, & neruorum tota* D *vicinitas personet.* alia huius verbi vis est, epist. 1. li. 1. *Est mihi purgatam crebrò qui personet aurem.* sic Virg. Æn. 6. *Cerberus hæc ingens latratu regna trifauci Personat.* & ibid. *Sed tum forte caua dum personat æquora concha.*

HINC] ex meo fundo.

AD PLENVM] ita loquitur Virg. Georg. 2. *Huc ager ille malus, dulcésque à fontibus vndæ Ad plenum calcentur.*

BENIGNO CORNV.] pleno & largo cornu, vt in carmine sæculari ad Deos: *apparétque beata pleno Copia cornu.* & epist. ad Iccium: *aurea fruges Italiæ pleno defudit copia cornu.* ordo est, hinc, id est, ex agro meo opulenta ruris honorum copia tibi manabit ad plenum, benigno cornu. ruris honores appellat ea omnia, quæ ruri nascuntur. *benignus* autem valet idem, quòd largus, liberalis, munificus: propriè, qui bonis & dignis largitur, interdum etiam qui indignis, tùm apud M. Tull. tùm apud hunc poëtam, & ceteros bonos latinitatis auctores: ex quo benignitas, quæ idem valet, quòd beneficientia & liberalitas. M. Tull. frumentaria. *qui benignitate adducti per beneficium & gratiam ciuitatibus concesserunt, vt nummos pro frumento darent.* E & offic. 1. *videndum est, ne obsit benignitas & ijs ipsis, quibus benignè videbitur fieri, & ceteris.* Idem pro Deiotaro, *Deiotarus dicere est solitus benignè sibi à populo Rom. esse factum, &c.* iterũ, frumentaria. *vt ambitiosi homines & benigni, cum pluris senatus æstimasset, quàm quanti esset annona, ex senatus æstimatione, non ex annonæ ratione, soluisses.* ibid. *benignè ac liberaliter.* orat. contra Rullum ad popul. *Gracchorum benignitas.* de orat. lib. 2. *rarò datur, vt possis liberalitatem ac benignitatem ab ambitu, atque largitione seiungere.* Terẽt. in Hecyra. *nihil tibi apud me defieri patiar, quin, quod opus sit, benignè præbeatur.* Plaut. Menæchm. *Tanta ad narrandum argumentum est benignitas.* T. Liuius lib. 9. *prædæ erat largitor: & benignitatem per se gratam comitate adiuuabat.* Horat. Od. 29. lib. 3. de fortuna. *Nunc mihi, nũc alij benigna.* & Od. 18. lib. 2. *At fides, & ingeni Benigna vena est.* & Od. 1. epod. *Satis superque me benignitas tua Ditauit.* & Saty. 2. lib. 1. *Quippe benignus erat: contrà hic ne prodigus esse Dicatur, metuens, inopi dare nolit amico, Frigus* F *quo, durámque famem depellere possit.* ibid. *at hic si, Qua res, quà ratio suaderet, quáque modestè Munifico esse licet, vellet bonus atque benignus Esse, daret quantum satis esset.* & Saty. 3. lib. 2. *vini somnique benignus.* & Od. 2. lib. 4. *dabimúsque Diuis Tura benignis.* & Od. 17. epod. *Egens benignè Tantalus semper dapis.* & epist. ad Scæuam lib. 1. *Si prodesse tuis, paulóque benignius ipsum Te tractare voles.* & epist. ad Mæcenat. secunda lib. 1. *benignè, Respondet.* Festus vult esse compositum ex bono & gignendo. notissimum est prouerbium Ἀμαλθείας κέρας. id est, capræ Amaltheæ cornu: quo significatur omnium rerum vbertas & copia.

HÎC IN REDVCTA VALLE] vallem reductam appellat (opinor) quæ sinus quosdam flexuosos, & recessus habeat: in quibus quis à ventis, & iniuria cæli tutus esse queat. sic Virg. Georg. 4. *inq; sinus scindit sese vnda reductos.* eadéq; repetita

A sunt Æneid. 1. & Æneid. 6. *Intereà videt Æneas in valle reducta Seclusum nemus.* & Horat. Od. 2. epod. *Aut in reducta valle mugientium Prospectat erranteis greges.*

CANICVLÆ VITABIS ÆSTVS] Caniculę nimios ardores vitabis. sed de Canicula dicemus nonnulla ad Od. 13. lib. 3. ibi, *Te flagrantis atrox hora Caniculæ Nescit tangere.*

ET FIDE TEÏA] Lyra Anacreontis Teïj, id est, modis & cantibus, qui Anacreontis versibus sint pares, & similes. *Anacreontis* (vt scribit M. Tull. Tus. quæst. lib. 4.) *tota poësis est amatoria.* de eodem sic Pausanias Atticis. Anacreontis Teïj, qui maiore ex parte res amatorias scripsit, statua in arce Atheniensium prima post Sapphonē locata est, eo habitu, & statu corporis, cuiusmodi credibile est esse hominis ebrij canentis. sed de Anacreonte plura dicemus ad Od. 14. lib. epod.

DICES LABORANTEIS IN VNO PENELOPEN] canes Penelopen, & Circen vtramque vnius Vlyssis amore ardentem. Vlyssem autem ex Penelope Telemachum, ex Circe Telegonum patricidam suscepisse traditum est.

B VITREAM] vel splendidam instar vitri, & ita formosam: vel pellucidam, quales ab Epicuro Deos inductos esse scribit M. Tull. de diuinat. 2. his verbis: *Deos enim ipsos iocandi causa induxit Epicurus pellucidos, & perflabileis, &c.* quos alibi μονογάμμυς appellat: vel marinam, quod magis probo. aqua enim, corpus est διαφανὲς vt vitrum. Atque iccirco aqua, vitrea dicitur: & color aquæ, vitreus, quasi pellucidus ac cæruleus. Itaq; Nymphæ marinæ apud Virg. 4. Georg. vellera carpũt vitreo colore fucata. sic Virg. *eam circum Milesia vellera Nymphæ Carpebant hyali saturo fucata colore.* & Horat. pontum, vitreum appellat. lib. 4. Od. 2. *vitreo daturus Nomina ponto.* Iam cæruleus, seu glaucus color diis & deabus marinis, & fluuiis tribuitur. idem Od. 13. epod. de Thetyde: *nec mater domum Cærula te reuehet.* Virg. lib. 8. Æneid. de Tiberi. *eum tenuis glauco velabat amictu, Carbasus & crineis vmbrosa tegebat arundo.* Idem 12. *& quæ cæruleo sunt numina ponto.* Idem quinto de Neptuno: *Cæruleo per summa leuis volat æquora* C *curru.* Idem 8. extr. de Nilo: *& tota veste vocantem Cæruleum in gremium.* alia ratione dixit famam, vitream Saty. 3. lib. 3. *quem cepit vitrea fama.* per *vitream* enim, fragilem significari voluit, vt famã popularem. Apud Varronem vitreum, pellucidum significat. *Quorumdam vitreæ togæ ostentant tunicæ clauos.* Nonius in nomine *vitreum.*

HÎC INNOCENTIS POCVLA] vinum Lesbium innocens appellat, id est, innoxium, quòd, qui eo vtatur, nihil intemperanter, nihil iracundè, nihil furiosè agat: vel refer ad moderatum, ac temperatum eius vsum. quod idem tamen de ceteris vinis dici potest.

DVCES] bibes, hauries. sic Plautus Amphit. *eam ego, vt matre fuerat natum, vini eduxi meri:* id est, ebibi. sic Horat. Od. 12. lib. 4. *Sed pressum Calibus ducere Liberum Si gestis.* & Od. 3. lib. 3. *lucidas Inire sedes, ducere nectaris Succos.* non dissimile est illud Od. 1. lib. 4. *Illic plurima naribus Duces thura.* & verbum compositum obducere. D Cicer. Tuscul. 1. de Theramene: *qui cum coniectus in carcerem triginta iussu tyrannorum venenum, vt sitiens, obduxisset reliquum sic è poculo eiecit, vt id resonaret.* & ita quidam intelligendum putant locum illum. 1. epist. lib. 1. ad Attic. *qui sic inopes & ab amicis, & ab existimatione sunt, vt mihi videatur non esse, ἀδύνατον Curiũ abducere.* i. vt non videatur esse ἀδύνατον æquo animo ferre etiã Curium competitorem. sic P. Victorius Florentinus explicat. tralatio ducta est à medicamentis liquidis, quæ ægri exsorbere solent, vt conualescant. vnde nata sunt illa genera loquendi, exsorbere & deuorare molestiam.

NEC SEMELEÏVS CVM MARTE] tum confundit Bacchus cum Marte prœlia, cùm à vino & poculis, ad ferrum & arma venitur: vel cùm vino simul, & ferro certatur, quale fuit Lapitharum, & Centaurorum conuiuium. Profert hunc locum Seruius ad illum Virg. Georg. 2. *Ille furenteis Centauros, &c.*

THYONEVS] sic dictus est Bacchus ἀπὸ τῆς θυώνης τῆς Σεμέλης. Nam Semelen Pindarus Thyonem appellat Πυθ. εἴδ. γ. ἀτὰρ λευκωλένῳ γε ζεὺς πατὴρ ἤλυθεν ἐς λέχος ἱμερτὸν Θυώνᾳ. E Verùm Thyonen rursus dici volunt ἀπὸ τοῦ θύειν, quia Bacchus in choris concitatus feratur, & furat. Interp. Apollon. argon. 1. τὴν Σεμέλην θυώνην καλοῦσιν, ἐπειδὴ Αἰσχύλος ἔγκυον αὐτὴν παρεισήγαγεν οὖσαν, καὶ ἐνθεαζομένην. id est Semelen, Thyonen nominant, quoniam Æschylus prægnantem, seu grauidam eam induxit, & diuino numine afflatam.

SVSPECTA] tu suspecta Cyro, videlicet suspicanti alium abs te amari.

NE MALÉ DISPARI] ne tibi tuo malo, dispari, vel misere & valde dispari viribus, id est, inferiori, imbecilliori, &c. Alij sic: non respondenti in amore. vel coniunge, *male*, cum verbo *inijciat*, vt paullò pòst dicemus.

INIICIAT MANVS] inijcere manus non est inferre. hoc enim semper cum vi intelligitur: illud autem etiam sine vi esse, & intelligi potest. vt M. Tull. pro Q. Roscio Com. *hic mihi veritas manum iniecit, & paulisper consistere, & commorari coëgit.* Et dominus apud Iurisconsultos, rei suæ manus F inijcere dicitur, cum eam apud alium possessorem repertam, apprehendit, & vendicat. ex quo manus iniectio apud eosdem. Paterculus lib. posteriore. *secutus deinde est consulatus C. Cæsaris, qui scribenti manum inijcit, & quamlibet festinantem in se morari cogit.* hoc loco autem nomen, *incontinenteis*, adiectum, videtur augere vim verbi. Quin mihi magis placet, quod Passeratius nuper mihi dixit in sermone, videri *male* coniunctim esse intelligendum cum verbo *inijciat*: vt malè inijciat intelligamus, immaniter, & sceleratè inijciat. quã sententiam adiuuant hi Tibulli versus. *Non ego te pulsare velim: sed venerit iste Si furor, optarim non habuisse manus.* Idem. *Ah, lapis est, ferrumq;, suam quicumque puellam Verberat: è cælo deripit ille deos.* sic alibi malum pro scelerato & impio vsurpatur. Hor. Od. 12. lib. 4. *quòd malè barbaras Regum est vlta libidines.*

CORO-

A CORONAM] corollam è floribus. solebant enim vti coronis in conuiuiis antiqui. qua de re & supra diximus, & dicemus plura ad Od. 11. lib. 4. verumtamen etiam ex Lucretio, hoc intelligere licet lib. 3. *Hoc etiā faciunt, vbi discubuere, tenentq; Pocula sæpe homines, & inumbrant ora coronis.* quod item declarat versus ille, quem citat Athen. lib. 3. ex Archestrato, Ἀεὶ δὲ στεφάνοισι κάρα περὶ δαῖτα πυκάζου.

IMMERITAMQVE VESTEM] quæ nihil commeruit, quamobrem ab amante Cyro irato scindatur. Satyra. 3. lib. 2. *Culpantur frustra calami, immeritúsque laborat Iratis natus paries diis atq; poëtis.* Virgil. moreto. *Immeritóque furens dicit conuicia fumo.* Terent. Adelph. *Discidit vestem: resarcietur.*

AD QVINCTILIVM. VARVM.
Ode 18.

Vini potu moderato hilarari animum: immoderato, rixas excitari.

B *NVLLAM, Vare, sacra vite prius seueris arborem*
Circa mite solum Tiburis, & mœnia Catili.
Siccis omnia nam dura Deus proposuit: neque
Mordaces aliter diffugiūt sollicitudines.
Quis post vina grauem militiam, aut pauperiem crepat?
Quis non te potius Bacche pater, téque decens Venus?
At, ne quis modici trāsiliat munera Liberi
Centaurêa monet cum Lapithis rixa super mero
C *Debellata: monet Sithoniis nō leuis Eui⁹:*
Cum fas, atq; nefas exiguo fine libidinum
Discernunt auidi. non ego te candide Bassareu
Inuitum quatiam: nec variis obsita frondibus
Sub diuum rapiam. sæua tene cum Berecinthio
Cornu tympana: quæ subsequitur cæcus amor sui,
Et tollens vacuum plus nimio gloria verticem,
Arcaniq; fides prodiga, perlucidior vitro.

D NVLLAM VARE SACRA] hic versus ex Alcæo expressus est. μηδὲν ἄλλο φυτεύσῃς πρότερον δένδρεον ἀμπέλω.

MITE SOLVM] mite, quia vuæ in eo natæ mites sunt, seu quia miteis vuas effert. Virg. Georgic. 1. *Heu male dum miteis defendet Pampinus vuas.* ab eodem mitis vindemia dicta, lib. 2. extr. *Mitis in apricis coquitur vindemia saxis.*

CATILI] Virgilius geminat literam l. *Tum gemini fratres Tiburtia limina linquunt, Fratris Tiburni dictam cognomine gentem, Catillúsque, acérque Coras.* sic Horat. inf. Od. 22. lib. 3. in nomine Apullicum geminat l.

SICCIS] sobriis, vino nequaquam madidis. vt Od. 5. lib. 4. *dicimus integro Sicci manè die.* & epist. ad Mæcenat. 3. lib. 1. *forum, puteálque Libonis Mandabo siccis, adimam cantare seueris* &c. M. Tull. contra Rullum in Senatu, *Vtrùm esse vobis consilia siccorum, an vinolentorum somnia videntur?* & Academ. quæst. lib. 4. *dormientium & vinolentorum, & furiosorum visa imbecilliora esse dicebas, quàm vigilantium, siccorum, sanorum.* & Plaut. in Persa. *Iamdiu factum est, cùm bibimus: nimis sicci sumus.*

E MORDACES] sic curas edaceis appellat Ode 11. lib. 2. *Dissipat Euius Curas edaceis.* Græci γυιοβόρους, & θυμοδακεῖς μελεδῶνας nominant, quasi membra rodenteis, & animum mordenteis: & θυμαλγεῖς, & θυμοβόρους.

GRAVEM MILIT. AVT PAVPER. CREPAT?] id est, quis potus militiæ, aut paupertatis incōmoda queritur? quis de militia & paupertate loquitur, vt oneribus grauibus, & non ferendis? duobus codicibus calamo scriptis reclamantibus, qui habent, *increpat, crepat* excudendum curaui, vnum Vaticanum secutus, in quo scriptum est, increpat, alia manu, vt facile appareat initio, *crepat,* scriptum fuisse. Præterea Nonius Marcellus docet, *crepare* hoc loco valere, queri, & dolere, citátque & hunc versum Horatij, & alterum Lucret. lib. 2. *Et crepat antiquum genus, vt pietate repletum Perfacile angustis toleraret finibus æuum.* sed simpliciter dici potest, crepare, per translationem quandam sermonis, esse assiduè aliqua de re loqui, sempérque eam in ore habere. quemadmodum F in epist. ad Mæcen. 2. lib. 1. *Sulcos & vineta crepat mera.* & in epist. ad Pisones de arte. *Aut immunda crepent, ignominiosáque verba.* & Saty. 3. lib. 2. *Si quid Stertinius veri crepat.* & ita versus, qui deinceps sequitur, *Quis non te potius, &c.* facillime poterit explicari, hoc modo, Quis post vina militiam, aut paupertatem habet in ore? quis non potius Bacchum, & Venerem crebris vsurpat vocibus, ac sermonibus? Tale est illud Theognidis: Εἰ πίομαι, πενίης θυμοφθόρου οὐ μελεδαίνω, Οὐδ' ἀνδρῶν ἐχθρῶν, οἵ με λέγουσι κακῶς, id est. si bibero, paupertatem animorum pestem non curo: neque inimicos & maleuolos homines, qui mihi maledicunt.

AT, NE QVIS MODICI] At, ne quis supra modum bibat, monet Centaurorum, & Lapitharum pugna in poculis orta, & commissa, &c. sic Theognis, Ὃς δ' ἂν ὑπερβάλλῃ πόσιος μέτρον, οὐκ ἔτι κεῖνος Τῆς αὐτοῦ γλώσσης καρτερὸς, οὐδὲ νόου. quorum

A verſuum hęc ferè ſententia eſt, Qui autem bibendi modum ſuperarit, neque ille iam linquæ ſuæ, neque mentis compos eſt. idem, Ἄφρονος ἀνδρὸς ὁμῶς, καὶ σώφρονος οἶνος ὅταν δὴ Πίνεθ' ὑπὲρ τὸ μέτρον, κοῦφον ἔθηκε νόον. id eſt, Cùm vinum ſupra modum hauſtum fuerit, ſtulti perȩquè & intelligentis mentem leuem ac mobilem reddidit. citantur & hi verſus ab Athen. lib. 2. Πάσας δ' ἐκ κραδίας ἀνίας ἀνδρῶν ἀλαπάζει Πινόμενος κατὰ μέτρον, ὑπὲρ μέτρον δὲ χερείων. id eſt, Vinum modicè potum omneis ex animo moleſtias abigit, ac diſſipat: ſin immodicè hauriatur, malum eſt. huc pertinent & verſus Anacreont. qui citantur item ab Athen. lib. 14. Οὐ φίλος, ὃς κρατῆρι παρὰ πλέῳ οἰνοποτάζων Νείκεα, καὶ πόλεμον δακρυόεντα λέγει· Ἀλλ' ὅστις μουσέων τε, καὶ ἀγλαὰ δῶρ' Ἀφροδίτης Συμμίσγων ἐρατῆς μνήσκεται εὐφροσύνης. i. non eſt mihi gratus qui ex pleno cratere vinum immoderate hauriens contentiones & bellum lacrymoſum narrat: ſed qui muſarum & Veneris munera temperans, & commiſcens, nihil præter lætitiam, & hilaritatem in ore habet.

Centavrea monet cvm Lapithis] Pirithous Ixionis, & Diæ filius, epulum nuptiale
B Centauris, vt ſibi neceſſitudine coniunctis, præbuit. Cùm fugiſſet autem eum Marti ſacrificare, Deum illum irritauit, ſibíque infenſum, atq; inimicum reddidit. Ita Centauri plus nimio poti ſibi ipſi tēperare non potuerūt, quin ingenio ſuo indulgentes Lapitharum vxoribus vim inferre conarētur. Lapithæ autē hāc tam atrocem iniuriā & cōtumeliā iniquo animo ferētes, atq; vlciſci volētes, magnas Cētaurorū ſtrages ediderunt. Antinous apud Home. ἰλιάδ. φ. malus auctor quidem ille, ſed tamen hac parte verus, deterrere Vlyſſem volens, ne arcum illum difficillimum ad inflectēdum, intendere conaretur: hanc Lapitharum & Centaurorum hiſtoriam profert, dicens, Vlyſſem immodico vini potu impulſum, & mente captum, vt illos, rem ſuis viribus imparem ſuſcipere, ac tentare. Οἶνός σε τρώει μελιηδὴς, ὅς τε καὶ ἄλλον Βλάπτει, ὅς ἄν μιν χανδὸν ἕλῃ, μηδ' αἴσιμα πίνῃ. Οἶνος καὶ Κένταυρον ἀγακλυτὸν Εὐρυτίωνα Ἄασεν ἐν μεγάρῳ μεγαθύμου Πειριθόοιο Εἰς Λαπίθας ἐλθόνθ', ὁ δ' ἐπεὶ φρένας ἄασεν οἴνῳ, &c. M. Tullius oratione in Piſonem, conſulum perpota-
C tionem cum Lapitharum & Centaurorū conuiuio comparat. ſic ille. *Quod quidem iſtius in illis reip. luctibus ſympoſium, quaſi aliquod Lapitharum aut Centaurorum conuiuium ferebatur.* Centaurū Pindarus ex Ixione & nube Iunonis ſimilitudinem gerente natum facit: eóq; loco hanc Centaurorum & Lapitharum pugnam multis verbis perſequitur interpres: quam in templo Theſei depictam fuiſſe ſcribit Plutarchus in Theſeo. lege & de eadem Heſiodi Aſpidem.

Rixa svper mero Debellata.] rixa in conuiuio armis & ferro dijudicata. Verbo *debellandi* crebrò vtitur T. Liuius, ſed imperſonaliter, vt loquuntur Grammatici: & interdum abſolutè.

Monet Sithoniis non levis Evivs] monet & Bacchus, qui à Thracibus ſumma religione colitur: quem non contemnunt Thraces Lycurgi exitio docti, vel, quem ſæpe ſibi habent iratum, cùm plus æquo poti, quicquid ſibi libet, etiam licere putant. D

Sithoniis] id eſt, Thracibus. Ode 26. lib. 3. *Memphim carentem Sithonia niue.* Euium autem Bacchum eſſe appellatum à voce bacchantium εὐοῖ, cùm ſit notum, de ea re non dicam plura.

Cvm fas, atqve nefas.] cum fas, & nefas non iure, nec ratione, nec honeſtate, ſed ſua libidine diſcernere, ac metiri voult: quod cùm fit, res inter ſe maximè diſſimiles, ac contrariæ facilè miſcentur, & confunduntur. Libido enim omnium rerum diſcrimen, ac delectum tollit, réſque maximè inter ſe diſiunctas, ac diuerſas coniungit, & exæquat, ne dum tanquā finis, ac terminus fas, & nefas diſcernere, aut diſtinguere queat.

Avidi] libidine inflammati. aliter *auidos nautas* dixit Od. 28. huius lib. & Saty. 3. lib. 2. *auidum heredem.* & *conuiuas auidos* Saty. 5. lib. 1.

Non ego te candide.] candide, liber, ſimplex, aperte, verax, ſincere, Ode 11. epod. *candidum Peuperis ingenium.* & Saty. 5. lib. 1. *animæ, qualeis, neque candidiores Terra tulit.* & Od. 14. epod. *candide Mæcenas.* & epiſt. 6. lib. 1. epiſt. *ſi quid nouiſti rectius iſtis, Candidus imperti: ſi non, his vtere mecum.* E

Invitvm qvatiam] ſacra Bacchi maxima, occultiſſimáque religione contineri, reconditiſſimáque in eis myſteria ſubeſſe ſcribunt boni auctores. huius igitur loci hæc ſententia eſt, te inuitum non commouebo, non te exagitabo. (nemo enim te laceſſit impune) neque tua ſacra pampinis inuoluta proferam in lucem, aut diuulgabo. neque res vllas arcanas, & reconditas enuntiabo. quod valet, non progrediar bibendo vſque ad ebrietatem. nam qui immoderatè bibūt, & nimio vini potu fiunt ebrij, res arcanas & reconditas ac tacendas enuntiare ac vulgare ſolēt. *inuitum* autem dixit, quia quamuis Bacchus non inuitus munera ſua largiatur hominibus, inuitus tamen eos vino obrui, & ebrios fieri videt. Licet etiam hæc ad ſacrorum Bacchi conſuetudinem referre, quam exponit Seruius ad illum Virgil. locum, Æneid. 4. *qualis commotis excita ſacris Thyas, &c.* his verbis, *Commotis ſacris ideo dixit,* F *quia in ſacrorum renouatione commouebantur ſimulacra: vnde Horatius, non ego te candide Baſſareu, Inuitum quatiam.* Baſſareum autem Bacchum dictum volunt à Baſſaris. de quibus magna quæſtio eſt. Alij enim eas Bacchi nutrices fuiſſe dicunt, dictas παρὰ τὴν βάσιν καὶ ἀράν, propter inſaniam ſcilicet, eaſdemque Lydas, Macetas, Mimallonas eſſe nominatas: alij Baſſaras, calceos fuiſſe volunt, alij veſtimenti genus, vt dicemus & ad Odam 25. lib. 3.

Nec variis obsita.] id eſt, obducta, operta. obſerere enim hoc ſignificat per tralationem. Plautus in Trinummo. *hem iſtic oportet obſeri mores malos, ſi in obſerendo poſſint interficier.* Orgia autem ſignificat.

Svb divvm rapiam.] diuulgabo, aperiam. ordo, nec ſub diuum rapiam tua ſacra variis frondibus obducta.

Sæva

A Sæva tene cvm Berecinthio.] diximus suprà ad Oden 16. tympana, cymbala, cornua in sacris Cybeles, & Bacchi adhiberi solita, eadémque fere religione, & eodem ritu vtraque culta esse. qua de re, qui plura scire volet, legat Clementis Alexandrini στρώματα. Tu igitur Bacche tympana, & cornua tua, quæ impios ad insaniam adigunt, contine, & comprime: ne patere, me ad insaniam immoderato vini potu adigi, quemadmodum tuæ Bacchæ audito tuo tympano, & Berecinthio cornu, furore præcipites aguntur.

Qvæ svbseqvitvr cæcvs amor.] hi sunt vini intemperantius poti comites: cæcus amor sui, quem Græci φιλαυτίαν nominant: arrogantia, atque insolentia caput altius, quàm par est, attollens: linguæ incontinentia, seu lingua soluta, atque expedita ad res arcanas, fideíque commissas, enuntiandas ac diuulgandas.

Et tollens vacvvm.] Profert hunc locum Seruius ad illum Virg. Æneid. 7. *Perque caput Romuli venit, &c.* vbi tamen legitur *Attollens* mendosè opinor.

B Arcaniqve fides prodiga.] fides parum certa, & constans in tacendis consilijs occultis, atque arcanis: fides effusa in efferendis, & prodendis rebus tacendis. sic locutus est suprà Ode 12. *animæq; magnæ Prodigum Paullum.* & epistola secunda ad Mæcenatem lib. 1. *neque multæ prodigus herbæ.*

Perlvcidior vitro.] idem dicit, quod iam satis significarat: *fides perlucidior vitro:* id est, fides non continens clausa consilia sibi commissa, sed ea omnibus aperiens, & indicans. aptissima autem vitri similitudine vsus est ad significandam eorum leuitatem, ac perfidiam, qui consilium aliquod occultum sibi cōmissum continere, & tegere non possunt. Quemadmodum enim vitri natura, quæ perlucida est, nihil earum rerum, quibus imponitur, occultare, aut tegere solet: immò eas perspicuas, & aspectabileis, omniúmque oculis expositas relinquit: sic ingenia vana, & futilia, nihil rerum occultarum clausum habere possunt, sed eas non solùm lingua, verùm etiam fronte & vultu aperiunt ac declarant.

C Ad hunc locum pertinet illud Ode 11. epod. *Simul calentis inuerecundus Deus Arcana promorat loco.* & saty. 4. lib. 1. *Condita cùm verax aperit præcordia Liber.*

DE GLYCERA.
Ode 19.

Se illius amore vri.

MATER *sæua cupidinum,*
Thebanæq; iubet me Semilæ puer,
Et lasciua licentia
Finitis animum reddere amoribus.
Vrit me Glyceræ nitor D
Splendentis Pario marmore purius:
Vrit grata proteruitas,
Et vultus nimiùm lubricus aspici.
In me tota ruens Venus
Cyprum deseruit: nec patitur Scythas,
Et versis animosum equis
Parthum dicere: nec quæ nil attinent.
Hîc viuum mihi cæspitem, hîc
Verbenas pueri ponite, turáque
Bimi cum patera meri.
Mactata veniet lenior hostia.

Mater sæva Cvpidinvm] multos esse vnius Veneris Cupidines à nemine (quod sciam) traditum est. Philostratus autem multitudinem illam Cupidinum mala carpentium (ne quis forte miretur) Nympharum subolem esse dicit his verbis: εἰ δὲ πλῆθος αὐτῶν (inquit) μὴ θαυμάσῃς. Νυμφῶν γὰρ δὴ παῖδες οὗτοι. Quamobrem autem Lucianus dialogum quendam inscripserit, Ερωτες, ex eius dialogi lectione intelligi, quàm à me doceri, malo. hic versus iteratur Od. 1. lib. 4. E

Thebanæqve ivbet] Cadmus Rex Thebarum: eius filia Semele. Hesiod. in Theog. Καδμείη δ' ἄρα οἱ Σεμέλη τέκε φαίδιμον υἱὸν. Μιχθεῖσ' ἐν φιλότητι Διόνυσον πολυγηθέα. id est, Cadméa autem peperit clarum filium Dionysum valde hilarum congressa cū Ioue. Iam Semelen complexu Iouis grauidam, & ad pariendum vicinam, dolis Iunonis circumuentam, atque inductam petijsse à Ioue, vt ea ad se specie, eóq; habitu ventitaret, quo fuerat tum, cùm primùm Iunonis nuptias expetiuerat: Iouem autem, qui ei pollicitus erat, se, quicquid illa peteret, concessurum, in curru ad eam venisse cum fulgure, & fulmine, illámque metu exanimatam esse, vel (vt alij volunt) fulmine conflagrasse. Bacchum verò è flamma ereptum, in Iouis femur coniectū, & insutum esse, docet Euripides in Bacchis. aliquot libri veteres habēt *iubent*. paullo pòst omnes fere *Semelæ* non vt vulg. *Semeles*. F

Finitis animvm reddere amoribvs] id est, referre animum ad amores, quibus finem constitueram. aliter dictum est illud suprà, *animúmque reddas*, Od. 16.

Splendentis Pario marmore] de Pario marmore sic Strabo lib. 10. ἐν δὲ τῇ Πάρῳ ἡ Παρία λίθος λεγομένη ἀρίστη πρὸς τὴν μαρμαρογλυφίαν. In Paro est Parius lapis, qui dicitur esse optimus ad marmoris cælaturam.

Grata protervitas] qui sunt exercitati in rebus amatorijs, dicunt ingenij ferocitatem, feruorem, & proteruitatem in puella, modestia, & pudore, & taciturnitate gratiorem esse. sic Od. 5. li. 2. *Iam proterua Fronte petet Lalage maritū.* Od. 25. huius libri. *iuuenes proterui.* per translationē autem Od. 26. huius libri. *ventos proternos*

teruos nominat. & Od.16.epod. *proterum Africum.* Seruius ad illum Virg. locum Alex. *tristeis Amarillidis iras* hunc locum profert: & videtur proteruitatem interpretari iram non veram: *quæ aliquid gratiæ* (inquit) *habere* consueuit.

Lvbricvs aspici] lubricus ad aspiciendum. quem difficile sit ita constanter, & continenter aspicere, vt Glyceræ complexum non expetas. qui aspicientem percellere solet. & tralatio ducta est à via lubrica, in qua insistere, aut ingredi sine casu aliquo, vel prolapsione ægrè quisquã potest. nonnulli sic: cuius splendorem oculi ferre non possunt. quod non displicet: alij vultum aspici lubricum, politissimum, nitidissimum, & pulcherrimum interpretantur. nihil præterea. animaduertendum autem hoc loquendi genus *lubricus aspici*, à Græcorum consuetudine ductum. de quo ad Od. 8. lib. 4. dicemus.

Cyprvm deservit.] Cyprum, vbi religiosissimè colitur, & cuius est præses, custos & domina, vt suprà Od. 3. hoc loco autem studiosum adolescentem admonere volo de eo, quod tradit interpres Homeri ἰλιάδ. ε. cur Venus Cypris dicatur, recentioribus hominibus non esse notum, Ait enim ille Cyprin dictam ab Homero, quasi κυόποριν, propterea quòd sine Venere, id est sine cõcubitu, & complexu venereo mulieres grauidæ non fiant. Induxit autem (inquit ille) & decepit Hesiodum, ceterósque poëtas Homero posteriores, id, quod ait Homerus ἰλιάδ. θ. ἡ δ' ἄρα Κύπρον ἵκανε φιλομμειδὴς Ἀφροδίτη. ex illis verbis enim existimarunt Venerem in Cypro esse natam. sed eò (inquit) profecta est, quia ibi colitur. non continuò autem si quis Deus aliquo in loco colitur, in eo quoque natus est. ita nunquam ab Homero Apollinem Delium, aut Pythium esse appellatum, quamuis sciat Homerus vtroque in loco eum sanctissimè coli, templáque ei religiosissima esse consecrata. Omnia autem ferè deorum epitheta apud Homer. vel ab animi affectibus, vel ab actionib⁹, vel ab ijs, quæ ad corpus pertinent, deducta sunt: vt Ἀπόλλων ἑκατηβελέτης, & ἑκηβόλος & ἑκάεργος. γλαυκῶπις Ἀθήνη. λευκώλενος ἥρη. ῥοδοδάκτυλος ἠώς. λευκόσφυρος ἥβη. νεφεληγερέτα ζεύς. Ἄρης βροτολοιγός. Ποσειδῶν ἐνοσίγαιος, & κυανοχαίτης. id est, Apollo iaculator, & longe iaciens, & procul à se arcens: Pallas glaucis oculis, seu horribili aspectu: Iuno candidis vlnis. Aurora roseis digitis: Hebe candidis talis, seu calcaneis. Iupiter nubium congregator. Mars mortalium pestis ac pernicies. Neptunus terræ concussor, & glauca Cæsarie.

Et versis animosvm eqvis Parthvm] Parthos fugienteis ex equis pugnare traditum est: sic Ode 13. lib. 2. *Miles sagittas, & celerem fugam Parthi: catenas Parthus, & Italum Robur.* repetendum verbum, perhorrescit ἀπὸ κοινοῦ. & epistola ad August. lib. 2. *Ipse ego, qui nullos me affirmo scribere versus, Inuenior Parthis mendacior.* de quo loco suo loco. Virg. Georg. 3. *Fidentémque fuga Parthum, versísque sagittis.* Cicero ad Papir. Pætum, iocans. *Itaque obtemperare cogito præceptis tuis. hoc amplius, nauicularum habere aliquid in ora maritima. contra equitem Parthum negant vllam armaturam meliorem inueniri posse.* Quidam legunt hoc loco, *Nec versis.* quam scripturam quã uis nusquam reperetim, non improbo tamẽ. Sed receptam sequor. nam copulatio, *Et*, pertinet ad nomen *Scythas*, non ad verbum *patitur*. sic Ode 12. lib. 2. *Nec sæuos Lapithas, & nimium mero Hylæum.*

Nec, qve nihil attinent] Venus non patitur me bella scribere, nec Scythas, nec alia id genus, quæ nihil ad amorem attinent.

Hic vivvm mihi cæspitem] aggreditur ad Venerem sacrificio placandam, vt facilius eius puellæ, cuius amore vritur, complexu potiatur. viuus cæspes autem interdum aræ locum obtinet, maxime in rebus subitis, & longiorem moram non ferentibus, vt Od. 8. lib. 3. *positúsque carbo in Cæspite viuo.* Verbenarum quoque in sacrificijs vsus erat, & ad aras adhibebantur. Terent. in Andria *ex ara sume verbenas.* & Od. 11. lib. 4. *ara castis vincta verbenis. Sagmina* (inquit Festus) *vocantur verbenæ, id est, herbæ puræ, quia ex loco sancto arcessebantur à consule, prætoréve, legatis proficiscentibus ad fœdus faciendum.* Quin etiam frondeis feliceis, vt laurum, myrtum, oliuam, verbenas appellabant veteres, & his aras coronabant: Præterea tus adolebant, & viuũ è patera libabãt: quę omnia hîc enumerantur. Viuum aũt cæspitẽ intellige virentem: seu cuius herba adhuc viridis est, & terræ humore alitur. Contra Homerus. ἰλ. ι. Flammam arefactam seu marcefactam esse dicit, quæ exstincta est, Αὐτὰρ ἐπεὶ κατὰ πῦρ ἐκάη καὶ φλὸξ ἐμαράνθη.

Mactata hostia] id est, postea quàm mactata fuerit hostia. Scio aliter explicare Erasmum, & referre hoc in prouerbiorum numerum, *lenior mactata hostia*, pro homine facili & mansueto. sed errat. Veniet.] Glycera.

AD MAECENATEM.
Ode 20.

Inuitat eum ad conuiuium minimè sumtuosum.

VILE potabis modicis Sabinum
Cántharis, Græca quod ego ipse testa
Cónditum leui, datus in theatro
Cùm tibi plausus,
Care Mæcenas, eques: vt paterni
Fluminis ripæ, simul & iocosa
Redderet laudes tibi Vaticani
Montis imago.
Cæcubum, & prælo domitam Caleno
Tu bibes vuam. mea nec Falernæ
Temperant vites, neque Formiani
Pocula colles.

VILE

A VILE SABINVM] vinum Sabinum, id eſt, non admodum magni pretij. epiſt. 12. lib. 1. Vilem amicorum annonam eſſe dicit, vbi quid deeſt viris bonis. epiſt. 15. *omaſum vile.* & 1. *Vilius argentum eſt auro.* Saty. 1. lib. 1. *vilem aſſem.* Sat. 11. lib. 2. *vilibus ouis.*

GRÆCA TESTA] condebant vinum in teſtis, id eſt amphoris, ſeu cadis fictilibus, antiqui: quarum optimæ erant, quæ fingebantur in Græcia. propterea Græcam teſtam dixit. Græcam autem vel Cumanam, vel Samiam intellige. huc pertinet illud Od. 14. lib. 3. *Spartacum ſi qua potuit vagantem Fallere teſta.* & Od. 21. eiuſdem *O nata mecum conſule Manlio, &c.* Falluntur autem qui teſtam, dolium interpretantur, quamuis dolia, fictilia fuiſſe, non negem.

LEVI] leui à verbo lino, id eſt, picaui, vel gypſo obduxi. hinc relino. Ter. in Heaut. *releui dolia omnia, omneis ſeras.*

DATVS IN THEATRO CVM, &c.] tempus notat. notum eſt autem, claros, & gratioſos, & benè de rep. meritos viros, niſi forte aliqua inuidia laborarent, à populo ludos ſpectante ſolitos

B eſſe plauſu excipi: factioſos contrà, & inuidioſos, ſibilis. M. Tull. pro Sextio. *In hunc conſeſſum P. Sextius tribunus pl. cum ageret nihil aliud in eo magiſtratu, niſi meam cauſam, venit, ac ſe populo dedit, non plauſus cupiditate: ſed vt ipſi inimici noſtri voluntatem vniuerſi populi viderent. Venit (vt ſcitis) ad columnam Meniam. tantus eſt ex omnibus ſpectaculis vſque à Capitolio, tantus ex fori cancellis plauſus excitatus, vt numquam maior conſenſio, aut apertior populi Rom. vniuerſi fuiſſe vlla in cauſa diceretur.* ad quem morem referendum eſt illud Saty. 1. lib. 1. *populus me ſibilat: at mihi plaudo Ipſe domi, ſimul ac nummos contemplor in arca.*

VT PATERNI FLVMINIS.] Etruſci fluminis, id eſt, Tiberis: Mæcenas enim Etruſcus erat origine, & à regibus Etruſcis prognatus, vt diximus ſuprà ad Oden primam, *Mæcenas atauis edite regibus:* quod & Prop. docet. lib. 3. *Mæcenas eques Etruſco de ſanguine Regum.* Tiberis autem ab Etruria fluit.

IOCOSA IMAGO] echo, vt ſup. Od. 12.

C CÆCVBVM] Vinum ſubintell. Vinum Cæcubum etiam ab Athenæo commendatur lib. 1. his verbis: εὐγενὴς δὲ καὶ ὁ καίκυβος πληκτικὸς, εὔτονος· παλαιοῦται δὲ μετὰ ἱκανὰ ἔτη. i. generoſum autem etiam eſt Cæcubum, ſenſum pungens, ac feriens, vehemens. colligit autem vetuſtatem poſt aliquã multos annos. ſcriptum eſt etiam in nonnullis codicib. Cæcubam, vt pertineat ad nomen, vuam.

ET PRÆLO DOMITAM CALENO.] de vino Caleno idem Athen. eod. lib. ὁ Καλλινὸς, κοῦφος, τοῦ φαλέρνου εὐστομαχώτερος. id eſt, vinum Calenũ, ventriculo vtilius, quàm Falernum. Od. 31. huius lib. *Premant Calena falce, quibus dedit Fortuna vitem.* Calenum autem à Calibus dictum, quò deducta eſt Colonia à Romanis, vt ſcribit Paterculus lib. 1. Vuam pro vino poſuit, vt docet Seruius ad illum verſum Virgilij Georg. 2. *Et turpeis auibus prædam fert vua racemos.*

MEA NEC FALERNÆ TEMPERANT.] nec Falernæ vites, nec Formiani colles mea pocula temperant: id eſt, pocula mea non ſunt temperata vino Falerno, neque Formiano, lege quæ annot. ad Od. 8. ſup. D

IN DIANAM, ET Apollinem. Ode 21.

Sæculare Carmen.

DIANAM teneræ dicite virgines:
Intonſum, pueri, dicite Cynthium,
Latonámque ſupremo
Dilectam penitus Ioui.
Vos lætam fluuijs, & nemorum coma,
Quæcumq; aut gelido prominet Algido,
Nigris aut Erymanthi
Siluis, aut viridis Cragi:
Vos Tempe totidem tollite laudibus, E
Natalémque, mares, Delon Apollinis,
Inſignémque pharetra,
Fraternáque humerum lyra.
Hic bellũ lacrymoſum, hic miſerã famẽ,
Peſtẽq; à populo, & principe Cæſare in
Perſas, atque Britannos
Veſtra motus aget prece.

DIANAM] carmen eſt ſæculare ἀποτρόπαιον: id eſt, comparatum ad mala impendentia, ſeu alioqui timenda, auertenda: ad Apollinem & Dianam. Hi autem dij offenſi & irati, horribiles & formidoloſi ſunt, exanimant enim & interimunt: Exemplo eſt Niobe, cuius liberos mares quidem Apollo, fæminas autem interfecit Diana. Hom. ὀδυσσ. ο. Ἐλθὼν ἀργυρότοξος Ἀπόλλων Ἀρτέμιδι ξὺν Οἷς ἀγανοῖς βελέεσσι κατέκτανε. Prætereà Apollo, qui idem Phœbus eſt, & ſol, annum metitur: Diana, quæ F eadẽ eſt luna, menſtruum ſpatium conficit. & ita hi dij temporum omniũ æternitatem regunt & cõtinent. Hoc igitur carmine puellæ Dianam, pueri mares Apollinem placare ab Horatio iubentur, vt bello compoſito, & ſedato, pacem atque otium: fame diſcuſſa, & profligata, frugum vbertatẽ & rerum omnium copiam: peſte depulſa, cæli ſalubritatem, & corporum valetudinem populo Rom. impetrent. Denique ſi cui huius carminis ſententia videbitur obſcurior, legat aliud carmen ſæculare, quod eſt poſt epod. Confirmo, illius carminis lectionem multum ad hoc lucis allaturam. Verùm non eſt omittendum, Apollinem apud Homerum ſemper fauere Troianis. Itaq; Paridis ſagittam in Achillis eam corporis partem, quæ vulnerabilis eſſet, direxit. Virg. lib. Ænei. 6. princip. *Phœbe graueis Troiæ ſemper miſerate labores, Dardana qui Paridis direxſti tela, manuſq; Corpus*

A *pus in Æacidæ*. Meritò igitur orant eum Romani, qui ab Ænéa orti sunt.

INTONSVM] ἀκερσεκόμαν. Od. 15. epod. *Intonsósque agitaret Apollinis aura capillos*. Tibul. lib. 3. *Annue: sic tibi sint intonsi Phœbe capilli.*

LATONA'MQVE SVPREMO.] Hesiodus Latonam quartam numerat Deam, cum qua Iupiter Titanibus deuictis, regnóque pacato, concubuerit. Λητὼ δ' Ἀπόλλωνα, καὶ Ἄρτεμιν ἰοχέαιραν Ἱμερόεντα γόνον περὶ πάντων οὐρανιώνων Γείνατ' ἄρ' Αἰγιόχοιο Διὸς φιλότητι μιγεῖσα.

VOS LÆTAM FLVVIIS, ET NEMORVM.] id est, vos virgines dicite Dianam *lætam fluuijs, &c.* id est, quæ fluuijs delectatur, & arborum frondibus. *coma* autem lego, non *comam*, veterum codicum auctoritatem secutus, duorum Vatican. Iannoct. Vrsini, Faër. Tornes. Nicotian.

NEMORVM COMA.] arborum frondibus, vt Od. 3. lib. 4. *Et spissæ nemorum comæ.* & Od. 7. *redeunt iam gramina campis, Arboribúsque comæ.* & Catull. de faselo: *nam Cytorio in iugo Loquente sæpe sibilum edidit coma.*

ALGIDO.] Algidum (inquit Strabo) πολίχνιον,
B id est, vrbs parua est inter Tusculum, & montem Albanum: & mons eiusdem nominis. vide Oden 4. lib. 4. & 23. lib. 3.

ERIMANTHI.] Erimanthus Arcadiæ fluuius, vt scribit Mela, & mons eiusdem nominis.

CRAGI.] seu Gragi: nihil refert. est autem Cragus (inquit Strabo 14. li.) mons, & oppidum in Lycia.

VOS] mares, quod sequitur versu proximo.

TEMPE] Tempe Thessalica. de quibus sup. Od. 1. & inf. Od. 1. li. 3. *Nō Zephyris agitata tempe.*

TOLLITE LAVDIBVS] ferte laudibus, laudate.

NATALEMQVE DELON.] in qua nati sunt Apollo & Diana: qua de re sic M. Tullius libro accusat. 3. *ne postea quidem potuisti accipere id, quod est proditum memoriæ, ac litteris? Latonam ex longo errore & fuga grauidam, & iam ad pariendum vicinam, temporibus exactis fugisse Delum, atque ibi Apollinem, Dianámque peperisse, &c.*

FRATERNA'QVE.] & tollite laudibus Apol-
C linis humerum insignem lyra fraterna, id est, quã à Mercurio fratre accepit, vt supra diximus ad Oden 10. Mercurius enim fratri Apollini pro bob⁹ ab eo furtim ablatis lyram reposuit: ex quo χρυσάωρ Apollo dictus ἀπὸ τοῦ τῆς κιθάρας ἀορτῆρος. sed rursus Apollo Mercurio virgam dedit ad vaticinandum magnam vim habentem. Vnde χρυσόῤῥαπις est nominatus. Profert hunc locum Seruius ad illum Virg. Æn. 4. *Tunc virgam capit: hac, &c.*

BELLVM LACRIMOSVM.] πόλεμον δακρυόεντα, vel πολύδακρυν. Home. ἰλιάδ. γ. πολύδακρυν Ἄρηα. lacrymosum Martem, id est, bellum, hîc enumerantur tria horribilia mala, bellum, fames, pestis, quæ placatum & propitium Apollinem confirmat Horatius à populo Rom. depulsurum. neque verò hoc incredibile aut absurdum est. Appellatur enim etiam hic deus ἀλεξίκακος: id est, malorum depulsor.

ET MISERAM FAMEM.] rectè miseram. Nam fame nihil miserius. M. Tull. ad Attic. lib. 5. *iter igitur ita per Asiam feci, vt etiam fames, qua nihil miserius est, quæ tum erat in hac mea Asia (messis enim nulla fuerat) mihi optanda fuerit.* Hom. ὀδυσσ. μ. ait morteis omneis esse hominibus tristeis, atque acerbas: sed omnium miserrimum esse fame mori. verba Homeri sunt hæc: Πάντες μὲν στυγεροὶ θάνατοι δειλοῖσι βροτοῖσι. Λιμῷ δ' οἴκτιστον θανέειν καὶ πότμον ἐπισπεῖν.

PESTEMQVE] Pestem immittit, & calamitatem importat Apollo iratus, vt lib. α. ἰλιάδ. νοῦσον ἀνὰ στρατὸν ὦρσε κακήν. Est ergo eiusdem etiam depellere.

AGET.] à populo Ro. in hosteis eius transferet: cùm præsertim sua sponte Romanis amicus sit ac propitius, vt Troianorum nepotibus. depellet (inquit) à populo Ro. mala vestris precibus adductus, nempe bellum, & famem, & pestem.

AD ARISTIVM.
Ode 22.

Vitæ integritatem, & innocentiam vbique esse tutam.

INteger vitæ, scelerísque purus,
Non eget Mauris iaculis, neque arcu:
Nec venenatis grauida sagittis,
Fusce, pharetra,
Siue per Syrteis iter æstuosas,
Siue facturus per inhospitalem
Caucasum, vel, quæ loca fabulosus
Lambit Hydaspes.
Namque me silua lupus in Sabina,
Dum meam canto Lalagen, & vltra
Terminum curis vagor expeditis,
Fugit inermem:
Quale portentum neque militaris
Daunia in latis alit esculetis:
Nec Iubæ tellus generat, leonum
Arida nutrix.
Pone me, pigris vbi nulla campis
Arbor æstiua recreatur aura:
Quod latus mundi nebulæ, malúsque
Iupiter vrget:
Pone sub curru nimiùm propinqui
Solis, in terra domibus negata:
Dulce ridentem Lalagen amabo,
Dulce loquentem.

INTE-

A INTEGER VITÆ.] Sic dictum *integer vitæ*, vt illud Saty. 3. lib. 2. *Integer animi. Quod si quis natam pro cara deuouet agna, Integer est animi?* & ibid. *Integer est mentis Damasippi creditor?* & Saty. 9. lib. 1. *ô te Bolane cerebri Felicem.* simile illud Virg. Æneid. 2. *vos ô, quibus integer æui Sanguis, ait.* & 9. *atque integer æui Ascanius.* ibid. *Hic annis grauis, atque animi maturus Alethes.* & libro 12. *O præstans animi iuuenis.* & lib. 5. *Hoc Helymus facit, hoc æui maturus Acestes.* & lib. 4. *Isq; amens animi.* & lib. 11. *fortunatúsque laborum, Egregiúsque animi iuuenis.* & Catull. in Galliambo. *Vagus animi.* & Plautus Trinummo: *satin, tu sanus mentis, aut animi tui, qui conditionem hanc repudies?*

SCELERÍSQVE PVRVS.] sceleris purum accipio eum, qui castas, & puras à sanguine manus habet: qualeis Hyppoliti dicit esse Phædræ nutrix apud Eurip. Ἁγνὰς μὲν ὦ παῖ χεῖρας αἵματος φέρεις. contrà Adrastus ille apud Herodot. Clione: is, qui fratre suo interfecto sese ad Crœsum contulerat, non habebat puras manus. sic Herod. ἀπικνέεται εἰς τὰς Σάρδις ἀνὴρ συμφορῇ ἐχόμενος, καὶ οὐ καθαρὸς χεῖρας ἐών, &c. sic Horat. Satyr. 1. lib. 2. filij dexteram, quæ à matris cæde temperet, ridiculè, & dissimulanter *piam* vocat, quamuis ille matrem veneno sit necaturus. Od. 17. epod. *Tibi hospitale pectus, & puræ manus.* & Saty. 4. lib. 1. *at benè si quis, Et viuat puris manibus.* M. Tull. purus à sanguine ciuili. Liuius lib. 45 *cum omnis præfatio sacrorum eos, quibus non sint puræ manus, sacris arceat, vos penetralia vestra contaminari cruento latronis corpore sinetis?* sic loquuntur & Græci. Plato lib. sex. de Rep. καθαρὸς ἀδικίας, καὶ ἀνοσίων ἔργων. id est, purus iniustitiæ, & impiorum facinorum. & vsquequaque apud eosdem ἁγνὸς φόνου, id est, purus à cæde. hoc idem nomen iunxit, cum auferendi casu Saty. 3. lib. 2. *Stas animo, & purum est vitio tibi, cum tumidum est cor?* eadem satyra cruentum sanguine paterno dixit, qui manus habet impuras sanguine paterno, id est, qui parentem interfecit.

B

NON EGET MAVRIS IACVLIS.] hanc esse germanam scripturam testantur aliquot antiqui codices. atque huic generi geminum est illud Od. 6. lib. 2. *vbi Maura semper Æstuat vnda.* & Od v. lib. 3. *Nec Mauris animum mitior anguibus.* in cod. Torn. deletum erat s. ab aliquo imperito, & arrogante lectore. Maura autem iacula dixit, quia Mauri optimi erant iaculatores.

C

SIVE PER SYRTEIS ITER] siue iter facturus per Syrteis, siue per Caucasum. Duæ Syrtes in mari Lybico à scriptoribus commemorantur, magna & parua. de quibus cùm alia multa ad hunc locum accommodata scribit Strabo lib. 17. tùm hæc inprimis: ἡ χαλεπότης δὲ ταύτης τῆς Σύρτεως, καὶ τῆς μικρᾶς ὅτι πολλαχοῦ τεναγώδης ἐστὶν ὁ βυθός, κατὰ τὰς ἀμπώτεις, καὶ τὰς πλημμυρίδας. συμβαίνει δή τισι συμπίπτειν εἰς τὰ βραχέα, καὶ καθίζειν: σπάνιον δ᾽ εἶναι τὸ σωζόμενον σκάφος. διόπερ τὸν παράπλουν ποιοῦνται φυλαττόμενοι μὴ ἐμπέσωσιν εἰς τοὺς κόλπους ὑπ᾽ ἀνέμων ἀφύλακτοι ληφθέντες. &c. id est, huius aũt Syrtis, & alterius, quæ minor appellatur, difficultas est, quòd multis locis fundus paludosus ac limosus est sub æstus maritimos recedenteis, & accedenteis. Euenit igitur nonnullis, vt in breuia incidant, & considant: raraque sit ea nauis, quæ seruatur. Quocirca longè ab his nauigationis suæ cursum remouent, cauentes, ne, cùm in sinus inciderint, à ventis occupentur imparati. Quibus consentanea sunt, quæ de ijs scribit Apollon. lib. 4. argon. πάντη γὰρ τέναγος, πάντη μνιόεντα βυθοῖο Τάρφεα, κωφὴ δὲ σφιν ἐπιβλύει ὕδατος ἄχνη, Ἠερίη δ᾽ ἄμαθος παρακέκλιται, id est, vsquequaque enim lacunæ limosæ, vsquequaque fossæ in fundo alga refertæ surda in eis scatet aquæ spuma. Obscura autem & densa arena adiacet. Dicta autem Syrtis est παρὰ τὸ σύρεσθαι, ὅτι κατὰ καιροὺς πᾶς πολὺ ὕδωρ ἐκσύρεται. De his Syrtibus ita scribit Dionysius Alexand. Ἐξείης δ᾽ ἐπὶ Σύρτις ἀγάρροον ὁλκὸν ἑλίσσει Βαιοτέρη, μετὰ τὴν δὲ πρὸς αὐγὰς ἔρχεται ἄλλη. Et Salustius de ijsdem sic bello Iugurt. *Nam duo sunt sinus propè in extrema Africa, impares magnitudine, pari natura, quorum proxima terræ præalta sunt: cetera vti fors tulit, alias alta sunt, alias in tempestate vadosa. Nam vbi mare magnum esse, & sæuire cœpit ventis, limum, arenámque, & saxa ingentia fluctus trahunt: ita facies locorum cum ventis simul mutatur: Syrtes ab tractu nominatæ.* Horat. Od. 6. lib. 2. Syrteis barbaras appellat: *vbi Maura semper Æstuat vnda.* Sed cùm Horat. hîc loquatur non de eo, qui nauigat, sed de eo, qui pedibus iter facit, & qui per loca belluis immanibus infesta ambulans iaculis & sagittis eget: non sunt hîc intelligendæ syrtes illæ in mari Lybico, sed potius Lybiæ solitudines mediterraneæ arenosæ, puluerulentæ, & siticulosæ: seu, si quis malit, littora talibus marinis syrtibus propinqua. tales sunt syrtes illæ Getulæ, quas ait se aditurum auem canoram factum, Ode vlt. lib. 2. *Visam gementis littora Bospori, Syrteísque Getulas canorus Ales, Hyperboreósque campos.*

D

E

ÆSTVOSAS.] æstuosas vocat non propter æstus maris accedenteis, & recedenteis: vt Od. 7. li. 2. *Te rursus in bellum resorbens Vnda fretis tulit æstuosis*, cùm hæ Syrtes sint Mediterraneæ: sed propter cæli, aut arenarum calorem: quemadmodum Od. 31. Calabriam æstuosam dicit.

INHOSPITALEM.] ἄξενον, ἀπάνθρωπον appellat Æschylus: quod annotauit Muretus. Idem Æsch. ἄβατον ἐρημίαν.

F

VEL QVÆ LOCA FABVLOSVS.] vel per ea loca, quæ Hydaspes Indiæ fluuius præterlabitur, & alluit: de quo multa fabulosa scribũtur ab historicis.

CVRIS VAGOR EXPEDITIS.] secutus sum omnium veterum librorum fidem, atque auctoritatem: in quibus sine vlla varietate excepto Faerni codice, reperi scriptum *curis expeditis*, non, *expeditus*, quam quidem scripturam agnoscit Porphyr. Quamuis autem sciam, Latinè dici posse, *curis expeditus*, tamen nescio quomodo hoc alterum est venustius, & magis Horatianum. sic dixit Catullus *curis solutis*, ad Sirmionem peninsulam: *O quid solutis est beatius curis?* quemadmodum enim vsitatè dicunt Latini, soluere animum cura, metu, & similibus: & item soluere curam, & metum, Horat. Od. 9. epod. *metumq; Cæsaris rerum iuuat Dulci Lyæo soluere.* Virg. Æn. 1. *Soluite corde metũ Teucri.* Lucr. lib. 4. *atque*

animi

A *animi curas è pectore soluat.* & Græci, vt Eurip. in Oreste. σὺ νῷν χάριν μοι τὸν φόβον λύσασα δός: sic expedire animum curis, & expedire curas. Prioris generis exempla ex Horatio petere licet. Od. 23. lib. 3. *non animum metu, Non mortis laqueis expedies caput.* Od. 27. huius lib. *vix illigatum te triformi Pegasus expediet Chimæra.* quamquam scio nonnullis in libris legi *Chimæræ:* quæ scriptura si placet, subaudiendum, amore aut seruitute, aut Chimæra ipsa, aut quippiam aliud simile. & Od. 11. epod. *Amor Lycisci me tenet, Vnde expedire nõ amicorum queant Libera consilia, Nec contumeliæ graues.* Iam apud M. Tull. crebra sunt hæc loquendi genera: *expedire se ab occupationibus, expedire se ex laqueis, expedire salutem.* pro Rabir. Post. *Si quidem tam non semper stulti, quàm serò sapientis est, cùm stultitia sua impeditus sit, quoquo modo possit, se expedire.* Idem ad Attic. *nos expedies omni molestia.* Terent. Hecyra. *At sic citius, quî te expedias his ærumnis, reperias.* alterius exempla sunt, expedire negotia, expedire exitum, expedire nodum. & Horat. Od. 3. huius libri, *iaculo nobilis expedito.* sic Terent. Hecyra: *Rem cognosces: iram expedies.* Vir-
B gil. Æneid. 4. *Non arma expedient?*

FVGIT INERMEM.] vox, *inermem,* non est otiosa. videtur enim lupus ille tam ferus, & immanis Horatium inermem diuinitus fugisse. quòd si iaculis instructum, atque armatum fugisset: neque ita mirum esset, neque integritati & innocentiæ vitæ assignandum videretur.

MILITARIS DAVNIA] ad militiam apta. suprà Od. 8. *cur neque militaris Inter æquales equitet.* vel militaris, quæ milites effert strenuos, ac forteis. Apulos Strabo lib. quinto tradit Daunos à Græcis appellatos esse.

ESCVLETIS.] ab esculo esculetum, vt à frutice fruticetum, à salice salicetum, à dumo dumetum.

NEC IVBÆ TELLVS] Mauritania: seu potius Numidia, cuius rex Iuba. ab hoc C. Curio legatus Cæsaris in Africa cum exercitu cæsus est. qua de re Iulius Florus lib. 110. & C. Cæsar. lib. 2. de bello ciuili.

C PIGR. VBI NVLLA CAMP.] pone me in campis incultis, & sterilibus, & horridis propter immoderatum frigus, in quibus denique (vt ait ille) *nullæ arbores frondescunt, nullæ vites pampinis pubescunt, nulli rami bacarum vbertate incuruescunt, &c.* Hæ sunt igitur oræ duæ inhabitabiles, quæ obriguerunt pruina. tertia est, quæ maximo solis ardore torretur, vt ait M. Tull. lib. sexto de rep. quam Horatius his verbis describit infrà deinceps. *Pone sub curru nimium propinqui Solis.* Atqui hanc esse temperatam, & habitabilem, qui nostra & auorum nostrorum ætate nauigarunt, compererunt. huc pertinet ille locus lib. 3. Od. 3. *Qua parte debacchentur ignes, Qua nebulæ, pluuiique rores.* & Ode 24. eiusdem lib. *si neque feruidis Pars inclusa caloribus Mundi, nec Boreæ finitimum latus, Durataq́; solo niues Mercatorem abigunt.* has easdem oras significat & describit Virg. Georgic. 1. *Quinque tenent cælum Zonæ, quarũ vna corusco Semper sole rubens, &c.* notissimi enim sunt versus: & M. Tull. lib. sexto de rep. vt paullo antè diximus. D & lib. 1. Tuscul. *ceteras parteis incultas, quòd aut frigore rigeant, aut vrantur calore.* & Lucret. lib. 5. sed paullo aliter. *Inde duas porrò propè parteis feruidus ardor, Assiduúsq; geli casus mortalibus aufert:* & Tib. lib. 4. ad Messallam pluribus versibus. nomine autem Latino, *pigris,* videtur Græcum nomen ἀργοῖς exprimere voluisse.

MALVSQVE IVPITER.] graue, caliginosum, insalubre cælum. vide suprà ad Oden 1. *manet sub Ioue frigido.*

VRGET.] premit, occupat, perpetuò tegit.

SVB CVRRV NIM. PROP. SOLIS.] hanc orbis terrarum partem existimabant veteres Solis ardore torreri: quæ tamen est temperata, vt dixi, eiúsque temperationis rationem iam anteà docuerat Albertus Magnus.

DVLCE RIDENTEM.] sic Catullus ad Lesb. *identidem te Spectat, & audit dulce ridentem, misero quod omneis eripit sensus mihi.* Quod quidem Sappho Græcè dixerat (nam ab ea transtulit in vsum suum Catullus) γελώσας ἱμερόεν. Idem Catull. *illa, quam videtis turpe incedere.* Hom. ὀδ. ξ. καὶ θ' ἁπαλὸν γελάσαι. & Pindar. in Pyth. carm 9. γλιαρὸν γελάσας. & Apollon. 3. Argon. Νεκτάρεον μείδησε. simi- E
lia sunt hæc Horatiana. Od. 12. lib. 2. *me voluit dicere lucidum Fulgenteis oculos.* & Od. 19. li. eod. *turbidum Lætatur:* & epist. ad Iul. Flor. lib. 2. *canet indoctum, sed dulce bibenti.* & Ode 27. li. 3. *Perfidum ridens Venus.* Quamquam illud *canet indoctum, sed dulce bibenti,* potest dici esse dissimile, propterea, quòd verbum canere cum quarto casu coniungi solet, & vocis agentis est.

AD CHLOEN.
Ode 23.

Non esse iam, quòd vírileis complexus extimescat, viro matura.

VITAS inuleo me similis, Chloë, F
Quærenti pauidam montibus auijs
Matrem, non sine vano
Aurarum, & siluæ metu.
Nam seu mobilibus veris inhorruit
Aduentus folijs: seu virides rubum
Dimouere lacertæ:
Et corde, & genibus tremit.
Atqui non ego te, tigris vt aspera,
Getulúsve leo frangere persequor.
Tandem desine matrem
Tempestiua sequi viro.

VITAS INVL. ME SIMIL.] Videtur Horatius hæc ex Anacreonte expressisse, vt iam pridem indicauit Erricus Stephanus vir doctissi.

versus

A versus autem Anacr. aliquantum deprauatos, sic emendaui: Ἅτε νεφρὸν νεοθηλέα γαλαθηνὸν, Ὅς ἐν ὕλῃ κεροέσσης ἀπολειφθεὶς ἀπὸ μητρὸς ἐπτοήθη. Iam verò *inuleo* habent libri veteres complures sine aspirationis nota, quos secutus sum.

ET SILÜE.] διαίρεσίς est, vt Ode 13. epod. *Niuésque deducunt Iouem, Nunc mare nunc silüe Threïcio Aquilone sonant.* Sic Catullus de coma Berenices. *Pristina vota nouo munere dissolüo.* ibid. *Condita quin verè pectoris euolüam.* & de poëmate Smyrna, *Smyrnam incana diu secula peruolüent.* Et Lucret. lib. 1. *Materies igitur, solido quæ corpore constat, Esse æterna potest, cùm cetera dissolüantur.* & eod. lib. *Atque in eas rursum res omnia dissolüuntur.* & lib. 3. *Quò quasi res possint discedere, dissolüique:* nisi quis contendat versus esse spondiacos. & Tibull. eleg. 7. lib. 1. *Hunc cecinere diem Parcæ fatalia nentes Stamina non vlli dissolüenda Deo.* & 10. *Sit satis ornatas dissolüisse comas.*

NON SINE VANO, &c.] Virgi. Georg. 3. *Nec vanos horret strepitus.*

NAM SEV MOB. VERIS INH.] cùm hæc scriptura optimorũ codicũ manu scriptorum

B auctoritate nitatur, ex eáq; optima sententia ducatur, non video, cur debeat mutari, eáque probari, quam quidam viri docti dicunt in antiquis nonnullis libris reperiri, *Nam seu mobilibus vitis inhorruit Ad ventum folijs.* per veris aduentum autem Fauonium significari puto, veris comitem.

ET CORDE ET GENIB. TREM.] Virg. lib. 2. Æneid. *Nunc omnes terrent auræ, sonus excitat omnis Suspensum, &c.*

TIGRIS VT ASP.] epist. ad Pis. *Serpentes auibus geminentur, tigribus agni.* Virg. Æneid. 4. *Hircanǽq; admorunt vbera tigres.*

GETVLVSVE LEO] Virg. Æn. 5. *tergum Getuli immane leonis.*

FRANGERE PERS.] persequor vt frangam, & dilacerem. placet hoc loco colligere aliquot huiusmodi loquendi genera Horatiana à Græcis sumta. sup. Od. 12. *sumis celebrare Clio.* Od. 18. lib. 2. *hic leuare functum Pauperem labori bus Vocatus, atque non vocatus audit.* suprà Od. 15. *ecce furit te reperire.* infrà. Od. 26. *Musis amicus*

C *tristitiam, & metus Tradam proteruis in mare Creticum Portare ventis.* & Od. 37. *Sæuis Liburnis scilicet inuidens Priuata deduci superbo Non humilis mulier triumpho.* & Od. 3. lib. 2. *quà obliquo laborat Lympha fugax trepidare riuo.*

TEMPEST. VIRO.] Virg. lib. 7. *Iam matura viro, plenis & nubilis annis.* Est autem fæmina viro tempestiua, sententia iurisconsultorum, anno duodecimo: Xenophontis in œconom. xv. Plato scribit, ἀκμῆς χρόνον, id est, tempus floris in fæmina esse annum xx. Hesiodus autem vult annos quatuor virginem pubescere: anno à pubertate quinto nubere. sic enim intelligendus versus ille Hesiodi est, ἡ δὲ γυνὴ τέτορ' ἡβώη, πέμπτῳ δὲ γαμοῖτο: id est, fæmina quattuor annos pubescat, quinto nubat. Itaque si pubertas, vt iurisconsulti censent, anno duodecimo incipit, anno XVII. erit nubilis: si anno XIIII. (vt mauult Proculus) XIX. erit viro tempestiua.

AD VIRGILIVM. D
Ode 24.

Deflet Quinctilij Vari mortem.

QVIS desiderio sit pudor, aut modus
Tã cari capitis? præcipe lugubreis
Cantus Melpomene: cui liquidã pater
Vocem cum cithara dedit.
Ergo Quinctilium perpetuus sopor
Vrget? cui pudor, & iustitiæ soror
Incorrupta fides, nudáque veritas,
Quando vllum inuenient parem?
Multis ille bonis flebilis óccidit:
Nulli flebilior, quàm tibi, Virgili.
Tu frustra pius, heu, non ita creditum,
Poscis Quinctilium deos.
Quid si Threïcio blandius Orpheo E
Auditam moderere arboribus fidem?
Num vanæ redeat sanguis imagini:
Quam virga semel horrida
Non lenis precibus fata recludere,
Nigro compulerit Mercurius gregi?
Durum, sed leuius fit patientia,
Quicquid corrigere est nefas.

QVIS DESIDERIO, &c.] id est, quid est, cur quenquam pudeat desiderio tam cari hominis affici? aut quid est, cur quisquam eius desiderij finem facere debeat?

CARI CAPITIS.] sic loquuntur Græci, φίλη κεφαλή, μιαρὰ κεφαλή. vnde hæc Latinis vsitatissima: *festiuũ caput, lepidũ caput, ridiculũ caput.* ex nobilissima corporis scilicet parte, totũ intelligim⁹.

PRÆCIPE LVGVBR. CANT.] Hortatur, & orat Musam, vt sibi suggerat, & subministret cantus lugubreis, & funebreis, & ad deplorandam Quinctilij mortem accommodatos. non est autem *præcipere* idem, quod iubere aut imperare, vt vulgus putat: sed præmonstrare potius, & docere. vt Saty. secunda lib. 2. *Nec meus hic sermo est, sed quem præcepit Ofellus.* & in epistola de arte Poët. *Quicquid præcipies, esto breuis.* vnde præcepta, quæ Græci vocant ὑποθήκας, epist. ad August. *Mox etiam pectus præceptis format amicis.* M. Tull. Catilinaria 3. *orare, vt item illi facerent, quæ sibi legati eorum præcepissent.* Idem pro Murena: *Quòd si è portu soluentibus ij, qui iam in portum ex alto inuehuntur, præcipere summo studio solent & tempestatum rationem, & prædonum, & locorum, &c.* Idem Catil. 2. ad Quirit. *quibus hoc præcipiendum videtur, vnum scilicet, & idem, quòd ceteris omnibus,* F

vt desperent, se id, quod conantur, consequi posse. Terent. adelph. *Docui, monui, benè præcepi semper, quæ potui, omnia.* ibid. *& quod queo, Conseruis ad eundē illis præcipio modum. Hoc falsum est, hoc adustū est, hoc lautum est parum.*

ERGO QVINCTILIVM.] hi sunt cantus lugubres, quos fingit Horatius à Musa sibi esse præmonstratos, præceptos & traditos. Non sine artificio autem Horatius Virgilium magno animi dolore ex Quinctilij Vari morte affectum consolaturus, sensim & cautè ægro, saucióque animo medicinam adhibet, ne ad vulnus recens illidat manus, vt ait ille apud Æschylum. Videtur enim primùm assentiri, atque indulgere lugenti, eiusque fletum & lacrymas approbare, qui talis amici iacturam fecerit: Itaque cum Dijs immortalibus de hac Quinctilij morte quodammodo expostulat: Deinde posteaquàm sese Virgilio lacrymarum & luctus quodammodo socium adiunxit, aggreditur paullo maiore fiducia ad eius ægritudinem minuendam, ac leuandam commemoratione condicionis humanæ: quæ est, vt semel omnibus moriendum sit. Postremò ostendit nihil eum lugendo assecuturum, neque vlla vnquam ratione effecturum, vt Quinctilius reuiuiscat.

PERPETVVS SOPOR.] mors. Longum somnum appellat Od. 11. lib. 3. *ne longus tibi somnus, vnde non times, detur.* Græci χάλκεον ὕπνον, νήχετον, νήδυμον vocant. ferreum somnum: somnum, vnde nemo expergiscitur somnum, quem numquam quisquam exuere potest, vel à quo nemo (vt ita dicam) egredi, aut exire potest: quamquam νήδυμος ὕπνος interdum vsurpatur pro dulci, aut alto somno: Virgil. ferreum somnum, & durā quietem. Somnum autem mortis fratrem dici à poëtis vel pueri norunt. Homerus ἰλιάδ. ξ. Ενθ᾽ ὕπνῳ ξύμβλητο κασιγνήτῳ θανάτοιο. Hesiod. Theog. somnum & mortem mortis esse filios tradit. Ενθα δὲ νυκτὸς παῖδες ἐρεμνῆς οἰκί᾽ ἔχουσιν Ὕπνος καὶ θάνατος, δεινοὶ θεοί, οὐδέ ποτ᾽ αὐτοὺς Ἠέλιος φαέθων ἐπιδέρκεται ἀκτίνεσσιν Οὐρανὸν εἰσανιών. Pausanias Eliacor. 1. narrat se inter ceteras statuas, quæ erant Olympiæ, Noctem vidisse in muliebrem figuram, habitúmq; formatam, quæ manu dextera puerum album dormientem teneret: læua nigrum dormienti similem: vtrumque distortis pedibus: esse autem θάνατον, alterum: alterum, somnum, & vtriusque Noctem esse nutricem. De somno & morte & eorum causis post Aristot. lege Plutarchum περὶ τῶν τοῖς φιλοσόφ. ἀρεσκ.

VRGET?] occupat, opprimit, constrictum tenet? IVSTITIÆ SOROR, &c.] fidē appellatā esse ab eo, quòd fiat, quòd dictum est, scribit M. Tull. offic. 1. & in epistola quadam ad Tiron. & epist. ad Att. lib. 12. quæ res maximè est iustitiæ consentanea. Nam vt qui fidem fallit, iustus nullo modo dicendus est: ita qui iustus est, is maximè fidem præstat. verba autem Ciceronis in epist. ad Att. sunt hæc. *Cocceum velim appelles, quod enim dixerat, non facit.* id est, non præstat fidem.

INCORRVPTA.] quæ neque pretio, neq; gratia violatur. ἀδωροδόκητος, vel ἀδίκαστος, vel ἄφθαρτος, vt virgo. Raram appellat Od. 35. eiusd. lib.

NVDAQVE VERITAS.] cur nuda? an quòd, qui eam colunt, aperti sunt, ac simplices, minimè omnium tecti, aut insidiosi, aut fraudulenti? an quód veritatis oratio simplex esse debet, neque vllum verborum ornamentum, neque artificium, neque fucum, aliúmve cultum desiderat? an qnòd vult in luce, & in omnium oculis collocari: fugit latebras ac tenebras? non semper tamen nuda debet esse veritas, vt ait Pindarus: qua de re vide Oden 2. lib. 3.

MVLTIS ILLE BONIS.] sic habent libri manu scripti: 2. Vatic. Don. Faër. Vrsin. Tornes. Nicotian. Russard. Sententia aperta est. Subintelligendum enim, *viris.*

FLEBILIS.] deflendus, deplorandus, non idem valet hoc nomen Od. 2. lib. 4. *Flebili sponsæ iuuenémve raptum Plorat:* néque Od. 9. lib. 2. *Tu semper vrges flebilibus modis Mysten ademtum.*

NON ITA CREDITVM] non enim ita tibi creditus est Quinctilius à Dijs immortalibus, vt sibi eum nunquam abs te repetere liceret: immò verò ea lege in lucem editus fuit, vt aliquando, & cùm ita eis videretur, moreretur. iniquus es igitur, qui quasi eo repetito, aut erepto tibi facta sit iniuria, ita cum illis expostules, petásque vt eum tibi ab inferis excitatum restituant, quod numquam obtinebis, etiam si blandius Orpheo citharà canas.

QVID SI THREÏCIO.] de Orpheo suprà diximus Ode 12. Threïcio autem dictum more Græcorum Θρηϊκίῳ. sic Od. 13. epod. *nunc mare, nunc siluæ Threïcio Aquilone sonant.* secutus sum hoc loco scripturam cod. duorum Vatic, Faër. Vrs. cùm quibus in eo consentit cod. Iannoct. quòd habet, *Num:* dissentit in eo, quod habet, *Quod si.* Tornesianus contrà congruit, quòd habet. *Quid si.* discrepat, quòd habet, *Non.* vulgati autem codices sic habent, *Quòd si Theïcio bland. Orph. &c. Non vanæ redeat sanguis imagini.*

AVD. MODER. ARB.] sup. Od. 12. *Blandā & auritas fidibus canoris Ducere quercus.*

VANÆ IMAGINI.] τῷ εἰδώλῳ. sic Virg. Æn. 4. *Et nunc magna mei sub terras ibit imago.* sic Vlys. ὀδ. λ. εἴδωλον quidem Herculis apud inferos esse narrat: ipsum autem in cælo cum ceteris Dijs immortalibus oblectari. qua de re extat apud Lucianum facetissimus, & argutissimus dialogus.

VIRGA HORRIDA.] de hac virga diximus sup. Od. 10.

NON LEN. PREC. FATA RECL.] qui non est ea lenitate, vt precibus fati nexus, & necessitatem resoluat ac rescindat. *lenis recludere* genus loquendi Græcum, de quo aliâs.

NIGRO COMPVLERIT] compulerit in animarum, seu vmbrarum gregem.

QVICQ. CORR. EST NEF.] ἀδύνατον, non pote, vt suprà Od. 11. ad hanc sententiam pertinet illud Eurip. Med. Κούφως φέρειν χρὴ θνητὸν ὄντα συμφοράς: id est, Oportet eum, qui mortalis sit, calamitates leuiter ferre. Idem in Hippoly. coron. Ῥᾷον δὲ νόσον μετ᾽ ἡσυχίας, Καὶ γενναίου λήματος οἴσεις: id est, quiescendo, seu patiendo, & animo generoso facilius morbum feres.

A

AD LYDIAM. Ode 25.

Insultat ei, quòd iam vetula, viciſſim à iuuenibus contemnatur.

PArcius iunctas quatiunt feneſtras
Ictibus crebris iuuenes proterui:
Nec tibi ſomnos adimunt, amátque
Ianua limen:
Quæ prius multùm facileis mouebat
Cardines. audis minus, & minus iam,
Me tuo longas pereunte nocteis
Lydia dormis?
Inuicem mœchos anus arroganteis
Flebis in ſolo leuis angiportu,
B *Thracio bacchante magis ſub inter-*
Lunia vento,
Cum tibi flagrans amor, & libido,
Quæ ſolet matres furiare equorum,
Sæuiet circa iecur vlceroſum,
Non ſine queſtu.
Læta quòd pubes edera virenti
Gaudeat, pulla magis atque myrto:
Aridas frondeis hiemis ſodali
Dedicet Hebro.

PARCIVS IVNCTAS] dicit Horatius, Lydiæ feneſtras ab adoleſcentibus rarius, quàm anteà, lapidum iactu verberari, neque iam eam nocturno amatorum aduentu è ſomno excitari: quibus verbis ſignificat, priſtinam eius formam, qua incendebantur amantes, tempore defloruiſſe. codices Donati & Faërni & quidam alij, diſcordant hîc à vulgatis. *iactibus* enim in eis legitur, non, *ictibus*: cum quibus conſentit Torneſ. atque hæc lectio fortaſſe eſt verior. Præterea in quibuſdam libris veterib. ſcriptum reperi, *vinctas*: quos non ſequor. C

AMÁTQVE IAN. LIM.] ianua tua, quæ crebrò aperiebatur propter multitudinem eorũ, qui tuum complexum expetebant, nunc perpetuò clauſa & obſerata eſt.

MVLTVM FACILEIS] multùm faciles erant cardines, quia ianua crebrò aperiebatur. quidam legunt *facilis*, vt ſit recti caſus, num. ſing.

AVDIS MIN. ET MIN. IAM.] minus ſæpe audiuntur à te illæ miſerabiles amatorum voces, quos tu ætatis flore, & oris pulchritudine ferox excludebas. ſic loquitur Satyra 5. lib. 2. *quartæ ſit partis Vlyſſes, Audieris, heres.* & Saty. 6. lib. 1. *Audit continuò, quis homo hic eſt? quo patre natus?* & Homerus ἰλιάδ. φ. ὡς ἄρα μιν Πριάμοιο προσηύδα φαίδιμος υἱὸς Λισσόμενος ἐπέεσσιν· ἀμείλικτον δ' ὄπ' ἄκουσε, Νήπιε μή μοι ἄποινα πιφαύσκεο, μηδ' ἀγόρευε. id eſt, Sic eum affatus eſt Priami filius ſuppliciter orans. At hic vocem duram, & immitem audiuit, Stulte, ne mihi munera fare, neque narra. & M. Tull. Tuſcul. 3. *Afflictúſne, & lamentabili voce plorans audies, O virum fortem?* idem fragm. Academ. ad Varr. *Et quare quem magis amet: Zenonem, à quo beſtia nominatur, an Arceſilam, à quo audit, Tu fortaſſe verum dicis: ſed requiram diligentius.* D

ME TVO LONG. PERE. NOCT.] hæc erat amoris excluſi vox. poſt verbum dormis, in codice Faërni ſcripta eſt interrogationis nota: quem ſecutus ſum.

LONGAS NOCTEIS] epiſt. 1. lib. 1. *Vt nox longa quibus mentitur amica, &c.*

INVICEM MOECHOS] tu nunc viciſſim anus facta tuæ præteritæ arrogantiæ, atque intolerantiæ pœnas dabis, complexúmque iuuenum exoptans, illorum faſtidium, ferociam, & ſuperbiam experieris. Mœchos autem appellat, corruptores, & amatores, vt infrà Od. 33. *Quàm turpi Pholoë peccet adultero.* & 36. *Nec Damalis nouo Diuelletur adultero.* & Od. 16. li. 3. *Nocturnis ab adulteris.* IN SOLO ANGIP.] deſerto, vt Catull. de nupt. Pel. *ſola ſub rupe.* Et Lucret. lib 4. *quo pacto per loca ſola, Saxa pares formas verborum ex ordine reddant.* & Virg. li. 11. *Paſtorũ & ſolis exegit mõtibus æuũ.* angiportus, & angiportum, vtrumq; eſt in vſu. Catull. *Nũc in quadriuijs, & angiportis Glubit magnanimos Remi nepotes.* Terent. Adelph. *id quidem angiportum non eſt peruium.* Eſt autem angiportus iter compendiarium in oppido, inde dictus, quòd ſit anguſtus in portum aditus. Feſtus. E

LEVIS.] amans, præſertim anus. nam ſi amare leue eſt etiam in iuuenibus, & puellis: quanto magis in ſenibus, & vetulis? vel leuis, id eſt, vilis & contemta, & nullius pretij.

THRACIO.] Thracio vento, Aquilone. de quo ſic Heſiodus: Ὅς τε διὰ Θρήκης ἱπποτρόφου εὐρέϊ πόντῳ ἐμπνεύσας ὤρινε. idem, Πυκνὰ θρηϊκίου Βορέου νέφεα κλονέοντος. Theocrit. εἰδ. λβ. Ἢ ἐ Νότοιο βίῃ, ἢ ἐ θρηκὸς Βορέαο. Aratus de Andromeda. Ἡ μὲν γὰρ Θρήϊκος ὑπὸ πνοιῇ Βορέαο, &c. Homer. autem ἰλ. ι. Boream & Zephyrum facit è Thracia ſpiranteis. Βορέης καὶ ζέφυρος, τώ τε θρήκηθεν ἄητον. Horat. infrà Od. 13. epod. *Nũc mare, nunc ſiluæ Threicio Aquilone ſonant.* Appellata autem eſt à nonnullis Thracia ἀνέμων ἐργαστήριον, ἢ οἰκητήριον: id eſt, ventorum officina, ſeu domicilium propterea, quòd eſt frigidiſſima. Itaq; Eurip. in Hecuba: Θρῄκην χιονώδη appellat, & item Apollon. lib. 1. argon. id eſt, Thraciam niuoſam. vide annotation. ad Od. 12. lib. 4. F

BACCHANTE] vehementer, & pæne dicam, furenter flante. ducta tralatio eſt à ſacerdotibus Bacchi bacchantibus.

SVB INTERLVN.] amplificatio eſt. Eſt enim grauiſſimum, noctu, flante Aquilone, & interlunij tempore, ſub dio pernoctare. & attende, verſum non eſſe nomine integro clauſum, quod vitioſum eſſe docet Hephæſtion in enchiridio, Profértque verſus hos Simonidis, ἢ μὲν Ἀθηναίοισι κλέος

A κλέος γένεθ', ἡνίκ' Ἀριστο-Γείτων Ἵππαρχον κτεῖνε, καὶ Ἁρμόδιος. sed fortasse in Lyrico, & maximè Sapphico carmine licentia maior est. itaque vtitur ea interdum Sappho exempli causa: Ὀμμάτεσσιν δ' οὐδὲν ὄρημι: βομβεῦ-σιν δ' ἀκοαί μοι. Et Horat. item Od. 16. lib. 2. *non gemmis, neque purpuráve-Nale, nec auro.* Idem tamen crebrò diuidit nomina composita in hexametris: vt Saty. 9. lib. 1. *est locus vni-Cuique suus.* Saty. 3. lib. 2. *age, si stramentis incubet vnde-Octoginta annos natus.* ibidem, *Prætereà ne vos titillet gloria, iure-Iurando obstringam ambo.* epist. ad Iulium Florum libro secundo. *Quanto cum fastu, quanto molimine circum-Spectemus vacuam Romanis vatibus ædem.* epist. ad Pison. de Arte poët. *si non offenderet vnum Quemque poëtarum limæ labor.* Est autem *interlunium*, tempus illud, quo Sol cum Luna coniungitur, quo tempore maximæ sunt noctis tenebræ: Varro vocat *intermenstruum*: Plinius lunam silentem, aut silentium lunæ. vide infrà ad Od. 8. lib. 2.

SVB] paullo antè, vel circiter. vt sup. Od. x.

QVÆ SOLET MATR. &c.] quæ solet equas concitare, & ad furorem adigere. Virgil. Georg. 3. *Scilicet ante omneis furor est insignis equarũ:*
B *Illas ducit amor trans Gargara, tránsque sonantem Ascanium, superant monteis, & flumina tranant.* vnde dicuntur ἱππομανεῖν, id est, equire, quod valet libidine maris ardere, ὀργᾶν εἰς ὀχείαν. Et mulieres libidinosæ, & libidine ardentes dicuntur ἱππομανεῖς, & ὑπομανεῖν: quamuis aliàs ἱππομανὴς significet eũ, qui immoderato equorum studio teneatur: & ἱππομανία immoderatum equorum studium. Hæc à Germ. Valente. lege Plin. de equarum libidine.

FVRIARE] Virg. Æn. 2. *furiata mente Choræbus.* CIRCA IECVR.] iecur sedes est libidinis, vt ostendemus lib. 4. ad Od. 1. Plato quidem cupiditatem in iecore locat.

VLCEROSVM] vlceribus madens propter ardorem libidinis. Itaque Virgil. & ante eum ceteri, Tityi iecur fingunt à vulture depastum, perpetuò renasci. sic Virg. lib. 6. *rostróque immanis vultur adunco Immortale iecur tondens fœcundáque pœnis Viscera, rimatúrque epulis, habitátque sub alto*
C *Pectore, nec requies fibris datur vlla renatis.* & Hom. ὀδ. λ. γῦπε δέ μιν ἑκάτερθε παρημένω ἧπαρ ἔκειρον, &c. id est, vultures autem duo ei vtrinque assidentes iecur tondebant.

NON SINE QV.] querêris, quòd iuuentus hilara magis delectetur edera virenti, & myrto, quàm frondib⁹ aridis, id est, quòd puellas vetulis anteponat. ederam Fest⁹ ait esse dictam vel quòd hæreat, vel quòd edita petat, vel quòd id, cui adhæserit, edat. reliqua lege apud Fest.

PVLLA MAG. ATQVE MYRTO] magísque gaudeat pulla, id est, subuiridi myrto, subaud. quàm frondibus aridis. falluntur autem, qui *atque* positum putant hoc loco pro, *quàm*. Nam & suprà myrtum viridem nominauit Od. 4. & fiebant ex myrto corollæ, vt intelligere licet ex eadem Ode, & ex 7. li. 2. *quis vdo Deproperare apio coronas, Curátve myrto?* & Ode 15. eiusdem libri, myrtum numerat in ijs floribus, seu frondibus, è quibus suaues odores efflantur. *tum violaria, & Myrtus, & omnis copia narium Spargent oliuetis odorem Fertilibus domino priori.* & Ode vltima huius libri solam myrtum in conuiuij apparatu vult adhiberi. *Simplici myrto nihil allabores.* & Catull. in carm. in nuptias Iuliæ & Manlij, virginem Iuliam cum myrto comparat his verbis: *Floridis velut enitens Myrtus Asia ramulis.* Est autem myrtus sacra Veneri, eadémque gratissima, vt Oliua Palladi, Populus Herculi, Laurus Apollini. Virgil. in Melibœo, *Populus Alcidæ gratissima, vitis Iaccho: Formosæ myrtus Veneri, sua laurea Phœbo.* & Georg. 1. de Cæsare Aug. loquens. *cingens materna tempora myrto.* Itaque nonnulli Venerem Murtiam à myrto dicunt esse nominatam, vt scribit Varro lib. 4. de lingua Latina. Præterea myrtus memoratur in frondibus felicibus, vt laurus, oliua, &c.

HIEMIS SODALI.] sic Od. 18. lib. 3. *crateram Veneris sodalem* appellat. & Home. ἰλιάδ. ι. φύζαν φόβου κρυόεντος ἑταίραν. Id est, fugam timoris horribilis sodalem.

HEBRO.] Thraciæ fluuio. Est autem Thracia orbis terrarum pars frigidissima, sententia veterum, vt paullo antè diximus. E

DE AELIO LAMIA. Ode 26.

Se, soluto animo, velle Lamiam laudare.

MVsis amicus, tristitiam, & metus
Tradã proteruis in mare Creticũ
Portare ventis, quis sub arcto
Rex gelidæ metuatur oræ,
Quid Tiridatem terreat, vnicè
Securus. ô, quæ fontibus integris
Gaudes, apricos necte flores:
Necte meo Lamiæ coronam,
Pimplēa dulcis nil sine te mei F
Prosunt honores. hunc fidibus nouis,
Hunc Lesbio sacrare plectro,
Téque, tuásque decet sorores.

MVSIS AMICVS] significat, eum, qui Musas colat, non facilè à cura, metu, molestia, ægritudine, & ceteris animi pestibus inuadi solere. Hesiodus quoque ait in Theogonia, si quis mœrore affectus, poëtam, aut cantorem aliquem audierit vel Deorum, vel superioris ætatis hominum laudes canentem, statim omnem ex animo molestiam, luctúmque deponere, his verbis: Εἰ γάρ τις καὶ πένθος ἔχων νεοκηδέϊ θυμῷ Ἄζηται κραδίην ἀκαχημένος, αὐτὰρ ἀοιδὸς Μουσάων θεράπων κλεῖα προτέρων ἀνθρώπων Ὑμνήσῃ, μάκαράς τε θεοὺς οἳ Ὄλυμπον ἔχουσιν, Αἶψ' ὅγε δυσφροσυνέων ἐπιλήθεται οὐδέ τι κηδέων Μέμνηται. Theocritus autem

Musas

A Musas dicit optimum esse ad amoris vulnus sanandum, remedium ac medicamentum, in Cyclôpe. Οὐδὲν ποτ' ὀν ἔρωτα πεφύκει φάρμακον ἄλλο, Νικία, ὔτ' ἔγχριστον, ἐμοὶ δοκεῖ ὔτ' ἐπίπαστον, Η ταὶ Πιερίδες.

TRISTITIAM ET MET. TRAD. PROT.] id est, tristitiam, & metum ex animo eijciam: ægritudines, & curas omneis pellam. sic loquuntur poëtæ, cùm significare volunt aliquid se obliuisci, aut negligere, aut deponere, ac delere ex animo velle. Homer. ὀδυσσ. θ. ἔπος δ' εἴπερ τι βέβακται Δεινὸν, ἄφαρ τὸ φέροιεν ἀναρπάξασαι θύελλαι. id est, si quid autem graue ac molestum dictum est, id ablatum diripiant & dissipent venti, seu procellæ. Anacreon. Αποῤῥίπτονται μέριμναι, Πολυφρόντιδές τε βουλαὶ Ες ἁλικτύπους ἀήτας. id est, abijciuntur ac dissipantur curæ, & sollicitæ cogitationes in ventos mare verberanteis, seu maris murmur excitanteis. Idē Εμῶν φρενῶν μὲν αὔραις Φέρειν ἔδωκα λύπας. id est, animi mei ægritudines auris dedi differendas. Theocr. Διοσκύρ. Ιχον τοιάδε πολλά: τὰδ' εἰς ὑγρὸν ᾤχετο κῦμα Πνοιὴ ἔχοισ' ἀνέμοιο. habebam talia multa: sed hæc in fluctum maris abstulit venti flatus. Apollon. lib. 1. argon. ἀλλ' ἀνέμοισι Δώομεν ἀμπλακίην, ὡς καὶ πάρος εὐ-
B μενέοντες. id est, at peccatum præteritum ventis tradamus, & vt antea, beneuolentiam inter nos colamus. Catull. ad Ortalum. *Ne tua dicta vagis nequicquam credita ventis Effluxisse meo forte putes animo.* Idem de nuptijs Pelei. *Irrita ventosæ linquens promissa procellæ.* Idem ad Alphenum. *Idem nunc retrahis te, ac tua dicta omnia, factáque Ventos irrita ferre ad nebulas aërias sinis.* Tibull. eleg. 5. lib. 1. *Hæc mihi fingebam, quæ nunc Caurúsque, Notúsq; Iactat odoratos vota per Armenios.* & Hor. Ode 11. epod. *Vt hæc ingrata ventis diuidat Fomenta.* Lucret. lib. 4. *tu fac ne ventis verba profundam.* Virgil. Æneid. 9. *sed auræ Omnia discerpunt, & nubibus irrita donant.*

PROTERVIS] sic Lucretius petulanteis Euros, seu, vt habent alij libri, auras, dixit lib. 6. *Interdum perscissa furit petulantibus Euris.*

SVB ARCTO.] duæ vrsæ in regione Aquilonari elucent, altera maior, quæ & Ελική, & ἄμαξα, id est, currus, quia currus similitudinem gerat, ap-
C pellatur: altera ei propinqua, minor, quæ Cynosura, sic dicta, quòd canis caudæ inflexæ similis sit. Callistonem autem Lycaonis filiam à Ioue amatam, & compressam esse: deinde à Iunone recognita in vrsam conuersam, & Dianæ, instar feræ, sagittis configendam esse traditam: postremò à Ioue in cælo collocatam, poëtæ fabulantur. Aratus paullo aliter hanc fabulam narrat, aitque ab his duabus vrsis Iouem, cum puer esset, & cum à Corybantibus custodiretur, educatum esse.

GELIDÆ MET. ORÆ] vel ab ora gelida metuatur: vel dic, à quibus Rex oræ gelidæ metuatur. QVID TIRID. TERR.] non admodum sollicitus, quid Tyridates extimescat, aut quis ei bellum inferre cogitet. sic Od. xi. lib. 2. *Quid bellicosus Cantaber & Scythes Hirpine Quincti cogitet, &c.* quidam libri scripti habent, *Mithridatem,* sed cum litura.

FONTIBVS INTEG.] puris, sinceris, εἰλικρινέσι. sic Lucret. lib. 4. *iuuat integros accedere fonteis, Atque haurire, iuuatq; nouos decerpere flores.* D

PIMPLEA DVLCIS.] Musa Pimplea à Pimpleo monte & fonte sic appellata: de quo Strabo lib. 9. Θρᾶκες τὴν Πιερίαν, καὶ τὸ Λείβηθρον, καὶ τὸ Πίμπλειον ὄρος ταῖς Μούσαις ἀνέδειξαν. Εκλιπόντων δ' ἐκείνων, Μακεδόνες νῦν ἔχουσι τὰ χωρία ταῦτα. Catull. *Mentula conatur Pimpléum scandere montem: Musæ furcillis præcipitem eijciunt.* Callimach. in hymno ad Delum. Ως μοῦσαι τὸν ἀοιδὸν, ὃ μὴ πίμπλειαν ἀείσει, Εχθουσι.

NIL SINE TE MEI PROS.] codex Donati & nonnulli alij habent, *Nil sine te mei Possunt honores:* quæ lectio non est reijcienda, immò verò fortasse vulgatæ anteponenda.

HVNC] Lamiam.

LESBIO SACRARE] decet te & tuas sorores hunc immortalitati consecrare fidibus Latinis, & carmine Sapphico, vel Alcaico.

Ode 27.

Ad sodaleis inter pocula rixanteis, & poculis ipsis pugnanteis: hoc esse barbarorum. inuitatus vt bibat, id se ea lege facturū, si frater Megillæ nomen amicæ suæ proferat, vel sibi in aurē dicat. E

NATIS in vsum lætitiæ scyphis
Pugnare, Thracū est tollite barbarū
Morem: verecundúmque Bacchum
Sanguineis prohibete rixis.
Vino, & lucernis Medus acinaces
Immane quantum discrepat. impium
Lenite clamorem sodales:
Et cubito remanete presso.
Vultis seueri me quoque sumere
Partem Falerni? dicat Opuntiæ
Frater Megillæ, quo beatus
Vulnere, qua pereat sagitta. F
Cessat voluntas? non alia bibam
Mercede, quæ te cumq; domat Venus,
Non erubescendis adurit
Ignibus: ingenuóque semper
Amore peccas quicquid habes, age,
Depone tutis auribus. ah miser,
Quanta laboras in Charybdi,
Digne puer meliore flamma.
Quæ saga, quis te soluere Thessalis
Magus venenis, quis poterit deus?
Vix illigatum te triformi
Pegasus expediet Chimæra.

NATIS IN VSVM] Natis, id est, natura factis, πεφυκόσιν. alioqui scyphi fiunt ab artifice, non

A nascuntur. Sic Lucilius, *Iudicis Hortensi est ad eam rem nata palæstra:* profert Porphir. Hoc igitur dicit. Ad compotationem, & hilaritatem scyphi cōparati sunt natura: ijs abuti ad pugnas, & prœlia, & Thracum est, & similiũ barbarorum, non humanitate politorum, & excultorum hominum. Thracum, & Scytharum ebrietatem notat Plato libro 1. de legibus, his verbis: Σκύθαι δὲ, καὶ Θρᾷκες ἀκράτῳ παντάπασι χρώμενοι γυναῖκές τε, καὶ αὐτοὶ, καὶ κατὰ τῶν ἱματίων καταχεόμενοι, καλὸν, καὶ εὔδαιμον ἐπιτήδευμα νενομίκασι. id est, Scythæ aũt, & Thraces vino mero prorsus vtẽtes, & ipsi & mulieres, perfusasq; ac madefactas vino vesteis habẽtes, pręclarũ, & beatũ studiũ esse existimant, idq; ab illis more & consuetudine receptum est. Concinit his Horatianis illud Anacreontis: Ἄγε, δῶτε, μηκέθ' οὕτω Παταγῳ τε, κ' ἀλαλητῷ Σκυθικὴν πόσιν παρ' οἴνῳ Μελετῶμεν, ἀλλὰ καλοῖς Ὑποπίνοντες ἐν ὕμνοις. quorum versuum hæc ferè sententia est: (Nam mihi properanti, & aliud, quod magis ad rem attinet, agenti, numeros versuum reddere non licet) Age, date vt bibam, neque ita strepitu, & clamore omnia miscentes in vino Scythicam compotationem meditemur: sed carminibus potius concinnis ac iucundis pocula temperemus.

B VERECVNDVM] id est, verecundè tractandum. eundem inuerecundum nominat Od. 11. epod. *Simul calentis inuerecundus Deus Feruidiore mero arcana promorat loco.* alia scilicet ratione, nēpe quia qui vinum intemperantius biberunt, inuerecundi sint, nihilque neque vereantur, neque extimescant.

SANG. PROH. RIXIS.] vel prohibete rixas à Baccho, vt sit hypallage: vel propriè, & vsitato more locutus est. sic enim M. Tull. pro lege Manil. *Erit igitur humanitatis vestræ tantum ciuium Rom. numerum calamitate prohibere.* Idē Hor. de arte poet. *Concubitu prohibere vago.* vsitatiora sunt illa, *prohibere itinere, prohibere domo.* Cæs. & Terent.

VINO ET LVCERN. MED. ACIN.
C IMM. &c.] .i. longissimè distat, ac magnopere discrepat ferrum à vino & conuiuijs. lucernas autem cnm vino coniungit, quia olim noctu potissimùm conuiuia agitabantur, Od. 8. lib. 3. *& vigiles lucernas Perfer in lucem.* ad quem locum plura.

MEDVS ACINACES] acinaces nomen est peregrinum. quod genus γλῶτταν appellat Aristot. lib. περὶ ποιητικῆς. Est autem gladius Persicus. Plato lib. 8. de Rep. eo loco, vbi ostendit, quemadmodum rerum publ. status, hominésque, qui in eis versantur, commutentur, Persarum regis gladium acinacen ostendit appellari his verbis. τὸ φιλοχρήματον, μέγαν βασιλέα ποιεῖν ἐν ἑαυτῷ, τιάρας τε καὶ στρεπτοὺς, καὶ ἀκινάκας παραζωννύντα. & Dion. lib. 50. de Antonio. καὶ ἀκινάκην ἔστιν ὅτε παρεζώννυτο: ἐσθῆτί τε ἔξω τῶν πατρίων ἐχρῆτο: id est, & acinacen interdum accingebat: & vestitu alieno à patrijs institutis vtebatur. Medum autem appellat, quia Medorum imperium ad Persas translatum fuit, Medíque, & Persæ vni Cyro paruerunt. sic sup. Ode 2. *Medos* pro *Persis posuit,* vt annotauimus. & Catull. de coma Berenices. *Cum Medi irrupere nouum mare.* D Atque hæc à M. Ant. Mureto fuerant iam pluribus verbis explicata.

IMMANE QVANT. DISCR.] summopere discrepat. Est autem hoc genus loquendi Græcorum proprium. sic enim loquuntur illi θαυμαστὸν ὅσον. mirabile quantum, id est, mirificè, & mirum in modum. ἀμήχανον ὅσον, ἀμήθητον ὅσον. Arist. πολιτ. β. ἔτι δὲ καὶ πρὸς ἡδονὴν ἀμύθητον ὅσον διαφέρει νομίζειν ἴδιόν τι, id est, prætereà dici non potest, quantùm referat ad voluptatem, existimare aliquid suum esse & proprium. Demosth. περὶ παραπρεσβ. ὡς θαυμάσια ἡλίκα πεισόμενοι διὰ τούτους ἀγαθά. i. tamquam mirabilibus quantis per hos bonis abundaturi. Plato polit. α. ἱδρῶτος θαυμαστοῦ ὅσου. Idem θ. οὐκοῦν εἰ τοσοῦτον ἡδονῇ νικᾷ ὁ ἀγαθός τε, καὶ δίκαιος τὸν κακόν τε καὶ ἄδικον, ἀμηχάνῳ δὴ ὅσῳ νικήσει εὐσχημοσύνῃ τε βίου, καὶ κάλλει, καὶ ἀρετῇ. Si igitur vir bonus & iustus tanto improbum & iniustum hominem voluptate & iucunditate vitæ superat, inexplicabili quanto superabit vitæ elegantia, decôre, & pulchritudine. Idem in Alcibiade. θαυμαστὴν ὅσην περὶ σε προθυμίαν ἔχει. Tale illud Aristoph. in Ranis. εὐθὺς γὰρ ἡμάρτηκεν οὐράνιον ὅσον. id est, statim enim aberrauit cæleste quantum: id est, E spatium ingens, quantum scilicet cælum à terris distat. Atque ad eundem modum M. Tullius loquitur lib. de finib. 4. *sed differre inter honestum, & turpe, nimium quantum, nescio quid immensum.* idem orat. perf. *huic generi orationis aspergentur etiam sales, qui in dicendo mirum quantum valent,* id est, θαυμαστὸν ὅσον. non dissimile exemplùm est, quod è secundo historiarum Salustij libro producit Nonius Marcellus. *immane quantum animi exarsere.* nam immanis ponitur interdum pro magno, vt docet Festus. sic & Cornel. Tacitus lib. 19. *Et Flauianus exercitus immane quantum animo, exitium Valentis, vt finem belli, accepit.*

LENITE CLAM. SOD.] sic Od. 8. lib. 3. *procul omnis esto Clamor & ira.* notum est illud Pindari ἀσυχία φιλεῖ τὸ συμπόσιον, id est, silentium conuiuio carum est. hortatur autem siue Horatius, siue quis alius sodaleis suos, vt vociferari & contendere inter se desinant, seséque in lectis eo corporis situ contineant, quo esse & bibere, non autem pugnare possint. F

ET CVBITO REM. PR.] hoc corporis habitu ac situ cenabant Græci ferè omnes, & Romani illi veteres, accumbentes scilicet, & cubito innitentes, non sedentes: cuius rei complura in ruinis & parietinis Italiæ, vestigia ac monumenta vidi. ad hunc locum pertinet ille, qui est Saty. 4. lib. 2. *Nec satis est cara pisceis auerrere mensa Ignarum, quibus est ius aptius, & quibus assis Languidus in cubitum sese conuiua reponat.* quos versus suo loco explicabimus: hoc tantùm dicemus in præsentia, ex his duobus locis perspicuum esse ita composito corpore cenasse veteres, vt modicè inflexa, & incuruata superiore corporis parte, reliquâ iacêrent: quod est accubare. Nam ridiculum est, quod scribit Acron: deorum esse accumbere, virorum discumbere, ferarum recumbere, cum ita loquatur M. Tullius oratione de supplicijs: *vt muliebria quotidie conuiuia essent, vir accumberet nemo*

A *mo, præter ipsum & prætextatum filium*, Idem epistol. ad Pap. Pætum, lib. 9. *Accubueram hora nona cum ad te harum exemplum in codicillis exaraui*, & pro Deiot. *huc te è balneo, priusquàm accumberes, ducere volebat*. & in Catil. 2. ad Quirit. *qui mihi accubantes in conuiuiis complexi mulieres impudicas, vino languidi, conferti cibo, &c.* & Terent. Eunucho. *At dum accubabam, quàm videbar mihi esse pulchrè sobrius?* Itaque hoc tantum interesse puto inter illa duo priora, accumbere & discumbere, quod discũbere semper de pluribus dicitur: vt M. Tull. ad Attic. lib. 5. epist. 1. *discubuimus omnes præter illam:* accumbere autem, & de vno, & de pluribus siue hominib⁹, siue diis. Qui autem recubare putat ad feras duntaxat pertinere, legat primum versum Virg. in Tityro: & illum locum M. Tull. pro Deiot. *Cum in lectulo recubuisses*. & 2. de orat. *cum ceteris in campo se exercentibus, in herba ipse recubuisset*. & de diuinat. 2. *deinde cum se collegisset, idq; visum pro nihilo habendum esse duxisset, recubuisse*. Nam ex illis locis intelligere licet, recubare, seu recumbere, non esse ferarum pro-

B prium. Est autem *recumbere* toto corpore iacêre, ita scilicet composito, vt facilè somnum capere possis. interdum tamen pro accumbendi verbo vsurpatur: vt ep. ad Torquat. lib. 1. *Si potes archaîcis conuiua recumbere lectis*. Herôas porrò, & primos illos homines sedisse inter cenandum, non accubuisse, ex Homero perspici potest. vno aut altero exemplo contenti erimus. ἰλιάδ. λ. αὐτὰρ ἔπειτα Ες κλισίλω ἐλθόντες ἐπὶ κλισμοῖσι κάθιζον, &c. id est, Postea porrò cùm in tabernaculum venissent, in sedibus sedebant. & ὀδυσσ. υ. Δαιτύμονες δ' ἀνὰ δώματ' ἀκουάζωνται ἀοιδοῦ Ημενοι ἑξείης. Conuiuæ autem in ædibus audiant cantorem ordine sedentes. quod item scribit Athen. lib. 7. his verbis: ὑπολαμβάνοντες οἷον τοὺς θεοὺς πλησίον αὐτῶν εἶναι, τὰς ἑορτὰς κοσμίως, καὶ σωφρόνως διῆγον. ὅθεν οὔ τε κατακλίνεσθαι παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἔθος ἦν, ἀλλὰ δαίνυνθ' ἑζόμενοι: id est, moderatè, & temperanter dies festos agitabant antiqui. Itaq; neque solebant accumbere, sed epulabantur sedentes. Iterum Hom. ὀδυσσ. η. Δαίνυνταί τε παρ' ἄμμι καθήμενοι, ἔνθα περ ἡμεῖς. Idem alibi: Εξείης δ' ἕζοντο κατὰ

C κλισμούς τε, θρόνους τε. Catullus etiam Deos sedenteis, non accumbenteis facit in carmine de Pelei & Thet. nuptiis: *Qui postquàm niueis flexerunt sedibus artus, &c.* Et Appollon. argon. lib. 2. Αυτὰρ ἐπεὶ μέγα δόρπον ἐνὶ μεγάροισιν ἔθεντο, Δαίνυνθ' ἑζόμενοι. id est, Posteaquam autem magnam & copiosam cenam in amplis ædibus apposuerunt, Tum epulari cœperunt sedentes. Quod autem Germanus Valens indicauit mihi Seruium notare ad illum locũ Virgil. lib. 7. Æne. *hîc ariete cæso Perpetuis soliti patres considere mensis: maiores enim nostri sedentes epulabantur, quem morem habuerunt à Laconibus & Cretensibus, vt Varro docet lib. de populo Rom.* nihil hoc valet ad refellendum quod dicebamus initio, Romanos illos veteres, cubanteis cenasse. Nam hæc verba Seruij, quæ sumta sunt ex Varrone, & Virgilij, referenda sunt ad primos illos & antiquissimos Romanos, qui seueriores, & duriores, & continentiores erant. posteriores enim mollius & remissius vixerunt antiquis, quemadmodum ostendimus ex Athenæo & Homero Heroas sedenteis corpora cibo curasse, non accumbentes. Quin si res eget pluribus argumentis aut ampliore auctoritate, Plutarchus accedat, qui lib. συμποσ. πότερον αὐτὸν δεῖ κατακλίνειν τοὺς ἑστιωμένους τὸν ὑποδεχόμενον. vsquequaque his vocibus vtitur κατακλίνειν, κατάκλισις. κατακεῖσθαι, κατακλίνεσθαι. & Plato lib. 2. de rep. de epulis loquens: ἐπὶ κλινῶν κατακεῖσθαι, i. in lectis cubare. ibid. κατακλινέντες ἐπὶ στιβάδων ἐστρωμένων μίλακι καὶ μυῤῥίναις: id est, discumbentes in lectis gramineis edera & myrto stratis. Aristoph. Pluto, κοσμίως κατεκείμεθα, id est, modestè discumbebamus. idem Vesp. κατακλινόμενοι τε ἐπὶ ταῖς κοίταις: id est, & accumbentes in lectis. quæ postrema exempla suppeditauit mihi Germanus Valens. De tricliniis verò, in quibus discumbere solebant, dicemus ad illum locum Saty. 4. lib. 1. *Sæpe tribus lectis videas cenare quaternos.* D

VVLTIS SEVERI] inuitatus ad combibendum, id se alia condicione facturum negat, quàm si frater Megillæ vnus è conuiuis, amicæ suæ nomẽ edat, & pronuntiet, siue sibi in aurem dicat.

SEVERI FALERNI] austeri. forte appellat Saty. 4. lib. 2. *Aufidius forti miscebat mella Falerno Mendosè.* Athen. lib. 1. scribit, vinum Falernũ aliud austerum esse, aliud dulce: dulce autem fieri, cùm sub vindemiæ tempus Noti flauerint, &c. verba Athen. sunt hæc, εἴδη δύο τοῦ φαλέρνου, ὁ αὐστηρὸς, καὶ ὁ γλυκάζων. οὗτος δὲ τοιοῦτος γίνεται, ὅταν ὑπὸ τὸν τρυγητὸν νότοι πνεύσωσι E

OPVNTIÆ] à nomine Opus fit Opuntius. Est autem Opus vrbs Locridis.

QVO BEATVS VVLNERE, QVA PEREAT] id est, cuius puellæ amore saucius. sed quomodo quisquam vno tempore & beatus, & saucius esse, atque adeò perire potest? amor est variũ quiddã & multiplex. noti sũt δυσέρωτες: notũ illud γλυκύπικρον: notũ illud Terẽt. Eũ. *in amore hæc omnia insunt vitia, iniuriæ, suspiciones, &c.* Postremò notum illud Anacreontis, χαλεπὸν τὸ μὴ φιλῆσαι, Χαλεπὸν δὲ καὶ φιλῆσαι, Χαλεπώτερον δὲ πάντων Αποτυγχάνειν φιλοῦντα. id est, Et non amare durum, Et verò amare durum, Durissima omnium res Amare, nec potiri. quibus consentaneum est hoc Tibull. lib. 2. *Ah miseri, quos hic grauiter Deus vrget, at ille Felix, cui placidus leniter afflat amor.* in summa, amans eo, quòd potiatur, beatus dici potest: quòd seruiat autem, & quòd semper sollicitus sit, perit, & miser est. F

SAGITTA] noti sunt Cupidinis arcus, notæ sagittæ. nihil tritius est apud poëtas tùm Græcos, tùm Latinos. Vnus Propertius nobis erit nunc instar omnium lib. 2. *Et merito hamatis manus est armata sagittis: Et pharetra ex humero Cnossia vtroque iacet.* Lege & Philostratum in imaginibus & infrà Ode 8. lib. 2. *Semper ardenteis acuens sagittas Cote cruenta.* Xenophon autem συμποσ. α. ait iccircò Cupidines sagittarios fingi, quod formosi & formosæ etiam è longinquo loco vulnerant. verba illius sunt hæc. ἴσως δὲ καὶ οἱ ἔρωτες τοξόται διὰ τοῦτο καλοῦνται, ὅτι καὶ πόῤῥωθεν οἱ καλοὶ τιτρώσκουσι.

A CESSAT VOLVNTAS? NON ALIA BIB. &c.] id est, negas te mihi eius puellæ, quam amas, nomen editurum, aut in aurem dicturum? at nihil aliud mereri velim, vt bibam: nulla alia mercede, nullóve alio pretio adducar ad bibendum. *voluptas* habent cod. Iann. Vrsin. Vatic. Torn. Russard. & nonnulli alij, non. *voluntas*: quam scripturam non sum secutus tamen.

QVÆ TE CVMQ. DOM. VEN.] blanditur ei nunc, vt nomen amicæ ab eo eliciat, atque exprimat. hoc modo: quamcunque puellam amas, quocumque amorem tuum contulisti, eam tibi amicam quæsisti, & comparasti, cuius te neq; pudere, neque pœnitere debeat. amas aliquam honesto loco natam, & forma præstantem puellam. amorem tuum honesto aliquo, & gloriatione potius, quàm pudore digno loco collocasti. *Quæ te cumque*, pro, *Quæcumque te*.

INGENVO QVE SEMP. AM. PECC.] non aliquam ignobilem, & generis seruilis, sed liberam, & ingenuam amas.

QVICQVID HAB. AGE, DEP.] quæcumque ea sit age, committe mihi tacituro: dic mihi

B in aurem non vulgaturo.

TVTIS AVRIBVS] non perfluentibus, neque rimosis: sed vndique septis, & clausis ad continendam rem arcanam creditam.

AH MISER] audito tandem puellæ illius nomine, immitis fortasse, & illiberalis, & sæuo ingenio præditæ, ita exclamat.

QVANTA LAB. IN CHAR.] quàm sęuam, difficilem, improbam, rapacem, auaram puellam nactus es? Proculdubiò tibi res est cum illiberali, & immiti puella, quæ te sit excruciatura: qua numquam sis potiturus. Non dissimulabo in tribus libris manu scriptis scriptum esse, *Quanta laborabas Charybdi.*

CHARYBDI] Charybdin aquarum dicunt esse voraginem inter Adriaticum, & Tyrrhenum mare, quæ vim quamdam absorbendi habeat, Scyllæ maximè geminã, quam Scyllam credibilius est scopulum aliquem fuisse, ídque ex Homero ipso colligere licet, cuius hi sunt versus. ὀδυσσ. μ. Τῷ δ' ἐν ἐρινεός ἐστι μέγας φύλλοισι τεθαλώς. Τῷ δ' ὑπὸ δῖα

C χάρυβδις ἀναῤῥοιβδεῖ μέλαν ὕδωρ. Τρὶς μὲν γάρ τ' ἀνίησιν ἐπ' ἤματι, τρὶς δ' ἀναροιβδεῖ Δεινὸν, μὴ σύγε κεῖθι τύχοις, ὅτε ῥοιβδήσειεν. eodem libro. Ενθεν μὲν γὰρ Σκύλλ', ἑτέρωθι δὲ δῖα χάρυβδις Δεινὸν ἀνεῤῥοίβδησε θαλάσσης ἁλμυρὸν ὕδωρ. Idem videtur sensisse Virgil. Æneid. 3. *Dextrum Scylla latus, læuum implacata Charybdis Obsidet, atque imo barathri ter gurgite vastos Sorbet in abruptum fluctus rursúsque sub auras Erigit alternos & sidera verberat vnda.* M. Tul. orat. de harusp. respõ: *quam denique tam immanem Charybdin poëtæ fingendo exprimere potuerunt, quæ tantos exhaurire gurgites posset, quantas iste Byzantiorum, Brogitarorúmque prædas exsorbuit?* Idem de orat. 3. *Charybdin bonorum, voraginem potius dixerim. facilius enim ad ea, quæ visa, quam ad illa, quæ audita sunt, mentis oculi feruntur.* Idem Phil. 2. *Quæ Charybdis tam vorax: Charybdin dico? quæ si fuit, fuit animal vnũ. Oceanus medius fidius vix videtur tot res, tam dissipatas, tam distantibus in locis positas, tam citò absorbere potuisse.* Tibull. ad Mess. lib. 4. *Nec violentà suo consumsit more Charybdis, Vel si sublimis fluctu consurgeret imo, Vel si interrupto nudaret gurgite pontum.* iam admonui, me in tribus exemplaribus antiquis scriptum reperisse, *Quanta laborabas Charybdi.* quam scripturam tamen non sum secutus. sic enim loquitur Oda 17. sup. *& fide Teia Dices laboranteis in vno Penelopẽ, vitreámq; Circẽ.*

FLAMMA] Virgil. Æneid. 4. *est mollis flamma medullas.*

QVÆ SAGA] quæ te saga cantionibus, & carminibus amore poterit liberare? *Sagire* (inquit M. Tull. de diuinat. lib. 1) *sentire acute est: ex quo sagæ anus, quia multa scire volunt.*

THESSALIS] Thessali potionibus & venenis, id est, medicamentis, & poculis quibusdam partim bonam mentem hominibus adimebant, partim contrariis restituebant. Plaut. Amphit. *Ego pol illum vlciscar hodie Thessalum veneficum, Qui peruersè adeò perturbauit familiæ mentem meæ.* Tibull. lib. 2. eleg. 4. *Quicquid habet Circe, quicquid Medea veneni: Quicquid & herbarum Thessala terra gerit.* gradatio est. *saga, magus, Deus.*

VIX ILLIG. TE TRIF.] puellam illam cum Charybdi paullo antè comparauit: nunc cũ Chimæra: quam triformem fuisse ex vulgatissimo Homeri versu notum est, Πρόσθε λέων, ὄπιθεν δὲ δράκων, μέσση δὲ Χίμαιρα. atque idem versus apud Hesiodum quoque reperitur in Theog. vt necesse sit vel Hesiodum ab Homero mutuatum esse, vel vtrumque ab aliquo superioris ætatis poëta, si quis Homero antiquior poëta fuit. Iam Chimæra ex Thiphône & Enchidna nata est. soror eius fuit Hydra, fratres Orthus & Cerberus, vt scribit Hesiod. in Theog. Chimæram interfecit Bellerophõ equo Pegaso vectus. quá de re sic Hesiod. τὴν μὲν Πήγασος εἷλε καὶ ἐσθλὸς Βελλεροφόντης.

PEGASVS] equum Pegasum Medusæ filium nominat Pindarus, quia ex Gorgonis capite, quod ei abscidit Perseus, exsilierit, vt scribit Hesiodus in Theog. τῆς ὅτε δὴ Περσεὺς κεφαλὴν ἀποδειροτόμησεν, Ἐξέθορεν χρυσάωρ τε μέγας, καὶ πήγασος ἵππος. Quantas autem, & quàm multas ad res fortiter & præclarè gerendas hic equus Bellerophonti fuerit vtilis atque opportunus, & quemadmodum eidem Bellerophonti Pallas in somnis frenum dederit, quo equum anteà ferum, indomitum, indocilem regeret, ac moderaretur, & quemadmodum eius opportunitate fretus Amazonas, Chimærámque flammas ex ore euomentem, & Solymos deuicerit, copiosé narrat Pindar. Olymp. εἰδ. ιγ. σὺν δ' ἐκείνῳ (Pegaso) καίποτ' Ἀμαζονίδων αἰθέρος ψυχρᾶς ἀπὸ κόλπων ἐρήμου τοξόταν βάλλων γυναικεῖον στρατὸν, καὶ χίμαιραν πῦρ πνέοισαν, καὶ σολύμους ἔπεφνε, &c. Homerus autem hanc de Pegaso & Bellerophonte fabulam omnium plenissimè narrat, ἰλιάδ. σ. Aratus quoque de Pegaso scribit nonnulla. ex eis petat, qui volet.

EXPEDIET] illigatum, & impeditum expediet, id est, soluet. Chimæræ quidem habent libri vulgati, & nonnulli scripti: Chimæra autem Donati, Faërni, Vrsini, vnus Vatic. Tornes. vt *triformi Chimæra* cohæreat cum verbo *expediet*.

OD·

A

Ode 28.

Inducitur Archytas nautæ cuidam respondens, omnibus esse moriendum, oránsque: ne se insepultum iacére patiatur: sed corpori suo terram, aut arenam iniiciat.

TE maris, & terræ, numeróque carentis arenæ
Mensorem cohibent, Archyta,
Pulueris exigui prope littus parua Matinum
Munera: nec quicquã tibi prodest
Aërias tentasse domos, animóq; rotũdum
Percurrisse polum morituro.
Occidit & Pelopis, genitor, cõuiua deorũ:
Tithonúsque remotus in auras:
Et Iouis arcanis Minos admissus: habent-
B *Tartara Pãthoiden iterũ Orco (que*
Demissum: quãuis clypeo Troiana refixo
Tempora testatus, nihil vltra
Neruos, atq; cutem morti concesserat a-
Iudice te, non sordidus auctor (træ,
Naturæ, veriq;. Sed omneis vna manet
Et calcanda semel via leti (nox:
Dant alios Furiæ toruo spectacula Marti
Exitio est auidis mare nautis.
Mista senum, ac iuuenum densentur funera nullum
Sæua caput Proserpina fugit.
Me quoq; deuexi rapidus comes Orionis
Illyricis Notus obruit vndis.
At tu nauta vagæ ne parce malignus, a-
Ossibus, & capiti inhumato (renæ
C *Particulam dare. sic, quodcumque minabitur Eurus*
Fluctibus Hesperiis, Venusinæ
Plectãtur siluæ te sospite: multáq; merces,
Vnde potest, tibi defluat æquo
Ab Ioue, Neptunóq; sacri custode Tarẽti.
Negligis immeritis nocituram
Postmodò te natis fraudem committere
Debita iura, vicésq; superbæ (forsan,
Te maneant ipsum. precibus non linquar inultis:
Téque piacula nulla resoluent. D
Quanquam festinas: non est mora longa: licebit
Iniecto ter puluere curras.

TE MARIS, ET TERRÆ] Archytas Tarẽtinus ita fuit philosophus, & geometra, vt à reip. administratione tamen non abstinuerit, quemadmodum declarat pulcherrima illa Platonis ad eum epistola.

COHIBENT] continent & coërcent te, qui viuus maria & terras dimensus es, cælúmque adeò ipsum mente & animo percurristi.

PVLVERIS EXIGVI PARVA MVNERA] paulum pulueris: non tantùm terræ, quantum satis sit ad totum corpus tuum contegendum.

PROPE LITTVS MAT.] in Apulia. Ode 2. lib. 4. *Ego apis Matinæ more, modóque, &c. Carmina fingo.*

NEC QVICQ. TIBI PROD. &c.] nec quicquam tibi adiumenti attulit ad mortem effugiendam, quòd in rerum cælestium cognitionem plurimùm studij, operæque contulisti, cælique magnitudinem mente peragrasti, E cùm esses omnino moriturus. Phauorinus apud Aulum Gellium lib. 10. hæc de Archyta, Αρχύτας Ταραντῖνος φιλόσοφος ἅμα καὶ μηχανικὸς ὢν ἐποίησε περιστεράν ξυλίνην πετομένην, ἥτις εἴποτε καθίσειεν, οὐκ ἔτι ἀνίστατο. μέχρι γὰρ τούτου * cetera desunt apud Aulum Gell. id est, Archytas Tarentinus cùm philosophus simul & machinarum opifex esset, columbam ligneam effecit volantem: quæ si quando consideret, non amplius surgebat.

OCCIDIT ET PELOPIS] responsio est Archytæ. Pelopis genitor est Tantalus. de quo plura lib. 1. Saty. 1. Quid mirum est (inquit Archytas) me mathematicum, & philosophum, mortuum esse? mortuus est & Tantalus conuiua Deorum: Tithonus quoque Auroræ coniux ex hominum numero sublatus est, aliique præstantissimi viri mortem obierunt. Plutarchus ἐν τῷ παραμυθητ. πρὸς Ἀπολλών. scribit, Antimachum poëtam mortua sibi vxore Lyda, quam vehementer amabat, scripsisse elegiam quamdam ad consolandum & leniendum mærorem suum: in qua calamitates Heroïcas colligebat, malis alienis suum casum, F ac dolorem leuare ac minuere studens. Est autem vnum hoc quoque ex iis, quæ in consolationibus adhibere & vsurpare solemus, si quem magnum & præstantem virum, cui similis calamitas, atque ei, quem consolari volumus, acciderit, proferre possimus. Eo argumento vsus est Seruius Sulpicius ad consolandum M. Tullium Cicer. de obitu filiæ. Primùm enim ostendit, vrbeis antiquissimas, & florentiss. funditus esse deletas, deinde viros clarissimos interiisse. sic Seruius. *Quæ res mihi non mediocrem consolationem attulit, volo tibi commemorare, si forte eadem res tibi minuere dolorem possit. Ex Asia rediens cùm ab AEgina Megarã versus nauigarẽ, cœpi regiones circumcirca prospicere. post me erat AEgina, ante Megara, dextrà Piræus, sinistra Corinthus: quæ oppida quodã tempore florenti-*

A *florentissima fuerunt, nunc prostrata, & diruta ante oculos iacent. Cœpi egomet mecum sic cogitare: Hem nos homunculi indignamur, si quis nostrum interiit, aut occisus est, quorum vita breuior esse debet, cum vno loco tot oppidorum cadauera proiecta iaceant? &c.* & M. Tull. ad Torquatum lib. 7. *Postremò is vir, vel etiam ij viri hoc bello occiderunt, vt impudentis videatur eandem fortunam, si res cogat, recusare.* Sic & Achill. ἰλιάδ. φ. Lycaonē vnum è filiis Priami mortem deprecantem, pretiúmque salutis & vitæ promittentem, hortatur, vt æquo animo mortem ferat: cæsum esse Patroclum illo multo meliorem: se quoque eximia corporis statura, & pulchritudine præditum, Æaci & Thetidis filium, vel manè vel meridie, vel vesperi moriturum. sic ille. Ἀλλὰ φίλος θάνε καὶ σὺ, τίη ὀλοφύρεαι αὔτως? Κάτθανε καὶ Πάτροκλος, ὅπερ σέο πολλὸν ἀμείνων. Οὐχ ὁράας οἷος κἀγὼ καλός τε μέγας τε, Πατρὸς δ' εἴμ' ἀγαθοῖο, θεὰ δέ μ' ἐγείνατο μήτηρ. Ἀλλ' ἔπι τοι κἀμοὶ θάνατος, καὶ μοῖρα κραταιὴ Ἔσσεται, ἢ ἠῶ, ἢ δείλην, ἢ μέσον ἦμαρ, &c. Atq; hoc eodē mortis solatio nos vti iubet Lucret. lib. 3. ostendens, Æneam, Xerxem, Scipiones, Homerum, & innumerabileis alios clarissimos viros de vita decessisse. *Hoc*
B *etiam tibi tute interdum dicere possis, Lumina sis oculis etiam bonus Ancu' reliquit: Qui melior, quàm tu, multis fuit improbe rebus: Inde alij multi reges, rerúmque potentes, Occiderunt, magnis qui gentibus imperitarunt.* & apud Virgil. lib. 10. Æneid. Iupiter Herculem ob imminentem, & propinquum Pallantis interitum, ingemiscentem, his verbis solatur. *Stat sua cuique dies: breue & irreparabile tempus Omnibus est vitæ: sed famam extendere factis, Hoc virtutis opus. Troiæ sub mœnibus altis Tot nati cecidere Deûm: quin occidit vnà Sarpedon, mea progenies, etiam sua Turnum Fata vocant, metásque dati peruēnit ad æui.* Postremò Horatius duobus locis pro eo, quod est, mori, posuit, ire, aut decidere, quò Æneas, quò Numa, quò Ancus, & ceteri, Ode 7. lib. 4. *Nos, vbi decidimus Quo pius Æneas, quò Tullus diues, & Ancus, &c.* & epist. ad Numicium lib. 1. *cum benè notum Porticus Agrippæ, & via te conspexerit Appi: Ire tamen restat, Numa quò deuēnit, & Ancus.*

TITHONVSQVE REMOTVS] Ode 16.
C lib. 2. *Longa Tithonum minuit senectus.*

ET IOVIS ARCANIS MINOS] Hom. ὀδ. τ. de Minoë Τοῖσι δ' ἐνὶ Κνωσσὸς μεγάλη πόλις, ἔνθά τε Μίνως Ἐννέωρος βασίλευε Διὸς μεγάλου ὀαριστής. i. In his autem Cnossus, vrbs magna, in qua Minos regnauit, qui cùm magno Ioue sermones habere solebat. & Plato in Min. cùm multa alia de hoc tradat, qualia sunt, Minoëm fuisse à Ioue eruditum atque institutū, & nono quoque anno cum eo versari & sermones conferre solitum: tùm illos Hom. versus profert, eorúmque sententiam explicat.

PANTHOIDEN.] Pythagoram significat, qui παλιγγενεσίαν illam, & μετεμψύχωσιν in seipso confirmans, dicebat se Euphorbum fuisse Panthoi filiū: de quo Hom. ἰλιάδ. π. Πανθοΐδης Εὔφορβος, ὃς ἡλικίην ἐκέκαστο Ἔγχεΐ θ' ἱπποσύνῃ τε, πόδεσσί τε καρπαλίμοισι. Nam Pythagoras quidem (vt scribit Pausan. Corinth.) Mnesarchi fuit filius, Euphronis nepos, Hippasi pronepos.

QVAMVIS CLYPEO TROIANA, &c.] id est, quamuis detracto è poste templi Euphorbi clypeo testatus se Troianis temporibus Euphorbum fuisse, nihil præter corpus interire sibi persuaserat. Diogenes Laërtius hos versus ait se in hanc de Pythagora fabulam lusisse.

Τὰς φρένας ἢν ἐθέλῃς τὰς Πυθαγόραο νοῆσαι:
Ἀσπίδος Εὐφόρβου βλέψον ἐς ὀμφαλοόν.
Φησὶ γὰρ, οὗτος ἐγὼν ἤμην πρόσθεν βροτός: ὃς δὲ
Ὅττ' οὐκ ἦν, φάσκει: ὅστις ἔην, ὅτ' ἔην? id est.

Pythagoræ penitus si vis cognoscere mentem,
Euphorbi scutum conspice Panthoïdæ.
Quondam, inquit, fui homo hic. qui cùm haud
erat, ipse fuisse.
Se dicit: viuus, dic mihi, qualis erat?

Interpres autem Sophoclis de Pythagora mihi videtur quædam scripsisse digna, quæ hûc ascribantur. Πυθαγόρας καθείρξας ἑαυτὸν ἐν ὑπογείῳ, λογοποιεῖν ἐκέλευσε τὴν μητέρα, ὡς τεθνηκὼς εἴη, καὶ μετὰ ταῦτα ἐπιφανεὶς, περὶ παλιγγενεσίας, καὶ τῶν καθ' ᾅδου τινὰ ἐτερατεύετο, διηγούμενος πρὸς τοὺς ζῶντας περὶ τῶν οἰκείων, οἷς ἐν ᾅδου συντετυχέναι ἔλεγεν. ἐξ ὧν τοιαύτην ἑαυτῷ δόξαν περιέθηκεν, ὡς πρὸ μὲν τῶν τρωϊκῶν Αἰθαλίδης ἦν ὁ Ἑρμοῦ, εἶτα Εὔφορβος, εἶτα Ἑρμότιμος, εἶτα Πύθιος ὁ Δήλιος, εἶτ' ἐπὶ πᾶσι Πυθαγόρας. id est, Pythagoras cùm se in loco quodam subterraneo conclusisset, iussit matrem hunc de se sermonem vulgare, se mortuum esse: Posteà autem cùm sese in conspectum hominum retulisset, quædam de palingenesia, id est, iterata quadam origine, & de iis rebus, quæ sunt apud inferos monstri similia, prædicabat: verba faciens apud eos, qui viuebant de eorum propinquis: quibuscum se apud inferos locutum & congressum esse dicebat. ex quibus hanc sibi hominum de ipso opinionem comparauit, se fuisse ante Troiana tempora Æthalidem Mercurij filium, deinde Euphorbum, deinde Hermotimum, deinceps Pythium Delium, postremò Pythagoram. similia quædam scribit interpres Apollon. in argonaut. lib. 1. πυθαγόρας δὲ ἐν τῷ μεταλλοιοῦσθαι τὰς ψυχὰς, καὶ παρεισδύνειν εἰς ἕτερα σώματα φησὶν ὅτι γένοιτο ἑρμοῦ υἱὸς, καὶ Σαμίας ἑταίρας, καὶ πυθαγόρας. id est, Pythagoras in eo quòd animæ immutantur, & migrant in alia corpora, dicit se fuisse Mercurij & meretricis cuiusdam Samiæ filium, & Pythagoram.

REFIXO] id est, detracto. vt epist. ad Loll. 2. lib. 1. *Sub duce, qui templis Parthorum signa refixit.* & Od. 17. epod. *Refixa cœlo deuocare sidera.*

NON SORDIDVS AVCTOR NATVRÆ, &c.] id est, qui rerum omnium occultarum naturas, & causas studiosissimé exquisierat, quiq; in vero inueniendo plurimum studij posuerat, ex iisque rebus magnam sibi auctoritatem comparat. scripserat autem lib. de natura, vt tradit Laërt. sic infrà Od. 15. epod. *Nec te Pythagoræ fallant arcana renati.*

SED OMNEIS VNA MANET NOX.] vt sententia hæc verissima est, ita à scriptoribus admodum frequentata. Horat. suprà Od. 4. *Pallida mors æquo pulsat pede pauperum tabernas, Regumq; turreis.* & Od. 14. lib. 2. *Eheu fugaces Postume, Postume, Labuntur anni, nec pietas morum*, &c.

quæ

A quæ ſequuntur. & Od. 3. eiuſdem: *Omneis eôdem cogimur: omnium Verſatur vrna.* & Od. 18. eiuſd. *æqua tellus Pauperi recluditur, Regúmque pueris.* & Od. 3. lib. 2. *Diuésne priſco natus ab Inacho, Nil intereſt, an pauper & infima De gente ſub dio moréris Victima nil miſerantis Orci.* & Od. 1. lib. 3. *æqua lege neceſſitas Sortitur inſigneis & imos.* & Homerus ἰλιάδ. ζ. Μοῖραν δ' ὔπνα φημὶ πεφευγμένον' ἔμμεναι ἀνδρῶν Οὐ κακὸν, ὐδὲ μὲν ἐσθλὸν, ἐπὴν τὰ πρῶτα γένηται. Parcam autem neminem effugere poſſe dico, neque malum, neque bonum, poſtquàm ſemel natus ſit. & Pindar. ἰσθμ. εἰδ. ἕκτῳ: θνάσκομεν γὰρ ὁμῶς ἅπαντες, Δαίμων δ' ἄϊσος. id eſt, Omnes enim ſimiliter morimur. Parca autem non cernitur. & Lyſias ἐν ἐπιταφίῳ τοῖς κορινθίων βοηθοῖς. ὥστε τί δεῖ, ἃ πάλαι προσεδοκῶμεν πείσεσθαι, ὑπὲρ τύτων νῦν ἄχθεσθαι, ἢ λίαν ὕτω βαρέως φέρειν, ἐπὶ ταῖς τῆς φύσεως συμφοραῖς, ἐπισαμένυς ὅτι ὁ θάνατος κοινὸς, καὶ τοῖς χειρίσοις, καὶ τοῖς βελτίσοις? ὔτε γὰρ τὺς πονηρὺς ὑπερορᾷ, ὔτε τὺς ἀγαθὺς θαυμάζει· ἀλλ' ἴσον ἑαυτὸν παρέχει πᾶσι. id eſt, Quare quid oportet quæ nos olim mala exſpectabamus, vt nobis euentura, iis nũc angi, aut ita grauiter ferre naturę caſ⁹ aduerſos, cùm ſciamus, mortẽ eſſe deterrimis, & præſtã-
B tiſſ. communem? Nam neque improbos deſpicit, neque bonos admiratur: ſed ſeſe omnibus æqualem præbet. Iterum Horat. Saty. 6. lib. 2. *neque vlla eſt, Aut magno, aut paruo lethi fuga.* & Propert. lib. 3. eleg. 16. *Sed tamen huc omnes, huc primus, & vltimus ordo, Eſt mala, ſed cunctis iſta tenenda via eſt.*

N o x] id eſt, mors. ſic Catull. *Nobis cum ſemel occidit breuis lux, Nox eſt perpetua vna dormienda.* Nam vt lux pro vita à ſcriptoribus vſurpatur (M. Tull. pro Roſc. Amer. *propter quos hanc ſuauiſſimã lucem aſpexeris, eos indigniſſimè luce priuare?* & lib. 4. accuſ. de ſignis, *cur piratis lucis vſuram tam diuturnam dediſti?*) ita nox, & tenebræ pro morte. iterum Catull. *At vobis male ſit malæ tenebræ Orci, quæ omnia bella deuoratis.* & ſuprà Hor. Ode 4. *Iam te premet nox, fabulæq; manes.* in tribus lib. antiquis reperi ſcriptũ, *ſed omneis vna manet mors.*

M a n e t] id eſt, vna omnibus nox imminet, vna mortis neceſſitas omneis exſpectat, omneis exceptura eſt.

C D a n t a l i o s F v r i æ] ſignificat à Furiis bella conflari, & furioſorum eſſe armis decertare. Itaque apud Virgil. lib. 7. Æn. Iuno bellum conflare inter Latinos & Troianos cogitans, Alecto ab inferis euocat, vt hoc negotium conficiat. ſic Virg. *Hæc vbi dicta dedit, terras horrenda petiuit: Luctificã Alecto dirarũ ab ſede ſororũ, Inferniſq; ciet tenebris: cui triſtia bella, Iræq; inſidiæq;, & crimina noxia cordi.* hoc igitur dicit non obſcurè. alij in acie occidunt, alij naufragio pereunt. cod. Torneſ. habet, *Exitio eſt auidum mare nautis.* fortaſſe non malè. vt Od. 29. lib. 3. *Addant auaro diuitias mari.* ego tamen ſequor alteram ſcripturam, & vulgatam.

D e n s e n t v r] ſic in cod. Torneſ. & trib. aliis ſcriptum eſt, *denſentur*, inquam, non vt in vulgatis *denſantur*. quo verbo vſus eſt Lucret. non ſemel, *denſentur* autem, id eſt cumulantur, exaggerantur. ἐπασσύτεροι κεῖνται οἱ γέροντες καὶ οἱ νέοι. D

N v l l v m S æ v a c a p v t P r o s e r p i n a.] Proſerpina mortis & vitæ arbitra eſt. Martial. ad Lucinum quendam: *Non omneis fallis: ſcit te Proſerpina canum: Perſonam capiti detrahet illa tuo.* Et apud Virgil. lib. 4. Æn. extr. Cùm Dido magno cum cruciatu, & longo tractu temporis moreretur, quia ei, vtpote ante diem morienti, Proſerpina nondum *flauum vertice crinem Abſtulerat, Stygióque caput damnauerat Orco*, deuolat Iris è cœlo, quæ eam corpore exſoluat. & Satyra. 5. lib. 2. Tireſias cum Vlyſſ. pauca locutus à Proſerpina retrahitur, *ſed me* (inquit ille) *imperioſa trahat Proſerpina, viue, valeq;.* fûgit autem hoc loco, cum priorem ſyllabam habeat productam, temporis præteriti eſt.

R a p i d v s] liber Faërni, habet *rabidus*. non probo.

O r i o n i s.] Hyrieus Neptuni & Alcyonæ filius Tanagræ, quæ vrbs eſt Bœotiæ, habitabat; hic cum eſſet hoſpitaliſſimus, Deóſque aliquando liberaliter hoſpitio accepiſſet, Iupiter, Neptunus, Mercurius ob eam hoſpitalitem, gratiam ei referre volentes, iuſſerunt, vt quod ei commodum eſſet, abs ſe peteret. Ille autem cùm liberis careret, neque vxorem ducere vellet tamen, filium petiuit. Tum Dij pellem bouis ſibi ab illo immolati comminxerunt, & ſemine conſperſerunt. quo facto, monuerunt, vt eam pellem in terra conderet, ac defoderet, & decem pòſt menſibus effoderet. Interea natus eſt Ourion, ducto nomine ἀπὸ τῦ ὐρεῖν, id eſt, à meiendo. qui paullùm immutatis litteris, ὠρίων, Orion ſpecioſioris & honeſtioris appellationis gratia poſteà dictus eſt. is Dianæ, cum qua venabatur, ſtuprum inferre conat⁹ eſt. qua re dea irritata ſcorpiũ è terra extulit, à quo Orion in talo ictus interiit. Iupiter autem, eum miſeratus, in aſtra retulit. eò fit, vt Oriente Scorpio óccidat Orion. Verùm Homerus ὀδυσσ. ε. dicit eum à Diana ſagittis eſſe confixum. Εὥς μιν ἐν Ὀρτυγίῃ χρυσόθρονος Ἄρτεμις ἁγνὴ Οἷς ἀγανοῖς βελέεσσιν ἐποιχομένη κατέπεφνε. Lege Aratum de Orione, & Diana. Horatius lib. 3. Od. 4. *Tentator Orion Dianæ.* & 13. lib. 2. *Ne curat Orion leones, Aut timidos agitare lyncas.* deuexum autem intellige, vel qui ad occaſum vergit, vel qui in decliui cæli F parte ſitus eſt, Siue autẽ oriatur, ſiue occidat, tẽpeſtates excitat. iccirco Virgilius nimboſum vocat.

A t t v n a v t a v a g æ.] At tu nauta ne parce malignus particulam arenę dare oſſibus. & capiti inhumato. terram oſſibus & capiti inhumato benignè inijce.

M a l i g n v s.] malignus eſſes ſi parceres: vel ne te in eo malignũ præbe, vt parcas. ſic loquitur Saty. 6. lib. 2. *Si veneror ſtultus nihil horum*, id eſt, ſi non ſum ita ſtultus, vt aliquid horum venerer, ſeu precer, & optem. vide annot. ad Od. 13. lib. 3. iam illud *parce dare* huic poëtæ vſitatum eſt: exempli cauſa. Od. 28. lib. 3. *Parcis deripere horreo Ceſſantem, &c.* & Sat. 2. lib. 2. *Et niſi mutatum parcit diffundere vinum:* id eſt, non vult. ſic Catullus de nuptiis Pelei. *Nil metuunt iurare, nil promittere parcunt,*

E

A *parcunt*. id eſt, nihil eſt, quod promittere non audeant. & Titus Liuius lib. 34. *Proinde parce ſic fidem ac iura ſocietatis iactare*. iterum Horat. Od. 8. *Parce priuatus nimium cauere*. Malignus idem ferè valet, quod anguſtus: opponitúrque benigno, vt annotatum eſt ad illum locum epiſt. ad Auguſt. lib. 2. *laudare malignè*.

SIC] lege, quæ ſuprà diximus de hac particul. Od. 3.

QVOTCVMQVE MINAB.] verbũ minandi iunxit caſui accuſandi, vt epiſt. ad Celſum. *dic pulchra & multa minantem, Viuere nec rectè, nec ſuauiter*. & Od. 19. epod. *Minatus vrbi vincula*. ſic ſæpe M. Tull. vt Tuſcul. 1. *Theodoro cùm Lyſimachus Rex crucem minaretur, iſtis quæſo* (inquit) *iſta horribilia minitare purpuratis tuis*.

VENVSI. PLEC. SILVÆ] in Venuſinas ſiluas récidat: ſiluæ Venuſinæ luant, &c. ſic loquitur epiſt. 2. lib. 1. *Quicquid delirant reges, plectuntur Achiui*.

TE SOSPITE.] te ſaluo: te incolumi.

ÆQVO AB IOVE.] æquo, id eſt, tibi placato, ſeu fauente, ſeu non irato. ſic epiſt. ad Auguſt.
B lib. 2. *& mecum facit, & Ioue iudicat æquo*.

NEGL. IMMER. NOC. POSTM. &c.] hunc locum in omnibus libris corruptum non leui coniectura ductus emendaui. Nam cùm in vno codice Vaticano, & in Iannoct. & in Cleric. Ruſſard. Nicot. *forſan* pro *fors &*, in nonnullis aliis *forſet*, reperiſſem: facile mihi perſuaſi, illud *forſan*, principio fuiſſe aſcriptum ad explicandã vocem obſcuriorem *forſit*, ſeu *forſet*, quod idem valet, deinde deleto *forſit*, quo & alibi vtitur Horat. in eius locum fuiſſe ſubſtitutum *fors &*. verumtamen nequis religioſior me paullo audaciorem eſſe diceret, *forſan* quod reperitur in quinque lib. antiq. pro meo iure arripui, ita tamẽ vt *forſit* multo malim. ſententia autem huius loci ſic reſtituti non eſt obſcura. *forſit*, ſeu forſan non dubitas, aut non vertis religioni culpam admittere, quæ ſit etiam tuis liberis immerentibus nocitura. ſi ita eſt, debita iura, id eſt, Iuſtitia, quæ aliqua ex parte in reciproca perpeſſione cõſiſtit, & viciſſitudo mali, te maneant, id eſt, tibi impendeant & in-
C ſtent, te excipiant, pœnas denique abs te repetant: vel ſic, Hoc idem malum, nempe inſepultum eſſe, tibi eueniat.

IMMERITIS] quia pœna non debet alium quenquam attingere, quam eum, qui culpam commiſit. Verumtamen ſæpè aliter fit: vt Georg. 1. *Laomedonteæ luimus periuria Troiæ* ad quem Virgilij locum, hunc Horatij profert Serui⁹. Tale & illud Oda 6. lib. 3. *Delicta maiorum immeritus lues Romane*. & illud epiſt. lib. 1. *Quicquid delirant reges plectuntur Achiui*.

POSTMODO] paullo pòſt.

TE NATIS] ex te natis.

FRAVDEM] culpam, noxam.

DEBITA IVRA, VIC. SVP.] nunc his, quæ ſequuntur, ei malè precatur, ſi ſe inſepultum relinquat.

VICE'SQVE SVPERBÆ.] pœnæ reciprocæ graues & acerbæ, ἀμοιβαὶ, τὸ ἀντιπεπονθὸς. talio. pœnæ vltrices: vel pœnæ ſuperbis factis dignæ. Sed Paſſeratius mauult legi *ſuperbe*, in vocandi caſu: adiuuat eum codex vnus manuſcr. quem domi habeo, in cuius ora aſcriptum eſt ad hunc locum, *ſuperbe* quia me inhumatum eſſe ſiuiſti.

TE MANEANT IPSVM] tibi ſint paratæ, te expectent. M. Tull. cum dandi caſu coniunxit Philipp. 2. *cuius quidem tibi fatum, ſicut C. Curioni, manet*: ſic enim ſcriptum eſt in antiq. codice. & Catullus. *Sceleſta, téne? quæ tibi manet vita?* cum accuſ. Plaut. Moſtell. *Meum bonum me, te tuum maneat malum*. & Hor. Od. 13. epod. *Te manet Aſſarici tellus*, id eſt, tibi parata, & reſeruata eſt, te exſpectat. & Od. 16. epod. *Nos manet Oceanus circumuagus*. & Od. 17. *Si tardiora fata te votis manent?* & epiſt. ad Torquat. lib. 1. *Supremo te ſole domi Torquate manebo*. & epiſt. ad librum ſuum. lib. 1. *Hoc quoque te manet, vt pueros elementa docentem Occupet extremis in vicis balba ſenectus*. id eſt, hoc tibi impendet, hoc tibi euenturum eſt. & hac Ode paullo antè, *ſed omneis vna manet nox*. & Od. 18. lib. 2. *Nulla certior tamen Rapacis Orci fine deſtinata Aula diuitem manet Herum*. Terent. Phor. *Simul autem non manebat ætas virginis Meam negligentiam*. & ita loquuntur Græci: vt Pindarus ἰσθμ. εἰδ. ϛ. τὸ γὰρ πὰρ δίκαν γλυκὺ πικροτάτα μένει τελευτά. conuerſa ratione dixit Horat. Od. XI. lib. 3. *Quæ manent culpas etiam ſub Orco*. id eſt, quæ etiam apud inferos, vbi pœnas ſuarum culparum ſufferunt, nondum tamen culpis liberantur: vel ita luunt pœnas, vt culpæ inexpiabiles maneant.

PRECIBVS NON LINQVAR] preces appellat, exſecrationes, ἀράς vt Od. 5. epod. vel ſimpliciter accipito. ſignificat autem Deos ſuis precibus adductos pœnas inhumanitatis ab hoc nauta repetituros, proinde ac ſi diceret, euentura precatus ſum.

PRECIBVS NON LINQVAR INVLTIS] Paſſeratius putabat *inultus* eſſe reponendum, vt ſit hęc ſententia: non linquar inultus, ob eas preces, quibus te deuoui.

TE'QVE PIAC. NVLLA RES.] nullæ victimæ, nulla ſacrificia, nullæ denique placationes te culpa exſoluent, nec liberabunt, niſi meis oſſibus terram inieceris. ſignificat, ſcelus admiſſurũ nefarium, atque inexpiabile, niſi cadauer ſuum inſepultum repertum, terra iniecta tegat: quod ſepulturæ genus erat omnium poſtremum. Verumtamen qui corpus inſepultum reliquerat, neque ſaltem iniecta gleba ſepelierat, hoc nefas à ſe admiſſum, porca præcidanea immolata expiare ac luere poterat, vt docet Feſtus in voce *præcidanea, ſeu præcidaria agna & porca*.

QVAMQVAM FEST.] iterum ſtudet ei blandiendo perſuadere, vt humo iniecta corpus ſuum contegat.

INIECTO TER PVLV. CVR.] tradit M. Tull. lib. 2. de legibus, *humatos propriè dictos eſſe eos, quos humus iniecta contegeret*, eúmque morem à iure pontificali confirmari, quòd priuſquam in os iniecta gleba ſit, locus ille, vbi crematum corpus eſt, nihil habeat religionis. Et Varro lib. 4. de lingua Latina ſcribit, quoad quis inhumatus ſit,

qui

A qui Romæ combustus non est, aut cuius in sepulchrum iniecta gleba non est, eius familiam funestam manere. Et Seruius ad hunc locum Virgil. lib. 6. Æneid. vbi Misenus sepelitur, *Præcipuè pius Æneas*, &c. hæc ascribit. Qui de pietatis generibus scripserunt, primum locum in sepultura esse voluerunt: Vnde cùm pontificibus nefas esset cadauer videre, magis tamen nefas fuerat, si visum insepultum relinquerent. Genus autem sepulturę fuerat, iniectio pulueris: vnde est, *aut tu mihi terram Inijce*: & Horat. *non est mora longa: licebit Iniecto te puluere curras.* Idem Seruius ad illum locum eiusd. eod. lib. inops, inhumatáque turba, Inopem (inquit) intelligit sine pulueris iactu. Nam Ops terra est. Iniectio autem fieri poterat etiam sine cadauere, nempe quibusdam sacris sollennibus, ex ritu Pontificali. & sepultura inanis tantundem valebat, quantum plena, vt intelligere licet ex ea qua Deiphobus affectus est. Nam nihilo minus eius vmbra traiecta est, quamuis ei Æneas cenotaphium dumtaxat fecerit, id est, tumulum inanem, vt lib. 5. Æn. *Tunc egomet tumulum Rhœtæo in littore inanem Constitui, & magna manes ter voce*
B *vocaui, &c.* Horribile autem & formidolosum fuisse veteribus illis iacère inhumatos, cùm alij scriptores, tùm maximè poëtæ declarant. Hector quidem apud Hom. ιλ. χ. iamiam moriturus in magni beneficij loco ab Achylle petit, ne se canibus dilacerandum relinquat: sed patri Priamo potius, matríque Hecubæ sepeliendum, atq; humandum reddat. Apud eundem Patroclus Achilli in somnis obiectus eum orat, vt se quàm primùm sepultura afficiat, ne ab introitu, & ostio inferorum excludatur. vmbras enim & manes sibi obstare, quominus fluuium traijcere possit, ideóque se vagari, & errare per vastas Orci solitudines. verba Patrocli sunt hæc ιλ. ψ. Θάπτέ με ὅττι τάχιστα: πύλας Αἴδαο περήσαι. Τῆλέ με εἴργουσι ψυχαὶ εἴδωλα καμόντων, Οὐδέ με πως μίσγεσθαι ὑπὲρ ποταμοῖο ἐῶσιν, Ἀλλ' αὔτως, ἀλάλημαι ἀν' εὐρυπυλὲς Αἴδος δῶ. Ariadna quoque apud Catullum queritur se pro tot in Thesea officiis, ac beneficiis, dilacerandam feris relictum iri, neque iniecta terra tumulatum iri. sic illa: *Pro quo dilaceranda feris dabor, alitibúsque Præda, nec*
C *iniecta tumulabor mortua terra.* & apud Virgil. Palinurus Æneam orat, vt aut sibi terram inijciat, aut corpus suum secum tollat per vndas: *Sedibus vt saltem placidis in morte quiescam* (inquit ille.) Denique totum Antigonæ Sophoclis argumentum in eo vertitur, quòd Creon Polynicen vetuit sepeliri: soror Antigona eum clàm humo contexit: quo in facto deprehensa, súoque ipsius indicio prodita, viua in terram defossa est. & ὀδυσσ. γ. Telemacho de Agamemnonis nece quærenti cũ alia multa, tùm hoc respondet Nestor, si Menelaus Troïa reuersus Ægistum Agamemnonis percussorem domi viuum offendisset, neminem illi fuisse mortuo terram iniecturum: sed eum canes & volucreis fuisse discerpturos, ac dilaceraturos, neque vllam è Græciæ mulieribus mortem eius fuisse defleturam. sic Hõ. Εἰ ζώοντ' Αἴγισθον ἐνὶ μεγάροισιν ἔτετμεν Ἀτρείδης τροίηθεν ἰὼν ξανθὸς Μενέλαος. Τῷ κέ οἱ οὐδὲ θανόντι χυτὴν ἐπὶ γαῖαν ἔχευαν. Ἀλλ' ἄρα τοί γε κύνές τε καὶ οἰωνοὶ κατέδαψαν Κείμενον ἐν πεδίῳ ἑκὰς Ἄργεος, οὐδὲ τοκήων. D qua de re plura dicemus ad Od. 5. epod.

TER] hic numerus non solùm perfectionem quandam significat, sed etiam μυστηριώδης τις ἐστιν, vt diximus suprà ad Oden primam.

CVRRAS] nauiges. ex quo cursum etiam in nauigatione vsurpant Latini per translationem. M. Tull. offic. 3. *si idem sciat complureis mercatores ab Alexandria soluisse, naueisque in cursu frumento onustas petentes Rhodum viderit.* Idem de nat. deorum lib. 3. *Dionysius cùm fanum Proserpinæ Locris expilasset, nauigabat Syracusas: isq; cũ secũdissimè cursum teneret, Videtisne (inquit) amici quàm bona à Diis immortalibus nauigatio sacrilegis detur?* Idem ad Brutum epist. cuius initium est, *Messalam habes. Itaque in medio Achaico cursu, cùm Etesiarum diebus Auster me in Italiam, quasi dissuasor mei consilij retulisset, te vidi Veliæ.* Hor. Od. 34. huius lib. *nunc retrorsum Vela dare, atque iterare cursus Cogor relictos.* Catull. de nupt. Pel. & Thet. *Illa rudem cursu prima imbuit Amphitriten.* & crebrò Virgil.

AD ICCIVM. E
Ode 29.

Mirum quiddam, & monstri simile dicit esse, eum à phlosophiæ studio ad militiam transisse.

ICCI, beatis nunc Arabum inuides
Gazis: & acrem militiam paras
Non antè deuictis Sabéæ
Regibus, horribilíque Medo
Nectis catenas, quæ tibi virginum
Sponso necato barbara seruiet?
Puer quis ex aula capillis
Ad cyathum statuetur vnctis,
Doctus sagittas tendere Sericas F
Arcu paterno? quis negat arduis
Pronos relabi posse riuos
Montibus, & Tiberim reuerti:
Cum tu coëmtos vndique nobileis
Libros Panæti, Socraticam & domum
Mutare loricis Iberis,
Pollicitus meliora, tendis?

BEATIS] opulentis.

NVNC ARAB. INVID.] Arabia εὐδαίμων, cinnami, thurísque feracissima. infrà Ode 34. lib. 3. *Intactis opulentior Thesauris Arabum. &c.* & epist. ad Mæcen. lib. 1. *nec Otia diuitiis Arabum liberrimam muto.* Constat autem Augustũ hoc tempore Parthis & Arabibus bellum inferre cogitasse.

A cogitasse. eoque referendum est id quod est infrà Od. 35. huius lib. *& iuuenum recens Examen Eois timendum Partibus, Oceanóque rubro.*

GAZIS.] Γάζα (inquit Hesych.) πόλις: παρὰ δὲ Πέρσαις βασίλειον, ἢ οἱ ἐκ τῶν πολλῶν φερόμενοι φόροι, ἢ τὰ τίμια. M. Tull. *qui ab auro, Gazáque regia manus abstinuisset.* & offic. 2. *omni Macedonum Gaza, quæ fuit maxima, potitus est Paullus.* Horat. infrà Od. 16. lib. 2. *Non enim Gazæ, neque consularis Summouet lictor miseros tumultus Mentis.* Pompon Mela. *Ceterum in Palæstina est ingens & munita admodum Gaza (sic Persæ ærarium vocant) & inde nomen est, quòd cum Cambyses armis Ægyptum peteret, huc belli opes, & pecuniam intulerat.*

HORRIBILIQVE MEDO] Medis & Persis, & Parthis. vt suprà Od. 2. *Neu sinas Medos equitare inultos Te duce Cæsar.* quibuscum bellum gerere populus Rom. seu potius Augustus populi Rom. nomine cogitabat.

NECTIS CATENAS] seruitutem meditaris, & comparas. nam bello capti, eorum, qui vicerunt, serui fiunt, iure gentium.

EX AVLA] vel puer aliquis, qui regi seruierit, B vel puer nobili genere natus à te bello captus. T. Liuius lib. 45. annal. *Pueri Regij apud Macedonas vocabantur principum liberi ad ministerium Regis electi.*

CAPILLIS VNCTIS] vnguento delibutis.

AD CYATHVM STATVETVR] pocula tibi ministrabit in conuiuio.

SAGITTAS TENDERE, &c.] Od. x. lib. 2. *arcum tendere* dixit magis propriè. Verum tamen etiam Virgil. ita locutus est lib. 9. Æneid. *& spicula tendere cornu.*

QVIS NEGET ARDVIS] quis neget, fluuios sursum relabi & refluere posse, cùm tu libros Platonis, Panætij, Xenoph. Aristot. quos tu legendi causa coemeras, armis commutes: philosophiæque studio relicto, te ad rem militarem conferas? Sunt autem hæc ex Euripidis Medea sumta, vbi sic chorus: ἄνω ποταμῶν ἱερῶν χωροῦσι παγαί. καὶ δίκη, καὶ πάντα πάλιν στρέφεται. id est sursum fluuiorum sacrorum eunt fontes: & iustitia, & omnia retro vertuntur. & prouerbij speciem quandam C obtinent. vtitur M. Tull. ad Atticum lib. 15. *de Lenio rem laudo: si verò etiam Carsulenus,* ἄνω ποταμῶν. Vsurpauit & Demosth. in orat. περὶ παραπρεσβείας. ἀλλὰ δῆτα ἄνω ποταμῶν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ πάντες, ὅσοι οἱ περὶ πορνείας, ἐρρύησαν λόγοι. id est, sed planè scilicet fluuiorum instar sursum relabentium illo die omnia, quæ de impudicitia facta sunt, verba fluxerunt. non dissimile est illud eiusdem Euripid. ἱκετίδ. ἄνω γὰρ ῥέοι τὰ πράγματ' οὕτως, εἰ πιεζόμεσθα δή. id est, sursum enim fluere res videbuntur, si nobis alterius imperio parendum erit.

RELABI] id est, lapsos è montibus in monteis reuerti.

PANÆTI] Panætij, philosophi Stoici, quem sæpe commemorat M. Tullius, quémque imitatus est in libris de officiis.

SOCRATICAM ET DOMVM] id est, Socraticam familiam, Platonem, Aschinem Socraticū, Xenophontem, denique Academicos veteres. vide annot. ad illum locum epist. 1. lib. 1. *quo me duce, quo lare tuter.* D

MVTARE LORICIS IBERIS, &c.] id est, loricas Iberas Philosophiæ anteponere, vel Philosophiæ studio omisso, militiam persequi, & arma capere. de verbi *mutare* structura lege quæ annotata sunt ad Od. 10. huius lib.

TENDIS] in quibusdam libris scriptum est *temnis*, quam scripturam si probamus, idem fere valet, quod, non dubitas, non vertis religioni, audes. vt sup. Od. prox. *negligis fraudem committere forsit.* sed plures, iique manuscripti: in his cod. Don. Farnes. Torn. tres Vaticani, habent *tendis*. quam scripturam secutus sum. *tendis* autem positum esse intelligemus pro, contendis, seu cogitas, & in animo habes.

POLLICITVS MEL.] quàm rei militari operam dare. longè enim præstat philosophari, quàm militare.

AD VENEREM.
Ode 30. E

Vt in ædeis Glyceræ veniat.

O Venus regina Cnidi, Paphíque,
Sperne dilectam Cypron, & vocatu
Thure te multo Glyceræ decoram
Transfer in ædem.
Feruidus tecum puer, & solutis
Gratiæ Zonis, properéntque Nymphæ,
Et parum comis sine te Iuuentas,
Mercuriúsque.

REGINA CNIDI.] Venerem Cnidi sanctissimè coli tradunt boni auctores. in his Pausan. Attic. Κνίδιοι (inquit) τιμῶσιν Ἀφροδίτην μάλιστα, καί σφίσιν ἐστὶν ἱερὰ τῆς θεοῦ, &c. de Cypro suprà diximus F Od. 19.

ET VOC. THVRE TE MVLTO] tibi sacrificantis.

ÆDEM] cur non dixit ad ædeis decoras: cùm *ædes* numero singulari significet templum, & locum, in quo Deus aliquis colitur? dicendum, per ædem Glyceræ significari sacellum à Glycera Veneri consecratum. colebat enim domi suos quisque Deos, qui dicebantur lares familiares, & penates.

FERVIDVS PVER.] Cupido.

ET SOLVT. GRAT. ZON.] cur Gratiarum zonæ solutæ sunt? an quòd munifici & liberales homines, qui sunt omnibus gratissimi, omnia habent aperta ac soluta? & ob eandem causam nudæ dicuntur ab eodem Od. 7. lib. 4. *Gratia cum Nymphis, geminisque sororibus audet Ducere nuda choros.* & 9. lib. 3. *Gratia nudis iuncta sororibus.* an quòd Gratiæ, quæ Veneris sunt comites, τὴν ζώνην λύουσιν, id est, zonam soluunt (si quis autem nescit,

A nescit, quid sit zonam soluere, discat ex Homer. ὀδυσσ. λ. λῦσε δὲ παρθενίην ζώνην, κὰδ δ' ὕπνον ἔχευε. & Theocr. εἰδ. κ. λῦσε δὲ οἱ μίτρην, καὶ οἱ λέχος ἔντυνον ὧραι. & Catul. ad Ian. *Ne quærendum aliunde foret neruosius illud, Quod posset zonam soluere virgineam*. an quòd etiam pauperes, & qui nullis diuitiis, aut facultatibus instructi sūt, possunt ab altero gratiam inire, & in eum beneficium aliquod conferre, puta opera, & arte, & virtute? an quòd inter amicos omnia sunt nuda, soluta, & aperta? quod postremum est Porphyr. Ita autem pingi solebant Gratiæ tres, vt testatur Seneca, manibus implexis, ridentes, iuuenes, virgines, solutis ac perlucidis vestibus. Adde huic Seruium, qui hæc notat ad illum Virg. locum Æneid. 1. *Matris Acidaliæ*: in monte Acidalio lauant se Gratiæ, quas Veneri constat esse sacratas. Ipsius enim & Liberi filiæ sunt, nec immeritò. Gratiæ enim per horum ferè numinum munera conciliantur. Ideo autem nudæ sunt, quòd Gratiæ sine fuco esse debent: ideo connexæ, quia eas insolubileis esse decet. Horat. *Segnésque nodum soluere Gratiæ.* (hæc sunt ex Od. 21. lib. 3.) Quòd verò vna auersa pingitur,
B duæ nos aspicientes, hæc ratio est, quia profecta à nobis gratia, duplex solet reuerti. alij sic, in quibus Michael Ephesius in lib. 5. de moribus ad Nicom. διὰ τοῦτο καὶ τριῶν οὐσῶν ἐν τῷ νεῷ χαρίτων ἡ μέση οὖσα τῶν ἄκρων, ἔμπαλιν ἐστράφθαι πρὸς τὸν χαρισάμενον, καὶ δεξιοῦται· καὶ τὸ μὲν ἐπεστράφθαι πρὸς τὸν εὖ πεποιηκότα, ἦν σύμβολον ὑπηρεσίας. τὸ δὲ δεξιοῦσθαι, τοῦ πάλιν ἀρχὴν αὐτὴν ποιεῖσθαι τοῦ ἀντευεργετεῖν. id est, iccirco media triū Gratiarum, quæ in templo sunt positæ, retro versa est in eum, qui beneficium contulit, & dextram ei porrigit, benignéque eum accipit. Ac quòd in eum, qui bene meritus est, sit conuersa, signum est officij, atque obsequij: quòd autem manu porrecta eum accipiat, significat, eam non satis habere gratiam referre, sed etiam nouum beneficij conferendi initium facere.

Et parvm com. sine te Ivv.] significat, iuuenes sine rebus Venereis, & amatoriis seueriores ac tristiores esse, quàm ætatem deceat.
C est autem Iuuentas, iuuentæ Dea, Iouis & Iunonis filia, quam læuem, id est, imberbem appellat Od. 11. lib. 2. *fugit retrò Leuis Iuuentas.* De ea M. Tull. lib. 1. de natura deorum sic scribit: *At poëtæ quidem nectar, ambrosiam, epulas comparant, & aut Iuuentatem, aut Ganymedem pocula ministrantem*, & Tuscul. lib. 1. *non enim ambrosia Deos, aut nectare, aut Iuuentate pocula ministrante lætari arbitror.* Appellatur autem hæc à Græcis Hebe, id est, pubertas: quam Homer. Herculis vxorem facit.

Ode 31.

Se non diuitias: sed tranquillam, hilaramq; vitam ab Apolline poscere.

QVID dedicatum poscit Apollinem
Vates? quid orat, de patera nouum
Fundens liquorem? non opimæ
Sardiniæ segetes feraceis:
D Non æstuosæ grata Calabriæ
Armenta: non aurū, aut ebur Indicum:
Non rura, quæ Liris quieta
Mordet aqua, taciturnus amnis
Premant Calena falce, quibus dedit
Fortuna vitem: diues & aureis
Mercator exsiccet culullis
Vina Syra reparata merce,
Diis carus ipsis: quippe ter, & quater
Anno reuisens æquor Atlanticum
Impune. me pascunt oliuæ:
Me cichoréa, leuésque maluæ.
Frui paratis & valido mihi
Latoë dones, &, precor, integra
Cum mente: nec turpem senectam
Degere, nec cithara carentem.

E Qvid dedic. posc. Apoll.] Apollinem, cui templum excitauit, dedicauítque Cæsar Augustus in palatio, vt scribit Sueton. eodémque loco bibliothecam libris omnibus instructam. Horat. epist. ad Iul. Flor. lib. 1. *& tangere vitet Scripta, palatinus quæcunq; recepit Apollo.* & lib. 2. ad August. *si munus Apolline dignū Vis cōplere libris.*

De patera nov. fvnd. liqv.] vini primitias libans & offerens Diis immortalibus. sic Od. 5. lib. 4. *te prosequitur mero Defuso pateris.*

Non op. Sardiniæ segetes feraceis:] sic habent libri veteres Donati, Faerni, Vrs. Tornes. duo Vatic. non admodum dissimile est illud, quod optat Pindarus εἰδ. η. Νεμ. Alij (inquit) aurum optant, alij possessiones, fundos, & prædia: mihi autem detur, posteaquàm meis ciuibus placuerim, res laudabileis laudibus affecerim, iniustas & improbas, vituperarim, ossa terræ mandare. Verba Græca petat ex Pindaro, qui volet, nos locum indicauimus.

Opimæ] pinguis & vberis, sed tamen insalubris, & pestilentis. M. Tull. epist. lib. 7. ad Fad. F
Gallum. *Id ego in lucris pono non ferre, hominem pestilentiorem patria sua.* Idem ad Q. Frat. lib. 2. *Cura mi frater, vt valeas, & quamquam est hiems, tamen Sardiniam esse cogites.* Opimum Varro, & Festus ab Ope deducunt Saturni vxore, quòd ipse agrorum cultor habetur, à satu nominatus, tenénsque falcem effingitur: quod est insigne agricolæ. Vnde spolia quoque, quæ dux populi Rom. duci hostium detraxit, opima dicuntur. Hæc Festus. sic suprà idem Horatius *Larissam opimam* dixit.

Segetes feraceis] agros fertileis. seges ea pars agri, quæ arata & consita est. Horatius translatè posuit epist. 7. lib. 1. *Hæc seges ingratos tulit & feret omnibus annis.*

Æstvosæ] solis ardore torridæ. sic suprà Od. 22. *Syrteis æstuosas* appellat.

Ebvr Indicvm] Virg. Georg. lib. 1. *India*

 mittit

A mittit ebur. sed cui sunt inauditi elephanti Indici?

LIRIS.] Campaniæ fluuius. mendosè autem scribitur per y in quib. cod. de quo plura ad illum locum, & innantem Maricæ littoribus ten. Lirim. Od. 17. lib. 3.

MORDET] alluit. tralatio est. *Lambit*. sup. Od. 22. alia tralatione. sic Lucret. lib. 5. *& ripas radentia flumina rodunt*. & Virgil. lib. 8. Æn. *ego sum, pleno quem flumine cernis Stringentem ripas & pinguia culta secantem*.

PREMANT] amputent presso pollice, vel vuas cultello abscissas in torculari calcent, & premant. sic ferè Virgil. 1. Georgic. dixit falce vmbras premere. *& ruris opaci Falce premes vmbras*.

CALENA FALCE.] cultello falcis instar incuruo. Calena autem à Calibus. vt sup. Od. 20. *Vinum Calenum*. falce autem Calena, qua vitem premant domini, vinum Calenum vult significari, vt Od 20. per vuam prælo domitam Caleno vinum Calenum. sic Propert. *Vináq; fundantur prælis elisa Falernis*. Idem Horat. per amphoram Læstrygoniam vinum Formianum vult intelligi Od. 16. lib. 3. *Nec Læstrygonia Bacchus in aphora Languescit mihi*. quæ sunt obseruata à Passeratio.

B EXSICCET] exhauriat, ebibat. hypallage. dicimus enim exsiccare culullos, & pocula. vt Sat. 6. lib. 2. *Siccat inæqualeis calices conuiua tribulis*. Q. Cicero ad Tiron. lib. 16. epist. *lagenas etiam inaneis obsignabat, ne dicerentur inanes aliquæ fuisse, quæ furtim essent exsiccatæ*. Priscianus lib. 2. scribit, *ex*, ante *C. P. Q. S.* manere integrum: verumtamen, ne offendantur aures, S. elidi. quod si verum est, scribendū *exiccet*. ego tamen *exsiccet* scribendum censeo: & cur censeam, causam afferre possum.

CVLVLLIS] poculis, calicibus. epist. ad Pis. *Reges dicuntur multis vrgere culullis, Et torquere mero, &c.* sed cululli erant initiò fictiles, & in sacrificiis tantùm vtiles, vt vult Acron. Alij volunt culullos, à culleis dictos per diminutionem: neq; tamen pocula, quibus in conuiuiis vterentur, fuisse negant.

VINA SYRA REPARATA] Franc. Duarenus, iurisconsultus clarissimus, qui nuper morte

C immatura nobis ereptus est, lib. 1. anniuers. disputation. hunc locum sic explicat: *vina quæ sint emta nummis ex venditione Syræ mercis refectis*: idq; confirmat testimonio veterum iurisconsultorum: apud quos *parare* pro *emendi* verbo in vsu est. sic & M. Tullius vsurpat cùm alibi, tùm in orat. pro Flacco. *Si tam te Crassi agri delectabant, hîc alicubi in Crustumio, aut in Capenati parauisses*, & Horat. Saty. 3. lib. 2. *seruós ve tuos, quos ære pararis*. quemadmodū autem redimere pro eo, quod est emere, ponere solemus: ita & reparare, pro parandi verbo ab Horatio vsurpatum est: vel reparata dictum est pro, permutata: quod idem valet vt suprà docuimus. aliter vsurpauit Ode 37. huius lib. ibi, *nec latenteis Classe ita reparauit oras*, vt suo loco dicemus.

DIIS CARVS IPSIS] argumentum est à cōsequentibus. ter, & quater in anno mare Atlanticum saluus nauigat: ergo Diis carus est. fieri enim non potest, vt quisquam tam secunda nauigatione vtatur sine Deorum immortalium beneficio ac benignitate: quemadmodum neque cuiquam res aduersæ sine eorundem ira, aut certè voluntate accidunt. quod ita esse Theognis ostendit. Οὐδείς ἀνθρώπων οὔτ' ὄλβιος, οὔτε πενιχρὸς, Οὔτε κακὸς νόσφιν δαίμονος, οὔτ' ἀγαθός. id est, Nullus mortalis neque diues, neq; pauper. neq; malus, neq; bonus sine deo est.

IMPVNE] sine vlla iactura, sine naufragio sup. Od. 17. *Impune tutum per nemus arbutos Quærunt latenteis, &c.*

ME PASC. OLIVÆ.] sic Ode xi. epod. *Non attagen Ionicus iucundior, Quàm lecta de pinguissimis Oliua ramis arborum*.

CICHOREA] cichoréa est numeri multitudinis κιχορεῖα à singulari κιχορεῖον. e, autem ex diphth. ει longum est. vide Prisc. lib. 2.

LEVES] quæ ventrem grauem leuant: non vt quidam, inemtæ, aut contemtæ: quamquam iudicet lector.

MALVÆ.] sic Od. 2. epod. *aut graui Maluæ salubres corpori*.

FRVI PARATIS] semper Horat. vsum bonorum partorum commendat: quod pluribus verbis alibi ostendemus.

VALIDO] omnium enim rerum humanarum optimum est valere, proximum pulchritudo, tertium vires corporis, quartum diuitiæ. Vulgatissimus est apud Græcos hic senarius οὐκ ἔστ' ὑγιείας κρεῖττον οὐδὲν ἐν βίῳ. id est, Bona valetudine nihil est in vita melius.

LATOE] ô Apollo, da mihi, vt possim firmus & validus bonis quæsitis & partis frui. Latoum dixit à Græco λητῷος.

INTEGRA CVM MENTE] humanitatem ex homine exuit, homóque esse desiit, tametsi hominis figuram, & speciem gerat, qui sanæ mentis non est. Nam neque homo quicquam in seipsum mente melius habet, & vnusquisque nostrûm mens est, vt docet Aristoteles in libris de moribus ad Nicomachum. Theognis autem nihil in nobis esse mente melius, nihil contrà amentia grauius, aut molestius, ita declarat. Γνώμης δ' οὐδὲν ἄμεινον ἀνὴρ ἔχει ἐν γε ἑαυτῷ, Οὐδ' ἀγνωμοσύνης Κύρν' ἀνιηρότερον. legendum autem, *& precor integra*, non, *at precor*.

TVRPEM] inertem, vel inhonoratam, atque ingloriam.

Ode 32.

Barbiton, siue testudinem suam commendat.

POscimus, si quid vacui sub vmbra
Lusimus tecum, quod & hunc in annū
Viuat, & plureis: age, dic Latinum
Barbite carmen,
Lesbio primùm modulate ciui:
Qui ferox bello, tamen inter arma,

Siue

A *Siue iactatam religarat udo*
Littore nauim:
Liberum, & musas, Venerémque, & illi
Semper hærentem puerum canebat:
Et Lycum nigris oculis, nigróque
Crine decorum.
O decus Phœbi, & dapibus supremi
Grata testudo Iouis, ô laborum
Dulce lenimen, mihi cumque salue
Rite vocanti.

POSCIMVS] non est dissimulandum in omnibus ferè libris manu scr. reperiri, *Poscimur.*

VACVI] otiosi, feriati, σχολάζοντες.

LVSIMVS] id est, cecinimus, vel (vt Seruius) ad illum Virgilij versum, Tityro, *Ludere quæ vellem calamo permisit agresti*) scripsimus: quod mihi minus placet.

LATINVM] cuius ego sum auctor, & princeps.

B LESBIO PRIMVM MODVLATE] id est, qui primùm modulatis, & distinctis sonis temperatus es ab Alcæo. vel quò primùm Alcæus vsus est. sup. Od. 26. *Hunc Lesbio sacrare plectro Teque tuásque decet sorores.* & Od. 6. lib. 4. *Lesbium seruate pedem, meique Pollicis ictum.* vocem *modulate* ita accipio, vt sit participium παθητικὸν. cuius contrar. immodulatus. de arte poët. *Non quiuis videt immodulata poëmata index.* vel sic: *modulate*, id est, qui Alcæo obsecutus, & gratificatus, cantus modulatos edidisti: qui ab Alcæo sumtus, vsurpatus, adhibitus es ad modulandos & canendos versus lyricos.

TAMEN INTER ARMA] omisit alterum, siue, vt sup. Od. 3. *tollere, seu ponere vult freta.* hoc modo. siue inter arma, id est, siue esset in castris, siue in aliquo portu constiterat à longa, & difficili nauigatione conquiescens. Constat autem Alcæum virum militarem, & bellicosum fuisse. Gessit enim bellum cum Atheniensibus, & maximè cum tyrannis. nam Pittacum tyrannum Mitylenis expulit. Od. 12. lib. 2. *Vtrumque sacro digna silentio Mirantur vmbræ dicere, sed magis Pugnas, & exactos tyrannos, &c.*

RELIGARAT.] apto & vsitato verbo vsus est. sic Saty. 5. lib. 1. *ac missæ pastum retinacula mulæ, Nauta piger saxo religat.* & Cat. in nupt. Pelei. & Thet. *Perfidus in Cretam religasset nauita funem.* dissimile est illud sup. Od. 5. *Cui flauam religas comam.* Iam quòd ait Horatius hoc loco Alcæum virum militarem interdum res amatorias cecinisse, id testatur Cicero lib. 4. Tusc. his verbis, *Fortis vir in sua rep. cognitus, quæ de iuuenum amore scripsit Alcæus?*

ET ILLI SEMP. HÆR.] Cupidinem. Neque ab hoc loco aliena, neque fortasse omnibus nota illa est fabula apud Platonem in symposio, qua nouam rationem affert, cur Veneri semper adhæreat Cupido. Scribit igitur Plato, nata Venere Iouem natalitia Diis præbuisse, atque in eo

D conuiuio cùm ceteros Deos, tùm Porum Metidis filium interfuisse: Illum autem largius æquo potum, nectaréque ebrium, in Iouis hortos introiuisse, ibiq; obdormiuisse? Peniam verò (paupertatem Latini dicunt) quę ad illud conuiuium mēdicandi gratia venerat insidias Poro egestate coactā struxisse, & propter illum cubuisse, vt ab eo (si modò id consequi posset) grauida facta filium pareret: illam igitur à Poro compressam esse, atq; ex eo concubitu grauidam factam, Cupidinem peperisse: Inde euenisse, vt Cupido Venerem potius, quàm matrem, sequatur, illíque ministret. Iam cùm omnes ferè Cupidinem Veneris filium faciant, Sappho ab aliis dissidens è cœlo & terra natum fingit, vt scribit Interpr. Apollon. in lib. 3. Argon.

ET LYC. NIGR. OC. NIGRÓQVE] nigros oculos laudabant veteres illi in pueris, & puellis. Catull. in Acmen. *Salue nec minimo puella naso, Nec bello pede, nec nigris ocellis.* & Horat. epist. ad Pisones, *Spectandum nigris oculis, nigróq; capillo.* Anacreon taleis suo Bathyllo oculos, & capillos depingi iubet. Λιπαρὰς κόμας ποίησον Τὰ μὲν ἔνδοθεν μελαίνας, Τὰ δ' ἐς ἄκρον ἡλιώσας. deinde paucis versibus interpositis, Μέλαν ὄμμα γοργὸν ἔστω Κεκερασμένον γαλήνῃ· talem & suæ puellæ comam esse vult. Γράφε τὴν ἐμὴν ἑταίραν, Γράφε μοι τρίχας τὸ πρῶτον Ἁπαλάς τε καὶ μελαίνας. id est, *Mihi pinge meam puellam, Primùm comas tenellas, Nigrásq; pinge pictor.* Itaq; quibus natura nigri non erant oculi, siue fæminis, siue maribus, fæminarum similibus, ij fuligine supercilia denigrabant. Arnob. lib. 2. aduers. Genteis: *Laminas pertunderent aurium, imminuerent fronteis limbis, fuligine oculos obrumbrarent, nec in formis erubescerent masculorum calamistris vibrare cæsariem.* Homer. ἑλίκωπας Græcos appellat, id est, μελανοφθάλμους, seu nigris oculis, quamuis sciam etiam aliter accipi.

ET DAPIBVS SVPR. GR. TEST.] Itaq; apud Hom. ἰλ. α. Apollo cithara canit, cui Musæ voce respondent. Δαίνυντ', οὐδέ τι θυμὸς ἐδεύετο δαιτὸς ἐίσης, Οὐ μὲν φόρμιγγος περικαλλέος, ἣν ἔχ' Ἀπόλλων Μουσάων θ' αἳ ἄειδον ἀμειβόμεναι ὀπὶ καλῇ. id est, Epulabantur, neq; quicquam eis deerat, quod comesse vellent: neque cithara, quam tenebat Apollo: neq; Musæ, quæ ei vicissim voce respondebant.

DVLCE LEN. MIHI CVMQ.] cumque, & quandoque idem valent. quandoque autem apud hunc poëtam sæpe pro quandocumque ponitur, vt alibi dicemus. vno nunc exemplo contentus ero. Od. 1. lib. 4. *Et quandoque potentior Largis muneribus riserit æmuli: Albanos prope, te, lacus, Ponet Marmoream.* sic igitur hunc locum explicat Porph. ô barbite, mearum curarum, ac molestiarum lenimen mihi suaue, ac iucundum, quotiescumque te euoco, salue. alij salue mihi. &c. ego cumque, puto accipiendum pro quouis tempore. hoc modo: salue duce lenimen mihi quouis tempore te vocanti.

AD ALBIVM TIBVLlum. Ode 33.

A Ne doleat ſibi riualem iuniorem à Glycera anteponi.

ALBI ne doleas plus nimio memor
Immitis Glyceræ, neu miſerabileis
Decantes elegos, cur tibi iunior
Læſa præniteat fide:
Inſignem tenui fronte Lycorida
Cyri torret amor: Cyrus in aſperam
Declinat Pholoën. ſed prius Appulis
Iungentur capreæ lupis,
Quàm turpi Pholoë peccet adultero.
Sic viſum Veneri: cui placet impares
Formas, atque animos ſub iuga aënea
Sæuo mittere cum ioco.
Ipſum me melior cùm peteret Venus:
Grata detinuit compede Myrtale
B *Libertina, fretis acrior Adriæ*
Curuantis Calabros ſinus.

ALBI NE DOLEAS] Albi ne fortè doleas, &c. hoc te ſcire volo, *Inſignem tenui, &c.* hæc aſcripſi, ne quis putet, *ne* hìc eſſe prohibētis particulam. nam hìc valet, ne fortè, vel vt ne: vt Ode 4. lib. 4. *Ne fortè credas, &c.*

PLVS NIMIO MEMOR IMM.] plus nimio, id eſt, plus multo. idem epiſt. 10. lib. 1. *Quem res plus nimio delectauere ſecundæ, &c.* ſic Lucret. lib. 5. *Nec nimio ſolis maior rota, nec minor ardor.* Idem ibid. *Nec nimio tū plus, quàm nūc, mortalia ſæcla Dulcia linquebant labentis lumina vitæ.* Anton. ad Ciceron. lib. 10. epiſt. ad Attic. *Sed quia te nimio plus diligo, non poſſum diſſimulare, &c.* Plautus Bacchid. *Vixiſſe nimio ſatius eſt, quam viuere.* Idem ibid. *Nimio es tu ad iſtas res diſcipul⁹ decilior. Quàm*
C *ad illa, quæ te docui, vbi operam perdidi.*

CVR TIBI] ne ſupra modum doleas, quòd tibi riualis iunior anteponatur (hæc enim verbi, *præniteat*, vis eſt) ſeu, quòd pluris fiat à Glycera, quàm tu: id eſt, quòd ei carior ſit, & gratior: Inſignem tenui fronte, &c. ſic ſuprà verbo ſimplici vſus eſt, Od. 5. *miſeri, quibus intentata nites*: id eſt, grata es, places. cur, autem eleganter poſitum pro, eò quòd, vt epiſt. ad Celſum Albinoua. lib. 1. *Fidis offendar medicis, iraſcar amicis, Cur me funeſto properent arcere veterno?* & ita ferè ſemper loquitur Horat. paullo aliter M. Tull. vt Verr. de iure dicundo. *tamen digna cauſa eſſet, cur inimicitias hominis improbiſſimi ſuſciperem.* cuius rei plura exempla legito ad illum locum, *Cur me funeſto, &c.*

INSIGNEM TENVI FRONTE LYCORIDA.] oſtendit, quàm miſera ſit amantium condicio, qui raro admodum pari voluntate, mutuóque amore inter ſe reſpondent. Lycoris (inquit) Cyri amore incenditur: Cyrus à Lycoride abhorret, in Pholoën, à ſe alienam, ꝓpenſior, quæ eò tibi dico, ne forte doleas. &c. Nam hęc pendēt & apta ſūt ex D ſuperiorib⁹ vt diximus. hāc animorū & voluntatū in amantibus diſſenſionem ac diſcordiam pulcherrimè deſcribit Lodoicus Arioſtus, poëta Italus, verſibus Italico ſermone ſcriptis: quos, quia in his cōmentariis alium ſermonē, quàm, quo olim Latini vtebantur, inculcare, indecorum eſſe puto, verti hoc modo: *Improbe amor, puer iniuſtiſſime: cur ita raro Noſtra à te efficitur voti ſententia compos? Cur ita delectat te, perfide, corda duorum Cernere diſſidiis inter ſe infeſta ſuperbis? Arces me à liquidiſq; vadis, & gurgite tuto. Pertrahis in rapidóſque amneis, cæcáſque lacunas. Quæ me vltrò petit, hinc reuocas, alióque retorques: Quæ fugit, huius me tabeſcere cogis amore.* Ad eandem ſententiam pertinent hi Moſchi verſus, Ηρα Πὰν Αχῶς τὰς γείτονος, ἤρατο δ' Αχὼ Σκιρτητᾶ σατύρω. σάτυρος δ' ἐπεμαίνετο Λύδᾳ. Ως Αχὼ τὸ Πᾶνα, τόσον σάτυρος φλέγεν Αχῶ. Καὶ Λύδα σατύρισκον. ἔρως δ' ἐσμύχετ' ἀμοιβᾷ. id eſt, *Echonem ardebat vicinam Pan, ſatyrum Echo Laſciuum, ſatyrus Lydæ flagrabat amore, Quantum Echo Panem, Pan tantum Echona coquebat: Tam Lyde ſatyrum. perdebat talio amorem.* Ταῦτα δ' ἔπη ἐπόρισεν ἐμοὶ Φυλβιὸς ὁ Οὐρσῖνος, ἀνὴρ πάνυ πεπαιδευμένος.

E TENVI FRONTE] ſic epiſt. 2. ad Mæcen. lib. 1. *reddes Forte latus, nigros anguſta frōte capillos.*

SED PRIVS APPVLIS] ſic Ode 16. Epod. *Nouáque monſtra iunxerit libidine Mirus amor, iuuet vt tigreis ſubſidere ceruis. Adulteretur & columba miluio.* ſignificat autem, Cyrum numquam Pholoa potiturum.

QVAM TVRPI] quàm Cyro amatori Pholoë gratificetur, & morem gerat. ſic infrà amatorem, adulterum appellat, Ode 36. *nec Damalis nouo Diuelletur adultero.* ſic Catull. ad Furium & Aurel. *Cum ſuis viuat, valeátque mœchis.* & Plaut. in Mil. glor. *herus meus ita magnus mœchus eſt mulierum, vt neminem fuiſſe, neque futurum credo. turpem* autem accipe, non quòd reuera ſit turpis, ſed quòd ei talis videatur: vel refer ad animi turpitudinem.

SIC VISVM VENERI] ſic loquebantur veteres in rebus parum ſecundis, & caſibus aduerſis: Virg. lib. 3. *Poſtquàm res Aſiæ, Priamiq; euertere gentem Immeritam viſum ſuperis.* Idem 2. *Diis aliter viſum.* Idem ibid. *Si nihil ex tanta ſuperis placet* F *vrbe relinqui.* Homer. ἰλ. β. οὕτω που Διὶ μέλλει ὑπερμενέι φίλον εἶναι. qui verſus iteratur & ἰλ. ἰῶτα, & alibi. Idem ἰλ. ν. ἀλλὰ που οὕτω Μέλλει δὴ φίλον εἶναι ὑπερμενέι κρονίωνι. Et Plautus Amphitr. *Ita diis eſt placitum, voluptati vt mœror comes conſequatur.*

CVI PLACET IMP. FORMAS, ATQVE] ſine dubio ex formarum, aut animorum diſſimilitudine naſcitur amoris inæqualitas, atque adeò alienatio ac diſſenſio. cùm vel deformis formoſam, vel ſenex puellam, vel quis alius ingenio & moribus diſparem amat. Quoniam autem non ſæpe contingit, vt pares ætates, formæ, naturæ, mores, ingenia copulentur inter ſe, & ad amandū ſeſe applicent: iccirco quamplurimi exſiſtunt in amore naufragi, & calamitoſi, &, vt Græci appellant, δυσέρωτες: pauci admodum, quibus omnia ex animi ſententia procedant.

SVB

A SVB IVGA AENEA] sub coniunctionem inæqualem, ac disparem, durámque seruitutem. Est enim durissimum seruitutis gen⁹ eam amare, quæ aspernetur amantem. *aënea* autem scriptum reperi in cod. Donati & Faërni sine aspirationis nota in secunda syllaba: quam scripturam secutus sum. nam & Aulus Gell. lib. 2. cap. 4. testatur nomen *aëna* in libro mirandæ vetustatis 2. Æneid. scriptum fuisse sine aspiratione. Idem tamen ascribit aspirationis notam posteà esse appositam.

SÆVO] χαλεπῷ, difficili, immiti, vt suprà Ode 19. *Mater sæua Cupidinum*. hæc enim vis est nominis, sæuus. sic & Ode 29. lib. 3. *Fortuna sæuo læta negotio*. & epist. ad Iul. Florum lib. 2. *ne mea sæuus Iurgares, ad te quòd epistola nulla veniret*. & Saty. 2. lib. 2. *hic neque seruis Albuci senis exemplo, dum munia didit, Sæuus erit*. sup. Od. 12. *Sæua paupertas*. infrà Ode 35. *sæua necessitas*. epist. ad Lollium lib. 1. *Vt puerum credas sæuo dictata magistro Reddere*. Lucretius lib. 3. *sæuas tolerare procellas*. Terentius Phorm. *Conclusam hîc habeo vxorem sæuam*. Ex quo sæuitia, asperitas quædam, & iracundia, χαλεπότης. Ode 12. lib. 2. *dum fragrantia detorquet ad* B *Oscula Ceruicem, aut facili sæuitia negat*. Virgil. Æneid. 1. *sæuumq́ ambobus Achillem*. & 2. *hic sæuus tendebat Achilles*. & verbum sæuire χαλεπαίνειν. Saty. 2. *Sæuiat, atque nouos moueat fortuna tumultus, &c*. & Ode. 3. lib. 3. *Dum longus inter sæuiat Ilium, Romámque pontus*. Plautus Epidico: *sed memento, si quid sæuiunt senes, suppetias mihi cũ sorore ferre*. Virg. Æn. 6. *ne sæui magna sacerdos*.

IOCO] Iocum, Deum hoc loco accipio. vt suprà Ode 2. *Quam Iocus circumuolat, & Cupido*: vt sit, cui Veneri, vnà cum sæuo Cupidine, placet impares & discordeis formas inter se iungere. Sed Passeratius mauult iocum hîc poni pro re ludicra & oblectamento Veneris: vt Od. 2. huius libri, bellum Martis ludum appellauit: *Heu nimis longo satiate ludo*. similia sunt illa: Od. 29. lib. 3. *Fortuna sæuo læta negotio, Ludum insolentem ludere pertinax*. & Ode 1. lib. 2. *Ludúmque fortunæ, &c*. & Od. 28. huius lib. *Dant alios furiæ sæuo spectacula Marti, &c*.

C IPSVM ME MELIOR] cùm ego ipse ab elegantiore & commodiore puella vltro expeterer, Myrtalæ tamen difficili, sæuæ, iracundæ, à me alienæ seruiebam: quæ mihi seruitus erat iucunda.

GRATA DETINVIT COMP. MYRT.] id est, grata seruitute. duo inter se coniunxit propemodum repugnantia. nam vix credibile est cuiquam seruitutem & compedes esse gratas. Et tamen hoc in amore éuenit, quale est illud γλυκύπικρον. Ita autem gratæ sunt amantibus compedes, vt seruis dulcis est seruitus sub eo domino, vnde aliquid emolumenti sperant. Nam vt hi emolumenti spe capti dominorum sæuitiam perferunt: sic illi dominarum suarum amore irretiti, vnde sibi incredibileis voluptates promittunt, earum asperitatem æquo animo ferunt. hîc igitur nomen *compedis* seruitutem significat: epithetum autem *grata ei* adiunctum declarat, amanteis libenter, & iucundè puellis ijs, quarum amore deuincti sunt, seruire, quantumuis difficiles sint, atque illiberales. sic Oda 11. lib. 4. *tenetque grata Compede vinctum*. Verbis proprijs amantium seruitutem, & puellarum dominationem demonstrauit Oda 8. lib. 2. *Adde quòd pubes tibi crescit omnis: Seruitus crescit noua, nec priores Impiæ tectum dominæ relinquunt Sæpe minati*. alia translatione dixit epist. ad Iul. Flor. lib. 1. *Thracáne vos, Ebrúsque niuali Cõpede vinctus, &c*. D

ACRIOR] iracundior, vt Ode 9. lib. 3. *& improbo iracundior Adria*. ὑπερβολή.

CVRVANTIS CALAB. SINVS] id est, sese in Calabriam insinuantis.

Ode 34.

Pœnitere se, quòd, dum Epicuréam disciplinam sectaretur, parum studiosè Deos coluerit.

PArcus Deorum cultor, & infrequens,
Insanientis dum sapientiæ
Consultus erro, nunc retrorsum E
Vela dare, atque iterare cursus
Cogor relictos. namque Diespiter
Igni corusco nubila diuidens,
Plerumque per purum tonanteis
Egit equos, volucrémque currum:
Quo bruta tellus, & vaga flumina,
Quo Styx, & inuisi horrida Tænari
Sedes, Atlantéúsque finis
Concutitur. valet ima summis
Mutare, & insignem attenuat Deus,
Obscura promens. hinc apicem rapax
Fortuna cum stridore acuto
Sustulit: hîc posuisse gaudet.

F PARCVS DEORVM] Dicit se, qui anteà non satis piè, neque religiosè deos immortaleis coluerit, Cyrenaïcæ & Epicureæ sectæ præceptis ac decretis imbutus, sententiam, consiliúmque nunc necessariò mutare, Deorum metu non inani perterritum.

INSAN. DVM SAP.] *consultus sapientiæ* sic dictum, vt dicimus, iurisconsultus. *Sapientiam* autem *insanientem* intelligit Epicuréam, aut Cyrenaïcam, quæ præter cetera, docet contemnere omneis religiones. venustè autem *insanientem sapientiam* dixit Græcorum exemplo: apud quos crebrum est hoc genus loquendi. Eurip. in Hecuba, νύμφην ἄνυμφον, παρθένον τ' ἀπάρθενον. Sopho. in Aiace: ἐχθρῶν ἄδωρα δῶρα. Oppianus ἁλιευτ. δῶρα δύσδωρα. Iterum Sophocl. γάμοι ἄγαμοι. Idem in Electra: μήτηρ ἀμήτωρ. Aristoph. βίος ἀβίωτος. & Hom. ὀδυσσ. σ. ἦ τάχα Ἶρος Ἄϊρος ἐπίσπαστον κακὸν ἕξει. & ὀδυσσ. ψ. μῆτερ δύσμητερ. & illud: ἁ χάρις ἁ βραδύπους, ἄχαρις χάρις.

A quæ cùm alij Latini scriptores, tum Horatius noster multis locis est imitatus. M. Tullius Philippica. 1. *ijdémque bustum in foro facerent, qui illam insepultam sepulturam effecerant.* & vetus quidam poëta apud M. Tull. lib. 3. de orat. *Qua tempestate Paris Helenam innuptis iunxit nuptijs.* Catul. de nuptijs Pelei, *funera necfunera.* (quo loco admonitum lectorem velim, *necfunera*, vnum nomen esse: qualia sunt illa necopinatò, & apud Iuriscōs. res necmancipi, furtum necmanifestum.) Idem in Lucullo *vsus disciplina indocilis.* Ennius *artem inertem.* Horat. Ode 12. lib. 2. *facili sæuitia.* (nam suprà ostendimus, sæuum idem valere, quod χαλεπὸν, id est, difficile.) his fere similia sunt illa, epist. ad Bullat. *Strenua nos exercet inertia.* & epist. ad Iccium *concordia discors.*

NVNC RETRORSVM VELA DARE,] sic Virg. lib. 3. *Certum est dare lintea retrò, &c.*

ATQVE ITERARE CVRS. COG. REL.] Græcum verbum expressit παλινδρομεῖν, id est, recurrere. De verbo *iterare* diximus ad Od. 7. est autem ἀλλιγορία, cum significet se cogi mutare cōsilium. Cursum perspicuè hîc posuit pro nauigatione, vt suprà annot. ad Od. 28.

B DIESPITER] Iupiter. Varro lib. 4. de lingua Lat. *Diespiter, id est, Dies pater.* Dies pater, id est, diei & lucis pater. Dūonem etiam δία κεραύνιον, id est Iouem Fulmineum esse dicunt: quæ notio huic loco valde quadrat.

IGNI CORVSCO.] fulmine. sic M. Tull. Tusc. 2. *Iace obsecro in me vim coruscam fulminis.* at Virg. Æn. 2. *ensem coruscum* appellat.

PLERVMQVE PER PVRVM] hoc negat Lucret. lib. 6. fieri posse, his verbis, *Fulmina gignier è crassis, altéque putandū est Nubibus exstructis. nam cælo nulla sereno, Nec leuiter densis mittūtur nubibus vmquam.* idem paullo pòst, *Denique cur nūquam cælo iacit vndique puro Iupiter in terras fulmē, sonitúsque profundit?* Sallust. tamen hist. de bell. Catilinar. narrat M. Herennium die sereno fulmine ictum esse. Sed in his intelligendum est tonitrua & fulmina naturalia, cælo nubilo, & nubibus alte exstructis fieri: prodigiosa autem & diuina puro, & sereno. Itaque videtur hîc Horatius
C (vt rectè iudicabat Germanus Valens) significare, talia fulmina, qualia hîc describit, malum sibi minari, nisi resipiscat: eadémque valere, ad se & ceteros homines ab impietate deterrendos. Nam tonitrua & fulmina diuina, qualia sunt ea, quæ cælo puro fiunt, tristia, & mala portendunt hominibus. Ex ea opinione sunt illa Virg. Georg. 1. *Non aliàs cælo ceciderunt plura sereno Fulgura, nec diri toties arsere cometæ.* Idem lib. 8. Æn. *Iterum atque iterum fragor intonat ingens, Arma inter nubem cæli regione serena Per sudum rutilare vident, & pulsa tonare.* Idem lib. 9. Æneid. *Audijt & cælo genitor de parte serena Intonuit læuum.* Homer. ὀδυσσ. υ, ἦ μεγάλ' ἐβρόντησας ἀπ' οὐρανοῦ ἀστερόεντος. Οὐδέ ποθι νέφος ἐστί, τέρας νύ τεῳ τόδε φαίνεις. id est, ô Iupiter, profectò grauiter è cælo tonuisti: neque tamen vsquam nubes est: ostentum igitur aliquod tuum nobis præbes. M. Tull. *Aut cùm terribili percussus fulmine ciuis Luce serenanti vitai lumina liquit.*

PER PVRVM] cælo sereno. sic Virgilius Georg. 2. *& dum se lætus ad auras Palmes agit laxis per purum immissus habenis.* δι' αἰθρίας dicunt Græci. D

TON. EGIT EQ. VOLVCR.] tonuit. sed poëtarum more locutus est, vt suprà Ode 12. *Tu graui curru quaties Olympum.*

QVO BRVTA TELLVS] sic infrà Ode 4. lib. 3. tellurem inertem appellat: vtrumq3, quia hoc elementum omnium grauissimum, atque (vt ita dicam) immobilissimum est. *Nam brutum* (inquit Festus) *antiqui grauem appellabant.* Nonius autem *Brutum dicitur hebes atque obtusum.* Seruius tamen *brutam* videtur interpretari immobilem. Ille enim ad illum Virgilij locum 10. Æneid. *Et tremefacta solo Tellus, &c.* notat hæc quæ sequuntur, *loquente Ioue stupor elementorum ostenditur per naturæ mutationem. Nam quicquid in æterno motu est, quieuit: & contrà terra mota est, quæ semper immobilis est. vnde Horat. Quo bruta tellus, &c.*

STYX] Cùm multa scribat Pausanias in Arcadicis de Styge, tùm hæc quoq3 tradit, Homerum Stygis nomen in suam poësin conieciße respicientem ad eam aquam, quæ è Styge, fluuio Arcadico manat. Nam in iureiurando Iunonis (inquit) fecit eam ita loquentem, Ἴστω νῦν τόδε γαῖα καὶ οὐρανὸς εὐρὺς ὕπερθε, Καὶ τὸ κατειβόμενον Στυγὸς ὕδωρ. Paullo pòst idem Pausanias, Τὸ δὲ ὕδωρ τὸ ἀπὸ τοῦ κρημνοῦ τοῦ παρὰ τὴν Νώνακριν στάζον ἐμπίπτει μὲν πρῶτον ἐς πέτραν ὑψηλήν, διεξελθὸν δὲ διὰ τῆς πέτρας ἐς τὸν Κρᾶθιν ποταμὸν κάτεισι. θάνατον δὲ τὸ ὕδωρ φέρει τοῦτο καὶ ἀνθρώπῳ καὶ ἄλλῳ ζώῳ παντί. Λέγεται δὲ ὅτι γένοιτό ποτε ὄλεθρος ἀπ' αὐτοῦ καὶ αἰξίν, αἳ τοῦ ὕδατος ἔπιον πρῶτον. id est, aqua autem, quæ è saxo prærupto ad Nonacrin manat, incidit primùm quidem in rupem excelsam: deinde posteaquam per rupem illam dimanauit, & inde exijt, in Crathin fluuium delabitur. Mortem autem hæc aqua & homini, & alij cuiuis animanti affert. Atque etiam aiunt, capras quondam omneis, quæ ex hac aqua bibissent, interijsse. Sequitur deinceps apud Pausaniam, Fuerítne hoc veneni genere enectus Alexander magnus, pro comperto nōn habeo. memoriæ certè proditum esse scio. Hæc Pausan. Plutarchus autem in Alexandro videtur non dubitare, quin Alexander huius aquæ potu extinctus sit. Iam quamobrem Dij per Stygiam paludem iurent, consule Eustath. & Seruium, & Arnobium.

TÆNARI.] Ταίναρος (inquit interpres Pindari) πόλις Λακωνική, ἐν ᾗ ἐστι πύλη εἰς ᾅδου. id est, Tænarus vrbs est Laconica, in qua est ad inferos ianua. alij dicunt esse promuntorium in Peloponneso, vbi specus est, Acherusiæ ei, quæ in Ponto est, similis.

VALET IMA SVMM. MVT.] id est, potest ea, quæ sunt humilia, & infima, summa efficere, & contrà. Atque hanc sententiam mutuatus esse videtur ab Hesiodo ἔργ. καὶ ἡμερ. vt rectè annotat M. Anton. Muretus: Ῥέα μὲν γὰρ βριάει, ῥέα δὲ βριάοντα χαλέπτει, id est, facilè humilem attollit, seu potentem efficit: Sublatum autem & potentem extenuat, ac deprimit. Huc pertinet illud Æsopi

A ſopi reſponſum, qui interrogatus, quid Iupiter faceret, τὰ μὲν ὑψηλὰ ταπεινοῖ, (inquit) τὰ δὲ ταπεινὰ ὑψοῖ: id eſt, alta quidem humilia reddit, humilia autem attollit. Pindarus autem εἰδ. η. Πυθ. docet, bona quæ appellantur, præſertim ea, quæ non ſunt labore parta, non eſſe cuiuſquam ſapientiæ, aut conſilio aſſignanda: ſed deo, ſeu fortunæ. non enim eſſe in hominibus ſitum, vt ſint opulenti ac beati: ſed à fortuna facultates rei familiaris & copias ſuppeditari, ac præberi, quæ modò hunc attollat, ceteriſque omnibus ſuperiorem efficiat: modò illum deprimat, & in aliorum poteſtatem redigat. Sic Pindar. Τὰ δ' οὐκ ἐπ' ἀνδράσι κεῖται· δαίμων δὲ παρίσχει, ἄλλοτε δ' ἄλλον ὕπερθε βάλλων μέν, ἄλλον δ' ὑπὸ χειρῶν μέτρῳ καταβαίνει. Eandem rem ſic Xenophon libro 6. ἑλληνικῶν. Καὶ ὁ θεὸς δέ, ὡς ἔοικε πολλάκις χαίρει τοὺς μὲν μικροὺς, μεγάλους ποιῶν, τοὺς δὲ μεγάλους μικρούς. id eſt, Deus autem, vt appâret, ſæpenumerò amat & paruos atque humileis magnos facere, atque attollere: & magnos atque excelſos, minuere, ac deprimere. & Saluſt. coniur. Catil. *ſed profectò Fortuna in omni re dominatur: ea res cunctas ex libidine magis, quàm ex vero celebrat, obſcurátque.*

B INSIGNEM ATTENVAT] obſcurat, ita tenuem reddit, vt fugiat aſpectum. τὸν ἀριπρεπῆ ἀμαυροῖ, ἐπιφανῆ ἀφανίζει, ἢ ἀφανῆ ποιεῖ.

OBSCVRA PROMENS] id eſt, ea, quę non appârent, retegens, aperiens, in promtu, atque in oculis omnium ponens.

HINC AP. RAPAX, &c.] Hæc cohęrent cum ſuperioribus, vnóque ſpiritu (vt ita dicam) continentur. Ab hoc (inquit) fortuna ſummas opes, & ampliſſimos honores aufert, in illum transfert. ita videtur Deum & Fortunam pro eodem ponere.

CVM STRID. AC.] His verbis puto ſignificari ſubitam fortunæ commutationem: quæ vix intelligi poteſt ſine magno ſonitu ac fragore, potius, quàm eorum, qui de ſuperiore gradu in inferiorem deturbantur, clamores & lamentationes. ſtridor enim ſonitum ac ſtrepitum ſignificat, non clamorem, quamquam ſi quis hoc malit, pugnare nolo, cùm præſertim ſic explicet Porphyrio.

C

Ode 35.

Ad Fortunam orans, vt ſeruet Cæſarem in Britannos ire meditantem.

O Diua, gratum quæ regis Antium,
Præſens vel imo tollere de gradu
Mortale corpus, vel ſuperbos
Vertere funeribus triumphos:
Te pauper ambit ſollicita prece
Ruris colonus: te dominam æquoris,
Quicunque Bithyna laceſſit
Carpathium pelagus carina.
Te Dacus aſper, te profugi Scythæ, D
Vrbeſq́;, genteſq́;, & Latium ferox,
Regumq́; matres barbarorum, &
Purpurei metuunt tyranni,
Iniurioſo ne pede proruas
Stantem columnam: neu populus frequens
Ad arma ceſſanteis, ad arma
Concitet, imperiumq́; frangat.
Te ſemper anteit ſæua neceſſitas,
Clauos trabaleis, & cuneos manu
Geſtans aëna: nec ſeuerus
Vncus abeſt, liquidumq́; plumbum,
Te ſpes, & albo rara fides colit
Velata panno, nec comitem abnegat,
Vtcumque mutata potenteis
Veſte domos inimica linquis. E
At vulgus infidum, & meretrix retro
Periura cedit. diffugiunt cadis
Cum fæce ſiccatis amici,
Ferre iugum pariter doloſi.
Serues iturum Cæſarem in vltimos
Orbis Britannos, & iuuenum recens
Examen Eois timendum
Partibus, Oceanóque rubro.
Eheu: cicatricum, & ſceleris pudet,
Fratrúmque. quid nos dura refugimus
Ætas? quid intactum nefaſti
Liquimus? vnde manus iuuentus
Metu Deorum continuit? quibus
Pepercit aris? ô vtinam noua F
Incude defigas recuſum in
Maſſagetas, Arabáſque ferrum.

O DIVA] M. Tull. lib. de natura Deor. 3. ſub perſona Cottæ ea, quæ à Balbo de dijs fuerant diſputata, refellens, & contrà diſſerens, ijs Dijs reiectis, qui à vetere Græcia conficti ſunt, diíque habiti, ea quoque, quæ rerum vim habent, non Deorum, è numero, &, pæne dicam, è concilio Deorum tollit, qualia ſunt, mens, fides, ſpes, victoria, ſalus, concordia: *Aut enim illa* (inquit) *in nobiſmet inſunt ipſis, vt mens, vt ſpes, vt virtus, vt concordia: aut optanda nobis ſunt, vt honos. vt ſalus, vt victoria: quarum rerum vtilitatem video: etiam conſecrata ſimulacra: Quare autem in his vis deorũ inſit, tum intelligam, cûm cognouero: quo in genere maximè eſt fortuna numeranda, quã nemo ab inconſtan*

tia &

A *tia & temeritate seiungit: quæ digna certè non sunt Deo.* Pindarus autem Fortunam Iouis liberatoris filiam, & seruatricem vrbium appellans, eius ope ra naueis in mari, in terra bellum, hominúmque conuentus, & conciones gubernari dicit, atque ita duodecimum carmen Olymp. orditur. Λίσσομαι παῖ Ζηνὸς ἐλευθερίου ἱμέρ' εὐρυσθενέ' ἀμφὶ πόλει σώτειρα τύχα· τὶν γὰρ ἐν πόντῳ κυβερνῶνται θοαὶ νᾶες, ἐν χέρσῳ τε λαιψηροὶ πόλεμοι, κἀγοραὶ βουληφόροι. Non est porrò dubium, quin fortunam in Deorum cœtu homines collocarint, ea, quorum causas ignorant, fortuitò fieri, magnámque partem rerum humanarum nutu, & arbitrio fortunæ gubernari existimantes. Pausanias scribit in Messenicis, Bupalum quendam præstantem templorum ædificandorum, fingendorúmque animalium artificem, primùm Smyrnæis Fortunæ statuam fecisse, polum in capite sustinentem, & altera manu Amaltheæ cornu tenētem. Idem Achaicis admonet, Pindarum Fortunam vnam è Parcis facere, eámque omnium sororum potentissimam: qua in re se illi assentiri dicit. Pausan. verba sunt. Ἐγὼ μὲν οὖν Πινδάρου τά τ' ἄλλα πείθομαι τῇ ὠδῇ, καὶ μοιρῶν τε εἶναι μίαν τὴν τύχην, καὶ ὑπὲρ τὰς
B ἀδελφὰς τι ἰσχύειν.

QVÆ REGIS ANTIVM] quemadmodum suprà Od. 28. Neptunum Tarenti custodem dixit non aliam ob causam, quàm quòd illi ea in vrbe templum erat consecratum: sic & hoc loco Antium, ait à fortuna regi: proinde ac si diceret, fortunam Antio præesse, ac præsidere: hoc est, Antij coli, sacrificiísque sollennibus placari, vt vrbis custodem. & ita sæpe M. Tull. loquitur. non longè abiero. pro lege Man. *testórque omneis Deos & eos maximè, qui huic loco, temploque præsident.* appellant autem Græci Deum, qui aliquo in loco præcipuè colitur, & in quo maximè toti ciuitati præsidium est constitutum, πολιοῦχον.

PRÆSENS VEL IMO, &c. id est, quæ potes etiam ex infimo gradu, & loco hominem ad summum extollere, & contrà è fastigio rerum humanarum, & maxima gloria, ad interitum, præcipitem agere. iam hoc gen⁹, *præsens tollere*, tale est, qualia sunt illa, *pertinax ludere, durus componere versus, nobilis superare*, & cetera: de quibus dice-
C mus Od. 8. lib. 4. icirco autem præsens pro potente positum est, vel quòd is, qui prestò est, maiorem vim habet, quàm qui abest: vel quòd vsitato loquendi more Deos præsenteis appellam⁹, qui in nostris dubijs, ac difficilibus temporibus statim nobis auxilium ferunt, aut, qui à nobis coluntur, & oculis cernuntur, vt Sol, & Luna. M. Tull. Tuscul. 1. *& vsque ad Oceanum Hercules, tantus, & tam præsens habetur Deus.* Terent. in Phorm. *non tu hunc habeas plane præsentem Deum?* Virgil. in Tityro. *Nec tam præsenteis alibi cognoscere Diuos.* & iterum M. Tull. Cat. 3. de Dijs: *tum verò ita præsentes his temporibus opem & auxilium nobis tulerunt, vt eos pæne oculis videre possemus.* ex eodem fonte manarūt illa, *præsens animus, præsens venenum, præsens auxilium, præsens pestis.* & fortasse assentans Augusto Horatius ambiguè dixit illud epist. 1. lib. 2. *Præsenti tibi maturos largimur honores,* vt dicemus suo loco. idem Od. 5. lib. 3. *præsens Diuus habebitur Augustus.* & Saty. 3. lib. 2 *Recepta præda, quam præsens Mercurius fert.*

VERTERE FVNERIBVS] vertere in funera. similia sunt his illa, quæ sunt in Od. superiore de deo & fortuna: *valet ima summis Mutare, &c.* & quæ Ode 29. lib. 3. *Fortuna sæuo læta negotio, &c.*

TE PAVPER AMB. SOLL. P. RVR. COLONVS] Od. 14. lib. 2. *Siue inopes erimus coloni.*

LACESSIT CARP. PEL.] remis impellit, in Carpathio mari nauigat è Bithynia profectus: vel, quod magis probo, speciem pro genere positam intelligito.

PROFVGI SCYTHÆ] eadem ratione hîc profugos Scythas appellat, qua Od. 24. lib. 3. *campestreis*. melius. *Campestreis* (inquit) *melius Scythæ, Quorum plaustra vagas rite trahunt domos.*

PVRPVREI] id est, purpurati: purpura collucentes. itaque plus dixit, quàm si purpuratos dixisset. PRORVAS] percellas, euertas. Vtitur hoc verbo & Od. 4. lib. 4. *multa proruet integrum Cum laude victorem.*

STANTEM COLVMN.] statum, & incolumitatem imperij: Donat. in Phor. *columnam* hîc positum dicit esse pro columine imperij. E

NEV POP. FREQ.] néve populus congregatus seditionem concitet, & quietos ad arma capienda in tyrannum hortetur. hæc autem repetitio *ad arma, ad arma* populi concitati impetum, & furorem declarat, & pæne dicam, oculis subijcit. ἐπαναδίπλωσιν vocant Græci.

TE SEMPER ANTEIT SÆVA] primùm mendosè legitur in quibusdam libris, *serua necessitas*, cùm *sæua* legendum sit, vt habent libri manu scripti. Deinde Aristoteles lib. 3. de motib. ad Nicomach. quattuor rerum causas enumerat φύσιν, ἀνάγκην, τύχην, νοῦν: id est, naturam, necessitatem, fortunam, mentem. Earum igitur rerum dominā esse fortunā, eásque res esse fortuitas arbitramur, quæ neque semper, neque plerumq; neq; alicuius rei gratia fiunt, & quarū causæ non sunt terminatæ, vel quarū causas ignoramus, cùm eæ causæ non sint necessariæ, & cùm earum effecta possint esse, vel non esse. quarum autē rerum causæ sunt nobis quidem incognitæ, & occultæ, sed necessariæ: earum causas necessitati ascribimus. Propte- F
reà autem, quòd quæ necessariò fiunt, exploratiora, certiora, stabiliora denique sunt, quā quæ fortuitò, icircò fortunā anteit necessitas. necessitatis autē firmitatē, ac stabilitatē, declarāt clauitrabales, cunei, vncus, plumbū. hæc enim omnia ad colligandū, firmiterq; continendū valēt. Appellāt porrò Græci necessitatē ἀνάγκην, eamq; nonnulli eandem esse volunt, atque εἱμαρμένην, id est, fatū. Itaq; & suprà Horat. *lethi necessitatē* nominat, mortem, seu Parcā, & multis alijs locis, vt ad Oden 3. annotauimus. alij necessitatem Parcarum matrē faciunt. Plato quidem lib. vltimo de Rep. necessitati, vt Parcæ, fusum attribuit, colum, vncum, verticillum. Idem in Timæo mundi principium, & originem à necessitatis & mentis conspiratione ducit, mentémque necessitati imperantem dicit plurima eorum, quæ fiunt, modificare, & in

quàm

A quàm optimum habitum fingere, & conformare. Intelligendum est autem, hæc fuiſſe Antij in tabula, depicta: quæ nunc Horat. nobis pulcherrimis verſibus expreſſa proponit.

CLAVOS TRABALEIS] claui trabales, vncus, & cætera, quæ neceſſitati tribuuntur, pertinent vel ad exprimendam neceſſitatis vim ac potentiam, vel potius ad ſignificandam firmitatem, ac ſtabilitatem. Quemadmodum enim hæc omnia vel vim afferunt, & adhibentur ad torquendum, & cruciandum: vel valent ad continendum, vinciendum, ac firmandum: ſic neceſſitas primùm quouis impellit inuitos, neque quiſquam eam effugere, neque domare, neque flectere poteſt: deinde ad perpetuitatem fixa & ſtabilis eſt, adeò vt neque labefactari, neque moueri, neque refigi poſſit. Sunt autem claui trabales, quibus trabes configuntur: quos neceſſe eſt magnitudine præſtare. vnde prouerbium, *clauo trabali figere*. M. Tull. Verrina de ſupplicijs. *vt hoc beneficiũ (quemadmodum dicitur) clauo trabali figeret*, id eſt, confirmaret, & conſtabiliret. clauos adamantinos at tribuit neceſſitati Od. 24. lib. 3. noſter Horat.
B *Si figit adamantinos Summis verticibus dira neceſſitas Clauos: non animum metu, Non mortis laqueis expedies caput*. neceſſitate autem nihil eſſe potentius cùm alij multi, tùm Euripides ait in Helena his verbis. λόγος γάρ ἐστιν οὐκ ἐμὸς, σοφῶν δ᾽ ἔπος, Δεινῆς ἀνάγκης οὐδὲν ἰσχύειν πλέον.

ET CVNEOS MANV GEST.] cuneis inſertis non ſolùm res perrumpuntur, & finduntur, vt lib. 1. Georg. *Nam primi cuneis ſcindebant fiſſile lignum*: & Tuſcul. 2. *Hos ille cuneos fabrica crudeli inſerens, Perrupit artus*: ſed etiam continentur, vt intelligere licet ex Vitruuij lib. 10. cap. 10.

VNCVS] vnco vtebantur antiqui ad cruciatus, & maleficiorum pœnas. M. Tull. Philip. 1. *vncus impactus eſt fugitiuo illi*. Suet. in Tiber. *Putant Neronem ad voluntariam mortem coactum, cum ei carnifex, quaſi ex Senatus auctoritate miſſus, laqueos, & vncos oſtentaret*. Iterum M. Tull. in orat. pro C. Rabirio. *nos à verberibus, ab vnco, à*
C *crucis denique terrore neque res geſtæ, neque acta ætas, neque noſtri honores vindicabunt?* vtebantur olim vncis etiam ad aſtrigendum & continendum plumbo liquido addito, itémque nos hodie vtimur. ſunt autem tales vnci, hami quidam ferrei, quibus ſaxa & cæmenta firmiſſime inter ſe deuinciuntur & continentur, præſertim plumbo adiecto. Vitruuius anſas appellat lib. 2. cap. 8. *Quòd ſi quis noluerit in id vitium incidere, medio cauo ſeruato, ſecundum orthoſtratas intrinſecus ex rubro ſaxo quadrato, aut ex teſta, aut ſilicibus ordinarijs ſtruat bipedaleis parietes, & cum anſis ferreis & plumbo frõtes vinctæ ſint*. Arnobius. *Quid miſerius his eſſe, aut quid infelicius poterit, quàm ſi eos in baſibus ita vnci retinent, & plumbeæ vinctiones?* liquidum autem plumbum ad tenacitatem, & vinctionem plurimum valere declarat etiam Eurip. his verſibus. Κάθησ᾽ ἑδραία, Καὶ γὰρ εἰ περὶξ σ᾽ ἔχει Τηκτὸς μόλυβδος, ἐξαναστήσω σ᾽ ἐγώ: id eſt ſedeto ſtabilis & firma. Nam etiã ſi te circum deuinctam continebit liquidum plumbum, ego te è loco excitabo, & emouebo.

TE SPES] Nota eſt illa Heſiodi de Pandôra, eiúſque dolio fabula: quam cum Epimetheus D domum recepiſſet, doliíque operculum remouiſſet, innumerabilis illa malorum colluuio, quæ in dolio incluſa continebatur, erupit, & ab eo vſque tempore in omneis terrarum parteis diſperſa, ac diſſipata, homines aſſiduè exagitat, vexat, excruciat. ſpes ſola dolio, priuſquam & ipſa cum aliis euolaret, obturato, remanſit, vt hæc eſſet humanarum miſeriarum ſolatium, & lenimen. Itaque non temerè cum Fortuna in illa tabula, pingebatur. ſignificabat enim pictura, homines in aduerſa fortuna, ſpe ſola ſuſtentari, tanquam maximo, & vnico incommodorum, & dolorum ſuorum alleuamento. Verſus Heſiodi ſunt hi: Μούνη δ᾽ αὐτόθι ἐλπὶς ἐν ἀρρήκτοισι δόμοισιν Ἔνδον ἔμιμνε, πίθου ὑπὸ χείλεσιν, οὐδὲ θύραζε Ἐξέπτη. πρόσθεν γὰρ ἐπέμβαλε πῶμα πίθοιο, &c. Atque ad hanc, opinor, fabulam reſpiciens Theognis, ſpem ſolam in terris cum hominibus remanſiſſe deam præſentem, & propitiã: ceteros Deos, ac Deas in cælum abijſſe dicit, Ἐλπὶς ἐν ἀνθρώποισι μόνη θεὸς ἐσθλὴ ἔνεστιν, Ἄλλοι δ᾽ οὔλυμπόνδ᾽ ἐκπρολιπόντες ἔβαν. hoc igitur ſignificat Horat. ſpem & fidem aſſiduas aduerſæ fortunæ comites, ac ſocias eſſe: ſpem, E quia fortis, & animoſi eſt in rebus afflictis ſperare: nam (vt ait Theocritus) viuorum eſt ſperare, mortuis autem nihil reliquum eſt, quod ſperent: ἐλπίδες ἐν ζωοῖσιν, ἀνέλπιστοι δὲ θανόντες: fidem, quia veri, & fideles amici numquam, ne fortuna quidem ad uerſante, ac reflante, deſerunt: ſed vel amicis opitulantur, vel eorum miſeriam, propè æquè dolendo, faciunt leuiorem: aſſentatores autem, paraſiti, ſcurræ, lenones, meretrices ſtatim, vt aliquid aduerſi incidit, diffugiunt, neque à ſe impetrare poſſunt, vt rerum aduerſarum onus pro ſua parte ferant.

ET ALBO RARA FIDES, &c.] Seruius in illum Virgil. verſ. Æneid. 1. *Cana fides & Veſta Remo cum fr. Quir*. hæc annotat. *Cana fides vel quòd in canis hominibus inuenitur, vel quòd ei albo panno inuoluta manu ſacrificatur: per quod ſignificatur, fidem oportere eſſe arcanam, tectam & velatam*. Vnde & Horat. *Te ſpes & albo rara fides, &c.* idem ferè notat ad illum locum, *raptas ſine iure Sabinas* F *Conſeſſu caueæ magnis circenſibus actis, &c.*

NEC COM. ABN. VTCVMQVE, &c.] id eſt, nec te comitem aſpernatur, vel nec ipſa tibi comes eſſe recuſat, quandocumque tu fugis, & deſeris eos, quos anteà coluiſti, ac beaſti, id eſt, cùm tu commutaris, & ex amica, & ſecunda, fis inimica, & aduerſa. ſignificat, viros bonos, & fideleis amicos non deſerere amicum olim florentem, nunc miſerum fortuna commutata, & rebus conuerſis. per *fortunam abeuntem*, & aufugientem, ſignificatur aduerſa: per *manentem*, ſecunda, vt Od. 29. lib. 3. *Laudo manentem: ſi celereis quatit Pennas, reſigno quæ dedit*: ad quem locum plura exempla afferemus.

AT VVLG. INF. ET MERETR.] At vulgus, & infideles amici diffugiunt, te mutata. Bonfinis autem omnium, qui vmquam fuerunt, corrector & ineptiſſ. & audaciſſ. malè hîc, &, pro, *at*, reponit.

DIFFVG.

A DIFFVG. CADIS CVM FAECE] ἀλληγορία est. significat autem Horat. infideleis amicos, & eos, qui emolumentum sequuntur in amicitia, rebus amicorum accisis, & afflictis, diuitiisque vel consumtis, atque exhaustis, vel casu aliquo amissis, atque ereptis, diffugere. Huc pertinet Græcorum prouerbium ζεῖ χύτρα, ζῇ φιλία: id est, feruet olla, viuit amicitia. eodem Petronij Arbitri versus: *Si fortuna manet, vultum seruatis amici: Cùm cecidit, turpi vertitis ora fuga. Grex agit in scena mimũ: pater ille vocatur: Filius hic, nomen diuitis ille gerit. Mox vbi ridendas inclusit pagina parteis, Vera redit facies, dissimulata perit.*

FERRE IVG. PARITER DOL.] *dolosi ferre* iugum, vnum est ex ijs loquendi generibus, quæ à Græcis mutuatus est Horatius: de quibus alibi. dolosi igitur ferre, id est, dolosi in ferendo pariter cum amicis calamitate affectis, iugo. quod simile est, ac si diceret: in secunda amicorum fortuna superiora omnia habere, aut omnium commodorum participes esse volunt: in aduersa autem, calamitatis partem subire nolunt. translatio est à bobus iunctis. non vacat autem dolo is, qui B in societate, lucri partem æqualem, aut etiam maiorem sibi deposcit: damni verò si quid incidat, id ne minima quidem ex parte ad se pertinere velit. Sed verum est, quòd & hîc ait Horatius, & Nem. εἰδ. ἰῶτ Pindar. paucos reperiri in laboribus, & periculis fideleis. verba Pindari sunt hæc, quibus cõsentanea sunt hæc Horatiana: Παῦροι δ' ἐν πόνῳ πιστοὶ βροτῶν καμάτων μεταλαμβάνειν. Nam quale est hoc, quod dixit Hor. *dolosi ferre*, tale est illud Pindaricum, παῦροι πιστοὶ μεταλαμβάνειν. Horat. *iugum*, Pindar. καμάτου. Theognis hanc eandem sententiam sæpe iterat. Vno & altero exemplo erimus contenti. Εὖ μὲν ἔχοντος ἐμοῦ πολλοὶ φίλοι ἢν δέ τι δεινὸν Ἐγκύρσῃ, παῦροι πιστὸν ἔχουσι νόον. & alibi, Παύρους εὑρήσεις Πολυπαΐδη ἄνδρας ἑταίρους Πιστοὺς ἐν χαλεποῖς πρήγμασι γιγνομένους, Οἵτινες ἂν τολμῷεν ὁμόφρονα θυμὸν ἔχοντες Ἶσον τῶν ἀγαθῶν, τῶν τε κακῶν μετέχειν. Πολλοί τοι πόσιος καὶ βρώσιος εἰσὶν ἑταῖροι, Ἐν δὲ σπουδαίῳ πράγματι παυρότεροι.

IN VLTIMOS ORBIS BRIT.] Virg. Tit. C *Et penitus toto diuisos orbe Britannos.*

ET IVVENVM RECENS EXAMEN] exercitum ex iuuenibus conflatum. examen de apibus propriè dicitur. transfertur autem ad alia, vt hîc, & Ode 2. epod. *Positósque vernas ditis examen domus.*

EOIS TIMEND. PARTIB. OCEANOQVE] serua (inquit) exercitum populi Ro. formidolosum partibus solis orientis, eiq; mari, quod ad orientem spectat. nonnulli Oceanum rubrum positum esse volunt, ad significandam eam mundi partem, quæ sita est ad solem occidentem: à quibus dissentio. hoc enim significat Horatius, se precari, vt, quemadmodum hic exercitus metuendus est partibus & mari solis orientis: puta Persis, Medis, Parthis, Arabibus: ita sit horribilis Britannis, qui oram mundi soli occidenti propinquam incolunt: aduersus quos hunc exercitum ducturus sit Augustus.

EHEV CICATRICVM, &c.] cur pudet? quia turpia sunt vulnera in bello ciuili accepta. Qui hic tuentur nescio quam scripturam antiquam, *Heu, Heu, cicatr. & scel. p.* nihil de eis grauius dicam, quàm quòd in sole caliganteis oculos habent. A

ET SCELERIS] scelus est enim ciuem interficere, & bellis ciuilibus interesse.

FRATRVMQVE] ciuium. vel dic propriè, consanguineorum, & germanorum. eueniebat enim interdum, vt duo fratres contrariarum essent partium.

QVID NOS DVRA REFVG. ÆTAS?] ætas annorum triginta spatium continet, vt infra dicemus. Bella autem ciuilia à Sylla, Mario, Octauio, Cinna, iterum Sylla & Mario, Carbone, Pompeio, Cæsare gesta in triginta annorum spatio vertuntur. Consecuta sunt Octauiani, M. Antonij, Bruti & Cassij tempora. Itaque bella ciuilia ad alteram ætatem peruenerunt ac permanarunt, vt idem ait Ode 16. epod. *Altera iam teritur bellis ciuilibus ætas.* hoc igitur dicit Horatius. A quo maleficio aut scelere refugerunt huius ætatis homines? quid est tam nefarium, quod non admiserint? quas aras non violarunt?

METV DEORVM] metum deorum hîc pro cultu deorum, seu pietate, & religione aduersus deos, quam εὐσέβειαν Græci appellant, posuisse videtur. nam propriè metus deorum in vitio locum habet, & vituperatur. Est enim superstitio, & vitiosa religio, quam δεισιδαιμονίαν appellant Græci, id est, metum seu timorem deorum. vt Saty. 3. li. 2. *Quóne malo mentem concussa? timore deorum.*

O VTINAM NOVA INCVDE DEFIGAS RECVSVM] ego hunc locum in omnibus libris & impressis & manuscriptis corruptum, litteris leuiter immutatis, olim sic restituendum putaueram, *O vtinam noua Incude destringas recusum In Mass &c.* Vulgata enim lectio *diffingas*, planè corrupta erat. nam diffingere est dissoluere, & demoliri, vt Ode 29. lib. 3. *neque Diffinget, infectúmque reddet, Quod fugiens semel hora vexit.* quod huic loco non conuenit. distringere autem ferrum cùm alijs optimis linguæ Latinæ auctoribus valdè vsitatum est, tùm Horatio. M. Tull. offic. 3. *At ille, vt ingressus est, confestim gladium destrinxit.* Idem in Catil. 3. *ijdémque gladios in remp. destrictos retudimus.* Horat. Ode 1. li. 3. *Destrictus ensis cui super impia Ceruice pendet, &c.* & saty. 1. lib. 2. *quem* (ensem) *cur destringere coner? &c.* prætereà illud alterum verbum, *retusum*, quod erat etiam corruptum, emendauimus, & *recusum*, substituimus. Erat igitur huiusmodi horum verborum sententia. O vtinam destringas ferrum in Massagetas & Arabas, & ceteros hosteis populi Rom. noua incude recusum, id est, posteaquam noua incude fuerit recusum. est enim bellis ciuilibus, & corporibus ciuium Rom. retusum. Sed nunc posteaquàm aduersaria mea relegi, in quibus notatum mea manu reperi, in codice Ful. Vrsini scriptum fuisse *defigas*, eodémque modò Canterium in alio codice item manu scripto, legisse audiui: scripturam veterem coniecturæ meæ antepono, & sic in omnibus exemplis reponendum censeo. quòd ad vocem *recusum* attinet, sententiam non muto.

Nam

A Nam *retusum* nullo modo ferri potest. Iam quòd Adr. Turnebus vulgatã lectionẽ *diffingas* tueri conatur, & *diffingas* ita explicat, aliter fingas, nõ probo. Nihilomin⁹ quòd Pseudoporphirio, *diffingas* interpretatur, *redacuas*. Nã neq; Porphirioni hoc venit vnquã in mentẽ, neq; à quoquo emũctę naris homine ferri potest: cùm, *diffingere*, vt dixi, sit, id, quod cusum, fictum, & fabricatũ est, deformare, corrumpere, atque interimere: qui deintegro autem ensem acuat, non perimat, sed reparet, ac restituat. Præterea si daremus (quod tamen non possumus) diffingere, esse reparare, reficere, atque vt ità dicam, refabricari, nónne ineptissimus esset hic sermo: ô vtinam reficias ensem, seu redacuas ferrum, quod cæde ciuium retusum est, in Massagetas & Arabas? nónne elegantia Horatiana indignissimus? Postremò quid sibi vult illud reacuere, seu redacuere ferrum noua incude? noua cote diceret potius. Omnino nihil hac explicatione pinguius fingi potest.

Ode 36.

B

Ob Numidæ reditum gaudio exsultat.

ET THVRE, & fidibus iuuat
Placare, & vituli sanguine debito
Custodes Numidæ deos:
Qui nunc Hesperia sospes ab vltima
Caris multa sodalibus,
Nulli plura tamen diuidit oscula,
Quàm dulci Lamiæ, memor
Actæ non alio rege puerciæ,
Mutatæq; simul togæ.
Cressa ne careat pulchra dies nota:
Neu promtæ modus amphoræ,
Neu morem in Salium sit requies pedum:
C
Neu multi Damalis meri
Bassum Threïcia vincat amystide;
Neu desint epulis rosæ:
Neu viuax apium, neu breue lilium.
Omnes in Damalin putreis
Deponent oculos: nec Damalis nouo
Diuelletur adultero,
Lasciuis ederis ambitiosior.

ET THVRE] thus semper adhibetur in sacrificijs, vt suprà, Od. 19. *Verbenas pueri ponite, thuráque, &c.* & 30. *& vocantis Thure te multo Glyceræ decoram Transfer in ædem.*

PLACARE] placare deos, iratos futuros, nisi eis sacrificia promissa persoluantur. de arte poët. *vinóque diurno Placari Genius festis impune diebus.* D

SANGVINE DEBITO] debito vel voti, vel officij causa. vt Od. 6. lib. 2. *ibi tu calentem Debita sparges lacryma fauillam Vatis amici.*

HESPERIA VLTIMA] epithetum, vltima, distinguit eam Hesperiam, quæ pro Italia ponitur, ab Hesperia, quæ est ad Occidentem versa. Nam aliàs per Hesperiam etiam apud hunc poëtam, Italia significatur, vt Ode 6. lib. 3. *Dij multa neglecti dederunt Hesperiæ mala luctuosæ.* & Ode 5. lib. 4. *Longas ô vtinam dux bone ferias Præstes Hesperiæ.*

SOSPES] saluus, & incolumis.

NVLLI PLVRA TAMEN, &c.] Nulli tamen plura tribuit, aut impertit oscula, quàm Lamiæ.

ACTÆ NON ALIO REGE.] memor pueritiæ eodem rege traductæ, id est, eodem magistro, ac doctore, seu eodem & communi amico potentiore: vt epist. ad Mæcen. 2. lib. 1. *réxque patérque Audisti coram.* & ad Scæuam: *Coram rege suo de paupertate tacentes Plus poscente ferent.* idem valet potens amicus, vt epist. ad Loll. lib. 1. *tu cede potentis amici Lenibus imperijs.* & Ode 18. *nec potentem amicum largiora flagito.* sic Parasit⁹ apud Plautum in Asinaria regem eum appellat, à quo alitur. E *Nam ni impetro, regem perdidi. ex amore tantum est homini incendium.* itémque in Menęchmis. Ego igitur hæc verba, *non alio*, sic accipio, vt significent, Pompeium Numidam & Lamiam eodem & communi rege, id est, potenti, seu magno amico, qui hîc non nominatur, vsos esse, seu eodem magistro ac doctore: quod probabilius est, atque ita Turnebo videtur: alij, vt dicat Horat. Lamiam Numidæ regem fuisse: à quibus dissentio.

MVTATÆQVE SIMVL TOGÆ.] cùm essent æquales, eodem tempore togam virilem sumpserunt.

CRESSA NE CAREAT] Cressa nota, id est, alba, à Creta insula. ex quo nomine, Cressus, Cretensis, Creticus. Neque verò referendum est hoc ad Cretensium morem, quo Acro & Porphyrio eos solitos ait dies lætos albis lapillis notare, & contrà, &c. Thracum enim fuit hæc consuetudo, qui (vt scribit Plinius lib. 7.) eos dies, quibus F secunda fortuna essent vsi, iucundéque & beatè vixissent, albo lapillo notabant, nigro contrarios: sed Cressa idem valet, quod alba, seu candida, vt dixi: & Creta non solùm insulæ nomen est: sed etiam lutum illud album significat, quo vtebantur ceræ loco Græci Asiatici ad obsignandas litteras & priuatas, & publicas, propterea quòd in Creta magna est talis luti copia. Cic. pro Flacco: *Hæc quæ est à nobis prolata laudatio, obsignata erat creta illa Asiatica, qua vtuntur omnes in publicis & priuatis litteris.* Hoc igitur dicit Horat. notetur hic dies candida nota, vt verè felix & faustus. sic Catullus ad Lesbiam. *O lucem dignam candidiore nota.* & fortasse idem Catull. *soles candidos* appellat dies candida nota notandos, vt Horat. contrà satyra 9. lib. 1. *nigrum solem.* nisi forte alia ratione dictum est *nigrum solem*, vt videbimus suo loco.

A NEV PROMTÆ MODVS, &c.] néve modus adhibeatur in bibendo. promere & depromere vinum, & vini amphoras, Latinis scriptoribus vsitatum est loquendi genus. Ode 21. lib. 3. *Descende Coruino iubente Promere languidiora vina.* & 28. eiusd. libri: *prome reconditum Lyde strenua Cæcubum.* & infr. Ode prox. *Antehac nefas depromere Cæcubum.* & Plaut. in milit. glor. *Promsisti tu illi vinum? L V C. non promsi.* Quidam libri habent vbique *Nec*, pro *Neu*.

NEV MOREM IN SALIVM] neu cessemus Saliorum more salire, seu potius saltare. Ode. 1. lib. 4. *In morem Salium ter quatient humum.* Virgil. lib. 8. *Hinc exsultanteis Salios, nudósque lupercos.* Erant autem Salij, Martis Gradiui sacerdotes à Numa Pompilio instituti, qui certis anni temporibus carmina cantabant cum tripudijs & saltibus sollennibus: de quibus qui plura scire volet, legat Dionys. Halicar. lib. 2. Salium autem quarti casus esse numeri singularis, non patrij in numero multitudinis esse puto, ab adiectiuo (vt grammatici vocant) Salius, a, um: vt à Sulpicio subst. adiectiuum facit Ode 12. lib. 4. *Qui nunc Sulpitijs ac-*
B *cubat horreis.*

NEV MVLTI DAM. MERI] id est, néve Damalis puella bibacissima, certantibus inter se vino conuiuis, Bassum vincere contendat bibendo, aut magnitudine poculorum, sed cum Numida certet potius. sic dictum est autem ab Horat. *Damalis multi mari*, vt à M. Tull. *homo non multi cibi, sed multi ioci.* in epist. vltima lib. 9. ad Papirium Pætum. De huiusmodi certamine facetè in quendam Falcidium Cicero pro Flacco: *Magnum erat ei certamen propositum, magna cum Græcis contentio: qui tamen (vt opinor) iacent victi. Nam iste vnus totam Asiam magnitudine poculorum, bibendóque superauit.*

BASSVM THREÏCIA VINCAT AMYSTIDE.] Amystidem poculi genus fuisse quidam dicunt ἀπὸ τοῦ ἀμυστὶ πίνειν, id est, ab eo, quod est, haustim, & labris non clausis bibere. μύζω enim est mussare, sugere, os & labra claudere. quod si quis ἀμύστιδα, seu ἄμυστιν talem compotationem intem-
C peratam, & barbaram intelligi malit, ei libentius assentiar. vtitur hoc nomine Anacr. ἄγε δὴ φέρ' ἡμῖν ὦ παῖ Κελέβην, ὅπως ἄμυστιν Προπίω. & Eurip. seu Arist. in Cyclope: Ἐδέξατ', ἐξέσπασεν ἄμυστιν ἑλκύσας, id est, accepit, hausit poculum illud Thracium, & ebibit. & Callimachus apud Macrob. lib. 3. cap. 21. καὶ γὰρ ὁ Θρηΐκιην ἀπανήνατο χανδὸν ἄμυστιν ζωροποτεῖν δ' ὀλίγῳ ἥδετο κισσυβίῳ, id est, ille enim Thracium poculum patente ore ebibere recusauit, paruo autem poculo delectabatur. Ex quo fit ἀμυστίζειν. quod valet, sine respiratione, & vno quasi spiritu bibere. Plutar. συμποσ. lib. γ. κεφ. ε. Τοὺς γὰρ ἄθροως καὶ ἀπνευστὶ πίνοντας, ὅπερ ἀμυστίζειν ὠνόμαζον, οἱ πάλαιοι ἥκιστα φασὶ περιπίπτειν μέθαις. id est, eos enim, qui vno haustu & sine respiratione bibunt, quod ἀμυστίζειν nominatur, veteres aiunt minimè esse ebrietati opportunum.

NEV DESINT EP. ROSÆ, NEV VIVAX AP.] sic & Od. 3. lib. 2. rosæ & vnguenta in conuiuio adhibentur. *Hûc vina & vnguenta, & nimium breueis Flores amœnæ ferre iube rosæ.*

VIVAX] quod diu viret. Theocr. ὗλα. καὶ θάλλοντα σέλινα. verborum gratiam viuacem dixit epist. ad Pisones: *Nedum sermonum stet honos & gratia viuax.* contrà *breue lilium* idem Horat.

PVTREIS DEP. OC.] id est, omnes alij præter Numidam, putreis in Damalin oculos declinabunt, & claudent somno occupati, & obdormiscent, neque quantumuis eius amplexum concupiscant, ea potientur, sed eos Veneri intentos somnus auferet. *deponent oculos*, id est, demittent & declinabunt palpebras somno oppressi: *putreis in Damalin* autem, id est, vel amore & cupiditate Damalis fractos, vel ebrios. licet etiam coniungere verbum *deponent* cum hoc, *in Damalin*: vt sit *deponent oculos in Damalin* tanquam onus, putreis autem, id est, libidine fractos, libidine natáteis, seu colliquefactos, vt apud Theoc. εἰδ. α. τάκεαι ὀφθαλμὼς, ὅτι οὐ μετὰ ταῖσι χορεύεις. id est, colliquefiunt tibi oculi, quia cum eis non saltas. Sic Plautus, Curgul. *Propino magnum poculum. ille ebibit, Caput deponit: condormiscit.* Idem Mostell. *Ecce autem hic deposuit caput, & dormit: suscita.* Iam ijs, quibus somnus obrepit, *Brachia palpebræque cadũt, poplitésque procumbunt*, vt ait Lucretius lib. 4. Licet etiam interpretari *deponent*, condent, & quasi sepelient. Nam depositi dicuntur, deplorati, & quasi desperati. Cæcilius, *Depositus modò sum anima, vita sepultus sum.* Virgil. lib. 12. *Ille vt depositi proferret fata parentis.* sic depositam Remp. dixit M. Tull. actione 1. notant Asconius, & Nonius. Sic & Arnobius vsurpat depositum corpus lib. 1. aduers. genteis. *Vnus fuit è nobis, qui deposito corpore innumeris se hominum pro vita in luce detexit?*

ADVLTERO] amatore, vt suprà diximus Od. 33. nouo autem, videlicet Pomponio Numida.

LASCIVIS EDER. AMB.] ambitiosam hoc loco accipe, brachia collo implicantem, complectentem. sic Ode 15. Epod. *Arctius, atque edera procera astringitur ilex Lentis adhærens brachijs.* & Catullus de Iuliæ & Manl. nuptijs. *tenax ederæ hac & hac Arborem implicat errans.* Sic contrà ambitiosi homines dicuntur nimis amplecti plebem, qui plebem largitionibus corrumpunt, & qui regnum appetunt. M. Tull. in orat. pro Milone de Sp. Melio.

Ode 37.

Ob victoriam Actiacam, Genio indulgendum esse.

NVnc est bibendum: nunc pede libero
Pulsanda tellus: nunc Saliaribus
Ornare puluinar deorum
Tempus erat dapibus, sodales.
Antehac nefas depromere Cæcubum
Cellis auitis, dum Capitolio

A *Regina dementeis ruinas,*
Funus & imperio parabat,
Contaminato cum grege turpium
Morbo virorum quidlibet impotens
Sperare, fortunáque dulci
Ebria. sed minuit furorem
Vix vna sospes nauis ab ignibus:
Mentémq; lymphatam Mareotico
Redegit in veros timores
Cæsar, ab Italia volantem
Remis adurgens, accipiter velut
Molleis columbas, aut léporem citus
Venator in campis niualis
Æmoniæ, daret vt catenis
Fatale monstrum: quæ generosius
Perire quærens, nec muliebriter
B *Expauit ensem, nec latenteis*
Classe cita reparauit oras.
Ausa & iacentem visere regiam
Vultu sereno fortis, & asperas
Tractare serpenteis, vt atrum
Corpore combiberet venenum,
Deliberata morte ferocior:
Sæuis Liburnis scilicet inuidens
Priuata deduci superbo
Non humilis mulier triumpho.

NVNC EST BIBENDVM] videtur hæc ab Alcæo esse mutuatus: cuius hi versus reperiuntur apud Athen. lib. x. Νῦν χρὴ μεθύσκειν, καὶ τινὰ πρὸς βίαν Πίνειν.

C SALIARIBVS] opiparis, & sumtuosis. M. Tull. *Saliarem in modum.* Salios eosdem fuisse apud Romanos atque Curetas apud Græcos narrat Dionys. Halicarn. lib. 2. antiq. Ro. de quibus ille multa sub extrem. lib. ab illo loco Ἕκτη δὲ μοῖρα τῆς περὶ τὰ θεῖα νομοθεσίας ἦν ἡ προσνεμηθεῖσα τοῖς καλουμένοις ὑπὸ Ῥωμαίων σαλίοις, &c.

ORNARE PVLV. DEOR.] solebant Rom. vel deuictis hostibus, vel quouis alio modo Republ. benè gesta, & periculo communi propulsato, ad omnia puluinaria Deorum supplicationem decernere, atque aliquot dies festos lætitia publica celebrandos indicere. Sic Cic. Cat. 3. *Quamobrem Quirites quoniam ad omnia puluinaria supplicatio decreta est, celebratote illos dies cum cõiugibus & liberis vestris.* Habebant autem singuli dij suos lectos & puluinos, quibus imponebantur: quam superstitionem Romanorum insectatur & irridet Arnob. lib. 7. aduersus genteis, his verbis. *Lectisternium Cereris erit idibus proximis. habent enim dij lectos atque, vt stratis possint mollioribus incubare, puluinorum tollitur, atque excitatur impressio.* Hac Oda autem Horat. sodaleis suos ad lætitiam exhortatur ob victoriam Actiacam. D

TEMPVS ERAT] sic scriptum reperi in libro Donati, Faërni, Tornes. Vaticanis duobus: alij corrumpentes, *erit* reponunt: alij *erat* positum volunt pro est. Ego puto propriè locutum esse Horatium, longéque adeò significantius, quàm si verbo præsentis temporis vsus esset: hoc modo. non erat fas antehac è cællis auitis vinum depromere, conuiuiáque agitare: Sed nunc deuicto M. Antonio cum Cleopatra, hoc erat illud tempus, in quo decebat epulari, & conuiuari. sic loquitur Ælian. vari. histor. lib. 1. Σοφὸν τι ἄρα χρῆμα ἦν γένος βατράχων Αἰγυπτίων. & Oppian. lib. 3. ἁλιευτ. Ἰχθύσι δ' οὐκ ἄρα μοῦνον ἐπ' ἀλλήλοισι νόημα Πυκνὸν ἔην, καὶ μῆτις ἐπίκλοπος, &c. & Hesiod. ἔργ. καὶ ἡμέρ. Οὐκ ἄρα μοῦνον ἔην ἐρίδων γένος, ἀλλ' ἐπὶ γαῖαν Εἰσὶ δύω. Theocr. εἰδ. ε. ὦ παγαὶ. ἦ σωμύλος ἦσθα Κομάτα. & ita loquitur epist. ad Scæuam lib. 1. *atqui rerum caput hoc erat, hic fons.* & Saty. x. lib. 1. *Hoc erat excepto frustra Varrone Atacino, Atque quibusdam alijs, melius quod scribere possem.*

DVM CAPITOLIO] intereà dum Cleopatra, & M. Antonius ea moliebantur, quibus Capitolium, imperiúmque populi Ro. euerterent. E

DEMENTEIS RVINAS] à demente Cleopatra cogitatas, & comparatas. Fortasse hic locus versuum Ennian. qui sunt in Catone Ciceronis corrumpendorum occasionem dedit. Sic enim vulgò leguntur. *Quò vobis mentes, rectæ quæ stare solebant Ante hac dementi sese flexere ruina?* cum ita sint legendi. *Quò vobis mentes, rectæ q. st. sol. Ante hac, dementes sese flexere viai?*

CONTAMINATO CVM GREGE TVRPIVM.] cum eunuchis turpi morbo laborantibus, viris effæminatis, & impudicis. Eunuchos igitur viros appellat non simpliciter, sed viros morbo illo corporis, & animi turpeis, & fœdos, propter quẽ ad patiendum, quàm ad agendum sunt aptiores, ac propensiores. vide annot. ad illum locum Saty. 6. lib. 1. *Vt si qui ægrotet, quo morbo Barrus.* Gregorius Nazianzenus ἐπιταφ. Basilij magni, sic de Eunuchis: τοὺς ἐκ τῆς γυναικωνίτιδος, τοὺς ἐν γυναιξὶν ἄνδρας, ἐν ἀνδράσι γυναῖκας, τοὺς τοῦτο μόνον ἀνδρικοὺς τὴν ἀσέβειαν οἳ τὸ φυσικῶς ἀσελγαίνειν οὐκ ἔχοντες ᾧ δύνανται μόνον τῇ γλώττῃ πορνεύουσιν. id est, Viros ex mulierum cubiculo egressos, atque ad eas custodiendas & oblectandas accommodatos: inter mulieres viros, inter viros mulieres, atque ad omnia obscæna patienda promtos ac paratos, vna re dumtaxat virileis & forteis, quòd impij ac scelerati sint: qui quoniam ijs membris, quę ad procreandum à natura viris data sunt, libidini obsequi nequeunt, lingua impura atque impudica, qua possunt tantùm, scortantur. Hæc Nazianzenus. Traditum est prætereà ab ijs, qui ex figuræ inspectione de ingenio faciunt coniecturam, eos magnam partem immiti esse ingenio, fraudulentos, facinorosos, audaceis, maleficos, ac sceleratos. F

QVIDLIB. IMP. SPER.] impotens sperare, id est, in eo impotens, quòd quidlibet sperare auderet.

A auderet. impotens ſperare autem à Græcis ſumtum, de quo genere vide ad Od. 8. lib. 4. Iam impotens valet apud bonos ſcriptores idem ferè, quod apud Græcos ἀκρατὴς, incontinens, effrenatus, non rationi obediens, ſed affectibus, & perturbationibus animi ſeruiens. M. Tull. epiſt. ad M. Marcell. *Victoria etiam ſi ad meliores venit, tamē eos ipſos ferociores, impotentioreſq́ reddit.* Idem de haruſp. reſponſ. *nihil feci iratus, nihil impotenti animo.* Idem Philipp. 5. Antonium impotentem, iracundum, contumelioſum, ſuperbum, &c. nominat. ſic Catull. de faſelo. *freta impotentia*, id eſt, impotentium hominum more æſtuantia, & ſæuientia. idem ad papyrum, vt Cæcilium arceſſat. *Illum deperit impotente amore*, id eſt, immodico, & immoderato. & Horat. Ode 1. lib. 2. *Iuno impotens*, id eſt, ira & odio elata, ira inflammata, ab ira victa, quæ iram continere non poterat, vel quæ odium ſuum exſaturare non potuerat. & Od. vlt. lib. 3. *Aquilo impotens*, ſupra modum ſæuiens, vehemens, vt ſit tralatio à rebus animatis, vt *freta impotentia*. impotens igitur ſperare, id eſt, quæ ſe ſe continere non poterat, quin quidlibet ſperaret.
B

FORTVNAQVE DVLCI EBRIA] rebus ſecundis elata, & impos mentis. ſic Demoſthenes Philipp. prima Philippum dicit magnitudine rerum geſtarum ebrium eſſe. Ἐγὼ δ' οἴμαι μὲν, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι νὴ τοὺς θεοὺς, ἐκεῖνον μεθύειν τῷ μεγέθει τῶν πεπραγμένων, &c. & Anacreon. ἔρωτι μεθύοντα, id eſt, amore ebrium dixit. & Theocrit. in Dioſcuris πληγαῖς μεθύων: id eſt, plagis ebrius. idem apud Hepheſtionem: Ἀρθεὶς δ' ἦυτ' ἀπὸ λευκάδος πέτρης Ἐς πολιὸν κῦμα κολυμβῶ μεθύων ἔρωτι.

SED MINVIT FVR.] ſed eius dementiam, inſolentiam atque impotentiam compreſſit tanta, in pugna Actiaca, clades accepta, vt vix vna nauis ſalua ei reſtiterit. Itaque eius animum rebus proſperis ferocem, impotentem, inſolentem, res aduerſæ ἐσωφρόνισαν, id eſt, caſtigarunt, & ad ſanitatem mentis reuocarunt.

MENTEMQVE LYMPH.] Lymphatos appellant Latini, quos Græci νυμφολήπτους, vt ſuprà diximus. quam vocem videtur vſurpaſſe Plato in Phædro pro furioſo, & mente concitato. ὥστε ἐὰν ἄρα πολλάκις νυμφόληπτος προϊόντος τοῦ λόγου γένωμαι, μὴ θαυμάσῃς. Sext. Pompeius Feſtus ſcribit lymphas dictas eſſe à Nymphis, vulgóque memoriæ proditum eſſe, quicumqne ſpeciem è fonte, id eſt, effigiem Nymphæ viderint, furendi finem non facere: quos Græci νυμφολήπτους, Latini lymphatos appellant. Alij lymphatos dici exiſtimant eos, qui metu, & horrore quodam aquæ afficiuntur, adeò vt ſe ſæpe in aquas, præcipiteis agant: quos Græci ὑδροφόβους appellant, morbo à canis rabioſi morſu contracto, quem ὑδροφοβικὸν πάθος vocat Dioſcorides: & ὑδροφοβίαν, quo morbo tentati aquam horrent ceu canes ipſi, & aquæ metu ſimul & deſiderio, ſitique excruciantur. dicuntur autem νυμφόληπτοι eadem ratione qua μουσόληπτοι, vt ſi Latinè dicantur illi à nymphis: hi à muſis capti.
C

MAREOTICO] vino, quod ad Mareotidem Ægypti paludem naſcitur. Virgil. Georg. 2. *ſunt & Mareotides albæ.* Athen. lib. 1. δειπνοσοφ. ſcribit vinum Mareoticum eſſe Alexandrinum, à Marea fonte, qui in Alexandria eſt, & ab vrbe ei fonti vicina eiuſdem nominis, appellatum: eámque vrbem fuiſſe olim maximam, nunc eſſe vicum: paucis verbis pòſt, à Marone quodam vno ex ijs, qui cum Baccho militarunt, eſſe nominatam. Multas autem huius Mareotici vini laudes commemorat ibidem Athen. Florem Libycum appellat Plautus Caſina. *Niſi hæc Meraco ſe vſpiam percuſſit flore Libico.* D

REDEGIT IN VER. TIM.] qui rebus ſecundis inſolentes fiunt, & quibus vinum bonam mentem ademit, aut corrupit, ij periculi, in quo fortè verſantur, magnitudinem neque attendunt, neque ſentiunt, quamdiu ita ſunt affecti: poſteà autem, quàm ad ſe redierunt, tum demùm timere incipiunt, tum demùm periculo ſcilicet edocti ad ſe redeunt, & ſe colligunt. videtur igitur Horatius ſignificare, Cleopatram, quamuis ob res ſecundas furore, amentiaque præcipitem, & temulentam, veris tamen timoribus tum affectam fuiſſe, cùm eam Cæſar victor inſequebatur. dixit autem *veros timores*, quia ſunt & alij vani timores, maximè in bello. notum illud πολλὰ κενὰ τοῦ πολέμου. E

VEROS TIMORES] ſic epiſt. 17. lib. 1. *vti mox nulla fides damnis, veriſque doloribus adſit.*

VOLANTEM] quàm celerrime poterat fugientem. MOLLEIS COLVMBAS] imbelleis appellat Ode 4. lib. 4. *nec imbellem feroces Progenerant aquilæ columbam.*

ADVRGENS] perſequens, proximè inſequēs.

DARET VT CATENIS, &c.] vt viuam caperet. Quod Auguſtum duas ob cauſas vehementer exoptaſſe, primùm quòd verebatur, ne illa pecuniam, quam penes ſe habebat, corrumperet ac diſſiparet: deinde quòd eam exiſtimaret magnū momentum ad triumphi decus & gloriam, allaturam, ſi viua Romam deportaretur, ſcribit Plutarch. in Antonio, his verbis: Ἐκ δὲ τούτου τὸν Προκολήϊον ἔπεμψε κελεύσας, ἣν δύνηται, μάλιστα τῆς Κλεοπάτρας ζώσης κρατῆσαι. καὶ γὰρ ἐφοβεῖτο περὶ τῶν χρημάτων, καὶ μέγα πρὸς δόξαν ἡγεῖτο τοῦ θριάμβου, καταγαγεῖν ἐκείνην. F

NEC MVLIEBR. EXP. ENS.] quemadmodum verè dicere licet eam non extimuiſſe ferrum: ita conſtat enſe non perijſſe: ſed duntaxat conatam eſſe ſibi manus afferre: à Proculeio autem eſſe prohibitam. expauit autem, id eſt, extimuit.

MVLIEBRITER] Oda 6. epod. *Vos, quibus eſt virtus, muliebrem tollite luctum.*

NEC LAT. CLASSE CITA, &c.] id eſt, nec ſeſe contulit in abditas & abſtruſas Ægypti latebras, in quibus vel deliteſceret, vel nouum exercitum aduerſus Cæſarem compararet. Ad hunc locum pertinent hi Virgil. verſus lib. 8. Æn. *Contrà autem magno mærentem corpore Nilum, Pandentémque ſinus, & tota veſte vocantem, Cæruleum in gremium, latebroſáque flumina victos:* ad quos notat Seruius, Cleopatram præſagio mortis futuræ, & metu perturbatam, tuti receſſus immemorem fuiſſe, vbi facile poterat bellum reparare: de qua re ſe moriens dicitur accuſaſſe: ex quibus & Seruij verbis, & Virgilij verſibus poſſum rectè videri hunc

A hunc locum Horat. explicasse cùm ita dixi, *Nec Cleopatra sese contulit in abditas Ægypti latebras, in quibus vel latitaret, vel nouum exercitum compararet, seséque aduersus Cæsarem nouo belli apparatu instrueret.* Alij tamen sic malunt, nec se in Ægyptũ contulit, vbi latitaret: cum quibus pugnare nolo.

FORTIS ET ASPERAS TRACT. SERP.] Plutarchus scribit in Antonio, de genere mortis Cleopatræ nihil vnquam certi sciri potuisse: nullum veneni vestigium in eius corpore apparuisse: duas tantùm cicatrices esse repertas, exileis & obscuras, quibus adductum Cæsarem, fictam eius imaginem in triumphum deportasse, cui aspis affixa adhæreret. Propertius lib. 3. Fæminas imperare amantibus. *Brachia spectaui sacris admorsa colubris, Et trahere occultum membra soporis iter.*

CORPORE COMBIB.] conciperet, admitteret. & ita M. Tull. lib. 3. de finibus: *sed infici tamen iam debet ijs artibus, quas si, dum tener est, combiberit: ad maiora veniet paratior.* Idem in Hortẽs. *Vti qui combibi purpuram volunt, sufficiunt prius lanam medicamentis quibusdam.*

B DELIBERATA MORTE, &c.] Pet. Victorius vir optimè de litteris ac litteratis meritus, lib. x var. lect. hunc locum sic esse distinguendum docet, *Deliberata morte ferocior, Sæuis Liburnis scilicet inuidens, &c.* & sæuis Liburnis naueis significari, non Liburnos populos. cui prorsus assentior, præsertim cum faciat cum eo Plutarchus in Anton. his verbis: ἐν τούτῳ Λιβυρνίδες ὤφθησαν διώκουσαι παρὰ Καίσαρος. Prætereà Vegetius lib. 4. de re militari, scribit Actiaco prœlio Liburnorum auxilijs præcipuè victum esse Antonium, atque iccirco experimento tanti certaminis patuisse, Liburnorum naueis ceteris aptiores esse. Erit igitur hæc sententia, Cleopatra deliberata morte, id est, cùm moriendi consilium cepisset, seu cum mori decreuisset, ferocior, id est, animosior, quàm anteà, ausa est venenum bibere, & serpenteis tractare, quarum contactu & morsu venenum toto corpore conciperet, scilicet Augusto eam laudem, gloriámque inuidens, vt capta per triumphum duceretur. Præterea Lucianus, bonus auctor, Libur
C nos & Liburnorum naueis commemorat in eo dialogo, qui inscribitur ἔρωτες. ἐπὶ Ἰταλίαν μοι πλεῖν διανοουμένῳ, ταχὺ αὐτῶν σκάφος εὐτρέπιστο, τούτων τῶν δικρότων, οἷς μάλιστα χρῆσθαι Λίβυρνοι δοκοῦσιν, ἔθνος Ἰονίῳ κόλπῳ παρῳκισμένον. id est, in Italiam nauigare cogitanti scapha mihi parata fuerat, ex ijs, quæ duobus remis impelluntur. Quòd si quis volet seruata eadem, quã P. Victorio auctore, adhibeo, distinctione, nomine *Liburnis* populos, non eorum naueis intelligere, non admodum improbabo, vt sic explicetur hic locus: Cleopatra deliberata morte, ferocior effecta, quàm prius fuerat, scilicet inuidens sæuis Liburnis populis illis, quorum nauibus magna ex parte parta fuerat Augusto victoria, & cetera, vt suprà. ego tamen explicationem priorem malo.

INVIDENS DEDVCI] tale est hoc, qualia sunt illa, quæ collegimus ad Oden 23. Iam, quòd ad verbum inuidendi attinet, ita Homerus loquitur ὀδ. λ. vbi Vlysses ab Alcinoo oratus, vt reliqua D
de suis erroribus, laboribus, incommodis persequatur, sic respondet: Εἰ δ' ἔτ' ἀκουέμεναί γε λιλαίεαι, οὐκ ἂν ἔγωγε Τούτων σοι φθονέοιμι, καὶ οἰκτρότερ' ἄλλ' ἀγορεῦσαι. id est, non inuidebo tibi his & alia miserabiliora narrare, &c. PRIVATA] non iam regina, vt sat. 3. lib. 1. *Priuatúsque magis viuam te rege beatus.* alij ineptè subintelligunt, regno.

SVPERBO] suprà Ode 35. *superbos Vertere funeribus triumphos.*

NON HVM. MVL. non abiecta, non contemta, immo summo loco nata ac generosissima. M. Tull. in Lælio: *humilem sanè & minimè generosum (vt ita dicam) relinquunt ortum amicitiæ*: vel non fracto, & paruo, sed excelso & magno animo.

AD PVERVM.
Ode 38.

Se tenui apparatu gaudere.

Persicos odi, puer, apparatus: E
Displicent nexæ philyra coronæ:
Mitte sectari, rosa quo locorum
Sera moretur.
Simplici myrto nihil allabores
Sedulus curo. neque te ministrum
Dedecet myrtus, neque me sub arcta
Vite bibentem.

PERSICOS ODI, PVER,] id est, O puer, nolo in conuiuio adhiberi vnguenta, odores, coronas operosas, & simileis delicias, quibus Medi & Persæ vti solebant. Persarum sumtuosum, & luxuriosum apparatum paucis verbis declarat Herodotus Καλλιόπῃ, quo loco Pausanias victoria potitus contra Persas, & supellectile Mardonij Persarum ducis visa, multo auro, atque argento, & peripetasmatis variè depictis, iubet pistores, & F
coquos Mardonij eodem modo, eodémque ornatu cenam sibi apparare, quo modo Mardonio solebant. Quod cùm illi fecissent, hîc Pausanias cùm aspexisset lectos aureos & argenteos, & magnificum illum cenæ apparatũ, obstupefactus epularum appositarum, & ceterarum rerum expositarum copia, iussit ridens suos ministros sibi cenam Laconicam parare: quo facto cùm magnum inter hos duos apparatus interuallum esset interiectum, tum ridens Græcorum duces euocari iussit, &c. Intelligendum est autem, luxuriem, & sumtuosum apparatum apud Persas increbruisse posteaquam rerum potiti sunt, Medorúmque imperium subegerunt. Nam antea tenuissimum eorum victum fuisse tradit Xenophõ Κύρου παιδ. princip. his verbis: φέρονται δὲ οἴκοθεν σῖτα μὲν ἄρτους, ὄψον δὲ κάρδαμον, πιεῖν δὲ ἤν τις διψῇ, κώθωνα, ὡς ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ ἀ-

A ῥύσαθαι. id eſt, nam domo afferunt, in cibum quidem, panes: in obſonium autem naſturtium, in potum autem, ſi quis ſitiat, poculum fictile, vt aquam de quouis flumine hauriant. Quem Xenophontis locum ſpectans M. Tull. lib. 5. quæſt. Tuſcul. *Perſarum victus* (inquit) *à Xenophonte exponitur: quos negat ad panem adhibere quicquam præter naſturtium.*

NEXÆ PHIL COR.] de coronis in conuiuio adhiberi ſolitis cùm aliquid ſuprà dixerimus, ad Odam 17. tum plura dicemus ad Oden 11. lib. 4. Huc autem libet aſcribere quæ tradita ſunt ab Athenæo lib. vltimo δειπνοσοφις. vbi loquitur de coronis & vnguentis: qui locus non reperitur in libris vulgatis. Docet igitur ille, multorum antiquorum poëtarum, philoſophorum, aliorúmque ſcriptorum teſtimonijs collectis, initio reperta eſſe vincula forte fortuna oblata, quibus in conuiuijs & poculis capita religarent, propter dolorum capitis ex vino liberalius poto grauitatem & intẽtionem, cùm capitis & temporum vinctionem ad illos dolores ſedandos valere exiſtimarent: poſterius verò ornatum etiam ad hæc vincula acceſ- B ſiſſe, à conuiuijs non alienum, coronis floreïs cõcinnatis, & connexis. Capiti autem coronas imponi ſolitas ad arcendos (vt diximus) capitis dolores ex immoderato vini potu conflatos, quia in capite ſenſus omnes ineſſe videantur, & quia vtile ſit, in potu caput eſſe tectum, & tempora reuincta: quamquam etiam pectus coronare ſolerent, vt cordis & vitæ ſedem. Vincula autem capitis paratiſſima, & vſitatiſſima fuiſſe, hederacea, quia hedera & vbiuis locorum, vulgóque naſcatur, & aſpectum præbeat non iniucundum ob viriditatem innatam, & latitudine frondium, ac magnitudine corymborum facillime frontem opacare poſſit, & contentionem in conſtringendo ac vinciendo ſine periculo ferre queat, & refrigerandi D vim habeat ſine odoris grauitate. Cùm igitur coronæ primùm ad prohibendum immoderati potus incommodum, & valetudinis cauſa eſſent excogitatæ, deinde etiam voluptatis ratio eſſet habita: ita connecti cœptæ ſunt ex roſa, viola, lauro, amaraco, lilio, narciſſo, myrto, & ſimilibus floribus: de quorum florum ſingulorum natura & virtute multa ibidem Athenæus. philyra autem, tenuiſſima & ſubtiliſſima eſt tiliæ membrana, qua accuratius, & operoſius coronæ nectebantur. Plinius libro 16. cap. 14. *Inter corticem & lignum tenueis tunicas multiplici membrana, è quibus vincula tiliæ vocantur: tenuiſſimæ earum philiræ coronarũ lemniſcis celebres, antiquorúmque honore.*

SERA] quæ in longinquis terrarum oris tardius naſcitur.

SIMPLICI MYRTO, &c.] nihil te adhibere volo ad conuiuij apparatum præter myrtum, cuius odor & gratiſſimus eſt, & minimè ſumtuoſus. Myrthum myrrhinam appellant Græci: de qua multa Athen. libro illo vltimo. Frons eſt & Veneri gratiſſima, & ad diſcutiendum vini vaporem vtiliſſima. de ea diximus nonnulla ſup. ad Odam 25.

NIHIL ALLABORES] nihil addas. ſed allaborare eſt ἐμφατικώτερον. Valet enim, laborioſe aliquid alteri addere. vtitur eod. verbo Ode 8. lib. epod. *Ore allaborandum eſt tibi.*

SEDVLVS CVRO] Ordo eſt, ſedulò curo, ne quid addas myrto. Ex myrto autem fiebant etiam coronæ, quibus in vino, & epulis vtebantur, vt Od. 7. lib. 2. *Quis vdo Deproperare apio coronas, Curátue myrto?*

SVB ARCTA VITE] ſub anguſta pergula, ex vite ad vmbram comparata.

CARMI-

A CARMINVM LIBER D
SECVNDVS.

AD C. ASINIVM POLLIONEM. Ode I.

Commendat scripta illius, quibus bella ciuilia complectebatur.

MOTVM ex Metello consule ciuicum,
Bellíque causas, & vitia, & modos,
Ludúmque Fortunæ, grauéisque
Principum amicitias, & arma
Nondum expiatis vncta cruoribus,
Periculosæ plenum opus aleæ
Tractas, & incedis per igneis
B Suppositos cineri doloso.
Paullum seueræ Musa tragœdiæ E
Desit theatris: mox, vbi publicas
Res ordinaris, grande munus
Cecropio repetes cothurno,
Insigne mæstis præsidium reis,
Et consulenti, Pollio, curiæ:
Cui laurus æternos honores
Dalmatico peperit triumpho.
Iam nunc minaci murmure cornuum
Perstringis aureis: iam litui strepunt:
Iam fulgor armorum fugaceis
Terret equos, equitúmque vultus.
Audire magnos iam videor duces
Non indecoro puluere sordidos,
C Et cuncta terrarum subacta,
Præter atrocem animum Catonis.
Iuno, & deorum quisquis amicior
Afris, inulta cesserat impotens
Tellure, victorum nepotes
Rettulit inferias Iugurthæ.
Quis non Latino sanguine pinguior
Campus sepulcris impia prœlia
Testatur, auditúmque Medis
Hesperiæ sonitum ruinæ?
Qui gurges, aut quæ flumina lugubris
Ignari belli? quod mare Dauniæ
Non decolorauere cædes?
Quæ caret ora cruore nostro?
Sed ne, relictis Musa procax iocis
Céæ retractes munera næniæ,
Mecum Dionæo sub antro
Quære modos leuiore plectro.

MOTVM CIVICVM] bellum ciuile. sed aptius est nomen motus, & significantius. Pollionem, qui tragœdias, seu prætextas potius, scribebat de bellis ciuilibus, monet Horatius, vt hanc scripturam tantisper intermittat, dum restituatur in ordinem, atque in suum statum Respub. vel, vt alij malunt, dum historiam de eodem bello ciuili, ordine perscripserit. Erat enim Pollio & tragœdiarum, & historiarum scriptor. Pollionem F autem tragœdiarum, seu prætextarum fuisse scriptorem declarant illa Horatiana sat.x. lib.2. *Pollio Regum Facta canit pede ter percusso.* idem infrà hac eadem Oda, *Paullum seueræ musa tragœdiæ Desit theatris, &c.* Quòd autem quidam alioqui docti, existimant, principium huius Od. *Motum ex Metell. &c.* intelligendum esse de scriptione historiæ mihi vehementer errare videntur: & miror, hoc eis vmquam in mentem venire potuisse. Nam & verborum structura, & orationis series, & sententia ipsa perspicue declarant, hoc totum ad tragœdiæ scriptionem pertinere. Sic enim Horatius. Tu pollio tractas motum ciuilem à Metello consule, bellíque causas, &c, periculosæ plenum opus aleæ, &c. Intermitte (inquit Horatius) istam scriptionem, & sine musam tragicam paullisper desiderari à theatris: mox vbi cum aliis senatoribus rempubl. in suum statum restitueris,

A seu in ordinem redegeris, atque ordinaris, grande munus scriptionis tragicæ repetes. hæc mihi videtur esse huius loci sententia. quam maleuoli quidam homines, & inuidia obcæcati non viderunt. Seruius hunc locum profert ad illum Virg. lib. 6. Æneid. *ciuili tempora quercu.*

Ex Metello consule] L. Afranij collega, de quo sic M. Tull. epist. ad Attic. lib. 1. *Metellus tuus est egregius consul. vnum reprehendo, quòd otium è Gallia non magnopere nuntiari gaudet.*

Belliqve cavsas] belli causæ, verbo erant (vt ipse Cæsar dicebat) quòd intercessio sublata, ius tribunitium sublatum, circumscriptus esset Antonius, reuera dominandi cupiditas, & πλεονεξία.

Lvdvmqve fortvnæ] sic sup. Od. 2. lib. 1. bellum, ludum Martis appellauit. Iam quis nescit fortunam in bello plurimum posse? Ex quo dicunt Latini, belli fortunam experiri, seu tentari, & apud Ennium: *Quorum virtuti belli fortuna pepercit, &c.*

Graveisqve Principvm amic.] primùm L. Crassi, Cn. Pompeij, C. Cæsaris: deinde Octauiani, M. Lepidi, M. Antonij.

B Nondvm exp. vncta] arma sanguine ciuili, cuius nondum pœnas meritas luimus, oblita: arma adhuc cruenta sanguine ciuili, neque dum aliqua expiatione, pura effecta. videtur spectare ad morem veterum Græcorum, qui si cædem aliquam extra bellum admisissent, tam diu manus habebant cruentas atq; impuras, donec ab aliquo rege expiati atq; abluti essent. annot. sup. Od. 2. lib. 1. *Cui dabit parteis scelus expiandi Iupiter?*

Pericvlosæ plen. op. al.] propter incertum belli euentum. nam cùm sit necesse in scribendis his prætextis, multorum vitia notare, multorúmque voluntates offendere, verisimile est, eos, quos scriptis offenderis, si vicerint, grauiter laturos. Licet hoc etiam referre ad historiarum scriptionem, ex sententia Seruij. Hæc enim annotat ille ad illum Virg. versum Palæm. *Pollio enim amat nostram, &c. Blanditur iam Pollioni patrono: quem tragœdiarum & historiarum scriptorem fuisse testatur Horatius. Nam in secundo carminum dicit de historiis, periculosæ plenum opus aleæ Tractas,* C *&c. Idem paullo pòst de tragœd. Paullum seueræ musæ tragœdiæ, &c.*

Et incedis per igneis] allegoria est, qua obscurè significat idem, quod proximè dixerat, periculosam esse illorum temporum tragœdiam scribere, seu tragœdiæ scribendæ ex bellis ciuilibus argumentum sumere.

Cineri doloso] cineri, qui celat, & tegit igneis subiectos. sic infrà Od. 27. lib. 3. *Taurum dolosum* appellat, qui deum celat.

Pavllvm severe] sine, vt theatra tantisper tuis tragœdiis careant, dum hi motus ciuiles conquiescunt, perinde ac si diceret, intermitte vsque eò scriptionem tragicam, quo ad remp. dissipatam ac disiectam ordinaris: vel intermitte tragœdiæ scribendæ studium: neue tragœdias tuas, quæ tali argumento constant, scenæ committe hoc tempore, rebus videlicet nondum compositis, neque ordinatis.

Mox, vbi pvblicas r. o.] id est, vbi D ea, quæ sunt in rep. turbata, dissipata, disiecta digesseris, dispòsueris, in suum ordinem restitueris: munus scribendi abs te susceptum repetes: vel vbi historiam belli ciuilis oratione soluta conscripseris, vt alij volunt.

Cecropio] Attico, seu Atheniensi. Thespis enim, Æschylus, Sophocles, Euripides tragœdiarum scriptores, Athenienses fuerunt, suasque tragœdias Athenis docuerunt. Fuit autem Cecrops Actæi gener, eius, quem primum in Attica regnasse scribit Pausanias Atticis, his verbis: Ἀκταῖον λέγουσιν ἐν τῇ Ἀττικῇ βασιλεῦσαι πρῶτον. ἀποθανόντος δὲ Ἀκταίου Κέκροψ ἐκδέχεται τὴν ἀρχὴν θυγατρὶ συνοικῶν Ἀκταίου.

Insigne mæst. præs. reis et consvlenti] id est, qui & causis agendis, reísq; defendendis, & consilio dando, sententiáque dicenda, cùm in senatu magnis de rebus consultatur, multum vales.

Cvi lavrvs] significat eum de Dalmatis triumphum egisse. Vicerat autem Salonam Dalmatiæ ciuitatem, vt notat Seruius ad illum Virgil. E locum Palæm. *quo te quoq; gaudet*, vbi hos versus Horatij profert.

Iam nvnc minaci] ostendit Pollionem ita subijcere oculis prœliorum imaginem, vt ij, qui legant, spectare, atque iis, quæ narrantur, interesse sibi videantur. & est elegans ὑποτύπωσις. In prœliis autem ad exacuendos & excitandos militum animos, cornua, litui, tubæ adhibebàtur, vt ex hoc loco, & Ode 1. lib. 1. colligitur. *& lituo tubæ Permistus sonitus.* Erat autem lituus genus buccinæ incuruæ. Ennius: *Inde loci lituus sonitus effudit acutos.* Festus.

Non indec. pvl. sord.] qui pro patriæ libertate fortiter pugnantes occubuerunt. vide sup. Ode 15. lib. 1. *puluere Troico Nigrum Merionen.*

Et cvncta terr.] Et omneis terrarum parteis. Similia sunt illa, quæ alibi annotabimus, *angusta viarũ, extrema finiũ, amara curarum, &c.*

Præter atr. an. Cat.] sup. Od. 12. *& Catonis Nobile lethum.* Plutarchus in Catone, scribit populum Vticensem statim audita Catonis F morte, ad eius fores concurrisse, atque vna voce conclamantem, illum solum seruatorem, ac beneficum, solum liberum, solum inuictum appellasse. his verbis: καὶ μικρὸν ὕστερον ὁ δῆμος τῶν Ὑτικαίων μιᾷ φωνῇ τὸν εὐεργέτην καὶ σωτῆρα, καὶ μόνον ἐλεύθερον, καὶ μόνον ἀήττητον καλούντων. Ipse Cæsar verò accepto de eiusdem morte nuntio dixisse fertur: Cato inuideo tibi mortem. tu enim mihi tuam salutem inuidisti. atrocem igitur animũ intellige constanté, imperterritum, ἄφοβον. nam assentior iis, qui hoc nomen à verbo Græco deductum volunt, τρέω: quod valet tremere, vt sit atrox is, qui non timeat: quamq̃ scio atrocem interdum aliud significare.

Ivno, et Deorvm] Iuno, & alij dij, qui Numidis fauerant in bello Iugurthino, Numidarum, & Afrorum calamitate, necéque Iugurthæ (fuit enim ille Romæ in carcere necatus) offensi, victores ipsos, nempe Romanos, eorúmq; posteros Iugurthæ mânibus, tamq̃ victimas mactarunt, ac parentarunt.

A INVLTA TELLVRE.] Africa.

IMPOTENS] vel ἀκρατὴς τῆς ὀργῆς, vt ſuprà Od. 37. id eſt, irata, vel non potens, id eſt, quæ non potuerat odium ſuum explere.

VICTORVM NEPOTES] poſteros Romanorum, qui fuerant victoria potiti.

INFERIAS] victimas, quæ mânibus immolantur, ſeu mactantur. de Iugurtha autem lege Salluſt.

IMPIA] ſcelerata, patriæ pernicioſa, in quibus ciuis ciuem trucidat.

HESPERIÆ] Italicæ, vt Ode 36. lib. 1. Dionyſ. Halicar. ἀρχαιολ Ῥωμ. Ἕλληνες ἑσπερίαν καὶ αὐσονίαν ἐκάλουν τὴν Ἰταλίαν· οἱ δ' ἐπιχώριοι σατορνίαν. i. Græci, Italiam, Heſperiam & Auſoniam appellabant: Incolæ autem Saturniam.

DAVNIÆ CÆDES] Appulorum, & Italorum cædes.

SED NE RELICTIS MVSA] ſic Muſam reprimit Ode 3. lib. 3. *Quò Muſa tendis? deſine peruicax Referre ſermones Deorum.* ſic Pindarus in medio carmine, ſeipſum, ab eo, quod inſtituerat, aberrantem, aut ad ea, quæ ad rem ſuſceptam minus pertinebant, digredientem reprimit, & reuo-
B cat. εἰδ. γ. Νεμ. θυμὲ τίνα πρὸς ἀλλοδαπὰν ἄκραν ἐμὸν πλόον παραμείβῃ? & Olymp. εἰδ. θ. cùm Herculem tribus diis, quos eo loco nominat, præſtantiorem eſſe oſtendiſſet, ſeipſum reprimens, talémq; orationem abominans, odioſam atque inuiſam ſapientiam eſſe dicit diis maledicere. ἀπό μοι λόγον τοῦτον στόμα ῥῖψον· ἐπεὶ τό γε λοιδορῆσαι θεοὺς ἐχθρὰ σοφία. & paullo pòſt, μὴ νῦν λαλάγει τὰ, &c.

CEÆ NÆNIÆ] Simonidei carminis. fuit enim Simonidis (vt Scribit Quinctilianus) virtus mirifica in commiſeratione commouenda, & in tractandis rerum triſtium argumentis. Ideóque Catull. *Paullum quidlibet allocutionis Mæſtius lacrymis Simonidéis.* Céeæ ſine dipthongo in priore ſyllaba ſcriptum eſt in omnib. lib. veter. Theoc. εἰδ. ιζ. Εἰ μὴ δεινὸς ἀοιδὸς ὁ κήιος αἰόλα φωνέων, &c. aptiſſimo autem vocabulo vſus eſt, *nænia*, quod eſt carmen funebre, & lugubre, vt Ode vltima huius libri. *Abſint inani funere næniæ.* quamuis pro quouis carmine ab eodem vſurpetur: vt Od. 28.
C lib. 3. *Dicetur merita nox quoque nænia.* & epiſt. 1. lib. 1. *an puerorum Nænia, quæ regnum rectè facientibus offert.*

RETRACTES] iterum tractes. ſic Virg. lib. 7. Æn. *Agmina in arma vocat ſubitò, ferrúmque retractat.*

DIONEO SVB ANTRO] Dionen Veneris matrem eſſe etiam Homerus teſtatur ἰλ. ε. quo in loco ait Venerem à Diomede vulneratam, atque in cælum reuerſam ſtatim in ſinum, & complexum matris Dionæ concidiſſe. Ἡ δ' ἐν γούνασι πίπτε Διώνης δῖ' Ἀφροδίτη Μητρὸς ἑῆς· ἡ δ' ἀγκὰς ἐλάζετο θυγατέρα ἥν. & Eurip. Hel. Κύπρι Διώνης Κύπρι, μή μ' ἐξεργάσῃ. Theoc. autem εἰδ. ιε. Venerem Dionæam appellat. Κύπρι Διωναία, & Virgil. in Mœride, Auguſtum Cæſarem tanquã ab Iulo & Venere prognatum, Dionæum vocat. *Ecce Dionæi procedit Cæſaris aſtrum.* Hoc igitur loco antrum Dionæum, Venereum intelligemus, in quo ſint canendæ res leues, & amatoriæ, & Venereæ.

PROCAX] Saty. 6. lib. 2. *ſeruóſque procaceis Paſco libatis dapibus.* D

QVÆRE MODOS] verſus, cantus, vt Od. 3. lib. 3. *Magna modis tenuare paruis.* & huius lib. Od. 12. *nec Siculum mare Pœno purpureum ſanguine mollibus Aptari citharæ modis.* & 9. lib. 3. *Dulceis docta modos.* & de arte poët. *Acceſſit numeriſque, modiſque licentia maior.*

AD C. SALLVSTIVM Criſpum. Ode 2.

Primùm Proculeium laudat ob liberalitatem in fratres: Deinde oſtendit, eum, qui ſuas cupiditates reprimere, pecuniámque contemnere poſſit, ſolum regem, ſolum beatum eſſe.

NVLLVS argento color eſt, auaris
Abditæ terris inimice lamnæ
Criſpe Salluſti, niſi temperato E
Splendeat vſu.
Viuet extento Proculeius æuo,
Notus in fratres animi paterni.
Illum aget penna metuente ſolui
Fama ſuperſtes.
Latius regnes auidum domando
Spiritum, quàm ſi Libyam remotis
Gadibus iungas, & vterque Pœnus
Seruiat vni.
Creſcit indulgens ſibi dirus hydrops:
Nec ſitim pellit, niſi cauſa morbi
Fugerit venis, & aquoſus albo
Corpore languor.
Redditum Cyri ſolio Phraaten F
Diſsidens plebi, numero beato-
Rum eximit virtus: populúmque falſis
Dedocet vti
Vocibus, regnum, & diadema tutum
Deferens vni, propriámque laurum,
Quiſquis ingenteis oculo irretorto
Spectat aceruos.

NVLLVS ARGENTO COLOR EST, &c.] Horum verborum hæc ſententia eſt, Nihil habet nitoris argentum, nihil ſplendoris, nihil pulchritudinis, niſi vſu modico ac moderato, id eſt, neq; nimiùm profuſo, neque nimiùm parco ſplendorem, & nitorem acquirat.

ABDITÆ TERRIS INIMICE LAMNÆ] O Criſpe

A O Criſpe Salluſti inimice laminis, id eſt, cruſtis tenuibus aureis, ſeu argenteis in terram defoſſis: qui odiſti nimiam pecuniæ cuſtodiam: liberalitatem autem & munificentiam diligis. *lamnæ* poſitum pro laminæ. vt epiſt. ad Vall. *ventres lamna candente nepotum Diceret vrendos.* falluntur autem, qui pertinaciter contendunt hîc eſſe legendum *Abdito*. Nam planè hic eſt ordo verborum, O Criſpe Salluſti, inimice lamnæ, ſeu laminæ terris abditæ, id eſt, in terras defoſſæ, Nullus eſt color argento, &c. Quòd ſi ita locutus eſſet Horatius, vt quidam eum locutum eſſe volunt, Nullus eſt color argento abdito terris, niſi ſplendeat vſu temperato, nónne eſſet ineptiſſime locutus? Quid enim ineptius, atque abſurdius, quàm ita loqui, nullus eſt nitor argento in terras abdito, & ita deformi, & rubiginoſo, niſi niteat? &c. Eſt enim ſimile ac ſi quis ita dicat, Nulla eſt mulieris deformis gratia aut venuſtas, niſi formoſa ſit.

EXTENTO] longo, producto. tranſlatum. propriè dixit epiſt. ad Auguſt. *Ille per extentum funem mihi poſſe videtur Ire poëta.* & Od. 15. huius lib. *vndiq; latius Extenta viſentur Lucrino Stagna lacu.*

B ILLVM AGET PENNA MET. SOLVI] Omnino ſic eſt legendum: & ita reperi ſcriptum in omnibus codicib. manu ſcriptis. denique hanc lectionem agnoſcit Porphyr. Corruperunt autem hunc locum arrogantes quidam, & indocti homines, qui, cùm facile animaduerterent hoc ſentire Horatium, Proculeij nomen propter eius eximiam in fratres ſuos liberalitatem, immortale futurum, exiſtimaréntque, ſi *metuente* legeretur, planè aliam, & contrariam huius loci ſententiam futuram, quaſi penna metuens ſolui, ſit ea, quam dies, aut vis aliqua ſit ſolutura, negationem *haud*, addiderunt. Sed quamuis nemo mediocriter doctus dubitet, quin hæc ſit vera, & germana ſcriptura, conſtitui tamen, vt adoleſcentibus conſulam, eius rationem explicare. Penna igitur metuens ſolui ea eſt, cuius nulla vmquam diſſolutio eſt futura. Atq; ita loquitur Virg. Georg. 1. *Arctos Oceani metuenteis æquore tingi.* quibus verbis nihil aliud ſignificat Virgilius, quàm arctos nunquam occidere, & *metuenteis*, valet φυλαττομένας:

C id eſt, cauenteis. Eſt eim verſus ille ex Arato ad verbum ferè expreſſus. Ἀρκτοὶ κυανέου πεφυλαγμέναι ὠκεανοῖο. quod idem eſt apud Homer. ιλ. σ. de vrſa maiore, Οἴη δ' ἄμμορός ἐστι λοετρῶν ὠκεανοῖο. Sed cuius teſtimonium grauius nobis eſſe debet, quàm ipſius Horatij, qui frequentiſſimus eſt in huiuſmodi loquendi generibus? ſic loquitur Saty. quinta libro ſecundo, *forti nubet procera Corano Filia Naſicæ metuenteis reddere ſoldum.* nam *metuentis* hoc loco nihil aliud eſſe puto, quàm nolentis. & lib. 3. Ode XI. *metuitque tangi Nuptiarum expers,* id eſt, non vult tangi. & Od. 5. lib. 4. *Culpari metuit fides*, id eſt, nemo eſt, qui violare fidem velit. & Od. 24. lib. 3. *& metuens alterius viri Certo fœdere caſtitas*, id eſt, caſtitas ab altero viro abhorrens: & epiſt. 1. lib. 2. *Sed turpem putat in ſcriptis, metuítque lituram,* & epiſt. ad Quinctium. lib. 1. *Labra mouet metuens audiri,* id eſt, nolens audiri. & ad Loll. 2. eod. lib. *Si benè te noui metues liberrime Lolli Scurrantis ſpeciem præbere profeſſus amicum.* ſic & Perſius Saty. 1. *Non ego cùm ſcribo ſi forte quid aptius exit, Quando hæc rara auis eſt, ſi quid tamen aptius exit, Laudari metuam.* Tralationem autem ductam eſſe ex eo puto, quòd qui metuunt quippiam, id ipſum fugiunt, & vitant, quam maximè poſſunt. Itaque Virgil. hæc verba Arati πεφυλαγμέναι ὠκεανοῖο, ita vertit, *Oceani metuentes æquore tingi,* cum verbum Græcum φυλάττεσθαι idem, quod cauere, & vitare ſignificet. Sic igitur hic locus eſt legendus: neque exſiſtat poſthac quiſquam vſque adeò audax, atq; impudens, vt, quæ apud bonos ſcriptores non intelligit, audeat corrumpere. Hæc ego cùm M. Mureto Venetiis demonſtraſſem quin ita eſſet, vt ſentio, ne dubitandum quidem eſſe dixit: ſed cùm in iis exemplis, quæ ſunt ab eo (vt dicebat) aliquot locis emendata, hoc mendum hærere vidiſſet, huius errati culpam in operas typographi contulit: & paucis pòſt menſibus, cùm libros variarũ lectionum ederet, magnam partem eorum, quæ ad hunc locum in meis commentariis legerat, in ſept. caput primi libri me conniuente & permittente retulit.

LATIVS REGN. AVID, &c.] ſententia generalis eſt. hoc enim ſignificat, latiores vnũquéq; regni fineis habiturum, ſi ſuas cupiditates reprimat ac refrênet, quàm ſi diſiunctiſſimas terrarum parteis poſſeſſionibus continuet, & coniungat.

SPIRITVM] φρόνημα.

CRESCIT INDVLGENS.] ſignificat, auarum non ſanari pecuniæ acceſſione, quemadmodum neque hydropicus conualeſcit aquæ potu. ſic Bion apud Teletem lib. de comparatione diuitiar. & paup. Καὶ εἴ τις βούλεται ἢ αὐτὸς ἐνδείας καὶ σπάνεως ἀπολυθῆναι ἢ ἄλλον παραλῦσαι, μὴ χρήματα αὐτῷ ζητείτω. ὅμοιον γάρ φησιν ὁ Βίων, ὡς εἴ τις τὸν ὑδρωπικὸν βουλόμενος παῦσαι τοῦ δίψους, τὸν μὲν ὕδρωπα μὴ θεραπεύοι. κρήνας δὲ καὶ ποταμοὺς αὐτῷ παρασκευάζοι. ἐκεῖνός τε γὰρ ἂν πρότερον πίνων διαῤῥαγείη, ἢ παύσαιτο δίψους: οὗτός τε οὐκ ἄν ποτε ἱκανωθείη, ὅταν ᾖ ἄπληστος: id eſt, & ſi quis vult aut ipſe indigentia, & inopia liberair, aut alium liberare, ne pecunias ſibi, aut illi quærat. Simile enim fuerit, inquit Bion, vt ſi quis hydropicum ſiti liberare volens, hydropa quidem non curet, fonteis autem & fluuios ei apparet atque apponat. Nam & ille prius bibendo rumpatur, quàm morbo leuetur, & hic numquam ſatis habuerit, cùm ſit inſatiabilis.

DIRVS HYDROPS] Hydrops, morbus eſt notiſſimus & generis fæminei eſt apud Græcos, ἡ ὕδρωψ. Hydropicum nominant, qui eo morbo laborat. vide Corn. Celſum lib. 3. Videtur tamen hoc loco poni morbus pro ægro. Quidam libri veteres habent, durus: quos non ſequor.

FVGERIT VENIS] fugerit è venis.

ET AQVOSVS ALBO CORP. LANG.] albo corpore, id eſt, pigro, languido, & inerti, ἀργῷ. ſic Satyra 2. lib. 2. *pinguem vitiis, albúmq; nec oſtrea, Nec ſcarus, aut poterit peregrina iuuare Lagoïs.* & Perſ. *Turgidus hic epulis, atq; albo ventre lauatur.* Iam per hæc duo aquoſum languorem, morbum ſignificauit, ὕδρωπα.

PHRA-

A PHRAATEN] Fuit hic Phraates rex Parthorum. Iul. Flor. epit. 100. Cornel. Tacitus lib. 2. Strabo lib. 6. Hor. de eod. epiſt. ad Iccium lib. 1. *ius,imperiúmq; Phraates Cæſaris accepit genibus minor.* fuit & Phrabrtes (aduerſus quem pugnauit M. Antonius) rex Parthorum, Medorum, Perſarum: de quo Plutarch. in Antonio. iccircò quidam hoc loco legi volunt *Phraortem*: à quibus diſſentio. nihil enim vetat, quo minus Phraates idem & Parthorum, & Perſarum regnum obtinuerit, vt Ode 5. lib. 3. Præterea Priſcian. lib. 18. hunc locum teſtem producens, vulgatam ſcripturam agnoſcit.

REDDITVM CYRI SOLIO] in Cyri ſedem & locum, id eſt, in regnum, imperiúmq; Perſarum reſtitutum. Eſt autem hæc huius loci ſententia, quam quidam indignis modis deprauant. Virtus igitur (inquit Horat.) à plebe diſſidens, Phraatem regem in numero beatorum non habet, populúmque & multitudinem imperitam, quæ ſolet reges & dynaſtas in beatis numerare, immò verò eos ſolos beatos prædicare, dedocet his vocibus vti, falſis præſertim, dum ipſa eum ſolum verè beatum, ac verè regem iudicat, qui pe-
B cuniam contemnit, qui auri ſplendore non capitur, neque commouetur. hunc Phraatem commemorat epiſt. 12. lib. 1. *ius imperiúmque Phraates Cæſaris accepit genibus minor.* Eſt autem hic verſus, *Diſſidens plebi numero beatorum*, hypermeter, & ſyllaba eius vltima pertinet ad verſum ſequentem. cuius generis exempla alibi colligemus. Iam hoc *diſſidens plebi.* pro illo *diſſidens à plebe*, Horatianum eſt. vt ſup. lib. 1. Ode. 27. *Vino & lucernis Medus acinaces, Immane quantum diſcrepat*, pro diſcrepat à vino & lucernis. & epiſt. 2. lib. 2. in extr. *& tamen idem Scire volam, quantum ſimplex, hilariſq; nepoti Diſcrepet.* & Saty. 6. lib. 1. *longè mea diſcrepat iſtis Et vox, & ratio.* & Saty. 3. lib. 2. *quid diſcrepat iſtis, Qui nummos, aurúmque recondit neſcius vti Compoſitis?* & de arte poët. *Primo ne medium, medio ne diſcrepet imum.* ibid. *& diuina futuri Sortilegis non diſcrepuit ſententia Delphis.* ſic apud eundem *diſtare* & *differre* cum caſu dandi coniunguntur. Ode 9. lib. 4. *Paullum ſepultæ di-*
C *ſtat inertiæ Celata virtus.* & epiſt. ad Mæcen. 2. lib. 1. *quid diſtent æra lupinis.* & epiſt. ad Loll. 2. eod. lib. *infido ſcurræ diſtabit amicus.* de arte poët. *Nec ſic enitar tragico differre colori, &c.* & Saty. 4. lib. 1. *niſi quòd pede certo Differt ſermoni, ſermo merus.*

PROPRIA'MQVE LAVRVM] id eſt, perpetuam, & quæ amitti, aut eripi non poſſit, vt Saty. 6. lib. 2. *nihil amplius oro, Maia nate, niſi vt propria hæc mihi munera faxis.*

QVISQVIS INGEN. OC. IRR, &c.] Nemo mihi videtur hunc locum rectè explicare. Nam alij *oculo irretorto* interpretantur *ſine cupiditate, & ſine inuidia*: alij *non reflexo à continentia ad cupiditatem*: alij *non inuidente*: alij aliter, quæ omnia mihi ſunt tenebræ. Ego verò huic pulcherrimæ ſententiæ ab illis obſcuratæ potius, quam declaratæ, lucem ex aliis ſcriptoribus afferre volo. Pindarus igitur πυθ. εἰδ. γ. de Æſculapio loquens, non diſſimili dicendi figura ait eum auri aſpectu, ac ſplendore captum, Hippolytũ mor-
D tuum ab inferis reuocaſſe, his: ἀλλὰ κέρδει καὶ σοφία δέδεται. ἔτραπε κἀκεῖνον ἀγάνορι μισθῷ, χρυσὸς ἐν χερσὶ φανείς. id eſt, ſed illius oculos reflexit, ac retorſit aurum ſplendens in alterius manibus conſpectum: victa eſt oculorum eius acies auri ſplendore. Itaque ex his Pindari verbis, ſic hunc Horatij locum explico: Virtus Phraatem è numero beatorum eximit, vni regnum deferens, qui ingenteis auri aceruos ita ſpectat, vt oculos ſuos nullam in aliam partem reflectat, aut retorqueat: qui aurum rectis oculis intueri poteſt: cuius ea eſt oculorum animi acies, vt auri ſplendore non offendatur, neque præſtinguatur, id eſt, qui ita aſpicit, vt non concupiſcat, aut corrumpatur. Eſt autem metaphora ducta ab iis, qui oculorum vitio lucem aſpicere non poſſunt: ſed oculos ab ea demouere, atque in aliam partem reflectere coguntur. vnde natæ ſunt hæ & apud Græcos, & apud Latinos loquendi figuræ: ὀρθοῖς ὄμμασι προσβλέπειν, ἀσκαρδαμύκτοις, ἀτρέπτοις, id eſt, rectis, fixis, immotis, non reflexis oculis intueri, id eſt, ſine dubitatione, & ſine metu aſpicere. Theocrit. εἰδ. ε. μέγα δὲ ἄχθομαι, εἴ τύ με τολμᾷς Ὄμμασι τοῖς ὀρθοῖσι ποτιβλέπεν: id eſt, moleſtè autem fero, ſi tu me audes rectis oculis intueri: ſi
E aſpectus mei ſplendor & dignitas, meáque præſtantia non te deterret, quo minus aduerſum aſpicere audeas. Suet. in Auguſto, *vnde præbitam Antonio materiam putem exprobrandi, ne rectis quidem oculis eum aſpicere potuiſſe inſtructam aciem.* Ariſtoph. ἱππ. βλέψον εἰς ἔμ' ἀσκαρδάμυκτος. Oppian. lib. 1. κυνηγετ. Ἢ πῶς ἂν δέδορκ' ἀσκαρδαμύκτοισιν ὀπωπαῖς Αἰζηοῖσι λόχον πεπυκασμένον ὁπλίτῃσι. Καὶ χαλκὸν σελαγεῦντα, καὶ ἀστράπτοντα σίδηρον. Huc pertinet Plutarchi locus in Cicerone, quo loco eum cum Demoſthene comparat, oſtenditque, illum aduerſus munera, & corruptelas integrum, ſanctum, caſtum, atque vndique ſeptum fuiſſe: hunc contrà ad corrumpendum tenerum ac facilem. Sic autem loquitur Plutar. πρὸς τὰς δωρεὰς βασιλέων ἀντιβλέψαι Δημοσθένης οὐκ ἂν ἐτόλμησε. id eſt, non auſus eſſet Demoſthenes regum munera aduerſis & irretortis oculis intueri: erat illi ita tenera & imbecilla oculorum acies, vt auri ſplendore præſtingueretur. Quemadmo-
F dum igitur ait Plutarchus Demoſthenem non fuiſſe auſurum regum munera irretortis oculis intueri: quibus verbis ſignificat, illum fuiſſe δωροδόκον, id eſt, ad capienda munera facilem, promtum ac procliuem: ſic hoc loco Horat. dicit eum verè regnare, veróſque triumphos agere, qui magnam vim auri & argenti ſpectare poſſit oculis irretortis, id eſt, qui pecuniæ magnitudine de conſilio ſuſcepto ac propoſito non deducatur: qui pecuniam contemnat: qui habeat animum à pecunia incorruptum, integrum, inuictum. Eſt enim (vt dixi) tralatio ab oculorum ſanitate, & integritate, ad animi magnitudinem & caſtitatem. Vtitur eadem ſimilitudine M. Tull. in epiſt. quadam ad Brutum cuius initium eſt, *Cum ſæpe te litteris, &c.* ſignificans periculum eſſe ne animus Octauiani vincatur à ſpecie honoris falſa, his verbis, *videtur enim in eo eſſe indoles: ſed flexibilis ætas: multique ad deprauandum parati. qui ſplendore falſi honoris*

obiecto,

A *obiecto, aciem boni ingenij præstingui posse confidunt.* Quamobrem autem oculi splendore offendantur, elegantem reddit rationem Lucretius lib. 4. *Splendida porrò oculi fugitant, vitántque tueri. Sol etiam cæcat, contrà si tendere pergas: Propterea, quia vis magna est ipsius, & altè Aëra per purum grauiter simulachra feruntur, Et feriunt oculos turbantia composituras. Præterea splendor quicumque est acer, adurit Sæpe oculos, ideò quòd semina possidet ignis Multa, dolorem oculis quæ gignunt insinuando.* Quòd autem Turnebus ita hunc locum explicat, *Quisquis ingenteis oculo irr. Sp. ac.* id est, quisquis non est auarus, nec aspectu pecuniæ mouetur: planè idem atque ego, sentit, nihilque à me in eo discrepat. sed cùm addit: *nam qui pecuniæ est auidus, & studiosus, ad eius aceruos subinde retorquet oculos, ac pæne strabus efficitur: nec sic ab ea auelli potest, quin oculos sæpenumero reflectat, vt eam aspiciat:* cùm, inquam, hæc addit, à mea sententia longissimè discedit, & in communem aliorũ multorum errorem reuoluitur. Ita enim dicunt, eum, qui aliquid inuitus relinquit, aut aliquid vehemẽter concupiscit, identidem ad illud oculos retorquere. Esto. Sed quid hoc ad huius loci explicationem pertinet? Nihilo plus, quàm exempla, quæ colligũt, nihil enim in eis est, quod ad hũc locũ accommodari possit. Alij enim Orphei exemplum afferunt, cui cùm hac lege esset vxor reddita, vt sequeretur illa à tergo, præiret ipse, neque oculos ad eam retorqueret, id est, neque eam respiceret: *ille Restitit, Euridicémque suam iam luce sub ipsa Immemor, heu, victúsque animi respexit. ibi omnis Effusus labor, atque immitis rupta tyranni Fœdera, terque fragor stagnis auditus Auerni, &c.* Alij Catilinæ exemplum proferunt, qui cùm ex vrbe eiectus esset, oculos sæpe ad eam vrbem, quam inuitus reliquerat, reflectebat, ac retorquebat, eámque ex suis faucibus ereptam esse lugebat. Addunt & Ouidij versum nescio quo ex libro, *Ille dolore ferox caput in sua terga retorsit.* Sed hæc exempla nihil habent, quod huic loco conueniat. Nam neque Orpheus vxore suam Eurydicen spectabat antè quàm ad eam oculos retorsit, sed cùm C antecederet, oculósq; ad ea, quæ ante pedes erãt, versos haberet, immemor condicionis, & legis, sub qua fuerat sibi vxor reddita, in vxorem ponè sequentem caput, & oculos retorsit. Sic Catilina cùm vrbem inuitus reliquisset, viáque Aurelia in castra Manliana proficisceretur, quæ Fesulis erant, oculos in Etruriam versos habebat, vrbem à tergo relinquebat: in quam propterea quòd eam, vt cupierat, non incenderat, sæpe oculos retorquebat. idem de illo Ouidiano, caput in sua terga retorquente, dici potest. At hic, quem Horatius noster vult verè regem esse, veréque triumphare, spectat auri aceruos oculo irretorto, id est, ita spectat aceruos, vt oculos aliò non retorqueat, sed eos in aceruis defixos habeat: isti autem ita dicunt, aut certe ita debent dicere, si volunt, exempla, quæ afferunt, ad hæc accommodare, non retorquere oculum ad aceruos. At quomodo quis potest oculum retorquere ad id, quod spectat? hoc enim natura, & ratio postulant, vt qui retor- D quet oculos, aliò retorqueat, quàm quò os versum habet, & quò intuetur, & spectat, vt Orpheus & Catilina aliò retorquent oculos, quàm quo oculos aduersos habent: eò autem oculos aduersos habent, quò versus iter faciunt: Orpheus in eorum, qui viuunt, sedem, & lucem versus: Catilina in Etruriam. non enim Orpheus ab inferis ad superos & ad hominum sedem vxore ponè sequẽte, rediens, oculos ad Orcum & inferos versos habet: nam instar nepæ retrogrederetur: neque Catilina ex vrbe in Etruriam proficiscens, vrbem aspicit: sed & ille aspiciens quæ ante oculos, & ante pedes sunt, iussorum Proserpinæ immemor, in vxorem retorquet oculos: & Catilina via Aurelia iter faciens, & in Etruriam aspectum & faciẽ directam habens, dolore affectus ob id quòd consilium vrbis incendendæ ad exitum non perduxit, subinde ad vrbem reflectit oculos. At hic noster beatus, qui ab Horatio describitur, quíque ingenteis auri aceruos spectans oculo irretorto inducitur, si oculum retorqueret, nónne ab aceruis in aliam partem retorqueret? Cum igitur aceruos oculo irreflexo, atque irretorto spectat, E rectos, ac defixos in aceruis oculos habere intelligitur, & ita sanos, & acreis, & integros & incolumeis, qualis est Aquilarum acies, quæ fulgore solis non læditur, neque obtunditur: non teneros, & imbecillos, quales sunt lipporum oculi, qui quouis splendore offenduntur, ita vt lucem ferre non possint, sed à re splendida, & lucida vel in aliã partem reflectendi, vel claudendi sint: quod nisi faciant, totam oculorum aciem corrumpunt, & vel strabones, vel cæci fiunt. Atque hoc modo conuenit ad hanc sententiam illud Varronis, quod profert Turnebus: sed ille aliter intelligit. *Multi enim, qui limina intrarunt integris oculis, strabones facti sunt. Habet enim quiddam* ἑλκυστικόν, (id est, ad trahendum valens,) *prouincialis formosula vxor.* significat enim Varro, multos esse magistratus, qui si quam in prouincia mulierem forma præstantem aspexerint, statim libidine incensi, ea potiri velint: quia non habent oculos sanos, continenteis, & rectos, sed imbecillos, prauos, & peruersos. Eos enim mulieris formosæ aspectus corrumpit ac deprauat, quemadmodum nimius fulgor F oculorum nostrorum aciem præstinguit, hebetat, & corrumpit. est enim allegoria quædam, vt dixi, & translatio ab oculis corporis ad oculos animi. Potest tamen etiam hoc dici, translationem esse ab iis, qui iter facientes, atque ambulantes, retorquent oculos ad dexteram, aut læuam, ita vt strabi fieri videantur: Cuiusmodi illud quoq; est ex Lucilio: *Nulli me inuidere: non strabonem fieri sæpius deliciis me istorum.* Nimis fortasse longus fui: sed refellenda fuit quorumdam hominum pertinacia: qui eo ingenio sunt, vt quiduis, quãtumuis ineptum, effutire, quàm alterius inuenta approbare malint. Huc pertinent Laberij versus, quos profert Gellius lib. x. cap. 17. *Democritus Abderites physicus, philosophus, Clypeum constituit contra exortum Hyperionis, Oculos effodere vt posset splendore æreo Radiis solis aciem effodit luminis, Malis bene esse ne videret ciuibus: Sic ego splendore fulgentis pecuniæ*

A *pecuniæ Volo elucificare exitum ætatis meæ, Ne in re*
bona videam esse nequam filium. Hos autem versus
sic in suum modum, numerúmque restitui.

AD DELLIVM
Ode 3.

Neque demittendum aduersis, neque efferen-
dum secundis rebus animum: sed hilariter vi-
uendum, cùm æqua sit omnibus moriendi
condicio.

AEquam memento rebus in arduis
Seruare mentem: nō secus in bonis
Ab insolenti temperatam
Lætitia, moriture Delli
Seu mæstus omni tempore vixeris:
Seu te in remoto gramine per dies
B *Festos reclinatum bearis.*
Interiore nota Falerni.
Quà pinus ingens, albáque populus
Vmbram hospitalem consociare amant
Ramis, quá obliquo laborat
Lympha fugax trepidare riuo:
Huc vina, & vnguēta, & nimiū breueis
Flores amœnæ ferre iube rosæ:
Dum res, & ætas, & sororum
Fila trium patiuntur atra.
Cedes coëmtis saltibus, & domo,
Villáque, flauus quam Tiberis lauit,
Cedes: & exstructis in altum
Diuitijs potietur heres.
C *Diués ne prisco natus ab Inacho,*
Nil interest, an pauper, & infima
De gente sub diuo moreris,
Victima nil miserantis Orci.
Omnes eôdem cogimur: omnium
Versatur vrna: serius, ocyus,
Sors exitura: & nos in æter-
Num exsulium impositura cymbæ.

ÆQVAM MEMENTO] æquam, id est, æ-
quabilem, non contractam, aut demissam, aut
fractam rebus aduersis, atque asperis: memento
æquo animo ferre res aduersas. sic Plaut. Aulul.
Pol, si est animus æquus tibi, satis habes, quî benè vitã
colas. Idem in Ruden. *ergo animus æquus optimum*
est ærumnæ condimentum. Terent. Adelph. *ne nimi-*
um modò Bonæ tuæ istæ nos rationes Mitio, & tuus iste D
animus æquus subuertat. Lucret. lib. 5. *Diuitiæ grã*
des homini sunt viuere parcè Æquo animo. *animus*
æquus, his locis valet, tranquillus, sedatus, non cõ
motus, non perturbatus. sic Horat. epist. ad Loll.
lib. 1. *Det vitam, det opes: æquum mi animum ipse pa*
rabo. Idem satyra 5. lib. 1. *cenanteis haud animo æ-*
quo Exspectans comites. Idem epist. ad Bullat. *Est*
Vlubris, animus si te non deficit æquus. Idem satyra
3. lib. 2. *Accipe, quid contrà iuuenis responderit æ-*
quus. interdum non iratus, neque offensus. Cic.
pro Rosc. Amer. *Concedo, & quòd animus æquus*
est, & quia necesse est. idem in orat. perfect. *Conse-*
queris tamen, vt eos ipsos, quos contra statuas, æquos,
placatósque dimittas. Hor. Od. 18. li. 3. *abeasq; par*
uis Æquus alumnis. & Od. 29. eius. lib. *quod adest,*
memento Componere æquus. & carmine sæculari ad
Deos: *Si palatinas videt æquus arceis.* Idem epist.
ad Scæuam lib. 1. *Tentantem maiora, ferè præsenti-*
bus æquum. & Od. 12. lib. 1. *Te minor latum reget*
æquus orbē. & æquitas animi, est tranquillitas quę
dam, & placabilitas. M. Tull. in Agrar. *Quantū tibi*
agri vēdet socer tuus? Si ego eius æquitatem animi no
ui, vendet non inuitus. Idem ad Attic. lib. 4. vlt. e- E
pist. *perspice æquitatem animi mei, & ludum, & con*
temtionem Seleucianæ prouinciæ.

REBVS IN ARDVIS] in rebus asperis, &
aduersis. ἐν τοῖς δεινοῖς, ἐν τοῖς φοβεροῖς.

NON SECVS IN BONIS] in secundis. in li-
bro Donati, & Faërni scriptum est *non secus ac bo-*
nis. sed in libro Faërni inest litura.

SEV MÆSTVS OMNI, &c.] hæc cohæ-
rent cum superioribus illis, *moriture Delli*, hoc mo
do, Delli, qui omninò moriturus es, siue te per
omnem ætatem mœrori, & ægritudini dedideris,
siue hilariter, & iucundè vixeris.

IN REMOTO GRAMINE] in loco aliquo
viridi, & herboso, ab arbitris remoto, ac libero, in
quo otiosus recubes, animúmque relaxes.

TE BEARIS] te hilariter, & beatorum in mo
rem curaris: te vino præstantissimo inuitaris: tibi
benè feceris, vt loquitur Plautus. Vtitur eodem
verbo Od. 8. lib. 4. *Cælo Musa beat.* & epist. ad F
Loll. 2. lib. 1. *Munere te paruo beet.* & epist. 2. lib.
2. *Latiúmque beabit diuite lingua.*

INTERIORE NOTA FALERNI.] vino o-
ptimo & vetustissimo, & propter eximiam boni-
tatem in intima cællæ vinariæ parte recondito, &
notam insignem, quæ ætatem significet, nempe
consulum nominibus inscriptis, præ se ferente:
vel interiorem notam dixit pro meliore. Sole-
bant autem veteres illi (qui mos etiam ad nostra
tempora permansit) vini cados, testas, ampho-
ras, in cællis condere, notatas, id est, insignibus
quibusdam litteris, aut alijs notis, sed maximè cõ
sulum nominibus distinctas, ad tempus, ac præ-
stantiam vini significandam. quo ex more natum
illud est loquendi genus, *de meliore nota.* Curius
ad Cic. lib. 7. *Quare Cicero mi, perseuera constan-*
ter nos conseruare, & Sulpicij successori nos de melio-
re nota commenda, &c. Catul. ad Manlium: *Quare*
quòd scribis Veronæ turpe Catullo Esse, quòd hic quis-
quam de meliore nota, Frigida defesso tepefecit mem-

A *bra cubili, &c.* Horat. autem propriè Saty. 10. lib. 1. *vt Chio nota si commista Falerni est.* M. Tull. in Bruto de Thucydide. *Orationes autem, quas interposuit, (multæ enim sunt) eas ego laudare soleo. imitari neque possum, si velim, nec velim fortasse, si possim: vt si quis Falerno vino delectetur, sed eo nec ita noua, vt proximis consulibus natum velit: nec rursus ita vetere, vt Opimium, aut Anicium consulem quærat. Atqui eæ notæ sunt optimæ: credo: sed nimia vetustas nec habet eam, quam quærimus, suauitatem, nec est iam sanè tolerabilis.*

QVA PINVS INGENS, &c.] nunc locum describit, vbi Dellius iucundè & beatè viuere possit: vmbrosum videlicet, amœnum, fonti perenni vicinum. sic Lucret. lib. 2. *Tum tamen inter se prostrati in gramine molli Propter aquæ riuum sub ramis arboris altæ, Non magnis opibus iucundè corpora habebant.* In nonnullis lib. antiquis scriptum est: *Quà pinus.* quam scripturam secutus sum. sic enim loquuntur boni scriptores. Tibull. lib. 2. *Tunc operata Deo pubes discumbet in herba, Arboris antiquæ quà leuis vmbra cadet.*

PINVS INGENS] Od. 10. huius lib. *Sæpius*
B *ventis agitatur ingens Pinus.*

QVA OBLIQVO] Codices quidem veteres Iannoct. Faër. Torn. & vulgati habent *Quo obliquo.* sed secutus sum rationem ac veritatem, præsertim aliorũ librorum auctoritate cõfirmatam.

AMANT.] φιλοῦσιν, id est, solent, more Græco. vt Od. 16. lib. 3. *Aurum per medios ire satellites, Et perrumpere amat saxa, potentius Ictu fulmineo.* & Ode 8. epod. *Quid, quòd libelli Stoici inter Sericos iacere puluillos amant.* sic loquitur Plato πολιτ. ε. οἷα δὴ ἐν πολέμῳ φιλεῖ. id est, qualia in bello amant. Idem η. καὶ τῷ ὄντι τὸ ἄγαν τι ποιεῖν, μεγάλην φιλεῖ εἰς τοὐναντίον μεταβολὴν ἀνταποδιδόναι. id est, & reuera supra modum aliquid facere, magnam amat in contrarium mutationem reponere. sic item alij, vt Dionys. Halicar. ἀρχ. Ῥωμ. θ. οἷα δὲ φιλεῖ πάσχειν στρατιὰ νεοσύλλεκτος, &c. id est, qualia accidere amant exercitui recens collecto.

LYMPHA FVGAX] mirus, ac pæne dicam,
C diuinus Horatius est, in epithetis inueniendis. *Lympha fugax* à cursu: alibi *Lymphæ loquaces* à strepitu & murmure. vt Od. 13. lib. 3.

TREPIDARE.] aptissimum verbum ad significandum aquæ trepidę, trepidéque fluentis cursum. est enim *trepidare* positum, pro trepidè fluere. Iam verò, hoc totum *laborat trepidare* idem valet, quod laboriosè fluit, laborat in fluendo, propter lapillos subiectos: & tralatio est à rebus animatis. trepidandi verbo autem sic vsus est epist. ad Fuscum Arist. lib. 1. *Quàm, quæ per pronum trepidat cum murmure riuum.*

HVC VINA, ET VNG. &c.] præter vina, adhibebant veteres in conuiuijs ad luxum & delicias, rosas, & vnguenta. sic Od. 29. lib. 3. *Thyrrena regum progenies, tibi Non antè verso lene merum cado Cum flore Mæcenas rosarum, & Pressa tuis balanus capillis Iamdudum apud me est.* sic Anacreõ. Ἐμοὶ μέλει μύροισι Καταβρέχειν ὑπήνην. Ἐμοὶ μέλει ῥόδοισι, Καταστέφειν κάρηνα. id est, Mihi curæ est vnguentis madefacere Cæsariem: Mihi curæ est rosis coronare verticem. In hunc igitur locum, quem modò descripsi, iube vina, & ceteras delicias ferri.

ET NIMIVM BREVEIS, &c.] qui citò deflorescunt.

DVM RES, ET ÆT. ET SOR.] sic suprà Od. 9. lib. 1. *Donec virenti canicies abest Morosa, &c.* res, οὐσία, τὰ ὑπάρχοντα, bona, facultates, vt sæpe alibi apud eundem.

SORORVM TRIVM] Parcarum: quas noctis filias facit Hesiod. in Theog. earum autem nomina sunt è re ficta. Κλωθὼ παρὰ τὸ συγκλώθειν τὰ ἀνθρώπινα, quia res humanas connectat: ἡ δὲ Λάχεσις παρὰ τὸ λαγχάνειν cuius opera suam quisque fortunam sortiatur: tertia ἄτροπος παρὰ τὸ ἀμετάτρεπτον τῆς μοιριδίου ἀνάγκης: id est, propterea, quòd necessitas illa fatalis nullo modo flecti, aut immutari possit, vt suprà diximus.

LÂVIT.] semper ferè hoc verbo in tertia inflexione vtitur: numquam in prima. Od. 4. lib. 3. *Qui rore puro Castaliæ lauit Crineis solutos.* & Ode 13. eiusd. *Neque dulci mala vino lâuere.* & Od. 6. lib. 4. *Phœbe, qui Xantho lauis igne crineis.* & Saty. 5. lib. 1. *Ora, manúsq; tua lauimus Feronia lympha.* sic & Cat. in Egnatium. *Aut quilibet, qui puriter lauit denteis.* Virgil. Georg. 3. *nec cùm præcipitem Oceani rubro lauit æquore currum.* & Æneid. 3. *Luminis effossi fluidum lauit inde cruorem.* Accius Medéa. *Lauere falsis (al. salsis) vultum lacrymis.*

FLAVVS TIBERIS] sic Od. 1. lib. 1. *Vidimus flauum Tiberim.*

ET EXSTRVCTIS IN AL. DIVI. &c.] & diuitijs coaceruatis, atque exaggeratis. sic loquitur Lucret. lib. 6. *Scilicet hoc densis fit nubibus, & simul altè Exstructis.* insignis autem dementiæ esse incerti fortasse, aut certe ignoti heredis causa assiduè sollicitum, & anxium viuere, neque bonis vel quæsitis, vel à patre, aut aliquo propinquo acceptis vti animum inducere, multis locis ostendit Horat. eũmque animi morbum grauissimè insectatur epistol. ad Torquat. *Parcus ob heredis curam, nimiúmque seuerus Assidet insano.* epist. vltima lib. 2. *Vtar, & ex modico, quantum res poscet, aceruo, Tollam, nec metuam, quid de me iudicet heres.* & Od. 7. lib. 4. *Cuncta manus auidas fugient heredis, amico Quæ dederis animo.* & Saty. 3. lib. 2. *Ne tua custodis, auidus iam hoc auferet heres.* F

DIVESNE PRISCO NATVS AB, &c.] quia *Pallida mors æquo pulsat pede pauperum tabernas, Regúmque turreis,* Od. 4. lib. 1. *neque vlla Aut magno, aut paruo lethi fuga,* Saty. 6. lib. 2. lege, quæ collegimus ad Oden 28. lib. 1.

INACHO] Rege Argiuorum, de quo & Od. 19. lib. 3.

SVB DIO MOR.] sub cælo viuas, sine tecto. sub dio est, qui non est sub tecto (inquit Festus). Ode 2. lib. 3. *Vitámque sub dio, & trepidis agat In rebus.* nihil autem refert sub diuo, an sub dio scriptũ sit. Seruius tamen videtur legisse *sub diuo.* qui profert hunc locum ad illum Virg. Æneid. 12. *Diua deum: & sub diuo,* interpretatur, sub aëre.

VICTIMA NIL MIS. ORCI] videtur Græcum epithetum exprimere voluisse, quod Orco attribuit Hesiod. in Theog. νηλεὲς ἦτορ ἔχοντος.

quia

A quia scilicet nullius eum misereſcat. *Orci igitur victima*, id eſt, tu mortalis, ſeu moriturus.

Omnivm Vers. vrna] ſic Od. 1. lib. 3. *Omne capax mouet vrna nomen*. Virg. lib. Æn. 6. *Quæſitor Minos vrnam mouet*. Porrò hæc de vrna, & ſortibus fabula ex veterum more nata eſt: qui pleraque ſortibus decernebant, ac iudicabant. Apud Homer. ἰλ. γ. cùm quæreretur vter prior in aduerſarium haſtam iaceret, Pariſne, an Agamemnon, res ſorti permiſſa eſt. Itaque cùm vterque ſortem ſuam diſſimilem, aut aliqua nota diſtinctam in galeam conieciſſet, Hectórque ſorteis, agitando cõfudiſſet: Paridis ſors prior è galea extitit. verba Homeri ſunt hæc. Κλήρȣς ἐν κυνέῃ χαλκήρεϊ βάλλον ἑλόντες, Ὀππότερος δὴ πρόσθεν ἀφείη χάλκεον ἔγχος, &c. ſequitur deinceps: Ὡς ἄρ' ἔφαν πάλλεν δὲ μέγας κορυθαίολος Ἕκτωρ Ἂψ ὁρόων. Πάριος δὲ θοῶς ἐκ κλῆρος ὄρουσεν. & ἰλ. η. vbi Hector, & Aiax ſingulare certamen ineunt. Ὡς ἔφαθ'· οἱ δὲ κλῆρον ἐσημήναντο ἕκαστος, Ἐν δ' ἔβαλον κυνέῃ Ἀγαμέμνονος Ἀτρείδαο, &c. i. ſic locutus eſt. illi autem ſorteis ſinguli ſuas notarunt, Tum in caſſidem Agamemnonis coniecerunt. Quin etiam in iudicijs, & actionibus, & quæſtionibus

B ſortes locum habebant. M. Tull. Verr. de iure dicundo. *Quod ab eo pridie, cùm multis lacrymis eum oraret, atque obſecraret Heraclius, impetrare non potuerat, id ei poſtero die venit in mentem, è lege Rupilia ſortiri dicas oportere: educit ex vrna treis: ijs, vt abſentem Heraclium condemnent, imperat: itaque condemnant*. Horat. ſatyra 1. lib. 2. *Ceruius iratus leges minitatur, & vrnam*. Atque huc referendus eſt hic locus & tota illa de vrna Minois fabula. Tũ ſacerdotia in Græcia ſortitò capiebantur, vt & in Sicilia. M. Tull. ead. Verr. *Syracuſis lex eſt de religione, quæ in annos ſingulos Iouis ſacerdotem ſortitò capi iubeat: quod apud illos ampliſſimum ſacerdotiũ putatur. cùm ſuffragijs tres ex tribus generibus creati ſunt, res reuocatur ad ſortem, &c.* ibid. *iubet ille ſibi legem legi. recitatur: in qua ſcriptum erat, vt, quot eſſent renunciati, tot in hydriam ſortes conijcerentur: cuius nomen exiſſet, vt is haberet ſacerdotium.*

Omnes eodem cog.] compellimur. ſic ſuprà, *Omneis vna manet nox*, Od. 28. lib. 1.

C Serivs, ocyvs, &c.] ſiue tardius, ſiue celerius aut citius, moriendum eſt. Sic Archinus πᾶσιν ἀνθρώποις ὀφείλεται ἀποθανεῖν ἢ πρότερον, ἢ ὕστερον: id eſt, Omnes homines morti debentur, ſiue prius, ſiue poſterius. Propert. lib. 2. ad Iouem pro amica ægrotante *Longius, aut propius, mors ſua quemque manet.*

Et nos in æter. exs. imp. cymbæ.] Charontis. Theocr. εἰδ. ιε. ἐς εὐρεῖαν σχεδίαν συγνȣ̃ Ἀχέροντος. quo loco fortaſſe legendum στυγνοῖο Χάροντος. id eſt, in amplam cymbam triſtis Charontis. Sed non diſſimulabo me ſcriptum reperiſſe in duob. lib. Vatic. & Torneſ. *in æternum exitium impoſ. &c.* de qua ſcriptura iudicabit lector eruditus. Ego autem *exſulium* Latinos dixiſſe puto, non *exſilium*, ab exſule, quòd nomen à ſolo ductum eſt, non ab exſiliendo, vt vulgus putat. Solum (inquit Feſtus) quis dubitet, quin locum ſignificet, cum exſules quoque dicantur loco pulſi?

D

AD XANTHIAM Phoceum. Ode 4.

Quòd ancillam amet, non eſſe, cur eum pudeat. multis enim magnis viris idem vſu veniſſe.

Ne ſit ancillæ tibi amor pudori,
Xanthia Phoceu, prius inſolentem
Serua Briſeis niueo colore
Mouit Achillem.
Mouit Aiacem Telamone natum
Forma captiuæ dominum Tecmeſſæ:
Arſit Atrides medio in triumpho
Virgine rapta:
Barbaræ poſtquàm cecidere turmæ
Theſſalo victore: & ademtus Hector E
Tradidit feſſis leuiora tolli
Pergama Graijs.
Neſcias, an te generum beati
Phyllidis flauæ décorent parentes.
Regium certè genus, & penateis
Mæret iniquos.
Crede non illam tibi de ſceleſta
Plebe dilectam: neque ſic fidelem,
Sic lucro auerſam, potuiſſe naſci
Matre pudenda.
Brachia, & vultum, tereteíſque ſuras
Integer laudo: fuge ſuſpicari,
Cuius octauum trepidauit ætas F
Claudere luſtrum.

Ne sit anc. tibi am. pvd.] ſic in lib. de Arte poët. *ne forte pudori Sit tibi Muſa lyræ ſollers*. *ne* enim hîc non habet vim vetandi, ſed negandi finem, vt ſuprà Od. 33. lib. 1. *Albi ne doleas, &c.*

Insolentem] an qui non erat ſolitus amare? vt Ode 5. lib. 1. *& aſpera Nigris æquora ventis Emirabitur inſolens*. an elatum, & ferocem? vt Od. 16. eiuſd. libri. *imprimerétque muris Hoſtile aratrum exercitus inſolens.*

Serva Briseis] δοριϰτήτη. Homer. δορυάλωτος. de qua ſic Achilles ἰλ. ι. ἦ μȣ̃νοι φιλέȣσ' ἀλόχους μερόπων ἀνθρώπων Ἀτρεΐδαι, ἐπεὶ, ὅστις ἀγαθὸς καὶ ἐχέφρων, &c. quos verſus mox teſteis producemus, eorúmque ſententiam priore loco ponemus.

Tecmessæ.] in voce Tecmeſſæ liqueſcit *m.* vt in illo verſu Catull. Galliamb. *n.* in voce gymnaſijs. *Abero foro, palæſtra, ſtadio, atque gymnaſijs.*

A MOVIT ACHILLEM.] ita mouit, vt ea sibi ab Agamemnone erepta, tantisper bello abstinuerit, donec Patroclum ab Hectore interfectum viderit: neque prius muneribus ab Agamemnone sibi promissis, ac delatis placari potuerit. Hom. ἰλ. ι. Eodem loco sic loquitur Achilles: Agamemnonem exercitum comparasse, bellúmque Troianis intulisse non aliam ob causam, quàm ob ereptam Menelao fratri Helenam: non solos Atridas suas vxores amare: sed, vt quisque vir est optimus, & prudentissimus, ita ei suam vxorem esse carissimam: se item Briseïda ex animo amauisse, quamuis bello partam, & seruam. verba Hom. sunt hæc: τί δὲ λαὸν ἀνήγαγεν ἐνθάδ' ἀγείρας Ἀτρείδης. ἦ οὐχ Ἑλένης ἕνεκ' ἠϋκόμοιο, Η μοῦνοι φιλέουσ' ἀλόχους μερόπων ἀνθρώπων Ἀτρεΐδαι, ἐπεὶ ὅστις τ' ἀγαθὸς, καὶ ἐχέφρων, Τὴν αὐτοῦ φιλέει, καὶ κήδεται ὡς καὶ ἐγὼ τὴν Ἐκ θυμοῦ φίλεον, δουρικτήτην περ ἐοῦσαν. quem Hom. locum expressit Virg. Æneid. 9.

TELAMONE NATVM] Aiacem Telamonium. ἐμφατικῶς. multò enim præstabat Aiax Telamonius Oïleo Homer. ἰλ. β. Ἀνδρῶν δ' αὖ μέγ' ἄριστος ἔην Τελαμώνιος Αἴας, Ὄφρ' Ἀχιλεὺς μήνιεν. & ibid. sup. Oïleum cum Telamonio conferens, illum ait longè hoc fuisse minorem, his verbis: Λοκρῶν δ' ἡγεμόνευεν Ὀϊλῆος ταχὺς Αἴας Μείων, οὔ τι πόσος γε, ὅσος Τελαμώνιος Αἴας, Ἀλλὰ πολὺ μείων.

B ATRIDES] Agamemnon.

VIRGINE RAPTA] Cassandra, Priami filia. *Arsit virgine* autem dixit, vt Od. 9. lib. 3. *Donec non alia magis Arsisti.* Quamquam *Virgine rapta* dici potest esse absolutè positum.

THESSALO VICTORE.] Achille, vel Neoptolemo eius filio, vt quidam malunt, à quibus dissentio.

ET ADEMTVS HECTOR] quemadmodum Hectorem interfecerit Achilles, narrat Homer. ἰλ. χ.

TRAD. FESSIS LEVIORA TOLLI] multis locis declarat Homerus, maximum fuisse Troianis in Hectore præsidium positũ. non longè abiero. Andromacha ἰλ. χ. in extremo, Οἶος γάρ σφιν ἔρυσο πύλας καὶ τείχεα μακρά. Solus enim custodiebas ac seruabas portas, & mænia vrbis Troiæ. sed

C sine dubio respexit Horat. ad eum locum, qui est ἰλ. ω. vbi Homer. occiso Hectore Priamum facit Troianos obiurgantem & increpantem, quòd illos suspicaretur suis miserijs lætari, sibique in suo luctu insultare: ipsos quantam iacturam mortuo Hectore fecerint, propediem sensuros. eorum enim cædem & cladem eo mortuo Græcis multo faciliorem futuram. sic Hom. ἀτὰρ γνώσεσθε καὶ ὔμμες. Ῥηΐτεροι γὰρ μᾶλλον Ἀχαιοῖσιν δὴ ἔσεσθε Κείνου τεθνειῶτος ἐναιρέμεν, &c. cui non dissimile est illud eod. lib. vbi Andromacha, Hectoris cadauere Troiam aduecto, se ab Hectore viduam relictam esse querens, sic loquitur: puerum Astyanactem ad pubertatem non esse peruenturum. prius enim Troiam funditus deletum iri, cùm interierit eius custos & propugnator. οὐδέ μιν οἴω Ἥβην ἵξεσθαι. πρὶν γὰρ πόλις ἥδε κατ' ἄκρης Πέρσεται. ἦ γὰρ ὄλωλας ἐπίσκοπος ὅστε μιν αὐτὴν Ῥύσκευ, ἔχες δ' ἀλόχους κεδνὰς, καὶ νήπια τέκνα. eodẽ pertinet illud Virg. Æneid. 9. *Haud sibi cum Danais rem faxo. & pube Pelasga Esse putent, decimum quos distulit Hector in annum.* Horat. lib. 3. Od. 3. *nec Priami domus Periura pugnaceis Achiuos Hectoreis opibus refringit.* Ex his perspicuum est, quá obrem suprà per Thessalum victorem, Achillem significari existimemus. D

LEVIORA TOLLI] id est, faciliora ad euertendum, ac delendum. olet hellenismum. videtur spectare illud Homericum ἰλ. ω. quod suprà retulimus, Ῥηΐτεροι γὰρ μᾶλλον Ἀχαιοῖσιν δὴ ἔσεσθε, &c.

NESCIAS AN.] id est, incertum est, an te generum, &c. vel hoc modo, fortasse tali loco nata Phyllis est, vt tibi honestum sit eam amare.

PENATEIS MÆRET INIQVOS] deos familiareis mærens accusat, vt parum sibi propitios, vt sibi inimicos, & præter meritum iratos, quòd honestissimo & summo loco nata, nunc in alterius potestatem venerit, perpetuò seruitura.

DILECTAM] dilectam habent libri scripti Donati, Faer. Vrsin. Torn. fortasse nõ malè. Nam Festus ita scripsit: *Dilectus militum, & is, qui significatur amatus, à legendo dicti sunt.*

SIC LVCRO AVERSAM] abhorrentem à lucro: quam lucrum ad impudicitiam nõ facilè impellere potest. pecuniam contemnere, & E lucrum aspernari, in muliere magnum pudicitiæ argumentum, atque adeo propugnaculum est. quemadmodum contrà, lucri studium, & pecuniæ cupiditas omnium mulierum pudicitiam expugnat. οἱ πολλοὶ γὰρ ἥττους τοῦ κερδαίνειν. vulgus enim à lucro vincitur, sed maximè mulierum genus. *auersam* autem habent lib. Faërni, vnus Vatican. Vrs. Tornes. non *aduersam*: & ita locutus est Saty. 3. lib. 2. *Auersus mercaturis.* quam scripturam, reiecta altera, probaui.

TERETEISQVE SVRAS] longas & rotundas. Ode 11. epod. *Aut teretis pueri longam renodantis comam.*

CVIVS OCTAVVM] noli suspicari me Phyllidis tuæ brachia, faciem, suras iccircò laudare, quòd eius amore captus sim, cùm annum quadragesimum natus sim. Sed quis credat, quod dicitur ab Horatio, siquidem hoc dicitur, virum annos quadraginta natum, ineptum iam esse ad res F Venereas, languidum, atque inertem? an hoc nõ dicitur, sed virum ea ætate minus esse incontinentem aut libidinosum, minúsque ad res Venereas propensum ac præcipitem, quàm adolescentem aliquem annos xx. natum? Vsus est autem verbo ad significandum celerrimum ætatis nostræ cursum aptissimo, fluit enim & labitur ætas riui, aut fluminis instar, vt sup. Od. 3. *quà obliquo laborat Lympha fugax trepidare riuo.* trepidare igitur hoc loco valet celeriter labi & fluere. nam & Virgilio *trepidare* festinare est, vt Æneid. 9. *Ne trepidate meas Teucri defendere naueis.* Quod notat Nonius. sic & T. Liuius lib. 23. Annalium, *Móxque dum in sua quisque ministeria discursu trepidat ad prima signa, succeditque ad muros acies, &c.* aliter ponitur Od. 11. huius lib. *nec trepides in vsum Poscentis æui pauca.* & Ode 19. lib. eius. *Euœ: recenti mens trepidat metu.* & Ode 27. lib. 3. *Non vides, quanto trepidet tumultu Pronus Orion?* & Od. 29. lib.

A lib. eiuſ. *ſi mortalis vltra Fas trepidat.* de quibus dicemus ſuis locis. Od. 11. autem lib. quarto, hoc verbo vtitur ad exprimendum flammæ celerem motum. *flammæ trepidant rotantes Vertice fumum.*

Ode 5.

Reuocandam eſſe mentem à cupiditate virginis immaturæ.

NOndum ſubacta ferre iugum valet
Ceruice: nondum munia comparis
Æquare: nec tauri ruentis
In Venerem tolerare pondus.
Circa virenteis eſt animus tuæ
Campos iuuencæ, nunc fluuijs grauem
Solantis æſtum, nunc in vdo
Ludere cum vitulis ſalicto
B *Prægeſtientis. tolle cupidinem*
Immitis vuæ: iam tibi liuidos
Diſtinguet auctumnus racemos
Purpureo varius colore.
Iam te ſequetur: currit enim ferox
Ætas: & illi, quos tibi demſerit,
Apponet annos. iam proterua
Fronte petet Lalage maritum,
Dilecta, quantum non Pholoë fugax,
Non Chloris: albo ſic humero nitens,
Vt pura nocturno renidet
Luna mari, Cnidiúſve Gyges:
Quem ſi puellarum inſereres choro:
Mirè ſagaceis falleret hoſpites
C *Diſcrimen obſcurum, ſolutis,*
Crinibus, ambiguóque vultu.

NOND. SVBACTA FERRE, &c.] Allegoria eſt, & tranſlatio perpetua, ducta à iuuenca, ſeu boue, quæ nondum ſubijt iugum, qualis illa, quam apud Homerum ἰλιάδ. κ. pollicetur ſe immolaturũ Palladi Diomedes. Σοὶ δ' αὖ ἐγὼ ῥέξω βοῦν ἦνιν, εὐρυμέτωπον, ἀδμήτην, ἣν οὔπω ὑπὸ ζυγὸν ἤγαγεν ἀνήρ. quos verſus mihi indicauit Germanus Valens. ſignificat igitur Horatius, hanc puellam nondum eſſe ad concubitum maturam: nondum ad rem Veneream, tempeſtiuam. Libet huc annotare, quàm verecundè, quàm tectis verbis ſoleant poëtæ rei Venereæ turpitudinem ſignificare. Atque ab Homero omnium principe initium ſumamus. ſic igitur ille ὀδυσσ. ψ. de Vlyſſe in patriam reduce, & Penelope. Τὼ δ' ἐπεὶ οὖν φιλότητος ἐταρπήτην ἐρατεινῆς: id eſt, poſteaquam illi amicitia illa iucundiore, & complexu amatorio ſatis ſe mutuo oblectarunt.

D idem ibidem de Telemacho & Euricl. ἶσα δέ μιν κεδνῇ ἀλόχῳ τίεν ἐν μεγάροισι. Εὐνῇ δ' οὔποτ' ἔμικτο. id eſt, eam colebat tanquam vxorem: ſed lecto cum ea nunquam commiſcebatur: & ὀδυσσ. ε. de Iaſione & Cerere, Ὡς δ' ὁπότ' Ἰασίωνι ἐϋπλόκαμος Δημήτηρ Ὧ θυμῷ εἴξασα μίγη φιλότητι καὶ εὐνῇ: id eſt, ſuo animo obtemperans & indulgens cum eo lectum habuit communem. & ὀδ. ο. ſic Eumæus de ſua matre à Phœnicibus decepta. Πλυνούσῃ τις πρῶτα μίγη κοίλῃ παρὰ νηὶ, Εὐνῇ καὶ φιλότητι, τάτε φρένας ἠπεροπεύει. ὀδ. λ. de Neptuno & Tyrone: Λῦσε δὲ παρθενίην ζώνην, κατὰ δ' ὕπνον ἔχευε. quod vltimum genus ſuprà expoſuimus Ode 30. lib. 1. aliàs verbum, in quo turpitudo & obſcænitas ineſt, tacetur. vt epod. Od. 12. *Inachiam ter nocte potes.* Terent. Eun. *Ego illum Eunuchum, ſi ſit opus, vel ſobrius.* Catullus paullo apertius atque improbius. *Qui ipſe ſui nati minxerit in gremium.* ſic & Horat. ſed in ſatyris, in quibus licentia maior eſt. ſic, inquã, ille ſat. 7. lib. 2. *neque ſollicitum, ne Ditior, aut forma melioris meiat eodem.* & ſat. 2. lib. 1. *non alienas permolere vxores.* & iterum ſat. 7. lib. 2. *Quæcumque excepit turgentis verbera caudæ.* & ſat. 2. lib. 1. in re turpiſſima & flagitioſiſſima: *Hunc perminxerunt calones.* E abeo igitur ab his flagitijs; & ad genera vereecundiora redeo. Pindarus Apollinis cum Cyrena concubitum narrans, ita tectis verbis vtitur, vt ne virginales quidem aures eis offendi poſſe videantur. hoc modo; ἦρα καὶ ἐκ λεχέων κεῖρεν μελιηδέα ποίαν, &c. id eſt, licet ne ex eius cubili ſuauem herbam tondêre? & ib. de Antei filia, quam pater optimè currenti præmium propoſuerat. χρυσοστεφάνου δέ οἱ ἥβας καρπὸν ἀνθήσαντ' ἀποδρέψαι ἔθελον, id eſt, curſores autem florentem ei pubertatis aureæ fructum decerpere volebãt. Lucret. lib. 4. in extr. de muliere motum adhibente in concubitu. *Eicit enim ſulci recta regione, viáque Vomerem, atque locis auertit ſeminis ictum.* ſic enim hos verſus emendauimus, vt & complureis alios: quem quidem elegantiſſimum & puriſſ. poëtam propediem edemus in lucem longè, quàm anteà, emendatiorem. Virg. de Vulcani & Veneris concubitu lib. 8. *Optatos dedit amplexus, placidúmque petiuit Coniugis infuſus gremio per membra ſoporem.* F Idem de re flagitioſa Palæm. *Nouimus & qui te tranſuerſa tuentibus hircis, Et quo, ſed faciles Nymphæ riſere, ſacello.* Et Sileno. *Carmina, quæ vultis, cognoſcite: carmina vobis: Huic aliud mercedis erit.* Iam quòd ad hunc Horatij locum attinet, Plautus eadem tranſlatione vſus eſt in Curculione. *Iámne ea fert iugum? Tam à me pudica eſt, quàm mea ſi ſoror ſiet.*

NONDVM MVN. COMP.] nondum eius, cum quo forte coniungatur, munus exæquare poteſt: nondum viro patranti, accipiendo, ſeu potius (vt ita dicam) patiendo reſpondere poteſt.

NEC TAVRI RV. IN VEN.] tauri, id eſt, iuuenis firmi, validi, vegeti, ad concubitum prompti. ſic Od. 12. epod. *pereat male, quæ te, Lesbia, quærenti taurum monſtrauit inertem.* aliàs taurus pars eſt maris obſcæna.

CIRCA VIRENTEIS, &c.] totus hic locus allegorijs tectus eſt, ita tamen, vt à quouis homine non tardiſſimo facile intelligi poſſit.

A SOLANTIS] leuantis. Sic dixit Virg. solari famem Georg. 1. *Concussáque famem in siluis solabere quercu.*

PRÆGESTIENTIS] magnopere cupientis, valdè gestientis. sic Priscian. declarat lib. 15. vbi hunc locum testem producit. Vtitur & Catull. in carm. de Pelei & Thet. nupt. *Qui dum aliquid cupiens animus prægestit apisci, Nil metuunt iurare.* Festus autem gestire eum dicit, qui subita felicitate exhilaratus, nimio corporis motu præter consuetudinem exsultat.

TOLLE CVPIDINEM] alia allegoria. animum contine & comprime à cupiditate vuæ immaturæ, id est, puellæ impuberis, & ad concubitum, propter teneriorem ætatem ineptæ. auctūnus, quo anni tempore fructus omnes maturantur, racemos tibi cæruleo colore depinget, id est, tempus subsequens, vnus & item alter annus, puellam istam tibi maturabit. fortasse autem ad nomen Græcum respexit ὀπώραν, quod apud Græcos tùm auctumnum, tùm ætatem illam puellarum ad Venerem, & coniugium maturam significat. sic & Pindarus εἰδ.β. ἰσθμ. puerorum ætatem teneB ram, & ad puerileis illos amores, quibus flagitiose ardebant veteres, maturam, ὀπώραν appellat.

PVRPVREO VARIVS COLORE] id est, distinctus, & ornatus purpureo colore, id est, pomis & vuis purpurei coloris. varius, nisi fallor, idem ferè valet, quod πεποικιλμένος, id est, distinctꝰ, ac depictus. huc pertinet illud Ode 2. epod. *Certantem & vuam purpuræ.* Sed non celabo lectorē libros nonnullos veteres habere, *Purpureus vario colore.* quos non sequor: neque tamen damno, si quis fortè hac lectione magis delectetur.

CVRRIT ENIM FEROX ÆTAS.] sic Ode 11. lib. 2. *fugit retro Læuis Iuuētas.* & Od. 14. *Eheu, fugaces Postume Postume Labuntur anni.* verū non hoc solùm significat Horatius, annos labi, & fluere: sed puerilem ætatem ad maturitatem, ac pubertatem celeriter peruenire: quemadmodum, & adolescentiam, ætatémque mediam ad senectutem vergere.

C ET ILLI, QVOS TIBI DEMS.] quos tibi annos detraxerit, videlicet florenteis, & integros, eos illi adjiciet: illa maturescet, florescet, & corroborabitur: tu ætate ingrauesces, & senesces. epist. ad Pison. de arte poët. *Multa ferunt anni venientes commoda secum, Multa recedentes adimunt.*

PROTERVA FRONTE] ore duriore, & pæne inuerecundo, id est, non pudebit eam maritum petere.

VT PVRA NOCT. REN.] splendet, quandam puro lumine hilaritatem præ se fert. hæc enim vis est verbi *renidere*, vt dicemus Od. 18. huius libri. GYGES] pueri formosi nomen.

QVEM SI PVELL. INSER. CHORO] si Gygem inter puellas collocares. de verbo inserēdi vide Saty. 4. lib. 1.

MIRE SAGACEIS FALL.] significat hunc Gygem ita mollem, tenerum, delicatum, ita facie, & crinibus puellarum esse similem, vt, si quis, cui ille sit ignotus, eum aspiciat, puellam esse existimet, neque eum à puella facile internoscere queat.

SAGACEIS] quantumuis acutos, & perspicaceis. FALLERET.] lateret hospites, ab hospitibus ignoraretur.

DISCRIMEN OBSC.] parua admodum differentia.

SOLVTIS CRINIBVS] alebant enim comam pueri molles, & impudici: vt Od. 10. lib. 4. *Et, quæ nunc humeris inuolitant, deciderint comæ.*

AMBIGVOQVE VVLTV] id est, vultu candido, venusto, tenero, læui, polito, atque imberbi, ita vt incertum sit ei, qui aspiciat, sit'ne mas, an fæmina. sic sup. lib. 1. Od. 7. *ambiguam Salamina dixit.*

AD SEPTIMIVM.
Ode 6.

Tiburtinæ & Tarentinæ regionis amœnitatem laudat.

SEptimi Gadeis aditure mecum, &
Cantabrū indoctū iuga ferre nostra, & E
Barbaras Syrteis, vbi Maura semper
Æstuat vnda.
Tibur Argéo positum colono
Sit meæ sedes vtinam senectæ:
Sit modus lasso maris, & viarum,
Militiæq;
Vnde si Parcæ prohibent iniquæ:
Dulce pellitis ouibus Galesi
Flumen, & regnata petam Laconi
Rura Phalantho.
Ille terrarum mihi præter omneis,
Angulus ridet, vbi non Hymetto
Mella decedunt, viridíque certat F
Baca Venafro:
Ver vbi longum, tepidásque præbet
Iupiter brumas: & amicus Aulon
Fertili Baccho, minimùm Falernis
Inuidet vuis.
Ille te mecum locus, & beatæ
Postulant arces: ibi tu calentem
Debita sparges lacryma fauillam
Vatis amici.

ADITVRE] qui sis aditurus, si opus sit: aut, si velim.

INDOCTVM IVGA FERRE NOSTRA] qui nondum didicit imperio populi Rom. parēre. sic ferè loquitur Od. 1. lib. 1. *indocilis paupe-*

A *paupertem pati*. deuicti sunt tandem Cantabri ab Agrippa, vt declarat epist. ad Iccium lib. 1. *Cantaber Agrippæ, Claudi virtute Neronis Armenius cecidit.* cum hoc loco congruit ille Od. 8. lib. 3. *Cantaber sera domitus catena.* & ille Od. 14. lib. 4. *Te Cantaber non antè domabilis, &c.*

BARBARAS SYRTEIS.] de Syrtibus suprà Od. 21. lib. 1. satis multa diximus.

TIBVR ARGEO POSITVM] conditum à Tiburno Argiuo.

SIT MOD. LASSO MARIS, ET VIARVM] Tibur nauigationum, & itinerum nostrorum, & militiæ finem lassis nobis afferat: Tibure nos lassi à peregrinationibus nostris, & militia cõquiescamus. potest & ita dici, *lasso maris.* vt Virgil. Æneid. 1. *Cerealiáque arma Expediunt fessi rerum.*

DVLCE PELL. OVIB. GALESI FLVMEN] quidam legunt *Galesum*, vt infrà *Rhenum flumen.* est autem Calabr. fluuius, de quo Virgil. lib. 4. Æn. *Quà niger humectat flauentia culta Galesus.*

ET REGNATA PETAM LACONI.] regnata Laconi, id est, in quibus regnauit Phalanthus Lacon. Tarentina significat. sic loquitur Od. 29.

B li. 3. *Quid Seres, & regnata Cyro Bactra parêt*, & Od. 3. eiusd. *Medis triumphatis.* & Od. 19. *Et pugnata sacro bella sub Ilio.* & epist. ad Quinct. lib. 1. *Si quis bella tibi terra pugnata, marique.* Od. 1. epod. *bellum militabitur.* & Catull. ad contubernaleis. *Pro qua mihi sunt magna bella pugnata.* Plaut. Amphitr. *Hæc illic est pugnata pugna ab vsque mane ad vesperum.* M. Tull. pro Murena. *pugna cum Rege commissa, & summa contentione pugnata.* & T. Liuius lib. 6. *inclytámque in ponte pugnam tum pugnatam.* Idem sub finem lib. 8. *Hoc bellum à Coss. bellatum quidam auctores sunt.* ad idem genus pertinet illud Od. 9. lib. 4. *non pugnauit ingens Idomeneus, Sthenelúsve solus Dicenda Musis prœlia.* & sat. 5. lib. 2. *Magna, minórve foro si res certabitur olim.*

PHALANTHO] de Phalantho sic Pausanias Phocaïc. Τάραντα δὲ ἀπῴκισαν μὲν Λακεδαιμόνιοι· οἰκιστὴς δ' ἐγένετο σπαρτιάτης φάλανθος. iccircò Hor. Od. 5. lib. 3. Tarentum, Lacedæmonium appellat. At Virg. Æn. 3. Herculeum, propterea quòd Phalanthus fuit ab Hercule octauus.

C RIDET.] renidet, γελᾷ, amœnus, lætus, & gratus est. vide annot. ad Od. 18. huius lib.

VBI NON HYM. MELLA DECED.] id est, vbi mella non sunt melle Hymettio deteriora: tralatio est. decedere enim est locum superiori, & honoratiori dare. epi. 2. lib. 2. *Ludere si rectè nescis, decede peritis.* Cicer. in Catone. *salutari, appeti, decedi, assurgi.* Virg. Georgic. 4. *Vicina inuitet decedere ripa calori*, id est, quod Græci dicunt ὑποχωρεῖν. idem Pharmac. *Propter aquæ riuum viridi procumbit in herba Perdita, nec seræ meminit decedere nocti.* Plautus Amphitry. *Nam mihi quidem herclè qui minus liceat deo, minitarier populo, ni decedat mihi, quàm seruolo in comœdiis?* propriè Lucr. lib. 2. de simplicibus illis & solidissimis corporibus. *Incertísque locis spatio decedere paullum, Tantum, quo ad nomen mutatum dicere possis.* alia tralatione vtitur Virgil. cum idem significet tamen. Georg. 2. *Tmolus & assurgit quibus, & rex ipse*

Phanæus. tractus igitur Tarentinus mihi præter D omneis ridet. cuius mella nõ sunt Hymettio melle inferiora, aut deteriora.

VIRIDIQVE CERTAT B. V.] & cuius oliuæ conferri possunt cum oliuis Venafranis. Est autem Venafrum Minturnis, & Fregellis, & Liri fluuio vicinum, in Campaniæ littore situm. ὅθεν (inquit Strabo) κάλλιστον ἔλαιον. *Certat Venafro* autem Græcorum more dixit pro eo, quod est, certat cum Venafro. Nam ita loquuntur μάχεσθαί τινι, quod genus & Catullus imitatus est. *noli pugnare duobus.* Horatius autem non semel. vt Od. 1. lib. 1. *luctantem Icareis fluctibus Africum*, &c. & Od. 3. eiusd. *nec timuit præcipitem Africum Decertantem Aquilonibus.* & Od. 2. epod. *Certantem & vuam purpuræ.* & vndecima. *Desinit imparibus certare summatus pudor.* & Saty. 5. lib. 2. *haud ita Troiæ Megessi certans semper melioribus.* & 7. eiusd. *Altercante libidinibus tremis ossa pauore.* sic Virg. Georg. 11. *Nec pulcher Ganges, atq; auro turbidus Hermus Laudibus Italiæ certent.* Idem in Daphnide. *Montibus in nostris certet tibi solus Amyntas.* Lucr. lib. 3. *quid enim contendat hirundo Cycnis.* Horat. epist. x. lib. 1. *Non qui Sidonio contendere callidus ostro Nescit Aquinatem potántia vellera fucum*, &c. & epist. E 18. eiusd. *mihi contendere noli.*

VER VBI LONGVM.] Ver assiduum dixit Virg. Georg. 2. ὑπερβολικῶς. *Hic ver assiduum atq; alienis mensibus æstas:* ad quem versum profert hunc Horatij Seruius.

ET AMICVS AVLON] credibile est collem, aut montem aliquem esse Tarento propinquum. alioqui eius commemoratio, nihil ad Tarenti laudes pertineret.

FERTILI BACCHO] sic dixit, *amicus Aulon Fertili Baccho*, id est gratus, seu potius carus, vt Od. 4. lib. 3. *Vestris amicum fontibus & choris, &c.* & Od. 11. eiusd. *Nec loquax olim, neque grata: nunc & Diuitum mensis & amica templis, &c.* Od. 6. lib. 4. *ego diis amicum Sæculo festas referente luces, Reddidi carmen.* aliis verbis, eadem sententia dixit Tibull. *Bacchi cura Falernus ager.* sed Passeratius putat legendum *Fertilis Baccho*, vt sit vtrumq; Aulon & *amicus Baccho & fertilis Baccho.* sic Martialis. *Nobilis & lanis, & Baccho fertilis Aulon* Passeratium F adiuuat codex vnus manuscript. in quo ita scriptum reperi.

MINIMVM FALERNIS] habet vuas Falernis non deteriores. inuidemus enim eiusdem generis melioribus ac præstantioribus: quod docet Arist. rhet. 2. Hor. Saty. 3. lib. 2. *Inuidiam placare paras virtute relicta.*

DEBITA SPARGES LACRYMA] meos cineres lacrymis consperges: me mortuum flebis. melius Ennius. *Nemo me lacrymis decoret, neque funera fletu Faxit: cur? volito viuu' per ora virûm:* quamuis Solon vnus è septem, mortem suam lacrymis carere nolit. Homerus autem hoc munus, atque hunc honorem ait mortuis deberi, sub persona Achillis; mortuum Patroclum deflentis. Πάτροκλον κλαίωμεν ὃ γὰρ γέρας ἐστὶ θανόντων. & ὀδυσσ. δ. Pisistrat. negat se reprehẽdere si quis mortuos lugeat, ac defleat: nullum enim alium honorem

A illis tribui posse, quàm vt tondeatur coma, genæque lacrymis perfundantur. lugebantur autem mortui in ipso funere, & cùm sepeliebatur corpus: vide Od. 17. epod. *Luxere matres Iliæ addictum feris,* &c. vbi nonnulli legunt, *Vnxere.*

AD POMPEIVM VArum. Ode 7.

Cui reditum gratulatur.

O SÆPE mecum tempus in vltimum
Deducte Bruto militiæ duce,
Quis te redonauit Quiritem
Diis patriis, Italóque cælo,
Pompei meorum prime sodalium?
Cum quo morantem sæpe diem merò
Fregi coronatus niteteis
B *Malobathro Syrio capillos.*
Tecum Philippos, & celerem fugam
Sensi relicta non benè parmula,
Cùm fracta virtus, & minaces
Turpe solum tetigere mento.
Sed me per hosteis Mercurius celer
Denso pauentem sustulit aëre:
Te rursus in bellum resorbens
Vnda fretis tulit æstuosis.
Ergo obligatam redde Ioui dapem:
Longáque fessum militia latus
Depone sub lauru mea: nec
Parce cadis tibi destinatis.
C *Obliuioso læuia Maßico*
Ciboria exple: funde capacibus
Vnguenta de conchis. quis vdo
Deproperare apio coronas,
Curátve myrto? quem Venus arbitrum
Dicet bibendi? non ego sanius
Bacchabor Edonis, recepto
Dulce mihi furere est amico.

TEMPVS IN VLTIMVM] id est, vsque ad extremum vitæ diem, si fors ita tulisset.

REDONAVIT] restituit. vtitur etiam hoc verbo Od. 3. lib. 3. *& inuisum nepotem, Troica quem peperit sacerdos, Marti redonabo.*

CVM QVO MOR. SÆPE DIEM] morantem significatione (vt loquuntur Grammatici) absoluta, intellige longum, tardum, ponit & Catull. absolutè, carmine in nuptias Iuliæ: *Sed moraris, abit dies.* & Horat. Ode 3. sup. *an pauper, & infima De gente sub dio moreris.* & 20. *neque in terris morabor Longius.* & 17. *quid moror altera?* Aliâs actionem significat apud hunc poëtam. Ode 5. lib. 3. *Et populum reditus morantem.* & epist. ad Iul. Florum lib. 1. *An pingues Asiæ campi, collésque morantur?* & epist. ad Augustum. *Si longo sermone morer tua tempora Cæsar.* & epist. 13. lib. 1. *Carmina, quæ possunt oculos, aureisq; morari Cæsaris.* & Ode 11. lib. 3. *& riuos celereis morari.* & Epod. Ode 9. *Io triumphe, tu moraris aureos Currus.* & epistola ad Mæcen. 2. lib. 1. *ne te longis ambagibus vltrà, Quàm satis est, morer.*

MERO FREGI] non totum diem siccus traduxi, sed diuisi, partémq; in vino & poculis posui. vide quæ annotauimus ad Oden. 1. lib. 1. ibidem. *Nec partem solido demere de die.*

CORON. CAPIL.] Hellenismus, id est, coronatis capillis.

NITENTEIS MALOBATHRO] vnguento Syrio delibutos, λιπαρὺς. vt suprà Ode 4. lib. 1. *nitidum caput.* Solebant autem elegantiores & lautiores homines capillum vnguento perungere. Cic. pro Rosc. Amer. de Chrysogno Syllæ liberto: *ipse verò quemadmodum composito, & delibuto, capillo passim per forum volitet cum magna caterua togatorum, videtis iudices.* Catull. *Respondi id quod erat, nihil neque ipsi, Nec quæstoribus esse, nec cohorti, Cur quisquam caput vnctius referret.* Archestratus apud Athen. lib. secundo, Αεὶ δὲ στεφάνοισι κάρα παρὰ δαῖτα πυκάζου Παντοδαποῖς, οἷς ἂν γαίας πέδον ὄλβιον ἀνθοῖ, Καὶ στακτοῖσι μύροις ἀγαθοῖς χαίταν θεράπευε. quibus versibus hortatur ille sui simileis, vt semper habeant caput floribus omnis generis, quas terra ferat, redimitum, & vnguentis liquidis ac suauibus comá delibutam. Iterum Horatius epist. ad villicum, *Quem tenues decuere togæ, nitidique capilli.*

NON BENÈ] turpiter. turpe est enim clypei abijcere. notum illud de Epaminonda, tum denique sibi auelli spiculum iubente, posteà quàm ei percontanti dictum est, clypeum esse saluum, vt etiam in vulneris dolore æquo animo cum laude moreretur. ῥίψασπιδες à Græcis appellantur, qui abiecto clypeo fugiunt è prælio. Itaq; Aristoteles libro 2. rhetor. de pudore disserens, posteaquàm docuit, pudorem exsistere ob ea mala, quæ turpia videri solent, inter cetera turpitudinis exempla, hoc quoque ponit, ἀποβάλλειν ἀσπίδα, ἢ φυγεῖν, id est, abiicere, seu amittere clypeum, vel fugere.

ET MINACES TVRPE SOL. TETIG.] id est, occubuerunt, ceciderunt. sic Virg. Æn. 11. *Procubuit moriens, & humum semel ore momordit.* ibidem. *cruentam Mandit humum.* Ouid Metamorph. 9. *& arenas ore momordit.* Homerus ἰλ. β. πολέες δ' ἀμφ' αὐτὸν ἑταῖροι Πρηνέες ἐν κονίῃσιν ὀδὰξ λαζοίατο γαῖαν. id est, multi autem circum eum amici proni humi dentibus terram mordeant. & ἰλ. ω. ὀδὰξ ἕλον ἄσπετον οὖδας. id est, dentibus autem prehenderunt magnum soli spatium. & ἰλ. χ. ἦ κ' ἔτι πολλοὶ Γαῖαν ὀδὰξ εἷλον πρὶν Ἴλιον εἰσαφικέσθαι. id est, Profectò præterea multi terram dentibus prehenderunt, prius quàm Troiam peruenerint. Euripides, Phœniss. Γαῖαν δ' ὀδὰξ ἑλόντες ἀλλήλων πέλας, Πίπτουσιν

A Πρίπτυσιν ἄμφω. id est, terram autem dentibus vbi momorderunt, alter propè alterum ceciderunt. tale est illud iterum ex Homero ἰλ. λ. Αὐτὸς δ' ἐν κονίησι πεσὼν ἕλε γαῖαν ἀγοστῷ: id est, ipse autem in pulueres collapsus prehendit terram cubito, vel, vt alij interpretantur, palma. quale est illud Ennianum 10. Annal. *Pinsebant terram genibus.*

Sed me per hosteis, &c.] Sic apud Hom. ἰλ. γ. Venus Paridem nube tectum è certamine eripit. sic ἰλ. ε. Phageum Vulcanus. Ἀλλ' Ἥφαιστος ἔρυτο, σάωσε δὲ νυκτὶ καλύψας. id est, At Vulcanus eripuit, ac seruauit, nocte opertum. sic Æneam Venus, eáque à Diomede vulnerata, & fugiente, in eius locum succedens Phœbus. Ἡ δὲ μέγ' ἰάχουσα ἀπὸ ἕο κάββαλεν υἱόν, Καὶ τὸν μὲν μετὰ χερσὶν ἐρύσατο Φοῖβος Ἀπόλλων Κυανέῃ νεφέλῃ. id est, illa autem magno clamore sublato à se filium Ænéam deiecit: Atque eum quidem inter manus suas seruauit Apollo nigra nube tectum. Horat. infr. Saty. 9. lib. 1. *sic me seruauit Apollo.* quamquam hoc Horatianum quidam aliter dictum volunt.

Denso aere] nube, vt Hom. κυανέῃ νεφέλῃ.

Fretis æstvosis] æstus marinos appel-

B lant boni scriptores, maris accessus & recessus: maris feruorem. Cic. de natura deorum lib. 2. *æstus marini tum accedentes, tum recedentes.* Idem de diuinat. lib. 2. *Quid de fretis, aut marinis æstibus dicam?* vndam autem resorbentem dixit, vt exprimeret vim nominis Græci ἄμπωτις. est enim ἄμπωτις quasi ὕδατος ἀνάποσις. id est, aquæ (vt ita dicam) resorptio, aut repotio. sic ferè locutus est M. Tull. in Bruto de Curione à Iuba interfecto. *sed hunc quoq; absorbuit æstus quidam non insolitæ adolescentibus gloriæ.* & Catullus ad Manlium, *tanto te absorbens vortice amoris Æstus in abruptum detulerat barathrum.*

Obligatam] promissam, votam, debitam. Priscian. lib. 7. hunc versum testem producit.

Depone svb lavrv mea] Seruius notat ad illud Virg. Alex. *Et vos ô lauri carpam,* hæc pauca, *licet Horatius dixerit, sub lauru mea.*

Destinatis] tibi reseruatis, tibi addictis, & quasi desponsis: vel ad te tanquam ad scopum relatis. hæc enim vis est verbi destinandi. M. Tull. ad Trebat. *Quòd tibi destinaras trapezophoron: si*

C *te delectat, habebis.* & Phil. 5. *qui non sorti quidem fortunas nostras destinauit.* Horat. Od. 18. huius lib. *Nulla certior tamen Rapacis Orci fine destinata, Aula diuitem manet Herum.* & Saty. 3. lib. 2. *Nescio, an Anticyram ratio illis destinet omnem.* & ibid. *fortique marito Destinet vxorem.* Virg. Æn. 2. *& me destinat aræ.* videtur nonnumquam idem valere, quod constitutum in animo habere, vt Od. 13. lib. 3. *cornibus Primis & Venerem, & prœlia destinat.* Cæsar lib. 1. de bello ciuili: *agere destinauerat.* Idem lib. 7. de bello Gall. *milites operi destinatos* appellat eos, quibus opus faciendũ mandauerat.

Oblivioso] quod ægritudinem & molestiarum obliuionem affert, ἐνεργητικῶς. aliter dixit M. Tull. in Cato. maiore *obliuiosos senes.* sed quod ad sententiam attinet, de obliuione malorum, quam significat à vino oriri, siue per se vinum hanc obliuionem gignat, siue propter somnum, qui liberaliorem potum subsequitur: cum his D cōsentanea maximè sunt illa Euripidis in Bacchis, ὁ Σεμέλης γόνος Βότρυος ὑγρὸν πόμ' εὗρε, κ' εἰσηνέγκατο θνητοῖς, ὃ παύει τοὺς ταλαιπώρους βροτοὺς Λύπης, ὅταν πλησθῶσιν ἀμπέλου ῥοῆς· Ὕπνον τε λήθην τῶν καθημέραν κακῶν Δίδωσιν, οὐδ' ἔστ' ἄλλο φάρμακον πόνων. id est, Semelæ filius potionem humidam reperit, & impertiuit mortalibus, quæ homines calamitosos mœrore liberat, cùm impleti fuerint vitis succo: Et somnum, quotidianorum malorum obliuionem, confert, neque vllum aliud est laborum ac dolorum medicamentum. Vinum Massicum autem laudat Plin. lib. 14. cap. 6. Nascitur in iis Campaniæ montibus, qui Massici nominantur. commemorat & Athæn. lib. 1. cum ceteris vinis Italicis, aitq; esse austerum quidem illud, sed stomacho vtile. ætate maturescebat, austeritatémque minuebat. Hor. Od. 1. lib. 1. *Est qui nec veteris pocula Massici,* &c. & sat. 4. lib. 2. *Massica si cælo supponas vina sereno, Nocturna, si quid crassi est, tenuabitur aura.*

Lævia] expolita, vt sup. Od. 2. lib. 1.

Ciboria] vasa fabarum Ægyptiarum, quæ ciboria appellantur, in modum, ab inferiore parte in angustum contracta, vt docet Athen. lib. 11. E his verbis: τοῦ δὲ κώθωνος εὖ μάλα προβεβηκότος, λαβὼν ἐν τῶν κιβωρίων, ὡς ἐξοινῶν καὶ μεθύων ἐνούρησε. Δίδυμος δὲ φησὶ ποτηρίου εἶδος εἶναι, καὶ τάχα ἂν εἴη τὰ λεγόμενα σκυφία, διὰ τὸ κάτωθεν εἰς στενὸν συνῆχθαι, ὡς τὰ αἰγύπτια κιβώρια. id est, cùm potu liberaliore, quem Græci κώθωνα appellant, longius procederet, ille capto poculo quodam, quod ciborium nominant Græci, eò imminxit tanquam bacchans & ebrius. Didymus ait hoc esse poculi genus. Et fortasse sunt ea, quæ σκύφια appellãtur, propterea quòd in angustũ pars infima cōtracta est, vt ciboria Ægyptia. vide Dioscor. lib. 2. de faba Ægyptia. appellantur & κιβωτία.

Exple] Faërni lib. habet *imple.* fortasse rectè, sequor tamen alteram lectionem: præsertim plurium codicum auctoritate confirmatam, interpretórque ebibe, exhauri, & (vt idem alibi loquitur) sicca: vel, si quis malet, imple: vt Lucret. lib. 6. in princip. de vase: *Vt nulla posset ratione explerier vmquam.*

Conchis] ex quibus fiebant vasa vnguentaria, quæ propterea conchæ appellantur. nam & F onyches testæ erant conchyliorum, de quibus dicemus ad Oden 12. lib. 4.

Qvis vdo Deprop. &c.] id est, quis ex vdo apio curat coronas deproperare? quod est valdè properando efficere, & nectere? est autem frequens huius verbi vsus in voce agente, vt Ode 24. lib. 3. *Indignóque pecuniam Heredi properet,* id est, properè quærat, seu properet quærere. & Ode 12. epod. *Muricibus Tyriis iteratæ vellera lanæ Cui properabãtur?* id est, properè & summo studio texebantur? sic Virgil. Æneid. 9. *& pulchram properet per vulnera mortem.* idem Georgic. 4. *Ac veluti lentis Cyclopes fulmina massis Cum properant,* id est, properè cudũt, & Georg. 1. *Multa, forent cælo quæ mox properanda sereno, Maturare datur.* Idem ibid. *Et quamuis igni exiguo properata maderent, &c.* Propert. li. 2. *Quod si fortè tibi properarint fata quietem.* & iterum Horat. epist. ad Iul. Flor. lib. 1. *Hoc opus,*

A *opus, hoc studium parui properemus, & ampli.* sic & Pindarus Pyth. carm. 3. verbum σπεύδειν iunxit cum quarto casu μὴ, φίλα ψύχα, βίον ἀθάνατον σπεῦδε. i. ne care anime vitam immortalem propera. Quòd si quis illud, *deproperare apio*, dictum velit, pro de apio properare, vt sit ἀναστροφὴ, non refellam: qualia sunt illa apud hunc eũd. sat. 2. lib. 2. *cur improbe caræ non aliquid patriæ tanto emetiris aceruo?* id est, è tanto aceruo metiris. & epist. ad Albium Tibullum lib. 1. *An tacitum siluas interreptare salubreis?* & de art. poët. *ne quid medios intercinat actus.* & epist. ad Iul. Flor. *An freta vicinas intercurrentia turreis?* & sat. 5. lib. 1. *Hinc nos Cocceij recipit plenissima villa, Quæ superest Claudi caupones.* & Sat. 2. lib. 2. *vides, vt pallidus omnis Cena desurgat dubia.* epist. 1. lib. 1. *Est, mihi purgatam crebro qui personet aurem.* ad Iul. Florum, *Quæ circumuolitas agilis thyma?* ad Vallam, *Dictáque cessantem neruis elidere morbum Sulfura contemni.* ad Numicium, *Ne plus frumenti dotalibus emetat agris Mucius.* Od. 2. lib. 1, *Quam Iocus circumuolat & Cupido.* Od. 14. eiusd. *Interfusa nitenteis Vites æquora Cycladas.* Od. 15. lib. 3. *Maturo propior desine funeri Interlu-* B *dere virgines.* Ode 27. eiusdem lib. *vtinam intererrem Nuda leones.* Od. 16. epod. *Nec vespertinus circumgemit vrsus ouile.* & Od. 5. lib. 4. *te prosequitur mero Defuso pateris.* Nam Ode 31. lib. 1. perspicuè diuisit hoc verbum. *de patera nouum Fundens liquorem.* sic Lucret. lib. 2. *& altos Interdum ramos egigni corpore viuo.* idem lib. 3. *atque vnde animantum copia tanta Exos, & exsanguis tumidos perfluctuat artus?* idem lib. 1. *Permanat calor argentum, penetraléque frigus.* idem lib. 6. *Qui faciant solem certa desurgere parte.* ibidem. *Glandiferas intercurabant corpora quercus.* ibidem: *Et frutices intercondebant squallida membra.* sic Virg. in Mœride. *sed argutos interstrepere anser olores.* & Tibull. lib. 4. ad Mess. *Fertilis hanc interposita est, intérque rigenteis.* & Catull. in carm. de Iuliæ & Manlij nupt. *Transfer omine cum bono Limen aureolos pedes.* Accius, *Peruade polum.* quæ sic interpretatur Varro lib. 6. de ling. lat. *vade per polum.* Omnino verbo *deproperandi* composito vtitur Plautus in Pœnulo, *deproperant sedulò sacrificare,* C id est, valde properant: vt hoc loco, *deproperare coronas*, valde propere nectere & concinnare coronas, interpretari possimus. Placet tamen altera explicatio, vt sit ἀναστροφὴ, & vt *de* iungatur cum voce *apio*.

Coronas] quæ solebant in conuiuiis adhiberi, vt suprà ostendimus, fiebántque ex apio, myrto, & similibus. Theoc. εἰδ. ζ. πολυγνάμπτῳ τε σελίνῳ. & εἰδ. ιγ. καὶ θάλλοντα σέλινα.

Qvem Venvs, &c.] id est, talorum iactus Venereus, qui tùm erat, cùm omnes tali iacti dissimiliter cadebant. Nam Veneris iactus regem, seu magistrum conuiuij efficiebat. Vide sup. Od. 4. lib. 1. *Nec regna vini sortiere talis.* de Venere autem, seu iactu talorum venereo sic M. Tull. de diuin. lib. 1. *Quattuor tali iacti casu venereum efficiunt. Num etiam centum venereos si CCCC. talos ieceris, casu futuros putas?* Huc pertinet illud Plutarchi de Catone maiore in eius vita. ἐν δὲ πᾶς δείπνοις ἐκληροῦτο περὶ τῶν μερίδων. εἰ δὲ ἀπολάχοι πρῶτον αἱρεῖν τῶ φίλων κελευόντων, ἔλεγε μὴ καλῶς ἔχειν ἀκούσης τῆς Ἀφροδίτης. id est, in conuiuiis autem tempestiuis de portionibus rem sorti permittebat. Quòd si sors non respondisset, hortantibus amicis vt primus tolleret, dicebat non decere inuita Venere. Denique Veneris iactus felix erat atq; optatus. Plautus in Asin. *ARGY. Iace pater talos, vt porrò nos iaciamus. DEM. maximè. Te Philanium mihi atque vxori mortem. hoc venerium est, pueri plaudite.* Suet. in Aug. *talis enim iactis, vt quisque canem, aut senionem miserat: in singulos talos, singulos denarios in medium conferebat: quos tollebat vniuersos, qui Venerem iecerat.* est igitur hæc horum verborum sententia: Cui regnũ bibendi obueniet venereo iactu? quis regnum vini sortitò capiet? Profert hunc locum Seruius ad illum Virg. Georg. 3. *Quem legere ducem & pecori dixére maritum.* vbi *dixere* interpretatur *designauerunt*, vt hic *dicet designabit* quanquã videtur legisse *dicit*: quod fortasse rectum & verum est.

Non ego sanivs Bacch.] id est, libet mihi Edonos illos Thraciæ populos bibacissimos intemperanter bibendo imitari. *Insanire iuuat*, vt Od. 19. lib. 3. de Thracibus autem diximus sup. ad Od. 27. lib. 1. Edonos commemorat Theocritus εἰδ. ζ. Εἴης δ' Ἠδωνῶν μὲν ἐν οὔρεσι χείματι μέσσῳ. id est, sis bruma media Edonorum in montibus altis.

Recepto] recuperato. Od. 2. lib. 4. *ô sol Pulcher, ô laudande canam recepto Cæsare Felix.*

Fvrere] insanire, bacchari, furenter potare.

IN BARINEN.

Ode 8.

Non esse, cur ei iuranti credatur: Formosarum enim periuria à diis non vindicari.

VLLA si iuris tibi peierati
Pœna, Barine, nocuisset vnquam:
Dente si nigro fieres, vel vno
Turpior vngui:
Crederem. sed tu, simul obligasti
Perfidum votis caput, enitescis
Pulchrior multo, iuuenúmque prodis
Publica cura.
Expedit matris cineres opertos
Fallere, & toto taciturna noctis
Signa cum cælo, gelidáque diuos
Morte carenteis.
Ridet hoc, inquam, Venus ipsa: rident
Simplices nymphæ, ferus & Cupido,
Semper ardenteis acuens sagittas
Cote cruenta.
Adde, quòd pubes tibi crescit omnis
Seruitus crescit noua: nec priores

Impia

A *Impiæ tectum dominæ relinquunt,*
Sæpe minati.
Te suis matres metuunt iuuencis:
Te senes parci: miseræq; nuper
Virgines nuptæ, tua ne retardet
Aura maritos.

VLLA SI IVRIS TIBI, &c.] iuris peierati, id est, periurij. hoc igitur dicit. si periurio fieres vel minima corporis parte deformior, crederem tibi iuranti: sed hoc video tibi euenire, vt quo improbius peieras, eo pulchrior exoriaris. Protagoras apud Platonem in Philebo, ait, dici solere Deos immortaleis iis ignoscere, qui in rebus amatoriis, & venereis peierant, quasi voluptates, vt pueri minimũ mentis habeant. sic ille, ὡς δὲ λόγος, καὶ ἐν ταῖς ἡδοναῖς ταῖς περὶ τὰ ἀφροδίσια (αἳ δὴ μέγισαι δοκοῦσιν εἶναι) καὶ τὸ ἐπιορκεῖν συγγνώμην εἴληφε παρὰ θεῶν, ὡς, καθάπερ παίδων, τῶν ἡδονῶν, νοῦ οὐδὲ τὸν ὀλίγιστον κεκτημένων. Callimachus hoc idem sic, Ωμοσεν, ἀλλὰ λέγουσιν ἀλαθέα, τοὺς ἐν ἔρωτι Ορκους
B μὴ δύνειν οὔατ' ἐς ἀθανάτων. quorum versuum hæc fere sententia est, quamtumuis iurent amantes, deos id negligere, quia verum sit prouerbium, iusiurandum, quod concipitur in amore non peruenire ad aureis deorum.

IVRIS TIBI PEIERATI] iuris iurandi abs te violati. *tibi* pro, abs te, huic poëtæ vsitatissimum.

SED TV SIMVL] simul vt, simulatque, vt suprà Od. 4. lib. 1. *quô simul mearis.*

SIMVL OBLIG. PERFID. &c.] simulatq; caput tuum obstrinxisti votis ac promissis, iuris iurandi religione confirmatis: quæ tamen non exsoluis, neque præstas: simulatque per caput tuum iurasti, te amãti gratificaturum, neque fidem liberas tamen, multo pulchrior, quàm anteà exsistis. potest & ita accipi nomen, *votis*, vt positum sit, pro, precibus, id est, ἀραῖς, exsecrationibus. vt Od. 28. lib. 1. *precibus non linquar inultis.*
C quales sunt, *ne viuam*: ἐμοὶ χάνοι εὐρεῖα χθών. *mihi tellus ima dehiscat*: & *pater omnipotens adigat me fulmine ad vmbras.* Veteres autem caput, sacrum esse existimabant: cuius rei hæc argumenta sunt, quòd per caput iurare solebant, quòd sternutamenta, quæ è capite ortum habent, bonis ominibus, & amicis apprecationibus prosequebantur, quòd assensiones, capitis nutu declarabant. vide Athen lib. 2.

IVVENVMQVE PRODIS] ita pulchra exoreris post periurium, vt te vnam iuuenes expetant: tui vnius amore flagrent: tu vna, vel certè tu in primis eos sollicites, ac maceres. nulla enim grauior cura est, quàm quę ab amore proficiscitur.

EXPEDIT] si verum est, vt res ipsa declarat esse verum, te periuriis, & fraudibus formosiorem effici: expedit, id est, vtile est tibi, & cuiuis alij, parenteis sepultos fallere, neque ea, quæ illis promissa sint, persoluere, neque si per eorum manes iuraueris, iusiurandum seruare. sic verbo *expedit*, vsus est Od. 16. lib. epod. *Forte, quid expediat, cõmuniter, aut melior pars, Malis carere quæritis laboribus*: vt sæpe & M. Tull. Vno, & altero D exemplo contenti simus. epist. ad Rufum. lib. 5. *quid rectum sit, apparet: quid expediat, obscurum est.* & lib. 3. ad Seruium. *si, quid rectissimum sit, quærimus, perspicuum est*: *si, quid maximè expediat, obscurum.*

MATR. CIN. OPERT.] id est, matrem mortuam. sic in epist. ad Pison. de arte poët. vtrùm *Minxerit in patrios cineres.* sic Virg. dixit *cinerem, & manes sepultos.* Æn. 4. *Id cinerem, & manes credis curare sepultos?* natum ex veterum consuetudine, qui mortuorum corpora cremabant, cineresque in vrnis conseruabant. M. Tullius Verr. 3. *cur hunc dolorem cineri eius, atq; ossibus inussisti, vt liberis eius bona patria, voluntate patris, iure, legibus tradita eriperes, & cui tibi esset commodum, condonares?* Idem ibid. *obsecrauit per fratris sui mortui cinerem,* &c. Idem 7. *Non ex litibus æstimatis tuis pecuniam domum: sed ex tua calamitate cineri, atque ossibus filij sui solatium vult aliquod reportare.*

TACITVRNA NOCTIS SIGNA] crebra sunt hæc apud poëtas, *nocte silenti*: *silentia noctis*. Virg. Æn. lib. 7. *Hæc responsa patris Fauni, monitúsque silenti Nocte datos, &c.* ibid. *cæsarum ouium sub* E *nocte silenti Pellibus incubuit stratis.* Tib. lib. 1. *Vota nouem Veneri nocte silente dedi.* Catull. ad Lesb. *Aut, quàm sidera multa, cum tacet nox, Furtiuos hominum vident amores.* Cæsar lib. 7. de bell. Gall. *tamen silentio noctis Cæsar egressus.* Lucret. lib. 4. *Et sonitus audire, seuera silentia noctis Vndique cum constent.* neq; ab his alienum est illud Od. 5. epod. *Nox & Diana, quæ silentium regis, Nocturna cum fiunt sacra, &c.* aliud est autem *silente nocte*, aliud *luna silente*, vt docet Plin. lib. 28. cap. 7. nam silentium lunæ, *interlunium* intelligitur, id est, tempus id, quo luna non lucet. Virg. Æneid. lib. 2. *tacitæ per amica silentia Lunæ.*

GELIDAQVE DIVOS MORTE CARENTEIS] ἀθανάτους.

RIDET HOC, &c.] Quinetiam *ipse* (vt ait Tibullus) *periuria ridet amantum Iupiter, & ventos irrita ferre iubet.* qua de re suprà.

SEMPER ARD. ACVENS SAG.] de sagittis & arcu Cupidinis diximus ad Od. 27. lib. 1. nonnulla: ad quæ non me pigebit addere id, F quod est apud Eurip. Iphig. in Aul. Vbi chorus ait, Cupidinem duos arcus intendere solere. vnum prosperum, & vitæ beatæ effectorem: alterum vitæ perturbatorem, & corruptorem. sic Eurip. ὅθι δὴ Δίδυμ' ἔρως χρυσοκόμας Τόξ' ἐντείνεται χαρίτων, Τὸ μὲν ἐπ' εὐαίωνι πότμῳ, Τὸ δ' ἐπὶ συγχύσει βιοτᾶς

COTE CRVENTA.] cur cruenta? an propter opus rei venereæ, quod cruentum est? semẽ enim genitale cruor est, siue sanguis, nõ placet. an ꝓpter cędeis ex amore orienteis? quod verisimilius est.

SERVITVS CRESCIT NOVA] crescunt noui amatores, qui tibi seruiunt, tuam perfidiam, & impietatem non experti.

NEC PRIORES, &c.] neque veteres tamen, quibus tui mores perspecti sunt, & cogniti, qui tuorum periuriorum testes sunt, in quos tu te sęuam, & immitem, & perfidam præbuisti, quãuis

sæpe

A ſæpe minati ſint, ſe tibi ſeruire deſituros, à tuis ædibus, ac foribus deſcedere queunt.

SÆPE MINATI] vt ille apud Terent. *excluſit: reuocat: redeam? non, ſi me obſecret.*

SVIS IVVENCIS] ſuis filiis adoleſcentulis,

MISERÆQVE NVPER, &c.] nouæ nuptæ te quoque metuunt, ne tua venuſtas, & oris pulchritudo, & flagrãtia oculorum ſuos maritos efficiat in ſe tardiores, aut etiam abs ſeſe alienet. aura hoc loco, ducta tranſlatione à ventis, qui nauem quò lubet, impellunt, oris nitorem, venuſtatem, elegantiam ſignificat. Virg. ad auri ſplendorem tranſtulit Æneid. ſexto. *Diſcolor vnde auri per ramos aura refulſit.* propriè dixit Lucr. lib. 2. *cum primis quærere par eſt, Quo ad licet ac poſſis, reperire inolentis oliui Naturam, nullam quæ mittat naribus auram.*

AD VALGIVM.
Ode 9.

B Vt mortuum puerum aliquando flere deſinat.

NON ſemper imbres nubibus hiſpidos
Manant in agros, aut mare Caſpiũ
Vexant inæquales procellæ
Vſque: nec Armeniis in oris,
Amice Valgi, ſtat glacies iners
Menſeis per omneis, aut Aquilonibus
Querceta Gargani laborant,
Et foliis viduantur orni.
Tu ſemper vrges flebilibus modis
Myſten ademtum: nec tibi veſpero
Surgente decedunt amores,
Nec rapidum fugiente ſolem.
C *At non ter æuo functus amabilem*
Plorauit omneis Antilochum ſenex
Annos: nec impubem parentes
Troilon, aut Phrygiæ ſorores
Fleuere ſemper. deſine mollium
Tandem querelarum: & potius noua
Cantemus Auguſti tropæa
Cæſaris, & rigidum Niphaten,
Medúmque flumen gentibus additum
Victis, minores voluere vortices:
Intráque præſcriptum Gelonos
Exiguis equitare campis.

HISPIDOS] horridos, deformeis propter hiemem.

MARE CASPIVM] quod eſt in Scythia.

INÆQVALES PROCELLÆ.] quæ mare (quod ſua ſponte tranquillum, atque æquale eſt, vnde æquor appellatur) inæquale reddunt. Nam mare nulla ventorum vi agitatum, nullis procellis concitatum, æquale eſt: tempeſtate autem coorta, & procellis excitatis, tum fit inæquale. M. Tull. de nat. deorum lib. 3. hæc quattuor coniungit, imbreis, nimbos, procellas, turbines. ſic & Philippica 5. *hæc cauſa, cur lex tam præclara, maximo imbri, tempeſtate, ventis, procellis, turbinibus, inter fulmina, & tonitrua ferretur.*

GLACIES INERS.] quæ & fluuios, & agros, inerteis quodammodo efficit, illos ad nauigationem ineptos: hos ſterileis & incultos. aliter terrá inertem nominat Od. 4. lib. 3.

QVERCETA GARGANI] Garganus mons Apuliæ, ſeu Iapygię. Idem epiſt. ad Auguſt. *Garganum mugire putes nemus, aut mare Tuſcum.* Virg. lib. 11. Æneid. *Ille vrbem Argyripam patriæ cognomine gentis Victor Gargani condebat Iapygis agris.*

VIDVANTVR] ſpoliantur. vide annot. ad illum locum *viduus pharetra*, Od. 10. lib. 1.

ORNI] ſup. Od. 9. lib. 1. *Nec veteres agitantur orni.*

VRGES FLEBILIB. MOD.] inſequeris carminibus ad flendum accommodatis, ſeu potius ad flendum prouocantibus. ſic M. Tull. Tuſcul. quæſt. 1. *Hæc cum preſſis & flebilibus modis, qui totis theatris mæſtitiam inferant, concinnuntur, &c.* aliter ſup. Od. 24. lib. 1. *Multis ille bonis flebilis occidit.* valet enim illo loco, deflendus, deplorandus, vt diximus. dicimus autem Latinè, vrgere opus, vrgere forum pro eo, quod eſt, aſſiduè in opere, & in foro verſari: ſic dictum hoc loco ab Horatio *vrges flebilibus modis Myſten*, puerum tibi ereptum, pro eo, quod eſt, Myſten mortuum aſſiduè deploras, ac defles. in cod. Donati ſcriptum eſt *vrgues*, vt ſæpe alibi.

NEC TIBI VESP. SVRG. DECED. AM. NEC RAP. FVG.] id eſt, nec veſperi, nec manè. ſic Virg. lib. 4. Georg. *Te dulcis coniux, te ſolo in littore ſecum, Te veniente die, te decedente canebat.* ſic Cinna, *Te Matutinus flentem conſpexit Eous, Et flentem vidit paullo pòſt Heſperus idem*: ex Seruio. quos verſus mihi indicauit Paſſeratius. Stella Veneris ἑωσφόρος, ſeu φωσφόρος à Græcis, lucifera Latinis appellatur, cùm ſolem antegreditur orientem: eadem ἕσπερος, id eſt, veſperus dicitur, cùm ſolem occidentem ſubſequitur, quam ἰσόδρομον ἡλίῳ τάχει, ait eſſe Plato in Timæo, id eſt, curſum conficere Solis celeritati parem: idémque de Mercurio: ſed eos vim quandam adeptos eſſe Soli contrariam: ex quo fieri, vt hi tres, Lucifer, Sol, Mercurius ſua conuerſione alij alios ſuperent, viciſsímque ſuperentur.

AT NON TER ÆVO FVNCT.] Neſtorem ſignificat: de quo ſic M. Tull. in Catone maiore: *Videtísne, vt apud Hom. ſæpiſſimè Neſtor de virtutibus ſuis prædicet? tertiam enim iam ætatem hominum viuebat, &c.* quæ ſunt ex Homero ſumta ἰλιάδ. α, τῷ δ' ἤδη δύο μὲν γενεαὶ μερόπων ἀνθρώπων ἐφθίαθ', οἵ οἱ πρόσθεν ἅμα τράφεν, ἠδ' ἐγένοντο ἐν Πύλῳ ἠγαθέῃ, μετὰ δὲ τριτάτοι-

A τριπάτοισιν ἄνασσεν. Sciendum est autem, ætatis appellatione annos triginta intelligi, vt hoc dicam ἐν παρόδῳ: quod declarat locus apud Plutarch. in Catone maiore, vbi tradit, illum sex, & octoginta annos natum in iudicium adductum fuisse, atque hanc nominis delationem propemodum fuisse quinquagesimam: quatuor autem annis pòst, nempe annos nonaginta natum, Ser. Galbam, accusasse. ex quo dici posse Catonem, vt Nestorem, ad treis hominum ætates & vita, & rebus gestis peruenisse. Verba Plutarchi sunt hæc: Σερβίῳ Γάλβᾳ κατηγόρησεν ἐννενήκοντα γεγονὼς ἔτη. Κινδυνεύει γὰρ, ὡς ὁ Νέστωρ, ἐς τριγονίαν τῷ βίῳ καὶ ταῖς πράξεσι καταλθεῖν. cũ Plut. cõgruit Tit. Liu. lib. 39. annaliũ his verbis: *Qui* (Catonem describit) *sextum & octogesimum annum agens causam dixerit, ipse pro se orauerit, scripseritque: nonagesimo anno Ser. Galbam ad populi iudicium adduxerit.* Quod item ex Dionys. Halicar. probari potest. Herodotus autem in Euterpe, ætatem treis & triginta annos vult continere, his verbis: Καὶ τοι τριηκόσιαι μὲν ἀνδρῶν γενεαὶ δυνέαται μύρια ἔτεα. γενεαὶ γὰρ τρεῖς ἀνδρῶν ἑκατὸν ἔτεά ἐστι. id est, atqui trecentæ hominum ætates, annorum decem millia valent. nam tres ætates hominum, centum
B anni sunt.

Amabilem] ἀγαπητὸν, τηλύγετον, vel natu minimum, vel in extrema senectute natum, & ita carissimum: vel dic vnicum, ceteris exstinctis, ac de medio sublatis.

Antilochvm] Homer. in Iliade, mortem Antilochi non narrat, quemadmodum neque Achillis. tantummodò ὀδυσσ. γ. Nestor Telemacho de patre Vlysse percunctanti, filium suum Antilochum inter eos, qui ad Troiam occubuerint, numerat his verbis, Ἔνθα μὲν Αἴας κεῖται Ἀρήϊος, ἔνθα δ' Ἀχιλλεὺς, Ἔνθα δ' ἐμὸς φίλος υἱὸς ἅμα κρατερὸς, καὶ ἀμύμων Ἀντίλοχος. & ὀδυσσ. δ. à Memnone interfectum esse ait. Τὸν ῥ' Ἠοῦς ἔκτεινε φαεινῆς ἀγλαὸς υἱός. Iam verò Pindarus Πυθ. εἰδ. ς. scribit, Antilochum, dum patrem seruare cupit, Memnonisque vim, atque impetum sustinet, ab eo cæsum esse, de pietate in parenteis loquens: ἐγένετο καὶ πρότερον Ἀντίλοχος βιατὰς, νόημα τοῦτο φέρων, ὃς ὑπερέφθιτο πατρὸς ἐναρίμβροτον ἀμμείναις στράταρχον Αἰθιόπων Μέμνονα. Νεστόρειον γὰρ
C ἵππος ἅρμ' ἐπέδα Πάριος ἐκ βελέων δαϊχθείς. ὁ δ' ἔφεπε κραταιὸν ἔγχος· Μεσσανίου δὲ γέροντος δοναθεῖσα φρὴν βόασε παῖδα ὅν. Χαμαιπετὲς δ' ἄρ' ἔπος οὐκ ἀπέρριψεν αὐτοῦ. Μένων δ' ὁ θεῖος ἀνὴρ πρίατο μὲν θανάτου κομιδὰν πατρὸς, &c. id est, Fuit & antea Antilochus violentus ac fortis, hac mente præditus, qui pro patre mortem oppetiuit, cùm virorum interfectorem ac spoliatorem sustinuisset ducem Æthiopum Memnonem. Nestoris enim currum equus impediebat ac morabatur, Paridis telis vulneratus. Ille autem hastam validam gestabat. Senex porrò Messenius conturbatus, filium euocauit. Vocem autem inanem non misit, neque sermonem inutilem habuit: sed manens ille, plane diuinus vir, salutem patris à se recuperatam morte sua redemit.

Nec impvb. paren. Troïlon.] Troïlus Priami filius. de quo Virg. Æn. 1. *Infelix puer, atque impar congressus Achilli.* & M. Tullius Tusculan. 1. *Quamquam non malè ait Callimachus, multo sæpius lacrymasse Priamũ, quàm Troilũ.* D

Desine mollivm, &c.] omitte querelas muliebreis, virúmque minimè decenteis. Græcorum more autem locutus est, vt solet. illi enim cum verbo λήγω, quod valet, desinere ac finem facere, patrium casum iungunt. Eurip. in Hippoly. Λῆγε μὲν κακῶν φρενῶν. Idẽ Phœniss. Ἐξελθ', ἄκουσον Οἰδίπου κλεινὴ δάμαρ Λήξασ' ὀδυρμῶν πενθίμων τε δακρύων. Theoc. εἰδ. α. Λήγετε βουκολικᾶς, Μῶσαι ἴτε, λήγετ' ἀοιδᾶς. Hesiod. ἔργ. καὶ ἡμ. φύλλα δ' ἔραζε χέει, πόρθοιό τε λήγει ὕλη. Homer. ἰλιάδ. α. Ἀλλ' ἄγε, λῆγ' ἔριδος, μηδὲ ξίφος ἕλκεο χειρί. id est, Verùm age, fac finem contentionis, neque ensem manu à vagina extrahe.

Et rigid. Niph. Medv́mqve, &c.] hunc locum sic explico. & cantemus hæc, videlicet Niphaten Armeniæ, & Medum Mediæ fluuios, quasi victos cum Armeniis & Medis, acceptęque cladis sensu, ac dolore affectos, angustius, ac lenius fluere. Est autem Medus proprium fluuij nomen, non Araxes, aut Tigris, aut Euphrates, vt alij arbitrantur, intelligendus: ídque ex Strabone cognoscere licet lib. 15. vbi commemorat, quos fluuios traiecerit Alexander Magnus, cùm E
Persidẽ peragraret, ferróque vastaret. eius verba sunt hæc, πρὸς αὐτῇ δὲ Περσεπόλει τὸν Ἀράξην διέβη. ἦν δὲ ἡ Περσέπολις ἔχουσα βασίλεια εὐπρεπῆ, καὶ μάλιστα τῇ πολυτελείᾳ τῶν κειμένων. ῥεῖ δ' ὁ Ἀράξης ἐκ τῶν Παραιτάκων. συμβάλλει δ' ἐς αὐτὸν ὁ Μῆδος ἐκ Μηδείας ὁρμηθεὶς, &c. id est, Ad ipsam autem Persepolim transiit Araxem. Habebat porrò Persepolis basilicas magnificas & præclaras, maximéque excellebat sumtu & pretio rerum in ea re conditarum. Fluit autem Araxes ex Parætacis. influit autem in eum Medus è Medea ortus. Neque verò est, quòd quisquam miretur, Horatium ita locutum esse *Medum flumen*, si Medus proprium fluuij nomen est. Nam sic eum reperimus duobus locis esse locutum, vno lib. 4. Od. 4. *Quid debeas ô Roma Neronibus, Testis Metaurum flumen:* altero in epist. ad Pis. *Aut flumen Rhenum, aut pluuius describitur arcus.* licet & addere tertium, qui est suprà Od. 6. huius lib. *Dulce pellitis ouibus Galesum Flumen.* sic enim scriptum est in quibusdam libris calamo exaratis. F
Atqui Metaurus Rhenus, Galesus, propria sunt fluuiorum nomina.

Volvere] κυλίνδειν. sic enim Homerus ἰλ. λ. τόδε κῦμα κυλίνδεται.

Intra'qve præscr. Gel. &c.] & cãtemus hoc, nempe Gelonos intra fineis angustiores, & à victoribus præscriptos equitare. sunt autem Geloni Scythiæ Europææ populi.

AD LICINIVM.
Ode 10.

Retinendam esse mediocritatem, & animi in vtraque fortuna, æquabilitatem.

A *REctius viues Licini, neque altum*
Semper vrgendo: neq; dum procellas
Cautus horrescis, nimiúm premendo
Littus iniquum.
Auream quisquis mediocritatem
Diligit, tutus caret obsoleti
Sordibus tecti, caret inuidenda
Sobrius aula.
Sæpius ventis agitatur ingens
Pinus: & celsæ grauiore casu
Décidunt turres: feriúntque summos
Fulmina montes.
Sperat infestis, metuit secundis
Alteram sortem benè præparatum
Pectus. informeis hiemes reducit
Iupiter: idem
B *Summouet. non, si male nunc, & olim*
Sic erit. quondam cithara tacentem
Suscitat Musam, neque semper arcum
Tendit Apollo.
Rebus angustis animosus, atque
Fortis appare. sapienter idem
Contrahes vento nimiùm secundo
Turgida vela.

NEQVE ALTVM SEMP. VRG.] id est, neq; semper in alto mari nauigando. vrgere enim est assiduè persequi, occupare, premere, vt diximus ad Od 22. lib. 1. Od. 24. eiusd. *Ergo Quinctilium perpetuus sopor Vrget?* Od. 17. epod. *Vrget diem nox, & dies noctem.*

HORRESCIS] reformidas, fugis, pertimescis.

NIMIVM PREMENDO] nimiùm vrgendo.
C nimiùm insistendo.

LITTVS INIQVVM] iniquum, vel inæquale accipe, id est, curuum, & flexuosum: vel nauibus iniquum, id est, inimicum, atque infestum, vt e-pist. ad Pison. *Seu cursum mutauit iniquum frugibus amnis.*

AVREAM] omnibus rebus anteponendam: maximi pretij. sic Pindarus ὑγίειαν χρυσέαν appellat, id est, vt Græci interpretantur, τιμίαν. Idem Pindarus Pyth. εἰδ. α. ait, se, cum intelligat mediocreis ciuium fortunas diutius florere, stabiliorésque permanere tyrannidum sortem, & exitum detestari. τῶν γὰρ ἀνὰ πόλιν εὑρίσκων τὰ μέσα μακροτέρῳ σὺν ὄλβῳ τεθαλότα, μέμφομ' αἶσαν τυραννίδων.

INVIDENDA] nimis magnificè, & sumtuosè ædificata. sic enim dicimus opes inuidiosas, & inuidiosam potentiam, propterea quòd inuidia cadit in ea, quæ maximè excellunt, si modò sint eiusdem generis, vt diximus sup. ad Od. 6. huius lib. sic Od. 1. lib. 3. *posteis inuidendos* dicit nimis D
sumtuosos. Græci domum sumtuosam, & magnificè ædificatam, & ita inuidiosam μέγαρον, à verbo μεγαίρω, quod valet inuideo vel à μέγα αἴρω, id est, magnum attollo.

FERIVNTQVE SVMMOS FVLMINA MONTEIS] sic Lucret. lib. 6. de fulmine. *Altáque cur plerumque petit loca, plurimáque huius Montibus in summis vestigia cernimus ignis?* & lib. 5. *Inuidia quoniã, ceu fulmine, summa vaporant Plerumque, & quæ sunt alijs magis edita cumque.* in omnibus ferè libris manu scriptis: duob. Vatic. Tornes. Nicotianis, Russardinis, Cleric. *fulgura* legitur. Atque ita censeo reponendum, quamquam lectio vulgata ferri potest. à *fulgure* autem dictum *fulguritum*, quod est fulmine ictum: *qui locus* (inquit Festus) *statim fieri putabatur religiosus, quòd eum sibi Deus dicasse videretur.*

ALTERAM SORTEM] alteram vitæ condicionem.

BENE PRÆPARATVM PECTVS] animus benè institutus, & ad omnem euentum præmunitus.

INFORMEIS HIEMES] informeis hiemes E
dixit ab effectu, quia terram informem efficiunt. Virg. Georg. 3. *Sed iacet aggeribus niueis informis, & alto Terra gelu.*

SVMMOVET] Od. 16. eiusd. lib. *Non enim Gazæ, neque consularis Summouet lictor miseros tumultus Mentis.* & Saty. 9. lib. 1. *dispeream ni Summosses omneis.*

OLIM] post hac. vt Saty. 5. lib. 2. *Magna minórve foro si res certabitur olim.*

QVONDAM] interdum.

NEQVE SEMPER ARCVM TENDIT] id est, non semper hominibus pestem immittit: non semper iratus est. Hom. ἰλιάδ. α. ὁ γὰρ βασιλῆϊ χολωθεὶς Νοῦσον ἀνὰ στρατὸν ὦρσε κακήν, ὀλέκοντο δὲ λαοί. Nam etiam Festus tradit Appollinem Pæana dictum ἀπὸ τοῦ παίειν, quod valet ferire, quòd eum sagittarum ictu nocere putabant. Vt igitur Arcus Apollinis intentus significat, eum esse iratum: sic re-
missus, propitium & placatum. huc pertinet illud F
carmine sæcul. post epod. *Condito lenis, placidúsque telo, &c.* quæ annotata sunt sup. Od. 21. lib. 1.

REBVS ANGVST. ANIM. &c.] in rebus, tenuibus, humilíque & aduersa fortuna, fortem oportet animum præstare: in secundis, animum cõtrahere, & summittere. nihil hac sententia tritius, nihil eadem vtilius. eam sic exprimit Isocrates ad Demon. Νόμιζε μηδὲν εἶναι τῶν ἀνθρωπίνων βέβαιον. οὕτω γὰρ οὔτ' εὐτυχῶν, ἔσῃ περιχαρής· οὔτε δυστυχῶν, περίλυπος. id est, Existima nullam esse rerum humanarum, stabilem ac firmam. sic enim neque rebus secundis lætitia efferêre: neque aduersis, mœrore contabesces. Theognis autem hoc modo, Μηδὲ ἄγαν χαλεποῖσιν ἄσω φρένα, μηδ' ἀγαθοῖσι Χαῖρ', ἐπεὶ ἐς' ἀνδρὸς πάντα φέρειν ἀγαθοῦ. Neque rebus difficilibus & asperis animum tuum nimis excrucia, neque bonis nimiùm lætare. Est enim viri boni omnia ferre. Idem, Μήτε κακοῖσι νοσῶν λυποῦ φρένα, μήτ' ἀγαθοῖσι Τερφθῇς ἐξαπίνης, πρὶν τέλος ἄκρον ἰδεῖν. id est, neque malis fractus mentem tuam macera, neque bonis nimium

A nimium citò lętare prius quàm euentum vlt mũ n videris.

CONTRAHES VENTO NIMIVM SEC.] ſic habent omnes noſtri libri veteres, & item vulgati. Quòd autem quidam teſtantur ſe ſcriptum reperiſſe in vno vetere, *contines*: non placet. Nam nullo modo neque hæc ſcriptura, neque *contine*, vt emendant, ferri poteſt. dicimus enim latinè contrahere vela, non continere.

AD Q. HIRPINVM.
Ode 11.

Omiſſis curis, iucundè viuendum eſſe.

QVid bellicoſus Cantaber, & Scythes,
Hirpine Quincti, cogitet, Adria
Diuiſus obiecto, remittas
Quærere: nec trepides in vſum
B *Poſcentis æui pauca. fugit retro*
Læuis iuuentas, & decor, arida
Pellente laſciuos amores
Canitie, facilémque ſomnum.
Non ſemper idem floribus eſt honos
Vernis: neque vno Luna rubens nitet
Vultu. quid æternis minorem
Conſiliis animum fatigas?
Cur non ſub alta vel platano, vel hac
Pinu iacentes ſic temere, & roſa
Canos odorati capillos,
Dum licet, Aſſyriáque nardo,
Potamus vncti? diſsipat Euius
Curas edaceis. quis puer ocyus
Reſtinguet ardentis Falerni
C *Pocula prætereunte lympha?*
Quis deuium ſcortum eliciet domo
Lyden? eburna, dic, age, cum lyra
Maturet incomtum Lacænæ
More comam religata nodum.

CANTABER] ſup. Ode 6. *Cantabrum indoctum iuga ferre noſtra*. Cantabri ab Agrippa deuicti. epiſt. ad Iccium lib. 1. *Cantaber Agryppæ, Claudi virtute Neronis Armenius cécidit*. & Od. 8. lib. 3. *Cantaber ſera domitus catena.*

REMITTAS QVÆRERE] omittas quętere, ſeu potius remiſſius quæras.

NEC TREPIDES IN VSVM POSCENTIS] nec labores, néue ſollicitus & anxius ſis in vſum, id eſt, propter vſum vitæ: quæ cùm breuis ſit, pauca deſiderat, bonorúmque mediocritate contenta eſt. tale eſt illud Od. 29. lib. 3. *Ridétque, ſi mortalis vltra Fas trepidat.* D

FVGIT RETRO] quia iuuenes fiunt ſenes: meliores anni abeunt: ſubeunt curæ, cani, rugæ, morbi, ſenectus.

LÆVIS IVVENTAS] imberbis. vt epiſt. ad Piſon. *Imberbis iuuenis tandem cuſtode remoto Gaudet equis.* de Iuuentate iuuentæ dea, diximus ad Od. 30. lib. 1.

DECOR] forma, pulchritudo.

ARIDA CANITIE] epithetum accommodatiſſimum. canities enim ex ſiccitate naſcitur, vt docet Ariſtot. Præterea ſenectus arida eſt, & ſenes aridi. At per canitiem, ſignificatur ſenectus. Horat. Ode 9. lib. 1. *Donec virenti canities abeſt Moroſa.*

PELLENTE LASCIVOS AMORES, &c.] ſenectus & ad amores inepta eſt, & inſomnia, vigiliiſque maximè vexatur, & conflictatur.

FACILEMQVE SOMNVM] eod. epitheto vſus eſt lib. 3. Ode 21. *ſiue geris iocos, Seu facilem pia teſta ſomnum.* alibi leueis ſomnos appellat. vt infrà Ode 16. *Nec leueis ſomnos timor, aut Cupido Sordidus aufert.* eundem autem ſignificari puto, quem Theocr. γλύκερον, καὶ ἐγέρσιμον nominat: contrà χάλκεον & νήχετον Homerus mortem appellat: id eſt, ſomnum, è quo nemo expergiſcitur. idem interdum valet νήδυμος ὕπνος. ſed ſæpius pro ſuaui & longo, & alto, & tranquillo ſomno ponitur, vt & νήχετος. E

NEQVE VNO LVNA RVB. NITET] Nam (vt eſt Oda 18. huius libri) *Truditur dies die. Nouæque pergunt interire Lunæ.* rubens autem hoc loco eſt epithetum ad commendationem nitoris Lunæ pertinens. idem valet apud Propert. lib. 1. verbum, *ruberet. Et mediis cælo luna ruberet aquis.* ne quis forte ruborem hîc accipiat, quemadmodum Virgil. vſurpat. Georg. 1. *At ſi virgineum ſuffuderit ore ruborem, Ventus erit: vento ſemper rubet aurea Phœbe.* varij autem ſunt lunæ vultus, variæ figuræ: vide annot. ad Oden 2. lib. 4. ibi: *Fronte curuatos imitatus igneis.*

QVID ÆTER. MIN. &c.] quid tu animum cogitationibus longiſſimis, ac pæne dicam, ſempiternis, id eſt, quæ ad longiſſimi temporis curam pertinent, conficis, quibus par eſſe nequeat? animi enim noſtri cogitationes debent breuiſſimo tempore terminari, cùm vitæ noſtræ ſpatium anguſtiſſimis finibus circumſcribatur. Hæc autem loquor ex Horatij ſententia, cui animorum immortalitas non probatur. eodem pertinet ſententia illa, quam profert Ariſt. lib. 2. de arte dicendi, incerto auctore. Θνατὰ χρὴ τὸν θνατὸν, οὐκ ἀθάνατα θνατὸν φρονεῖν. id eſt, mortalia oportet mortalem, non immortalia mortalem ſentire, aut cogitare, aut ſpirare. F

VEL PLATANO, VEL HAC PINV] platanus & pinus arbores ſunt ad vmbram præbendam natæ, vt ſuprà Ode 3. *Qua pinus ingens, &c.* & infrà 15. *platanuſque cælebs Euincet vlmos.*

TEMERE] ὡς ἂν τύχῃ, vt fors tulerit: membris non ordine, aut arte compoſitis, ſed ita

 vt

A vt casus tulerit, & qualibet stratis.

Et rosa Canos odorati capil.] id est, odoratis capillis. nam sic loquuntur Græci. iam odorati nomen est ab odore, non participium ab odorando. sic infrà Ode 20. lib. 3. *Sparsum odoratis humerum capillis.* sic Virgil. Georgic. 3. *Disce & odoratam stabulis accendere cedrum.* Seru. huiusmodi nomina, participia appellat sine origine verbi, quale est *picturatus*. Virg. Æn. 3. *Fert picturatas auri subtemine vesteis*: & *virgatus*. Idem Æn. 8. *Virgatis lucent sagulis.* & *bacatus*. Idem lib. 1. *collóque monile Bacatum.* & *stellatus*. Idem lib. 4. *atque illi stellatus iaspide fulua Ensis erat.* Catull. de nupt. Pelei. *Ante pedes autem candentis mollia lanæ Vellera virgati custodibant calathisci.*

Assyriaque nar. pot. vncti] vncti oleo, seu vnguento nardino. sup. Ode 7. *nitenteis Malobathro Syrio capillos.*

Dvm licet] vt suprà Ode 3. *Dum res, & ætas, & sororum Fila trium patiuntur atra.* & Ode 17. lib. 3. *dum potes, aridum Compone lignum.*

Dissipat Evivs] Anacreon, Σκιδάσαι θέλεις μερίμνας. vide sup. Ode 7. lib. 1. *nunc vino pellite curas.* B Xenophon in symposio vtitur verbo κοιμίζειν, quod valet, sopire. apud quem sic loquitur Socrates: Ἀλλὰ πίνειν μὲν, ὦ ἄνδρες, καὶ ἐμοὶ πάνυ δοκεῖ. τῷ γὰρ ὄντι οἶνος ἄρδων τὰς ψυχὰς, τὰς μὲν λύπας, ὥσπερ ὁ μανδραγόρας τοὺς ἀνθρώπους, κοιμίζει: τὰς δὲ φιλοφροσύνας, ὥσπερ ἔλαιον φλόγα, ἐγείρει. At bibere quidem, viri, mihi videtur oportere. Nam planè vinum animos irrigans, dolores quidem veluti mandragoras homines, sopit: hilaritates autem vt oleum flammã, excitat. fortasse autem, *cessatum ducere curam.* epist. 2. lib. 1. idem valet, quod κοιμίζειν. qua de re vide suo loco. sed admonendus est lector nondum multa lectione perpolitus, nomen *Euius* scribendum sine aspirationis nota, & i, Latino. sic enim Eurip. Bacch. βαρυβρόμων ὑπὸ τυμπάνων Εὔια τὸν Εὔιον ἀγαλλόμεναι θεόν: id est, grauifremis sub tympanis Euium cantu hilaro canentes deum.

Cvras edaceis] Hesiod. γυιοκόρους μελεδῶνας vide annot. ad Od. 18. lib. 1.

Præterevnte lympha?] aqua è riuo, aut fluuio potius petita? aqua profluente? sic C Tibul. lib. 1. eleg. 1. *Sed canis æstiuos ortus vitare sub vmbra Arboris, ad riuos prætereuntis aquæ.* Horat. Od. 7. lib. 4. *Mutat terra vices, & decrescentia ripas Flumina prætereunt.*

Devivm] quod non prostat in via publica: cuius domus à via publica remota est, & ita quod minus est vulgare, minúsq; omnium libidini expositum. vtitur hoc nomine & Ode 25. lib. 3. *vt mihi deuio Ripas, & vacuum nemus Mirari libet?*

Dic age cvm lyra, &c.] licet quidem hunc locum sic explicare: dic age, ô puer, Lydæ, maturet cum lyra venire, coma religata in nodum more Lacænæ comtum, id est, negligenter & simpliciter compositum, non ceterarum mulierum in morem concinnatum, vel religata coma more Lacænæ: parum refert. quod si probabimus, verbum *maturare* hoc loco idem valebit, quod properare, & subaudiendum erit, venire, aut aliquid simile. quibus verbis significabit Horatius se nolle, Lydẽ nimiam curam in comendo capillo, ceteróque D corporis cultu ponere: sed Lacænarum mulierum more composito capillo, quamprimum venire. dixit autem *religata in nodum*, vt Virg. Æneid. 11. *in nodum collegerat. tum croceam chlamydémque, sinúsque crepanteis Carbaseos fuluo in nodum collegerat auro.* qui tamen libro 4. pæne contrario modo, dixit, *crines nodantur in aurum.* Verùm cùm videam in plerísq; codicibus & calamo scriptis, & excusis *incomtum* vno vocabulo scriptum esse: videtur hoc modo potius hic locus explicandus: *dic maturet incomtum nodum*, id est, dic maturè nodum incomtum faciat, coma religata more puellarum Lacedæmoniarum: dic properè comam nodo incomto colligat. Adiuuat hanc explicationem quòd puellæ Lacænæ non solebant comam in nodum colligere, sed passam, & diffusam ventis iactandam permittere. Virgil. Æneid. 1. *Virginis os, habitúmque gerens, & virginis arma Spartanæ, vel, &c. Namque humeris de more habilem suspenderat arcũ Venatrix, dederátq; comas diffundere ventis.* Quòd si cui hæc explicatio placeat, verbum *maturet*, intelligendum erit habere significationem agentem: quod non est Horatio E nouum, neque inusitatum. sic enim infrà lib. 3. Ode 7. dixit: *nimis Casto Bellerophonti Maturare necem.* & suprà, *properare coronas*, Ode 7. & epist. ad Loll. 1. lib. 1. *pœnas festinat.* huic loco similis est ille lib. 3. Ode 14. *Dic & argutæ properet Neæræ Myrrheum nodo cohibere crinem:* nisi quòd in eo loco verbum, *properet*, cum infinitiuo coniungitur. Omnino prior & explicatio, & lectio ferri potest, vt intelligamus, Neæram passo, & soluto capillo nunc quidem esse domi, vt fortasse solebant esse puellæ, & ita est puella illa apud Terent. in Andria: sed iuberi venire religata & collecta coma in nodum, more Lacænarum puellarum comtum. sed huic explicationi obstat, quòd puellæ Spartanæ solutis, & passis crinibus esse solebant. sequamur igitur codices veteres, & explicationem posteriorem.

AD MÆCENATEM.
Ode 12.

Res graueis & tragicas lyricis versibus non conuenire: soluta autem oratione, res gestas Augusti, Mæcenatem ipsum perscripturum: se nihil posse, præter Lycymniæ formam canere.

NOLIS longa feræ bella Numantiæ,
Nec dirum Annibalem, nec Siculum mare
Pœno purpureum sanguine, mollibus
Aptari citharæ modis:
Nec sæuos Lapithas, & nimium mero
Hylæum, domitósque Herculea manu
Telluris iuuenes, vnde periculum

Fulgens

A *Fulgens contremuit domus*
Saturni veteris: túque pedestribus
Dices historiis prœlia Cæsaris
Mæcenas melius, ductáque per vias
Regum colla minacium.
Me dulceis dominæ Musa Lycymniæ
Cantus, me voluit dicere lucidùm
Fulgenteis oculos, & bene mutuis
Fidum pectus amoribus:
Quam nec ferre pedem dedecuit choris:
Nec certare ioco, nec dare brachia
Ludentem nitidis virginibus, sacro
Dianæ celebris die.
Num tu, quæ tenuit diues Achæmenes,
Aut pinguis Phrygiæ Mygdonias opes,
Permutare velis crine Lycymniæ,
B *Plenas aut Arabum domos:*
Cum fragrantia detorquet ad oscula
Ceruicem: aut facili sæuitia negat?
Quæ poscente magis gaudeat eripi:
Interdum rapere occupet.

NOLIS LONGA] Tale ferè argumentum est Odæ sextæ lib. 1. *Scribêris Vario fortis, & hostium Victor Mæonij, &c.* significat, res grauiores & bellicas versibus lyricis non conuenire.

NVMANTIÆ] quam deleuit Scipio Africanus anno post Karthaginem euersam decimo quarto. de quibus sic M. Tull. Offic. 1. *Maiores nostri Karthaginem, Numantiámque funditus sustulerunt, &c.*

NEC DIRVM ANNIB.] nonnulli codices habent *durū*, quos non sum secutus. nam & infrà Ode 6. lib. 3. *Annibalémque dirum* dixit.

NEC SICVLVM MARE] primus Cn. Dui-
C lius cos. Pœnorum classem deuicit, primúsque omnium Rom. victoriæ naualis triumphum egit. scribit Liuius lib. 17. & M. Tull. in Catone maiore, his verbis: *C. Duilium M. F. qui primus Pœnos classe deuicerat, redeuntem à cena sæpe videbam puer. delectabatur crebro* (aliâs *cereo*) *funali, & tibicine quæ sibi nullo exemplo priuatus sumserat: tantùm licentiæ dabat gloria.* Polybius hist. lib. 1. scribit, bellum inter Romanos & Karth. de Sicilia gestum, anno XVIII. denique esse finitum, omniúmque bellorum, de quibus audierit, & longissimum fuisse, & maximum.

NIMIVM MERO] intemperanter & immoderatè se vino inuitantem. sic sup. *rixas immodicas mero* appellauit, ex immodico vini potu natas, Od. 13. libri primi.

HYLÆVM] vnum è Centauris.

TELLVRIS IVVENES] γηγενεῖς, terræ filios, Gigantes, quos ope & subsidio Herculis & Bacchi superatos esse annotabimus ad Oden 19. huius D
libri. sciendum est autem, cùm significare volunt scriptores, aliquem obscuro loco esse natum, Terræ filium appellare solere. M. Tull. epist. ad Trebat. *Cn. Octauius tuus familiaris summo genere natus, terræ filius, is me, quia scit tuum familiarem esse, crebrò ad cenam inuitat: adhuc non potuit perducere.*

VNDE] à quibus. sic sæpe aliâs.

PEDESTRIBVS] soluta & prosa oratione scriptis. sic Græci πεζὸν λόγον nominant. Plato in sophista: πεζῇ τε ὧδε ἑκάστοτε λέγων, καὶ μετὰ μέτρων. id est, & pedestri sermone assiduè dicens, & versibus. Fuisse autem Mæcenatem eruditum, cum ex multis aliorum testimoniis cognoscere licet, tum accedit non leuis testis Seruius: qui ad illum Virg. versum Georgic. 2. *Non ego cuncta meis amplecti versibus opto,* hunc locum profert, & testatur eum res gestas Augusti scripsisse. Accedat & Horatius & hîc, & Oda 8. lib. 3. *Doctæ sermones vtriúsque linguæ,* & idem alibi.

DVCTAQVE PER VIAS] ducta in triumphum.

MINACIVM] liber Donati & Vrsini habent E
minantium: at Faër. duo Vaticani, & Torn. Nicot. Russ. *minacium*. quos secutus sum. Et vero ita legit Seruius ad eum, quem dixi, locum.

DVLCEIS MOD.] dulceis cantus, vt Ode 9. lib. 3. *dulceis docta modos.* & ita scriptum est in lib. Don. & Vrsini, & Vatic. duob.

DOMINÆ] amicæ tuæ. solebant enim amantes, amicas suas, dominas appellare. Tibull. eleg. 5. lib. 1. *Sæpe aliam tenui, sed iam cum gaudia adirem, Admonuit dominæ deseruítque Venus.* Idem nomen & vxoribus tribuebant. Ouid. lib. 3. de tristibus: *Nuntiet huc aliquis dominam venisse, resurgam.* Virg. lib. 6. Æneid. *Hi dominam Ditis thalamo deducere adorti.*

LYCYMNIÆ] Licinniæ habet liber Donati, vt & vulgati. at Faërn. & Tornes. *Lycimnia*: alij *Lycymniæ*: quos sequor.

LVCIDVM FVLGENTEIS OCVLOS] *lucidum fulgenteis*, ex illo genere est, quod suprà annotauimus ad Oden 22. lib. 1. ibi, *Dulce ridentem.*

QVAM NEC FERRE PED. DEDEC.] non
dedecuit inferre pedem in choros: non dedecuit F
saltare. non dedecuit autem, quia nec extra numerum mouetur, & puella est eximia forma. dedeceret, si anus esset, qualem Chlorida describit Ode 15. lib. 3. quam hortatur, vt ad moriendum vicina, ludere inter virgines, *Et stellis nebulam spargere candidis* desinat.

SACRO DIANÆ] die festo Dianæ, qui colitur à virginibus.

NVM TV, QVÆ TENVIT] num tu velis, quicquid vmquam possedit Achæmenes Persarum rex, aut Mygdonis opes, aut Arabum domos, omnium rerum copia instructas ac refertas, crine Lycymniæ redimere? Num tu Persarum gazas, aut Phrygias opes, aut Arabum thesauros mereri velis, vt Lycymniæ complexibus & osculis careas? de verbo *mutandi*, vide quæ annotauimus ad Od. 16. lib. 1.

ACHÆMENES] Plato in Alcibiade α. scribit

A Persarum reges ab Achæmene originem ducere. οἱ Περσῶν βασιλεῖς Ἀχαιμένου ἔκγονοι.

Avt pingvis phrygiæ mygd. op.] Sic omnes quidem habent libri & vulg. & manuscr. Sed Seruius ad illum Virg. versum Æneid. 2. *Troianas vt opes, &c.* hunc locum proferens sic videtur legisse, *Aut pingueis phrygiæ, aut Mygdonias op.* Ego tamen nihil mutandum censeo. Scribit enim Stephanus, Μυγδονία μοῖρα μακεδονίας, καὶ ἑτέρα φρυγίας τῆς μεγάλης ἀπὸ μύγδονος: id est, Mygdonia, pars Macedoniæ, & altera phrygiæ eius, quæ magna est, à Mygdone, seu Mygdono Thrace. infrà Od. 17. lib. 3. *Quàm si Mygdoniis regnum Haliattici Campis continuem.*

Dvm fragrantia] *flagrantia* quidem scriptum est in quattuor codicibus manu scriptis: sed *fragantia* excudendum curaui, partim ratione adductus: partim quòd in vno cod. ascriptum reperi, *aliâs fragrantia*: in vno ad oram libri annotatum, id est, *bene olentia*. Catull. *cubile Sertis, & Syrio fragrans oliuo.* *Flagrantia* tamen non damno, quod valet, ardentia.

Avt facili sæv. neg.] sæuitia simulata: quod simile est, ac si diceret, facili difficultate,
B vt declarant ea verba, quæ deinceps sequuntur: *Quæ poscente magis gaudeat eripi*, idest, quæ oscula puellæ erepta maiore voluptate eam afficiant, quàm eum ipsum, qui poscit atque eripit, videlicet amantem. Ostendit autem artem, astúmque puellarum, quæ sæpenumero dissimulant id se cupere, quod vehementer exoptant: quod quidem faciunt vel vt desiderium amantium magis exacuant, atque incendant: vel pudore deterritæ. Quemadmodum autem Horat. hîc dixit *eripere osculum*, sic Catull. *surripere suauium.* Sic ille ad Iuuencium: *Surripui tibi, dum ludis, mellite Iuuenci, Suauiolum dulci dulcius ambrosia.*

Interdvm rap. occ.] interdum anteuertat, & prior osculetur.

IN ARBOREM, CVIVS casu in agro Sabino pæne
C oppressus est.
Ode 13.

Numquam homini satis exploratum esse, quid vitare debeat. Sapphonis & Alcæi laudes.

ILLE & nefasto te posuit die,
Quicumq; primùm, & sacrilega manu
Produxit arbos, in nepotum
Perniciem, opprobriúmque pagi.
Illum & parentis crediderim sui
Fregisse ceruicem, & penetralia
Sparsisse nocturno cruore
Hospitis: ille venena Colchica,
& quicquid vsquam concipitur nefas,
Tractauit, agro qui statuit meo
Te, triste lignum, te caducum
In domini caput immerentis.
Quid quisque vitet, numquam homini satis
Cautum est in horas. nauita Bosporum
Pœnus perhorrescit, neque vltra
Cæca timet aliunde fata.
Miles sagittas, & celerem fugam
Parthi: catenas Parthus, & Italum
Robur. sed improuisa lethi
Vis rapuit, rapiétque genteis.
Quàm pæne furuæ regna Proserpinæ,
Et iudicantem vidimus Æacum,
Sedeísque descriptas piorum, &
Æoliis fidibus querentem
Sapphô puellis de popularibus?
Et te sonantem plenius aureo,
Alcæe, plectro dura nauis,
Dura fugæ mala, dura belli?
Vtrumque sacro digna silentio
Mirantur vmbræ dicere: sed magis
Pugnas, & exactos tyrannos
Densum humeris bibit aure vulgus.
Quid mirum, vbi illis carminibus stupens
Demittit atras bellua centiceps
Aureis? & intorti capillis
Eumenidum recreantur angues?
Quin & Prometheus, & Pelopis parens
Dulci laborem decipitur, sono:
Nec curat Orion leones,
Aut timidos agitare lyncas.

Nefasto die] ἀποφράδι ἡμέρα. dies nefastus, infelix, infaustus, ad omneis res gerendas ineptus habebatur. quin nec eo die lege agere licebat. quod declarat vulgatissimus ille Ouidij versus, *Ille nefastus erit, per quem tria verba silentur.* tria verba sunt do, dico, addico. quæ sunt prætoris. eius enim est actionem & iudicium dare: ius dicere: rem, de qua controuersia est, addicere, aut possessionem alteri ex litigatoribus dare. Plutarchus in Camillo scribit, ab Heraclito rectè reprehensum esse Hesiodum, quòd alios dies faustos, alios infaustos, & infeliceis statuerit, tanquam ignorans vnam dierum omnium esse naturam: his verbis,

ὀρθῶς

A ὀρθῶς Ἡρακλῆς ἐπέπληξεν Ἡσιόδῳ τὰς μὲν ἀγαθὰς ποιουμένῳ, τὰς δὲ φαύλας ἡμέρας, ὡς ἀγνοοῦντι φύσιν ἡμέρας μίαν οὖσαν. hanc arborem autem, quam dicit die nefasto esse satam, iterum commemorat Ode 17. *Me truncus illapsus cerebro Sustulerat, &c.*

SACRILEGA MANV] impia.

PRODVXIT IN NEP. &c.] producere est, vel in longum tempus, vel foras, & in locum publicum ac propatulum ducere. sic dicimus producere conuiuium in multam noctem, & producere testeis. sic hoc loco in nepot. pernic. &c. productam arborem intellige arborem satione & cultura è terra prolatam & propagatam in posterorum perniciem, & totius vici infamiam.

FREGISSE CERV.] frangere ceruices apud M. Tullium vsitatum: vt orat. in Vatin. *Fregerisne ceruices in carcere illi ipsi Vettio, ne quod indicium corrupti iudicij extaret.* Horat. autem infra Od. 3. Epod. *impia manu Senile guttur fregerit.*

ET PENETRALIA SPARS.] id est, & in intima ædium parte noctu hospitem interfecisse.

VENENA COLCHICA] venena præsentissima, venena venenis Medeæ, quæ venefica fuit nobilissima, potentiora. Ode 17. Epod. *Cales venenis officina Colchicis.* Admonendi autem sunt adolescentes, tertiam syllabam nominis *Colchica*, pertinere ad principium versus consequentis. est enim hic versus hypermeter. Sed tamen non dissimulabo, me in aliquot libris manuscriptis, vno Russardino, & duobus Nicotianis, & nonnullis aliis reperisse scriptum, *ille venena Cholca.* quæ scriptura non est fortasse reijcienda: immò verò, vt Horatio vsitata, receptæ anteponenda. talia enim sunt illa Od. 22. lib. 1, *Mauris iaculis:* & Ode 12. lib. 4. *Sulpitijs horreis:* & epist. 12. lib. 1. *Stertinium acumen.* & simil.

B

CADVCVM] te lignum, quod incidisti in meum caput.

IMMERENTIS] qui nihil commerueram, quamobrem in caput meum irrueres. Od. 6. Epod. *immerenteis hospites.* & 7. *immerentis Remi Sacer nepotibus cruor.*

QVID QVISQVE VITET, &c.] In duob. cod. calamo exaratis, Iannoct. & Faërn. scriptum est, *Quod quisque vitet, &c.* de qua scriptura lector eruditus iudicabit. Degreditur ad sententiam generalem & vniuersam, neminem sibi in posterum ita cauere posse, vt non improuiso genere mortis exstinguatur: quam & Pindarus posuit Olymp. εἰδ. 6. Ἤτοι βροτῶν κέκριται πεῖρας οὔ τι θανάτου, οὐδ', ἁσύχιμον ἁμέραν ὁπότε παῖδ' ἀελίου ἀτειρεῖ σὺν ἀγαθῷ τελευτάσομεν. id est, nullus mortalium certus constitutus est mortis terminus: & incertum est quando quietum, & præsentem diem, solis filium, stabili cum bono finituri simus.

C

BOSPORVM] Thracium, Ponti fretum, in quo est Byzãtium. Bosporum autem, nõ Bosphorum imprimendum curaui, quòd Græci βόσπορον dicunt, à nominibus βοῦς & πόρος, non βόσφορον. Præterea in libro Faërni, Bosporum scriptum reperi, & vno Vatic. De Bosporo sic interpres Apollon. lib. 2. ἀργοναυτ. βόσπορος ὀνομάζεται διὰ τὸ δοκεῖν τὴν Ἰὼ βοῦν οὖσαν διαπορεύεσθαι τὸ ἀπὸ Βυζαντίου καὶ Καλχηδόνος διάστημα, &c. ἢ διὰ τὸ πάντας τοὺς στενοὺς πορθμοὺς, βοσπόρους καλεῖσθαι. reliqua vide suo loco. id est, Bosporus nominatur proptereà quia Io cùm vacca esset, videatur spatium illud, quod est inter Byzantium & Calchedonem, transiuisse, &c. aut proptereà quòd omnia angusta freta, Bospori appellantur.

D

NEQVE VLTRA CÆCA TIMET] neque ab alio periculo sibi metuit, quàm à Bosporo. Cæca autem sunt, quorum causæ ignorantur. Præterea animaduerte hîc poni tribrachyn pro dactylo: *met ali*, vt sæpe aliâs.

ET CELEREM FVGAM PARTHI] quia fugiens pugnat, vt sup. Od. 19. lib. 1. & *versis animosum equis Parthum dicere.*

SED IMPROVISA LETI VIS] epist. 6. lib. 1. *Improuisa simul species exterret vtrumq.*

QVAM PÆNE FVRVÆ] quantulum afui ab inferis, id est, à morte? *Furuum* (inquit Festus) *nigrum vel atrum. hinc dicta sunt furnus, funus, furia, fuligo, &c.*

PROSERPINÆ] quæ Orci vxor est, vitæ, & mortis arbitra. vide suprà ad Od. 28. lib. 1. *nullum Sæua caput Proserpina fugit.*

ET IVDICANTEM VIDIMVS ÆACVM] Plato in Gorgia de Æaco, & Rhadamãtho, ἑκάτερος δὲ ῥάβδον ἔχων, δικάζει. id est, vterque virgam tenens ius dicit. vide Od. 7. lib. 4. *& de te splendida Minos Fecerit arbitria.*

E

SEDESQVE DISCRIPTAS PIOR.] campum Elysium: de quo sic Homer. ὀδυσσ. δ. Ἀλλά σ' ἐς ἠλύσιον πεδίον, καὶ πείρατα γαίης Ἀθάνατοι πέμψουσιν, ὅθι ξανθὸς Ῥαδάμανθος. & Virg. 5. Æneid. *non me impia nãque Tartara habent, tristésque vmbræ, sed amœna piorum Concilia. discriptas* autem excudendum curaui libros septem veteres secutus: in quib⁹ omnibus ita legitur: nisi quòd in vno, & altero legitur *descriptas: discriptas* autem, id est, διατεταγμένας, dispositas, digestas, distributas. sic epist. ad Pison. *Discriptas seruare vices, operúmque colores, Cur ego sic nequeo, &c.* Putant tamen quidam ferri posse *discretas*. Est enim vox Latina & bonis scriptoribus vsitata. Lucret. lib. 5. *Et diuisa colebatur, discretáque tellus.* quamquam ibi legendum potius est, *discriptáque tellus*, vt habent libri nonnulli veteres.

F

QVERENTEM SAPPHÔ] querentem de puellis Lesbijs, vel quòd illæ se ad turpem amorem impulissent, vel quòd sibi in amore non responderent.

SONANTEM] lyra canentem. *sonantem* enim agendi significationem habet, & coniungitur cũ vocibus, quæ sequuntur, *dura fugæ mala.*

FVGÆ] exsulij, τῆς φυγῆς. nam Græci exsulium φυγὴν appellant, & exsulare φεύγειν dicunt. vel fugam intellige eorum, qui clade acceptâ è prœlio fugiunt.

VTRVMQVE] Alcæum & Sapphonem.

SACRO SILENTIO] cur sacro? an quòd in rebus diuinis, quæ publicè fiebant, imperabatur, vt linguis fauerent? id est, vel bona verba loquerentur, vel silerent? quod scribit M. Tull. de diuinat. lib. 1. & item scribunt Græci. hinc illa, *fa-*

 ueto

A *uete linguis*. Od.1.lib.3. & *malè nominatis Parcite verbis*. Od.14.lib.4. an propter Bacchi, & Cereris mysteria, quæ religiosissimo silentio constabant? an quòd Pythagorei silentium, diuinum quiddam esse existimabant, atque ob eam causam eius vsus in sacris erat maximus? Oda 2.lib.3. fidele appellat, *Est & fideli tuta silentio Merces, &c.* Itaque Seruius ad versum illum Virg. lib. 5. Æn. annotat, in sacris taciturnitatem, in ludis plausum, clamorem, strepitúmq; ac tumultuationem requiri.

MIRANTVR VMBR. DICERE] tale est illud Virg. Georg. 4. de Orph. *At cantu commotæ Erebi de sedibus imis Vmbræ ibant tenues, simulacráque luce carentum.* idem ibid. *Quin ipsæ stupuere domus, atq; intima lethi Tartara, cæruleósque implexæ crinibus angues Eumenides, tenuitque inhians tria Cerberus ora, Atque Ixionei vento rota cōstitit orbis.*

SED MAGIS, &c.] id est, sed attentius audit vulgus pugnas, & tyrannorum exactiones, quæ canuntur ab Alcæo, quàm res amatorias, quas Sappho suis versibus persequitur. canebat tamen & Alcæus res amatorias, vt didicimus ex Oda 32.
B lib. 1. quamuis esset vir militaris, vt sup. diximus.

DENSVM HVMERIS] frequens, confertū, spissum, ἐπασσύτερον.

BIBIT AVRE.] audit cupidissime. sic Propert. lib. 3. *Incipe. suspensis auribus ista bibam.*

QVID MIRVM, &c.] Quid mirum, vmbras mortuorum, Alcæi & Sapphonis cantu teneri, ac delectari, cum carminibus illis delectatus, ac, pene dicam, stupefactus Cerberus aureis demittat?

DEMITTIT ATRAS B. C.] aliter dixit Saty. 9.lib.1. *Demitto auriculas, vt iniquæ mentis asellus.* atras, vel quia quæ sunt apud inferos omnia, nigra sunt, vt infrà annotatum est ad illum locum Od. prox. *Visendus ater, &c.* vel intellige turpeis, vt epist. ad Pison. *atrum desinat in piscem.*

BELLVA CENTICEPS.] Cerberum significat, fortasse propter centum angueis, qui eius caput communiunt, vt ait Od. 11. lib. 3. *quamuis furiale centum Muniant angues caput eius.* Hesiod. autem in Theog. Cerberum πεντηκοντακάρηνον, id est,
C quinquaginta capitum, eodémque loco Echidnę filium facit. sed præstat Hesiodi verba ascribere. sic enim ille de Echidna, Δεύτερον αὖθις ἔτικτεν ἀμήχανον, ὅτι φατειὸν Κέρβερον ὠμηστὴν Αἴδεω κυνὰ χαλκεόφωνον, Πεντηκοντακάρηνον, ἀναιδέα τε, κρατερόν τε. id est, Secundo loco autem peperit ingentem, & ineuitabilē, & nefandum Cerberum, crudelem Orci canem, voce ferrea, quinquaginta capitibus præditum, impudentem & validum. Pausanias autem in Laconicis scribit Hecatæum Milesium probabilem quendam de Cerbero sermonem excogitasse: qui huiusmodi est: horribilem in Tænaro serpentem fuisse, eúmque Orci canem ideò esse nominatum, quia, quemcumque ille momordisset, eum necesse esset interire: tanta erat veneni pernicies ac diritas: atque hunc serpentem ad Eurysteum ab Hercule esse deductum. Iam primus Homerus eum Ditis, seu Orci canem appellauit, neque aliud ei nomen imposuit, neque vlla eum specie conformauit: Posteriores autem Cerberum appellarūt, D
eíque canis similitudinem, ac figuram affinxerūt, triaque capita, nonnulli etiam quinquaginta attribuerunt, vt Hesiodus.

EVMENIDVM] furiarum. appellatę autem sunt Eumenides ab Atheniensib. εὐφημισμοῦ ἕνεκα. vel vt præbeant se εὐμενεῖς, id est, placidas, placatas, propitias. Deæ sunt cædis, & impietatis vltrices, eædem dicuntur à Græcis σεμναὶ, δειναὶ, δεινῶπες, ἔμφοβοι, ποίνιμοι, χαλκόποδες, ἄοινοι. id est, graues seu venerandæ, horribiles, horribili aspectu, terrificæ, vltrices, æreis pedibus, abstemiæ.

RECREANTVR ANGVES] vel furiarum crines, angues erant: vel furiarum crinibus angues erant implexi, atque implicari. Virgilius Georg. 4. *ceruleósque implexæ crinibus angueis.* Idem lib. 7. Æneid. *Huic dea cæruleis vnum de crinibus anguem Conijcit, inque sinum præcordia ad intima subdit.* Catull. de nuptijs Pelei & Thet. *Eumenides, quibus anguineo redimita capillo Frons exspirantis præportat pectoris iras.*

QVIN ET PROMETHEVS] De Prometheo diximus ad Odam 3. & 16. lib. 1.

ET PELOPIS PARENS] Tantalus. de quo dicemus ad Od. 19. huius lib. & Saty. 1. lib. 1. sed de eius supplicio, reijcio lectorem ad Æschylum: cuius extat tragœdia, Prometheus nomine.

LABOREM DECIPITVR] Si legamus *laborum*, vt habent omnes libri vulgati, & aliquot manu scripti, existimo ab Horatio dictum esse *decipitur laborum* exemplo Græcorum, qui ita loquuntur, ἐπιλανθάνεται πόνων, id est, decipitur, vel fallitur, vel obliuiscitur laborum. de verbo autem λανθάνειν, quod valet latêre, seu fallere, diximus ad Od. 10. lib. 1. notissimum enim est ijs, qui hunc poëtam terunt, *fallere* apud eum, idem valere, quod *latêre*, obscurum & incognitum esse. qualia sunt illa, *Da mihi fallere, da iustum, sanctúmque videri, & fallentis semita vitæ.* & illud, *socerum & scelestas Falle sorores.* quo sensu & verbum *decipio* vsurpauit sat. 3. lib. 1. *amatorem quòd amicæ Turpia decipiunt cæcum vitia*, id est, quòd amîcæ vitia ab amatore ignorantur, vel non animaduertuntur. non dissimile est illud Plautinum in Epid. *nec satis exaudiebam, nec sermonis fallebar tamen.* & ita Virg. Æn. 4. dixit *infandum si fallere possit amorem.* quod etiam Græci dicunt βουκολεῖν ἔρωτα. i. solatia quædam, & oblectamenta adhibere, quibus animi ægritudinem ex amore natam leuare possimus, aut quibus animum ab amoris cogitatione auocemus. sic Horat. Saty. 7. lib. 2. *fallere curam* dixit. *Iam vino quærens, iam somno fallere curam.* hoc igitur totum, *decipitur laborum*, coniunctè legendum, vt rectè annotauit Porphyr: valétque, obliuiscitur laborum suorum dulci sono, id est, carminibus Alcæi delectatus, suorum laborum sensu leuatur. Sed & Porphyrio videtur legisse *laborem*, & ita habent nonnulli veteres codices. Atque hanc puto rectam esse scripturam. Genus autem loquendi à Græcis sumtum est. Sic enim dicunt illi, Κλέπτεται τὸν πόνον, seu τὴν λύπην: id est, non sentit laborem, nō sentit dolorem. Iam cum hoc loco congruit ille, qui est Od. xi. lib. 3. *Quin & Ixiō, Tityósque vultu Risit inuito, &c.*

NEC

A NEC CVRAT ORION, &c.] de Orione diximus sup. ad Od. 28. lib. 1. sed quòd hîc dicit Horatius, non curare eum apud inferos leones agitare, &c. id est, studium venationis intermittere, dum Alcæum, & Sapphonem canenteis audit, sumtum est ex Homero ὀδυσσ. λ. vbi Vlysses narrat Alcinoo se illum vidisse apud inferos in prato Asphodelo, quas feras in desertis montibus interfecit, eas vnum in locum cogentem. sic Homer. Τὸν δὲ μετ' ὠρίωνα πελώριον εἰσενόησα Θῆρας ὁμοῦ εἰλεῦντα κατ' ἀσφόδελον λειμῶνα, Τοὺς αὐτὸς κατέπεφνεν ἐν οἰοπόλοισιν ὄρεσσι, Χερσὶν ἔχων ῥόπαλον παγχάλκεον αἰὲν ἀαγές. Videtur autem Horatius toto hoc loco Pindarum æmulatus esse Πυθ εἴδ. α. apud quem, aquila illa, quæ sceptro Iouis insidet, Apollinis cantu delectata, primùm sensim vtramque alam remittit, ac relaxat: deinde palpebris tenebroso vapore perfusis (sic enim loquitur Pindarus) obdormiscit. Itemque Martis animus alioqui ferox, armis relictis, ferróque posito, eodem cantu permulcetur. verba Pindari nō ascribam, ne sim longior.

TIMIDOS] *timidas* habet Faërni codex, sic Virg. pharmaceu. *quorum stupefactæ carmine lynces*: alijfere omnes, *timidos*, quos secutus sum. B

AGITARE] διώκειν, persequi.

LYNCAS] Virg. Georg. 3. *Quid lynces Bacchi variæ?* Horat. Od 6. lib. 4. *Deliæ tutela deæ, fugaceis Lyncas, & ceruos cohibentis arcu, &c.*

AD POSTVMVM. Ode 14.

Mortem vitari non posse.

Eheu, fugaces, Postume, Postume,
Labuntur anni: nec pietas moram
Rugis, & instanti senectæ
Afferet, indomitæq; morti.
Non, si trecenis, quotquot eunt dies,
C *Amice places illacrymabilem*
Plutona tauris: qui ter amplum
Geryonem, Tityónque tristi
Compescit vnda, scilicet omnibus,
Quicumque terræ munere vescimur,
Enauiganda, siue reges,
Siue inopes erimus coloni.
Frustra cruento Marte carebimus
Fractísque rauci fluctibus Adriæ.
Frustra per auctunnos nocentem
Corporibus metuemus Austrum.
Visendus ater flumine languido
Cocytus errans, & Danai genus
Infame, damnatúsque longi D
Sisyphus Æolides laboris.
Linquenda tellus, & domus, & placens
Vxor: neque harum, quas colis, arborū
Te, præter inuisas cupressos,
Vlla breuem dominum sequetur.
Absumet heres Cæcuba dignior,
Seruata centum clauibus: & mero
Tinguet pauimentum superbum
Pontificum potiore cenis.

EHEV, FVGACES, &c.] videntur hæc ex Anacreonte expressa, si modò sunt Anacreontis. πολιοὶ μὲν ἡμὶν ἤδη Κρόταφοι, κάρα δὲ λευκόν: Χαρίεσσα δ' οὐκ ἔτ' ἥβη Πάρα, &c. id est, Cana iam nobis sunt tempora, caput albescit: venusta pubertas defluxit, &c.

POSTVME, POSTVME] ἀναδίπλωσις, seu reduplicatio ad maiorem acrimoniam comparata: E sic Od. 17. eiusd. lib. *ibimus, ibimus, &c.* sic Sappho, Παρθενία, Παρθενία, ποῖ με λιποῖσα οἴχῃ. id est, Parthenia, Parthenia, quò, me relicta, abis?

NEC PIETAS MORAM, &c.] id est, ob pietatem neque tardius senesces, neque tardius morieris. sic Od. 7. lib. 4. dicit, Torquatum, cùm semel diem suum obierit, neque propter genus, neque propter facundiam, neque propter pietatem reuicturum. *Cùm semel occideris, & de te splendida Minos Fecerit arbitria, Non, Torquate, genus, non te facundia, non te restituet pietas.*

INDOMITÆ] ἀμειλίχῳ seu potius ἀνημέρῳ seu ἀπιθασσεύτῳ, seu ἀπλήτῳ.

NON SI TRECEN. QVOTQV. EVNT DIES.] id est, non si quotidie trecentos tauros Plutoni immoles. sic Theognis Οὐδ' ἂν ἄποινα διδοὺς θάνατον φύγοι, οὐδὲ βαρείας Νούσους, οὐδὲ κακὸν γῆρας ἐπερχόμενον. id est, ne pretio quidem ad se redimendum dato, mortem quisquam effugiat, neque graueis morbos, neq; malam senectutem aduenientem, & Sophocles Electra: Ἀλλ' οὔτοι τόν γ' ἐξ Ἀίδα Παγκοίνου λίμνας πατέρα ἀνστήσεις, οὔτε γόοις, οὔτε λιταῖσιν. id est, sed ex Orco, & palude omnium communi patrem neque lacrymis, neque precib⁹ excitabis. Et Æschy. Μόνος θεῶν γὰρ θάνατος οὐ δώρων ἐρᾷ. Sola Dearum mors muneribus non delectatur. quem versum vsurpat Aristoph. βατράχ. sic epist. 2. lib. 2. *si metit Orcus Grandia cum paruis non exorabilis auro?* *trecenis* autem habent duo cod. Vatic. & Don. quos secutus sum. F

ILLACRYMABILEM] id est, qui lacrymis neque mouetur, neque flectitur. Virg. Georg. 4. de dijs inferis, *Nesciáque humanis precibus mansuescere corda.* Od. 9. autem li. 4. *illacrymabiles* significat, qui lacrymis ab inferis reuocari, vel rediminō possunt. Germanus Valens, quem semper honoris causa nominatum velim, putabat hoc loco *illachrymabilem* ἐνεργητικῶς positum pro eo, qui non lacrymatur, aut qui lacrymari non soleat, vt Græci

A Græci interdum ἄκλαυστον vſurpant pro eo, qui non plorat. Homerus ὀδ. δ. Ἀτρείδη, μὴ ταῦτα διείρεαι· οὐ δέ τί σε χρὴ ἴδμεναι, οὐδὲ δαῆναι ἐμὸν νόον, οὐδέ σέ φημι δὴν ἄκλαυστον ἔσεσθαι, ἐπεί κ' εὖ πάντα πύθηαι, id eſt, Atride, ne me iſta percunctare. non eſt opus ea te ſcire, neque meam mentem cognouiſſe: & verò te nego diu ſine fletu futurum, vbi probè omnia audieris. & item ἀδάκρυτος ab eodem vſurpatur pro eo, qui non lacrymatur. ἰλ. α. Αἴθ' ὄφελες παρὰ νηυσὶν ἀδάκρυτος καὶ ἀπήμων ἧσθαι, ἐπεί νύ τοι αἶσα μίνυνθά περ οὔ τι μάλα δήν, quorum duorum verſuum explicationem reperies annot. ad Odam 16. eiuſd. lib. ibi, *Abſtulit clarum, &c.* idem ὀδυσσ. ω. Μοῦσαι δ' ἐννέα πᾶσαι ἀμειβόμεναι ὀπὶ καλῇ θρήνεον· ἔνθα κεν οὔ τιν' ἀδάκρυτόν γ' ἐνόησας Ἀργείων· τοῖον γὰρ ὑπώρορε Μοῦσα λίγεια. id eſt, Muſæ autem nouem omnes alternis canentes voce ſuaui lugebant, ſeu lamentabantur, vbi neminem lacrymarum expertem animaduertiſſes Argiuorũ. talem luctum excitauit muſa vocem claram edẽs. Sic & lib. epigr. Græc. Pluto dicitur ἀμείδητος, id eſt, qui minime rideat. Tale eſt & illud Euripidis πολυδάκρυτος, quod ſignificat multum lacrymantẽ. Sic ille in Alceſt. ἰαχεῖ δὲ καί τις ἀμφὶ τὸν εὐρώταν εὐρώταν

B λάκαινα πολυδάκρυτος ἐν δόμοις κόρα, id eſt, Gemit autem & aliqua circum Eurotam liquidè fluentem Lacæna lacrymoſa domi puella.

Ter amplvm Geryonem] ter amplum vel tricipitem, vt vult Heſiodus: vel trium corporum, vt alij. Itaque Virgilius tergeminum appellat Æneid. 8. & Lucret. lib. 5. Eum interfecit Hercules boues ſuas ſuffurantem. Heſiod. in Theog. Χρυσάωρ δ' ἔτεκε τρικέφαλον Γηρυονῆα. Τὸν μὲν ἄρ' ἐξενάριξε βίη Ἡρακληείη βουσὶ παρ' εἰλιπόδεσσι περιρρύτῳ εἰν Ἐρυθείῃ, &c. id eſt Chryſaor autem genuit tricipitem Geryonem. hunc autem interfecit per vim virtus Herculea iuxta boues pedibus incuruis in Erythea circũflua. De Geryone Pauſanias in Atticis ita ſcribit: Ενταῦθα περιρραγέντος λόφου διὰ χειμῶνα, ὀστᾶ ἐφάνη τὸ σχῆμα παρέχοντα, ὡς πιστεύειν ἐστίν, ἀνθρώπου. ἐπεὶ διὰ μέγεθος, οὐκ ἔστιν ὅπως ἂν ἔδοξεν. Αὐτίκα δὲ λόγος ἦλθεν εἰς τοὺς πολλούς, Γηρυόνου τοῦ χρυσάορος εἶναι μὲν τὸν νεκρόν, εἶναι δὲ καὶ τὸν θρόνον, &c. id eſt, hîc effracto colle vi tempeſtatis oſſa extiterunt, figuram & habitum præbentia, quoad credere licet, hominis. nam propter

C magnitudinem, non poterant oſſa hominis videri. Statim rumor vulgò diſſipatus eſt, Geryonis Chryſaoris filij & cadauer eſſe, & ſedem. Idem Eliacor. primo, καὶ Ἡρακλέους ἐστὶν ὁ πρὸς γηρυονὴν ἀγών. τρεῖς δ' ἄνδρες γηρυόνης εἰσὶν ἀλλήλοις προσεχόμενοι: id eſt, & Herculis eſt cum Geryone certamen. Tres autem viri ſunt Geryo, inter ſe coniuncti, & continentes.

Titvmqve] Iupiter Elora potitus Iunonis ſuſpicionem, dolorémque illum muliebrem veritus, eam in terra defodit. Terra ingenti ſtatura filium edidit, qui Tityus nominatus eſt. Hunc Latonæ amore captum, eíque vim afferre conatum Apollo ſagittis confôdit, vt tradunt multi. Pindarus autem Πυθ. εἰδ. δ. eum Dianæ ſagittis cõfixum eſſe ſcribit his verbis, καὶ μὰν Τιτυὸν βέλος Ἀρτέμιδος θήρευσε κραιπνὸν ἐξ ἀνικάτου φαρέτρας ὀρνύμενον, ὄφρα τις τὰν ἐν δυνατῷ φιλοτήτων ἐπιψαύειν ἔραται. id eſt, Tityum porrò celere Apollinis iaculum confôdit, ex inuicta pharetra erumpens, vt amet quis ſequi voluptates conceſſas & permiſſas. De Tityo plura ad Odam 4. lib. 3.

Vnda scilicet omnibvs, &c.] Sophocles in Electra λίμνην πάγκοινον, id eſt, paludem omnibus communem vocat.

Qvicvmqve terr. mvn.] videtur expreſſiſſe illud Homericum ἀρούρης καρπόν, id eſt, terræ fructum comedentes. & illud neſcio cuius poëtæ, quod profert Plutarch. lib. περὶ φιλαδελφίας. εὐρυόδου ὅσοι καρπὸν αἰνύμεθα χθονός. id eſt, Quicumque latæ fructum terræ ſumimus. & illud Phanoclis, Ἀλλὰ τὸ μοιράων νῆμ' ἄλυτον, οὐδέ πω ἐστί, Ἐκφυγέειν ὁπόσοι γῆν ἐπιφερβόμεθα: id eſt, Sed Parcarum fila ſolui non poſſunt: nec quicumque terræ munere veſcimur effugere mortem poterimus. Sic iterum Homerus ἰλιάδ. ν. Ος θνητός τ' εἴη, καὶ ἔδοι Δημήτερος ἀκτήν. id eſt, qui ſit mortalis, & Cereris munere veſcatur.

Sive reges, sive inopes erimvs coloni] ſic ſup. Od. 3. *Diuéſne priſco natus ab Inacho, &c.* & Od. 4. lib. 1. *Pallida mors æquo pulſat pede, &c.* & ſimilia, quæ collegimus ad Oden 28. lib. 1.

Inopes coloni] Sup. Od. 35. lib. 1. *Te pauper ambit ſollicita prece Ruris colonus.* Colonus, qui agrum alienum mercede colit: vt Saty. 2. lib. 2. *videas metato in agello Cum pecore & natis fortem mercede colonum, &c.*

Frvstra crvento Marte, &c.] fruſtrà periculum hoc, vel illud vitabimus: fruſtrà omnem diligentiam, cautionémque adhibebimus, vt vitam quàm longiſſimè producamus. nam, quod genus mortis non timebamus, eo nobis erit fortaſſe moriendum. huic loco ſimilis eſt ille Oda ſuperiore. *Quid quiſque vitet numquam homini ſatis Cautum eſt in horas.* tale eſt & illud Hom. ὀδυσσ. π. οὐδέ τί μιν θάνατον τρομέεσθαι ἄνωγα Ἐκ μνηστήρων, θεόθεν δ' οὐκ ἔστ' ἀλέεσθαι. id eſt, neque eum hortor vt mortem à Procis extimeſcat, à deo verò nõ licet effugere.

Crvento Marte] μιαιφόνῳ, βροτολοιγῷ, αἱματόεντι.

Fractis] à ſcopulis. & littoribus franguntur fluctus, vt ſup. Od. 11. annotauimus ad illum locum, *Seu plureis hiemes, &c.*

Avstrvm] Saty. 6. lib. 2. *nec plumbeus Auſter, Auctumnúſque grauis, Libitinæ quæſtus acerbæ.*

Visendvs ater, &c.] moriendum. ater autem Cocytus, vel quia triſtis & horribilis, vel quia fluuius infernus: vt ſuprà annot. ad illum locum Od. proximæ, *Demittit atras bellua Centiceps.*

Flvmine lang. Coc. err.] id eſt, aqua languida, vel agmine languido. vt Virgil. *leni fluit agmine Tibris.* & Hor. alibi *Galeſi flumen.* Ordo verborum hîc eſt, *Cocytus errans flumine languido, &c.*

Cocytvs] Homer. ὀδυσσ. κ. Cocytum fluuium facit è Styge deriuatum, & cum Phlegetonte in Acheruntem confluentem. Ἔνθα μὲν εἰς Ἀχέροντα Πυριφλεγέθων τε ῥέουσι, Κωκυτός θ', ὃς δὴ Στυγὸς ὕδατός ἐστιν ἀπορρώξ. id eſt, hîc quidem in Acheruntem Phlegeton, & fluit, Cocytus: qui oritur & manat

A nat ab aqua Stygia. Pausanias autem in Atticis (vt suprà diximus) scribit, Cocytum, & Phlegetontem fluuios esse Thesprotiæ: cuius verba sunt hęc, πρὸς δὲ τῇ Κιχύρῳ λίμνη τ' ἐστιν Ἀχερουσία καλουμένη, καὶ ποταμὸς Ἀχέρων. ῥεῖ δὲ καὶ κωκυτὸς, ὕδωρ ἀτερπέστατον.

Et Danaï genus] Danaï filiæ, de quibus dicemus ad Odam 11. lib. 3.

Damnatusque longi Sis. Æol. lab.] hunc laborem narrat apud Hom. Vlysses ὀδυσσ. λ. Καὶ μὴν Σίσυφον εἰσεῖδον κρατέρ' ἄλγε' ἔχοντα, Λᾶαν βαστάζοντα πελώριον ἀμφοτέρῃσιν. Ἠ τοι ὁ μὲν σκηριπτόμενος χερσίν τε, ποσίν τε Λᾶαν ἄνω ὤθεσκε ποτὶ λόφον ἀλλ' ὅτε μέλλοι Ἄκρον ὑπερβαλέειν, τότ' ἀποστρέψασκε κραταιΐς, Κ' αὖθις ἔπειτα πέδονδε κυλίνδετο λᾶας ἀναιδής· Αὐτὰρ ὅγ' ἂψ ὤσασκε τιταινόμενος, κατ' δ' ἱδρὼς Ἔρρεεν ἐκ μελέων· κονίη δ' ἐκ κρατὸς ὀρώρει. quorum versuum hæc ferè sententia est. Et verò Sisyphum vidi magnis doloribus affectum, ingens saxum portantem vtraque manu. Atque ille quidem manibus & pedibus nixus, saxum sursum trudebat in montis verticem: sed cùm iam non longè abesset, quin cacumen montis superaret, tum vis quædam valida saxum repellebat, & ita in planitiem reuoluebatur. ille autem denuò

B connitens & contendens sursum trudebat. sudor autem ex omnibus membris manabat. Huc pertinent hi Lucretij versus ex lib. 3. in extr. *Nam petere imperium, quod inane'st, nec datur vmquam, Atque in eo semper durum sufferre laborem: Hoc est aduerso nixantem trudere monte Saxum, quod tamen à summo iam vertice rursum Voluitur, & plani raptim petit æquora campi.* & illud ex vetere poëta: *illud quod Sisyphu' versat Saxum sudans nitendo, neque proficit hilum?* profert M. Tull. Tuscul. quæst. lib. 1. Huius autem laboris talem causam afferunt. Cum Iupiter Æginam Asopi filiam ex Phliunte in Oenônen per Corinthum transtulisset: Sisyphus Asopo filiam suam inuestiganti, eam à Ioue esse raptam enuntiauit, locúmque, quò delata esset, indicauit: ex quo Iouis in se odium grauissimum concitauit. Quare mortem in illum, vt eum exanimaret, immisit. Ille mortem durissimis, & solidissimis vinculis constrinxit. morte à Sisypho vincta, eueniebat, vt nemo moreretur, donec morte soluta, Sisyphum ei vicissim constrin-

C gendum, domandúmque tradidit. Ille autem prius quàm moritur, vxori mandat, vt sibi parentalia celebret, inferias ad inferos mittat. id non pręstat vxor. ille Orcum orat, vt sibi ad vxorem reuerti liceat, hanc iniuriam expostulatum. impetrat. Corinthum proficiscitur. cum vxore, & suis, vt olim solebat, sese oblectat, neque iam de reditu ad inferos cogitat. Vix tandem senio confectus eò ingratiis retrahitur. ibi saxum voluere iubetur, ne se subducat, iterúmque ad superos profugiat. Hæc Eusthat. ἰλ. ζ. Plato quoque, seu Xenocrates potius in dial. περὶ θανάτου hæc omnia, atque etiam plura enumerat, quæ hîc Horat. χῶρον ἀσεβῶν, καὶ Δαναΐδων ὑδρείας ἀτελεῖς, καὶ ταντάλου δίψος, καὶ Τιτυοῦ σπλάγχνα, καὶ Σισύφου πέτρον. Alij autem scribunt, ijque boni auctores, Sisyphum multarum rerum cognitione præstitisse, eáque fretum, immortalitatem sibi comparare studuisse. quod confirmat Theognis, cùm ostendit, rebus omnibus diuitias anteponi, ceteras res omneis præ diuitijs D pro nihilo putari, etiam si quis plura (inquit) Sisypho sciat. πλείονα δ' εἰδείη Αἰολίδου Σισύφου. Hom. ἰλ. ζ. Ἔνθα δὲ Σίσυφος ἔσκεν, ὃ κέρδιστος γένετ' ἀνδρῶν. id est, hic autem Sisyphus erat, qui astutissimus hominum fuit. vnde prouerbium, Σισύφου μηχαναί: quod vsurpat Aristoph. Ἀχαρν. de hoc etiam Horat. Od. 17. epod. *Optat supremo collocare Sisyphus In mōte saxū.*

Neque har. qu. col. arb.] siue fertilium, siue sterilium, & tantummodò ad voluptatem, & delicias comparatarum, quales sunt platanus, pinus, laurus, & similes.

Cupressos.] quas appellat funebreis Od. 5. epod. *Iubet sepulcris caprificos erutas, Iubet cupressos funebreis, &c.* Virg. Æn. 6. feraleis. *cui frondibus atris Intexunt latera, & feraleis antè cupressos.* & Æn. 3. atram cupressum. *Stant manibus aræ Cæruleis mæstæ vittis, atráque cupresso.* Cur autem cupressus adhibeatur in funeribus, hanc vulgo causam afferunt, quòd semel excisa, numquam renascitur: & ita Sex. Pompeius. ego existimarim potius initiò iccirco adhiberi, cœptam esse, vt corpus humanum ab anima, animóque iam derelictum, diutius seruaretur, ac maneret incorruptū. E Varro quidem putat iccircò cupressos in rogis adhiberi solitas esse, ne cadauerum, interea dum vrerentur, odor nareis offenderet. Plinius præterea eam arborem Diti sacram esse scribit. Seruius item notat, cupressum, Proserpinæ dicatam esse. cod. Iann. & duo Vatic. habent *cupressus*.

Brevem dominum] te dominum non diu victurum, non diu arboribus tuis, & ceteris delicijs fruiturum: βιωσόμενον ὀλιγοχρόνιον.

Dignior] dignior te. quia vtetur fruetur, cùm tu parcas, vt sacris. Euenit autem hoc ferè, vt, quæ summa cura, omníque studio quæsierunt, & custodierunt homines, ea effusissime largiantur, & consumant heredes. Theocr. εἰδ. ς. Χρήματα δὲ ζώοντες ἀμαλδύνουσι θανόντων. id est, pecunias autem mortuorum viui consumunt. & Saty. 3. lib. 2. *Filius, aut etiam libertus vt ebibat heres, Dijs inimice senex custodis?*

Servata centum clavibus] quibus, parcis, & quæ custodis accuratissimè.

Et mero tinguet pavim.] ita vino F non parcet, vt etiam eo solum respergat: vel tantum bibet, vt statim effundat, atque euomat. M. Tull. Philipp. 2. *At verò te inquilino (non enim domino) personabant omnia vocibus ebriorum, natabāt pauimenta vino, madebant parietes.* Athenæus scribit. lib. 15. Alexandrum magnum solitum fuisse vnguento præstantissimo, vinoq; fragrantissimo solum respergere. Potest & ad veterem conuiuiorum morem referri, in quibus solebant puerorū aut puellarum, quas amabant, aut amicorum suorum nominibus commemoratis, ac prolatis vinū in humum fundere: quod declarat versus Theoc. εἰδ. ιδ. Ἤδη δὲ προϊόντος ἔδοξ' ἐπιχεῖσθαι ἄκρατον. id est, iam autem progrediente cōuiuio, visum est merum infundere. Neque verò mihi displiceat, si quis dicat, hîc significari ab Horatio illum Græcorum morē, qui erat huiusmodi, vt is, qui prior bibebat, cum aliquātum hausisset, reliquum sic è poculo effunderet,

A deret, vt id reſonaret. quod dicebant ἀποκοτταβίζειν. Xenoph. ἑλλην. βιβλ. β. de Socrate. καὶ ἐπείγε ἀποθνήσκειν ἀναγκαζόμενος τὸ κώνειον ἔπιε, τὸ λειπόμενον ἔφασαν ἀποκοτταβίσαντα, εἰπεῖν αὐτὸν, Κριτίᾳ τοῦτ᾽ ἔστω τῷ καλῷ. quæ verba vertit M. Tull. Tuſc. 1. ſed more ſuo, id eſt, paulo liberius, quàm audeat religioſus interpres, hoc modo: *qui, cùm coniectus in carcerem triginta iuſſu tyrannorum, venenum, vt ſitiens, obbibiſſet*, vel vt doctiſſimi viri legunt, *obduxiſſet*) *reliquum ſic è poculo eiecit, vt id reſonaret*. Docet autem Athenæus lib. 11. cottabum à Siculis primùm introductũ eſſe in conuiuio, tantúmque ſtudij in eo ludo veteres poſuiſſe, vt etiam præmia, quæ κοττάβια dicebantur, proponerent. & calices (inquit) qui ad eam rem maximè vtiles, & idonei eſſe viderentur, conficiebantur. Tùm rotunda domicilia ædificabantur, vt omnes cottabo in medio locato, ex æquo interuallo, & locis ſimilibus, ac paribus de victoria certarent. non enim ſolùm magno ſtudio contendebant, vt ad ſignum propoſitum poculi reliquias eijcerent: ſed etiam vt ſingula, quæ in eo ludo intercedebant, venuſtè, ac decenter efficerent. Oportebat enim læuo cubito innitentem, & latagã, id eſt, reliquum, quod eijciebatur
B è calice, dextera manu circumagentem, molliter eijcere. Vide apud eundem Athæneum plura de cottabo lib. 15. ego tamen ſimpliciter de ſolo reſperſo hunc locum intelligendum eſſe puto. Non eſt porrò omittendum, in cod. Iann. Vrſ. tribus Vat. Torn. ſcriptum eſſe, *Tinguet*: quos ſecutus ſum.

Svperbvm] ſic legendum eſſe arbitror, non *ſuperbo*, nonnullorum veterum codicum auctoritate fretus. pauimentum ſuperbum autem intellige marmoreum. M. Tull. de leg. 2. *pauimẽta marmorea, laqueata tecta*. Tib. lib. 3. eleg. 3. *Aurataq; trabes, marmoreúmque ſolum*. vel pauimentum domini ſuperbi, vt Porph. & ita Lucret. lib. 4. *Poſteiſque ſuperbos Vnguit amaracino*, id eſt, poſteis puellæ ſuperbæ & amatorem faſtidientis ac ſpernentis.

Pontific. potiore cenis] vino meliore, quàm, quod adhibetur in cenis pontificijs, quæ ſolent eſſe magnificentiſſimæ, atque apparatiſſimæ. ὑπερβολικῶς dictum.
C

IN SVI SÆCVLI LVxuriam. Ode 15.

IAM pauca aratro iugera regiæ
Moles relinquent: vndique latius
Extenta viſentur Lucrino
Stagna lacu: platanúſque cælebs
Euincet vlmos. tùm violaria, &
Myrtus, & omnis copia narium
Spargent oliuetis odorem,
Fertilibus domino priori.
Túm ſpiſſa ramis laurea feruidos
Excludet ictus. non ita Romuli
Præſcriptum, & intonſi Catonis
Auſpicijs, veterúmque norma.
Priuatus illis cenſus erat breuis:
Commune magnum: nulla decempeda
Metata priuatis, opacam
Porticus excipiebat Arcton:
Nec fortuitum ſpernere cæſpitem
Leges ſinebant, oppida publico
Sumtu iubentes, & deorum
Templa nouo decorare ſaxo.

Regiæ moles] ædificia ſumtuoſa & regibus conuenientia, molis inſtar. ſic M. Tull. pro Milone *ſubſtructionum inſanas moles* appellat, ædificia illa Clodiana. addit ei epithetum, *regia*, vt ſignificantius declaret ſuæ ætatis hominum in ædificando inſolentiam, luxuriam, inſaniam.

Extenta] extenta latius, id eſt, porrecta & producta latius, quamuis Acron, & Porph. aliter ſentiant.

Stagna] *Stagnum, quod Græce στεγνὸν*, (ſiue *στέγανον*) inquit Varro. Et Feſtus, *Stagnum, quod in eo aqua perpetuò ſtet: alij quòd is locus à Græcis στεγνὸς dicitur, quia bene contineat aquam.*

Lvcrino lacv] Cæſar Auguſtus portum Iulium ad Baias effecit, immiſſo in lacum Lucrinum, & Auernum mari. Suet. in Auguſto. Virg. Georg. 2. *An memorem portus, Lucrinóque addita clauſtra? Atque indignatum magnis ſtridoribus æquor, Iulia quà ponto longè ſonat vnda refuſo? &c. Lucrina Peloris* ab Horatio dicta, in lacu Lucrino capta. Satyra 4. lib. 2.

Platanvsqve cælebs] quæ non ſolet adhiberi ad viteis ſuſtentandas, vt vlmus, ſed ad vmbram comparandam, vt ſup. Od. xi. *Cur non ſub alta vel platano, vel hac Pinu iacentes, &c. Potamus vncti?* & M. Tull. de orat. lib. 1. *Nam me hæc tua platanus admonuit, quæ non minus ad opacandũ hunc locum patulis eſt diffuſa ramis, quàm illa, cuius vmbram ſecutus eſt Socrates.* & Virgil. Georg. 4. *Iámque miniſtrantem platanum potantibus vmbrã.* Ἀμφιλαφῆ πλάτανον appellant Græci, ramoſam, & late explicatam.

Vlmos] & populos, vt Ode 2. Epod. *Altas maritat populos.*

Tvm violaria, et Myrtvs, &c.] nihil eſt hoc loco corrigendum, vt quidam volũt: neque choréus erit *myrtus*, ſed ſpondeus, numero multitudinis. violaria autem ſunt loca, in quibus violæ naſcuntur. de myrto diximus ſuprà ad Oden 30. lib. 1.

Omnis copia narivm] omnes flores, omniaque virgulta, ex quibus odor ſuauis naribus afflatur, eadem autem ratione ea omnia, quæ ad narium delectationem nata ſunt, narium copiam

A piam appellat Horatius, qua hircum Catullus id, quod nareis offendit, *nasorum pestem.*

SPARGENT OLIVETIS, &c.] id est, ex oliuetis fient violaria, myrteta, roseta, &c. & quibus in locis oliuæ nascebantur, in ijs myrti, violę, & suauissimi flores decerpentur.

TVM SPISSA RAM. LAVR.] lauri non numerantur in arboribus vmbriferis, neque vel ramos habent ita explicatos vel frondeis ita densas, vt earum vmbra solis ardorem arcere possit. veruntamen tantus est (inquit Horat.) hominum luxus, tam inusitatæ deliciæ, tantum denique nouarum, & exquisitarum voluptatum studium, vt etiam lauri arte adhibita frondibus siluescant, latissiméque ramos suos diffundat ad excludendos solis ardores.

FERVIDOS EXCLVDET ICTVS] sic legendum, & ita habent emendatiores libri & veteres, & impressi. Nam quòd in quibusdam legitur *Excludet æstus,* nata hæc scriptura est ex annotatione, & declaratione verborum *feruidos ictus,* cùm ad ea ascripsisset studiosus aliquis bonarum litterarum, *id est, solis æstus.* Eleganter enim & erudite

B dixit Horat. *feruidos ictus,* pro caloribus solis. sic Lucret. lib. 2. Luminis ictum dixit. *Qui quoniam quodam gignuntur luminis ictu.* & paullo antè de colore. *Recta, aut obliqua percussus luce refulget.* & lib. 5. *Luna potest solis radijs percussa nitêre.* Itaque apud eundem *tela diei* sæpe vsurpatur pro luce diei & lumine solis. & radiorum ictus, pro solis calore eod. lib. 5. *Et radij solis cogebant vndique terram Verberibus crebris extrema ad limina apertã, &c.* ibid. *Vt queat accendi paruis ardoribus ictus.* ibid. paullo pòst. *Æstiferum vt tantum radiorum exaugeat ictum.* & lib. 6. *Aut dissoluuntur solis super icta calore.*

NON ITA ROM. PRÆSCR. &c.] ordo & structura hæc est: non ita præscriptum est auspicijs Romuli, & Catonis, veterúmque norma.

CENSVS] census est, tota rei familiaris æstimatio: lege annotation. ad illum locum, *Præconẽ tenui censu.* epist. 7. lib. 1.

C COMMVNE MAGNVM] commune, τὸ κοινὸν, quo Latino vtitur M. Tullius non vno loco.

NVLLA DECEMPED. MET. &c.] nulla illis erat priuata porticus obiecta septentrionibus, in qua inambularent æstiuo tempore, ita lata, vt decempedis eam commetirentur. vide Vitruu. *metata* autem positum videtur pro *mensa,* ídque παθητικῶς; quod probat Prisc. lib. 8. Natum ex veterum more, qui in agrorum diuisione atque assignatione perticis ac decempedis agrorum modum exquirebant, quod erat metiri, & metari. solebant ijdem limitibus & metis agrorum modos & formas circumscribere atque includere. Virg. diris. *Pertica, quæ nostros metata est impia agellos.* & Horat. Saty. 2. lib. 2. *videas metato in agello Cum pecore & natis fortem mercede colonum.*

EXCIPIEBAT.] Sat. 4. lib. 1. *Neque enim cùm lectulus, aut me Porticus excepit, desum mihi.*

NEC FORTVITVM SPERN.] vetabant leges, ne quis locum ruri forte fortuna oblatũ sperneret, in quo iaceret: quia non sinebant villas sumtuosas, & porticus ædificare. ita necesse erat D
in fortuito cæspite recumbere, vel ex cæspitibus & luto domunculas ædificare.

CÆSPITEM] agellum. ἐλάπλωος. vel cæspitem, locum intellige, in quo negotijs soluti quiescerẽt ac recumberent, vel lateres è cæspite, vnde ædificarent.

NOVO SAXO] non rediuiuo lapide, sed nouo, & viuo. vt apud Virg. Æn. 1. *Intus aquæ dulces, viuóque sedilia saxo.* De templis Deorum reficiendis Od. 6. lib. 3. *Delicta maiorum immeritus lues, Romane, donec templa refeceris Ædeisque labenteis Deorum.* & Saty. 2. lib. 2. *quare templa ruunt antiqua Deûm?*

AD GROSPHVM.
Ode 16.

Tranquillitatem animi optari ab omnibus: eam verò non congerendis opibus, honoribúsve consequendis, sed coërcendis cupiditatibus comparari. E

OTium diuos rogat in patenti
Prensus Ægæo, simul atra nubes
Condidit Lunam, neque certa fulgent
Sidera nautis:
Otium bello furiosa Thrace,
Otium Medi pharetra decori,
Grosphe, non gemmis, neque purpura ve-
Nale, neque auro.
Non enim gazæ, neque consularis
Summouet lictor miseros tumultus
Mentis, & curas laqueata circum
Tecta volanteis.
Viuitur paruo bene, cui paternum F
Splendet in mensa tenui salinum,
Nec leueis somnos timor, aut Cupido
Sordidus aufert.
Quid breui fortes iaculamur æuo
Multa? quid terras alio calenteis
Sole mutamus? patriæ quis exsul
Se quoque fugit?
Scandit æratas vitiosa naueis
Cura: nec turmas equitum relinquit,
Ocyor ceruis, & agente nimbos
Ocyor Euro.
Lætus in præsens animus, quod vltra est,
Oderit curare: & amara lento

m Tempe-

A *Temperet riſu. nihil eſt ab omni*
Parte beatum.
Abſtulit clarum cita mors Achillem:
Longa Tithonum minuit ſenectus:
Et mihi forſan, tibi quod negarit,
Porriget hora.
Te greges centum, Siculæq; circum
Mugiunt vaccæ: tibi tollit hinni-
Tum apta quadrigis equa: te bis Afro
Murice tinctæ
Veſtiunt lanæ. mihi parua rura, &
Spiritum Graiæ tenuem camœnæ
Parca non mendax dedit, & malignum
Spernere vulgus.

OTIVM] otium hoc loco accipe vitam tranquillam, pacatam, & quietam, vt apud M. Tull. in Rull. ad Quirit. *ita iucundum eſt otium, vt &* B *vos, & maiores veſtri, & fortiſſimus quiſque vir maximos labores ſuſcipiendos putet, vt aliquando in otio poſſit eſſe, præſertim in imperio ac dignitate.* aliud otiũ deſcribit Catullus ad Leſbiá, iners videlicet & ignauum. *Otium Catulle tibi moleſtum eſt: Otio exſultas, nimiúmque geſtis: Otium & reges prius, & beatas Perdidit vrbeis.*

PRENSVS ÆGÆO] is, qui in medio mari Ægæo nauigat. Ægæum mare ab inſulis appellatum eſt, quæ in eo mari caprarum ſimilitudinem præ ſe ferunt: ſeu quòd in eo Ægæa Amazonum regina perierit: ſiue quòd eò Ægæus Theſei pater ſe præcipitauerit. Feſtus. vide & quæ annotaui ad epiſt. XI. lib. I. Quidam libri veteres habent *Preſſus.*

ATRA NVBES] Virg. lib. 10. Æn. *Sed ſublime volans nubi ſe immiſcuit atræ.*

CONDIDIT] texit, obduxit, & quaſi ſepeliuit. NEQVE CERTA FVLGENT] ſic Virg. C Æn. 1. *Eripiunt ſubitò nubes cælúmque, polúmque.*

THRACE] Græcum eſt Θρήκη. ſic Od. 25. lib. 3. *Hebrum proſpiciens, & niue candidam Thracen.* alibi Thraca, vt epiſt. ad Quinctium: *vt nec Frigidior Thracam, nec purior ambiat Hebrus.* & ad Iul. Florum, *Thracáne vos, Hebrúſque niuali compede vinctus, &c.*

GAZÆ] diuitiæ immenſæ, vt ſuprà Ode 29. lib. 1. *Icci beatis nunc Arabum inuides Gazis.* ſimilis ſententia eſt epiſt. 18. lib 1. *Non domus, aut fundus, non æris aceruus & auri Ægroto domini deduxit corpore febreis, Non animo curas.* ſic Lucret. lib. 2. *Quapropter, quoniã nil noſtro in corpore gaza Proficiũt, neq; nobilitas, neque gloria regni: Quod ſupereſt, animo quoque nil prodeſſe putandum eſt, Si nõ forte, tuas legiones per loca cãpi Feruere cùm videas belli ſimulacra cienteis, His tibi tum rebus timefactæ relligiones Effugiunt animo pauidæ, mortiſque timores.*

CONSVLARIS LICTOR] conſulatus, ſeu conſularis poteſtas. Venuſtè autem conſularem lictorem dixit potius, quàm conſulatum, ſignificans, conſulareis lictores non habere poteſtatem ſummouendarum curarum, & aliarum mentis perturbationũ, quemadmodum turbam ſummouere ſolent ante incedentem conſulem. ſic ferè Plinius lib. 9. cap. 34. vnionem dicit à fœminis in publico lictorem dictitari, quia, quemadmodum lictor ante magiſtratus, ita vnio ante fœminas turbam ſummouet. Dicti autem lictores à ligando, vt docet Nonius. Hi ante prætorem & conſulem faſceis & ſecureis præferebant. ῥαβδοῦχους appellant Græci ſcriptores. habebat autem & prætor ſuos lictores. Cic. in Rullum, *Deinde anteibant lictores, non cum bacillis: ſed vt hîc prætoribus anteeunt, cum faſcibus duobus.* conſulatum autem poſuit pro quouis alio ampliſſimo magiſtratu. Iam vnde ſint dicti lictores, docet Plutarchus quæſt. Rom.

MISEROS TVMVLTVS MENTIS] animi perturbationes, curas, angores, timores, ægritudines, quibus concitatus tumultuatur ac trepidat.

CVRAS LAQV. CIRC. &c.] curas, quæ in domibus locupletum, & potentium, ac beatorũ iſtorum, tum crebriores, tum moleſtiores ſolent E eſſe. *laqueata tecta* autem, laquearibus ornata. M. Tull. de leg. 2. *Magnificáſque villas, & pauimenta marmorea, & laqueata tecta contemno.* Lucretius lib. 2. *laqueata, auratáque templa.*

VOLANTEIS] tralatio. ſic Saty. 6. lib. 2. *ſimulatras Ventum eſt Eſquilias, aliena negotia centũ Per caput & circa ſaliunt latus.* poteſt etiam dici eſſe σωματοποίησιν, ſeu σωματοποιίαν, poëtis valde viſitatam.

VIVITVR PARVO BENE] ſubaudi ab eo, *cui paternum, &c.* id eſt, viuit is paruo benè, qui contentus eſt re ſua familiari, & ſupellectili paterna, modicóque apparatu. Veteres ſalinorum appoſitu menſas ſacras faciebant, vt declarat illud Arnobij lib. 2. *in penetralibus Veſtæ ignis perpetuos fouetis focos? ſacras facitis menſas ſalinorum, & ſimulacrorum appoſitu?* Præterea ſal condimentum eſt ciborum, immo verò obſonium tenuiorum. Nã cùm præter panem & ſalem nihil habeant, quod F ſibi apponant, pane, & ſale famem explere coguntur, vt Saty. 2. lib. 2. *Cùm labor extuderit faſtidia, ſiccus, inanis Sperne cibum vilem: niſi Hymettia mella Falerno Ne biberis diluta: foris eſt promus, &c.* Itaque per ſalinum, (id eſt vas, quo ſal continetur) ſalem, vt primum omnium, quæ in menſa apponuntur: & per ſalem, tenuem & communem omnium hominum apparatum, miniméque ſumtuoſum victum ſignificari puto. Adiuuat me quòd vulgo dicitur, *multos modios ſalis ſimul edendos eſſe, vt amicitiæ munus expletum ſit:* quod eſt apud M. Tullium in Lælio: & apud Ariſt. lib. 8. de mor. ad Nicom. κατὰ τὴν παροιμίαν γὰρ οὐκ ἔστιν εἰδῆσαι ἀλλήλους πρὶν τοὺς λεγομένους ἅλας συναναλῶσαι. id eſt, Verum enim illud prouerbium eſt, Multos modios ſalis ſimul edendos eſſe, vt homines inter ſe norint. Et Demoſthenes, vt eſt in oratione Æſchinis Κατὰ Κτησιφ. inſimulatus ab Æſchine hoſpitem ſuum necandum curauiſſe, reſpondit audiente po-

pulo

A pulo, se τὺς τῆς πόλεως ἅλας τῆς ξενικῆς τραπέζης περὶ πλείονος ποιῆσαι: id est, ciuitatis salem pluris fecisse hospitali mensa. ad hunc locum pertinet illud ex Saty. 3. lib. 1. *modò sit mihi mensa tripes, & Concha salis puri.* & illud Persij Sat. 5. *eheu Vare regustatum digito terebrare salinum Contentus perges, si viuere cum Ioue tendis.* Idem Saty. 4. *Ingemit hoc bene sit, tunicatum cum sale mordens Cepe, & farratam pueris plaudentibus ollam.* & illud Diogenis Cynici, quem cùm Craterus rex ad se inuitaret: βούλομαι, ἔφη, ἐν ἀθήναις ἅλα λείχειν, ἢ παρὰ Κρατερῷ τ πολυτελοῦς τραπέζης ἀπολαύειν. id est, Malo, inquit, Athenis salem lingere, quàm apud Craterum mensa sumtuosa perfrui. & illud Plautinum ex Rudente, *Sed hic rex cum aceto pransurus est, & sale, sine bono pulmento.*

CVPIDO SORDIDVS] cupiditas sordida, id est, amor, seu Cupiditas pecuniæ: quæ in hominem verè magni & excelsi animi cadere non solet. Et animaduertat adolescens harum litterarum studiosus, Cupidinis nomen etiam pro cupiditate apud hunc poëtam semper esse generis masculini, vt Od. 16. lib. 3. *Contracto melius parua Cupi-*
B *dine Vectigalia porrigam.* & epist. 1. lib. 1. *Feruet auaritia, miseróque Cupidine pectus.* & Saty. 1. lib. 1. *At bona pars hominum decepta Cupidine falsò.* & Ode 24. lib. 3. *Eradenda Cupidinis Praui sunt elementa.* Atque hæc, quamuis non ita magni ponderis, quidam, cùm scirent à me esse occupata, sibi iniustissimè arrogarunt. neque tamen viderũt, hîc Cupidinem esse Dei nomen. Cupido enim omnium rerum amoris & cupiditatis auctor est κατ' πλάτος.

QVID BREVI FORTES, &c.] id est, quid nos, qui ad breue tempus floremus, valemus, & viuimus, multa nobis proponimus, multáque desideramus? *iaculamur*, id est, quasi iaculando petimus, destinamus, & est tralatio à sagittarijs. στοχαζόμεθα. Illa autem *breui æuo fortes*, coniunctè sunt legenda, id est, ὀλιγοχρόνιοι, & (vt Homeri verbo vtar) μινυνθάδιοι, id est, breuis vitæ, seu breui tempore morituri: exiguum tempus victuri.

C QVID TERR. ALIO CAL. SOLE] quid proficiscimur in terras longinquas, & peregrinas patria relicta? non dissimile est illud Pindari Πυθ. εἰδ. γ. ἔστι δὲ φῦλον ἐν ἀνθρώποισι ματαιότατον ὅστις αἰσχύνων ἐπιχώρια παπταίνει τὰ πόρσω μεταμώνια θηρεύων ἀκράντοις ἐλπίσι. Id est, Genus est hominum vanissimum, quod despiciens domestica, & patria, longinqua circumspicit, & perseqtur, res inaneis fallaci spe captãs. Sed Virgil. Georg. 2. magis ad rem, *Exsulióque domos, & dulcia limina mutant, Atque alio patriam quærunt sub sole iacentem. Alio sole*, carmine sæculari ad Deos, *aliúsque & idem nasceris.*

PATRIÆ QVIS EXSVL. &c.] si hæc Grecè exprimantur, magis appareat totius sententiæ venustas, hoc modo, τίς πατρίδος φυγὰς ὢν, καὶ ἑαυτὸν ἔφυγε; Nam exsulem Græci φυγάδα nominant, & exsulare φεύγειν dicunt, id est, fugere. Itaque hanc paronomasiam lingua Latina imitari nõ potest. sed is tamen, qui Græcè sciat, facilè eam agnoscat. Iã exsulẽ à solo Nonius ait esse nominatum, vt extorrem à terra: vnde mirum est ab exsule vulgò exsilium, non exsulium dici. hanc sententiam autem D
copiosè persequitur Lucret. lib. 3. in extremo. *Exit sæpe foras magnis ex ædibus ille, Esse domi quem pertæsum est, subitóque reuertit: Quippe foris nihilo melius qui sentiat esse: Currit agens mannos ad villam hic præcipitanter, Auxilium tectis quasi ferre ardentibus instans. Oscitat extemplo, tetigit cùm limina villæ, Aut abit in somnum grauis, atque obliuia quærit: Aut etiam properans vrbem petit atque reuisit. Hoc se quisque modo fugit: at, quod scilicet (vt fit) Effugere haud potis est, ingratis hæret, & angit, &c.* eodem pertinet illud Saty. 7. lib. 2. *Non horam tecũ esse potes, non otia recte Ponere, téque ipsum vitas fugitiuus & erro.* Ad hunc locum pertinet etiam illud Aristot. lib. 9. de morib. ad Nicom. ζητοῦσι δὲ οἱ μοχθηροὶ μεθ' ὧν συνημερεύσουσιν, ἑαυτοὺς δὲ φεύγουσιν, &c. nam ea reperies annotata, satyra illa. 7. ad illum versum *Non horam tecum, &c.*

SCANDIT ÆRATAS] eadem ferè Od. 1. li. 3. *sed timor & minæ Scandunt eôdem, quô dominus, neque Decedit ærata triremi, & Post equitem sedet atra cura.* Vberius autem Lucret. lib. 2. *Quòd si ridicula hæc, ludibriáque esse videmus, Reuerâque me-* E *tus hominum, curæq; sequaces Nec metuunt sonitus armorũ, nec fera tela, Audacterq; inter Reges, rerũque potenteis Versantur, neque fulgorem reuerentur ab auro, Nec clarum vestis splendorem purpureai: Quid dubitas, quin omne sit hoc rationis egestas? &c.*

ET AGENTE N. OCYOR] Virg. li. 12. Æn. *Ni fuga subsidio subeat, fugit ocyor Euro.*

IN PRÆSENS] non in posterum, aut futurum tempus. Suadet enim vt in diem viuamus: vt Ode 8. lib. 3. *Dona præsentis cape lætus horæ.* & 29. lib. eod. *ille potens sui, Lætúsque deget, cui licet, in diem, Dixisse, vixi: cras vel atra Nube polum pater occupato.* & epist. ad Bull. lib. 1. *Tu, quancumque Deus tibi fortunauerit horã, Grata sume manu, nec dulcia differ in annum.* Nam (vt idem ait Ode 7. lib. 4.) *Quis scit, an adijciant hodiernæ crastina vitæ Tempora dij superi?* Quin Pindarus, qui multo seuerior Horatio est, multóque grauiora tractat argumenta, ait se diurnam oblectationem perse- F
quentem, sensim senescere, atque ad mortem progredi. eius verba sunt hæc, εἰδ. ἕκτῳ. ὁ δ' ἀθανάτων μὴ θρασσέτω φθόνος, ὅτι τερπνὸν ἐφάμερον διώκων, ἕκαλος ἔπειμι γῆρας, ἔς τε τὸν μόρσιμον αἰῶνα. & ἰσθμ. εἰδ. η. apertius: quicquid ante pedes est, esse melius, eóque esse fruendum, cùm dies is, qui vitæ nostræ cursum terminat, capitibus nostris semper impendeat. sic Pind. τὸ δὲ παρὰ ποδός, ἄρειον αἰεὶ χρῆμα πᾶν. δόλιος γὰρ αἰὼν ἐπ' ἀνδράσι κρέμαται ἑλίσσων βιότου πόρον. Denique Theognis monet, vt conuiuijs & sermonibus honestis in præsentia oblectemur: futura autem Dijs curanda relinquamus. sic Theog. Νῦν μὲν πίνοντες τερπώμεθα καλὰ λέγοντες· Ἅσσα δ' ἔπειτ' ἔσται, ταῦτα θεοῖσι μέλει, id est, *Nunc oblectemur potantes, scita loquentes. Sint autem curæ postera dijs superis.* quibus concinunt illa Euripidis in Alcest. ταῦτ' οὖν ἀκούσας, καὶ μαθὼν ἐμοῦ πάρα, Εὔφραινε σαυτόν, πῖνε, τὸν καθ' ἡμέραν Βίον λογίζου σόν, τὰ δ' ἄλλα τῆς τύχης, id est, His igitur auditis, & ex me cognitis, Teipsum oblecta, bibe, diurnam vitam, tuam esse deputa: cetera fortunę:

A QVOD VLTRA EST] id eſt, quod futurum eſt. nam præſentia duntaxat nos attingunt: futúra autem nondum ad nos pertinent. Quemadmodum hîc futurum per id, quod vltra nos eſt, ſignificatur: quia nondum ad illa peruenimus: ita Oda 29. lib. 3. per id, quod retro eſt, præteritum, quia illa præterijmus, *non tamen irritum Quodcũque retro eſt Efficiet, &c.*

LENTO TEMP. RIS.] ſic reperi ſcriptum in ſex libris calamo exaratis, Don. Faër. Vrſini, Torneſ. Ruſſardino, Nicotiano, cùm libri vulgati habeant *læto.* quam tamen ſcripturam, ſi quis malet, non refello, neque admodum improbo. ſed *lento* magis probo: idq; interpretor, moderato, non profuſo.

NIHIL EST AB O. P. BEATVM] Pulchrè Pindarus Πυθ. εἰδ. γ. oſtendens idem, quod hîc Horat. nihil eſſe ab omni parte beatum, ait, Deos immortaleis vni bono hominibus dato, duo mala admiſcere ſolere: hæc autem mala inſipienteis moderatè ferre non poſſe, ſuamque aduerſam fortunam fronte & vultu declarare & prodere: &, ſi quid boni habeant, ſtultitia ſua obruere, atque exſtinguere: ſapienteis contrà diſſimulando ſua quidem mala occultare: bona autem ſemper in promtu habere, & his ſuas moleſtias conſolari ac leuare: ſic Pinda. πήματα σύνδυο δαίονται βροτοῖς ἀθάνατοι. τὰ μὲν ὦν οὐ δύνανται νήπιοι κόσμῳ φέρειν. ἀλλ' ἀγαθοὶ τὰ καλὰ τρέψαντες ἔξω. adde cet. quæ deinceps ſequuntur de Peleo, Cadmo, Achille. illum autem Pindari locum videtur Theognis expreſſiſſe his verſib. οὐδείς τοι πάντ' ἔστι πανόλβιος, ἀλλ' ὁ μὲν ἐσθλὸς Τολμᾷ ἔχειν τὸ κακὸν, κ' οὐκ ἐπίδηλος ὅμως· Δειλὸς δ' οὔτε κακοῖσιν ἐπίσταται, οὔτ' ἀγαθοῖσιν Θυμὸν ἔχων μίμνειν. id eſt, Nullus eſt omni ex parte beatus: ſed vir bonus quidem audet fortunam aduerſam excipere & ſubire: neque tamen præ ſe fert ægritudinem, aut caſum ſuum aduerſum. At improbus & ignauus neque in malis, neque in bonis conſtantem animũ retinens manere poteſt. Ruſſus Pindar⁹ Νεμ. εἰδ. ζ. diſertè negat fieri omnino poſſe, vt aliquis vnus vniuerſam beatitudinem ſit conſecutus. τυχεῖν δ' ἐν ἀδύνατον εὐδαιμονίαν ἅπασαν ἀνελόμενον. Eodem pertinent tres Eurip. ſenarij in Steneb. οὐκ ἔστιν ὅστις πάντ' ἀνὴρ εὐδαιμονεῖ. Ἢ γὰρ πεφυκὼς ἐσθλὸς οὐκ ἔχει βίον· Ἢ δυσγενὴς ὢν πλουσίαν ἀροῖ πλάκα, id eſt, non eſt quiſquam, qui omni ex parte beatus ſit. Nam aut bonus natura factus viuendi facultatibus caret: aut ignobilis & humilis natus, agros fertileis & opimos arat.

ABSTVLIT CLAR. CITA MORS ACH.] apud Homerum Achilles ſe μινυνθάδιον à matre editum eſſe, id eſt, vitæ breuis hominem, dicit: Μῆτερ, ἐπεί μ' ἔτεκές γε μινυνθάδιόν περ ἐόντα, Τιμήν περ μοι ὄφελλεν Ὀλύμπιος ἐγγυαλίξαι. id eſt, Mater, quandoquidem me peperiſti breuis vitæ hominem, At certe Deus mihi honorem & gloriam tribuere debebat. cui ſic reſpondet Thetis, Ὤ μοι τέκνον ἐμόν, τί νύ σ' ἔτρεφον αἰνὰ τεκοῦσα, Αἴθ' ὄφελες παρὰ νηυσὶν ἀδάκρυτος, καὶ ἀπήμων Ἧσθαι, ἐπεί νύ τοι αἶσα μίνυνθά περ, οὔ τι μάλα δήν. id eſt, Hei mihi, fili mi, quamobrem te ſuſtuli & alui, poſteaquàm cum dolore peperi? Vtinam expers lacrymarum, & malorum ad naueis ſederes: quandoquidem breuis tibi vita à dijs conceſſa eſt, neque admodum diu victurus es. & eadem proſilio Iouem orans, Τίμησόν μοι υἱὸν, ὃς ὠκυμορώτατος ἄλλων Ἔπλετο. id eſt, filium meum honore afficito, qui breuiſſimæ inter alios homines vitæ natus eſt. & ἰλ. ι. ipſe Achilles narrat ſe de matre audiuiſſe, ſi gloriæ ſtudeat, ſibi breui eſſe moriendum. Μήτηρ γάρ τέ με φησί, &c.

LONGA TITHONVM] immortalitatem quidem Tithonus, quam optauerat, conſecutus eſt: ſed eam ſenectus inſuauem, atque amaram reddidit, cùm ſe omnibus prorſus voluptatibus, atque oblectationibus, ætatis culpa, priuatum eſſe ſentiret: quem ob id in cicadam verſum eſſe aiunt. Narrant Tithonum ab Aurora immortalitatem quidem impetraſſe, quam petiuerat, ſed non ἀγηρασίαν, id eſt, vitam ſenectutis expertem, & perpetuam iuuentam, quam petere eum fugerat. Ita factum eſt, vt in cicadam verſus ſit, animal aridiſſimum & ſicciſſimum, & canorum, & garrulum: quæ ſenectuti conueniunt. Senectus enim eſt natura loquacior, vt ſcribit M. Tullius in Catone maiore: & ſola vox ferè in ſenibus remanet: quod notat Seruius hunc verſum proferens ad illum Virg. Æneid. 4. *Tithoni croceum linquens aurora cubile.* Admonet autem Euſtathius ad primum verſum ἰλ. λ. Tithoni nomen vſurpari ſolere de ſenibus infelicibus, & laborioſis. Sup. Od. 28. lib. 1. *Tithonúſque remotus in auras.*

PORRIGET] producet, prorogabit: ſeu ſi quis malet, præbebit.

TE GREGES CENTVM, &c.] circum te greges centum, & Siculæ vaccæ mugiunt. Diuitiæ olim in boum armentis, & pecudum gregibus erant poſitæ. Hom. ἰλ. ι. Ἐν δ' ἄνδρες ναίουσι πολύρρηνες, πολυβοῦται. id eſt, in ea autem vrbe habitant viri agnis, & bobus abundantes. & Heſiod. ἐργ. καὶ ἡμ. ἄνδρες πολύμηλοί τ' ἀφνειοί τε. id eſt, viri ouib⁹, & diuitijs affluẽtes. & Her. οὐραν. οἳ δ' αὖτα καὶ ἐθήτευον ἐπὶ μισθῷ παρὰ τῷ βασιλεῖ ὁ μὲν ἵππους νέμων, ὁ δὲ βοῦς. ὁ δὲ νεώτατος αὐτέων Περδίκκης τὰ λεπτὰ τῶν προβάτων. ἔσαν γὰρ τὸ πάλαι καὶ αἱ τυραννίδες τῶν ἀνθρώπων ἀσθενέες χρήμασιν, οὐ μόνον ὁ δῆμος. id eſt, hîc etiam hi tres fratres mercede conducti regi ſeruiebant: alius equos paſcens, alius boues, alius, qui erat natu minimus, Perdicca, oueis. Erant enim olim reges pecunia tenues & infirmi, non ſolùm populus.

TOLLIT HINNITVM] edit hinnitum. vltima ſyllaba nominis hinnitum pertinet ad principium verſus deinceps ſubſequentis, hoc modo: *tibi tollit hinni-T' apta quadrigis equa.* vt ſup. Ode 13. *ille venena Cholchi-Ca, & quicquid, &c. tollere hinnitum* autem ſic dictum, vt tollere cachinnum, riſum, clamorem. lib. de arte poët. *Romani tollẽt equites, peditéſque cachinnum.* & ibidem, *Ne ſpiſſa riſum tollant impune catervæ.* & M. Tull. lib. 2. ad Q. Fratrem epiſt. 1. *deinde eius operæ repente à Græcoſtaſi, & gradibus clamorem ſatis magnum ſuſtulerunt.* & epiſt. tertia. *operæ Clodianæ clamorem ſuſtulerunt.* & Lucret. lib. 3. *Tollunt clamores, quaſi ſi iugulentur ibidem.* & Virgil. Æneid. 3. *Clamorem immenſum tollit.*

APTA QVADRIGIS EQVA] etiam hoc loco

A loco refelli, & coargui possunt ij, qui quadrigas, quatuor equos esse sine curru putant. Nam si hoc ita sit, quomodo hic locus explicari possit, non video. sed res est ita in promtu posita, vt silentio potius prætereunda, aut risu eludenda, quàm argumentis aut exemplis sit refellenda.

TE BIS AFRO MVRICE TINCTÆ, &c.] lanas bis tinctas murice, seu purpura, διβαφεῖς Græci vocant. ex quo M. Tullius purpuram bis tinctam dibaphum nominat epist. ad M. Cœlium, lib. 2. epist. *Curtius noster dibaphum cogitat, sed eum infector moratur.* Murex autem piscis è genere testaceorum, ex cuius sanguine conficiebatur color purpureus. Horat. epist. 2. lib. 2. *Argentum, vesteis Getulo murice tinctas.*

SPIR. GRAIÆ TEN. CAM.] sic Pindarus ὠδ. θ. Olymp. ait se Parcæ beneficio & benignitate eximiarum Gratiarum hortum depascere, id est, ex artis poëticæ studio flores lectissimos carpere. σύν τινι μοιριδίῳ παλάμᾳ ἐξαιρέτων χαρίτων νέμομαι κᾶπον. Significat autem Horat. sibi à Parca, aut à fatis tributam esse vim & facultatem poëticam ex Græcis poëtis expressam. sic Od. 30. lib. 3. *Dicar, qua violens obstrepit Aufidus, Et quà pauper a-*
B *quæ. &c. ex humili potens Princeps Æolium carmen ad Italos deduxisse modos.* Tenuem autem camœnæ spiritum dicit, vt Od. 6. lib. 1. *Imbellisque lyræ musa potens vetat Laudes egregij Cæsaris & tuas culpa deterere ingeni.*

PARCA NON MENDAX] sic Parcas *veraceis* appellat in carmine sæculari, post epod.

MALIGNVM] illiberabile, inuidum, iniquum. Sup. Ode 29. lib. 1. *ne parce malignus.* & epist. ad August. *laudare malignè.*

AD MÆCENATEM. ægrotum. Ode 17.

Negat se ei superstitem esse velle.

C *CVr me querelis exanimas tuis?*
Nec Dijs amicũ est, nec mihi, te prius
Obire, Mæcenas, mearum
Grande decus, columénque rerum.
Ah, te meæ si partem animæ rapit
Maturior vis, quid moror altera,
Nec carus æquè, nec superstes
Integer? ille dies vtramque
Ducet ruinam: non ego perfidum
Dixi sacramentum: ibimus, ibimus,
Vtcumque præcedes, supremum
Carpere iter comites parati.
Me nec Chimæræ spiritus igneæ,
Nec, si resurgat centimanus Gyas,
Diuellet vmquam. sic potenti D
Iustitiæ, placitúmque parcis.
Seu libra, seu me Scorpius aspicit
Formidolosus, pars violentior
Natalis horæ, seu tyrannus
Hesperiæ Capricornus vndæ:
Vtrumque nostrum incredibili modo
Consentit astrum. te Iouis impio
Tutela Saturno refulgens
Eripuit, volucrísque fati
Tardauit alas, cúm populus frequens
Lætum theatris ter crepuit sonum:
Me truncus illapsus cerebro
Sustulerat, nisi Faunus ictum
Dextra leuasset, Mercurialium
Custos virorum. reddere victimas,
Ædémque votiuam memento: E
Nos humilem feriemus agnam.

EXANIMAS] occîdis, interimis, seu conturbas, & mœrore afficis. M. Tull. pro Milone. *Me quidem, iudices, exanimant & interimunt hæ voces Milonis, quas audio assiduè, &c.* Horat. Sat. 4. lib. 1. *auidos vicinum funus vt ægros Exanimat: mortísque metu sibi parcere cogit.*

NEC DIIS AMICVM EST] à Græcis sumsit hoc loquendi genus. sic enim illi, οὐ θεοῖς φίλον, id est, non est dijs amicum: quod Latinè redderemus, non placet Dijs. Hom. ἰλ. η. αἰκέπερ ὔμμι φίλον καὶ ἡδὺ γένοιτο. id est, siquidem vobis amicum & iucundum fuerit. idem ἰλ. ἰῶτα. οὕτω πȣ Διὶ μέλλει ὑπερμενεῖ φίλον εἶναι. id est, sic vtique videtur Ioui potentissimo amicum esse. & Theognis, ζεῦ πάτερ, εἴθε γένοιτο θεοῖς φίλον. O Iupiter pater, vtinam hoc sit dijs amicum. rursum Hom. ἰλ. α. Αἰεί τοι τὰ κακ' ἐστὶ φίλα φρεσὶ μαντεύεσθαι. id est, semper tibi amicum est mala vaticinari. Plat. in Theæteto. ἀλλ' εἰ οὕτως, ὦ Θεόδωρε, σοὶ φίλον, οὐδ' ἐμοὶ ἐχθρόν, φασὶν οἱ παροιμιαζόμενοι. id est, At si sic, O Theodore, tibi amicum est, nec mihi inimicum est, vt est in prouerbio. Callimachus in Delum, ἤρη τȣ̃το μέρεζον, ὅ, τοι φίλον. Eurip. Phœniss. ἃ γὰρ σὺ βούλει, ταῦτ' ἐμοί, μᾶτερ, φίλα. id est. Nam quæ tu vis, ea mihi mater, sunt amica. Hesiodus. ἐργ. καὶ ἡμ. σοὶ δ' ἔργα φίλ' ἔστω μέτρια κοσμεῖν. id est, tibi autem amicum esto res modestas, & temperatas ornare & administrare. F

MEARVM GRANDE DEC. COL.] *decus*, hoc est ornamentũ: *columen*, hoc est, præsidium, & robur. Od. 1. li. 1. *O & præsidiũ, & dulce decus meum.*

AH, TE MEÆ SI PARTEM ANIMÆ] Pythagoricum est hoc, σώματα μὲν δύο, ψυχὴ δὲ μία. id est, corpora quidem duo, animus autem vnus.

RAPIT] epist. 14. *rapto de fratre dolentis Insolabiliter.*

A MATVRIOR VIS] mors immatura: vel maturior, id est, celerior, quàm natura fert.

NEC CARVS ÆQVE, NEC, &c.] sensus est: ego nec carus mihi æquè futurus, nec integer, si tibi, qui meæ animæ pars vna es, sim superstes, quid moror altera?

ILLE DIES VTRAMQVE DVCET] non óccides, aut moriêris, quin ego eadem fati necessitate domitus atque oppressus exstinguar. eodem, quo tu morieris die, moriar: qui dies te eripiet, ille vtrumque eripiet: ruere aut mori non potes, quin ego eodem casu labefactatus cóncidam.

NON EGO PERFID DIXI] id est, non ego peieraui. translatio ducta à militari sacramento. sic enim loquitur Cæsar lib. 1. de bello ciuili. *Milites Domitianus sacramentum apud se dicere iubet.*

IBIMVS, IBIMVS,] concinna ἀναδίπλωσις. id reduplicatio. sic Alcæus, Δέξαι με κωμάζοντα, δέξαι: λίσσομαί σε, λίσσομαι. id est, recipe me comessantem recipe: obsecro te, obsecro. sic Oda 20. eiusd. lib. *non ego pauperum Sanguis parentum: non ego, quem vocas, Dilecte Mæcenas, obibo.*

B VTCVMQVE PRÆCEDES] vbicumque, vel quandocumque præcedes. vt annotauimus ad Oden 17. lib. 1.

SVPREMVM CARPERE ITER] extremum vitæ diem tecum obire parati. *supremum* valet extremum, vt epistola ad Torq. *Supremo te sole domi Torquate manebo.* carpere iter autem etiam vsurpauit Saty. 5. lib. 1. *vt pote longum Carpentes iter, factum corruptius imbri.*

CHIMÆRÆ SPIRITVS IGNEÆ] Pindarus Chimæram appellat πῦρ πνέοισαν, id est ignem spirantem, vt diximus suprà ad Od. 27. lib. 1. vbi plura de Chimæra.

RESVRGAT] qui nunc iacet à Ioue prostratus. vsurpauit hoc verbum etiam lib. 3. Od. 3. *Ter si resurgat murus aheneus, &c.* & Virg. lib. 1. Æn. *illic fas regna resurgere Troiæ.*

C CENTIMANVS GYAS] & hoc loco, & Od. 4. lib. 3. ibi. *Testis mearum, &c.* secutus eram initio scripturam, quæ in quibusdam libris calamo descriptis reperitur, & quam Priscian. lib. 6. & 17. agnoscit, *centimanus Gyges.* Præterea Hesiodus Cottum, Briareum, Gygen fratres centimanos facit in Theogon. Ἄλλοι δ᾽ αὖ γαίης τε καὶ οὐρανοῦ ἐξεγένοντο Τρεῖς παῖδες μεγάλοι τε καὶ ὄμβριμοι, οὐκ ὀνομαστοὶ Κόττος τε, Βριάρεώς τε, Γύγης θ᾽ ὑπερήφανα τέκνα, Τῶν ἑκατὸν μὲν χεῖρες ἀπ᾽ ὤμων ἀίσσοντο. id est, Alij autem ex Terra & Cælo nati sunt tres filij magni & validi, non nominandi Cottus & Briareus, & Gyges, superbi fœtus: è quorum humeris centum man⁹ assurgebant, &c. Præterea interpres Apollonij lib. 1. scribit Briareum, Ægæona, Gygen vnum & eundem esse dissimilibus nominibus idem significantibus. illi⁹ verba sunt hæc, Βριάρεως δὲ καὶ Αἰγαίων καὶ Γύγης ὁ αὐτὸς λέγεται συνωνύμως. Hom. autem ἰλ. α. sub Achillis persona narrat, Briareum centimanum à Thetide euocatum Ioui, cùm eum ceteri Dij vincere vellet, aduersus illos opem tulisse: sic Achilles Thetidi. Ἀλλὰ σὺ τόν γ᾽ ἐλθοῦσα θεὰ ὑπελύσαο δεσμῶν Ὦχ᾽ ἑκατόγχειρον καλέσασ᾽ ἐς μακρὸν Ὄλυμπον, Ὃν Βριάρεων καλέουσι θεοί. At tu Dea illum (Iouem) profecta vinculis soluisti, celeriter centimano euocato in longum Olympum, quem Dij Briareum apellant. Sed cùm hos commentarios iam iam typis, operísque permittere cogitarem, iniectus mihi scrupulus est, ex duobus locis Hor. in quibus nomen *Gyges*, quamuis gigas in ijs non designetur, producitur. Od 5. lib. 2. *Cnidiúsve Gyges.* & Od 7. lib. 3. *Constantis iuuenem fide Gygen:* & ex vno Ouidiano, in quo gigas idem, qui hoc loco, describitur, *Centimanum Gygen, semibouémque virum:* Non esse enim verisimile alibi produci idem nomen, alibi corripi: quamuis in nonnullis nominibus proprijs hoc vsu venire sciam. Mouit me præterea Apollodorus, cuius hæc sunt verba in principio. Οὐρανὸς πρῶτος τοῦ παντὸς ἐδυνάστευσε κόσμου. Γήμας δὲ Γῆν, ἐτέκνωσε πρώτους τοὺς ἑκατόγχειρας προσαγορευθέντας Βριάρεων, Γύην, Κοῖον: id est, Cælum, seu Cælus primus totius mundi imperium obtinuit. cum autem Terram vxorem duxisset, suscepit ex ea liberos primos, Briareum, Gyam, Cœum: qui centimani sunt appellati. His testimonijs, & argumentis adductus, sententiam priorem mutaui, & apud Horat. vtrobique *centimanus Gyas*, legendum esse existimaui: quam scripturam probat idem M. Anton. Muretus, éamque se in quibusdam veteribus libris reperisse testatur. ego, ne mentiar, nusquam eam reperi, nisi quòd in lib. Faërni, & vno Vaticano, hoc nomé in litura, tamquam in luto demersum est. ex qua suspicari licet initio scriptum fuisse *Gyas*, & posteà ab ignaris literarum deprauatum. Hanc igitur scripturam si recipimus, emendandi sunt Hesiodus, & Apollonij scholiastes, & vbi vulgò legitur Γύγης, scribendum Γύης. eadémque opera puto apud Hesiod. non Κόττον, sed Κοῖον legendum esse. Quòd autem libri plerique veteres habent *Gigas*, ego hanc scripturam ex deprauata antiqua Gyas natam esse puto: quamquam si quis eam sequi volet, non repugnabo.

SEV LIBRA, SEV ME. &c.] Mathematici, & Astrologi ab aspiciendo, quo verbo hic vtitur Horatius, aspectus appellant: sed ij aspectus intelliguntur stellarum errantium, inter se: non ad homines referuntur: quo modo velle videtur Horat. Ad hũc locum pertinere videntur quæ scribit M. Tull. de diuinat. lib. 2. *Sed vt ratione vtamur omissis testibus, sic isti disputant, qui hæc Chaldæorum natalitia prædicta defendunt. vim quandam esse aiunt signifero in orbe, qui Græcè ζωδιακὸς dicitur, talem, vt eius orbis vnaquaque pars alia alio modo moueat, immutetque cælum, perinde vt quæque stellæ in ijs, finitimisque partibus sint quoque tempore: eamq; vim variè moueri ab ijs sideribus, quæ vocantur erratia. Cum autem in eam ipsam partem orbis venerint, in qua sit ortus eius, qui nascatur, aut in eam, quæ coniunctum aliquid habeat, aut consentiens: ea triangula illi & quadrata nominant, &c.* seu me igitur (inquit Hor.) Venus, cui Taurus, & Libra attribuuntur, aspicit: seu Mars, cui Scorpius, & Aries: seu Saturnus, cui Capricornus: nostra astra incredibiliter consentiunt & conspirant.

A FORMIDOLOSVS] horribilis, metuendus.

PARS VIOLENTIOR NATALIS HORÆ] significat se eo temporis momento natum esse, quo Mars in orbis signiferi parte sibi imminente, & propinqua fuerit. Est autem Martis stella, vt & Saturni, malefica, & inclemens, Astrologorum sententia.

SEV TYRANNVS HESPERIÆ] id est, qui tempestates in Oceano occidentali, & quouis alio mari, excitat oriens: Capricornus autem Saturno ascribitur. Aiunt quidam tyrannos, & eos, qui patriam suam anteà liberam sibi seruire coëgerunt, Capricornum pro natalitio signo habere solere: iccircò Capricornum tyrannũ ab Hor. appellari, quasi nascentibus ortu suo regnum & tyrannidem promittentem, ac præparantem. Immo Capricornum, iccirco Hesperiæ, id est, Italię, tyrannum dicit, quia Saturnus in Capricorno grauissimas pluuias excitat, vt annotat Seruius ad illud Virgil. Georg. 1. *Frigida Saturni sese quò stella receptet: & maximè* (inquit ille) *in Italia: vnde & Horat. ait, seu tyrannus Hesperiæ Capricornus oræ.*

B TE IOVIS IMPIO, &c.] Iupiter prosper, & salutaris est: Saturnus maleficus, perniciosus, pestilens. significat igitur, cùm Mæcenatis ortus, diésque natalis Iouis, & Saturni sit particeps, Iouis stellam prosperam, ac salutarem, Saturni inclementiam contudisse, ac discussisse: à Mæcenate deniq; perniciem ei imminentem, ac præsentem auertisse. Iouis tutela igitur, id est, Iouis stella, quæ te tuetur. Ostendit autem etiam M. Tull. epist. ad Fab. Gallum. lib. 7. Saturnum esse perniciosum, & inclementem. sic enim ille, *Martis verò signum quò mihi pacis auctori? Gaudeo nullum Saturni signum fuisse. hæc enim duo signa putarem mihi æs alienum attulisse*: contrà Iouem, salutarem, lib. 6. de rep. *Deinde est hominum generi prosper, & salutaris ille fulgor, qui dicitur Iouis.* sic Virg. Georg. 1. *Frigida Saturni sese quò stella receptet.* Iterum M. Tull. lib. 1. de diuin. *Quid habet astrologus, cur stella Iouis, aut Veneris coniuncta cum Luna ad ortus puerorum salutaris sit, Martisve contraria?* Deniq; Mars & Saturnus dij sunt ἀναιρετικοὶ, id est, vim de medio tollendi habentes, & qui solent intercidere vitæ rationem, si aspectu suo, aut radiis suis ortum genituræ attigerint, vt notat Seruius ad illum C Virg. locum Æn. 4. *& dii morientis Elissæ:* vbi hunc locum profert.

VOLVCRÍSQVE FATI TARD. AL.] & mortis celeritatem, ac propinquitatem retardauit: mortem impendentem, & iamiam aduentantem repressit. Quidam libri manuscrip. habent, *volucrésq;, &c.* Rectè autem *tardauit*: quia necessitas fati impediri illa quidem potest, & retardari, sed non prorsus elidi, aut præcidi, quemadmodum notat idem Seruius.

REFVLGENS] suo fulgore contrario fulgens, & Saturno repugnans.

LÆTVM THEATR. TER CREP.] ter tibi applausit, vt suprà Od. 20. lib. 1. *datus in theatro Cum tibi plausus.* Propert. eleg. 8. lib. 3. *Et manibus faustos ter crepuere sonos.* Virg. lib. 2. Georgic. *hunc plausus hiantem Per cuneos geminatus enim plebisque patrúmque Corripuit.* ter autem valet, sæpius, vt Od. 3. lib. 3. *Ter si resurgat murus aëneus.* vide quę annot. ad Od. 1. lib. 1. si plura exẽpla requiris. D

ME TRVNCVS] de hoc trunco, aut de hac arbore, vide suprà Od. 13. *Ille & nefasto te posuit die, &c.*

ILLAPSVS CEREBRO] in Oda suprà dicta, *te caducum In domini caput immerentis.*

SVSTVLERAT] sustulisset de medio, intéremisset. sic Od. 1. lib. 3. *Fulmine sustulerit caduco.*

NISI FAVNVS ICT.] significat, Martis maleficentiam, & iniuriam, cui erat maximè opportunus, atque expositus, à Fauno, ac Mercurio esse repressam, ac propulsatam: quemadmodum & Saturni pestilentiam, quæ Mæcenatis ceruicibus impendebat, Iupiter sua præsentia discussit.

MERCVRIALIVM] ingeniosorum, quales sunt poëtæ: qui sunt sub tutela Mercurij.

REDD. VICTIMAS.] reddere maiores hostias, *reddere* autem dixit, quia eas vouerat morbo affectus, si conualesceret. Admonet igitur Mæcenatem Horat. vt voti damnatus, nempe recuperata valetudine, voti se obligatione exsoluat.

ÆDEMQVE VOT.] Magni, & clari, & potentes viri, in rebus aduersis, & periculosis ædeis sacras vouebant, si salui euaderent. cuius rei innumerabilia sunt exempla. E

FERIEMVS AGNAM] vt suprà Ode 4. lib. 1. *Seu poscat agnam, siue malit hædum.* humilem autẽ, id est, paruam, & quasi humo propinquam, seu humi repentem: nobis conuenientem, scilicet, qui humiles sumus.

Ode 18.

Se in re tenui, sua tamen sorte contentum viuere, at alios nullum ædificandi, nullum quærendi, nullum rapiendi modum facere, nihil de morte cogitanteis.

NON ebur, neque aureum
Mea renidet in domo lacunar: F
Non trabes Hymettiæ
Premunt columnas vltima recisas
Africa neque Attali,
Ignotus hæres, regiam occupaui:
Nec Laconicas mihi
Trahunt honestæ purpuras clientæ.
At fides, & ingenI
Benigna vena est: pauperémque diues
Me petit. nihil suprà
Deos lacesso: nec potentem amicum
Largiora flagito,
Satis beatus vnicis Sabinis.

 Trudi-

A *Truditur dies die:*
Nouæq; pergunt interire Lunæ.
Tu secanda marmora
Locas sub ipsum funus: & sepulcri
Immemor struis domos:
Marísque Baijs obstrepentis vrges
Summouere littora,
Parum locuples continente ripa.
Quid, quòd vsque proximos
Reuellis agri terminos? & vltra
Limites clientium
Salis auarus? pellitur paternos
In sinu ferens deos
Et vxor, & vir, sordidósque natos.
Nulla certior tamen
Rapacis Orci fine destinata,
B *Aula diuitem manet*
Herum. quid vltrà tendis? æqua tellus
Pauperi recluditur,
Regúmque pueris: nec satelles Orci
Callidum Promethea
Reuexit auro captus. hic superbum
Tantalum, atque Tantali
Genus cohërcet. hic leuare functum
Pauperem laboribus,
Vocatus, atque non vocatus audit.

RENIDET] quandam hilaritatem præ se fert, vt sup. Od. 5. *Vt pura nocturno renidet Luna mari.* & epod. Od. 2. *circum renidenteis Lares.* & lib. 3. Od. 6. *& adiecisse prædam Torquibus exiguis renidet,* C id est, lætatur, gloriatur. Catullus transfert ad animata, atq; adeò ad homines. *Egnatius quòd candidos habet denteis, Renidet vsquequaque.* Id est, ridet. quemadmodum & ridere transfertur ad inanima. idem Catull. de nuptiis Pelei. *Queis permulsa domus iucundo risit odore.* sic Lucret. lib. 1. *tibi rident æquora ponti.* & lib. 4. *Vnguenta, & pulchra in pedibus Sicyonia rident.* Idem ad idem significandum vtitur verbo renidendi. lib. 2. *Nec domus argento fulget, auróque renidet.* & Virg. Georg. 2. *ac latè fluctuat omnis Ære renidenti tellus.* Hor. lib. 4. Od. 11. *Ridet argento domus.* & Od. 4. *& pulcher fugatis Ille dies Latio tenebris: Qui primus alma risit adorea.* Talis est vsus apud Græcos verbi γελᾶν. Hesiod. Theog. γελᾷ δέ τε δώματα πατρὸς Ζηνὸς ἐριγδούποιο, θεῶν ὀπὶ λειριοέσσῃ σκιδναμένῃ. id est, Rident autem domus patris Iouis grauiter crepantis, deorum voce candida diffusa. Theognis, ἐγέλασσε δὲ γαῖα πελώρη. id est, risit autem ingens terra, Virg. in Melibœo, *omnia nunc rident.*

LACVNAR.] laqueat. vtitur M. Tull. Tusc. 5. *in hoc medio apparatu fulgentem gladium è lacunari, seta equina appensum demitti iussit.* Virg. lib. 8. Æn. *Erigitur, summique ferit laquearia tecti.* ad quem locum Seruius hunc locum profert.

NON TRABES HYMETTIÆ PREMVNT.] id est, non trabes ex monte Hymetto petitæ, columnis è lapide Numidico ab vltima Africa deuectis innituntur. trabes autem Hymettias vel ligneas intellige, puta abiegnas: vel marmoreas, vt alij volunt, quod ego magis probo. Plinius quidem lib. 36. cap. 3. columnas Hymettias marmoreas commemorat: necui fortè hoc mirum, aut incredibile videatur. quod cùm apud me Turnebus collega meus vir doctissimus legisset, retulit in Aduersaria sua, & vt aliquid amplius dixisse videretur, locum Plinij commemorauit, quem satis habui lectori indicare.

NEC ATTALI IGN. HER.] significat, se neque vi, neque blanditiis, neque aliis malis artibus, ac rationibus cuiusquam diuitis hereditatem expugnasse, quemadmodum populus Rom. Attali regis Pergami hereditatem sibi vendicauit, vt scribit Iul. Florus lib. 58. & simul auaritiam populi Roman. obscurè notat, qui reges non solùm armis & ferro, & aperto Marte, verùm etiam simulatione iuris, & fraude, regnis auitis euerterit, ac spoliarit. non dissimile est, quod ait M. Tull. de regno Alexandrino in orat. Agr. contra Rull. quæ verba libet hoc loco ascribere, vt quiuis ex iis intelligat, multa regna non testamenti, aut victoriæ iure ad populum Rom. venisse, sed populum Rom. quo iure, qua iniuria omnium regum, ac liberorum populorum bona appetiuisse, & conciliasse. sic igitur M. Tull. *Quis enim vestrûm hoc ignorat, dici illud regnum testamento regis Alexandrini populi Rom. esse factum? hîc ego consul populi Rom. non modò nihil iudico, sed ne quid sentiam quidem, profero. Magna enim mihi res non modò ad statuendum, sed etiam ad dicendum videtur esse. Video, qui testamentum factum esse confirmet: auctoritatem senatus extare hereditatis aditæ sentio, tum, quãdo alexandro mortuo legatos Tyrum misimus, qui ab illo pecuniam depositã nostris recuperarent, &c.* mox sequitur, *Dicitur contra, nullum esse testamentũ: non oportere populum Rom. omnium regnorum appetentem videri: demigraturos in illa loca nostros homines propter agrorũ bonitatem, & omnium rerum copiam.*

NEC LACONICAS MIHI] sic habent omnes nostri libri vet. nullus, *Laconias.*

TRAHVNT,] nent. ex quo per translationem *tracta oratio* appellatur, id est, non vehemens, non contorta, non interrupta, neque concisa: sed fluens, & continens, & fusa. Cic. de orat. 2. *verborum autem ratio, & genus orationis fusum, & cum lenitate quadam æquabili profluens.* Idẽ in perf. orat. *sed in his tracta quædam, & fluens expetitur, non hæc contorta, & acris oratio.* & tractus verborum apud eundem lib. 2. de orat. ad Q. Fr. *qui timor? quæ dubitatio, tractúsq; verborum?* sententia autem huius loci hæc est. meorum clientium vxores lanas mihi non carpunt, neq; nent, ex quibus mihi conficiantur togæ prætextæ cùm obtinuerim magistratum. CLIEN-

A CLIENTÆ] ita admonet esse legendum Carisius lib. 1. his verbis, *Cliens communis est. Inuenimus tamen & clientam apud Afranium in Pompa. interim tua clienta: & apud Horatium, Nec Laconicas mihi Trahunt honestæ purpuras clientæ.* Atque hæc sunt annotata à M. Antonio Mureto. Verùm quòd ad hanc scripturam attinet, eam in vno dumtaxat libro vetere reperi, eóque Vaticano: quem tamen corruperat nescio quis imperitus litterarum, adiecta s. Plautus quoque vtitur hoc nomine in Rudente, *Bene factum, & volupe est mihi, hodie his mulierculis Tetulisse auxilium: iam clientas reperi.* & in Mil. glor. *habeo, eccillam clientam meam.* Denique ita legit Porphyr. siue quis alius Pseudoporph.

BENIGNA] larga, affluens, abundans. vide quæ diximus ad Odam 17. lib. 1.

VENA] epist. de arte poët. *ego nec studium sine diuite vena, Nec rude quid prosit video, ingenium.*

NIHIL SVPRÀ DEOS LACESSO.] non fatigo deos precibus, vt plura donent. sic enim sup. locutus est. Od. 2. lib. 1. *prece qua fatigent, &c.*

NEC POTENTEM AMIC.] potentem amicũ τὸν ὑπερέχοντα φίλον appellat. sic autem licet eos hodie appellare, qui colũtur à tenuiorib⁹ spe vtilitatis alicuius: non autẽ dominos, cùm his tẽporib⁹ seruorum vsus sublatus sit. sic idem epist. ad Loll. 2. lib. 1. *Tu cede potẽtis amici Lenib⁹ imperiis.* idẽ appellatur rex, & ab ipso Horat. & à Plauto, nempe qui alit inferiorem. fortasse autem Mæcenatem significat. B

SATIS BEATVS] agro Sabino contentus & ita beatus.

TRVDITVR DIES DIE] id est, diem dies excipit: diem hesternum hodiernus expulit, hodiernum vicissim crastinus exturbabit. significat, vitæ nostræ curriculum esse breuissimum, & temporis cursum celerrimum.

NOVÆQVE PERGVNT INTERIRE LVNÆ] nouæ Lunæ primùm complentur: deinde decrescunt, atque intereunt, & rursus oriuntur nouæ menstruo spatio confecto, vt Ode 7. lib. 4. *Damna tamen celeres reparant cælestia lunæ.*

TV SECANDA MARMORA LOCAS] id est, tu conducis operas mercenariorũ hominum, qui tibi marmora cædant ad ædificandum: vel cum redemtore aliquo pacisceris certa mercede, qui secanda curet suo periculo. sic loquuntur Latini: *loco opus faciendum*, id est, conduco eius operas, qui faciat opus: vel redemtori negotium do operis faciendi. C

SVB IPSVM FVNVS] paullo ante funus: vt sup. Od. 9. lib. 1. *Lenésq; sub noctem susurri.*

ET SEPVLCHRI IMM.] id est, & oblitus breui esse moriendum, & ita cogitandum esse de sepulcro excitando, ędificas domos, quasi immortalis futurus.

BAIIS OBSTREPENTIS] sic Ode 14. lib. 4. *qui remotis Obstrepit Oceanus Britannis.*

VRGES SVMMOVERE] id est, in eo occupatus es, eique operi instas, in eam curam totus incumbis, vt summoueas maris littora: quia iactis vltra littus in mare molibus, ædificas. Varius est autem verbi *vrgeo* vsus apud hunc poëtam. Od. 6. lib. 1. *Quis multa gracilis te, puer, in rosa, Perfusus liquidis vrget odoribus?* vrget, id est, arctè amplectitur. Od. 22. eiusdem, *Quod latus mundi nebulæ, malúsque Iupiter vrget*, id est, occupat, circumfundit. & Od. 9. huius libri, *Tu semper vrges flebilibus modis Mysten ademtum*, id est, insequeris. quòd perinde est, ac si diceret, assiduè eius mortem luges, ac deploras. & Od. 24. lib. 1. *Ergo Quinctilium perpetuus sopor Vrget?* id est, opprimit, occupat, detinet? aliter Saty. 3. lib. 2. *pudor, inquit, te malus vrget*, ibid. *& medicum vrget.* & Saty. 3. lib. 1. *optimus ille est, Qui minimis vrgetur.* & epist. ad villicum lib. 1. *& tamen vrges Iampridem non tacta ligonibus arua.* & Saty. 7. lib. 2. *Pars hominum vitiis gaudet constanter, & vrget Propositum*, id est, perseuerat in suscepto, & proposito consilio. & Od. 17. epod. *Vrget diem nox, & dies noctem*, id est, sine vlla intermissione excipit, ac subsequitur. Germanus Valens, vt Horatij Flacci, aliorumq; elegantium & politorum scriptorum, ita & Virgil. studiosissimus, indicauit mihi, cùm fortè hunc locum vnà legeremus, etiam apud Virgil. huius verbi vsum esse varium ac multiplicem. Sic 9. Æn. *Veste tegens, tibi quam noctes festina, diésque Vrgebam, & tela curas solabar anileis.* Idem 7. *aëriam sed gurgite ab alto Vrgeri volucrum raucarum ad littora nubem.* Georg. 1. *namque vrget ab alto Arboribúsque, satísque Notus, pecorique sinister.* & lib. 4. *Cecropias innatus apes amor vrget habendi.* & 3. *oculos stupor vrget inerteis.* Æneid. 10. *Olli dura quies oculos & ferreus vrget Somnus.* ibid. *ferro rũpenda per hostes Est via, quà globus ille virũm densissimus vrget.* D E

PARVM LOCVPL. CONT. RIPA.] terra continente non contentus, in mari ædificas, & mari ipsi littus adimis. vt Od. 1. lib. tertio, *Contracta pisces æquora sentiunt, Iactis in altum molibus.* eandem cupiditatem reprehendit Ode 24. lib. 1. *Cæmentis licet occupes Tyrrhenum omne tuis, & mare Apullicum, &c.*

QVID, QVÒD VSQVE] Quid quòd assiduè vicinorum tuorum possessiones, & agellos reuulsis terminis occupas?

ET VLTRA LIM. CLIEN.] cùm eos defendere, ac tueri debeas. lege annot. ad illum locum, *postico falle clientem*, epist. ad Torquatum. *Si potes archaicis.* lib. 1. epist. F

PELLITVR PATERNOS] Sic Sallust. bello Iugurt. *Interea parentes, aut parui liberi militum, vt quisque potentiori affinis erat, sedibus pellebantur.*

R. O. F. D. A. D. MANET] diuiti imminet, parata est. lege annot. ad Od. 28. lib. 1. licet (inquit Horat.) in mari, & in alieno solo, iustis, & veris dominis eiectis, atque exturbatis, ædifices: nulla tibi tamen certior domus parata, ac reseruata est, quàm inferorum sedes. per verba illa *fine Orci destinata*, intelligo domicilium vltimum diuiti paratum. finem vsurpauit in genere fæmineo, vt Od. 17. epod. *Quæ finis, aut quod me manet stipendium?* Sed lectorem celare non debeo, Seruium ad illum locum Virg. Æn. 6. *Sedibus hunc refer antè suis*, videri legisse hoc loco *sede destinata*,

non,

A non, vt habent omnes libri, *fine*. sic enim ille: aut dicit, refer hunc naturalibus sedibus terræ. Nam in aqua perierat. verum tamen illud est, vt intelligamus, eam dicere, Sepeli eum. Nam sepulchrũ sedes vocatur. Horat. *Nulla certior tamen Rapacis Orci sede destinata Aula diuitem manet Herum.* Iam Orcum, rapacem appellat vel quia Proserpinam rapuit, vel quia mortaleis omneis rapit. Nam *metit Orcus Grandia cum paruis non exorabilis auro*, vt est in epist. 2. lib. 2. in extr.

ÆQVA TELLVS PAVPERI] sic sup. Od. 27. lib. 1. *Pallida mors æquo pulsat pede pauperum tabernas, &c.*

REGVMQVE PVERIS] id est, & regum filiis: vt Od. 12. libro primo *Dicam & Alciden, puerósque Ledæ*: & eiusd. Od. 19. *Thebanæq; iubet me Semeles puer.* Sed non celabo lectorem meminisse me, in duobus codicibus Vatic. & in Faërn. scriptum videre *Regumq; natis.* quomodo & postea scriptum reperi in vno Nicotiano, Clericano Russardino, meo.

SATELLES ORCI] Charon, Orci minister. epist. 1. lib. 1. *Virtutis veræ custos, rigidúsq; satelles.* B Alij tamen Cerberum significari volunt: à quibus dissentio. adiuuat me verbum *reuexit*, quod statim sequitur, quamquam (ne quid dissimulem) in quibusdam libris veteribus scriptum reperi *Reuinxit*.

CALLIDVM PROMETHEA] Hesi. epitheta expressit ποικίλον, id est, varium, ποικιλομῆτιν, & mox ποικιλόβουλον: id est, varia consilia capientem, & variè consultantem, seu varium in consultando. Fertur Prometheus, vir prudentissimus & consultissimus fuisse. Quapropter etiam dictus est ἀπὸ τῆς προμηθείας, id est, à prouidentia, vel ἀπὸ τοῦ προμαθεῖν, à prædiscendo, seu præ intelligendo, vt notauimus ad Od. 16. lib. 1. Idem primus Astrologiam Assyriis indicauit: quam residens in monte altissimo, Caucaso, magno studio, magnaq; cura & sollicitudine deprehendit. deprehendit & fulminum rationem hominibúsq; aperuit. vnde ignem cæleste furat⁹ esse dicitur. de eod. plura ad Od. 3. lib. 1.

AVRO CAPTVS.] nec Orcus ipse auro capitur: vt epist. ad Iul. Fl. lib. 2. *si metit Orcus Grandia cum paruis non exorabilis auro?* vide ann. ad Od. C 14. huius lib. *Non si trecenis, quotquot eunt dies, &c.*

TANTALVM] Vlyss. ὀδυσσ. λ. narrat Alcinoo se Tantalum vidisse apud inferos iis pœnis affectum, quibus omneis auaros plecti scribit Horat. Sat. 1. videto quæ annotauimus ad illum locum.

TANTALI GENVS] Pelopem, Atreum, Agamemnonem, Orestem.

HIC LEVARE FVNCTVM, &c.] *audit leuare*, id est, audit vt leuet. Siue mortem optet, siue extimescat, & horreat pauper aliquis, & calamitosus, continuò aderit illa, vt eum calamitate leuet, ac liberet. *omnium enim rerum mors est extremum*, vt ait M. Tull. epist. ad Toranium. lib. 6. Et Demosth. orat. περὶ στεφάνου, πέρας ἅπασιν ἀνθρώποις τοῦ βίου θάνατος. id est, extremum omnibus hominibus est mors. quem locum mox integrum afferemus. & M. Tull. Catil. 4. *mors est aut necessitas naturæ, aut miseriarum quies.* Et Eur. τὸ γὰρ θανεῖν, Κακῶν μέγιστον φάρμακον νομίζεται. id est, mori enim maximum malorum medicamentum existimatur.

VOCATVS, ATQVE NON VOC.] natum ex Apollinis oraculo Lacedæmoniis reddito. καλούμενός τε, κ' ἄκλητος θεὸς παρέσται: id est, vocatus, & non vocatus, deus aderit.

IN BACCHVM.
Ode 19.

Sibi licere Bacchi laudes, vt eius numinis pleno & concitato, canere.

Bacchum in remotis carmina rupibus
Vidi docentem: credite posteri:
Nympháſque discenteis, & aureis
Capripedum Satyrorum acutas.
Euœ, recenti mens trepidat metu:
Plenóque Bacchi pectore turbidùm
Lætatur. euœ, parce Liber,
Parce graui metuende thyrso.
Fas peruicaceis est mihi thyadas,
Viníque fontem, lactis & vberes
Cantare riuos: atque truncis
Lapsa cauis iterare mella.
Fas & beatæ coniugis additum
Stellis honorem, tectáque Penthei
Disiecta non leni ruina,
Thracis & exitium Lycurgi.
Tu flectis amneis, tu mare barbarum:
Tu separatis vuidus in iugis
Nodo coërces viperino
Bistonidum sine fraude crineis:
Tu, cùm parentis regna per arduum
Cohors gigantum scanderet impia,
Rhœcum retorsisti leonis
Vnguibus, horribilíque mala:
Quamquam choreis aptior, & iocis,
Ludóque dictus, non sat idoneus
Pugnæ ferebaris: sed idem
Pacis eras, mediúsque belli.
Te vidit insons Cerberus aureo
Cornu decôrum, leniter atterens
Caudam, & recedentis, trilingui
Ore pedes, tetigitque crura.

BACCH. IN REM. CARM.] poëtæ, vates, ebrij amantes, & similes multa sibi videre videntur,

tur, quæ reuera non vident. Sic igitur Horatius Bacchum carminum doctorem, & satyros cum Nymphis auditores & discipulos vidit.

CREDITE POSTERI] *credat Iudæus Apella, Non ego.*

CAPRIPEDVM SATYR.] lubet ad hunc locum ea ascribere, quæ Pausanias in Atticis narrat se à quodam Euphemo Care de satyris accepisse. Dicebat igitur Euphemus (inquit Pausanias) cum in Italiam nauigaret, se vi ventorum, & tempestate abreptum, à recto cursu longè admodum aberrasse, atque in mare peregrinum, & inauditum, in quo denique nauigari non solet, delatum esse: in eo mari insulas esse multas desertas atque incultas, in quibus habitarent tamen homines feri, & agrestes, & rufi: quibus caudæ non multo caudis equinis minores ad coxas vsque propendêrent: insulas autem illas appellari Satyridas. Hæc Pausanias. reliqua de satyrorum profusa libidine, turpissimáque contumelia, & petulantia in mulierem illam barbaram illis traditam ac permissam, pudore reuocatus non persequar. Nonnulli scriptores, Satyros dicunt esse tanquam Silenos & Panas, eósque ad libidinem & rem Veneream admodum propensos esse: satyrósque ἀπὸ τῆ σάθης esse appellatos, quę vel est inflammata rei venereę cupiditas, vel πόσ, id est, τῆ ἄῤῥένος μορίον: membrum virile. Battus quidem ille apud Theocritum εἰδ. δ. caprarium quendam libidinosiorem, dicit genere & cognatione cum Satyris, aut Panibus esse coniunctum, atque etiam cum illis libidine certare posse. Εὖγ' ὦ 'νθρωπε φιλοῖφα· τό τοι γένος ἢ Σατυρίσκοις Εγγύθεν, ἢ Πάνεσσι κακοκνάμοισιν ἐρίσδη. Capripedes autem etiam Lucretius appellat lib. 4. *Hæc loca capripedes Satyros, Nymphásque tenere Finitimi fingunt.* vterque expressit epithetum Græcum αἰγίποδες, seu τραγόποδες, seu τραγοσκελεῖς: quamquam hoc postremum, non capripedes, sed capricruros significat.

ACVTAS] attentas, ad audiendum erectas. hîc satyri, Bacchi sunt auditores: Bacchus doctor: aliàs iisdem auditoribus Silenus doctor: vt apud Virg. in Sileno. vel dic proprie acutas ὀξείας. Nam satyri ὀξεῖς τὰ ὦτα etiam à Luciano dicuntur.

EVOE] Εὐοῖ vox est Bacchantium mulierum. Pausan. in Messen. scribit, montem quendam Ithoniæ vrbi vicinum Euan appellatum ab ea voce Bacchica, quam Bacchus ipse, & mulieres cum eo bacchantes illo primùm loco ediderunt.

TREPIDAT] tremit, conturbata est.

PLENO'QVE BACCHI PECT.] concitato, commoto. Od. 15. lib. 3. *Pulso thyas vti concita tympano.*

TVRBIDVM LÆTATVR] lætitia afficitur turbida, miniméque liquida. huic similia multa loquendi genera collegimus suprà ad Oden 22. libr. 1.

PARCE GRAVI MET. TH.] metuendus est Bacchus, quia offensus, furore mêteis concitat ac perturbat: placatus autem, lætitia, & voluptate afficit. notat Seruius ad illum Virg. locum. Æn. 1. *Assit lætitiæ Bacchus dator.*

THYRSO] à thyrso, quæ erat virga, seu hasta Bacchica. thyrsigeri dicti: ναρθηκοφόρυς appellant Græci. thyrsos *pampineas hastas* vocat Virg. Æn. 7.

FAS PERVICACEIS] fas est, δυνατόν ἐστι, vt Ode XI. lib. 1. Vult autem, ex eo, quòd possit Bacchi Thyadas, & mysteria cantare, se poëtam Deo dignum existimari: & ita sentit Porphyr. alij (quos non refello) *fas est*, hoc loco, valere volunt idem, quod, licet.

PERVICACEIS] proteruas, pertinaceis, impudenteis. Nonius nomen *peruicax* ait esse laudi, pertinax *probro*. lib. 3. Musam suam *peruicacem* nominat. *Desine peruicax Referre sermones Deorum.*

ITERARE] iterum atque iterum cantare, vt suprà dixi annot. ad Od. 7. lib. 1.

VINI'QVE FONTEM, LACT. ET] videtur planè Horatius, cum hæc de fontibus vini, lactis, mellis scriberet, locum illum Euripid. in Bacch. habuisse sibi ante oculos propositum, vbi Baccharum alia saxum thyrso pulsante fons aquę prosilit, alia in terram thyrsum deijciente, fons vini promanat: aliæ lactis cupidæ summis digitis terram scindentes, lactis copiam habebant: ex thyrsis autem ederaceis mellis riui fluebant. Sic Eurip. Θύρσον δέ τις λαβῦσ' ἔπαισεν εἰς πέτραν, Ὅθεν δροσώδης ὕδατος ἐκπηδᾷ νοτίς. Ἄλλη δὲ νάρθηκ' ἐς πέδον καθῆκε γῆς· Καὶ τῇδε κρήνην ἐξανῆκ' οἴνυ θεός· Ὅσαις δὲ λευκῦ πώματος πόθος παρῆν, Ἄκροισι δακτύλοισι διαμῶσαι χθόνα, Γάλακτος ἑσμοὺς εἶχον· ἐκ δὲ κισσίνων Θύρσων γλυκεῖαι μέλιτος ἔσταζον ῥοαί.

BEATÆ CONIVGIS] Ariadnæ, quæ quemadmodum Thesei amore capta, Minotauri fratris interficiendi rationem ac viam ei ostenderit, ab eóque posteà Athenas reuertente relicta sit: quas, & quàm lugubreis querelas effuderit: postremò, vt eam sibi Bacchus vxorem adoptarit, elegantissimis versibus explicat venustissimus poëta Catullus: quamquam hoc vltimum de Baccho copiosius persequitur Ouid. metamorph. 8. & Eustath. ceteríque Homeri interpretes. Hesiodus item eandem fabulam tangit in Theogonia: χρυσοκόμης δὲ Διόνυσος ξανθὴν Ἀριάδνην Κούρην Μίνωος θαλερὴν ποιήσατ' ἄκοιτιν. Τὴν δέ οἱ ἀθάνατον καὶ ἀγήρω θῆκε κρονίδης. id est, Dionysus autem aurea coma flauam Ariadnam Minois filiam teneram sibi sumsit vxorem. Hanc autem ei immortalem, & senectutis expertem fecit Iupiter. Homerus autem ὀδυσσ. λ. longè alia narrat de Ariadna: nempe eam à Theseo quidem esse è Creta Athenas auectam: verùm nullum fructum, nullámque voluptatem illum ex eo facto esse consecutum: propterea, quòd eam Diana impietatis apud se à Baccho accusatam, quia in eius templo rem cum Theseo habuisset, interemit. Homeri versus sunt hi, καλήν τ' ἀριάδνην Κούρην Μίνωος ὀλοόφρονος ἥν ποτε θησεὺς Ἐκ Κρήτης ἐς γυνὸν Ἀθηναίων ἱεράων Ἦγε μὲν οὐδ' ἀπόνητο, πάρος δέ μιν Ἄρτεμις ἔκτα Δίῃ ἐν ἀμφιρύτῃ Διονύσου μαρτυρίῃσι, &c.

ADDITVM STELLIS HON.] coronam, quàm Bacchus Ariadnæ à se raptæ donauit, quámque postea ceteri dij Baccho gratificari cupientes, inter sydera collocarunt. de qua sic Arat. Αὐτῦ κἀκεῖνος στέφανος, τὸν ἀγαυὸς ἔθηκε Σῆμ' ἔμεναι Διώνυσος ἀποιχομένης Ἀριάδνης. Νώτῳ ἐπιστρέφεται κεκμηκότος εἰδώλοιο. id est

A id est, ibi & illa corona, quę Dionysi⁹ admiratione dignus, seu admirandus, signum fecit sui in Ariadnam mortuam amoris, vertitur in tergo laborantis imaginis.

TECTA'QVE PENTH. DIIS.] Pausanias hæc de Pentheo scribit in Corinthiacis: illum tùm alia in Bacchum ausum esse, atque admisisse per contumeliam, tùm ad extremum in Citheronem ascendisse, vt mulieres bacchanteis, in quibus erant mater, vxor, & soror, spectaret. ita arbore conscensa, quæ ab illis fiebant, prospexisse: illas autem, simulatque eum viderunt, Pentheum discerpsisse, & viuentis adhuc ac spirantis membra alia aliò distraxisse. Plaut. in mercat. *Pentheum diripuisse aiunt Bacchas: nugas maximas Fuisse credo, præut, quo pacto ego diuorsus distrahor.* lege eadem de re Philostratum in Imaginib. & Euripidis Bacchas. & Ouid. Metamorp. 3. Dicemus & nonnulla ad Saty. 3. libri secundi. Fuit autem Pentheus rex Thebarum. epistol. ad Quinct. libri. 1. *Vir bonus & sapiens audebit dicere, Pentheu Rector Thebarum, &c.* dementem appellat Virgil. lib. 4. Æneid. *Eumenidum veluti demens videt agmina* B *Pentheus, Et solem geminum, & dupliceis se ostendere Thebas.*

NON LENI RVINA] sic legendum, & ita habent aliquot libri manu scrip. non lenis ruina autem intelligenda, aspera, sæua, χαλεπὴ, & ab irato atque adeò iracundo deo illata: quemadmodũ suprà Od. 37. lib. 1. dementeis ruinas appellauit, quas demens Cleopatra minabatur vrbi. & ibid. pauimentum superbum, pauimentum domini superbi.

THRACIS ET EXIT. LYC.] Homerus ἰλ. ζ. Diomedem facit à Glauco quærentem qui sit, Deúsne aliquis è cælo delapsus, an mortalis. nolle se cum Diis immortalibus decertare. non enim Lycurgo Dryantis filio suam amentiam bene processisse, qui cum Diis contenderit, eorúmque inimicitias sibi conflauerit, Bacchi nutricibus in fugam versis, Bacchóque ipso perterrito, atque in mare compulso. Lege Homerum & Eustathium C ad eum locum.

EXITIVM] pessimum exitum. Festus. Has suæ impietatis pœnas dedit Lycurgus, quòd oculis à Ioue priuatus est, atque etiam vita. Homerus ἰλ. eodem lib. Τῷ μὲν ἔπειτ' ὀδύσαντο θεοὶ ῥεῖα ζώοντες· Καί μιν τυφλὸν ἔθηκε Κρόνε παῖς, ὐδ' ἄρ' ἔτι δὴν Ην, ἐπεὶ ἀθανάτοισιν ἀπήχθετο πᾶσι θεοῖσι. id est, ei postea irati fuerunt dij facile, & placide viuentes: Eúmque cæcum fecit Iupiter Saturni filius, neq; ille diu vixit, quoniam diis omnibus immortalibus inuisus fuit. alij dicunt ab ipso Baccho fuisse interfectum.

TV FLECTIS AMN.] *tu vertis flumina retro:* vt loquitur Virg. lib. 4. Æn.

VVIDVS] vino madidus, βεβρεγμένος. Ode 5. lib. 4. *dicimus vuidi, Cum sol Oceano subest.*

NODO COER. VIPER. BISTON.] colligis in nodum, Thraciarum mulierum bacchantiũ comas, earúmq; capitibus serpenteis coronarum instar imponis.

SINE FRAVDE] id est, sine vllo damno. impunè. sic carm. sæcul. *Cum per ardentem sine fraude Troiam Castus Æneas patriæ superstes Liberum muniuit iter.* T. Liuius lib. 34. *nihil præterea cum consule pacti, quàm vt sine fraude Punicum emitteretur præsidium, ad consulem transtulerunt signa.* Sed quòd ad Baccharum crineis attinet, Eurip. in Bacchis ait Bacchum ipsum statim vt è femore Iouis editus est, serpentibus fuisse coronatum. στεφάνωσέν τε δρακόντων στεφάνοις. ἔνθεν ἄγραν θηροτρόφοι μαινάδες ἀμφιβάλλονται πλοκάμοις. id est, Et coronauit eum serpentium coronis. hinc agram Mænades ferarum nutrices crinibus suis implicant. est autem ἄγρα serpentis genus: quo nomine Demosthenem aiunt esse appellatum.

TV, CVM PARENTIS, &c.] Cùm in Phlegra Dii cum Gigantibus ancipiti prœlio diu decertassent, aiunt Terram Ioui dixisse non aliter Deos Gigantibus superiores futuros, nisi duos semideos sibi belli socios & adiutores adiungerent. Ita Bacchus & Hercules arcessiti sunt: quorum opera & virtute Dij immortales victoria sunt potiti. De Hercule autem suprà Ode 12. *& Domitos Herculea manu Telluris iuuenes.*

COHORS GIGANTVM SCAND. IMPIA] eò impia, quòd cum diis pugnarit. ex quo θεομαχεῖν id est, cum Diis pugnare.

RHOEGVM] de quo Ode 4. lib. 3.

LEONIS VNG. HORR.] aiunt enim Bacchum specie leonis induta, cum Gigantibus decertasse, eósque vnguibus, & dentibus, tanquam leonem, deuicisse.

QVANQVAM CHOREIS] Lucianus in eo dialogo, qui inscribitur προλαλιά, ἢ Διόνυσος, scribit, Bacchum, bello aduersus Indos suscepto, exercitum iam in Indiam adducto, ab illis initiò contemtum, ac derisum esse, quia totus ille exercitus partim ex mulieribus bacchantibus, partim ex iuuenibus rusticis, nudis, córdaca saltantibus (est autem cordax mollis & lasciuæ saltationis genus) edera coronatis, furiosis, atque insanis constare videretur: sed ad extremum illos vim, & potentiam Bacchi suo magno malo sensisse.

PACIS ERAS, MED. QVE BELLI] id est, vtilis eras ad bellum, & ad pacem: ad vtrumq; aptus & paratus eras, siue pax colenda, siue bellum gerendum esset. vel hoc significat, vinum modò homines ad arma, & pugnam excitare: modò etiam feros & immiteis animos domare, lenire & mitigare.

TE VIDIT INSONS] ita te vidit, vt tibi nulla ex parte nocuerit ad inferos descendenti. Profert hunc locum Seruius ad illum Virgil. Æn. 4. *Et nunc magna mei sub terras ibit imago.*

CORNV DECORVM] Baccho cornu tribuunt poëtæ, quod ij, qui liberalius biberint, ad vim & pugnam parati sunt, atque instructi: ob eandémque rationem Bacchum tauro, & pardalo similem faciunt, vt scribit Athen. lib. 2. his verbis. καὶ ταύρῳ παρεικάζουσι τὸν Διόνυσον, καὶ παρδάλει, διὰ τὸ πρὸς βίαν τρέπεσθαι τοὺς ἐξοινωθέντας. εἰσὶ δ' οἳ καὶ θυμοειδεῖς γίνονται. τοιοῦτος δ' ὁ ταῦρος. Ευριπίδης, ταῦροι δ' ὑβρισταὶ, κ' ἐς κέρως θυμούμενοι, &c. id est Tauro similem faciunt Dionysum, & pardali, seu pardo, propterea quòd qui supra modum vinum biberunt, ad vim se conferre

A ferre soleant. sunt & qui iracundiores euadant. talis autem taurus. Euripides, Tauri autem proterui & petulantes, & cornu intentato, iracūdi. Propert. lib. 3. *Quod superest vitæ, per te, & tua cornua viuam, Virtutisque tuæ, Bacche, poëta ferar.* Festus item scribit, cornua, Liberi patris simulacro adijci, quòd homines nimio vino truces fiant, vt belluæ. Euripides Bacchis, Bacchum ταυρόκερον θεόν, id est, taurinis cornibus præditum appellat. & Eustathius ad hunc locum ἰλιάδ. β. ἵνα ξωάζωμεν ἄρηα, &c. notat, Bacchum cognomento dictum esse ταῦρον κερασφόρον, id est, taurum cornigerum, quia vino madidi ad arma capienda sint promti & parati. Idem ad alium locum ἰλ. ν. sub principium, admonet, Bacchi statuam apud Cyzicenos specie tauri positam esse, & κερατοφυῆ, id est, cornutū fingi, eundémque taurum appellari, vel quòd ebrij sint pugnaces, & ad pugnandū expediti, vel quòd veteres cornibus pro poculis vti solebant. huc pertinet illud, quod est Oda 21. lib. 3. *& addis cornua pauperi, Post te neque iratos trementi Regum apices, neque militum arma.*

LENITER ATTERENS CAVD.] id est, adulans. *Adulatio* (inquit Festus) *propriè blandimētum canum est.* Accius, Prometh. *sublimè auolans Pennata cauda nostrum adulat sanguinem.*

B ET RECEDENTIS, TRILINGVI ORE PEDES] & ore suo trilingui tuos pedes, tuáque crura redeuntis ad superos demulsit: quod est in cane amoris & gratulationis argumentum: neq; hoc nisi dominis, aut certè notis facere solet, vt scribit Plato polit. lib. 2. & M. Tull. de nat. deorum. lib. 2. *canum tam fida custodia, támque amās dominorum adulatio.* Bacchum autem etiam ad inferos descendisse, vt vxorem Ariadnen reduceret, fabulantur poëtæ. Et Pausanias in Corinthiac. scribit, se Alcyoniam paludem vidisse, per quam ille descendisse dicitur: de cuius immensa altitudine vide apud eundem ibidem.

AD MÆCENATEM.
Ode 20.

C

Famam suam æternam fore.

NOn vsitata, nec tenui ferar
Penna biformis per liquidū æthera
Vates: neque in terris morabor
Longius: inuidiáque maior
Vrbeis relinquam. non ego pauperum
Sanguis parentum, nō ego, quem vocas,
Dilecte Mæcenas, obibo:
Nec Stygia cohibebor vnda.
Iam iam residunt cruribus asperæ
Pelles: & album mutor in alitem
Supernè: nascuntúrque leues
Per digitos, humerósque plumæ. D
Iam Dædaléo ocyor Icaro,
Visam gementis littora Bospori,
Syrteisque Getulas canorus
Ales, Hyperboreósque campos.
Me Colchus, &, qui dissimulat metum
Marsæ cohortis, Dacus, & vltimi
Noscent Geloni. me peritus
Discet Iber, Rhodanique potor.
Absint inani funere næniæ,
Luctúsque turpes, & quærimoniæ.
Compesce clamorem, ac sepulcri
Mitte superuacuos honores.

NON VSITATA] significat Horatius, sibi suos versus, suáque poëmata nomen immortale peperisse, seséque exteris, atque adeò barbaris nationibus nobilem & clarum futurum, nomen denique suum toto orbe terrarum celebre & gloriosum fore. sic Theognis significans suis versibus Cyrno nominis immortalitatem esse comparatā, dicit se taleis ei alas dedisse, quibus auium in morem sublimis totum orbem terrarum peragrare, & mare immensum atque infinitum peruolare possit, &c. Σοὶ μὲν ἐγὼ πτέρ' ἔδωκα, σὺν οἷς ἐπ' ἀπείρονα πόντον Πωτήσῃ κατὰ γῆν πᾶσαν ἀειρόμενος Ῥηιδίως, θοιναῖς δὲ καὶ εἰλαπίνῃσι παρέσσῃ Εν πάσαις, πολλῶν κείμενος ἐν στόμασιν. E

id est,

Donaui tibi ego pennas, quibus æquora vectus,
Et terras omneis peruolitare queas:
Et cunctis epulis intersis perpete fama
Multorum assiduè postus in ore virûm.

Iam Plato in Phædro scribit τὴν τοῦ πτεροῦ φύσιν κεκοινωνηκέναι μάλιστα τοῦ θεοῦ: id est, alæ naturam commune aliquid habere cum Deo.

BIFORMIS] vates lyricus, & satyricus. alij quia nuper homo, nunc ales. à quibus dissentio.

PER LIQVIDVM ÆTH.] Virg. Æne. 7. *Stridore ingenti siquidem trans æthera vectæ, &c.* F

INVIDIAQVE MAIOR] superior. sic Od. 3. lib. 4. *Et iam dente minus mordeor inuido.* nam inuidia in eos, qui multo ceteris antecellunt ac præstant, imbecilla est. & intellige tum demum inuidia maiorem futurum, cùm excesserit è vita, vt epist. ad Aug. lib. 2. *Comperit inuidiam supremo fine domari:* quod & Plutarchus præclarè ostendit libro περὶ φθόνου καὶ μίσους, his verbis, Αἱ δὲ τῶν εὐτυχημάτων ὑπεροχαὶ, καὶ λαμπρότητες πολλάκις τὸν φθόνον κατασβεννύουσιν. οὐδὲ γὰρ εἰκὸς Αλεξάνδρῳ τινὰ φθονεῖν, οὐδὲ Κύρῳ κρατήσασι, καὶ γενομένοις κυρίοις ἁπάντων: ἀλλ' ὥσπερ ὁ ἥλιος ὧν ἂν ὑπὲρ κορυφῆς γένηται καταχεόμενος τὸ φῶς, ἢ παντάπασι τὴν σκιὰν ἀνεῖλεν, ἢ μικρὰν ἐποίησεν, οὕτω τῶν εὐτυχημάτων ὕψος λαβόντων, καὶ γενομένων κατὰ κεφαλὴν τοῦ φθόνου, συστέλλεται, καὶ ἀναχωρεῖ καταλαμπόμενος. id est, rerum secundarum præstantiæ & exsuperantiæ, & fulgores sæpe inuidiam exstinguunt. non est e-

A enim probabile quenquam Alexandro inuidere, neque Cyro, rerum potitis, & omnium nationũ dominationem consecutis. Sed quemadmodum sol, quorum super verticem versatur, lumen suum iaculans, aut prorsus eis vmbram adimit, aut paruam efficit: ita postquàm res secundę ad magnam altitudinem peruenerunt, & ascenderunt ad inuidiæ verticem, comprimitur, & coërcetur illa, & summouetur, à splendore rerum secundarum illustrata. quem locum mihi Germ. Valens indicauit.

PAVPERVM SANGVIS] obscuro loco natus: libertini hominis filius. contrà Ode 27. lib. 3. *nisi herile mauis Carpere pensum Regius sanguis.*

DILECTE MÆCENAS] fortasse coniunctè hæc sunt legenda, non, vt alij distinguunt, *quem vocas Dilecte.* sic suprà Ode 20. lib. 1. *Care Mæcenas eques.* nisi fortè illo loco legendum est *Clare Mæcenas.* de vtroque iudicet lector.

OBIBO:] obibo mortem, vel obibo diem meum.

NEC STYG. COHIB. VNDA] De Styge diximus suprà ad Oden 34. libri 1.

B ALBVM MVTOR IN ALITEM] cycnum, quem statim *canorum* appellabit. Cycni autem in tutela sunt Apollinis, vt ostendemus ex Platone ad Odam 3. lib. 4. Et poëtæ, cycni appellantur: vt Od. 2. li. 4. *Multa Dircæũ leuat aura cycnũ.*

SVPERNE] ἐκ τῶν ἄνω. mutor à partibus superioribus. sic enim legendum, non *superna.* & ita habent sine vlla varietate omnes libri manu scripti, quibus vsus sum. neq; verò dubium est, quin vltima syllaba vocis, *superne*, breuis sit, vt docuimus in scholijs Lucretianis.

LÆVES] non asperæ, vt *galeaq́; leues*, Od. 2. lib. 1. & *læuia saxa* Od. 17. eiusdem.

DÆDALÆO] Icaro Dædali filio. De Dædalo & Icaro satis multa dicta sunt suprà ad Od. 3. lib. 1.

OCYOR] suprà Od. 16. *& agente nimbos Ocyor euro.* Quidam libri veteres habent, ocyórque, vnde suspicantur quidam legendum esse, *Iam Dædaléoque ocyor Icaro.* Ego tamen nihil muto.

GEMENTIS BOSPORI] gementis, id est, murmur edentis gemitus simile. de Bosporo diximus suprà ad Oden 13.

C SYRTEISQVE GETVLAS] de Syrtibus diximus ad Od. 22. lib. 1.

CANORVS ALES] cycnus. Ode 3. lib. 4. *ô mutis quoq; piscibus Donatura Cycni, si libeat, sonũ.*

HYPERB. CAMP.] campos supra Aquilonem & Rhipæos montes, vbi sol non quotidie, vt nobis, sed æquinoctio verno exortus, auctumnali óccidit: ideóque sex mensium, dies: & totidem, nox vna perpetua est apud eos. Herodotus lib. 4. videtur negare esse Hyperboreos, quia si essent (inquit) Hyperborei, essent & Hypernotei. Possidonius ait esse, & Alpeis, Italiæ monteis, incolere. Festus Hyperboreos supra Aquilonis flatum habitare scribit, dictos, quòd humanæ vitæ modum superent, viuendo vltra centesimum annum. ὑπερβαίνοντες (inquit) ὅρον sæculi humani.

GELONI] populi in Scythia Europea. Ode 4. lib. 3. *Visam pharetratos Gelonos.*

IBER] Hispanus. Virgil. Georg. 3. *Aut impacatos à tergo horrebis Iberos.* Sed cur ab Horatio peritus dicitur? Fortasse vsu peritus intelligendus, idque propter longas & assiduas nauigationes. his enim multorum morum, multarúmque rerum cognitio comparatur.

RHODANIQVE POTOR] Gall⁹, seu Celta.

ABSINT INANI FVN. NÆN.] primùm vult abesse nænias à suo funere: deinde funus, id est omnem pompam, & sumtum funebrem, inanem fore dicit, quia scilicet non sit moriturus, nec sepulcro possit contineri, sed immortalis sit futurus, & in cycnum canorum mutandus: qui cantu totum orbem terrarum completurus est.

NÆNIÆ] carmina lugubria, vt suprà diximus ad Od. 1. huius libri.

AC SEP. MITTE SVPERVAC. HON.] omitte mihi sepulcrum sumtuosum, & magnificũ exstruere. nam sine sepulcro satis honoratus sum gloria ingenio parta. Pausan. Arcad. duo sepulcra admirabili pulchritudine, & magnificentia commemorat: vnum Mausoli in vrbe Halicarnasso, structura & magnitudine visendum: alterum mulieris cuiusdam, Helenæ nomine, Solymis.

MITTE] *mitte*, positum pro *omitte*: vt epist. 5. lib. 1. *Mitte leueis spes, & certamina diuitiarum:* & epist. ad Pison. extr. *Non missura cutem nisi plena cr. ir.* & Virg. Æn. 1. *mæstúmque timorẽ Mittite.* & Terent. Adelph. *Hera, lacrymas mitte.*

SVPERVACVOS] epist. ad Pison. *Omne superuacuum pleno de pectore manat.*

CARMINVM LIBER TERTIVS.

Ode I.

Non opibus, aut honoribus: sed animi tranquillitate vitam beatam effici.

ODI profanum vulgus, & arceo.
Fauete linguis. carmina non prius
Audita, musarum sacerdos,
Virginibus, puerísque canto.
Regum timendorum in proprios greges,
Reges in ipsos imperium est Iouis,
Clari gigantéo triumpho,
Cuncta supercilio mouentis.
Est vt viro vir latius ordinet
B *Arbusta sulcis: hic generosior*
Descendat in campum petitor:
Moribus hic, meliórque fama
Contendat: illi turba clientium
Sit maior. æqua lege necessitas
Sortitur insigneis, & imos:
Omne capax mouet vrna nomen.
Destrictus ensis cui super impia
Ceruice pendet, non Siculæ dapes
Dulcem elaborabunt saporem:
Non auium, citharæq; cantus
Somnum reducent. somnus agrestium
Lenis virorum non humileis domos
Fastidit, vmbrosamque ripam:
C *Non zephyris agitata Tempe.*
Desiderantem quod satis est, neque
Tumultuosum sollicitat mare,
Nec sæuus Arcturi cadentis
Impetus, aut orientis Hædi.
Non verberatæ grandine vineæ,
Fundúsque mendax, arbore nũc aquas
Culpante, nunc torrentia agros
Sidera, nunc hiemes iniquas.
Contracta pisces æquora sentiunt,
Iactis in altum molibus. huc frequens
Cæmenta dimittit redemtor
Cum famulis, dominúsque, terræ
Fastidiosus. sed timor, & minæ E
Scandunt eódem, quò dominus: neque
Decedit ærata triremi: &
Post equitem sedet atra cura.
Quòd si dolentem nec Phrygius lapis,
Nec purpurarum sidere clarior
Delenit vsus: nec Falerna
Vitis, Achæmeniúmque costum:
Cur inuidendis postibus, & nouo
Sublime ritu moliar atrium?
Cur valle permutem Sabina
Diuitias operosiores?

ODI PROFANVM VVLGVS] arcebantur non initiati, & profani à sacris, quos Græci βεβήλους, καὶ ἀμυήτους appellant. Plato Θεαιτήτῳ. ἄθρει δὴ περισκοπῶν μή τις τῶν ἀμυήτων ἐπακούῃ. id est, contemplare igitur circumspiciens nequis profanorum, & non initiatorum exaudiat. Theocr. in Amarillide. ζαλῶ δὲ φίλα γυναῖ Ἰασίωνα, Ὃς τόσσων ἐκύρησεν, ὅσ' οὐ πευσεῖσθε βέβαλοι. id est, fortunatum Iasionem existimo, qui ea consecutus est, quæ non audietis vos profani. Res graueis & serias, atque è media philosophia petitas, mysteriorum denique quodammodo simileis, non ludicras, neque amatorias cantaturus, homines prauis opinionibus imbutos & corruptos, atque iccircò vtilissima ad vitam bene instituendam præcepta respuenteis, ab his carminibus, tanquam profanos à sacris & mysterijs, arcet. F

FAVETE LINGVIS] εὐφημεῖτε. bona verba dicite: *malè nominatis Parcite verbis*, vt loquitur Od. 14. huius lib. Tibul. eleg. II. lib. 2. *Dicamus bona verba (venit natalis) ad aras. Quisquis ades*

A *lingua vir, muliérque faue.* Virg. lib. 5. Æne. *Ore fauete omnes, & cingite tempora ramis.* Eurip. Iphigen. στὰς δ' ἐν μέσῳ Ταλθύβιος, ᾧ τόδ' ἦν μέλον, εὐφημίαν ἀνεῖπε, καὶ σιγὴν στρατῷ. id est. Cùm autem in medio stetisset Talthybius, cui hoc erat curæ, bona verba, & silentium exercitui prædicauit. *Fauentia* (inquit Festus) *bonam ominationem significant. Nam præcones clamantes populum sacrificijs fauere iubebant. fauere enim est bona fari.* Propert. lib. 3. de pugna nauali Actiaca, *Sacra facit vates, sint ora fauentia sacris.* & bene ominari dicuntur, qui bona verba loquuntur. Cic. in Bruto. *Hortensij vox exstincta fato suo est, nostra publico. Melius, quæso ominare, inquit Brutus.* Idem lib. 1. de diuinatione. *hominum voces vocant omina: quæ maiores nostri quia valere censebant, iccirco omnibus rebus agendis, quod bonum, faustum, fortunatúmque esset, præfabantur: rebúsque diuinis, quæ publicè fierent, vt fauerent linguis, imperabatur: inque ferijs imperandis vt litibus & iurgijs se abstinerent.*

Mvsarvm sacerdos] ego Horat. vates, & qui musarum sacra tracto. sic Virg. Georg. 2. *Me verò primùm dulces ante omnia musæ, Quarum sacra fero ingenti perculsus amore, Accipiant, &c.*

B Virginibvs pverisqve] vt castis, integris, incorruptis, & ab omni flagitij & sceleris macula puris.

Clari gig. trivmpho] de quo Hesiod. in Theogonia. & diximus suprà ad Oden 19. lib. 2. & idem Hor. Od. 4. huius lib. *Scimus vt impios Titanas, immanémque turmam Fulmine sustulerit caduco.*

Cvncta svperc. Mov.] Hom. ἰλ. ά. ἦ, καὶ κυανέῃσιν ἐπ' ὀφρύσι νεῦσε Κρονίων. id est, dixit, & nigris supercilijs annuit Iupiter. sequitur paullo pòst, μέγαν δ' ἐλέλιξεν Ὄλυμπον, id est, magnum autẽ commouit Olympum. & Virg. 9. *totum nutu tremefecit Olympum.*

Est vt viro vir] sic loquuntur Græci: ἔστιν ὡς, vel ἔστιν ὅπως. i. fieri, vel euenire potest, vt: rursum non est, vt: οὐκ ἔστιν ὅπως. epist. ad Iccium lib. 1. *non est vt copia maior Ab Ioue donari possit tibi.* Ostendit. varia hominum esse ingenia ac studia, Fieri (inquit) potest, vt alius alio plus agri habeat,

C quod arboribus ordinatim conserat: alij se ad honorum petitionem conferant, atque horum rursus alius nobilitate fretus petat: alius moribus & bona existimatione sit superior: alius plureis habeat clienteis.

In campvm] Martium, in quo comitia habebantur. verbo autem *descendendi* vsus est, quia ex vrbe Roma antiqua in campum Martium venienti descendendum erat. M. Cœlius epist. 4. ad Cicer. lib. 8. *At qua spe, quàm certa opinione descenderat?*

Necessitas] ἀνάγκη, eadem (vt quidam volunt) quæ εἱμαρμένη, id est, Parca. vide annot. ad Od. 35. lib. 1. Plutarchus tamen necessitatem distinguit à Parca, seu fato.

Sortitvr] λαγχάνει, sorte ducta capit. ex quo Λάχεσις, quæ temeritate quadam, & sine delectu homines vita spoliat: & qua arbitra, alia alij viuendi & moriendi condicio (quam Horatius sortem nominare solet) contingit.

Insigneis et imos] *Pallida mors æquo pulsat pede pauperum tabernas, Regúmque turreis:* Od. 4. lib. 1. vide plura ad Od. 28. lib. 2. insigneis autem, id est, ἐπισήμους, ἐπιφανεῖς, claros, & nobileis, & in summo honoris gradu constitutos: sup. Od. 34. lib. 1. *& insignem attenuat deus.*

Imos] infimos, humileis, obscuros.

Omne cap. mov. vrna nom.] vide, quæ de vrna & sortib⁹ diximus sup. ad Od. 3. li. 2.

Destrictvs ensis cvi] ei, cuius ceruicibus impendet ensis destrictus, nullæ quantumuis apparatæ, & opiparæ epulæ, suaues, aut gratæ poterunt esse. respicit autem notissimam de Damocle Dionysij assentatore historiam: *qui cùm in sermone copias, opes, maiestatem illius dominatus commemoraret, ac prædicaret, negarétque vmquã quemquam beatiorem fuisse: iussit eum Dionysius fortunã experiri suam: collocandum curauit hominem in aureo lecto, strato pulcherrimo textili stragulo, magnificis operibus picto, abacósque complureis ornauit argento, auróque cælato, tum ad mensam eximia formæ pueros delectos iussit consistere. aderant vnguenta, coronæ: incendebantur odores, mensæ conquisitissimis epulis exstruebantur. fortunatus sibi Damocles videbatur. In hoc medio apparatu fulgentem gladium è lacunari seta equina appensum demitti iussit, vt impenderet illius beati ceruicibus. Ita nec pulchros illos administratores aspiciebat, nec plenum artis argentum, nec manum porrigebat in mensam: iam ipsæ defluebant coronæ: denique exorauit tyrannũ, vt abire liceret, quod iam beatus nollet esse.* Hæc sunt M. Tull. Tusc. li. 5. *declarabat autem Dionysius* (inquit idem Tull.) *nihil esse ei beatum, cui semper aliquis terror impẽdeat.*

Sicvlæ dapes] Siculæ dapes, & Syracusanæ mensæ prouerbij locum obtinent. lege Athé. lib. 12. Plato. lib. 3. de repub. Συρακουσίαν δὲ, ὦ φίλε, τράπεζαν, καὶ Σικελικὴν ποικιλίαν ὄψων, ὡς ἔοικας, αἰνεῖς. M. Tull. lib. 2. de finib. *sit voluptas non minor in nasturtio illo, quo vesci Persas esse solitos scribit Xenophon, quàm in Syracusanis mensis, quæ à Platone grauiter vituperantur.* Idem lib. 5. Tuscul. *Quò cùm venissem, vita illa beata, quæ ferebatur, plena Italicarum, Syracusanarúmque mensarum, nullo modo mihi placuit, bis in die saturum fieri, &c.*

Dvlcem elab. sap.] id est, exquisitissimæ, summóque artificio, & studio conditæ, & apparatæ epulæ, ei videbuntur insuaues, cuius in animo curæ graues, & terrores, & angores, ceteræque animorum pestes insideant. *elaborabunt* autem scriptum est in cod. Don. Faër. Vatic. 1. Torn. non, *elaborarunt*, vt habent vulgati.

Somnvm redvcent] in nonnullis veteribus cod. scriptum est *reducet*: sed secutus sum cod. Don. Faër. 2. Vatic. Torn. & vulg.

Somnvs agrest. Lenis] somnus lenis nõ spernit humileis agrestium hominum domos, neque vmbrosam ripam, id est, dormiunt plerunque suauius in suis tuguriolis rustici, & tenues homines, quàm reges & dynastę in suis ædibus sumtuosissimis, atque instructissimis.

Fastidit] spernit. semper Horatius hoc verbum cum accusandi casu cõiungit: quod nõ item solet M. Tull. exẽpli causa, epist. 3. lib. 1. *Fastidire lacus & riuos ausus apertos.* Tem-

A TEMPE] sup. Od. 7. lib. 1. *Thessala Tempe.*

DESIDER. QVOD SATIS EST] qui quãtum satis est, desiderat, non nauigat, neque se maris periculo committit, vt mercibus commutandis rem faciat, atque augeat. sic Od. 29. huius li. *Non est meum, si mugiat Africis Malus procellis, ad miseras preces Decurrere.* sic Hesiod. ἔργ. καὶ ἡμ. de ijs, qui iustitiam colunt. θάλλουσιν δ' ἀγαθοῖσι διαμπερὲς, οὐδ' ἐπὶ νειῶν Νείσσονται· καρπὸν δὲ φέρει ζείδωρος ἄρουρα.

TVMVLTVOSVM] quod timorem multum incutit. *Tumultus enim est perturbatio tanta, vt maior timor oriatur. vnde etiam nomen ductum est, tumultus.* Cic. Philip. 8.

SOLLICITAT] sollicitum reddit, & quasi è sede mouet.

NEC SÆVVS ARCT. CAD.] Plautus in Rudente, *Arcturus signum sum omnium quàm acerrimum: vehemens sum exoriens: cũ occido, vehemẽtior.*

AVT ORIENTIS HÆDI] oriuntur hædi statim post Capram, sole Sagittarium permetiente. Virg. Georg. 1. *Præterea tam sunt Arcturi sidera nobis, Hædorumque dies seruandi, & lucidus anguis,* B *Quàm quibus in patriam ventosa per æquora vectis Pontus, & Austriferi fauces tentantur Abydi.* ὅταν ἀνατέλλωσιν οἱ ἔριφοι (inquit interpres Theoc.) ἀγριαίνεται ἡ θάλασσα. id est, orientibus hædis sæuit mare.

NON VERB. GRAND.] epist. ad Albinouan. lib. 1. *non quia grando Contuderit viteis.* χαλαζοκοπίαν nominant Græci.

FVNDVSQVE MENDAX] γῆ ἄπιστος. fundus infidelis. fundus, qui non respondet votis, aut expectationi agricolæ. epist. ad Mæcenat. 2. lib. 1. *Spem mentita seges.* contrà Od. 16. huius lib. *& segetis Certa fides meæ.* videtur autem hoc loco sterilitatis agrorum causas enumerasse, nimiam siccitatem, imbreis immoderatos, incendium, hiemis præter modum frigidæ iniuriam: quæ omnia ponit & Xenocr. in Axiocho his verbis: νυνὶ μὲν αὐχμὸν, νυνὶ δὲ ἐπομβρίας, νυνὶ δὲ ἐπίκαυσιν, νυνὶ δ' ἐρυσίβην, νυνὶ δὲ θάλπος ἄκαιρον, ἢ κρυός. id est, nunc enim siccitatem, nunc imbreis immoderatos, nunc rubiginem, nunc calorem intempestiuum, aut frigus: C & Xenoph. in Oeconomico: Ἔτι δὲ τῆς γεωργικῆς τὰ πλεῖστα ἐστὶν ἀνθρώπῳ ἀδύνατα προνοῆσαι. καὶ γὰρ χάλαζαι, καὶ πάχναι ἐνίοτε, καὶ αὐχμοὶ, καὶ ὄμβροι ἐξαίσιοι καὶ ἐρυσίβαι, καὶ ἄλλα πολλάκις τὰ καλῶς ἐγνωσμένα, καὶ πεποιημένα ἀφαιροῦνται. id est, Præterea plurimæ res artis agri colẽdi, eiusmodi sunt, vt eas homo prouidere nõ possit. Nã & grandines, & pruinæ, & siccitates, & imbrse immoderati, & rubigines, & alia quædam sæpenumerò, quæ pulchrè sunt cogitata, prouisa, & effecta, de manibus eripiunt. & Lucret. lib. 5. *Et tamen interdum magno quæsita labore, Cùm iam per terras frondent, atque omnia floret, Aut nimijs torret feruoribus ætherius sol: Aut subiti perimunt imbres, gelidæq; pruinæ, Flabráque ventorum violento turbine vexant.*

NVNC TORR. AGR. SID.] ἀστροβολισμὸν, & σφακελισμὸν putabat significari Germanus Valens: id est, siderationem, quæ tùm éuenit, cùm arbores pestifero aliquo sidere afflantur, atque adeò percutiuntur. ex quo ἀστροβόλητοι, seu ἀστρόβλητοι dicuntur. D ego putabam vel ἐπίκαυσιν describi, id est, incendium, seu æstum immoderatum, ex quo rubigo oritur: vel vredinem. tale ferè illud est Oda 16. epod. *nullius astri Gregem æstuosa torret impotentia.*

CONTRACTA PISCES ÆQVORA] postea quàm immodicum pecuniæ quærendæ studium reprehendit, atque insectatus est, incipit nunc suæ ætatis hominum luxuriam, atque ædificandi insolentiam exagitare, qui terra continente non contenti in mari ædificant. eleganter autem, & venustè pisceis ait sentire maria fieri contractiora ædificiorum magnitudine, & fundamentorum, quæ in mare iaciuntur, molibus. vide Oden 15. lib. 2. *Iam pauca aratro iugera Regiæ Moles relinquent.*

CÆMENTA] cæmenta dicta sunt à cædendo: itaque appellantur lapides cæsi. Od 24. huius libri. *Cæmentis licet occupes Tyrrhenum omne tuis: & mare Apullicum.*

DIMITTIT] sic habẽt libri vet. vulg. *Demittit.* REDEMTOR] redemtores dicuntur, qui opus aliquod faciendum suo periculo, certa merce E de pacta conduxerunt: ἐργολάβοι dicuntur à Græcis. epist. ad Iul. Florum lib. 2. *Festinat calidus mulis, gerulísque redemtor.* Redimere enim interdum idem valet, quod conducere, ex quo redemtor idem, quod conductor.

TERRÆ FASTIDIOSVS.] qui terra spreta, in mari ædificat.

NEQVE DECEDIT ÆR. TRIR.] sic sup. Ode 16. lib. 2. *Scandit æratas vitiosa naueis Cura.*

POST EQVIT. SEDET ATRA C.] similis sententia est apud Lucr. lib. 2. in princip. *Quòd si ridicula hæc, ludibriáque esse videmus, &c.*

ATRA CVRA] atra, id est, tristis. sic Od. XI, lib. 4. *minuentur atræ Carmine curæ.*

QVOD SI DOL. NEC PHRY. LAP.] vide quæ annotauimus ad Oden illam 16. lib. 2. ita igitur concludit hunc locum. Si neque ædificia magnifica, neque purpureæ vestes, neque Falerna vina, neque vnguenta Persica morbis animi medentur: cur me meæ fortunæ pœniteat, F diuitiásque consecter, & concupiscam ampliores? *Delinit* habent 2. Vat. cod. & Torn. congruit cum hoc loco ille, epist. ad Loll. 2. li. 1. *Non domus, aut fundus, non æris aceruus, & auri, Ægroto domini deduxit corpore febres, Non animo curas.* Per Phrygium autem lapidem columnas Phrygias significat, quibus fulciebantur & ornabantur atria domorum sumtuosarum. Tibull. li. 3. eleg. 3. *Quidve domus prodest Phrygijs innixa columnis, Tænare siue tuis, siue Caristę tuis?*

FALERNA VITIS] sic habent libri Iann. & 2. Vat. quam scripturam probo. nam in vulgatis impressum est *Falernæ Vitis*: quam lectionem qui recipiunt, subintelligunt ἀπὸ κοινοῦ *vsus.*

ACHÆMENIVMQVE COSTVM] Persicum vnguentum ab Achæmene Persarum Rege. sup. Od. 12. lib. 2. & Od. 13. epod. *nardum Achæmenium.* de costo vide Plin. lib. 12. cap. 12.

A INVIDENT. POSTIB.] sumtuosis, magno pretio emtis. sup. Od. x. lib. 2. *aulam inuidendam* dixit. postibus autem, id est ostijs, seu foribus: vel simpliciter trabibus.

CVR VALLE PERM. SABINA] id est, cur spreto, & reiecto meo fundo Sabino, in quo vallis est peramœna, diuitias curarum, & molestiarum plenas, & plurimo labore partas, & quæsitas amplectar? de verbo *mutandi* vide annot. ad Oden 16. lib. 1.

DIVITIAS OPEROS.] id est, laboriosiores, vel maiores & ampliores, vel in quibus & parandis magno labore, magnaque opera, & custodiendis magna cura opus est. Oda 2. lib. 4 *operosa paruus Carmina fingo.*

Ode 2.

Pueros ab ineunte ætate assuefaciendos asse paupertati, rei militari, vitæ laboriosæ.

B

ANgustam, amici, pauperiem pati
Robustus acri militia puer
Condiscat: & Parthos feroceis
Vexet eques metuendus hasta:
Vitámque sub diuo, & trepidis agat
In rebus. illum ex mœnibus hosticis
Matrona bellantis tyranni
Prospiciens, & adulta virgo,
Suspiret: eheu, ne rudis agminum
Sponsus lacessat regius asperum
Tactu leonem: quem cruenta
Per medias rapit ira cædeis.
Dulce, & decorum est pro patria mori.
C *Mors & fugacem persequitur virum:*
Nec parcit imbellis iuuentæ
Poplitibus, timidóque tergo.
Virtus repulsæ nescia sordidæ
Intaminatis fulget honoribus:
Nec sumit, aut ponit secureis
Arbitrio popularis auræ.
Virtus recludens immeritis mori
Cælum, negata tentat iter via:
Cœtúsque vulgareis, & vdam
Spernit humum fugiente penna.
Est & fideli tuta silentio
Merces. vetabo, qui Cereris sacrum
Vulgarit arcanæ, sub iisdem
Sit trabibus, fragilémque mecum
Soluat faselum. sæpe Diespiter
Neglectus, incesto addidit integrum.
Raro antecedentem scelestum
Deseruit pede pœna claudo.

ANGVSTAM, AMICI, PAVPERIEM] Suadens Horatius vt in exercitatione fortitudinis, & patientiæ pueri versentur, non temerè paupertatem sumit, vt vnum è malis humanis, in quo perferendo & insignis patientia desideretur, & animi fortitudo magnopere acuatur. Od. 9. lib. 4. *rectius occupat Nomen beati, qui deorum Muneribus sapienter vti, Durámque callet pauperiem pati.* M. Tull. in Rullum, veteres quosdam Romanos cōmemorat non solùm populi honoribus, rebúsq; gestis, verùm etiam patientia paupertatis ornatos. Tùm Aristoteles lib. 3. de moribus ad Nicomach. τὴν πενίαν, id est, paupertatem in rebus malis, & formidolosis numerat: & pater Ennius ita ferebat duo, quæ maxima putantur, onera, vt eis pæne delectari videretur. sæuam appellat Horat. Od. 12. lib. 1. Duram Od. 9. lib. 4.

ET PARTH. FER.] qui ipsi sunt equites.

VITAMQVE SVB DIVO] omnes ferè libri calamo exarati habent, *sub diuo*, quos sequor, quā quam etiam *sub dio* ferri potest.

ET TREPIDIS AGAT IN REBVS] Arist. ἐν τοῖς φοβεροῖς, id est, in rebus formidolosis, & horribilibus. Idem lib. 2. de mor. ad Nicom. ait nos, dum assuescimus res formidolosas contemnere, easq; perferre, & perpeti, forteis fieri. sic locutus est T. Liuius lib. 4. *Et senatus, vt in trepidis rebus, dictatorem dici Mamercum Æmilium iussit.* Idem lib. 34. *orant, ne se in rebus tam trepidis deserat.*

ILLVM EX MOENIBVS HOSTICIS] illum, nempe militem Rom. prospiciens ex mœnibus hostilibus vxor Regis alicuius barbari, cum quo bellum gerat populus Rom. suspiret hoc modo, atque hæc queribunda voce loquatur.

MATRONA BELL. T.] id est, vxor tyranni bellum gerentis. quid intersit inter matronam, & matrem familias docent Festus, & Nonius, & Seruius ad illum locum Virgil. Æneid. XI. *tum muros varia cinxere corona Matronæ, puerique.*

RVDIS AGMINVM SPONSVS] non exercitatus in prœlijs: imperitus rei militaris.

ASPERVM TACTV LEONEM] militem Rom. sæuum, & formidolosum in congressu, seu conflictu. δυσπρόσιτον: translatio est.

QVEM CRVENTA PER MED. RAP.] mansit in translatione. leones autem maximè esse iracundos testatur his grauissimis versibus Lucretius lib. 3. *Sed calidi plus est illis, quibus acria corda, Iracundáque mens facile efferuescit in ira: Quo genere inprimis mens est violenta leonum, Pectora qui fremitu rumpunt plerumque gementes: Nec capere irarum fluctus in pectore possunt.*

DVLCE ET DECORVM EST, &c.] hanc

A hanc ſententiam paullo vberius exprimit Pind. ἰσθμ. εἰδ. ἑβδόμῳ. Ἴστω γὰρ σαφὲς, ὅστις ἐν ταύτᾳ νεφέλᾳ χάλαζαν αἵματος πρὸς φίλας πάτρας ἀμύνεται, λοιγὸν ἀμύνων ἐναντίῳ στρατῷ, ἀστῶν γενεᾷ μέγιστον κλέος αὔξων, ζώων τε καὶ θανών. ſciat enim qui in hac nube grandinem ſanguinis pro patria pugnans, & exitium propulſat aduerſario ciuium exercitu, ſe ſuis poſteris, ſuóque generi maximam gloriam relinquere, & viuentem, & mortuum. Lucianus in encomio patriæ ſcribit hanc in prœliis cohortationem plurimùm valere, ſi quis dicat bellum eſſe pro patria ſuſceptum: neminémque eſſe, qui hac voce audita mortem extimeſcat, aut periculum metuat. Efficit enim (inquit) nomen & commemoratio ipſa patriæ, vt qui eſt alioqui timidiſſimus, ignauiſſimúsq; natura, fortiſſimus exiſtat. Tyrtæus autem, qui *mares animos* (vt ait Horatius lib. de arte poët.) *Verſib⁹ exacuit*, hãc eand. ſentẽtiã duob⁹ verſiculis ita cõplexus eſt. Τεθνάμεναι γὰρ καλὸν ἐπὶ προμάχοισι πεσόντα Ἄνδρ' ἀγαθὸν, περὶ ᾗ πατρίδι μαρνάμενον. quorum verſuũ hęc ferè ſententia eſt. Pulchrũ eſt virum fortẽ ꝓ patria pugnantẽ, & caden-
B tem inter eos, qui in primo ordine dimicant, mori. Accedat his Homerus. οἰωνὸς ἄριστος ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης. id eſt, optimum eſt auſpicium pugnare pro patria. Et M. Tull. offic. I. *Sed omneis omnium caritates patria vna complexa eſt. pro qua quis bonus dubitet mortem oppetere?*

Mors et fvg. perseq.] immo verò ſæpius ſeruantur è prœlio, qui fortiter pugnant, quàm qui in fuga ſpem ſalutis conſtituunt, quod declarat Hom. ἰλιάδ. ε. Αἰδομένων τ' ἀνδρῶν πλέονες σόοι, ἠὲ πέφανται· Φευγόντων δ' οὐκ ἂρ κλέος ὄρνυται, οὔτε τις ἀλκή. Hæc igitur huius loci ſententia eſt, Si immortales eſſent futuri, qui pro patria cum vitæ periculo armis decertare nolunt, turpis eſſet quidem illa, ſed eſſet aliqua tamen ignauorum cauſa, ac defenſio, cùm dicerent ſe fugiendo ſaluti conſulere maluiſſe, quàm contra nitendo, & repugnando occumbere. Nunc autem cùm belli periculo vitato, ſexcenta nobis alia mortis genera impendeant: longè pulchrius, ac laudabilius eſt pro patria fortiter
C pugnantem, mortem oppetere, quàm vitam naturæ, aut neceſſitati reſeruare, quod item M. Tull. Philipp. 10. ornatiſſimis verbis perſequitur. *Ita præclara eſt, recuperatio libertatis, vt ne mors quidem ſit in repetenda libertate, fugienda. Quòd ſi immortalitas ſequeretur periculi fugam, tamen eo magis ea nõ fugienda videretur, quòd diuturnior eſſet ſeruitus. Cum verò dies, & nocteis omnia nos vndique fata circumſtent, non eſt veſtri, Romanique nominis dubitare eum ſpiritum, quem naturæ quis debeat, patriæ reddere.* in illis autem verbis Ciceronis, *ea non fugienda videretur* (vt dicam ἐν παρόδῳ) ſubaudiendum eſt *mors*. Nam ſi ſine negatione legas, vt in vulgatis, ſubintelligetur *immortalitas*. ſed priorem lectionem magis probo. Sarpedon præterea apud Homerum ἰλιάδ. μ. verbis idem planè ſignificantibus Glaucum ad fortiter pugnandum excitat. Ὦ πέπον. εἰ μὲν γὰρ πόλεμον περὶ τόνδε φυγόντες Αἰεὶ δὴ μέλλοιμεν ἀγήρω τ', ἀθανάτω τε Ἔσσεσθ', οὔτε κεν αὐτὸς ἐνὶ πρώτοισι μαχοίμην, Οὔτε κέ σε στέλλοιμι μάχην ἐς κυδιάνειραν· Νῦν δ' ἔμπης γὰρ κῆρες ἐφεστᾶσιν θανάτοιο Μυρίαι, ἃς οὐκ ἔστι φυγεῖν βροτὸν, οὐδ' ὑπαλύξαι. id eſt, *O mollis: ſi ex hoc bello numquam ægra ſenectus Saluos, pallida mors numquam* D
nocte integat atra: Non equidem primos inter pugnare cruentus Suſtineam, neque te ad pugnam, aut ad vulnera mittam: At nunc circumſtant nos mille pericula leti, Quæ effugere haud vmquam liceat mortalibus ægris. Sic & Theopompus, Εἰ μὲν γὰρ ἦν τὸν κίνδυνον τὸν παρόντα διαφυγόντας ἀδεῶς διάγειν τὸν ἐπίλοιπον χρόνον, οὐκ ἂν ἦν θαυμαστὸν φιλοψυχεῖν. νῦν δὲ τοσαῦται κῆρες τῷ βίῳ παραπεφύκασιν, ὥστε τὸν ἐν ταῖς μάχαις θάνατον αἱρετώτερον εἶναι δοκεῖν: id eſt, Nam ſi fas eſſet præſenti periculo declinato, ac vitato, reliquũ vitæ tempus ſecurè & ſine metu traducere, non eſſet mirum ſi quis retinendæ vitæ ſtudio teneretur. Nunc autem tot vitam humanam fata circumuallant, vt mors in prœlio oppetita longè optabilior eſſe videatur. huc eodem pertinet illud Æſchyli. Ἀλλ' οὔ τι πολλὰ τραύματ' ἐν στέρνοις λαβὼν Θνήσκει τις, εἰ μὴ τέρμα συντρέχοι βίου, Οὔτ' ἐν στέγῃ τις ἥμενος παρ' ἑστίᾳ Φεύγει τι μᾶλλον τὸν πεπρωμένον μόρον. id eſt, At neque quiſquam multis in pectore vulneribus acceptis moritur, niſi vitæ terminus adſit: neque domi ſuæ aliquis ſedẽns ad focum eo magis mortem naturalem, & fato deſtinatam effugit. Demoſthe- E
nes item in oratione περὶ στεφάνου, quam dudum Latinam fecimus, propè diem edemus, eandem ferè ſententiam ponit: πέρας μὲν γάρ ἐστιν ἅπασιν ἀνθρώποις τοῦ βίου θάνατος, κἂν ἐν οἰκίσκῳ τις αὑτὸν καθείρξας τηρῇ. δεῖ δὲ τοὺς ἀγαθοὺς ἄνδρας ἐγχειρεῖν μὲν ἅπασιν ἀεὶ τοῖς καλοῖς, φέρειν δ' ὅ, τι ἂν ὁ θεὸς διδῷ, γενναίως. id eſt, omnium, inquit, hominum vitæ mors eſt extremum, etiam ſi quis ſe domi ſuæ incluſum contineat, omnéque belli periculum fugiat, ac declinet: ſed oportet viros forteis ſemper egregia, & præclara facinora conari bona ſpe fretos in poſterum: quicquid autem Deorum voluntate euenerit, generoſo, fortíque animo ferre. Accedat ad ſuperiores illos oratores, & poëtas, lyricorum princeps Pindarus, cuius ſunt hæc εἰδ. α. ὀλυμπ. θανεῖν δ' οἷσιν ἀνάγκα, τί κέ τις ἀνώνυμον γῆρας ἐν σκότῳ καθήμενος ἕψοι μάταν, ἁπάντων καλῶν ἄμμορος? id eſt, cùm ſit omnibus mortalibus neceſſe mori, quid eſt quòd quiſquam in tenebris réſidens ſenectutem ignobilem, & ingloriam fruſtra producat, omnium rerum honeſtarum ac præclararum expers? Sed videtur Horatius Simonidis verſum ad verbum ferè expreſ- F
ſiſſe. ὁ δ' αὖ θάνατος ἔφικε καὶ τὸν φυγόμαχον. quem M. Ant. Muretus annotauit. in cod. Iann. & 2. Vatic. *proſequitur virum*, ſcriptum eſt.

Imbellis ivventæ] ἀπολέμου.

Poplitibvs] per poplites iuuentæ imbellis, ſignificat iuuenes ignauos atq; ad fugiendum, quàm ad pugnandum, expeditiores. poplites enim cernuntur eorum, qui fugiunt, quemadmodum & terga, hoc intereſt quòd ignauorum fugientium terga plerumque inhoneſtis vulneribus locum præbent: poplites celeriter explicati, ſalutem expediunt.

Timidoqve tergo.] homines ignaui, ac timidi, cum fugere, quàm pugnare malint, ſi forte vulnus accipiant, à tergo vulnerantur: Contrà fortes, aduerſo pectore. Catullus Carm. de Pelei nupt, Parcas canenteis, & Peleo, ac Thetidi prædi-

A prædicenteis facit Achillem eis nasciturum *Hostibus aut tergo, sed forti pectore notum.* Ita M. Anton. orator (vt scribit M. Tullius lib. 2 de orat. ad Q. fratr. & act. 5. in Verr. de suppliciis) M' Aquilium multis auaritiæ criminibus, testimoniisque conuictum, causa propè perorata, ipse arripuit, constituitque in conspectu omnium, tunicamq; eius à pectore abscidit, vt cicatrices populus Rom. iudicésque aspicerent aduerso corpore acceptas. in cod. Raïnutij Farnes. Card. & in vno Vatic. & Torn. scriptum est, *timidó ve tergo.*

VIRTVS REPVLSÆ NESCIA] cur repulsæ nescia? quia virtute præstantes viri à populo, aut à regibus honores non petunt, neque se ei periculo committunt, vt repulsam ferre possint: sed honore proprio, solido, fixo, ac stabili contenti sunt, qui virtuti debetur, atque adeò defertur, etiam si eam Reges, & populi inornatam, atque inhonoratam iacère patiantur. huic loco similis ille est Ode 2. lib. 2. *Redditum Cyri solio Phraaten Dissidens plebi numero beatorum Eximit virtus, populúmque falsis Dedocet vti Vocibus, regnum, & diadema tutum Deferens vni, propriámque laurum, Quisquis, &c.* Itaque vir bonus & sapiens non est

B consul *vnius anni, Sed quoties bonus atq; fidus Iudex honestum prætulit vtili, &c.* quæ sunt Oda 9. lib. 4.

INTAMINATIS] puris, liquidis, non contaminatis. Sic autem habent omnes libri veteres, & quos in Italia vidi, & quos hîc in Gallia. Cleric. Nicotian. Russard. ceteri præter vnum: quod iccircò admonui, ne quis hîc legendum pertinaciter contendat, fretus sola auctoritate codicum antiquorum, *incontaminatis*, vt syllaba prima huius nominis pertineat ad versus superioris syllabam vltimam, quale est illud *uXorius amnis* Od. 2. lib. 1. quam scripturam tamen non improbo, neque damno si doctis probatur, quin receptæ ātepono.

NEC PONIT, AVT SVMIT] id est, nec deponit, aut capit honores arbitrio popularis leuitatis: & meritò. Nam qui virtuti debentur honores, debent esse certi, proprij, & stabiles. at honores à populo delati, incerti, breues, & fluxi sunt, & ab eodem, qui dedit, eripi possunt: vt epist. ad Quint. lib. 1. *Qui dedit hoc hodie, cras, si volet, auferet: vt si Detulerit fasceis indigno, detrahet idem.*

C *Pone: meum est, inquit. pono, tristísque recedo.* sic autem hoc loco secureis pro consulatu, seu prætura posuit, vt Od. 16. lib. 2. *lictorem consularem* pro consulatu. solebant enim, & consulibus Romæ, & prætoribus in prouincia fasces, & secures præferri: nisi quod in Oda illa 16. lictorū consularium munus spectauit, quod erat, turbam summouere ante consules: qui tamen curas summouere non possunt: hîc consularem potestatem simpliciter. Cic. oratione in Verr. de suppliciis. quærit *quamobrem fasces prætorib. præferantur: cur secures datæ.*

SECVREIS] præturas, consulatus, denique honores & magistratus. Lucret. lib. 3. *Qui petere à pupulo fasceis, sæuásque secureis Imbibit, & semper victus, tristísque recedit.* vide annot. ad Sat. 6. lib. 1.

ARBITER POPVL. AVRÆ] popularis auræ nomine populi leuitatē ac mobilitatem significat in mandandis magistratibus, in ferendis suffragiis, in contionibus, & similibus. Eodem pertinent illa apud M. Tull. *Ventus popularis, & concionum venti.* epist. ad Curium. *eorum ventorum, quos proposui, moderator quidam, & quasi gubernator.* Idem orat. de Harusp. resp. *Supplicium longius, quàm voluit, popularis aura prouexit.* pro Murena. *totam opinionem parua nonnunquam commutat aura rumoris.* T. Liuius lib. 42. annalium. *Perseus magis auræ popularis erat.* Virg. lib. 6. Æn. *quem iuxta sequitur iactantior Ancus, Nunc quoq; iam nimium gaudens popularibus auris.* ad quem locum sic Seruius, *auris*, id est, *fauoribus. vnde etiam aurarij dicuntur fauores.*

VIRTVS RECLVD. IMMER. MO. CÆL. &c.] virtus, quæ cælum aperit laude præstantib. viris, quales sunt ij, qui ab omni cupiditate remoti sunt ac liberi (iis enim gloria debetur immortalis, neq; iisdem terminis eorum fama, quibus vita circumscribitur.) vias difficileis & impeditas indagat, & humilium hominum spreto contubernio in cælum euolat.

RECLVDENS] aperiens. vtitur hoc verbo sup. Ode 18. lib. 2. *æqua tellus Pauperi recluditur.* & Ode 24. lib. 1. *Non lenis precibus fata recludere.* & epistol. ad Torqu. lib. 1. *& operta recludit.* & ad August. lib. 2. *reclusa Manè domo vigilare.*

IMMERITIS MORI] iis, qui non meruerunt mori. qui meriti sunt immortalitatem. sup. Od. 17. lib. 1. *immeritámq; vestem*, & Od. 28. *Negligis immeritis nocituram Post modo te natis fraudem cōmittere forsit.* & infr. Od. 6. *Delicta maiorū immeritus lues.* & Sat. 3. lib. 2. *immeritúsq; laborat Iratis natus paries Dîs, atq; poëtis.* & epistol. ad Villic. lib. 1. *Stultus vterq; locum immeritum causatur iniquè.*

NEC TENT. ITER VIA] iter sibi, & suis patefacit per vias desertas, incultas, interclusas, inusitatas, neque ab aliis tritas.

TENTAT ITER] Od. 4. eiusd. lib. *Insanientem nauita Bosporum Tentabo, &c.*

VDAM SPERNIT HVMVM] sic sæpe loquuntur poëtæ. idem in epist. ad Pison. *Aut dum vitat humum, nubeis, & inania captet.* Virg. Georg. 3. *tentanda via est, qua me quoque possim Tollere humo.* contrà idem Horat. epist. ad Pison. *Serpit humi tutus nimium, timidúsque procellæ.*

EST ET FIDELI] laudata abstinentia, & animo ab omni cupiditate libero, ac soluto, rerúmq; humanarum contemtore, degreditur, ac, pæne dicam, aberrat ad laudem silentij: neq; postea reuertitur ad sermonem institutum. Est enim poëtarū, tanquam spiritu diuino afflatorum, & mentis agitatione concitatorum, non semper in proposito sermone hærere: sed ad alia nonnunquam aberrare, sententiáq; longè à principio diuersa carmen concludere, cuius rei exempla sunt in Od. 13. lib. 2. & Od. 7. lib. 1. & Od. 3. eiusdem: & alia multa: apud Pindarum autem quàm plurima.

SILENTIO] Pind. εἰδ. ε. Νεμ. ait non semper esse laudabilem, neq; vtilem orationis veritatem, quæ os suum (vt loquitur ille) nudet, ac retegat: sed sæpe prudentis hominis esse scire tacere. Pindari verba sunt hæc: ὄυτοι ἅπασα κερδίων φαίνοισα πρόσωπον

πρόσωπον ἀλάθεια ἀτρεκής· καὶ σιγᾶν πολλάκις ἐστὶ σοφώτατον νοῆσαι.

VETABO] Vetabo, inquit, qui Cereris sactum enuntiarit, mecum habitet, & mecum nauiget.

QVI CERERIS SACRVM, &c.] quod religiosissimo silentio continebatur. cum cymbalis autem & tympanis etiam fiebat, quasi ea, cùm filiam suam Proserpinam ab Orco raptam quæreret, ab omnibus sciri vellet, quid quæreret. Quam cùm inuestigare, & conquirere vellet, dicitur inflammasse tædas iis ignibus, qui ex Ætnæ vertice erumpunt: quas sibi cùm ipsa præferret, orbem omnium peragrasse terrarum, vt scribit M. Tull. actione in Verr. 4. de signis. Hesiod. in Theog. paucissimis verbis hanc fabulam tangit. H (de Cerere loquitur) τέκε Περσεφόνην λευκώλενον, ἣν Ἀϊδωνεὺς Ἥρπασεν ἧς παρὰ μητρός. Interpres Theocriti annotat ad illum locum εἰδ. δ. ζαλῶ δὲ φίλα γύναι Ἰασίωνα, Ὃς τόσσων ἐκύρησεν, ὅσ' οὐ πευσεῖσθε βέβαλοι, amorem & concubitum Cereris cum Iasione Minois filio etiam ad mysteria Cereris pertinuisse. M. Tull. eadem orat. narrat, ad sacrarium Cereris aditum non patuisse viris: sacra autem per mulieres & virgines administrari & confici solita. vide ad Sat. vlt. lib. 2. de canephoris. Per eum igitur, qui Cereris sacrum vulgarit, intellige hominem linguæ incontinentis, futilem, ac rimarum plenum, qui consilia arcana, & recondita tacere aut non possit, aut non velit. cod. Faërn. habet *Cereris sacra.*

SVB IISDEM SIT TRABIBVS.] sub eod. tecto. iisdem parietibus contineatur: in eodem domicilio maneat: sit mihi contubernalis ὁμωρόφιον μοι εἶναι οὐ πείθοιμι ἄν.

FRAGILEMQVE MECVM SOLVAT] & in eadem naui nauiget.

SÆPÆ DIESP. NEGL. &c.] sæpe Deus vnius impij scelus, piorum, & innocentium pœnis luit. sæpe casti, & integri viri cum sceleratis, & incestis plectuntur. sic Euripid. ἱκετίδ. Κοινὰς γὰρ ὁ θεὸς τὰς τύχας ἡγούμενος Τοῖς τοῦ νοσοῦντος πήμασιν διώλεσεν Τὸν οὐ νοσοῦντα, κ' οὐδὲν ἠδικηκότα: id est, cōmuneis enim deus fortunas ducens eius qui ægrotat morbis & malis, eum qui non ægrotat, & qui nihil peccauit, perdere solet. & Hesiod. ἔργ. καὶ ἡμε. πολλάκι δὴ ξύμπασα πόλις κακοῦ ἀνδρὸς ἐπαυρεῖ, Ὅστις ἀλιτραίνει, καὶ ἀτάσθαλα μηχανάαται. Τοῖσιν δ' οὐρανόθεν μέγ' ἐπήγαγε πῆμα Κρονίων, Λιμὸν ὁμοῦ καὶ λοιμόν: ἀποφθινύθουσι δὲ λαοί: Οὐδὲ γυναῖκες τίκτουσιν· μινύθουσι δὲ οἶκοι Ζηνὸς φραδμοσύνῃσιν Ὀλυμπίου: ἄλλοτε δ' αὖτε Η τῶν γε στρατὸν εὐρὺν ἀπώλεσεν, ἢ ὅ γε τεῖχος, &c. id est. *Sed sæpe vniuersi ciues plectuntur ob vnum, Qui scelera admittit, qui res molitur iniquas. His autem exitium cælo demittit ab alto Iupiter, & letale malum, pestémq;, famémq;: Non pariunt nuptæ, minuuntur tecta, domúsq; Consilijs & mente Iouis patris altitonantis: Nunc pereunt miseri ciues: sæpe ille cohorteis Interimit totas: sæpe altas diruit vrbeis, Et rapidis naueis iactatas obruit vndis.* Iupit. (inquit Varro lib. 4. de ling. Lat.) Diiouis & Diespiter dictus, hoc est aër, & dies, id est, diei & lucis pater.

NEGLECTVS] non cultus, aut etiam offensus facto aliquo improbo, & impio.

RARÒ ANTEC. SCEL.] raro scelestus admissi facinoris, aut culpæ commissæ pœnam effugit. culpam enim consequitur pœna, si non statim, neque pari celeritate, at aliquando. Plato lib. 5. de leg. Τιμωρία δ' ἀδικίας ἀκόλουθος πάσης, ἧς, ὁ, τε τυχών, καὶ μὴ τυγχάνων, ἄθλιος· ὁ μὲν, οὐκ ἰατρευόμενος· ὁ δὲ, ἵνα ἕτεροι πολλοὶ σώζωνται, ἀπολλύμενος. id est, pœna iniustitiæ omnis comes est, quam & qui luit, & qui non luit, miser est: hic quidem, quia non sanatur, ille autem quia, vt alij multi salui sint, interit. Sententia igitur huius loci hæc est. raro ita tarda fuit pœna, vt scelestum assequi non potuerit, & de manibus amiserit: & ita nomen *tarda* intelligetur adiuuare vim verbi *Deseruit.* potest & hoc modo explicari. quamuis pœna tarda sit, assequitur tamen & comprehendit aliquando nocentem. tarda quidem est pœna, & βραδύπους, id est, tardo incessu: verumtamen scelestum hominem effugere non patitur, sed aliquando eum assequitur. sic Eurip. ἀλλὰ σιγᾷ, καὶ βραδεῖ ποδὶ στείχουσα μάρψει τοὺς κακοὺς ὅταν τύχῃ. id est, tacitè, & tardo pede incedens pœna improbos comprehendet, cùm fors tulerit. & Tibull. eleg. 9. *Ah miser: & si quis primò periuria celat: Sera tamen tacitis pœna venit pedibus.* lege Plutarch. περὶ τῶν θείου βραδέως τιμωρουμένων.

Ode 3.

Virtute præditum virum nihil extimescere. oratio Iunonis de Troia euersa, bello Troiano finito, imperio Romano à Troianis initium capturo.

IVSTVM, & tenacem propositi virū
Non ciuium ardor praua iubentium,
Non vultus instantis tyranni
Mente quatit solida, neque Auster,
Dux inquieti turbidus Adriæ:
Nec fulminantis magna Iouis manus,
Si fractus illabatur orbis,
Impauidum ferient ruinæ.
Hac arte Pollux, & vagus Hercules
Innixus, arceis attigit igneas:
Quos inter Augustus recumbens
Purpureo bibit ore nectar.
Hac te merentem, Bacche pater, tuæ
Vexere tigres, indocili iugum
Collo trahentes: hac Quirinus
Martis equis Acheronta fugit,
Gratum elocuta consiliantibus
Iunone diuis: Ilion, Ilion
Fatalis, incestúsque iudex,
Et mulier peregrina vertit
In puluerem, ex quo destituit deos
Mercede pacta Laomedon, mihi,

Castæ

A *Castæq; damnatum Mineruæ*
Cum populo, & duce fraudulento.
Iam nec Lacenæ, splendet adulteræ
Famosus hospes: nec Priami domus
Periura pugnacis Achiuos
Hectoreis opibus refringit:
Nostrísque ductum seditionibus
Bellum resedit: protinus & graueis
Iras, & inuisum nepotem,
Troica quem peperit sacerdos,
Marti redonabo. illum ego lucidas
Inire sedeis, ducere nectaris
Succos, & ascribi quietis
Ordinibus patiar deorum.
Dum longus inter sæuiat Ilion,
Romámque pontus: qualibet exsules
B *In parte regnanto beati.*
Dum Priami, Paridísque busto
Insultet armentum, & catulos feræ
Celent inultæ: stet Capitolium
Fulgens, triumphatísque possit
Roma ferox dare iura Medis.
Horrenda latè nomen in vltimas
Extendat oras, quà medius liquor
Secernit Europen ab Afro:
Quà tumidus rigat arua Nilus.
Aurum irrepertum, & sic melius situm,
Cùm terra celat, spernere fortior,
Quàm cogere humanos in vsus,
Omne sacrum rapiente dextra.
C *Quicumque mundi terminus obstitit,*
Hunc tangat armis, visere gestiens,
Qua parte debacchentur ignes:
Qua nebulæ, pluuiíque rores.
Sed bellicosis fata Quiritibus
Hac lege dico, ne nimiùm pij,
Rebúsque fidentes, auitæ
Tecta velint reparare Troiæ.
Troiæ renascens alite lugubri
Fortuna, tristi clade iterabitur,
Ducente victriceis cateruas
Coniuge me Iouis, & sorore
Ter si resurgat murus aëneus
Auctore Phœbo: ter pereat meis
Exscissus Argiuis, ter vxor
Capta virum, puerósque ploret.
Non hæc iocosæ conuenient lyræ.
Quo Musa tendis? desine peruicax
Referre sermones deorum, &
Magna modis tenuare paruis.

ET TENACEM PROPOSITI] constantem in proposito, susceptóque consilio, non quouis tamen, sed recto.

NON CIVIVM ARDOR] non ciues irati, iræ ardentes. hæc sunt referenda ad democratiam: in qua populus reip. præest, vt olim Athenis. Quin etiã Romæ, vbi optimates cum populo reip. præerant, ita loquebantur, *populus iussit: & velitis, iubeatis Quirites.* praua iubentium igitur vel sic explica, prauas leges ferentium, seu ponentium potius & condentium: vel res prauas volentium atq; imperantium.

NON VVLTVS INST. TYR.] non præsens tyrannus imperans quippiam minus rectum. hæc ad tyrannidem pertinent.

MENTE QVATIT SOLIDA] de sententia demouet, aut deturbat, id est, non habet eam vim, vt eum sententiam mutare cogat.

NEQVE AVST. DVX INQV. TVRB. ADR. etiam suprà Notum, id est, Austrum, arbitrum Adriæ dixit, Ode 3. lib. 1.

NEC FVLMINANTIS] nec Iouis fulmina: sic rubentem dexteram dixit sup. lib. 1. Od. 2. Hoc igitur dicit: non populus ira incensus, non tyrannus præsens, & vrgens, vt aliquid faciat minus rectum: non venti, non fulmen, virum iustum ac sapientem, atque in sententia permanentem, commouent, neque conturbant, neque inducunt, vt à proposito, susceptóque consilio desciscat.

SI FRACT. ILLAB. ORB.] denique si cælum ruat, non terrebitur ruinis. Non defuerunt, qui cælum ex lapidibus constare, atque aliquando collapsurum dicerent: quorum princeps fuit Anaxagoras: de quo vide apud Diogenem Laër.

HAC ARTE] his artibus, id est, his virtutibus, vel his viis ac rationibus, iustitia scilicet, propositi constantia dicit Pollucem, Herculem, Bacchum, Romulum ex mortalibus immortaleis esse factos. Congruunt cum his ea, quæ scribit Pausan. Arcadicis, primos illos homines propter iustitiam & pietatem dignos esse habitos, à quibus Dij immortales hospitio acciperentur, & quorum mensis accumberent. Atque fiebat (inquit) vt & bonis rectè factorum præmium statim persoluerent, & de improbis ac sceleratis pœnas sumerent. Nam & Dij fiebant ex hominibus: qui etiam ad hunc diem diuinis honoribus afficiuntur, vt Aristeus Cyrenes, & Liber Semeles, & Hercules Alcmenæ, & Amphiaraus Oïclei, deniq; Pollux & Castor Clytemnestræ filij: contrà credibile est Lycaonem feram esse factum, & Nioben in saxum versam propter impietatem:

mea

A mea autem ætate (latè enim patebat hoc tempore improbitas, atque orbem terrarum, vrbeísq; omneis occuparat) nemo Deus ex homine effectus est, nisi si qui verborum ornamentis, & orationis amplificatione, & assentatorum artificio, in Deorum numerum ascripti sunt. Hæc Pausan. vt quidem vertimus. Catullus quoque in Carmine illo pulcherrimo de Pelei & Thet. nupt. deos immortaleis olim cum hominibus versatos & congressos esse fatetur his verbis: *Præsentes namque antè domos inuisere castas Sæpius, & sese mortali ostendere cœtu Cælicolæ, nondum spreta pietate, solebant. Sæpe pater diuûm fulgentia templa reuisens, Annua cum festis venissent sacra diebus, Conspexit terra Cretum procurrere currus, &c.* Ne illa quidem, quæ scribit Themist. iunior, Euphrades ab eloquentia cognomento dictus, ab his aliena sunt, his verbis: δίκαια μὲν δὴ κὶ οἱ πάλαι ἔπραξαν ἄνθρωποι ἐφ' ἡρακλεῖ τῷ διὸς καὶ Ἀλκμήνης, ἀποθειάσαντες τε αὐτὸν, καὶ ἱερὰ ἴδια κατασκευάσαντες, καὶ θυσίας θύοντες ού μόνον ὅσας ἥρωι θύειν καλὸν ἦν, ἀλλὰ ὅσας δαίμονι ἤδη, ἀλλὰ καὶ ὅσας θεῷ: ὅτι Ἡρακλῆς παράδειγμα ἐγένετο ἀρετῆς, καὶ τὴν γῆν ἅπασαν ἐπιφοιτήσας τυράννων τε ὠμότητα καὶ θηρίων ἐκάθηρεν ἀλλοκότων: &c.
B id est, *Iustè autem fecerunt etiam veteres in eo, quod Herculem Iouis & Alcmenæ filium in numerum deorum retulerunt, eiq; templa propria construxerunt, & sacrificia instituerunt, non ea solum, quæ heroë digna sunt, verum etiam quæ iam deo, quoniam Hercules specimen & exemplum virtutis fuit, & totam terram à se peragratam, tyrannorum crudelitate, & ferarum ac monstrorum immanitate purgauit, ac liberauit.* Sic M. Tullius lib. 3. de Offic. *Itémque magis est secundum naturam pro omnibus gentibus (si fieri possit) conseruandis, aut iuuandis maximos labores, molestiásq; suscipere, imitantem Herculem illum, quem hominum fama beneficiorum memor in consilio cælestium collocauit, quàm viuere in solitudine, &c.* Strabo autem lib. Georg. primo ostendens, veteres longius ac latius nauigasse, pluteísq; terrarum regiones pedibus peragrasse, quàm posteriores, scribit, Castorem & Pollucem, iccircò maris procuratores ac tutores quosdam, nauigantiúmque
C seruatores ac liberatores esse dictos, quòd longissimè, latissiméque nauigarint, & mari longinquo ac remoto bella gesserint: Bacchum verò, Herculem, Theseum, Pirithoum, propter eandem causam ad inferos descendisse creditos. De Castore & Polluce plura diximus sup. ad Od. 12. lib. 1.

VAGVS HERCVLES] vagus, qui multa maria, multásque & longinquas terras peragrauit, πολύπλαγκτος: quam de Hercule famam confirmat & Pindarus ἰσθμ. εἰδ. δ. ὃς οὔλυμπόνδ' ἔβη. γαίας τε πάσας, καὶ βαθυκρήμνου πολιᾶς ἁλὸς ἐξευρὼν θέναρ, ναυτιλίαισί τε πορθμὸν ἁμερώσαις· νῦν δὲ παρ' Αἰγιόχῳ κάλλιστον ὄλβον ἀμφέπων ναίει, τετίματαί τε πρὸς ἀθανάτων φίλος, ἥβαν τ' ὀπυίει χρυσέων οἴκων ἄναξ, καὶ γαμβρὸς ἥρας. id est, qui in Olympum ascendit, cùm terras omneis, cúmq; maris & profundi altitudinem reperisset, & nauigationibus fretum mansuetum reddidisset. nunc autem apud Iouem vita beatissima perfruens habitat, atque à diis immortalibus in honore habetur, & amatur: Tùm Heben, seu Iuuentatem habet in matrimonio, ædiúmque aurearum dominus est, & Iunonis gener. sic Horat. de Romulo, Baccho, Castore, & Polluce, Hercule, epist. ad Augustum lib. 2. *Romulus, & Liber pater, & cum Castore Pollux Post ingentia facta, deorum in templa recepti.* & Ode 8. lib. 4. *sic Iouis interest Optatis epulis impiger Hercules: Clarum Tyndaridæ Sidus ab infimis, &c.* Virg. lib. 6. Æneid. *nec tantum Alcides telluris obiuit, &c.* D

INNIXVS] quidam libri veteres, & ij sanè non pauci habent, *innisus*: nonnulli *enisus*.

RECVMBENS] immo accumbens potius. nam recumbere est toto corpore cubare & iacere, vt diximus ad Od. 27. lib. 1.

BIBIT] lib. Iannoct. & vnus Vatic. habent *bibet*: quam scripturam si probabimus, intelligemus, hoc dici ab Horatio, Augustum post mortem, in deorum numerum ascriptum iri. Sin, vt est in ceteris libris & manuscrip. & vulg. *bibit*, legemus: vel dicendum erit hanc Odam Augusto mortuo scriptam esse: quod mihi quidem non est verisimile: vel eò confugiendum, vt dicamus, significari ab Horatio, Augusto viuo, & videnti tribui diuinos honores: eúmq; deum præsentem haberi: quod Posseratio placebat. sic epist. ad August. *Præsenti tibi maturos largimur honores: Iurandásq; tuum per nomen ponimus aras.* & Oda 5. huius lib. *præsens diuus habebitur Augustus, &c.* E

HAC TE MERENTEM] hac te arte merentem præmium, nempe immortalitatem, & honores Diuinos: vel *merentem* accipe absolutè pro *militantem*: vt sit tralatio à militibus: quos merere dicimus.

TVÆ VEXERE TIGRES] iccircò Bacchi currum tigres trahere finguntur, quia nullum est tam ferum, neque tam immane ingenium, quin vino mansuescere, & cicurari possit: vt Od. 21. huius libri. *Tu lene tormentum ingenio admoues Plerúmq; duro: &c.* adiunguntur & lynces, quæ significant varias, & multum dissimileis inter se hominum naturas, ac menteis vino aperiri: immò fortasse vnius & eiusdem hominis ingenium varium, multiplex, subdolum vino domitum, simplicissimum, & verissimum fieri. Propert. lib. 3. *Lyncibus in cælum vecta Ariadna tuis.* eadem ratione iunguntur & Pardi.

MARTIS EQVIS] id est, bellis gerendis, seu arte militari. F

ACHERONTA FVGIT] immortalitatem consecutus est.

GRATVM ELOCVTA CONSILIANTIBVS, &c.] Iunone placata: oratione liberali, & leni à Iunone habita, qua significaret, se præteritas offensiones, atque inimicitias ex animo deponere: Romulum in ordinem ac cœtum Deorum admittere: Romanis in posterum fauturam, aut certè non obstiturã, quominus imperij sui fineis quàm latissimè pferant, ac propagent, dummodo ne Troiã. de integro cõdere, & reparare conẽtur.

CONSILIANTIBVS DIVIS] consultantibus, consilium habentibus. Vsus est hoc verbo & epist. ad Pisones: *Ille bonis faueátq;, & consilietur amicè.* & M. Tull. lib. 15. epist ad Attic. epist. 10. *difficili ad consiliandum legatione.*

ILION,

A ILION, ILION] ab hoc loco, Iunonis oratio initium capit. Hæc autem nominis iteratio affectum animi declarat, atque exprimit.

FATALIS, INCEST. QVE IVD. ET MVL. PEREG. V.] Paris & Helena exscidij Troiani causam sustinent. fatalis autem, id est, à fatis datus sic suprà Ode 37. libr. 1. *daret vt catenis Fatale monstrum.*

VERTIT IN PVLVEREM] ἠμάθωσε: quo verbo vsus est Homer. ἰλ. ι. πόλιν δέ τε πῦρ ἀμαθύνει. id est, vrbem autem ignis in puluerem & cinerem vertit. Horat. epist. 15. lib. 1. *Quicquid erat nactus prædæ maioris, vbi omne Verterat in fumum, & cinerem.*

EX QVO DESTIT. DEOS MERC.] ab eo tempore, quo Laomedon Deos fraudauit pacta, id est, promissa mercede: seu non persoluit pactam mercedem: & ita fidem fefellit. Nam hæc vis est verbi *destituit.* Sed quos Deos destituit Laomedon? Neptunum, & Appollinem. Hi enim Iouis iussu Laomedonti suas operas mercede locarant, ad muros Troianos exstruendos. At Laomedon perfecto opere, murísq; Troianis ad iustam altitudinem perductis, fidem non seruauit, neque pa-
B ctam mercedem persoluit: quin eos ita fraudatos Troia expulit. qua de re Home. ἰλιάδ. φ. vbi sic Neptunus Apollini: Μέμνηαι, ὅσα δὴ πάθομεν κακὰ Ἴλιον ἀμφὶ, Μοῦνοι νῶϊ θεῶν, ὅτ᾽ Ἀγήνορι Λαομέδοντι Πὰρ Διὸς ἐλθόντες θητεύσαμεν εἰς ἐνιαυτὸν Μισθῷ ἔπι ῥητῷ. Quãquam ex iis, quæ deinceps sequuntur apud Homerum, appâret, solum Neptunum in muris Troianis ducendis operam Laomedonti nauasse: Apollinem autem eius boues custodisse. sic enim Homerus ibidem: Ἤτοι ἐγὼ Τρώεσσι πόλιν, καὶ τεῖχος ἔδειμα Εὐρύ τε, καὶ μάλα καλὸν, ἵν᾽ ἄῤῥηκτος πόλις εἴη Φοῖβε, σὺ δ᾽ εἰλίποδας ἕλικας βοῦς βουκολέεσκες Ἴδης ἐν κνημοῖσι πολυπτύχου ὑλήεσσης. id est, Ego quidem Troianis vrbem, & murum struxi, latum, & præclarum, vt vrbs nulla vi frangi posset. Tu verò Phœbe, boues pascebas in collibus Idæ. Verùm Pindarus ὀλυμπ. εἰδ. η. vtrumque, Apollinem (inquam) & Neptunum, Laomedonti operas locasse ad murorum Troianorum exstructionem, narrat: Æacum etiam adhibuisse sibi socium & adiutorem. sic Pind.
C Τὸν (Æacum) ὁ Λατοῦς, εὐρυμέδων τε Ποσειδᾶν Ἰλίῳ μέλλοντες ἔπι στέφανον τεῦξαι, καλέσαντο συνεργὸν τείχεος. Hac pœna autem eos affecerat Iupit. propterea, quòd cum Iunone conspirauerant ad illum è cælo, regnóque deturbandum, vt ait Hom. ἰλ. α. ὁππότε μιν ξυνδῆσαι ὀλύμπιοι ἤθελον ἄλλοι, Ἥρη τ᾽, ἠδὲ Ποσειδάων, καὶ Φοῖβος Ἀπόλλων. sic enim legendum in secundo versu: non Παλλὰς Ἀθήνη, vt habent codices vulgati. Horatius quoque ipse Pindarum secutus, Apollinem vnà cum Neptuno muros Troianos exstruxisse significat inf. hac eadem Ode. *Ter si resurgat murus aëneus Auctore Phœbo.* & Eurip. in Oreste, pergama, Apollinea vocat: ξεστῶν περγάμων Ἀπολλωνίων Ἐριννύων ὅπλοισι. aliter Catullus in carmine de nuptiis Pelei & Thet. *Vrbis Dardaniæ Neptunia soluere vincla.* & Virg. Æn. 5. *cuperem cum vertere ab imo Structa meis manibus periuræ mœnia Troiæ.* & 2. *Neptunia Troia.*

MIHI, CASTÆQVE DAMN. MIN.] Iuno & Minerua Troianos implacabili odio persequebantur. Itaque apud Virg. Æn. 2. partim hosteis arcessunt, partim ipsæ vrbem incendunt. & apud Homer. Menelao fauent. Hom. ἰλ. δ. Δοιαὶ μὲν Μενελάῳ ἀρηγόνες εἰσὶ θεάων Ἥρη τ᾽ Ἀργείη, καὶ ἀλαλκομενηὶς Ἀθήνη. Ac Iunonis quidẽ in Priamũ odiũ declarãt ea, quę loquitur Iupit. eod. lib. Δαιμονίη τί νύ σε Πρίαμος, Πριάμοιό τε παῖδες Τόσσα κακὰ ῥέζουσιν, ὅτ᾽ ἀσπερχὲς μενεαίνεις Ἰλίου ἐξαλαπάξαι ἐυκτίμενον πτολίεθρον? Εἰ δὲ σύ γ᾽ εἰσελθοῦσα πύλας, καὶ τείχεα μακρὰ, Ὠμὸν βεβρώθοις Πρίαμον, Πριάμοιό τε παῖδας, Ἄλλους τε Τρῶας, τότε κεν χόλον ἐξακέσαιο. quorum versuum hæc ferè sententia est. Infelix, quid in te tantum Priamus, & Priami filij commeruerunt, quare perpetuò vrbẽ Troiam euertere studeas? At si tu Troiam ingressa Priamum crudum, & eius filios, aliósque Troianos deuorares, tum iram tuam expleres ac sedares. Rursus Palladis in Græcos studium ex illo loco intelligi potest, ἰλ. ε. ἐπεὶ ἴδε Παλλάδ᾽ Ἀθήνην Οἰχομένην· ἡ γάρ ῥα πέλεν Δαναοῖσιν ἀρήγων. id est, postquàm Mineruam discedentem vidit. hæc enim Græcis auxiliabatur.

DVCE FRAVDVLENTO] Laomedonte, qui fraudauit Apollinem & Neptunum mercede promissa.

HECTOREIS OPIBVS] huc pertinet locus ille Od. 4. lib. 2. *& ademtus Hector Tradidit fessis leuiora tolli Pergama Graiis,* ad quem annotauimus pauca quædam ex Hom. quæ ad eandem rem pertinere videbantur.

FAMOSVS] semper hoc nomen in vitio locum habet: vt Od. 15. huius libri, *Tandem nequitiæ fige modum tuæ, Famosisq; laboribus.* Sat. 4. lib. 1. *sicarius, aut alioqui Famosus.* Saty. 1. lib. 2. *Famosisq; Lupo cooperto versibus.* & de art. poët. *famosæ mortis amorem.* & Saty. 7. lib. 2. *Dimittit neque famosum, neque sollicitum, ne Ditior, aut formæ melioris mejat eôdem.*

HOSPES] sic contrà sup. Od. 15. lib. 1. Helenam Paridis hospitam dixit.

NOSTRISQVE DVCT. SEDITION.] notum est ex Hom. ἰλ. υ. Deos inter se dissidentes alios Troianis, alios Græcis fauisse, & consuluisse: Apollinem, Martem, Dianam, Latonam, Xanthum Troianis: Neptunum, Mineruam, Iunonẽ, Mercurium, Vulcanum Græcis. qua de re sic Homer. Ἤτοι μὲν γὰρ ἔναντα Ποσειδάωνος ἄνακτος Ἔστατ᾽ Ἀπόλλων Φοῖβος ἔχων ἰὰ πτερόεντα, &c. *ductum* autem idem, quod productum sit. sic M. Tull. lib. 7. epist. *Suadere instituit, vt bellum duceret.* Idem Offic. 3. *C. Marius Q. Metellum criminatus est apud populum Ro. bellum illum producere:* vbi libri aliquot veteres habent, *ducere.* idem valet *bellum trahere.* Cicero ad Atticum lib. 10. epist. cuius init. *Et res ipsa monebat, &c.*

RECEDIT] compositum, & sedatum est.

PROTINVS ET GR.] & protinus, id est, porrotenus, deinceps.

INVISVM NEPOTEM] Romulum. suprà Ode 2. lib. 1. *Siue neglectum genus, & nepotes Respicis auctor.*

TROICA] Ilia, vt Ode 8. lib. 4. *Quid foret Iliæ, Mauortisque puer.*

MARTI

A MARTI REDONABO] condonabo, & remittam, vel etiam restituam, vt Od. 7. lib. 2. *Quis te redonauit Quiritem Diis patriis, Italóque cœlo?*

LVCIDAS INIRE SEDES] in cælum ascendere. Lucidas autem sedes, quas Homerus dicit δώματα αἰγλήεντα, seu ἀστερόεντα.

DVCERE] haurire, vt Od. 12. lib. 4. *Sed pressū Calibus ducere Liberum Sigestis, &c.* ducere autem nectaris succos, idem valet, quod *lucidas inire sedes*, & item illud, quod sequitur, *ascribi quietis Ordinibus deorum.*

DVM] dummodo, modò vt.

SÆVIAT] χαλεπαίνῃ, æstuet. tralatio est ab animatis. Ordo & sententia horum verborum est, dum longus pontus, seu longum mare interiectū sit inter Troiam & Romam: quibuslibet in terris regnāto Troiani exsules, & patria profugi, regnanto, inquam, beati ac fortunati.

DVM PRIAMI] dummodò Troia ita deserta & inculta sit, vt in ea & armenta pascere, & feræ suos catulos occultare possint.

INSVLTET] ἐνθρώσκῃ. hoc enim verbo vtitur Eurip. in Electra, quo loco ait Ægistum Agamemnonis busto insultare.

B TRIVMPHATIS] per triumphum ductis. sic Virg. Georg. 3. *Bisque triumphatas vtroque ab littore genteis.* vide annot. ad Od. 6. lib. 2.

HORRENDA LATE NOMEN] Roma exteris gentibus horribilis, longè, latéque potentiæ suæ famam & gloriam porrigat ac proferat.

QVÀ MEDIVS LIQVOR] qua parte fretum interiectum diuidit Europam ab Africa. est autem fretum illud Gaditanum: de quo sic M. Tull. lib. 3. de nat. deorum, *Quid freto Siciliensi, Quid Oceani feruore illis in locis constantius, Europam, Lybiámque rapax vbi diuidit vnda?*

QVA TVM. RIG. ARVA NILVS] Ægyptum significat. M. Tull. lib. de nat. deor. 2. *AEgyptum Nilus irrigat, & cum tota æstate obrutam, oppletámque tenuerit, tum recedit, mollitósq;, & oblimatos agros ad serendum relinquit:* Διονύσ. Ἀλεξ. Οὐ γάρ τις ποταμῶν ἐναλίγκιος ἔπλετο νείλῳ Οὔτ' ἰλὺν βαλέειν, οὔτε χθονὸς ὄλβον ἀέξειν. id est, Non enim vllus fluui-

C us Nilo similis est neque in adijciendo limo neq; in augenda terræ fertilitate. Seruius ad illum Virg. locum, *Et viridem AEgyptum nigra fæcundat arena*, Georgicorum quarto, hæc, quæ sequuntur, ascribit. nouum enim limum semper trahit, qui efficit fæcunditatem. vnde & Nilus dictus est, quasi νέαν ἰλὺν trahens, id est, nouum limum. Herod. lib. 2. Nilum ἐργατικὸν appellat, id est, propemodum, aratorem, aut agricultorem. Pomponius Mela, *Non pererrat autem tantum AEgyptum, sed æstiuo sidere exundans etiam irrigat, adeo efficacibus aquis ad generandum, alendúmque, vt præter id, quòd scatet piscibus, quòd hippopotamos, crocodilósq;, vastas belluas gignit, glebis etiam infundat animas, ex ipsáq; humo vitalia effingat*

AVRVM IRREPERTVM ET SIC, &c.] Ordo verborum hic, & hæc sententia est. Roma nomen suum in omneis oras terrarum proferat, Roma (inquam) fortior ad aurum spernendum, nondum repertum, id est, nondum ex auri fodinis effossum, aut erutum, & sic melius situm, quamdiu est in terræ latebris retrusum: quàm ad vtendum aut profundendum. Piget ascribere hoc loco, quæ de malis ab auro in hominum vitam illatis, scriptores litteris & memoriæ prodiderunt. Athen. lib. 6. scribit, apud veteres illos Græcos aurum vsque adeò rarum fuisse, vt Anaximenes Lampsacenus scriptum reliquerit, monile illud aureum, quo accepto Eriphyla salutem viri sui prodidit, nullam aliam ob causam tam celebre fuisse, quàm propter auri illo tempore pænuriam. ad Romanos autem multis post Romam condita m seculis auri studium irrepsisse. diúque anteà à principibus reip. aurum spretum & contemtum esse: paupertatem verò maiori laudi, quàm diuitias fuisse, testimonio sunt Fabricij, Curij, Coruncanij, Luscinij, Acidini, Calatini, Pisones Frugi, homines, (vt ait M. Tull.) non solùm honoribus populi, rebúsque gestis, verumetiam patientia paupertatis ornati. Pindarus εἰδ. θ. Νεμ. Siculos laudans, ait apud eos esse nonnullos, qui & equorum studio ducantur, & pecuniam spernere, eíq; imperare possint. Ἐντί τοι φίλιπποί τ' αὐτόθι, καὶ κτεάνων ψυχὰς ἔχοντες κρέσσονας ἄνδρες. huc pertinet illud, quod est Od. 9. lib. 4. *Non possidentem multa vo-* E *caueris Recte beatum, rectius occupat Nomen beati, qui deorum Muneribus sapienter vti, Durámque callet pauperiem pati, &c.*

COGERE HVMANOS IN VSVS] conferre ad res necessarias ac voluptarias.

QVICVMQVE MVNDI TERMINVS OBST.] secutus sum aliquot libros manuscr. qui habent, *Quicumque mundi term. obst.* cum vulgati habeant *mundo.*

HVNC TANGAT ARMIS] tangat, ἐλάττωσις, seu μείωσις, quam Latini extenuationem appellant pro, perrumpat ac perfringat. vel tangere armis dictum pro eo, quod est, arma vsque eò inferre. sic ferè loquitur infrà Od. 26. *sublimi flagello Tange Cloën semel arrogantem.* Lucret. lib. 1. de nat. diuina, *Ipsa suis pollens opibus, nihil indiga nostri, Nec bene promeritis capitur, nec tangitur ira.* aliter Od. 20. lib. 2. *& recedentis, trilingui Ore pedes, tetigitque crura.* Ad hunc locum pertinet illud Ciceronis de L. Crasso, oratione in Pisonem, *L. Crassus, homo sapientissimus nostræ ciuitatis, spiculis propè scru-* F *tatus est Alpeis, vt, vbi hostis non erat, ibi triumphi causam aliquam quæreret.*

VISERE GEST. QVA PARTE DEBACCH. IGN. QVA NEB. &c.] id est, visere cupiens, qua parte mundus solis ardore torreatur, qua nubibus, & frigoribus immoderatis obrigescat, vt sup. Od. 22. lib. 1.

SED BELL. FAT. QVIR. HAC L. D.] quæ fata? eos belli gloria ceteris gentibus præstituros, imperiíque sui fineis latissimè prolaturos.

NIMIVM PII] essent in eo nimium pij, si quòd à Troianis se profectos & oriundos esse sciant, Troiam instaurare, ac reficere conarentur, nimium pij, id est, nimium amantes patriæ, nempe, Troiæ.

ALITE LVGVBRI] malis auibus, malis auspiciis. sup. Od. 15. lib. 1. *mala aui.*

O TRISTI

A TRISTI CLADE ITERABITVR] iterum ferro & flammis vastabitur, vt suprà dixi ad Od. 7. lib. 1.

CONIVGE ME IOVIS ET SOR.] Virgil. lib. 1. Æn. *Ast ego, quæ diuûm incedo regina, Iouisq; Et soror. & coniux.*

MVRVS AENEVS] murus firmissimus ac solidissimus, vt Ode 16. huius lib. *turris aënea.* & epist. 1. lib. 1. *hic murus aëneus esto.*

AVCTORE PHOEBO] quidam testantur scriptũ esse in antiquo codice nescio quo, *Ductore Phœbo.* Ego cùm libris nouem manu scriptis perantiquis olim in Italia vsus sim, & in Gallia posteà præterea quinque aliis, in nullo eam scripturam reperi, sed vulgatam, & receptam. Neq; verò hanc puto altera deteriorem esse, præsertim cùm ita locutus sit Virg. Georg. 3. *& Troiæ Cinthius auctor.* Iam quòd aiunt Latinis vsitatum esse *ducere muros*, vt & Horatio nostro infrà Ode 6. lib. 4. *potiore ductos Alite muros*, & Græcis ἐλαύνειν τεῖχος: non continuò mihi probant, hunc locum esse corruptum, & *ductore*, pro *auctore* esse reponendum. Vtatur tamen suo quisque iudicio: si B quis malet legi *ductore Phœbo*, contendere cum peruicacibus non est meum.

VICTRICES] vtitur hoc nomine epist. ad Iul. Florum lib. 1. paullo aliter, *Prima feres ederæ victricis præmia.*

TER PEREAT M. EXSCISS. ARG. TER VXOR] ex iis, quæ vrbis expugnationem consequuntur, vrbem expugnatam & captam vult intelligi. Libet autem mihi hoc loco vrbis captæ imaginem à duobus bonis auctoribus, altero omnium poëtarum principe Hom. altero claro oratore Æschine depictam proponere. Apud Hom. igitur ἰλ. ι. vxor Meleagri Cleopatra, virum suum orans ne Calydoniorum vrbem à Pleuroniis capi, atque euerti sinat, sic loquitur: Καὶ τότε δὴ μελέαγρον ἐΰζωνος παράκοιτις Λίσσετ᾽ ὀδυρομένη, καί οἱ κατέλεξεν ἅπαντα Κήδε᾽, ὅσ᾽ ἀνθρώποισι πέλει, τῶν ἄστυ ἁλώῃ, Ἄνδρας μὲν κτείνουσι, πόλιν δέ τε πῦρ ἀμαθύνει: Τέκνα δέ τ᾽ ἄλλοι ἄγουσι, βαθυζώνους τε γυναῖκας. Τοῦ δ᾽ ὠρίνετο θυμὸς ἀκούοντος κακὰ ἔργα. quorum versuum hæc ferè sententia est. Tunc igitur Meleagrum vxor Cleo- C patra supplex lamentabili voce orabat, eique mala omnia enumerabat, quæ iis accidunt, quorum vrbs capta sit. Hostes viros capiunt, vrbis ædificia incendio vastant, atque in cinerem vertunt: liberos & mulieres alij in seruitutem abducunt. Eius autem animus commotus est, vbi hæc atrocia facinora audisset. Æschines autem in orat. κατὰ Κτησιφῶντ. hoc modo de Thebis ab Alexandro Macedone vi expugnatis ac direptis. Ἀλλ᾽ ἐπειδὴ τοῖς σώμασιν οὐ παρεγένεσθε, ταῖς γε διανοίαις ἀποβλέψατ᾽ αὐταῖς ἐς τὰς συμφορὰς, καὶ νομίσατε ὁρᾶν ἁλισκομένην τὴν πόλιν, τειχῶν κατασκαφὰς, ἐμπρήσεις οἰκιῶν, ἀγομένας γυναῖκας, καὶ παῖδας ἐς δουλείαν, πρεσβύτας ἀνθρώπους καὶ πρεσβύτιδας γυναῖκας ὀψὲ μεταμανθάνοντας τὴν ἐλευθερίαν, κλαίοντας, ἱκετεύοντας ὑμᾶς, ὀργιζομένους οὐ τοῖς τιμωρουμένοις, ἀλλὰ τοῖς τούτων αἰτίοις. quorum interpretationem, quamquam eam orationem à me in Latinum sermonem conuersam propediem sum editurus, subscribam tamen. *Verùm quandoquidem corporibus præstò non fuistis, saltem animis adeste, & cogitationibus vestris calamitates eorum contemplamini. Fingite vos videre vrbem capi, muros suffodi, ac funditus euerti, domos incendi, mulieres & pueros in seruitutem abduci, senes, & anus libertatem serò dediscenteis, ploranteis, vobis supplicãteis, irascenteis non iis, qui tam crudeleis ab ipsis pœnas expetiuerunt, sed iis, quorum opera, & culpa in has miserias inciderunt.* Non admodum dissimile est illud ex Cornificio lib. 4. rhetoric. ad Herennium, *O feros animos, ô crudeleis cogitationes. O derelictos ab humanitate homines qui agere ausi sunt, aut qui cogitare potuerunt, quo pacto hostes reuulsis maiorum sepulcris, deiectis mœnibus ouantes irruerent in ciuitatem: quomodo deûm templis spoliatis, optimatibus trucidatis, aliis abreptis in seruitutem, virginibus, matribus familiâs, ingenuis pueris sub hostilem libidinem subiectis, vrbs acerbissimo côncidat incendio conflagrata.* & illud alterum ex eodem lib. infrà, *Nam neminem vestrûm fugit, Quirites, capta vrbe quæ miseriæ consequi soleant. arma qui contrà tulerunt, statim crudelissimè trucidantur: ceteri qui possunt per ætatem & vireis laborem ferre, rapiuntur in seruitutem: qui non possunt, vita priuantur. vno denique atque eodem tempore domus hostili flagrant incendio, & quos natura, aut voluntas necessitudine aut beneuolentia coniunxit, distrahuntur: liberi partim à gremiis parentum deripiuntur, partim in sinu iugulantur, partim ante pedes constuprantur: nemo, iudices, est, qui possit satis rem consequi verbis, nec referre oratione magnitudinem calamitatis.* Eodem pertinent ea, quæ Cæsar apud Sall. ait esse ab iis, qui ante se sententias dixerant, de belli sæuitia, disputata his verbis. *Plerique eorum, qui ante me sententias dixerunt, compositè, ac magnificè casum reip. miserati sunt: quæ belli sæuitia esset, quæ victis acciderent, enumerauere: rapi virgines, pueros: diuelli liberos à complexu parentum: matres familiarum pati, quæ victoribus collibuissent: fana atque domos spoliari: cædem, incendia fieri: postremò armis, cadaueribus, cruore atque luctu omnia compleri.* Accedat his Cremonæ exscidium apud Cornelium Tacitum lib. 19. *Non dignitas, non ætas protegebat, quo minus stupra cædibus, cædes stupris miscerentur. Grandæuos senes, exacta ætate fœminas, vileis ad prædam in ludibrium trahebant. Vbi adulta virgo, aut quis forma conspicuus incidisset, vi manibúsque rapientium diuulsus, ipsos postremò direptores in mutuam perniciem agebat. Dum pecuniam vel grauia auro templorum dona sibi quisq; trahunt, maiore aliorum vi, truncabantur,* &c. *Exscissus* autem legendum, ab exscindo. qua de re alibi.

NON HÆC IOC. CONVENIENT] sic habent libri ferè omnes veteres: pauci quidam vt vulgati, *Non hoc ioc. conueniet,* &c. Nonnulli etiam, *Non hæc iocosæ conueniunt lyræ,* &c.

QVO MVSA TENDIS?] sic sup. Od. 1. lib. 2. *Sed ne relictis Musa procax iocis,* &c.

MAGNA MOD. TEN. PARVIS] desine res magnas & graueis carmine humili imminuere quodammnodo, atque extenuare. sumus enim tenues: sermones autem deorum, res magnæ atque amplæ sunt. Oda 6. lib. 1. *Nec sæuam Pelopis domum*

A *domum* (dicere) *Conamur tenues grandia*: sequitur deinceps ibid. quod cum hocloco congruit, *dum pud. Imbell. que lyræ m. p. v. Laudes egregij Cæsaris, & tuas Culpa deterere ingenI.*

AD CALLIOPEN.
Ode 4.

Se à multis periculis, Musarum ope ereptum fuisse. Male cessisse omnibus, qui aduersum deos aliquid moliri voluerint.

DESCENDE cælo, & dic, age, tibia
Regina, longum, Calliope, melos,
Seu voce nunc mauis acuta,
Seu fidibus, citharáve Phœbi.
Auditis? an me ludit amabilis
Insania? audire, & videor pios
Errare per lucos, amœnæ
B *Quos & aquæ subeunt, & auræ.*
Me fabulosæ Vulture in Appulo,
Altricis extra limen Apulliæ,
Ludo, fatigatúmque somno,
Fronde noua puerum palumbes
Texere: mirum quod foret omnibus,
Quicumque celsæ nidum Acherontiæ,
Saltúsque Bantinos, & aruum
Pingue tenent humilis Ferenti,
Vt tuto ab atris corpore viperis
Dormirem, & vrsis: vt premerer sacra
Lauróque, collatáque myrto,
Non sine Diis amimosús infans.
C *Vester, Camœnæ, vester in arduos*
Tollor Sabinos: seu mihi frigidum
Præneste, seu Tibur supinum,
Seu liquidæ placuere Baiæ.
Vestris amicum fontibus, & choris,
Non me Philippis versa acies retro,
Deuota non exstinxit arbor,
Nec Sicula Palinurus vnda.
Vtcumque mecum vos eritis: libens
Insanientem nauita Bosporum
Tentabo, & arenteis arenas
Littoris Assyrij viator.
Visam Britannos hospitibus feros,
Et lætum equino sanguine Concanum.
Visam pharetratos Gelonos, D
Et Scythicum inuiolatus amnem.
Vos Cæsarem altum, militia simul
Fessas cohorteis abdidit oppidis:
Finire quærentem labores
Pierio recreatis antro.
Vos lene consilium & datis, & dato
Gaudetis almæ. scimus, vt impios
Titanas, immanémque turmam
Fulmine sustulerit caduco
Qui terram inertem, qui mare temperat
Ventosum, & vrbeis, regnáque tristia:
Diuósque, mortaleísque turbas
Imperio regit vnus æquo.
Magnum illa terrorem intulerat Ioui
Fidens, iuuentus horrida, brachiis:
Fratrésque tendentes opaco E
Pelion imposuisse Olympo.
Sed quid Typhoëus, & validus Mimas
Aut quid minaci Porphyrion statu.
Quid Rhæcus, euulsisq; truncis
Enceladus iaculator audax,
Contra sonantem Palladis Ægida
Possent ruentes? hinc auidus stetit
Vulcanus: hinc matrona Iuno, &
Numquam humeris positurus arcum,
Qui rore puro Castaliæ lauit
Crineis solutos: qui Lyciæ tenet
Dumeta, natalémque siluam,
Delius, & Patareus Apollo.
Vis consilI expers mole ruit sua: F
Vim temperatam Dijquoq; prouehunt
In maius: iidem odere vireis
Omne nefas animo mouenteis.
Testis mearum centimanus Gyas
Sententiarum notus, & integræ
Tentator Orion Dianæ
Virginea domitus sagitta.
Iniecta monstris terra dolet suis:
Mærétque partus fulmine luridum
Missos ad Orcum: nec perêdit
Impositam celer ignis Ætnam:
Incontinentis nec Tityi iecur

A *Relinquit ales, nequitiæ additus*
Custos amatorem trecentæ
Pirithoum cohibent catenæ.

DESCENDE CÆLO, ET] habent enim etiam Musæ suam in cælo sedem, vt Iouis filiæ. Itaq; dicuntur ab Homero & aliis poëtis etiam ὀλυμπιάδες, non solùm Pierides, aut Heliconiades, aut Lebethrides, &c. Et lib. α. ἰλ. Apollini cithara canenti, voce respondent. Μουσάων θ', αἳ ἄειδον ἀμειβόμεναι ὀπὶ καλῇ. Rectè igitur Ennius. *Musæ quæ pedibus magnum pulsatis Olympum.* Videtur autem Alcmanem exprimere, aut certè adumbrare voluisse: cuius extant hi versus apud Hephæstionem, Μῶσ', ἄγε Καλλιόπα, θύγατερ Διός, ἄρχ' ἐρατῶν ἐπέων. ἐπὶ δ' ἵμερον ὕμνῳ καὶ χαρίεντα τίθει χορόν: id est, O musa, Calliopa, Iouis filia, age, incipe versus amabileis. Optabilem autem hymno, & lepidum chorum adijce.

AVDITIS?] è sodalibus suis quærit audiántne Calliopen canentem, quam paullo antè è cœlo deuocarat, quasi ipse, vt pote poëta, eius cantum
B exaudiat: an insaniat, & erret. Errant autem, atq; adeò desipiunt qui putant Horatium etiam hîc verba facere cum Calliope, & ex ea quærere num vocem suam audiat: vti autem verbo numeri multitudinis, quia Calliope sit musarum regina: vt Virg. *Vos ô Calliope, &c.* Cur igitur Horatius non dixit *Descendite?* Præterea ineptissima futura sententia est, si hæc verba ad Calliopen, & musas referantur.

AN ME LVDIT AMAB. INSAN.] an me fallit, ac decipit insania optabilis, nempe poëtica? de qua sic Plato in Phædro, τρίτη δὲ ἡ ἀπὸ μουσῶν κατοχή τε καὶ μανία λαβοῦσα ἁπαλὴν, καὶ ἄβατον ψυχὴν ἐγείρασα, καὶ ἐκβακχεύουσα κατά τε ᾠδὰς, καὶ κατὰ τὴν ἄλλην ποίησιν, μυρία τῶν παλαιῶν ἔργα κοσμοῦσα, τοὺς ἐπιγιγνομένους παιδεύει. ὃς δ' ἂν ἄνευ μανίας μουσῶν ἐπὶ ποιητικὰς θύρας ἀφίκηται πεισθεὶς, ὡς ἄρα ἐκ τέχνης ἱκανὸς ποιητὴς ἐσόμενος, ἀτελὴς αὐτός τε καὶ ἡ ποίησις ὑπὸ τῆς τῶν μαινομένων ἡ τοῦ σωφρονοῦντος ἠφανίσθη. id est, Tertia autē mētis concitatio & insania, quæ à musis proficiscitur, nacta animum tenerum, & recentem, nondúmque vllo quasi fuco
C tinctum, eúmque excitans, & Bacchico quodam furore afficiens, cantibus & hymnis, & cetera poësi innumerabilia antiquorum facta exornans, posteros instituit. Qui verò sine Musarum furore ad poëticas foreis adierit, sibi persuadens, se arte bonum & probabilem poëtam euasurum, & is ipse, & eius sapientis & sani scripta imperfecta ab operibus furentium obscurantur. Sed plura hac de re alibi. vel simpliciter insaniam accipe, id est, μανίαν, qualis erat illius, qui se putabat *miros audire tragœdos: In vacuo lætus sessor, plausórq; theatro.* epist. 2. lib. 2.

ET PIOS ERR. P. L.] pios, id est, in quibus dij versantur: vel qui à diis incoluntur: vel quos violare impium & nefas est.

AMOENÆ QVOS ET AQ. SVB.] in quibus & auræ gratæ spirant: & aquæ iucundæ è fontibus manant. *amœna*, id est, quasi ad se amandum seu ad se amandas allicientes. Festus.

ME FABVLOSÆ, &c.] hæc sunt ita coniungenda, & hoc ordine collocanda, mea quidem sententia. fabulosæ palumbes me puerum fronde noua texere: non vt alij, extra limen Apuliæ, altricis fabulosæ. Iam cur palumbeis fabulosas dicat, si quis ex me quærat, responderem, eadem ratione dici fabulosas palumbeis, qua ratione *fabulosus Hydaspes* appellatur, & *fabulæ manes*. nempe quia de iis multa fabulantur poëtæ. Veneri autem sacræ, & dicatæ sunt columbæ. Virg. Æn. 6. *Vix ea fatus erat, geminæ cum fortè columbæ Ipsa sub ora viri cælo venere volantes: Et viridi sedêre solo: tum maximus heros Maternas agnoscit aueis, latúsque precatur, Este duces, &c.* Tùm Veneris currum trahere dicuntur, vt & passeres, propter incredibilem in eis innatam libidinem, ac salacitatem. Pherecrates ἐν πετάλῃ. Ἀλλ' ὦ περιστέριον ὅμοιον Καλλισθένει, πέτου· κόμισον δέ μ' ἐς Κύθηρα, καὶ Κύπρον. id est, At ô columbula Callistheni similis, vola: defer to me in Cythera & Cyprum. Quamobrem verò se dicat lauro, & myrto à palumbis esse tectum, ne obscura quidem causa est. Primùm enim laurus, quæ Apol. est, significabat, eum poëtā futurū: deinde myrtus, quæ Veneris, res amatorias, & (vt ait ipse) prœlia virginum, & iuuenum curas cantaturum.

ALTRICIS] id est, nutricis. codex quidem Raïnutij. Card. habet, *nutricis*: cùm quo & alij duo congruunt. ego nihil muto. M. Tull. in Timæo. *Iam verò terram altricem nostram, quæ traiecto axe sustinetur, diei, noctísque effectricem, &c.*

VOLTVRE IN APPVLO.] monte Apuliæ. falluntur qui hîc legi volunt, *littore in Appulo*, libris omnibus reclamantibus, nulla ratione suffragante.

LVDO, FATIG. QVE SOMNO.] ludo fatigatum, somno oppressum. Saty. 2. lib. 2. *equóue Lassus ab indomito: vel si Romana fatigat Militia, assuetum græcari.*

FRONDE NOVA] id est, recenti, & viridi. aliter dixit Virg. lib. 2. Georg. *Miratúrque nouas frondeis, & non sua poma.*

QVICVNQVE CELSÆ NID. ACHERONT.] nidum Acherontiæ ideò dixit, quia Acherontia sita erat in monte. erat autem oppid. in Lucania. sic M. Tull. Ithacam, *nidulum* appellat lib. 1. de orat. his verbis. *tanta vis patriæ est, vt Ithacam illam in asperrimis saxulis, tanquam nidulum, affixam, sapientissimus vir immortalitati anteponeret.* epist. ad Fuscum Arist. lib. 1. per nidum, domum propriam significat. *Tu nidum seruas: ego laudo ruris amœni riuos, &c.* sic Hesi. ἔργ. καὶ ἡμ. Οὐκ αἰεὶ θέρος ἐσσεῖται· ποιεῖτε καλιάς, ductum ab auibus.

SALTVSQVE BANTINOS] sic esse legendum, & veteres codices peruincunt, & Plinius confirmat lib. 3. cap. XI.

HVMILIS FERENTI] in valle positi. vnde dicti Ferentani, seu Frentani potius. Plinius eod. lib. eod. cap.

VT] mirum vt: mirum quo pacto.

SACRA.] Apollini sacra, Od. 30. huius lib. *Delphica lauro.* & Od. 3. lib. 4. *Deliis Ornatum foliis ducem.* sunt autem hæ frondes, laurus, oliua, myrtus, felices: & ita solent appellari.

COLLA.

A COLLATA] congesta, comportata. epistol. de arte poëtica, *Vndique collatis membris.*

NON SINE DIIS] non sine diuino numine, σὺν θεῷ· οὐκ ἀθεεί. quo vtitur Theocr. Europa. Οὐκ ἀθεεὶ γὰρ ταῦτα διέρχομαι ὑγρὰ κέλευθα. id est, non sine deo has transeo humidas vias. Sallust. *vt tanta repente mutatio non sine Deo videretur.*

ANIMOSVS INFANS] qui non terrerer neque ab vrsis, neque à viperis.

VESTER, CAMOENÆ] siue me contulero in Sabinos, siue Præneste, siue Tibur, siue Baias; vester sum: vbicumque fuero, vester sum.

TOLLOR] conscendo, seu vehor potius.

TIBVR SVPINVM] alibi vdum appellat, vt Od. 29. huius lib. *Ne semper vdum Tibur, & Æsule Decliue contempleris aruum:* & in epist. ad Mæcen. 2. lib. 1. *vacuum. Sed vacuum Tibur placet, aut imbelle Tarentum.*

SEV LIQVIDÆ] epist. 1. lib. 1. *Nullus in orbe locus Baiis prælucet amœnis.* liquidas autem appellat propter aquas calidas.

NON ME PHILIPP. VERSA ACIES] non fusus & versus in fugam Bruti, & Cassij exercitus: quo in prœlio Cassius sua se manu interfecit: deinde & Brutus paucis post diebus. vide
B Od. 14. lib. 1. & 7. lib. 2. *Tecum Philippos, & celerem fugam Sensi relicta non benè parmula:* & epist. ad Iul. Flor. lib. 2. *Vnde simul primum me dimisere Philippi Decisis humilem pennis, &c.* Erat autem in eo bello Horat. tribunus militum. Saty. 6. lib. 1. *Quòd mihi parêret legio Romana tribuno.* Philippi vrbs in Thracia, seu Thessalia. His autem verbis *versa acies retro*, expressit Græcum nomen παλίωξις. quanquam παλίωξις significat propriè persecutionem & conuersionem, quæ fit ab iis, qui antea fugiebant, qualis describitur ἰλ. ξ.

DEVOTA NON EXSTINXIT ARB.] sacra, exsecrabilis, scelerata. Od. 23. huius lib. *Deuota victima.* Od. 16. epod. *deuoti sanguinis ætas.* Od. 14. lib. 4. *Deuota morti pectora liberæ.* Catull. de nupt. Pelei. *deuota periuria.* Prop. lib. 2. eleg. 28. *Andromede monstris fuerat deuota marinis.* Tibullus
C lib. 1. eleg. 5. *Tunc me discedens deuotum fœmina dixit.* de hac arbore vide Od. 17. lib. 2. *Me truncus illapsus cerebro Sustulerat, &c.* & octauam huius. *prope funeratus Arboris ictu.* & totam 13. lib. 2. *Ille & nefasto te posuit die.*

PALINVRVS] promuntorium Lucaniæ non longe à Velia, à Palinuro Æneæ gubernatore dictum, circa quod cùm Horatius nauigaret, atque è Macedonia in Italiam rediret, magno in periculo versatus est. Virg. Æn. 6. *Nam tua finitimi longè latéque per vrbeis Prodigiis acti cælestibus ossa piabunt, &c.*

VTCVMQVE] quandocumque. vide ann. ad Od. 35. lib. 1

INSANIENTEM] æstuosum, impotentem. sic Virg. Mœrid. *Huc ades: insani feriant sine littora fluctus.* suprà Od. vlt. lib. 2. *gementem* appellauit.

TENTABO] suprà Od. 2. huius lib. *negata tentat iter via.*

ARENTEIS ARENAS.] aptissimum epithetum. Lucret. lib. 2. *bibulam lauit æquor arenam.* Non dissimulabo tamen, in quibusdam exemplaribus antiq. scriptum esse, *vrenteis*: quam scripturam non minus probo, quàm receptam. D

CONCANVM.] Concani Cantabriæ populi. Concana enim numerat Ptolemæus in Cantabriæ vrbibus, lib. 2. in descriptione Hispaniæ Tarraconensis: & quidem eam primam locat. Quòd autem Horat. Concanos equino sanguine lætos ait: nihil tale neque de Concanis, neque de vniuersis Cantabris vmquam legi: ne ipse quidem Strabo, qui lib. 3. multa de Cantabrorum victu, cultúque, planè barbaro, agresti, atque immani memoriæ prodidit, quicquam tale commemorauit. At de Bisaltis & Gelon. sic Virg. Georg. 3. *Bisaltæ quo more solent, acérque Gelonus, Cùm fugit in Rhodopen, atque in deserta Getarum: Et lac concretum cum sanguine potat equino.* & item Martialis de Sarmatis: *Venit & epoto Sarmata pastus equo*: de quibus ead. Plinius narrat lib. 18. cap. 10. *Sarmatorum quoque gentes hac maximè pulte aluntur: & cruda etiam farina equino lacte, vel sanguine è cruris venis admisto.* Vnde existimant quidam, in his Nicolaus Montanus, iuuenis in primis doctus: qui superiores Virgilij versus ad huius Horatiani loci scripturam oppugnandam mihi proferebat: vel Concanum, sicubi terrarum reperitur (de hoc enim dubitabat ille) esse Scythiæ populum, non Cantabriæ: vel hîc, legendum esse *Caucasum.* Cuius E
sententiam non sum secutus. Nam primùm Concana, Cantabriæ vrbem esse constat, si Ptolemæo credimus. cuius ciuis, dicitur Concanus. deinde non si Sarmatæ, vel Geloni, & similes Thraciæ populi, sanguine equino vescuntur, continuò sequitur nullas alias esse nationes, quæ simili victu vtantur. Postremò si non esset verum Concanos tali potu vsos esse, neque vlli scriptores hoc tradidissent, tamen Horatij testimonium ad fidem huius rei faciendam satis apud nos valere deberet, vt omittam quod poëtis licet de gentibus longinquis, & barbaris, & immanibus multa ab historicis non testata, aut minus quæsita, pro suo iure confingere, & comminisci. De veritate autem huius scripturæ non est dubitandum, cùm omnes libri & manu scripti, & vulgati sine vlla varietate ita habeant. F

VISAM PHARETRATOS GELONOS.] Virg. Georg. 2. *Et gens illa quidem sumtis haud tarda pharetris.* Idem lib. 3. *Quaque pharetratæ vicinia Persidis vrget.*

ET SCYTHICVM AMNEM.] Tanaïm, de quo Od. 10. huius lib. *Extremum Tanaim si biberes Lyce:* & Od. 29. *Tanaisque discors.*

INVIOLATVS.] incolumis, saluus.

ALTVM] magnum, egregium, principem.

SIMVL] simul vt, simulatque. vide annot. ad Od. 4. lib. 1. ibi, *quò simul mearis.*

FESSAS COHORTEIS ABD. OPP.] fessas militia cohorteis abdidit in oppida, propter anni tempus ad bellum gerendum, & ad castra ineptum: in hibernis collocauit. Atque hanc scripturam ita probo, vt tamen illa altera, quæ reperitur in codice Achillis Statij, Donati, atque etiam Raïnutij Card. mihi non displiceat: quæ est, *Fessas cohorteis reddidit oppidis.* Iam hanc receptam cod.

A item manuſcripti optimæ notæ confirmant: in his duo Vatic. Faër. Vrſ. Torneſ. Adde complura ſimilia loquendi genera apud bonos ſcriptores. non longè abiero. M. Tull. pro Arch. poët. *ſi qui ita ſe litteris abdiderunt*. & Horat. ipſe epiſt. 1. lib. 1. *latet abditus agro*. Iam in voce *feſſas* aliquid ineſt ſcrupuli. nam propter verbum, *recreatis*, quod ſequitur, videtur legendum, *Feſſus*: vt ſit hæc ſententia, vos Cęſarem altum, feſſum militia, ſimulatque cohorteis in hibernis collocauit, Muſarū ſtudio recreatis, ac reficitis.

PIERIO RECREATIS ANTRO.] reficitis & oblectatis ſtudio litterarum, lectione, & ſcriptione, & arte poëtica. Per antrum Pierium, muſarum receſſus, & poëtarum ſeceſſum ſignificat.

VOS LENE CONSILIVM] *ſili* duæ breues pro vna longa. Nam cùm poſt ſpondéum & iambum, vnam ſyllabam longam lex carminis poſtularet, duas breueis in locum vnius longæ poſuit. *vos lene conſili*. ſic infrà Od. 6. *Hinc omne principium, huc refer exitum*. Significat, ex ſtudio litterarum conſilium & prudentiam manare, quæ plus valent in re militari, quàm vires immanes.

B IMPIOS TITANAS.] qui cum Diis pugnarunt. vide Heſiod. in Theog. M. Tull. de leg. 3. *noſter verò Plato Titanum è genere ſtatuit eos, qui, vt illi cæleſtibus, ſic hi aduerſentur magiſtratibus*. Arrepta hinc occaſione, incipit oſtendere, vireis, & potentiam ſine ſapientiæ præſidio non admodum prodeſſe, immo obeſſe potius.

CADVCO] ita in caput Titanum, & gigantum immiſſo à Ioue, & contorto, vt è cælo cadere videretur. ſic ſuprà arborem illam, cuius caſu pæne oppreſſus fuerat, lignum nominat *caducum In domini caput*. Od. 13. lib. 2.

INERTEM] id eſt, immobilem ſic ſup. Od. 34. lib. 1. *bruta tellus*. alioqui iners meritò dici non poſſit, quæ tot flores, herbas, fruges, atque arbores ex ſe pariat, ac profundat.

TEMPERAT] regit, gubernat. annot. ad Od. 8. lib. 1.

VENTOSVM] à ventis concitatum. aliter epiſt. 8. lib. 1. *Romæ Tibur amem ventoſus, Tibure Romam*. & epiſt. ad Mæcen. tertia lib. 1. *Non ego*
C *ventoſæ plebis ſuffragia conor*. & epiſt. ad Auguſt. *Quem tulit ad ſcenam ventoſo gloria curru, Exanimat lentus ſpectator, &c.*

REGNA'QVE TRISTIA] inferorum ſedem. ſic Virg. Æn. 4. *alias ſub triſtia tartara mittit*. Idem lib. 6. *Vt triſteis ſine ſole domos, loca turbida adires?* Itaque mortuus Achilles apud Hom. ὀδυσσ. λ. dicit ſe malle apud ſuperos, hoc eſt, in terris, homini non admodum diuiti mercede conductum ſeruire, quàm in omneis mortuos regnum obtinere. ſic Hom. Βουλοίμην ἐπάρουρος ἐὼν θητευέμεν ἄλλῳ Ανδρὶ παρ' ἀκλήρῳ, ᾧ μὴ βίοτος πολὺς εἴη, Η πᾶσι νεκύεσσι καταφθιμένοισιν ἀνάσσειν.

MORTALEI'SQVE TVRBAS] corrupti ſunt hoc loco omnes vulgati cod. qui habent *turmas*. legendum eſt enim *turbas*, vt eſt ſcriptum in antiquis.

FIDENS IVV. HORR. BR.] ſic verba coniunge, iuuentus horrida, fidens brachiis. ſic loquitur Hom. ἰλιάδ. μ. ὡς ἄρα τῷ χείρεσσι πεποιθότες, ἠδὲ βίηφι. id eſt, ſic hi manibus fidentes & viribus. & ita Porphy.

FRATRE'SQVE TEND. OP. PEL. &c.] Virg. Georg. 1. *Ter ſunt conati imponere Pelio Oſſam*. *tendentes*, id eſt, contendentes, conantes. ſic epiſt. 2. lib. 2. *Tendunt extorquere poëmata*.

SED QVID TYPHOEVS.] Pindarus τυφῶ nominauit, pro eo, quod eſt τυφῶνα, vel pro τυφῶα à recto τυφώς. quem olim (inquit ille) Cilicium antrum educauit: nunc autem hirſutum eius pectus Cumarum littora, & Sicilia oppreſſum tenent. Pindari verba ſunt hæc: Πυθ. εἴδ. α. τυφὼς ἑκατοντακάρανος, τόν ποτε κιλίκιον θρέψε πολυώνυμον ἄντρον. νῦν γε μὰν ταί θ' ὑπὲρ κύμας ἁλιερκέες ὄχθαι, σικελία τ' αὐτοῦ πιέζει στέρνα λαχνάεντα. De eodem ſic Apoll. lib. ſecundo Argon. Ενθα τυφάονα φασὶ διὸς κρονίδαο κεραυνῷ Βλημένον, ὁππότε οἱ στυφελὰς ἐπορέξατο χεῖρας, Θερμὸν ἀπὸ κρατὸς στάξαι φόνον. id eſt, hîc Typhonem aiunt Iouis Saturnij fulmine percuſſum, cúm ei validas manus admouit, calidam à capite manauiſſe cædem. ad quem locum lege interpretem. Typhoeum igitur, ſeu Typhonem, Tartari, & Terræ filium in cælo regnare conatum fulmine deturbauit Iupiter. cuius manus fuiſſe ad res magnas, & arduas conandas expeditas, & pedes numquam defeſſos, & ex humeris centum draconis capita exſtitiſſe, flammam ex oculis emicuiſſe, ſuam cuiuſque capitis vocem fuiſſe, multáque alia portenta de eo ſcribit Heſiod. in Theogon. his verbis: Οπλότατον τέκε παῖδα τυφωέα γαῖα πελώρη Ταρτάρου ἐν φιλότητι διὰ χρυσῆν Αφροδίτην, Οὗ χεῖρες μὲν ἔασιν ἐπ' ἰσχύϊ ἔργματ' ἔχουσαι, Καὶ πόδες ἀκάματοι κρατεροῦ θεοῦ· ἐκ δέ οἱ ὤμων Ην ἑκατὸν κεφαλαὶ ὄφιος κρατεροῖο δράκοντος Γλώσσῃσι δνοφερῇσι λελειχμότες.

MIMAS] Mimantem Heſiod. in illa Centaurorū, & Lapitharum pugna, quam deſcribit in Apſide, vnum facit è Centauris.

AVT QVI'D MIN. PORPHYR. STATV] Porphyrionem boues Herculis abigentem ſagittis Apollo confixit. de quo Pind. Pyth. εἴδ. η. quem locum ſuprà teſtem produximus ad Od. 14. lib. 2.

RHOECVM] gigantem, vel centaurum. Virg. Georg. 2. *Rhœcúmque, Pholúmque*.

ENCELADVS] de quo Virg. Æn. 3. & 4.

ÆGIDA] clypeum Iouis, quo vtitur & Pallas in prœlio. Hom. ἰλ. ε. Η δὲ χιτῶν' ἐνδῦσα Διὸς νεφεληγερέταο, Τεύχεσιν ἐς πόλεμον θωρήσσετο δακρυόεντα. Αμφὶ δ' ἄρ ὤμοισιν βάλετ' αἰγίδα θυσσανόεσσαν Δεινήν, ἣν περὶ μὲν πάντῃ φόβος ἐστεφάνωτο: Εν δ' ἔρις, ἐν δ' ἀλκή, ἐν δὲ κρυόεσσα ἰωκή: id eſt, Hæc autem (Pallas) tunica induta Iouis nubium coactoris, in prœlium lacrymoſum armabatur. humeris autem ægida bullis aut fimbrijs ornatam circumiecit, horribilem, omni ex terrore circumdatam. in ea erat contentio, in ea vires, in ea aſpera perſecutio, ſeu horrorem incutiens clamor.

HINC] à partibus Iouis, & Palladis.

MATRONA IVNO] cur matrona? an quia Iouis vxor? an quia matrimoniis præeſt, ex quo pronuba dicitur? Eſt autem matronæ nomen honeſtius, & honorificentius, quàm matrisfamiliâs,

A præter alias differentias, quæ traditæ sunt ab A. Gellio, & Nonio.

Avidvs] vel pugnæ auidus, vel refer ad ignis naturam celerem, & quodammodo auidam.

Et nvmqvam hvm. posi.] Apollo, quem Homerus, & eius exemplo ceteri poëtæ Græci ἑκατηβελέταν, & ἑκηβόλον, id est, longè iaculantem, longéque tela mittentem, nominant. & apud Eurip. in Alcest. sic loquitur ille, σύνηθες ἀεὶ ταῦτα βαστάζειν ἐμοί. subaudi, τόξα, id est, semper hos arcus gestare soleo.

Rore pvro] aqua sincera Castalij fontis, quem fontem caballinum Latini, Hippocrenen Græci vocant: neque laboro sit'ne in monte Helicone, an in Parnasso: quamquam Parnassum & Heliconem vnum & eundem montem vult esse Seruius: à quo alij dissentiunt. Castaliam vrbem Ciliciæ numerat Stephanus, à qua alij fontem eiusdem nominis dictum esse volunt: alij in Lycia esse tradiderunt. meum non est hanc controuersiam dijudicare.

Lavit] præsentis temp. vt sup. Od. 3. lib. 2. *flauus quam Tiberis lauit.*

B Crineis solvtos] passos, humeris sparsos, non collectos in nodum, aut religatos. Sic Oda 5. lib. 2. *solutis Crinibus, ambiguóque vultu.*

Natalemqve silv.] in qua natus est: quæ est in Delo insula.

Patarevs] à Patara, vrbe Lyciæ, vbi edit oracula.

Vis consili expers] videtur ex Pindaro hanc sententiam expressisse. ordo verborum tantùm apud Horat. est immutatus. Pindarus enim priore loco sententiam ponit: deinde exempla subijcit. sic Pind. Pyth. εἰδ. η. βία δὲ καὶ μεγάλαυχον ἔσφαλεν ἐν χρόνῳ, τυφὼς κίλιξ πολυκάρανος οὔ μιν ἄλυξεν. οὐδὲ μὰν βασιλεὺς γιγάντων. δμᾶθεν δὲ κεραυνῷ, τόξοισι τ' Ἀπόλλωνος, id est, vis etiam eum qui gloriatur se ceteris præstare, percellere solet. Typhoeus Cilix multorum capitum eam non effùgit, neque rex gigantum Porphyrio. Nam alter fulmine ictus est, alterum sagittis Apollo confixit. Etiam Nestor apud Hom. ἰλιάδ. ψ. docet, omnem ferè præ-

C stantiam, atque excellentiam in ratione & consilio potius, quàm in viribus corporis esse positam, omniáque melius consilio, quàm viribus explicari. sic Nestor. Μήτι τοι δρυτόμος μέγ' ἀμείνων, ἠὲ βίηφι, Μήτι δ' αὖτε κυβερνήτης ἐνὶ οἴνοπι πόντῳ Νῆα θοὴν ἰθύνει ἐρεχθομένην ἀνέμοισι· Μήτι δ' ἡνίοχος περιγίγνεται ἡνιόχοιο. id est, Consilio & ratione longè præstat lignator, quàm viribus: consilio gubernator nauem regit & gubernat, ventis agitatam: Consilio auriga aurigam superat. sic & Oppianus lib. 5. ἁλιευτ. ait neque ex viribus corporis, neque ex pulchritudine tantùm vtilitatis proficisci, quantum ex consilio, & prudentia: vireisque corporis consilij experteis, esse inutileis, & inaneis. Ὠς οὔτ' ἠνορέης, οὔτ', εἴδεος ἔπλετ' ὄνειαρ Τόσσον, ὅσον πραπίδων, ἀλκὴ δὲ ἀνεμώλιος ἄφρων. Καί τε μέγα βριάοντα κατέσβεσεν, ἠδ' ἐσάωσε Βαιὸς ἀνὴρ εὔμητις.

Vim temperatam] consilio & ratione directam.

Animo moventeis.] animo agitanteis,

cogitanteis. *mo mo* complosio syllabarum. D

Centimanvs gyas] aliàs centimanus Gyges, vt Od. 17. lib. 2. sed illa scriptura reiecta hanc sequimur. al. gigas.

Integræ] castæ: intactæ: virginis.

Tentator Orion Dianæ] vide annot. ad Od. 28. lib. 1. tentatorem autem dixit, vt Græci πειραστὴν παρὰ τὸ πειρᾶν.

Domitvs] δαμείς, superatus & confossus.

Svis] ex se natis. sup. Od. 12. lib. 2. *Telluris iuuenes.*

Mæretqve partvs] suos fætus interemtos mærore prosequitur.

Lvridvm] pallidum. sic Tib. lib. 3. eleg. 3. *Me vocet in vastos amneis, nigrámque paludem Diues in ignaua luridus Orcus aqua.* Lucret. lib. 4. *Lurida præterea fiunt, quæcumque tuentur Arquati.* infrà Od. 13. li. 4. *luridi dentes.* luridum dicitur à lura, quæ significat os culei, vel vtris, vt docet Fest⁹. significat & vtrem ipsum, seu corium, vnde conficitur, à cuius calore luridum est nominatum. Lucilius. *Verùm illud credo fore. in os prius accipiā ipse, Quàm gladium in stomacho, lura, ac pulmonibu' sisto, &c.* proferuntur lib. 4. Tuscul. quæst.

Nec peredit, &c.] ne vnquam montium E & terræ onere sibi imposito leuentur: & vt sit pœna impij eorum conatus sempiterna.

Ætnam] qua opprimuntur impij gigantes, vt fabulantur poëtæ. Lucretius autem ignium Ætnę causas multis versibus, ijsque pulcherrimis explicat lib. 6.

Incontin. nec Tityi iec.] iecur libidinis est sedes, vt dicemus ad Oden 1. lib. 4. Tityū autem iccirco incontinentem appellat, quia Latonæ stuprum inferre conatus est. cuius pœnæ ex Homero, & Virg. & ceteris, notissimæ sunt. Hæc de eo Homerus, ὀδυσσ. λ. Καὶ τιτυὸν εἶδον γαίης ἐρικυδέος υἱὸν Κείμενον ἐν δαπέδῳ· ὁ δ' ἐπ' ἐννέα κεῖτο πέλεθρα· Γῦπε δέ μιν ἑκάτερθε παρημένω ἧπαρ ἔκειρον, Δέρτρον ἔσω δύνοντες· ὁ δ' οὐκ ἀπαμύνετο χερσί· Λητὼ γὰρ ἥλκυσε διὸς κυδρὴν παράκοιτιν, &c. id est, & Tityon vidi terræ gloriosissimæ filium, in campo iacentem: ille autem vsq; ad nouē terræ iugera porrigebatur: Vultures autem duo vtrinq; assidentes ei iecur tondebāt, pellem peni- F tus subeuntes ac penetrantes: at ille manibus eum repellere nō poterat. Nam Latonam Iouis amicā venerandam rapuerat. Virg. Æneid. 6. *Nec non & Tityum terra omniparentis alumnum Cernere erat, per tota nouem cui iugera corpus Porrigitur: rostroq; immanis vultur obunco Immortale iecur tondēs, &c.* ad quos versus profert hunc locum Seruius. & Tibull. lib. 1. eleg. 3. *Porrectúsque nouem Tityus per iugera terræ Assiduas atro viscere pascit aueis.* hanc autem fabulam de Tityo, & ceteras de Tantalo, & Sisypho, exagitat & refellit Lucret. lib. 3. his versibus, *Nec Tityum volucres ineunt Acherunte iacentem: Nec, quod sub magno scrutentur pectore, quicquam Perpetuam ætatem poterunt reperire profectò, Quālibet immāi proiectu corporis extet, Qui nō sola nouem dispersis iugera membris Obtineat, sed qui terrāi totius orbem: Non tamen æternum poterit perferre dolorē, Nec præbere cibū proprio de corpore semper. Sed Tityus nobis hìc est, in amore iacentem, Quē*

A *volucres lacerant, atque exest anxius angor, Aut a-*
liæ quæuis scindunt torpedine curæ. Pindarus autem
Πυθ. εἰδ. δ. hoc tantùm de Tityo, illum Latonæ stu
prum inferre conatum esse, atque iccirco ab ea te
lis confixum: vt annotauimus ad Oden 14. lib. 2.
Commemorat Horatius Tityum etiam Oda 11.
huius lib. *Tityúsque vultu Risit inuito.*

NEQVITIÆ] intemperantiam quandam, &
libidinem rerum Venerearum significat hoc no-
men. vtitur Od. 15. huius lib. *Tandem nequitiæ fi-*
ge modum tuæ. & Saty. 3. lib. 2. *par nobile fratrum,*
Nequitia & nugis, prauorum & amore gemellum. &
Saty. 2. eiusd. *nos expulit ille: Illum aut nequities, aut*
vafri inscitia Iuris.

NEQ. ADDITVS CVSTOS] id est, nequi-
tiæ appositus custos. sic enim loquitur M. Tull.
diuinatione in L. Cæcilium: *Custodem (inquit) Tul*
lio me apponite. sed licet etiam dicere, maiorem vim
hîc esse in voce *additus*, quàm vulgò putant: nem-
pe additum valere idem ferè, quod inimicum, at-
que infestum: seu affixum, atque ita infestum:
quod notatum est à Macrobio lib. 6. Saturn. cap.
4. ad illum locum Virg. Æn. 6. *nec Teucris addita*
B *Iuno Vsquam aberit.* quo modo locutum antè fu-
isse Lucilium libro 14. ostendit ille ibidem. Sic Lu
cilius, *Si mihi non prætor siet additus, atque agitet*
me: Non male sic ille, vt dico, me extenderet vnus. In
quorum versuum posteriore, vt dicam ἐν παρόδῳ
mendum inesse puto: eúmque sic emendandum,
Non male sic ille, vt dico, me exenteret vnus. & sub-
intelligendum, seu repetendum ἀπὸ κοινοῦ, *si*, hoc
modo, *si non, &c.* Sic & Plautus Aulul. *Quem quõ-*
dam Ioni Iuno custodem addidit: vbi vulgo legitur,
quem quondam Ioui. Idem Capt. *Quoi me custodẽ*
addiderat herus maior.

AMATOREM TREC. PIRITH.] Piritho-
us Ixionis & Diæ filius. is (vt est in fabulis) Proser
pinam amauit, qua vt potiretur, cùm ad inferos
socio & adiutore Theseo descendisset, à Cerbero
discerptus est. Plutarch. in Theseo scribit, illum
Aïdonei Molossorum regis filiam amasse, quam
pater, Proserpinæ nomine appellarat: cani autem
suo Aïdoneum nomen Cerbero imposuisse, cum
C quo filiæ suæ procos decertare cogebat: Regem
autem, cùm audisset venisse Pirithoum, non, vt fi-
liam suam vxorem duceret, sed vt raperet, eum ca-
ni illi dilacerandum ac dilaniandum obiecisse:
Theseum in vincula coniecisse. Horat. & hîc opi-
nionem vulgi secutus est, & Od. 7. lib. 4. *Nec le-*
thæa valet Theseus abrumpere caro Vincula Piri-
thoo. sic & Virg. lib. 6. Æn. *Hi dominam Ditis tha-*
lamo deducere adorti, &c.

AVGVSTI LAVDES.
Ode 5.

Reguli constantia, & ad Pœnos reditus.

CÆlo tonantem credidimus Iouem
Regnare. præsens diuus habebitur
Augustus, adiectis Britannis
Imperio, grauibúsque Persis.
Miléfne Crasi coniuge barbara
Turpis maritus vixit? & hostium
(Prò curia, inuersiq; mores)
Consenuit socerorum in armis,
Sub rege Medo, Marsus, & Appulus,
Anciliorum, & nominis, & togæ
Oblitus, æternæq; Vestæ,
Incolumi Ioue, & vrbe Roma?
Hoc cauerat mens prouida Reguli,
Dissentientis condicionibus
Fœdis, & exemplo trahenti
Perniciem veniens in æuum,
Si non periret immiserabilis
Captiua pubes. Signa ego punicis
Affixa delubris, & arma
Militibus sine cæde, dixit,
Derepta vidi. vidi ego ciuium
Retorta tergo brachia libero,
Portásque non clausas & arua
Marte coli populata nostro.
Auro repensus scilicet acrior
Miles redibit, flagitio additis
Damnum: neque amissos colores
Lana refert medicata fuco:
Nec vera virtus, cùm semel éxcidit,
Curat reponi deterioribus.
Si pugnat extricata densis
Cerua plagis, erit ille fortis,
Qui perfidis se credidit hostibus:
Et Marte Pœnos proteret altero,
Qui lora restrictis lacertis
Sensit iners: timuitque mortem.
Hic, vnde vitam sumeret, inscius,
Pacem duello miscuit. O pudor,
O magna Karthago probrosis
Altior Italiæ ruinis.
Fertur pudicæ coniugis osculum,
Paruósque natos, vt capitis minor,
A se remouisse, & virilem
Toruus humi posuisse vultum,
Donec labenteis consilio patres

Firma-

A *Firmaret auctor numquam aliàs dato:*
Intérque mærenteis amicos
Egregius properaret exsul.
Atqui sciebat, quæ sibi barbarus
Tortor pararet. non aliter tamen
Dimouit obstanteis propinquos,
Et populum reditus morantem,
Quàm si clientum longa negotia
Dijudicata lite relinqueret,
Tendens Venafranos in agros,
Aut Lacedæmonium Tarentum.

PRÆSENS DIVVS HABEBITVR] Præsens diuus ambiguè dictum: vel vt præsens intelligatur, qui cernitur oculis, & qui adest, cùm Iupiter contrà ex tonitru & ceteris similibus credatur in cælo esse: vel vt præsens significet eum, qui vim ac potentiam suam exprimit ac declarat. Nam vt B tonitrua, & fulmina, Iouem præsentem ac potentem esse docent, atque admonent: sic victoriæ Cęsaris potentiam, & diuinitatem eius arguunt. vide annot. ad Od. 35. lib. 1. Non admodum dissimile est illud in principio ferè epistolæ ad August. lib. 2. Romulum, Bacchum, Castorem & Pollucem, Herculem post præclara in homines merita vita functos Deorum honorem esse consecutos, atque in cælum sublatos: Augusto autem etiam viuo, ac videnti diuinos honores tribui. *Præsenti* (inquit) *tibi maturos largimur honores.*

GRAVIBVSQVE PERSIS] vt Ode 2. lib. 1. *Quo graues Persæ melius perirent.*

TVRPIS] refertur ad animum, vt Ode 31. lib. 1. *nec turpem senectam Degere.* & Od. 37. eiusd. *Contaminato cum grege turpium Morbo virorum.* & Od. 33. eiusd. *Quàm turpi Pholoë peccet adultero.* epist. 2, lib. 1. *Sub domina meretrice fuisset turpis, & excors.* epist. ad Quinct. *Introrsum turpem, speciosum pelle decora.*

C SVB REGE MEDO.] sub rege Persa, & Partho, vt sæpe aliàs.

ANCILIORVM, ET NOM.] ancilium à recto ancile, erat vsitatum & verum. Notum est autem, ancilia (quæ erant scuta quædam breuia, numero duodecim) fuisse in æde Martis seruata: ex quibus vnum de cælo lapsum esse credebatur: vt scribit Liuius lib. 1. At Virg. omnia Æneid. 8. *& lapsa ancilia cælo Extuderat:* vbi tamen Seruius notat, Virgilium numero multitudinis vsum esse pro singulari. De his vide Dionys. Halic. βιβ. β. ῥωμ. ἀρχ. & Sex. Pomp. in nomine *Mamurij.* Dictum est autem ancile ab am, quod idem valebat, quod circum, & cædo. idque confirmant & Sex. Pompeius eo, quem dixi, loco, & Varro lib. 6. de ling. Lat. his verbis, *ancilia dicta ab amcisu, quod ea arma erant ab vtraque parte, vt pelte Thracum, incisa.* nam amcidere, seu ancidere circumcidere est: eóque verbo vtitur Lucret. lib. 3. vt quidem legitur in quibusdam exemplaribus. *Omnia iam seorsum cernes amcisa recenti Vulnere tortari.* alij D ancylia volunt esse dicta à Græco nomine ἀγκύλον: quod significat curuum, rotundum: quod si probabimus, ancylia scribendum erit per y. Alij, in quibus est Seruius, *ancile* dictum putant, quasi ἀμφίχειλον, id est, vndique labrum habens: alij quasi ἀμφίκοιλον, id est, vndique cauum. Is, quem iam commemoraui, Seruius ad illum locum Virg. Æn. lib. 7. *læuáque ancile gerebat*, cùm multa tradat de ancili Numa regnante è cælo delapso, tum hunc locum Horatij profert. & Macrob. lib. 1. Saturn. cap. 4. *Sed cum legamus, læuáque ancile gerebat, tamen anciliorum ab Horat. relatum est. & nominis* autem adiecta copulatione, &, excudendum curaui auctoritate fretus cod. Rainut. Card. Faër. Iannoct. trium Vatic. Tornes.

ÆTERNÆQVE VESTÆ] cuius in æde seruabatur ignis æternus: & iccircò custodiebatur à virginibus (vt tradit Dionys. Halic. lib. 2. ῥωμ. ἀρχ.) ὅτι πῦρ μὲν ἀμίαντον· παρθένος δ᾽ ἄφθαρτον: id est, quia ignis quidem impollutum quiddam est: virgo autem, incorruptum. Quòd si ignis ille aliquando interstinctus esset: virgines à pontifice verberibus afficiebantur. Virg. lib. 4. Æn. *Centū aras posuit, vigilémque sacrauerat ignem. Excubias diuûm æternas.* E per æternam Vestam igitur, ignis æternus intelligendus est: πῦρ ἄσβεστον: quem vigilem appellat Virg. vbi notat hæc Seruius. *Quid est ignis peruigil? excubiæ deorum. Et sciendum non vacare ratione, vt in aliquibus templis sit ignis peruigil. nam potestates aut terrenæ sunt, aut aereæ, aut æthereæ. Sed quia æther, ignis est, ideò in æthera rum potestatum templis ignis est, vt reddatur eis imago sui elementi. Est autem in templo Iouis, qui æther est: & Mineruæ, quæ supra ætherem est. Vnde de patris capite procreata dicitur.* Ad hunc locum pertinet illud M. Tull. ex lib. 2. de legib. *Virgines vestales in vrbe custodiunto ignem foci publici sempiternum.* sequitur aliquanto pòst: *Cúmque vesta quasi focum vrbis, vt Græco nomine est appellata, quod nos propè idem Græco interpretatum nomen tenemus, complexa sit: ei colendæ virgines præsint, vt aduigilent facilius ad custodiam ignis, & sentiant mulieres, in natura fœminarum omnium deum castitatem pati.* F

INCOLVMI IOVE] incolumi Capitolio: quæ Iouis erat sedes.

MENS PROVIDA REGVLI] mens Reguli: vel simpliciter, consilium Reguli: vel περιφραστικῶς, Regulus. quod loquendi genus Græcis & Latinis poëtis valdè vsitatum est. Homer. ὀδυσσ. β. ἱερὴ ἲς Τηλεμάχοιο. ὀδυσσ. η. ἱερὸν μένος Ἀλκινόοιο. idem ἰλ. γ. Πριάμοιο βίη. ἰλ. υ. Αἰνείαο βίη προέεσσιν ἀνάξει. Hesiod. Theogon. Ἀλλὰ ἕ ἲς ἐδάμασσε βίης Ἡρακλεείης. Pind. εἰδ. ς. Μεσσανίου δὲ γέροντος δονηθεῖσα φρὴν. Eurip. Phœniss. Ἐτεοκλέα, κλεινήν τε Πολυνείκους βίαν. Apollon. ἀργ. α. μέγα τε σθένος Ἡρακλῆος Catull. de Pel. & Thet. nupt. *Electos iuuenes, simul & decus innuptarum*, id est, innuptas. Lucret. lib. 3. *Democriti quod sancta viri sententia ponit.* Ibid. *Nec tam doctus equi pullus, quàm fortis equi vis.* Horat. Od. 12. huius lib. *Liparæi nitor Hebri Eques ipso melior Bellerophonte.* Od. 21. eius. *Narratur & prisci Catonis Sæpe mero caluisse virtus.*

Od.

A Od.3.1.*Perrupit Acheronta Herculeus labor*. epist. ad Iccium lib.1.*Empedocles,an Stertinij deliret acumen*. Saty.1.lib.2. *Virtus Scipiadæ, & mitis sapientia Læli*. Sat.2.lib.1. *macte Virtute esto,inquit sententia dia Catonis*. eodem fortasse pertinet illud Saty.7.lib.1. *Proscripti Regis Rupili pus, atque venenum*, id est, Rupilium Regem, hominem purulentum, & fugiendum. Iam de M'. Atilio Regulo, hæc M. Tull. off.3. *M'. Atilius Reg. cum consul iterum in Africa ex insidijs captus esset duce Xanthippo Lacedæmonio: imperatore autem patre Annibalis Amilcare: iuratus missus est ad senatum, vt nisi redditi essent Pœnis captiui nobiles quidam, rediret ipse Karthaginẽ. Is cùm Romam venisset, vtilitatis speciem videbat: sed eam, vt res declarat, falsam iudicauit: quæ erat talis, manere in patria, esse domi suæ cum vxore, cum liberis: quam calamitatem accepisset in bello, communem fortunæ bellicæ iudicantem, tenere consularis dignitatis gradum. In senatum venit: mandata exposuit. sententiam ne diceret, recusauit. quamdiu iureiurando hostium teneretur, non esse se senatorem: atq; etiam reddi captiuos negauit esse vtile: illos enim adolescenteis esse, & bonos duces: se iam confectum senectute. cuius cùm valuisset auctoritas, captiui retenti sunt:*
B *ipse Karthaginem redijt, neque eum caritas patriæ retinuit, nec suorum. neque tamen ignorabat, se ad crudelissimum hostem, & ad exquisita supplicia proficisci: sed iusiurandum conseruandum putabat*. Hactenus M. Tull. quibus verbis nihil significatur de captiuis Rom. quibuscum Karthaginienses voluerint suos permutari, quósve Regulus vetuerit redimi, cum ostenderet eos, qui sese capi viuos & integros passi essent, numquam bonos milites, postea quam auro redemti essent, futuros. At in primo disertè de commutandis captiuis scribitur. Sic enim Cicero, *Regulus primo bello Punico captus à Pœnis cùm de captiuis commutandis Romam missus esset, iurassétque se rediturum: primùm vt vênit, captiuos reddendos in senatu non censuit: deinde cùm retineretur à propinquis & amicis, ad supplicium redire maluit, quam fidem hosti datam fallere*. Idem lib.3. *Itaque quid fecit? in senatum venit: mandata exposuit: sententiam ne diceret, recusauit: quandiu iure-*
C *iurando hostium t[illegible]eretur, non esse se consulem, non esse senatorem. atque illud etiam, (ô stultum hominẽ, dixerit quispiam, & repugnantem vtilitati suæ) reddi captiuos negauit esse vtile. illos enim adolescenteis esse, & bonos duces: se iam confectum senectute, &c.*

DISSENTIENTIS COND. F. ET EX. TR.] id est, dissentientis à condicionibus fœdis, & ab exemplo trahente perniciem, &c. participium *dissentientis* iunxit cum dandi casu, quemadmodum verba pugnandi, & certandi, suo more. *trahenti* autem legendum esse sententia ipsa declarat: (quam tamen quidam συκοφαντῶσιν) idque aliquanto post editionem primam, iudicaram. Sed anteuertit homo candidiss. moribus Gul. Canterus, & prior admonuit libris omnib⁹ inuitis sic esse scribẽdum, non (vt vulgo legitur,) *trahentis*.

COND. FOEDIS] de permutatione & redemtione captiuorum. attende autem particip. *dissentientis*, iunctum esse cum dandi casu, vt Od.2.lib.2. *Dissidens plebi*.

ET EXEMPLO TRAHENTI] hæc est verborum & structura & sententia: Hoc cauerat mẽs prouida Reguli, dissentientis à condicionibus fœdis ac turpibus, & ab exemplo trahenti, id est, quod traheret, perniciem in posterum tempus, dicebat Regulus in senatu, redemtionem ac permutationem illam captiuorum non solùm re, & in præsenti, sed etiam exemplo & in pósterum, turpem & perniciosam esse. tali enim exemplo prodito, multo pósthac ignauius milites esse pugnaturos, seséque hostium potestati viuos tradituros potius, speranteis futurum, vt redimantur, quàm fortiter pugnando morituros. Dicebat exemplum redemtorum captiuorum perniciem secum tracturum in posteram ætatem. Hortabatur, ne periculosam imitationem exempli in posteri proderent. Tale exemplum, quod secum perniciem in posterum tempus traheret non probabat, sed vehementer improbabat.

SI NON PERIRET IMMISER.] si non periret iuuentus illa Romana captiua potius, quam militibus Karthaginiensibus redditis, redimeretur, indigna, cuius quisquã misereretur: vel, vt alij malunt, nisi iuuenes Karthaginienses necarentur, atque ita non redderentur.

SIGNA EGO PVNICIS] vidi (inquit Regulus) arma, quæ militibus nostris sine cæde fuerũt ademta, delubris affixa. Est autem flagitium insigne arma abijcere, aut amittere sua propemodum voluntate, nullóque vulnere nec accepto, nec illato, vt sup. ad Od.7.lib.2.

DEREPTA] id est, detracta. lib. Iannoct. habet *arrepta*. fortasse legendum *Erepta*. vulgata autem scriptura, *direpta*, mendosa est.

VIDI EGO CIVIVM] solent captiuorum manus & brachia à tergo reuinciri, vt epistol.1.lib.2. *Mox trahitur manibus regum fortuna retortis*. Homerus ἰλ. φ. τοὺς ἐξῆγε θύραζε, τεθηπότας ἤύτε νεβρούς· δῆσε δ' ὀπίσσω χεῖρας ἐϋτμήτοισιν ἱμᾶσι. id est, eos autem foras eduxit, expauefactos, tamquam hinulos. Manus autem in tergum loris reuinxit. & Demost. orat. περὶ παραπρεσβ. οὐδὲν ἄλλο φανήσονται, πλὴν παραδόντες Φιλίππῳ καὶ Θηβαίοις Φωκέας, μόνον οὐκ ὀπίσω τὼ χεῖρε δήσαντες. id est, Nihil aliud videbuntur, quàm Philippo & Thebanis Phocenseis tradidisse, tantùm non manus in tergum vincientes. Virg. Æn.2. *Ecce manus iuuenem interea post terga reuinctum, &c*. Ait igitur se ciueis Romanos Karthagine vidisse manibus in tergum liberum retortis ac reuinctis. tergum autem liberum intellige ciuium Romanorum, qui sese Karthaginiensibus vltrò dediderãt. sic verò hunc locum esse intelligendum argumento sunt illa, quæ paullo pòst sequuntur, *Qui lora restrictis lacertis Sensit iners, &c.*

PORTASQVE NON CLAVSAS] Hæc eò pertinent, vt ostendat Karthaginiensium securitatem à Romanis, vt & ea, quæ deinceps sequuntur. hoc enim fit sublato hostium metu: vt *Panduntur portæ, &c*. Virg. Æn.2. & Horat. de arte poët. *& apertis otia portis*.

ET ARVA MARTE COLI] & vidi ea arua coli, quæ fuerant iam à nobis populata ac vastata. populata παθητικὸν, cuius ἐνεργητικὸν, populo. Propert.

A Propert. lib. 3: *Hic olim ignaros luctus populauit Achiuos.* Virg. Georg. 1. *populátque ingentem farris aceruum Curgulio, atque inopi metuens formica senectæ.* Idem lib. 1. Æn. *Non nos aut ferro Libycos populare penateis Venimus, aut raptas ad littora vertere prædas.* Idem 12. *& littora vestra Vi populat.*

AVRO REPENSVS SCILICET] auro repensus, id est, auro redemtus. Nam pendebantur olim nummi, non numerabantur: & in emtionibus adhibebatur libra, & pondus, & libripens. Est autem ironia: quemadmodum in illo Terent. Andria. *id populus curat scilicet.* & Virg. Æn. 4. *Scilicet is superis labor est, ea cura quietos Sollicitat.* non est (inquit) verisimile, militem auro redemtum, acriter aut fortiter pro patria pugnaturum.

FLAGITIO ADDITIS DAMNVM] flagitium, peccatum est ab aliqua animi mollitia, aut ignauia profectum, quod dedecus ac turpitudinem affert: scelus autem, vel cum aliqua crudelitate & cæde, vel cum impietate coniunctum est. Itaque libidines flagitiosas dicimus: & flagitiosam vitam: & militem flagitium admisisse, qui locum non tenuit, qui hostem extimuit, qui fugit.
B sic M. Tullius lib. 2. de finib. *satísne ergo pudori cõsulat, si quis sine teste libidini pareat? an est aliquid per seipsum flagitiosum, etiam si nulla comitetur infamia?* idem pro Cluent. *Statuerunt enim ita maiores nostri, vt si à multis esset flagitium rei militaris admissum, sortione in quosdam animaduerteretur, vt metus videlicet ad omneis, pœna ad paucos perueniret.* Idem ad Attic. lib. 9. *spes me sustentabat fore, vt aliquid conueniret potius, quàm aut hic tantum sceleris, aut ille tantum flagitij admitteret.* sceleratum Cæsarem, flagitiosum Pompeium esse significat. T. Liuius lib. 44. annalium, *nam neque manere in iugo inopi, neq; regredi sine flagitio poterat.* Hor. Od. 9. lib. 4. *Peiúsque letho flagitium timet.* Milites igitur ignauos, & qui propter timiditatem, hosti sese tradiderunt: auro redimere, est turpitudinem damno cumulare. hic de commutatione captiuorũ nullũ verbum: immò quæ hîc dicuntur, non commutationem captiuorum non esse vtrinq; faciendam, sed redemtionem captiuorum Romanorũ
C esse turpem atque inutilem significant.

NEQVE AMISSOS COLORES] quemadmodum (inquit) lana, quæ prius erat candida, postea quàm aliquo alio colore tincta & infecta est, numquam suum candorem pristinum semel amissum recuperare potest: sic vera virtus vbi semel vitijs ei contrarijs inquinata, atque ex animo deleta est, numquam postea reparari ab ijs, qui corrupti iam, ac deprauati sunt, vllo pacto potest. hoc etiã pertinet ad significandum, non esse redimendos captiuos Roman. Animaduertendum est autem, eum, nomen *medicata* posuisse significatione patiendi à verbo medico, as: quo & Virg. vtitur Georg. 1. *Semina vidi equidem multos medicare serenteis.* & 4. *Ipsæ consident medicatis sedibus.*

CVRAT REP. DET] id est, solet, vel potest. tribuit sensum rei inanimæ. significat autem, virtutem vbi semel amissa est, si virtus amitti potest, numquam posse recuperari, numquámq; ad eos posse reuerti, qui ea amissa facti sunt deteriores.

DETERIORIBVS] deprauatis, & corruptis. D

SI PVGNAT EXTRICATA] talis argumentatio est, qualis illa: si cælum ruet, aut si meridie non lucebit, reperietur mulier pudica. sic M. Tul. 1. epist. li. 1. ad Attic. *Catilina, si iudicatum erit meridie non lucere, certus erit competitor.* quamquam illo loco legendum puto hoc modo, *si indicatum erit, rationem eius haberi licere.* corruptè autem scriptum est in quibusdam libris, *Sic pugnat extricata, &c.* cum interpunctione post vocẽ *plagis.* Hæc enim horum verborum sententia est: si fieri potest, vt cerua, fugacissimum animal ac timidissimum natura, è plagis elapsa, ac tendiculis explicata, pugnare audeat: euenire etiam poterit, vt ille fortis sit, qui sese hostibus metu mortis, coactus tradiderit, & commiserit: atque vt is, qui in hostium potestatem venerit, loráque & vincula senserit, denuò sit ad pugnandum alacrior, hostémque in fugam vertat.

QVI PERFID. SE CRED. HOST.] qui se permisit hostium potestati. hæc enim vis est verbi credere hoc loco. aliâs fidei committere significat, aut committere simpliciter, quorum omnium exempla reperiuntur apud bonos scriptores. E
M. Tull. epist. ad Marcell. lib. 4. *aut enim renouare bellũ conati sunt: & hi se in Africam contulerunt: aut, quemadmodum nos, victori sese crediderunt.* pro lege Manilia. *Quare nolite dubitare, quin huic vni credatis omnia, &c.* Terent. Eunuch. *credere exercitum, consilia.* Idem Adelph. *Illi credunt consilia omnia.* Idem Phorm. *Cuius tu fidem in pecunia perspexeris, ei verere pecuniam credere?* & Virg. Georg. 1. *Inuitæ properes anni spem credere terræ.* & Æn. 5. *Nate Dea, si nemo audet se credere pugnæ.* Idem lib. 4. *solam nam perfidus ille Te colere, arcanos etiam tibi credere sensus, &c.* idem 5. *Æneam credam quid enim fallacibus Austris?* & 6. *Ausus se credere cælo.* idem 11. *Cautius vt sæuo velles te credere Marti.* Tibull. lib. 2. eleg. 6. *spes sulcis credit aratis Semina, quæ magno fœnore reddat ager.* & Horat. Od. 27. huius lib. *Sic & Europe niueum doloso Credidit tauro latus.* & ibid. *age, te procellæ Crede veloci.* Idẽ saty. 1. lib. 2. *Ille velut fidis arcana sodalibus olim Cre-* F
debat chartis. Ibidem, *Sceuæ viuacem crede nepoti Matrem.* sic & Græci loquuntur ἐπίστευσεν ἑαυτὸν τοῖς ἐχθροῖς. sic loquitur Plutarchus in Catone Vticensi, οὕτως οὐ τῷ ξίφει μόνον, ἀλλὰ καὶ τῷ γραφείῳ τὸ ἀνυπεύθυνον καὶ τὸ ἀνυπόδικον ἐπίστευε. sic enim legendum est eo loco, non vt in vulgatis, τὸν ἀνυπεύθυνον, καὶ τὸν ἀνυπόδικον. loquitur autem de Cæsare Catonis acerbissimo inimico, qui, cùm Cato fratrem Cæpionem magnificentissima sepultura affecisset, neque sumtus tamen, quos in ea re fecerat, coheredibus suis reputasset, nihílque repetiuisset; scripsit tamen in Anticatonibus, illum mortui fratris cineres cribro percolasse, vt aurum in rogum à se coniectum colligeret ac recuperaret. sequuntur iam illa Plutarchi verba; οὕτως οὐ τῷ ξίφει, &c. id est, vt ego interpretor, ita auctoritatem illam suam ac licentiam à rationibus referendis ac iudicijs omnibus liberam ac solutam, non gladio solùm, verùm etiam stilo credebat, ac permittebat. quod perin-

de

A de est ac si diceret Plutarchus, Cæsar sua illa regia potestate abutebatur non solùm ad occidendos homines, verumetiam ad criminandos, & scripto maledico insectandos. éstque, meo quidem iudicio, in illis Plutarchi verbis tralatio perelegans, quemadmodum enim, quod alteri creditum est, eo ille suo arbitratu vti & abuti potest, quamuis interdum iure non faciat: quia eius est fidei commissum, potestatíque permissum: sic auctoritas, nullis legibus, nullísque iudicijs alligata, eleganter & venustè dicitur à Plutarcho, stilo & gladio credita ea, quam quis vsurpat ad alterum scripto acerbo & famoso lacerandum, gladióque occidendum: qui locus ab alijs interpretibus est prætermissus: ab alijs perperam è Græco conuersus. sed, ne virum doctiss. eundémque mihi amicissimum, Guliel. Sirletum merita laude fraudem ac spoliem, is hunc Plutarchi locum sic scriptum in codice manuscripto mihi Romæ ostendit: quam scripturam posteà mihi confirmauit codex Donati Iannoctij manuscriptus.

ET MARTE POENOS PROT. ALT.] & altero prœlio Pœnos superabit, ac subiget is, qui
B lora, &c. proteret progrediendo, seu porrò teret. paullo aliter vsurpauit Od. 7. lib. 4. *ver proterit æstas.* QVI LORA RESTRICTIS LACERTIS] ex hoc loco perspicuum est, ciuium Roman. captiuorum lacertos loris vinctos & astrictos fuisse, non, vt quidam putant, animi causa in tergũ reiectos.

INERS] ignauus. aliter Oda superiore, *Qui terram inertem, &c.*

HIC, VNDE VITAM SVM. INSC. &c.] huius loci hæc sententia est. Hic miles nesciens, vitam ac salutem non esse ab hoste petendam, sed manu & victoria esse retinendam, &, si belli fortuna victoriam hostibus adiudicet, pro libertate, & in libertate cadendum esse potius, quàm hostis beneficio in seruitute viuendum: pacem, quæ nulla debet esse cum hoste, quamdiu vita suppetit, nisi armis aut victoria ereptis, aut condicione positis, cum bello confudit.

C PACEM DVELLO MISC.] quod non fuit faciendum. Nam in bello, cum hoste acriter, & implacabiliter pugnandum: in pace, ab armis recedendum.

PROBROSIS] flagitiosis, turpibus, vituperabilibus.

VT CAPITIS MINOR] vt capite minutus. dictum est autem *capitis minor* eadem ratione, qua *maturus æui, integer vitæ*, & similia, de quibus vide annot. ad Od. 22. lib. 1. Germanus Valens dicebat, intelligendum hîc sibi videri capitis minutionem, qua libertas quidem & ciuitas retinentur, status verò mutatur: qua de re consulendæ sunt institutiones iuris ciuilis. Germanum Valentem adiuuat illud, quod scribit M. Tullius lib. 3. de offic. *sententiam in senatu dicere recusauit, quod diceret, quamdiu iureiurando hostium teneretur, non esse se senatorem.*

ET VIRILEM TORVVS HVMI POS. &c] & vultu toruo oculos in terra defixos habuisse. hoc loco gestus est constantis, vt alibi dicemus. toruus: ὑπόδρα ἰδών. epist. ad Mæcen. 3. *Quid? si quis toruo vultu ferus, & pede nudo, &c.*

DONEC LABANTEIS CONSILIO] ordo est, donec consilio numquam aliàs dato firmare patres labanteis, id est, nutanteis, & in certa sententia non constanteis, seu dubitanteis: vel nec satis firmos, non satis rectè sentienteis. huc pertinet illud Ennianum. *Quò vobis mentes, rectæ quæ stare solebant Antehac, dementes sese flexere via?* sic autem postremum versum restitui, qui sic vulgò legitur, *dementi sese flexere ruina?*

ATQVI SCIEBAT, QVÆ SIBI] *M. Regulum illigatum in machina resectis palpebris Karthaginẽses vigilando necauerunt*, M. Tull. in Pison. Idem de offi. 3. *neque tamen ignorabat, se ad crudelissimum hostem, & ad exquisita supplicia proficisci, sed iusiurandum conseruandum putabat.*

DIMO. OBST. PROP.] liber Rain. Card. habet, *amicos.*

MORANTEM] tardantem, impedientem. significat actionem. aliter in Od. 7. lib. 2. *morantem diem* dixit.

DIIVDICATA LITE] transacta, decisa.

TENDENS] meditans ire. iter habens, vt epist. ad Valam lib. 1. *quò tendis? nõ mihi Cumas Est iter.*

VENAFRANOS] Venafrum, Oppidum in Campania, vt sup. diximus ad Odam 6. lib. 2. *Viridique certat, &c.*

LACEDÆMONIVM] à Phalantho Lacedæmonio cónditum. Od. 6. lib. 2.

AD ROMANOS. Ode 6.

Corruptos suæ ætatis mores insectatur.

DElicta maiorum immeritus lues
Romane, donec templa refeceris,
Ædeísque labenteis deorum, &
Fœda nigro simulacra fumo.
Dijs te minorem quòd geris, imperas:
Hinc omne principiũ: huc refer exitũ.
Dij multa neglecti dederunt
Hesperiæ mala luctuosæ.
Iam bis Monæsis, & Pacori manus
Non auspicatos contudit impetus
Nostros: & adiecisse prædam
Torquibus exiguis renidet.
Pæne occupatam seditionibus
Deleuit vrbem Dacus, & Æthiops,
Hic classe formidatus, ille
Missilibus melior sagittis.
Fæcunda culpæ sæcula, nuptias

A *Primùm inquinauere, & genus, & domos.*
Hoc fonte deriuata clades
In patriam, populúmque fluxit.
Motus doceri gaudet Ionicos
Matura virgo: & fingitur artibus
Iam nunc, & incestos amores
De tenero meditatur vngui.
Mox iuniores quærit adulteros
Inter mariti vina: neque eligit,
Cui donet impermissa raptim
Gaudia luminibus remotis:
Sed iussa coràm non sine conscio
Surgit marito, seu vocat institor,
Seu nauis Hispanæ magister,
Dedecorum pretiosus emtor.
B *Non his iuuentus orta parentibus*
Infecit æquor sanguine Punico:
Pyrrhûmque, & ingentem cecîdit
Antiochum, Annibalémque dirum:
Sed rusticorum mascula militum
Proles, Sabellis docta ligonibus
Versare glebas: & seueræ
Matris ad arbitrium recisos
Portare fusteis, sol vbi montium
Mutaret vmbras, & iuga demeret
Bobus fatigatis, amicum
Tempus agens abeunte curru
Damnosa quid non imminuit dies?
Ætas parentum peior auis, tulit
Nos nequiores, mox daturos
C *Progeniem vitiosiorem.*

IMMERITVS.] immerens. non meritus. vt sup. Od. 2. eod. lib. *Virtus recludens immeritis mori Cælum.* & Saty. 3. lib. 2. *immeritúsq; laborat Iratis, &c.* Immeritò autem dant pœnas posteri ob culpam maiorum suorum. pœna enim iure ciuili non debet prodire extra eos, qui culpam commiserunt. quamquam Plato quodam loco peccatorum pœnas vsque ad quartam prolem produci, & porrigi, atque in quarti gradus posteros interdum à Diis reseruari existimat. Tale est illud Od. 38. lib. 1. *immeritis nocituram, &c.*

DONEC TEMPLA REFECERIS] sic sup. Od. 15. lib. 2. *& deorum templa nouo decorare saxo.*

DIIS TE MIN. QVÒD GERIS] significat, imperij Romani perpetuitatem cæremoniis, religione, auspiciis, & sollennium sacrorum ritu maximè contineri: populúmq; Rom. propter auspicia neglecta, religionémque contemtam maximis esse calamitatibus affectum. D

HINC] à cultu deorum, & pietate in deos.

NEGLECTI] vel contemti, vel minus diligenter, aut studiosè culti. vt sup. Od. 2. huius lib. *sæpe diespiter Neglectus incesto addidit integrum.*

HESPERIÆ] Italiæ, vt sup. vt Od. 1. lib. 2 *auditúmque Medis Hesperiæ sonitum ruinæ.*

BIS] semel Crasso: iterum imperatore Antonio, vel eius legato Didio Saxa.

MONÆSIS] Parthorum & Persarum regis. In cod. Iannoct. Faër. duob. Vatic. *Monæsis* in patrio casu scriptum est, quos secutus sum Aldo Manutio reclamante.

ET PACORI MANVS.] M. Tull. epist. ad Att. lib. 5. Pacorum quendam Parthorum Regis filium commemorat.

NON AVSPIC. CONTVD. IMP.] conatus nostros non auspicatos, inaneis reddidit. tralatio est. propriè dixit epist. 8. lib. 1. *haud quia grando Contuderit viteis.* Insignem auspiciorum contemtorem fuisse Claudium Pulchrum traditum est, E qui non pascẽtibus in Sicilia pullis, ac per contẽtum religionis, demergi iussis, vt biberent, quando esse nollent, prœlium nauale iniit, &c. vide Sueton. in Tib. M. Tull. autem lib. 1. de diuinatione, multis exemplis collectis ostendit, non solùm auspicia, verùm etiam signa rerum futurarum neglecta, magnarum cladium Reip. causas fuisse: Claudium Appij Cæci filium, eiúsque collegam L. Iunium classeis maximas perdidisse, quòd vitio nauigauissent. *Sed quid vetera?* (inquit ille) *M. Crasso quid acciderit, videmus, dirarum obnuntiatione neglecta.* Idem lib. 2. *Flaminius non paruit auspiciis. Itaque perijt cum exercitu.* Sed hac de re vide plura apud Dionysium Halic. libro 3. ἀρχ. Ῥωμ. Quidam libri vet. habent, Inauspicatos contulit, &c.

ET ADIEC. PRÆD. TORQVIB. EXIG. RENID.] renidere valet, vt suprà diximus ad Od. 18. lib. 2. quandam hilaritatem præ se ferre, lætari, gaudere. renidet igitur adiecisse, &c. id est, lætatur se adiecisse prædam torquibus exiguis. F quod perinde est, ac si diceret, lætatur, vel gloriatur, se nostris spoliis ornatiorem esse, quàm anteà. nam cùm paullo antè torquibus aureis, ceterisque ornamentis parcius vteretur: nunc nostris cladibus ornatior incedit, prædáque ex nostris exuuiis facta, & suis torquibus adiecta, auro iam totus collucet, & fortasse Græcorum more locutus est. sic enim illi dicerent γελᾷ τῷ προστεθεικέναι, &c.

SEDITIONIBVS] dissensionibus, & bellis ciuilibus. Plato lib. 5. de Rep. in extr. seditionem, morbum grauissimum ciuitatis appellat.

MELIOR] κρείττων, vt sup. Od. 15. lib. 1. *Tydides melior patre.*

DACVS ET ÆTHIOPS] duce Antonio cum Cleopatra.

FÆCVNDA CVLPÆ SÆCVLA] vult ex matrimoniorum corruptela, & adulteriis omnia

A reipub. mala manasse. Notat hæc tempora & Catullus. *Consule Pompeio primum duo, Cinna, sedebant Mœchilia*, (vel, vt legit Auratus, *Mœchidia*) *facto consule nunc iterum, Manserunt duo: sed creuerunt millia in vnum Singula. fœcundum semen adulterio.* quos versus suprà explicauimus ad Od. 17. lib. 2. Fæcunda culpæ, id est, in quibus homines assiduè peccant, crebróq; culpam committunt.

HOC FONTE] ex nuptiarum maculis, & adulteriis.

MOTVS DOC. GAVD. IONIC.] molleis, & impudicos, quales sunt Ionici. Plaut. in Sticho in extremo. *Quis Ionicus, ac cinædicus, qui hoc tale facere possiet?* Athen. lib. 14. ἦν δέ τις Ἰωνικὴ ὄρχησις πάροινος. Itaque lib. 3. de rep. Ionicam harmoniam, vt nimis mollem, parúmque virilem è sua ciuitate exigit Plato: sic ille. τίνες οὖν μαλακαί καὶ συμποτικαὶ τῶν ἁρμονιῶν. Ἰαστὶ ἦν δ᾽ ὃς καὶ Λυδιστὶ αἵ τινες χαλαραὶ καλοῦνται, id est, quæ sunt igitur molles & conuiuio conuenientes harmoniæ? Ionica (inquit ille) & Lydia quæ remissæ, molles & laxæ nominantur.

B ET FINGITVR ARTIBVS] Varia est huius loci scriptura in vteribus cod. Alij enim habent *frangitur artubus*, quæ reperitur etiam in libr. Achillis Statij: alij *fingitur artubus*: cum quibus congruunt vulgati: alij in quibus est Iannoct. & Vatic. & aliquot alij, *fingitur artibus*: quam scripturam existimo esse veram, aut certè omnium probabilissimam. fingere enim per translationem est docere, atque instituere. epist. 2. lib. 1. *Fingit equum tenera docilem ceruice magister Ire viam, quam monstrat eques.* idem de arte poët. *O maior iuuenum quamuis & voce paterna Fingeris ad rectum.* Sic igitur hunc locum explico. *Fingitur artibus*, id est discit malas arteis: discit membra molliter mouere, & saltare, docetur membra ad quemuis motum conformare. quòd si quis putet hanc sententiam magis exprimi posse illa scriptura *fingitur artubus*: non pugnabo: hoc vnum dicam, mihi videri ita potius Horat. fuisse locuturum, *Fingitur artus.*

ET INCESTOS AMORES DE TEN. MED.] ab ineunte ætate: ἐκ τῶν ἁπαλῶν ὀνύχων: amores flagitiosos discit, atque exercet, meditatur,
C μελετᾷ.

MOX] marita, seu nupta.

IVNIORES] viro suo.

QVÆRIT] quærit ipsa amatores, neque exspectat dum rogetur.

ADVLTEROS] amatores, vt suprà admonuimus, vel dic propriè, nuptiarum corruptores.

NEQVE ELIGIT] quærit viro suo iuniores amatores: non est satis: nullum adhibet delectum, sed cuiuis sui corporis copiam præbet.

CVI DONET IMPERMISSA] quidam ait in libro suo vetere scriptum esse *improuisa*. quam scripturam si probemus, intelligemus significari ab Horatio insignem mulieris impudicitiam, quæ cuiuis homini, & prorsus ignoto, neque diu rogata, ac ne speranti quidem, gratificetur. *impermissa* tamen magis placet.

GAVDIA] incidi nuper hîc in Gallia in codices duos manusc. in quibus scriptum erat, *Oscula* pro eo, quod est in aliis, *Gaudia*.

SED IVSSA, &c.] puto hanc totius huius loci sententiam esse, non deligit sibi amatorem aliquem cui furtim, & raptim, & luminibus remotis, insciόque marito morem gerat, quod faciunt paulùm quæ sunt tolerabiles mulieres: sed à quouis institore, aut mercatore arcessita, etiam audiente, & vidente marito, surgit è lecto, atque ad illum liberalem flagitiorum emtorem properat.

INSTITOR] *institor appellatus est* (vt scribit Vlpian. li. 39. ad edictum) *ex eo quòd negotio gerendo instet: nec multum facit: taberna sit præpositus, an cuilibet alij negotiationi.*

SEV NAVIS HISP. MAGIST.] idem Vlpian. ibid. *Magistrum nauis accipere debemus eum, cui totius nauis cura mandata est.*

DEDECOR. PRET. EMTOR] qui magno redimit turpem, & ab adulterio profectam voluptatem.

NON HIS IVVENT. ORTA PARENT.] sed iis, qui ius matrimonij castum & sanctum seruarent: ipsi autem filij assiduo labori, & ægriculturæ assueti essent.

INFECIT ÆQVOR SANG. PVN.] suprà Od. 12. lib. 2. *nec Siculum mare Pœno purpureum sanguine.*

PYRRHVM] Epirotarum regem: cuius vitam scripsit Plutarchus.

ANTIOCHVM] Syriæ regem, quem vicit M'. Acilius Glabrio.

ANNIBALEMQVE DIRVM] sic Od. 12. lib. 2. *Nec dirum Annibalem.* dirum autem, id est, tristem, infestum, & quasi deorum ira immissum: & ita Nonius.

MASCVLA] non mollis, nec fracta voluptatibus, nec impudica.

SOL VBI MONTIVM, &c.] id est, vesperi. Virgil. in Tityro, *Maiorésque cadunt altis de montibus vmbræ.* Idem Alex. *Et sol crescenteis decedens duplicat vmbras.*

ET IVGA DEMERET BOBVS] *demeret*, id est, detraheret. idem tempus significat, quod iccirco à Græcis βουλυτὸν appellatur. Hesych. βουλυτὸς, δείλη ὥρα, ἢ τὸ ἄροτρον λύεται τῶν βοῶν. id est, Bulyton tempus serotinum, quo aratro soluuntur boues. Hom. ἰλ. π. ἦμος δ᾽ ἠέλιος μετενίσσετο βουλυτόνδε, id est, Cúm autem sol transibat ad id tempus, quo tempore disiungũtur boues, seu soluuntur. Cicero ad Attic. lib. 15. *Aduentabat autem* βουλυσεῖ cenantibus nobis. Et Aratus, ἐρχόμεναι σταθμόνδε βόες βουλύσιον ὥρην, id est, Euntes ad stabulum boues eo tempore, quo tempore soluuntur ac disiunguntur. Nonnulli libri manu scripti habent *Bubus fatigatis.*

AMICVM TEMPVS AGENS] id est, gratum, φίλον, vt Græci loquuntur, tempus adducens.

ABEVNTE CVRRV] fingunt poëtæ, solem conuersionem annuam, & diurnam conficientem curru vehi. Theocr. in φαρμακευτ. σάμερον ἀνίκα πέρτε ποτ᾽ ὠρανὸν ἔτρεχον ἵπποι, &c. hodie cùm in cælum currebant equi. vbi sic interpr. ἵπποι τοῦ ἅρματος, δηλονότι τοῦ ἡλίου. Pind. Olymp. εἰδ. ζ. de sole: ὁ γενέθλιος ἀκτίνων πατὴρ πῦρ πνεόντων ἀρχὸς ἵππων. id est, Genitalis radiorum pater, ignem spirantium dux equo-

A equorum. Virgil. Georgic. 1. *Nósque vbi primus equis oriens afflauit anhelis.* eodem pertinet principium Phœnissarum Euripid. ὦ τὴν ἐν ἄστροις οὐρανοῦ τέμνων ὁδὸν, καὶ χρυσοκολλήτοισιν ἐμβεβὼς δίφροις ἥλιε, θοαῖς ἵπποισιν εἱλίσσων φλόγα. Ὡς δυστυχῆ Θήβαισι τῇ τόθ᾽ ἡμέρᾳ ἀκτῖν᾽ ἐφῆκας. id est, ô sol, qui viam in astris cæli frangis, quique sedens in curru aureo, celeribus equis flammam voluis, Quàm infaustum Thebanis illo die radium immisisti? Postremò interpres Sophoclis in Aiace Mastigophoro de Solis curru hęc scribit: τὸν ἥλιον, ὃς ποιεῖ τὴν ἡμέραν ἐπὶ ἅρματος, φασὶν ὀχεῖσθαι, δύο ἵππους ἔχοντα λευκοὺς, χαρόποντα καὶ φαέθοντα, id est, solem, qui diem efficit, aiunt in curru vehi duos equos habentem albos, Charopontem, & Phaëtontem. Horat. carmine sæculari ad Deos, *Alme Sol, curru nitido diem qui Promis & celas.* Idem epist. ad Quinct. lib. 1. *Læuum discedens curru fugiente vaporet.* Plautus autem in Amphitr. quadrigas soli attribuit. *signi dic quid est. Me. cum quadrigis sol exoriens.* & Accius Melagro, *Sol, qui meantem candido curru, atque equis Flammam citatis feruido ardore explicas, Quàm natum aduerso augurio & inimico omine Thebis radiatum lumen ostendis tuum.* qui versus expressi sunt ex illis
B Euripidis Phœniss. princip. Ω τὴν ἐν ἄστροις οὐρανοῦ τέμνων ὁδὸν, &c. quos modò protuli.

DAMN. QVID NON IMMIN.] Aristot. lib. 4. Physic. audit. de princip. ostendit, omnia, quæ sunt in tempore, non solùm tempore contineri necessariò, quemadmodum & cetera, quæ sunt in re aliqua: verbi gratia quæ sunt in loco, loco continentur: sed etiam à tempore affici. solemus enim (inquit) dicere: tempus consumit, & liquefacit: & omnia tempore consenescunt, & tempore obliuiscuntur homines, quæ sciunt, potius, quàm discunt: denique nihil tempore fit recentius, aut pulchrius. Tempus enim per se rebus omnibus affert interitum. verba Aristot. sunt hæc, si quis fortè magis delectatur Græcis, quàm Latinis, præsertim nostris: Διὸ ἀνάγκη πάντα τὰ ἐν χρόνῳ ὄντα περιέχεσθαι ὑπὸ τοῦ χρόνου ὥσπερ καὶ τἄλλα, ὅσα ἔν τινί ἐστιν· οἷον τὰ ἐν τῷ τόπῳ, ὑπὸ τοῦ τόπου, καὶ πάσχειν δή τι ὑπὸ τοῦ χρόνου, καθάπερ καὶ λέγειν εἰώθαμεν ὅτι κατατήκει ὁ χρόνος, καὶ γηράσκει πάνθ᾽ ὑπὸ χρόνου, καὶ ἐπιλανθάνεται διὰ χρόνον, ἀλλ᾽ οὐ μεμάθηκεν οὐδὲ νέον γέγονεν, οὐδὲ καλόν. φθορᾶς γὰρ αἴτιος καθ᾽
C αὑτὸν μᾶλλον ὁ χρόνος.

ÆTAS PARENT.] sic Aratus, Οἵην χρύσειοι πατέρες γενεὴν ἐλίποντο Χειροτέρην, ὑμεῖς δὲ κακώτερα τεξείεσθε. & Lucret. lib. 2. in extr. *Iámque adeò affecta est ætas, effætáque Tellus: Vix animalia parua creat, quæ cuncta creauit Secla, deditque ferarum ingentia corpora partu.* & Hom. non vno loco videtur significare, suæ ætatis homines breuioris esse staturæ, quàm superiores heroas illos, vt ἰλιάδ. ε. ὁ δὲ χερμάδιον λάβε χειρὶ Τυδείδης μέγα ἔργον, ὃ οὐ δύο ἄνδρε φέροιεν, Οἷοι νῦν βροτοί εἰσιν. & μ. οὐδέ κέ μιν ῥέα Χειρί γε τῇ ἑτέρῃ φέροι ἀνὴρ οὐδὲ μάλ᾽ ἡβῶν, Οἷοι νῦν βροτοί εἰσιν, ὁ δ᾽ ὑψόθεν ἔμβαλ᾽ ἀείρας. id est, hic autem Tydeus saxum in manum sumsit magnum, & graue: quod duo viri non ferrent, quales nunc homines sunt. & lib. 12. neque eum lapidem facile manu altera tollat vir, ne valde iuuenis quidem, quales nunc sunt homines: at hic sublato brachio intorsit, &c. Sic & Virg. Æn. 12. *Vix illud lecti bis sex ceruice subirent, Qualia nunc hominum producit corpora tellus.* Piget ascribere versus illos Hesiodi vulgatiss. de ætatibus: quarum primam facit auream, vltimam ferream. Platonis autem distichum non præteribo. Αἰὼν πάντα φέρει· δολιχὸς χρόνος οἶδεν ἀμείβειν Οὔνομα, καὶ μορφὴν, καὶ φύσιν, ἠδὲ τύχην: quod ego sic verti. *Omnia fert ætas: mutatur tempore longo Fortuna, & forma, & nomen, & ingenium.* quod fortasse adumbrare voluit Virg. Gallo. *Omnia fert ætas: animum quoque.* hic est vnus ex iis locis (sunt enim complures) quos, cùm quidam sciret à me in his commentariis tractatos esse: nescio quibus inanis gloriæ stimulis excitatus, in commentarios quosdam à se editos retulit. De qua iniuria & per litteras, & coram cum eo expostulaui. questus sum etiam apud clariss. quendã virum de me, ac de illo optimè meritũ. D

MOX DATVROS PROGENIEM VITIOS.] mox, id est, paullo pòst. profert hunc locum Seruius ad illum Virg. Gallo. *Teque adeò, quem mox quæ sint habitura deorum, Concilia, &c.* Obserua autem hîc bellam & venustam gradationem, vt appellant rhetorici magistri, à præterito tempore in futurum progredientem, hoc modo: parentes nostri suis auis sunt peiores. nos parentibus sumus nequiores, progenies nostra nobis deterior futura est. E

AD ASTERIEN. Ode 7.

Consolatur eam, de viri sui absentia mœstam, ac sollicitam.

QVid fles, Asterie, quem tibi candidi
Primo restituent vere Fauonij,
Thyna merce beatum,
Constantis iuuenem fide
Gygen? ille notis actus ad Oricum
Post insana Capræ sidera, frigidas
Nocteis, non sine multis
Insomnis lacrymis agit.
Atquin sollicitæ nuntius hospitæ F
Suspirare Chloën, & miseram tuis
Dicens ignibus vri,
Tentat mille vafer modis.
Vt Prœtum mulier perfida credulum
Falsis impulerit criminibus, nimis
Casto Bellerophonti
Maturare necem, refert.
Narrat pæne datum Pelea Tartaro,
Magnessam Hippolyten dum fugit ab-
stinens:
Et peccare docenteis
Fallax historias monet,

A *Frustrà. nam scopulis surdior Icari*
Voces audit adhuc integer. at, ibi
Ne vicinus Enipeus
Plus iusto placeat, caue:
Quamuis non alius flectere equum sciens
Æquè conspicitur gramine Martio:
Nec quisquam citus æquè
Tusco denatat alueo.
Prima nocte domum claude. neq; in vias
Sub cantu querulæ despice tibiæ:
Et te sæpe vocanti
Duram, difficilis mane.

QVID FLES] quid flendo desideras absentem amicum, quem, &c. Ex ipso nomine, quod non est Romanum, hanc puellam esse meretricem, non matrem familiâs perspicuum est. In quibusdam sanè libris manuscr. talis inscriptio est, *Ad Asterien meretricem.*

B CANDIDI] vel eò candidos dixit, quia veris sunt nuntij: vel quia virum desideranti vxori sunt restituturi: vt Catullus *candidos soles* dixit, id est, iucundos. *Fulsere quondam candidi tibi soles.* Vide quæ annotaui ad Saty. 9. lib. 1. ad illum locum. *hunccine Solem Tam nigrũ, &c.* vel quia serenitatis effectores, aut sereni, quasi αἰθρηγένεται. quod tamen minus probarit aliquis, propterea quòd epithetum αἰθρηγενέτης, Boreæ tribuitur ab Homero. Dicamus igitur, candidos esse dictos fauonios, quia ver, cuius sunt nuntij, & quasi πρόδρομοι, tepidum est, & quia *Frigora mitescunt Zephyris*, vt est in Od. 7. lib. 4. sic Virg. Georg. 2. *Parturit almus ager, Zephyrique tepentibus auris, Laxant arua sinus*: vel candidos intellige lætos, & iucundos, vt nigra ferè omnia, tristia sunt.

THYNA] id est, Bithyna, seu Bithynica. Cat. ad Sirmionem. *Vix mi ipse credens Thyniam, atque Bithynos Liquisse campos.*

C THYNA MER. BEATVM] locupletatum mercibus è Bithynia aduectis.

CONSTANTIS IVVENEM FIDE] cod. manu scripti. Iann. Vrs. duo Vatic. cum quibus congruit Tornesian. nisi quòd in eo scriptum erat, *fidi*, non sine litura, habent *fide*: alij duo vaticani, Clericanus, Russardinus vnus, Nicot. vnus, *fidei*. vtraque lectio probabilis est. Nam si *fidei* probabimus, erit, dissyllabum: si *fide* patrius casus erit antiquus: non sextus aut septimus: qua de re alibi. constantis autem fidei Gygen dixit, id est, in amore mutuo perseuerantem.

ILLE NOTIS ACT.] ille (inquit) notis, seu austris pulsus ad Oricũ, nocteis frigidas traducit, ipse insõnis, id est, somni expers, non sine lacrymis. significat autẽ, Gygen non sua sponte tamdiu abesse à patria, & à suis, sed tẽpestate retẽtum, atq; à reditu prohibitum, magno huius puellæ desiderio affici, nocteisq; insomneis curis somnum adimentibus, traducere, siue sit vxor, siue amica.

ORICVM] portum, & oppidum in Epiro: de quo Cæs. lib. 3. de bello ciuili. *At ille expositis militibus, eodem die ad Oricum proficiscitur: quò cum venisset L. Torquatus, &c.*

POST INS. CAP. SID.] posteaquam Capra, & Hædi occiderunt. *insana* autem appellat, quia eorum ortus magnas tempestates excitat. sic Od. 30. huius lib. *Aquilonem impotentem* dixit, & Catul. *impotentia freta.* Oritur autem Capra ortu (vt loquuntur) matutino, sole Capricornum prætereunte circiter solstitium brumale. De capra & hædis sic Aratus. Εἰ δέ τοι ἡνίοχον τε καὶ ἀστέρας ἡνιόχοιο Σκέπτεσθαι δοκέει. καί τοι φάτις ἤλυθεν αἰγὸς Αὐτῆς, ἠδ' ἐρίφων, οἵτ' εἰν ἁλὶ πορφυρεούσῃ Πολλάκις ἐσκέψαντο κεδαζομένους ἀνθρώπους, &c. quorum versuum hæc sententia est. *Si verò tibi aurigam, & aurigæ sidera contemplari libet: & si ad tuas aureis Capræ & hœdorum fama peruênit, qui sæpe in mari vasto Iactatas vidêre rateis, hominésque pauenteis, &c.*

ATQVIN SOLLICITÆ NVNTIVS] Atqui nuntius (inquit) à Chloë ad virum, seu amicum tuum missus, narrans ei illam eius amore perire, conatur eum variis modis corrumpere, & labefactare: affert exempla Bellerophontis & Pelei, qui dum mulieres amanteis spernunt, ac repudiant, in maximum vitæ discrimen adducti sunt. *Atquin* habent omnes ferè libri veteres: eos sequor. Vulgati, *Atqui.*

HOSPITÆ] Chloës, quæ tuum virum amat.

TVIS IGNIBVS] id est, eo amore, quo tu virum, se potius amicum tuum compléčteris. igneis autẽ ꝑ amore poni non est nouũ. sup. Od. 27. lib. 1. *Non erubescendis adurit Ignibus.* & Od. 13. eiusd. arguens *Quam lentis penitus macerer ignibus.* Virg. in Palæm. *meus ignis Amyntas.* Idem Daphnid. *Incipe Mopse prior, si quos aut Phyllidis igneis, &c.*

VRI] Od. 14. ad Mæcenat. epod. *Vreris ipse miser.* & Od. XI. ad Pectium. *Amore, qui me præter omneis expetit Mollibus in pueris, Aut in puellis vrere.* Virg. Alex. *Me tamen vrit amor.*

VAFER] callidus, astutus, vt Saty. 3. lib. 2. *Quo vafer ille pedes lauisset Sisyphus ære.* & Saty. 2. lib. 1. *Illum aut nequities, aut vafri inscitia iuris.*

VT PROETVM MVLIER] Bellerophon cùm prius Hipponis appellaretur, posteà Bellero Corinthiorum principe interfecto, ab euentu Bellerophon, seu Bellerophonta dictus est. Erat autẽ re, & natura, Neptuni: verbo, & opinione hominum, Glauci filius. Accepto igitur à Neptuno, Pegaso equo alis prædito, qui ex eo appellationẽ traxerat, quòd è collo Medusæ exsilierat, eo sublimis per medium aëra vehebatur. Atque interfecto quidem Bellero, cum Argos profugisset, vbi regnum Prœtus obtinebat, ab eo cædis à se admissæ expiationem consecutus, & apud eum aliquandiu commoratus est. Intereà Antêa Prœti vxor Bellerophontis amore capta, eius complexum, & concubitum exoptabat, eóque potiri magnopere cupiebat. Is ab hoc flagitio auersus, negabat se vlla condicione adduci posse, vt tantum dedecus admitteret. Antêa verita, ne illum suum amorem Prœto indicaret, ac renuntiaret, præoccupatis Prœti auribus, quæsta est illum sibi stuprum inferre esse conatum. Qua re audita, & credita, Prœtus

A eum ſua manu quidem interficere noluit, ſed in Lyciam ad ſocerum Iobatum miſit cum litteris in eius perniciem ſcriptis. cetera, quę ad hunc locum non pertinent, ſuo loco dicentur ad Od. xi. lib. 4. verſus autem Homeri, qui hanc ſiue hiſtoriam, ſiue fabulam exponunt, ſunt ἰλιάδ. ζ. Τῷ δὲ γυνὴ Προίτου ἐπεμήνατο δῖ' Ἄντεια Κρυπταδίῃ φιλότητι μιγήμεναι, ἀλλὰ τὸν οὔτι Πεῖθ' ἀγαθὰ φρονέοντα δαΐφρονα Βελλεροφόντην. Ἡ δὲ ψευσαμένη Προῖτον βασιλῆα προσηύδα· Τεθναίης ὦ Προῖτ' ἢ κάκτανε Βελλεροφόντην, Ὅς μ' ἔθελεν φιλότητι μιγήμεναι οὐκ ἐθελούσῃ, &c. id eſt, Eum autem Prœti vxor nobiliſſima fæmina Antéa ita inſanè & perdite amauit, vt cum eo commiſceri concupierit: ſed Bellerophonti, vt pote cordato, & prudenti perſuadere vt tantum flagitium admitteret, non potuit. Illa autem mentiens ita cum Prœto locuta eſt. Aut morere Prœte, aut Bellerophontem occide, qui mecum per vim rem habere conatus eſt.

Criminibvs] criminationibus, vt Saty. 3. lib. 1. *vbi acris Inuidia, atque vigent vbi crimina.* & epiſt. ad Loll. lib. 1. *Vt, penitus notum ſi tentent crimina, ſerues.* Varro lib. 8. de lingua Latina, *ac ſingula crimina, quæ dicunt in analogias, ſoluemus.*

Matvrare necem] accelerare. ſic Virg. B lib. 1. Æn. *Maturate fugã, regiq; hæc dicite veſtro, &c.*

Pæne datvm Pel. Tart.] Creteis, ſeu Hippolyta Hippolyti filia, Acaſti vxor, Pelei amore capta, cùm eum ad ſtuprum ſollicitaſſet, neque ei perſuadere potuiſſet: dolore, odióque incenſa, prior eum apud Acaſtum criminata eſt, vt improbum, & vim ſibi inferre conatum. Ille autem his auditis, ſuóq; conſilio celato, ac diſſimulato, eum in Pelij montis ſolitudines, quaſi aliud agens, deduxit. quo dormiente inter Centauros relicto, domum reuerſus eſt. Dij autem Pelei miſerti, eíq; ſuam integritatem, ac temperantiam pernicioſam eſſe iniquum arbitrati, Vulcanum ad eum miſerũt. Hic ei gladium donauit, quo Centauros in ſe irruenteis perculit, atq; interfecit: reuerſúsq; in Theſſaliam Acaſto bellum intulit, & Iolcum expugnauit. Hæc Pindari interpres, & Pindarus ipſe Nem. carmine quarto, & quinto: quibus duobus in locis hanc hiſtoriam perſequitur, ſed multo fuſius quinto. verba Pind. ſunt hæc, Αἱ δὲ (de Muſis loquitur) πρώτιστον μὲν ὕμνασαν Διὸς ἀρχόμεναι σεμνὰν Θέτιν, Πηλέα θ', C ὥς τέ νιν ἁβρὰ Κρηθεῒς Ἱππολύτα δόλῳ πεδᾶσαι ἤθελε ξυνέωνα Μαγνήτων σκοπὸν πείσαισ' ἀκοίταν ποικίλοις βουλεύμασι. ψεύσταν δὲ ποιητὸν συνέπαξε λόγον ὡς ἄρα νυμφείας ἐπείρα κεῖνος ἐν λέκτροις Ἀκάστου εὐνᾶς. τὸ δ' ἐναντίον ἔσκεν. πολλὰ γάρ μιν παντὶ θυμῷ παρφαμένα λιτάνευεν. τοῦ δ' ὀργὰν κνίζον αἰπεινοὶ λόγοι. εὐθὺς δ' ἀπανάνατο νύμφαν, ξενίου πατρὸς χόλον δείσαις. i. illæ autem primùm cantu ſuo laudarunt, principio à Ioue ducto, venerandam Thetin, & Peleum: quemadmodum eum tenera Hippolyta Creteis dolo illaqueare ſtuduerit, cùm ipſa vxor, virum ſuum Magnetum regem callidis conſiliis induxiſſet. Mendacem autem & fictum coagmentauit ſermonem, illum Acaſti cubile, vt cum eius ſponſa rem haberet, inire voluiſſe. At longè aliter erat. ipſa enim ſæpe eum blandis verbis, toto pectore ſupplex orauerat. At illius animum offendebant difficiles, & ardui ſermones, & continuò aſpernatus eſt fæminam maritam, Iouis hoſpitalis iram veritus. eadem ferè leguntur apud D Apollonij interp. lib. 1. in quarto porrò carmine ait Acaſtũ Peleo dormienti inſidias gladio ſumma arte fabricato, ſtruxiſſe: Chironem autem ei ſubueniſſe, caſúmque mortiferum à Ioue cogitatum ab eo depuliſſe. verba Pindari ſunt hæc, Τᾷ Δαιδάλου δὲ μαχαίρᾳ φύτευεν οἱ θάνατον ἐκ λόχου Πελίαο παῖς. ἄλαλκε δὲ Χείρων, καὶ τὸ μόρσιμον Διόθεν πεπρωμένον ἔκφερεν.

Et peccare docenteis, &c.] monet eam hiſtorias, id eſt, redigit ei in memoriam, vel proponit hiſtorias, quæ peccandi rationem, ac viam oſtendunt. Lege Euripidis Hyppolytum coronatum, & annot. ad Od. 7. lib. 4. de Hippolyto.

Nam scopvlis svrdior] ſignificat, eum non moueri, neque flecti verbis nuntij illius à Chloa miſſi. Sed quo modo audit, ſi ſurdior eſt Icarei maris ſcopulis? audit ille quidem: ſed audit integer, ita audit, vt non commoueatur, neq; det manus. non adducitur eius oratione, vt tui oblîtus amorem ſuum in Chloën transferat. Non temerè autem, neq; ſine arte Horatius Aſterien in officio cõtinere, & ab amore alterius viri deterrere volẽs, commemorat ei ſui viri conſtantiam, & continentiam, & fidem. Nam ſi contrà credat illa, Gygen E virum ſuum aliò animum appuliſſe: facile ſit ei perſuadere, vt alterius viri libidini obtemperet: Nihil eſt enim, quod mulieri nuptæ acriorem dolorem inurat, quódque magis eam à viro alienet, quàm pellex. Teſtem citabo Eurip. Androm. κἀγὼ θυγατρὶ, μεγάλα γὰρ κρίνω τάδε Λέχους στέρεσθαι, σύμμαχος καθίσταμαι. Τὰ μὲν γὰρ ἄλλα δεύτερ' ἂν πάσχοι γυνή: Ἀνδρὸς δὲ ἁμαρτάνουσα, ἁμαρτάνει βίου. id eſt, & ego filiæ (graue enim eſſe exiſtimo, lecto priuari) adiutricem me prœbeo. Nam ceteros caſus moderatè ferre debet mulier, ſed viro orbata, orbatur vita. Quemadmodum autem Homerus dicere ſolet κῦμα κωφὸν: id eſt, fluctum ſurdum, qui non edit ſonitum, ſeu qui non auditur, & βέλος κωφὸν dixit ἰλ. λ. telum, quod haud magno admodum impetu vênit: ſic & Horatius ſcopulos ſurdos, qui nullum ſonitum edunt: niſi dicamus ſurdos eò eſſe dictos ſcopulos, quia nautis tempeſtate iactatis & opem implorantibus nõ reſpõdeãt, & quia vota facienteis nõ audiãt: quale illud Od. 17. epod. *Non ſaxa nudis ſurdiora nauitis.*

Integer] incorruptus, vt Od. 4. lib. 2. *Brachia, & vultum, tereteíſq; ſuras Integer laudo.* & ſup. Od. 4. huius lib. *& integræ Tentator Orion Dianæ.* F

At, tibi ne vicinvs] virum habes in ſuo erga te amore obfirmatiſſimum, & conſtantiſſimum: ſed tu vide, ne te Enipeus vicinus quantumuis equitandi, & natandi, & ceterarum artium peritiſſimus, labefactet, & percellat.

Flectere eqvvm sciens] in eo equitandi ſcientia maximè vertitur, vt equus ſeſſori frenum moderanti pareat, & quamcumq; in partem velit ille, ſequatur. quod declarat locus Cęſaris lib. 4. de bello Gallio, vbi & eodem verbo vſus eſt, loquens de eſſedariis Britannicis. *ac tantum vſu quotidiano, & excercitatione efficiunt, vt in decliui, ac præcipiti loco incitatos equos ſuſtinere, & breui moderari & flectere, & per temonem percurrere, & in iugo inſiſtere, & inde ſe in currus citiſſime recipere poſſint.* ſic Virg. Æn. 1. *caloq; inuectus aperto Flectit equos.*

 & 9.

A & 9. *Flectere ludus equos, & spicula tendere cornu.*

GRAMINE MARTIO] cãpo Mart. Od.1.li.4, *iam volucrem sequor Te per gramina Martij Campi, &c.*

TVSCO DENATAT ALVEO] secundo fluuio natat. decursionem Tiberinam significat. vide annotation. ad illum locum, *Cur timet flauum Tiberim Tangere? &c.* Od. 8. lib. 1.

PRIMA NOCTE] prima noctis parte.

QVERVLÆ TIBIÆ] cuius cantu Enipeus, aut quiuis alius amator, se amore tui perire significet, queratúrque se immeritò abs te sperni. Lucret. lib. 4. *Chordarúmque sonos fieri, dulceisque querelas, Tibia quas fundit digitis pulsata canentum.* Idem lib. 5. *Inde minutatim dulceis didicere querelas, Tibia quas fundit digitis puls. can.* sic Hor. Od. 2. epod. *Queruntur in siluis aues.* μινυρίζειν dicunt Græci, ita canere, & taleis querelas, μινυρισμοὺς appellant. Profert hunc locum Seruius ad illum Virg. versum Georg. 3. *Et cantu querulæ rumpent arbusta cicadæ:* vbi *querulæ* interpretatur *canoræ.*

DESPICE] deorsum aspice.

B DVRAM] id est sæuam, & difficilem, & inexorabilem, seu illiberalem. Sic patres seueriores, duri, & ferrei appellãtur: ex quo *duritas.* Cic. in Caton. *quanta in altero duritas?* Sic enim legi malo, reclamante & inuito Nonio, quàm *diritas.*

DIFFICILIS] sæua & inexorabilis, & inexpugnabilis. χαλεπή. sic Od. 10. eiusdem lib. *Non te Penelopen difficilem procis Tyrrhenus genuit parens.* Iam hoc totum *difficilis mane*, Græcorum more dictum, χαλεπὴ ὅσα διατέλει.

AD C. MÆCENATEM.
Od. 8.

Cur Kalend. Martiis, cùm vxorem non habeat, nihilominus sacrificet, & epuletur tamen.

MArtiis cælebs quid agam Kalendis:
Quid velint flores, & acerra turis
Plena, miraris, positúsque carbo in
Cæspite viuo,
C *Docte sermones vtriúsque linguæ,*
Voueram dulceis epulas, & album
Libero caprum propè funeratus
Arboris ictu.
Hic dies, anno redeunte festus,
Corticem astrictum pice demouebit
Amphoræ, fumum bibere institutæ
Consule Tullo.
Sume Mæcenas cyathos amici
Sospitis centum: & vigiles lucernas
Perfer in lucem: procul omnis esto
Clamor, & ira:
Mitte ciuileis super vrbe curas
Occidit Daci Cotisonis agmen:
Medus infestus sibi luctuosis
Dissidet armis:
Seruit Hispanæ vetus hostis oræ
Cantaber, sera domitus catena:
Iam Scythæ laxo meditantur arcu
Cedere campis.
Negligens, ne quà populus laboret,
Parce priuatus nimiùm cauere.
Dona præsentis rape lætus horæ:
Linque seuera.

MARTIIS CÆLEBS QVID AGAM] Kalendas Martias & amantes, & mariti religiosè colebant: illi, vt à puellis suis, hi vt ab vxoribus gratiam inirẽt: illi, vt omnia sibi læta & secunda in amore euenirent: hi, vt vxores castas & pudicas haberent domi. Itaq; solebant vtríq; ad matronas & ad amicas munera mittere. Atq; iccircò Iuuenalis Kal. Mart. *fæmineas* appellat. & Mart. easdẽ *Saturnalia muliebria. Scis certè, puto, vestra iã venire Sat. Mart. kal. Tum reddam tibi Galla, quod dedisti.* Tibull. lib. 3. *Martis Romani festæ venere kalendæ, Exoriens nostris hic fuit annus auis: Et vaga nunc certa discurrunt vndiq; pompa, Pérq; vias vrbis, munera, pérque domos. Dicite Pierides, quónam donetur honore Seu mea, seu fallor, cara Neæra tamen.* colebant eundem diem & puellæ. Idem Tibull. lib. 4. *Sulpicia est tibi culta tuis Mars magne kalendis: Spectatum è cælo (si sapis) ipse veni.* mittebãt & sua matronæ munera. Plaut. in Milite glor. *Da mihi vir, kalendis quæ mittam, quom Martiæ venerint, &c.* Martias autẽ Kalendas matronæ celebrabant (inquit Festus) quòd eo die Iunonis Lucinæ ædes coli cœpta est. Seruius autem ad eum Virg. locũ Æn. 8. *Tatióq; seni, Curibúsq; seueris: Iure,* inquit, *dixit seueris. Cum enim filias perdidissent Ceninenses, Antemnates, Crustumij, Sabini, ceteris quiescentibus, soli Sabini bellum susceperũt: qui interuenientibus triginta fœminis iam enixis, de illis, quæ raptæ fuerant, pacẽ fecerunt: ex quarum nominibus curiæ dictæ sunt. Præterea in communem mulierum honorem kal. Martiæ fæminis dicatæ sunt. Horat. Martiis cælebs quid agam kalendis. Iuuenal. Munera fæmineis tractat secreta kalendis. Nec enim aliter congruit kalendas Martias esse fæminarũ, nisi quia fæminæ, vt diximus, bella sedarũt.* Hactenus Seruius, quę mihi indicauit Germ. Valens Pimpũtinus. Nomẽ, *kal.* secut⁹ & nobiliũ grãmaticorum auctoritatem, & veterum marmorum, ac lib. testimonium, & doctorum virorum vsum, per K, excudendum curaui.

CÆLEBS] qui nec vxorem, nec vllam fæminam, quæ mihi vxoris loco sit, domi habeam.

IN CÆSPITE VIVO] sup. Od. 19. lib. 1. *Hic viuum mihi cæspitem, hic Verbenas pueri ponite.*

ET ALB. LIBERO CAPR.] cur Baccho caper immoletur, omnibus notissimum est. Virg. Georg. 2. *Non aliam ob causam Baccho caper omnibus aris Cæditur.* notũ est illud epigramma, quod extat epigrammatum Græcorum lib. 1. cuius hęc sententia est, Etiamsi radicitus caper vitem depascat, tantum tamen vini prolaturam, quantum

A satis sit ad libandum, dum immolatur. Κὴν με φάγῃς ἐπὶ ῥίζαν, ὅμως ἔτι καρποφορήσω, Ὅσσον ἐπισπεῖσαι σοί, τράγε, θυομένῳ. Album autem dixit, quia dijs superis albæ hostiæ immolantur: inferis, nigræ.

PROPÈ FVNERATVS ARB. ICTV] de hac arbore lege Od. 13. lib. 2. *Ille & nefasto te posuit die.* & 17. *Me truncus illapsus cerebro Sustulerat, &c.* Funeratus autem, id est, funere elatus, & ita exanimatus.

DOCTE SERMONES] ita legendum, non *docte sermonis*. Ita enim scriptum est in cod. Faër. & vno Vatic. adde quod ita loquitur Oda proxima. *Dulceis docta modos, & citharæ sciens.* Denique ita legit Donat. producens testem hunc locum comment. in Eunuch.

HIC DIES ANNO REDEVNTE] dies festus anniuersarius. *anno redeunte*, anno vertente: περιπλομένου ἐνιαυτοῦ. Horat. Sat. 2. lib. 2. *Siue diem festum rediens aduexerit annus.* ἔτυμον Græci nominis ἐνιαυτὸς, quasi in seipsum reuolutus.

CORTICEM ASTRICTVM PICE] hoc die festo relinentur dolia, & amphoræ picato cortice obturatæ.

B DEMOVEBIT] *demouebit*, excudendum curaui, non, vt vulgo legitur, *dimouebit*, quòd ita scriptum repererim in tribus libris calamo exaratis. amphoræ autem dictum pro ab amphora, vt & Priscian. docet lib. 17. Amphora porrò, seu quadrantal vini sextarios octo & quadraginta continebat, vt suprà ex Festo admonuimus.

FVM. BIB. INSTIT.] quæ didicit, vel cœpit fumum bibere. Arist. lib. 4. μετεωρ. scribit in Arcadia vinum in vtribus à fumo ita exsiccari, vt bibatur abrasum ac desectum. Quod igitur hîc de fumo dicitur, non est referendum ad vini vaporem, quem fumum Gallica lingua appellamus, qui tempore extenuatur: sed ad eum, quem propriè fumum appellant Latini, quo, vinum maturatur, dénsúmque ac spissum efficitur. cuiusmodi ego nouê ab hinc annos in Rhœtia vidi, cum ex Italia per Rhœtorum fineis in comitatu clariss. viri, Francisci Turnonij Cardinalis in Galliam reuerterer. id erat annorum quadraginta, vt mihi affirmabat is, apud quem deuersabar, ita dura & alta crusta

C obductum, vt non, nisi ea ferro rescissa, vinum depromi posset. atq; id ita crassum erat, vt, nisi multa aqua dilutum, ac temperatum, neque liquesceret, neque bibi posset. Amphoram igitur fumum bibere institutam intellige, quæ cœpta est fieri fumosa: quemadmodum Tibullus cados Falernos fumosos appellat lib. 2. his versibus, *Nunc mihi fumosos veteris proferte Falernos Consulis, & Chio soluite vincla cado.* fiunt enim non vina, sed vasa fumosa. M. Tull. in Pison. *fumosas imagines*: & Horat. Sat. 2. lib. 2. *pernam fumosam* dicunt: ex quo veteres intelligimus. vide hac de re plura annotation. ad Od 28. huius libri.

CONSVLE TVLLO] L. Volcatius Tullus designatur, qui fuit consul cum M. Æmilio Lepido, anno ab vrbe condita, IↃC. LXXXVII. Significatur huius vini ætas.

SOSPITIS] salui, & seruati ab arboris illius casu. Od. 36. libro 1. *Qui nunc Hesperia sospes ab vltima, &c.*

D ET VIGILES LVCERN. PERFER] compotationes & cenas sumtuosiores, ac liberaliores noctu fieri solitas esse cùm ex hoc poëta, tùm ex multis alijs scriptoribus intelligere licet. Od. 21. lib. 3. ad amphoram. *Te liber, & si læta aderit, Venus, Viuæq; producent lucernæ, Dum rediens fugat astra Phœbus.* epistola ad Torq. lib. 1. *Supremo te sole domi Torquate manebo.* epist ad Mæcenatem 3. lib. 1. *Hoc simul edixit, non cessauere poëtæ Nocturno certare mero, putêre diurno.* Theognis, Τῷ πίνειν δ' ἐθέλοντι παρεστὰς οἰνοχοείτω. Οὐ πάσας νύκτας γίγνεται ἁβρὰ παθεῖν. quibus versibus hoc fere significatur: Ei, qui bibere velit, ministrum semper astare debere, qui vinum fundat, & pocula ministret: non enim dari hominibus vt nocteis omneis iucundè & hilariter traducant. Lucret. lib. 2. *Lumina nocturnis epulis vt suppeditentur.* Athenæus autem lib. 7. ostendere volens, cenas nocturnas cuiuis corpori vtiliores esse, quàm diurnas, medicum quendam Daphnum nomine inducit ita loquentem, ὠφελιμώτερά ἐστι φίλτατε, παντὶ σώματι τὰ νυκτερινὰ δεῖπνα. τὸ γὰρ σελήνης ἄστρον πρὸς τὰς τῆς τροφῆς ἁρμόττει πέψεις, σηπτικὸν ὑπάρχον. κατὰ σῆψιν δὲ ἡ πέψις, &c. id est, vtiliores

E sunt omni corpori nocturnæ cenæ. Nam Lunæ astrum ad cibum concoquendum valde accommodatum est, cùm vim habeat putrefaciendi. Cõcoctio autem putrefactione constat. eódem pertinet locus ille Horat. Od. 27. lib. 1. *Vino & lucernis Medus acinaces Immane quantũ discrepat.* Quin veteribus non fuisse in vsu prandia, testatur Seruius ad illum locum lib. Æn. 4. *Nunc eadem labente die conuiuia quærit.* Ex quo Iuuenalis in Marium illum, *Exsul ab octaua Marius bibit.*

PROCVL OM. ESTO CLAM. ET IRA] sic Ode suprà dicta, lib. 1. *Lenite clamorem sodales, Et cubito remanete presso.*

COTISONIS] sic reperi scriptum in duobus Vatic. codicibus, & in Iannoct. Faër. Torn. Nicot. Russ. Cleric. nam vulg. habent, *Cotisontis.* antiquam scripturam confirmat Suetonius in Augusto, his verbis, *M. Antonius scribit, primùm eum* [Augustum] *Antonio filio suo despondisse Iuliam. Dein Cotisoni Getarum Regi, quo tempore sibi quoque inuicem filiam regis in matrimonium petijsset.*

F MEDVS INFESTVS SIBI] Medi seditionibus inter se concitantur.

CANTABER SERA DOMITVS] Od. 14. lib. 4. *Te Cantaber non antè domabilis, Medúsque, &c.* & 6. lib. 2. *Cantabrum indoctum iuga ferre nostra.* Cantabros deuicit Agrippa Augusti auspicijs. epistola ad Iccium lib. 1. *Cantaber Agrippæ Claudi virtute Neronis Auspicijs cecidit.*

LAXO ARCV] id est, abiecto pugnandi consilio, armis positis, aut conditis. sic Od. 27. eod. lib. *& remisso Filius arcu.* & carmine sæculari post epod. *Condito mitis, placidúsque telo.*

NEGLIGENS, NE QVA POP.] videtur aliquanto difficilior atque impeditior esse horum verborum structura. *Parce* (inquit) cùm sis priuatus, id est, cùm magistratum non geras, *nimium cauere*, quod valet, noli nimis sollicitus esse, ne qua parte populus Rom. laboret. ita (inquam) parce, vt in eo sis negligens. est autem vsitatum

 Hora-

A Horatio cum verbo nomen aliquod epithetum coniungere, quod verbi significationem augeat, aut certè adiuuet, vt Od. 28. lib. 1. *At tu nauta vagæ ne parce malignus arenæ Particulam dare.* quē locum explicauimus suo loco. simile exemplum est sup. Od. 7. huius lib. *Magnessam Hyppolyten dū fugit abstinens.* & infrà hoc eod. lib. Od. 24. *Illic matre carentibus Priuignis mulier temperat innocēs,* id est, in eo se præbet innocentem, quod priuignis temperat: vel eo ipso, quòd priuignis temperat, innocens habenda est. & Od. 21. eiusdem libri: *Non ille, quanquam Socraticis madet Sermonibus, te negliget horridus.* & Od. 11. eiusd. lib. *Quòd viro clemens misero peperci.* id est. quòd clementem me in virum præbui, dum ei parco. & Saty. 6. lib. 2, *Si veneror stultus nihil horum, ô si angulus ille, &c.* quorum verborum explicationem ad suum locum reseruare malo. & Od. 13. lib. 4. *Ludisque & bibis impudens.* & Od. 16. Epod. *Credula nec flauos timeant armenta leones.* & epist. 2. lib. 1. *Rusticus expectat dum defluat amnis.* & epist. ad Iul. Florum lib. 2. *quòd Exspectata tibi non mittam carmina mendax.* & epist. de arte poët. *an omneis Visuros* B *peccata putem mea tutus, & extra Spem veniæ cautus?* & Saty. 6. lib. 2. *laudat Arelli Sollicitas ignarus opes.* & Od. 8. lib. 4. *Donarem pateras, grataque cō modus Censorine meis æra sodalibus.*

ET DONA PRÆSENTIS] suadet his verbis, vt in diem viuat, vt Od. 16. lib. 2. *Lætus in præsens animus, quòd vltrà est, Oderit curare.* ad quem locum plura hac de re diximus.

RAPE] sic habent quattuor libri manu scripti, non vt vulg. *cape.* sic locutus est Oda 13. epod. *rapiamus amici Occasionem de die, &c.* ad quem locum vide quæ sunt à nobis annotata.

LINQVE SEVERA] omitte res serias, & nimiam curam, cogitationémque requirenteis.

Ode 9.

Dialogus Horatij & Lydæ.

HO. DOnec gratus eram tibi,
Nec quisquā potior brachia candidæ
C *Ceruici iuuenis dabat:*
Persarum vigui rege beatior.
LY. *Donec non alia magis*
Arsisti, neque erat Lydia post Chloen.
Multi Lydia nominis
Romana vigui clarior Ilia.
HO. *Me nunc Thressa Chloë regit,*
Dulceis docta modos, & citharæ sciēs:
Pro qua non metuam mori,
Si parcent animæ fata superstiti.
LY. *Me torret face mutua*
Thurini Calais filius Ornithi:
Pro quo bis patiar mori,
Si parcent puero fata superstiti.
HO. *Quid, si prisca redit Venus?*
Diductósque iugo cogit aëneo?
Si flaua excutitur Chloë?
Reiectæq; patet ianua Lydiæ?
LY. *Quamquam sidere pulchrior*
Ille est: tu leuior cortice, & improbo
Iracundior Adria:
Tecum viuere amem: tecum obeam libens.

DONEC GRATVS ER.] hæc Oda est ἀμοιβαδικὴ. id est, constat mutua responsione.

NEC QVISQVAM POTIOR] quem pluris faceres, vt infr. Od. 15. epod. *Nec feret assiduas potiori te dare nocteis:* & Sat. 5. lib. 2. *vltro Penelopen facilis potiori trade.*

NON ALIA MAGIS ARSISTI] sic habent codices antiqui, Faërni, Vrsini, Tor. duo Vatic. Russ. vnus Cleric. Nicot. & ita loquitur Od. 14. epod. *Non aliter Samio dicunt arsisse Bathyllo Anacreonta Teium.* Idem Od. xi. lib. 4. *Non enim posthac alia calebo Fœmina.* & Od. 9. lib. 4. sine vllo casu. alij, ita vt vulg. *Non aliam, &c.* quo modo & Virgil. loquitur, Alex. *Formosum pastor Corydon ardebat Alexin.*

NEQVE ERAT LYDIA POST] neque ego posteriore eram loco apud te, quàm Chloë: vel, neque Chloën mihi anteponebas.

ILIA] Numitoris filia, Romuli matre: vt Od. 8. lib. 4. *Quid foret Iliæ, Mauortisque puer, &c.* cō memorat & Oda 2. lib. 1. *Iliæ dum se nimiùm querenti, &c.* & sat. 2. lib. 1. *Ilia & Egeria est,*

REGIT] mihi imperat, ego ei seruio tanquam dominæ. sic Oda 24. eiusd. lib. *Nec dotata regit virum Coniux.*

ET CITHARÆ SCIENS] sic loquitur Od. 15. lib. 1. *& Sthenelus sciens pugnæ.*

PRO QVA NON METVAM MORI] pro qua libenter mortem oppetam: pro qua, quin moriar, non recusabo. de verbo metuendi lege annot. ad Odam 2. lib. 2.

SI PARCENT ANIMÆ] si modò mea morte assequar, vt sit mihi superstes, & immortalis.

ME TORRET FACE MVTVA] amore mutuo. nemini autem sunt inauditę Cupidinis faces. torret autem, id est, vrit. sic Od. 19. eiusdem lib. *Me lentus Glicerae torret amor meæ.* & Oda 1. lib. 4. *Si torrere iecur quæris idoneum.*

PRO QVO BIS PATIAR MORI] his verbis sui in Calaïm amoris magnitudinem declarat, cùm bis mori tamen possit nemo. Nam (vt est apud Athen. lib. 8.) ἀθάνατος ὁ θάνατός ἐστιν, ἅπαξ ἄν τις ἀποθάνῃ. id est, immortalis mors est, si quis semel mortuus fuerit.

DIDVCTOS

A DIDVCTOSQVE] diuulsos, diremtos, disiunctos, discordeis.

IVGO COGIT AENEO] in firmissimam concordiam ducit. Suprà Ode 33. lib. 1. *iuga aënea* posuit in malum, pro coniunctione amantium inæquali ac dispari, atque ingrata seruitute: in qua mutuus amor non intercedit. hîc autem iugum aëneum accipe pro concordia amantium eiusmodi, quam nullum interueniens dissidium sit dissoluturum. copulam irruptam dixit Od. 13. lib. 1. *Felices ter & amplius, Quos irrupta tenet copula, nec malus Diuulsus querimonijs Suprema citius soluet amor die.* *aheneum* igitur accipere hîc debemus pro firmo, & solido, & quod frangi non possit, vt *murum aëneum* dixit, epist. 1. lib. 1. & *turrem aheneã* Oda 16. huius lib. Sic Apollonius non semel taurorum Colchicorum iuga, χάλκεα appellat. & fortasse Homerus cælum eadem ratione deorum χαλκοβατὲς δῶ, id est, domum pauimento, seu solo firmissimo substratam, ac suffultam nominat. Iugũ autem fortasse iccircò posuit Horatius, quia in amantium concordia, & coniunctione multæ insunt seruitutis similitudines.

B EXCVTITVR] eijcitur tanquam iugum, vel onus. Terent. Eunucho: *homo quatietur certè cũm dono foras.*

LEVIOR CORTICE] Saty. 4. lib. 1. *nabis sine cortice.*

ET IMPROBO IRAC. ADR.] Adriaticum mare sæpe vi ventorum agitari, & tempestatibus concitari constat. iccircò improbum & iracundũ dixit, translatè. sic Od. 2. epod. *Nec horret iratum mare.* & Od. 3. lib. 1. *Qui vidit mare turgidum.* huc pertinet illud ex Oda 33. li. 1. *Libertina fretis acrior Adriæ Curuantis Calabros sinus.* & Oda 27. huius libri, Adriæ sinum, *atrum* appellat.

IN LYCEN.
Ode 10.

Vt, posita duritie, aliqua ipsius misericordia capiatur.

C *EXtremum Tanaim si biberes Lyce,*
Sæuo nupta viro: me tamen asperas
Porrectum ante foreis obijcere incolis
Plorares Aquilonibus.
Audis, quo strepitu ianua, quo nemus
Inter pulchra situm tecta remugiat
Ventis? & positas vt glaciet niueis
Puro numine Iupiter?
Ingratam Veneri pone superbiam:
Ne currente retro funis eat rota.
Non te Penelopen difficilem procis
Tyrrhenus genuit parens.
O, quamuis neque te munera, nec preces, D
Nec tinctus viola pallor amantium,
Nec vir Pieria pellice saucius
Curuat, supplicibus tuis
Parcas, nec rigida mollior æsculo,
Nec Mauris animũ mitior anguibus.
Non hoc semper erit liminis, aut aquæ
Cælestis patiens latus.

EXTREMVM TANAIM] Si in vltima Scythia, aut Sarmatia viueres: si Scythæ, aut Sauromatæ alicui nupsisses.

ME TAMEN ASPERAS, &c.] non ita tamen dura & inhumana esses, vt me ante foreis tuas iacêre expositum, atque obiectum Aquilonibus, qui oram illam assiduè perflant, paterêris. Foreis autem asperas dixit, puellæ asperæ & inexorabilis foreis. tale est illud, *pauimentum superbum.* Od. 14. lib. 2.

PORRECTVM] extentum. Saty. 3. lib. 2. *Si quis ad ingentem frumenti semper aceruum Porrectus vigilet.* E

OBIICERE INCOLIS PLORARES] id est, non sineres, quæ tua lenitas & misericordia est, me proiectum ante tuas foreis mihi iniquas, ab Aquilonibus iactari. obstaret tibi tua lenitas & misericordia, quo minus me ante foreis tuas iacêre sineres. sic loquitur Plautus Aulul. *Aquam hercle plorat, cum lauat profundere.*

INCOLIS] Aquilones, venti sunt Thracij, iccirco incolas Thraciæ dicit. sup. Od. 25. libro 1. *Thracio bacchante magis sub inter-Lunia vento.*

INTER PVLCHRA SITVM] quidam libri veteres habent *satum*, pro *situm*. ego tamen nihil muto.

REMVGIAT] grauem quendam & immanẽ sonitum ad aureis referat. translatio à bobus. sic Od. 10. epod. *Ionius vdo cum remugiens sinus Noto carinam ruperit.* & Od. 29. huius lib. *Non est meum si mugiat Africis Malus procellis, &c.* sic Hesiod. ἔργ. καὶ ἡμ. μέμυκε δὲ γαῖα καὶ ὕλη.

GLACIET] vocis & significationis agentis. Apud M. Tull. *conglaciandi* verbum, absolutum est, lib. de nat. Deorum 2. *tùm aqua declarat effusio, quæ neque conglaciaret frigoribus, neque niue, pruináque concresceret, nisi eadem se admisto calore liquefacta & dilapsa diffunderet.* Cœlius Ciceroni, *Curioni nostro tribunatus conglaciat.* F

PVRO NVM IVP.] cælum purum & serenum: quod quidem hiberno tempore frigidius est, quam nebulosum, aut caliginosum. si quis autem quærat cur cælo sereno, quàm nebuloso, frigus sit acrius, respondet Aristoteles in problem. τμήμ. μέ. ideò fieri, quia cælo puro, sereno, atque aperto nihil est, quod frigus continere possit: sed diffunditur ac dissipatur, ita vt ad nos perueniat. nebuloso autem facile coërcetur. quidam testantur se reperisse scriptum in lib. manu scriptis, *lumine*. ego tamen magis probo, *numine*. nam per

Iouem,

A Iouem, cælum, seu æther significatur. Ioui autem meritò numen tribuitur. per numen igitur Iouis, cæli nitor intelligendus est κατ' ἀλληγορίαν. Quòd si dixisset Hor. *Iupiter puro lumine conglaciet niueis*, corrupisset, & quasi mutilasset figuram poeticam. nunc autem his duobus ita coniunctis, manet integer & incolumis locutionis ornat⁹. Quin hoc contendo, si *lumine* legendum esse constet, nomen *Iupiter* hîc ferri non posse, & in eius locū, si lex carminis patiatur, cælum aut æther, esse substituendum. hoc igitur dico, *Puro numine* legendum esse, & hoc *lumine*, ex annotatione natum: vt desinant περιεργεῖν quidam iuuenes bonarum literarum studiosi, minime mali. sic numen coniūxit cum Ioue Od. 4. lib. 4. *Quas & benigno numine Iupiter Defendit, &c.* quamquam illic Iupiter pro deo positus est, non pro cælo aut æthere.

INGR. VEN. PONE SVPERB.] Ingrata est & Veneri & Baccho puerorum & puellarum in amanteis superbia. Libet hîc vnum atque alterum huius rei exemplum ex Pausania ascribere. Amabat Calirrhoam quandam virginem Corrasus Bacchi sacerdos: sed quanto vehementius amabat Corrasus, tanto erat illa ab hoc alienior,
B tantóque se in eum duriorem ac sæuiorem præbebat. Posteaquàm autem neque precibus, neque muneribus sæuitia virginis potuit mitigari, supplex Corrasus accedit ad Bacchi statuam. orat vt vim sui numinis in virginem expromat ac declaret. Vixdum finem orandi fecerat, cùm Calydonij ferè omnes (Calydone enim hæc gerebantur) proinde ac si ebrij essent, mente capti, furoréque præcipites huc & illuc ferebantur. Confugiunt tandem ad oraculum Dodonæum. responsum est, Dionysum Calidonijs esse iratum, neque illum irascendi finem antè facturum, quàm Corrasus ei immolasset Calirrhoam ipsam, alium've, qui eius vice fungi, mortémque oppetere auderet. Virgo in has angustias redacta, cœpit primùm auxilium à nutricijs & nutricibus suis petere: à quibus cùm spreta esset, ac reiecta, restabat miseræ, vt ipsa ad aram Dionysi mactaretur. omnibus igitur rebus necessarijs ad sacrificium comparatis, intererat huic spectaculo Corrasus, qui amore victus, nullóque iræ loco relicto, se ipsum pro Calirrhoa de-
C uouet, atque exanimat. At Callirrhoe altera ex parte, vt prostratum atque exanimem Corrasum vidit, serò mente mutata, misericordia commota, pudore denique eorum, quæ inhumaniter & superbè in eum admiserat, affecta, seipsam secundam Baccho victimam mactat. Hæc Pausanias Achaic. quæ nos arbitratu nostro, quàm breuissimè potuimus, Latinè vertimus. Alterum est æquè miserabile, quod idem affert Atticis, eiúsque rei se vidisse argumentum narrat, Cupidini dicatam Anterôtis aram. Meles Atheniensis Timagoram inquilinum, & hospitem contumeliosè despiciens, iussit, vt sese è summo saxi vertice præcipitem ageret. Timagoras, vt qui adolescenti omnibus in rebus obtemperare & gratificari cuperet, alioqui vitæ non admodum cupidus, neque animæ parcus natura, sese non dubitanter, neque cunctabundus è saxo illo præcipitem deiecit. Meletem autem, simul vt ex animem Timagoram vidit, vsque adeò facti sui pœnituit, vt seipsum quoque ex eodem saxo præcipitem egerit. Accedat tertium ex Theocrito, si modò verum, & non fictum est, de adolescente illo, qui, cùm vsque adeò, tandiúque spreuisset amantem, vt ille dolori suo remedium morte & suspendio quærere cogeretur, atque id pro foribus adolescētis fecisset: adolescens autem manè die postero domo exiens, amantémque suspensum, ac mortuum cernens, nihil commotus esset, neque condoluisset, neque ingemuisset: sed rectà ad gymnasium (vt solebat) in quo balneum, statuáque Cupidinis erat, iuisset, accidit vt statua, dum lauat adolescens, in eius caput decideret, eúmque interimeret. carmen Theocriti inscribitur ἐραστής. sed hæc posteriora duo exempla cùm ad flagitiosos illos, & nefarios puerileis amores pertineant, à nostris auribus respuantur. *Pone* autem, id est, abijce, ac depone, vt epist. 16. lib. 1. *Pone: meum est. pono, tristisque recedo.*

NE CVRRENTE RETRO] ne nimia ista tua uitia in caput tuum recidat, tibique ipsi calamitatem, & perniciem afferat: vel ne idem tibi eueniat, quod in amanteis vsurpas & exerces: & fortuna, quam nunc experiris valde secundam, tibi aduersari ac reflare incipiat. ducta similitudo est à rotis fune circumactis, quo rupto, illæ in contrariam partem voluuntur. Tibull. lib. 1. eleg. 5. *At tu, qui potior nunc es, mea furta caueto: Versatur celeri sors leuis orbe rotæ.* Iterum dixit Horat. *currente rota* epist. ad Pisones: non longè à principio. alij dicunt ductam esse similitudinem ab equo funali, retrò currente, & in contrariam partem currum trahente.

NON TE PENEL. DIFFIC.] Non tu es Penelope à patre tuo procreata, sed Lyce. Fuit autem Penelope eo in procos difficilior ac sæuior, quo blandior. eorum enim animos verbis mulcebat, & spe lactabat: alia mens erat. nota sunt illa Homerica ὀδυσσ. σ. θέλγε δὲ θυμὸν Μειλιχίοις ἐπέεσσι, νόος δέ οἱ ἄλλα μενοίνα. id est, animum autem procorum blandis verbis mulcebat, mens eius aliud cogitabat. & ὀδυσσ. β. Ἤδη γὰρ τρίτον ἐστὶν ἔτος, τάχα δ' εἶσι τέταρτον, Ἐξ οὗ ἀτέμβει θυμὸν ἐνὶ στήθεσσιν Ἀχαιῶν. Πάντας μὲν ῥ' ἔλπει, καὶ ὑπίσχεται ἀνδρὶ ἑκάστῳ Ἀγγελίας προϊεῖσα, νόος δέ οἱ ἄλλα μενοινᾷ: id est, Tertius enim iam annus abijt, agitur nunc & quartus, ex quo Penelope Græcorum animos decipit, damnóque afficit. Omnibus enim spem inanem ostentat, & vnicuique pollicetur, missis etiam ad quemque nuntijs: sed aliud animo molitur. nota est denique illa Penelopæ tela, quæ interdiu texebatur, noctu retexebatur. de qua ὀδυσσ. β. & τ.

NEC TINCT. VIOLA PALL.] nec pallor amantium violacei coloris particeps: luridus, & pallidus color. Seruius ad illum Virg. locum, Alexide, *pallenteis violas*, annotat, *pallenteis*, id est, *amantium colore tinctas*. Hor. *Nec tinctus viola pallor amantium, &c.*

NEC VIR PIERIA PELL. SAVC.] & quamuis non te flectat viri tui iniuria, qui Pieriam amat, eiúsque amore saucius est, &c. Nihil est

A est autem, quod matronam magis vrat, faciliúsq; ad adulterium impellat, quàm dolor ex tali viri libidine susceptus: & cùm acerrimè ad pœnas sui doloris repetendas mulieres exstimulentur, tum virorum suorum incontinentiam simili facto libenter vlciscuntur. qua de re vide quæ suprà annotauimus ad illum locum, *Nam scopulis surdior Icari Voces audit adhuc integer*, Od. 7. huius lib.

CVRVAT] flectit, ab instituto tuo detorquet.

PIERIA PELLICE] pellicem appellant Latini eam, quam maritus amat, sempérque refertur ad vxorem, vt pater ad filium. Cic. in Cluent. *Vxor generi, nouerca filij, filiæ pellex*. Horatius infra Od. 27. eod. lib. *dominæq; tradi Barbaræ pellex*. & Od. 3. epod. *Hoc delibutis vlta donis pellicē Serpente fugit alite*. & Oda. 5. *Quibus superbam fugit vlta pellicem*.

SVPPLICIBVS TVIS PARCAS] quamuis tu neque muneribus, neque precibus, neque pallore, & languore meo, neque viri tui contumelia, atque iniuria inflectaris: miserere tamen supplicis tui, qui omnem salutis suæ rationem in tua lenitate, & clementia collocatam habet.

B NEC RIGIDA MOLLIOR ÆSCVLO] Tu quæ neque æsculo mollior es, nec mitiore animo, quàm Mauritaniæ serpentes, &c.

NEC MAVRIS ANIM. MITIOR] nec mitiore animo, quàm angues Mauritaniæ. *mitis animum* hellenismus est. *Mauris anguibus* autem sic dictum, vt *Mauris iaculis*. suprà Oda 22. lib. 1. & *venena Colcha*: Oda 13. lib. 2. sic enim habent aliquot libri veteres. vbi vulg. *Colchica*.

LIMINIS] Od. 11. epod. *Limina dura, quibus lumbos & infregi latus*.

AQVÆ CÆLEST.S.] epist. ad August. *Cælesteis implorat aquas docta prece blandus*. significat, se non semper iuuenem, eáque ætate futurum, vt super limen ianuæ huius puellæ, & sub diuo, idq; cælo nubilo & imbrifero, cubare possit.

AD MERCVRIVM.
Ode II.

C

Vt cantus sibi dictet, quibus Lyde flecti possit, Danaïdum fabula.

Mercuri: nam te docilis magistro
Mouit Amphion lapides, canendo:
Túque testudo resonare septem
Callida neruis:
Nec loquax olim, neque grata, nunc &
Diuitum mensis, & amica templis,
Dic modos, Lyde quibus obstinatas
Applicet aureis.
Quæ, velut latis equa trima campis,
Ludit exsultim: metuítque tangi, D
Nuptiarum expers, & adhuc proterua
Cruda marito.
Tu potes tigreis, comitésque siluas
Ducere: & riuos celereis morari.
Ceßit immanis tibi blandienti
Ianitor aulæ
Cerberus, quamuis furiale centum
Muniant angues caput eius, atque
Spiritus tæter, saniésque mânet
Ore trilingui.
Quin & Ixion, Tityósque vultu
Risit inuito. stetit vrna paullùm
Sicca, dum grato Danai puellas
Carmine mulces.
Audiat Lyde scelus, atque notas
Virginum pœnas, & inane lymphæ E
Dolium fundo pereuntis imo,
Seráque fata:
Quæ manent culpas etiam sub Orco:
Impiæ: nam quid potuere maius?
Impiæ sponsos potuere duro
Perdere ferro.
Vna de multis face nuptiali
Digna, periurum fuit in parentem
Splendidè mendax, & in omne virgo
Nobilis æuum:
Surge, quæ dixit iuueni marito:
Surge: ne longus tibi somnus, vnde
Non times, detur: socerum, & scelestas
Falle sorores. F
Quæ, velut nactæ vitulos leænæ,
Singulos, eheu, lacerant. ego illis
Mollior, nec te feriam: nec intra
Claustra tenebo.
Me pater sæuis oneret catenis,
Quòd viro clemens misero peperci:
Me vel extremos Numidarum in agros
Classe releget.
I, pedes quò te rapiunt, & auræ,
Dum fauet nox, & Venus: i secundo
Omine, & nostri memorem sepulcro
Sculpe querelam.

A MERCVRI: NAM TE DOC. MAG.] Lyræ enim inuentor Mercurius est: sup. Od. 10. lib. 1. *Te canam magni Iouis, & deorum Nuntium, curuæq; lyræ parentem.* Hæc Ode autem est προσφωνητική.

MOVIT AMPHION.] hac de re vide annot. ad epist. ad Pisones. ibi. *Dictus & Amphion.*

TVQVE TESTVDO RESON. SEPT. CALL.] callida resonare, id est, quæ scis resonare. quæ scitè resonas. *septem neruis*, id est, septem chordis. ideo Pindarus φόρμιγγα ἑπτάγλωσσον, id est, ἑπτάφωνον nominat.

NEC LOQVAX OLIM] antequam Mercurius te neruis instruxisset.

NVNC ET DIVITVM MENSIS, &c.] Vlysses in patriam iam ille quidem reuersus, nondum tamen à suis agnitus, specie, & ornatu senili, ab Eumæo ad ædeis suas deductus citharam côuiuiorum sodalem appellat. ἐν δέ τε φόρμιγξ Ἠπύει, ἣν ἄρα δαιτὶ θεοὶ ποίησαν ἑταίρην. id est, in eis ædibus autem cithara resonabat: quam dij conuiuij sodalem fecerunt.

OBSTINATAS] obfirmatas, & à me auersas: siue duras, & rigidas.

B APPLICET] aduertat, admoueat: mihi scilicet.

QVÆ VELVT LATIS, &c.] Hic locus ex Anacreonte est expressus. sunt autem Anacreontis versus hi: Πῶλε Θρηικίη, τί δή με Λοξὸν ὄμμασι βλέπουσα Νηλεῶς φεύγεις, δοκέεις δὲ Μηδὲν εἰδέναι σοφόν, Ἴσθι ὅτι καλῶς μὲν ἄν τοι Τὸν χαλινὸν ἐμβάλοιμι· Ἡνίας δ' ἔχων στρέφοιμί σ' Ἀμφὶ τέρματα δρόμου. Νῦν δὲ λειμῶνάς τε βόσκεαι, Κοῦφά τε σκιρτῶσα παίζεις. quod quidem nuper notauit Erricus Stephanus. horum autem versuum hæc propemodum sententia est: Pulla, seu equulea Thracia, quid me obliquis oculis aspiciens immisericorditer fugis, viderísque nihil sapere? Atqui scito, me tibi pulchrè frenum iniecturum: &, si habenas teneam, ad cursus metam te flexurum, ac perducturum. Nunc autem in pratis pasceris, & ludis leuiter exsiliens: seu ludis exsultim.

METVITQVE TANGI] id est, non vult se tangi, vt supra diximus ad Od. 2. lib. 2. φυλάττεται. cauet ne tangatur.

C NVPTIAR. EXP.] ἄγαμος, ἀνύμφευτος, ἀνυμέναιος.

CRVDA] immatura: nondum viri potens.

TV POTES TIGREIS, &c.] vt epist. de arte poët: de Orpheo, *Dictus ob hoc lenire tigreis, rabidósque leones.*

ET RIVOS CELEREIS MORARI.] Oda 12. lib. 1. *Arte materna rapidos morantem Fluminum lapsus.*

CESSIT IMMANIS TIBI BLANDIENTI] Orpheo Eurydicen suam repetente. qua de re Virg. Georg. 4. *Quin ipsæ stupuere domus, atque intima Lethi Tartara, cæruleósque innexæ crinibus angueis Eumenides, tenuitque inhians tria Cerberus ora, Atque Ixionei vento rota constitit orbis.*

IMMANIS] coniunge cum voce aulæ, vt sit, immanis aulæ, id est, ingentis & vastæ: propterea scilicet quod omnium mortalium est capax: contrà suprà Oda 4. libri 1. *Et domus exilis Plutonia.* propter aliam rationem. potest tamen vox *immanis* cohærere cum voce *ianitor*, aut *Cerberus*: sed minus aptè, minúsque commodè. A

BLANDIENTI] blande canenti, vt Od. 19. lib. prim. *Blandum & auritas fidibus canoris Ducere quercus.*

QVAMVIS FVR. CENT. MVN. ANGVES, &c.] sic sup. Od. 13. lib. 2. *Quid mirum vbi illis carminibus stupens Demittit atras bellua centiceps Aureis &c.* Cum hoc loco congruit illud ex Od. 19. eiusdem lib. *Te vidit insons Cerberus aureo cornu decorum.*

QVIN ET IXION] de Ixione notissima fabula est, illum Iunonem persequentem, eiq; stuprum inferre conantem, in nube libidinem suam expromsisse, specie deceptum. Tibull. lib. 1. *Illic Iunonem tentare Ixionis ausi Versantur celeri noxia membra rota.* Quòd si quis plura de Ixione scire volet, legat Pindarum Pyth. εἰδ. 6. & interpretem: quem locum aliâs attingemus.

TITYOSQVE] de Tityo suprà Od. 4. huius lib.

VVLTV RIS. INV.] Risit: id est, hilaritatem quandam animi vultu significauit, cantus dulcedine delectatus scilicet: sed vultu inuito, quia mœstum vultum eius esse consentaneum est, cuius membra per iugera nouem porrigantur, iecurq; à vulture assiduè tondeatur ac depascatur. B

STET. VRNA PAVLL.] id est, Danaï puellæ laborem suum tantisper intermiserunt, atque aquam haurire dolio pertuso destiterunt, dum eas grato carmine oblectas.

DANAI PVELLAS.] Cùm cognouisset Danaus ex oraculo quodam, vnum è filijs Ægypti quinquaginta, quibus totidem suæ filiæ nupserant, sibi necē illaturum, iussit vt suum vnaquæq; virum interficeret. Qua in re patris imperio omnes præter vnam, paruerunt, & propter tam immane facinus ijs pœnis, quas hîc commemorat Horat. & quæ sunt omnibus notissimæ, apud inferos plectuntur. Idem Oda 14. lib. 2. *Cocytus errans & Danaï genus infame.* Cùm his Lucretius lib. 3. in extremo elegantissimè eos homines côfert, qui numquam hac lucis vsura explentur, his verbis. *Hoc (vt opinor) id est, æuo florente puellas, Quas memorant laticem pertusum congerere in vas. Quod tamen expleri nulla ratione potestur.* ad hoc dolium alludit Plaut. in Pseud. *in pertusum ingerimus dicta dolium. operam ludimus.*

AVDIAT LYDE SCELVS, &c.] Commemorata de Danai filiarum supplicio fabula, hinc arripit occasionem Horat. huius puellæ, quam amat, à sæuitia, & contumacia deterrendæ, & ad facilitatem, ac benignitatem reuocandæ. Quemadmodum enim illæ omnes, quæ se in sponsos suos præbuerunt inhumanas atque immaneis, pœnas luunt apud inferos suæ impietatis sempiternas: ea verò, quæ sponsum suum seruauit, meritis & sempiternis laudibus effertur: ita si Lyde contumacia & duritia sua examinabit amantem, dabit pœnas: si miserebitur, laudem immortalem comparabit.

ET INANE LYMPHÆ] & dolium aqua vacuum,

cuum, quamuis assiduè impleatur, propterea scilicet quòd pertusum est, & fundum non habet.

SERAQVE FATA] vel pœnas fataleis, sempiternas, & quas nulla mors sit terminatura: vel dic propriè *fata*: sera autem propter ea, quæ deinceps sequuntur, vt iam iam dicemus.

QVÆ MANENT CVLPAS ETIAM] Quò referatur, & quò pertineat, hoc *quæ*, ad puellasne, an ad fata, non cuiuis notum est. Si ad puellas, sic videntur hæc verba explicanda, & declaranda: quæ puellæ Danaï manent culpas etiã sub Orco: id est, culpas sustinent sempiternas: nondum sunt culpa liberatæ, seu numquam culpa liberantur, vt pœnas sufferant sempiternas. Sin ad *fata*, quod Porphyrio innuit, ídque indicauit mihi Passeratius, & ego magis probo, sententia erit aperta. hoc enim significat Horatius, Fata etiam sub Orco culpas manere: id est, post mortem culpas exspectare, ne quis se morte, culpa simul & pœna liberatum iri confidat. Atque hoc modo locutum esse Ciceronem ille ostendebat, Philip. 2. *Cuius quidē tibi fatum, sicuti C. Curioni, manet: quoniam domi tua est, quod fuit illorum vtrique fatale.* &
B M. Antonium in epist. quadam ad Hirt. & Cæs. *Si me rectis, vt spero, sensibus, euntem dij immortales adiuuerint: viuam libenter: Sin me aliud fatum manet, præcipio gaudia suppliciorum vestrorum.* Huius igitur loci hæc sententia videtur esse. Quę fata manent culpas, &c. id est, sequuntur, & excipiunt, & exspectant culpas etiam apud inferos. vide quæ annot. ad Od. 28. lib. 1.

VNA DE MVLTIS] Atqui duæ viros suos seruasse dicũtur, Hypermnestra, & Bebryce, vt scribit Eustathius in commentarijs ad Dionys. Aleand. Pindarus autem vnam Hypermnestram nominat. εἰδ. ι. Nem. Neque verò Hypermnestra (inquit) mentem à recta ratione auersam habuit, quæ à sororibus suis dissentiens, sola gladium vagina tectum, clausúmque continuerit. verba Pindari sunt hæc, οὐδ' ὑπερμνήστρα παρεπλάγχθη μονόψαφον ἐν κολεῷ καταχοῖσα ξίφος. Quòd autem Pindarus idem εἰδ. θ. Πυθ. quadraginta octo duntaxat Danai filias numerat, cùm fuerint quinquaginta, non est ea
C causa, quam affert Eustathius, quia duæ viris suis pepercerint: sed illa, quam affert interpres Pindari, quia cùm eo loco Pindarus de filiarum collocandarum ratione & via, quam secutus esset Danaus, loquatur, duæ iam quodammodo viros erant nactæ. Amymone enim fuerat à Neptuno corrupta: Hypermnestram autem Lynceus amabat, illaque Lynceum: quam ei causam iustam visam esse aiunt, quamobrem viro suo parceret, cũ existimaret sibi in eo viro, patris imperium negligere licere, quem sibi sua ipsa sponte legisset, non à patre quæsitum haberet. Etiam hoc traditum est, iccircò illam man⁹ à viro suo abstinuisse, quòd suæ virginitatis florem ab illo illibatum, atque intactum retinuisset. Pausanias autem Corinthiacis narrat, illam à patre in iudicium esse vocatam: partim quòd existimaret Lyncei salutem sibi periculosam esse: partim quòd illa societatem facinoris aspernata, sibi, qui suasor, auctórque necis fuisset, inuidiam, infamiámque iam conflatam auxisset: sed re diligenter, diúque vtrinque disceptata, fuisse absolutam. D

FACE NVPTIALI) facibus nuptialib. quinque enim faces sponsæ præferebantur, vt scribit Plut. ῥωμαϊκοῖς: & quam ob rem quinque, præferentur, rationes aliquot probabileis affert. Et M. Tull. in Cluentiana, quo loco Sasiæ effrenatam libidinem exagitat, quæ genero suo nupsisset, numero multitudinis vtitur, his verbis, *ô audaciam singularem, non timuisse, si minus vim Deorum, hominúmque famam, at illam ipsam noctem, faceísque illas nuptialeis? non limen cubiculi, &c.* Et Catull. in carmine de Iuliæ & Manlij nuptijs. *viden vt faceis Splendidas quatiunt comas?* Tùm Iulius Pollux cõmemorat δᾶδας νυμφικάς. id est, faceis nuptialeis, quas qui præferebant, δᾳδοῦχοι appellabantur. Æneas apud Virg. Æn. 4. significans se eo animo nõ venisse, vt cùm Didone matrimonio coniungeretur, sic loquitur. *nec coniugis vmquam Prætendi tædas, aut hæc in fœdera veni.* Mater autem apud Græcos præferebat faceis in nuptijs filiæ, vt ex Iphigen. in Taur. Eurip. cognoscere licet. Αγα. Χώρει πρὸς Ἄργος, παρθένους τε τημέλει. Κλυταιμν. Λιποῦσα παῖδα, τίς δ' ἀνασχήσει φλόγα? Αγα. Ἐγὼ παρέξω φῶς, ὃ νυμφίοις πρέπει. Κλυτ. Οὐχ ὁ νόμος οὗτος. id est, Agam. proficisce- E re Argos, & virgines adorna. Clyt. relictáne filia? at quis facem tollet? Ag. ego lumen præbebo, quod sponsos decet. Clyt. non est institutum Gręciæ. Festus. *Facem in nuptijs in honorem Cereris præferebant, aquáque spargebatur noua nupta, siue vt casta, puráque ad virum veniret, siue vt ignem atque aquam cum viro communicaret.*

SPLENDIDE MEND.] [redacted]

NE LONGVS TIBI SOMNVS] longum somnum, mortem intellige, vt sup. diximus ad Od. 24. lib. 1. ibi, *perpetuus sopor.* Atque iccirco mors ab Homero τανηλεγής dicitur, hoc est, longũ cubandi & quiescendi tempus præbens; ὀδυσσ. γ. Μοῖρ' ὀλοὴ καθέλῃσι τανηλεγέος θανάτοιο. id est, quem Parca mortis diu cubare sinentis, aut facientis corripuerit. quod epithetum expressit Ouidius, *Longa* F *quiescendi tempora fata dabunt.*

SCELESTAS] sanguine contaminatas, μιαιφόνους.

Falle] λάνθανε, late, effuge. sup. Od. 10. lib. 1.

SINGVLOS] separatim suum quæque lacerat.

MOLLIOR] mitior, humanior.

NEC INTRA CL. TEN.] neque te clausum tenebo, sed euadere, & periculum effugere sinam.

CLEMENS PEPERCI] id est, clementem me præbui in eo, quòd tibi peperci. notauimus hoc loquendi genus ad Odam 8. huius lib. ibi: *Negligens, ne qua populus, &c.*

NVMIDARVM] *Numidas dicimus* (inquit Festus) *quos Græci Nomadas: siue quod id genus hominum pecoribus negotiatur, siue quòd herbis, vt pecora, aluntur.* Plinius li. 5. ca. 3. *Numidia Massanissæ clara nomine, Metagonitis terra à Græcis appellata: Numidæ verò Nomades a permutandis pabulis, mapalia sua, hoc est domus plaustris circumferentes.*

A RELEGET] longe à patria remoueat. M. Tull. orat. post reditum. *nominatim alij compellabantur, alij rei citabantur, alij relegabantur*. translatè dixit Sat. vlt. lib. I. *Ambitione relegata te dicere possum Pollio.*

I, PET. QVO TE RAP. ET AVRÆ] siue terra, siue mari iter facere voles, propera, quantũ potes. ὅποι πόδες ἄγουσι, καὶ ἄνεμοι. sic Eurip. Med. φεῦγε, φεῦγε, μήτε ναῖαν λίπῃς ἀπήνην, μήτ' ὄχον πεδοστιβῆ. id est, fuge, fuge, neque naualem currum omittens, neque vehiculum pedestre.

MEMOREM] cuius memoria sit diuturna ac sempiterna. vt sup. Od. 13. lib. I. *memorem notam.*

SCVLPE QVEREL.] ita reperi scriptum in aliquot cod. manu scriptis, Vatic. & item Don. Faër. Russardinis, Cleric. Nicot. non *scalpe*. quos secutus sum. nam *scalpere*, fodere est: quod ad hunc locum non satis quadrat: nisi tralationem esse dicamns.

AD NEOBVLEN. Ode 12.

B

Eam Hebri adolescentis amore captam inertiæ se, & desidiæ dedisse.

MISERARVM est neque amori
dare ludum,
Neque dulci mala vino láuere:
[illegible] *aut ex-*
Animari metuenteis patruæ verbera
linguæ.
Tibi qualum Cytheréæ puer ales,
Tibi telas, operosæq; Mineruæ
Studium aufert, Neobule, Liparæi ni-
tor Hebri,
C *Eques ipso melior Bellerophonte:*
Neque pugno, neque segni pede victus,
Simul vnctos Tiberinis humeros láuit
in vndis:
Catus idem per apertum fugienteis
Agitato grege ceruos iaculari: &
Celer arcto latitantem fruticeto exci-
pere aprum.

MISERARVM EST] hæc Ode est παραινετικὴ, seu προτρεπτικὴ, id est, ad suadendum & exhortandum comparata.

NEQVE AM. D. LVD.] neque amori indulgere. sic loquitur Plaut. Bacchid. *ego dare me ludũ meo gnato institui.* ibid. *sed nimium nolo desidiæ ei dare ludum.*

LAVERE] à verbo lauo is. sup. ann. ad Od. 3. lib. 2. sic Lucr. vsurpauit sónere à sono is. libr. *Scire licet non sincerum sónere, atque subesse Cae aliquem cordi stimulum.* & item féruere, fúlg. &c. Eleganti autem & concinna tralatione dixit *mala láuere vino*, quasi de sordibus quib. dam loqueretur. tale est *abstergêre metum*, dolo. *curam, ægritudinem animi.* Suprà autem Od. I. *nunc vino pellite curas*, ab eodem dictum est translatione. sic vini cadum dixit *amara curas eluere efficacem* Od. 12. lib. 4.

AVT EXANIMARI] *exanimari*, metuic. cet. sequitur enim, *metuenteis pat. verb.* sic Sat. lib. I. *auidos vicinum funus vt ægros Exanimat, tisque metu sibi parcere cogit, &c.* ex quo exanim. tus participium, semper pro conturbato vsur. tur, vt notat Donatus ad illud Terent. in Andr. *tum exanimatus Pamphilus, &c.* & ad illud He. *Qua me propter exanimatum citius eduxi foras.*

METVENTEIS PATR. VERB.] *lingua pa. trua* pro lingua patrui Horatianum. Sed cur n. tuitur lingua patrua, aut cur patruus ponitur p. obiurgatore acri & aspero? paucis expediam. S. unt omnes, quanta vis sit στοργῆς φυσικῆς: quæ pro. dubio in patre erga filium multo maior est, qua. in filio erga patrem, vt docet Aristot. lib. 8. de m. ribus ad Nicom. patruus autem, quamuis etia. ipse amet fratris filios: patrio illo, & immodera. affectu caret tamen. Itaque cùm *male verum ex. minet omnis Corruptus iudex* (vt ait Hor.) verisim. le est patrem incredibili illo in filium amore imp. ditum, multa errata filij præterire, ac dissimulare, atque adeò probare: quæ si quis alius cernat, va. dè improbet, ac reprehendat: tanta est oculoru. paternorum in peccatis filij lippitudo, seu pot. cæcitas. At patruus, vt dixi, ab hoc impotente a. fectu liber, ac solutus, de fratris filiorum pecca. iudicat incorruptè. Ita si quid delinquunt, id ac. ter, & seuerè reprehendit, coërcet, & castigat, n. que à se impetrare potest, vt vel mediocribus illo. rum peccatis facile concedat. Ex eo natum est, patruus pro sæuo, & aspero reprehensore, seu ca. stigatore ponatur. M. Tull. pro Cœlio. *Qui in re. liqua vita mitis esset, fuit in hac causa pertristis qui. dam patruus, censor, magister.* Idem ad Att. lib. *Cura, amabo te, Ciceronem nostrum. ei nos* θεῖοι *vide. mur*, id est, patrui. & Catull. in Gellium. *Gellius audierat, patruum obiurgare solere, Si quis delicias diceret, aut faceret, &c.* & Hor. Sat. 3. lib. 2. *siue e. go praue, Seu rectè, ne sis patruus mihi.* & Sat. 2. e. iusd. libri. *adde Iratum patruum, vicinos.* Mitioné illum Terentianum Æschini patruum excipio, le. nissimum, & placatissimum: contrà patrem Demeam durissimum, atque acerbissimum.

QVALVM] id est, calathum, ex quo quasillus: quo nomine est vsus M. Tull. Philipp. 2. Petrus Victorius lib. Var. lect. nono, cap. 17. admonet, hos versus treis, qui deinceps sequuntur, ex Sapphone esse expressos, cuius hi sunt versus, Γλυκεῖα μᾶτερ οὔτοι δύναμαι κρέκειν τὸν ἱστὸν Πόθῳ δαμεῖσα παιδὸς, Ῥαδινὰν δι' Ἀφροδίταν, Nam sic emẽdo postremũ, quorum hæc sententia est, Iucunda mater, non possum ordiri telam, aut texere, amore pueri capta, Veneris teneræ opera, seu culpa,

PVER

A PVER ALES] Cupido, quem poëtæ pennigerum, alísque instructum fingunt, talémque pingunt & pictores. libet autem mihi ad hunc locũ, Eubuli cuiusdam versus ascribere de pennigero Cupidine venustissimos, ac facetissimos: quos profert Athen. lib. 13. Τίς ἦν ὁ γράψας πρῶτος ἀνθρώπων ἄρα, Ἢ κηροπλαστήσας Ἔρωθ' ὑπόπτερον, Ὡς οὐδὲν ἤδει πλὴν χελιδόνας γράφειν, Ἀλλ' ἦν ἄπειρος τῶν τρόπων τῶν τοῦ θεοῦ. Ἐστιν γὰρ οὔτε κοῦφος, οὔτε ῥάδιος Ἀπαλλαγῆναι τῷ φέροντι τὴν νόσον, Βαρὺς δὲ κομιδῆ. πῶς ἂν οὖν ἔχοι πτερὰ Τοιοῦτο πρᾶγμα, λῆρος, ἂν φήσειέ τις, quorum hæc ferè sententia est. *Quis hominum primus Cupidinem pennigerum pinxit, aut cera finxit? Vt nihil ille præter hirundines pingere didicerat. sed erat planè huius dei morum imperitus. Nam neque leuis est, neque ad excutiendum facilis ei, qui hoc morbo affectus sit. Quî fieri igitur potest, vt alas habeat? meræ nugæ.* Pinnatum Cupidinem Mercurio & Diana prima natum esse refert M. Tullius lib. 3. de nat. deorum. sic pinnigerum amorem appellat Lucretius lib. 5. *Denique nõ hinnitus item differre videtur, Inter equas vbi equus florenti ætate iuuencus Pinnigeri sæuit calcaribus ictus amoris? &c.*

B OPEROSÆQVE MINERVÆ STVD.] id est, studium lanificij. Nam cùm omnibus artibus, atque operibus præsit Minerua, tùm maximè lanificio. Oppianus lib. β. ἁλιευτ. ad princip. Δοῦρα δὲ τεκτήνασθαι, ἀναστῆσαί τε μέλαθρα, Φάρεα τ' ἀσκῆσαι μήλων εὐάνθεϊ καρπῷ Παλλὰς ἐπιχθονίους ἐδιδάξατο. id est, ligna autem fabricari, & ædeis excitare, & vesteis tenui filo, seu lana conficere, Pallas homines docuit. & Homer. ὀδυσσ. η. de Phæacibus, ὣς δὲ γυναῖκες Ἱστὸν τεχνῆσαι. πέρι γάρ σφίσι δῶκεν Ἀθήνη Ἔργα τ' ἐπίστασθαι περικαλλέα, καὶ φρένας ἐσθλάς. id est, vt mulieres autem [sciunt Phæaces] telam texere. egregiè enim eis dedit Minerua pulchrorum operum scientiam, & bonam mentem, seu prudentiam, seu bonitatẽ. & Virg. de Camilla lib. 7. Æneid. *Bellatrix: non illa colo, calathisve Mineruæ Fœmineas Assueta manus.* idem lib. 5. *Olli serua datur operum haud ignara Mineruæ.* Tibull. lib. 2. *Atque aliqua assiduè textrix operata Mineruam Cantat, & appulso tela sonat látere.* Ælianus lib. 1. ποικίλης ἱστορ. περὶ φαλαγγίων. ὑφαντικὴν, καὶ ὑφαίνειν καὶ δῶρα ἐργάνης δαίμονος οὔτε ἴσασιν αἱ C φάλαγγες, οὔτε εἰδέναι βούλονται. id est, texendi aut artẽ, & munera deæ operosæ, seu opificis, neque sciũt eæ bestiolæ, quæ phalanges nominantur, araneæ similes, neque scire volunt. Propert. lib. 2. de Penelope, *Coniugium poterat falsa differre Minerua, Nocturno soluens texta diurna dolo.* Expressit autẽ Horatius Græcum epithetum ἐργάνην. Palladem enim ἐργάνην δαίμονα appellant.

LYPARÆI NITOR HEBRI] ex bona valetudine, & maximè ex bona corporis habitudine exsistit nitor: quamuis interdum etiam nitére dicantur ij, qui vnguentis delibuti sunt, vt suprà diximus ad Od. quartam lib. 1. *nitidum caput.* nitor Hebri autem positum pro Hebro ipso περιφραστικῶς, vt annot. suprà Od. 5. huius lib. quod non videntes quidam, ordinem horum versuum temere peruertere conati sunt. sic Homer. ἰλ. λ. Ἐλθὼν γὰρ ῥ' ἐκάκωσε βίη Ἡρακληείη: id est, profectus autem eum malè accepit, seu vexauit virtus Herculis. & ὀδυσσ. lib. nescio quoto, ψυχὴ Τειρεσίαο χρύσεον σκῆπτρον ἔχων. id est, anima Tiresiæ, qui habebat aureum sceptrum. D

BELLEROPHONTE] de Bellerophonte suprà diximus ad Od. 7. huius lib. & 27. lib. 1. dicemus & ad Od. 11. lib. 4. nonnulla. is equo Pegaso vectus Chimæram superauit.

NEQVE PVGNO, NEQVE SEGNI] præstantissimus & pugil, & cursor.

NEQVE SEGNI P. V.] segni pede esset, si à quoquam cursu vinceretur.

SIMVL] simulatque, vt sæpe aliàs.

CATVS] catus iaculari, peritus iaculandi, seu acutus & ingeniosus in iaculandis, & configendis ceruis fugientibus. annotabitur hoc loquendi genus ad Od. 8. lib. 4. iam iaculari ceruos, pro configere ceruos iaculis, Horatio familiare, vt annotauimus sup. ad Od. 2. lib. 1. ibi, *iaculatus arceis.* Catus autem idem ferè valet, quod doctus, seu potius acutus, vt vult Varro, lege annot. ad Od. 10. lib. 1. ibi. *Voce formasti catus.* significat Horatius, hunc iuuenem esse etiam præstantem venatorem.

PER APERTVM FVGIENTEIS] per liquidum & purum campum, non siluis interseptum, aut arboribus consitum. sic autem hîc dictum est *per apertum,* vt Oda 34. lib. 1. *per purum*: quamquam ibi subintelligatur, *cælum.* E

CEL. ARCTO LAT. FR. EXCIP.] celer ad excipiendum. excipere hîc propriè positum. Nam hoc verbum venatorum est proprium. δέχεσθαι dicunt Græci. Homer. ἰλιάδ. δ. δεδεγμένος ἐν προδοκῇσι Virg. in Palæmone, *Non ego te vidi Damonis pessime caprum Excipere insidijs?* Idem lib. 6. Æn. *Æmulus exceptum Triton (si credere dignum est) Inter saxa virum spumosa immerserat vnda.* translatum illud Ciceronis pro Roscio Amer. *Nimirum similiter arbitrantur isti bonorum emtores, vos hîc taleis viros, sedere, qui excipiatis eos, qui è suis manibus effugerint.* tale illud eiusdem, Catil. 3. *præsto esset ille, qui & fugienteis exciperet, & se cum his vrbanis ducibus coniungeret.* Horat. epist. 1. lib. 1. *Excipiant que senes, quos in viuaria mittant.* Cæsar lib. 6. de vris, *sed assuescere ad homines, & mansuefieri ne paruuli quidem excepti possunt.* F *arcto* autem aut certè, ne mentiar, partim *arcto*, partim *arto* scriptum reperimus in cod. Iann. Faër. tribus Vatic. ceteris omnibus, quos secuti sumus. nam vulg. habent *alto*: quod tamen non damno. videtur enim exprimere illud Homericum, βαθεῖαν ξυλόχον. sic Homer. ἰλ. λ. de apro, ὁ δέ τ' εἶσι βαθείης ἐκ ξυλόχοιο: ille autem exit ex alto fruticeto, seu loco dumoso, & arbusculis denso.

AD FONTEM BLANDVSIAM. Ode 13.

Commendat eius amœnitatem.

O Fons Blandusiæ splendidior vitro,
Dulci digne mero, non sine floribus:

A *Cras donaberis hædo:*
Cui frons turgida cornibus
Primis & Venerem, & prælia destinat,
Frustrà: nam gelidos inficiet tibi
Rubro sanguine riuos,
Lasciui suboles gregis.
Te flagrantis atrox hora Caniculæ
Nescit tangere: tu frigus amabile
Fessis vomere tauris
Præbes, & pecori vago.
Fies nobilium tu quoque fontium,
Me dicente cauis impositam ilicem
Saxis: vnde loquaces
Lymphæ desiliunt tuæ.

O FONS BLANDVSIÆ.] Blandusia est in Sabinis. quidam libri habent & hîc, *O fons Bandusiæ*, & in inscriptione, *Ad fontem Bandusium.*

B SPLENDIDIOR VITRO] purior, liquidior, vel διαφανέστερος, καὶ διαυγέστερος, id est, perlucidior. supra Od. 18. lib. 1. *fides perlucidior vitro.*

DVLCI DIGNE MERO] diximus ad Od. 1. lib. 1. veteres existimasse in omnibus aquis, fontibus, fluuijs, aliquid numinis inesse. iccircò etiam fontibus sacrificabant, tamquam Dijs, quod hîc se facturum ostendit Horatius. Iam in sacris præter cetera, adhibebatur & vinum. Quidam tamen hunc locum aliter explicant: Putant enim significare Horatium vel aquam Blandusiæ fontis dignã esse, quæ cum vino misceatur, vel fontem Blandusiæ dignum esse, qui vinum fundat pro aqua: vt apud Ouid. lib. 1. Metam. *Flumina iam lactis, iam flumina nectaris ibant.* vel aquam ex hoc fonte manentem tantidem esse quanti vinum, & quasi ἀντάξιον εἶναι οἴνου: pretio & dignitate vino parem esse: hoc est, esse saluberrimam. Ego autem nihil istorum probo.

C NON SINE FLORIBVS] vel ad morem veterum refer, quo fonteis floribus inspergebant. Virg. Daphnide. *Spargite humum folijs: inducite fontibus vmbras, Pastores. mandat fieri sibi talia Daphnis.* ibid. *Quis caneret nymphas, quis humum florentibus herbis Spargeret, aut viridi fonteis induceret vmbra?* vel ad alium quo hostias floribus & sertis coronabant. VENEREM, ET PROEL. DEST. FRVSTRÀ] constituit apud se quodammodo Veneri operam dare, & prœliari cum alijs hædis, vt qui sit iam adultus. Frustrà autem prœlia & Venerem meditatur, quia sanguine suo riuos tibi inficiet.

INFICIET] tinget, vt sup. Od. 6. *Infecit æquor sanguine punico.*

RVBRO SANGVINE] epithetum perpetuum, vt apud Hom. λευκοῖο γάλακτος, mel flauum, & similia. Idem Homerus tamen ferè semper αἷμα κελαινὸν & μέλαν αἷμα dicit, id est, nigrum sanguinem.

SVBOLES] sic legendum, non *soboles.* & ita habent libri manuscripti, idemque docent Festus, & Nonius Marcellus. lasciui autem gregis suboles, id est, hœdus. Virg. Alex. *Florentem citisum sequitur lasciua capella.* Hor. Od. 15. huius lib. *Lasciuæ similem ludere capreæ.*

TE FLAGR. ATROX HORA CANIC.] *Canicula* (inquit M. Tull. de diuinatione lib. 2.) *in his locis, quæ nos incolimus, post solstitium exoritur, & quidem aliquot diebus apud Troglodytas* (*vt scribitur*) *ante solstitium.* Sirium Græci nominant. de ea sic Arat. Τοῖος δὴ καὶ φρουρὸς ἀειρομένῳ ὑπὸ νώτῳ Φαίνεται ἀμφοτέροισι κύων ὑπὸ ποσσὶ βεβηκὼς, Ποικίλος, ἀλλ' οὐ πάντα πεφασμένος, ἀλλὰ κατ' αὐτὸν Γαστέρα κυάνεος περιτέλλεται· ἡ δέ οἱ ἄκρη Αστέρι βέβληται δεινὴ γένυς, ὅς ῥα μάλιστα Οξέα σειριάει, καί μιν καλέουσ' ἄνθρωποι Σείριον, &c. id est (vt M. Tullius vertit) *Namque pedes subter rutilo cum lumine claret Feruidus ille canis stellarum luce refulgens: Hunc tegit obscurus subter præcordia vesper, Nec toto spirans rabido de corpore flammam, Æstiferos validis erumpit flatibus igneis. Totus ab ore micans iacitur mortalibus ardor.* Apud Hom. ἰλ. χ. Priamus Achillem cum hoc astro comparat, ídque pulcherrimè describit his verbis: Τὸν δ' ὁ γέρων Πρίαμος πρῶτος ἴδεν ὀφθαλμοῖσι Παμφαίνονθ', ὥς ἀστέρ' ἐπεσσύμενον πεδίοιο, Ος ῥά τ' ὀπώρης εἶσιν. ἀρίζηλοι δέ οἱ αὐγαὶ Φαίνονται πολλοῖσι μετ' ἀστράσι νυκτὸς ἀμολγῷ, Ον τε κύν' ὠρίωνος ἐπίκλησιν καλέουσι. Λαμπρότατος μὲν ὅγ' ἐστὶ, κακὸν δέ τι σῆμα τέτυκται, Καί τε φέρει πολλὸν πυρετὸν δειλοῖσι βροτοῖσι: Ως τοῦ χαλκὸς ἔλαμπεν. id est, eum autem primus senex Priamus vidit vndique collucentem, vt sidus, in campum irruentem, quod auctunno exsistit: valde autem clarus eius fulgor inter alia sidera videtur nocte obscura: Quem Orionis canem cognomento nominant. Atque hoc quidem astrum clarissimũ est: mala autem hominibus portendit, & morbos complureis mortalibus importat. Sic illius arma ærea fulgebant. Quos Homeri versus videtur his suis adumbrasse Virgilius lib. 10. Æneid. *Ardet apex capiti, cristisque à vertice flamma Funditur, & vastos vmbo vomit aureus igneis: Non secus, ac liquida siquando nocte cometæ Sanguinei lugubre rubent, aut Sirius ardor. Ille sitim, morbósque ferens mortalibus ægris Nascitur, & læuo contristat lumine calum.* Vult igitur Homerus canem esse Orionis. alij autem non Orionis, sed Icari, aut Erigonæ aiunt esse, eúmque inter astra locatum propter hanc caussam. Icarus Atheniensis genere, filiam habuit Erigonam nomine. hæc catulum alebat. Ille cùm Bacchum aliquando hospitio accepisset, pro sua in eum liberalitate, vino donatus ab eo est, & vite. Iusserat autem Deus, cùm illum hoc munere remuneraretur, vt beneficium acceptum cum alijs hominibus communicaret. Itaque cùm terras obire ac peragrare, dei erga se beneficium prædicans inciperet, ac iam ex vrbe exisset, canémque Erigonæ vnà secum haberet: bubulcis quibusdam, qui primi ei in agro occurrerant, vinum dedit. quo illi immoderatè hausto, altissimo somno oppressi sunt. Experrecti autem cùm arbitrarentur sibi ab Icaro venenum esse datum, eum interemerunt. Canis ad Erigonem reuersus, voce & latratu, quæ accidissent, ei indicauit. Illa, re comperta, suspendio vitam finijt. Morbo autem tæterrimo

A mo & pestilenti Athenis orto, Athenienses ab oraculo admoniti Icarum & Erigonam diuinis, iisque sollemnibus atque anniuersarijs honoribus affecerunt & venerati sunt: atque ita illi in cælo locati, & in astrorum numerum ascripti sunt: Icarúsque, Bootes: Erigona, Virgo sunt appellati: Canis nomen suum retinuit. Neque verò me fugit, Canem Icari à nonnullis προκύωνα existimari, eundémque Sirium. Atque ita M. Tull. in Arato. Horatius ad Od. 17. lib. 1. *Hic in reducta valle Caniculæ Vitabis æstus.*

NESCIT TANGERE] nescit, id est, nequit, seu non potest tangere: propterea scilicet quòd ilex ijs saxis, vnde nasceris, insita, suis frondibus, ac ramis feruidos abs te solis excludit ictus, vt idé alibi loquitur.

FRIGVS AMABILE] διαστολή. est enim aliquod frigus naturæ inimicum & mortiferum. vt Saty. 1. lib. 2. *ô puer, vt sis Vitalis metuo, & maiorũ ne quis amicus Frigore te feriat.* Præbes igitur frigus am. pec. vago, id est, vt loquitur Oda 17. lib. 1. Defendis æstatem pecori vago, nempe ouibus & capellis. sic enim de Lucretili: *& igneam Defendit æ-*
B *statem capellis Vsque meis.* Sic & Virgil. Melib. *Muscosi fontes, & somno mollior herba, Et quæ vos rara viridis tegit arbutus vmbra, Solstitium pecori defendite: iam venit æstas Torrida.* idem Alex. *Nunc etiam pecudes vmbras, & frigora captant.*

PRÆBES] suppeditas, sufficis, πορίζεις. hoc enim significat verbum præbeo. vsus est sup. Od. 6. lib. 2. *Ver vbi longum, tepidásque præbet Iupiter brumas.* & Od. 14. lib. 4. *Te copias, te consilium, & tuos Præbente Diuos.* & Saty. 1. lib. 1. *Nescis, quid valeat nummus? quem præbeat vsum?* Od. xi. li. 4. *& exemplum graue præbet ales Pegasus.* epist. ad Numicium lib. 1. *chlamydes Lucullus, vt aiunt, Si posset centum scenæ præbere, rogatus, Qui possum tot? ait.* Sat. 6. lib. 1. *auita Ex re præberi sumptus mihi crederet illos.* epist. ad vill. lib. 1. *Nec vicina subest, vinum præbere taberna Quæ possit tibi.* sic Lucret. lib. 1. *Dædala tellus Vnde alit atque auget, generatim pabula præbens.* Idem lib. 5. *Pabula viua feris præbebat dentibus haustus.* & lib. 6. *Et multis alijs præbet regionibus*
C *æquor Vtilitatẽ opportunam sitientibu' nautis.* Plautus Rud. *Ne thermopolium quidem vllum instructũ hodie ita salsam præbet potionem, & frigidam.* idem in Menæchm. *quando ego tibi ancillas, penum, lanã, aurum, vestem, purpuram benè præbeo.* idem Curcul. *Nam & operam mihi, & pecuniam benè præbuisti.* & Terent. in Heauton. *nolunt crebro conuiuarier: præbent exiguè sumtum.* Idem in Phormione. *ea qui præbet, non tu hunc habeas planè præsentem Deum?* in Hecyra. *Nihil apud me tibi defieri patiar, quin, quod opus sit, benignè præbeatur.* Tibull. li. 2. *Illi selectos certent præbere colores: Africa Puniceũ, purpureúmque Tyros.* ibidem. *præbebat apertè Mitis in vmbrosa gaudia valle Venus.* Sallust. coniur. Catilinæ. *Nam vt cuiusque studiũ ex ætate flagrabat, alijs scorta præbere, alijs canes atque equos mercari.* ibid. *si voluptatibus vestris otium præbere vultis.* Virgil. Georg. 3. *iubeo frondentia capris Arbuta sufficere, & fluuios præbere recenteis.* M. Tull. epist. ad Q. Frat. lib. 2. *reliqua singulorum dierum scribemus ad te, si modò tabellarios tu præbebis.* idẽ de nat. Deor. D lib. 2. *aër cæli tenuitate & calore temperatus vitalẽ & salutarem spiritum præbet animantibus.* Idem in orat. pro Rosc. Amerino. *cibaria vobis præberi videmus.* Hirtius de bello Alex. *quod vtrumque palus largè præbere poterat.* idem ibid. *seruos præterea puberes armauerant, quibus domini locupletiores victum quotidianum, stipendiúmque præbebant.* Potest etiam dici præbere idem valere, quod παρέχειν. ex quo parochi, qui legatis & magistratibus ligna, salem, & similia præbebant. Horat. Saty. 5. lib. 1. *Proxima Campano ponti quæ villula, tectum Præbuit, & parochi, quæ debent ligna, salémque.* ibidem. *Murænà præbente domum, Capitone culinam.* Sat. 4. *Præter eum, qui præbet aquam.* sic Plaut. Aulular. *Neque ligna ego vsquam gentium præberi vidi pulchrius, Ita omneis exegit foras, &c.* quibus verbis loquens Congrio coquus significat, omneis coquos ab Euclione fuste esse exactos, atque eiectos.

FIES NOBILIVM TV QVOQVE] tu quoque ascribêris in numerum nobiliũ fontium meis carminibus, quibus ilicem, ex qua tua aqua defluit, saxo innatam, immortalitati consecrabo.

LOQVACES] cum murmure labentes: cum E murmure trepidantes. sic enim loquitur epist. 10. lib. 1. *Quàm quæ per pronum trepidat cum murmure riuum.*

DESILIVNT] ex loco superiore labuntur, defluunt, decurrunt. hoc totum autem *loquaces desiliunt*, fortasse poëtæ Græci dicerent κελαδοῦσι, seu κελαρίζουσι. tale est illud ex Oda 16. epod. *montibus altis Leuis crepante lympha desilit pede.*

AVGVSTI LAVDES.
Ode 14.

HERCVLIS ritu modò dictus, ô plebs,
Morte venalem petijsse laurum,
Cæsar Hispana repetit Penateis F
Victor ab ora.
Vnico gaudens mulier marito
Prodeat iustis operata diuis:
Et soror clari ducis, & decoræ
Supplice vitta
Virginum matres, iuuenúmque nuper
Sospitum. vos ô pueri, & puellæ
Iam virum expertæ, malè nominatis
Parcite verbis.
Hic dies verè mihi festus atras
Eximet curas: ego nec tumultum,
Nec mori per vim metuam, tenente
Cæsare terras.
I, pete vnguentum, puer, & coronas,

A *Et cadum Marsi memorem duelli:*
Spartacum si quà potuit vagantem
Fallere testa.
Dic & argutæ properet Neæræ
Myrrheum nodo cohibere crinem.
Si per inuisum mora ianitorem
Fiet, abito.
Lenit albescens animos capillus,
Litium, & rixæ cupidos proteruæ.
Non ego hoc ferrem calidus iuuenta,
Consule Planco.

HERCVLIS RITV] Quemadmodum Hercules grauissimis ærumnis exanclatis, seu exantlatis, plurimísque susceptis laboribus, atque aditis vitæ periculis, vt hominum generi otium ac tranquillitatem compararet, in cælum vocatus est: sic Augustus gloriosissimam deuictis hostibus victoriam in Hispania consecutus, in Italiam saluus
B reuertitur. De Hercule sup. ad Od.3. huius libri.

MORTE VENAL.] Oda 16. lib. 2. *non gemmis, neque purpura ve-Nale, nec auro.*

LAVRVM] frondem felicem, qua coronabantur victores, & triumphaturi.

VNICO GAVDENS] vni nupta, vnóque contenta matrona, hoc est, casta, & pudica.

OPERATA] operari & facere pro sacrificandi verbo vsurpant Latini, vt ῥέζειν Græci ἐπὶ τοῦ θύειν. quod docet Athenæus lib.14. Virgil. Georg. 1. *lætis operatus in herbis.* Tibull. lib.2. eleg.5. *Tunc operata Deo pubes discumbet in herba, Arboris antiquæ quà leuis vmbra cadet.* alioqui operari propriè, opus facere est, seu operam in aliqua re ponere. Virgil. Æneid. 3. *Connubijs, aruísque nouis operata iuuentus.*

IVSTIS DIVIS] dijs patrijs, & consuetudine, atque vsu receptis. plerique libri veteres habent,
C *iustis operata sacris.*

ET SOROR CLARI DVCIS] Octauia, quæ M. Antonio nupsit.

ET DEC. SVPPL. VITTA VIRGIN. MATR.] & fæminæ natu grandes supplici vestitu cultæ, atque ornatæ. Virgil. Æneid.7. *Præferimus manibus vittas, ac verba precantum.*

SOSPITVM] qui è bello salui redierunt.

IAM VIRVM EXPERTÆ] nuptæ. contrà Oda 11. sup. *Nuptiarum expers.*

MALE NOMIN. PARC. VERB.] id est, εὐφημεῖτε, εὔφημα φωνεῖτε, ἢ σιγᾶτε, fauete linguis, vt loquitur Od.1. huius lib. sed ne cui sit mirum, me scripturam vulgatam, *malè ominatis*, immutasse, & *malè nominatis* reposuisse, primùm testificor, me in octo libris manu scriptis, Don. Faër. Tornes. Vrs. quattuor Vaticanis, & item alijs hanc reperisse sine vlla litura expressam: deinde cùm de ea ad Gabr. Faërnum retulissem, is hortatus est me, atque adeò mihi auctor fuit, vt eam sequerer tamquam veram, & incorruptam. Nunc si quis ex me huius scripturæ rationem quæret, ego dubitanter & singultim respondebo, videri mihi Horatium vocem δυσώνυμος exprimere voluisse: &, quemadmodum illi ὄνομα δυσώνυμον dicunt, sic poëtam nostrum verba malè nominata: id est, turpia, seu potius mala verba, dixisse. Notum est autem olim imperari solitum esse, vt rebus diuinis, quæ publicè fierent, fauerent linguis, id est, bona verba loquerentur, & à malis verbis, seu malis nominibus abstinerent. Præterea, vt scribit M. Tull. li. 1. de diuin. *cum imperator exercitum, censor populum lustraret, bonis nominibus qui hostias ducerent, eligebantur, & consules in dilectu obseruabant, vt primus miles fieret bono nomine.* Credibile igitur est, fortasse Horatium eadem ratiõe dixisse *verba malè nominata*, qua ratione diceremus hominem malè nominatum, seu mali nominis: hominẽ vel verba malè nominata pro malis nominibus posuisse.

ATRAS EXIMET CVRAS] sic Od.1. huius lib. *Post equitem sedet atra cura.*

TENENTE CÆSARE TERRAS] κρατοῦντος τῆς γῆς. terrarum imperium obtinente.

I, PETE VNGVENTVM] adhibebant elegātiores homines in conuiuijs vnguenta & coronas, sup. Od.7. lib.2. *funde capacibus Vnguenta de conchis. quis vdo Deproperare apio corõas, Curátve myrto?* Anacr. Ἐμοὶ μέλει μύροισι Καταβρέχειν ὑπήνην, Ἐμοὶ μέλει ῥόδοισι Καταστέφειν κάρηνα. quibus versibus significat Anacreon, sibi curæ esse vnguentis cæsariem madefacere, sibi curæ esse rosis caput coronare.

ET CADVM MARSI MEM.] cadum, qui iam tum fuerit in cælla cónditus, cùm bello Marsico Italia arderet. Dictum est autem Marsicũ bellũ (inquit Strabo libro 10.) ab ijs, qui defectionis illius auctores ac principes fuerunt, maximéque à Propedio Marsorum duce. quamquam initium belli à Picentibus esse natum tradit Liuius, quibus cum vnà defecerant à populo Romano Marsi, Peligni, Marrucini, Lucani, Samnites, cuius defectionis causa ex eo nata est, quòd cùm se cõmunione ciuitatis ac libertatis cum populo Ro. cõiungi postulassent à senatu, populóque Ro. id nõ obtinuerant. Necesse verò est hoc vinum, vetus admodũ fuisse, cùm bellum Marsicum conflatum sit L. Iulio Cæsare, & Rutilio Lupo Coss. à quo tempore vsque ad M. Lollium, Q. Æmilium Lepidum, quibus Coss. annum ætatis suæ agebat Horatius quadragesimum quartũ, si rationem inire voles, LXX. anni intercedunt. Cadus autem, ne quis erret, & Græca vox est, & Græca mensura. Est enim à verbo χαδεῖν, quod est χωρεῖν, id est, capere. idem autẽ valent, cadus, metretes, ceramium. Hesych. κάδος ἐστὶ κεράμιον, id est, cadus est ceramium. Iam ex Dioscoride licet intelligere, metreten & ceramium re idem esse: ex Plinio, metreten & cadum. Quærat aliquis, si hæc tria, nomina Græca sunt, & mensuræ Græcæ nomina, quæ vox, & quæ mensura Latina eis pariter respondet? nulla, quod sciam: nisi forte amphora, aut (quod idem valet) quadrantal: quæ tamen mensura, vt docet Festus, octo & quadraginta sextarios capit. At metretes, vt tradit Nicandri interpres, duos & septuaginta sextarios continet. Quare amphora Romana, seu qua-

A quadrantal, tertia fere parte minus cõtinet, quàm cadus, aut metretes, aut ceramium: quæ proximæ mensuræ, amphoram, & vrnam, seu treis vrnas capiunt: amphora autem duas vrnas duntaxat aut certè paullo plus.

SPARTACVM] Bellum seruile, quòd Chryso & Spartaco ducibus cum populo Romano gestũ est, anno fere decimo sexto post Marsicum, ortum est, L. Licinio Lucullo, & M. Aurelio Cotta. Coss. De Spartaco sic Athen. libr. 7. καὶ Σπάρτακος δὲ ὁ μονομάχος ἐκ Καπύης πόλεως Ἰταλικῆς ἀποδρὰς κατὰ τὰ μεθόρια Αττικὰ, πολὺ πλῆθος ἀποστήσας οἰκετῶν (ἦν δὲ καὶ αὐτὸς οἰκέτης, θρᾷξ γένος) κατέδραμε πᾶσαν Ἰταλίαν, χρόνον οὐκ ὀλίγον, πολλῶν δούλων καθ' ἑκάστην ἡμέραν συῤῥεόντων ὡς αὐτόν. καὶ εἰ μὴ ἀπέθανεν ἐν τῇ πρὸς Λικίνιον Κράσσον παρατάξει, οὐ τὸν τυχόντα ἂν ἱδρῶτα τοῖς ἡμεδαποῖς παρέσχεν. quibus ex verbis (ne verbum verbo reddamus) intelligere licet, hunc Spartacum seruum & gladiatorem, & genere Thracem fuisse, totámque Italiam diu populatum esse, maiore in dies seruorum multitudine ad eum confluente: & nisi in eo prœlio, quod aduersus Crassum commisit, occubuisset, magnũ in discrimen rem Romanam fuisse venturam. Plu-
B tarchus autem in Crasso scribit, quamuis in ea pugna, quæ aduersus Spartacum pugnata est, Crassus (cui id bellum fuerat mandatum à senatu) sese fortissimè gesserit, suúmque ipsius corpus periculo obtulerit: illius victoriæ tamen gloriam Pompeio esse quæsitam, atq; ascriptam, propterea quòd eos, qui è prœlio aufugerant, exceptos Pompeius interfecerit: ita vt ad senatũ scripserit, Crassum quidem aperto Marte vicisse fugitiuos: se autem belli reliquias sustulisse, & (vt ait Plutarchus) τοῦ πολέμου τὴν ῥίζαν ἀνῃρηκέναι, id est, belli radicem excidisse.

SPART. SI QVA, &c.] si qua testa, seu si quis cadus effugere potuit Spartaci, & fugitiuorum manus, totam Italiam suo arbitratu percurrentiũ ac vastantium. Sed videtur non posse ferri hęc explicatio, *si qua testa*: id est, si aliqua testa: alioqui erit trochæus, seu tribrachus pro dactylo, *quà pôtũ-qua* enim recti casus, breuis est syllaba. Dicendum igitur est, vel hîc legi debere, *siqua* pro *siquà*. quod quibusdam placet: vel si seruetur lectio
C recepta, *si qua*, *qua* hîc præter naturam, longum fieri: aut, quod magis probo, *si quà*, positum esse pro, si qua parte, seu potius, si qua ratione, vt apud Virg. lib. 1. Æn. princip. *Si quà fata sinant.* quamquam Carisius lib. 2. *siquà* vult esse positum apud Virgil. pro *siquo*, hoc est, si quo modo: quemadmodum & lib. 6. in extr. *si quà fata aspera rumpas, Tu Marcellus eris.* non dissimile est illud eiusdem, Palæm. *Et si non aliquà nocuisses, mortuus esses.* Non desunt qui sic explicant, *Spartacum si qua, &c.* id est, si vinum in aliqua testa conditum, potuit Spartacum fallere: vt vox *cadus* subintelligatur, & iungatur cum verbo *potuit*, & pro vino posita intelligatur: *qua testa* autem sint sexti casus, pro in aliqua testa. quod mihi nullo modo placet. Non est autem dubium, quin, quem cadum paullo antè dixerit, hîc testam appellet. hoc tantum interest, quòd testa materiam declarat, cadus mensuram.

FALLERE] λανθάνειν, latére, vt sæpius iam dixi.

DIC ET ARGVTÆ PROPERET, &c.] D
dic & Neæræ, vt properet colligere crinem nodo. id est, religare comam in nodum. tale est illud Ode 11. lib. 2. *dic age cum lyra Maturet incomtum Lacenæ More comam religata nodum.*

MYRRHEVM] subflauum: vel myrrhei coloris: vel myrrhino vnguento delibutum. Tibull. lib. 3. eleg. 4. *Stillabat Tyrio myrrhea rore coma.* Propert. lib. 1. *Aut quid Oronthea crineis perfundere myrrha? iuuat* repetendum ἀπὸ κοινοῦ.

NODO COHIBERE] colligere, seu religare in nodum. sup. Od. 19. lib. 2. dixit *nodo coërcere.*

LENIT ALBESCENS ANIMOS, &c.] coniungenda sunt hæc, *animos, litium & rixæ cupidos*, vt significet τὸν θυμόν. canities (inquit) & ætas ingrauescens me mitiorem & placidiorem reddidit. Atqui facit nos amariores senectus: & senes sunt iracundiores viris, vitio ætatis: & odiosa est omnis in imbecillo corpore offensio. Itaque pueri, senes, mulieres maximè sunt iracundi. Respondeo senes, quidem, vt & mulieres, & pueros, esse admodum iracundos: sed tamen quia sunt imbecilli, iram continent: aut si non continent, frustrà irascũtur: at viri & iuuenes irati, sui doloris conti- E
nuò pœnas expetunt, & manu, vi, ferro, iniuriam acceptam vlciscuntur.

CALIDVS IVVENTA,] epist. ad Pison. *florente iuuenta Feruidus*: id est, iuuenis: quem Græci vno nomine αἰζηὸν dicunt, quasi ἀεὶ ζέοντα: id est, semper feruentem. Profert hunc locum Seruius, ad illum Virg. Æn. 5. *Tum verò exarsit iuueni dolor.*

CONSVLE TVLLO] L. Volcatio Tullo, id est, anno ab vrbe condita IↃCCXX. quo tempore annum ætatis suæ agebat circiter XXXI. si verum est eum natum esse L. Aurelio Cotta, & M. Manlio Torquato Coss. quod quidem de se ipse testatur Od. 12. epod. *Tu vina Torquato moue Consule pressa meo.*

IN CHLORIM, seu Chloridem.

F

Ode 15.

Vt saltem vetula, nequitiæ & libidini modum constituat.

VXOR *pauperis Ibici,*
Tandem nequitiæ fige modum tuæ
Famosisq; laboribus.
Maturo propior desine funeri
Inter ludere virgines,
Et stellis nebulam spargere candidis.
Non, si quid Pholoën satis,
Et te, Chlori, decet. filia rectius
Expugnat iuuenum domos,

A *Pulso thyas vti cóncita tympano.*
Illam cogit amor Nothi
Lasciuæ similem ludere capreæ.
Te lanæ prope nobilem
Tonsæ Luceriam, non citharæ, decent,
Nec flos purpureus rosæ.
Nec poti vetulam fæce tenus cadi.

VXOR PAVP. IB.] hanc Oden veteres notant esse mempticen: id est, ad reprehendendum comparatam.

NEQVITIÆ FIGE MODVM TVÆ] constitue modum tuæ libidini, tuæque incontinentiæ. sic loquitur M. Tullius paradoxo 3. in extr. *Etiam ne in minimis rebus? Etiam: siquidem rerum modum figere non possumus: animorum tenere possumus.* quidam libri veteres habent *pone modum:* in his Torn. & Iann. & Danielis Aurelianensis, & Nicotian. & Russard.

B FAMOSÍSQVE LABORIBVS] Venereis & meretriciis. famosus enim semper turpitudinem significat, vt huius lib. Od. 3. *Famosus hospes.*

MATVRO PROP. DES.] id est, desine morti maturæ iam propinqua, id est, anus decrepita, desine, inquam, inter virgines & puellas iocari, & ludere.

INTER LVDERE VIRGINES] ludere inter virgines. vide annot. ad Od. 7. libri 2.

ET STELLIS NEBVLAM, &c.] id est, & te vetulam, atque aridam puellis teneris, atque ætate florentibus admiscere.

CANDIDIS] id est lucidis. nam vt tenebræ nigræ: ita lux, candida est.

PHOLOËN] puellam, filiam tuam.

EXPVGNAT IVVENVM DOMOS] non quòd iuuenum foreis manibus, aut saxis effringat, sed quòd mulieris forma, & flos ætatis, hastarum & gladiorum instar, viros etiam fortissimos & constantissimos labefactet ac prosternat. Testem C huc producam locupletem Anacreontem, Νικᾷ δὲ καὶ σιδηρὸν, Καὶ πῦρ καλή τις ἔσα. id est, mulier formosa ferrum & ignem superat. Quòd si quis contendet, hanc Pholoën reuera amore stimulatam, & concitatam vltrò ad iuuenum foreis cucurrisse, & in eas irrupisse, non pugnabo. & fortasse hæc sententia verior est.

PVLSO THYAS VTI, &c.] thyadi similis, pulsu tympani exaudito, furore concitatæ. sunt autem thyades Bacchi sacerdotes, quæ aliis nominibus mænades, Bassaræ, & Bassarides, Bacchæ, &c. appellantur.

LVCERIAM] oppidum Apuliæ, circa quod lanæ optimæ tondebantur. aiunt etiam in hoc oppido templum fuisse Mineruæ consecratum: cui deæ lanificium curæ est. decet (inquit) te colus, & fusus, & radij, & lanificium.

AMOR NOTHI] amor, quo Nothum deperit.

NEC POTI VETVLAM, &c.] nec te decet cados vsque ad fæcem exhaurire: sed puellas nempe impudicas, vt Od. 36. lib. 1. *Neu multi Damalis meri Bassum Threïcia, &c.* Nam fæminis, & matronis Romanis nefas erat omnino vinum gustare. Scribunt Plutarchus, Valerius Max. & Athenæus. Athenæi verba sunt hæc lib. 10. ex Polybio, Παρὰ Ῥωμαίοις δὲ (ὥς φησὶ Πολύβιος ἐν τῇ ἕκτῃ) ἀπείρηται γυναιξὶ πίνειν οἶνον. τὸν δὲ καλούμενον πάσσον πίνουσι: id est, apud Romanos autem (vt ait Polyb. lib. 6.) interdictum est mulieribus vini potu. vinum autem ex vuis passis bibunt. Idem tradidit & Valerius Maxim. lib. 2. cap. 1. bibere autem fæce tenus, prouerbium olet. sic loquuntur & Græci. Lycidas quidem ille apud Theocr. in Thalysiis, dicit se potaturum labris vsque ad fæcem impressis. Αὐταῖσι κυλίκεσσι καὶ ἐς τρύγα χεῖλος ἐρείδων. cod. Raïn. Card. habet *Sed poti.* non probo. Sed non dissimulabo in vno Codice Vaticano & Faërn. meminisse me scriptum videre Romę, *vetula:* & item hîc in Gallia reperi in vno Russard. & vno Nicotiano: vt scilicet cohæreat cum voce *face:* atque ita intelligamus hoc sentire Horatium, non decere hanc anum vini veteris amphoras vsque ad fæcem exhaurire. Omnino vocem *vetulam* retineo, vt multo plurium librorum manu scriptorum auctoritate confirmatam: neque tamen, *vetula* damno, si cui probabitur magis. quod fortasse verum & rectum est.

AD C. MÆCENATEM.
Ode 16.

Se contentum esse sua sorte: hac autem affectione animi vitam beatam constare.

INCLVSAM Danaën turris ahenea,
Robustæq; fores, & vigilum canum
Tristes excubiæ munierant satis
Nocturnis ab adulteris:
Si non Acrisium, virginis abditæ
Custodem pauidum, Iupiter & Venus
Risissent: fore enim tutũ iter, & patens,
Conuerso in pretium deo.
Aurum per medios ire satellites,
Et perrumpere amat saxa, potentius
Ictu fulmineo. cóncidit auguris
Argiui domus, ob lucrum
Demersa exscidio. diffidit vrbium
Portas vir Macedo, & subruit æmulos
Reges muneribus. munera nauium
Sæuos illaqueant duces.
Crescentem sequitur cura pecuniam,
Maiorúmque fames. iure perhorrui
Latè conspicuum tollere verticem,

Mæcenas,

A *Mæcenas, equitum decus.*
Quanto quisque sibi plura negauerit,
A diis plura feret. nil cupientium
Nudus castra peto: & trāsfuga, diuitū
Parteis linquere gestio,
Contemtæ dominus splendidior rei,
Quā si, quicquid arat impiger Appulus
Occultare meis dicerer horreis,
Magnas inter opes inops.
Puræ riuus aquæ, siluáque iugerum
Paucorum, & segetis certa fides meæ,
Fulgentem imperio fertilis Africæ
Fallit sorte beatior.
Quamquā nec Calabræ mella ferūt apes:
Nec Læstrygonia Bacchus in amphora
Languescit mihi: nec pinguia Gallicis
B *Crescunt vellera pascuis:*
Importuna tamen pauperies abest:
Nec, si plura velim, tu dare deneges.
Contracto melius parua Cupidine
Vectigalia porrigam,
Quàm si Mygdoniis regnum Halyattici
Campis continuem multa petentibus
Desunt multa. benè est, cui deus obtulit
Parca, quod satis est, manu.

INCLVSAM DANAEN] Acrisius consulto de liberis masculis, si quos filia sua pareret, oraculo, responsum tulit, se ab eo, qui è filia sua nasceretur, interfectum iri. Hoc igitur metuens, exstructo sub terra æreo thalamo (de quo Pausanias Corinthiac.) Danaen acerrima custodia septam tenebat. Verùmtamen illa (vt tradunt nonnulli) C à Prœto patruo corrupta est. ex quo dissidium inter fratres implacabile natum est. Alij autem scribunt (atque hæc opinio magis vulgata, & probata est) Iouem in aurum conuersum, per impluuium in sinum Danaæ influxisse, & cum ea rem habuisse. quam opinionem sequitur & Pindarus Pyth. carmine duodec. υἱὸς Δανάας, τὸν ἀπὸ χρυσοῦ φάμεν αὐτορρύτου ἔμμεναι. Danaæ filius, quem ex auro sua sponte fluente natum esse dicimus. ex eo concubitu Perseus natus est: de quo Hom. ἰλ. ξ. Οὐδ' ὅτε περ Δανάης καλλισφύρου Ἀκρισιώνης, Ἡ τέκε Περσῆα πάντων ἀριδείκετον ἀνδρῶν. id est, Neque cùm amaui Danaën formosam Acrisii filiam: Quæ Perseum peperit omnium virorum clarissimum. Hic Gorgonis caput, cuius aspectus homines in lapides vertebat, abscidit. Pindar. Pyth. εἰδ. ι. ἔπεφνέν τε γοργόνα, &c. sed idem Pindarus, quæ de auro & Danaë dicuntur, videtur in carmine sexto Isthmiorum ad Alcmenam transtulisse. Quærit enim ex Thebis, quo maximè tempore lætitia affectæ D sint: vtrùm cùm capillatum Bacchum genuerunt, an cùm intempesta nocte optimum, & maximum Deorum, aurea niue stillantem, in Alcmenæ Amphitryonis vxoris sinum, complexúmque venientem, vt Herculem procrearet, acceperunt? an, &c. Verba Pindari sunt hæc, quæ quidem ad hunc locum pertineant: ἢ χρυσῷ μεσονύκτιον νίφοντα δεξαμένα τὸν φέρτατον θεῶν ὁπότε Ἀμφιτρύωνος ἐν θυρέτροις σταθεὶς ἄλοχον μετῆλθεν Ἡρακλείοις γοναῖς. tabula autem picta illa, quam spectabat Chærea in Eunucho, non significabat, Iouem sese in aurum conuertisse, sed in hominem conuersum, imbrem aureum in Danaæ gremium demisisse, ac per alienas tegulas, & per impluuium fucum factum mulieri venisse clanculum. Attingit & Sophocles in Antigone hanc Danaæ fabulam his verbis: ἔτλα καὶ Δανάας οὐράνιον φῶς Ἀλλάξαι δέμας ἐν χαλκοδέτοις αὐλαῖς· Κρυπτομένα δ' ἐν τυμβήρει θαλάμῳ κατεζεύχθη. id est, Etiam Danaæ corpus potuit ætheris lucem cum tenebris mutare, & delituit in Thalamo subterraneo inclusa, &c. significat autem Danaæ fabula, nullam esse fæminam vsque adeò pudicam, quæ auro expugnari non possit.

E TVRR. AHENEA] Soph. αὐλὰς χαλκοδέτους appellat. profert hunc locum Seru. Georg. 3.

ROBVSTÆQVE FORES] & solidissimæ, ac validissimæ fores munierant satis.

NOCT. AB ADVLT.] id est, satis munitam, ac tutam reddiderant aduersus adulteros nocturnos. sic loquuntur boni scriptores. Lucret. lib. 3. *Quòd si fortè ideò magis immortalis habedá st, Quòd letalibus ab rebus munita tenetur, &c.* lege annot. ad Saty. 1. lib. 2. *Tutus ab infestis latronibus?*

ADVLTERIS] amatoribus, corruptoribus. *adulter & adultera dicuntur, quia & ille ad alteram, & hæc ad alterum se conferunt.* Festus.

FORE ENIM TVTVM ITER, &c.] Iupiter, & Venus Acrisii patris anxiam illam, & nimis diligentem custodiam deriserunt. sciebant enim aditum ad Danaam, facilem, & expeditum futurū conuerso in aurum Ioue.

IN PRETIVM] in aurum, aliter epist, 17. lib. 1. F *Et decus & pretium rectè petit experiens vir.* & epist. 16. eiusd. *Nec furtum feci, nec fugi, si mihi dicat Seruus: habes pretium. loris non vreris, aio.* & Od. 24. huius lib. *Et peccare nefas, aut pretium est mori.* Nam veteres pretium pro mercede, & præmio vsurpabant.

AVRVM PER MED. IRE SATELL.] M. Tull. prooemio actionum Verr. Verrem, qui suos iudices corrumpere cogitabat, omnémque salutis rationem in sola pecunia collocabat, ita disputantem inducit: *nihil esse tam sanctum, quod non violari, nihil tam munitum, quod non expugnari pecunia possit.* Quòd autem hic auro tribuit Horatius, idem argento Sophocles in Antigone. neq; sanè quicquam refert de vtro metallo verba fiant, cùm vtroque sermone significent scriptores quantùm valeat pecunia. verba Sophoclis hæc sunt: οὐδὲν γὰρ ἀνθρώποισιν οἷον ἄργυρος Κακὸν νόμισμ' ἔβλαστε. τοῦτο καὶ πόλεις Πορθεῖ. Τόδ' ἄνδρας ἐξανίστησι δόμων. Τόδ' ἐκδιδάσκει, καὶ παραλλάσσει φρένας Χρηστὰς

A πρὸς αἰσχρὰ πράγματ' ἴσασι βροτῶν· Πανουργίας δ' ἔδειξεν ἀνθρώποις ἔχειν. Καὶ παντὸς ἔργου δυσσέβειαν εἰδέναι. quorum versuum hæc ferè sententia est, Nihil est, vnde talia mala nascantnr, qualia ab argento. Hoc vrbeis euertit: hoc viros è suis sedibus exturbat: hoc dedocet & deprauat bonas menteis, & ad res turpeis traducit: hoc versutias & fallacias hominibus tradit, vt eas scientia comprehendant, & & omnem impietatem discant.

Et perrvmp amat saxa] amat, id est, solet, vt sup. Od. 3. lib. 2. *Vmbram hospitalem consociare amant.* sumtum est autem hoc genus loquendi à Græcis. exemplum ex Platone ad illum locum protulimus. Accedat nunc & ex Sophocl. in Antigone: φιλεῖ γὰρ τοῦτο καὶ ταύτῃ ῥέπειν.

Concidit avg. Arg.] Amphiarai fabula talis est. Amphiaraus augur Eriphylam Talai filiam duxit vxorem. Huic cùm forte cum Adrasto nescio quid controuersiæ fuisset, iurauit vterque se arbitrio Eriphylæ de omnibus controuersiis transacturum. Bello autem inter Argiuos, & Thebanos orto, cùm excercitus in expeditionem iam duceretur, idque vehementer improbaret, ac B dissuaderet Amphiaraus, perniciémque & calamitatem eis imminentem multo antè denuntiaret, ac prædiceret: Eriphyle accepto ab Adrasto, monili aureo, iis assensa est, qui bellum gerendum esse censerent, Amphiaraúmque bello interesse oportere pronuntiarent. Ita coactus est ille ei bello, à quo tantopere abhorrebat: propterea, quòd sciebat sibi quoque pestem, & calamitatem ex eo esse paratam, interesse. Sed cùm cognouisset, vxorem suam auro corruptam fuisse: non antè necessario illo belli administrandi munere fungi instituit, quàm & vxorem acerrimè accusasset, & filio Alcmæoni mandauisset, atque imperauisset, vt priusquam in castra veniret, matrem Eriphylam necaret. Quo in facinore obeundo cùm patri paruisset Alcmæon, in furorem incidit. Amphiaraus autem terræ hiatu absumtus est. de quo M. Tull. ad Cecinam lib. 6. *Itaque vel officio, vel fama bonorum, vel pudore victus, vt in fabula Amphiaraus, sic ego prudens, & sciens ad pestem ante o-* C *culos positam, sum profectus.* Idem M. Tullius lib. 3. accus. de signis, Verrem, qui pocula quædam Diodôri pulcherrima numquam à se visa, concupiuerat, cum Eriphyla comparat, his verbis, *Eriphylam accepimus in fabulis, ea cupiditate fuisse, vt, cum vidisset monile (opinor) ex auro & gemmis pulchritudine eius incensa, salutem viri proderet. similis istius cupiditas. hoc etiam acrior, atque insanior, quòd illa cupiebat id, quod viderat: huius libidines non solum oculis, sed etiam auribus excitabantur.* Plato lib. nono de repub. pulcherrimam illam de iustitia, & iniustitia, vtra sit vtilior, disputationem concludens, ita loquitur. Est' ne igitur ex iis, quę diximus, quisquam, cui expediat, aurum iniustè accipere, si futurum est, vt aliquid ei eiusmodi accidat, vt cùm aurum accipit, eadem opera optimam sui partem in potestatem deterrimæ redigat? an ita dicimus, si auro accepto filium, aut filiam sæuis & immanibus hominibus constringendam traderet, futurum ei aurum inutile, etiam si multum auri eo nomine accipiat: partem verò sui diuinissimam si impurissimæ, & Deo inimicissimæ parti seruire cogat, nihílque eius misereatur: non fore miserrimum, neq; sese auro corrumpendum præbiturum in perniciem, ac pestem multo grauiorem, quàm Eriphylen, quæ aureum monile in perniciem, atque interitum viri sui accepit? verba Platonis Græca, si quis nostris Latinis non contentus, fortè desiderabit, ex ipso fonte petat. Vlysses quoque apud Hom. ὀδυσσ. λ. Alcinoo narrat, se vidisse Eriphylam apud inferos, quæ aurum in caput viri acceperit. στυγερήν τ' Ἐριφύλην, Ἣ χρυσὸν φίλου ἀνδρὸς ἐδέξατο τιμήεντα. & Ænéas apud Virgil. lib. 6. *mæstámque Eriphylen, Crudelis nati monstrantem vulnera, &c.* Sed, vt ad Amphiaraum redeam, de eo hæc pauca (quæ ad hunc locum pertineant) scribit Pausanias Atticis. Λέγεται δ' Ἀμφιαράῳ φεύγοντι ἐκ Θηβῶν, διαστῆναι τὴν γῆν, καὶ ὡς αὐτὸν ὁμοῦ καὶ ἅρμα ὑποδέξατο. id est, aiunt autem Amphiarao fugienti discessisse terram, eúmque vnà cum curru terræ hiatu absumtum esse.

Demersa exscidio] quidam libri manu scr. habent *Demersa exitio.* quæ scriptura non est reijcienda. Nam siue hanc scripturam siue alteram sequamur, significat Horat. ob lucrum, id est, ob aurum, seu ob aureum illud monile, quo Eriphyle corrupta est, Amphiarai domum funditus exstinctam, atque euersam esse: hoc est totam Amphiarai familiam, nempe vxorem & liberos & ipsum, interiisse.

Diffidit vrbivm portas] *Philippus Alexandri Magni pater* (vt scribit M. Tullius epist. lib. 1. ad Attic.) *omnia castella expugnari posse dicebat, in quæ modò asellus onustus auro posset ascendere.* Plutarchus in Paulo Æmilio, scribit traditum esse à veteribus historicis, non Philippum, sed eius aurum Græciam subegisse, atque euertisse: constátque inter omneis, illum plureis vrbeis auro, quàm vi, & ferro cepisse. Eundem Pausanias in Arcad. scribit rerum gestarum magnitudine superiores quidem Macedoniæ Reges superasse: bonum autem imperatorem non iccircò appellandum esse: quippe qui & iusiurandum Deorum semper conculcarit, & fœdera ob quamlibet caussam violarit, & fidem maximè omnium mortaliũ neglexerit, ac pro nihilo putarit. verba Pausan. sunt hæc. Φίλιππον δὲ βασιλέων μὲν τῶν πρὸ αὐτοῦ, καὶ ὅσοι Μακεδόσι γεγόνασιν ὕστερον τούτων μὲν πείθοιτο ἄν τις μέγιστα αὐτὸν ἔργα ἀποδείξασθαι· στρατηγὸν δ' ἀγαθὸν οὐκ ἄν τις εὐφρονῶν καλέσειεν αὐτὸν, ὅσγε καὶ ὅρκους θεῶν κατεπάτησεν ἀεὶ, καὶ σπονδὰς ἐπὶ παντὶ ἐψεύσατο, πίστιν τ' ἠτίμασε μάλιστ' ἀνθρώπων. Eidem consulenti, quibus potissimum rationibus vrbeis expugnare, & hostium copias profligare posset, Apollinem ita respondisse ferunt: Ἀργυρέαις λόγχαισι μάχου, καὶ πάντα νικήσεις, id est, Argenteis hastis confligito, & omnia vinces. Quod quidem Philippi consilium, atque institutũ elegãtissimè, vt omnia exponit Demost. in orat. περὶ παραπρ. his verbis, πόσι γὰρ τῶν πραγμάτων ἐγκρατὴς γέγονε Φίλιππος ἁπάντων, καὶ πόσι τὰ μέγιστα κατείργασται τῶν πεπραγμένων, σκέψασθε. τῷ παρὰ τῶν πωλούντων τὰς πράξεις πωλεῖσθαι. τῷ τοὺς προεστηκότας ἐν ταῖς πόλεσι διαφθείρειν, καὶ

A καὶ ἐπαίρειν τούτους. id est, quibus enim rationibus rerum omnium potitus sit Philippus, & quibus modis maximas rerum à se gestarum effecerit, videte. emendis actionibus, ac rebus à venditoribus: iis corrumpendis, qui in singulis vrbibus summæ rei præerant: his locupletandis, atque ornandis.

SVBRVIT ÆMVL. REG. MVNER.] *subruit*, postrauit, qui antea stabant. Sed, quod hîc dicitur ab Horatio de ducibus corruptis, animaduertendum est, quod tradit Pausanias Messen. primos omnium Lacedæmonios hosti munera dare cœpisse, primósque belli victoriam auro venalem effecisse: antequàm autem Lacedæmonij in eo bello, quod cum Messeniis gesserunt, belli administrandi leges, & iura violassent, Aristocratésque Arcas socios prodidisset: vel virtute, vel fortuna eos, qui pugnabant, de victoria decernere consueuisse. M. Tull. off. 2. scribit *C. Pontium Samnitem optare solitum, vt ad illa tempora se fortuna seruasset, & tunc esset natus, quando Romani dona accipere cœpissent: non fuisse passurum diutius eos imperare.* hoc appellat Ennius, *bellum cauponari.*

MVNERA NAV. SÆV. ILLAQVEANT]
B *illaqueant*, irretiunt, capiunt. Medea apud Eurip. ait dici solere, etiam Deos flecti muneribus. μή μοι σύ. πείθειν δῶρα καὶ θεοὺς λόγος. Sed ad hunc locum quadrat magis illud: Δῶρα γὰρ ἀνθρώπων νοῦν ἤπαφεν, ἠδὲ καὶ ἔργα: id est, Munera decipiunt facta, & mortalia corda. sed non præteribo silentio quod Passeratius, homo & mihi amicus, & singulari ingenio, doctrináque præditus, mihi in sermone dicebat, sibi hunc locum longè aliter, quàm vulgò, videri intelligendum. vulgò enim has voces duas, *duces nauium* connectunt & coniungunt, & τριηράρχους, seu nauium præfectos accipiunt. ille autem *munera* volebat cohærere cum voce *nauium*: & per *nauium munera*, merceis peregrinas, quæ nauibus ad nos aduehuntur, significari existimabat. *munera nauium* autem eadem ratione dictum ab Horat. putabat, qua ratione ab eodem *munera terræ*, & *munera maris*, in epist. ad Numicium. *quid cẽses munera terræ, Quid maris extremos Arabas ditantis & Indos?* Propertius, *munera peregrina* appellat. *Téque peregrinis vendere muneribus.* ego *na-*
C *uium duces* coniunctim accipio: veruntamen iudicet lector.

CRESCENTEM SEQ. CVRA PEC.] duo molestissima mala pecuniam crescentem sequuntur; cura seruandi, & augendi cupiditas. sic M. Tull. Parad. ὅτι μόνον ἀγαθὸν τὸ καλόν, cupiditatem augendi, & metum amittendi, pecuniæ comites posuit. *neque enim* (inquit) *vmquam expletur, nec satiatur cupiditatis sitis: neq; ea solum, quæ habent, libidine augendi cruciantur: sed etiam amittendi metu.* quam igitur Cicero libidinem augendi dixit, Horatius *maiorum famem* nominat: quam ille metum amittendi, hic curam. Sed pauci hanc curam extimescunt, pauci pecuniam contemnunt. Anacreon quidem duobus à Polycrate Samio talentis acceptis, cùm duas iam nocteis insomneis præ cura traduxisset: ea remittenda ad illum curauit, hanc vnam facti sui causam afferens, οὐ τιμᾶσθαι αὐτὰ τῆς φροντίδος, id est, non tanti ea à se fieri, quãta illa cura fuisset, hunc metum pluribus verbis describit, & D
exagitat Horat. Saty. 1. lib. 1. *An vigilare metu exanimem, nocteisque, diésque Formidare malos fures, incendia, seruos, Ne te compilent fugientes, hoc iuuat? horum Semper ego optarem pauperrimus esse bonorum.* alterum autem malum, nempe maiorum famem, seu augendi libidinem, & cupiditatem, vt grauissimum cruciatum precatur auaris Theocritus εἰδύλ. ις. quod inscribitur Ἱέρων. Χαιρέτω ὅστις τοῖος, ἀνήριθμος δέ οἱ εἴη Ἄργυρος, αἰεὶ δὲ πλεόνων ἔχοι ἵμερος αὐτόν. de eadem sic Horat. Od. 24. huius lib. *scilicet improbæ Crescunt diuitiæ, tamen Curtæ nescio quid semper abest rei.* & epist. ad Iul. Florum lib. 2. *Si tibi nulla sitim finiret copia lymphæ, Narrares medicis: quod, quanto plura parasti, Tanto plura cupis, nulline faterier audes? &c.*

IVRE PERHORRVI] id est, non immeritò diuitias immensas, summos honores, & nimiam potentiam fugi, quandoquidem tam sollicito, & anxio animo sunt pecuniosi, honoribus ornati, ac potentes.

TOLL. VERTICEM] attollere caput. aliter Od. 1. lib. 1. *Sublimi feriam sidera vertice.*

QVANTO QVISQVE SIBI PLVRA] id E
est, quanto quisque pauciora desiderabit, tanto facilius cupiditatem suam explebit.

FERET] auferet, accipiet, consequetur, obtinebit. vide annot. ad Od. 8. lib. 4.

ET TRANSFVGA] tralatio, seu allegoria à re militari.

CONTEMTÆ DOM. SPLEND. REI.] Sed quomodo quisquam eius rei dominus esse potest, quam contemnit, id est, quam non habet, neque possidet? dicam, qui rem aliquam contemnit, quamuis eam non possideat, non desiderat tamen: si non desiderat, non caret. At, qui quauis re non caret, eius verior est dominus, eáque verius potitur, quàm, qui, quæ habet, iis vti non audet. Nam, qui iis bonis, quæ possidet, miser abstinet, ac timet vti, vt alibi ait Horat. profectò si verum quærimus, talium bonorum non est dicendus dominus, vt pote, quæ ne tangere quidem audeat. Exemplo sit Socrates: qui in pompa cùm F
magna vis auri, argentíque ferretur, *Quàm multa non desidero?* inquit. Accedat Diogenes Cynicus, qui disputare solebat, quanto regem Persarum vita, fortunáque superaret: sibi nihil deesse, illi nihil satis vmquam fore: se eius voluptates non desiderare, quibus numquam satiari ille posset, suas eum consequi nullo modo posse. Præterea, qui pecunia vti non audet, nequid de summa deminuat, ac deperdat, non ille pecuniæ dominus est, sed eius, pecunia domina est. Postremò id cuiusque proprium est, quo quisque vtitur, ac fruitur, vt scribit M. Tull. ad Curium: quamuis iurisconsulti proprietatem, quam appellant, ab vsufructu separent, ac distinguant, illud dominium directum, hoc vtile nominantes. sit ita sanè, dummodò hoc sit vtile, illud inutile, atque inane. sed plura hac de re dicemus, cùm ad locum illum peruenerimus, qui est in epist. ad Iulium Florum lib. 2. *sed quod non desit, habentem, &c.* quem video à nemine adhuc esse intellectum.

Quòd

A Quòd autem quidam nescio quibus veteribus libris freti, legendum putant, *contentæ*, id est, compositæ & mediocris, nodum in scirpo quærunt. Neque verò est quòd mihi Acronem aut Porphyrionem opponant. Nam primùm multa falsò Acroni & Porphyrioni ascripta sunt, quæ numquam illis venerunt in mentem. Ac Porphyrionem quidem corruptum multis locis esse scio: Acronem autem istum, cuius nomen scholiis quibusdam Horatianis præpositum est, Pseudacronē esse arbitror, non verum illum Acronem, quem grammaticum doctissimum fuisse accepimus: deinde si Acro & Porphyrio, & ceteri grammatici veteres mihi dicerent, *contentæ* hoc loco esse legendum, & ita interpretarentur, id est, *compositæ & mediocris*, ego non crederem. Nam quòd ad veteres libros attinet, scio plerosque habere *Contemtæ*, aut, ne mentiar, *Contemptæ*: Et præter eos, quos in Italia vidi, nactus sum & alios hîc Lutetiæ quinque vetustissimos: in quibus omnibus scriptum est sine vlla varietate, *contemptæ*. Quòd autem ad vocis *contentus* vim, & virtutem pertinet, numquam mihi persuadebit grammaticus vllus
B *contentum* significare *mediocre*. didici enim ex bonorum scriptorum lectione, *contentus* participium esse à verbo *contineor*, & à *contendor*. cùm à verbo contineor oritur, iungitur cum sexto casu, & ita loquuntur Latini, contentus sua re familiari, contentus sua sorte. Hor. Sat. 1. lib. 1. *Qui fit Mæcenas, vt nemo quam sibi sortem Seu ratio dederit, seu fors obiecerit, illa Contentus viuat?* & Saty. 4. eiusdem libri. *Viuerem vti contentus eo, quod mi ipse parasset:* Cùm à verbo *contendor*: per se ponitur, & per se valet: vt contenta vox, contentus cursus, contenta oculorum acies. i. magna contentione profusa vxor vehemens & acer cursus: acies oculorum acriter ad rem, quæ spectatur, defixa. Cùm igitur, hoc loco, *contentæ*, neq; à contineor manare possit, quia sine casu est: neque à contendor, quia volunt hîc significari hac voce rem mediocrem: contentus autem à contendor, contrarium significat, vt docuimus, reliquum est, vt illi desinere debeant περιεργεῖν, seu potius φλυαρεῖν.

C IMPIGER] sic reperi scriptum in cod. Iannoct. Vrs. tribus Vatic. Raïnut. Card. Nicotiano, Clericano, Russ. Nam vulgati habent, *non piger*.

MAGNAS INTER OPES INOPS] paradoxum, & ὀξύμωρον. Nam implicatam habet repugnantiam. sic M. Tull. parad. 1. *Numquam me hercule neque pecunias istorum, neque tecta magnifica, neque opes, neque imperia, neque eas, quibus maxime astricti sunt, voluptates, in bonis rebus, aut expetendis numerandas esse duxi: quippe cum viderem, homines his rebus circumfluēteis, ea tamen desiderare quibus abundarent.* sic & Plaut. in Aulul. *Tenaceis nimium dominos nostra ætas tulit. Quos harpágonas, harpyias, & Tantalos Vocare soleo, in opibus magnis pauperes, Et sitibūdos in medio Oceani gurgite. Nullæ illis satis diuitiæ sunt: non Midæ, non Crœsi, non omnis Persarum copia Explere illorū Tartaream ingluuiem potest.* significat autem Horat. vel opulentissimos homines, inopes esse, atque egenteis, siue metu summæ minuendæ sumtum facere, non audeant, siue augendi, & plus habendi cupiditate inflammati, perpetuo plura, quam habeant, quærant.

PVRÆ RIVVS AQ. SILVAQVE IVGER. &c.] hoc dicit: hæc bonorum mediocritas fallit: hoc est, latet eum: vel ignoratur ab eo, qui Africæ imperat, beatior esse sorte, id est, beatiore sorte, subintellige, quàm ipsius ingentes opes. Est autem hoc genus loquendi planè Græcum. sic enim Græci loquerentur, λανθάνει ὅσα εὐδαιμονικωτέρα, τῷ κλήρῳ, τοῦτ' ἔστι τῇ μερίδι, ἢ τῇ μοίρᾳ, subaudi τῶν μεγίστων αὐτοῦ κτημάτων. sic Plato in Gorgia. ἔλαθεν ἑαυτὸν ἀθλιώτατος γενόμενος, id est, si verbum verbo reddas, latuit seipsum miserrimus factus. Latinè diceremus, miserrimus factus est, cùm aliter putet tamen: vel nescit se miserrimum esse factum. Iam verò vox *sorte* non regitur à nomine *beatior*, potestate comparationis: sed est septimi casus: (vt loquuntur grammatici) quemadmodum cùm dicimus aliquem esse beatum patria, parentibus, ingenio, diuitiis, &c. hunc igitur locum sic explico, riuum aquæ puræ, siluámque breuem, & angustam, & fundum fidelem, & respondentem votis agricolæ, vt ait Virgil. is qui toti Africæ imperat, nescit esse beatiore sorte, id est, meliore condicione: id est, nescit plus valere ad vitam beatam comparandam, quàm suas maximas opes, imperiúmque latissimum. verba igitur illa sorte beatior, sic explico: sorte beatiore, vt Saty. 8. lib. 2. deterior carne, id est, deteriore carne. beatum autem accipe, pro eo, quod beatum & contentum efficit, εὐδαιμονικὸν Græci dicunt, vt opes beatæ. potest & sic explicari, vt nihil tamen à priore explicatione discedamus. Is, qui toti Africæ imperat, nescit, sortem esse meliorem eius, qui aquæ puræ fonticulum habeat, siluámque exiguam, & fundum minimè mendacem, subintellige, quàm suam, qui tot ciuitatibus, & prouinciis imperet. de verbo *fallendi* vide suprà Od. 10. lib. 1. sic loquitur infrà Od. 2. lib. epod. *num viperinus his cruor Incoctus herbis me fefellit.*

PVRÆ AQVÆ] Oda 4. sup. eod. lib. *Qui rore puro Castaliæ lauit Crineis solutos.*

SEGETIS CERTA FIDES MEÆ.] γῆ πιστή: fundus fidelis: *fundus non mendax*, vt sup. Od. 1. huius libri.

LÆSTRYGONIA] Lęstrygoniam amphoram sublata omni cōtrouersia expono, Formianam auctore M. Tull. ad Att. lib. 2. cuius hæc verba sunt, *si verò in hanc* τηλέπυλον *veneris* λαιστρυγονίην, *Formias dico: qui fremitus hominum?* ad Hom. enim versum respicit, qui est ὀδυσσ. κ. vt dicemus Od. prox. Formiæ autem (inquit Strabo) Λακωνικὸν κτίσμα ὁρμίαι λεγόμενον πρότερον διὰ τὸ εὔορμον. id est, Formiæ (inquit Strabo) vrbs à Lacedæmoniis condita, prius hormiæ dictæ propter portus bonitatem, & commoditatem.

LANGVESCIT MIHI] languescit vinum, quod deferuescit, atque inueterascit. nam *languidiora vina* appellat (opinor) Od. 21. huius libri, quæ sunt vetustiora: quandoquidem vinum ætate vapores crassiores & minus salubreis amittit: maturitatem autem amaram quidam illam, sed salubrem tamen, & ad ventriculum accommodatam,

A datam, capitique vtilem colligit & comparat. poteſt & ita dici, langueſcere vinum, quod matureſcit. Nam etiam Athenæus lib. 1. ſcribit, quædam vina tardiſſimè matureſcere, quale eſt Surrentinum, quod anno 25. poſt quàm preſſum eſt, ad vſum bibendi idoneum eſſe incipit.

IMPORTVNA] quæ neminem veluti in portu conquieſcere ſinit: vel quæ quodammodo à portu prohibet. ſic epiſt. ad Loll. 1. lib. 1. *argenti ſitim, importunam* appellat. & Saty. 8. lib. 1. *importunas volucreis*. ſic Virgil. lib. 2. Æneid. *bellum importunum*. eadem ratione M. Tull. in Cluentiana, Saſſiam illam Cluentij matrem, *mulierem importunam* nominat. & offic. 2. *tyrannum importunũ:* & *Verrinis naturam immanem, atque importunam.* Eſt etiam importunus, qui vix vmquam, aut ne vix quidem quieſcit, vt epiſt. ad Iul. Flor. lib. 2. *Alter diues & importunus.* & Saty. 5. lib. 2. *Importunus amat laudari.* & Od. 13. lib. 4. *Importunus enim tranſuolat aridas Quercus.* & epiſt. ad Numic. lib. 1. *Cuilibet hic faſceis dabit, eripiétque curule, Cui volet, importunus ebur.* Hoc igitur ſentit Horat. ſe tantùm habere bonorum fortunæ, quantum ſatis

B ſit & ad victum, cultúmque, & ad animi æquitatem, ac vitæ tranquillitatem. Nam quemadmodum, cui deſunt res ad victum neceſſariæ, is quieto aut otioſo animo eſſe non poteſt: ſic cui tantum, quantum ſatis eſt, ſuppetit, quieto, & ſoluto animo eſſe debet. Importunum ait eſſe Feſtus, in quo nullum auxilium eſt, velut eſſe ſolet portus nauigantibus.

CONTRACTO M. P. CVP.] Cupido pro cupiditate ſemper, quod ſciam, apud hunc poëtã, generis eſt maſculini, vt annot. ad Od. 16. lib. 2. refrenata (inquit) & compreſſa cupiditate, facilius vectigal pendam, quàm ſi Lydiam vſque ad Mygdones continuem. habitant porrò Mygdones, vt tradit Strabo lib. 12. in ea Olympi montis parte, quæ ad Septentriones ſpectat. *Contracto* autem legendum, vt habent omnes noſtri libri veteres, & ſimiliter vulgati, non *contento*. Contracto autem Cupidine, id eſt, contracta cupiditate. tralatio eſt.

MYGDONIIS] id eſt, Thracijs, ſeu Macedo-

C nicis, ſeu potius Phrygijs. fuit enim Mygdon Trax, qui Phrygiam, ſeu Myſiam tenuit. Oda 12. lib. 2. *Aut pinguis Phrygiæ Mygdonias opes.* vbi tamen Seruius legit, *Aut pingueis Phrigiæ, aut Mygdonias opes.* ad illum Virgil. locum Æneid. 1. *Troianas vt opes, &c.* quem non ſum ſecutus.

HALIATTICI] Crœſi patris, vt aiunt.

MVLTA PET. DES. M.] hoc eſt, qui multa appetunt, multa non habent. contrà ſuprà eadem Oda, *Quanto quiſque ſibi plura negauerit,* id eſt, pauciora optarit, tanto plura habebit. quemadmodum Socrates quę non deſiderabat, ea omnia quodammodo habere videbatur.

BENE EST] ſubintell. ei.

PARCA, QVOD SATIS EST, MANV] dedit parca manu, & tamen dedit, quantum ſatis eſt. ſignificat, ei, qui modica re familiari contentus ſit, beatè viuere licere.

AD ÆLIVM LAMIAM. D
Ode 17.

Primùm nobilitatem ipſius laudat: deinde admonet, vt ſe præparet ad diem craſtinum, qui pluuius fore videbatur, hilariter exigendum.

ÆLI vetuſto nobilis ab Lamo,
Quando & priores hinc Lamias ferunt
Denominatos, & nepotum
Per memores genus omne faſtos:
Auctore ab illo ducis originem,
Qui Formiarum mœnia dicitur
Princeps, & innantem Maricæ
Littoribus tenuiſſe Lirim,
Latè tyrannus, cras folijs nemus E
Multis, & alga littus inutili
Demiſſa tempeſtas ab Euro
Sternet, aquæ niſi fallit augur
Annoſa cornix. dum potes, aridum
Compone lignum: cras Genium mero
Curabis, & porco bimeſtri,
Cum famulis operum ſolutis.

ÆLI] Multæ erant Æliæ gentis familiæ, Tuberonum, Pætorum, Catorum, Ligurum, Lamiarum.

VETVSTO AB LAMO.] etiam Homerus ὀδυσσ. κ. videtur Lamum Formiarũ, quam λαιστρυγονίην nominat, conditorem fuiſſe, ſignificare. ſic Home. Ἑβδομάτῃ δ' ἱκόμεσθα Λάμου αἰπὺ πτολίεθρον, Τηλέπυλον Λαιστρυγονίην, ὅθι ποιμένα ποιμὴν Ἠπύει εἰσελάων. id eſt, die ſeptimo ad vrbem Lami peruenimus, Longinquam Læſtrygoniam: vbi paſtorem paſtor vocat pecus agens. fuit autem hic Lamus Neptuni filius, quemadmodum ad eum locum annotat Euſtathius. F

PER MEM. GEN. OMNE FAST.] ſiue *faſtos*, ſiue *faſtus* legas, nihil refert, vt rectè annotat Muretus: & teſtatur Priſcian. lib. 6. vtramque ſcripturam reperiri: ſed illud tamen vſitatius eſt. ſic infrà Od. 13. lib. 4. *Notis cóndita faſtis.* memores nominat etiam Od. 14. eod. lib.

PRINCEPS] primus, vt ſup. Ode 15. lib. 1. *principi limo.* & Od. 30. huius lib. *Princeps Æolium carmen ad Italos deduxiſſe modos.*

MARICÆ] Nymphæ, de qua Virg. lib. 7. Æn. hunc (Latinum) *Fauno, & Nympha genitum Laurente Marica.* Hanc, vxorem Fauni fuiſſe, ex Virgilij verbis ait Seruius ad illum verſum, cùm Fauni vxor Fauna fuiſſe tradatur. Ita Marica & Fauna idẽ ſunt. ibidem profert ille hunc Horatij locum.

A INNANTEM] influentem. tralatio ducta à rebus animatis.

LIRIM] fluuium, qui in Minturnas influit, vt docet Strabo lib. 5. his verbis, παρὰ τὰς Φρεγγέλλας ὁ Λεῖρις ῥεῖ, ὁ εἰς τὰς Μιντούρνας ἐκδιδοὺς. Horat. Od. 31. lib. 1. *taciturnum amnem* appellat. Commemorat hunc fluuium & M. Tull. lib. 2. de legib. *Fibrenus statim præcipitat in Lirem, & quasi in familiam patritiam venerit, amittit nomen obscurius, Lirémque multo gelidiorem facit, &c.* suprà Od. 31. lib. 1. *quæ Liris quieta Mordet aqua taciturnus amnis.*

LATÈ TYRANNVS] expressit epithetum Homericum, εὐρυκρείων. sic Virg. lib. 1. Æn. princ. *Hinc populum latè regem, bellóque superbum, &c.* & lib. 7. *patrijs sed non & filius aruis Contentus latè iā tum ditione premebat Sarrasteis populos, &c.*

ALGA INVTILI] alga, herba est, quam mare ad littus proijcit. Idem Horat. Saty. 5. lib. 2. *Et genus & virtus, nisi cum re, vilior alga est.*

AQVÆ NISI FALLIT AVG.] Od. 27. huius lib. *imbrium diuina auis imminentum.*

ARIDVM] vt facile, & citò flammam concipiat. COMPONE] exstrue, vt frigus propulses.
B facito vt focus tuus sit luculentus. Od. 9. lib. 1. *Dissolue frigus ligna super foco Largè reponens.*

CRAS GENIVM MERO] sic epistola ad August. lib. 2. *Floribus & vino Genium memorem breuis æui.* repete ἀπὸ κοινοῦ *piabant.* curabis ergo Genium porco, vt comedas: non vt immoles.

CVRABIS] cur non dixit, *Placabis*, vt in epist. ad Pison. *vinóque diurno Placari Genius festis impune diebus:* aut *piabis*, vt epist. ad August. *Siluanum lacte piabant, Floribus & vino Genium?* an aliud est Genium curare, aliud placare aut piare? quod mihi non videtur.

ET PORCO BIMESTRI] Lari, & Genio porcus immolabatur, propterea quòd hæc pecus ad escam tantùm vtilis est: ob ídque nihil porca genuit natura fæcundius, vt scribit M. Tull. lib. 2. de nat. deor. At Lar quidem & deus familiaris est, & familiam significat, quam rebus omnibus ad vescendum aptis abundare optamus: Genius autem deus est, qui vim obtinet rerum genendarum, id est, gignendarum. Meritò igitur etiam Genio por-
C cum veteres immolabant, eum tacitè orantes, vt rerum omnium, quæ natura gigni possunt, gignédarum facultatem daret. Non dissimili ratione Telluri porca fæmina immolabatur. epist. ad Augu. *Tellurem porco* [al. porca] *Siluanum lacte piabant.* vide quæ annotata sunt ad illum locum. Sat. 3. lib. 2. *immolet æquis Hic porcum Laribus.* sed cur & hîc, & in Satyra illa. 3. porcus Laribus immolatur: Oda autem 27. eiusdem libri, porca? sic enim ad Phidilen. *Si tu replacaris & horna Fruge Lareis, auidáque porca, &c.* vel genera confudit, vel Laribus quidem & Genio porcus immolatur, vt dijs maribus: laribus autem non tantùm porc⁹: verùm etiam & porca immolatur, propter fæcunditatem porcæ fæmineæ, proinde ac si, qui Larib⁹ porcam immolat, is à Dijs familiaribus rerum omnium ad victum necessariarum copiam tacitè petat. neque verò est quòd quisquam dicat, Horatium hîc vti verbo *curandi*, non *immolandi*. Nam perspicuè in Sat. 3. lib. 2. dicit, *immolet æquis Hic porcum laribus.*

OPERVM SOLVTIS] feriatis, vacantibus ab opere, otiosis, operum vacuis, vt saty. 2. lib. 1. *Siue operum vacuo gratus conuiua per imbreis Vicinus, &c.* M. Tull. lib. 2. de legib. *Feriarum, festorúmque dierum ratio in liberis requietem habet litium & iurgiorum: in seruis, operum & laborum, &c.*

AD FAVNVM.

Ode 18.

Vt sibi propitius sit.

FAVNE, Nympharum fugientum amator,
Per meos fineis, & aprica rura
Lenis incedas: abeásque paruis
Æquus alumnis,
Si tener pleno cadit hædus anno:
Larga nec desunt Veneris sodali
Vina crateræ: vetus ara multo
Fumat odore:
Ludit herboso pecus omne campo,
Cùm tibi nonæ redeunt Decembres:
Festus in pratis vacat otioso
Cum boue pagus:
Inter audaceis lupus errat agnos:
Spargit agresteis tibi silua frondeis:
Gaudet inuisam pepulisse fossor
Ter pede terram.

FAVNE.] Fauno sacrificabant Romani vere ineunte, & nonis decembribus. Est autem hæc Oda προσευκτικὴ, id est, ad precandum apposita. de Fauno autem diximus suprà ad Odam 17. & Ode IV. lib. 1. quibus adde, quæ notat Seruius ad illum locum Virg. Æneid. 7. *atque imis Acheronta affatur auernis*, Faunum esse deũ terrenum, seu infernum, quia terræ nihil sit inferius: hinc noxium induci ab Horatio, *Per meos fin. & apr. r. Lenis incedas, &c.*

LENIS] πρᾶος, propitius, minime iratus. Nam hi dij Pan, Faunus, & similes, iracundi sunt. Quidam libri veteres habent, *lætus*, quos non sequor.

ÆQVVS] ἐπιεικὴς, placatus, moderatus, non offensus. vide annot. ad Oden 3. lib. 2.

ALVMNIS] vt agnis, hædis.

SI TENER] preces concipiebantur cum conditione. vide annot. ad Saty. 6. lib. 2. ibi. *Si neque maiorem feci ratione mala rem.*

PLENO

A PLENO] confecto, exacto. infrà eod. lib. Oda 22. *Quam per exactos ego lætus annos, &c.*

CADIT] tibi immolatur.

VENERIS SODALI] sic Od. 25. lib. 1. *Hebrum hiemis sodalem:* neq; dissimili ratione Lucr. lib. 2. ploratus, mortis & funeris comites dixit. Sic ille. *Nec nox vlla diem, neque noctem aurora secuta est, Quæ non audierit mistos vagitibus ægris Ploratus, mortis comites, & funeris atri.* crateræ autem scriptum est in omnibus cod. antiquis. neque est quòd *crateri* substituamus in huius vocis locum: cùm vtraque peræquè sit in vsu pro re eadem, quãuis aliter sentiat Nonius.

VETVS ARA MVLTO FVM. OD.] & si vetus ara, &c. sic Virg. in Tityro. *Bissenos cui nostra dies altaria fumant.*

CVM TIBI N. RED. DECEMB.] Faunalibus anniuersarijs.

FESTVS IN PRATIS, &c.] aiunt, in Achillis Statij libro ita legi: *Festus in pratis vacat, otioso Cum boue, pardus.* quam lectionem ego etiam in cod. Tornes. nonnullísque alijs reperi: sed cum litura, & recentiore manu. Eam probare non videtur Muretus: ego autem magnopere improbo. B quorsum enim pardum festum dicat, qui numquam in opere faciendo versatur? præthereà cùm de agro suo loquatur, quis vmquam pardos vidit in Sabinis?

VACAT] vacat ab opere, otiosus est.

INTER AVDACEIS L. ERR.] audaceis, id est, lupum non pertimescenteis, quod alioqui natura faciunt. vt Oda 12. epod. *O ego non felix, quem tu fugis, vt pauet acreis Agna lupos.* audaces autem sunt præter naturam, tui numinis præsidio freti.

INVISAM] cur inuisam? propter laborem, quem in ea fodienda & colenda perfert.

PEPVLISSE TERR.] pellere & pulsare terram, idem valere, quod saltare, apud hunc poëtam, admonuimus supra ad Od. 4. lib. 1.

AD TELEPHVM, OB Murænam augurem factum, esse compotandum. Ode 19.

C

Reprehendit eum, quòd veterum historiarum studio deditus, ea, quæ ad hilariter & iucundè viuendum pertinent, negligat.

QVANTVM distet ab Inacho
Codrus, pro patria nõ timidus mori,
Narras, & genus Æaci,
Et pugnata sacro bella sub Ilio:
Quo Chium pretio cadum
Mercemur: quis aquã tẽperet ignibus:
Quo præbente domum, & quota
Pelignis caream frigoribus, taces. D
Da lunæ propere nouæ,
Da noctis mediæ: da, puer, auguris
Murenæ. tribus aut nouem
Miscentur cyathis pocula commodis.
Qui Musas amat impareis,
Ternos ter cyathos attonitus petet
Vates. treis prohibet supra
Rixarum metuens, tangere Gratia
Nudis iuncta sororibus.
Insanire iuuat. cur Berecynthiæ
Cessant flamina tibiæ?
Cur pendet tacita fistula cum lyra?
Parcenteis ego dexteras
Odi: sparge rosas: audiat inuidus
Dementem strepitum Lycus:
Et vicina seni non habilis Lyco. E
Spissa te nitidum coma:
Puro te similem, Telephe, vespero,
Tempestiua petit Chloe:
Me lentus Glyceræ torret amor meæ.

QVANTVM DISTET, &c.] historias, quæ nihil ad hilariter, iucundéque viuendum pertinent, scribis, & res gestas narras: vnde & quanti vinum generosum paremus: quis aquam & balneum calfaciat: vbi cenemus, & quota hora frigus foco luculento arceamus, non narras.

AB INACHO] Phoroneus Inachi filius, rex Argiuorum, primus homines fusos ac dispersos, & suo quemque arbitratu, modóque viuenteis, vnum in locum congregasse, & ad societatem, cõmunitatémque ciuilem redegisse dicitur. ei successit Argus ex eius filia natus. Argi duo filij exstiterunt, Pirasus, & Phorbas. Phorbantis filius Triopa, Iasi & Agenoris pater. Atque Iasi quidem filia F Io: Agenoris autem filius Crotôpus post Agenorem regnauit: ex quo natus est Sthenela. Danaus porrò ab Ægypto profectus, Sthenelæ filium, illiúsque posteros regno spoliauit. Inachum Æschylus vocat Αργεῖον ποταμὸν: quem Argiuorum regem fuisse tradunt chronologi.

CODRVS] Codrus rex Atheniensium vltim⁹, vt testatur Paterculus, Melanthi filius: qui sese in medios hosteis immisit seruili vestitu, ne posset agnosci, si esset ornatu regio insignis: quia ex oraculo responderat Apollo, quorum rex interfectus esset, eos superiores futuros. scribit M. Tull. Tuscul. 1. & alij complures.

NON TIMIDVS MORI] sic loquitur Od. 9. lib. 4. *Non ille pro caris amicis, Aut patria timidus perire.*

GENVS ÆACI] Æacidæ: Peleus, Achilles, Pyrrhus, Neoptolemus, &c. Æacus enim Iouis

A ex OEnone Asopi filia, quæ postea Ægina fuit appellata, filius: Pelei & Telamonis & Phoci ex Endeide pater. ex Peleo & Thetide natus Achilles: ex Telamone Aiax, & Teucer, non ex eadem matre. Achillis filius Pyrrhus Neoptolemus, &c. Sic autem loquitur Oda 14. lib. 2. *& Danai genus Infame.* & Oda 18. eiusdem, *Tantalum atque Tantali genus.*

ET PVGN. SACRO BELLA SVB ILIO] pugnata bella, & pugnatæ pugnæ, genus loquendi non inusitatum bonis scriptoribus: cui similia quædam alia collegimus ad Od. 6. lib. 2.

SACRO] vel exsecrando, vt Od. 7. epod. *Sacer nepotibus cruor.* & Saty. 3. lib. 2. *is intestabilis & sacer esto.* Sup. Od. 3. huius libri, Iuno sibi & Mineruæ damnatum Ilium esse dicebat. Catull. ad C. Licinium Caluum, *Dij magni: horribilem & sacrum libellum.* Plaut. Bacchid. *ego sum sacer, scelestus.* vel *sacro*, quia Troiani muri à Dijs conditi sunt, vt not. ad Odam 3. huius libri. vel sacrum puta dictum esse exemplo Homeri: apud quem sæpenumero reperitur hic dimidiꝰ versus, προίης ἱερὸν πτολίεθρον. & ἰλ. δ. τάων μοι περὶ κῆρι τιέσκετο Ἴλιος ἱρή. Præterea docet B Eustath. vrbeis omneis & quicquid custodit, ac tuetur, ἱερὸν, id est, sacrum veteres appellasse.

CHIVM CADVM] Cadum vini Chij. Vinum Chium numerat Athenęus lib. 1. in laudatissimis, & optimis vinis. Quemadmodum autem Horat. *cadũ Chium dixit*, ita & Tibull. *cados Falernos* lib. 2. & ibid. *Chiũ cadum.* QVIS AQ. TEMP. IGN.] i. quis balneum calfaciat. Notissimum est autẽ veteres, illotos ad cenam venire non consueuisse. Plautꝰ in Sticho. *Quàm mox cocta est cena? imprãsus ego sum. E. abi intrò ad me, & laua.* & in Amphitryone. *lauisti.* AMPH. *quid postquam laui?* ALC. *accubuisti.* M. Tullius quidem lib. 2. epist. ad Attic. sic loquitur, Atticum inuitans. *Tu pridie Compitalia memento. balneum calfieri iubebo: & Pomponiam Terentia rogat: matrem adiungemus.* Iam aquam ignibus temperare, calefacere est, aut certe tepefacere. quam si quis malit intelligere adhiberi ad vinum hieme tepefaciendum, non pugnabo.

QVO PRÆB. DOM. &c.] cuius domi, & quota hora cenantes Pelignum frigus luculento C foco propulsemus. Præbere domum Græci παρέχειν dicunt, vt præbere aquam, salem, &c. de quo genere dicemus Sat. 4. lib. 1. sic locutus est & sat. 5. eiusdem lib. *Murena præbente domum, Capitone culinam.* Peligni, populi Samnitibus vicini: quorum metropolis est Corfinium. in voce *quota* subintellig. *hora.* DA LVNÆ PR. NOVÆ] Quemadmodum amantes, seu amatores, amicarum suarum nomina toties commemorabant, quoties bibebant, ita & eorum, quos honestè amabant, absentium, & Deorum quoque memoriam solebãt inter bibendum recolere ac renouare. superioris moris exemplum est apud Theocrit. εἰδ. β, ἀτὰρ πόσον αἰὲν ἔρωτος Ἀκράτω ἐπιχεῖτο: id est, semper amoris vinum fundebat, seu bibebat. Amoris vinum est (inquit interpres) quod quis bibit, amicam suam, aut puerum memoria repetens. quod intelligere licet ex illo eiusdem Theocriti versu in θαλυς. Καὶ πίομαι μαλακῶς μεμνημένος Ἀγιάνακτος. id est, & mollitér bibam Agyanactis memor. posterioris apud Tibull. eleg. 1. lib. 2. *Sed benè Messallam sua quisque ad pocula dicat, Nomen & absentis singula verba sonent.* Athæneus lib. 10. παῖ τὴν μεγάλην δὸς ὑποχέαι φιλίας κυάθους τῶν παρόντων τέτλαρας, τοὺς τρεῖς δ' ἔρωτος· τεσσαποδώσεις ὕστερον καὶ Ἀντιγόνου τοῦ βασιλέως νίκης καλὸν καὶ τοῦ νεανίσκου κύαθον Δημητρίου. φέρε τὸν δέκατον φίλης Ἀφροδίτης: id est, heus puer, magnum da mihi calicẽ infundens amicitiæ eorum, qui adsunt cyathos quattuor, treis amoris, præterea dabis posterius etiam Antigoni regis victoriæ, & adolescentis Demetrij cyathum. affer & decimum caræ Veneris. In his verbis autem *Da lunæ propriè nouæ, Da noctis mediæ*, subaudiendum *cyathum*, aut poculum. Sed quid sibi vult *Lunæ nouæ*, aut cur *lunæ nouæ* cyathum poscit? Alij hanc causam afferunt, propterea quòd mensis à nascente luna initium ducebat, & Kalendæ, quæ olim erant ipso nouæ lunæ die, festus dies erat: & hoc die Dij precibus & sacrificijs colebantur. Iccirco Oda 23. huius libri sic Phidilen alloquitur. *Cælo supinas si tuleris manus Nascente luna rustica Phidile, &c.* alij per nouam lunam, lunam vespertinam significari volunt, quasi nunc orientem, vt apud Virgil. Georg. libro 1. *Aut cùm sole nouo terras irrorat Eous.* vbi *nouo sole*, id est, oriente sole. adiuuat horum sententiam id, quod sequitur: *Da noctis mediæ.* Videtur enim poculum poscere lunæ vespertinæ, seu temporis vespertini, & poculum *mediæ noctis*, seu lunæ, quæ lucet media nocte. Nouam igitur lunam, id est, orientem & vespertinam cyatho colere instituit, quia ab hoc tempore cena initium capit: noctem mediam, quia vsque ad mediam noctem conuiuium & compotationem perducere in animo habet. [...] Od. 28. huius lib. *Dicetur merita nox quoque nænia.* alibi perducitur vsque ad lucem, vt Od. 21. eiusd. ad Amphoram. *Te liber, & si læta aderit Venus, Segnésque nodum soluere gratiæ, Viuæq; producent lucernæ, Dum rediens fugat astra Phœbus.* Auson. epist. quadam ad Symm. hũc locum videtur respexisse, his verbis. *Super mensam meam facta est inuitatio non illa de Rubrij conuiuio*, [sic enim hîc legendum esse admonuit Russardus, iurisconsultum doctiss.] *vt Græco more biberetur, sed illa ex Flacci ecloga, in qua propter mediam noctem & nouam lunam, & Murenæ auguratum, ternos ter cyathos attonitus petit vates. hunc locum de ternario numero ilico nostra illa poëtica scabies cœpit exsculpere, &c.* Quidam lib. manuscr. habent, *attonitus petat Vates.* Sed videtur Ausonius Horatij sententiam non satis esse assecutus. Nam (quod Simeo Bosius Lemouix, homo doctiss. qui pollicetur se propediem post alios omneis Varronem de lingua Latina emendatissimum editurum, existimat) tria hîc tempora describit Horatius, tempus vespertinum, nempe per nouam lunam, vt diximus: noctem mediã, ibi, *Da noctis mediæ*: tempus matutinum, *da puer auguris Murenæ.* tempus matutinum autẽ per augurẽ Murenã significat, quia augures auguria captabãt, auiúmque volatus & garritus obseruabant sub ortum solis. Ita ostendit Horatius, se & sodaleis suos totam noctem compotaturos, compotationemque ad lucem producturos:

A ros: quemadmodum Od. 8. eiusdem lib. *& vigileis lucernas Perfer in lucem.*

Qvi Mvsas amat impareis, &c.] poëta (inquit) Musis deditus, Musarúmque amore perculsus, nouies bibet, si volet insanire: sed Gratiæ vetant eum, qui à rixis & conuicijs abhorreat, plus quàm treis vini cyathos haurire.

Treis prohibet svpra] extat apud Græcos prouerbium tale, ἢ πέντε πίνειν, ἢ τρία, ἢ μὴ τέτταρα. quod putabant quidam ad hunc locum pertinere, vt præscribat, quoties sit bibendum. sed Eustath. commentar. in lib. ὀδυσσ. ἰῶτα sic hoc prouerbium explicat, vt non ad numerum cyathorũ vini, quos quis ebibit: sed ad vini & aquæ temperationem referat. Ait enim tria, significare vnius vini cyathi, cum duobus aquæ, confusionem: quinque, duorum vini, cum tribus aquæ: quattuor, totidem vini, quot aquæ: quod appellatur ἴσον ἴσῳ: superiores illas temperationes, esse hominum sanorum, & tamen hilarorum: hanc insanorum, esse & quartam bibendi rationem, si quis merum bibat, hancque παράλυσιν afferre. Athenæus autem lib. 10. videtur paullo aliter explicare. eius enim

B sunt hæc verba: ἡ δ' σύγκρασις αὕτη παρὰ τὸ ἔθος οὖσα ὑπέμνησε τάχα καὶ τὴν θρυλλουμένην παροιμίαν, ἢ πέντε πίνειν, ἢ τρία, ἢ μὴ τέτταρα. ἢ γὰρ δύο πρὸς πέντε πίνειν φησὶ δεῖν, ἢ ἕνα πρὸς τρεῖς. i. hæc igitur temperatio cùm præter morem fieret, admonuit fortasse vos omnium sermone celebrati prouerbij, aut quinque bibere, aut tria, aut non quattuor. Nam aut duos aquæ cyathos ad quinque vini bibere dicit oportere: aut vnum ad treis. Et profert eo loco Anacreontis versus aliquot corruptos: ex quibus intelligere licet, Anacreontem duos aquæ cyathos quinque cyathis vini admisceri velle. vtitur hoc prouerbio & Plautus in Sticho. *viae quot cyathos hos bibimus?* ST. *tot, quot digiti sunt tibi in manu. cantio est Græca* ἢ πέντε πίνε, ἢ τρία, ἢ μὴ τέτταρα. Nihil igitur hoc prouerbium ad hunc locum (opinor) pertinet. Sed id certè pertinet, quod apud eundem Athen. lib. 2. Panyasis primum potum Gratijs, Horis, & Baccho tribuit: secundum Veneri, & iterum Baccho: tertium contumeliæ & damno, seu noxæ, quam ἄτην vocat. Eubulus autem apud eundem, Bac-

C chum ita facit loquentem: τρεῖς γὰρ μόνους κρατῆρας ἐγκεραννύω, τοῖς εὖ φρονοῦσι· τὸν μὲν ὑγείας ἕνα, Ὃν πρῶτον ἐκπίνουσι· τὸν δὲ δεύτερον Ἔρωτος, ἡδονῆς τε· τὸν τρίτον δ' ὕπνου. & vsque ad decimum progreditur, quem insaniæ esse dicit. Nam treis cyathos tantùm sanis se miscere dicit: vnum bonæ valetudinis: alterum amoris & voluptatis: tertium somni: quartum petulantiæ & contumeliæ: quintum clamoris, &c.

Rixarvm metvens] sic locutus est Od. 24. lib. 3. *& metuens alterius viri certo fœdere castitas.*

Gratia nvdis ivncta sor.] sic infrà Od. 7. lib. 4. *Gratia cum Nymphis, geminisque sororibus audet Ducere nuda choros.* Præter ea quæ diximus suprà de Gratijs Od. 30. lib. 1. ibi, *& solutis Gratiæ zonis*, licet dicere, nudas idcirco fingi Gratias, quia sine fuco esse debent, vt notat Seruius ad illum locum Virg. lib. 1. Æn. *at memor ille Matris Acidaliæ.*

Insanire ivvat.] sic Anacreon ait se insanire velle bibentem. Ἄφες με τοὺς θεοὺς σοι Πιεῖν, πιεῖν ἀμυστί· Θέλω, θέλω μανῆναι. Ἐμαίνετ' Ἀλκμαίων τε, Χ' ὁ λευκόπους Ὀρέστας, Τὰς μητέρας κτανόντες. Ἐγὼ δὲ μηδένα κτὰς, Πιὼν δ' ἐρυθρὸν οἶνον, Θέλω, θέλω μανῆναι, id est, *Potare me thiassos, Sinito: hauriam Lyæi Dona haustibus profundis. Furere hunc volo furorem. Furebat olim Orestes, Alcmæo item furebat, Vterque matre cæsa. Ego nemine interemto, Sed ebrius Lyæo, Furere hũc volo furorẽ.* Suprà Od. 7. li. 2. *nõ ego sanius Bacchabor Edonis: recepto Dulce mihi furere est amico.* D

Berecynthiæ] Phrygiæ. nam in Phrygia & Lydia tybiarum vsus primùm inuentus est. Itaque etiam adhibebantur in sacris Cybeles matris Deorum. infrà Od. 15. lib. 4. Lydas appellat. *Lydis remisto carmine tibijs.*

Cvr pendet tacita] sic Sappho citharam suam appellans, hortatur, vt vocalis fiat. ἄγε μοι, δῖα χέλυ, φωνάεσσα γένοιο. id est age, mihi, dia lyra, vocalis fias.

Parcenteis ego dext.] ignauas & otiosas: vel parcè ministranteis.

Non habilis] nõ conueniens: quia puella.

Nitidvm] nitida & benè curata cute, vt epist. ad Albium Tibul. lib. 1. *Me pinguem & nitidum, &c.* vel nitidum intellige, vnguento niten- E tem, vt suprà Od. 4. lib. 1. *Nunc decet aut viridi nitidũ caput impedire myrto.* & ita Græci λιπαρὸν sæpe accipiunt. ego tamen malim hoc loco *nitidum* accipi pro eo, qui sit benè curato, & benè habito corpore, qualis est ille Delphis apud Theoc. εἰδ. β. quem λιπαρόχροον Simætha nominat, id est, εὐτραφῆ, benè curatum, nitida cute. sic Virg. 6. Æn. *equos nitenteis* appellat. & Terent. in Eunu. *Qui color, nitor, vestitus? quæ habitudo est corporis?*

Tempestiva] matura, viri potens.

Chloë] quidam libri vet. habent *Rhoda.*

Lentvs] languidus: qui me languore afficit. sic sup. Ode 13. lib. 1. *Quam lentis penitus macerer ignibus.*

Torret] sic Catull. ad Manl. de Venere: *Scitis, & in qua me torruerit genere.* & suprà Od. 9. eiusd. *Me torret face mutua, &c.* & infr. Od. 1. lib. 4. *Si torrere iecur quæris idoneum.*

AD PYRRHVM. F
Ode 20.

Ne formosum puerum à puella abstrahere conetur.

NON *vides, quanto moueas periclo*
Pyrrhe, Getulæ catulos leænæ?
Dura pòst paullo fugies inaudax
Prœlia raptor:
Cùm per obstanteis iuuenum cateruas
Ibit, insignem repetens Nearchum:
Grande certamen, tibi præda cedat
Maior, an illi.

A *Interim dum tu celereis sagittas*
Promis, hæc denteis acuit timendos:
Arbiter pugnæ posuisse nudo
Sub pede palmam
Fertur, & leni recreare vento
Sparsum odoratis humerum capillis:
Qualis aut Nireus fuit, aut aquosa
Raptus ab Ida.

NON VIDES] ἀλληγορία est. Nō vides (inquit) quanto periculo amanti puellæ formosum adolescentem adimas? Profectò tu, qui puerum ei eripuisti, cùm illa Nearchum suum abs te repetet, bellúmque tibi ob eam causam inferet, non audebis cum ea prœlium inire: sed te statim in fugam conijcies, victúmque fatebere. amantem mulierem, cum leæna: adolescentem amatum, cum catulis comparat. Est autem hæc Oda ἀποτρεπτικὴ, hoc est ad dissuadendum, & deterrendum comparata.

B GETVLÆ CATVLOS LEÆNÆ] suprà Od. 23. lib. 1. *tigris vt aspera, Getulúsue leo.* Virgil. lib. 5. Æneid. *tergum Getuli immane leonis.*

MOVEAS] loco moueas, auferas, rapias. mox enim raptorem appellat.

POST PAVLLO] quidam libri veteres habēt, *post paullum.* sic Sat. 2. lib. 1. vbi libri vulg. habēt, *Illam post paullo: sed pluris, si exierit vir, &c.* omnes fere libri manuscr. habent, *post paullum.*

INAVDAX] non audax, ignauus, timidus. Vox à nemine alio, quod sciam, vsurpata.

RAPTOR] Tu Pyrrhe, qui catulos suos leænę rapias, seu rapueris.

CVM PER OBSTANTEIS IVVEN. CAT.] ἐπὶ δι' ὁμίλου, seu καθ' ὅμιλον.

GRANDE CERTAMEN] magnum certamē erit inter vos, vter vestrûm superior sit futurus, id est, vter Nearcho sit potiturus.

INTERIM DVM TV] Intereà dum tu sagittas expedis, quas in eam mittas: illa tanquam leæna, denteis acuit, quibus te discerpat, ac laceret. HÆC

C DENT. ACVIT TIM.] videtur manere in tralatione, seu potius similitudine. hanc enim fæminā cum leæna comparauit, cui eripiuntur sui catuli. sed tamen acuere denteis magis videtur apris conuenire, qui sunt è genere χαυλιοδόντων, id est, eorū animalium, quibus dentes sunt exserti, quàm leonibus, qui sunt de genere καρχαροδόντων, id est, serratos denteis habentium. Adiuuat me Homerus, qui ἰλ. λ. perspicuè ostendit, apros denteis acuere solere, eo loco, vbi Vlyssem à Troianis circumuētum, cum apro comparat, quem canes, & venatores insequuntur. sic Hom. Ὡς δ' ὅτε κάπριον ἀμφὶ κύνες, θαλεροί τ' αἰζηοὶ σεύονται, ὁ δέ τ' εἶσι βαθείης ἐκ ξυλόχοιο θήγων λευκὸν ὀδόντα μετὰ γναμπτῇσι γένυσιν, &c. i. Quemadmodum cùm circum aprum canes & iuuenes vegeti, & viuidi concitantur: ille autem prodit ex siluestri & dumoso loco, album dentem acuens inter flexibileis malas, &c, Sic & Cornificius lib. 4. rhetoric. ad Herenn. *Quòd si istum, iudices, vestris sententijs liberaueritis, statim sicut è cauea leo emissus, aut alia aliqua tæterrima bellua soluta ex catenis, volitabit & vagabitur in foro, acuens denteis in cuiusque fortunas, in omneis amicos & inimicos, &c.*

ARBITER PVGNÆ, &c.] ille autem Nearchus tanquam pugnę arbiter, & iudex, victoriam pedibus supposuisse dicitur, vel pugnæ euentum exspectās, vel declarans in sua potestate esse sitū, vtri potius victoriam gratificetur, atque adiudicet. *Ponere* autem *sub pede*, seu *sub pedibus* dicuntur, qui domuerunt, qui sunt superiores, qui habēt in potestate: quale est illud Lucretij lib. 1. *Quare relligio pedibus subiecta vicissim Obteritur: nos exæquat victoria cælo.* Titus Liuius lib. 34. annalium, *Argos & Lacedæmonem duas clarissimas vrbeis, lumina quondam Græciæ, sub pedibus tuis relinquemus?* Virg. Æn. lib. 7. *quorúmque à stirpe nepotes Omnia sub pedibus, quà sol vtrumque recurrens Aspicit Oceanum, vertíque, regíque videbunt.*

ODORATIS] vel rosa, vel alio suauis odoris flore, vt Od. XI. lib. 2. *& rosa Canos odorati capillos, Dum licet.* *Odoratus* autem participium est sine origine verbi: de quo genere suprà ad Od. XI. lib. 2.

QVALIS AVT NIREVS] omnium Græcorum Achille excepto, pulcherrimus, vt ait Hom. ἰλ. β. Νιρεύς, ὃς κάλλιστος ἀνὴρ ὑπὸ Ἴλιον ἦλθε, Τῶν ἄλλων Δαναῶν μετ' ἀμύμονα Πηλείωνα, id est, Nireus, qui vir pulcherrimus ad bellum Troianum venit aliorū Troianorum, post strenuum Achillem. Od. 15. epod. *Formáque vincas Nirea.*

AVT AQVOSA RAPTVS] Ganymedes. Virgil. lib. 1. Æneid. *rapti Ganymedis honores.* aquosam autem Idam vocat Homeri exemplo, qui πιδήεσσαν nominat, quasi πιδακόεσσαν, id est, fontibus abundantem. Hom. ἰλ. λ. Ἴδης ἐν κορυφῇσι καθέζετο πιδηέσσης: id est, in verticibus seu cacuminibus Idæ aquosæ & fontibus circumfluentis sedebat.

AD AMPHORAM.
Ode 21.

Ex qua se in Coruini gratiam vinum vetustum promturum ostendit, & occasione oblata vini laudes commemorat.

O Nata mecum consule Manlio,
Seu tu querelas, siue geris iocos,
Seu rixam, & insanos amores,
Seu facilem: pia testa, somnum:
Quocumque lectum nomine Maßicum
Seruas moueri digna bono die,
Descende, Coruino iubente
Promere languidiora vina.
Non ille, quamquam Socraticis madet

Sermo-

A *Sermonibus, te negliget horridus*
Narratur & prisci Catonis
Sæpe mero caluisse virtus.
Tu lene tormentum ingenio admoues
Plerumque duro: tu sapientium
Curas, & arcanum iocoso
Consilium retegis Lyæo:
Tu spem reducis mentibus anxiis:
Vireísque, & addis cornua pauperi,
Post te, neque iratos trementi
Regum apices, neque militum arma.
Te Liber, &, si læta aderit, Venus,
Segnésque nodum soluere Gratiæ
Viuæq; producent lucernæ,
Dum rediens fugat astra Phœbus.

B CONSVLE MANLIO] L. Manlio Torquato, L. Aurelio Cotta coss. Hi P. Sylla, & P. Autronio, qui erant designati, ambitus à se accusatis, & conuictis, consules in eorum locum facti sunt, beneficio legis. sic Od. 13. epod. *Tu vina Torquato moue Consule pressa meo.* Sed quòd ad Cottam attinet, vel ei duo nomina gentilia fuerunt, vt Aurelius, & Aurunculeius diceretur, quod absurdum dictu est: vel Cottarum alij Aurelij fuerunt, alij Aurunculeij: vel mendosè dicuntur Cottæ Aurelij, & omnes sunt Aurunculeij. Nam perspicuè Cæsar lib. 5. de bello Gallico L. Cottam Aurunculeium appellat. Altera dubitatio mihi ex eodem nomine oritur, quamobrē Iulia, quæ nubit Mãlio apud Catullum, dicatur Aurunculeia. sic enim legendum in illo epithalamio Iuliæ & Manlij *Flere desine: non tibi Au-Runculeia periculum est, Ne qua fæmina pulchrior Clarum ab Oceano diem Viderit venientem.*

SEV TV QVER. SIVE GER.] nullum (opinor) vinum est, in quo ea propriè vis sit innata,
C vt vel querelas, vel iocos, vel amores, vel somnum afferat: verùm, vt Oda superiore ex Athenæo ostendimus, quædam sunt necessitatis pocula, quædam Veneris & amoris, quædam rixæ & pugnæ, quædam somni. Prætereà constat, vinum, cùm varia sint hominum ingenia, ad illam varietatem commutari, & accommodari. verbi gratia, si quis iracundus natura paullo largius bibat, iracundiam suam statim in promtu habet, ac declarat: si quis libidinosus & voluptarius: libidine inflammatur: & ita de ceteris sentiendum. vide annot. ad Saty. 4. lib. 1. ibi, *Condita cum verax aperit præcordia Liber.*

SEV FACILEM, &c.] somni epithetum apud Horat. non cuiuslibet, sed quieti, leuis, placidi, & tranquilli. Sunt enim nonnulli turbidi, turbulenti, graues, implacidi, & concitati. sic Od. XI. lib. 2. *Pellente lasciuos amores Canitie, facilémque somnum.*

QVOCVMQVE LECT. NOM.] paullo antè dixit, se, & hanc testam, eiusdem esse ætatis, iisdémque coss. natos: nunc hoc præterea, cuiuscumq; consulis nomen testa præ se ferat, dignã esse, quæ suo loco moueatur læto aliquo die. vsus est autem verbo *mouendi* & Oda 13. epod. *Tu vina Torquato moue Consule pressa meo.* Inscribebantur autem consulum nomina in testis, seu amphoris, seu cadis, ad notandam vini ætatem. D

MASSICVM] vinum Campanum, quod in Massicis montibus nascitur. suprà Od. 1. lib. 1. *Est qui nec veteris pocula Massici, &c.*

DESCENDE] ex verbo descendendi intelligere licet, solitos esse veteres vasa vinaria in apothecis editioribus locare. quod declarat & locus Od. 28. huius lib. *Parcis deripere horreo Cessantem Bibuli consulis amphoram.* & Od. 12. lib. 4. *Nardi paruus onyx eliciet cadum: Qui nunc Sulpiciis accubat horreis:* fortasse vt fumum biberent, seu fumosa fierent.

PROMERE] vel descende promere, id est, vt ex te promas, vel iubente promere, id est, iubente Coruino, vt promam.

LANGVIDIORA VINA] languidiora vina puto ea esse, quæ ætate maturuerunt, acerbitatémque insitã, tempore amiserunt, vt dixi suprà Od. 16. E

NON ILLE, QVAMQ. S. M. SERM. TE NEGL. HORR.] quamquam pectus est ei præceptis philosophicis refertum: non ita se præbebit horridum tamen, vt te negligat. similia loquendi genera annotauimus sup. ad Od. 8. huius libri. madet autem translatè, imbutum est, refertum est. sic Lucret. lib. 4. *Scilicet arte madent simulachra, &c.* vbi lib. vulg. habent, *valent*, mendosè. Propriè & magis vsitatè madere vino dicuntur vinolenti. Plautus Trinummo: *Si alia membra vino madeant, cor sit saltem sobrium.*

NARRATVR ET PRISCI CAT.] virtus Catonis περιφραστικῶς positum pro Catone, vt annotauimus ad Od. 5. huius lib. fuit autem hæc opinio de Catone maiore, illum vino se nonnumquam largius inuitare solitum esse, sed falsa. Plutarchus quidem in eius vita nihil tale de eo tradit. tantum scribit eum delectari solitum cenis lautioribus, & copiosioribus, maximè cum rusticis vicinis, non solùm æqualibus, verumetiam adolescentibus. sic. Plut. ἦν δὲ καὶ τὸ δεῖπνον ἐν ἀγρῷ δαψιλέστερον. ἐκάλει γὰρ ἑκάστοτε τῶν ἀγρογειτόνων. καὶ περιχώρων τοὺς συνήθεις, καὶ συνδιῆγεν ἱλαρῶς οὐ τοῖς καθ᾽ ἡλικίαν μόνοις ἡδὺς ὢν συγγενέσθαι, καὶ ποθεινός, ἀλλὰ καὶ τοῖς νέοις. Et M. Tull. in libello de senectute sic eum loquentem facit: *Ego propter sermonis delectationem tempestiuis conuiuiis delector, nec cum æqualibus solum, qui pauci admodum restant: sed cum vestra etiam ætate, atque vobiscum: habeóque senectuti magnam gratiam, quæ mihi sermonis auiditatem auxit: potionis & cibi sustulit.* De iuniore autem idem Plutar. in eius vita scribit. προϊόντι δὲ τῷ χρόνῳ μάλιστα προσίετο τὸ πίνειν: ὥστε πολλάκις ἐν οἴνῳ διάγειν εἰς ὄρθρον, &c. διὸ καὶ Μεμμίου τινὸς ἐν συλλόγῳ φήσαντος, ὅλας τὸν Κάτωνα μεθύσκεσθαι τὰς νύκτας, ὑπολαβὼν ὁ Κικέρων, ἐκεῖνο δὲ οὐ λέγεις, εἶπεν, ὅτι καὶ τὰς ἡμέρας ὅλας κυβεύει. id est, progressa autem iam ætate maximè recipiebat F

A compotationes, vt ſæpe vſque ad horam matutinam in vino permaneret, &c. Itaque cùm Memmius quidam in conuentu dixiſſet Catonem totas nocteis ebrium eſſe: ſuſcepto ſermone Cicero, at illud non addis (inquit) etiam totos dies eum alea ludere.

Tv lene tormentvm] Plato lib. 1. de legibus, in extremo ait, nullum eſſe tormentum minus ſumtuoſum, minúſque periculoſum, quàm vinum, ad explorandos & exquirendos hominum affectus & mores. Verba Platonis ſunt hæc: καὶ μυρία δὴ λέγων οὐκ ἄν τις ποτε ἀνύσειεν, ὅσῳ διαφέρει τὸ μετὰ παιδιᾶς τινὰ ἄλλως ἄνευ μισθοῦ ζημιώδους, ἦθος ψυχῆς θεωρεῖν. καὶ δὴ τοῦτο μὲν αὐτὸ περί γε τούτων οὔτ' ἂν Κρῆτας, οὔτ' ἄλλους ἀνθρώπους οὐδένας οἰόμεθα ἀμφισβητῆσαι μὴ οὐ πεῖράν τε ἀλλήλων ἐπιεικῆ ταύτην εἶναι, τό τε εὐτελείας καὶ ἀσφαλείας, καὶ τάχους διαφέρειν πρὸς τὰς ἄλλας βασάνους. id eſt, *Et, vt quis res innumerabileis proferat, nihil proficiat, neque dicendo conſequi poſſit, quanto præſtet cum ludo & ioco, aliúdque agendo, ſine iactura ingenium & mores animi ſpectare atque explorare. Atque hoc ſanè neque Cretas, neq; alios vllos homines in controuerſiam vocaturos exiſtimamus, hanc probationem de ingenio* B *mutuo eſſe modeſtam, & laudabilem, & hoc genus probationis cùm minimo ſumtu fiat, tum omni periculo vacare, & præterea ſi cum aliis probationibus comparetur, maxima celeritate conſtare.* huc pertinet locus ille in epiſt. ad Piſon. *Reges dicuntur multis vrgere culullis, Et torquere mero, quem perſpexiſſe laborant, An ſit amicitia dignus.* & epiſt. ad Lolli. 1. lib. 1. *Commiſſúmque teges & vino tortus, & ira.* ſignificat autem Horatius, ingenia ſeueriora, & aſperiora, vino interdum leniri ac temperari: vel vino tanquam tormento quodam, explorari, & ſpectari qualia ſint. Lene autem dixit, quia alia tormenta, aſpera, grauia, moleſta, & acerba ſunt.

Tv sapientivm cvras, &c.] tu ſapientium graueis cogitationes & conſilium reconditum, vino aperis, & in lucem profers.

Tv spem red. mentib.] ſic ſup. Od. 17. lib. 1. *Quis poſt vina grauem militiam, aut pauperiem crepat?* & epiſt. ad Torq. lib. 1. *Quid non ebrietas deſignat? operta recludit: Spes iubet eſſe ratas,* C *&c.* extant in hanc ſententiam apud Athen. lib. 2. aliquot Diphili verſus, quos me non pigebit aſcribere. Nam hunc locum non ſolùm illuſtrabunt, verùm etiam explicabunt. ſic igitur Diph. Ω πᾶσι τοῖς φρονοῦσι προσφιλέστατε Διόνυσε καὶ σοφώτατ', ὡς ἡδύς τις εἶ· Ὅταν ταπεινὸν μέγα φρονεῖν ποιῇς μόνος, Τὸν τὰς ὀφρῦς αἴροντα συμπείθῃς γελᾶν· Τόν τ' ἀσθενῆ τολμᾶν τι, τὸν δειλὸν θρασύν. id eſt, ò prudentibus omnibus cariſſime Dionyſe, & ſapientiſſime: quàm iucundus es, cùm tu ſolus humilem & abiectum magnos ſibi ſpiritus ſumere facis: triſtem, & contrahentem aut tollentem ſupercilia, ad ridendum impellis: infirmum, atq; imbecillum audere aliquid cogis: timidum atque ignauum, audacem efficis. eôdem pertinent illa Plat. lib. 1. de leg. de vino. πόντα τὸν ἄνθρωπον, αὐτὸν αὑτοῦ ποιεῖ πρῶτον ἵλεων εὐθὺς μᾶλλον, ἢ πρότερον, καὶ ὁπόσῳ ἂν πλέον αὐτοῦ γένηται, τοσούτῳ πλεόνων ἐλπίδων ἀγαθῶν πληροῦται, καὶ δυνάμεως εἰς δόξαν. καὶ τελευτῶν δὴ πάσης ὁ τοιοῦτος παῤῥησίας, ὡς σοφὸς ὢν μεστοῦται, καὶ ἐλευθερίας, πάσης δὲ ἀφοβίας, ὥστε εἰπεῖν τε ἀόκνως ὁτιοῦν, ὡσαύτως δὲ καὶ πρᾶξαι. id eſt, hominem, qui biberit, primùm efficit placidiorem, quam erat antea; & quo plus de eo guſtarit, tanto illi plureis bonas ſpes præbet, tanto plus virium ad gloriam & exiſtimationem ſuppeditat. ad extremum igitur omni orationis licentia, ac libertate, quaſi ſapiens ſit, omníque confidentia, atque audacia completur, ita vt quiduis ſtrenue atque impigrè & dicat pariter, & agat. & Ariſtoph. ἱππεῦς. Ὁρᾷς; ὅταν πίνωσιν ἄνθρωποι, τότε Πλουτοῦσιν, εὐπράττουσι, νικῶσι δίκας, Εὐδαιμονοῦσιν, ὠφελοῦσι τοὺς φίλους. id eſt, Vidésne? Cùm bibunt homines, tunc diuites ſunt, rem ſuam bene gerunt, ſuperiores è iudiciis diſcedunt, beati & fortunati ſunt, amicis ſuis ſunt vtiles.

Et addis corn. pavp.] id eſt, pauperem efficis audacem, & pugnacem, & certandi cupidum. Cornua Baccho affingi notum eſt: qua de re ſuprà diximus ad Odam 19. lib. 2. ibi, *aureo Cornu decorum.*

Trementi] cum tremore timenti, vt infrà Od. 27. eiuſd. lib. *palluit*, poſitum pro cum pallore extimuit. & *ſcatentem Belluis potum, mediáſque fraudeis Palluit audax.* & paueat pro cum pauore timeat Od. 5. lib. 4. *Quis Parthum paueat?*

Regvm apices] id eſt, Regum maieſtatem, potentiam, faſtigium. ſup. Od. 35. lib. 1. *hinc apicem rapax Fortuna cum ſtridore acuto Suſtulit, &c. iratos* autem *regum apices* dixit pro, *regum iratorum apices*, per hypallagen. *Apex* (inquit Feſtus) *qui eſt ſacerdotum inſigne, dictus eſt ab eo, quod comprehendere vinculo antiqui, apere dicebant, &c.* Ab hoc apice dictum, id, quod eminet.

Segnésqve nod. sol. Grat.] id eſt, quæ non facilè concordiam diſſoluunt: quæ vſque adeò arctis, & firmis vinculis inter ſe coniunctæ ſunt, vt ægrè diſſideant, aut diſtrahantur. *ſegnes ſoluere* autem genus eſt loquendi Græcum, vt annot. ad Od. 8. lib. 4. Seruius ad locum illum, Virgil. lib. 1. Æn. *at memor ille Matris Acidaliæ*, notat Gratias iccirco connexas, & colligatas fingi, ac pingi, quia inſolubileis eſſe decet. quod ſpectauit Horatius (inquit) cùm dixit, *Segnéſque nodum ſoluere Gratiæ.*

Vivǽqve prod. lvc.] id eſt, totam noctem bibetur, & Veneri indulgebitur. tota nox in vino, & hilaritate conſumetur. ſic ſuprà Od. 8. huius libri, *& vigileis lucernas Perfer in lucem.* ad quem locum annotauimus, Romanos illos veteres, atque etiam Græcos, cenas ſuas totam noctem producere ſolitos eſſe. crebra certè lucernarum, & lychnorum apud ſcriptores, cùm de cenis loquuntur, mentio ſatis declarat, eos noctu cenare conſueuiſſe. ſuprà idem Horatius ſignificans multùm intereſſe inter arma, & conuiuia, ſic loquitur: *Vino & lucernis Medus acinaces Immane quantum diſcrepat.* M. Tullius pro Cœlio, *Quàm volent in conuiuiis faceti & dicaces, nonnunquam etiam ad vinum diſerti ſint: alia fori vis eſt, alia triclinij: alia ſubſelliorum ratio, alia lectorum. non idem iudicium, comeſſatorúmque conſpectus. lux denique alia ſolis, & lychnorum.*

A VIVÆQVE] accensæ, ardentes, non exstinctæ. ignem enim viuere & mori dicimus, vt animantem quendam. notauimus ad Lucretium: ibi, *& viuunt labentes ætheris ignes*. lib. 1.

IN DIANAM.

Ode. 22.

MOntium custos, nemorúmq; virgo,
Quæ laboranteis vtero puellas
Ter vocata audis, adimísque letho,
Diua triformis:
Imminens villæ tua pinus esto:
Quam per exactos ego lætus annos,
Verris obliquum meditantis ictum,
Sanguine donem.

B MONTIVM CVST. NEM.] ὀρέων ἐπίσκοπε. Od. 21. lib. 1. *Vos lætam fluuiis & nemorum coma, &c.* Virg. lib. 1. Æn. *Qualis in Eurotæ ripis aut per iuga Cynthi Exercet Diana choros: quam mille secutæ Hinc atque hinc glomerantur Oréades.*

QVÆ LABORANTEIS VTERO PVELL.] Eandem esse Dianam, Ilithyiam, Lucinam, Genitalem, ex hoc loco, & ex carmine sæculari pro imperio populi Romani, intelligere licet: quo in carmine tribus his postremis nominibus eam appellat. *Rite maturos aperire partus Lenis Ilithyia, tuere matres, Siue tu Lucina probas vocari, seu Genitalis.* de qua sic M. Tull. 2. de nat. deor. *Dianam autem eandem esse putant, à lucendo vtramq; nominatam. Itaque vt apud Græcos Dianam, eámq; Luciferam: sic apud nos Iunonem Lucinam in pariendo inuocant: quæ eadem Diana anniuaga dicitur, non à venando: sed quòd in septem numeratur tamquam vagantibus. Diana dicta, quia noctu quasi diem efficeret. Adhibetur autem ad partus, quòd ij maturescunt aut septem nonnunquam, aut plerumque nouem* C *Lunæ cursibus: qui, quia mensa spatia conficiunt, menses nominantur, concinnéque, vt multa, Timæus, qui, cum in historia dixisset, qua nocte natus Alexander esset, eadem Dianæ Ephesiæ templum deflagrauisse, adiunxit, minimè id esse mirandum, quòd Diana, cũ in partu Olympiadis adesse voluisset, afuisset domo.* hactenus M. Tull. Sed cùm Diana Latonæ, Ilithyia autem Iunonis sit filia: quî potest esse eadẽ Diana & Ilithyia? Atqui Pindarus Neme. carmine sexto, Ilithyiam, & Iunonis esse filiam, & præstò adesse partubus, non obscurè significat. Ilithyia (inquit) quæ Parcis assides, filia Iunonis, filiorum genitrix: sine te neque diem, neque noctem aspicimus, neque pubescimus. Pindari verba sunt hæc, si quis magis delectatur Græcis: Εἰλείθυια πάρεδρος μοιρᾶν βαθυφρόνων, παῖ μεγαλοσθενέος, ἄκουσον, ἥρας. γενέτειρα τέκνων. ἄνευ σέθεν οὐ φάος, οὐ μέλαιναν δρακόντες εὐφρόναν τεὰν ἀδελφεὰν, ἐλάχομεν ἀγλαόγυιον ἥβαν. Hesiodus item Ilithyiam, Iunonis filiam facit in Theogon. ἡ δ' ἥβην καὶ Ἄρηα, καὶ εἰλείθυιαν ἔτικτεν. Homerus autem Ilithyiam, μογόστοκον, quasi μογοῦσαν, quod valet πονοῦσαν, περὶ τοὺς τόκους. id est, laborantem, seu occupatam in partubus, appellat ἰλ. π. his verbis: Αὐτὰρ ἐπειδὴ τόν γε μογόστοκος εἰλείθυια Ἐξάγαγε πρόφοωσδε, καὶ ἠελίου ἴδεν αὐγάς. & ἰλ. λ. numero multitudinis μογοστόκους εἰλειθυίας Iunonis filias appellat. Ὡς δ' ὅταν ὠδίνουσαν ἔχῃ βέλος ὀξὺ γυναῖκα Δριμὺ, τό τε προϊεῖσι μογόστοκοι εἰλείθυιαι Ἥρης θυγατέρες. id est, Quemadmodum autem cùm telum acutũ atque amarum, mulierem partus dolores sentientem tenet, tum procedunt Ilithyiæ partus laborem leuantes, Iunonis filiæ, &c. & Theocritus εἰδ. λς. μογόστοκον Ἄρτεμιν. Pausanias quoque aliam facit à Diana, & Iunonis filiam dicit haberi: quin etiam eam Latonæ partum adiuuisse ab Hyperboreis profectam: ceteros homines autem Ilithyiæ nomen ab his didicisse: Delios quoque ei sacra facere, & carmen in eius laudem de partus doloribus cantare: Cretas verò existimare Ilithyiam in Cnossia regione natam, & Iunonis filiam esse. Pausaniæ verba sunt hæc. Att. ἣν ἐλθοῦσαν ἐξ ὑπερβορέων εἰς Δῆλον, γενέσθαι βοηθὸν ταῖς Λητοῦς ὠδῖσι. Τοὺς δ' ἄλλους παρ' αὐτῶν φασὶ τῆς εἰλειθυίας μαθεῖν τὸ ὄνομα. καὶ θύουσι δὲ τῇ εἰλειθυίᾳ Δήλιοι· καὶ ὕμνον ᾄδουσιν ὠδῖνος. Κρῆτες δὲ τῆς χώρας τῆς Κνωσσίας ἐν Ἀμνισῷ γενέσθαι νομίζουσιν εἰλείθυιαν, καὶ παῖδα ἥρας εἶναι. Idem Arcad. narrat se Ilithyiæ statuam vidisse apud Agyenseis à Dasmophonte fictam, quæ tota esset à capite vsq; ad calcẽ veste textili tecta, cuiúsq; nihil esset nudũ, præter faciem, & extremas manus, & pedes: eius alteram manum porrectam esse, & explicatam: altera facem tenere: quæ res vnum è duobus significaret, vel partus dolores mulieribus instar ignis esse: vel illam pueros ex vtero matris in lucem, atque in luminis oras (vt ait ille) protrahere. verba Pausaniæ sunt hæc: εἰλειθυίᾳ δ' εἰκάσαι τις ἂν εἶναι δᾷδας, ὅτι γυναιξὶν ἐν ἴσῳ καὶ πῦρ εἰσὶν αἱ ὠδῖνες. Ἔχοιεν δ' ἂν λόγον καὶ ἐπὶ τῷδε αἱ δᾷδες, ὅτι εἰλείθυιά ἐστιν ἡ εἰς φῶς ἄγουσα τοὺς παῖδας. Plato autẽ in Theæteto eãdẽ esse Dian. & Ilithy. putat, vt ex eius verbis perspicuũ esse potest. αἰτίαν δὲ τοῦ οὐδεμίαν γυναῖκα αὐτὴν κυϊσκομένην τε καὶ τίκτουσαν ἄλλας μαιεύεσθαι, φασὶν εἶναι τὴν Ἄρτεμιν, ὅτι ἄλοχος οὖσα τὴν λοχείαν εἴληχε. id est, causam autem, cur nulla mulier, quæ ipsa grauida fieri, & parere possit, obstetricis munere fungatur, aiunt hanc esse, quòd Diana à pariendo immunis, maturandorum, & procurandorum partuum prouinciam nacta est. Plutarchus Sympos. 3. probl. 1. de luna loquens: Λέγεται δὲ καὶ πρὸς εὐτοκίαν συνεργεῖν. ὅταν ᾖ διχόμηνος, ἀνέσει τῶν ὑγρῶν μαλθακωτέρας παρέχουσα τὰς ὠδῖνας: ὅθεν οἶμαι καὶ τὴν ἄρτεμιν, λοχείαν, καὶ εἰλείθυιαν οὐκ οὖσαν ἑτέραν ἢ τὴν σελήνην ὠνομάσθαι. id est, aiunt autem lunam etiam ad pariendi facilitatem, & felicitatẽ adiumento esse, cùm est semiplena, remissione & relaxatione rerũ liquidarũ & humidarũ partus dolores efficientẽ molliores, & leniores. Ex quo arbitror etiã Dianam Lochiã, id est, partuum præsidem, atq; arbitram, & Ilithyiam, vt pote quę non sit alia à luna, esse nominatam. Idem Plutarchus ibidem lunam à Timotheo quodam ὠκυτόκον ostendit esse appellatam, id est, ad accelerandos partus vtilem. Plautus, Terentius,

Varro,

A Varro, Catullus, & ceteri Latini, Iunonem Lucinam coniunctè, vel Lucinam tantùm efferunt. Terent. Heautontim. *Iuno Lucina fer opem.* & Idem alibi. Plaut. Aulul. *Iuno Lucina tuam fidem.* Catull. in carmine sæculari ad Dianam, *Tu Lucina dolentibus Iuno dicta puerperis: Tu potens Triuia, & notho es Dicta lumine luna.* Plautus in Truculento, *date mihi huc ligna, atque ignem in aram, vt venerer Lucinam deam.* Varro lib. 4 de lingua Lat. *quæ ideo videtur à Latinis Iuno Lucina dicta, vel quòd terram, vt physici dicunt, iuuat, & lucet: vel quod ab luce eius, qua quis conceptus est, vna iuuat, donec mensibus actis produxit in lucem. Facta igitur à iuuando, & luce Iuno Lucina: à quo parientes eam inuocant. Luna enim nascentium dux, &c.* sic Horat. Od. 5. epod. *Per liberos te, si vocata partubus Lucina veris affuit.* Dionys. Halicarn. lib. 4. ἐιλείθυιαν Ρωμαῖοι καλοῦσιν Ἥραν φωσφόρον. Ilithyiam appellant Romani Iunonem luciferam. Theocritus ἐγκωμ. Πτολεμ. Εἰλείθυιαν, λυσίζωνον, id est, soluentem zonam appellat. Ενθα γὰρ ἐιλείθυιαν ἐβώσατο λυσίζωνον Ἀντιγόνας θυγάτηρ βεβαρυμένα ὠδίνεσσιν. Η δὲ οἱ ἐυμενέοισα παρίστατο. id est, hìc enim Ilithyiam inclamauit, B quæ zonam soluit, Antigonæ filia doloribus partus grauiter affecta. Illa autem ei præstò futura, & apud eam permansura adstabat. Virgil. etiam ad equas transfert Georgic. 3. *Ætas Lucinam, iustósque pati Hymenæos Desinit ante decem: post quattuor incipit annos.* Oppianus lib. 1. partus dolores omnibus animantibus acerbos, & molestos esse significans, sic ait, Ως οὐ ῥηιδίην γενεὴν, οὐδ' ἰχθύσι μοῖραι ὤπασαν, οὐδ' ἄρα μοῦνον ἐπιχθονίοισι γυναιξὶν Αλγέα, παντῇ δ' εἰσὶν ἐπαχθέες εἰλείθυιαι, id est. Quàm non facilem ortum, seu nascendi rationem ne piscibus quidem fata tribuerunt neque terrestribus solùm fæminis dolores incidunt, sed omni loco graues sunt Ilithyiæ. Cur eadem genitalis dicatur, ex iis quæ suprà exposita sunt, intelligere licet: qua de re tamen non nihil dicemus ad carmen illud sæculare, quod est post epod.

DIVA TRIFORMIS] τρίμορφος. Athenæus lib. 7. ait Apollodorum scribere in libris de Diis, triglam Hecatæ immolari propter communitatem, & coniunctionem nominis. Deam enim C esse triformem. sic Athen. Απολλόδωρος ἐν τοῖς περὶ θεῶν, τῇ Εκάτῃ φησὶ θύεσθαι τρίγλην διὰ τὴν ὀνόματος οἰκειότητα. τρίμορφος γὰρ ἡ θεός. citat & Chariclidę cuiusdã versum: δέσποιν' Εκάτη, τριοδῖτι τρίμορφε, τριπρόσωπε, τρίγλαις κηλευμένη. id est, ô regina Hecate, triuia, triformis, triplicem vultum, seu personam gerens, quæ triglis mulceris. iccircò autem triformem appellari dicunt alij, quòd eadem sit Diana, & Lucina, & Hecate, seu Proserpina. Virg. Æneid. 4. *Tergeminámque Hecaten, tria virginis ora Dianæ.* eandem, Triuiam appellat Ennius vel quòd in triuio ponitur, vel quòd in cælo tribus viis mouetur, in altitudinem, latitudinem, & longitudinem. Seruius ad illum Virg. locum, *numero deus impare gaudet.* Pharmaceutr. notat, *Dianam dicit propter triplicem eius potestatem.* hactenus Seru. Triplicem autem potestatem intelligit, in cælo, in terris, sub terris, seu apud inferos. Quidam tradiderunt, Dianam fingi solitam specie humana, equina, canina: atque iccircò triformem dictam. Alij quia luna, quæ Diana est, modò sit ἀμφίκυρτος, id est, gibbosa, seu gibbera, seu μηνοειδής, modò διχότομος, id est, dimidiata: modò plena.

IMMINENS VILLÆ TVA P.] id est, pinus, quæ villæ meæ imminet, tua esto. his verbis hanc pinum Dianæ consecrat.

EXACTOS] confectos. *per exactos annos*, id est, quotannis.

OBLIQVVM MEDITANTIS] qui dum cæditur, conetur morsione obliqua eum, à quo cædatur, malè multare: vel qui videatur sese ad obliquas morsiones assuefacere, & exercere. hęc enim vis est verbi *meditandi* propria, quod à Græco μελετᾶν tractum est.

AD PHIDILEM.
Ode 23.

Suadens, vt deos puris manibus, & conscientia benè actæ vitæ colat.

CÆLO supinas si tuleris manus
Nascente luna, rustica Phidile:
Si ture placaris, & horna
Fruge Lareis, auidáque porca:
Nec pestilentem sentiet Africum
Fæcunda vitis, nec sterilem seges
Rubiginem, aut dulces alumni
Pomifero graue tempus anno:
Nam, quæ niuali pascitur Algido
Deuota, quercus inter, & ilices:
Aut crescit Albanis in herbis
Victima, pontificum secureis
Ceruice tinguet. te nihil attinet
Tentare multa cæde bidentium
Paruos coronantem marino
Rore deos, fragilíque myrto.
Immunis aram si tetigit manus:
Non sumtuosa blandior hostia,
Mollibit auersos Penateis
Farre pio, & saliente mica.

CÆLO SVPINAS] notat interpres Homer. ad illum versum, ἰλ. η. Λαοὶ δ' ἠρήσαντο, θεοῖσι δὲ χεῖρας ἀνέσχον. i. *gentes autem precati sunt, & ad deos manus sustulerunt*, solitos esse heroas manibus in cælum sublatis Iouem, ceterósq; deos cælesteis precari: marinos, ad mare porrectis: manes, & inferos, terra percussa. Primi moris exempla sunt hæc. Virg. Æn. 1. *Ingemit, & dupliceis tendens ad sidera palmas, Talia voce refert.* Idem secundo. *Sustulit exutas vinclis ad sidera palmas* Idem 3. *tendóq; supinas Ad cælum cum voce manus.* & 4. *Multa Iouem manibus supplex orasse supinis.* Lucret. lib. 5. *& pan-*

A *& pādere palmas Ante Deûm delubra.* Sallust. cōiur. Catil. *manus supplices ad cælum tendere, miserari paruos liberos, rogitare Deos.* Hom. ὀδυσσ. ι. Εὔχετο χεῖρ' ὀρέγων εἰς οὐρανὸν ἀστερόεντα. id est, precabatur manum porrigens ad cælum stellatum. Apollon. lib. I. ἀργ. αἱ δὲ γυναῖκες Πολλὰ μάλ' ἀθανάτοισιν ἐς αἰθέρα χεῖρας ἄειραν Εὐχόμεναι νόστοιο τέλος θυμηδὲς ὀπάσσαι. id est, mulieres autem valde multum ad deos immortaleis in cælum manus sustulerunt, orantes vt iucundum reditum darent. præ lætitia manus ad cælum tollit ille apud Horat. Saty. 5. lib. 2. *donec ohe iam, Ad cælum manibus sublatis, dixerit, vrge.* Secundi hoc nunc mihi exemplū succurrit. Virg. Æneid. 4. *Ni palmas ponto tendens vtrasque Cloanthus Fudissétque preces, diuósque in vota vocasset: Dij quibus imperium pelagi.* Postremi sunt hæc. Euripid. ἑκάβ. Ὦ χθόνιοι θεοί, σώσατε παῖδ' ἐμόν, ὃς μόνος, οἴκων ἄγκυρά τ' ἐμῶν, τὴν Χιονώδη Θρήκην κατέχει. id est, ô inferi, seu terrestres dij: seruate filium meum, qui solus ædium mearum ancora Thraciam niuosam tenet. ad quē locum vetus interpres ἀνώνυμος notat, histrionem, cùm hæc verba loqueretur, terrā pedibus pulsasse. B Idem Orest. πότνια, πότνια νύξ, ὑπνοδότειρα τῶν πολυπόνων βροτῶν, Ἐρέβοθεν ἴθι. id est, ô venerāda, venerāda nox, quę somnū largiris laboriosis mortalibus: ex Erebo prodi. Hom. ἰλ. ι. Πολλὰ δὲ καὶ γαῖαν πολύφορβον χερσὶν ἀλοία Κικλήσκουσ' ἀΐδην, καὶ ἐπαινὴν Περσεφόνειαν. id est sæpe autem etiam terram multa alimenti genera hominibus prębentem manibus pulsabat, Plutonē inuocans: & laudabilem Proserpinam, idem & cum mortuos appellabant. M. Tull. Tusc. 2. *Tum Cleanthem, cum pede terram percussisset, versum ex Epigonis dixisse ferunt, Audisne hæc, Amphiaraë, sub terram abdite? Zenonem significabat, à quo illum degenerare dolebat.*

Rvstica phidile] libri aliquot veteres habent, *rustica Phillide.* ego nihil muto: quamquam legendum potius fortasse est *Phidale*, vt intelligamus, significari nomine ipso puellam quandam rusticam, parcam, & à sumtu abhorrentem.

Horna frvge] hornotina: huius anni. Od. 2. epod. *Et horna dulci vina promens dolio.* M. Tull. Verr. de anteactis. *frumentum hornotinum.* Pro- C pert. lib. 4. *Illa dies hornis cædem denuntiat agnis.*

Avida'qve porca] cur Laribus porcam, seu porcum veteres immolarent, annotatum est suprà ad illum locum, *& porco bimestri*, Oda 17. eiusdem libri.

Sterilem rvbiginem] Virg. Georg. I. *malam* vocat. *Mox & frumentis labor additus, vt mala culmos Esset rubigo.* asperā appellat Ouidius.

Pomifero grave temp. anno.] auctunnum significat, quem pomiferum item appellat Od. 7. lib. 4. *simul Pomifer auctunnus fruges effuderit.* & Od. 2. libr. epod. sic describit. *Vel cum decôrum mitibus pomis caput Auctunnus aruis extulit.* graue autem tempus hoc loco dicit, quia pestilens, & insalubre, vt Saty. 6. lib. 2. *Auctunnúsq. grauis Libitinæ quæstus acerbæ.* φθινόπωρον vocant Græci. ordo est: aut dulces alumni graue tempus non sentient anno pomifero, id est, anni parte pomifera, nempe auctunno.

Nivali Algido] Algidum, mons, & vrbs eiusdem nominis. suprà Od. 12. lib. I. *gelidum* D appellat. Od. 4. lib. 4. *Nigræ feraci frondis in Algido.*

Devota] vota, & promissa, seu obligata ex voto. sic deuotos appellat Cæsar lib. 3. de bello Gallico, soldurios illos, qui, cuius amicitiæ se deuouissent, cum eo omnibus in vita commodis fruebantur: omnia rursus incommoda, & mala perferebant. suprà arborem illam, cuius casu propemodum oppressus est, deuotam nominauit, Od. 4. eiusd. lib.

Victima] ouis bima, seu bidens: vel maior aliqua hostia.

Pontific. secvr. Cervi. ting.] à pontificibus publicè immolabitur.

Bidentivm] *bidentes* (inquit Festus) *sunt pecudes, seu oues, quæ duos denteis ceteris longiores habent.* sed alij, quorum sententia à doctis probatur, magis aiunt bidenteis dictas esse, quasi biennes, quòd bimæ immolarentur. Virgil. lib. 5. Æneid. *cadit quinas de more bidenteis.* Idem 6. *totidem lectas de more bidenteis.*

Parvos coronantem, &c.] te quæ paruos deos habes domi. E

Marino Rore] rore marino, seu rosmarino, coronario scilicet, quem describit Dioscor. lib. 3. cap. 89.

Immvn. aram si tetig.] manus immunis propriè, quæ nihil porrigit, inanis, vt Od. 12. lib. 4. *non ego te meis Immunem meditor tingere poculis*, id est, nihil afferentem. & epist. ad Villic. lib. I. *Quem scis immunem Cynaræ placuisse rapaci.* Virg. lib. 4. Georg. *Immunisque sedens aliena ad pabula fucus.* sed hoc loco videtur subaudiri, à scelere: vt sit, manus à scelere, aut culpa immunis: & ita Acr. & Porph. Sed videri possit, hoc loco *immune* significare *improbum*: quemadmodum apud Plautum, *immune*, seu *immœne est facinus*, vt docet Festus. quod si cui placeat, dicendum erit, hanc esse huius loci sententiam. Si manus improba, & impura deorum aram tanget, id est, si mente impura deos orabis, sumtuosa hostia deos non mollies, neque efficies sacrificiorum sumtu, vt tuæ victimæ diis sint gratiores: sed farre pio, & saliente mica deos placabis. Solebant autem F orantes aram tangere, seu tenere. Itaque Varro rerū diuinar. lib. 5. (vt refert Macrob. lib. 3.) *scribit, aras primum ansas dictas, quòd esset necessarium à sacrificantibus eas teneri: quemadmodum vasorum ansas tenere & prendere solemus.* ad quem morem respiciens Virg. Æn. 12. vt & hîc Horatius, Latinum Regem sic facit loquentem. *Tango aras: mediósque igneis, & numina testor.* idem Æn. 4. *Talibus orantem dictis, arásque tenentem.* & lib. 6. *Talibus orabat dictis, arásque tenebat.* & M. Tull. pro Flacco. *qui si aram tenens iuraret, crederet nemo, per epistolam, quod volet, iniuratus probabit?*

Non svmt. bland. host. &c.] *sumtuosa hostia* sunt septimi casus: hæcq; est huius loci sententia. si tua manus immunis, id est, sine vlla victima, vel, vt alij, innocens, aram tetigit: æquè placabit & flectet deos familiareis farre, & mica salis, nihilo gratior Diis futura propter sumtuosam aliquam

A aliquam hostiam. quòd si immunis pro improbo accipiatur, sic erit hic locus explicandus, vt paullo antè diximus, ad illa verba, *immunis aram, &c.* Plato in Alcibiade β. perspicuè ostendit, Deos immortaleis, sumtuosas hostias non spectare, sed animorum integritatem, & preces, seu bona verba, quam ille appellat εὐφημίαν: idque Ammonis oraculo responsum esse dicit. Cùm enim quondam inter Athenienseis, ac Lacedæmonios dissidium, bellúmque grauissimum natum esset: accideret autem, vt multis prœliis mari & terra commissis, semper Athenienses magna clade accepta inferiores discederent, eos indignanteis & consilij inopia laboranteis, neque vllum malorum præsentiũ remedium reperienteis, decreuisse tandem quàm optimũ esse Iouem Ammonẽ hac de re consulere, & prętereà rogare quare vincerētur, cùm ipsi hostias omniũ Gręcorũ & plurimas & pulcherrimas diis immortalib. immolarēt, eorúmq; tẽpla pluri mis & carissimis donis ornarent, pompas denique facerent solenneis & magnificentissimas, & sumtuosissimas, Lacedæmonij autem nihil quicquam tale omnino curarent, immo verò ita essent in hac re negligentes. vt sæpe hostias mancas ac debileis
B mactarent, cùm essent nihilo minus opulenti, quã Atheniensium ciuitas: hoc vnum respondisse Ammonem, Lacedæmoniorum εὐφημίαν, id est, bona verba, Deo esse gratiora, quàm vniuersas Græcorum victimas. bona verba autem Socrates interpretatur preces ritè conceptas, & iustas: aítque hominibus magnopere esse cogitãdum, & videndum quas preces diis immortalibus nuncupent. Deos enim immortaleis neque bobus auratis, neque talibus victimis, neque precibus maledicentiæ, quam Græci blasphemiam nominant, plenis, sed bonis dictis placari. Δεινὸν γὰρ ἔστι (inquit) εἰ πρὸς τὰ δῶρα, καὶ πρὸς τὰς θυσίας ἀποβλέπουσιν ἡμῶν οἱ θεοὶ, ἀλλὰ μὴ πρὸς τὴν ψυχήν. & mox, οἱ δὲ ἅτε ἀδωροδόκητοι ὄντες, καταφρονοῦσιν ἁπάντων τούτων. &c. id est, *absurdum enim sit & ingemiscendum, si dij dona nostra, & sacrificia spectent, non animum,* &c. deinde sequitur: *illi verò cùm muneribus non corrumpantur, hæc omnia contemnunt.* Sic & Xenophon. ἀπομνημ. α. θυσίας δὲ θύων μικρὰς ἀπὸ μικρῶν, οὐδὲν ἡγεῖτο μειοῦσθαι τῶν ἀπὸ πολλῶν καὶ μεγάλων πολλὰ καὶ μεγάλα θυόντων. οὔτε γὰρ τοῖς
C θεοῖς, ἔφη, καλῶς ἔχειν, εἰ ταῖς μεγάλαις θυσίαις μᾶλλον, ἢ ταῖς μικραῖς ἔχαιρον. πολλάκις γὰρ ἂν αὐτοῖς τὰ παρὰ τῶν πονηρῶν μᾶλλον, ἢ τὰ παρὰ τῶν χρηστῶν εἶναι κεχαρισμένα. Οὔτ' ἂν τοῖς ἀνθρώποις ἄξιον εἶναι ζῆν, εἰ τὰ παρὰ τῶν πονηρῶν μᾶλλον ἦν κεχαρισμένα τοῖς θεοῖς, ἢ τὰ παρὰ τῶν χρηστῶν· ἀλλ' ἐνόμιζε τοὺς θεοὺς ταῖς παρὰ τῶν εὐσεβεστάτων τιμαῖς μάλα χαίρειν. id est, *cũ autẽ sacrificaret parua de paruis, nihilo se deteriore cõdicione esse putabat iis, qui de multis ac magnis multa, & magna immolant. Nam neq; Diis honestũ fore, si magnis sacrificiis magis delectaretur, quã paruis: sæpenumero enim ea, quæ ab improbis proficiscãtur, gratiora eis futura, quã, quæ à viris bonis: neq; hominib. vitã optabilem, aut vitalem futuram, si quæ ab improbis donentur, diis sint gratiora, quam, quæ à probis. quin existimabat deos immortaleis hominum piorum cultu, & muneribus magnopere delectari.* Iterum Plato in Euthyphrone ait dona nostra (dona autem, quæ Diis ab hominibus dari debent, sunt τιμὴ, γέρας, χάρις, i. honos decus, gratia) ait igitur Plato dona nostra Diis nihil prodesse.

AVERSOS PENATES] Ode xi. epod. *Preces & auersum ad Iouem.*

FARRE PIO ET S. M.] ad hunc locum pertinent, quæ scribuntur à Philostrato de Pythagora initio libri I. de vita Apollonij, memoriæ esse proditum, Pythagoram aras sanguine non aspersisse, sed tus, & placentam, & hymnos diis immortalibus, & similia, diis solitum sacrificare. quibuscum congruunt illa M. Tullij lib. 3. de nat. deorum. *Quamquam Pythagoras cum in geometria quiddam noui inuenisset, musis bouem immolasse dicitur. Sed id quidem non credo: quoniam ille ne Apollini quidem Delio hostiam immolare voluit, ne arã sanguine aspergeret.*

SALIENTE MICA] id est, mica salis. Tibull. lib. 3. eleg. 4. *At natum in curas hominum genus, omnia noctis Farre pio placant, & saliente sale.* Idem lib. 4. ad Messal. *Paruáque cælesteis placauit mica.* Catullus, *Non est in tanto corpore mica salis.*

IN AVAROS.
Ode 24.

INTACTIS opulentior
Thesauris Arabum, & diuitis Indiæ
Cæmentis licet occupes
Tyrrhenum omne tuis, & mare Apullicũ:
Si figit adamantinos
Summis verticibus dira necessitas
Clauos: non animum metu,
Non mortis laqueis expedies caput.
Campestres melius Scythæ,
Quorũ plaustra vagas rite trahũt domos,
Viuunt, & rigidi Getæ:
Immetata quibus iugera liberas
Fruges, & Cererem ferunt:
Nec cultura placet longior annua:
Defunctúmque laboribus
Æquali recreat sorte vicarius
Illic matre carentibus
Priuignis mulier temperat innocens:
Nec dotata regit virum
Coniux: nec nitido fidit adultero.
Dos est magna, parentium
Virtus, & metuens alterius viri
Certo fœdere castitas.
Et peccare nefas, aut pretium est mori.
O, quisquis volet impias

Cædeis,

A *Cædeis, & rabiem tollere ciuicam:*
Si quæret pater vrbium
Subscribi statuis, indomitam audeat
Refrenare licentiam,
Clarus post genitis, quatinus, heu nefas,
Virtutem incolumem odimus:
Sublatam ex oculis quærimus inuidi:
Quid tristes querimoniæ,
Si non supplicio culpa reciditur?
Quid leges sine moribus
Vanæ proficiunt, si neque feruidis
Pars inclusa caloribus
Mundi, nec Boreæ finitimum latus,
Durataq; solo niues
Mercatorem abigunt? horrida callidi
Vincunt æquora nauitæ.
B *Magnum pauperies opprobrium iubet*
Quiduis & facere, & pati:
Virtutisque viam deserit arduæ.
Vel nos in Capitolium,
Quò clamor vocat, & turba fauentium:
Vel nos in mare proximum
Gemmas, & lapides, aurum & inutile,
Summi materiam mali,
Mittamus. scelerum si bene pœnitet:
Eradenda Cupidinis
Praui sunt elementa: & teneræ nimis
Mentes asperioribus
Formandæ studiis nescit equo rudis
C *Hærere ingenuus puer:*
Venarique timet, ludere doctior,
Seu Græco iubeas trocho,
Seu malis vetita legibus alea.
Cùm periura patris fides
Consortem socium fallat, & hospitem
Indignóque pecuniam
Heredi properet: scilicet improbæ
Crescunt diuitiæ, tamen
Curtæ nescio quid semper abest rei.

INTACTIS OPVL. THES. ARAB.] suprà Od. 29. lib. 1. *beatas Arabum* Gazas dixit & secunda epist. ad Mæcen. lib. 1. *Diuitias Arabum.* Intactos autẽ thesauros intellige dictos esse, quia nondum Romanorum arma senserant. sic Propert. *India quin Auguste tuo dat colla triumpho: Et domus intacta te tremit Arabia.*

CÆMENTIS] lapidibus cæsis, vt suprà Od. 1. huius lib. *huc frequens Cæmenta demittit redemtor.* D

MARE APVLLICVM] sic reperi scriptum in duobus lib. Vatic. & item Faer. Tornes. in codice Donati autem *Ponticum* erat recenti manu scriptum, & in litura. Iam, quòd ad syllabas attinet, simile est illud Od. 4. huius lib. *Altricis extra limen Apuliæ.*

ADAMANTINOS, &c.] solidissimos, firmissimos. fortasse, quos sup. Od. 35. lib. 1. *clauos trabaleis* dixit, hîc nominat adamantinos. vtrobique enim vim & firmitatem, & pæne dicam æternitatem necessitatis significat. Plato quidem lib. de rep. decimo ἀδαμαντίνως, id est, adamantinè, vsurpat pro eo, quod est ἰσχυρῶς καὶ ἀμετακινήτως, his verbis ἀδαμαντίνως (inquit) δεῖ ταύτην τὴν δόξαν ἔχοντα εἰς ᾅδου ἰέναι. Neque temerè porrò, neque ineptè adamantini claui τῇ ἀνάγκῃ, id est, necessitati, quæ eadem ferè est hoc loco, atque εἱμαρμένη, tribuuntur. Significatur enim fati, mortísque necessitas immutabilis, & vis inuicta. Pindarus autem cùm de alia necessitate loquatur, ita quærit ex Musa: Quod periculum Argonautas solidis ex adamante clauis vinctos ad nauigandum impulit? sic Pindar. τίς κίνδυνος κρατεροῖς ἀδάμαντος δῆσεν ἅλοις? id est, quod periculum necessarium coëgit, vt nauigarent? Æschylus item in Prometh. ἀδαμαντίναις πέδησι dixit pro solidissimis ac durissimis, vide annot. ad Od. 3. & 35. lib. 1. E

DIRA] infesta, tristis, horribilis: vt & alibi.

NON MORTIS LAQ. EXP.] *expedies*, id est, explicabis, extricabis, sunt enim hi laquei ἄφυκτοι, καὶ ἀδιέξοδοι, id est, inexplicabiles, & quos effugere nemo queat. Homerus tantam vim Parcæ esse dicit, vt ne Dij quidem ab eo, qui sibi sit carus, mortem propulsare possint, vbi eum Parca semel comprehenderit. Verba Homeri sunt hæc, ὀδυσσ. γ. Ἀλλ' ἤτοι θάνατον μὲν ὁμοίιον. οὐδὲ θεοίπερ Καὶ φίλῳ ἀνδρὶ δύνανται ἀλαλκέμεν, ὁππότε κεν δὴ Μοῖρ' ὀλοὴ καθέλησι τανηλεγέος θανάτοιο. id est, At profectò mortem, omnibus æquè infestam, ne dij quidem ab homine amico arcere possunt, vbi eum Parca mortis longum somnum dantis comprehenderit.

CAMPEST. MEL. SCYTHÆ] suprà Od. 35. lib. 1. *profugos* appellauit, Strabo ἁμαξοικοὺς, id est, in plaustris habitanteis, tanquam in domibus. F

RIGIDI GETÆ] cur rigidi? an quòd sunt cælibes, & ἀνέστιοι, id est, sine foco & familia? an quòd ἄβιοι, id est, carentes rebus ad victum paratis, & congestis. seu vitæ cultu vtentes tenuissimo, parcissimo, ac durissimo? quæ etiam de Scythis tradita sunt: obídque ἄβιοι appellantur ab Hom. Quin eosdem ἱππημολγοὺς appellant tum alij Græci poëtæ, tum in primis Homerus: id est, equorum emulctores. Dionys. Alex. Ἔνθα μελάγχλαινοί τε, καὶ ἀνέρες ἱππημολγοί. Homerus ἰλ. ν. αὐτὸς δὲ πάλιν τρέπεν ὄσσε φαεινὼ Νόσφιν ἐφ' ἱπποπόλων Θρηκῶν καθορώμενος αἶαν Μυσῶν ἀγχεμάχων, καὶ ἀγαυῶν ἱππημολγῶν Γλακτοφάγων, ἀβίων τε, δικαιοτάτων ἀνθρώπων: id est, ipse autem [Iupiter] reflexit oculos lucidos longè ab vrbe Troia ad terram Thracum in studio equorum assiduè versantium respiciens, & Mysorum comminus pugnantium, & admirabilium

A Scytharum equas mulgentium, & lac potantium, in diem viuentium, rebúsque ad victum antè paratis carentium, hominum iustissimorum. Ex quibus versibus cognoscere licet, per hippemolgos, id est, equarum emulctores, Scythas, & populos illos omneis esse intelligendos, qui ab occasu, mari Sarmatico, & Gothico: ab ortu, palude Mæotide & Tanaï, & Ponto Euxino: à meridie, Æmo, & Danubio: à septentrione, hyperboreis gentibus, & Rhipæis montibus continentur. hâc sententiam adiuuat Herodotus, qui in Melpomene narrat, Scythas equas mulgere, & lac earum vasis exceptum potare: id quod testatur & Strabo lib. 7.

IMMETATA QVIBVS] quorum agri, nullis cùm limitibus sint inter se separati, aut distincti, sed cōmunes, etiam fruges efferūt liberas & communes. *immetata* autem *iugera* accipe nullis metis, id est, terminis distincta, vel nullis decempedis *dimensa*, aut descripta. lege quæ suprà notauimus ad illum locum, *nulla decempedis Metata, &c.* Od. 15. lib. 2.

NEC CVLTVRA PLACET, &c.] nemo vnus per omnem vitam in eodem agro colendo versatur: sed alij ad certum numerum descripti ac distributi vnum annum agrum colunt: anno subsequente succedunt his alij ad eundem numerum: quiescunt ij, qui superiore anno coluerant, & ita deinceps. Atque hanc sententiam declarant ea verba, quæ statim sequuntur: *Defunctúmque laboribus Æquali recreat sorte vicarius*: id est, eum, qui in labore annū versatus, eóque labore defunctus est, vicarius, qui eius locum, vicémque subit, reficit ac recreat æquali sorte, id est, dat illi sui reficiendi facultatē æquali sorte: id est, dat illi sui reficiendi facultatem, æquali agri colendi, laborísque perferendi condicione vicissim accepta. Sic Cæsar de Sueuis lib. 4. de bello Gall. *Hi centum pagos habere dicūtur, ex quibus quotannis singula millia armatorum bellandi causa suis ex finibus educunt, Reliqui, qui domi manserint, se, atque illos alunt. Hi rursus inuicem anno pòst in armis sunt: illi domi remanent. Sic neque agricultura, neque ratio, atque vsus belli intermittitur.*

(B in margin at "nus per omnem vitam")

C TEMPERAT] nouerca manus abstinet à priuignis: priuignis parcit, neque eis insidias comparat, vllámve perniciem molitur, vt solent nouercæ. sic loquitur & Virg. Georg. 1. *Iam sibi tum curuis malè temperat vnda carinis.* & M. Tull. Verr. 4. siue accusation. lib. 2. *non solum sociis in eo bello consuluit, verumetiam superatis hostibus temperauit.* ibidem: *si cuiquam denique vlla in re vmquam temperauerit, vt ei vos quoque temperetis.* idem lib. 1. *Te putet quisquam cùm ab Italia freto disiunctus esses, sociis temperasse?* Sallust. coniur. Catil. *Quippe secundæ res sapientum animos fatigant: nedum illi corruptis moribus, victoriæ temperarent.* sic enim hunc locum emendauimus, cùm in omnibus libris vulgatis corruptè legatur *obtemperarent.* emendauimus & locum apud Cæsar. lib. 1. de bello Gall. itidem corruptum, *neque sibi homines feros ac barbaros temperaturos existimabat, quin, &c.* vbi vulgò legitur *obtemperaturos.*

TEMPERAT INNOCENS] id est, temperando priuignis est innocens: vel in eo se innocentem præstat, quod temperat, vt diximus ad Od. octauam huius libri.

NEC DOTATA REGIT VIRVM] regit virum, id est, imperat viro, domina est viri: vt sup. Od. 9. *Me nunc Thressa Chloë regit.* Aristoteles lib. 8. de moribus, viri & vxoris societatem scribit esse Aristocraticam, id est, ei reip. formæ similem, in qua præstantiores, & meliores, & optimates imperant. iccircò virum præesse debere, cúm vxori virtute præstet. Sed interdum (inquit) imperant mulieres, nempe eæ, ad quas amplæ venerunt hereditates, & benè dotatæ. ἐνίοτε δ' ἄρχουσιν αἱ γυναῖκες ἐπίκληροι οὖσαι. sic Plautus in Asinaria: *argentum accepit: dote imperium vendidi.*

NEC NITIDO FIDIT ADVLTERO] nitido, vel comto, & benè curato: vel vnguentis delibuto, vt annot. ad Od 19. huius lib. & alibi. vt epist. 7. lib. 1. *ex nitido fit rusticus, atque Sulcos & vineta crepat mera.*

ADVLTERO] amatori, vt sup. Od. 33. lib. 1. vel propriè accipe.

DOS EST MAGNA P. VIRT.] Querebatur iam sua ætate Theognis, non spectari in vxore quærenda genus, & parentum virtutem, sed pecuniam, his verbis: Κριοὺς μὲν καὶ ὄνους διζήμεθα, Κύρνε, καὶ ἵππους Εὐγενέας· καί τις βούλεται ἐξ ἀγαθῶν Βήσεσθαι· γῆμαι δὲ κακὴν κακοῦ οὐ μελεδαίνει Ἐσθλὸς ἀνήρ, ἤν οἱ χρήματα πολλὰ διδῷ. quorum versuum hæc ferè sententia est: *Arietes quidem, & asinos, & equos generosos quærimus, & vult vnusquisque, equas si quas habet, aut alias fœminas, à maribus generosis iniri, & grauidas fieri: puellam autem vitiosam, & vitiosi filiam, vir bonus vxorem ducere non magnopere dubitat, si modò magnam pecuniæ vim in dotem afferat.* Magnam igitur habet dotem sponsa, ait Horat. quæ honesto loco nata est, quæque ab alio viro abhorret. Non admodum dissimile est huic Horatiano, Plautinum illud in Amphitry. *Non ego illam mihi dotem duco esse, quæ dos dicitur: sed pudicitiam & pudorem, & sedatum Cupidinem, Deûm metum, parentum amorem, & cognatûm concordiam.* Priscianus lib. 7. hunc locum profert ostendens, *parentium æquè ac parentū* vsitatum esse. idémq; locum quendam ex M. Tull. Verr. 7. producit. metuere autem alterum virum, nihil aliud est, quàm φυλάττεσθαι, id est, vitare, & fugere, ab alio viro tangi nolle, vt annot. ad Od. 2. lib. 2.

ET PECCARE NEFAS, AVT PRETIVM] id est, aut non putant illorum matronę sibi licere matrimonij castitatem, fidémque violare: aut si violant, extremo supplicio afficiuntur. sic infrà Od. 4. lib. 4. *Culpam pœna premit comes.*

AVT PRETIVM EST MORI] id est, aut merces est peccati mors. sic vsurpat vocem *pretium* epist. 16. lib. 1. *Nec furtum feci, nec fugi si mihi dicat Seruus: habes pretium: loris non vreris, aio.*

O, QVISQVIS VOLET] significat, ex peccandi licentia, & impunitate cædeis, bellaque ciuilia manare: quæ mala qui tollere velit, parensque patriæ appellari cupiat, eum oportere seuerissimis legibus latis maleficia coërcere, & comprimere:

A mere: in eos autem, qui leges neglexerint, acerrimè animaduertere. Placet autẽ mihi magnopere ea scriptura, quam in duodecim libris manuscriptis reperi: *Cædeis & rabiem, &c.* vbi vulgati habent, *aut rabiem.*

SI QVÆRET PATER] quidam libri veteres habent, si quærit p. vrb. *pater vrbium* autem tale est, vt si diceret, parens patriæ.

REFRENARE] comprimere. sic dixit *inijcere frena licentiæ* Od. 15. lib. 4. quem locum, quemadmodum emendauerimus, videto suo loco.

CLARVS POST GENITIS] clarus futurus posteris: immortalem nominis sui gloriam posteris traditurus. sic quidem habent nostri libri ferè omnes: Sed quidam aiunt se reperisse in vno item manuscr. *Carus.* quam scripturam probo. & ita cum iis, quæ antecedunt, aptè hærebunt quæ sequuntur, *quatinus odimus virt. incol.*

QVATINVS, HEV NEFAS, VIRT. &c.] *quatinus*, legendum, non *quatenus*. & ita cod. Faerni, & vnus Vatic. & aliquot alii. Præterea sic legendum esse docent veteres grammatici. in his Festus. Pendent autem hæc ex iis, quæ proximè
B antecedunt, rationémq; continent, quamobrem dixerit, eum, qui res illas gesserit, clarum, seu carũ fore non apud suæ ætatis homines, sed apud posteros, hoc modo. quoniam (inquit) virtutem incolumem odimus. id est, eorum virtutem, qui viui sunt, & incolumes: virorum autem virtute præstantium mortuorum desiderio afficimur. Sed nomen *inuidi* non videtur suo loco esse positum: debuítque poni statim post verbum *odimus*. est enim inuidi præstanteis & excellenteis viros odisse: mortuos desiderare non item. vt epistola ad August. libro secundo. *diram qui contudit hydram, Notáque fatali portenta labore subegit, Comperit inuidiam supremo fine domari. Vrit enim fulgore suo, qui prægrauat arteis Infra se positas, &c.* sic Paterculus. *naturaliter audita visis laudamus libentius, & præsentia inuidia, præterita veneratione prosequimur: & his non obrui, illis instrui credimus.*

VIRTVTEM INCOLVM. ODIM. SVBL. EX OC.] Non solùm hoc de virtute, sed & de om-
C nibus aliis bonis verè dici potest, tum denique nos intelligere quæ sunt bona, cum quæ erant in nostra potestate, quibúsque frui poteramus, ea amisimus: neque hoc solùm ad inuidiam, sed etiam ad alia animi vitia pertinet. Plautus Capt. *Tum denique homines nostra intelligimus bona, Cùm, quæ in potestate habuimus, ea amisimus,* Sophocl. Aiace. Οἱ γὰρ κακοὶ γνώμαισι τ' ἀγαθὸν χεροῖν Ἔχοντες οὐκ ἴσασιν πρίν τις ἐκβάλῃ. id est, Mali bonũ in manibus habentes, illud ignorant: vbi amiserunt, tũ cognoscunt. Hanc eandem sententiam copiosè tractat Cicero oratione post reditũ ad Quirit. non longè à princip.

QVID TRIST. QVERIM. SI NON, &c.] non est satis bonas leges ferri, sed oportet præterea pœnas legibus constitutas de improbis sumi. Leges enim sine moribus nihil prosunt reip. Et quemadmodum præclarè dictum est *ex malis moribus bonas leges natas esse*: ita bonis legibus hoc propositum esse debet, vt ciues benè sint morati: quem finem si lex non assequetur, inutilis & otiosa futura est. licet & aliter explicare, vt iam dicam. D

QVID LEGES SINE MORIB. VANÆ PROF.] licet etiam hunc locum sic explicare, vt per se intelligatur, non vt è superioribus duobus versibus pendeat: hoc modo: *Quid leges sine moribus vanæ proficiunt?* Non satis est hominum peccata metu pœnæ coërcere, quod facit lex: sed etiã oportet ciueis à pueris bene institui, atque ad virtutem informari: quo facto, pauci erunt improbi, & scelerati: & ita pœnis à lege constitutis facile continebuntur. contrà si nulla erit pisciplina ciuium, omnes erunt iniusti, libidinosi, scelerati, impij, cùm alij tales euaserint natura, alij mala consuetudine naturæ bonitatem corruperint: quæ vitia funditus tollere lex non potest, quamtumuis graueis atque acerbas pœnas improbis infligat.

SI NEQVE FERVIDIS, &c.] declarat qui sint perditi, & corrupti mores: nempe immensum pecuniæ studium, & auaritia: paupertatis pudor & timor: cupiditates, & similes animorum pestes. ex hoc fonte omnia reip. mala manarunt. pendent autem hæc ab iis, quæ proximè antecedunt, hoc modo: Quid leges prosunt sine moribus, verbi gratia, si neque ea mundi pars, quæ immoderatis torretur caloribus, neque eæ, quæ frigore obriguerunt, mercatorem deterrent, quominus pecuniam quærat, & rem in dies magis ac magis amplificet? Has mundi parteis partim propter immoderatum ardorem (vt existimarunt antiqui) partim propter nimia frigora inhabitabileis, commemorat & aliis locis, vt annot. ad Od. 22. lib. 1. Cum his autem congruunt illa ex epist. 1. lib. 1. *Impiger extremos curris mercator ad Indos Per mare pauperiem fugiens, &c.* E

MAGNVM PAVPERIES OPPR.] id est, quę habetur turpis & probrosa, maximè auaris, qualis inducitur Staberius ille, Saty. 3. lib. 2. *qui quoad vixit, credidit ingens Pauperiem vitium,* Itaq; Euripid. in Med. Πένητα φεύγει πᾶς τις ἐκποδὼν φίλος, id est, Fugit omnis amicus longè amicum pauperem. At Demosthenes in oratione περὶ στεφάνου, ait neq; eum, qui paupertatem alteri meledicti loco obijciat, sana mente esse: neque eum, qui eò, quòd diuitiis circumfluat, sese efferat insolenter. ἐγὼ γὰρ οὔτ' εἴ τις πενίαν προπηλακίζει, νοῦν ἔχειν ἡγοῦμαι, οὔτ' εἴ τις ἐν ἀφθόνοις ὢν ἐπὶ τούτῳ σεμνύνεται. & item Hesiodus, his versibus: F Μηδέποτ' οὐλομένην πενίην θυμοφθόρον ἀνδρὶ Τέτλαθ' ὀνειδίζειν, μακάρων δόσιν αἰὲν ἐόντων. id est, ne vnquã paupertatem vitæ corruptricem cuiquam maledicti loco obijcere audeto, cùm sit deorum donum. Vide annot. ad illum locum Satyr. 3. lib. 2. *credidit ingens Pauperiem vitium.*

IVBET QVIDVIS ET FACERE, ET PATI] sic epist. 1. lib. 1. *Impiger extremos curris mercator ad Indos Per mare, &c.* & Satyr. [illegible] lib. 1. *Hic mutat merces surgente à sole ad eum, quo Vespertina tepet regio: quin per mala præceps Fertur, vti puluis collectis turbine.*

VIRTVTISQVE VIAM DES. ARD.] silegeremus *arduam*, magis concineret cum Hesiodo, cuius versus illi notissimi sunt: Τῆς δ' ἀρετῆς ἱδρῶτα θεοὶ προπάροιθεν ἔθηκαν Ἀθάνατοι μακρὸς δὲ καὶ ὄρθιος οἶμος ἐπ' αὐτήν, &c. id est, *Virtutem voluere dij sudore parari,*

A *parari, Longa autem est ad eam via, & ardua, & aspera saxis.* Sed cum omnes codices veteres hanc lectionem comprobent: nihil mutandum esse puto. Cur autem virtutem arduam appellat? an quòd homines, claros, admirabileis, & præstanteis, & deorum simileis efficit? an quòd difficilis est, & sine multo labore ad eam perueniri non potest? quam sententiam profectò altera lectio magis exprimeret.

Vel nos in Capitolivm, &c.] vel in Capitolium, aurum omnium malorum materiam, deferamus, quemadmodum censet populus & multitudo: vel in mare proximū proijciamus. Sed quærat aliquis, quorsum hîc Capitolij mentio fiat. dicebat Germanus Valens, spectasse Horatium illa tempora, quibus matronæ Ro. rep. in summum discrimen adducta, mundum omnem suum muliebrem in Capitolium comportassent, atque ad vsus, sumtusque belli contulissent. Ego existimabam respexisse potius ad morem veterum & Græcorum, & Romanorum: qui pecuniā in fanis, & templis deponere, & sacro quasi commendare solebant, idque maxime cùm rebus timerent, aut diffiderent suis, vt testatur M. Tullius
B lib. 2. de legib. vbi loquitur de sacrilegij pœna, quo loco narrat, Clisthenem quendam, Atheniensem, ciuem egregium, cùm rebus timeret suis, Iunoni Samiæ filiarum doteis credidisse. Sic igitur suadet hoc loco Horatius, vt aurum & pecunia deferatur in Capitolium, si quis fortè pecuniam magni faciendam existimat, quod facit vulgus: aut potius in mare proijciatur, quod philosophis magis probatur. Licet etiam dicere, velle Horatium, aurum in Capitolium portari, vel ad ornatum templi, vel vt sit donum Ioui Capitolino consecratum, seu ἀνάθεμα.

Qvò clamor vocat, &c.] id est, secunda populi voluntate, seu approbante populo: vel quod mauult populus, quam in mare proijci.

Avrvm et invtile] rectè inutile, si materia est mali. Nam vt præclarè disputat Xenoph. Oeconom. χρήματα, id est, pecuniæ ab vtendo dictæ, non sunt χρήματα ei, qui pecunijs nesciat vti, & multo minus ei, qui ex ijs detrimen-
C tum capiat.

Eradenda Cvpidinis, &c.] si verè nos scelerum pœnitet, funditus tollenda, & radicitus exstirpanda sunt vitiosæ cupiditatis primordia. Cupido pro cupiditate, masculini generis est apud hunc scriptorem, vt suprà notatum est ad Od. 16. lib. 1.

Et teneræ nimis Mentes] educationem, & exercitationem significat. quæ duo magnam vim habent in vtramque partem. sic suprà Od. 2. huius libri, *Angustam amici pauperiem pati Robustus acri militia puer Condiscat, &c.*

Nescit eqvo rvdis] pueri ingenui discūt potius trocho Græco ludere, aut alea, quàm equitare, aut venari. hærere in equo dixit & M. Tull. in orat. pro Deiot.

Ven. qve timet] φυλάττεται, non vult, vt alibi admonuimus. Venatio autem *Romanis solemne viris opus vtile famæ, Vitæq; & membris*, vt ai[t] epist. 18. lib. 1.

Sev græco ivbeas tr.] trochi nomen, & ludus ipse Græca sunt. Itaque fortasse melius sentiunt qui Satyra 2. lib. 2. Græcari interpretantur, *trocho & disco ludere*, quàm qui *potare*. sic Horat. *vel si Romana fatigat Militia assuetum græcari, &c.*

Trocho] vide annot. ad epist. de arte poët. ibi, *Indoctusq; pilæ, disciue, trochiue quiescit.*

Sev malis vet. legib. alea] forta[s]se lege Cornelia, & lege Titia, quæ commemorantur à Martiano iurisconsulto lib. 5. regularum: & exstat hoc caput lib. xi. pandect. iuris ciuilis, [ti]tulo de aleatoribus.

Cvm perivra patris fides, &c.] cùm pater (inquit) in rebus contrahendis fide[m] iurisiurandi religione obstrictam non seruet: [sed] socium fallat, & hospitem, omneque suum studium eò conferat, vt citò heredem indignum locupletet: éuenit scilicet, vt diuitiarum aceruus amplificetur: semper aliquid desit tamen. Simile e[st] illud sup. Od. 16. huius libri, *Crescentem sequitur cura pecuniam, Maiorumq; fames.*

Indignoqve pecvniam her. properet] verbum properandi cum accusandi casu coniunxit: vt sup. Od. 7. lib. 2. *quis vdo Deproperare apio coronas, &c.* sic Virg. lib. 9. Æneid. *pulchram properet per vulnera mortem.* Hîc igitur *properet heredi pecuniam*, interpretor, citò & proper[e] heredem locupletare studeat.

Scilicet improbæ] *improbæ* ab effectu, quia improbos efficiunt, vt sup. Od. 4. lib. [1.] *Pallida mors*: vel improbè & summo studio, & magno labore coaceruatæ.

AD BACCHVM.
Ode. 25.

Se Bacchi instinctu, afflatuque concitatum, noua quædam & inaudita de Augusto dicturum.

QVò me, Bacche, rapis tui
Plenum? quæ in nemora, aut quos agor in specus
Velox mente noua? quibus
Antris, egregij Cæsaris audiar
Æternum meditans decus
Stellis inserere, & concilio Iouis?
Dicam insigne, recens, adhuc
Indictum ore alio. non secus in iugis
Ex somnis stupet Euias,
Hebrum prospiciens, & niue candidam
Thracen, ac pede barbaro
Lustratam Rhodopen. vt mihi deuio

Rupes,

A *Rupeis,& vacuum nemus*
Mirari libet? ô Naiadum potens,
Baccharumque valentium
Proceras manibus vertere fraxinos:
Nil paruum, aut humili modo:
Nil mortale loquar. dulce periculũ est,
O Lenæe, sequi deum
Cingentem viridi tempora pampino.

QVÒ ME BACCHE RAP. TVI PLEN.] significat, se Bacchi numine afflatum, & mente concitatum, Augusti laudes canere, nouoque carminis genere celebrare velle, nempe lyrico: quod gloriatur à se primo Latinorum poëtarum institutum, ac vulgatum.

AVT QVOS AGOR IN SPECVS] sic legi malo, vt reperi scriptum in tribus codicib. antiquis, quàm vt in alijs, *& quos agor in sp.* quamquam ne illam quidem improbo.

VELOX] κοῦφος, celer, expeditus.

B MENTE NOVA] mente, quam mihi Bacchus innouauit, & diuino quodam instinctu concitauit, mente non mea, sed diuina.

QVIBVS ANTRIS] in quibus antris: in quibus locorum solitudinibus: quibus in locis secretis ac remotis, &c. Od. 4. huius lib. *Finire quærentem labores Pierio recreatis antro*. epist. 2. lib. 2. *Scriptorũ chorus omnis amat nemus, & fugit vrbeis, Rite cliens Bacchi, etc.* & epist. ad Pison. *secreta petit loca.*

STELLIS INSERERE] *in cælum vocare*, vt loquitur Catullus, id est, immortalitati commendare & cõsecrare: immortalibus laudibus afficere.

DICAM INSIGNE, &c.] non dicã res communeis, vulgareis, obsoletas, & omnium sermone vsurpatas: sed insigneis, nouas, & à nemine vsque adhuc cantatas, neque tractatas. sic epist. ad Mæcenatem tertia libri primi. *Iuuat immemorata ferentem Ingenuis oculisq; legi, manibusq; teneri.*

NON SECVS, &c.] sic concitari solent thyades, seu mænades, seu Euiades, seu Bassarides, vt
C ego nunc mente concitata, & commota, feror ad Augusti laudes meo carmine prædicandas.

EXSOMNIS] experrecta sic cod. Faërn. Vrs. Don. Torn. tres Vatic. sed ad marginẽ libri Faërn. ascriptum erat *Insomnis.*

HEBRVM] Thraciæ fluuium. epist. 16. lib. 1. *Fons etiam riuo dare nomen idoneus, vt nec Frigidior Thracam, nec purior ambiat Hebrus*, quem hiemis sodalem appellat Oda 25. lib. 1.

NIVE CANDIDAM] sic suprà Od. 9. lib. 1. *niue candidum Soracte*: vbi diximus Soracte montem esse in Sabinis, cùm sit in Faliscis potius, vt apparet ex Plinio.

THRACEN] Θρῄκην, alibi Thracam, vt epist. ad Iul. Florum lib. 1. *Thraca niue candens, Hebrusq; niuali compede vinctus*. vide sup. annot. Od. 16. lib. 2. *Otiũ bello furiosa Thrace, &c.* sed cur niue candidã? quia regio est frigidissima, & ideò habetur ventorum ἐργαστήριον, seu officina, vt diximus ad illum locum, *Thracia bacchante magis, &c.* Od. 25. lib. 1.

AC PEDE BARB. LVSTR.] quam barbari, nempe Thraces peragrant, & incolunt. D

RHODOPEN.] Thraciæ montem. Virg. Sileno. *Nec tantũ Rhodope miratur, & Ismaros Orphea.*

VT MIHI DEVIO] mihi vago, erranti, vias insusitatas, atque à nemine tritas indaganti. *vt libet*, &c. id est, quàm libet, &c. significat autem se versus lyricos primum protulisse Latinorum. *vt* igitur hoc loco valet quàm: vel quo modo, vt sit admirantis. quale est illud Virgil. *vt perij, vt me malus abstulit error!* quod ex Theocrito expressum est in Amarillide. Ὡς ἴδεν, ὡς ἐμάνη, ὡς εἰς βαθὺ ἅλλετ' ἔρωτα, id est, vbi vidit, vt insanijt! vt in altũ desilijt amorem! sic iterum Horatius Od. 2. epod. *Vt gaudet insitiua decerpens pyra!* & epist. ad Mæcenat. 3. lib. 1. *vt mihi sæpe Bilem, sæpe iocũ vestri mouere tumultus!* *Ripas* autem habent nonnulli libri manuscr.

VACVVM NEMVS] ἄλσος ἔρημον. epist. ad Mæcen. 3. lib. 1. *Libera per vacuum posui vestigia princeps.*

O NAÏADVM POTENS] ô Bacche Naïadum, & Baccharum domine. sic Od. 3. lib. 1. *Sic te diua potens Cypri.* Naïades sunt Nymphæ, vt sup. diximus libro primo.

VERTERE] euertere. Virg. Æn. 1. *Tyrias quæ verteret arceis.* E

DVLCE PERIC. EST, O LENÆE] Periculosum illud quidem est, ô Bacche, profiteri se aliquid magnum, nouũ, immortale, & elato quodã, & grandi modo dicturum: sed tamen dulce est id facere Deo illo ducente, instigante, atque impellente, qui capiti vel suo, vel eorum, quos caros habeat, viridem pampinum circundat. *Lenæus* dictus est Bacchus ἀπὸ τῶν ληναίων, id est, à Lenæis Bacchi diebus festis. λήναια autem fortasse ἀπὸ τοῦ ληνοῦ, id est, à torculari. Virg. Georg. 2. *Huc pater ô Lenæe veni.* idem dictus Lyæus ἀπὸ τοῦ λύειν, quod animos curis astrictos soluat. Hor. Od. 9. libri epod. *Curam, metumq; Cæsaris rerum iuuat Dulci Lyæo soluere.* Liber autem cur nominetur, nemini obscurum est. *Thyoneus* à Thyone Bacchi matre, quæ alio nomine Semele appellatur. Od. 17. libri 1. *nec Semeleïus Cum Marte confundet Thyoneus Prœlia. Euius* à voce Bacchantium *euoë*, vt diximus ad Odam 18. F
libri 1. *Bassareus* ἀπὸ τῶν βασσαρῶν. βασσάρας autem aiunt fuisse calceos quosdam, quibus vtebantur mulieres illæ bacchantes, à quibus Bassarides etiã dictę. alij βασσάραν vestimenti genus fuisse putant, quo eædem amictæ bacchanalia agitabant. suprà Od. 18. lib. 1. *Candide Bassareu. Dionysus*, quasi è Ioue natus, & in Nysa monte Thraciæ, seu, vt alij, Indiæ, educatus: vel à Ioue, & Nysa eius nutrice appellatus. quamquam Plato in Cratylo, hoc ἔτυμον affert, ὁ Διόνυσος εἴη ἂν ὁ διδοὺς τὸν οἶνον, id est, Dionysus dictus esse videri possit, qui dat vinum, quod Græci dicunt οἶνον. *Dithyrambus* autẽ vel ab antro quodam διθύρῳ, id est, quod duas ianuas haberet: vel ex eo, quòd Bacchus bis natus, & è duabus quodammodo ianuis egressus sit. Sed de Dithyrambo, vide quæ annotauimus ad Od. 2. lib. 4. *Bromius*, vel à [illegible] tympanorum, & voce mulierum bacchantium, & satyrorum, & Silenorum & ceterorum Bacchi comitum: vel à tonitru, & ignis, ful-

A minisque, quo Semele deflagrauit, sonitu, fremitu, ac fragore. βρέμειν enim fremere est, & βρόμος fremitus.

Cingentem viridi tempora pamp.] cingentem tempora vel sibi, vel alijs, quos ornare instituerit: vel & sibi & suis. Od. 8. lib. 4. de Libero. *Ornatus viridi tempora pampino.*

Ode 26.

Se iam senem factum rebus amatorijs minus aptum esse.

Vixi puellis nuper idoneus,
Et militaui non sine gloria:
Nunc arma, defunctumq́; bello
Barbiton hic paries habebit:
Læuum marinæ qui Veneris latus
Custodit hîc, hic ponite lucida
B *Funalia, & vecteis, & arcus*
Oppositis foribus minaceis.
O, quæ beatam diua tenes Cyprum, &
Memphim carentem Sythonia niue,
Regina, sublimi flagello
Tange Chloen semel, arrogantem.

Vixi puell. nuper idon.] cùm essem ætate integra, & ad amores accommodata: qualis est adolescentium ætas, & virorum vsque ad annum quadragesimum: tum vixi puellis idoneus: tum me decebat puellas colere, atque amare. Erat enim spes amoris mutui: neque puellæ, tali ætate amatores aspernantur.

Et militavi] amaui, amori operam dedi. Od. 1. lib. 4. *Et centum puer artium Latè signa feret militiæ tuæ.*

Nunc arma] quia dixerat, se militauisse, perstans in tralatione ait nunc sese arma amatoria C Veneri consecrare velle. arma autem amatorum hæc sunt, funalia ad nocturnas ambulationes, & comissationes, versus lyrici, citharæ, vectes, & arcus ad foreis & fenestras effringendas. sic Delphis ille apud Theocr. φαρμακευτρ. dicit Simæthæ, à qua fuerat arcessitus, se, si sibi non patuissent eius fores, & si exclusus esset, lampades & secureis in eius domum illaturum fuisse. Theocriti verba sunt hæc: Καί μ' εἰ μέν κ' ἐδέχεσθε, τάδ' ἧς φίλα, &c. Εἰ δ' ἄλλα μ' ὠθεῖτε, καὶ ἁ θύρα εἴχετο μοχλῷ. Πάντως καὶ πελέκεις, καὶ λαμπάδες ἦνθον ἐφ' ὑμέας. & Thraso apud Terent. in Eunucho, ædeis Thaïdis expugnaturus, Donactem quendam iubet cum vecti in medium agmen prodire. Neque enim (vt vulgò putant) vectibus claudebantur fores, sed effringebantur potius: muri, statuę, ędificia subruebantur. quemadmodum fugitiui illi, Verris iussu, duce Timarchi de (vt scribit M. Tull. orat. in Verrem de signis) signum Herculis, quod erat in templo Agrigentino, subiectis vectibus commouere, & labefactare conantur. Lucil. lib. 29. apud Non. *Vecte atq; ancipiti ferro effringam cardines.* Iccirco eorum, qui parietes perfodiunt, vita, vecticularia appellatur à Catone, quòd vecte parietes effringant: & Græci parietum perfossoribus, quos illi τοιχωρύχους nominant vecteis tribuunt.

Defunctumque bello] defunctus re aliqua dicitur, qui ea vsus est, quamdiu debuit, aut quamdiu licuit, vti autem iam desijt: & defunctus munere, qui munus susceptum, aut receptum administrauit: & defunctus opere, qui opus absoluit: & defunctus periculo, qui periculo, in quo versabatur, liberatus est. Ex his nata sunt illa genera loquendi, defungi vita, defungi temporibus. Horat. epist. ad August. lib. 2. *& nisi quæ terris semota, suisq; Temporibus defuncta videt, fastidit, & odit.* & Od. 23. huius libri: *Defunctumq; laboribus, Æquali recreat sorte vicarius.*

Læuum mar. qui Ven. latus Cust.] id est, paries læuo Veneris lateri proximus, dexter ijs, qui statuam ore aduerso intuentur.

Marinæ] eodem epitheto vsus est & Od. B 11. lib. 4. *Qui dies mensem Veneris marinæ Findit Aprilem.* quamobrem autem Venerem marinam dicat, omnibus notum est: idque declarat vocabuli notatio. ἀφρὸς enim spuma maris est: ex qua facit eam natam Hesiod. in Theog. cui Plato in Crat. non putat quicquam contrà dici æquum esse his verbis, περὶ δὲ τῆς Ἀφροδίτης, οὐκ ἄξιον Ἡσιόδῳ ἀντιλέγειν, ἀλλὰ συγχωρεῖν, ὅτι διὰ τὴν τοῦ ἀφροῦ γένεσιν, Ἀφροδίτη ἐκλήθη. id est, de Venere autem non est ęquum Hesiodo aduersari aut reclamare, sed potius ei assentiendum est, propter ea quòd ex spuma maris nata sit, iccirco Aphroditen esse appellatam.

Tenes] κρατεῖς κύπρου, vt *Diua potens Cypri.* sic supra Od. 4. huius libri de Apolline, *qui Lyciæ tenet Dumeta.* alij annotant, *tenes* hoc loco idem valere, quod Græcum ἀμφιβέβηκας. Libri aliquot veteres habent, *regis.*

Sithonia nive] Thracia. Sithonij enim sunt Thraces. vt sup. Ode 18. lib. 1. *Sithonijs non leuis Euius.*

Sublimi flagello] sublato flagello, vt grauior sit plaga.

Tange] feri, percute, vt sit ἐλάττωσις.

Semel] ἀθρόως: vel dic propriè *semel*, vt illa, quę numquam vim tuã sensit, aliquando & semel sentiat, desinatque tantum sibi arrogare, & se tam superbam ac ferocem in amanteis præbere.

AD GALATHEAM Nauigaturam.
Ode 27.

Deterret eam præcipuè exemplo Europæ.

Impios parræ recinentis omen
Ducat, & prægnans canis, aut ab agro

Raua

A Raua decurrens lupa Lanuuino,
Fætáque vulpes.
Rumpat & ſerpens iter inſtitutum,
Si per obliquum ſimilis ſagittæ
Terruit mannos. ego cui timebo
Prouidus auſpex?
Antè quàm ſtanteis repetat paludes
Imbrium diuina auis imminentum:
Oſcinem coruum prece ſuſcitabo
Solis ab ortu.
Sis licet felix, vbicumque mauis,
Et memor noſtri Galathéa viuas:
Téque nec læuus vetat ire picus,
Nec vaga cornix.
Sed vides, quanto trepidet tumultu
Pronus Orion. ego, quid ſit ater
B Adriæ, noui, ſinus: & quid albus
Peccet Iapyx.
Hoſtium vxores, puerique cæcos
Sentiant motus orientis Hædi, &
Æquoris nigri fremitum, & trementeis
Verbere ripas.
Sic & Europe niueum doloſo
Credidit tauro latus: & ſcatentem
Belluis pontum, mediáſque fraudeis
Palluit audax.
Nuper in pratis ſtudioſa florum, &
Debitæ nymphis opifex coronæ,
Nocte ſubluſtri, nihil aſtra præter,
Vidit, & vndas.
C Quæ ſimul centum tetigit potentem
Oppidis Creten: pater ô relictum
Filiæ nomen, pietáſque dixit
Victa furore,
Vnde? quò veni? leuis vna mors eſt
Virginum culpæ. vigilánſne ploro
Turpe commiſſum? an vitijs carentem
Ludit imago
Vana: quæ porta fugiens eburna
Somnium ducit? meliúſne fluctus
Ire per longos fuit: an recenteis
Carpere flores?
Si quis infamem mihi nunc iuuencum
Dedat iratæ: lacerare ferro, & D
Frangere enitar modò multùm amati
Cornua tauri.
Impudens liqui patrios Penateis:
Impudens Orcum moror. O, deorum
Si quis hæc audis: vtinam inter errem
Nuda leones.
Antè quàm turpis macies decenteis
Occupet malas, teneræq; ſuccus
Defluat prædæ, ſpetioſa quæro
Paſcere tigreis.
Vilis Europæ pater vrget abſens:
Quid mori ceſſas? potes hac ab orno
Pendulum zona bene te ſecuta
Lædere collum.
Siue te rupes, & acuta letho
Saxa delectant: age, te procellæ E
Crede veloci: niſi herile mauis
Carpere penſum
Regius ſanguis, dominæq; tradi
Barbaræ pellex. aderat querenti
Perfidùm ridens Venus, & remiſſo
Filius arcu.
Mox vbi luſit ſatis abſtineto,
Dixit, irarum, calidæq; rixæ:
Cùm tibi inuiſus laceranda reddet
Cornua taurus.
Vxor inuicti Iouis eſſe neſcis?
Mitte ſingultus: bene ferre magnam
Diſce fortunam: tua ſectus orbis
Nomina ducet. F

IMPIOS PARRÆ RECINENTIS, &c.] hoc ſentit Horatius. Impijs obijciantur huiuſmodi omina, auſpicia, oſtenta, quæ eos ab inſtituto itinere reuocent, ac deterreant, id eſt, mala: tibi autem nihil tale metuendum eſt. Ego enim data opera auſpicium feci, vt ſcirem, ecquid tibi iſta nauigatio benè eſſet euentura. Itaque neque coruus, quem ego ſolis ab ortu precibus ſuſcitaui, neque picus, neque cornix, neque ceteræ aues alites, & oſcines vetant, quominus proficiſcare. quin licet tibi per auſpicia, vbicunqe malis vitam traducere, ſecundiſſima fortuna frui. aues mihi pro te auſpicanti, addixerunt. Dij immortales iter tuũ approbant. Sed vides, quanto trepidet, &c. id eſt, ſed vides anni temp⁹: vides tempeſtatem imminentẽ. Orionis occaſus denunciat ingenteis, & horribileis fluctus. quàm periculoſum ſit mari Adriatico

A nauigare, ſcio. quantas procellas oriens Auſter excitare ſoleat, nemo eſt, qui neſciat. quid multa? etiam ſi tibi aues omnia ſecunda, ac læta promittãt, non debes te tamen tali anni tempore, tam infido mari committere.

PARRÆ] Feſtus. *picus autem Martius, feroniúſque & parra & in oſcinibus, & in alitibus habentur.* Plinius ſcribit lib. 18. cap. 29. auem parram Sirio oriente, ipſo die non apparere, donec occidat. Parræ cantum triſtem, atque infelicem veteribus habitum eſſe credibile eſt propter vocis inſuauitatẽ, atque aſperitatem. Vocem autem ei eſſe inſuauẽ declarat Auſonij verſus. *Si confers fulicas cycnis, & aëdona parræ.*

RECINENTIS] iterum atque iterum canentis. vtitur Od. 12. lib. 1. in aliam paullo ſententiam. *cuius recinet iocoſa Nomen imago?* & Od. proximè ſequ. *Tu curua recines Lyra Latonam.* & epiſt. 1. lib. 1. *hæc recinunt iuuenes dictata, ſenéſque.*

OMEN] omen propriè vox eſt hominum, quæ aliquid faciendum, aut non faciendum eſſe ſignificat. M. Tull. de diuinat. lib. 1. *Neque ſolùm deorum voces Pythagoréi obſeruauerunt, ſed etiam hominum, quæ vocant omina: quæ maiores noſtri quia*
B *valere cenſebant, iccircò omnibus rebus agendis,* QVOD BONVM, FELIX, FORTVNATVMQVE SIT, *præfabantur: rebúſque diuinis, quæ publicè fierent, vt fauerent linguis, imperabatur: inque ferijs imperandis, vt litibus, & iurgijs ſe abſtinerent: itémque in luſtranda colonia, ab eo, qui eam deduceret, & cùm imperator exercitum, cenſor populum luſtraret, bonis nominibus, qui hoſtias ducerent, eligebantur. quod item in dilectu* COSS. *obſeruant, vt primus miles fiat bono nomine. quæ quidem à te ſcis & Conſule, & Imperatore ſumma religione eſſe ſeruata. Prærogatiuam etiã maiores omen iuſtorũ comitiorum eſſe voluerunt,* &c. Apud Hom. ὀδυσσ. υ. omen petit Vlyſſes domeſticum, quo exploratum habere poſſit, ſe deorum voluntate in patriam eſſe reſtitutum. petit & ſignum aliquod, aut portentum externum. At Iupiter eo audito intonuit; & hoc fuit ſignum externum. domi autem mulier quædam ex ijs, quæ
C triticum molebant, audito ingenti illo cæli fragôre, admirata, & pæne obſtupefacta, dicit non eſſe illum è nubibus ſonitum editum: ſed homini alicui ſignum aliquod, atque oſtentum proſperum datum: precatúrque à Ioue, vt proci eo die poſtremùm in ædibus Vlyſſis cibum capiant: atque hoc fuit omen. verba Homeri ſunt hæc, Ζεῦ πάτερ, εἴ μ' ἐθέλοντες ἐπὶ τραφερήν τε, καὶ ὑγρὴν, Ἤγετ' ἐμὴν ἐς γαῖαν, ἐπεί μ' ἐκακώσατε λίην, Φήμην τίς μοι φάσθω ἐγειρομένων ἀνθρώπων Ἔνδοθεν· ἔκτοσθεν δὲ Διὸς τέρας ἄλλο φανήτω. cetera, qui volet, ex Homero petat. nos locum indicauimus. Apud M. Tull. primo libro accuſ. cùm Verres ex ſenatuſc. rationes præturæ ſtatim referre deberet, neque id faceret tamen, quòd ſe quæſtorem exſpectare, idémque Dolabellam impetraſſe diceret (fuerat autem Dolabella condemnatus) ſic M. Tull. *Itaque* (inquit) *omen magis patribus conſcriptis, quam cauſa, placuit: probauerunt.* Significat autem ijs verbis Cicero, eam Verris orationem, condemnationis ipſius omen fuiſſe.

DVCAT] voluerat dicere, deterreat, reuocet ab inſtituto ſuo: Impij hanc auẽ habeant ſuorum conſiliorum, & incœptorum ducem, cuius vox triſtis eſt, & infelix.

ET PRÆGN. CAN.] fæta. Feſtus. *Grauida eſt, quæ iam grauatur fætu: prægnans,* ſeu (vt alij ſcribunt) prægnas, *velut occupata in generando, quod conceperit.*

RAVA] raui coloris, inquit Feſtus, appellantur, qui ſunt inter flauos, & cæſios, quos Plautus rauiſtellos appellat. Sic rauũ mare apud M. Tull. lib. 4. Acad. vt profert Nonius, id eſt, flauũ: nempe veſperi cùm à ſole collucéſcit. lectorem admonitum velim, quamuis de integritate huius loci non dubitem: hoc nomen tamen in duobus codicibus manu ſcriptis eſſe in litura. quam ex huius vocis ignoratione natam eſſe puto, cùm aliqui in hanc vocem incidentes, ſibi inauditam, in eius locum aliam ſibi notam ſubſtituere geſtirent. quod fecerunt in Cicerone, eo, quem commemoraui, loco: apud quem *flauum*, pro *rauum* ſuppoſuerunt.

RVMPAT ET SERPENS] ſerpens tranſuerſa ex parte equo terrorem inferens, præſignificabat apud veteres triſtem itineris euentum. huiuſmodi monſtris apud Terent. in Phorm. Geta nuptias ait ſe diſturbaturum, vel certè tardaturum. *Introijt in ædeis ater alienus canis: Anguis per impluuium décidit de tegulis: Gallina cécinit,* &c.

SI PER OBLIQVVM] id eſt, cùm per obliquum. ſic Catull. *Nam ſi luxerit, ad librariorum Curram ſcrinia.*

SIMILIS SAGITTÆ] ſagittam hoc loco non eſſe accipiendam pro ea ſagitta, quæ arcu mittitur, ſed pro ea ſurculi parte, quæ in vitibus contorta pangitur, admonuit me Paſſeratius meus: cui facilè aſſenſus ſum. Eſt .n. hæc ſagitta, vt pote incurua, longè ſerpenti ſimilior, quã quę à ſagittario mittitur. Plin. *Tertium genus adiectum etiamnum expeditius ſine calce, propter quod ſagitta vocantur, cùm intorti panguntur. ijdem cum reciſi, nec intorti trigemmes,* &c. & paullo pòſt, *ſagittas ſerere minus vtile, quoniam in transferendo facile rumpitur quod intortum fuit.*

MANNOS] equos minores. Od. 4. epod. & *Appiam mannis terit.* & epiſt. ad Mæcen. 2. lib. 1. *Impoſitus mannis.*

EGO CVI TIMEBO] cod. Raïn. Card. & 1. Vat. *quid timebo?* quæ ſcriptura fortaſſe vera eſt. Veruntamen nihil muto. Nam hæc lectio hoc modo defendi poteſt. Impios ſuperiora illa omnia triſtia auguria, monſtra, oſtenta, omnia ducant: ego cui timebo? quaſi hoc dicat: ego tibi timere non debeo, primùm quia impia non es: deinde quia talia monſtra conſilium tuum non retardant, neque tibi triſtem aut infelicem euentum ſignificant.

ANTEQVAM STANTEIS] id eſt, quæ non fluunt, neque labuntur, neque currunt, vt fluuij; ſed ſtant, vt ſtagna, quæ propterea fortaſſe à ſtando dicta ſunt, vt Feſto videtur: quamquam alij à voce Græca στεγνὸν, aut à στεγανόν.

IMBRIVM DIVINA AVIS] ſup. Od. 17. huius lib. *aquæ augur*, id eſt, præſignificatrix, prænun-

A prænuntia. ὑεπομάνπν appellat Euphorion, quod mihi indicauit Germ. Valens. in epist. ad Pisones de arte poët. *diuina futuri.*

OSCINEM CORVVM] Oscines appellantur aues, quæ cantu, seu occentu augurium præbent, quasi ore canentes: vel (vt Festus) auspicium ore facientes: quales sunt coruus, cornix, noctua. M. Tull. de diuinat. lib. I. *Eadémque efficit in auibus diuina mens, vt tùm huc, tùm illuc volent alites: tùm à dextra, tùm à sinistra parte canant oscines.* Tit. Liu. lib. 10. *Ante consulem hæc dicentem coruus clara voce occinuit.* Apud Hom. ἰλ. ω. Priamus Hecubam dissuadentem, ne ad Achillem eat redimendi Hectoris mortui gratia, cùm diceret illum esse immitem, inexorabilem, atque infidum, auem malam appellat his verbis, Μη δέ μοι ὄρνις ἐνὶ μεγάροισι κακὸς πέλευ. Tulit autem etiam ætas Homeri augures, & auspices. i. οἰωνοσκόπους. Hom. ὀδυσσ. α. Ουτέ τι μάντις ἐὼν, ὔτ' οἰωνῶν σάφα εἰδώς. Nam & senex ille Alithersa ὀδ. β. ex aquilarum volatu, collorúmque, & genarum laceratione, reditum Vlyssis, & procorum interitum auguratur. & Priamus libro ἰλιάδ. quem paullo antè diximus, ab Hecuba admonitus, B Iouem orat, vt aquilam mittat, cuius volatu in bonam spem erectus, auspicióque secundo confisus ad naueis Græcorum sese conferat: Πέμψον δ' οἰωνὸν ταχὺν ἄγγελον, ὅς τέ σοι αὐτῷ Φίλτατος οἰωνῶν, καὶ ὗ κράτος ἐστὶ μέγιστον, Δέξιον, ὄφρα μιν αὐτὸς ἐν ὀφθαλμοῖσι νοήσας Τῷ πίσυνος ἐπὶ νῆας ἴω δαναῶν ταχυπώλων. id est, Mittito auem oscinem, celerem nuntiam, quę tibi auium oscinum carissima, & cuius vis est maxima, dexteram, vt ego ea cōspecta, eáq; confisus eā ad naueis Græcorum celeribus equis vectorū.

CORVVM] qui cantet à dextra manu. nam si à læua crocitaret, triste esset augurium. Plaut. Aul. *Non temere est quòd coruus cantet mihi nunc ab læua manu. Simul radebat pedibus terram, & voce crocitabat sua, &c.*

SOLIS AB ORTV] non temere hoc dicit. nam augures cælum in quattuor parteis diuidebant, & cùm augurium captabant, orientem solem spectabant, vt meridies eis esset pars dextera, septentrio sinistra.

SIS LICET FELIX, &c.] nihil est (inquit C Horat.) quod tibi nauigare cogitanti casum vllū aduersum minetur, aut prænuntiet: non oscinum cantus, non alitum volatus, non serpentis, aut canis prægnantis, aut lupæ grauidæ occursus iter tuum impediunt: denique per hæc omnia licet nauigationem institutam suscipias. quocumque proficisci, & vbicumque ætatem agere in animo habes, illic omnia tibi læta, ac secunda euenient: sed Orion astrum infelix, & formidolosum: maris, in constantissimi, atque infidissimi elementi, maximéque Adriatici natura: venti, res incertissimæ: tempestates denique impendentes te ab isto nauigandi consilio deterrere debent. *Sis licet felix*, id est, licet tibi esse felici: nihil obstat, quo minus feliciter ætatem agas, vbicumque quod tibi vitæ reliquum est, mauis traducere.

VBICVMQVE MAVIS] tale fere est illud. Æneid. 4. *Quæ me cumque vocant terræ, &c.*

ET MEMOR NOSTRI] hæc legenda sunt, quasi interposita, quibus eam orat, vt, vbicumq; D vitam agat, sui memor sit.

TEQVE NEC LÆVVS VETAT] sic est legendum, & ita reperi scriptum in vno codice Vaticano, non, vt in vulg. *vetet.* Est enim hæc huius loci sententia: (dicendum autem est sæpius, propter eius difficultatem, cùm videam, doctissimos homines in eo hærere) paullo antè dixerat, se tanquam augurem, coruum oscinem prece suscitaturum ab oriente sole, vt ex eius garritu de huius institutæ nauigationis euentu iudicare, certique aliquid cognoscere queat. Nunc proinde quasi corui, & ceterarum auium garritum, ac volatum notauerit, atque obseruauerit, hæc subiungit, ex quibus vult intelligi, coruum, picum, cornicem addixisse, id est, Galateæ nauigationem comprobasse. *Sis licet felix* (inquit) id est, licet tibi per omneis alites, atque oscines prosperè nauigare, beatéque viuere, quocumque te conferre voles: omnes aues tibi secundum, ac lætum tuę profectionis, tuíque consilij euentum promittunt, atque ostendunt. sic Plaut. in Asinar. *Picus, & cornix est ab læua: coruos porrò ab dextera Consuadent.* huc E etiam pertinet, quod est lib. 2. Academic. quæst. *Non enim magis assentiuntur, neque approbant lucere nunc, quàm, cùm cornix cecinerit, tum aliquid eā aut iubere, aut vetare.*

PICVS] picum Martium vocant Latini, Græci δρυοκολάπτην. de quo lege Plinium. lib. 10. cap. 18. & Plutarch. Ρωμαικοῖς.

SED VIDES QVANTO TREPIDET TVMVLTV] sed vides quantam tempestatem denuntiet, &c.

PRONVS] óccidens. de Orione diximus ad Od. 28. lib. I.

ATER ADR.] atrum Adriæ sinum appellat, quasi tristem, & infestum, propter huius maris improbitatem atque iracundiam, vt Oda 9. huius lib. *improbo Iracundior Adria.*

SINVS] κόλπος. dicitur autem maris sinus per translationem à corpore humano, ea maris pars, quam littora curuata complectuntur.

ALBVS] sic sup. Od. 7. lib. I. Notum, *album* dixit. *Albus vt obscuro deterget nubila cælo Sæpe Notus.* Iapix autem Calabriæ ventus est, vt suprà diximus ad Od. 3. lib. I. F

HOSTIVM VX. PVERIQVE, &c.] vsitatissimum est scriptoribus Græcis, & Latinis, cùm magnum aliquod malum significare, ac describere volunt, sine longiore vlla oratione, quicquid id est, hostibus precari, atque optare. Sophocl. in Electra. Εἰ μὲν πέφυκεν ἐσθλὰ, δὸς τελεσφόρα. Εἰ δ' ἐχθρὰ, τοῖς ἐχθροῖσιν ἔμπαλιν μέθες. id est, siquidem bona sunt, dato integra, & ad exitum perducito: Sin inimica, & mala, ad hosteis transferto. Xenoph. ἀναβασ. γ. οἶμαι γὰρ ἂν ἡμᾶς τοιαῦτα ἂν παθεῖν, οἷα τοὺς ἐχθροὺς οἱ θεοὶ ποιήσειαν. id est, puto fore vt talia nobis accidant, qualia dij immortales hostibus ingerant. tale est illud Homericum. (sunt autem Achillis verba ad Asteropæum.) ἰλ. φ. τίς πόθεν εἶς ἀνδρῶν, ὅ μευ ἔτλης ἀντίος ἐλθεῖν, Δυστήνων δέ τε παῖδες ἐμῷ μένει ἀντιόωσι. id est, Quis & vnde venisti hominum, qui contra me congredi ausus es? Infelicium filij se meis viribus opponunt.

A nunt. Dionysius Alexandr. ἐν περιηγήσει. Δυσμενέων τοι παῖδες ἐλισσόμενοι περὶ πόντον Κείνοις αὐτὰ πάσειαν ἀλεύμενοι. id est, hostium filij in mari versantes in illos incidāt errantes. Et Antisthenes, vt refert Diogenes Laertius in Antisthene, ad quendam qui laudabat delicias, & luxum ἐχθρῶν παῖδες, ἔφη, τρυφήσειαν, id est, hostium, seu inimicorum filij delectentur, & luxurient. Virg. Georg. 3. *Dij meliora pijs, errorémque hostibus illum.* Ouid. *Hostibus eueniant conuiuia talia nostris.* Terent. Heautont. *Ah, obsecro te. istuc inimicis nostris fiet.* Plaut. Mercat. *A. perimus. C. principium inimicis dato.* Idem in Asin. *Vtinam, male qui mihi volunt, sic rideant.* non dissimile est illud Marci Tullij, Catone maiore. *Mirari solitum C. Fabricium, quòd, cùm apud Regem Pyrrhum legatus esset, audisset a Thessalo Cinea Athenis quendam esse, qui se sapientem profiteretur: eúmq; dicere, omnia, quæ faceremus, ad voluptatem esse referenda: quod ex eo audienteis M. Curium, & T. Coruncanum optare solitos, vt id Samnitibus, ipsiq; Pyrrho persuaderetur, quo facilius vinci possent, cum se voluptatibus dedissent.* Propert. lib. 3. *Hostibus eueniat lenta puella meis.* Idem lib. 2. eleg. 5. *Hostis si*

B *quis erit nobis, amet ipse puellas: Gaudeat in puero, si quis amicus erit.* CÆCOS] quorum causæ, & principia ignorantur: vel simpliciter, obscuros: vt sup. Od 13. lib. 2. *cæca fata.* & Virg. lib. 2. Æn. *Multáque per cæcam congressi prœlia noctem Conserimus.* & 3. *Excutimur cursu, & cæcis erramus in vndis.* Lucret. lib. 2. *Quòd tales turbæ motus quoque materiai Significant clandestinos, cæcósque subesse.*

ORIENTIS HÆDI,] quidam libri veteres habent *orientis Austri.*

ET TREMENTEIS VERB.] quæ videntur tremere, vndarum ictu, & fluctibus conquassatæ. paullo verecundius dixit *trementeis ilices* Oda 10. epod.

SIC ET EVROPE] Europæ exemplo Galatéam deterret, ne se mari, quantumuis in præsentia tranquillo, committat. Exstat autem elegantissimum Theocriti carmen de Europa Phœnicis filia, & hoc tauro. Etiam M. Tullius lib. 1. de nat.

C deorum hunc taurum commemorat his verbis: *At me hercule ego (dicam enim quod sentio) quāuis amem ipse me, tamen non audeo dicere pulchriorē esse me, quàm ille fuit taurus, qui vexit Europam, &c.*

DOLOSO] qui deum tegebat, vt ait Theoc. in illo carmine, Κρύψε θεὸν, καὶ τρέψε δέμας, καὶ γίγνετο ταῦρος. id est, Celauit deum, & mutauit corpus, & factus est taurus. sic sup. Od. 1. lib. 2. *cinerē, dolosum* appellauit, qui igneis suppositos tegeret, ac celaret.

CREDIDIT.] commisit, ἐπίστευσεν. suprà Od. 5. huius lib.

PALLVIT AVDAX] pallens extimuit pericula illa, in quæ sese decepta, audaciùs coniecerat. neque est, quòd quisquam miretur, hîc ab Horatio cum pallore seu timore coniungi audaciam. Nam & Aristotel. lib. 3. de moribus ad Nicom. scribit, multos esse θρασυδείλους, id est, qui audaciam habeant cum timiditate coniunctam. *palluit* hoc loco ἐνεργητικῶς, cùm alioqui verbum sit absolutum: vt epist. 1. lib. 1. *Nil conscire sibi, nulla pallescere culpa.* & Saty. 3. lib. 2. *quisquis Ambitione mala, aut argenti pallet amore.* & de arte poët. *Pallescit super his.* D

DEB. N. OPIFEX COR.] quæ coronam nectebat Nymphis debitam, hoc est promissam.

SVBLVSTRI] aliquantulum luminosa. T. Liuius lib. 5. *nocte sublustri, cùm primò inermem, qui tentaret viam, præmisissent: tradentes inde arma, vbi quid iniqui esset, &c.* Virg. lib. 9. Æn. *Et galea Euryalum sublustri noctis in vmbra Prodidit immemorem.*

SIMVL] simulatque, vt sup. Od. 4. lib. 1. *quò simul mearis.*

CENTVM TETIG. POTENT. OPP. CRET.] sic Homer. ἰλ. β. οἳ Κρήτην ἑκατόμπολιν ἀμφενέμοντο. & Virgil. Æneid. 2. de Cretensibus, *Centum vrbeis habitant.* & Horat. Od. 9. epod. *Aut ille centum nobilem Cretam vrbibus, Ventis iturus non suis, &c.*

PATER, Ô RELICT. FILIÆ NOMEN] ô pater, ô nomen paternum à filia relictum. *nomē* autem legendum, vt habent omnes libri veteres, & plerique excusi: non, *numen.*

FVRORE] amore perdito, & insano.

LEVIS VNA M. EST VIRGIN. CVLPÆ.] leuis est pœna virgini, quæ parentibus inscijs corpus cum viro commiscuerit, semel mori: grauiore pœna multari debet. hyperbole: cuiusmodi est E apud Propertium, vbi de Tarpeia vestali loquitur: *Et satis vna malæ potuit mors esse puellæ: Quæ potuit flammas fallere, Vesta, tuas?* Nausicaa apud Hom. ὀδυσσ. ζ. grauem in ea virgine culpam residêre dicit, quæ vtroque parente inuito, præsertim propitio, cùm viris rem habeat, neque expectet palàm nubendi tempus. Καὶ δ' ἄλλῃ νεμεσῶ, ἥ τις τοιαῦτά γε ῥέζοι, Ἥ τ' ἀέκητι φίλων πατρὸς καὶ μητρὸς ἐόντων Ἀνδράσι μίσγηται, πρίν γ' ἀμφάδιον γάμον ἐλθεῖν.

IMAGO VANA] species falsa in somnis occurrere solita. φάντασμα.

QVÆ P. FVG. EBVR.] sumtus est hic locus ex Hom. ὀδυσσ. τ. in extremo. Δοιαὶ γάρ τε πύλαι ἀμενηνῶν εἰσὶν ὀνείρων. Αἱ μὲν γὰρ κεράεσσι τετεύχαται, αἱ δ' ἐλέφαντος. Τῶν οἱ μέν κ' ἔλθωσι διὰ πριστοῦ ἐλέφαντος, Οἵ ῥ' ἐλεφαίρονται ἔπε' ἀκράαντα φέροντες· Οἱ δὲ διὰ ξεστῶν κεράων ἔλθωσι θύραζε· Οἵ ῥ' ἔτυμα κραίνουσι, βροτῶν ὅτε κέν τις ἴδηται. F quos Homeri versus expressit Virg. Æneid. 6. *Sūt geminæ somni portæ: quarum altera fertur Cornea, qua veris facilis datur exitus vmbris: Altera candenti perfecta nitens elephanto.* huc alludit Plato in Charmide. Ἄκουε δή, ἔφην, τὸ ἐμὸν ὄναρ, εἴτε διὰ κεράτων, εἴτε δι' ἐλέφαντος ἐλήλυθεν, id est, audi igitur, inquam, meum somnium, vtrùm per cornu, an per ebur venerit. eodem pertinet epigramma Græcum non inuenustum ex lib. 3. epigrammatum Græcorum, in Callimac. ὦ μέγα Βαττιάδαο σοφοῦ περίπυστον ὄνειαρ. Ἦ ῥ' ἐτεὸν κεράων, κοὐκ ἐλέφαντος ἔφυς. Τοῖα γὰρ ἄμμιν ἔφηνας, ἅ τ' οὐ πάρος ἀνέρες ἴσμεν Ἀμφί τε ἀθανάτους, ἀμφί τε ἡμιθέους. quorum versuum interpretatio ad verbum expressa, hæc est. O Battiadæ sapientis valde clarum somnium. Planè re vera è cornibus, non ex ebore natū es. Talia enim nobis aperuisti ac declarasti, quæ anteà nos homines nesciebamus, de dijs immortalibus, & de semidijs.

SI QVIS INFAM. MIHI N.] re transacta solent puellæ virginitatem amissam deflere, vene-

A venereámque illam voluptatem oratione detestari. Quod dico autem, id sic accipi volo, quasi Europa certò scierit, se cum Ioue rem habuisse. Nam si taurum esse putauisset, iusta causa esset, cur eam talis turpitudinis pœniteret. sed certè nouæ nuptę non sine lacrymis primos illos Veneris fructus cũ sponsis suis decerpunt. Súntne igitur veræ hæ lacrymæ, an falsæ? falsas ait esse Catullus in carm. de coma Berenices. *Est' ne nouis nuptis odio Venus? án ne parentum Frustrantur falsis gaudia lacrymulis, Vbertim thalami quas intra limina fundunt? Non, ita me Diui, vera gemunt, iuuerint.* Ita puella illa apud Theocr. εἰδ. vltimo, à pastore Daphnide mulier è virgine facta, ad oueis suas reuertitur, oculis quidem pudore suffusis: animo autem penitus exhilarato. ὄμμασιν αἰδομένη κραδίη δὲ οἱ ἔνδον ἰαύθη.

FRANGERE] διακόπτειν, diripere, diuellere ac ac discerpere.

COR. TAVRI] nonnulli libri habent *cornua monstri:* quos non sequor, quanquam non damno.

IMPVD. LIQ. PAT. PEN.] impudens in eo fui, quòd patrem reliqui: impudens nunc sum, B quòd tali flagitio admisso maneã in vita. sup. Od. 24. *Et peccare nefas, aut pretium est mori.*

ORCVM MOROR] Orcum moratur is, qui non moritur tum, cùm mori debet. Est enim quodammodo Orco in mora. nam quamuis nos omnes morti debeamur, nostráque, vt idem ait alibi: non vno tamen die sumus omnes morituri: sed alij alijs vel citius, vel tardius. sic iunxit hoc verbũ cum accusandi casu Od. 12. lib. 1. *rapidos morantẽ Fluminum lapsus.* plura exempla collegimus ad Od. 7. lib. 2.

SI QVIS HÆC AVDIS] cod. vnus Vatic. & Tornes. habent *hæc audit* in 3. persona. vt Od. 5. epod. *At ô deorum quicquid in cælo regit, &c.*

VTINAM INTER ERREM NVDA LEON.] Vtinam errem nuda inter leones: talia aliquot loquendi genera sub vno quasi aspectu posuimus ad Od. 7. lib. 2.

TENERÆQVE SVCCVS DEFL. PR.] C id est, & antequàm ego præda leonibus & tigribus debita, ac penè deuota, contabescam, velim integra pascere tigreis, & simileis feras. legendũ fortasse est *teneráque succ. Defl. præda*, nisi ita dictum intelligamus, vt illud, *Corticem demouebit amphoræ*, Od. 8. lib. 3.

SPEC. QV. PASC. TIGR.] quæro etiamnum speciosa, & dum forma integra manet, tigribus esca & pabulum esse. *quæro pascere* genus loquendi Horatio vsitatum, alibi à nobis notatum.

VILIS EVROPÆ PATER VRG. ABS.] Vulgata quidem hæc est lectio: *vilis Europe, pater vrget absens:* quam si quis fortè ei, quam secutus sum, anteponet, sic explico, O Europa, contemta iam, & minimi pretij, posteaquàm pudicitiam tuam prodidisti: pater, qui abest, adesse videtur tamen, & te vrgere, tibíque instare. Sed cùm Europæ per æ diphthongum scriptum reperissem in vno cod. Vatic. eandémque scripturam codex Faërni, quamuis hoc lóco interlitus, comprobaret: putaui mihi sine arrogantiæ crimine à vulgata lectione discedere licere. accessit cod. Tornes. ad cuius D oram hæc verba sunt ascripta, *vilem Europæ patrẽ dicit, quia eo relicto taurum secuta est.* solemus autem ea vilia nobis esse dicere, quæ non sunt nobis cara, & quæ contemnimus, paruíque facimus. sic M. Tull. Philipp. 12. *vita mihi quidem minimè cara est, præsertim cùm Dolabella fecerit, vt optanda mors esset, modò sine cruciatu, & tormentis: vobis tamen, & populo Rom. vilis esse spiritus meus non debet.* Sic igitur hunc locum explico. Pater tibi Europæ filiæ vilis, id est, quem tu filia præ tauro contemsisti, & pro nihilo putasti, videtur te absens vrgere, & stimulare, vt moriaris: ita me excruciat mei flagitij conscientia, vt quoquò eam, patrem mihi coràm videar audire, quamuis absentem, qui me ob iurget, atque increpet, &c. Et sanè congruit hæc explicatio cum verbis illis superioribus, *pietas victa furore.* idem sunt enim: pietatem in patrem, victam esse ab amore, ac libidine: & patrem ab Europa filia contentum esse præ amante.

QVID MORI CESSAS?] putant quidam hæc esse verba patris Europam vrgentis. mihi contendere non placet. ego tamen malim hæc quoq;, Europæ esse verba intelligi, vt intelligamus, eam perpetuò seipsam affari. E

VRGET] codex etiam ille Vatic. habet, *vrguet.*

POTES HAC AB ORNO PEND.] potes te de hac orno suspendere. quidam per ornum, nauis malum significari putant, vt intelligamus, Europam in naui esse. sed refellit hanc opinionem id, quod sequitur, *age, te procellæ Crede veloci.* Sũt autem Europæ verba à principio vsque ad extremum, vt dixi: nisi quis malit hæc à patre tanquam præsente dici, vt Europa perturbata, & de gradu mentis deturbata hæc loquentem patrem audire sibi videatur. Iam hæc *Pendulum ab orno*, coniunctè sunt legenda, vt epist. ad Loll. 2. lib. *ne fluitẽ dubiæ spe pendulus horæ.*

ZONA BENÈ TE SEC.] quam opportunè tecum deportasti, vt ea tibi collum obstringas, animámque intercludas. erat autem verisimile, zonam virgineam, quam taurus Europæ soluisset, ei aliud agenti excidisse.

LÆDERE COLLVM] codex Card. Rainutij, F & vnus Vatic. & nõnulli alij manuscripti habent *elidere collum*, quæ scriptura quamquam non est mihi visa vulgatæ anteponenda, *lædere collum*: nõ tamen videtur reijcienda aut damnanda, vt prima littera verbi *elidere*, pertinet ad versum antecedentem, hoc modo *Zona benè te secuta e- Lidere collum.*

SIVE TE RVPES, ET AC.] siue, non geminatum, annotatum ad Od 3. lib. 1. acuta autem leto saxa dicit, quòd eum, qui se ex eis præcipitẽ agat, celeriter exaniment, vt morbi acuti appellãtur, quòd celeriter tollant de medio.

AGE, TE PROC. CREDE] id est, committe, seu permitte te procellæ: ex hac rupe te præcipitem in mare deijce.

REGIVS SANGVIS] sic Od. 2. lib. 4. *Seu Deos, Regésque canit, Deorum sanguinem*, & carm. sæculari, *Clarus Anchisæ, Venerísque sanguis.* & de art. poët. *Vos ô Pompilius sanguis.*

A QVERENTI] Europæ. hoc loco adducor, vt credã orationem esse Europæ ab initio continuatam ad hunc vsque locum.

PERFIDVM RIDENS] Hellenismus, vt annot. Od. 22. lib. 1. ad illum locum, *Dulce ridentem*. Sic quidem omnes hunc locum connectunt, & explicant. Sed Passeratius, coniunctè legit *querẽti Perfidum*, id est, querenti taurum perfidum ac dolosum: vel querenti perfidiam tauri, cui latus crediderat, cuíque se vehendam tradiderat. sic locutus est Ouid. in epist. Didonis. *Non tamen Æneam quamuis male cogitet, odi. Sed queror infidũ: questáque peius amo.*

REMISSO] iam laxato, posteaquàm Europã suis sagittis sautiarat. probabiliter autem, & ex sagittariorum more dixit, *remisso arcu*. Nam sagittarij vbi arcu vti necesse habent, eum intendunt. vbi iaculari velle desierũt, remittunt. sic suprà Od. 8. *Iam Scythæ laxo meditantur arcu Cedere campis.*

ABSTINETO (DIXIT) IRARVM] etiam hoc è Græco expressum puto, ἀπέχου τῶν ὀργῶν. nam Latino more dixisset, *abstineto ab iris*. Simile est illud suprà Od. 9. lib. 2. *desine mollium Tandem que-*

B *relarum.*

CVM TIBI INVISVS LACERANDA, &c.] cùm taurus is, cui te tantopere iratam esse ostendis, te reuiset: ne, quod te facturam esse minata es, eius cornua frangito, aut lacerato: sed in eum te facilem ac placatam præbeto.

VXOR INVICTI IOVIS ESSE NESCIS?] hoc quoque loquẽdi genus Græcum est. sic enim loquuntur illi, οὐκ οἶσθα τοῦ Διὸς γυνὴ οὖσα, Latini autem sic, te vxorem inuicti Iouis esse nescis? tale est illud, *patiens vocari Cæsaris vltor*. Od. 2. lib. 1.

BENE FERRE MAGNAM] οὐ γὰρ παντὸς ἀνδρὸς φέρειν εὐτυχίαν, inquit Aristot. lib. 5. polit. id est, nõ est cuiuslibet ferre res secundas. Quòd si quis secundam fortunam consecutus aut certaminibus gloriosis, aut pecuniæ magnitudine, insolentem atque odiosam petulantiam comprimere sciat, dignus sit, quem homines certatim laudibus efferant, vt ait Pindarus: cuius hæc verba sunt εἰδ. γ.

C ἰσθμ. princip. Εἴ τις ἀνδρῶν εὐτυχήσαις ἢ σὺν εὐδόξοις ἀέθλοις, ἢ σθένει πλούτου κατέχει φρεσὶν αἰανῆ Κόρον, Ἄξιος εὐλογίαις ἀστῶν μεμίχθαι. Vtrum autem sit difficilius secũdam, an aduersam fortunam moderatè & compositè ferre, non est facilè pronuntiare. Aiunt quidam, quemadmodum dolor interimit, voluptas autem liquefacit: sic rebus aduersis homines opprimi, atque affligi: secundis verò, dumtaxat immoderata lætitia efferri. Ego tamen existimarim, si mihi quod sentio, liceat dicere, difficiliꝰ esse res secundas æquo animo, & moderatè ferre, quam aduersas: propterea quòd secundæ res animos hominum vanissimis opinionibus imbuere, eosdémque ad superbiam, ferociam, ignorationem sui, perniciosam securitatem, omnem denique peccandi licentiam atque impunitatem facillimè impellere solent, dum suas fortunas, tanquam deorum, stabileis, fixas, & sempiternas fore sperant. Ita fit, vt secundis rebus elati, præ se contemnant alios, sese alijs omnibus anteponant, sua profundant, alienis rebus manus afferant, leges negligant, sacra cum profanis misceant, omnia sua libidine metiantur: postremò suæ intemperantiæ ac temeritatis meritas pœnas luant. Contrà in rebus aduersis præcipua vis inest excitandorum ad virtutem animorum, acuendæ fortitudinis & industriæ, comprimendæ superbiæ, coërcendarum cupiditatum. Nam si quis, exempli gratia, sit inertior, ignauior, dissolutior, mollior natura, is rebus aduersis stimulatus, atque exsuscitatus, omnem continuò ex animo inertiam, ac mollitiam discutit, atque eijcit, totúmque se ad fortitudinis & patientiæ studium traducit: si quis elatior, ferocior, ac superbior: is à rebus aduersis correctus, & quodam modo eruditus, ad modestiam & facilitatem sese dicto citius inflectit: ex quo Græci solẽt ita loqui, τοὺς ἀνθρώπους ταῖς ἀτυχίαις σωφρονίζεσθαι: id est, homines rebus aduersis sapientiores fieri, atque erudiri: si quis luxuriosus, profusus, ac sumtuosus: is cõsilio mutato, frugalitatem, & parsimoniam amplectitur. Hanc sententiam confirmat Cornelius Tacitus, non optimus ille quidem latinitatis auctor, sed historiæ certè scriptor prudens, verus, atque acutus, lib. 17. his verbis: *fortunam adhuc tantũ aduersam tulisti. secundæ res acrioribus stimulis animũ explorant: quia miseriæ tolerantur, felicitate corrumpimur.* & item Sallust. coniur. Catil. *Quippe secundæ res sapientum animos fatigant: nedum illi* (milites) *corruptis moribus victoriæ temperarẽt.* Sic & Cato oratione pro Rhod. apud Gell. lib. 7. cap. 3. *Scio solere plerisque hominibus rebus secundis, atque prolixis, atque prosperis animum excellentem, atque superbiam, atque ferocitatem augescere, atque crescere: quod nũc mihi magnæ curæ est, quod hæc res tam secũdè processerit, nequid in consulendo aduersi eueniat, quod nostras secundas res confricet: néve hæc lætitia nimis luxuriosè eueniat. Aduersæ res se domant & docent quid opus sit facto: secundæ res lætitia transuorsum trudere solent a rectè consulendo, atque intelligẽdo.* Ad hunc locum pertinet illud epist. 8. lib. 1. in extr. *subinde Præceptum auriculis hoc instillare memento: Vt tu fortunam: sic nos te, Celse, feremus.* & illud Saty. 2. lib. 2. in extr. *quocirca viuite fortes, Fortiáque aduersis opponite pectora rebus.*

TVA SECT. ORB. &c.] id est, tertia pars orbis terrarum tuo nomine appellabitur, ad sempiternam tui memoriam.

AD LYDEN.
Ode 28.

Diem Neptuno sacrum hilariter exigendum esse.

FESTO quid potius die
Neptuni faciam? prome reconditum,
Lyde strenua, Cæcubum:
Munitæq; adhibe vim sapientiæ.
Inclinare meridiem
Sentis: ac, veluti stet volucris dies,

Parcis

A *Parcis deripere horreo*
Cessantem Bibuli consulis amphoram.
Nos cantabimus inuicem
Neptunũ, & virideis Nereïdũ comas.
Tu curua recines lyra
Latonam, & celeris spicula Cinthiæ:
Summo carmine, quæ Cnidon
Fulgenteísq; tenet Cycladas, & Paphõ
Iunctis visit oloribus.
Dicetur merita Nox quoque nænia.

FESTO QVID POTIVS DIE, &c.] ὕστερον πρότερον. Erat enim hic ordo. Prome Lyde reconditum Cæcubum, vt bibam. quid enim potius festo Neptuni die facere possum?

MVNITÆQVE ADHIBE VIM] id est, seueriorem istam sapientiam septam, & munitam aduersus voluptates, expugna liberaliore potu, vt det loci aliquid ioco, & ludo. non dissimile est il- B lud, quod est supra Od. 21. ad testam. *Tu lene tormentum ingenio admoues Plerumque duro.* nam qui ingenium durius, rebúsque seriis semper deditum, & sapientiam obfirmatam, atque in proposito cõsilio pertinacem, vini potu temperat, ac relaxat, videtur cùm dulcem quandam vim sapientiæ afferre, tùm lene quoddam tormentum ingenio duriori adhibere.

INCLINARE MERIDIEM SENTIS] vides, solem à meridie iam ad occasum vergere: & tamen proinde quasi stet in cælo fixus, neq; se commoueat, sicca manes, neque ea, quæ ad curandum corpus pertinent, comparari iubes. Eandem expressit sententiam aliis verbis, sub persona parasiti Plautus Menæch. *Dies quidem iam ad vmbilicum est dimidiatus mortuus.* sic M. Tull. lib. 3. Tuscul. quæst. princip. *Vt enim in Academiam nostram descendimus, inclinato iam in pomeridianum tempus die, &c.* Conuenienter autem & accommodatè ad naturam rerum ita loquebantur Latini. Nam veteres Græci diem ad meridiem vsque crescere C dicebant, à meridie minui ac decrescere. Itaque manè sol surgere dicitur & oriri: vesperi occidere & cubare. Homer. ἰλ. λ. Ὄφρα μὲν ἠὼς ἦν, καὶ ἀέξετο ἱερὸν ἦμαρ. id est, Interea dum erat aurora, & dies sacer augescebat: & φθινάδα ὥραν appellant Græci tempus pomeridianum: quasi tempus decrescens.

AC VELVTI] sic quidem habent omnes, quos vidi, libri calamo scripti: mallem tamen *at veluti.*

PARCIS DERIP. HORR.] deripere scriptum reperi in quattuor libris Vatican. Don. Vrs. Tornes. eámque scripturam puto esse rectam & germanam. condebant autem vini cados, & testas in horreis antiqui, id est, vini apothecis, vt Ode 12. lib. 4. *eliciet cadum, Qui nunc Sulpiciis accubat horreis.* vide annot. ad Od. 21. huius libri. quo loco cum vtatur verbo descendendi, satis declarat, vini apothecas fuisse in locis editioribus collocatas, & in eis testas & amphoras seruari solitas, fortasse vt facilius fumum biberent, & ita vinum in- D ueterasceret, quemadmodum docet Columella lib. 1. cap. 9. & nos diximus suprà ad Oden 8. huius libri.

BIBVLI CONSVLIS AMPH.] ætatem huius vini notat. Fuit autem Bibulus C. Iulij Cæsaris collega, anno ab vrbe condita DCXCIV.

INVICEM] vicissim, vt sup. Od. 25. lib. 1. *Inuicem mœchos anus arroganteis Flebis.* quidam libri manuscr. habent, *Inuices.*

ET VIRIDEIS] talis color tribuitur diis & deabus marinis, seu glaucus, & cæruleus. idem valet *vitreus.* iccircò suprà Circen *vitream* dixit Oda 16. lib. 1.

TV CVRVÆ] sup. Od. 10. lib. 1. *curuaq; lyræ parentem.*

RECINES] iterum atque iterum canes, vt Od. 12. 1. libri. *cui recinet iocosa Nomen imago?*

CEL. SPIC. CYNTHIÆ] Dianæ. Cynthus mons Deli, à quo & Apollo, Cynthius: & Diana, Cynthia nominata est. cur celeris? quia taleis oportet esse venatores. Diana autem venatrix est. præterea Diana, luna est. at luna breuissimo tempore nempe 28. diebus orbem & cursum suum E conficit. Quare ob hanc causam *lunas celereis* dixit Oda 1. lib. 4. & Oda 6. eiusdem, lunam celerem *pronos voluere menseis.* Spicula porrò Dianæ tribuuntur, quia est iaculatrix. iccircò & ab Homero, & à ceteris ἰοχέαιρα appellatur, id est, spiculis, seu iaculis gaudens. Postremò habet etiam luna suos radios. Virg. lib. 9. *Et galea Euryalum sublustri noctis in vmbra Prodidit immemorem, radiísque aduersa refulsit.* At radij, sunt spicula.

SVMMO] vltimo, vt epist. 1. ad Mæcen. 1. lib. 1. *summa dicende camœna.*

QVÆ CNIDON, &c.] Venerem designat, sup. Od. 30. lib. 1. *O Venus, regina Cnidi, Paphiq;*

FVLGENTEÍSQVE] *nitenteis*: Oda 14. lib. 1. *Interfusa nitenteis Vites æquora Cycladas.*

IVNCTIS VISIT OLORIB.] cycnis: à quibus trahitur currus Veneris. Od. 1. lib. 4. *purpureis ales oloribus*, id est, vtens olorum pennis, & alis ad currum suum trahendum. Vtitur etiam Venus passeribus ad eandem rem. Sappho. πατρὸς δὲ δόμον λιποῖσα Χρύσεον ἦλθες ἄρμ' ὑποζεύξασα, καλοὶ δέ σ' ἆγον ὠκέες στρουθοὶ πτέρυγας μελαίνας Πυκνὰ δινέοντες ἀπ' ὠρανῶ, αἰθέρος διὰ μέσσω: id est, patris autem domo relicta, venisti curru aureo iuncto: Pulchri verò & F celeres passeres te vehebant crebrò nigras alas agitantes à cælo per medium æthera. Eò fortasse spectans Catullus passerem, suæ puellæ delicias, & tam lepido carmine cecinit, & mortuum tam tristibus versibus luxit. Vtitur & columbis. Propertius lib. 3. in somnio suo. *Et Veneris dominæ volucres mea turba columbæ Tingunt Gorgoneo Punica rostra lacu.*

MERITA NÆNIA] carmine debito. aliâs nænia carmen est funebre, vt suprà Od. 1. lib. 2. Putant quidam propriè hîc positam esse vocem *nænia*, pro carmine tristi & lugubri, quia (inquiunt) nox sit mortis & somni mater.

A AD MÆCENATEM. Ode 29.

Inuitat eum ad cenam.

TYrrhena regum progenies, tibi
Non antè verso lene merum cado
Cum flore, Mæcenas, rosarum, &
Pressa tuis balanus capillis
Iamdudum apud me est. eripe te moræ,
Ne semper vdum Tibur, & Æsulæ
Decliue contempleris aruum, &
Telegoni iuga patricidæ.
Fastidiosam desere copiam, &
Molem propinquam nubibus arduis:
Omitte mirari beatæ
B *Fumum, & opes, strepitumq; Romæ.*
Plerumq; gratæ diuitibus vices,
Mundæq; paruo sub Lare, pauperum
Cenæ sine aulæis, & ostro
Sollicitam explicuere frontem.
Iam clarus occultum Andromedæ pater
Ostendit ignem. iam Procyon furit,
Et stella vesani leonis,
Sole dies referente siccos.
Iam pastor vmbras cum grege languido,
Riuumq; fessus quærit, & horridi
Dumeta Siluani: caretq;
Ripa vagis taciturna ventis.
Tu, ciuitatem quis deceat status,
C *Curas, & vrbi sollicitus times:*
Quid Seres, & regnata Cyro
Bactra parent, Tanaisq; discors.
Prudens, futuri temporis exitum
Caliginosa nocte premit Deus:
Ridetq;, si mortalis vltra
Fas trepidat. quod adest, memento
Componere æquus: cetera fluminis
Ritu feruntur, nunc medio alueo
Cum pace dilabentis Etrus-
Cum in mare, nunc lapides adesos,
Stirpeisq; raptas, & pecus, & domos
Voluentis vnà, non sine montium
Clamore, vicinæq; siluæ,
Cùm fera diluuies quietos D
Irritat amneis. ille potens sui,
Lætusq; deget: cui licet, in diem,
Dixisse, vixi: cras vel atra
Nube polum pater occupato,
Vel sole puro: non tamen irritum
Quodcumq; retro est, efficiet: neq;
Diffinget, infectumque reddet,
Quod fugiens semel hora vexit.
Fortuna sæuo læta negotio, &
Ludum insolentem ludere pertinax,
Transmutat incertos honores,
Nunc mihi, nunc alij benigna.
Laudo manentem: si celereis quatit
Pennas: resigno, quæ dedit: & mea
Virtute me inuoluo: probámque E
Pauperiem sine dote quæro.
Non est meum, si mugiat Africis
Malus procellis, ad miseras preces
Decurrere: & votis pacisci,
Ne Cypriæ, Tyriæq; merces
Addant auaro diuitias mari.
Tunc me biremis præsidio scaphæ
Tutum per Ægæos tumultus
Aura feret, geminusq; Pollux.

THYRRHENA REG. PROG.] Mæcenatem significat, ab Etruscis Regibus oriundum, vt diximus sup. Od. 1. lib. 1. *Mæcenas atauis edite Regibus.* & Propert. lib. 3. *Mæcenas eques Etrusco de sanguine Regum, Intra fortunã qui cupis esse tuã, &c.*

TIBI NON ANTE VERS. L. M. C. CVM FL. &c.] tria se præcipuè apparasse ostendit: vinum, rosas, vnguenta. sic sup. Od. 3. lib. 2. *Huc vina, & vnguenta, & nimium breueis Flores amœnæ ferre iube rosæ.* F

NON ANTE VERSO CADO] quid sit cadum vertere, & cadus versus, ex Plauto intelligere licet in Sticho. *Nolo ego nos pro summo bibere: nulli relerimus posteà: Namq; ædepol quamuis desubito vel cadus vorti potest.* & Virg. Æneid. 9. *Indulgent vino, & vertunt crateras aênos.* & Lucil. *Vertitur œnophoris fundus, sententia nobis.* Horat. sat. 8. lib. 2. *Inuertunt Alifanis vinaria tota.* Vinum igitur è cado promturi cadum vertebant: & ita exhauriebant, seu vinum depromebant.

PRESSA] id est, ex qua oleum expressum est, quod balaninum appellatur. per glandem igitur pressam, oleum balaninum ex glande vnguentaria expressum significat.

TVIS CAPILLIS] vt eo vnguento tui capilli delibuti niteant.

BALANVS]

A BALANVS] balanus, glans vnguentaria. Plin. lib.12.cap.28.

ÆSVLÆ] Æsula oppidum in colle situm, Tiburi propinquum. Æsolanos commemorat. Plin. lib.3.cap.5. Quare malim hîc legi *Æsolæ*. quamquam ab eodem etiam Æsulani, seu Asulani eodem loco referuntur.

ET TELEGONI IVGA PATR.] id est, Tusculum item in colle situm. de quo multa Strabo lib. 5. De Telegono autem scribit Homeri interpres ὀδ.λ. recentiores poëtas ea, quæ de Telegono Vlyssis & Circes filio dicuntur, confinxisse, nempe ab eo, cùm in Ithacam patrem quærens venisset, imprudente patrem esse interfectum.

FASTIDIOSAM COPIAM] quæ fastidium parit. nã *Putet aper, rhombusq; recens, mala copia quando Ægrum sollicitat stomachum*, vt est Saty. 2. lib. 2. suprà Od.1. huius libri, dominum, *terræ fastidiosum* dixit, qui terræ fastidio afficiatur. Omnino copia satietatem, satietas fastidium parit.

MOLEM PROPINQ. NVBIB.] ædificia ad eam altitudinem perducta, vt nubeis attingere videantur. sup. Od.15. lib.2. *regias moles* appellauit.

B MVNDÆ] neque sordidæ, neque nimis opiparæ, & sumtuosæ, vt Saty.1. lib.2. *Mundus erit, qui nõ offendet sordibus, atq; In neutram partẽ cultus miser.*

SOLLICITAM EXPLIC. FR.] ademerunt curas; tristitiam discusserunt & animos exhilararunt. *explicare frontem* dicitur tùm id, quod lætitiæ causam affert, vt hoc loco: tùm is, qui re aliqua læta sibi oblata, vultu & fronte lætitiam declarat. sic Saty. 2. lib. 2. *Ac venerata Ceres vt culmo surgeret alto, Explicuit vino contractæ seria frontis.* Terentius de eo, qui hilariter viuit, dixit *exporrigere frontem*, Adelph. *da te hodie mihi: Exporge frontem.* paullo pòst idem dicit alijs verbis, *hodie modò hilarum te face.*

IAM CLARVS OCCVLTVM] videtur hîc Alcæum esse imitatus: cuius extant hi versus apud Athen. lib.1. & 10. Τέγγε πνεύμονας οἴνῳ, τὸ γὰρ ἄστρον περιτέλλεται· Ἡ δ᾽ ὥρη χαλεπή, πάντα δὲ δίψᾷ ὑπὸ καύματος. quibus verbis hæc ferè sententia exprimitur. Madefacito pulmones vino. Astrum enim oritur ferC uidum: anni tempus graue & molestum est, omnia præ æstu sitiunt. & alibi, Πίνωμεν· τὸ γὰρ ἄστρον περιτέλλεται. significatur autem æstatis aduentus.

ANDROMEDÆ PATER] Cepheus Andromedæ pater ex Cassiepéa vxore. de quo sic Aratus: Αὐτὸς μὲν κατόπισθεν ἐὼν κυνοσουρίδος ἄρκτου Κηφεὺς ἀμφοτέρας χεῖρας τανύοντι ἐοικώς. id est, *Ipse breuem patulis manibus stat post Cynosuram Cepheus. Andromedæ* autem reposui, secutus libros veteres.

IAM PROCYON FVRIT] anticanem Aratus sub geminis locat. καὶ μὴν καὶ προκύων διδύμοις ὕπο καλὰ φαείνει. quem versum sic vertit M. Tull. *& hic Geminis est ille sub ipsis Anticanis, Graio procyon qui nomine fertur.* sic autem legendũ potiùs, quàm vt vulgò, *Antecanem.*

ET HORRIDA DVMETA SILVANI] ita scriptũ reperi in duobus lib. Vatic. & Iann. alij habẽt *horridi, &c.* vnus, *horrida Dumeta siluarũ.* ego probabiliorẽ, meo iudicio, scripturam secutus sum.

CARETQVE RIPA] cod. Achillis Statij *caret qua*, quam scripturam non memini me vsquam reperire. D

REGNATA CYRO BACTRA] Bactra, in quibus regnauit Cyrus. notauimus hoc genus loquendi suprà ad Od. 6. lib.1. *& regnata petam Laconi Rura Phalantho.* Strabo βάκτραν nominat numero singulari lib.2. εἶτα εἰς βάκτραν τὴν πόλιν, &c. Plinius Bactra numero multitudinis, vt Horat.

TANAÏSQVE DISCORS] cur discors? an quòd cum Mœotide palude Asiam ab Europa disterminat? an quòd desinens in duas se parteis findit, vnaque in Mœotidem paludem, altera in Cimmerium Bosporum influit? an quòd Scythæ & Sarmatæ, per quos fluit, continua inter se bella gerunt? an quòd Parthi, seu Medi, Tanaï vicini inter se discordant, & seditiones agitant? eoque minus Mæcenati de rep. laborandum est? quod postremum placet Passeratio: confirmatq; simili loco, qui est Oda 8. huius libri, *Mitte ciuileis super vrbe curas. Occidit Daci Cotisonis agmen. Medus infestus sibi luctuosis Dissidet armis.*

PRVD. FVT. TEMP. EXIT.] nihil est hac sententia tritius. eam sic complectitur Pindarus εἰδ. E ιϐ. Olymp. σύμβολον δ᾽ οὔπω τις ἐπιχθονίων πιστὸν ἀμφὶ πράξιος ἐσσομένας εὗρεν θεόθεν. τῶν δὲ μελλόντων τετύφλωνται φραδαί, id est, nullus dum mortalium certam rei futuræ notam diuinitus consecutus est: & futurorum cognitio est obscura.

VLTRA FAS TREPIDAT] vltra id, quod ei licet, laborat, id est, se cura rerum futurarum macerat, vt Od.16. lib.2. *Lætus in præsens animus, quod vltrà est, Oderit curare.*

QVOD ADEST] id, quod præsens est. sic Pindar. εἰδ. η. ἰσθμ. τὸ δὲ πρὸ ποδὸς ἄρειον αἰεὶ χρῆμα πᾶν. δόλιος γὰρ αἰὼν ἐπ᾽ ἀνδράσι κρέμαται ἑλίσσων βιότου πόρον, id est, res autem omnis, quæ ante pedes est, semper est melior. dolosa enim ætas hominibus impendet vitæ cursum voluens.

ÆQVVS] id est, æquo animo. annot. ad Od.3. lib.2.

CETERA FLVM. RITV FER.] ea tantùm, quæ præsentia sunt, in nostra potestate sunt sita, eaque nostro arbitratu componere, & moderari possumus, inquit. cetera autem vel Dei immortalis voluntate, ac prouidentia administrantur, & horum causæ sunt æternæ ac necessariæ: vel temerè, arbitrioque fortunæ eueniunt, & horum causæ sunt fortuitæ. dico autem hæc de philosophorum sententia. Quemadmodum autem fluuij, qui nunc lenis & pacatus est: nunc rapidus & violentus, cursum moderari non possumus: sic neque rerum futurarum naturam, quę interdum tranquilla est, sedata, læta, optata: interdum concitata, & turbulenta, & mortalibus calamitosa, atq; aduersa, immutare fas est. Sæpe vtuntur poëtæ hac torrentis similitudine: sed variè. Virg. Æneam armorum sonitu & fragore è somno excitatum cum pastore confert, è montis vertice torrentem ingenti cum murmure præcipitantem, omniaque secum trahentem, exaudiente Æneid. 2. *Excutior somno, & summi fastigia tecti Ascensu supero, atq; arrectis auribus asto: In segete veluti cùm flam-* F

A *ma furentibus Austris Incidit, aut rapidus montano flumine torrens Sternit agros, sternit sata læta, boumq́; labores, Præcipiteisq́; trahit siluas. stupet inscius alto Accipiens sonitum saxi de vertice pastor.* Sic Lucret. lib. 1. vbi disputat de primis corporibus, docétque, ea cerni non posse: ventorum affert similitudinem, qui, cùm oculis non cernantur, arbores sternunt tamen, & mare turbant, & concitant, non aliter (inquit) *Quàm cum mollis aquæ fertur natura repente Flumine abundanti, quod largis imbribus auget Montibus ex altis magnus decursus aquai, Fragmina conijciens siluarum, arbustaq́; tota: Nec validi possunt pontes venientis aquai Vim subitã tolerare: ita magno turbidus imbri Molibus incurrẽs validis cum viribus amnis: Dat sonitu magno stragem, voluitq́; sub vndis Grandia saxa: ruit, quà quicquam fluctibus obstat.* & Hom. ἰλ. λ. Aiacem in prœlio viros, equosque sternentem cum fluuio torrente comparat. Ὡς δ᾽ ὁπότε πλήθων ποταμὸς πεδίονδε κάτεισι Χειμάῤῥους κατ᾽ ὄρεσφιν ὀπαζόμενος Διὸς ὄμβρῳ· Πολλὰς δὲ δρῦς ἀζαλέας, πολλὰς δέ τε πεύκας Ἐισφέρεται, πολλὸν δέ τ᾽ ἀφύσγετον εἰς ἅλα βάλλει· Ὡς ἔφεπε κλονέων πεδίον τότε φαίδι-
B μος Αἴας. quorũ versuum hæc sententia est, Quemadmodum autem cùm fluuius torrens extra ripas suas effusus in campum delabitur è montibus præcipitans, cælestibus imbribus auctus, Multas autem quercus aridas, multasque piceas secum trahit, multum limum in mare conijcit: Sic clarus Aiax campũ turbans hosteis insequebatur. itémque Diomedem ἰλ. ε. Θῦνε γὰρ ἂμ πεδίον ποταμῷ πλήθοντι ἐοικὼς Χειμάῤῥῳ, &c. id est, furebat autem per campum Diomedes flumini torrenti exundanti similis. quos versus adumbrasse videtur Virg. li. 2. Æneid. *Non sic aggeribus ruptis cum spumeus amnis Exijt, oppositasq́; euicit gurgite moles, Fertur in arua furens cumulo, camposq́; per omneis. Cum stabulis armenta trahit.* Horatius quoque Od. 2. lib. 4. Pindarum cum tali fluuio comparat. *Monte decurrens velut amnis, imbres Quem super notas aluere ripas, Feruet, immensusq́; ruit profundo Pindarus ore.* Idẽ Od. 14. eiusdem libri, Claudium Neronem eiusmodi fluuio similem facit, *Sic Tauriformis voluitur Aufidus: Qui regna Dauni præfluit Appuli, Cum*
C *sæuit, horrendamq́; cultis Diluuiem meditatur agris: Vt Barbarorum, &c.* Sic Homerus ἰλ. γ. Vlyssis orationem cum niuibus hibernis confert. Ἀλλ᾽ ὅτε δὴ ὄπα τε μεγάλην ἐκ στήθεος ἵει, Καὶ ἔπεα νιφάδεσσιν ἐοικότα χειμερίῃσιν, Οὐκ ἂν ἔπειτα βροτός ἄλλος.

NVNC MEDIO ALVEO] quidam libri veteres habent *nunc medio æquore.*

CVM PACE] ἠρέμα, ἡσύχως, seu ἡσυχῇ: leniter, quietè, placidè.

DELABENTIS] sic est legendum, non, *dilabentis.* & ita scriptum reperi in duob. codicib. Vaticanis, Don. Faër. Vrs. Torn. Russard. Nicot. Cleric. & nonnullis impressis.

IRRITAT] irritandi verbum vnico r. scribendum esse aliquando existimaui, tanquam à verbo *irascor*, seu ab *ira* ducatur. sed cùm in omnibus libris calamo scriptis reperiatur scriptum irritare, Faër. Vrs. Don. Torn. ceteris, hoc loco *Irritat* sine vlla litura: Plin. & Colum. vtantur verbo *proritandi*, à sententia descisco. Est autem *irritare* propriè iram commouere, & concitare, fortasse à canibus iratis ductum. ὀργίζειν dicunt Græci. ex quo excitare interdum significat. M. Tull. Philip. 7. *irritari Antonium non oportuit.* Brutus ad Att. *nescio, quid scribam tibi, nisi vnum, pueri & cupiditatem, & licentiam potius esse irritatam, quàm compressam.* Terent. Adelp. *ne si magis irritatus fiet, aliqua ad patrẽ hoc permanet, atq́; ego tunc perpetuò perierim.* Plaut. Amphit. *Nam si me irritassis, hodie lumbifragium hinc auferes.* Horat. in epist. ad Pisones, *Segnius irritant animos dimissa per aureis, &c. Irritat amnem* autem translatè dictum est: cuius tralationis hæc ratio est. fluuius imbribus auctus dum arbores secum rapit, & ponteis disturbat, & sata læta boúmque labores diluit, iratus esse videtur, quia homo iratus potestatẽ & facultatẽ nactus, talia faceret. At qui irascendi causam dedit, irritasse dicitur. Ita diluuies ex imbribus orta, quæ fluuio torrenti tantam vim, tantumque impetum præbet, fluuium ab Horatio dicitur irritare. D

ILLE POTENS SVI, LÆTVSQVE] ἐγκρατὴς ἑαυτοῦ: liber, & solutus omni cupiditate, & vacuus ab omnibus animi morbis: compos sui.

IN DIEM VIXI] crebrò monet Horat. vt in diem viuamus, id est, vt bonis præsentibus, & paratis, atque in nostra potestate sitis fruamur: vt Od. 16. lib. 2. E

CRAS VEL ATRA] respexit ad illud ἐμοῦ θανόντος ἡ γῆ μιχθήτω πυρί. me mortuo terra misceatur incendio. quæ oratio est eorum, qui futura ad se nihil pertinere putant. nõ dissimile est illud ex Hymnide Cæcilij. *Mihi sex menses satis sunt vitæ: septimũ Orco spondeo.*

NON TAMEN IRRITVM] Aristot. lib. 6. de morib. ad Nicom. quo loco disputat περὶ προαιρέσεως, id est, de consilio, vt nos quidem vertimus: duos versus Agathonis profert in hanc sententiã, Μόνου γὰρ αὐτοῦ καὶ θεὸς στερίσκεται, Ἀγένητα ποιεῖν, ἅσσ᾽ ἂν ᾖ πεπραγμένα. quos versus sic vertimus. *Hoc namq́; duntaxat negatum etiam Deo est, Quæ facta sunt, infecta posse reddere.* eandem sententiam sic complexus est Simonides, τὸ γὰρ γεγενημένον, οὐκ ἔτι ἄῤῥεκτον ἔσται. id est, quod enim factum est, non iam infectum esse poterit.

ATRA NVBE] Virg. lib. 10. Æneid. *nubi se immiscuit atræ.* idem lib. 5. *Plaudentem nigra figit sub nube columbam.* F

QVODCVMQVE RETRO EST] quodcumque præterijt.

DIFFINGET] ex hoc loco intelligi potest, quid sit diffingere, nempe contrarium esse verbo fingendi, quemadmodum suprà docuimus ad Od. 35. lib. 1. vbi locum illum in omnibus exemplarib. corruptum, *diffingas retusum, &c.* olim ita quidem emendaueramus coniectura ducti: *destringas recusum:* sed postea secuti scripturam veterem, quam se alij reperisse testantur, *defigas recusum*, reposuimus. quidam tamen hoc loco legunt *Diffringet.* quam scripturam neque vsquam reperi, neque probo.

LVDERE PERTINAX] de hoc genere loquendi dicemus ad Od. 8. lib. 4. Iam *ludum ludere, & gaudium gaudere*, & similia, Latinis sunt peruſitata.

A tata. Terent. in Eunucho. *quia consimilem luserat Iam olim ille ludum.*

TRANSMVTAT INCERT. HON. NVNC, &c.] sic sup. Od. 34. lib. 1. *valet ima summis Mutare, &c.* & hinc *apicem rapax Fortuna cum stridore acuto Sustulit, hic posuisse gaudet.*

BENIGNA] quid sit benignus, & benignitas, diximus ad Oden 17. lib. 1.

LAVDO MANENTEM] si fortuna manet, laudo: si à me discedit, æquo animo reddo quæ dedit. *fortuna manens* intelligitur secunda: *auolans*, & *fugiens*, aduersa. ita loquitur lib. de arte poët. *Vt redeat miseris, abeat fortuna superbis.* & Od. 35. lib. 1. *Vtcumq; mutata potenteis Veste domos inimica linquis.* sic Eurip. Phœniss. Κρέων Μεῖνον· τί φεύγεις, Τειρεσ. ἡ τύχη σ᾽, ἀλλ᾽ οὐκ ἐγώ. id est, mane. quid fugis? Tir. fortuna te fugit, non ego.

SI CELE. QVAT. PENN.] id est, si auolat: si mutatur fortuna, si fugit, id est, si aduersa est, vt diximus.

RESIGNO, Q. D.] quæ obsignata habebã, aperio, & reddo. sic epist. ad Mæcen. 2. lib. 1. *Hac ego si compellor imagine, cuncta resigno*, id est, reddo.

B Nam propriè, resignare valet aperire. Idem ead. epist. princip. *Adducit febreis & testamenta resignat.* aliter Virg. lib. 4. Ænei. & *lumina morte resignat.* quamquam legendus ad illum locũ Seruius.

MEA VIRT. ME INVOLVO] bona externa non desidero: sed meis contentus viuo: in mea virtute meæ vitæ præsidium constituo, non in rebus externis: meis me viribus orno, tutor, ac defendo, non alienis. videtur esse translatio à vestimentis, quibus nos inuoluimus.

PROBAMQVE PAVP. S. D. Q.] id est, paupertatem cum virtute coniunctam expeto. ducta est similitudo ab ijs vxoribus, quæ indotatæ ducuntur domum. congruit cum his id, quod est Od. 9. lib. 4. *Non, possidentem multa vocaueris Rectè beatum, &c.* quæ sequuntur.

NON EST MEVM, &c.] non est meum nauigare, nauigationisque me periculo committere, vt ditescam: seu non est meum, rem facere, & augere per mare, per saxa, per igneis. à consequentibus, intelligenda sunt antecedentia. nemo enim

C nauigat vt rem augeat, nisi cui quæsito opus est, & qui plus habendi studio ducitur. notat Seruius ad illum locum Virg. Pollione. *Pauca tamen suberũt priscæ vestigia fraudis: Quæ tentare Tethim ratibus, &c.* Solent autem homines in dubijs temporibus, & rebus aduersis, quemadmodum coorta in mari tempestate, ad deos confugere. sup. Od. 1. huius libri. *Desiderantem quod satis est, neq; Tumultuosum sollicitat mare: Nec sæuus, &c.*

ET VOTIS PACISCI] non est meum (inquit) votis, & precibus cum dijs quodammodo transigere, ac pacisci, ne naufragio facto merces meæ in mari pereant.

TVNC ME BIREMIS] significat, id nunquam futurum. Quis enim se in mari Ægæo, tempestate coorta, & ventis increbrescentibus scapha biremi tutò nauigaturum speret? Paruis nauibus scilicet, & orarijs, littus legere & secundum oram nauigare oportet: corbitis autem & onerarijs, & magnis pelagus medium tentandum est. D quamquam Catullus faselum laudans negat vlla vota *littoralibus Dei sibi esse facta, cùm veniret à mare Nouissimo vsq; ad Benacum lacum.* Melius igitur Eurip. Ναῦς ἡ μεγίστη κρεῖσσον, ἢ μικρὸν σκάφος. id est, nauis maxima melior est, quàm paruum nauigium.

GEMINVSQVE POLLVX] sic Catull. *Gemelle Castor, & Gemelle Castoris.* de Castore, & Polluce diximus ad Od. 12. lib. 1.

Ode 30.

Carminum suorum gloriam æternam fore.

EXegi monumentum ære peremnius.
Regaliq; situ pyramidum altius:
Quod nõ imber edax, nõ Aquilo impotẽs
Possit diruere, aut innumerabilis
Annorum series, & fuga temporum.
Non omnis moriar: multaq; pars mei E
Vitabit Libitinam. vsq; ego postera
Crescam laude recens, dum Capitolium
Scandet cum tacita virgine pontifex.
Dicar, quà violens obstrepit Aufidus:
Et, quà pauper aquæ Daunus agrestium
Regnauit populorum, ex humili potens
Princeps Æolium carmen ad Italos
Deduxisse modos sume superbiam
Quæsitam meritis: & mihi Delphica
Lauro cinge volens Melpomene comam.

EXEGI] absolui, perfeci.

MONVMENTVM] monumentum est, quod mortui causa ædificatum est: & quicquid ob memoriam alicuius factum est, vt fama, porticus, scripta, & carmina: Festus.

ÆRE PEREMNIVS] æreis statuis durabilius. F

QVOD NON IMBER EDAX, &c.] hæc videntur è Pindaro expressa: qui Pyth. εἴδ. ἕκτῳ, ait laudum thesaurum Xenocrati, eiusq; maioribus in Apollinis fano opulentissimo repositum neque ab imbre hiberno, neque vi ventorum in altissimos maris recessus, ac latebras delatum iri. sic Pind. Τὸν (sub. θησαυρὸν) οὔτε χειμέριος ὄμβρος ἐπακτὸς ἐλθὼν ἐριβρόμου νεφέλης, στρατὸς ἀμείλιχος, οὔτ᾽ ἄνεμος ἐς μυχοὺς ἁλὸς ἄξει παμφόρῳ χεράδι τυπτόμενος.

SITV] statu, positu, θέσεως, στάσεως.

PYRAMIDVM] de Pyramidibus lege Herodotum, Euterpe, & Plin. lib. 36. cap. 12.

IMPOTENS] vehementer sæuiens. tralatio ducta ab impotentibus, & incontinentibus hominibus, qui sibi temperare non possunt, quo minus, quod ira suadet, aut libido, exsequantur. vide annot. ad Od. 37. lib. 1.

A INNVMERABILIS ANNORVM SERIES] immensa temporis longinquitas. series, εἱρμός, id est, connexio. sic Stoici fatum, caussarum seriem, & ordinem definiunt, cùm causa ex causa nexa rem gignit.

FVGA TEMPORVM] cursus temporum. sic sup. Od. 11. lib. 2. *fugit retrò Læuis iuuentas.* & Od. 14. eiusd. *fugaceis annos* dixit. & Oda superiore, *horam fugientem.*

NON OMNIS MORIAR] non totus moriar. sic loquitur epist. 1. *Quid verum, atq; decens, curo, & rogo, & omnis in hoc sum.* Sic & Græci Homerus ἰλ. λ. πᾶς δ' ἄρα χαλκῷ λάμφ', ὥστε στεροπὴ πατρὸς διὸς Αἰγιόχοιο: id est, Omnis autem ære fulgebat, vt fulgur Iouis ægida tenentis.

MVLTAQVE PARS MEI] mens, ingeniũ, consiliũ, maxima, & præstantissima hominis pars.

VITABIT LIBITINAM] erit immortalis, mortem effugiet. Libitina Dea funerum. epist. ad Aug. lib. 2. *Miraturq; nihil, nisi, quod Libitina sacrauit*, id est, nisi, quod sepultum, & munere viuendi defunctum est. & Sat. 6. lib. 2. *Auctumnusq; grauis Libitinæ quæstus acerbæ.* T. Liuius lib. 41. annalium, B *Ne liberorum quidem funeri Libitina sufficiebat.* vide quæ annotata sunt ad illum locum *Libitinæ quæstus acerbæ.* Sed vtrùm hoc sentit Horatius, animum esse immortalem, quemadmodũ nos Christiani credimus: an id significat, se laude, & gloria libris suis parta perpetuò victurũ? quod sanè credibilius est. Nam Horatius quidem animorum immortalitatem nusquam probat: eam autem immortalitatẽ solam nouit, quæ sit in memoria viuorum posita, quemadmodum omnes ferè veteres existimabant, præter Platonem, & paucos alios. Nam de Aristotele quidem, vtram sententiam sequatur, philosophi certant, *& adhuc sub iudice lis est.* Videtur tamen non obscurè, quid sentiat, significare, si quis eius verba attentè consideret.

RECENS] nunquam senescens, semper incolumis, incorruptus, atque integer.

DVM CAPITOLIVM SCAND.] Pontifices, & sacerdotes, viri & fæminæ Idualibus in Capitolium C per sacram viam ad sacra facienda ascendere solebant.

CVM TAC. VIRG.] solitas esse virgines Vestaleis sacris publicis interesse, declarant hæc verba Dionysij Halicarn. lib. 3. ἔπειτα ταῖς ἱεραῖς παρθένοις, ὑφ' ὧν τὸ ἄσβεστον φυλάττεται πῦρ, τέτταρσιν οὔσαις δύο προσκατέλεξεν ἑτέρας. πλειόνων γὰρ ἤδη συντελουμένων ὑπὸ τῆς πόλεως ἱερουργιῶν, αἷς ἔδει τὰς τῆς ἑστίας παρεῖναι θυηπόλους, οὐκ ἐδόκουν αἱ τέτταρες ἀρκεῖν. id est, deinde sacris virginibus, à quibus ignis æternus custoditur, quæ quatuor erant numero, duas allegit. Nam cùm plura D iam à ciuitate sacrificia fierent, quibus oportebat Vestæ sacerdotes interesse, non videbantur ad id munus quattuor satis esse. Sed cur tacitam virginem dixit? an propterea quòd sacra, sunt ἀπόῤῥητα, id est, arcana, minimeque vulganda? ex quo illud à Virgilio dictum est lib. 3. Æneid. *hinc fida silentia sacris.* adde quę annotauimus ad illum locũ Od. 13. lib. 2. *Vtrũq; sacro digna silentio, &c.* an quòd fæminas cùm in reb. ac locis omnibus, tũ maximè in sacris tacere oportet? an quòd more & instituto Romano non solùm aliæ fæminæ, quæ à sacris arcebantur, sed etiam sacerdotes Vestales tacebant?

VIOLENS] violentus. epist. 10. lib. 1. *Sed postquàm victor violens discessit ab hoste.* acrem appellat Saty. 1. lib. 1. *Cum ripa simul auulsos ferat Aufidus acer.*

AVFIDVS] Apuliæ fluuius, de quo Strabo libro 5. commemorat & Horat. Od. 9. lib. 4. *Longè sonantem natus ad Aufidum.* & Satyr. 1. lib. 1. *Cum ripa simul auulsos, &c.* & Od. 14. lib. 4. *Sic tauriformis voluitur Aufidus.*

ET QVA PAVPER AQVÆ DAVNVS] Od. 14. lib. 4. *Qui regna Dauni præfluit*, seu, *perfluit Appuli.* pauperem aquæ autem Daunum intellige E fluuium eiusdem nominis. epod. Od. 3. *Nec tantus vmquam siderum insedit vapor Siticulosæ Apulliæ, &c.*

REGNAVIT POPVLORVM] ego sic hunc locum emendaui à Seruio admonitus in 11. lib. Æneid. idque duobus locis: vno, *Iustitiæ ne prius mirer, &c.* altero, *nec veterum memini, lætorue malorum*: & item à Porphyrione. *regnauit* autem idem valet, quod rex fuit, ἐβασίλευσε, ἦρξε. solet enim Horat. structuram Græcam seruare etiam in sermone Latino, vt *desine mollium querelarum, abstineto irarum, & inuidit auenæ, &c.* Sententia igitur, & ordo horum verborum talis est, Dicar ego, qui ex humili, potens & clarus exstiti, qua parte labitur Aufidus, & quà regnauit Daunus, princeps, id est, omnium primus, deduxisse carmen Æolium ad modos, seu cantus Latinos.

PRINCEPS] primus. sup. lib. 1. Od. 16. *principi limo.* sic Lucret. lib. 1. de Iphianassa. F *Nec miseræ prodesse in tali tempore quibat, Quòd patrio princeps donarat nomine regẽ.* M. Tull. lib. 2. accus. *omnium nationum exterarum princeps Sicilia se ad amicitiam, fidemq; populi Rom. applicuit.*

SVME SVPERBIAM] sume spiritus iustos, & tibi iure debitos, nempe ingenio partos. Nam cùm Musam alloquitur, eamque laudat, sibi eodem tempore, eademque opera blanditur, & fauet.

A D

CARMINVM LIBER QVARTVS.

Ode I.

Se iam ea ætate esse, vt à rebus amatorijs & carminibus ludicris & Venereis alieno esse animo debeat: & tamen Ligurrini vesano amore torreri.

INTERMISSA Venus diu,
Rursus bella moues. parce, precor, precor.
Non sum qualis eram bonæ
Sub regno Cynaræ. desine dulcium
Mater sæua Cupidinum,
Circa lustra decem flectere mollibus
Iam durum imperijs. abi
B *Quò blandæ iuuenum te reuocant preces:* E
Tempestiuius in domo
Paulli, purpureis ales oloribus,
Comissabere Maximi,
Si torrere iecur quæris idoneum.
Namque & nobilis, & decens,
Et pro sollicitis non tacitus reis:
Et centum puer artium,
Latè signa feret militiæ tuæ.
Et, quandoque potentior
Largis muneribus riserit æmuli:
Albanos prope, te, lacus
Ponet marmoream sub trabe citrea.
Illic plurima naribus
C *Duces tura: lyræq;, & Berecinthiæ*
Delectabere tibiæ
Mistis carminibus non sine fistula.
Illic bis pueri die
Numen cum teneris virginibus tuum
Laudantes, pede candido
In morem Salium ter quatient humum:
Me nec fœmina, nec puer
Iam, nec spes animi credula mutui,
Nec certare iuuat mero:
Nec vincire nouis tempora floribus.
Sed cur, heu, Ligurine, cur
Manat rara meas lacryma per genas?
Cur facunda parum decoro
Inter verba cadit lingua silentio?
Nocturnis te ego somnijs
Iam captũ teneo: iam volucrem sequor
Te per gramina Martij
Campi, te per aquas, dure volubileis.

PRECOR, PRECOR] sic Sappho, apud quam crebræ sunt hæ repetitiones: Λίσσομαί σε, λίσσομαι. eadem: παρθενία, παρθενία, ποῖ με λιποῖσα οἴχῃ, sic idem Horat. Od. 17. lib. 2. ibimus, ibimus. & Od. 3. lib. 3. *Ilion, Ilion.* Od. 4. epod. *Deus, Deus nam me vetat, &c.* Notauimus & suprà ad Od. 14. lib. 2. ibi, *Postume, Postume.*

NON SVM Q. ER.] nunc annos quinquaginta natus, & fortasse amplius: vt infrà, *Circa lustra decem, &c.* F

BONÆ SVB REGNO CYNARÆ] bonam (opinor) appellat propterea, quòd liberaliter gratificabatur Horatio, neque vllam mercedem exigebat, vt fatetur ipse epist. ad villicum lib. 1. *Quem scis immunem Cynaræ placuisse rapaci.* neque obstat, quòd epistola ad Mæcen. 2. lib. 1. proteruam appellat. *Inter vina fugam Cynaræ mærere proteruæ.* Nam nihil pertinet hoc ad quæstum meretricium, neque quicquam prohibet, quominus eadem puella dici possit & liberalis, & proterua, vt sup. Od. 19. li. 1. *Vrit grata proteruitas.* & Od. 5. lib. 2. *iam proterua Fronte petet* Lalage *maritũ.* Mentionem huius Cynaræ facit etiam Od. 13. huius lib. *Felix post Cynaram.* sub regno autẽ dixit, quia qui amant, seruiunt. lege quæ annotata sunt ad illum locum, *Grata detinuit compede*

A *Myrtale*. Oda 33.lib.1.& ibi, *iugo cogit aheneo*, Oda 9. huius lib.

Mater sæva Cvpid.] hic idem verſus poſitus eſt ſuprà Od.19.lib.1. in principio.

Mollib. Iam dvr. imp.] antitheſis. mollia autem appellat Cupidinis, ſeu amoris imperia, quia molliunt animos. ſic Homer. Χλωρὸν δέος. & idem Horat. *pallidam mortem* nominat, quod annot. ad Od.4. lib.1. ſic Ouid.lib.1. de re med. amor. *Lude. decent animos mollia regna tuos.*

Tempestivivs] opportunius, & decentius: vt epiſt. 2. lib.2. verſu vlt. *Rideat & pulſet laſciua decentius ætas*. Putant quidem hoc referendum ad ea conuiuia, quæ dicebantur tempeſtiua. M. Tull. in Catone. *Tempeſtiuis conuiuijs delector*.

Pvrpvreis ales olorib.] id eſt, quæ celeriter vehi ſoles curru oloribus iuncto. ſic ſuprà Od.28.lib.3. *quæ Cnidon Iunctis viſit oloribus*. Sed quòd olim *marmoreis* repoſueram, pro *purpureis*: fateor equidem me in omnibus veteribus libris, quos vidi, ſcriptum reperiſſe *purpureis*. Verùm cùm mihi videretur hæc vulgata ſcriptura inepta, & corrupta: (quis enim vidit vnquã cycnos B purpureos, ſeu purpurei coloris? aut quid inſolentius, & pæne dicam, ineptiùs, quàm *purpureis* interpretari, pulchris, & nitidis? Nam quamobrem dicat *purpureos tyrannos* Od.34. primi li. *& auctũnum purpureo varium colore* Od.5. lib.2. *& purpureum, latè qui ſplendeat, pannum* de arte poët. ratio perſpicua, & in promtu poſita eſt) Cùm igitur hic locus mihi corruptus videretur: approbantibus quibuſdam viris doctiſſimis hanc ſcriptutam veram eſſe exiſtimaueram. marmoreum enim pro candido, & candidi coloris, vſurpant optimi ſcriptores. Lucret. lib. 2. *Quòd ſi cæruleis conſtarent æquora ponti Seminibus, nullo poſſent albeſcere pacto. Nam quocumque modo perturbes: cærula quæ ſint, Numquam in marmoreum poſſunt migrare colorem.* ibid. ſup. *Vt mare cùm magni commorunt æquora ponti, Vertitur in canos candenti marmore fluctus.* Virg. Georg. 4. *Tum quoque marmorea caput à ceruice reuulſum Gurgite cùm medio portans Oeagrius Ebrus Volueret, &c.* & Ouid. lib. C 4. faſt. *Aurea marmoreo redimicula demite collo.* Nunc autem retrorſum vela dare, atque iterare curſus cogor relictos, vt ait noſter Horat. Mouet me, primùm omnium librorum manuſcr. conſenſus, qui habent ſine vlla varietate, *purpureis*. Neque diſſentiunt vulgati. Deinde hanc ſcripturam agnoſcunt veteres *grammatici*: in his Seruius: qui ad illum Virg. locum lib. 1. Æneid. *lumẽnque iuuentæ Purpureum*, notat: *purpureum*: id eſt, pulchrum. Sic Horat. *Purpureis ales oloribus*. Præterea Albinouanus ad Liuiam, niuem purpuream dixit, pro pulchram & candidam, vt docti interpretantur. Sic enim ille: *Purpurea ſub niue terra latet*. Sic igitur interpretemur, *purpureis*, id eſt, nitidis, puris, pulcris. Quamquam purpureos olores etiam intelligere licet, qui ſint purpureis ſtragulis inſtrati, vt apud Virg. lib. Æneid. 7. *Inſtratos oſtro alipedes, pictiſque tapetis.* Quin & habenæ equorum apud Homerum & ceteros poëtas Grecos purpureæ, & ornamenta, puniceo colore ſuffecta ſeu contacta finguntur. Simonides. μὴ βάλῃ φοίνικας ἐκ χειρῶν ἱμάντας: id eſt, ne amittat è mani- D bus lora purpurea: & Hom. ἰλ. δ. ὡς δ' ὅτε τις ἐλέφαντα γυνὴ φοίνικι μιήνῃ, &c. id eſt, quemadmodum autem cùm ebur aliqua mulier puniceo colore infecerit, &c. Idem ἰλ. θ. Νέστωρ δ' ἐν χείρεσσι λάβ' ἡνία φοινικόεντα. Id eſt, Neſtor autem manibus prehendit habenas purpureas. ex quibus locis hoc dici poteſt, purpureos cycnos ab Horatio dictos eſſe non pulchros, ſed quorum habenæ & ſtragulæ veſtes, quibus inſtrati erant, & cetera ornamenta, eſſent purpurea. Nam quemadmodum equi currui iuncti, hoc eſt bigæ, & quadrigæ, inſternebãtur purpurea veſte: ita & hos cycnos, qui currum Veneris trahunt, fortaſſe vult intelligi Horatius, purpura eſſe inſtratos & purpureis habenis aurigatos. Ad hunc locũ pertinẽt illa ex Oda 28. lib. 3. *Summo carmine: quæ Cnidon, Fulgenteiſque tenet Cycladas, & Paphum Iunctis viſit oloribus.* Quare nihil hic mutandum: & ita ſentiebant Memmius, Germanus Valens, Turnebus, Auratus, Paſſeratius, & Scaliger. Exiſtimabat tamen Paſſeratius, purpureos olores etiam hac ratione dictos ab Horatio intelligi poſſe, quòd cycni, cùm currum Cupidinis trahant, qui purpureus à poëtis appellatur: E verbi gratia, ab Ouidio, *Carmina, purpureus quæ mihi dictat amor*: propter vicinitatem & propinquitatem, ſimilem colorem referant, quantumuis licet ſint cãdidi: videlicet (libet enim mihi hominis ingenioſi, mihíque amici ſententiam confirmare) quemadmodum ruſſa, aut lutea, aut purpurea vela conſimilem colorem aſpergunt ijs locis, quibus intenta ſunt: quod docet Lucret. lib. 4. non longè à principio, *Et vulgò faciunt id lutea, ruſſáque vela, Et ferrugina cum magnis intenta theatris Per malos vulgata, trabéſque trementia pendent. Namque ibi conſeſſum caueai ſubter & omnem Scenai ſpeciem patrum, matrúmque deorúmque Inficiunt, cogúntque ſuo fluitare colore.* & Ouid. lib. 10. Metam. *Inq́, puellari mixtum candore ruborem Traxerat, haud aliter quàm cùm ſuper atria velum Candida purpureum, ſimilem dat, & inficit vmbram.* Ne quis autem (inquit Paſſeratius) *purpureis* poſitum F eſſe putet pro pulchris, Catullus Cupidini tunicam crocinam attribuit his verſibus: vnde ſimilẽ colorem etiam cycni contrahere poſſunt. *Quam circumcurſans huc illuc ſæpe Cupido Fulgebat crocina candidus in tunica.*

Comissabere] laſciuies, iocabere, delicate & voluptariè viues. Eſt autem ita legendum, *comiſſabere*, non, *comeſſabere*, vt putat vulgus, exiſtimans à comedendo, aut comeſſe ductum eſſe: vel, vt emendauerat Fuluius Vrſinus vir doctiſſ. in cod. Raïn. Card. *comaſſabere*. Mutuati autem ſunt Latini hoc verbum à Græcis, vt alia pleraque, apud quos κωμάζειν, eſt ebriorum, aut intemperantium more ſe gerere, laſciuire, ſcortatum ire, &c. Theocr. Amaryllide Κωμάσδω ποτὶ τὰν Ἀμαρυλλίδα, Ταὶ δέ μοι αἶγες βόσκονται κατ' ὄρος. &c. id eſt, eo laſciuiendo ad Amarillidem: capræ autem mihi paſcũtur, &c. Omnino apud Feſtum legitur *comiſſatio*. ſed eò errat Feſtus, quòd ἀπὸ τῶν κωμῶν. id eſt, à vicis dictum putat. melius Varro lib. 6. de lingua Lat.

A Lat. qui ἀπὸ τῆς κώμης dicit appellatam esse *comassationem*: seu, vt scriptum est in exemplarib. Varronis, *comissationem*. Omnino vel *comassatio*, & *comassari* dicendum, vel *comissari*, & *comissatio*. Nõ celabo autem lectorem, quosdam libros scriptos habere, *Tempestiuius in domum, &c.* quæ scriptura fortasse recta est. Sic enim Theocr. Κωμάσδω ποτὶ τὰν Ἀμαρυλλίδα. quæ si doctis probabitur, *comissabere* interpretabor intemperanter, & lasciue, & libidinose ibis. atque ita vsurpat Plaut. Mostell. *Alio credo comissatum abijsse.* nisi quis dicat apud Plautum, aduerbium significans motum esse positum propter verbum *abijsse*: quod verisimilius est. Qui autem hæc referenda esse putant ad sacrificij apparatum, & epulas, ad quas deos aduocabant, atque adhibebant veteres, errant. nõ enim hîc agitur de epulis, aut dijs ad epulas adhibendis, sed hoc dicit Horatius, Venerem tempestiuius & opportunius suis artibus, suóque iure vsuram in domo Paulli, quàm in sua: id est, Horatij.

Si torr. iecvr qvær.] iecur sedes est libidinis, & ita sentiunt etiam ipsi philosophi. Nã Plato quidem perspicuè, vt in corde τὸ θυμοειδές, καὶ τὸ ὀργιστικόν, id est, irascendi vim locat: ita in hepate

B τὸ ἐπιθυμητικόν, id est, cupiditatem. & Aristoteles ita scribit topic. 4. καὶ ἡ μὲν λύπη ἐν τῷ ἐπιθυμητικῷ: ἐν τούτῳ γὰρ καὶ ἡ ἡδονή· ἡ δὲ ὀργὴ ἐν τῷ θυμοειδεῖ. Poëtę autem minus accuratè hanc distinctionem seruant. Horatius epist. ad Lollium 2. lib. 1. *Non ancilla tuum iecur vlceret vlla, puérve.* sup. Od. 25. lib. 1. *Cùm tibi flagrans amor, & Cupido Sæuiet circa iecur vlcerosum.* & Od. 4. lib. 3. *Incontinentis nec Tityi iecur Relinquit ales.* quibus locis & hac Ode, perspicuè iecur, libidinis, & amoris sedem facit. at Od. 13. eiusdem primi libri, iræ: *ve, meum feruens difficili bile tumet iecur.* & Saty. 9. lib. 1. *meum iecur vrere bilis.* Sic Iuuen. Saty. 1. *Quid referam, quanta siccum iecur ardeat ira?* Homerus declarat in corde iram efferuescere ὀδ. υ. κραδίη δὲ οἱ ἔνδον ὑλάκτει. & ἰλ. ι. Ἀλλά μοι οἰδάνεται κραδίη χόλῳ. quem versum sic Latinè vertit M. Tull. *Córque meum penitus turgescit tristibus iris.* Apud eundem libidinis tale exemplum est ἰλ. ξ. Οὐ γάρ πώποτε μ' ὧδε θεᾶς ἔρος, οὐδὲ γυναικὸς Θυμὸν ἐνὶ στήθεσσι περιπροχυθεὶς ἐδάμασσε. nusquam enim Homerus (quod sciam) hepar æstuare libi-

C dine dicit: sed pectus potius, aut aliquid simile. cæteri libidinem nõ obscurè in hepate locant. Theoc. Hyla ὁ δ' ᾇ πόδες ἦγον, ἐχώρει Μαινόμενος. χαλεπὸς γὰρ ἔσω θεὸς ἧπαρ ἄμυσσεν. id est, ille autem quò pedes ducebant, ibat furens. sæuus porrò penitus ei deus iecur torrebat, ac laniabat. & Anacr. de Cupidine arcum tenente: Τανύει δέ, καί με τύπτει Μέσον ἧπαρ, ὥσπερ οἶστρος. id est, arcum intendit, & sagittã mittit, & mihi medium iecur ferit, tamquam œstrum.

Idonevm] id est, tibi & tuis rebus aptum, atque accommodatum.

Et decens] pulcher, vt sup. Od. 27. lib. 3. *malas decenteis.*

Non tacitvs] non mutus, immo facundus, & eloquens. ἐλάττωσις.

Et cent. pver artivm] & quam plurimis laudabilibus artibus instructus iuuenis. numerus est finitus pro infinito.

Qvandoqve, &c.] id est, quandocumque superiore apud amicam loco fuerit, quàm æmuli quantumuis in eam largi, & profusi, &c. sic Od. proxima. *quandoque trahet feroceis Per sacrum cliuum merita decorus Fronde Sicambros.* & in epist. ad Pisones. *& idem Indignor, quandoque bonus dormitat Homerus.* D

Potentior largis mvn.] plus valens apud amicam, quàm larga æmuli munera.

Riserit] id est, hilaris & lætus fuerit: seu lætitia affectus fuerit, ex eo scilicet, quòd riualis, seu æmuli munera, quantumuis larga, nihil apud amicam valuerint, neque hoc effecerint, vt minoris ab amica fiat, quàm æmulus.

Albanos prope, te, lacvs] te prope Albanos lacus, &c. totius huius loci hæc sententia est, quandocumque superior fuerit æmulis suis, qui primum locum apud amicam pretio emere conantur: te marmoream locabit prope lacus Albanos: vbi Paullus optima prædia habebat, inquiunt.

Ponet marmoream] tibi marmoreum signum statuet: & ita Porph. explicat. sic Virg. Georg. 3. *Et viridi in campo templum de marmore ponam.* E Idem Melibœo: *læui de marmore tota Puniceo stabis suras euincta cothurno.*

Svb trabe citrea] sic reperi scriptum in codice Cleric. Nicot. Rusard. nisi quòd in Nicotiano erat *ciptrea*. & ita habebant duo Vaticani, & nonnulli alij: quod tamen in priore editione aliud agens neglexeram. Atque hoc posteà obseruatum ab Iac. Cruquio Messinio, viro in primis docto reperi. Est autem citrus, arbor odorata, ex qua citrea mâla: & citreæ mensæ. Petronius Arbiter, *ecce Afris eruta terris Citrea mensa, greges seruorum, ostrúmque renidens Ponitur.*

Plvrima narib. dvces tvra.] plurimi tibi ex ture incendentur odores. *Duces naribus*, quasi diceret, bibes naribus, vt suprà Od. 13. *bibere aure.* lib. 2. *Densum humeris bibit aure vulgus.*

lyræqve et Berec.] quidam libri manuscrip. habent, *lyráque & Berecinthia Delect. tibia, &c.*

Berecynthiæ] Phrygiæ. suprà Od. 18. F lib. 1. *cornu Berecynthium* dixit, quo vtebantur in sacris Bacchi, & matris deorum. vide annot. ad Od. 16. lib. 1.

Non sine fistvla] tria hîc organa musica enumerantur, lyra, tibia, fistula: quæ vt inter se differunt, ita ab alijs atque alijs inuenta sunt. lyra enim ab Apolline, seu, vt alij volunt, à Mercurio: tibia à Marsia: fistula à Pane.

Pede cand. in mor. Sal. ter qvat.] Saliorum in morem ter saltabunt. Od. 36. lib. 1. *Nec morem in Salium sit requies pedum.* pellere, aut pulsare, aut quatere terram, pro eo, quod est, saltare, apud hunc poëtam valdè sunt vsitata. vide Od. 4. lib. 1.

Nec spes animi cred. &c.] nec spes cum persuasione coniuncta fore, vt mutuo amer ab ea, cuius impotenti amore captus sum.

Nec certare ivvat mero] epist. ad

A ad Mæcen. 3. lib. 1. *Nocturno certare mero, putére diurno.* Od. 12. lib. 2. *certare ioco.*

SED CVR HEV, LIG. CVR] posteaquàm multis verbis ostendit, se iam ad amorem esse ineptum, atque (vt ita dicam) mancum, denique iudicio tandem, ac voluntate ab huiusmodi delicijs, ineptijs, ac nequitijs abhorrere: nunc vi amoris coactus fatetur se, quamuis ætate iam ingrauescẽte à tali mollitie, ac nequitia remotissimus esse debeat, amore Ligurini pueri incensum tamen ad pristinas lasciuias reuocari.

MANAT RARA M. LACR.] lacrymarum raritas acrem quidem significat doloris vim esse, quæ lacrymas exprimat: veruntamen ita lentum, & tabificum morbum, vt non vniuersæ erumpãt, sed spatio interposito guttatim defluant.

INTER VERBA CADIT] titubat, hæsitat in medio sermone. Plutarchus in Demetrio ἐπίσχεσιν φωνῆς appellat. Seruius hunc locum profert ad versum illum Virg. Æneid. 4. *Incipit effari, mediáque in voce resistit.* Vide annot. ad Od. 13. lib. 1.

NOCTVRN. TE EGO SOMN.] quo quisque in studio diem conterit, & quibus in curis est occupatus, eas res plerumq; somniare solet: quod
B elegantissimis versibus docet Lucret. lib. 4. *Et, quo quisque ferè studio deuinctus adhæret, Aut quibus in rebus multùm sumus ante morati, Atque in qua ratione fuit contenta magis mens, In somnis eadẽ plerumque videmur obire: Causidici causas agere, & componere leges: Induperatores pugnare, & prœlia obire, Nautæ cum ventis contractum cernere bellum:* sic autem hunc postremum Lucretij versum emẽdaui. Virg. pharm. *an qui amant ipsi sibi somnia fingunt?* sic Philippides ille apud Aristoph. ἐν νεφέλαις equos somniat. huc pertinẽt ea, quæ notat Seru. ad illud Virg. Alexide. *Eheu, quid volui mis. m. &c. Quem fugis?* de gemina voluptate: vna, quæ re vera, & sensibus percipitur: altera, quæ cogitatione informatur. Vnde ita debemus accipere, hunc visum, per cogitationem, opinatã illa & depicta voluptate: qua cernere & alloqui videbatur absentem. Hæc fere Seruius.

PER GRAMINA MART. CAMPI] quasi
C ludentem in campo Martio.

PER AQVAS VOLVB.] quasi in Tibiri denatantem.

DVRE] inexorabilis.

AD ANTONIVM IVlum, M. Antonij triumviri fil. Ode 2.

Pindarum imitari periculosum esse.

Pindarum quisquis studet æmulari, I-
Vle, ceratis ope Dædaléa
Nititur pennis, vitreo daturus
Nomina ponto.
Monte decurrens velut amnis, imbres D
Quem super notas aluere ripas,
Feruet, immensúsque ruit profundo
Pindarus ore,
Laurea donandus Apollinari,
Seu per audaceis noua dithyrambos
Verba deuoluit, numerísque fertur
Lege solutis:
Seu deos, regésque canit, deorum
Sanguinem: per quos cecidere iusta
Morte Centauri: cécidit tremendæ
Flamma Chimæræ:
Siue, quos Eléa domum reducit
Palma cælesteis: pugilémve, equúmve
Dicit: & centum potiore signis
Munere donat:
Flebili sponsæ iuuenémve raptum E
Plorat: & vireis, animúmque, morésque
Que aureos educit in astra, nigró-
Que inuidet Orco.
Multa Dircæum leuat aura cycnum,
Tendit, Antoni, quoties in altos
Nubium tractus: ego apis Matinæ
More, modóque
Grata carpentis thyma per laborem
Plurimum circa nemus, vuidíque
Tiburis ripas, operosa paruus
Carmina fingo.
Concines maiore poëta plectro
Cæsarem, quandoque trahet feroceis F
Per sacrum cliuum, merita decorus
Fronde, Sicambros:
Quo nihil maius, meliúsve terris
Fata donauere, boníque diui,
Nec dabunt: quamuis redeant in aurum
Tempora priscum.
Concines lætósque dies, & vrbis
Publicum ludum, super impetrato
Fortis Augusti reditu, forúmque
Litibus orbum.
Tum meæ, si quid loquar audiendum,
Vocis accedet bona pars: & ô Sol
Pulcher, ô laudande, canam recepto
Cæsare felix.

Téque,

A *Teque, dum procedis, Io triumphe,*
Non semel dicemus, Io triumphe,
Ciuitas omnis: dabimúsque diuis
Tura benignis.
Te decem tauri, totidémque vaccæ,
Me tener soluet vitulus relicta
Matre, qui largis iuuenescit herbis
In mea vota,
Fronte curuatos imitatus igneis
Tertium Lunæ referentis ortum,
Quà notam duxit, niueus videri,
Cetera fuluus.

PINDARVM] hæc Ode est ad laudandum cõparata, seu ἐγκωμιαστική. Laudat autem Pindarum poëtam lyricum, Thebanum.

ÆMVLARI] æmulari cum quarto casu iunctum, imitari significat.

B I-VLE] prima vocalis huius nominis pertinet ad pedem vltimum primi versus, hoc modo, *æmulari I-ule, &c.* vt rectè animaduertit Passeratius: quod & alibi. Od. 2. lib. 1. *Ioue non probante v-Xorius amnis.* &, vt in quibusdam libris legitur, Od. 27. lib. 3. *potes hac ab orno Pendulum zona bene te secuta e-Lidere collum.* & apud Catull. carmine de Iuliæ & Manlij nuptijs. *Flere desine: non tibi Au-Rũculeia periculũ est, Ne qua fœmina pulchrior, &c.*

CERATIS OPE DÆDALEA, &c.] *ceratis*, id est, cera iunctis. ope Dædaléa autem, id est, arte Dædali: quemadmodum Icarus scilicet. De Dædalo & Icaro, satis multa diximus ad Od. 1. & 3. lib. 1.

PENNIS] nonnulli libri veteres, habẽt *pinnis.*

VITREO] pellucido instar vitri: διαφανεῖ, vt Od. 13. lib. 3. *ó fons Blandusiæ splendidior vitro.* & Od. 18. lib. 1. *Arcanique fides prodiga pellucidior vitro.* vel vitreum dixit quia aqua omnis vitrei, id est, viridis, aut cærulei coloris videtur, vt annot. ad Odam 17. lib. 1.

C MONTE DECVRR. VELVT AMN. &c.] Ordo verborum talis est. feruet Pindarus velut amnis monte decurrens, id est, torrens, quẽ imbres, &c. significat hoc simili, Pindarum verbis esse grandem & elatum, sententijs vberem & copiosum, ipso sermonis cursu celerem, & incitatum. de hoc autem genere ordinis aliquantũ perturbati dicemus ad illum locum Saty. 5. lib. 1. *aquæ non ditior vrna Qui locus à forti Diomede est conditus olim.* huc pertinent, quæ annotauimus ad illum locum, *cetera fluminis Ritu feruntur, &c.* Od. 29. lib. 3. Quòd autem quidam libri habent, *Cum super notas saliere ripas:* non placet, neq; ferri potest. Quid est enim *imbres saliere super ripas?* dixisset potius, cùm amnis salijt super ripas notas, seu potius extra ripas. Omnino inepta scriptura est, & primùm ab aliquo semidocto, & tamen cõfidente, excogitata, atque adscripta: deinde ab ali quo scriptore librario in texturam verborum D translata.

LAVREA DONANDVS APOLLINARI] Sup. Od. vlt. lib. 3. *laurum Delphicam* dixit. & infrà Oda prox. *Delijs Ornatum folijs ducem.*

SEV PER AVD. NOVA DITHYR.] M. Tull. lib. 3. de oratore, de numeris oratorijs disputans, *Namque ego* (inquit) *Theophrasto assentior, qui putat orationem, quæ quidem sit polita, atque facta quodammodo, non astrictè, sed remissius numerosam esse oportere. Etenim, sicut ille suspicatur, ex illis modis, quibus hic vsitatus versus efficitur, post anapæstus procerior quidam numerus efflorait: inde ille licentior & diuitior fluxit dithyrambus, cuius membra, & pedes (vt ait idem) sunt in omni locuplete oratione diffusa: &, si numerosum est id in omnibus sonis atque vocibus, quod habet quasdam impressiones, & quod metiri possumus interuallis æqualibus, rectè genus hoc numerorum, dummodo ne continuum sit, in orationis laude ponetur.* quo ex loco colligi potest, dithyrambum, pedem non fuisse, sed vel chorum, vel carmen aliquod, ídque in Bacchum, qui præter alia, etiam hoc nomine appellatur, vt suprà diximus. Idem Tull. in eo libello, qui inscribitur de E optimo genere oratorum, dithyrambicum genus in poëmatis numerat. *Poëmatis enim* (inquit) *tragici, Comici, Epici, Melici etiam, ac Dithyrambici, quod minus est tractatum à Latinis, suum quoduis genus est diuersum à reliquis.* Iam Dithyrambũ Olymp. carm. 13. Pindarus significat Corinthi esse inuentum, eúmque βοηλάτην nominat, vel quòd victori bos erat præmium, vel quòd cum clamore recitabatur: quamuis idem Pindarus in primo dithyrambo (vt scribit eius interpres: Nam nihil nos quidem comperti habere possumus, cũ omnes Pindarici dithyrãbi interierint) dicat Thebis esse repertum. Tradunt nonnulli dithyrambum, chorum fuisse in orbem actum, ad honorẽ Bacchi, laudémque pertinentem: eúmque esse appellatum ἀπὸ τοῦ Διονύσου τοῦ ἐκ δύο θυρῶν ἐξελθόντος, id est, à Baccho binis foribus egresso, nempe ex vtero materno, & Iouis femore: Postremò illius inuentores fuisse Corinthios in Dionysiacis. hæc Pindari interpretes. Alij Bacchum ipsum διθύραμβον, F & θρίαμβον esse dictum scribunt. Fuisse autem dithyrambos planè Bacchicos, in eísque magnam vim ad animos concitandos & perturbandos fuisse, neque eos vllis, præterquàm furore quodam affectis, & lymphaticis conuenisse, declarat Plato in Phædro his verbis, Σιγῇ τοίνυν ἄκουε· τῷ ὄντι γὰρ θεῖος ἔοικεν ὁ τόπος εἶναι· ὥστε ἐὰν ἄρα πολλάκις νυμφόληπτος προϊόντος τοῦ λόγου γένωμαι, μὴ θαυμάσῃς. τὰ νῦν γὰρ οὐ πόρρω διθυράμβων φθέγγομαι: id est, tacitus ergo audi. Reuera enim diuinus hic locus videtur esse. Itaque si crebrò tibi progrediente oratione lymphatus fieri videar, ne mirare. Nunc enim, quæ loquor, nõ longè absunt à dithyrambis, audaceis autem appellat dithyrambos, vel propter inusitatam & audacem verborum iuncturam, vel propter pedes & numeros lege solutos, vt mox subijcit.

DEVOLVIT] deorsum voluit, id est, quasi è superiore loco verba fundit, verba grandia loquitur.

A quitur. permansit autem in priore similitudine fluminis magna vi delabentis, & præcipitantis.

LEGE SOLVTIS] non quod numeri Pindarici, etiam dithyrambici, lege sint soluti, sed quod numerorum dithyrambicorum maior sit licentia, quàm aliorum.

SEV DEOS, REGESQVE] quidam libri habent, *regésue*. Deos, vt Apollinem: reges: vt Hieronem Siciliæ regem.

DEORVM SANGVINEM] Homerus multis locis διογενέας, & διοτρεφέας βασιλῆας, id est, à Ioue natos, & à Ioue educatos, appellat: & Hesiod. Ἐκ δὲ Διὸς βασιλῆες. id est, Ex Ioue reges.

CENTAVRI] Herculem, Pirithoum, & ceteros Lapithas significat, qui centauros deuicerunt.

CECIDIT TREM. FLAM. CHIMÆ.] Bellerophontem significat: de quo lege Pindar. carm. 13. Olymp. & vide annot. ad Od. 27. lib. 1.

ELEA DOM. RED. PALMA] Virg. Georg. 1. *Eliadum palmas Epiros equarum*. & 3. *Hic vel ad Elei metas & maxima campi Sudabit spatia, & spumas aget ore cruentas*. & lib. 6. Æneid. *Quattuor hic inuectus equis, & lampada quassans, Per Graiûm populos, mediæq́; per Elidis vrbē Ibat ouans, &c.*

B CÆLESTEIS] id est, quasi cælum gloria attingenteis, vel cum alijs cælestibus ob gloriam cōparandos.

PVGILEMVE. EQVVMVE] siue eum laudat, qui pugilatu vicerit, siue eum, qui cursu, & certamine equestri superior fuerit. epist. ad Pisones, *Et pugilem victorem, & equum certamine primum*. alij de Castore & Polluce dictum volunt, à quibus dissentio.

ET CENT. POTIORE SIGN. MVNERE] videlicet carminibus donat, quæ quibuslibet signis & operibus manufactis sunt diuturniora. Pindarus Nem. quinto carmine ait se non esse statuarum faciendarum artificem, neque signa fingere motu carentia, & quæ perpetuò insistant in sua basi: sed carmina condere, quæ terras & maria peragrent, eorúmque, qui certamine aliquo victores extiterint, laudes nuntient, & coronas. Verba Pindari sunt hæc, οὐκ ἀνδριαντοποιός εἰμ᾽ ὥστ᾽ ἐλινύσοντ᾽ ἐργάζεσθ᾽ ἀγάλματ᾽ ἐπ᾽ αὐτᾶς βαθμίδος ἑσταότ᾽, ἀλλ᾽ ἐπὶ πάσας
C ὁλκάδος ἔν τ᾽ ἀκάτῳ, γλυκεῖ᾽ ἀοιδά, στεῖχ᾽ ἀπ᾽ Αἰγίνας διαγγέλλοισ᾽, ὅτι Λάμπωνος υἱὸς Πυθέας εὐρυσθενὴς νίκη Νεμείοις παγκρατίου στέφανον.

FLEBILI SPONSÆ] flebilis hoc loco valet tristis, mœstus. Interdum significationem habet patiendi, vt Ode 24. lib. 1. *Multis ille bonis flebilis óccidit*. siue (inquit) deplorat sponsum suæ sponsę immatura, atque acerba morte ereptum.

MORES AVREOS] id est, mores antiquos, & aureæ ætatis, atque ex eo probos, castos, & sanctos. vt Od. 16. epod. *Vt inquinauit ære tempus aureum*. eôdem pertinet, quod statim sequitur: *quāuis redeant in aurum Tempora priscum*. Nota est autem ex Hesiodo ætas aurea, argentea, ærea, ferrea. Χρύσεον μὲν πρώτιστα γένος μερόπων ἀνθρώπων Ἀθάνατοι ποίησαν, &c. id est, Aureū quidē primum gen⁹ hominum, distinctè & articulatè loquentium fecerunt dij immortales. &c.

EDVCIT IN ASTRA] i. vt Od. 25. lib. 3. loquitur, *stellis inserit*. Catull. *vocare in cælum*. Virg. Æneid. 3. *tollere in astra*. M. Tull. *ferre in cælum*. idem ad Att. lib. 2. *laudes nostras in astra sustulit*. sic idem Horat. Saty. 7. lib. 2. *absentem rusticus vrbem Tollis ad astra leuis*. Idem epist. ad Fusc. Arist. *Quæ vos ad cælum effertis rumore secundo*. corruptè autem legitur in alijs libris *deducit*, cùm libri ferè omnes veteres habeant, *educit*. sic Virg. lib. 2. Æneid. *cælóque educere iussit*. ibid. *summisq́; sub astra Eductam tectis*.

NIGROQVE INVIDET ORCO] adimit Orco, id est, à morte vindicat. nam quæ alijs inuidemus, adimimus, aut certè adimere volumus.

DIRCÆVM] Pindarum poëtam Thebanum, Dirce fons Thebanus. cycnum autem, id est, vatem. sup. Od. 20. lib. 2. *& album mutor in alitem*. de cycnis dicemus ad Od. proximam. horum autem verborum hæc sententia est: Pindarus longè se ab humo tollit, quoties canit Deorum, aut regū, aut victorum laudes. non serpit humi, sed sublimis, & longissimè remotus à terra volat.

EGO APIS MAT. M.] Pindarum quidem cum cycno, se autem cum ape Calabra comparat, arrogantiæ crimen fugiens. sic Lucret. lib. 4. in princip. se cum apibus comparat. *Floriferis vt apes in saltibus omnia limant, Omnia nos itidem depascimur aurea dicta*. vsus est eadem comparatione & Simonides, vt refert Plutarchus πῶς ἄν τις αἴσθοιτο ἑαυτοῦ, &c. his verbis, Ὥσπερ γὰρ ἄνθεσιν ὁμιλεῖν ὁ Σιμωνίδης φησὶ τὴν μέλιτταν, ξανθὸν μέλι μηδομέναν, &c. id est, quemadmodū .n. versari circum flores apem ait Simonides, mel flauum molientem, &c.

MATINÆ] Calabræ. Nam Matinus mons in Calabria est. suprà Od. 28. lib. 1. *littus Matinum*. & Od. 16. epod. *Matina cacumina*.

CARPENTIS THYMA] sic sup. Od. 27. *carpere flores*: quod Græci vno verbo dicunt ἀνθολογεῖν. vide annot. ad Od. 11. lib. 1.

VVIDIQVE TIBVRIS] sup. Od. 29. lib. 3. *vdum Tibur*. idque propter aquarum, quibus irrigatur, copiam, vt Od. proxima. *Sed quæ Tibur aquæ fertile perfluunt*. [al. *præfluunt*.]

OPEROSA] elaborata, laboriosa, multo labore perfecta. Od. 12. lib. 3. *Mineruam operosam* dixit. & Od. 1. lib. 2. *diuitias operosiores*. iam operosa paruus, ἀντίθεσις est.

CARMINA FINGO] facio, tamquam figulus, aut fictor. fictor cùm dicit fingo, figuram imponit, inquit Varro lib 5. de ling. Lat. Virgil. Georg. 3. *& dædala fingere tecta*. lib. 8. Æn. *& corpora fingere lingua*.

CONCINES] canes. vtitur eodem verbo & Catull. in nupt. Iuliæ & Manl. *Nuptialia cōcinens Voce carmina tinnula*. aliter M. Tull. de finibus 5. *vidésne vt hæc concinant?* id est, concordent?

MAIORE POETA PL.] versibus sublimioribus, & carmine grauiore, & maiore scribendi spiritu.

QVANDOQVE] quandocumque, vt Od. superiore.

PER SACRVM CLIVVM] per cliuum Capitolinum, qui forum Romanum spectat. Nam, qui triumphabant, per viam sacram, & forum Romanum

A manum in Capitolium vehebantur, vt intelligere licet ex M. Tull. orat. de supplicijs. *At etiam, qui triumphant, eóque diutius viuos hostium duces seruant, vt his per triumphum ductis, pulcherrimũ spectaculum, fructúmque victoriæ populus Ro. percipere possit, cùm de foro in Capitolium, currum flectere incipiunt, illos duci in carcerem iubent, idémque dies & victoribus imperij, & victis vita finem facit.* Alij putant per eum cliuum, triumphum agi solitum esse, qui Velabrum attingit; auctoritate Suetonij adducti, in Iulio Cæsare: cuius hæc verba sunt, *Gallici triumphi die Velabrum præteruehens pæne curru excussus est, axe effracto, ascenditque Capitolium ad lumina quadraginta elephantis dextra, atque sinistra lychnuchos gestantibus.* Porphirio *per sacrum cliuũ* interpretatur, per sacram viam, qua in Capitoliũ ascendebatur per ascensum Capitolij.

SICAMBROS] Germaniæ populos, Menapijs finitimos, quos hodie Gheldrenseis appellam⁹. infrà Oda 15. *Te cæde gaudentes Sicambri Compositis venerantur armis.* Non dissimulabo in aliquot libr. manuscr. scriptum esse *Sygambros.*

BONIQVE DIVI] sic Od. 5. huius lib. *Diuis* B *orte bonis optime Romulæ Custos gentis.* boni autem Dij appellantur, id est, benefici, largi, liberales.

IN AVRVM PRISCVM] in aureos mores: in mores illius ætatis, aureæ.

ET VRBIS PVBL. LVDVM] & publicam ciuitatis lætitiam, quam declarabit populus ferijs, & festis diebus, & ludo.

FORVMQVE LITIBVS ORBVM] Æschines in nobili illa oratione contra Ctesiphontem, reprehendens statim à principio orationis, suorũ temporum mores, queréns que veterum instituta esse corrupta, dicit, si hoc, & illud fiat, tũ & ciuitatem optimè administratum iri, & iudicia paucissima futura, quasi iudiciorum & accusationum frequentia, & multitudo sit vnum ex reip. malis non minimum. verba Æschinis hæc sunt: ὕτω γὰρ αὖ μοι δοκεῖ ἥτε πόλις ἄριστα διοικεῖσθαι, αἵτε κρίσεις ἐλάχισται γίνεσθαι. & Plato lib. 3. de rep. ostendit, in ea ciuitate, vbi increbrueritintemperantia, multa iudicia multásque liteis exsistere: quemadmodum, vbi est mor- C borum multitudo, ibi sunt crebræ medicorum, & pharmacopolarum officinæ. Videtur autem Horatius, vt putabat Ios. Scaliger, expressisse hoc Pindaricum Isthm. εἰδ. δ. Κελαδεννᾶς τ' ὀρφανοὶ ὕβριος, id est, contumeliæ magnum sonitum edentis expertes. sed hoc interest quod ὀρφανοὶ, apud Pind. significationem habet actiuam: orbum apud Horat. passiuam.

TVM MEÆ, SI QVID LOQVAR, &c.] bona & præcipua meæ vocis pars, constat è laudibus Cæsaris. ea igitur meæ vocis pars tum accedet ad tuos cantus, cùm Cæsar Sicambros deuictos & captiuos ducet in triumpho. & tum ego recepto Cæsare incolumi, felix & beatus, hæc canam: *ô sol candide, ô dies pulcher, & laudande.* Catull. ad seipsum. *Fulsere quondam candidi tibi soles.* contrà *solem nigrum* dicit Horat. Sat. 9. lib. 1. Quidam libri manuscr. habent, *si quid loquor audiendum, &c.* quæ lectio mihi non displicet. quin magnopere probatur.

RECEPTO CÆSARE] recuperato, qui videbatur amissus: vel de cuius salute laborabamus propter incertos belli euentus, & Sicambrorum, seu Sygambrorum, quibuscum bellum gerebat, ferocitatem, siue potius immanitatem. vtitur eodem vocabulo sup. Od. 7. lib. 2. *recepto Dulce mihi furere est amico.* & epist. 2. lib. 2. *Idem finitis studijs, & mente recepta.* D

TEQVE D. PROCEDIS] Sic legendum videtur, & ita habent quidam libri manuscr. alij vt vulgati *Túque dum proc.* erítque hic ordo verborum, *dúmque tu procedis, &c.*

IO TRIVMPHE] Od. 9. epod. *Io triumphe, tu moraris aureos Currus, & intactas boues.* Varro lib. 5. de lingua Latina: *triumphare* (inquit) *appellatum, quòd cum imperatore milites redeuntes clamitant per vrbem in Capitolium eunti: io triumphe, io. idque à* Θριάμβῳ *Græco Liberi patris cognomento, potest ductum esse.*

BENIGNIS] liberalibus & beneficis erga nos, qui Cæsarem nobis saluum reddiderint. eodem sensu hîc deos *benignos*, quo paullo antè bonos dixit.

SOLVET] voto. damnantur votis ij, quibus id, quod optarunt, contigit: & ita obligantur: soluuntur, cùm id, quod Dijs promiserant vel tacitè, vel disertè persoluunt. E

RELICTA MATRE] vacca. sic infrà Sat. 3. lib. 2. de rana, *vnus vbi effugit, matri denarrat.*

IVVENESCIT] adolescit, fit iuuencus.

FR. CVRV. IMIT. IGN. TERT. LVNÆ, &c.] id est, qui cornibus imitatus est curuam tertiæ lunæ figuram, significat, huius vituli valde parua esse cornua, & ita vitulum admodum tenerum. varij sunt lunæ vultus, variæ figuræ, atque ex hac varietate, similitudines, & locutiones varias ducunt poëtæ. Hom. ἰλ. ψ. Diomedis equum describens, ait eum toto corpore rufum fuisse, præterquàm quòd in fronte notam candidam, & rotundam instar lunæ habuerit. Ος τὸ μὲν ἄλλο τόσον φοῖνιξ ἦν, ἐν δὲ μετώπῳ Λευκὸν σῆμ' ἐτέτυκτο περίτροχον, ἠΰτε μήνη. Horat. sup. Od. 12. lib. 1. *micat inter omneis Iulium sidus, velut inter igneis Luna minores.* Od. F xi. lib. 2. *neque vno Luna rubens nitet vultu.* eiusdem lib. Od. 18. *Nouæq́; pergunt interire Lunæ.* Od. 7. huius lib. *Damna tamen celeres reparant cælestia Lunæ.* & Od. 6. *canentes Rite crescentem face noctilucam.* & carmine sæculari ad Deos, *Siderum regina bicornis.* Virgilius georgic. 1. *Luna reuertẽteis cum primùm colligit igneis.* Idem lib. 3. Æn. *qua se Plena per insertas fundebat luna fenestras.* ibidem, *Tertia iam Lunæ se cornua lumine complent.* Quidam libri habent, *Tertium lunæ referentis orbem:* quam scripturam minus probo.

QVà NOTAM DVXIT] qua parte notam contraxit, candidus, cetero corpore fuluus.

NIVEVS VIDERI] Græca loquendi figura est. sic enim Græci λευκὸς, ἢ φαιδρὸς ἰδέσθαι. de qua plura dicemus ad Od. 8. huius lib. Sic describit equum Virgilius, quo puer Priamus vehebatur: *quem Thracius albis Portat equis bicolor maculis: vestigia primi Alba pedis, frontémque ostentans arduus albam.*

A CETERA] τἆλλα. etiam hoc genus Græcum est. Eurip. in Oreste. ὦ, πλὴν γυναικὸς οὕνεκα στρατηλατεῖν, τἆλλ' οὐδέν. id est, O præter quàm quòd strenuus es ad ducendum exercitum pro muliere, cetera nullius pretij homo. Horatius epist. ad Fuscum Aristium lib. 1. *Excepto, quòd non simul esses, cetera lætus.* Plinius libro 36. cap. 6. *Luculleum marmor atrum alioqui, cum cetera maculis, aut coloribus commendetur.* Idem alibi, *Tradunt in Mysia feram esse, quæ Bonasus vocatur, equina iuba, cetera tauro similem.* Virgil. Æneid. 3. *Consertum tegmē spinis: at cetera Graius.* Sallust. bello Iugurth. *Mauris omnibus rex Bocchus imperitabat, præter nomen, cetera populi Rom. ignarus.* Paterculus lib. poster. de Crasso, *qui vir cetera sanctissimus, immunisq; voluptatibus, &c.* M. Tull. aliter hanc sententiam efferret, vt in orat. perf. *subtilem hunc oratorem, nisi quòd solum, ceteroqui rectè quidam vocant Atticū.* Idem ad Q. fratr. lib. 2. *Ego me in Cumano & Pompeiano, præter quàm quòd sine te, satis commodè oblectabam.* Idem tamen sic locutus est in Quinctiana, si, vbi vulgò legitur: *sanè ceterarum rerum paterfamilias & prudens & attentus: vna in re minus*
B *consideratus:* legendum est, *sanè cetera paterfamilias & prudens, & attentus, &c.* quemadmodum mihi aliquando visum est.

AD MELPOMENEN Ode 3.

Se natum esse ad artem poëticam, eiúsq; beneficio nominis immortalitatem, & gloriam consecutum esse.

QVem tu Melpomene semel
Nascētem placido lumine videris:
Illum non labor Isthmius
Clarabit pugilem: non equus impiger
Curru ducet Achaïco
Victorem: neque res bellica Delijs
C *Ornatum folijs ducem,*
Quòd regum tumidas cōtuderit minas,
Ostendet Capitolio:
Sed, quæ Tibur aquæ fertile præfluunt,
Et spissæ nemorum comæ,
Fingent Æolio carmine nobilem.
Romæ principis vrbium
Dignatur suboles inter amabileis
Vatum ponere me choros:
Et iam dente minus mordeor inuido.
O, testudinis aureæ
Dulcem quæ strepitum Pieri temperas:
O mutis quoque piscibus
Donatura cycni, si libeat, sonum,
Totum muneris hoc tui est, D
Quòd monstror digito prætereuntium,
Romanæ fidicen lyræ:
Quòd spiro, & placeo: si placeo: tuū est.

QVEM TV MELPOMENE, &c.] significat, eum, qui ad poëticam factus sit natura, neque clarum pugilem, neque ludis Olympicis equestri certamine victorem, neque præstantem imperatorem vmquam futurum: sed poetam nobilem.

PLACIDO LVMINE] oculis placidis, beneuolis, amicis, non obliquis, vt Callim. ὄμμασι λοξοῖς. Sappho. λοξὸν βλέπουσα.

VIDERIS] aspexeris. vt suprà Od. 17. lib. 2. *Seu libra, seu me scorpius aspicit.* coniunctè autem sunt intelligenda *semel videris,* non *semel nascentē.*

ILLVM NON LAB. ISTHM.] i. certamen curule Isthmium. certamen autem Isthmium, seu Isthmicum à Sisypho fuisse institutum Melicertæ cadauere, quod à delphino in Isthmum, vbi sita Corinthus est, delatum fuerat, reperto, tradunt scriptores. certaminis præmium pinea corona erat: quæ prius ex apio fuerat. Isthmia ne Corintho quidem à Memmio euersa, fuisse intermissa: E
sed tantisper dum ciuibus infrequens, ac deserta fuit, à Sicyonijs fuisse procurata, atq; administrata scribit Pausan. Corinth.

ACHAICO] Eléo. Virg. lib. 1. Georg. *Eliadum palmas Epirus equarum.*

CLARABIT] clarum reddet. Vtitur hoc verbo M. Tull. in poemate illo de suis rebus gestis in secūdo consulatu: *Iuppiter excelsa clarabat sceptra columna:* & itē sæpe in Arato. & Lucr. li. 3. pro verbo declarādi. *Hasce secundū res animi natura videtur, Atque animæ claranda meis iam versibus esse.*

NEQVE RES BELLICA, &c.] neque rebus benè gestis in bello, deuictísque ac subactis hostibus, laureatus, & aurato curru vectus triumphabit.

DELIIS] Delphicis & Apollinaribus folijs: i. laurea corona. Laurus enim Apollini sacra est.

OSTENDET CAPITOLIO.] hoc iccirco F
dicit, quia qui triumphabant, in Capitolium (vt suprà dixi) vehebantur.

PRÆFLVVNT] duo cod. Vatic. Tornes. Russard. Nicot. habent *præfluunt,* quos secutus sum: nonnulli *perluunt:* alij, *perfluunt,* vt vulg. T. Liuius quidem lib. 44. annal. ferè ita loquitur, vt habēt libri illi, quos primo loco commemoraui. *Duo cingunt eam flumina: Clausula latere vrbis, quod in orientem patet, præfluens: Barbana ab regione, &c.*

COMÆ] frondes, vt infr. Od. 7. *redeunt iam gramina campis, Arboribúsque comæ.*

FINGENT] reddent, efficient. sic Virg. lib. Æneid. 2. *nec si miserum fortuna Sinonem Finxit, vanum etiam, mendacémque improba finget.* Sallust. bello Catil. *quæ natura, prona, & ventri obedientia finxit.* lege quæ annotata sunt sup. ad illum locū, *Carmina fingo.* Oda 2. huius lib.

ÆOLIO] Sapphico, & Alcaïco. Od. 30. lib. 3. *Princeps Æolium carmē ad Italos Deduxisse modos.*

A PRINCIPIS VRBIVM] Virg. in Tityro. *Verùm hæc tantũ alias inter caput extulit vrbeis, Quãtum lenta solent inter viburna cupressi*. Horat. Od. 14. huius lib. *o tutela præsens Italiæ, dominæq; Romæ*.

SVBOLES] sic habent tres Vatic. & aliquot alij libri manuscr. & ita apud Lucret. in emendatis codicib. lib. 5. *Siue virûm suboles, siue est muliebris origo*. & apud Virg. Pollione, *Cara Deûm suboles, magnum Iouis incrementum*. Festus, & Nonius. Per Romæ subolem populum Romanum significari puto.

ET IAM DENTE MIN. MORD. INVIDO] tamquam inuidia maior, vt sup. Od. 20. lib. 2. *inuidiáque maior Vrbeis relinquam*. Sic & Sallustius, *Gloria inuidiã vicisti*.

DVLCEM QVÆ STREPITVM] testudinis cantum, strepitum dixit, vt epist. 2. lib. 1. *At strepitum citharæ cessatum ducere curam*. & epist. 13. *nec meretrix tibicina, cuius Ad strepitum salias*. sed hoc loco addidit epithetum, *dulcem*: in illis duobus non item. Petrus Victorius in commentarijs suis in lib. 2. Aristot. de arte dicendi, scribit, fortasse Horatium in eandem culpam incidisse, cùm
B tibicinæ, seu tibiæ & citharæ cantum, strepitum nominauit, in quam Dionysius ille, qui Æneus dictus est, cùm Calliopæ vocem, κραυγὴν, id est, clamorem seu clangorem appellauit. Ego Horatium proprio nomine, non translato, vsum esse putarim. At Aristoteles diserte dicit nomen κραυγὴν translatè ab illo poëta esse positum, eamque trãslationem, vt vitiosam & ineptam, reprehendit. strepitum autem, quem ψόφον Græci vocant, propriè conuenire inanimis, docet idem Arist. lib. β. de animo, his verbis: ἡ δὲ φωνὴ ψόφος τίς ἐστιν ἐμψύχου. τῶν γὰρ ἀψύχων οὐδὲν φωνεῖ, ἀλλὰ καθ' ὁμοιότητα λέγεται φωνεῖν, οἷον αὐλὸς, καὶ λύρα, καὶ ὅσα ἄλλα τῶν ἀψύχων. id est, vox autem sonitus est quidam corporis animati. Inanimorum enim nihil vocem mittit: sed ex similitudine quadam vocem mittere dicuntur: exẽpli gratia, tibia, & lyra, & alia omnia inanima. Quòd si quis strepitum citharæ translatè dictum esse contendet: sic Horatium defendam, strepitũ
C ab eo esse positum, pro eo, quod Græci τερέτισμα, vel κρεγμὸν, vel quippiam simile, dicunt. τερετίζειν autem translatum est ab hirundinis, aut cicadæ strepitu. κρέκειν verò verbum est fictum à re ipsa: significátque strepitum quendam edere: ex quo κρεγμὸν citharæ sonitum appellat Apollon. lib. 4. Argon. vbi de Orpheo loquitur, citharæ cantu Sirenum voces auertente. Idem ibid. φόρμιγγα εὔκρεκτον nominat, id est, εὔηχον, suauiter sonantem, seu strepentem. eodem pertinet versiculus ille, quem testem producit Suidas, Ἀλλ' ὅκα δὴ πλάκτρῳ Λοκρὶς ἔκρεξε χέλυς. id est, sed cum plectro Locra cithara strepuit. Ordo autem verborum hic est, O Pieri, id est, ô Musa, quæ testudinis, hoc est citharæ, aureæ dulcem strepitum temperas.

PIERI] vocandi casus, Græcus: qui breuis est, à recto in ις. docet Seruius ad illum locum *Amarilli vocares*: in Tityro: & hunc versum profert.

TEMPERAS] moderaris, aptas, modularis, ad concentum concordem inflectis. vide annot. ad Od. 8. lib. 1.

O MVTIS QVOQVE PISCIBVS] Pisceis D
omneis præter scarum, & fluuiatilem porcum, mutos esse, id est, vocem non mittere scribit Aristotel. sed Mnaseas Patrensis (vt scribit Athen. lib. 8.) ait pisceis, qui sunt in fluuio Clitore, vocaleis esse. Præterea Philostephanus pisceis quosdam ποικιλίας nomine, in Aorno vocem mittere tradit. Sed Pausanias Arcad. narrat se propterea, quòd acceperat ποικιλίας esse vocaleis, ad fluuium Aornum à prima luce vsque ad vesperam (quo tẽpore maximè vocem mittere dicebantur) commoratum esse: verùm ne tenuissimum quidem eorum sonum audiuisse. Vniuersè igitur piscium genus est ἄφωνον, id est, mutum, seu vocis expers. ex quo natus iocus ille Stratonici citharistæ in quendam Propin nomine, citharœdum, magna quidẽ corporis statura, sed imperitum artificem: μέγας ἰχθύς, id est, magnus piscis. piscem nominauit διὰ τὴν ἀφωνίαν, inquit Athenæus, propterea quòd nihil caneret, quod quidem esset ἀξιόλογον. significat autem Horatius, se beneficio musæ poëtam esse, non sua virtute, suóue ingenio, cùm ea possit etiã pisceis, qui sunt natura muti, vocaleis, atque adeò musicos efficere. E

CYGNI.] Plato in Phædone cycnos vult esse cùm in omni reliqua vita, tùm maximè mortis tẽpore musicos, & canoros. sic enim apud illum loquitur Socrates, ἀλλὰ φοβεῖσθε μὴ δυσκολώτερόν τι νῦν διάκειμαι, ἢ ἐν τῷ πρόσθεν βίῳ, καὶ, ὡς ἔοικε, τῶν κύκνων δοκῶ φαυλότερος ὑμῖν εἶναι τὴν μαντικήν: οἳ ἐπειδὰν αἴσθωνται, ὅτι δεῖ αὐτοὺς ἀποθανεῖν, ᾄδοντες καὶ ἐν τῷ πρόσθεν χρόνῳ, τότε δὴ πλεῖστα καὶ μάλιστα ᾄδουσι γεγηθότες ὅτι μέλλουσι παρὰ τὸν θεὸν ἀπιέναι, οὗπερ εἰσὶ θεράποντες. mox subijcit ἅτε οἶμαι τοῦ Ἀπόλλωνος ὄντες, id est, *sed veremini, ne amariore, atque iniquiore animo sim, quàm superiore vita fui: atque (vt apparet) ego vobis diuinandi scientia deterior cycnis esse videor: qui, vbi senserint sibi moriendum esse, cùm anteà canere soliti sint, tùm illo tempore plurimum, & maximè canunt, lætantes se statim ad Deũ, cuius famuli sunt, abituros*: Lucianus autem in libello περὶ τοῦ ἠλέκτρου, ἢ τῶν κύκνων, significat, totum illud esse fabulosum de electro, & de cycnorum cantu apud Eridanum. Nam irrident eum nautæ, F
qui putat quosdam homines canendi scientia, & facultate præditos, eo loco in aueis fuisse commutatos, atque iccircò etiam nunc canere, musicæ non oblitos. Ælianus lib. 1. ποικίλης ἱστορ. omnino nihil à Luciano dissidet. sic enim scribit de cycnis: ὅτι δ' εἰσὶ φιλῳδοὶ, τοῦτο μὲν ἤδη καὶ τεθρύλληται. ἐγὼ δ' ᾄδοντος κύκνου οὐκ ἤκουσα. ἴσως δ' οὐδ' ἄλλος. πεπίστευται οὖν ὅτι ᾄδει· καὶ λέγουσί γε αὐτὸν μάλιστα ἐκεῖνον εἶναι τὸν χρόνον εὐφωνότατον, καὶ ᾠδικώτατον, ὅταν ᾖ περὶ τὴν καταστροφὴν τοῦ βίου, id est, *Cycnos autem canendi studio teneri, hoc quidem iam etiam omnium sermone vulgatum est. Ego autẽ canentem cycnum audiui numquam, & fortasse neque alius quisquam. sibi igitur omnes persuaserunt cycnum canere, aiúntque eum illo maximè tempore, maximè vocalem, & maximè canorum esse, cùm agit supremum vitæ diem*. & Plinius cap. 23. lib. 10. *Olorum morte narratur flebilis cantus, falsò, vt arbitror, aliquot experimentis*. Secutus igitur est Horatius opinionem vulgi, præsertim veterum poëtarum testimonio confirmatam. Lucretius lib. 3.

A procœm. *quid enim contendat hirundo Cygnis?* Idem lib. 4. *Paruus vt est cycni melior canor, ille gruum quàm Clamor in ætheris dispersus nubibus Austri.* ibidem, *Nec simili penetrant aureis primordia forma, Cùm tuba depresso grauiter sub murmure mugit: Vallibus, & gelidis orti cycni ex Heliconis Cùm liquidam tollunt lugubri voce querelam.* Virg. Mœr. *Vare tuum nomen, (superet modo, &c.) Cantantes sublime ferent ad sidera cycni.* Idem lib. 7. Æneid. *Ceu quondam niuei liquida inter nubila cycni Cùm sese è pastu referunt, & longa canoros Dant per colla modos:* ad quem locum Seruius notat: *Secundum Plinium, qui ait in naturali historia, cycnos ideò suauius canere, quia colla longa & inflexa habent: & necesse est eluctantem vocem per longum & flexuosum iter varias reddere modulationes.* Ex quo δουλιχόδειροι dicuntur ab Homero, id est, δολιχαύχενες. Postremò Plutarchus lib. εἰ πρεσϐ. πολιτ. ex eadem opinione scripsit illa: Οὕτως ἐπεὶ τὸ πράττειν καὶ λέγειν μᾶλλον ἀνθρώποις, ἢ κύκνοις τὸ ᾄδειν μέχρι τελευτῆς κατὰ φύσιν ἐστὶν, οὐκ ἀφετέον τὴν πρᾶξιν, ὥσπερ τινὰ λύραν σύντονον: id est, Itaque quoniam agere, & dicere hominibus magis, quã cycnis canere vsque ad exitum vitæ consentane-
B um naturæ est, non est ea res omittenda, tanquã lyra quædam contenta. Quem Plutarchi locum mihi Germ. Valens indicauit.

QVÒD MONSTR. DIG. PRÆTERE] notum illud est de Demosthene, *qui illo susurro* (vt ait M. Tull. Tuscul. 5.) *aquam ferentis mulierculæ vt mos in Græcia est, insusurrantisque alteri, hic est ille Demosth.* οὗτος ἐκεῖνος δημοσθένης, *delectari se dicebat.*

ROMANÆ FIDICEN LYRÆ] epist. lib. 1. ad Mæcen. 3. *Libera per vacuum posui vestigia princeps, Non aliena meo pressi pede, &c.* Idem Oda 30. lib. 3. *Dicar quà violens obstrepit Aufidus, Et quà pauper aquæ Daunus agrestium Regnauit populorum, ex humili potens, Princeps Æolium carmen ad Italos Deduxisse modos.*

DRVSI LAVDES.
Ode 4.

C *QValem ministrum fulminis alitem,*
Cui rex deorum regnum in aueis vagas
Permisit expertus fidelem
Iupiter in Ganymede flauo,
Olim iuuentas, & patrius vigor
Nido laborum propulit inscium:
Vernique, iam nimbis remotis,
Insolitos docuere nisus
Venti pauentem: mox in ouilia
Demisit hostem viuidus impetus:
Nunc in reluctanteis dracones
Egit amor dapis, atque pugnæ:
Qualémve lætis caprea pascuis
Intenta, fuluæ matris ab vbere D
Iam lacte depulsum leonem,
Dente nouo peritura, vidit:
Videre Rhæti bella sub Alpibus
Drusum gerentem, Vindelici: (quibus
Mos vnde deductus per omne
Tempus Amazonia securi
Dextras obarmet, quærere distuli:
Nec scire fas est omnia) Sed diu,
Latéque victrices cateruæ
Consilijs iuuenis reuictæ
Sensere, quid mens rite, quid indoles
Nutrita faustis sub penetralibus
Posset, quid Augusti paternus
In pueros animus Nerones.
Fortes creantur fortibus, & bonis:
Est in iuuencis, est in equis patrum E
Virtus: nec imbellem feroces
Progenerant aquilæ columbam.
Doctrina sed vim promouet insitam:
Rectíque cultus pectora roborant:
Vtcumque defecere mores
Dedecorant bene nata culpæ.
Quid debeas, ô Roma, Neronibus
Testis Metaurum flumen, & Asdrubal
Deuictus, & pulcher fugatis
Ille dies Latio tenebris:
Qui primus alma risit adorea,
Dirus per vrbeis Afer vt Italas,
Ceu flamma per tedas, vel Eurus F
Per Siculas equitauit vndas.
Post hoc secundis vsque laboribus
Romana pubes creuit: & impio
Vastata Pœnorum tumultu
Fana deos habuere rectos:
Dixítque tandem perfidus Annibal,
Cerui luporum præda rapacium
Sectamur vltro quos opimus
Fallere, & effugere est triumphus.
Gens, quæ cremato fortis ab Ilio
Iactata Tuscis æquoribus sacra,
Natósque, maturósque patres
Pertulit Ausonias ad vrbeis,

Duris

A *Duris vt ilex tonsa bipennibus*
Nigræ feraci frondis in Algido,
Per damna, per cædeis ab ipso
Ducit opes, animúmque ferro.
Non Hydra secto corpore firmior
Vinci dolentem creuit in Herculem:
Monstrúmve summisere Colchi
Maius, Echioniæue Thebæ.
Merses profundo: pulchrior éuenit.
Luctere: multa proruet integrum
Cum laude victorem: gerétque
Prœlia coniugibus loquenda.
Karthagini iam non ego nuntios
Mittam superbos: óccidit, óccidit
Spes omnis, & fortuna nostri
Nominis, Asdrubale interemto.
B *Nil Claudiæ non perficient manus:*
Quas & benigno numine Iupiter
Defendit, & curæ sagaces
Expediunt per acuta belli.

QVALEM MINISTRVM FVLMINIS, &c.] Quo tempore in lucem editus est Iupiter, eodem natam esse aquilam, & ad id prælium, quod aduersus gigantes commissum est, aduolasse, quasi victoriæ Deorum nunciam, tradunt fabularum scriptores. Itaque in auium partitione, Iupiter aquilam sibi adoptauit: qua ministra, & nuntia vti solet ad eos, quibus læti aliquid significare, quosq; insigneis, & claros efficere in animo habet. Propterea αἰετὸν à Græcis appellatum esse volunt non ἀπὸ τοῦ ἀίσσειν, sed ὡσεὶ τὸ ἐτὸν δηλοῦν, id est, quia verum patefaciat, ac declaret. Qualis igitur (inquit) aquila est, quam iuuenta volandi seu potius pugnan-
C di, & prædandi imperitam è nido primùm foras extrusit, ventique verni docuerunt insolitos volandi conatus, mox in ouium greges, & septa vigor à natura insitus deorsum immisit, tùm edendi, pugnandíque cupiditas in dracones incitauit, atque impulit: aut qualis est catulus leonis, quem caprea pascuis intenta eius dentibus iamiam dilaceranda, ac peritura vidit, talem Drusum Rhœti, & Vindelici vidêre, lege hac de re Strabonem lib. 4. & Paterculum lib. poster.

REGNVM IN AV. VAG.] quamobrem auium rex est aquila? an quòd omnium auium celerrimè volat? an quia sola ex auibus solem irretortis oculis intuetur, & spectat? an propter eius officia & fidem erga Iouem?

EXPERTVS FIDELEM] immo Iuppiter ipse (vt est in fabulis) aquilæ specie Ganymedem rapuit.

PATRIVS] paternus: nempe aquilæ. Itaque statim sequitur, *neque imbellem feroces Progenerant aquilæ columbam.*

NIDO PROPVLIT] nido foras expulit nondum volatui assuefactam. in alijs lib. est *protulit:* sed *propulit* malo: & ita habent libri aliquot manuscripti: in quibus est Faërn. Vrs. Vatic. 2. & quattuor, quibus hîc nuper in mea Gallia vsus sum. D

LABORVM INSCIVM] vel volandi inscium, seu insuetum. sequitur enim mox, *Insolitos docuere nisus venti, &c.* vel prædandi, & pugnandi insolentem, & nescium, seu imperitum.

INSOL. NISVS] vel non vsitatos prædandi conatus, vel non vsitatos volatus.

MOX IN RELVCT. DR.] sic apud Hom. ἰλ. μ. aquila serpentem correptum vnguibus, deferre in nidum suum parat. sed à reluctante dracone acriter morsa, prædam ex vnguibus dimittere cogitur. quo auspicio Polydamas Hectorem murum Græcorum oppugnare, & perrumpere cogitantem, reuocare ac deterrere conatur, sed frustrà.

AMOR DAPIS] cibi cupiditas, & fames.

LACTE DEPVLSVM LEONEM] catulum leonis, modò ab vbere matris seiunctum, seu à lacte remotum. Virg. Tityro, *quò sæpe solemus Pastores, ouium teneros depellere fœtus.* ad quem locum E Seruius, *depellere,* id est, à lacte remouere. sic idem Virg. Melib. *Depulsos a lacte domi quæ clauderet agnos.* idem Palæmone, *Dulce satis humor, depulsis arbutus hædis.*

DENTE NOVO PERITVRA] peritura dente leonis iuuenis nouo, id est, nondum prædæ assuefacto, seu nondum in pugna exercitato.

RHOETI] Strabo lib. 4. Rhœtos, & Vindelicos in ijs Alpium partibus collocat, quæ ad orientem, & Austrũ spectant, vt sint Heluetijs, & Boijs finitimi: vbi & de Druso eadem scribit, quæ hîc laudat Horatius. de Vindelicis etiam Ode 14. huius libri: *Vindelici didicere nuper, Quid Marte posses. Rhœti, Vindelici* autem, est ἀσύνδετον, vel addenda copulatio, &, quæ tamen abest à codicibus Donati, Faërn. Torn. & duob. Vatic.

DRVSVM.] Claud. Drusum, qui in Germania diem suum obijt.

(QVIBVS MOS VNDE DED. &c.] id est, F qui Vindelici quamobrem vtantur securibus in prœlio Amazonum more, non nimis diligenter hoc quidem tempore exquisiui, atque in aliud tẽpus distuli. Strabo lib. 2. quæ de Amazonibus tradita sunt, monstri similia, fabulosa, incredibilia denique esse existimat, his verbis: Περὶ δὲ τῶν Ἀμαζόνων τὰ αὐτὰ λέγεται καὶ νῦν καὶ πάλαι, τερατώδη, καὶ πίστεως πόρρω. Τίς γὰρ ἂν πιστεύσειεν ὡς γυναικῶν στρατὸς, ἢ πόλις, ἢ ἔθνος συσταίη ἂν χωρὶς ἀνδρῶν, καὶ οὐ μόνον γε συσταίη, ἀλλὰ καὶ ἐφόδους ποιήσαι ἐπὶ τὴν ἀλλοτρίαν χώραν, id est, *De Amazonibus eadem nunc dicuntur quæ & olim, nempe monstri similia, & longè à fide remota. Quis enim credat, mulierem exercitum, aut ciuitatem, aut nationem sine viris consistere, neque vero solum consistere, sed etiam in alienos fineis incurrere atque inuadere potuisse?* Similem ἀπιστίαν, seu εὐλάβειαν esse dicebat Ios. Scaliger apud Pindarum quodam loco, καὶ τὰς ἄνδρας ἀλκίμους δάμον ἀποινάσας ἔλασεν. &c. Præclarè autẽ Horatius, id, quod sciebat, aut certè accipere, atque audire potuerat, nempe Vindelicos,

A quos Liburnos esse putat Seruius, ab Amazonibus originem duxisse, se vel nescire, vel non quæsiuisse dicit, quasi in alia re magis occupatum, & aliud agentem. lege Seruium ad illum Virgil. locũ Æn. 1. *atque intima tutus Regna Liburnorum, &c.* Vbi hunc Horatij locum profert.

NEC SCIRE FAS EST OMNIA)] fas, id est, pote, δυνατὸν, vt diximus sup. ad Od. 11. lib. 1. vel ita interpretare. nec scire licet omnia vt alij malunt: quibuscum pugnare nolo. Tibullus quidem fas pro eo, quod δυνατὸν dicunt Græci, vsurpauit eleg. 9. lib. 1. *Nec tibi celanti fas sit peccare:* fortasse & eleg. 5. *proprios ego tecum, Sit modò fas, annos contribuisse velim.* & Propert. lib. 1. *Mi neque amare aliam, neque ab hac discedere fas est.* & Virg. lib. 7. Æn. *Quem neque fas igni cuiquam, nec sternere ferro.* & Cæs. lib. 1. de bell. Gall. *Eas ita dicere, non esse fas Germanos superare, si ante nouã Lunam prœlio contendissent.*

SED DIV, LATÉQVE, &c.] superiora illa, *quibus mos vnde, &c.* vsque ad hunc locum, includenda sunt interpositionis nota: vel potius ita sunt legenda, vt à proposito sermone aberrantia: quod genus appellant Græci hyperbatum. iccir-
B cò hac particula, *sed,* vtitur Horatius. quam adhibere solent scriptores in hyperbatis, cùm ad id, vnde aberrarunt, regredi volunt. adhibent & has: verumtamen, igitur, & simileis. cuius rei passim occurrunt exempla apud M. Tull.

CONSILIIS IVVENIS REVICTÆ] sic puto legendum, non, vt alij volunt, reuinctæ: & ita habet liber Faër. Don. Vrs. Torn. Vatic. 2. & alij quidam. Est autem hæc sententia: Rhœti (inquit) & Vindelici, qui olim victores latissimas excursiones etiam vsque ad agros Italiæ finitimos fecere, nunc consilijs Drusi vicissim victi, ac domiti, sensere quid mens, &c. hæc enim vis est verbi, *reuinco.* sic Lucr. lib. 5. *Ignis enim superare potest, vbi materiai Ex infinito sunt corpora plura coorta: Inde cadunt vires aliqua ratione reuictæ.* non displicet tamen altera scriptura, *repressæ,* quæ reperitur in nonnullis emendatis codicibus. vide autem hac de re Strabonem lib. 4.

C INDOLES] indoles dicta ab *inolesco,* quod est incresco: & incrementum significat. ex eo pro ingenio puerili vsurpatur: quoniam vnà cum corpore ex sententia philosophorum mens crescit, & decrescit. NERONES] Tiberium & Drusum.

FORTES CREANTVR FORTIBVS] primo loco ponit naturam, & genus: deinde doctrinam, & educationem. sic Plato in oratione funebri: ἀγαθοὶ δ' ἐγένοντο διὰ τὸ φῦναι ἐξ ἀγαθῶν. τὴν εὐγένειαν οὖν πρῶτον ἐγκωμιάζωμεν· δεύτερον δὲ τροφήν τε, καὶ παιδείαν. id est, boni autem fuerunt, quia ex bonis nati sunt: generis igitur præstantiam primùm laudemus: deinde educationem, & doctrinam. sic Aristoteles politicorum tertio scribit esse probabile, viros præstantiores esse eos, qui è præstantioribꝰ nati sint: nobilitas enim, generis præstantia, & perfectio est. verba Aristot. hæc sunt: ἡ δ' εὐγένεια παρ' ἑκάστοις οἴκοι τίμιος. ἔτι διότι βελτίους εἰκὸς τοὺς ἐκ βελτιόνων. εὐγένεια γάρ ἐστιν ἀρετὴ γένους. Quantum valeant ad ingenium, hoc, vel illo habitu imbuendum, morésque conformandos, atque etiam inserendos D stirps generis, & educatio, declarant poetæ, qui, quem significare volunt sæuo, immiti, inhumano esse ingenio, eum dicere solent è saxis, ac rupibus, è mari natum, à leonibus educatũ, vt Hom. ἰλ. π. γλαυκὴ δέ σ' ἔτικτε θάλασσα, Πέτραι τ' ἠλίβατοι, ὅτι τοι νόος ἐστὶν ἀπηνής. id est, cæruleum autem te mare peperit, Rupésque præruptæ, quoniam tibi mẽs est infrenis atque indomita. Theocrit. εἰδ. γ. Νῦν ἔγνων τὸν ἔρωτα· βαρὺς θεός. ἦ ῥα λεαίνας Μασδὸν ἐθήλαξε, δρυμῷ τέ μιν ἔτρεφε μάτηρ: quos versus Virg. expressit Pharmaceut. *Nunc scio, quid sit amor, duris in cotibus illum Ismarus, aut Rhodope, aut extremi Garamantes Nec nostri generis puerum, nec sanguinis edunt.* Idem Æneid. 4. *Nec tibi Diua parens, generis nec Dardanus auctor, Perfide, sed duris genuit te cautibus horrens Caucasus.* Catull. de nuptijs Pelei, *Quænam te genuit sola sub rupe leæna? Quod mare conceptũ spumantibus expuit vndis? Quæ Syrtis, quæ Scylla vorax, quæ vasta Charybdis?*

PROMOVET] prouehit, προάγει. amplificat virtutem à natura insitam.

FEROCES AQVILÆ] ferox, plerumque in laude ponitur, & siquando in vitio, non crudelẽ, sed elatum, aut animosum significat, vt sup. Od. E 5. lib. 2. *ferox ætas.* & infrà Od. 9. huius libri *ferox Hector.* annotatum ad Od. 15. lib. 1.

RECTÍQVE CVLTVS] nihil equidem muto, cùm hæc lectio ab omnibus codicibus, quos quidem viderim, confirmetur: sed putaui aliquãdo, Porphyrionis verbis motus, scriptum esse ab Horatio, *Rectique cultus pectora roborat:* vt, *cultus* sit numeri singularis. *recti* autem patrij casus à nomine neutro rectum, cti. quod est τὸ ὀρθόν. Nam hoc modo explicat Porph. nisi quòd *cultus* vult esse numeri multitudinis: nisi fortè Porphyrio corruptus est. Iam nomen *rectum* vsurpat Horat. & Saty. 8. lib. 2. *Rectum animi seruas?* id est, τὴν ὀρθότητα. rectitudinem redderemus Latinè, si pateretur Latini sermonis vsus. colere rectum autem, honestum, virtutem, veritatem: & cultus, id est, amor & studium recti, honesti, virtutis, veritatis, bonis scriptoribus sunt vsitata loquendi genera. Iam si *recti cultus* vtrumque numero multitudi F nis esse intelligetur, idem valebit, quod, rectæ institutiones, seu potius recta viuendi instituta: quẽ admodum primorum illorum hominum feram, & agrestem viuendi consuetudinem *feros cultus hominum recentum* dixit Od. 10. lib. 1. quam interpretationem multo malim, quàm illam Pseudoporphyrionis, nisi vna opera legamus *roborat,* & nomen *cultus* ita accipiamus, vt sit numeri singularis, vt dixi.

ROBORANT] si *cultus* sit numeri multitud. vt accipit Porph. legendum *roborant:* si singul. *roborat.* Verumtamen nihil muto.

VTCVMQVE DEFECERE MORES,] id est, vbicumque, seu quandocumque naturæ bonitas, quam εὐφυΐαν Græci nominant, à bonis moribus, qui studium, exercitationémque desiderãt (vt docet Aristotel. lib. 2. de moribus ad Nicom.) destituta est: vitæ turpitudo bonum illud generis, & naturæ dedecore, maculáq; afficit. de particula,

A ticula, *vtcumq.*, diximus sup. ad Od. 17. lib. 1. licet & *benè nata* interpretari εὐγένειαν, id est, generis præstantiam, ac nobilitatem.

DEDECORANT] sic habet lib. Donati, & omnes vulgati. Faërni autem, & 2. Vat. *Indecorant.*

CVLPÆ] corrupti mores, seu facta impròba ex corruptis moribus nata, & ideò culpanda, & vituperanda. *Culpæ* numeri est multitudinis.

NERONIBVS] Claudio Neroni. de quo sic Sueton. *Claudius Nero aduenientem ex Hispania cum ingentibus copijs Asdrubalem, priusquam Annibali fratri coniungeretur, oppressit.*

TESTIS METAVR. FLVM.] sic Virg. Daph. *vos Coryli testes, & flumina nymphis.* & Propert. lib. eleg. *testes sunt sidera nobis.* quæ mihi indicauit Germa. Valens. & sunt notata à Seruio ad eum, quem commemoraui locum, in Daphn.

METAVRVM FLVMEN] sic sup. Od. 9. lib. 2. *Medum flumen.* & in epist. ad Pison. *Rhenum flumen.* fluuius est in Vmbria, ex Picenis finibus oriens, qui nomen retinet, nisi quòd aliquantum corruptum est. Nam hodie, *il Metro*, appellant Itali. Apud hunc fluuium cæsus est Asdrubal Annibа-
B lis frater.

ET ASDRVBAL] Narrat T. Liuius lib. 27. Asdrubalē, qui cum recente exercitu Alpeis transcenderat eo consilio, vt sese cum fratre Annibale coniungeret, à M. Liuio Salinatore victum, ac cæsum esse, cùm haberet in suo exercitu quinquaginta sex hominum millia: eamque victoriam non minore opera Claudij Neronis, alterius consulis, esse partam, propterea quòd, cùm Annibali oppositus esset, relictis ita castris, vt hostem latêret, lecta manu profectus Asdrubalem circumuênit.

ET PVLCHER FVGATIS ILLE DIES, &c.] pulcher dies, id est, felix & fortunatus dies. sic loquitur. M. Tull. lib. 4. epist. ad familiar. *Noli quærere. ita mihi pulcher hic dies visus est, vt speciē aliquā videre videre quasi reuiuiscentis reip.* Hora. infrà Oda prox. *Instar veris enim vultus vbi tuus Affulsit populo, gratior it dies, Et soles melius nitent.* Est autem hîc translatio, seu potius allegoria. Nam
C per diem pulchrum, diei illius lætitiam significat, quo die victus ac cæsus est Hasdrubal: per tenebras fucatas: metum ex omnium animis atque ex Italia depulsum, Karthaginiensibus, & Afris ex Italia pulsis.

RISIT] lætus, & hilaritatis plenus fuit, ἐγέλασε. vt infrà Ode 11. *Ridet argento domus.* & Lucretius lib. 5. *ridenteis vndas* dixit. vide annot. ad Oden 18. lib. 2.

ADOREA] victoria, & gloria. Plinius lib. 18. cap. 3. *Gloriam ipsam à farris honore adoream appellabant.* Pompeius Festus. *Adoream, laudem, seu gloriam dicebant, quia gloriosum eum putabant, qui farris copia abundaret.* Plaut. in Amphitr. *Qui præda, atq; agro, adoreaq; affecit populareis suos.* Propriè tamen adorea frugum copiam, & vbertatem significat. Varro lib. 4. de lingua Lat. *Plebi rura largiuntur adoream.*

DIRVS PER VRBEIS AFER VT] horum verborum hæc sententia est: pendentque à superioribus: *vt*, id est, posteaquàm Italiam peruasit, & percursauit Annibal, veluti flamma tedas, vel Eurus vndas peragrare solet, hic primus D
dies parta victoria lætitiam attulit populo Rom. Errant autem qui hîc legi posse putant, *Afer it Italas.* Iam *dirus Afer* consuetudine Horatiana dictū est. sic enim Oda 12. lib. 2. *Nec dirum Annibalem, nec Sicul. mare* & Oda 6. lib. 3. *Antiochum, Annibalemq; dirum.*

EQVITAVIT] sic Euripid. in Phœniss. Zephyrum equitasse in cælo dicit, Ἰόνιον κατὰ πόντον ἐλάτᾳ πλεύσασα, περιρρύτων ὑπὲρ ἀκαρπίστων πεδίων Σικελίας Ζεφύρου πνοαῖς ἱππεύσαντος ἐν οὐρανῷ. id est, Cùm in mari Ionio remis nauigasset super circumfluos, & fructus experteis Siciliæ campos, flatibus Zephyri in cælo equitantis. notauit Muretus lib. 1. Var. lect. cap. decimo.

POST HOC] post Asdrubalis cædem, victoriamque populi Rom.

SECVNDIS LABORIBVS] secundis prœlijs.

IMPIO] impio tumultu dixit, quoniā impiorum, & barbarorum est templa deorum, aras, statuas vastare, incendere, euertere, quod fecerunt
E Persæ, quo tempore Xerxe duce toti Græciæ bellum intulerunt. quam eorum immanitatem, atq; impietatem barbaram Æschylus his versibus describit in Persis: Οἳ γῆν μολόντες Ἑλλάδ', οὐ θεῶν βρέτη ᾐδοῦντο συλᾶν, οὐδὲ πιμπράναι νεώς, Βωμοὶ δ' ἄϊστοι, δαιμόνων θ' ἱδρύματα Πρόρριζα φύρδην ἐξανέστραπται βάθρων. id est, Qui cùm in Græciam venissent, neque deorum simulacra diripere, neque templa incendere veriti sunt: aræ autem deletæ, deorumque statuæ funditus è sedibus suis euersæ sunt.

VAST. POEN. TVM. FANA DEOS HAB. RECT.] horum verborum hæc sententia est. fana à Karthaginiensibus anteà vastata, post hanc victoriam, Deorum statuas habuere rectas, seu erectas, quæ fuerant videlicet de suis sedibus deturbatæ. sic hunc locum explico, non, vt inepti quidam homines somniant, deos propitios. Deos autem pro Deorum statuis poni non est nouum,
F neque inusitatum. M. Tull. accus. Verr. procem. *Deum deniq; nullum Siculis, qui ei paulo magis affabrè, atq; antiquo artificio factus videretur, reliquit.* Idem frumentar. *Deum verò nullum violauit, nullū attigit.* Idem de signis. *Dij ablati, fana vexata.* ibidē. *Tum imperator populi Rom. vir clarissimus Deos patrios reportabat Segestanis ex vrbe hostium recuperatos.* T. Liuius. lib. 27. *Sed maiore generis eius præda abstinuit Fabius, quàm Marcellus, qui interroganti scribæ, quid fieri de signis vellet, (ingentis magnitudinis Dij sunt, suo quisq; habitu in modum pugnantium formati) Deos iratos Tarentinis relinqui iussit.* Iam verò quòd rectos hoc loco pro iustis, ac propitijs accipi volunt, in eo non satis mihi videntur Latini sermonis vsum tenere. rectum enim appellant propriè Latini, quod est directum, quod obliquo, prauoque contrarium, quod erectum est, quod stat: quorū reperiuntur exempla apud hunc poëtam. Catull. M. Tull. Horat. Saty. 2. lib. 1. *Candida, rectaq; sit.* epist. ad August. lib. 1. *Securus cadat, an recto stet fabula talo.* Catull. *Quinctia formosa est multis, mihi candida, longa, Recta est.* Idē rectos homines appellat, seruos lecticarios. M. Tull. Academ.

eadem.lib.2. *interesse oportet, vt inter rectum, & prauum: sic inter verum, & falsum.* pro Murena, *homines, cùm rectè, & in loco constitissent, iuberi abire.* & *recti anguli* (εὐθεῖς nominant Græci) qui neque sunt acuti, neque obtusi, sed pares. Idem valet apud Græcos ὀρθός. Hom. ἰλιάδ. ω, ὀρθαὶ τεῖχες. Pausan. in Att. τὸ δ' ἄγαλμα τῆς Ἀθηνᾶς, ὀρθόν ἐστιν ἐν χιτῶνι ποδήρει. id est, simulacrum autem Palladis, rectum est cum tunica talari. & Eurip. in Hecuba, Ἕως μὲν οὖν γῆς ὄρθ' ἔκειθ' ὁρίσματα. id est, Tantisper dum recti terræ siti erant termini, &c. & Athen. lib. 4. scribit Athenienseis templũ Dionysi rectum condidisse ab Amphictyone vini, & aquæ temperationem edoctos. tunc enim (inquit) rectus Bacchus est, & non ad prolapsionem procliuis, cùm vinum dilutum est, & cùm modicè bibitur: vt fortasse locus ille, qui est Od. 18. lib. 1. *non ego te candide Bassareu, Inuitum quatiam*, sic explicari possit. ego te inuito neque vinum immodicum, neq; aqua minus, quàm oporteat, temperatum bibam. *inuitum* autem dixit, quia quicquid fit dijs inuitis, atque iratis, infeliciter cadit, vt alibi dicemus. sed verba Athe. sunt

B hæc: διὰ τοῦτο ἱερὸν Διονύσου ὀρθὸν ἱδρύσασθαι. τότε γὰρ ὀρθός ἐστι τῷ ὄντι, καὶ οὐ σφαλερὸς, ὅταν συμμέτρως, καὶ κεκεραμμένως πίνηται. Plato Lachete: ὀρθὴ ἂν ἡμῶν ἡ πόλις ἦν, καὶ οὐκ ἂν ἔπεσε τοιοῦτο πτῶμα. id est, recta esset vrbs nostra, neque talem casum cecidisset. Per translationem autem sermonis, rectum pro eo, quod est cum virtute coniunctum, & pro bono ponitur, & rectè pro benè. M. Tullius pro Murena, *Negat fuisse rectum Cato me tam seuerè gesto consulatu pro Murena dicere.* & *rectè facta*, quæ Græci κατορθώματα dicunt: & *recta studia* in Topicis. & Horatius Oda 9. huius libri, *rectum animum secundis, dubijsq; rebus* appellat eum, qui neque secunda fortuna effertur, neque aduersa deprimitur, qui semper erectus est, nunquam aut nimium elatus, aut nimium demissus: & saty. 3. lib. 2. *rectum animi*, constantiam, æquabilitatem, tranquillitatem. Quod ita esse, vt dico, declarat eadem sententia alijs verbis expressa eadem satyr. *stare animo.* sic Horat. *Cum prudens*

C *scelus ob titulos admittis inaneis, Stas animo? stare animo* enim valet, animum habere à vitio purum, & incorruptum, minimeq; deprauatum. Et Plautus in Bacchid. *rectum ac ingenium bonum* dicit, qui non est deprauatus, qui non est procliuis ad nequitiam, aut libidinem. & Ennius. *Quò vobis mentes, rectæ quæ stare solebant. Ante hac, dementes sese flexere viai?* rectus autem pro eo, quem propitium, aut placatum, aut beneuolum dicimus, mihi non videtur esse vsitatum in tota lingua Latina.

CERVI LVPORVM PRÆDA] hæc dicuntur, ab Annibale. nos Karthaginenses, tamquam cerui, Romanos tanquam lupos, insequimur.

QVOS OPIM. FALLERE, ET EFFVG.] quos si effugere possimus, magnam Dijs habere gratiam, magnique triumphi loco ducere debeamus. tale est illud Terent. in Heauton. *triumpho, si licet me látere tecto abscedere*, id est, triumphi loco habeo, si mihi licet latus tegere, periculumque in quo versor, declinare. Græcè dicerem οὐς ὑπεκκλίνειν καὶ ἐκφεύγειν πάνυ ἡμῖν ἀγαπητὸν εἴη.

OPIMVS] amplus, magnificus. sic spolia opima dicuntur, quæ dux populi Rom. duci hostium detraxit. quod alibi annotauimus. D

FALLERE] id est, latêre. vide annot. ad Od. 10. lib. 1.

GENS, QVÆ CREMATO, &c.] hæc sunt vel ex secundo lib. Æn. notissima. ad hunc autem locum pertinent illa ex carm. sæcul. ad Deos: *Cui per ardentem sine fraude Troiam Castus Ænéas patriæ superstes Liberum muniuit iter.*

NATOSQVE] & filium Ascanium, Ænéas scilicet: itemq; suos liberos alij Troiani, qui Ænéam secuti sunt.

MATVROSQVE PATRES] vt Anchisen Ænéas. Virg. Æneid. 5. *æui maturus Acestes.* in lib. de art. poët. *Maturusne senex, an adhuc florente iuuenta.* DVRIS VT ILEX, &c.] à similitudine ducta ab ilice, quæ bipennibus & securibus tonsa, id est, ramis spoliata, eo magis crescit, ostendit, Romanos incommodis, damnis, aduersis prælijs & cædibus magis ac magis inualescere & vigere. ALGIDO] Algidum nomen montis est hoc loco, in agro Tusculano. vt Ode 21. lib. 1. *aut gelido prominet Algido*, oppidum etiam eodem nomine appellatur.

PER DAMNA, PER CÆDEIS] Virg. lib. 11. Æn. *Bellum importunum ciues cum gente deorum, Inuictisq; viris gerimus: quos nulla fatigant Prœlia, nec victi possunt absistere ferro.*

DVCIT] acquirit, sumit, comparat. vt de arte poët. *& veras hinc ducere voces.* & Sat. 1. lib. 2. *aut, qui Duxit ab oppressa meritum Karthagine nomen.*

NON HYD. SECTO CORP.] Hydram Alcæus ἐννεακέφαλον. id est, nouem capitum: Simonides πεντηκοντακέφαλον, id est, quinquaginta capitum facit. hanc in Lerna delitescentem (Lernam autem alij fon[illegible]m, alij locum densa silua oblitum fuisse volun[illegible] [illegible]erfe[illegible] Hercules. Pausanias Corinth. nar[illegible] [illegible]am sub platano quadã, quæ fonti Amy mon[illegible] [illegible]ropinqua erat, vixisse, eamque cæteris hy[illegible] [illegible]agnitudine præstitisse. caput vnum ei, non [illegible] fuisse: (quod postremum abhorret ab inu[illegible] [illegible] peruulgata omnium opinione) hydræ [illegible] [illegible]pite ab Hercule abscisso, nescio quotalia renasci confictum esse: quam opinionem hoc loco sequitur Horatius. Idem Pausanias ibidem tradit, Herculem Hydræ cruore, & veneno, telorum suorum cuspides tinxisse. multa alia de hydra scribunt poëtæ, quæ, ne sim longior, prætermitto. Horat. epist. 1. ad Aug. lib. 2. *Diram qui contudit hydram. Notaq; fatali portenta labore subegit, Comperit, inuidiam supremo fine domari.*

FIRMIOR CREVIT IN H.] subintell. quàm hæc gens in nos.

MONSTRVMVE SVMMISERE COLCHI] vel tauros ignem spiranteis, quos tamen à Medéa edoctus Iason iunxit aratro, & agrum sulcauit: vel potius draconem illum ingentem, insomnem, velleris aurei custodem: vel armatos homines ex huius Draconis dentibus disseminatis natos: qui tandem Medéæ carminibus concitati, mutuis vulneribus confossi conciderunt, atque interierunt. vide anno[illegible] ad Od. 3. epod.

A ECHIONIÆVE THEBÆ] Thebæ dicuntur Echioniæ ab Echione Cadmi genero: significatur autem hoc loco draco ille Marti sacer Aretiani fontis custos, quem Cadmus propterea, quòd eos, qui ex illo fonte aquabantur, necabat, iratus interfecit: ex cuius dentibus Palladis monitu satis, nati sunt quinque homines armati, Vdæus, Chthonius, Pelor, Hyperenor, Echion (Pherecydes autem, & Apollonius multo plureis natos esse volunt) qui omnes, præter vnum Echionem, mutuis similiter vulneribus saucij perierunt. Virg. Georg. 4. hanc vtramque fabulam tangit. *Hæc loca non tauri spirantes naribus ignem Inuertêre, satis immanis dentibus hydri: Nec galeis, densisq; virûm seges horruit hastis, Sed grauidæ fruges, &c.* Hanc fabulam persequitur item Eurip. in Phœniss. & Apollon. lib. 3. Argon.

MERSES PROFVNDO, &c.] si merses in mare, pulchrior emergit: si luctere, &c. non dissimulabo in vno atq; altero libro manuscripto me scriptum reperisse, *Mersus profundo, &c.*

PRORVET] prosternet. proruendi verbo etiam suprà vsus est Od. 35. lib. 1. *Iniurioso ne pede proruas Stantem columnam.* & Lucre. lib. 3. *neq; autem*

B *corpora desunt, Ex infinito quæ possint forte coorta Proruere hanc rerũ violento turbine molẽ.* & 5. *Proruere hanc rerum violento turbine summã.* sic enim vtrobique est legendum, non *corruere:* vt in scholijs Lucretianis pluribus verbis ostendimus.

INTEGRVM] hostem etiam integrum, & incolumem. & paullo antè victorem, profligabit ac subiget. nam minus esset mirum, si saucium percelleret, ac peruerteret.

CONIVGIBVS LOQVENDA] id est, à coniugibus commemoranda. Sed ab vtrorum coniugibus? eorúmne, qui vicerint, virorum suorum virtutem, ac victoriam prædicantibus: an eorum, qui prostrati, ac subacti sint, viros suos interemtos desiderantibus, ac lugentibus?

KARTHAGINI IAM NON EGO] verisimile est Annibalem toties iam in Italia victorem, quamplurimos Karthaginem misisse suarum vi-

C ctoriarum nuntios. Nunc igitur ait, Annibalem, tanta clade accepta, & Asdrubale occiso destitutum de se posthac tam gloriosè & scribere, & prædicare: vel tam superbos de suis victorijs nuntios mittere.

OCCIDIT, OCCIDIT SPES OMNIS] spes omnis præcisa est, spes omnis interijt. Sic Plautus Mostell. *óccidit spes nostra.* Hoc ad historiam referendum est. Narrant enim historici, Annibalem Asdrubalis capite aspecto, res Karthaginiensium desperasse, sic locutum, *agnosco te Karthaginis fortuna.*

PERFICIENT] sic habent codices 2. Vatic. Iann. Faër. Vrs. Torn. vulg. *efficient:* nonnulli etiã manuscr. *perficiunt*, quod se reperisse in alijs libris item manuscr. testatur & vir doctus Iaco. Gruquius Messinius.

CVRÆ SAGACES] diligentia, & cura cum ingenio, & consilio coniuncta.

EXPEDIVNT] expeditum reddunt. dant ei facultatem euadendi, & vincendi. sic Virg. lib. 2. Æneid. *Descendo, ac ducente Deo flammam inter & hosteis Expedior.* D

PER ACVTA BELLI] Cùm Hugolinus Martellius Florentinus vir doctissimus Laurentij Strozzij Cardinalis familiaris, me admonuisset ita scriptum esse in codice quodam manu scripto, non vt in vulgatis, *acuta bella,* ego eos libros, quos domi habebam à Iann. Faër. Vrsino mihi commodatos statim consului: in eisque eandem scripturam sine vlla litura expressam reperi. quam confirmarunt duo Vatic. à me posteà aditi. accessit omnium postremus Torn. & alij, quos in Gallia quinque pòst annis nactus sum: vt omittam vnum & alterum impressum, cum antiquissimo & manuscr. comparatum. Itaque de lectionis quidem veritate minimè dubitandum est. quid autẽ significet per acuta belli, videndum. Ego existimabam per *acuta belli* intelligi posse, discrimina, & pericula belli, seu prœlij potius, in quibus celeritate, & ingenio, & sagacitate, & vsu opus est: consilio autem nullus locus. Sed Hugolinus dicebat per acuta belli, Achilli Statio Lusitano videri significari acumina, & sollertias, & (vt ita dicam) subtilitates belli: quæ à Græcis στρατηγήματα nominantur. Cuius sententiam si probemus, erit hæc huius loci sententia, Eam curam in re militari adhibet Claudius, eaq; sagacitate est, vt hostium arteis, & stratagemata facile declinet, aut propulset. Sex. Iulius Frontinus quidem in præfatione lib. 1. stratagematicôn, stratagematica interpretatur *belli sollertias, & sollertia ducum facta.* Iam verò hoc loquendi genus *acuta belli* & Horatio vsitatũ est, & illis simile, *subita belli, obliqua tumuli,* &c. quæ extant apud T. Liuium. sic ille lib. 6. annal. *treis exercitus scriberent, vnum ad præsidium vrbis: alterum, qui, si qui alicubi motus extitissent, ad subita belli mitti posset: tertium longè validissimum, &c.* Idẽ 27. *obliqua tumuli.* idem lib. 30. *incerta belli.* eodem lib. *incerta fortunæ, & incerta casuum.* idem lib. 33. *quassata muri.* eodem libro, *auersa insulæ.* Catull. de coma Beren. *condita pectoris.* Lucret. lib. 1. *Ardua dum metuunt, amittunt vera viai.* ibid. *non tibi cæca Nox iter eripiet, quin vltima naturai Peruideas.* sic Cæsar lib. 3. de bello ciuili, *Pergamiq; in occultis, ac remotis templi, quò præter sacerdotes adire fas non est, quæ Græci ἄδυτα appellant, tympana sonuerunt.* Nam sic hunc locum emendamus, cùm in omnibus exemplis vulgatis legatur *templis.*

E F

AD AVGVSTVM.
Ode 5.

Vt tandem in vrbem redeat.

Diuis orte bonis, optime Romulæ
Custos gentis, abes iam nimiùm diu:
Maturum reditum pollicitus patrum
Sancto concilio, redi.

Lucan.

A *Lucem redde tuæ, dux, bone patriæ.*
Instar Veris enim vultus vbi tuus
Affulsit populo, gratior it dies,
Et soles melius nitent.
Vt mater iuuenem, quem Notus inuido
Flatu Carpathij trans maris æquora
Cunctantem spatio longius annuo
Dulci distinet à domo:
Votis, ominibusq; & precibus vocat:
Curuo nec faciem littore demouet:
Sic desiderijs icta fidelibus
Quærit patria Cæsarem.
Tutus bos etenim rura perambulat:
Nutrit rura Ceres, almaq; Faustitas:
Pacatum volitant per mare nauitæ:
B *Culpari metuit fides:*
Nullis polluitur casta domus stupris:
Mos, & lex maculosum edomuit nefas:
Laudantur simili prole puerperæ:
Culpam pœna premit comes.
Quis Parthũ paueat? quis gelidũ Scythẽ?
Quis, Germania quos horrida parturit
Fætus, incolumi Cæsare? quis feræ
Bellum curet Iberiæ?
Condit quisq; diem collibus in suis:
Et vitem viduas ducit ad arbores:
Hinc ad vina redit lætus, & alteris
Te mensis adhibet deum.
C *Te multa prece, te prosequitur mero*
Defuso pateris: & Laribus tuum
Miscet numen, vti Græcia Castoris,
Et magni memor Herculis.
Longas ô vtinam, dux bone, ferias
Præstes Hesperiæ, dicimus integro
Sicci manè die: dicimus vuidi,
Cum sol oceano subest.

BONIS] beneficis. deorum est epithetũ. Deorum enim est benefacere.

ABES IAM NIMIVM DIV] sic loquitur Liuius lib. 29. *vt mos est ijs, qui diu absunt.*

PATRVM SANCTO CONC.] senatui, seu potius senatorum conuentui, vt loquitur M. Tull. epist. ad Seru. Sulpic. lib. 4. Est enim concilium cœtus, congregatio, conuentus, frequentia quædam, à concalando, id est, conuocando dictum, inquit Festus. Plaut. Milite glorioso, *sed, si ambas videre in vno miles concilio volet.* Lucre. lib. 2. *Multaq; præterea magnum per inane vagantur, Concilijs rerum quæ sunt reiecta*: id est, quæ non potuerunt congregari, & cohærere. Idem lib. 3. *Quam, mortale quod est, immortali, atq; perenni Iunctum, in concilio sæuas tolerare procellas?* iterum lib. 2. *Quod tamen vt possint, ab cœtu, concilioq; Nil facient præter vulgum, turbamq; animantum.* Virg. Æneid. 3. de Cyclopibus, *Concilium horrendum.* itaque *concilio* per *c* non per *s* scribendum est hoc loco.

LVCEM REDDE TVÆ] redde te patriæ, cui lux es. redi in patriam.

INSTAR VERIS ENIM, &c.] horum verborũ hæc, sententia est: Cùm vultus tuus, qui instar veris est, affulsit populo, dies sunt lætiores, & sol quodammodo nitidius, ac purius lucere videtur, id est, maior est dierum serenitas. sic infrà in carmine sæculari ad Deos, solis currum, nitidum dixit: *Alme sol, curru nitido diem qui Promis, & celas.* Sol maculosus. atque in nubem cónditus, imbreis, Notosque denuntiat: pallidus grandinem: cæruleus pluuiam: ruber & igneus Euros: at nitidus ac lucidus, serenitatem. Virg. Georg. 1. Scaliger indicauit mihi hæc ex Æschylo videri esse imitata, in Agamem. Σοῦ γὰρ μολόντος δωματῖτιν ἑστίαν Θάλπος μὲν ἐν χειμῶνι σημαίνεις μολών, &c. id est, domum cùm venis, calorem in bruma significas & nuntias.

VT MATER IVVENEM, &c.] vt mater (inquit) votis, & ominibus, id est, bonis verbis, & precibus vocat filium iuuenem, quem Auster aduerso flatu longius anno morantem à domo materna distinet: nec curuo, &c. Sic, &c. iuuenẽ pro filio vsurpauit, vt Od. 12. lib. 2. *Telluris iuuenes*: & epist. ad Pison. *Pater & iuuenes patre digni.*

INVIDO] qui inuidet matri reditum filij: aduerso.

DISTINET] sic habent libri manuscripti: *detinet* libri vulgati. sed nescio quomodo mihi magis placet ea scriptura, quam sequitur Porphyr. *Distinet*: confirmaturque auctoritate librorum 2. Vatic. Faërn. Vrs. Torn. Nicotiani.

DEMOVET] sic legendum potius, quàm *di-mouet*, vt sit ἀναστροφὴ, pro de littore mouet. sic loquitur Terentius Adelph. *Caue nunc iam oculos à meis oculis quoquam demoueas tuos.* Tali fere similitudine vtitur Oppian. lib. 4. de piscib. vbi de sargis loquitur. Ὡς δ' ὅτε τηλύγετον μήτηρ γόνον, ἢ καὶ ἀκοίτην Εὐνέτις ἀλλοδαπὴν τῆλε χθόνα γαῖαν ἰόντα Ἀχνυμένη στέλλῃσι, νόος δέ οἱ ἔνδον ἀλύει, Ὅσσον οἱ μεσσηγὺ ἁλὸς χύσις, ὅσσα τε κύκλα Μηνῶν, ἀκροτάτοισι δ' ἐπεμβαίνουσα θαλάσσης Κύμασι, δακρυόεσσαν ἐπὶ στόμα γῆρυν ἵησι, Σπεύδειν λισσομένη, καὶ μὴν πόδες οὐκ ἔτ' ὀπίσσω Ἱεμένην φορέουσιν, ἔχει δ' ἐπὶ πόντον ὀπωπὰς, id est, Quemadmodũ autem cùm mater filiũ vnicũ, aut nupta virũ in oras longinquas profectũ mærens dimiserit, mens ei domi languet cogitanti quantũ mare sit interiectũ, & quot menseis absit: accedens autẽ ad vltimos maris fluctus vocem lugubrem, & lacrymosam mittit, orans vt properet: nec eam pedes desiderio exanimatam domum reducunt, habet autem oculos in mari defixos.

SIC DESIDERIIS ICTA FIDELIBVS] sic pio desiderio affecta.

TVTVS

A TVTVS BOS ETENIM RVRA] βοῦς ἀρότηρ: bos arator. hoc igitur dicit, tuti ſunt agricolæ, & aratores.

PERAMBVLAT] peragrat. Od. 17. epod. *Perambulabis aſtra ſidus aureum.*

VOLITANT] nauigant. non eſt infeſtum mare prædonibus. tralatio. ſic ſup. Od. 37. lib. 1. *ab Italia volantem Remis adurgens.*

CVLPARI METVIT FIDES] non culpatur cuiuſquam fides, quia nemo eſt, qui fidem datam non ſeruet: nemo, qui eam violet, aut labefactet *metuit* valet hoc loco φυλάττεται, cauet, non vult, vt annot. ad Od. 2. lib. 2. fides igitur culpari metuit, id eſt, commiſiſſe cauet quamobrem culpetur: quod eſt, fides non fallitur, ſed inuiolata, & ſancta ſeruatur.

MOS, ET LEX MACVLOSVM] boni mores, & lex Iulia de adulterijs, cõpreſſerũt adulteria.

LAVD. SIM. PR.] Heſiod. ἔργ. καὶ ἡμέρ. in ceteris bonis, ac præmijs, quæ ait eos homines, qui iuſtitiam colant, conſecuturos eſſe, hoc numerat, filios parentibus ſimileis, his verbis, Τίκτουσιν δὲ γυναῖκες ἐοικότα τέκνα γονεῦσι & Theocritus ἐγκωμ. Πτωλεμ. B eius mulieris, quæ virum ſuum nõ amat, mentem dicit in alio viro ſemper eſſe occupatam, eamque liberos patri diſſimileis parere. ſic Theocr. Ἀστόργου δὲ γυναικὸς ἐπ' ἀλλοτρίῳ νόος αἰέ· Ῥηΐδιοι δὲ γοναί, τέκνα δ' οὔποτ' ἐοικότα πατρί. id eſt, mulieris virum ſuũ ex animo non amantis, ſemper in alieno mens eſt: faciles fætus: liberi nunquam patri ſimiles. Politiſſimus autẽ poëta Catull. in eo carmine, quod ſcripſit, in Iuliæ nuptias, precatur, vt Torquatus filius naſciturus ſuo ſit ſimilis patri Manlio, *& facilè inſcijs Noſcitetur ab omnibus, Et pudicitiã ſuæ Matris indicet ore.* Ariſtot. lib. 2. politicorũ, ſcribit, populis quibuſdam Libyę ſuperioris (quos Garamantes eſſe ex Pomponio Mela ſuſpicor) commmuneis eſſe inter ipſos vxores: liberos aũt natos diuidi ex parentũ ſimilitudine in eis expreſſa. ſic Ariſtot. τὰ μέν τι γενόμενα τέκνα διαιρεῖσθαι κατὰ τὰς ὁμοιότητας.

CVLP. POENA PREM. COM.] id eſt, culpam continuò ſequitur pœna. culpam ita celeriter ſequitur pœna, vt pede pedem premat ſic Od. 2. lib. 2. *Rarò antecedentem ſceleſtum Deſeruit pede pœ* C *na claudo.* Quamquam in illa Oda 2. ſententia generalis eſt, quę ſignificat, rarò impia & ſcelerata facta manere impunita, etiam ſi dij non ſtatim ea puniant: & ita explicat Seruius ad illum Virg. verſum lib. 1. Æneid. *At ſperate deos memores fandi, atq; nefandi.* hîc autem ſignificat Horatius, beneficio Cæſaris leges eſſe validas, & ratas: ſtatim, vt aliqua mulier peccauit, & in adulterio deprehenſa eſt, eã ſupplicio affici. ſic ſup. Od. 23. lib. 3. *Et peccare nefas, aut pretium eſt mori.* Idemque de viris ſentiendum, qui in legem Iuliam commiſerint.

QVIS PARTHVM PAVEAT] Quis Parthos extimeſcat, viuo & ſaluo Cæſare? Auguſto Cæſare imperium obtinente, Parthi ſigna, quæ Craſſo, & Antonio ademerant, Romam vltrò remiſerunt. vide Od. 15. huius libri.

CONDIT QVISQVE DIEM, &c.] diem totum vſque ad veſperum traducit in vinetis ſuis, occupatus in vitis cultu, verbi gratia in adminiculorum ordinibus, capitum coniugatione, & religatione, & ſimilibus: neque metu incurſionum hoſtilium ab opere ruſtico deterretur. conditur dies, cum ſol occidit, aut certè paullo poſt ſolis occaſum. Non admodum diſſimile eſt Plautinum illud, *comburere diem.* Menæch. *Clam vxorem vbi ſepulcrum habeamus, & hunc comburamus diem.* Simillimum & planè geminum eſt, componere diem. Virg. lib. 1. Æneid. *Antè diem clauſo componet veſper Olympo, &c.* D

ET VITEM VIDVAS, &c.] *quæ natura caduca eſt,* (inquit M. Tull.) *&, niſi fulta ſit, ad terram fertur, eademq; vt ſe erigat, clauiculis ſuis, quaſi manibus, quicquid eſt nacta, complectitur.* Vitem igitur iungit cum viduis arboribus: quales ſunt vlmi, populi, & ſimiles, quæ viduæ ſunt, antequàm iungantur viti: iunctæ autẽ, maritæ dicuntur, vt ſup. Od. 15. lib. 2. *platanusq; cælebs Euincet vlmos.* & Od. 2. epod. *Altas maritat populos.* ad quem locũ aliquot ex Catullo exempla annotauimus.

HINC AD VINA REDIT] quidam libri veteres habent, *Hinc ad vina venit, &c.*

ALTERIS] ſecundis. Saty. 2. lib. 2. *tum penſilis vua ſecundas, Et nux ornabat menſas cum duplice* E *ficu.* Athenæus lib. 14. docet etiam apud veteres fuiſſe ſecundas menſas eleganter, & accuratè apparatas, idque confirmat Pindari teſtimonio. Athenæi verba ſunt hæc: ὅτι γὰρ ἦσαν καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις αἱ δεύτεραι τράπεζαι πολυτελῶς μεμελημέναι, παρίστησι Πίνδαρος ἐν Ὀλυμπιονίκαις περὶ τῆς Πέλοπος κρεουργίας διηγούμενος. τραπέζαισί δ' ἀμφὶ δεύτατα κρεῶν σέθεν διεδάσαντο, καὶ φάγον. ἐμοὶ δ' ἄπορον γαστρίμαργον μακάρων τιν' εἰπεῖν. id eſt, fuiſſe autem etiam apud antiquos ſecundas menſas ſumptuoſè apparatas, & accuratas, oſtendit Pindarus in Olympionicis de carnibus à Pelope conciſis ita narrans: In menſis autem ſecundis carneis tuas diuiſerunt, & comederunt. mihi verò difficile eſt quemquam deorum, lurconem & voracem dicere.

TE PROSEQVITVR MERO] tibi libat.

DEFVSO PATERIS] id eſt, de pateris fuſo. quod faciunt libantes Dijs immortalibus, vt annotauimus ſup. Od. 31. lib. 1. ad illum locum, *quid orat de patera nouum Fundens liquorem?* Idque do- F cet Feſtus in voce, calpar. *Calpar* (inquit) *vinum nouum, quod ex dolio demitur ſacrificij cauſa antequàm guſtetur. Ioui enim prius ſua vina libabãt, quæ appellabantur Vinalia.* Iam *Defuſo pateris,* pro *Fuſo de pateris,* ἀναστροφὴ eſt, & genus loquendi Horatio, ceteriſque poëtis vſitatum, & familiare, vt annotatũ eſt ad Od. 7. lib. 2. Virg. lib. Æn. 5. ſine præpoſitione, & cum verbo ſimplici, dixit, *Vinaq; fundebat pateris.* cui ſimile eſt illud Georg. 2. *hic fertilis vua, Hic laticis, qualem pateris libamus, & auro.* Cùm haberent autem omnes cod. vulgati *Diffuſo,* ego auctoritatem cod. duor. Vatic. & Iann. Faër. Tornes. ſecutus *Defuſo* repoſui.

HESPERIÆ] Italiæ, vt ſup. Od. 1. lib. 2. *Heſperiæ ſonitum ruinæ.*

INTEG. SICCI MANE DIE] quid ſit integro die, declarat vox interiecta *ſicci,* id eſt, non poti. vt ſup. Od. 18. lib. 1. Eſt enim dies integer is, quo quis nihil dum guſtauit, neque bibit. *ſolidum* appellat

A appellat Od. 1. lib. 1. *Nec partem solido demere de die Spernit.* ex quo *frangere diem* Od. 7. lib. 2. vide quæ sunt annotata hac de re ad Odam illam primam lib. 1.

VVIDI] contrarium est hoc nomen nomini *sicci.* idem enim valet *vuidi*, quod madidi, poti. Græci dicunt βεβρεγμένοι, à verbo βρέχειν, ὅ εἴρηται καὶ ἐπὶ τοῦ πίνειν, (inquit Athenæus) id est, madefacere vsurpatur pro eo, quod est, bibere. Profert ille eo loco versiculum Antiphanis δεῖ γὰρ φαγόντας, δαψιλῶς βρέχειν. id est, oportet enim eos, qui comederunt, largè bibere. sic Virgil. Gallo. *Vuidus hiberna vênit de glande Menalcas.*

CVM SOL OCEANO SVBEST] id est, vesperi. Et ita omnia hîc inter se contrariè respondent *sicci, vuidi: manè, cum sol Oceano subest*, id est, vt dixi, vesperi. subest Oceano autem, est ἀναστροφὴ, pro eo, quod est, cùm sol est sub Oceano, quod etiam à Gruquio notatum est.

B IN APPOLLINEM ET Dianam. Ode 6.

Carmen sæculare.

Diue, quem proles Niobæa magnæ
Vindicem linguæ, Tityosq; raptor
Sensit, & Troiæ propè victor altæ
Phthius Achilles,
Ceteris maior, tibi miles impar:
Filius quamuis Thetidis marinæ
Dardanas turreis quateret tremenda
Cuspide pugnax.
Ille, mordaci velut icta ferro
Pinus, aut impulsa cupressus Euro,
Prócidit latè: posuitq; collum in
C *Puluere Teucro.*
Ille non inclusus equo Mineruæ
Sacra mentito, malè feriatos
Troas, & lætam Priami choreîs
Falleret aulam:
Sed palàm captis grauis, heu nefas, heu,
Nescios fari pueros Achiuis
Vreret flammis, etiam latenteis
Matris in aluo:
Ni tuis victus, Venerisq; gratæ
Vocibus diuûm pater annuisset
Rebus Æneæ potiore ductos
Alite muros.
Doctor argutæ fidicen Thaliæ
Phœbe, qui Xantho lauis amne crineis: D
Dauniæ defende decus camœnæ
Læuis Agyieu.
Spiritum Phœbus mihi, Phœbus artem
Carminis, nomenq; dedit poëtæ.
Virginum primæ, puerîq; claris
Patribus orti,
Deliæ tutela deæ, fugaceis
Lyncas, & ceruos cohibentis arcu,
Lesbium seruate pedem, meiq;
Pollicis ictum,
Ritè Latonæ puerum canentes,
Ritè crescentem face noctilucam,
Prosperam frugum, celeremq; pronos
Voluere menseis.
Nupta iam dices, ego Dijs amicum,
Sæculo festas referente luces,
Reddidi carmen docilis modorum
Vatis HoratI.

PROLES NIOBÆA] Niobe Tantali filia Amphionis vxor, filios ex eo suscepit duodecim, sex mares, totidemque fæminas. Hæc liberorum multitudine, & pulchritudine ferox Latonam præ se contemnere ausa est, cùm diceret, illam duos solùm peperisse. Apollinem, & Dianam: se duodecim. Iccircò Dij hac cõtumelia offensi, Niobę filios ad vnum interemerunt: Apollo masculos in Cithærone venanteis, Diana fæminas intra parietes domesticos, & propemodum in complexu, & gremio matris sagittis confixit. Iupiter autem Nioben suas miserias deflentem, ac deplorantem miseratus, eam in saxum vertit: quod vsque ad hoc tempus (vt aiunt) in Sipylo monte Phrygiæ lacrymarum fonteis profundens ab omnibus cernitur. Hæc interpres Hom. ἰλ. ω. quo loco hanc fabulam sic persequitur poëta, Καὶ γάρ τ' ἠΰκομος Νιόβη ἐμνήσατο σίτου, Τῇπερ δώδεκα παῖδες ἐνὶ μεγάροισιν ὄλοντο, Ἓξ μὲν θυγατέρες, ἓξ δ' υἱέες ἡβώοντες. Τοὺς μὲν Ἀπόλλων πέφνεν ἀπ' ἀργυρέοιο βιοῖο χωόμενος, &c. id est, Nam & formosa Niobe cibi memor tandem fuit, Cui duodecim filij domi interierunt, sex filiæ, & sex filij puberes. Hos quidem Apollo interemit suo arcu argenteo, Iratus, &c. Pausanias autem Atticis narrat, si propius spectes, saxum illud nullam mulieris speciem præ se ferre: sin longius absis, videberis (inquit) tibi mulierem mærore, & lacrymis contabescentem intueri. sic Pausan. Ταύτην τὴν Νιόβην καὶ αὐτὸς εἶδον ἀνελθὼν εἰς τὸν Σίπυλον τὸ ὄρος. ἡ δὲ πλησίον μὲν, πέτρα καὶ κρημνός ἐστιν, οὐδὲν παρόντι σχῆμα παρεχόμενος γυναικὸς, οὔτ' ἄλλης, οὔτε πενθούσης. εἰ δέ γε πορρωτέρω γένοιο, δεδακρυμένην δόξεις ὁρᾷν, καὶ κατηφῆ γυναῖκα. Huc pertinet illud Ciceronis ex lib. 3. quæst. Tusc. *Et Niobe fingitur lapidea propter æternum, credo, in luctu silentium.* Aristoteles lib. 7. de moribus ad Nicomach. vbi de continen-

A continentia, & incontinentia disputat, volens ostendere, vtramque versari in ijsdem rebus, in quibus temperantia, atque intemperantia, non in ijs, quæ natura bonæ, aut honestæ sunt, quales sunt victoria, honos, liberi, parentes, neque in earum nimio: ita loquitur, καὶ ἐπαινοῦνται οἱ περὶ ταῦτα σπουδάζοντες, ἀλλ᾽ ὅμως ἐστί τις ὑπερβολὴ καὶ ἐν τούτοις, εἴ τις ὥσπερ ἡ Νιόβη, μάχοιτο πρὸς τοὺς θεοὺς, &c. id est, & qui in hæc studium suum conferunt, laudantur: veruntamẽ etiam in his aliquod est nimium, si quis, vt Niobe, cum dijs pugnet. Callimachus in hymno εἰς Δῆλον, Nioben κακόγλωσσον nominat, id est, malę linguæ, propterea quòd se liberorum numero, & pulchritudine Latonæ præstare dixerat.

MAGNÆ VIND. LING.] *magnæ linguæ vindicem*, hoc est, μεγαληγορίας, seu μεγαλοῤῥημοσύνης: id est, iactantiæ, & gloriosæ de se, suisque rebus prædicationis: quam Græci magnam locutionem, seu magnam dictionem nominant, vltorem. *magnæ* igitur rectè interpretatur Porphir. *superbæ*. Atque hoc obseruatum est à Cruquio.

TITYOSQVE RAPT.] de Tityo Latonam rapere conato diximus sup. ad Odam 5. lib. 3.

B TROIÆ PROPÈ VICTOR.] cur propè victor? quia Hectorem interfecit, quo facto facilius Troia capi potuit, vt Od. 4. lib. 2. *& ademtus Hector Tradidit fessis leuiora tolli Pergama Graijs.* Victorem autem non dixit ἁπλῶς, quia ante Troiam captam à Paride interemtus est, idque Apollinis impulsu. Virg. lib. 6. Æn. princip. *Phœbe graueis Troiæ semper miserate labores, Dardana qui Paridis direxsti tela, manúsque Corpus in Æacidæ.* Sed quid locutus est Achilles, quod Apollinem offenderit? id fortasse, quod est apud Homer. ἰλ. χ. in princip. Nam eo loco Achilles minatur Apollini se de eo pænas sumturum, si potestas detur. Troianis autem sui recipiendi facultatem, spatiúmque dederat Apollo Agenori similatus. sic Homer. Ἦ σ᾽ ἂν τισαίμην, εἴ μοι δύναμίς γε παρείη.

ALTÆ] ἰλιάδ. ο. αἰπεινὸν πτολίεθρον. & alibi sæpius Τροίης αἰπὺ πτολίεθρον. & ὀδυσσ. γ. αὐτὰρ ἐπεὶ Πριάμοιο πόλιν διεπέρσαμεν αἰπὴν. Virg. lib. 2. Æneid. *ruit alto à culmine Troia.*

PHTHIVS] Phthia Achillis patria: quod quidem notum est vel ex illo vulgatiss. Homeri versu ἰλ. ι. Ἤματί κεν τριτάτῳ Φθίην ἐρίβωλον ἱκοίμην. quem sic Latinè reddidit M. Tull. lib. de diuin. 1. *Tertia me Phthiæ tempestas læta locabit.*

C THETIDOS MARINÆ.] Nerei filiæ. Nereus autem Deus marinus.

MORD. VELVT ICTA FERRO, &c.] sic Homer. ἰλ. δ. Simoisium Anthemionis filium, ab Aiace Telamonio interfectum, & lethali vulnere accepto cadentem, cum vlmo comparat, quam curruum opifex ferro abscidit. Hom. ὁ δ᾽ ἐν κονίῃσι χαμαὶ πέσεν αἴγειρος ὥς, &c. Et ἰλ. ν. Imbrium Mentoris filium ab eodem Aiace cæsum cum fraxino, ὁ δ᾽ αὖτ᾽ ἔπεσεν μελίη ὣς Ἥ τ᾽ ὄρεος κορυφῇ ἕκαθεν περιφαινομένοιο Χαλκῷ ταμνομένη τέρενα χθονὶ φύλλα πελάσσῃ. id est, ille autem cècidit, vt fraxinus, quæ in vertice montis longè vndique apparentis ferro cæsa teneras frondeis terræ admouit. & ἰλ. π. Sarpedonem à Patroclo interfectum cum quercu, aut populo,

D aut pinu. Ἤριπε δ᾽ ὡς, ὅτε τις δρῦς ἤριπεν, ἢ ἀχερωὶς, Ἠὲ πίτυς βλωθρὴ, τήν τ᾽ οὔρεσι τέκτονες ἄνδρες Ἐξέταμον πελέκεσσι νεήκεσι νήϊον εἶναι. id est, Concidit autem vt cùm quercus aliqua corruit, aut populus, aut pinus alta, seu frondosa, quam fabri securibus recens acutis exciderunt, vt esset nauale, seu pars nauis. quos Homeri versus exprimere voluit Virg. Æneid. 2. vbi de Troia cadente loquitur, *Ac veluti summis antiquam in montibus ornũ, Cùm ferro accisam, crebrisq; bipennibus instant Eruere agricolæ certatim: illa vsque minatur, Et tremefacta comam concusso vertice nutat, Vulneribus donec paullatim euicta supremùm Congemuit, traxitque iugis auulsa ruinam.*

POSVITQVE COLL. IN PVL. TEVCRO.] id est, occubuit. similia sunt illa. *Turpe solum tetigere mento. & humum ore momordit.* de quibus diximus Od. 7. lib. 2. Verùm Achillis mortẽ non narrat Hom. in Iliade, vt antè diximus. Tantùm ὀδυσσ. γ. fit de ea mentio. lib. autem vltimo ὀδυσσ. facit animas Achillis, & Agamemnonis apud inferos vnà colloquenteis, hoc modo. Τὸν δ᾽ αὖτε ψυχὴ προσεφώνεεν Ἀτρείδαο, Ὄλβιε Πηλέος υἱὲ θεοῖς ἐπιείκελ᾽ Ἀχιλλεῦ, Ὃς θάνες ἐν Τροίῃ ἑκὰς Ἄργεος· ἀμφὶ δέ σ᾽ ἄλλοι Κτείνοντο Τρώων καὶ Ἀχαιῶν υἷες ἄριστοι Μαρνάμενοι περὶ

E σεῖο, σὺ δ᾽ ἐν στροφάλιγγι κονίης Κεῖσο μέγας μεγαλωστὶ λελασμένος ἱπποσυνάων. quorum versuum si quis postremũ, & partem eius, qui antecedit, cum hoc loco Horatiano conferet, videbitur Horatius Homeri verba Latinè exprimere voluisse. hanc autem scripturam *posuitq; collũ in Pul. Teuc.* reperi in duob. Vat. & Faër. Iannoct. eamque puto veram, & germanam.

ILLE NON INCLVS. EQVO MIN. SACR.] id est, si Achilles vitam vsque ad Troiam captam perduxisset, neque à Paride Apollinis hortatu, atque impulsu interfectus esset: non per dolos, neque per insidias Troianos inopinanteis, & securos oppressisset: sed primùm eos aperto Marte cepisset, deinde omnem in eos immanitatem effudisset.

EQVO] In hoc equo totius Græciæ principes inclusi, Menelaus, Vlysses, Diomedes, Pyrrhus, Mnestheus, Teucer, aliíque complures Troiam igni, ferrôque vastarunt. de quo sic Hom. ὀδυσσ. δ. Ἵππῳ ἔνι ξεστῷ, ἵν᾽ ἐνήμεθα πάντες ἄριστοι Ἀργείων, Τρώεσσι φόνον καὶ κῆρα φέροντες. id est, in equo ligneo, in quo

F insidebamus Græcorum principes, Troianis cædem, & interitum inferentes. & θ. τοὶ δ᾽ ἤδη ἀγακλυτὸν ἀμφ᾽ Ὀδυσῆα Εἵατ᾽ ἐνὶ Τρώων ἀγορῇ κεκαλυμμένοι ἵππῳ. id est, Vlysses autem, & qui cum eo erant, sedebant in Troianorum contione, seu conuentu, seu senatu, equo tecti. & δ. Αὐτὰρ ὅτ᾽ εἰς ἵππον κατεβαίνομεν, ὃν κάμ᾽ Ἐπειός, Ἀργείων οἱ ἄριστοι. id est, verùm cùm in equum descendimus, quem Epeus fabricatus est, nos Græcorum optimates, &c. Virg. Æneid. 2. *Instar montis equum diuina Palladis arte Ædificant, &c.* sequitur mox, *Huc delecta virum sortiti corpora furtim Includunt cæco lateri.* M. Tull. lib. 2. de oratore scribit *ex Isocratis ludo, tamquam ex equo Troiano, meros principes exijsse.* idem pro Murena, de Catilina, eiúsque copijs, ac socijs loquẽs, ostendénsque coniurationis Catilinariæ contagionem ad plureis pertinere, neque omneis illius

A sceleris participes cum Catilina ex vrbe exijsse: sed intra mœnia restitisse: magnopere denique me tuendas esse insidias, *Latius patet* (inquit) *illius sceleris contagio, quàm quisquã putat, atque ad plureis pertinet: Intus, intus, inquam, est equus Troianus.* & in oratione pro M. Cœlio, eo loco, quo loco de amatoribus Clodiæ verba facit, quos illa in quibusdam latebris delitescere: deinde, cùm venisset Licinius, qui venenum, quo ipsa necaretur, traditurus erat, prosilire, & hominem comprehendere iusserat: quærit, *quónam modo latuerint, aut vbi: alueúsne ille, an equus Troianus fuerit, qui tot inuictos viros muliebre bellum gerenteis tulerit, ac texerit.* Plautus Bacchid. totam hanc equi Troiani fabulam sub Chrysali serui persona, multis verbis persequitur: eámque ad rem, quæ agitur, facetissime accommodat. Lucretius hunc equum, durateum appellat lib. 1. his verbis. *Nec clam durateus Troianis Pergama partu Inflammasset equus nocturno Graiugenarum.* Idem autem valet durateus apud Lucretium, quod apud Plautum ligneus. Eundem Pausanias durium nominatum esse tradit eodem fere nomine: Epeique fuisse machinã bellicam ad verberandos, ac perfringendos muros B comparatam. Pausaniæ verba sunt hæc Atticis: ἵππος ὁ καλούμενος δούρειος ἀνάκειται χαλκοῦς. καὶ ὅτι μὲν τὸ ποίημα τοῦτο Ἐπειοῦ μηχάνημα ἦν εἰς διάλυσιν τοῦ τείχους, οἶδεν ὅστις μὴ πᾶσαν ἐπιφέρει τοῖς Φρυξὶν εὐήθειαν. λέγεται δὲ ἔς τε ἐκεῖνον τὸν ἵππον, ὡς τῶν Ἑλλήνων ἔνδον ἔχοι τοὺς ἀρίστους. καὶ δὴ καὶ τοῦ χαλκοῦ τὸ σχῆμα ἐστὶ κατὰ ταυτά, καὶ Μενεσθεὺς, καὶ Τεῦκρος ὑπερκύπτουσιν ἐξ αὐτοῦ. προσέτι δὲ καὶ οἱ παῖδες οἱ Θησέως. id est, equus durius qui appellatur, æreus, dedicatus est. Hoc autem opus, Epei machinam fuisse ad muri Troiani euersionem comparatam intelligit is, qui non putat Troianos prorsus stolidos ac stultos fuisse. Aiunt autem, in illo equo Græcorum præstãtissimos & fortissimos inclusos fuisse. Et verò æris figura, planè ita se habet. Tum Mnestheus & Teucer caput ex eo proferunt: & præterea Thesei filij. Appellatur eodem quoque nomine apud Eurip. Troad. sed alia ratione: ὅθεν πρὸς ἀνδρῶν ὑστέρων κληθήσεται δούρειος ἵππος κρυπτὸν ἀμπίσχων δόρυ. id est, vnde à posteris durius equus appellabitur, quòd C lignũ seu hastam ligneã absconditam contineat.

MINER. SAC. MENT.] id est, quem simulabant Græci à se fabricatum esse, vt Palladem offensam placarent. Virg. Æn. 2. *Votum pro reditu simulant.* ibidem. *Hanc pro Palladio moniti, pro numine læso Effigiem statuêre, nefas quæ triste piaret.*

MALÈ FERIATOS] intempestiuè, & magno suo malo otianteis, quia tum non debuerunt ferias agitare, nec otiosi esse. M. Tull. ferè semper *feriatum* pro otioso ponit. de natura deorum 1. *deum sic feriatum volumus cessatione torpere, vt, si se commouerit, vereamur, ne beatus esse non possit.* & de orat. 3. *sic illi à negotijs publicis aut temporibus exclusi, aut voluntate sua feriati, &c.* Plaut. in Milite glorioso. *tibi ego dico, feriatus ne sis.*

FALLERET] lateret, ἔλαθεν ἄν.

AVLAM] ἀγορὴν, Hom. ἰλ. θ. senatum. vel dic aulam Priami, id est, domum regiam Priami, & ita totam vrbem.

PALÀM CAPTIS] aperto Marte, non insidiosè captis. libri aliquot veteres habent. *Sed palàm victor grauis, &c.* D

GRAVIS] acerbus, sæuus, immitis, δεινὸς ἀπηλεής.

NESCIOS FARI] nescios fandi, infanteis. νήπια τέκνα, ἰλιάδ. β. & δ.

ETIAM LATENTEIS MATR. IN AL.] sic Agamemnon apud Hom. ἰλιάδ. ζῆτα Menelaũ hortatur, ne quemquam Troianum pretio accepto suis incolumẽ reddat, ac ne pueris quidẽ parcat adhuc custodia ventris materni septis. Homeri verba sunt hæc, τῶν μήτις ὑπεκφύγοι αἰπὺν ὄλεθρον, χεῖράς θ' ἡμετέρας, μηδ', ὅντινα γαστέρι μήτηρ κοῦρον ἐόντα φέροι, μηδ' ὃς φύγοι, ἀλλ' ἅμα πάντες Ἰλίου ἐξαπολοίατ' ἀκήδεστοι, καὶ ἄφαντοι.

POTIORE ALITE] melioribus auibus, melioribus auspicijs. vide Od. 15. lib. 1.

MVROS] Romanos. ductos autem muros ita dixit, vt Græci ἠλαμένα τείχη.

ARGVTÆ] argutè canentis, canoræ, sonoræ.

LAVIS] lauas. sic loquebantur veteres, & ita semper Horatius, vt annotat. ad Od. 3. lib. 2.

QVI XANTHO LAV. AMNE] tale est illud. sup. Od. 2. lib. 3. *Qui rore puro Castaliæ lauit Crineis solutos, qui Liciæ tenet Dumeta, &c.* Xanthus Troiæ fluuius. Virg. lib. 1. Æn. *prius quàm Pabula gustassent Troiæ, Xanthúmque bibissent.* E

DAVNIÆ] Latinæ. vt sup. Od. 1. lib. 2. *Dauniæ cædes.* LÆVIS] imberbis. vt sup. ad Od. 2. lib. 1. annotauimus.

AGYIEV] Apollo, Ἀγυιεὺς dictus est παρὰ τὰς ἀγυιάς: id est, vias, seu plateas. appellant autẽ ἀγυιὰς Elei τοὺς ὑπ' ἀθλωαίων καλουμένους στενωπούς. id est, appellant Elei ἀγυιὰς, ea angiporta, quæ dicuntur ab Atheniensibus στενωποί. Hæc Pausanias Eliacorum lib. 1. commemorat idem Pausanias Apollinem Ἀγυιέα in Corinthiacis. Docet Suidas, esse etiam ἀγυιέα columnam in acumen desinentem, quam pro foribus collocant: taleis autem columnas à nonnullis Apollini sacras dici: ab alijs Baccho, ab alijs vtrique. Idem mox scribit, Ἀγυιέας apud Atticos fortasse esse aras, quæ ante ædeis priuatas poni solent: Et ἀγυιέα esse etiam columnam ante ædium atrium & vestibulum, coniformam in extremo præ se ferentem. Hunc locum in libris vulgatis, qui habebant *Agyleu*, iam olim corruptum esse viderat P. Bembus, vir clariss. F

SPIRITVM PHOEB. MIHI] sup. Od. 16. lib. 2. *mihi parua rura, & Spiritum Graiæ tenuem camœnæ Parca non mendax dedit.*

VIRGINVM PRYMÆ] Iulia Augusti filia, Marcellæ Marcelli, & Octauiæ sororis Augusti, filiæ: vel Iulia, & Agrippina neptes; ex Agrippa, & Iulia.

PVERIQVE CLARIS PATRIB. ORTI] C. & L. nepotes Augusti.

DELIÆ TVTELA DEÆ] qui estis sub tutela Dianæ, venatricis, & iaculatricis: seu quos Diana tuetur. idem sensit Catullus alijs verbis, carm. sæcul. ad Dianam, *Dianæ sumus in fide Puellæ, & pueri integri.* Iurisconsulti eos ad suam tutelam peruenisse dicũt, quibus desijt esse tutor, & qui ipsi per se res suas administrare, & tueri possunt: sed Horatius

A tius hos principes pueros, & virgines Dianæ tutelam appellat, quia sub eius sunt tutela. aliter Od. 14. *Augustum Italiæ. Romæq; tutelam*: & epist. 1. lib. 1. Mæcenatem *rerum tutelam suarum* appellat.

COHIBENTIS] id est, percutientis, & vulnerantis, seu configentis lyncas & ceruos fugienteis, & ita cohibentis, ac reprimentis.

LESBIVM] Sapphicum. Sappho enim Lesbia fuit.

LATONÆ PVERVM] Apollinem Latonæ filium. Ex quo Latoum appellat Oda 31. lib. 1. Puerum autem pro filio ab Horatio Græcorum more pro filio vsurpari interdum solere, alibi obseruauimus, lectorémque admonuimus.

NOCTILVCAM] lunam nocte lucentem. Varro lib. 4. de lingua Latina, *itaque ea dicta Noctiluca in palatio. nam ibi noctu lucet templum*. Fortasse expressit epithetum νυκτολαμπῆ, quod vsurparat antè Simonides, vt intelligere licet ex quibusdam eius versibus, qui reperiuntur apud Dionys. Halicarn. quod annotauit Muretus, ab Achille Statio admonitus.

B PROSPERAM FRVGVM] inest in nomine *prosper* interdum vis quædam agendi, vt hoc loco: & apud M. Tull. lib. 6. de repub. *Deinde est hominum generi prosper, & salutaris ille fulgor, qui dicitur Iouis. prosperam frugum* igitur interpretor, *fruges prosperantem*. suo more autem iunxit hoc nomen patrio casui.

CELEREMQVE PRON. VOLV.] *celerem voluere* gen⁹ est loquendi Horatio familiare, quod Ode Octaua annotabimus: id est, celerem in voluendis mensibus, vel celeriter voluentẽ menseis. hoc eò pertinet, quòd Luna 28. circiter diebus orbem suum conficit: quod est spatium menstruum: ex quo lunam Græci μήνην, & μηνὰς menseis appellant. Vide quæ annotata sunt ad Odam 28. li. 3. ibi *celeris spic. Cynthiæ*.

PRONOS] epist. de arte poet. *Vt siluæ folijs pronos mutantur in annos*.

SÆC. FEST. REF. LVCES] anno centesimo, aut centesimo decimo, vt infra dicemus.

DIIS AMICVM] φίλον, id est, gratum, atque
C acceptum. sup. Oda 17. li. 2. *Nec dijs amicum, nec mihi te prius Obire, Mæcenas, mearum Grande decus, &c.*

REDDIDI] quod accepi, reddidi, id est, cecini, recitaui. vide annot. ad Od. 11. huius lib.

DOCILIS MODORVM] ego, quæ studiosè, & facilè didici versus, seu cantus Horatianos.

AD L. MANLIVM. Torquatum. Ode 7.

Veris aduentu, & æqua omnibus hominibus moriendi condicione sine spe reuiuiscendi, omniúmque rerum mutatione & vicissitudine proposita inuitat ad hilariter, iucundéque viuendum.

DIFFVGERE niues: redeunt iam gramina campis, D
Arboribúsque comæ.
Mutat terra vices: & decrescentia ripas
Flumina prætereunt.
Gratia cum Nymphis, geminísque sororibus audet
Ducere nuda choros.
Immortalia ne speres, monet annus, &
almum
Quæ rapit hora diem.
Frigora mitescunt zephyris: ver proterit æstas,
Interitura, simul
Pomifer auctumnus fruges effuderit: & mox
Bruma recurret iners. E
Dãna tamẽ celeres reparãt cælestia Lunæ
Nos vbi decidimus
Quò pius Æneas, quò Tullus diues, & Ancus:
Puluis, & vmbra sumus.
Quis scit, an adyciant hodiernæ crastina summæ
Tempora Dij superi?
Cũcta manus auidas fugiẽt heredis, amico
Quæ dederis animo.
Cùm semel occideris, & de te splendida Minos
Fecerit arbitria, F
Nõ, Torquate, genus, nõ te facũdia, nõ te
Restituet pietas.
Infernis neque enim tenebris Diana pudicum
Liberat Hippolytum:
Nec lethæa valet Theseus abrũpere caro
Vincula Pirithoo.

DIFFVGÈRE NIVES] Verni temporis descriptio. Est & altera lib. 1. Oda 4. *Soluitur acris hiems, &c.*

COMÆ] frondes, vt suprà Od. 3. huius lib. *Et spissæ nemorum comæ.* & Od. 21. lib. 1. *Vos lætam fluuijs, & nemorum coma, &c.* honorem appellat Od. 11. epodon. *Hic tertius december, ex quo destiti Inachia furere, Siluis honorem decutit.*

A MVTAT TERRA VICES.] id est, mutatur anni tempus. fit in terris temporis commutatio, & vicissitudo.

ET DECRESCENTIA RIPAS, &c.] id est, flumina, quæ niuibus, & pluuijs hibernis creuerant, nunc decrescentia, intra alueos suos, & intra ripas suas labuntur, & fluunt. hæc enim vis est verbi *præterire* hoc loco, vt & Od. 11. lib. 2. *quis puer ocyus Restinguet ardentis Falerni Pocula prætereunte lympha?* & Tibull. *Sed canis æstiuos ortus vitare sub umbra Arboris, ad riuos prætereuntis aquæ.* Contrà Od. 2. huius lib. *Monte decurrens velut amnis, imbres, Quem super notas aluere ripas.*

GRATIA CVM NYMPH. &c.] Pausanias Bœoticis, complureis enumerat Gratiarum imagines, & statuas à veteribus pictoribus, ac fictoribus pictas, & fictas. sua autē ætate miratur, cur fingantur, & pingātur nudæ. nos sup. Ode 30. lib. 1. rationes aliquot probabileis attulimus. Cum hoc loco cōgruit id, quod est Od. 19. li. 3. *Gratia Nudis iuncta sororibus.* & Oda 4. lib. 1. *Iunctæq; nymphis Gratiæ decentes Alterno terram quatiunt pede.*

DVCERE NVDA CHOROS] Gratiæ nudæ B fingebantur. vt suptà diximus: sed hîc ideò fortasse nudæ choros audent exercere, quia *frigora mitescunt zephyris*, vt ait tribus pòst versibus.

IMMORTALIA NE SPERES] sæpe nos deterret Pindarus à spe, & cogitatione immortalitatis, iubétque ea & sperare, & optare, quæ in nobis sita sunt. vt Pyth. εἰδ. γ. μὴ φίλα ψυχὰ βίον ἀθάνατον σπεῦδε· τὰν δ' ἔμπρακτον ἄντλει μαχανάν. id est, ne, care anime, vitam immortalem expete, sed facilem & in potestate tua positam hauri & experire machinam. & item εἰδ. ἕκτῳ Ισθμ. quem locum testem producemus infrà Od. 11. huius lib. Annus (inquit Horat.) in quo magnæ exsistunt varietates, & qui certo dierum numero aliquando clauditur, ac terminatur: menses, dies, hora, monent nos ne immortalia speremus.

MITESCVNT ZEPHHYRIS] mitigantur à vere, cuius nuntij sunt, & prodromi Zephyri, seu Fauonij.

C VER. PROT. ÆST.] id est, ver sequitur æstas, atque ita sequitur, vt pedem pede premat, & tandem proterat, & consumat.

INTERITVRA] quæ interitura est, simul atque auctunnus fruges & fructus pepererit.

SIMVL] simulatque, simul vt. vide annot. ad Od. 4. lib. 1.

POMIFER AVCTVNNVS] sup. Od. 23. lib. 3. *Pomifero graue tempus anno.* Scribit Festus, quosdam existimare auctumnum ex eo dictum, quòd tum maximè augeantur opes hominum coactis agrorum fructibus: quod si verum est, scribi debet *auctunus*, seu *auctunnus*, non *auctumnus*.

BRVMA REC. INERS] Virg. Georg. 1. *hiems ignaua colono.* suprà Od. 9. lib. 2. *glacies iners.* Nonnulli libri manuscr. habent, *recurret*: quos sequor.

DAMNA TAMEN CELERES, &c.] attamen hæc damna temporum reparant, & resarciunt lunæ, sol, & ceteri planetæ (Lunam autem posuit, quia nobis est omnium proxima, & quia eius vim maximè sentimus.) tempora igitur redeunt: D sed nos semel exstincti numquam renascimur. aliter M. Tul. in Catone maiore de temporibus: *horæ quidem cedunt, & dies, & menses, & anni, nec præteritum tempus vmquam reuertitur.* Catullus hanc Horatij sententiam sic complectitur. *Soles occidere: & redire possunt: nobis cùm semel òccidit breuis lux, Nox est perpetua vna dormienda.* Theocr. epitaph. Bionis, eandem pastorali quidē sermone & more, sed in primis eleganter, & venustè expressit, Αἰ, αἰ· ταὶ μαλάχαι μὲν ἐπὰν κατ' κᾶπον ὄλωνται, Η τὰ χλωρὰ σέλινα, τό τ' εὐθαλὲς οὖλον ἄνηθον Υστερον αὖ ζώοντι, καὶ εἰς ἔτος ἄλλο φύοντι· Αμμες δ' οἱ μεγάλοι, καὶ καρτεροὶ, ἢ σοφοὶ ἄνδρες, Οπποτε πρῶτα θάνωμες, ἀνάκοοι ἐν χθονὶ κοίλᾳ Εὕδομες εὖ μάλα μακρὸν, ἀτέρμονα, νήγρετον ὕπνον. quos versus sic Latinè reddidi ludibundus. *Eheu: cum semel in culto malua arüit horto, Aut viuax apium, foliúmque virentis anethi: Vere reuiuiscunt, alium & nascuntur in annum: Nos autem magni, & sapientes, atque potentes, Vt semel occidimus: sub terra lumine cassi Dormimus longum, immensum, æternúmque soporem.* Homerus omnium antiquissimus, vt facilius, qui volet, disputare, ac defendere queat, nihil hodie dici, quin prius sit dictum, esséque in omnium nostrûm animis innatas, atque E insitas communeis quasdam, & generaleis sententias: ἰλ. ι. sub Achillis persona ait, pecudes, boues, equos, tripodes quæri, comparari, & redimi posse: animum autem hominis, posteaquàm semelè corpore euolarit, numquam emissum retrahi, nūquam recuperari, numquam reprehendi posse, id est, numquam eum, qui mortuus sit, ab inferis posse excitari. Versus Homeri sunt hi: Ληϊστοὶ μὲν γάρ τε βόες, καὶ ἴφια μῆλα, Κτητοὶ δὲ τρίποδές τε, καὶ ἵππων ξανθὰ κάρηνα. Ανδρὸς δὲ ψυχὴ πάλιν ἐλθεῖν οὔτε λεϊστὴ, Οὔθ' ἑλετὴ, ἐπεὶ ἄρ κεν ἀμείψεται ἕρκος ὀδόντων. Non dissimili admodum ratione queritur Tibullus lib. 1. pueritiam, & florem ætatis reuerti numquam, vbi semel defloruerit. *Crudeles diui: serpens nouus exuit annos: Formæ non vllam fata dedere morā. Solis æterna est Phœbo, Bacchóque iuuenta. Nam decet intonsus crinis vtrumque Deum.* Lunas autem celereis dixit, quia breuissimo tempore orbem suum metiun- F tur. suprà Oda 28. lib. 3. *& celeris spicula Cynthiæ.*

QVÒ PIVS ÆNEAS, QVÒ TVL. &c.] In eum locum, quò, &c. ad inferos voluit dicere: sed vel extenuandæ rei tam formidolosæ: vel consolandæ condicionis humanæ gratia, ita locutus est. Nam, qui dicit eundum esse, quò Æneas, quò Romulus, quò Themistocles, quò Socrates, quò Plato, molliore oratione vtitur, quàm si disertè diceret, moriendum esse: simúlque magnum affert tali oratione solatium ei, quicum loquitur, cùm ille eodem tempore cum animo suo considerat, sibi non esse recusandum, quo minus eadem, atque illi clarissimi, & præstantissimi viri, condicione vtatur. sic loquitur epist. ad Numicium lib. 1. *Ire tamen restat, Numa quò deuēnit, & Ancus.* lege annot. ad Od. 28. lib. 1. lectorem non celabo in cod. Faër. & aliquot alijs, quos in Gallia nactus sum, legi, *Quò pater Æneas.* ego tamen scripturam receptam sequor. Sic Virg. lib. 1. Æneid. *Sum pius Æneas, raptos qui ex hoste penateis, &c.*

Neque

A Neque tamen alteram damno. Nam etiam hoc epithetum Æneæ tribuit idem Virgil. eodem lib. *Iam pater Æneas, & iam Troiana iuuentus.* Castũ appellat Horatius carmine sæculari post epod. *Castus Æneas patriæ superstes.*

PVLVIS ET VMBRA SVM.] Pleni sunt veterum scriptorum libri huius sententiæ. Soph. in Aiace, Ὁρῶ γὰρ ἡμᾶς οὐδὲν ὄντας ἄλλο, πλὴν Εἴδωλ', ὅσοιπερ ζῶμεν, ἢ κούφην σκιάν. id est, Video enim, nos, qui viuimus, nihil aliud esse, præterquàm imagines, aut vmbram leuem. Pindarus duo inanissima coniunxit inter se: vmbram, & somnium. Ait enim, homines esse vmbræ somnium, εἰδ.η. Πυθ. ἐπάμεροι. τί δέ τις, τί δ' οὔ τις; σκιᾶς ὄναρ ἄνθρωποι. id est, diurni sumus. quid refert simus, an non simus? vmbræ somnium sunt homines. Athenæus lib. octauo versus nescio cuius poëtæ profert: quorum hæc sententia est: suadere omnibus mortalibus, vt in diem viuant, volo. nam hominem mortuum, esse nihil, & vmbram sub terra. verba illius poëtæ non nominati sunt hæc, Πᾶσιν θνητοῖσι βούλομαι παραινέσαι, Τὸ μ' ἐφήμερον ζῆν ἡδέως· ὁ γὰρ θανὼν Τὸ μηδέν ἐστι, καὶ σκιὰ κατὰ χθονός. Theognis item animum suum hortatur, vt sese tantisper dum viuit, oblectet, quando ætas succedat ætati, aliique homines citò orituri sint: ipse autem puluis, & cinis futurus sit. Τέρπεό μοι φίλε θυμέ, τάχ' αὖ τινες ἄλλοι ἔσονται Ἄνδρες· ἐγὼ δὲ θανὼν γαῖα μέλαιν' ἔσομαι. Anacreon similiter, Ὀλίγη δὲ κεισόμεσθα Κόνις ὀστέων λυθέντων. id est, Exiguus autem puluis iacebimus ossibus solutis. & in epigr. Græcis, ἐν δ' Ἀχέροντι Ὀστέα καὶ σποδιὴ παρθένε κεισόμεθα. id est, in inferis autem ossa & cinis, ô virgo, iacebimus. Eurip. in Protesilao apud Stob. οὐ θαῦμ' ἔλεξας θνητὸν ὄντα δυστυχεῖν, Ἄνθρωπός ἐστι πνεῦμα, καὶ σκιὰ μόνον. id est, nihil mirum dixisti, homini nato fortunam aduersari, ac reflare. homo enim ventus est, & vmbra solùm.

B

QVIS SCIT, AN ADICIANT, &c.] Quis scire potest, an Dij immortales diem crastinum vitæ nostræ adiecturi sint, quando ne id quidem exploratum habemus, an vsque ad vesperũ victuri simus? Quia autem dies crastinus hodierno est proximus, iccircò Horatius significans, vitæ nostræ spatium esse incertissimum: ait incertũ C nobis esse etiam vtrùm die crastino simus victuri, nécne. sic Theocr. in Hyla. Οἱ θνατοὶ πελόμεσθα, τὸ δ' αὔριον οὐκ ἐσορῶμες. id est, nos, qui mortales sumus, quique diem crastinum non cernimus. Eurip. in Alcestide, Βροτοῖς ἅπασι κατθανεῖν ὀφείλεται· Κοὐκ ἔστιν αὐτῶν ὅστις ἐξεπίσταται, Τὴν αὔριον μέλλουσαν εἰ βιώσεται. Τὸ τῆς τύχης γὰρ ἀφανὲς ὅποι προβήσεται. id est, Mortalibus omnibus moriendum est: neque quisquam eorum est, qui sciat, vtrùm diem crastinum sit victurus, nécne. Nam fortunæ arbitrium quò sit euasurum, obscurum est. Sophocl. in Trach. ὥστ' εἴ τις δύο, Ἢ καί τι πλείους ἡμέρας λογίζεται, Μάταιός ἐστιν. οὐ γάρ ἐσθ' ἥ γ' αὔριον Πρὶν εὖ πάθῃ τις τὴν παροῦσαν ἡμέραν. id est, si quis duos, aut plureis dies secum reputet, suósque numeret, inanis est. non est enim dies crastinus prius, quã quis hodie sibi fecerit benè.

HODIERNÆ SVMMÆ] id est, ad numerum, aut multitudinem dierum, quos vsque ad hodiernum diem viximus. cod. Faër. Iann. Tornes. Raïnut. Card. & duo Vaticani habent *vitæ*, non, *summæ*, alij, tum ij, quibus in Italia vsus sum, tum ij ferè omnes, quos in Gallia nactus sum, quibuscum omnes vulgati consentiunt, *summæ*, eósque secutus sum: non quòd alteram illam scripturam improbem: sed quòd hæc vulgata videatur mihi quodammodo venustior, & magis Horatiana. Est enim tralatio vel à nummis, vel ab aceruis frugum, & similium rerum. Saty. 4. lib. 1. *quin per mala præceps Fertur, vti puluis collectus turbine, ne quid Summa deperdat, metuens.* & 3. lib. 2. *Quantulum enim summæ curtabit quisque dierum? &c.* M. Tull. de offic. 1. *Addendo, deducendóque videre quæ reliqui summa fiat.* Idem pro Roscio comœdo. *Non refert parua nomina in codicem? Immò omneis summas.* & ita ferè locutus est Od 4. lib. 1. *Vitæ summa breuis spem nos vetat inchoare longam.* D

CVNCTA MANVS AVIDAS, &c.] id est, ea omnia, quæ tu in curando corpore, & explenda libidine consumseris, tua erunt, neque ad heredem peruenient, qui tuis bonis auidè imminet, atque (vt ita dicam) inhiat. Planè hæc sententia cum ijs, quæ Sardanapali sepulcro litteris Chaldaïcis fuisse inscripta tradit Athenæus lib. 12. consentanea est. E ea autem sunt huiusmodi, ἐγὼ ἐβασίλευσα, καὶ ἄχρις ἑώρων φῶς τοῦ ἡλίου, ἔφαγον, ἔπιον, ἠφροδισίασα εἰδὼς τὸν χρόνον ὄντα βραχὺν, ὃν ζῶσιν οἱ ἄνθρωποι, καὶ τοῦτον πολλὰς ἔχοντα μεταβολὰς, καὶ κακοπαθείας· κἀν ὅτι, ὧν ἂν καταλίπω ἀγαθῶν, ἄλλοι ἕξουσι τὰς ἀπολαύσεις. διὸ κἀγὼ ἡμέραν οὐδεμίαν παρέλιπον τοῦτο ποιῶν. id est, *ego regnaui, & quãdiu mihi lucis vsura data est, edi, bibi, rei Venereæ operam dedi, cùm scirem & perbreue esse vitæ humanæ curriculum, & in hoc multas rerum commutationes, & calamitates incidere: &, quæ bona reliquero, eorum bonorum fructum alios percepturos. Quocircà nullum diem intermisi, quin hoc agerem.* Verborum autem illorum *amico animo*, eam, quam dixi sententiam esse, Græcorum testimonio vincam, à quibus Latini hoc genus mutuati sunt. sic enim loquuntur illi, φίλῃ ψυχῇ χαρίζεσθαι, id est, caro animo obsequi, aut gratificari, pro, *libidini suæ seruire.* Simonides apud Stobæum, Νήπιοι, οἷς ταύτῃ κεῖται νόος, οὐδὲ τ' ἴσασιν, Ὡς χρόνος ἔσθ' ἥβης, καὶ βιότου ὀλίγος Θνητοῖς· F ἀλλὰ σὺ ταῦτα μαθὼν βιότου ποτὶ τέρμα Ψυχῇ τῶν ἀγαθῶν τλῆθι χαριζόμενος, id est, vt nos quidem vertimus, *Stulti, mens quibus est talis, nec, quanta iuuentæ, Et vitæ humanæ quàm breuis hora, tenent. Tu verò hæc doctus bona, donec viuere perges, Obdura caro gratificans animo.* Theocr. Hierone, οὐχ ἅδε πλούτου φρονέουσιν ὄνασις· Ἀλλὰ τὸ μὲν ψυχᾷ, τὸ δὲ καί τινι δοῦναι ἀοιδῶν. i. non est hic diuitiarum vsus, seu fructus, aurum domi cõditum seruare: sed alteram partem animo, alterã poetæ alicui donare. & apud Athenæum, Bacchida ille, qui consimilem, & geminam Sardanapali vitæ vitam egit, ita loquitur in ea inscriptione, quã in sepulcro suo incidi iussit: Πιὲν, φαγὲν, καὶ πάντα τᾷ ψυχᾷ δόμεν, id est, ede, bibe, & omnia animo largire. Atque ita Latini Græcorũ exemplo *animũ* vsurparũt. Plautus Aulular. *egomet me fraudaui, Animumq́; meũ, Geniumq́; meũ.* Idẽ Bacchid. *Paullisper, Lyde, lubido est homini animo obsequi. Iã aderit tempus, cũ sese etiã ipse oderit.* Idẽ Mil. glor. *meo animo morem gero.* idem in Trinummo, *si animus hominẽ*

A *perculit, actum est*, id est, si libido à ratione auersa: quem locũ aliàs explicabimus. Terent. Adelp. *Vxor, si cesses, aut te amare cogitat, Aut tete amari, aut potare, aut animo obsequi.* MANVS AVID. HER.] sat. 3. lib. 2. *auidus iam hæc auferet heres.*

CVM SEMEL OCCIDERIS, &c.] vbi semel mortuus fueris, reuiuisces numquam, cùm θάνατος sit ἀθάνατος, vt inquit ille apud Athen.

ET DE TE SPLEND. MINOS FECERIT] & cùm de te Minos splendide & præclarè iudicarit, sententiámque æquissimam tulerit. Homerus Minoa iudicem facit apud inferos ὀδυσσ. λ. Narrat enim Vlysses Alcinoo inter cetera, se illum vidisse iudicantẽ cũ sceptro, his verbis. Ενθ᾽ ἤτοι Μίνωα ἴδον Διὸς ἀγλαὸν υἱὸν Χρύσεον σκῆπτρον ἔχοντα, θεμιστεύοντα νέκυσσι Ημενον, οἱ δέ μιν ἀμφὶ δίκας εἴροντο ἄνακτα. id est, hîc autem Minoa vidi Iouis filium, aureum sceptrum tenentem, Mortuis ius dicentem, ac seden tem: illi autem de iure dominum consulebant. Plato quoque in Gorgia, in ea fabula, quam narrat de iudicijs morientium, quæ anteà penes viuos erant, ad mortuos translatis: Iouem inducit duos ex Asia iudices dantem, Minoëm & Rada-

B manthum: vnum ex Europa, Æacum, quia cùm ipsi quoque mortui sint, verisimile sit eos integrè & incorruptè de mortuis iudicaturos. Primæ autem, & præcipuæ iudicandi partes Minoi dantur, vt ex his Platonis verbis intelligere licet. Μίνωϊ δὲ πρεσβεῖα δώσω ἐπιδιακρίνειν ἐὰν ἀπορῆτόν τι ἑτέρω, ἵνα ὡς δικαιοτάτη ἡ κρίσις ᾖ περὶ τῆς πορείας τοῖς ἀνθρώποις. vide an not. ad Od. 13. lib. 2.

NON TE RESTITVET PIETAS] sic suprà Od. 14. lib. 2. *Eheu, fugaces, Postume, Postume, Labuntur anni, nec pietas moram Rugis, & instanti senectæ Afferet, indomitaꝗ; morti.* habet autem hęc repetitio, *Non genus, non te facundia, non te, &c.* quam Græci ἀναδίπλωσιν vocant, multum venustatis. Sic Sappho. οὐκ ἔτι ἥξω πρὸς σε, οὐκ ἔτι ἥξω. id est, nõ amplius ad te veniam, non amplius veniam. lege quæ annotata sunt suprà ad illum locum, *Ibimus, Ibimus, &c.* Od. 17. lib. 2.

INFERNIS NEQ. ENIM TENEBR. &c.]

C Pallas apud Hom. ὀδυσσ. γ. ait ne deos quidem immortaleis ab eo, quem carum habeant, mortem arcere, aut propulsare posse, his versibus, Αλλ᾽ ἤτοι θάνατον μὲν ὁμοίϊον οὐδὲ θεοί περ Καὶ φίλω ἀνδρὶ δύνανται ἀλαλκέμεν, &c. quos suprà testeis produximus ad Od. 24. lib. 3.

PVDICVM] pudicus est propriè, qui alterius libidinem in suo corpore non est passus, vt epist. ad Quinct. lib. 1. *neget esse pudicum.* quæ significatio huic loco fortasse conuenire non potest. Itaꝗ; putabam hîc pudicum accipiendum, pro eo, qui alterius pudicitiam non violet: & qui alterum nõ efficiat impudicum. qualis fuit Hippolytus, qui nouercæ stuprum inferre noluit. Sed dic etiã hoc loco pudicum propriè poni. Nam pudicus eò dicitur Hippolytus, quòd nouercæ libidinẽ in suo corpore non pertulit, quin eam depulit, ac discussit. Non enim ipse, sed ei⁹ nouerca Phœdra libidine ardebat, quã sua tẽperãtia cõpressit, ac retudit.

LIBERAT HIPPOLYT.] Theseus Ægæi filius Hippolyto ex Antiopa Amazone suscepto, Phædram Minois filiam duxit vxorem. Illæ vxo- D ris in filium insidias veritus, Hippolytum Trœzenem amandauit, vt illic regnaret. Phædra autem illius amore incensa, primùm Veneri templum consecrauit Athenis, vt eam sibi placatam, propitiámque haberet, quod posteà Hippolytéum appellatum est: Deinde Trœzenem profecta, sperans se iuueni parsuasuram, vt secum rem haberet: ab eóque malè accepta, ac repudiata, dicitur crimen, quod erat ipsius proprium, in illum transtulisse, Theseóque renuntiasse se ab illo de stupro esse appellatam. Theseus re credita, Hippolyto iratus, cùm treis ei optiones dedisset Neptunus, filij sui interitum optauit. Neptunus autem Hippolyto sese quadrigarum curriculo exercente, repente belluam marinam in equos immisit: cuius aspectu territi, Hippolytum distraxerũt. lege Euripidis Hippolytum coronatum. Sed quòd hîc negat Horatius Hippolytum à Diana liberatum esse, nihil videtur ad rem attinere, cum Pindarus Πυθ. εἰδ. γ. eum ab Æsculapio ad lucem, vitámque ab inferis reuocatum esse auro accepto tradat: atque ob id Iouem iratum fulmen in vtrumque misisse: alij autem in Æsculapium solum: quod confirmat Pausan. Corinth. his ver- E bis: ταύτης τῆς στήλης τῷ ἐπιγράμματι ὁμολογοῦντα λέγουσιν Αρικιεῖς, ὡς τεθνεῶτα Ιππόλυτον ἐκ τῶν Θησέως ἀρῶν ἀνέστησεν Ασκληπιός. id est, huius columnæ inscriptioni consentanea dicunt Arcienses: nempe mortuum Hippolytum Thesei diris precibus ab Æsculapio esse ab inferis excitatum. & Plato lib. 3. de legibus, Απόλλωνος μὲν φασιν Ασκληπιὸν εἶναι· ὑπὸ δὲ χρυσοῦ πεισθῆναι πλούσιον ἄνδρα θανάσιμον ὄντα ἰάσασθαι· ὅθεν δὴ κεραυνωθῆναι αὐτόν. id est; Apollinis quidem filium aiunt esse Æsculapium, Sed eum auro adductum esse, vt hominem diuitem moribundum ab interitu vindicaret: quocirca eum fulmine percussum esse. Virgil. lib. 7. Æneid. *Namque ferunt fama Hippolytũ, postquàm arte nouercæ Occiderit, patriásque expleuit sanguine pœnas, Turbatis distractus equis: ad sidera rursus Ætheria, & superas cæli venisse sub auras, Pæonijs, reuocatum herbis, & amore Dianæ.* Hæc igitur non pugnarent inter se, Hippolytum nõ esse à Diana liberatum, quod dicit Horat. & eundẽ F excitatum esse ab inferis beneficio Æsculapij: nisi adderet Virgil. *& amore Dianæ.* Profert hunc locum Seruius ad illum Virgilij.

NEC LETHÆA VALET THESEVS ABRVMP. &c.] de Pirithoo diximus sup. ad Od. 4. lib. 3. ibi, *amatorem trecentæ Pirithoum cohibent catenæ.* de Theseo vide Plutarchum in Theseo.

AD MARCIVM CENsorinum Ode 8.

Nihil esse carminibus potentius ad sempiternam sui nominis memoriam posteris prodendam, atque ab obliuione hominum vindicandam.

DOnarẽ pateras, grataꝗ; commodus,
Censorine, meis æra sodalibus:

Dona-

A *Donarem tripodas, præmia fortium*
Graiorum: neq; tu pessima munerum
Ferres: diuite me scilicet artium,
Quas aut Parrhasius protulit, aut Scopas,
Hic saxo, liquidis ille coloribus
Sollers nunc hominem ponere, nunc deũ.
Sed non hæc mihi vis: non tibi talium
Res est, aut animus deliciarum egens.
Gaudes carminibus: carmina possumus
Donare: & pretium dicere muneris.
Non incisa notis marmora publicis,
Per quæ spiritus, & vita redit bonis
Post mortem ducibus: non celeres fugæ,
Reiectæq; retrorsum Annibalis minæ,
Non incendia Karthaginis impiæ,
B *Eius, qui domita nomen ab Africa*
Lucratus rediјt, clarius indicant
Laudes, quàm Calabræ Pierides: neq;,
Si chartæ sileant quod bene feceris,
Mercedem tuleris. quid foret Iliæ,
Mauortisq; puer, si taciturnitas
Obstaret meritis inuida Romuli?
Ereptum Stygijs fluctibus Æacum
Virtus, & fauor, & lingua potentium
Vatum diuitibus consecrat insulis.
Dignum laude virum Musa vetat mori:
Cælo Musa beat. sic Iouis interest
Optatis epulis impiger Hercules.
C *Clarum Tyndaridæ sidus ab infimis*
Quassas eripiunt æquoribus rateis.
Ornatus viridi tempora pampino
Liber vota bonos ducit ad exitus.

PATERAS] pateræ in poculis erant (inquit Varro lib. 4. de lingua Lat.) à patendo dictæ.

COMMODVS] Sic reperi scriptum in duobus cod. Vatic. longè optimis, & Iannoct. & vno Nicotiano, & Danielis, & vno Russardino, & præterea meo. alij cum vulgatis consentiunt, qui omnes (præter Aldinos) habent *commodis.* Ego ita priorem scripturam amplexus sum, vt tamen vulgatã, præsertim à veteribus codicibus confirmatã, non damnem. sed hæc certè mihi videtur elegantior, Horatioque familiarior: quam sic explico, *Donarem commodus*, id est, in eo me commodum præberem, & in eo commodus essem, quòd donarem pateras meis sodalibus, &c. Iam verò commodi dicuntur ij, qui sese ad aliorum mores vel suo iudicio accommodant, vel sunt accommodati natura, & qui alijs facilè, & libenter obsequuntur, & pro- D sunt. Cice. pro Murena, *Nemo Catone proauo tuo commodior, comior, moderatior fuit ad omnem rationem humanitatis.* Idem de amicit. *Qui autem commodis fuerint moribus, eos prosperis rebus immutari.* Idem frumentar. *tantamq; habebat morum similitudo coniunctionem, atq; concordiam, vt Apronius, qui alijs inhumanus, ac barbarus, isti vnus commodus ac disertus videretur.* Horat. in epist. ad Pisones, *Spondéos stabileis in iura paterna recepit Commodus, & patiens.* & in epist. ad August. *Commodus vltro Arcessas.* Terent. Heautont. *mulier commoda & faceta hæc est meretrix.* Plaut. Pœnulo, *commodos conuiuas.* ἀρθμίους appellant Græci. *Donarem commodus* autem ex illo genere est, cuius illa sunt, *ne parce malignus, Parce negligens, Si veneror stultus,* & similia, quæ annotata sunt ad Od. 8. lib. 3.

ÆRA] signa ærea, statuas æreas: vel vasa ærea affabrè facta, & antiqua. epist. ad Numic. *I nunc, argentum, & marmor vetus, æraq;, & arteis Suspice.* & Saty. 4. lib. 1. *stupet Albius ære.* & Saty. 3. lib. 2. *Quo vafer ille pedes lauisset Sisyphus ære.*

TRIPODAS, PRÆMIA FORTIVM] exemplum est apud Hom. ἰλ. ψ. Δῶκε δ' ἄγειν ἑτάροισιν E ὑπερθύμοισι γυναῖκα, Καὶ τρίποδ' ὠτώεντα φέρειν. id est, dedit autem socijs magnanimis fæminam agere, & tripoda ferre. ita Hesiod. ἔργ. καὶ ἡμερ. cuius vers. mox proferemus. Iterum Hom. ἰλ. ι. ὑμῖν δ' ἂν πάντεσσι περικλυτὰ δῶρ' ὀνομήνω: Ἑπτ' ἀπύρους τρίποδας, δέκα δὲ χρυσοῖο τάλαντα, &c. quos Homeri versus sic videtur adumbrasse Virg. Æn. 9. *Bina dabo argento perfecta atq; aspera signis Pocula, deuicta genitor quæ cepit Arisba: Et tripodas geminos, auri duo magna talenta.* Iterum Hom. ὀδ. ο. δώσει δέ τι ἕν γε φέρεσθαι, Ἠέ τινα τριπόδων εὐχάλκων, ἠὲ λεβήτων: Ἠὲ δύ' ἡμιόνους, ἠὲ χρύσειον ἄλεισον: dabit autem tibi vnum quidem ferre, Aut aliquem tripodem ex ære, aut lebetem, Aut duos asinos, aut aureum poculum.

FERRES] auferres, acciperes, vt sup. Od. 16. lib. 3. *a Dijs plura feret.* & epist. ad Iulium Florum lib. 2. *nõ temerè à me Quiuis ferret idem.* ead. epist. *Grandia laturus meritorum præmia.* & epist. ad August. eod. lib. *Munera, quæ multa dantis cum laude* F *tulerunt.* & Saty. 1. lib. 2. *multa laborum Præmia laturus.* & epist. 3. lib. 1. *Prima feres hederæ victricis præmia.* & epist. 17. eiusd. lib. *Coram rege suo de paupertate tacentes Plus poscente ferent.* sic loquuntur & Græci. Hesiod. ἔργ. καὶ ἡμέρ. ἔνθα με φημὶ ὕμνῳ νικήσαντα φέρειν τρίποδ' ὠτώεντα. id est, hîc me dico cùm hymno victor discessissem, tulisse tripodẽ auritũ, seu ansatum. sic Virg. Æn. 4. *magnum dat ferre talentum.*

DIVITE ME SCILICET ARTIVM, &c.] id est, si abundarem signis & tabulis pictis.

PARRHASIVS] pictor clarus, Atheniensis: vel, vt alij volunt, Ephesius. de quo Xenoph. ἀπομνημονευμ. γ. εἰσελθὼν μὲν γάρ ποτε πρὸς παρράσιον τὸν ζωγράφον, καὶ διαλεγόμενος αὐτῷ, &c. & Plin. lib. 35. cap. 6. & cap. 10. statim à principio capitis.

SCOPAS] statuarum fictor: cuius opus commemorat Pausanias Corinth. Herculem è saxo. Idem Atticis opera omnium præstantissima vel ipsius artificis iudicio, Satyrum, & Cupidinem. De eodem Tullius lib. 1. de Diuinatione, *Finge-*

A *bat Carneades, in Chiorum lapicidinis saxo diffisso caput extitisse Panisci. Credo, aliquam non dissimilem figuram, sed certè non talem, vt eam factam à Scopa diceres.*

HIC] Scopas. refertur enim ad id, quod propius abest.

LIQVIDIS ILLE COLORIBVS] ille, Parrhasius.

SOLLERS] sollers dictus, quasi ὅλος ἀρετή. id est, totus ars, seu virtus. Itaque prior syllaba rectè scribitur duobus ll, vt producatur: vel à voce Osca sollo, id est, toto, & arte, inquit Festus.

SOLLERS NVNC HOMI. PONERE] id est, sollers in ponendo, hoc est, in fingendo, seu faciendo homine. frequens est Horatius hoc loquendi genere: quod à Græcis sine dubio manauit. solent enim ita loqui, δεινὸς λέγειν, ἱκανὸς ποιεῖν. Æschylus in Prometh. Δεινὸς γὰρ εὑρεῖν κἀξ ἀμηχάνων, πόρον. id est, sollers & callidus ad inueniendam viã, & facultatem etiam in rebus impeditis, & pæne inexplicabilibus. Plutarchus de Catone maiore, ἡδὺς συγγενέσθαι, id est, suauis in congressibus. Hom. ἰλ. μ. Τάφρος οὔτ᾽ ἂρ ὑπερθορέειν σχεδὸν, οὔτε περῆσαι ῥηϊδίη.
B id est, fossa neque ad transiliendum, neq; ad transeundum facilis. Libet autem mihi hoc loco Horatiana omnia, quæ ad hoc genus pertinent, colligere, ac sub vno veluti aspectu ponere. Od. 12. lib. 1. *Blandum & auritas fidibus canoris Ducere quercus.* ibidem, *superare pugnis Nobilem.* Od. 10. eiusdem, *Callidum, quicquid placuit, iocoso Condere furto.* Ode vndecima eiusdem, *scire nefas*, nisi quis malit illud *scire*, pertinere ad verbum *quæsieris*. Od. 35. *Præsens vel imo tollere de gradu.* ibid. *Ferre iugum pariter dolosi.* Od. 37. eiusd. *quidlibet impotens Sperare.* Od. 11. lib. 3. *Tuq; testudo resonare septem Callida neruis.* Od. 12. eiusd. *catus iaculari.* ibi. *celer excipere.* Od. 3. eiusd. *Aurum irrepertum spernere fortior, Quàm cogere humanos in vsus.* Od. 21. eiusd. *Segnesq; nodum soluere Gratiæ.* Od. 29. eiusd. *Ludum insolentem ludere pertinax.* Od. 3. lib. 1. *Audax omnia perpeti Gens humana.* in carmine sæculari ad Deos, post epod. *maturos aperire partus Lenis Ilithyia.* ibid. *veraces cecinisse Parcæ.*
C Od. 6. huius lib. *celeremq; pronos Voluere menseis.* Od. 14. eiusd. *impiger hostium Vexare turmas.* Od. 4. lib. 2. *leuiora tolli Pergama Graijs.* Od. 2. hoc lib. *niueus videri.* Od. 12. eiusd. lib. *curas eluere efficax.* ibi. *Spes donare nouas largus.* epist. ad librũ suũ lib. 1. *Irasci celerẽ.* & epist. ad Scæuã eod. lib. *fundus nec pascere firmus.* Sat. 4. lib. 1. *durus componere versus.* ibid. *piger scribendi ferre laborem.* Saty. 8. lib. 2. *Ridiculus totas simul obsorbere placentas.* Saty. 7. eiusd. libri, *Responsare cupidinibus, contemnere honores Fortis.* & Od. 16. epod. *Nefas videre.* & epist. ad Quinctium, *Fons etiam riuo dare nomen idoneus.* de arte poët. *amata relinquere pernix.* ibid. *foramine pauco Aspirare, & adesse choris erat vtilis.* ibid. *Cereus in vitium flecti.*

PONERE] fingere, facere, ποιεῖν, τιθέναι. Sic enim Græci sæpe τιθέναι, quod valet ponere, pro facere vsurpant.

SED NON HÆC MIHI VIS] sed non est mihi hæc facultas, seu potestas, δύναμις: seu copia.

RES] res familiaris: aut quia abundas, aut quia non desideras, vt declarat id, quod sequitur. D

ET PRETIVM DICERE MVNERIS] æstimare munus, & indicare quanti sit, non, vt vendamus tamen: sed vt scias, quanti pretij rem accipias à nobis, nempe carmina. *muneris* autem, non *muneri* legendum videtur: & ita Acron & Porph. Accedit vnius codicis antiqu. Vatic. auctoritas, & Tornes. & aliquot aliorum. Iam per munus perspicuè carmina significat, quæ se donare posse dicit. *muneri* tamen non damno: si quis forte malit: cùm in pluribus codicibus antiquis reperiatur.

NON INCISA NOTIS MARMORA, &c.] horum verborum sententia hæc est, Non statuæ marmoreæ, literis & inscriptionibus honorificis notatæ, ceteraq; monumenta à senatu P. Scipioni Africano decreta, neque retractus Annibal ab Italia in Africam consilio & virtute P. Scipionis, non domita ab eo Karthago, clariorem illum reddiderunt, quàm Ennij poema. Non enim omnes, qui res præclaras ac laudabileis gesserunt, ijdem sui nominis memoriam posteritati prodere potuerunt: sed ij demum, qui præconem aliquem E suarum virtutum, rerumque gestarum nacti sunt, vt dicemus ex Pindaro Od. proxima. non dissimile est id, quod ait epist. ad Aug. lib. 2. *Nec magis expressi vultus per aënea signa, Quàm per vatis opus mores, animiq; virorum Clarorum apparent.*

INCISA NOTIS PVBLICIS] verbi gratia his litteris, S. P. Q. R. AD ÆTERNAM P. CORNELII SCIP. AFRICANI MEMORIAM.

PER QVÆ SPIR. ETV. R. B.] id est, quæ efficiunt & præstant, vt boni & fortes imperatores mortui quodammodo renascantur, & reuiuiscant. BONIS] fortibus, ἀγαθοῖς. ἐσθλοῖς.

REIECTÆQVE RETRORSVM] reuocatæ, ac retractæ in Africam. vide T. Liuium lib. 28. 29. 30. annal.

IMPIÆ] fœdifragæ, & contra fœdera bellum renouantis.

EIVS, QVI, &c.] P. Cornelius Scipio Africanus describitur. Coniunge autem, *eius* cum voce *laudes*. F

LVCRATVS] nam ob deuictam Karthaginem ei cognomen Africano ex virtute fuit. Sat. 1. lib. 2. *num Lælius, aut qui Duxit ab oppressa meritum Karthagine nomen, &c.*

QVAM CALABRÆ PIERIDES] quàm Ennij scripta, qui Calaber fuit, nempe Rudius. Sic Pindarus Olymp. εἰδ. ἰῶτα. ἔχοντι δ᾽ εὐρὺ κλέος κόραι Πιερίδες Διός. id est, habent enim amplam laudem Iouis filiæ Pierides.

NEQVE, SI CHARTÆ SILEANT, QVOD, &c.] si litteris (inquit Horat.) non mandentur rectè facta, præclaraque facinora: nulla erit eorum merces, nullum præmium: erunt autem tenebris sepulta sempiternis. Hanc sententiam splendidè sanè, atque ornatè persequitur Pindarus Nem. carm. septimo, hoc modo. *Magnæ corporis vires, magnæq; animi virtutes, ab hymnis & laudationibus derelictæ densis tenebris circumfunduntur.*

Vnicum

A *Vnicum est autem rerum fortiter gestarum speculum, quo videlicet illæ posteritati prodantur; atq; immortalitati commendentur, & consecrentur, carmen à docto aliquo poëta conscriptum, quod illarum rerum laudes, tanquam laborum præmia, complectatur.* Verba Pindari sunt hæc, ταὶ μεγάλαι γὰρ ἀλκαὶ σκότον πολλὼ ὕμνων ἔχοντι δεόμεναι. ἔργοις δὲ καλοῖς ἔσοπτρον ἴσαμεν ἑνὶ σὺν τρόπῳ, εἰ μνημοσύνας ἕκατι λιπαράμπυκος εὕρηται τις ἄποινα μόχθων κλυταῖς ἐπέων ἀοιδαῖς.

QVOD BENE FECERIS] tua in remp. benè merita: tuas res gestas, reipublicæ vtileis ac salutareis.

MERCEDEM] ἄποινα μόχθων vocat Pind. carmine illo 7. quod suprà protuli. & alibi. μισθόν. sic ille, ποτίφορος δ᾽ ἀγαθοῖσι μισθὸς οὗτος. TVLERIS] abstuleris, acceperis, vt sup. annot.

QVID FOR. ILIÆ, MAV. QVE PVER] Romulus. hanc sententiam videtur ex Theocrito, nominibus dumtaxat immutatis, expressisse. sic autem ille ex Hierone, Τίς δ᾽ ἂν ἀριστῆας Λυκίων ποτὲ, τίς κομόωντας Πριαμίδας, ἢ θῆλυν ἀπὸ χροιᾶς Κύκνον ἔγνω, Εἰ μὴ φυλόπιδας, προτέρων ὕμνησαν ἀοιδοί, Οὐδ᾽ Ὀδυσεὺς ἑκατόν τε καὶ εἴκοσι μῆνας ἀλαθεὶς Πάντας ἐπ᾽ ἀνθρώπους αἰ-
B δαντ᾽ εἰς ἔσχατον ἐλθὼν ζωὸς, καὶ σπήλυγγα φυγὼν ὀλοοῖο Κύκλωπος, Δηναιὸν κλέος ἔσχεν· ἐσιγάθη δ᾽ ἂν ὑφορβὸς Εὔμαιος, καὶ βουσὶ Φιλοίτιος ἀμφ᾽ ἀγελαίαις Ἔργον ἔχων, αὐτός τε περισπλαγχνὸς Λαέρτης, Εἰ μὴ σφᾶς ὤνασαν Ἰάονος ἀνδρὸς ἀοιδαί. id est, Quis vmquam optimateis Lyciorum, quis Priami filios, aut Cycnum nouisset, nisi superiora bella cecinissent poëtæ? Neque verò Vlysses post errores decem annorum, per omnium ferè hominum vrbeis vagatus, etiam ad inferos profectus viuus, tot denique periculis perfunctus, atque ex antro Cyclopis saluus reuersus, diuturnam laudem consecutus esset: tùm subulcus Eumæus silentio præteritus esset, & Philœtius, & Laërtes: nisi eos Homeri cantus ab obliuione vindicassent. sic Tibull. lib. 1. *Carmine purpurea est. Nisi coma, carmina ni sint, Ex humero Pelopis non nituisset ebur.*

DIVITIBVS CONSECRAT INSVLIS] consecrat immortalitati. sic & Od. 16. epod. *arua, beata Petamus arua, diuiteis & insulas.* μακάρων νήσους vocant Græci.
C

CÆLO MVSA BEAT] in cælo collocans beatum efficit. annotatum ad Od. 3. lib. 2.

SIC IOVIS INT. OPTATIS, &c.] Vlysses apud Hom. ὀδ. λ. Alcinoo narrat, se Herculis idolum quidem apud inferos vidisse: ipsum Herculem autem cum ceteris dijs immortalibus suauissimis epulis oblectari, Iouisque & Iunonis filiam Heben in matrimonio habere. Verba Homeri sunt hæc: Τὸν δὲ μετ᾽ εἰσενόησα βίην Ἡρακληείην, Εἴδωλον· Αὐτὸς δὲ μετ᾽ ἀθανάτοισι θεοῖσι Τέρπεται ἐν θαλίῃς, καὶ ἔχει καλλίσφυρον Ἥβην, Παῖδα Διὸς μεγάλοιο καὶ Ἥρης χρυσοπεδίλου. Hoc idem scribit Hesiod. in Theogon. his verbis, Ἥβην δ᾽ Ἀλκμήνης καλλισφύρου ἄλκιμος υἱὸς Ἲς Ἡρακλῆος τελέσας στονόεντας ἀέθλους, Παῖδα Διὸς μεγάλοιο, καὶ Ἥρης χρυσοπεδίλου, Αἰδοίην θέτ᾽ ἄκοιτιν ἐν Οὐλύμπῳ νιφόεντι, Ὄλβιος, ὃς μέγα ἔργον ἐν ἀθανάτοισι τελέσσας Ναίει ἀπήμαντος, καὶ ἀγήραος ἤματα πάντα. id est, Heben autem Iouis & Iunonis filiam vxorem in cælo nactus est Alcmenæ filius, duris laboribus perfunctus: Fortunatus, qui magna re gesta inter immortaleis habitat, malorum, & senectutis semper expers. Pindarus item D
Nem. εἰδ. α. Tiresiam facit cùm alia, tùm hæc de Hercule vaticinantem, ac prædicentem, multis eum exhaustis laboribus, omni reliquo tempore otiosum, quietumque victurum, & in domicilio Deorum immortalium commorantem & epulantem Hebes nuptijs potiturum. & ἰσθμ. εἰδ. δ. de eodem sic, Νῦν δὲ παρ᾽ Αἰγιόχῳ κάλλιστον ὄλβον ἀμφέπων ναίει, τετίματαί τε πρὸς ἀθανάτων φίλος· Ἥβαν τ᾽ ὀπυίει χρυσέων οἴκων ἄναξ καὶ γαμβρὸς Ἥρας.

IMPIGER HERCVLES] sup. Od. 3. lib. 3. *vagus Hercules.* infrà efficacem dixit Od. 3. epod.

TINDARIDÆ] Castor, & Pollux, quamuis Castor, Tyndari: Pollux, Iouis esset filius. *clarum sidus* autem κατ᾽ σύνθεσιν. *lucida sidera* dixit numero multitudinis Oda 3. lib. 1. *Sic fratres Helenæ lucida sidera.* Eodem pertinent illa ex Oda 12. eiusd. lib. *puerosq; Ledæ, Hunc equis, illum superare pugnis Nobilem: quorum simul alba nautis Stella refulsit: defluit saxis agitatus humor, &c.*

ORNATVS VIRIDI TEMP. PAMP.] Liber, cui tempora sunt ornata pampino, carminibus poëtarum in cælum sublatus, & deus factus, ab hominibus imploratus, & precibus fatigatus, E
eorum preces ad bonos & secundos exitus perducit. Ex eo quòd Baccho vota faciunt homines, intelligimus deum esse factum: deus autem factus est carminibus poëtarum, vt extrema cum primis consentiant. suprà Od. 25. lib. 3. *dulce periculum est, O Lenæe sequi deum Cingentem viridi tempora pampino.*

AD LOLLIVM.
Ode 9.

Scripta sua nunquam interitura. sine poëtarum ope, virtutem obliuione sempiterna deleri: se suis versibus res à Lollio gestas memoriæ proditurum. Laus constantiæ, abstinentiæ, & ceterarum virtutum.

F

NE forte credas interitura, quæ
Longè sonantem natus ad Aufidū,
Non antè vulgatas per arteis
Verba loquor socianda chordis:
Non, si priores Mæonius tenet
Sedeis Homerus: Pindaricæ latent,
Ceæq;, & Alcæi minaces,
Stesichoriq; graues camœnæ.
Nec, si quid olim lusit Anacreon,
Deleuit ætas. spirat adhuc amor:
Viuuntq; commissi calores
Æoliæ fidibus puellæ.
Non sola comtos arsit adulteri

Crineis,

A *Crineis, & aurum vestibus illitum*
Mirata, regaleisq; cultus,
Et comites, Helene Lacæna:
Primúsue Teucer tela Cydonio
Direxit arcu: non semel Ilios
Vexata: non pugnauit ingens
Idomeneus, Sthenelúsue solus
Dicenda Musis prœlia: non ferox
Hector, vel acer Deiphobus graueis
Excepit ictus pro pudicis
Coniugibus, puerisq; primus.
Vixere fortes ante Agamemnona
Multi: sed omnes illacrymabiles
Vrgentur, ignotiq; longa
Nocte: carent quia vate sacro.
Paullùm sepultæ distat inertiæ
B *Celata virtus. non ego te meis*
Chartis inornatum silebo,
Tótue tuos patiar labores
Impune Lolli carpere liuidas
Obliuiones. est animus tibi
Rerumq; prudens, & secundis
Temporibus, dubijsq; rectus,
Vindex auaræ fraudis, & abstinens
Ducentis ad se cuncta pecuniæ,
Consulq; non vnius anni,
Sed quoties bonus, atq; fidus
Iudex honestum prætulit vtili: &
Reiecit alto dona nocentium
C *Vultu: & per obstanteis cateruas*
Explicuit sua victor arma.
Non, possidentem multa, vocaueris
Recte beatum: rectius occupat
Nomen beati, qui deorum
Muneribus sapienter vti,
Duramq; callet pauperiem pati:
Peiusq; letho flagitium timet
Non ille pro caris amicis,
Aut patria timidus perire.

NE FORTE CREDAS] vt ne forte credas, &c. *Non, si priores, &c.* hæc enim pendent ex ijs, quæ sequuntur, vt statim dicemus.

LONGE SONANTEM NATVS] ego Hor. de Aufido sup. Od. vlt. lib. 3. & sat. 1. lib. 1. *Aufidus acer.* Significat, sua carmina immortalia futura, quamuis alios ante se poëtas præstantiores fuisse fateatur: quemadmodum poëtarum, qui post Homerum scripserunt, multo illo inferiorum scripta manent, & viuunt.

NON ANTE VVLGATAS PER ARTEIS] nouis, & inusitatis artibus, q a primus sum poëta Lyricus Latinus. vt sup. Od. vlt. lib. 3. *Dicar, &c. ex humili potens Princeps Æolium carmen ad Italos Deduxisse modos.* & epist. ad Mæcen. 3. lib. 1. *Libera per vacuum posui vestigia princeps.* & Oda 3. huius lib. *Romanæ fidicen lyræ.*

VERBA LOQVOR] quidam libri vet. habent *Verba loquar:* quos non sequor.

SOCIANDA CHORDIS] Lyrica, ad lyram canenda. in cod. Rain. Card. scriptum est, *neruis.* non clauditur autem hîc sententia, sed cohærent hæc verba cum ijs, quæ deinceps sequuntur, hoc modo. vt ne forte existimes, versus meos propterea, quòd non sum poëta Latinorum primus, nec Epicus, sed Lyricus, interituros: non continuò si Homerus primum in poëtis locum meruit, Pindarus, Simonides, Alcæus, Stesichorus, Anacreon, Sappho sunt obscuri: ita non, si principem inter E
poëtas Latinos locum nõ obtineo, quem Ennius occupauit, existimare debes, nullum mihi, in quo consistam, esse reliquum. Non enim accipiendũ est illud *ne* quasi sit prohibentis particula, vt diximus, sed vt valeat *vt non.* sic Od. 1. lib. 2. *Sed ne relictis Musa procax iocis, Ceæ retractes munera Naniæ, Quære modos, &c.* & epist. de arte poët. *ne forte seniles Mandentur iuueni partes.* ibid. *ne forte pudori. Sit tibi Musa Lyræ sollers.* & Od. 3. lib. 2. *Ne sit ancillæ tibi amor pudori, &c.* & Od. 33. lib. 1. *Albi, ne doleas plus nimio memor, &c.*

MEONIVS.] Lydius sup. Od. 6. lib. 1. *Meonij carminis alite.*

LATENT] obscuræ sunt.

CEÆQVE] Simonideæ. sup. Od. 1. lib. 2. *Céa retractes munera næniæ.* quo loco notauimus, Simonidis præcipuam virtutem fuisse in commouenda miseratione, Quinctiliano teste citato. accedat, si voles, Dionysij Halicarn. de eodem testimonium. Σιμωνίδου δὲ παρατήρει τὴν ἐκλογὴν τῶν ὀνομάτων· τῆς συνθέσεως τὴν ἀκρίβειαν. πρὸς τούτοις (καθ' ὃ βελτίων F
εὑρίσκεται καὶ Πινδάρου) τὸ οἰκτίζεσθαι μὴ μεγαλοπρεπῶς, ὡς ἐκεῖνος, ἀλλὰ παθητικῶς; id est, *Simonidis autem delectũ verborum obserua, compositionis concinnitatem accuratam. præterea (in quo etiam Pindaro præstat) rationem miserationis commouendæ non magnificè, vt ille, sed dolenter, & miserabiliter.* Iam, quòd ad huius loci sententiam pertinet, sic M. Tull. in perfecto orat. *Prima enim sequentem honestum est in secundis, tertijsq; consistere. Nam in poëtis non Homero soli locus est (vt de Græcis loquar) aut Archilocho, aut Sophocli, aut Pindaro: sed horum vel secundis, vel etiam infra secundos.*

ALCÆI MINACES] minaceis Alcæi camœnas vocat, quia Alcæus non modo armis & ferro tyrannos persecutus est, verum etiã amaris & acribus versibus lacerauit, atque insectatus est. suprà Od. 13. lib. 2. *sed magis Pugnas & exactos tyrannos Densum humeris bibit aure vulgus.*

STESI-

A STESICHORIQVE GR. CA.] Stesichorus, Tisias prius dictus est, vt scribit Suidas: Stesichorus postea appellatus, ὅτι κιθαρωδίᾳ πρῶτος χορὸν ἔστησεν, id est, quia primus citharæ cantu chorum statuit, & stabiliuit. fuit autẽ Himeræus: quæ est vrbs Siciliæ. M. Tull. Verr. de iure dicundo. *Erat etiam Stesichori poëtæ statua, senilis, incurua: summo, vt putant, artificio facta ab eo, qui fuit Himeræ: sed est, & fuit tota in Græcia summo propter ingenium honore, & nomine.*

LVSIT ANACREON.] Teïus sup. Od. 17. lib. 1. *& fide Teia Dices laboranteis in vno, &c.* lusit autem, quia res leueis, & amatorias scripsit. sic Virgil. in Tityro. *Ludere, quæ vellem.* Horat. saty. 4. lib. 1. *vbi quid datur oti, Illudo chartis.*

DELEVIT ÆTAS] Anacreontis odas aliquot, maiorum nostrorum negligentia, & superiorum temporum culpa sepultas, ac demersas, in lucem reuocauit non ita dudum Erricus Stephanus Roberti F.

SPIRAT ADHVC AMOR, &c.] amor (inquit) quem Lesbia puella Sappho suis politissimis, & eruditissimis versibus lyticis mandauit, & com- B misit, nondum obliuione hominum sepultus est. Quamquam huius quidem poëtriæ versus nobis eripuit vetustas. Extant tantùm quædam eorum fragmenta pauca, ac minuta: & de ea Græcorum, Latinorumque scriptorum testimonia, quibus illius memoria ab hominum obliuione vindicatur.

CALORES] amores. Od. 11. huius lib. *Non enim posthac alia calebo Fœmina.*

NON SOLA COMTOS, &c.] Posteaquàm ostendit, sibi locum aliquem esse inter poëtas relictum, docet nunc idem ferè, quod oda superiore, quæcumque vmquam fortiter, & præclarè gesta sunt, eorum memoriam ad posteros non fuisse peruenturam, si litteris mandata, atque ab aliquo vel poëta, vel quouis alio scriptore probato, ab obliuione vindicata non essent: indicat præterea, multa olim, magnaque bella esse gesta, in quibus viri fortissimi interfuerint, quorum nomen tamen, & memoria eò deleta sit, quia suarum lau- C dum scriptore, ac præcone caruerint. Athen. lib. 13. plurima bella enumerat præter Troianũ, propter mulieres conflata: cum quo concinit illud, Sat. 3. lib. 1. *Nam fuit ante Helenam cunnus tæterrima belli Causa.* Non sola igitur Helena Paridis formam, capillos accuratè pexos, & comtos, vesteis auro pictas, seu limbis aureis prætextas, cultum & ornatum regium, comitatum denique tali duce dignum mirata, arsit amore. Nam verbum *arsit* malim ita accipi, vt sit absolutum, nec actionem significet. Non sola (inquam) Helena alterius viri amore capta belli causam præbuit.

ET AVRVM VESTIB. ILLITVM] sic describit Paridis cultum Eurip. Iphigen. in Aulide, Ανθηρὸς μὲν εἱμάτων στολῇ Χρυσῷ τε λαμπρὸς, βαρβάροις χλιδήμασι. id est, floridus quidem vestimentorũ cultu, & auro lucidus ac splendidus, barbaris delicijs. per aurum igitur vestibus illitum, vesteis aureas, aut certè auro prætextas & ornatas significat.

PRIMVSVE TEVCER, &c.] aut non primus Teucer bonus fuit iaculator. Homerus de Teucro ἰλ. ν. Τεῦκρος θ', ὃς ἄριστος Ἀχαιῶν τοξοσύνῃ, ἀγαθὸς δὲ καὶ ἐν σταδίῃ ὑσμίνῃ. id est, Teucerque, qui optimus erat Græcorum iaculator: & bonus miles etiam in pugna stataria. Menelaus autem apud Sophoclem in Aiace, Teucrum maledicti loco sagittarium appellat. Menel. ὁ τοξότης ἔοικεν οὐ σμικρὰ φρονεῖν. D

CYDONIO] Cretensi. Virg. Gallo. *libet Partho torquere Cydonia cornu Spicula.*

NON SEMEL ILIOS VEX.] Ilios vrbs ipsa: Ilium arx vrbis: quamquam interdum Ilium pro Troia vsurpatur: vt fortasse sup. Od. 19. lib. 3. *Et pugnata sacro bella sub Ilio.* & apud Virgilium principio libri 3. Æneidos, *ceciditq; superbum Iliũ.* vbi Seruius hunc Horatij locum profert. Troiam ter obsessam esse traditum est: semel ab Hercule: iterum ab Amazonibus: tertiùm à Menelao, & ijs, qui eum secuti sunt.

IDOMENEVS] cùm alibi, tùm ἰλ. ν. licet præclara, & gloriosa Idomenei congnoscere facinora.

STHENELVSVE] de Sthenelo diximus sup. ad Od. 15. lib. 1. Iam hoc loquendi genus *pugnauit prœlia,* annotauimus ad Od. 6. lib. 2.

HECTOR] Aiax Hectorem grauiter vulnerauit. ἰλ. ξ. adeò vt ille ingenti lapide ictus ex prœlio ablatus, atque ad ripas Xanthi fluuij collocatus, animo pæne deficeret: etiam præ dolore humi supinus iacêre cogeretur, sanguinem vomeret, vsum oculorum immensæ offusæ tenebræ adimerent. E

VEL ACER DEÏPH.] Deïphobus ἰλ. ν. à Merione vulneratur in brachio. Itaq; à Polita germano suo tectus, ac defensus, & in curru collocatus in vrbem reuehitur.

VIXERE FORTES ANTE AGAM.] ἰλιάδ. Λ. suæ virtutis specimen edit certissimum, argumentumq; prębet luculentissimum Agamemnon, ab illo loco, Ἔσπετε νῦν μοι Μοῦσαι Ὀλύμπια δώματ' ἔχουσαι Ὅστις δὴ πρῶτος Ἀγαμέμνονος ἀντίος ἦλθεν, &c. id est, dicite nunc mihi musæ, quæ domos Olympicas incolitis, Quis primus Agamemnoni obuius venerit, &c. Itaq; quàm diu hic pugnat inter primos ordines, atque in prima acie, Iouis monitu F hortatur suos Hector vt strenuè repugnent ac resistant: ipse recedit, & à prœliando abstinet, donec in brachio dextero à Coone vulneretur Agamemnon. Quo facto cùm paullo pòst dolore coactus, quamuis vulnus letale nõ esset, è prœlio, & ex acie ad naueis curru reuectus esset, Hector eius discessu cognito init prœlium incredibili fiducia, maximoque animo & spiritu elatus.

SED OMNES ILLACRYM. VRG.] sed omnes iacent æternis demersi tenebris, propterea quòd nullum poëtam nacti sunt, à quo sua facta memoriæ proderentur.

ILLACRYMABILES] ἄκλαυστοι, quos nemo lacrymis décorat (vt loquitur Ennius) propter quos nemo lacrymatur, auditis scilicet aut lectis eorum rebus gestis, & casibus aduersis, ab aliquo scriptore memoriæ mandatis. vel *illacrymabileis* accipe, qui nullis lacrymis ab inferis reuocari possunt. Suprà Od. 14. lib. 2. *illacrymabilem*

Plutona

A *Plutona* nominauit, id est, inexorabilẽ, lacrymis inflexibilem, qui lacrymis non commouetur.

VRGENTVR LONGA NOCTE] æternis tenebris obruuntur: obliuione sui nominis sempiterna merguntur. vel longam noctem, mortem intellige, vt sup. Od. 28. lib. 1. *sed omneis vna manet nox.* & Od. 11. lib. 3. *ne longus tibi somnus, vnde Non times, detur.* vbi notauimus θάνατον ab Homero appellari πανηλεγέα, id est longum somnum, longasq; ad dormiendum tenebras præbentem.

SACRO] poëtas Græci ἱεροαοιδοὺς appellant, id est, sacros cantores. sunt enim Musis sacri, earúmque sacris initiati res sacras, & diuinas, & humano sensu maiores plerumq; nuntiant. Virgil. Georg. 2. *Me verò primùm dulces ante omnia Musæ, Quarum sacra fero ingenti perculsus amore, Accipiant.* Horat. de arte poët. *Siluestres homines sacer, interpresq; deorum Cædibus, & victu fœdo deterruit Orpheus.* Itaque fortasse propter hanc causam suprà idem Horat. Od. 13. lib. 2. de Alcæo & Sapph. dixit illud, *Vtrumque sacro digna silentio Mirantur vmbræ dicere.*

PAVLLVM SEPVLTÆ DISTAT, &c.]
B id est, virtus non laudata, nullisque litteris illustrata, & incognita, parum differt ab ignaua, & otiosa vita. parum interest, vtrùm quis totam vitam otio, & desidia traduxerit, nulla sui nominis memoria posteris prodita, an rebus præclarissimè gestis nemo exstiterit, qui eas scriptis eruditis ac politis memoriæ sempiternæ consecret, & commendet. Nam (vt ait Pindarus) Pyth. εἰδ. γ. γιγνωσκομένα δ' ἀρετὰ κλειναῖς ἀοιδαῖς, χρονία πελέθει. id est, virtus carminibus eruditis illustrata, & celebrata, diuturna est. tùm verba lecta, & ornata, quæ lingua ex alto animi recessu depromserit, diutius viuũt, quàm facta, vt idem Pindarus ait Nem. carm. 4. verba Pindari sunt hæc, ῥῆμα δ' ἐργμάτων χρονιώτερον βιοτεύει, ὅ,τι κε σὺν χαρίτων τύχᾳ γλῶσσα φρενὸς ἐξέλοι βαθείας. & εἰδ. Ζῆτα Νεμ. ait hymnos, & carmina, esse quædam rerum fortiter, & præclarè gestarum specula. Verbum *distat* autem cum dandi casu coniunxit, vt discrepandi, & differẽdi verba in epist. de arte poët. *nisi quòd pede certo Differt sermoni, sermo merus.* & Saty. 4. lib. 1. *& tamen idem Scire volam, quantum*
C *simplex, hilarisq; nepoti Discrepet.*

NON EGO TE M. CHART. INORN. SIL. TOTVE TVOS, &c.] non comittam, vt tu silentio à me prætermissus meis scriptis non illustreris, ac celebreris: vel nõ te ita silebo, vt meis chartis sis inornatus: nec sinam, tot tuas res gestas vetustate paullatim obscurari, posteritatisq; obliuione deleri. Vetus est dictum (inquit Pindarus Nem. εἰδ. θ.) nõ oportere id, quod fortiter, & cum virtute gestum est, silentio tegere. verba Pindari sunt hæc, ἔστι δέ τις λόγος ἀνθρώπων τετελεσμένον ἐσθλὸν μὴ χαμαὶ σιγᾷ καλύψαι. Cùm in aliquot libris manuscr. Russard. Nicotiano, Clericano, nonnullis alijs, reperissem scriptum *inornatum silebo*: eandemque scripturam expressam fuisse meminissem in duobus Vaticanis, & Iannoctiano, & Faërn. Gulielmusq; Canterus, homo doctus admonuisset nos se itẽ in vno perantiquo codice reperisse, ego damnata vulgata scriptura *sileri, silebo* edendum curaui.

CARPERE] id est, paullatim obscurare, atque imminuere. translatio est. vide annot. ad Od. 11. lib. 1. D

RERVMQVE PRVDENS, &c.] id est, rerum cognitione præstans, vel rerum futurarum prouidus.

ET SECVNDIS TEMP. &c.] & in secunda, atque aduersa fortuna constans, & æquabilis: & in neutram partem propensus, id est, neque insolens, & elatus, neque fractus, ac demissus. Est autem elegans metaphora à corpore ad animum. nam quemadmodum corpus rectum esse dicitur, quod non est inflexum, aut incuruatum, vt ann. suprà ad Od. 4. sic animus dicitur esse rectus, qui non est perturbatus, neque concitatus, neque anxius: sed sedatus, tranquillus, & pacatus. eadem translatione vtitur saty. 3. lib. 2. *Rectum animi seruas?* cui par est illud, quod est ibidem, *Stas animo?* vt suprà diximus.

DVBIIS] *dubia tempora, res dubiæ, casus dubij* dicuntur à Latinis non admodum secundi, & propemodum aduersi. Cœlius Cice. lib. 8. epist. *nunc te contra victorẽ facere, quem dubijs rebus lædere noluisti.* Horat. saty. 2. lib. 2. *vter nam*, vel, vt habent E libri manuscr. *vtérne Ad casus dubios fidet sibi certius, &c.* Plautus in Mostellar. *Qui homo timidus erit in dubijs rebus, is nauci non erit.* Sallust. coniur. Catil. *qui labores, pericula, dubias, atq; asperas res facile tolerauerant, ijs otium, diuitiæq; optandæ alijs, oneri, miseriæq; fuere.* Catull. de Pel. & Thet. nupt. *Nate, egò quem in dubios cogor dimittere casus.* T. Liuius lib. 30. annalium. *In bonis tuis rebus, nostris dubijs, tibi ampla, ac speciosa danti est, pax: nobis petentibus, magis necessaria, quàm honesta.*

VINDEX AVARÆ FRAVDIS] qui pœna coërcet auaritiam, & animaduertit in auaros. vindex (inquit Festus) *ab eo dictus, quòd vindicat, quo minus is, qui prensus est ab aliquo teneatur.* sed hîc *vindex* vltorem, & quasi punitorem significat.

CONSVLQVE NON VNIVS ANNI] consul est vnius anni, qui comitijs centuriatis, populi beneficio, & suffragijs consulatum adeptus est. magistratus enim Romæ erant annui: consul autem perpetuus est ille, atq; etiam Rex, qui suas cupiditates comprimere, suisque appetitionibus impe- F rare potest, qui honestum vtili anteponit, qui muneribus non capitur, vt sup. Od. 2. lib. 2. *regnum & diadema tutum Deferens vni, propriamq; laurum, Quisquis ingenteis oculo irretorto Spectat aceruos.* Atque hæc sunt dicta ex Stoicorum sententia: qui sapientem volunt esse solum liberum, solum diuitem, pulchrum, honoratum, consulem, regem. M. Tull. Lucullo. & Tuscul. 4. & lib. 1. de finib. & parad. 5.

SED QVOTIES BON. ATQVE FID. IVD. HON.] Quæritur hîc cur quem consulem fecerit, eundem statim iudicem faciat. ego Horatium hoc significare puto, eum, quem pecunia ab officio non deducat, esse verè consulem, neque vnius anni consulem, vt sunt ceteri consules, sed perpetuum, & tandiu quandiu pecunia non corrumpitur in perniciem alterius, siue sit iudex, siue aliqua alia potestate præditus, in qua integritas & absti-

nentia

A nentia eius alteri salutaris: δωροδοκία, & auaritia perniciosa esse possit. Passeratius ad ea, quæ de cõsule scribit Liuius lib. 3. annalium referebat. Sic autem Liuius. *Fuere qui interpretarentur, eadem hac Horatia lege consulibus quoque & prætoribus, quia iisdem auspicijs, quibus consules, crearētur, cautum esse. Iudicem enim consulem appellari.* Cicero 3. de legibus, de consulari potestate loquens, *Regio imperio duo sunto, iique præeundo, iudicando, cõsulendo prætores, iudices, consules appellantor.*

REIEC. ALTO D. NOC. VVLTV.] erecto vultu, excelsóque animo munera hominũ nocentium à se repulit: nõ accepit pecuniam, vt nocentem absoluat. quod erat animi, ad vultum transtulit. alti enim animi est pecuniam aspernari ac reijcere. licet etiam dicere *alto vultu* dictum esse ab Horatio, quia animi affectiones sæpe declarantur atque exprimuntur consimili corporis gestu.

ET PER OBSTANTEIS CATERVAS. &c.] & sibi per mediam hostium aciem armis iter patefecit: vel per obstanteis cateruas: id est, per munera, & pecuniam, quibus sæpe expugnatur religio & fides iudicis, & magistratus, expromsit sua B arma: id est, suam integritatem & abstinentiam, & magnitudinem animi ab omni corruptela tutam, ac munitam: quam explicationem magis probo, vt sit allegoria. & ita Passeratius noster: neque longe aliter Porphyrio, qui *per obstanteis cateru.* interpretatur, per vitia obsistentia rationi.

SVA ARMA] vel propriè, vel ἀλληγορικῶς suam integritatem, abstinentiam, magnitudinem animi, &c.

NON, POSSIDENTEM MVLTA, &c.] ordo est, non rectè vocaueris eum beatum, qui multa possidet, vel non eum, qui multa possidet, rectè beatum vocaueris: sequitur deinceps, *rectius occupat, &c. rectè* aũt, id est, meritò: vt epist. 17. lib. 1. *Aut decus & pretium rectè petit experiens vir.*

DVRÁMQVE CALL. PAVP.] sup. Od. 2. lib. 3. *Angustam, amici, pauperiem pati Robustus* C *acri militia puer Condiscat.* paupertatem non esse alteri maledicti loco obijciendam, collectis aliquot exemplis diximus ad Odam 24. eiusd. libri, ibi, *Magnum pauperies opprobrium, &c.*

PEIVSQVE L. FL. TIM.] *peius timet*, .i. peius odit, seu accuratius vitat, vt epist. 17. lib. 1. *cane peius & angue Vitabit chlamidem.*

FLAGITIVM] turpitudinem, vt suprà Od. 5. lib. 3. *flagitio additis Damnum.*

NON ILLE PRO CAR. A. AVT PATR. TIM. P.] sup. Od. 2 lib. 3. *Dulce & decorum est pro patria mori.* *timidus perire* autem sic dictum hac Oda, vt illud lib. 3. Od. 19. *Codrus pro patria non timidus mori.*

AD LIGVRINVM.
Ode 10.

Vt, dum per ætatem licet, fruatur formæ suæ bono: alioqui fore, vt ipsum pœniteat, cùm flos ille ætatis exaruerit.

O Crudelis adhuc, & Veneris muneribus potens: D
Insperata tuæ cùm veniet pluma superbiæ:
Et, quæ nunc humeris inuolitant, deciderint comæ:
Nunc & qui color est Puniceæ flore prior rosæ,
Mutatus Ligurinum in faciem verterit hispidam,
Dices, heu (quoties te in speculo videris alterum)
Quæ mens est hodie, cur eadem nõ puero fuit?
Vel cur his animis incolumes non redeũt genæ?

O CRVDELIS] Sic Virg. Alex. *O Crudelis Alexi, nihil mea carmina curas.* E

VENERIS MVNER. POT.] formosus, venustus. lepidus, candidus, comatus, & florens ætate hũc Ligurinũ credibile est amatum fuisse ab Hor. sup. Od. 1. huius lib. *Sed cur, heu, Ligurine, cur Manat rara meas lacryma per genas?* vt & Lyciscum Od. 11. epod. *Nũc gloriantis quamlibet muliercula Vincere mollitia Amor Lycisci me tenet.*

INSPERATA TVÆ CÙM VENIET, &c.] cùm tibi pili, & barba os, parteísq; corporis nũc læueis, & politas occupabunt. superbiam Ligurini appellat, oris, & totius corporis læuitatem: comam humeris inuolitantem, id est, dispersam, & diffusam, florem ætatis denique. per plumam autem pilos & barbam significat.

ET, QVÆ NVNC HVMERIS INVOLIT. DEC. CO.] comæ non collectæ in nodum, sed diffusæ, & passæ. Pueri concubini alebant comã F puellarum in morem: vt Od. 11. epod. *Aut te retis pueri longam renodantis comam.* & suprà de Gyge puero Od. 5. lib. 2. *Quem si puellarum insereres choro, Mirè sagaceis falleret hospites Discrimen obscurum solutis Crinibus, ambiguóque vultu.* Detõdebantur autem, cùm vel domini vxorem ducebant, vel pueri ipsi ætate adulta, & corroborata esse cœperant. Catull. in nuptias Iuliæ, *Nunc tuũ cinerarius Tondet os, miser, ah, miser Cõcubine nuces da.* hæc verba igitur *cùm deciderint comæ*, licet ita accipere: cùm exoletus fueris, cùm ad vsum illum puerilem, & impudicum, quem nunc præbes, ineptus fueris, nempe adultus, & vir factus, & detonsa coma. Cùm in Italia essem, quendam adolescentem vidi Siculum, hoc nomine malè audientem, & impudicitiæ nota aspersum, quòd mẽtum & genas tum primùm florescenteis, vitro leuigaret, ac poliret. Dicebatur etiam murium, & soricum vrina parteis illas oris, quas commemoraui, manè defricare, & madefacere, vt lanuginem,

A nem, & barbam nascentem funditus exstirparet ac deleret: atque hoc pacto glaber, læuis & imberbus permaneret. quod ei benè processit. nam cū eum adolescentem annorum decem & octo Venetijs vidissem, in eundem postea Romæ annos triginta natum anno duodecimo pòst fortè incidi, æquè imberbum, vt erat adolescentulus.

PVNICEÆ] purpureæ. Od. 9. *Punico Lugubre mutauit sagum.* Virgil. lib. 12. Æn. *cùm primū crastina cælo Puniceis inuecta rosis aurora rubebit.*

HISPIDAM] hirsutam, horridam, barbatam, pilosam, asperam. Theocritus Ἐραστῇ, formæ puerilis breuitatem cum rosa, viola, lilio, niue confert his versibus, Καὶ τὸ ῥόδον καλόν ἐστι, καὶ ὁ χρόνος αὐτὸ μαραίνει. Καὶ τὸ ἴον καλόν ἐστιν ἐν εἴαρι, καὶ ταχὺ γηρᾷ. Λευκὸν τὸ κρίνον ἐστι, μαραίνεται ἁνίκα πίπτει. Ἁ δὲ χιὼν λευκά, καὶ τάκεται ἁνίκα παχθῇ. Καὶ κάλλος καλὸν ἐστι τὸ παιδικὸν, ἀλλ᾽ ὀλίγον ζῇ. id est, *Pulchra rosa est, sed eam tempus corrumpit & vrit: Pulchra quidem viola est Zephyris spirantibus, illam Sed nimiùm festina vrget, præcépsque senectus. Lilia candida sunt, sed tempore victa fatiscunt. Candida nix etiam est, sed sole aut igne liquescit. Sic pueri facies, pulcra, & iucunda, decénsque* B *est: Sed cito marcescit, neque longos permanet annos.*

TE IN SPECVLO] sic habent septem libri veteres: cùm vulgati præpositionem *in* non habeant.

ALTERVM] differentem, dissimilem, mutatum ab hoc, qui nunc es. Greci ἕτερον dicunt, id est, alterum. Ἀριστ. ῥητορ. β. τὸ γὰρ δεινόν, ἕτερον τοῦ ἐλεεινοῦ. & ἠθικῶν κ. ὁ φίλος ἕτερος ὢν τοῦ κόλακος. nam quod horribile est, differt à miserabili. & de moribus ad Nicom. lib. 10. amicus, qui alter est ab assentatore. Sed hac de re plura alibi.

QVÆ MENS EST HODIE, CVR EADEM, &c.] Non dissimile est illud Tibulli lib. 1. *At te pœna manet, nisi desinis esse superba. Quàm cupies votis hunc reuocare diem?* & Terent in Hecyra, *Eheu me miseram. cur non aut istac mihi Ætas & forma est, aut tibi hac sententia?* & Auson. *Nunc piget & quereris, quòd non aut ista voluntas Tunc fuit, aut* C *non est nunc ea forma tibi.* & Homer. ὀδ. π. Αὐτὰρ ἐγὼν οὕτω νέος εἴην τῷδ᾽ ἐνὶ θυμῷ. id est, Porrò autē [vtinam] ego ita iuuenis essem hac mente.

INCOLVMES] læues, & imberbes, quamdiu enim tales manent impudici pueri genæ, saluæ sunt, & integræ: barbatæ autem, & pilosæ atque hirsutæ, corruptæ sunt, & quodammodo mortuæ, neque iam integræ, neque incolumes: quia ineptæ ad quæstum meretricium, & amores puerileis.

AD PHYLLIDEM.
Ode II.

Inuitat eam ad epulas die natali Mæcenatis.

EST mihi nonum superantis annum
Plenus Albani cadus: est in horto,
Phylli, nectendis apium coronis,
Est ederæ vis
Multa, qua crineis religata fulges:
Ridet argento domus: ara castis
Vincta verbenis auet immolato
Spargier agno:
Cuncta festinat manus: huc, & illuc
Cursitant mistæ pueris puellæ:
Sordidum flammæ trepidant rotantes
Vertice fumum.
Vt tamen noris, quibus aduoceris
Gaudijs: idus tibi sunt agendæ,
Qui dies mensem Veneris marinæ
Findit Aprilem,
Iure sollennis mihi, sanctiórque
Pæne natali proprio, quòd ex hac
Luce Mæcenas meus affluenteis
Ordinat annos.
Telephum, quem tu petis, occupauit
Non tuæ sortis iuuenem puella
Diues, & lasciua: tenét que grata
Compede vinctum.
Terret ambustus Phaëton auaras
Spes: & exemplum graue præbet ales
Pegasus, terrenum equitem grauatus
Bellerophontem:
Semper vt te digna sequare: & vltrà,
Quàm licet. sperare nefas putando,
Disparem vites. age, iam meorum
Finis amorum,
(Non enim posthac alia calebo
Fæmina) condisce modos, amanda
Voce quos reddas. minuentur atræ
Carmine curæ.

EST MIHI NONVM S. A.] Est mihi Albani vini cadus, quod vinum nouem & amplius, annorum est.

PLENVS ALBANI CADVS] Albanum vinum commemorat Athenæus lib. 2.

NECTENDIS APIVM CORONIS] vtebantur veteres illi coronis in conuiuijs, obscurè significantes rerum abundantiam, & copiam. στέψαι enim, quod valet coronare Latinè, implere est: vt apud Hom. ὀδυσσ. α. Κοῦροι δὲ κρητῆρας ἐπεστέψαντο ποτοῖο, quē versum propemodum ad verbum expressit Virg. lib. 1. Æn. *Crateras magnos statuūt, & vina coronant:* quamquam nonnulli arbitrantur,

solitos

A solitos esse poculis imponere coronas, & ita Virgilij versum intelligendum: quæ sententia Tibulli auctoritate confirmari potest lib. 2. *Aut è veste sacris tendent vmbracula sertis Vincta: coronatus stabit & ipse calix.* Iterum Virg. Æn. 3. *Tum pater Anchises magnum cratera corona Induit, impleuitque mero.* conficiebant autem ex edera, vel apio coronas ad significandam eam, quæ in conuiuio versari debet, hilaritatem, & iucunditatē. Theocr. in Amaryllide. Τὸν στέφανον τιλαί με κατὰ λεπτὰ ποιησεῖς, Τόν τοι ἐγὼν Ἀμαρυλλὶ φίλα, κισσοῖο φυλάσσω. id est, coges me tua sæuitia coronam statim discerpere: quam ego tibi Amarylli ex edera connexā seruo. Anacr. ἐπὶ δ' ὀφρύσι σελίνων στεφανίσκους θέμενοι, θάλειαν ἑορτὴν ἀγάγωμεν Διονύσῳ. id est, superciliјs autem coronas ex apio imponentes diem festum & epulas Dionyso celebremus. Ænea, & socijs eius, cùm primùm in Italiam aduenissent, humi discūbentibus, ac prandentibus, solum apio fuisse substratum, idque illis mensæ loco fuisse scribit Dionysius Halycarn. lib. 1. ἀρχαιολ. ῥωμ. vide suprà an not. ad Od. 17. lib. 1. Linus apud Virgilium in Sileno, apio coronatus est. *Vt Linus hæc illi diuino carmine pastor Floribus, atque apio crineis ornatus amaro Dixerit.*
B Sed cur hîc ex apio coronas conficere cogitat, cùm apium sit herba lugubris, & funebris, si Suidæ credimus? sic enim ille, σελίνε στέφανος, πένθιμός ἐστι. τὸ γὰρ σέλινον πένθεσι προσήκει: id est, corona ex apio, lugubris est. apium enim luctibus conuenit. cum quo congruit & Plinius li. 20. cap. 11. *Chrysippus & Dionysius dicunt neutrum appium ad cibos admittendum: immo omnino nefas. nam id defunctorum epulis dicatum esse.* An apium Græcis lugubre, Romanis non item? an cib⁹ quidem ex apio, funebris est: corona verò ex apio nequaquam? Nam & alibi in rebus lætis, & secundis coronæ ex apio ab Horatio adhibentur: vt Oda 36. lib. 1. *Neu desint epulis rosæ, Neu viuax apium, neu breue lilium.* Huc pertinet illud Arnobij lib 5. aduersus gentes, *Obliuioni etiam Corybantia sacra donentur: in quibus sanctum illud mysterium traditur, frater trucidatur à fratribus: interempti ex sanguine apium natum, prohibitum mensis olus*
C *illud apponi, ne à manibus mortui inexpiabilis contraheretur offensio.* Sed ἐν παρόδῳ, quòd doctus quidam ad ostendendum, hanc herbam esse tristem & funebrem, affert verba illa Ciceronis ex epist. quadam ad M. Cœlium lib. 2. epist. non longè ab extr. *Vtor ætatis vitio, inquit. velim ita sit. sed tamen togam prætextam texi Appio, puto te audisse, &c.* vbi ille legit *apio*, cùm sit scriptum in omnibus libris emendatis Appio, & sit nomen proprium gētile Appiorum: vehementer errat. conficiebantur etiam ex philyra coronæ, sed hæ erāt sumtuosiores, vt Od. vlt. lib. 1. *Displicent nexæ philyra coronæ.* ad quem locum lege, si tibi commodum est, quæ annotauimus. commemorat coronas etiam lib. 2. Sat. 3. *potus vt ille Dicitur ex collo furtim carpsisse coronas, Postquā est impräsi correptus voce magistri.* ad quem locum quædam alia annotata sunt similia.

CRINEIS RELIGATA] sup. Od. 11. lib. 2. *comam religata.* & Od. 5. lib. 1. *cui flauam religas comam.* & Od. 11. epod. *Flauam renodantis comā.*
D *fulges* autem pro eo, quod est, fulgere soles, vt rectè Porph.

RIDET ARGENTO DOMVS.] γελᾷ. renidet. hilaritatem quandam præ se fert. vide annot. ad Od. 18. lib. 2.

ARA CAST. VINCTA VERB.] aræ ex cæspitibus, & terra exstructæ, verbenis reuinciebātur. Est autem verbena (vt scribit Plin. li. 22. cap. 11.) gramen ex ara, seu ex arce cum sua terra euulsum. Hac vtebantur legati cùm ad hostes clarigatum, id est, res repetitum mittebantur: hac Iouis mensa verrebatur, domus purgabantur, ac lustrabantur, vt idem scribit lib. 25. cap. 9. Quāquam verbenæ in sacris non herbam certam, sed quamlibet frondem, & quemuis ramum, modò felicem, significant: verbi gratia frondem pineā, myrteam, lauream, oleaginam. Festus. *Sagmina vocantur verbenæ*, id est, *herba pura, quia ex loco sancto arciebantur.* [sic autem legendum, non, *arcebantur*] *a consule, prætoréue legatis proficiscentibus, ad fœdus faciendum, bellúmque indicedum, &c.* Porphir. *Verbenæ dictæ quasi herbenæ.*

AVET IMMOLATO, &c.] videtur cupere infici, seu imbui sanguine agni mactati. E

CVNCTA FESTIN. MAN.] omnes diligentiam adhibent, manúsq; admouent ad eā rē, quā paro. festinat σπεύδει, studium adhibet. sic Theoc. Ἡρακλίσκῳ ἐνεπλήσθη δὲ δόμος σπεύδοντος ἑκάστου. significat quantus sit apparatus. SORDIDVM] ab effectu, quia quicquid fumus contingit, sordescit.

TREPIDANT] cum trepido, seu tremulo motu sursum feruntur. vide annot. ad Od. 4. lib. 2.

ROTANTES] torquentes, glomerantes, rotarum in morem voluentes. sic Virg. Georg. 1. & Æn. 3. *globos flammarum* appellat, flammas Ætnę globorum in modum erumpenteis.

VT TAMEN NOR. Q. ADV.] Vt tamen scias ad quem diem festum omni lætitia celebrandum voceris, *idus, &c.*

QVIBVS GAVDIIS] Oda proxima infrà, *Ad quæ si properas gaudia, &c.*

IDVS] Idus Apriles, vt statim declarat. eidus malim scribi per ei, vt docet Plut. & vetera marmora admonent. F

MARINÆ] sup. Od. 26. lib. 3. *Læuum marinæ qui Veneris latus Custodit.* Aprilem autem à Venere, quam Ἀφροδίτην Græci appellant, nomen traxisse docet Plutarch. in Numa, vel, vt alij volunt, ab aperiendo, quod idem auctor scribit.

FINDIT] videtur voluisse declarare iduū etymon. Nam Plutarchus ῥωμαϊκοῖς, idus deriuat vel ἀπὸ τοῦ εἴδους διὰ τὸ κάλλος. quia idibus dimidiata luna est, vel ἀπὸ τοῦ Διός, vel ἀπὸ τοῦ ἰδυάρε: iduare, quod est μερίζειν. id est, diuidere. idus enim διχοτομοῦσι τὸν μῆνα. id est, idus enim mensem in duas partes diuidunt. Sed admonendus est lector, hęc postrema verbā Plutarchi, ne quis frustra quærat, non reperiri in vulgatis codicibus. IVRE] propter amicitiam, quæ mihi cum Mæcenate intercedit.

SOLLENNIS] dies festus status, & fixus: vt dicimus sacrificium sollenne, quod & certo anni tempore, & omnibus annis præstari debet à solso, id

so, id

A ſo, id eſt, toto. Feſtus. M. Tull. Tuſcul. 1. *cùm enim illam ad ſolenne, & ſtatum ſacrificium curru vehi ius eſſet ſatis longè ab oppido ad fanum, &c.* de hac voce vide annot. ad epiſt. 1. lib. 1. ibid. *Inſanire putas ſollennia me.*

QVÒD EX HAC LVCE, &c.] id eſt, quia ab hoc die annos ætatis ſuæ ordine numerat ab hoc die annorum ætatis ſuæ numerandorum initium ducit. hic dies eſt eius natalis. ſignificat, Mæcenatem idibus Aprilibus eſſe natum, & idus Aprileis, eſſe diem eius natalem.

AFFLVENTEIS] accedenteis, ſeu accreſcenteis. tralatio eſt à fluminibus. Virg. Æneid. 2. *leni fluit agmine Tibris.* Sic iterum Horat. epiſt. 1. li. 1. *Sed mihi tarda fluunt, ingratáque tempora.*

ORDINAT] ordine numerat. alij ſic, *affluenteis ordinat annos*, id eſt, à ſingulis diebus natalibus conſtituit quid quoque anno ſit acturus. non placet.

TELEPH. QVEM TV PET. OCCVP. &c.] Telephus, quem tu amas, & expetis, in puella tibi valde diſſimili, loco, re, genere, amorem ſuum collocauit, eiúſque amore irretitus eſt.

B NON TVÆ SORTIS] non tui generis, loci, rei, fortunæ. TENETQVE GRATA COMP. VINCT.] tenétque grata ſeruitute deuinctum. ſic Oda 33. lib. 1. *Ipſum me melior cùm peteret Venus, Grata detinuit compede Myrtale Libertina, fretis acrior Adriæ, Curuantis Calabros ſinus.*

TERRET AMBVST. PHAËTHON] Notiſſimum eſt, Phaëtontem, cùm ætate iam adulta ſe Solis eſſe filium ex matre Rhoda, ſeu, vt alij volunt, Clymena, cognouiſſet, currúmque patris moderari illo diu, multúmque negante voluiſſet, cælúmque, & terras ob augurandi inſcientiam incendio miſcuiſſet, ambuſtum ipſum, fulminéque percuſſum in Eridanum fluuium decidiſſe. Plato in Timæo ſic interpretatur Phaëtontis fabulam: Τὸ γὰρ οὖν καὶ παρ' ἡμῖν λεγόμενον, ὥς ποτε Φαέθων ἡλίου παῖς τὸ τοῦ πατρὸς ἅρμα ζεύξας διὰ τὸ μὴ δυνατὸς εἶναι κατὰ τὴν τοῦ πατρὸς ὁδὸν ἐλαύνειν, τά τ' ἐπὶ γῆς ξυνέκαυσε, καὶ αὐτὸς κεραυνωθεὶς διεφθάρη, τοῦτο μὲν μύθου σχῆμα ἔχον λέγεται. τὸ δὲ ἀληθές ἐστι τῶν περὶ γῆν, καὶ κατ' οὐρανὸν ἰόντων παράλλαξις,
C καὶ διὰ μακρῶν χρόνων γινομένη τῶν ἐπὶ γῆς, πυρὶ πολλῷ φθορά. Quæ verba (vt ſummatim perſtringam) hanc ſententiam continent: per illam Phaëtontis fabulã, omnium, quæ circum terram, & ſub cælo feruntur ac mouentur, mutationem, eorúmque, quæ ſunt in terra, longo temporis ſpatio interitum, & deflagrationem multò igni erumpente ſignificari. Lucretius libro 5. Platoni aſſentiens idem cõplectitur his pulcherrimis verſibus, *Ignis enim ſuperauit, & ambiens multa peruſſit, Auia cùm Phaëtonta rapax vis Solis equorum Æthere raptauit toto, terráſque per omneis. At pater omnipotens ira tum percitus acri Magnanimum Phaëtonta repenti fulminis ictu Deturbauit equis in terram, Sólque cadenti Obuius æternam ſuſcepit lampada mundi, Diſiectóſque redegit equos, iunxítque trementeis. Inde ſuum per iter recreauit cuncta gubernans, Scilicet, vt veteres Graiûm cecinere poëtæ. Quod procul à vera'ſt animi ratione repulſum.* Horatius autem hoc Phaëtontis exemplo Phyllidem deterret, ne maiora, quam, quæ ſibi conueniunt, expetat, & cõcupiſcat. D

AVARAS SPES] id eſt, ſpes cupidas & auidas. hoc totum autem *terret auaras ſpes*, hoc eſt, vetat auidè ſperare, ſeu vetat cupere & ſperare, quę nefas eſt cupere & ſperare ſcilicet.

ET EXEMPL. GR. PRÆB. ALES PEGAS.] poëticè id attribuit Pegaſo Horatius, quod à Iouis ira natum eſt. Nam Bellerophon Anteæ calumnia liberatus, grauiſſimíſque periculis perfunctus, denique gener Prœti, regníque ſocius ac particeps factus, his rebus omnibus elatus, & Pegaſo fretus, dicitur, quid in cælo eſſet, quidque ibi fieret, explorare voluiſſe. Qua audacia offenſus Iupiter, œſtrum in Pegaſum immiſit. Ita excuſſus equo Bellephoron in Lyciæ campum decidit, qui Aleius ἀπὸ τοῦ ἀλᾶσθαι, quod eſt errare, dictus eſt, quia in eo campo, debilitato corpore errarit. hæc Homeri interpretes ιλ. ζ. Vtitur eodem exemplo Pindarus Iſthm. εἰδ. ζ. monens, nequis ſibi immortalitatis ſpem proponat, cùm ſimus mortales, vitæque multo breuioris, quàm vt Deorum ſedem attingere poſſimus. Verba Pindari ſunt hæc, τὰ μακρὰ δ' εἴ τις παπταίνει, βραχὺς ἐξικέσθαι χαλκόπεδον θεῶν ἕδραν· ὅ, τε πτερόεις ἔρριψε Πάγασος δεσπόταν ἐθέλοντ' ἐς οὐρανοῦ σταθμοὺς ἐλθεῖν μεθ' ὁμάγυριν Βελλεροφόνταν Ζηνός, id eſt, longa autem ſiquis circumſpicit, cùm ſit breuior & imbecillior, quam vt ad deorum ſedem aheneo pauimento conſtratam peruenire poſſit: primùm Pegaſus pennatus dominum Bellerophontem Iouis familiarem, & confabulatorem ad cæli ſtationes tranſire cupientem excuſſit, &c. E

ALES] alatus, pennatus, penniger, πτερόεις, Pindarus. alitem poſuit Oda 1. huius libri pro eo, qui alatis iumentis vehitur: *Tempeſtiuius in domo Pauli purpureis ales oloribus, &c.* De Pegaſo ſup. Od. 27. lib. 1.

TERRENVM EQVITEM GRAVATVS] *grauatus equitem*, pro eo, quod eſt, grauatus ferre equitem, Horatianum eſt. Nam ſic loquuntur & Græci, βαρυνόμαι τὴν πενίαν, τὴν ἀτιμίαν, id eſt, grauiter fero paupertatem, infamiam, &c. Plutarchus in Cæſare, τοῖς βασκαίνουσι, καὶ βαρυνομένοις τὴν δύναμιν. Sic & Suetonius in Tiberio, *matrem Liuiam grauatus.* idem in Auguſto, *ampla & operoſa prætoria grauabatur.* F

TE DIGNA] tibi apta, tibi conuenientia.

ET VLTRA QVÀM LICET, SPER. NEF. P. DISP. V.] ordo eſt, & diſparem vites, putando nefas eſſe, ſperare vltrà quàm licet.

DISPAREM VITES] Prouerbium eſt vulgatum apud Græcos, quod monet, vt ſibi quiſque æqualem vxorem ducat, τὴν κατὰ σαυτὸν ἔλα: ſubintellige βέμβικα. hoc eſt, turbinem tibi conuenientem & propinquum age. natum à luſo puerorum turbines flagellis circumagentium ac verſantium. lege in libris epigrammatum Græcorum, pulcherrimum Callimachi epigramma ad Dionem. Ita igitur & Horat. Phyllidi ſuadet, vt amicum ſibi parem deligat: ab amore Telephi animum auertat.

FINIS AMORVM] ô Phylli, quam omnium poſtre-

A postremam amare constitui. sic Propert. libro 1. *Cinthia prima fuit, Cinthia finis erit.*

CALEBO] incendar, ardebo, vt Od. 9. lib. 3. *Donec non alia magis Arsisti.*

MODOS] cantus, carmina modulata.

REDDAS] reddere interdum est id, quod ab aliquo acceperis, ac didiceris vel recitare, vel cantare, vt hîc, & suprà Od. 6. huius libri, *Reddidi carmen docilis modorũ Vatis Horat I.* & epist. ad Loll. 2. li. 1. *Vt puerum sæuo credas dictata magistro Reddere.* idem ad Pisones de arte poët. *Reddere qui voces iam scit puer.* & Lucret. li. 4. *reddere dicta. Et sonitus audire (seuera* [al. *sonora*] *silētia noctis Vndiq; cum constent) & reddere dicta tacentes.*

ATRÆ] id est, tristes, vel quia tenebræ nigræ sunt, quæ viuis inuisæ, & tristes sunt: vel quia nigra omnia per se tristia & horribilia sunt. centies notauimus. vsitatum est Horatio hoc epithetum: sup. Od. 14. li. 3. *Hic dies verè mihi festus atras Eximet curas.* & Od. 1. eiusd. *Post equitem sedet atra cura.* & Saty. 7. lib. 2. *nam comes atra premit, sequitúrque fugacem.*

B

AD VIRGILIVM.
Ode 12.

Describit veris aduentum: tùm eum inuitat ad epulas, ea condicione, vt secum pro symbola, vnguenti nardini onychem afferat.

IAm veris comites, quæ mare tēperant,
Impellunt animæ lintea Thraciæ:
Iam nec prata rigent, nec fluuij strepunt
Hyberna niue turgidi.
Nidum ponit, Ityn flebiliter gemens,
Infelix auis, & Cecropiæ domus
Æternũ opprobriũ, quòd malè barbaras
Regum est vlta libidines.
C *Dicunt in tenero gramine, pinguium*
Custodes ouium, carmina fistula:
Delectántque deum, cui pecus, & nigri
Colles Arcadiæ placent.
Adduxere sitim tempora Virgili:
Sed, pressum Calibus ducere Liberum
Si gestis, iuuenum nobilium cliens,
Nardo vina merebere.
Nardi paruus onyx eliciet cadum,
Qui nunc Sulpitijs accubat horreis,
Spes donare nouas largus, amaráque
Curarum eluere efficax.
Ad quæ si properas gaudia, cum tua
Velox merce veni. non ego te meis
Immunem meditor tinguere poculis, D
Plena diues vt in domo.
Verùm pone moras, & studium lucri.
Nigrorúmq; memor, dum licet, ignium
Misce stultitiam consilijs breuem.
Dulce est desipere in loco.

IAM VERIS COMITES] hæc Ode eiusdem fere est argumenti, atque septima.

IMPELLVNT LINTEA] impellunt vela.

ANIMÆ THRACIÆ] id est, venti Thracij, nempe Fauonij. Quidam putant Etesias significari, à quibus valde dissentio. nam Etesiæ æstate spirant: Fauonij vere ineunte. Quòd autem Fauonios, qui dicuntur à Græcis Zephyri, aiunt quidam non esse Thracios, quia Aquilones, qui sunt Septentrionales, Thracij appellantur à poëtis, respondeo, Homerum ἰλ. ἰῶτα facere etiam Zephyrum à Thracia vnà cum Borea spirantem. Sic enim ille; Βορέης, καὶ ζέφυρος, τώτε θρήκηθεν ἄητον: ad quem versum notat Eustathius, Zephyrum dici E vnà cum Borea spirare ex Thracia, vel quòd Thracia sit communis omnium ventorum quasi officina, seu commune domicilium: vel quòd Zephyrus per Thraciam in mare Græcum incidat: vel quòd Thracia falcis figuram præ se ferat: vel, vt alij volunt, sigma litteræ: quare cùm ita latè pateat, non esse mirum si ab vtraque eius parte hi venti spirare dicantur, Boreas à septentrionali, Zephyrus ab Occidentali. vide quæ sunt annotata sup. ad Odam 25. lib. 1. ibi, *Thracio vento.* Iam verò quòd alij dicunt, hîc æstatem perspicuè describi vel ex hoc versu intelligi posse, *Adduxere sitim tempora Virgili:* dico eum referendũ esse nō ad anni, sed ad diei tempus: nempe ad horam diei septimam aut octauam, seu potius nonam, ac decimam: quo tempore Romani cenare solebant. Quòd si quis cōtendat pertinaciter ad anni tempus esse referendum, respondebo, in Italia Vernum tempus multo calidius, & siticulosius esse F quàm in Gallia. Quocirca non debere esse mirum si dicat, *Adduxere sitim.* Præterea versus illi superiores, *Nidũ ponit, Itym, &c.* declarāt, hîc ver describi, non æstatem. hirundo enim Veris est nũtia, vt sciunt omnes: vnde prouerbium, *Vna hirundo ver non efficit.* Itaque Horatius vernum tēpus significat per Zephyros & hirundinem primam, epist. 7. lib. 1. ad Mæcen. 2. *te dulcis amice reuiset Cum Zephyris, si concedes, & hirundine prima.* adde quòd epithetum illud *veris comites*, argumēto est significari Fauonios, qui vna cum vere ineunte spirant, neque probo quòd illi, *veris comites*, interpretantur, *ver sequenteis.* quemadmodum (inquiunt) Od. 7. huius libri, dixit *ver proterit æstas.* Longè enim hoc illi dissimile est. Nam ver quidem sequitur æstas: & cōuenit ita loqui. sed *etesiæ sequuntur ver*, non item cōuenit. Multo autem minus cōuenit ita describere etesias: *ventos ver sequenteis, mare temperāteis, &c.* Postremò vocem *comes* non significare eum, qui subsequatur,

A tur, & qui pòst eat: sed qui vnà & eodem ordine ingrediatur, argumento est locus ille Od. 28. lib. 1. *Me quoque deuexi rapidus comes Orionis Illyricis notus obruit vndis.* Sed nimis multa de nugis. Vtatur suo quisq; iudicio. Iam ex Lucretio, M. Tullio, Plauto, Terentio intelligere licet, quid intersit inter animum, & animam. Lucret. lib. 3. *Nũc animum, atque animam dico coniunctà teneri Inter se, atque vnam naturam conficere ex se: Sed caput esse quasi, & dominari in corpore toto Consilium, quod nos animum, mentémque vocamus.* Idem lib. 5. *ac prece quæsit Ventorum pauidus paces, animásque secundas.* Idem lib. 3. *Et magis est animus vitai claustra coercens, Et dominãtior ad vitam, quàm vis animai. Nam sine mẽte, animóque nequit residêre per artus Temporis exiguã partem pars vlla animai, Sed comes insequitur facilè, & discedit in auras, Et gelidos artus in lethi frigore linquit, &c.* & M. Tull. Tuscul. lib. 1. *Animum autem animam nostri declarant nominari. Nam & agere animam, & efflare dicim⁹.* animam, id est, ventum. ibid. *Ipse aũt animus ab anima dictus est.* Idem ibid. *quam regionem cũ superauit animus, naturamq; sui similem cõtigit, & agno*
B *uit: iunctus ex anima tenui, & ex ardore solis temperato, ignibus insistit, &c.* Idem ibid. *anima sit animus, ignisne, nescio.* Plaut. Asinar. *DE. Animã ædepol suauiorẽ, quam vxoris meæ. PHILAEN. Dic, amabo, an fœtet anima vxoris tuæ?* Idẽ Aulular. *sed me animam recipere sinas, te rogo.* idẽ ibid. *S. Quin cũ it dormitum, follem obstringit ob gulam. A. cur? S. nequid animæ fortè amittat dormiens.* Terent. Adelph. *quid festinas, mi Geta? animam recipe.* Idem in Phorm. *Animam compressi, aurem admoui.* Iterum M. Tull. frumentaria, de Apronio, *qui non modò animum integrum, sed ne animam quidem puram conseruare potuisset.* idem in Timæo, *ita contigit, vt inter ignem, & terram, aquam Deus, animãque poneret, eáque inter se compararet, & proportione cõiungeret, vt, quemadmodum ignis animæ, sic anima aquæ: quodq; anima aquæ, id aqua terræ proportione redderet.* Virg. in Sileno, *Semina terrarũ que, animæq; marisq; fuissent, Et liquidi simul ignis.*
C Idẽ Georg. 2. *animasq; & olentia Medi Ora fouẽt illo, & senibus medicantur anhelis.* Idem lib. 8. Æneid. *Quantum ignes, animæq; valent.*

RIGENT] horrent, squallent: frigore, glacie, gelu.

NEC FL. STR. HIB. N. T.] nec fluuij niuibus & imbribus hibernis aucti, horribilẽ strepitum edũt. sup. Od. 2. eiusd. lib. *Monte decurrens velut amnis, imbres Quem super notas aluere ripas.*

NID. PON. ITYN FLEB. GEM.] hirundo (inquit) veris nuntia Ityn filium gemens à se interfectum in odium Terei viri sui, nidum ponit. Hesiodus ἐργ. καὶ ἡμ. hirundinem ὀρθρογόην appellat, id est, manè gementẽ. Τὸν δὲ μετ' ὀρθρογόη Πανδιονὶς ὦρτο χελιδὼν Ες φαὸς ἀνθρώποις ἔαρος νέον ἱσταμένοιο. id est, post hunc autem hirundo Pandionis filia surrexit, & in lucem prodijt hominibus vere ineunte. apud Homerum item ὀδυσσ. τ. Penelopa Vlyssem virum suum nondum agnoscens, & tamẽ cũ eo loquens, sese cum luscinia comparat Itylum filium suũ lugente, his verbis: Ως δ' ὅτε Πανδαρέου κούρη Χλωρηὶς ἀηδὼν Καλὸν ἀείδησιν ἔαρος νέον ἱσταμένοιο
D Δενδρέων ἐν πετάλοισι καθεζομένη πυκινοῖσιν, Ἥτε θαμὰ τρωπῶσα χέει πολυηχέα φωνήν, Παῖδ' ὀλοφυρομένη Ἴτυλον φίλον. id est, Quemadmodum autem cùm Pandarei filia Chloreis luscinia suauiter canit vere ineunte ramis densis arborum insidens: Quæ se crebrò conuoluens vocem variam, & flexibilem mittit? filium Itylũ optatum lugens, &c. Plato autem in Phædone, negat hirundinem, lusciniam, vpupam, cycnos doloris, gemitúsve causa canere, his verbis, οὐδ' αὐτὴ ἡ ἀηδὼν, καὶ χελιδὼν, καὶ ἔποψ, ἃ δή φασι διὰ λύπην θρηνοῦντα ᾄδειν, ἀλλ' οὐδὲ ταῦτα φαίνεταί μοι λυπούμενα ᾄδειν, οὔτε οἱ κύκνοι.

CECR. DOM. ÆTERN. OPPR. &c.] Erysichthon Cecropis filius non regnauit Athenis. nam patre viuo mortuus est. Cecropi successit Cranaus, quẽ Amphictyon eius gener regno spoliauit. Hic rursus ab Erichthonio eiectus est. Erichthonij aũt patrem mortalem fuisse negant, natumq; eum dicũt alij ex Marte & Terra, alij ex Vulcano & Terra, cùm Vulcanus Mineruæ coniugio à Ioue impetrato, illa reluctante effectum libidinis in terram profudisset. Huius filius fuit Pandion: cuius filiæ Procne & Philomela. Itaque, quòd
E hanc auem æternum Cecropiæ domus opprobrium dicit esse, non est ita intelligendum, eam ex stirpe & sanguine Cecropis ortam esse: sed Cecropia domus intelligenda est, regum Atheniensium familia, tametsi non sit vna. Fabula autem notissima est de Procne in hirundinem, Philomela in lusciniam mutata: quam cũ Tereus rex Thraciæ, qui Procnen in matrimonio habebat, constuprasset, ei ipsi, quam constuprarat, linguam præcîdit, ne vxori suæ rem enuntiaret. quamquã alij putant Philomelam in hirundinem, Procnen in lusciniam esse versas: vt Gorgias, qui, cùm hirundinis volantis stercore inquinatus esset, αἰσχρόν γε (inquit) ὦ φιλομήλα. refert Aristotel. lib. 3. Rhetoricor. Sic Virg. in Sileno: *Quas illi Philomela dapes.* Sic & Varro lib. 4. de lingua Latina.

QVOD MALÈ BARBARAS, &c.] quia barbaram illam Terei viri sui libidinem immaniter, & crudeliter vlta fuerat, nempe filio communi
F Iti interfecto. Propert. lib. 3. *Increpet absumtum ne sua mater Ityn.*

DELECTANTQVE DEVM] Pana. fuit autem Pan (vt scribit Theocriti interpres) Penelopæ, & procorum filius: ideóque Pan vocatus est, quia ἐκ πάντων ἐσπάρη, id est, omnium semine satus est. alij Mercurium eius patrem fuisse, in hircum mutatum. De Pane scribit Plutarchus mirabile quiddam lib. περὶ τῶν ἐκλελοιπότων χρηστηρ. Epithersen quendam sibi narrasse, cùm ille in Italiã nauigaret, & ad insulas Echinadas peruenisset, vesperi, mari placido, & tranquillo vocem esse auditam cuiusdam Thamum appellantis. Erat autem is Thamus gubernator nauis Ægyptius non omnibus vectoribus notus. Qui cùm bis appellatus tacuisset, atque ad tertiam appellationem respondisset: eum, cuius erat illa vox, summa vocis contentione ita locutum esse: Vbi ad Palodes delatus fueris, nuntiato, Pana magnum diem suum obijsse. quã voce audita, primùm omnes,

A nes, qui in naui erant, metu perterritos eſſe: deinde conſultaſſe vtrùm præſtaret, eíne voci obtemperare, an totam rem negligere, re inter eos communicata, & conſultando agitata, ad extremum placuiſſe, vt Thamus, quod iuſſus eſſet, faceret, maximè ſi tum, cùm ad illum locum perueniſſent, malacia eſſet. itaque fecit: & quàm clariſſima voce potuit, proclamauit, magnum Pana obijſſe. Vixdum clamandi finem fecerat, cùm ingens factum eſt non vnius, ſed veluti complurium hominum gemitus. Id cùm Romam perlatum eſſet, Tiberium, qui tum imperium obtinebat, ita ei nuntio fidem habuiſſe, vt doctiſſimis quibuſque hominibus conuocatis, & coactis, quærere inſtituerit de Panis ortu, genere, & natura. Illos autem re multum, diuque diſputata, ad extremum ſine vlla diſſenſione ac varietate pronuntiaſſe, Pana, de quo quæreretur, & qui diem ſuum obijſſe diceretur, Mercurij, & Penelopæ filium fuiſſe. Non defuerunt Chriſtiani homines, qui hunc Pana, B Chriſtum fuiſſe putarint, magnum omnium mortalium paſtorem, & ſeruatorem: tempora certè conueniunt. conueniunt & ea, quę ab antiquis de Pane tradita ſunt: Pana, deum eſſe ruſticum in naturæ ſimilitudinem conformatum: vnde & πᾶν dictus eſt, id eſt, omne, quaſi naturæ vniuerſæ deus. habet enim cornua, quæ radios ſolis, & cornua lunæ ſignificant. rubet eius facies, quæ ſignificat naturam ætheris igneam. ad pectus pellem ceruinā habet ſtellatam, qua cælum ſtelliferum, ſeu ſtellis diſtinctum ſignificatur. pars eius inferior, hirſuta eſt, qua deſignantur arbores, virgulta, herbæ, fruges, feræ, & ceteræ animantes in terra ſedem habentes. pedes ſunt ei caprini, vt declaretur terræ ſtabilitas, firmitas, ac ſoliditas. fiſtulam tenet ſeptem calamis compactam, vt oſtendatur cæli harmonia ex vno cæli, & altero ſeptem ſiderum motu contrario, vnde ſeptem ſoni efficiuntur, conſtans. virgam incuruam, ſeu pedum geſtat, propter annum, qui in ſe recurrit. Idem cum Amore deo, ſeu Cupidine luctatus eſt, ab eoque ſuperatus. Sic Deum huius mundi opificem, amor C generis humani vicit, & (pæne dicam) coëgit, vt forma humana ſumta terras incoleret: oueis paſceret, hoc eſt, homines veritatis & ſimplicitatis amanteis erudiret, eosque ex Orci faucibus morte ſua vindicatos ac redemtos ſeruaret, & (vt Arnobij verbo vtar) ſoſpitaret. Herodotus in Euterpe Pana ſcribit à Mendeſijs in octo dijs numerari. hos aūt deos octo, duodecim dijs priores haberi. Addit præterea Pana à pictorib. & fictoribus Gręcis ac Latinis αἰγοπρόσωπον, καὶ τραγοσκελέα. i. facie caprina, & cruribus hircinis pingi, & ſculpi ſolere.

NIGRI COLLES ARCAD.] Virg. Gallo, *Pan deus Arcadiæ.* Arcadia, frumenti ferax. Nigra autem terra, frumentis optima. iccirco nigros Arcadiæ colleis dixit. Virg. Georg. 2. *Nigra ferè, & preſſo pinguis ſub vomere terra, Et cui putre ſolum (namq; hoc imitamur arando) Optima frumentis: nō vllo ex æquore cernes Plura domum tardis decedere plauſtra iuuencis.*

ADDVX. SITIM TEMP. VIRGILI] Alcæus, πάντα δὲ διψᾷ ὑπὸ καύματος. id eſt, omnia præ ca D lore & æſtu ſitiunt. Virg. li. 3. Georg. *Inde vbi quarta ſitim veniens collegerit hora.*

SED PRESSVM CALIB.] ſed ſi vinum Calenum haurire & bibere cupis. ſup. Od. 11. lib. 1. *Cæcubum, & prælo domitam Caleno Tu bibes vuam.* *ducere* interdū eſt ſpiritu attrahere, vt hîc, & ſup. Od. 17. lib. 1. *Hîc innocentis pocula Leſbij Duces ſub vmbra.* & apud M. Tull. lib. 2. de nat. deorum *ab aëre eo, quem ſpiritu ducimus.*

GESTIS] id eſt, vehementer cupis. *Geſtit* (inquit Feſtus) *qui ſubita felicitate exhilaratus, nimio corporis motu præter conſuetudinem exſultat.*

IVVENVM NOBILIVM] Claudij, & Druſi.

NARDO VINA MEREBERE] vnguento nardino dato, vinum Calenum accipies, id eſt, ſi vnguentum nardinum afferes, ego vinum Calenum tibi depromam. In quibuſdam libris ſcriptū reperi, *mereberis.*

NARDI PARVVS ONYX] idem dicit, quod paullo antè dixerat. nam Virgilium ad cenam ea condicione inuitat, ſi nardi concham, aut onyE chem afferat. Contrà Catull. cenaturum eſſe apud ſe Fabullum dicit paucis pòſt diebus, ſi modò ille cenam lautam, & copioſam attulerit cum vino & ſale: ſe autem nihil præter vnguentum fragrantiſſimum præbiturum. ſic Catull. *Cenabis benè mi Fabulle apud me Paucis, ſi tibi Dij fauent, diebus, Si tecum attuleris bonam, atq; magnam Cenam, non ſine candida puella, Et vino, & ſale, & omnibus cachinnis.* deinde paucis verſibus interpoſitis, *Nam vnguentum dabo, quod meæ puellæ Donarunt Veneres, Cupidinesq;.* ὄνυξ autem (vt ait Dioſcorides lib. 2. πῶμά ἐστι κογχυλίου ὅμοιον τῷ τῆς πορφύρας, εὑρισκόμενον ἐν τῇ Ἰνδίᾳ ἐν ταῖς ναρδοφόροις λίμναις. διὸ καὶ ἀρωματίζει νεμομένων τῶν κογχυλίων τὴν νάρδον. id eſt, onyx, conchylij eſt operculum, purpuræ operculo ſimile, quod reperitur in India in paludibus ijs, quæ nardum ferunt. Itaq; & odores ſuauiſſimos afflat, quoniam conchylia nardo veſcuntur. Ex his igitur ſiue teſtis, ſiue conchis, fieri poterant vaſa ad vnguentum ſeruandum aptiſſima, quippe quæ nardi odore iam eſſent penitus imbuta. alij dicunt Onychem eſſe F marmoris genus, & onychem hîc interpretantur, ampullam marmoream. Eſt etiam ὄνυξ lapis idem, qui alabaſtrites, ex quo ὄνυξ vnguentarius, id eſt, vas ad diuturnam vnguenti cuſtodiam probatiſſimum. vide Hermolaum Barbarū. Duxerunt autem appellationē & hic lapis, & hæc concha à ſimilitudine vnguis humani, quia nihil ſit in eis rugoſum, nihil aſperum: ſed omnia, vt in vngue, læuia ac polita. Propertius li. 3. *Sic menſæ ratio, noxq; inter pocula currat: Et crocino nareis myrrheus vngat onyx.* & Catull. de coma Berenices, *Nunc vos, optato quas iunxit lumine teda, Non prius vnanimis corpora coniugibus Tradite nudantes reiecta veſte papillas, Quàm iucunda mihi munera libet onyx.* Eſt etiam onyx gemma coloris candidi, ex qua vas vnguentarium fieri ſolitum eſſe conſtat.

QVI NVNC SVLP. ACCVB. HORR.] Od. 28. lib. 3. *Parcis deripere horreo Ceſſantem Bibuli conſulis amphoram.* in verbo *accubat* autem tralatio eſt à rebus animatis: poſitumque eſt pro acclinatur, ſeu acclinatum eſt.

A SPES DONARE NOVAS LARGVS] largus & liberalis in afferenda & donanda noua spe: vt epist. ad Torqu. lib. 1. *Spes iubet esse ratas. largus donare*, id est, largus ad donandum.

AMARAQVE CVRARVM] id est, amaras curas, seu potius amarores curarum. sic loquitur Od. 1. lib. 2. *Et cuncta terrarum subacta*. & saty. secunda libri secundi, *Corruptus vanis rerum*. & vltima eiusdem, *dumq; Ridetur fictis rerum Balatrone secundo*. & epist. ad Pisones *Indicijs monstrare recentibus abdita rerum*. & epist. ad Sceuam, *tu poscis vilia rerum*. sic Liu. *subita rerum* lib. 9. *incerta casuum*, lib. 30. & alibi, *diuersa montium*. & Lucret. lib. 1. *Inter septa meant voces: & clausa domorum Transuolitant*. idem lib. 2. *Nunc hic, nunc illic superant vitalia rerum, Et superantur item*. ibid. *Contemplator enim, cùm solis lumina cumq; Insertim fundunt radios per opaca domorum*. & lib. 6. *penetrat per rara viarum*. Virg. lib. 6. Æn. *per opaca viarum Corripiunt spatium medium, foribusq; propinquant*.
B idem lib. 2. *Obsedere alij telis angusta viarum*. Paterculus *auersa viarum*, & *auia itinerum*. sic etiam Græci. Aristoph. Pluto. ὁ ζεὺς μὲν ὖν εἰδὼς τὰ τούτων μωρὰ. id est, Iupiter igitur sciens horum stulta, id est, stultitias.

ELVERE EFFICAX] ad eluendas curas efficax. suprà annot. ad Od. 8. Iam, quòd hoc vinum ad curas eluendas efficax esse dicit, id omnium vinorum commune ferè est: atque hanc laudem omnibus propemodum vinis tribuunt poëtę. itaque vinum λαθικηδέα, id est, obliuionem mærorum afferens: & παυσίλυπον, id est, molestijs modum & finem imponens, & νηπενθὲς, id est, luctũ adimens, seu luctu liberans. & κακῶν ἐπίληθον ἁπάντων, id est, malorum omnium obliuionem inducens, appellant Græci: obliuiosum Latini, vt Horat. sup. Od. 7. lib. 2. *Obliuioso pocula Massico Ciboria exple*. eodem pertinet illud Od. 9. epod. *Curam, metumq; Cæsaris rerũ iuuat Dulci Lyæo soluere*. & illud Od. 13. eod. lib. *Illic omne malum vino, cantuq; leuato Deformis ægrimoniæ Dulcibus alloquijs*. & illud Sa-
C ty. 7. li. 2. *Nunc vino quærens, nunc somno fallere curam*. & hi Alcæi versus apud Athenæum. Οὐ χρὴ κακοῖσιν θυμὸν ἐπιτρέπειν. Προκόψομεν γὰρ οὐδὲν ἀσάμενοι, Ω Βακχὶ. φάρμακον δ' ἄριστον Οἶνον ἐνεικαμένους μεθυσθῆ-Ναι. quos sic vertimus, *Stultum est malis cor dedere languidum, O Bacchi: assequemur prorsus enim nihil Mærendo. pharmacum optimum autem est, Feruidiore madere vino*.

CVM TVA MERCE] cum onyche nardi.

IMMVNEM] inanem, nihil afferentem, vt annotatum est ad Od. 23. lib. 3. sic apud Virg. Geor. 4. *Immunisq; sedens aliena ad pabula fucus*. Sed Grecum verbum exprimere voluit, *asymbolum*: quo vtitur Terent. Phorm. *téne asymbolum venire vnctum, atq; lautum è balneis?* Non vult igitur Horatius, Virgilium venire ἀσύμβολον, id est, sine symbola. Animaduertendum est autem tùm apud Græcos, tùm apud Latinos, quemadmodum & apud nos, cenas alias fuisse conuiuatoris sumtu apparatas, atque instructas: alias, in quas suam quisque partem conferebat. has ἐράνους, illas εἰλαπίνας appellant Græci, ab eo, quòd quasi gregatim, seu turmatim, aut turbatim compotarent, παρὰ τὸ κατ' ἴλας πίνειν: vel ab eo, quòd vniuersim, & quasi in gyrum, παρὰ τὸ εἰλαδὸν, seu εἰληδὸν, seu εἰλεῖσθαι. Homer. ὀδυσσ. α. Τίς δαὶς, τίς δὲ ὅμιλος ὅδ' ἔπλετο, τίπτε δέ σε χρεώ, Εἰλαπίν', ἠὲ γάμος, ἐπεὶ οὐκ ἔρανος τάδε γ' ἐστίν. id est, Quod epulum, quis cœtus hic est? quæ tandem te cogit necessitas? vtrùm conuiuium publicum, an nuptialis cena? Nam non est conuiuium ex collecta. & ὀδυσσ. λ. Η γάμῳ, ἠ' ἐράνῳ, ἠ' εἰλαπίνη τεθαλείῃ. id est, Aut nuptiali conuiuio, aut ex collecta, aut cena publica & vniuersa omni epularum copia referta. in ἐράνῳ autem, id, quod confertur à conuiuis, συμβολὴν Græci, & symbolam Latini vsucapto vocabulo nominant: *collectam* Latino & proprio. itaque quòd apud Terent. Andr. vulgò legitur *symbolum dedit*, corrupta scriptura est. nam, vt aliâs admonui, symbolam legendum, quod item dudum docuit Adrianus Turnebus, vir doctiss. & ita scriptum est apud Plautum in Sticho, *eadem nocte symbolam dabo*. Prætereà interpretes Homeri sic do-
D cent, ἔρανος λέγεται τὸ ἐκ συμβολῆς γινόμενον δεῖπνον. & interpres Theocriti ad εἰδ. ζ. ἐπὶ δὲ τῶν βραδυνόντων παροιμία, ὅστις ἐπὶ δεῖπνον κληθεὶς ὀψὲ ἔρχεται, ἢ χωλός ἐστιν, ἢ οὐ δίδωσι συμβολάς. qui ad cenã vocat⁹ tardius venit, aut claud⁹ est, aut nõ dat symbolas. & Procul⁹ in hũc locum Hesiodi, Μηδὲ πολυξείνου δαιτὸς δυσπέμφελος εἶναι, Ταῦτα, φησὶ, χώραν δίδωσι ταῖς καλουμέναις συμβολαῖς. αὗται γὰρ πολύξενοι ἂν εἶεν, ἐκ τοῦ κοινῇ πολλοῖς συσσιτεῖν εἶναι, παρξενοῦσαι μὴ οὐκ εἶναι δυσπρόσιτον ἐν ταύταις, καὶ δύσκολον, ἐχούσαις δαπάνην μὲν ἐλαχίστην, χάριν δὲ πλείστην διὰ τὴν κοινωνίαν. οὕτω γὰρ πάλαι συνεσίτουν ἀλλήλοις συνεισφέροντες εἰς τὸ κοινὸν ἕκαστοι, καὶ μετ' ἀλλήλων ἑστιώμενοι. id est, hæc, inquit, locum dant symbolis, quæ appellantur. hæ enim valde hospitales, & multorum hospitũ fuerint, multos inter se conciliantes, vt vnà cibum capiant, & efficientes ne quis in eis se aditu difficilem, & morosum præbeat, quia sumtum quidem exiguum habeant, iucunditatem autem & gratiam plurimam propter communionem. Sic enim olim vnà inter se cibum capiebant, conferentes singuli in commune, & vnà inter se epulantes.
E sic Alexis apud Athen. lib. 6. οὐ γὰρ μὴ τίθενται συμβολὰς, Πρυτανεῖα ταῦτα προσαγορεύεται. vbi enim non conferuntur symbolæ, ea prytanéa appellantur. Hegesander apud eundem lib. 8. τὴν συμβολὴν, τὴν εἰς τὰ συμπόσια ὑπὸ τῶν συμπινόντων εἰσφερομένην Αργεῖοι χῶν καλοῦσι, τὴν δὲ μερίδα, αἶσαν. id est, symbolã, quæ à compotantibus in conuiuia confertur, Argiui χῶν appellant, portionem autem αἶσαν. Erat & tertiũ genus, γάμος, id est, conuiuium nuptiale, vt intelligere licet ex illis versibus Homeri, quos suprà protulimus. quod quamobrem præberetur, nomen ipsum declarat. Erat autem hoc quoque, quod nuptiale dicitur conuiuium, magnificum, & sumtuosum, & liberale, vt perspicuum est tùm ex ijsdem versibus, tùm ex Aristot. lib. 4. de moribus ad Nicom. vbi loquitur de eo, quem βάναυσον Græcè nominat, ego operariorum more insolentem in sumtu faciẽdo Latinè reddidi. verba Aristot. sunt hęc, καὶ λαμπρύνεται παρὰ μέλος, οἷον ἐρανιστὰς γαμικῶς ἑστιῶν, id est, & splendorẽ ac magnificentiã ostentat inconcinnè, atq; inuenustè, verbi gratia, nuptiali apparatu eos accipit, qui symbolã in cenã dederunt.

TINGERE]

A TINGERE] τέγγειν, quo verbo vtitur Alcæus: vel dicendum positum esse tingere, pro madefacere: cui respondet Græcum βρέχειν. Sed non dissimulabo me reperisse in vno cod. Vatican. & Iannoct. aliquotque alijs, *tinguere*.

NIGRORVMQVE MEMOR] id est, rogi, busti, mortis memor.

DVM LICET] dum vita manet, & dum fert ætas. sic Sat. 6. lib. 2. *quo, bone, circà, Dum licet, in rebus iucundis viue beatus: Viue memor, quàm sis æui breuis*. vide annot. ad Od. 9. lib. 1.

MISCE STVLTIT. CONSIL. BREV.] misce serijs iocosa. Nam animus humanus perpetuã contentionẽ ferre non potest. & nisi interdũ ioco ac ludo remittatur & relaxetur, obtunditur, atq; (vt verbo Lucretiano vtar) obbrutescit. Rectè igitur poëta noster ita monet, Od. 11. li. 2. *quid æternis minorem Consilijs animum fatigas?*

IN LOCO] opportunè: cùm tempus, & locus ferunt, aut etiam postulant. ἐν καιρῷ.

B

IN LICEN.
Ode 13.

Insultat ei, quòd iam anus fiat, & libidine flagrans, contemnatur à iuuenibus.

AVdiuere, Lyce, dij mea vota: dij
Audiuere, Lyce: fis anus: & tamen
Vis formosa videri:
Ludisq;, & bibis impudens:
Et cantu tremulo pota Cupidinem
Lentum sollicitas. ille virentis, &
Doctæ psallere Chiæ
Pulchris excubat in genis.
Importunus enim transuolat aridas
C *Quercus: & refugit, te quia luridi*
Dentes, te quia rugæ
Turpant, & capitis niues.
Nec Coæ referunt iam tibi purpuræ,
Nec clari lapides tempora, quæ semel
Notis cóndita fastis
Inclusit volucris dies.
Quò fugit Venus? heu: quóue color decens?
Quò motus? quid habes illius, illius,
Quæ spirabat amores:
Quæ me surpuerat mihi,
Felix post Cynaram, notaq;, & artium
Gratarum facies? sed Cynaræ breueis
Annos fata dederunt,
Seruatura diu parem
Cornicis vetulæ temporibus Lycen: D
Possent vt iuuenes visere feruidi
Multo non sine risu,
Dilapsam in cineres facem.

AVDIVERE LYCE] Lycæ meretrici nunc tandem senescenti, insultat, cuius ferociam ac superbiam queritur Oda. 10. lib. 3. *Extremum Tanaim si biberes Lyce, &c.*

LVDISQVE] & ludis ludos amatorios, & Venereos. hoc enim significat *ludere* interdũ. vt *Lusisti satis, edisti satis, atq; bibisti*. epist. 2. li. 2. Terent. Eunucho, *quia consimilem luserat ille ludum*.

ET BIBIS IMPVDENS] in eo declaras, quàm sis impudens, quòd ludas, & bibas proinde ac si puella esses. puellas autem hoc loco accipio pro scortis. nam neque puellæ virgines, & pudicæ, neque matronæ Romanæ vinum bibebant, vt annotauimus sup. ad Od. 15. lib. 3. quem locũ huc ascribere libet, quia cum hoc congruit. *Te lanæ prope nobilem Tonsæ Luceriam, non citharæ decent: Nec flos purpureus rosæ, Nec poti vetulam face tenus cadi*. vbi quidam non rectè censuerunt legendum *Sed poti vetulam, &c.* E

CANTV TREMVLO] qualis est senum, & vetularum.

CVPID. LENTVM SOLLIC.] amoris flammam in te iam exstinctam, & pæne emortuam, cantu prouocas, & excitas.

ILLE VIRENTIS ET DOCT.] Ille autem, nempe Cupido, vigil cubat in genis Chiæ puellæ ætate florentis, & psallendi peritæ.

EXCVBAT] vigil cubat, cùm in te sit sopitus, ac, pæne dicam, sepultus.

IMPORTVNVS] qui nec quiescit, nec alios conquiescere sinit. diximus suprà ad Odam 16. lib. 3.

ARIDAS QVERCVS] δρῦς ἀζαλέας, γεράνδρυα. vetulas significat, quæ ætate defloruerunt, atque exaruerunt.

LVRIDI DENTES] illuuie squallidi, & crocei coloris: liuidi. suprà *Orcum luridum* dixit Od. 4. lib. 3. & infrà Od. 17. epod. *ossa pelle amicta lurida*. γηραλέους ὀδόντας eodem sensu dixit Anacr. Luridum dictum est à lura, vtre, seu culleo, seu pelle: quæ prius quàm sit aliquo colore suffusa, pallida & crocei, vel lutei coloris est. F

CAPITIS NIVES] canities, cani. sic loquitur Antipater in epigram. illo, quod scripsit in Biantem lib. 3. epigr. Τῇδε Βίαντα κέκευθα, τὸν ἀτρέμας ἤγαγεν ἑρμῆς Εἰς ἀΐδην πολιῷ γήραϊ νιφόμενον. id est, hîc Biantem texi, quem tacitè, seu quietè ad Orcum duxit Mercurius canæ senectæ niuibus perfusum. Iam Græci γῆρας πολιοκρόταφον solent appellare.

NEC COÆ REFERENT] nec Coæ vestes (inquit) id est, tenues, subtilique, & bombycino filo contextæ: nec gemmæ ætatem illam florentem, quæ iam abijt, tibi reducent. Significat nec vestitus elegantia ac nitore, nec gemmarum pretio, ac fulgore formam amissam, & tempore ac vetustate consumtam atque exstinctam reuocari. Coas vesteis fuisse admodũ tenueis, & pæne pellucidas

A pellucidas declarat locus Saty. 2. lib. 1. *Altera nil obstat Cois tibi, pæne videre est, Vt nudam.* quamquã quidam libri veteres illic habent, *Altera nil obstat. Chlorim tibi pæne videre est, Vt nudam.* Hermolaus Barbarus autem conatus est ostendere, in omnibus libris, vbi Coæ vestes appellantur, mendum inesse, & Céas vestes, ab insula Céo, nõ Coas esse nominatas. ego tamen non sum ausus scripturam inueteratam immutare.

NEC CLARI LAPIDE] nihil muto. Nam quamuis mihi valde placeat altera scriptura, quæ reperitur in duobus codicibus Vaticanis, & in Ian noct. Vrs. Tornes. vno Russard. *Nec cari lapides,* mouet me tamen locus ille apud M. Tull. lib. 4. accus. *Candelabrum è gemmis clarissimis opere mirabili perfectum.* nisi quis etiam locum illum corruptum esse dicet, & legendum esse contendet, *è gemmis carissimis.* Omnino & hæc recepta tolerabilis, & illa altera probabilis est.

TEMPORA, QVÆ SEMEL NOTIS, &c.] B id est, tempora præterita, ætatem exactam, præteritos annos: vt Virg. Æn. 5. *O, mihi præteritos referat si Iupiter annos.* solebant autem Romani (vt sciunt omnes) cùm res foris gestas, tùm acta vrbana singulorum annorum, & COSS. nomina in fastis, memoriæ publicæ causa, perscribere. iccircò suprà *memores fastos* appellat Od. 17. lib. 3. & Saty. 3. lib. 1. *fastos mundi. Tempora si, fastosq; voles euoluere mundi.* Quæ sunt igitur in fastis perscripta, aut incisa, ea sunt præterita: & quæ præterita, si modò sunt alicuius momenti, fastis includuntur. Porphyrion *inclusit* interpretatur *signauit, deposuit, sepeliuit. Inclusi enim tumulo, vita defuncti intelliguntur.*

QVÓVE COLOR DECENS?] colorem decentem eadem ratione, eodemq; ferè sensu dixit, quo sup. Od. 27. lib. 3. *malas decenteis. Antequàm turpis macies decenteis Occupet malas.* in quibusdã lib. scriptum est *calor decens.*

SPIRABAT AMORES] ἔρωτας ἔπνει. sic enim loquuntur Græci. Anacron ἁπαλὴν παῖδα κατέχων, C Κύπριν ὅλην πνέουσαν. id est, teneram puellam tenens, quæ totam Venerem spirat. M. Tull. ad Q. Fratr. lib. 3. *sed minatur tamen, in primisq;* Ἄρη πνέων. *Q. Scæuula,* id est, Martem spirans. sic epistola ad Augustum lib. 2. *Et spirat tragicum satis.* & Virgil. Georg. 2. *spirantes naribus ignem.*

QVÆ ME SVRPVERAT MIHI] id est, quę optimam mei partem mihi furtim ademerat. *surpuerat* autem συγκοπῇ, pro subripuerat: quod est admodum vsitatum & huic, & ceteris poëtis. vt Sat. 3. lib. 2. *vnum me surpite morti,* pro subripite. Lucret. 2. *quapropter vbi ipsam Cernere iam nequeas, motus quoq; surpere debet.* Virg. Æn. 8. *Cingite fronde comas, & pocula porgite dextris.*

FELIX POST CYNARAM] de Cynara sic epist. ad Villicum lib. 1. *Quem scis immunem Cynaræ placuisse rapaci.* & epist. ad. Mæcen. 2. lib. 1. *Inter vina fugam Cynaræ mærere proteruæ.* post Cynaram autem, vel quia soli Cynaræ cedebat: vel quia Cynara mortua est.

ARTIVM GRAT. FAC.] facies lepôris, & venustatis plena: facies instructa atque ornata ijs rebus omnibus, quæ homines ad amandum allicere & possunt, & solent, vt oculorum splendor D & flagrantia, frontis læuor, oris nitor, vultus ad risum & hilaritatem compositus, & quasi natura factus, labrorum natiuus rubor, & arte adiutus, genarum candor puniceo colore temperatus. & simil.

PAREM CORN. VETVLÆ TEMP.] sup. Od. 17. lib. 3. *Annosa cornix.* cornicum viuacitas prouerbij locum obtinuit. Hesiodus Ἐννέα τοι ζώει γενεὰς λακέρυζα κορώνη Ἀνδρῶν ἡβώντων. id est, *Treis iuuenum ætates, & bis sex garrula cornix Metitur viuendo diu.* Lucret. lib. 1. *cornicum vt sæcla vetusta.*

DILAPSAM IN CIN. FACEM] vel te, quæ olim oris tui suauitate, & flagrantia oculorum iuuenes incendebas, nunc consumtam, aridam, exsanguem: vel formam tuam olim eximiã, nunc corruptam. *dilapsam* autem legendum est, non *delapsam*, vt habent nonnulli mendosi codices, etiam veteres. sic Virgil. Georg. 4. *dilapsus in aquas* dixit, vbi de Proteo loquitur. *aut in aquas tenueis dilapsus abibit.* idem lib. 4. Æneid. *dilapsus calor,* absolutè. *& vnà Dilapsus calor, atq; in ventos vita recessit.* E

AD AVGVSTVM. Ode 14.

A senatu, populoq; R. dignos ei honores tribui non posse.

QVæ cura patrum, quæue Quiritiũ,
Plenis honorum muneribus tuas,
Auguste, virtutes in æuum
Per titulos, memoresq; fastos
Æternet? ô, quà sol habitabileis
Illustrat oras, maxime principum, F
Quem legis expertes Latinæ
Vindelici didicere nuper,
Quid Marte posses: milite nam tuo
Drusus Genaunos, implacidum genus,
Brencosq; veloceis, & arceis
Alpibus impositas tremendis,
Deiecit acer plus vice simplici
Maior Neronum: mox graue prœlium
Commisit: immaneisq; Rhætos
Auspicijs pepulit secundis,
Spectandus in certamine Martio,
Deuota morti pectora liberæ
Quantis fatigaret ruinis:
Indomitas propè qualis vndas
Exercet Auster Pleiadum choro

Scindente

A *Scindente nubeis: impiger hostium*
Vexare turmas: & frementem
Mittere equum medios per igneis.
Sic tauriformis voluitur Aufidus:
Qui regna Dauni præfluit Appuli,
Cum sæuit: horrendamq; cultis
Diluuiem meditatur agris:
Vt barbarorum Claudius agmina
Ferrata vasto diruit impetu:
Primosq;, & extremos metendo
Strauit humum sine clade victor,
Te copias, te consilium, & tuos
Præbente diuos. nam tibi, quo die
Portus Alexandréa supplex,
B *Et vacuam patefecit aulam,*
Fortuna lustro prospera tertio
Belli secundos reddidit exitus:
Laudemq;, & optatum peractis
Imperijs decus arrogauit.
Te Cantaber non antè domabilis,
Medusq;, & Indus: te profugus Scythes
Miratur, ô tutela præsens
Italiæ, dominæq; Romæ:
Te, fontium qui celat origines
Nilusq;, & Ister: te rapidus Tigris,
Te belluosus, qui remotis
Obstrepit Oceanus Britannis:
Te non pauentis funera Galliæ,
C *Duræq; tellus audit Iberiæ:*
Te cæde gaudentes Sicambri,
Compositis venerantur armis.

QVÆ CVRA] significat, senatum, populúmque. Rom. quantumuis studij, curæque conferat ad iustos, & meritos Augusto honores decernendos, nullos tamen eius in patriam meritis dignos decernere vllo modo posse.

PATRVM] senatorum. Sallust. de bello Catil. *Delecti, quibus corpus annis infirmum, ingenium sapientia validum erat. Reip. consulebant. hinc vel ætate, vel curæ similitudine patres appellabantur.*

QVIRITIVM] populi Rom. sup. Od. 1. lib. 1. *Hunc si mobilium turba Quiritium, &c.*

PLENIS HONOR. MVNERIB.] honorificis muneribus, vt statuis, triumphis, monumentis publicis.

PER TITVLOS] per inscriptiones tuæ virtutis, tuorumq; in remp. meritorum indices.

MEMORESQVE FASTOS] qui continent memoriam rerum foris, & domi gestarum, actorumque publicorum: sup. Od. 17. lib. 3. & Ode superiore. D

ÆTERNET] perpetuet, æternas reddat. Varro lib. 2. rerum humanar. *litteris ac laudibus æternare*, ex Nonio.

O, QVA SOL HABITABILES] ô omnium principũ, qui terrarum parteis habitabiles incolunt, maxime. non enim omnes terrarum partes sunt habitabiles, vt sup. Od. 22. lib. 1. *quà*, id est, qua parte, seu quibus partibus. cod. Raïn. Card. habet *O, quà lux, &c.*

QVEM LEGIS EXPERT. LAT. VINDEL.] de Vindelicis sup. Od. 4. huius libri. *Videre Rhœti bella sub Alpibus Drusum gerentem, Vindelici.* Iam hoc genus loquendi, *Quem*, nempe te, *Vindelici didicere, Quid Marte posses*, Græcorum est proprium, quo sæpe vtuntur Comici, & Tragici, & alij. Aristoph. in Pluto. ἄγε δή· πρότερον σαυτὸν, ὅστις εἶ, φράσον: age igitur, prius te ipsum, qui sis, dicito. Sophocl. in Thracin. πρὸς θεῶν, φράσον, φίλη δέσποινα, τόνδε, τίς ποτ᾽ ἐστὶν ὁ ξένος. id est, per deos, dicito hunc, cara domina, seu hera, quis tandem sit hospes. E Plato in Phædro. καὶ εἰδέναι χρὴ τὴν ἐραστοῦ φιλίαν, ὅτι οὐ μετ᾽ εὐνοίας γίνεται, id est, & scire oportet amatoris amicitiam, quòd non est cum beneuolentia coniuncta. Terent. in Eunucho. *Ego illum nescio, qui fuerit. hoc quod fecit, res ipsa indicat.* M. Tull. epist. ad Q. Frat. lib. 2. *Hæc me, vt confidam, faciunt.* Plautus Asinar. *Verùm meam vxorem nescis, qualis siet.* Idem Aulular. *Ego te faciam, miserrimus mortaliũ vti fies.* Idem in Menæchmis, *Solem vides, vt statim occæcatus est præ huius corporis candoribus?*

LEGIS EXP. LAT.] id est, qui suis legibus viuunt, neque Romanis, aut vllis alijs astricti sunt.

GENAVNOS, &c.] Magna est in his nominibus librorum antiquorũ varietas. alij habent *Geraunos, Breunosq;*. alij *Genaunos, Breunosq;*: sed plures *Genaunos, Brencosq;*. Strabo li. 4. si locus emendatus est, hos populos Tenauos, & Brencos appellat his verbis, οἱ δὲ οὐινδελικοὶ, καὶ Νωρικοὶ τὴν ἐκτὸς παρωρείαν κατέχουσι τὸ πλέον μετὰ Βρέγκων καὶ Τεναύων. F id est, Vindelici autem & Norici eam, quæ extrà est, partem montibus vicinam ferè totam incolunt, cum Brencis & Tenauis. Itaq; vel ex illo Strabonis loco Horatius est emendandus, & legendum hîc Tenauos, seu Tenaunos, & Brencos: vel ex Horatio, Strabo est corrigendus. omnino vel *Tenaunos, & Brencos*, vel *Genaunos*: vel *Geraunos, & Brennos*, seu Breunos potius: non *Gelonos* legendum puto.

IMPLACIDVM GENVS] horum populorum immanitatem ex paucis verbis Strabonis cognoscere licet. οὐ μόνον ἀνδροφονοῦσιν, ἀλλὰ καὶ μέχρι νηπίων ἀρρένων προέρχονται· καὶ μηδ᾽ ἐνταῦθα παυόμενοι καὶ τὰς ἐγκύους γυναῖκας κτείνουσιν, ὅσας φαῖεν οἱ μάντεις ἀρρενοκυεῖν, id est, non solùm viros interficiunt, verùm etiam vsque ad infanteis masculos progrediuntur: & ne hîc quidem desinentes, etiam prægnanteis mulieres trucidant eas, quas vates dixerint in vtero masculos gerere.

DEIECIT] aptissimo verbo vsus est, & pæne dicam,

A ne dicam, militari: vtitur eo sæpissime & Cæsar. *Deiecit* autem *plus vice simplici*, id est, plus quàm semel: semel atque iterum deiecit.

MAIOR NERONVM] Claudius Tiberius Nero. de quo sic Sueton. *Exhinc Rhœticum, Vindelicumq́ bellum, inde Pannonicum, inde Germanicum gessit. Rhœtico, ac Vindelico genteis Alpinas, Pannonico Brencos & Dalmatas subegit.* epist. ad Iul. Florum lib. 1. *Iuli Flore, quibus terrarum militet oris Claudius Augusti priuignus, scire laboro. Maior Neronum* autem sic dixit hoc loco, vt in lib. de arte poët. *O maior iuuenum.* & saty. 6. lib. 1. *qui se Vultum ferre negat Nouiorum posse minoris.*

MOX GR. PROEL. COMM.] mox, Genaunis, & Brencis, seu Breunis præsidio deiectis, pugnam cum hostibus commisit, & signa contulit.

SPECTANDVS IN CERT. MART.] dignus, qui spectaretur in prœlio, quantis ruinis & cladibus vexaret Rhoetorum animos, mortem liberam non extimescenteis. certamen Martium
B dixit, quia sunt quædã certamina ludicra, vt prœlia campestria, vt epist. 18. lib. 1. sunt & *certamina diuitiarum*, vt epist. 4. eiusd. & certant interdum inter se homines ingenio, contendunt nobilitate, vt ait Lucret. lib. 3. *Certare ingenio, contendere nobilitate.*

DEVOTA MORTI PECT. LIB.] Rhœtorum pectora ita mortem nõ horrentia, vt se morti deuouisse viderentur. *morti liberæ* autẽ, vel quia sponte sua, & nulla necessitate coacti mortem oppetebant: vel quia qui pugnantes in acie cadunt, liberi moriuntur: & ita *liberæ* epithetum est perpetuum mortis, quæ in acie oppetitur.

INDOMITAS PROPE QVAL. VND.] Drusum Rhœtorum turmas prœlijs secundis vexantem, ac profligantem comparat cum Austro Virgilijs exortis, quæ tempestates excitant, vndas maris agitante. Ordo autem verborum hic est, Drusus impiger hostium vexare turmas, & mitt. frem. eq. p. m. ign. qualis propemodum est Auster cùm vndas exercet, Pleïadum choro scin-
C dente nubeis.

EXERCET] fatigat, agitat. vt apud Virgil. Georg. 3. *exercita cursu Flumina.*

PLEÏADVM CHORO] Pleïadas Atlantis fuisse filias, nunc stellas in Tauri cauda locatas, (Virgilias nominant Latini) quarum sex duntaxat cernantur, septima sit obscurior: earumq́ ortum, atque obitum, pluuium esse: prætereà eas ortu matutino, qui est à Kal. Maijs vsq; ad decimum Kalend. Quinctileis, æstatem: vespertino, qui est à Kal. Octobribus vsque ad v. Idus Decemb. hiemem præsignificare, ac nuntiare, notum est vel pueris. Hesiod. ἔργ. ἡμ. Πληϊάδων ἀτλαγενέων ἐπιτελλομενάων Ἄρχεσθ' ἀμητοῦ ἀρότοιο δὲ δυσομενάων. id est, *Pleiades Atlantigenæ cælo exorientes Messis tempora significant, eædemq́ cadentes Venisse agricolis ostendunt tempus arandi.* & Aratus. Ἑπτάποροι δὴ ταίγε μετ' ἀνθρώποις καλέονται, Ἓξ οἶαί περ ἐοῦσαι ἐπόψιαι ὀφθαλμοῖσιν· Ἀλκυόνη, Μερόπη τε, Κελαινώ τ', Ἠλέκτρη τε, Καὶ Στερόπη, καὶ Τηϋγέτη, καὶ πότνια Μαῖα. quos versus sic Latinè reddidit Cicero, *Hæ septem vulgò perhibentur more vetusto Stellæ: cernuntur verò sex vndiq; paruæ. At non interijsse putari cónuenit vnam, Sed frustrà ac temerè à vulgo ratione sine vlla Septem dicier, vt veteres statuêre poëtæ, Æterno cunctas æuo qui nomine dignant, Alcyone, & Merope, atq; Celeno, Taygeteq́, Electra, Steropeq́, simul sanctissima Maia.* & Theocrit. in Hyla. Ἆμος δ' ἀντέλλοντι πελειάδες, ἐσχατιαὶ δὲ Ἄρνα νέον βόσκοντι τετραμμένου εἴαρος ἤδη, Τῆμος ναυτιλίας μιμνάσκετο θεῖος ἄωτος Ηρώων. id est, Cùm autẽ oriuntur Virgiliæ, prata autem remota agnum nouellũ pascunt, conuerso iã vere: Tũ nauigationis memor erat flos heroüm diuinus. Ostẽdit aũt his versib. Aratus, eas æstatis, & brumæ nũtias esse. Ζεὺς σφισι καὶ θέρεος, καὶ χείματος ἀρχομένοιο Σημαίνειν ἐπένευσεν, ἐπερχομένου τ' ἀρότοιο. Athen. li. 2. docet Pleïadas ab Æschylo, Pindaro, Simonide peleïadas, quod valet περιστερὰς, id est, columbas, nominari. Vnius Simonidis verba ascribam ea, quæ ad hunc locum pertinent. Ἑπτὰ δ' Ἄτλας ἑπτὰ ἰοπλοκάμων φίλαν θυγατέρων τὰν (Μαῖαν) ἔξοχον εἶδος, αἳ καλέονται πελειάδες οὐράνιαι. Sed de his qui plura scire volet, legat Athenæũ eo, quem dixi, libro.

SCINDENTE NVB.] id est, imbreis profundente nubibus à vento scissis.

IMPIGER HOST. VEX. TVRM.] impiger in vexandis hostium turmis.

ET FREMENTEM] Virgil. Georg. 1. princ. *tuq; ô, cui prima frementem Fudit equum, &c.* & Horat. Oda 9. epod. *Ad hunc frementeis verterunt bis mille equos, &c.*

MEDIOS PER IGNEIS] id est, per medias prœlij flammas, per media, eaq; acerrima pericula. sic epist. 1. lib. 1. *Per mare pauperiem fugiens, per saxa, per igneis.* sic Hom. ἰλ. κ. Τούτου δ' ἑσπομένοιο, καὶ ἐκ πυρὸς αἰθομένοιο Ἄμφω νοστήσαιμεν, ἐπεὶ περὶ οἶδε νοῆσαι: id est, *Hoc comitante vel ex ardentibus ignibus ambo Salui euadamus, quoniam egregiè sapit vnus.*

SIC TAVRIFORMIS VOLVITVR, &c.] Hercules ab inferis reuersus, in Ætoliam profectus est ad OEneum, filiam suam Deianiram vxorem sibi vt ille daret. quam cùm offendisset Acheloo fluuio vicino iam desponsam, cum eo luctatus est, tauri speciem præ se ferente: cuius altero cornu auulso puella potitus est. Est autem Achelous omnium, qui sunt in Græcia, fluuiorum maximus, videturq; tauriformis habitus vel propter eius multas flexiones, vel potius proptereà, quòd multis locis relicto suo alueo exundabat. Ab eo ceteri fluuij maximè ij, qui imbribus augentur, non solùm tauriformes, sed etiam Acheloi solent appellari. Quin etiam tam Græci, quàm Latini Acheloum pro aqua vsurpare solent. Eurip. Bacch. ὁ δ' ὡς ἐσεῖδε, δώματ' αἴθεσθαι δοκῶν, Ἦισσ' ἐκεῖσε, κᾆτ' ἐκεῖσε δμωσὶν Ἀχελῶον φέρειν Ἐννέπων, &c, id est, ille autem, vt vidit, ædeis conflagrare putans, eò se properè contulit: deinde iubens illuc famulos Acheloum ferre, &c. Virg. Georg. 1. *Poculaq; inuentis Acheloia miscuit vndis.* Homerus ἰλ. φ. Xanthum Achilli iratum, quòd alueum suum cadaueribus impediret, facit erumpentem, atque exæstuantem, corpora denique in terram eijcientem cum mugitu instar tauri: ex quo fortasse, qui Homerum secuti sunt, poëtæ, fluuijs omnibus tauri speciem tribuerunt. verba Homer. sunt hæc: Τοὺς ἔκβαλλε θύραζε μεμυκὼς ἠΰτε

A ἠΰτε ταῦρος Χέρσονδε. his consentanea scribit interpres Sophoclis in Trach. οἱ ποταμοὶ ταυρόκρανοι διετυποῦντο, ἢ ὅτι μυκηθμῷ εἰσὶ ταύροις παραπλήσιοι περὶ τὰς ἐκβολάς, ἢ ὅτι σχίζουσι τὴν γῆν, ὡς βόες, ἢ διὰ τὸ τὰς κατανομὰς παρὰ τοῖς ποταμοῖς εἶναι, id est, fluuij taurinis cornibus fingebantur, vel quòd mugitu ad ostia, taurorum sunt similes; vel quòd terram scindunt, vt boues: vel quia pascua sunt propter fluuios. sic Ælianus ποικίλ. ἱστορ. β. τὴν τῶν ποταμῶν φύσιν, καὶ τὰ ῥεῖθρα αὐτῶν ὁρῶμεν. ὅμως δ' οἱ τιμῶντες αὐτοὺς, καὶ τὰ ἀγάλματα αὐτῶν ἐργαζόμενοι, οἱ μὲν ἀνθρωπομόρφους αὐτοὺς ἱδρύσαντο, οἱ δὲ βοῶν εἶδος αὐτοῖς περιέθηκαν. sic enim emendandus Ælianus, vt hoc notem ἐν παρόδῳ. quorum verborum hæc sententia est, Fluuiorum autem naturam & eorum alueos videmus. Verumtamen qui eos colunt, & qui eorum simulacra fingunt, alij in humanam figuram eos conformant, alij eis boum formam affingunt. licet etiam dicere, ostia & ora fluuiorum per cornua significari. Itaq; Virgilius lib. 8. Æn. in extr. Rhenum bicornem appellat, vel quia duo- B bus alueis fluit, vt vult Seruius, vel quia duobus ostijs in Oceanum influit. Idem de Tiberi lib. 8. *Corniger Hesperidum fluuius regnator aquarum.*

AVFIDVS] suprà *longè sonantem* appellat Od. 9. de quo plura ad Od. vlt. lib. 3.

PERFLVIT] reclamantibus ferè omnibus cod. veteribus, in quibus scriptum est *prefluit*, aut *præfluit*, vulgatos secutus sum, non pugnaturus, si quis malit, *præfluit*. sic suprà Od. 3. huius libri, vbi vulgati habent *perfluunt*, veteres pleriq; omnes habebant, *præfluunt*. Et verò ita Liuius locutus est lib. 54. *Duo cingunt Scodram flumina: Clausula latere vrbis, quod in orientem patet, præfluens: Barbana palude oriens.* Quare quamuis & olim & nũc editum sit me assentiente, perfluit, antiquam tamen censeo restituendam.

CVM SÆVIT] cum auctus imbribus *sternit sata læta, boumq; labores*, vt ait Virgil. vide supr. annot. ad Od. 29. lib. 3. sic Homer. de Diomede ἰλ. ε. Θῦνε γὰρ ἀμ πεδίον ποταμῷ πλήθοντι ἐοικὼς Χειμάρρῳ, ὅς ὦκα ῥέων ἐκέδασσε γεφύρας. Τὸν δ' οὔτ' ἄρτε γεφύραι ἐεργμέναι C ἰσχανόωσι, Οὔτ' ἄρα ἕρκεα ἴσχει ἀλωάων ἐριθηλέων Ἐλθόντ' ἐξαπίνης, ὅτ' ἐπιβρίσῃ Διὸς ὄμβρος, Πολλὰ δ' ὑπ' αὐτοῦ ἔργα κατήριπε κάλ' αἰζηῶν. id est, Ruebat autem per campum fluuio torrenti exundanti similis: qui celeriter fluens ponteis disturbat. Eum autem neque pontes continent, neque septa agrorum virentium comprimunt repente labentem, cùm eum auxerit cælestis imber: multa autem ædificia, & opera manu hominum facta eius impetu labefactata concidunt.

MEDITATVR] secutus sum scripturam trium veterum codicum, quos in Italia vidi, & totidem, quos in Gallia, in his Tornes. quam & viri docti valde probant: agnoscit Porphyr. Nam vulgati habent *minitatur*, quam tamen nõ aspernor. nam ita legit Non. Marcell. testem citans hunc locum. inest autem in verbo *meditatur* mirabilis, & longè audacior, quàm in illo altero *minitatur*, tralatio à re animata ad inanimam.

PRIMOSQVE ET EXTR. MET.] sic Virg. lib. 10. *Proxima quæq; metit gladio.* quem locum producunt testem Acron & Porphyr.

STRAVIT HVMVM] sic scriptum reperi in D plerisque libris calamo exaratis, tribus Vatic. & Iannoct. Faër. Vrs. Torne. Nicot. Russard. *Strauit humum* autem, id est, operuit, & compleuit humum. vulgati habent, *Strauit humi*, quod minus probo. sic enim locutus est sup. Od. 17. lib. 3. *& alga littus inutili Demissa tempestas ab Euro Sternet, aqua nisi fallit augur*, &c.

SINE CLADE VICTOR] victor sine vlla suorum iactura. longè huic dissimilis est ea, quam victoriam Cadmeam nominant.

PRÆBENTE] sufficiente, suppeditante, παρέχοντος, ἐπαρκοῦντος.

TVOS DIVOS] qui tibi fauent, qui tua omnia incœpta fortunant. hoc ideò dictum (inquit Porphyrio) quòd Augusti auspicijs hæc à Druso gesta sunt.

NAM TIBI, QVO DIE PORT. &c.] sententia huius loci hæc est. Quo die Alexandria, in quam Antonius, & Cleopatra confugerant, potitus es, anno scilicet, post initium belli Mutinen- E sis, decimo tertio: eo ipso die omnium bellorum præteritorum felicem exitũ habuisti. Nam bellis omnibus compositis, & victoria parta, remp. constituisti, imperium populi Rom. stabiliuisti, laudem, & gloriã tibi sempiternam tot victorijs partis comparasti, tertium deniq; consulatum, domi natumq; perpetuum consecutus es. Priscian. lib. 2. docet, vtrumq; esse vsitatũ, *Alexandréa*, & *Alexandría*: vt Antiochía & Antiochéa.

LVSTRO TERTIO] nondum finito, id est, anno decimo tertio nondum exacto. Errant autem, qui duo lustra nouem annis duntaxat putant constare, quasi quintus annus finis sit vnius, & principium alterius.

ARROGAVIT] peperit, vendicauit.

TE CANTABER] sup. Od. 8. lib. 3. *Cantaber sera domitus catena.* & Od. 6. lib. 2. *Cantabrum indoctum iuga ferre nostra.*

PROFVGVS] Od. 24. lib. 3. *Campestres melius Scythæ.* & Od. 35. lib. 1. *te profugi Scythæ.*

O TVTELA PRÆSENS ITAL. DOMINÆQVE] qui tanquam Deus præsens Italiam, Romamque tutaris. alia ratione dixit sup. Od. 6. *Virginum primæ, puerique*, &c. *Deliæ tutela deæ*, id est, quos Diana tuetur. magna autem vis est in nomine *præsens*. dicimus enim *Deum præsentem*, cuius numinis vim, auxiliumq; quasi præsentis, sentimus. vide annot. ad Od. 35. lib. 1. F

DOMINÆ QVE ROMÆ] Od. 3. huius lib. *Romæ principis vrbium Dignatur suboles*, &c.

TE, FONT. QVI CEL. ORIGINES] Herodotus in Euterpe scribit neminem vnquam neque Græcum, neq; Afrum, neq; Ægyptium ausum esse sibi profiteri se scire Nili fonteis, seu origines, præterquàm quendam tabularum, & ædis Mineruæ, pecuniæq; custodem in vrbe Sai: atque eum tamen sibi ludere, & nugari visum esse: quippe qui dixerit Nilum ex quodam lacu infinitæ altitudinis inter duos monteis interiecto manare. Scriptores recentiores, quibus hæc exquirere fuit curæ, aiunt Nilum ex montibus Lunæ oriri. Tibul. lib. 1. *Nile pater, quánam possum te dicere causa, Aut*

A *quibus in terris occuluisse caput? originem* autem habent cod. Faër. & Iann. ceteri omnes, quibuscum vulgati congruunt, *origines:* quos sequor: quia perspicue Herodotus eo, quem dixi libro, πηγὰς Νείλου dicit, nō πηγήν. de Nilo plura in commentar. Lucr.

ISTER] quem eundem esse, atq; Danubium nonnulli volunt, sed alijs atque alijs gentibus. Apollonius lib. 4. argon. scribit Istrum ex hyperboreis montibus oriri, & cùm ad eum locum, qui interiectus est inter Scythiam, & Thraciam peruenerit, in duas parteis secari: quarum altera in Pontum Euxinum, altera in mare Tyrrhenum influit: eademq; tradit interpres ad eum locum. de eodē lege Strabon. lib. 4.

TE RAPID. TIGR.] Tigris, Armeniæ fluuius, à celeritate nomen traxit. Itaque meritò rapidus ab Horatio appellatur: quamquam quidam legi volunt, trepidus, id est, celer.

TE BELLVOSVS] Oceanum belluosum vocat propter ingenteis belluas in eo nascenteis, &
B viuenteis: in quibus est physeter, *ingentis columnæ modo* (vt narrat Plin. li. 9. ca. 4.) *se attollens, altiorq; nauium velis, diluuiem quandam eructans.*

TE NON PAV. FVN.] Aristot. lib. 3. de moribus ad Nicom. scribit, Celtas neque terræ motus, neque fluctus extimescere. Ælianus autem lib. 12. Var. hist. etiam amplius, nempe illos pugnare coronatos: argumentumq; eis suarum cantilenarum constare ex hominibus ijs, qui fortiter in bello pugnantes ceciderint: eosdem partim rebus præclarè gestis glorianteis, partim suæ ipsorum virtutis monumenta Græcorum more relinquenteis, tropæa victoriæ excitare: fugere autem, apud eos vsque adeò turpe esse, vt ne ex domibus ruinosis quidem, ac labantibus sese auferant: quin ne his quidem incendio deflagrantibus saluti suæ fuga consulere, à flamma iam occupatos: nonnullos autem maris æstum accedentem exspectare, ac subire: alios vltrò fluctibus arma inferre, eorumq; impetum excipere nudis gladijs, hastisque destrictis, quasi eos possint vel exterre-
C re, vel sauciare.

CÆDE GAVDENTES SICAMBRI] suprà Od. 2. eiusd. lib. *quandoq; trahet feroceis Per sacrum cliuum merita decorus Fronde Sicambros.* Cæde gaudentes autem, vel quia bellicosi, & belli studio dediti sunt, vnde cædes oriuntur: vel simplicius, quia cædibus delectantur: quod argumentum est immanitatis.

COMPOSITIS] vno consensu, vnoq; tempore de manu positis: vel cōnditis, & suo loco positis, vt Od. 7. epod. *cur dexteris Aptantur enses cōnditi?* eadem fortasse significatione dixit Satyra 3. lib. 2. *Audire atq; togam iubeo componere, quisquis Ambitione mala, aut argenti pallet amore.*

AVGVSTI LAVDES.
Ode 15.

Phœbus volentem prœlia me loqui,
Victas & vrbeis, increpuit lyra:
Ne parua Tyrrhenum per æquor
Vela darem: tua, Cæsar, ætas
Fruges & agris rettulit vberes,
Et signa nostro restituit Ioui,
Derepta Parthorum superbis
Postibus: & vacuum duellis
Ianum Quirini clausit: & ordinem
Rectum euaganti frena licentiæ
Iniecit: emouitq; culpas:
Et veteres reuocauit arteis:
Per quas Latinum nomen, & Italæ
Creuere vires: famaq;, & imperI
Porrecta maiestas ad ortum
Solis ab Hesperio cubili.
Custode rerum Cæsare non furor
Ciuilis, aut vis exiget otium:
Non ira, quæ procudit enseis,
Et miseras inimicat vrbeis.
Non, qui profundum Danubiū bibunt,
Edicta rumpent Iulia: non Getæ,
Non Seres, infidíue Persæ,
Non Tanain prope flumen orti.
Nosq; & profestis lucibus, & sacris
Inter iocosi munera Liberi
Cum prole, matronisq; nostris,
Rite deos prius apprecati,
Virtute functos more patrum duces,
Lydis remisto carmine tibijs,
Troiamq;, & Anchisen, & almæ
Progeniem Veneris canemus.

PHOEBVS VOLENTEM PROELIA, &c.] sic Virgil. in Sileno, *Cùm canerem reges & prœlia, Cinthius aurem Vellit, & admonuit, pastorem Tityre pingues Pascere oportet oueis, &c.* Idem in Copa: *Mors aurem vellens, viuite, ait: venio.*

NE PARVA TYRRH. PER ÆQVOR] allegoria est. nam alijs verbis aliud significat. nempe vetuisse Phœbum, ne humilibus versibus, & imbelli Musa, res grandeis, amplas, & bellicas canat. quod sup. Od. 3. lib. 3. dixit, *Magna modis tenuare paruis.* Quemadmodum enim periculosum est paruo nauigio in mari Tyrrheno nauigare, sic non est tutum tenuibus, & humilibus versibus res magnas & graueis persequi.

ET SIGNA NOSTRO REST. IOVI] Parthi Phraate regnum obtinente signa, quæ Crassus amiserat, Romam ad Augustum vltro remiserunt. scribunt Strabo, Sueton. Paterculus, & alij. *nostro Ioui* autem, id est, Ioui Capitolino.

A Horat.epiſt.ad Lollium 2.lib.1. *& Cantabrica bella tuliſti Sub duce, qui templis Parthorum ſigna refixit.* Idem ad Auguſt. *Et formidatam Parthis te principe Romam.* & ſaty.5.lib.2. *Tempore, quo iuuenis Parthis horrendus ab alto Demiſſum genus Ænea, &c.* ſic & Virg.lib.7.Ænei. *Auroramq; ſequi, Parthosq; repoſcere ſigna.*

DEREPTA] id eſt, detracta. Sic autem legendum vel inuitis codicibus omnibus & antiquis, & recentioribus, non *Direpta*: quamquam in duobus non obſcura exſtant huius germanæ ſcripturæ veſtigia.

ET VACVVM DVELLIS IANVM QVIRINI, &c.] Hac de re ſic Sueton. in Auguſto, *Ianum Quirinum ſemel atq; iterum à condita vrbe ante memoriam ſuã clauſum, in multo breuiore temporis ſpatio, terra, mariq; pace parta, tertiò clauſit.* & Varro lib. 4. de lingua Latina, *Tertia eſt Ianualis porta ab Iano: & ideo ibi poſitum Iani ſignum, & inſtitutum à Numa Pompilio rege, vt ſcribit in annalib. L. Piſo, vt ſit ſemper clauſa, niſi cùm bellum ſit.* B *Nuſquam traditum eſt memoriæ Pompilio rege fuiſſe apertam. ſed pòſt T. Manlio conſule bello Karthaginienſi primo confecto, & eodem anno apertam.* Hactenus Varrò. Plutarch. de fortuna populi R. δίπυλον Ἰανȣ̃, id eſt, portam Iani biforem appellat: quã (inquit ille) πολέμȣ πύλην καλȣ̃σιν, id eſt, belli portam nominant. Idem in Numa. Ἐςὶ δὲ καὶ αὐτȣ̃ νεὼς ἐν Ρώμῃ δίθυρος, ὃν πολέμȣ πύλην καλȣ̃σιν. id eſt, eſt aũt & eius templũ Romæ cuius duæ ſunt ianuæ: quod belli portam appellant. Virgil. lib. 7. Æneid. geminas belli portas appellat. *Sunt geminæ belli portæ (ſic nomine dicunt) Religione ſacræ, & ſæui formidine Martis, &c.* Porrò autem, *Fanum Quirini* edendum putarim M. Antonio Mureto, & I. Paſſeratio aſſenſus: quorum alter coniectura ductus ſic repoſuit, alter mihi aſſeuerauit ſe ſcriptum vidiſſe Romæ in vno libro manuſcr. *Fanum Quirini.* vnde quàm ſit facile facere *Fanum Quir.* neminem eſſe puto, qui non videat. Putabat tamen Paſſeratius etiam legi poſſe. *Ianum Quirinum.* quę lectio C nec mihi diſplicet.

EVAG. FRE. LICEN. INIE.] hanc ſcripturam in vno Vatic. repertam, cum quo tamen conſentiunt cod. Iannoct. Faër. & Torneſ. Ruſſard. Nicot. Cleric. ſic probo, vt contendam, eam eſſe veram & germanam. dicimus enim Latinè frenos, aut frena inijcere, vt M. Tull. Philip. 13. *namq; illi exſultanti tanquam frenos furoris iniecit.* *Ordinem inijcere*, nemo, qui Latinè loqueretur, meo quidem iudicio, dixit vmquam. Significat autem, Auguſti Cæſaris ætate immoderatam, & ordine carentem peccandi licentiam veluti quibuſdam frenis eſſe repreſſam. ſup. Od. 24. lib. 3. *indomitam audeat Refrenare licentiam.* ordo autem eſt, Iniecit frena licentiæ euaganti ord. rect. id eſt, extra ordinem rectum vaganti: ordinem non ſeruanti. Atque hæc ipſa lectio in nonnullis libris vulg. reperitur.

EMOVITQVE CVLPAS] nempe ſupplicio in improbos conſtituto. ſic ſuprà Oda, quam modò commemoraui, *Quid triſtes querimoniæ, Si non ſupplicio culpa reciditur? Quid leges ſine moribus, etc.* ſecutus ſum autem hoc loco cod. Iannoct. Torneſ. 2. Vatic. & Clericanum, & Nicotianum, qui D ita habent, non *amouit*. neq; verò dubitabit quiſquam Latinè doctus, quin hæc ſcriptura ſit vera: vtitur eodem verbo Saty. 3. lib. 2. *Emouit veterem mirè nouus.* & epiſt. 2. lib. 2. *Dura ſed emouere loco me tempora grato.* & Virg. lib. 2. Æneid. *Neptunus, magnoq; emota tridenti Fundamenta quatit.* Idem lib. 6. *His dictis curæ emotæ, pulſusq; parumper Corde dolor triſti.* ibidem, *Egregia interea coniux arma omnia tectis Emouet.*

ET VETERES REVOC. ART.] id eſt, virtutes: vt frugalitatem, patientiam paupertatis, contemtum pecuniæ & diuitiarum, ſtudium laudis & gloriæ, continentiam, &c.

PORRECTA] prolata, amplificata, propagata.

AD ORTVM SOLIS] quidam libri veteres habent *ad ortus*, in his Torn. Nicotiani duo, Clericanus, Danielis.

AB HESPERIO CVBILI] à ſolis occaſu. E ἕσπερος Græcis, veſper eſt Latinis.

FVROR CIVILIS] bellum ciuile: quod ciues furore concitati inter ſe gerunt. Virgil. lib. 1. Æneid. *Iamq; faces & ſaxa volant: furor arma miniſtrat.*

EXIGET OTIVM] ſecutus ſum meliorum codicum, Iannoctij, & Vaticanorum 2. & Clericani, & vnius Nicotiani ſcripturam, quam Porphyr. comprobat. nam vulgati habent *eximet*. exigere autem hoc loco valet, eijcere, expellere: vt dicimus, *Regibus exactis*. vel, vt Nonius interpretatur apud Lucilium, excludere. Lucill. *Veſtimentis frigus atq; horrorem exacturum putet. Exacturum pro excluſurum*, inquit Nonius: quod minus probo. Nam etiam apud Lucilium exigere frigus valet, expellere, meo quidẽ iudicio. ſic apud Næuium, ſeu Nouium potius, *Indignè exigor patria innocens.*

PROCVDIT ENSEIS] ad procudendos & fabricandos enſeis impellit.

INIMICAT] inimicas inter ſe reddit, συγκρούει, F στασιάζει. verbum non admodum vſitatum. non diſſimile eſt id, quo vtitur Laberius, *iniquare*. ſic ille apud Nonium, *Æquum animum indignanti iniquat contumelia.*

NON QVI PROFVND. DANVB. BIB.] Thraces, Pannones, Taurici, Germani.

EDICTA RVMP. IVL.] leges Iulias infirmabunt, vel de adulterijs, vel quaſlibet alias.

INFIDIVE PERSÆ] Duo cod. Vatic. Rain. Card. Torneſ. *infidiq;*. ſic infrà Allobrogem nouis rebus infidelem dicet Od. 16. epod. *Nouisq; rebus infidelis Allobrox.*

TAN. PR. FLV. ORTI] Scythæ, & Sarmatæ.

PROFESTIS] dies profeſti hominibus conceſſi ſunt ad rem priuatam, ac publicã adminiſtrandam. vtitur hoc nomine Saty. 3. lib. 2. *Qui Veientanũ feſtis potare diebus Campana ſolitus trulla, vappamq; profeſtis.* & Saty. 2. lib. 2. *luce profeſta.*

VIRT[illegible] FVNCT. MORE PATR.] apud Hom[illegible] Aiax, Vlyſſes, Phœnix ad Achillem miſſi, vt eius animum placarent, atque ad le-

A nitatem inflecterent, offendunt eum citharæ cantu animum oblectantem, priscorumq; virorum laudes canentem, his verbis, Τῇ ὅγε θυμὸν ἔτερπεν, ἄειδε δ' ἄρα κλέα ἀνδρῶν, &c.

Lydis tibiis] siue Phrygijs, nihil refert. Tibiæ enim in Barbaria primùm repertæ sunt, in quas cùm aliquando incidisset Minerua, easq; semel inflasset, continuò reiecit, vt omnium organorum musicorum deterrimas. Quamquam

D Porphyrio Phrygijs tibijs res tristeis: Lydijs lætas cani solitas scribit.

Remisto] in libro de arte poët. *sic veris falsa remiscet.*

Et almæ Progen. Ven.] Iulium Cæsarem, Augustum, Tiberium, Drusos: vel, si quis malet, Iuliam gentem ab Iulo nominatam. sic Lucretius princip. lib. I. *Æneadûm genitrix, hominum, diuûmq; voluptas, Alma Venus.*

EPODON LIBER.

LAMBINVS LECTORI.

Diu, multumque dubitaui, & quæsiui: neque dum dubitandi finem feci, lector erudite, quamobrem hic liber vel epodôn, vel epodos nominetur. Nam quid sit στροφὴ, ἀντιστροφὴ, ἐπῳδὸς apud Pindarum, docent eius interpretes. Apud Horatium autẽ vbi locus est ἐπῳδῷ si neq; στροφαὶ, neq; ἀντιστροφαὶ reperiuntur? an dicemus ἐπῳδῶν librum dici propter adiunctos breuiores versiculos: quos, qui cane- E B bant, in neutram partem mouebantur: sed in vno loco insistebant? atque in his Odis esse strophen, siue antistrophen cum epodo, vt in choréa mouerentur à sinistra parte in dexteram, deinde quiescerent, vnoq; in loco insisterent? an epodôn liber dictus propterea, quòd duo essent, qui canerent: vnus, qui longiores versus pronuntiaret: alter, qui breuiores subijceret, qui dicebatur ἐπῳδὸς, quasi accentor, aut succentor quidam, respondendi munere fungens? an, quod vir quidam doctissimus Florentinus mihi dixit in sermone, cùm eius hac de re sententiam exquirerem, in superioribus libris fuisse στροφὴν, & ἀντιστροφὴν, in hoc esse ἐπῳδὸν, an placebit, huius libri Odas appellatas esse ἐπῳδὰς, quasi odas posteriores, non ἐπῳδοὺς: quemadmodum liber posterior Platonis de legibus ἐπινομὶς inscribitur? an ἐπῳδοὶ appellati versiculi breuiores, eò quòd accinuntur longioribus. vt, *Beatus ille qui procul negotijs, Vt prisca gens mortalium?* an, quod quidam testantur se vidisse in quodam codice vetere, hunc librum ita inscriptum, *Quinctus Odarum liber*, id sequemur, vt nullus iam dubitandi locus sit relictus, nihilq; causæ, quamobrem hac de re plura quæramus? ego quidem neque vnius codicis auctoritate standum esse censeo, neque vllam earum, quas exposui, causarum, satis certam, aut necessariam esse puto. Itaq; vetus illud Academicum verbum hîc vsurpans, ἐπέχω, ne rei falsæ assentiens, temeritatis culpam sustineam. Intereà tamen placet Diomedis, & Marij Victorini, & aliorum Grammaticorum veterum sententiam probare, qui propterea hunc librum ita inscriptum esse dicunt, quia singulis longioribus versibus, singuli breuiores accinuntur, qui ἐπῳδοὶ appellantur. Docent enim illi carminis genus vnum esse, in quo versus ita inter se connexi sunt, vt alter sine altero audiri non possit: quorum prior προῳδικὸς, id est, præcinens, posterior ἐπῳδικὸς, id est, quasi succinens, nominatur, vt in elegis, longus & hexameter, est προῳδικὸς: breuior, & pentameter, ἐπῳδικός. Eadem igitur ratione hic trimeter *Ibis Liburnis inter alta nauium*, προῳδικὸς erit, quasi præcinens. alter autem, dimeter, ἐπῳδικὸς, quasi succinens. *Amice propugna-* F C *cula.* Sed lubet mihi Marij Victorini verba hîc subscribere ex lib. 3. *Archilochus fuit singularis artificij in excogitandis ac formandis nouis metris, primusq; epodos excogitauit, alios breuiores, alios longiores, detrahens vnum pedem, seu colum metro, vt illi subijceret id quod ex ipso detractum esse videbatur, vt in heroo, à quo primùm cœpit,* Diffugêre niues: redeunt iam gramina campis: *Dehinc epodus sui generis,* Arboribusque comæ. Idem paullo pòst. *Idem Archilochus penultimis heroi hexametri partibus adiecta syllaba huiusmodi versum induxit, qui metro Phalæcio: id est, tribus trochæis vltimis clauderetur: vt est,* At tuba terribilẽ sonitum dedit ære canoro. *Adiecta enim ante vltimos pedes,* sed *syllaba, fiet* ære sed canoro. *quod est carmen Phalæcium. Iuncto omni fiet versus huiusmodi:* At tuba terribilem sonitum dedit ære sed canoro. *Quod quidam hexametrum heroum πειτπουμαβὲς dixerunt. Huic idem epodum subdidit trimetrũ versum Iambicum catalecticum:* id est, *vltima parte imminutum. Cuius exemplum noster Horatius secutus est illa Oda, Soluitur acris hiems grata vice veris & Fauoni. Dehinc trimeter catalecticus vice epodi Trahuntq; siccas machinæ carinas, &c.* Ex quibus Marini verbis intelligere licet & qui sint, & quare dicantur epodi. Sed quærat aliquis, cùm etiam in superioribus libris reperiantur minores versiculi longioribus subtexti: cur non etiam libri epodôn appellentur, & cur hic solus appelletur, respondeo, quia totus hic liber, & omnes odæ, quæ in hoc libro sunt, habent taleis versiculos, qui epodi dicuntur: non item odæ librorum superiorum, sed paucæ. hæc mea de huius libri inscriptione sententia est, quæ sicui minus probetur, afferat probabiliorem: & ego manus dabo.

AD

A # AD MÆCENATEM. D
Ode I.

Ait se cum eo ad bellum Actiacum proficiscente, ire velle.

IBIS Liburnis inter alta nauium,
Amice, propugnacula,
Paratus omne Cæsaris periculum
Subire, Mæcenas, tuo.
Quid nos? quibus te vita sit superstite
Iucunda: si contrà grauis?
Vtrúmne iußi persequemur otium
Non dulce, ni tecum simul?
An hunc laborem mente laturi, decet
B *Qua ferre non molleis viros?*
Feremus: & te vel per Alpium iuga,
Inhospitalem & Caucasum,
Vel Occidentis vsq; ad vltimum sinum,
Forti sequemur pectore.
Roges, tuum labore quid iuuem meo,
Imbellis, ac firmus parum.
Comes minore sum futurus in metu:
Qui maior absenteis habet.
Vt áßidens implumibus pullis auis
Serpentium allapsus timet:
Magis, relictis: non, vt adsit, auxilI
Latura plus præsentibus.
Libenter hoc & omne militabitur
C *Bellum in tuæ spem gratiæ:*
Non vt iuuencis illigata pluribus
Aratra nitantur meis:
Pecúsue Calabris ante sidus feruidum
Lucana mutet pascua:
Nec, vt superni villa candens Tusculi
Circæa tangat mœnia.
Satis, superq; me bengnitas tua
Ditauit. haud parauero, (mam:
Quod aut, auarus vt Chremes, terra pre
Discinctus aut perdam vt nepos.

Libvrnis] nauibus sic dictis à Liburnorum gente: de qua Veget. lib. 4. cap. 28. & tribus deinceps sequentibus cap. vide Od. 32. lib. 1. Nauibus igitur Liburnis, quę sunt aliquanto triremibus humiliores, ibis inter altas & magnas triremeis, ac naueis rostratas. fortasse Antonianas significat. Nã Cęsarianę humiliores erant, vt narrat Plutarch. in Anton. & Dion. lib. 30. sed alij per alta nauiũ propugnacula, turreis, quæ erant in nauibus Cæsaris, aut etiam ipsas Cæsaris naueis, quæ turritæ erant, significari volunt: quorum sententiam confirmat Seruius ad hunc Virg. locũ li. 8. Æn. extr. *Vnà omnes ruere, ac totũ spumare reductis Conuulsum remis, rostrisq; tridentibus æquor. Alta petunt pelago. credas innare reuulsas Cycladas, aut monteis concurrere mõtib. altis. Tanta mole viri turritis puppibus instant.* ad quæ verba notat: *hoc de historia traxit. Nã Agrippa primus hoc genus turriũ inuênit, vt de tabulatis subitò erigerentur, simul ac ventũ esset in prœliũ, turres hostibus improuisæ.* Accedit Prudentius, cuius sunt hi versus. *Fluctibus Actiacis signũ symphonia belli Ægypto dederat: clangebat buccina contrà. Institerãt tenues cymbæ, fragilesq; phaseli Inter turritas Memphitica rostra Liburnas.* Ego suum cuiq; iudiciũ liberũ relinquo: sed tamen mouet me Plutarchus, qui naueis Antonianas longè Cæsarianis altiores fuisse narrat: mouet & Dion: apud quem sic Antonius E ad milites. ὁρᾶτε γάρ που καὶ αὐτοὶ καὶ τὸ μέγεθος, καὶ τὸ πάχος τῶν ἡμετέρων σκαφῶν. ὥστε εἰ καὶ τὸν ἀριθμὸν ἰσοπαλεῖς αὐταῖς ἐκεῖναι ἦσαν: ἀλλ᾽ ὑπό γε τούτων οὐδὲν ἂν οὔτε ταῖς ἐμβολαῖς, οὔτε ταῖς προσβολαῖς ἐκακούργησαν. τὸ μὲν ἡ παχύτης τῶν ξύλων, τὸ δὲ αὐτὸ τὸ ὕψος τῶν νεῶν, καὶ εἰ μηδεὶς ἀπ᾽ αὐτῶν ἠμύνετο, πάντως ἂν ἐπέσχε. νῦν δὲ δὴ καὶ τοξοτῶν, καὶ σφενδονητῶν τοσούτων ἐπιπλεόντων καὶ προσέτι καὶ ἀπὸ τῶν πύργων ἄνωθεν αὐτῶν ἐφικνουμένων, δυνήσεταί τις σφίσι προσμῖξαι; Εἰ δὲ δὴ καὶ πλησιάσειέ τις, πῶς μὲν ἂν οὐκ ὑπ᾽ αὐτοῦ τοῦ πλήθους τῶν κωπῶν βαπτισθείη, πῶς δ᾽ οὐκ ἂν ὑπὸ πάντων τῶν τε ἀπὸ τῶν καταστρωμάτων, καὶ τῶν ἀπὸ τῶν πύργων βαλλόμενος καταποντωθείη, id est, *Videtis enim etiã ipsi & magnitudinem, & crassitudinẽ nauium nostrarũ. Itaq; etiã si Cæsaris naues nostris numero essent æquales, attamẽ propter hæc neq; incursionibus, neq; eminus pugnando nostris nocere possent. Nã ab incursionib. lignorũ crassitudo, a telorum iactu defenderet eas altitudo, etiã si nemo ab eis hostem repelleret. Nunc autem cum tot sagittarij, & funditores in eis nauigent, & præterea ex turribus è loco superiore tela iacere, & impetum hostium arcere possint, poteritne quisquam illorũ nobiscum congredi,* F

A *& ad naueis nostras accedere? Quòd si quis accesserit, nónne multitudine remorum obruetur? nónne & de nauium nostrarum tabulatis & de turribus iaculis appetitus, mersabitur?* Adde quòd Vegetius lib. 4. cap. 33. & 34. vbi de Liburnis scribit, nullum verbum de earum altitudine, aut turribus facit. quod verisimile non est, præteriturum fuisse, si verum esset, quod isti dicunt. Postremò L. Annæus Florus, seu L. Annæus Seneca in Epitoma rerum Ro. ex T. Liuio perspicuè Turnebi sententiam refellit, his verbis *Nobis quadringentæ amplius naues: ducentæ non minus hostibus: sed numerum magnitudo pensabat: quippe à senis in nouenos remorum ordinibus: ad hoc turribus atq; tabulatis sublatæ castellorũ & vrbium specie, non sine gemitu maris & labore ventorum ferebantur. quæ quidem ipsa moles illis exitio fuit.* sed ne Plutarchi quidem verba omittenda sunt in Antonio, δυσαναχετοῦντες οἱ Ἀντωνίου πρὸς τὴν διατριβὴν, καὶ τοῖς ὕψεσι, καὶ μεγέθεσι τῶν οἰκείων νεῶν πεποιθότες ὡς ἀπροσμάχοις, τὸ εὐώνυμον ἐκίνησαν: id est, ægrè

B ferentes autem Antoniani moram, & altitudinibus, ac magnitudinibus nauium suarum confisi, sinistrum cornu mouerunt. Adiuuant me & ea, quæ apud eundem paucis post versibus sequuntur, vbi dicit τειχομαχίαν verius fuisse, id est, pugnã è muris, quàm pugnam naualem, cùm Antoniani è nauibus suis, tanquam è muro, pugnarent.

AMICE] ô amice Mæcenas. neque est quòd quisquam dicat non conuenire pudori Horatij, Mæcenatem amicum appellare: Nam Horatius erat amicus inferior, Mæcenas, potentior, Saty. 6. lib. 1. *Dissimile hoc illi est: quia non vt forsan honorem Iure mihi inuideat quiuis, ita te quoq; amicum.* ibidem. *felicem dicere non hoc Me possum casu, quòd te sortitus amicum.* Od. 20. li. 1. *Care Mæcenas.* Od. 18. lib. 2. *nec potentem amicum Largiora flagito.*

SVBIRE] excipere, ἀναδέχεσθαι, sufferre.

SI CONTRA] me tibi superstite.

VTRVMNE IVSSI] vtrùm nos, quos manere, & quiescere iubes, otiabimur, vitam iniucundam victuri, nisi tecum viuamus?

C AN HVNC LABOREM MENTE LATVRI, &c.] an hunc militiæ laborem laturi sumus ea mente, eoque animo, quo viros forteis, & patienteis laborum ferre decet? subaudi verbum *sumus*, vt sit, laturi sumus. vel, quod minus probo, repete ἀπὸ κοινοῦ persequemur. legendum autem *qua*, non *quem*.

NON MOLLEIS] id est, patienteis & toleranteis laborum, quos Græci καρτερικοὺς appellant μαλακοῖς contrarios.

FEREMVS] sibi ipse respondet.

INHOSPITALEM] ἄξενον. sic sup. Od. 22. li. 1. *Siue facturus per inhospitalem Caucasum.*

ROGES] quæras fortasse, quid ego tibi sim comes profuturus, qui neque admodum sim bellicosus, neque valde robusto corpore.

IMBELLIS, AC FIRM. P.] ἀπόλεμος καὶ ἄναλκις.

COMES] respondet superiori tacitæ quæstioni hoc modo. si tecum proficiscar: multo minus sollicitus sum futurus, quàm si maneam, & à te absim.

VT ASSIDENS IMPLVM. &c.] id est, quemadmodum auis pullis implumibus assidens, atque accubans, serpentium illa quidem insidias & impetus extimescit: sed multo magis tamen timet absens, cùm scilicet pullos suos reliquit. Tali similitudine vtitur Theocritus. εἰδ. κε. quod inscribitur Μέγαρα. Ὡς δέ τ' ὀδύρεται ὄρνις ἐπὶ σφετέροισι νεοσσοῖς Ὀλλυμένοις, οὕς τ' αἰνὸς ὄφις ἔτι νηπιάχοντας Θάμνοις ἐν πυκινοῖσι κατεσθίει. ἡ δὲ κατ' αὐτοὺς Πωτᾶται κλάζουσα μάλα λιγὺ πότνια μήτηρ, Οὐδ' ἄρ' ἔχει τέκνοισιν ἐπαρκέσαι. ἦ γάρ οἱ αὐτῇ Ἆσσον ἴμεν μέγα τάρβος ἀμειλίκτοιο πελώρου, Ὡς ἐγώ, &c. id est, Quemadmodũ autem ingemiscit auis pullis suis pereuntibus, quos horribilis serpens in dumis densis deuorat: Illa autem circum eos volat vociferans valde clarè eorum mater: neq; tamen exitiũ à pullis suis depellere potest. re vera enim valde metuit propius accedere ad implacidam belluam. Sic ego, &c. nec admodum discrepant illa Oppiani lib. quinto ἁλιευτ. Ὡς δ' ὁπότ' ὀρταλίχοισι χελιδόσι νηπιάχοισι Νέρθεν ὑπ' ἐξ ὀρόφοιο τυχὼν ὄφις ἀγχι πελάσσῃ· Καὶ τοὺς μὲν κατέπεφνε, καὶ ἔσπασεν ἔνδον ὀδόντων· Μήτηρ δὲ πρῶτον μὲν ἀτυζομένη πεπότηται Λοίγια τετριγυῖα φόνου, γόον, ἀλλ' ὅτε παῖδας Ἀθρήσει φθιμένους, ἡ δ' οὐκ ἔτι φύξιν ὀλέθρου Δίζεται, ἀλλ' αὐτῇσιν ὑπαὶ γενύεσσι δράκοντος Εἱλεῖται, μέσφ' ὄρνιν ἕλῃ παιδοκτόνος ἄτη. Ὡς ἄρα, &c. id est, *Quemadmodum autem cùm ad hirundines implumeis & paruulas serpens fortè sub tecto propius accessit: & eas quidem interemit, ac dentibus discerpsit: mater primum quidem pauens circumuolat, deplorans cædem pullorum suorum: Cùm autem eos interire videt, non amplius exitij fugam quærit, sed circum maxillas ipsius serpentis versatur, donec eam iactura pullorum interfectorum in perniciem traxerit: Sic, &c.* Neque verò admodum dissimilis est illa comparatio ducta à cerua apud Hom. ἰλ. λ. Ὡς δὲ λέων ἐλάφοιο ταχείης νήπια τέκνα Ῥηϊδίως συνέαξε λαβὼν κρατεροῖσιν ὀδοῦσιν Ἐλθὼν εἰς εὐνήν, ἁπαλόν τέ σφ' ἦτορ ἀπηύρα: Ἡ δ' εἴπερ τε τύχῃσι μάλα σχεδὸν, οὐ δύναταί σφιν Χραισμεῖν. αὐτὴν γάρ ὑπὸ τρόμος αἰνὸς ἱκάνει, Καρπαλίμως δ' ἤϊξε διὰ δρυμὰ πυκνὰ καὶ ὕλην Σπεύδουσα, ἱδρώουσα κραταιοῦ θηρὸς ὑφ' ὁρμῆς: Ὡς ἄρα, &c. id est, Vt leo ceruæ celeris paruos inulos facile confregit dentibus correptos, cùm ad eorũ cubile iuerit: teneramque eis animam abstulit: illa autem etiamsi valde prope adsit, non tamen eis opitulari potest. eam enim tremor grauis occupat: Continuò autem gradum corripit per densa dumeta, & siluam properans, sudans propter validæ bestiæ impetum: Sic, &c.

NON, VT ADSIT, AVXILI] id est, quæ, quamuis adsit, plus auxilij non est latura præsentibus, quàm relictis. in quibusdam libris calamo exaratis scriptum reperi, *Non vti sit auxili latura, &c.* quorum verborum hic sensus est, Non quo sit plus auxilij latura præsentibus, subintell. quàm, &c. ego tamen priorem scripturam malo.

MILITABITVR BELLVM] tale est hoc, *militabitur bellum*, qualia illa, *bella pugnata, & rura regnata.* de quibus vide ad Od. 6. lib. 2. ego (inquit) totius huius belli laborem ac periculum subibo ac perferam, nulla abs te sperata mercede, nulloque præmio exspectato: sed tuæ erga me beneuolentiæ retinendæ studio & spe ductus.

NON,

A NON, VT IVVENCIS, &c.] id est, non vt plura agri iugera possideam.

ARATRA NIT. M.] Quidam libri veteres habent *Aratra nitantur mea.*

PECVSVE CALABRIS ANTE SIDVS &c.] aut vt pecus meum pascuis Calabris paullo ante Caniculam relictis, quæ post ortum Caniculę nimio solis ardore sunt torrida, in Lucaniam, quæ temperatior est, transferatur. sic epist. 2. lib. 2. *Quid vici prosunt, & horrea, quidve Calabris Saltibus adiecti Lucani: si metit Orcus, &c.* hæc eò pertinent, quòd quibus magni pecudum greges erāt, ij saltus hibernos & æstiuos habebant, in quibus pascebantur pecora.

LVCANA MVT. PASCVA] *pascuis* habent complures cod. veteres. in his tres Vatic. & Tornes. Russard. Nicotiani duo: quam scripturam non reijcio.

NEC, VT SVPERNI VILLA] supernum Tusculum ideò dixit, quia in colle situm est. Strabo lib. 5. sup. Od. 29. lib. 3. *Telegoni iuga patricidæ.* nec (inquit Horatius) vt villa mei fundi Tusculani perueniat, & producatur vsque ad mœnia

B Circæa. ὑπερβολικῶς dictum est, ad exprimendam ædificij magnitudinem, magnificentiam, atque amplitudinem.

BENIGNITAS TVA] liberalitas & munificentia tua, vt docuimus sup. ad Od. 17. lib. 1.

HAVD PARAV. QVOD AVT AVAR.] nolim parauisse, quod aut defodiam & condam in terra auarorum more, qui bonis quæsitis parcunt vt sacris, aut profundā vt luxuriosus nepos.

DISCINCTVS] dissolutus, luxuriosus, intemperans. nam discingi fere mollitiem & turpitudinem quandam significat. Itaque turpe erat Romanis illis veteribus in publicum prodire discinctos. vnde prouerbium *discincta vestis, discinctus animus.* Seruius ad illum Virgil. locum *discinctos Mulciber Afros:* notat *vel habitum eorum ostendit, qui vsque ad talos fluebat: quod Plautus in Pœnulo ridet, his verbis, Quæ est illa auis? cùm Afrum vidisset vestem demissam trahentem: vel discinctos dixit, militiæ inhabileis. omnes enim, qui mili-*

C *tant, cincti sunt, alioqui inefficaces: vt contra præcinctos strenuos dicimus.* Horatius. *Hoc iter ignaui diuisimus altius ac nos, Præcinctis, vnum. Vnde Græcè* εὔζωνος *appellatur non qui habet bonam Zonam, sed qui strenuus est, & expeditus ad iter faciendum, aut aliquid agendum.* Hactenus Seruius. Horat. Saty. 2. lib. 1. *Discincta tunica fugiendum est, ac pede nudo.* discinctus tamē aliquando etiā accipitur pro eo, qui remissiore & liberiore quidē interdū victu, ac ludo, vitæ quotidianæ seueritatem leuat ac temperat: verùm sine flagitio & turpitudine, vt sat. 1. lib. 1. *Nugari cum illo, & discincti ludere, donec Decoqueretur olus.* NEPOS] nepos præter vulgatam significationem, profusum & perditum hominem significat, quem Græci ἄσωτον nominant. *Nepotes* (inquit Paullus in epitome Festi) *luxuriosæ vitæ homines appellati, quòd non magis his rei suæ familiaris cura est, quam ijs, quibus pater, auúsque viuunt.* Horat. sat. 8. lib. 1. *Pantolabo scurra, Nomentanóque nepoti.* epist. ad Vallam, *Scilicet vt ventres lamna candente nepotum Diceret* D *vrendos.* sat. 4. lib. 1. *quòd meretrice nepos insanit amica Filius.* al. insanus, &c.

VITÆ RVSTICÆ Laudes. Ode 2.

B*Eatus ille, qui procul negotijs,*
Vt prisca gens mortalium,
Paterna rura bubus exercet suis,
Solutus omni fænore:
Neque excitatur classico miles truci:
Neque horret iratum mare:
Forúmque vitat, & superba ciuium
Potentiorum limina.
Ergo aut adulta vitium propagine
Altas maritat populos:
Aut in reducta valle mugientium E
Prospectat erranteis greges:
Inutileísque falce ramos amputans,
Feliciores inserit:
Aut pressa puris mella condit amphoris:
Aut tondet infirmas oueis:
Vel, cum decōrum mitibus pomis caput
Auctumnus aruis extulit,
Vt gaudet insitiua decerpens pira:
Certantem & vuam purpuræ:
Qua muneretur te, Priape, & te pater
Siluane, tutor finium.
Libet iacēre modò sub antiqua ilice:
Modò in tenaci gramine. F
Labuntur altis interim ripis aquæ:
Queruntur in siluis aues:
Fontésq; lymphis obstrepunt manātibus,
Somnos quod inuitet leueis.
At, cùm tonantis annus hibernus Iouis
Imbreis, niueísque comparat:
Aut trudit acreis hinc & hinc multa cane
Apros in obstanteis plagas:
Aut amite læui rara tendit retia,
Turdis edacibus dolos:
Pauidúmque léporem, & aduenam laqueo gruem,

A *Iucunda captat præmia.*

Quis non malarum, quas amor curas habet,
Hæc inter obliuiſcitur?
Quòd ſi pudica mulier in partem iuuet
Domum, atque dulceis liberos:
Sabina qualis, aut peruſta ſolibus
Pernicis vxor Appuli:
Sacrúmq; vetuſtis exſtruat lignis focum
Laſſi ſub aduentum viri:
Claudénſq; textis cratibus lætum pecus,
Diſtenta ſiccet vbera:
Et horna dulci vina promens dolio,
Dapes inemtas apparet:
Non me Lucrina iuuerint conchylia,
Magíſve rhombus, aut ſcari:
B *Si quos Eois intonata fluctibus*
Hiems ad hoc vertat mare:
Non Afra auis deſcendat in ventrem meum:
Non attagen Ionicus
Iucundior, quàm lecta de pinguiſſimis
Oliua ramis arborum:
Aut herba lapathi prata amantis, & graui
Maluæ ſalubres corpori:
Vel agna feſtis cæſa Terminalibus:
Vel hædus ereptus lupo.
Has inter epulas, vt iuuat paſtas oueis
C *Videre properanteis domum?*
Videre feſſos vomerem inuerſum boues
Collo trahenteis languido:
Poſitóſq; vernas, ditis examen domus,
Circum renidenteis Lareis?
Hæc vbi locutus fænerator Alphius,
Iam iam futurus ruſticus,
Omnem relegit idibus pecuniam:
Quærit Kalendis ponere.

VT PRISCA GENS MORT.] vt primi homines, qui nondum vrbibus conditis ruri viuebant, atque in ſiluis habitabant: quin neque arabant, neque fodiebant, neque ſerebãt, &c. quã vitam pulchrè deſcribit Lucretius lib. 5. *Multaq; per cælum ſolis voluentia luſtra Volgiuago vitam tractabant more ferarum: Nec robuſtus erat curui moderator aratri Quiſquam, nec ſcibat ferro molirier arua, Nec noua defodere in terram virgulta, neq; altis Arboribus veteres decidere falcibu' ramos.* D *Quod ſol, atq; imbres dederant, quod terra crearat Sponte ſua, ſatis id placabat pectora donum, &c.*

BVBVS] ſic habent libri aliquot veteres, itáq; legit Priſcian. lib. 7.

EXERCET] colit, ſubigit. Virgil. Georg. 2. *Aut preſſo exercere ſolum ſub vomere.*

NEQVE EXCIT. CLASS. MIL. &c.] id eſt, neque militat, neque nauigat quæſtus cauſa, neque vel litigat, vel litigatoribus operam dat, neque in potentiorum hominum edibus emolumẽti ſpe inuitatus commoratur.

NEC HORRET IR.] Glauco comœdus dicere ſolebat ſe libentius iuxta mare pedibus iter facere, quàm iuxta terram nauigare. ſup. Od. 3. *Qui vidit mare turgidum.* Virg. Georg. 2. *Sollicitãt alij remis freta cæca, ruuntq; In ferrum.*

FORVMQVE VITAT,] Virgil. ibid. *nec ferrea iura, Inſanúmve forum, aut populi tabularia vidit.*

AVT SVPERBA CIVIVM POT. LIM.] Virgil. ibid. *penetrant aulas, & limina regum.* ſuperba autem, id eſt, ſuperbis conuenientia, vel E ſuperborum dominorum, vt Oda 14. lib. 2. *pauimentum ſuperbum.*

PROPAGINE] Virg. ibid. non longè à princip. *Sed trũcis oleæ melius: propagine vites Reſpõdent.*

ALTAS MARITAT POPVLOS.] ſic Catullus vlmum maritum appellat in carmine nuptiali, *At ſi fortè eadem eſt vlmo coniuncta marito.* & in eodem carmine *vitem viduam*, quæ non eſt coniuncta cum vlmo. *Vt vidua, in nudo vitis quæ naſcitur aruo, Numquam ſe extollit numquam mitem educat vuam.* Horat. ſup. Od. 15. li. 2. *platanúsque cælebs Euincet vlmos.* Idem contra Od. 5. lib. 4. Vlmum, populum, & ſimileis arbores *viduas* appellat, quæ vitibus carent. *Et vitem viduas ducit ad arbores.* Idem in epiſt. ad Quinctium lib. 1. *Pomiſne, an pratis, an amicta uitibus vlmo.* Sed quid hoc loco valet epithetum *altas*? quid altitudo populi cõfert ad coniunctionem ſeu maritationem F vitium? Quid ſi legendum dicamus, *Albas mar. pop.*? Nam & ſuprà hoc epithetum populo tribuit Od. 3. li. 2. *Qua pinus ingens, albáque populus, &c.* niſi fortè illic legendum eſt, *altáque pop.* vt reſpõdeant pariter inter ſe *pinus ingens, altaq; populus:* & contrà hîc *Albas mar. pop.* An *altas populos* hoc loco dixit, vt ſignificaret, altitudinem populorum valere ad extollendam vitis, quæ natura caduca eſt, & humi repit, humilitatem? Nihilominus tamen etiam epithetum *alba*, populo conuenit. habet enim frondeis altera ex parte albas: atque iccircò λεύκη à Græcis dicitur: atque ob eandem cauſam candida à Virgilio appellatur, in Mœride, *hic candida populus antro Imminet.* quamquam eſt & populus nigra. Ex quo fortaſſe à Virgilio bicolor dicta eſt 8. Æneid. *Dixerat: Herculea bicolor cum populus vmbra, &c.* niſi potius propterea quòd frons populi etiam albæ re vera bicolor eſt.

AVT IN REDVCTA VALLE] ſic ſup. Od. 17. lib. 1. *Hic in reducta valle Caniculæ Vitabis æſtus.*

PRO-

A PROSPECTAT] procul ſpectat. Virg. Æn. 9. *Hæc ſuper è vallo proſpectant Troes.*

ERRANTEIS GREGES] Virgil. Tityro, *Ille meas errare boues.*

INVTILEISQVE] ſuperuacaneos, aut ſterileis.

AMPVTANS] *putare* (inquit Varro lib. 5. de ling. Lat.) *eſt purum facere.*

FELICIORES INSERIT.] Virg. Georg. 2. *nec longum tempus: & ingens Exijt in cœlum ramis felicibus arbos.* ſteriles arbores, infelices nominãtur. M. Tull. in orat. pro C. Rabirio. *infelici arbori ſuſpendito.* & ita Liuius. de infelicibus arboribus conſule Macrob. lib. 3. cap. 20.

INSERIT] Virgil. Tit. *Inſere nunc Melibœe pyros.* Idem Mœride, *Inſere Daphni pyros.*

DECORVM MIT. POM. CAP.] pomis ornatum. ſic ſup. Od. 7. lib. 4. *Pomifer auctunnus.*

MITIBVS] maturis, non acerbis. ſic Virgil. Tityro, *ſunt nobis mitia poma.*

AGRIS EXTVLIT] ſic habent omnes fere, quos vidi, libri manuſcr. non, vt vulgati, *aruis.*

VT GAVDET] quàm gaudet, vt ſuprà, Od. B 25. lib. 3. *vt mihi deuio Ripas, & vacuũ nemus Mirari libet.* & hac eadem Oda infrà, *Has inter epulas, vt iuuat paſtas oueis Videre properanteis domũ.* annot. ſup. ad Od. 25. lib. 3.

CERTANTEM ET VVAM PVRP.] liuidam, purpuream, certantem colore cum purpura. de verbis pugnandi, & certandi, & ſimilibus, vide annot. ad Od. 6. lib. 2.

MVNERETVR TE] donet te. Terentius Heaut. *munerarier ancillas primùm.*

PRIAPE] de Priapo dicemus Saty. 8. lib. 1.

SILVANE] epiſt. 1. lib. 2. *Tellurem porca, ſiluanum lacte piabant.*

SVB ANTIQVA IL.] annoſa. Virg. lib. 4. Æneid. *Ac velut annoſam valido cum robore quercum, &c.* Idem *argutam* appellat propter lenem venti ſuſurrum: *Forte ſub arguta conſederat Ilice Daphnis.*

TENACI GRAMINE] tenax gramen appelC lat, quod terræ firmiter adhæret. ſup. Od. 12. lib. 4. *tenerum.* Od. 3. lib. 2. *remotum.* Virgilius cretam, tenacem dixit, quæ valet ad conglutinandum, argillam ſignificans, lib. 1. Georg. *creta ſolidanda tenaci.* alia ratione Plautus ſenem quẽdam tenacem & pertinacem dicit.

LABVNTVR] fluunt. vt epiſtola ad Lollium lib. 1. *at ille Labitur, & labetur in omne volubilis æuum.* & Od. 29. lib. 3. *cetera fluminis Ritu feruntur, nunc medio alueo Cum pace delabentis Etruſcũ in mare, &c.*

RIPIS] complures libri veteres habent, *riuis.*

QVERVNTVR IN SILVIS AVES] ita canunt: vt queri videantur: quod refellit Plato, vt alibi annotauimus. μινυρίζουσι. vide annotat. ad Odam 7. lib. 3. ibi. *Sub cantu querulæ, &c.* ſic Virg. Tityro, *Nec gemere aeria ceſſabit turtur ab vlmo.* idem 3. Georg. *Et cantu querulæ rumpent arbuſta cicadæ.* vbi notat Seruius *querulæ,* id eſt, canoræ. & profert verſum illum ex Oda 7. lib. 3. *Sub cantu querulæ deſpice tibiæ.*

SOMNOS QVOD INVITET] quod, nempe fonteis lymphis manantibus circumſtrepere, D ſomnos leueis ſuadeat. ſic Virg. Tityro, *Sæpe leui ſomnum ſuadebit inire ſuſurro.* Theocrit. εἰδ. η. Αδὺ δὲ τῶ θέρεος παρ' ὕδωρ ῥέον αἰθριοκοιτεῖν. id eſt, Dulce eſt æſtate ad aquam fluentem ſub dio cubare.

LEVEIS] ſic Od. 16. lib. 2. *Nec leueis ſomnos timor, aut Cupido Sordidus aufert.* alibi *ſomnum facilem* appellat. vnde Lucret. canes *leuiſomnos* dicit lib. 5. *At leuiſomna canum fido cum pectore corda.*

TONANTIS IOVIS] eadem ratione hîc Iouem tonantem dixit, qua ſup. Od. 1. lib. 1. *Iouem frigidum.* & Od. 3. li. 3. *fulminantẽ Iouem.* & Virg. Georg. 1. *Iouem humidum.* & Theocr. διὰ αἴθριον, vt annot. ad Od. 1. lib. 1.

ANNVS HIBERNVS] tempus anni hibernum. annum pro parte anni poſuit, vt rectè Porphyr. ſic Virg. Palæm. *Nunc frondent ſiluæ, nunc formoſiſſimus annus.*

MVLTA CANE] id eſt multis canibus, vt ſup. Od. 15. lib. 1. *multo milite,* pro eo, quod eſt, multis militibus: & infr. Od. 16. *Argoo remige.* & Virgil. lib. 2. Æneid. *vterumq́ armato milite complent.* idem lib. 1. *raptoſq́ ex hoſte penateis:* ad quem locũ profert hunc Seruius. E

OBSTANTEIS] oppoſitas, obiectas.

AMITE LÆVI] *pertica, ſeu furcula aucupali.* Feſtus.

TVRDIS EDACIBVS DOLOS] tendit retia, κατ' σύνθεσιν, dolos turdis. Turdorũ, quos κίχλας Græci nominant, tria genera ponit Ariſtoteles.

PAVIDVMQVE LEPOREM] rectè *pauidũ.* nam huic animali maius eſt quàm pro portione cor. quibus autem animalibus hoc naturâ contigit, ea ſunt timidiſſima, teſte Plin. lib. 11. cap. 17. vbi de corde loquitur. ſic Plin. *Maximum autem eſt portione muribus, lepori, aſino, ceruo, pantheræ, muſtelis, hyænis, & omnibus timidis, aut propter metum maleficis.* Quapropter Demoſthenes oratione περὶ στεφάνου Æſchinem conſcientia vitæ anteactæ, & facinorum ac flagitiorum à ſe admiſſorũ metu perterritum ait in rebus ſecundis ciuitatis leporis vitam vixiſſe, trepidantem & pauentem, & ſemper plagas exſpectantem. ſic Demoſt. Τοιαύτην γὰρ εἵλου πολιτείαν (ἐπειδή ποτε καὶ τοῦτ' ἐπῆλθέ σοι ποιῆσαι,) δι' ἣν εὐτυχούσης μὲν τῆς πατρίδος λαγὼ βίον ἔζης, δεδιὼς καὶ τρέμων, καὶ ἀεὶ πληγήσεσθαι προσδοκῶν ἐν οἷς δ', F &c. i. *Talem enim reip. adminiſtrandæ rationem ſecutus es, poſteaquam tibi tandem remp. adminiſtrare venit in mentem, vt in rebus ſecundis ciuitatis, leporis vitam viueres, omnia circumſpectares, horreres, tremeres, paueres, plagas & verbera ob ea, quorum tibi conſcius eras, ſcelera, & flagitia, ſemper exſpectares, &c.* Profertur etiam ab Euſtathio ad librum. ιλ. κ. hic verſiculus in eandem ſententiam, Λαγὼ βίον ζῇς ὁ πρὶν ἄτρομος λέων. id eſt, leporis vitam viuis, qui antea leo intrepidus eras.

ADVENAM GRVEM] aptiſſimum epithetum. Grues enim in oris ſeptentrionalibus non niſi vere, æſtate, & auctunno commorantur. ſub finem auctunni in regiones commigrant temperatiores, ac tepidiores. nos Galli hanc ob cauſam peregrinatrices, ſeu (ſi dicere liceat) viatrices appella-

A appellamus. Ariſtoteles hanc auem ait eſſe ἀγελαῖαν καὶ πολιτικήν: id eſt. congrebabilem, & ciuilẽ. Itaque ducem habere cuius imperio pareat: ducem autem nudo capite proſpicere, & ſpeculari. tum, ſi quid forte periculi impendeat, clamando ſignificare, ac denuntiare. M. Tull. lib. 2. de nat. deorum. *Illud verò ab Ariſtot. animaduerſum, à quo pleraque, quis poteſt non mirari? grues cùm loca calidiora petentes, maria tranſmittunt, trianguli formam efficere, &c.* ſatis enim mihi eſt locum indicaſſe.

CAPTAT] non dixit, capit. iucundius.n. eſt captare, quàm capere. vt ſaty. 2. lib. 1. *nam Tranſuolat in medio poſita, & fugientia captat.* & ibid. *poſitum ſic tangere nolit: Captat, & apponit.* Sic enim legendum, quantumuis alij neſcio qui obſtrepãt, & reclament.

QVIS NON MALARVM] mendosè legitur in nonnullis Cod. *Quis non malorum*, cùm omnes manuſcripti habeant, *malarum*. hoc autem epithetum diſtinguit curas malas à bonis. ſunt enim aliquæ curæ laudabiles, & cum virtute coniunctæ: vt cura rei familiaris, cura valetudinis, cu

B ra eius noſtri partis, quæ præeſt, & imperat: amoris autem curæ, vitioſæ ſunt, ac vituperabiles. ſed quòd attinet ad amoris, aut curarum earum, quæ propter amorem ſuſcipiuntur, obliuionem, ſcribit Pauſanias in Achaicis, aquam Selemni fluuij viris, & fæminis ex amore laborantibus mederi, eamque vim habere, vt, qui in eo fluuio loti fuerint, illos amoris capiat obliuio: quod ſi verum eſt (inquit ille) τιμιώτερον πολλῶν χρημάτων ἐστὶν ἀνθρώποις τὸ ὕδωρ τοῦ Σελέμνου. id eſt, aquam Selemni multo pluris facere debent homines, quàm magnam pecuniæ vim.

QVÒD SI PVD. MVL. IN P. I. &c.] quemadmodum nihil viro optabilius eſt vxore pudica: ita nihil mulieri iucundius euenire poteſt viro, qui vnum, & idem cum ea ſentiat, eamque amet ex animo: quod quidem Nauſicaæ precatur Vlyſſes ſummæ felicitatis loco ὀδύσσ. ζ. nihil enim (inquit) præſtabilius, nihil melius eſt, quã viri, & vxoris conſentiens, & conſpirans volun-

C tas: taliſque coniunctio inimicis acrem dolorem inurit, amicis voluptatem affert: ipſi autem experiendo ſentiunt, quanta inſit in tali coniunctione, vitæ iucunditas. verba Homeri ſunt hæc ſub Vlyſſis perſona. Σοὶ δὲ θεοὶ τόσα δοῖεν, ὅσα φρεσὶ σῇσι μενοινᾷς, Ἄνδρα τε, καὶ οἶκον, καὶ ὁμοφροσύνην ὀπάσειαν Ἐσθλήν. οὐ μὲν γὰρ τοῦ γε κρεῖσσον καὶ ἄρειον, Ἢ ὅθ᾽ ὁμοφρονέοντε νοήμασιν οἶκον ἔχητον Ἀνὴρ, ἠδὲ γυνή, πόλλ᾽ ἄλγεα δυσμενέεσσι, Χάρματα δ᾽ εὐμενέτῃσι, μάλιστα δέ τ᾽ ἔκλυον αὐτοί. Heſio. item ἔργ. καὶ ἡμ. ait virum nihil ſibi bona, & pudica vxore melius parare poſſe: contrà nihil graui⁹, atque acerbius mala. his verbis, Οὐ μὲν γάρ τι γυναικὸς ἀνὴρ ληΐζετ᾽ ἄμεινον Τῆς ἀγαθῆς, τῆς δ᾽ αὖτε κακῆς οὐ ῥίγιον ἄλλο Δειπνολόχης, &c. Quidam hîc reponendum cẽſent *iuuans*, & infrà legunt, detracta copulatione que, *Sacrum vetuſtis, &c.* Præterea quidam libri vet. habent, *Quid ſi pud. mul. &c.*

DVLCEIS LIBEROS] ſic Virg. 3. Georg. *Sed tota in dulceis conſument vbera natos.* idem lib. 2. Æn. *Nec mihi iam patriam antiquam ſpes vlla videndi. Nec dulceis natos, exoptatúmque parentẽ.* & lib. 4. *Nec dulceis natos, Veneris nec præmia noris.*

SABINA QVALIS] quales ſunt Sabinę mulieres, aut Apulæ.

PERVSTA SOLIBVS] Græci vno vocabulo dicunt, ἡλιοκαυστός. Theocr.

PERNICIS VX. APP.] profert hunc verſum Seruius ad illum Virg. Georg. 3. *Dura iacet pernix, &c.* atque vtrobique interpretatur pernicem, perſeuerantem: aítque ductum eſſe à pernitendo.

SACRÚMQVE] focus ſacer eſt Veſtæ, & Lari. ſic autem legendum potius *ſacrúmque*, inquam, quàm, vt vulgò, *Sacrum vet.* quo poſito, nihil eſt ſuprà mutandum in voce, *iuuet*, quod quidam volunt: pro quo reponunt *iuuans* contra auctoritatem omnium librorum antiquorum: neque tamen lectionem illam damno, ſi quis forte eam receptæ anteponat.

EXSTRVAT LIGNIS FOCVM] hypallage eſt, i. exſtruat ligna ſuper focum. Od. 9. lib. 1. *ligna ſuper foco Largè reponens.* Ad hunc locum pertinent ea, quæ ſunt apud Eurip. in Electra: vbi Electra colono cuidam, & operario nupta, ſic cum eo loquitur. ſatis tibi negocij exhibent, quæ foris ſunt: nos autem domeſtica curare, & adornare oportet. aduenienti enim foris operario iucũdum eſt domeſtica, compoſita & pulchre adornata reperire. Verba Euripid. hæc ſunt, ἅλις δ᾽ ἔχεις Τἄξωθεν ἔργα. τὰ ν δόμοις δ᾽ ἡμᾶς χρεὼν Ἐξευτρεπίζειν. εἰσιόντι δ᾽ ἐργάτῃ Θύραθεν ἡδὺ τἄνδον εὑρίσκειν καλῶς.

SVB] paullo ante, vt annotauimus ſuprà ad Od. 9. lib. 1.

DISTENTA] ſat. 1. lib. 1. *Quódque aliena capella gerat diſtentius vber, Tabeſcat.* Virg. Pollione *Ipſæ lacte domũ referent diſtenta capellæ Vbera.* Idẽ in Melibœo. *Thyrſis oueis: Corydon diſtentas lacte capellas.* Lucret. lib. 1. *& candens lacteus humor Vberibus manat diſtentis.*

ET HORNA] huius anni: vt ſuprà Od. 23. li. 3. *hornam frugem* dixit. & ſaty. 6. lib. 2. *palea porrectus in horna.*

DVLCI DOLIO] *dulci*, propter vinum, quod F eo continetur.

PROMENS] ſup. Od. 28. lib. 3. *prome reconditum, Lyde ſtrenua, Cæcubum.* & Od. 21. eiuſd. *Coruino iubente Promere languidiora vina.*

DAPES INEMTAS] eicas dominatas: non piſceis vrbe petitos, vt Saty. 2. lib. 2. *bene erat, nõ piſcibus vrbe petitis: Sed pullo, atque hædo.* Virg. Georg. 4. *ſeráque reuertens Nocte domũ dapibus menſas onerabat inemtis.* nam inemtas malè quidam vileis interpretantur.

LVCRINA] in lacu Lucrino capta. vt Saty. 4. lib. 2. *Lucrina peloris.*

IVVERINT] delectauerint. ſic vſurpat ep. 19. lib. 1. *iuuat immemorata ferentem Ingenuis oculiſque legi, manibuſque teneri.* & Saty. 6. lib. 2. *Tandem vrbanus ad hunc: quid te iuuat (inquit) amici Prærupti nemoris patientem viuere dorſo?* eadem non longè à princip. *ſi quod adeſt, gratũ iuuat: hac prece te oro, Pingue pecus domino facias, &c.* & paullo pòſt: *Hoc iuuat, & melli eſt.* & epiſt. ad Piſon. de arte poët.

iuuat,

A *iuuat, aut impellit ad iram.* ibidem sub extr. *Sic animis natum, inuentúmque poëma iuuandis, Si paulum à summo discessit, vergit ad imum.* Od. 19. lib. 3. *Insanire iuuat.* & Oda 9. hoc lib. *Curam, metúmque Cæsaris rerũ iuuat Dulci Lyæo soluere.* Od. 11. ibid. *Pecti nihil me sicut antea iuuat Scribere versiculos amore perculsum graui.* Oda 16. eod. lib. *Nouaq́; monstra iunxerit libidine Mirus amor, iuuet vt tigreis subsidere ceruis, &c.* Saty. 1. lib. 1. *Quid iuuat immensi te argenti pondus & auri Furtim defossa timidum deponere terra?* ibid. *An vigilare metũ exanimẽ, nocteisque, diesq́; Formidare malos fures, incendia, seruos, Ne te compilẽt fugientes: hoc iuuat?* & Saty. 3. lib. 1. *inaneis Hoc iuuat, haud illud quærenteis, num sine sensu, &c.* Iuuare interdum est pro desse. idem epist. 2. lib. 1. *Qui cupit, aut metuit, iuuat illum sic domus aut res, Vt lippum picta tabulæ, fomenta podagram.*

CONCHYLIA] conchylium nomen est generale omnia testacea complectens, vt musculos, mitylos, ostrea, pectines, echinos, &c. putátque Athenæus conchylia esse dicta παρὰ τὸ κεχηνέναι, id est, ab hiando.

B RHOMBVS] quem Romani rhombum Græco nomine appellant, Græci alio etiam Græco ψῆτταν dicunt, vt scribit Athenæus lib. 7. in extremo. à figura autem rhombus appellatus est. nos Galli nostra lingua turbinem, & (vt propius accedam ad consuetudinem nostri sermonis) turbonem nominamus. piscem fuisse magni pretij declarat etiam locus Hor. Saty. 2. lib. 2. *quid? tum rhombos minus æquora alebãt? Tutus erat rhombus, &c.* Hodie quoq; apponitur in mensis diuitum, & in caris piscibus habetur. Idem Athen. lib. 8. videtur ψῆτταν à rhombo distinguere.

SCARI] Diphilus apud Athen. lib. 8. his verbis scarum commendat. σκάρος ἁπαλόσαρκος, ψαθυρὸς, γλυκὺς, κοῦφος, εὔπεπτος, εὐανάδοτος, εὐκοίλιος, id est, Scarus molli, seu tenera carne præditus est, friatilis, dulcis, leuis, ad concoquendum facilis, facile redditur, ventrem mollit. Addit idem, recentem scarum esse suspectum propterea, quòd lépores

C marinos captat, iísque vescitur. icciro eius intestina vim bilis effectricem habent. Idem lib. 7. hunc solum ex omnibus piscibus dormire dicit, & propter eam causam numquam noctu capi. Oppian. lib. 1. Ἁλιευτ. solum vocalem esse scribit, Καὶ σκάρον, ὃς δὴ μοῦνος ἐν ἰχθύσι πᾶσιν ἀναύδοις Φθέγγεται ἰκμαλέην λαλαγήν, καὶ μοῦνος ἐδωδὴν Ἀψορρον προΐησιν ἀνὰ στόμα δεύτερον αὖθις, &c. vide annot. ad Od 3. li. 4.

SI QVOS EOIS INTON.] id est, Si quos scaros coorta tempestas, & fluctus excitati in mari Ionio, & Orientali ad hoc mare, nempe Tyrrhenũ, conuertant, & compellant. ad Eleusinem scaros pulcherrimos capi Lynceus quidã Samius scribit in epistolis, vt tradit Athen. lib. 7. Priscianus lib. 9. docet tonitum à verbo tonandi vsitatius esse, quàm tonatum, & producit hunc locum testem, vt nouum, & pæne inusitatum.

AD HOC VERTAT MARE.] Tyrrhenum, seu Etruscum.

AFRA AVIS] gallinam Africanam, seu Numidicã significat, de qua Columella, & Plinius.

D DESCENDAT IN VENTREM MEVM IVC.] mihi sit cibus iucundior.

ATTAGEN IONICVS] Mart. *Ionicarum gustus attagenarum.* Aristoteles lib. 6. περὶ ζώων ἱστορ. Attagenam ponit inter eas aueis, quas ὄρνιθας κονιστικοὺς vocant Græci, id est, quæ in puluere volutãtur: qualis est gallina, perdix, phasianus. Idem li. 9. ὁ Ἀτταγὴν, κονιστικὸς ὄρνις. τῶν γὰρ ὀρνίθων ὅσοι μὲν μὴ πτηνικοί, ἀλλ' ἐπίγειοι, κονιστικοί, &c. i. Attagen, auis est in puluere volutabilis. Aues enim omnes, quæ non sunt pugnaces, sed terrestres, sunt in puluere volutabiles.

AVT HERBA LAPATHI] lapathum Latini rumicem nominant. eum commendat Lucilius apud M. Tull. lib. 2. de finibus. *O lapathe, vt iactere necesse est, cognitu' cui sis.* vnde lapathium, deminutum nomen: Varro, *Hanc eandem voluptatem tacitulus taxim consequi lapathio & ptisana possim.* hæc herba mollit aluum, vt docet infrà sat. 4. lib. 2. *si dura morabitur aluus, Mitulus, & viles pellent obstantia conchæ, Et lapathi breuis herba, sed albo non sine Coo.* & vers. seq. *& graui Maluæ salubres corpori.* & Od. 31. lib. 1. *me pascunt oliuæ, Mecichorea, leuésque maluæ.* Quin lapathus ἀπὸ τοῦ λαπάζειν

E dictus est, quod valet exinanire, & pro ventrem leuare vsurpatur: vnde λάπαξις, qua voce vtitur Arist. lib. β. φυσ. ἀκροάσ. οἷον τὸ βαδίσαι, εἰ λαπάξεως ἕνεκα ἐστιν: id est, verbi gratia, ambulare, si est alui leuandæ gratia. Iam ἐξαλαπάζειν, populari, & vastare significat.

TERMINALIBVS] Terminalia dies festi, qui agebantur in honorem Termini Dei. *Termino autem sacrificabant* (inquit Festus) *quòd in eius tutela fineis agrorum esse putabant. Denique Numa Pompilius statuit, eum, qui terminum exarasset, & ipsum & boues sacros esse.* Idẽ addit deinceps. *Terminus quo loco colebatur, super eum foramẽ patebat in tecto, quòd nefas esse putabant, terminum intra tectum consistere.* Ei autem quotannis agna immolabatur, mense februario, eiúsque mensis die vltimo: propterea scilicet, quod initio vrbis conditæ Februarius mensis fuerat vltimus, Immó fal

F sum est, si Plutarcho credimus, agnam, aut aliam animantem Termino immolari solitam. nihil enim viuum, animáque præditum Romani ei immolabant, vt testatur ille, propterea fortasse (inquit) quòd, cùm Romulus terminos eos constituisset, quò progredi armis liceret, omnémque terram propriam esse statuisset, ad quam hastæ, & ferri acies peruenire posset: Numa Pompilius vir iustus, & ciuilis, & philosophus, agrum Romanum ab agro finitimorum finibus distinxerit, atq; icciro Terminum, vt pacis & amicitiæ præsidem & custodem, à sanguine & cęde purum esse oportere existimarit. Ouidius tamen lib. 2. Fastor. priorem sententiam confirmat: & addit, *Nec queritur, lactens cùm sibi porca datur.* de Termino notauimus etiam quædam alia ad carmen sæculare infrà.

VEL HÆDVS EREPTVS LVPO.] vir quidam doctiss. annotat, Plutarchum libro secundo συμποσιακῶν tradere, earum pecudum, quas lupus momorderit, carnem quidem teneriorem fieri,

A fieri, lanam autem corrumpi: ex hoc intelligi posse, cur Horatius ereptum lupo hædum dixerit. Ego hæc verba *ereptum lupo*, non iccirco ab Horatio esse addita, puto, quòd hædi caro à lupo morsa, sit tenerior: sed propterea quòd rustici, & aratores, quorum hominum vitã, & victum, vt frugalem, hîc laudat Horatius, non aliter essent hædum in cenam apposituri, nisi à lupo dentibus appetitus, ac laceratus esset. multo enim malunt caprum adultum habere viuum, quàm hædum tenellum, ac delicatum comesse. nunc autem, posteaquam à lupo morsus, & fortasse interemt⁹ est, multo satius est eum lupo ereptum comesse, quã deuorandum reliquisse, prçtereà, quòd è lupi faucibus ereptum edunt, non videntur ex hçdili suo sumere: sed alienum, neque iam suum capere, & apponere: & ita de lucro quodammodo cenare. sententiam meam adiuuat Martialis lib. 10. in epigrammate, cuius initium est, *Nuntiat octauam Phariæ, &c.* ex quo paucos hos versus proferam: *Paruus onyx, vna ponetur cenula mensa, Hædus inhumani raptus ab ore lupi, Et, quæ non egeant ferro structoris, ofellæ, Et faba fabrorum, prototomiq; rudes: Pullus ad hoc, cenisq; tribus iam perna superstes*
B *Addetur, saturis mitia poma dabo, &c.* Postremò mecum facit & Porphyrio, his paucis verbis: *Factus gratior ex perdito.*

VT IVVAT] quàm delectat? ὡς ἡδύ: quàm iucundum est? vt paullo antè.

VIDERE FESS. VOM. INV.] Sic Virg. Alex. *Aspice: aratra iugo referunt suspensa iuuenci.* profert hunc locum Seruius ad illum Virgilij versum.

RENIDENTEIS] ridenteis, hilaros, vt sup. Od. 18. lib. 2.

HÆC VBI LOCVTVS] nihil subaudiendum puto. fingit autem superiora illa omnia dicta esse à fæneratore Alphio. ostenditque tantam esse vitæ rusticæ iucunditatem, & opportunitatem, vt etiam homines ab hac alienissimi, eam laudare cogantur: qui tamen lucri dulcedine, & sordibus irretiti, eius suauitatem gustare non possint. nonnulli subaudiunt verbum, *sum*, vt totus ille sermo
C sit poëtæ. quod si placet, addenda distinctionis nota post vocem *locutus*, vt sit hic Horatij sensus. Hæc vbi locutus sum, id est, postquàm Alfius me hæc loquentem audiuit: is *omnem pecuniam idibus, &c. quærit Kalendis ponere*, id est, collocare: nempe ad ingenium suum rediens, & oblitus illorum omnium, quæ de laudibus vitæ rusticç dicta sunt. Quidam tamen, vt mihi referebat Germ. Valens, hunc Alfium aiunt iccirco ab Horatio induci studentem & properantem Kalendis pecuniam collocare, quam idibus à suis debitorib⁹ relegerat, quòd vereatur, ne Romani ij, qui sumtuosius & luxuriosius viuunt, quique nummos alienos pascunt, vt alibi loquitur, vitæ rusticæ laudibus auditis, luxuriosè viuere desinant, & sese ad continentiam & frugalitatem conferant: & ita non habeat iam qui nomina facere velint, & pecuniam fænori accipere, atque hoc modo pecunia sua sit sterilis & otiosa. Quam explicationem minus probo. Verumtamen iudicet lector.

IAM IAM FVTVRVS] id est, eo animo, & D consilio, vt rusticam vitam colat.

OMNEM RELEGIT] id est, omnem pecuniam in fænore positam, exegit idibus: statim ad ingenium rediens, denuo quærit apud quos Kalendis collocet.

RELEGIT] in nonnullis cod. scriptum est, *redegit.* ego tamen *relegit* malo, vt habẽt cod. duo Vatic. Iannoct. Vrs. Tornes. Russard.

IDIBVS] idibus nomina exigebant, vt ex hoc loco intelligere licet. & Saty. 6. lib. 1. *magni Quò pueri magnis è centurionibus orti Ibant octonis referentes Idibus æra*: Kalendis autem, & exigebant, & collocabant, vt Saty. 3. lib. 1. *Qui, nisi cùm tristes misero venêre Kalendæ, Mercedem, aut nummos vnde vnde extricat, amaras Porrecto iugulo historias, captiuus vt, audit.* quod item declarat Plutarchus in libello περὶ τοῦ μὴ δανείζεσθαι. Οὐδ' ἀναμνήσει τῶν Καλανδῶν, καὶ τῆς νεομηνίας, ἣν ἱεροτάτην ἡμερῶν οὖσαν, ἀποφράδα ποιοῦσιν οἱ δανεισταὶ, καὶ στύγιον. id est, neque Kalẽdarum memoriam refricat, & nouæ lunæ: quç cũ sit omniũ dierum sacerrima, & sanctissima, nefastam tamen & horribilem, ac tristem faciunt fæneratores. Præterea interdum fæneratores, præsertim moderatiores, quæ summo iure debebant E debitores soluere Kalendis, ea exigebant demũ idibus, & dabant eis diem soluendi laxiorem.

AD MÆCENATEM.

Ode 3.

Allium detestans.

PArentis olim si quis impia manu
Senile guttur fregerit:
Edit cicutis allium nocentius.
O dura messorum ilia,
Quid hoc veneni sæuit in præcordijs?
Num viperinus his cruor F
Incoctus herbis me fefellit: an malas
Canidia tractauit dapes?
Vt Argonautas præter omneis candidum
Medéa mirata est ducem:
Ignota tauris illigaturum iuga,
Perunxit hoc Iasonem:
Hoc delibutis vlta donis pellicem,
Serpente fugit alite.
Nec tantus vmquam siderum insedit
vapor
Siticulosæ Apulliæ:
Nec munus humeris efficacis Herculis
Inarsit æstuosius.

At,

A *At, si quid vmquam tale concupiueris,*
Iocose Mæcenas, precor,
Manum puella suauio opponat tuo:
Extrema & in sponda cubet.

PARENTIS OLIM SI QVIS] id est, si quis posthac patrem senem strangulauerit, aut iugulauerit: non cicutam, aut aliud vsitatum venenum, sed allium quouis veneno perniciosius, ac præsentius edat. *frangere guttur.* ita dictum, vt supra *frangere ceruicem*, Od. 13. lib. 2. *Illum & parentis crediderim sui Fregisse ceruicem.* tale illud epist. 16. libri 1. *Contendat laqueo collum pressisse paternum, &c.*

EDIT] Petrus Victorius, quem semper honoris causa nomino, Variar. lectionum lib. 6. scribit, hoc loco legendum esse *edit*, ab edim, is, it, testaturque ita se reperisse scriptum in codicibus manuscriptis: Cui assentior. namq; eam scripturam & agnoscunt Acro, ac Porph. & ego in trib. cod.
B Vatic. & Iann. Vrs. Tornes. sine vlla litura expressam reperi. Deniq; ita loquitur Plaut. in Trinummo, *hostésne, an ciues comedis, parui pendere.* & ita loquitur sat. vlt. lib. 2. *Et léporum auulsos, vt multo suauius, armos, Quàm si cum lumbis quis edit.* Nouius apud Noniũ, *Quod editis, nihil est: si voltis, quod cacetis, copia est.* iterum Plaut. Mænechm. *Dum tu illi quod edit, & quod potet, præbeas, &c.* Idem Trinummo, *De mendico male meretur qui ei dat, quod edit, aut quod bibat. Nam & illud, quod dat, perdit, & illi producit vitam ad miseriam.*

CICVTIS] quæ necant frigore. nam alliũ contrà calore nocet. de cicutis epist. 2. lib. 2. plura.

O DVRA MESSORVM ILIA] quæ ferre possint tam dirum venenum, vt quidem Hor. videtur. nam allium, cibus est rusticis, & messoribus non iniucundus. Virg. Alex. *Thestylis & rapido fessis messoribus æstu Allia, serpillumq;, herbas contundit olenteis.*

QVID HOC VEN. SÆV.] Quid hoc est
C veneni, quod sæuit in præcordijs? sæuit, id est, æstuat: ventriculum, & totum corpus nimio calore incendit.

IN PRÆCORDIIS] præcordia, vt nomen ipsum indicat, pars est corporis interior, corde anterior, & superior: sub qua sunt pulmones, vngulæ bubulæ speciem gerentes, & cor eis annexum, in pectore sub sinistra mamma situm: sub corde & pulmonibus sæptum est transuersum ex valida membrana constans: infrà sunt à dextra parte iecur: à sinistra lien. saty. 4. lib. 2. *leni præcordia mulso Prolueris melius.*

NVM VIPERINVS HIS CRVOR, &c.] num me insciente cruor viperinus his herbis incoctus est? *fefellit*, id est, latuit. ἔλαθε *fefellit incoctus*, id est, ignoraui esse incoctum. de verbo fallendi diximus ad Od. 10. lib. 1. *incoctus herbis* autem sic dictum, vt inf. sat. 8. lib. 2. *Erucas virideis inulis ego primus amaris Monstraui incoquere.* vt quidem olim putabam legendum. & ita Virg. Georg. 4. *Huius odorato radices incoque Baccho.*

CANIDIA] Gratidia venefica, quam multis locis exagitat, & insectatur acerbissimis versibus Horatius, vt infrà tota Oda 17. & saty. 1. lib. 2. D
Canidia Albuci, quibus est inimica, venenum. & tota sat. 8. lib. 1. Canidiam autem nominat, quia non licebat quemquam nominatim scripto maledico, & contumelioso describere.

VT ARGONAVTAS, &c.] id est, posteaquàm Medéa præ omnibus Argonautis Iasonis amore capta est, hoc illum veneno perunxit, ne à tauris illis ignem spirantibus, quos aratro iungere ab Æeta cogebatur, vlla ex parte offenderetur. Hoc dicit, non quòd re verà ita fecerit Medéa, vt ego quidem arbitror, sed vt allij diritatem, & inclementiam declaret. quamquam licet etiam dicere, Horatium spectasse allij vim, & naturã: quæ est eiusmodi, vt venena efficiat præsentiora, certiora, atque efficaciora. Iccirco veneficijs accommodatissimum est, siue quis amicos seruare velit, siue inimicos de medio tollere. Quin etiam hoc traditum de allio est, si galli gallinacei prœlium commissuri, allium gustarint, ad pugnandum animosiores, ac ferociores reddi. Idem equis paullo E
antequàm signa conferantur, aciesque concurrant, cum pane & vino datum, miram in eorum pectoribus ferociam, incredibilemq; pugnandi cupiditatem, & laboris tolerantiam ingenerat. Nonnulli autẽ ex interpretibus Pindari scribunt, Medéam Iasoni præcepisse, ne tauros reflante, & aduerso vento ageret: sed secundo vento, vt ita vis flammæ in anteriorem partem auerteretur. Itaq; consuluit ei eadem opera, vt sulco vno confecto, ne ab eius extremo nouum sulcum institueret, vt solent aratores: sed ad eundem locũ reuersus, vnde primùm arare cœpisset, sulcum secundum designaret. alij tradunt, Medéam nescio quod pharmacum cum oleo confudisse, & miscuisse, eoque Iasonem perunxisse, ne flamma quicquam in eum valere posset. hanc totã fabulam persequitur Pindarus in carmine illo elegantissimo quarto Pyth. cuius hæc pauca verba mihi ascribere libet, Ἀλλ᾽ ὅτ᾽ Αἰήτας ἀδαμάντινον ἐν μέσσοις ἄροτρον σκίμψατο, καὶ βόας, οἳ φλόγ᾽ ἀπὸ ξανθᾶν γενύων πνέον καιομένοιο πυρός. χαλκέαις δ᾽ ὁπλαῖς ἀράσσεσκον χθόν᾽ ἀμειβόμενοι· τοὺς ἀγαγὼν ζεύγλᾳ πέλασσεν μοῦνος, id est, sed vbi Æetas ferreum aratrum F
medio in agro statuit, taurosq;, qui flammas ignis ardentis ex naribus, & faucibus spirabant, vngulisq; ferreis terram gradientes pulsabant: eos adductos Iason solus admouit iugo. de his tauris sic Apoll. li. 3. δύω πεδίον τὸ ἀρήιον ἀμφινέμοντες Ταῦροι χαλκόποδες στόματι φλόγα φυσιόωντες. cetera vide apud eundem Apollon. de tauris illis, & de Medea amore Iasonis capta. dicemus nos quoque nonnihil ad Od. 5. huius lib.

HOC DELIBVTIS VLTA DONIS PELLICEM] Glaucam Creontis filiam: de qua dicemus ad illum locum Od. 5. *cur dira barbaræ minus Venena Medeæ valent, Quibus superbam fugit vlta pellicem Magni Creontis filiam? Cum palla tabo munus imbutum, &c. hoc delibutis*, id est, allio imbutis, seu vnctis. hoc autem significat, non alia re delibutam eam vestem fuisse, quam Medéa Glaucæ donauit, quàm allio: quasi allium ignem, & flammam concipere potuerit, qua illa & tota do-

A mus conflagrarit, instar naphthæ: seu olei viui, quo credibile est donum illud Medéæ perunctũ fuisse, Glaucamque flamma subitò comprehensa exarsisse. Plinius lib. 2. cap. 105. de naphtha, *Ita ferunt à Medéa pellicem crematam, postquam sacrificatura ad aras accesserat, corona igne rapta.*

SERPENTE FVGIT ALITE.] à dracone alis instructo, & pennigero vecta. notum est hoc ex Medéa Euripidis in extrem. Λέγ', εἴπ βούλει. χειρὶ δ' οὐ ψαύσεις ποτε. Τοῖον δ' ὄχημα πατρὸς ἥλιος πατὴρ Δίδωσιν ἡμῖν, ἔρυμα πολεμίας χερός. id est, dic, siquid vis. manu autem tanges numquam: tale nobis vehiculum pater Sol donat, arcem, & præsidium aduersus hostilem manum. Varro Marcip. *Dixe regi Medéam aduectam per aëra in rheda anguibus.*

NEC TANTVS VMQVAM SIDERVM, &c.] vapor apud Lucretium, & ceteros bonos scriptores semper valet idem, quod calor. Lucret. lib. 3. *Tenuis enim quædam moribundos deserit aura Mista vapore: vapor porrò trahit aëra secum: Nec*
B *calor est quisquam, cui non sit mistus & aër.* duobus nominibus vaporis, & caloris, eandem rem significat. Virgil. Æneid. 5. *lentusq; carinas Est vapor, & toto descendit corpore pestis.* ibid. *restinctus donec vapor omnis, & omnes, Quattuor amissis, seruatæ à peste carinæ.* siderum vaporem, seu calorem nimis acrem, æstuosam impotentiam appellat Oda 16. infrà, *Nulla nocent pecori vestigia, nullius astri Gregem æstuosa torret impotentia.* huc pertinet illud, Oda 1. lib. 3. *arbore nunc aquas Culpante, nunc torrentia agros Sidera.*

SITICVLOSÆ] aridæ, siti huiulcæ, vt loquitur Virgil. Georg. 2.

NEC MVNVS HVMERIS, &c.] id est, nec id munus, quod Deïanira ad Herculẽ misit, Nessi Centauri cruore imbutum, vehementiore calore humeros eius, & viscera excruciauit, quàm alliũ, eorum, qui eo vescuntur, inflammare corpora solet. De hac tunica ad Herculem missa qui plura scire volet, legat Sophoclis Trachinias, & M. Tullij Tuscul. lib. 2. vbi aliquot Sophoclis versus, qui
C ad hanc rem pertinent, producuntur, ab ipso Tullio Latini facti. *Sed videamus Herculem ipsum* (inquit M. Tull.) *qui tum dolore frangebatur, cum immortalitatem ipsa morte quærebat. quas hic voces apud Sophoclem in Trachinijs edit? cui, cùm Deïanira sanguine Centauri tinctam tunicam induisset, inhæsissetq; ea visceribus, ait ille, O multa, &c.* vide & annot. ad Od. 17. huius libri.

EFFICACIS] id est, ad agendum, & efficiendum apti. θεραπτικοῦ, δραστικοῦ, ῥεκτικοῦ.

SI QVID VMQVAM TALE] nempe alliũ.

IOCOSE MÆCENAS,] opportunè hoc loco iocosum appellauit, de Mæcenatis osculis, & reb. amatorijs verba facturus, vt notat Porphyrio.

MANVM PVELLA SVAVIO &c.] id est, te osculari volentem opposita manu prohibeat. In quibusdam libris veteribus scriptum est, *sanio.*

EXTREMA ET IN SPONDA CVBET.] & sese quàm longissimè abs te remoueat, neq; se tibi complectendã, potiendamq; præbeat, cum in communi tecum lecto cubabit. spondæ extrema sunt lecti latera: seu exteriores lecti partes.

IN MENAM LIBERtum Pompeij Magni. D
Ode 4.

Lupis, & agnis quanta sortitò obtigit,
Tecum mihi discordia est,
Ibericis peruste funibus latus,
Et crura dura compede.
Licet superbus ambules pecunia:
Fortuna non mutat genus.
Vidésne sacram metiente te viam
Cum bis ter vlnarum toga,
Vt ora vertat huc, & huc euntium
Liberrima indignatio?
Sectus flagellis hic triumuiralibus
Præconis ad fastidium,
Arat Falerni mille fundi iugera:
Et Appiam mannis terit:
Sedilibusq; magnus in primis eques
Othone contemto sedet.
Quid attinet tot ora nauium graui
Rostrata duci pondere
Contra latrones, atq; seruilem manum,
Hoc hoc tribuno militum?

LVPIS ET AGNIS] Luporum & agnorum discordiam, atq; inimicitias etiam Homerus significat his versibus ἰλ. Χ. Οὐδὲ λύκοι τε καὶ ἄρνες ὁμόφρονα θυμὸν ἔχουσιν· Ἀλλὰ κακὰ φρονέουσι διαμπερὲς ἀλλήλοισι. id est, neq; lupi & agni concordem animum habent. sed perpetuò inter se male cogitant & maleuolunt. & Plato in Phædro, Ὡς λύκοι ἄρνα φιλοῦσ', ὡς παῖδα φιλοῦσιν ἐρασταί. id est, vt lupi agnum amant, sic F puerum amatores. versus est nescio cuius poetæ: infrà Od. 12. *vt pauet acreis Agna lupos.*

TECVM MIHI DISC.] subintellige, tanta: vt sit, Tanta mihi tecum discordia est.

SORTITO] sortitò non est fortuitò: sed hoc sentit Horatius, cùm primùm nata animalia sunt, suum cuiq; animali à natura proprium quendã, &, vt ita dicam, peculiarem affectum, verbi gratia, alicuius rei persecutionem vel fugam, amorem vel odium esse attributũ. sumtum fortasse à veterum more, qui plurimis & maximis in rebus sortibus vtebantur: vnde & apud Græcos λαγχάνειν, & apud Latinos sortiri vsurpatur pro consequi, atque obtinere. Potest etiam hoc dici, sortem, quam κλῆρον Græci dicunt, idem esse, quod alijs verbis δαίμονα, & μοῖραν à partiendo appellant, quia vnusquisq;, statim ab ortu suo certam viuendi & moriendi condicionem diuinitus, aut à fatis diuisam, ac tributam consequatur. de sortibus nonnihil diximus ad Odam 3. lib. 2. Quanta igitur inter

A tur inter lupos & agnos diſcordia eſt natura: tantæ mihi tecum inimicitiæ intercedunt.

IBERICIS PERVSTE FVNIB.] ſignificat, eum fuiſſe ſeruum, vtpote cuius in lateribus & tergo, verberum: in cruribus, vinculorum & compedum exſtarent veſtigia. Funes Iberici autem è ſparto inteliguntur: cuius magna eſt in Hiſpania copia. iam *peruſte latus*, eſt Helleniſmus, id eſt, tu, cuius latus peruſtum eſt.

ET CRVRA DVRA COMP.] & cuius crura peruſta ſunt duris compedibus. epiſt. 16. lib. 1. *in manicis & Compedibus duro te ſub cuſtode tenebo.*

SACRAM METIENTE TE VIAM] cùm per viam ſacram incedis. Via ſacra ad Capitolium ducit. ſic autem dicta eſt, quòd in ea fœdus inter Romulum & Tatium ictum ſit. auctor Feſtus Pomp. Ode 7. eodem lib. *vt deſcenderet Sacra catenatus via.* & ſaty. 9. lib. 1. *Ibam forte via ſacra, ſicut meus eſt mos.*

CVM BIS TER VLNAR. TOGA] ampliſ-
B ſima. togæ laxitas, & amplitudo diuitũ eſt: contrà arcta toga eorũ, qui ſunt mediocris, aut etiam tenuioris fortunæ, vt epiſt. ad Loll. 2. lib. 1. *Arcta decet ſanum comitem toga.* Porphyr. iuſtá togæ magnitudinem ſex vlnis conſtitiſſe vult intelligi.

VT ORA VERTAT, &c.] quo pacto homines prætereuntes, in te ora vertentes indignentur? indignationem Græci νέμεσιν, & indignari νεμεσᾶν vocant. quod diſtinguit Ariſtoteles ἀπὸ τοῦ φθονεῖν lib. 2. de moribus ad Nicomachum, his verbis, νεμεσητικὸς λυπεῖται ἐπὶ τοῖς ἀναξίως εὐπραττοῦσι· φθονερὸς ὑπερβάλλων τοῦτον ἐπὶ πᾶσι λυπεῖται. id eſt, indignabundus, ſeu is, qui ad indignandum propenſus eſt, dolet eorum rebus ſecundis, qui eis indigni ſunt: inuidus hunc ſuperans rebus omnium ſecundis contabeſcit. Idem propemodum ſcribit ῥητορ. β. εἰ γάρ ἐστι τὸ νεμεσᾶν λυπεῖσθαι ἐπὶ τῷ φαινομένῳ ἀναξίως εὐπραγεῖν, πρῶτον μὲν δῆλον, ὅτι οὐκ οἷόν τε ἐπὶ πᾶσιν ἀγαθοῖς νεμεσᾶν, ἀλλ' ἐπὶ πλούτῳ καὶ δυνάμει, &c. id eſt, *Si enim indignari, eſt dolore affici ob eius, qui præter dignitatem & meritum videtur rem ſuam bene gerere, res ſecun-*
C *das: primùm quidem perſpicuum eſt non licere ob omnia bona indignari, ſed ob diuitias & potentiam, &c.* *duntaxat.* & item Topic. β. νεμεσητικὸς δὲ ὁ λυπούμενος ἐπὶ ταῖς τῶν κακῶν εὐπραγίαις. huc pertinet locus ille Ciceronis ad Atticum lib. 5. non ſatis explicatus. *vt libet. ſed planè gaudeo, quoniam* τὸ νεμεσᾶν *intereſt* τοῦ φθονεῖν. *vt libet* (inquit M. Tull.) *ſed planè gaudeo,* videlicet Hirrum repulſam tuliſſe. erat enim indignus eo honore, quem petebat, nempe auguratu. Itaque ſi eum obtinuiſſet, ego meritò indignatus eſſem, neque propter meam indignationem, inuidere ei honorem dicendus eſſem. differt enim τὸ νεμεσᾶν, quod indignari Latinè dicimus, ab eo, quod eſt inuidere, ſeu φθονεῖν, vt Græci nominant. Atque hunc quidem locum ſic arbitror eſſe explicandum, non, vt alij interpretantur, *intereſt*, id eſt, vtile eſt, &c. nam illud *intereſt*, pro differt, eſt poſitum, vt Academic. 2. *qui illa viſa, è quibus omnia decreta ſunt nata, negant quicquam à falſis intereſſe.* Plutarchus præterea, vt mihi indicauit German. Valens, libello περὶ ἠθικῆς ἀρετῆς, his Ariſtoteléis conſentanea ſcribit: ὧν πολὺ χρησιμώτερα τὰ τῶν παθῶν θρέμματα τῷ λογισμῷ συμπαρόντα, καὶ D
συνεπιτείνοντα ταῖς ἀρεταῖς, ὁ θυμὸς ἀνδρείᾳ μέτριος ὤν, ἡ μισοπονηρία τῇ δικαιοσύνῃ, καὶ ἡ νέμεσις ἐπὶ τοὺς παρ' ἀξίαν εὐτυχοῦντας τῇ ἐπιτιμήσει, καὶ νουθετήσει ἀφρόνων. Id eſt, quibus multo vtiliores ſunt affectuum alumni impetus, cùm rationi præſtò ſunt, & virtutes adiuuant: vt animi excandeſcentia fortitudinem acuit, improbitatis odium ad iuſtitiam valet, indignatio ad eorum, qui præter meritum fortunati ſunt, obiurgationem & monitionem excitat.

SECTVS FLAGELLIS HIC] μίμησις eſt orationis eorum, qui indignantur, hunc Menam eſſe tribunum militum, ſumtuoſiſſimis & molliſſimis veſtibus collucêre, tot agri iugera poſſidere, in quattuordecim ordinibus ſedere, cùm ciuis Romanus non ſit. Nam triumuiri capitales de maleficio eorum cognoſcebant, qui ciues Romani non erant, id eſt, aut peregrini, aut ſerui: eoſque flagellis diſſecari, ac verberari iubebant. ijdem Treuiri dicebantur. Erant & triumuiri, ſeu treuiri monetales, qui his litteris ſignificabantur, I I I V. E
A A A F F. id eſt, Treuiri auro, argento, æri flando fundendo: vnde natus iocus Ciceronis in epiſtola ad Trebat. *Treuiros vites cenſeo: audio capitaleis eſſe: mallem auro, argento, æri eſſent, &c.* id eſt, Treuiros populos Belgis & Germanis interiectos vites cenſeo. audio eſſe bellicoſos & pugnaceis. mallem eſſent monetales, id eſt, pecunioſi & locupletes, vt eorum ſpolijs, & præda te locupletare poſſes. Atq; hæc ex Bembo.

PRÆCONIS AD FASTIDIVM] vſque ad ſatietatem præconis, qui abſentibus, aut etiam aliud agentibus triumuiris hunc Menam aliquando flagellis diſſecandum curauit, & ſatiatus verberibus lictorem finem cædendi facere iuſſit.

ARAT FALERNI MILLE F. IVG.] indignum, libertum impurum tot agri iugera, præſertim Campani, arare.

ET APP. MANNIS TERIT] & vectus equis breuibus, & ad delicias & luxum fortunatorum hominũ accommodatis, viam Appiam perequitat. Epiſt. 7. lib. 1. *Impoſitus mannis aruum cælumq; Sabinum Non ceſſat laudare.* F

SEDIL. QVE MAGN. IN PRIMIS EQ. OTH.] in primis ſedilibus, id eſt, in primis ordinibus. L. Roſcius Otho legem tulit, ne quis equeſtris ordinis eſſe poſſet, qui quadringenta millia ſeſtertiûm non haberet, & vt equitibus Rom. ſolis in quattuordecim ordinibus, & ſeparatim à plebe ludos ſpectare liceret. excepti autem erant duo primi tribunis. Iccirco hunc Menam dicit lege Roſcia contemta, in primis ſedilibus ſedere, qui eſſet indignus tribunatu. De hoc Roſcio Othone ſic M. Tull. in orat. pro Muræna, *L. Otho vir fortis, meus neceſſarius, equeſtri ordini reſtituit non ſolùm dignitatem, ſed etiam voluptatem.* Idem Philipp. 2. *Illud tamen audaciæ tuæ, quòd ſediſti in quattuordecim ordinibus, cùm eſſet lege Roſcia decoctoribus certus locus conſtitutus, quamuis quis fortunæ vitio, non ſuo decoxiſſet.* Horat. epiſt. 1. ad Mæcen. lib. 1. *Roſcia dic ſodes, melior lex, an puerorum Nania, quæ regnum rectè facientibus offert?*

A TOT ORA NAVIVM, &c.] tot naueis rostratas.

CONTRA LATRONES] piratas, cùm hic ipse Mena pirata esset, vt eum appellat Plutarch. in Antonio.

ATQVE SERVILEM MANVM] & contra fugitiuos, id est, contra seruos: qui bellum seruile gesserunt Chryso, & Spartaco ducibus. de bello seruili diximus suprà nonnulla ad Odam 14. lib. 3. sed præstat seruilem manum, fugitiuos accipi, quos armauit Sex. Pompeius Magni filius, in quo exercitu Mena & Menecrates erant tribuni militum.

IN CANIDIAM VEneficam. Ode 5.

AT ô, deorum quicquid in cælo regit
Terras, & humanum genus:
B *Quid iste fert tumultus? & quid omniũ*
Vultus in vnum me truces?
Per liberos te, si vocata partubus
Lucina veris affuit:
Per hoc inane purpuræ decus, precor:
Per improbaturum hæc Iouem,
Quid, vt nouerca, me intuêris: aut vti
Petita ferro bellua?
Vt hæc trementi questus ore constitit
Insignibus raptis puer,
Impube corpus, quale posset impia
Mollire Thracum pectora:
Canidia breuibus implicata viperis
Crineis, & incomtum caput,
C *Iubet sepulcris caprificos erutas,*
Iubet cupressus funebris,
Et vncta turpis oua ranæ sanguine,
Plumamq; nocturnæ strigis,
Herbasq;, quas Iolcos, atq; Iberia
Mittit venenorum ferax:
Et ossa ab ore rapta ieiunæ canis,
Flammis aduri Colchicis.
At expedita Sagana per totam domum
Spargens Auernaleis aquas,
Horret capillis, vt marinus, asperis
Echinus, aut currens aper.
Abacta nulla Veia conscientia,
Ligonibus duris humum
Exhauriebat ingemens laboribus,
Quò posset infossus puer
Longo die bis, térue mutatæ dapis
Inemori spectaculo:
Cùm promineret ore, quantùm exstant (aqua
Suspensa mento corpora:
Exsucta vti medulla, & aridum iecur,
Amoris esset poculum:
Interminato cùm semel fixæ cibo
Intabuissent pupulæ.
Non defuisse masculæ libidinis
Ariminensem Foliam,
Et otiosa credidit Neapolis,
Et omne vicinum oppidum:
Quæ sidera excantata voce Thessala,
Lunamq; cælo deripit.
Hîc irresectum sæua dente liuido
Canidia rodens pollicem,
Quid dixit? aut quid tacuit? ô rebus meis
Non infideles arbitræ
Nox, & Diana, quæ silentium regis,
Arcana cùm fiunt sacra:
Nunc nunc adeste: nũc in hostileis domos
Iram, atq; numen vertite.
Formidolosæ dum latent siluis feræ
Dulci sopore languidæ:
Senem, quod omnes rideant, adulterum
Latrent Suburanæ canes,
Nardo perunctum, quale, nec perfectius,
Meæ laborarunt manus. F
Quid áccidit? cur dira barbaræ minus
Venena Medéæ valent,
Quibus superbam fûgit vlta pellicem
Magni Creontis filiam,
Cùm palla, tabo munus imbutum, nouam
Incendio nuptam abstulit?
Atqui nec herba, nec latens in asperis
Radix fefellit me locis.
Indormit vnctis omnium cubilibus
Obliuione pellicum.
Ah, ah, solutus ambulat veneficæ
Scientioris carmine.
Non vsitatis, Vare, potionibus,
(O multa fleturum caput,)

A *Ad me recurres: nec vocata mens tua*
Marsis redibit vocibus.
Maius parabo: maius infundam tibi
Fastidienti poculum:
Priusq; cælum sidet inferius mari,
Tellure porrecta super:
Quàm non amore sic meo flagres, uti
Bitumen atris ignibus.
Sub hæc puer, iam non, vt antè, mollibus
Lenire verbis impias:
Sed dubius vnde rumperet silentium,
Misit Thyestéas preces.
Venena, magnum fas, nefasq;: non valent
Conuertere humanam vicem.
B *Diris agam vos: dira detestatio*
Nulla expiatur victima.
Quin, vbi perire iussus exspirauero:
Nocturnus occurram furor:
Petamq; vultus vmbra curuis vnguibus:
Quæ vis deorum est Manium:
Et inquietis assidens præcordijs,
Pauore somnos auferam.
Vos turba vicatim hinc, & hinc saxis petens
Contundet obscænas anus.
Pòst insepulta membra different lupi,
Et Esquilinæ alites.
Neq; hoc parenteis, heu, mihi superstites,
Effugerit spectaculum.

C AT Ô, DEORVM QVICQVID] facit quendam puerum loquentem, quem Canidia, hoc est, Gratidia: (Gratidiam enim mutato nomine, per Canidiam significat) Sagana, & ceteræ veneficæ mento tenus sub terra defoderant, fameque necare constituerant, vt ex eius iecore, & medulla amoris poculum conficerent. *quicquid* autem scriptum reperitur in codicibus manuscriptis, Donati. Faër. quinq; Vatic. Torn. Vrs. ceteris ferè omnibus: itaque legit Seruius annotatione quadam ad lib. 7. Æn. eamq; scripturam secutus sum. non enim vnum aliquem Deum, sed omneis implorat. sic loquitur Horat. Satyra 6. lib. 1. *Non quia Mæcenas, Lydorum quicquid Etruscos, &c.* & Liuius lib. 23. *paucæ horæ sunt, intra quas iurantes per, quicquid Deorum est, dextras dextræ iungentes fidem obstrinximus.* in eo dissident inter se, quòd alij habent *regis*: alij *regit*. sed plures *regit*: nempe quinque Vatic. Faër. & Torn. & Nicot. vnus, & Russard. Iam quòd Priscian. lib. 17. ait, *at* hoc loco abundare, id mihi mirum est, & pæne dicam, incredibile. Est enim interiectio dolorem, aut questionem exprimens, non coniunctio. Idem tamen videtur sentire Seruius, qui ad illum Virgilij versum lib. 7. Æn. *At non sic Phrygius penetrat Lacedæmona pastor, &c.* hæc annotat, *legitur & An nõ, &c. Sed hoc absolutum & planum est. Si autem legeris At, copulatiua particula est, ad ornatum solum pertinens. Horat. At ô deorum quicquid in cælo regit, &c.* Idemque ferè scribit ad illum locum lib. 9. *an non viderunt mœnia Troiæ, &c.* nisi quòd ibi scriptum est *regis*.

QVID ISTE FERT TVMVLTVS?] quid sibi vult iste tumultus? quid affert? quorsum tumultuamini?

ET QVID OMNIVM] sic habent quinque libri Vatic. & Tornes. & Nicotianus, & Russard. vnus: non *aut*.

PER LIBEROS TE] genus obtestandi religiosissimũ, & sanctissimũ, orare aliquẽ per res ei carissimas, aut misericordia dignissimas. Sic Plautus Asinaria, *Ita te obtestor per senectutem tuã, Perq; illam, quam tu metuis, vxorem tuam, &c.* Sic hoc loco hic puer orat Canidiam primùm per res ei carissimas, per liberos: deinde per prætextam suam, id est, ornamentum ætatis, quod proinde est ac si oraret per ætatem suam, videlicet ætatem infirmam, atq; imbecillam. vide annot. ad illum locũ infrà, *Supplex & oro regna per Proserpinæ, &c.* Oda vltima. Male autem vtrobiq; quidam accipiunt præpositionem *per*, quasi sit iurantis, cùm sit orantis & obsecrantis, vt dixi.

SI VOCATA PARTVBVS LVCINA] de Lucina diximus sup. ad Od. 22. li. 3. hoc igitur, dicit, Oro te per liberos tuos, si vmquam verè peperisti: si vmquam tibi parienti Lucina affuit, &c.

VERIS] vult intelligi Canidiam falsos sibi supposuisse partus, neq; vmquam peperisse. cui concinit illud antiphrasticũ Od. 17. infrà, *Tuusq; venter partu meius.* Catul. ad Ianuam, *Longus homo est, magnas cui liteis intulit olim Falsum mendaci ventre puerperium.*

PER HOC INANE PVRPVRÆ] prætextam significat, qua vtebantur pueri vsque ad annum decimum quartum: deinde sumebant togã virilem, quam putam appellabant. inane autem appellat purpuræ decus, quia nihil ei prodest ad molliendam aut flectendam harum mulierũ immanitatem, & crudelitatem. Valent autem hæc ad augendam facinoris atrocitatem à persona, cui fiat tam immanis iniuria.

QVID, VT NOVERCA] quæ inimica est priuignis, inquit Eurip. in Alcest. nihiloq; vipera mitior. Ἐχθρὰ γὰρ ἡ ᾽πιοῦσα μητρυιὰ τέκνοις τοῖς πρόσθ᾽ ἐχίδνης οὐδὲν ἠπιωτέρα. id est, Inimica enim est subiens nouerca liberos priores, vipera nihilo mitior.

AVT VTI PET. FERRO BELL.] aut vt bellua ferro lacessita. Aristoteles lib. 3. de moribus ad Nicomach. ait feras, si non lacessantur, & quamdiu in silua sunt, nõ temerè sæuire in quemquam: sed tum denique cùm percussæ fuerint, aut perterritæ.

VT HÆC TREM.] posteaquam puer hæc tremula voce questus, finem querendi fecit, &c. participiũ *questus* iunxit cum quarto casu, vt Od. 2.

A lib.1. *Seculum Pyrrhæ noua monstra questæ.*

INSIGNIBVS RAPTIS] prætexta, & fortasse etiam bulla sibi à Canidia ereptis. Bullam sic describit Virg. Æneid. 5. *it pectore summo Flexilis obtorti per collum circulus auri.* M. Tull. primo accus. lib. de Iunio pupillo, *Itaq; tibi Hortensi non illius ætas, sed causa: non vestitus, sed fortuna popularis videbatur. Neq; te tam commouebat, quòd ille cum toga prætexta, quàm quòd sine bulla venerat. Vestitus enim neminem commouebat is, quem illi mos, & ius ingenuitatis dabat: quod ornamentum pueritiæ pater dederat, indiciũ atq; insigne fortunæ, hoc ab isto prædone ereptum esse, grauiter, & acerbè homines ferebant.* prętexta vtebantur pueri omnes, modò ingenui: prætexta & bulla, senatorum filij duntaxat.

IMPVBE CORPVS] si puer erat, & prætextatus: ergo & impubes. Quare quòd addit, *Impube corpus*, valet etiam ad amplificationem facinoris.

THRACVM] qui tamen sunt barbari: & ita,
B immites, & inhumani. ex quo vult intelligi, has veneficas inhumanitate, & immanitate populos barbaros atq; immaneis superare.

CANIDIA BREVIB. IMPLIC.] Canidia, cui crines erant viperis implicati. Hellenismus est, *implicata crineis & caput.* hanc Canidiam, furiam facit. ornat enim eam, viperis, & anguibus furiarum in morem: quarum crinibus angues implicati finguntur à poëtis. Vide quæ notauimus suprà ad illum locum, *Eumenidum recreantur angues*, Oda 13. lib. 2. Iam Satyra 8. lib. 1. planè hanc Canidiam, & Saganam, quæ paullo pòst commemoratur, furias appellat: *& vt non testis inultus Horruerim voces furiarum & facta duarum?*

CVPRESSVS FVNEBREIS] suprà Od. 14. li. 2. *inuisas* appellat. ad quem locum multa de cupresso diximus: quibus hæc ascribantur, quæ tradita sunt à Seruio ad illum Virgilij versum Æn. 3. *Cæruleis mæstæ vittis, atraq; cupresso.* cupressum atram dici à Virgilio: id est, funestam: quia inferis consecrata est, & quia cæsa numquam reuirescit.
C Præterea moris Romani fuisse ramum cupressi domui funestæ præponi, ne quis pontifex per ignorantiam ingressus, pollueretur. Hinc Horat. (inquit ille) *nec harum, quas colis, arborum, Te præter inuisam cupressum Vlla br. dom. seq.* in duobus Vatica. & Vrs. scriptum reperi *cupressus.* in alijs *cupressos.*

TVRPIS RANÆ] rubetæ. Propertius quoque significat, rubetam adhiberi solitam à veneficis ad amatoria pocula. sic enim ille lib. 3. ad Lygdamum, *Illum turgentis ranæ portenta rubetæ, Et lecta ex sectis anguibus ossa trahunt.*

PLVMAMQVE NOCT. STRIG.] idem Propert. deinceps, *Et strigis inuentæ per busta iacentia plumæ.* strigem describit Ouid. li. 6. Fastor. auis est nocturna mali ominis (inquit Porphyr.) Plinius lib. 11. cap. 39. hoc de strige scribit duntaxat, *Esse in maledictis iam antiquis strigem cónuenit: sed quæ sit auium constare non arbitror.*

IOLCOS] vrbs Thessaliæ. Iam Thessalica venena celebrantur à scriptoribus. ne longius abeamus, sup. Od. 27. li. 1. *Quæ saga, quis te soluere Thessalis Magus venenis, quis poterit deus?* & mulieres Thessalæ, veneficæ habebantur. Aristophan. Nubib. γυναῖκα φαρμακίδ' εἰ πριάμενος θετταλὴν, &c. Iolcos aũt esse legendũ admonuit iampridẽ Beroaldus: quam lectionem comprobant boni codices, in his Faërn. & duo Vatic. agnoscit Porphyrio.

ET OSSA AB ORE RAP. IE. C.] vtrùm dentes ieiunæ canis, an ossa aliena, quæ ieiunæ canis rodebat? quod probabilius est. Iam ieiuna canis, auida, & desiderio æstuans. Iccircò, quæ ab eius saliua contacta sunt, ad philtrum conficiendum vtilia.

FLAMM. ADVRI COLCH.] qualibus tota Creontis domus, & eius filia Glauca, seu Creusa conflagrauit, vt mox dicemus. Colchicas autem appellat, quia opera & arte Medéæ Colchidis excitatæ sunt.

AT EXPEDITA SAG.] εὔζωνος, succincta. Saganam veneficam commemorat etiam Satyra octaua lib. 1.

SPARGENS AVERN. AQV.] sic Virg. de Didone sacra quædam magica simulante: lib. 4. Æn. *Sparserat & latices simulatos fontis Auerni.*

HORRET CAPILL. VT MARIN. &c.] Echinus marinus è genere est ostreorum, seu testaceorum malis. est & terrenus, quorum vtrumque aduersus eorum, à quibus captatur, insidias esse cautissimum ac munitissimum spinis & capillis suis oppositis, scribit Athen. lib. 3. his verbis, ὅτι δ' οἱ ἐχῖνοι, λέγω καὶ τοὺς χερσαίους καὶ τοὺς θαλαττίους, καὶ ἑαυτῶν εἰσι φυλακτικοὶ πρὸς τοὺς θηρῶντας προβαλλόμενοι τὰς ἀκάνθας, ὥσπερ τι χαράκωμα, Ἴων ὁ Χῖος μαρτυρεῖ, λέγων οὕτως. Ἀλλ' ἔν γε χέρσῳ τὰς λέοντος ἤνεσα, Ἢ τὰς ἐχίνου μᾶλλον οἰζυρὰς τέχνας, Ὃς εὖτ' ἂν ἄλλων κρεισσόνων ὁρμὴν μάθῃ, Στρόβιλος ἀμφ' ἄκανθαν εἱλίξας δέμας, Κεῖται δακεῖν τε, καὶ θιγεῖν ἀμήχανος. quæ verba Latinè reddemus ad Satyram 4. lib. 2.

ABACTA NVLLA VEIA, &c.] id est, Veia non vllius facinoris, aut maleficij conscientia ab instituto depulsa, nec deterrita. Hæc est tertia venefica.

HVMVM EXHAVRIEBAT] scrobem faciebat, in quam puerum defoderet. F

QVO POSS.] quam in terram defossus puer, posset immori longo spectaculo dapis bis, aut ter die mutatæ: id est, spectaculo dapis nouæ aliàs atq; aliàs appositæ, & semper sublatæ, numquam concessæ, vt pueri auiditas hoc spectaculo in horas augeretur, & in hoc desiderio fame moreretur: & ita ex eius medulla præsentissimum amatorium poculum conficeretur.

CVM PROMINERET ORE, &c.] cùm puer in terram defossus mento tenus, ore è terra tantùm prominerct, quantùm ex aqua extant corpora mento suspensa.

EXSVCTA VTI MEDVLLA] cùm in omnibus lib. scriptis Vaticanis, & ceteris, Iannoct. Faërn. Vrs. Nicot. & alijs aliquot, scriptum reperissem *exsecta.* in vno autem atque altero *exsucta*, sine vlla litura, idque ad Gulielmum Faërnum, hominem acerrimo iudicio, & ad restituendos veterum scriptorum libros temporis iniuria corruptos cùm natura factum, tùm arte comparatũ, retulis-

A retulissem: is re aliquantisper considerata, respō-dit sibi videri legendum *exsucta* ab exsugendo, mihique, vt ita excudendū curarem, auctor fuit. libri vulgati autem habent *Exerta* : quos si quis malet sequi, non inuidebo.

AMORIS ESSET POCVLVM] φίλτρον. quod infrà desiderij poculum nominat, Od. vltima. *Desiderîq; temperare poculum.*

INTERMINATO] id est, interdicto, intermi nari est minando vetare, vt Terent. And. *Interminatus sum ne faceres?* & Heautont. *meministin' me esse grauidam, & mihi te magnoperè interminatum, Si puellam parerem, nolle tolli?* habet autem hoc quidem verbum significationem agendi: sed nobiles grammatici tradiderunt, omnium verborum, quæ deponentia nominantur, participia interdū etiam passionem significare. itaque interminatus cibus intelligendus est, quem quis tangere prohibitus est: cibus vetitus, & interdictus. Hoc igitur dicit Horatius. fiebant illa omnia à Canidia, Sagana, Veia vt exsucta ex puero ita mortuo medulla, amoris esset poculum, cùm pupulæ oculorum huius pueri cibo alio atque alio aliàs appo-B sito, & sæpe mutato, & numquam concesso, sed negato, & interdicto, ac vetito infixæ contabuissent, atque exstinctę essent, puero fame mortuo: Hoc autem fiebat, vt, puero fame necato, quam cibus appositus quidem atq; ostentatus, sed negatus & sublatus augebat, amoris poculum ex pueri iecore & medulla compositum, & conflatum, præsentius, ac validius esset.

PVPVLÆ] oculorum acies, κόραι.

MASCVLÆ LIBIDINIS.] significat, hanc fuisse tribada, & amore fæminarum, tanquam virum, arsisse, qualem fuisse Sapphonem plerique tradiderunt.

VOCE THESSALA] carminibus, & cantionibus Thessalicis. τῇ ἐπῳδῇ. de cantionibus, quas Græci ἐπῳδὰς appellant, quibus constat veteres studiosè vsos esse, quibúsque multum tribuisse, dicemus ad epist. 1. lib. 1.

LVNAMQVE CÆLO DERIPIT] Virg. di-C cit *deducere lunam*, in Pharmac. *Carmina vel cælo possunt deducere lunam.* Horat. infrà Od. vltima. *deuocare Lunam: Per atque libros carminum valētium Refixa cælo deuocare sidera.* & ibid. *& polo Deripere Lunam vocibus possum meis.* Prop. lib. 2. *Etiam Luna negat toties descendere cælo.* καταίρειν, & κατάγειν τὴν σελήνην dicunt Græci. Plato in Gorgia. ὅπως μὴ πισώμεθα, ὅ, περ φασὶ τὰς τὴν σελήνην καταιρούσας τὰς θετταλικάς, &c. id est, vt ne nobis accidat quod aiunt mulieribus Thessalicis euenire, lunam deducentibus. Eodem pertinent Petronij Arbitri versus, quos quia neque emendati leguntur in vulgatis exemplis, (descripsi autem nuper ex v. c. Errici Memmij exemplari, cùm id esset Petro Rōsardo, Antonio Baifio, Remigio Bellaqueo, poëtis nostræ Galliæ clarissimis, & mihi commodatum) & multas alias veneficarum arteis, & præstigias, complectuntur, non me pigebit huc ascribere. *Quicquid in orbe vides, paret mihi: florida tellus Cùm volo, siccatis arescit languida succis: Cum volo, fundit opes, scopulique atque arida saxa Niliacas iaculantur aquas: mihi pontus inerteis Summittit fluctus, Zephyrique tacentia ponunt Ante meos sua flabra pedes: mihi flumina parent, Hyrcanæq; tigres: & iussi stare leones. Quid leuiora loquor? lunæ descendit imago Carminibus deducta meis, trepidúsque furenteis Flectere Phœbus equos reuoluto cogitur orbe: Tantum dicta valent. taurorum flamma quiescit Virgineis exstincta sacris, Pœbéaq; Circe Carminibus magicis socios mutauit Vlyssis: Proteus esse solet, quicquid libet: his ego callens Artibus Idæos frutices in gurgite sistam, Et rursum fluuios in summo vertice ponam.* κατασπᾶν dicit Lucian. in φιλοψευδ. id est, deuellere. deripere autem est è loco superiore rapere, vt suprà Od. 28. lib. 3. *deripere horreo.* & Virg. Georg. 2. *tu spisso vimine qualos, Coláque prælorum fumosis deripe tectis.* D

IRRESECTVM] pollicis vnguem, quem ita roserat ad viuum, vt amplius resecari non posset: vel simpliciter, non resectum.

QVID DIXIT AVT QVID TACVIT?] epist. ad Mæcen. 2. lib. 1. *dicenda, tacenda locutus.*

O REBVS MEIS] hæc dicuntur à Canidia.

ET DIANA] Hecate, seu Luna. Sed cur Lunam implorat? scribunt Græci interpretes, mulieribus amore captis vsitatum esse Lunam inuoca- E re, vt viris Solem: quemadmodum & Euripides Phædram inducit in Hippolyto: vel propterea quòd nox taciturna est: amoribus autem furtiuis, & clandestinis silētio, & nocte opus est: vel quia Luna quoque ex amore aliquando laborauit: ex quo fieri, vt mulieribus, quæ eodem malo afflictantur, adiutricem se præbeat: vel quia hæc dea ignis colorem prę se fert: amor autem ignis instar est. hæc interpr. Theocr.

QVÆ SILENTIVM REGIS:] Primùm cur hîc silentij mentio fit? deinde quamobrem luna silentium regit? respondeo. Sacris omnibus silentio opus est, etiam magicis, & maleficis. Virg. lib. 3. *Idæúmque nemus: hinc fida silentia sacris.* Itaque pronuntiabat præco in sacris publicis, *fauete linguis.* annotatum ad Odam 1. lib. 3. Ad sacra autē nocturna & nefaria, præcone, qui silentium indiceret, opus non erat, cùm luna teste, & nocte silente fierent: vt apparet ex Theocr. pharmaceut. F Luna enim silentio præest, quia nox taciturna est. Virg. lib. 4. Æneid. *Cum tacet omnis ager, pecudes, pictæq; volucres, Quæq; lacus latè liquidos, quæq; aspera dumis Rura tenent somno positæ sub nocte silenti.* Idem lib. 8. *cæsarum ouium sub nocte silenti, Pellibus incubuit stratis.* & lib. 2. *tacitæ per amica silentia lunæ.* Lucret. lib. 4. de Faunis. *Quorum noctiuago strepitu, ludóque iocanti Affirmant vulgo taciturna silentia rumpi.* Horat. sup. lib. 2. Oda. 8. *& toto taciturna noctis Signa cum cælo.*

NOCTVRNA] arcana, & muliebria, & malefica. Diagondas Thebanus, vt scribit M. Tullius lib. 2. de legibus, nocturna omnia sacra perpetua lege è media Græcia sustulit. Idem Marcus hanc legem sanxit eod. libro. *Nocturna mulierum sacrificia ne sunto, præter olla, quæ populo rite fient.*

CVM FIVNT] Sic habent plerique libri manuscr. alij *dum fiunt sacra.*

NVMEN] vim & potentiam vestram diuinā.

A Formidolosæ dum latent, &c.] noctu. sic Virgil. lib. 4. *Nox erat, & placidum carpebant fessa soporem Corpora per terras, siluæq;, & sæua quierant Æquora, &c.* formidolosæ, quæ metũ incutiunt, horribiles. alij timidas interpretantur. in quibusd. libris legitur *formidolosis*, vt cohæreat cum voce *siluis*. sed plerique libri manusc. habẽt, *formidolosæ*, quos sequor.

Dulci sopore languidæ] Virg. lib. 4. Æn. *nec dulci declinat lumina somno*. Hom. ἰλ. κ. ὕπνος ἔχε γλυκερός.

Senem, quod omnes rideant, adult.] Est enim ridiculum quiddam, senex amator. Ouid. *Turpe senex miles: turpe senilis amor*. Tibull. eleg. 1. lib. 1. *Iam subrepet iners ætas, nec amare decebit, Dicere nec cano blanditias capite.*

Adulterum] Varum amatorem, & scortatorem: qui me spreta, & reiecta meretrices Suburanas sectatur.

Latrent Suburanæ canes] Primùm hoc sit constitutum, ita legendum consentientibus omnibus veteribus codicibus, non *suburbanæ*, neq; *Suburranæ*: deinde quid sit Subura videamus. B Subura locus in vrbe Roma, in quo sunt mons Cœli⁹, & Carinæ. Varro li. 4. de ling. Latina putat Suburam dictam esse à pago Suculano C in B mutato. idem eod. lib. Suburanam regionem, primam scriptam esse tradit. P. Victor autem Suburam in secunda regione vrbis collocat. à Subura dicta est tribus Suburana. de quib⁹ lege Dionys. Halicarn. lib. 4. ἀρχ. Ῥωμ. In Subura prostabant meretrices: quas dum noctu sectatur Varus, optat Canidia vt eum allatrent canes, quę in eo loco sunt.

Nardo perunct. quale, nec perf.] id est, tali vnguento nardino perunctum, quale meæ manus non laborarunt, & quo perfectius non laborarent, seu laborarint: vel nardo perunctum, quale meæ manus numquam laborarunt: aut certè quo perfectius non fecerunt, vt sit correctio. sic enim mihi videtur explicandus hic locus: ne cogamur dicere, quod quidam, *quale* hîc C positum pro *quali*: quemadmodum inquiunt, loquebantur antiqui. quamuis ita explicet Priscianus lib. 17. quod si demus ita esse, non video tamen: quomodo hæc possint cohærere: nardo per unctum tali, quali non elaborarunt meæ manus perfectius. numquam enim quisquam Latinus *quale* vsurpauit pro *quod*: nec *quali* pro *quo*. Denique, ne sim longior, præsertim in re non ita magni momenti, sic est locutus Horat. saty. 5. lib. 1. vt hoc loco: *animæ, quales, neque candidiores Terra tulit, neque queis me sit deuinctior alter*: quorũ versuum explicationem videto suo loco. est enim plane huic similis, & geminus. Neque verò mihi vllo modo probari potest eorum sententia, qui sic explicant, Perfusus erit ille tali vnguento, quale eiusdem generis numquam melius feci, seu fecerim. Non enim ita loqui solent Latini, *quale perfectius, aut quale melius, &c.* Sed non celabo lectorem, me in nonnullis libris manuscriptis scriptum reperisse, *laborarint*.

Quid accidit, &c.] Adhibuerat Canidia in Varum præstantissima venena, quæ nihil D in eum valuerant tamen.

Cur dira barbaræ, &c.] cur ea ipsa venena, quibus vsa Medéa Creusam, seu Glaucã Creontis filiam, & totam regiam incendio consumsit, nihil mihi prosunt, nullámque vim habẽt in Varum? Superbam] ita legendum, nõ *superba*, vt referatur ad Glaucam Creontis regis filiam, & ita lib. Don. & Vatic. duo, & Torn. & Cleric. & Danielis, & Nicotianus. *superbam* accipe pro potentem, & superbi regis filiam. sic Virg. principio libri tertij Æneid. *ceciditq; superbum Ilium*: ad quem locum Seruius, *superbum*, id est, nobile, & potens. sic suprà Oda 14. lib. 2. *& mero Tinguet pauimentum superbum, &c.*

Cùm palla, tabo munus] Medéa dolore illo muliebri excruciata, stimulata, atque impulsa propter Iasonis, & Glaucæ Creontis Corinthiorum regis filiæ nuptias, pallam dicitur ad pellicem suam misisse veneno infectam: qua accepta & Creontis domus, & eius filia conflagrauit. lege Euripidis Medéam: vbi ita loquitur, Λεπτόν τε πέπλον, καὶ πλόκον χρυσήλατον. [repete πέμψω, ἀπὸ κοινοῦ.] Κἄνπερ λαβοῦσα κόσμον ἀμφιθῇ χροὶ, Κακῶς ὀλεῖται πᾶσ', ὅς E ἂν θίγῃ κόρης. Τοιοῖσδε χρίσω φαρμάκοις δωρήματα. id est, Et tenuem vestem, & comam auro intertextam ad eam mittam. Quòd si hoc ornamentum acceperit, & corpori circumdederit, male peribit, & quisquis eam attigerit. Talibus pharmacis hæc dona inficiam. Iam verò Medeam fuisse veneficam, multi boni scriptores memoriæ prodiderunt. Theocritus Pharmac. eam inter veneficas numerat, Circen videlicet, & Agamedam: quarum illa pharmacis homines ex hominibus exuebat, atque in feras vertebat: hanc tot venena cognouisse ait Homerus, quot alit terra, his verbis, ἣ τόσα φάρμακα οἶδεν, ὅσα τρέφει εὐρεῖα χθών. Scholiastes Theocriti scribit in monte quodam, quem Selenæum appellat, quasi Lunæ montem, Circes & Medeæ mortaria, seu tusilla ostendi, in quibus sua pharmaca tundebant. Theocriti versus sunt hi. Φάρμακα ταῦθ' ἔρδοισα χερείονα μήτε τι Κίρκης, Μήτε τι Μηδείας, μήτε ξανθῆς Περιμήδης. accedat ad Theocr. F Tibullus eleg. 4. lib. 2. *Quicquid habet Circe, quicquid Medea veneni, &c.*

Atqui nec herba] Germanus Valens existimabat significari aconitum: quam ἀπὸ τῆς ἀκόνης, id est, à cote, dictam volunt, quod ex ea nascatur. Theophr. φύεται δὲ πανταχοῖ, καὶ οὐκ ἐν ταῖς ἀκόναις μόνον, ἀφ' ὧν ἔχει τὴν προσηγορίαν, &c. Ouid. lib. 7. metamorph. *Quæ quia nascuntur dura viuacia caute, Agrestes aconita vocant.* Me fefellit] me latuit, me fûgit. Verbũ fallo coniunxit cũ participio latens. ita in libro de arte poëtica. *Numquam te fallant animi sub vulpe latentes.*

Indormit vnct. omn. cubil. &c.] ordo est. indormit cubilibus omnium mearum pellicum, vnctis obliuione mei, neque mea mihi quicquid prosunt pharmaca: vel indormit cubilib. vnctis obliuione omnium pellicum, vt intelligamus, hoc dicere, & queri Canidiam, Varum non solum sui amore solutum, suíque oblîtum in vtramque aurem dormire: sed etiam omniũ suarum

A rum pellicum. Porphyr. hunc locum sic explicat: *Indormit cubilibus vnctis obliuione omnium pellicũ, & est sensus: nescio quare sint præsentiora veneficia, quæ cubile Vari vngunt medicaminibus, per quæ medicamina obliuio ei affertur omnium pellicum. Pellices autem Canidia pro se vna dixit.* hactenus Porphyrio. Ego Porphyrionis explicationem probate non possum, in eo quòd omneis pellices Horatium dixisse putat pro vna Canidia. Credibilius est in omnium pellicum numero etiam Canidiam contineri.

CARMINE] ἐπῳδῇ, cantione. credibile est (inquit) Canidia, Varum solutum esse meis veneficijs opera, & carminibus alicuius potentioris veneficæ. POTIONIBVS] nonnulli libri habent, *cantionibus.*

(O MVLTA FLETVRVM CAPVT)] hæc sunt includenda interpositionis nota. Versiculus autem, qui antecedit, cohæret cum ijs, quæ deinceps sequuntur. *multa* porrò valet multùm, seu sępe, vt Virg. Georg. 3. *Multa gemens, ignominiam, plagásque superbi Victoris.* ô caput multùm fleturum, id est, ô quàm grauia tibi impendent mala: B sic Græci loquuntur οἰμώξεις. flebis, id est, miser eris. &, cui malum minantur, aut precantur, eum iubent οἰμώζειν, id est, plorare, quod loquendi genus multis locis expressit Hor. vt saty. 10. lib. 1. *Demetri, téque Tigelli, Discipularum inter iubeo plorare cathedras.* saty. 1. lib. 2. *Qui me commorit, (melius nil tangere clamo) Flebit, & insignis tota cantabitur vrbe.* & saty. 5. lib. 2. *inueniétque Nil sibi legatum præter plorare, suísque.* sic (vt dixi) sæpe loquuntur Græci. Xenoph. ἑλλην. 6. de Theramene: λέγεται δὲ ἓν ῥῆμα καὶ τοῦτ' αὐτοῦ, ὅτι, ὡς εἶπεν ὁ Σάτυρος, ὅτι οἰμώξειεν εἰ μὴ σιωπήσειεν ἐπήρετο, ἂν δὲ σιωπῶ, οὐκ ἄρα οἰμώξομαι, id est, celebratur & hoc eius dictum, cùm dixisset Satyrus eum ploraturum, nisi taceret: at si taceam (inquit) non igitur plorabo? Athenæus lib. 4. ex Hegesandro de quodã asoto, Ἐλευσῖνί τε μυστηρίων ὄντων ἔθηκεν Ἀρισταγόρα τῇ ἐρωμένῃ θρόνον παρὰ τὸ Ἀνάκτορον, οἰμώξεσθαι φήσας τοὺς κωλύσοντας, id est, Eleusine autem mysteriorum die Aristagoræ amicæ sedem posuit ad ædem Castoris & Pollucis, plora- C turos dicens qui prohiberent. vtitur & M. Tull. epist. vltima lib. 3. ad Q. Frat. ἀλλ' οἰμωζέτω. nos modò valeamus. Eurip. in Cyclope, τὴν Κύκλωπος ἀμαθίαν κλαίειν κελεύων, καὶ τὸν ὀφθαλμὸν μέσον. Apud Aristophanem autem locis innumerabilibus hęc verba iterantur κλαίειν, & οἰμώζειν. & totidem apud Lucianum.

MARSIS VOCIBVS] Marsis carminibus. Virg. Æn. 7. *neque eum iuuere in vulnera cantus Somniferi, & Marsis quæsitæ in montibus herbæ.* Põpon. Pistorib. *Mirum ni hæc Marsa est. in colubras callet cantiunculam.* al. *canticulum.* ex Nonio. sententia aũt hæc est, nec mens tua semel me is venenis alienata, carminibus Marsis reuocata ad sanitatem reuertetur.

FASTIDIENTI] subintellige *me:* vt rectè notat Porphyr. id est, me aspernanti. epist. 3. lib. 1. *Fastidire lacus, & riuos ausus apertos.*

PRIVSQVE CÆLVM SIDET INF.] hyperbole. Prius inquit, cælum mari subsidebit, seu subsidet & subiacebit, terra super cælum & D mare proiecta, atq; extenta, quàm nõ amore, &c.

TELLVRE PORR. SVP.] terra superiecta. sic enim locutus est sup. Od. 2. lib. 1. *Et superiecto pauidæ natarunt Æquore damæ.*

BITVMEN ATRIS IGNIB.] Virg. lib. 3. *nigrúmque bitumen.*

SVB HÆC] paullo pòst quàm hæc locuta est Canidia. de præpositione *sub,* vide annot. ad Oden 9. lib. 1.

LENIRE] lenibat. vt saty. 9. lib. 1. *meum iecur vrere bilis.* vide annot. ad sat. 8. lib. 1. *at ille currere in vrbem.*

VNDE RVMP. SIL.] vnde exordium loquendi sumeret. sic loquitur Lucret. lib. 4. *Quorum noctiuago strepitu, ludóq; iocanti Affirmãt vulgò taciturna silentia rumpi.* Virg. lib. 10. Æn. *quid me alta silentia cogis Rumpere, & obductum verbis vulgare dolorem?* idem videtur valere *rumpere vocem.* Virg. Æneid. 2. *Composito rumpit vocẽ, & me destinat aræ.* & lib. 3. *rupitq; hanc pectore vocem.* Sed hoc ita dictum, vt illud ab eodem lib. 4. *Tantos illa suo rumpebat pectore questus.* & ita Græci, ῥῆξαι φωνήν. Aristoph. νεφελ. Οὐρανομήκη ῥήξατε κἀμοὶ φωνὴν ὦ παμβασίλεια, Herod. lib. 1. ὁ δὲ παῖς οὗτος ὁ ἄ- E φωνος, ὡς εἶδε ἐπιόντα τὸν πέρσην, ὑπὸ δέους τε, καὶ κακοῦ ἔρρηξε φωνήν, &c. id est, hic autem puer, qui mutus erat, vt vidit irruentem Persam, præ metu, & malo, rupit vocem. Demosth. Philip. 9. ὥστε οὐ πρότερον ἐτόλμησεν οὐδεὶς τοιούτου κακοῦ προσιόντος ῥῆξαι φωνήν: id est, Quare non antè quisquam ausus est tali malo coorto vocem rumpere. & ῥῆξαι σιωπήν. Oppian. li. 1. κυνηγετ. Ἵππος ἐν ὑσμίνῃ ῥῆξέν ποτε δεσμὰ σιωπῆς: id est, *Quondam equus in pugna, intérque arma, silentia rupit.*

THYESTEAS PRECES] diras precationes, & exsecrationes, quales Thiestæ fuerunt in fratrem Atreum, quia illi Atreus filios eius trucidatos, & in frusta sectos, & coctos apposuerat: epist. de arte poët. *Aut humana palàm coquat exta nefarius Atreus.* qua de re sic M. Tullius lib. 1. Tuscul. quæst. *Exsecratur luculentis sanè versibus apud Ennium Thyestes primùm, vt naufragio pereat Atreus. durum hoc sane. talis enim interitus non est sine graui sensu. Illa inania. summis F saxis fixus asperis Euisceratus látere pendens saxa spargens tabo, sanie, & sanguine atro: Neque sepulcrum, quo recipiatur, habeat, portum corporis, vbi remissa humana vita corpus requiescat à malis.* Idẽ in L. Pisonem, *Thyestéa ista exsecratio est, poetæ vulgi animos, non sapientum mouentis, vt Tu naufragio expulsus vspiam saxis fixus asperis, &c.* preces etiam Cæsar vsurpat pro exsecrationibus diris li. 6. de bello Gall. *Catiuulcus rex dimidiæ partis Eburonum omnibus precibus detestatus Ambiorigẽ, qui eius consilij auctor fuisset, taxo se exanimauit.* sic Horat. infrà saty. 6. lib. 2. *improbus vrget Iratis precibus.* & suprà Od. 28. lib. 1. *precibus non linquar inultis.* Græci ἀρὰς appellant. Eurip. Phœniss. Ἀρὰς ἀρᾶται παισὶν ἀνοσιωτάτας.

VENENA MAGN. FAS, NEFASQVE.] hunc locum alij aliter, ego sic explico. Venena magnum fas, nefasque quidem conuertere possunt, atque adeò conuertunt, ac peruertunt: sed

A sed humanam vicem conuertere, aut immutare non possunt. Venena confundunt quidem fas, & nefas, cùm venefici fas violent: sed venenis non potest sors humanæ vitæ immutari. Itaque licet venenis iura omnia humana, ac diuina perfringatis: effugere tamen non poteritis, quin vestrorum maleficiorum pœnas detis, mortéque miserabili pereatis. Virgil. Georg. 1. *Quippe vbi fas versum, atque nefas.* Quòd si quis dicat, hoc loquendi genus esse impeditum, & perplexum: ita locutus est & M. Tull. lib. 10. epist. ad Att. epist. 1. *Istum, qui filium Brundisium de pace misit, me legatum iri non arbitror.* & Plautus Amphitr. *Tuæ quiduis nũtiare, hanc nostram adire non sinam.* Nam sic Plauti versus explicandus est: Tuæ quiduis nuntiare sinam, hanc nostram adire non sinam. Sic & Demosth. περὶ τῶν ἐν χέῤῥον. Ἂν δὲ τοιοῦτον λέγῃ τις ὃν κρατήσαντας τοῖς ὅπλοις, ἄλλως δ᾽ οὐκ ἔστι κολάσαι, οὐκ ἔχετε, οἶμαι, τί ποιήσετε. Nam sic Demosth. explicandus. ὃν κρατήσαντας τοῖς ὅπλοις, ἔστι κολάσαι, ἄλλως δ᾽ οὐκ ἔστι κολάσαι. id est, quem vobis armis victum licet castigare, aliter autem castigare non licet. Cùm hæc scripsissem: atque edidissem, Turnebus collega meus, vir alioqui doctiss. à me dissentiens, sic hunc locum explicauit Aduersar. lib. 14. *In veneficijs quidem magna vis est: sed tantùm profectò non possunt illa pro hominibus efficere, vt natura æqui & iniqui, vt fas & nefas, vt ius & iniuria mutentur.* Hactenus ille. *Humanam vicem* scilicet interpretatur, humana vice, seu pro hominibus. in quo valde fallitur, & vehementer errat: & miror, hoc ei in mentem venire potuisse: neque eum adiuuat M. Tull. quem profert. adde quòd sententia ex hac explicatione nascitur inepta, ac frigida, atque adeò falsa. nam venena, seu venefici ac veneficæ suis veneficijs vertunt fas & nefas: quemadmodum scelerati & facinorosi, & iniusti, & intemperantes homines suis factis ac flagitijs fas & nefas miscent ac peruertunt. quod & Virgilius ipse confirmat illo, quem protuli, loco.

DIRIS AGAM VOS] diris precibus vos persequar: diras vobis precabor. Tibull. eleg. 7. li. 2. *Tunc tibi, lena precor diras: satis anxia viuas, Mouerit è votis pars quotacumque Deos.*

C NOCTVRN. OCCVRR. FVROR.] sic minatur Dido lib. 4. se mortuam, Ænéam persecuturam. *sequar atris ignibus absens: Et, cùm frigida mors anima seduxerit artus, Omnibus vmbra locis adero: dabis improbe pœnas.* sic Furius ille Heracliẽsis apud M. Tull. de supplicijs, cùm moriendum iam sibi esse videret, dicebat, *non testium modò cateruas, cum res Verris ageretur, sed tum à Dijs manibus innocentium pœnas, sceleratorumq́; Furias in eius iudicium esse venturas.* taleis in impios Furias immitti fingunt poëtæ. sic enim loquitur Orestes apud Eurip. in Oreste. ὦ μᾶτερ, ἱκετεύω σε, μὴ ἐπίσειέ μοι τὰς αἱματωποὺς, καὶ δρακοντώδεις κόρας. Αὗται γὰρ αὗται πλησίον θρώσκουσί μου. O mater, obsecro te, ne mihi incute virgines istas facie cruenta, & draconibus implicatas. istæ enim, istæ in me irruunt. M. Tullius autem in oratione pro Rosc. Amerino, & in L. Pisonem, ait hæc esse à poëtis conficta, *reuera autem a sua quemque fraude, & suo terrore maximè vexari, à suis malis cogitationibus, conscientiáque animi terreri. Has esse impijs assiduas, domesticásque Furias, quæ dies, noctéisque parentũ pœnas ab impijs filijs repetunt.* D

POST INSEP. MEMB. DIFFERENT] different. i. discerpent, dilacerabunt, diuersa ferent, dissipabunt, vt infrà Od. 10. *Fractósque remos differat.* διαφορήσουσι. Aristoph. equitib. Διαφορήσω σ᾽, εἴ τι γρύξεις. i. differam te, si quid muties. Nihil autem fuit veteribus illis horribilius, quàm insepultum corpus canibus, atque auibus dilaniandum relinqui. Hoc minatur Hector, vt grauissimam pœnam, Troianis ignauis ἰλ. ο. Ὃν δ᾽ ἂν ἐγὼν ἀπάνευθε νεῶν ἑτέρωθι νοήσω, Αὐτοῦ οἱ θάνατον μητίσομαι, οὐδέ νυ τόνγε Γνωτοί τε, γνωταί τε πυρὸς λελάχωσι θανόντα, Ἀλλὰ κύνες ἐρύουσι πρὸ ἄστεος ἡμετέροιο. Quem autem ego lõge à nauibus alibi videro, ibidem ei necem afferam, neque eum propinqui, neque propinquæ mortuum comburent, sed canes ante vrbem nostram dilacerabunt. Et idem Hector moriens ἰλ. χ. petit ab Achille in maximi beneficij loco, ne se canibus apud naueis dilacerandum præbeat: sed Troiam pretio accepto remittat, vt à viris, matronísque Troianis sepeliatur. Et Priamus ἰλ. ω. E id vnum extimescens, ac detestãs, audet per media Græcorum castra ad inimicissimum hominẽ Achillem supplex ire, ab eóque petere, vt filij corpus quamplurimis muneribus acceptis sibi reddat, sepeliendíque potestatem faciat: & Elpenor ὀδυσσ. λ. vnus è socijs Vlyssis, qui, cùm potus in tabulato obdormisset, subitóque experrectus nõ per scalas descendisset: sed è tecto delapsus sibi ceruices fregisset, orat Vlyssem apud inferos, ne se insepultum, fletúque, ac lacrymis amicorum carentem, iacêre patiatur, his verbis, Μή μ᾽ ἄκλαυτον, ἄθαπτον ἰὼν ὄπιθεν καταλείπῃς Νοσφισθεὶς, μή τοί τι θεῶν μήνιμα γένωμαι. Et Aiax apud Sophoclem iamiam sibi latus gladio perfossurus, Iouem orat, vt simulatque occubuerit, mittat ad se aliquẽ, qui suæ mortis nuntium ad Teucrum perferat, vt ab illo sepeliatur, neque à quopiam inimico prius conspectus, obijciatur canibus, atque auibus diripiendus. Aiacis verba sunt hæc. καὶ μὴ πρὸς ἐχθρῶν τοῦ κατοπτευθεὶς πάρος ῥιφθῶ κυσὶ πρόβλητος, οἰωνοῖς θ᾽ ἕλωρ. F & Ariadna à Theseo relicta sic queritur apud Catull. carm. de Pelei & Thet. nupt. *Pro quo dilaceranda feris dabor, alitibúsque Præda, nec iniecta tumulabor mortua arena.* Sic igitur hic puer prædicit fore, vt lupi, & aues rapaces harum veneficarum membra insepulta dilacerent, ac differant. hac eadem de re diximus nonnulla ad Od. 28. lib. 1.

ESQVILINÆ ALITES] ita reperi scriptum in omnibus libris manuscriptis: neque assentior ijs, qui hoc loco legi volunt *Esquiliniæ.* nam ab Esquilijs colle vrbis Romæ, dicuntur aues Esquilinæ, quæ in illo colle volitare solent. diphthongum autem sequente vocali non elidi non est nouum, vt dicemus ad Od. 11. huius lib. Iam verò quòd ad primam syllabam attinet, ea constat ex e. vocali, non diphthongo æ. & ex s. consonante, non x. Atque hanc scripturam comprobant cùm antiqua marmora, tùm manuscripti codices, vt omittam, quòd apud Dionys. Halic. lib.

2. Ρωμ.

A 2. Ρωμ. αρΧ. ita ſcriptum eſt hoc nomen ἐσκύιλινος λόφος, & item alijs locis.

NEQVE HOC PARENTEIS (HEV) MI. SVP.] acerbum quidem, & luctuoſum eſt parentibus, ipſos ſuperſtites eſſe liberis? ſed magnum tamen illis affert ſolatium, videre eos, quorum opera hi morte immatura interierint, quàm acerbiſſimas pœnas perſoluere. hoc igitur dicit puer. erunt quidem mihi parentes (quo nihil eis grauius accidere poteſt) ſuperſtites: ſed hoc ſolatio tamen ſuum luctum, mærorémque lenient, ac leuabunt, quòd vos inſepultas, ac proiectas, à canibus, lupis, & auibus dilacerari videbunt. Sic M. Tullius lib. 5. Accuſation. de Dexione quodam, cuius filium Verres necandum curarat. *Non ex litibus æſtimatis tuis pecuniam domum, ſed ex tua calamitate cineri atque oſſibus filij ſui ſolatium vult aliquod reportare. Hic iam grandis natu Eubulida hoc tantum exacta ætate laboris, itineriſq́; ſuſcepit, non vt aliquid ex ſuis bonis recuperaret, ſed, vt quibus oculis cruentas ceruices filij ſui viderat, iiſdem te condemnatum videret.* Admonendus autem lector eſt, vocem *parenteis* hoc loco non eſſe vocandi caſus, B quod putauit Porphyr. ſed accuſandi. Nam ſi vocandi caſus eſſet, ſubintelligendum eſſet extrinſecus: *vos*, vt eſſet, *vos effugeret*: quod eſſet Horatio indignum. Nunc autem hoc poſito, quod ita eſt, *parenteis ſuperſtites*, eſſe accuſandi caſus, nihil eſt difficultatis, nihílque ſubintelligendū. Quòd autem addit interiectionem dolentis, *heu*, id eó pertinet, vt oſtendat, caſum parentibus eſſe abominandum, ipſos filijs eſſe ſuperſtites. Nam cōtrà aſſiduis precibus, & ominibus deos obſecrát, vt filij ſibi ſint ſuperſtites. M. Tull. lib. 2. de natura deorum. *Nam qui totos dies precabantur, & immolabant, vt ſui liberi ſibi ſuperſtites eſſent, ſuperſtitioſi ſunt appellati.* dictus autem ſuperſtes à verbo ſuperſum, quòd ſuperſit: & refertur ad alterū extinctum, & corruptum. Hor. lib. 2. Oda 2. *Illū aget penna metuente ſolui Fama ſuperſtes.* li. 3. Od. 9. *Pro qua non metuam mori, Si parcent animæ fata ſuperſtiti.* ibid. *Pro quo bis patiar mori, Si parcēt* C *puero fata ſuperſtiti.* & Oda 17. lib. 2. *Nec carus æquè, nec ſuperſtes Integer.* & Carm. ſæcul. poſt epod. *Caſtus Æneas patriæ ſuperſtes.*

IN MALEDICVM, Ode 6.

QVID immerenteis hoſpites vexas
canis,
Ignauus aduerſum lupos?
Quin huc inaneis, ſi potes, vertis minas:
Et me remorſurum petis?
Nā, qualis aut Moloſſus, aut fulu9 Lacō,
Amica vis paſtoribus,
Agam per altas aure ſublata niueis,
Quæcumque præcedet fera.
Tu, cùm timenda voce compleſti nemus: D
Proiectum odoraris cibum.
Caue: caue. namq; in malos aſperrimus
Parata tollo cornua:
Qualis Lycambæ ſpretus infido gener,
Aut acer hoſtis Bupalo.
An, ſiquis atro dente me petiuerit,
Inultus vt, flebo, puer?

IMMERENTEIS] immeritos, nihil commeritos. Aiunt quidam, Horatium inuehi in quendam Caſſium Seuerum, poëtam maledicum & petulantem.

CANIS] latrator, maledice. Marcus Tull. in oratione pro Roſcio Amerino, accuſatores cum anſeribus, & canibus comparat: *alios enim eſſe, qui clamare poſſunt tantum, non etiam nocere: alios, qui latrare, & mordere poſſunt.* illos anſeribus: hos canibus eſſe ſimileis. eadem ratione maledicos homines, canes appellare licet. Itaque Menæchm9 E ille apud Plautum, Hecubam eò canem ait cœptā eſſe appellari, quòd, quemcumque aſpexerat, in eum omnia mala ingerebat. Præterea canes dicuntur, qui ſunt impudentes. Hom. ἰλ. Λ. Ἐξαῦ νῦν ἔφυγες θάνατον κύον. id eſt, nunc quidem mortem effugiſti canis. Ex quo κυνώπης, qui oculis eſt caninis, id eſt, impudentibus, vox eidem vſitatiſſ. Obſeruatione autem dignum eſt, Horatium, hunc maledicum ſiue Caſſium, ſiue quem alium, cum cane ignauo, imbelli, & nullius animi: ſe, cum cane ſtrenuo, valido, & genoroſo comparare.

LVPOS] eos, qui remordere poſſunt.

MOLOSSVS.] canis magnus, & procer9, quales naſcuntur in Epiro. infrà ſat. 6. lib. 2. *ſimul domus alta Moloſſis Perſonuit canibus.* Lucret. lib. 5. *Irritata canum cùm primum magna Moloſſum Mollia ricta tremunt duros nudantia denteis.* Virg. Georg. 3. *Veloces Spartæ catulos, acrémque Moloſſum Paſce ſero pingui.* F

LACON] canis Laconicus, ſeu Lacedæmonius. Virg. Amyclæum nominat Georg. 3. *Armáque, Amyclæúmque canem, Creſſámque pharetram.*

AMICA VIS PASTORIBVS] φίλη, amans paſtorū, vel cara paſtoribus. Theocrit. εἰδ. ε. κυνὰ φιλοποίμνιον dicit, id eſt, canem amicum gregi.

AGAM] perſequar, vrgebo, ἐπείξω, ἐλάσω, διώξω. vt Virg. Æn. 7. de canibus. *Vt ceruum ardentes agerent.* Oda ſequ. *Acerba fata Romanos agunt.* epiſt. ad Auguſt. *Nauem agere.*

QVÆCVNQVE PRÆC. FERA] quiſquis erit petulans, contumelioſus, & maledicus. Preclare ille, quiſquis fuit, qui in cicuribus & domeſticis animalibus, aſſentatorem: in feris, maledicum & obtrectatorem, peſſimum eſſe dixit.

TV, CÙM TIMENDA VOCE, &c.] tu poſteaquam diu, multúmq; latraſti, cibo tibi oblato nareis admoues, & tum latrare deſinis. allegoria eſt. ſignificat enim, hunc lingua promtum eſſe, vocéque admodum valere: ſed re & factis

A ctis ignauum: quippe qui maledicat, vt pretium accipiat: quo ei oblato, taceat.

QVALIS LYCAMBÆ SPR.] id est, qualis Archilochus: qui Lycamben socerum propterea, quòd ille filiam suam sibi iam desponsam mutata voluntate se daturum negarat, tam maledicis, & contumeliosis versibus insectatus est, vt illum ægritudini animi remedium suspēdio quærere coëgerit, atque ad idem mortis genus sponsam quoque suam adegerit. infr. epist. ad Mæcen. 3. lib. 1. *Nec socerum quærit, quem versibus oblinat atris, Nec sponsæ laqueum famoso carmine nectit.* & in epist. de arte poët. *Archilochum proprio rabies armauit iambo.*

AVT ACER HOST. BVPALO] Hipponax poëta iamborum itē scriptor, Archilocho ætate posterior: qui, vt tradit Dionys. Halicarn. trimetrum Archilochium de industria in scazontem inflexit, vt vehementius feriret. M. Tull. li. 7. epist. de Tigellio. *eúmque addictum iam tum puto Calui Licinij Hipponactéo præconio.* Idem lib. 3. de nat. deor. *Neque enim quem Hipponactis iambus læserat, aut qui erat Archilochi versu vulnera-*
B *tus, à deo immissum dolorem, non conceptum à seipso, continebat, &c. Hipponacti* (inquit Plinius lib. 36. cap. 5.) *notabilis fœditas vultus erat. quamobrem imaginem eius lasciuia iocorum Bupalus, & Anthermus sculptores fratres proposuere ridētiū oculis. Quod Hipponax indignatus amaritudinem carminum destrinxit in tantum, vt credantur aliquibus ad laqueū eos compulisse: quod falsum est. complura enim in finitimis insulis simulacra postea fecere, sicut in Delo, quibus subiecerunt carmen, non vitibus tantum censeri Chium, sed & operibus Anthermi filiorum.* Bupalo autem legendum esse, non Bubalo, & libri ferè omnes veteres fidem faciunt, & illa declarant, quæ exstant lib. 3. epigr. Græc. in Hippon. Ω ξεῖνε, φεῦγε τὸν χαλαζεπῆ τάφον, Τὸν φρικτὸν Ἱππώνακτος. οὗ τε χ' ἁ τέφρα Ἰαμβιάζει Βουπάλειον ἐς στύγος, &c. id est, ô hospes, fuge Hipponactis sepulcrum horrendum, verborum grandine refertum: cuius etiam cinis iambos intorquet in odium Bupali.

C INVLTVS VT, FLEBO PVER?] frequens est his generibus loquendi Homerus, non me terrebis, vt puerum. non te extimescam, vt puer. vno contenti erimus exemplo. Hector Achilli ἰλιάδ. ψ. Πηλείδη, μὴ δή μ' ἐπέεσσί γε νηπύτιον ὥς, Ἔλπεο δειδίξεσθαι, id est, Pelide, ne sperate mihi, vt puero, terrorem incussurum. sic igitur Horatius hoc loco. an, si quis mihi maledixerit, confugiam ad fletum, & lacrymas inultus, vt puer, qui dolorem suum nulla alia ratione vlcisci potest? minimè verò.

IN BELLVM CIVILE gestum hinc Bruto & Cassio, illinc Octauiano, M. Antonio, M. Lepido ducibus.

Ode 7.

QVò, quò scelesti ruitis? aut cur dexteris
Aptantur enses conditi?
Parúmne campis, atque Neptuno super
Fusum est Latini sanguinis,
Non, vt superbas inuidæ Karthaginis
Romanus arceis vreret:
Intactus aut Britannus vt descenderet
Sacra catenatus via:
Sed vt, secundum vota Parthorum, sua
Vrbs hæc periret dextera?
Neque hic lupis mos, nec fuit leonibus
Vnquam, nisi in dispar genus.
Furórne cæcus, an rapit vis acrior?
An culpa? responsum date.
Tacent: & ora pallor albus inficit:
Mentésque perculsæ stupent.
Sic est. acerba fata Romanos agunt,
Scelúsque fraternæ necis,
Vt immerentis fluxit in terram Remi
Sacer nepotibus cruor.

SCELESTI] impij, qui bellum ciuile meditemini: in quo ciuem à ciue interfici necesse est.

AVT CVR DEXTERIS, &c.] cur enses vagina tecti nudantur, vt destringuntur in ciueis?

NON, VT SVPERBAS, &c.] non vt Romanus miles Karthaginem, quæ de imperio cum populo Rom. bello ancipiti diu decertauit, seu (vt ait Paterculus priore libro) quæ imperij Ro. diu æmula fuit, euerteret, atque incenderet, neque vt Britanni nondum bello lacessiti, aut nondum domiti, vincti per triumphum ducerentur: sed vt Roma sua manu labefactata concideret. F

DESCENDERET] erat enim via Sacra decliuis à Carinis ad forum: deinde accliuis ad Capitolium M. Tull. lib. 4. epist. ad Att. *Itaque a. d. tertium Id. Nouemb. cùm sacra via descenderem, insecutus est me.*

SACRA VIA] suprà Oda 4. *sacram metiente te viam.* & Sat. 9. lib. 1. *Ibam forte via sacra, sicut meus est mos, &c.*

VOTA] optata, vt Sat. 6. lib. 2. *Hoc erat in votis.* epist. de arte poët. *voti sententia compos.* & in respons. Canid. Od. 17. infrà *Si tardiora fata te votis manent?*

NISI IN DISPAR GENVS] sic habent libri complures manuscripti. alij, *feris*: quod si cui placebit magis, cohærebit cum voce *leonibus*. reperi & in vno codice impresso quidem illo, sed in quo inerant optimæ notæ ascriptæ ab Ioanne Morello, viro nobili, & in primis docto, quas dicebat se ex Gulielmi Pelisserij, eruditissimi viri, episc.

A pisc. Mompess. codice manu scripto descripsisse: In illo igitur codice ascriptum reperi, *ni in dispares feras*. quæ scriptura si est antiqua, nulla, meo quidem iudicio, ei est anteponenda.

FVRORNE CÆCVS] insaniáne vos agit præcipiteis, an vis aliqua maior, nempe θεοβλάβεια, seu θεοβλάβεια, seu θεόπεμπτος συμφορά, an culpa?

ET ORA PALLOR ALBVS, &c.] Virgilius Æneid. 4. *Hæc effata silet, pallor simul occupat ora.*

MENTESQVE PERC. STVP.] conscientia sceleris obstupuerunt. Hom. ὀδ. ω. Τέκνον ἐμόν, θυμός μοι ἐνὶ στήθεσσι τέθηπεν. percellere autem est ita cōmouere, vt proruas ac prosternas: peruertere, euertere. infrà Od. 11. *Amore perculsum graui.*

SCELVSQVE FRATERNÆ NECIS] vult bella ciuilia ex scelere Romuli, qui fratrem Remum interfecit, à Dijs immortalibus in Romanos esse immissa, atq; inuecta. Virg. Georg. 1. refert accepta periurio Laomedontis, *satis iampridem sanguine nostro Laomedonteæ luimus periuria gentis.*

VT IMMERENTIS] Posteaquam Remus immeritò, & iniuria à fratre Romulo interfectus est.

B SACER] perniciosus, exsecrabilis, vt suprà *sacrum Ilium* dixit Od. 19. lib. 3. (quamquam mihi magis placet, ideò sacrum dici, vel quia Troiana mœnia à Dijs structa sunt: vel quia vrbes omnes, sacræ sunt.) & Catull. ad Virronem, *Si cui, Virro, homini sacer alarum obstitit hircus, &c.*

IN ANVM LIBIDINOsam. Ode 8.

ROgare longo putidam te sæculo,
Vireis quid eneruet meas?
Cùm sit tibi dens ater: & rugis vetus
Frontem senectus éxaret:
Hiétque turpis inter aridas nateis
C *Podex, velut crudæ bouis?*
Sed incitat me pectus, & mammæ putres,
Equina quales vbera:
Ventérq; mollis, & femur tumentibus
Exile suris additum.
Esto beata: funus, atque imagines
Ducant triumphales tuum:
Nec sit marita, quæ rotundioribus
Onusta bacis ambulet.
Quid, quòd libelli Stoici inter Sericos
Iacêre puluillos amant?
Illitterati num minus nerui rigent?
Minúsve languet fascinum,
Quod vt superbo prouoces ab inguine, D
Ore allaborandum est tibi?

ROGARE, &c.] Præcisio est, qua vtimur in indignationibus. subaudiendum enim, verúmne est? oportétne: ferendúmne est? aut similia. sic infrà Saty. 4. lib. 2. *Tén' lapides Parios lutulenta radere palma?* Cic. pro Rosc. Amerino, *Esséne quemquam tanta audacia præditum?* Idem Philip. 14. *quemquámne fuisse tam sceleratum, qui hæc fingeret?* Lucret. lib. 2. princ. *O miseras* [al. *cæcas*] *hominum menteis, ô pectora cæca: Qualibus in tenebris vitæ, quantísque periclis, Degitur hoc æui, quodcumq; est. nónne videre, Nil aliud sibi naturam latrare, nisi vt cùm* [al. *cui*, seu *quoi*] *Corpore seiunctus dolor absit, mente fruatur Iucundo sensu, cura semotu'*, [al. *semota*] *metúque?* Terentius in Andria, *Nihilne esse proprium cuiquam?* Idem in Phormione, *Tantáne affectum hominem quemquam esse audacia?* Iterū Horatius Satyra 8. lib. secundi. *Téne, vt ego accipiar lautè, torquerier omni Sollicitudine districtum?* sic Aristoph. in Pluto, τὸ γὰρ ἀντιλέγειν τολμᾶν ὑμᾶς, ὡς οὐ πάντ' ἐς' ἀγαθ' ὑμῖν διὰ τὴν πενίαν, Cōtrà dicere vos audere, quin omnia bona vobis à paupertate proficiscantur? vbi tale quiddam subaudiri annotat scholiastes, τίς, ἂν ἀκούων ἀνάσχοιτο? vel, πῶς οὐκ ἂν εἴη φορτικόν? id est, quis patienter audiat? vel, nónne sit graue & insolens dictu? E

LONGO PVTIDAM TE SÆC.] lōga ætate: ὑπερβολή. nam cùm ætas, triginta: seculum, centū annorum spatio terminetur, vix credibile est hāc mulierem tamdiu vixisse. Aiunt autem significari ac describi Gratidiam, quam acerrimo odio persequebatur Horatius, quamque nomine mutato alibi Canidiam appellat.

ENERVET] infirmet, frangat, ad Venerem ineptas reddat?

CÙM SIT TIBI DENS ATER] sup. Oda 8. lib. 2. *Dente si nigro fieres, vel vno Turpior vngui* M. Tull. in Pison. *dentes putridi.*

ET RVGIS VETVS FRONT. SENECTVS] & cùm senectus frontem tibi rugosam effecerit? frons exarata rugosa est intelligenda per tralationem. Mulier quædam Veneta, anus, cùm essem Venetijs, mirarérque eius cutem nitidam, faciémque omnium rugarum expertem, multis à me precibus obsecrata, vt mihi nitoris illius, & læuoris causam aperiret, dixit, se vnguento amygdalino, ex amydalis amaris confecto, cui adiectum esset aliquantum mellis, cum radice lilij, & cera siue candida, siue flaua, omneis rugas & oris, & totius corporis abstersisse. F

HIETQVE TVRPIS INTER] & cùm tibi sit podex ita hiulcus, & patens, vt podex crudæ bouis, id est, quæ cruditate laborat, quæ cibū non concoquit, ideóque cibum non cōtinet, sed crudum eijcit. inest autem fortasse flagitiosa in his verbis obscænitas. significat enim hanc vetulam esse εὐρύπρωκτον.

SED INCITAT ME PECTVS, &c.] amara ironia est, hoc modo, Sed debent me pectus aridum, & mammæ pendulæ, & flaccidæ, putrés-

A que, & venter mollis ad Venerem incitare. Hoc autem mammarum vitium emendare poteſt edera, ſiue cruda, modò contuſa, atque ita mammis admota: ſiue in vino rubro incocta vſque eò, vt parum liquoris ſuperſit: & item cum illo reliquo exiguo liquore admota. Verùm huius incommodi muliebris remedium longè certiſſimũ, ac probatiſſimum eſt, ſquatina piſcis, mulieris mammis impoſitus. à quo narrauit mihi iuueni Rondeletus natu iam grandis, cùm vnà eſſemus in comitatu Franciſci Turnonij Cardinalis, mammas pẽdulas & languidas adeò contrahi & conſtringi, vt virginalium mammarum ſimilitudinem gerant. Quin (vt idem mihi cõfirmauit) ſiqua mulier habeat ficum, & rimam illam pudendam nimis latam & patentem vel natura, vel multo partu, aut etiam concubitu, hic piſcis admotus ſpeluncam illam immanem ita conſtringet & anguſtam reddet, vt puellæ nondum viro maturæ rimula videatur.

EQVINA QVALES VBERA] id eſt, mammæ putres & pendulæ, tales, qualia ſunt equina vbera. ſic enim loquuntur Latini. At Horatius B Græcorum morem loquendi ſecutus eſt, apud quos id prouocabulum, quod referendi vim habet, cum eo nomine, quod antecedit, congruere ſolet, nulla habita eius, quod ſequitur, ratione: vt Plato lib. nono de rep. in princip. τοῦτο δὲ ἐνδεῶς ἔχοντος, ἀσαφεστέρα ἔσται ἡ ζήτησις, οὗ ζητοῦμεν. ſic L. Luceius M. Tull. Ciceroni lib. 5. epiſt. *ſi ſolitudine delectaris, cùm ſcribas, & aliquid agas eorum, quorum conſueſti, gaudeo.*

ET FEMVR TVMENTIB. &c.] femur exile cum ſuris tumidis, vel tabem, vel aquam inter cutem, vel languorem totius corporis, & ἀτροφίαν, vel ſimilem aliquem morbum ſignificat.

ESTO BEATA: FVN. ATQVE] conceſſio eſt. eſto quantumuis diues, & nobilis: imagines in funere tuo circumlatę antiquitatem tui generis declarent. ſolebant .n. in pompa funebri maiorum imagines, præſertim eorum, qui triumphaſſent, & res præclaras geſſiſſent, præferri. M. C Tull. de orat. 2. *Quid illam anum* (Iuniam, quæ effertur) *patri nuntiare vis tuo? quid illis omnibus, quorum imagines duci vides? quid maioribus tuis?*

ROTVNDIORIBVS] rotunditas vniones cõmendat, vt & candor, & magnitudo, & læuor, vt ſcribit Plin. lib. 9. cap. 35. Quare ſi per bacas vniones ſignificat, cur *rotundioribus* dicat, appâret: ſin alias gemmas intelligat, obſcurum eſt.

BACIS] gemmis, lapillis. ſat. 3. lib. 2. *aceto Diluit inſignem bacam.*

AMANT?] ſolent, vt ſuprà Od. 3. lib. 2. *Vmbram hoſpitalem conſociare amant.* Quid, quòd inter tuos puluillos molleis, & delicatos, philoſophorum libros eorum, quorum diſciplina ſeueriſſima eſt, adhibere, & oſtentare ſoles?

ILLITTER. NVM MIN. NERVI RIGENT?] num mentulæ minus arriguntur, ſi ſunt ineruditæ? num mentulæ ſine litteris nõ arriguntur? Amicus & collega meus totum hunc locum ſic explicandum putabat. Libelli Stoici cupiunt verſari inter puluillos molleis & delicatos, ergo multò magis Epicuréi. Cùm igitur ego ſim Epicuréus, & doctus, exiſtimare debes me multo faſtidioſiorem amatorem eſſe, quàm Stoicum aliquem. Quare alius tibi amator quærendus eſt, íſque indoctus atque illitteratus. nam mentulæ illitteratæ, non minus arriguntur, quàm litteratę. Sic ille. Sed hæc explicatio ita aliena & à verbis, & à ſenſu Horatij eſt, vt ſeipſa refellat: mirórque eam homini illi doctiſſimo venire vmquam in mentem potuiſſe.

MINVSVE LANGVET FASCIN. &c.] hic verſiculus coniungendus eſt cum duobus, qui deinceps ſequuntur, & interrogationis nota ei appoſita, ad finem vltimi transferenda. Sed mihi prius exorandæ ſunt aures verecũdiores, vt mihi ignoſcant, ſi, dum huiuſmodi locos explico, verbis flagitioſis, & obſcænis vtar. nam vel intacti erant mihi relinquendi: vel, ſi ſententiam verborum exprimere meæ partes erant, id commodè facere ſine verborum turpitudine non poteram. *faſcinũ* igitur hoc loco mentulam ſignificat, vt in Priapéis, *Pædicabere faſcino pedali:* Cuius rei hæc ratio eſt. mentulæ ſpecies è collo puerorum ſuſpenſa, aſpicientibus riſum mouet: atque iccircò faſcinum, & faſcinantium inuidiam depellere, aut placare exiſtimabatur. Nam quæ ridicula, & ſubturpia ſunt, faſcinationib' remedio ſunt. Et Varro lib. 5. de lingua Latina, teſtatur, *collo pueri rem turpiculam ſuſpendi ſolitam, ne quid obeſſet, bonæ ſcæuæ cauſa.* Idem eodem libro ea remedia, *proëbra* dicta eſſe docet, ſeu *prohebra* à prohibendo: & itẽ Feſtus: quæ Græci ἀλεξίκακα appellant. ſignificat autem, hanc anum ita eſſe deformem, vietam, rugoſam, putidam, vt ad eam nemo arrigere poſſit, niſi ea mentulam languidam, & iacentem ore exſuſcitet. hæc igitur erit ſententia, Mentula, quam tu turpiſſimè ore & lingua mulcendo excitas, & erigis, minúſne iccircò lãguida eſt, quòd ore tuo prouocata arrigitur? profectò nihilominus languida eſt. nam quantumuis licet ore obſcæniſſimo, atq; impuriſſimo eam prouoces, tandiu ſtat, quamdiu eam permulces, & lingis: ſimulatque verò deſijſti mulcere, & cùm primùm tuam libidinem explere conaris, concidit, ventris tui mollitudine, femorum exilitate, frontis rugis, reliqua denique totius corporis deformitate offenſa, debilitata, atque eneruata. Quidam tamen per os vocem blandam intelligunt: & proferunt illud Iuuenalis. *Vox blanda & nequam digitos habet.* ſignificat igitur, hanc anum nullis neque blandimentis, neque delinimentis aſſequi poſſe, vt ametur, aut eius amplexus expetatur, propterea quòd anus eſt. Huc pertinent Afranij verſus, *Si poſſent homines delinimentis capi, Omnes haberent nunc amatores anus. Ætas & corpus tenerum, & morigeratio, Hæc ſunt venena formoſarum mulierum. Mala ætas nulla delinimenta inuenit.*

SVPERBO] faſtidioſo: quia te faſtidit, atque aſpernatur.

ORE ALLABORAND. EST TIBI?] ore tibi prætere a laborandum eſt? ore tibi permulcenda & adiuuanda mentula eſt?

A AD C. CILNIVM MÆcenatem. Ode 9.

Præſentit voluptatem, quam percipiet, cùm Auguſtus de Antonio, & Cleopatra triumphum aget.

QVando repoſtum Cæcubum ad feſtas dapes,
Victore lætus Cæſare,
Tecum ſub alta (ſic Ioui gratum) domo,
Beate Mæcenas, bibam,
Sonante miſtum tibijs carmen lyra,
Hac Dorium, illis Barbarum?
Vt nuper, actus cùm freto Neptunius,
Dux fugit vſtis nauibus,
Minatus vrbi vincla, quæ detraxerat
B *Seruis amicus perfidis.*
Romanus (eheu, poſteri negabitis,)
Emancipatus fœminæ,
Fert vallū, & arma miles: & ſpadonibus
Seruire rugoſis poteſt:
Interque ſigna turpe militaria
Sol aſpicit conopeum,
Ad hunc frementeis verterunt bis mille equos
Galli canentes Cæſarem:
Hoſtiliúmque nauium in portu latent
Puppes ſiniſtrorſum citæ.
Io triumphe, tu moraris aureos
C *Currus, & intactas boues.*
Io triumphe, nec Iugurthino parem
Bello reportaſti ducem,
Neq; Africano: cui ſuper Karthaginem
Virtus ſepulcrum condidit.
Terra, maríque victus hoſtis, Punico
Lugubre mutauit ſagum.
Aut ille centū nobilem Cretam vrbibus
Ventis iturus non ſuis,
Exercitatas aut petit Syrteis Noto:
Aut fertur incerto mari.
Capaciores affer huc, puer, ſcyphos,
Et Chia vina, aut Leſbia:
Vel, quod fluentem nauſeam coërceat,
Metire nobis Cæcubum. D
Curam, metúmq; Cæſaris rerum iuuat
Dulci Lyæo ſoluere.

REPOSTVM] repoſitum, reconditum, vt Od. 28. lib. 3. *prome reconditum Lyde ſtrenua Cæcubū.*

VICTORE LÆTVS CÆSARE] in prœlio nauali aduerſus Anton. & Cleop.

SVB ALTA DOMO] δώματ' ἐν ὑψορόφῳ, in alta domo: vel ſub tecto altæ domus.

SONANTE MISTVM TIBIIS] ſic Od. 1. lib. 4. *lyræq; & Berecinthiæ Delectabere tibiæ Miſtis carminibus, non ſine fiſtula.* & Od. 19. lib. 3. *cur Berecynthiæ Ceſſant flamina tibiæ?* Cod. Faern. & vnus Vatic. habēt, *Sonante mixtis tibijs carm. &c.* quæ ſcriptura mihi non diſplicet.

HAC DORIVM, ILLIS BARBARVM] lyra ſonante carmen Dorium, tibijs barbarum. Per barbarum autem vel Phrygius modus, vel Lydius ſignificatur, licet aliter dicat Glareanus. Nam Atheneus lib. 14. tradit ex Heraclida Pontico lib. 3. de muſica, quemadmodum tria totius Græciæ genera ſunt, nempe Dores, Æoles; Iones: ita treis harmonias eſſe dumtaxat, Doriam ſeu Doricam, Æoliam, Ioniam: Phrygiam autē, & Lydiam à barbaris, qui Pelopem in Peloponeſum venientem ſecuti ſunt, manauiſſe. Ac Doria quidem grauior, virilior, ſeuerior, & pęne dicam, triſtior fuit: cui non admodum diſſimilis erat Ionia antiqua, quæ degenerauit poſteà, à barbaris mutata & corrupta. Æolia verò remiſſior, hilarior, laxior, mollior denique, & ad res amatorias aptior habebatur. Sed præſtat hac de re ipſa Heraclidæ verba aſcribere: Ἁρμονίας γὰρ εἶναι τρεῖς. τρία γὰρ καὶ γενέσθαι Ἑλλήνων γένη, Δωριεῖς, Αἰολεῖς, Ἴωνας. Οὐ μικρᾶς οὖν οὔσης διαφορᾶς ἐν τοῖς τούτων ἤθεσι, Λακεδαιμόνιοι μάλιστα τῶν ἄλλων Δωριέων τὰ πάτρια διαφυλάττουσι. id eſt, Harmonias enim eſſe treis. Tria enim etiam fuiſſe Grecorum genera, Dores, Æoles, Iones. Cùm igitur non parua ineſſet in horum moribus differentia, Lacedæmonij maximè aliorum Dorum patrium morem conſeruant. Lucianus quoque in Harmonide his conſentanea ſcribit, καὶ ἑκάστης ἁρμονίας διαφυλάττειν τὸ ἴδιον, τῆς Φρυγίου τὸ ἔνθεον· τοῦ Λυδίας τὸ βακχικόν, τοῦ Δωρίου τὸ σεμνόν· τοῦ Ἰωνικῆς τὸ γλαφυρόν. id eſt, &, quod cuiuſq; harmoniæ proprium eſt, ſeruare: Phrygiæ, concitationem, & furoris diuini ſimilitudinem quandam: Lydiæ, agitationem Bacchicam: Doriæ, grauitatem ſeueritatis plenā: Ionicæ, hilaritatem lepidam, & concinnam. & Ariſtoteles lib. 8. de rep. eo loco, vbi de harmoniarum diſſimilitudine diſputat, oſtendens ex diſſimilibus cantibus aliter atque aliter affici auditores; Doriam Harmoniam ſolam ex omnibus ait moderatos, ſedatos, temperatos affectus in animis auditorum ingenerare. Verba Ariſtot. ſunt hæc, Εὐθὺς γὰρ ἡ τῶν ἁρμονιῶν διέστηκε φύσις, ὥστε ἀκούοντας ἄλλως διατίθεσθαι, &c. In eodem libro Phrygiam harmoniam ait non rectè à Socrate eſſe relictam ac retentam cum Doria, præſertim cùm ex organis tibias reiecerit. habet (inquit Ariſtotel.) ean-

A dem vim in vocibus Phrygia harmonia, quam tibia in organis. Nam vtraque ad animos concitandos & permouendos valet. Sed plura de his lege apud Platonem lib. 3. de rep. & apud Aristot. lib. 8. Barbarum autem interdum idem valere, quod Phrygium, declarant exempla ex bonis scriptoribus: Horat. epist. 2. lib. 1. *Græcia barbariæ lento collisa duello. Barbariæ*, id est, Phrygiæ: & Virg. lib. 1. Æneid. *Barbarico postes auro, spoliisque superbi: Barbarico*, id est, Phrygio.

ACTVS] fugatus, διωχθείς. agere enim interdum valet insequi, διώκειν, vt sup. Od. 6. *Agam per altas aure sublata niueis.* quemadmodum (inquit) nuper fecimus cùm victus est Sext. Pompeius in freto Siciliensi. nempe ante pugnã Actiacam.

NEPTVNIVS DVX] Sext. Pompeius Magni filius, qui se Neptuni filium prædicabat.

MINATVS VRBI VINCLA] minatus ciuibus Rom. seruitutem, quam seruis & fugitiuis demerat. sup. Od. 4. *Contra latrones, atque seruilem manum.*

ROMANVS] nunc redit ad victoriam Actiac. B spe præceptam, & ad Anton.

EHEV, POSTERI NEGABITIS] negabitis vmquam factum esse, vt incredibile quiddam, & à ciuis Romani ingenio, atque indole alienum.

EMANCIPATVS] Antonius traditus fæminæ Cleopatræ. Emancipatus, id est, potestati permissus, & pæne dicam, in manum datus. Emancipare enim non est id propriè, quod quidam & litterarum, & iuris ciuilis imperiti existimant, patria potestate liberare. Nam quamuis hoc quoque significet, non est tamen hæc propria huius verbi significatio: sed tralata, & ex simulata illa, seu (vt loquuntur) imaginaria venditione, quæ in emancipationibus intercedebat, nata. mancipare enim dicebatur emtor, id est, quasi manu capere: emancipare venditor, id est, è manu dimittere, & alteri tradere. Sic Plautus in Bacchid. *nunc mulier tibi me emancupo: tuus sum, tibi* C *operam do.* M. Tull. in Catone maiore. *ita senectus honesta est, si se ipsa defendit, si ius suum retinet, si nemini emancipata est.* sic enim legit Nonius Marcellus, non vt vulgò, *mancipata.* & lib. 1. de finibus, *Quid L. Torquatus, is qui consul cum Cn. Octauio fuit: cùm illam seueritatem in eo filio adhibuit, quam in adoptionem D. Silano emancipauerat, &c.* & Philipp. 2. *tum iste venditum, atque emancipatum tribunatum consilijs vestris opposuit.* Rectè igitur Festus, *Emancipati duobus modis intelliguntur, aut ij, qui ex patris iure exierunt, aut ij, qui aliorum fiunt dominij: quorum vtrumque fit emancipatione*, id est (vt ego interpretor) traditione.

FERT VALLVM] miles Romanus, vt intelligamus quantum intersit inter disciplinam militarem hodiernam, & veterem illam Romanam, ferebat pl⁹ dimidiati mensis cibaria, ferebat si quid ad vsum vellet, ferebat vallum, vt scribit M. Tull. Tuscul. 2. *nam scutum, gladium, galeam, in onere nostri milites non plus numerant* (inquit idẽ) *quàm humeros, lacertos, manus. arma enim, membra militis esse dicunt.* sed hæc sub imperio fæminæ perferre turpe est.

SPADONIBVS SERVIRE RVGOSIS] qui erant in comitatu Cleopatræ. sup. Od. 37. lib. 1. *Cõtaminato cum grege turpium Morbo virorũ.* Propert. lib. 3. *Et famulos inter fæmina trita suos.*

CONOPEVM] κωνωπεῖον nominant Græci velum ad culices excludendos, atque arcendos cõparatum: quos illi κώνωπας dicunt. Quòd autem syllaba huius nominis ea, quæ est vltimæ proxima, corripitur ab Horatio, & item à Propertio lib. quem modò commemoraui, *Fœdaque Tarpeio conópea tendere saxo*, id minus est vsitatum. Nam diphthongus Græca ει fere semper à Latinis vertitur in *i* aut *e* longa, vt cichoréa, choréa, Alexandréa, siue Alexandría. Sed cur turpe conopeum? quia molle, & delicatum, & thalamis aptum, non castris, aut militiæ: neq; Romanæ grauitati, ac disciplinæ decórum.

AD HVNC] Antonium. Iam hoc totum, *ad hunc verterũt*, idem valet, quod, huic aduersi fuerunt, seu constiterunt: huic aduersati sunt: ab Antonio desciscentes ad Cæsarem transfugerunt: & ita, cum Cæsare stantes, equos in Antonium verterunt. Nam nomen *aduersus* ex præposit. ad, & vertendo factum est. vnde *venti aduersi, fortuna aduersa, prœlium aduersum:* & *aduersi hostes*, qui terga non vertunt, & *aduersæ naues*, quæ proram habẽt obuersam, seu aduersam. Cæsar lib. 3. de bello Gall. *circiter* CCXX. *naues eorum paratissimæ, atque omni genere armorum ornatiss. è portu profectæ, nostris aduersæ constiterunt.* Contrà *auersi*, qui terga vertunt. Idem lib. 1. de bell. Gall. *cùm ab hora septima ad vesperum pugnatum sit, auersum hostem nemo videre potuit.*

FREMENTEIS] vsitatum equorum epithetum. sic suprà Od. 14. lib. 4. *& frementem Mittere equum medios per igneis.* Virg. Georg. 1. *túque, ô, cui prima frementem Fudit equum magno Tellus percussa tridenti, Neptune, &c.*

GALLI] proinde ac si diceret: Galli Antoniũ reliquerunt, atque ad Cæsarem transfugerunt: Romani autem spadonibus Ægyptijs seruire maluerũt. Fortasse significat Gallos equites Amyntæ, aut Deiotari, qui ambo ab Antonio ad Cæsarem transfugerunt: quod cõfirmare possum Plutarchi, & Dionis, & aliorũ testimonio. Iam quòd equites commemorat, cùm agatur de pugna nauali, notum est ex Plutarcho, alijsque, Cæsari, & Antonio eodẽ tẽpore, quo classes erant ad pugnã naualem paratæ, fuisse etiam in terra, & in littore exercitus aduersarios, pedestreis & equestreis.

HOSTILIVMQVE NAVIVM] & hostilium nauium puppes, id est, naues hostiles: vel propriè posteriores nauium partes, fugam & Alexandriam spectãtes, in portu delitescunt. *citæ* habent omnes libri manu scripti: quod nomen alij interpretantur, ad fugam paratæ, & expeditæ: ad fugiendum, quàm ad pugnandum aut vincẽdum paratiores. quam sentẽtiam confirmat Plutarch. in Antonio, his verbis, de Cleopatra loquens. ἤδη πρὸς φυγὴν ὁρῶσα, καὶ τιθεμένη τὰ καθ᾽ ἑαυτὴν οὐχ ὅπῃ πρὸς τὸ νικᾶν ἔσται χρήσιμα, ἀλλ᾽ ὅθεν ἄπεισι ῥᾷστα τῶν πραγμά-

A πραγμάτων ἀπολλυμένων, id eſt, iam fugam ſpectans, & res ſuas ita inſtruens & adornans, non vt ad vincendum eſſent accommodatæ, & vtiles, ſed quo modo rebus perditis facillimè ſe reciperet. alij ſimpliciter, celeres, vt Homer. & ceteri Græci θοὰς νῆας dicunt. ſed nonnulli *ſitæ* legunt, & ita habēt quidam lib. typis excuſi, vt intelligamus Cleopatræ naueis LX. poſt ſiniſtrum cornu collocatas: cui præerat Cœlius.

IO TRIVMPHE, TV MOR.] id eſt, tu nimis tardus es: currus ipſi triumphales parati ſunt, tu eis in mora es. Erat autem *Io triumphe* vox militum Imperatorem triumphantem proſequentium. quod declarat T. Liuius lib. 45. his verbis, *Militum quidem propria eſt cauſa: qui & ipſi laureati, & quiſque donis, quibus donati ſunt, inſignes, triūphum nomine cient.* & Varro lib. 5. de ling. Lat. *Triumphare appellatum, quòd cum imperatore redeuntes milites clamitant per vrbem in Capitolium eunte, Io triumphe.*

AVREOS CVRRVS] aureos fuiſſe triumphantium imperatorum Ro. currus docet Philoſtratus in vita Dionis, his verbis: Τραϊανὸς γοῦν αὐ-
B τοκράτωρ ἀναθέμενος αὐτὸν ἐπὶ τῆς Ῥώμης ἐς τὴν χρυσῆν ἅμαξαν, ἐφ᾽ ἧ οἱ βασιλεῖς τὰς ἐκ τῶν πολέμων πομπὰς πομπεύουσιν, ἔλεγε θαμὰ ἐπιστρεφόμενος πρὸς τὸν Δίωνα, τί μὲν λέγεις οὐκ οἶδα, φιλῶ δέ σε ὡς ἐμαυτόν, id eſt, Traianus igitur imperator, cùm eum Romæ in curru aureo, in quo imperatores triumphant, poſuiſſet, dicebat, ſæpe ſe ad Dionem conuertens, equidem quid dicas neſcio, te autem amo, vt meipſum.

ET INTACTAS BOVES] ἀδμήτους, ἀζεύκτους: nondum ſub iugum miſſas, vt apud Virg. lib. 4. Georg. *& intacta totidem ceruice iuuencas.* vel nōdum à tauro initas. intellige autem boues ad ſacrificium pro victoria faciendum paratas.

DVCEM] Marium. cuius legato Syllæ Iugurtha vinctus traditus eſt, & ab eo ad Marium deductus. auctores Salluſt. & Plutarch.

NEQVE AFRICANO] neque Africano bello parem Auguſto ducem reportaſti, nempe P. Cornelium Scipionem Africanum minorem.

C CVI SVPER KARTHAGINEM VIRTVS, &c.] id eſt, qui ſua virtute Karthaginem, vrbem olim potentiſſimam ac florentiſſimam deleuit, atque euertit, ſepulcrúmque ſibi ſuper eius ruinas poſitum, atque exſtructum ampliſſimum, atque ad ſempiternam hominum memoriam clariſſimum comparauit. Nam videtur mihi hoc ſignificare Horati⁹, gloriam, & immortalitatem P. Cornelij Scipionis Africani minoris mortui in euerſione & exſciſſione Karthaginis poſitam eſſe, quia illius vrbis buſtum ac funus, ipſi Africano ſit inſtar magnificentiſſimæ ſepulturæ, quæ non ſinat illum iacēre inſepultum. M. Tull. in orat. contra Rull. *Quam* (de Karthagine loquitur) *P. Africanus nudatam tectis, ac mœnibus, ſiue ad notandam Karthaginienſium calamitatem, ſiue ad teſtificandam noſtram victoriam, ſiue ad oblatam aliquā religionem, ad æternam hominum memoriam conſecrauit.* Idem Offic. 1. *At Karthaginem & Numantiā funditus ſuſtulerunt.* ex quibus duobus M. Tull. locis, & ex hiſtoria cùm inter omneis conſtet, Karthaginē funditus à Scip. fuiſſe euerſam, D hanc huius loci ſententiam eſſe arbitror, Karthaginem euerſam & deletam P. Corn. Scipioni Africano, L. Paulli filio, ſepulcri loco eſſe. Quēadmodum enim dum manent ſepulcrorum monumenta, manet & eorum, qui in eis conditi ſunt, memoria: ſic dum exſtabunt Karthaginis ruinæ, ſeu potius dum exſtabit dirutæ Karthaginis memoria, Scipionis virtus ac victoria celebrabitur. atq; hāc explicationem huius loci confirmat Paterculus his verbis, *Eam vrbem* (nempe Karthaginem) *magis inuidia imperij, quàm vllius eius temporis noxia inuiſam Romano nomini P. Scipio funditus ſuſtulit, fecitque ſuæ virtutis monumentum, quod fuerat aui ſui clementiæ.* Adr. Turnebus autem ſic hunc locum explicat, *cuius ſepulcro Karthaginis euerſæ titulus ſubſcriptus, aut inciſus eſt.* Ego puto, aliam ſententiam acutiorem, & argutiorē his verbis contineri ac ſignificari. Omnino videtur mihi Horatius, ſi eam, quam vult ille, ſententiam exprimere voluiſſet, alijs verbis fuiſſe vſurus. verūtamen vtatur ſuo quiſque iudicio.

PVNICO LVG. MVT. SAG.] hoc dicit, Punico, id eſt, purpureo ſago poſito, lugubre ſumſit. vide annot. ad Od. 16. lib. 1. Vtebantur autem E imperatores in prœlio etiam temporibus Heroicis, vt licet ex Homero intelligere, chlamidibus, aut ſagis purpureis. Homer. ἰλ. θ. de Agamemn. βῆ δ᾽ ἰέναι κατά τε κλισίας καὶ νῆας Ἀχαιῶν Πορφύρεον μέγα φᾶρος ἔχων ἐν χειρὶ παχείῃ: id eſt, Iuit autem per Græcorum tabernacula, & naueis magnum pallium purpureum manu tenens. Iam de Romanis ducibus, conſtat, eos hoc colore veſtitus vſos eſſe in bellis & prœlijs. Plutarch. Bruto, Τὸν δὲ Βροῦτον ὁ Ἀντώνιος ἀνευρὼν τεθνηκότα, τὸ μὲν σῶμα τῇ πολυτελεστάτῃ τῶν ἑαυτοῦ φοινικίδων περιβάλλειν ἐκέλευσεν. ὕστερον δὲ τὴν φοινικίδα κεκλεμμένην αἰσθόμενος, ἀπέκτεινε τὸν ὑφελόμενον: id eſt, Cùm autem Brutum Antonius mortuum reperiſſet, corpus quidem ſumtuoſiſſimo ex ſuis ſago purpureo tegi iuſſit. Poſtea autem cùm id furtim ſublatum eſſe cognouiſſet, eum, qui ſubſtraxerat, interfecit. Eiuſdem coloris veſtitu vtebatur Cæſar, vt conijcere licet ex illis verbis, quæ extant lib. 1. F comm. de bello Gallico, *Accelerat Cæſar, vt prœlio interſit. Eius aduentu ex colore veſtitus cognito, (quo inſigni in prœlijs vti conſueuerat) turmiſq; equitum & cohortibus viſis, quas ſe ſequi iuſſerat, &c.* Pollux lib. 4. ἐφαπτὶς συρρεμμάτιον τι φοινικοῦν ἢ πορφυροῦν, ὃ περὶ τὴν χεῖρα εἶχον οἱ πολεμοῦντες στρατηγοί. id eſt, ephaptis erat chlamys quædam Punicea, aut purpurea, quam circum manum habebant pugnantes imperatores, aut venantes.

AVT ILLE CENTVM NOBILEM, &c.] ſic ſup. Od. 27. lib. 3. *centum tetigit potentem Oppidis Creten.*

NON SVIS] id eſt, aduerſis, inimicis.

EXERCITATAS NOTO] vſitatius erat *exercitas*, id eſt, vexatas à Noto, vt Od. 14. lib. 4. *Indomitas propè qualis vndas Exercet Auſter Pleiadum choro.* & M. Tull. pro Milone. *Quid enim nobis duobus, iudices, laborioſius? quid magis ſollicitum, magis exercitum dici, aut fingi poteſt?* T. Liuius lib. 49. de Catone, *ſimultates multo plures & exercue-*

A *runt eum, & ipse exercuit eas.* Virg. Æneid. 3. *nate Iliacis exercite fatis.* de Syrtibus diximus suprà ad Od. 22. lib. 1.

AVT FERTVR INCERTO MARI] errat, nesciens quo in sinu, quáve in regione maris nauiget.

CAPACIORES AFFER HVC, &c.] affer maiores calices, vt bibamus liberalius. sic saty. 7. lib. 2. *Et calices poscunt maiores:* quod Græci dicũt, αἰτεῖν μείζυς, subaud. κύλικας. Athenæus li. 2. αἰτοῦντος δὲ τοῦ γραμματικοῦ Λεωνίδου μεῖζον ποτήριον, &c. M. Tul. aũt lib. acc. 1. *fit sermo inter eos, & inuitatio, vt Græco more biberetur. hospes hortatur. poscunt maiorib⁹ poculis.* ad quem locũ annotat Ascon. Pædianus, *poscunt*, id est, *prouocãt*. sed mihi videtur hoc quoque loquendi genus à Græcis expressum. sic enim loquuntur. αἰτεῖν πιεῖν μεγάλῃ κύλικι: id est, poscere bibere, seu potum maiore poculo. Athen. lib. 15. ἐπὶ τούτοις ὁ οὐλπιανὸς ᾔτει πιεῖν μεγάλῃ κύλικι. post hęc Vlpianus, poscebat vt biberet maiore poculo. & ita Plaut. in Rudente. *Neptunus magnis poculis hac nocte eum inuitauit.*

VEL, QVOD FLV. NAVS. COËRC.] quãobrem vinum Cæcubum dicatur hîc vim habere

B nauseæ coërcendæ, ex ijs, quę suprà ad Od. 20. lib. 1. de hoc vino annotauimus, intelligere licet, nempe esse πληκτικὸν, id est, sensum pungere, ac ferire. nam, quæ pungunt, mordéntque ac feriunt sensum, ea nauseam sedant.

CVRAM, METVMQVE, &c.] sup. Od. 7. lib. 1. *nunc vino pellite curas.* Iam de hoc genere loquendi *soluere metum*, & *soluere curam*, diximus ad Od. 12. lib. 1.

LYÆO SOLVERE] alludit ad Græcum nomen Lyæi, id est, Bacchi: quod ductum est à verbo λύειν, id est, soluere: interpretatióque nominis est. sic M. Tull. pro Roscio Amerino alludens ad Chrysogoni Sillæ liberti nomen, *Venio nunc ad illud nomen aureum Chrysogoni.* Idẽ Philip. 11. *Lysidicum ipsum Græco verbo, qui omnia iura dissoluit.*

IN MÆVIVM.

C Ode 10.

Naufragium ei precatur.

MAla soluta nauis exit alite,
  Ferens olentem Mæuium.
Vt horridis vtrumque verberes latus,
  Auster memento, fluctibus.
Niger rudentes Eurus inuerso mari,
  Fractósque remos differat.
Insurgat Aquilo, quantus altis montibus
  Frangit trementeis ilices.
Nec sidus atra nocte amicum appareat:
  Qua tristis Orion cadit.
Quietiore nec feratur æquore,
  Quàm Graia victorum manus: D
Cùm Pallas vsto vertit iram ab Ilio
  In impiam Aiacis ratem.
O, quantus instat nauitis sudor tuis,
  Tibique pallor luteus,
Et illa non virilis eiulatio,
  Preces & auersum ad Iouem:
Ionius vdo cùm remugiens sinus,
  Noto carinam ruperit.
Opima quòd si præda curuo littore
  Porrecta mergos iuueris:
Libidinosus immolabitur caper,
  Et agna tempestatibus.

MALA ALITE] malo auspicio, sup. Od. 15. lib. 1. *mala ducis aui domum, Quem multo repetet Græcia milite.* ἀπαισίῳ ὄρνιθι. Mæuio poëtæ inepto, & odioso nauigationem aduersam exoptat. Seruius & Porphirio eundem esse putant, quem Virgilius oderat, vt apparet ex Palæm. *Qui Bauium non odit, amet tua carmina Mæui:* ad quem versum etiam hunc locum affert Seruius. E

OLENTEM] tætri odoris hominem: qui odor ex alis exsistit, sed non in omnibus æquè grauis: in rufis, in edacibus, in immundis, atque illotis plerumque intolerabilis. *nasorum pestem* appellat Catullus, vt alibi dicemus.

VT HORRIDIS VTRVMQVE VERBERES LATVS, &c] optat ei nauigationem incõmodam, atque aduersam, vt dicebamus, deniq; naufragium.

NIGER RVDENTEIS EVRVS] Nigrum Eurum dixit fortasse, quia tempestates, & fluctus excitat. lege annot. ad illum locum, *nigris æquora ventis*, Oda 5. lib. 1.

RVDENTEIS] Virg. lib. 3. Æn. *stridórque rudentum.* rudentes, funes sunt nautici, seu nauales. F

INVERSO] concitato, agitato. sed in voce *inuerso* maior vis inest. significat enim mare ita esse concitatum, vt inuersum videatur.

DIFFERAT] diuersos ferat, dissipet. suprà Od. 5. huius libri. *insepulta membra different lupi.* Terent. Adelph. *miseram me, differor doloribus.* Idem in Andria. *Orationem sperat inuenisse se, Qua differat te.* Lucret. lib. 2. *Scintillásque agere ac latè differre fauillam.* Plaut. in milite glor. *nempe vt assimulem me amore istius differri.* Itaque quemadmodum hîc Horat. *remos differat*, sic Virgil. Æn. 1. *Franguntur remi*, dixit.

SIDVS AMICVM] φίλον, gratum, optatum, salutare: nempe Castor, & Pollux, vt suprà Od. 12. libri 1.

NEC SIDVS ATRA, &c.] Virgil. lib. 1. Æneid. *cælo nox incubat atra.* sic describit aduersam tempestatem, & naufragium Apollon. lib. 2. ὦρσε δὲ κῦμα κελαινὸν ἐπιπνείουσα ἀήτη (?) κεκληγὼς πνοιῇσι: κελαινὴ δ' οὐρανὸν ἀχλὺς Ἄμπεχεν, οὐδέ πῃ ἄστρα διαυγέα φαίνετ' ἰδέσθαι Ἐκ νεφέων, σκοτόεις δὲ

A εις δὲ περὶ ζόφος ἠρήρειστο. id est, fluctum autẽ excitauit ventos euocans: atra autem nubes cælum occupauit, neq; vsquam lucida sidera apparebant, vt per nubeis cerni possent, aër autem caliginosus increbruerat. Sed omnium, mea quidẽ sententia, optimè Virg. lib. 1. Æn. *Vna Eurusq; Notusq; ruunt, creberq; procellis Africus, &c.*

TRISTIS ORION] Virg. lib. 1. Ænei. *nimbosus Orion.*

TREMENTEIS ILICES] sup. paullo audacius dixit *trementeis Verbere ripas*, Oda 27. lib. 3.

QVIETIORE] placatiore, tranquilliore, sedatiore.

QVAM GRAIA VICTORVM MANVS] quàm Græci victores, qui vel omnes ferè naufragio perierunt, vel magnis tempestatibus iactati, longisq; erroribus circumacti, vix tandem nudi, & egentes in patriam redierunt. Agamemnon autem tot periculis terra, mariq; defunctus, ab Ægisto & Clytemnestra vxore interfectus est.

B IN IMPIAM AIACIS RATEM] Aiacis Oïleij. Aiax Oïlei filius Locrus plerisq; Græcis conuectoribus suis Troia exscissa calamitati, & exitio fuit, propterea quòd Cassandrã Mineruæ supplicem in eius templo stuprauerat: quo facinore Dea offensa dicitur etiam oculos auertisse. Itaq; reuertentibus Græcis, iamq; Eubœæ vicinis, tantos fluctus, tantasque tempestates excitauit, vt complures naufragio perierint. Neptunus autẽ, cùm ille ad vada Gyræa saluus delatus esset, dixissetque se dijs inuitis seruatum esse, periculumq; effugisse, eam vocem tam impiam indignè ferens, saxum Gyræum, cui ille insidebat, dirupit, ac discidit: quo facto præcipitem illum in medios fluctus exturbauit. auctor Hom. ὀδυσσ. δ. Καί νύ κεν ἔκφυγε κῆρα, καὶ ἐχθόμενός περ Ἀθήνῃ, Εἰ μὴ ὑπερφίαλον ἔπος ἔκβαλε, καὶ μέγ᾽ ἀάσθη. Φῆ ῥ᾽ ἀέκητι θεῶν φυγέειν μέγα λαῖτμα θαλάσσης. Τοῦ δὲ Ποσειδάων μεγάλ᾽ ἔκλυεν αὐδήσαντος. Αὐτίκ᾽ ἔπειτα τρίαιναν ἑλὼν χερσὶν στιβαρῇσιν, Ἤλασε Γυραίην πέτρην, ἀπὸ δ᾽ ἔσχισεν αὐτήν, Καὶ τὸ μὲν αὐτόθι μεῖνε, τὸ δὲ τρύφος ἔμπεσε πόντῳ, Τῷ ῥ᾽ Αἴας τὸ πρῶτον ἐφεζόμενος μέγ᾽ ἀάσθη,
C Τὸν δ᾽ ἐφόρει κατὰ πόντον ἀπείρονα κυμαίνοντα.

O, QVANTVS INSTAT NAVITIS, &c.] ἀποστροφὴ ad Mæuium. quantum (inquit) sudabunt nautæ tui in ea, quæ tibi impendet, tempestate? quantum tu pallebis?

PALLOR LVTEVS] pallor luridus, fuluus, crocei, vel aurei coloris, vt Catull. ad Iuuent. *Hospes inaurata pallidior statua?*

EIVLATIO] fletus muliebris. M. Tull. de legib. 2. *Cœlius lessum quasi lugubrem eiulationẽ esse dicit se suspicari.* Idem Tusc. 2. *eiulatus ne mulieri quidẽ concessus: & hic nimirũ fletus est, quem* XII. *Tabulæ in funeribus vetant adhiberi.* Horat. Od. 16. hoc lib. inf. *Vos quibus est virtus, muliebrẽ tollite luctũ.*

AVERSVM] minus audientem preces. vt sup. Od. 2. lib. 1. *minus audientem Carmina Vestam?*

VDO NOTO] humido Austro. sic Virg. lib. 1. Georg. *quid cogitet humidus Auster.*

REMVGIENS] iterum, atq; iterum murmurans. tralatio est à bobus. vt Od. 10. lib. 3. *Audis quo strepitu ianua, quo nemus Inter pulchra situm tecta remugiat Ventis?*

OP. QVÒD SI PR. CVRVO LITT. &c.] D
Quòd si tu naufragio perieris, & corpus tuum in littus eiectum, præda mergis fuerit, libidinosus, &c. *iuueris* autem non *iuuerit* esse legendum peruincunt libri manuscripti: duo Vatic. Iann. Faër. Nicotiani, Russardini duo. Nonnulli tamen habent, vt vulgati, *iuuerit.*

LIB. IMMOL. CAP. ET AGN. TEMP.] caper Baccho potius solebat immolari, vt annot. sup. ad Od. 8. lib. 3. *album Libero caprum.* interdũ etiam tempestatibus: & item agna, eaque nigra. Virg. Ænei. 5. *Treis Eryci vitulos, & tempestatibus agnam, Cædere deinde iubet.* Idem li. 3. *Nigram hyemi pecudem, zephyris felicibus albam.* Aristoph. βατραχ. Ἄρν᾽, ἄρνα μέλαιναν παῖδες ἐξενέγκατε, Τιφῶς γὰρ ἐκβαίνειν παρασκευάζεται: id est, Agnam, agnam nigram pueri efferte: Nam typhon exsistere incipit.

AD PETTIVM.
Ode II. E

Se amore captum, non posse ad versus faciendos operam, studiúmue conferre.

PEtti, nihil me, sicut anteà, iuuat
Scribere versiculos,
Amore perculsum graui:
Amore, qui me, præter omneis, expetit
Mollibus in pueris,
Aut in puellis vrere.
Hic tertius december, ex quo destiti
Inachia furere,
Siluis honorem decutit.
Heu me, per vrbem (nã pudet tãti mali)
Fabula quanta fui?
Conuiuiorum & pœnitet: F
In queis amantem languor, & silentium
Arguit, & latere
Petitus imo spiritus.
Contraq; lucrum nil valere candidum
Pauperis ingenium
Querebar applorans tibi,
Simul calentis inuerecundus deus
Feruidiore mero
Arcana promorat loco.
Quòd si meis inæstuet præcordijs
Libera bilis, vt hæc
Ingrata ventis diuidat
Fomenta, vulnus nil malum leuantia:
Desinet imparibus

A *Certare summotus pudor.*
Vbi hæc seuerus te palàm laudaueram:
Iussus abire domum,
Ferebar incerto pede
Ad non amicos, heu, mihi posteis, &, heu,
Limina dura, quibus
Lumbos, & infregi latus.
Nunc gloriantis quamlibet mulierculam
Vincere mollitia,
Amor Lycisci me tenet:
Vnde expedire non amicorum queant
Libera consilia,
Nec contumeliæ graues:
Sed alius ardor aut puellæ candidæ,
B *Aut teretis pueri,*
Longam renodantis comam.

Hanc oden, quæ in omnibus libris erat dicôlos, distrophos, feci vt esset tricôlos, tristrophos, partim Georg. Bucanani sententia approbata, partim codices quosdam antiquiss. secutus.

AMORE PERCVLSVM] tralatio est. sic Virg. Geor. 2. *Quarum sacra fero ingenti perculsus amore.* percellere propriè significat ita impellere, vt peruertas, quemadmodum suprà diximus ad Od. 7. huius lib. *Mentesq; perculsæ stupent:* quod quidem exempla ex bonis scriptoribus declarabunt. Lucret. lib. 1. *Aëriæ primùm volucres te, diua, tuumq; Significant initum perculsæ corda tua vi.* Idē lib. 6. *Nimirum quia cùm vehementi perculit ictu, Confluere ex ipso possunt elementa vaporis.* Idem lib. 5. *regesq; superbi Corripiūt Diuûm perculsi membra timore.* Catull. ad Manliū. *Tempore, quo certa Stymphalia monstra sagitta Perculit.* Virg. Æn. 5. *Victorem* C *Buten, immani corpore qui se Bebrycia veniens Amyci de gente ferebat, Perculit, & fulua moribundum extendit arena.* Plaut. Epid. *perij, plaustrum perculi.* vbi tamen docti quidam legunt, *haustrum perculi.* Terent. Eunucho. *Quò trudis? perculeris iam tu me.* M. Cato lib. Originum. *Ventus Cercius, cùm loquare, buccam implet: armatum hominē, plaustrum oneratum percellit.* libet autem mihi ἐν παρέργῳ, vt studiosis bonarum litterarum adolescentibus consulam, & gratificer, Plautum, & M. Tulliū, quibus in locis hoc verbo vsi, à librarijs corrupti sunt, suę integritati restituere. Plautus in Trinummo. *Si animus hominem perculit, actum est, si animo seruiuit, non sibi. Si ipse animum perculit: dum viuit, victor victorum cluet. Tu si animum vicisti potius, quàm animus te, est quòd gaudeas.* quo loco omnia, quæ quidem viderim exempla, habent, *perpulit.* Idē Epidico. *planè hic est, qui mihi in Epidauro primus pudicitiā perculit.* vbi corruptè *pepulit.* M. Tul. in orat. pro M. Cœlio. *Quid tumultuaris soror? quid insanis? quid à clamore exorsa, verbis, paruam rem, magnam facis? vicinum adolescentulum aspexisti: candor huius te, & proceritas, vultus, oculiq; perculerunt,* id est, de recto mentis statu deturbarunt, D ἐσφηλαν. vbi vulgò legitur *perpulerunt*, mendosè. Idem lib. 1. de orat. ad Q. Fratrem. *Equidem, & Ser. Galbam memoria teneo, diuinum hominem in dicendo, & M. Æmilium Porcinam, & Cn. ipsum Carbonem, quem tu adolescentulus perculisti, ignarum legum, hæsitantem in maiorum institutis, rudem in iure ciuili:* vbi vulgati codices habent *perpulisti*, vitiosè: cùm significet, Cn. Carbonem, quem M. Crassus accusauerat, sententijs iudicum damnatum, & fortunis suis euersum esse. & epist. ad Nigid. Figul. lib. 4. *Nulla enim meipsum priuatim perculit insignis iniuria:* vbi mendosè vulgò *pepulit.* Sed quòd quidā simij hîc contendunt legendum esse *percussum* & repugnātibus libris omnibus, & reclamante ratione, næ illi valde pingues sunt.

MOLLIB. IN PV. AVT IN PVEL.] sic Lucret. de amore lib. 4. *Sic igitur, Veneris qui telis accipit ictum, Siue puer membris muliebribus hunc* E *iaculatur, Seu mulier toto iactans è corpore amorem, Vnde feritur, eò tendit, gestitq; coire, Et iacere humorem in corpus de corpore ductum.*

HIC TERTIVS DECEMBER] tertius annus, seu potius tertia hyems, & ita, tertius annus. HONOREM] frondeis, quæ sunt arboribus ornamento. Virg. lib. 2. Geor. *Frigidus & siluis Aquilo decussit honorem.*

FABVLA QVANTA FVI?] quàm multus de me sermo habitus est dedécoris, & ignominię plenus? sic loquitur Tibull. de Apolline lib. 2. eleg. 3. *Fabula nunc ille est. sed, cui sua cara puella: Fabula sit, mauult, quàm sine amore, Deus.* Idem li. 1. eleg. 4. *Parce puer, quæso, ne turpis fabula fiam.* vbi quidā malè volunt legi, *turbis.* sic Hor. inf. epist. ad Viñ. Asellam. *Asinæq; paternum Cognomen vertas in risum, & fabula fias.* Non dissimile est illud Propertij lib. 1. *Quòd si parua tuæ dederis vestigia culpæ, Quàm citò de tanto nomine rumor eris?* Idem propè valet venire in ora: de quo genere lege annot. ad epist. ad Iul. Flor. lib. 1. *Quid Titius, Romana, &c.* F

CONVIVIORVM ET POENITET] id est, & pœnitet me interfuisse in eis cōuiuijs, in quibus, &c. vel & vellem me non interfuisse in eis conuiuijs, &c. vel sic, & displicent mihi ea conuiuia, &c. Sic vsurpant interdum hoc verbum Latini. M. Tull. lib. 6. de rep. *Iam verò ipsa terra ita mihi parua visa est, vt me imperij nostri, quo quasi punctum eius attingimus, pœniteret.* Idē in Cœliana, *Quod obiectum est Cœlio de pudicitia, id numquam tam acerbè feret Cœlius, vt eum pœniteat non deformem esse natum.* Quidam libri veteres habent, *& conuiuiorum pœnitet, &c.* quæ fortasse vera est scriptura, vt copula *&* pertineat ad finem versus antecedentis, & versus deinceps sequens initium capiat à *Conuiuiorum.*

IN QVEIS AMANT. ET LANG. ET SILENT. &c.] hæc sunt amoris argumenta: de quibus suprà ad Od. 13. lib. 1.

ET LATERE PET. IMO SPIR.] Plautus in Cistell. *Hoc, sis, vide: vt suspirium petiuit altè.* Notaueram olim in nomine *latere* syllabam vltimam

A timam reproduci: nisi quis diceret esse legendū, & latere expetitus imo spiritus, id est, è latere petitus, sed versibus ita in suum ordinem & numerum restitutis, ac descriptis, non est ei obseruationi locus. Interdum vocalis longa ante vocalem sequentem non eliditur quidem, sed tamen producitur, vt Od. 28. lib. 1. *Ossibus, & capiti inhumato.* sic Catull. in Lesbiam. *Quo signo? eadem totidem mox deprecor illi Assiduè.* Lucret. lib. 6. *Sed natura loci opus efficit ipsa sua vi.* ibid. *Deniq; res auro argentū copulat vna, Æraq;* quamquam hic versus in nonnullis libris manuscriptis ita legitur: *Denique res auro argentum concopulat vna.* Propert. li. 2. *Regnáue prima Remi, animos Karthaginis altæ.* Vir. Georg. 2. *Orchites, & radij, & amara Pausia baca.* Æn. 5. *sed amœna piorum Concilia, Elysiumq; colo: huc casta Sibylla Nigrarum, &c.* idem in Pharm. *duris in cotibus illum Ismarus, aut Rhodope, aut extremi Garamantes, &c.* idem in Palæmone: *Et succus pecori, & lac subducitur agnis.* Idē Æn. 4. *Quid*
B *struit, aut qua spe inimica in gente moratur?* Idem Æn. 1. *Posthabita coluisse Samo: hîc illius arma.* Idē li. 10. *Mœonia generose domo, vbi pinguia culta, &c.* Interdum non solùm non eliditur, verùm etiam corripitur, etiam si sit vocalis natura longa, aut etiam diphthongus, vt suprà Od. 5. *Et Esquilinæ alites.* & Sat. 9. lib. 1. *Si me amas (inquit) paullum hîc ades.* Catull. in Mamurr. & Cæs. *Vno in ludulo eruditul i ambo.* Idem ad Camerium, *Te quæsiuimus in minore campo, Te in Circo, te in omnibus tabernis.* Virg. Æn. 6. *Nomen, & arma locum seruant, te amice nequiui Conspicere, &c.* idem lib. 3. *Insulæ Ionio in magno.* idem Pharm. *an, qui amant, ipsi sibi somnia fingunt?* Lucret. lib. 4. *Nam si abest, quod ames, præstò simulacra tamen sunt Illius, & nomen dulce obuersatur ad aureis.* Idem lib. 5. *Pectora, terrarum qui in orbi sancta tuetur Fana.* Idem lib. 2. *Viuam progeniem, qui in oras luminis edant.*

CONTRAQVE LVCR. NIL VALERE] Etiam Anacr. queritur, in amore nihil valere genus, sapientiam, mores: solamque pecuniam spe-
C ctari: prætereà ostendit, pecuniam cùm rebus omnibus humanis pestem afferre, atque interitum, tùm maximè miseris amantibus esse calamitosam, & capitalem, his verbis: Ἀπόλοιτο πρῶτος αὐτὸς Ὁ τὸν ἄργυρον φιλήσας. Διὰ τοῦτον οὐκ ἀδελφὸς· Διὰ τοῦτον οὐ τοκῆες. Πόλεμοι, φόνοι δι' αὐτόν· Τὸ δὲ χεῖρον, ὀλλύμεσθα Διὰ τοῦτον οἱ φιλοῦντες. id est, *Pereat male ipse primus, Argenti amore captus, Hoc propter & duorum Amica corda fratrum Soluuntur, vt alteri alter Necem afferat cruentam. Hoc propter & parentes A filijs necantur: Hoc fonte bella, pugnæ, Cædes, necesq; manant. Sed, quod grauius videri, Capitalius q; debet, Hoc propter interimus Miserabiles amantes.* Cum his congruit Plautinum illud Curgul. *ædepol qui amat, si eget, misera Afficitur ærumna.* hac eadem de re lege eleg. nonam Tibull. lib. 1.

SIMVL] simul vt, vt sæpe alibi.

INVERECVNDVS DEVS] Bacchus. contrà sup. Od. 27. lib. 1. *verecundumq; Bacchum Sanguineis prohibete rixis.* inuerecundum hoc loco Bacchum dicit, quia, qui immoderatè vinū biberunt, nihil verentur.

FERVID. MERO ARCANA PROM. LOCO] quæ tacenda erant, me, vt proloquerer, coēgerat: è pectore in lucem protulerat. sic lib. 1. Sat. 4. *Cóndita cùm verax aperit præcordia Liber.* Ouid. lib. 1. de arte. *Tunc aperit menteis æuo rarissima nostro Simplicitas, arteis excutiente Deo.* sic Alcæus, Οἶνος ἀνθρώποις δίοπτρον, id est, vinum hominibus est instar dioptræ, qua cognoscantur eorum mores. D

QVOD SI MEIS INÆST. &c.] horū qui deinceps sequuntur, quattuor versuum, hæc mihi videtur esse sententia. Quòd si hæ iniuriæ, quę mihi ab Inachia inferuntur, iustum, ac liberum mihi dolorem commouerint, meq; ita irritarint, vt has inaneis querelas, & ægritudines animi, quibus nō modò non consanescit amoris vulnus, verùm etiā recrudescit, ex animo deponere, ac delere, & te cōtemnere atq; aspernari possim: desinā impudenter cum potentioribus cōtendere: vel pudebit me non cedere superioribus: vel desinā summoto & deposito pudore certare cū aduersarijs meis, qui plus apud te pretio & pecunia possunt. Est enim impudentis cum potentioribus pugnare. potest E & alio modo explicari, vt statim dicemus. Sed Turnebo neutro modo placet, vt eadem opera, eodem loco referemus.

VT HÆC INGR. VENTIS DIV.] id est, vt hæc amoris pabula eijciam ex animo. *ventis diuidat*, id est, dissipet, discutiat: ex animo meo deleat. vide annot. ad Od. 26. lib. 1. ibi *Tradam proteruis in mare Creticum, &c.*

FOMENTA] amoris fomenta sunt, nisi fallor, eæ omnes cogitationes, quæ dolorem, & curam ex amore proficiscentem, alunt, fouent, amplificant: curæ, querelæ, cogitationes anxiæ, suspiria, lacrymæ. Lucre. appellat *amoris pabula*, lib. 4. *Sed fugitare decet simulacra, & pabula amoris Abstergêre* [al. *absterrere*] *sibi.* Prop. alimenta lib. 3. *Crescit enim assiduè spectando cura puellæ: Ipse alimēta sibi maxima præbet amor.* Hor. epist. ad Iul. Florum lib. 1. *fomenta curarum* appellat curarum segetem, ac materiam. *quòd si Frigida curarum fomenta relinquere posses, Quò te cælestis sapientia duceret, ires.* Cùm hunc locum, vt & alios innumerabileis, planissime declarassem, miror, homines F quosdam κακοηθεῖς etiam hîc, vbi suis perturbatissimis & dissolutissimis notarum scopis facilè carere poteramus, blaterare ausos esse.

DESINET IMP. CERTARE SVMM.] locus est, meo quidem iudicio, perobscurus, quem & paullo antè explanaui, & nunc iterum explano: *summotus pudor:* id est, impudentia desinet certare cum æmulis me superioribus: proinde ac si ita dicat, desinam vsque eò esse impudens, vt certem cum superioribus. Nam & lib. 1. epist. ad Claud. Neronem per depositum pudorem, impudentiam significat. *quòd si Depositum laudas ob amici iussa pudorem:* vel hoc modo: desinam deposito pudore contendere cum potentioribus, id est, non pudebit me iam finem cum potentioribus pugnandi facere: summoto pudore desinā iam cum superioribus certare: id est, non iam me pudebit à superioribus vinci. Adr. Turnebus aliam huius obscurissimi loci sententiam esse arbitrabatur,

A bitrabatur, nempe hanc. *Me paullo inuerecundius geram, nec ita pudenter me amicæ summittam, vt soleo: sed eam aspernabor, desinamq; sectari imparem, neq; redamantem.* *Impares enim in amore appellantur, cùm mutuò non amant amantes, & cùm alteri amanti alter vicem non reddit: contra cùm mutuò & pariter inter se amant, pares dicuntur.* Hæc sunt verba viri & mihi amicissimi, & doctissimi. sed primùm carior est mihi amicitia, veritas: deinde quā tumuis doctus sit, errare tamen potest, vt homo. Profert ille ad confirmandam sententiam suam locum ex Od. 15. hoc eodem lib. & *quæret iratus parem:* & alterum ex Od. 33. lib. 1. *cui placet impares Formas, atq; animos sub iuga ahenea Sæuo mittere cum ioco.* Sed hæc exempla nihil eum adiuuant. non enim negamus, animos impares significare animos discordeis, & in amore non respondenteis: Sed hoc dicimus *imparibus*, hoc loco aliud significare. Nam primùm *imparibus* per se ponitur sine substantiuo, vt loquuntur grammatici: deinde si hoc sensisset Horat. quod ille putabat, dixis-
B set, *Desinet impari certare, &c.* non vt hîc *desinet imparibus*: quemadmodum Oda 11. lib. 4. *Disparem vites.* sed quid multis opus est? luce clarius est, horum verborum eam, quam ille vult, sententiam esse non posse, cùm præsertim verbum *certare* satis declaret per impareis significari æmulos & aduersarios, quibuscum ei certandum erat, non puellam, quam amabat. Iam vt dicimus certamen impar, iniquum, & inæquale: ita & aduersarium imparem, & inæqualem, siue intelligamus superiorem, siue inferiorem.

VBI HÆC SEVERVS TE PALAM] postea quàm te audiente hæc iactauerā ac probaram: abs te dimissus, redibam tamen ad illam amore coactus.

IVSSVS ABIRE DOMVM] iussus participium à verbo iubeor, quod negat esse vsitatum Seruius ad illum locum Æn. 10. *æquore iusso*, cùm tamen dixerit M. Tullius in oratione pro Quinctio, *ita iubebare. recusabat Alphenus.* Ac de hoc
C verbo quidem, esto vt lubet: sed de participio nō est dubium, quin sit vsitatum. Virg. Georg. 4. *huc tu iussos asperge sapores.* & 3. Æneid. *Iunoni Argiuæ iussos adolemus honores.* Horatius præter hunc locum, etiam in Oda 6. lib. 3. *Sed iussa coram me sine conscio Surgit marito, &c.* & Saty. 2. lib. 1. *neq; cunctetur cùm est iussa venire.* carm. sæculari post ep. *Iussa pars mutare lareis, & vrbem.* Idem epist. 12. ad Iccium: *Stellæ sponte sua, iussæ ne vagentur & errent.* Ex quo iniussus a. um. idem Od. 16. infrà *Illic iniussæ veniunt ad mulctra capellæ.* & Satyra 3. lib. 1. *Vt numquam inducant animum cantare, rogati: Iniussi numquam desistant.*

FEREB. INCERTO P. AD NON AM.] tametsi constitueram animum obfirmare, ne Inachiam expeterem, néue amarem: ego tamen ad eas ædeis, quæ mihi tam iniquæ, atque inimicæ fuerant, recurrebam: ad ea vestibula, super quæ iacuerā nocteis totas, reuertebar. sic Tibul. lib. 2. eleg. 7. *Iuraui quoties rediturū ad limina numquā? Cùm bene iuraui: pes tamen ipse redit.* & Lucr. lib. 4. *At lacrymans exclusus amator limina sæpe Floribus, & sertis operit, posteisq; superbos Vnguit amaracino, & foribus miser oscula figit.* D Est autem miserrima amantis condicio, cùm ab ea puella, de qua se benè meritum esse existimat, & quam ex animo amabat, iniustè læsus, amandi tamen finem facere nō potest. tum enim cum odio pugnat amor: quo grauius malum amanti accidere nullum potest. id declarat Catull. hoc elegantissimo epigram. ad Lesbiam, *Dicebas quondā, solum te nosse Catullum, Lesbia, nec præ me velle tenere Iouem. Dilexi tum te, non tantùm vt vulgus amicā: Sed, pater vt natos diligit, & generos. Nunc te cognoui. quare & si impensius vror, Multo mi tamen es vilior, & leuior. Qui potis est? inquis. quòd amantem iniuria talis Cogat amare magis, sed benè velle minus. amare magis* autem (vt hoc dicam ὁδοῦ πάρεργον) valet magis vri, & μᾶλλον ἐρᾶν, non μᾶλλον φιλεῖν. eiusdem argumenti est etiam hoc in eandem, *Odi & amo. quare id faciā, fortasse requiris. Nescio, sed fieri sentio. & excrucior.* eodem pertinet illud Græcorū epigr. quo negat amator verū esse, quod vulgo dici solet, contumelia amo- E rem dissolui, quippe qui experiatur, puellæ suæ contumelia amoris sui insaniā magis irritari, atq; excitari. sic habet epigra. Ὕβρεις ἔρωτας ἔλυσε. μάτην ὁ δὲ μῦθος ἀλᾶται. Ὕβρεις ἐμὴν ἐρέθει μᾶλλον ἐρωμανίην.

POSTEIS] foreis, seu posteis, ex quibus constant fores, seu quæ sunt in atrio domus. sup. Od. 1. lib. 3. *Cur inuidendis postibus, & nouo Sublime ritu moliar atrium?* & Virg. lib. 2. *Ipse inter primos correpta dura bipenni Limina perrumpit, posteisq; à cardine vellit.* & Lucret. lib. 4. *posteisq; superbos Vnguit amaracino.*

LIMINA DVRA, QVIBVS LVMB.] ab hoc loco non abhorret ille Od. 10. lib. 3. *Non hoc semper erit liminis, aut aquæ Cælestis patiens latus.*

NVNC GLORIAN. QVAMLIB. MVLIER C.] nunc vix dum Inachiæ amore solutus, Lyciscum puerum quauis muliere molliorem perditè amo.

VNDE EXPEDIRE] quo me amore explicare, ac soluere non possint amici neque liberè monendo, ac reprehendendo: neque grauiter, & con- F tumeliosè obiurgando.

LIBERA CONSILIA] infr. Sat. 4. lib. 1. tria proponit, quibus sua quisq; vitia corrigere possit, his verbis, *fortassis & istinc Largiter abstulerit longa ætas, liber amicus, Consilium proprium.*

NEC CONTVMELIÆ GRAVES:] quorum? vtrùm etiam amicorum, qui mihi libera consilia dederunt, an inimicorum, qui de nobis sæpe melius merentur contumeliosè nos insectando, quàm blandi amici?

SED ALIVS ARDOR, &c.] alius amor. Lucret. lib. 4. non minimum hoc esse ostendit è remedijs amoris, *aliò conuertere mentem: Et iacere humorem collectum in corpora quæq;, Nec retinere semel conceptum vnius amore, Et seruare sibi curam, certumq; dolorem. Vlcus enim viuescit, & inueterascit alendo, Inq; dies gliscit furor, atq; ærumna grauescit, Si nō prima nouis conturbes volnera plagis, Volgiuagaq; vagus Venere antè recentia cures.* M. Tull. lib. 4. quæst. Tusc. *Etiam nouo quodā amore veterē amorem, tanquam clauum clauo eijciendum putant.*

Pausan.

A Pausan.in Ach. (vt suprà diximus) tradit, aquam Selemni flu. mederi animis amore saucijs.

PVELLÆ CANDIDÆ] Saty. 2. lib. 1. *Candida, rectáq; sit.*

TERETIS] proceri: vel membris teretibus, solidis, & politis. Od. 4. lib. 2. *tereteisq; suras.*

LONGAM RENOD. COM.] religantis: in nodũ colligentis. alebant enim comam formosi, & impudici pueri, vt annot. sup. ad Od. 10. lib. 4.

Ode 12.

In anum fœdam, ac fœtidam, quæ se ab eo subigi cupiebat.

QVID tibi vis mulier nigris dignissima barris?
Munera cur mihi, quídue tabellas
B *Mittis nec firmo iuueni, neq; naris obesæ?*
Namq; sagacius vnus odoror,
Polypus, an grauis hirsutis cubet hircus in alis:
Quàm canis acer, vbi lateat sus.
Quis sudor vietis, & quàm malus vndique membris
Crescit odor, cùm pene soluto
Indomitã properat rabiem sedare: nec illi
Iam manet humida creta, colorq;
Stercore fucatus crocodili: iáq; subando
Tenta, cubilia, tectáq; rumpit,
Vel mea cum sæuis agitat fastidia verbis!
Inachia langues minus, ac me.
C *Inachiam ter nocte potes, mihi semper ad vnum*
Mollis opus. pereat malè, quæ te
Lesbia quærenti taurum, monstrauit inertem,
Cùm mihi Cous adesset Amyntas:
Cuiꝰ in indomito cõstãtior inguine neruꝰ,
Quàm noua collibus arbor inhæret:
Muricibus Tyrijs iteratæ vellera lanæ,
Cui properabantur? tibi nempe: (quẽ
Ne foret æqualeis inter conuiua, magis
Diligeret mulier sua, quàm te. (creis
O ego non felix, quã tu fugis, vt pauet a-
Agna lupos, capreæq; leones.

QVID TIBI VIS] etiam hanc odam in Gratidiam scriptam esse volunt veteres.

NIGRIS DIGNISSIMA BARRIS] valentissimis ac mentulatissimis amatoribus dignissima: vel propriè & literatè, elephantis, immanibus belluis digna, non viris. nonnulli existimant significari nefarium concubitum, id est, auersum. in cod. Faër. neque vsquam alibi, si bene memini, scriptum est *longis dign. barr.* Turnebus putat etiam dici posse, per Barros hîc non elephantos, sed Barrum illum, qui deformis, & niger erat, significari: de quo Horat. saty. 4. lib. 1. *Nónne vides, Albi vt male viuat filius, vtq; Barrus inops? &c.* & 6. eiusd. lib. *vt si qui ægrotet quo morbo Barrus, &c.* & 7. eiusd. *Sisennas, Barros vt equis præcurreret albis.* D

MVNERA CVR MIHI, QVIDVE.] malim sic potius legi: *Munera cur mihi, curúe tabellas Mittis, &c.* vel, vt Canterus, *Munera quid mihi, quidue tab. &c.*

TABELLAS] litteras, epistolas.

NEC FIRMO] non admodum strenuo in certamine Venereo.

NEQVE NARIS OBESÆ] sic habent omnes fere vet. cod. non *nec naris.* significat, hanc mulierem esse immundam ac fœtidã: quod cùm ita sit, sibi illius immunditiem, ac fœtorem virulentum placere non posse, vtpote qui sit sagacissimus, ac naris acutissimæ, atque emunctissimæ. Nam naris acutæ homines, sunt sagaciores, citiúsque ac melius odorantur, quàm qui narem habẽt obesam atque obtusam. ex quo *naris acutæ* homo pro eo, qui acuto ingenio est: *naris obtusæ*, pro pingui, & stupido vsurpatur. Sat. 3. lib. 1. *minus aptus acutis Naribus horum hominum.* E

NAMQVE SAGACIVS] Cic. ad Att. lib. 6. *Illud præterea μυστικώτερον ad te scribam: tu sagacius odorabere.*

POLYPVS] polypus narium morbus. *caruncula est* (inquit Corn. Celsus lib. 6. cap. 8.) *modò alba, modò subrubra, quæ narium ossi inhæret, & modò ad labra pendens narem implet, modò retro per id foramen, quo spiritus a naribus ad fauceis descendit, adeò increscit, vti post vuam conspici possit: strangulatq; hominem, maximè Austro, aut Euro flante: fereq; mollis est, rarò dura.* F

AN GRAVIS HIRS. CVB. HIRC. IN] an insit fœtor ille tæter in alis. Catull. ad Virronem, *Si cui, Virro, homini sacer alarum obstitit hircus.* idem in Rufum, caprum appellat. *Lædit te quædam mala fabula, qua tibi fertur Valle sub alarum trux habitare caper. Hunc metuunt omnes: neq; mirum: nam mala valde est Bestia, &c.* ibidem *nasorum pestem* dicit. Horat. ad Torquat. lib. 1. epist. *capram. Sed nimis arcta premunt olidæ conuiuia capræ.* vbi tamen quidam per capras, meretrices significari putant. Ad huiusmodi autem alarum, & totius corporis odorem tollendum, mirum in modum valet cinaræ radix siue decocta cum vino, bibatur: siue ex ea factum emplastrum, partibus corporis huic odori opportunis, admoueatur.

QVIS SVDOR, &c.] loquitur iam secum de hac anu cum quadam exclamatione, in tertia persona.

VIETIS] marcidis, languidis, tempore corruptis, & imminutis. Vietum dictum à viendo, quod

A quod est vincire, vt docet Varro lib. 4. de lingua Lat. M. Tull. de diuinat. lib. 2. *contactum aliquo morbo, bouis exile, & exiguum, & vietum cor fuisse.* Idem in Catone maiore, *sed tamen necesse fuit esse aliquod extremum, & tanquam in arborum bacis, terræq; frugibus, maturitate tempestiua quasi vietum, & caducum.* Iam cùm tertia huius nominis syllaba longa sit, vt apud Lucret. lib. 3. *Nec supra caput eiusdem cecidisse vietam Vestem*, dicendum est duarum vocalium *i* & *e* fieri συναίρεσιν, vt apud eundem Lucret. eodem lib. *seorsum* est dissyllabum. *At neq; seorsum oculi, neq; nares, nec manus ipsa Esse potest anima, &c.* qua de re plura aliàs.

Et qvam malvs vndiqve m. Cr. o.] Ad hunc locum illustrandum valde mihi conferre videntur illa Plautina, Mostell. *quia æcastor, mulier rectè olet, vbi nihil olet. Nam istas veteres, quæ se vnguentis vnctitant, interpoles. Vetulæ, edentulæ, quæ vitia corporis fuco occulunt: Vbi sese sudor cum vnguentis consociauit, illico Itidem olent, quasi cum*
B *vna multa iura confundit coquos: Quid oleant, nescias: nisi id vnum, male olere intelligas.*

Pene solvto] pene meo à me deprompto, nudato, & expedito: & ita accipiendum est verbum λύειν in Græco illo oraculo, quod Ægeo ab Apolline editum refert Plutarchus. Ἀσκοῦ τὸν προὔχοντα πόδα μέγα φέρτατε λαῶν Μὴ λύσῃς πρὶν δῆμον Ἀθηναίων ἀφικέσθαι. nec illud Virgilij multum dissimile est lib. 3. Georg. *Solue mares, mitte in Venerem.* alij pene meo languente. alij *pene soluto* interpretantur re transacta. quod non placet. penem antiqui caudam vocabant, inquit Festus.

Indomitam rabiem] libidinem effrenatam, & rabiosam.

Properat] hæc anus. alij legunt *properas*: quos ego neque sequor, neque refello. scripturã, quam in omnibus codicibus reperi, tueor, ac retineo. Iam, hoc totum, *Indomitam properat rabiem sedare* vno verbo, aut certè duobus expressit Lucret. lib. 4. *subat, ardet*: quem locum mox proferemus. illi] anui. quidam volunt legi *illis*, vt
C subaudiatur membris. sed reclamant omnes codices. volunt autem ijdem legi hæc omnia in secunda persona *properas, rumpis, agitas*, quæ scriptura mihi placeret, si eam vetus aliquis codex comprobaret.

Creta] ad candefaciendum, qualem vim habet & cerussa. Mart. lib. 6. *Psilothro nitet, aut acida latet oblita creta.*

Sterc. fvc. crocod.] Paulus Ægineta scribit, crocodili terrestris fimum, porriginem, & furfures abstergêre, his verbis, ἡ δὲ τῶν χερσαίων κροκοδείλων κόπρος ἀλφοὺς ἀπορύπτει. Sola autem Lybia terrestreis crocodilos alit, vt scribit Pausan. Corinth. duorum ferè magnitudine cubitorum. Iam verò è crocodili stercore, seu fimo, fucum fieri declarat & Clemens Alexand. his verbis, in mulieres suæ ætatis inuehens, Κροκοδείλων ἀποπάτοις χρώμεναι, καὶ σηπεδόνων ἀφροῖς ἐγχριόμεναι, καὶ τοῖς ὀφρύσι τὴν ἀσβόλην ἀναματτόμεναι, καὶ ψιμμυθίῳ τὰς παρειὰς ἐντειβόμεναι. id est, Crocodilorum stercoribus vtentes, & spumis rerũ putriũ sese vngentes, & supercilia fuligine denigrantes, & cerussa malas candefacientes.

D Svbando] cluneis agitando, libidineque attendendo. Festus: *quidam autem suillum genus iccirco Veneri inuisum esse prodiderunt, quia immundissimi sunt sues ex omni mansueto pecore, & ardentissimæ libidinis, ita vt opprobrium mulieribus inde tractum sit, cùm subare, & subire dicuntur.* Lucret. lib. 4. *Nec ratione alia volucres, armenta, feræq;, Et pecudes, & equæ maribus subsidere possent, Si non, ipsa quòd illorum subat, ardet abundans Natura, & Venerem salientum læta retractat.* Καπριῶ dicunt Græci: quod tamen verbum propriè locum habet in apris, & suibus. dicunt & ταυριῶ: quod tractum est à vaccis taurum appetentibus.

Tenta] penem. Catull. ad Gell. *Nescio quid certè est. an verè fama susurrat, Grandia te medij tenta vorare viri?* Itaque nomen *tenta*, distinctionis nota separo à voce sequente.

Vel mea cvm] disiunctio *vel* pertinet ad alterum *cùm*, quod antecedit suprà, *cùm pene soluto Indomitam properat, &c.* id est, vel cùm hęc anus verbis iracundis atq; asperis fastidia mea exagitat. E

Inach. lang. min. ac me] verba vetulæ ad Horatium. minus langues Inachiæ complexu, quàm meo: minus remissus, aut ignauus es cùm Inachia, quàm mecum.

Inach. ter nocte potes] honestè & pudenter verbum turpe tacuit. quale est illud Terentianum Eunuch. *Ego illum eunuchum, si sit opus, vel sobrius.* & Virg. Palæm. *Nouimus & qui te, transuersa tuentibus hircis: Et quo, sed faciles nymphæ risere, sacello.*

Mollis] languidus, eneruatus.

Opvs] Venereum.

Pereat male, qvæ te Lesb.] ordo est, pereat malè Lesbia, lena, quæ mihi robustum aliquem, bonisque lateribus iuuenem quærenti, te mihi commonstrauit ignauum, inualidum, atque ad Venerem ineptum.

Qværenti tavrvm] validũ, firmumq; iuuenem. Od. 5. lib. 2. *nec tauri ruentis in Venerem, tolerare pondus.* taurus significat etiam membrum viri obscænum. ex quo verbum græcum ταυριῶ, quod dicitur de muliere libidine ardente & F marem concupiscente, vt modò dixi: & ἀταύρωτος puella, id est, intacta & incorrupta.

Mvricibvs Tyriis iteratæ] bis tinctæ, δίβαφος. vide sup. Od. 7. lib. 1. Optima autem habebatur purpura Tyria. Virg. Georg. 3. *Tyrio conspectus in ostro.* Idem 4. Æn. *Tyrioq; ardebat murice læna Demissa ex humeris.* Horat. sat. 4. lib. 2. *Et Tyrias dare circum illota toralia vesteis.* epist. 10. lib. 1. *Non qui Sidonio contendere callidus ostro Nescit Aquinatem, &c.* Nequis autem incautior fallatur, *iteratæ lanæ*, numeri singularis est, patrij casus. Cvi properabantvr?] cui magna cum celeritate texebantur, vel sarciebantur? vide annot. ad Od. 7. lib. 2.

Ne for. æqv. inter] vt omnium æqualium tuorum dici posses fortunatissimus, & puellæ, seu amicæ tuæ carissimus.

Mvlier sva] amica sua.

O ego non felix] sic habent nostri libri veteres. alij tamen se in suis reperisse dicunt, O ego

A *O ego infelix*. Et verò ita profert hunc versum Carisius lib. 2. institutionum grammatic. his verbis, *quia nemo dicit, ô ego, nisi exclamatio sit; vt apud Horatium, O ego infelix, quem tu fugis; &c.*

VT PAV. ACR. AGNA LVP.] sic Theoc. in Cyclope, φεύγεις δ᾽ ὥσπερ ὄϊς πολιὸν λύκον ἀθρήσασα. i. fugis autem, vt ouis, quæ lupum canum vidit. Ouid. lib. 1. de arte; *Vtque fugit visos agna nouella lupos.* vide suprà ad Od. 4. huius lib. in princip.

CAPR. QVE LEON.] Hom. ἰλ. λ. Οἵ τέ σε πεφρίκασι, λέονθ᾽ ὡς μηκάδες αἶγες: id est, qui te horrent, vt leonem capræ.

AD AMICOS.
Ode 13.

Hyemem hilariter & iucundè esse traducendam.

Horrida tempestas cælum contraxit: & imbres,
B *Niuésque deducunt Iouem.*
Nunc mare, nunc siluæ
Threïcio Aquilone sonant. rapiamus amici
Occasionem de die:
Dúmque virent genua,
Et decet, obducta soluatur fronte senectus.
Tu vina Torquato moue
Consule pressa meo.
Cetera mitte loqui. deus hæc fortasse benigna
Reducet in sedem vice:
C *Nunc & Achæmenia*
Perfundi nardo iuuat: & fide Cyllenéa
Leuare diris pectora
Sollicitudinibus:
Nobilis vt grandi cecinit Centaurus alumno,
Inuicte mortalis dea
Nate puer Thetide,
Te manet Assaraci tellus: quam frigida parui
Findunt Scamandri flumina,
Lubricus & Simois.
Vnde tibi reditum certo subtemine Parcæ
Rupere: nec mater domum
Cærula te reuehet.
Illic omne malum vino, cantúque leuato, D
Deformis ægrimoniæ
Dulcibus alloquijs.

HORRIDA TEMPESTAS CÆLVM] descriptio turbulentæ & spurcæ tempestatis, qualis est illa apud Homer. ὀδ. ε. Ὣς εἰπὼν σύναγεν νεφέλας, ἐτάραξε δὲ πόντον Χερσὶ τρίαιναν ἑλών, πάσας δ᾽ ὀρόθυνεν ἀέλλας Παντοίων ἀνέμων, σὺν δὲ νεφέεσσι κάλυψε Γαῖαν ὁμοῦ καὶ πόντον· ὀρώρει δ᾽ οὐρανόθεν νύξ. id est, Sic locutus nubeis contraxit, & conduxit vnum in locum, mare autem conturbauit, tridente in manus sumto, omneis porrò variorum ventorum procellas excitauit, totámque terram simul & mare nubibus cooperuit. nox denique è cælo terræ incubuit. Sed propius ad Horatianam accedit illa Anacreontis, Μεὶς μὲν δὴ Ποσειδηίων ἕστηκε. Νεφέλαι δ᾽ ὕδατι βαρύνονται· Ἄγριοι δὲ χειμῶνες παταγοῦσιν. id est, mensis autem nouember instat. nubes aqua grauidæ sunt: feræ tempestates personant & percrepant. adde & illam Archilochi, Γλαῦκ᾽ ὅρα. βαθὺς γὰρ ἤδη κύμασι ταράσσεται πόντος· ἀμφὶ δ᾽ ἄκρα γυρεὸν ὀρθὸν ἵσταται νέφος. id est, Glauce vide. Profundum enim iam fluctibus turbatur mare: circum summa autem tecta, in orbem acta stat nubes. E

ET IMBRES, NIVESQVE DEDVCVNT IOVEM] ita cælum est nubilum, niuibúsque, atque imbribus obscurum, & turbulentum, vt videatur Iupiter in terram, seu in nubeis potius descendere. cælum enim (inquit Euripides) imbribus refertum in terram decidere cupit. sic Eurip. ἐρᾷ δ᾽ ὁ σεμνὸς οὐρανὸς πληρούμενος ὄμβρου Πεσεῖν εἰς γαῖαν Ἀφροδίτης ὕπο. Fuit autem veterum opinio, quam secuti sunt poëtæ, Iouem in nubeis descendere, cùm pluere, tonare, fulgurare cogitat. Lucret. lib. 6. *An simul ac nubes successere, ipse in eas tum Descendit, propè vt hinc teli determinet ictum?* Virg. lib. 2. Georg. *Ipse pater media nimborum in nocte, corusca Fulmina molitur dextra.* idem ibidem, *Tum pater omnipotens fœcundis imbribus æther Coniugis in gremium lætæ descendit.* Idem in Melib. *Iupiter & læto descendet plurimus imbri.* Hom. ἰλ. λ. τότε δή ῥα πατὴρ ἀνδρῶν τε, θεῶν τε Ἴδης ἐν κορυφῇσι καθέζετο πιδηέσσης Οὐρανόθεν καταβάς. ἔχε δὲ στεροπὴν μετὰ χερσίν. Ἶριν δ᾽ ὤτρυνε χρυσόπτερον ἀγγελέουσαν: id est, Tunc autem pater hominum & deorum in Idæ montis fontibus circumfluentis verticibus sedebat cùm è cælo descendisset. habebat autem fulgur in manibus. Irin porrò aureis alis præditam properare iussit nuntiaturam, &c. F

SILŪÆ] diæresis, vt Od. 23. lib. 1. *non sine vano Aurarum, & siluæ metu.*

THREÏCIO] Thracio, vt sup. Od. 24. lib. 1. *Threïcio blandius Orpheo.* quòd Aquilonem Thracium appellat, de eo lege annot. ad Od. 25. lib. 1.

RAPIAMVS AMICI OCCASIONEM DE DIE] arripiamus (inquit) ex hoc die occasionem hilariter viuendi. est autem vsus verbo ad rem aptissimo, quemadmodum Ennius, *viue Vlysses, dum licet, Oculis postremum lumen radiatum rape. Non dixit cape, non pete* (inquit M. Tull. de oratore 3.) *haberet enim moram sperantis diutius esse sese victurum:*

A *rum: sed rape. hoc verbum est ad id aptatum, quod ante dixerat, Dum licet.* sic sup. Od. 8. lib. 3. *Dona præsentis rape lætus horæ.*

DVMQVE VIRENT GENVA] hac de re sup. diximus ad Od. 9. lib. 1. & 13. lib. 4. sed mihi videtur Horatius hoc loco Theognidem exprimere voluisse: qui post illa, quæ dixit de homine iam mortuo, ac sepulto, nulla eum amplius re delectari, nulla postea voluptate potiri, addit, Ταῦτ' ἐσορῶν κραδίην εὖ πείσομαι, ὄφρα τ' ἐλαφρὰ Γούνατα, καὶ κεφαλὴν ἀτρομέην περιφέρω. id est, *Hæc cernens viuam iucundè, dum mihi membra Sana virent, & dum stat caput intrepidum.* veteres autem per genuum viriditatem, vireis corporis integras significant, vt apud Homerum, Agamemnon optat Nestori, vt quali est animo, talibus sit & genibus. sic Hom. ἰλ. δ. Ὦ γέρον, εἴθ', ὡς θυμὸς ἐνὶ στήθεσσι φίλοισιν, Ὥς τοι γούναθ' ἕποιτο, βίη δέ τοι ἔμπεδος εἴη. id est, ô senex, vtinam, qualis tibi animus est, talia essent & genua, viresque firmæ & stabiles. & Theocr. Κυνίσκας ἔρωτι. versu vltimo, ποιεῖν τι δεῖ οἷς γόνυ χλωρόν. id est, faciendum aliquid eis est, quibus viride est genu. Iterum Hom. ἰλ. ι. εἰσόκ' ἀϋτμὴ Ἐν στήθεσσι μένῃ, καί μοι φίλα γούνατ' ὀρώρῃ.
B id est, donec spiritus in præcordijs maneat, & mihi cara genua sursum moueantur, & surgant. idem ἰλ. υ. Ἄρρηκτόν τ', ἄλυτόν τε, τὸ πολλῶν γούνατ' ἔλυσεν. id est, belli vinculũ irruptum & insolubile, quod multorum genua soluit: id est, quod multis exitio fuit, seu interitum attulit. eodem pertinent illa apud eundem sæpe repetita. Ἀλλ' ἤτοι μὲν ταῦτα θεῶν ἐν γούνασι κεῖται. id est, At verò hæc in deorum genibus sita sunt.

ET DECET] dum fert ætas. Horat. inf. epist. ad Iul. Florum lib. 2. epist. versu vltimo, *lasciua decentius ætas.* Tibull. eleg. 1. lib. 1. *Iam subrepet iners ætas, nec amare decebit, &c.*

OBD. SOLV. FR. SENECT.] senectus hoc loco fortasse non ætatem, sed ætatis vitium, tristitiamque ac seueritatem senilem significat, vt & senium. M. Tull. pro Milone, *tota ciuitas confecta senio est.* Statius in Sinephœbis, *tibi ego Antipho has sero, inquit. senium est cùm audio.* hoc igitur dicit, explicetur, seu exporrigatur frons: obducta,
C id est, contracta, & corrugata.

TV VINA TORQV. MOVE, &c.] Suprà Od. 21. lib. 3. *moueri digna bono die.* moue igitur, loco scilicet: profer ex cella, seu apotheca.

TORQVATO MEO] Horatius natus est L. Manlio Torquato, & M. Aurelio Cotta Consulibus, vt suprà ea Ode, quam modò diximus. notabatur autem cadi Coss. nominibus. ita enim tempus significabatur. ex quo more illa nata sunt, *optima nota, de meliore nota, & interiore nota.* Od. 3. lib. 2. *Interiore nota Falerni.*

PRESSA] calcata. vt suprà Od. 12. lib. 4. *Sed pressum Calibus ducere Liberum Si gestis.* aliter Od. 29. lib. 3. *Pressa tuis balanus capillis.*

MITTE] omitte. vt epist. ad Torquatum. *Mitte leueis spes, & certamina diuitiarum.*

REDVCET] restituet. Prisc. legit *redducet.*

VICE] vicissitudine. Od. 4. li. 1. *Soluitur acris hiems grata vice veris, & Fauoni.* aliter sup. Od. 14. lib. 4. *plus vice simplici.*

ACHÆMEN. PERF. NARDO] Persico, vel D
Assyrio vnguento nardino, vt sup. Od. 11. lib. 2. *Assyriaque nardo Potamus vncti?* & Od. 7. eiusd. li. *nitenteis Malobathro Syrio capillos.* sic Anacr. Ἐμοὶ μέλει μύροισι Καταστέφειν ὑπήνην. nardus Achæmenia ab Achæmene Persarum, & Assyriorum Rege. Od. 1. lib. 3. *Achæmeniumque costum.* & Od. 12. lib. 2. *quæ tenuit diues Achæmenes.*

FIDE CYLLENEA] lyra Mercuriali, à Mercurio inuenta, vel conformata.

LEVARE DIRIS PECT. SOLLICITVD.] curis animos leuare. suprà Od. 11. lib. 4. *minuentur atræ Carmine curæ.* & Od. 32. lib. 1. ad barbytum. *ô laborum Dulce lenimen.* & hac Od. inf. *Illic omne malum vino, cantúque leuato.*

NOBILIS VT GRANDI CEC.] Chironé significat: cuius pater Saturnus, mater Philyra, vxor Chariclo, de quo sic Apollon. lib. 2. Argon. Ἔνθ' ἵνα δὴ Χείρωνα πελώριον ἄλλα μὲν ἵππῳ, Ἄλλα θεῷ ἀτάλαντον ἀμοιβαίῃ τέκεν εὐνῇ. id est, Vbi Chironem ingentem partim equo, partim Deo similem lecto alterno peperit. fuit autem hic Chiron præstantissimus doctor ac magister, siquidem ei Deus vnus Æsculapius, & duo clarissimi Heroës, Iason, E
& Achilles traditi sunt educandi, & instituendi. Atque Æsculapium quidem medicinam docuit, vt testatur Pindarus εἰδ. γ. πυθ. καί ῥά μιν (Æsculapium) Μάγνητι φέρων πόρε Κενταύρῳ διδάξαι πολυπήμονας ἀνθρώποισιν ἰᾶσθαι νόσους. Iason autem ait apud eundem Pindarum εἰδ. δ. πυθ. se à parentibus suis Chironi traditum esse educandum, his verbis, Κρονίδᾳ δὲ τράφεν Χείρωνι δῶκαν. quod item confirmat Hesiodus in Theogonia, Αἴσων, ὃς τέκεθ' υἱὸν Ἰάσονα ποιμένα λαῶν, Ὃν Χείρων θρέψεν ἐνὶ Πηλίῳ ὑλήεντι. Achillem prætereà (quemadmodum hîc declarat Horatius) erudijt, eique præcepit in primis, vt pietatem in Deos, & in parenteis coleret: quod prodidit Pindarus εἰδ. ἕκτῳ. Πυθ. ταύταν εὐφημοσύναν ποτὲ ἐν οὔρεσι φαντὶ μεγαλοσθενεῖ Φιλύρας υἱὸν ὀρφανιζομένῳ Πηλείδᾳ παραινεῖν, μάλιστα μὲν Κρονίδαν βαρύοπαν στεροπᾶν, κεραυνῶν τε πρύτανιν θεῶν σέβεσθαι· ταύτας δὲ μήποτε τιμᾶς ἀμείρειν γονέων βίον πεπρωμένον. id est, hanc præceptionem, seu monitionem quondam aiunt in montibus F
Philyræ filium magnis viribus prædito Achilli parentibus orbato dedisse, maximè quidem deorũ Saturnium grauisonum fulgurum, & fulminum moderatorem colere & venerari, hoc verò honore numquam parentum vitam fatis datam priuare. idem Pind. de Achill. εἰδ. γ. Νεμ. ξανθὸς δ' Ἀχιλλεὺς τὰ μὲν μένων Φιλύρας ἐν δόμοις παῖς ἐὼν ἄθυρεν μεγάλα ἔργα χερσὶ θαμινὰ βραχυσίδαρον ἄκοντα πάλλων, μάχᾳ λεόντεσσιν ἀγροτέροις ἔπρασσεν φόνον, κάπρους τ' ἔναιρεν, &c. id est, flauus autem Achilles in domo Philyræ, & Chironis habitans, puer cùm esset, ludos serios ludebat, crebrò manibus telum mucrone ferreo celerrimum iaciens, leonibus immanibus cædem pugna inferebat, aprósque interficiebat, &c.

GRANDI] non ætate, sed genere, animo, indole, & spe rerum gerendarum.

ALVMNO] Achilli, quem aluit, atque erudijt. alumnus semper eum significat, qui alitur, quamuis amicus quidã meus aliter sentiat. epist. 4. lib.

A 4.li.1. *Quid voueat dulci nutricula maius alumno, &c.* innumerabilia sunt alia ex bonis scriptoribus exempla.

MORTALIS, DEA] inest antithesis in his duobus nominibus.

NATE PVER THETIDE] Vbique Homerus Achillem Thetidis filium facit: & item Pindarus. alij autem, (vt tradit interpres Apollonij lib. 1. Argon.) à Philomila quadam natum esse volunt. Catullus in pulcherrimo illo, & elegantissimo carmine de Pelei, & Thetidis nuptijs, ab Homero, & Pindaro dissentiens, scribit Thetidē sibi turpe esse non duxisse Peleo mortali nubere. Nam apud Homerum ἰλ. σ. Thetis in maxima sua rum miseriarum parte numerat, quòd ipsa immortalis, mortalis lectum & complexum subire coacta sit, his enim verbis de Ioue queritur, Ἥφαιστ' ἦ ἄρα δή τις, ὅσαι θεαί εἰσ' ἐν Ὀλύμπῳ, Τόσσα δ' ἐνὶ φρεσὶν ᾗσιν ἀνέσχετο κήδεα λυγρά, Ὅσσ' ἐμοὶ ἐκ πασέων Κρονίδης Ζεὺς ἄλγε' ἔδωκεν, &c. deinde paullo pòst, καὶ ἔτλην ἀνέρος εὐνὴν Πολλὰ μάλ' οὐκ ἐθέλουσα. Pindarus autem in Nem. carm. 4. perspicuè significat, Thetidem, cùm eam Iupiter in matrimonium Peleo

B collocare vellet, sese in ignem, leonem, atque alias formas, Protei in morem, vertisse: Peleum verò his omnibus repressis ac superatis, eius nuptias expugnasse. Verba Pindari sunt hæc de Peleo, Πῦρ δὲ παγκρατὲς, θρασυμαχᾶν τε λεόντων ὄνυχας ὀξυτάτους, ἀκμάν τε δεινοτάτων σχάσαις ὀδόντων, ἔγαμεν ὑψιθρόνων μίαν Νηρεΐδων, id est, Peleus autem, cùm ignem omnia superantem, & audacium leonum acutissimos vngueis, aciémque horribilium dentium cohibuisset, vnam ex Nereidibus vxorem duxit. Idem Isthm. εἰδ. η. narrat, Iouem, & Neptunum Thetidis amore mirum in modum flagrasse, déque eius nuptijs diu inter se contendisse: sed Themin, ne has nuptias ita cupidè expeterent, dissuasisse, quia à Parcis constitutū, & prædictum esset, eum, qui ex Thetide nasceretur, patre meliorē ac præstantiorem futurum, telúmque Iouis fulmine potentius, missurum, si Iupiter eam duceret vxorē: aut Neptuni tridente, si Neptuno Thetis nuberet. Verba Pindari sunt hæc, Εἶπε δ' εὔβουλος ἐν μέσοισι

C θέμις εἵνεκεν πεπρωμένον ἦν φέρτερον γόνον ἄνακτα πατρὸς τεκεῖν ποντίαν θεόν, ὃς κεραυνοῦ τε κρέσσον ἄλλο βέλος διώξει χερὶ, τριόδοντός τ' ἀμαιμακέτου Δί' ἢ μισγομέναν, ἢ Διὸς παρ' ἀδελφεοῖσιν. cum Pindaro congruit & Apollonius lib. 4. Argon. Ἔμπης δ' οὐ μεθίεσκεν ὀπιπεύων ἀέκουσαν, Εἰσότε οἱ πρέσβειρα θέμις κατέλεξεν ἅπαντα, Ὡς δή τοι πέπρωται ἀμείνονα πατρὸς ἑοῖο Παῖδα τεκεῖν. id est, verumtamen non intermittebat eam inuitam obseruare, donec veneranda Themis ei omnia exposuit, nempe fatale esse, filium, qui ex ea nasceretur, patre suo meliorem futurum. Homeri interpretes tradunt ἰλ. α. Iouem Thetidem vsque ad Caucasum montem esse persecutum, stuprúmq; ei per vim inferre conatum, verùm à Prometheo, ne id faceret, esse deterritum.

TE MANET] tibi debetur, tibi parata est. vide suprà annot. ad Oden 28. lib. 1.

ASSARACI TELLVS] sic Virgil. Æneid. 1. Assaraci domum eos, qui à Troianis orti sunt, appellat. *veniet lustris labentibus ætas, Cùm domus Assaraci Phthiam, clarásque Mycenas Seruitio premet.* D Assarici autem, & duorum eius fratrum Ili & Ganymedis pater fuit Tros, Trois Erichthonius, Erichthonij Dardanus, Dardani Iupiter: Assaraci filius Capys Anchisæ pater. Ili filius Laomedon, Laomedontis Priamus. vide Hom. ἰλ. υ. & Dionysium Halicarnass. ῥωμ. ἀρχαιολ. α. Assaraci tellurem, Troiam, intellige.

SCAMANDRI FLVMINA] sic suprà Od. 6. lib. 2. *Galesi flumen.* Scamandrus & Simois Troiæ fluuij. Homer. ἰλ. μ. princip. δῖός τε Σκάμανδρος. Καὶ Σιμόεις, ὅθι πολλὰ βοάγρια, καὶ τρυφάλειαι Κάππεσον ἐν κονίῃσιν, &c. id est, diuinúsque Scamander, & Simoïs, in quos fluuios multa scuta, multæ cassides deciderunt.

VNDE TIBI REDITVM] Achilli fuisse fatale ad Troiam mori declarat Homer. ἰλ. α. sub persona Thetidis, Αἴθ' ὄφελες παρὰ νηυσὶν ἀδάκρυτος, καὶ ἀπήμων Ἧσθαι, ἐπεί νύ τοι αἶσα μίνυνθά περ, οὔ τι μάλα δήν. Νῦν δ' ἅμα τ' ὠκύμορος τε, καὶ ὀϊζυρὸς περὶ πάντων Ἔπλεο. id est, Debebas apud naueis sine lacrymis & sine incommodis & malis sedere: quoniam tibi fatale est non diu viuere. Nunc autem simul & vitæ breuis, & calamitosus supra mortaleis omneis natus es. E

SVBTEMINE] *subtemine* legendum, vt est scriptum in omnibus codic. manuscriptis, Vaticanis, & Faër. Iann. Rain. Vrs. Torn. Clericano, Nicotianis, Russard. ceteris. non *subtegmine.* & item apud Catull. carmine de nupt. Pelei, & Thetid. *Currite ducentes subtemina, currite fusi.* est autem subtemen filum, quod stamini subtexitur: vel, vt Varro, quod subit stamini. ex quo loco quidam dicendum putant *substamen.* sed errant. Terent. in Heautont. *anus subtemen nebat.* vbi vulgò legitur *subtegmen.* Tale autem est illud Virg. de Lauso li. 10. Æneid. *Extremáque Lauso Parcæ fila legunt.*

MATER CÆRVLA] Pindarus ποντίαν θεὸν, id est, marinam Deam appellat. idem Horat. sup. Od. 17. lib. 1. Circen vitream, id est, marinam, & in aqua habitantem. Nam marinis dijs, glaucus, & cæruleus color tribuitur, vt suprà diximus. F

ILLIC OMNE MALVM, &c.] apud Homer. ἰλ. ι. qui ad Achillem, vt illum placarent, missi sunt, offendunt eum in naui, citharæ cantu ægritudinem animi lenientem. sic Hom. Τὸν δ' εὗρον φρένα τερπόμενον φόρμιγγι λιγείῃ, Καλῇ, δαιδαλέῃ, &c Hesiodus autem in Theogon. maximum dicit hominibus esse ægritudinum, & mærorum solatium, ac leuamentum, si quis cantor Musarum famulus ac minister, eorum, qui olim vixerint, Deorúmque immortalium laudes cantibus & carminibus suis concelebret. versus Hesiodi posuimus ad Od. 26 lib. 1. Εἰ γάρ τις καὶ πένθος ἔχων νεοκηδέϊ θυμῷ Ἄζηται κραδίην ἀκαχήμενος, αὐτὰρ ἀοιδὸς Μουσάων θεράπων, &c. & Pind. εἰδ. θ. Νεμ. sub. extr. ἐπ' ἀοιδαῖς δὲ ἀνὴρ νώδυνον καί τις κάματον θῆκεν. id est, cantibus autem etiam nonnulli laborem suum leuiorem reddiderunt. Quin senex ille Simulus apud Virg. in moreto, laborem suum cantu leuat. *Alternátque vices, modò rustica carmina cantat, &c.* Itaque meritò

A ritò hoc loco Horat. vinũ & cantum ægritudinis alloquia, id est, solatia, καὶ παραμύθια appellat.

Ægrimoniæ] ægritudinis. vtitur infrà Od. 17. eodem nomine. *Fastidiosa tristis ægrimonia.* Cic. ad Att. lib. 12. *ferrem grauiter, si noua ægrimoniæ locus esset.*

Deform. ægr. dvlcib. alloqv.] Sic reperi scriptum in omnib. cod. manusc. tum Vatic. tum alijs sine copulatione & ante vocem *alloquijs*. neq; est quòd quisquam de scripturę veritate dubitet. corruperant autem hunc locum ij homines, qui cùm in litt. cecutiant, videri tamen volunt perspicaces, atque oculati. hæc igitur verba *dulcibus alloquijs* coniungenda sunt cum illis, quæ antecedunt, *vino, cantuque*, vt vinum & cantum intelligamus dici ab Horatio ægritudinis alloquia, id est, vt Latini loquuntur, solatia. Græci enim solatium παρηγορίαν, & παραμύθιον nominant, id est, verbum de verbo, alloquium. Atque hunc locum ita esse intelligendum vir quidam doctissimus professus amicum, & meo me quasi onere leuare, meásque parteis agere gestiens, non ita pridem docuit.

B

AD C. MÆCENATEM. Ode 14.

Phrynes amorem causam esse, quamobrem promissos Iambos non absoluat.

Mollis inertia cur tantam diffuderit imis
Obliuionem sensibus,
Pocula lethæos vt si ducentia somnos
Arente fauce traxerim,
Candide Mæcenas occîdis sæpe rogando.
Deus, deus nam me vetat,
Inceptos olim, promissum carmen, iambos
C *Ad vmbilicum adducere.*
Nõ aliter Samio dicunt arsisse Bathyllo
Anacreonta Teïum:
Qui persæpe caua testudine fleuit amorẽ
Non elaboratum ad pedem.
Vreris ipse miser. quòd si non pulchrior ignis
Accendit obsessam Ilion,
Gaude sorte tua. me libertina, neq; vno
Contenta, Phryne macerat.

Mollis inertia] mollities, μαλακότης, laboris impatiens ignauia.

Dvcentia somnos] adducentia, seu afferentia somnos, ὑπνωτικά, ὑπνοποιά: quæ somnos gignunt, & (vt Virgilius loquitur) *soporifera.* aliter dixit idem Virgilius lib. 4. *potes hoc sub casu ducere somnos?*

Traxerim] hauserim, biberim. Virgil. Æneid. 6. *Lethæi ad fluminis vndam Securos latices, & longa obliuia potant.* sic Horat. sat. 6. lib. 2. *Ducere sollicitæ iucunda obliuia vitæ.* D

Occîdis sæpe rogando] toties me rogas, vt eneces: persæpe me rogas.

Devs, devs] Cupido deus potentissimus, & imperiosissimus. magna autem vis inest in huiusmodi repetitionibus *Ilion, Ilion* Od. 3. lib. 3. *Postume, Postume* Od. 13. lib. 2. *Ibimus, Ibimus* Od. 17. eiusdem.

Ad vmbilicvm addvcere] absoluere, finire. solebant enim veteres illi librorum suorũ tegumenta vmbilicis ornare. Catull. ad Varum, *Noui vmbilici, lora rubra, membrana Desecta, plũbo & pumice omnia æquata.* Mart. lib. 4. *Ohe, iam satis est, ohe libelle, Iam peruenimus vsque ad vmbilicos.* Fiebant autem vmbilici ex ligno, aut ebore, aut aliquo alio osse.

Non aliter Samio] Bathyllum Anacreontis delicias fuisse, ex eius carminibus intelligere licet.

Anacreonta Teivm] sup. Od. 17. lib. 1. *& fide Teïa Dices laboranteis in vno, &c.* Traditum est, Anacreontem interrogatum, cur carmina non scriberet in Deos, sed in pueros, respondisse hos nobis deos esse. Pindarus quidem, qui Anacreonte posterior fuit, scribit ἰσθμ. εἰδ. β. veteres poëtas lyricos formosorum puerorum amores canere solitos esse: non enim illo tempore Musam mercenariam, neque lucri studio deditam fuisse. verba Pindari sunt hæc, οἱ μὲν πάλαι, ὦ Θρασύβουλε, φῶτες, ὅσοι χρυσαμπύκων ἐς δίφρον μοισᾶν ἔβαινον, κλυτᾷ φόρμιγγι συναπτόμενοι ῥίμφα παιδείους ἐτόξευον μελιγάρυας ὕμνους, ὅστις ἐὼν καλὸς, εἶχεν Ἀφροδίτας εὐθρόνου μνάστειραν ἁδίσταν ὀπώραν. ἁ μοῖσα γὰρ, οὐ φιλοκερδής πω τότε ἦν, οὐδ' ἐργάτις. &c. id est, Veteres quidem illi, ô Thrasybule, quicumque in Musarum aureis redimiculis ornatarum currum ascenderant cum insigni cithara rationem habentes, continuò puerileis iaculabantur dulceis cãtus, si quis forma præstãs ætatis maturæ florem dulcissimũ Veneris memorem præ se ferret. Musa enim nondum erat lucri cupida, neque mercenaria. E F

Non elab. ad pedem] ex Anacreontis paucorum, qui ad nos peruenerunt, versuum lectione, cuiuis intelligere licet, incredibilem in eo esse carminis facilitatẽ, ac simplicitatem: sed, quam tamen nullus labor, nulla cura, nulla cogitatio consequi posse videatur.

Vreris ipse] Tu quoque Mæcenas amore flagras, miser.

Qvod si non pvlchr. ign.] id est, quòd si Helena, quæ Paridem amore incendit: vel quæ Troiani incendij causa fuit, non fuit tua puella formosior: tuo te bono oblecta, eóque fruere: vel eo contentus esto. ambiguum inest in voce *ignis*. Nam Helena & incendij Troiani causam attulit, & Paridem amore inflãmauit: quod vtrumque ignis appellatione declaratur. Virgil. Palæm. *meus ignis Amyntas.* Idem Æneid. 3. *Phrygiique penates, Quos mecum à Troia, mediisque ex ignibus vrbis Extuleram.*

Obses-

A OBSESSAM ILION] Troiam obsessam. Quidam libri vet. habent, *oppressam Ilion.*

NEC VNO CONTENTA] Terent. Eunucho, *quia Neque tu vno eras contenta, neque solus dedit.*

PHRYNE] commemoratur ab Athenæo lib. 14. meretrix huius nominis Phryne Thespiensis, vsque adeò venusta, & eximia forma, vt, cùm in iudicium capitis adducta esset, plurimísque & grauissimis criminibus premeretur, nulla ei res alia ad absolutionem fuerit suffragata, quàm formæ præstantia. Nam Hyperides orator, qui eam defendebat, cùm esset hæc opinio, iudices eam condemnaturos, constituit eam in eorum conspectu, tunicásque à pectore abscidit, vt nudas eius papillas, & nudum pectus aspicerent: tantámque & oratione, & hoc facto iudicum misericordiam commouit, cùm eam tanquam Veneris sacerdotem oleo perfudisset, vt iudices, religione quadã animis eorum occupatis, ac deterritis, non sint ausi Veneris sacerdotem & antistitem condemnare: qua absoluta Euthias accusator iratus, quòd è iudicio victus in re tam aperta discessisset, nullam postea causam dixit. Hanc illam Phrynen esse puto, B quæ cùm Venerem auream Delphis dedicasset, & appẽdisset: inscripsit ei Veneris statuæ Diogenes Cynicus, τῆς ἀπὸ τῶν ἑλλήνων ἀκρασίας: id est, *Græcorum incontinentiæ monumentum.* Cùm superiora illa ex Athenæo de Phryne scripsissem, quadriennio pòst, iuuenis quidam, eruditus quidem ille, sed plus nimio φιλεπιτιμητὴς, reprehendit me quòd apud Athenæum ita legissem, vt habent omnes editiones, quas vidi, τὴν προφῆτιν καὶ ζάκορον Ἀφροδίτης ἐλαίῳ χρισάμενος: itaque vertissem, *cùm eam tanquam Veneris sacerdotem, & antistitem oleo perfudisset, &c.* quoniam, inquit, perspicuum est, legendum esse ἐλέῳ χρησάμενος, quod valet, si verbum verbo reddas, *misericordia vsus:* id est, misericordia, vt ille interpretatur, commota. Cui ego hoc respondeo, primùm lectionem receptam ἐλαίῳ χρισάμενος, visam mihi esse tolerabilem, & probabilem. Nam veteres, deorum aras ac statuas, diuinósque homines oleo perfundere solebant. Verbi gratia, Plato lib. 3. de rep. facit Homerum amandari in aliam ciuitatem è sua, oleo perfusum C & lana coronatum. sic enim Plato, ἀποπέμποιμέν τε ἂν ἐς ἄλλην πόλιν μύρον κατὰ τῆς κεφαλῆς καταχέαντες καὶ ἐρίῳ στέψαντες: quem locum his verbis expressit Maximus Tyrius λόγῳ. η. στεφανώσας τὸν ποιητὴν καὶ χρίσας μύρῳ, id est, cùm poëtam coronasset, vnguentóque perunxisset. Et Alexander Magnus, cùm in Sigæum peruenisset, columellam in tumulo Achillis defixam vnguento perunxisse dicitur. deinde ἐλέῳ χρῆσθαι pro misericordiam commouere non magis vsitatum esse, quàm ἐλαίῳ χρίειν pro oleo vngere. Postremò me non esse tam acutum, aut sagacem, vt, quæ apud scriptores antiquos reperiuntur, probabiliter, & commodè dicta, ea immutare sine auctoritate codicum manu scriptorũ possim. De hac eadem Phryne sic Arnobius libro 6. aduersus genteis, *Phryne illa Thespiaca (sicut illi referunt, qui negotia Thespiaca scriptitarunt) cùm in acumine ipso esset pulchritudinis, venustatis & floris, exemplar fuisse perhibetur cunctarum, quæ in opinione sunt, Venerum, siue per vrbeis Graias, siue* D *quò iste fluxit amor talium, cupiditásque signorum. Itaque artifices omnes, ipsis iisdem qui temporibus extiterunt, quibus primas dabat exprimendarum similitudinum veritas, omni cura studióque certabant filum capitis prostituti Citheréa in simulacra traducere: ardebant artificum scita, altérque alterum vincere cõtentiosa æmulatione quærebãt, nõ Venus vt angustior fieret, sed vt Phryne pro Venere staret.* hanc eandem commemorat Lucill. in Sat. *Phryne nobilis illa vbi amatorem improbius quem, &c.*

AD NEÆRAM.
Ode 15.

Non seruatam ab ea fidem conqueritur.

NOX erat, & cælo fulgebat luna sereno
Inter minora sidera,
Cùm tu magnorum numen læsura deorũ E
In verba iurabas mea,
Arctius, atque edera procera astringitur ilex
Lentis adhærens brachiis:
Dum pecori lupus, & nautis infestus Orion
Turbaret hibernum mare:
Intonsósque agitaret Apollinis aura capillos,
Fore hunc amorem mutuum.
O dolitura mea multùm virtute Neæra:
Nam, si quid in Flacco viri est,
Nõ feret assiduas potiori te dare nocteis: F
Et quæret iratus parem.
Nec semel offensæ cedet cõstãtia formæ,
Si certus intrarit dolor.
At tu, quicumq; es felicior, atq; meo nũc
Superbus incedis malo:
Sis pecore, & multa diues tellure licebit:
Tibíque Pactolus fluat:
Nec te Pythagoræ fallãt arcana renati:
Formáque vincas Nirea:
Eheu, translatos aliò mærebis amores:
Ast ego vicissim risero.

NOX ERAT] sic Virgil. Æneid. 3. *Nox erat, & terris animalia somnus habebat,* & 4. *Nox erat, & pla-*

A *& placidum carpebant fessa soporem Corpora, &c.* Apollon. lib. 3. Argon. Νὺξ μὲν ἔπειτ' ἐπὶ γαῖαν ἄγεν κνέφας, οἱ δ' ἐνὶ πόντῳ Ναῦται εἰς Ἑλίκην τε, καὶ ἀστέρας Ὠρίωνος Ἔδρακον ἐκ νηῶν, &c. id est, Nox erat, seu nox in terram tenebras adduxerat: nautæ autem ad Helicam, & Orionē è nauibus aspectum defigebāt. Et Varro, *Desierant latrare canes, vrbésque silebāt: Omnia noctis erant, placida composta quiete.*

ET CÆLO FVLG. LVNA SER. INT. MINORA] sup. Od. 12. lib. 1. *velut inter igneis Luna minores.* & carmine sæcul. infrà. *Siderum regina bicornis.*

CVM TV MAGN. NVMEN LÆS. DEOR.] id est, cùm tu peieratura. Dij magni autem sunt Iupiter, Minerua, Apollo, & ij, quos Æneas præter Deos penates, id est, deos familiares, qui domi colebantur, secum in Italiam attulerat. Nam Dij magni publice, Penates priuatim colebātur. Ennius, *Dono, ducite, dóque volentibus cum magnis Dijs.* Virgil. lib. 3 Æneid. princip. *Cum socijs, natóque, penatibus, & magnis Dijs.*

IN VERBA IVRABAS MEA] iurare in verba, sermo militaris. Cæsar lib. 1. de bello ciuili. *Princeps Petreius in hæc verba iurat ipse: ad idem*
B *iusiurandum adigit Afranium: subsequuntur tribuni militum.* T. Liu. lib. 3. *Nobis verò* (inquit Quinctius) *nihil delectu opus est, cùm, quo tempore P. Valerius ad recipiendum Capitolium arma plebi dedit, omnes in verba iurauerint, conuenturos se iussu cōsulis.* Idem lib. 45. *omnes, qui in consulis verba iurauerint.* Horat. Od. prox. *Sed iuremus in hæc, simul imis saxa renarint Vadis leuata, ne redire sit nefas.* & epist. 1. lib. 1. *Nullius addictus iurare in verba magistri.* est autem *in verba iurare*, verbis ab altero cōceptis, iurare se ita fecisse, vel non: facturum, vel non. verumtamen non dissimulabo, me scriptum reperisse in lib. Don. *In vota iurabas.*

ARCT. ATQVE EDERA, &c.] me arctius amplectens, quam ab edera astringitur ilex. sic Catull. carm. in nuptias Iuliæ. *Mentem amore reuinciens, Vt tenax edera hàc, & hàc Arborem implicat errans.* ibidem, *Lenta quin velut assitas Vitis implicat arbores, Implicabitur in tuum complexum.*
C Hor. sup. Od. 36. lib. 1. *nec Damalis nouo Diuelletur adultero Lasciuis ederis ambitiosior.*

LENTIS ADHÆRENS BRACHIIS] Lentis, id est, flexibilibus, inhærentibus, sequacibus, tenacibus, ambitiosis, ad amplectendum accommodatis. tralatio est. sic Virg. lib. 4. Georg. *Ac veluti lentis Cyclopes fulmina massis Cùm properāt.* per lentas enim significat ductileis, εὐηλάτους. aliter sat. 9. lib. 1. *Et pressare manu lentissima brachia.* ibi enim lentissima dicere videtur, ad sentiendum quid vellet Horat. tarda. & aliter Oda 19. lib. 3. *Me lentus Glyceræ torret amor meæ:* cui simile est illud Od. 13. lib. 1. *Quàm lentis penitus macerer ignibus.*

DVM PECORI LVPVS, &c.] id est, semper. Tale illud Virg. Daphnide. *Dum iuga montis aper, fluuios dum piscis amabit, Dúmque thymo pascentur apes, dum rore cicadæ: Semper honos, &c.* & illud Æn. 3. *In freta dum fluuij current: dum montibus vmbræ Lustrabunt cōuexa: polus dum sidera pascet: Semper honos, &c.* Neque verò ab hoc genere alienū est illud, quod est apud Herodotū, Vrania: D
in extr. quo loco Athenienses Alexandro, quem ad eos miserat Mardonius, vt eos ad condiciones à rege Persarum latas adduceret, respondent hoc modo, ὁμολογῆσαι δὲ τῷ βαρβάρῳ μήτε σὺ ὑμέας πειρῶ ἀναπείθειν: οὔτε ἡμέες πεισόμεθα: νῦν τε ἀπάγγελλε τῷ Μαρδονίῳ, ὡς Ἀθηναῖοι λέγουσιν, ἔς τ' ἂν ὁ ἥλιος τὴν αὐτὴν ὁδὸν ἴῃ, τῇπερ νῦν ἔρχεται, μήκοτε ὁμολογήσειν ἡμέας Ξέρξῃ, ἀλλὰ θεοῖσί τε συμμάχοισι πίσυνοί μιν ἐπέξιμεν ἀμυνόμενοι, καὶ τοῖσι ἥρωσι. id est, Vt autem cum Barbaro consentiamus, & conspiremus, neque tu nobis persuadere conare, neque nos adducemur: & nunc Mardonio renuntia, Athenienseis dicere, quamdiu sol eandem viam ibit, quam nunc init, numquam nos cum Xerxe vllas pacis pactiones facturos, sed & dijs adiutoribus ac socijs fretos, & heroibus, bellum Græciæ inferentem repulsuros.

ORION.] de Orione diximus suprà ad Od. 28. lib. 1.

INTONSOSQVE] sup. Od. 21. lib. 1. *Intonsum pueri dicite Cinthium.* ἀκερσεκόμαν dicunt Græci.

O DOLITVRA MEA, &c.] minatur Neæræ se amorem suum ab ea in aliam transla- E
turum.

NAM, SIQV. IN FL. VIRI EST,] id est, si quid virtutis. appellata enim est à viro virtus, inquit M. Tull. Tuscul. 2.

PAREM] puellam. Oda 11. hoc lib. *Semper vt te digna sequare, & vltrà, Quàm licet, sperare, nefas putando, Disparem vites.*

POTIORI.] riuali meo, qui tibi potior est: quem tu mihi anteponis: qui priores parteis habet apud te, vt loquitur Terent. Eun.

NOCTEIS] assiduas potiori dare nocteis, id est assiduè cum eo, quem pluris facis, quàm me, pernoctare, & cubare. epist. 1. lib. 1. *Vt nox longa quibus mentitur amica, &c.* Plautus Trucul. *Si raras nocteis ducit, ab animo perit.* Idem Pœnul. *Cuius ego vel nebulæ cyatho septem nocteis non emam.* Idem Asinar. *Noctem tuam, & vini cadum velim, si optata fiant.*

NEC SEMEL OFFENSÆ, &c.] locus est F
obscurus, quem sic declaro. Nec, si certo, & vero dolore affectus fuero, cōstantia mea, quæ me diu tuos mores, tuámque iniuriam perferre coëgit, cedet tuæ formæ semel offensæ, id est, quæ semel offenderit, quæ semel peccarit: quæ mihi semel offensa, atque inuisa, dum alios amas, fuerit. vel sic, & in eo cōstans ero, quòd numquam cedam posthac tuæ formæ semel lapsæ, & ita mihi inuisæ. Ea autem est interdum nominis offensus, significatio, apud bonos scriptores. sic M. Tullius, existimationem ordinis senatorij, offensam dixit, propterea quòd senatores malè administrabant iudicia. Verr. de iuredicundo. *Si me animus, atque amor in Remp. existimatioq́; offensa nostri ordinis, ac iudiciorum nō hoc facere coegisset, &c.* Idem in frumentaria. *ô miserum, atque inuidiosum, offensumq́; paucorum culpa, atq; indignitate ordinem senatoriū.* Idem Catilin. 1. *Et, si me meis ciuibus iniuria suspectum tam grauiter, atque offensum viderē: carere me*

aspectu

A *aspectu ciuium, quàm infestis oculis omnium conspici mallem.* Idem pro Sextio. *aliúsne est aliquis improbis peculiaris populus, cui nos offensi, inuisiq; fuerimus?* Idem pro Cluentio. *etiam si is inuidiosus, aut multis offensus esse videatur: etiã si eum oderitis, &c.* Idem ad Attic. lib. 2. *scito nihil vmquam fuisse tam infame, tam turpe, tam peræquè omnibus generibus, ordinibus, ætatibus offensum, quàm hunc statum, qui nunc est.* talia sunt *tacitus, iuratus*, quæ tametsi à verbis taceo, iuro mânent, vocemque habeant patiendi, significant actionem tamen. Porphyrio autem *offensæ formæ* interpretatur *periurio pollutæ.* quod si cui placeat magis, non reclamabo. offensus etiam nonnumquam idem valet, quod infensus, & iratus, propterea, quòd, qui offensi, & læsi fuerunt, irasci solent. Plancus Cicer. lib. 10. epist. *Si hominem offensum mihi, coniunctum cum Rep. nõ subleuassem.* Propert. lib. 3. *Offensa illa mihi, non tibi amica dedit.* quæ significatio ad hunc locũ quadrare non potest, quamuis in vno cod. manuscr. repererim. *Nec semel irata.*

B SI CERT. INTR. DOL.] si certum animo dolorem conceperit Flaccus: si certus in animum Flacci se insinuarit dolor, subaudiendum enim in verbo intrarit, in mentem, aut in animum Flacci: & ita loquitur M. Tull. de orat. 2. *definitio in sensum, & in mentem iudicis intrare non potest.* Corn. Tacitus lib. 1. annalium. *pauidos, & conscientia vecordeis intrat metus.*

AT TV, QVICVMQVE ES.] ἀποστροφὴ ad æmulum, seu riualem suum.

FELICIOR] qui nunc Neæra frueris, me extruso, atque expulso.

MEO MALO] meo incommodo exsultas, quòd spernor à Neæra.

LICEBIT] licebit per me sis opulentissimus, sapientiss. pulcherrimus. sic loquitur sat. 2. lib. 2. *licebit Ille repotia, nataleis, aliósue dierum Festos albatus celebret.*

TIBÍQVE PACTOLVS FLVAT.] Pactolus Lydiæ fluuius, qui ad Sardianos auri ramenta
C ex monte Tmolo deferens, per medium forum vrbis fluit: auctor Herodot. Terpsichore. Plinius lib. 33. cap. 4. quinque totius orbis terrarum fluuios auriferos enumerat, Tagum in Hispania, Padum in Italia, Hebrum in Thracia, Pactolum in Asia, Gangem in India.

NEC TE PYTHAGORÆ FALLANT] & quamuis philosophiam Pythagoricã perdidiceris, animoq; comprehenderis. de Pythagora diximus sup. ad Od. 28. lib. 1.

FORMAQVE VINCAS NIREA] quo nemo, Achille excepto, ad bellum Troianum pulchrior profectus est Hom. auctore ἰλ. β. vt ann. sup. ad Od. 20. lib. 3. *Qualis aut Nireus fuit, &c.* sed quòd hoc loco formã in amore haud multùm valere significat Horatius, Pausanias in eandẽ sententiam tradit Achaicis, ædificium quoddã fuisse in Ægiria, & in eo, Fortunę signũ, quod Amalthéę cornu in manu teneret: tùm huic signo proximũ adstitisse Cupidinem pennigerum: Atque huius operis hanc fuisse significationem, fortunam magis, quàm formam, in amore dominari.

EHEV, TRANSLATOS ALIÒ] tale est illud Od. 6. lib. 1. *Heu, quoties fidem, Mutatosq; deos flebit, & aspera Nigris æquora ventis!* sic Tibull. lib. 1. eleg. 5. *At tu, qui potior nunc es, mea furta caueto. Versatur celeri fors leuis orbe rotæ.* Iam quemadmodum hîc *mærebis amores*, sic epist. ad Mæcen. 2. lib. 1. dixit *mærere fugam.* atq; *Inter vina fugam Cynaræ mærere proteruæ.* D

QVERITVR, BELLORUM ciuilium nullum esse finem, & remp. Romanã desperat, aliasq; terras & ipse petere cogitat, & alijs, vt idem faciant, suadet.

Ode 16.

ALtera iã teritur bellis ciuilibus ætas, E
Suis & ipsa Roma viribus ruit:
Quam neq; finitimi valuerunt perdere Marsi,
Minacis aut Etrusca Porsenæ manus,
Æmula nec virtus Capuæ, nec Spartacus acer,
Nouisq; rebus infidelis Allobrox:
Nec fera cærulea domuit Germania pube,
Parentibusq; abominatus Annibal:
Impia perdemus deuoti sanguinis ætas:
Ferisq; rursus occupabitur solum.
Barbarus, heu, cineres insistet victor: & vrbem
Eques sonante verberabit vngula:
Quæque carent ventis, & solibus, ossa Quirini, F
Nefas videre, dißipabit insolens.
Fortè, quid expediat, communiter, aut melior pars
Malis carere quæritis laboribus.
Nulla sit hac potior sententia: Phocæorũ
Velut profugit exsecrata ciuitas: (fanã
Agros, atq; Lareis patrios, habitandaq;
Apris reliquit, & rapacibus lupis: (das
Ire, pedes quocũq; ferũt: quocũq; per vndas
Notus vocabit, aut proteruus Africus.
Sic placet? an melius quis habet suadere? secunda
Ratem occupare quid moramur alite?

A *Sed iuremus in hæc: simul imis saxa rena-*
Vadis leuata, ne redire sit nefas: (rint
Neu cōuersa domum pigeat dare lintea, quando
Padus Matina lauerit cacumina:
In mare seu celsus ꝓcurrerit Apenninus:
Nouaq́; mōstra iunxerit libidine (uis:
Mir⁹ amor, iuuet vt tigreis subsidere cer
Adulteretur & columba miluio: (nes:
Credula nec fuluos timeat armenta leo-
Ametq́; salsa læuis hircus æquora.
Hæc, & quæ poterunt reditus abscindere dulceis,
Eamus omnis exsecrata ciuitas,
B *Aut pars indocili melior grege. mollis, & exspes*
Inominata perprimat cubilia.
Vos, quib. est virt⁹, muliebrē tollite luctū:
Etrusca præter & volate littora. (ta
Nos manet Ocean⁹ circūuag⁹: arua, bea-
Petamus arua, diuiteis & insulas:
Reddit vbi Cererē tellus inarata quotan
Et imputata floret vsq; vinea: (nis:
Germinat et nūquā fallētis termes oliuæ:
Suamq́; pulla ficus ornat arborem:
Mella caua manāt ex ilice: mōtibus altis
Leuis crepante lympha desilit pede.
Illic iniussæ veniunt ad mulctra capellæ:
C *Refertq́; tenta grex amicus vbera:*
Nec vespertinus circū gemit vrsus ouile:
Nec intumescit alta viperis humus:
Pluraq́; felices mirabimur, vt neq; largis
Aquosus Eurus arua radat imbribus,
Pinguia nec siccis vrantur semina glebis:
Vtrumq; rege temperante cælitum.
Non huc Argoo contendit remige pinus:
Neq; impudica Colchis intulit pedem:
Nō huc Sidonij torserunt cornua nautæ,
Laboriosa nec cohors Vlyssei.
Nulla nocent pecori cōtagia: nullius astri
Gregem æstuosa torret impotentia.
Iupiter illa piæ secreuit littora genti,
Vt inquinauit ære tempus aureum:
Ære, dehinc ferro durauit sæcula. quorū D
Pijs secunda vate me datur fuga.

ALTERA IAM TERITVR BELLIS] ætas triginta annorum spatium continet, vt suprà admonui ad Od. 9. lib. 2. Prior igitur ætas bellis ciuilibus vexata, ea est, quæ intra Syllę & Sulpicij, Octauij & Cinnæ, Marij & Syllæ, Pompeij & Cæsaris tempora vertitur. M. Tull. epist. lib. 4. ad M. Marcell. *Omnia sunt misera in bellis ciuilibus; quæ maiores nostri ne semel quidem: nostra ætas sæpe iam sensit.* Idem Philip. 8. *Sylla cum Sulpicio de iure legum, quas per vim latas Sylla dicebat, contendit: Cinna cum Octauio de nouorum ciuium suffragijs: rursus cum Mario, & Carbone Sylla, ne dominarentur indigni; & vt clarissimorum hominum crudelissimā puniretur necem. De proximo bello ciuili non libet dicere: ignoro causam: detestor exitū. Hoc bellum quintum ciuile geritur, atq; omnia in nostram ætatem inciderunt.* Altera autem ætas, quæ cædem C. Cæsaris cōsecuta est, multa item alia bella ciuilia vidit: E Mutinense, aduersus M. Antonium: Perusinum, contra L. Antonium M. Antonij fratrem: Siciliense, seu potius Fretense, contra Sex. Pompeiū Pompeij Magni filium: Thessalicum seu Philippense, aduersus M. Brutum & C. Cassium, Actiacum, contra M. Antonium & Cleopatram.

SVIS ET IPSA RO. VIR.] sic suprà Od. 7. *vt sua Vrbs hæc periret dextera.* In vno quidem cod. manuscrip. scriptum reperi, *Suis & ipsa R. v. perit.*

MARSI] à quibus Marsicum bellum appellatum, quorum dux Propedius, vt sup. annotauimus ex Strabone ad Od. 14. lib. 3.

PORSENÆ MANVS] Porsena dux Etruscorum, de quo vide T. Liuium lib. 2. annalium.

ÆMVLA NEC VIRT. CAP.] M. Tull. in ea orat. quam habuit in senatu de lege agr. contra Rull. sic ait, *Maiores nostri Capua magistratus, senatum, consilium commune, omnia deniq; insignia reip. sustulerunt, neq; aliud quicquam, nisi inane nomen Capuæ reliquerunt, nō crudelitate (quid enim illis fuit* F *clementius, qui etiam externis hostibus victis sua sæpissimè reddiderunt?) sed consilio, quòd videbant, si quod reip. vestigium illis mœnibus contineretur, vrbē ipsam imperio domicilium præbere posse.* Idem in ea, quam habuit ad populum contra eundem, dicit populum Ro. treis solùm vrbeis in terris omnibus, Karthaginem, Corinthum, Capuam statuisse posse imperij grauitatem, ac nomen sustinere. *Deleta Karthago est* (inquit) &c. *De Capua multùm est, & diu consultatum. Exstant litteræ, Quirites, publicæ: sunt S. C. complura.*

SPARTACVS] de Spartaco, seruorum duce, & bello seruili ab eo conflato, diximus suprà ad Od. 14. lib. 3.

NOVÍSQVE REB. INFID.] Cæsar commentar. de bello Gallico li. 3. & 4. scribit, omneis Gallos rebus nouis studere, & ad bellum celeriter, mobiliterque excitari. Potest igitur fieri, vt Horatius hoc loco nomine Allobrogum, qui Ciceronis, & Cæsaris ætate fuerunt pacati, ceteros Gallos significet, qui Romanorum imperium nō

æquo

A æquo admodum animo perferebant. Quamquã mihi fit verisimilius, Allobrogum nomine, Allobroges ipsos, non alios Gallos, intelligi. Neque me mouebit, quòd obijcit Glareanus, Allobroges in coniuratione illa Catilinaria, populi Ro. maiestatem conseruare, quàm coniuratorum consilijs assentiri, & fauere maluisse: neque vsquam alibi alienos à populo Ro. animos habuisse: quare non facilè explicari posse, quamobrẽ nunc eos dicat Horatius infideleis: sed hæc (vt dixi) non me mouent. Non enim, si nihil moliti sunt aduersus populum Ro. continuò sequitur, metuendum nõ fuisse, ne facerent. Præterea infideles nõ hi solùm appellantur, qui fidem non seruant: quales sunt perfidi: sed & ij, quibus tutò non creditur, & qui data occasione libenter, & cupidè sint nocituri, fidemque violaturi. Itaque M. Tull. Catil. tertia, hanc Allobrogum in rebus tam turbulentis, & periculosis quietem, atq; hoc otium, non eorum erga populum Ro. caritati, aut fidei, aut constan-B tiæ tribuendum esse censet: sed Deorum in populum Ro. beneuolentiæ, ac benignitati. sic enim scribit eo loco, *Iam verò illa Allobrogum sollicitatio à Lentulo, ceterisq; domesticis hostibus, tanta res, tam dementer credita & ignotis, & barbaris, commissæq; litteræ numquam essent profectò, nisi à Dijs immortalibus huic tantæ audaciæ consilium esset ereptũ.* Præterea constat ex oratione M. Tull. de prouin. coss. Allobroges non perpetuò in officio, neq; in fide erga populum Ro. mansisse. his verbis, *Modò C. Pomtinius fortissimus vir ortum repente bellum Allobrogum, atq; hac scelerata coniuratione excitatũ, prœlijs fregit, eosq; domuit, qui lacessierant.* Postremò in oratione pro M. Fonteio, Belgarum, & Allobrogum infidelitatem disertè notat idem Cicero his verbis. *quibus neq; propter iracundiam, fidem: neq; propter infidelitatem, honorem habere debetis.* Nam hos significari declarant ea, quæ tribus pagellis pòst sequuntur. *Vos Belgarum, atq; Allobrogum testimonijs non credere timetis?* quidam vir doctus hunc locum ita videtur intellige-C re, vt Allobroges eò dixerit Horatius infideleis nouis rebus, quia se præbuerint in eos infideleis, qui nouis rebus studerent, nempe in coniuratos. hæc enim illius verba sunt in commentarijs eius in Catilinariam tertiam. *sed illi cùm simularent, se ei consilio fauere, totam rem tamen ad Q. Fabium Sangam detulerunt. vnde dictum est ab Horatio, Nouisq; rebus infidelis Allobrox.* Mihi autem hæc sententia probari nullo modo potest. Nam cùm Horatius Allobroges hîc cum Marsis illis, qui bellum Marsicum excitarunt, cum Porsena, cum Capua, Spartaco, Germanis, Annibale numeret, qui fuerunt hostes populi Ro. perspicueque hoc dicat Horatius, Romam, quæ hostibus externis restiterit, aut quæ ab hostibus externis labefactari non potuerit, à ciuibus euerti: pugnantia loqueretur, si hunc sensum probaremus. Multa in Allobroges M. Tull. pro Fonteio. Sed dici potest, eum inseruire causæ.

NEC FERA CÆRVLEA, &c.] cærulea iuuentute. Sed cur cæruleam appellat? an quòd se Germani cæruleo colore inficiunt, vt formidolosiores sint in prœlijs? quod quidem de Germanis à quoquam memoriæ proditum esse non me-D mini. At de Britannis sic Cæsar lib. 5. *Omnes verò se Britanni glasto inficiunt, quod cæruleum efficit colorem, atq; hoc horridiore sunt in pugna aspectu.* vbi docti quidam legunt *luto*, seu *luteo infic.* alij *glauco.* Item Propert. lib. 2. *Nunc etiam infectos demens imitare Britannos, Ludis & externo tincta nitore caput.* an quòd Germani ferè omnes cæruleis sunt oculis? quæ ratio probabilior est. nam etiam hoc traditum est à Corn. Tacito lib. de moribus German. *Vnde habitus quoq; corporum quamquam in tanto hominum numero, idem omnibus: truces & cærulei oculi, rutilæ comæ, magna corpora, & tantùm ad impetum valida, &c.*

PARENTIBVSQVE ABOM. ANN.] eorum parentibus, qui bellis Punicis in prœlijs cæsi sunt. vt sup. Od. 1. lib. 1. *bellaq; matribus Detestata.* abominatus igitur παθητικόν.

IMPIA PERD.] nos impij, qui huius ætatis sumus, Romam perdemus, quam tot hostes violare non potuerunt. E

DEVOTI SANG.] quorum sanguis Dijs, vel morti videtur esse deuotus ad expianda maiorum nostrorum scelera. vide sup. Od. 4. lib. 3. de voce, *deuotus.*

FERISQVE RVRSVS, &c.] solum vrbis Romæ rursus erit incultum, infrequens, vastum, ac desertum, ferisq; receptacula, ac latebras præbebit. sup. Od. 3. lib. 3. *Paridisq; busto Insultet armentum, & catulos feræ Celent inultæ.*

BARBARVS (HEV) CIN.] cineres vrbis, vel ciuium, pedibus conculcabunt barbari.

EQVES SON. VERB. VNG.] id est, eques insultabit cineribus. Ennius 8. annal. *Consequitur: summo sonitu quatit vngula terram.* idem 17. *It eques, & plausu caua concutit vngula terram.* Virgil. Georg. 3. *atq; equitem docuere sub armis Insultare solo.* Varius de morte: *Insultare docet campis.* Lucretius lib. 3. *Et contemsit, aquis insultans, murmura ponti.*

QVÆQVE CAR. VENT. ET SOLIB.] & ossa Romuli, quæ sunt penitus in terram defossa, & in vrna cóndita, atq; ita neq; ventis commo- F uentur, neq; à solis radijs attinguntur, victor insolens dissipabit. Iam quòd ad verbũ carendi attinet, nõ semper in eo inest velle. dicimus enim *carere febri, carere culpa, carere malo,* & similib.

NEFAS VIDERE] videre Romuli cineres dispersos. cod. vnus Vatic. & Torn. habent, *Nefas videri.* quam scripturam non improbo.

INSOLENS] sup. Od. 16. li. 1. *exercitus insolens.*

FORTE, QVID EXPEDIAT] fortè dictum pro fortasse. quod exemplum, vt rarum, notandum est.

EXPEDIAT] vtile sit, vt sup. Od. 8. lib. 2. *Expedit matris cineres opertos Fallere.* Catull. in Priapeijs, *Manumq; seorsum habebis, hoc tibi expedit.*

COMMVNITER, AVT MELIOR PARS] aut vos omnes communi consilio, aut melior pars vestrûm. melior autem propriè positum, non pro maiore.

MALIS CARERE QVÆRITIS, &c.] ordo

A ordo est hic, Fortasse quid expediat, vos omnes quæritis, aut melior pars vestrùm: carere, id est, vt careatis malis laboribus. Græci subintelligunt in huiusmodi loquendi generibus, particulam ὥστε, quæ valet, vt. interdum etiam, & quidē sæpius, nō subintelligitur, sed adhibetur. quod item imitatus est Hora. Od. 11. lib. 1. *vt melius, quicquid erit, pati,* quomodo interpretantur Linacer, & Erasmus. vel repetendum est verbum *quæritis* hoc modo, *quæritis quid expediat, & quæritis carere,* vt loquitur Od. 16. lib. 1. *mitibus Mutare quæro tristia.* & epist. 1. ad Mæcenatem, *quæris me includere ludo.* adde cetera exempla, quæ ascripsi ad Od. 10. lib. 1.

Malis laboribus] *malis* epithetum est distinguendi causa adhibitum. sunt enim aliqui boni, & laudabiles labores. sunt & secundi, vt Od. 4. lib. 4. *Post hoc secundis vsq; laboribus Romana pubes creuit. malos labores* igitur intellige, qui perferuntur in bellis ciuilibus.

Nulla sit hac potior] hanc sententiā potissimùm sequamur, vt eamus quocūq; B nos pedes ferent, veluti Phocæi, &c.

Phocæorum] à quibus Massiliam esse cōnditam traditum est. Athenæus lib. 13. Ἀριστοτέλης ἐν τῇ Μασσαλιωτῶν πολιτείᾳ γράφει οὕτως. φωκαεῖς οἱ ἐν Ἰωνίᾳ, ἐμπορείᾳ χρώμενοι ἔκτισαν μασσαλίαν. id est, Aristoteles in libro de Massiliensium rep. ita scribit. Phocæi ij, qui sunt in Ionia, mercaturæ studio dediti, Massiliam condiderunt. T. Liuius lib. 34. *Iam tum Emporiæ duo oppida erant muro diuisa: vnum Græci habebant, à Phocæa, vnde & Massilienses oriundi: alterum Hispani.* Idem Herodotus memoriæ prodidit lib. 1. seu Clione. vbi hanc Phocæorum exsecrationem, quam hîc commemorat Horatius, his verbis exponit, Μετὰ δὲ ὡς τοῦτο σφι ἐξέργαστο, ἐποιήσαντο ἰσχυρὰς κατάρας τῷ ὑπολειπομένῳ ἑωυτῶν τοῦ στόλου. πρὸς δὲ ταύτῃσι καὶ μύδρον σιδήρεον κατεπόντωσαν: καὶ ὤμοσαν μὴ πρὶν ἐς φωκαίην ἥξειν πρὶν ἢ τὸν μύδρον τοῦτον ἀναφῆναι: id est. Posteaquā aūt hoc ab ijs confectū est, magnis & validis exsecrationibus classis suæ reliquias deuinxerunt: præterea verò etiam massam ferream C in mare demerserunt, & iurarunt non prius se in Phocæam reuersuros, quàm hæc massa è fundo maris emergeret, atq; in summa aqua exstaret.

Exsecrata] exsecrationibus vsa, quas Græci ἀρὰς & καταρὰς appellant: vnde ἀρᾶσθαι, & καταρᾶσθαι exsecrari. Cicer. Off. 3. *erranti viā non monstrare: quod Athenis exsecrationibus publicis sancitū est.* sic loquitur Liuius lib. 39. de Annibale, *Exsecratus deinde in caput, regnumq; Prusiæ, & hospitaleis Deos violatæ ab eo fidei testeis inuocans, poculum exhausit.* huiusmodi exsecrationis exemplum præter hoc de Phocæis, exstat & apud Æschinem in oratione κατὰ Κτησιφῶντος. satis erit mihi locum indicasse: γέγραπται γὰρ οὕτως ἐν τῇ ἀρᾷ: εἴ τις τάδε, φησὶ, παραβαίνοι ἢ πόλις, ἢ ἰδιώτης, ἢ ἔθνος, ἐναγὴς ἔστω τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τῆς ἀρτέμιδος, &c. id est, si quis hæc migrauerit, siue ciuitas, siue quis priuatus, siue natio, Apollini, Dianæ, Latonæ, Mineruæ prouidæ sacer esto. sequitur, καὶ ἐπεύχεται αὐτοῖς μήτε γῆν καρποὺς φέρειν, μήτε γυναῖκας τέκνα τίκτειν γονεῦσιν ἐοικότα, ἀλλὰ τέρατα. id est, & hoc eis precatur vt neq; eis terra fructus efferat, neq; vxores eorū liberos parentibus simileis, sed monstra & portenta pariant. & apud T. Liuiū lib. D 28. Annal. *His adhortationibus exsecratio dira adiecta est, siquē à proposito spes, mollitiaq; animi flexisset.*

Atque lareis patrios] cùm duo cod. Vatic. & item Don. Faër. Torn. Cleric. Nicotiani, Russard. & item meus haberent *patrios,* ego reiecta vulgata lectione *proprios,* hanc probaui.

Pedes quocumque ferunt] quocumq; via patuerit, nullo nobis ab initio loco, quò eamus, proposito. sic & sup. Od. 11. lib. 3. *I, pedes quò te rapiunt, & auræ.* sic loquuntur & Græci, ᾗ πόδες ἄγουσι, id est, quò pedes ducunt. Theocr. in Hyla. ὁ δ᾽, ᾇ πόδες ἆγον, ἐχώρει Μαινόμενος. Apollon. lib. 1. Argon. ἐς δὲ κέλευθον Τὴν θέεν, ᾗ πόδες αὐτὸν ὑπέκφερον ἀΐσσοντα. idem lib. 4. Ὣς ἄρ᾽ ἔφη. τὴν δ᾽ αἶψα πόδες φέρον ἐγκονέουσαν. Plautus mercat. *Nec podagricus, nec articularius est, quem rus pedes ducunt.* Virg. Mœr. *Quò te Mœri pedes? habent* lib. vet. ferent.

Proteruus Africus] tralatio est. sic suprà ventos proteruos appellauit Od. 26. lib. 1. *Tradam proteruis in mare Creticū Portare ventis.* E

Secunda alite] αἰσίῳ ὄρνιθι, auspicatò, bonis auibus. vide annot. ad Od. 15. lib. 1.

Sed iuremus in hæc] quid sit in verba iurare, dixi suprà ad Oden superiorem.

Simul imis saxa renar. &c.] verba sunt ita concepta, posteaquàm saxa ex imis aquarum vadis in summam aquam emerserint, & exstiterint: tùm nobis fas esse putemus in patriā, quam relinquimus, redire. prius aūt redire, quàm saxa enatarint è profundo, sit nefas. ne prius in patriam redeamus, quàm saxa, quę sunt in profundo, in summam aquam eualerint: proinde ac si dicat, numquam redeamus. sed satis apparet, Horatium historiam, & rem gestam, quam paullo antè ex Herodoto retulimus, spectauisse, quamuis nō dicat, simul massa ferrea, (quam Herodotus μύδρον σιδήρεον nominauit) è maris fundo enatarit, sed *simul imis saxa renarint,* id est, simul atq; saxa ex imis vadis emerserint, atque exstiterint, vel in summam aquam resilierint.

Neu conversa domum, &c.] neue F tum pigeat nauibus domū reuehi, cum Padus, citerioris Galliæ fluuius, ad montis Matini, quiest in Calabria, verticē peruenerit, antequam id fiat verò, pigeat nos in patriā reuerti. atqui numquam illud futurū est. tale est illud Virg. in Tityro. *Aut Ararim Parthus bibet, aut Germania Tigrin.*

In mare seu celsus] seu quando Apenninus, &c. ne pigeat, &c.

Novaque libidine] noua & inusitata, & inaudita libidine. esset enim noua & inaudita, & monstri similis libido, si tigres fæminę libidine incensæ à ceruis se subigi paterentur: & si miluij cum columbis commiscerentur, & cū vaccis leones: quemadmodū pictor ille ridiculus esset, qui placidis copularet immitia, *Serpenteis auibus geminaret, tigribus agnos,* vt ait epist. ad Pison. princip.

Subsidere] succumbere, subiacere. sic Luc. li. 4. *Nec ratione al a volucres, armenta, feræq; Et pecudes, & equæ maribus subsidere possent, Si non, &c.*

Credula nec fulvos] .i. & qn̄ nō timuerint armenta leones, &c. alij libri habent *flauos.*

Credula]

A CREDVLA] id est, quando vsque adeò fuerint credula, vt sibi non timeant à leonibus. *non timeant credula*, genus est loquendi, quod suprà notauimus: in quo nomen appositum vim verbi adiuuat. quale & illud Od. 24. lib. 1. *Priuignis mulier temperat innocens*. de quibus vide annot. ad Od. 8. lib. 3. Nam hoc totum, *nec timeant leones credula*, perinde valet ac si dixisset, & in non timendis leonibus credula sint. FVLVOS] nonnulli lib. veteres habent *flauos*: quidam alij *sæuos*.

LÆVIS HIRCVS] factus læuis, qui est, horridus, & hirsutus natura.

ABSCINDERE] præcidere, intercludere, abrumpere.

EAMVS OMNIS EXSECR. CIV.] tota ciuitas, (inquit) aut melior pars, *exsecrata*, id est, exsecratione tali vsa, eamus. *omnis*, est recti casus, nequis errans putet esse accusandi cas. numeri multitudinis.

INDOCILI MELIOR GREGE] melior
B multitudine indocta, atque imperita, cui persuaderi non potest, vt patria relicta, alias terrarum oras petat. indocilis est, qui ad discendum ineptus est, qui doceri non potest, vt sup. Od. 1. lib. 1. *indocilis pauperiem pati*. & Od. 3. lib. 3. *tigres indocili iugum Collo trahentes*.

MOLLIS ET EXSPES] pars autem mollis, & laboris impatiens: & ab omni spe derelicta, &c. tale illud est Virg. Æn. 5. *Transcribunt vrbi matres, populumque volentem Deponunt, animos nil magnæ laudis egenteis*.

INOMINATA PERPRIMAT CVBILIA] sedes malè ominatas, & infelices, δυσοιωνίςυς κοίτας perpetuò incolat. *inominata* sic dictum puto, vt, inauspicata.

PERPRIMAT] perpetuò premat: quod valet, perpetuò in eis insideat, & hæreat.

MVLIEBREM TOLLITE LVCTVM] sic habent omnes libri vulgati: quibuscum consentiunt aliquot manuscripti. Sed mihi magis placet ea, quæ in alijs manuscrip. reperitur, scriptura: *muliebrem pellite luctum*. nam vulgata lectio, quam-
C uis eam confirment nonnulli veteres, non mihi videtur æquè Horatiana, quia Horatius verbum *tollendi* rarius solet vsurpare, pro auferre: sæpius pro excipere, & sumere: quale illud, *partem vel tolleret omneis*. epist. 7. lib. 1. Quin dixisset potius *muliebrem ponite luctum*: vt Virg. lib. 11. Æneid. *Pone animos*. & Horat. epist. 16. lib. 1. *Pone, meum est: pono, tristisque recedo*. & epist. 10. *si quid mirabere, pones Inuitus*. Verùmtamen *tolle querelas* dixit epist. 12. princip. pro aufer querelas. Ex quo, licebit, si quis volet, vulgatam lectionem retinere ac tueri. Iam quòd ad muliebrem naturam attinet, ad lugendum propensam, tale est illud suprà Od. 10. eod. lib. *Et illa non virilis eiulatio*.

PRÆTER ET VOLATE] & præteruolate, præteruehimini, præterite.

NOS MANET] nobis est præternauigandus, vel nobis debetur: idque dicit propter insulas fortunatas, quæ sunt in Oceano. de verbo manendi sup. Od. 28. lib. 1.

CIRCVMVAGVS] à quo vniuersa terra circumfunditur. M. Tull. lib. 6. de rep. *omnis enim terra, quæ colitur à vobis, angusta verticibus, lateribus latior, parua quædam insula est, circumfusa illo mari, quod Atlanticum, quod magnum, quod Oceanum appellatis in terris*. Catull. de nupt. Pel. & Ther. *Oceanusque pater, totum qui amplectitur orbem*. Horatius autem videtur Homericum epithetum expressisse, ἀψόρροον, id est, εἰς ἑαυτὸν ὀρέοντα, ἤγουν ἐπανιόντα, καὶ εἰς κύκλου σχῆμα περιαγόμενον. qui in seipsum reuertitur, dum circuli instar circumducitur. Sic Orpheus, Κύκλον δ' ἀκαμάτου, καλιρρόου ὠκεανοῖο, Ὅς γαῖαν δίνησι περὶξ ἔχει ἀμφιελίξας. id est, *Circuitum Oceani, quem motio nulla fatigat: Et qui verticibus terrarum amplectitur orbem*. D

ARVA, BEATA PETAMVS ARVA] concinna & peruenusta ἐπανάληψις. *Petamus* (inquit) *arua, arua, inquam, beata*. Quidam hoc ordine & sensu legunt, *Nos manet Oceanus circumuagus arua: beata Petamus arua, &c.*

DIVITEIS ET INSVLAS] quas fortunatas appellant Latini: & Græci ὀλβίους νήσους. sic suprà Od. 8. li. 4. *diuitibus consecrat insulis*. in quibus est E
campus Elysius. Homer. ὀδ. δ. Ἀλλά σ' ἐς ἠλύσιον πεδίον, καὶ πείρατα γαίης Ἀθάνατοι πέμψουσιν. ὅθι ξανθὸς ῥαδάμανθος. Τῇ περ ῥηΐστη βιοτὴ πέλει ἀνθρώποισιν, Οὐ νιφετὸς, οὔτ' ἂρ χειμὼν πολὺς, οὔτε ποτ' ὄμβρος' Ἀλλ' αἰεὶ ζεφύροιο λιγυπνείοντας ἀήτας Ὠκεανὸς ἀνίησιν ἀναψύχειν ἀνθρώπους. id est, sed te in campum Elysium, & orbis terrarum fineis Dij immortales deducēt, vbi est flauus Rhadamanthus: Qua in regione viuendi ratio facillima, & minimùm laboriosa est hominibus: non sunt in ea niues, non hyems multa, non imbres: sed semper Oceanus Fauonios suauiter spiranteis mittit, ad homines refrigerandos.

TELLVS INARATA] ἀνήροτος. Homerus de Cyclopibus ὀδ. ι. Οὔτε φυτεύουσι χερσὶ φυτὸν, οὔτ' ἀρόωσιν, Ἀλλὰ τά γ' ἄσπαρτα, καὶ ἀνήροτα πάντα φύονται. id est, neque manibus stirpeis plantant, neque arant: sed omnia eis nascuntur non sata, & inarata. sic Hesiod. ἐργ. καὶ ἡμ. καρπὸν δ' ἔφερεν ζείδωρος ἄρουρα Αὐτομάτη πολλόν τε καὶ ἄφθονον. id est, fructum autem efferebat terra rerum vitalium largitrix, sua sponte, multum & co- F
piosum. Sic Ouid. lib. 1. Metam. *Ipsa quoque immunis, rastroque intacta, nec vllis Saucia vomeribus, per se dabat omnia tellus, &c.* sequitur paucis pòst versib. *Mox etiā fruges tellus inarata ferebat*. & Virg. lib. 1. Geor. *ipsaque tellus Omnia liberius nullo poscēte ferebat*.

IMPVTATA] non putata, non culta. Festus, *Putum antiqui dicebant pro puro. vnde putatæ vites & arbores, quòd decisis impedimētis remanerēt puræ*.

NVMQVAM FALLENTIS] numquam fallentis spem domini. sup. Od. 1. lib. 3. *fundum mendacem* dixit, qui spem agricolæ fallit. tale est illud epist. ad Mæcen. 2. lib. 1. *Spem mentita seges*. eadem ratione agrū fidelem appellamus, qui multo plus reddit domino, quàm accepit. sic sup. Od. 16. lib. 3. *& segetis certa fides mea*.

TERMES] ramus ex arbore dereptus. nec folijs repletus, nec nimis glaber. Festus. alij propriè ramum oliuæ esse volunt.

SVAMQVE] id est, non insitam, sed naturalem, & propriam. contrà Virgil. de insitis lib. 2. Georg. *Miraturque nouas frondeis, & non sua poma*.

PVLLA]

A Pvlla] nigra. non viridis, nec acerba: sed matura.

Levis crepante lympha] illustris ὑποτύπωσις aquæ cum murmure è loco decliui defluentis, per translationem à rebus animatis. Sic Lucret. lib. 5. *Qua via secta semel liquido pede detulit vndas.* & Virg. lib. 9. Æn. *cunctatur & amnis Rauca sonans, reuocatq; pedem Tiberinus ab alto.* Idem in Culice, *Castaliæq; sonans liquido pede labitur vnda.* codices Faër. & Iannoct. habent *crepitante:* quæ scriptura mihi non displicet. malim tamen *trepidante*, si quid mutandum sit.

Inivssæ] sua sponte, αὐτόματοι, αὐτοκέλευτοι.

Veniunt ad mulctra] mulctrum, & mulctra æquè sunt vsitata. Virg. in Palæmone, *Bis venit ad mulctram.*

Tenta] distenta, vt sup. Od. 2. *Distenta siccet vbera.* vtitur & Saty. 5. lib. 2. eodem simplici: *seu pingui tentus omaso Furius, &c.*

Grex amicvs] φίλος, carus, vt suprà multis locis.

B Nec vespertinvs, &c.] id est, nec vrsus vesperi gemit circum ouile. sic loquitur Virg. Georg. 3. *Nec gregibus nocturnus obambulat*, id est, noctu. Idem ibid. de Leandro, *Nocte natat cæca serus freta*, id est, serò. & Æn. 8. *Nec minus Æneas se matutinus agebat.* Horat. Saty. 3. lib. 1. *Et qui nocturnus Diuûm sacra legerit.* Idem epist. ad Numicium lib. 1. *Nauus mane forum, & vespertinus pete tectum.* Idem Saty. 4. lib. 2. *Si vespertinus subitò te oppresserit hospes.* & Saty. 6. lib. 1. *Fallacem circum, vespertinusq; pererro Sæpe forum.* & Saty. 6. lib. 2. *vrbis auentes Mœnia nocturni subrepere.* & Saty. 7. eiusd. lib. *iusserit ad se Mæcenas serum sub lumina prima venire.* & Od. 15. lib. 1. *tamen, heu, serus adulteros Crineis puluere collines.* fluxit autem hoc loquendi genus à Græcis. Hom. ἰλ. β. Ὥς κε πανημέριοι στυγερῷ κρινώμεθ' Ἄρηϊ. id est, vt toti nocturni tristi decertemus Marte. & ἰλ. η. Παννύχιοι μὲν ἔπειτα καρηκομόωντες Ἀχαιοὶ Δαίνυντο. id est, toti nocturni Græci epulabantur. Iterum ἰλ. β. Οὐ χρὴ παννύχιον εὕδειν βουληφόρον ἄνδρα. id est, non oportet totum nocturnum dormire virum consiliarium. Idem ἰλ. α. Χθιζὸς ἔβη μετὰ δαῖτα. id est, hesternus abijt ad epulas. Hesiod. ἔργ. καὶ ἡμέρ. Εὖτε λοεσσαμένη τέρενα χρόα καὶ λίπ' ἐλαίῳ Χρισαμένη νυχίη καταλέξεται ἔνδοθι οἴκου. Cùm loto tenero corpore, & pingui oleo vncta nocturna cubabit domi. idem ibid. Πρῶτον παμφαίνων ἐπιτέλλεται ἀκρονύχαιος. id est, Primùm totus collucens oritur primo diluculo. idem in Aspide, Παννύχιος δ' ἄρ' ἔλεκτο παρ' αἰδοίῃ παρακοίτι. id est, totus nocturnus cubuit iuxta verecundam vxorem. Theocr. θαλυσίοις. οὐδ' ὄρθριος ἄλλον ἀλέκτωρ Κοκκύσδων νάρκαισιν ἀνιηρῇσι διδοίη. id est, Gallus autem matutinus cucuriens aliū in torpores molestos conijciat. Eurip. Hecuba, μεσονύκτιος ὠλλύμαν. id est, medionocturnus perij.

C Circvmgemit vrsvs ovile] circum ouile gemit. talia sunt illa, quæ suprà collegimus ad Od. 7. lib. 2. *inter errem Nuda leones. purgatam crebrò qui personet aurem, &c.*

Vt neqve largis] mirabimur quomodo neq; Eurus nimijs imbribus terras abstergeat, deterat, minuat: neq; sol nimijs caloribus exurat. sic loquitur Saty. 6. lib. 2. *Siue Aquilo radit terras.* D

Pingvia nec siccis vrantvr sem.] significat, ab illis locis etiam abesse siccitatem: quam αὐχμὸν appellant Græci. Virg. Melibœo, *Aret ager.* Idem lib. 1. Georg. *Et cùm exustus ager morientibus æstuat herbis: Ecce supercilio, &c.* sequitur mox, *scatebrisq; arentia temperat arua.*

Vtrvmqve rege temperante] moderante, modificante. de verbo temperandi suprà Od. 8. lib. 1.

Non hvc Arg.] tale propemodum est illud Virg. de Italia lib. 2. Georg. *Hæc loca non tauri spirantes naribus ignem Inuertêre, &c.*

Argoo remige.] Argoois remigibus, vt suprà *multo milite, multa cane.* dixi ad Od. 2. huius lib. Argoos remiges appellat heroas illos, & Græciæ principes, qui Argo naui vecti sunt, vellus aureum petentes: quæ sola, vt aiunt Homer. Pindarus, Theocritus, Apollonius, Cyaneas illas, seu Symplegadas, beneficio Palladis, incolumis prætergressa est. sic Homer. ὀδ. μ. Οἴη δὴ κείνῃ γε παρέπλω ποντοπόρος νηῦς Ἀργὼ πᾶσι μέλουσα. Pind. πυθ. εἰδ. δ. Ἐς δὲ κίνδυνον βαρὺν ἱέμενοι δεσπόταν λίσσοντο ναῶν συνδρόμων κινηθμὸν ἀμαιμάκετον ἐκφυγεῖν πετρᾶν. Theocr. in Hila. Ἅτις κυανεᾶν οὐχ ἥψατο συνδρομάδων ναῦς· Ἀλλὰ διεξάϊξε, βαθὺν δ' εἰσέδραμε Φᾶσιν, Αἰετὸς ὡς μέγα λαῖτμα. Apollo. Ἀργοναυτ. β. Καὶ τότ' Ἀθηναίη στιβαρῆς ἀντέωσε πέτρης Σκαιῆ. δεξιτερῇ δὲ διαμπερὲς ὦσε φέρεσθαι. Ἡ δ' ἰκέλη πτερόεντι μετήορος ἔσσυτ' ὀϊστῷ. E

Colchis] Medéa. Propert. lib. 2. *Seu mihi Circæo pereundum est gramine, siue Colchis Colchiacis vret ahena focis.*

Sidonii] Cadmo duce. Hic Phœnicum classe vectus, rudibus adhuc Græcorum populis, & ciuilioris cultus, & litterarum pingendarum auctor fuisse dicitur. quod cùm multi scriptores memoriæ prodiderint, tum Cornel. Tacit. Annal. lib. 2. scriptum reliquit.

Cornva] cornua antennarum. Virg. Æn. 3. *Cornua velatarum obuertimus antennarum.*

Laboriosa nec coh. Vlyssei] Od. 6. *Nec cursus duplicis per mare Vlyssei.* & infrà Oda proxima. *Laboriosi remiges Vlyssei.* laboriosus appellatur is, qui multum laborem perfert, vt M. Tull. pro Cœlio, *Vos laboriosos existimet.* & res laboriosa, laboris plena, & magno labore perfecta. Catull. *Doctis Iupiter, & laboriosis.* Iam *Vlyssei* quattuor esse syllabarum ab antiquo recto Vlysseus, notum est. F

Nvlla nocent pecori] Virg. in Tityro, *Nec mala vicini pecoris contagia lædent.* vsitatius est nomen contagionis: & eo semper vtitur M. Tullius.

Vt inqvinavit] Posteaquàm ætas ærea successit aureæ. notissima ex Hesiodo hæc ætatum dissimilitudo est. & diximus hac de re sup. ad Od. 2. lib. 4. non nulla.

Qvorvm] quorum, nempe sæculorum ferreorum, datur fuga pijs. id est, quę tempora ferrea licet ijs, qui non sunt ciuili sanguine cruenti, me vare, effugere. *fuga.* id est, vt Homerus loquitur, ἀλεωρή: vt alij, ὑπεκφυγή, seu ἔκκλισις.

A ## AD CANIDIAM. Ode 17.

Petit vt sibi ignoscat. eam autem dum vult videri placare, grauissimè & acerbissimè vellicat, atq; adeò lacerat.

IAM iam efficaci do manus scientiæ:
Supplex & oro regna per Proserpinæ,
Per & Dianæ non mouenda numina,
Per atq; libros carminum valentium
Refixa cælo deuocare sidera,
Canidia parce vocibus tandem sacris:
Citumq; retrò volue, volue turbinem.
Mouit nepotem Telephus Nereïum:
B *In quem superbus ordinarat agmina*
Mysorũ: & in quem tela acuta torserat.
Vnxere matres Iliæ addictum feris
Alitib⁹, atq; canibus homicidã Hectorẽ,
Postquàm relictis mœnibus rex prócidit,
Heu, peruicacis ad pedes Achillei.
Setosa duris exuêre pellibus
Laboriosi remiges Vlyssei,
Volente Circe, mẽbra: tunc mẽs, & sonus
Relatus, atq; notus in vultus honor.
Dedi satis, superq; pœnarum tibi,
Amata nautis multùm, & institoribus.
Fugit Iuuentas, & verecundus color
Reliquit ossa pelle amicta lurida:
C *Tuis capillus albus est odoribus:*
Nullum à labore me reclinat otium:
Vrget diem nox, & dies noctem: neq; est
Leuare tenta spiritu præcordia.
Ergo negatum, vincor vt credam miser,
Sabella pectus increpare carmina:
Caputq; Marsa dissilire nænia. (deo,
Quid amplius vis? ô mare, & terra, ar-
Quantùm neq; atro delibutus Hercules
Nessi cruore: nec Sicana feruida
Virens in Ætna flamma. tu, donec cinis
Iniuriosis aridus ventis ferar,
Cales venenis officina Colchicis.
Quæ finis? aut quod me manet stipendiũ?
Effare: iussas cum fide pœnas luam:
Paratus expiare, seu poposceris D
Centum iuuencos: siue mendaci lyrâ
Voles sonari: tu pudica, tu proba:
Perambulabis astra sidus aureum.
Infamis Helenæ Castor offensus vice,
Fraterq; magni Castoris, victi prece
Ademta vati reddidere lumina.
Et tu (potes nam) solue me dementia:
O nec paternis obsoleta sordibus,
Nec in sepulcris pauperum prudens anus
Nouendialeis dissipare pulueres.
Tibi hospitale pectus, & puræ manus:
Tuusq; venter partumeius: & tuo
Cruore rubros obstetrix pannos lauit,
Vtcumq; fortis éxsilis puerpera. E

Canidia respondet, ostendens, se nullis precibus exorari, nulla ratione placari posse.

Quid obseratis auribus fundis preces?
Non saxa nudis surdiora nauitis
Neptunus alto tundit hibernus salo.
Inultus vt tu riseris Cotyttia
Vulgata, sacrum liberi Cupidinis?
Et Esquilini pontifex venefici
Impune vt vrbem nomine impleris meo?
Quid proderit ditasse Pelignas anus,
Velociusue miscuisse toxicum,
Si tardiora fata te votis manent?
Ingrata misero vita ducenda est in hoc,
Nouis vt vsq; suppetas doloribus. F
Optat quietem Pelopis infidus pater,
Egens benignæ Tantalus semper dapis:
Optat Prometheus obligatus aliti:
Optat supremo collocare Sisyphus
In monte saxum: sed vetant leges Iouis.
Voles modò altis desilire turribus:
Modò ense pectus Norico recludere:
Frustraq; vincla gutturi nectes tuo,
Fastidiosa tristis ægrimonia. (ques:
Vectabor humeris tunc ego inimicis e-
Meæq; terra cedet insolentiæ.
An, quæ mouere cereas imagines,
(Vt ipse nosti curiosus) & polo
Deripere Lunam vocibus possim meis:

A *Poßim crematos excitare mortuos,*
DeſiderIq; temperare poculum:
Plorem artis, in te nullũ habentis exitũ?

Efficaci] ἐνεργῷ.Od.3.huius libri.*Nec munus humeris efficacis Herculis,&c.*

Do manvs] *dare manus* eſt cedere,& fateri ſe inferiorem eſſe. M. Tull.ad Att.lib.2. *aiebat illum primò ſanè diu multa contrà:ad extremum autem manus dediſſe.*Lucret.lib.2.*& ſi tibi vera videtur, Dede manus: aut, ſi falſa eſt, accingere contrà.* Idem ibid.*Nam certè fluere, atq; recedere corpora rebus Multa, manus dandum eſt: ſed plura accedere debent: Donec oleſcendi ſummum tetigere cacumen.* Iterum M.Tull.in Lælio,*qui aduerſando ſæpe aſſentetur,& litigare ſe ſimulans, blandiatur, atq; ad extremũ det manus.*Cæſar li.5.de bello Gallico,*tandẽ dat Cotta manus permotus ſuperiore ſententia Sabini.*Virg.lib.11.*neq; ipſe manus feritate dediſſet.*

B Regna per proserp.] mos erat apud veteres obſecrare per res ei, quem obſecrabant, aut cariſſimas, aut religioſiſſimas, & maximè venerandas,ſanctiſſimas,atque auguſtiſſimas:interdum etiam per res ſuas maxime imbecillas,& humileis, & afflictas, & miſericordia digniſſimas. Plautus, Rudente. *Per ego hæc genua te obteſtor,ſenex.*M.Tull.pro Quinctio,*vt te,atq; eos,qui tibi in conſilio aſſunt,obſecret,obteſteturq; P. Quinctius per ſenectutem ac ſolitudinem ſuam, nihil alıud niſi vt veſtræ naturæ,bonitatiq; obſequamini.*ibid. *Obſecrauit* [Quinctius Næuium] *per fratris ſui mortui cinerẽ, per nomen propinquitatis,per ipſius coniugem & liberos,&c.*vide annot.ad Od.5.eiuſd.lib.

Non movenda] ἀκίνητα,vel non irritanda. Diana enim irata graueis ab ijs, qui offenderunt, ſumit pœnas. itaq; horribilis dea eſt.epiſt.ad Piſon. *Aut fanaticus error,& iracunda Diana.* Talis & eius frater Apollo:vt ſuprà notauimus.

Refixa] Virg.lib.5.Æn.*Cælo ceu ſæpe refixa Tranſcurrunt crinemq; volantia ſidera ducunt.*

C Devocare] deducere,vt ſup.Od.5.

Vocibvs tandem sacris] carminibus,cantionibus,ἐπῳδαῖς,vt epiſt.1.lib.1.*Sunt verba, & voces.*

Volve, volve] omnes quidem libri & vulgati,& manuſcr.habent *ſolue*: ſed omnino legendum *volue, volue*: itaque Io. Auratus collega meus, & Carolus Vtenhouius Gandauenſis, vir doctus, exiſtimabant legendum. volue autem *retro*,id eſt,conuerte in contrariã partem, vt, quem cruciatum,& ardorem mihi attulit prior turbinis conuerſio, eo me liberet contraria, vel vt, qui à me diſceſſit,is ad me reuertatur. Theocr. εἰδυλ.β. Χ᾽ ὡς δινεῖθ᾽ ὅδε ῥόμβος ὁ χάλκεος ἐξ ἀφροδίτας, Ὡς κεῖνος δινοῖτο ποθ᾽ ἁμετέρῃσι θύρῃσιν: id eſt, Vt voluitur hic turbo æreus ex Venere, ſeu vi Veneris: ita voluatur ille ad foreis noſtras. Omnino *retro voluere*, valde vſitatè & Latinè,& conuenienter, apteque dictũ: *retro ſoluere*, non item.

Tvrbinem] rhombum magicum ſignificat, quem Martialis appellat Theſſalicum lib.9. *Quæ nunc Theſſalico lunam deducere rhombo, Quæ ſciet hos, illos vendere lena toros?* de quo & Theocr. in Pharmac. Χ᾽ ὡς δινεῖθ᾽ ὅδε ῥόμβος ὁ χάλκεος ἐξ Ἀφροδίτης, Ὡς κεῖνος δινοῖτο ποθ᾽ ἁμετέρῃσι θύρῃσι. & Propert.lib.3. ad Lygdamum. *Staminea rhombi ducitur ille rota.* & Lucian.διαλ.ἑταιρ. in eo, cuius principium eſt Εἶπέ μοι οἶσθα,&c. εἶτα ἐκ τοῦ κόλπου προκομίσασα ῥόμβον, ἐπιστρέφει ἐπῳδήν τινα λέγουσα ἐπιτρόχῳ τῇ γλώσσῃ βαρβαρικὰ καὶ φρικώδη ὀνόματα. id eſt, Deinde cùm ex ſinu turbinem depromſiſſet, voluit carmen quoddã dicens lingua volubili, & barbara quædam atque horribilia vocabula pronuntians. D

Movit nep. Teleph.] Exemplo Achillis, qui inimicis ſuis tandem placabilem ſe præbuit, conatur Canidiam ad miſericordiam flectere. Telephus Myſorum rex ab Achille, quem armis,& manu facta prohibere conatus erat, ne ad Troiam oppugnandam veniret, vulneratus, cùm conſulto oraculo reſponſum tuliſſet, vulnus ab Achille illatum alio medicamento ſanari non poſſe, quàm ferrugine enſis Achillis,(reſponderat enim Appollo ὁ τρώσας ἰάσεται) illum orauit vt eius rei ſibi copia fieret, & impetrauit. Propert.lib. E 2.ad Mæcen.*Myſus & Æmonia iuuenis, qua cuſpide vulnus Senſerat, hac ipſa cuſpide ſenſit opem.* hic, qui rex anteà fuerat, exſulauit & mendicauit. vide in epiſt.de arte poët.*Telephus & Peleus, cùm pauper & exſul vterq;,&c.*Achillem autem, nepotem Nereïum dicit, quia Thetis, Achillis mater, Nerei eſt filia.

Ordinarat agmina] inſtruxerat & duxerat exercitum.ſuprà Od.1.lib.3.*ordinare arbuſta*,pro ordine ſerere.*Eſt vt viro vir latius ordinet Arbuſta ſulcis.*

Vnxere matres] Cùm & manuſcripti, & typis excuſi codices hoc loco inter ſe diſſentirent, alijq; *vnxere*, alij *luxere* haberent,(quamquam, ne quid diſſimulem, ex ijs, quos ego vidi, plures habent *vnxere*) ego olim eam ſcripturam ſecutus eram, quæ mihi probabilior viſa erat, ſuũ cuiq; iudicium liberum relinquens, vt hanc, vel illam amplecteretur, quemadmodum ego vnam altera meliorem iudicaram. cuius mei iudicij, fa- F ctiq; rationem reddiderã lectori hoc modo. Negabam igitur, apud Hom. ιλ. ω. corpus Hectoris à mulieribus Troianis vnctum eſſe, ſed ploratum primùm, lacrymiſq; decoratum, & combuſtum: deinde oſſa pannis molliſſimis inuoluta, & in vrnam coniecta: poſtremò exſtructum ei è grandibus ſaxis monumentum: Iam verò, quòd vnctionis mentio fit interdum apud ſcriptores, id non magis ad honorem ſepulturæ pertinet, quàm lauatio, & pleraque alia, quæ nonnunquam in exſequijs, & funeribus mortuorum ſolebant adhiberi: quale eſt hoc exemplum ex Ennio, *Tarquinij corpus bona fœmina lauit, & vnxit:* & item hoc ex Virg.lib.7.Æn.de Miſeno. *Principio pinguem tedis, & robore ſecto Ingentem ſtruxere pyram, cui frondibus atris Intexunt latera, & feraleis antè cupreſſos Conſtituunt, decorantq; ſuper fulgentibus armis: Pars calidos latices, & ahena vndantia flammis Expediunt, corpuſq; lauant frigentis, & vngunt.* apud eundem lib.9. mater Euryali queritur ſe filio oculos non preſſiſſe, neque vulnera lauiſſe, his ver-

A his verbis. *Heu, terra ignota canibus data præda Latinis, Alitibusq́, iaces, nec te tua funera mater Produxi, pressíue oculos, aut vulnera laui.* eodem pertinet illud Euripid. Phœniss. ἐγὼ δ' ἥκω μεταστέλλων Ἀδελφὴν Ἰοκαστήν, ὅπως λούσῃ, προθῆταί τ' οὐκέτ' ὄντα παῖδ' ἐμόν. Quis autem vmquam vel poëta, vel alius scriptor in miserijs mortui numerauit, quòd lotus non fuerit, aut quòd ei morięti oculi pressi, vel clausi nō fuerint? nemo, quod sciam. At omnes poëtæ harum commiserationum pleni sunt, dum vel eorū, qui naufragio perierunt, vel eorum, qui in acie ceciderunt, vel similium calamitosorum conditionē miserantur, ac deplorant: *iacet insepultus, & indefletus,* aut *non luctus.* Optabant enim omnes se sepeliri, humari, fleri, ac lugeri post mortem: & hæc crebrò à scriptoribus cōmemorantur: *lauari corpus* autem, *vngi, oculos claudi,* & similia, vel non ita expetebant, vel dicere licet illa esse horum accessiones, & ad supremum honorem, id est, luctum, & sepulturam, tanquam ad finem, referri. Iam vero quòd scribunt quidam vngere cadauera solitos esse veteres, vt diutius integra conseruarentur: id verum esse non puto. Nam vnctionem, vel munditiei, & nitoris, vel luxus causa adhibebant, & sciebant ad corporum integritatem conseruandam nihil adiuuare: corpora autem cum diu manere incorrupta, & integra volebant, ea vel cōdiebant, vel cera circumlinebant: quod ostendit M. Tullius lib. 1. Tuscul. his verbis. *Condiunt Ægyptij mortuos, & eos domi seruant: Persæ etiam cera circumlitos condunt, vt quàm maximè permaneant diuturna.* id quod ab Herodoto traditum est libro secundo. ad eundem vsum cedrum, & cupressum adhibebant. Sed cuius hominis est dicere hoc loco, vngi solita apud antiquos cadauera, vt diutius integra seruarentur, cùm constet & Troianos, & Romanos, maximè Horatij ætate, corpora mortuorum in rogum imponere, & comburere, non integra seruare consueuisse? *Vnxere* igitur mihi propter has causas non admodum probabatur: *luxere* autem, maximè: propterea quòd vbique apud scriptores lugeri, & luctu, seu fletu honorari mortuos legimus. Itaq; Homerus non semel κλαίειν θανόντας, id est, flere mortuos, dicit esse γέρας θανόντων, id est, decus, præmiumque mortuorum, vt annotatum est suprà ad Od. 6. lib. 2. Tùm crebra sunt hæc apud Tragicos ἄκλαυστος, ἄταφος, id est, nō ploratus, non sepultus. Eurip. Phœn. ἐᾶν δ' ἄκλαυστον, ἄταφον οἰωνοῖσι βοράν, id est, relinquere non ploratum, insepultum, volucribus escam. quæ Virg. expressit lib. 2. *Nos animæ viles, infleta, inhumataq́, turba.* Iterum apud Eurip. in Medea Iason Medéam orat, vt sinat se filios suos sepelire, & lugere, his verbis, Θάψαι νεκρούς μοι τούσδε, καὶ κλαῦσαι πάρες. apud eund. in Hecuba, sic vmbra Polydori loquitur: πολλοῖς διαύλοις κυμάτων φορούμενος Ἄκλαυστος, ἄταφος. apud eundem in Androm. ij, qui nuntiant Peleo interfectum esse Neoptolemum, aiunt se corpus eius afferre, vt nepotem defleat, & sepeliat. Κομίζομέν νιν σοὶ κατοιμῶξαι γόοις, Κλαῦσαί τε τρέψαι, γῆς τε κοσμῆσαι τάφῳ. Alcæus lib. 3. epig. Græc. Ἄκλαυστοι, καὶ ἄθαπτοι ὁδοιπόρε, τῷδ' ἐπὶ τύμβῳ Ἠμαθίης τελοσσοὶ κείμεθα μυριάδες, &c. Itaque Solon mortem suam lacrymis carere non vult. *linquamus amicis* (inquit) *Mœrorem, vt celebrent funera cum gemitu.* D At Ennius contrà. *Nemo me lacrymis decoret, nec funera fletu Faxit: cur? volito viuu' per ora virûm.* Quòd si quis mihi dicat, licere mortuos lugere, & deflere, etiam si corpus absit: ergo hoc loco legendum *vnxere*, quia ad luctum, & ploratum, & similia, non erat necesse corpus Hectoris redimi, & Troiam referri: respondeo ploratus illos, & fletus non nisi posito ante omnium lugentium oculos cadauere, esse solitos vsurpari. quod ex Homero, Virgilio, & ceteris, cuiuis perspicuum esse potest. M. Tullius autem hæc genera lugendi enumerat lib. 3. quæst. Tuscul. *pædores, muliebreis lacerationes genarum, pectoris, feminum, capitis percussiones:* & Euripides in Alcest. non admodum dissimilia. Πυλῶν πάροιθεν δ' οὐχ ὁρῶ Πηγαῖον, ὡς νομίζεται Γε, χέρνιβ' ἐπὶ φθιτῶν πύλαις: Χαίτα τ' οὔτις ἐπὶ προθύροις τομαῖος, ἃ δὴ νεκύων πένθεσι πιτνεῖ. Οὐ δουπεῖ νεολαία γυναικῶν. id est, ante portas autem non video, vt mos & instituta postulant, fontanas aquas, quæ solent adhiberi in mortuorū portis: coma autem nulla est in vestibulo è E capite abscissa: quæ in mortuorum luctibus fieri solent. postremò mulierum conuentus non tollit clamorem, neque strepitum excitat. sic igitur hunc locum explicabam. Matres Troianæ corpus Hectoris, quod Achilles canibus, & auibus destinauerat, luxerunt, honoreque sepulturæ affecerunt, posteaquàm Achilles Priami supplicis oratione, & precibus flexus est. Iam Achilles apud Homer. ἰλ. ω. à Mercurio præmonitus, & de Iouis voluntate certior factus, Priamo corpus Hectoris Troiam deportandum, ac sepeliendum tradit. sic Hom. Υἱὸς μὲν δή τοι λέλυται γέρον, ὡς ἐκέλευες. Κεῖται δ' ἐν λεχέεσσ' ἅμα δ' ἠοῖ φαινομένηφι Ὄψεαι αὐτὸς ἄγων. Virgil. Æn. 2. *At non ille, satum quo te mentiris, Achilles Talis in hoste fuit Priamo: sed iura, fidemq́, Supplicis erubuit, corpusq́, exsangue sepulcro Reddidit Hectoreū.* Cùm his rationibus, & argumentis adductus in priore editione *luxere* excudendum curassem: & aliquot annis pòst Lutetiæ non pauca Horatij exemplaria manuscripta nactus, in eis omnibus *Vnxere* scriptum reperissem, nisi quòd in vno, hoc F verbum erat in litura: hac secunda editione plurium librorum auctoritatem sequi malui: in sententia tamen priore manens, vt putem, *Luxere* potius legendum esse, quàm *Vnxere*: aut certe vtramq; lectionem esse probabilem: quod & Antonio Mureto videtur.

Addictum feris] Addixerat Hectorē canibus, & auibus Achilles iam ab eo tempore, quo Hector mortifero illo inter humeros, & ceruices, ἵνα τε ψυχῆς ὤκιστος ὄλεθρος, id est, vbi celerrimus est interitus, vulnere accepto, iacensq; & pæne exanimis, Achillem orabat, vt corpus suum patri Priamo comburendum, ac sepeliendum redderet, neq; canibus dilacerandum apud naueis relinqueret. sic enim respōdet Achilles ἰλ. χ. Μή με κύον γούνων γουνάζεο, μηδὲ τοκήων· Αἲ γάρ πως αὐτόν με μένος, καὶ θυμὸς ἀνείη Ὤμ' ἀποταμνόμενον κρέα ἔδμεναι, οἷά μ' ἔοργας. Ὡς οὐκ ἔσθ' ὅς σῆς γε κύνας κεφαλῆς ἀπαλάλκοι, id est, Ne mihi homo impudentissime per genua mea supplica, neque per parenteis. Nam me animus & ira inci-

A tant, vt te crudum in frusta sectum comedam: talia in me commisisti: Quare non est quisquam, qui canes à capite tuo prohibere possit. & ἰλ. ψ. in sepultura Patrocli cùm duodecim illos Troianos iuuenes, quos viuos ceperat, manu sua interfectos in rogum coniecisset, ait se Hectorem non flammis exusturum, sed canibus dilaniandũ proiecturum. Εκτορα δ' ὄτι δώσω Πριαμίδην πυρὶ δαπτέμεν, ἀλλὰ κύνεσσι.

HOMICIDAM] ἀνδροφόνον. neq; verò deterius multo est nomen Latinum Græco. nam ἀνδροφόνος, id est, viricida, apud Homerũ idẽ ferè valet, quòd ἀνθρωποκτόνος, id est, homicida. & item apud Eurip. in Hecuba, vbi Polymnestor mulieres Troianas, à quibus eius liberi parui pueri fuerant interfecti, ἀνδροφόνους appellat. Denique Eustath. ad illum locũ Hom. ἰλ. ψ. ἤγαγεν ὑμέτερόν δ' ἀνδροκτασίης ὕπο λυγρῆς ἤματι τῷ ὅτε παῖδα κατέκτανον Ἀμφιδάμαντος, &c. notat ἀνδροφόνος γὰρ ὁ ἁπλῶς ἄνθρωπον ἀναιρῶν εἴτε παῖς εἴη ὁ πεσών, εἴτε ἀκμαῖος, εἴτε καὶ γυνή: id est, ἀνδροφόνος, seu, si dicere liceat, viricida, is est simpliciter, qui hominẽ
B occîdit, siue puer sit is, qui cécidit, siue vir ętate corroborata, siue mulier.

POSTQVAM RELICTIS MOENIB. REX] Priamus ἰλ. ω. à Mercurio per media Græcorum castra noctu deductus, vt sup. diximus ad Od. 10. lib. 1. neq; à quoquam visus, ad Achillem peruẽnit: & cùm eius genua manib. tetigisset, manusq; exosculatus esset: sese ad pedes abiecit orans, vt corpus Hectoris, pretio accepto, sibi redderet, sepeliendiq; potestatẽ faceret. Homeri verba sunt hæc, ἄγχι δ' ἄρα στὰς Χερσὶν Ἀχιλλῆος λάβε γούνατα, καὶ κύσε χεῖρας Δεινάς, ἀνδροφόνους, αἵ οἱ πολέας κτάνον υἷας. sequitur aliquot pòst versibus, Κλαῖ' ἁδινὰ προπάροιθε ποδῶν Ἀχιλῆος ἐλυσθείς. id est, Plorabat miserabiliter, seu indesinenter ante pedes Achillis volutatus.

PERVICACIS] in sententia sua obfirmati, pertinacis, &, vt alibi, cedere nescij. quamquam interest inter peruicaciam & pertinaciam.

SETOSA DVRIS EXVERE] id est, porcorum, & ceterarum bestiarum, in quas à Circe fue-
C rant versi, figuras exuerunt, & humanas recuperarunt, Circe volente, ac libente. hac de re Homerus ὀδ. κ. Κίρκη δὲ διὲκ μεγάροιο βεβήκει Ῥάβδον ἔχουσ' ἐν χειρί, θύρας δ' ἀνέῳξε συφειοῦ, &c. id est, Circe autem per domum, & è domo egressa est, virgam manu tenens: foreis autem haræ aperuit. sequitur, Τῶν δ' ἐκ μὲν μελέων τρίχες ἔρρεον, ἃς πρὶν ἔφυσε Φάρμακον οὐλόμενον, τό σφιν πόρε πότνια Κίρκη· Ἄνδρες δ' αἶψ' ἐγένοντο νεώτεροι, ἢ πάρος ἦσαν. id est, ex eorum autem membris pili defluebant, quos prius nasci fecerat pharmacũ perniciosum, quod eis dederat veneranda Circe. Viri autẽ citò facti sũt iuniores, quã antea erãt.

REMIGES VLYSSEI] socij Vlyssis. epist. 2. lib. 1. *remigium vitiosum Ithacensis Vlyssei.*

RELATVS] sic habent duo cod. Vatic. & Iañ. Raïn. Vrs. Torn. & ita legendum, non *relapsus*. relatus autem, id est, redditus & restitutus.

ATQVE NOTVS IN VVLTVS HONOR] id est, & facies pristina honesta, omnibus nota, nempe humana.

AMATA NAVTIS MVLTVM] ô tu, quam nautæ, & institores multùm amant. Cùm videri velit eam honorificè appellare, eique blandiri, te- D
uera tamen contumeliosè insectatur. qui sint institores dixi sup. ad Od. 6. lib. 3.

IVVENTAS] id est, iuuenta. nã quamuis Deæ nomen sit, eodẽ tamen etiã ætas hæc significatur.

VERECVNDVS COLOR] purpureus, & rubicũdus: qualis inest in pueris, & adolescẽtibus, qui verecundi sunt natura: vel per verecundũ colorẽ, ideo rubicundus significatur: quia, quos pudet, ij erubescunt. significat, sibi cantiones, & veneficia Canidiæ pallorem, maciẽ, canitiemq; attulisse.

RELIQVIT OSSA, &c.] nihil mihi reliquit præter ossa pelle lurida amicta: vel præter ossa & pellem luridam. prouerbium de summa macie. Plaut. Capt. *Macesco, consenesco, & tabesco miser: Ossa atq; pellis sum misera macritudine.* Theocritus εἰδ. δ. Τήνας μὲν δήτοι τᾶς πόρτιος αὐτὰ λέλειπται Τ' ὠστία. id est, Illius quidẽ iuuencæ sola ossa relicta sunt. Apollon. Αργον. β. πίνῳ τε οἱ αὐσταλέος χρὼς Ἐσκλήκει: ῥινοὶ δὲ σὺν ὀστέα μοῦνον ἔεργον. id est, sordibus ei corpus erat aridum & squalidum: pellis autem & ossa sola continebant. Virg. Palæm. *vix ossibus hærent.* E

PELLE AMICTA LVRIDA] pallida, subuiridis, vel crocei coloris: qualis vmbrarũ, arquatorum, luræ, Orci. vt sup. Od. 4. lib. 3. *luridũ Missos ad Orcum.* amicta autẽ, id est, vestita. epist. 15. lib. 1. *Pomisne & pratis, an amicta vitibus vlmo.*

TVIS CAPILLVS ALBVS EST] tui odores, tuaq; vnguenta, id est, veneficia, mihi canitiem attulerunt. Oda 14. lib. 3. *Lenit albescens animos capillus.*

NVLLVM A LABORE ME] nulla mihi à labore, siue animi, siue animi & corporis datur intermissio, nulla conquiescendi potestas.

VRGET DIEM NOX, ET D.] id est, fine vlla temporis intermissione laboro, continuis animi laboribus exerceor. diurno labori succedit nocturnus, & nocturno diurnus.

NEQVE EST LEVARE] οὐδ' ἔστι, vel ἔξεστι. nõ licet, nõ datur respirare. distenta mihi sunt spiritu præcordia, neq; ea respirando leuare possum. iccircò enim data est respiratio, vt & attrahatur aër F
frigidus, qui calorem intestinũ, ac naturalem refrigeret: & vicissim pectus spiritu, & aëre concalefacto distentum, atq; inflatum subleuetur.

ERGO NEGATVM VINCOR, VT CREDAM] horum verborum hæc sententia est. ergo ego nunc tandem infelix meis malis vincor, vt credam, & fatear id, quod initio negaueram: quidnam? Sabella carmina, id est, Canidiæ Sabellę cantiones vim habere ad permouendos, & perturbandos hominum animos.

CAPVTQVE MARSA.] & vt credam, caput Marsis cantionibus, seu carminibus, quodammodo disrumpi, amentiaque affici. suprà Od. 5. eodem lib. *nec vocata mens tua Marsis redibit vocibus.* Licet & ita interpretari, *dissilire*, id est, dirumpi. Et verò vtrumque coniunxit Arnobius lib. 1. aduersus genteis, *vt infidelium dissiliat & dirumpatur auditus.*

DISSILIRE.] in diuersas parteis ferri, dissipari, differri. epist. 18. lib. 1. *Gratia sic fratrum geminorum Amphionis, atq; Zethi dissiluit.*

QVANTVM

A QVANTVM NEQVE ATRO DELIBVTVS] Hercules Eunomo Architelis filio, à se non sponte interfecto, voluntario se exsulio mulctauit, atq; in oppidum Thrachinem proficisci cõstituit. Cùm ad Euenum fluuium, cuius portitor erat Nessus centaurus, peruenisset, ipse fluuium pedibus superauit: Deianiram autem mercede pacta Nesso traijciendam reliquit. Hic, dum eam traijcit, vim ei inferre conatur. Hercules Deianiræ vim propulsantis clamore exaudito, egredieti Nesso mortiferum vulnus inflixit. Nessus moribundus, Deianirę ad se euocatę dixit, se philtrum ei dare velle, quo Herculis erga se amorem perpetuum, ac sempiternum retineret. (constabat autem id philtrum ex ipsius Nessi cruore, & eo veneno, quo suorum telorum cuspides Hercules inficere solebat.) Quo cupidè accepto, & studiosè seruato, cùm Deianira parum gratum de Iola Eurytifilia nuntium accepisset, vereretur que ne Iolam sibi anteponeret Hercules, tunicam ad eum B misit cruore illo imbutam, cùm existimaret philtrum esse: quam cùm ille induisset, venenumque illud corporis contactu concalefactum, vsque ad viscera permanasset, voces illas miserabileis edidit, quæ leguntur apud Sophoclem in Trachin. vide Od. 3. huius lib.

NEC SICANA FERVIDA VIRENS] Sic ego hunc locum veterum codicum auctoritatem secutus emendaui. sic enim scriptum reperi in cod. Don. Iann. & duobus Vatic. duobus Petri Danielis, & totidẽ Nicotianis, & vno Nicot. Cleric. & duobus Russardinis, *Virens in Ætna.* quod sine dubio rectum est, vt per virentem flammam significari intelligamus eam, quæ valida & perpetua sit, & numquam languescat, aut moriatur: quemadmodum apud Homerum ἰλ. ι. φλὸξ ἐμαράνθη. id est, flamma exaruit: seu marcida facta est, pro exstincta est. & ἰλ. ψ. τῆμος πυρκαϊὴ ἐμαραίνετο. id est, tunc incendium marcescebat. *Vrens* autem, quod in ceteris omnibus manuscr. reperitur, longè est ineptissimum. Ego igitur priore sententia desisto: C quæ fuit huiusmodi, *Virens* esse mendosum, & legendum *Vibrans*. Sic autem hanc sententiam confirmabam in priore editione. Ex hoc *virens*, quod mihi deprauatum videbatur, coniectura ductus, tanquam manu quadam, ad veram, ac germanam (vt tum putabam) lectionẽ, *vibrans flamma*, reponebam: atque ita disputabam. *Vibrans flamma* (opinor) ab Horatio appellatur, quæ stricti ferri, aut luminis in morem splendet, ac micat: vel quæ se attollit, atque eiaculatur in auras: qualem describit Lucretius lib. 6. Ætnæ flammam, & Virg. lib. 3. Æn. sic Lucret. *Nunc tamen illa modis quibus irritata repente Flamma foras vastis Ætnæ fornacibus efflet, Expediam. primum totius subcaua montis Est natura, ferè silicum suffulta cauernis, &c.* sequitur mox, *Ventus enim fit, vbi est agitando percitus aër. Hic vbi percaluit, calefecitq; omnia circum Saxa furens quà contingit, terramq;: & ab ollis Excussit calidum flammis velocibus ignem: Tollit se, ac rectis ita faucibus eijcit alte, Funditq; ardorem longè, longeq; fauillam Differt, & crassa voluit caligine fumum, Extruditq; simul mirando pondere saxa.* Et Virgil. *sed horrificis iuxta tonat Ætna ruinis: Interdumq; atram prorumpit ad æthera nubem Turbine fumantem piceo, & candente fauilla. Attollitq; globos flammarum, & sidera lambit: Interdum D scopulos, auulsaq; viscera montis Erigit eructans, liquefactaq; saxa sub auras Cum gemitu glomerat, fundoq; exæstuat imo.* quos Virgilij versus ex Pindari Oda 1. expressos, aut certè imitatos ostendit Macrob. lib. 5. Saturnal. cap. 17. κίων δ' οὐρανία συνέχει. νιφόεσσ' Αἴτνα πανέτες χιόνος ὀξείας τιθήνα, τᾶς ἐρεύγονται μὲν ἀπλάτου πυρὸς ἁγνόταται ἐκ μυχῶν παγαί: ποταμοὶ δ' ἀμέραισι μὲν προχέοντι ῥόον καπνοῦ αἴθων': ἀλλ' ἐν ὄρφναισι πέτρας φοίνισσα κυλινδομένα φλὸξ ἐς βαθεῖαν φέρει πόντου πλάκα σὺν πατάγῳ: κεῖνο δ' ἁφαίστοιο κρουνοὺς ἑρπετὸν δεινοτάτους ἀναπέμπει: id est, Columna autem cælestis cõtinet, niuosa Ætna, per totum annum niuis acutæ nutrix: cuius ex recessibus eructantur ignis, ad quem nemo accedere audeat, purissimi fontes. Fluuij autem ignei interdiu profundunt fluentum fumi candens, seu nigrum: noctis autem tenebris pœnicea flamma voluitur, & saxa portat in maris æ- E quor profundum cum ingenti sonitu. Illud autem Vulcani reptile scaturigines horribilissimas sursum mittit. Iam verbum vibrare, sæpius esse absolutum, quàm ἐνεργητικὸν, id ex Lucret. Virg. M. Tull. intelligere licet. Lucretius libro tertio, *Quin etiam tibi si lingua vibrante minacem Serpentem, & caudæ procero corpore vtrinq; Sit libitum in multas parteis discindere ferro, &c.* Virgilius Æneid. 2. *Sibila lambebant linguis vibrantibus ora.* idem lib. nono, *Vibranti gladio connixus ab aggere dexter Occupat.* & lib. 10. *Vibranti cuspis medium transuerberat ictu.* M. Tull. orat. perf. de Demost. *Cuius non tam vibrarent fulmina illa, nisi numeris contorta ferrentur.* Idem in Lucullo. *Nobismetipsis modò cæruleum mare videbatur, nunc rauũ: nunc, quia à sole collucet, albescit, & vibrat.* Idem in Bruto extremo. *& erat oratio cùm incitata, & vibrans, tùm etiam accurata & polita.* Quinctil. lib. 10. de Archilocho. *cùm validæ, tùm breues, vibrantesq; sententiæ.* hanc igitur scripturam veram esse puto, *Vibrans in Ætna flamma.* Nam quòd quidam e- F mendauerunt, *Furens in Ætna flamma*, non equidem inuideo: & scio Virgil. lib. 4. Æneid. in extr. dixisse: *flammæq; furentes Culmina perq; hominum voluantur, perq; Deorum.* Verùm hæc lectio, quam sequor, & propius abest à vetere scriptura *Virens*, & significantius (meo quidem iudicio) exprimit flammæ è fornacibus illis erumpentis, & in altum sese eijcientis, & conglobantis naturam. *Vrens* autem factum esse puto ex *Virens*: & *Virens* ex *Vibrans* errore, & negligentia librariorum. Hæc igitur olim scripserã. Nunc autem sententia mutata, *Virens flamma* retineo, & virentem flammam interpretor, validam, acrem, perpetuã, non languescentem. Cur sententiam mutem autem vna hæc causa est, quod tutius esse arbitror veteres codices sequi, præsertim vbi defendi possunt, vbique probabilem scripturam continent, quàm aliam excogitare. Si quis tamen *vibrans flamma*, quæ lectio coniectura sola nititur, huic anteponet, non improbabo.

TV DONEC CINIS, &c.] tu veluti quædam

A dam venenorum officina, non ceſſabis me tuis venenis exurere, donec exaruerim, & cineris in modum conſumtus, atque à ventis diſperſus fuerim: ſeu donec in cinerem verſus fuerim, vt loquitur Oda 3. lib. 3.

COLCHICIS] Medeæ venenorum ſimillimis. ſuprà Od. 5. *Flammis aduri Colchicis.* & Od. 13. lib. 2. *ille venena Colchica, Et quicquid vſquam concipitur nefas, Tractauit, &c.*

QVÆ FINIS?] finis generis fæmin. vt ſuprà Od. 18. lib 2. *fine deſtinata.* & Lucret. lib. 1. *Deniq; iam quoniam generatim reddita finis Creſcendi rebus conſtat.* & Virg. lib. 5. *Quæ finis ſtandi?*

QVOD ME MANET STIPEND.] quod tibi à me vis ſtipendium perſolui? id eſt, quam mihi pœnam irrogabis aut impones? quam me pœnam vis ſufferre, ac ſuſtinere?

EFFARE] quidam legi volunt Ecfare, quomodo ſcriptum reperi etiam ego in vno, & altero codice antiquo.

B IVSSAS] participium à verbo *iubeor:* de quo alibi. iuſſas autem, id eſt, à te in me conſtitutas: vel quas ego ſubire & luere abs te iuſſus fuero.

CVM FIDE] tralatio à pecunia: quæ cum fide ſolui dicitur, ſi tota, & ad diem ſoluatur.

EXPIARE] pœna ſubeunda luere, ac delere. vt Od. 1. lib. 2. *arma Nondum expiatis vncta cruoribus.* & huius lib. Od. 5. *dira deteſtatio Nulla expiatur victima.* Cicero de haruſp. reſp. *nomen populi Rom. tanto ſcelere contaminauit, vt id nulla re poſſit, niſi ipſius ſupplicio, expiari.*

MEND. LYRA VOLES SONARI.] id eſt, falſò, ſeu falſis carminibus, & mendacibus hymnis laudari. ſignificat, eam veris laudibus ornari non poſſe.

TV PVDICA, TV PROBA.] ſignificat, eã eſſe impudicam, & improbam. ſic Catull. in quandam. *Pudica & proba, redde codicillos.*

PERAMBVLABIS ASTRA SIDVS] tanquam Erigone referêris in ſiderum numerum: vel tu ſidus aureum inter aſtra verſaberis. hoc dicitur

C intereſſe inter aſtrum & ſidus, quòd ſidus, vna ſtella ſit: aſtrum, multæ: vt Virgiliæ, Orion, Vrſa maior, & Vrſa minor, &c. ſidus aureum autem dixit ἐπιθετικῶς, vt non ſemel Virg. Æn. 2. *ferit aurea ſidera clamor.* & lib. 11. *Tum verò immenſus ſurgens ferit aurea clamor Sidera.*

INFAMIS HEL. CAST. OFFENS.] Quæ ſunt peruulgata, omnibuſque notiſſima de Steſichoro poëta, iccircò eum oculis eſſe multatum, quia Helenam verſibus maledicis, & contumelioſis lacerarat, prætermitto. Pauſanias autem in Laconicis, noua quædam hac de re, atque inaudita profert, Leonynum quendam Crotoniatam in inſulam Λευκὴν profectum, Achillem in ea, duos Aiaces, alioſque Heroas, & vnà cum illis Helenam vidiſſe: cum ea etiam eſſe locutum, ſibique ab illa eſſe mandatum, vt, cùm primùm Himeram (qua in vrbe natus eſt Steſichorus) nauigaſſet, Steſichoro nuntiaret, ſe iratam ob carmen in ſe ſcriptum, oculos ei ademiſſe: Quo nuntio accepto Steſichorum ſtilum vertiſſe, Helenamque, quam antea vituperarat, laudauiſſe. Eius autem palinodiæ principium ponit Plato in Phædro his verbis, ἔστι δὲ τοῖς ἁμαρτάνουσι περὶ μυθολογίαν καθαρμὸς ἀρχαῖος, ὃν Ὅμηρος μὲν οὐκ ᾔσθετο, Στησίχορος δέ. τῶν γὰρ ὀμμάτων στερηθεὶς διὰ τὴν Ἑλένης κακηγορίαν, οὐκ ἠγνόησεν, ὥσπερ ὅμηρος, ἀλλ᾽ ἅτε μουσικὸς ὤν, ἔγνω τὴν αἰτίαν, καὶ ποιεῖ εὐθὺς, Οὐκ ἔστ᾽ ἔτυμος ὁ λόγος οὗτος, οὐδ᾽ ἔβας ἐν νηυσὶν εὐσέλμοις, οὐδ᾽ ἵκεο πέργαμα Τροίης. ποιήσας δὴ πᾶσαν τὴν καλουμένην παλινῳδίαν παραχρῆμα ἀνέβλεψεν, id eſt, ijs, qui in fabulando peccarunt, vetus eſt expiatio, quæ Homerũ quidẽ fûgit, ſed non Steſichorũ. Nam cùm oculis orbatus eſſet proptereà, quòd Helenæ maledixerat, nõ ignorauit, quemadmodum Homerus, ſed, vt pote qui muſicus eſſet, cauſam eius rei intellexit, & cõtinuò hoc carmen fecit. *Non verus ille eſt ſermo: nũquam puppibus Vecta es veliuolis opulenta ad pergama Troiæ.* Abſoluta igitur tota illa, quæ appellatur, palinodia, oculorum ſenſum continuò recuperauit. vſurpat M. Tullius huius carminis principium lib. 9. epiſt. ad Attic. οὐκ ἔστ᾽ ἔτυμος λόγος (vt opinor) *ille de ratibus*, id eſt, nõ eſt verus ille rumor de Pompeij nauibus. Extat & alius Steſichori verſus apud Lycophronis interpr. ad eandem rem pertinens, Τρῶες τοί ποτ᾽ ἴσαν Ἑλένης εἴδωλον ἔχοντες.

INFAMIS HELENÆ] quam infamarat Steſichorus: dedecore & infamia notatæ à Steſichoro. non diſſimulabo me reperiſſe in vno Vatic. libro, Infimis. de qua ſcriptura equidem nihil pronuntio. tantùm admonitum lectorem velim, vt conſideret, idémne ſit ſentiendum de nomine infamis, quod de infacetus cenſuit Hermolaus Barbarus: nempe ſcribendum eſſe, inficetus.

VATI] Steſichoro. de quo ſup. ad Od. 9. li. 4. vide de eod. multa apud Quinct. lib. 10.

ET TV] tu quoq; eorum exemplo.

O NEC PATERNIS] hæc palinodia irriſionis contumelioſæ pleniſſima eſt: immò verò mera contumelia eſt, cum vrbanitate tamen Horatiana coniuncta. Vult enim Horatius intelligi, quæ laudandæ Canidiæ cauſa dicit, eſſe planè falſa. NEC IN SEPVLCHRIS, &c.] id eſt, nec docta, ſeu quæ neſcis pauperum mortuorũ cineres nono poſt eorum mortem die diſpergere, ac F diſſipare. innuit hoc eam factitare ſolere.

NOVENDIALEIS] nouendiales pulueres, nouendiale ſacrum, nouendiales ludi, nouendiales feriæ à numero dierum ſunt dictæ. Nam cadauer domi dies ſeptem ſeruabatur: octauo die comburebatur: nono ſepeliebatur, ſeu humabatur: deinde iuſtis perſolutis, & impoſita inſcriptione humatus dicebatur mortuus. ante hoc tempus, & antequàm hæc facta eſſent, dicebatur eſſe ſupra terram. Ad hunc locum pertinet illud Virg. 5. Æneid. *Præterea ſi nona diem mortalibus almum Aurora extulerit, radijſq; retexerit orbem, &c.* ad quem locum lege Seruium, qui ibi profert hunc Horatianum verſum.

PVRÆ MANVS] καθαραὶ χεῖρες: non maculatæ ſanguine: quod eſt falſum, vt cætera omnia.

TVVSQVE VENTER PARTVMEIVS] venter partumeius eſt, qui partum edere & ſolet, & poteſt: venter fæcundus: qualis profectò non eſt Canidiæ: id eſt, Gratidiæ. eſt autẽ nomen conflatum à partu, & verbo meio. in codice Io. Morellij

A rellij viri nobilis, & in primis eruditi, annotatum erat ad hanc vocem *partumeius, partui aptus.*

TVO CRVORE RVBROS] tuo cruore, & tabo commaculatos in puerperio tuo.

VTCVMQVE, &c.] quoties, vel quandocumque tu partu edito è lecto surgis fortis puerpera. quod numquam tibi contigit. numquam enim nec paris, nec peperisti. videtur enim significare, Canidiam obstetricis opera, & ministerio vti, quæ pannos eius cruore ex partu inquinatos, abluat, cùm longè aliud & sentiat, & velit intelligi. Nam nec vmquam puerpera fuit, neque obstetrice vsa est, neque pannos habet cruentos, vtpote quæ suppositos partus ostentet, non veros. vt sup. Od. 5. *si vocata partubus Lucina veris affuit. Exsilis* autem secundæ personæ est, à verbo exsilio.

CANIDIA.

OBSERATIS] obturatis, clausis, surdis. obserare à sera factum. vtitur & Catull. ad Ipsithill: seu, vt alij volunt, hospitellam, *Ne quis liminis ob*

B *seret tabellam.*

NON SAXA NVDIS SVRD.] huius versus, & proximi sententia est. Non sunt nautis surdiora saxa, quæ fluctibus hibernis verberantur, subintell. quàm ego tibi sum. vel hoc modo. non magis audiunt nautas miseros, nudos, & eiectos saxa, quæ à fluctibus hibernis verberantur, quàm ego te. *nudis* autem, id est, spoliatis, naufragis. sic suprà Od. 7. lib. 3. *nam scopulis surdior Icari Voces audit adhuc integer.*

TVNDIT] verberat. Virgil. Æneid. 5. *Est procul in pelago saxum, spumantia contra Littora: quod tumidis summersum tunditur olim Fluctibus, hiberni condunt vbi sidera Cori.* Idem in Daphn. *Nec percussa iuuant fluctu tam littora, &c.*

NEPTVNVS HIBERNVS] id est, mare tempestatibus hibernis commotum, atque ventis concitatum.

SALO] fluctu: maris agitatione, & iactatione,

C Græcum nomen est, ex quo σαλεύειν agitare, concutere.

INVLTVS VT TV RISERIS, &c.] egóne committam, vt tu impunè riseris Cotyttia, quæ sacra tu tuis versibus vulgauisti? de hoc loquendi genere vide quæ sunt annotata ad illum locum, *Visne tegam spurco Damæ latus?* Saty. 5. lib. 2.

COTYTTIA] sic scribendum docuit Politianus, non *Cocytia*. Cotyttia autem dicta sunt sacra quædam nocturna, flagitiosa, obscæna, & nefaria, à Cotyttone impudentiæ, & Veneris obscænæ dea, cuius sacerdotes erant Baptæ: de qua Iuuenalis Saty. 2. *Talia secreta coluerunt Orgia tæda Cecropiam soliti Baptæ lassare Gotyttô.*

LIBERI CVPID.] liberi, id est, nulla lege, nullóque pudore à libidine reuocati: liberè & solutè per omne libidinis, quantumuis obscænæ, & flagitiosæ genus vagantis.

ET ESQVIL. PONTIF. VENEFICI] Conscius, & particeps à me factus eorum sacrorum & veneficiorum, quæ in Esquilijs tracto: vel dic pontificem eum appellati veneficij Esquilini, D
quia veluti pontifex quidam hæc sacra reprehendat, & de his existimare, & iudicare audeat. erat enim pontificum religiones, & ceremonias tueri. Festus, *Pontifex maximus, iudex, atque arbiter habetur rerum diuinarum, humanarúmque.* Plautus Rudente, *Lubet iurare. túne pontifex periurio es?*

IMPVNE VT VRBEM, &c.] egóne te patiar inultum esse, qui me populi fabulam feceris?

QVID PRODERIT DITASSE, &c.] id est, quid proderit tibi te Pelignas anus impenso pretio conduxisse, vt te dolore, & cruciatu corporis liberarent: præsentibúsque venenis vsum esse, vt statim exanimatus miseriarum tuarum portũ occupares, si tardius, quàm optas, moriturus es?

DVCENDA] producenda, extrahenda. sic dicimus *ducere bellum.*

IN HOC] ad hoc, propter hoc, ἐπὶ τούτῳ.

SVPPETAS] vt sufficias, ac suppedites materiam, & locum nouis doloribus: vel vt sis semper recens & integer nouis doloribus. ἵνα ἐπαρκῇς καιναῖς ἀλγηδόσι.

DOLORIBVS] sic habent aliquot libri scripti, & excusi: quidam scripti *laboribus*: quidam E
cruciatibus.

INFIDVS] qui Deorum consilia recondita vulgauit, vt dicemus ad Satyr. 1. lib. 1. sed mihi tacendum non videtur, me in octo lib. manuscriptis legisse, *Pelopis infidi pater.*

BENIGNÆ] copiosæ, affluentis, abundantis, largæ. videntur quidem hæc pugnare, copiosum esse, & egere: sed ea est Tantali, & Tantali similium pœna, vt in media rerum copia egeant. de hac autem Tantali pœna vide annot. ad Satyr. 1. libri primi.

OPTAT PROMETHEVS] de Prometheo suprà diximus nonnulla ad Od. 3. lib. 1. ad quæ hæc addamus: Prometheum iccircò Caucaso esse affixum fingi, quòd is in monte illo assiduè hærens, inde astra studiosè contemplaretur, & rerum cælestium cognitioni operam daret. quod testatur & Cicero lib. 5. Tuscul. quæst. non longè à princip. Est autem hic mons circa Assyrios, F
altissimus, & pæne dicam, sideribus vicinus. ex quo fit, vt astra maiora, quàm aliunde videantur, demonstret, & planissimè eorum ortus obitúsque declaret. Dicitur idem totam fulminum rationẽ accuratè perquisiuisse, eámque perspectã & cognitam hominibus indicasse. Ex quo ignem cælestem furatus esse traditus est. Quòd autem Aquila cor eius exest, significat ea fabula curam, & sollicitudinem acrem animi, qua siderum motus peruestigauit.

OBLIGATVS] id est, *alligatus*: vel dic *obligatus*, quasi circumligatus, id est, firmissimè & tenacissimè ligatus. sic enim dicunt Latini, *nexu se obligare, & verborum obligationes, & obligare vulnus, & obligatus beneficijs.* Sed cur non dixit, *obligatus Caucaso*, potiùs quàm *aliti?* An hoc significat, Prometheo aquilam esse assiduè affixam per hypallagen? an Prometheum Caucaso esse obligatum & affixum, vt aliti, id est, aquilæ pabulum as-

 sidue

A ſiduè præbeat, quaſi *aliti* poſitum ſit pro, alitis cauſa?

Optat svpremo, &c.] de Siſypho, & eius ſaxo, cùm fabula ſit notiſſima, tùm collegimꝰ quædã ad Od. 14. li. 2. ibi, *damnatúſque longi Siſyphus Æolides laboris.*

Voles modò altis desil. tvrr.] modò voles te ex altis turribus præcipitem agere.

Ense pectvs Norico Reclvdere] tibi pectus ferro transfigere. ſic Virgil. loquitur lib. 10. Æn. *Tum latebras animæ pectus mucrone recludit.* Noricus enſis autem à gente Norica dictus, Rhœtis, & Lepontijs finitima. Nam inter Noricos, & Rhœtos Rhenus fluuius interfluit. ſuprà Od. 16. lib. 1. *quas neque Noricus Deterret enſis.*

Innectes] ſic reperi ſcriptum in duobus codicib. Vatic. Vrſin. Rainutij, Faërn. Nicot. Ruſſ. Cleric. in tribus Vatic. Faërn. Torn. *nectes.*

Vectabor hvmeris] tuis humeris inſidebo mihi inuiſis.

An, qvæ movere cereas] an ego,
B quæ cereas imagines motu præditas efficere, & animare poſſum, &c. adhibebantur autem cereę, & laneæ imagines in rebus magicis: vt ſat. 8. lib. 1. *Lanea & effigies erat, altera cerea.*

Vt ipse nosti cvriosvs, et polo] in libro Iannoct. ſcriptum eſt, *Vt ipſe curioſius noſti, & polo* quàm ſcripturam non reijcerem, niſi magis mihi placeret vulgata.

Et polo Deripere Lvnam] ſuprà Od. 5. *Lunámque cælo deripit. Deripere* autem nõ *diripere*, ſcriptum eſt in omnibus libris calamo exaratis.

Excitare] excitare mortuos ab inferis.

Desideríqve temperare pocvlvm] & conficere, ac miſcere poculum amatorium. ſup. Od. 5. *Amoris eſſet poculum.* temperare, κεϱᾶσαι.

Plor. art. in te nvll. habentis exit.] Cùm diſſentirent hoc loco inter ſe libri veteres, aliíque haberent, *Plorem artis in te*
C *nil habentis exitus:* alij, *Plorem artis in te nil habentis exitum:* alij, *nil agentis exitum:* ego olim eam ſcripturam, quæ mihi probabiliſſ. viſa erat, quęq; reperitur in duobus cod. Vatic. Iannoct. Torneſ. (quamquam in vno ex his, non ſine litura.) *Plorẽ artis in te nil agentis exitum*, ſecutus eram. quam ſic explicabam. ego, quæ Lunam è cælo poſſum deducere, & mortuos excitare ab inferis, & amatoria pocula præſentiſſima conficere, vſq; adeóne infelix ero, vt ars mea in te ſit inanis, nullámque vim aut poteſtatem habeat? hæc mihi quidẽ videbatur eſſe verborum ſententia: ſed hærebat ſcrupulus, quòd genus hoc loquendi, *ars nil agit in aliquo*, ſeu *in aliquem*, pro eo, quod eſt, inanis eſt, & nullam vim habet, & nil valet, videbatur mihi, vt & nunc videtur, parùm Latinum, & Horatio, eleganti ſcriptori, indecorum. nam *nil agere* quidem, inanem operam ſumere eſt. quo ſæpe vtuntur Latini. vtitur & Hor. ſat. 9. lib. 1. *ſed nil agis: vſque tenebo.* & ſaty. 3. lib. 2. qui locus videtur præcipuè huius lectionis ſententiam adiuuare, *Nil agit exemplum, litem quod lite reſoluit.* ſignificat enim inutile, atque inane eſſe exemplum, quod rem dubiam & controuerſam, alia re dubia ſoluit. hoc igitur tunc afferebam, quo hanc ſcripturam defenderẽ. nam illam alteram, *artis in te nil habentis exitum*, planè reijciebam. quæ tamen reperitur ferè in omnibus libris excuſis, Venetis, Lugdunẽſibus, Pariſienſibus, Germanicis, & maiore parte manuſcriptorum. ego autẽ eam annos ab hinc duodecim ita in meo libro immutaram, *Plorem artis in te nil valentis exitum.* quod idem nuper venit in mentem Paullo Manutio, viro doctiſſimo, ſeu potius Mureto: qui ita curauit excudendum, cùm Aldini antiquiores habeant, *nil habentis.* neque verò hæc mihi ſcriptura diſpliceret, ſi eius exſtaret in libris veteribus vel tenuiſſimum veſtigium. Nunc cùm id non ſit: hanc, quam explanaui, & quæ reperitur in libris ſcriptis, *Plorem artis in te nil agentis, exitum?* tenebam, quia non habebam meliorem. Nam, ne mentiar, ne eam quidem magnopere probabam. Videbatur enim mihi inelegans & inſolens, ac, pæne dicam, barbarum loquendi genus: vt & nunc videtur. *ars nil agit in te*, vt ſuprà dixi. Nunc igitur (vt, quod ſentio, liberè dicam) hãc ipſam ſcripturam, quam religione quadam deterritus immutare, aut reijcere tum non ſum auſus, corruptam eſſe, neque vllum mendum ineſſe in verbo *habentis*, ſed in voce *nil*, aut in voce *exitum:* &, ne longum faciam, totum hunc locum ſic eſſe legendum puto. *Plorem artis in te nullum habentis exitum?* ſeu, ſi quis malit, quòd in quibuſdam libr. reperitur, *Plorem artis in te nil habentis exitus?* Natum autem fortaſſe mendum eſt ex hac ſcriptura, *null' habentis*, & ex ignoratione cõſuetudinis loquendi Horatianæ. Nam cum indocti quidam ſiue librarij, ſiue lectores, quid ſibi vellet illud *null'* non intelligerent, neque quò referri poſſent hi patrij caſus *artis habentis*, viderent, ex ea voce *null'* fecerũt *nil.* Ita nobis locus corruptus per manus traditus eſt, quem poſteà nonnulli ita corrigere conati ſunt, vt *agentis* reponerent in locum verbi, *habentis.* in libro quidem Don. perſpicuè vox *agentis* alia & recentiore manu ſcripta eſt. in ſolo autem codice Torneſ. & duob. Vatic. integram reperi: quibus cum poſtea conſentire animaduerti Lutetiæ Clericanum, Nicotianum, vnum Ruſſard. ceteros. hanc igitur germanam, & integram ſcripturam eſſe arbitror. verborum autem hic ordo eſt, Plorem artis nullum exitum in te habentis? vel, ſi quis forte alteram lectionem huic anteponat, *Plorem artis*, id eſt, plorem gratia artis, *nil exitus*, id eſt, nullum exitum, *in te habẽtis?* Iam hoc *Plorem artis*, Græcorum more dictum eſt, pro eo, quod eſt plorem artis ergò, ſeu cauſa artis, vel ob artem. ſolent enim illi in huiuſmodi loquendi generibus ſubintelligere χάϱιν, vel ἕνεκα. Plato in Euthyd. μακαϱίζω ἄϱ ὑμᾶς ἔγωγε τοῦ κτήματος, πολὺ μᾶλλον, ἢ μέγαν βασιλέα τῆς ἀϱχῆς. i. beatos equidem vos duco poſſeſſionis iſtius magis nomine, quàm magnum regem, ſeu Perſarum regem imperij. Ariſtot. ῥητοϱ. α. πολλοὶ γὰϱ ὑγιαίνουσιν, ὥσπεϱ ἡϱόδικος λέγεται, οὓς οὐδεὶς ἂν εὐδαι-

D (margin, top of right column) E (margin, middle) F (margin, lower)

A μονίσειε τῆς ὑγιείας. id est, ad verbum, quos nemo beatos duxerit valetudinis. quod valet, ob valetudinem, vel causa valetudinis. Dionys. Halicarnasseus, ἀρχαιολ. βίβ. ζ. Ταύτης μὲν τοίγε τῆς γνώμης ἐπαινοῦντες ὑμᾶς, id est, huius sententiæ vos laudãtes. quod valet, ob hanc mentem, vel ob hanc sententiam. Eurip. in Androm. κἀγὼ μὲν οὖν στένω δαΐας τόλμας, ἃν ἔρεξα. ὢ κατάρατος ἐγὼ, κατάρατος ἀνδράσι, id est, gemo igitur facinoris hostilis, quod perpetraui. Idem Iphigenia in Aulide, Ἑλλάδος μάλιστ' ἔγωγε τῆς ταλαιπώρου στένω. id est, maximè equidem Græciæ calamitosæ gemo ac ploro. Idem Phœniss. φεῦ, φεῦ. κακῶν σῶν Οἰδίπου σὸς ὢν στένω. malorum tuorum Oedipe ploro. quæ tria postrema exempla proximè accedunt ad hanc locutionem Horatianam. Integrum est illud genus apud Æschyl. in Prometh. Αἰ αἰ Προμηθεῦ, σῶν ὕπερ στένω πόνων. imitatus est etiam Virgil. II. Æneid. *Vir Troiane, quibus cælo te laudibus æquem? Iustitiæne prius mirer, belline laborum?* id est, téne, mirer ob iustitiam prius, an ob belli labores? sic enim hunc versum explico, quamuis paullo aliter Seruius. Iam hæc loquendi genera, *habere exitum, nullum habere exitum,* Latinis scri-
B ptoribus valde sunt vsitata: quorum hoc proximum significat, quippiam non consequi finem, cuius gratia cœptum est, atque ita inane & inutile, seu nullius efficaciæ esse: illud alterum, cõtrarium, nempe ad exitum optabilem peruenire & efficax esse, seu (vt ita dicam) effectum aliquem gignere. M. Tull. lib. 7. epistol. ad Att. *Rursus autem ex dolore municipali, sermonibúsque eorum, quos conuenio, videtur hoc consilium exitum habiturum.* Idem Philipp. 2. *Fugam quærebamus omnes, quæ ipsa exitum non habebat.* idem de diuinat. lib. 2. *Quid ego Haruspicum responsa commemorem? (póssum equidem innumerabilia) quæ aut nullos habuerunt exitus, aut contrarios.* Idem Acad. 2. *Ipsa autem philosophia: quæ rationibus progredi debet, quem habebit exitum?* Idem ferè valet *reperire exitum.* Idem Cicero li. 1. de finib. *Quòd si ne ipsarum quidem virtutum laus reperire potest exitum, nisi dirigantur ad voluptatem, &c.* Licet etiam ita legere
C seruata eadem loquendi consuetudine & elegantia, *Plorem artis in te nil habentis exitus?* vt sit ordo verborum, Plorem gratia artis, nil exitus, id est, nullum exitum in te habentis? vt iam diximus. Videtur mihi tamen hæc lectio durior aliquanto altera: contrà illa superior, suauior, & concinnior. Verùm tamen, vt sunt hominum dissimilia palata, amplectatur quisque quam volet: aliam respuat, ac reijciat. manum non verterim. Quòd si cui mea coniectura non probabitur, omnium scripturarum tolerabilissima mihi videtur ea, quam dixi reperiri in codice Iann. & Tornes. & duobus Vaticanis.

Q. HORATII FLACCI Carmen Sæculare.

Phœbe, siluarúmque potens Diana,
Lucidum cæli decus, ô colendi
Semper, & culti, date, quæ precamur D
Tempore sacro:
Quo Sibyllini monuere versus,
Virgines lectas, puerósque castos
Dijs: quibus septem placuere colles,
Dicere carmen.
Alme Sol, curru nitido diem qui
Promis, & celas: aliusq;, & idem
Násceris: possis nihil vrbe Roma
Visere maius.
Rite maturos aperire partus
Lenis Ilithya, tuere matres:
Siue tu Lucina probas vocari,
Seu genitalis.
Diua, producas subolem, patrúmque
Prosperes decreta super iugandis
Fæminis, prolísque nouæ feraci E
Lege marita:
Certus vndenos decies per annos
Orbis vt cantus, referátque ludos,
Ter die claro, totiésque grata
Nocte frequenteis.
Vósque veraces cecinisse Parcæ,
Quod semel dictum est, stabilísq; rerum
Terminus seruet, bona iam peractis
Iungite fata.
Fertilis frugum, pecorísque tellus
Spicea donet Cererem corona:
Nutriant fœtus & aquæ salubres,
Et Iouis auræ.
Cóndito mitis, placidúsque telo F
Supplices audi pueros Apollo:
Siderum regina bicornis audi
Luna puellas.
Roma si vestrum est opus: Iliæq;
Littus Etruscum tenuere turmæ,
Iussa pars mutare Lareis, & vrbem
Sospite cursu:
Cui per ardentem sine fraude Troiam
Castus Ænéas patriæ superstes
Liberum muniuit iter, daturus
Plura relictis:
Dij probos mores docili iuuentæ,

A *Dij senectuti placidæ quietem:*
Romulæ genti date, rémque, prolém-
Que, & decus omne.
Quique vos bubus veneratur albis
Clarus Anchisæ, Veneríſque sanguis,
Imperet bellante prior, iacentem
Lenis in hostem.
Iam mari, terráque manus potenteis
Medus, Albanâſque timet secureis:
Iam Scythæ responsa petunt, superbi
Nuper, & Indi:
Iam fides, & pax, & honos, pudórque
Priscus, & neglecta redire virtus
Audet: appârétq; beata pleno
Copia cornu.
Augur, & fulgente decorus arcu
B *Phœbus, acceptúsq; nouem camœnis,*
Qui salutari leuat arte fessos
Corporis artus:
Si palatinas videt æquus arceis,
Rémque Romanam, Latiúmque felix:
Alterum in lustrum, meliúſque semper
Proroget æuum.
Quæq; Auentinum tenet, Algidumq;,
Quindecim Diana preces virorum
Curet: & votis puerorum amicas
Applicet aureis.
Hæc Iouem sentire, deóſque cunctos,
Spem bonam, certámq; domum reporto
C *Doctus, & Phœbi chorus, & Dianæ*
Dicere laudes.

Carmen sæculare dictum, quòd ludis sæcularibus caneretur. Ludos autem sæculareis primos à Valerio Poplicola institutos esse anno CCXLV. post vrbem conditam quidam tradiderunt: alij multis annis post reges exactos, & Poplicola iam mortuo. quam sententiam cõfirmant XV. virûm, qui ludis sæcularibus procurandis & faciendis præerant, commentarij. De tempore magna etiã dissensio est inter scriptores. alij enim centesimo quoque anno fieri solitos esse, vt sæculum centũ annorum spatium continere intelligamus: alij centesimo decimo quoque anno, vt sæculum sit ambitus annorum centum & decem. atque huic sententiæ consentanei sunt versus illi Horatiani, *Certus vndenos decies, &c.* superiorem autem confirmat Pompeius Festus his verbis: *sæculares ludi apud Rom. post centum annos fiebant, quia sæculum in centum annos extendi existimatur.* sed de sæculo & ludis sæcularibus si quis plura scire volet, legat libellum Onufrij Panuini, qui accuratissime de his scripsit. Carmen autem sæculare ad Apollinem maximè & Dianam canitur, quia Dij sunt ἀλεξικακοὶ, & ἀποτροπαῖοι, id est, malorum depulsores: & iccirco placandi. adde quòd irati, & offensi, horribiles sunt: itaque eo magis precibus leniendi. Postremò, Troianis amici, & ita, Romanis. Quocirca tanto diligentius venerandi & placandi, ne neglecti, fiant inimici, & alieni. D

SILVARVMQVE POTENS] siluarum domina. sic locutus est sup. Od. 3. lib. 1. *Sic te diua potens Cypri.* & Od. 25. lib. 3. ad Bacchum, *ô Naiadum potens, &c.* Dianæ autem gratæ sunt siluæ. suprà Oda 21. lib. 1. *Vos lætam fluuijs, & nemorum coma, &c.* Callimach. καὶ χορὸς ἀμφιλαφὴς καὶ ἐν οὔρεσιν ἐψιάασθαι.

O COLENDI SEMP. ET CVLTI,] sic epist. 1. lib. 1. *Prima dicte mihi, summa dicende camœna, &c.*

TEMPORE SACRO] die festo, seu diebus festis. Oda 12. lib. 2. *Ludentem nitidis virginibus sacro Dianæ celebris die.*

SIBYLL. MON. VERS.] tanta erat apud veteres illos Romanos librorum Sibyllinorum auctoritas, vt in rebus aduersis, ac difficilibus reip. temporibus non minore spe ad eos, quàm ad Etruscorum disciplinam confugerent: quod testatur M. Tull. lib. 4. accus. Verr. his verbis. *Itaque apud maiores nostros atroci, ac difficili reip. tempore, cùm Tib. Graccho occiso magnorum periculorũ metus ex ostentis portenderetur P. Matio, L. Calpurnio Coss. aditum est ad libros Sibyllinos, in quibus inuentum est, Cererem antiquissimam placari oportere.* E

DIIS, QVIBVS SEPTEM] Dijs vrbis Romæ præsidibus, & custodibus, πολιέχοις.

SEPTEM COLLES] septem colles vrbis Romæ primò mœnibus inclusi, hi sunt, Quirinalis, Viminalis, Esquilinus, Cœlius, Palatinus, Tarpeius, seu Capitolinus, Auentinus, quibus additi sunt posteà, Cœliolus, Ianiculus, Vaticanus, aut certè eius pars, Collis hortulorum. Ex his montibus aliquot commemorat Horatius: Quirinalem epistol. ad Iul. Flor. lib. 2. *cubat hic in colle Quirini.* Esquilinum non semel. sat. 8. lib. 1. *Nunc licet Esquilijs habitare salubribus.* sat. 6. lib. 2. *at simul atras Ventum est Esquilias, &c.* Palatinum infrà hac Oda, *Si Palatinas videt æquus arceis.* & epist. 3. li. 1. *Scripta, Palatinus quæcumque recepit Apollo.* Capitolinum, Od. 3. lib. 3. *dum Capitolium Scandet cum tacita virgine pontifex.* & item alibi. Auentinum epist. 2. lib. 2. *Hic extremo in Auentino.* Vaticanum Oda 20. lib. 1. *Redderet laudes tibi Vaticani Montis imago.* F

ALME SOL] qui omnia alis & foues.

CVRRV NITIDO DIEM QVI, &c.] id est, qui diem curru nitido aperis, & idem claudis. de curru solis suprà Od. 6. lib. 3.

PROMIS ET CELAS] promis oriens, celas & condis occidens. & suprà Od. 5. lib. 4. dixit *condere diem collibus in suis.*

ALIVSQVE, ET IDEM NASCERIS] alius,

A alius, quia alia quotidie loco oritur: vel quia alius est dies hodiernus ab hesterno: vel quia alio colore est propter cæli, temporísque dissimilitudines. idem autē, quia semper vnus est. sup. Od. 16. lib. 1. *quid terras alio calenteis Sole mutamus?*

POSSIS] optantis, seu precantis oratio est.

APERIRE LENIS] quæ lenem te præbes in aperiendis partubus. de Ilithya diximus suprà ad Od. 22. lib. 3.

SIVE TV LVCINA] profert Seruius ad illū locum Virgilij, Pollione, *Casta faue Lucina.*

SEV GENITALIS] γενέθλια θεά. dea nascenteis fætus adiuuans: seu partus maturans, seu ad gignendum valens, seu fætus vtero inclusos in lucem proferens. Taleis autem deos, γενεθλίους Græci vocant. qua voce vsum esse Platonem lib. 5. de rep. non ita pridem mihi indicauit Iosephus Scaliger, cùm Lutetiam, vt coniectanea sua in Varronem de lingua Latina excudenda curaret, venisset. Platonis autem verba sunt hæc, ξυγγένειαν δὲ καὶ ὁμογνίων θεῶν κοινωνίαν ἅπασαν ταὐτοῦ φύσιν αἵματος ἔχουσαν τιμῶν τις, καὶ σεβόμενος, εὔνους ἂν γενεθλίους θεοὺς ἐς παίδων αὑτοῦ σπορὰν ἴσχοι κατὰ λόγον. vbi vulgò legitur εὔνους ἂν καὶ
B γενέθλιους θεούς, id est, cognationem autem & societatem gentilitiorum deorum omnem vnius sanguinis natura præditam honorans quis, & colens, deos genitaleis, propitios erga liberorum suorum sationem meritò & probabiliter habuerit. Iam quòd vnius deæ plura nomina ponuntur, referendum est hoc ad morem & ritum precantium: qui ne fortè in nomine errarent, complura eorum, quos orabant, deorum nomina cōgerere solebant, vt *Luna, Deûm quæ sola vides periuria vulgi, Seu Cretæa magis, seu tu Dictynna vocaris, Huc descende.* Horatius Sat. 6. lib. 2. *Matutine pater, seu Iane libentius audis.*

PATRVMQVE PROSP. DECR.] facito, vt senatusconsulta, & leges de contrahendis matrimonijs, & de maritandis ordinibus, sanctè seruentur, secundósque habeant exitus.

LEGE MARITA] id est, & super lege Papia, Poppæa de maritandis ordinibus, à M. Papio Mu-
C tilo, Qu. Poppæo Secundo COSS. Augusto imperiū obtinēte, lata: per quā sanciebatur, ne quinquaginta annis minor sexagenario nuberet: aut ne vir sexaginta annis minor quinquagenariam vxorē duceret: & vt omnibus ingenuis, præterquā senatoribus, eorúmq; liberis libertinas vxores habere liceret. De hac lege Cornel. Tacitus lib. 3. Annalium, his verbis, *Relatum deinde de moderanda Papia, Poppæa, quam senior Augustus post Iulias rogationes incitandis cælibum pœnis, & augendo ærario sanxerat.* & Suetonius in Augusto.

CERTVS VNDENOS DECIES] dissentiunt etiam hîc codices manu scripti. in alijs enim scriptum est, *Certus vt denos decies per ann. Orbis & cantus, &c.* in alijs, & quidem multo pluribus, trib. Vatic. Iann. Faër. Tornes. Nicot. Ruff. *Certus vndenos dec. per ann. Orb. vt cant. &c.* quam scripturam secuti sumus, vt veram & rectam, & ab omnibus viris doctis comprobatam: & ita intelligemus, ludos sæculareis centesimo decimo quoque anno fieri solitos esse.

ORBIS] sæculum: quod vel centum & decem, vel centum dumtaxat annorum spatium continet. D

ET CANTVS, REFERATQVE LVDOS] cantus referat, & ludos sæculareis. sed hi ludi nō semper centesimo, vel centesimo decimo quoque anno fiebant. Nam & Suetonius scribit, ab Augusto anticipatos esse. & Cornel. Tacitus lib. 2. Annal. tradit, quarto & sexagesimo anno pòst quàm Augustus ediderat, imperatore Claudio spectatos esse. Iterum Suetonius in Domitiano narrat, eum fecisse ludos sæculareis habita ratione temporis, & anni, nō quo Claudius proxime, sed quo olim Augustus ediderat.

TER DIE CLARO, TOTIESQVE,] tribus diebus, totidémque noctibus.

VOSQVE VERAC. CECIN. PARCÆ] ordo verborum, & sentētia hæc mihi videtur esse. Vósq; ô Parcæ veraces cecinisse: id est, quæ vera cecinistis, vel quæ veraces estis in ijs, quæ cecinistis, iungite bona fata fatis iam peractis, id est, præteritis, ac transactis: quod quidem semel iam à vobis dictum est, & stabilis, id est, ratus, & fixus, atque immutabilis rerum terminus id seruat, neque id vllo pacto potest immutari. quídnam semel dictū est? vos iuncturas bona præteritis fata. E
Quòd si legamus *seruet*, vt habent aliquot libri veteres: erit oratio benè precantis, & optantis, hoc modo, & Dij faciant, vt stabilis, fixus, & altè hærens terminus id seruet. quale illud apud Virgil. Æneid. 12. *Vt potius reor, & potius Dij numine firment.* atque ita legisse videtur Porph. atque adeò ita legit Seruius ad illum Virgilij versum, Pollione: *Concordes stabili fatorum numine Parcæ:* qui hunc locum profert. ego tamen non improbo, *seruat*, vt intelligamus esse εὐφήμησιν, id est, orationem boni ominis. Neque verò est, quòd quisquam mihi dicat, prouocabulum, *quod*, referri solere ad ea, quæ antecedunt potius, quàm ad ea, quę subsequūtur. Nam quamuis negare non possim ita esse: constat tamen interdum etiam ad ea referri, quæ sequuntur. M. Tul. ad Att. lib. 2. *Pompei', nostri amores, quod mihi summo dolori est, ipse se afflixit.* quorū verborum hic ordo est. Pompeius nostri amores, ipse se afflixit, quod mihi summo F
dolori est. Pōpeius ad Domit. lib. 8. epist. ad Attic. *In quibus* (litteris) *scribis, Cæsarem apud Corfinium castra posuisse. quod putaui, & præmonui. fit, vt nec in præsentia committere tecum prœlium velit, & omnibus copijs conductis te implicet, ne ad me iter expeditum tibi sit, &c.* verba illa, *quod putaui*, referēda sunt ad ea, quæ sequuntur, non ad superiora. T. Liuius li. 22. *quod numquam anteà factum erat, prodictatorem populus creauit.* Idem li. 27. *Id quod nullo antè bello acciderat, diu consules sine memorādo prœlio interfecti velut orbam rempubl. reliquerant.* Iterum M. Tull. Acad. lib. 1. *Dabitis enim profectò, vt in rebus inusitatis, quod Græci ipsi faciunt, quibus hæc iamdiu tractantur, vtamur verbis interdum inauditis.* quamquā in hoc postremo exemplo hæc verba, *quod Græci ipsi faciunt*, videntur media esse interiecta, hoc modo, dabitis enim, vt in rebus inusitatis vtamur verbis interdū inauditis: quod

Græci

A Græci ipsi faciunt, &c. Porphyrio autem longè aliter hunc Horatij locum explicat: quam explicationem ego hîc proponam, vt de ea iudicet lector intelligens, & eruditus. eius verba sunt hæc aliquanto obscuriora: *syllepsis est. ex verbo enim singularis numeri, seruet, pluralis nascitur, seruent.* hæc Porphyrio: nihil prætereà. ex quibus appâret, eũ sic intelligere hunc locum. Vósque, ô Quirites, Parcæ, veraces cecinisse id, quod semel dictum est, seruent, & stabilis rerum terminus vos seruet, &c. & ita *Parcæ veraces* erunt recti casus, non vocandi. quam explicationem nullo modo probo; putóque vel Porphyrionem, vt hominem hîc planè lapsum esse: vel non esse germani Porphyrionis verba, sed alicuius inepti scholiastæ.

STABILISQVE RERVM TERM.] Lucret. li. 1. *atque altè terminus hærens.* Notum illud, Terminum deum, Romæ in loco Ioui consecrando repertum, remansisse ac restitisse, neque Ioui ipsi cedere voluisse. Ouid. Fast. 2. *Quid? noua cũ fierent Capitolia, nempe Deorum Cuncta Ioui cessit turba, locúmque dedit: Terminus, vt veteres memorant, inuentus in æde Restitit, & magno cum Ioue tẽpla tenet.* B huc pertinet lepidissimũ illud ænigma, quod extat apud A. Gell. lib. 12. cap. 6. *Semel, minúsne, an bis minu' sit, non sat scio: An vtrumque eorum: vt quondam audiui dicier, Ioui ipsi regi noluit concedere.* Festus. *Numa Pompilius statuit, eũ, qui terminum exarasset, ipsum & boues sacros esse.* de Termino plura sup. ad Odam 2. epod.

FERTILIS FRVGVM] frugibus abundans, & pecore. Lucret. lib. 2. quamobrem terra, magna Deûm mater habita & dicta sit, multis versibus, iísque elegantissimis declarat, quos satis erit mihi indicasse. *Quare magna Deûm mater, matérque ferarum, Et nostri genitrix hæc dicta est corporis vna, &c.*

SPICEA DONET CER. COR.] Hesiodus Cererem εὐστέφανον appellat, id est, pulchrè coronatam. corona donabatur scilicet ab agricolis propter frugum vbertatem. sic Tibull. eleg. 1. lib. 1. *Flaua Ceres, tibi sit nostro de rure corona Spicea, quæ templi pendeat ante foreis.* C Sic autem legendum, non, vt vulgò, *tibi sit.*

ET IOVIS AVRÆ] auræ salubres: cælum salubre.

CONDITO MITIS, PLACIDVSQVE] numquam enim nisi iratus, iaculatur Apollo, vt alibi notauimus. Itaque Pæan dictus est, ἀπὸ τοῦ παίειν, quod valet ferire. Tum eius sagittæ pestem ac perniciem mortalibus afferunt. Homer. ἰλ. α. suprà Od. 10. lib. 2. *neque semper arcum Tendit Apollo.* Virg. lib. 8. extr. *Actius hæc cernens arcum intendebat Apollo Desuper.* Notat Seruius apud Virgil. Daphnide ad illum locum, *duoq; altaria Phœbo, triplicem esse Apollinis potestatem, & eundem esse Solem apud superos: Liberum patrem in terris: Apollinem apud inferos. Vnde etiam* (inquit) *tria insignia circa simulacrum eius videmus: lyram, quæ nobis cælestis harmoniæ imaginem demonstrat: Grinæum, quod terrenum numen ostendit: sagittas, quibus deus infernus & noxius declaratur. Vnde & Apollo dictus est, ἀπὸ τοῦ ἀπολεῖν*: id est, propterea quòd perdat, seu interimat. *Hinc est quòd Homerus tam pestilentiæ, quam salutis auctorem esse dicit.* D *Et Horatius ait Cóndito lenis, &c.*

Idem ad illum locum Æneid. 3. *Corrupto cæli tractu,* notat, Apolline offenso pestilentiam gigni: quod & Homerus indicat (inquit ille) cùm eum inducit sagittis & arcu armatum, quo tempore pestilentiam Græcis importare parat, lib. α. ἰλιάδ. Contrà si citharam teneat, lenis, mitis, & placidus est: vnde Horat. *Condito mitis, placidúsque telo, Supplices audi, &c.*

SIDERVM REGINA BICORNIS] lib. 1. Od. 12. *micat inter omneis Iulium sidus velut inter igneis Luna minores.* bicornis aũt, id est, μηνοειδής.

ROMA SI VESTRVM EST OPVS.] subintell. vt est. sed quamobrem Roma opus Apollinis esse dicitur? fortasse quia Æneas cum suis Apollinis responsa secutus solum mutauit, aliásque terras petiuit, nempe Italiam, ibíque nouas sedeis collocauit. Virgil. lib. 4. Æn. *Sed nunc Italiam magnam Grynæus Apollo, Italiam Lyciæ iussere capessere sortes.*

ILIÆQVE] Troianæ.

IVSSA PARS] quæ Ænean secuta est, ab Apolline iussa, vt paullo antè diximus. E *iussa* autem partícip. à verbo iubeor.

SOSPITE CVRSV] id est, secundo cursu: vel saluo cursu potius. nam salui quidem in Italiam peruenerunt Troiani cum Ænea: sed non semper secundis ventis, nec secundo cursu vsi sunt. per cursum autem nauigationem intelligi, ad librum primum notauimus.

CVI PER ARD. S. F.] id est, cui per medium incendium Troianum, seu medias flammas, quibus Troia conflagrauit, liberè, impune, & sine vitæ noxa, seu pernicie effugiendi facultatem dedit, &c. Sic Virg. lib. 2. Æn. *Descendo, ac ducente deo, flammam inter & igneis Expedior.* Sed Seruius aliter, vt mox dicemus.

SINE FRAVDE] sine damno, aut pernicie Æneæ: vt sup. Od. 19. lib. 2. *Nodo coërces viperino Bistonidum sine fraude crineis.* Seruius ad illum Virgilij locum Æneid. 1. *Antenor potuit mediis, &c.* F profert hunc Horatij, & *sine fraude* interpretatur, sine proditione. quod non probo.

PATRIÆ SVPERSTES] qui patria incensa, ac deleta, saluus, & incolumis euasit.

DII PROBOS MORES] Nam, vt ait Oda 24. lib. 3. *Quid leges sine moribus Vanæ proficiunt?*

IVVENTÆ] iuuentę nomen pro iuuenibus vsurpauit. quod est vsitatius in voce iuuentutis, vt Od. 6. lib. 3. *Non his iuuentus orta parentibus Infecit æquor sanguine Punico.* & ita ferè semper à M. Tull. vsurpatur.

DII SENECTVTI] in aliquot libris manuscriptis, hic versus superiorem antecedit. Quòd autem ad sententiam attinet, huc pertinet illud ex Sat. 1. lib. 2. *seu me tranquilla senectus Exspectat.*

ROMVLÆ] id est, Romanæ. sic Od. 5. lib. 4. *optime Romulæ Custos gentis.*

BOBVS] duo Vatic. & Torn. habent *bubus.*

ALBIS] Albæ victimæ Apollini & Dianæ immolantur, quia Lucidi sunt: omnis autem lux

alba:

A alba: vt nox & tenebræ nigræ. Itaque apud Homerum ἰλ.κ. pecudes promittuntur speculatori seu exploratori nocturno Diomedi, nigræ. Præterea immolabantur Ioui à consule, aut imperatore tauri, seu iuuenci albi. Virg. Æneid. lib. 9. *Et statuam ante aras aurata fronte iuuencum Candentem, &c.* & Georg. 2. *Hinc albi Clitúmne greges, & maxima taurus Victima, &c.*

VENERATVR] precatur, vt dicemus ad Sat. 6. lib. 2.

CLARVS ANCH. VEN. QVE SANGVIS] Augustus à Iulio Cæsare: Iulius Cæsar autem ab Iulo. sic suprà Od. 15. lib. 4. *& almæ progeniem Veneris canemus.* Venus oraculo edito & vulgato, Troianorum imperium, genere Priami funditus deleto, ad Anchisæ posteros peruenturum Anchisæ concubitum vltrò expetiuit, cùm esset ille ætate iã affecta & ingrauescente. Ex quo concubitu Ænea nato causas ac semina belli quærens, quo bello opes Priami conciderent, imperiúmque frangeretur, Alexandrum ad amorem Helenæ impulit. Quo facto, Helenáque rapta, Venus B opinione quidem hominum, & dicis causa Troianis opitulabatur ac fauebat, sed reuera cladem eis imminentem subleuabat: ne salute prorsus desperata Helenam redderent, & ita positis armis & pace confirmata, discordiisque compositis ac sedatis, Priami imperium in multos annos incolume maneret: quòd si factum esset: neque Æneas, à quo Romani profecti sunt, Troia profugisset, neque imperio Rom. initium dedisset.

IMPERET BELL. PR. IAC.] sic Virgil. Æneid. 6. *Parcere subiectis, & debellare superbos.*

PRIOR] id est superior, maior, præstantior. Saty. 5. lib. 2. *fama ciuem, causáque priorem Sperne, domi si natus erit, fœcundáue coniunx.* Virgil, Æneid. 11. *Hic pietate prior.* propriè posuit epist. 2. lib. 2. in extr. *Extremi primorum extremis, vsque priores.*

MANVS POTENTEIS] potentiam Ro. vim imperij Rom. χεῖρας ἀέθλιας.

ALBANASQVE] Vel Romanas: populus enim Albanus Romam translatus est: Vel dic Albanas propriè, id est, Latinas à mõte Albano, in quo C carnem accipere erant soliti aliquot Italiæ populi: & vbi fiebat sacrificium Ioui Latiali a pontifice Romano. sed illud prius magis placet: & confirmatur illo Virgiliano lib. 1. Æneid. *Albaníq; patres, atque altæ mœnia Romæ.* D

ET NEGL. RED. VIRT. AVD.] & virtus antea ab hominibus neglecta, nunc audet redire: id est, nunc homines virtutem & superiora illa fidem, iustitiam, pacem, &c. quæ anteà neglexerũt, & è terris expulerunt, colere & amplecti incipiunt tale est illud Virgil. Pollione, *Iam redit & Virgo: redeunt Saturnia regna.*

PLENO COPIA CORNV] vt supr. Od. 17. lib. 1. *hinc tibi copia Manabit ad plenum benigno Ruris honorum opulenta cornu.*

AVGVR] sic sup. Od. 2. lib. 1. *Augur Apollo.*

ÆQVVS] placatus, placidus, propitius. vt supr. Od. 18. lib. 3. *abeásque paruis Æquus alumnis.*

ARCEIS] quidam libri veteres habent, *aras.*

ALTERVM IN LVSTRVM] non dixit, alterum in sæculum, quod erat nimis longum: sed alterum in lustrum: quod breuius est.

MELIVSQVE SEMPER, &c.] & semper proferat, ac producat in ætatem meliorem, imperium Romanum, & Italiam. repetenda enim est præpositio *in.* E

QVINDEC. QVE PRECES VIROR.] ad Quindecimuirũm, qui sacerdotes erant Sibyllini, collegium, ludorum sæcularium procuratio pertinebat, vt docet Cornel. Tacit. lib. 2. Annalium, his verbis, *Nam Domitianus quoque edidit ludos sæculares, iisque intentius affui sacerdotio Quindecimuirali præditus, ac tũ Prætor. quod non iactantia refero, sed quia collegio Quindecimuirũ antiquitus ea cura mandabatur, & magistratus potissimum exsequebantur officia ceremoniarũ.* Quindecimuiri autem Sibyllini, à Sylla dictatore fuerunt instituti, cùm ante Syllæ dictaturam decem dumtaxat fuissent.

DOCTVS ET PHOEB.] ordo est, ego chorus, doctus Phœbi & Dianæ laudes dicere, spem bonam & certam domum reporto, hæc Iouem, & omneis Deos sentire: hæc approbare: his allentiri. chorus enim vnius personam gerit, vniúsque parteis agit, vt epist. de arte poët. *Actoris parteis chorus, officiúmque virile Defendat.* sic enim versum illum potius explicandum & legendum esse puto, vt dicam suo loco. F

E

HORATII CARMINVM
siue sermonum,
FINIS.

INDEX RERVM ET VERBORVM OBSERVATIONE DIGNIORVM, QVÆ HIS commentariis continentur: cuius numerus paginam, littera seu litteræ columnam, & versum indicant, à littera, ad oram libri adscripta numerandum.

cados

D

Deorum

Genauni,

K

L

late

N

T

V

FINIS.

Q. HORATII FLACCI SERMONVM, SEV SATYRARVM, SEV ECLOGARVM LIBRI duo: Epiſtolarum libri totidem.

A

Dionyſio Lambino Monſtrolienſi Regio profeſſore ex fide nouem librorum manu ſcriptorum olim emendati, ab eodémque commentariis copioſiſsimis declarati.

Nunc ſumma diligentia ab eodem ex auctoritate aliorum præterea librorum veterum recogniti, & planè iam in integrum reſtituti, & commentariis iiſdem plus tertia parte auctis illuſtrati.

Pars altera.

FRANCOFVRTI AD MOENVM
Ex officina Typographica Andreæ Wecheli.
M. D. LXXVII.

HORATII SERMONVM, SEV Satyrarum, ſeu Eclogarum initia: ac verſuum numerus.

Libri Primi.

1	*Qui fit Mæcenas. verſibus*	121
2	*Ambubaiarum collegia. verſ.*	134
3	*Omnibus hoc vitium eſt. verſ.*	142
4	*Eupolis atque Cratinus. verſ.*	143
5	*Egreſſum magna, me. verſ.*	104
6	*Non quia Mæcenas. verſ.*	131
7	*Proſcripti regis Rupili. verſ.*	35
8	*Olim truncus eram. verſ.*	50
9	*Ibam fortè via. verſ.*	78
10	*Nempe incompoſito. verſ.*	92

Libri Secvndi.

1	*Sunt quibus in ſatyra. verſ.*	86
2	*Quæ virtus, & quanta. verſ.*	136
3	*Sic raró ſcribis, ut. verſ.*	326
4	*Vnde, & quò Catius? verſ.*	95
5	*Hoc quoque Tireſia. verſ.*	110
6	*Hoc erat in votis. verſ.*	117
7	*Iamdudum auſculto. verſ.*	118
8	*Vt Naſidieni iuuit te. verſ.*	95

Dionys. Lambinus Monstroliensis Francisco TVRNONIO SAPIENTISS. ET CLARISS. VIRO, CARDINALIVM ECCLESIÆ Romanæ primario.

S. D.

CVM fortunati mihi videntur ij fuisse, Francisce Turnoni, qui cõfecto sine offensiõe suæ vitæ cursu, ad extremã ætatẽ peruenerũt, eámq; tranquillè, placidéque traduxerunt: tùm longè beatissimos illos fuisse iudico, qui toto ferè ætatis spatio magnis in rebus domi forisque gerendis decurso, non modò lenem, & quietam, verùm etiam honoratam, & gloriosam adepti sunt senectutem. In quibus te, si quem alium, his temporibus, & meritò possumus numerare, & principem locum iure videmus obtinere. Nam, vt ceteros honores, qui tibi & in tua senectute, & in superiore ætate habiti sunt, omittam, atque ad ea, quæ his temporibus propiora, & coniunctiora sunt, veniam, quis fuit nuper tuus in Galliam ex Italia reditus? Quæ Aureliani (qua in vrbe trium totius regni ordinum cõuentus habebatur) à principibus, & nobilibus facta tibi gratulatio est? qui plausus? quæ ex tuo aduentu perceptæ lætitiæ significatio? quo te vultu Rex Franciscus II. paucis antequàm diem suum obiret, diebus: quo Catharina Medicéa, mater eius, excepit? qui complexus? quæ lacrymæ partim gaudio, partim eorum, quæ in Gallia, te absente, acciderant, recordatione profusæ fuerunt? Lætebantur omnes scilicet, eum difficilibus, & turbulentis reip. temporibus saluum, & incolumem longo interuallo patriæ esse redditum, qui non vinculis, non terrore, non pœna, non cruciatu, sed ratione, consilio, prudentia, sapientia ciuileis discordias sedare, belli intestini incendium restinguere, dissensionibus de religione modum, finémque cõstituere posset. Meminerant, te cùm semper aliàs pacis suasorem, auctorémque fuisse, neque vmquam, nisi necessariò tua sententia bellum comprobasse: tum anno CIↃ IↃ LVI. & Errico Regi, datis ad eum Roma litteris, inducias cum Philippo Hispaniarum Rege factas gratulatum esse, & Pontifici Max. Paullo IIII. coram dissuasisse, ne bellum pactis inter Erricum, & Philippum induciis repressum, ac sopitum excitaret, aut redintegraret. Memoria tenebant, te eundem, cùm Pontificem Max. in belli studiũ incumbere videres, instigante præsertim fratris eius filio Cardinali Caraffa, cui Deus immortalis dignum flagitiosa vita, sceleratisque factis exitum dedit, Regi per litteras suauisse, vt in sententia maneret, pactaque & sibi honestissima, & populo suo vtilissima sanctissimè, religiosissiméque obseruaret: sua quidem omnia Pontifici Max. bellum Colonis inferre meditanti, pro sua dignitate, ac maiestate polliceretur, laborantique sedulò subueniret: eum tamen precibus omnibus obsecraret, ne bellum renouando, spem pacis pæne exploratam turbaret, atque è manibus quodammodo extorqueret. Quòd si ille de belli gerendi sententia neque difficultate deterreri, neque precibus demoueri posset, ita rex illum pecunia, virisque iuuaret, vt neque eum desertum esse pateretur, neque induciarum pactum infirmaret. Hæc tua fuit de bello illo Romanis calamitoso, nobis propè funesto sententia: hoc consilium: hoc iudicium. In quo si tibi obtemperatum esset: & si vel Pontifex Max. de summo iure aliquid remittens, Colonas (à quibus se læsum esse querebatur) leniore pœna coercere in animum induxisset: vel Erricus Pontificis Max. iusto illi quidem fortasse, sed tamẽ immoderato dolori paullo restrictius indulsisset: non tot oppida Latium flamma, ferróque vastari vidisset: non tot menses Roma obsidionẽ miserrimam pertulisset: non tot fortissimi viri partim in oppidorũ oppugnationibus: partim in prœliis, partim fame, frigore, morbo interiissent: non tot in Gallia clades essent acceptæ: non tot agri depopulati: non tot vrbes captæ: non tot templa direpta: non tot populi è suis sedibus, & focis auitis exturbati. Itaque, qui consilium tuum, rebus integris, non fuerant secuti, ij serò iam, & malo demum accepto, te plus vidisse, se spe fallaci ductos esse cognouerunt. Tu autem, cùm passim bellicum caneretur, passim dilectu habito milites conscriberentur, neque iam (vt inquit ille) audiret currus habenas, tempestatem futuram multo antè prospiciens, voluntate, & concessu ipsius Pontificis Max. cuius apud te grauissima semper, & sanctissima fuit auctoritas, quamuis multa eius instituta, actáque non admodum tibi (vt credibile est) probarentur, ex vrbe discessisti: triennium, & eo amplius Roma afuisti: menses circiter quindecim in Vmbria: sex Venetiis: in oppido Corneliano annum commoratus es. Inde lõgo itinere valetudinis causa suscepto, ad aquas Lucenseis de medicorum sententia profectus es. Vbi cùm de Pontificis Max. obitu multorum litteris certior factus esses, tibíque instarent non solùm tui, verùm etiam alieni, & tamen tui amantissimi, vt Romam ad comitia Pontificia mari contenderes, (nam te terra iter facere aduersa tua valetudo prohibebat) vix tãdem peruicerunt. Ita Romam nauigasti non spe põtificatus adipiscendi ductus: quẽ sperauisti numquam, ac ne optauisti quidem: sed ecclesiæ Ro. laborantis iuuandæ studio incensus. In comitium Cardinalium a.d. quintum idus septembr. exspectatus introisti. Vbi cùm studiis partium rem eò loci adductam esse animaduertisses, vt comitia in multos menses tractum iri facilè appareret: quæ tua fuit & priuatim cum tuis, & palàm in Cardinalium conuentu oratio? cùm ecclesiæ Ro. statum deplorares, cùm vniuersum pontificum, & sacerdotum

ordinem infamia, inuidiáque flagrare ostenderes, cùm tuos collegas hortareris, vt sublatis discordiis, concordiáque constituta, vnum aliquem ex toto collegio deligerent virtute, consilio, prudentia, sanctimonia, integritate, vitæ antè actæ existimatione præstantem, qui tantam personam, tantámque dignitatem sustinere, qui ecclesiam Ro. propemodum oppressam, atque afflictam excitare, qui religionem Christianam tetris opinionum pestibus affectam ex litterarum sacrarum præscripto sanare posset! Quid? illúdne omnibus notissimum silentio præterire debeo, quòd, cum etiam ij, qui aduersariarum partium studiis erant implicati, atque irretiti, te suffragio suo Pontificem Max. cuperent declarare, ij ipsi, qui se omnia tua causa & velle, & debere dicebant, atque adeò præ se ferebant, tibi defuerunt? tibi aduersati sunt? tibi, ne, ad quem locum te tuæ præstantissimæ virtutes, maximáque, & plurima in ecclesiam Ro. merita secunda omnium voluntate proueheбant, in eum locum cunctis Cardinalium suffragiis sublatus ascenderes, obstiterunt? Quod cùm comperisses, tantum abest, vt eorum animi egestatem (grauiore enim verbo vti non libet) iniquiore animo tuleris, vt multo accuratius, quàm anteà, tuos collegas ad concordiam cohortatus sis, orauerísque vt de te iam cogitare desinerent, alium viderent, ad alium tanto gradu digniorem sese totos vno consensu conuerterent. Itaque cùm in eo comitio non pauci illi quidem essent pro illius ordinis splendore, atque amplitudine, eo loco dignissimi, sed non omnibus propter studium partium æquè probati: te suasore, atque adeò auctore vir eximia virtute, doctrina, morum integritate, vitæ religione ornatissimus Pius IIII. omnibus omnium Cardinaliū suffragiis Pontifex Max. declaratus est. Cui quid ego nunc dicam quàm carus sis? quanti te ille, & Romæ præsentem fecerit: & nunc absenrem faciat? neque id immeritò. Non enim audierat solùm, id quod omniū sermone celebratum, omniúmque testimonio comprobatum, & confirmatum est, te singulari sapientia, animi magnitudine, grauitate, constantia, iustitia, integritate præditum esse, sed quotidie in priuatis, publicis, de religione, de ecclesiæ Romanæ statu negotiis experiebatur tuam & in consilio dando fidem, & in sententia dicenda prudentiam, sapientiámque singularem. Neque verò ille vmquam adduci potuisset, vt te à sese dimitteret, nisi tristibus, iisque crebris è Gallia allatis ad se de religione litteris, ac nuntiis commotus, cùm cuperet florentissimo, potentissimóque regno, pro suo paterno in omneis Christianos amore, cōsulere, te vnū ad eas parteis aptissimum esse iudicasset, cùm præsertim Rex ipse Franciscus II. & mater, consiliariique Regis te quotidianis litteris à se flagitarēt, eamque ob causam triremes quattuor in portū Ostiensem partim ventis prouectæ, partim remis appullæ essent: quarum erant duę regiæ è portu Massiliensi profectæ: reliquarum duarum altera à Cosmo Florentiæ Regulo, altera à ciuitate Genuensi rogatu regis erat missa. Ita te Pontifex Max. Pius IIII. à se discedere, atque in Galliam reuerti passus est, vt hominem sibi carissimum, nō libenter: vt ad sedandas discordias, ecclesiæque Ro. auctoritatem sartam tectam conseruandam accōmodatissimum, non inuitus. Redeo igitur nunc ad id, quod initio proposueram, te verè fortunatum, ac beatum esse, Francisce Turnoni, quem ea cōdicione, eóque fato natum esse videmus, vt omneis vitæ tuæ parteis ad rempub. iuuandam, atque ad benè de hominibus merendum contulisse videaris. Ille enim demum verus est honos, qui virtuti spectatæ, & cognitæ tribuitur: verè ille honoratus est, qui omni opera, consilio, labore, studio suo, cōmunibus hominum vtilitatibus seruit. Laboriosum vitæ genus, fateor. sed magnus inest in tali labore fructus, magnum præmium, magna merces: quàm, per deos immortaleis, noli contemnere. Non enim si satis magnam gloriam vita superiore peperisti, eaque contentus es, iccirco te cōuenit patriæ in eius dubiis, atque aduersis temporibus deesse, labori tuo parcere, otio consulere. Quanquā cui hæc dico? nempe ei viro, qui præclarum sibi ducat, de hominum genere bene merendo, patriæque consulendo, non modò grauissimos labores suscipere, ac perferre, verùm etiam vitam, si opus sit, profundere. Sed de his nimis multa, tibi præsertim, homini occupato, & fortasse grauissimis de rep. curis, & cogitationibus fatigato. Interea peropportunè, nisi fallor, Qu. Horatij Flacci à nobis, vt scis, magno labore nostro, multisque vigiliis explicati, & commentariis illustrati, atque ex auctoritate decem codicum antiquorum quàm plurimis locis emendati, Satyrarum lib. duos totidémque epistolarum ad te defero, vt, quo scriptore plurimùm semper in otio tuo (si quando vmquam otiosus fuisti) delectatus es, eius lectione maiorum rerum cura defessus aliquantùm acquiescas, atque ita hac honestissima animi remissione recentior quodammodo factus ad munus tuum administrandum reuertare. Vale. Lugduni.

Idib. Aprilibus anno cIↃ. IↃ. LXXI.

A SATYRARVM LIBER D
PRIMVS.

SATYRA. I.

Q Vî fit, Mæcenas, vt nemo, quam sibi sortem
Seu ratio dederit, seu Fors obiecerit, illa
Contentus viuat? laudet diuersa sequenteis?
O fortunati mercatores, grauis annis
Miles ait, multo iam fractus membra labore.
Contrà mercator, nauim iactantibus Austris,
Militia est potior. quid enim? concurritur: horæ
Momento aut cita mors venit, aut victoria læta:
Agricolam laudat iuris, legúmque peritus,
B Sub Galli cantum consultor vbi ostia pulsat. E
Ille, datis vadibus qui rure extractus in vrbem est,
Solos feliceis viuenteis clamat in vrbe.
Cetera de genere hoc (adeò sunt multa) loquacem
Delassare valent Fabium. ne te morer: audi
Quò rem deducam. si quis deus, en ego, dicat,
Iam faciam, quod vultis: eris tu, qui modò miles,
Mercator: tu consultus modò, rusticus. hinc vos,
C Vos hinc mutatis discedite partibus. eia,
Quid statis? nolint. atqui licet esse beatis.
Quid causæ est, meritò quin illis Iupiter ambas
Iratus buccas inflet? neq; se fore post hac
Tam facilē dicat, votis vt præbeat aurē?
Præterea, ne sic, vt, qui iocularia, ridens
Percurram (quamquam ridentem dicere verum
Quid vetat? vt pueris olim dant crustula blandi
Doctores elementa velint vt discere prima.)
Sed tamen amoto quæramus seria ludo:
Ille, graue duro terrā qui vertit aratro:
Perfidus hic caupo, miles, nautæq;, per omnē
Audaces mare qui currunt, hac mente (laborem
Sese ferre, senes vt in otia tuta recedant,
Aiunt, cùm sibi sint cōgesta cibaria: sicut
Paruula (nam exemplo est) magni formica laboris,
Ore trahit, quodcumque potest, atque (addit aceruo,
Quem struit, haud ignara, ac non incauta futuri.
Quæ simul inuersum contristat Aquarius annum:
Non vsquā prorepit: & illis vtitur antè F
Quæsitis sapiens: cùm te neque feruidus æstus
Demoueat lucro, neque hiems, ignis, mare, ferrum,
Nil obstet tibi, dum ne sit te ditior alter.
Quid iuuat immensum te argenti pondus, & auri
Furtim defossa timidum deponere terra?
Quod si comminuas, vilem redigatur ad assem.
At, ni id fit, quid habet pulchri constructus aceruus?
Millia frumenti tua triuerit area centū:

A Non tuus hoc capiet venter plus quàm meus: vt si
Reticulum panis venaleis inter onusto
Fortè vehas humero: nihilo plus accipias, quàm
Qui nil portarit. vel dic, quid referat intra
Naturæ fineis viuenti, iugera cētum, an
Mille aret. at suaue est ex magno tollere aceruo.
Dum ex paruo nobis tantumdem haurire relinquas:
Cur tua plus laudes cumeris granaria nostris? (vrna,
B Vt, tibi si sit opus liquidi non amplius
Vel cyatho: & dicas magno de flumine mallem,
Quàm ex hoc fonticulo tantumdem sumere. eò fit,
Plenior vt si quos delectet copia iusto:
Cum ripa simul auulsos ferat Aufidus acer.
At, qui tantulo eget, quanto est opus, is neque limo
Turbatam haurit aquam, neque vitam amittit in vndis.
At bona pars hominum decepta Cupidine falso,
Nil satis est, inquit: quia tanti, quantum habeas, sis.
C Quid facias illi? iubeas miserum esse libenter:
Quatinus id facit: vt quidam memoratur Athenis
Sordidus, ac diues, populi cōtēnere voces
Sic solitus: populus me sibilat, at mihi plaudo
Ipse domi: simul ac nummos contemplor in arca.
Tantalus à labris sitiens fugientia captat
Flumina. quid rides? mutato nomine, de te
Fabula narratur. cōgestis vndique saccis
Indormis inhiās: & tanquā parcere sacris D
Cogeris, aut pictis tanquam gaudere tabellis. (beat vsum?
Nescis quò valeat nummus: quem præ-
Panis ematur, olus, vini sextarius: adde,
Queis humana sibi doleat natura negatis. (diésque
An vigilare metu exanimem: noctésq;,
Formidare malos fures, incendia, seruos,
Ne te cōpilent fugientes: hoc iuuat? horū
Semper ego optarim pauperrimus esse bonorum.
At si condoluit tentatum frigore corpus:
Aut alius casus lecto te afflixit: habes, qui
Assideat, fomenta paret, medicum roget, vt te E (quis.
Suscitet: ac reddat natis, carísque propin
Non vxor saluū te vult, nō filius: omnes
Vicini oderunt, noti, pueri atque puellæ.
Miraris, cū tu argento post omnia ponas:
Si nemo præstet, quē nō merearis, amorē?
At si cognatos, nullo natura labore
Quos tibi dat, retinere velis, seruaréque amicos:
Infelix operam perdas: vt si quis asellum
In campo doceat parētem currere frenis:
Denique sit finis quærendi: cúmque habeas plus,
Pauperiē metuas minus: & finire laborē
Incipias, parto quod auebas: nec facias quod F
Vmidius quidā (nō lōga est fabula) diues,
Vt metiretur nummos: ita sordidus, vt se
Nō vmquā seruo melius vestiret: ad vsq;
Supremum tempus ne se pænuria victus
Opprimeret, metuebat. at hunc liberta securi (rum.
Diuisit medium, fortissima Tyndarida-
Quid mi igitur suades? vt viuam Menius? aut sic,
Vt Nomentanus? pergis pugnātia secum
Frontibus aduersis componere? non ego, auarum

Cùm

A *Cùm veto te fieri, vappam iubeo, aut nebulonem.*
Est inter Tanaim quiddam, socerúmque Viselli.
Est modus in rebus: sunt certi denique fines,
Quos vltra, citráque nequit consistere rectum.
Illuc, vnde abij, redeo: nemon' vt auarus
Se probet: ac potius laudet diuersa sequenteis?
Quodq; aliena capella gerat distentius vber,
Tabescat: neque se maiori pauperiorum
B *Turbæ comparet? hunc atque hunc superare laboret?*
Sic festinanti semper locupletior obstat:
Vt, cùm carceribus missos rapit vngula currus,
Instat equis auriga suos vincētibus, illum
Præteritum temnens extremos inter euntem.
Inde fit, vt rarò, qui se vixisse beatum
Dicat, & exacto contentus tempore vitæ
Cedat, vti conuiua satur, reperire queamus.
Iam satis est: ne me Crispini scrinia Lippi
Compilasse putes, verbum non amplius addam.

C Constat inter omneis doctos, satyrarum libros duos, totidémque epistolarum & ab Horatio scriptos esse, & ad nostram ætatem peruenisse. Sed vtri priore loco debeant collocari, id verò quæri solet, neque inter eos conuenit. Alij enim epistolas satyris anteponi volunt: alij contrà: neque hæc cōtrouersia veterum membranarum auctoritate decidi, aut componi potest: quippe quæ ita inter se ipsæ dissideant ordine, & dispositione librorum, vt in nonnullis, epistolarum libri odis præponantur: satyræ autem postremo loco positæ sint: in aliis satyræ primo loco, epistolæ secundo, odæ tertio sint collocatæ: vt facilè appareat vel veteres illos de horum librorum ordine non admodum laborasse, vel librarios ordinem à veteribus seruatum perturbasse. Ego primùm hoc testificor, me cum quoquam hac de re, vt quæ mihi parui admodum momenti videatur, decertare nolle: deinde difficile esse puto certi aliquid de hac controuersia statuere ac pronuntiare. postremò si quis hoc dicet, me tamen iudicasse satyras D
epistolis esse præponendas, quia hoc ordine eas disposuerim: licet mihi respondere me nullo consilio, nulláque ratione id fecisse: sed cùm initio, quo tempore hos commentarios adumbrare cœpi, hunc ordinem eò secutus essem, quòd in meo exemplo libri ita essent collocati: me eundem ordinem tum cum typis excudendos dedi, seruauisse. Verumtamen si quis facti mei rationem flagitabit, neque mihi credet, me temere, aut casu hos libros ita disposuisse: is me hac ratione motum esse sibi persuadeat per me licet. Horatius primus omnium Latinorum versus lyricos exemplo Græcorum scripsit, eoque lyricorum poëtarum princeps, ne dicam solus, inter Latinos habetur: quod ipse de se non vno loco prædicat: vt Od.3.lib.4. *Totum muneris hoc tui est, Quòd monstror digito prætereuntium Romanæ fidicen lyræ.* & Od.vlt.lib.3. magnificè gloriatur se primum omnium carmen Æolium, nempe Alcaicum & Saphicum ad cantus Italos deduxisse. *Dicar, qua violens obstrepit Aufidus, Et, quà pauper aquæ Daunus agrestium Regnauit populorū, ex humili potens Prin-* E
ceps Æolium carmen ad Italos Deduxisse modos. satyrarum etiam scriptor, seu potius poëta fuit, non primus ille quidem (fuit enim Lucillius satyræ inuentor) sed eo, qui primus satyras scripsit, longè præstantior: quod ipse de se non falsò prædicat satyra 4. & 10. lib.1. Iccircò Od.20. lib.2. poëtam biformem se ipse nominat, id est, opinor, lyricum & satyricum. Itaque cùm carminum lyricorum libros, ex quibus poëtæ lyrici nomen adeptus est, primo loco posuerim: satyras, ex quibus satyrici poëtæ nomen sibi peperit, mihi videor statim post Odarum libros, nō immeritò collocasse. Nā epistolæ quidem, siue illæ communi nomine sermones appellandæ sunt, siue secus: nihil addunt Horatio neque ad lyrici, neque ad satyrici poëtæ nomen. Sunt enim illæ & à lyricis versibus, & satyris re seiunctæ, ac separatę, vnúmque quoddam corpus vtrisque dispar & dissimile constituunt. neque omnes eodem plane stilo, atque satyræ mihi videntur esse scriptæ. hæ enim non solùm hu- F
mili & orationi solutæ simillimo, verùm etiam faceto, vrbano, mordaci genere verborum textæ sunt. epistolæ verò quàmuis quotidiano illæ quoque sermone, & verbis de medio sumtis ac petitis magna ex parte constent, quemadmodum debent epistolæ: ea tamen vrbanitate, iis salibus, eo denique aceto (vt ita dicam) quo satyræ imbutæ sunt, carent: vt omittam quòd earum nonnullæ paullo sunt elatiores, atque ornatiores, & quibusdam verborum ac sententiarum luminibus illustriores. Gloria igitur illa summa tùm lyrico carmine, tùm satyrarum scriptione Horatio parta & quæsita, insigni quidem, & luculenta epistolarum accessione cumulatur: sed nullum ei nouum poëtæ nomen per illas acquiritur. Prætereà si solæ satyræ sermonum nomine sunt appellādæ, (vt vulgus putat) Horatius ipse declarat se epistolas posterius scripsisse, quàm satyras. Sic enim epistol. ad Tibull. *Albi nostrorum sermonum candide iudex. &c.* His rationibus adductus satyras

A priore loco, quàm epistolas collocaui: quas, si quis non probabit, súsque, déque habebo, eíque libenter assentiar, qui à me dissentiens, sentētiam afferet probabiliorem. Sed, ne quis miretur, me vulgatam inscriptionem horum librorum immutasse, primùm vir quidam doctissimus mihi asseuerauit Romæ, se Venetiis codicem vidisse perantiquum, in quo inest hæc inscriptio. Deinde (vt dicam, quod sentio) sermonis nomen generale est omnia sermonum genera continens, & complectens: neque propriè ad satyram significandam natum, aut factum. Itaque Horatius epistola ad Augustum, epistolæ suæ locutionem hoc nomine appellat. *Ne longo sermone morer tua tempora Cæsar.* Prætereà cùm satyra nomen sit Latini poëmatis proprium, quo nomine etiam ipse id afficit prima satyr. lib. 2. *Sunt quibus in satyra videar nimis acer, &c.* & cum, vbi de ordine satyrarum agitur, soleamus ita loqui, satyra prima, satyra secunda, &c. nónne absurdum est, vbi de ordine librorum fit sermo, sermonum potius, quàm B satyrarum librum primum, & satyrarum librum secundum nuncupare? Nam, vt loquar de satyris tantùm, conueniebat eas aut hoc modo & inscribere, & appellare, *Sermonum libri duo*: deinde *Sermonum liber primus, liber secundus*: deinde *sermo primus, sermo secūdus, sermo tertius, &c.* aut hoc modo, *Satyrarum lib. duo. Satyrarum lib. prim. lib. secund.* deinde *satyra prima, &c.* Quòd si modus ille superior erat absurdus, atque ineptus futurus: relinquitur, vt hunc posteriorem probare debeamus. Prætereà quis negabit, omneis epistolas quotidiano sermone textas esse, vt diximus? Nam non, si aliæ sunt aliis ornatiores, propterea minus putandæ sunt verbis de medio petitis esse perscriptæ. Prætereà dici potest, quod & veteres quidam grammatici tradiderunt, hoc differre sermonem ad epistola, quod sermo ad præsentem, seu præsenteis habetur: epistola ad absentem, seu absenteis mittitur. Ne hoc quidem prætereundum est, singulos sermones, in omnibus ferè libris manuscr. ita esse inscriptos. *ecloga prima, ecloga secunda, ecloga tertia,* & item deinceps de C ceteris, *Non satyra prima, &c.* eclogas autem appellāt Græci disputationes, aut sermones, aut locos quosdā breueis, insigneis, eximios, atque electos. Itaque non solùm satyras, verùm etiam odas, eclogas esse appellatas ab Ausonio videmus. Postremò hoc præter cetera inter satyras, & epistolas interesse arbitror, quòd illę sūt dicaciores, vrbaniores, licentiores: interdum etiam impudentiores, amariores, mordaciores: hæ contrà quamuis vrbanitate, & sale non careant, minus tamē dicaces, seueriores, modestiores, verecūdiores, dulciores, mitiores. De satyra autē hoc vnum dicam, quod scribit Quinctilianus, eam Latinorū esse totam neque à Græcis arcessitā. Satyras enim Gręci non scripserunt. Negari certe hoc non potest, Lucilliū Satyrarum inuētorem, atque auctorem (nam de Varrone nihil attinet dicere) veteris comœdiæ poëtas Eupolin, Cratinum, Aristophanem, & ceteros secutum, se ad satyras scribendas cōtulisse: quod testatur Hor. ipse sat. 4. lib. 1. Itaque verè hoc dicere licet, satyram veteris comœdiæ, quæ D ob immoderatam maledicendi licentiā lege sublata est, locum occupasse.

QVI FIT MÆCEN. VT NEMO Q. S. S.] Quęritur hîc à doctis, quamobrem Horatius, tam varie & inconstanter pugnet ipse secum, qui in oda prima videatur ostendere, suo quemque studio delectari, in eóque, ad extremum constantissimè permanere, spreto alieno: hic contrà perspicuè significet, neminem sua sorte cōtentum esse. Soluunt hunc nodum quidam hoc modo, vt dicant, hic verba fieri de hominibus laborantibus, & in negotio & periculo versantibus: in oda illa autem de iis, qui otiosam & tranquillam vitam agunt, quibúsque omnia ex animi sententia procedunt. Quæ solutio mihi nullo modo probari potest. Nam perspicue in Od. 1. ait, mercatorem, cùm ille quidem tempestate aduersa cōflictatur, laudare otium vitæ rusticæ, & commorationem in prædio suo rustico: vbi verò periculo defunctus est, & domum saluus vēnit: naufragio facto, nauem fractam reficere vt denuò nauiget. E prætereà milites nónne in negotio & periculo quotidie versantur? venatores sub cælo frigido ceruum aut aprum sectantes, conquiescúntne? & tamen neque venator teneræ vxoris memoria, aut amore domum reuocatur: neque miles labore militari, aut vitæ discrimine ab instituto deducitur. Quid igitur dicendum? In omni viuendi genere & studio aliquid inest commodi, aliquid etiā incommodi: aliquid voluptatis, aliquid & molestiæ. in Oda 1. voluptatis, quam ex suo studio capiunt, duntaxat rationem ducunt, molestiam ad animum non reuocant, neque spectant, aut sentiunt: hic sua quisque incommoda, suásque molestias, quibus in suo viuendi genere afficitur, intuetur, & ob oculos ponit, atque in eis mentem defigit, neque cum commodis & voluptatibus, quas percipit, comparat: contrà vitæ alienæ studiíque alieni commoda, & voluptates veluti decempeda metitur, & ponderibus quibusdam examinat, eásque amplificat, & magni æstimat. ita suam vicem conqueritur, & deplorat, alienam condicionem admiratur, & exoptat: sed tamen vbi ad se F rediit, si quis ei deus commutationis cum alio faciendæ potestatem faciat, nolit suam sortem cum quoquam commutare: sed suo studio, suóque vitæ instituto, vel quod ratione probauit, vel ad quod aliquo casu tamquam vento delatus est, magis delectetur. Prætereà hic propter inuidiam, qui affectus plerisque omnibus innatus est, sua condicione non sunt contenti. Nam dum se quisque cum fortunatiore comparat, sua reperit deteriora, aliena meliora. quo fit, vt suæ quemque sortis pœniteat, alienam expetat. Sic infrà Horat. *Quódque aliena capella gerat, distentius vber, Tabescat, neque se meliori* [al. *maiori*] *paup. Turba comparet, &c.* illic nemo se cum beatiore confert, neque alienam felicitatem admiratur, neque alteri inuidet. sed contrà, sibi quisque præ aliis videtur pulcher & fortunatus, suoque studio, & sua sorte valde delectatur: atque ita nihil est in his duobus locis discrepans, neque repugnans. Licet & hoc

A hoc modo hanc repugnantiæ speciem conciliare. In Od.1.lib.1.suo quisque studio delectatur, quia sua quisque actione, & sua arte gaudet, quemadmodum suum quisque artifex opus vehementer amat: hîc offenduntur homines δυσπραξίᾳ, id est, in fælici actione, seu mala negotiorũ suorum gestione, & aduersa fortuna in rebus suis gerendis. huc pertinent illa ex epist. ad Aug. lib. 2. *Nauem agere ignarus nauis timet: abrotonum ægro non audet, nisi qui didicit, dare: quod medicorum est, promittunt me dici, tractant fabrilia fabri.*

MÆCENAS] de Mæcenate cùm satis multa diximus ad Od.1.lib.1. ad illa lectorem reijcimus. hoc vnum omisimus (quod ad hunc locum non minus accommodatè dici potest) Mæcenatis cognomen fuisse, Cilnium, vt sit, C. Mæcenas Cilnius: quod docuit nuper Onufrius Panuinus.

SEV FORS] ita sine dubio legendum, & ita scriptum est tùm in exemplis excusis emendatis, tùm in codicibus calamo exaratis, non sors. Præterea quid ineptius, quàm ita loqui, *siue ratio sortem dederit, siue sors obtulerit, &c.* B nunc autem cùm fors idem ferè sit, quod fortuna: sors autem præter vulgatam significationẽ, sit id, quod vel à Deo, siue à fortuna offertur: vel à ratione, & consilio datur, verbi gratia nobilitas, ignobilitas, vita priuata, vita publica: horum verborum sententia est apertissima: mirum esse neminem sua sorte esse cõtentum, siue eam sortem ratio dederit, siue Deus aliquis, aut fortuna obiecerit. Propterea autẽ, quòd parùm admodum interest inter harum litterarum s, & f, figuras: librariorum negligentia in optimorum scriptorum libros menda turpia irrepserunt, & sors, pro fors ab illis aliquot locis positum est: vt apud Catull. in carm. de nupt. Pelei, *vt læta gaudia mente Agnoscam, cùm te reducem sors prospera sistet,* leg. *fors prospera.* & apud Virg. in Mœride, *quoniã sors omnia versat,* legendum *fors.* & apud M. Tull. epist. ad Attic. lib. 2.. legendum. *quod fors obtulerit, id acturus videtur:* non *sors,* vt habent libri typis excusi: & oratione in Verr. de signis, legendum, *telúmque, quod cuique fors offerebat, arripuerit,* non C *sors.* & offic. 1. in versibus illis Ennianis, mendosa est vulgata lectio, *Vósne velit, an me regnare hera, quid ve ferat sors.* est enim legendum, *quid ve ferat Fors.* & apud Sal. in procem. bel. Iug. mendosè ita legitur *Falsò queritur de natura sua genus humanũ, quòd imbecilla, atq; æui breuis sorte potius, quàm virtute regatur.* est enim legẽdũ *forte.* & ita reperi scriptũ in codice perantiquo. & apud T. Liu. lib. 36. sic emendandus locus: *ne paullum quidẽ dubitarũt, quin pro fide erga Romanos, quicquid fors belli tulisset, paterentur.* denique vt sic emendentur hi loci, postulat Latini sermonis vsus, idque è paucis exẽplis intelligere licet. Terentius in Phorm. *Quod fors feret, feremus, æquo animo:* Idem Hecyra, *Quia tam incommodè illis fors obtulerat aduentum meum.* Lucret. lib. 5. *Quod cuique obtulerat prædæ fortuna, ferebat.* vbi fortuna pro nomine *fors* perspicuè positum est. Idem lib. 3. *casúmque timent, quẽ cuique ferat fors.* M. Tull. epist. ad Att. lib. 4. *sed de illa ambulatione fors viderit, aut si quis est, qui curet, Deus.* & lib. 14. *sed hæc fors viderit ea, quæ talibus in* D *rebus plus, quàm ratio, potest.* & libr. 8. *eundum, vt, quemcumque fors tulerit casum, subeam potius cum iis, qui dicũtur esse boni, quam videar à bonis dissentire.* Horat. sat. 6. huius lib. *Nulla etenim mihi te fors obtulit.* idem supr. Od. 9. libr. 1. *Quem fors dierum cumque dabit lucro Appone.* Idem sat. 1. lib. 2. *Diues, inops: Romæ, seu fors ita iusserit, exsul: Quisquis erit vitæ scribã, color.* Virg. Æn. 7. *Quæ fors prima dedit, sanguis nouus imbuit arma.* Sall. bell. Iug. *cetera, vti fors tulit, aliâs alta sunt, aliâs in tempestate vadosa.* T. Liu. lib. 25. *quos fors obtulit, irati interfecerunt.*

DIVERSA SEQVENTEIS] id est, eos omneis, qui dissimilia, & diuersa viuendi instituta sequuntur. Plutarchus in lib. περὶ εὐθυμίας ostendit, multum valere ad animi tranquillitatem, seipsum & sua inspicere: sin minus, at certè se inferiores spectare, & non imitari vulgus hominum, qui se cum præstantioribus comparant: verbi gratia, serui, qui vincti sunt, solutos, beatos, esse prædicant: illi autem liberos: liberi, ciueis: hi rursus copiosos, & locupleteis: copiosi autem, satrapas: satrapæ, reges: reges, deos, propemodum tonare, & E fulgurare volentes. sic Plutarch. καίτοι, καὶ τοῦτο μέγα πρὸς εὐθυμίαν ἐστὶ, τὸ μάλιστα μὲν αὐτὸν ἐπισκοπεῖν, καὶ τὰ καθ' ἑαυτόν· εἰ δὲ μὴ, τοὺς ὑποδεεστέρους ἀποθεωρεῖν, καὶ μὴ, καθάπερ οἱ πολλοὶ πρὸς τοὺς ὑπερέχοντας ἀντιπαρεξάγουσιν, οἷον εὐθὺς οἱ δεδεμένοι εὐδαιμονίζουσι τοὺς λελυμένους· ἐκεῖνοι δὲ τοὺς ἐλευθέρους. οἱ δὲ ἐλεύθεροι, τοὺς πολίτας. οὗτοι δὲ πάλιν αὖ τοὺς πλουσίους· οἱ δὲ πλούσιοι τοὺς σατράπας. οἱ δὲ σατράπαι τοὺς βασιλεῖς· οἱ δὲ βασιλεῖς τοὺς θεοὺς, μονονουχὶ βροντᾶν καὶ ἀστράπτειν ἐθέλοντες. eodem pertinet illud Liuianum libr. 5. *credo fortunatum matrimonium ei sororis visum, suiq; ipsam malo arbitrio, quo à proximis quisque minime anteiri vult, pœnituisse.*

FRACTVS MEMBRA] hellenismus. fractis membris dixisset, si Latino more loqui voluisset. Virgil. libr. 4. Æneid. *Os, humerósque deo similis.* Horat. lib. 1. Oda 1. *nunc viridi membra sub arbuto Stratus.*

QVID ENIM?] Iacobus Taurellus, Florentinus, Lælij Taurelli iurisconsulti clariss. frater homo in his litteris magnopere exercitatus, dicebat mihi Romæ anno superiore, hoc loco legendum F sibi videri *quid ni?* non, *quid enim?* neque tamen vllius codicis veteris auctoritatem proferebat: nec ego eam scripturam vllo in codice manuscripto reperi. iccircò nihil mutaui, sed receptam præsertim à 14. libris veteribus cõfirmatã, retinui, cuius explicationem si quis à me requirat, dicam solere Latinos hac interrogatione vti, cùm significare volunt se rectè sentire, vel verum dicere, neque eum, quicum loquuntur, contrà dicere quicquam posse, vt intelligere licet ex illo loco epist. L. Luceij ad Cic. lib. 5. epist. *Quid enim? tu solus aperta non videbis, qui propter acumen occultissima perspicis?* sic Cic. epist. sequent. ad Luceium, *Quid enim? ad amicósne confugiam?* Idem lib. 2. de Finibus, *Quid enim? te ipsum dignissimũ maioribus tuis voluptásne induxit, vt adolescentulus eriperes P. Syllæ consulatum?* ibid. *Quid enim? fortémne possumus dicere eundem illum Torquatum?* ibid. *Quid enim? summus dolor plureis dies manere non potest?* sic Hor. sat. 3. lib. 2. *Cùm laqueo vxorem interimis, matrémque*

A *trémque veneno, Incolumi capite es? quid enim? neque tu hoc facis Argis, &c*, quamquam, ne mentiar, locus ille Sat. 3. mihi suspectus est, vt suo tempore dicemus. sic igitur hunc locum explico. *Militia est potior* (inquit mercator) *quid enim?* id est, quid est, quod contrà dici possit, quamobrem ita non sit? *concurritur, &c.* Quòd si quis malet legi, *quid ni?* sentẽtia erit planior. hoc modo, quid ni potior sit? πῶς γὰρ οὔ?

CONCVRRITVR] sic Virgil. de apibus lib. 4. *Erumpunt portis: concurritur: æthere in alto Fit sonitus.*

AVT CITA MORS] sic reperi scriptum in cod. duob. Vatic. Iann. Tornes. & verò scriptura hæc concinnior est, quàm vulgata.

SVB GALLI CANTVM] ante galli cantum, vt alibi annot. sic M. Tullius pro Muræna. Seruiũ iurisconsultum alloquens, *Te gallorum, illum buccinarum cantus exsuscitat.*

CONSVLTOR] qui consulit iurisconsultum. M. Tull. eadem orat. *Vigilas tu de nocte, vt consultoribus tuis respondeas.* epist. ad August. *Romæ dulce* B *diu fuit, & solenne reclusa Manè domo vigilare, &c.*

OSTIA PVLSAT] Oda. 4. lib. 1. *Pallida mors æquo pulsat pede pauperũ tabernas, Regumq́ turreis.*

ILLE, DATIS VAD.] agricola, qui cum vadimonio promisit se in iudicio staturum. Sunt autem vades, qui promittũt suo periculo se aliquem in iudicio stituros, siue caput agatur, siue pecunia: sæpius tamen, & vsitatius vades dicuntur, qui intercedunt in causa capitis. vt M. Tull. off. 3. *Damonem & Pythiam Pythagoréos ferunt, hoc animo inter se fuisse, vt, cùm eorum alteri Dionysius tyrãnus diem necis destinauisset, & is, qui morti addictus esset, paucos sibi dies commendandorum suorum causa postulauisset, vas factus sit alter eius sistendi, vt si ille non reuertisset, moriendum esset sibi ipsi.* Idem de finib. lib. 2. *Vadem te ad mortem tyranno dabis pro amico, vt Pythagoréus ille fecit Siculo tyranno?*

CETERA DE GENERE HOC] Lucretianum hemistichium, vt lib. 3. *Et iam cetera de genere hoc, cur omnia membris Ex ineunte æuo ingene-* C *rascunt, ínque genuntur?* & lib. 4. *Cetera de genere hoc monstra, ac portenta loquuntur.* & lib. 5. *Cetera de genere hoc, quæ sunt portẽta peremta, Si non victa forent, quid tandem viua nocerent?*

(ADEÒ SVNT MVLTA)] hæc sunt includenda interpositionis nota.

LOQVACEM FABIVM] quasi aliud agens Fabium quendam notat, qui Pompeio deuicto, cuius parteis secutus erat, sese ad Stoicam disciplinam totum contulerat, librósque aliquot, eius scholæ sententias, & decreta continenteis, conscripserat satis verbosos.

DELASSARE] valde lassare. vt *desæuire* valde sæuire, epist. 3. lib. 1. *An tragica desæuit & ampullatur in arte?* idem sat. 3. lib. 2. *Vnus vbi effugit, matri denarrat.*

CONSVLTVS] iurisconsultus. vt epist. ad L. Flor. lib. 2. *Frater erat Romæ consulti rhetor.*

NOLINT.] sic habent omnes libri manuscripti: & ita legendum est: quod à me omissum fuerat in priore editione.

ATQVI LICET] libri aliquot manuscrip. habent *atquin.* D

BVCCAS INFLET.] id est, irascatur. nam buccas inflant, qui irascuntur: vt infrà dicemus, quod Greci φυσᾷν τὰς γνάθους, dicunt. Demost. περὶ παραπρ. καὶ διὰ τῆς ἀγορᾶς πορεύεται θοιμάτιον καθεὶς ἄχρι τῶν σφυρῶν, ἴσα βαίνων Πυθοκλεῖ, τὰς γνάθους φυσῶν. id est, & per forum ambulat veste ad talos demissa, pariter incedens atque Pythocles, & buccas inflans.

VOTIS VT PRÆB. AVREM?] eorum vota audiat? præbere idem ferè valet, quod suppeditare, παρέχειν, πορίζειν, vt annot. ad Od. 13. lib. 3. *votis* autem, id est, precibus.

VT, QVI IOCVLARIA] vt qui res ioculareis, percurrit ἀπὸ κοινοῦ, vel subintell. loquitur, aut quippiam simile.

OLIM] aliquando, ποτέ.

QVAMQVAM RIDENTEM DICERE VERVM, QVID VETAT?] sat. 10. lib. 1. *ridiculum acri Fortius, & melius magnas plerumque secat res.*

CRVSTVLA] pemmata quædam ex farina E lacte, caseo, oleo, melle, & similibus cõfecta. Sat. 4. lib. 2. *Sunt, quorum ingenium noua tantùm, crustula promit.* Obseruandum est, quod docet Seruius ad illum Virgilij versum Georg. 3. *Concrescũt subitò currenti in flumine crustæ*, crustam genere fæmineo lapidis, aut ligni, aut aquæ cõglaciatę partẽ significare: crustũ genere neutro, partẽ panis, aut placentæ, aut cuiusuis rei ad vescendum aptæ, factæ've. vbi profert ille hunc locum Horatij: & illum Iuuenalis, *Nos colaphum incutimus lambenti crustula seruo.* sunt autem hoc modo alliciẽdi pueri, & auditores, vt discere atque audire velint. Nõ admodum dissimile est illud Lucretij lib. 4. *Nam veluti, pueris absinthia tetra medentes Cùm dare conantur, prius oras pocula circum Contingunt mellis dulci, flauóque liquore, Vt puerorum ætas improuida ludificetur Labrorum tenus: intereà perpotet amarum AbsinthI laticem, deceptáque non capiatur, Sed potius tali tactu recreata valescat: Sic ego, &c.* Sic Plato libr. 7. de rep. non vult pueros ad disciplinas vi adigi, sed ludenteis inuitari, vt appareat, F ad quod disciplinæ genus quisque sit aptus natura: atque in eisdem retineri, propterea quòd nulla disciplina cum vi coniuncta stabilis in animo permaneat. verba Platonis sunt hæc: μὴ τοίνυν βίᾳ, εἶπον, ὦ ἄριστε, τοὺς παῖδας ἐν τοῖς μαθήμασιν, ἀλλὰ παίζοντας τρέφε, ἵνα καὶ μᾶλλον οἷός τε ᾖς καθορᾷν ἐφ᾽ ὃ ἕκαστος πέφυκεν.

ELEMENTA] epist. 1. lib. 1. *Restat vt his ego me ipse regam, solérque elementis.*

SED TAMEN AMOTO] quia longam interposuerat παρένθεσιν, mutata orationis institutæ forma, vt fit in hyperbatis, redit ad institutum, his vocibus duabus vsurpatis, *Sed tamen:* quibus solent vti Latini cum sententiam verbis ab ea alienis interpositis, quasi interruptam, repetere, ac reuocare volunt. sic M. Tull. lib. accus. in Verr. 3. *Atque hoc ego plus oneris subeo, quàm qui ceteros accusarunt (si onus est id appellandum, quod cum lætitia feras ac voluptate) Verumtamen hoc ego amplius suscepi, quàm ceteri, &c.*

SERIA] seria dicta sunt quasi sine risu. Nonius.

ILLI

A ILLE; GRAVEM DVRO, &c.] agricola, *δείφρασις*.

TERRAM QVI VERTIT AR.] sic loquitur Virg. Georg. 1. *quo sidere terram Vertere Mæcenas, &c.*

PERFIDVS HIC CAVPO] caupones, seu copones, malignos appellat Sat. 5. huius libr. *Differtum nautis, cauponibus atque malignis.*

MILESQVE] suprà, *Miles ait multo iam fractus membra labore.*

NAVTÆQVE PER OMNE AVD. M. Q. C.] epist. 1. *Impiger extremos curris mercator ad Indos Per mare pauperiem fugiens, &c.*

AVDACES] Od. 1. lib. 1. *Illi robur & æs triplex Circa pectus erat, &c.*

CVRRVNT] nauigant. vt Od. 28. lib. 1. *licebit, Iniecto ter puluere, curras.* ex quo cursus pro nauigatione sumitur: vt Od. 6. lib. 1. *Nec cursus duplicis per mare Vlyssei.* & Od. 34. eiusd. lib. *nunc retrorsum Vela dare, atque iterare cursus Cogor relictos.*

B HAC MENTE LABOREM S. F.] hi omnes aiunt sese eo animo, & consilio, intereà dum integris sunt viribus, & dum viget ætas, laborem perferre, ac perpeti, vt senes otiosam, & tranquillam vitam traducere queant, rebus omnibus ad victum, cultúmque necessariis collectis, & cõparatis.

CONGESTA CIBARIA] infrà ead. Sat. *congestis vndique saccis Indormis inhians.*

SICVT PARVVLA, &c.] aiunt ij omnes, qui in re facienda occupati sunt, se formicæ exemplo, vt quærant, & congerant opes, admoneri.

MAGNI FORMICA LABORIS] Theocritus ἐγκωμ. πτολεμ. ostendere volens, Ptolemæi diuitias non asseruari ab eo domi conditas, ac sub terra defossas, sed ad liberalitatem, ac munificentiam conferri, dissimilitudine vtitur formicarum, his verbis, Οὐ μὰν ἀχρεῖός γε δόμῳ ἐνὶ πίονι χρυσὸς, μυρμάκων ἅτε πλοῦτος, ἀεὶ κέχυται μογεόντων, Ἀλλὰ πολλὸν μὲν ἔχοντι θεῶν ἐρικυδέες οἶκοι, &c. Virg. Æneid. 4. *Ac velut ingentem formicæ farris aceruum Cúm populant hiemis memores, tectóque reponunt, &c.* Est autẽ hic venusta antithesis, *paruula, magni laboris*: sic Virg.

C Geor. 4. *Ingẽteis animos angusto in corpore versant.*

QVÆ SIMVL] simul atque, cum primùm: nẽpe mense Ianuar. brumam enim describit. Sunt autem nunc Horatij verba.

CONTRISTAT] tralatio à re animata ad inanimam, λυπεῖ. vtitur eo verbo Cœlius ad Cic. lib. 8. epist. *Contristauit hæc sententia Balbum Cornelium.* & Virg. Georg. 3. *aut vnde nigerrimus Auster Nascitur, & pluuio contristat frigore cælum.* idem lib. 10. Æneid. *Ille sitim, morbósque ferẽs mortalibus ægris Nascitur: & læua contristat lumine cælum.*

AQVARIVS] Virg. lib. 3. Georg. *cum frigidus olim Iam cadit, extremóque irrorat Aquarius anno* Aquarium autem sol ingreditur mense Ianuario.

PROREPIT] foras repit. nam *pro* in compositione interdum foris, seu foras, & palàm significat, vt in his procurro, produco, prodeo, prodoceo, & similibus.

SAPIENS] sic restitui ex codic. antiquis, Vatic. Rainut. Tornes. Nicot. Russar. significat autem sapientis esse bonis partis vti: contrà insipientis parcere, vt sacris. sic suprà Od. 11. *sapias: vina liques.* & Od. 7. eiusd. *sic tu sapiens finire memento Tristitiam, vitæq; labores, Molli, Plance, mero,* D

DEMOVEAT LVCRO] sic curauimus excudendum, quòd ita scriptum reperimus in libris manu scriptis, Vatic. Iannoct. Torn. cùm in vulgatis legatur *dimoueat*, planè mendosè: vt apud M. Tull. quamplurimis locis. *demoueat lucro* autem dictum pro demoueat de lucro: vt *propugnat nugis.* cum his autem Horatianis valdè mihi cõgruere vidétur illa Varronis Eumenidib. *denique auarus Qui sanus? cui esto terrarum traditus orbis, Furando tamen, & morbo stimulatus eodem Ex sese ipse aliquid quærat, cogátque peculI.*

NEQVE HIEMS, IGNIS, M. F.] sic epist. 1. lib. 1. *curris mercator ad Indos Per mare, pauperiem fugiens: per saxa, per ignes.*

DVM NE SIT TE. D.] nullum laborem recusas, nullum periculum reformidas, dummodo id assequaris, ne quis alter te ditior sit. E

FVRTIM DEFOSSA] sic dixit, *defossa terra*, vt Virg. Georg. 3. *defossis specubus. Ipsi in defossis specubus secura sub alta Otia agunt terra*: alioqui vsitatius dicimus aurum, siue quid aliud, defodere in terram, aut sub terra. Lucret. lib. 5. *nec scibat ferro molirier arua, Nec noua defodere in terram virgulta.* Idem ibid. *Et noua defodere in terrã virgulta per agros.* M. Tull. de diuinat. 3. *respondit coniector, thesaurum defossum esse sub lecto.* Asinius Pollio ad Cicer. lib. epist. 10. *deinde abstractum defodit in ludo, & viuũ combussit.* Hor. epist. ad Numic. *Defodiet, condétque nitentia.* Virgil. lib. 10. Æn. *iacent penitus defossa talenta Cælati argẽti.* Plaut. in Mostell. *hospes hic me necauit, isq; me defodit insepultum.*

TIMIDVM] vel timentem vti, vt epist. ad Pisones. *Quærit, & inuentis miser abstinet, ac timet vti*: vel timentem à furibus & seruis fugitiuis ac furacibus, vt infrà ead. sat. *An vigilare metu exanimem, noctéisq; diésque Formidare malos fures, &c.*

QVÒD SI COMMINVAS] at si põdus istuc auri, & argenti minuas, redigatur ad assem, dices. F in quibusdam codicibus scriptum est *Quod*, sine accentu: quam scripturam non improbo, & ea fortasse melior est. Omnino in vetustis codicibus nõ ferè solet hæc, quæ fit per accentus, distinctio obseruari. Quare quòd ad libros veteres attinet, vtrouis modo legere licet.

AT NI ID FIT] respondet Hor. at si aurum tuum non minuitur, si non insumitur in res necessarias, quid est quòd aceruus auri, quantumuis altè exstructus, tantopere sit admirandus?

QVID HABET PVLCHRI] tale est illud Od. 2. lib. 2. *Nullus argento color est auaris Abdito terris, &c.*

NON TVVS HOC CAPIET] sic scriptum reperi in antiquis codicibus Vaticanis, Iannoctij, Tornes. Nicot. Cleric. Russardinis, ceteris. sententia autem horum verborum est. etiam si centum frumenti medimnorum millia in tua area trita fuerint, tuus venter ne pilo quidem plus accipiet, quàm meus. *hoc*, accipiendum δεικτικῶς, verbi

A bi gratia, pilo, & similib. quod quidam non intelligentes, reposuerunt *hinc*. alij *hoc* interpretantur propter hoc: sed minus rectè.

RETICVLVM PANIS] reticulum hoc loco sacculi genus est, retis in modum factum.

VENALEIS INTER] inter seruos venaleis, seu venalitios.

VEL DIC QVID REF. INT. N.] id est, vel dic, quid intersit, si eius personam spectes, qui vitæ suæ modum, naturæ finibus circumscribat, ac terminet, vtrùm centum agri iugera, an mille aret.

AT SVAVE EST EX M.] dices tu auare. *tollere* autem, id est, sumere: vt epist. 7. lib. 1. *partē, vel tolleret omneis.*

CVMERIS] vasis fictilibus, aut vimineis, in quibus condebant frumentum. epist. 5. lib. 1. *Forte per angustam tenuis vulpecula rimam Repserat in cumeram frumenti.* κυψέλας appellant Græci.

LIQVIDI VRNA] aquæ vrna, liquoris vrna. ὑγροῦ, vt loquũtur Græci. quod annot. P. Victorius. Var. lect. lib. 23. cap. 20.

B MALLEM] quinque libri manuscr. habent *malim*. alij, vt vulgati, *mallem*.

EÒ FIT, PLENIOR VT SIQVOS, &c.] id est, ob id: vel ex eo fit, vt si quos vberior aquæ copia, quàm par sit, delectet, & iccirco malint è flumine bibere, quàm ex fonte, Aufidus rapidus sæpe eos vnà cum ripa abreptos auferat. allegoria est, per quam significat, sæpe euenire, vt, qui mediocribus facultatibus non contenti ampliores desiderant, in maximas calamitates incidant, aut interitum sibi & pestem arcessant. Mendosè autem, meo iudicio, nonnulli libri manusc. habent *delectet copia cornu:* quam scripturam tamen vir doctissimus Adrian. Turnebus obseruatione & commendatione dignam iudicauit. mihi quidem non æquè probatur vt altera, quam secutus sum: quæque reperitur in decem & amplius libris antiquissimis, & calamo exaratis. Quòd si cui tamen illa probabitur magis, vt varia sunt hominum palata, ego eam longe aliter, quam ille, explicabo. Sic enim ille. *Copia cornu plenior, est copia, quæ cornu abundantiore, & bonis opulentiore,*

C *refertioréque est.* Ego autem sic: *Copia cornu plenior*, est copia, quæ plenior, & refertior est ipso copiæ cornu, ipso Amaltheæ capræ cornu, quod tamē erat bonis omnibus refertissimum. per eum igitur, quem copia cornu plenior delectet, intelligemus significari hominem inexplebilem atque insatiabilem, & qui non sit contentus copiis vsitatis, & aliquando auditis, & tamen ingentibus & amplis. sed qui cōcupiscat opes amplitudinem ipsam & vbertatem rerum omnium & copiam superanteis.

AVFIDVS ACER] rapidus. Aufidus Apuliæ fluuius. sup. Od. 9. lib. 4. *Longè sonantem natus ad Aufidum.*

QVANTO EST OPVS] quidam libri veter. habent, *quantum est opus.*

IS NEQVE LIMO TVRB. H. A.] huius loci hæc sententia est. qui tantulum desiderat, quantum satis est, id est, quantum naturæ necessitas postulat, is hoc assequitur, quòd neque D turbidam haurit aquam: qualis est ea, quæ è riuulo arido petitur: neque fluuij impetu abreptus interit: quod periculum impendet iis, qui è fluuio, aut torrente, quàm è fonte, aquam petere sitientes malunt.

NEQVE VITAM AMITTIT] amittere vitam etiam Plautus dixit Asinar. *Cur ergo minitaris tibi te vitam esse amissurum?* & M. Tull. pro Rosc. Amer. *an insutus in culeum per summum dedecus vitam amittere.*

CVPIDINE FALSO] vitiosa cupiditate. vide Od. 16. lib. 2. ibi, *aut Cupido Sordidus aufert.* quē locum profert Seruius ad illum Virgilii libro 5. Æneid. *Centauro inuehitur magna.* vbi ait genus plerunque confundi aut metri, aut hiatus causa: quasi verò non potuerit, si non in Oda illa 16. at certè in hac Sat. scribere *Cupidine falsa.*

QVIA TANTI, QVANTVM H. S.] Plutarch. in lib. περὶ φιλοπλουτίας, hanc vulgi in re faciēda omne studium, omnémque operam suam ponentis vocem commemorat, κέρδαινε, καὶ φείδου, καὶ E τοσούτου νόμιζε σαυτὸν ἄξιον, ὅσον ἂν ἔχῃς, id est, fac quæstum, & parce, & tanti te futurum, quantum habeas, puta.

IVBEAS MISERVM ESSE LIB.] æquo animo ferre miseriam suam.

QVATENVS ID FACIT] id est, vsque ad quem locum id facit, vsque eò sit miser libenter. Quidam legunt *quatinus*, id est, quoniam, quibus assentior, eadémque erit sententia: nempe iubeas eum æquo animo ferre miseriam suam, quoniam per totam vitam studio lucri incumbat, neque vmquam bonis quæsitis vtatur fruatur. Lucret. lib. 3. *Quatinus est vnum inter se, coniunctáque res est.* & Od. 24. libr. 3. *quatinus* (*heu nefas*) *Virtutē incolumem odimus.* potest & ita explicari, iube eum miserum esse, quatenus, seu quatinus id libenter facit: mutata distinctione. sed malo illo modo.

VT QVIDAM MEMORATVR ATH.] Timonē μισάνθρωπον significari putant, qui hominum generi bellū indixerat, omneísque omnis ætatis, ordinis, & fortunæ homines odisse animum induxerat. F

ME SIBILAT, AT MIHI PLAVDO, &c.] quasi res geratur in scena. nam populus histrionem exsibilabat, si paulum se extra numerum mouisset, aut si versus pronuntiatus esset vna syllaba breuior, vt scribit M. Tull. Parad. Sibilis etiam excipiebantur homines potentes inuidiosi, & populo offensi: gratiosi contrà plausu, & clamoribus secundis. M. Tull. ad Att. lib. 2. *populi sensus maximè in theatro & spectaculis perspectus est. nam gladiatoribus, quà dominus, quà aduocati, sibilis conscissi.* Idem pro Sextio, *Quid ego nunc dicā, quibus viris, aut cui generi ciuiū maximè applaudatur? neminem vestrūm fallit. sit hoc sanè leue: quod nō ita est. quoniam optimo cuique impertitur: sed si est leue, homini graui leue est: ei verò, qui pendet à rebus leuissimis, qui rumore, & (vt ipsi loquuntur) fauore populi tenetur, & ducitur, plausum, immortalitatem: sibilum, mortem videri necesse est.*

TANTA

A TANTALVS A LABRIS S. F.] hoc supplicio plecti Tantalum facit Homerus ὀδυσσ. λ. sub persona Vlyssis, ea, quæ apud inferos viderat, Alcinoo narrantis: his verbis, Καὶ μὴν Τάνταλον εἰσεῖδον χαλέπ' ἄλγε' ἔχοντα, Εσαότ' ἐν λίμνῃ. ἡ δὲ προσέπλαζε γενείῳ. Στεῦτο δὲ διψάων πιέειν δ' οὐκ εἶχεν ἑλέσθαι, Οσσάκι γὰρ κύψει' ὁ γέρων πιέειν μενεαίνων. Τοσσάχ' ὕδωρ ἀπολέσκετ' ἀναβροχθέν, ἀμφὶ δὲ ποσσὶ Γαῖα μέλαινα φάνεσκε, καταζήνασκε δὲ δαίμων. Δένδρεα δ' ὑψιπέτηλα κατακρῆθεν χέε καρπὸν, Ὄγχναι, καὶ ῥοιαὶ καὶ μηλέαι ἀγλαόκαρποι, Συκαῖτε γλυκεραὶ, καὶ ἐλαῖαι τηλεθόωσαι. Τῶν ὁπότ' ἰθύσει' ὁ γέρων ἐπὶ χερσὶ μάσασθαι, Τὰς δ' ἄνεμος ῥίπτασκε ποτὶ νέφεα σκιόεντα. Et Tantalum vidi graueis dolores perferentem: Stantem in palude. hæc autem mentum attingebat. At ille stabat sitiens. sed potum sumere non poterat. Quoties enim sese senex capite demisso inflectebat, seu incuruabat, bibere cupiens: toties aqua resorpta peribat, & circum pedes terra nigra apparebat. Deus enim eam aridam reddebat. Arbores autem altæ in eius caput fructum deferebant, pirus, malus Punicæ, pomus, & ficus, & oleæ virides: Quas cùm se erigens senex tangere volebat: eas arbores, earumque fructus ventus ad nubeis vmbrosas disipabat. Sed Pindarus, & Euripides, & Lucretius inter se consentientes de Tantali pœna, ab Homero dissentiunt. Volunt enim hi tres poëtæ, saxum ei impendêre, cuius casum semper extimescens, omni animi alacritate spoliatur. verba Pindari sunt hæc Olymp. εἰδ. α. εἰ δὲ δή τιν' ἄνδρα θνητὸν Ὀλύμπου σκοποὶ ἐτίμασαν, ἦν Τάνταλος οὗτος. ἀλλὰ γὰρ καταπέψαι μέγαν ὄλβον οὐκ ἐδυνάσθη. κόρῳ δ' ἕλεν ἄταν ὑπέροπλον, τάν οἱ πατὴρ ὑπερκρέμασσε καρτερὸν αὐτῷ λίθον, τὸν ἀεὶ μενοινῶν κεφαλᾶς βαλεῖν, εὐφροσύνας ἀλᾶται. id est, Si quem autem virum mortalem Olympi custodes honorarunt, hic fuit Tantalus. Verùm concoquere magnam beatitudinem non potuit. ex satietate magnum detrimentum accepit: quoniam Iupiter asperum & grauem lapidem eius capiti imminere voluit: quem semper cupiens longè à capite depellere, omni animi iucunditate priuatur. Euripid. in Oreste, ὁ γὰρ μακάριος, κοὐκ ὀνειδίζω τύχας, Διὸς πεφυκὼς, ὡς λέγουσι. Τάνταλος, Κορυφῆς ὑπερτέλλοντα δειμαίνων πέτρον, Αέρι ποτᾶται, καὶ τίνει ταύτην δίκην. id est, Beatus enim ille (neque tamen ei suã fortunam maledicti loco obiicio) à Ioue natus, vt aiunt, Tantalus, capiti imminens saxum horrens in aëre volat, & has persoluit pœnas. Lucretius libro 3. *Nec miser impendens magnum timet aëre saxum Tantalus (vt fama est) cassa formidine torpens: Sed magis in vita diuûm metus vrget inanis Mortaleis, casumq; timent, quem cuique ferat fors.* Causam autem, cur supplicio affectus sit, hanc fuisse narrat Pindarus, quòd, cùm Deorum epulis, & cõuiuiis interesse iussus esset, in eorumque cœtu, & concilio quotidie versaretur, magna illa, & insolita Deorum liberalitate, & beneuolentia intemperanter vsus, nectar, ambrosiamque furatus sit, æqualibusque, atque amicis suis impertiuerit: & ita Homeri interp. Euripides verò aliam affert, nempe quòd linguam habuerit incontinentem, turpissimum (inquit) morbum. alij, quòd canem illum templi custodem à Pandareo Milesio furto sublatum, atque apud se depositum, vidisse se iuratus negarit, periurioque sese commaculauerit. At Horatius de pœna sequitur Homerũ, tùm hîc, tùm Od. vltima epod. *Optat quietem Pelopis infidus pater Egens benignæ Tantalus semper dapis.* Quamquam non defuerunt, qui versus illos Homeri, quos suprà protuli, subditos, & adulterinos esse dixerint: in quibus est Aristarchus. Extat politissimum in libris epigrammatum Græcorum epigramma de Tantalo: quod de pœna cum Homero concinit, de culpa cum Euripide Οὗτος ὁ πρὶν μακάρεσσι συνέστιος, οὗτος ὁ νηδὺν Πολλάκι νεκταρέου πλησάμενος πόματος, Νῦν λιβάδος θνητῆς ἱμείρεται· ἡ φθονερὴ δὲ Κρᾶσις ἀεὶ χείλευς ἐστὶ ταπεινοτέρη. Πῖνε, λέγει τὸ τόρευμα, καὶ Ὄργια μάνθανε σιγῆς. Οἱ γλώσσῃ προπετεῖς ταῦτα κολαζόμεθα. Quorum versuum hæc ferè sententia est: iste, qui antea fuit Deorum contubernalis & domesticus: iste, qui sępe ventrem nectare expleuit: Nunc potum mortalem exoptat: sed potus inuidus semper labro eius humilior est: Bibe, inquit sculptura, & mysteria silentij perdisce. Nos, qui lingua præcipites sumus, hac pœna afficimur. Huc pertinet ille Lucilij versus, *Tantalu', qui pœnas ob facta nefantia luit.* Superioribus consentanea ferè de Tantalo scribit Athen. lib. 7. locum duntaxat indicabo, φιλήδονον δὲ οἱ ποιηταὶ καὶ τὸν ἀρχαῖον φασὶ γενέσθαι τάνταλον, &c. qui locus non longè abest à principio. ordo autem horum verborum hic est: Tantalus sitiens captat flumina à labris fugientia. D

MVTATO NOM. DE TE FAB. NARR.] quia detracto nomine hæc fabula in te, & in omneis auaros quadrat, & conuenit. Quemadmodum enim Tantalus bonis præsentibus vti nõ potest, & in omnium rerum copia, esurit, sitit, eget: ita & tu omnibus rebus ad victũ, cultumque necessariis abundans, nihilo magis iis vteris, quàm si egentissimus esses. Sic Teles lib. περὶ συγκρίσεως πλούτου καὶ πενίας, Tantali fabulam ad ingeniũ auari accommodat, his verbis, καὶ ὥσπερ ὁ Τάνταλος ἐν λίμνῃ ἕστηκε, κατὰ κρατὸς δὲ καρποὶ: ἀλλ' ὁπότ' ἰθύσει' ἢ κύψειε ὁ γέρων, πιεῖν ἢ τῶν καρπῶν ἅψασθαι: ἡ μὲν λίμνη ξηρὰ ἐγίνετο· τοὺς δ' ἄνεμος ῥίπτασκε ποτὶ νέφεα σκιόεντα: οὕτως ἐνίων ἡ ἀνελευθερία καὶ δυσελπιστία καὶ τὸ οἶνον καὶ τὸν σῖτον, καὶ τὴν ὀπώραν ῥιπτάσκει οὐ ποτὶ νέφεα, ἀλλὰ ἃ μὲν εἰς τὴν ἀγορὰν, ἃ δὲ εἰς τὸ καπηλεῖον: καὶ ἐπιθυμοῦντες οὐδενὸς γεύονται, &c. id est, & quemadmodum Tantalus in palude stat, in caput autem fructus dependent. sed cum sese erigebat, aut demittebat senex, vt biberet, aut fructus tangeret: palus quidem arescebat: fructus autem ventus in nubeis dispergebat ac disipabat: sic nonnullorum illiberalitas & diffidentia, ac desperatio vinum, frumentum, fructuum genera omnia disiicit ac dispergit nõ in nubeis, sed alia quidem in forum, alia in cauponam: & quamuis cupiditate & desiderio afficiantur, nihil tamen earum rerum gustant, &c. E F

INHIANS] semper cupiens, etiam si tot rebus abundes. sat. 5. lib. 2. *coruum deludet hiantem.*

ET TANQVAM PARC. S.] impellit te immensa cupiditas, atque auaritia, vt tot, ac tantis bonorum aceruis parcas tanquam sacris: aut, vt iis ita delecteris, vt inani pictura. vsum bonorum partorum semper commendat, & suadet Horatius. verbi gra-

A bi gratia, epist. 2. libro 2. *Vtar, & ex modico, quantum res poscet, aceruo Tollam, &c.* Sic Cornelius Gallus. *Quid mihi diuitiæ? quarum si demeris vsum, Quamuis largus opum, semper egenus ero. Immò etiā pœna est partis incūbere rebus, Quas cùm possideas est violare nefas. Non aliter sitiens vicinas Tātalus vndas Captat, & appositis abstinet ora cibis.* sic sat. 3. lib. 2. *Qui nūmos aurumq; recondit nescius vti Compositis, metuensq; velut contingere sacrū?* & sat. 4. huius lib. *ne quid summa deperdat, metuens.*

AVT PICTIS] quidam libri veteres habent, *& pictis*: al. *ac pictis.*

NESCIS QVÒ VAL. N. Q. P. VSVM?] legendum cum interrogatione, & *quò valeat*, non *quid valeat*. sic enim habent lib. manuscrip. Vat. 2. Faër. Torn. Nicot. Russard. *quò* autem, id est, ad quam rem, vel ad quem vsum.

ADDE, QVEIS HVM. S. D.] id est, adde ea, quibus sibi negatis humana natura sit dolitura: vel ita, adde ea, quibus natura humana sine dolore, & interitu carere non possit: videlicet quæ sunt necessaria. Plato lib. octauo de rep. necessarias quasdam cupiditates ponit, easque ita definit:
B ἃς ὐκ ἂν οἷοιτ' εἴημεν ἀποτρέψαι, καὶ ὅσαι ἀποτελούμεναι ὠφελῦσιν ἡμᾶς. Τύτων γὰρ ἀμφοτέρων ἐφίεσθαι ἡμῶν τῇ φύσει ἀνάγκη, id est, quas nulla ratione propulsare possimus: & quæcumque, cum explentur, nobis prosunt. Nam has res vtrasque concupiscere, nostræ naturæ necessarium est. Atque Epicurus quidem ita propemodum, vt Plato, partiebatur cupiditates, vt scribit M. Tull. lib. primo de finibus. *Nam vnum genus ponebat earum cupiditatum, quæ essent & naturales, & necessariæ: alterum, quæ naturales essent, nec tamen necessariæ: tertium, quæ nec naturales, nec necessariæ: quarum ea ratio est, vt necessariæ nec opera multa, nec impensa expleantur. ne naturales quidem multa desiderant, propterea quòd ipsa natura diuitias, quibus cōtenta est, & parabileis, & terminatas habet. Inanium autē cupiditatum nec modus vllus, nec finis inueniri potest.*

MALOS FVRES] *malos*, est epithetum perpetuum, non discretionis. vt sat. 6. huius lib. *mala lustra*. & sat. 3. lib. 2. *ambitione mala.*

C NE TE COMPILENT] ne tua furentur. *compilare* (inquit Festus) *est cogere* in vnum, & condere, ex quo furari. Marc. Tull. lib. de orat. 2. *Cùm C. Fabricio P. Cornelius, homo, vt existimabatur, auarus & furax, sed egregie fortis, & bonus Imperator, gratias ageret, quòd se homo inimicus consulem fecisset, bello præsertim magno, & graui: Nihil est, quòd mihi gratias agas (inquit) si malui compilari, quàm venire.* Idem 1. lib. accus. *quasi verò id cupiditate defendendæ nobilitatis, aut studio partium fecerit, ac non apertissimè Consulem, exercitum, prouinciámque compilarit.* Horat. vltimo huius saty. versu. *ne me Crispini scrinia Lippi Compilasse putes.*

FVGIENTES] si fugientes cohæreat cum superioribus illis nominibus, malos fures, erit accusandi casus: sin cum verbo *compilent*, recti casus, & numeri multitud.

HOC IVVAT?] hoc delectat? vt suprà annot. ad Odam 2. epod.

HORVM SEMPER EGO OP.] ego quidem his bonis semper carere potius, quàm ea habere velim. *pauperrimus bonorum* autem, sic dixit, vt sat. 3. lib. 2. *Pauper Opimius argenti positi intus, & auri. Optarim* autem habent libri fere omnes veteres: perpauci *optarem.* D

CONDOLVIT] doluit. nam condolere pro eo, quod Græcis est συναλγεῖν, aut συμπάσχειν, non est Latinum. M. Tull. Tuscul. 1. *nos, si pes condoluit, si dens: sed fac totum dolere corpus, ferre non possumus.*

TENTATVM FRIGORE] sic alibi, *tentari morbo*, vt epist. ad Numicium. *Si latus, aut renes morbo tentantur acuto.* sic & M. Tull. lib. 4. Tuscul. *animi valentes morbo tentari non possunt, corpora possunt.* frigus hoc loco propriè positum: aliàs pro morte translatè, vt sat. 1. lib. 2. *& maiorum ne quis amicus Frigore te feriat.*

LECTO TE AFFLIXIT] afflixit reperi scriptum in codic. calamo exaratis, Iannoct. Faër. Torn. duob. Vatic. Raïnut. Card. Clericano, Nicotianis, Russardinis, ceteris, vt de huius scripturæ veritate non sit dubitandum, valdeque contemnam quorundam simiorum κακοηθείαν, qui, vt aliquid sapere videantur, contendunt tamen hîc vulgatam lectionem esse retinendam. affligere autem est ad terram deiicere, de quo verbo vide annot. ad illum locum, *Atque affligit humo diuinæ particulam auræ*, sat. 2. lib. 2. Præterea nomen, *casus*, quod antecedit, hanc lectionem confirmat. Sic enim M. Tull. loquitur epist. ad Dolab. lib. 9. *Vel meo ipsius interitu mallem litteras meas desiderares, quàm eo casu, quo sum grauissimè afflictus.* Idem in Timæo. *Postremò ne quis morbus eum posit, aut senectus affligere, &c.* Adde quòd affligere lecto, id est, ad lectum, sic dictum ab Horat. vt ab Eurip. Oreste, πόσον χρόνον δὲ δεμνίοις πέπτωχ' ὅδε. Id est, quàpridem iste ad lectum afflictus est? seu, vt propius accedam ad vim verbi Græci, ad lectum decidit? vel vno verbo, decubuit? E

HABES, QVI ASSID. FOM. PAR.] hæc sunt accipienda εἰρωνικῶς, & sine interrogatione legēda. Nam paucis pòst negat hoc ita esse.

VT TE SVSCITET] iacentem, & afflictum erigat. sententia hæc est: vt medicus ille ab vxore, aut aliquo tuorum arcessitus te morbo affectum, atque afflictum excitet, id est, sanum faciat, recreet. F

ET REDDAT NATIS, CAR.] quibus te propemodum morbus ademerat.

NON VXOR SAL.] tollit, ac remouet, quod paullo antè dissimulanter concesserat. ne vxor quidem, & filius, quibus carissimus esse debebas, te saluere volunt, tibíue salutem exoptāt. Ex quo collige, auarum omnibus esse odiosum atque inuisum. Nam qui patrem colit, qui vxorem & liberos amat, iisque vicissim carus est, eum credibile est etiam alienis amicum futurum. Qui verò neque amat coniunctissima capita, neq; ab iis amatur: neque eum cuiquam, neque ei quemquā carum esse posse probabile est. Nonnulli libri habent, *Non vxor te vult saluum.*

ARGENTO POST OMNIA PONAS] perspicuè

A ſpicuè verbum compoſitum *poſtponas* diuiſit.

Qvem non mer. am.] quia pecuniam rebus omnibus anteponas.

Retinere velis, servareqve am.] retinere & ſeruare amicos, id eſt, in amicitia, & perpetua erga te beneuolentia cõtinere. ſic loquitur ſat. 3. eiuſd. lib. *Hæc res & iungit, iunctos & ſeruat amicos*. & epiſt. ad Numic. quę eſt ordine 6. *Solaq; quæ poſſit facere & ſeruare beatum, &c.*

Vt si qvis asellvm, &c.] quod eſt, indocilē docere, aut aliquid alteri ſuadere, quod ille nunquam ſit facturus. Aſinus enim ſuapte natura tardus eſt, atque ad curſum ferè ineptus: itaque frenari non ſolet: inde natus eſt iocus ille apud Ariſtoph. in auibus ὄνος ὄρνις, id eſt, aſinus auis. & prouerbium illud, ὄνος κέλης, id eſt, aſinus equus ad equitem vehendum aptus: quod vſurpauit M. Tullius in epiſt. 15. lib. 10. epiſt. ad Atticum, vt quidem legendum cenſet Simeo Boſius. Nam vbi vulgò quidem legitur Scytha ὄνον, ego autem, obſcura quædam, & cæca ſcripturæ veteris veſtigia ſecutus, repoſueram, εὐίλατον νοῶ, ille partim coniectura ductus, partim à veſtigiis ſcripturæ veteris B non longè recedens, legendum cenſet, habes κέλητα ὄνον, id eſt, habes equum, quo veharis, tardũ tanquam aſinũ: vel habes aſinum quo vehi poſſis, & qui tibi ſit equi ephippiati loco: quib. verbis ſignificat fortaſſe, Atticum tardum eſſe ad diſceſſum: vel lentè de diſceſſu deliberare: vel tardè eſſe diſceſſurum: vel moras omneis, quib. tardetur eius diſceſſus, nectere atque excogitare. *campo* autẽ hoc loco excudendum curaui libros ferè omneis veteres ſecutus. Cohæret enim cum verbo currere: quod quamuis motum ſignificet, motus non eſt tamen à campo in alium locum, ſed in campo motus omnis conſumitur.

Deniqve sit finis qværendi] tẽpus enim eſt quærendi, tempus vtendi ac fruendi quæſitis, vt ſuprà eadem Sat. *& illis vtitur antè Quæſitis*. ſic epiſtola ad Lollium lib. 1. *certum voto pete finem*. & Sat. 6. lib. 2. *nihil amplius oro, Maia nate, niſi vt propria hæc mihi munera faxis*. Theo-C gnis homo alioqui in ferenda paupertate molliſſimus, infinitum quærendi ſtudium acriter inſectatur, & magnopere reprehendit, atque improbat his verſibus, Πλούτου δ' οὐδὲν τέρμα πεφασμένον ἀνθρώποισιν· Οἳ γὰρ νῦν ἡμῶν πλεῖστον ἔχουσι βίον, Διπλάσιον σπεύδουσι. τίς ἂν κορέσειεν ἅπαντας, Χρήματα τοῖς θνητοῖς γίνεται ἀφροσύνη. quamquam Ariſtoteles primo libro de rep. hos verſus Soloni aſcribit: eorum autem verſuum hæc propemodum ſententia eſt. Diuitiarum autem nullus certus eſt hominibus terminus: Nam qui nunc ex nobis plurimas iucundè viuendi facultates habent, ij duplo tantas parare ſtudent. quis omneis ſatiare queat? Planè pecunia hominibus amentia eſt.

Cvmqve habeas plvs, &c.] ſic omnes ferè habent libri manu ſcr. ſententia perbona. hoc enim ſignificat. & cùm habeas plus, quàm antè habebas, pauperiẽ met. min. Si quis tamen malet, *quoq; habeas plus, &c.* quomodo & Muretus, & nos olim edideram⁹, non improbabo. ſed ꝓfectò hæc ſcriptura, eſt tutior: & fortaſſe elegantior.

Nec facias] libri aliquot manu ſcr. habent, *ne facias, &c.* D

Vmidivs] ſic ſcriptum eſt in omnibus ferè lib. manu ſcr. in vno tantùm *Vmmidius*. in vno & altero, *Fufidius*. in vulg. *Vuidius*.

Dives, vt metir. n.] ita diues, vt metiretur nummos, non numeraret. multitudinem numeramus: magnitudinem, eaque, quæ ita minuta ſunt, vt numerari vix poſſint, qualia ſunt legumina, fruges, baccæ arborũ, & ſimilia, quæ aceruatim congerimus, metimur: res, quæ pondere conſtant, pendimus. tantæ igitur erant huius diuitiæ, vt eſſent innumerabiles, eſſetque neceſſe ei, qui æſtimare vellet, modiis nummorum aceruos metiri. Quòd autem reperitur apud M. Tull. & alios, *magnus frumenti, vini, & ſimilium numerus*, id ita accipiendum eſt: quaſi dicerent, magnus modiorum frumenti, & magnus amphorarum, ſimiliumque vaſorum vini numerus. cum hoc loco congruit ille Satyr. 5. lib. 2. *vnde Diuitias, ærisq; ruam dic augur aceruos*.

Svpremvm] extremum, vt epiſt. ad Alb. Tibullum lib. 1. *Omnem crede diem tibi diluxiſſe ſupremum*. E

Liberta] vel vxor, vel concubina, quod vtrumque licebat iure ciuili.

Divisit medivm] in duas parteis dimidias diuiſit.

Fortissima Tyndaridarvm] hanc libertam, quæ patronum, eundémque virũ ſuum occidit, alteram Clytemneſtram eſſe fingit, propterea quòd Clytemneſtrę facinus ſit imitata. Itaque eam, quaſi Clytemneſtram, Tyndaridarum fortiſſimam nominat. Tyndaridæ autem intelligendi ſunt Tyndari liberi, Caſtor & Pollux, Helena, Phœbe, Clytemneſtra. Nam quamuis Tyndaridæ propriè dicantur Caſtor, & Pollux: Clytemneſtra verò & Helena Tyndarides, tamen maſculorum appellatione continentur & fœminæ. Notum eſt autem Agamemnonẽ è bello Troiano reuerſum, iamiámque pedem domum inferre conantem, ab Ægiſto & vxore Clytemneſtra inſidiis exceptum & interfectum eſſe.

Qvid mi igitvr svades?] quid igitur me facere iubes? inquit auarus: quo modo me viuere vis? profusé ne ac ſumtuosè? Non celabo lectorem reperiſſe me ſcriptum in duobus cod. antiquis, *Quidne igitur*. F

Mænivs] homo luxurioſus & profuſus. de quo epiſt. ad Vallam lib. 1. *Mænius vt rebus maternis, atque paternis*. alij legunt Næuius, de quo Sat. 2. lib. 2. *nec ſic, vt ſimplex Næuius, vnctam conuiuis præbebit aquam*.

Nomentanvs] fuit hic quoque luxurioſus & profuſus nepos. de quo Sat. 3. lib. 2. *Tu Nomentanum, tu ne ſequerere Cicutam*. & ibid. *Nunc age luxuriam, & Nomentanũ arripe mecum*. Nomentanus autem à Nomento oppido appellatus eſt cognomento, cùm ei Caſſio nomen eſſet.

Pergis pvgn. secvm fr. adv.] reſpondet Horatius: pergis, id eſt, perſeueras res inter ſe contrarias, conferre & comparare inter ſe? vel committere? vt ſit tralatio ducta à gladiatori-

A bus. Saty. 7. hoc lib. *vti non compositus melius cum Bitho Bacchius.* duo enim sunt vitia maximè inter se pugnantia, profusio, seu luxuria: auaritia, seu immodica parsimonia, & immunditia. Hanc dubitationem & controuersiam eleganter decidit, ac dirimit Theognis: qui, posteaquàm incertum esse ostendit quàm diu victuri simus, eoque difficile esse iudicare vtrum sit potius, tenuitérne & parcè: an sumtuosè, profusè, & libidinosè viuere: itaque se quodammodo in triuio stare. alium enim se vidisse quantumuis diuitem, prẹparcum tamen, atque aridum: omnia ventri & necessariis cupiditatibus denegantem: eundemque in medio vitæ cursu exstinctum: eius bona denique ad hẹredem insperatum, indignum, atque ignotum delata: alium itidem copiosum ac locupletem, omnia ventri & libidinibus largientem & gratificantem, breui bonis suis consumtis ac dissipatis, ad egestatem & mendicitatem redactum esse: subiungit ad extremum, optimum ac tutissimum esse, sumtus facere copiis & facultatibus rei familiaris consentaneos atque æqualeis. versus Theognidis sunt hi, Ἐν τριόδῳ ἕστηκα, δύ' εἰσὶ πρόσθεν ὁδοί μοι. Φροντίζω τού-
B των ἥντιν' ἴω προτέρην. Εἰ μηδὲν δαπανῶν τρύχω βίον ἐν κακότητι, Ἢ ζώω τερπνῶς ἔργα τελῶν ὀλίγα· Εἶδον μὲν γὰρ, ἔγωγ' ὃς ἐφείδετο, κοὔποτε γαστρὶ Σῖτον ἐλευθέριον πλούσιος ὢν, ἐδίδου· Ἀλλὰ πρὶν ἐκτελέσαι, κατέβη δόμον Ἄϊδος εἴσω, Χρήματα δ' ἀνθρώπων οὑπιτυχὼν ἔλαβεν· Ὥστ' ἐς ἄκαιρα πονεῖν, καὶ μὴ δόμεν, ᾧ κ' ἐθέλοι τις· Εἶδον δ' ἄλλον, ὃς ἣν γαστρὶ χαριζόμενος, Χρήματα μὲν διέτριψεν [illegible], διάγω φρένα τέρψας. Πτωχεύει δὲ φίλους πάντας, ὅπου τιν' ἴδῃ. Οὕτω Δημόκλεις κατὰ χρήματ' ἄριστον ἁπάντων Τὴν δαπάνην θέσθαι, καὶ μελέτην ἐχέμεν.

NON EGO, AVARVM CVM VETO T. F.] sententia huius loci hæc est. Tu ex eo, quòd veto te auarum esse colligis, & concludis me tibi auctorem esse, vt profusè, & luxuriosè viuas, & bona tua perdas, ac dissipes. erras. Nam inter hæc duo extrema, & contraria, aliquid medium est: nempe moderatus & mediocris pecuniæ vsus: huiusmodique animi habitus, per quem quis neque pecuniam partam in terram defo-
C diat: neque perdat, ac profundat. Quam mediocritatem se in vita traducenda secutũ esse ostendit Horatius tum multis locis, tum maximè Oda. 1. Epod. *haud parauero, Quod aut, auarus vt Chremes, terra premã, Discinctus aut perdam vt nepos.*

VAPPAM] hominem omnia profundentem, nullius bonæ frugi, nequam, ad nullam rem vtilem. tralatio ducta à vino corrupto. vappa enim vinum est, quod degenerauit à bonitate, & natura vini. Horat. Satyr. 5. huius lib. *Multa prolutus vappa nauta, atque viator.* idem Satyr. 3. lib. 2. *Pauper Opimius, &c. Qui Veientanum festis potare diebus Campana solitus trulla, vappamq; profestis.* Plinius lib. 14. cap. 20. *vitiumq; musto quibusdam in locis iterum sponte feruere: qua calamitate deperit sapor, vappaq; accipit nomen probrosum etiam hominum, cùm degenerauerit animus.*

EST INTER TANAÏM Q. S.] Tanaïm quidem spadonem fuisse aiunt, libertum Mæcenatis: Visellij autem socerum non nominatum, hernia laborasse, herniosumque fuisse.

VISELLI] in nonnullis cod. antiq. scriptum est *Beselli.* D

MODVS] mediocritas, μέτρον, μέσον.

QVOS VLTRA, CITRAQVE N. C.] certi sunt fines, intra quos rectum consistit: vltra, aut citra hos fineis consistere non potest.

RECTVM] τὸ ὀρθὸν, quo nomine sæpe vtitur.

ILLVC, VNDE ABII, R.] eò, vnde degressus sum, reuertor.

NEMÓN VT AVARVS SE PR.] itáne fieri oportet, vt nemo auarus se satis vmquam beatum putet: sed alienum vitæ institutum pluris faciat, quàm suum? & quòd alius rem suam melius gerat, quàm ipse suam, contabescat?

QVODQVE ALIENA CAPELLA G. D. V.] id est, bonis alterius amplioribus, & diuitiis maioribus macrescat? vel sic: eò quòd aliquis alius maiores facultates, & ampliores fortunas habeat, angatur, & mærore contabescat?

NEQVE SE MAIORI PAVP. TVRBÆ COMP.] neque se vmquam cum pauperioribus, qui multo plures sunt, comparet: sed cum diuitioribus? eosque assiduè superare cõtendat? quod E
eum facere non oportet, qui animo tranquillo esse velit, vt suprà ex Plutarcho demonstrauimus. nonnulli libri veteres habent, *meliori pauperiorum Turbæ comparet:* quam scripturam si probabimus, meliorem partem fortasse ita intelligere debebimus, vt pro maiore accipiamus. licebit & propriè, vt pauperes sentiat esse diuitibus meliores ac probiores. vt Oda 30. libro tertio. *probamq; Pauperiem sine dote quæro.* atque ita vsurpatur *melior pars* Oda 16. epod. *Aut pars indocili melior grege.*

SIC FESTINANTI SEMPER LOCVPL.] sic ad diuitias ampliores contendenti, semper aliquis locupletior impedimento est, quo minus suis bonis, ac fortunis contentus sit. illud *sic* autem coniungendum cum participio *festinanti,* non cum verbo *obstat.* Est autem aliud festinare, quàm properare. Nam, vt docet Nonius Marcellus ex Catone, qui vnum quid maturè transigit, is properat: qui multa simul incipit, nec perficit, is festinat. F

VT, CVM CARCERIBVS M.] Docet à simili quàm miserum, atque infinitum sit auari studium. Quemadmodum (inquit) in ludis Olympicis, compluribus quadrigis certamen ineuntibus, & iam dimissis è carceribus, is auriga, qui secundo, aut tertio loco currit, posteriores quadrigas, & eas, quas præteriit, ne respicit quidem: sed eas tantùm, quæ antecedunt, & à quibus superatur, spectat, eisque instat, id est, eas proximè insequitur, primùm vt assequatur, deinde vt superet: ita homo rei amplificandæ studio supra modum deditus, quem auarum appellamus, non solet se cum minus diuitibus comparare, vt, cùm eos à se superatos cogitet, quærendi finem faciat: sed cum locupletioribus, vt totam vitam in quærendo & congerendo consumat, numquam autem rebus quęsitis fruatur. cum hoc Horatiano versu cõgruit Virgilianus ille Georg. 1. in extr. *Vt cum*

A *cùm carceribus ſeſe effudere quadrigæ*. Ordo autem horum verborū, & ſententia, hæc eſt: Quemadmodum (inquit) cùm vngula rapit currus carceribus miſſos, id eſt, cùm equi vngulis ſolidis & cōtinuis præditi, id eſt, μώνυχες, ſeu μώνυχοι, corripiūt, id eſt, celerrimè trahunt currus è carceribus patefactis dimiſſos: auriga inſtat iis equis, qui ſuos præcurrunt, & curſu præuertunt, nihili faciens & contemnens eos equos, qui ſunt à ſe præteriti, & qui inter vltimos currunt. vngulā poſuit, pro vngulis: vngulas pro equis vngulatis.

INSTAT EQVIS AVR. SVOS VINC.] inſequitur proximè equos antecedēteis, & ſuos curſu præuertenteis. ſic ſuprà epiſt. ad Loll. lib. 1. *nec præcedentibus inſto*.

PRÆTERITVM] equum, quem præteriit, ac ſuperauit.

CEDAT VTI CONVIVA SATVR] ſic Lucretius lib. 3. *Cur non, vt plenus vitæ conuiua, recedis?* Extat pulcherrima Dionis Chryſoſtomi oratio, χαρίδημος inſcripta, in qua comparat multis verbis hanc vitam cum conuiuio variis cibis atque epulis referto, homines cum conuiuis.

B CRISPINI] Philoſophi Stoici, de quo Satyra 6. lib. 2. *Dum, quæ Criſpini docuit me ianitor, edo.* & Sat. 3. huius lib. *neque te quiſquam ſtipator, ineptum Præter Criſpinum, ſectabitur.* & Sat. 4. *ecce Criſpinus minimo me prouocat*. ſcripſit hic verſus numero quidem multos, pondere autem leueis.

SATYRA 2.

AMbubaiarū collegia, pharmacopolæ,
Mendici, mimæ, balatrones, hoc genus omne,
Mæſtū, ac ſollicitū eſt cantoris morte Tigelli.
Quippe benignus erat. contrà hic, ne prodigus eſſe
Dicatur, metuens, inopi dare nolit amico,
Frigus quo, duráq; famē depellere poſſit.
Hunc ſi percuncteris, aui cur, atq; parētis
C *Præclaram ingrata ſtringat malus ingluuie rem,*
Omnia cōductis coëmēs obſonia nummis:
Sordidus, atque animi quòd parui nolit haberi,
Reſpondet. laudatur ab his, culpatur ab illis.
Fuſidius vappæ famā timet, ac nebulonis,
Diues agris, diues poſitis in fænore nūmis.
Quinas hic capiti mercedes exſecat: atq;,
Quanto perditior quiſque eſt, tanto acrius vrget.
Nomina ſectatur modò ſumta veſte virili D
Sub patribus duris tironum. maxime, quis non,
Iupiter, exclamat, ſimulatque audiuit? at in ſe
Pro quæſtu ſumtū facit. hic? vix credere poſſis,
Quàm ſibi nō ſit amicus: ita vt pater ille, Terenti
Fabula quem miſerū nato vixiſſe fugato
Inducit, nō ſe peius cruciauerit, atq; hic.
Si quis nunc quærat, quò res hæc pertinet? illuc.
Dū vitāt ſtulti vitia, in cōtraria currūt.
Malthinus tunicis demiſſis ambulat: eſt, qui
Inguen ad obſcænum ſubductis vſque facetus. E
Paſtillos Rufillus olet: Gorgonius hircū.
Nil medium eſt. ſunt, qui nolint tetigiſſe, niſi illas,
Quarū ſubſuta talos tegat inſtita veſte.
Contrà, alius nullam, niſi olenti in fornice ſtantem.
Quidam notus homo cùm exiret fornice: macte
Virtute eſto, inquit ſentētia dia Catonis.
Nā ſimulac venas inflauit tætra libido:
Huc iuuenes æquum eſt deſcendere, non alienas
Permolere vxores. nolim laudarier, inquit,
Sic me, mirator cunni Cupiennius albi.
Audire eſt operæ pretiū, procedere rectè F
Qui mœchis non vultis, vt omni parte laborent:
Vtq; illis multo corrupta dolore voluptas,
Atque hæc rara, cadat dura inter ſæpe pericla.
Hic ſe præcipitē tecto dedit: ille flagellis
Ad mortē cæſus: fugiēs hic decidit acrem
Prædonum in turbam: dedit hic pro corpore nummos:
Hūc perminxerūt calones. quin etiā illud

A *Accidit, vt cuidam testeis, caudamq; salacem*
Demeteret ferrum: iure omnes: Galba negabat.
Tutior at quanto merx est in classe secunda?
Libertinarum dico: Sallustius in quas
Non minus insanit. quàm qui mœchatur. at hic si,
Quà res, quà ratio suaderet: quáque modestè
Munifico esse licet, vellet bonus, atque benignus (damno,
Esse: daret quantum satis esset: nec sibi
Dedecoriq; foret: verùm hoc se amplectitur vno: (ego tango
Hoc amat, hoc laudat: matronam nullā
B *Vt quondam Marsæus amator Originis ille,*
Qui patrium mimæ donat fundumque Larèmq;: (alienis,
Nil fuerit mi, inquit, cū vxorib. vnquā
Verùm est cum mimis: est cū meretricibus: vnde (tibi abundè
Fama malū grauius, quàm res trahit. an
Personam satis est, non illud, quicquid vbique
Officit, euitare? bonā deperdere famam,
Rem patris oblimare, malum est vbicunque. quid inter-
Est in matrona, ancilla, peccésne togata?
Villius in Fausta Syllæ gener, hoc miser
C *vno*
Nomine deceptus, pœnas dedit vsque, superque, (titus,
Quàm satis est pugnis cæsus, ferroque pe-
Exclusus fore, cùm Longarenus foret intus.
Huic si mutonis verbis mala tāta vidēti
Diceret hæc animus: quid vis tibi? numquid ego à te
Magno prognatum deposco consule cunnum,
Velatumq; stola, mea cùm cōferbuit ira? D
Quid responderet? magno patre nata puella est.
At quanto meliora monet, pugnantiáque istis,
Diues opis natura suæ: si tu modò rectè
Dispensare velis: ac nō fugienda petēdis
Immiscere? tuo vitio, rerúm ne labores,
Nil referre putas? quare, ne pœniteat te,
Desine matronas sectarier: vnde laboris
Plus haurire mali est, quàm ex re decerpere fructus.
Nec magis huic inter niueos, virideisq; lapillos,
Sit licet hoc Chærinte tuum, tenerum est femur, aut crus
Rectíus: atque etiam melius persæpe togatæ.
Adde huc quòd mercem sine fucis gestat apertè (honesti est, E
Quod venale habet, ostendit: nec, si quid
Iactat, habetque palàm: quærit, quo turpia celet.
Regibus hic mos est: vbi equos mercantur, opertos
Inspiciunt, ne, si facies (vt sæpe) decôra,
Molli fulta pede est: emtorē inducat hiantem,
Quòd pulchre clunes, breue quòd caput, ardua ceruix.
Hoc illi rectè: ne corporis optima Lynceis F
Contemplere oculis: Hypsæa cæcior, illa,
Quæ mala sunt, spectes. ô crus, ô brachia: verùm
Depygis, nasuta, breui látere, ac pede longo est.
Matronæ, præter faciē, nil cernere possis,
Cetera, ni Catia est, demissa veste tegentis.
Si interdicta petes, vallo circūdata (nā te
Hoc facit insanum) multæ tibi tum officient res:
Custodes, lectica, ciniflones, parasitæ,
Ad

A *Ad talos stola demissa, & circumdata*
palla:
Plurima, quæ inuideant purè apparêre ti
birem.
Altera nil obstat Cois tibi: pæne videre (est,
Vt nudã: ne crure malo, ne sit pede turpi:
Metiri poßis oculo latus. an tibi mauis
Insidias fieri, pretiumq; auellier antè,
Quàm mercem ostendi? léporem venator vt alta
In niue sectatur: positũ sic tangere nolit:
Captat, & apponit. meus est amor huic
similis: nam
Transuolat in medio posita, & fugientia
B *captat.*
Hiscéne versiculis speras tibi posse dolores,
Atque æstus, curásque graueis è pectore
pelli?
Nónne cupidinibus statuit natura modum? quem,
Quid latura sibi, quid sit dolitura negatum,
Quærere plus prodest, & inane abscindere soldo.
Num, tibi cum fauceis vrit sitis, aurea
quæris
C *Pocula? num esuriens fastidis omnia præter*
Pauonem, rhombumque? tument tibi cũ
inguina, num, si
Ancilla, aut verna est præstò puer, impetus in quem
Continuò fiat, mâlis tentigine rumpi?
Non ego: namque parabilem amo Venerem, facilemq;.
Illã: pòst paullo: sed pluris: si exierit vir:
Gallis hanc Philodemus ait: sibi, quæ neque magno
Stet pretio, neque cunctetur, cùm est iussa venire.
Candida, rectáque sit: munda hactenus,
vt neque longa,
Nec magis alba velit, quàm det natura, D
videri.
Hæc vbi supposuit dextro corpus mihi
læuum:
Ilia, & Ægeria est: do nomen quodlibet illi.
Nec vereor ne, dum futuo, vir rure recurrat:
Ianua frangatur: latret canis: vndique
magno
Pulsa domus strepitu resonet: ve pallida
lecto
Desiliat mulier: miserã se conscia clamet:
Cruribus hæc metuat: doti deprensa: egomet mi. E
Discincta tunica fugiendum est, ac pede
nudo:
Ne nummi pereant, aut pyga, aut denique fama.
Deprendi miserum est: Fabio vel iudice
vincam.

M. Tigellium Hermogenem præstantem musicum & cantorem fuisse, Cæsarique dictatori primùm, deinde etiam Augusto, & Cleopatræ mirificè placuisse tradunt Acro & Porphirio. Addunt iidem, Horatio inuisum fuisse, quod eius versus, parum numerosos, parumque modulatos esse dixisset.

AMBVBAIARVM COLL.] Ambubaias, mulieres fuisse impudicas, & infameis, suspicari licet: & ita putat Porphirio: quem plerique secuti F sunt. vnde sint appellatæ, non est facile diuinare. vtitur hoc nomine Suet. in Nerone. *Cenitabat nõnumquam & in publico, naumachia præclusa, vel Martio campo, vel Circo maximo, inter scortorum totius vrbis, ambubaiarumq; ministeria.* Alij a Baiis, & voce peregrina ambub nominatas esse putant: alij ab an, vel am, quod est circum, & Baiis. Ego ambubaias non mulieres, sed αὐλητὰς, id est, tibicines quosdam barbaros, aut certe a barbara voce *ambub*, quæ tibiam significat, appellatos esse dico: idque non solùm a P. Mercerio, collega meo, viro linguæ Hebraicæ scientißimo audiui, verùm etiam in vno exemplari manuscr. antiquißimo, ad oram libri annotatum reperi: quod item mihi Scaliger huius linguæ non ignarus confirmauit. Si quis tamen tibicinas fuisse contendet, non tibicines non magnopere repugnabo, aut laborabo: tibicines tamen malo.

PHARMACOPOLÆ] pharmacopolæ fuerunt olim turpes, & inhonesti. vendebant enim pharmaca simulata, & speciosa, atque horũ pharmacorum vim miram esse iactabant, re vera pu-

pulo verba dabant: iidem etiam vnguenta ostentabant in præsentia odoris grati, breui post tempore fugientia, & euanescentia. postremò venditabant omne genus fuci ad candorem & ruborē neque verum, neque natiuum ori, cuti, comísque appingendum. Appellantur autem à nonnullis nomine Latino vnguētarij. quod mihi non probatur. hos enim, μυροπώλας Græci dicunt, non φαρμακοπώλας.

MENDICI] Simeo Bosius putat per mendicos, ἀγύρτας significari, homines egenteis, qui vel præstigiis populo obiectis, vel næniis recitandis, & similibus victum quæritant, & stipem colligunt, & flagitant.

BALATRONES] Balatronem nomen cuiusdam nepotis, aut parasiti fuisse quidam putant. Horat. Satyr. vlt. lib. 2. *cum Seruilio Balatrone*: ab eóque huiusmodi ordinis, & ingenij homines ita esse appellatos: alij balatrones à barathro dictos esse, quasi barathrones. Sex. Pompeius Festus scribit balatrones, & blatéas esse bullas luti ex itineribus: vel, quod de calceamentorum soleis eraditur. Varro de re Rustica: *Videbo vos iam, balathrones, & huc afferam meum corium, & flagella.*

CANTORIS MORTE TIGELLI] Tigellium Hermogenem Sardum commemorat etiam in Sat. 3. huius lib. *Sardus habebat ille Tigellius hoc.* & 9. *Inuideat quod & Hermogenes, ego canto.* & 10. *Demetri, teq́; Tigelli, Discipularum inter iubeo plorare cathedras.* & iterum tertia huius lib. *Vt quamuis tacet Hermogenes, cantor tamen, atque Optimus est modulator.* Eundem puto significari à M. Tullio epistola ad Fab. Gallum lib. 7. his verbis, *Ille autem* (nempe Phamea) *qui sciret se nepotem bellum tibicinem habere, & sat bonum cantorem, discessit à me, vt mihi videbatur, iratior. Habes Sardos venaleis, alium alio nequiorem.* per nepotem Phameæ tibicinem, & cantorem, hunc Hermogenem, Tigellium (inquam) significari arbitror.

BENIGNVS ERAT] id est, beneficus & liberalis, vt infrà eadē Satyra: *at hic, si Quà res, quà ratio suaderet, quaq́; modestè Munifico esse licet, vellet bonus, atque benignus Esse, &c.* vide annot. ad Od. 17. lib. 1. Erat autem hic Tigellius, munificus in tibicines & tibicinas, mimas, pharmacopolas, & id genus homines.

INOPI DARE N. A.] amico inopi id dare nolit, quo frigus, &c.

PRÆCLAR. INGR. STRING. M.] id est, cur amplissimas à maioribus suis relictas fortunas comedat, ac deuoret, &c. ego puto idem dictum esse Latinè ab Horatio, quòd à Græcis dicitur σφαῖραν ποιῆσαι τὴν οὐσίαν: id est, ex patrimonio suo pilam, aut pilulam facere. Athenæus lib. 4. δεῖπνος. ἕνα μὲν οὖν ἄσωτον μνημονεύει Ἄλεξις ἐν Κνιδίᾳ· Διόδωρος δ' ὁ περίτριπτος ἐν ἔτεσιν δύο σφαῖραν ἀπέδειξε τὴν πατρῴαν οὐσίαν, οὕτως ἰταμῶς ἅπαντα κατεμασήσατο. id est, Diodorus perditus dictus, biennio patrimonium suum pilam reddidit: ita improbè omnia deuorauit. Idem in Phædro, Σχολῇ γε νὴ τὸν ἥλιον, σχολῇ λέγεις. Ἐπιχαρμίδης ὁ μικρὸς ἐν πένθ' ἡμέραις Σφαῖραν ἐποίησεν τὴν πατρῴαν οὐσίαν, Οὕτω συνεστρογγύλευεν ἰταμῶς καὶ ταχύ. id est, serò verò per solem, serò dicis. Epicharmides paruus quinque diebus pilam reddidit paterna bona. Ita impudenter & improbè, & celeriter ea conglobauit, atque in pilam conformauit. idem ferè valet illud, quáuis alio modo dictum, epist. ad Vallam lib. 1. *vbi omne Verterat in fumum, & cinerem.* stringat igitur, id est, imminuat, & in pilam conformet, & ita deuoret. nam quicquid deuorare volumus, vel manu, vel dentibus & lingua in sphærā, seu globum conformamus, deinde deuoramus. vel gutture ipso stringimus, & extenuamus. Sed cur ingluuiem ingratam dixit? fortasse quia nepotes, & prodigi, luxuriosíque homines, qui amplum à patre, aut à maioribus acceptum patrimonium paucis annis perdunt, ac dissipant, præbent se in illos ingratos, neque illis eam, quam debent, gratiam referunt. quid ita? quia consumpto patrimonio ad inopiam & egestatem redacti videntur iam nihil à maioribus suis accepisse, afferuntque hanc nonnullis opinionem, nihil sibi ab illis esse relictum: quod illis turpe est. Ita quibus ornamento esse debent, iis sunt dedecori: ergo ingrati.

MALVS] κακὸς, profusus, dissolutus, nequam.

CONDVCTIS NVMMIS] fænori acceptis, ex quo fænus mox ab eodem merces nominabitur.

ANIMI PARVI] pusilli animi, μικρόψυχος, sat. prox. seq. *Dij bene fecerunt, inopis me, quodq́; pusilli Finxerunt animi.*

VAPPÆ] hominis omnia sua effusè largientis, ac perditi, vt dixi superiore satyra. vel hominis nullius bonæ frugi, & nequam: quod idem valet.

DIVES AGRIS, DIVES] hic versus reperitur etiam in epist. ad Pisones de Arte poëtica.

QVINAS HIC CAP. MERCED.] id est, quinas vsuras. si vsuræ sint semisses, quinæ vsuræ semisses quadragesimo mense æquabunt sortem: si centesimæ, vicesimo. Itaque finge me ab hoc improbissimo fæneratore centum aureos fænori accepisse, & quinas centesimas in singulos menseis promisisse: vicesimo mense sors æquabitur. sunt enim soluendi in singulos menses aurei quini. finge me quinas semisseis promisisse: quadragesimo mense vsuræ sortem æquabunt. Nam duo aurei cū dimidio, in vnumquemq; mensem vsuræ nomine erūt ei numerādi. *exsecat* autē excudendum curaui, secutus auctoritatem vnius codicis Vatic. Rainutij Card. Iann. Faēr. Tornes. quod interpretor, demit, detrahit, deducit. Atque hanc scripturam videtur agnoscere Porphirio: idque ex eius verbis quamuis corruptis intelligere licet: Sic enim ille: *exigit autem capiti, ad illud pertinet, quòd auari fæneratores cum dabant vsurariam pecuniam, primi mensis vsuras capiti ipsius sortis statim demebant: hoc est ergo exigit.* apud Porphir. legendum *exsecat* suprà, vbi est *exigit autem.* Nam exigit interpretatio est verbi exsecat, quæ postea in contextum translata est.

CAPITI] sorti, τῷ κεφαλαίῳ.

QVANTO PERDITIOR QVISQVE] quanto quisque est luxuriosior, & ἀσωτότερος, tanto fænerator ille grauiores ei vsuras imponit. vnus & alter liber manuscr. habent *proditior*: quos non sequor.

NOMINA

A NOMINA SECT. &c.] nomina sectatur adolescentulorum, qui nuper admodum sumserunt virilem togam, quorum sciat duros, & præparcos esse patres, id est, quos sciat à patrib. suis nihil, aut parum admodum abradere, atque exprimere posse ad cupiditates suas explendas. quærit filios familias admodum adolescēteis, qui modò virilem togam sumserunt, quib. pecuniā grandi fænore pacto expensam ferat. notum est *nomen* vsurpari & pro eo, quod nobis debetur, & pro eo, quod aliis debemus. vterque enim & creditor & debitor *nomina facere* dicitur, cùm hic refert in codicem nomen creditoris, ille debitoris. Vetabant autem leges & senatusconsulta pecuniam filiis familiâs, & minoribus viginti quinq; annis fænerari: qui hîc tirones appellantur.

SVB PATRIBVS DVRIS TIR.] ordo est hic, Sectatur nomina tironum sub patribus duris, id est, adolescentium, qui sunt sub imperio patrū durorum, non ita pridem sumpta virili toga. Per duros patres autem, præparcos & nimiū tristeis, ac seueros significat. Sic M. Tull. in Lęlio de Demea & Mitione, *Quando in altero duritas, in altero*
B *comitas?* sic enim legendum esse, non, vt vulgò, *diritas*, alibi admonuimus.

AD IN SE PRO QVÆSTV.] dicet fortasse aliquis, hūc fæneratorē sumpt⁹ in se facere, quæstui pares, & cōuenienteis: minimè minimè verò: imò tenuissimè, & sordidissimè viuit, seseque miserandum in modum excruciat, Cùm in vulgatis cod. legeretur *at ipse*, ego ex fide cod. Raīnut. Card. Faërn. vnius Vatic. *in se* reposui. Est autem in se facere sumtum, ea emere, quæ sibi sint ad victum, cultúmque necessaria.

HIC? VIX CRED. POSS.] infirmat, & remouet, quod obiectum fuerat.

QVAM SIBI NON SIT AMICVS] quàm sit sibi inimicus, atque infestus, dum Genium suum defraudat: dum omnia non solùm iucunda, verùm etiam necessaria naturæ denegat. PATER ILLE] Menedemus seipsum excrucians, quia filium suum Cliniam nimia duritia & seuitia sua in Asiam proficisci, & patriam fugere coēgerat. ex quo dicta est ἑαυτὸν τιμωρούμενος comœdia.

C MALTHINVS] existimát complures hîc Mæcenatem describi, ac notari, propterea quòd ille solutis & discinctis tunicis ambulasse, & mollissimè vixisse traditus sit: Malthinum autem ab Horatio ficto nomine esse appellatum, vel ἀπὸ τῆς μάλθης, quę est pix cum cera mista: aut, vt docet Suidas, κηρὸς μεμαλαγμένος, id est, cera mollita: vel ἀπὸ τοῦ μαλθακοῦ, quod molle significat: vnde veteres malthas, molleis appellari voluerunt, inquit Nonius. ego vt cetera vera esse fateor, ita non puto, Horatium vsque eò vel improbum, vel imprudentem, vel maledicendi cupidum fuisse, vt ne Mæcenati quidem optimè de se merito, & gratiosissimo apud Augustum viro pepercerit. Verisimilius mihi quidem est, alium quempiam eiusd. ætatis conficto nomine ab eo designari, qui nimis longis, & demissis, & solutis tunicis vteretur. Verumtamen si quis contendet pertinacius atque improbius, Męcenatē, non vllum alium, ab Horatio significari, præsertim cùm constet, vt suprà dixi, D Mæcenatem tunicis ad talos demissis, & solutis vsum esse, non pugnabo.

TVNICIS DEMISSIS] tunicis longis, & talarib. ποδήρεις & ποδηνεκεῖς appellant Græci. erant autem tales vestes parum viriles. stolæ contra, muliebres vestes, demissæ ad pedes erant. infrà Satyra ead. *Ad talos stola demissa, &c.*

EST QVI INGVEN AD OBS.] est alius multùm illi dissimilis, qui tunicis vtitur breuioribus, & vix partes corporis inhonestas tegentibus.

FACETVS] ridiculus est: mouet risum.

PASTILLOS] globulos, & quasi panes rotundos. massas tereteis, ex rebus odoratis compositas: ex quibus suaues odores efflantur: quibus vtuntur mulieres, & viri mulierum similes, nempe molles, ac delicati: Græci vocant τροχίσκους alij διαπλάσματα, & vnguenta interpretantur. Nonius: *Panis proprietatem a pascendo putant veteres existimandam.* Varro de vita populi Romani lib. 1. *Pastillos & panes hæc vocabula pastus, quod esse, pascere dicebant.* conficiuntur etiam hodie pastilli odorati. sunt & alij pastilli, quibus vtuntur medici: qui quid à malagmatis, & emplastris E differant, docet Cornelius Celsus lib. 5. cap. 17. hic versus iteratur infrà Sat. 4. huius lib. Seneca epist. 1. lib. 13. profert hunc dimidium versum: sed legisse videtur Ruccillus. sic.n. ille. Descripturus infamem, & nimijs notabilem delicijs Horatius Flaccus quid ait? Pastillos Ruccillus olet. Dares nunc Ruccillum.

OLET] epist. 19. lib. 1. *Vina ferè dulces oluerunt mane camœnæ.* Terent. Eunu. *olet vnguenta de meo.*

HIRCVM] vel odorem illum teterrimum, qui sub alis esse solet: vel animal ipsum sua natura pessimè olens. vide suprà Od. 12. epod. *Angrauis hirsutis cubet hircus in alis.*

NISI ILLAS QVARVM SVBS.] matronarum vestitus hic erat stola, & palla. infrà eadem Sat. *Ad talos stola demissa, & circumdata palla.* matronas igitur significat. assuebatur autē instita extremæ stolæ. Itaque per vestem subsutam, pannum tenuē, ac mollem seu latā fasciam, & prætextam significari puto, quæ nihil aliud est, quàm ipsa instita, id est, faciola, quæ stolam ambibat: περιπόδιον appellari à Græcis docet Porphyrio. Ouid. F lib. 1. de arte amandi, *Este procul vittæ tenues, insigne pudoris, Quæque tegis medios instita longa pedes.*

CONTRA ALIVS NVLLAM NISI OLENTI IN FORN. ST.] contrà alius nullam tangere velit, nisi eā, quæ in fornice prostet: nisi mercenariam, seu meretricem, seu venalem. in hoc versu *ce* syllaba postrema vocis *fornice* quāuis excipiatur à voce initium capiente à duabus consonantibus, *st.* nihilominus breuis manet. sic apud Tibull. eleg. 1. lib. 1. *O quantum est auri, pereat potiusq́; smaragdi*, siue *zmaragdi*. & apud Catull. carm. de Pelei & Thet. nupt. *Testis erit magnis virtutibus vnda Scamandri.* & Virg. lib. 10. *Ponite: spes sibi quisque.* Horat. Sat. seq. *Si quod sit vitium nō fastidire. strabonem Appellat pætū pater.* & Sat. 5. *insani ridentes præmia scribæ.* Iam fornix appel.

A appellatus est, locus, vbi prostitutæ pudicitiæ mulieres erant, à locis arcuatis, vt docet Isidorus.

MACTE VIRTVTE] sic sæpe loquitur Liuius, vt lib. 10. *Tu quidem macte virtute, diligentiaq́, esto.* & Cic. Tuscul. 1. *Macte virtute. ego enim ipse cum eodem ipso non inuitus errauerim.* idem lib. 12. epist. ad Att. *Macte virtute. mihi quidem gratũ: & erit gratius, si, &c.* Virg. lib. 9. Æneid. *Macte noua virtute puer: sic itur ad astra.* Macte autem valet magis aucte. ex quo *mactare*: quod valet magis augere. Cic. lib. de rep. *ferunt laudibus, mactant honoribus.* mactus verbum pontificale, & quo vtebantur in sacris & libationibus. *Mactus hoc vino inferio esto.* quæ verba sic explicat Arnobius lib. 7. aduersus genteis. *Quid est aliud quàm dicere, tantùm esto mactus, quantum volo: tantum amplificatus, quantum iubeo, &c.*

INQVIT SENTENT. DIA CAT.] id est, inquit Cato. periphrasis. sic Lucretius lib. 5. *Democriti quod sancta viri sententia ponit.* i. Democritus. Id. lib. 3. *Nec tam doctus equæ pullus, quàm fortis* B *equi vis,* id est, fortis equus. & Horat. Od. 21. lib. 3. *Narratur & prisci Catonis Sæpe mero caluisse virtus.* cuius generis sup. ad Od. 5. lib. 3. plura collegimus exempla. *diua* autem habent libri aliquot veteres.

TÆTRA LIBIDO] Venerea libido. sic Catullus amorem *tætrum morbum* appellat. *Ipse valere opto, & tætrum deponere morbum. O dij reddite mi hoc pro pietate mea.*

DESCENDERE] verbo apto, & significante vsus est. in locis enim depressis, & defossis erant ganea: videlicet sub fornicibus. à quibus etiã fornices ganea sunt appellata.

PERMOLERE] corrumpere, adulterare, *μοιχεύειν.* tralatio est. sic & Theocr. εἰδ. δ. Εἴπ' ἄγε μοι Κορύδων, τὸ γερόντιον ἦρ' ἔτι μύλλει Τήναν τὰν κυάνοφριν ἐρωτίδα, quem locum indicauit mihi Fuluius Vrsinus vir humanissimus. Lucill. *Hunc molere, illum autem vt frumẽtum vanneretu vis.* improbius di- C xit Catull. in Gellium, *Hoc ne ipsi accideret, patrui perdepsuit ipsam Vxorem, &c.* vbi vulgò mendosè legitur *perdespuit.*

MIRATOR CVNNI CVPI.] hic Cupiennius longè ab illo superiore dissidebat, vt pote qui matronas solas amaret, & miraretur. cunnus, ἐσχάρα muliebris.

ALBI] albati. per cunnum album, matronam, & ingenuam mulierem significat, quia matronę, albatæ, id est, stola amictæ in publicum prodibãt: libertinæ, atratæ.

AVDIRE EST OPERÆ PRET.] incommoda, pericula, aduersos denique casus adulterorum enumerat. est operæ pretium (inquit) vobis, qui mœchis sua flagitia ex sentẽtia succedere non vultis, audire quo pacto hi omni ex parte malis omnibus exerceantur ac vexentur. Est autem imitatus Hor. versus Ennianos, *Audire est operæ pretium, procedere recte Qui rem Romanam, Latiumq́ augescere vultis.* operę pretium, id dicimus, quod tanti est, quanti opera in eo insumta. itaque operæ pretium facere, & inanem operam sumere, planè sunt contraria: &, cùm ita loquimur, operæ pretium est audire, operæ pretium est spectare, hoc significamus, non perditurum eum operam, qui audiat, neque eum, qui spectet. D Marc. Tull. Lib. 2. accus. *Iam verò Censores quemadmodũ in Sicilia isto prætore creati sint, operæ pretium est cognoscere.* Idem lib. 4. de finib. *at, quo vtantur homines acuti argumento ad probandum, operæ pretiũ est considerare.* T. Liuius 1. lib. ab vrbe cond. *Facturúsne operæ pretium sim, si à primordio vrbis res populi Rom. perscripserim, &c.* Terent. in Andr. *Audireq́ eorum est operæ pretium audaciam.* Horat. Epist. ad August. *Sed tamen est operæ pretium cognoscere, qualeis Custodes habeat, &c.* & Sat. 4. lib. 2. *Est operæ pretiũ duplicis pernoscere iuris Naturã.*

ILLE FLAGELLIS AD MORTEM CÆS.] C. Crispum Sallustium significari dicunt: qui deprehensus ab Annio Milone in adulterio cum Fausta eius vxore, flagellis ab eo cæsus est.

DEDIT HIC PRO CORP. NVM.] honesto homines loco nati, & locupletes deprehensi in adulterio, pretio sese redimebant: humiles & pauperes non item, vt iam cognoscemus. huius- E modi pretia autẽ Homerus ὀδυσσ. θ. μοιχάγρια nominat, eo loco, vbi cantum illum Demodoci persequitur de Marte, & Venere in adulterio deprehensis, & à Vulcano tenuissima vinculorum textura irretitis.

PRO CORPORE.] vel ne sibi cauda salax ferro demeteretur: vel ne stupraretur.

HVNC PERMINXERVNT CAL.] id est, calones aliũ præciderunt, seu pædicarunt: pudicitiam ei eripuerunt. erat & alia pœna grauior in pauperes deprehensos Atheniensib. vsitata, quã τιλμὸν & ῥαφανίδωσιν appellabãt à verbo τίλλειν, quod est vellere: & a verbo ῥαφανιδοῦν, quod est raphano podicem perfodere: quam Catullus describit his versibus ad Aurelium. *Ah, tum te miserum, maliq́ fati, Quem attractis pedibus patente porta Percurrent rhaphaniq́, mugilesq́.* Aristophanes. Νεφ. Τί δ', ἢν ῥαφανιδωθῇ γε πειθόμενος, τέφρᾳ τε τιλθῇ, ἕξει τινὰ γνώμην λέγειν τὸ μὴ εὐρύπρωκτος εἶναι, id est quid si rha- F phanis perfossus fuerit sua voluntate, cinereque vulsus, poterítne negare se esse impudicum?

VT CVIDAM TESTEIS, C. QVE SAL.] cùm antea in omnibus libris impressis legeretur, quidam t. c. q3 s. D. ferro, ego a duobus codicibus calamo exaratis admonitus, in quibus scriptũ reperi *quoidam*, coniecturam feci totum hunc locũ sic esse legendum, *vt cuidam testeis, caudamq́ salacem Demeteret ferrum*: quæ quidẽ mea coniectura ita mihi vera, & certa videtur, vt neque quenquam in his litteris exercitatũ a me dissensurum: neque loci huius sententiam cuiquam obscuram futuram putem.

CAVDAMQVE SALACEM.] penem. caudam turgentem nominauit sat. 7. lib. 2. *turgentis verbera caudæ.* κέρκον, & ὑρὰν appellant Græci.

GALBA.] Seruius Galba iurisconsultus, & idẽ adulter.

MOECHATVR.] propriè hoc verbo vsus est, pro vxorem alienam, mulierem ingenuam adulterare.

QVA R. Q.] Qua: id est qua ratione, &c. significat

A ficat eos, quoque esse reprehendendos, ac vituperandos, qui libertinas ita perditè amant, vt neque rei, neque existimationi suæ parcentes, aut consulentes, maximis iacturis, summoque dedecore, atque infamia earum complexus emant.

Mvnifico esse licet.] sic habent omnes ferè libri veteres. in his tres Vat. & Faer. Iann. Torn. Nicot. Russ.

Benignvs] beneficus, liberalis: vt ferè semper: itemque interdum bonus.

Daret qvantvm s. e.] daret intra modum, patrimonium suum non profunderet.

Hoc se amplectitvr vno] hoc vno se venditat: hoc vno sibi placet: hoc vno se amat.

Hoc amat, hoc lavdat,] sic habent omnes libri veteres, quos hic nactus sum, Russard. Cleric. Nicot. ceteri: neque aliter ij, quibus Romæ vsus sum.

Originis] mimæ cuiusdam & meretricis nomen. quidam libri vet. habent, *Origenis*, quos non sequor. Cõmemorantur hę tres nobiles meretrices, cùm ab aliis, tum à Seruio: quæ vno tempore, nempe ætate Ciceronis, floruerunt: Cithe-
B ris, Volumnij liberta, M. Antonium in castra secuta, quæ à Virgilio Lycoris appellatur, quam Gallus perditè amauit: Arbuscula, Origo. profert hũc locum Seruius commentar. in Gallum.

Nil fverit mi (inqvit)] hic Marsæus his verbis sibi blandiebatur, suamque hoc modo nequitiam, ac libidinem extenuabat.

Verùm est cvm m. e. c.] hæc iam sunt Horatij, ita respondentis, quid tum posteà, si te ab vxoribus alienis abstines, cùm mimas, & meretrices impotentissimo amore persequaris? quẽ quidem amorem fac tibi minus esse damnosum: at est tibi turpior: grauioremque tibi infamiæ notam inurit: multo autem maior existimationis, & famæ, quàm rei viro bono habenda ratio est.

Qvam res] quàm res familiaris: quàm bona, & facultates.

An tibi abvnde p. s.] dicit non satis esse personã, cum qua adulterium committitur, nempe matronã, vitare: sed operã præterea dandam esse, vt existimationi nostræ consulamus, & vt ne rem nostrã familiarem amoribus, & libidi-
C nibus exhauriamus. M. Tull. Phil. I. M. Antonio nimium mimæ cuiusdam amorem maledicti loco obiicit his verbis. *Venisti Brundisium, in sinum quidem, & complexum tuæ mimulæ. Quid est? num mentior? quàm miserum est, id negare non posse, quod sit turpissimũ confiteri?* hoc idem & Verr. Acc. lib. 5. *Huc tertia illa producta per dolum, atq; insidias ab Rhodio tibicine, maximas in istius castris effecisse turbas dicitur; cùm indignè pateretur vxor Cleomenis Syracusani, nobilis mulier, itemq; Aeschrionis honesto loco nata, in conuentum suum mimi Isidori filiam venisse. Iste autem Annibal, qui in suis castris virtute putaret oportere, non genere certari, sic hanc Tertiã dilexit, vt eam secum ex prouincia exportaret.*

Rem patris oblimare.] consumere, perdere. verbum est à lima deductum.

Peccesne] *peccésve* habent quidam libri veteres: sed legendum tamen puto *peccésne*. & ita loquitur saty. VIII. *Cùm faber incertus scamnum, faceretne Priapum.* D

Togata] matrona adulterij conuicta, ac damnata, vt quidam volunt. alij simpliciter meretricem interpretantur: & melius. Nam mulieres, quæ vulgò expositæ erant, in publicum togatæ prodibant, & togis vtebantur, vt à matronis stolatis distinguerentur. M. Tull. Philipp. 2. *Sumsisti virilem: quam statim muliebrem togam reddidisti.* Sic enim hunc locum restituerunt ex antiquissimo codice manuscr. Romano Muretus & Faernus. Mart. *Vis mage quæ meruit, mittere: mitte togam.*

Villivs in Favsta Syllæ g.] Fausta Fausti Syllæ filia, Antonio Miloni nupserat. quem Horatius hoc loco Longareni nomine videtur appellare. Nam quòd Porphirio, & Acro per Villium volunt Milonem significari, per Longarenum, adulterũ: id probare nullo modo possum, cùm alias ob causas, quas prætermitto, tùm quòd Horatius non exsolueret id, quod promisit, (promiserat autem se expositurum, quantis incõmodis afficiantur, quantisque in periculis versentur adulteri) si faceret Annium Milonem Faustæ virum domo sua excludi, pugnis cædi, ferro peti; E Longarenum autem adulterum impunè mœchari, & ex animi sententia in ædibus Milonis eo inuito, ac malè multato cum Fausta delicias facere. Itaque arbitror vel Milonem hoc loco Longarenum nominari, vt intelligamus Villium adulterũ ad Faustam introire meditantem, & conantem, à Milone & eius seruis fuisse pessimè acceptum: vel potius (quod quibusdam placet) vtrumque, & Villium, & Longarenum fuisse adulterũ: sed Longareno benè processisse: Villio verò infeliciter. neque quemquam mouere debet, quòd Villium Fausti generum dicit. ita enim appellat, nõ quòd reuera sit Fausti gener, sed quòd eius filiam subigat, ac permolat: quemadmodũ epistola ad Loll. I. lib. I. *sponsos Penelopæ* appellat eos, qui proci erant, non sponsi, eò quòd Penelopam sibi quisque vxorem exoptaret.

Exclvsvs fore] foris, & forem, & fore Terentio, Plauto, T. Liuio vsitata. Teren. Heaut. *Mane, mane. quid est quòd tam à nobis grauiter crepuit foris?* Plaut. Mil. glor. *Sed foris cõcrepuit hinc à vicino senis.* T. Liui. lib. 40. *forem ex æde Lunæ, quæ in Auentino est, ruptam tulit.* Dicta est autem foris, siue fores, quòd olim apud veteres Romanos F foras, nõ intro aperiebantur: vt scribit Seruius ad illum Virgilij locum Æn. I. *foribus cardo stridebat ahenis.* Hinc fieri videmus, vt apud Teren. & Plautum, vbi quis domo prodit, crepent fores. Nam qui domo foras prodibat, antequàm fores aperiret, crepitu illo significabat iis, qui per viam publicam iter faciebant, & eà fortè præteribant, vt sibi cauerent, ne à foribus læderentur.

Longarenvs] alter adulter Villio felicior: seu, vt alij, Milo.

Intvs] domi: ἔνδον, vt loquũt Gręci, & ἐνδοῖ. Theocr. εἰδ. ιε. Συρακουσ. Ἐνδοῖ Πραξινόα, Ευ. Γοργὼ φίλα, ὡς χρόνῳ· ἐνδοῖ. ibid: Ὠνάθην μεγάλως, ὅτι μοι τὸ βρέφος μένει ἔνδον.

Hvic] Villio adultero, cui malè processit.

Mvto-

A MVTONIS] penis, caudæ salacis, mentulæ. Lucil. libro 8. *Læso iam lacrymas mutoni absterget amica.*

MALA TANTA] quibus tam malè multatur adulter.

ANIMVS] pars animi concupiscens. τὸ ὀρεκτικὸν μορίον.

MAGNO PROGN. DEP. COS. C. &c.] nobilem matronā, magnis maioribus ꝓgnatam.

VELATVMQVE STOLA?] & fæminam stolatam? id est matronam? Nam (vt docet Festus) *matronas eas ferè appellabant, quibus stolas habendi ius erat.*

MEA CVM CONFERB.] cùm tentigine rumpor.

DIVES OPIS NAT. SVÆ] αὐτάρκης. suis opibus contenta.

TV SI MODO RECTE] hæc cohærent cum superioribus, hoc sensu. Quanto rectius te monet natura rebus ad victum, cultumque necessariis cumulata, nihilque externum desiderās, si modò tu fugienda cum expetendis confundere, ac permiscere nolis? quidam libri habent. *si tu modò*: quæ scriptura dulcior, & concinnior est.

TVO VITIO, RERVMNE I. N.] nihilne B interesse putas vtrùm tuo vitio, id est, immoderata, & vitiosa cupiditate labores, an rerum, id est, pęnuria, & egestate? atqui multùm interest vtrùm quis suo, an rerum vitio laboret. exempli causa, qui sitiens aquam in medio positam, ac paratam spernit, vinum vel capitis periculo desiderat, suo vitio laborat: qui bibere non vult, nisi aureo poculo, suo vitio laborat: qui verò præclarè secum agi putat, si aqua sitim explere detur: sed tanta inopia conflictatur, vt ne aqua quidem suppetat, is rerum vitio laborare dicendus est.

DESINE MATR. SECTARIER,] libri aliquot manu scr. habent, *Desine sectari matronas.* quos non sequor.

NEC MAG. HVIC INTER NIVEOS, &c.] nec magis tenerum est femur, aut crus rectius matronæ nobili, & vnionibus, ac smaragdis ornatæ, subintell. quàm togatæ. quin sæpe togatæ femur tenerius est. significat neque nobilitatem, & generis splendorem, neque ornatum & cultū corporis ad voluptatem rei Venereæ valere, sed naturam. C *huic* autem legendum, & ita habent omnes libri manu scr. non *hinc*, quod quidam περίεργοι arbitrantur: neque quemquam mouere debet, quòd suprà proximè vsus sit numero multitudinis, *matronas*. nam mutare numerum, scriptoribus est vsitatum.

NIVEOS, VIRIDEISQVE LAP.] id est, vniones, & smaragdos: quibus ornantur matronæ nobiles.

SIT LICET HOC CHÆRINTE T.] licet ames matronas vnionibus, & smaragdis, & auro collucenteis. Nam sic hūc locum intelligendum arbitror, *hoc*, nempe vniones, & smaragdos & cetera ornamenta in matronis admirari, iisque capi, & teneri. sermonem ad Chærintum conuertit, qui matronas gemmis collucenteis sectabatur. Alij hunc Chærinthum, puerum formosum, mollem, & impudicum fuisse, & gemmis, tanquā D fæminam, ornatum incessisse dicunt, hoc modo explicantes: *Sit licet hoc Chærinte, tuum*, hoc, nempe, vniones & smaragdos gestare. quod mihi non displicet. Iam verò quòd in nonnullis libris manuscr. reperitur scriptum, *sit licet hoc Chærinte tuo*: nullo modo probo.

MERCEM S. F. GESTAT] togata. mercem autem intellige eam corporis partem, quam meretrix habet venalem. non dissimulabo, me in aliquot libris manu scr. Nicotiano vno, duobus Russard. Cleric. *reperisse gestat apertam*: *Quod ven. h. ost.*

HONESTI] pulchri, καλοῦ.

IACTAT,] coniunge negationis copulā cum hoc verbo, & cum his, *habetq́ palàm*, hoc modo, nec iactat, habetque palàm, si quid honesti est, id est, nec venditat, aut ostentat, & in luce collocat, & proponit ob omniū oculos, si quid pulchri est.

QVÆRIT] repete & hîc negationem, hoc modo, nec, si quid pulchri habet, id ostentat, ac præ se fert: deformitatem autem, aut vitium aliquod corporis occultare studet. Lucretius contrà ait hoc omnium mulierum impudicarum esse commune, vt sua mala suos amatores celare conentur: bona in promtu habeant, lib. 4. his verbis, *Nec Veneres nostras hoc fallit: quo magis ipsæ* E *Omnia summopere eos vitæ post scenia celant, Quos retinere volunt, astrictosq́ esse in amore, &c.*

REGIBVS HIC MOS EST, &c.] eandem cautionem, ac diligentiam in fæminis, quæ libidinis causa coluntur, vult adhiberi, atque in equis. Nam quemadmodum in equis pedum præcipuè habenda ratio est, cauendumque ne capitis, & ceruicum pulchritudine capti, in pedibus, & tibiis, quæ maiorem curam desiderant, simus negligentes: sic in fęmina parū debet cōmouere prudentē amatorē (si quis amator prudens reperiri potest) facies, & forma: alia enim sunt, quæ lōgè maioris sunt ponderis quæq; in re Venerea magis dominātur. Xenophon in libello περὶ ἱππικῆς ei, qui equum sit emturus, præcipit vt pedes primū inspiciat, & diligenter cōsideret. Quemadmodū enim (inquit) ædium nullus vsus sit, si partes earum superiores admodum sint ornatæ, magnificæ, affabrè factæ: fundamenta autem sint vitiosa, malè materiata, ac ruinosa: sic & equus bellicus inutilis ad F bellum futurus est, si sit κακόπους, id est, pedibus vitiosis, etiā si cetera omnia eius membra sint optima, ac præstantissima. sic in lib. de arte poëtica, similitudinem sumit à regibus. *Reges dicuntur multis vrgere culullis, Et torquere mero, quem perspexisse laborent, An sit amicitia dignus. si carmina condes, Nunquam, &c.* sic M. Tull. frument. in ea parte, quæ est de decumano frumento, *Solere aiunt Barbaros Reges Persarum, ac Syrorum, plureis vxores habere: his autem vxoribus ciuitates attribuere hoc modo: Hæc ciuitas mulieri redimiculum præbeat, hæc in collum, hæc in crineis: ita populos habent vniuersos non solùm conscios libidinis suæ, verùm etiā administros. eandem istius, qui se regem Siculorum esse dicebat, licentiam, libidinemq́ fuisse cognoscite.* qui locus Ciceronis (vt dicam ἐν παρόδῳ) videtur è Platone

A tone petitus, Alcib. primo. mendosè autem puto legi in quibusdam libris, *apertos*, cùm videatur potiùs legendum *opertos*, vt habent cod. Vatican. 2. Iannoct. Tornes. duo Nicot. Rußard. totidem, Clericanus, meus. Librorum veterum auctoritatẽ hac ratione adiuuare, & confirmare possum, quòd perspicuè Horatius mulierem cum equo comparat. Quemadmodum autem vtile est ei, qui equũ emturus est, opertum inspicere: ne, dum caput, & ceruicem, & cluneis, & ceteras parteis corporis in promtu positas admiratur, cæcus sit in pedibus considerandis, & ita fallatur: sic interest amatoris, meretricis amore potius, quàm matronæ capi: quia meretrix neque tegit eas parteis, quas habet venaleis, neque ostẽtat eas, quæ sunt pulchriores.

FACIES] ὄψις, forma. Neque verò facies solùm de homine, aut equo, sed & de re alia qualibet dicitur. Virg. Georg. 1. in extr. *Tam multæ scelerum facies*. Idem lib. 4. de apibus. *Vt binæ regum facies, ita corpora gentis*. M. Tullius pro Flacco. *Facies ciuitatis*. Idem Philipp. 8. *Facies senatus*.

INDVCAT] decipiat, in fraudem impellat.

B HIANTEM] inhiantem, cupidum, capitis pulchritudine captum. quod accideret, si emeret apertum. Sat. 5. lib. 2. *recoctus Scriba ex quinqueuiro coruum deludet hiantem*.

QVÒD PVLCHRÆ CLVNES, &c.] hæc sunt, quæ cupidum equi emtorem inducere possunt: & ita describitur pulcher equus à Virgil. 3. Georg. *illi ardua ceruix, Argutumq́ caput, breuis aluus, obesaq́ terga*. Itaque reges inspiciunt equos opertos. Animaduertendum, *clunes*, ab Hor. vsurpari genere fæmineo, quod notat Nonius.

ARDVA CERVIX.] Xenoph. eo quem suprà cõmemoraui, libro, ἀπό γε μὴν τοῦ στέρνου ὁ μὲν αὐχὴν αὐτοῦ μὴ, ὥσπερ κάπρου, προπετὴς πεφύκοι, ἀλλ' ὥσπερ ἀλεκτρυόνος, ὀρθὸς πρὸς τὴν κεφαλὴν ἥκοι. id est, à pectore autem ceruix quidem eius ne, vt apri, prona, seu præceps nata sit, sed, vt galli gallinacei, recta ad caput eat. Oppianus lib. 1. κυνηγ. μετήορον, ὑψικάρηνον appellat, quo loco equum pulchrum describit: & Hom. ἰλ. κ. δύω δ' ἐριαύχενας ἵππους: id est, vt interpretatur Eustath. ὑψαύχενας: duos equos arduis ceruicibus: & Virg. eo, quem paullo antè posui, loco, *illi ardua ceruix, &c.*

C HOC ILLI RECTÈ, NE CORP. &c.] id est, hunc illi morem rectè instituerunt, vt ne quis venustissimas corporis parteis in equo acutissimè cernat, vitiosas autem, & imbecillas prætereat.

LYNCEIS OCVLIS] acutissimis. Idas & Lynceus Apharei filij: quorum Lynceus minor natu tam acuta oculorum acie fuisse traditur, vt ea per densos etiam quercetorum truncos, ac stipites, atque adeò vsque ad inferos vim suam expromeret. vide Pausan. Mess. de Lynceo. Apoll. lib. 1. Ἀργον. Λυγκεὺς δὲ καὶ ὀξυτάτοις ἐκέκαστο Ὄμμασιν, εἰ ἐτεόν γε πέλει κλέος, ἀνέρα κεῖνον Ῥηϊδίως καὶ νέρθε κατὰ χθονὸς αὐγάζεσθαι. id est, Lynceus autem acutissimis instructus erat à natura oculis, siquidem verum est quod de eo ferunt, illum facilè etiam sub terram ad inferos oculorum aciem contendisse Theocr. διοσκύρ. ἀκριβὴς ὄμμασι Λυγκεύς. id est, acribus oculis Lynceus. & Pind. Νεμ. εἰδ. ι. κείνου γὰρ ἐπιχθονίων γένετ' ὀξύτατον ὄμμα.

Aristoph. in Pluto. Βλέποντ' ἀποδείξω σ' ὀξύτερον τοῦ Λυγκέως. Erasmus hîc legit *Lyncei*, nõ *Lynceis*. ego vtramque lectionem probabilem esse puto: sed hanc receptam magis Horatianam. D

HYPSÆA CÆCIOR, &c.] cæcis oculis ea, quæ mala sunt, cernas, id est, non cernas. tale est illud Od. 7. lib. 3. *nam scopulis surdior Icari Voces audit adhuc integer*. Hypsæam mulierem coniicere licet cæcam fuisse, vel parum vidisse: nihil autẽ, præter coniecturam, comperti de ea habemus: nisi quòd Porphirio tradit, Planciam Hypsæam vitiosos oculos habuisse: quam hîc ἐν παρόδῳ carpit Horat.

Ô CRVS, Ô BRACHIA.] hæ sunt exclamationes admirationis plenæ, hominis togatas consectantis potius, quàm matronas: & in togatis alia probantis: alia improbantis: quæ quidem potestas cuiuis datur, cùm in eis liceat non solùm crura, vtpote quæ breuioribus vestibus vtantur, sed etiam reconditas corporis parteis spectare: quod idem non licet in matronis.

VERVM DEPYGIS, N. B.] hæc improbat amator in togata. depygis est, quæ nateis habet macras, gracileis, & depressas: iccircò reiicienda. notæ sunt contrà puellæ illæ καλλίπυγοι, id est, pulchris natibus, apud Athen. lib. 12. quæ, cùm essent pauperis patris filiæ, atque indotatæ: nõ alio nomine præclarè & splendidè fuerunt collocatæ, quàm quòd à duobus fratribus honesto loco natis, καλλίπυγοι habitæ, & repertæ sunt. ex quo templum Veneri posuerunt: quam καλλίπυγον nominarunt. mulierem depygem ἀπόλισπον & λισπόπυγον appellat Aristophanes. pyga nomen Græcum est, quo nates significantur. vtitur eo infrà Horatius hac saty. in extr. *Ne nummi pereant, aut pyga, aut denique fama*. ex quo πυγίζειν verbum obscænum, quo vtitur Theocritus εἰδ. ε. Depugis autem habent aliquot libri veteres. quod æquè rectum est. nam υ Græcum, est u Latinum. E

NASVTA] nasus nimiùm longus in puella, aut muliere, non laudatur. Catull. *Salue nec minimo puella naso*: nec pes longior. idem Catull. ibid. *Nec bello pede, nec nigris ocellis, Nec longis digitis*. sic Theocritus ἐργατίναις, ἢ θερισταῖς. Μάντις τοι τὰν νύκτα χροΐξεται ἁ καλαμαία: id est noctu tibi adiacebit vates in calamis nascens & habitans: hoc est locusta: ad quem locum notat interpres: ἔστι δὲ ἀκρὶς ἐν τῇ καλάμῃ γινομένη. καὶ καλεῖται μάντις. ἴσως οὖν, &c. sequitur, Ἔστι δὲ χλωρὰ καὶ περιμήκεις τοὺς ἔμπροσθεν πόδας ἔχουσα. καὶ λεπτοὺς καὶ συνεχῶς αὐτοὺς κινοῦσα: id est, Est autem locusta, quæ in calamis nascitur, & vates appellatur. Fortasse igitur, &c. Est autem pallida seu viridis, & longis pedibus, & gracilibus, & assiduè eos mouens. F

MATRONÆ, PRÆTER] id est, ex omnibus autem matronæ membris nullum præter faciem aspicere licet.

NI CATIA EST] hæc matrona præter decorum vestitu breuissimo vtebatur, vt crurum pulchritudinem in promtu haberet, atque ostentaret. iccircò ab Hor. vrbanè notatur.

DEMISSA VESTE] longa, & talari veste. quæ mulierum & maximè matronarum propria

A est.vt suprà diximus,ibi *Malthinus tunicis demissis, &c.* Nam meretrices breuioribus vtebantur, vt & paullò antè diximus.

SI INTERD. P.] si matronam amabis: si matronæ concubitum concupisces: qui & lege vetitus est: & multis difficultatibus obseptus atque obuallatus.

VALLO CIRCVMDATA] difficilia expugnatu.tralatio ducta à re militari.

HOC] difficultas potiendi.

MVLTÆ TIBI TVM OFFICIENT RES] quidam libri veteres habent,*tum officiunt res*: quę scriptura ferri potest: nonnulli *dum officiunt res*: quæ reiicienda est.alij omnes,vt vulgati,& vt edidimus,*tum officient res*.

CINIFLONES] cinerarij,qui calamistris crineis inurunt.

STOLA] vestis muliebris, vt diximus. M. Tull.Philip.2.*& tanquam stolam dedisset,in matrimonio stabili & certo collocauit*.ex quo Cæsar Caligula Liuiam proauiam suam,*Vlyssem stolatum* nominare solebat, significans, eam mulierem esse astutissimam.

B PALLA] hic appone distinctionis notam. *Est autem palla, mulieris honestioris vestimentum*, inquit Non.Marcellus.

PLVRIMA] plurima denique alia, quæ tibi obstent,quo minus totum matronæ corpus planè,& purè abs te perspici posit.

INVIDEANT] tralatio est,obstent, ac prohibeant,quo minus tibi res purè appareat.

ALTERA] togata,seu meretrix.

NIL OBSTAT COIS TIBI,] sic mihi videtur distinguendus hic locus: non, vt in vulgatis: in quibus distinctionis nota locatur post verbum *obstat*. erant autem Coæ, vel, vt alij volunt, Ceæ vestes,tenuissimæ,mollissimæ, ac delicatissimæ:& veluti vitreæ ac pellucidæ, à Co, vel Ceo insula, vbi fiebant, sic appellatæ. Tibull. lib. 2. eleg. 3. *Illa gerat vesteis tenueis, quas fœmina Coa Texuit,auratas disposuitq; vias.* Taleis vesteis, vitreas appellat Varro. *quorum vitreæ togæ ostentant tunicæ clauos.* Sed non celabo lectorem, quosdā libros veteres habere: *Altera nil obstat. Chlorin tibi pæne videre est, Vt nudam.* quæ scriptura non est reiicienda.

C METIRI POSSIS OCVLO LATVS] ita omnia habet in promtu,vt solo aspectu,longóne, an breui sit latere,iudicare possis.

PRETIVMQVE,] suprà dixit eam apertè, quod venale habet,ostendere, & mercem sine fuco gestare.quocirca conuenienter nunc pretij nomine vtitur.

LEPOREM VENATOR] verba sunt amatoris matronarum.

POSITVM SIC] sic appositum, id est, sine cursu, & labore venationis sibi appositum:vel ita positum,vt manu capere possit: sed priorem explicationem magis probo.& ita vsurpauit sat. 2. lib.2. *Vix tamen eripiam,posito pauone velis quin Hoc potius,quàm gallina,tergêre palatum*, & satyra vlt.lib.2.*Vidimus & merulas poni,& sine clune palumbes.sic* autem,accipiendum δεικτικῶς,vt Od.11. lib.2.*iacentes Sic temere*. Talis erat Xerxes ille Darij filius: (sic paruis magna componere licet) qui negabat se caricas Atticas gustare velle venaleis ad se allatas, & ita sibi appositas: sed tum demum se libenter & iucunde comesurum, cùm eam terram,quæ eas genuisset,& extulisset,armis partam obtineret. D

CAPTAT ET APPONIT] hunc locum in omnibus libris,& manuscriptis,& excusis deprauatum restitui, vnius litteræ immutatione facta,coniectura duntaxat ad veram scripturam ductus,à nullis codicibus adiutus:miror autem tam manifestum mendū,vel vmquam admissum esse: vel semel admissum,tandiu in codicibus hæsisse. Ne longum faciam, huius loci sic emendati hæc sententia est. Quemadmodum (inquit amator matronarum) venator in mediis frigoribus,altissimisque niuibus léporem sectetur, id est sectari non recuset:quem,si ei ab alio captus, & sine ipsius labore detur, atque apponatur, ne tangere quidem velit: nunc autem per niueis, & frigora sectatur,& captat,atque ita captum summa cum voluptate sibi apponi iubet: sic ego fœminas in E medio positas, & meretrices sperno: matronas, quæ non nisi cum labore, & periculo expugnantur, peto & persequor.ita locutus est sup. Od.2. epod.*Pauidumq; leporem,& aduenā laqueo gruem, Iucunda captat præmia.* & proximo versu idem verbum vsurpat. Cùm ego hæc scripsissem, & edidissem quattuor abhinc annos, vir quidam doctissimus à me dissentiens, Pseudacronem secutus, vulgatam huius loci explicationem iam à me explosam, & abiectam, deintegro excitauit, ac reuocauit in medium,verba ipsa Acronis vsurpans,nihilque de suo præterea afferens. sic enim ille:*Amator*,inquit,*cantat quomodo venator libenter sectetur in niue léporem: sic appositum in ferculo tangere nolit: & mox addit,(hoc enim est apponi) sūū amorem esse similem &c.*sequitur deinceps.*& cum versiculos dicat,satis indicat,versus superiores pro cantico accipi debere,vt explicaui*.hactenus ille.Ille verò vehementer fallitur, cum suo Acrone, cuius verba cadentia tollit: & piget me toties explicationem tam absurdam refellere: Quid enim ineptius,quàm ita loqui:*amator cantat*,id est,cantando exponit, *vt*, id est quo modo, *venator sectetur* &c. *& apponit*,id est addit ad superiora, quæ dixit, seu cantauit, *meus amor, &c.* Nam primùm hoc contendo,non posse ita Latinè dici, vt illi volunt, *cantat vt*, seu *quomodo venator, &c.* deinde *apponit*,pro addit,seu adiungit iis,quæ dixi, non reperietur in tota lingua Latina. Præterea hæc verba *Hiscéne versiculis*,nullo modo arguunt,neque declarant,superiora illa esse cantata. Nam si hoc verum esset,personæ omnes,quas hic loquenteis facit Horatius, cantarent, cum versiculi sint: quod ineptum atque absurdum dictu est. Postremò in his verbis,*meus est amor huic similis*, est ἀνταπόδοσις. At inter similitudinis partem eam, quæ assumta est ad aliquid illustrandum, & ἀπόδοσιν, id est redditionem, nihil debet ex persona scriptoris interponi. quod hîc fieri volunt.essent enim hæc Horatij verba, *Cantat & apponit*, illorum ratione.

A tione. Maneo igitur in sententia, & dico, *captat* legendum esse, & *apponit*, explicandum, apponit ad comedendum & cetera, vt suprà. Nam piget eadem toties inculcare.

HISCENE VERSICVLIS] loquitur nunc Horatius. & fortasse hæc verba locum errori, & errato dederunt Acroni, & Porphir. & iis, qui eos secuti sunt.

NONNE CVPIDINIBVS ST. N. M.] id est, nónne cupiditates sunt aliquæ naturales, eædémque à natura finitæ, ac terminatæ? Non sum secutus eos codices veteres, qui habent, *statuat*.

QVEM, QVID LAT. SIBI, QVID S. D.] id est, quem modum, seu finem cupiditatum, vtilius est quærere, & superuacaneas, minimeque necessarias cupiditates amputare, subaudiendum, quàm cupiditates habere infinitas, minimeque necessarias. modus autem cupiditatum in eo positus est, vt expetamus ea, quæ natura desiderat, & quibus sine dolore carere non potest: ea non expetamus, quibus facile potest carere. hunc igitur locum sic explico studiosorum causa, quibus videri solet impeditus, atque implicatus. nónne cu-
B piditatibus natura modum cóstituit, quem quærere, videlicet quid natura sibi deesse ferre possit, quid sit dolitura deesse, id est, qua re facile carere possit, qua non possit: & discernere inania, ac superuacua à plenis & necessariis, vtilius est, quàm cupiditatibus inanibus, minimeque necessariis æstuare?

INANE ABSCINDERE SOLDO?] id est, inania ab iis, quæ sunt plena, ac solida resecare? inanis est cupiditas esurienti, verbi causa, poscere phasianum, pauonem, acipenserem, & similia: inane est sitienti, vinum Falernum, Calenum, Lesbium desiderare: necessarius est esurienti panis, sitienti aqua: & harũ rerũ copia, plena & solida est, illarum autem inanis. vide annotat. ad illum locũ: *adde, Queis humana sibi doleat*, &c. saty. I.

NVM TIBI CVM FAVCEIS V. S.] inductione probat, cupiditates nõ necessarias esse circumcidendas, & resecandas, neque eis esse vllo pacto obtemperandum, hoc modo: quis sitiens malit siti enecari, quàm non ex quolibet vase bibere? quis esuriens nolit alio cibo, quàm pauone, aut rhombo famem explere? Quis igitur libidine in-
C flammatus, cùm ei suppetat, & præstò sit ancilla, cuius complexu libidinis flammam restinguat, malit cupiditate rei venereæ excruciari, matronæ concubitum expetens, atque exspectans, quàm præsenti, & parato remedio vti?

FASTIDIS] fastidiosè aspernaris, ac reiicis, vt suprà Od. I. lib. 3. *somnus agrestium Lenis virorum, non humileis domos Fastidit*, &c. epist. ad Iul. Florum lib. I. *Fastidire lacus, & riuos ausus apertos.* & Saty. prox. *sic nos debemus amici, Si quod sit, vitium non fastidire.*

TENTIGINE RVMPI?] tentigo à tendendo est nominata: quæ significat hoc loco libidiné ardentissimam, per quam alicui penis valdè intenditur. Periculum est autem, ne, quæ nimium tenduntur, rumpantur. hoc igitur periculum, atque hunc tentiginis dolorem, vt parabili & facili concubitu leuet, ac minuat, suadet. fœdum ac nefariũ D
illud in Priapeis. *Turpe quidem factu: sed, ne tentigine rumpar*, &c.

PARABILEM] quæ facilè parari potest, & quæ paruo constat, εὐπόριστον, εὐώνητον.

ILLAM PÒST PAVLLO, SED PL.] id est, illam autem Venerem, seu mulierem, quæ mihi quærenti, quando veniã, aut quando sit ipsa ventura, respondet, pòst paullo, seu post paullũ: aliàs quærenti facturane sit mihi sui corporis copiam, respondet se facturam, sed pluris: aliàs respondet, se mihi gratificaturam, si modò exierit vir: hanc (inquam) Philodemus ait Gallis esse relinquendam, seu dandam, tam caram, ac difficilem, (mala enim solemus hostibus, & inimicis precari, vt annotauimus suprà ad Od. 27. lib. 3.) sibi autem optat eam, quæ, &c. Fuit autem Philodemus, seu Philodamus, philosophus Epicureus, idemque poëta: qui cum L. Pisone aliquandiu vixit: de quo M. Tullius in orat. in Pisonem. *Est quidam Græcus, qui cum isto viuit, homo, verè vt dicam. sic enim cognoui, humanus: sed tandiu, quamdiu cum aliis est, aut ipse secum, &c.* & lib. 2. de finibus. bon. & mal. in extr. *Credo, Syronem dicis, & Philodamum cùm optimos viros, tum doctissimos homines.* Alij legunt E
Pihilo, demus, ait: quæ lectio videtur facilior quidem, & planior, verùm tamen prior altera probatur magis omnibus eruditis: & fortasse idem significat Martialis lib. 9. in eo epigr. cuius principium est, *Hanc volo, quæ facilis, quæ palliolata vagatur, &c.* sequuntur hi versus, *Poscentem nummos ac grandia verba sonãtem Possideat crassi mentula Burdegali.* vocem *Gallis*, alij explicant ita, vt intelligãtur Cybeles sacerdotes, quia cùm illi sint euirati, faciliùs ferre moram possunt. in quibusdã exemplaribus antiquis scriptum est *pòst paullùm*. Legenda autem sunt hæc membratim, & singillatim, vt rectè admonet Porphir. nempè hoc modo, *pòst paullo: sed pluris: si exierit vir.*

SIBI, QVÆ NEQVE MAGNO ST. P.] id est, sibi autem optabat subaudi, eam, quæ neque magno constet, neque vocata, longam morã interponat. animaduerte autem, hanc fæminam, quæ non cunctetur, opponi illi, quæ respondeat se pòst paullo venturam, aut differat in id tẽpus, F
quo exierit vir: eam, quæ non magno constet, ei quæ plus poscat, quàm solita sit, aut quàm amator promittat.

MVNDA HACTENVS, &c.] tantam munditiem, tantumque ornatum adhibens, vt neque cerussa malas candefaciat, aut vlla alia re muliebri expoliat, neque veram corporis staturam crepidarum altitudine augeat: quæ duo in vxore sua improbat Ischomachus apud Xenophon. in Oeconomico his verbis: ἐγὼ τοίνυν (ἔφη) ἰδών ποτε αὐτήν, ὦ Σώκρατες, ἐντετειμμένην πολλῷ μὲν ψιμμυθίῳ, ὅπως λευκοτέρα ἔτι δοκείη εἶναι, ἢ ἦν· πολλῇ δὲ ἐγχούσῃ, ὅπως ἐρυθροτέρα φαίνοιτο τῆς ἀληθείας· ὑποδήματα δ᾽ ἔχουσαν ὑψηλά, ὅπως μείζων δοκείη εἶναι, ἢ ἐπεφύκει, εἰπέ μοι ἔφην, ὦ γύναι, &c. καὶ ἐμὲ τοίνυν νόμιζε εἰπεῖν, ἔφη ὁ Ἰσχόμαχος, ὦ γύναι, μήτε ψιμμυθίου, μήτε ἐγχούσης χρώματι ἥδεσθαι μᾶλλον, ἢ τῷ σῷ. id est, ego igitur (inquit) cùm aliquando ô Socrates eam vidissem multa cerussa suffectam, vt

A didior: multa anchusa, vt rubicundior, quàm re vera esset, videretur: calceis autem vtentem, altis, vt maior, quàm nata esset: dic mihi, inquã, vxor, &c. me igitur hoc dicere puta, inquit Ischomachus, ô vxor, neque cerussam, neque anchusam mihi tuo colore esse iucundiorem. eodem pertinent illa Propert. lib. 1. *Quid iuuat ornato, &c. Naturæq; decus mercato perdere cultu? Nec sinere in propriis membra nitere bonis?* idem lib. 2. *Vt natura dedit, sic omnis recta figura: Turpis Romano Belgicus ore color.*

HÆC VBI SVPPOSVIT] vtitur eodem verbo ad eandem rem Catullus, *Noli admirari, quare tibi fœmina nulla, Rufe, velit tenerũ supposuisse femur.* sententia autem huius loci hæc est, Hæc vbi dextram corporis partem, seu dextrũ latus, meo lateri læuo supposuit, ita vt hæc mihi sit læua, ego ei dexter: mihi Iliæ & Egeriæ instar est. Quidam hîc significari putant Veneris modum omnium simplicissimum, ac facillimũ, vel Ouidij iudicio. sic enim ille lib. 3. de arte amandi, *Mille modi Veneris: simplex, minimiq; laboris, Cùm iacet in dextrũ semisupina latus.* sed, vt cum Ouidio congruat Horatius, B legendum videtur, *dextrum corpus mihi læuo.* in Tornes. quidem *læuo* ascriptum reperi.

NEC VEREOR] quidam libri calamo exarati habent, *Nec metuo.* quod idem valet: & fortasse magis ad hunc locum quadrat.

RECVRRAT] fortasse aliquid de vxoris impudicitia vel per se suspicans, vel etiam ab aliquo domestico, aut vicino certior factus.

IANVA FRANGATVR, &c.] Ianua frangatur à viro redeunte, vel adulterum & vxorem vnà cum eo cõprehendere cupiente, vel eò quod sibi fores tardius aperiãtur, calcib. & saxis eas pulsante. *Ianua*, primus est domus ingressus, dicta à Iano, cui omne principiũ dicatum est, vt scribit Seruius quodam loco commentar. in lib. 1. Æneid.

VEPALLIDA] sic restituimus, auctoritatem veterum lib. Vatic. Iann. Faern. Tornes. & aliorũ omnium, quamuis ve pallida diuisim legatur, secuti. atque hanc scripturam agnoscunt Porphyr. & Acron. Et certè sine librorum manu scriptorũ testimonio, ex ipsa orationis structura, atque ex verborum cursu facile erat hoc mendum tollere. nam totus hic sermo est, ἀσύνδετος ab illis verbis, *vir rure recurrat*, vsque ad hæc, *egomet mi.* vepallidus C autem idem ferè valet, quod malè, & miserè pallidus: vel aliquantum pallidus, nam ve, in compositione interdum auget, interdum minuit, vt in his, *vesanus, vecors, vegrandis.* quod proximum nomẽ item emendauimus in oratione de leg. agrar. contra Rull. ad popul. Nam cùm antea legeretur in omnibus exempl. vulg. *quem hominem vt grandi macie torridum*, siue *horridum, &c.* nos viris doctissimis probauimus coniecturam nostrã, quæ est, legendum esse *vegrandi.* Pompeius Festus prætereà nomine *vegrande*, ait significari vel male grande, vel parum grande. vide eundem in nomine *vesculi* & *vescus.*

CONSCIA] ancilla, vt sat. 7. lib. 2. *peccati conscia herilis.* animaduerte autem hoc loco esse pulcherrimã antithesim, mulier vepallida lecto desiliat: ancilla culpæ herilis conscia, se miserã exclamet: D hæc, nempe ancilla, cruribus metuat: illa autem, nempe vxor à viro suo deprehensa, doti. amittebant enim dotem maritæ in adulterio deprehensæ. sed eas interficere viro ne deprehensas quidẽ, licebat iure ciuili: patri licebat.

DISCINCTA TVNICA] magna adulteri trepidatio, magnusque timor exprimitur, qui ita vrgeatur à viro, vt discincta tunica, & pede nudo fugere cogatur. Non solebant autem veteres in publicum discincti prodire. notum est illud, *Discincta vestis, discinctus animus.* Postremò milites, qui fugerant, aut, qui flagitium aliquod aliud militare admiserant, discincti sub iugo transire cogebantur.

NE NVMMI PER. AVT PYGA, &c.] id est, ne pecunia multer, néue, si soluendo non sim, pudicitia mihi eripiatur, aut ne nateis meas percurrant raphanique, mugilesque, vt ait Catull. aut denique ne damner lege Iulia de adulteriis.

AVT PYGA] pyga, πυγὴ Græcum nomen est, quod nateis significat. nonnulli codices antiqui habent, *puge*, Latinis literis scriptum. sic suprà eadem Sat. *Depugis.* E

FABIO VEL IVD. V.] etiam Fabio iudice obtinebo, miserum esse deprehendi: qui fortasse fuit aliquando deprehensus. quòd autem ad loquendi genus attinet, sic loquitur Liuius, lib. 27. *Quem tum principem ciuitatis esse, vel Annibale iudice, victurus esset.* & Horat. Sat. 3. lib. 2. *Vincit enim, stultos ratio insanire nepotes.* & Saty. 3. lib. 1. *Nec vincet ratio, tantumdem vt peccet, idemq;, &c.* C. Matius ad Cicer. epist. lib. 2. *Id quidem me cupere, nisi & anteacta vita, & reliqua mea spes tacente me probat, dicendo vincere non postulo.*

SATYRA 3.

Omnibus hoc vitiũ est cantoribus, inter amicos
Vt numquam inducant animum cantare, rogati:
Iniussi numquã desistãt. Sardus habebat
Ille Tigellius hoc. Cæsar, qui cogere posset, F
Si peteret per amicitiam patris, atque suam, non
Quicquã proficeret: si collibuisset, ab ouo
Vsque ad mala citaret, Io Bacche, modò summa
Voce, modò hac, resonat chordis quæ quattuor ima.
Nil æquale homini fuit illi: sæpe velut, qui
Currebat, fugiẽs hostem: persæpe velut si
Iunonis

A Iunonis sacra ferret. habebat sæpe ducentos,
Sæpe decem seruos. modò reges, atque tetrarchas,
Omnia magna loquens. modò, sit mihi mensa tripes, &
Concha salis puri, & toga, quæ defendere frigus,
Quamuis crassa queat. decies cẽtena dedisses
Huic parcò, paucis contento: quinque diebus
Nil erat in loculis: nocteis vigilabat ad ipsum
Manè: diẽ totũ stertebat. nil fuit vmquã
B Sic impar sibi. nunc aliquis dicat mihi, quid tu?
Nullàne habes vitia? immò alia, & fortasse minora.
Mænius absentem Nouium cùm carperet: heus tu,
Quidam ait, ignoras te? an, vt ignotum, dare nobis
Verba putas? egomet mi ignosco, Mænius inquit.
Stultus, & improbus hic amor est, dignusq; notari.
Cùm tua peruideas oculis mala lippus inunctis,
Cur in amicorũ vitiis tam cernis acutũ,
Quàm aut aquila, aut serpens Epidaurius? at tibi contrà
C Euenit, inquirant vitia vt tua rursus & illi.
Iracundior est paullo, minùs aptus acutis
Naribus horum hominum, rideri posit, eò quòd
Rusticius tõso toga defluit: & malè laxus
In pede calceus hæret. at est bonus, vt melior vir
Non alius quisquã: at tibi amicus: at ingenium ingens (ipsum
Inculto latet hoc sub corpore denique te

Concute, numqua tibi vitiorum inseuerit olim D
Natura, aut etiã cõsuetudo mala. nãque
Neglectis vrenda filix innascitur agris.
Illuc præuertamur, amatorẽ quòd amicæ
Turpia decipiunt cæcum vitia: aut etiam ipsa hæc
Delectant: veluti Balbinum polypus Agnæ.
Vellem in amicitia sic erraremus: & isti
Errori nomen virtus posuisset honestum.
At pater vt nati, sic nos debemus amici,
Si quod sit, vitiũ, nõ fastidire. strabonem
Appellat pætum pater: & pullum, malè paruus
Si cui filius est: vt abortiuus fuit olim
Sisyphus hunc varum, distortis cruribus: illum E
Balbutit scaurũ, prauis fultũ malè talis.
Parcius hic viuit? frugi dicatur. ineptus,
Et iactantior hic paullò est? concinnus amicis
Postulat vt videatur. at est truculentior, atque
Plus æquo liber? simplex, fortisq; habeatur.
Caldior est? acreis inter numeretur. opinor,
Hæc res & iungit, iunctos & seruat amicos.
At nos virtutes ipsas inuertimus: atque
Sincerum cupimus vas incrustare. probus quis F
Nobiscum viuit? multũ est demissus homo. illi
Tardo, cognomen pinguis damus. hic fugit omneis
Insidias, nulliq; malo latus obdit apertũ?
(Cùm genus hoc inter vitæ versetur, vbi acris
Inuidia, atque vigent vbi crimina) pro bene sano,
Ac nõ incauto, fictũ, astutumq; vocamus.

A Simplicior quis at est? (qualem me sæpè libenter
Obtulerim tibi, Mæcenas) vt fortè legentem
Aut tacitum appellet, quouis sermone molestus?
Communi sensu planè caret, inquimus. eheu,
Quàm temerè in nosmet legem sancimus iniquam!
Nam vitiis nemo sine nascitur. optimus ille est,
Qui minimis vrgetur. amicus dulcis, vt æquum est,
Cùm mea compenset vitiis bona, pluribus hisce,
B (Si modò plura mihi bona sunt) inclinet, amari
Si volet. hac lege in trutina ponetur eadem.
Qui, ne tuberibus propriis offendat amicum,
Postulat, ignoscat verrucis illius. æquum est,
Peccatis veniā poscentē, reddere rursus.
Denique, quatinus excîdi penitus vitium iræ,
Cetera item nequeunt stultis hærentia: cur non
Ponderibus, modulisq; suis ratio vtitur? ac, res
C Vt quæque est, ita suppliciis delicta coercet?
Si quis eum seruum, patinam qui tollere iussus,
Semesos pisceis, tepidumque ligurrierit, ius,
In cruce suffigat: Labeone insanior, inter
Sanos dicatur. quāto hoc furiosius, atque
Maius peccatum est? paullùm deliquit amicus:
Quod nisi concedas, habeare insuauis, acerbus,
Odisti, & fugis, vt Drusonem debitor æris: D
Qui, nisi cùm tristes misero venêre kalendæ,
Mercedem, aut nummos vndeunde extricat: amaras,
Porrecto iugulo, historias, captiuus vt, audit.
Comminxit lectum potus: mensáve catillum
Euandri manibus tritum deiecit: ob hanc rem,
Aut, positum antè mea quia pullum in parte catini,
Sustulit esuriens: minus hoc iucundus amicus
Sit mihi? quid faciam, si furtum fecerit? aut si E
Prodiderit commissa fide? sponsúmve negarit?
Queis paria esse ferè placuit peccata, laborant,
Cùm ventum ad verum est: sensus, moresq; repugnant,
Atque ipsa vtilitas. iusti propè mater, & æqui.
Cùm prorepserūt primis animalia terris,
Mutum, & turpe pecus, glandem atque cubilia propter,
Vnguibus, & pugnis, dein fustibus, atque ita porrò
Pugnabant armis, quæ pòst fabricauerat vsus: F
Donec verba, quibus voces, sensúsque notarent,
Nominaque inuenêre. dehinc absistere bello,
Oppida cœperunt munire, & ponere leges,
Ne quis fur esset, neu latro, neu quis adulter.
Nam fuit ante Helenam cunnus tæterrima belli
Causa: sed ignotis periērūt mortibus illi:

A *Quos Venerem incertam rapienteis more ferarum,*
Viribus editior cædebat, vt in grege taurus.
Iura inuenta metu iniusti fateare necesse est,
Tēpora si, fastosq; velis euoluere mundi.
Nec natura potest iusto secernere iniquum,
Diuidit vt bona diuersis, fugienda petendis:
Nec vincet ratio hoc, tantundem vt peccet, idemque,
Qui teneros cauleis alieni fregerit horti:
Et qui nocturnus diuûm sacra legerit. assit
B *Regula, peccatis quæ pœnas irroget æquas:*
Ne scutica dignum, horribili sectere flagello.
Nam, vt ferula cædas meritum maiora subire
Verbera, non vereor: cùm dicas esse pareis res
Furta latrociniis: & magnis parua mineris
Falce recisurum simili te, si tibi regnum
Permittant homines. si diues, qui sapiens est,
Et sutor bonus, & solus formosus, & est rex:
C *Cur optas, quod habes? non nosti, quid pater, inquit,*
Chrysippus dicat: sapiens crepidas sibi nunquam,
Nec soleas fecit: sutor tamen est sapiens. quò?
Vt, quamuis tacet Hermogenes: cantor tamen, atque
Optimus est modulator: vt Alfenus vafer, omni
Abiecto instrumento artis, clausaque taberna,
Sutor erat: sapiens operis sic optimus omnis D
Est opifex solus: sic rex. vellūt tibi barbā
Lasciui pueri: quos tu nisi fuste coerces,
Vrgeris turba circū te stante: miserque
Rumperis: & latras magnorum maxime regum.
Ne longum faciam: dum tu quadrante lauatum
Rex ibis: neque te quisquam stipator, ineptum
Præter Crispinum, sectabitur: & mihi dulces
Ignoscēt, si quid peccauero stultus, amici:
Inq; vicem illorū patiar delicta libenter:
Priuatusq; magis viuam te rege beatus.

SARDVS HABEBAT ILLE TIG.] Hermogenes, de quo superiore saty. E

CÆSAR, QVI COGERE P. &c.] Cæsar, qui cogendi potestatem haberet, si eum oraret per amicitiam Iulij Cæsaris patris, & suam, ab eo non impetraret, vt caneret.

PATRIS] auunculi sui natura: patris iure ciuili, id est, adoptione.

AB OVO VSQVE AD MALA] prouerbiū est, quod valet, à prima mensa ad secundam. M. Tull. lib. 9. epist. ad Varron. *Integram famem ad ouum affero.* Apponebāt enim etiam veteres oua in prima mensa: quod vel ex Athenæo lib. 2. cognoscere licet. quamquam idem tradit lib. 14. etiā in secunda mensa apponi solita, his verbis, ἐδίδοτο δὲ καὶ ᾠὸν ἐν τῇ δευτέρᾳ τραπέζῃ.

CITARET IO BACCHE] probabile est carmen quoddā fuisse in laudem Bacchi hoc principio, *io Bacche*: aut, in quo hæ voces identidē iterarentur. Quia autem *io Bacche* vocandi casus est, verbo citandi aptissimo, & conuenientissimo vsus est: proinde ac si diceret Horatius: Tigellius ille, si ei collibuisset, carmina in Bacchi laudem caneret, F Bacchumq; identidē appellaret, atq; inuocaret. *io* autē vox est, lætitiā animi significantium, vox triumphantibus gratulantiū, vox inclamantium, & inuocantiū. Tibull. *Agna cadet vobis, quā circum rustica pubes Clamet io, messeis, & bona vina date.* Ita & triumphantibus acclamabant *io triumphe*, vt suprà annot. ad Od. 9. epod. sed Adr. Turnebus existimabat legendum, *Io Bacchæ.*

MODÒ SVMMA VOCE, MODÒ H. R.] modò acutissima, modò grauissima voce. Intellige, hunc Tigellium hoc loco vno tempore & voce, & fidibus cecinisse: organoque quattuor chordarum, quod τετράχορδον appellant Græci, vsum esse. *resonat* autem excudendum curaui codices veteres secutus: ex quibus tamen nonnulli habent *resonet.*

A NIL ÆQVALE HOMINI F.] erat sibi ipse inæqualis, inconstans, varius, multiplex, nullã vitæ æquabilitatem retinens.

SÆPE VELVT Q.] ordo verborũ hic est, Qui sæpe currebat, velut fugiens hostem.

PERSÆPE VELVT, SI IVN. S. F.] persæpe ita incedebat, quasi Iunonis sacra ferret. eas autem virgines, quæ Iunonis, aut Cereris sacra ferebant, quæ κανήφοροι dicebantur, vt notauimus ad illum locum, vt *Attica virgo Cum sacris Cereris, &c.* saty. 8. lib. 2. tardissimè incedere solitas esse, declarat locus ille M. Tullij Offi. 1. *cauendum est, ne aut tarditatibus vtamur in ingressu mollioribus, vt similes pomparum ferculis esse videamur: aut in festinationibus suscipiamus nimias celeritates.* & illud ἡραῖον βαδίζειν: id est Iunoniũ incedere: & illud Virgil. lib. 1. *Ast ego, quæ diuûm incedo Regina, &c.*

HABEBAT SÆPE DVCENTOS, &c.] Totum hunc locum profert Seneca epist. 1. libro 22. sub extr. vbi de hominũ inconstantia disserit.

SIT MIHI MENSA TRIP.] qualis est pauperum, & tenuium. Ouid. Metam. 8. *mensam succincta, tremensq; Ponit anus: mensæ sed erat pes tertius impar: Testa parem fecit.* B

CONCHA SALIS PVRI] concha salis, id est, ex concha salinũ. suprà Od. 16. lib. 2. *Viuitur paruo bene, cui paternum Splendet in mensa tenui salinum.* per concham salis puri, tenuem victũ, paruumque apparatum significat. talis enim est pauperum victus & apparatus, panis & sal pro obsonio. vt sat. 2. lib. 2. *cum sale panis Latrantem stomachum bene leniet.*

PVRI] cur puri? an quòd res puras & incorruptas cõseruet, & iccirco appellatur à Lycophrone ἁγνίτης, & ab Homero θεῖος: an per purum, merum & solum & simplicem, & sine vllo alio obsonio coniunctum significat, vt sal purus, solus, & simplex obsonij loco sit? quod probabilius est.

DEFENDERE] id est, arcere, & propulsare, vt suprà Od. 17. lib. 1. *Defendit æstatem capellis.*

DECIES CENTENA] decies centena sestertia, id est, decies centum millia nummûm: quæ efficiunt circiter xxv. aureorum Gallicorum, aut Italicorum millia. vsurpabatur à veteribus pro ingẽti summa. de sestertio autẽ plura alibi dicemus.

HVIC PARCO P. C.] εἰρωνικῶς: vel qui C paullo antè tam parcus, & tam paucis contentus erat.

SIC IMPAR SIBI] sic inæquale, atque inconstans.

MÆNIVS ABS.] si Mæuius recta & emendata est scriptura, credibile est hîc describi ab Horatio Mæuium illum, de quo Virg. in Palæmone, *Qui Bauium non odit, amet tua carmina Mæui.* Sed plerique legunt Mænius, existimantes ab Horatio significari luxuriosum illum Mænium, & facetissimum scurram, qui ex amplissimo & lautissimo patrimonio nihil sibi præter vnam columnam excepit, quin omne profunderet, ac dissiparet, vnde gladiatores spectaret. de eo autem plura dicemus ad epist. ad Vallam, ibi, *Mænius vt rebus maternis, &c.*

IGNORAS TE?] non nouisti te? sic Terent. Heaut. *Erras, si id credis: & me ignoras Clinia.* M. Tull. Academic. quæst. lib. 4. *Maiore studio Lucullus philosophiæ studio deditus fuit, quàm, qui illum ignorabant, arbitrabantur.* D

IMMO ALIA ET F. M.] lib. quidem omnes vulgati habent *haud fortasse min.* sed aliquod veteres: in his duo Vatic. Iannoct. Faërn. Rainutij Car. & Torn. & Nicotian. Cleric. *immò alia, & fortasse minora.* quos secutus sum.

AN, VT IGNOTVM DARE NOBIS V.] dare verba, est nihil præter verba, dare: multa quidem & larga promittere, sed nihil re præstare: verbis lactare, ac decipere. Terent. Heaut. *Dic me hîc oppidò esse inuitam, atque seruari: Verùm aliquo pacto verba his me daturam esse, & venturam.* Lucilius. *Vni se atque eidem studio omnes dedere, & arti, Verba dare vt cautè possint, pugnare dolose, Blanditia certare, bonum simulare virum se, Insidias facere, vt si hostes sint omnibus omnes.* Plaut. Menæch. *Sic hoc decet, dari facetè verba custodi catæ.* Idem Milite glor. *Væ misero mihi. Verba mihi data esse video.*

STVLTVS ET IMPROBVS H. A.] hoc genus hominum, qui in aliorum ingeniis, ac moribus obseruandis sunt diligentes, & acres: in suis, E admodum negligentes, pulchrè notat Theognis his versibus, Νήπιος, ὃς τὸν ἐμὸν μὲν ἔχει νόον ἐν φυλακῇσι, Τὸν δ' αὐτοῦ ἴδιον οὐδὲν ἐπιστρέφεται. id est, Stultus est, qui mentem quidem meam obseruat: suam autem nõ attendit. & Plutarchus lib. περὶ εὐθυμίας. τί τὸ ἀλλότριον ἄνθρωπε βασκανώτατε κακὸν ὀξυδερκεῖς, τὸ δ' ἴδιον παραβλέπεις, id est, quid alienum malum homo inuidissime, acutissimè perspicis: tuum transuersis, & conniuentibus oculis intueris? Non abhorrẽt ab his illa Ciceronis lib. 3. Tuscul. q. *Et qui suos casus aliter ferunt, atque vt aliis auctores ipsi fuerunt, non sunt vitiosiores, quàm fere plerique, qui auari auaros, gloriæ cupidos gloriosi reprehendunt. Est enim propriũ stultitiæ aliorũ vitia cernere, obliuisci suorũ.*

CÙM TVA PERVIDEAS OC. M. L. I.] huius loci hæc sententia est. Cùm tua mala oculis lippientibus, & negligenter vel quasi lippus, cuius oculi inuncti, id est vncti sunt, cernas, cur in amicorum, &c. P. Victorius lib. Var. lectionum 20. ait hoc loco *peruidere*, idẽ valere, quod apud Græcos παραβλέπειν quod est, non admodum contentis oculis intueri, conniuere, negligenter inspicere. Atqui apud M. Tullium aliam vim habet F verbum peruidendi. vt lib. 5. de finibus. *Intrandũ est igitur in rerum naturam, & penitus, quid ea postulet, peruidendum.* Et apud Lucret. lib. 1. *Peruideamus vtrùm finitum funditus omne Constet, an immensum pateat, vasteq; profundum.* & lib. 2. *Ex quo iactari magis omnia materiai Corpora Peruideas.* Itaque existimarim, quod quidem pace Victorij dixerim, *peruidere* semper significare acerrimè, & acutissimé intueri: sed hoc loco fieri, vt contrarium significare videatur propter has voces adiectas, *oculis lippus inunctis.* sic suprà dixit Od. 7. lib. 3. *nam scopulis surdior Icari Voces audit adhuc integer.* inunctis autem participium est à verbo *inungor.* epist. 1. lib. 1. *Non tamen iccirco contemnas lippus inungi.*

TAM CERNIS ACVTVM] ὀξυδερκεῖς, vt loquitur

quitur apud Plutarchum poëta quidam.

Aqvila] Traditum est à veteribus, aquilas esse acie oculorum acutissima præditas: easdem pullos suos nuper natos Soli admouere, cogeréque, vt solem aduersum intueantur: quod si facere possint, legitimos haberi: sin minus, vt adulterinos reiici. Hom. quoque ἰλιάδ. ρ. aquilam omnium auium esse oculatissimam satis declarat iis versibus, quibus Menelaum quoquouersus circumspicientem, si forte Antilochum reperiat, vt eum ad Achillem mittat, Patrocli mortem nunciatum, cum aquila comparat, his verbis. Πάντοσε παπταίνων, ὥς αἰετὸς, ὅν ῥά τε φασὶν Ὀξύτατον δέρκεσθαι ὑπουρανίων πετεινῶν. id est, quoquò versus circumspiciens, tanquam aquila, quam omnium auiũ acutissimè cernere ferunt.

Serpens Epidavrivs?] draco. oculatissimũ est enim genus draconum, ex quo nomen traxerunt. nam δέρκεσθαι, cernere est: vnde dracones sunt appellati. serpentem Epidaurium dixit, vel quòd Æsculapius Epidauri colitur, cui sacri sunt dracones: vel quòd in agro Epidaurio, nusquã alibi, genus quoddã draconum nascitur mansuetum, colore ab aliis differens, vt scribit Pausan. in Corinth. vel quòd Romanis graui pestilentia laborantibus, draco Epidauro Romam aduectus, salutifuit, & hac specie Romæ colebatur. quod postremum probabilius est. posuit tamen serpentem Epidaurium pro quouis alio dracone.

Iracvndior est pavllo, &c.] huius loci hæc sententia est. Est aliquis fortasse aliquanto plus quàm par sit iracundus, qui leuissima de causa irascitur, & iccircò minus aptus est congressibus hominum, qui hodie viuunt, dicacium, & vrbanorum, quia ferre non potest eorum sales & risus, & dicta, id est, scommata. cùm sit autem subrusticis moribus, & inculto corpore, expositus est dicacium hominum naso. Esto igitur aliquis, tali ingenio, talique corporis cultu: at vir bonus est, at tibi amicus est, at ingenio præstat. est igitur ferendus & amandus.

Minvs apt. ac Nar. horvm hom.] minus aptus huiusce ætatis hominum vrbanitati atque irrisioni, qui sagacissimè aliorũ mores odorantur, vitiaque vel leuissima vrbanè insectantur. acutæ nares, sunt sagaciores: obtusæ & obesæ, ad odorandum ineptiores. iracundi autem homines, inepti sunt ad congressus hominum vrbanorum, & dicacium, quia siquid in eis reprehendendum est, illis quidem ridendi materiam præbent, ipsi autem ferre non possunt propter innatam iracundiam: quanto autem molestius risus & salsa dicta ferunt, tanto magis irridentur. Alij sic distinguunt, quod & mox iterabimus, *Iracundior est paullo: minus aptus: acutis Naribus hominum rid. p. &c.* vt sit hæc sententia, Iracundior est paullo, minus aptus. id est, ineptus ad hominum congressus, quia sit aliquanto iracundior: rideri possit acutis naribus hor. homi. id est, rideri possit ab istis nasutis, & derisoribus. Simeo Bosius Lemouix autem dicebat mihi, se in suo codice perantiquo scriptum habere, *Iracundior est paullo.* quam scripturam nullo modo probo. vide epist. ad Mæcæn. 3. libr. 1. ibi, *ad hæc ego naribus vti Formido.* Sed quidam sic legendum ac distinguendũ existimant, minus aptus, acutis narib. hor. hom. &c. vt sit hæc sententia, Iracundior est paullo, minus aptus, id est, homo ineptus: & post minus aptus, locant interpunctionis notam, aut virgulã, aut comma: deinde ita sequetur, ἀσυνδέτως, rideri possit, eò quòd, &c, id est, ridiculus sit, eò quòd rusticius est tonsus, quòd ei toga laxa, minusque astricta pendet è pectore, seu ex humeris.

Rideri possit eò qv.] hæc verba declarationem, rationemque continent superiorũ, nempe, cur sit minus aptus ac. n. h. h. vel dic vt proximè diximus.

Eo qvod Rvsticivs tonso toga defl. et m. l. In p. c. h.] id est, quod & imperitius tonsus est, & toga non est aptè composita, & calceos habet nimis laxos, ita vt in eis pes quasi natare videatur, vt loquitur Ouidius: id est, malè hæreat, incertus & instabilis sit. Quidam dicunt hîc Virgilium vellicari, quasi subrusticis moribus hominem.

Male laxvs in p. c. h.] si *malè* coniungas cum nomine laxus, sic erit interpretandũ, nimis, aut valdè laxus, vt infr. ead. Sat. *malè paruus Si cui filius est.* & Od. 17. lib. 1. *ne malè dispari Incontinenteis iniiciat manus.* & Sat. 4. *Sulcius, & Caprius rauci malè.* & Sat. 5. lib. 2. *malè tussiet.* aliàs cõtrariam habet significationem, vt Od. 9. lib. 1. *aut digito malè pertinaci*, id est, parum pertinaci. & epist. ad Mæcen. 3. lib. 1. *vt malè sanos Ascripsit liber satyris, Faunisq; poëtas.* M. Tull. epist. ad Attic. lib. 2. *Sed ego odi illam malè Consularem.* Catull. ad Aur. & Fur. *malè me marem putastis.* Oui. lib. 1. de arte. *Et si quis malè vir quæret habere virum.* T. Liui. lib. 35. annalium, *videretis vix duarum malè plenarum legiuncularum instar in castris regis.* Sed omnino hoc *malè*, cohærere debet, cum verbo *hæret*, vt sit hic ordo, & structura. *& calceus laxus in pede malè hæret.* Vnum autem hoc est argumentum rusticitatis maiorem pede calceũ gerere, vt docet Theophr. libello, quẽ inscripsit ἠθικοὶ χαρακτῆρες. sic enim ille, capite περὶ ἀγροικίας, id est, de rusticitate. καὶ ἄγροικος τοιοῦτος τις, οἷος μείζω τοῦ ποδὸς ὑποδήματα φορεῖν. id est, rusticus eo ingenio est, vt pede maiores calceos gerat.

Svb corpore] aliquot membranæ manu scriptæ habent, *sub pectore.* quæ scriptura non est fortasse reiiciẽda. pectus enim proculdubio propriè, pars est corporis, sed ex sententia Epicureorum, animi, & igenij, & consilij sedes. Ex quo pro animo à poëtis vsurpatur. hanc scripturam confirmat illud ex Saty. 6. huius lib. *& latum demisit pectore clauum.*

Nvmqva tibi vit. ins.] id est, numqua vitia tibi natura ingenuerit, seu ingenerauerit. malè autem Acron, siue potius Pseudacron, qui *inseuerit* positum esse putat pro insita fuerit. & *numqua* coniungit cum *natura.*

Consvetvdo mala.] consuetudinem malam, non intelligit victus consuetudinem cum vitiosis, & improbis hominibus: quamuis hæc quoque multùm valeat ad animos corrumpendos,

A pendos, vt ostendit Theognis his versibus, Οἱ κακοὶ ὐ πάντως κακοὶ ἐκ γαστρὸς γεγόνασιν· Ἀλλ' ἄνδρεσσι κακοῖς συνθέμενοι φιλίην. id est, *vitiosi & improbi homines, non prorsus vitiosi ex vtero nascuntur: sed ex eo vitiosi fiunt, quòd cum vitiosis familiaritate coniuncti sint*: sed consuetudinem peccandi: de qua Aristot. lib. 3. de morib. ad Nicom. his verbis, ἀλλὰ τοῦ τοιούτους γενέσθαι αὐτοὶ αἴτιοι, ζῶντες ἀνειμένως· καὶ τοῦ ἀδίκους, ἢ ἀκολάστους εἶναι, οἱ μὲν κακουργοῦντες, οἱ δ' ἐν πότοις, καὶ τοῖς τοιούτοις διάγοντες. αἱ γὰρ περὶ ἕκαστα ἐνέργειαι, τοιούτους ποιοῦσι, id est, vt quidem nos vertimus (nostris enim vti licet) verùm cur tales exstiterint, causam ipsi sustinent, quippe qui negligenter, ac dissolutè viuant: & cur iniusti, atque intemperantes sint, causa in ipsis consistit, vt pote quorum alteri in maleficiis, alteri in compotationibus, & id genus deliciis ætatem consumant. Nam quales sunt in quaque re collocatæ functiones, taleis eos, qui munere funguntur, efficiunt. Præterea idem lib. 2. princip. docet, virtutes moraleis, quas Græci ἠθικὰς appellant, nomen habere ex ἔθους, id est, ex consuetudine: quod nomē paullum declinat ac deflectit ἀπὸ τοῦ ἤθους, id est, à moribus & comparari consuetudine. & M. Tull. lib. 3. accusat. *ô consuetudo peccandi: quantam habes iucunditatem in improbis, & audacibus, cùm pœna abfuit, & licentia consecuta est.*

B NAMQVE NEGLECTIS VRENDA FILIX, &c.] allegoria est, per quam significat, in animis nulla doctrina excultis vitia innasci.

ILLVC PRÆVERTAMVR] ad illud prius veniamus: illud priore loco explicemus de amatoribus, qui amicarum suarum vitiis ita blandiuntur, & ignoscunt, vt etiam interdum iis delectentur, aut certè ea non animaduertant, quàm de amicorum officio dicamus. Plautus hoc verbum in Milite glor. cum accusandi casu coniungit, *Igitur id quod agitur, nunc hoc primum præuorti decet.* In Mercatore cum dandi, *otium non est: mandatis rebus præuorti volo.* sic Cæsar lib. 7. de bello Gallico, *huic rei præuertendum existimauit.* Tit. Liuius libro 35. παθητικῶς. *Aliud in præsentia, quod magis instaret, præuertendum sibi esse dixit.*

AMATOREM QVÒD AM. TVRP. DEC. decipiunt amatorem, id est, ab amatore non animaduertuntur, neque sentiuntur: sed ignorantur, λανθάνουσι, fallunt, latent. vt sup. Od. 13. lib. 2. *Dulci laborem decipitur sono.* Plato lib. 5. de rep. ostendens, eum, qui aliquid amet, non solùm id amare, quod sit in eo genere perfectū, sed id omne, quod sit eius generis: neque quemquam, disciplinarum cupidum verè dici solere, qui hanc, vel illam disciplinam sequatur: sed eum, qui hoc nomine dignus sit, omneis disciplinas colere, & amplecti oportere: exemplum affert amatorum eorum, qui puerilibus amoribus dediti sunt: aitque illos puerorū omnium, in quib. insit maturitas illa ætatis aspectu quodammodo pungi, & cōmoueri: eorumq; vitia corporis, si qua sint, studiosè extenuare, & eleuare. verba Platonis sunt hæc, ἢ οὐχ οὕτω ποιεῖτε πρὸς τοὺς καλούς, ὁ μὲν ὅτι σιμός, ἐπίχαρις κληθεὶς ἐπαινεθήσεται ὑφ' ὑμῶν· τοῦ δὲ τὸ γρυπὸν, βασιλικόν φατε εἶναι· τὸν δὲ δὴ διὰ μέσου τούτων, ἐμμετρώτατα ἔχειν· μέλανας δὲ, ἀνδρικοὺς ἰδεῖν· λευκοὺς δὲ, θεῶν παῖδας εἶναι· μελιχλώρους δὲ, καὶ τοῦ- νομα οἴει τινὸς ἄλλου ποίημα εἶναι, ἢ ἐραστοῦ ὑποκοριζομένου τε, καὶ εὐχερῶς φέροντος τὴν ὠχρότητα, ἐὰν ἐπὶ ὥρᾳ ᾖ, καὶ ἑνὶ λόγῳ πάσας τε προφάσεις προφασίζεσθε, καὶ πάσας φωνὰς ἀφίετε, ὥστε μηδένα ἀποβάλλειν τῶν ἀνθούντων ἐν ὥρᾳ, id est, nónne ita vos geritis aduersus formosos? nónne hic quidē quòd sit simus, venustus appellabitur, atque à vobis laudabitur? illius nasum aquilinū dicitis regiū esse? aliū, qui medius inter hos locatus sit, exquisitissimā mediocritatē obtinere? nigros autē aspectum virilem præ se ferre? candidos, Deorum esse filios? Iam verò eorum, qui μελίχλωροι appellantur, nónne nomen ipsum ab eo amatore factū est, qui eius, quem amet, pallorem luridū, ac subuiridem extenuet, facileque ferat, si sit ætate matura? Denique (vt vno verbo absoluā) causas omneis excogitatis, vocesque omneis mittitis, vt nequis eorum, quorum ætas floreat, de manibus vestris elabatur. Huc pertinent quæ Lucretius scribit lib 4. *Multi modis igitur prauas, turpeisq; videmus Esse in deliciis, summoq; in honore vigere. Atq; alios alij irrident, Veneremq; suadet Vt placent, quoniam fœdo afflictatur amore, Nec sua respiciunt miseri mala maxima sæpe. Nigra* μελίχροος, [id est mellei coloris] *est, immunda, & fœtida,* ἄκοσμος, [id est immunda seu inornata.] *Cæsia* παλλάδιον· [id est parua Pallas] *neruosa & lignea,* δορκάς· [id est caprea] *Paruula pumilio,* χαρίτων μία [id est vna Gratiarum] *tota, merum sal: Magna atque immanis,* κατάπληξις, [id est horrorem seu potius stuporem incutiens.] *plenaq; honoris: Balba, loqui non quit,* τραυλίζει id est balbutit.] *muta, pudens est: At flagrans, odiosa, loquacula,* λαμπάδιον [id est parua lampas] *fit:* Ἰσχνὸν ἐρωμένιον [id est gracilis amicula] *tum fit, cùm viuere non quit Præ macie:* ῥαδινὴ *verò est iam mortua tussi. At gemina, & mammosa, Ceres est ipsa ab Iaccho: Simula* σιλωνὴ, [id est silena] *ac Satyra est: labiosa* φίλημα. [id est osculum.] His similia sunt illa apud M. Tull. lib. 1. de natura Deor. *Næuus in articulo pueri delectat Alcæum. at est corporis macula næuus. Illi tamen hoc lumen videbatur. Q. Catulus huius collega, & familiaris nostri pater, dilexit municipem suum Roscium: in quem etiam illud est eius: Constiteram exorientem auroram forte salutans, Cùm subitò à læua Roscius exoritur: Pace mihi liceat, cælestes, dicere vestra: Mortalis visus pulchrior esse Deo. Hui: pulchrior Deo? at erat, sicut hodie est, peruersissimis oculis.* sic & Theocr. ἐν ἐργατίν. Βομβύκα χαρίεσσα, Σύραν καλέοντί τυ πάντες, Ἰσχνάν, ἁλιόκαυστον, ἐγὼ δὲ μόνος μελίχλωρον. Bombyce venusta, Syram, te omnes appellant, gracilem, sole perustam: ego autem solus pallidam, & subflauam. Itaque amorem cæcū faciunt ideò, quòd amantes eorum, quos amant, deformitatem tum animi, tum corporis non videant: & quòd ea, quæ minimè pulchra sunt, amāti pulcherrima videantur: quemadmodum idem Theocr. ait in Βουκολιάς. ἦ γὰρ ἔρωτι Πολλάκις ὦ Πολύφαμε τὰ μὴ καλὰ πέφανται.

D

E

F

POLYPVS] Ode 12. epod. *Polypus, an grauis hirsutis cubet hircus in alis.*

STRABONEM APP.] oculis peruersis ac distortis. M. Tull. lib. 1. de natura deorum. *redeo ad Deos. Ecquos, si non tam strabones, at pætulos esse arbitramur?*

A Pætvm] pæti dicuntur semiclusis oculis, &c, vt ait Porphir. leuiter declinatis. qualis pingebatur Venus.

Et pvllvm] quasi paruulum.

Male parvvs] valde paruus.

Vt abortivvs f. o. Sisyphvs] quis fuerit iste Sisyphus, quæro: credibile est abortiuum dictum esse propter corporis breuitatem, Sisyphum propter calliditatem.

Hvnc varvm distortis, &c.] hunc, qui distortis est cruribus, varum appellat.

Balbvtit scavrvm] balbutiendo scaurum nominat. scauri dicuntur quorũ tali exstant, seu prominent.

Parcivs hic vivit? fr. d.] docet nunc, quo pacto amicorum vitia sint verbis extenuanda, dissimulanda, ac ferenda.

Ineptvs] quid valeat nomen *ineptus* apud Latinos, docet M. Tull. lib. 2. de orat. *Quem nos ineptum vocamus, is mihi videtur ab hoc nomen habere ductum, quòd non sit aptus: idq́ in sermonis nostri consuetudine perlatè patet. Nam, qui aut, tẽpus quid postulet, non videt, aut plura loquitur, aut se ostentat, aut eorum, quibuscum est, vel dignitatis, vel commodi* B *rationem non habet, aut denique in aliquo genere aut inconcinnus, aut multus est, is ineptus dicitur.*

Concinnvs] lepidus, politus, eorum, quibuscum viuit, ingenio, & moribus accommodatus, commodus. Lucret. lib. 4. *Et simul ipsa viris Venus vt concinnior esset.*

Trvcvlentior] qualis ille Stratilax Plautinus, à quo dicta comœdia est Truculentus.

Simplex] simplicem appellant Latini apertum, liberum, nihil dissimulantem, omnia & loquentem, & facientem, quæ sentit, & recta iudicat. sic item & Græci. Eurip. Ἰφιγ. ἐν αὐλ. sub pers. Achill. Ἐγὼ δ' ἐν ἀνδρὸς εὐσεβεστάτου τραφεὶς Χείρωνος, ἔμαθον τοὺς τρόπους ἁπλοῦς ἔχειν. i. ego autem in viri maxime pij domo educatus, Chironis, didici mores simplices habere. cui cõtrarius duplex διπλοῦς. sup. Od. 6. lib. 1. *Nec cursus duplicis per mare Vlyssei.*

Caldior] calidior, ardentior, feruidior.

Hæc res et ivngit, &c.] Plato quodam loco ait hac re amicitiam maximè integram, incolumemque conseruari, si nostra in amicos beneficia, minora esse putemus, quam ij, C in quos conferuntur, putant: illorum contrà erga nos merita, maiora nobis, quàm illi existimant, videantur. sic Plato ταῦτα φυλάττοντες, ἀσάλευτον τὴν φιλίαν φυλάξομεν.

Ivnctos et serv. am.] id est, Atque amicos partos & conciliatos, continet. frustra autem amici parentur, nisi in amicitia retineantur. Nam quid iuuat præda, si postea quàm capta est, elabatur è manibus? inquit Themistius iunior. τί γὰρ ἂν εἴη κέρδος τῆς ἄγρας, εἰ κρατήσαντες αὐτῆς μὴ κατάσχοιμεν.

At nos virtvtes ip.] tantum abest (inquit) vt amicorum vitia extenuemus, leuioribusque nominibus appellemus, vt contrà, eorũ virtutes vitiorum nominibus calumniantes inquinemus.

Atqve Sincervm cvp. vas] quæ sunt suapte natura pura, & sincera, ea per summã iniquitatẽ, & malitiã turpi, atq; impuro tectorio D deformamus. allegoria est, per quã significat, nos, quæ sunt recta, honesta, cum virtute coniuncta, ea per improbissimã calumniã praua, turpia, vitiosa nominare. Incrustabantur autẽ vasa vel lapide, vel tectorio, vel herba intrinsecus. Lucil. *nam vel regionib. illis Incrustatu' calix ruta, caulive bibetur.*

Probvs qvis Nob. viv. &c.] hunc locum sic explicabam, vulgatam lectionem, quam tamen nonnulli codices veteres confirmant, secutus: quæ talis est. *probus quis Nobiscum viuit, multùm demissus homo: illi Tardo cognomen pingui damus.* si quis probus, & demissus homo nobiscum viuit: illum tardum & pinguem nominamus. hæc enim *tardo, pingui,* ἀσυνδέτως posita mihi videbantur esse: atque ita longè maiorem vim habent, quàm si dixisset tardo & pingui, vt infra eadem satyra, *habeare insuauis, acerbus.* Iam verò non est dubium, quin vox demissus interdum in laude ponatur. vt apud M. Tull. pro Muræna. *Sit apud vos modestiæ locus: sit demissis hominibus perfugium: sit auxilium pudori.* Idem lib. 2. de orat. ad Q. Frat. *eaq́, omnia, quæ proborũ, demissorum, non acrium, nõ pertinacium, non litigiosorum, non acerborum sunt.* E sed deintegro consultis libris manuscriptis, aliter arbitror hunc locũ esse explicandum. sic autem in eis scriptum est. *probus quis Nobiscum viuit? multum est demissus homo. illi Tardo cognomen pinguis damus:* quæ sic explico. Si quis probus nobiscũ viuit: eum dicimus esse hominem demissum, & abiectũ. si quis sit tardus: eum pinguem appellamus.

Hic fvgit om. ins.] si quis est cautior, & aduersus omneis insidias, & fallacias hominum septus, ac munitus, cùm inter eos homines se versari intelligat, qui bonis inuidere, & innocenteis criminari solent: pro prudente, & cordato, fictum, astutumque eum appellamus.

Nvlliqve malo latvs obd. ap.] tralatio est à re militari, aut à gladiatoribus, qui studiosè cauere solent, debent quidem certè, ne latus apertum aduersario ostendant. Tibullus nudum latus appellat. lib. 1. eleg. 4. *Si volet arma, leui tentabis ludere dextra: Sæpe dabis nudum, vincat vt ille, latus.* Cæsar lib. 1. de bello Gall. idem lib. 7. *Multis vndique vulneribus acceptis, nulla munitione perrupta, cùm lux appareret, veriti ne ab* F *látere aperto ex superiorib. castris eruptione circumuenirentur, se ad suos receperunt. Boij, & Tulingi, qui hominum millibus circiter XV. agmen hostium claudebant, & nouissimis præsidio erant, ex itinere nostros latere aperto aggressi circumuenere.* contrarium est *latus tectum.* Terent. Heauton. *triumpho, si licet me látere tecto discedere.*

Crimina] criminationes, ἐγκλήματα. vt infrà epist. ad Loll. 2. lib. 1. *Vt penitus notum si tentent crimina, seruos.*

Simplicior] apertior. vt suprà *simplex, fortisque habeatur.* opponitur duplici, vafro, & callido. *Simplicior quis at est* autem edendum curaui libros veteres plerosque omneis secutus: pro quo alij habent, *Simplicior si quis, qual. &c.* minus emendatè.

Avt

A AVT TACITVM APPELLET] hunc locũ in omnibus codicibus vulgatis corruptum, reſtitui. nam cùm antea legeretur *impellat*, ego *appellet* reponendum curaui, ab vno codice manu exarato admonitus, atque adiutus, in quo ſcriptũ erat, *appellat*. quid ſit autem tacitum, aut legentem appellare, ſciunt omnes, qui Latine ſciunt. Verùm tamen minus exercitatos exempla docebũt. Cic. in Bruto, *Videor enim iam te auſurus appellare, quoniam longo interuallo modò primùm animaduerti paullo te hilariorem.* idem epiſt. 2. lib. 1. *videbatur enim reconciliata nobis voluntas ſenatus eſſe, quod tùm dicendo, tùm ſingulis appellandis perſpexeram.* Idem in orat. pro P. Quinctio, *Tunc appellat vltro Næuium, vt quoniam, &c.* Idem lib. 25. epiſtol. *Tu mi Treboni, quando ad amorem meum aliquantulum diſcedens addidiſti: quo tolerantius feramus igniculum deſiderij tui, crebris nos litteris appellato.* Idem 1. lib. accuſ. *appellat hæredem L. Annium, qui erat inſtitutus ſecundum filiam. non enim mihi perſuadetur, iſtum ab illo prius appellatum: dicit ſe poſſe ei condonare edicto hereditatem.* Idem procœmio accuſ. Verr. *Videt ad ipſum fornicem Fabianũ*
B *in turba Verrem: appellat hominem, & ei voce maxima victoriam gratulatur.* Plautus in trinum. *lubet adire, atq; appellare hunc. verùm auſculto perlubẽs: ſed metuo, ſi compellabo, ne aliam rem occipiat loqui.* Plus eſt autem tacitum aut legentem appellare, quàm appellare ſimpliciter. nam tacitum, aut etiam legentem appellare, interpellare eſt: quæ ſententia huic loco conuenit maximè. legentem autem, tacitúmve impellere, quid ſibi velit hoc loco, neſcio. hoc tantùm dicam, ſi Horatius, aut quis alius principem impelleret: non ſimplex, aut quouis ſermone moleſtus, aut communis ſenſus expers diceretur: ſed vel, vt inſanus, & mente captus, vinculis conſtringeretur: vel, vt audax, & ſceleſtus, ſupplicio afficeretur. nemo enim impellitur ſine grauiore ictu, vt vis verbi declarat. tribus, quattuórue exemplis contenti erimus. Cicero pro Plancio. *Etenim, ſiquando, vt fit, iactor in turba, non illum accuſo, qui eſt in ſumma ſacra via, cum ego ad Fabij fornicem impellor: ſed eum, qui in me ipſum incurrit, atq; incidit.* Idem in Cluentiana. *Præcipitantem igitur impellamus, & perditum proſternamus.* Lucret. lib. 2. *Nec ſimile eſt, vt cùm impulſi*
C *procedimus ictu Viribus alterius magnis, magnoq; conatu.* Tit. Liuius lib. 33. annalium. *& primò adeò acriter inuaſerunt, vt anteſignanos impulerint.* Horat. Od. 6. lib. 4. *aut impulſa cupreſſus Euro.* incidi & in alium codicem veterem, vbi ad vocem *impellat*, aſcriptum erat, id eſt, alloquatur. cui annotationi ſi additũ eſſet, *vltrò*, ſeu *prior*, vis verbi, quod ad hunc locum attinet, expreſſa eſſet. nam, qui appellat alterum, eum prior, aut vltrò affatur. Ineptiſſimè autem quidã legunt, *impellam*, cum ſit referendum, ad id, quod antecedit, *Simplicior quis at eſt? &c.*

QVOVIS SERMONE MOLESTVS.] licet hæc verba vel cum iis, quæ antecedunt, coniungere, hoc modo, *vt forte legentem, Aut tacitũ appellet, quouis ſermone moleſtus?* id eſt, cũ ſit, vel qui ſit quouis ſermone moleſtus? vel ſeparatim legere, vt intelligamus eſſe verba eorum, qui hominem ſimplicibus moribus præditum inſectantur, & reprehendunt. D

QVAM TEM. IN NOSM. L. S.] nimia (inquit) hac ſeueritate, & aſperitate in amicos leuiter peccanteis, cõdicionem noſtram efficimus duriorem, nobiſque (vt ita dicam) legem grauiſſimam imponimus. Nam cùm ab omni vitij labe nemo ſit purus, nec integer, non dubium eſt, quin eadem lex ſit in nos valitura, quam in alios tulerimus.

NAM VIT. NEMO SINE N.] ſic Theognis, Εἴ τις ἁμαρτωλῇσι φίλων ἐπὶ παντὶ χολῷτο, Οὔποτ' ἂν ἀλλήλοις ἄρθμιοι, οὐδὲ φίλοι Εἶεν· ἁμαρτωλαὶ γὰρ ἐν ἀνθρώποισιν ἕπονται Θνητοῖς, κύρνε, θεοὶ δ' οὐκ ἐθέλουσι φέρειν. id eſt, Si quis ob amicorum peccata, & ob quoduis delictum ſtomachetur, numquam inter nos concordes, & amici eſſe poſſimus. peccata enim, Cyrne, mortaleis omneis comitantur: ſoli dij ferre non poſſunt. Idem, Οὐδένα παμπήδην ἀγαθὸν, καὶ μέτριον ἄνδρα Τῶν νῦν ἀνθρώπων ἠέλιος καθορᾷ. id eſt, neminé prorſus bonum, & moderatum virum eorũ, qui nunc ſunt, hominum ſol aſpicit. & auctor epigrãmatis illius, quod eſt in oratione Demoſth. περὶ ſτεφάνου, in extr. E Μηδὲν ἁμαρτεῖν ἐστι θεῶν, καὶ πάντα κατορθοῦν Ἐν βιοτῇ: μοῖραν δ' οὔτι φυγεῖν ἔπορεν quos verſus ſic verti, *Nil peccare Dei eſt, neque falli in rebus agendis: Sed fati legem non licet effugere.* Et Themiſt. iunior oratione 3. ἐπεὶ δὲ τὸ μηδὲν ἁμαρτεῖν ἔξω τῆς φύσεως κεῖται τῆς ἀνθρωπίνης, &c. quoniã igitur nihil peccare extra naturæ humanæ ſortem poſitũ eſt, &c.

AMICVS DVLC. VT ÆQV. E. CVM M.] id eſt, quo tempore amicus virtutes meas cum vitiis comparat, propendeat in virtutes noſtras numero plureis (ſi modò plures ſint meæ virtutes, quàm vitia) earumque pondere vitia noſtra eleuet. poteſt & particula *cum* pro coniunctione accipi, hoc modo, mea bona cum vitiis compenſet: deinde ſequetur ἀσυνδέτως: pluribus hiſce, &c. ego tamen illo modo malo.

HAC LEGE IN TRVT.] id eſt, hac lege, eadem erga eum adhibebitur æquitas, ac lenitas, trutina nomen eſt Latinum, à Græco τρυτάνη ductum: quod ſignificat eam libræ partem, per quã horſum & illorſum vergit lingula, ſeu examen: anſam appellãt Latini, nomine translato. Sunt enim hæ libræ, ſeu bilancis partes: trutina, tracta & paullum deflexa à Græco nomine τρυτάνη: quod nomẽ à verbo τρύεσθαι dictum eſt, hoc eſt fatigari, & laborare: examen, quod eſt lingula, quæ cùm in neutram partem inclinatur, ſed medio anſæ puncto F reſpondet, fit ἰσοῤῥοπία, id eſt, æquamentum, ſeu æquilibriũ: iugum, à cuius extremis duobus pendent lances: lances binæ, quæ à Græcis dicuntur πλάστιγγες παρὰ τὸ πλάτος à latitudine: in quarum altera ponitur pondus ſiue plumbeum, ſiue æreum: in altera res, quæ penditur, ſeu ponderatur. pendent autem lances è iugo ſingulæ ternis funibus ab inferiore parte in tribus punctis pari interuallo inter ſe diſtantibus, annexæ: à ſuperiore autem, id eſt, ea, qua iugo funes adhęrent, funes in vnum colliguntur & coëunt.

QVI, NE TVB. PROP.] id eſt, qui vult ſibi ab

A ab amico sua peccata ignosci grauiora, ignoscat ei leuiora. ἀλληγορία est.

DENIQVE QVATIN. EXC.] Ingreditur disputationem aduersus Stoicos, quorum vnum è multis hoc erat decretum, omnia peccata esse paria. Quandoquidem (inquit Horatius) vitiis carere non possumus, neque fieri vllo pacto potest, vt peccata, siue à natura sint insita, siue mala consuetudine contracta, funditus exstirpemus: cur non ea distinguimus, & pro cuiusque grauitate, aut leuitate pœnas irrogamus? Quidam libri veteres habent *excindi*, seu *exscindi*: quod non displicet, vt sit à verbo *exscindo* scilicet. nam alterum, quod hîc editum est, à verbo iuncto *excido*, cuius est simplex *cædo*, deductum est.

QVATINVS] quoniã. vt Od. 24. lib. 3. *quatinus, heu nefas, Virtutem incolumem odimus.* & sat. 4. lib. 2. *Quatinus ima petit voluens aliena vitellus.*

CVR NON POND. MOD. ES. R.] cur nõ ratione peccata ponderamus, & metimur, vt pœnæ sint peccatis æquales?

B TEPIDVMQVE LIGVR. IVS] id est, paulatim & leuiter delibarit, seu exsorbuerit. Est enim ligurrire, eleganter, & paulatim, & ferè cũ fastidio delibare, ac decerpere, ἀπὸ τοῦ λιγυροῦ, *quod est suaue*, inquit Donat. in Eunuch. ad illũ locũ, *Quæ dum foris sunt, nihil videtur mundius, Nec magis cõpositum quicquam, nec magis elegans: Quæ cum amatore suo cùm sunt, ligurriunt, Harum videre ingluuiem*, &c. idem eadem comœd. sup. *Homine haud impurũ, patria qui abligurrierat*, seu (vt alij legunt) *obligurrierat bona. Abligurrierat* (inquit ille) *id est, suauibus escis consumserat. Nam ἀπὸ τοῦ λιγυροῦ est ligurrire: & λιγυρὸν Græci suaue appellant.* Nonius Marc. producit testem hunc locũ, & ligurrire interpretatur, degustare. *vnde* (inquit) *abligurrire, multa auidè consumere.* vtitur Hor. hoc eodem verbo saty. 4. lib. 2. *seu puer vnctis Tractauit calicem manibus, dum furta ligurrit.* M. Tull. lib. accus. 2. posuit translatè. *non reperietis hominem timide, nec leuiter hæc improbissima lucra ligurrientem: deuorare omnem pecuniam publicam non dubitauit.* Hoc verbum autem duobus rr. scribendũ esse viri docti censent, & in libris calamo exaratis omnibus præterquàm in Tornes. ita scriptum est. fortasse autem accessit r. vt producatur. neque verò essem C ausus princeps vulgatam scripturam immutare, nisi mihi Faërnus, vir acerrimi iudicij auctor fuisset, vt ita typis excudendum curarem.

LABEONE INSANIOR] M. Antistium Labeonem carpens, Augusto assentatur. Nam hic Labeo vsque adeò fuit liber, & contumax, vt etiá Augusto sæpe restiterit, ac responsarit.

QVOD NISI CONC. HAB. INS.] quod nisi ignoscas, meritò possis insuauis haberi, atque acerbus. *insuauis, acerbus* dixit ἀσυνδέτως, quod genus alibi notabimus.

ODISTI, ET FVGIS, &c.] quamuis leue admodum sit amici peccatum, odisti eum tamen, & fugis, vt Drusonem fæneratorem debitor. Hic Druso, siue, vt habent alij libri, *Ruso*, fænerator erat, & historiarũ scriptor, suorũ scriptorũ nimius amator, nimiusque admirator. Itaque cum à debitoribus sortem, aut vsuras ad diem non abstulerat, eos suarũ historiarũ recitatione malè multabat. Erat enim iis grauissimæ pœnæ instar audire Drusonis historias, vtpote indoctè scriptas. D

QVI] debitor æris, non nominatus.

TRISTES KALENDÆ] Kalendis pecuniã & collocabant in fænore, & quæstu, vt suprà Od. 3. epod. *Quærit Kalendis ponere*: & exigebant, vt hoc loco. tristes autem, nempe debitori. vide quæ ad Od. illam 3. annotauimus.

MERCEDEM] vsuram. vt saty. 2. *Quinas hic capiti mercedes exsecat.*

EXTRICAT] explicat, expedit, & ita dissoluit.

PORRECTO IVG.] significat, ita fuisse iniucundam, ac molestam debitoribus recitationem illam, vt vltro iugulum Drusoni, seu Rusoni, præbere, & iugulari mallent, quàm audire: vel vt viderentur iam iam, quasi iugulandi, iugulum præbere. Druso scilicet recitandis suis historiis debitores suos occidebat. sic lib. de arte poët. *Indoctũ, doctumq; fugat recitator acerbus: Quem verò arripuit, tenet, occiditq; legendo. Non missura cutem, nisi plena cruoris hirudo.*

CATILL. EVANDRI M. TR.] paruum catinum, quo vsus sit Euander: ex quo intellige antiquissimũ. Euander Pallantis Arcadiæ regis nepos, patre interfecto in Italiam venit, expulsisque Aboriginibus, ea loca, vbi nunc Roma est, occupauit. vide Virg. lib. 7. Æneid. Alij Euandrum cælatorem, aut figulum, & plastam ætate Horatij fuisse dicunt. à quibus dissentio. *Catinum* (inquit Varro) *dicunt Siculi, vbi assa ponebant.* E

COMMISSA FIDE.] id est, fidei arcana quædam consilia suæ fidei commissa. *fide* enim pro fidei positum: vt apud Virgil. Georg. 1. *Libra die, somniq; pares vbi fecerit horas.* idem lib. 1. *Munera, lætitiamq; die.* & suprà Od. 7. lib. 3. *Constantis iuuenem fide.*

SPONSÚMVE NEGARIT] promissum vel suo nomine, vel alieno, infitiatus sit. epist. 1. lib. 2. *Hic sponsum vocat, hic auditum scripta, &c.*

QVEIS PARIA ESSE F. P.] Nunc apertè Stoicos exagitat.

SENSVS MORESQVE REPVGN.] sic M. Tullius de finib. lib. 4. *In prima igitur constitutione Zeno tuus à natura recessit: cùmque summum bonum posuisset in ingenij præstantia, quam virtutem vocamus, nec quicquam aliud bonum esse dixisset, nisi quod esset honestum: nec virtutem posse constare, si in ceteris rebus esset quicquam, quod aliud alio melius esset, aut peius: his propositis tenuit prorsus consequentia*, &c. sequitur mox. *Omneis, qui non sapientes sunt, æquè miseros esse: sapienteis omneis, summè beatos esse: rectè facta omnia æqualia: omnia peccata paria: quæ magnificè primò dici videntur, cõsiderata minus probantur: sensus enim cuiusque, & natura rerũ, atque ipsa veritas clamat quodammodo non posse se adduci, vt inter eas res, quas Zeno exæquaret, nihil interesset.* Fuit autem Zeno Stoicæ disciplinæ auctor, Polemonis auditor. F

ATQVE IPSA VTILITAS, IVSTI] sequitur hoc loco Horat. quorumdam philosopho-

A rum opinionem, qui existimabant nullum ius esse, nullum iustum natura: sed hæc omnia ab vtilitate esse nata, & profecta, id est, propterea leges esse latas, & iura descripta, quia sine iure, & legib. societas humana incolumis conseruari non posset: qua de re mox plura dicemus.

CVM PROREPSERVNT] cùm sensim è terris in lucem exstiterunt, & processerunt.

MVTVM, ET TVRPE PECVS] id est, homines illi recentes, à pecudibus parum admodùm differentes, nondum scilicet sermonis vsu, nec ciuili cultu reperto, nondum denique legibus vllis constitutis. sic Lucretius lib. 5. *Multaq́; per cælū solis voluentia lustra Volgiuago vitam tractabāt more ferarum.* Mutum, id est, ἄλογον, rationis & orationis expers, non quòd reuera tales essent primi homines, sed quòd victu & cultu parum à mutis animantibus differrent, vt diximus.

GLAND. ATQVE CVB.] id est propter victum, & locum, vbi cubarent. glans primorum & ferorum illorum hominum victus fuit: ex quo illud ἄλις δρυός: satis quercus. Lucret. lib. 5. *Glandiferas inter curabant corpora quercus Plerunque* &c.

B VNGVIBVS, ET PVGN.] sic Lucret. lib. 5. *Arma antiqua manus, vngues, dentesq́; fuerunt, Et lapides, & item siluarum fragmina, rami.*

QVÆ PÒST FABR. VS.] Hæc fuit ætas ferrea, vt poëtæ volunt. Aratus. Χαλκείη γενεὴ προτέρων ὀλοώτεροι ἄνδρες, Οἳ πρῶτοι κακόεργον ἐχαλκεύσαντο μάχαιραν. Εἰνοδίην: πρῶτοι δὲ βοῶν ἐπάσαντ' ἀροτήρων: quos sic Latinos fecit M. Tullius. *Ferrea tum verò proles exorta repente est: Ausaq́; funestum prima est fabricarier ensem, Et gustare manu victum, domitùmque iuuencum.*

DONEC VERBA, QVIBVS V. S.] Plato in Cratylo vult, nomina rebus consilio esse imposita: docetque, eum, qui primus nomina fabricatus sit, quem ὀνοματουργὸν nominat, ὀνοματοθέτου munere functum esse, nominaque cuique rei accommodata imposuisse: ex dialectici præscripto tamen: quemadmodum faber gubernaculum efficit præcipiente, & præeunte gubernatore. admonendus autem est lector minus exercitatus in libris Platonis, in eo dialogo corruptè legi νομοθέτης, cùm legendum sit ὀνοματοθέτης. simile erratum admissum à librariis primo libro ὑστέρ. ἀναλ. (sic enim vulgò nominant) indicauit mihi Muretus. Nam vbi νομοθετῆσαι C legitur, legendum ὀνοματοθετῆσαι. hoc modo, Εἰ δὴ δεῖ ὀνοματοθετῆσαι, ἔστω τὸ οὕτω λέγειν, κατηγορεῖν. vbi omnes interpretes vitiosa scriptura decepti, lapsi sunt, præter veterem. Lucret. lib. 5. à Platone dissentiens, ex sententia Epicuri ait, naturam & vtilitatem ab hominibus voces ad significandum aptas, sermonemque expressisse: neque vnū aliquem nomina rebus imposuisse: his versibus. *At varios linguæ sonitus natura subegit Mittere, & vtilitas expressit nomina rerum, Non alia longè ratione, atque ipsa videtur Protrahere ad gestum pueros infantia linguæ, Cum facit, vt digito quæ sint præsentia, monstrent. Sentit enim vim quisque suam, quoad possit abuti,* &c. sequuntur hæc deinceps, *Proinde putare aliquem tum nomina distribuisse Rebus, & inde homines didicisse vocabula prima, Desipere est. nam cur hic posset cuncta notare Vocibus, & varios* D *sonitus emittere linguæ: Tempore eodem alij facere id non quisse putentur?*

DEHINC ABSISTERE BELLO, OPP.] M. Tull. lib. 1. de inuentione, & lib. 1. de Orat. ad Qu. fratr. & in orat. pro Sextio, ait, primos illos homines, cùm primò dispersi essent, & vagi, posteà vi eloquentiæ, & prudentia paucorum, vnum in locum esse congregatos, atque à fera, agrestique vita, ad humanum cultum, ciuilemque societatem deductos: & constitutis iam ciuitatibus, vrbibúsque cōditis, leges ab eis, & iura, iudiciaque fuisse descripta. Horatius hanc vim ascribit poëtis, & musicis: qui iidem erant sapientes, & eloquentes, in epist. de arte poët. *Siluestreis homines sacer, interpresq́; deorum, Cædibus & victu fœdo deterruit Orpheus.* qua de re ad illum epistolæ ad Pisones locum nonnihil dicemus. & ad Od. 10. lib. 1. plura diximus. cum his Horatianis congruunt illa Isocratis in Nicocle. Ἐγγενομένου δὲ ἡμῖν τοῦ πείθειν ἀλλήλους, καὶ δηλοῦν πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς περὶ ὧν ἂν βουληθῶμεν, οὐ μόνον τοῦ θηριωδῶς ζῆν ἀπηλλάγημεν, ἀλλὰ καὶ συνελθόντες πόλεις ᾠκίσαμεν, καὶ νόμους ἐθέμεθα. id est, Eò au E tem quòd innata est in nobis fidei inter nos faciendæ, & voluntatum, cogitationumque nostrarum declarandarum facultas, non solùm agresti, & ferino viuendi genere liberati sumus, verùm etiam vna congressi, & conciliati & vrbes condidimus, & leges tulimus. quem locum retulit Muret. in lib. var. lect.

OPPIDA] M. Tull. lib. 1. de gloria, oppida ex eo appellata esse existimat, quòd opem darent: alij, quòd eò opes suas homines conferant. Varro lib. 4. de ling. Lat. vel ab ope, quòd muniuntur opis causa, vel quòd opere munibāt mœnia, quo tutius essent.

ET PONERE LEGES] ita natæ sunt leges ex vtilitate. nam cùm anteà primi illi homines more ferarum viuerent, & valentissimus, ac robustissimus quisque imbecilliorem, & infirmiorem opprimeret, atque hoc modo omnium ferè vita esset sollicita, infesta, & iniuriæ exposita, quòd nemo ita viribus suis confideret, vt vel ab insidiis, vel ab aperto finitimorum bello F securus esse posset: tandem partim his incommodis conflictati, partim sapientium oratione adducti, belli gerendi finem fecerunt, vrbeis condiderunt, leges & tulerunt, & sibi imponi passi sunt. Quæ testimonio Lucretij confirmantur, lib. 5. *Inde magistratum partim docuere creare: Iuráque constituère, vt vellent legibus vti. Nam genus humanum defessum vi colere æuum, Ex inimicitiis languebat. quo magis ipsum Sponte sua cecidit sub leges, arctaq́; iura. Acrius ex ira quòd enim se quisque parabat Vlcisci, quàm nunc concessum est legibus æquis, Hanc ob rem est homines pertæsum vi colere æuum,* &c. ponere leges autem Græco & more, & sermone dictum est, θεῖναι νόμους.

NAM FVIT ANTE HEL.] id est, fuerunt enim ante Helenam aliæ mulieres, è quibus belli causæ natæ sunt: fuerunt alij ante Paridem adulteri. Athen. libro 13. complureis mulieres enumerat, quæ belli principia, causásque præbuerint:

A rint: & Herodotus lib. 1. prima inter Græcos & barbaros bella ob fæminas hinc & illinc raptas orta esse ostendit.

Teterrima belli Cavsa:] sic habent plerique omnes libri veteres, & ita legendum, non, vt vulgati, *deterrima*.

Qvos Venerem incertam, &c.] sic Lucret. lib. 5. *Et Venus in siluis iungebat corpora amantum. Conciliabat enim vel mutua quamque cupido, Vel violenta viri vis, atque impensa libido, Vel pretium glandes, atque arbuta, vel pira lecta.*

Viribvs editior] viribus altior, id est, valentior, robustior.

Ivra inventa metv inivsti] Concludit Horat. iura non natura, sed vtilitate valere & constare. quæ sententia fuit etiam veterũ quorumdam philosophorum, vt ex Platone multis locis cognoscere licet. Atque in lib. quidem de leg. 10. scribit hanc esse sententiam quorumdam hominum, qui haberi volunt sapientes, eorum omnium, quæ orta sunt, quæ oriuntur, quæque oritura sunt, alia naturâ, alia arte, alia fortunâ constare: verbi gratia, ignem, aquam, terram, animam, B seu aëra natura, & fortuna vigere, & valere, non arte, cetera, quæ pictura, ars fabricandorũ signorum, musica, & artes omnes efficiunt, arte valere: ita Deos non natura, sed arte, id est, quibusdam legibus, & institutis hominum constare. Iam honesta quidem alia lege, alia naturâ valere: iusta autem nulla esse naturâ: sed homines assiduè inter se de iusto, & iniusto dissidere, quotidieque ea immutare. quæ porrò iusta esse statuerint, tum esse iusta, lege scilicet, & arte, non natura. Atque hæc loquuntur (inquit Plato) sapientes quidam apud adolescenteis homines, dicuntque id esse iustissimum, quod quis vi obtinuerit: vnde in adolescentium animis impietas ingeneratur, proinde ac si non sint ij dij, quos lex animo, & cogitatione informare iubet. Idem in Gorgia eorum opinionem refellit, qui dicebant τὸ δίκαιον εἶναι τὸν κρείττω τοῦ ἥττονος ἄρχειν καὶ πλέον ἔχειν. id est, ius esse, vt, qui præstantior est siue viribus, siue virtute, inferiori imperet, & plus eo obtineat. Cùm enim in eo dialogo Socrates multis verbis docuisset præstare iniuriam accipere, quàm inferre: Callicles & Polus contrà disputant, iniuriam inferre deterius esse, C quàm accipere, natura: sed lege constitutum esse contrarium ab hominibus imbecillis, ne præstantioribus parêre cogerentur, néve ab illis spoliarentur. Quinetiam eos (quos dixi) imbecillos rerum nomina immutasse, ac peruertisse. nam, quod iustum sit natura, id illos, vt iniustum haberetur, lege lata extorsisse: & contrà, quod iniustum est natura, vt iustum. exempli causa, si quis præstantior ac potentior, deteriorem atque imbecilliorem spoliet, id iniustum esse dixisse, & iniuriam appellasse, cùm sit iustum, & ius appellandum. Atque hæc quidem, & multo plura apud Platonem & ab illis contra iustitiam disputantur, & à Socrate refelluntur. Horatius autem hoc loco eos sequitur potissimùm, qui ius ab vtilitate natum esse volunt: quæ sententia quamuis videatur probabilis, est tamen & falsa, & perniciosa: sapiusque multo & verius eorum iudicium est, qui D stirpem iuris à natura repetunt, quam ducem secuti probant, iura aut omnia, aut multo plurima, natura valere: primùm propterea quòd homo solus ex omnibus animantibus rationis sit particeps natura: lex autem, quæ iusta ab iniustis distinguit, nihil aliud sit, quàm recta ratio: deinde quòd homines congregabiles sint natura: nulla autem societas sine iure & legibus diu incolumis manere possit: postremò quòd optimus quisque iustitiam colat, improbissimus iniustitiam: vir bonus autem sit optimus & verissimus rerum humanarum existimator ac iudex, atque adeò regula, seu mensura. Itaque iustitiam, & iuris æquabilis descriptionem, vtilem illam quidem esse hominum generi, sed non ideò ab vtilitate esse natam. Hesiodus quidem scribit hoc interesse inter feras, & homines, quòd illæ soleant se mutuò vorare, quia non sit illa inter eas iuris, & iustitiæ communitas: hominibus autem non sit fas hac immanitate vti, propterea quòd Deus immortalis iura, legesque eis dederit, quibus imbuti ac temperati iustitiam inter se colerent. versus Hesiodi sunt hi, Τόνδε γὰρ ἀνθρώποισι νόμον διέταξε Κρονίων Ἰχθύσι μὲν, καὶ E θηρσὶ, καὶ οἰωνοῖς πετεεινοῖς Ἐσθίειν ἀλλήλους, ἐπεὶ οὐ δίκη ἐστὶν ἐπ᾽ αὐτοῖς. Ἀνθρώποισι δ᾽ ἔδωκε δίκην, ἣ πολλὸν ἀρίστη Γίνεται. Idem paullo antè dixerat Iustitiam virginem esse, & Iouis filiã: quibus duobus perspicuè significat, eam & à Deo natam esse, & incorruptam atque inuiolatam esse tuendam: quod ita non esset, si ab vtilitate ortum haberet. Et M. Tull. lib. 1. de legibus, iuris ortum à natura repetendum esse pluribus verbis ostendit.

Fastósqve velis evolv. m.] & si velis annaleis explicare, seu replicare potius, & ita legere. Fasti, libri sunt, in quib[us] totius anni, rerumq[ue] quæ per totum annum gestæ sunt, fit descriptio.

Nec natvra potest i. s.] à dissimili probare conatur, nihil esse iustum, aut iniustum natura, sed hæc sola vtilitate distingui: id est, vtilitatis causa constitutum esse, vt alia sint iusta, alia iniusta: de bonis autem & malis longè aliter esse sentiendum: bona enim à malis, fugienda ab expetendis natura, non vtilitate distingui.

Nec vincet ratio hoc] Posteaquam docuit, ius ab iniuria non natura, sed vtilitate separari, redit ad institutum, vt refellat F πολυθρύλλητον illud Stoicorũ decretum, peccata esse paria. pendet autem hæc quæstio à superiore illa de iuris origine. Nam si iusta & iniusta natura valerent, fortasse omnia iusta essent æqualia, (quod enim per se, & natura est tale, neque vtilitate ponderatur, id non potest altero magis esse tale) idemque de iniustis esset sentiendum: ex quo efficeretur vt peccata essent æqualia, cùm peccata omnia sint iniusta. Nunc autem cum ab vtilitate ius & iniuria originem, principiumque duxerint (vt vult Horatius) sequitur vt, quemadmodum alia aliis sunt vtiliora, & inutiliora: ita alia aliis sint & iustiora, & iniustiora: ergo vt etiam alia peccata aliis sint grauiora, aliaque aliis leuiora. sic loquitur autem satyra 3. lib. 2. *Vincit enim stultos ratio insanire nepotes.*

A TANTVND. VT PECC. IDEMQVE] id est, tam grauiter peccet. notauimus hoc loquendi genus, *idem peccat*, in epist. de arte poët.

QVI TENEROS CAVLEIS ALIENI FR.] non dubium est, quin Draconis leges respexerit, quod vidit Simeo Bosius Lemouix: quæ vsque adeò acerbæ & crudeles fuerunt, vt omnibus fere peccatis mors esset in pœnam constituta. Atque ob eam causam Demades orator non atramento, sed sanguine scriptas esse dixit, vt refert Plutarchus in Solone: vbi, quod ad hunc locum planè pertinet, hoc quoque tradit, illius legibus eos, qui olera, aut poma furati sint, æquè graui pœna affici, atque sacrilegos & paricidas. Verba Plutarchi sunt hæc: καὶ τοὺς λάχανα κλέψαντας, ἢ ὀπώραν ὁμοίως κολάζεσθαι τοῖς ἱεροσύλοις, καὶ ἀνδροφόνοις.

NOCTVRNVS LEGERIT] id est, noctu, vt sup. annot. ad Od. 16. epod. *sacra legerit* autem, sacrilegium admiserit: rem sacram furatus sit, seu cõpilarit. Lucill. lib. 28. *Omnia viscatis manibus leget, omnia sumet.*

ASSIT REGVLA P.] id est, si peccata sunt inæqualia, vt re vera sunt, debent & pœnæ esse inæquales, id est peccatis æquales.

B NE SCVTICA] id est loro. vòx Græca est, σκύτος enim corium, & σκυτεύς, cerdonem, seu sutorem significat.

NAM, VT FERVLA CÆDAS, &c.] occurrit iis, quæ poterat Stoicus dicere, hoc modo: non vis Horati, eum, qui scutica, seu loro, id est, minore pœna dignus sit, flagello cædi, id est, grauiore pœna affici. cur non eadem opera vetas, ne, qui grauiorem pœnam meritus sit, ferula cædatur? quia non vereor (inquit Horat.) ne id facias, cùm furta latrociniis paria esse dicas, & mineris te vtraque peccata pari pœna castigaturum, si regiam potestatem adeptus sis. attendat autem lector Latini sermonis studiosus, non esse hoc ordine vocabula collocanda, *non vereor vt ferula cædas*. nam qui ita loquitur, *vereor vt cædas*, vult cædi, & videtur ita dicere: *vereor ne non cædas*. qui hoc modo autem, *vereor ne cædas*, non vult cædi: & contrà: si quis ita loquatur, *non vereor ne cædas*, hoc significat, *ego non dubito quin non sis cæsurus*, vel *confido te non cæsurum*: & si quis ita, *non vereor vt cædas*, hoc innuit, *non vereor ne non cædas: mihi dubium non est,* C *quin sis cæsurus: confido te esse cæsurum*. non sunt igitur hæc verba ita disponenda, *non vereor, vt ferula cædas meritum maiora*, &c. alioqui Horatiũ aliud, quàm sentiat, loquentem faceremus. nam hoc sentit Horatius, hocque à nobis vult audiri, atque intelligi, *non vereor ne cædas ferula*, id est, certò scio, te ferula non esse cæsurum eum, qui pœnas sit meritus grauiores. quid igitur dicemus? Horatium minus Latinè esse locutum? minimè verò. confugiendum igitur est ad id, quod toties iam dixi, particulam *vt*, non esse cum verbo *vereor*, cõiungendam, sed totam illam, quæ antecedit, orationem, suo loco, & separatim esse legendam, hoc modo: *Nam vt ferula cædas eum, qui maiores pœnas sit meritus: non vereor*, subaudi, *ne id facias*, id est, scio te istuc non facturum. exempla autem è bonis scriptoribus sumta, quis sit huius verbi & similium vsus, nos docebunt. Terent. in And. D *haud vereor, si in te solo sit situm: sed, vim vt queas ferre.* ibid. *id paues ne ducas tu illam: tu autem vt ducas*, id est, *ne non ducas*. M. Tull. ad Attic. libro 7. *tamen vereor vt his ipsis contentus sit, &c.* id est, *ne non contentus sit*. Idem lib. 2. *Videris vereri vt epistolas illas acceperim*. Idem epist. 1. ad Torquat. lib. 6. *cuius tanti mali, quamuis docti viri multa dicant, tamen vereor vt consolatio vlla possit vera reperiri, præter illam, quæ tanta est, quantum in cuiusque animo roboris est, atque neruorum*, &c. vel legendũ *ne consolatio nulla*. nam vulgata scriptura mendosa est. Idem ad Terentiam. *Vereor vt Dolabella ipse satis vobis prodesse possit*. Idem orat. contra Rull. ad popul. *hoc quia vos fœdus non iusseritis, veretur Hiempsal vt satis firmum sit, & ratum*. Idem lib. 1. de Orat. ad Qu. fratr. *sed illa duo, Crasse, vereor vt tibi possim concedere*. idem orat. pro Quinctio, *tamenne vereris, vt possis hæc contra Hortensium defendere?* Horat. sat. 1. lib. 2. *ò puer, vt sis vitalis, metuo*. Cæsar lib. 5. de bello Gallic. *Labienus veritus, si ex hibernis fugæ similem profectionem fecisset, vt hostiũ impetum sustinere posset, præsertim quos recenti victoria efferri sciret*, &c. sic enim habent cod. calamo E exarati. Veniamus ad exempla alterius locutionis, *vereor, ne*: cuius quidem sententia priori contraria est. Terent. in Eunuch. *Miseram me, vereor ne illud grauius Phædria tulerit*, &c. idem in Andr. *hei vereor, ne quid Andria apportet mali*. in Hecyra. *vereor, si clamorem eius hic crebrò exaudiat, Ne parturire eam intelligat*. ibid. *simul vereor Pamphilum, ne orata nostra nequeat diutius celare*. idem Phorm. *vereor ne istæc fortitudo in neruum erumpat denique*. ibid. *hei vereor lenonem, ne quid suat*. M. Tull. in Lælio, *neque enim verendum est, ne quid excidat, aut ne quid in terrã defluat*. Ibid. *sin autem illa vereor, ne idem interitus sit animorũ, & corporũ*, &c. qui locus mendosè in vulgatis codicibus legitur, *vt idem interitus*. epist. ad C. Cœlium C. F. vltima, lib. 3. *verebar ne id ita caderet, quod etiam nunc vereor, vt antè quàm tu in prouinciam venisses, ego de prouincia decederem*. & pro M. Marcello, *vereor ne hoc, quod dicam, non perinde intelligi auditu possit, atque ego ipse cogitans sentio*. vbi mendosè legitur vulgò *vereor vt hoc, quod dicam*. Virg. in Palæm. *ipse Neæram Dum fouet, ac, ne me sibi præferat illa, veretur, Hic alienus*, &c. F

ET MAGNIS PARVA, &c.] id est, & mineris te similem pœnam ad leuia peccata vindicanda adhibiturum, atque ad grauia. *simili falce recidere* posuit pro eo, quod est, simili pœna coercere. pœnis enim deterrentur ac reuocantur improbi à flagitiis ac maleficiis: atque ita maleficia pœnis reciduntur. falce autem simili magnis dixit more Græcorum, ὁμοία τοῖς μεγάλοις. simili atque magna peccata reciduntur.

SI DIVES, QVI SAP.] Stoicos irridet hoc modo, Quid opus est ista condicione, *si tibi regnũ Perm. homines?* nónne hoc vestrum est, sapientem esse diuitem, sutorem, formosum, atque etiã regem? quid igitur vetat, quominus potestate regia vtaris? & cur id, quod habes, optas, quasi desit? cum hoc loco congruit ille, episto. 1. lib. 1.

A lib. 1. *Ad summam sapiens uno minor est Ioue, diues, Liber, honoratus, pulcher, rex denique regũ.* sed illic seriò loquitur, hîc iocó. M. Tull. lib. 3. de finibus in extremo, sub Catonis persona talem descri bit sapientem, his verbis, *rectius enim appellabitur rex, quàm Tarquinius, qui nec se, nec suos regere potuit: rectius magister populi, quàm Sylla,* &c. *rectius diues, quàm Crassus, qui nisi eguisset, numquam Euphratem nulla belli causa transire voluisset,* &c. *rectè etiam pulcher, rectè solus liber, rectè solus inuictus.*

SVTOR TAMEN EST SAPIENS] sapiẽs est sutor bonus (inquit Stoicus) τῇ δυνάμει, οὐ τῇ ἐνεργείᾳ, id est, potestate, non vsu, neque functione muneris.

QVÒ?] id est, quò istuc pertinet? vt superiore satyra, *quò res hæc pertinet?* alij interpretantur, quo modo? alij legunt *qui?*

VT, QVAMVIS TACET HERM.] de Hermogene sup. saty. 2. vt cãtor est Hermogenes (inquit) etiam si taceat. (habitu enim cantor est, dum tacet: ἐνεργείᾳ autem cantor est, dum canit) ita & sapiens, consul, diues, formosus est τῇ δυνάμει, καὶ τῇ ἕξει, id est, potestate & habitu.

B VT ALFENVS] more satyrico, id est vrbano & faceto, Alfenum quendam Cremonensem irridet, qui cùm sutrinam primùm fecisset, deinde clausa sutrina Romæ iuri ciuili Seruio Sulpicio magistro operam nauasset, iurisconsultus clarissimus euasit, consulatum adeptus est, honorificentissimoque funere elatus est. De eo fit locis aliquot in pandectis iuris ciuilis mentio.

EST OPIFEX SOLVS:] sic scriptum, & distinctum est in duob. cod. Vatic. Iann. Faër. Tornes. Rainutij Card. Nicotiano, Russard.

VELLVNT TIBI BARB.] significat, ita inepta, & stulta loqui Stoicos, vt etiam à pueris irrideantur: vel ita non esse regem, sapientem Stoicum, vt pueri ei barbam vellant: id est eum contumeliosè illudant: neque ille eos alia ratione, aut alia vi arcere possit, quàm fuste, aut baculo: quod minime est regium. non celabo lectorem in aliquot codicib. antiq. scriptum esse *vellent.*

LASCIVI] proterui, ad iocandum, ludendúmque natura procliues ac parati. translatè dixit sup. oda 36. lib. 1. Lasciuas ederas. At propriè oda 19. eod. lib. lasciuam licentiam.

C QVOS TV NISI FVSTE COERC. VRG. T.] id est, quos nisi fuste abigis, te vt insanũ quendam, & mente captum vrgent, & sectantur: id est sectabuntur, atque vrgebunt. solent autem pueri mente captos, & fatuos circum sistere, ac sectari: quod & M. Tullius ostendit lib. 4. accus. de Theomnasto quodam, his verbis, *Retinere incipit tabulam Theomnastus quidam ridiculè insanus, quem Siracusani Theoractum vocant: qui illic eiusmodi est, vt eum pueri sectentur: vt omnes, cum loqui cœperit, irrideant:* vel sic, quos tu nisi fuste coërces, & repellis, vrgeris, id est continuò vrgeberis puerorũ turba, te circum sistente, teque irridente, atque illudente, neque quicquam tuam potestatem regiã pertimescente.

VRGERIS TVRBA] cod. 1. Vatic. & Iann. habent, *Vrgueris,* vt sæpè alibi.

RVMPERIS] clamore: sic M. Tull. lib. 7. epist. *Dirupi pæne me in iudicio Galli Caninij familiaris tui.* vel iracundia, & dolore. D

DVM TV QVADRANTE LAV.] concludit neque sapientem, regem esse dicendũ, quamdiu, vt vnus de multis, quadrante lauatur, & ab vno Crispino comite deducitur, cùm reges & in domibus suis regiis de suo lauent, & quamplurimos habere soleant stipatores: neque vera esse Stoicorum decreta, *peccata esse æqualia, sapientem nunquã ignoscere, nunquam misereri, &c.* Erat autem quadrans, merces balneatoris. M. Tull. pro Cælio, de Clodia. *nisi forte mulier potens quadrãtaria illa permutatione familiaris facta erat balneatori.*

STIPATOR] comes, satelles, δορυφόρος. nam Stoicum alloquitur, qui se regem esse prædicat. M. Tullius de Alexandro Pheræo, off. 2. *præmittebatq; de stipatoribus suis qui perscrutarentur arculas muliebreis &c.*

SI QVID PECCAVERO] aliquot libri manuscr. habent, *si quid peccabo:* vnde amicus quidam meus, vir doctus, legendum existimabat, *si quid peccaro,* propter vocem sequentem initiũ capientem à duabus consonantibus. Sed nihil hoc me E mouet, qui sciam hoc ab Horatio non admodum studiosè vitari. Sic enim sat. 2. hoc lib. *nisi olenti in fornice stantem.* & sat. 5. *insani ridentes præmia scribæ.* vt neque ab Homero, verbi gratia, ἰλιάδ. μ. δῖος τε Σκάμανδρος. *peccaro* tamẽ valde probo: & ita post ea in vno cod. antiquissimo scriptum reperi.

SATYRA 4.

EVpolis, atque Cratinus, Aristophanésque, poetæ,
Atque alij, quorum comœdia prisca virorum est:
Si quis erat dignus describi, quòd malus, aut fur:
Quòd mœchus foret, aut sicarius, aut alioqui
Famosus: multa cum libertate notabant.
Hinc omnis pendet Lucilius, hosce secutus: F
Mutatis tantùm pedibus, numerisque facetus:
Emunctæ naris, durus cõponere versus.
Nam fuit hoc vitiosus: in hora sæpe ducentos,
Vt magnum, versus dictabat stans pede in vno:
Cum flueret lutulentus, erat quod tollere velles:

A Garrulus, atque piger scribendi ferre laborem:
Scribendi rectè: nam ut multum, nil moror. ecce
Crispinus minimo me prouocat: accipe, si vis,
Accipiā tabulas. detur nobis locus, hora,
Custodes: videamus vter plus scribere posit.
Dij benè fecerūt, inopis me, quodq; pusilli
Finxerunt animi, rarò & perpauca loquentem.
At tu conclusas hircinis follibus auras
Vsque laboranteis, dum ferrum molliat ignis,
Vt mauis, imitare. beatus Fannius, vltro
B Delatis capsis, & imagine: cùm mea nemo
Scripta legat, vulgò recitare timentis, ob hanc rem,
Quòd sunt, quos genus hoc minimè iuuat vtpote plureis
Culpari dignos. quēuis media erue turba:
Aut ob auaritiam, aut misera ambitione laborat.
Hic nuptarū insanit amoribus: hic puerorum:
Hunc capit argenti splendor: stupet Albius ære:
Hic mutat merceis surgēte à sole ad eum, quo
Vespertina tepet regio: quin per mala præceps
C Fertur, vti puluis collectus turbine, nequid
Summa deperdat, metuens, aut ampliet vt rem.
Omnes hi metuunt versus: odere poëtas.
Fænum habet in cornu: longè fuge. dummodo risum
Excutiat sibi, non hic cuiquam parcet amico.
Et, quodcumque semel chartis illeuerit, omneis
Gestiet à furno redeuntis scire, lacuque D
Et pueros, & anus. agedum pauca accipe contrà.
Primùm ego me illorum, dederim quibus esse poëtas,
Excerpam numero: neque enim concludere versum
Dixeris esse satis; neq;, si quis scribat, vti nos,
Sermoni propiora, putes hunc esse poëtā.
Ingeniū cui sit, cui mens diuinior, atq; os
Magna sonaturum: des nominis huius honorem.
Iccircò quidam, comœdia, nécne poëma
Esset, quæsiuere, quòd acer spiritus, ac vis
Nec verbis, nec rebus inest: nisi quòd pede certo E
Differt sermoni, sermo merus. at pater ardens
Sæuit, quòd meretrice nepos insanus amica
Filius, vxorem grandi cum dote recuset:
Ebrius &, magnum quod dedecus, ambulet ante
Noctem cum facibus. numquid Pomponius istis
Audiret leuiora, pater si viueret? ergo
Non satis est puris versum perscribere verbis,
Quem si dissoluas, quiuis stomachetur eodem,
Quo personatus pacto pater. his, ego quæ nunc, F
Olim quæ scripsit Lucilius, eripias si
Tempora certa, modosq;: &, quod prius ordine verbum est,
Posterius facias, præponēs vltima primis:
Non, vt si soluas, postquàm discordia tætra
Belli ferratos posteis, portasq; refregit:
Inuenias etiam disiecti membra poëtæ.
Hactenus hæc: aliàs iustum sit, nécne, poëma.

Nunc

A Nunc illud tantùm quæram: meritóne tibi sit
Suspectũ genus hoc scribẽdi. Sulcius acer
Ambulat, & Caprius, rauci malè, cúmque libellis,
Magnus vterque timor latronibus: at, benè si quis,
Et puris viuat manibus, contemnat vtrumque.
Vt sis tu similis Cœli, Birrique latronum:
Non ego sim Capri, neque Sulci: cur metuas me?
Nulla taberna meos habeat, neque pila libellos:
Queis manus insudet vulgi, Hermogenisq; Tigelli?
B Non recito cuiquam, nisi amicis, idq; coactus.
Non vbiuis, corámve quibuslibet. in medio qui
Scripta foro recitent, sunt multi: quique lauantes:
Suaue locus voci resonat conclusus. inaneis
Hoc iuuat, haud illud quærenteis, num sine sensu,
Tempore num faciant alieno. lædere gaudes,
Inquis: & hoc, studio prauus facis. vnde petitum
Hoc in me iacis? est auctor quis denique eorum,
C Vixi cum quibus? absentem qui rodit amicum:
Qui non defendit alio culpante: solutos
Qui captat risus hominum, famamque dicacis:
Fingere qui non visa potest: commissa tacere
Qui nequit: hic niger est: hunc tu Romane caueto.
Sæpe tribus lectis videas cenare quaternos:
E quibus vnus auet, quâuis aspergere cunctos, D
Præter eum, qui præbet aquã: pòst, hunc quoque potus,
Cóndita cùm verax aperit præcordia Liber.
Hic tibi comis, & vrbanus, liberque videtur
Infesto nigris. ego, si risi quòd ineptus
Pastillos Rufillus olet, Gorgonius hircũ:
Liuidus, & mordax videor tibi? mentio siqua
De Capitolini furtis iniecta Petilli
Te corã fuerit: defendas, vt tuus est mos:
Me Capitolinus conuictore vsus, amico-
Que à puero est: causaq; mea permulta rogatus E
Fecit: &, incolumis lætor quòd viuit in vrbe.
Sed tamen admiror, quo pacto iudicium illud
Fugerit. hic nigræ succus lolliginis: hæc est
Ærugo mera: quod vitium procul afore chartis,
Atque animo prius, vt si quid promittere de me
Possum aliud, verè promitto. liberius si
Dixero quid, si forte iocosius: hoc mihi iuris
Cum venia dabis. insueuit pater optimus hoc mi,
Vt fugerem, exemplis vitiorum quæque notando.
Cùm me hortaretur, parcè, frugaliter atque F
Viuerem vti contentus eo, quod mi ipse parasset:
Nónne vides, Albi vt malè viuat filius? vtque
Barrus inops? magnum documentum, ne patriam rem
Perdere quis velit. à turpi meretricis amore
Cùm deterreret: Sectani dissimilis sis.

A *Ne sequerer mœchas, concessa cùm Venere vti*
Possem: deprensi non bella est fama Treboni,
Aiebat. sapiens vitatu, quidq; petitu
Sit melius, causas reddet tibi: mi satis est, si
Traditum ab antiquis morem seruare, tuamque,
Dum custodis eges, vitã, famamq; tueri
Incolumẽ possim. simulac durauerit ætas
Membra animumq; tuum: nabis sine cortice. sic me
Formabat puerũ dictis: &, siue iubebat,
Vt facerem quid: habes auctorem, quo facias hoc:
Vnum ex iudicibus selectis obiiciebat:
B *Siue vetabat: an hoc inhonestum, & inutile factu,*
Nécne sit, addubites: flagret rumore malo cùm
Hic, atque ille? auidos vicinum funus vt ægros
Exanimat: mortisque metu sibi parcere cogit:
Sic teneros animos aliena opprobria sæpe
Absterret vitiis. ex hoc ego sanus ab illis,
Perniciem quæcumq; ferunt, mediocribus, &, queis
Ignoscas, vitiis teneor. fortaßis & istinc
Largiter abstulerit longa ætas, liber amicus,
C *Consilium proprium. neque enim, cùm lectulus, aut me*
Porticus excepit, desum mihi rectius hoc est:
Hoc faciens, viuã melius: sic dulcis amicis
Occurram: hoc quidam non bellè. numquid ego illi
Imprudẽs olim faciã simile? hæc ego mecũ
Cõpreßis agito labris. vbi quid datur oti,
Illudo chartis. hoc est mediocribus illis
Ex vitiis vnum: cui si concedere nolis,
Multa poëtarũ veniat manus, auxilioq;
Sit mihi. nam multo plures sumus: ac veluti, te, D
Iudæi, cogemus in hanc concedere turbã.

EVPOLIS. ATQVE CR.] hi fuerunt poëtæ comici veteris comœdiæ. de Eupoli M. Tull. epist. ad Attic. lib. 6. Εὔπολιν τὸν τῆς ἀρχαίας *quis non dixit ab Alcibiade nauigante in Siciliam deiectum esse in mare? &c.*

CRATINVS] interpres Pindari εἰδ. ϛ. ὀλυμπ. profert hunc Cratini versum in Bœotos, Οὗτοι δ' εἰσὶν συοβοιοτικὸν πεζοφόρων γένος ἀνδρῶν: id est, hi autem sunt genus suilloboeoticum virorum fimbriatorum. & Plutarchus in vita Periclis scribit, Periclẽ (fuerunt enim ferè æquales) ab eo dictum esse κεφαληγερέταν. quod idem valet, atque capite oblongo, & amplo, & quasi congregato. de eodem infrà Hor. epist. ad Mæcenat. 3. lib. 1. *Prisco si credis Mæcenas docte Cratino, &c.*

ATQVE ALII QVORVM COM.] id est, & alij veteris comœdiæ scriptores. erat autem vetus comœdia liberior, ac maledicentior, quàm vt aures hominũ ferre possent. sic Saty. 10. hoc lib. *Illi,* E *scripta quibus comœdia prisca viris est, Hoc stabant.*

SI QVIS ER. DIGN. DESCR. Q. M.] immo etiam indignos, qui describerentur, & integros atque innocenteis viros notabant: vt Periclem, Socratem, Aristidem, & simileis. qua de re sic M. Tull. lib. 4. de rep. *Quem illa* [comœdia vetus] *non attigit, vel potius quem non vexauit? cui pepercit? esto. populareis homines, improbos in rempub. seditiosos, Cleonem, Cleophontem, Hyperbolum læsit. patiamur. Etsi huiusmodi ciueis à censore melius est, quàm à poëta, notari. Sed Periclem cùm iam suæ ciuitati maxima auctoritate plurimos annos domi & belli præfuisset, violari versibus, & eos agi in scena, non plus decuit, quàm si Plautus noster voluisset, aut Næuius P. & Cn. Scipioni, aut Cæcilius. M. Catoni maledicere.* Neque verò singulos ciueis solùm notabant, & vellicabant, verùm etiam populum vniuersum nominibus contumeliosis insectabantur, appellantes δῆμον πνυκίτην, δύσκολον γερόντιον, ὑπόκωφον, id est, populum in Pnyce, qui locus erat contionis legitimæ, assiduè hærentem, senecionem difficilem & morosum, surdastrum.

FAMOSVS] malè audiens. suprà Od. 3. lib. 3. F *Iam nec Lacænæ splẽdet adulteræ Famosus hospes.* M. Tull. lib. 2. de Orat. ad Qu. Fratr. *Non pol* (inquit) *audeo. Nam me ad famosas vetuit mater accedere.*

LVCILIVS] significat, satyram, cuius inuentor fuit Lucilius, veteris comœdiæ locum occupasse. hunc Lucilium Bassum insectatur vrbanè, id est, suo more Sat. 10. De eodem sic M. Tull. lib. 1. de finib. *Nec verò, vt noster Lucillius, recusabo, quo minus omnes mea legant. Vtinam ille Persius: Scipio verò, & Rutilius multo etiam magis: quorum ille iudicium reformidans, Tarentinis ait se, & Consentinis, & Siculis scribere. facetè is quidem, sicut alias: sed nec tam docti tunc erant, ad quorum iudicium elaboraret, & sunt illius scripta leuiora, vt vrbanitas summa appareat, doctrina mediocris,* Idem epist. ad Atticum lib. 12. *Cato me quidem delectat: sed etiam*

A *Bassum Lucilium sua.* Idem tamen lib. 2. de oratore sub persona Crassi, Lucilium hominem doctum, & perurbanum appellat.

MVTATIS TANTVM PED.] quia Lucilius hexametris ferè versibus, illi iambéis mores hominum notabant.

EMVNCTÆ NARIS] id est, sagax, acri iudicio, sagaciter odorans hominum mores, & vitia: tralatio est, vel allegoria. Nam vt qui sunt emunctæ naris, nisi quid aliud obstat, sagaciter olfaciunt odores: ita qui nareis habent mucôre obstructas, minus sunt in sentiendis odoribus sagaces. eadem ratione verbum *odorari* pro eo, quod est, acutè, & celeriter percipere atque intelligere, & peruestigando consequi, vsurpatur à M. Tull. Verr. de iure dicundo. *huius verò erat ars, & malitia miranda, quòd acutissimè tota prouincia, quid cuique esset necesse, indagare, & odorari solebat.* & in epistolis ad Atticum multis locis.

DVRVS COMPON. VERS.] durus in componendis versib. vide annot. ad Od. 8. lib. 4. eiusdem generis est id, quod statim sequitur, *piger scribendi ferre laborem.*

B VT MAGNVM,] tanquam aliquid magnum.

STANS PEDE IN VNO] id est, breuissimo tempore, & non magna opera insumta, vel sine conatu, & contentione magna virium. Nam qui aliquid magnum faciunt, toto corpore, & omnibus, vt dicitur, vnguiculis, ei rei, quam faciendam susceperunt, asseruiunt. Etiam genu terram tangere visus est Antonius cùm contentè pro se ipse lege Varia diceret, vt refert se vidisse M. Tullius in libris de oratore ad Q. Fr.

CVM FLVERET LVTVL. ERAT Q. T.] allegoria est, ducta à flumine torrente lutulento. hoc autem sentit: cùm versus profunderet inuenustos, incultos, atque illepidos, erat tamen aliquid, quod exciperes, sumeres, & probares. huic loco respondent ea, quæ sunt sat. 10. *At dixi fluere hunc lutulentum: sæpe ferentem Plura quidem tollenda relinquendis.* tollenda, id est, suméda. vt epist. de arte poët. *hoc tibi dictum Tolle memor.* & epist. ad Numicium lib. 1. *partem, vel tolleret omneis.* & epist. ad Mæcen. 2. *at tu quantum vis, tolle benignè.* & epist. 18. eiusd. lib. *Sic iterat voces, sic verba cadentia tollit, Vt puerum, &c.* Alij tollere accipiunt

C pro eo, quod est amputare, & resecare: à quibus dissentio. nam locus ille, qui est sat. 10. perspicuè declarat, per *tollenda*, ea significari, quæ sumenda, & probanda sunt, vt suo loco docebimus. Quintilian. lib. 10. ad hunc locum respiciens scribit illa. *Ego quantum ab illis, tantum ab Horatio dissentio, qui Lucilium fluere lutulentum, & esse aliquid, quod tollere possis, putat.* Ex quibus Quintil. verbis Turnebus hunc Horatij locum à me dissentiens, sic explicat. *erat quod tollere velles,* id est, erat quod auferre, & detrahere velles. Sed ne tempus in re aperta conteram, planè fallitur. Acron quidem & Porphir. mecũ faciunt: &, quod familiam ducit, Horatius ipse sat. 10. vt ostendã suo loco. neque me Quintilianus mouet.

NAM VT MVLT. NIL MOR.] id est, nam si quis multum scribat, nihili æstimo, manum non verterim. sic epist. ad Vallam, lib. 1. *nam vina nihil moror illius oræ.* Virg. Æn. 5. *nec dona moror.* D

CRISPINVS] de quo suprà sat. 1.

MINIMO ME PROVOCAT] minimo, subaudi, digito. prouerbium est à gestu eorum, qui alterum in certamen prouocant, natum. nam minimum digitum porrigunt, illum à se contemni significantes, proinde ac si eum possint vel minimo digito percellere, ac peruertere.

ACCIPE, SI VIS] verba Crispini Horatium prouocantis. accipe tu, inquit, si vis: ego accipiam tabulas. sic autem legendum videtur, *Accipiam tabulas:* non, vt habent libri vulg. *accipe iam tabulas.* quamquã etiã hæc vulgata lectio ferri potest.

DETVR N. L. H.] aliquot libri calamo exarati habent, *dentur nobis, &c.*

CVSTODES] addantur, seu apponantur nobis custodes, qui obseruent, & speculentur diligenter, nequid suffuremur, néve aliena opera vtamur. M. Tullius Diuin. in Cæcilium: *Custodem (inquit) Tullio me apponite.*

DII BENE FECERVNT] respondet Horat. Diis habeo gratiam: vel benefici, ac benigni erga me fuerunt Dij immortales, quòd me parui animi, & paucorum verborum finxerunt. notandum hoc loquendi genus, *Dij benè fecerunt.* quod par est illi vsitatiori *benè factum.* E

PERPAVCA LOQVENTEM] sic sat. 6. huius lib. *Vt vêni coram singultim pauca locutus.* mendosè autem habent omnes libri, *loquentis,* præterquàm Faërnensis: in quo scriptum est *loquentes.* Sed s. alia manu, & in litura.

AT TV CONCL. HIRC.] id est, at tu imitare ventũ, qui ex follibus fabrorum ferrariorũ expiratur tandiu, quoad ferrum ab igne molliatur: quibus verbis significat, versus eius esse vel inaneis, ac leueis: vel inflatos, ac turgidos. *hircinis follibus* autem, id est, ex corio hircino factis.

BEATVS FANNIVS, VLTRO, &c.] O beatum (inquit Horat.) Fannium, cui populus siue senatus vltro, id est, non petenti, capsas, in quibus eius libri conderentur, ac seruarentur, imaginemque ad memoriã eius prodendã, detulit, cùm mea, &c. hunc Fanniũ ineptũ vocat sat. 10. his verbis. *aut crucier, quòd Vellicet absentem Demetrius? aut quòd ineptus Fannius Hermogenis lædat conuiua Tigelli?* sic loquitur M. Tull. in orat. pro Plancio. *Itaq; hac spe decedebam, vt mihi populum Rom. omnia delaturum putarem.* & epist. ad P. Nigidiũ Figulum lib. 4. *nec mihi quicquam tali tempore in mentem vênit optare, quod non vltro mihi Cæsar detulerit.* alij hunc locum sic explicant, beatus Fannius, cuius capsæ vltro in bibliothecã Augusti fuerint delatæ cum imagine. quibuscum equidem pugnare nolim, præsertim cùm, vtramcumque explicationem sequamur, semper intelligere nos oporteat, Fannij poëmata in ædem Apollinis, & Musarum, seu in aliam publicam bibliothecam esse recepta: veruntamen priorem explicationem malo. Alij, vt testatur Acron, dicunt, hunc Fannium malum poëtam, liberis caruisse: Itaque scripta eius, atque imaginem in publicam bibliothecam à captatoribus fuisse deportata nullo merito scriptoris. F

Qvòd

A QVOD SVNT, QVOS GEN. HOC] id eſt, ob id, quòd ſunt non pauci, qui non delectantur, immò verò offenduntur ſatyris: ij ſcilicet, qui reprehenſione digni ſunt, quales ſunt auari, ambitioſi, libidinoſi, adulteri, ſcelerati, impij, vaſorū & ſignorum plus æquo ſtudioſi, mercatores, & ſimiles.

ERVE] codices 2. Vatic. Iann. Faërn. Torn. Rainutij Card. habent *elige*.

HIC NVPT. INS. AM.] alius amore matrum familiâs vſque ad inſaniam captus eſt.

STVPET ALBIVS ÆRE] miro ſignorum, & vaſorum æreorum amore, ſtudioque ducitur, eaque ſupra modum amat, & admiratur. ſic loquitur Virg. Georg. 2. *Hic ſtupet attonitus roſtris.* Horat. ſat. 6. *Qui ſtupet in titulis.*

HIC MVTAT MERCEIS] emit, comparat, permutat. vide ſuprà annot. ad Od. 16. lib. 1. de verbo mutandi.

AD EVM, QVO VESP.] ad occidentem. Virgil. lib. 5. Æneid. *veſpere ab atro Conſurgunt venti.* Horat. Od. 15. lib. 4. *ad ortum Solis ab Heſperio cubili.*

B QVIN PER MALA PRÆC.] vt ſup. epiſt. 1. lib. 1. *Impiger extremos curris mercator ad Indos Per mare paup. fugiens, per ſaxa, per ignes. per mala*, id eſt, per moleſtias, per diſcrimina vitæ, per dolores, & labores.

VTI PVLVIS COLLECT. TVRB.] puluerem vento concitatum, & collectum vocant Græci poëtæ κονίσαλον, alij κονιορτόν. Itaque hoc nomen videtur exprimere voluiſſe.

NE QVID SVMMA DEPERD. M.] metuens ne quid de aceruo deruat: metuens nequid de bonis quæſitis & congeſtis deminuat, ſi quid forte inſumat in res ad victum, cultumque neceſſarias: vel ſic, metuens ne quid de ſumma fures detrahant, néue alio aliquo caſu ſumma minuatur, & depereat.

VERSVS] præſertim ſatyricos, id eſt, vrbanos, & mordaceis.

FÆNVM HABET IN. C.] intellige, hæc dici ab improbis, & vitioſis hominibus: quibus inuiſi ſunt poëtæ. conuenit prouerbium in homineis acreis, promtos, viribus corporis, aut ingenij facultate inſtructos, ac paratos ad iniuriam, ſi qua
C inferatur, propulſandam, atque adeò ad laceſſendum, ſi quis occurrat malo dignus. Plutarchus in Craſſo huius prouerbij originem indicans, ait à bobus, qui cornu petunt, prouerbium eſſe natū, quorum cornibus Romani ſolebant fænum appéndere, vt ſibi ab eis cauérent homines in via forte occurrentes. narrat idem Plutarch. Sicinnium quendam de Craſſo dicere ſolitum, fænum eum habere in cornu. ſic ille, ἴσχυε δὲ χάριτι καὶ φόβῳ. φόβῳ δ' οὐκ ἔλαττον. ὁ γοῦν πλεῖστα πράγματα παρασχὼν τοῖς καθ' αὐτὸν ἄρχουσι, καὶ δημαγωγοῖς Σικίννιος, πρὸς τὸν εἰπόντα, τί δὴ μόνον οὐ σπαράττει τὸν Κράσσον, ἀλλὰ παρίησιν αὐτόν. χόρτον ἔχειν φησὶν ἐπὶ τοῦ κέρατος. εἰώθεσαν δὲ Ῥωμαῖοι τὸν κυρίττοντα τῶν βοῶν ὑπὲρ τοῦ φυλάττεσθαι τοὺς ἐντυγχάνοντας, χόρτῳ περιελίσσειν τὸ κέρας. id eſt, Valebat autem Craſſus gratia, & terrore: terrore quidem nō minus, quàm gratia. Sicinnius enim, qui ſuæ ætatis
D magiſtratibus, & tribunis pl. plurimum negotij faceſſiuit, ei, qui quæſiuerat quamobrem Craſſum ſolum non laceraret, ſed eum præteriret, quia (inquit) fænum habet in cornu. Soliti autem erant Romani bouis, cornu petentis, vt, qui in viis occurrerent, ſibi ab illo cauerent, fænū cornibus alligare. eadem de re lege Plutarch. ῥωμαϊκοῖς.

DVM MODO RISVM EXC. S. &c.] ita eſt ridiculorum dictorum cupidus, vt, dummodo quippiam ſalsè dicat, ne amicis quidem parcere velit. Ariſtot. lib. 4. de moribus ad Nicom. ſcribit, ſcurram, quem βωμολόχον Græcè nominat, eo differre ab vrbano, quòd vrbanus ita ſalsè dicat, vt neminem offendat, aut vt etiam delectet: ſcurra autem ridiculo moderari non poſsit: tum nec ſibi, nec aliis parcat, dummodo riſum moueat. verba Ariſtot. ſunt hæc: ὁ δὲ βωμολόχος, ἥττων ἐστὶ τοῦ γελοίου, καὶ οὔτε ἑαυτοῦ, οὔτε τῶν ἄλλων ἀπεχόμενος, εἰ γέλωτα ποιήσει. excutiat autem riſum, id eſt, riſum profuſum moueat.

ET, QVODCVMQVE SEM. CH. ILL.] id eſt, quodcumque per iocū, & ludum ſcripſerit.

GESTIET] cupiet. idem epiſt. ad Piſon. *geſtit paribus colludere.* E

FVRNO] in quo coquitur panis. iccircò magna ſemper eò turba cōuenit & vetularum, & puerorum.

LACVQVE] lacus ſignificat interdum vas ampliſſimum, vbi calcantur vuæ. M. Tull. in Bruto, *ſic ego iſtis cenſuerim, & nouam iſtam quaſi de muſto, ac lacu feruidam orationem fugiendam: nec illam præclaram Thucydidis nimis veterem, tanquam Anicianam notam perſequendam.* Eſt etiam lacus (vt docet Varro lib. 4. de lingua Latina) lacuna magna, vbi aqua cōtineri poteſt, ſeu locus, quo aqua ex flumine ad aquandum excepta eſt: quomodo credibilius eſt hoc loco accipiendum eſſe, vt intelligamus, pueros, & anus aquandi cauſa ad lacum iuiſſe, & è lacu redire. Propert. lib. 2. *Cui fuit indocti fugienda hæc ſemita vulgi, Ipſa petita lacu nūc mihi dulcis aqua eſt.* Terent. Adelph. *Apud ipſum lacum eſt piſtrilla.* Eſt & alius lacus, vt epiſt. 1. lib. 1. *lacus, & mare ſentit amorem Feſtinantis heri.*

AGEDVM PAVCA ACC.] reſpondet Horatius ad ea, quæ cùm in omne genus poëtarū, tum in ſatyrarū ſcriptores dicta fuerāt. & primùm negat, ſe eſſe poëtam: quia ſcripta ſua, ſermoni quotidiano ſimiliora ſint, quàm locutioni poëticæ. F

PRIMVM EGO ME ILLORVM, &c.] id eſt, primùm me ex numero poëtarum excerpam.

CONCLVDERE VERSVM] certis pedibus, & numeris claudere. vt ſat. 10. huius lib. *at ſi quis pedibus quid claudere ſenis, Hoc tantum contentus, &c.* Cum his Horatianis congruunt illa Petronij Arbitri, *Multos, inquit Eumolpus, iuuenes carmen decepit. nam vt quiſque verſum pedibus inſtruxit, ſenſumq; teneriore verborum ambitu intexuit, putauit ſe continuò in Heliconem veniſſe. Sic forenſibus miniſteriis exerciti, frequenter ad carminis tranquillitatem, tanquam ad portum faciliorem confugerunt, credentes facilius poëma exſtrui poſſe, quàm controuerſiam vmbrantibus ſententiolis pictam. Ceterum neque generoſior ſpiritus ſanitatem amat, neque concipere*

A *pere aut edere partũ mens potest, nisi ingenti flumine litterarũ inundante. refugiendũ est ab omni verborũ, vt ita dicam, vilitate, & sumendæ voces à plebe summotæ, vt fiat, Odi profanum vulgus & arceo, &c.*

SERMONI PROPIORA] orationi solutæ similiora, quàm versibus. sic epistola ad August. *nec sermones ego mallem Repenteis per humum, quàm res componere gestas.* Satyras igitur propter hanc caussam sermones appellauit. Sunt autem etiam epistolæ, sermones: sed illæ ad absenteis, satyræ ad præsenteis: & iccircò sermones potius, quàm epistolæ dictæ sunt, nomenque generis retinuerunt, quia epistolæ appellantur suo & proprio.

ING. C. S. C. MENS DIVINIOR] M. Tull. item in orat. pro Arch. poëta ait, poëtam natura ipsa valere, & mentis viribus excitari, & quasi diuino spiritu afflari. vide ann. ad illum locum, *Ingenium misera, &c.* de arte poët.

MAGNA SONATVRVM.] Prisc. lib. 2. producit hunc locum, & ait *soniturum* esse vsitatius quàm sonaturum, à verbo *sono.*

ICCIRCÒ QVIDAM COM.] sic M. Tull. in orat. perf. *At comicorum senarij propter similitudinem sermonis sic sæpe sunt abiecti, vt nonnumquam* B *vix in his numerus, & versus intelligi possit.*

NISI QVÒD PEDE CERTO] comica oratio, merus est sermo, præter quàm quòd certo, ac definito numero, certisque pedibus ab oratione soluta differt. sic M. Tull. in orat. perf. *Itaq; video visum esse nonnullis, Platonis, & Demosthenis locutionem, etsi absit à versu, tamen, quòd incitatius feratur, & clarissimis verborum luminibus vtatur, potius poëma putandum, quàm comicorum poëtarum, apud quos, nihil est aliud quotidiani dissimile sermonis, nisi quòd versiculi sunt.*

AT PATER ARDENS] aduersarium facit occurrentem ei rationi, propter quã putent quidam comœdiam merum sermonem esse, nõ poëma, nempe quia desit ei spiritus acer, & vis poëtica, hoc modo. atqui sæpe (inquit) videmus, in comœdia senem induci à poëta, filio libidinosè atque intemperanter viuenti, scortanti, omnia, quæ habeat, profundenti, vxorem benè dotatam recusanti, ante noctem cum facibus ambulanti, grauiter irascentem: vt Demeam apud Terent. Teuropidem apud Plautum. non deest igitur comœ-C diæ vis, nec spiritus. sic epist. de arte poët. *Interdum tamen & vocem comœdia tollit, Iratusq; Chremes tumido delitigat ore.*

SÆVIT] excãdescit, irascitur, χαλεπαίνει. Plaut. Epid. *Sed memento, si quid sæuiunt senes, Suppetias mihi cum sorore ferre.* vide annot. ad Od. 33. libri primi.

NEPOS] luxuriosus, ἄσωτος. vide annotata ad Od. 1. epod. in extr.

INSANVS] sic edendum curaui ex auctoritate sex codicum manu scr.

NVMQVID POMPON. ISTIS AVD.] dissoluit id, quod responsum fuerat ab aduersario, hoc modo. patres (inquit) quotidie solent ita filiis suis succensere, potantibus, & scortantibus: & Pomponius, adolescens libidinosus, & luxuriosus, si eius pater viueret, æquè asperè obiurgaretur. hunc Pomponium quasi aliud agens, vellicat: in quo genere reprehendendi, & diuinus est D Horatius, & ceteros omneis satyrarum scriptores longo interuallo superat,

ERGO NON SATIS EST, &c.] id est, non est igitur satis versum facere verbis puris, & lectis, si ordine verborum commutato, ac numero dissoluto, restet sermo quotidiano sermoni similis: & quali patres domi cum filiis vti solent.

PERSONATVS] pater comicus, & qui in scena, seu in comœdia patris personam sustineat.

HIS, EGO QVÆ, &c.] si ea, quæ ego nunc scribo, & quæ Lucillius scripsit olim, dissoluas: modosque, ac numeros tollas: ordinem denique verborum immutes, non ita inuenias parteis orationis poëticæ dissolutæ, ac dissipatæ, vt si Ennij versum sumas, eumque ordine verborum conuerso, dissolutum legas. exempli gratia: si hæc Enniana, *postquàm discordia tætra Belli ferratos, &c.* dissoluas, ordineque verborum turbato ita legas, *Postquàm ferratos belli posteis, & portas tætra discordia refregit:* non reperietur hic sermo quotidianus, sed poëticus.

TEMPORA CERTA, MODÓSQVE] id est, E pedes certos, & modulationem, seu mensuram definitã, per tẽpora breuitatem, & longitudinem vocum, & syllabarũ intelligit: verbi gratia, spondéus duo habet tempora, dactylus & anapæstus totidem: iambus, choréus, tribrachus vnũ cũ dimidio. longa enim syllaba vno tempore continetur: & item duæ breues: vna breuis dimidio, Quare duæ longæ syllabæ duobus temporib. constãt: & item quattuor breues, & longa ac duæ breues. longa autem & breuis, tres breues, breuis & longa, vnum tempus & dimidium continent.

BELLI FERRATOS POSTEIS,] constat versum esse Ennianum. belli posteis autem, id est, belli foreis. sic Virg. lib. 2. Æneid. *posteisq; sub ipsos Nituntur gradibus.* ibid. *Amplexæq; tenent posteis, atque oscula figunt.* & lib. 7. *& cardine verso Belli ferratos rupit Saturnia posteis.* ad quem locum Seruius notans, acyrologiam (inquit) fecit commutando Ennij versum. Nam ille ait, *Belli ferratos posteis, portasq; refregit.*

ALIAS] alias quæremus, &c. Sed dubitandũ non est, quin comœdia sit poëma: neque Horatius dubitat, vt appãret ex lectione lib. seu epist. F de arte poëtica.

SVLCIVS ET CAPRIVS] accusatores acerrimi.

RAVCI MALÈ] admodum rauci, ex quo significat, eos admodũ vocaleis, & clamosos fuisse seu plurimũ vocẽ cõtendere solitos esse. obtunditur enim vox, & raucescit nimiùm clamando.

LIBELLIS] accusatoriis: in quibus habent maleficorum nomina, & crimina perscripta.

MAGNVS VTERQVE TIMOR] id est, vterque valde horribilis latronibus, & sicariis.

PVRIS MANIBVS] puris à cæde, ἁγναῖς, καθαραῖς χερσί: si quis sit καθαρὸς τὼ χεῖρε. vt sup. annot. ad Od. 22. lib. 1. *scelerisq; purus.*

VT SIS TV SIM. COELI, BIRRÍQVE LATR. NON E. S. C. &c.] quamuis tu sis latronũ similis

A similis: si sim Caprio, & Sulcio dissimilis, quid est cur metuas me?

NVLLA TABERNA MEOS H.] Et quid est, quòd metuas me, si libri mei nulla in taberna, nullaque in columna sint venales, neque legantur à vulgo? ad columnas, seu pilas prostabant libri: vt in epist. de arte poët. *mediocribus esse poëtis Non Dij, non homines, non concessere columnæ.* Nam poëtæ sua scripta, quæ edere, & diuulgare volebant, bibliopolis & librariis, quorum tabernæ & officinæ erant ad columnas, dabāt: à quibus emebat deinde vulgus.

QVEIS MANVS INSVD. VVL.] id est, quos emtos vulgus manibus terat, & Tigellius vnus è vulgò? vrbanè, & salsè Hermogenem Tigellium, qui doctus haberi volebat, vnū è multis facit, & in vulgo numerat.

NON REC. CVIQ. NISI] hæc aliquantùm separanda sunt à superioribus hoc modo. præterea non recito cuiquam, nisi amicis, idque inuitus. quid est igitur, quòd me pertimescas, aut versus meos? in quibusdam libris scriptum reperi, *Nec recitem*, quæ scriptura mihi non displiceret. B quin ego verò eam secutus essem, nisi vidissem, hanc vulgatam & ferri posse, & quattuor librorum veterum auctoritate confirmari.

IN MEDIO QVI SCRIPTA FORO] Multi sunt, (dicat aliquis Horatij consiliū, & consuetudinem improbans,) qui in medio foro recitent sua poëmata: nonnulli etiam in balneis.

QVÍQVE LAVANTEIS] & qui in balneis. sic enim loquuntur Latini scriptores. suprà sat. 3. *dum tu quadrante lauatum Rex ibis.* Theophrastus libello, qui inscribitur, ἠθικοὶ χαρακτῆρες, in argumentis ingenij rustici etiam hoc enumerat, cantare in balneis.

SVAVE LOCVS RES.] hæc quoque dicuntur ex sententia, & sub persona gloriosorum, leuiumque poëtarum, in balneis sua scripta recitare solitorum.

INANEIS HOC IVVAT] hæc nunc Horatius: leues, (inquit) & inaneis homines libenter, & cupidè in balneis recitant, non quærentes apud se num stultè, num intempestiuè illud faciant. *inaneis* dicit, quos Græci κενοδόξους, id est, inanis gloriæ cupidos. sic ferè Lucr. lib. 1. *Clarus ob* C *obscuram linguam magis inter inaneis. Quàm de graueis inter Graios, qui vera requirunt.*

SINE SENSV] ἀναισθήτως, sine iudicio. suprà saty. 3. *Communi sensu planè caret.*

STVDIO] ἐκ προνοίας, ἐξεπίτηδες, data opera, de industria. eò autem paruus es, quòd prudens, & de industria lædis alterum. vides hîc nomen *prauus* mirè adiuuare vim verbi *facis.*

IN ME IACIS?] mihi obiicis? tralatio ducta ab iis, qui iaculantur. M. Tull. pro Quinctio. *ita fit, vt ego, qui tela depellere, & vulneribus mederi debeam, tùm id facere cogar, cùm etiam telum aduersarius nullum iecerit.* Idem translatè, pro Q. Rosc. com. *quin tu hoc crimen aut obiice, vbi licet agere, aut iacere noli, vbi non oportet.*

RODIT] obscurè lædit, & insectatur, vt infrà epist. ad Loll. 2. lib. 1. *circum roditur.*

SOLVTVS QVI CAPTAT R.] γελωτοποιὸς, D qui risum effusum mouere studet.

COMMISSA] arcana, occulta consilia suæ fidei commissa: vt epist. 18. lib. 1. *Commissumq; teges, & vino tortus, & ira.*

HIC NIGER EST: HVNC TV ROM.] id est, hic est improbis moribus, ingenioque infido. puto Horatium respicere ad symbolum illud Pythagoricum, quod monet μὴ γεύεσθαι τῶν μελανούρων, id est, ne gustemus de iis, quibus nigra est cauda, quo vetabat Pythagoras (vt interpretatur Plutarchus περὶ παίδων ἀγωγῆς.) συνδιατρίβειν μέλασιν ἀνθρώποις διὰ κακοήθειαν, id est, versari cum hominibus qui nigri essent morum improbitate. Dici etiam, fortasse potest, Horatium alludere ad prouerbiū illud μὴ τῷ μελαμπύγῳ περιτύχῃς, id est, caue ne in virum, qui nigro sit podice, incidas: quod ab historia Cercôpum natum est. qui à matre fuerant præmoniti, vt cauerent ne in melampygum inciderent. vide Suidam. Ego tamen malo nigrum hoc loco μελάνουρον, quàm μελάμπυγον intelligi, cùm μελάμπυγος nomen sit honestum, atque in laude positum. Nam Hercules dictus est μελάμπυγος, quasi E minimè mollis, minimeque impudicus: ὁ παραπλημένος, οὐκ εὐρύπρωκτος. Seruius ad illum locū Virg. Georg. 1. *turbine nigro*, notat, tempestate noxia. Horatius, *hic niger est: hunc tu Romane caueto.* ex quibus verbis intelligere licet, Seruij sententia nigrum hic apud Horatium idem valere, quod *noxium*, perniciosum, pestiferum.

SÆPE TRIBVS LECTIS] in singulis lectis discubitoriis magna ex parte veteres illi, quaterni discumbebant. ita in ternis lectis, discumbebant duodeni. plures autem, quàm quaternos in singulis lectis discumbere, erat incommodum, ac sordidum: ex quo illa M. Tullij in Pisonem, *nihil apud hunc lautum, nihil elegans, nihil exquisitum (laudabo inimicum) ne magnopere quidem quicquam, præter libidines, sumtuosum. toreuma nullum, maximi calices, & hi, ne cōtemnere suos videatur, Placentini, &c. Græci stipati, quini in lectulis, sæpe plures, ipse solus, bibitur vsque eò, dum de solio ministretur.*

E' QVIBVS VNVS] id est, è quibus conuiuis vnus gestit salsè in omneis dicere, præterquàm F in conuiuatorem.

QVAVIS] quauis ratione, quouis modo. Catull. *difficile est, verùm hoc qualibet efficias.* idem ad Rauidum, *Quid vis? qualibet esse notus optas?* vel dic, in quamuis partem. alij versu proximo legunt *aqua:* & *quauis* cum *aqua* coniungi volunt. quidā codices veteres habent *quamuis*, & iidem *aquam.* quos non sum secutus. admonendum tamen de hac scriptura lectorem putaui.

ASPERGERE] salsis dictis carpere, & vellicare: maledictis insectari. sic M. Tull. pro Plancio, *hunc tu vitæ splendorem maculis aspergis istis?* Idem epist. ad Cecinam lib. 6. *Ex eodem fonte se hausturum intelligit laudes suas, è quo sit leuiter aspersus.* sic loquuntur & Græci. Athen. lib. 12. ex Hegilandro, Ἀρίστιππος ῥαινόμενος μὲν ὑπὸ τῶν τοῦ Διονυσίου θεραπόντων, σκωπτόμενος δ᾽ ἐπὶ τῷ ἀνέχεσθαι, ὑπ᾽ Ἀντιφῶντος εἰδ᾽ ἁλιευόμενος ἐτύγχανον, ἔφη, καταλιπὼν τὴν ἐργασίαν ἂν ἀπῆλθον, Aristippus autem cùm aspergeretur à Dionysij

A nyſij familiaribus,& famulis,& cùm ſalſis dictis ab Antiphonte peteretur,quòd id pateretur: at ſi ego (inquit) piſcarer, numquid propterea quòd aſpergerer,relicto negotio diſcederem?

PRÆTER EVM, QVI PRÆB. AQVAM] præter eum, qui dat cenam,id eſt,conuiuatorem. conuiuator enim balneum calfaciebat, aquámq; præbebat, qua lauarent conuiuæ, vt diximus ſuprà ad illum locum Od. 19.lib. 3. *quis aquam temperet ignibus?* neque verò neceſſe habeo ſententiam eorum refellere, qui volunt hoc loco legi, *præbet,aqua*, vt præbet, per ſe, & ſeparatim legatur,& ſubaudiatur, cenã, aut aliquid ſimile. nam verbum *præbere*, accuſandi caſum ſemper deſiderat,neque vmquam video à ſcriptoribus omitti, ac ſubintelligi,vt M.Tull. ad Qu. Fratr. lib. 2. A. D. VIII. Idus Apr. *ſponſalia Craſſipedi præbui. huic conuiuio puer optimus Q. tuus,meúſque quòd perleuiter commotus fuerat,defuit*. Horat. Saty. 2. lib. 2. *nec ſic,vt ſimplex Næuius,vnctam Conuiuis præbebit aquam*. ſic loquũtur & Græci ὕδωρ παρέχειν, Athen. lib. 4. & παρέχειν στέγην, ἅλας, ἔλαιον, ὄξος. quod Latini præbere tectum, ſalem, oleum, acetum dicunt. B Horat. ſaty. 5. huius lib. *Proxima Campano ponti quæ villula,tectum præbuit: & parochi,quæ debent,ligna,ſalemq;*. ex quo idem Horat. ſaty. 8. lib. 2. conuiuatorem, parochum vocat παρὰ τὸ παρέχειν, quod valet, præbere: & *parochi* dicebantur, qui legatis ſalem, & ligna præbebãt. Adr. Turnebus lib. 2. Aduerſ. cap. 2. vult totum hunc locum eſſe allegoria tectum, allegoriamque ductam eſſe à luſu, quó quis alio aquam ex vrceo, aut ſitula miniſtrante,alios omneis aqua per laſciuiam aſpergat, ei vni,qui miniſtret aquam, parcat. Atque ita videtur velle legi, *aqua* contra omnium librorum auctoritatem: quod tamen non eſt neceſſe. nam hac ſeruata allegoria, quam non improbo, legi poteſt *aquam*, vt habent omnes libri. tantùm in verbo *aſpergere*, ſubintelligendum erit, *aqua*.

PÒST, HVNC QVOQVE POTVS] poſteà autem ne conuiuatori quidem parcit: ſed hunc quoque aſpergit, tùm ſcilicet, cùm vino concaluit,& cùm potus eſt.

COND. CVM VERAX AP. PR.] id eſt,cùm Bacchus veritatis amator,& ſimplex,aperit arcana conſilia in præcordiis cõdita. Catullus *condita pectoris* appellat, carm. de coma Beren. ſuprà C Od. 21. lib. 3. amphoram dixit plerumque lene tormentum duro ingenio admouere. nulla ſententia verior, nulla certior, quàm vino ingenium cuiuſque indicari,atque aperiri. ſic Od. 11. epod. *Simul calentis inuerecundus Deus Feruidiore mero Arcana promorat loco*. & epiſt. de arte poët. ad Piſon. *Reges dicuntur multis vrgere culullis, Et torquere mero,quem perſpexiſſe laborent, An ſit amicitia dignus*. His conſentanea ſunt illa Theognidis, Ἐν πυρὶ μὲν χρυσόν τε, καὶ ἄργυρον ἴδριες ἄνδρες Γινώσκουσ᾽· ἀνδρὸς δ᾽ οἶνος ἔδειξε νόον, Καὶ μάλα περ πινυτοῦ, τὸν ὑπὲρ μέτρον ἤρατο πίνων, Ὥστε καταισχῦναι καὶ πρὶν ἐόντα σοφόν. id eſt, In igni quidem homines ſcientes aurum & argentum explorant,& ſpectant: hominis autem mens vino cognoſcitur, & declaratur, quantumuis prudentis: ſi ſupra modum id biberit: ita vt, qui antea ſapientiæ laude florebat, is dedecore, maculaque afficiatur. Sed non celabo lectorem me D in aliquot libris manuſcr. ſcriptum reperiſſe. *Candida cum verax aperit præc. lib.* quam ſcripturam videtur,confirmare illud ex Od. 18. lib. 1. *non ego te candide Baſſareu, Inuitum quatiam*. Verumtamen ego receptam magis probo.

HIC] quem proximè deſcripſi, ibi, *E quibus vnus auet,&c.*

COMIS] facetus, commodus, facilis, ſuauis. ſic ſatyra 10. de Lucilio. *Nil comis tragici mutat Lucilius Acci?* & ibid. ſup. *Arguta meretrice potes,Dauoq; Chremetem Eludente ſenem comis garrire libellos,&c.*

PASTILLOS RVFILLVS] hic verſus iam ſuprà poſitus eſt ſat. 2.

DE CAPITOLINI] Petillius Capitolinus cùm furti,aut peculatus accuſatus eſſet, corona è Capitolio ſublata,iudicio abſolutus eſt. Anno ſuperiore cùm eſſem Romæ, Clemens Teuenįnus Gallus, homo Romanarum antiquitatum ſtudioſiſſimus, oſtendit mihi domi ſuæ nummum argenteum: cuius in antica parte, expreſſa erat figura templi Capitolini, & circùm ſignatum nomen *Petillius*: in poſtica Iouis effigies, & circumſcriptum cognomen *Capitolinus*. de eodem ſat. 10. E *& cùm Dura tibi peragenda rei ſit cauſa Petilli.*

DEFENDAS VT TVVS EST MOS] alloquitur eum, à quo ſua ſcripta reprehendi, ac metui videt,tanquam nimis mordacia,& aculeata: & cui ſe inuiſum,& formidoloſum eſſe intelligit,veluti nigrum,ac μελάνουρον. defendas (inquit) Petillium iudicio abſolutum, ſi fortè de eo mentio incidat, tuo more, id eſt, non liberaliter, neque candidè: ſed malignè, perfidioſè, atque inſidioſè: his verbis, quæ deinceps ſequuntur, *Me Capitolinus,&c.* in cod. Faër. & Don. & quibuſd. aliis, ſcriptum eſt *conuictore vſus amico*, ſine coniunctione *que*.

HIC NIGRÆ SVCC. LOLLIG.] huiuſmodi oratio (inquit Horatius) occultæ maleuolentiæ, obſcuriq;, atque inſidioſi odij pleniſſima eſt. quid ita? quia quamuis te Petillij abſolutione lætari, eique benè velle ſimiles, eo tamen, quòd te mirari dicis, quónam pacto ſit abſolutus, ſignificas, eum nõ fuiſſe innocentem, neq; iure aut gratis eſſe abſolutũ. *ſuccum lolliginis* appellat orationem inuidiæ, ac maleuolentiæ plenam, quæ alterius famæ maculam aſpergat. ab atramento lolli- F ginis piſcis ducta tralatio eſt: de quo ſic Varro lib. 4. *lolligo* (inquit) *quòd ſubuolat, littera commutata. Nam primò voligo*. Deſcribit autem hîc hominem improbum, perfidum, atque inſidioſum, qui, quæ nihil ad rem pertineant, laudet: ea autem, de quibus quæritur, carpat, & vituperet.

HÆC EST ÆRVGO] ærugo, æris eſt vitiũ. M. Tull. Tuſcul. 4. *æs Corinthiacum tardius in æruginem incidit. hæc eſt ærugo mera*, id eſt, hoc eſt graue virus,& venenum vitæ, & peſtis amicitiæ, vt loquitur Catull. ad Rufum, *Siccine ſubrepſti mi, atque inteſtina perurens, Sic miſero eripuiſti omnia noſtra bona? Eripuiſti, eheu, noſtræ crudele venenum Vitæ, eheu, noſtræ peſtis amicitiæ.*

Ec QVOD

A Qvod vitivm, &c.] quam maleuolentiã amicitiæ simulatione tectam, ita esse afuturam, & ab animo meo (quod prius est) & à scriptis, promitto, vt quiduis aliud, si quid est, quod de me spõdere, ac recipere possim.

Afore] sic habent plerique codices manuscr. iique longe optimi: neque dubium est, quin ita sit reponendum. nam neque absui, absuisti, &c. neque abfore, neque abfuturum dicebant veteres: sed afui, afuisti, &c. & afore, & afuturum. qua de re plura diximus annotationibus in M. Tullium anno superiore multo emendatiorem, quàm anteà, à nobis editum: qui tamen multo emendatior exisset, si typographum diligentiorem nacti essemus, & si nobis locatores, iique, qui sumtus suppeditarunt, paullo plus spatij ac temporis ad rem tantam accurandam dedissent.

Insevit pater optimvs hoc mi.] hunc locum in omnibus exemplaribus & manu scriptis, & excusis corruptum, detractione vnius litterę in verbo *inseuit*, & mutatione *e*, in *i*, in prouocabulo *me*, restitui, atque emendaui, B cùm anteà legeretur *insueuit pater optimus hoc me*: nisi quòd in vno codice impresso scriptum reperi, *inseuit pater optimus hoc me*. quarum scriptutarum vtraque vitiosa est. Nam primùm *insueuit* verbum est absolutum, seu potius, vt Grammatici appellant, neutrum παθητικόν. Quare longè abest ab eo, vt duos accusandi casus suo iure postulare debeat, nempe *me*, & *hoc*. nisi si quis dicat *me* pro *mihi* positum esse, vt loquebantur antiqui, auctore Festo, quod mihi non fit verisimile. Deinde si quis dicat *hoc*, esse sexti, aut septimi casus, & *insueuit*, dictum esse pro *assuefecit*: ne id quidem benè procedet. nam dicimus Latinè *assuefeci me labori, vigiliis, studio, litterarum, inediæ, & similibus*: non autem, *assuefeci me labore, &c.* Itaque dicendũ fuerat, *insueuit pater optimus huic me*, id est, assuefecit me huic rei. Iam verò quòd nonnulli ita dicunt, insueuit me instituere, vt hoc fugerem, &c. mera somnia. nam neque placet mihi, verbum *instituere* subintelligi, & foris peti: neque hoc sentit Horatius, quod illi volunt. non enim significat, se à patre esse assuefactũ, vt hoc, id est, certum vitium: sed vt omnia vitia fugeret, C exemplis ea notando. Itaque, ne sim longior, primùm sic contendo hunc locum esse legendũ, vt à me emendatus est: deinde sic eum explico: pater optimus hoc mihi inseuit, vt quæque vitiorum fugerem, inseuit, inquam, ea vitia notando exemplis. eodem verbo vsus est suprà saty. 3. *numquã tibi vitiorum inseuerit olim Natura, aut etiam consuetudo mala, &c.* insuesco quidem nusquam memini me legere vsurpatum, nisi significatione absoluta. vt Lucret. lib. 4. *Nam facit ipsa suis interdum fœmina factis, Morigerisq; modis, & mundo corpori cultu, Vt facile insuescat secum vir degere vitam.* Salust. coniur. Catil. *Ibi primùm insueuit exercitus populi Ro. amare, potare, signa, tabulas pictas, vasa cælata mirari, &c.* Quòd quidam exempla contraria ex Columela proferunt, manum non verterim. Quemadmodum autem dicunt Latini, insitum in animo, seu animo: sic exserere ex animo: cuius exemplum est apud M. D Tullium libro 3. de natu. deorum sub princip. quem locum indicare institui eò maximè, quia corruptus est in omnibus libris, neq; à nobis fuit emendatus. sic igitur vulgò legitur, *Etsi id est primum, quod inter omneis, nisi admodum impios, conuenit: mihi quidẽ ex animo exuri non potest, esse deos*, legendum, *exseri*

Cvm me hortaretvr, parce, &c.] ordo est: Cùm me pater hortaretur, vti parcè, & frugaliter viuerem, & vti eo contentus viuerem, quod mihi ipse quæsisset, ac parasset: dicebat, Nónne vides, &c.

Nónne vides, &c.] hæc sunt exempla. attende autem mirum poëtæ artificium, qui dum simulat se hoc agere, vt exponat, quemadmodum à patre fuerit institutus, quasi aliud agens, multorum vitia vrbanissimè notat. quod reprehendendi genus & satyricum est, & ab Horatio diuinitus vsurpatum, ac seruatum: à Iuuenali & Persio aut ignoratum, aut neglectum.

Magnvm docvmentvm] Barrus libidinosè, & luxuriosè viuendo ad egestatem redactus, magno documento est omnibus, ne rem à maioribus relictam dissipent, ac profundant. E Putant plerique, hunc esse Barrum, de quo saty. 6. huius lib. *Vt si qui ægrotet quo morbo Barrus, &c.* & Od. 12. epod. *Quid tibi vis mulier nigris dignissima Barris?*

Sectani dissimilis sis] hoc exemplo deterrebat Horatius pater Horatium filium, ne meretricum amore caperetur, atque irretiretur.

Sapiens vitatv, &c.] à philosopho (dicebat Horatio filio Horatius pater) disces quid sit expetendũ, quid fugiendum: & quamobrem hoc sit fugiendum, illud expetendum: mihi satis est traditam à veteribus consuetudinem retinere, vitamque, ac famam tuam, tantisper dum puer es, & impubes, ab omni dedecore, ac turpitudine integram tueri. sic Satyra 6. *quid multa? pudicum, Qui primus virtutis honos, seruauit ab omni Non solum facto, verùm opprobrio quoque turpi.* F

Dvm cvstodis eges,] dum puer & adolescentulus es: dum eges custode, seu pædagogo. Plaut. Mercat. *Seruum vna mittit, qui olim à puero paruulo Mihi pædagogus fuerat, quasi vti mihi foret Custos.* Horat. epist. ad Pison. *Imberbis iuuenis tandem custode remoto, &c.* ibidem, *An custos, famulusq; dei Silenus alumni.* Idem Sat. 6 huius lib. 1. *Ipse mihi custos incorruptissimus, omneis Circum doctores aderat.*

Incolvmem possim] aliquot libri veteres habent, *possum*.

Dvraverit ætas] corroborauerit, cõfirmauerit. durare enim est durum efficere, vt Od. 34. lib. 3. *nec Boreæ finitimum latus, Durataq; solo niues Mercatore abigũt.* sat. 4. lib. 2. *Rectius Albanã fumo duraueris vuã.* Od. 16. epod. *Ære, dehinc ferro durauit sæcula.* Virg. Georg. 3. *Atq; hinc atq; illinc humeros ad vulnera durat.* interdum significationem habet absolutam, idemque valet, quod

A quod apud Græcos διαμένειν, καρτερεῖν, id est, permanere, obfirmato animo esse, vt Virg. Æn. 1. *Durate, & vosmet rebus seruate secundis.* Horatius transfert ad res inanimas, & tribuit ei casum accusandi: vt Od. 14. lib. 1. *ac sine funibus Vix durare carinæ Possint imperiosius Æquor?* M. Tull. in Catone vsurpat pro verbo permanendi: *Iam sensus moriendi, si aliquis esse potest, is ad exiguum tempus durat, præsertim in sene.* Horat. epist. 1. lib. 1. *Iidem eadem possunt horam durare probantes?* Idem sat. 6. huius lib. *Pransus non auidè, quantū interpellet inani Ventre diem durare, &c.* id est, καρτερεῖν, & ἀνέχεσθαι. vel διατελεῖν. Lucret. lib. 4. *acremq́ue dolorem Præbent, vt nequeant contrà durare feroces.* Idem lib. 3. *nec autem Cassum anima corpus durare, & sensibus vti Sola potest.* Terent. Adelph. *Non hercle hic quidem durare quisquam, si sic fit, potest.*

NABIS SINE CORTICE] per te sapere poteris. alienis præceptis non egebis. ductum ab iis, qui primùm nare discunt. tum enim sibi diffidentes, subere, aut cortice nituntur. Plautus Aul. *Quasi pueris, qui nare discunt, scirpea inducitur ratis, Qui laborent minus, facilius vt nent, & moueant manus.*

B FORMABAT] instituebat, docebat, vt epist. ad August. lib. 2. *Mox etiam pectus præceptis format amicis.* vide annot. ad Od. 10. lib. 1.

HABES AVCTOREM] dicebat pater, obiiciens mihi vnum ex iudicibus selectis: habes iudicem illum, virum integerrimum, & castissimum, quo auctore, hoc, quod tibi præcipio, facias.

VNVM EX IVDIC. SELECT. OBIIC.] pater obiiciebat, id est, opponebat, seu ante oculos ponebat vnum ex iudicibus selectis, & ita dicebat, *habes auctorem, &c.* habes illum, cuius auctoritatem secutus, ita viuas. selecti iudices dicebantur ij, qui à prætore vrbano vel ex senatorio, vel ex equestri ordine, vel ex tribunis ærariis, (non enim semper idem ordo præfuit rebus iudicandis) seligebantur, atque in albo proponebantur. M. Tull. in orat. pro Cluent. *Deinde prætores vrbani, qui iurati debent optimum quemque in selectos iudices referre, nunquam sibi ad eam rem, censoriam ignominiam, impedimento esse oportere duxerunt.* libri aliquot antiqui & manuscr. habent *vnum ex iudicibus electis.* quod eò lectori indicaui, vt videat, s. vocis *selectis*, esse omissum à librario

C propter vocem antecedentem in similem litteram, desinentem.

AN HOC INHONESTVM] aiebat pater. plerique libri manu scripti habent *inutile factum.* quos tamen non sum secutus, quoniam tolerabilis est vulgata lectio *factu.* Tale autem ferè est illud Plutarchi περὶ παίδων ἀγωγῆς. δεῖ τοίνυν τοὺς ἔμφρονας πατέρας παρὰ τὸν μάλιστα τὸν καιρὸν φυλάττειν, ἐγρηγορέναι, σωφρονίζειν τοὺς μειρακίσκους, διδάσκοντας, ἀπειλοῦντας, δεομένους, συμβουλεύοντας, ὑπισχνουμένους, παραδείγματα δεικνῦντας τῶν διὰ μὲν φιληδονίαν συμφοραῖς περιπεσόντων, διὰ δὲ καρτερίαν ἔπαινον καὶ δόξαν ἀγαθὴν περιποιησαμένων. id est, Oportet igitur patres prudenteis hoc maximè tempore custodire, vigilare, castigare adolescenteis, docendo, interminando, obsecrando, consilio dando, promittendo, exemplis pro-

D ponendis eorum, qui propter libidines voluptatum in calamitates inciderunt, propter continentiam & tolerantiam laborum laudem & bonam existimationem consecuti sunt.

FLAGRET RVMORE MALO C.] id est, cùm malè audiat: cùm de eo malè existiment homines. ita dixit Horatius *flagrare rumore malo*, vt M. Tull. *flagrare infamia, flagrare inuidia.*

AVIDOS VIC. F. VT ÆG.] quo modo mors vicinorum terret ægros edaceis, & intemperanteis, eosque cogit ab iis abstinere, quæ morbum alunt, & fouent: valetudini operam dare: medico denique obtemperare: sic adolescentium animos infamia eorum, qui profusè, turpiter, & flagitiosè viuunt, ad pudorem, & honestatem, & parsimoniam à libidine, & luxuria reuocat. saty. proxima, *conuiuas auidos* appellat: & 6. ait se non auidè pransum domi otiari. & Od. 28. lib. 1. *nautas auidos.* Non celabo lectorem, me in aliquot libris manu scr. præter eos, qui enumerantur in libro Io. Morelli, scriptum reperisse, *vides vicinum f. &c.*

EXANIMAT] conturbat, exterret. ita enim loquuntur Latini: *metu exanimatus sum.* Idem supra Oda 12. lib. 3. *Miserarum est neque amori dare ludum, Neque d. m. v. l. aut ex-Animari metuenteis patruæ verbera linguæ.* & Od. 17. lib. 2. *Cur me querelis exanimas tuis?* E

EX HOC] ex his præceptis paternis.

SANVS] integer, & purus ab iis vitiis, quæ sunt fœda, & insanabilia. sequitur infrà verbum *teneor*, ad quod vox *sanus* pertinet: nec est quicquam subintelligendum.

ET, QVEIS IGNOSCAS] id est, & vitiis venia dignis, seu ignoscendis.

FORTASSIS ET ISTINC, &c.] attende, tria hic ab Horatio poni, quæ cuiusque nostrûm vitia minuere possint, præsertim mediocria & sanabilia: longam ætatem, vt epist. 2. lib. 2. *Lenior, & melior fis accedente senecta?* amicum liberum, consilium proprium. Iam quantum prosit homini liber amicus, ex hoc intelligere licet, quòd sæpe maiorem vtilitatem capimus ab inimicis acerrimis, quàm à blandis amicis: quia hi peccata nostra oratione sua eleuant, aut etiam probant, nobisque magno nostro malo blandiuntur, & assen- F tantur, malos & stultos medicos imitantes, qui vulnera, aut vlcera scalpello tangere non audent, veriti ne quid offendant: illi autem vitia nostra vel occultissima insectantur, & exagitant. quod Cato dicere solebat, vt tradit M. Tull. in Lælio, his verbis, *Scitum est enim illud Catonis, multo melius de quibusdam acerbos inimicos mereri, quam eos amicos, qui dulces videantur. illos verum sæpe dicere, hos numquam.* quibuscum concinunt illa Plutarchi in libro πῶς ἄν τις ὑπ' ἐχθρῶν ὠφελοῖτο. ὅθεν ὀρθῶς ὁ Ἀντισθένης εἶπεν, ὅτι τοῖς μέλλουσι σώζεσθαι, ἢ φίλων δεῖ γνησίων, ἢ διαπύρων ἐχθρῶν. οἱ μὲν γὰρ νουθετοῦντες τοὺς ἁμαρτάνοντας· οἱ δὲ λοιδοροῦντες, ἀποτρέπουσιν. ἐπεὶ δὲ ἡ φιλία πάνυ ἰσχόφωνος γέγονεν ἐν τῷ παρρησιάζεσθαι, καὶ τὸ κολακεῦον αὐτῆς λάλον ἐστὶ, τὸ δὲ νουθετοῦν ἄναυδον, ἀκουστέον ἐστὶ παρὰ τῶν ἐχθρῶν τὴν ἀλήθειαν. id est. *Vnde præclarè dixit Antisthenes, iis, qui salui futuri sint, opus esse aut germanis, atque*

A *ingenuis amicis: aut acribus & feruidus inimicis. illi enim monendo: hi conuiciando & maledicendo à peccatis deterrent, & auocant. Sed quando hoc tempore amicitia, vbi liberè eſt cum amico loquendum, titubanter, & ſingultim loquitur: & eius quidem monitio elinguis & muta eſt: aſſentatio autem loquax, audienda eſt ab inimicis veritas.* Et Iſocrat. πρὸς Νικοκλ. in ceteris, quibus priuati homines poſſunt fieri meliores, παῤῥησίαν numerat, καὶ τὸ φανερῶς ἐξεῖναι τοῖς τε φίλοις ἐπιπλῆξαι, καὶ τοῖς ἐχθροῖς ἐπιθέσθαι ταῖς ἀλλήλων ἁμαρτίαις: id eſt, atque apertè licere & amicis eos obiurgare, & inimicis incurrere in mutua peccata. Conſilium autem proprium eſt id, quod quiſque ſuopte iudicio, & ſuapte ſponte cepit. Non eſt autem cuiuslibet bonum conſilium capere, ſed hominis bene à natura informati, id eſt, τοῦ εὐφυοῦς. qui per ſe & quid rectum ſit, videt: & quod tale eſſe iudicauit, id omni ſtudio perſequitur, atque expetit. ille autem ipſe eſt, de quo Heſiodus, Οὗτος μὲν πανάριστος, ὃς αὐτὸς πάντα νοήσει Φρασσάμενος, τά κ᾽ ἔπειτα καὶ εἰς τέλος ἦσιν ἀμείνω. id eſt, *Optimus ille quidem eſt, qui per ſe mente, animoq́; Omnia perluſtrat, quæ ſint meliora futura Poſtea ad extremæ vſque nouiſſima tempora vitæ.*

B Neqve enim, cvm lectvl.] hæc ſunt referenda ad id proximum, quod antecedit, *conſilium proprium.* ſic Pythagoras iubebat ſuos diſcipulos, quicquid aut egiſſent, aut dixiſſent interdiu, commemorare veſperi, hoc modo, Ποῖ παρέβην, τί δ᾽ ἔρεξα, τί μοι δέον οὐκ ἐτελέσθη, Αρξάμενος ἀπὸ πρώτου, ἐπέξιθι, καὶ μετέπειτα· Δειλὰ μὲν ἐκπρήξας ἐπιπλήσσεο· χρηστὰ δὲ, τέρπου, id eſt, quò iui? quid egi? quid, quod non oporteret, à me factum eſt? orſus à principio, reliqua perſequere, & poſtea ſi res vitioſas egiſti, te ipſe obiurga: ſin cum virtute coniunctas, oblectare.

Avt me Porticvs excep.] aut cùm in porticum veni, ambulandi gratia. infra epiſt. 1. libro 1. *Non, vt porticibus, ſic iudiciis fruar iiſdem.*

Excepit] ſat. 7. lib. 2. *ſub clara nuda lucerna Quæcumque excepit turgentis verbera caudæ.* Oda 15. lib. 2. *nulla decempedis Metata priuatis opacam Porticus excipiebat Arcton.*

Desvm mihi] ſume negationem, quæ eſt ſuprà non longe, *neque*, hoc modo: neque enim C deſum mihi, id eſt, non negligo quod officij mei eſt, cùm in lectulo iaceo, aut cùm in porticu ambulo: ſed hæc, quæ ſequuntur, tacitus mecum loquor. deeſſe ſibi, eſt non vti bonis ac facultatibus ſibi vel à natura datis, vel à fortuna oblatis: vt ſi quis optimè à natura informatus, acerrimo ingenio præditus, rebus neceſſariis inſtructus, atque adeò abundans, ac circunfluens, voluptatibus & inertiæ ſe dedat, nihil dignum tot, & tantis opportunitatibus ex ſe promat: ſi quis alicuius liberaliſſimi, atque opulentiſſimi principis amicitiam nactus, ſua negligentia, & culpa rem ſuam minus benè gerat. M. Tull. ad Trebat. epiſt. lib. 7. *Imperatorem liberaliſsimum habes, ætatem opportuniſsimam, commendationem certè ſingularem, vt tibi vnũ timendum ſit, ne ipſe tibi defuiſſe videare.* Idem Off. 3. *Quare quantum conniti animo potes, quantum labore contendere, tantum fac vt efficias, néve committas, vt, cùm omnia tibi ſuppeditata ſint à nobis, tute tibi defuiſſe videare.* D Horat. ſat. 1. lib. 2. *haud mihi deero: Cùm res ipſa feret.* & ſat. 9. huius lib. *haud mihi deero: Muneribus ſeruos corrumpam.*

Nvmqvid ego illi, &c.] Dij prohibeant, vt quicquam tale admittam. non committam, vt mihi tale facinus, aut erratum éxcidat imprudenti. non diſſimile eſt illud, quod narrat Plutarchus de Platone in eo, quem paullò antè commemoraui libro, πῶς ἄν τις ὑπ᾽ ἐχθρῶν, ὁ μὲν οὖν Πλάτων ὁσάκις ἀσχημονοῦσιν ἀνθρώποις παραγένοιτο, πρὸς αὑτὸν ἀπιὼν εἰώθει λέγειν, μήποτ᾽ ἆρ᾽ ἐγὼ τοιοῦτος, id eſt, *Quoties Plato hominibus indecorum quippiam aut loquentibus, aut agentibus præſtò fuiſſet, ſolebat diſcedens ſic apud ſe dicere, numquid ego talis ſum?*

Imprvdens] inſciens, λανθάνων ἐμαυτόν.

Compressis labris] tacitus, συμμύων, muſſans.

Vbi qvid datvr otI, Ill. ch.] vbi ſuppetit aliquid otij, ego has meas cogitationes mando litteris, & ſcribo ſatyras ludibundus.

Concedere] ignoſcere, vel locum dare. E

Mvlta poëtarvm veniat m.] vrbanè & facetè poëtarũ multitudinem notat.

Avxilióqve Sit Mihi] quidam libri veteres habent, *auxilióque Sit mihi:* quæ lectio mihi quidem non diſplicet: quin ſic edendum curaui. verum tamen nihil réfert: & recepta, *auxilioquæ Sit mihi*, ferri etiam poteſt.

Nam mvlto plvres svmvs,] tale eſt illud Platonis lib. α. πολιτ. in princip. ὁρᾷς οὖν ἡμᾶς, ἔφη, ὅσοι ἐσμέν, πῶς γὰρ οὔ, ἢ τοίνυν τούτων, ἔφη, κρείττους γένεσθε, ἢ μένετε αὐτοῦ. id eſt, *Viden igitur (inquit) quàm multi ſimus? Quidni? aut igitur nobis eſtote potentiores, aut ſtate iſtic illico.*

Ac, velvti, te, Ivdæi, &c.] ridiculè cùm Iudæis poëtas confert, ſignificans, tantam eſſe poëtarum turbã, ac multitudinem, tantamque in ſcribendo pertinaciam, vt, quemadmodum Iudæi pleroſque ad ſuam ſuperſtitionẽ, ſuaſque cæremonias pertrahere, ac perpellere ſolent: ita poëtæ hominibus ſua ſtudia improbantibus, facilè ſint vim allaturi, eoſque ad ſententiã F ſuam perducturi.

Concedere] ire, venire, tranſire. M. Tull. de diuinat. lib. 2. *Cæli enim diſtributio, quam antè dixi, & certarum rerum notatio docet, vnde fulmen venerit, quò conceſſerit.* Idem Catil. 1. *ſi te parentes timerent, atque odiſſent tui, neque eos vlla ratione placare poſſes: vt opinor, ab eorum oculis aliquò concederes.* Terent. Heautont. *Eſto: at certè concedas aliquò ab eorum ore aliquantiſper.*

Tvrbam] nos poëtæ, inquit, tanquàm Iudæi, cogemus te in hanc poëtarum multitudinem tranſire, & noſtras parteis ſequi. Nos poëtæ, qui, vt Iudæi, numero vincimus, & pæne dicam, iuſtum exercitum conficere poſſumus: nec minus in ſcribendi ſtudio, quàm Iudæi in ſua religione, pertinaces & obfirmati ſumus, te in noſtram ſententiam, & quaſi in noſtra caſtra traducemus.

SATY-

A SATYRA 5.

EGressum magna, me accepit Aricia, Roma
Hospitio modico: rhetor comes Heliodorus,
Græcorum longè doctißimus: inde Forũ AppI
Differtum nautis, cauponibus atque malignis.
Hoc iter ignaui diuisimus, altius ac nos,
Præcinctis vnum. minus est grauis Appia tardis.
Hic ego, propter aquam, quòd erat deterrima, ventri
Indico bellũ, cenanteis haud animo æquo
B Exspectãs comites: iã nox inducere terris
Vmbras, & cælo diffundere signa parabat:
Tum pueri nautis, pueris conuicia nautæ
Ingerere. huc appelle. trecentos inseris ohe,
Iam satis est, dum æs exigitur: dum mula ligatur,
Tota abit hora. mali culices, ranæque palustres
Auertũt somnos. absentem cantat amicã
Multa prolutus vappa nauta, atque viator
Certatim. tandem fessus dormire viator
Incipit: ac missæ pastum retinacula mulæ
C Nauta piger saxo religat: stertitque supinus.
Iamque dies aderat, cùm nil procedere lintrem
Sentimus: donec cerebrosus prosilit vnus:
Ac mulæ, nautæque caput, lumbosque saligno
Fuste dolat. quarta vix demum exponimur hora.
Ora, manusque tua lauimus Feronia lympha.
Millia tũ prãsi tria repimus. atq; subimus
Impositũ saxis latè candentibus Anxur. D
Huc venturus erat Mæcenas optimus, atque
Cocceius, mißi magnis de rebus vterque
Legati, auersos soliti componere amicos.
Hic oculis ego nigra meis colyria lippus
Illinere. intereà Mæcenas áduenit, atque
Cocceius, Capitoque simul Fonteius, ad vnguem
Factus homo, AntonI, non vt magis alter, amicus.
Fundos Aufidio Lusco prætore libenter
Linquimus, insani ridẽtes præmia scribæ,
Prætextam, & latum clauum, prunæq; batillum.
In Mamurrarum laßi deinde vrbe manemus, E
Murena præbente domũ, Capitone culinam.
Postera lux oritur multo gratißima. nãq;
Plotius, & Varius Sinuessæ, Virgiliusq;
Occurrunt: animæ, qualeis, neque candidiores
Terra tulit: neque queis me sit deuinctior alter.
O, qui complexus, & gaudia quanta fuerunt!
Nil ego contulerim iucundo sanus amico.
Proxima Campano ponti quæ villula, tectum
Præbuit: & parochi, quæ debent, ligna, salemque.
Hinc muli Capuæ clitellas tẽpore ponũt. F
Lusum it Mæcenas: dormitum ego, Virgiliusq;
Nanque pila lippis inimicum, & ludere crudis.
Hinc nos Coccei recipit plenißima villa:
Quæ super est ClaudI cauponas. nunc mihi paucis
Sarmenti scurræ pugnã, Meßiq; Cicerri
Musa velim memores: & quo patre natus vterque

A Cõtulerit liteis. Meßi clarũ genus Osci:
Sarmenti domina exstat. ab his maioribus orti
Ad pugnam venêre. prior Sarmentus: equite
Esse feri similem dico. ridemus: & ipse
Meßius, accipio: caput & mouet. ô, tua cornu
Ni foret exsecto frons, inquit: quid faceres, cum
Sic mutil9 minitaris? at illi fœda cicatrix
Setosam læui frontem turpauerat oris.
Campanum in morbum, in faciem permulta iocatus,
Pastorem saltaret vti Cyclopa, rogabat:
B Nil illi larua, aut tragicis opus esse cothurnis.
Multa Cicerrus ad hæc: donasset iámne catenam
Ex voto Laribus, quærebat. scriba quòd esset,
Deterius nihilo dominæ ius esse. rogabat
Denique, cur vmquam fugisset: cui satis vna
Farris libra foret, gracili sic, tamque pusillo.
Prorsus iucundè cenã produximus illam.
Tendimus hinc rectà Beneuentum: vbi sedulus hospes
Pæne arsit, macros dum turdos versat in igne:
Nam vaga per veterem dilapso flamma culinam
C Vulcano, summum properabat lambere tectum.
Conuiuas auidos cenam, seruosq; timenteis
Tum rapere, atq; omneis restinguere velle videres.
Incipit ex illo monteis Appullia notos
Ostentare mihi quos torret Atabulus: & quos
Numquã erepsemus, nisi nos vicina Triuici
Villa recepisset lacrymoso non sine fumo, D
Vdos cum foliis ramos vrente camino.
Hic ego mendacem stultißimus vsque puellam
Ad mediam noctem exspecto. somnus tamen aufert
Intentum Veneri. tum immundo somnia visu
Nocturnam vestem maculant, ventrémque supinum.
Quattuor hinc rapimur, viginti & millia rhedis,
Mansuri oppidulo, quod versu dicere nõ est:
Signis perfacile est. vênit vilißima rerũ
Hic aqua: sed panis longè pulcherrimus, vltrà E
Callidus vt soleat humeris portare viator:
Nam CanusI lapidosus: aquæ non ditior vrna
Qui locus à forti Diomede est conditus olim.
Flentibus hinc Varius discedit mæstus amicis.
Inde Rubos feßi peruenimus: vtpote longum
Carpẽtes iter, & factũ corruptius imbri.
Postera tempestas melior: via peior adusque
Bari mœnia piscosi. dehinc Gnatia lymphis
Iratis exstructa dedit risusq;, iocosq;: F
Dum flamma sine, tura liquescere limine sacro,
Persuadere cupit. credat Iudæus Apella:
Non ego. namque deos didici securum agere æuum.
Nec, si quid miri faciat natura, deos id
Tristeis ex alto cæli demittere tecto.
Brundisium longæ finis chartæq;, viæque.

EGRESSVM MAGNA] in hac satyra Horatius vrbanè, & facetè hominum leuitatem notat, ne

A ne sibi quidem parcens: describitque suum iter ab vrbe, ad oppidum Brundisium, Lucilij exemplo, qui item suum ab vrbe Capuam, & ad fretum Siciliense descripserat. *accepit* autem, habent plures libri manu scripti: quam scripturam vulgatæ antepono. sic enim loquimur, *accipere hospitio.* Plautus Amphitr. *ita peregrè veniens hospitio publicitus accipiar.* M. Tull. ad Att. lib. 2. *te in Arpinati videbimus, & hospitio agresti accipiemus.* & ita Virgil. lib. 5. Æneid. *Illos porticibus rex accipiebat in amplis.* Verumtamen *excepit* non damno.

Aricia] Strabo lib. 5. μετὰ δὲ τὸ Ἄλβανον Ἀρικία ἐστὶ πόλις ἐπὶ τῇ ὁδῷ τῇ Ἀππίᾳ· στάδιοι δ᾽ εἰσὶν ἐκ τῆς Ῥώμης ρξ. id est, Post Albanum autem, est vrbs Aricia in via Appia. Distat autem ab vrbe Roma stadia centum sexaginta.

Græcorum longè doctiss.] aliquot libri manu scr. habent *Græcorum linguæ doctissimus.* ego tamen vulgatã & receptam lectionem tueor, præsertim ab aliis libris manuscr. confirmatam. Quòd si omnes libri eos, qui *linguæ* malunt legi, adiuuarent, quod non fit, tamen hæc lectio vix ferri posset. Nam cùm hic Heliodorus, B natione Græcus esset, nónne laus esset ridicula, si Horatius eum laudaret, quòd Græcæ linguæ scientiam maximam haberet? nempe vt si quis Gallũ, quòd Gallicæ. Præterea solet Horatius coniungere vocem doctus cum accusandi casu. vt, *Dulceis docta modos, &c. & Docte sermones vtriusque linguæ.*

Forum Appi.] à foro Appij vsque ad Feroniam per Pontinas paludes tunc nauigare licebat.

Differtum nautis] hac, & illac refertum, propterea quòd eà nauigari solebat. vsus est hac voce sine nomine casus ablat. epist. ad Numic. lib. 1. *qui manè plagas, venabula, seruos Differtum transire forum, populumq́; iubebat.* Catullus iunxit cum gignendi casu, epigr. in Asinium, *est enim lepôrum Differtus puer ac facetiarũ.* Sic enim legendum censeo: vbi vulgò legitur *Disertus puer, &c.*

Malignis] *malignis*, epithetum est nominis, *cauponibus*, quantum vis licet reclamitet Acron. Dicuntur autem caupones maligni, quia magna ex parte res eas, quas vendunt, maligna C mensura metiri consueuerunt. est enim malignũ idem ferè, quod angustum, parcum, exiguum, vt dicemus ad epist. ad August. ibi, *laudare malignè.* perfidos appellat Sat. 1. *Perfidus hic caupo.*

Divisimus] cùm esset vnius diei iter, biduum in eo conficiendo consumsimus. ex vnius diei itinere, duorum dierum iter fecimus.

Altius, ac nos, præcinctis vnum] quod vno die confici potest ab iis, qui sunt nobis expeditiores, & (vt Græco verbo dicam) εὐζωνότεροι. Seruius ad illum Virgilij locum Æneid. 8. extr. *& discinctos Mulciber Afros*, hunc Horatij locum profert, aitque præcinctos opponi discinctis, his verbis, *vel habitum eorum ostendit, qui vsque ad talos fluebat, &c. vel discinctos dixit inhabileis militiæ. omnes enim, qui militant, cincti sunt: vel inefficaceis: vt cotra præcinctos, strenuos dicimus. Horat. altius ac nos Præcinctis vnum.* Vnde & Græcè εὔζωνος appellatur, non qui bonam zonam habet, sed qui est strenuus. D

Minus est gravis Appia] via Appia minùs est laboriosa iis, qui tardè ambulant, propter crebra diuersoria.

Ventri indico bellum] non ceno. allegoria. non valde dissimilis est illa, in sat. 8. lib. 2. *Da, si graue non est, Quæ prima iratum ventrem placauerit esca.*

Haud animo æquo] iniquo animo, ægrè, grauatè.

Iam nox inducere terris, &c.] periphrasis noctis appropinquantis & aduentantis.

Pueri] serui conuicia nautis ingerebant. puerorum autem appellatione etiam serui intelliguntur, vt docent iurisconsulti.

Huc appelle] nauem subintell. verba autem sunt puerorum à dominis præmissorum, nautas iubentium ad certam ripæ partem, nauim appellere.

Trecentos inseris] dicũtur hæc quoque à pueris, vel dominis ipsis iam ingressis, nautæ, plureis quàm par sit, vectores in nauim imponenti, vt maiorem quæstũ faciat. Alij putant esse E nautæ verba stomachãtis, quòd plureis in nauim imponantur, quàm pactus sit: à quibus dissentio. Hoc enim quotidie videmus, nautas & portitores quàm plurimos possunt, in naueis recipere, vt plus lucri faciant, reclamantibus vectoribus, qui, quo plures sunt, hoc & angustius in naui sedent, & periculosius nauigãt. Præterea hîc non est ab vno, aut paucis conducta nauis, (quod si factum esset communi omniũ nomine pretiũ solueretur) sed nauta singulos in nauem suam recipit, & à singulis pretium exigit. sunt autem legenda sine interrogatione. *inseris* ἐμβιβάζεις εἰς τὴν ναῦν.

Æs] pretium, quod datur nautæ à vectoribus. naulum.

Dum mula ligatur] quæ nauim, cui alligata est, trahat aduersa aqua.

Culices] κώνωπες: vnde conopeum Od. 9. epod. genus est insecti valde infestum & inimicum dormire volentibus. Nam cùm sua promuscide ora pertundat, & lancinet, sanguinemque tamquã siphone quodã eliciat, atq; exsugat, tum F ita horribili clangore aureis verberat, vt somnos ex oculis excutiat. canam culicem dixit Plautus in Casina, de sene amatore, in genere famin.

Ranæque palustres] Columella de cultu hortorum, *Nam neque sicca placet, nec quæ stagnata palude Perpetitur querula semper conuicia ranæ.*

Avertunt somnos] diuellunt, aut depellunt somnos, vt loquitur epist. 10. lib. 1. *Est vbi diuellat* (seu, vt habent alij libri, *depellat*) *somnos minus inuida cura?*

Prolutus] à proluendo: quo verbo vtitur sat. 4. lib. 2. *leni præcordia mulso Prolueris melius.* & Virgil. lib. 1. Æneid. *pleno se proluit auro.*

Vappa] vino, cuius deperiit sapor. lege annot. sup. ad illũ locũ. *vappã iubeo ac nebulonem.* sat. 1.

A VIATOR] qui mulam moderabatur.

TANDEM FESSVS DORM.] hactenus intelligendum est nauem processisse, & hîc procedere desinere, mula videlicet soluta, & pastum missa.

RETINACVLA] funeis, quibus alligatam nauem trahebat mula.

STERTITQVE SVPINVS] non dicit dormit, sed stertit: id est, altum & securum somnum dormit. sic suprà sat. 3. *nocteis vigilabat ad ipsum Manè, diem totum stertebat*. M. Tull. in Lucullo, *per me vel stertas licet, inquit Carneades, non modò quiescas*.

CEREBROSVS] cerebro malè affecto: mente cõmota. Plaut. Mostell. *senex hic cerebrosus est*. quidam cerebrosum interpretantur ὀξύχολον, seu ὀξύθυμον, id est, iracundum, & qui celeriter irascitur: putantque Bollanum illum describi, de quo sat. 9. *O te Bollane cerebri Felicem, aiebat*. Nonius. *cerebrosi ad insaniam faciles, & quibus frequenter cerebrum moueatur*. Lucill. *Te primum cum istis insanum hominem, & cerebrosum*.

DOLAT] pulsat, verberat. tralatio est à fabris
B lignariis, qui dolabro ligna dolant. M. Tull. de diuinat. lib. 2. *quis robur illud cæcidit, dolauit, inscripsit?*

EXPONIMVR.] è naui. verbum est valdè ad hanc rem accommodatum, eoque vtitur Cæsar non semel. vt lib. 3. de bello ciu. *quibus regionibus exercitum exposuisset*. & Virgil. lib. 10. *socios de puppibus altis, Pontibus exponunt*. idem lib. 6. *Tandem trans fluuium incolumeis vatemq́; , virumq́; Informi limo, glaucaq́; exponit in vlua*. Sic & Græci loqũtur. Sophocl. Philoct. Ενθ' ὦ κράτιστοι πατρὸς ἑλλήνων τραφεὶς, Αχιλλέως παῖ Νεοπτόλεμε, τὸν Μηλιᾶ Ποίαντος υἱὸν ἐξέθηκ' ἐγώ ποτε: id est, hîc ô viri optimi Græcorum patris Achillis fili Neoptoleme Thessalum Pæantis filium exposui ego quondam.

FERONIA] Feronia, vrbs est Tarracinæ vicina, & Dea, & fons eiusdem nominis, de qua Virg. Æneid. 7. (vbi Seruius notat, Feroniam Iunonem esse virginem.) & Dionys. Halicarn. lib. 3. his verbis, ἱερὸν δ' ἐστὶ κοινῇ τιμώμενον ὑπὸ σαβίνων τε καὶ λατίνων, ἅγιον ἐν τοῖς πάνυ, θεᾶς φερωνείας ὀνομαζομένης, ἣν οἱ μεταφράζοντες εἰς τὴν ἑλλάδα γλῶσσαν οἱ μὲν ἀνθηφόρον, οἱ δὲ φιλοστέφανον, οἱ δὲ Περσεφόνην καλοῦσιν. id est, templum est,
C quod communiter à Sabinis, & Latinis colitur, in primis sanctum Deæ Feroniæ quæ nominatur: quam qui interpretantur Græcè, alij Florigeram, alij coronarũ amantem, alij Proserpinam vocant.

REPIMVS] lentè, & quasi rependo ambulamus. tralatio est. & ita Græci. Theocrit. θαλυσίοις. Ης χρόνος, ἁνίκ' ἐγώ τε, καὶ Εὔκριτος εἰς τὸν Αλέντα Εἵρπομες ἐκ πόλιος. id est, Tempus erat, cùm ego & Eucritus ad Alentem ex vrbe repebamus. repimus autem in præsenti habent libri ferè omnes veteres: quos secutus sum.

ANXVR] Tarracinam, oppidum Volscorum. Festus. *Anxur vocabatur, quæ nunc Tarracina dicitur, Volscæ gentis. sicut ait Ennius Volsculũ perdidit Anxur*. Liuius lib. 4. *Anxur fuit, quà nunc Tarracinæ sunt, vrbs prona in paludes*. Seruius ad eum Virgil. locum lib. 7. Æneid. *Circæumq́; iugũ, queis Iupiter Anxurus aruis Præsidet, &c.* notat, Iouem, qui circa hunc Campaniæ tractum colebatur, Anxurum dictum esse, quasi ἄνευ ξυροῦ, id est, sine nouacula, quia nondum barbam rasisset: & ibidem Iunonem virginem, Feroniam: vt paullo antè diximus. D

COCCEIVS] Nerua iurisconsultus: cuius nepos fuit imperator Nerua.

AVERSOS] Cæsarem Augustum, & M. Antonium significat, inter se tum dissidenteis.

COMPONERE] placare inter se: in pristinam gratiam restituere.

ILLINERE] ego (inquit Horatius) oculos meos lippitudine affectos, colyriis inungebam. colyria, medicamenta ad lippitudinem depellendam vtilia ἀπὸ τοῦ κωλύειν τὸν ῥοῦν, id est, à prohibenda fluxione dicta, non ἀπὸ τοῦ κολλᾶν. iccircò vno l. excudendum curaui. nigra autem erant, quia componebantur ex lycio, glaucio, opio, acacia, hypocystide, & similibus. lege Cornel. Celsum lib. 6. de colyriis.

AD VNGVEM FACTVS HOMO] spectatissimus homo: vel politissimis moribus homo. vide ann. ad illum locum, *& exactis minimum distantia*, epist. ad August. vbi quid sit ad *vnguem factus*, declarauimus. Seruius profert hunc locum ad illum Virgil. Georg. 2. *nec secius omnis in vnguem Arboribus positis. &c.* vbi *in vnguem* interpretatur, ad perfectionem: aitque translationem esse à marmorariis, qui iuncturas vnguibus probant. Capito autem cognomen est, Fonteius nomen, vt sit, Fonteius Capito. E

ANTONI, NON VT M.] id est, ita Antonij, seu Antonio amicus, vt non alius magis.

FVNDOS] Strabo lib. 5. Φοῦνδοι πόλις ἐν τῇ ὁδῷ τῇ Αππίᾳ κειμένη. id est, Fundi vrbs in via Appia sita.

AVFIDIO LVSCO PRÆTORE] Existimant quidam hîc significari, ac describi ab Horatio Cn. Aufidium cæcum, prætoriũ hominem, de quo M. Tull. lib. 5. Tuscul. his verbis. *Pueris nobis, Cn. Aufidius Prætorius & in senatu sententiam dicebat, nec amicis deliberantibus deerat, & Græcam scribebat historiam, & videbat in litteris*: sed vehementer errant. nam repugnant ætates, & tempora, cùm Horatius M. Tullio multo fuerit ætate posterior, & Tullius scribat, Cn. Aufidium se puero prætorium, & senatorem fuisse. de eodem idem F M. Tul. lib. 5. de finibus. Adde quòd hic Aufidius, quem ridet Horatius, Fundis præturam gerebat: ille alter Romæ gesserat.

INSANI RID. PRÆM. SCR.] cur insanum appellet, exputare non possum, nisi dicamus proptereà, quòd cùm scriba fuisset, prætoriis insignibus vteretur: quod non probo. Nam si eum prætorem fecerat populus Fundanus, insanisset potius, si magistratus insignibus non vteretur, quantumuis licet ex scriba prætor esset factus: nisi quis dicat, eum se insolenter gessisse, & magnificè circumspexisse, quòd his insignibus ornatus esset: quasi verò Romæ præturam gereret, non Fundis in paruo municipio. iccirco dixit suprà proximè *Fundos Aufidio Lusco prætore Linquimus*, Romanorũ cõsuetudinem imitans, qui solent ita loqui,

hoc

A hoc aut illud factum est hoc & illo consulibus.

Præmia scribæ] vocalis *a* corripitur, etiamsi sequantur tres consonantes, quod quamobrem fiat, disce ex Prisc. lib. 2. vbi hunc locũ testem producit. lege annot. ad illum locum, *nisi olenti in fornice stantem*, sat. 2. huius lib.

Prætextam] togam purpura prætextam, insigne magistratuum. Vtebantur & pueri prætexta vsque ad pubertatem: quo tempore sumebant togam virilem, quæ & pura dicebatur. M. Tull. lib. 6. epist. ad Attic. epist. 1. *Q. togam puram Liberalibus cogitabam dare.*

Latum clauum] de lato clauo, vide quæ annotata sunt ad illum locum & *latum demisit pectore clauum*, sat. proxima infrà.

Prunæque batillum] hoc etiam iure vtebatur prætor municipalis, vt ipsi è balneis publicis prunas sumere liceret: vel refer hoc ad morem ignis magistratibus & imperatoribus præferendi: quod magis probo. batillum autem aiunt esse ferreum vas, quo pruna colligitur. Plinius lib. 33. cap. 8. *batillis ferreis candentibus ramento argenti imposito, quod candidum permaneat, probatur.* Quidam *batillum* dictum putant à voce B Sicula βατάνιον quod patellam significat: Alij patillum legi volunt à πατάνιον, quod idem significat. in quibusd. libris veteribus scriptum reperi *vatillum.* Non desunt qui putent legendum *bacillum.* à quibus dissentio.

In Mamurr. vrbe] Formiis. Mamurram Cæsaris amicum insectatur aliquot locis Catullus, vt in Cæsarem, *Quis hoc potest videre, quis potest pati, Nisi impudicus, & vorax, & aleo? Mamurram habere, quod comata Gallia Habebat, & cuncta vltima Britannia?* sic enim legendum esse hunc versum ex veteribus libris admonuit me vir humaniss. Gabriel Faernus. eôdem pertinent illa Ciceronis ad Attic. lib. 7. *Et Labieni diuitiæ, & Mamurræ placent, & Balbi horti, & Tusculanum?* Fuit autem Mamurra, eques R. præfectus fabrûm C. Cæsaris in Gallia, quem primum Romæ parietes totius domus suæ in Cœlio monte crusta marmoris operuisse Cornelius nepos tradidit, vt scribit Plin. lib. 36. cap. 6.

Muræna præb. dom.] significat, Murænam, tectum, quò se reciperent, præbuisse: C Capitonem autem cenam dedisse. præbente valet παρέχοντος, ἤτοι πορίζοντος.

Sinuessæ.] Sinuessa oppidum Minturnis proximum. Horat. epist. ad Torq. lib. 1. *Inter Minturnas, Sinuessanumque Petrinum.*

Animae] homines. sic loquuntur Græci ψυχαί. M. Tull. Terentiæ. & Tulliolæ. *vos meæ carissimæ animæ quàm sæpissimè ad me scribite.* ordo autem verborum hic est, meo quidem iudicio: animæ tales, qualeis terra non tulit, & quibus candidiores terra non tulit, & quibus non sit alter me deuinctior. huic loco similis est ille Od. 5. ep. *Nardo perunctum, quale, nec, &c.*

Candidiores] integriores. vt suprà Od. 11. epod. *candidum Pauperis ingenium.* & Od. 13. eiusd. *Candide Mæcenas occidis sæpe rogãdo.* & Od. 18. lib. 1. *non ego te, candide Bassareu, Inuitum quatiam.* Cœlius Ciceroni lib. 8. epist. *cauendum tibi erit, ne parum simpliciter, & candide posuisse inimicitias videaris.* D

Nil ego contulerim iuc.] Plautus paullo aliter quidem, sed non minus probabiliter, in Epidico. *Nihil homini, amico est opportuno amicius: sine tuo labore, quod velis, actum est tamen.* Idem Trinummo. *Verum est verbum, quod memoratur: vbi amici, ibi sunt opes.* sed cur nõ dixit potius, *Nil ego contulerim sincero sanus amico?* An hoc sensit Horat. iucundũ esse non posse, nisi sit verus, & sincerus, &, vt Græci dicunt, ἀληθινὸς καὶ ἄδολος, An Epicuri sententiã spectauit, qui dicebat, etiam amicitias propter voluptatem esse expetendas, easque non modò fautrices esse fidelissimas, sed etiam maximarum voluptatum effectrices, tam amicis, quàm sibi? Sed de amicitia, vtrùm vsus, an rectum nos ad eam trahat, vide quæ annotata sunt ad illum versum sat. 6. lib. 2. *Quidue ad amicitias, vsus, rectúmne trahat nos.*

Tect. praebvit] ἐπόρισε, seu παρέσχε, in ea villula diuersati sumus, & pernoctauimus. ea villula nos tecto recepit.

Parochi] parochi ἀπὸ τοῦ παρέχειν sunt appellati: quod valet præbere, quorũ erat hoc munus, vt iis, qui publicè mitterentur, ligna, & salem, & similia præberent, ac suppeditarent. sat. vlt. lib. 2. *parochum* per tralationem videtur posuisse pro eo, qui cænam præbet, & pro conuiuatore. *vertere pallor Tum parochi faciem, &c.* vide annot. ad satyram superiorem, ibi, *Præter eum, qui præbet aquã.* Iam verò admonuit me Germ. Valens. *parochum* significare præterea παράνυμφον, & nuptiarum auspicem apud Aristoph. auibus. sic Aristoph. non longè ab extremo: Ζηνὸς πάροχος γάμων, Τῆς τ' εὐδαίμονος ἥρας. vbi interpres, πάροχοι λέγονται οἱ παράνυμφοι, παρὰ τὸ παροχεῖσθαι τοῖς νυμφίοις. ἐπ' ὀχήματος γὰρ τὰς νύμφας ἄγουσιν: id est, parochi dicuntur nuptiarũ auspices, seu nuptiis celebrandis curatores, propterea quòd vnà cũ sponsis, & iuxta sponsos in curru vehantur. Nam in curru sponsas portare solent. Idem docet Suidas in voce πάροχος: & Eustathius ad illũ locũ ἰλ. λ. Ἀντιφος αὖ παρέβασκε περικλυτὸς, &c. vbi tradit hoc præterea Eustathius, treis gestari, seu vehi solitos in curru nuptiali: spõsam, mediam: sponsum & parochum extremos, alterũ scilicet à dextra parte, alterum à læua. E

Hinc muli Capuae, &c.] id est, ab hoc loco, nempe ab hac villula, quæ Campano ponti proxima est, in qua diuersati sumus, muli cum mulionibus suis Capuam iuerunt, eoque, tempori peruenerunt, vt ibi positis clitellis pernoctarent. Putant quidam legendum esse, *Hic muli, &c.* Seruius quidem annotatione ad illum Virg. versum, Georg. 1. *Sæpe oleo tardi costas agitator aselli,* ita legisse videtur. Nam mendose habent libri vulgati, *Hi muli Capuæ.* F

Lusum it Maec.] pila, vt intelligere licet ex proximo versu. *Namque pila lippis, &c.*

Namque pila lippis, &c.] lippitudine laborabat Horatius, cruditate Virgil. ludus pilæ autem lippis quidem, & crudis inimicus est, quia vtrisque quiete, & abstinentia cibi

opus

A opus est:sed crudis magis, quàm lippis.

CRVDIS] ægrè cibum concoquentibus. ſuprà Oda 8.epod.*velut cruda bouis.* & epiſt.6.lib. 1.*crudi,tumidiq; lauemur.* M. Tull. pro Cluent. *cùm ad illud prandium crudior veniſſet,&c.*

PLENISSIMA] copioſiſſima, refertiſſima, abundantiſſima.

QVÆ SVPER EST CLAVDI CAVP.] que Claudij cauponis imminet, quæ eſt ſupra Claudij cauponas. legendum autem putaui aliquando *ſupra eſt*, vel *ſupera eſt* (ſupera enim valet ſupra) non *ſuper eſt*: ſed & veteres codices repugnant, & nobiles grammatici tradiderunt *ſuper* nonnunquam idem valere, quod ſupra. *Claudi* autem habent omnes libri veteres: quod valet, *Claudij*.

NVNC M. P SARM. SC. P. Mq;. CIC. MVSA V.] Solent poëtæ in re magna, ac difficili, quaſi ingenio ſuo diffidentes, Muſas appellare, atque ad earum numen confugere: vt Homer. ἰλ. β. Græcarum nauium numerum, & ducum nomina perſecuturus, Ἔσπετε νῦν μοι μοῦσαι ὀλύμπια δώματ' ἔχουσαι· Ὑμεῖς γὰρ θεαί ἐστε, πάρεστέ τε, ἴστε τε πάντα, B Ἡμεῖς δὲ κλέος οἶον ἀκούομεν οὐδέ τι ἴδμεν, &c. id eſt, *Dicite nunc mihi muſæ, quæ domos cæleſteis incolitis: Vos enim deæ eſtis, & adeſtis, & omnia nouiſtis: Nos autem famam duntaxat accepimus, neque quicquam ſcimus,&c.* & ἰλ. λ. quot & quantas ſtrageis Agamemnon ediderit, narraturus, Ἔσπετε νῦν μοι μοῦσαι, &c. Ὅστις δὴ πρῶτος Ἀγαμέμνονι ἀντίος ἦλθεν, &c. id eſt, *Dicite nunc mihi muſæ, &c. quis primus Agamemnoni aduerſus ierit.* & ἰλ. π. incendium nauiũ Græcarum deſcripturus, Ἔσπετε νῦν μοι, &c. Ὅππως δὴ πρῶτον πῦρ ἔμπεσε. quem locum M. Tullius libro 1. epiſt. ad Atticum ab Homero mutuatus eſt, eo in loco, in quo ſcribit de turpitudine illa iudicij Clodiani, expoſiturus cuius operâ Clodius ſit abſolutus. verba Ciceronis ſunt hæc. *reſponſurum hominem nemo arbitrabatur.* Ἔσπετε νῦν μοι μοῦσαι, &c. ὅππως δὴ πρῶτον πῦρ ἔμπεσε. *Noſti Caluum ex Nanneianis, illum laudatorem meum, de cuius oratione erga me honorifica ad te ſcripſeram. biduo per vnum ſeruum, & eum ex ludo gladiatorio, confecit totum negotium.* & Theocrit. Διοσκουρ. Πῶς γὰρ δὴ Διὸς υἱὸς ἀδηφάγον ἄνδρα καθεῖλεν, Εἰπὲ θεά· σὺ γὰρ οἶσθα, ἐγὼ δ' ἑτέρων ὑποφήτης. id eſt, Quomodo enim Iouis filius C edacem hominem interfecerit, dicito mihi dea: tu enim noſti: ego autem aliorum vates & ſacerdos. & Virg. Æn. 7. *Pandite nunc Helicona Deæ, &c.* & Plato in Euthydemo. ὥστ' ἔγωγε, καθάπερ οἱ ποιηταί, δέομαι, ἀρχόμενος τῆς διηγήσεως, Μούσας τε καὶ Μνημοσύνην ἐπικαλεῖσθαι. Quare ego quemadmodum poëtæ neceſſe habeo initio orationis, Muſas, & Mnemoſynen inuocare. Ita & hîc Horat. vrbanè & facetè in re ridicula Muſas inuocat.

MESSI CLARVM GEN. OSCI.] εἰρωνεία eſt. Oſci enim omnium ferè Italiæ populorum peſſimè audiebant, turpiſſimique habebantur, & αἰσχροποιοί. Itaque Feſtus obſcænum vult eſſe ab Oſcis deductum (qui olim Opſci dicti ſint) propter libidines obſcænas, quæ apud eos increbruerant. Varro autem lib. 6. obſcænum non ab Oſcis, ſed vel à ſcæna, vel à nomine Græco σκαιὸς vult eſſe ductum. erat igitur hic Meſſius Oſcus: Sarmentus D vix liber. nam ſeruitutem ſeruierat.

SARMENTI DOMINA EXSTAT.] à qua eſt manumiſſus. Sarmentum quendam puerum commemorat Horatius in Antonio, ſi forte is eſt, quem hîc deſcribit Horat.

EQVI TE ESSE FERI SIM. D.] equi feri, id eſt, equi indomiti. Quin ferum interdum dicunt Latini pro equo. Virg. lib. 2. *inq; feri validam compagibus aluum,&c.* Accius Medea. *Perito in ſtabulis frenos immittens feris.*

ET IPSE MESSIVS] & Meſſius reſpondens, accipio (inquit) plagam, quam tu mihi infligis.

CAPVT ET MOVET] Meſſius. *caput mouere*, geſtus minantis, vt alibi annotabimus.

Ô TVA, CORNV NI FORET] hæc ſunt verba Sarmenti: quid faceres (inquit Sarmentus) ô Meſſi, ſi cornu tibi non eſſet exſectum, quod tu gerebas in fronte, cùm ſic mutilatus miniteris? id eſt, ſi non accepiſſes vulnus in fronte? ſi non haberes frontem inſigni cicatrice deformatam?

MVTILVS] cornu amiſſo. tralatio à bobus mutilatis. cornu autem ei exſectũ eſſe dicit, eúmque mutilum appellat, non quòd re vera cornua E vmquam habuerit: ſed quòd cicatrice illa obducta ſimilis ſit bobus mutilatis.

AT ILLI FOEDA CIC.] Horatius his verbis Sarmenti iocum in Meſſium Cicerrum Campanum de cornu exſecto, & mutilata fronte, explicat hoc modo: illi (inquit Horatius) Cicerro, inquam, fœda cicatrix, quæ erat in læua faciei parte, frontem hirſutam, ac piloſam deformarat. ſetoſam autem facetè dixit potius, quàm hirſutam. ὑπερβολικῶς.

CAMPAN. IN MORB. &c.]. Sarmentus (inquit Horat.) multa iocatus in turpitudinem, & impuritatem oris Campani, Cicerrum orabat, vt Cyclôpa ſaltaret, id eſt, ſaltando ageret, ac referret, quia videlicet corporis ſtatura Polyphemum Cyclopem æquare videbatur: fortaſſe etiam propter oris cicatricem, qua Polyphemo ſimilis videri poterat, poſteaquam ei Vlyſſes oculum effôdit. Campani, qui anteà Oſci dicebantur, habiti ſunt (vt dixi) ore impuro, atque inceſto: τῷ δὲ τῷ στόματι αἰσχροποιοῦντες, καὶ λεσβιάζοντες. morbum igitur animi intellige, vt ſuprà Od. 37. lib. 1. *Contaminato cum grege turpium Morbo virorum.* M. Tul F lius lib. 1. accuſat. *Nam ille quoq;, ſodalis iſtius erat in hoc morbo, & cupiditate.* Alij per morbum Campanum, arrogantiam Campanam ſignificari volunt: quam M. Tullius in oratione de lege Agr. habita in ſen. declarat his verbis: *ſi ſuperbia nata inibi eſſe ex Campanorum faſtidio videtur, &c.* & in ea, quæ habita eſt ad Quir. *Itaque Campanam illam arrogantiam atque intolerandam ferociam ratione & conſilio ad inertiſſimum & deſidioſiſſimum otium perduxerunt.* ego tamen priorem explicationem magis probo.

PASTOREM SALTARET, &c.] ſaltare Cyclopa, eſt ſaltando Cyclopa imitari ac referre. Arnob. lib. 7. aduerſus genteis, *Ponit animos Iupiter, ſi Amphitruo fuerit actus, pronuntiatusq; Plautinus?*

aut

A *aut ſi Europa, ſi Leda, ſi Ganymedes fuerit ſaltatus, aut Danaë, motum compeſcit irarum?* infrà epiſt. ad Piſ. *nunc agreſtum Cyclopa mouetur.* Scribit Paterculus, Plancum in conuiuio genibus innixũ Claucum ſaltaſſe.

NIL ILLI LARVA, &c.] neque larua ei opus eſſe, quia ore ita deformi eſſe propter fædam cicatricem, vt inſtar laruæ videri poſſet, neque cothurnis, quia magna corporis eſſet ſtatura.

CICERRVS] in Sarmentum, qui ſeruiuerat ſeruitutem.

DONASSET IAMNE CATENAM, &c.] quærebat (inquit Horatius) à Sarmento, iamne ex voto donaſſet Laribus catenã, eò quòd manumiſſus, & catena, ſeu compede liberatus eſſet. Solebant veteres, labore aliquo, vel metu, vel periculo defuncti, Diis immortalibus nonnullũ ſuorum præteritorũ malorũ inſigne, ac monumentũ conſecrare, vt gladiatores arma Herculi. epiſt. 1. lib. 1. *Veianius armis Herculis ad poſtem fixis latet abditus agro:* naufragi Neptuno tabulam, quæ ſui naufragij imaginem expreſſam cõtineret. vt Od. 5. lib. 1. *me tabula ſacer Votiua paries indicat humida Suſ-* B *pendiſſe potenti Veſtimenta maris Deo.* ita & pueri bullam Penatibus, ſeu Laribus, togã virilem ſumturi: & virgines nupturæ, puppas Veneri. Sic igitur & hunc Sarmentum ſignificabat Cicerrus catenam Laribus ex voto conſecrare debuiſſe.

SCRIBA QVÒD ESSET, &c.] hæc ſunt coniungenda cum iis, quæ deinceps ſequuntur, vt ſit hæc eorum ſententia: quòd autem ſcriba eſſet Sarmentus, non eo minus eſſe ſeruum, neque ſeruilem condicionem excuſſiſſe: aut certè non minus eſſe libertum. liberti autem certas patronis operas debebant, vt ex pandectis iuris ciuilis intelligere licet.

DETERIVS NIHILO] noſtri libri veteres ferè omnes, & ij, quibus in Italia, & ij, quibus in Gallia vſi ſumus, habent, *Nihilo deterius.* quam ſcripturam probo. licet etiam legere *Nihilo deterius.* talia ſunt illa *vehemens, & vemens, prehendo, & prendo.*

ROGABAT DENIQVE CVR VMQ. F.] ſic ſcriptum eſt in vno codice Vaticano, Donati, Faërni, Torneſ. Nicotiano, Clericano, Danielis. Videtur autem hæc eſſe ſententia, denique roga- C bat cur hic Sarmentus fugiſſet vmquam à domina, quaſi ab ea nimis parcè aleretur, & quaſi apud eam eſuriret, rebusque neceſſariis egeret, cùm eſſet tam gracili, puſilloque corpore. Quidam putant iocum eſſe ex contrario, meramque εἰρωνείαν, & legunt *numquã*, quaſi Sarmentis ſcurra, ingenti corporis fuerit ſtatura, idemque edaciſſimus: qua de re non pugnabo. Hoc tantum dicam, Sarmentum non fuiſſe obiecturum Cicerro immanem corporis ſtaturam illis verſibus, *Paſtorem ſaltaret vti Cyclopa, &c.* ſi ipſe eidem maledicto, ſeu ſalsè dicto opportunus eſſet. Vnde exiſtimo primùm legendum eſſe *vmquam*, vt habent omnes ferè libri veteres, & plerique vulg. deinde hunc Sarmentum breui corporis ſtatura fuiſſe.

CVI SATIS VNA FARR. LIB.] Donatus in Phorm. tradit, ſeruos accipere ſolitos eſſe in ſingulos menſes, quaternos modios frumenti: D idque (inquit ille) dimenſum dicebatur. Præterea conſtat in diurnum victum non plus ſelibra farris quemque Romæ accipere ſolitum. Et lege decemuirali vincti debitores vel de ſuo viuebant, vel ſelibram farris in victum diurnum à creditoribus accipiebant. Verba legis XII. tab. ſunt hæc, apud A. Gell. ſeu, vt alij appellant, Agellium, lib. 20. cap. 1. *Si volet, ſuo viuito: ni ſuo viuit, qui eum vinctum habebit, ſelibrã farris in dies dato.* ſic enim legendum cenſeo, vel hoc modo, *libras*, id eſt, libræ ſemiſſem, ſeu libræ dimidium: ἡμίλιτρον. Conſtat autem veteres frumentũ non ſolùm metiri, ſed etiam pendere ſolitos.

BENEVENTVM] oppidum, & coloniam populi Rom. quod nomen benè ominandi cauſa Romani ei impoſuerunt, cùm anteà à Græcis Maleuentum nominaretur. Mala enim nomina fugiebant Romani, quia eſſent mali ominis.

SEDVLVS] officioſus quidem ille, & bona fide ſuum munus adminiſtrans: ſed non ſatis cautus, neque conſideratus. vide annot. ad epiſt. ad Vinnium Aſell. lib. 1.

PAENE ARSIT, M. D. T.] ſic hunc locum E reſtitui vnum codicem antiq. ſecutus. nam in aliis omnibus præpoſtero ordine ſcriptum eſt, *Pæne macros arſit dum turdos, &c.* quam ſcripturã quãuis non damnem, vt tot librorum teſtimonio cõfirmatam, alteram tamen magis probo. Turdos autem quòd macros fuiſſe dicit, eò hoſpitem notat. præterea hoſpes arſit, id eſt, hoſpitis domus: vt Virg. Æn. 2. *iam proximus ardet Vcalegon.*

VVLCANO] igni. vt Virg. ibid. *dedit ampla ruinam, Vulcano ſuperante, domus.*

LAMBERE TECTVM] ſic Virgil. Æneid. 2. *tactuq; innoxia molli Lambere flamma comas, & circum tempora paſci.*

CONVIVAS AVIDOS, &c.] id eſt, cernere licebat, conuiuas, & ſeruos trepidos cenam è flamma rapienteis, & communi ſtudio ignem reſtinguere conanteis, vt cenam ſeruarent ſcilicet.

NOTOS] quia Horatius erat Venuſinus. *Lucanus, an Appulus, anceps.* ſat. 1. lib. 2.

ATABVLVS] ventus Apuliam infeſtam reddens, quem Horatianum appellat Gellius lib. 2. cap. 22.

EREPSEMVS] id eſt, erepſiſſemus, vt infrà F ſat. 9. *hunccine ſolem Tam nigrũ ſurrexe mihi?* cuius generis aliquot exempla colligere haud me pigebit, vt ſtudioſorum adoleſcentium laborem minuam. ſat. 3. lib. 2. *duo prædia diues Antiquo cenſu natis diuiſſe duobus.* ibid. *Gaudes ſi camera percuſti forte.* ſat. 7. eiuſd. lib. *Euaſti? credo metues, doctusq; cauebis.* Lucret. lib. 1. *iam copia materiai Vndique ponderibus ſolidis confluxet ad imum.* ibid. ſup. *Omnia enim debet, mortali corpore quæ ſunt, Infinita ætas conſumſe anteacta, dieſq;*, idem lib. 3. *Nec tenet, amiſſam læuã cum tegmine ſæpe Inter equos abſtraxe rotas, falceiſq; rapaceis.* Idem lib. 5. *Aut morbo delirantes procraxe ferantur.* Catull. ad C. Licinium Caluum. *Quem tu ſcilicet ad tuũ Catullum Miſti*, id eſt, miſiſti. idem de coma Berenices. *At tu non orbum luxti deſerta cubile*, id eſt, luxiſti. & eodem carm.

carm. *Iupiter: vt tersti lumina sæpe manu.* idem ad Rufum. *Siccine subrepsti mi.* pro subrepsisti. idem ad Aufilenam. *Aut facere ingenuæ est, aut non promisse pudicæ.* Terent. Adelph. *non tu eum rus hinc modo Produxe aiebas?* Idem in Hecyra. *vt veni, itidem incertũ amisti.* Virg. Æn. 4. *natumq; patremq; Cum genere extinxem.* Idem lib. 1. *penitusq; sonanteis Accestis scopulos.* Idem lib. 11. *Vixet, cui vitã deus, aut sua dextra dedisset.* *erepsemus* autem tralatum est à reptilibus animalibus, pro eo, quod est lentè ambulando superassemus, vt suprà *Millia tum pransi tria repimus.*

TRIVICI] oppidũ est in finibus Campaniæ.

LACRYMOSO] lacrymoso ab effectu, id est, lacrymas excitante, propter acrimoniam suam. Virg. Moreto. *Sæpe manu summa lacrymantia lumina tergit: Immeritoq; furens dicit conuicia fumo.* hinc natus iocus Plautinus Asin. *Sed num fumus est hæc mulier, quam amplexare?* Arg. *Qui dum?* Lib. *quia oculi sunt tibi lacrymantes, ego rogaui.* Sic fere lacrymosum vsurpauit epist. 1. lib. 1. *Vt propius spectes lacrymosa poëmata Puppi.* sic Græci, in his Homerus, πόλεμον, δακρυόεντα, & μάχλω δακρυόεσσαν appellat, id est, bellum lacrymosum, & pugnam lacrymosam.

MENDACEM] epist. 1. lib. 1. *Vt nox longa, quibus mentitur amica, diesq; Longa videtur, opus debentibus, &c.* vt hîc puellã, mendacem appellat, eam, quæ non dat quod promisit: sic Od. 1. lib. 3. fundum mendacem, qui spem agricolæ fallit: neque multo aliter Oda 17. epod. vbi Canidia respondens Horatio, inducitur, lyram mendacem, quæ falsis laudibus Cambiam ornaret.

SOMNVS TAMEN AVFERT.] somnus me occupat: somnus me opprimit, & caluitur, vt loquitur Plautus.

INTENTVM] vel animo, vel corpore, vel vtroque. mentula enim à mente dicta est, quòd, si mens à re Venerea auersa sit, nihil pars illa corporis magnopere ad eam rem confert.

TVM IMM. SOMNIA VISV.] significat, ac describit nocturnam seminis eruptionem quæ fit in somno, quam Græci ἐξονειρωγμὸν nominant. turpis igitur est horum quidem verborum sententia, verumtamen non pudebit me huc ascribere, quæ ab Aristotele, & Platone disputata ad hunc locũ mihi videntur valdè pertinere. Ac Plato quidem sic lib. nono de rep. quæ nos interpretabimur. *Cum ea pars animi, quæ rationis est particeps, & mansueta, alteriq; præposita, sopita est: altera autem, quæ fera, & immanis est, cibo & potione expleta, atque ebria exsultat, somnoq; depulso conatur erumpere, sibiq; obsecundare, atque indulgere: scis tum eam omnia audere, tanquam omni pudore, cogitatione, prudentia solutam, ac vacuam. Aut enim se cum matre corpus commiscere putat, neque id veretur: aut cũ alio homine, aut cum Deo, aut cum fera: manus suas sanguine, & cæde cuiusuis hominis cõtaminare: quouis cibo vesci. quid multa? nullã amentiam, nullamq; impudentiam aspernatur, aut prætermittit.* Aristoteles autem lib. 1. de moribus ad Nicom. posteaquàm docuit, in somno eam animi nostri partem duntaxat, quæ nobis cum stirpibus communis est, nempe, in qua vis inest alendi, & augendi, suo munere fungi: ceteras autem quiescere, neque eo tempore virum bonum, virtuteque præditum, ab homine vitioso, atque improbo differre: ex quo illud dici solere, inter beatos, & miseros dimidiã vitæ partem nihil interesse: eius rei, cur ita fiat, rationem probabilem ait afferri posse, nempe hanc, quia somnus animi sit vacatio ab opere, qua ratione bonus dicitur, ac malus, nisi si aliquã motus quidam eò perueniunt, ac permanant: atque hac ratione bonorum virorum, quàm quorumlibet aliorum, visa esse in somnis meliora. hactenus Plato, & Aristoteles: ex quorum verbis intelligere licet, non satis esse, vt somnia nostra sint casta, pura, munda, pudica, integra, dedere nos somno modico cibo, ac potione curatos, sed illud etiam accedere oportere, vt mentis tranquillitas, animiq; æquabilitas adsit: nulla ægritudo, non ira, non libido, non alia vlla cupiditas animum concitarit, ac perturbarit. Non est enim dubium, quin, quales sunt nostræ diurnæ cogitationes, atque appetitiones, talia sint & visa nostra, somniaq; nocturna. Itaque Aristoteles in problematibus Τμήματι λ. scribit meliorum virorum somnia esse meliora, propterea, quòd eorum, tantisper dum vigilant, cogitationes sunt meliores. Iam quòd Horatius sibi hanc immunditiem ventre supino dormienti potius, quàm prono, dicit euenisse, Aristoteles hoc quoque commemorat in problematis τμήμα π ι. vbi quærit διὰ τί τὰ ζῶα τὰ μὲν ὐκ ἐξονειρώτlει, τὰ δ' ὀλιγάκις, id est, cur ex ceteris animalibus alia numquàm dormiendo semen profundant, alia rarius. respondet autem ille ideò fieri, vel quia nullum aliud animal præter hominem supinũ cubet: nullum autem nisi supinum, semen profundat in somnis: vel quia aliæ animantes longè aliter somnient, quàm homines: profusio autem seminis nocturna in dormiente fiat cum visione aliqua, & specie animo oblata. Lucretius huiusmodi somniorum hanc causam exponit lib. 4. *Tum quibus ætatis freta primitus insinuantur, Semen vbi ipsa dies membris matura creauit, Conueniunt simulacra foris è corpore quoque, Nuntia præclari vultus, pulchriq; coloris, Qui ciet irritans loca turgida semine multo, Vt, quasi transactis sæpe omnibu' rebu' profundant Seminis ingenteis fluctus, vestemq; cruentent.*

NOCT. V. MACVLANT] id est, vt Lucretius locutus est, cruentant. Qui cruentat enim, maculat, atque inquinat: & quod cruentum est, impurum est. Ex quo cruentum pro impuro, & cruentare pro inquinare, & impurare vsurpatur.

RAPIMVR] celeriter vehimur rhedis.

OPPID. QVOD VERSV D.] Equotutium significat: de quo M. Tull. lib. 6. ad Attic. epist. 1. *omneis ferè tuas litteras accepi, quas commemoras, præter eas, quas scribis Lentuli pueris, & Equotutio, & Brundisio datas.*

VILISSIMA RERVM] ita vilis est, vt non soleat vendi, neque vllo in pretio sit. Plato in Euthydemo. τὸ γὰρ σπάνιον ὦ Εὐθύδημε, τίμιον. τὸ δ' ὕδωρ εὐωνότατον, ἄριστον ὄν, ὥς ἔφη Πίνδαρος, id est, quod rarum est, Euthydeme, magni pretij est. aqua autẽ vilissima est, cùm sit optimum quiddã, vt ait Pindarus.

A AQ. NON DITIOR VRNA QVI LOCVS &c. hunc locum à nemine (quod sciam) rectè explicatum, sic explico. Panis enim (inquit Horatius) Canusij lapidosus est: qui locus, nempe Canusium, haud multo magis abundans aqua, quàm Equotutium, olim à Diomede conditus est. Canusium olim à Diomede esse conditum, tradit Strabo lib. 6. his verbis, οὐ πολὺ γὰρ δὴ τῆς θαλάττης ὑπέρκεινται δύο πόλεις ἔν γε τῷ πεδίῳ μέγισαι τῶν ἰταλιωτίδων γεγονυῖαι πρότερον, ὡς ἐκ τῶν περιβόλων δῆλον, τό τε Καννύσιον, καὶ ἡ Αργυρίππα· ἀλλὰ νῦν ἐλάττους εἰσί, &c. λέγεται δ' ἀμφότερα Διομήδους κτίσμα. id est, non longè autem à mari suprà vrbes duæ, quæ anteà Italicarum vrbium maximæ fuerunt, vt ex mœniũ circuitu perspicuum est, in campo sitæ sunt, Canusium, & Argyrippa. nunc autem, minores sunt, &c. dicuntur autem ambæ à Diomede conditæ. Neque vero nouum, aut inusitatum est hoc loquendi genus vel Horatio, vel aliis bonis scriptoribus, in quo vox vna aliqua, aut plures inter id nomen, quod antecedens appellant Grammatici, & prouocabulum, quod referendi vim habet, interponatur, vt Od. 2. lib. 4. *Monte decurrens velut amnis, imbres Quem super notas aluere ripas, Feruet, im* B *mensusq; ruit profundo Pindarus ore,* Idem in carmine sæculari ad Deos, *Alme Sol, curru nitido diem qui Promis, & celas.* & sat. 8. lib. 2. *quos Mæcenas adduxerat vmbras, Nomentanus erat supra ipsum, Persius infra.* nam Nomentanus, & Porcius, vmbræ Mæcenatis erant, vt nonnulli volunt. Catull. de coma Berenic. *anne parentum Frustrantur falsis gaudia lacrymulis, Vbertim thalami quas intra limina fundunt?* quorum verborum ordo est, Quas intra thalami limina vbertim fundũt. idem ibidem. *Inuita ô regina tuo de vertice cessi: Inuita, adiuro teque, tuumq; caput: Digna ferat quod si quis inaniter adiurarit.* ordo est, quod si quis inaniter adiurarit, digna ferat, id est, pœnas meritas luat. Lucret. lib. 5. *Et dominos acreis asciscunt, omnia posse Quos miseri credunt.*

RVBOS] Rubi oppidum Campaniæ, à quo Rubea, seu Rubia virga apud Virgil. Georg. 1. *Nunc facilis Rubea texatur fiscina virga.* quamquã alij non à Rubis oppido, sed à rubo virgulto virgam rubeam dictam volunt.

CARPENTES ITER] carpere iter translatè dictum. *carpendi* verbum enim propriè locum C habet in lana, & lino, & si voles, etiam in floribus, vt suprà annot. ad Od. 11. lib. 1.

TEMPESTAS] tempestatẽ antiqui pro tempore posuere, inquit Festus. Itaque tempestatem & malam, seu aduersam: & bonam, seu idoneam dicunt Latini. superioris exempla sunt crebriora, alterius rariora. M. Tull. ad Q. frat. lib. 2. *Tu si ista expedisti, velim quamprimum bona, & certa tempestate conscendas, ad méque venias.* ad eundem eod. lib. *Tu mi frater simulac ille venerit, primam nauigationem (dummodo idonea tempestas sit) ne omiseris.* Idem epist. ad Tiron. *si statim nauigas, nos Leucade consequere: sin te confirmare vis, & comites, & tempestates, & nauem idoneam vt habeas, diligenter videbis.* Idem ad Terentiam, *tuas litteras ego exspectassem Brundisij, si esset licitum per nautas, qui tempestatem prætermittere noluerunt.* Idem ad Attic. D lib. 9. *fuit enim pridie Quinquatrus egregia tempestas, qua ego illum vsum puto.* Lucret. lib. 1. *Dum tempestates adsunt, & viuida tellus Tutò res teneras effert in luminis oras.* Idem lib. 4. *liquidissima cæli Tempestas.* Ibid. *Turbida tempestas.*

BARI] Barium Appuliæ oppidum. piscosum autẽ dicit, propterea quòd à mari alluitur. ἰχθυόεν diceret Homerus.

GNATIA] Egnatiã alio nomine appellãt: oppidũ est Salentinũ: Græci Ιγνατίαν, vt Strabo lib. 6.

LIMPHIS IRATIS] vel quia magna est in eo oppido aquæ dulcis, & ποτίμου penuria, vel propter ignis miraculum, quod subiicit. vide annot. ad illum locum, *Iratis natus pariès Diis.* saty. 3. lib. 2.

LIMINE SACRO] in vestibulo, & primo aditu templi. corruptè autem habent nonnulli codices, *lumine.* ad hunc locum fortasse pertinet quod est apud Plinium lib. 2. cap. CVII. *In Salentino oppido Egnatia, imposito ligno in saxum quoddã ibi sacrum, protinus flammam exsistere.*

APELLA] vel cui ea cutis, quæ glandem colis tegere debet, circumcisa est: ἀπεψωλημένος, λιπόδερμος, verpus, recutitus, curtus, vt saty. 9. huius li- E bri. vt sit nomen appellatiuum, vt Grammatici loquuntur: vel Apellam sic accipe, vt sit Iudæi cuiusdam proprium nomen, Απελλῆς: quod Scaligero magis probatur: eique assentior. sed quod hîc Horatius negat se credere thura, & cetera, quæ in sacrificio adhibentur, sine flamma, aut igni iniecto, liquescere: idque Iudæis, vt supra modum credulis, & superstitiosis, credendum relinquit: sacrificia Iudæorum (vt ex libris Hebraicis intelligere licet) sine vllo igne ab hominibus excitato, flamma è cælo delapsa, interdum perficiebantur: eaque flamma hostias miro modo, & diuinitus absumebat. produxissem locos complureis ex illis libris, nisi veritus essem, ne sacra miscere profanis viderer.

NAMQ. DEOS DID. SEC. AC. ÆV.] hunc versum mutuatus est à Lucretio lib. 5. & 6. quibus locis probare conatur ille ex sententia Epicuri, homines propter ignorationem causarũ, omnia, quę fiunt, ad Deos referre, eorumque nutu, ac voluntate fieri existimare, atque iccircò eis regnum concedere rerum humanarum. Sed præ- F stat aliquot illius poetæ versus impios quidem illos, sed tamen eleganteis, & mira facilitate Latini sermonis ornatos, qui ad hunc locum pertinent, ascribere. sic igitur Lucret. lib. 5. *Præterea solis cursus, lunæq; meatus Expediam, qua vi flectat natura gubernans: Ne fortè hic inter cælum, terramq; reamur Libera sponte sua cursus lustrare peremneis Morigera ad fruges augendas, atq; animanteis: Néve aliqua Diuûm volui ratione putemus. Nam, benè qui didicere Deos securum agere æuum, Si tamen interea mirantur, qua ratione Quæque geri possint, præsertim rebus in illis, Quæ supra caput ætheriis cernuntur in oris, Rursus in antiquas referuntur relligiones, Et dominos acreis asciscũt, omnia posse Quos miseri credunt, ignari quid queat esse, Quid nequeat, &c.* Idẽ lib. 6. *Cetera, quæ fieri in terris, cæloq; tuentur Mortales,*

 tales,

A *tales, pauidis cùm pendent mentibu' sæpe, Efficiunt animos humileis formidine diuûm, Depressosq; premunt ad terram, propterea quòd Ignorantia causarũ conferre Deorum Cogit ad imperium res, & concedere regnum: & Quorum operum causas nulla ratione videre Possunt, hæc fieri diuino numine rentur. Nam, benè qui didicere, Deos securum agere æuum Si tamen interea mirantur, &c.* vt suprà. Idem lib. 5. *O genus infelix humanum: talia Diuis Cùm tribuit facta, atque iras adiunxit acerbas, Quãtos tum gemitus ipsi sibi, quantaq; nobis Volnera, quas lacrymas peperere minoribu' nostris.* Idem lib. 2. *Omnis enim per se Diuûm natura necesse est Immortali æuo summa cum pace fruatur, Semota à nostris rebus, seiunctaq; longè. Nam priuata dolore omni, priuata periclis, Ipsa suis pollens opibus, nihil indiga nostri, Nec bene promeritis capitur, nec tangitur ira.* M. Tull. quoque lib. 1. de natura Deorũ, sub persona Velleij, ita scribit, *Quòd si ita est, verè exposita illa sententia est ab Epicuro, Quod æternum, beatumq; sit, id nec habere ipsum negotij quicquam, nec exhibere alteri. Itaque neque ira, neque gratia teneri, quòd, quæ talia essent, imbecilla essent omnia.* Idem lib. 3. ait, B *videri Epicurum de Diis immortalibus non magnopere pugnare: tantummodo negare Deos esse non audere, ne quid inuidiæ subeat, aut criminis.* Idem lib. 1. scribit, *Posidonium dixisse Deos Epicuro nullos esse videri, quæq; is de Diis immortalibus dixerit, inuidiæ detestandæ causa dixisse.* Verùm tamen vtrùm voluerit, & cogitarit Epicurus Deos tollere, nécne, obscurum est: illud perspicuum, eum sensisse nullam illos habere curam rerũ humanarum, id est, quod Lucret. & Horat. dicunt, *securum agere æuũ*, Plato autem contrà probat & Deos esse, & curare res humanas: itaque & piis benè velle benigneq; facere: & impiis, ac sceleratis iratos, & infensós esse. sic enim ille in Phædone, ἀλλὰ τόδε γέ μοι δοκεῖ, ὦ Κέβης, εὖ λέγεσθαι, τὸ θεοὺς εἶναι ἡμῶν τοὺς ἐπιμελουμένους, id est, Sed hoc quidem mihi, Cebes, rectè dici videtur, deos esse, qui nostri curam habeant, & rebus humanis consulant. & lib. 1. de legibus, ait Deos omnium custodum esse maximos, & in maximis rebus eorum custodiam, curamque versari: quam sententiam iterat in Ἐπινομ.

DIDICI] ab Epicuro, cuius sapientiam insanientem appellat Od. 34. lib. 1. *Insanientis dum sapientiæ Consultus erro.*

C TRISTEIS] tristes essent Dij scilicet, & laboriosi, si, quicquid mirabile quotidie accidit, id ab illis proficisceretur, ac de cælo in terras demitteretur. Lucret. lib. 2. *Quæ benè cognita si teneas, natura videtur Libera cõtinuò dominis priuata superbis, Ipsa sua per se sponte omnia Diis agere expers.* Quidã *tristeis* interpretantur iratos, atque infestos.

SATYRA 6.

NOn, quia, Mæcenas, Lydorum quicquid Etruscos
Incoluit fineis, nemo generosior est te:
Nec, quòd auus tibi maternus fuit, atque paternus, D
Olim qui magnis legionib. imperitarint
Vt pleriq; solent, naso suspendis adunco
Ignotos, vt me libertino patre natum.
Cũ referre negas, quali sit quisq; parente
Natus, dum ingenuus: persuades hoc tibi verè,
Ante potestatem TullI, atque ignobile regnum,
Multos sæpe viros nullis maioribus ortos,
Et vixisse probos, amplis & honoribus auctos:
Contrà Læuinum ValerI genus, vnde superbus
Tarquinius regno pulsus fuit, vnius assis
Non vmquam pretio pluris licuisse, notante E
Iudice, quem nosti, populo: qui stultus honores
Sæpe dat indignis: & famæ seruit ineptus:
Qui stupet in titulis, & imaginibus. quid oportet
Nos facere à vulgo longè, latéque remotos?
Namque esto: populus Leuino mallet honorem,
Quàm Decio mandare nouo: censórque moueret
Appius, ingenuo si non essem patre natus:
Vel meritò, quoniam in propria non pelle quiessem. F
Sed fulgente trahit constrictos gloria curru
Non minus ignotos generosis. quò tibi Tulli
Sumere depositum clauum, fieríque tribuno?
Inuidia accreuit: priuato quæ minor esset.
Nam, vt quisque insanus nigris medium impediit crus

Pellibus

A Pellibus, & latum demisit pectore clauum:
Audit continuò, quis homo hic est? quo patre natus?
Vt, si qui ægrotet, quo morbo Barrus, haberi
Vt cupiat formosus: eat quacumque, puellis
Iniiciat curam quærendi singula: quali
Sit facie, sura quali, pede, dente, capillo:
Sic, qui promittit, ciueis, vrbē sibi curæ,
Imperium fore, & Italiam, & delubra deorum:
Quò patre sit natus, num ignota matre inhonestus,
Omneis mortaleis curare, & quærere cogit. B
Túne Syri, Damæ, aut Dionysi filius, audes
Deiicere è saxo ciueis, aut tradere Cadmo?
At Nouius collega gradu post me sedet vno.
Namque est ille, pater quod erat meus. hoc tibi Paullus,
Et Messalla videris. at hic si plostra ducenta,
Concurrantque foro tria funera: magna sonabit,
Cornua quod, vincatque tubas. saltem tenet hoc nos.
C Nunc ad me redeo libertino patre natum:
Quem rodunt omnes libertino patre natum:
Nunc, quia Mæcenas tibi sim conuictor: at olim,
Quòd mihi parêret legio Romana tribuno.
Dissimile hoc illi est: quia non vt forsit honorem
Iure mihi inuideat quiuis: ita te quoque amicum:
Præsertim cautum dignos assumere, praua D
Ambitione procul felicem dicere non hoc
Me possum casu, quòd te sortitus amicum.
Nulla etenim mihi te fors obtulit. optimus olim
Virgilius, post hunc Varius dixere quid essem.
Vt vêni coram: singultim pauca locutus,
(Infans namque pudor prohibebat plura profari,)
Non ego me claro natum patre, non ego circum
Me Satureiano vectari rura caballo:
Sed, quod eram, narro. respondes (vt tuus est mos) E
Pauca ab eo: & reuocas nono pòst mense: iubesq;
Esse in amicorum numero. magnum hoc ego duco,
Quòd placui tibi, qui turpi secernis honestum,
Non patre præclaro, sed vita, & pectore puro.
Atqui si vitiis mediocribus, ac mea paucis
Mendosa est natura, alioqui recta: velut si
Egregio inspersos reprendas corpore næuos: F
Si neque auaritiam, neque sordeis, ac mala lustra
Obiiciet verè quisquam mihi: purus, & insons
(Vt me collaudem) si viuo, & carus amicis:
Causa fuit pater his: qui macro pauper agello
Noluit in Flaui ludum me mittere: magni
Quò pueri magnis è centurionibus orti.

A Læuo suspensi loculos, tabulamq; lacerto,
Ibant octonis referentes idibus æra.
Sed puerum est ausus Romam portare, docendum
Arteis, quas doceat quiuis eques, atque senator
Semet prognatos: vestem, seruosque sequenteis
In magno vt populo si quis vidisset, auita
Ex re præberi sumtus mihi crederet illos.
Ipse mihi custos incorruptissimus omneis
Circum doctores aderat: quid multa? pudicum,
Qui primus virtutis honos, seruauit ab omni
B Non solùm facto, verum opprobrio quoque turpi:
Nec timuit, sibi ne vitio quis verteret, olim
Si præco paruas, aut, vt fuit ipse, coactor
Mercedes sequerer. neque ego essem questus. ob hoc nunc
Laus illi debetur, & à me gratia maior.
Nil me pœniteat sanum patris huius: eóque
Non, vt magna dolo factum negat esse suo pars,
Quòd non ingenuos habeat, clarósque parenteis:
Sic me defendã. longè mea discrepat istis
C Et vox, & ratio. nam, si natura iuberet
A certis annis æuum remeare peractum:
Atque alios legere ad fastum quoscunq; parenteis:
Optaret sibi quisque: meis contentus, honestos
Fascibus, & sellis, nollem mihi sumere, demens
Iudicio vulgi, sanus fortasse tuo: quòd
Nollem onus, haud vnquam solitus, portare molestum.
Nam mihi continuò maior quærenda foret res: D
Atque salutandi plures: ducendus & vnus,
Et comes alter: vti ne solus, rúsve, peregré-
Ve exirem: plures calones, atque caballi
Pascendi: ducenda petorrita. nunc mihi curto
Ire licet mulo, vel, si libet, vsque Tarentum:
Mantica cui lumbos onere vlceret, atq; eques armos.
Obiiciet nemo sordeis mihi, quas tibi Tulli,
Cùm Tiburte via prætorem quinque sequuntur E
Te pueri lasanum portãtes, œnophorúmque.
Hoc ego commodius, quàm tu præclare senator,
Multis atque aliis viuo. quacunque libido est,
Incedo solus: percunctor quanti olus, ac far:
Fallacem Circum, vespertinúmque pererro
Sæpe forum: assisto diuinis: inde domum me
Ad porri, & ciceris refero, lachanique catinum. F
Cena ministratur pueris tribus: & lapis albus
Pocula cum cyatho duo sustinet: astat echinus
Vilis, cum patera guttus, Campana supellex.
Deinde eo dormitum, non sollicitus, mihi quòd cras
Surgendum sit manè: obeundus Marsya, qui se
Vultum ferre negat Nouiorum posse minoris.

A *Ad quartam iaceo: post hanc vagor, aut ego lecto,*
Aut scripto, quod me tacitum iuuet. vngor oliuo,
Non, quo fraudatis immundus Natta lucernis.
Ast, vbi me fessum sol acrior ire lauatũ
Admonuit, fugio rabiosi tempora signi.
Pransus non auidè, quantum interpellet inani
Ventre diem durare, domesticus otior. hæc est
Vita solutorũ misera ambitione, grauiq;:
His me consolor, victurus suauius, ac si
Quæstor auus, pater atq; meus, patruúsque fuissent.

B NON, QVIA MÆCENAS, &c.] huius loci hæc sententia est, non ideo Mæcenas, quòd omnium Lydorum, quicumque in Etruriam domicilium ac sedes transtulerunt, generosissimus es, nec, quòd maiores tui magnis legionibus imperauerunt, humilis & obscuri generis homines despicis, ac derides. Dionysius Halicarnas. lib. 1. ῥωμ. ἀρχαιολ. hæc de Etruscis scribit, Τυῤῥηνοὺς οἱ μὲν αὐτόχθονας Ἰταλίας ἀποφαίνουσιν, οἱ δ᾽ ἐπήλυδας. καὶ τὴν ἐπωνυμίαν αὐτοῖς ταύτην οἱ μὲν αὐθιγενὲς τὸ ἔθνος ποιοῦντες ἀπὸ τῶν ἐρυμάτων, ἃ πρῶτοι τῶν τῇδε οἰκούντων κατεσκευάσαντο, τεθῆναι λέγουσι. τύρσεις γὰρ καὶ παρὰ τυῤῥηνοῖς αἱ ἐντείχειοι, καὶ στεγαναὶ οἰκήσεις ὀνομάζονται, ὥσπερ παρ᾽ ἕλλησιν, &c. οἱ δὲ μεταναστὰς μυθολογοῦντες αὐτοὺς εἶναι, τυῤῥηνὸν ἀποφαίνουσιν ἡγεμόνα τῆς ἀποικίας γενόμενον, ἀφ᾽ ἑαυτοῦ θέσθαι τῷ ἔθνει τοὔνομα. τοῦτον δὲ Λυδὸν εἶναι τὸ γένος ἐκ τῆς πρότερον Μηονίας καλουμένης, παλαιόν δή τινα, μεταναστάντα. id est, *Thyrrhenos alij indigenas Italiæ populos esse aiunt, alij aduenas: atque ij quidem, qui hanc gentem in Etruria natam faciunt, hoc nomen à propugnaculis, quæ primi mortalium, qui in his locis habitarunt, construxere, impositum esse dicunt. turses enim, seu turres, etiam* C *apud Tyrrhenos domicilia muris iuncta, solida, ac valida nominantur, quemadmodum & apud Græcos. Ab euentu porrò nomen impositum esse volunt, &c. Qui autem eos aduenas esse fabulantur, Tyrrhenum aiunt, qui coloniæ dux fuerit, à seipso genti nomen imposuisse. Hunc autem genere Lydum fuisse, antiquum quendam, atque ab ea, quæ anteà Meionia appellabatur, in hæc loca commigrasse.* Hæc, & longè plura Dionysius de Etruscis, seu Tyrrhenis, tradit lib. 1. quæ legat apud illum, qui his paucis nondum expletus erit: videat & apud Herodotum nonnulla non iniucunda lib. 1. quæ tamen Dionysius profert in eodem, vnde illa depromsi, loco. Ex hac opinione illud Virgilij est lib. 2. *Ad terram Hesperiam venies, vbi Lydius arua Inter opima virûm leni fluit agmine Tibris.* Mæcenatem autem ab Etruriæ regibus ac principibus esse prognatum, cùm Horatius multis locis prædicet, vt Od. 1. lib. 1. & D Od. 29. lib. 3. tum & Propertius ipse testimonio est lib. 3. vt annotauimus suprà ad Od. 29. lib. 3.

LYDORVM QVICQVID.] id est, quantum Lydorum incoluit, &c. quod eiusmodi est, vt si dixisset, *quicumque* seu *quotcumque* Lydi incoluerunt fineis Etruscos, &c. sic loquitur suprà Od. 5. epod. *At ô, deorum quicquid in cælo regit Terras.* simile est illud Catullianum, *O quantum est hominum venustiorum.* & Terent. Heautont. *At te omnes Dij, Deæq; quidem, quantum est, Syre, Cum istoc inuento, cumq; incepto perduint.*

OLIM QVI MAGN. LEG. IMP.] hæc è Lucretio sumta sunt lib. 3. *Inde alij multi reges, rerumq; potentes Occidêrunt, magnis qui gentibus imperitarunt. Imperitarint* autem excudi iussi, secutus aliquot libros manu scr. quamquã cod. Iann. Tornes. & Vatic. habent *imperitarent.*

NASO SVSPEND. ADVN.] derides. saty. 8. lib. 2. *Balatro suspendens omnia naso.* Græci dicunt μυκτηρίζειν.

IGNOTOS] ignobileis, obscuros, ἀσήμους. vt infrà ead. sat. *Non minus ignotos generosis.*

LIBERTINO PATRE NAT.] item infrà, E *Nunc ad me redeo libertino patre natum.* & epist. ad libr. *Me libertino natum patre.*

CVM REFERRE NEGAS] sic habent libri omnes antiqui. hoc eò dico, ne quis supponat, *neges.*

DVM INGENVVS] ingenuus erat Horatius, si ingenuus est is, cuius pater seruitutem non seruiuit. Nam antiquo iure ciuili libertini à libertis differebant, cùm liberti sint serui manumissi: libertini autem libertorum filij. quam distinctionem imperatores sustulerunt.

TVLLI] Seruij Tullij regis sexti, ex captiua nati.

AMPLIS ET HON.] quidam libri veteres habent *multis & hon.*

CONTRA LÆVINVM VALERI G.] id est, Contrà Læuinum P. Valerij Læuini Poplicolæ, à quo Tarquinius exactus est, filium, persuades tibi verè, & exploratum habes, hominem cõtemtissimum fuisse.

VALERI GENVS] Valerij filium: vt Tibull. lib. 4. ad Mess. de Circe, *Quamuis illa foret Solis genus.* & Propert. lib. 2. *Qualis & Ischomache La-* F *pithæ genus heroine.* & Horat. Oda 14. lib. 2. *& Danai genus Infame.* Quidam doctiss. viri, eum, qui primus in hac nobilissima familia, Læuinus dictus est, hoc cognomentum à sinistro atque improbo animo, malisque moribus inuenisse suspicantur: quod mihi quoque fit verisimile: sed tamen per Valerij genus, auctorem huius generis nego intelligi debere: quod illi existimare videntur.

VNDE] à quo, ἀφ᾽ οὗ. sic Terent. Adelph. *domi habuit, vnde disceret.*

REGNO PVLS. FVIT.] quidam libri veteres habent *pulsus fugit.* ego receptam scripturam retineo.

VNIVS ASS. NON VMQVAM, &c.] id est, numquam pluris æstimatum esse vno asse.

A verbum *liceo* autem in mancipiis, & rebus mancipi, venalibus denique propriè locum habet, vt obscurè significare videatur Horat. hunc Læuinũ quantumuis nobilem, propterea quòd iners, & ignauus fuerit, seruo nihilo meliorem fuisse. M. Tullius ad Attic. lib. 12. *De Drusi hortis, quanti licuisse tu scribis, id ego quoque audieram.*

NOTANTE IVDICE, Q.] amplificatio est. hic Læuinus etiam à populo, qui nobilitatem pluris facere solet, quàm bonos mores, & virtutem, tamen contemtus, ac præteritus est: neque vllum honorem, præter quæsturã, potuit obtinere, propter inertiam, & cetera animi vitia.

QVI STVLTVS HON. SÆ. D.] si populus (inquit) qui sæpe honores defert ad indignos, & famam sequitur, & splendorem generis potius, quàm veritatem, ac virtutem, Læuinũ hominem nobilissimũ propterea, quòd à maioribus suis degenerauerat, cõtemsit, ac pro nihilo putauit, quid nos oportet facere, multum à populo studiis, & iudiciis discrepanteis, ac dissidenteis?

INDIGNIS] epist. 16. lib. 1. *vt si Detulerit fasceis indigno, detrahet idem.*

B ET FAMÆ SERVIT INEPTVS.] & famæ seruit, in eoque ineptus est: vel in eo ineptus est, quòd famæ, & rumori seruit. notauimus alibi hoc loquendi genus.

STVPET IN TITVLIS] admiratur titulos, & generis antiquitatem. suprà saty. 4. *stupet Albius ære.*

ET IMAGINIBVS] statuis, generis antiquitatis indicibus ac testibus. Oda 8. epod. *funus atque imagines Ducant triumphales tuum.*

A VVLGO LONGE, LATEQVE,] omnes fere libri manuscr. habent, *longè longeq́ remotos?*

NAMQVE ESTO: POPVLVS, &c.] redit ad illud superius de populi leuitate, atque errore, qui plerumque nobilitatem pluris facit, quàm integritatem, grauitatem, constantiã, ceterasque virtutes. Esto, inquit, demus, populum Læuino homini nobilissimo potius, quàm Decio nouo, & ignobili honores mandaturum: &, si ego, cùm ingenuo patre natus non essem, me ad petendos honores contulissem, dubium non esse, quin me censor à petendo summoueat, vt indignum magistratu: veruntamen æque ignobiles, vt nobilis-

C simi homines, honoris studio ducuntur.

DECIO.] P. Decio Muri, qui primus è Deciis consul fuit, vt testatur M. Tull. lib. 1. de diuinat. iccircò nouus ab Horat. appellatur.

MANDARE] *mandare honorem, mandare magistratum,* vsitatum genus loquendi bonis auctoribus. Admonet me hic locus, vt emendem locum Cicer. in proœmio orationis pro lege Manil. qui ita vulgò legitur. *Nunc cùm & auctoritatis in me tantùm sit, quantùm vos honoribus mandandum esse voluistis, & ad agendum facult. &c.* ego honoris legendum censeo.

NOVO] noui sunt, quorum maiores ornati nõ fuerunt populi honoribus.

MOVERET] moueret ordine, notaret, iure suffragij priuaret, in ærarios referret.

APPIVS] M. Tull. epist. ad App. lib. 3. *Vale, & in censura, si iam es censor, (vt spero) multum de proauo cogitato tuo.* D

VEL MERITÒ, QVONIAM] atque id meritò (inquit) quia mea sorte contentus nõ fuissem, aut quia maiora, quàm mei generis, ac loci ratio ferat, cõcupiuissem: aut quia prætexta, lato clauo, calceis lunatis, & ceteris insignibus honoris & senatorij ordinis ornatus incessissem. Erasmus putat natum prouerbiũ ab asino Cumano, qui leonina pelle sumta, leonem simulasset.

SED FVLGENTE TRAHIT] id est, sed æquè cupidi gloriæ & triumphi sunt homines noui, & ignobiles, vt nobiles. currum gloriæ tribuit vel propter triumphantium currus, vt sup. Od. 9. epod. *Io triumphe, tu moraris aureos currus, & intactas boues.* & ideò *fulgente*, accipiendum, pro aureo, seu aurato, & quod auro renidet, vel per currum significatur gloriæ altitudo, & præstantia. Lucret. lib. 6. princip. *Quandoquidem semel insignem conscendere currũ Ventosum spes Hortata est, &c.* aliàs, *Vincendi spes, &c.* Horat. epist. ad August. lib. 1. *Quem tulit ad scænam ventoso gloria curru, &c. constrictos* autem dixit venustè, significans, gloriæ cupidos quasi vinctos in curru trium- E phali portari. Atque ita prior explicatio erit posteriori anteponenda.

QVO TIBI TVLLI] hunc Tullium Iul. Cæsar rerum potitus, quòd Pompeianas parteis secutus esset, è senatu mouit, cùm præsertim obscuro, & humili loco natus esset. Interfecto autem Cæsare, fuerat restitutus, atque iterum se ad petendos magistratus contulerat. Hoc igitur dicit, quò tibi profuit sumere vestem senatoriam tibi à Cæsare ademtam, & obtinere tribunatum? in eundem inuehitur infrà, *Obiiciet nemo sordeis mihi, quas tibi Tulli.*

CLAVVM] Latum clauum, de quo mox dicemus. erat enim senator.

FIERÍQVE TRIBVNO] sic edendum curaui, codicum aliquot manu scr. auctoritatem secutus: quam scripturam agnoscit. Porphyr.

NAM, VT QVISQVE] sententia hæc est. nam statim, vt quis nigris calceis lunatis, & senatorio vestitu vti cœpit nouus, & obscurus homo, & eo ipso insanus, quòd obscuro loco natus, & nouus insignia senatoria sibi sumat, atque arrogat: audit hos populi sermones. *Quis homo hic? &c.* calcei autem senatorij vsque ad medium crus producebantur. iccircò dixit, *mediũ impediit crus.* Noui homines autem adepti magistratũ, eo ipso fiebant senatores. F

ET LATVM DEMIS. PECT. CLAV.] id est, tunicam longam atque ad talos demissam, latis clauis ornatam induit. clauus (inquit Sosipater Carisius) impurpurata, & inclauata vestis, id est, ὀνπόρφυρος ἐσθὴς καὶ ἔνηλος. Erant autem hi claui ornamenta quædã purpurea clauorum speciem præbentia, tunicis attexta, seu fortasse assuta: à quibus latus clauus dictus, id est, tunica lati claui: quod erat insigne maiorũm magistratuum, vt ædilium maiorum, prætorum, consulum, denique senatorum. Plin. lib. 33. *Annuli distinxere alterum ordinem à plebe, vt semel cœperunt esse celebres,*

A *brus, ficut tunica ab annulis senatũ tantùm.* Sueton. in Vespas. *sumta toga virili, latum clauũ, quamquã fratre adepto, diu auersatus est: nec, vt tandem appeteret, compelli, nisi à matre, potuit.* Idem in C. Claud. *Latum clauum, quamuis initiò affirmasset nõ lecturum senatorem, nisi ciuis Rom. abnepotem, etiã libertini filio tribuit, &c.* Idem in Tiber. *senatori latum clauum ademit, &c.* Idem in Oct. *liberis senatorũ, quò celerius reip. assuescerent, protinus à virili toga latum clauum induere, & curiæ interesse permisit.* erat & angustus clauus, id est, tunica angusti claui, qua vtebantur equites. Suet. in Octau. *vsus est togis neque restrictis, neque fusis: clauo nec lato, nec angusto.* Paterc. de Mæcen. *nõ minus Agrippa Cæsari carus: sed minus honoratus, quippe vixit angusto clauo pæne contentus.* à lato, & angusto clauo laticlauij, & angusticlauij nomina ducta sunt. Suet. in Nerone, *Ac sæpe in eiusmodi rixis oculorum, & vitæ periculum adiit, à quodam laticlauio, cuius vxorem attrectauerat, propè ad necem cæsus.* Idem in Othone, *Interfuit huic bello pater meus Suetonius Lenis tertiæ decimæ legionis tribunus angusticlauius.* Itaque in Vita C. Suet. Tranquilli in princip. sic legendũ, B *C. Suetonius Tranquillus, patrẽ habuit Suetonium, cognomento Lenem, tertiæ decimæ legionis tribunum, & angusticlauium, &c.* Neque verò videtur mihi prætermittendũ, quod scribit Pomp. Festus, tunicam palmatam à latitudine clauorum esse dictam, *quæ nunc* (inquit ille) *à genere picturæ appellatur.* quibus verbis satis significat, clauos illos in tunicis acu fuisse depictos. Idem alibi clauata vestimenta quędam ait esse appellata clauis intertexta. Varro lib. 8. de ling. Latina, *Nam si quis tunicam in vsu ita consuit, vt altera plagula sit angustis clauis, altera latis: vtraque pars in suo genere caret analogia.*

Avdit continvò] sic suprà Od. 25. lib. 1. *audis minus & minus iam: Me tuo longas pereunte nocteis, &c.*

Qvis homo hic est: qvo p. n.] sic reperi scriptum in decem veteribus cod. vno Vat. Raïnutij Card. Iann. Faër. Torn. Russard. Cleric. Nicot. 2. meo.

Vt si qvi ægrotet, qvo m.] vt si quis (inquit) eo morbo laboret, quo Barrus, homo immodicè formæ studio deditus, & nimis accuratè comtus, & cultus, vt pote libidinosus, & C mulierosus, & adulter: quacumque incedat, curam afferat puellis, de singulis eius corporis partibus quærendi: sic, qui se profitetur idoneum esse ad Remp. administrandam, omneis homines impellit, vt quærant, quo sit loco natus. morbi igitur nomine morbum animi intelligere nos oportet, quomodo & Catullus vsurpat in Egnatium, ob dentium candorem, vsquequaque renidentem. *Quodcumque agit, renidet* (inquit Catul.) *hunc habet morbum Neque elegantem, vt arbitror, neque vrbanum.* Idem alibi, amorem, tæterrimum morbum nominat, vt suprà admonuimus. Sic Plato in Sophista δειλίαν, καὶ ἀδικίαν νόσον, id est, morbum appellat. sic & M. Tullius Verris studium immoderatum in signis, & vasis antiquis comparandis, morbum vocat. Verr. 3. & 6. sic Horatius suprà Oda 25. lib. 1. per *morbum* eunuchorum, D & cohortis Cleopatræ, morbum animi significat, nempe impudicitiam, & mollitiem muliebrem. & suprà saty. superiore, *Campanum morbũ* eodem sensu nominauit. & infrà saty. 3. lib. 2. *pœnas insignia morbi.* ibidem. *Et morbi miror purgatum te illius.* Aiunt quidam hunc Barrum impudicum & mollem fuisse: alij adulteriis nobilem, & Æmiliam virginem Vestalem corrupisse, eoque crimine damnatum esse.

Vt cvpiat form.] sic habent omnes fere libri, quos vidi, manu scr. aliquanto melius, nisi fallor, quàm vulgati, *Et cupiat.* Est autem hic ordo, vt si qui, id est, si quis ægrotet eo morbo, quo morbo Barrus ægrotat, seu ægrotabat, nempe, vt cupiat haberi formosus, &c. Potest tamen vulgata lectio ferri.

Syri, Damæ] Syri, Damæ dictum est ἀσυνδέτως. sunt enim nomina duo seruilia, id est, minimè Romana: vt & Dionysius. Túne igitur (inquit Horat. aut ciuis aliquis alius Rom.) è seruo quopiam natus, audes ciueis Rom. damnatos vel de saxo Tarpeio deiicere, vel carnifici tradere securi feriendos? quod erat in tribunorum plebis E potestate situm. quamquam hoc iuris non moderati, neque populares tribuni pl. sed turbulentiores, & violentiores vsurpabant.

Deiicere e saxo] Tarpeio: ἐκ πέτρας ταρπηίας καταῤῥιπτεῖν. hoc igitur significat, audes tribunatu fungi?

Et tradere cadmo] Cadmum lictorem quendam hoc nomine fuisse volunt. quamquam nonnulli *catmo* legi malunt. catmo autem, id est, catenæ. alij *camo.*

At Novivs Collega] respondet ignobilis ille, & libertinus, & tamen magistratu fungens, hoc modo. At collegã habeo gradu me inferiorẽ. Est enim libertus, cùm ego sim libertinus.

Namqve est ille, pater q. e. m.] sic mihi videntur hęc accipienda, vt sint etiã ignobilis illius & libertini, magistratum gerentis verba: non Horatij: quamuis reclamet Porph.

Hoc tibi Pavllvs, et Messalla] hoc nomine (respondet Horat. aut alius ciuis Ro. aut populus) nempe quòd collega tuo superior sis vno gradu, & condicione, tibi videris summo loco natus.

At hic si pl. d.] verùm quãuis hic Nouius sit libertinus, & deteriore loco natus, quàm F tu: vno tamen te vincit, quòd voce admodum valeat. hoc saltem nos retinet, ac delectat: hoc nos solatur. intellige, hæc quoque dici à ciue, aut populo Rom. Hoc loco autem Horatius vrbanè & populum Rom. irridet, qui talibus hominibus magistratus mandet, & ambitiosos, ac magistratus ipsos, qui sola vociferandi facultate freti dignos se honoribus populi esse putent.

Magna sonab. Corn. q. v.] id est, vocem edet, quæ plaustrorum strepitum: cornuũ, & tubarum cantum vincat. clamore, & profusa dicendi facultate, & linguæ volubilitate te vincet. sonabit, sonitus edet. nomen *magna* vel cum voce *cornua* coniungere licet, vel cum verbo *sonabit.*

A *nabit.* Nam & M. Tull. ita loquitur multis locis. vt pro Arch. poeta. *vt etiam Cordubæ natis poëtis pingue quiddam sonantibus, atque peregrinũ, tamen aureis suas dederet.* Idem in Bruto. *Cotta, quia se valdè dilatandis litteris à similitudine Græcæ locutionis abstraxerat, sonabátque contrarium Catulo subagreste quiddam, planéque subrusticum, alia quadam quasi inculta, & siluestri via ad eandem laudem peruenerat.*

SALTEM TENET HOC NOS.] id est, saltem hæc vocis magnitudo, & profusa loquacitas, & laterum firmitas, nos retinet, nosque solatur, seu à nobis impetrat vt eius ignobilitatem atque humilitatem feramus.

NVNC AD ME REDEO, &c.] ex his verbis intelligere licet, ne superiora quidem illa, *hoc tibi Paullus, & Messalla videris, &c.* esse Horatij verba, sed ciuis alicuius alîus, seu populi ipsius, Romani. Nam quòd ad illa attinet. *Namque est ille, pater quod erat meus, &c.* multo minus Horatij esse putanda sunt.

RODVNT] carpunt, clanculum insectantur, mordent clanculum, vt loquitur Terent. Eunu. B sup. sat. 4. *absentem qui rodit amicũ.* epist. 18. lib. 1. *Dente Theonino cum circumroditur.* Cicer. orat. pro Corn. Balbo. *more hominum inuident: in conuiuiis rodunt.*

NVNC QVIA MÆCEN. T. S.] duobus temporibus, & duabus de causis se clanculũ morderi ostendit, nunc quidem quòd cum Mæcenate viuat, olim autem, quia tribunus militum fuerit, Bruto imperatore.

DISSIMILE HOC ILLI EST] id est, non est idem olim tribunum militum fuisse, atque hodie cum Mæcenate viuere.

QVIA NON, VT FORSIT, &c.] quia (inquit Horat.) non vt fortasse quiuis mihi possit iure tribunatum, seu quemuis alium honorem inuidere, ita mihi tuam amicitiam iure inuideat. honos enim nonnumquam forte fortuna mandatur etiam indignis: amicitia autem tua neque indignis, neque casu contingere solet, cùm delectũ amicorum adhibeas, neque quemquam in amicitiam tuam recipias, nisi perspectum, spectatum, & cognitum. Sciunt autem, qui legerunt Aristotelem lib. 2. rhetor. inuidiam locum habere in C rebus alterius secundis, & fortuitis, non in iis, quæ sunt animi viribus, & virtute partæ. sed silentio prætereundum non videtur, Priscianum lib. 15. ita hunc locum legere, vt excudendum curauimus. *quia non vt forsit honorem.* forsit autem idem valet, quod fortassis: eaque voce vsus est sup. Od. 28. lib. 1. & Virg. lib. 2. Æn. *Forsit vota facit, cumulatq; altaria donis.* atque ita reperi scriptum in cod. antiquis, Vatic. Iann. Faër. Torn. Clericano, Nicotiano, ceteris omnibus.

CAVTVM DIGNOS ASSVM.] in amicis deligendis prudentem, consideratũ, ac diligentẽ: amicos non ambitione, aut alicuius rogatu recipientem: sed tua sponte, tuoque iudicio adoptantem: videlicet qui tibi visi sint amicitia tua digni.

FELICEM DICERE N. H.] non possum me hoc nomine felicem prædicare, quòd te amicum nactus sim. nulla etenim me tibi fortuna obtulit: sed certo iudicio, & consilio me asciuisti. tuo D igitur consilio, id est, τῇ σῇ προαιρέσει effectum est; vt tibi sim amicus, nõ mea εὐτυχίᾳ, id est, felicitate.

HOC CASV] hoc euentu, vel hac sorte. fors enim est effectus fortunæ, vt suprà annotauimus, etiam si aliud scribat Nonius. significat tamen interdum cuiusque viuendi genus, siue fortuitò oblatum, siue consultò susceptum.

SORTITVS] subintellige, sim, vt sæpe aliàs. Sortiri autem est λαγχάνειν, nancisci, consequi.

NVLLA ETENIM MIHI TE F.] perspicuè ostendit, se in amicitiam Mæcenatis receptũ esse non alterius commendatione, non gratia, nõ fortuitò: sed illius consilio, ac iudicio: suáque ipsius virtute. *fors* autem legendum, atque ita habẽt omnes libri manuscr. non vt vulg. *sors.*

SINGVLTIM PAVCA LOCVTVS] sic suprà sat. 4. dicebat se animi pusilli natum esse, raro & perpauca loquentem. *singultim loqui* est sermone interrupto, & veluti voce identidem compressa loqui: quod vsuuenire solet verecundis, & timidis natura. talem autem locutionem ἰσχοφωνίαν vocant Græci, παρὰ τὸ ἴσχειν τὴν φωνήν, non ἰσχνοφωνίαν, E quæ est vocis (vt ita dicam) gracilitas, & ἰσχόφωνοι, qui ita loquuntur, id est, qui loquendo hæsitant, à Græcis appellantur, non ἰσχνόφωνοι, quemadmodum corruptè, ac mendosè habent libri problematũ Aristotelis Τμήματι ια. περὶ φωνῆς, quod quidem declarat ipse Aristoteles problemate LV. his verbis, οἱ δὲ ἰσχόφωνοι φωνοῦσι μὲν, λόγον δὲ οὐ δύνανται συνείρειν. quo loco tamen libri omnes vulgati habent ἰσχνόφωνοι.

INFANS PVDOR] infantem pudorem appellat, qui fandi facultatem eripit. ab effectu. pudor enim, & timor obsunt locuturo.

NON EGO CIRCVM ME SAT.] id est, non ego me meas villas, & meos fundos obire dico, equo Apulo insidentem: equo in Satureianis, id est, Tarentinis, aut Appulis pascuis nato, & pasto. Satureiam dictam esse Tarentum volũt quidam. Seruius ad illum locum, *hyali saturo fucata colore,* Georg. 4. notat, Satureium oppidum fuisse Tarento vicinũ. Porphyrio Satureianos agros in Appulia fuisse, illis temporibus nobileis, tradit: ex quo per equum Satureianum, Appulum significari. F

QVI TVRPI SECER. HON. &c.] id est, qui honestũ hominẽ à turpi separas nõ generis splendore: sed vitæ innocentia, & animi integritate.

SED VITA, ET PECTORE PVRO.] sed vita integra, ac pura: & animo casto, ac puro. infrà paucis pòst versibus *purus & insons.* sic epist. 2. lib. 1. *nunc adhibe puro Pectore verba puer.* idem Od. 22. lib. 1. *Integer vitæ, scelerisq; purus.*

ALIOQVI RECTA] paucis vitiis, iisque mediocribus exceptis, recta.

NEC MALA LVSTRA] flagitiosas, & nefarias libidines. lustra hoc loco idem, quod ganea, fornices. *mala lustra* dixit, propterea quòd sunt quædam legibus ciuilibus concessæ, & ferendæ voluptates: vt suprà sat. 4. *Ne sequerer mœchas, concessa cùm Venere vti Possem.* nomine lustrorum

vtitur

A vtitur & M. Tull. vt in orat. pro M. Cœlio. *Nulla luxuries reperietur, nulli sumtus, nullum æs alienum, nulla conuiuiorum, ac lustrorũ libido.* & in orat. post reditum in senatu. *cur in lustris, & heluationibus, huius calamistrati saltatoris tam eximia virtus tamdiu cessauit?* & pro Sextio de Gabinio. *hominem emersum subito ex diuturnis tenebris lustrorũ, ac stuprorum, vino, ganeis, lenociniis, adulteriisq́; confectũ.* & epist. ad Cass. lib. 12. *Quæ autem in lustris, & vino commentatio potuit esse?* & Lucret. lib. 4. *Desidiosè agere ætatem, lustrisq́; perire.* & Plautus Bacchid. *atq́; id pollicetur se daturũ aurum mihi, Quod dem scortis, quodq́; in lustris comedim, & congræcem pater.* Idem in Asinar. in extrem. *cano capite te cuculum vxor ex lustris rapit.* Idem Curculione. de lenonibus. *hi male suadendo, & lustris lacerant homines.* ex quo apud eundem verbum *lustrari.* in Pseud. *nam qui liberos esse illico Se arbitrantur, ex conspectu heri sui si se abdiderint, luxuriantur, lustrantur, comedunt.* Sed mihi reticendum esse nõ puto me reperisse in vno & altero codice manuscripto *mala lucra*, quam lectionem tamen non valdè probo. quanquam hæc recepta, vt ne quid B dissimulem, me suboffendit in eo, quòd scriptum est *ac mala*, non *nec mala*. videtur enim ita loqui debuisse Horat. *Si neque auaritiam, neque sordeis, nec mala lustra, &c.* nam mala lustra longe aliud sunt, quàm sordes, & pæne inter se contraria videntur esse. At si legamus *mala lucra*, vt est in nõnullis libris, *ac* non *nec* conuenire videntur, quia mala lucra cum sordibus ferè consentiunt, & conspirant.

Si vivo, et car. am.] coniunge hæc cum superioribus, hoc modo: si viuo purus, & insons, & carus amicis, &c. libri plerique manuscr. habent, *si & viuo carus amicis.* quæ scriptura magis Horatiana est, quamuis sit duriuscula.

Cavsa fvit pater his] quòd non sit auarus, non sordidus, non turpibus, & fœdis libidinibus inquinatus, non impudicus: patri acceptum refert, qui se optimè educandum, & instituendum curauerit.

Flavi] hic docebat artem numerandi, ac ratiocinãdi. vox autem *magni* cohærere debet cum nomine *pueri.* magni pueri autem, id est, magnis, & claris patribus nati. Significat Horatius, aliis C patribus non id esse curæ, vt filij sui bonis & honestis, & liberalibus artibus erudiantur, sed vt quæstuosis, & sordidis.

Lævo svspensi loc.] hic versus repetitus est in epist. 1. lib. 1. tabulam autem accipe, vt ita dicam, ratiocinatoriam, & in qua ratiocinari, & numerare, & similia discunt. Iuuenal. sat. 9. *ponatur calculus: adsint Cum tabula pueri.*

Ibant octonis ref.] omnes ferè hæc verba accipiunt de mercede, quæ daretur Flauio numerandi magistro: ego autem putabam intelligenda de pecunia anteà collocata, & in fœnore occupata, nunc exacta. caput enim, aut certè vsuræ idibus exigebantur, pecunia Kalendis ponebatur, vt diximus suprà ad Od. 2. epod. in extr. Itaque hæc verba *referentes æra*, sic explicabam: referentes à debitoribus vsuras idibus. Iam octonis idibus dixit, quia iduum dies sunt octo. D

Docendvm arteis, qvas] quid Romæ didicerit, ostendit his versibus epist. ad Loll. lib. 2. *Romæ nutriri mihi contigit, atque doceri, Iratus Graiis quantum nocuisset Achilles.*

Semet prognatos] semet natos. aut propriè pronepotes suos à se prognatos. hæc enim vis est huius nominis. M. Tull. Tusc. lib. 3. *Qualis enim tibi ille videtur Tantalo prognatus, Pelope natus, qui quondam à socero OEnomao rege Hippodamiam raptis nactus nuptiis?* Nam de Thyesta loquitur.

Vestem, servósqve s.] adeò (inquit) vt si quis vestitum, & comitatum meum in turba videret, existimaret sumtus illos mihi ex re auita suppeditari. sed nonne fieri poterat, vt ex patrimonio auito sumtus illi Horatio suppeditarentur, quamuis eius auus libertus fuisset? poterat. sed credibilius est patrem Horatij nihil, aut pauca à patre accepisse, omniaque, quæ haberet, quæsiuisse. ordo horum verborum hic est, quem alij turbant: adeò, vt si quis magno in populo vestem, & seruos sequenteis vidisset, &c.

Præberi] suppeditari, χορηγεῖσθαι, vt suprà annotauimus. E

Ipse mihi cvstos] sic M. Tull. de Cœlio in Cœliana, *Nam quoad ætas M. Cœlij dare potuit isti suspicioni locum, fuit primum ipsius pudore, deinde etiam patris diligentia, disciplinaq́; munita.*

Incorrvptissimvs] hoc dicit, quia interdum puerorum custodes & ductores, à pudicitiæ puerilis insidiatoribus & oppugnatorib. corrumpi solent: quod in patrem cadere non potest. est enim pudicitiæ liberorum suorum custos integerrimus, & sanctissimus.

Qvid mvlta?] vtuntur auctores hoc interrogandi genere, cùm properant ad euentum rei, & cùm multis singillatim enumeratis, & cõmemoratis significant longum esse cetera omnia persequi: vt M. Tull. lib. 1. ad Atticum. *si vmquam mihi ἐπιχειρήματα suppeditauerunt, illo tẽpore. Quid multa? clamores (etenim hæc erat ὑπόθεσις, &c.) tanti fuerunt, vt ego eo breuior sim, quòd eos vsque istinc exauditos putem.* Idem accus. lib. 4. *Omnibus curat rebus instructum, & paratum vt sit conuiuium.* F *Quid multa? Rex ita, &c.* Idem de orat. ad Qu. Frat. lib. 1. *Quid multa? nemo in illo iudicio pedem supplosit, credo, ne Stoicis renuntiaretur.* Idem epist. ad Pap. Pætum. lib. 9. *Quid multa? non mehercule tam perscribere possum, quàm mihi gratum feceris, si otiosum Fabium reddideris.* Iterum Horat. saty. 5. lib. 2. *Quid multa? neque illi Sepositi ciceris, neque multæ inuidit auenæ.*

Pvdicvm] ab aliena libidine intactum, atque integrum, vt annotatũ est epist. ad Quinct. lib. 1.

Servavit] quidam libri veteres habent, *seruabat*, quos non sequor.

Non solùm facto, verùm] ita me pudicum seruauit, vt non solùm vllam turpitudinem ab altero illatam perpessus sim: sed ne verbum quidem contumeliosum, aut maledictũ audierim. quod posuit vt mirum & pæne ἀδύνατον, & incredibile quiddã. Nam difficillimum est male-

dictum

A dictum vitare vbi ætas, & formæ maturitas suspicioni dant locum.

Olim] aliquando, ποτὲ, vt sæpe aliàs. & Virgil. Æneid. 5. *quod tumidis summersum fluctibus olim Tunditur.*

Si præco] præconis munus quale fuerit, notatum est infrà ad illum locum, *Præconem tenui censu.* epist. 7. lib. 1. ad Mæcenatem 2.

Coactor] coactores dicebantur publicanorum ministri, qui vectigalia minutatim exigebant, operamque suam in ea re publicanis locabant. appellabantur eodem nomine etiam argentariorum ministri, qui in auctionibus pretia rerũ venditarum exigebant.

Neqve ego essem q.] neque verò de patre meo questus essem, si præco, aut coactor fuissem, quæstumque ex iis artibus fecissem.

Nil me poeniteat san. p.] id est, quandiu sanus sim, nunquã mihi doleat, aut nunquam mihi parum beatus videar, quòd tali patre natus sim. nam verbum pœnitet hanc interdum vim habet, vt apud M. Tull. in Cœliana. *id nunquam tam acerbè feret M. Cœlius, vt eum pœniteat non deformem esse natum.* Idem in diuinat. in Verr. *cuius consuetudinis, atque instituti patres nostros non pœnitebat.* Terent. Phorm. *nostri nosmet pœnitet,* id est, nobis nosmet displicemus. Iterum M. Tull. lib. 1. ad Attic. *à senatu quanti fiam minime me pœnitet,* id est, *à senatu magni fio: vel non parui æstimor.* Liuius lib. 28. *Ea vestra merita, imperatorumq́; vestrorum erga nos fuerunt, vt nos cladium nostrarum non pœniteat.* Idem eod. lib. *pœnitebit te P. Corneli gloriæ tuæ, si hostem eum, qui tot funerum, tot cladiũ nobis causa fuit, tu consul Italia expuleris?* (B)

Eóqve non vt m. d.] iccirco (inquit Hor.) non imitabor eos, qui obscuriore loco, parentibusque ignobilibus nati, solent ita se defendere, culpam suam non esse, quòd ingenuos, & claros parentes non habeant.

Nam si natvra ivb. &c.] nam si liceret aliis hominibus à certis annis repuerascere, atque ætatem anteactam iterare, aliosque parenteis quoslibet ad ostentationem, & gloriam optare, nemo est, qui non sit alios optaturus: ego autẽ meis parentibus contentus, alios populi honoribus ornatos, & claros nolim mihi sumere.

C Honestos fascibvs, et sellis] prætorios, consulareis, ædilitios viros. honestos autem valet idem, quod honestatos, ornatos. placet autem mihi mirum in modum ea scriptura, quæ est in cod. Card. Rain. & tribus Vaticanis & aliquot aliis, *onustos.* vt significet Horatius, prætores & consules fascibus, & sellis & ceteris insignibus onerari potius, quàm honorari. natum autem mendum esse credibile est è duarum vocum similitudine, *honestus,* & *onustus,* seu, vt nonnulli scribunt, *honustus.* nam & Varro lib. 4. de lingua Latina scribit; honorem ab onere honesto dictũ esse: & honestum eò dictum quòd sit oneratus: & dicuntur magistratus geri, tanquam onera. postremò hanc lectionem confirmat paullo pòst ipse Horat. ibi, *quòd Nollem onus, haud vmquam solitus portare molestum.* Omnino hæc recepta lectio, tolerabilis quidem est, & reperitur in aliquot lib. manuscriptis, probabilior tamen est altera, pluriumque antiquorum librorum auctoritate confirmata: &, nisi fallor, plane recta & vera. D

Fascibvs] Quærit Plutarchus quæst. Rom. quare consulibus & prætoribus fasces olim præferrentur: & respondet vel propterea quòd significabant, magistratus iracundiam promptam & solutam esse non oportere: vel vt magistratus interea dum soluuntur fasces, spatium habeant considerandi sitne supplicio dignus is, cui irati sunt. mora enim iracundiæ iniecta, sæpe fecit vt magistratus sententiam mutarint. Quoniam autem vitia alia sunt sanabilia, alia insanabilia: fasces quidẽ ea castigant & corrigunt, quæ corrigi & sanari possunt: secures verò, ea, quæ sunt insanabilia, ac desperata, amputant atque excîdunt.

Demens ivd. vvlgi] quod nihil admiratur, nisi quod est in specie forensi positum.

Sanvs tvo] sanus tuo iudicio, qui populareis honores non magni admodum æstimas. Nam Mæcenas nullos vmquam magistratus gessit, vixitque equestri dignitate & loco contentus. *demens, sanus,* antithesis. E

Nam mihi cont.] nam, si splendidiore loco natus essem, maiores mihi continuò quærendæ facultates essent: sumtus faciendi maiores, &c.

Salvtandi plvres] fortasse suffragiorum, & ambitionis causa. vt epist. 6. lib. 1. *Mercemur seruum, qui dictet nomina, &c.*

Peregre-v exirem] tale illud. Od. 16. lib. 2. *neque purpura ve- Nale neque auro.* & ead. Oda *tibi tollit hinni-Tum apta quadrigis, &c.* sic Homer. ἰλιάδ. ξ. Ηφὴς ὡς τρώεσσιν ἀρηγέμεν εὐρύοπα ζῆν Ν' ὡς ἡρακλεῖος, &c.

Calones] qui sint calones, docet Festus: & notauimus ad illum locum epist. 14. lib. 1. *inuidet vsum Lignorum & pecoris tibi calo argutus.*

Petorrita] vehicula Gallica, epist. ad Aug. *Esseda festinant, pilenta, petorrita, naues.*

Cvrto] curtato, cui cauda est decurtata.

Mantica] mantica, peram significat, vt docet Porphir. interdum autem costis, seu lumbis equi, aut muli imponebatur, vt hîc & apud Lucil. *Mantica canterI costas grauitate premebat:* interdum humeris gestabatur, vt apud Catull. ad Varrum de Suffeno, *Sed non videmus manticæ, quod in tergo est.* F

Tvlli] iterum Tullio illi, quem paullo antè insectatus erat, grauius insultat.

Tibvrte via] via, quæ Tibur ducit. à *Tibure Tiburs,* inquit Varro lib. 7. de lingua Latina.

Pveri lasanvm port. oen.] ridiculè hæc duo coniunxit, lasanum, & œnophorum, vt hominis sordeis indicaret, ac declararet. neque frustra hęc vasa à pueris portari facit. nam hoc ipso significat, inelegantem & immundam eius familiam, sordidumque comitatum fuisse. Mercatores enim & ad quæstum attentiores homines, ne quid à coponibus & hospitibus sumere necesse haberent, & vt minore sumtu peregrinarentur, & iter facerent, vasa necessaria seruorum suorum hume-

A humeris imponebant. Eſt autem laſanum vas ad onus ventris excipiendum, comparatum, & eſt vox Græca, qua vtitur Nicarchus lib. 2. epigr. *Ην ὀπὸν αἰτήσω, δοκὸν εἰσφέρει· ἂν λάχανόν μοι, Εἴπω, δὸς, πεινῶν, εὐθὺ φέρει λάσανον*, id eſt. ſi opum, ſeu liquorem poſcam, docum, id eſt, trabem affert: ſi dicã eſuriens, dato lachanum, id eſt, olus: ſtatim affert laſanum. Alij quidam laſanum, dicunt fuiſſe ollæ podium: ſed nihilo minus hoc loco vas ſignificare fatentur, quo aluus exoneratur.

Hoc ego commod. &c.] ego hac re, & multis aliis rebus viuo commodius, quàm tu: hac re (inquam) quòd mihi licet ire vel vſque Tarentum, ſi libeat, vno mulo, cùm id prætori nõ liceat. omnia autem exempla & typis excuſa, & manuſcripta, quæ quidem viderim, hîc ſunt mendoſa, in quibus hæc ineſt ſcriptura. *Millibus atque aliis:* cùm legendum ſit, *Multis atque aliis*. Quis enim vmquam ita locutus eſt *millia alia*, aut *millibus aliis*? nónne ita potius loquũtur omnes Latini ſcriptores, *mille alia*, & *mille aliis*? Adiutus ſum autem ab vno codice manuſcripto, in quo ita ſcriptum reperi non ſine litura tamen, *Multibus atque aliis*. B cuius codicis teſtimoniũ non eò produco, quòd ex ea ſcriptura de vera fecerim coniecturam (ego enim multo antè, quàm in illum librum incidiſſem, ita, vt dico, hunc locum eſſe emendandum iudicaram) ſed ne quis religioſior me arrogantiæ, atque audaciæ inſimulet, quaſi libros vulgatos ſine auctoritate veterum librorum pro meo iure corrigã. Sed ſit ita: omnino aut ita hic locus corrigendus eſt codicibus omnibus inuitis, aut dicendum, Horatium Latinè loquendi conſuetudinem vel neglexiſſe, vel ignoraſſe.

Fallacem circvm] cur fallacem? an propterea quòd in eo res furtiuæ vendebantur? vt vult Acro: an propter aſtrologos, & diuinatores, & interpretes ſomniorum, & id genus homines, qui in Circo Romano frequẽtes erant? quod magis probo. M. Tull. de diuinat. lib. 1. in extr. ex Pacuuio, *non vicanos haruſpices, non de Circo aſtrologos: Non Iſaicos cõiectores, non interpretes ſomnium*. Plautus Pœnulo. *Itaque replebo atritate, atrior multo vt ſiet, Quàm Ægyptij aut qui cortinam ludis per circum ferunt*.

Vespertinvmqve pererro] C *veſpertinum forum* dixit, vt diſtingueret à matutino, quod erat frequentius, & magis differtũ: vt epiſt. 6. lib. 1. *Gargilius, qui manè plagas, venabula, ſeruos Differtum tranſire forum, populúmque iubebat*. Sed putaui aliquando legendũ *veſpertinus*, id eſt, veſperi, vt epiſtol. ad Numicium. *& veſpertinus pete tectum*. & ſat. 4. lib. 2. *Si veſpertinus ſubitò te oppreſſerit hoſpes, &c.* Vtro autem modo legas, nihil refert. vide annot. ad illum locum Od. 16. epod. *Nec verſpertinus circumgemit vrſus ouile*.

Assisto divinis] id eſt rebus diuinis, ſacrificiis priuatis, aut publicis: rei diuinæ. Virgil. Æneid. 8. *Exin ſe cuncti diuinis rebus, ad vrbem, Perfectis, referunt*. Tit. Liuius lib. 36. *res diuinas facere maioribus hoſtiis iuſſerunt*. M. Tull. Verr. de ſignis. *patera, qua mulieres ad res diuinas vterentur*. Immo dic potius *diuinis*, id eſt, diuinatoribus & coniectoribus rerum futurarum, & interpretibus D ſomniorum, qui in Circo verſari ſolebant, vt ſuprà oſtendimus. hanc enim explicationem magis probo. ſignificat autem ſibi licere, quod non liceti iis, qui magiſtratum gerunt.

Ciceris] ſat. 6. lib. 2. *neque illi Sepoſiti ciceris, neque longæ inuidit auenæ*. Sed admonet me ciceris facta mentio, & nomen ipſum, vt locum illum, qui eſt in epiſt. 1. Ciceronis ad Atticum lib. 1. corruptiſſimum, in quo reſtituendo tot homines doctiſſimi elaborarunt, nos quoque ecquid poſſemus, tentauimus, ex ſententia, ſeu coniectura Simeonis Boſij Lemouicis, planè, vt ego quidẽ ſentio, diuina, ſanem, atq; emendem. ſic igitur legitur locus ille in libris veteribus. *quæ tum erit abſoluta ſane facile, eum libenter municiteri concili acciderunt*. al. *num citeri concili acciderint*. vnde ſic coniicit ille eſſe legendum, *quæ cum erit abſoluta, ſane facile tum & libenter Thermum ciceri cuſili acciderim:* vt ſit hæc ſententia, quæ via cùm erit abſoluta, ſane facile & libenter tum Thermum via Flaminia ſcilicet munita, ciceri cuſili, id eſt, mihi Ciceroni creato conſuli, conſulem adiecerim. primùm alludit ad fabam cuſam, ſeu tuſam: deinde ad nomen Thermi, quod apud Græcos lupinũ E ſignificat, poſtremò ad prouerbium, in me cudetur faba. Hæc Boſius.

Lachaniqve catinvm] Græco nomine vſus eſt: quod non eſt ei nouum. lachanum autem olus ſignificat. ſed nõ diſſimulabo, me hunc locum in omnibus codic. deprauatum reſtituiſſe, beneficio Rainutij Farneſ. Card. in cuius libro ſic eſt emendatus. Nam ſcriptura vulgata, eſt inepta, & abſurda: *laganique catin*. quod nõ eſt mihi difficile peruincere. Solet Horatius cùm victum tenuem, minimeque ſumtuoſum ſignificare vult, oleris nomen vſurpare. epiſt. 17. lib. 1. *Si pranderet olus patienter, regibus vti Nollet Ariſtippus*. epiſt. ad Torq. eod. lib. *Nec modica cenare times olus omne patella*. ſat. 1. lib. 2. *diſcincti ludere, donec Decoqueretur olus*. ſaty. 6. eiuſd. *O quando faba Pythagoræ cognata, ſimulq; Vncta ſatis pingui ponentur oluſcula lardo?* ſat. 2. eiuſd. *Non ego, narrantem, temere edi luce profeſta Quicquam, præter olus fumoſæ cum pede pernæ*. ſat. 7. eiuſd. *ſi nuſquam es forte vocatus Ad cenam, laudas ſecurum olus*. ſic Plautus Captiuis, *Æ. Terreſtris cena. E. ſus, terreſtris beſtia eſt. Æ. multis oleribus. E. curato ægrotos* F *domi*. Quòd autem quidam poſt Acronem nugantur hîc de lagano, non ſolùm turpiter errant, ſed etiam κακοήθειαν ſuam declarant. Nam omnino ita legendum, vt edendum curaui: neque laganũ habebatur in cibis parabilibus, & facilibus: cùm ex oleo, & farina, & melle, & pipere, & aliis nonnullis rebus conflaretur. Neque me mouet Iſidorus lib. 20. cap. 1. qui tradit laganum eſſe panem latum & tenuem, qui primùm in aqua, deinde in oleo frigitur. Nam ſi laganum panis eſt, videtur minus apte dixiſſe, *lagani catinum*: ſi frigitur, non eſt panis, neque cibus parabilis, neque cum cicere numerandus.

Pveris tribvs] à pueris tribus. cuius locutionis ſexcenta ſunt exempla: ex quibus pau-

A ca carpamus. Od. 6. lib. 1. *Scriberis Vario fortis*, &c. Od. 35. eiusd. *examen Eois timendũ Partibus*. Od. 25. *Auditam moderere arboribus fidem*. saty. 10. huius lib. *Illi, scripta quibus comœdia prisca viris est*, &c. epist. 16. *Si quis bella tibi terra pugnata, mariq́; Dicat*. de arte poët. *Nolito ad versus tibi factos ducere plenũ Lætitiæ*. sic Catull. ad seipsum. *Amata nobis, quantum amabitur nulla*. sic Græci. Xenoph. Cyri pæd. 5. ἐμοὶ πεπραγμένον.

Lapis albvs] mensa ex albo marmore, mensa Delphica: quæ rotunda erat, vt alibi dicemus.

Pocvla cvm cyatho dvo] cur pocula duo? quia pocula semper pari numero in mensa delphica ponebantur. Verbi gratia, si tres conuiuæ, tria paria: id est sex pocula: si duo, duo paria: si vnus, qui cenaret, vnum par, seu duo pocula, vt hîc. cyathus autem adhibebatur ad aquæ & vini temperationem. aquã enim ex vrna, seu futo, seu echino, seu quo alio vase aquario: vinum ex amphora, seu cratere cyatho hauriebant, & in scyphos, aut pocula infundebant.

Astatechin. vilis, cvm p. g.] locus est obscurus cùm propter scripturæ varietatẽ, tùm propter ignorationem vasorum Romanorum, quibus vtebantur in cenis, & conuiuiis. oritur alia difficultas ex voce *echinus*: quæ, quid hoc loco significet, non est facile explicare. alij igitur libri habent: *astat echino Vilis cum patera guttus*: & ita videtur legisse Porphir. alij, *astat echinus Vilis, cum pat. gutt.* alij mutata interpunctione, *astat echinus, Vilis cum patera guttus*: quarum lectionũ, quæ sit optima, difficile, & periculosum est pronuntiare. mihi quidem non liquet. secutus sum autem eam scripturam, quam plures codices veteres confirmant, eamque sic explico. astat mihi cenanti echinus non magni pretij, nempe fictilis, seu æneus, & guttus & patera. quòd si cui magis placeat altera scriptura, *astat echino*, &c. eius hanc sententiam esse puto: vilis guttus, & patera astant echino, id est, prope echinum locati sunt. Iam echinum alij vas fictile: alij æneum fuisse dicunt: sed ad quem vsum comparatum fuerit, docet nemo: alij thecam, seu inuolucrum scorteum, in quo vasa includerentur: alij ampullam vitream. Omninò nihil certi, in quo insistere queas. Ego in tan

C ta librorum, & opinionum varietate, quid afferre possum, in quo lector acquiescat? planè nihil. Veruntamen ne hîc κωφὸν πρόσωπον fuisse dicar, quid si dicam echinum vas fuisse fictile, aut æneũ, amplum, rotundum, humile, in quod vel ciborũ reliquiæ coniicerentur: vel id, quod in poculis reliquum esset, effunderetur, à similitudine vel echini illius forensis, & iudicialis, vel echini marini nominatum? quid si, vt Porphir. ampullam vitreã, aquariam? quid si, vt alij, æneam? Guttus porrò à guttis dictus: quia ex eo minutatim vinum fundebant, vt docet Varro lib. 4. de ling. Lat. Pateræ verò in poculis numerabantur, & à patendo dictæ sunt, vt idem ibidem scribit: & eis ad libandũ vtebãtur. Hæc habui, quæ de hoc loco nunc quidem dicerem: aliàs fotasse probabiliora allaturus.

Campana svpell.] significat, vasa illa omnia fuisse fictilia. nam in Campania, ex luto & D argilla, cuius propter soli bonitatem, magna est ibi copia, pulcherrima vasa fingebantur. saty. 3. lib. 2. *Qui Veientanum festis potare diebus Campana solitus trulla*. Alij aënea fuisse dicunt, propter æris Campani nobilitatem, ac præstantiam.

Marsya] Marsyæ statuam in foro fuisse positam aiunt, vt eius aspectu improbi, atque iniusti litigatores deterrerentur. Ad hanc autem statuam sistebant vadimonium. Notissima est de Marsyæ contentione cum Apolline, & de contentionis illius euentu fabula. *obeundus Marsya*, id est, obeunda ea pars fori, in qua Marsyæ statua posita est.

Noviorvm fer. min.] ex duobus Nouiis fratribus probabile est minorem fuisse improbissimũ litigatorẽ, & impudentissimũ fæneratorẽ: cuius os ne marmora quidem ferre possent.

Vngor olivo, Non qvo] nõ eo vngor oleo, quo Natta, seu naca. vngebatur autem ille oleo ex lucernis detracto (quemadmodũ Crates Thebanus si quando eum vngi opus esset, in balneũ ingressus, olei sordibus, & amurca vngebatur. sic enim de eo Teles libro περὶ συγκρίσεως πλούτου καὶ E πενίας. πρὸς ῥῖγος ἡμεῖς ζητοῦμεν παχύτερον ἱμάτιον· ἐκεῖνος δὲ διπλώσας τὸν τρίβωνα περιῄει, τρόπον τινὰ δύο ἱμάτια ἔχων· εἰ ἀλείψασθαι χρείαν ἔχοι, εἰσελθὼν εἰς τὸ βαλανεῖον, τῷ γλοιῷ ἠλείψατο: id est ad frigus vestem crassiorem quærimus. ille autem dupiicato pallio circumibat, quodammodo duas vesteis habens. si opus esset eum vngi, ingressus in balneum, olei sordibus, & amurca vngebatur:) vel, quod quidam magis probant, oleo lucernario, id est, quod lucernis conuenit, quodque ellychniis instillatur: tantæ erant hominis sordes. Tale autem oleum, insuauis & ingrati odoris est, minimeque ad vngenda corpora accommodatum. Neque verò assentior iis, qui *naca* legendum esse contendunt: primùm quòd alteram scripturam video ab omnibus codicibus etiam calamo exaratis confirmari: deinde quòd probabilius est ab Horatio Nattam nescio quem hoc nomine notari. Scimus autem Nattam familiæ Rom. cognomen fuisse. M. Tull. lib. 4. ad Attic. *De Natta ex tuis primùm sciui litteris: oderam hominem*, &c. Idem de diuinat. lib. 2. *Nattæ verò statua, aut æra legum de cælo tacta quid habent obseruatum ac vetustum? Pinarij Nattæ no*- F *biles. à nobilitate igitur periculum*. Idem in orat. pro Murena, *Non igitur si L. Natta summo loco adolescens, qui, & quo animo iam sit, & qualis vir futurus sit, videmus*, &c. Nihil prohibet autem, quo minus, vt ex optimo patre sæpe improbissimus nascitur filius: sic ex nobili & honesta familia, turpis aliquis, & infamis homo exsistat. Præterea credibile est ab Horatio sordidum aliquem hominem appellatũ esse nomine alieno, non suo, propter metum legis: vel eum iam fuisse mortuum.

Ast, vbi me f. s. acr. ire lavatvm] profert hunc versum Seruius ad illud Virgilij, *vel cùm tonsis illotus adhæsit Sudor*, &c. & ait à lauor esse lotus & lautus. *inde est*, inquit, *lautũ eo*. Nam illud ab Horatio satis licenter dictum est. *Ast. v. me f. s. acr. ire lauatum*, &c.

Admo-

A ADMONVIT] ὑπέμνησε. nam aliud est monere, aliud admonere, ne quis erret: quamquam monitores dicuntur à Latinis, ij, qui admonent.

RABIOSI SIGNI] Caniculæ. signum appellauit impropriè. Oda 17. lib. 1. *Hic in reducta valle Caniculæ Vitabis æstus.*

PRANS. NON AVIDE, QVANT. INT.] huius loci sententia est, Ego tantillum pransus, quantum interpellet, id est, non sinat, me totum diem inani ventre permanere, domi otior. significat, se non tantum vorare in prandio, vt cibo, & potione ventrem referciat, atque oneret: sed quantum satis sit ad ieiunitatem, famemque depellendam, vireisque corporis reficiendas, donec cenæ tempus adueniat. si quis enim non prandeat: sed cibi, & potionis vsum in vesperum, & cenæ tempus differat, ieiunus, & inanis diem totum durare dicendus sit: Nunc autem cùm prandet tenuiter, & parcè: saltem hoc prandium eum interpellat, quominus inanis ad vesperam permaneat. *interpellare* propriè valet interloqui, seu loquentis orationē interrūpere. vsurpatur pro eo, quod est obstare, & interrūpere simpliciter, & impedimēto esse, vt hoc loco, & apud M. Tull. lib. 1. epist. ad Attic. *sed hæc tota res interpellata bello refrixerat.* C. Matius ad Cic. lib. 11. epist. *sed quæ hæc est arrogantia, quod Cæsar numquam interpellauit, quin, quibus vellem, atque etiam quos ipse non diligebat, tamen iis vterer: eos, qui mihi amicum eripuerunt, efficere conari, ne, quos velim, diligam?* Brut. ad Cic. eod. lib. *Interpellent me, quo minus honoratus sim, dum ne interpellent, quo minus resp. à me commodè administrari possit.* Notissimum autem est, prandia Romana aut breuissima, & parcissima fuisse, aut, si qua fuerint sumtuosiora, & liberaliora, ea vel festis diebus vsurpari solita, vel nuptialia fuisse, vel ambitionis, & largitionis, vel luxuriæ causa instituta. his causis exceptis, & similibus, parcè admodum prandebant, cenabant liberalius. ientaculo autem, merenda, & vesperna puto pueros duntaxat, & operarios homines vsos esse. Ne illud quidem prætermittendum est, Græcos illos Heroas, tantisper dum bellum gerebant, & in castris erant, ter die cibum capere consueuisse: ac primum quidem cibum, & matutinum, ἄριστον esse nominatum: secundum, δεῖπνον, id est, prandium: tertium, δόρπον, id est, cenam: cùm hodie δεῖπνον idē, quod cena valeat: ἄριστον autem prandium. annot. interpres Hom. ὀδυσσ. β.

DOMESTICVS] domi. quod erat loci, ad personam transtulit: vt quod est temporis, crebrò solet. de quo genere paullo antè diximus.

VICTVRVS SVAVIVS] ego victurus. sic habent aliquot manuscr. cod. in his duo Vatic. & Iann. quam scripturam secutus sum. alij habent *victurum*, nempe *me.*

SATYRA 7.

PRoscripti Regis Rupili pus, atque venenum,
Hybrida quo pacto sit Persius vltus, opinor D
Omnibus & lippis notū, & tonsorib. esse.
Persius hic permagna negotia diues habebat
Clazomenis: etiam liteis cum Rege molestas:
Durus homo, atque odio qui posset vincere Regem:
Confidēs, tumidus, adeò sermonis amari,
Sisennas, Barros vt equis præcurreret albis.
Ad Regem redeo. postquàm nihil inter vtrumque
Cónuenit (hoc etenim sunt omnes iure molesti,
Quo fortes, quibus aduersum bellum íncidit. inter E
Hectora Priamiden, animosum atq; inter Achillem
Ira fuit capitalis, vt vltima diuideret mors:
Non aliam ob causam, nisi quòd virtus in vtroque
Summa fuit. duo si discordia vexet inerteis:
Aut si disparibus bellū íncidat, vt Diomedi
Cū Lycio Glauco: discedat pigrior, vltro
Muneribus missis.) Bruto prætore tenēte
Ditem Asiam, Rupili, & Persi par pugnat: vti non
Compositus melius cum Bitho Bacchius. in ius F
Acres procurrunt, magnum spectaculum vterque.
Persius exponit causam: ridetur ab omni
Conuentu: laudat Brutum: laudatq; cohortem.
Solem Asiæ Brutum appellat: stellasque salubreis
Appellat comites, excepto Rege: canem illum,

A *Inuisum agricolis sidus venisse ruebat,*
Flumen vt hibernum, fertur quò rara securis.
Tum Prænestinus salso, multumq; fluenti
Expressa arbusto regerit conuicia, durus
Vindemiator, & inuictus: cui sæpe viator
Cessisset, magna compellans voce cucullum.
At Græcus, postquàm est Italo perfusus aceto,
Persius exclamat, per magnos, Brute, deos te
Oro: qui reges consueris tollere: cur non
Hunc Regem iugulas? operum hoc (mihi crede) tuorum est.

B

PROSCRIPTI REGIS RVPILI] Rupilius cognomento Rex, præturā gerens, ab Augusto, M. Antonio, M. Lepido proscriptus est: qua calamitate afflictus, ad Brutum confugit, eumq; posteà perpetuò secutus est. inter hunc, & Persium quendam natione Græcum, graue nescio quod dissidium natum est, molestæque lites exstiterunt. eas liteis nunc Horatius vrbanissimè, & facetissimè nobis proponit, Rupilium Regem, à quo fuerat aliquando in iurgio contumelia affectus, vrbanè vlciscens.

PVS ATQVE VENENVM] ingenium improbum, mores odiosos, vel maledicentiam imputam, ac pestilentem: vel potius ipsum Rupiliū Regem ingenio improbo, ac peruerso, & quasi puris pleno: hominem contaminatum, perniciosum, maledicum, pestiferum. sic Lucillius. *In numero quorū nunc primū Trebelliū multum Luciū marcebat febris, senium, vomitus, pus.*

HYBRIDA] quia Græcus ciuitate donatus: vel quia ex patre peregrino, & matre Romana natus. translatio est ab animalibus rationis expertibus. Hybridæ enim nominantur ex diuerso genere nata animalia, & maxime canes ex cane venatico & gregario creati.

C

OMNIBVS ET LIPPIS NOT. ET TONS.] duo hominum genera posuit & ipsa loquacia, & ad quæ loquaces conuenire solent, alterum propter oculorum morbum, alterum propter artificij naturam. Nam lippi quidem, quia oculorum sensus eis inutilis & otiosus est, ideò & loquaces sunt, & taleis homines ad se libenter arcessunt atque alliciunt: quin etiā loquaces ad lippos certatim concurrunt & conuolant, scientes, se, id quod vnum expetunt, aureis apud eos patulas reperturos: tonsores autē ꝓpterea sunt loquaces, quia ad eos loquaces confluunt, & apud eos resident, multasq; diei horas conterunt: cuius rei testis est Plutarchus lib. περὶ ἀδολεσχίας, his verbis, Ἐν κουρείῳ τινὶ λόγων γινομένων περὶ τῆς Διονυσίου τυραννίδος, ὡς ἀδαμαντίνη καὶ ἄρρηκτός ἐστι, γελάσας ὁ κουρεὺς, ταῦτα ὑμᾶς, ἔφη, περὶ Διονυσίου λέγειν, οὗ ἐγὼ παρ᾽ ἡμέρας ὀλίγας ἐπὶ τοῦ τραχήλου τὸ ξυρὸν ἔχω, ταῦτα ἀκούσας ὁ Διονύσιος, ἀνεσταύρωσεν αὐτόν. Ἐπιεικῶς δὲ λάλον ἐστι τὸ τῶν κουρείων γένος. οἱ γὰρ ἀδολεσχότατοι προστρέχουσι καὶ προσκαθίζουσιν, ὥστε αὐτοὺς ἀναπίμπλασθαι τῆς συνηθείας. χαριέντως γοῦν ὁ βασιλεὺς Ἀρχέλαος ἀδολέσχου κουρέως περιβαλόντος αὐτῷ τὸ ὠμόλινον, καὶ πυθομένου πῶς σε κείρω βασιλεῦ, σιωπῶν, ἔφη, id est, In tonstrina autem quadam cùm verba fierent de Dionysij tyrannide, eam esse adamantinam, & irruptam, subridens tonsor, vos ista, inquit, de Dionysio dicere, cuius ego in collo paucis pòst diebus nouaculam teneo? his auditis Dionysius, eum in crucem sustulit. Planè loquax & garrulum est tonsorum genus. loquacissimus enim quisque ad eos accurrit, & eis assidet, ita vt ij garriendi consuetudine imbuantur. Venuste igitur rex Archelaus, cùm loquax quidam tonsor lineum pannum humeralem (Plautus inuolucre appellat) ei circumdedisset, & quæsiuisset ab eo quomodo eum tonderet: tacens, inquit. Præterea lippi neque domo prodire, neque lucem ferre possunt. Eò fit vt studiosè, & curiosè, quæ foris aguntur, ab iis, à quibus inuisuntur, exquirant. Idem fit à tonsoribus. vtitur hoc prouerb. Aristoph. in Pluto, καίτοι λόγος γ᾽ ἦν νὴ τὸν Ἡρακλέα πολὺς Ἐπὶ τοῖσι κουρείοισι τῶν καθημένων, Ὡς ἐξαπίνης ἀνὴρ γεγένηται πλούσιος. id est, Atqui multus hercle erat sermo eorum, qui in tonstrinis sedent, eum repente diuitem esse factum.

D

E

PERMAGNA NEG. D. H.] negotiabatur Clazomenis. aliud est autem mercatorem esse, aliud negotiatorem.

CLAZOMENIS] vrbs est Asiæ. Strabo lib. 14. ἐπ᾽ αὐτῷ τῷ τῆς Χερρονήσου ἰσθμῷ οἰκοῦσι Τήϊοι, καὶ Κλαζομένιοι. id est, ad ipsum Cherronesi isthmum habitant Teiï, & Clazomenij. Iuxta hanc vrbem erat nemus Grynæum, vbi Apollo colitur.

DVRVS] σχέτλιος, στερρὸς, sæuus, pertinax, peruicax. aliter dicunt Latini, durum patrem: sat. 2. huius lib *Sub patribus duris tironum, &c.* paulloque aliter idem Horatius, Vulteium Menam, rusticū ex vrbano factum, durum appellat epist. 7. lib. 1.

F

ODIO] odiosa oratione, conuicio. Cic. ad Att. lib. 4. *sed tamen cùm horas treis ferè dixisset, odio, & strepitu senatus, coactus est aliquando perorare.*

ADEÒ SERMONIS AMARI] sermonis odiosi, insuauis, iniucundi, mordacis: homo petulans in maledicendo. πικρὸν appellant Græci, hominem amarè irasci solitum. *tumidus* autem excudendum curaui sine copula *que*, secutus auctoritatem 2. cod. Vatic. Iann. & Torn. sic suprà sat. 3. *habeare insuauis, acerbus.* & ibid. *illi Tardo, cognomen pingui damus.* sic Hom. ἰλιάδ. γ. ἐν θαλάμῳ εὐώδει, κηώεντι. & ὀδυσσ. κ. δεινὴ θεὸς, αὐδήεσσα. Apollon. α. ἀργον. Ἄρρηκτος, ἀκαμπτος ἐδύσετο νειόθι γαίης. idem lib. β. Ὧ ἐν ἀμειδήτους ἁγίας εὐνάζετο νύκτας. Oppian. κυνηγ. μετέπειτα δὲ χρίσεν ἐλαίῳ Πᾶν δέμας εὐώδει, κηώδει.

SISENNAS, BARROS] duo nomina sunt ἀσυνδέτως posita. Porphyr. videtur legisse *Varros.* quod si cui magis probabitur, nō repugnabo. malim tamen *Varos* quàm *Varros.*

EQVIS PRÆCVRRERET ALBIS] id est,

A eſt,longè ſuperaret.notum prouerbiū eſt. Plaut. in Aſinar. *Nam ſi huic occaſioni tempus ſe ſubterduxerit, Numquam pol indipiſcet quadrigis albis.* Iam albis quadrigis vehebantur,qui triumphabant:& equi albi celeritate præſtare putabantur. Quamquam quadrigas albas, docti quidam Iouis quadrigas interpretantur.

(HOC ETENIM SVNT O. I.] hæc omnia vſque ad illum locum, *Bruto prætore,&c.* interpoſitionis nota ſunt includenda.moleſti autem ſunt ij ferè,quos alio nomine pertinaceis appellamus: niſi quis fortè dicat eo inter ſe differre, quòd pertinaces interdum pertinacia ſua neminem offendunt: moleſti autem quouis ſermone, & quouis tempore offendunt, atque adeò enecant. huius igitur loci hæc ſententia eſt: moleſti eodem iure ſunt, id eſt,eandem ſibi libertatem,licentiamque ſumunt,ac vendicant, quā viri fortes, inter quos nata diſſenſio & diſcordia eſt. Nam quemadmodum hi numquam placantur inter ſe numquámque in gratiā mutuam redeunt, quamdiu viuunt: ſic & moleſti numquā inducere animū queunt,vt reconcilientur inter ſe. ordo verborum hic eſt,
B moleſti hoc ſunt iure, quo fortes, quibus aduerſum bellum incidit.

INTER HECTORA PRIAM.] quàm graues,& implacabiles inter Hectorem,& Achillem inimicitiæ interceſſerint,declarat ipſe Achilles ἰλ. χ. cui cùm Hector polliceretur, ſe, ſi eum interficeret, corpus eius Græcis redditurū, cúmque eum oraret, vt ſe idem facturum ſibi promitteret,ſi ille ab eo interficeretur,hęc reſpondentur ab Achille: inter leones, & homines rata fœdera feriri non poſſe, neque vmquam lupis cum agnis conuenturum: ſed eos inimicitias inter ſe ſempiternas gerere. Verùm præſtat Homeri verſus aſcribere: Εκτορ, μή μοι ἄλαστε συνημοσύνας ἀγόρευε· Ὡς ὀυκ ἔστι λέουσι, καὶ ἀνδράσιν ὅρκια πιστὰ Οὐδὲ λύκοι τε, καὶ ἄρνες ὁμόφρονα θυμὸν ἔχουσιν, Αλλὰ κακὰ φρονέουσι διαμπερὲς ἀλλήλοισι. *animoſumque inter* malim legi, quàm vt habent omnes libri, *animoſum atq; inter Ach.*

CAPITALIS] quæ non, niſi alterius interitu, ſedaretur: ira peſtifera, pernicioſa, inexpiabilis. M. Tull. Philipp. 3. *capitalem, & peſtiferum M. Antonij reditum timeremus,* Idem Off. 1. *capitalis Eteocles.* Idem epiſt. ad Trebat. lib. 7.
C *Treuiri capitales.* Idem Verr. 4. *Illud, illud eſt capitale: illud formidoloſum, illud optimo cuique metuendum.*

VT VLTIMA DIVIDERET MORS] ita capitalis,vt ſola mors eorum diſſidium,atque offenſionem decideret,ac dirimeret.

DVO] duos, vt ſaty. 3. lib. 2. *iure-Iurando obſtringam ambo.* & ita ſæpe apud M. Tull. & item apud Virgil.

VEXET] ſic habent tres lib. manuſcrip. Don. Faër. Torn. nonnulli alij *verſet.*

INERTEIS] ignauos, δειλοὺς, ἀνάνδρους.

VT DIOM. CVM LYCIO GL.] quomodo Glaucus ab Horatio & Homero Lycius dicitur,cùm genere eſſet Corinthius? fuit enim Hippolochi filius, cuius pater Bellerophon, huius Siſyphus. Lycius factus eſt hoc modo. Bellerophon à Prœto in Lyciam ad Iobatum Lyciæ regem miſ- D ſus, cum litteris in eius necem ſcriptis, propter illam omnibus notiſſimam adulterij calumniam, rebus præclariſſimè geſtis, maximiſque periculis perfunctus, Iobati filiam Anticléam duxit vxorem,ex qua,ſoceri ſucceſſor,& heres factus,Hippolochum ſuſcepit. cúius filius Glaucus. Præfuiſſe autem Glaucum Lyciis in bello Troiano narrat Homer. ἰλιάδ. β. Σαρπηδὼν δ' ἦρχεν Λυκίων καὶ Γλαῦκος ἀμύμων Τηλόθεν ἐκ Λυκίης Ξάνθου ἄπο δινήεντος. id eſt, Sarpedon autem Lyciis præerat, & Glaucus nulli culpæ affinis Longè ex Lycia à fluuio Xantho vorticoſo.

DISCEDET PIGR. VLTRÒ MVN. M.] nemini ignota eſt Glauci,& Diomedis permutatio, niſi ei, qui litteras neſcit. hęc autem ſumta ſunt ex lib. 6. Iliad. vbi ſic Homer. Ενθ' αὖτε Γλαύκῳ Κρονίδης φρένας ἐξέλετο ζεὺς, Ὃς πρὸς Τυδείδην Διομήδεα τεύχε' ἄμειβεν Χρύσεα χαλκείων ἑκατόμβοι' ἐννεαβοίων, id eſt, *Iupiter at Glauco mentem ſupremus ademit: Qui cū Tydide Diomede arma inclyta mutans Aurea dat, pretioq; boues æquantia centum: Ærea fert, pretioq; nouem exæquata iuuencis.* locum autem prouerbij obtinet, ab omnibus ferè ſcriptoribus celebrati. E vtitur & Plato in ſympoſio,& Ariſt. lib. 5. de moribus ad Nicom. Non celabo lectorem, ſcriptum eſſe in nonnullis codicibus calamo exaratis *à ſcedat* pro *diſcedet*, & pro *pigrior, pulchrior.*

PIGRIOR] ignauior: vt Glaucus, qui arma aurea ſua cum æreis Diomedis permutauit. Diomedem autem Glauco meliorem, ac fortiorem fuiſſe, ex Homero cognoſcere licet.

TENENTE] κρατοῦντος τῆς Ἀσίας, Aſiā obtinente.

RVPILI, ET PERSI PAR.] vt M. Tull. *gladiatorum par,* ita *Rupilij, & Perſij par* dixit Horat. Poterat & ita dicere, ſi per verſum liceret, *Rupilius, & Perſius par,* vt M. Tull. pro domo ſua. *Atq; hanc rem par illud ſimile, Piſo & Gabinius, vidit.* iterum Horat. infrà ſat. 3. lib. 2. *Quinti progenies Arri, par nobile fratrum.*

VTI NON COMPOS. M. CVM B.] ita pares erant Rupilius,& Perſius, vel par ita ſimile, vt Bithus & Bacchius, gladiatorum par, non melius inter ſe compoſiti fuerint. componi dicuntur gladiatores, qui vnà in arenam deſcenſuri,& inter ſe decertaturi ſunt. Auſonius, *Quis Myrmilloni componitur? æquimanus Thrax.* Lucilius, *Cum Placi-* F *deiano hic componitur.* M. Tull. ad Cœlium lib. 2. epiſt. *Quid? tu me hoc tibi mandaſſe exiſtimas, vt mihi gladiatorum compoſitiones, vt vadimonia dilata, & Chreſti compilationem mitteres?* dicuntur item committi, & comparari. fuerunt autem Bithus & Bacchius nobiles gladiatores, de quibus Suetonius.

PROCVRRVNT] id eſt, foras,& in publicum currunt: vel currendo prodeunt. hæc enim vis eſt interdum præpoſitionis *pro* in cōpoſitione. *procurrunt* autem edendum curaui, codices veteres ſecutus, in quibus omnibus partim ita ſcriptum reperi, partim *præcurrunt*, quod poſterius reieci, vt à recto *procurrunt* deprauatum. *Concurrunt* autem, quod reperitur in vulg. damnaui, vt ſuppoſititium,& adulterinum.

A RIDETVR AB O. C.] ridetur accipiendũ impersonaliter, vt sit, ridet omnis conuentus.

CANEM ILLVM INVIS. AGR.] ceteros omneis (inquit) Bruti comites, stellas salubreis appellat, præter Regem. hunc autem cum Canicula comparat, grauissimo, & perquàm horribili sidere, quo solis calor magnopere amplificatur. sic Hom. ἰλιάδ. χ. Achillem in Troianos irruentẽ, cũ cane Orionis cõparat his versib. Τὸν δ' ὁ γέρων Πρίαμος πρῶτος ἴδεν ὀφθαλμοῖσι Παμφαίνονθ' ὥς τ' ἀστέρ' ἐπεσσύμενον πεδίοιο, Ὅν τε κύν' Ὠρίωνος ἐπίκλησιν καλέουσιν. id est, eum autẽ senex Priamus primus oculis vidit, totum collucentem, per campũ ruentem, vt astrum, quod Orionis canem cognomento appellant. Propert. lib. 2. eleg. 28. *Incipit, & sicco feruere terra Cane.*

RVEBAT FLVM. VT HIB.] id est, fluminis celerrimè, ac rapidissimè labentis, ac præcipitantis instar loquebatur, seu dicebat. vim orationis significat. sic loquitur Demosthenes in orat. περὶ στεφάνου: ἐγὼ μὲν τῷ Πύθωνι πολλῷ ῥέοντι καθ' ἡμῶν, οὐκ εἶξα, οὐθ' ὑπεχώρησα. id est, ego Pythoni, qui torrentis instar contra nos ruebat, non cessi, neque locum dedi. & Plutarchus in Fabio, Τῷ μὲν Μαρκέλλῳ, ὡς ῥέοντι σφόδρα ποταμῷ, πολλάκις ἀπαντῶν, ἀπεσείετο, καὶ παρεῤῥηγνύετο τὴν δύναμιν. id est, Marcello tanquam rapidè fluenti fluuio sæpe numero occurrens, repellebatur, ac debilitabatur viribus. in quo exemplo tamen ad facta, non ad verba Marcelli referenda est similitudo. Dionys. Halicar. libro 7. de Spurio Sicinnio, αὐτός τε πολὺς ἔῤῥει κατὰ τῆς βουλῆς, αὔξων, ὡς μάλιστα οἷός τ' ἦν, τὸν κατ' αὐτῆς φθόνον, id est, ipse autẽ magnam vim orationis in senatũ profundebat, quã maximè fieri poterat, augens in eum inuidiã. Horat. sup. de torrẽte, Od. 2. lib. 4. *Monte decurrens velut amnis, imbres Quem super notas aluere ripas, Feruet, immensusq; ruit profundo Pindarus ore.*

FERTVR QVÒ RARA SEC.] vt flumen hibernum, seu torrens, qui quacumque labitur, & præcipitat, omnia latè dissipat, ac disturbat, & ædificia, & arbores, & (vt ait Virgil.) *sata læta, boumq; labores.* ad quem torrentem raro admodum, aut potius numquã, cum securibus eunt rustici, aut calones, vt ligna cædant, cum arbores omneis, quacumque ruerit, corripuerit.

PRÆNESTINVS] Rupilius Rex Præneste natus. C

EXPRESSA ARBVSTO] ex pectore tracta. allegoria est ducta à frondatoribus, vinitoribus, ac vindemiatoribus, qui viatores deridere, & in eos conuicia congerere: & vicissim à viatoribus conuiciis onerari solent.

REGERIT CONVICIA] sic suprà saty. 5. dixit, *pueris conuicia nautæ Ingerere.*

VINDEMIATOR] in nomine *vindemiator*, *i* & *a* vocales in vnam syllabam coëunt, vt apud Hom. πηληϊάδεω Ἀχιλῆος, idem. καὶ πῦξ ἀγαθὸν πολυδεύκεα. sic Od. 12. epod. *Quis sudor vietis, & quàm malus vndique membris Crescit odor.* sic infrà sat. 3. lib. 2. *Luscinias soliti impenso prãdere coëmtas.* & sat. 8. huius lib. *& imagine cerea Largior arserit ignis.* & sat. 2. lib. 2. *pingue vitiis, albumq;, nec ostrea, Nec scarus, aut poterit peregrina iuuare Lagois.* sic Lucret. libro 2. *Succus item seorsum, & rerum sapor insinuatur.* & libro 3. *At neque seorsum oculi, neque nares, nec manus ipsa Esse potest anima.* D non enim assentior P. Victorio, viro alioqui doctissimo, qui putat *sorsum* esse legendum, quantumuis licet codicis scripti auctoritatem producat. Idem Lucret. libro 2. de primis corporibus, *Et sonitu sterilia, & succo ieiuna feruntur.* in *sterilia* duæ vocales *i* & *a* vnam syllabam efficiunt: nisi forte legendum est *sterila.* idem eodem libro. *Denique cælesti sumus omnes semine oriundi.* in *oriundi* *i* & *u* in vnam syllabam contrahuntur. sic in *duellica* *u* & *e* apud eundem, eodem lib. *Lanigeræ pecudes, & equorum duellica proles.* nisi quis dicat *u.* liquescere in *equorum.* Idem libro 3. *Nec nebulam noctu, nec aranei tenuia fila Obuia sentimus.* Catullus in Priap. *Proin viator, hunc deum vereberis, Manúmque seorsum habebis, hoc tibi expedit.* Virgil. libro 10. *Vna, eadémque via sanguisq;, animusq; sequuntur.* Idem libro 6. *Vis & Tarquinios reges, animamq; superbam Vltoris Bruti, fascesq; videre receptos?* Ennius, *Quorum virtuti belli fortuna pepercit, Eorundem me libertati parcere certum est.* sic enim legendus est hic proximus versus, non vt E vulgò *Horundem.*

CVI SÆPE VIATOR CESS. MAGN. COMP.] solebant viatores, vinitoribus, aut vindemiatoribus de via conuiciari, eosque, vt nimis tardos, aut nimis serò vitem colenteis ac putanteis, aut in re aliqua turpi & flagitiosa deprehensos, insectari, & increpare, & cucullos appellare: in quos, vindemiatores conuicia interdum ita cõtumeliosa regerebant, vt illi cedere cogerentur. Plinius lib. 18. cap. 26. *In hoc temporis interuallo 15. diebus primis agricolæ rapienda sunt ea, quibus peragendis ante æquinoctium non suffecerit, dum sciat inde natam exprobrationem fœdam putantium viteis per imitationem cantus alitis temporarij, quem cucullum vocant. Dedecus enim habetur, opprobriumq; meritum falcem ab illo volucre in vite deprehendi, vt ob id petulantiæ sales etiam cum primo vere ludantur: auspicio tamen detestabiles videntur: adeò minima quæque in agro naturalibus trahuntur argumentis.* Ausonius in Mosella, *inde viator Riparum subiecta terens, hinc nauita labens Probra canunt seris cultoribus.*

ITALO PERFVS. ACETO] salibus Italis, F aculeatis, & mordacibus. Plautus Bacchidibus, acetũ translatè vsurpauit pro iracundia. *Nunc experiar sitne acetum tibi cor acre in pectore.*

QVI REG. CONS. TOLL.] L. Iunius Brutus, & P. Valerius Leuinus Tarquiniũ exegerunt. M. Brutus cum ceteris coniuratis C. Cæsarem de medio sustulit. M. Tull. pro Planc. *Quid potuit amplius si Iunius Brutus esset, qui ciuitatem dominatu regio liberauit?* Idem Philip. 2. *Etenim si auctores ad liberandam patriam desiderarentur, illis auctoribus Brutos ego impellerem? quorũ vterque Iunij Bruti imaginem quotidie videret: alter etiam Ahalæ? his igitur maioribus orti, ab alienis potius consilium peterent, quam à suis? & foris potius, quàm domo?*

HOC] videlicet hunc Rupilium Regem iugulare. in nomine *Regis* inest ambiguum.

SATY-

A

SATYRA 8.

Olim truncus eram ficulnus, inutile lignum:
Cùm faber incertus scamnum, facerétne Priapum:
Maluit esse Deum: Deus inde ego, furū, auiumque
Maxima formido: nam fures dextra coercet,
Obscœnoque ruber porrectus ab inguine palus:
Ast importunas volucreis in vertice arundo
Terret fixa: vetatque nouis considere in hortis.
B Huc prius angustis eiecta cadauera cællis
Conseruus vili portanda locabat in arca.
Hoc miseræ plebi stabat commune sepulcrum,
Pantolabo scurræ, Nomentanóque nepoti.
Mille pedes in fronte, trecentos cippus in agrum
Hic dabat: hæredes monumentum ne sequeretur.
Nunc licet Esquiliis habitare salubribus, atque
Aggere in aprico spatiari: quò modò tristes
Albis informem spectabant ossibus agrū:
C Cùm mihi non tantùm furésque, feræque suëtæ
Hunc vexare locum, curæ sunt, atque labori:
Quantum, carminibus quæ versant, atque venenis
Humanos animos. has nullo perdere possum,
Nec prohibere modo, simulac vaga Luna decôrum
Protulit os, quin ossa legant, herbasq; nocenteis.
Vidi egomet nigra succinctam vadere palla D
Canidiam pedibus nudis, passóq; capillo,
Cum Sagana maiore vlulantem. (pallor vtrasque
Fecerat horrendas aspectu) scalpere terram
Vnguibus, & pullam diuellere mordicus agnam
Cœperunt. cruor in fossam confusus: vt inde
Maneis elicerent, animas responsa daturas.
Lanea & effigies erat, altera cerea: maior
Lanea, quæ pœnis cōpesceret inferiorem.
Cerea suppliciter stabat, seruilibus vtq; E
Iam peritura, modis. Hecaten vocat altera, sæuam
Altera Tisiphonen. serpenteis, atque videres
Infernas errare canes, Lunamq; rubentem,
Ne foret his testis, post magna latêre sepulcra.
Mentior at si quid: merdis caput inquiner albis
Coruorum: atque in me veniant mictū, atque cacatum
Iulius, & fragilis Pediatia, furque Voranus.
Singula quid memorem: quo pacto alterna loquentes F
Vmbræ cum Sagana resonarent triste, & acutum?
Vtque lupi barbam variæ cum dente colubræ
Abdiderint furtim terris? & imagine cerea
Largior arserit ignis? & vt non testis inultus
Horruerim voces Furiarum, & facta duarum?

A *Nam, displosa sonat quantùm vesica, pepedi* D

Diffissa nate ficus. at illæ currere in vrbem.

Canidiæ denteis, altũ Saganæ caliendrũ

Excidere, atque herbas, atque incantata lacertis

Vincula cũ magno risuq;, iocoq; videres.

Priapum Deum, custodem hortorum in hortis Esquilinis positum inducit conquerentem de Canidia & Sagana veneficis, & commemorantem plus sibi esse negotij eas mulieres prohibere, atque arcere, quàm fures & volucreis.

OLIM TRVNCVS ERAM FIC. INVT. L.] ficus, lignum fragile, & infirmum est, eoque nullam ad rem vtile: ex quo *ficulnum auxilium* pro auxilio inani, nulliusque momenti: tralatione ducta à ficu, inquit Theocriti interpres, his verbis: τὸ τῆς συκῆς ξύλον εὔθραστον, ἀσθενές, καὶ ἀδύνατον· ὅθεν καὶ
B παροιμία, συκίνη ἐπικουρία ἡ μηδὲν ὠφελοῦσα, ἀπὸ μεταφορᾶς τῆς συκῆς. & homo ficulnus pro inerti, ignauo, inutili. Theocritus ἐργατ. εἰδ. ἰῶτα. Σφίγγετ' ἀμαλλοδέται τὰ δράγματα, μὴ παριών τις Εἴπῃ, σύκινοι ἄνδρες, ἀπώλετο χ' οὗτος ὁ μισθός. Constringite manipulos vos manipulorum colligatores, ne quis præteriens dicat, ficulni homines: periit hæc merces. & γνώμη συκίνη, id est, mens vel sententia ficulna, apud Lucianũ lib. πρὸς τὸν ἀπαίδευτον, καὶ πολλὰ βιβ. ὠνούμενον. Priapos autem finxisse veteres ex ficu, declarat epigramma illud Theocriti, cuius mihi nuper memoriam refricuit Simeo Bosius, cùm me domi meæ Lutetiæ conuenisset, sæpiusque, vt est perhumanus, & perofficiosus, inuiseret. Τὰν αὐτὰν λαύραν τῇ αἱ δρύες, αἰπόλε κάμψας, Σύκινον εὑρήσεις ἀρτίγλυφες ξόανον Τρισκελὲς, αὐτόφλοιον, ἀνούατον: ἀλλὰ φάλητι Παιδογόνῳ δυνατὸν Κύπριδος ἔργα τελεῖν, id est, Eadem via, eodémve angiportu, vbi sunt quercus, ô caprarie, iter flectens, ficulnum reperies modò sculptum signum, tribus cruribus præditum, cum ipso cortice, sine auribus, sed qui pene, filiorum genitore, possit res Veneris absoluere.

INCERTVS SCAMN. FACERET'NE] in-
C certus scamnúmne faceret, an Priapum. sic autem legendum, & ita habent tres cod. Vatic. Faern. Tornes. Iannoct. & aliquot alij, non *faceretve*. hunc Priapum Dionysi, & Naïdis nymphæ, aut Chionæ filium esse dicunt: præterea non longè à Lampsaco vrbem sui nominis condidisse. Alij eundem esse Priapum volunt, & Bacchum: quod ex vocabuli ratione, ac veritate probari potest. πρίηπος enim videtur esse quasi βριήπυος, id est, clamosus, propter eos, qui in poculis immoderatis, & bacchationibus eduntur, clamores: aut πρίηπος dictus est, quasi προϊέμενος τὸ σπέρμα, id est, semen profundens. Præponebatur autem Priapus agris, hortisque custodiendis, atque è ligno fingebatur, vt hic è ficu, & Catullianus ille è quercu. *Hũc ego iuuenes locũ, Villulamq; palustrem Tectã vimine iunceo, Caricisq; maniplis Quercus arida rustica Cõformata securi Nutriui, vt magis & magis Sit beata quotannis, &c.* & item alter eiusdem Catulli è populo. *Ego hæc, ego arte fabricata rustica, Ego arida, ô viator, ecce populus, Agellulum hunc, sinistrà tute quem vides, Heriq; villulam, hortulumq; pauperis Tuor, malasq; furis arceo manus.* eòdem pertinet illud incerti auctoris. *Insulsissima quid puella rides? Non me Praxiteles, Scopásve fecit: Nec sum Phidiaca manu politus: Sed lignum rude villicus dolauit: Et dixit mihi, tu Priapus esto.*

FVRVM, AVIVMQVE MAX. FOR.] sic Virg. Georg. lib. 4. *Et custos furum, atque auium cum falce saligna Hellespontiaci seruet tutela Pr.* & Tibull. eleg. 1. lib. 1. *Pomosisq; ruber custos donatur in hortis, Terreat vt sæua falce Priapus aueis.* sic enim legendum: non, vt vulgò, *ponatur*. & in superiore versu hexam. *Flaua Ceres tibi fit, &c.* non vt vulgò, *sit*. Profert hunc locum Seruius ad illum Virgilij versum Georg. 4. paullo antè à nobis commemoratum: additque, Priapum hortis præesse dici propter eorum fæcunditatem, quoniam horti numquam sine fructu sunt.

NAM FVRES DEXTRA COERC.] qua
E falcem tenet: seu fustem: coërcet & palus, id est, penis, seu mentula: quam in Priapeis columnam, & fascinum bipedale nominant incerti auctores. his duobus telis fures terrebat Priapus, nempe falce & pene: ex quo in epigrammate quodam queritur, falcem sibi à furibus esse subreptam, dicitque se vereri, ne altero etiã telo spolietur. *Credere quis posset falcem quoque (turpe fateri) De digitis fures subripuisse meis? Nec mouet amissi tam me iactura pudorq;, Quam præbent iustos altera tela metus. Quæ si perdidero, patria multabor, & olim Ille tuus ciuis, Lampsace, Gallus ero.* Columella carm. de cultu hortorum: *sed truncum forte dolatũ Arboris antiquæ numen venerare Ityphalli Terribilis membri, medio qui semper in horto Inguinibus puero, prædoni falce minetur.*

OBSCÆNÓQVE RVBER PORR.] & penis ex palo factus, ab inguine protentus & prominens.

AST IMPORTVNAS] quæ me quodammodo à portu, & quiete excludunt: per quas mihi conquiescere non licet: vt annot. ad Odam. 16. libri 3.

NOVIS] nuper à Mæcenate institutis.

HVC PRIVS ANGVSTIS] olim in Esquiliis humabantur serui, cùm sepulcris priuatis carerent: & plebeij homines ita tenues & egentes, vt non haberent, vbi sepelirentur: & scurræ, & decoctores. F

CÆLLIS] in quibus habitabãt serui. M. Tull. Philipp. 2. *conchyliatis Cn. Pompeij peristromatis seruorum in cællis lectos stratos videres.*

HOC MISERÆ PLEBI] hoc (inquit) erat sepulcrum commune miseræ, id est, inopi & egenti plebi, quæ cùm priuatum & proprium monumentum, seu locum, vbi sepeliretur, non haberet, communi & publico ei opus erat. dicti Puticuli, vbi plebs humilis & infima sepeliebatur, locus ad Esquilias, à putrescendo, seu putendo, quòd ibi corpora mortuorum putiscerent, seu putrescerent.

SEPVL-

A SEPVLCRVM] sepulcretum, si non vnum in Esquiliis erat sepulcrum, sed plura. Quòd si vnum erat, nempe seruis & plebi cõmune, rectè & propriè dixit *sepulcrum*. sic Catullus eo carmine, in quo fratris ad Troiam mortui ac sepulti interitũ deplorat, *Troiam, commune sepulcrum Europæ, Asiæq;* dicit. sic & Lucretius terrã commune rerũ omnium sepulcrum lib. 5. *Omniparens, eadem rerum commune sepulcrum.*

PANTOLABO SCVRRÆ, NOMENT.] Mallium Pantolabũ scurrã: Cassium Nomentanum nepotem numerat in misera plebe, satyricè, & vrbanè, quia rem suam familiarem consumserant, & in cinerem verterant. Eos autem sæpe vellicat & carpit, vt sat. 1. lib. 2. *tristi lædere versu Pantolabum scurram, Nomentanumq; nepotem.*

MILLE PEDES IN FRONTE, &c.] hæc erat formula verborum, quibus testatores significabant, se certum loci spatium è suis agris excipere, quod & suis heredibus adimerent, & reip. seu alicui corpori, & vniuersitati: seu libertis & familiæ suæ donarent, vt esset vel populi, & vniuersitatis: vel familiæ sepulcretum, *hoc monumentum* B *heredes non sequitur*, vel hæ litteræ H. M. H. N. S. quæ tantundem valent. cuiusmodi notæ, præterquàm quòd exstant apud Probum grammaticum de scripturis antiquis, reperiuntur etiam hodie in veteribus marmorib. & lapidibus incisæ, ex quibus quattuor hoc loco exempla proponam: vnũ ex marmoreo monumento, quod Bononiæ vidi: alterum ex vno, quod Romæ: duo ex duobus Mutinensibus, à me exscripta. sic igitur insculptum est in Bononiensi. *Q. MANILIO C. F. CORDO LEG. XXI. RAPAC. PRÆF. EQVIT. EXACT. TRIBVT. CIVIT. GALL. FAC. CVR. CERTVS LIB. IN AGR. P. XLIV. IN FR. P. XLIV. H.M.H.N.S.* (id est, hoc monumentum hæredes nõ sequitur.) Sic in vno Mutin. *CLODIA PLAVTILLA SIBI ET Q. VERCONIO AGATHONI, MARITO OPTIMO, ET LVCIFERÆ LIBERTÆ IN FR. P. XX. IN AG. P. XX. H.M. H.N.S.* sic in altero. *C. STATIVS C. F. SALVIVS SIBI ET C. STATIO, C. FABIO RVSTICO, ET P. POM-* C *PONIO P. L. ANTEROTI POMPONIÆ P. L. OPTATÆ, POSTERISQVE EORVM F. L.* (id est, faciendũ locauit) *IN FR. P. XVI. IN AG. P. XX.* quartum, quod est Romæ in æde D. Cæciliæ, indicauit mihi Fuluius Vrsinus, vir doctiss. & humaniss. *DIIS MANIBVS SACRVM MARIO* L. *LIB. HERMETI ET DOCETIÆ FASIDI MARIVS.* L. *LIB. FELIX PATRONIS SVIS. BENEMERENTIBVS DE SVO FECIT, ET SIBI, ET LIBERTIS, LIBERTABVSQVE SVIS, POSTERISQVE EORVM, ITA NE VMQVAM DE NOMINE FAMILIÆ NOSTRÆ EXEAT HOC MONVMENTVM. HOC MONVMENTVM HEREDES NON SEQVITVR. IN FRONTE LAT. PED. XX. ET DIG. II. IN AGR. LONG. &c.* D Eadem autem est harum litterarum sententia apud Probum, quem suprà commemoraui. H. M. AD. H. N. TRANS, id est, hoc monumentum ad heredes non transit. exstat & hæc scriptura apud eundem non admodum dissimilis. H. M. H. EX T. N. S. id est, hoc monumentum heredes ex testamento non sequitur. Nemo autem (opinor) ignorat, sepulcrorum alia fuisse familiaria: alia hereditaria. Familiaria erant ea, quæ testator sibi, & familiæ, id est, sibi, & liberis, & libertis: hereditaria, quæ sibi, & heredibus facienda curabat. non enim semper liberi scribebantur heredes, sed interdum vel alienissimi. hæc igitur Horatij verba sic explico. hîc, id est, in Esquiliis, vbi nunc sunt horti Mæcenatis, cippus erat defixus, & locatus in terra, qui verbis aut litteris quibusdam incisis significabat, mille pedes agri Esquilini ad sepulturam plebis tribui: in fronte, id est, ea parte, quæ viam publicam attingebat, trecentos in agrum, id est, eam partem versus, quæ ad agros cõiunctos pertinebat, ne hæredes hunc sibi locum vendicarent, néve in hoc monumentum, heredum reliquiæ inferrentur. E legendum autem *heredes monumentum ne sequeretur*: non, vt vulgò, *sequerentur*. Quidam putant iocum esse ex ambiguo in his verbis, *heredes monumentum ne sequeretur*, & maximè in verbo *heredes*, quasi significet, locupletis & homines, quibus venerint hereditates, in hoc sepulcro non sepeliri, sed pauperes, nudos, inopes, atque egenteis.

MONVMENTVM] Monimenta, seu monumenta sepulcrorum (inquit Varro) secundum viam ponuntur, quo prætereuntes admoneant & se fuisse, & illos esse mortaleis: ab eoque cetera scripta, ac factã memoriæ causa, monumenta dicta.

NVNC LICET ESQ. H. S.] nunc autem desiit hic collis esse sepulcretum, & habitatur, & ædificiorũ pulchritudine ac magnitudine, & cæli salubritate gratus atque amœnus est.

ALBIS INFORM.] nonnulli codices antiqui habent, deformem. albis autem epithetum est ossibus perpetuum, cuiusmodi multa sunt apud poëtas.

F NON TANTVM] non tam. sententia huius loci hæc est. quo quidem tempore non tantam mihi curam, tantumque laborem afferunt fures, & feræ, quæ hunc locum vexare consueuerunt, quantum sagæ mulieres, & veneficæ, quæ carminibus, & venenis animos hominum immutant.

SÜETÆ] Süetæ trisyllabũ: vt *Süeuit* apud Lucr. lib. 6. *qui ferri quoque vim penetrare sueuit.*

CARMINIBVS] cantionibus, excantationibus, ἐπῳδαῖς.

VAGA LVNA] eam enim putabant esse συνεργὸν πρὸς τῆς μαγείας. sup. Od. 5. epod. *Nox & Diana, quæ silentium regis, &c.* vagam autem dicit propterea quòd non est rectus, sed obliquus, & vagus lunæ cursus. iccirco Virg. lib. 1. Æneid. *Hic canit errantem Lunam, solisq; labores.*

A SVCCINCTAM] expeditã. vt sat. 6. lib. 2. *veluti succinctus cursitat hospes*. simile est illud Virgil. lib. 4. *Vnum exuta pedem vinclis in veste recincta.*

CANIDIAM] de qua, & in quam Od. 5. epod. *Canidia breuibus implicata viperis Crineis & incomtum caput*. & Od. 17. Et item saty. 1. lib. 2. *Canidia Albuci, quibus est inimica, venenum:* minatur ἀπὸ κοινοῦ.

PASSÓQVE CAP.] sparso non religato, neque in nodum collecto. Terent. Heaut. *capillus passus, prolixus, &c.* sic dicitur & *passis manibus*. Cęsar lib. 1. de bello Gall. *Eò mulieres imposuerunt: quæ in prælium proficiscenteis milites pasis manibus flentes prosequebantur*. Idem lib. 7. *matresfamiliâs suos obtestari, & more Gallico passum capillum ostentare, liberosq́; in conspectum proferre cœperunt*. Nonius, *Passum* (*præter alias significationes*) significat *extensum, patens*. Ennius, *Ægro corde, comis passis, &c.* vel *pasis latè palmis*. locus est apud Nonium corruptus.

CVM SAGANA MAIORE.] Ex eo, quòd Saganam maiorem dicit, intellige, duas Saganas fuisse, vnam maiorem, quæ hîc describitur, alterã
B minorem. sic satyra superiore, *qui se Vultum ferre negat Sosiorum ferre minoris.*

SCALPERE] fodere. aliud est sculpere.

PVLLAM DIVELLERE M.] diuellere, id est, discerpere, ac diripere, *mord*. id est, dentibus. Pullam autem, id est, nigram. Et verò nigra esse debet, cùm hæc sacra sint magica, & fiant diis inferis: qua de re alibi.

CRVOR] agnæ diuulsæ, ac dilaceratæ.

VT INDE MAN. ELIC. ANIM.] vt cruore mortuorum animas ab inferis excitarent. *inde*, id est, è fossa, vel potius, cruore. Maneis lacte, melle, & sanguine delectari, ex poëtarum Græcorũ, & Latinorum lectione intelligere licet. Virg. Æn. 2. *Inferimus tepido spumantia cymbia lacte, Sanguinis & sacri pateras*. & lib. 5. *Ille è concilio multis è millibus ibat Ad tumulum magna medius comitante caterua. Hic duo rite mero libans carchesia Baccho Fundit humi, duo lacte nouo, duo sanguine sacro.* ibidem, *hûc casta Sibylla Nigrarum multo pecudũ te sanguine ducet*. & ὀδυσσ. λ. Vlysses ad inferos descensurus, de Circes consilio primùm in fossam mel cum lacte permistum, vinum, aquam infun-
C dit: deinde oueis aliquot mactat, ad quarum sanguinem animas aduolanteis arcet gladio destricto, neque eas sinit de sanguine gustare, immo ne accedere quidem prius, quàm Tiresiam conuenerit, & consuluerit de suo, & sociorum reditu. verba Vlyssis sunt hæc, Αὐτὰρ ἐγὼ ξίφος ὀξὺ ἐρυσσάμενος παρὰ μηροῦ Ἥμην, οὐδ' εἴων νεκύων ἀμένηνα κάρηνα Αἵματος ἄσσον ἴμεν πρὶν Τειρεσίαο πυθέσθαι. Tiresias autem statim, vt ad fossam lactis, sanguinis, & ceterorũ liquorum plenam accessit, Vlyssem orat, vt sese aliquantisper à fossa auferat, gladiumq́ue abstineat, donec de sanguine biberit: quo impetrato, & sanguine hausto, Vlyssem ea omnia edocet, quibus ille in patriam redeundi facultatem sit habiturus: sic Tiresias eodem loco. Ἀλλ' ἀπὸ χάζεο βόθρου, ἄπισχε δὲ φάσγανον ὀξὺ, Αἵματος ὄφρα πίω, καί τοι νημερτέα εἴπω. Vmbræ autem aliæ præter Tiresiam, & eos Maneis, qui de Lethæo flumine non gusta- D
rant, Vlyssem non agnouerunt, nisi post epotum sanguinẽ. sic enim Vlysses loquitur de Agamemnone eod. lib. Ἔγνω δ' αἶψα με κεῖνος, ἐπεὶ πίεν αἷμα κελαινόν. Euripid. Hecuba. ἐλθὲ δ' ὡς πίῃς μέλαν Κόρης ἀκραιφνὲς αἷμ', ὅ, σοι δωρούμεθα Στρατός τε, κἀγώ, id est, accede autem vt bibas atrum puellæ sanguinem sincerum, quem tibi ego & exercitus donamus.

ELICERENT] excitarent, inuitarent, extraherent. Manes, animæ sunt à corporibus seiunctę, & quæ iam inferorum sedem incolunt.

LANEA ET EFFIGIES ER.] duæ (inquit) etiam erant imagines: vna lanea, altera cerea. solebant autem mulieres, quæ veneficiis, & magicis artibus vtebantur, imagines adhibere & cereas, vt is, quem amore sui capi vellent, instar ceræ mollesceret: & cretaceas, vt is se in alias mulieres obfirmaret, atque obduresceret tanquam creta: & laneas, vt amore sui incenderetur, atque inflammaretur non aliter, quàm lana. exemplum imaginis cretaceæ simul & cereæ exstat apud Virg. in Pharmac. *Limus vt hic durescit, & hæc vt cera liquescit Vno, eodemq́; igni: sic nostro Daphnis amore.* ceræ tantùm apud Theocr. εἰδ. β. Ως τοῦτον τὸν καρὸν ἐγὼ E
σὺν δαίμονι τάκω, Ως τάκοιθ' ὑπ' ἔρωτος ὁ Μίνδιος αὐτίκα Δέλφις. id est, quemadmodum autem hanc ceram ego cum deâ liquefacio, sic continuò liquescat amore Daphnis Mindius.

MAIOR LANEA, QVÆ POENIS, &c.] maior (inquit) erat lanea effigies, quàm cerea: ita vt lanea inferiorẽ pœnis coërcere velle videretur.

CEREA SVPPL. STAB. SERVIL. VTQVE IAM P. M.] cerea (inquit) suppliciter stabat, & seruilibus modis stabat, vt iam peritura. sic locus & intelligendus & legendus: errantq́ue vehementer, atque adeò planè cæcutiunt, qui legi volunt, vt quæ, &c. Nam si ita esset, deesset verbũ *erat*, seu *esset*.

HECATEN] Hecaten alij Iouis, & Iunonis, alij Iouis, & Cereris filiam esse volunt, ex furtiuo concubitu procreatam: eamq́ue primùm Nymphis à Ioue esse traditam, vt aleretur: deinde iam adultam Iunonis vnguentum, quo illa faciem inunguere solebat, clã sustulisse, Europæq́ue Phœnicis filiæ dedisse: quod cum Iuno resciuisset, illamq́ue insequeretur, vt in eam animaduerteret: F
Hecaten in cuiusdam puerperæ thalamum sese contulisse, ibiq́ue aliquantisper delituisse: inde ad homines quosdam, qui mortuum efferebant, cõfugisse, eaq́ue per mediam funeris pompam dilapsa, Iunonem persequendi finem fecisse, atque abiisse: Cabarnos autem Cereris sacerdotes eam pauidam, & anxiam Iouis iussu recepisse, vt expiarent: Quod vt efficere possent, ad Acherusiam paludem detulisse: Ex eo natam opinionem, Hecaten esse vmbrarum, Maniumq́ue dominam, atq; arbitram: & ob eandem causam χθονίαν, id est, terrestrem esse nominatã. Itaque Simætha illa apud Theocr. in Pharmaceutr. Daphnidis amore flagrans, eumq́ue venenis, & carminibus, & ceteris magicis artibus ad se reuocare cupiens, ait se Lunæ primùm, deinde Hecatæ laudes cantaturam, his verbis, τὶν γὰρ ποταείσομαι ἅσυχα δαῖμον, Τᾷ χθονίᾳ θ' Ἑκάτᾳ,

A Ἑκάτα, τὰν καὶ σκύλακες τρομέοντι, &c. solebant præterea Hecaten in triuiis collocare, quoniam rebus pollutis, & expiationibus præest. Tradũt etiã nonnulli, Iouis, & Pheræ filiam fuisse, eamque à matre in triuium proiectam esse: sed bubulcos, & pastores eam sublatam, atque exceptam aluisse: Iccircò triuia huic deæ sacra existimari. hæc ex Græcorum commentariis. Hesiodus autem in Theogon. (si modò Hesiodi est hoc poëma) Hecaten facit Persei, & Asteriæ filiam.

TISIPHONEN] vnam ex Furiis, inde appellatam, quòd cædeis vlciscatur. lege annotat. ad illum locum Od. 13. lib. 2. *Eumenidum recreantur angues.*

SERPENTEIS, ATQVE VIDERES INFERN.] videres serpenteis, & canes infernas errare. talis est Hecates, seu Triuiæ comitatus. sic Virg. Æneid. 6. *visæq; canes vlulare per vmbram.* & Simætha illa apud Theocr. ex canum latratu, & vlulatu Hecatæ aduentum, præsentiamque colligit, his verbis, Θέστυλι, ταὶ κύνες ἄμμιν ἀνὰ πτόλιν ὠρύονται. ἁ θεὸς ἐν τριόδοισι. τὸ χαλκίον, ὡς τάχος, ἄχει. id est, Thestyli, canes nobis per vrbem vlulant. Dea est B in triuiis. æs quàm celerrime pulsa. eodẽ pertinet, quod ait Sophron in mimis, θύσσι ῥέα καὶ ἑκάτῃ κύνας, ὅτι κύων βαύξας λύει τὰ φάσματα, ὡς καὶ χαλκὸς κροτηθεὶς, ἤ τι τοιοῦτο, id est, Rheæ, & Hecatæ canes immolant, propterea, quòd canis latrans Lemures fugat, ac dissipat, quemadmodum & æs pulsatũ, aut aliquid tale.

LVNAMQVE RVBENTEM] vel quòd eò interdum colore est, vt suprà. Od. 11. lib. 2. vel rubentem intellige αἰσχυνομένην, id est, erubescentem, propterea, quòd eam talium facinorum, ac maleficiorum puderet, vt declarat subsequens versus, *Ne foret his testis, &c.*

CAPVT INQVINER] κατὰ κεφαλῆς. Hellenismus Latinè dixisset mihi caput inquinetur.

VENIANT] sic habent omnes fere libri vet.

FRAGILIS PEDIATIA] mutato genere, & adiecto epitheto *fragilis*, Pediatij impudicitiam, mollitiemque notat. fuisse autem hunc Pediatiũ equitem Ro. vnaque cum patrimonio pudicitiã amisisse dicunt. huc videtur pertinere iocus ille M. Tull. relatus lib. 2. de orat. *Est bellum illud, que, ex quo is, qui dixit, irridetur in eo ipso ge- C quod dixit: vt cùm Q. Opimius consularis, qui lescentulus male audisset, festiuo homini Egilio, qui deretur mollior, nec esset, dixisset: Quid tu Egilia mea? Quando ad me venis cum tua colu, & lana? Non pol (inquit) audeo. Nam me ad famosas vetuit mater accedere.* sic Catull. in Galliambo de Atti, Cybeles sacerdotes Gallas vocat, quia mulieribus, quàm viris, essent similiores.

FVRQVE VORANVS] hunc Voranum Q. Lutatij Catuli libertũ fuisse aiunt, adeò furacem, vt cùm à nummulario quodam in furto deprehensus esset, nummos ei substractos in calceos abdiderit.

ALTERNA] alternis sermonibus, alternatim.

ACVTVM?] Aristot. in proble[illegible] iubet mulieres, pueros, eunuchos esse ὀξυφώνους, & cur ita sit, causam affert. Itaque verisimile est, vmbras quoque, si loquerentur, ὀξυφωνοτάτας, fore, id est, acutissimam vocem missuras. D

ET IMAGINE CEREA] ex imagine cerea, vel ob imaginem ceream in ignem coniectam. in nomine *cerea* autem inest συναιρέσις, seu συνίζησις, vt suprà admonuimus.

FVRIARVM DVARVM] furias vocat Canidiam, & Saganam veneficas. Canidia autem mutato nomine Gratidia est, vt sæpe alibi admonuimus.

DISPLOSA] vtitur eodem nomine Lucret. lib. 6. de nube, ex qua fulmen erumpit, loquens: *Tum perterricrepo sonitu dat mista fragorem. Nec mirum: cùm plena animæ vesicula parua Sæpe ità dat pariter sonitum displosa repente.*

DIFFISSA NATE] corruptè legitur in quibusdam exemplaribus *diffisa* vno s. cùm *diffissa* sit legendum à verbo diffindo, id est, in multas parteis findo.

FICVS] ego Priapus è ficu dolatus: ego Priapus ficulnus.

CVRRERE] currere cœperunt: currebant, seu cucurrerũt. sic loquuntur & historici, & poetæ, & oratores. Horat. Od. 5. epod. *Sub hæc puer, iam non, vt ante, mollibus Lenire verbis impias,* saty. E proxima. inf. *Ridens dissimulare: meum iecur vrere bilis.* ibid. in princip. *Ire modo ocyus, interdum consistere.* sat. 8. lib. 2. *vertere pallor Tum parochi faciẽ.* sat. 3. eiusd. lib. *illa rogare Quantane.* & sat. 6. *Currere per totũ pauidi conclaue.* M. Tull. frument. *Instat Scandilius: poscere Recuperatores.* Idẽ de signis. *minitari absenti Diodoro, vociferare palã, lacrymas interdum vix tenere.* ibid. *Iste vnumquodque vas in manus sumere, laudare, mirari. Rex gaudere, &c.*

CANIDIÆ DENTEIS, &c.] id est, tum cuius videre liceret Canidiæ denteis non suos, sed alienos, & arte insitos: Saganæ autem comam πρόσθετον excidere. caliendrum alij aiunt esse comã πρόσθετον, id est, appositam, non natiuam. quæ declaratio huic loco conuenit. Alij per caliendrum, capitis operimentum & ornamentum significari volunt, à Græco deflexum καλύπτηρ, seu potius καλυπτήριον, seu καλύπτρα. Ego hac voce vtrumuis significari posse existimarim. nam etiam coma apposititia caput operit. Arnobius. *fasciculæ, claues, caliendra, fomites, talaria.*

VINCVLA] licia nominat Virgil. in Pharm. F *Terna tibi hæc primum triplici diuersa colore Licia circundo.*

SATYRA 9.

IBam forte via Sacra, sicut meus est mos,
Nescio quid meditans nugarum, & totus in illis.
Accurrit quidã notus mihi nomine tantum,
Arreptáque manu, quid agis, dulcißime, rerum?

Suá-

A Suauiter, vt nunc est, inquam: & cupio omnia, quæ vis.
Cùm assectaretur: num quid vis? occupo. at ille,
Noris nos, inquit: docti sumus. hîc ego: pluris
Hoc, inquam, mihi eris. miserè discedere quærens,
Ire modo ocyus: interdum consistere: in aurem
Dicere nescio quid puero. cùm sudor ad imos
Manaret talos, ô te, Bollane, cerebri
Felicem, aiebā tacitus. cùm quidlibet ille
Garriret: vicos, vrbem laudaret, vt illi
B Nil respondebam: miserè cupis, inquit, abire,
Iandudum video: sed nil agis: vsque tenebo,
Persequar. hinc quò nunc iter est tibi? nil opus est te
Circumagi: quendam volo visere, non tibi notum:
Trans Tiberim longè cubat is prope Cæsaris hortos.
Nil habeo, quod agam: & non sum piger. vsque sequar te.
Demitto auriculas, vt iniquæ mentis asellus,
Cùm grauius dorso subiit onus. incipit ille.
C Si bene me noui, non Viscū pluris amicū,
Non Varium facies. nam quis me scribere plureis,
Aut citius possit versus? quis membra mouere
Mollius? inuideat quod & Hermogenes, ego canto.
Interpellādi locus hîc erat. est tibi mater,
Cognati, queis te saluo est opus: haud mihi quisquam.
Omnes composui. felices. nunc ego resto.
Confice. nāque instat fatum mihi triste, Sabella
Quod puero cecinit, diuinâ mota anus vrnâ. D
Hunc neque dira venena, nec hosticus auferet ensis,
Nec laterum dolor, aut tussis, nec tarda podagra:
Garrulus hunc quādo consumet cumque: loquaceis,
Si sapiat, vitet, simulatque adoleuerit ætas.
Ventum erat ad Vestæ, quarta iam parte diei
Præterita: & casu tunc respondere vadato
Debebat: quod ni fecisset, perdere litem.
Si me amas, inquit, paulum hic ades. inteream, si E
Aut valeo stare, aut nôui ciuilia iura:
Et propero, quò scis. dubius sum, quid faciam, inquit:
Téne relinquam, an rem, me sodes. non faciam, ille:
Et præcedere cœpit. ego, vt contendere durum est
Cum victore, sequor. Mæcenas quomodo tecum?
Hinc repetit. paucorum hominū, & mentis bene sanæ.
Nemo dexterius fortuna est vsus. haberes
Magnum adiutorem, posset qui ferre secundas, F
Hunc hominem velles si tradere. dispeream, ni
Summosses omneis. non isto viuimus illic,
Quo tu rere, modo. domus hac nec purior vlla est,
Nec magis his aliena malis. nil mi officit vmquam,
Ditior hic, aut est quia doctior. est locus vni-
Cuique suus. magnum narras, vix credibile. atqui

Sic

A *Sic habet. accendis, quare cupiã magis illi*
Proximus esse. velis tantummodo: quæ tua virtus
Expugnabis. & est qui vinci posit: eoque
Difficileis aditus primos habet. haud mihi deero:
Muneribus seruos corrumpã: nõ, hodie si
Exclusus fuero, desistam: tempora quæram:
Occurram in triuiis: deducam. nil sine magno
Vita labore dedit mortalibus. hæc dum agit: ecce.
Fuscus Aristius occurrit mihi carus, & illum
Qui pulchrè nosset. consistimus: vnde venis? &
B *Quò tendis? rogat: & respondet. vellere cœpi:*
Et pressare manu lentißima brachia, nutans,
Distorquens oculos, vt me eriperet, malè salsus
Ridens dißimulare. meum iecur vrere bilis.
Certè nescio quid secretò velle loqui te
Aiebas, mecum. memini bene: sed meliori
Tempore dicam: hodie tricesima sabbata. vin tu
Curtis Iudæis oppedere? nulla mihi, inquam,
C *Relligio est. at mi: sum paullo infirmior, vnus*
Multorum: ignosces: aliàs loquar. hunccine solem
Tam nigrum surrexe mihi? fugit improbus, ac me
Sub cultro linquit. casu venit obuius illi
Aduersarius: & , quò tu turpißime? magna
Exclamat voce: &, licet antestari? ego verò
Oppono auriculam: rapit in ius. clamor vtrinque: D
Vndique concursus: sic me seruauit Apollo.

IBAM FORTE] Describitur hac satyra homo odiosè loquax, & molestus, iam antè à Theophrasto in libello, qui inscribitur ἠθικοὶ χαρακτ. magis philosophico more indicatus, ac demonstratus.

VIA SACRA] quæ ferebat ad forum Romanum, vel, vt vult Festus, à regia in arcem: sic autem appellata quòd in ea fœdus ictum sit inter Romulum & Tatium. Od. 4. epod. *Videsne sacrã metiente te viam.* & Od. 7. *Sacra catenatus via.*

ET TOTVS IN ILLIS,] sic habent omnes libri manu scr. nam à vulg. abest copulatio *&c.*

ACCVRRIT] sic habent omnes libri manuscripti, Vatic. & ceteri.

ARREPTA'QVE MANV] non dixit *apprehensáq; manu*, aut simili quodam modo, sed *arrepta*, vt exprimat hominis impudentiã, & oris duritiem, & ingenium odio dignum.

QVID AGIS DVLC.] quid rerum agis, dulcissime Horati? inquit ille. E

NVM QVID VIS? OCCVPO] cùm me assectaretur, ego præoccupans, num quid vis? id est, num quid est, quod me tua causa efficere velis? inquam. solebãt autem qui aliquo defungi, quíve aliquem à se dimittere honestè vellent, ita loqui. Terent. *Rogo numquid velit: Recte, inquit, abeo,*

HÎC EGO] tum, ego inquam, tanto pluris à me fies: tanto mihi eris carior.

MISERE' DISC. Q. IRE MODÒ] ego, qui miserè cuperem ab eo discedere, modò celerius incedebam, modò consistebam, modò aliquid puero meo in aurem dicebam, loquaci illi non obscurè significans, aliquid mihi esse serij negotij, quod agerem. *miserè* idẽ ferè valet, quod vehementer, vsque ad miseriam. Teren. in Heaut. *Vt stultæ, & miserè omnes sumus religiosæ. miserè religiosæ* valet, supra modum religiosæ. simile est illud *miserè amare*, quod ferè æquale est illi, perditè amare. Theophrastus libello inscr. ἠθικοὶ χαρακτ. ad hanc sententiam accommodatè, scribit oportere manibus dimissis, & quasi gralatoriis passibus taleis homines fugere, quisquis velit sine febri esse. Difficile est enim (inquit ille) æquo animo cũ iis versari, aut cõmorari, qui neque otium, neque negotium discernunt. verba Theophr. sunt hæc: παρασείσαντα δὲ χρὴ τοὺς τοιούτους τῶν ἀνθρώπων καὶ διαράμενον ἀπαλλάττεσθαι, ὅστις ἀπύρετος βούλεται εἶναι. ἔργον γὰρ συναρκεῖσθαι τοῖς μήτε σχολὴν, μήτε σπουδὴν διαγινώσκουσιν. F

IN AVREM] Dicere in aurem solemus, quæ ab aliis nolumus exaudiri. notus ille Homeri versus ὀδ. δ. & alibi iteratus, Ἄγχι σχὼν κεφαλὴν ἵνα μὴ πευθοίαθ' οἱ ἄλλοι, id est, admoto propius capite, ne alij exaudirent. sic Euripid. Ione, δεῦρ' ἔλθ'. ἐς οὖς γὰρ τοὺς λόγους εἰπεῖν θέλω. id est, huc ades. in aurem enim tecũ loqui volo. M. Tull. Verr. de supplic. *atq; eum vident sedere ad latus prætoris, & ad aurem familiariter, vt solitus erat, insusurrare.* Idem lib. 2. de Finib.

ad

A *ad aurem admonere*. Virg. Æneid. 5. *& fidam sic fatur ad aurem*. Plautus Trin. *Id, quod in aurem rex reginæ dixerit, sciunt*.

CVM SVDOR AD IMOS] sudor sua sponte, id est, nullo corporis labore antegresso, manans significat æstum, & perturbationem, & angorem animi, vt alibi annotabimus.

Ô TE BOLLANE, CEREBRI FEL.] aiunt hunc Bollanum ea animi libertate, ac simplicitate fuisse præditum, vt sine dissimulatione, quicquid sibi in quoque homine ineptum, insolens, odiosum videretur, reprehenderet, damnaret, reiiceret, ac respueret, nihilque, quod sibi molestum, aut iniucundum esset, ab altero ferre soleret. *felicem cerebri* autem dixit eadem ratione, qua illa dicuntur, *integer mentis, egregius animi, sanus animi, &c.* quæ annotata sunt ad Od. 22. lib. 1. In oratione soluta diceremus hominem sanæ mentis, & cerebri felicis: vel sana mente, &c. potest etiam dici, Horatium imitatum esse Græcorum genus loquendi, μακαρίζω σε τῆς παῤῥησίας, καὶ τῆς γενναιότητος: vbi subintelligitur ἕνεκα.

VICOS] vicos vrbis Romæ, vt epist. ad Fuscū
B Arist. *Purior in vicis aqua tendit rumpere plumbū, &c.* significat, hunc loquacem nihil habuisse negotij serij, de quo cū Horatio loqueretur aut ageret, sed planè molestum, & odiosè garrulū fuisse.

VT ILLI NIL RESP.] id est, posteaquam illi nil respondebam: cùm illi nihil responderem. quo satis significabat Horatius, se eo defungi, & dissolui velle.

SED NIL AGIS] sed nihil assequeris, frustrà cupis effugere, inanem operam sumis.

VSQVE TENEBO] non te relinquam: perpetuò tibi affixus hærebo.

PERSEQVAR, HINC QVÒ NVNC] ita sunt hæc distinguenda, Persequar te quocumque iturus es. ab hoc loco autem quò te confers?

NIL OPVS EST TE CIRC.] verba Horatij hunc garrulum à se amandare & amoliri cupientis. nihil est opus, inquit, te circumire, & mecum longo itinere, & magno amfractu & flexu venire.

PROPE CÆS. HORTOS] C. Cæsaris horti non longè aberant à flumine Tiberi, in ea regione vrbis, quę Ianiculus appellabatur à veterib.

C NIL HABEO, QVOD] respondens molestus ait se vacuum esse, & impigrum.

DEMITTO AVRICVLAS,] demissæ auriculæ in iumentis significant defatigationem corporis, sensuumque torporem, ac languorem. Itaque si quis ad homines transferens, dicat, aliquem demissis auriculis esse, significat, eum animo laborare, languere, demisso animo esse, quippiam ægrè ferre. Plato lib. 10. de rep. Τὰ μὲν πρῶτον ὀξέως ἀποπηδῶσι, τελευτῶντες δὲ καταγέλαστοι γίγνονται, τὰ ὦτα ἐπὶ τῶν ὤμων ἔχοντες. id est, primò quidem celeriter exsiliunt: ad extremum verò ridiculi fiunt, auriculas in humeros demittentes. sup. Oda 14. lib. 2. *Demittit atras bellua centiceps Aureis*.

VT INIQVÆ MENTIS AS.] vt iniquo animo onus impositum ferens asellus. vel dic iniquæ mentis, id est, pigro ingenio. tales enim asini sunt. itaque inepti sunt ad equitem, seu sesso- D
rem vehendum. ex quo illud κέλης ὄνος: de eo, qui sit ineptus ad munus aliquod administrandum. Est autem κέλης, equus ephippiatus, & frenatus ad vehendum sessorem aptus, differens ab eo, qui cum altero iunctus est currus trahendi gratia. Videtur autem hoc prouerbium M. Tullius vsurpasse epist. 15. lib. 10. ad Attic. vt quidem locum illum legit Simeo Bosius Lemouix. Nam vbi vulgò legitur, Scytha ὄνον, ille coniectura ductus, & veteris scripturæ vestigia secutus, putat à Cicerone scriptum esse: habes κέλητα ὄνον: id est, habes equum, quo veharis, tardum, tamquam asinum: vel habes saltem asinum, quo vehi possis, & qui tibi loco equi ephippiati esse possit: vel aliqua alia sententia est reconditior. nempe Atticum sua sponte ad proficiscendum esse tardiorem.

SVBIIT ONVS] it. o. nus, trochæus seu tribrachus pro dactylo, vt sup. sat. 4. *Qui non defendit alio culpante*. & Od. 3. lib. 2. *Cæca timet aliunde fata*. & sat. 1. lib. 2. *amator Exclusus, qui distat, agit vbi secum, &c.*

VISCVM] sat. vlt. huius lib. *& hæc vtinā Vi-* E
scorum laudet vterque. & sat. vlt. lib. 2. *Summus ego, & prope me Viscus Thurinus*.

QVIS MEMBRA MOVERE] saltare. Lucret. lib. 4. *vt videantur Cernere saltantes, & mollia membra mouenteis*.

INVIDEAT QVOD ET HERM.] ego ita bellè canto, vt vel Hermogenes ipse, qui cantor est optimus, mihi inuideat. Attende vt Horatius hunc garrulum ac molestum, faciat etiam arrogantem, atque ineptè, & gloriosè multa de se prędicantem.

INTERPELLANDI LOCVS] hîc erat interloquendi (inquit Horatius) & sermonis interrumpendi locus. itaque quæsiui ab eo, matérne eius viueret? cognatósne haberet? &c.

QVEIS] quibus tua salus est vtilis ac necessaria? vel quibus tua opera opus est? quidam libri veteres habent ordine verborum conuerso, *quibus est te saluo opus?*

HAVD MIHI QV.] respondet garrulus, propinquum sibi superesse neminem, omneis à se es- F
se compositos, id est, conditos & humatos.

OMNEIS COMPOSVI.] id est, omneis cognatos, & propinquos meos condidi: seu omniū illorum ossa, & reliquias in vrna composui. Virg. lib. 1. Æneid. *nunc placida compostus pace quiescit*. ibidem translatè, *Ante diem clauso componet vesper Olympo, &c.*

FELICES] mortuos appellant Græci μακαρίτας, vel κατ' εὐφημισμὸν, id est, boni ominis causa, quemadmodum iidem Furias, Eumenidas vocāt: vel quasi beatos, & omnibus calamitatibus, & miseriis humanis defunctos, ac liberatos. Iccircò putant nonnulli hæc esse coniunctim legenda: *omneis composui feliceis*. à quibus dissentio, arbitrórque Horatium respondere, illos esse, vt mortuos, feliceis, quippe quorum aureis huius hominis nō ferenda loquacitas non sit amplius verberatura: atque ob eam causam nunc verè dici posse feliceis, id est, μακαρίτας, non eo solùm nomine, quòd mortui,

A mortui, sed quòd maxima molestia, nempe huius loquacitate, defuncti sunt. Theocr. φαρμακ. καὶ μ' ἁ Θευχαρίλα Θρᾶσσα τρόφος ἁ μακαρῖτις Ἀγχίθυρος ναίοισα κατεύξατο. id est, & me Theocharila Thracia nutrix: felix, id est, quæ mortua est, hîc in propinquo habitans, orauit, &c. Lucian. περὶ πένθους. ἔασον ἀναπαύσασθαι τοὺς τοῦ μακαρίτου δαίμονας. id est, finito quiescere felicis, id est, mortui genios. Vtrùm autem mortui, felices ac beati dici possint, nécne, disputat Aristot. lib. 1. de moribus ad Nicom.

PVERO] tùm, cùm puer essem.

DIVINA VRNA] sortibus in vrnā coniectis, quibus diuinantur, id est, præsentiuntur, & prædicuntur futura: de quibus disputans M. Tull. de diuinat. lib. 2. ait totam rem esse inuentam fallaciis aut ad quæstum, aut ad superstitionem, aut ad errorem.

HVNC] puerum Horatium. sunt etenim verba anus Sabinę ex sortibus Horatio sua fata canentis.

LATERVM DOLOR] πλευρῖτις. M. Tull. lib. 2. de orat. ad Qu. fr. *dieq; septimo est lateris dolore consumtus.* Horat. sat. 3. lib. 1. *vt solet in cor Traiecto lateris miseri, capitisq; dolore.* de lateris doloribus lege
B Corn. Celsum lib. 4. cap. 6.

TVSSIS] βήξ infrà sat. 5. lib. 2. *si quis Fortè coheredum senior malè tussiet.* De tussis generibus, & remediis lege Corn. Celsum lib. 4. cap. 4.

AVT TARDA POD.] Nodosam appellat epist. 1. lib. 1. de articulorum doloribus in manibus & pedib. idem Celsus lib. 4. cap. 24.

GARRVLVS HVNC QVANDO, &c.] quādo, id est, quandoquidem, seu quoniā homo garrulus hunc quouis tempore consumet. Porph. & Acr. *quando consumet cumque* dictum esse volunt κατὰ τμῆσιν, cùm vox quandocumque huic loco nullo modo conuenire possit, nisi absolutè accipias pro quouis tempore. *cumque* igitur, si separatim accipias, idem valebit, quod *quandocunque* absolutè, seu quouis tempore, vt Od. 32. lib. 1. *Dulce lenimen mihi cumque salue Ritè vocanti.* & ita Lucret. lib. 4. *Omne genus quoniam passim simulacra feruntur, Partim sponte sua, quæ fiunt aëre in ipso, Partim quæ variis ab rebus cumque recedunt:* nisi si quis apud Lucret. particulam *cumque* cum prouocabulo *quæ* coniungendam esse dicat.

AD VESTÆ] ædē, vt M. Tull. lib. 6. epist. ad
C Attic. *atqui nihil habuit inscriptum nisi censor, ea statua, quæ ad Opis apertè posita in excelso est.* Catull. de Vari scorto, *volo ad Serapis Ferri manè.* Terent. Adelph. *vbi ad Dianæ veneris, ito ad dexteram.* Iterum M. Tull. pro Cluent. *sicut in statuis inauratis, quas ad Iuturnæ posuit.* Idem ad Att. lib. 14. *Rapinas scribis ad Opis fieri.*

QVARTA IAM PARTE D. P.] id est, hora tertia diei præterita. singuli enim dies in duodecim horas inæqualeis diuiduntur.

VADATO] ei, cui vadimonium promiserat: ei, qui se in ius vocauerat, vadibus acceptis. nam vadari est in ius vocare, vadibus, id est, fideiussoribus acceptis. M. Tull. pro Quinctio, *hic hominem in præsentia non vadatur: ita sine vadimonio discedītur.* ibid. *debere tibi dicis Quinctium: procurator negat: vadari vis, promittit: in ius vocas, sequitur: indicium postulas, non recusat.* sunt autem vades, qui D
promittunt suo periculo aliquem vadimonium obiturū, ita, vt, si ille non obeat vadimonij diem, vas æstimationem litis subeat, ac sufferat; quemadmodum suprà annot. ad sat. 1. vel breuius, (vt Varro) *vas appellatus, qui pro altero vadimonium promittebat.* omnino vas interdum videtur simpliciter pro sponsore vsurpari, vt M. Tull. epist. ad Brut. *Maximo autem, cum hæc scribebam, afficiebar dolore, quòd, cùm me pro adolescentulo, ac pæne puero resp. accepisset vadem, vix videbar, quod promiseram, præstare posse.*

SI ME AMAS] vocalis e hic non solùm non eliditur: verùm etiā corripitur, tametsi longa sit, vt suprà annot. ad Od. 11. epod. sunt autem huius loquacis verba.

INTEREAM, SI] responsio Horatij omnia facietis, vt hunc loquacem à se abigat: sed frustrà.

STARE] in iudicio, seu in iure. non satis validus vt in iure multas horas stare possim.

ET PROPERO QVÒ SCIS] ad Cæsaris hortos, vt suprà dixit.

AN REM] litem, siue causam: vnde rei sunt appellati, quorum res agitur. vide Festum, & Cice- E
ron. in lib. 2. de oratore: idque duobus locis.

ME SODES] me relinque, amabo te, inquit Horatius, potius quàm rem, id est, causam tuam. *sodes* pro si audes, inquit M. Tull. perf. Or. infrà epist. 7. *vescere sodes.*

SEQVOR] victorem, videlicet garrulū. nam superiora illa sic sunt distinguenda: *vt contendere durum est Cum victore,* id est, cum pertinaci, qui me odio vicit, vt suprà saty. 7. *atque odio qui posset vincere Regem.*

MÆCEN. QVOMODO TEC. HINC R.] sermonem intermissum ab hoc principio repetit, his verbis, Quomodo tecum agit Mæcenas? quomodo se aduersus te gerit? qualē sese erga te præbet Mæcenas?

PAVCOR. HOMIN.] respondet Hor. Mæcenas paucorum est hominum, id est, paucis hominibus familiaris est, paucos homines in cōsuetudinem, & familiaritatem suā recipit: paucis hominibus patet ad Mæcenatem aditus, & familiaritas. sic Terent. Eunuch. *Immò sic homo est, perpaucorum hominum. GNATHO. immò nullorum* F
est, si tecum viuit. Cicero fragment. lib. de fato. *Cùm autem Scipio vnum & alterum ex iis, qui eum salutatum venerant, inuitasset, plureisq; etiam inuitaturus videretur: in aurem Pontius: Scipio, inquit, vide quid agas: acipenser iste. paucorum hominum est.* refert Macrob. lib. 3. Saturnal. cap. 16.

NEMO DEXTERIVS F.] verba loquacis. fortunatus (inquit) fuisti in eo, quòd te Mæcenas admisit in amicorum suorum numerum.

ADIVTOREM] συνεργὸν, συμπράκτορα, συλλήπτορα.

FERRE SECVNDAS] parteis subint. id est, qui tibi secundus esse, seu inseruire posset. qui dicantur histriones primatum & secundarū partiū, dicemus ad illum locum, *vel parteis mimum tractare secundas,* epist. 17. ad Lollium 2. lib. 1.

HVNC HOMINEM] me δεικτικῶς. pergit autem loqui garrulus. hunc versum in omnib. libris

Hh excusis,

A excusis, præpostera verborũ positura deprauatũ, restitui, ex auctoritate omniũ librorũ manuscr.

TRADERE] commendare. vide annot. ad epist. ad Claud. Neron. lib. 1.

SVMMOSSES OMNEIS] omneis, qui tibi obstant, & qui te antecedunt gratia apud Mæcenatem, dudum perculisses, aut certè loco depulisses. Od. 10. lib. 2. *informeis hiemes reducit Iupiter: idem Summ ouet.* Quemadmodum in diuitum, & potentiorum virorum domibus familiares, & comites diuitis inter se æmulentur, & alter alterũ euertere conetur, pulchrè describit Lucianus in lib. περὶ τοῦ μὴ ῥᾳδίως πιστεύειν τῇ διαβολῇ, his verbis, πάντες οὖν ἀλλήλους ὀξὺ δεδόρκασι, καὶ ὥσπερ οἱ μονομαχοῦντες, ἐπιτηροῦσιν εἴπου τι γυμνωθὲν μέρος θεάσαιντο τοῦ σώματος, καὶ πρῶτος αὐτὸς ἕκαστος εἶναι βουλόμενος παρωθεῖται, καὶ παραγκωνίζεται τὸν πλησίον καὶ τὸν πρὸ αὐτοῦ, εἰ δύναιτο, ὑποσπᾷ, καὶ ὑποσκελίζει, &c. id est, omnes igitur acutè intuentur, & quemadmodum qui singulari certamine inter se deprælantur, obseruãt siquam partem corporis nudã, atque apertam cernere queãt: & vnusquisque primus esse volens, pellit, & cubito trudit vicinum, eumque, qui antecedit, si potest percellit, & supplantat, &c.

B NON ISTO VIVIMVS] respondens Horat. Nulla est (inquit) in familia Mæcenatis talis æmulatio, nulla obtrectatio, nullæ insidiæ, nulla inuidia.

NEC MAG. HIS ALIENA MALIS] æmulatione, obtrectatione, inuidia, criminationibus occultis, insidiis, & calumniis. quorũ malorũ plenæ sunt potentiorum virorũ, & principum aulæ.

NIL MI OFFICIT VMQ.] libri manuscripti aliquot habent, *nil mi officit, inquam.*

MAGNVM NARRAS] hæc dicuntur à garrulo. magnum est id, quod narras.

ATQVI, SIC H.] respondentur hæc ab Horat. etiam si hoc, quod dico, magnum tibi, & propè incredibile videatur, sic est tamen. quidam libri veteres habent. *atquin.*

ACCENDIS] verba garruli. incẽdis me (inquit) studio, & cupiditate talis familiaritatis.

VELIS TANTVMMODÒ] satis est te hoc velle, inquit Horat. virtute enim tua facilè apud

C Mæcenatem, honestissimum locum obtinebis, omneisque difficultates superabis, & perfringes. Iam verò obseruatione dignum est hoc loquendi genus, *qua tua virtus expugnabis*: quod tantundẽ valet, quantum, si diceret, ea est tua virtus, vt facilè sis expugnaturus: vel ea, qua præditus es, virtute, facile ad Mæcenatis amicitiam peruenies. sic sæpe loquitur M. Tull. vt epist. ad Rufum lib. 5. *tamen, qua tua est suauitas, quiq; in me amor, nolles à me hoc tempore æstimationem accipere.* Idem ad Trebat. lib. 7. *Moriar ni (qua tua gloria est) puto te malle à Cæsare consuli, quam inaurari.* Idem pro Sylla, *Quæ si de vno me cogitasset, qua mollitia sum animi, ac lenitate, numquam mehercule illius lacrymis ac precibus restitissem.* Idem pro Cœlio, *Genus orationis, facultatem, copiam sententiarũ, atque verborum (quæ vestra prudentia est) perspexistis.* Idem ad Att. lib. 7. *& si esset factum, (quæ tua est humanitas) ascripsisses.*

HAVD MIHI DEERO] loquitur hæc garrulus. non mihi (inquit) deero, id est, omnem diligentiam adhibebo, vt eò perueniã. non prætermittam facultates eò perueniendi, quæ sese mihi offerent. quid sit, deesse sibi, diximus ad sat. 4. huius lib. ibid. *neque enim cùm lectulus, aut me Porticus excepit, desum mihi.* D

TEMPORA QVÆRAM] καραδοκήσω, καιροφυλακτήσω: tempus aucupabor, seu obseruabo, seu, vt Liuius, captabo.

NIL SINE MAGNO VITA L. D.] sententia est multorum veterum scriptis celebrata. Pindar. εἰδ. ε. ὀλυμπ. ἀεὶ δ' ἀμφ' ἀρεταῖσι πόνος, δαπάνα τε μάρναται πρὸς ἔργον κινδύνῳ κεκαλυμμένον. id est, semper autem ob virtutes labor suscipitur, & sumptus fit in rem cum periculo coniunctam. Idem εἰδ. ι. ibid. ἄπονον δ' ἔλαβον χάρμα παῦροί τινες. id est lętitiã sine labore pauci ceperunt. Sophocl. in Electr. πόνου τοι χωρὶς οὐδὲν εὐτυχεῖ: id est, sine labore nihil fortunatum est. Hesiod. Τῆς δ' ἀρετῆς ἱδρῶτα θεοὶ προπάροιθεν ἔθηκαν Ἀθάνατοι, &c. noti enim sunt versus: & profert eos Marc. Tull. lib. 6. epist. familiar. epist. ad Leptam. id est. *Virtutem dij immortales sudore parari, Atque labore volunt.* protulimus & E suprà Od. 24. lib. 3. ibi, *Virtutisq; viam deserit arduæ*: seu *arduam.* Sed videtur Horatius ex Epicharmo potius, quàm è quouis alio expressisse. sic enim ille, τῶν πόνων Πωλοῦσιν ἡμῖν πάντα τἀγαθ' οἱ θεοί. id est, dij nobis omnia bona laboribus vendunt. Cum his cõgruunt & illa Virgiliana lib. 1. Georg. *pater ipse colendi Haud facilem esse viam voluit: primusq; per artem Mouit agros, curis acuens mortalia corda: Nec torpere graui passus sua regna veterno.* & prouerbium illud à Platone vsurpatum lib. 6. de Rep. Τὰ καλὰ τῷ ὄντι χαλεπά: id est, quæ pulcra sunt, planè sunt difficilia. Contrà qui mollia quærunt, & sequuntur, ferè dura reperiunt, vt admonet Epicharmus, his verbis, quæ mendosa leguntur apud Xenoph. lib. 2. ἀπομνημ. ὦ πονηρὲ μήτι μάλα κακῶς ὁ μὴ τὰ σκλήρ' ἔχεις. sic autem sunt emendãda, ὦ πονηρὲ, μήτι μαλακὰ μώεο, μὴ τὰ σκλῆρ' ἔχῃς: id est, ô infelix, ne tu mollia quære, ne dura habeas.

HÆC DVM AGIT] hæc dum loquitur. sic habent omnes ferè libri veter. vnus & item alter, *Hæc dum ait*, quos non sum secutus. neque id temerè. nam qui loquitur, agit. præterea sic locutus est sat. 3. lib. 2. *amator Exclusus quì distat, agit vbi secum, eat, an non, &c.* F

FVSCVS ARISTIVS] ad quem exstat Horatij epistola lib. 1. hoc principio, *Vrbis amatorem Fuscum saluere iubemus.*

ROGAT] Aristius: & à me rogatus, vnde veniret, & quò tenderet, vicissim respondet.

VELLERE COEPI] significans me cupere ab hoc garrulo eripi.

PRESSARE] sic restitui ex auctoritate cod. duor. Vatic. & Raïnutij Card. Don. Torn. Clericani, Nicotiani, ceteris.

LENTISSIMA BRACHIA] quid sibi vult vox *lentissima*? an mollissima? an potius pressationem minimùm sententia? aut certè ita lenta, vt sentire non viderentur?

NVTANS, DISTORQ. OC.] innuens ei, &

A &oculos huc, & illuc mouens, ἐνδίλλων, obscurè & tacitè admonens, vt me eriperet. vide annotationē ad illū locū, *Deme supercilio nubem* epist. 18.

MALE SALSVS R. D.] nimiùm salsus, vel in meam fraudem salsus, dissimulabat se intelligere quid vellem.

MEVM IECVR VR. B.] iecur vrebat. atqui iecur, sedes bilis non est, sed libidinis, vt annot. suprà ad Od. 13. lib. 1.

CERTE NESCIO, QVID] hæc dicebat Horatius Fusco, vt per speciem colloquij secreti hoc garrulo defungi posset.

MEMINI BENE] respondet Fuscus planè aliud, quàm cupiat Horatius, idque dedita opera, cum eo perfacetè, & peturbanè iocās, vt is magis, ac magis ab hoc garrulo vrgeatur, & pæne dicam, enecetur.

HODIE TRICESIMA SABBATA] Sabbata dicunt Latini numero multitudinis, vt cetera dierum festorum nomina, Saturnalia, Floralia, Palilia, Faunalia, Terminalia. tricesima autem appellantur fortassis à dierum numero, quibus menses constant. quamuis enim Iudæorum B menses cum lunæ cursu congruentes, vicesimo nono quoque circiter die compleantur, tricenarius tamen numerus rotundior, & aptior erat versui, quàm vicenarius nouenarius. Quinetiam dici potest, Iudæorum menseis cum lunæ cursu congruisse, & tamen triginta diebus constitisse, quēadmodum & Atheniensium. credibile est autem prima cuiusque mensis Sabbata, Iudæis fuisse religiosissima. Iam verò ne illud quidem dubium est, quin plerique etiam Latini ac Romani, temporibus illis Iudæorum religionem, ac cæremonias coluerint. sed cùm hæc explicatio mihi non satisfaceret, Iudæum quendam de suis Sabbatis, & de annorum, mensiumque suorum ratione consului. ex iis, quæ mihi respondit, collegi, tricesima Sabbata ea esse intelligenda, quæ ab iis maxima religione coluntur, atque obseruantur: quo die agnū immolant, seu mandunt potius, & comedunt. quod Sabbatum, (vt barbarè loquar) tricesimum est ordine, si Sabbata à principio anni numeres. annus enim apud illos initium capit à mense Septembri. Alij per tricesima Sabbata, neomeniam significari volunt: quæ feriæ tricesimo quoque C die mensis redeunt. Iam quòd Plutarchus συμπος. Δ. προβ. ε. putat Sabbata dicta à voce Bacchantiū σάββα, ignoratione linguæ Syriacæ, errat. dicta sunt enim Sabbata à verbo sabbat, quod valet cessare, & feriatum esse.

VIN' TV CVRRIS IVD. OPP.] id est, vin' tu Iudęorum religionem contemnere, irridere, ac pro nihilo putare? oppedere est ventris crepitum in alterius odium, & contumeliam edere: quod dicunt Græci καταπέρδειν, & ἀνταποπέρδειν. Aristoph. Pluto, καὶ τῇ πενίᾳ ἀνταποπερδεῖν. id est, paupertati oppedere. Idem νεφέλ. καὶ βούλομαι ἀνταποπέρδειν πρὸς τὰς βροντάς.

CVRTIS] suprà saty. 5. *apellas* nominauit: quod tantundem valet: vt quidem vulgus explicat. nam illic admonuimus de Scaligeri sententia, Apellam Iudæi alicuius, qui tum viueret, nomen proprium fuisse. *Curtos* igitur Iudæos intel- D lige, recutitos, verpos, ἀπεψωλημένους. Curtos autem appellat, quòd pellem eam, quæ glandem caudæ salacis tegit, habeant circumcisam, & quasi decurtatam. sic ferè suprà saty. 6. mulum curtum dixit cui cauda esset breuior, & decurtata, non hæc salax, sed illa, quæ nateis operit. quamquam in illa satyra quidam mulum, curtum volunt esse dictū, cui non esset integra pellis, sed quadam parte lacera, & detrita: cum quibus non pugnabo.

NVLLA MIHI (INQVAM) RELL.] multis locis perspicuè ostendit Horatius, se omneis religiones contemnere.

AT MI. SVM PAVLLO] at mihi (inquit Aristius) religio est aliqua; ego religionibus aliquātū sum deditus: aliquāto sum superstitiosior.

VNVS MVLTORVM] vnus è multis, vt epistola ad Numicium lib. 1. *Vnus vt è multis populo spectante referret Emtum mulus aprum.* & infrà satyra 10. *Vnus vinorum.* neque verò iis assentior, qui putant dictum esse ab Horatio, *vnus multorum* pro eo, quod Græci dicunt, εἷς τῶν πολλῶν, id est, vnus è plebe, seu vnus è vulgo. sed arbitror esse positum pro illo εἷς πολλῶν, id est, ego vnus egre- E giè præter ceteros.

HVNCINE SOLEM TAM NIGR.] loquitur Horatius, suum casum deplorans. *nigrum solem* pro die infausto, tristi, & inauspicato dixit: quemadmodū diem atrum veteres appellabant, ad res gerendas ineptum, & nefastum: quales erant Kalendæ, Nonæ, Idus. quòd his diebus imperatores infeliciter rem gessissent. Catullus contra *soles candidos* vsurpauit, pro diebus lætis, optatis, & iucundis, vt carm. ad seipsum. *Miser Catulle desinas ineptire, Et, quod vides perisse, perditum ducas. Fulsere quondam candidi tibi soles, &c.* & Propert. lib. 2. *O me felicem, nox ô mihi candida, & ô tu Lectule deliciis facte beate meis.* & Tibull. *auroram candidam* lib. 1. eleg. 3. *Hoc precor: hunc illum nobis aurora nitentem Luciferum roseis candida portet equis.* vide annot. ad Od. 36. lib. 1.

SVRREXE] id est, surrexisse: vt suprà *erepsemus*, pro erepsissemus, sat. 5. ad quem locum lege, si tibi lubet, quæ annotauimus.

SVB CVLTRO LINQVIT] id est, in extremo discrimine. ductum à victimis iamiam mactandis. Tale ferè illud est apud Homerum F ἰλιάδ. κ. ἐπὶ ξυροῦ ἵσταται ἀκμῆς: id est, in acie nouaculæ stat.

ET LICET AMTESTARI?] huius loquacis aduersarius quærit à me vtrùm sibi liceat me testem in eum sumere, nécne? id est, an ego passurus sim illum meo testimonio vti. est enim antestari vnum aliquem ex iis, qui assunt, prehensa auricula, testem sumere, quo facto licebat ei, qui vadibus acceptis quempiam in ius vocasset, manus ei iniicere, eumque in ius rapere. Quòd si quis nō antestatus, manu iniecta aduersarium suum in ius raperet, iniuriarum actione tenebatur. Plautus in Persa, SATVR. *age, ambula in ius leno. D. Quid me in ius vocas? S. Illic dicam apud prætorem. sed ego in ius voco. D. nónne antestaris? S. tuan' ego causa carnufex Quoiquam mortali libero aureis*

A *atteram, Qui hîc commercaris civeis homines liberos?* idem declarat lex 12. tabul. quamquam depravata sit, neque facile sit eam restituere. Hæc igitur verba legis videntur fuisse, *SI VIS VOCATIONI FVAT, AVT SI TE IN IVS VOCANTEM NON SEQVATVR, ANTESTATVS EM CAPITO*, seu *IN IVS EM RAPITO*. Turn. sic restituendam putat, *SI IN IVS VOCAT, NI IT, ANTESTATVS MANVM INIICITO, AVREM ANTESTATI CAPITO*. compositum autem est hoc verbum ab *am*, quod in compositione valet *circum* & *testari*. quamquam Priscian. aliter lib. 8. proferens illud Livij Andron. *Impubes libripens esse non potest, neque antestari*. vult enim Latinũ *amtestari*, Græco illi προδιαμαρτυρηθῆναι respondere. sed errat.

Ego verò Opp. avric.] ego præbeo illi auriculam, vt me testem sumat.

Rapit in ivs] garrulum. *rapit* autem vim significat, & acrius est, quàm *ducit*. rapere autem in ius suum adversarium hîc licet litigatori, quia amtestatus est: alioqui non liceret, vt diximus. sic
B sat. 3. lib. 2. *Cum rapies in ius malis ridentem alienis*. Plautus Asin. *Nam vidi hunc ipsum abducere, & rapere in ius Exærambum*. Idem Aulul. *Iam quidem ad Prætorem herclè te rapiam: & tibi scribam dicam*. Ad prætorem trahere autem, & in ius trahere, idem valere, sciunt qui pandectas iuris civilis vel extremis digitis attigerunt. Ius enim significat etiã tribunal, aut certè locũ, vbi prætor ius dicit.

Sic me serv Ap.] quidam hæc referunt ad Apollinis statuam eburneam, quæ posita erat in foro Augusti, vt significet Horatius, se rapto tandem in ius adversario, quasi beneficio forensis Apollinis liberatum esse: à quibus dissentire nolim. habebatur enim deus ἀλεξίκακος & ἀποβομπαῖος Apollo, id est, malorum depulsor, & servator. sed tamen credibile est, Horatium vna opera ad illum Homeri locum respexisse, vbi Æneam cũ Achille congressum eripit Apollo. versus sunt hi ἰλιάδ. υ. τὸν δ' ἐξήρπαξεν Ἀπόλλων ῥεῖα μάλ', ὥστε θεός, ἐκάλυψε δ' ἄρ' ἠέρι πολλῇ. id est, hunc autem valde facilè eripuit Apollo, vt deus: multa autem caligine obtexit. sic & ἰλιάδ. γ. Paridem, qui Menelaum ad singulare certamen provocarat, ab eoque penè
C victus, atque ad naveis pertractus erat, eripit Venus. τὸν δ' ἐξήρπαξ' Ἀφροδίτη ῥεῖα μάλ' ὥστε θεός, ἐκάλυψε δ' ἄρ' ἠέρι πολλῇ. id est, eum autem eripuit Venus valde facilè, &c.

SATYRA 10.

NEMPE incomposito dixi pede currere versus
LucilI. quis tam LucilI fautor ineptè est,
Vt non hoc fateatur? at idem, quòd sale multo
Vrbem defricuit, charta laudatur eadẽ.
Nec tamen hoc tribuens, dederim quoq; cetera. nam sic D
Et LaberI mimos, vt pulchra poëmata, mirer.
Ergo non satis est risu diducere rictum
Auditoris: & est quædã tamen hîc quoque virtus.
Est brevitate opus, vt currat sententia, neu se
Impediat verbis lassas onerantibus aureis.
Et sermone opus est modò tristi, sæpe iocoso,
Defendente vicem modò rhetoris, atque poetæ,
Interdũ vrbani parcentis viribus, atque E
Extenuantis eas consultò. ridiculum acri
Fortius: & melius magnas plerumque secat res.
Illi, scripta quibus comœdia prisca viris est,
Hoc stabant: hoc sunt imitandi: quos neque pulcher
Hermogenes vmquã lêgit, neq; simius iste,
Nil præter Calvum, & doctus cantare Catullum.
At magnũ fecit, quòd verbis Græca Latinis
Miscuit ô seri studiorum, qui ne putetis
Difficile, & mirũ, Rhodio quod Pitholeonti
Cõtigit. at sermo lingua cõcinnus vtraq; F
Suavior: vt Chio nota si commista Falerni est.
Cùm versus facias, teipsum percontor: an, & cùm
Dura tibi peragẽda rei sit caussa PetillI:
Scilicet oblîtus patriæq;, patrisq;, Latinè
Cùm Pedius caussas exsudet Poplicola, atque
Corvinus: patriis intermiscere petita
Verba foris malis, Canusini more bilinguis?

Atqui

A *Atqui ego, cùm Græcos facerem, natus mare citra,*
Versiculos, vetuit me tali voce Quirinus,
Post mediam noctem visus, cùm somnia vera:
In siluam non ligna feras insanius, ac si
Magnas Græcorum malis implere cateruas.
Turgidus Alpinus, iugulat dum Memnona dumque
Defingit Rheni luteum caput, hæc ego ludo:
Quæ nec in æde sonent certantia iudice Tarpa:
Nec redeant iterum, atque iterum spectanda theatris.
B *Arguta meretrice potes, Dauoq; Chremeta*
Eludente senem, comis garrire libellos
Vnus viuorum Fundani. Pollio regum
Facta canit pede ter percusso. forte epos acer,
Vt nemo, Varius ducit. molle, atque facetum
Virgilio annuerunt gaudentes rure camœnæ.
Hoc erat, experto frustra Varrone Atacino,
Atque quibusdam aliis, melius quod scribere possem,
C *Inuentore minor: neque ego illi detrahere ausim*
Hærentem capiti multa cum laude coronam.
At dixi fluere hunc lutulentum. sæpe ferentem
Plura quidem tollenda relinquendis. age, quæso,
Tu nihil in magno doctus reprendis Homero?
Nil comis Tragici mutat Lucilius AttI?
Non ridet versus EnnI grauitate minores,
Cùm de se loquitur, non vt maiore reprensis? D
Quid vetat, & nosmet LucilI scripta legenteïs
Quærere, num illius, num rerum dura negarit
Versiculos natura magis factos, & eunteis
Mollius? at sit quis pedibus quid claudere senis,
Hoc tantùm contentus: amet scripsisse ducentos
Ante cibum versus, totidem cenatus: Etrusci
Quale fuit CaßI rapido feruentius amni
Ingenium: capsis quem fama est esse, librisque E
Ambustum propriis: fuerit Lucilius, inquam,
Comis & vrbanus: fuerit limatior idem,
Quàm rudis, & Græcis intacti carminis auctor,
Quámque poëtarũ seniorũ turba: sed ille,
Si foret hoc nostrũ fato dilatus in æuum:
Detereret sibi multa: recideret omne, quod vltra
Perfectum traheretur: & in versu faciendo
Sæpe caput scaberet: viuos & roderet vngueis.
Sæpe stilum vertas, iterum quæ digna legi sint,
Scripturus: neque, te vt miretur turba, labores, F
Contentus paucis lectorib. an tua demẽs
Vilibus in ludis dictari carmina malis?
Non ego. nam satis est equitem mihi plaudere: vt audax,
Contemtis aliis, explosa Arbuscula dixit.
Men' moueat cimex Pantilius? aut crucier. quòd
Vellicet absentem Demetrius? aut quòd ineptus

A *Fannius Hermogenis lædat conuiua Tigelli?*
Plotius, & Varius, Mæcenas, Virgiliúsque,
Valgius, & probet hæc Octauius optimus, atque
Fuscus: & hæc vtinam Viscorum laudet vterque.
Ambitione relegata te dicere possum
Pollio, te Messalla tuo cum fratre, simúlque
Vos Bibuli, & Serui, simul his te candide Furni:
Complureis alios, doctos ego quos, & amicos
Prudens prætereo: quibus hæc, sint qualiacumque, B
Arridere velim, doliturus, si placeant spe
Deterius nostra. Demetri, teque Tigelli
Discipularum inter iubeo plorare cathedras.
I puer, atque meo citus hæc subscribe libello.

NEMPE INCOMP. DIXI P. C.] dixerat Horat. suprà sat. 4. Lucillium duriusculum esse in componendis versibus: quo nomine fuerat à nonnullis accusatus, iis igitur nunc respondet, & se ita purgat, vt ostendat, se, quòd de Lucillio dixerit, iure dixisse, In nonnullis libris manuscriptis reperiuntur hîc versus octo, quorum hic primus est, *Lucili quàm sis mendosus, &c.* verùm non sunt Horatiani, sed ab aliquo semidocto nebulone adiecti, qui, propterea quòd hæc satyra ini-
C tium capit à voce *Nempe*, putauit hîc aliquid desiderari, cùm plane nihil desideretur. Neque est quòd quemquam moueant veteres libri, siqui hos versus habent. Nam plureis libros producere testeis possum, in quibus non reperiuntur. Præterea si in omnibus libris antiquis reperirentur, non tamen iccircò necesse haberem fateri esse huius poëtæ germanos versus. Nam nullus ferè est liber Latinus manuscr. qui annos quadringentos superet. At hos alienos versus, puto annos abhinc quadringentos esse factos, aut suprà. Non est igitur mirum si in veteribus libris reperiuntur. Inest autem multo plus lepôris & venustatis in talibus principiis, præcisis (inquam) atque abruptis, quàm planis, atque integris, propterea quòd quædam relinquuntur auditori, seu lectori potius, subintelligenda, quæ subintelliguntur concinnius, quàm à poëta exprimerentur. Hæc enim scilicet sunt subintelligenda. Quid est quamobrem tam grauiter accuser? aut quid est quòd ita de me querantur homines? *nempe incomposito, &c.* id est, plane fateor, me dixisse Lucillij versus esse incompositos, &c. Versus autem, quos dixi, sunt hi, si quis forte eos requiret. D

Lucili, quàm sis mendosus, teste Catone
Defensore tuo peruincam: qui malè factos
Emendare parat versus: hoc lenius ille,
Quo melior vir est, longè subtilior illo,
Qui multùm puer & loris, & funibus vdis
Exoratus, vt esset opem qui ferre poëtis
Antiquis posset contra fastidia nostra,
Grammaticorũ equitum doctissimus. vt redeã illuc
Nempe incomposito, &c.

Hos versus si quis non videt non esse Horatianos, in his litteris parum videt. Primus versus in plerisque libris antiq. habet, *Lucili quòd sis mendosus*. Quartum nemo nõ videt claudicare. desinat autem claudicare, & recto stet talo, si sic legatur, *Quo melior vir is est.* Quintus in quibusdam aliis libr. antiq. ita legitur, *Qui paullum puer, &c.* In sexto quædam exemplaria habent, *Exhortatus.* Septimus hoc habet initium in quibusd. *Ambiguis posset.* Octauus ita legitur in quibusd. lib. *Romanorum equitum, &c.* E Ego igitur hos versus ὠβέλισα, & delendos censui: quin etiam edi vetui, vt suppositítios & adulterinos. mihi assentiuntur Iō. Auratus, M. Antonius Muretus, Simeo Bosius, Io. Passeratius.

QVOD SALE MVL. VRB. DEFR. CH. L.] idem, quòd salsè, & vrbanè ciuium Romanorum vitia notarit, eadem satyra laudatur, nempe illis versib. *Hinc omnis pendet Lucillius hosce secutus, Mutatis tantùm pedibus, numerisq; facetus.* non dixit, *salibus*, sed *sale*, vt esset tota ἀλληγορία. quòd si salibus dixisset, trãslatio fuisset in verbo *defricuit.* quamquã negari non potest, salem etiã in numero singulari, vrbanitatem, & dicta salsa significare. Præterea vrbem posuit pro ciuitate, seu ciuibus.

NAM SIC ET LABERI MIM.] nam si propterea, quòd vrbanè, & facetè vitia reprehẽdit Lucillius, habendus esset in numero bonorum poëtarũ, eadẽ ratione Laberij mimi quoq; essent in bonis poëmatis numerãdi. fuit autẽ Laberius, mimorũ scriptor dicacissimus, ac maledicentissimus: à Iulio Cæsare tamen donis auctus, & annulo aureo ornatus. M. Tull. ad Trebat. scribens, significat, esse metuendum, ne si diutius ille cum F Cæsare commoratus, ab eo redeat inanis, derideant eum Laberius, & Catullus, his verbis, *Sin frustra diutius afueris, non modò Laberiũ, sed etiam sodalem nostrum Valerium pertimesco. mira enim persona induci potest Britannici iurisconsulti.*

ERGO NON S. EST RIS. DID.] non est igitur satis auditoris os risu dilatare, id est, auditori risum profusum mouere, quamuis insit in hoc etiam quædam virtus: sed opus est, &c. breuitas desideratur duabus de causis: primùm vt sententia currat, id est, ne claudicet, néve insistat: deinde ne & verborum multitudine se impediat, & oneret auditorem.

DEFENDENTE VICEM] id est, tuente munus, ac parteis, &c. id est, ea cumulatè præstante, quæ propria sunt rhetoris, aut poëtæ.

VRBA-

A VRBANI P. V.] εἴρωνος, qui multo minus cõtendit, quàm poteſt.

RIDIC. ACRI FORTIVS: ET MEL.] plus interdum valet riſus opportunus, quàm vis, & ſeueritas, & acrimonia. ſcribit Ariſtoteles lib. 3. de arte dicendi, Gorgiam Leontinum dicere ſolitum, res ſeueras, & ſerias riſu: riſum, rebus ſeueris diſcutiendum eſſe. M. Tull. pro Murena dicentem, riſu mouendo, & auctoritate Catonis, qui erat vnus ex accuſatoribus, illudenda, cauſam obtinuiſſe, locupletes auctores tradiderunt.

SECAT] decîdit, terminat, finit. epiſt. 10. lib. 1. *Quo multæ, magnæq́; ſecantur iudice lites.*

ILLI, SCRIPTA QVIBVS] poëtæ veteris comœdiæ, Eupolis, Cratinus, Ariſtophanes, vt ſuprà ſat. 4. in princip. *quibus*, id eſt, à quibus.

STABANT] placebant, probabantur, nõ explodebantur, ἐκ ἐξέπιπτον, tranſlatum ab actoribus, ſeu hiſtrionibus, qui exſibilantur, & explodun tur, cùm inepti & imperiti ſunt: id eſt, eiiciuntur. contrà ſtare dicitur fabula, cùm probatur. epiſt. ad Auguſt. *Securus, cadat, an recto ſtet fabula talo.*

B PVLCHER] εἰρωνικῶς, homo bellus.

SIMIVS] ineptus imitator. Demetriũ ſignificat, de quo infrà eadem ſat. vel ſimiũ fortaſſe appellat à forma, ſeu potius deformitate corporis.

NIL PRÆTER CALVVM, ET DOCT.] qui nihil aliud cantare didicit, quàm Caluum, & Catullum. neque verò eſt, quòd quiſquã exiſtimet ab Horatio Caluum, & Catullum improbari: ſed ineptos, & ſtultos imitatores. ordo eſt, nihil cantare doctus, id eſt, qui nihil cantare didicit, præter Caluum & Catullum.

AT MAGNVM FECIT] Lucillius verba Græca Latinis miſcebat, vt apparet ex his verſibus à me ſic emendatis. *Quàm lepide lexes compoſtæ, vt teſſerulæ omnes, Endo pauimento, atque emblemate vermiculato?* quos profert M. Tull. in orat. perf. ſed corruptos. & ex his Χαῖρε, *inquam, Tite lictores, turma omni, cohorsq́;:* Χαῖρ᾽. *hinc Muc I hoſtis Albucius, hinc inimicus.* quamquam in his poſterioribus Albucium, qui Græcus dici malebat, quàm Romanus, Scęuula de induſtria Græcè ſalutat. vide lib. 1. de finibus. & in his. *In quo Læliu᾽ clamores ſophos ille ſolebat Edere*, qui citantur à Cicer. lib. 2.

C de finibus. Idem Lucillius M. Craſſum, qui ſemel in vita riſiſſe dicitur, ἀγέλαστον in ſatyra quadam nominauit, teſte M. Tull. lib. 5. de finib. exſtant & hi Lucillij verſus ad hanc rem magnopere pertinentes, apud Nonium in voce, *compernes. Num cenſes* καλλιπλόκαμον, καλλίσφυρον *illam, Non licitum eſſe vterum, atque etiam inguina tangere mammis? Compernem aut varam fuiſſe Amphitryonis* ἄκοιτιν, *Alcmenam atque alias: Ledam ipſam denique nolo Dicere. tute vide, atque* δισύλλαβον *elige quoduis.* Κούρῃ εὐπατέρειᾳ *aliquam rem inſignem habuiſſe: Verrucã, næuum, dicta eſt, dentem eminulum vnum.* ſic enim hos verſus emendo.

Ô SERI STVDIORVM] ὀψιμαθεῖς vno verbo appellant Græci, qui ſerò didicerunt. M. Tull. epiſt. ad Papir. Pætum. Ὀψιμαθεῖς *autem homines ſcis quàm inſolentes ſint.* contrà παιδομαθεῖς.

qui à pueris didicerunt.

QVÍNE PVTETIS, &c.] ſic habent tres codic. Vatic. & Iann. Faër. Torn. & aliquot alij. Et Priſc. lib. 16. ſic legit hunc locum, & ait *ne* coniunctionem eſſe neque dubitantem, neque interrogantem: ſed confirmantem, aut certè enuntiantem. alterum exemplum profert ex ſaty. 3. lib. 2. *Clarus erit, fortis, iuſtus, ſapiens ne etiam, & rex.* vbi vulgò aliter legitur tamen. D

VT, CHIO NOTA SI COMMISTA FAL.] Vt ſi vino Chio Falernum temperatum eſt, quod fieri ſolebat, vt vini Falerni auſteritas vino Chio, quod erat lenius, ac mitius, obtunderetur. cur autem notam Falerni dixerit, vide ſuprà Od. 3. lib. 2. ad illum locum, *Interiore nota Falerni.*

DVRA] difficilis: vt Terent. Phorm. *Verùm ſcientem, tacitũ cauſam tradere aduerſariis, Etiámne id lex coëgit? PHÆD. Illud durum. GET. ego expediam.*

CVM VERSVS FACIAS TEIPSVM PERC. &c.] ordo verborum & ſententia huius loci hæc eſt. te ipſum percunctor, id eſt, ex te ipſo quæro, cùm verſus facturus ſis, & cùm Petillij cauſa tibi ſit agenda, an tu patriæ, & patris oblîtus verba Græca patriis, id eſt, Latinis intermiſcere malis, quàm puro ſermone Latino vti, cùm Pedius Poplicola, & Meſſalla Coruinus cauſas agant Latinè multo cum ſudore? E

PATRIÆ QVE, PATRÍSQVE] oblîtus Italiæ, quæ patria tua eſt, & patris tui, qui Romanus, aut certè Latinus eſt, vel erat, &c.

LATINE CVM PEDIVS CAVS. &c.] id eſt, cùm hi duo præſtantiſſimi, & clariſſimi oratores, Petillij accuſatores, Pedius Poplicola, & Meſſalla Coruinus, multum ſudent in cauſis Latino ſermone componendis, & agendis: id eſt, cùm multum laborem, multamque operam ſumant in cauſis Latinè componendis, atque agendis, &c. Cùm anteà in omnibus libris vulgatis legeretur, *patriſq́; Latini*, ego admonitus à duobus cod. Vat. & Torneſ. veram ſcripturam reſtitui: de qua dubitaturum politum litteris arbitror neminem. quis enim non videt aduerbium *Latinè* ad verbum *exſudet* pertinere? idque ignorantem cõfidentem aliquem librarium, aut lectorem, hunc locum corrupiſſe? F

CANVSINI MORE BIL.] Canuſinorum more, qui partim Græcè, partim Latinè loquebãtur. vide Feſtum in nomine *bilinguis.* δίγλωσσον appellant Græci.

NATVS MARE CITRA] in Apuliæ finibus, non in Sicilia, aut Græcia.

POST M. N. V. CÙM SOMNIA VERA] hoc enim maximè tempore, cùm & confectus, depulſusque è pectore cibus eſt, & liber animus, ac ſolutus à cõtagione corporis futura prouidere poteſt, vera videntur in ſomniis. ſic Theocritus in Europa, εἰδ. κ. Εὐρώπῃ ποτὲ Κύπρις ἐπὶ γλυκὺ ἧκεν ὄνειρον, Νυκτὸς ὅτε τρίτατον λάχος ἵσταται, ἐγγύθι δ᾽ ἠώς, Ὕπνος ὅτε γλυκίων μέλιτος βλεφάροισιν ἐφίζων Λυσιμελὴς πεδάᾳ μαλακῷ κατὰ φάεα δεσμῷ. Εὖτε, καὶ ἀτρεκέων ποιμαίνεται ἔθνος ὀνείρων. id eſt, Europæ quondam Cypris dulce ſomniũ miſit: cùm tertia pars noctis ſtaret, aurora autem

A appropinquaret: quo tempore somnus melle dulcior palpebris insidens, membra soluens oculos molli somno deuincit: cùm verorum somniorum natio pascens vagatur.

In silv. non ligna feras insan.] id est, æquè fueris insanus, si tu Latinus Græcos versus scribas, atque si in siluam ligna feras.

Tvrgidvs] inflatus. A. Cornelium Alpinum designat.

Ivgvlat] dum ita inscitè, & ineptè Memnonis ab Achille iugulati historiam, seu potius fabulam narrat, vt Memnonem ipse iugulare videatur: & dum Rhenum fluuium ita ineleganter describit, vt luto conspurcare videatur, vel dum è luto caput Rheni defingit, hoc est, deformat, cùm è marmore potius fingendum esset: hæc ego ludibundus scribo. Memno, & Hemathio fratres, Tithoni & Auroræ filij: quorum hic ab Hercule: ille ab Achille interfectus est. Hesiodus in Theog. *Τιθωνῷ δ' ἠὼς τέκε Μέμνονα χαλκοκορυστὴν Αἰθιόπων βασιλῆα, καὶ ἠμαθίωνα ἄνακτα.*

Defingit] deformat, illepidè describit, & inuenustè. In quibusdam codicibus legitur *diffin-*
B *git*: in cod. Don. *depingit*. in Torn. & aliquot aliis, *Deffingit*. ego *Defingit* verum esse puto.

Lvtevm capvt] per caput Rheni, significatur fons & origo Rheni: & tamen fluuij specie humana figurabantur: vt annotauimus suprà ad Odam 14. lib. 4. luteum dixit, vel ad naturam fluminis spectans, quod turbidum est, vel ad inscitiam poëtæ, qui hunc fluuium inuenustè, & impolitè describeret. licet etiã dicere, spectasse Horatium ad opera fictilia, & è luto facta, quæ præ marmoreis contemnuntur, & iacent.

Qvæ nec in æde s. cert.] Quæ nec in æde Apollinis recitentur, vt subeant Mecij Tarpæ iudicium, nec iterum atque iterum spectentur à populo. de Mecio in epist. de arte poët. *Si quid tamen olim Scripseris, in MecI descendat iudicis aureis.*

Itervm atqve itervm spectanda] quidam libri veteres habent, *spectata*.

Argvta meretr. pot. D. q3. Chr.] id est, tu Fundani vnus ex iis, qui hodie viuunt, potes omnium optimè comœdiam scribere: tu omnibus hominibus præstas in scribendis
C comœdiis: in quibus inducuntur meretrices argutæ, & serui dominos fallentes dolis. *vnus viuorũ. εἷς ζώντων.*

Comis garr. lib.] nonnulli *comis libellos* coniunctè legunt, vt sit, *comeis libellos*, & interpretantur, vrbanos, facetos, hilaros. ego nullius sententiam reprehendo. vtatur suo quisque iudicio. Verumtamen magis mihi placet, *comis* esse numeri singul. casus recti, vt cohæreat cum his, *tu vnus viuorum potes garrire libellos* comis, id est, comiter, hilariter, facetè, & comicè. Nam Varro lib. 5. de lingua Latina à Græco nomine Κῶμος, qui Deus hilaritatis, saltationis, lasciuiæ, intemperantiæ, & similium esse dicitur, ait Latinum *comis* ortum esse, indeque dictam à Latinis comassationem, seu potius commissationem, quemadmodũ & à Græcis comœdiam. Præterea hac eadem satyra Lucillium bis comem appellat, semel ibi. *Nil comis tragici mutat Lucillius Atti?* iterum ibi. *fuerit Lucillius, inquam, Comis & vrbanus.* Postremò puto Horatium Græcum verbum κωμῳδεῖν, quod est res vrbanas, & Como dignas canere, seu dicere, his verbis *comis garrire libellos*, exprimere voluisse. Non ignoro tamen M. Tull. vocem comis aliter interpretari in orat. pro Corn. Balbo: cuius hæc verba sunt. *in quo erat accusatoris interpretatio indigna responsione, qui ita dicebat, comiter esse communiter. quasi verò priscum aliquod, aut insolitum verbum interpretaretur. comes, benigni, faciles, suaues homines esse dicuntur, qui erranti comiter monstrant viam, benignè, non grauatè: communiter certè non conuenit.* Sed in iis, quæ in iudiciis habentur, orationibus, hominum auctoritates non sunt consignatæ. omnes enim illę orationes, causarum sunt, & temporum, non hominum ipsorũ, ac patronorum, vt ait idem Tullius in Cluentiana. Varronem igitur hîc sequamur. Incidi etiam aliquando in quendam virum doctum, qui diceret *comis* hîc esse septimi casus à Gręco κῶμοι, comi numeri multitudinis, quod nomen significat cantilenas lasciuas, delicatas, molleis, impudicas, con- E
uiuio, & conuentu hominum intemperantium, & Como dignas: cum quo nolui pugnare.

D

Pollio reg. fact. can.] Pollio tragœdias Latinas, id est, Prætextas, scribit. Personæ tragicæ sunt, reges, principes, consules, prætores, tribuni pl. & similes personæ publicæ: res, & argumentum prætextarum, facta regum, & principum, & clarorum virorum.

Pede ter percvsso.] id est, senariis iambicis, qui trimetri appellantur. hæc malè distinguuntur in omnibus libris vulgatis.

Forte epos] carmen longum, hexametrum, Meonium, seu Homericum, heroicũ. nam tametsi hoc nomine quilibet versus significetur κατὰ πλάτος, tamen ferè semper Aristoteles, & Plato pro hexametro vsurpant. ille enim ἔπη, id est, epopœiam in libello περὶ ποιητικῆς, tragœdiæ opponit, his verbis: καί τοι τὸ πρῶτον ὁμοίως ἐν ταῖς τραγῳδίαις τοῦτ' ἐποίουν, καὶ ἐν τοῖς ἔπεσιν. id est, *atqui primò similiter in tragœdiis hoc faciebant, & in ἔπεσιν, id est, versibus heroicis.* vnde poëtæ epici dicti. Sic M. Tull. epistola vltima libri 3. epistol. ad Q. Fratr. *Quòd me hor-*
taris, vt absoluam, habeo absolutum suaue, mihi qui- F
dem vt videtur, ἔπος ad Cæsarem. Plato item in Phædro, aliisque locis non quoduis carmen ἔπος appellat, sed hexametrũ. sic Plato in illo dial. cum versum illum protulisset, ὡς λύκοι ἄρνα φιλοῦσ', ὡς παῖδα φιλοῦσιν ἐρασταί, Vt lupus agnum, sic puerum expetit, ardet amator: rogatus à Phędro, cur finem loquẽdi fecisset, respondet, οὐκ ᾔσθου, ὦ μακάριε, ὅτι ἤδη ἔπη φθέγγομαι, ἀλλ' οὐκέτι διθυράμβους, id est, non sensisti, ô beate, me iam epe, id est, versus longos loqui, non dithyrambos? vide Eustath. in lib. α. ἰλ.

Vt nemo] ita vt nemo melius. sup. Od. 6. lib. 1. *Scribêris Vario fortis, & hostiũ Victor Mæonij carminis alite.* [al. *aliti*] dixit autem *ducere epos* vel propterea quòd versus heroici fere aliis sunt longiores, ac productiores: itaque longi appellantur: vel (quod magis probo) quia epos dictum est

A est ... τὸ ἕπεσθαι ἐν αὐτῷ τὰ ἑξῆς μέρη τοῖς πρώτοις. i. ob id quòd in eo primas parteis ceteræ consequuntur. Denique (vt semel dicam) fortasse intelligendus est Horat. vel ita dixisse *epos ducere*, vt solemus dicere, *lineam ducere*: quemadmodum enim mathematici aiunt lineam esse punctum productũ: ita versus heroicus constat ex numeroso sermone ad iustam longitudinem, lineæ in modũ producto. vel ita, vt *lanam, seu filum ducere, ac trahere*: ex quo Horat. alibi dixit *tenui deducta poëmata filo* & M. Tull. *genus orationis tractum*. vel vt aurum, argentum, ferrum, & similia, duci dicuntur, quod est Græcis, ἐλαύνεσθαι.

Molle, atqve facetvm] carmen tenerum, elegans, & politum. hæc sunt referenda ad Bucolica, & Georgicorum libros.

Gavdentes rvre] rusticæ, pastorales, bucolicæ. nondum scilicet hoc tempore Virgilius Æneida ediderat, & fortasse ne scripserat quidem.

Hoc erat, experto] id est, ego nihil habui, quod potius, aut melius scribere possem, quàm satyras: quod quidem genus Varro Atacinus frustrà expertus est, & quidã alij, quos

B necesse non est nominare. De Varrone Atacino Quinct. lib. 10. dictus est autem Atacinus ab Atace Narbonensis Galliæ fluuio. fuit enim Varro ille Narbonensis.

Inventore minor] Lucillio. infrà eadem saty. *Græcis intacti carminis auctor*. & saty. 1. lib. *Me pedibus delectat claudere verba Lucilli ritu, nostrûm melioris vtroque*. ibid. *quid, cum est Lucillius ausus Primus in hunc operis componere carmina morem?* &c.

At dixi fl.] hæc pertinent ad illum locũ sat. 4. *Nam fuit hoc vitiosus: in hora sæpe ducentos, Vt magnum, versus dictabat stans pede in vno. Cùm flueret lutulentus, erat, quod tollere velles*.

Sæpe ferentem plvr. q. toll.] quasi ita dicat, non tantùm hoc dixi, illum fluere lutulentum, sed etiam illud addidi, sæpe proferentem plura digna, quæ excipiantur, sumantur, & probentur, quàm, quæ reiiciantur. vel sic. At dixi Lucillium versus effundere ineleganteis, incompositos, & incultos, vt torrens fluuius, lutulentus & turbidus fluit: seu aquam turbidam & lutulentam deuoluit, & præcipitat: Fateor, me hoc dixisse: sed addidi, *plura ferentem tollenda relinq*. id est,

C plura proferentem digna, quæ sumantur, & excipiantur, quàm quæ omittantur, & negligantur. significat illũ versum, qui paullò antè à me commemoratus est, *Cum flueret lutulentus, erat quod tollere velles*: cuius hæc sententia est, quantumuis alij reclament, immò verò rumpantur licet: Cùm Lucillius versus effunderet lutulentos, id est, impolitos, & ineleganteis (tralatio ducta à fluuio turbido, & lutulento) erat tamen aliquid, quod humi iacens tollere, & sumere velles. sic vsurpauit hæc verba *tollere & relinquere* epist. 7. ibi, *at tu quantumuis tolle*. deinde sequitur non longè, *hæc porcis hodie comedenda relinques*. est enim hęc illorum verborum sententia, tolle, id est, sume, pirorum quantum libet: si nõ tolles, ea relinques porcis comedenda. En tibi: tollere perspicuè idem valet illic quod accipere, sibi sumere, secum auferre: contrà relinquere, idem ferè quod aspernari, reiicere, omittere. *tollenda* igitur, id est, sumẽda, excipiẽda, vt de arte poetica. *hoc tibi dictũ Tolle memor*. D

Age, qvæso] Dic mihi (amabo te) nihílne interdum reprehendis in Homero? nónne viri docti quædam in Homero improbant, quædã desiderant? Nónne Lucillius ipse, vrbanissimus, ac facetissimus poëta, nonnulla mutat in L. Attio tragico? Nónne versus Ennij notat interdum, & irridet, vt leuiores?

Tv nihil in magno d. r. H.] Horatius epist. de arte poët. ait se indignari quandocumque Homerus dormitat. Dormitat igitur interdum Homerus.

Qvid vetat et nosmet, &c.] si licuit Lucillio Attium, & Ennium reprehendere: quid vetat quo minus & nos Lucillij scripta examinemus, videamusque num vel sua culpa, vel earum rerum, quas tractauit, vitio non sit assecutus compositum & politum scribendi genus?

Magis factos] magis elaboratos, accuratos, expolitos. Græci dicunt πεποιημένους, idque annotauit Muretus, & alij. ita M. Tull. in Bruto, *sed vt intellectum est, quantam vim haberet accurata, & facta oratio*, &c. E

Evnteis moll.] molliores, concinniores, leniores. tralatio est à rebus animatis iter facientibus per loca plana. habent autem etiam carmina suos pedes. Quare non immeritò ire & currere dicuntur. sic Martial. *Carmina nulla probas, molli quæ tramite currunt, Sed quæ per salebras, altaq; saxa cadunt*.

At sit qvis] sic legendum, non *at si quis*: vt habent vulgati codices. Est autem totius huius loci sententia, At sit aliquis hoc vno contentus, nempe versus facere, qui singuli senis pedibus cõstent: scribat ducentos versus ante cœnã, totidem à cœna, &c., demus præterea Lucilliũ fuisse limatum, & accuratum scriptorem, quod non ita est: tamen si hodie viueret, multa inania, & superuacanea sibi amputaret, &c.

Pedibvs qvid cl.] sic ferè loquitur satyr. 1. lib. 2. *me pedibus delectat claudere verba Lucili ritu*.

Dvcentos] suprà sat. 4. *in hora sæpe ducentos, Vt magnum, versus dictabat stans pede in vno*. F

Etrvsci qvale fvit] id est, qualis fuit Cassius Etruscus, Parmensis, de quo in epist. ad Alb. Tibull. *Scribere, quod Cassi Parmensis opuscula vincat?* quo versu laudat eum Horatius, cùm & hoc, & proximo vituperare videatur. vel dicendũ nõ eò vituperari, quòd ei celeritatem ingenij tribuat, nec quòd tam multa eum scripsisse dicat, vt suis chartis, sine lignis, combustus fuerit: vel assentiendũ iis, qui hunc Cassium Etruscum, aliũ à Parmensi fuisse dicunt: quod mihi nõ videtur. Reperti autem sunt in Brutiis versus aliquot huius Cassij Parmensis non ita pridem à Quadrimano quodam erudito iuuene: deinde ab Achille Statio, editi post lib. Suetonij de claris rhetoribus: quos putaui hîc quoque non alieno loco ascribendos. *Cassij Parmensis Orpheus. Arguta*

A *gutaprimùm cùm plectra parentis & auro Distinctã sumsit citharam Rhodopeius heros: Ridebant segneis pulsus, digitosq; micanteis Serius, & chordis indoctæ dissona vocis. Mox pudor exardens, & gloria dulcis honesti Lusibus auertit puerilibus, omnis & illuc Perditus incumbens Musæ pallebat amore. Et nunc maternis inhiat, nunc ille paternis Cantibus, hinc illinc discens dependet vtrimque. Nulla Venus faciem cœpit mentita dolosis Cõpedibus. somni fuerat, parcusq; Lyæi: Donec ridiculus dudum modulamine siluas, Euulsosq; suis scopulos radicibus egit. Ausus & ire viam viuentibus inconcessam: Pœnarum oblitos demulsit carmine maneis. Non leuis ascensus, si quis petit ardua: sudor Plurimus hunc tollit, nocturno exsomnis oliuo Immoritur, delet quod mox laudauerit in se, Qui cupit æternæ donari frondis honore.*

CAPSIS QVEM FAMA EST, &c.] qui tam multa scripsit, vt suis libris fuerit ambustus, seu, vt habent quidam cod. *combustus*.

FVERIT] concessio. demus, eum fuisse vrbanum, ac facetum: demus, eundem fuisse limatum & politum scriptorem.

FVERIT LIMATIOR IDEM, QVàM] B hunc locum, quem scio difficilem, & impeditum haberi, sic expedio, atque explico. Demus (inquit Horatius) Lucilium limatiorem fuisse, quàm auctorem satyrę Græcis intactæ esse videmus: quod idem fere valet, ac si dicat, demus, Lucillium fuisse limatiorem, quàm ipse sit: atque ita nomen *rudis* in patrio casu accipio, & cum voce *carminis* coniungo. Nam quòd alij faciunt *rudis*, recti casus, hoc modo: *fuerit limatior idem, Quàm rudis*, id est, fuerit limatus potius, quàm rudis, & impolitus, hoc illi non rectè. Sic enim locutus esset Horatius, *fuerit limatior, quàm rudior*, vt docent exẽpla. T. Liuius. lib. 28. annalium. *Acrior impetu, atque animis, quàm compositior ordine vllo pugna fuit*. Idem lib. 30. de Fab. Maximo. *cautior tamen, quàm promtior hic habitus fuit*. Colum. lib. 6. *si longior fuerit, quàm latior*. Quinctil. *salubrior studiis, quàm dulcior*. Paterculus. *Festinationem itineris eius aliquãdiu morata Massilia est, fide melior, quàm cõsilio prudentior*. sic & Gręci Eurip. Medea, εἰς Ἰώλκον ἱκόμην σὺν σοὶ πρόθυμος μᾶλλον, ἢ σοφωτέρα. *carminis rudis* autem, id est, satyræ nondum perfectæ.

GRÆCIS INTACTI] quod Græci non at- C tigerunt. Satyra enim (inquit Quinctil.) tota nostra est.

DILATVS] magna est hîc librorum antiq. varietas. in aliis enim scriptum est *delapsus*: in vno *dilapsus*: in vno *delatus*: in quattuor *dilatus*: quos secutus sum: & hunc locum sic explico. sed si Lucilius ad nostram ætatem esset reseruatus, si nostra demum ætate introiuisset in vitam, seu natus esset, &c.

DETERERET SIBI MVLTA] detraheret, limaret, demeret.

RECIDERET] resecaret, amputaret, circumcideret.

QVOD VLTRA PERF. TRAH.] quod superuacaneum esset, quod redundaret.

CAPVT SCABERET, VIVOS ET] id est, sæpe torqueretur: seu multum sudaret, multùque laboraret in versibus scribendis. vt epist. 2. lib. 2. D *Ludentis speciem dabit, & torquebitur*. gestus sunt hominum in attentissima cogitatione defixorũ, & eorum maximè, qui summam curam in scribendo ponunt.

VIVOS ET ROD. VNG.] vngueis vsque ad viuum roderet.

SÆPE STILVM VERTAS, &c.] monet hîc Horat. vt sua quisque scripta mutet, limet, corrigat, & emendet. Est enim *stilum vertere*, scriptum mutare, inducta priore scriptura. M. Tull. lib. 2. accusation. *Vertit stilum in tabulis suis: quo facto causam omnem euertit suam*. natum hoc loquendi genus à veterum consuetudine, qui stilo inuerso, id est, superiore stili parte, quæ erat obtusior, id, quod acumine, seu acie stili exaratum erat in tabulis ceratis, delebant, & ceram rursum complanabant. Ad hunc locum pertinet, quod est in epistola ad Augustum: vbi queritur suæ ætatis poëtas turpe sibi ducere, ea, quæ semel scripserint, immutare, his verbis: *Nam spirat tragicum satis, & feliciter audet: Sed turpem putat in scriptis, metuitq; lituram*: cui consentanea sunt illa in epist. de arte poët. *Nec virtute foret, clarisve potentius armis,* E *Quàm lingua, Latiũ, si non offenderet vnum Quemque poëtarum limæ labor*.

NEQVE, TE VT MIRETVR TVRBA, LAB.] contrà se res habet in oratore: qui si probatur multitudini, non est, quòd doctorum iudicium magnopere desideret, vt multis verbis docet M. Tull. in Bruto.

VILIBVS] parui pretij, contemtis.

DICTARI CARMINA MALIS?] Persius sat. 1. *Tén' cirratorum centum dictata fuisse Pro nihilo pendas?*

EXPLOSA] à plebe, & multitudine: ab equitibus autem probata.

ARBVSCVLA] mima: de qua M. Tull. ad Attic. lib. 4. *Quæris nunc de Arbuscula. Valde placuit*. & meretrix, vt scribit Seruius commentar. in Gallum, ad illum versum: *Incipe, sollicitos Galli dicamus amores*, vbi hæc notat. *post Citheridis discessum, quam Lycorin vocat. Fuerunt autem vno tempore meretrices tres Citheris, Origo, Arbuscula. Horat. explosa Arbuscula.*

CIMEX] credibile est, hunc Pantilium ab Horatio ob immunditiam, aut fœtorem, aut maledi- F centiam, cimicem esse nominatum: quod insectũ est fœtidum & mordax.

AVT CRVCIER QVOD] Nonnulli libri veteres habent, *aut cruciet quòd*, quod si quis probabit, subintelligendum erit, *me*, vt sit cruciet me, id est, doleat mihi. Omninò scriptura recepta mihi probatur magis.

DEMETRIVS] quem suprà simiũ appellauit.

FANNIVS] de quo suprà sat. 4. *beatus Fannius vltro Delatis capsis*.

OCTAVIVS] poëtam Octauium intellige, non Octauianũ eum, qui Cæsar Augustus posteà dictus est. vide P. Victor. Var. lect. lib. 14.

AMBITIONE RELEGATA] id est, Sublata omni ambitione, depositoq; omni studio tuæ gratiæ colligendæ, beneuolentiæq; aucupandæ.

COM-

A COMPLVREIS ALIOS] aliquot libri manu scripti habent, *Complureisq; alios*.

PRVDENS] sciens: non per imprudentiam, aut ignorantiam.

ARRIDERE] probari, placere. quibus (inquit) hæc scripta mea, qualiacũque sint, placere velim, non fæminis, & viris fæminarum similibus.

DISCIPVLARVM INTER, &c.] sic scriptũ est in trib. cod. Vat. & Iann. Faër. Torn. Ruffard. Nicot. Cleric. neque verò dubium cuiquam debet esse, quin hæc sit recta, & vera lectio, tot codicibus confirmata, vt taceam, quòd eam Porphyr. agnoscit. significat autem Horatius, hunc Hermogenem, vel fæminis probari tantùm, non viris: vel discipulos habere impudicos, & parum mares, & fortasse, qui magistro flagitiosè morigerarentur. D

PLORARE] οἰμώζειν. Quemadmodum, quibus benè cupiunt Græci, eos iubent χαίρειν, εὖ πράττειν, id est, gaudere, & bene rem gerere: sic, quibus malum precantur, eos iubent οἰμώζειν, id est, plorare. vide annot. ad Od. 5. epod. ibi, *O multa fleturum caput*.

CITVS] citò.

SVBSCRIBE] in infima parte scribe: post alia scripta scribe.

SATYRARVM LIBER SECVNDVS.

SATYRA I.

B SVNT quibus in satyra videar nimis acer: & vultra E
Legem tendere opus: sine neruis altera, quicquid
Composui, pars esse putat: simileisq; meorum
Mille die versus deduci posse. Trebati,
Quid faciam, præscribe. quiescas. ne faciam, inquis,
Omnino versus? aio. peream malè, si non
Optimum erat. verùm nequeo dormire. ter vncti
Transnanto Tiberim, somno quibus est opus alto:
Irriguumq; mero sub noctem corpus habento.
Aut, si tãtus amor scribendi te rapit, aude
Cæsaris inuicti res dicere, multa laborum
Præmia laturus. cupidum, pater optime, vires
Deficiunt. neque enim quiuis horrentia pilis
Agmina, nec fracta pereunteis cuspide C *Gallos,*
Aut labentis equo describat vulnera Parthi.
Attamen & iustum poteras, & scribere fortem,
Scipiadam vt sapiens Lucilius. haud mihi deero,
Cùm res ipsa feret. nisi dextro tempore, Flacci
Verba per attentam non ibunt Cæsaris aurem:
Cui, malè si palpere, recalcitrat vndique tutus.
Quanto rectius hoc, quàm tristi lædere versu
Pantolabum scurram, Nomentanumque nepotem:
Cùm sibi quisque timet, quamquam est intactus, & odit? F
Quid faciam? saltat Milonius, vt semel icto
Accessit feruor capiti, numerusq; lucernis.
Castor gaudet equis: ouo prognatus eodẽ,
Pugnis. quot capitum viuunt, totidem studiorum
Millia: me pedibus delectat claudere verba

A *LucilI ritu, nostrûm melioris vtroque.*
Ille velut fidis arcana sodalibus, olim
Credebat libris: neque, si malè cesserat, vmquam
Decurrens aliò, neque, si benè. quo fit, vt omnis
Votiua pateat veluti descripta tabella,
Vita senis. sequor hunc, Lucanus, an Appulus, anceps:
Nam Venusinus arat finem sub vtrumque colonus,
Missus ad hoc, pulsis (vetus est vt fama) Sabellis:
Quo ne per vacuum Romano incurreret hostis:
Siue quòd Appula gens, seu quòd Lucania bellum B
Incuteret violenta. sed hic stilus haud petet vltrò
Quemquam animantem: & me, veluti custodiet ensis
Vagina tectus: quē cur destringere coner
Tutus ab infestis latronibus? ô pater, & rex
Iupiter, vt pereat positū rubigine telum:
Nec quisquam noceat cúpido mihi pacis. at ille,
Qui me commôrit, (melius non tangere, clamo)
Flebit: & insignis tota cantabitur vrbe.
Seruius iratus leges minitatur, & vrnā:
C *Canidia AlbucI, quibus est inimica, venenum:*
Grande malum Turius, si quis se iudice certet.
Vt, quo quisque valet, suspectos terreat: vtque
Imperet hoc natura potēs, sic collige mecū.
Dente lupus, cornu taurus petit. vnde, nisi intus
Monstratū? Sceuæ viuacē crede nepoti
Matrem: nil faciet sceleris pia dextera. mirum:
Vt neque calce lupus quemquam, neque dente petit bos. D
Sed mala tollet anū vitiato melle cicuta.
Ne longum faciam: seu me tranquilla senectus
Exspectat, seu mors atris circūuolat alis:
Diues, inops, Romæ, seu fors ita iusserit, exsul,
Quisquis erit vitæ, scribam, color. ô puer, vt sis
Vitalis metuo, & maiorū ne quis amicus
Frigore te feriat. quid cùm est Lucillius ausus
Primus in hunc operis componere carmina morem,
Detrahere & pellem, nitidus qua quisque per ora E
Cederet, introrsum turpis? num Lælius, aut, qui
Duxit ab oppressa meritum Karthagine nomen,
Ingenio offensi? aut læso doluere Metello?
Famosisq; Lupo cooperto versibus? atqui
Primores populi arripuit, populumque tributum,
Scilicet vni æquus virtuti, atque eius amicis.
Quin, vbi se à vulgo, & scena, in secreta remorant
Virtus Scipiadæ, & mitis sapientia LælI:
Nugari cum illo, & discincti ludere, donec
Decoqueretur olus, soliti. quicquid sum ego, quamuis F
Infra LucilI censum, ingeniumq;, tamen me
Cū magnis vixisse inuita fatebitur vsq;
Inuidia: & fragili quærens illidere dentem,
Offendet solido. nisi quid tu, docte Trebati,
Dissentis. equidem nihil hîc diffindere possum.

Sed

A *Sed tamen vt monitus caueas, ne forte negotI*
Incutiat tibi quid sanctarum inscitia legum:
Si mala condiderit in quem quis carmina, ius est,
Iudiciumq́;. esto, si quis mala: sed bona si quis
Iudice condiderit laudatur Cæsare. si quis
Opprobrijs dignum latrauerit, integer ipse:
Soluentur risu tabulæ: tu missus abibis.

B VIDEAR NIMIS ACER] videar nimis vehemens in reprehendendis, & insectandis hominibus, nimium sæuus, & asper: χαλεπώτερος τοῦ δέοντος. quidam libri vet. habent *videor*.

ET VLTRA LEGEM TEND.] & quibus videar vltra satyræ legem opus intendere. & verò in quibusdam libris manuscriptis ita legitur, *intendere*. ductum à neruis, aut fidibus nimiùm intentis. Est autem satyræ lex, vt comiter, & vrbanè, & per ludum, ac iocum, mores, vitiaque hominum notet, ac reprehendat: non asperè, non seriò, non petulanter, non contumeliosè, non iracundè, vt Pers. & Iuuenal. Et attende, legem non temerè commemorari ab eo, qui loquatur cum Iurisconſ.

SINE NERVIS ALTERA] altera pars, quicquid scripsi, nimis laxum, & propemodum eneruе esse existimat. & attende, eum in tralatione manere.

TREBATI] hunc Trebatium, clarum iurisconsultum fuisse constat. eundem M. Tullio Ciceroni admodum familiarem fuisse ex ipsius Ci- C
ceronis ad illum epistolis perspicere licet lib. 7.

DEDVCI] tanquã lineas: vel potius tanquã lanã, seu linum. epist. Ad August. *tenui deducta poëmata filo.* ad quem locum hac de re plura.

TER VNCTI TRANSN. TIB.] quoniam hæc à Trebatio iurisconsulto pronuntiantur, quasi edicta quædam, & leges: facetè simili verborum formula concipiuntur, atque leges componi solent. Iam verò nemini est obscurum, à labore, & cibo, vinoque somnum esse dulcissimum, ac placidissimum. quod cur ita fiat, docet Lucret. lib. 4. his versibus, *Deinde cibum sequitur somnus, quia, quæ facit aër, Hæc eadem cibus, in venas dum diditur omneis, Efficit: & multo sopor ille grauissimus exstat, Quem satur, aut lassus capias: quia plurima tum se Corpora conturbant magno contusa labore. Fit ratione eadem coniectus porrò animai Altior, atq; foras eiectus largior eius, Et diuisior inter se, ac distractior intus.*

ALTO] Homerus, & Græci ὕπνον νήδυμον appellant, id est, vel altum, vel iucundum: quanquam interdum pro eo, quem ijdem νήγρετον nominant, vsurpatur. Virgil. lib. 8. Æneid. princip. *Alituum, pecudumq́; genus sopor altus habebat.* D

IRRIGVVM] non dixit obrutum. esset enim tum somnus implacidus, insuauis, iniucundus, atq; (vt ita dicam) insomnis: sed irriguum. rectè igitur Alcæus τέγγε πνεύμονας οἴνῳ, id est, vino pulmones irriga. tralatio autem est ab horto irriguo. sat. 4. lib. 2. *irriguo nihil est elutius horto.*

SVB NOCTEM] paullo ante noctem, vt alibi docuimus.

RAPIT] significantius dixit, quàm si dixisset, *capit.*

LATVRVS] consequuturus, accepturus, vt sæpe alibi.

CVPIDVM, PATER OPT.] respondens Horatius, cupientem (inquit) pater optime Trebati, vires deserunt: præclara quidem est voluntas, sed deest nobis facultas. Debet autem poëta suas vireis diligenter explorare, neque rem vllam scribendam suscipere maiorem viribus, & facultate. sic epist. ad Pison. *Sumite materiam vestris, qui scribitis, æquam Viribus, & versate diu, quid ferre recusent, Quid valeant humeri.* E

NEQVE ENIM QVIVIS HORR. PIL.] sic ferè Od. 6. lib. 1. *Nos, Agrippa, neq; hæc dicere, nec grauem Pelidæ stomachum cedere nescij,* &c. & Od. 12. li. 2. *Nolis longa feræ bella Numantiæ, &c.*

AVT LABENTIS EQVO D. VVLN. P.] Parthi enim ex equis pugnabant, & erant equites. Od. 2. lib. 1. *Neu sinas Medos equitare inultos Te duce Cæsar.* & Od. 19. eiusd. *Nec patitur Scythas, Et versis animosum equis Parthum dicere, nec quæ nihil attinent.* ad quẽ locũ, & itẽ ad aliarũ odarum libros, Parthos equites fuisse, & ex equis pugnare solitos, notauimus. *labentis* autem *equo Parthi vulnera* dixit ad laudẽ Augusti spectans, quasi Augusti virtute Parthi, qui in pugnis equestribus multùm valere & pollere putabantur, superati ex equis suis deiecti fuerint. *describat* autem eũdum curaui, libros aliquot veteres secutus: nonnulli tamen non minus vetusti habent *describit*, F
quod æque probo.

FRACTA CVSPIDE] cuiusmodi tela dicitur Marius excogitasse, vt & essent hostibus inutilia, & ne è corporibus sauciorũ euelli possent: qua de re sic Plutarchus in Mario, Λέγεται δὲ εἰς ἐκείνην τὴν μάχην πρῶτον ὑπὸ Μαρίου καινοτομηθῆναι τὸ περὶ τοὺς ὑσσούς· τὸ γὰρ εἰς τὸν σίδηρον ἔμβλημα τοῦ ξύλου πρότερον μὲν ἦν δυσὶ περόναις κατειλημμένον σιδηραῖς· Τότε δὲ ὁ Μάριος τὴν μὲν, ὥσπερ εἶχεν, εἴασε· τὴν δὲ ἑτέραν ἐξελὼν, ξύλινον ἧλον εὔθραυστον ἀντ' αὐτῆς ἐνέβαλε, τεχνάζων προσπεσόντα τὸν ὑσσὸν τῷ θυρεῷ τοῦ πολεμίου, μὴ μένειν ὀρθὸν, ἀλλὰ τοῦ ξυλίνου κλασθέντος ἥλου καμπὴν γίνεσθαι περὶ τὸν σίδηρον, καὶ παρέλκεσθαι τὸ δόρυ διὰ τὴν στρεβλότητα τῆς αἰχμῆς ἐνεχόμενον. id est, *Dicitur tum ad id prælium illud à Mario de iaculis innouatum esse. Nam ea pars ligni, quæ in ferrum inseritur, antea duabus fibulis ferreis continebatur: Tunc autem Marius, alteram quidem, quemadmodum erat, reliquit: altera autem exemta, clauũ ligneum fragilem in eius locum immisit, eo consilio, vt iaculũ ad clypeum hostis adiectum, nõ maneret rectum, sed clauo ligneo fracto, curuaretur ferrum, &*

A *lignum transuersa cuspide hærens, deorsum penderet.*

ATTAMEN ET IVST.] loquitur Trebatius. Si bella ab Augusto gesta scribere non potes: at poteras eius fortitudinem, iustitiam, animi magnitudinem, ceterasque virtutes laudare, ac prædicare: quemadmodum Scipionis laudes Lucilius suis scriptis posteritati commendauit, ac memoriæ prodidit.

ET IVSTVM POTERAS, ET SCRIBERE FORTEM] Augustum iustitiæ, & fortitudinis nomine laudare poteras.

SCIPIADAM VT SAP. LVCIL.] quemadmodum Lucilius sapiens descripsit Scipiadam, id est, Scipionem. infrà eadem saty. *Virtus Scipiadæ, &c.*

HAVD MIHI DEERO] id est, operam huic rei nauabo, inquit Horat.

NISI DEXTRO TEMP. FLACCI VERBA] ordo verborum hic videtur esse quibusdam, & sententia ab illo loco, *haud mihi deero*. Non me B præbebo negligentem, neq; ignauum in laudandis Augusti virtutibus, cùm opus erit, si modò mea verba tempore opportuno attentè audientur ab Augusto. atque ita hic locus pendêre è superioribus verbis intelligetur, *haud mihi deero, nisi dextro tempore Flacci verba non ibunt, &c.* id est, haud mihi deero, si mea verba opportunè ibunt per attentam Cæsaris aurem. Alij sic, & fortasse melius, explicant, vt separatim legatur, & per se, hoc modo. Verba mea non nisi dextro, seu opportuno tempore per attentã Cæsaris aurem ibunt: carmina mea ad aureis Cæsaris peruenire non sinam nisi tempore opportuno. Itaque attentam aurem interpretantur ad audiendum erectam. *dextro tempore* posuit pro opportuno, vt *læuo tempore* sat. 4. huius lib. pro contrario. *cùm te sic tempore læuo Interpellarim.*

CVI MALE SI PALP.] cui si quis blandiatur ineptis, aut immoderatis laudibus: ita omni ex parte tectus, ac septus est aduersus assentationis dulcedinem, atque illecebram, itaque eam C odit, ac reijcit, vt ab ea capi non possit. blanditias, & assentationem aspernatur, ac respuit. tralatio est ab equis *calcitrosis*. sic M. Tull. de Cœlio Clodiam amantem spernente, *calcitrat*.

QVANTO RECTIVS HOC] Trebatius loquens, quanto præstat (inquit) hoc scribendi genus tractare, quàm satyras scribere, quibus vitiosos homines lædas?

QVID FACIAM?] respondens Horat. ostendit suo quemque studio delectari, sua quemque voluptate teneri. & ἐν παρόδῳ vrbanè, & satyricè Milonium quendam ætatis suæ scurram, notat, hominem temulentum, & cùm temulentus esset, saltare solitum.

VT ICTO ACC. FERV. CAP. NVMQVE LVC.] id est, vbi, seu posteaquàm nimio vini potu caput eius concaluit, & ebrius factus binas se lucernas videre existimat, pro singulis. Sic Iuuen. *& geminis exsurgit mensa lucernis.* Aristoteles problem. τμημ. γ. quærit cur ita fiat, & rationem affert his verbis, Διὰ τί τοῖς μεθύουσιν ἐνίοτε πολλὰ φαίνεται τὸ ἓν ὁρῶσιν, ἢ ὅτι αἱ ἀρχαὶ τῶν ὄψεων ἔσωθεν κινοῦνται ὑπὸ τοῦ οἴνου, καθάπερ ἡ ὅλη κεφαλή. κινουμένων δὲ τῶν ἀρχῶν οὐκ εἰς ταυτὸ συμβάλλουσιν αἱ ὄψεις, ἀλλ' οἷον ἐπὶ μέρος ἑκάτερον τοῦ ὁρωμένου. διὸ δύο φαίνεται. ταυτὸ δὲ τοῦτο γίνεται, καὶ ἐάν τις κάτωθεν πιέσῃ τὴν ὄψιν. ἐκίνησε γὰρ τὴν ἀρχὴν τῆς ὄψεως. ὥστε μηκέτι εἰς ταυτὸ συμβάλλειν τῇ ἑτέρᾳ. ἡ μὲν οὖν τοιαύτη κίνησις ἔξωθεν γίνεται. ἡ δὲ ἀπὸ τοῦ οἴνου, ἔσωθεν. διαφέρει δὲ οὐδὲν ταυτὰ γὰρ ποιήσει ὁπωσοῦν κινηθεῖσα. D quæ sic interpretor, Quam ob causam ebrijs cùm vnum cernunt, multa videntur? an quoniam aspectuum principia intrinsecus à vino mouentur, quemadmodum caput totum? cùm principia autem mouentur, non in idem conueniunt aspectus, sed ad vtramque quodammodo partem eius, quod cernitur? icircò duo apparent? hoc idem porrò etiam accidit, si quis infernè aspectum premat. nam principium ipsius aspectus mouit, ita vt is non amplius in eandem rem, atque alter, conueniat. Ac talis quidem motio fit extrinsecus. ea autem, quæ à vino gignitur, intrinsecus. verùm nihil interest. visus enim quomodocũq; motus fuerit, hæc ita efficiet. Lucretius autem lib. 4. horum, & similium E causam opinioni, & errori animorum ascribit. sensus enim numquam falli affirmat. sic Lucret. *At si fortè oculo manus vni subdita subter Pressit eum: quodam sensu fit vti videantur Omnia, quæ tuimur, fieri tum bina tuendo: Bina lucernarum flagrantia lumina flammis, Binaq; per totas ædeis geminare supellex, Et duplices hominum facies, & corpora bina, &c.* sequitur statim, *Cetera de genere hoc mirando multa videmus, Quæ violare fidem quasi sensibus omnia quærunt: Nequicquam, quoniam pars horum maxima fallit Propter opinatus animi, quos addimus ipsi, Pro visis vt sint, quæ non sint sensibu' visa.*

CASTOR GAVDET EQVIS, OVO P.] etiam geminorum fratrum diuersa studia solent esse, vt apparet in Castore, & Polluce, quorum hic pugil clarissimus, ille optimus eques fuisse dicitur. existimant nonnulli, ætate Horatij geminos fratres fuisse sic nominatos, quorum alter equis, alter cæstibus delectaretur. mea nihil refert. sed mihi tamen simplicius videtur, vt fratres Helenæ F intelligamus.

ME PEDIBVS DELECT. CLAVD.] sic locutus est satyra superiore. *at sit quis pedibus quid claudere senis, Hoc tantùm contentus.*

CREDEBAT] committebat: tralatio est. vide annot. ad Od. 5. lib. 3. ibi, *Qui perfidis se credidit hostibus.*

NEQVE SI MALE CESSERAT, VSQVAM DEC.] id est, neque si quid ei malè euenerat, neque si prosperè, vsquam aliò confugiens, quàm ad scribendum, aut legendum. mendosè in quibusdam libris legitur *gesserat*. Iam *decurrens* aliò, id est, conferens se aliò, confugiens aliò. ita hoc participio vsus est Oda 29. lib. 3. *Non est meum si mugiat Africis Malus procellis, ad miseras preces Decurrere, &c.* Præterea *vsquam* edendum curaui potius, quàm *vmquam*, libros plureis veteres secutus: quamquam *vmquam* non damno: in nonnullis libris etiam vet. repertum.

QVO FIT, VT OMNIS VOT.] quo fit, vt omnis Lucillij vita pateat, veluti in tabula votiua, descripta,

A descripta, atque expressa. *votiuæ tabulæ* appellantur, quæ sunt votæ, quæve ex voto suspenduntur in fanis, quales sunt naufragorum, aut eorum, qui ex graui & periculoso morbo recreati conualuerunt. suprà Od. 5. lib. 1. *me tabula sacer Votiua paries indicat humida Suspendisse potenti Vestimenta maris Deo.*

LVCANVS, AN APPVLVS ANCEPS] inter Lucaniam, & Apuliam interiectus, vtriusque particeps, ita, vt dubium sit, Lucanúsne sim, an Appulus, nempe Venusinus: quia Venusinus colonus inter vtrosque fineis Lucaniæ scilicet, & Apuliæ, arat. Intellige, coloniam à populo Ro. in Venusiam esse missam, ne eà hostes in Romanos incurrerent.

QVO NE, &c.] id est, vt ne hostes populi Ro. in Romanos inuaderent. quidam libri manuscripti habent, *Quà ne*, id est, ne aliquà, seu per aliquam partem, seu viam.

SIVE QVÒD] siue quia Appuli, siue quia Lu-
B canibellum populo Ro. inferrent. alij *quod* positum esse putant pro *aliquod.* sed eos refellit codex vnus Vatic. & Tornes. in quibus ita scriptum est, *Siue quia Appula gens, seu quòd Lucania bellum, &c. incutere bellum* autem, id est, inferre, Horatio vsitatum.

HAVD PETET VLTRÒ] nō petet quēquā, nisi sim lacessitus. hæc enim vis est, vocis *vltrò.*

QVEMQVAM ANIMANTEM] quemquam viuum, quemquam anima & corpore constantem. M. Tull. in Timæo, *à quo enim animante reliquos omneis contineri vellet animanteis, hunc ea forma figurauit, qua vna omnes reliquæ formæ concluduntur.* aliàs animans, & fæminini generis est, & neutrius.

DESTRINGERE] propriè, & vsitatè, vt sup. annot. ad Od. 35. lib. 1.

TVTVS AB INFESTIS LATRON.] sic loquitur sup. Od. 4. lib. 3. *Vt tuto ab atris corpore viperis Dormirem, &c.* & sat. 6. huius lib. in extr. *Tutus ab insidijs.* vide annotationem ad Odam 16.
C lib. 3. ibi, *munierant satis Nocturnis ab adult.*

VT PEREAT POSITVM RVB. F.] vtinā telum in vagina cōnditum, rubigine exedatur. Priscian. hunc locum testem producit lib. 15.

NEC QVISQVAM NOC. CVP.] & vtinam nemo me lacessat iniuria: vtinam nemo mihi vltrò iniuriam inferat, pacis cupido.

AT ILLE, QVI ME COM.] at, qui me prouocarit, plorabit, & erit fabula totius populi. Plato in Minoë, monet eum, qui bonę existimationis cupidus est, ne poëtas offendat, néue lacessat, Minois exemplo, qui quamuis fuerit rex clementissimus, iustissimus, optimus: tamen propterea quòd offensionem, odiumque tragicorum poëtarum subierit: & clementiæ, iustitiæque suæ fructu caruit, & inustus est inhumanitatis, crudelitatis, iniustitię notis in posterum sempiternis. Verba Platonis sunt hæc, Διὸ καὶ σὺ, ὦ βέλτιστε, ἐὰν σωφρονῇς, εὐλαβὴς εἴης, καὶ ἄλλος πᾶς ἀνὴρ, ὅτῳ μέλει τοῦ εὐδόκιμον εἶναι, μηδέποτε ἀπεχθάνεσθαι ἀνδρὶ ποιητικῷ μηδενί. οἱ γὰρ ποιηταὶ μέγα δύνανται εἰς δό[illegible] ὁπότερ' ἂν ποιῶσιν εἰς τοὺς ἀνθρώπους εὐλογοῦντες, ἢ κα[illegible]γοροῦντες. id est, Quapropter etiam tu ô vir optime, si sapis, caue, & quiuis alius, D cui curæ sua existimatio est, ne vllius poëtę inimicitias in te confles. poëtæ enim multū valent ad famam in vtramque partem, siue laudent, siue maledicant. Itaque Archilochus ille ad maledicendum egregiè promtus, ac paratus, cùm à quodam contumeliosè appellatus esset, ita respondit, τὸν τέττιγα πτεροῦ συνείληφας, id est, cicadam ala comprehendisti. huius autem animalis mirus est stridor, si ala prehendatur. Huc pertinet & illud, quod scribit Plutarchus in Theseo, ἔοικε γὰρ ὄντως χαλεπὸν εἶναι φωνὴν ἐχούσῃ πόλει, καὶ μοῦσαν, ἀπεχθάνεσθαι, id est, reuera molestum & durum est cum ciuitate, quæ vocem & musam habeat, inimicitias suscipere.

FLEBIT] οἰμώξει, dolebit, miseriam suam conqueretur, ac deplorabit, miser erit. vide annot. sup. ad Od. 5. epod. ibi, *O multa fleturum caput.*

ET INSIGNIS TOTA CANTAB. VR.] perueniet in ora virûm: nobilitabitur meis versibus ad ignominiam, & infamiam sui nominis sempiternam.

E SERVIVS IRATVS] quæsitor. intelligamus, hunc ætate Horatij fuisse prætorem, & quæstioni alicui rei capitalis præfuisse. Virgil. 6. Æn. *Quæsitor Minos vrnā mouet.* adhibebatur autē vrna ad sortitionē, subsortitionemq; iudicum. Alij accusatorem & calumniatorem fuisse volunt.

CANIDIA ALBVCI] Albucij filia venefica, Gratidia nomine: de qua suprà Oda. 3. epod. *an malas Canidia tractauit dapes?* & tota Od. 5. & 17. & saty. 8. lib. 1.

GRANDE MALVM TVR.] quia iudex leuis, & nummarius, & venalis, & δωροδόκος. Quòd autem Porphirio notat, apud hunc C. Turium accusatum esse C. Verrem à Cicerone, Hortensio defendente, mihi non probat. Potest tamen fieri, vt discoloribus signis iuratorum hominum sententias, seu tabellas notarit: quod factum esse Romæ cùm senatorius ordo iudicaret, queritur Cicero procemio actionis primæ in Verr. non longe ab extremo.

F VT, QVO QVISQVE VALET, &c.] id est, quo modo, qua re quisque plurimùm potest, ea re inimicos suos, eosque, quibus se inuisum esse sentit, aut quos metuit, terreat, & vlciscatur: & quemadmodum imperet hoc ipsa natura, cuius maxima vis est, sic ratiocinare mecum: οὕτω συλλογίζου μετ' ἐμοῦ.

DENTE LVPVS, &c.] sic M. Tull. lib. 2. de nat. deor. *Iam illa cernimus vt contra metū, & vim suis se armis quæq; defendat. cornibus tauri, apri dentibus, morsu leones, aliæ fuga, aliæ occultatione se tutantur: atramenti effusione sepiæ, torpore torpedines: multæ etiam insectanteis odoris intolerabili fœditate repellunt.* & Lucre. lib. 5. *Principio genus acre leonum, sæuaq; sacla Tutata est virtus, vulpeis dolus, & fuga ceruos, &c.* Hac eadem de re lege Aristot. lib. 2. de partibus animaliū cap. 9. & lib. 3. cap. 1. & 2. locū autem tantum indicabo. Sic igitur cap. 9. li. 2. συνεργοὺς δὲ κατὰ τὴν ἀφὴν δεῖ τοῖς ὀστοῖς καὶ τὰ τοιάδε τῶν μορίων, οἷον ὄνυχές τε καὶ ὁπλαὶ, καὶ χηλαὶ, καὶ κέρατα, καὶ ῥύγχη τὰ τῶν ὀρνίθων. πάντα δὲ ταῦτα βοηθείας ἔχουσι χάριν τὰ ζῷα. τὰ γὰρ ἐξ αὐτῶν συνεστηκότα, &c. οἷον ὁπλή τε ὅλη καὶ κέρας ὅλον με-

A μηχάνηται πρὸς τὴν σωτηρίαν ἑκάστοις. ἐν τούτῳ δὲ τῷ γένει καὶ ἡ τῶν ὀδόντων ἐστὶ φύσις, τοῖς μὲν ὑπάρχουσα πρὸς ἓν ἔργον, τὴς τροφῆς ἐργασίαν: τοῖς δὲ πρὸς τε τοῦτο καὶ πρὸς ἀλκὴν, οἷον τοῖς καρχαρόδουσι, καὶ χαυλιόδουσιν: id est, proxime autem ad ossium naturam, quod ad tactum attinet, accedunt etiam tales partes, verbi gratia, vngues & vngulæ, tum solidæ, tum bisulcæ, & cornua, & rostra auium. Omnia autem hæc præsidij gratia habent animantes. Quæ enim ex ijs constant, &c. verbi causa, vngula tota, & cornu totum, ad salutem cuiusq; animalis à natura excogitatũ & comparatum est. In hoc genere autem etiam dentes numerandi sunt, alijs quidem attributi ad vnũ munus obeundum, nempe ad cibum conficiendũ: alijs & ad hoc, & ad prælium, vireisq; expromendas, vt ijs animalibus & quibus serrati, & quibus exserti sunt dentes. Eodem ferè pertinent quæ 1. cap. vbi de dentibus, & quæ 2. lib. 3. vbi de cornibus, scripta sunt: quæ, ne sim longior, lectori relinquo suo loco, & apud auctorem ipsum legenda, B nisi quòd temperare mihi non potui quin ascriberem quæ de Momo affert Aristoteles cap. illo 2. lib. 3. naturã reprehendente quòd cornua tauris affinxisset in capite, non in humeris. sic Aristoteles, Ὀρθῶς δὲ καὶ τὸ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ποιῆσαι τὴν τῶν κεράτων φύσιν, ἀλλὰ μὴ καθάπερ ὁ αἰσώπου μῶμος διαμέμφεται τὸν ταῦρον, ὅτι οὐκ ἐπὶ τοῖς ὤμοις ἔχει τὰ κέρατα, ὅθεν τὰς πληγὰς ἐποιεῖτ' ἂν ἰσχυροτάτας, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ ἀσθενεστάτου μέρους τῆς κεφαλῆς. οὐ γὰρ ὀξὺ βλέπων ὁ μῶμος ταῦτα ἐπετίμα. ὥσπερ γὰρ καὶ εἰ ἑτέρωθί που τοῦ σώματος κέρατα ἐπεφύκει, βλάβος ἂν παρεῖχε, καὶ ἄλλως οὐδὲν ὄντα χρήσιμα, κἂν ἐμπόδια τῶν ἔργων πολλοῖς ἦν: οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν ὤμων πεφυκότα. οὐ γὰρ μόνον χρὴ σκοπεῖν πόθεν ἰσχυρότεραι αἱ πληγαὶ, ἀλλὰ καὶ πόθεν πορρώτεραι, &c. i. Rectè autem etiam in eo à natura prouisum & consultum est, quòd cornua in capite locarit, non vt Momus Æsopi volebat, qui taurum improbabat, quòd non in humeris cornua habeat, vnde plagas incussisset acriores, sed in infirmissima parte capitis. Nam cùm hæc reprehendebat, parum videbat. Quemadmodũ enim si vel in quauis alia corporis parte cornua innata essent, oneri essent, dam C numq; importarent, neq; quicquam prodessent, multisq; operis functionibus impedimento essent: sic & si in humeris essent à natura collocata. Nõ solùm enim videre oportet vnde plagę acriores fiant, sed etiam vndè longiores.

INTVS] non foris, sed à natura insitum.

SCEVÆ, &c.] significat, hunc fuisse impium in parenteis, & matrem veneno necasse: veneficumque, non sicarium fuisse. Non admodum dissimile est illud Ciceronis pro Scauro. *Libertus patronum non occîdit, sed duobus digitulis gulam oblisit.* Sceuæ (inquit) luxurioso & perdito homini suam matrem crede, id est, committe, & permitte: manus quidem, & ferrum ab illa abstinebit: sed cicuta cum melle confusa matrem necabit.

NIL FACIET SCEL. PIA DEXT.] pura quidem manus erit à sanguine materno: sed cicuta eam de medio tollet.

MALA] ἐπίθετον perpetuum. nulla enim cicuta bona est. sic alibi *mala lustra, mala ambitio, mali fures*. apud Hom. λευκοῖο γάλακτος.

TOLLET] necabit, occîdet. sic Varro, *quis patrem decem annos natus tollet, nisi veneno?* D

NE LONGVM FACIAM] ne sim longior: vt paucis expediam. sic loquitur M. Tull. lib. 1. de leg. *Non faciam longius: huc enim pertinet, animal hoc prouidum, sagax, multiplex, acutum, memor, plenum rationis, & consilij, præclara quadam ratione generatum esse à supremo deo.*

TRANQVILLA SENECT.] quæ optãda est, & à dijs petenda: vt carmine sæcul. post epod. *Dij senectuti placidæ quietem*, [*date.*]

SEV MORS ATR. CIRCVMV. AL.] siue mors mihi impendet, atque imminet, iamiam aduentans. Alas affinxit morti ad significandam eius celeritatem. atras autem appellauit, quia omnia, quæ ad inferos, & ad mortem pertinent, tristia, iniucunda, & horribilia sunt: cuiusmodi sunt & nigra, seu atra: quod sæpe alibi notauimus. Contrà Oda 17. libri secundi, *volucrisq; fati Tardauit alas.*

FORS] fortuna. caue legas, *sors*. & vide annot. ad illum locum saty. 1. *Seu ratio dederit, seu fors obiecerit.* E

QVISQVIS ERIT VITÆ SCR. COL.] ordo est, quisquis erit vitæ color, scribam. *vitæ colorem* intellige vitę genus, conditionem viuendi, sortem, personam. non enim vna est omnium hominum persona, non idem vitæ color, non eadem species: aliudq; vitæ genus est imperatoris, aliud oratoris: aliud negotiatoris, aliud poëtæ. rectè autem colorem appellauit, quia singulorum vitæ degendæ genera, plerumque tanquam colores quidam, in nobis immutantur, neque quicquam ad animum pertinent: sed ad corpus, aut fortunã. Quamuis autem sua quemque natura ad certum vitæ genus fingere videatur: neq; tamen semper in deligendo vitę genere naturam sequimur, & sępe, ad quam nos ætatis agendæ viam vel propinqui impulerint, vel fortuna, veluti tempestas quædam, detulerit, in ea constantiæ causa, repugnante natura, cogimur consenescere, & ad extremum vitæ spiritum permanere. epist. 17. *Omnis Aristippum decuit color, & status, & res.* F

O PVER, VT SIS VITALIS, METVO] ô puer (inquit Trebatius) ne non sis vitalis, metuo. nomen *vitalis* autem, id propriè significat, quod ad vitam pertinet, quod vitã adiuuat, quod vitæ vtile est. Lucret. lib. 3. *Est igitur calor, ac ventus vitalis in ipso Corpore, qui nobis moribundos deserit artus.* ibid. *mors omnia præstat, Vitalẽ præter sensum, calidumq; vaporem.* ibid. *Et caput abscissum calido, viuenteq; trunco, Seruat humi vultum vitalem, oculosq; patenteis, Donec relliquias animaî reddidit omneis.* & li. 5. *Nudus humi iacet, infans, indigus omni Vitali auxilio.* & li. 6. *primùm multarum semina rerũ Esse suprà docui, quæ sint vitalia nobis.* M. Tull. lib. de nat. deor. 2. *ex quo intelligi debet, eam caloris naturam, vim in se habere vitalem, per omnem mundum pertinentem.* ibid. *& ceteris naturis omnibus salutarem impertit, & vitalem calorem.* Idem de diuination. li. 1. *Luce serenanti vitalia lumina liquit.* quamquam legendum est [illegible]o, *vitaî lumina liquit*: itaque edendum curau[illegible]us. Virg. Æneid. 1.

Quisquis

A *Quisquis es, haud (credo) inuisus cœlestibus auras Vitaleis carpis.* Plaut. in Pœnulo, *Iupiter, qui genus colis, alisq́ hominũ, per quem viuimus vitale æuum.* Interdum etiã vitale appellamus, quod vita præditum est, & viuax: vt Plaut. in Bacchid. *Da, si esse saluum vis me, aut vitalem tibi.* M. Tull. in Lælio ex Ennio, *Quis potest esse vita vitalis, vt ait Ennius, qui non in amici mutua beneuolentia conquiescat?* & ita hoc loco ponitur ab Horat. itemque in sat. 7. huius lib. ita, *Dauus, amicum Mancipium domino, & frugi, quod sit satis, hoc est, Vt vitale putes.*

MAIORVM NE QVIS AMICVS] ne quis gratiosus apud maiores, & potẽtiores viros, &c.

FRIGORE TE FERIAT] mortem tibi inferat: te de medio tollat. sic Lucret. lib. 3. *& discedit in auras, Et gelidos artus in lethi frigore linquit.* Idem lib. 4. *namq́ iacèret Æterno corpus perfusum frigore lethi.* Virgil. lib. 9. Æn. *voluitur ille vomens calidum de pectore flumen Frigidus,* id est, moribundus, atque adeò mortuus. vt explicat Nonius Marcell. Idem in diris. *Et calor infuso decedit frigore mortis.* Idem lib. 4. Æn. *Et cum frigida mors anima seduxerit artus.* Horat. Od. 8. lib. 2. *gelidaq́ diuos*
B *Morte carenteis.* Itaque docet Varro lib. 4. de ling. Lat. *ignem à nascendo dictum, quòd hinc nascitur, quicquid nascitur: ideoq́ calet: vt, qui denascitur, ignem amittit, & frigescit.*

QVID? CÙM EST LVCIL. AVSVS, &c.] Quid? (inquit Horat.) cùm Lucilius primus ausus est satyras scribere?

DETRAHERE ET PELL. NITID. Q.] & cùm ausus est ea integumenta detrahere, quibus quisque sua flagitia, suamque turpitudinem tegeret, ac celaret? ausus est omnia, aut plurima improborum peccata nudare, & in publico quodam modo proponere? sic epist. 16. lib. 1. *speciosum pelle decora.*

CEDERET] incederet. sic Plautus. *Vt transuersus, non prouersus cedit, quasi cancer solet.* citat Varro lib. 6. de ling. Lat.

INTRORSVM TVRPIS] epist. ad Quinctium lib. primo. *Introrsum turpem speciosum pelle decora.*

AVT, QVI DVXIT AB] P. Scipio Africanus posterior, qui Karthaginem deleuit. Od. 8. lib. 4. *Non incendia Karthaginis impiæ, Eius, qui domita nomen ab Africa Lucratus rediit, clarius indi-*
C *cant Laudes, quam Calabræ Pierides.*

INGENIO OFFENSI?] num ingenio Lucilij offensi, subintell. sunt?

FAMOSISQVE LVPO COOP.] & num doluere ob Rutilium Lupum famosis versibus conscissum? extant Lucilij versus non integri apud M. Tull. lib. 1. de nat. Deor. in quibus hic Lupus, & aliquot alij commemorantur. M. Tull. *Quid de sacrilegis, quid de impiis, periurisq́ dicemus? Tubulus si Lucius vmquam, Si Lupus, aut Carbo, aut Neptuni filius, vt ait Lucilius, putasset esse Deos: tam periurus, aut tam impius fuisset?*

POPVLVMQVE TRIBVTVM] per populũ tributum, plebem infimam, &, vt M. Tullius sæpe nominat, vrbanam, significat. erant enim tribus vrbanæ omnium infimæ, & longè minus honestæ, quàm rusticæ. Itaque in eas coniecti fuerũt D
à Gracchorum patre libertini, vt scribit M. Tull. lib. 1. de orat. ad Q. Fr. Denique tributum populum hîc dicit, quem in epist. 7. lib. 1. *tunicatum popellum. Vilia vendentem tunicato scruta popello.* Sic autem esse legendum peruincunt plerique codices manu scr. in aliis est *tributim*: quæ scriptura tamen ferri potest.

SCILICET VNI ÆQVVS] scilicet vni virtuti placatus, æquabilis, atque amicus: non iratus, neque offensus: sed propitius, & ad fauendũ propensus. vide annot. ad Od. 3. lib. 2.

A VVLGO, ET SCENA] à scena, id est, à luce forensi, ab oculis ciuium, à conspectu populi, & multitudinis. tralatio est à ludis scenicis. sic loquitur M. Tull. oratione pro Plancio: *Omitto illa, quæ si minus in scena sunt, at certè cùm sunt prolata, laudantur.* sic enim hunc locum emendaui ex auctoritate librorum manu scr. qui sic legebatur in vulgatis, *quæ si minus necessaria sunt, &c.*

VIRT. SCIP. ET MITIS SAP. LÆL.] id est, Scipio, & Lælius: περίφρασις quod genus suprà annotauimus ad Od. 5. lib. 3. Priscian. lib. 2. E
scribit dicendum fuisse *Scipionidæ.* Vsus tamen est eadem voce & Lucilius. *Corneliu' Publiu' noster Scipiadas dicto, &c.* & Lucretius lib. 3 *Scipiades belli fulmen Karthaginis horror.* suprà iterum Horat. *Scipiadam vt sapiens Lucilius.*

DISCINCTI] cur nõ dixit *discinctæ*? quia per virtutẽ Scipionis, & sapientiã Lælij, Scipio, & Lælius significãtur, vt diximus. sic Homerus ὀδ. λ. Ἦλθε δ' ἐπὶ ψυχὴ Θηβαίου Τειρεσίαο Χρύσεον σκῆπτρον ἔχων. id est, Venit autẽ postea Tiresiæ anima aureũ sceptrũ tenẽs. & ἰλ. μ. Ἐλθὼν γὰρ ῥ' ἐκάκωσε βίη ἡρακληείη: id est, Virtus enim Herculea profectus Pylios infestos habuit, ac diuexauit. quibus locis videbatur dicendum ἔχουσα, & ἐλθοῦσα, & Eurip. apud Stobæũ, Ἴδοιμι δ' αὐτῶν ἔκγον' ἄρρεν' ἀρρένων, Πρῶτον μὲν εἶδος ἀξίους τυραννίδος. videbatur dicendum ἄρρενα ἄξια. sic M. Tull. orat. pro Sextio. *duo importuna prodigia, quos egestas, quos æris alieni magnitudo, &c. tribuno pl. cõstrictos addixerat.* discinctus hoc loco non ponitur in vitio, vt Ode 1. epod. *Discinctus aut perdam vt nepos*: sed ad animi laxamentum, ac remissionẽ F
dumtaxat pertinet, vt ibidem docuimus. *discincti* igitur valet hoc loco idem, quod remissi, ac relaxati: animo à rebus seriis, & à reipub. curis soluto: omni seueritate posita.

DONEC] interea dum, vel tantisper dum, vt Od. 9. lib. 3. *Donec gratus eram tibi.*

DECOQV. OLVS] ex apparatu, qualis esset eorum cena significat, nempe frugi, minimeque sumtuosa. vide quæ annotata sunt ad illum locum *lachaniq́ catinum.* saty. 6. lib. 1. *soliti* autem subintell. erant.

QVAMVIS INFRA LVCILI C. ING.] quamuis & censu, & ingenio Lucilio inferior. fuit autem Lucilius honesto loco natus, nempe familia equestri.

CVM MAGNIS VIXISSE] sic infrà epist. vlt. lib. 1. *Me primis vrbis belli placuisse, domiq́.*

ET FRAGILI QVÆR. ILL. D.] allegoria est. significat autem, inuidis, qui conabãtur eum,

A obtrectando,& clanculum mordendo,in crimen vocare, suæ vitæ integritatem, castitatem,& innocentiam responsuram,ac restituram. ducta allegoria est à dente,qui res teneras,molleis ac fragileis perfringere, & comminuere potest: duras & solidas non potest. vtitur alia quidem similitudine M.Tull. orat. pro Roscio Com.in eadem re:sed nō minus apta,his verbis, *Nónne, vt ignis in aquā coniectus cōtinuò restinguitur,& refrigeratur: sic referuens falsum crimē in purissimā,& castissimā vitam collatū,statim cóncidit & exstinguitur?*

OFFENDET SOLIDO.] in solidum incurret,ita vt lædatur potius,quàm lædat.

EQVID. NIHIL HÎC DIFFIND. POSSVM] ita reperi scriptum in vno cod. Vatic. & Tornes. vno Nicotiano. non, vt habent vulgati libri, *diffingere*. Et sanè hanc (quam dico) scripturam agnoscere videtur siue Acro, siue Porphyrio. *diffindere* autem verbum est antiqui iuris ciuilis, quod valet differre, quamquam nonnulli malunt dici *diffundere*: à quibus dissentio. Verba sunt hęc ex lege secunda Numæ Pompilij: *Si quid horum fuit vitium iudici, arbitróve, reóve, is dies diffissus*

B *esto*. T. Liuius lib. 9. *atque ei legem Curiatam de imperio ferenti, triste omen diem diffidit*. Aul. Gellius lib. 14. cap. 2. *Atque in dierum quidem diffisionibus, &c.* vbi vulgò legitur *rerum diffusionibus*.

SED TAMEN VT MON.] hæc pertinent ad versum, qui statim sequitur, *Si mala cond.* hoc sensu: sed tamen, vt cautior sis, idque à me monitus, ne fortè ignorantia legum te in fraudem impellat: si quis in aliquem famosa carmina scripserit, datur in eum actio, & pœna est in eum lege sancita. M. Tull. lib. 4. Tuscul. *quamquam id quidem etiam XII. tabulæ declarant, condi iam tum solitum esse carmen: quod ne liceret fieri ad alterius iniuriam, leges sanxerunt*. idem lib. 4. de rep. *Nostræ contra XII. tabulæ cùm perpaucas res capite sanxissent, in his hanc quoque sanciendam putauerunt, si quis actitauisset, siue carmen condidisset, quod infamiam afferret, flagitiúmve alteri. præclarè. Iudiciis enim, ac magistratuum disceptationibus legitimis propositam vitam, non poëtarum ingeniis habere debemus, nec probrum audire, nisi ea lege, vt respondere liceat, & iudicio defendere*. sic epist. ad August. *quin etiam lex, Pœnaq; lata, malo quæ nollet*

C *carmine quemquam Describi*.

SANCTAR. INSC. LEG.] sanctæ leges dicuntur, quæ aliquid iubent, aut vetant pœna irrogata, & sancita, si quis secus faciat. *inscitia legum*, id est, inscientia, seu ignorantia legum. sic loquitur infrà sat. prox. in extr. *aut vafri inscitia iuris*. & sat. 3. eiusd. lib. *& quæcumque inscitia veri Cæcum agit*. & epist. 3. lib. 1. *seu rerum inscitia vexat*. nisi fortè in his omnibus locis legendum est, *inscientia*, vt *inscientia* sit quattuor syllabarum, per συνίζησιν, quod item fieri in aliis vocibus alibi indicauimus, verbi gratia, in *Vindemiator*. saty. 7. lib. 1. in *Luscinias*. sat. 3. huius lib. & similibus.

IVS EST, IVDICIVMQVE] lex lata est, & actio in eum datur.

ESTO] demus ita esse, (inquit Horat.) videlicet pœnam esse constitutam in eum, qui mala in quempiam carmina scripserit: sed si quis bona D scripserit, laudatur iudice Cæsare, ambiguum inest in voce *mala*. Trebatius enim *mala* accipit famosa: Horat. autem indocta, atque incondita, seu male nata.

OPPROBRIIS] quidam libri veteres habēt, *Opprobrio*: in his Morellianus, & Clericanus, & Russardinus vnus.

LATRAVERIT] sic reperi scriptum in septem codicibus calamo exaratis: trib. Vatic. & Iann. Nicot. Russ. Cleric. vnus Vat. & Faern. & quidam alij habent *lacerauerit*. ego priorem scripturam secutus sum, quia à pluribus libris comprobatur. placet mihi tamen & altera, *lacerauerit*: cui ex aduerso respondet nomen *integer*: hoc modo, lacerauerit homines improbos, ideóque lacerandos, cùm ipse sit integer, id est, innocens, & castus. Præterea M. Tull. Philipp. 11. ita loquitur, *verborum contumeliis lacerare*. nisi quis dicat *lacerare*, grauius esse, quàm *latrare*: & hoc huic loco conuenire: illud non conuenire. *Hæc autem si quis oppr. dign. lac.* & reliqua, quæ sequuntur, videntur dici à Trebatio, hoc modo, si quis improbum, impudicum, periurum, atque impium latrauerit, seu lacerauerit, cùm sit ipse purus, & innocens, leges ipsæ XII. tabularum risu dissoluentur, & pœnam remittent: tu autem omni molestia liberatus, abibis: tu missus fies: tu absoluêris. Ego suspicatus sum aliquando, etiā superiora illa verba, *sed bona si quis, &c.* esse Trebatij, continentéq; iam esse, & perpetuam Trebatij ad extremum orationem, vt aduersentur scilicet illis, *si mala condiderit*. alij omnia volunt esse Horatij. E

TABVLÆ] id est, vel ipsæ leges risu dissolutæ supplicium remittent, vel ipsi iudices, qui sunt legum custodes, atque adeò leges loquentes, effusè ridebunt ob carmina abs te in quempiam opprobriis dignum scripta.

SATYRA 2.

QVÆ virtus, & quanta, boni, sit viuere paruo:
(Nec meus hic sermo est: sed, quem præcepit Ofellus F
Rusticus, abnormis sapiens, crassáq; Minerua:)
Discite non inter lances, mensásq; nitenteis,
Cùm stupet insanis acies fulgoribus, & cùm
Acclinis falsis animus, meliora recusat:
Verùm hîc impransi mecum disquirite. cur hoc?
Dicam si potero. malè verum examinat omnis

Cor-

A Corruptus iudex. lépore sectatus, equóue
Lassus ab indomito: vel, si Romana fatigat
Militia assuetũ græcari, seu pila velox,
Molliter austerum studio fallente laborem,
Seu te discus agit: pete cedentem aëra disco.
Cùm labor extuderit fastidia: siccus, inanis
Sperne cibum vilem: nisi Hymettia mella Falerno
Ne biberis diluta. foris est promus: & atrum
Defendens pisceis hiemat mare. cum sale panis
B Latrantem stomachum benè leniet. unde putas, aut
Quî partũ? non in caro nidore voluptas
Summa, sed in te ipso est: tu pulmentaria quære
Sudando. pinguem vitiis, albumque, nec ostrea,
Nec scarus, aut poterit peregrina iuuare lagois.
Vix tamen eripiam, posito pauone, velis quin
Hoc potius, quàm gallina tergêre palatũ,
Corruptus vanis rerũ: quia veneat auro
Rara auis: & picta pandat spectacula cauda:
C Tanquam ad rem attineat quicquã. num vesceris ista,
Quam laudas pluma? cocto num adest honor idem?
Carne tamen quamuis distat nihil: hac magis illa,
Imparibus formis deceptũ te patet. esto,
Vnde datum sentis, lupus hic, Tiberinus, an alto
Captus hiet? pontéisne inter iactatus, an amnis
Ostia sub Tusci? laudas insane trilibrem
Mullum: in singula quem minuas pulmẽta, necesse est. D
Ducit te species, video. quò pertinet ergo
Proceros odisse lupos? quia scilicet illis
Maiorem natura modum dedit: his breue pondus.
Ieiunus rarò stomachus vulgaria temnit.
Porrectum magno magnum spectare catino
Vellem, ait harpyiis gula digna rapacibus. at vos
Præsentes Austri coquite horum obsonia: quamquam
Pûtet aper, rhombusque recens, mala copia quando
Ægrum sollicitat stomachum: cùm rapula plenus, E
Atque acidas mauult inulas. nec dum omnis abacta
Pauperies epulis regũ. nam vilibus ouis,
Nigrisque est oleis hodie locus. haud ita pridem
Galloni præconis erat acipensere mensa
Infamis. quid? tum rhombos minus æquor alebat?
Tutus erat rhombus, tutoque ciconia nido:
Donec vos auctor docuit prætorius. ergo
Si quis nunc mergos suaueis edixerit assos:
Parebit praui docilis Romana iuuentus. F
Sordidus à tenui victu distabit, Ofello
Iudice. nam frustra vitium vitaueris illud,
Si te aliò prauum detorseris, Auidienus,
Cui Canis ex vero dictum cognomen adhæret:
Quinquenneis oleas est, & siluestria corna:
Ac, nisi mutatum, parcit defundere vinum: &,
Cuius odorem olei nequeas perferre (licebit

A Ille repotia, nataleis, aliósve dierum
Festos albatus celebret) cornu ipse bilibri
Caulibus instillat, veteris non parcus aceti.
Quali igitur victu sapiens vtetur? & horum
Vtrum imitabitur? hâc vrget lupus, hâc canis, aiunt.
Mundus erit, qui non offendet sordibus: atque
In neutram partem cultus miser. hic neque seruis,
Albuci senis exemplo, dum munia didit,
Sæuus erit: neque sic, vt simplex Næuius, vnctam
Conuiuis præbebit aquam. vitium hoc
B quoque magnum.
Accipe nunc, victus tenuis quæ, quantáque secum
Afferat: in primis valeas benè. nam, variæ res
Vt noceant homini, credas, memor illius escæ,
Quæ simplex olim tibi sederit. at, simul aßis
Miscueris elixa: simul conchylia turdis:
Dulcia se in bilem vertent: stomachóque tumultum
Lenta feret pituita. vides, vt pallidus omnis
Cena desurgat dubia? quin corpus onustũ
Hesternis vitiis animum quoque prægrauat vnà:
C
Atque affligit humo diuinæ particulam auræ:
Alter, vbi dicto citiùs curata sopori
Membra dedit: vegetus præscripta ad munia surgit.
Hic tamen ad melius poterit transcurrere quondam:
Siue diem festum rediens aduexerit annus:
Seu recreare volet tenuatũ corpus: vbiq;
Accedent anni; & tractari mollius ætas D
Imbecilla volet. tibi quidnam accedet ad istam,
Quam puer, & validus præsumis, mollitiem, seu
Dura valetudo inciderit, seu tarda senectus?
Rancidum aprũ antiqui laudabant: non, quia nasus
Illis nullus erat: sed, credo, hac mẽte, quòd hospes
Tardius aduenienes, vitiatũ commodiùs, quàm
Integrum edax dominus consumeret. hos vtinam inter
Heroas natum tellus me prima tulisset.
Das aliquid famæ, quæ carmine gratior E
aurem
Occupat humanam? grandes rhombi, patinæque
Grande ferunt vnà cum damno dedecus. adde
Iratũ patruum, vicinos, te tibi iniquum,
Et frustra mortis cupidum, cùm deerit egenti
As, laquei pretium. iure, inquis, Trasius istis
Iurgatur verbis. ego vectigalia magna,
Diuitiásque habeo tribus amplas regibus. ergo,
Quod superat, non est, meliùs quò insumere poßis?
Cur eget indignus quisquam te diuite? F
quare
Templa ruunt antiqua deûm? cur, improbe, caræ
Non aliquid patriæ tanto emetiris aceruo?
Vni nimirũ rectè tibi semper erunt res?
O magnus posthac inimicis risus. vtérne
Ad casus dubios fidet sibi certius: hic, qui
Pluribus assuerit mentem, corpúsque superbum:

An,

A *An qui contentus paruo, metuénsq; futuri,*
In pace, vt sapiens, aptarit idonea bello?
Quo magis his credas: puer hunc ego paruus Ofellum
Integris opibus nôui non latiùs vsum,
Quàm nunc accisis. videas metato in agello
Cum pecore, & natis fortem mercede colonum:
Non ego, narrantem, temere edi luce profesta
Quicquam, præter olus fumosæ cum pede pernæ.
Ac, mihi seu longum post tempus venerat hospes,
B *Siue operum vacuo gratus conuiua per imbrem*
Vicinus: bene erat, non piscibus vrbe petitis,
Sed pullo, atque hædo: tum pensilis vua secundas,
Et nux ornabat mensas, cum duplice ficu.
Post hoc ludus erat cuppa potare magistra:
Ac venerata Ceres, vti culmo surgeret alto,
Explicuit vino contractæ seria frontis.
C *Sæuiat, atque nouos moueat fortuna tumultus:*
Quantum hinc imminuet? quanto aut ego parciùs, aut vos
O pueri nituistis, vt huc nouus incola venit?
Nam propriæ telluris herum natura neque illum,
Nec me, nec quemquam statuit. nos expulit ille,
Illum aut nequities, aut vafri inscitia iuris.
Postremò expellet certè viuacior heres.
Nunc ager Vmbreni sub nomine, nuper Ofelli D
Dictus. erit nulli proprius: sed cedet in vsum
Nunc mihi, nunc alij. quocirca viuite fortes:
Fortiáque aduersis opponite pectora rebus.

QVÆ VIRTVS] hæc satyra sub Ofelli persona luxuriosos vrbanè reprehendit atque obiurgat.

BONI] in tribus Vatic. cod. & Faër. & Torn. scriptum reperitur *boni*, vt sit vocandi casus, quos secutus sum.

VIVERE PARVO] sic Tibull. eleg. I. lib. I. *contentus viuere paruo.*

NEC M. HIC SERMO, &c.] hi duo versus, qui deinceps sequuntur, includendi sunt interpositionis nota.

PRÆCEPIT] præscripsit, docuit, præmonstrauit. hoc enim significat verbum *præcipere*, nō id, quod vulgus putat. E

ABNORMIS SAPIENS] hæc duo coniunctè sunt legenda, *sapiens abnormis*, i. qui sapiens quidem est, sed non ad istorum philosophorum normam. sic M. Tull. in Lælio, *Numquā ego dicā C. Fabricium, M'. Curiū, T. Coruncanium, quos sapienteis nostri maiores iudicabant, ad istorum normā fuisse sapienteis. abnormis* autem excudendum curaui, secutus auctoritatem quinque codicum veterum. Sed non est dissimulandum, scriptum esse in aliquot libris manuscr. *abnormi*. quod siquis probabit (mihi quidem non displicet) hic erit ordo verborum, Rusticus sapiēs, abnormi crassaq; Minerua: vt *abnormi* cohereat cū voce *Minerua*.

CRASSA QVE MINERVA] & sapiens crassa Minerua. i. nō politus, neque excultus doctrina, sed factus natura: non productus è schola, sed ex caula. in Priapeijs, *Simplicius multo est, da, verbum turpe Latinè Dicere. quid faciam? crassa Minerua mea est*. M. Tul. in Lælio, *Agamus igitur, vt aiunt, pingui Minerua.* F

NITENTEIS] λιπαρὰς, pingueis, vnctas, opiparas.

CVM STVP. INSAN. ACIES FVLG.] id est, cùm oculorum acies epularum, & deliciarum, & vasorum pretiosorum splendore obtusa est. allegoria est. nam per aciem oculorum, quæ nimio splendore præstinguitur, iudicium rationis significat obtusum, & corruptum luxu, & voluptatibus.

INSANIS] ab effectu, quia animum spoliant sanitate.

ACCLINIS] propensus ad assentiendum falsis propterea, quòd corpus multo cibo, multaque potione completum est: quod cùm accidit, minus expeditè suo munere mens fungi potest. *acclinis* legendum esse, non *acclinis* peruincunt omnes codices veteres & Vaticani, & alij nullo excepto. *acclinis* autem significat incumbentem, & propen-

A propensum. quo nomine vtitur Virg. lib. 10. Æn. *Vulnera siccabat Lymphis, corpúsque leuabat Arboris acclinis trunco.* quo loco tamen in lib. vulgatis legitur mendosè *accliuis*. hinc verbum acclino & acclinatus. Cæs. lib. 6. de bello Gallico, *huc cùm se consuetudine acclinauerint, &c.* & sup. *atq; ita paullum modò acclinatæ quietem capiunt.* Atque hæc omnia Adr. Turnebus cùm probasset, quadriennio post in cap. 19. lib. 3. Aduers. retulit.

IMPRANSI] sicci, ieiuni. epist. ad Nummonium Vall. lib. 1. *impransus non qui ciuem dignosceret hoste.* & infr. sat. prox. *impransi correptus voce magistri.*

MALÈ VERVM EXAM. O. C.] corruptus autem est animus hominis vino, ciboque conferti, & saturi: Itaque expedite verum à falso distinguere non potest, huc pertinent, quæ scribit Aristot. περὶ ἐνυπνίων, τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ ἐν ὀργαῖς, καὶ πάσαις ἐπιθυμίαις εὐαπάτητοι γίνονται πάντες, καὶ μᾶλλον, ὅσῳ ἂν μᾶλλον ἐν τοῖς πάθεσιν ὦσι. id est, eodem autem modo & in iris, & in omnibus cupiditatibus facilè decipi possunt omnes, tantóque magis, quanto magis in perturbationibus sint.

B LEPOREM SECTATVS, EQVÓVE, &c.] huius loci hæc sententia est. qui labore corpus exercuit, sumtuosas epulas non desiderat: sed tenuissimo apparatu, & quolibet cibo sibi apposito contentus est. notum est illud Hippocratis ὁ πόνος σίτου ἡγείσθω. labor cibum antecedat. & Cyrus apud Xenoph. libro secundo ἀπομνημ. curam adhibebat, ne vmquam sui ad prandium, aut cenam ἀνίδρωτοι, i. sine sudore venirent. & Hippolytus ille apud Eurip. ait, redeuntibus è venatione, plenas mensas esse iucundas: significans, opinor, exercitatione, & labore corporis cibi cupiditatem excitari. verba Eurip. sunt hæc, Σίτων μέλεσθε. τερπνὸν ἐκ κυναγίας Τράπεζα πλήρης. enumerat autem hoc loco Horatius quattuor exercitationis genera, venationem, equitationem, ludum pilæ, disci iactum: quorum duo superiora, Romana: posteriora, Græca sunt.

VEL SI ROM. FAT.] id est, vel si Romana C exercitatio te assuetum pila ludere, & discum iacere, qui sunt ludi in Græcia vsitati, fatigat, id est, delassat, & nimio labore conficit: & iccirco ab ea refugis, atque abhorres: siue pilæ ludo delectaris, in quo studium ludendi sensum laboris adimit: subint. lude pila. siue disci iactu duceris, iace discum: & cùm labor expulerit fastidia, cibíque appetitionem excitarit, tum tu mihi asperna re cibum vilem, & tenuem victum, & vulgarem, paruúmque apparatum: quasi dicat, non facies: sed primo quoque cibo, & forte oblato contentus eris. fatigare, id est, valde exercere, & delassare. sic Virg. Georg. 3. *Sæpe etiam cursu quatiunt & sole fatigant.* & Æneid. 1. *vel qualis equos Threissa fatigat Harpalyce.* Per Romanam militiam autem equitationem & venationem significat: quæ duæ exercitationes valde sunt laboriosæ, miniméque molles, vt Græcorum. sic Oda. 24. lib. 3. *nescit equo rudis Hærere ingenuus puer: Venariq; timet, ludere doctior, Seu Græco iubeas trocho, Seu malis vetita legibus alea.*

D GRÆCARI] Græcari interdum valet intemperantius potare, Græcorum more bibere. M. Tull. Verr. 3. *Fit sermo inter eos, & inuitatio, vt Græcorum more biberetur.* Plautus Mostell. *Dies, noctéisq; bibite: pergræcamini, Amicas emite liberate, pascite Parasitos, obsonate pollucibiliter.* Idem Bacchid. *atque id pollicetur, se daturum aurum mihi: Quod dem scortis, quódque in lustris comedim, & cõgræcem pater.* sed hîc Græcari posuit, pro Græcos ludos ludere, seu Græcis ludis exerceri. Græci autem ludi sunt, pila & discus.

MOLL. AVSTERVM STVD. FALL.] id est, studio pilæ obliuionem quandam, & ἀναισθησίαν laboris afferente. non enim sentitur labor ab eo, qui pila ludit, propter eam, quam ex lusione percipit, voluptatem. Totus autem hic locus videtur claudicare. nam primùm in his verbis: *seu pila velox*, subintelligendum, seu sumendum ἀπὸ τοῦ κοινοῦ te agit: Deinde, post hunc versum *Molliter austerum studio fall. lab.* subintelligendum *Lude pila*: vt respondeat ei, quod sequitur, *pete cedentẽ aëra disco.* Quòd si pro *Molliter*, posuisset Horatius, *Lude pila*: & facilior esset huius loci explicatio, & mollius curreret sententia, neque quicquã E subintelligendum, aut supplendum esset. Neque verò mihi soli hic locus scruposus visus est, verùm etiam doctissimo cuidam, eidémque optimo viro: qui putabat legendum, vel *Mollito austerum st. f. l.* vel *Molire austerum studio fallente laborem.* quam posteriorem coniecturam magis probarem. sententia autem & huius, & illius superioris versus plana est. volebat enim ille hoc intelligi per illum, *Mollito austerum, &c. pila ludito*: quia qui pila ludit, laborem exercitationis mollẽ reddit studio ludendi, quod laborem fallit. ex posteriore autem eandem sententiam eliciebat, sedalia ratione. nam qui pila ludit, laborem molitur, id est, laborem suscipit grauem illum quidem, sed quem studium ludendi fallit & obscurat. Molire igitur laborem austerum studio fallente eum ipsum laborem, id est, ludo pilæ.

CEDENTEM] cedit enim aër corporibus, præsertim grauioribus. F

CVM LABOR EXTVDERIT] id est, depulerit nauseam, quæ ex satietate, & crapulæ nascebatur, famémque irritarit, ac prouocarit. vsus est Virg. hoc verbo paullo aliter Georg. 1. *Vt varias vsus meditando extunderet arteis.* vbi tamen nonnulli legi volunt, *excuderet*.

SPERNE CIBVM VILEM] verbum *sperne* pertinet ad illa superiora, *léporem sectatus, equóve, &c.* & inest in his verbis εἰρωνεία. hoc modo, cùm venatu, equitatione, pilæ lusione, disco te exerceris, ac fatigaris, cibiq; fastidium depuleris, tu tu, sodes, sperne tenuem apparatum, & nega te bibiturum, nisi tibi vinum Falernum melle mitigatum ministretur. quod simile est, vt si dicat, numquam tu hoc facturus es, immò vilissimum quemque cibum auidissimè voraturus, & quodlibet vinum, atque adeò aquam, si vinum desit, æquissimo animo bibiturus. ad hanc sententiam pertinet id, quod Dionysio tyranno respondit cocus quidam Lacedæmonius. *Cùm cenasset ille in Phidi-*

A *Phiditijs, negarétque se iure nigro nescio quo delectatum, quod erat caput cenæ: tum is, qui illa coxerat, minimè mirum (inquit:) condimenta enim defuerũt. Quæ tandem, inquit ille? labor in venatu, sudor, cursus ab Eurota, fames sitis: his enim rebus Lacedæmoniorum epulæ condiuntur.* hæc M. Tull. Tuscul. li. 5. eôdem illud Varronis de liberis educandis ex Nonio, *vel maximè illic didici, & sitienti videri aquam, mulsum: & esurienti, panem cibarium, siligineum: & exercitato somnum suauem.* quem locũ sic restituit Muretus.

NISI HYMETTIA MELLA FAL.] ne biberis, ne quicquam bibito, nisi vinum Falernum melle conditum. Erat autem Falernum aliquanto austerius. iccircò melle admisto leniri solitum erat. Virgil. Georg. 4. *Dulcia mella premes, nec tantum dulcia, quantum Et liquida, & durum Bacchi domitura saporem.* Hymettia mella à monte Hymetto in Att. Od. 6. lib. 2. *vbi non Hymetto Mella decedunt.*

FORIS EST PROMVS] is, qui dapes, & vinum promit, non est domi: tempestas ad piscandum non est idonea. Tu igitur esuriens, & sitiens, B neque, dum promus redeat: neque, dum ex longinquo, & concitato mari tibi pisces afferantur, exspectabis: sed pane, & sale famem sedabis. sal autem pauperum est condimentum, vt suprà diximus ad Odam 15. lib. 2. Persæ verò nihil ad panem adhibebant præter nasturtium. Promus dictus est à promendo, vt condus à condendo: quibus duabus vocibus vtitur Plautus.

LATRANTEM STOM. B. L.] sal cum pane stomachum latrantem, id est, inanem, & iccirco quasi latrando poscentem cibum, bene leniet, & iratum placabit. sic enim loquitur sat. vlt. huius lib. *Quæ prima iratum ventrem placauerit esca.* Latrare autem etiam apud Lucret. poscere significat princip. lib. secun. *Nil aliud sibi naturam latrare, &c.*

VNDE PVTAS, AVT QVÎ P.] vnde putas hanc in tam tenui, & vili cibo, nasci voluptatem?

NON IN CARO NID.] id est, non in carorum C obsoniorum nidore, siue carnes sint, siue pisces, &c. eò dico quòd in quibusdam libris scriptum est, *in carnis nidore.*

TV PVLMENTAR. QVÆRE SVD.] id est, suda prius, quàm pransum, aut cenatum eas, & pulmentaria non magnopere desiderabis. Nam ei, qui sudauerit, famémq; labore prouocarit, fastidio depulso, cibus quantumuis tenuis, ac vilis, erit quouis pulmento suauior: vt Ptolemæo panis in casa quadam datus comitibus cũ non consecutis: & aqua etiam impura sitienti vino præstantissimo erit dulcior, vt Dario: qui in fuga cùm aquam turbidam, & cadaueribus inquinatam bibisset, negauit se vnquam bibisse iucundius. Rectè igitur Cyrus: de quo sic Xenoph. ἀπομν. βιβ. β. ἐπεμέλετο δὲ καὶ τοῦδε ὁ Κῦρος, ὅπως μήποτε ἀνίδρωτοι γενόμενοι ἐπὶ τὸ ἄριστον, καὶ τὸ δεῖπνον εἰσίοιεν. quæ verba paullo antè interpretati sumus. Pulmenta à pulte dicta sunt: qua voce etiam vsus est epist. ad Lol. 2. lib. 1. *Cenes vt pariter pulmenta laboribus emta.* Siue autem sola puls, siue quid aliud cum pulte

D permistum sit, pulmentum rectè dici potest, teste Isidoro. Erat autem puls, Romanus & Italus cibus, vt polenta Græcus.

PINGVEM VITIIS] obesum, vitioso, & graui abdomine oneratum.

ALBVMQVE] pallidum, vt infrà eadem sat. *vides vt pallidus omnis Cena desurgat dubia?* vel, vt alij volunt, ἀργὸν, tardum, aut pigrum, vt Od. 2. lib. 2. *& aquosus albo Corpore languor.*

OSTREA] συναίρεσις est in nomine *ostrea*, vt suprà admonuimus. ostrea autem loco & tempore inter se distinguuntur. ea enim sunt optima, quæ & in mari, & vere, aut sub æstatem capiuntur, vt docet Athen. lib. 3.

NEC SCARVS] de Scaro sic Athen. lib. 8. ὁ δὲ σκάρος ἁπαλόσαρκος, ψάθυρος, γλυκὺς, κοῦφος, εὔπεπτος, εὐανάδοτος, εὐκοίλιος. quæ verba suprà sumus interpretati ad Od. 2. epod. Quàm rarus autem, & carus Romæ fuerit hic piscis, ex Macrobio cognosces lib. 3. cap. 16.

LAGOIS] leporem Græci λαγωὸν, seu λαγῶ nominant, à cuius similitudine piscis quidam hoc nomine appellatus est.

VIX TAMEN ERIPIAM, &c.] vix tamen E expugnabo, vt non malis pauone apposito, palatum tuum delectare, ac permulcere, seu, vt vult Turnebus, quod tamen minus probo, quasi sordeis aut ex inedia, aut ex alio cibo contractas detergêre, & fastidium discutere, quàm gallina famem explere, vanis rebus corruptus. tergêre autem dixit in secunda inflexione, vt Lucret. multis locis. exempli causa lib. 4. *Et quasi perterget pupillas, atque ita transit.*

CORRVPTVS VANIS RERVM] id est, vanitatibus rerum, vel vanis rebus. sic loquitur Od. 12. lib. 4. *cadus Spes donare nouas largus amaráque Curarum eluere efficax.* Idem epist. de arte poet. *si fortè necesse est indicijs monstrare recentibus abdita rerum.* id est, res abditas. & sat. vlt. huius lib. *dúmque Ridetur fictis rerum Balatrone secundo.* Lucretius lib. 6. de fulmine, *Inter enim fugit, & penetrat per rara viarum.* vide annot. ad Odam illam 12. lib. 4.

ET PICTA PANDAT SPECT. C.] A- F then. lib. 9. de pauonis pennis, & ala, hæc scribit ex Antiphonte, εἴ τις ἐθέλοι καταβαλεῖν εἰς πόλιν τοὺς ὄρνιθας, οἰχήσονται ἀναπτάμενοι· ἐὰν δὲ τῶν πτερύγων ἀποτέμῃ, τὸ κάλλος ἀφαιρήσεται. τὰ πτερὰ γὰρ αὐτῶν τὸ κάλλος ἐστὶν, ἀλλ' οὐ τὸ σῶμα. id est, si quis velit in vrbe has aueis continere, auolabunt: quòd si alas circumcîdat, formã adimet. alæ enim earum sunt pulchritudo, non corpus. Sic & Chrysipp. vt refert Plutarch. in lib. στωϊκῶν ἐναντιωμ. ὁ ταὼς ἕνεκα τῆς οὐρᾶς γέγονε, διὰ τὸ κάλλος αὐτῆς. id est, Pauo caudæ gratia natus est, propter pulchritudinem eius.

NVM VESCERIS ISTA, QVAM L. P.] ostendit, heluonum, luxuriosorúmque cupiditates nõ esse naturaleis, neque rectas: sed ab opinione, & vitio natas, ac deprauatas: propterea quòd ea obsonia maximè conquirunt, vehementissimeque expetunt, quæ vel rarissima, & carissima sunt, vel à naturali magnitudine discesserunt: verbi gratia, pauonibus malunt vesci, quàm gallinis lupos proce-

A proceros oderunt, quia proceri sunt natura: minores magno redimũt, magnóq; studio consectã tur: mullos contrà desiderant inusitata magnitudine, quia parui sunt, & lupis minores natura.

COCTO NVM ADEST HON.] ita scriptum est in tribus cod. Vatic. & Iann. Faër. Torn. & ita legendum. neque est quòd quemquam moueat *m* ante vocalem, non elisum. nam hoc non est aut nouum, aut inusitatum. Enn. lib. 10. annal. *Insignita ferè tum millia militum octo*. Lucret. lib. 1. *Corporum augebit numerum, summamq; sequetur*. sic enim scriptum est in exemplaribus Lucretianis manuscriptis, vt diximus in nostris ad illum poëtam scholijs.

CARNE TAMEN QVAMVIS D.] horum verborum hæc sententia est, Quamuis tamen nihil differat pauo à gallina carne, (nam gallinæ caro, carni pauonis est simillima) perspicuum est te hac forma (pauonis inquam) magis, quàm illa, nempe gallinæ, quæ formæ sunt impares, deceptum, & captum esse non igitur te carnis dissimilitudo, cùm inter hanc, & illam nihil interfit, sed formæ, decipit, quia pauonis plumæ sunt pulchriores, ac speciosiores, quàm gallinæ. At cocto B pauone non manent illæ plumæ.

VNDE DATVM SENTIS,] vnde tuo palato ista vis data est, qua iudices vtrùm lupus hic sit in mari, an in fluuio Tiberi captus, &c? Lupum Græci λάβρακα nominant παρὰ τὴν λαβρότητα. piscis est boni succi, neque tamen multi alimenti, litterarum studiosis perutilis, & valdè accommodatus: de quo Aristophanes, Λάβραξ ὁ πάντων ἰχθύων σοφώτατος, id est, lupus, omnium piscium sapientissimus. Iam verò illud didici ex Macrobio lib. 3. cap. 16. Lupum Tiberinum, eo, qui quouis alio loco captus sit, esse meliorem: eo autem, qui circa ostia Tiberis captus sit, eum, qui inter ponteis fuerit agitatus, esse potiorem, credibile est, & ita Macrobius ibidem ex C. Titio, & Lucilio poëta: cuius poëtæ versus ascribam. *Fingere præterea afferri quod quisque volebat. Illum sumina ducebat, atque altilium lanx: Hunc ponteis Tiberinu duo inter captu' catillo*. lupum *Catillonem* appellauit: qua C si ligurritorem. Titij autem verba sunt hæc. *Quid mihi negotij est cum istis nugatoribus potius, quam potamus mulsum mistum vino Græco? edimus turdum pinguem, bonúmque piscem lupum germanum, qui inter duos ponteis captus fuit?* Alij tamen aliter sentiunt, quibuscum non pugnabo. Quòd autem dixit, *captus hiet*, hoc fortasse ex historia. Nã laudatur coquus quidam apud Euphronem, quòd solus artem ac rationem inuenerit, qua ratione lupus frustra nõ hiet. τοῦ γὰρ μὴ χανεῖν λύκον διὰ κενῆς, σὺ μόνος εὕρηκας τέχνην: id est, tu enim solus artem reperisti, qua arte coquus non hiet frustrà.

LAVDAS INSAN. TRILIBR.] mulli non ita sunt magni ponderis natura: tu trilibreis mullos conquiris. lupi magni, & proceri sunt natura: tu paruos consectaris. sed quid attinet te mullum trilibrem comparare, cùm sit tibi in pulmenta minuendus? dices te specie, id est, magnitudine delectari. cur igitur magnos lupos respuis? Asinius Celer vir consularis mullum vnum septem millibus nummûm mercatus est: vt refert Macrob. li. D 3. ex Sammonico.

IN SING. QVEM MIN.] quantumuis (inquit) magnum, & magni ponderis mullum emeris, non edes integrum: sed erit tibi in frusta secãdus, ac minuendus, vt ex ijs fiant pulmenta.

IEIVNVS RARÒ STOMACHVS] hoc verborum ordine scriptus est hic versus in trib' cod. Vatic. Faër. & Tornesiano, & Nicotiano, & Clericano: cuius scripturæ fortasse alia sententia est, quàm vulgatæ. Vulgata enim *Ieiunus stom. rarò vulg. &c.* significat, eos, qui famem exspectant, & qui ieiuni ad mensam accedunt, non temerè vulgareis cibos fastidire. hæc verò longè aliud, nempe eos, qui rarò ieiuni sunt, id est, qui ferè semper saturi, & conferti cibo sunt, cibos vulgareis contemnere & fastidire.

PORRECT. MAGNO MAGNVM] subintell. mullum. respondet ὀψοφάγος, quem gulam Harpyijs dignam appellat.

AIT HARPYIIS GVLA DIGNA RAP.] id est, ait obsoniorum heluo, per appositionem, seu κατ' σωύθεσιν, gula Harpyijs digna Harpyiæ (inquit Homeri interpres) aut venti pestilentes, aut E Deæ rapaces fuerunt, quarum nomina sunt hæc, Celæno, Aëllo, Ocypete, Podarge: si modò hæc quoque vna est ex Harpyijs, & non vnius Harpyiæ epithetum, ἅρπυια ποδάργη. Hæ quondam Phineo (si fabulis credimus) molestissimæ fuerunt propter hanc causam. Phineus liberos suos ex Cleopatra susceptos Eurytiæ eorum nouercæ, quam mortua Cleopatra, vxorem duxerat, apud se falsò accusatos, necandos tradidit. Quo facto Iupiter offensus, hanc ei tulit optionem, vt eligeret, vtrum mallet, Solem non videre, an cæcus esse. At ille maluit Solem non videre. quod cùm Sol grauiter, molestéque tulisset, Harpyias in eũ immisit, quæ, quoties cibum capturus esset, vnguibus, & rostris, quicquid erat appositum, inquinabant, & corripiebant. Has postea Zetes, & Calais abegerunt. vide Apollon. Argonaut. lib. 2. & scholiasten. Earum autem deformitatem, ingluuiem, fœditatem pulchrè describit Virgil. 3. Æneid. Apud Hom. porrò nulla fit de Harpyijs mẽtio, nisi quòd in Odyss. Telemachus & Eumæus F Vlyssis desiderio affecti, longáque expectatione defessi sæpe ita loquuntur, illum vel à feris esse deuoratum, vel naufragio perijsse, vel ab Harpyijs esse discerptum, ac dilaceratum. nam iteratur hic versus aliquoties in ὀδυσσ. Νῦν δέ μιν ἀκλειῶς ἅρπυιαι ἀνηρέψαντο. gula igitur Harpyijs digna, id est, digna cuius dapes Harpyiæ suo contactu contaminent, atque inquinent.

AD VOS PRÆSENTES AVSTRI] Austri venti sunt insalubres, ac pestilentes. precatur igitur, vt hi venti suo afflatu gurgitum istorũ obsonia percoquant, ac perurant. *præsentes* autẽ dicit, quia præsentes plus possunt, quàm absentes. sic dicimus *præsentia numina*.

QVAMQVAM] seipsum reprehendit: & id, quod dixerat, corrigit hoc modo, Quid opus est Austrorum afflatu ad istorum heluonum obsonia corrumpenda, cùm apri, & rhombi, qui eis apponun-

A ponuntur, quantumuis ſint recentes, & integri, tamen eis puteant, & nauſeam moueant; adeò vt ſint eis epulæ inſuaues, & iniucundæ? quid ita? proptereà ſcilicet, quia nimia copia conferti, ſatietate, & cruditate corrupti, ac languidi, de ciborum bonitate verè iudicare non poſſunt. Ita ſæpè eis vſuuenit, vt rapula, & inulas acidas, pauonib. ac rhombis anteponant.

MALA COPIA QVANDO] ſic ſaty. 7. huius lib. *Nempe inamareſcunt epulæ ſine fine petitæ.* malam copiam dixit, quoniam quędam bona eſt, & laudabilis. Cum his congruunt illa Lucretiana lib. 6. *Tum pænuria deinde cibi languentia letho Membra dabat: contrà nunc rerum copia merſat.*

SOLLICITAT] malè habet, lædit, grauat, onerat, & quaſi de ſua ſede mouet.

INVLAS] quas amaras appellat ſat. vltima huius libri, *Erucas virideis, inulas ego primus amaras Monſtraui incoquere.* quamobrem igitur hîc *acidas* dicit? fortaſſe ab effectu.

GALLONI] *Gallonī* legendum, non *Gallonis*, vt habent quędã exempla mendoſa. De hoc Gallonio præcone M. Tull. in orat. pro Quin- B ctio, *qui relicta bonorum virorum diſciplina, & quæſtum, & ſumtum Gallonij ſequi maluerunt: atq; etiã, quod in illo non fuit, cum audacia, perfidiaq; vixerunt.* & Lucillius apud M. Tull. lib. 2. de finibus, *O Publi, gurges Galloni: es homo miſer, (inquit) Cenaſti in vita numquam bene, cùm omnia in iſta Conſumis ſquilla, atq; acipenſere cum in decumano.* & ipſe M. Tull. de eodem multa ibidem.

ACIPENSERE] apparet ex ijs verſibus Lucillij, quos modò protuli, hunc Gallonium, obſoniorum gurgitem, acipenſere, vt cariſſimo, & ſuauiſſimo piſce, ornaſſe, inſtruxiſſeque conuiuium. Verùm quis ſit piſcis, acipenſer, ambigitur. Archeſtratus apud Athenæũ lib. 8. exiſtimát γαλεὸν eundem piſcem eſſe, atque eum, qui apud Romanos cum tibijs, & coronis ad cenas cum pompa quadam circunfertur, coronatis etiam ijs, qui eũ ferũt: qui appellatur acipenſer. Verba Athenæi ſunt hæc, Ἀρχέστρατος δὲ ὁ τὸν αὐτὸν Σαρδαναπάλῳ ζήσας βίον, περὶ τοῦ ἐν Ῥόδῳ γαλεοῦ λέγων, τὸν αὐτὸν εἶναι ἡγεῖται τῷ παρὰ Ῥωμαίοις μετ᾽ αὐλῶν καὶ στεφάνων εἰς τὰ δεῖπνα. περιφερομέ- C νῳ, ἐστεφανωμένων καὶ τῶν φερόντων αὐτὸν, καλούμενον δὲ ἀκιπένσερα. Sed Appio Grammaticus (vt idem Athen. refert) in lib. de Apicij delicijs & luxuria, eum piſcem, quem ἔλλοπα vocant Græci, acipenſerem Romanorum dicit eſſe. Aullus Gell. quidem lib. 7. cap. 16. ἔλλοπα Ῥόδιον inter cibos lautos, opiparos, & exquiſitos numerat. Sed quòd ad acipenſerẽ attinet, libet aſcribere etiam illa Ciceronis verba ex lib. de fato, quæ leguntur apud Macrob. lib. 13. & inter fragmenta Ciceronis. *Nam, cùm eſſet apud ſe ad Lauernium Scipio, vnaq; Pontius, allatus eſt forte Scipioni acipenſer, qui admodum rarò capitur: ſed eſt piſcis, vt ferunt, in primis nobilis. Cùm autem Scipio vnum, & alterum ex ijs, qui eum ſalutatũ venerant, inuitaſſet, plureisq; etiam inuitaturus videretur, in aurem Pontius, Scipio, inquit, vide quid agas: acipenſer iſte paucorum hominum eſt.* de hoc piſce lege plura apud Macrob. lib. 3. cap. 16.

INFAMIS] nam malè audiebat Gallonius ob cenas ſumtuoſas, & luxuriam, & maximè ob acipenſerem. D

RHOMBOS] de rhombo vide quæ annotata ſunt ſuprà ad Od. 2. epod.

MINVS ÆQVOR ALEB.] ſic habent omnes libri manuſcr. quos quidem viderim: vulgati, *æquora alebant.*

AVCTOR PRÆTORIVS] Sempronius Rufus. quem irridens, prætorium appellat, quia in petitione præturæ repulſam tulerat. in quem hos verſus elegantiſſimos profert Porphyrio: *Ciconiarum Rufus iſte conditor. Hic eſt duobus elegantior Plancis. Suffragiorum puncta non tulit ſeptem: Ciconiarum populus vltus eſt mortem.*

PRAVI DOCILIS] quæ docilis eſt ad prauũ.

EDIXERIT] quaſi ſuo iure, & pro imperio dixerit. vide annot. ad ſat. proximè ſequentem.

SORDIDVS A TENVI] inter ſordidum, & ſumtuoſum victum, medius interiectus eſt, tenuis, & modicus, & mundus: qui laudabilis eſt. duo illa extrema ſunt vituperanda, & fugienda.

NAM FRVSTRA VITIVM VIT.] fruſtra enim (inquit) luxuriam & profuſionem vitaueris, ſi in alterum vitium contrarium incidas. medio- E critatem igitur ſequi, & ſumere oportet, in qua virtus poſita eſt.

CVI CAN. EX VERO DICTVM] videtur legendum *ductum*, non *dictum*, vt habent vulgata exempla, & nonnulla manuſcripta. *ductum ex vero*, id eſt, ex veritate, & proprietate ingenij, & morum tractũ. Sic ferè Plautus Sticho: *Micrótrogos nomine ex vero vocor.* Hic igitur Auidienus ex vero, id eſt, ex re ipſa, & immunditia, & ſordibus canis cognomen traxerat.

EST] comedit, vt epiſt. ad Loll. 1. *ſi quod Eſt animum, differs curandi tempus in annum?* quamquam illud tranſlatè poſitum eſt.

AC, NISI MVT. PARCIT DEFVND.] non conſentiunt hîc codices veteres. alij enim habent *diffundere*, vt vulgati: alij *defundere.* ego hanc ſcripturam veriorem iudicaui. & refero ad morem veterum illorum Rom. qui ſolebant vinum nouũ libare dijs immortalibus, priuſquàm ipſi guſtarent: cuius rei exemplum eſt in Oda 31. lib. 1. *quid orat de patera nouum Fundens liquorem?* & in Od. 5. lib. 4. *Te multa prece, te proſequitur mero Defuſo pateris.* Tantum abeſt igitur, vt hic Aui- F dienus vinum nouum Dijs libaret, deinde ipſe biberet, vt non niſi mutatum, id eſt, corruptum, & acidum, quod Græci οἶνον ἐκτροπίαν appellant, defunderet. quòd ſi quis *diffundere* mallet, referendum erit ad aliam conſuetudinem: de qua dicemus ad illum locum, *Vina bibes iterum Tauro diffuſa.* epiſt. ad Torq. lib. 1.

ET CVIVS ODOREM OLEI N. P.] ordo hic eſt verborum, Et inſtillat caulibus oleum, cuius olei odorem nequeat quiſquam perferre: inſtillat, inquam, cornu bilibri. ſignificat, hoc oleum, quod Auidienus infũdit in cauleis, odoris eſſe tæterrimi: quale erat illud ſat. 6. lib. 1. *quo fraudatis immundus Natta lucernis* vngebatur.

CORNV IPSE BILIBRI] vaſculo corneo, quod duarum olei librarum capax erat. cor-

A nua tamen more Ro. erant libralia, vt intelligere licet ex Galeno, qui ea κέρατα λιτραῖα appellat. addidit prouocabulum, ipse, vt significet eum seruis suis diffidere.

Licebit/Ille repotia, &c.] hæc verba vsque ad vocem *cornu*, includenda sunt interpositionis nota, aut certè legenda sunt post versum *Caulibus instillat*, &c. hoc modo, & oleum odoris tæterrimi cornu bilibri ipse instillat, vinumque acidum bibit, licet repotia, aut natalitia, aut alios dies festos celebret.

Repotia] diem posterum à nuptijs, quo apud nouum maritum cenatur, *quia quasi reficitur potatio*. Festus. alij septimum, quo iterum potabatur: alij secundum quidem, sed quo virgo muliebri vestitu ornabatur: alij diem, quo liberi suscepti dati erant tollendi, seu alendi. nam licebat parentibus in Græcia liberos exponere. παιδοτροφία nominant Græci, idque voluit Acro dicere, apud quem corruptè legitur ποδοστροφία. Atque hæc interpretatio magis huic loco conuenit.

Albatvs] veteres, albati conuiuia inibant, vt declarat locus in orat. M. Tull. in Vatinium, B vbi obijcit illi, quòd cenauerit atratus: eaque consuetudo non solùm in natalitijs, & repotijs, & nuptialibus, aut sponsalibus cenis seruabatur: verùm etiam in epulis funebribus. sed præstat M. Tullij verba ascribere. sic igitur ille, *Atq; illud etiam scire ex te cupio, quo consilio, aut qua mente feceris, vt in epulo Qu. Arrij familiaris mei cum toga pulla accumberes: quē vmquā videris, quē audieris, quo exemplo, quo more feceris? Dices, supplicationes te illas nō putasse. optimè. nullæ fuerint supplicationes, &c. quis vmquam cenauit atratus? ita enim illud epulum est funebre, vt munus sit funeris, epulæ quidē ipsæ dignitatis. sed omitto epulū, populi Ro. festum diem argento, veste, omni apparatu visendo: quis vmquam in luctu domestico, quis in funere familiari cenauit cū toga pulla? cui de balneis exeunti, præter te, toga pulla vmquam data est? cùm tot hominū millia accumberent, cùm ipse epuli dominus Qu. Arrius albatus esset, tu in templū Castoris te cum C. Fidulo atratro, ceterisq; tuis furijs funestū intulisti. quis tum non ingemuit, &c. hunc tu morē ignorabas? numquam epulū videras? numquā puer, aut adolescens inter cocos fueras? Fausti adolescentis nobilissimi paullo antè ex epulo magnificentissimo famem illam veterem tuam non expleras? quem accumbere atratum videras, dominum cum toga pulla, & eius amicos, ante conuiuiū?* C

Hac vrget lvpvs, hac] ἀμηχανίαν quandam, id est, inopiam consilij, & ancipitem cogitationē, vtrum potissimùm sequaris, aut fugias, significat hoc prouerbium. nam cui lupus instat à tergo, canis latrator, & mordax, infestus est à fronte, is non facilè effugiendi consilium explicare potest. contrahi autem potest huius prouerbij sententia, & ad hunc locum propius accommodari, vt per lupum, edacitatem, ingluuiemq; per canem, sordeis, & immunditiam, & auaritiā intelligamus. Nam lupus quidem, animal est edacissimum ac voracissimum: canis autem, immundum. Quocirca suprà Auidienum, canem ex re, & ex veritate nominatum esse dixit. Non dissimulabo, me in plerisque libris manuscr. reperisse scriptum, *hac lupus, aiunt*. quę scriptura videtur recepta, *hâc canis angit*, anteponenda. iccirco eam hac editione secutus sum. D

Mvndvs erit] mundus est medius inter sordidum, & luxuriosum, seu profusum in victu. Cicero de Finibus 2. *mundos, eleganteis, optimis cocis, pistoribus, piscatu, aucupio, venatione: his omnibus exquisitis, vitanteis cruditatem.* Idem epist. ad Papyr. Pætum, lib. 9. *Nos iam ex te tantum artis habemus, vt Verrium tuum, & Camillum, qua munditia homines? qua elegantia? vocare sæpius audeamus.* Idem perf. orat. *fucati medicamenta candoris, & ruboris omnia repellentur: elegantia modò, & munditia remanebit.* Horat. epist. ad Alb. Tibull. *Et mundus victus non deficiente crumena. sordibus* autem legendum est potius, quàm *sordidus*. ita enim scriptum est in codic. manuscriptis. Atque huius loci hæc sententia est, *Mundus erit, qui non offendet sordibus*, id est, immoderata, atq; indecora parsimonia: & qui in neutram cultus partē miser erit, id est, neque nimis sumtuosè viuet, neque nimis parcè. nam vterq; & is, qui sumtuosius, luxuriosiusque viuit, quàm oporteat: & is, qui parcius, miser est. vocem *cultus* igitur ita accipio, vt sit patrij casus. cultum enim appellant interdum Latini, vitæ colendæ rationem. Itaq; sæpe coniungit M. Tullius hæc duo, *victum*, & *cultum*: vt Off. 1. *quòd si omnia nobis, quæ ad victum, cultumq; pertinent, quasi virgula diuina (vt aiunt) suppeditarētur, tamen optimo quisq; ingenio, negotijs omnibus omissis, totum se in cognitione, & scientia collocaret.* Idem lib. 2. *quibus rebus exculta hominū vita tantum distitit à victu, cultuq; bestiarum.* Idem epist. ad Varron. lib. 9. *dabimus sermonem ijs, qui nesciunt, nobis, quocumq; in loco simus, eundem cultum, eundem victum esse.* Idem in Lælio, *multi diuitias despiciunt, quos paruo contentos tenuis victus, cultusq; delectat.* Horat. separatim posuit, item vt hîc, sat. 3. huius lib. *cultum Maiorem censu*. & Od. 10. lib. 1. *Qui feros cultus hominum recentum Voce formasti.* E

Hic neqve serv. Alb. s. exemp.] hic, quem mundum appellamus (inquit) neque sæuus erit in seruos interea dum eis munera distribuit, ac describit: dum suas cuique parteis dat: dum suum cuique negotium imponit, quod agat: neque vt simplex Næuius, homo ineptè, & stultè sumtuosus, aquam vnguento perfusam conuiuis præbebit. Non assentior autem ijs, qui Albucium luxuriosi exemplar ab Horatio propositum esse putant: Næuium auari. Nam Albucius quidem Gratidiæ, seu Canidiæ pater, homo fuit insigniter auarus, ac sordidus. Næuius autem suprà saty. 1. lib. 1. ab ipso Horatio cum luxuriosissimo illo nepote, Cassio Nomentano, tanquam par, & geminus, componitur, his verbis, *Quid mi igitur suadet? vt viuam Næuius, aut sic, Vt Nomentanus?* sic enim scriptum est in quibusdam lib. Iam verò vnctam conuiuis aquam præbere, luxuriæ est non ferendæ, siue ea aqua adhibeatur ad manus lauandas, siue ad balneum. Plutarchus in Cæsare scribit, Valerium Leontem quendam, cùm Cæsari cenam daret, asparago apposito vnguentū pro F

oleo

A oleo infudisse, idque simpliciter Cæsarem edisse, neque iniquo animo tulisse, immò verò familiareis,& comites suos, qui indignabantur, molesteque ferebant,obiurgasse. Narrat autem hæc de Cæsare Plutarchus, vt insignem eius lenitatē, patientiam,facilitatem denique in victu declaret. Verba Plutarchi sunt hæc, τῆς δὲ περὶ τὴν δίαιταν εὐκολίας κἀκεῖνο ποιοῦνται σημεῖον, ὅτι τοῦ δειπνίζοντος αὐτὸν ἐν Μεδιολάνῳ ξένου Οὐαλερίου Λέοντος παραθέντος ἀσπάραγον, καὶ μύρον ἀντ' ἐλαίου καταχέαντος, αὐτὸς μὲν ἀφελῶς ἔφαγεν, τοῖς δὲ φίλοις δυσχεραίνουσιν ἐπέπληξεν· ἤρκει γὰρ, ἔφη, τὸ μὴ χρῆσθαι τοῖς ἀπαρέσκουσιν. ὁ δὲ τὴν τοιαύτην ἀγροικίαν ἐξελέγχων, αὐτός ἐστιν ἄγροικος. Quòd si vnguentum pro oleo apponere, luxuriam præ se fert ineptam, odiosam,insolentem: quanto ineptius, & intolerabilius est aquam vnguento perfusam pro aqua pura conuiuis præbere?

DIDIT] distribuit.non enim, vt linguæ Latinæ ignari homines explicant, *didit* positū est pro diuidit, κατ' συγκοπήν: sed *didit* verbum est integrū, compositum ex præpositione di, & do, das, dat. quo verbo vtuntur optimi linguæ Latinæ auctores. Lucret. lib. 3. de quarta quadam natura no-

B minis experte, ex qua constat animus. *Quâ neque mobilius quicquam, neque tenuius exstat, Nec magis e paruis, aut læuibus ex elementis, Sensiferos motus quæ didit prima per artus.* Idem ibid. *Denique cur hominem cùm vini vis penetrauit Acris, & in venas discessit diditus ardor, Cõsequitur grauitas membrorum?* lib. 4. *Nunc ea, quæ dico, rerum simulacra feruntur Vndiq; & in cunctas iaciuntur didita parteis.* ibid. *Nec refert quicquam, quo victu corpus alatur, Dummodo quod capias, concoctū didere possis Artubus, & stomachi humectum seruare tenorem.* eod. lib. *quia quæ facit aër, Hæc eadem cibus, in venas dum diditur omneis, Efficit.* & lib. 5. *Partim quod subter per terras diditur omneis.* eod. lib. *Fulmen detulit in terras mortalibus ignem Primitus: inde omnis flammarum diditur ardor.* Virgil. Æneid. 7. *Diditur hic subitò Troiana per agmina rumor.* Idem octauo, *Sed mea me virtus, & sancta oracula diuûm, Cognatiq; patres, tua terris didita fama Coniunxere tibi.*

SÆVVS ERIT] asper χαλεπός. sic Liuius lib. 13.

C *sæua, & iniusta in seruos imperia* dixit. vide annotata ad Od. 33. lib. 1.

VNCTAM CONVIVIS PRÆB. AQ.] quod est luxuriæ non ferendæ.

ACC. NVNC, VICT. TEN. Q.] Nunc victus tenuis & parci commoda enumerat, eaque cum incommodis sumtuosarum, & immoderatarum epularum comparat. similia sunt his illa M. Tullij Tuscul. lib. 5. *Adde siccitatem, quæ consequitur hanc cõtinentiam in victu: adde integritatem valetudinis. confer sudanteis, ructanteis, refertos epulis, tamquam opimos boues.* deinde sequitur paucis interiectis, *Quid, quòd ne mente quidem rectè vti possumus, multo cibo, & potione repleti?*

NAM, VAR. RES VT NOC. H.] id est, nam quemadmodum, vel quantum res variæ noceant homini, tum credas, si cibum illum simplicem recorderis, quem tu aliquando adhibueris. continētia in victu, & tenuis apparatus, naturæ vireis à calore natiuo & penitus insito imminutas, & labefactatas reficit, resarcit, ac recreat: nimia copia verò, & luxuria opprimit, obruit, atque exstinguit. quod quidem his versibus confirmat Theognis, Πολλῷ τοι πλέονας λιμοῦ κόρος ὤλεσεν ἤδη Ἄνδρας, ὅσοι μοίρας πλεῖον ἔχειν ἔθελον. id est, multo plureis satietas perdidit, quàm fames: qui plus, quàm par erat, habere voluerunt. sed præclarè Euripides, Ἐπεὶ τί δεῖ βροτοῖσι πλὴν δυοῖν μόνοιν, Δήμητρος ἀκτῆς, πώματός θ' ὑδρηχόου, Ἅπερ πάρεστι, καὶ πέφυχ' ἡμᾶς τρέφειν. Ὧν οὐκ ἀπαρκεῖ πλησμονή. τρυφῇ γέ τοι Ἄλλων ἐδεστῶν μηχανὰς θηρεύομεν quorū versuum hęc ferè sententia est. Nam quid mortales desiderant, præter duo sola, fruges, & aquam? Quæ in medio posita sunt, & eò à natura sunt producta, vt nos alant. Quorum non satis est nobis satietas: sed luxuria deprauati, alias epulas summo studio excogitamus, & consectamur. Aristot. problem. τμη. α. ἡ ποικίλη τροφὴ νοσώδης. ταραχώδης γὰρ, καὶ ἡ μία πέψις. id est, cibus varius morbosus. turbulentus enim est, neque eius vna concoctio est.

QVÆ SIMPLEX OLIM TIBI SEDERIT] placuerit. Virg. lib. Æn. 5. *Idq; pio sedet Æneæ.*

DVLCIA SE IN BILEM VERTVNT,] E quæ concoqui non possunt à ventriculo, vertuntur in bilem: sed maximè dulcia.

STOM. QVÆ TVMVLT. LENTA FER. PIT.] pituita è cerebro fluens, quæ incēsa febrim gignit stomachum cõturbabit. in voce *pituita*, fit synæresis vocalium *u* & *i*, vt alibi annotauimus.

VIDES, VT PALLIDVS OMN. &.] licet hęc legere sine interrogatione: licet & interrogãdo pronuntiare. vt libet.

CENA DVBIA] quid sit cena dubia, declarat Phormio apud Teren. *cena dubia apponitur: GETA. Quid istuc verbi est? PHORM. vbi tu dubites, quid sumas potissimum. cena autem dubia desurgat*, id est, de cena dubia surgat. Nam quamuis *desurgere* significet interdum ἀφοδεύειν, id est, secedere ad exonerandam aluum, hîc tamen non puto ita accipiendum, nisi dicamus, Horatium more suo, id est, satyrico, & vrbano, hoc verbū etiam in hanc significationem vsurpasse ad exprimendã hanc quoque cenarum dubiarum, & magnificorum apparatuum cum ceteris, quæ enumerat, incommodis, pœnã, quòd epulis onusti, statim eas effundere atque egerere necesse habent. F

QVIN CORP. ONVST. HEST. VIT.] Itaque meritò Theopompus ille vir clarus Athenis, & princeps ciuitatis, cenas laudabat Platonicas, quia non solùm in præsenti: sed etiam postero die iucundę essent, vt tradit Hegesander. refert Athen. lib. 10. his verbis, ἡγήσανδρος δ' ἐν τοῖς ὑπομνήμασιν ἔφη, ὡς καὶ τῇ ὑστεραίᾳ ὁ Τιμόθεος ἀπαντήσας τῷ Πλάτωνι εἶπεν, ὑμεῖς, ὦ Πλάτων, εὖ δειπνεῖτε μᾶλλον εἰς ὑστεραίαν, ἢ τὴν παροῦσαν ἡμέραν. refert & M. Tull. Tuscul. 5. *Timotheum clarum hominem Athenis, & principem ciuitatis, ferunt, cum cenauisset apud Platonem, eoq; conuiuio admodū delectatus esset, vidissetq; eum postridie, dixisse. Vestræ quidem cenæ non solum in præsenti, sed etiam postero die iucundæ sunt:* Eodem pertinet, quod scripsit Theopomp. lib. 5. Philipp. τὸ ἐσθίειν πολλὰ καὶ κρέα φαγεῖν, τοὺς μὲν λογισμοὺς ἐξαιρεῖ, καὶ

A τὰς ψυχὰς ποιεῖται βραδυτέρας· ὀργῆς δὲ, καὶ σκληρότητος, καὶ πολλῆς σκαιότητος ἐμπίπλησι, id est, multa edere, & carnibus vesci, rationis & consilij vsum adimit, animósque efficit tardiores, & eos immani quadam duritia ac stultitia complet.

ATQVE AFFLIGIT HVMO] Ita legendum, & ita reperimus olim scriptum in quattuor codicibus calamo exaratis, duob. Vat. Raïnutij Card. Iann. & posterius, in Cleric. Russard. Nicot. meo. non, vt in vulgatis, *affigit*. atque hanc meam emendationem, vt rectam, & verã, Paullus Manutius, & M. Muretus vehementer approbarunt: neque me mouent ij, qui dicunt, Horatium exprimere voluisse illa Græcorum, προσπερονᾶν, προσηλοῦν: id est, fibulis & clauis affigere, Nam primùm hoc est diuinare. Deinde non negamus aut verbum *affigere* esse Latinum, aut affigere humo, Latine & luculentè dici: sed cùm veteres codices sequimur, tum eorum auctoritatem ratione confirmamus, contendimusque hanc antiquam scripturam, vulgatæ esse anteponendam. Est autem affligere non solùm deijcere, sed etiam graui quodam ictu, & impetu ad humum abijcere.

B προσουδίζειν dicunt Græci: Homerus οὔδει ἐρείδειν. sic ἰλ. μ. Πλῆξ' αὐτοσχεδίην· ὁ δ' ἄρ' ὕπτιος οὔδει ἐρείσθη. id est, percussit [Antiphatem] comminus & è propinquo loco: ille autem supinus solo firmatus & afflictus est. Plautus Mostell. *cedo manum: nolo equidem te affligi*. Idem Milite glorioso, *obsecro te, mulierem sine, ne affligatur*. Pyrg. *quid istuc?* Pal. *postquàm abs te abiit, animo malè factum est huic repente miseræ*. Idem in Rudente. *Ni hunc amittis, exsugebo, quicquid humoris tibi est. Tange: affligã te ad terram, itidem vt piscem soleo polypum*. idem in Persa. *Næ ego, si me vno digito attigeris, te ad terram affligã, scelus*. Cæsar lib. 6. de bello Gall. de alcib. *mutilæ sunt cornibus, & crura sine nodis, articulisq; habent, neque quietis causa procumbunt, neque, si quo afflictæ casu cõciderint, erigere sese, aut subleuare possunt*. ibidem de eisdem. *earum ex vestigiis cùm est animaduersum à venatoribus, quò se recipere consuerint, omneis eo loco aut à radicibus subruũt, aut accidunt arbores, tantùm vt summa species earum stantium relinquatur: huc cùm se cõsuetudine acclinauerint, infirmas arbores pondere affligunt, atq; vnà ipsæ concidũt*. idem lib. 5. *qui nuntiarent, superiore nocte*

C *maxima coorta tempestate propè omneis naueis afflictas, atq; in littus eiectas esse*. Liuius lib. 4. *repetitũq; sæpius cuspide ad terram afflixit*. Idem lib. 2. *vt neq; sustinere se à lapsu possent, nec, si qui paullum titubassent, hærere afflicti vestigio suo*. Idem lib. 28. *Vbi Mars communis & victum sæpe erigeret, & affligeret*. Lucret. lib. 2. *Præterea quamuis animantẽ grandior ictus, Quàm patitur natura, repente affligit, & omneis Corporis, atq; animi pergit confundere sensus*. M. Tull. de lege agrar. translatè. *Hæc, quæ procul erant à conspectu imperii, nõ solùm afflixerunt, sed etiam, ne quando recreata exsurgere, atq; erigere se possent, funditus (vt dixi) sustulerunt*. Idem lib. 2. de orat. ad Qu. Fr. *ita cùm singuli casus humanarũ miseriarum grauiter accipiuntur, si dicuntur dolenter, tum afflicta & prostrata virtus maximè luctuosa est*. Idem frumentaria: *Tu tuis factis & consiliis illam prouinciam afflictam erexisti, atq; recreasti*. Idẽ ad D Attic. lib. 12. *Vt me leuarat tuus aduẽtus, sic discessus afflixit*. Idem orat. pro C. Rabirio perduell. r. *nunquam profectò istam imaginẽ, quæ domi posita pestẽ, atq; exitium Sex. Titio attulisset, in rostra, atq; in concionem attulisses: nec tuas vnquam rationes ad eos scopulos appulisses, ad quos Sex. Titii afflictam nauẽ, & in quibus C. Deciani naufragium fortunarum videres*. Idem pro Cælio, *ne adolescentiam plenam spei maximæ non modò nõ aluisse vos, sed etiam perculisse, atq; afflixisse videamini*. Idem Catilin. 2. *quanto tandem illum mœrore afflictum esse, & profligatũ putatis?* P. Cornelius Tacitus lib. 28. *Idẽ placere Annio Gallo, paucos ante dies lapsu equi afflicto missi, qui consiliũ eius sciscitarẽtur retulerant*. Nihil autẽ me mouet vox *humo*. Nam *humo* positum pro ad humũ: quemadmodũ apud Virg. in illo, *It clamor cælo*, grãmatici veteres *cælo* interpretantur in cælum. Quod si quis quærat, ex me quid intersit inter percellere & affligere, hoc dicã interesse, quòd percello idem ferè valet, quod peruerto, euerto, proruo: affligere autem est (vt dixi) ita vehementer in terram deijcere, ac proruere, vt eo casu, id, E quod deijcitur, contũdatur, neque facile excitari queat. Ita fit vt grauius sit affligere, quàm percellere, vt licet ex hoc exemplo intelligere. M. Tullius Tuscul. 3. *Existimant enim Diis immortalibus se facilius satisfacturos, si eorum plaga perculsi, afflictos se & stratos esse fateãtur*. Cum hæc superiore editiõe annotassem, quidã simius vulgatam lectionẽ hac meliorẽ esse probare conatus est, cum diceret, eã in vno codice manu scr. reperiri. Ego verò cum illo nõ pugnabo, neq; moror κακοήθεις, & μελαιούργους, & ἀλαζόνας. hoc vnum asseuerabo, hanc, quam dico, in XII. libris antiquis esse à me repertam.

DIVINÆ PARTICVLAM AVRÆ] animũ, seu potius mentem. Virgil. Æneid. 6. *Æthereũ sensum, atq; aurai simplicis ignem*. Lucret. lib. 2. *Deniq; cælesti sumus omnes semine oriundi*. Iterũ Virg. Æn. 6. *Igneus est ollis vigor, & cælestis origo Seminibus*. Postremo Pindarus sic orditur sextũ carmẽ Nem. Ἓν ἀνδρῶν, ἓν θεῶν γένος, ἐκ μιᾶς δὲ πνέομεν ματρὸς ἀμφότεροι, id est, vnum virorum, vnum deorum genus: ex vna autem matre spiramus vtriq; Iam Plato multis locis auctor est, animam humanam esse ἀπόσπασμα, τμῆμα, μόριον τῆς τοῦ παντὸς ψυχῆς, id est, seF gmentum, seu ramentum, fragmentum, particulam animæ totius mundi. At animam mundi non solùm à deo creatam esse, sed etiam dei partem esse idem vbique demonstrat: & testatur Plutarchus quæstionibus Platonicis his verbis, ἡ δὲ κόσμου ψυχὴ νοῦ μετασχοῦσα, καὶ λογισμοῦ καὶ ἁρμονίας, οὐκ ἔργον ἐστὶ τοῦ θεοῦ μόνον, ἀλλὰ καὶ μέρος, οὐδ' ὑπ' αὐτοῦ, ἀλλὰ ἀπ' αὐτοῦ, καὶ ἐξ αὐτοῦ γέγονεν: id est, Anima autem mentis, & ratiocinationis, & harmoniæ particeps facta, non solum dei opus est, verùm etiam pars, neque ab eo, sed de eo, & ex eo facta est. Postremò Stoici nostros animos quædam esse deorum ἀποσπάσματα, id est, delibramenta, seu parteis auulsas dicunt.

ALTER] qui tenuiter, & parcè viuit.

CVRATA] cibo, & potione refecta, & recreata.

SVR-

A SVRGIT] libri aliquot manu scripti habent, *surget*.

AD MELIVS] ad lautiorem, & elegantiorem victum, cultumque.

QVONDAM] aliquādo, olim, vel posthac, ποτέ.

REDIENS] Homer. περιπλόμενος ἐνιαυτός. vtitur hoc eodem argumento Simonides apud Xenophontem in Hierône, ad ostendendum, tyrannorum voluptates priuatorum voluptatibus minores esse, his verbis: τὸ γὰρ τὰ εἰωθότα ὑπερβάλλειν, τοῦτο παρέχει τὰς ἡδονάς. διὸ καὶ πάντες ἄνθρωποι ἡδέως προσδέχονται τὰς ἑορτάς, πλὴν οἱ τύραννοι. ἔκπλεῳ γὰρ αὐτοῖς ἀεὶ παρεσκευασμέναι οὐδεμίαν ἐν ταῖς ἑορταῖς ἐπίδοσιν ἔχουσιν αὐτῶν αἱ τράπεζαι. ὥστε ταύτῃ πρῶτον τῇ εὐφροσύνῃ τῆς ἐλπίδος μειονεκτοῦσι τῶν ἰδιωτῶν, id est, namque vsitata, & solennia superare, hoc præbet voluptates. Iccircò etiam omnes homines diebus festis delectantur, præterquàm tyranni. eorum enim mensæ omnibus epulis semper instructæ, ac refertæ, nullum in diebus festis augendi apparatus relinquunt locum. Itaque hac primùm spei iucunditate priuatis cedant necesse est.

ADVEXERIT] sic reperi scriptum in duobus B cod. Vatic. & Faër. Nicot. Ruffard. Cleric. meo. quæ scriptura mihi mirum in modum placet. Ita autem locutus est Od. 29. lib. 4. *Quod fugiens semel hora vexit*. Nam vulgati habent, *adduxerit*.

VBIQVE ACCEDENT ANNI] id est, & vbi ætate fueris prouectior.

PRÆSVMIS] ante tempus sumis προλαμβάνεις. cùm tam molliter, & delicatè viuas: cùm tam lauto, & sumptuoso, & accurato victu, cultuque vtaris, quis erit tibi superandi relictus locus, siue diem festum agere, siue corpus extenuatum reficere, siue te annis, aut morbo affectū paullo lautius tractare voles? sic hoc verbo est vsus Virgil. Æneid. 11. *Arma parate animis, & spe præsumite bellum*.

RANCIDVM APRVM ANTIQVI] rancentem aprum (inquit) antiqui laudabant, non quòd odoratu carerent, seu quòd existimarent præstare vitiatum apponi hospiti, qui serò venisset, quàm integrum, & recentem ab edaci domino cōmedi.

HOS VTINAM, &c.] vtinam primis illis temporibus quasi heroicis natus essem: vtinā in- C ter antiquos & primos illos homines, heroica virtute præditos, & qui minus longe aberant à diis sui auctoribus, natus essem. per heroas, homines significat suæ ætatis hominibus præstanteis: quales erant heroes. sic Aristot. lib. 7. de moribus ad Nicom. virtutem humana virtute potiorem, & superiorem, heroicam, & diuinā appellat: eamq; opponit θηριότητι, id est, feritati. aut eos, quos antiquos appellauit.

TELLVS ME PRIMA TVLISSET.] hoc referendum est ad eorū philosophorum opinionem, qui aliquam mundi originem & principiū aliquod, terræque nouitatem fuisse opinantur: in quibus fuit Epicurus, quemadmodum etiam ex Lucretio appâret, lib. 5. *Nunc redeo ad cæli nouitatem, & mollia terræ Arua, nouo fœtu quid primùm in luminis oras Tollere, &c.* & paullo pòst. *Sic noua tum tellus herbas, virgultaq; primùm Sustulit: inde* D *loci mortalia sæcla creauit, Multa modis multis, varia ratione coorta*. Eodem pertinet illud Virgil. Georg. 1. *túque ò, cui prima frementem Fudit equū tellus magno percussa tridente*.

DAS ALIQVID FAMÆ?] si famæ consulendum esse putas: si famæ aliquid tribuendum esse existimas: magnifici isti & sumptuosi apparatus magno sunt etiam dedecori, non solum damno.

QVÆ CARM. GR. AVR. &c.] id est, quæ auri humanæ gratior sit, quàm quoduis carmen. Themistoclem aiunt dixisse, cùm ex eo quæreretur, quod acroama, aut cuius vocem libentissimè audiret, eius, à quo sua virtus optimè prędicaretur. bona fama autem, seu bona existimatio, quam εὐδοξίαν Græci nominant, à laude non admodum longè abest. Pind. εἰδ. ι. ἰσθμ. si quis in rebus secundis benè audiat, suadet ei, ne optet Deus esse. omnia enim cum consecutū esse, quæ mortalem fas sit obtinere. sic Pindarus: εἴ τις εὖ πάσχων λόγον ἐσλὸν ἀκούῃ, μὴ μάτευε Ζεὺς γενέσθαι. πάντ' ἔχεις, εἴ σε τούτων μοῖρ' ἐφίκοιτο καλῶν. Quemadmodum autem honorifica, & laudis plena oratio nostris auribus E grata accidit: sic contrà maledicta, & contumeliæ nobis iram commouent. Quocirca præclarè illud dictum est ab Herodoto Polyhymn. *iram in auribus hominum habitare*: quæ si bona quidem audiat, oblectatione corpus complet: sin contraria, tumore. legendum autem *Occupet* potius quàm *Occupat*. Sic enim habent libri vet.

PATRVVM] eum, cuius sub imperio es, vt annot. suprà ad Od. 12 lib. 3.

INIQVVM] inimicum, & infensum, propter ægritudinem, & molestiam ex luxuria præterita, & egestate præsente nascentem.

CVM DEERIT EGENTI AS L. P.] cùm tanta erit tua egestas, vt ne tantillum quidem pecuniæ habeas, vnde laqueum, quo animam tibi intercludas, cōmpares: hoc est, cùm ad extremam egestatem redactus eris.

IVRE (INQVIS) TRASIVS ISTIS] dices (inquit Horatius) iure ita obiurgari Trasium, hominem profusum, & sumtuosum, eundemque egētem: hominem sumtuosiorem, quàm res eius familiaris ferre queat: te verò magnis vectigali- F bus instructum esse: & sumtus tuos censu non esse maiores. hæc est asoti, seu luxuriosi hominis oratio, sibi in sua luxuria velificantis, ac blandientis. Porph. legit *Trausius*: nonnulli libri habent *Trallius*. Sed nihil refert.

EGO VECTIG. MAGNA, &c.] cum his congruunt ea, quæ scribit Aristot. lib. 4. de moribus ad Nicomachū, ea, quæ profusionis propria sunt, nempe plus, quàm par sit donare, & minus quàm oporteat, accipere, non admodum inter se cohærere posse, neque facile amplificari: quia non sit facile, eum, qui à nemine accipiat, omnibus donare. nam celeriter (inquit) deficiunt eos facultates, qui cùm priuati sint, plus æquo largiuntur: qui quidem prodigi videntur esse. Reges autem (inquit eodem libro paullo antè) prodigos dicere nō solemus. Rerum enim, quas possident, vim

 & copiam,

A & copiam, non videtur eis esse facile donationibus & sumtibus superare.

ERGO, QVOD SVPERAT] respõdet huic asoto Horatius: esto: demus te esse abundantissimum, ac pecuniosissimum: demus, te plus habere in nummis, quàm in victum, cultumque insumere queas, quantumuis sumtuosum, & luxuriosum, nihilne est, in quod id, quod tibi superest è tuo sumtu quotidiano, melius insumas, quàm in cenas luxuriosas, & ceteras delicias?

QVOD SVPERAT] superest. Virg. Georg. 2. *superat tener omnibus humor*. M. Tull. parad. ὅτι μόνος ὁ σοφὸς πλούσιος. *vter igitur est diuitior, cui deest, an cui superat?* Idem de finib. 5. *déque eo, quod ipsis superat, aliis gratificari volunt*.

NON EST, MELIVS QVÒ] ordo est: an non est aliquid, in quod id, quod superat, melius insumere possis, quàm in epulas sumtuosas?

INDIGNVS] indignus, qui egeat: indignus egestate, seu paupertate. Atque ita explicat hunc versum Seruius, qui eum profert ad illum Virg. lib. 7. Æneid. *Nec partem posuere suis*. sic loquitur M. Tull. lib. 4. Tuscul. *misericordiam datam esse* B *dicunt ad opem ferendam, & calamitates hominum indignorum subleuandas*. Vbi tamen quidam legẽdum censent *indigorum*.

CVR TEMPLA RV. ANTIQ. DEÛM?] Theocritus εἰδ. ιζ. laudans Ptolemæi Philadelphi liberalitatem, ait illum diuitias suas conferre partim ad ornamenta templorum, partim ad munificentiam in reges, in ciuitates, in amicos & familiareis. sic Theocr. Οὐ μὰν ἀχρεῖός γε δόμῳ ἐνὶ πίονι χρυσὸς, Μυρμάκων ἅτε πλοῦτος ἀεὶ κέχυται μογεόντων, Ἀλλὰ πολλὸν μὲν ἔχοντι θεῶν ἐρικυδέες οἶκοι. Αἰεὶ ἀπαρχομένοιο σὺν ἄλλοισι γεράεσσι· Πολλὸν δ' ἰφθίμοισι δεδώρηται βασιλεῦσι. Πολλὸν δὲ πολίεσσι, πολλὸν δ' ἀγαθοῖσιν ἑταίροις.

TANTO EMETIRIS ACERVO] id est, è tanto metiris aceruo: vt annot. sup. ad Od. 7. lib. 2. venustè autem verbo *metiris* vsus est, cùm de aceruo loqueretur, pro largiris, præbes, πορίζεις.

VNI NIMIRVM TIBI RECTE] vsque adeóne es stolidus, & rerum humanarũ imperitus, vt speres tuas res eodem semper statu mansuras? vt speres fortunam vno semper vultu in te futuram? vt existimes te meliore esse condicione, quàm ceteros homines, in quorum vita C magnas quotidie videmus rerum commutationes, magnasque fortunæ varietates exsistere? in quibusdam libris scriptum est *rectæ*, quam lectionem non damno.

O MAGNVS POSTHAC] nempe vbi quippiam tibi aduersi acciderit. credibile enim nõ est, te vnum fortunæ eximium futurum. Intolerabile est autem ab inimicis irrideri, inquit Eurip. Medea. Οὐ γὰρ γελᾶσθαι τλητὸν ἐξ ἐχθρῶν, φίλαι.

VTE'RNE] sic reperi scriptum in omnibus libris manu scriptis: & ita legendum. *ne* autem hoc loco non interrogat: sed additur interrogationi: vt & saty. 3. *Illa rogare Quantáne?* vel ornatus causa ponitur, vel otiosum est. vt sup. saty. 10. lib. 1. *O seri studiorum, quine putetis Difficile, & mirum, Rhodio quod Pitholeonti Contigit.*

AD CASVS DVBIOS] *dubij casus, dubiæ res, dubia tempora*, quæ sint declarant vbique ex bonis scriptoribus exempla. vide annot. ad Od. 9. D lib. 4. Nam vter (inquit) in rebus dubiis, & asperis constãtior, & meliore spe erit, hícne, qui corpus & animum assuefecerit abundantiæ, & copiæ rerum omnium, an, qui paruo contentus vixerit? *assuerit* dictum pro assuefecerit: vt Virgil. Æneid. 6. *ne tanta animis assuescite bella*. est enim illo loco hypallage pro *assuescite animos bellis*. & Georg. 3. *de hinc vbi libera colla Seruitio assuerint*. potest etiam dici assuerit absolutè positum esse, vt intelligamus in illis *mentem, corpusq́, superbum*, inesse hellenismum. κατὰ νοῦν, καὶ κατὰ σῶμα.

IN PACE, VT SAPIENS, APT. IDON. B.] significat, sapientis esse in pace, & rebus secundis, ea præparare, quæ in bello & rebus aduersis vsui esse possint. nihil est enim in hominum vita stabile, nihil perpetuum, nihil constans. Sapientis igitur hominis est & in rebus secundis ea arma parare, quibus te aduersus res dubias tegere, ac tueri possis: & in aduersis secundam fortunam sperare, vt Od. 10. lib. 2. *Sperat infestis, metuit secundis Alteram sortem benè præparatum pectus*.

INTEGRIS OPIBVS] incolumi re sua familiari. E

NON LATIVS] non largius, non profusius.

METATO] vel metis, limitibus, ac terminis circumscripto: vel perticis, seu decempedis definito, ac terminato, seu potius dimenso: vt posteà Vmbreno assignaretur, & vt Vmbrenus eius esset dominus: Ofellus autem, colonus. Vtebantur veteres hoc verbo in agrorũ dimensionibus, diuisionibus, atque assignationibus. Virgil. Diris, *Pertica, qua nostros metata est impia agellos*. & Horatius Oda. 15. lib. 2. *nulla decempedis Metata priuatis opacam Porticus excipiebat arcton*.

FORTEM MERCEDE COLON.] Ofellum nunc colonum, fortem, id est, patientem, & fortiter iniuriam temporum, atque incommodum suum ferentem, qui antea dominus erat.

NON EGO, NARRANTEM] narrantem hæc: *ego non temerè edi die profesto quicquam, &c.* Est autem Ofelli totus, qui deinceps sequitur, sermo.

LVCE PROFESTA] die profesto, id est, non festo. sup. Od. 15. lib. 4. *Nosq́, & profestis lucibus, & sacris Inter iocosi munera Liberi, &c.* F

SEV LONGVM POST TEMPVS] id est, siue longo pòst temporis interuallo, &c. non temere hoc positum. nam hospites, qui crebrò nos inuisunt, minus interdum optati veniunt. contrà qui raró, & longo interuallo nobis veniunt, eos & videre libentius, & liberalius accipere solemus. quidam hîc legi volunt *longò pòst tempore*. ego nihil muto. sic enim potius loqui solet Horatius, vt alibi *pòst paullum*, non *pòst paullo*.

OPERVM VACVO] cùm essem ab opere solutus, & otiosus propter imbrem. suprà Od. 17. lib. 3. *Cum famulis operum solutis*.

PER IMBREM] imbris tempore: vel quandiu imbres è cælo decidebant: quandiu pluebat.

BENE ERAT] bene erat nobis, benè curabamur. sic Plautus in Menæch. *si sapiam. hinc intrò*

abeam,

A *abeam, vbi mihi benè ſit*. Terent. Adelph. *vxor, ſi ceſſes, aut te amare cogitat, Aut tete amari, aut potare, aut animo obſequi, Et tibi benè eſſe ſoli, cùm ſibi ſit malè*. Catull. ad Furium. *Quare non tibi ſit benè ac beatè?* Horat. epiſt. 1. *iurat benè ſolis eſſe maritis*. & ſat. 8. huius lib. *ſic vt mihi numquam In vita fuerit melius*. ibidem. *pulchrè fuerit tibi*. iterum Catull. ad Fur. *Eſt pulchrè tibi cum tuo parente*. poteſt & ſic intelligi. benè erat vicinus, id eſt, benè accipiebatur. nam etiam hoc modo loquitur Plaut. in Menæch. *quid multis verbis opus eſt? minore nuſquam benè fui diſpendio*. M. Tull. epiſt. lib. 13. ad Attic. *Quid quæris? delectatus eſt. & libẽter fuit*: & lib. 16. *cùm vnum diem Veliæ conſtitiſſem: vbi quidem fui ſanè libenter apud Talnam noſtrum: nec potui accipi, illo abſente præſertim, liberalius*. ſic & Catull. in fundum. *Fui libenter in tua ſuburbana Villa*.

NON PISCIBVS VRBE PETITIS] apud veteres illos Romanos, lautiores & apparatiores habebantur menſæ, piſcibus, quàm carnibus, exſtructæ. Cic. in Piſonem. *exſtructa menſa non conchyliis, aut piſcibus, ſed multa carne ſubrancida*. quo loco Piſonis ſordeis oſtendere conatur.

B CVM DVPLICE FICV.] id eſt, vt docet Turnebus, cui aſſentior, cum duplicibus ficubus. ſunt autem ficus duplices, maiores, & quaſi geminæ, quas mariſcas appellant. Vegetius. lib. 1. artis veterin. *ficus duplices viginti, rutæ faſciculum*.

POST HOC LVD. ERAT CVPPA POT.] hunc locum in omnibus ferè libris corruptũ ego vna littera detracta emendaui. cuius emendationis ſpero omneis politos, & eruditos homines approbatores fore. ab Adriano quidem Turnebo eam magnopere olim probatam memini. Horum igitur verborum hæc ſententia eſt. poſtea (inquit) noſter ludus hic erat, cuppa magiſtra, id eſt, nullo alio bibendi magiſtro adhibito, quàm ipſa cuppa, potare: nullus erat, qui bibendi leges conuiuis daret: ſuo quiſque arbitratu bibebat, & quantum volebat, *ſolutus legibus inſanis*, vt ait ſaty. 6. hoc libro. De hoc more autem, & de magiſteriis, bibendiq; legibus vide annot. ad Od. 4. lib. 1. Sic igitur hunc locum explicandum cenſeo. Sed Turnebus mutata poſtea ferè ſententia, non ita pridem ſcripſit, *culpa potare magiſtra*, (ſic enim legitur in codicibus omnibus vulg. & pleriſque C manu ſcr.) ludi genus fuiſſe à veteribus excogitatum, quo non magiſtri imperio conuiuæ bibere cogebantur, ne in ebrietatem inciderent: ſed vt ab ea coërcerentur, nemo, niſi qui aliqua in re peccarat, calicem ducebat: vt bibere pœnæ & dedecoris eſſet, non inuitationis, aut magiſterij. Sic apud Plautum in Sticho, qui peccat, poculo multatur: *vter* (inquit) *demutaſſit, poculo multabitur*. Idem Turnebus ſtatim ſubiicit: legitur & apud Flaccum *cuppa*, quod vas eſt potorium etiam linguæ vernaculæ vſurpatum pro patera: & in epigrammat. *Sunt cuppæ, calices, cyathi*. quam ſcripturam Lambinus ſequitur: vt libertatem bibendi accipiamus poculo imperante, non bibendi arbitro. Poculum enim non cogit niſi volentem, cùm magiſter etiã inuitũ bibere cogeret. *Cuppa* etiam Porphirio agnoſcere videtur. Hæc ille. ex quibus verbis intelligere licet, ita illum à me diſſentire, vt D tamen meam explicationem probet. quod mihi ſatis eſt: neque neceſſe habeo vulgatam lectionẽ, eiuſque explicationem refellere.

ET VENERATA CERES] id eſt, & orata Ceres, vt culmo, &c. ſequitur deinceps, *Explicuit vino contr. ſer. fr.* id eſt, ſeueritatem noſtram exhilarauit, nobis ſcilicet libantibus, & poſtea compotantibus: vel ſic, orata Cerere, & libatione facta, compotatione triſtitiam diſcuſſimus, & frontis rugas explicuimus. verbum *venerari* autem idem valere, quod *orare, & precari*, declarant exempla è bonis ſcriptoribus producta. Plaut. in Aulul. Lar. *Clam omneis in medio foco defôdit, venerans me, vt id ſeruarem ſibi*. Idem Rudente, *Eſt deus: veneror, vt nos ex hac ærumna eximat miſeras, inopes, ærumnoſas, aut aliquo auxilio vt adiuuet*. Idem ibid. *Venus, veneror te, vt omnes miſeri lenones ſient*. Idem Bacchid. *ſaluto te vicine Apollo, qui ædibus Propinquos noſtris accolis, venerorq; te, Ne Nicobulum ſinas noſtrum ſenem prius Me conuenire, quam ſodalem viderim Mneſilochi Pithoclêron*. Idem Trinum. *Larem corona noſtrum decorari volo. vxor venerare, vt Nobis hæc habitatio bona, fauſta, felix, fortunataq; eueniat*. Virg. Æn. 3. *Nymphas venerabar agreſteis, Gradiuumq; patrem, Geticis qui præſidet aruis, Rite ſecundarent viſus, omenq; leuarent*. Idem E eod. lib. *curſuſq; dabit venerata ſacerdos*. & lib. 4. Georg. *tu munera ſupplex Tende petens pacem, & faciles venerare Napæas. Namq; dabunt veniã votis, iraſq; remittent*. A Cæcinna ad M. Tull. Cicer. lib. 6. epiſt. *quid iraſcitur ei, qui ſcripſerit aliquid contra ſuã voluntate, cum ignorit omnibus, qui multa Deos venerati ſunt contra eius ſalutem?* id eſt, qui multa à diis precati ſunt. ſic Horat. infr. ſat. 6. *Si veneror ſtultus nihil horum*, id eſt, ſi nihil tale à Diis precor: vt ſuo loco dicemus.

CERES] Cererem Græci Δημήτρα appellant, cuius ἔτυμον afferens Plato in Cratylo, φαίνεται (inquit) κατὰ τὴν δόσιν τῆς ἐδωδῆς διδοῦσα ὡς μήτηρ, Δημήτηρ κεκλῆσθαι. id eſt, videtur enim propter donationem cibi, quæ largiatur nobis cibum vt mater, δημήτηρ, quaſi donans mater eſſe appellata.

CONTR. SERIA FRONTIS] id eſt, ſeueritatem frontis: ſeu ſeueram, ſeriam, & contractam frontem. Nam contrahitur frons rebus ſe- F riis, ac triſtibus: compotationibus, conuiuiis, riſu, ioco, & ſimilibus explicatur.

SÆVIAT ATQVE NOVOS, &c.] id eſt, iterum atque iterum ſeſe nobis præbeat iniquam, atque infeſtam fortuna, nouos nobis terrores incutiat, nouos motus excitet: quantum poterit de hoc noſtro tenui victu, & parſimonia detrahere? quaſi dicat, aut nihil, aut parum.

QVANTVM HINC IMMINVET?] Quidã libri manu ſcr. habent, *Quantum hinc eminuet?* vnde coniicere poſſis, legendum *deminuet*.

QVANTO AVT EGO PARC. AVT] poſteaquàm Vmbrenus nos de vetere poſſeſſione deturbauit, nobiſq; eiectis agrum noſtrũ occupauit: quanto minus aut ego, aut vos ſplendidè vixiſtis? quanto deterior fuit noſtri corporis nitor? nihilo ſcilicet. Quemadmodum ex lautio-

A re,& liberaliore victu, cultuque nitent corpora: ita ex parciore,& maligniore squallent. Non dissimulabo lectori tamen, in quibusdam libris calamo exaratis scriptum esse, *O pueri vixistis, &c.* quos non sequor.

HVC NOVVS INCOLA] Vmbrenum significat. aliquot lib. manu scripti habent, *hic nou. inc.* quam scripturam non improbo: & fortasse recta est. alij cum vulgatis consentientes, *huc*.

NAM PROPRIÆ TELLVRIS] sic M. Tull. off. 1. *sunt autem priuata nulla natura: sed aut vetere occupatione, vt, qui quondam in vacua venêrunt: aut bello, vt qui victoria potiti sunt, aut lege, aut pactione, condicione, sorte.*

NOS EXPVLIT ILLE] ille Vmbrenus nos agro expulit per vim: nempe facta assignatione agrorum ab imperatore. Sic Arrius Virgilium, vt significat in Mœride. *ô Lycida, viui peruenimus, aduena nostri (Quod numquã veriti sumus) vt possessor agelli Diceret: hæc mea sunt, veteres migrate coloni.*

NEQVITIES.] mollities, luxuries, libido, profusio, ἀκολασία. Nam hominem nequam appellant Latini, inertem, nullius vsus, inutilem.
B
VAFRI INSCITIA IVRIS] ignorantia, seu inscientia iuris callidi, & versuti, vt M. Tull. appellat in orat. pro Cæcina. quattuor igitur hoc loco enumerat, quibus mutatur dominus, quibusque possessio rerum soli, & aliarum amittitur: vim, per quã exactus est Ofellus: profusum sumptum, & luxuriam: iuris versuti ignoratione: mortem. non admodum huic dissimilis est locus ille epist. ad Iul. Florum lib. 2. *tanquam Sit proprium cuiquã, puncto quod mobilis horæ Nunc prece, nunc pretio, nunc vi, nunc sorte suprema Permutet dominos.* sic Theognis, Πολλοί τοι πλουτοῦσι κακοὶ, ἀγαθοὶ δὲ πένονται· Ἀλλ' ἡμεῖς τούτοις οὐ διαμειψόμεθα Τῆς ἀρετῆς τὸν πλοῦτον, ἐπεὶ τὸ μὲν ἔμπεδον αἰεί· Χρήματα δ' ἀνθρώπων ἄλλοτε ἄλλος ἔχει. id est, multi improbi diuitiis circũfluunt: viri boni autem egent. Verùm tamen cum horum diuitiis virtutem non commutabimus. Quoniam virtus quidem fixa, & stabilis est: pecunias autẽ aliàs alius habet. Quamquã hos versus Plutarchus in libello, πῶς ἄν τις ὑπὸ ἐχθρῶν ὠφελοῖτο, ascribit Soloni, vt iam alibi diximus. inscitia autem pro insciencia positum, vt sæpe alibi.

C

SATYRA 3.

SIC raro scribis, vt toto non quater anno
Membranam poscas, scriptorum quæque retexens,
Iratus tibi, quòd vini, somniq; benignus
Nil dignum sermone canas. quid fiet? ab ipsis
Saturnalibus huc fugisti. sobrius ergo
Dic aliquid dignum promissis: incipe: nil est:
Culpantur frustra calami: immeritusq; laborat D
Iratis natus paries diis, atque poëtis.
Atqui vultus erat multa, & præclara minantis,
Si vacuum tepido cepisset villula tecto.
Quorsum pertinuit stipare Platona Menandro?
Eupolin, Archilochum, comites educere tantos?
Inuidiam placare paras virtute relicta?
Contemnêre miser. vitanda est improba Siren
Desidia: aut, quicquid vita meliore parasti,
Ponendum æquo animo. dij te Damasippe, deæque E
Verum ob consilium donent tonsore sed vnde
Tam bene me nosti? postquam omnis res mea Ianum
Ad medium fracta est, aliena negotia curo,
Excussus propriis. olim nam quærere amabam,
Quo vafer ille pedes lauisset Sisyphus ære:
Quid sculptum infabrè, quid fusum durius esset.
Callidus huic signo ponebam millia centum.
Hortos, egregiasque domos mercarier vnus F
Cum lucro noram. vnde frequentia Mercuriale
Imposuere mihi cognomen cõpita. noui:
Et morbi miror purgatũ te illius. atqui
Emouit veterẽ mirè nouus: vt solet, incor
Traiecto lateris miseri, capitisq; dolore:
Vt lethargicus hic cùm fit pugil, & medicum vrguet.
Dum ne quid simile huic, esto, vt libet. ô bone, ne te

Frustrere,

A Frustrere, insanis & tu: stultique propè omnes:
Si quid Stertinius veri crepat: vnde ego mira
Descripsi docilis præcepta hæc, tempore, quo me
Solatus iußit sapientem pascere barbam,
Atq; à Fabricio non tristem põte reuerti.
Nam, male re gesta cum vellẽ mittere operto
Me capite in flumen: dexter stetit: &, caue faxis
Te quicquam indignum. pudor, inquit, te malus vrget:
Insanos qui inter vereare insanus haberi.
Primùm nam inquiram, quid sit furere, hoc si erit in te B
Solo: nil verbi pereas quin fortiter: addã.
Quem mala stultitia: &, quemcunque inscitia veri
Cæcum agit: insanum Chrysippi porticus, & grex
Autumat hæc populos, hæc magnos formula reges,
Excepto sapiente, tenet. nunc accipe, quare
Desipiant omnes æquè ac tu, qui tibi nomen
Insani posuere. velut siluis, vbi paßim
Palanteis error certo de tramite pellit:
Ille sinistrorsum, hic dextrorsum abit: vnus vtrique
C Error: sed variis illudit partibus: hoc te
Crede modo insanum: nihilo vt sapientior ille,
Qui te deridet, caudam trahat. est genus vnum
Stultitiæ, nihilum metuenda timentis: vt igneis,
Vt rupeis fluuiosq; in campo obstare queratur.
Alterum & huic varium, & nihilo sapientius, igneis
Per medios, fluuiosque ruentis. clamet amica D
Mater, honesta soror, cum cognatis pater, vxor,
Hîc fossa est ingens, hîc rupes maxima: serua:
Non magis audierit, quàm Fufius ebrius olim
Cum Ilionam edormit, Catienis mille ducentis,
Mater te appello, clamantibus. huic ego vulgum
Errori similem cunctum insanire docebo.
Insanit, veteres statuas Damasippus emendo:
Integer est mentis Damasippi creditor? esto: E
Accipe, quod nunquam reddas mihi, si tibi dicam:
Túne insanus eris, si acceperis? an magis excors
Reiecta præda, quam præsens Mercurius fert?
Scribe decem à Nerio. non est satis: adde Cicutæ
Nodosi tabulas centum: mille adde catenas:
Effugiet tamen hæc sceleratus vincula Proteus:
Cùm rapies in ius malis ridentem alienis:
Fiet aper: modò auis, modò saxum: & cùm volet, arbor.
Si male rem gerere insani est: contrà, bene sani: F
Putidius multo cerebrum est (mihi crede) Perilli
Dictantis, quod tu nunquam rescribere poßis.
Audire, atque togam iubeo componere, quisquis
Ambitione mala, aut argenti pallet amore:
Quisquis luxuria, tristiue superstitione,

Aut

A Aut alio mentis morbo calet: huc propius me,
Dum doceo insanire omneis, vos ordine adite.
Danda est ellebori multo pars maxima auaris:
Nescio an Anticyram ratio illis destinet omnem.
Heredes StaberI summam incidêre sepulcro.
Ni sic fecissent, gladiatorũ dare centum
Damnati populo paria, atque epulum, arbitrio ArrI:
Frumenti, quantum metit Africa. siue ego prauè,
Seu rectè: hoc volui: ne sis patruus mihi. credo
B Hoc StaberI prudentem animum iussisse. quid ergo
Sensit, cùm summam patrimonI insculpere saxo
Heredes voluit? quoad vixit, credidit ingens
Pauperiem vitium: & cauit nihil acrius: ut si
Forte minus locuples vno quadrante perisset,
Ipse videretur sibi nequior. omnis enim res,
Virtus, fama, decus, diuina, humanaq; pulcris
Diuitiis pârẽt: quas, qui cõstruxerit, ille
C Clarus erit, fortis, iustus, sapiénsne etiam, & rex,
Et, quicquid volet. hoc, veluti virtute paratum,
Sperauit magnæ laudi fore. quid simile isti
Græcus Aristippus? qui seruos proiicere aurum
In media iussit Libya: quia tardius irent
Propter onus segnes. vter est insanior horum?
Nil agit exemplum, litem quod lite resoluit. D
Si quis emat citharas, emtas comportet in vnum,
Nec studio citharæ, nec Musæ deditus vlli:
Si scalpra, & formas non sutor: nautica vela
Auersus mercaturis: delirus, & amens
Vndique dicatur meritò. quid discrepat istis,
Qui nũmos, aurumq; recõdit, nescius vti
Compositis, metuensq; velut contingere sacrum?
Si quis ad ingentẽ frumẽti semper aceruũ
Porrectus vigilet cũ lõgo fuste: neq; illinc
Audeat esuriẽs dominus cõtingere granũ: E
Ac potius foliis parcus vescatur amaris:
Si positis intus Chij, veterisque Falerni
Mille cadis: nihil est, tercentum millibus: acre
Potet acetum: age, si & stramentis incubet, vnde-
Octoginta annos natus, cui stragula vestis,
Blattarum, ac tinearum epulæ, putrescat in arca:
Nimirum insanus paucis videatur eò, quòd
Maxima pars hominum morbo iactatur eodem.
Filius, aut etiam hæc libertus vt ebibat heres, F
Diis inimice senex custodis? ne tibi desit?
Quantulum enim summæ curtabit quisque dierum,
Vngere si cauleis oleo meliore, caputq;
Cœperis impexa fœdũ porrigine? quare,
Si quiduis satis est, periuras, surripis, aufers
Vndique? tun' sanus? populum si cædere saxis
Incipias, seruósve tuos, quos ære pararis:
Insanum

A Insanum te omnes pueri, claméntque puellæ.
Cùm laqueo vxorem interimis, matrémque veneno,
Incolumi capite es? quid enim? neque tu hoc facis Argis,
Nec ferro: vt demens genitricem occîdit Orestes.
An tu reris eum occisa insanisse parente?
Ac non antè malis dementem actum furijs quàm
In matris iugulo ferrum tepefecit acutũ?
Quin ex quo est habitus male tutæ mentis Orestes:
Nil sanè fecit, quod tu reprendere poßis:
Nõ Piladẽ ferro violare, ausúsve sororẽ
B Electram: tantùm male dicit vtrique, vocando
Hanc furiam, hunc aliud, iußit quod splendida bilis.
Pauper Opimius argenti positi intus, & auri,
Qui Veientanum festis potare diebus
Cãpana solitus trulla, vappãq; profestis:
Quondam lethargo grandi est oppressus: vt heres
Iam circum loculos, & claueis lætus, ouánsque
C Curreret. hunc medicus multùm celer, atque fidelis
Excitat hoc pacto: mensam poni iubet: atque
Effundi saccos nũmorũ, accedere plureis
Ad numerandum: hominem sic erigit. addit & illud,
Ni tua custodis, auidus iam hæc auferet heres.
Men' viuo? vt viuas igitur, vigila: hoc age. quid vis?
Deficient inopem venæ te, ni cibus, atq;
Ingens accedat stomacho fultura ruenti.
Quid cessas? agedum sume hoc ptisanarium orycæ.
Quanti emtæ? paruo. quanti ergo? octo aßibus, eheu: D
Quid refert, morbo: an furtis, pereámque rapinis?
Quisnam igitur sanus? qui non stultus. quid? auarus?
Stultus & insanus. quid? si quis non sit auarus:
Continuò sanus? minimè. cur Stoice? dicam.
Non est Cardiacus, Craterum dixisse putato,
Hic æger: rectè est igitur, surgétq;: negabit:
Quòd latus, aut renes morbo tentantur acuto.
Non est periurus, neque sordidus. immolet æquis E
Hic porcum Laribus. verùm ambitiosus, & audax.
Nauiget Anticyram. quid enim differt, barathróne
Dones, quicquid habes, an numquam vtare paratis?
Seruius Oppidius Canusi duo prædia diues
Antiquo censu, natis diuisse duobus
Fertur. & hæc moriens pueris dixisse vocatis
Ad lectum: postquàm te talos, Aule, nucésque
Ferre sinu laxo: donare, & ludere vidi: F
Te, Tiberi, numerare: cauis abscondere tristem:
Extimui, ne vos ageret vesania discors:
Tu Nomentanum, tu ne sequerere Cicutam.
Quare per diuos oratus vterq; Penateis,
Tu caue ne minuas: tu ne maius facias id,
Quod satis esse putat pater: & natura coërcet.
Præterea ne vos titillet gloria, iureIurando obstringam ambo: vter ædilis, fueritve

Vestrûm

A *Vestrûm prætor: is intestabilis, & sacer esto.*
In cicere, atque faba bona tu, perdásque lupinis,
Latus vt in circo spatiere, aut æneus vt stes,
Nudus agris, nudus nummis, insane, paternis:
Scilicet vt plausus, quos fert Agrippa, feras tu,
Astuta ingenuum vulpes imitata leonẽ?
Nequis humasse velit Aiacem Atrida vetas cur?
Rex sum. Nil vltrà quæro plebeius. Et æquam
Rem imperito: ac, si cui videor non iu-
B *stus, inulto*
Dicere, quæ sentit, permitto. Maxime regum,
Dÿ tibi dent capta classem redducere Troia.
Ergo consulere, & mox respõdere licebit?
Consule. Cur Aiax heros ab Achille secundus
Putrescit, toties seruatis clarus Achiuis:
Gaudeat vt populus Priami, Priamúsq; inhumato:
Per quem tot iuuenes patrio caruere sepulcro?
C *Mille ouium insanus morti dedit, inclytum Vlyssem,*
Et Menelaum vnà mecum se occidere clamans.
Tu, cum pro vitula statuis dulcem Aulide natam
Ante aras, spargísque mola caput, improbe, salsa:
Rectum animi seruas? Quorsum? Insanus quid enim Aiax
Fecit, cùm strauit ferro pecus? abstinuit vim
Vxore, & nato, mala multa precatus Atridis:
Non ille aut Teucrum, aut ipsum violauit Vlyssem. D
Verùm ego, vt hærenteis aduerso littore naueis
Eriperem, prudens placaui sanguine diuos.
Nempe tuo furiose. meo, sed nõ furiosus.
Qui species alias veris, scelerísque tumultu
Permistas capiet, commotus habebitur: atque,
Stultitiáne erret, nihilũ distabit, an ira.
Aiax immeritos dum occidit, desipit, agnos?
Cùm prudens scelus ob titulos admittis inaneis:
Stas animo? & purum est vitio tibi, cùm tumidum est cor? E
Si quis lectica nitidã gestare amet agnã:
Huic vestẽ, vt natæ, paret ancillas: paret aurum:
Pupam, aut pupillam appellet, fortíque marito
Destinet vxorem: interdicto huic omne adimat ius
Prætor, & ad sanos abeat tutela propinquos.
Quid? si quis natam pro muta deuouet agna:
Integer est animi? ne dixeris. ergo, vbi praua F
Stultitia, hîc summa est insania. qui sceleratus:
Et furiosus erit. quẽ cepit vitrea fama,
Hunc circumtonuit gaudens Bellona cruentis.
Nunc age luxuriam, & Nomentanum arripe mecum.
Vincit .n. stultos ratio insanire nepotes.
Hic simul accepit patrimonI mille talenta:
Edicit, piscator vti, pomarius, auceps,
Vnguẽtarius, ac Tusci turba impia vici.
Cum

A Cum scurris fartor, cum velabro omne macellum,
Manè domum veniant. quid tum? venêre frequentes.
Verba facit leno. quicquid mihi, quicquid & horum
Cuiq; domi est, id crede tuũ, & vel nunc pete, vel cras.
Accipe, quid contrà iuuenis responderit æquus.
In niue Lucana dormis ocreatus, vt aprũ
Cenem ego: tu pisceis hiberno ex æquore verris: (aufer:
Segnis ego, indignus, qui tantũ possideã:
Sume tibi decies: tibi tãtũdẽ: tibi triplex,
Vnde vxor media currat de nocte vocata.
B Filius Æsopi detractã ex aure Metellæ,
Scilicet vt decies solidũ exsorberet, aceto
Diluit insignem bacam: quî sanior, ac si
Illud idem in rapidum flumen, iácerétue cloacam?
Quincti progenies ArrI, par nobile fratrum,
Nequitia & nugis, prauorum & amore gemellum:
Luscinias soliti impenso prandere coëmtas.
Quorsum abeant sani? creta, an carbone notandi?
C Ædificare casas, plostello adiungere mures,
Ludere par impar, equitare in arundine longa
Si quẽ delectet barbatũ: amentia verset.
Si puerilius his ratio esse euincet amare:
Nec quicquam differre, vtrúmne in puluere, trimus
Quale prius, laudas opus: an meretricis amore
Sollicitus plores: quæro, faciásne, quod olim
Mutatus Polemo? ponas insignia morbi,

Fasciolas, cubital, focalia? potus vt ille D
Dicitur ex collo furtim carpsisse coronas:
Postquàm est impransi correptus voce magistri?
Porrigis irato puero cùm poma, recusat.
Sume Catelle: negat. si non des, optat. amator
Exclusus quî distat: agit vbi secum, eat, an non,
Quò rediturus erat non arcessitus: & hæret
Inuisis foribus? nec nunc, cùm me vocet vltro,
Accedã: an potius mediter finire dolores?
Exclusit: reuocat: redeam? non, si obsecret. ecce
Seruus nõ paullo sapiẽtior. ô here, quæ res E
Nec modum habet, neq; consilium, ratione, modóq;
Tractari non vult. in amore hæc sunt mala, bellum,
Pax rursum. hæc si quis tempestatis propè ritu
Mobilia, & cæca fluitantia sorte, laboret
Reddere certa: sibi nihilo plus explicet, ac si
Insanire paret certa ratione, modóq;.
Quid? cùm Picenis excerpens semina pomis
Gaudes, si cameram percusti forte: penes te es? F
Quid? cùm balba feris annoso verba palato:
Ædificãte casas quî sanior? adde cruorẽ
Stultitiæ: atq; ignem gladio scrutare: modò, inquam,
Hellade percussa Marius cùm præcipitat se,
Cerritus fuit: an cõmotæ crimine mentis
Absolues hominem: & sceleris damnabis eundem,
Ex more imponens cognata vocabula rebus?

A *Libertinus erat, qui circũ compita ſiccus*
Lautis manè ſenex manibus currebat. & vnum
Quiddam magnum addens, vnũ me ſurpite morti:
Dijs etenim facile eſt, orabat: ſanus vtriſq;
Auribus, atq; oculis: mentẽ, niſi litigioſus,
Exciperet dominus, cùm venderet. hoc quoq; vulgus
Chryſippus ponit fæcunda in gente MenenI.
Iupiter, ingenteis qui das, adimisq; dolores:
Mater ait pueri menſeis iam quinq; cubantis,
B *Frigida ſi puerũ quartana reliquerit: illo*
Manè die, quo tu indícis ieiunia, nudus
In Tiberi ſtabit. caſus, medicúsue leuarit
Ægrũ ex præcipiti: mater delira necabit
In gelida fixum ripa: febrimq; reducet.
Quóne malo mentem concuſſa? timore deorum.
Hæc mihi Stertinius ſapientum octauus amico
Arma dedit: poſthac ne compellarer inultus.
Dixerit inſanum qui me, totidem audiet: atq;
Reſpicere ignoto diſcet pendentia tergo.
C *Stoice, poſt damnum ſic vendas omnia pluris:*
Quam me ſtultitiam (quoniam non eſt genus vnum)
Inſanire putas? ego nã videor mihi ſanus.
Quid? caput abſciſſum demens cùm portat Agaue
Nati infelicis, ſibi tum furioſa videtur?
Stultũ me fateor (liceat cõcedere veris)
Atq; etiam inſanum: tantum hoc ediſſere, quo me
Ægrotare putes animi vitio. accipe: primum
Ædificas: hoc eſt longos imitaris, ab imo D
Ad ſummum totus moduli bipedalis: & idem
Corpore maiorẽ rides Turbonis in armis
Spiritum, & inceſſum: quî ridiculus minus illo?
An, quodcumq; facit Mæcenas, te quoq; verum eſt,
Tanto diſsimilẽ, & tãto certare minorẽ?
Abſentis ranæ pullis vituli pede preſsis,
Vnus vbi effûgit: matri denarrat, vt ingens
Bellua cognatos eliſerit. illa rogare,
Quantáne? num tandem, ſe inflans, ſic magna fuiſſet.
Maior dimidio. num tanto? cùm magis, atque E
Se magis inflaret: nõ, ſi te ruperis, inquit,
Par eris. hæc à te non multùm abludit imago.
Adde poëmata nunc: hoc eſt oleum adde camino:
Quæ ſi quis ſanus fecit: ſanus facis & tu.
Non dico horrendam rabiem. iam deſine. cultum
Maiorẽ cenſu. teneas Damaſippe tuis te:
Mille puellarum, puerorũ mille furores.
O maior tandem parcas inſane minori.

Poëta in hac ſatyra Damaſippum quendam facit loquentem, qui aliquando exercuerat ſignorum, & vaſorum antiquorum, atque hortorum mercaturam: in qua cùm rem ſuam minus benè geſſiſſet, relicto lucri ſtudio ſeſe ad philoſophiam contulerat. Ego eum eſſe puto, de quo M. Tull. ſcribit in epiſt. ad M. Fabium Gallũ lib. 7. qui mandatu Ciceronis quædam ei ſigna emerat haud illi grata, nempe Bacchas, & Martis ſignum. Itaque optabat M. Tull. aut vt ea eſſent inemta, aut vt aliquis eorũ emtor ſeu Damaſippus, ſeu quis alius reperiretur. verba M. Tullij ſunt hæc, *ſed tamẽ ſi iſta mihi ſunt habenda, certiorẽ velim me facias, vbi ſint, quando arceſſantur, quo genere vecturæ. Si enim Damaſippus in ſententia non manebit, aliquẽ Pſeudodamaſippum vel cum iactura reperiemus.* de eod. lib. 12. epiſt. ad Attic. *ſi & Silius is fuerit, quem tu putas, nec Druſus facilem ſe præbebit, Damaſippum velim aggrediare.* F

MEMBRANAM POSCAS] ſcribis tu quidem multa, ſed quicquid ſcribis, retexis ac deles,

A deles, neque ex aduersarijs, aut tabulis ceratis, aut palimpsesto in membranam refers. Ita rarò aliquid dignum oculis, & lectione scribis, vt toto anno membranam non quater poscas, id est, vt toto anno membranam tibi à puero dari non iubeas, in quam referas ea, quæ in palimpsesto, aut tabula cerata scripseris.

SCRIPTORVM QVÆQVE RETEXENS] ea omnia, quæ à te scripta sunt, mutans, vertens, delens. & est tralatio à tela texta, & postea retexta. *telam retexere* autem est ἀναλύειν, dissoluere. nemini est inaudita Penelopæ tela.

VINI, SOMNIQVE BENIGNVS] id est, plus quàm par sit, vino, somnoque deditus. largius æquo bibens, & supra modum dormiens. dictum est autem *vini & somni benignus*, vt *profusus sui, parcus temporis, largus pecunia. benignus* enim idem ferè est, quod largus, vt suprà annotauimus: *malignus* contrà parcus.

NIL DIGNVM SERMONE] sic loquuntur Græci, οὐδὲν ἄξιον λόγου. Arist. ῥητορ. ϛ. τὸν λόγον εἶναι σπουδαιότατον, ὅτι οἱ ἀγαθοὶ ἄνδρες, οὐ χρημάτων, ἀλλὰ λόγου
B ἄξιοί εἰσι. τὸ γὰρ λόγου ἄξιον οὐχ ἁπλῶς λέγεται. id est, sermonem esse rem optimam, quia viri boni non pecunia, sed ratione aut sermone digni sunt. Nã λόγου ἄξιον: seu sermone dignum non simpliciter dicitur. Plato in Euthydemo, ἐνθυμοῦ δὴ μή τι παραλείπομεν τῶν ἀγαθῶν, ὅ, τι καὶ ἄξιον λόγου. cogita igitur numquid aliquod bonum prætermittamus, quod & dignum sermone sit. idem in Alcibiade I. ἐπιμέλειά τε, καὶ σοφία, ταῦτα μόνα ἄξια λόγου ἐν Ἕλλησιν. id est, diligentia, & sapientia, hæc sola digna sunt sermone apud Græcos. idem lib. I. de repub. λυσιτελεῖ μὲν οὖν καὶ τὰ τοιαῦτα ἐάν περ λανθάνῃ· ἔστι δ' οὐκ ἄξια λόγου. id est, prosunt igitur etiam talia, siquidem lateant. sunt autem non digna sermone. Tit. Liuius ἄξια λόγου, *digna dictu* solet dicere. vt lib. 35. annal. in princ. *crebra magis, quàm digna dictu prœlia fecit.* Idem lib. 27. *certamina haud satis digna dictu serebant.*

SATVRNALIBVS] quæ agebantur XIIII. Kalend. Ianuarias: de quibus alibi dicemus pluri-
C busverbis.

SOBRIVS ERGO] si propter vini, & somni liberaliorem vsum ad scribendum tardior, atque ineptior es: nunc igitur, dum sobrius, & siccus es, profer aliquid promissis dignum.

CVLPANTVR FR. CAL.] frustra culpa in calamos confertur, quasi ad scribendum, seu pingendum minus aptos.

IMMERITVSQVE LABORAT] sic ferè Virg. Moreto, *& immerito dicit conuicia furno.* Solebant veteres illi, maximè poetæ, & scriptores, parietes habere ceratos, vt, siquid fortè noctu in mentem veniret, statim in eo inscriberent. paries igitur tuus ceratus immeritò abs te vexatur: iniuriaque in eum culpam confers.

IRATIS NATVS PARIES DIIS] cùm tibi nihil in mentem veniat, quod in eo inscribas, videtur Dijs, & poetis iratis natus esse. sic loquitur infrà saty. 7. de Prisco quodam ingenij mobilissimi. *Vertumnis, quotquot sunt, natus iniquis.* & suprà satyra 5. lib. I. *dehinc Gnatia Lymphis Iratis exstructa. Dijs iratis* fieri dicitur id, quod infeliciter geritur. Hæc enim opinio semper fuit
D hominum animis insita, Dijs iratis, aut inuitis nihil prosperè euenire, nihil feliciter geri, nihil denique benè procedere, quod Homerus confirmat cùm alibi, tum ἰλ. μῶ, princip. vbi de muro, quem Græci ante naueis duxerant, loquitur: θεῶν δ' ἀέκητι τέτυκτο Ἀθανάτων. τῷ κ' οὔτι πολὺν χρόνον ἔμπεδον ἦεν: id est, Dijs autem inuitis factus fuerat immortalibus. idcirco neque diu firmus & stabilis fuit. Virgil. Æneid. 2. *Heu nihil inuitis fas quemquam fidere Diuis.* & Catull. ad Manlium, *Nil mihi tam valdè placeat Rhamnusia virgo: Quod temere inuitis suscipiatur heris,* id est, Dijs. ex quo nata sunt hæc loquendi genera. Terent. And. *nescio, Nisi mihi Deos satis scio fuisse iratos, qui auscultauerim.* Idem Phor. *mihi vsu venit hoc, scio, Memini relinqui me, Deo irato meo.* M. Tull. orat. pro Cœlio. *Quamobrem si quem fortè inueneritis, qui aspernetur oculis pulchritudinem rerum, non odore vllo, non tactu, non sapore capiatur, excludat auribus omnem suauitatem: huic homini ego fortasse & pauci Deos propitios, plerique autem iratos putabunt.* Plaut. Pœnulo, *Nam ego hodie infelix dijs meis iratissimis Sexagenos im-*
E *molaui.* T. Liuius lib. 3. *Sin periurio gaudeant, Dijs magis iratis, quàm hostibus bellum gesturos.* Idem lib. 9. *nec moror, quo minus in ciuitatem obligatam sponsione commissa iratis omnibus Dijs, quorum eluditur nomen, redeant.* M. Tull. epist. ad Attic. lib. 4. *De Apollonio quod scribis, qui illi Dij irati homini Græco? qui conturbare quidem putat sibi licere, quod equitibus Romanis.* videtur autem locus ille cum interrogatione legendus, vt dicam οὐδὲ πάρεργον. *qui illi Dij irati?* id est, qui Dij sunt illi irati? quos ille Deos sibi habet iratos? quamquam alij censent genus esse loquendi antiquum, & esse legendum enuntiando. Persius sat. 4. *Hunc ais? hunc, dijs iratis, genioque sinistro, Qui quandoque iugum pertusa ad compita figit, &c.* Dolore animi impulsus, & perturbatus dixit illud Catullus ad seipsum. *Quin te animo obfirmas, teque astringisque, reducisque, Et Dijs inuitis desinis esse miser?* Solent enim homines interdum perturbati impiè loqui, vt Chremes ille Te-
F rentianus in Heaut. *Deos nescio.* eòdem pertinet illud, quod est suprà Od. 18. lib. I. *non ego te, candide Bassareu, Inuitum quatiam.* & illud de arte poet. *Tu nihil inuita dices, faciésue Minerua.*

ATQVI VVLTVS ERAT, &c.] atqui vultu, & fronte significabas, te præclara quædam scripturum, ac prolaturum. *minantis*, id est, promittentis: vt epist. ad Celsum lib. I. *dic multa & pulchra minantem, Viuere nec rectè, nec suauiter.* ad quem locum plura. Et verò sic *minantis* explicat Seruius ad illum Virgilij versum lib. 2. Æneidos, *Promisi vltorem, & verbis odia aspera moui,* hæc enim ille. *promisi*, per contrarium dixit, pro minatus sum: quia minamur mala, promittimus bona. Sic Horatius contrà, *Atqui vultus erat multa & præcl. min.* id est, promittentis. Quidam libri veteres habent, *Atquin.*

SI VACVVM] si te vacuum, id est, omnibus negotijs, & curis solutum tua villula accepisset, id est, cùm te in villam tuam expeditum, & otiosum recepisses: *si*, valet, *cum*, vt alibi annotauimus. *te-*

A *pido tecto* autem vel quòd loca tecta apertis tepidiora sunt natura: vel *tepido* propter focum luculentum, quo delectabatur Horatius.

QVORSVM PERTINVIT STIPARE] quid fuit opus cum Platone Menandrum, Eupolim, Archilochum tecum deportare, si nihil lecturus, nihil tuo nomine dignum scripturus eras? Quod autem Platoni adiunxerat Menandrum, Eupolim, Archilochum, ex eo intelligere debemus, consilium hoc eius fuisse, vt satyras scriberet, comitatis, & vrbanitatis plenas: & præterea iambos. Sed animaduertendum est, Horatium ita dixisse, *stipare Platona Menandro: Eupolim, Archilochum, &c.* quibus verbis significat, se coniunxisse cum Platone Menandrum, non etiam Eupolim, neque Archilochum: quamuis hos etiã poëtas secum portarit. An censebimus temere, aut frustra hoc ab eo esse dictum, & Menandrũ cum Platone iunxisse, quia Menandri nomen aptè cadebat in hunc versum? Licet vtatur suo quisque in hac re, vt in alijs, arbitratu. Mihi videtur Menandrum, vt nouæ comœdiæ comicum, & magis moratum, & grauiorem, & (vt Græco nomine vtar) politicoteron, & seueriorem, quàm veteres
B comœdiæ poëtas, cum Platone, Socraticorum omnium grauissimo, potissimùm copulasse, & coniunxisse. Adiuuat meam opinionẽ Dion Chrysostomus in ea oratione, quæ inscripta est περὶ λόγου ἀσκήσεως, his verbis, καὶ μηδεὶς τῶν σοφῶν αἰτιάσηταί με ὡς προκρίναντα τῆς ἀρχαίας κωμῳδίας τὴν Μενάνδρου, ἢ τῶν ἀρχαίων τραγῳδιῶν τὴν Εὐριπίδου. οὐδὲ γὰρ οἱ ἰατροὶ τὰς πολυτελεστάτας τροφὰς συντάττουσι τοῖς δεομένοις θεραπείας, ἀλλὰ τὰς ὠφελίμους. πολὺ δ' ἂν ἔργον εἴη τὸ λέγειν ὅσα ἀπὸ τούτων χρήσιμα. ἥτε γὰρ τοῦ Μενάνδρου μίμησις, ἅπαντος ἤθους καὶ χάριτος πᾶσαν ὑπερβέβληκε τὴν δεινότητα τῶν παλαιῶν κωμικῶν: ἥτε Εὐριπίδου, &c. id est, Neque verò me quisquam doctorum reprehendat, quòd aut Menandri comœdiam nouam, veteri anteponam, aut tragœdias Euripidis, antiquis. Nam ne medici quidem victum sumtuosissimum, & apparatissimum curatione egentibus præscribunt, sed vtilissimum. Difficillimum autem sit verbis consequi, quanta ex his poëtis vtilitas percipi possit. Nam & Menandri virtus quædam & facultas omnium morum imitandorum, omnisq; lepôris &
C venustatis exprimendæ, omnem antiquorum comicorum sollertiam superauit: & Euripidis, &c.

INVIDIAM PLACARE PARAS] Quemadmodum res secundæ inuidiam conflant: ita aduersæ exstinguunt, & misericordiam commouent. Cùm sit autem nihil calamitosius, nihil miserius animo vitioso, nullaq; virtute ornato: credibile est, ignauiam, atque inertiam ad placandã, sedandamq; inuidiam multum valere. nam contrà vsu experimur quotidie, virtute præstanteis viros acerrima inuidia laborare, quamuis Aristoteles lib. 2. rhetor. doceat, inuidiam locum habere sæpius in fortunæ, quàm in animi bonis. Sed, vt cœperam dicere, non est id, quod scribit Aristot. perpetuò, neque vsquequaque verum. vno exemplo erimus contenti. quid fuit in Aristide admirabilius, quid præstantius, quàm iustitia, & patientia paupertatis, attamen cùm pauper esset iustique cognomen factis & vita consecutus esset, hoc vno nomine, non odio potentiæ, aut diuitiarum, exsulio illo decennali Atheniensibus vsitato, quod ὀστρακισμὸν fiebat, multatus est. rectè igitur hoc loco Damasippus ait, Horatium inuidiam placare conari ignauia, desidia, & inertia: hoc est, virtute relicta. Notum est illud Pindari à multis posterioribus scriptoribus vsurpatum, inuidiam miseratione meliorem, atque optabiliorem esse. verba Pindari sunt hęc Pyth. εἴδ. α. ἀστῶν δ' ἀκοᾷ κρύφιον θυμὸν βαρύνει μάλιστ' ἐσλοῖσιν ἐπ' ἀλλοτρίοις, ἀλλ' ὅμως κρέσσων οἰκτιρμῶν φθόνος. μὴ παρίει καλά, id est, ciuium autẽ animos occultè grauat inuidia, cũ alienas virtutes audiunt. Verùm tamen melior miseratione inuidia est. ne prætermitte res præclaras. ex quibus expressum est illud epigramã Græcum lib. 1. ὁ φθόνος οἰκτιρμοῦ κατὰ Πίνδαρόν ἐστιν ἀμείνων. Οἱ βασκαινόμενοι λαμπρὸν ἔχουσι βίον, Τοὺς δὲ λίαν ἀτυχεῖς οἰκτείρομεν. ἀλλὰ τίς εἴην, Μήτ' ἄγαν εὐδαίμων, μήτ' ἐλεεινὸς ἐγώ. id est, Inuidia, ex sententia Pindari, misericordia melior est. Ii, quibus inuidetur, opiparè, & splendidè viuunt. Eorum autem, qui miseri & calamitosi sunt, miseremur. at quem me esse velim? neque valdè fortunatũ, neque valdè miserabilem E cũ quibus cõgruunt illa Plautina in Trucul. *Mauelim mihi inimicos inuidere, quàm me inimicis meis. Nam inuidere alij bene esse, tibi male esse, miseria est. Qui inuident, egent: illi, quibus inuidetur, rem habent.* Idem Pindarus Νεμ. εἴδ. η. ait inuidiã semper inuadere viros forteis, & virtute præstanteis: cum deterioribus autẽ non certare. ἅπτεται δ' ἐσλῶν ἀεί. Χειρόνεσσι δ' οὐκ ἐρίζει. & Pyth. εἴδ. ια. ἴσχει τε γὰρ ὄλβος οὐ μείονα φθόνον: ὁ δὲ χαμηλὰ πνέων, ἄφαντον βρέμει. id est, opes enim & res valdè secundæ, non paruam inuidiam habent: qui autem humilia spirat, & humi iacet, obscurum fremit. cum his concinit illud Æliani lib. 2. ποικίλης ἱστορ. ὅστις δ' ἐρᾷ φθονεῖσθαι, τοῦτο δήπου τοῦ Εὐριπίδου περιβλέπεσθαι σπεύδει, id est, quisquis cupit inuideri, planè (quod ait Euripides) clarus, atque insignis esse studet. Propterea autem quod veteres existimabant, inuidiam, ijs, quibus inuidebatur, esse damnosam, perniciosam, ac pestiferam (solo enim aspectu inuido, & maligno inuidos hominibus, & maximè pueris, nocuisse vsu didicerant) iccirco eam multis modis placare, atque exstinguere studebant: vt ridiculo aliquo spectatoribus obiecto, fortunę secundæ dissimulatione F aut occultatione, casu aliquo aduerso sponte suscepto & contracto, & similibus: quorum libet mihi subijcere ex bonis auctoribus exempla. ridiculi exemplum est, mentula, seu similis aliqua res turpicula, quæ collo puerorum appendebatur ad inuidiam auertendam. Varro, *Pueris turpicula res quædam suspenditur, nequid obsit, bonæ scænæ causa.* Nam res turpis, qualis est ea pars, quam diximus, spectatorum oculis obiecta, risu commoto inuidiam discutit, atque auertit. huc pertinent illa ex epist. 14. lib. 1. *Rident vicini glebas & saxa mouentem.* fortunæ secundæ occultationis exemplum suppeditabit Catullus, carm. ad Lesbiam, *Dein cùm millia multa fecerimus: Conturbauimus illa, ne sciamus, Aut nequis malus inuidere possit.* Exemplum casus aduersi est apud Herodotum

A rodotum de Polycrate in Thalia: cui nihil acciderat, quod nollet, nisi quòd annulum, quo delectabatur, in mare sua voluntate de Amasis consilio abiecerat, vt deorum inuidiam (sic enim Herodotus) exstingueret. Etiam Cunina dea puerorum cunis addita, à pueris fascinum arcebat, vt testatur Lactantius, his verbis, *Et Cunina, quæ infanteis in cunis tuetur, & fascinum summouet.* Putabant etiam eum, qui ter despueret in sinum, fascinum posse auertere, vt ille apud Theocr. εἰδ. ἕκτῳ. Ὡς μὴ βασκανθῶ δὲ, τρὶς εἰς ἐμὸν ἔπτυσα κόλπον. Ταῦτα γὰρ ἁ γραῖά με Κοτύτταρις ἐξεδίδαξεν: id est; Vt ne autem fascinari possem, ter in sinum meum despui. Hæc enim me anus Cotyttaris edocuit. Tale ferè illud Persij sat. 2. *Ecce auia, aut metuens diuûm matertera cunis, Exemit puerum, frontemq́ꝫ, atqꝫ vda labella Infami digito, & lustralibus antè saliuis Expiat, vrenteis oculos inhibere perita.* Sic igitur hoc loco Damasippus quærit ab Horatio, parétne inuidiam placare, inertia, & desidia, & virtutis derelictione.

IMPROBA SIREN.] desidiam hîc Sireni similem facit. alibi voluptates cum Sirenibus comparantur: quia vtraqꝫ & desidia, & voluptas vno B ferè modo animos hominum permulcet, lactat, corrumpit. de Sirenibus plura dicemus ad epist. 1. lib. 1. ad illum versum, *Sirenum voces, &c.* Nunc autem mihi venit in mentem mirari, quamobrē M. Tull. lib. 5. de finibus, quo loco de scientia, & rerum cognitione disputat, scribat, Sirenum cantibus nihil aliud ab Homero significari, quàm discendi studium, sciendique voluptatem. sic enim M. Tull. *Mihi quidem Homerus huiusmodi quiddā vidisse videtur in ijs, quæ de Sirenum cantibus finxerit. Neqꝫ enim vocum suauitate videntur, aut nouitate quadam, & varietate cantandi reuocare eos solitæ, qui præteruehebantur: sed quia multa se scire profitebantur, vt homines ad earum saxa discendi cupiditate adhærescerent. ita enim inuitant Vlyssem* (*nam verti, vt quædam Homeri, sic istum ipsum locum*) *O decus Argolicum quin puppim huc flectis Vlysses, Auribus vt nostros possis agnoscere cantus? Nam nemo* C *hac vmquā est transuectus cærula cursu, Quin prius astiterit vocum dulcedine captus, &c.* Hactenus M. Tull. Ego autem hoc mihi persuadere non possum. Cùm enim voluptates aliæ sint turpes, aliæ honestæ. hæqꝫ expetendæ, illæ fugiendæ: fugiendæ profectò non sunt eæ voluptates, quæ è rerum cognitione, scientiaqꝫ nascuntur, quippe quę sint honestissimæ. At Vlysses, ne Sirenum cantibus caperetur, vinciri se iussit: sociosqꝫ, quibus aureis cera, ne cantus illos exaudirent, obstruxerat, vincula sibi soluere vetuit, etiam si posterius, vt id facerent, magnopere contenderet, atque adeò imperaret. Quod non fecisset, nisi in ijs cantibus insignem turpitudinem, pestem, calamitatem inesse, atque ab eis magnum sibi, suisque detrimentū importatum iri sciret. Postremò vt Sirenum cantus perniciosos, ac calamitosos fuisse facilius intelligere possis, scribit Homerus, quotquot homines Sirenibus canentibus aureis præbuissent, ijs in patriam redeuntibus neque vxores, neque liberos obuiam lætos procedere, reditumque gratulari: locum autem, vbi versentur, & commorentur Sirenes, hominum, qui illic contabuerint, ac D putruerint, ossibus esse coopertum. Quorum omnium nihil eis, qui discendi studio ducuntur, impendêre, aut accidere solere dicendū est: nisi fortè dicat aliquis, Vlyssem, quemadmodū immortalitati, sic & rerum cognitioni patriam, vxorisqꝫ & liberorum complexum prætulisse. Xenophon autem ἀπομνημ. β. existimare videtur, in carminibus Sirenum vim quandam eorum, qui nauigabant, retinendorum fuisse propterea, quòd scirent illæ, quibus quisque cantibus duceretur, ac delectaretur: & quòd ad eas arteis, ac virtutes, quas quisque coleret, suos cantus accommodarent, proprijsqꝫ, & conuenientibus vnumquemque laudibus ornarent. Itaque cùm scirent, Vlyssem esse veræ laudis, solidæque gloriæ cupidissimum, eo carmine vsas esse, quod ad illius virtutem prædicandam, famaque sempiterna celebrandam valdè pertineret: alios autem Vlyssis dissimileis tali carmine neque allici, neque retineri vllo modo potuisse: immò verò existimaturos fuisse sese à Sirenibus derideri. verba Xenophontis sunt hæc, Ἃ μὲν οὖν Σειρῆνες ἐπῇδον τῷ ὀδυσσεῖ, ἤκουσας Ὁμήρου, ὧν ἐστιν ἀρχὴ τοιάδε τις. Δεῦρ' ἄγε δὴ πολύαιν' ὀδυσσεῦ. Ταύτην οὖν, ἔφη, τὴν E ἐπῳδὴν; ὦ Σώκρατες, οὐ καὶ τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις αἱ Σειρῆνες ἐπᾴδουσαι κατεῖχον, ὥστε μὴ ἀπιέναι ἀπ' αὐτῶν τοὺς ἐπαινεθέντας, οὐκ, ἀλλὰ τοῖς ἐπ' ἀρετῇ φιλοτιμουμένοις οὕτως ἐπῇδον. σχεδόν τι λέγεις τοιαῦτα; χρῆναι ἑκάστῳ ἐπᾴδειν, οἷα μὴ νομίζει ἀκούων τὸν ἐπαινοῦντα καταγελῶντα λέγειν. Athen. quoque lib. 1. scribit Sirenes ea Vlyssi cecinisse, quę ad eius ambitionem, & plurimarum rerum studium essent accommodata. sic Athen. καὶ αἱ Σειρῆνες δὲ ᾄδουσι τῷ ὀδυσσεῖ τὰ μάλιστα αὐτὸν τέρψοντα καὶ τὰ οἰκεῖα τῇ φιλοτιμίᾳ αὐτοῦ, καὶ πολυμαθίᾳ λέγουσαι.

PONENDVM] amittendum, abijciendum: vt epist. ad Quinct. *Pone, meum est* (*inquit*) *pono, tristisq́ꝫ recedo.*

DII TE DAMASIPPE] loquitur Horat. significat autem huius Damasippi, vtiam philosophi, barbam fuisse admodum magnam, & longam. iccircò ei vrbanè tonsorem optat, qui eius barbam ad vmbilicum fortasse, aut ad pubem, demissam radat, aut certè tondeat. F

VERVM OB CONS.] rectum, bonum. annot. infrà eadem sat.

POSTQVAM OMNIS RES MEA] respondet Damasippus hoc modo. Postquàm rem male gerendo, & ære alieno contrahendo, & versuris faciendis ad inopiam redactus sum, &c. tralatio est à naufragio, quod fere fieri solet ad scopulos, coorta in mari tempestate. sic M. Tull. pro Sylla. *Sed vt aliquis patrimonio naufragus, inimicus otij, &c.* Idem Philip. 12. *qui ex naufragio luculenti patrimonij ad hæc Antoniana saxa proiectus est.*

IANVM AD MEDIVM FR.] in Iano medio habitabant, vel magnam diei partem conterebant fæneratores. Erat autem medius Ianus, locus, sic appellatus à Iano, deo bifronte in quem locum conueniebant mercatores & fæneratores: vt declarant verba illa Ciceronis Philip. 6. *Ianus medius in L. Antonij clientela sit: quis vmquā in illo Iano inuentus est, qui L. Antonio mille nummûm ferret expensum?* Erant enim duo Iani, superior, &

A inferior: quos summum, & imum appellat idem epist. 1. lib. 1. *hæc Ianus summus, ab imo Prodocet.* Alij treis fuisse volunt, in quibus est Acron: idque etiam ex Liuio intelligere licet lib. 41. annalium. Ianus medius igitur intelligendus est locus medius inter duos Ianos, quo in loco erant argentarij, & fæneratores. Ouid. *Quiputeal, Ianumq́; timet, celereisq́; Kalendas.* Idem lib. 1. Fast. *Cum tot sint Iani, cur stas sacratus in vno, Hîc vbi iuncta foris templa duobus habes?* hoc igitur ait Damasippus, se postea quàm naufragium fecerit suarum fortunarum, versuris & fænore, & mercaturis, aliena negotia curare. inest autem in verbo *fracta*, tralatio à naui fracta.

ALIENA NEG. C. EXC. PR.] quia nihil habeo domi, quod agam, vtpote naufragio facto totius rei meæ familiaris, aliena negotia curo. Tales homines describuntur à parasito illo Plautino in Sticho, his verbis, *Sed curiosi sunt hîc complures mali, Alienas res qui curant studio maximo, Quibus ipsis nulla est res, quam procurent, sua.* Talis inducitur & Dimarchus ille in Trucul. *expedibo. Rem perdidi: cum re meum negotium abstulistis. Si rem* B *seruassem, fuit vbi negotiosus essem.* Itaque scitum est illud Platonis lib. 4. de rep. ὅτι τὸ τὰ αὑτοῦ πράττειν, καὶ μὴ πολυπραγμονεῖν, δικαιοσύνη ἐστίν: id est, res suas agere, & alienas non curare, iustitiam esse. Et Aristoteles lib. 6. de moribus ad Nicom. eo loco, vbi disputat de prudentia, & scientia, seu prudentia ciuili, quam Græci πολιτικὴν appellant, ostendit, probabiliter dici posse, politicos homines, id est, qui rempub. tractant, atque administrant, non esse prudenteis, sed potius πολυπράγμονας, seu φιλοπράγμονας, quia prudentis sit res suas agere, & suis rationibus consulere: illi autem negotijs alienis implicentur: & ad hanc opinionem confirmandam profert aliquot versus Euripidis ex Philocteta, dimidiatos, & truncatos.

VAFER SISYPHVS.] à quo prouerbium Σισύφου μηχαναί id est, Sisyphi machinę, de Sisypho Æoli filio vide annotata suprà ad Od. 14. lib. 2. significat autem Damasippus, sese olim studiosum fuisse vasorum antiquorum.

QVID SCVLPTVM] ita habent duo codices Vatic. & Iannoct. Faër. Torn. Nicot. Rus-C sard. quos secutus sum. nam *scalptum* aliud est, vt sup. *scalpere terram Vnguibus.* saty. 8. lib. 1. id est, fodere.

INFABRE] sine arte. cuius contrariũ *affabrè.*

QVID FVSVM DVRIVS] quid minus eleganter conflatum. contrà Virg. Æn. 6. *Excudent alij spirantia mollius æra, &c.* Pausan. Arcadicis scribit, Rhœcum Phiei filium, & Theodorum Teleclei, Samios, primos æs conflare instituisse, atque ex eo fuso, & conflato statuas fecisse. fuit autem hic Theodorus annuli illius opifex, quo tantopere delectabatur Polycrates Samius, & quē in mare olim à se abiectum, rursus in præcordijs piscis posteà reperit, vt tradunt Herodotus in Thalia, & M. Tull. lib. 5. de finib. Antequàm autem ęneę statuæ sculpi, conflariq́; cœptæ essent, ex ebeno (vt ait idem Pausan. cupresso, cedro, omni genere quercuum, taxo, loto fiebant. Mercurij ex ea sola arbore, quã θύον nominant Græci. Vnde prouerb. D non ex quouis ligno Mercurius.

CALLIDVS HVIC SIGNO] ego quoduis signum, quanti esset, dicere noueram. ego cuiuslibet signi pretium sciebam: & in eo callidus eram. nomen est verbum adiuuans: vt si diceret, callidè sciebam: vel in eo callidus eram, quòd sciebam, &c.

MERCVRIALES] Mercurius præest mercaturis, & lucra adiuuat, vt infrà eadem sat. *an magis excors, Reiecta præda, quam præsens Mercurius fert?* Plaut. in Sticho: *Quom benè re gesta saluos conuortor domum, Neptuno grates habeo, & tempestatibus, simul Mercurio, qui me in mercimonijs Iuuit, lucrisque quadruplicauit rem meam.* vnde Ἑρμαῖον apud Græcos, pro lucro insperato. Atque huc referendum est illud Ciceronis in epist. 23. lib. 7. ad familiareis. *Martis verò signum quò mihi pacis auctori? gaudeo nullum Saturni signum fuisse. hæc enim duo signa putarem mihi æs alienum attulisse. Mercurij mallem aliquod fuisset, felicius, puto cum Auiano transigere possemus.* Iccircò Damasippus, qui statuas, vasa, fundos, hortos mercabatur, vt pluris reuenderet, in eoque benè rem suam gerere putabatur, Mercurius vulgò dicebatur. E *Mercuriale* autem excudendum curaui, secutus decem codices manuscriptos: vt intelligamus, Damasippum cognomento Mercurium dictum esse. Nã *Mercuriale nomen* positum pro Mercurij nomen. alij habent *Mercuriali*: vt significet Horatius Damasippum Mercurialem esse nominatum.

NOVI, ET MORBI] verba Horatij. Lucri autem studium, & operam assiduam in vasis, & signis, & similibus emendis positã, morbum appellat. Iam verbum *purgare* coniunxit & Liuius cum patrio casu lib. 37. *Quibus purgantibus ciuitatem omnis facti, dictiq́, hostilis aduersus Rom. &c.* In quibusdam libris antiquis scriptũ est ordine verborum conuerso, *Et miror morbi purg.*

ATQVI EMOVIT VETEREM] respondet Damasippus, morbum suum veterem à nouo esse depulsum, vtitur hoc eodem verbo Od. 15. lib. 4. *emouitq́; culpas.* etiam hoc loco libri veteres aliquammulti habent *atquin.*

VT SOLET IN COR] id est, vt fieri solet cùm lateris, & capitis dolor in cor trãsfertur, fitq́; ex pleuritico quispiam cardiacus. secutus est au- F tem Horat. hoc loco opinionem, seu potius errorem communem in eo, quòd cardiacis cor dolere existimat. nam non est ita. καρδίαν enim veteres appellabant stomachum, vt docet Galenus: ex cuius affectu ac dolore καρδιακοὶ dicti sunt, non ex cordis. nam & Corn. Celsus lib. 3. cap. 19. morbum καρδιακὸν ait esse nimiam imbecillitatem corporis, quod immodico sudore digeritur.

VT LETHARG. HIC CVM FIT PVGIL.] variè explicatur hic locus. à quibusdam sic: vt cùm ego lethargo laborans fio pugil, & phreniticus. lethargicus hic, id est, ego lethargicus, vt intelligamus, Damasippum se demonstrare. atque ita loquitur sat. 9. lib. 1. *Hunc hominem velles si tradere, &c. hunc hominem*, id est, me, δεικτικῶς. alij sic, vt cùm aliquis lethargicus morbo commutato

A mutato fit phreniticus, quæ explicatio mihi magis placet. Quidam vir doctus, idémq; summum dignitatis gradum in Ecclesia Ro. obtinens, mihi nuper Lutetiæ in sermone, cùm huius poëtæ mẽtio incidisset, dicebat, sibi videri, hunc locũ simpliciter sic esse explicandum: vt, cùm hic, qui antea lethargicus erat, nunc lethargo liberatus est, fit pugil, id est, pugilatum exercet: & pugnis, cęstuque dimicat: vt *pugil* propriè accipiatur pro eo, qui ad pugilationem exercendam, pugnóque dimicandum aptus est: nõ pro phrenitico. Quòd si quis dicat, non posse verbis Horatij hanc explicationem cõuenire, propterea quòd, cùm loquatur Horatius de morbo nouo, qui veterem emouet, & videatur exempla morborum veterũ, qui pelluntur à nouo subijcere: exemplũ quidẽ doloris lateris in cardiacũ conuersi, satis aptè quadrat ad rem præpositam: pugilis verò ex lethargico facti exemplum non item, quia pugilem esse, non sit ægrum esse: huic argumento respondebat vir ille amplissimus, Horatium suo more, id est, satyricè, & vrbanè significare, pugiles morbo animi laborare: atque ita etiam hoc exemplum ad hunc B locum accommodatum esse. λήθαργος autem est pæne inexpugnabilis somni necessitas, Latinè veternus, id est, mentis torpor, omnium propemodum rerum obliuionem afferens. lethargici dicuntur, à Græcis, qui tali morbo sunt affecti, quos veternosos appellant Latini.

ET MEDICVM VRGET] & medicum pugnis, & plagis insequitur, quod facere solẽt phrenitici: vel, si *pugil* propriè accipiatur, vt volebat vir ille in summo dignitatis gradu locatus, quod facere & possunt, & amant pugiles.

DVM NE QVID SIM. HVIC] hunc quoq; locum variè video explicari, & intelligi. alij sic: esto, vt libet, id est, per me licet sis lethargicus, & phreniticus, dum modò nihil phrenitico simile facias, ac me pugnis cedas: dũ modo nihil simile facias huic, qui ex lethargico fit pugil. & ita Porphir. alij sic: esto vt libet: sit ita vt dicis, dum nequid simile huic, id est, mihi accidat: dum modò C in similem morbum non incidam. quibus verbis significat, Damasippum non esse sanum.

O BONE, NE TE FRVSTR.] loquitur Damasippus.

SI QVID STERT. VERI CREP.] si quid veri loquitur, vt annot. suprà ad Od. 18. lib. 1. Vnum est è decretis Stoicorum, stultos omneis insanire. fuerat autem hic Stertinius, philosophus Stoicus: de quo epist. ad Iccium lib. 1. *Empedocles, an Stertinium deliret acumen.* & fortasse Stertinius ille est, quem cõmemorat Cœlius in orat. ad populum. *equusque mihi sub feminibus occisus erat: oreas detraho inspectante Lucio Stertinio.* citat Festus in voce *orea*. Non celabo lectorem in quibusdam libris veteribus scriptum esse, *verum crepat.* quemadmodum contrà Od. 3. lib. 1. vbi libri vulg. habent, *Nil mortalibus arduum est, &c.* plerique veteres habent, *Nil mortalibus ardui est.*

VNDE] à quo, vt sæpe aliàs.

SAP. PASC. BARB.] barbam philosophicam. solebant enim philosophi, vt seueriore, ac tristiore aspectu essent, barba maiore, & longiore capillo in publicum prodire. D Atque etiam ceteris in rebus, ac personis, mœroris, tristitiæ, luctus indicium erat barba longior, vt declarant illa apud M. Tull. Verr. 4. de iuredicundo. *Heraclius ille Siracusanus, & hic Bidinus Epicrates, expulsi bonis omnibus Romam venerunt: sordidati, maxima barba, & capillo Romæ propè bienniũ fuerũt.* Idẽ in orat. de lege Agrar. contrà Rull. *concio tandem expectata P. Rulli, quòd & princeps erat agrariæ legis, & truculentius se gerebat, quàm ceteri. iam designatus alio vultu, alio vocis sono, alio incessu esse meditabatur. vestitu obsoletiore, corpore inculto, & horrido: capillatior quã antè, barbaq; maiore, vt oculis & aspectu denuntiare omnibus vim tribunitiam, & minitari reip. videretur.* Suetonius in Augusto. *Adeò namque consternatum ferunt, vt per cõtinuos menses, barba, capillóque summisso, caput interdũ foribus illideret, vociferans, Quinctili Vare redde legiones.* T. Liuius lib. 2. *ad hoc promissa barba, & capilli efferauerãt speciem oris.* idem lib. 6. *Coniecto in carcerem Manlio satis constat magnã partem plebis vestem mutasse, multos mortaleis capillũ: ac barbã promisisse.* Idem lib. 27. de M. Liuio Salinatore. *sed erat veste obsoleta, capilloq;, & barba promissa, præferẽs in vultu, habitúque insignem memoriam ignominiæ acceptæ.* E Plutarch. in Catone Vticensi. ἀπ᾽ ἐκείνης δὲ τῆς ἡμέρας λέγεται μήτε κεφαλὴν ἔτι κείρασθαι, μήτε γένεια, μήτε στέφανον ἐπιθέσθαι· πένθους δὲ, καὶ κατηφείας, καὶ βαρύτητος, ἐπὶ ταῖς συμφοραῖς τῆς πατρίδος, ἓν σχῆμα, νικώντων ὁμοίως, καὶ νικωμένων, ἄχρι τελευτῆς διαφυλάξαι. .i. *Ab illo verò die fertur neque caput, neque barbam totondisse: neque coronã capiti imposuisse: luctus aũt, & mæroris, & tristitiæ ob calamitates patriæ, vnam perpetuam speciem, siue vincerent, siue vincerentur, vsque ad supremum vitæ diem seruauisse.*

FABRICIO] pontem Fabricium, hodie Iudaicum nominant.

MITTERE OPERTO ME CAPITE] capite operto: ἐγκαλυπτόμενος. Qui sibi mortem consciscere volebant, & qui mortis periculum sibi imminere videbant, & quos alicuius facti valde pudebat, qui se dijs manibus deuouebant, ij caput sibi operiebant. F M. Tull. lib. 2. de nat. deor. *vt quidam imperatores etiam seipsos dijs immortalibus capite velato verbis conceptis pro rep. deuouerint.* Et Xenophon in Symposio, de Philippo scurra loquens, qui cùm dictis iam aliquot ridiculis risum nõ mouisset, idque grauiter ferret, capite operto finem cenandi in media cena fecit, & proiectus in lecto recubuit. verba Xenophontis sunt hæc, ὡς δὲ οὐδὲ τότε ἐγέλασαν ἐπ᾽ αὐτῷ, ἐν τῷ μεταξὺ παυσάμενος τοῦ δείπνου, συγκαλυψάμενος κατέκειτο καὶ ὁ Καλλίας, τί ταῦτ᾽, ἔφη ὦ φίλιππε, ἆρα ἡ ὀδύνη σε εἴληφε, καὶ ὃς ἀναστενάξας, &c. id est, posteaquàm autem ne tunc quidem vt riderent, ei⁹ verbis ridiculis adducti sunt, intermissa cena capite operto decumbebat. At Callias, Quid istuc est, inquit, Philippe? Téne dolor aliquis subitò corripuit? Tum ille, cũ grauiter ingemuisset, Corripuit verò, & quidẽ maximus, cùm videã res & rationes meas funditus euersas esse, siquidem risus ex hominum vita exstinctus est. Et qui Veris sacri voto erant obligati, liberos ad

A ætatem adultam progreſſos velabant, atque ita extra fineis agri Ro. exigebant, cùm velatos antea interficere ſolerent. Tum qui extremo ſupplicio damnati erant, ijs caput velabatur, ſeu obnubebatur. T. Liuius, lib. 1. annal. *i lictor, colliga manus, caput obnubito, infelici arbori ſuſpendito.* refert M. Tullius oratione pro C. Rabirio perduellionis reo.

DEXTER] opportunus, æquus, amicus, propitius. Virg. Æn. 4. *Aſſis, ô, placidúſque iuues, & ſidera cælo Dextra feras.* dextra etiam Pythagoréi ponebant in ordine bonorum, vt læua in malorum. Itaque tum Græci, tum Latini dextera pro bonis & commodis: læua pro malis, & incommodis vſurpant. ſuprà ſat. 9. *Nemo dexterius fortuna eſt vſus.* epiſt. 7. *puer hic non læue iuſſa Philippi Accipiebat.* epiſt. ad Piſon. *ò ego læuus, Qui purgo bilem ſub verni temporis horam.* & ſat. 4. hoc lib. *cùm te ſic tempore læuo Interpellarim.*

PVDOR (INQVIT) TE MALVS VRGET.] pudore vitioſo afficeris: de quo lege quæ annotata ſunt ad epiſt. ad Quinct. lib. 1.

QVID SIT FVRERE:] quidam libri manu B ſcripti habent, *quid ſit furor.* ego lectionem receptam retineo, præſertim aliorum librorum auctoritate confirmatam.

NIL VERBI, &c.] nihil prætereà afferam: nihil loquar, quo tibi diſſuadeam, ne tibi mortem conciſcas: non prohibebo, quo minus forti animo moriaris.

PEREAS Q. FORTITER] *pereas fortiter.* i. forti animo mortem oppetas: quaſi fortis viri ſit ob res aduerſas lucē fugere, & mortē ſibi cōciſcere: quod negat Ariſt. li. 3. de morib. ad Nicom.

MALA STVLTITIA] mala, epithetum eſt perpetuū. nulla enim ſtultitia bona eſt: niſi forte ſimulata, qualis ea, quam Brutus ſimulauit, aut qualis Solonis furor.

ET QVEMCVMQVE] ſic habent tres libri Vat. & Iann. Faër. Torn. vulgati *quæcumque* mēdoſe. *agit* autem, id eſt, agitat, impellit, vexat.

INSCITIA VERI] *inſcitia,* id eſt, inſcientia: niſi forte legendum, *inſcientia,* vt notauimus ſuprà ad illum locum, ſat. 1. eiuſd. lib. *ſanctarum in*C *ſcitia legum.*

QVI TIBI NOMEN INS. POS.] epiſt. 7. *Si velles (inquit) verum mihi ponere nomen.*

CHRYSIPPI PORTICVS] ſchola Stoica. στοὰ enim porticus eſt. Chryſippus autem Stoicorum porticum fulcire putabatur, inquit M. Tullius lib. 2. Academ. quæſtion. quamuis Zeno Citieus Stoicæ diſciplinæ ſit auctor, & princeps.

AVTVMAT.] i. dicit, vel putat. Nonius.

HÆC MAGNOS FORMVLAR.] tranſlatio à formulis prætorijs.

TIBI NOMEN INSANI POS.] libri vulgati habent, *Inſano poſuere, &c.* quam lectionem quamuis non damnem, hanc tamen malo: atque ita locutus eſt ſat. 3. lib. 1. *Illi tardo cognomen pinguis damus, &c.*

VELVT SILVIS VBI PASSIM] quemadmodum (inquit) in ſiluis, & locis impeditis, ij omnes, qui à recta, ſeu certa via deflexerunt, æque à via aberrant, etiam ſi alius aliorſum feratur: ita D varia quidem ſunt ſtultitiæ, atque inſaniæ genera, & totidem, quot vitiorum nomina: ſed peræquè omnes ſtulti, atque inſani ſunt. huc pertinet illud Simonidis, quod commemorat Plato in Protag. τῶν ἠλιθίων ἄπειρα γενέθλα, id eſt, ſtultorum infinita ſunt genera.

PALANTEIS] vaganteis: quo verbo ſæpe vtitur T. Liuius: & Lucretius lib. 2. *atque viam palanteis quærere vitæ.*

CERTO TE TRAMITE] quidam legi volunt, *recto de tramite*: & verò etiam mihi ita legendum iam pridem viſum eſt. quin ita legi debere contenderim. adiuuat me locus ſimillimus ſat. 5. li. 2. *Quam nequiere proci recto depellere curſu.* Dixit tamen M. Tullius prooemio actionis primæ, *Habeo autem certam viam, & rationē, qua omnium illorum conatus inueſtigare & conſequi poſſim.*

SED VARIIS ILLVD. PARTIB.] id eſt, ſed error ille in varijs partibus verſatur, quaſi ludibundus. ſic Virg. Georg. 2. *Cui ſuper indignas hiemes, ſolémque potentem, Silueſtres vri aſſiduè, capreæq́; ſequaces Illudunt.*

HOC TE CREDE MODO INSAN.] ita te inſanū eſſe crede, vt is, qui te deridet, nihilo minus E ſit ridiculus, nihilóque ſapientior, quàm tu.

CAVDAM TRAHAT] ſibilis & riſu dignus ſit. natum à puerorum more. ſolent enim eorū, quos irrideri, ſiniſtróque vulgi clamore excipi volunt, tergo, animantium caudas aſſuere, aut alligare, iíſque vſque eò acclamare, dum hi clamoris cauſa cognita, caudam ſibi auellant. vel caudā trahat, id eſt, caudam à tergo habeat, vt bellua quadrupes: ſit ſtolidus, & ſtultus, vt pecus. Turnebus autem *Caudam trahere* poſitum eſſe putat pro magnificè ſe oſtentare, ſibíque valde placere, ducta tranſlatione ab ijs, qui longas veſteis trahunt: vt in epiſt. ad Piſon. *traxítque vagus per pulpita veſtem:* & Od. 4. epod. *Vidéſne ſacram metiente te viam, Cum bis ter vlnarum toga, &c.* vel à pauonibus, vt ſat. ſuperiore, *quia veneat auro Rara auis, & picta pandat ſpectacula cauda.* & Perſius. *Ante diem blando caudam ſpectare popello.* A F quo diſſentio. Mouet me genus loquendi. non enim dicit Horatius, caudam iactet, aut pandat, vt videri poſſit à pauonibus tractum: neque veſtem trahat, vt ab ijs, qui veſtem longam induti, incedunt, vt in illa epiſt. *traxítque vagus, &c.* & apud Ariſt. lib. 7. de morib. ad Nicom. ὃς ἕλκει τὸ ἱμάτιον, ἵνα μὴ πονήσῃ τὴν ἀπὸ τοῦ αἴρειν λύπην, &c. id eſt, *qui veſtem trahit ne quid in ea tollenda laboris ſuſcipiat, ac doloris:* & apud Varr. Modio. *Quòd tum erant in Græcia coma promiſſa, raſa barba, pallia trahentes:* ſed *caudam trahat.* Eſt autem longè aliud *caudam trahere,* quàm *veſtem trahere.*

EST GENVS VNVM STVLTITIÆ] duo ſtultitiæ genera admodum diſſimilia, ac diuerſa proponit: vnum eius, quæ ea extimeſcit, in quibus nihil periculi eſt: alterum eius, quæ certiſſima pericula non metuit. Atque hæc multo antè à Xenophōte fuerāt occupata ἀπομνημ. α. his verbis, τῶν τε γὰρ μαινομένων, τοὺς μὲν οὐδὲ τὰ δεινὰ δεδιέναι, τοὺς δὲ καὶ τὰ μὴ φοβερὰ φοβεῖσθαι, &c. id eſt, eorum,

A eorum, qui insaniunt, alios ne horribilia quidem metuere: alios ea, quæ non sunt metuenda, metuere, &c. Ad hoc genus etiam referri possunt ij, quos commemorat Aristoteles lib. 7. de morib. ad Nicom. qui metuunt stridorem muris, & qui felem extimescunt.

IN CAMPO] in planitie. vt supra sat. 2. *vt si quis asellum In campo doceat parentē currere frenis:* aliàs campi appellatione Martius intelligitur.

HVIC VARIVM] ab hoc superiore diuersum.

AMICA MATER] *amica mater*, vno spiritu, & sine interpunctione legendum, & scribendū est. Nam sic loquuntur & Græci, φίλη μήτηρ. Hesiod. in Theog. de Tritone, ὅς τε θαλάσσης Πυθμέν' ἔχων παρὰ μητρὶ φίλῃ, καὶ πατρὶ ἄνακτι Ναίει χρύσεα δῶ δεινὸς θεός. id est, qui maris fundum habitans apud amicam, seu caram matrem, & patrem dominum incolit aureas ædeis horribilis deus.

SERVA] caue. φυλάττου: vel serua te.

NON MAG. AVD. QVàM FVF. EBR.] non magis audierit, quàm Fufius ille actor tragicus: qui, cùm aliquando Hecubam Priami vxorem dormientem ageret, & Polydorus à Polymnestore interfectus Hecubam matrem, & Ilionam sororem dormienteis inclamaret, ille seriò dormiens, neque respondere potuerit, neque ex audierit. Polydorum autem Priami filium interfecerat Polymnestor rex Thraciæ, auri vnà cum puero apud se depositi cupiditate impulsus: quod & Virgil. narrat Æneid. 3. *Fas omne abrumpit: Polydorum obtruncat, & auro Vi potitur.* & Polydorus Euripidis in Hecuba his verbis, Κτείνει με χρυσοῦ τὸν ταλαίπωρον χάριν Ξένος πατρῷος. Erant autem hæc verba Polydori mortui ex aliqua vetere tragœdia, fortasse Attij. quæ ponuntur etiam in oratione pro Sextio, quo loco ostendit M. Tullius, quā inuisus populo fuerit P. Clodius. sic M. Tull. de Clodio. *is, cum quotidie gladiatores spectaret, numquam est conspectus: cum veniret, emergebat subitò, cum sub tabulas subrepserat, vt, Mater te appello, dicturus videretur.* innuit autem verbis illis M. Tul. P. Clodium, in eo, quòd ita populi aspectum fugeret, & latebras assiduè quæreret, cùm spectatū gladiatores veniens subitò è tabulis prodiret, Polydoro illi ab inferis exeunti, matremque appellanti similem fuisse. exstant duo versus integri ad hunc locum pertinentes, quos primo libro Tuscul. profert idem M. Tull. *Ecce alius exoritur è terra, qui matrem dormire non sinat. Mater te appello, quæ curam somno suspensam leuas. Neque te mei miseret: surge, & sepeli natum.* Idem Acad. 2. *Quid Iliona somno illo? Mater te appello Nónne illa credit filium locutum, vt verè experrecta etiam crederet?* sed quòd hoc loco Ilionam nominat Horatius, vt & in superiore loco Cicero, dicendum Hecubam Ilionam quoque fuisse nominatam. Alioqui non facilè hic locus poterit explicari, cùm Iliona Priami filia fuerit, Polydori soror. Iam non admodū his dissimile est illud Virg. Georg. 3. *nec miseri possunt reuocare parentes.*

CATIENIS MILLE DVCENTIS] Catienus Polydori parteis agebat. totius igitur huius loci hęc sententia est. sunt rursus quidam hoc D insaniæ genere laborantes, vt nullum periculum extimescant, non igneis, non rupem, non fossam: quos, si propinqui moneant, vt sibi caueant, nihilo magis audierint, quàm Fufius ille tragœdiarum actor, Ilionæ, aut Hecubæ personam sustinens, & somnum simulans (quemadmodum persona, & tragœdiæ ratio ferebat) audiuit Catienū tragœdum Polydori parteis agentem, cùm hæc verba magno clamore loqueretur, *Mater te appello.* obscurè autem, & vrbanè Fufium irridet, qui cùm somnū simulare deberet, seriò dormierit, vino obrutus.

HVIC EGO VVLGVM ERR. SIMIL.] docebo, atque ostendam, vulgum, similem huic errori errorem errare, id est, simili, atque hic laborat, insania laborare. *Insanire errorem* genus loquendi Horatianum, qualia sunt illa, *currere cursum, ludere ludum.* Terent. Eunucho, *& quia cōsimilem luserat Iam olim ille ludum, &c.* Plaut. Mostel. sub extrem. *Scis solere illam ætatem taleis ludos ludere*, vbi tamen vulgo legitur *tali ludo.* M. Tull. pro lege Agr. ad Popul. *Quòd si Alexandria petebatur, cur nō eosdem cursus hoc tēpore, quos L. Cotta L. Torquato Coss. cucurrerunt?* Ita infrà eadem sat. E legendum censeo *Quam me stultitiam (quoniam non est genus vnum) Insanire putas?*

INSANIT, VETER. STAT.] fateor Damasippum non esse sanum, qui tanto statuarum emendarum studio ducatur: sed Damasippi creditor longè insanior est, qui spe quæstus ei homini credat, qui numquam sit id, quod creditum est, soluturus. insanus est emtor: venditor insanior, qui Damasippi fidei credat. *integer mentis* autem ex eo genere est, quod suprà collegimus ad Od. 22. lib. 1. *integer vitæ, maturus æui, &c.*

ACCIPE, QVOD NVMQVAM, &c.] si te accipere iubeam, quod numquam reddas mihi, vtrùm tu insanus eris, si accipias, an potius insanus, si prædam æquo Mercurio oblatam reijcias?

PRÆSENS] æquus, fauens.

SCRIBE DECEM à NERIO, &c.] sic habent codic. duo Vatic. & Card. Rainut. Iann. F Tornes. Russard. Clericanus, & Nicotianus. Nerium, & Cicutam fæneratores accipio, hoc modo: Scribat debitor se à Nerio fæneratore accepisse decem: decem Nerio ferat accepta, id est, caueat Nerio per syngrapham, vel per argentariorum scripturam, se pecuniam ei certam debere. non est satis. accedant centum tabulæ Cicutæ fæneratoris nodosi, id est, suprà modum diligentis, & acris in nominibus, & syngraphis faciendis: qui debitores multis cautionibus, & perscriptionibus, & litteris, veluti nodis quibusdam obstringebat. adde mille cautiones, & formulas, & iuris laqueos, quibus debitor cōstrictus teneatur: hæc omnia vincula tamen hic fugacissimus debitor effugiet. ita futuræ sunt inanes, atq; inutiles creditori omnes illæ tabulæ, formulæ, cautiones, scripturæ. Cicutæ tabulas intellige, litteras, & syngraphas, quibus sibi caueri iubebat Cicuta, cùm pecuniam fænerebatur. Iam verba illa, *scribe decem à Nerio*, sic accipienda sunt, quasi dicantur debi-

A debitori ab ipso Nerio fœneratore. nã *scribere* dicebatur debitor, qui mutuum sumebat, cùm vel ipse, vel argẽtarius eius nomine, ferebat acceptũ creditori: & idem *rescribere* dicebatur, cum æs alienum dissoluebat, id est pecuniam mutuam redderat vel per se, vel per argentarij scripturam, qui in codicem suum referebat, æs alienum à debitore creditori esse dissolutum. Alij Nerium & Cicutam iurisconsultos fuisse volunt. Seruius hunc locum profert ad illum Virgilij versum Æneid. 7. *Et tua Dardanijs transcribi sceptra colonis.*

PROTEVS] tergiuersatorem, & fugacem debitorem cum Proteo comparat, qui, vt est apud Hom. ὀδ. δ. modò leo, modò pardalis, modò aper, modò, quicquid voles, fiebat. vide annot. ad epist. 1. lib. 1. similis igitur erit Proteo debitor Damasippus, cùm vocabitur in ius. ex omnibus enim cautionibus, & formulis, & syngraphis, & tabulis elabetur.

CÙM RAPIES IN IVS MALIS RID. AL.] sic legendum esse, non vt vulgò, *Cùm rapies in iura malis rid. &c.* admonui iam antea in commentarijs Lucretianis. quod antea facere me fugerat, B quamuis in vno atque altero libro ita scriptum reperissem, dum scilicet alijs curis, cogitationibúsque suspensus ac districtus in lectione recepta nihil vitij inesse arbitror. sumtum autem est, & fere expressum ex illo Homeri versu ἰλ. υ. Οἱ δ' ἤδη γναθμοῖσι γελώων ἀλλοτρίοισιν: id est, illi autem malis iam ridebant alienis. Iam verò malis alienis ridere, est id, quod dixit, Oda 11. lib. 3. *vultu inuito*, seu potius, non ex animo, quo modo rident, qui lætitiam simulant. vultum enim componunt illi quidem ad risum, & risus vestigia in vultu præbent, sed ita vt facile appareat, risum esse quasi alienis maxillis confictum, & conformatum. Talis est & risus Argyrippi illius apud Plautum in Asin. Arg. *Hem, aspecta: rideo.* Dem. *Vtinam male qui mihi volunt, sic rideant.* Huius autem loci restitutio, nequid dissimulem, Simeoni Bosio Lemouici debetur. Ille enim Auratum admonuit per litteras, ita se reperisse scriptum in optimo, & antiquissimo cod. eadémque opera, se animaduertisse sumtum esse ab Homero: quod C subindicat & Porphirio. Auratus autem, qui sciret, hoc mihi gratissimum futurum, cuius hoc scire in primis interesset, mihi impertiuit. Quod cùm ego item cum Turnebo collega meo in sermone, vt fit, communicassem, & iam cuidam loco meorum in Lucretium commentariorum, aspersissem, ita probauit, vt in caput 5. 23. libri aduers. retulerit.

RAPIES IN IVS] quamobrem *rapies*. nam nemo in ius rapi, id est, manu iniecta & inuitus & per vim in ius trahi potest. alioquin iniuriarũ actionem habebit in eum, qui rapuerit. respondeo vel inuitum in ius duci posse eum, quem aduersarius vadatus sit, id est, vadibus acceptis in ius vocarit, si ille se ad diem non sistat in iudicio, & si aduersarius amtestatus sit, id est, prehensa auricula aliquem ex præsentibus testem sumserit, vt suprà, sat. 9. lib. 1. *& licet amtestari? ego verò Oppono auriculam: rapit in ius.*

PVTIDIVS MVLTO, &c.] multo stolidior, D atque insanior est Perillius, qui id credit alteri, quod ille numquam sit dissoluturus. *dictare* est creditoris. dictat enim creditor, cùm iubet scribere, sibique acceptum ferre debitorem: vel cùm dictat argentario nomen suum, vt perscribat ille in codice suo nomina creditoris, & debitoris. sat. 7. eiusd. *Non dices hodie quorsum hæc tam putida tendant, Furcifer?*

RESCRIBERE] reddere per argentarij codicem, & scripturam.

TOGAM COMPONERE] toga composita attendere: se ad audiendum parare.

ARGENTI PALLET AMORE] epist. 19. lib. 1. *Quòd si pallerem casu, &c.*

CALET] æstuat. tralatio ducta est à morbis corporis, & maximè à febri. suprà transtulit ad amorem, morbum animi tæterrimum Od. 11. lib. 4. *Non enim posthac alia calebo Fæmina.*

VOS ORDINE ADITE] vos, qui morbis animi affecti estis, suo quisque ordine ad me accedite.

DANDA EST ELLEBORI] significat auaros omnium, qui animo laborant, insanissimos E esse, auaritiámque, maximam esse insaniam.

NESCIO AN ANTICYRAM] amplificatio est. non solùm hoc dico, multo maximam ellebori partem auaris esse dandam: verumetiam existimo totam Anticyram, in qua nascitur elleborus, ijs esse tribuendam. epist. ad Pison. de arte poët. *Si tribus Anticyris caput insanabile numquã Tonsori Licino commiserit.* Sic Pers. *Anticyras melior sorbere meracas.*

HEREDES STABERI, &c.] Staberij heredes iussi sunt à testatore incidere in eius sepulcro, quantum ab illo ex testamento accepissent: quod nisi fecissent, damnati sunt ab eodem testatore Staberio, centum paria gladiatorum populo Ro. dare. sic autem concipi solebant verba testamentorũ: hoc, vel illud faciat heres meus: si non fecerit, hoc, vel illud dare, seu facere damnas esto.

SVMMAM INCIDÊRE SEP.] inciderunt, F iussu testatoris scilicet, in sepulcro summã pecuniæ, seu bonorum, quæ ex illo testamento acceperant.

ATQVE EPVLVM] & damnati sunt epulum præbere populo Rom. arbitratu Arrij hominis sumtuosi, & luxuriosi: & item maximam vim frumenti.

FRVM. QVANT. M. AFR.] dixit ὑπερβολικῶς *Frumenti quantum metit Africa.* fuisse autem Africam frumenti feracem, ac frumentosam, notauimus ad illum locum Ode 1. lib. 1. *Quicquid de Libycis verr. ar.*

SIVE EGO PRAVE, SEV R.] Staberium loquentem facit.

NE SIS PATRVVS MIHI] ne me reprehende. vide annot. ad Od. 12. lib. 3.

CREDO HOC STABERI PR. A.] id est, credo Staberiũ hoc prudenter iussisse. *iussisse* autem legendum est, aut *voluisse*: non *vidisse*, vt vulgò scriptum est. sic enim loquebatur veteres: eiúsque

A eiúsque rei exstant complura apud scriptores exempla. Cicero accus. lib. 2. *heredē statuas iussum esse in foro ponere: nisi posuisset, Veneri Ericinæ esse multatum.* Caius tit. de legat. & fideicomm. lib. 30. Pandect. *Et si æquo pretio emere, vel vendere iusserit testator, adhuc vtile legatum est.* Iulianus eodem lib. *Si Sempronius Titium heredem instituerit, & ab eo post biennium fundum dari iusserit Manio.* Paulus lib. 31. *si testator dari quid iussisset, aut opus fieri, &c.* Idem lib. 32. *prætereà si sine liberis Hermippus moreretur, aliam possessionem dari iusserat.* licet legere & *voluisse:* quod hoc ipso loco confirmari potest, semel ibi *siue ego prauè, Seu rectè, hoc volui.* iterum infrà *cùm summam patrimoni insculpere saxo Heredes voluit.* De altera autem scriptura dubitaturum arbitror neminem in probatis linguæ Latinæ auctoribus versatum, quin sit inepta, & corrupta. nam ita quidem loquimur, *plus vidit, multum vidit,* pro his, intelligentior fuit, valdè intelligens fuit: *prudens vidit* aūt, numquam dicūt Latini, quod sciam. Cùm autē ita dicimus, *hoc vidit,* simile est, ac si diceremus, hoc intellexit. quæ sententia huic loco non conuenit. Nam hæc verba, *credo hoc Stab. pr. anim. iuss.* referuntur ad illa
B superiora, quæ dixerat Staberius, *siue prauè, siue rectè: hoc volui,* id est, hæc est mea vltima volūtas, siue sit praua, siue recta. respondet nunc Damasippus, siue quis alius. credo Staberium id, quod iussit, ac voluit, rectè voluisse, prudentérque iussisse: sed quid sensit, cùm, &c. id est, quid spectauit? quæ fuit eius mens? quæ sententia? &c. Animaduerte autem, animum Staberij prudentem, pro eo, quod est, Staberium prudentem, positū esse. quod genus alibi notauimus.

Qvoad vixit] quoad, hoc loco, vnius syllabę est, vt apud Lucret. li. 5. *Sentit enim vim quisque suam, quoad possit abuti.* ibid. *Et simul ecquæ sit finis, quoad mœnia mundi, Et taciti motus possint hunc ferre laborem.*

Credidit ing. Pavp. vit.] qua in re magnopere fallebatur. Non est enim paupertas eà vitio vertenda, quæ à Deo immortali in nos
C profecta est, quæque nulla nostra ignauia, aliáve culpa nobis accidit. Itaque vetat eam Hesiodus maledicti loco alteri obijcere, aut exprobrare, tā quam Dei munus, his verbis, Μηδέποτ' ὀλομένην πενίην θυμοφθόρον ἀνδρὶ Τέτλαθ' ὀνειδίζειν μακάρων δόσιν αἰὲν ἐόντων. quos versus interpretati sumus ad illum locum Od. 24. lib. 3. *Magnum pauperies opprobrium, &c.* sic & Theogn. Μήποτέ τοι πενίην θυμοφθόρον ἀνδρὶ χολωθεὶς, Μηδ' ἀχρημοσύνην οὐλομένην πρόφερε. id est, ne vmquam animi pestem paupertatem cuiquam maledicti loco obijce, neque pecuniæ pænuriam perniciosam.

Et cavit nihil acrivs] quàm paupertatem. acrius, id est, vehementius.

Vt, si forte] adeò, vt si forte vno quadrante minus diues mortuus esset, &c. *perisset* excudendū curaui, secutus auctoritatē duorū Vatic. & Rain. Card. Iann. Tornes. Ruffard. Nicotiani.

Omnis enim res] hæc dicuntur ex persona Staberij, hominis auarissimi. his autem Horatianis non est dissimile admodum Theognidis illud, nullam aliam vulgò virtutem haberi, nihílque aliud esse opinione hominum laudabile, & gloriosum, quàm diuitias: ceteras res inutileis duci, etiam si quis Rhadamanthum continentia, & æquitate vincat, Sisypho scientia antecellat. sic Theogn. Πλήθει δ' ἀνθρώπων ἀρετὴ μία γίνεται ἥδε, Πλουτεῖν, τῶν δ' ἄλλων οὐδὲν ἄρ' ἦν ὄφελος, Οὐδ' εἰ σωφροσύνην μὲν ἔχοις Ῥαδαμάνθυος αὐτοῦ, πλείονα δ' εἰδείης Αἰολίδου Σισύφου. sic Eurip. Phœniss. ait, pecuniam ab hominibus plurimi fieri, maximámq; vim habere rerum humanarum. Τὰ χρήματ' ἀνθρώποισι τιμιώτατα, Δύναμιν δὲ πλείστην τῶν ἐν ἀνθρώποις ἔχει. Hesiodus autem pecuniam mortalibus animam dicit esse, Χρήματα γὰρ ψυχὴ πέλεται δειλοῖσι βροτοῖσι. adde his illud, πλούτῳ δ' ἀρετὴ καὶ κῦδος ὀπηδεῖ. id est, diuitias virtus & gloria, seu decus comitantur. D

Qvas qvi constrvxerit, ille &c.] falsa sententia, ex auari sensu, & iudicio, nō de poëtę sententia pronuntiata. Nam sic ipse poëta. sat 1. lib. 1. *At ni id fit, quid habet pulchri constructus aceruus?* & Oda 2. lib. 2. *Nullus argento color est, auaris Abdita terris inimice lamnæ. &c.*

Sapiens ne, etiam et] sic habent omnes libri manu scripti. sed in alijs post particul. *ne,* scripta est interrogationis nota: in alijs non item. itaque dicendum est vel eam vacare, aut certè ornatus causa adiectam esse, vt sat. x. lib. 1. *O seri studiorum, qui ne putetis Difficile, & mirum, &c.* & sæpe aliàs: vel interrogandi vim habere. sed ego arbitror ornatus causa adiectam esse. In lib. Card. Rain. non erat copulatio & ante *rex.* E

Qvid simile isti Græc. Aristip.] M. Tull. de inuent. rhet. lib. 2. *Et pecuniam in mare deijcere, inutile: at non eo consilio, quo Aristippus fecit.* Laërtius in Aristippo, τοῦ θεράποντος ἐν ὁδῷ βαστάζοντος ἀργύριον, καὶ βαρυνομένου, ἀπόχεε (ἔφη) τὸ πλέον, καὶ ὅσον δύνασαι, βάσταζε. id est, cùm seruus eius in via argentum portaret, eóque onere grauaretur, abijce (inquit) quod vireis tuas superat: & quantū potes, gere. Idē ferè de Crate Thebano ferūt. Tradit quidē idē Diogenes scriptū esse à Diocle quodam persuasisse ei Diogenem Cynicum, vt agros suos incultos relinqueret, & quicquid pecuniæ haberet, in mare proijceret. F

Proiicere avrvm] epist. de arte poët. ad Pison. *Proijcere ampullas, & sesquipedalia verba.* προϊέναι. dicunt Græci.

Nil agit exemplvm, litemq.] nihil prodest: inane, & inutile est exemplum, quòd æquè in cōtrouersiam vocari potest, atque id, de quo dubitatur. nam quod eiusmodi est, lite priore diremta, ac dissoluta, nouam ex se gignit. at dubia debēt apertis, & certis, & incontrouersis doceri, demonstrari, ac declarari: quod hîc nō fit. nam vt Staberius vitiosus est, qui pecuniam rebus omnibus anteponat, ita & Aristippus, qui eam contemnat, & in mare abijciat. Aristippum laudat epist. 17. li. 1. non longè à principio. Significat autem, vtrúmque insanire, & eum, qui aurū ita consectatur, & amplectitur, vt bonis quæsitis vti non audeat, & eum, qui sua bona profundit, dissipat, pro nihilo putat. Sic loquitur & M. Tull. lib. 3. de oratore. *Ars enim cùm a natura profecta sit,*

A *sit, nisi naturam moueat ac delectet, nihil sanè egisse videatur.*

SI QVIS EMAT CITHARAS, &c.] totus his locus videtur ex Oeconomico Xenophontis petitus in principio, vbi multis verbis docet, χρήματα, id est, pecunias non esse χρήματα ei, qui nesciat vti, quemadmodum neque tibias ei, qui tibijs canere nesciat, esse vtileis. sic Xenoph. ὥσπερ γε αὐλοὶ τῷ μὲν ἐπισταμένῳ ἀξίως λόγου αὐλεῖν, χρήματά ἐστι. τῷ δὲ μὴ ἐπισταμένῳ, οὐδὲν μᾶλλον, ἢ ἄχρηστοι λίθοι, εἰ μὴ ἀποδιδοῖτό γε αὐτούς, id est, quemadmodum tibiæ ei qui dem, qui scit probè tibia canere, sunt vtiles: ei autem, qui nescit, nihilo magis vtiles sunt, quàm lapides inutiles, nisi fortè eos vendat. Sēper vsum bonorum partorum suadet & commendat Horatius: vide annotation. ad illum locum sat. 1. li. 1. *& tanquam parcere sacris.*

SI SCALPRA, ET FORMAS] scalpra, à scalpendo dicta sunt. cultri sunt sutorij, qui duas habent acies, vnam inflexam, & incuruam: alteram rectà procurrentem.

ADVERSVS MERCAT.] abhorrens à mercaturis. Oda 4. lib. 2. *Sic lucro auersam potuisse nasci, &c.*

B QVID DISCREPAT ISTIS, QVI N.] in diuitijs semper vsum desiderat Horatius, vt saty. 1. lib. 1. *Nescis quò valeat nummus, quem præbeat vsum? Panis ematur, &c.* vsum autem diuitiarum præclarè Pindarus in eo situm esse ait Νεμ. ὠδ. α. non, vt aurum domi conditum, atque in terram defossum serues: sed vt tibi in primis benè facias, primúsque fruare: secundo loco, vt egentibus amicis largiens benè audias. Verba Pindari sunt hæc, Οὐκ ἔραμαι πολλὸν ἐν μεγάρῳ πλοῦτον κατακρύψας ἔχειν, ἀλλ' ἐόντων εὖ τε παθεῖν, καὶ ἀκοῦσαι φίλοις ἐξαρκέων. sunt & alia quædā ab ipso Horatio posita in superiore satyra, quæ cum his conferat studiosus lector.

NESCIVS VTI COMPOS.] nesciens vti bonis quæsitis, paratis, congestis, & conditis. epi. 1. lib. 1. *Condo & compono, quæ mox depromere possim* translatè posuit. propriè Od. 17. lib. 3. *dū potes, aridum Compone lignum.* aliter satyra 9. lib. 1. *Omneis composui.*

C MET. QVE, VELVT CONT. SAC.] sic sat. 1. lib. 1. *congestis vndique saccis Indormis inhians, & tanquam parcere sacris Cógeris, & tanquam pictis gaudere tabellis.*

PORRECTVS] strat⁹, iacens, extensus, vt sat. superiore: *Porrectum magno magnum spectare, &c.* & Oda 10. lib. 3. *Porrectum ante foreis, &c.*

FOLIIS AMARIS] non oleribus hortensibus, sed agrestibus, & iccirco amaris.

NIHIL EST] nihil est mille optimi vini cados domi conditos habere.

VNDE-OCTOGINTA] tmesis. vndeoctoginta enim dicimus, pro lxxix. vt vndeviginti, pro xix. & similia.

BLATTAR. AC TIN. EP.] stragula vestis à blattis, & tineis corrosa. quidam scribi volunt hoc nomen hoc modo, *blaptis,* & non *blattis,* à verbo βλάπτειν.

FIL. AVT ETIAM HÆC LIB.] sic suprà Od. 14. lib. 2. *Absumet heres Cæcuba dignior Seruata centum clauibus, & mero Tinguet pauimentū superbum Pontificum potiore cenis.* Tales homines heredibus quidem sunt diuites, sibi autem pauperes, vt indicat Græcorum epigramma, Πλοῦτον μὲν πλουτοῦντος ἔχεις, ψυχὴν δὲ πένητος. Ὦ τοῖς κληρονόμοις πλούσιε, σοὶ δὲ πένης, id est, *Diuitias locupletis habes, animū sed egentis. O miser heredi diues, inopsq; tibi.* Sic autē vertit Thomas Morus Anglus, seu Britannus. D

DIIS INIMICE] θεοῖς ἐχθρέ. Dijs inuise. Nam Dij immortales grauissimè offenduntur tua immoderata parsimonia. vel credibile est, te inuisum esse Dijs immortalibus, seu tibi iratos esse Deos, qui ita miser sis. sic enim loquuntur Græci: Demosth. περὶ στεφαν. ὁ δὲ παμπόνηρος, καὶ θεοῖς ἐχθρὸς, καὶ βάσκανος ὄντως. id est, omnibus vitijs coopertus, & dijs inimicus, & planè improbus sycophanta.

CVSTODIS?] hîc est scribenda interrogationis nota. duo enim quærit, vtrùm sua custodiat, vt absumat heres, an, ne sibi quippiam desit.

QVANTVL. ENIM SVMMÆ CVRT.] quantum de summa, & de aceruo deminuet vnusquisque dierum, si paullo mundiore, & liberaliore victu, cultúque vtêris? E

OLEO MELIORE] oleo meliore, quàm soles: non tali, quali vtebatur Auidienus ille, nempe odoris teterrimi, & quem nemo proferre posset. vide satyra superiore de Auidieno Cane, & saty. 6. lib. 1. de Natta. qui oleo lucernario, seu de lucernis detracto vngebatur.

PORRIGINE] porriginem putant quidam à porrigendo dictam, propterea quòd porrigi ac dilatari solet, nisi maturè curetur: alij à porrò olendo. morbus est capitis furfuribus, & quasi farina obsiti. nascitur autem inter pilos, vt in capillo, idque sæpius: in barba autem, & supercilio rarius: surgunt in locis porrigine affectis squammulæ quædam (vt scribit Corn. Celsus lib. 6.) eæque à cute resoluuntur, & interdum madent, multo sæpius siccæ sunt. repurgatur hic morbus sæpe pectendo, & medicamentis leniter reprimentibus, vt aceto cum oleo, & similibus. In vno codice calamo exarato ego scriptum reperi *prurigine*: quam scripturam tametsi non damnē, alteram tamen ei antepono. vtitur ea voce Lucill. lib. 30. *Triste & corruptum scabie, & porrigine plenum.* F

QVARE, SI QVIDVIS SATIS EST, PERIVR.] quamobrem si quouis victu, & quantumuis tenui, sordidóque cultu contentus es, omnia facis, & pateris, vt rem augeas? cur peieras, furaris, eripis vndique?

PERIVRAS] hoc verbo etiam Plautus vtitur Asinaria. *pernegabo, atque obdurabo, periurabo denique.* & Mercat. *nolim quidem: verùm homo periurabit.* & Pœnulo. *Perge. optumè hercle periuras.* & in Clistell. *Periurare me patiêre?* Vsitatius tamen peierandi verbum.

PARARIS] paraueris, emeris. notauimus alibi.

CVM LAQVEO VXOREM, &c.] credibile est, quempiam hîc ab Horatio tacito nomine describi, qui vxorem laqueo exstinxerit, vt dote poteretur:

A tiretur: quemadmodum & alium, qui matrē veneno necarit, vt pecunia materna citius frueretur.

INCOLVMI CAPITE ES?] sanus ne es? sanæ ne mentis es?

QVID ENIM? NEQVE TV HOC F. &c.] ridicula auari scelerati, atque impij defensio, dedita opera ab Horatio conficta, vt ostendat statim, eius insaniam cùm Orestis furore esse comparandam: immò verò esse acriorem & grauiorem. dices te (inquit Damasippus) non esse impiū, neque insanum, quia neque Argis matrem tuam interfeceris, neque ferro, quomodo Orestes. malim autē ita legi, *quidni? neq; enim hoc facis Argis.* quam scripturam probant doctiss. viri, & ratio tuetur ac confirmat. respondet enim pro aduersario ridiculè, hoc modo, quidni incolumi capite sis? Neque enim Argis matrem interficis, vt Orestes. significat autem, eum æquè matricidam, & insanum esse, atque Orestem, cùm locus matricidium non distinguat.

GENITRICEM OCCÎDIT ORESTES] Ita nota est Orestis, & Clytemnestræ ab Oreste necatæ historia, vt superuacaneæ operæ sit plura hac

B de re annotare. Præterea ex Euripide, si quis eam ignorat, petere licet. verumtamen hæc ascribam ad hunc locum, quæ non sunt fortasse cuiuis notissima: Orestem, cùm pater eius interficeretur, annum ætatis decimum tertium agentem, vt vult Pherecydes, à nutrice Laodamia, vt Pindarus ait ὠδ.ια.Πυθ. ab Arsinoa, ex oculis, & manibus Clytemnestræ sublatum, atque ereptum fuisse: deinde (id quod omnibus est notum) corroborata iam ætate, Apollinis iussu patris vlciscendi causa supplicium de matre sumsisse: postremò non solùm diuina, sed etiam deæ sapientissimæ sententia esse liberatum, vt ait M. Tull. in orat. pro Milone, & Demosthenes ἐν τῷ κατ' Ἀριστοκράτους λόγῳ.

AN TV RERIS EVM] existimásne (inquit) matre demum à se necata insanisse Orestem, & non antequàm facinus admitteret, dementem, atque insanum fuisse? vult, Orestem, antequàm materno sanguine manus contaminaret, insanū

C fuisse, non ex scelere insaniam natam esse, vt poëtæ fabulantur: qui faciunt Orestem, Athamantē, & ceteros matricidas, in tragœdijs à Furijs agitari, earumque tædis ardentibus perterreri. sed M. Tull. in orat. in L. Pisonē, & orat. pro Rosc. Amerino negat illa esse credenda de Furijs, ac facibus, aitque *sua quemq; fraude, suo facinore, suo scelere, sua audacia, de sanitate, ac mente deturbari: has esse impijs assiduas, domesticasq; Furias: has esse impiorū flammas, tædas, & faceis.* sic ferè Æschines orat. κατὰ Τιμάρχου, in extrema Μὴ γὰρ οἴεσθε, ὦ Ἀθηναῖοι, τὰς τῶν ἀδικημάτων ἀρχὰς ἀπὸ θεῶν, ἀλλ' οὐχ ὑπ' ἀνθρώπων ἀσελγείας γίνεσθαι, μηδὲ τοὺς ἠσεβηκότας, καθάπερ ἐν ταῖς τραγῳδίαις, ποινὰς ἐλαύνειν, καὶ κολάζειν δᾳσὶν ἡμμέναις, ἀλλ' αἱ προπετεῖς τοῦ σώματος ἡδοναί, καὶ τὸ μηδὲν ἱκανὸν ἡγεῖσθαι, ταῦτα πληροῖ τὰ λῃστήρια· ταῦτα εἰς τὸν ἐπακτροκέλητα ἐμβιβάζει. ταῦτά ἐστιν ἑκάστῳ ποινή· ταῦτα παρακελεύεται τοῖς νέοις, σφάττειν τοὺς πολίτας, ὑπηρετεῖν τοῖς τυράννοις, συγκαταλύειν τὸν δῆμον. id est. *Nolite enim existimare, Athenienses, iniustorum, & audacium facinorum principia à Dijs, non à petulanti hominum improbitate nasci: neq; impios, & sceleratos homines Furiarum tædis ardentibus agitari, atq; excruciari, sed profusæ & prorupta corporis libidines, ac voluptates: vastæ, & immensæ cupiditates, hæc sunt, quæ terras omneis latronibus, & grassatoribus complent, hæc nauibus piraticis maria infesta reddunt: hæc ab vnoquoq; pœnas repetunt, hæc iuuentutem impellunt, atque hortantur, vt cineis trucidet, vt tyrannis inseruiat, vt populi libertatem opprimat,* D
&c. ex tragicorum fonte manauit illud Virgilianum lib. 4. Æneid. *Aut Agamemnonius scenis agitatus Orestes Armatam facibus matrem, & serpentibus atris Cùm fugit, vltricesq; sedent in limine Diræ.*

ACTVM] agitatū: impulsum: vt oda 6. epod. *Agam per altas aure sublata niueis.*

QVAM IN MAT. IVG. FERR. TEP.] id est, quàm matrem ferro necauit. sic Virgil. lib. Ænei. 9. *atro tepefacta cruore Terra, toriq; madent.* ibi. *& fixo ferrum in pulmone tepescit.* Ad hanc rem pertinet nescio cuius poëtæ versus, quem profert Carisius lib. 1. vbi de communibus syllabis disputat. *Túne Clytemnestræ fœdasti viscera ferro?* E

MALE TVTÆ MENTIS] parum tutæ mentis, id est, furiosus. non enim tutum est sese furioso committere.

VOCANDO HANC FVRIAM] hanc videlicet Electram. hic locus sumtus est ex Euripide in Oreste. Μέθες μ' οὖσα τῶν ἐμῶν Ἐριννύων· Μέσον μ' ὀχμάζεις, ὡς βάλῃς εἰς τάρταρον. id est, omitte me tu, quæ vna es mearum furiarum. Medium me tenes, & portas, vt in Tartarum deijcias.

HVNC, ALIVD] hunc autem, videlicet Pyladem, alio nomine appellat, quo nomine bilis atra eum appellare iussit.

SPLENDIDA] referendum ad atræ bilis naturam, quæ splendida est, vt docet Galenus περὶ αἰτίων συμπτωμ. β. γ. Μέλαινα χολὴ στιλπνοτέρα αὐτοῦ τοῦ αἵματος ἐστὶν, ὥσπερ καὶ ἡ ἐκ τῆς νεκρᾶς θαλάττης ἄσφαλτος, ἣν ἰουδαϊκὴν ὀνομάζουσιν, id est, atra bilis splendidior est ipso sanguine: quemadmodum & bitumen, quod ex mari mortuo nascitur: quod Iudaicum nominant. Idem lib. 4. ἀφορ. XXIII. Μέλανα αἵματι μεμελασμένῳ παραπλήσια φέρεται, διαφέροντα τῷ κεχύσθαι καὶ μὴ πεπηγέναι. καθάπερ ἐκεῖνο. Μέλαινα δὲ χολὴ, καὶ τῷ κεχύσθαι χωρὶς τοῦ πεπῆχθαι, καὶ τῷ στίλβον τὸ μέλαν, ἔτι δὲ δακνώδες εἶναι, καθάπερ ὄξος, ἀναδέρειν τε καὶ ζυμοῦν τὴν γῆν· ὧν οὐδὲν ὑπάρχει τοῖς μέλασιν. id est, atramenta ei sanguini, qui niger factus est, similia dicuntur esse: cùm eo differant, quòd fundantur, neq; concrescant, quomodo sanguis. Atra bilis autē his à sanguine nigro differt, & quòd ita liquida sit, vt non cōcrescat, & quòd splendida sit, & mordax instar aceti: præterea que terram glubat, ac fermentet: quorum nihil in atramentis inest. F

PAVPER OPIMIVS] hominis auari ingenium sub Opimij cuiusdam persona pulchrè describit. pauperem autem argenti dicit, quia eo vti vel nequibat, vel non audebat, ne quid de aceruo detraheret, néue deminueret. sic Od. 16. lib. 3. *Magnas inter opes inops.*

POSITI INTVS] domi conditi. ἔνδον κειμένου.

VEIENTANVM] vinum tenuissimum, vilissimum, pessimum denique, à Veiento oppido.

A CAMPANA TRVLLA] fictili poculo: alij æneo. suprà saty. 6. lib. 1. *Campana supellex*. trulla genus est vasis, seu poculi vinarij, vt declarat hic locus apud M. Tull. quarto lib. accus. *Erat etiam vas vinarium ex vna gemma pergrandi, trulla excauata cum manubrio aureo.* vide Varron. lib. 4. de ling. Lat.

LETHARGO] veterno, vt sup. diximus.

HVNC] Opimium lethargicum, seu lethargo oppressum, seu veternosum.

ERIGIT] veterno oppressum, atque afflictum excitat.

ADDIT ET ILLVD] addit orationem ad factum medicus. nam nihil sanè locutus erat. sic infrà eadem satyr. *& vnum Quiddam magnum addens, vnum me surpite morti, &c.*

HÆC AVFERET] sic habent omnes libri veteres: vulgati autem, *hoc*.

MEN' VIVO?] Méne viuo, auferet hæres? (inquit Opimius æger.)

HOC AGE] in hanc curam incumbe (inquit medicus): huic rei da operam assiduam: totum studium tuum eò confer, vt conualescas, & viuas. nam hæc verba, *hoc age*, eam, quam dixi, vim habent, vt & alibi ostendemus. B

QVID VIS?] quid vis faciam? (inquit Opimius.)

DEFICIENT INOP. VENÆ TE] destituent te inopem (inquit medicus) venæ, nisi cibo vireis reficies, & recreabis. Lucre. lib. 4. *His igitur rebus rarescit corpus, & omnis Subruitur natura, dolor quam consequitur rem. Propterea capitur cibus, vt suffulciat artus, Et recreet vireis interdatus, atq; patentem Per membra, ac venas vt amorem obturet edendi.* in vno cod. manuscripto legitur *Destituent inopem.* quam scripturam non sum secutus, vt suppositam.

SVME HOC PTISANAR. ORYZÆ] πτισάνη, seu πτισσάνη geminato σσ pultis genus est ex farina hordeacea. verumtamen fit & ex alijs frugibus. docent autem medici, hordeaceam omnium esse saluberrimam, atque ad concoquendum facillimam: nam quæ ex oryza constat, cùm copiosius alat ægrum, quàm plerunq; vires ferre queant, tùm ventriculum prægrauare solet. ptisanarium nomen est ὑποκορισικὸν à ptisana, quasi pusilla ptisana. Accipiendum est autem ptisanæ nomen hoc loco, nõ pro oryzę succo, qui in potionẽ prębeatur, cuiusmodi hodie fieri consueuit ex hordeo, in qua nihil inest præter aquam, & hordei cremorẽ: sed pro pulte, in qua solidæ partes ipsius oryzæ maneant, quæ detur in cibum. C

QVANTI EMTÆ?] quærit Opimius quanti emta sit oryza, morbo & fame moriturus potius, quàm asseis octo in salutem, & vitam æquo animo insumturus. *emtæ* autem patrij casus est, numeri singularis.

OCTO ASSIBVS] octussis numero singulari, & asses octo, vnum sunt, aut certè idem valent. itaque sic loquuntur Latini, *ptisanam octusse emi*, numero singulari, id est, octo assibus. Quòd si quis ita loquatur, emi octussibus numero multitudinis, ineptè loquatur, nisi cum hac adiectione, verbi gratia, duobus, tribus, quattuor, &c. octussibus. duo octusses autem sedecim asseis valent, & ita deinceps. Iccirco scripturam vulgatam reieci, vt corruptam, & ineptam. mihi suffragantur aliquot veteres cod. in quib. in nomine *octussibus u* non vacabat litura. ex qua feci coniecturã, scriptum fuisse initio *oct' assibus*: deinde ab aliquo audaciore, quàm doctiore, factum esse *octussibus*. D as autem principio nummus erat libralis æreus, & per L scriptum notabatur, valebatq; quattuor nostros Turonenseis: vnum Marketum Venetũ. Itaque sestertius, qui duos asseis & semissem valet, per duo LL & S à veterib. notabatur hoc modo LLS, vel ijs litteris linea trauersa notatis: vel sic, IIS. vt pluribus verbis ostendemus annot. ad illum locum, *Dum septem donat sestertia*, epist. 7. lib. 1. non vt hodie, idque inscienter, H-S.

EHEV: QVID REFERT MORBO, &c.] quid réfert (inquit Opimius) vtrùm morbo, nempe lethargo, peream, an furtis, ac rapinis? multo certè mihi optabilius esse debet morbo perire, quàm furtis, & rapinis: quasi hoc significet Opimius, tanti emere oryzam, esse sua furto amittere, suisque bonis spoliari. sine igitur me, ô medice, (inquit Opimius) morbo exstingui, & interire. E tantam enim impensam æquo animo ferre non possum. morte mihi longè grauius, atq; acerbius est, mea sic diripi, & compilari videre.

PEREAMQVE RAPINIS] ita reperi scriptum in quattuor codicibus calamo exaratis, vno Vatic. Rain. Card. Iann. Tornes. non, vt in vulgatis, *pereámne?*

QVID? SI QVIS NON SIT AVARVS,] nunc incipit docere alios præterea esse stultos, & insanos, quàm auaros: neq; eum, qui non sit auarus, continuò esse sanũ: quemadmodum nõ efficitur ex eo, si quis non sit cardiacus, vt benè valeat, cùm sint alij quamplurimi corporis morbi. vnà autẽ colloquuntur Horat. & Damasippus hoc loco. quærit enim Hora. respondet Damasippus.

NON EST CARDIACVS] qui sint cardiaci, suprà abhinc non longè, diximus.

CRATERVM] medicum, de quo M. Tull. lib. 12. epist. ad Att. *commouet me Attica, etsi assentior Cratero.* & Persius sat. 3. *venienti occurrite morbo. Ecquid opus Cratero magnos promittere monteis?* F huius seruum scribit Porphyrius Tyrius lib. 1. περὶ ἀποχῆς τῶν ἐμψύχων, morbo inusitato affectũ, cùm medicamenta non prodessent, vipera piscis in formam figurata, & ab eo vorata, sanum factum. Verba Tyrij hæc sunt, Κράτερου τοῦ ἰατροῦ οἰκέτης ξένῳ περιπεσὼν νοσήματι, τῶν σαρκῶν ἀπόστασιν λαβουσῶν ἐκ τῶν ὀστῶν, τοῖς μὲν φαρμάκοις ὠφέλητο οὐδὲν· ἰχθύος δὲ τρόπῳ ἔχιν σκευασθέντι, καὶ βρωθέντι διεσώθη, τῆς σαρκὸς συγκολληθείσης. id est, Crateri autem medici seruus nouo & iunsitato morbo affectus. nempe carne ab ossibus diuulsa ac distracta, pharmacis quidem nihilo melius se habuit: sed vipera in piscem conformata, & comesa conualuit, carne de integro conglutinata.

RECTE EST IGITVR].i. valétne igitur hic æger, quod cardiacus non sit? & è lectulo surget?

NEGABIT] medicus Craterus.

QVOD LATVS, AVT RENES M. T. AC.] epist. 6.

A epist. 6. lib. 1. *Si latus aut renes morbo tentatur acuto.* morbus acutus est, aut quia vel citò hominem exanimat, vel citò periculo vacat: aut quia tanquam gladius, seu telum, corpus ęgri dolore quasi transuerberat: ex quo etiam à Latinis telum appellatur. Serenus. *Est ea vis morbi, quod telum nominitatur, Cùm subitò dolor insanus furit incitus æstu.* ὀξεῖα νόσος etiam à Gręcis appellatur. Celsus lib. 4. cap. 6. *Sed interdum id malum intra dolorem est, isq́ modò tardè modò celeriter soluitur: interdum ad perniciē quoq́ procedit, oriturq́ acutus morbus, qui pleuriticus [al. πλευρῖτις] à Græcis nominatur.* De renum morbis legito eundē Cels. eod. lib. cap. 10.

IMMOLET ÆQVIS HIC P. L.] qui non est periurus, id est, qui periurio rē non auget, neque sordidus est, videtur habere deos Lares sibi propitios, æquos, amicos, placatos. Quare meritò debet eis, vt ab insania liber, porcū immolare, gratiasq́ agere: verùm est ambitiosus, &c. Porcū ab insanis, & furiosis immolari solitū esse, declarat iocus Plautinus Menæch. *Quibus hìc pretijs veneunt porci sinceri? nummū à me accipe. iube te piari de mea pecunia. nam equidem insanum te esse certò*
B *scio.* Iam à Laribus Laruæ dicuntur, à laruis laruati, id est furiosi atq́ insani. Ob hanc fortassè causam insani Laribus sacrificare iubebantur, vt eos placarent. Alij hanc causam afferunt. Mania Larum mater, aut auia est, siue à Manibus dicatur, qui ijdē sunt & Lares, siue ἀπὸ τοῦ μαίνεσθαι, quod est insanire, siue, ἀπὸ τοῦ μανοῦ, quod est rarū, & remissum, siue ἀπὸ τοῦ μονοῦσθαι, quòd solitudine delectentur. Cùm igitur Larum mater sit Mania, quæ insaniæ dea est, atq́ iccirco Lares & Mania templū commune, aramq́ communē habeant, nō immeritò etiā sacra habent inter se communia, & ab insanis communiter placantur. Porcus autē potissimùm Laribus immolabatur, quia Lares, Grundules dicebantur, Romęq́ publice Grundules erant constituti, & consecrati ob eam porcam, quæ triginta pepererat, vt docet Nonius. Arnobius li. 1. aduersus Genteis, *Meliorisne sunt causæ qui Grunduleis adorant Lares, Aios locutios, Libentinos, quàm su-*
C *mus nos omnes, qui deum colimus rerum patrem? &c.*

NAVIG. ANTICY.] vt purgetur veratro, seu elleboro. innuit ambitiosum alio genere insaniæ insanum esse, quàm auarum: quia hic nunquam vtatur bonis quæsitis: ille sua largiatur, & profundat, vt honores à populo obtineat.

QVID ENIM DIFF. BARATHRONE] quantum ad insaniā attinet, nihil interest, vtrùm quis sua profundat, an suis abstineat, vt alienis, aut sacris. Vterq́ enim est insanus. barathrum locum fuisse altitudine immensa, in quem nocentes, & malefici demittebantur, notum est.

CANVSI] Canusij oppidi nomen est, de quo suprà sat. 5. lib. 1.

NATIS DIVISSE DVOBVS] corruperant hunc locum insolentes, & audaces quidam homines, supposuerantque *didisse*, planè vitiosè, & contra auctoritatem codicum non solùm antiquorum, & calamo exaratorum, verùm etiam typis excusorum melioris notæ. *diuisse* autem rectū est, dictumq́, vt *promisse* apud Catullum. *Aut facere ingenuæ est, aut non promisse pudicæ, Aufilena, fuit.* & apud Terent. *produxe*, & similia exempla D bonis scriptoribus vsitata: ex quibus collegimus nonnulla suprà ad sat. 5. lib. 1.

TV NOMENTANVM] Tu Aule, ne Nomentanū sequerere, veritus sum. Erat autem Cassius Nomentanus profusus nepos: vt suprà diximus ad sat. 8. lib. 1.

TV NE SEQVERERE CICVT.] tu Tiberi, ne sequerere Cicutam, sordidissimum, atque auarissimum, cumini sectorem, & fæneratorem.

QVARE PER DIVOS OR. VTERQVE PEN.] sic epist. 7. lib. 1. *Quod te per Genium dextramq́, deosq́ penateis, Obsecro, &c.*

TV CAVE NE MIN. TV, &c.] hic Oppidius duos habebat filios dissimiles admodum moribus, & natura. in Aulo enim indoles quædam inerat præsignificatrix largitionis futuræ, & profusionis: Tiberius contrà ad parsimoniam, atque auaritiam natura factus videbatur. Pater igitur vtriusque ingenio perspecto, & cognito, vtilia vtrique præcepta dat, quibus naturæ vitium temperare, atque ad mediocritatem inflectere queat. E
Aulum monet, ne rem à patre acceptam largitione, & profusione minuat: Tiberium, ne immoderata parsimonia, & nimio lucri studio augeat. Cephalus ille apud Platonem lib. 1. de rep. quærenti à se Socrati, qualis fuisset χρηματιστὴς, id est, quantum studij adhibuisset in pecunia quærenda, & in facienda re, respondet se medium fuisse χρηματιστὴν inter auum, & patrem. Auum enim tantò ferè patrimonio à maioribus suis accepto, quantum ipse nunc possideat, multo maius fecisse, atque auxisse: Lysaniam autem patrem rem, quam acceperit, aliquanto minorem, quàm nunc sit, fecisse: sibi verò satis esse, si liberis non pauciora quidem, sed aliquantulo plura, quàm acceperit, relinquat. verba Platonis sunt hæc, si quis fortè magis delectatur Græcis, quàm Latinis, præsertim nostris. μέσος τις γέγονα χρηματιστὴς τοῦ τε πάππου, καὶ τοῦ πατρός. ὁ μὲν γὰρ πάππος τε, καὶ ὁμώνυμος ἐμοὶ, σχεδόν τι ὅσην ἐγὼ νῦν οὐσίαν κέκτημαι, παραλαβὼν, πολλάκις τοσαύτην ἐποίησε· Λυσανίας δὲ F
ὁ πατὴρ, ἔτι ἐλάττω αὐτὴν ἐποίησε τῆς νῦν οὔσης. ἐγὼ δὲ ἀγαπῶ, ἐὰν μὴ ἐλάττω καταλίπω τουτοισίν, ἀλλὰ βραχεῖ τινι πλείω, ἢ παρέλαβον.

NATVRA COERCET.] quia modico contenta est.

TITILLET] ne vos gloriæ dulcedo alliciat ad petēdos magistratus. μὴ ὑμᾶς γαργαλίζῃ. tralatio est.

AMBO.] antiquum pro *ambos*. sic M. Tull. epist. ad M. Fabium Gallum lib. 7. *præter duo nos, loquitur isto modo nemo.* nam ita habent codices emendati, tum excusi, tum calamo scripti. sic & Virgil. Æneid. 11. *Si duo prætereà taleis Idæa tulisset Terra viros.* sic suprà saty. 7. lib. 1. *duo si discordia vexet inerteis.*

INTESTABILIS] Intestabilis est is, cui nemo iure cogitur testimonium dicere: cui testeis nulla sua in re adhibere licet. nam ciui Rom. incolumi capite, & fama licebat testimonium ijs denuntiare, quos sciret aliquid compertum habere earum rerū, de quibus quæreretur, aut controuersia esset. licebat ei & testeis omnibus in re-

A bus, quas agere vellet, adhibere: ex quo natus est iocus ille apud Plautum in Curculione. *Semper curato ne sis intestabilis. Quod amas, ama testibus præsentibus*. intestabilis illo loco, valet sine testibus. Sed ambiguè dictum est. propterea autem quòd testamentum non nisi aliquot testibus præsentibus fieri potest: iccircò, qui sunt intestabiles, testamentum facere non possunt, cùm eis testeis in suis rebus adhibere non liceat. Atque eadem ratione ne ad testamentum quidem, quod quis alius facere velit, adhiberi possunt: quod auctoritate Vlpiani comprobatur. Nam id senatusconsultum, quo decretum est, vt damnatus ob carmen famosum, sit intestabilis, sic interpretatur, vt dicat, ei neque testamentum facere licere, neque ad testamentum ab altero adhiberi.

SACER] exsecrandus. vt sup. Od. 7. epod. *Sacer nepotibus cruor.*

IN CICERE, ATQVE FABA] ædiles & ambitiosi homines solebant Floralibus, vel in annonæ caritate id genus legumina vel populo viritim metiri, vel vulgò spargere. M. Tull. frumentaria. *nunquam tam grati hi sesquimodij, Qu. Hor-* B *tensi fuissent: quos tu, cùm ad mensuræ tam exiguam rationem populo Rom. in capita descripsisses, gratissimum omnibus fecisti. Caritas enim annonæ faciebat, vt istuc, quod re paruum videbatur, tempore magnũ videretur.* Ego tamen hæc Horatij verba de ijs, quę spargebantur in vulgus, & de missilibus accipienda esse arbitror: quanuis traditum sit Milonem tria amplissima patrimonia in delinienda plebe consumsisse, & P. Crassum populo Rom. epulum præbuisse, ac treis minas in singula ciuium capita distribuisse. sed hæc Horatiana, sunt referenda ad superiora tempora.

LATVS VT IN CIRCO SPATIERE] vt sis ædilis, vt præsis ludis, vt in Circo multis antè euntibus, & turbam summouentibus, ambules. sup. Od. 16. lib. 2. *Non enim Gazæ, neq; consularis Summouet lictor miseros tumultus Mentis, &c. Latus* autem excudendum curaui septem codicum auctoritate fretus, duorum Vatic. Ian. Faër. Tor- C nesiani, Clericani, Nicotiani, & aliorum: interpretorque ita, vt dixi, lictoribus turbam summouentibus. alij referunt ad togæ latitudinem, atq; amplitudinem, vt sup. Od. 4. epod. *cum bis ter vlnarum toga.* AVT ÆNEVS VT STES] aut vt tibi statua ænea ponatur. sic loquuntur & Græci. ἱστᾶσθαι χαλκοῦν, statuæ æneæ honore affici: & ἱστάναι χαλκοῦν, erigere alicui statuam æneam.

NVDVS AGRIS, NVD. P. I.] spolians te agris, & pecunijs à patre acceptis?

SCILICET VT PLAVSVS] scilicet vt populus Rom. tibi eodem modo applaudat, quo modo Agrippæ applaudere solet.

ASTVTA INGENVVM VVLPES IMIT. L.] quid tam dissimile, quàm vulpes leoni? Illa imbecilla, hic valentissimus: illa dolis, hic viribus confidit. plerique tamen vbi pellis leonina non satis valet, vulpinam adhibent, nituntúrque & viribus & dolis. quod fecisse L. Syllã accepimus, eique benè processisse videmus. Sed insigniter ij stulti sunt, qui cùm ingenio, & sollertia locum ali- D quem inter suos ciueis obtinere possint, viribus simulatis, potentiæque specie ostentata, cum superioribus, atque illustrioribus viris malunt contendere.

NE QVIS HVMASSE VELIT] Inducitur nunc nouus dialogus, nouaque disputatio inter priuatum aliquem, seu plebeium, & Agamemnonem: cuius hæc summa & sententia est, reges, & principes, & huiusmodi personas claras, & illustreis ob speciem gloriæ inanem multa quotidie peccare, immania scelera suscipere, denique vehementer insanire. Totus autem hic locus ex Sophoclis Aiace adumbratus est, apud quem, cùm Aiacem sua ipsius manu interfectum Teucer tollere, vt sepeliret, conaretur, interueniens Menelaus Agamemnonis iussu, vetat Aiacis corpus loco mouere propterea, quòd (inquit ille) cùm speraremus eum belli adiutorem, & nobis amicum vnà nobiscũ venisse domo, comperimus re quæsita inimicum nobis fuisse Troianis ipsis acriorẽ: qui vniuersi exercitus cædem meditatus, noctu nos adortus est, vt armis opprimeret. Quòd siquis Deus hunc eius conatum non compressisset, (inquit) nos in eius locum indignissima nece affecti iaceremus: iste autem viueret. at nunc Deus E immortalis istius contumeliam, petulantiamque à nobis in oueis, & greges auertit. Quapropter nemo est quantumuis viribus præstans, & pollens, qui corpus eius sepultura afficere audeat: sed omnino in arena proiectus, ac prostratus mergis, & reliquis auibus maritimis escam suo corpore, pabulumque prębebit. Sed præstat Sophoclis versus ascribere. Μεν. Οὗτος σε φωνῶ. τόνδε τὸν νεκρὸν χεροῖν Μὴ συγκομίζειν, ἀλλ' ἐᾶν ὅπως ἔχει. Τεῦκ. Τίνος χάριν τοσόνδ' ἀνήλωσας λόγον, Μενε. Δοκοῦντ' ἐμοί, δοκοῦντα δ', ὃς κραίνει στρατοῦ. Τεῦκ. Οὔκουν ἂν εἴποις, ἥντιν' αἰτίαν προθείς; Με. Ὅθ' οὕνεκ' αὐτὸν ἐλπίσαντες οἴκοθεν Ἄγειν Ἀχαιοῖς ξύμμαχόν τε καὶ φίλον, Ἐξεύρομεν ζητοῦντες ἐχθίω Φρυγῶν. id est. M. Heus tu: te appello. hoc cadauer ne manibus humo tollito, sed vt est humi positum, relinquito. T. quamobrem tantam orationem consumsisti? M. Ita mihi visum est, ita à toto exercitu decretũ est. T. Non igitur dices quæ vos causa impulerit? M. Quia, &c. reliqua suprà sunt à nobis Latinè redF dita. Idem facit postea Agamemnon: cui fortiter in os aduersatur, & resistit Teucer, quoad Vlysses, clamore, & iurgio exaudito adueniens mitigatus iam, ac placatus in Aiacem mortuum, Agamemnonem quoque flexit, atque exorauit, vt Aiacem sineret sepeliri. *Atrida* autem hîc casus vocatiuus Latinus est. alioqui produceretur: vt Anchisa apud Virg. lib. 3. Æn. *Coniugio Anchisa veneris dignâ te superbo.* ad quem lege Seruium.

REX SVM] rex sum, inquit, Menelaus. Quare licet mihi pro meo iure, quicquid libet, & iubere, & vetare: & pro ratione, mea est voluntas. describit personam Regiam, orationemq; imitatur. talia sunt illa, *Si te secundo lumine hîc offendero. Præter rogitatum si loquare: seu non loquare.*

NIL VLTRA QVÆRO PLEB.] verba sunt eius, qui quærens hæc dixerat, *Ne quis humasse velit, &c.* cui cùm Agamemnon nihil aliud respondisset, quàm se regem esse, neque causam facti sui attulisset:

A attulisset: sic vicissim excipit ille, nihil vltrà quæro, ego, qui plebeius sum. Itaque ab ijs dissentio, qui hîc legi volunt, nil vltrà quære plebeius, quasi etiam hæc verba sint Agamemnonis. Agamemnon tamen, quasi orationem perpetuans, subiungit. *& æquam rem Imperito*, &c. proinde quasi dicat, non solùm quia rex sum, id, quod feci, probari debet, verùm etiam, quia rem æquam impero.

DII TIBI DENT CAPTA, &c.] hæc sunt ex Homero ferè expressa ἰλιάδ. α. Ὑμῖν μὲν θεοὶ δοῖεν ὀλύμπια δώματ' ἔχοντες Ἐκπέρσαι Πριάμοιο πόλιν, εὖ δ' οἴκαδ' ἱκέσθαι. hîc igitur plebeius primùm Agamemnoni bene precatur, & quidem illi precatur & exoptat id, quod scit ei esse optatissimũ: deinde rogat, liceátne quędã ex eo quęrere: postremò quęrit quæ putat esse quærenda. *reducere* excudendũ curaui omnibus fere codicibus antiq. fretus.

ERGO CONSVLERE, ET MOX RESP. LIC.] id est, ergo licebítne mihi & interrogare, & respondere? Videtur tractum ab ijs, qui iurisconsultos consulebant, & ab eorum more. solebant enim ita ab illis quærere, *licet consulere?*

CVR AIAX HER. AB ACH. SEC.] Cur
B Aiax vno Achille inferior iacet insepultus, qui toties Gręcos in maximas angustias redactos seruauit? Homerus. ἰλιάδ. β. Aiacem Telamonium, de quo nunc verba facimus, testatur omnium Græcorum fuisse longè fortissimum, quamdiu Achilles iratus prœlio abstinebat. Illum enim Aiaci præstitisse. sic Hom. Ἀνδρῶν δ' αὖ μέγ' ἄριστος ἔην Τελαμώνιος Αἴας, Ὄφρ' Ἀχιλεὺς μήνιεν· ὁ γὰρ πολὺ φέρτατος ἦεν. Erat igitur ab Achille secundus. Quin etiam ipse Vlysses, cùm apud inferos ὀδυσσ. λ. Aiacis vmbram vidisset solam, aliarumque cœtum fugientem, & etiam tum indignantem, atque iratam propterea, quòd Græci Achillis arma Vlyssi potius, quàm sibi adiudicassent, optat vt, si fieri possit, ne in illo certamine superior Aiace fuerit, quia talis vir propter eam victoriam excesserit è vita, qui & forma corporis, & rebus gestis (inquit Vlysses) ceteris Græcis omnibus antecellebat, vno Achille excepto. sic Vlysses, cuius grauissimum testimonium
C esse debet. Αἴαντ', ὃς περὶ μὲν εἶδος, περὶ δ' ἔργα τέτυκτο Τῶν ἄλλων Δαναῶν μετ' ἀμύμονα Πηλείωνα. Idem Vlysses eadem de Aiace prædicat apud Sophocl. his verbis. Ἀλλ' αὐτὸν ἔμπας ὄντ' ἐγὼ τοιόνδ' ἐμοὶ Οὔκουν ἀτιμάσαιμ' ἄν, ὥστε μὴ λέγειν Ἕν' ἄνδρ' ἰδεῖν ἄριστον Ἀργείων, ὅσοι Τροίαν ἀφικόμεσθα πλὴν Ἀχιλλέως. id est, Veruntamen nolim Aiacem, quamuis mihi inimicum atque infestum, huiusmodi contumelia afficere, vt negem eum vnum à me visum esse omnium Græcorum, qui ad bellum Troianum venimus, fortissimum, Achille excepto. Eodem pertinet illud Pindari. Νεμ. εἰδ. ζ. de Aiace, ὃν κράτιστον Ἀχιλλέος ἄτερ, μάχᾳ ξανθῷ Μενελάῳ δάμαρτα κομίσαι θοαῖς ἐν ναυσὶ πόρευσαν εὐθυπνόου ζεφύροιο πομπαὶ πρὸς Ἴλου πόλιν. id est, quem præstantissimum ac fortissimum Achille excepto Zephyri recta regione flantis spiritus prosequentes ad vrbem Troiam nauibus celeribus detulerunt, vt flaui Menelai vxorem prœlio recuperaret, atque in patriam referret.

PVTRESCIT] πύθεται. Hom. ἰλ. λ. πύθεται: οἰωνοὶ δὲ περὶ πλέες, ἠὲ γυναῖκες: id est, Putrescit, aues autem circum eum plures sunt, quàm mulieres, *Putrescit* D
autem, id est, iacet insepultus, neque humatur, neque ei terra inijcitur. Hac de re lege, si tibi commodũ est, quæ suprà à nobis annotata sunt ad illũ locum oda 28. lib. I. *licebit Iniecto ter pul. curras.* quib. hæc adde ex Ennio in Ctesphonte: *Neq; terrã inijcere, neq; cruenta Conuestire mihi corpora licuit, Neq; miseræ lauêre lacrymæ salsum sanguinem.*

TOTIES SERV. CLAR. ACH.] Cùm alibi, tùm in defensione nauium maximè virtus Aiacis apparuit, atque enituit: qui ceteris ferè Græcis omnibus metu perterritis, atque in fugam versis, solus Hectoris, & Troianorum impetum tardauit, ac repressit. quod narratur ab Hom. ἰλ. ο. Præterea apud Sophoclem in ea, quam dixi, tragœdia, præclara Aiacis à Teucro exponuntur facinora his versibus. Οὐ μνημονεύεις οὐκέτ' οὐδὲν ἡνίκα Ἑρκέων ποθ' ὑμᾶς οὗτος ἐγκεκλεισμένους Ἤδη τὸ μηδὲν ὄντας ἐν τροπῇ δορὸς Ἐρρύσατ' ἐλθὼν μοῦνος, &c. quorum hæc ferè sententia: oblitúsne es illius temporis, cùm vos intra munitiones, & vallum inclusos, profligatos iam, & in extremum discrimen adductos, acie versa E
solus hic liberauit, ac seruauit, transtris quidem nauium iam incendio conflagrantibus, irrumpente autem in naueis, fossis superatis, Hectore? quis hæc propulsauit? nónne hic erat, qui has res gessit, quẽ ais ne pedem quidẽ vsquam contulisse?

GAVD. VT POP. PR. PR.] expressum ex Hom. ἰλιάδ. α. Ἦ κεν γηθήσαι Πρίαμος, Πριάμοιό τε παῖδες, Ἄλλοι τε Τρῶες μέγα κεν κεχαροίατο θυμῷ. tale est & Virgilianum illud sub persona Sinonis. *iamdudũ sumite pœnas. Hoc Ithacus velit, & magno mercentur Atridæ.* Iterum Hom. ἰλ. β. Οὕτω δὴ οἶκόνδε φίλην ἐς πατρίδα γαῖαν Ἀργεῖοι φεύξονται ἐπ' εὐρέα νῶτα θαλάσσης: Κὰδ δέ κεν εὐχωλὴν Πριάμῳ, καὶ Τρωσὶ λίποιεν Ἀργείην Ἑλένην, id est, itáne domum in patriam terram fugient Græci nauigantes? gloriandi autem materiam Priamo & Troianis relinquent Argiuam Helenã? &c. quæ exempla eò maximè valent, quòd omnes, qui modò sapiunt ac prudenter sentiunt, operam dare solent, ne quid admittant, quod & inimi F
cis voluptatem afferat, & amicis acerbum sit, atque iniucundum. quod sibi euenisse lamentatur Theognis. Οἴμοι ἐγὼ δειλός, καὶ δὴ κατάχαρμα μὲν ἐχθροῖς· Τοῖς δὲ φίλοισι πόνος, δειλὰ παθών, γενόμην. id est, hei mihi, infelix ego homo: ludibrio & lætitiæ fui inimicis; amicis autem dolori calamitate accepta. Et Aristoteles rhetor. I. καὶ ὅλως ὃ οἱ ἐχθροὶ βούλονται, ἢ ἐφ' ᾧ χαίρουσι, τοὐναντίον τούτῳ ὠφέλιμον φαίνεται· διὸ εὖ εἴρηται: ἦ κεν γηθήσαι Πρίαμος, id est, *Et omninò contrarium eius, quod inimici volunt, aut quo lætantur, vtile videtur. Quapropter pulchrè illud ab Homero dictum est, Gaudeat haud dubiè Priamus.* Et Demosthen. in orat. περὶ παραπρεσβ oraculum quoddam profert, quod monet, nihil esse committendum, quamobrem gaudeant inimici. φησὶ δέ γε ἡ μαντεία ἀεὶ δεῖν, ὅπως μὴ χαίρωσιν οἱ ἐχθροί, ποιεῖν. eodem pertinet illud Hesiod. ἔργ. καὶ ἡμ. Πάντα μάλ' ἀμφὶς ἰδών, μὴ γείτοσι χάρματα γήμῃς. i. omnia valde circũspiciens, ne vicinis lætitiã præbeas vxorẽ ducens: seu ne vxorẽ ducas, ex qua vicinis, qui te oderunt, lætitiam præbeas.

MILLE OVIVM] hæc dicuntur hîc ab Agamemnone. eadẽ loquitur Menelaus apud Soph.

A quem locum suprà produxi: & item Vlysses his verbis, Εφθαρμένας γὰρ ἀρτίως εὑρίσκομεν λείας ἁπάσας, καὶ κατηναρισμένας Ἐκ χειρὸς, αὐτοῖς ποιμνίων ἐπιστάταις. id est, pecora omnia modò interfecta, & necata reperimus vnà cum pecorum magistris. *mille ouium*, autem, id est, mille oueis. talia sunt illa, quæ proferunt Gellius lib. 1. cap. 16. & Macr. lib. 1. Saturn. ex bonis & probatis scriptoribus, M. Tullio, Quadrigario, Lucilio, *mille hominum*, *mille nummûm*, *mille passuum*.

INSANVS] Cùm in iudicio illo, & disceptatione armorum Achillis nemo præter Vlyssem cum Aiace contenderet, ceterique ei omnes cederent, Aiacem è iudicio discessisse ab Vlysse victum, armaque Vlyssi adiudicata fuisse, atque ex ea iniquitate Aiacem incredibili animi dolore affectum in furorem incidisse cùm multi auctores litteris, & memoriæ prodiderint, tùm ea de re pulcherrima exstat ea, quam sæpe iam commemoraui, Sophoclis tragœdia, quæ inscribitur Αἴας μαστιγοφόρος. Pindarus quoque Nem. εἰδ. η. ostendens, quanta vis sit callidæ, & artificiosæ orationis, dicit, Græcos eloquentia Vlyssis, non æquitate, aut veritate rei adductos Vlyssem Aiaci prætulisse.

B Ἐχθρὰ δ' ἄρα πάρφασις ἦν καὶ πάλαι, αἱμύλων μύθων ὁμόφοιτος δολοφραδὴς κακοποιὸν ὄνειδος· ἃ τὸ μὲν λαμπρὸν βιᾶται, τῶν δ' ἀφαντων κῦδος ἀντείνει σαθρόν. id est, Sed nimirũ odiosa olim quoq; eloquentia erat, blandorũ sermonum socia, fallacium cogitationum plena, opprobrium maleficũ: quæ id quidẽ, quòd clarũ & splendidum est, per vim deprimit: eorũ autem, quæ sunt obscura, decus victum attollit.

INCLYTVM VLYSSEM] in eadem tragœdia Aiax Palladi, quid fecerit, roganti, respondet se Vlyssem domi habere vinctum eo consilio, vt eum domus interioris columnæ astrictum, flagellis ad necem cædat.

ET MENEL. VNA MECVM] eo ipso in loco Aiax percunctanti Palladi nõ solùm fatetur, verùm etiã, vt gloriosum quiddã prædicat, se sanguine Græcorum ferrum tinxisse: in eis autem Agamemnonem, ac Menelaum interfecisse. Αθη. ἦ καὶ

C πρὸς Ἀτρείδαισιν ᾔχμασας χέρα, Αι. Ὥς' οὔποτ' Αἴανθ' οἵδ' ἀτιμάσουσιν ἔτι. Αθη. Τεθνᾶσιν ἅνδρες, ὡς τὸ σὸν ξυνῆκ' ἐγώ.

TV CVM PRO VITVLA] Verba plebeij. Cùm Græci Aulide detinerentur aduersa tempestate, neq; vlla eis nauigandi facultas daretur, Agamemnon partim Chalcantis responso adductus, partim ambitione impulsus filiam suã Iphigeniã simulatione nuptiarum domo arcessitam Dianæ immolare instituit: quam Diana ad Tauros vsque ductã, ceruà in eius locum substituta eripuit. Agamemnon apud Euripidem in ea tragœdia, quæ Iphig. in Aulide inscribitur, sic de hoc Calchantis responso, suoq; consilio loquitur. Ἡθροισμένου δὲ, καὶ ξυνεστῶτος στρατοῦ Ἥμεσθ' ἀπλοίᾳ χρώμενοι κατ' Αὐλίδα, Χάλκας δ' ὁ μάντις ἀπορίᾳ κεχρημένος Ἀνεῖλεν Ἰφιγένειαν, ἣν ἔσπειρ' ἐγὼ, Ἀρτέμιδι θῦσαι τῇ τόδ' οἰκούσῃ πέδον. Καὶ πλοῦν τ' ἔσεσθαι, καὶ κατασκαφὰς Φρυγῶν Θύσασι, μὴ θύσασι δ' οὐκ εἶναι τάδε. id est, congregato autem, & vnum in locum contracto exercitu, sedebamus, nauigandi facultatẽ non habentes ad Aulidem. Chalcas autem vates, consilij inopia laborans, respondit oportere me Iphigeniã, filiam meam, Dianæ, quæ huic solo D præsidet, immolare: quòd si Iphigeniã immolaremus, & nauigandi facultatẽ nobis fore, & Phrygum euersionẽ: sin minus, ea, quæ nunc sunt. Apud Sophoclem autẽ in ea tragœdia, quæ Electra inscribitur, Clytemnestra ab Electra accusata, quòd virũ suũ interfecerit, sic respondet, atq; hac sui facti defensione vtitur: quia ille filiã suam solus Græcorũ mactandam præbere non dubitarit. verba Sophoclis sunt hæc. Ὡς ἐξ ἐμοῦ τέθνηκεν, ἐξ ἐμοῦ, καλῶς Ἔξοιδα, τῶν δ' ἄρνησις οὐκ ἔνεστί μοι. Ἡ γὰρ δίκη νιν εἷλεν, οὐκ ἐγὼ μόνη· Ἧι χρῆν σ' ἀρήγειν, εἰ φρονοῦσ' ἐτύγχανες· Ἐπεὶ πατὴρ οὗτος σὸς, ὃν θρηνεῖς ἀεὶ, Τὴν σὴν ὅμαιμον μοῦνος Ἑλλήνων ἔτλη Θῦσαι θεοῖσιν. id est, à me interfectum esse præclarè scio, neq; negare possum. Iustitia enim eũ de medio sustulit, non ego sola: cui te opitulari oportebat, si saperes. Nam pater iste tuus, quẽ semper luges, tuã sororem solus Græcorũ dijs ausus est immolare. At Pindarus, quasi res in dubium veniat, quærit vtrúmne dolor ex Iphigeniæ filiæ nece susceptus Clytemnestrã, vt virũ interficeret, impulerit, an nocturnæ adulteri blanditiæ: his verbis. πότερόν νιν ἄρ' Ἰφιγένει' ἐπ' Εὐρίπῳ σφαχθεῖσα τῆλε πάτρας ἔκνισε βαρυπάλαμον ὄρσαι χόλον, ἢ ἑτέρῳ λέχει δαμαλιζομέναν E ἔννυχοι πάραγον κοῖται, Lucre. lib. 1. Iphigeniæ mactandæ causam in religionẽ confert, his versibus. *Auli de quo pacto Triuiai virginis arã Iphianassai turparunt sanguine fœdè Ductores Danaûm delecti, prima virorũ.* Sequũtur illa deinceps aliquot versib. interpositis. *Nec miseræ prodesse in tali tẽpore quibat, Quòd patrio princeps donarat nomine regẽ. Nã sublata virûm manibus, tremebundaq; ad aras Deducta est, non vt sollenni more sacrorũ Perfecto, posset claro comitari Hymenæo: Sed casta inceste nubendi tẽpore in ipso Hostia concideret mactatu mæsta parẽtis, Exitus vt classi felix, faustusq; daretur. Tantùm relligio potuit suadere malorũ.* M. Tull. item stultam Agamemnonis religionem reprehendit lib. 3. off. his verbis. *quid Agamemnon? cùm deuouisset Dianæ, quod in suo regno pulcherrimũ natum esset illo anno, immolauit Iphigeniam, qua nihil erat eo quidẽ anno natum pulchrius. promissum potius non faciendum, quàm tam tætrum facinus admittendum fuit.*

MOLA SALSA] farre cum sale. Fest. *Mola vocatur etiam far tostum, & sale sparsum, quod eo molito, hostiæ aspergantur.* F

RECTVM ANIMI] τὸ ὀρθὸν, id est, τὴν ὀρθότητα. rectitudinem diceremus, si esset vsitatum. *rectum animi*, est sanitas & constantia. sup. saty. 1. lib. 1. rectum vsurpauit nullo alio adiuncto. *sunt certi deniq; fines, Quos vltra, citraq; nequit consistere rectũ.* rectũ animi seruas? igitur, id est, túne mentis compos es? túne sanus es?

QVORSVM?] inquit Agamemnon.

INSANVS] quem insanum dicis fuisse. verba sunt plebeij.

VERVM EGO, VT HÆRENTEIS] hunc locum paullo antè ex Euripide, & Lucretio illustrauimus. eodem pertinent & illa ex eadem tragœdia, quæ respondet Agamemnon filiæ mortem deprecanti. Ὁρᾶθ' ὅσον στράτευμα ναύφρακτον τόδε· Χαλκέων ὅπλων ἄνακτες Ἑλλήνων ὅσοι. Οἷς νόστος οὐκ ἔστ' Ἰλίου πύργους ἔπι, Εἰ μὴ σὲ θύσω, μάντις ὡς Κάλχας λέγει. id est,

A id est, vide quanta sit hæc classis, quàm multi Græcorum duces: quibus non licet ad Troiam nauigare, nisi te mactem, vt vaticinatur Chalcas. Sed quod diximus suprà, Euripidem, & Eustathium secuti, Iphigeniam à Diana fuisse liberatam, ac sublatam, non immolatam. Pausanias quoque in Arcad. narrat ab Arcadibus idem vulgo dictitari. prætereà testatur Hesiodus Iphigeniam non esse mortuam: sed Dianæ beneficio, ac munere inferorum esse Deam, quam Hecaten appellamus. *hærenteis* autem, id est, à ventis aduersis impeditas, & in littore iacenteis.

PRVDENS] sciens, iudicio ac voluntate: vel prudenter.

QVI SPECIES ALIAS VERIS, &c] ex ijs duobus, quæ Agamemnoni plebeius, seu priuatus obiecerat, videlicet eum & diuos placasse suo, id est, filiæ suæ sanguine, & furiosum in eo fuisse: prius illud fassus est Agamemnon: hoc posterius negauit, se furiosum propterea fuisse. Nūc igitur probare conatur plebeius quod ille negauerat, hoc modo. Sed mihi prius admonendus est lector, hunc locum in omnibus libris, quos quidem viderim, tum excusis, tum calamo exaratis B esse corruptum: à me auté vnius litteræ adiectione restitutū. Cùm enim antea ita legeretur, *Qui species alias veri. &c.* ego sic emendaui, *Qui species alias veris*, meam coniecturam doctis omnibus approbantibus, &, quod caput est, ipsa veritate, ac sententia hanc scripturam postulante. species autem aliæ veris, seu alia à veris (vtroq; enim modo loquuntur Latini, vt mox dicemus) sunt species à veris differentes, species falsæ: quibus nobis occurrētibus decepti falsa, & praua pro rectis, & veris sequimur, expetimus, probamus. sic M. Tul. off. 3. de Regulo. *Is cum Romam venisset, vtilitatis speciem videbat: sed eā, vt res declarabat, falsam iudicauit.* ibidem. *apud superiores, vtilitatis species falsa ab honestatis auctoritate superata est.* eadē ratione, falsa visa idem M. Tull. nominat in Lucullo, quæ cùm habeant quandam veri similitudinem, nos inducunt, vt falsa pro veris habeamus. Iam verò hoc genus loquendi, *aliud vero*, aut *aliud à* C *vero*, Latinis est vsitatum: vt docuimus in annotationibus nostris in lib. 1. Aristot. de morib. ad Nicom. ex quibus licet (opinor) nobis exempla in hunc locum transferre. M. Brut. epist. ad M. Tull. li. 2. *Nos ab initio spectasse otium, nec quicquā aliud a libertate cōmuni quæsisse, exitus declarat. aliud à libertate*, id est, diuersum, discrepans, & differēs à libertate. Tibull. lib. 3. eleg. 4. *Hoc tibi cōiugium promittit Delius ipse, Felix: hoc alium desine velle virum.* hoc alium, id est, alium ab hoc, alium quàm hunc. sic enim & emendat, & explicat M. Muretus mihi assentiens. Atque ita loquuntur Græci. Plato in Menone. ἄλλο ἐπιστήμης, aliud à scientia. Aristot. rhetor. 2. Τὸ γὰρ δεινὸν ἕτερον τοῦ ἐλεεινοῦ. i. horribile enim aliud est à miserabili. & de morib. ad Nicom. lib. 10. ὁ φίλος ἕτερος ὢν τοῦ κόλακος. id est, amicus cùm sit alius ab assentatore, &c. Idem lib. 5. ἢ γὰρ τὸ δίκαιον οὐ σπουδαῖον, ἢ τὸ ἐπιεικὲς οὐκ εἰ δίκαιον ἄλλο, ἢ εἰ ἄμφω σπουδαῖα ταυτόν ἐστι. id est, aut enim iustum non est bonum, aut æquum non, si aliud est à iusto: aut si ambo iusta sunt, idem sunt. Iterum D Plato in Parmenide. ὥστε οὐδ᾽ ἂν οὕτως εἴη ὅ, τί ἐστιν, ἕν, ἀλλ᾽ ἕτερον ἑνός. i. itaque ne sic quidem fuerit vnū, quod est, sed aliud ab vno. & in eodem dialogo iterum, ac sæpius. Idem in Sophista. πονηρία ἕτερον ἀρετῆς. i. improbitas aliud est à virtute. & Hor. epist. ad Quinctium lib. 1 *Néve putes alium sapiente, bonóque beatum.* Idem ad August. lib. 1. *Edicto vetuit ne quis se, præter Apellem, Pingeret, aut alius Lysippo duceret æra.* Ita igitur probat, Agamemnonē furiosum esse. *Qui species alias veris*, id est, vt diximus, à veris differēteis, seu nō veras, & praeterea sceleris tumultu permistas, id est, cum scelere coniunctas capiet, cōmotus habēdus est, & furiosus. at tu secutus es speciem religionis falsam, & cum scelere coniunctam, tum cùm filiam tuam Dijs immolare instituisti, quasi eos eius sanguine placaturus, & tuæ classi secundum exitum, faustamque nauigationem ab illis impetraturus. furiosus igitur fuisti. Porphirio quidem quamuis aliquantum sit corruptus hoc loco, vt & multis alijs locis, meam coniecturam, meámque interpretationem adiuuat, & confirmat. sic enim ille. *Qui concipit animo species falsas, & vera non videt, is demens est.* Postremò in cod. Tornes. quamuis E hic locus sit itidem corruptus, tamen his verbis explicatus est: *Species veritati dissimileis.* Quòd autem simius quidam, indignus, qui à me nominetur, nuper scripsit, nihil hîc esse mutandū & quia scriptum sit in omnibus libris manuscr. *alias veri:* & quia tale sit hoc *alias veri*, quale apud Lucr. *aliena salutis*, næ ille valde desipit. Nam primùm longè dissimilis significatio est vocis *alienus*: deinde longè alia structura. dicunt enim Latini, *alienus vero, à vero, veri: & alius vero, alius à vero:* numquam autem *alius veri*. Tum verò *aliud à vero*, seu *aliud vero*, est id, quod est vero dissimile, seu quod non est verum: *alienum à vero* autem, quod est contrarium & inimicum vero: quemadmodum apud Lucretium, *aliena salutis*, dicuntur inimica saluti, pestifera, & letalia: apud Horat. autem *species aliæ à veris* dicuntur, aliæ quàm veræ: differentes à veris, & ita non veræ: & apud eundem in illo versu, *Néue putes alium sapiente, bonóque beatum:* alius sapiente, & bono dicitur is, qui F alius est, quàm sapiens & bonus: seu alius præter sapientem, bonúmque. Denique non potest dici aliud ijs de rebus, de quibus alienum, neque alienum de quibus aliud, in eandem sententiam. Verbi gratia, consuetudo aliud quiddam est à natura, non tamen alienum est à natura. Vulgò enim dici solet, consuetudinem esse alteram naturam. Ars aliud est à natura: sed non est alienum à natura. dicere enim solemus, artem imitari naturam. Æquum & bonum, id est, τὸ ἐπιεικές, aliud est à summo, seu scripto iure. non est tamen alienum à summo iure: sed est melius, quàm summum ius. Sexcēta alia exempla similia proferre possum. Sed hæc pauca sint instar multorum. Fui autem ea causa paullo longior, vt comprimerem quorundam impudentiam, qui cùm sint in lingua Latina peregrini atque hospites, quasi Romæ cum Varrone, ac Cicerone vixerint,

A xerint, de hac lingua magno supercilio sententiã pronuntiant, & ceteros, qui in ea bonam partem ætatis consumserunt, arroganter & fastidiosè tertio quoque verbo damnant.

AIAX, IMMERITOS DVM OCC.] licet legere hunc versum sine interrogatione, vt sit concessio, hoc modo: demus, Aiacem desipere intereà dum agnos immeritos occidit: tu cùm scelus admittis, id est, cùm filiæ sanguine manus tuas cruentas ob titulos inaneis, sanæ mentis es? & videtur argumentum esse à minori, hoc modo: si Aiax insanus habetur eò quòd agnos iugulauerit: quanto tu insanior, qui filiam tuam mactauisti ambitione adductus? licet & interrogando pronuntiare. Aliquot libri veteres habent, *cùm occîdit*, quam scripturam magnopere probo.

SCELVS ADMITTIS] filiam occîdis. scelus enim cædem semper aliquam, aut impietatem cõtinet, vt alibi admonuimus. patriam prodere: parentes violare: Deos contemnere. hominem, qui non læsit, & ciuem occidere, scelus est.

STAS ANIMO?] idem valet, quod illud superius, *Rectum animi seruas*? ésne compos mentis? minimè verò.

ET PVRVM EST VITIO] expers vitij mẽdosè nonnulli coniungunt nomen *vitio* cum voce tumidum. purum iunxit cum patrio casu Oda 22. lib. 1. ibi *scelerisq́ purus*.

CVM TVMIDVM EST COR?] tale est illud M. Tullij Tuscul. lib. 3. *Itaque non inscitè Heracleotes Dionysius ad ea disputat, quæ apud Homerũ queritur Achilles, hoc (vt opinor) modo. Corq́ meum penitus turgescit tristibus iris, Cùm decore, atque omni me orbatum laude recordor. Num manus affecta rectè est, cum in tumore est? aut num aliquod? membrum tumidum, ac turgidũ nõ vitiosè se habet?* sic igitur inflatus & tumens animus in vitio est. Sunt autem versus illi Homeri, quos M. Tullius Latinos fecit, ex ἰλ. ι. Ἀλλά μοι οἰδάνεται κραδίη χόλῳ, ὁππότ' ἐκείνου Μνήσομαι, ὅς ἀσύφηλον ἐν Ἀργείοισιν ἔρεξε.

SI QVIS LECTICA] aliud argumentum à minori.

PVPAM, AVT PVPILLAM] sic habent nõ-
C nulli codices calamo exarati, quos ego secutus sum. nam vulgata quidem scriptura, *Rufam, aut pusillam*, quę reperitur etiam in nonnullis veteribus cod. mendosa est, cùm prima syllaba nominis *pusillam*, sit breuis. circumfertur & hæc *Rufam, & Rufillam*, quam non improbo. pupus autem idem, quod puer: ex quo pupulus & pupillus. Catull. ad Caton. *Deprendi modò pupulum puellæ Trusantem*.

INTERD. HVIC OMNE ADIM. IVS PR.] prætor ei interdicat suorum bonorũ administratione, tanquam furioso, & det curatorem bonis. sed quid opus est prætoris interdicto, cùm lex ipsa interdicat, vt mox dicemus?

ET AD SANOS ABEAT TVT. PR.] tutelam posuit pro curatione. nam propriè tutorem appellant iurisconsulti, qui datur pupillis: curatorem, qui puberibus, vsque ad annum 25. Datur etiam prodigis, & furiosis curator: sed non ita, vt puberibus. bonis enim eorum datur, non ipsis, seu personis, quemadmodum ex pandectarũ libris intelligere licet. vetabant autem XII. tabulæ furiosum dominum esse rerum suarum. earumq́ curatio ad illius gentileis, & propinquos pertinebat. Cornificius lib. 1. ad Herenn. *si furiosus exsistit* [aliàs *esse incipit*,] *agnatorum, gentiliumq́ in eo, pecuniaq́ eius potestas esto*. Columella lib. 1. cap. 3. scribit, Catonẽ dicere solitum, eũ, qui agrum coleret nec salubri cælo, nec fertilem, velut cõmotæ mentis ad agnatos, ac gentileis esse deducendum. sic & Varro lib. 1. de re rustica. *Qui salubrẽ locum negligit, mente captus est, atque ad agnatos, & gentileis deducendus*. Iustinianus Institutionum iuris ciuilis lib. 1. Tit. de curat. *furiosi quoque, & prodigi, licet maiores vigintiquinque annis sint, tamen in curatione sunt agnatorum ex lege duodecim tabularum*. Quòd si desint propinqui, dantur curatores à prætore, vt suprà epist. 1. lib. 1. *Nec medici credis, nec curatoris egere A prætore dati*. D

QVID? SI QVIS NATAM] sic legendum est, & ita habent libri calamo exarati, non, vt vulgati, *Quòd si quis*,

MVTA] ἀλόγῳ, vt idem saty. 3. lib. 1. *Mutum & turpe pecus*, homines significans quasi mutos, E id est orationis & rationis experteis ante inuentum sermonis vsum.

INTEGER EST ANIMI?] vt suprà ead. sat. *Integer est mentis. &c.*

HIC SVMMA EST INSANIA.] sic restitui ex libris manuscr. Nam vulgati omnes habent, hîc est summa ins. planè inconcinnè, atque incompositè.

QVI SCELERATVS:] qui sceleratus erit, idem & furiosus erit.

QVEM CEPIT VITR. F.] qui fama populari ducitur, quæ fragilis, & leuis est, hic & furore concitatus est. Vitream posuit pro fragili: Od. 17. lib. 1. pro pellucida, aut splendida, aut marina, quia vitri color, aquæ colori similis sit.

HVNC CIRCVMT. GAVD. BELL. CR.] id est, hic insanus & mente captus est. *Circumtonuit*, id est, attonitum reddidit, seu ἐμβρόντητον. Nam interdum tonitru homines de gradu, & statu mentis F deturbat. Bellona Martis soror, sacerdotibus suis, & suorum sacrorum cultoribus bonam mentẽ adimebat, ita vt destrictis gladijs cruenti circumcursarent. Festus. *Bellona dicebatur dea bellorum, ante cuius templum erat columella, quæ bellica vocabatur: supra quam, hastam iaciebant, cùm bellũ indicebatur*. significat, Agamemnonem populari fama adductum & bellum Troianis intulisse, & filiam suam mactauisse, ideoque furiosum esse.

NVNC AGE] nunc docet, luxuriosos quoq́, & asotos insanire.

VINCIT ENIM, STVLTOS RAT.] sic loquitur saty. 3. lib. 1. *Nec vincet ratio, tantumdem vt peccet, idémque, &c.* Nonnulli libri veteres habent, *Vincet*.

HIC] Nomentanus, aut quiuis alius ei similis.

EDICIT, PISCATOR VTI, PO.] edicere est palàm, & clarè, & veluti pro imperio dicere. Ter. Eunucho. *miles, nũc adeò edico tibi: Ne vim facias vllam in illam*. Virg. Æn. 3. *socijs tunc, arma*

A *arma capessant, Edico*. Itaque dicũtur edicere prætores, & consules, cùm proponendum in publico, vel publicè prædicandum, ac proclamãdum, curant quid sint obseruaturi, vel quid fieri velint, vel aliud simile, hic igitur luxuriosus nepos simul atque amplissimi patrimonij heres factus est, atque hereditatẽ adijt, edicit vt piscatores, aucupes, vnguentarij, coqui, cupediarij, lenones, scurræ, & id genus deliciarum, ac libidinum ministri, sibi præstò sint, domũq; veniant. Ad hæc quæ hîc ab Horatio dicuntur, pertinet illud, quod dicebat Diogenes Cynicus, prodigos & nepotes ficubus in loco edito & præcipiti natis esse simileis, quia, quemadmodum harum fructibus non homines vescuntur, sed corui & vultures: ita & profusorũ ac nepotum bonis non viri boni, sed assentatores, lenones, meretrices, & tales pestes fruuntur.

TVSCI TVRBA IMPIA VICI] homines, qui emunt, vt pluris reuendãt, id est, παλιγκάπηλοι. Plaut. in Curculione, *In Tusco vico ibi sunt homines, qui ipsi sese venditant*. turbam Tusci vici impiam, id est, periuram, sceleratam, Deorum contemtricem, nominat, propterea quod hoc genus B hominum nihil proficiat, nisi strenuè mentiatur, & peieret. alij lenones malunt significari, qui omnium maximè sunt periuri, atque impij, quod videtur verius. sequitur enim mox *Verba facit leno*. Iam vnde appellatus sit vicus Tuscus, docet T. Liuius lib. 2. & Varro lib. 4. de ling. Lat. & Seruius ad illum locum Virg. Æn. 5. *Tres equitum numero turmæ*. vbi hunc locum profert.

CVM SCVRRIS] scurræ sunt βωμολόχοι, parasiti, qui risum mouent diuitibus pabuli causa.

FARTOR.] à farciendo fartores appellati, qui farcimina conficiunt.

CVM VELABRO] Velabrum, locus Romæ à vehendo dictus, quòd cùm paludibus mons Auentinus à reliquis esset disclusus, eò ex vrbe, quadrante soluto per paludes illas aduehebãtur. Alij à velis, propterea quòd viam, quæ è foro ad hippodromum ferebat, velis obtendere solebãt. In eo habitabant vnguentarij, vt vult Porphir.

MACELLVM] macellum dictum vel à voce C Græca μάγειρος paucis litteris immutatis, vel à Macello quodam, qui exercebat in vrbe latrocinia: quo damnato censores Æmilius, & Fuluius, statuerunt, aut vt in domo eius obsonia venderentur: aut vt ex eius pecunia locus publicus obsonijs vendendis accommodatus exstrueretur. sic fere Varro lib. rerum Romanorum, & Plutarchus quæstion. Rom.

ACCIPE QVID CONTRA] quidam libri veteres habent, *Accipe quid contra hæc, &c.* Accipe autem, id est, audi, seu cognosce. sic Virg lib. 2. Æneid. *Accipe nunc Danaũm insidias*, notat Seruius ad illum locum, *da Tityre nobis*, in Tityro.

ÆQVVS] placidus, facilis. assentiens huic lenoni, æquissimo animo orationem lenonis audiens. est enim hæc vis huius nominis interdum, vt sæpe antea admonuimus.

IN NIVE LVCANA] alloquitur venatorem, dormis sub dio, αἰθριοκοιτεῖς. suprà Od. 1. lib. 1. *manet sub Ioue frigido Venator*.

TV PISCEIS] hæc oratio habetur ad piscatorem. D

HIBERNO EX ÆQVORE] ex mari pisceis euerris tempore hiberno: hieme piscaris, quo tẽpore difficilior, laboriosior, periculosior deniq; est piscatio. Scriptura, quam in quattuor codic. manuscriptis, vno Vatic. Rain. Cardin. Ian. Tornes. reperi, *hiberno ex æquore verris*, ita mihi, & omnibus viris doctis, quibuscum communicaui, probata est, vt temperare mihi non potuerim, quin ita excudendum curarim: quamquam vulgatam *vellis* non damno. à verbo verrendi autem euerriculum esse nominatum, retis genus, quod, quicquid piscium nactum fuerit, euerrit, docet Nonius: citàtque locum illum Cicer. ex orat. de signis. *Quod vnquam, iudices, huiuscemodi euerriculum illa in prouincia fuit?*

DECIES] decies centena sestertium nummũ millia.

TIBI TRIPLEX] triplum: & ita fortasse legendum. lenonem alloquitur.

MEDIA DE NOCTE] infrà epist. ad Mæcenatem 2. lib. 1. *media de nocte caballum Arripit*.

FILIVS ÆSOPI] Clodius Æsopus, Clodij Æsopi tragœdi filius, luxuriosus nepos: cui Æsopum patrem histrionem ducenties sestertiûm reliquisse constat. Dignus planè fuit pater filio, siquidem illius patina sexcentis sestertijs fuit æstimata, filius autem margaritas deuorauit. E

DECIES] id est, decies centum millia sestertiûm nummûm.

SOLIDVM] integrum, non comminutum, vno haustu.

DILVIT] aceto macerauit, & liquefecit.

BACAM] vnionem, margaritam. sup. Od. 8. epod. *Nec sit marita, quæ rotundioribus Onusta bacis ambulet*. Tradit Suetonius C. Cæsarem Caligulam similiter portentosissima ciborum genera esse commentum, vt pretiosissimas margaritas aceto liquefactas obsorberet. Tale quiddam & de Cleopatra narrant.

NEQVITIA, ET NVG. PRAVOR. ET AMGEM.] nequitia, (id est luxuria, & profuso vitę genere) & ingenij leuitate, & studio rerum malarũ simillimum. vide annot. ad illum locum, *ad cetera pæne gemelli*. epist. ad Fuscum Arist. lib. 1. malè enim Porphirio, si modò eius oratio est, putat *gemellum* positum esse pro *gemellorum*. Iam nequam homines dicũtur libidinosi, luxuriosi, lurcones, & voluptatibus liquefacti homines, ad nullam rem vtiles, vt alibi diximus. F

LVSCINIAS] hîc fit συναίρεσις duarum vocalium *i* & *a*, vt alibi docuimus. hoc idem factitasse Æsopum histrionem tradidit Plin. lib. 10. his verbis, *In patina posuit aueis cantu aliquo, aut humano sermone vocaleis sex nummis singulas coëmtas nulla alia inductus suauitate, nisi vt in his imitationem hominis manderet*.

IMPENSO COËM.] impenso pretio coëmtas: magno pretio comparatas.

QVORSVM ABEANT SANI?] id est, nonne sit absurdum, si iudicentur, aut censeantur sani?

CRETA,

A CRETA, AN CARBONE NOTANDI?] laudandine sunt, an vituperandi? in tribus cod. antiquis scriptum reperi, *Quorsum abeant sani, vt creta, an carbone notati?* vt fortasse ita legendum sit *Quorsum abeant? creta, vt sani, an carbone notandi?* verùm iudicet lector potius. Vnum testabor, in omnibus libris antiquis scriptum esse *notati*.

ÆDIFICARE CASAS] hæc solent à pueris factitari. Tibull. li. 2. elegia. 1. *Turbaq́ vernarũ saturi bona signa coloni Ludet, & ex virgis exstruet arte casas.* Conatur autem ostendere, puerilius esse amare, viro barbato, quàm hos ludos pueri-leis ludere.

PLOSTELLO] plostellum, pusillum plaustrum: sic sup. dixit *plostra ducenta*.

AMENTIA VERSET] id est, is dicendus sit amens, vel non dubium fuerit, quin eum amentia agitet. duo cod. calamo exarati habent *amentia vexet*. quæ scriptura non est reijcienda: neque tamen admodum refert vtro modo legas, quod ad sententiam attinet.

SI PVERIL. HIS RATIO ESSE EVIN.] admonitum lectorem velim, libros omneis vul-
B gatos esse corruptos, in quibus hæc scriptura inueterauit: *Sic puerilius*: cũ legendum sit, *Si puerilius his ratio esse euincet am*. vt habet quattuor cod. antiqui, vnus Vatic. Iann. Faër. Tornes. & item Clericanus & Nicotianus. Hoc igitur sentit Horatius, si doceo, ac peruinco rationibus & argumentis firmissimis, puerilius & stultius esse homini barbato amare, quàm ædificare casas, & similia: nec quicquam interesse, vtrùm talem nũc, barbatus, & grandis natu scilicet, ludum ludas, qualem olim ludebas, cùm puer esses trium annorum, an meretricis amore captus plores: quæro ex te, sísne facturus, quod olim fecit Polemo, qui, cùm anteà mollissimè, ac dissolutissimè viueret, assiduéque in conuiuijs, & lustris versaretur: posteaquàm à Xenocrate philosopho Academico reprehensus & obiurgatus est, omisso priore illo viuendi genere, dicitur sese totum ad sapientiæ studium contulisse?

TRIMVS] puer trium annorum. coniungen-
C dum est autem nomẽ *trimus* cum aduerbio *prius*, hoc modo, vtrúmne in puluere tale nunc opus ludas, quale prius ludebas, cùm trimus eras. Itaque tollenda est distinctionis nota, quam habent vulgati codices post vocem *trimus*, & post nomẽ *puluere* locanda.

POLEMO] hanc rem sic Laërtius, καὶ ποτε συνθέμενος τοῖς νέοις ἐστεφανωμένος, καὶ μεθύων εἰς τὴν Ξενοκράτους ἦλθε σχολήν. ὁ δὲ οὐδὲν διατραπεὶς συνεῖρε τὸν λόγον ὁμοίως. ἦν δὲ περὶ σωφροσύνης. ἀκούων δὲ τὸ μειράκιον, κατ᾽ ὀλίγον ἐθηράθη, καὶ οὕτως ἐγένετο φιλόπονος, ὡς ὑπερβάλλειν τοὺς ἄλλους, καὶ αὐτὸν διαδέξασθαι τὴν σχολήν. id est, *Et aliquãdo re cum iuuenibus constituta, coronatus, & ebrius in Xenocratis scholam venit. Ille autem oculis immotis, similiter orationem connectebat: erátque sermo de temperantia. Adolescens autem audiens, paulatim captus est: & vsque adeò fuit industrius, studióque ac labori deditus, vt ceteros superarit, & magistro in schola successerit.*

INSIGNIA MORBI] deliciarum, & amoris indicia, ornamenta amatoria: quæ statim enumerantur. D

FASCIOLAS] quibus coronæ præligabantur, seu quibus crura vinciebantur. M. Tull. lib. 2. epist. ad Attic. *& Epicratem suspicor (vt scribis) lasciuũ fuisse. etenim mihi caligæ eius, vt fasciæ cretatæ, non placebant*. Idem in orat. de Haruspic. respons. *P. Clodius à crocôta: à mitra, à muliebribus soleis, purpureisq́ fasciolis, à strophio, à psaltrio, à flagitio, à stupro est factus repente popularis.* Idem in oratione in Clod. & Curionem. *Túne cum vincirentur pedes fascijs, cum calanticam capiti accommodares, cum strophio accuratè præcingerere: &c.* Græci vocant tænias. Ita apud Platonem in symposio interuenit Alcibiades ebrius, coronatus, & fascijs redimitus. verba Platonis hæc sunt, καὶ ἐπιστῆναι ἐπὶ τὰς θύρας ἐστεφανωμένον αὐτὸν κιττοῦ τινὶ στεφάνῳ δασεῖ καὶ ἴων, καὶ ταινίας ἔχοντα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς πάνυ πολλάς, &c. & Archytas apud Stobæum declarat, fasciarum vsum ad mollitiem pertinere. διὰ τοῦτο οὐδαμῶς καλὸν οὔτε ἐσθῆσι πολλαῖς κατασκέπειν τὸ σῶμα, οὔτε ταινίαις κατιλεῖν. id est, iccirco nullo modo honestum est, multis vestibus corpus tegere, neque fascijs inuolue-
re. Vtebantur etiam fascijs homines infirma valetudine, & qui ex morbo surrexerant, & conualuerant, necdum satis firmi erant. E

CVBITAL] sic legendum, non *cubitale*. quã-uis enim vtrumque sit Latinum, tamen *cubitale*, non patitur carminis lex. nam prima nominis *focalia* syllaba producitur, cum à faucibus sint appellata. est autem cubital à cubito nominatum. erat enim puluinus, cui innitebantur intercenandum: quamquam hîc tegmentum brachiorum potius significat, quod περιβραχιόνια, seu περιβραχιόνιον Græci appellant, focalia autem solita erant adhiberi ab imbecillis ad arcendum frigus à collo, & faucibus. eisdem vtebantur mulieres, molléſque, & voluptarij homines, paulũ à mulierib⁹ differentes. Quintil. lib. 11. cap. 3. *Palliolum sicut fascias, quibus crura vestiuntur, & focalia, & auriũ ligamenta, sola excusare potest valetudo.*

CORONAS] quibus vtebantur in conuiuijs & compotationibus, vt alibi ostendimus. Plaut. F in Menæchm. *Non ego te modò hîc ante ædeis cũ corona florea vidi? Astare?* Idem Amphit. *spectatores, vobis spectantibus Capiam coronam mi in caput: assimulabo me esse ebrium.* Idem Asinar. *Possis, si forte accubantem tuũ virum conspexeris, Cum corona amplexũ amicam si videas, agnoscere?* lege annotata ad locum illum *nectendis apium coronis*. Od. 11. lib. 4.

CORREPTVS] libri aliquot veteres habent *correctus*. quod magis probo: & ita excudi iusseram. potest tamen recepta scriptura ferri.

MAGISTRI] Xenocratis. M. Tull. de finib. lib. 5. *Hic Xenocrates, hîc eius auditor Polemo.* Fuit autẽ Xenocrates, continentissimus: de quo cùm Lais meretrix aliquando sponsionem fecisset, *ni eum ad suos amplexus pelliceret*, atque adeò perpelleret, & sub noctem metu simulato ad eum confugisset, vt apud illum totam noctem manendi, & cum eo cubandi causam probabilem, seu necessariam potius haberet: ille eam quidem domum recepit, & secum cubare passus est: sed ne tantil-lum

A lum quidem commotus est. qua re comperta cũ ij, qui cum ea sponsionem fecerant, quasi sponsione victa, pecuniam stipulatam flagitarent: respondit illa, se de homine, non de lapide, sponsionem fecisse.

PORRIGIS IRATO P.] confert iterum amatorem cum puero.

AGIT VBI SECVM, EAT, AN NON] totus hic locus ex Eunucho Terent. ferè ad verbũ expressus est, vbi sic Phædria, *Quid igitur faciam? non eam, ne nunc quidem Cum arcessor vltro? an potius ita me comparem, non perpeti meretricum contumelias? Exclusit, reuocat. redeam? non si me obsecret.* imitatus est & Persius saty. 5. *Nunc ferus & violens: at si vocet, haud mora, dicat. Quidnam igitur faciã? nec nũc cũ arcessor, & vltro Supplicat, accedam?* in versu Horatij, *Exclusit: reuocat: redeã? non si obsecret:* subintelligendum est, me, vt sit integra oratio, qualis est apud Terent. *non si me obsecret. agit* porro restitui auctoritate nouem codic. antiq. adductus, vnius Vaticani, Rain. Card. Tornes. 2. Nico. 2. Russard. Cleric. mei: *agit secum* autem, id est, loquitur secum. nam qui loquitur, agit, vt infrà annot. ad epist. 2. lib. 2. versu 3. *Tibure vel Gabijs & tecum sic agat. &c.*

B Ô HERE, QVÆ RES NEC MODVM H.] sic Terent. *Here, quæ res in se neque consilium, neq; modũ Habet vllũ, eam consilio regere non potes, &c.*

SIBI NIHILO PLVS EXPLICET] Terent. *Nihilo plus agas, quàm si des operam, vt cum ratione insanias.*

PICENIS] saty. proxima, *Picenis cedunt pomis Tiburtia succo.*

GAVDES, SI CAMERAM] Quid? (inquit) cùm tu excerpens semina ex pomis Picentinis, gaudes si quo casu camerã. i. tectum in curuitatẽ formatũ, vt exponit Festus, percussisti? penes te es? id est, esne mentis compos? profectò non es. *gaudes*, igitur, nempe quasi ea res significet, omnia tibi læta, & secunda in amore euentura. Atque hunc locum ita esse intelligendum argumento erit id, quod à Iulio Polluce lib. 8. eo capite, in quo conuiuiorum lusus enumerat, traditum est.

C Ἔτι τοίνυν τὸ σπέρμα τῶν μήλων, ὅπερ ἔγκειται τοῖς μήλοις ἔνδοθεν, ἄκροις τοῖς πρώτοις τῆς δεξιᾶς δύο δακτύλοις συμπιέζοντες ἔτι διάβροχον καὶ ὀλισθηρὸν ὂν εἰ πρὸς ὕψος πηδήσειεν, ἐσημαίνοντο τούτῳ τὴν εὔνοιαν τὴν περὶ τῶν παιδικῶν, &c. id est. Præterea semen malorum, seu pomorum, quod inest in intimis eorum partibus, summis primis duobus manus dexteræ digitis comprimentes adhuc madidum, & lubricum, si ad laquear, aut cameram subsilijsset, ex eo significari putabant, puellarum suarum erga se beneuolentiam, &c. Alij simpliciter intelligunt, significare Horatium, sani hominis non esse, tempus conterere in mittendis, & exprimendis in cameram seminibus: quod ferè facere solemus cùm cerasa edimus: neque tamen iccirco extra mentis potestatem esse dicimur, maximè si in regno nostro id faciamus: aliud agere fortasse, & operam ludere videri possimus.

QVID? CVM BALBA] hypallage est. erat enim recta locutio, Quid? cùm balbis verbis annosum palatum feris, & verberas, id est, cùm grãdis natu iuuenũ more puellam blandè appellas, quî sanior es eo, qui casas ædificat? *feris* autem reperi scriptum in quinque cod. vet. vno Vatic. Ian. Torn. Clericano, Nicotiano. alij libri habent, *seris* quod tamen non damno. D

ADDE CRVOREM STVLTITIÆ] accedat (inquit) ad stultitiã amatoris, scelus, cædes, cruor, vt sæpè fieri solet. nẽpe cũ miscetur cum amore odium. Tum scilicet malum ingrauescit: tum fit insanabile, ac mortiferum amoris vulnus.

ATQVE IGNEM GLADIO SCRVTARE] idem dicit, sed obscurius, & Pythagoreorum more, ἀλληγορικῶς, & συμβολικῶς. amor ignis est. si quis ad amoris insaniam scelus addat, dici poterit ignẽ gladio scrutari.

MODÒ (INQVAM) HELLADE PERC.] Marius quidam Helladem impotenter amabat: à qua cùm se sperni, & contemni putaret, eam interfecit. quo facto incredibili mærore & ægritudine affectus, atque afflictus, sese è sublimi præcipitẽ demisit. en tibi cruor cũ stultitia coniunctus. Marij igitur exemplo ostendit plerumque homines ab amore ad cædem, & scelus progredi.

CERRITVS FVIT, AN] id est, fuítne furiosus & insanus, an sceleratum quidem fuisse iudicabis, & tamen insanum negabis, & sanum fuisse dices? perinde ac si dicat: quo pacto potest esse sanus, & sceleratus? an hoc dices, Marium non fuisse insanum, sed sceleratum, distinguẽs sceleratum ab insano, & suo quamque rem nomine volens appellare? quod quidem ineptum, & absurdum est. nam satis probatum est, eum sanum nõ esse dicendum, qui sit sceleratus, & cæde pollutus, καὶ μιαιφόνος, *Cerritus* dictum quasi Cereritus, id est, à Cerere percussus, Δημητειακὸς, νυμφόληπτος. Itaque duæ syllabæ breues, *ce* & *re* in vnam longam coïerunt. Plautus Amphit. *quæso, quin tu istanc iubes Pro Cerrita circumferri?* Idem in Pœnulo, *Ne tu opinere, haud quisquam hodie nostrûm curret per vias: Neque nos populus pro Cerritis insectabit lapidibus.* Idem in Rudente, *Elleborosus sum. G. at ego Cerritus: hunc non mittam tamen.* Non Marcel. Cerritos, & laruatos dici malesanos, & aut Cereris ira, aut laruarum incursatione vexatos ait. Sed ne quis miretur, me *Cerritus* excudendum curasse, liquidò confirmo sic esse scriptum in omnibus libris antiquis. Oblata occasione nõ pigebit me lectori indicare Simeonis Bosij Lemouicis coniecturam de quodam Ciceronis loco in epist. 5. lib. 8. epist. ad Attic. non longè à principio: vbi sic legitur in nostra editione, vt & in vulgata, nisi quòd versum Græcum emendauimus. *Et si solet eum, cum aliquid furiose fecit, pœnitere. numquam autem* [al. *tamen*] *certior fuit, quàm in hoc negotio. Nã, quod ad te non scripseram, postea audiui, a tertio miliario tum eum isse,* Πολλὰ μάτην κεράεσσιν ἐς ἠέρα θυμαίνοντα. &c. Ille igitur pro *certior fuit*, legendum censét *cerritior fuit*, id est, insanior: & pro *eum esse, euomuisse, &c.* Versum etiam Græcum immutandũ censet: *in quo* ab eo dissentimus. Sed hac de re aliàs. E F

LIBERTINVS ERAT, QVI] nunc ad

super-

A superstitiosos veniamus: vel, vt quidam volunt, ad eos, qui supra modum mortem extimescunt. verùm tamen potius de superstitiosis sermonem nunc haberi puto, præsertim cùm testetur Porphir. libertinos ab Augusto his sacris præfuisse, & ex eo Augustaleis esse dictos.

CIRCVM COMPITA] in quibus erant Lares ab Augusto positi. Immò verò ante Augusti tempora Compitalia sunt appellati dies festi Laribus attributi. Ouid. lib. 2. Fast. *qui compita seruant, Et vigilant nostra semper in æde Lares.*

SICCVS] ne quis dicat eum vino madidum, & ebrium fuisse.

LAVTIS MANÈ SENEX MANIBVS] oraturi manus lauabant. Præterea Hesiodus vetat illotis manibus Ioui manè libare: quoniam (inquit ille) non audiunt, sed respuunt preces. μηδέποτ' ἐξ ἠοῦς Διὶ λείβειν αἴθοπα οἶνον. Χερσὶν ἀνίπτοισι, μηδ' ἄλλοις ἀθανάτοισι. Οὐ γὰρ τοίγε κλύουσιν ἀποπτύουσι δέ τ' ἀράς.

ET VNVM QVIDDAM M. AD.] ad illa superiora hoc addebat, quod sequitur. addebat ad facta. hæc verba, quibus Deos orabat, vt solus à morte vindicaretur. quid potest autem mortalis à Dijs petere maius, quàm immortalitatem? Quidam libri manu scripti habent, *& vnum, Quid tā magnum? addens: vnum me, &c.* quæ scriptura si- (B)
cui probabitur, videtur hæc eius esse sententia, & orabat deos his verbis, vnum me, me (inquam) vnum, morti surripite, id est, à morte vindicate. quid tam magnum est, quàm immortalitatem cō sequi? vel sic distingue: quid? tam magnum? id est, quid? éstne hoc tam magnum à dijs immortalitatem consequi, cùm dij omnia possint: *Dijs etenim facile est, &c.*

VNVM ME SVRPITE MORTI] me vnum ab inferis & Orco vindicate. me vnum immortalitate donate: vel me vnum alijs omnibus superstitem esse iubete. his verbis superstitiosum describi putabat Simeo Bosius, quia quemadmodum parentes, qui totos dies deos orabant, vt sibi filij essent superstites, iccirco superstitiosi dicti sunt: ita hic, qui se vnum omnibus superstitem esse exoptat, superstitiosus est appellandus, à quo
C dissentio. *surpite* autem dictum pro *surripite*, id est, subducite, eripite.

DIIS ETENIM FACILE EST] ex his intelligimus. hunc libertinum superstitiosum fuisse. sed non videtur mihi omittendum, aut dissimulandum, quod quidam vir doctus mihi dixit aliquando in sermone: hunc libertinum non eò poni ab Horatio, vt nobis superstitiosi exemplū suppeditet: sed potius vt hominis nimiùm mortem extimescētis. mouebatur autem verbis illis, *vnum me surpite morti*. Iam ne hoc quidem dubiū est, quin mortem supra modū horrere, vitiosum, & vituperabile sit. ego nihil pronuntio, & suum cuique liberum iudicium relinquo.

SANVS VTRISQVE AVR. A. O. M.] sanus toto corpore quidem ille. sed mente nō item.

MENTEM, NISI LITIGIOSVS, EXCIP. D.] id est, mentem autem dominus in vendendo, exciperet, id est, excepisset, nisi litigare vellet, vel nisi liteis amaret. Vt hic locus autem planius intelligatur, sciendum est, venditorem mancipij, D
qui in vendendo, serui vitia, quæ scire debuit, & quæ non sunt in promtu, tacuit, præstare edicto ædilium videlicet, si non sit sanus siue corpore, siue animo, si fugitiuus, si fur. qua de re vide annot. ad illum locum, *In scalis latuit metuens pend. hab.* epist. 11. lib. 2. sed quæret aliquis. quî poterat hic à domino venire, aut omnino dominum habuisse, cùm esset libertinus, vt hîc dicitur? nā libertini numquam seruierant seruitutem, quippe qui essent liberti filij. (loquor autem ex eorum sententia, qui volunt inter libertos, & libertinos discrimen fuisse.) Puto responderi posse, aut libertinum pro liberto hîc esse positum: itaq; cùm seruus esset venditus: ab emtore, cui venditor in lege mancipij receperat, esse sanum corpore, & furtis, noxijsque solutum, fuisse manumissum. aut Horatium, siue potius Damasippum non dicere, hunc libertinum aliquando fuisse à domino venditum: sed hoc tantùm, si hic libertinus, seruus esset, & à domino suo venderetur, dominum fuisse in vendendo, mentem excepturum, id est, hoc serui vitium emtori dicturum ac pronuntiaturum, videlicet non esse sanæ mentis: ni- E
si ab emtore redhibitoriæ actionis periculum sibi impendére vellet. Itaque significat Damasippus superstitiosos non esse sanos animo: quod verum est. De superstitione, quam δεισιδαιμονίαν, id est, timorem deorum appellant Græci, scripsit libellū vtilissimum Plutarchus.

HOC QVOQVE VVLGVS] nempe superstitiosos, vt omnes ferè intelligunt: vel, vt quidam, mortem nimiùm extimescenteis.

FÆCVNDA IN GENTE MENENI] credibile est hunc Menenium fuisse ætate Horatij quē dam mente captum omnibus notum. Alij quia Dionys. Halicarnasseus scribit lib. 9. in gente Menenia, fuisse consulem quendam Menenium non satis sanæ mentis, iccirco per Menenios stultos significari putant. alij stultos, Menenios dictos, vel à verbo Græco μέμηνα, i. insanio: vel à nomine μενένηος, i. iræ impotens, & iracundia elatus, vel à μενήνιος: id est, frenis & habenis parens, F
vt quadrupes. Ego existimaui aliquando per gentem Meneniam, stultos ideò significari, quia quemadmodum gens Menenia, fuit fæcunda Romæ, & multarum familiarum, ita stultorum maxima est multitudo, &, vt vulgò dicimus, numerus infinitus. Sed siue hoc, siue illud, aut illud probemus, hoc dicit Horatius: hoc quoque vulgus, id est, superstitiosos ponit Chrysippus in numero stultorum, qui numerus est multiplex, atque adeò infinitus.

IVPITER INGENTEIS] alterum exemplum superstitionis.

FRIGIDA] aptissimum epithetum. nam hæc febris ab atra bili oritur, quæ frigida est. Febris autem quartanæ depellendæ rationem miram, & paucis fortasse inauditam, quam, cùm in Italia essem, à quodā Vmbro accepi, hîc referre volo. Sumatur totum id lotium, quod æger febre vigēte, seu παροξυσμοῦ tempore semel effuderit. hoc lotio in locum aquæ, tantum farinæ, quantum

satis

A satis sit ad exiguum panem conficiendum, temperetur, subigatur, ac pinsatur: panísque fiat, & coquatur: coctus & refrigeratus cani masculo, esurienti, si æger sit mas: fœminæ, si fœmina sit, præbeatur: idque ter fiat. hoc facto æger conualescet, canis febri quartana corripietur.

ILLO MANÈ DIE, QVO] id est, die Iouis. Iupiter enim non alio die, quàm suo, ieiunium indicit. Est autem loquendi genus poëticum: pro eo, quod est, illo die, quo Consules, aut alij magistratus ieiunium in honorem Iouis indicunt. T. Liuius lib. 36. *Eorum prodigiorum causa libros Sibyllinos ex S C. decemuiri cùm adissent, renuntiarunt ieiunium instituendum Cereri esse: & id quinto quoque anno seruandum.*

CASVS, MEDICVSVE LEV.] id est, siue casus aliquis, siue medicus hunc puerum morbo leuarit, ac liberarit. in cod. Iann. Tornes. & vno Vatic. legitur *casus, medicúsque*. non probo.

EX PRÆCIPITI] ex periculoso & ancipiti morbo: quamuis Cornelius Celsus scribat, quartanam neminem iugulare.

MATER DELIRA NEC.] mater stulta puerum existimans Iouis beneficio conualuisse, atq; B iccircò se voti religione obstrictam esse: vt se voto exsoluat, ac liberet, eum in Tiberi nudum statuet, ac necabit. In Tiberi autem nudum statuet, vt puer aqua prætereunte ablutus, & viuo flumine perfusus, & ita purus, ad sacra accedat. Virg. Æneid. 2. *Me bello è tanto degressum, & cæde recenti Attrectare nefas, donec me flumine viuo Abluero.*

QVONE MALO MENTEM CONC.] quo malo commota, & concitata mente? respondet, *timore deorum*. vim nominis Græci expressit, δεισιδαιμονίας. nam, quam superstitionem appellant Latini, eam δεισιδαιμονίαν nominant Græci. quam illi pietatem, eam hi εὐσέβειαν. sed nos Galli pietatem, δεισιδαιμονίαν, id est, timorem numinis diuini appellamus, *crainte de Dieu*, Iudæos fortasse secuti. Iam illud, *concussa mentem*, hellenismus est, qualia sunt illa *suspẽsi loculos, crineis religata*. Virg. Æn. 1. *Os, humerósque deo similis*, & sexcenta alia. nõnulli hæc verba, *Quóne malo*, ita explicãt, *Quónam malo*, alij putant illud *ne* abundare, & à vete- C ribus ornatus causa nominibus adijci solitum esse, vt sat. 10. lib. 1. *O seri studiorum, quine putetis Difficile, & mirum, &c.* alij seruire negationi, vt hîc, & inf. ead. sat. *Quantáne?*

HÆC MIHI STERTINIVS SAPIENT. OCT.] septem duntaxat numerantur totius Græciæ sapientes nobiliores, & clariores. Horatius sub persona Damasippi, Stertinium irridẽs, quasi magnam, ob sapientiam, laudem meruerit, octauum ei in sapientibus locum tribuit.

DIXERIT INSANVM QVI ME, TOT. AVD.] vetus dictum, & Terentianum in Andr. *Si mihi pergit ea, quæ volt, dicere, ea, quæ non volt, audiet.* Sed superior Terentio Sophocles, hanc sententiam sic expresserat in Aiace, Ἐγὼ γὰρ ἀνδρὶ συγγνώμην ἔχω Κλύοντι φλαῦρα, συμβαλεῖν ἔπη κακά. id est, ego enim ei ignosco, qui cùm mala audierit, mala regerat. Homerus autem omnium antiquissimus sic, ἰλ. ψ. Ὁπποῖόν κ' εἴπησθα ἔπος, τοῖον κ' ἐπακούσαις. id est, Quale verbum mihi dixeris, tale & audies. & Hesiod. Εἰ δὲ κακὸν τ' εἴποις, τάχα κ' αὐτὸς μεῖζον ἀκούσαις. id est, Si autem male dixeris, citò & tu ipse peius audieris. D

ATQVE RESP. IGNOTO, &c.] id est, audiet sua peccata: vel discet sua peccata, quæ in posteriore mantica condi solent, respicere. Æsopus dicebat duas vnumquemque nostrûm manticas ferre, alteram à tergo, alteram à fronte: atque in ea quidem, quæ ante nos est, aliena peccata reponere: in posteriore, nostra. Hæc sic leguntur Græcè apud Stobæum, Αἴσωπος ἔφη δύο πήρας ἕκαστον ἡμῶν φέρειν, τὴν μὲν ἔμπροσθεν, τὴν δ' ὄπισθεν· καὶ εἰς μὲν τὴν ἔμπροσθεν ἀποτιθέναι τὰ τῶν ἄλλων ἁμαρτήματα· εἰς δὲ τὴν ὄπισθεν τὰ ἑαυτοῦ. διὸ οὐδὲ καθορῶμεν αὐτά. Catull. ad Varum, *Sed non videmus, manticæ quod in tergo est.*

STOICE POST DAMN. SIC] Stoice (inquit Horatius) sic tibi post dammum quæstuosa eueniat mercatura. *sic*, est benè precantis, vt anno tauimus sup. ad Od. 3. lib. 1.

QVA ME STVLTITIA] sic omnes quidẽ habent, quos vidi, libri. Sed ijs inuitis legendum censeo, *Quam me Stultitiam, &c.* sic loquitur sup. ead. sat. *huic ego vulgum Errori similem cunctum insanire docebo.* E

QVID? CAPVT ABSC.] quid? (inquit Damasippus) existimásne te continuò sanum esse, si tibi videris sanus? Agaue, quę Pentheũ filiũ discerpsit, eíq; caput præcîdit, sibíne tum furiosa videbatur? minimè verò. sic tu tibi videris sanus, cum sis tamen insanus, ac furiosus.

NATI INFELICIS] Penthei, quem diripuerunt, ac dilacerarunt mulieres Thebanæ bacchantes (in quibus erat & Agaue mater) propterea quòd ille ex arbore, vel (vt alij volunt) ex edito saxo, eas sacrificãteis prospectare ausus erat. Quod autem ait hîc Horatius matrem Agauen caput eius abscissum tulisse, id confirmat Theocrit. εἰδ. λγ. quod inscribitur Λῆναι, ἢ Βάκχαι. Μάτηρ μὲν κεφαλὰν μυκήσατο παιδὸς ἑλοῖσα, Ὅσσον περ τοκάδος πέλεθαι μύκημα λεαίνης. Ἰνὼ δ' ἔρρηξεν σὺν ὠμοπλάτᾳ μέγαν ὦμον Λὰξ ἐπὶ γαστέρα βᾶσα· καὶ Αὐτονόας ῥυθμὸς ωὑτός, Αἱ δ' ἄλλαι τὰ περισσὰ κρεανομέοντο γυναῖκες, Ἐς Θήβας δ' ἀφίκοντο πεφυρμέναι αἵματι πᾶσαι, Ἐξ ὤρεος πένθημα, καὶ οὐ Πενθῆα φέροισαι. cetera petat lector ex ipso Theoc. F atque adeò totum eidyllion legat. quod si faciet, non mediocrem voluptatem ex lectione capiet, sed tamen superiores illos Græcos versus totidem Latinis interpretabor. *Correpto nati capite ingentem edit Agaue Rugitum, grauidæ quantus solet esse leæna. Ino autẽ magni ossa humeri candentia frangit, Calcibus in ventrem insultans, quam deinde secuta est Autonoa: ast aliæ matres depascere carnis Relliquias, Thebasq; ire omnes ore cruento, Ex illo luctum, non Penthea monte ferentes.*

ÆDIFICAS] ædificas sumtuosè, insolenter, magnificè.

LONGOS IMIT.] allegoria est: diuites, & opulentos, & potenteis viros imitaris, cum sis tenuis, & obscuro loco natus. Erat autem Horatius parua quidem corporis statura, sed non ita humili tamen, vt ad bipedalem magnitudinem non perueniret, quod hic dicit. per breuitatem igitur

A staturæ, tenuitatem, & angustias rei familiaris significat, si conferantur cum opibus Mæcenatis & aliorum principum ciuitatis.

TVRBONIS] gladiatoris: quem aiunt breui corporis statura fuisse, eundémque animosum, & pugnacem.

SPIRITVM] φρόνημα. spiritus numero multitudinis dicere solet M. Tullius.

QVI RIDICVLVS MINVS ILLO?] vel subintellige *es*, hoc modo, & tu idem, Turbonis spiritum & incessum corpore maiorem rides. quî minus illo ridiculus es? vel potius coniunge cum verbo *rides*, hoc modo, & tu idem rides Turbonis corpore maiorem spiritum & incessum: qui minus ridiculus, illo rides? *minus ridiculus*, ὢν subintell. testificor tamen me in cod. Nicot. & meo reperisse *es*.

VERVM EST] æquum est, par est, rectum est: vt epist. ad Mæcen. 2. lib. 1. *Metiri se quemque suo modulo, ac pede verum est*. sic sup. ead. sat. *Dij te Damasippe, Deæq́ Verum ob consilium donent tonsore*. M. Tull. orat. pro Murena, *Negat verũ esse allici beneuolentiam cibo*. Idem ad Att. lib. 2. *Quid verius, quàm in iudiciũ venire, qui ob rem iudicãdam,* B *pecuniam acceperit?* T. Liuius lib. 32. *Ceterũ & sociorum audiri postulata verum esse*. Virg. li. 12. Æn. *me verius vnum Pro vobis fœdus luere, & decernere ferro*. Terent. Andr. *Idne verum est? immò id genus hominum est pessimum*. Homer. ἰλ. μῦ. Ἀλλ᾽ ἔχον ὥστε τάλαντα γυνὴ χερνῆτις ἀληθὴς: Ἥτε σταθμὸν ἔχουσα καὶ εἴριον ἄμφις ἀνέλκει: id est, sed ita erant, seu ita se habebant, vt mulier manu victum quærens, vera, [id est, iusta] Quæ pondus & lanam tenens, libram suspendit, seu sustollit. horũ igitur verborum hæc sententia est: an si Mæcenas ædificat, te quoq; ædificare, & cũ eo certare par est, qui tanto ei dissimilis, & tanto eo inferior es, si cum eo certes?

ABSENTIS RANÆ PVLLIS] ranæ exemplo, quæ sese inflando vituli magnitudinem imitari, atque assequi conabatur, deterret nos, ne potentiorum, ac superiorum cultum, magnificentiam, & splendorem æmulemur.

C DENARRAT] *de* auget vim verbi: vt sup. *desæuit, delitigat*. & apud Terent. *deamare, deuerberare*. sic Plaut. Trucul. *numquam Ædepol mihi quicquam homo mortalis posthac suarum rerum credidit, Ni ego vostra hero amara facta denarrauero*.

COGNATOS] συγγενεῖς, fratres: quod tamen videtur ἄκυρον. dic igitur, vt Porphyrio, secum natos, congeneratos.

QVANTANE?] rogabat tantane esset, quanta ipsa esset. quidam legunt *Tantáne*, quæ scriptura longè expeditior esset. eam tamen nullis in libris reperi. alij *Quantáne* dictum volunt, pro *quãtánam*, vt & suprà, *Quóne malo mentem concussa?* id est, quónam malo, quemadmodum illi explicant. alij *ne* abundare, aut ornatus causa positum dicunt: quod probabilius est.

NVM TANDEM SE INFLANS, &c.] aliquot libri manuscr. habent, *num tandem sufflans, &c.*

SIC] δεικτικῶς, vt Od. 11. lib. 2. *Cur non sub alta vel platano? vel hac Pinu iacentes sic temerè, &c.*

MAIOR DIMIDIO] respondet pullus. D

NVM TANTO?] subaudi, maior est? ait mater.

NON, SI TE RVPERIS] non si disrumparis. διαῤῥαγῆναι dicunt Græci. Demosth. orat. περὶ στεφάνου. ἐπειδὴ τοίνυν ἐκ τῆς Εὐβοίας ὁ Φίλιππος ἐξηλάθη, τοῖς μὲν ὅπλοις ὑφ᾽ ὑμῶν, τῇ δὲ πολιτείᾳ καὶ τοῖς ψηφίσμασι, κἂν διαῤῥαγῶσί τινες τούτων, ὑπ᾽ ἐμοῦ. id est, posteaquàm igitur eiectus ex Eubœa Philippus, armis quidem à vobis: consilio autem reip. administrandæ, & decretis, (etiam si quosdam istorum disruptum iri videam) à me, &c. Virgil. in Melibœo, *inuidia rũpantur vt ilia Codro*. Propius autem ad hunc locum accedit exemplum illud ex epist. ad Mæcen. 3. lib. 1. *Rupit Hiarbitam Timagenis æmula lingua*. Martialis, *Rumpitur inuidia quidam carissime Iuli, &c*. Sed idem Martialis lib. 10. hanc eandem de boue & rana fabulam ad stultam cuiusdam Otacilij imitationem, ita vt Horatius, facetissimè accommodauit hoc epigrammate, *Ad lapidem Torquatus habet prætoria quartum: Ad quartum breue rus emit Otacilius. Torquatus nitidas vario de marmore thermas Exstruxit: cucumam fecit Otacilius. Disposuit daphnona suo Torquatus in agro: Castaneas centum seuit Otacilius. Consul Torquatus: vicisu it ille magister: Nec minor in tanto visus honore sibi. Grandis vt exiguam bos ranam ruperat olim: Sic (puto) Torquatus rumpet Otacilium*. E

OLEVM ADDE CAMINO] oleum camino addere, est malum alio malo cumulare, atque augere: aut malo satis graui per se, materiam, ac pabulum præbere. Notat hîc Porphyr. *vsus est vulgari prouerbio, oleum in incendium*. significat itaque Damasippus, Horatium suapte natura insanire: & ad eius naturalem insaniam poëmata accedere, tamquam pabula, quibus illa amplificetur, & maior fiat.

QVÆ SI QVIS SANVS FECIT, S. F.] si quis vmquam sanus fecit versus, tu quoque sanus facis versus: sed nemo sanus fecit vmquam versus: nemo enim poëta sanus: Ergo, &c. alij sic. demus, aliquem sanum poëtam reperiri: non cõtinuò tu quoque sanus es, cùm versus facis. non F continuò sequitur, si quis sanus aliquando versus fecit, te quoque sanum versus facere. & hoc sensu hæc legenda sunt interrogando. sed non est reticendum, in sex libris manuscriptis ita legi, *Quæ si quis sanus facit, & sanus facies tu*.

NON DICO HORREND. RAB.] prætermitto iracundiam tuam, cum rabie comparandam. sic M. Tull. lib. 4. Tusc. Q. *definitione fortitudinis aperta, quis est, qui aut bellatori, aut imperatori, aut oratori quærat aliquid, neque eos existimet sine rabie quicquam fortiter facere posse?* ibidem, *atque hi collocuti inter se, priusquã manum consererent, leniter & quietè, nihil, ne in ipsa quidem pugna iracundè, rabiosève fecerunt*. Quidam libri veteres habent, *Non dicam*.

IAM DESINE] verba Horatij sua vitia à Damasippo inuitè audientis, hoc modo. Desine Damasippe in me tot maledicta congerere, aut tot mea vitia enumerare.

CVLTVM MAIOREM CENSV] continuans

A nuans orationem Damasippus, omitto (inquit) cultum maiorem censu. significat autem his verbis, Horatium sumtuosius & viuere, & vestiri, quàm census eius ferat. Non dubium est autem, quin Horat. dum sibi parum parcit, aliorum vitia vrbanè notet, atque insectetur. huc pertinet illud epist. 17. lib. 1. *Gloria quem supra vireis, & vestit, & vnguit, &c.*

TENEAS DAMASIPPE TVIS TE.] id est, tuis te vitijs contineto: aliena autem ne tangito. satis multa habes vitia: noli esse in alienis exquirendis, & aperiendis curiosus. habes domi, quod agas.

MILLE PVELLARVM] Hæc quoque sunt Damasippi Horatio libidinem, & insanos amores obijcientis. nam repetendum est ἀπὸ κοινοῦ non dico.

O MAIOR TAND. PARC. INSANE] tertiò Horatius iubet Damasippum finem facere sui obiurgandi, ac reprehendendi, hoc modo: ô Damasippe, quæso desinas tandem tu, qui me insanior es, mihi minus insano maledicere: parcius me obiurgato, cùm tu sis me vitiosior, stultior, atque insanior. tale ferè est illud ex sat. 3. B lib. 1. *quid tu? Nullàne habes vitia? immo alia, & fortasse minora.*

SATYRA 4.

VNDE, & quò Catius? non est mihi tempus, auenti
Ponere signa nouis præceptis: qualia vincant
Pythagoran, Anytíque reum, doctúmque Platona.
Peccatũ fateor, cùm te sic tempore læuo
Interpellarim: sed des veniam bonus, oro.
Quòd si interciderit tibi nunc aliquid, repetes mox:
C *Siue est naturæ hoc, siue artis, mirus vtroque.*
Quin id erat curæ, quo pacto cuncta tenerem:
Vt poteres tenueis, tenui sermone peractas.
Ede hominis nomen: simul & Romanus, an hospes.
Ipsa memor præcepta canam: celabitur auctor.
Lõga quibus facies ouis erit. illa memẽto,
Vt succi melioris, & vt magis alba rotundis,
Ponere. namque marem cohibent callosa vitellum. D
Cole suburbano qui siccis creuit in agris,
Dulcior. irriguo nihil est elutius horto.
Si vespertin⁹ subitò te oppresserit hospes:
Ne gallina malùm respõset dura palato,
Doctus eris viuã misto mersare Falerno.
Hoc teneram faciet. pratensibus optima fungis
Natura est: alijs male creditur. ille salubreis
Æstates peraget, qui nigris prãdia moris
Finiet, ante grauem quæ legerit arbore solem.
Aufidius forti miscebat mella Falerno:
Mendosè: quoniam vacuis committere venis E
Nil, nisi lene, decet. leni præcordia mulso
Prolueris meli⁹, si dura morabitur aluus:
Mitulus, & viles pellẽt obstãtia conchæ,
Et lapathi breuis herba, sed albo non sine Coo.
Lubrica nascẽtes implent cõchylia lunæ.
Sed non omne mare est generosæ fertile testæ.
Murice Baiano melior Lucrina Peloris.
Ostrea Circæis, Miseno oriũtur echini.
Pectinibus patulis iactat se molle Tarentum.
Nec sibi cenarum quiuis temere arroget artem, F
Non prius exacta tenui ratione saporũ.
Nec satis est cara pisceis auerrere mẽsa,
Ignarum quibus est ius aptius, & quibus assis
Languidus in cubitum iam se conuiua reponet.
Vmber, & iligna nutritus glãde, rotũdas
Curuat aper lanceis carnẽ vitãtis inertẽ.
Nam Laurens malus est, vluis, & arundine pinguis.
Vinea submittit capreas non semper eduleis.

A Fœcundi leporis sapiens sectabitur armos.
Piscibus atque auibus quæ natura, & foret ætas,
Ante meum nulli patuit quæsita palatū.
Sunt, quorū ingenium noua tantum crustula promit.
Nequaquam satis in re vna consumere curam:
Vt si quis solum hoc, mala ne sint vina, laboret,
Quali perfundat pisceis securus oliuo.
Maßica si cælo supponas vina sereno:
Nocturna, si quid craßi est, tenuabitur aura:
Et decedet odor neruis inimicus: at illa
Integrum perdunt lino vitiata saporem.
B Surrētina vafer qui miscet fæce Falerna
Vina, columbino limum benè colligit ouo:
Quatinus ima petit, voluens aliena vitellus.
Tostis marcentem squillis recreabis, & Afra
Potorē cochlea. nam lactuca innatat acri
Post vinum stomacho: perna magis, ac magis hillis
Flagitat in morsus refici. quin omnia malit,
Quæcumq; immundis feruent allata popinis.
C Est operæ pretium duplicis pernoscere iuris
Naturam. simplex è dulci constat oliuo:
Quod pingui miscere mero, muriáq; decebit:
Non alia, quàm, quâ Byzantia putruit orca.
Hoc vbi confusum sectis inferbuit herbis:
Corycioque croco sparsum stetit: insuper addes
Pressa Venafranæ quod baca remisit oliuæ.
Picenis cedunt pomis Tiburtia succo.
Nam facie præstant. Vennucula conuenit ollis. D
Rectius Albanam fumo duraueris vuā.
Hanc ego cum malis, ego fæcem primus, & alec,
Primus & inuenior piper album cum sale nigro
Incretum, puris circumposuisse catillis.
Immane est vitium, dare millia terna macello:
Angustóque vagos pisceis vrgere catino.
Magna mouēt stomacho fastidia, seu puer vnctis
Tractauit calicem manibus, dum furta ligurrit:
Siue grauis veteri crateræ limus adhæsit.
Vilibus in scopis, in mappis, in scobe quātus E
Cōsistit sumtus? neglectis, flagitiū ingēs.
Ten' lapides varios lutulenta radere palma:
Et Tyrias dare circum illota toralia vesteis,
Oblitum, quanto curam, sumtúmq; minorem
Hæc habeant, tanto reprēdi iustius illis,
Quæ, nisi diuitibus, nequeant contingere mensis?
Docte Cati per amicitiā, diuósq; rogatus,
Ducere me auditum, perges quocumq;, memento. F
Nam quamuis referas memori mihi pectore cuncta:
Non tamen interpres tantundem iuueris. adde
Vultum, habitúmque hominis: quem tu vidisse beatus
Non magni pendis, quia contigit: at mihi cura
Non mediocris inest, fonteis vt adire remotos,
Atque haurire queam vitæ præcepta beatæ.

VNDI

A VNDE, ET QVÒ] ſic orditur Phædrum Plato. φίλε Φαῖδρε ποῖ δὴ, καὶ πόθεν, id eſt, care Phædre, quò, & vnde?

CATIVS] Catius philoſophus Epicuréus Inſuber: de quo M. Tull. epiſt. ad Caſſium lib. 15. *Nam, ne te fugiat, Catius Inſuber Epicuréus, qui nuper eſt mortuus, quæ ille Gargettius, etiam antè Democritus εἴδωλα, hic ſpectra nominat*. Idē eodē lib. eundē Catium, & Amafanium, [ſeu Amafiniū,] *malos verborum interpretes* appellat. Hunc inducit Horatius apud ſe quærentem, & cogitantem quibus nominibus vtatur in interpretandis, & Latinè exprimendis Epicureis quibuſdam præceptis, quæ ad artem culinariam, conuiuij apparatum, obſonia, condimenta, & ſimilia pertinent. Itaq; interroganti Horatio vnde veniat, quò eat, reſpondet, ſe eſſe occupatiſſimum in appellandis, & exprimendis ijs, quæ dixi, præceptis.

NON EST MIHI TEMP.] non eſt mihi tēpus vacuum: non ſum vacuus, dum cupio litteris & memoriæ mandare noua quædam præcepta B Pythagoréis, Socraticis, Platonicis potiora.

AVENTI PONERE SIGNA] cupienti imponere nomina nouis præceptis, numquam à quoquam traditis, eadémque litteris mandare. *ſigna* interpretor nomina, & vocabula rerum. nomina enim ſunt rerum notæ, & σημεῖα, id eſt, ſigna, vt docet Ariſtoteles. Iccircò ea appellat Horatius indicia epiſt. de arte poët. *ſi fortè neceſſe eſt Indicijs monſtrare recentibus abdita rerum*. eodem pertinet illud in ead. epiſt. *licuit, ſempérque licebit Signatū præſente nota producere*, ſeu (vt alij legūt) *procudere nomen*. licet etiam interpretari *ſigna ponere*, litteris mandare. Nam etiam litteræ ſunt notæ, & ſigna rerum. Vir quidā doctiſſimus, idémq; amplo ſacerdotio præditus dicebat, per ſigna ſignificari imagines, quę adhibebantur ab ijs, qui artificialem memoriam colebant. quam ſententiam quamuis non improbem (nam vt litteris, ita & imaginibus memoria adiuuatur, & conſer- C uatur: præterea vtræque ad res ſignificādas comparatæ ſunt, quemadmodum & vocabula) tamen ſignorū appellatione mihi magis placet, voces, & nomina aut litteras, quàm imagines hoc loco intelligi, maximè cùm conſtet, hunc Catium nominibus, & vocabulis Latinis diſciplinam Epicuream explicuiſſe, literíſque mandaſſe, vt ſuprà ex M. Tullio oſtendimus.

QVALIA VINCANT PYTH. ANYT.] id eſt, quæ talia ſunt, vt Pythagoræ, Socratis, Platonis diſciplinam vincant: vel ſimpliciter, cuiuſmodi præcepta vincere poſſint, &c. in cod. Iann. ſcriptum erat *vincant*: itaque poſtea ſcriptum reperi in Nicotianis & Clericano, & duobus alijs: in Ruſſardinis duobus, & trib⁹ alijs *vincent*: in vulg. *vincunt*. ego *vincent* non improbo. *vincant* tamē malo. Verumtamen iudicent docti.

TEMPORE LÆVO] tempore inopportuno: intempeſtiuè. cuius contrar. *dextro tempore*. ſat. 1. huius lib.

INTERCIDERIT] è memoria interea effluxerit. hæc enim vis eſt huius verbi: quemadmodum interceptæ litteræ dicuntur, quæ interea dum afferuntur ad eum, ád quem datæ ſunt, ab a- D lio capiuntur.

REPETES MOX.] vel memoria repetes, vel ſimpliciter retractabis, & recoles.

SIVE EST NAT. H. SIVE ART. M. V.] qui, ſiue memoria natura conſtet, ſiue arte, vtroque mirum in modum excellis: vel ita: qui, ſiue hæc res, in qua tu occupatus es, ſit naturæ, ſiue doctrinæ, in vtraque præſtas.

QVIN ID ERAT CVRÆ] immo (inquit Catius) hoc ipſum agebam, quemadmodum omnia memoriæ mandarem. Itaque non erit mihi moleſtum, neque alienum à meo inſtituto, & conſilio, tibi illa narrare. ſic enim facilius memoriæ infigam.

RES TENVEIS] res ſubtileis, tenuitérque limatas, & quæ ſub aſpectum non cadunt: tantùm cogitatione comprehenduntur.

LONGA QVIB. FAC. OVIS] Primùm, quid hac de re tradiderint probati ſcriptores, proponam: deinde ſententiam Horatij (ſi id conſequi potero) explicabo. Ariſtoteles igitur ita ſcri- E bit libro ſexto de hiſtor. animal. ἔστι δὲ τὰ μὲν μακρὰ, καὶ ὀξέα τῶν ὠῶν, θήλεα· τὰ δὲ στρογγύλα, καὶ περιφέρειαν ἔχοντα κατὰ τὸ ὀξὺ, ἄρρενα, id eſt, ea quidem oua, quæ longa ſunt, & acuta, fæminam excludunt: quę autem rotunda, & obtuſa ab ea parte, quæ acuta ſolet eſſe, marem. Plinius autem lib. 10. cap. 52. planè pugnantia tradit his verbis, *fæminam edūt, quæ rotundiora gignuntur: reliqua marem*. Columella lib. 9. cap. 5. cum Plinio congruit his verbis, *Cùm volet quis quamplurimos mares excludi, lōgiſſima quæq; & acutiſſima oua ſubijciet, & rurſus cùm fæminam, quàm rotundiſſima*. Veniamus nūc ad Horat. qui non videtur à Plinio, & Columella diſcrepare. hoc enim dicit, mea quidem ſententia: oua, quibus longa eſt figura, ſeu forma, meliore ſunt ſucco, & candidiora, quàm rotunda. ea igitur memēto apponere potius, quā rotunda. nā hæc, quæ dico, longa, cùm ſint veluti callo obducta, id eſt, dura, marem vitellum continent. at ea, F quæ marem vitellum continent, ijs meliora, & ſalubriora ſunt, quæ fæmineum. Immo fortaſſe hoc potius ſentit Horatius, & cum Ariſtotele cōſentit: hoc modo, *namque marem cohib. call. vit.* oua enim calloſā, id eſt, rotunda, vitellum marē cohibent: quæ autem talia ſunt, minus ſalubria ſunt, quàm fæminea, & longa: quia ſcilicet, nimis calida ſunt.

PONERE.] id eſt, apponere: vt ſat. 2. lib. 1. *poſitum ſic tangere nolit*.

IRRIGVO] qui irrigare ſolet. ſat. 1. huius lib. *Irriguúmque mero ſub noctem corpus habento*.

COLE SVBVRB. QVI SICC. CR.] ordo verborum, & ſententia hæc eſt: caulis, ſeu colis, qui creuit in agris ſiccis, id eſt, minimè irrigatis, dulcior eſt ſuburbano, vt pote qui creuit in hortis irriguis. quid ita? quia hortus ſuburbanus, qui crebrò irrigari ſolet, multùm deperdit de naturali ſoli bonitate. in quibuſd. libris antiq. legitur *Cole*: quos ſecuti ſumus. nam vulg. ferè habent omnes *Caule*.

SI VESPERTINVS SVBITÒ] id eſt, ſi veſpe-

A ri te imparatum occupauerit: ſi improuiſo aduenerit hoſpes, &c. *veſpertinus* dictum pro veſperi. nomen pro aduerbio, vt ſup. Od. 16. epod. *Nec veſpertinus circumgemit vrſus ouile.* & Virg. de lupo, Georg. 3. *nocturnus obambulat.*

NE GALLINA MALVM.] ne gallina dura malè reſponſet palato, id eſt, aduerſetur, & ob duritiem ingrata ſit palato. tralatio eſt in verbo *reſponſandi*. reſponſant enim, qui ferociter & aſperè alteri compellanti reſpondent. epiſt. 1. lib. 1. *An qui fortunæ te reſponſare ſuperbæ Liberum & erectum, &c.* & ſat. 7. huius lib. *Reſponſare cupidinibus, contemnere honores.*

DOCTVS ERIS VIVAM] licet & alia ratione quaſuis carneis duras, reddere teneras, ad veſcendum aptas, atque ad mandendum facileis. ſume quodlibet lapathi genus. hanc herbam in ollam, in qua gallinam, ſeu quas alias carneis coquere cogitabis, imponito. hoc teneras faciet.

MISTO] aqua diluto. quidam legunt *mulſo.* quam ſcripturam minus probo. verumtamen iudicet lector.

ALIIS MALÈ CRED.] id eſt, alij non ſunt tuti: alijs nòn eſt tutum veſci. tralatio eſt in verbo
B *creditur.*

QVI NIGR. PRAND. MORIS FIN.] non dicit Catius, eum ſalubreis æſtates traducturum, qui, poſteaquàm ſe obſònio expleuerit, prandium moris claudet, ac terminabit: (mea quidem ſententia) ſed, qui nihil præter mora nigra, & matura manè ex arbore decerpta, in prandio comedet. Nam perſpicuè Galenus docet, mora eſſe principiò apponenda.

ANTE GRAVEM SOLEM] quæ legerit antè quàm ſolis ardor ingraueſcat: quod eſt manè.

AVFIDIVS FORTI MISC.] Aufidius (inquit) mulſum ex Falerno, quod eſt auſterum, & ex melle conficiebat: mendoſè: quia nihil niſi lene venis vacuis committendum eſt. auſteritas autem illa vini Falerni etiam in mulſo remanebat.

FORTI] auſtero. erat enim vinum Falernum
C auſterius, vt ſcribit Athen. Itaque illam auſteritatem veteres melle lenire, & mitigare, ex eóque mulſum melle addito conficere ſolebant. verùm tamen non ita poterat ea auſteritas minui, neq; temperari, vt vini Falerni, ſeu mulſi ex eo cõfecti potus in primis poculis ſalubris eſſet, vt quidem ait Catius: Vel dic epithetum *auſterum* eò additũ eſſe, quòd erat & alterum Falerni genus dulce, vt idem Athen. tradit.

MISCEBAT] eóque ita temperato, & mulſo quod ex eo vino, & melle conſtaret, vtebatur in primis poculis.

LENE] quod contrarium eſt auſtero: cuiuſmodi eſt vnum genus Falerni, quantumuis melle temperetur.

LENI PRÆC. M.] leni mulſo: cuiuſmodi eſſe non poterat id, quod eſſet ex vino auſtero, & melle temperatum.

PROLVERIS] ſuprà ſat. 5. lib. 1. *Multa prolutus vappa nauta, atque viator.*

MITVLVS] Apud Athen. lib. 3. ſi locus eſt émendatus, hoc nomen ita ſcribitur μύτλος: verba Athenæi ſunt hæc, τὴν τελλίναν λεγομένην ἴσως δηλοῖ, ἣν Ῥωμαῖοι μύτλον ὀνομάζουσι, id eſt, fortaſſe tellinam, quæ nominatur, ſignificat, quam Romani mutlum appellant. ego autem locum eſſe mendoſum arbitror, legendúmque apud Athenæum adiecto ἰῶτα μύτιλος: vel potius tranſlatis litteris μίτυλος. nam vtrumque reperitur in libris calamo ſcriptis: & *mutilus*, & *mitulus*: quorum vtrum ſit verum, non eſt facile, mihi quidem, pronuntiare. apud Martialem lib. 5. ita ſcribitur hoc nomen, mytulus: quod idem eſt, ac ſi *mutulus* ſcriptum ſit. nam y, & u, idem valent. Verſus Martialis ſunt hi, *Oſtrea tu ſumis ſtagno ſaturata Lucrino: Sumitur inciſo mytulus ore mihi.* Sed ego hanc quoque ſcripturam vitioſam eſſe puto. Quidam mitulos arbitrantur eoſdem eſſe, atque muſculos: quos Græci μῦας appellant: de quibus Ariſtoteles lib. 4. de hiſt. animal. & Athen. lib. 3. quos videtur ſatis refellere Athen. nam perſpicuè τελλίνας ἀπὸ τῶν μυῶν, id eſt, mitulos à muſculis diſtinguit his verbis, τῶν τελλινῶν λεπτότεραι μὲν εἰσὶν αἱ βασιλικαί, διαχωρητικαί τε, καὶ κοῦφαι. ἔτι δὲ καὶ τρόφιμοι· αἱ δὲ ποτάμιαι γλυκύτεραι· οἱ δὲ μύες μέσως εἰσὶ τρόφιμοι, διαχωρητικοί, οὐρητικοί, &c. id eſt, mitulorum tenuiores ſunt quidem regij, & aluum mouent, & leues ſunt, tum præ-
E tereà valde alunt: fluuiales autem ſunt dulciores: at muſculi mediocriter alunt, mediocritérque aluum, & vrinam mouent. ex his igitur verbis Athenæi perſpicuum eſt inter mitulos, & muſculos aliquid intereſſe.

CONCHÆ.] concharum nomen generale eſt, & quidem Græcum. κόγχαι autem videntur eſſe appellatæ παρὰ τὸ κεχηνέναι, quod eſt, hiare.

ET LAPATHI BREV. HERBA] lapathũ rumicem vocant Latini: quem laudat Lucillius apud M. Tull. lib. 2. de finibus, non quòd eius ſuauitas in ciborum delicijs locum habeat, quod quidam exiſtimauit: ſed quòd frugalitatem, & parſimoniam in victu luxuria præſtabiliorem eſſe ducat. ſic Heſiodus maluam laudat, & aſphodelum, herbas parabileis, plebeias, & vileis, ſignificans
F idem, quod Lucillius, tenuem, ac modicũ victũ ſumtuoſis, & opiparis diuitum cenis eſſe anteponendum. dictus autem lapathus ἀπὸ τοῦ λαπάζειν, quod eſt exinanire, vt ſuprà notauimus ad illum locũ, *Aut herba lapathi prata amantis, &c.* Oda 2. epod. Addidit autem hîc epithetum *breuis*, per breuem lapathum, rumicem minorem ſignificans, quem ὀξυλάπαθον vocant Græci.

LVBRICA NASC. IMPL. CONCH.] cur lubrica? an quia aluũ leuant, molliũt, & lubricã reddũt? an, vt alij volũt, quòd ſunt intus læuia, & polita?

GENEROSÆ TESTÆ] conchyliorum generoſorum: quæ ſunt ὀστρακόδερμα, id eſt, vt ſcriptores Latini recentiores appellant, teſtacea.

LVCRINA PELÔRIS] peloris, oſtrei genus chama maius, vt ait Euſtathius. διὸ πελωρὶς λέγεται διὰ τὸ μέγεθος. iccircò (inquit) peloris propter magnitudinem appellatur. cum quo congruens Athen. lib. 3. ita ſcribit, πελωρίδες ὠνομάσθησαν παρὰ τὸ πελώριον. μείζων γάρ ἐστι χήμης καὶ παρηλλαγμένη ἡ πελωρίς. Pelorides nominatæ ſunt à voce πελώριον, quod ſignificat

A gnificat magnum, seu ingens, maior enim est cha ma peloris, & aliquanto ab ea differt magnitudine. Varro lib. 4. de lingua Lat. *in conchylijs* (inquit) *aliqua ex Græcis, vt peloris, ostrea, echinus.* Lucrinā autem intellige in lacu Lucrino captam.

MISENO ORIVNTVR ECHINI] de Echinis sic Athen. lib. 3. Echinos autem tum terrenos, tum marinos, aduersus eos, à quibus captantur, esse munitissimos, atque vndique septos, spinas suas, tamquam vallum, opponenteis, testatur Ion Chius his verbis. At in terra quidem leonis arteis laudo, sed magis echini, quamuis miseras: qui cùm aliorum valentiorum in se impetum sensit, conuoluto spinoso vndique corpore, rotundus iaceat aduersus morsus, & tactus omniū animantium tutissimus. verba Græca retulimus ad Od. 4. epod. Echinorum autem marinorum cùm plura genera sint, scribit Aristoteles, vnum genus esse, quod in cibum apponi possit, ac debeat, illud videlicet, in quo insint ea, quæ oua magna nominantur. B verba Aristot. sunt hæc lib. 4. ζώων ἱστορ. ἐν ἐχίνων γένος ἐσθιόμενον. τοῦτο δ᾽ ἐστὶν ἐν ᾧ τὰ καλούμενα ᾠὰ μεγάλα γίνεται, καὶ ἐδώδιμα. Misenus autem, seu Misenum potius, Baiarum portus est. Pli. lib. 3. cap. 5.

PECTINIB. PATVLIS] Pectines pisceis, etiam κτένας appellant Græci. Athen. lib. 3. τῶν κτενῶν ἁπαλώτεροι μέν εἰσιν οἱ λευκοί. ἄβρωμοι γὰρ καὶ εὐκοίλιοι· τῶν δὲ μελάνων, καὶ πυῤῥῶν οἱ μείζονες * εὔστομοι. κοινῶς δὲ πάντες εὐστόμαχοι, εὔπεπτοι, εὐκοίλιοι λαμβανόμενοι μετὰ κυμίνου, καὶ πεπέρεως, id est, Pectinum ij quidem sunt teneriores, qui albi sunt. salsuginem enim non olent. ex nigris autē & rufis, qui sunt maiores * gustatu sunt gratiores. Communiter verò stomacho sunt accomodati, faciles ad concoquendum, aluo vtiles, si sumantur cum cumino & pipere.

PATVLIS] cur pectines patulos dicat, ex Aristot. lib. 4. intelligere licet, vbi sic scribit: τῶν δὲ διθύρων τὰ μέν ἐστιν ἀναπτυχά, οἷον οἱ κτένες, καὶ οἱ μύες, &c. id est, eorum, quæ duabus testis continentur: alia sunt patula, vt pectines, & musculi, &c.

MOLLE TARENTVM] epist. 7. lib. 1. *im-* C *belle Tarentum.*

NEC SIBI CENAR. QVIVIS] in cod. Raïn. Card. & 1. Vat. scriptum est, *quisq;*: ex quo feceramus olim *quisquam*, quod quamuis valde probabile sit, malui tamen re diligentius considerata, sequi lectionem receptam, *quiuis*, præsertim multo plurium antiquorum codicum auctoritate confirmatam. Superiora illa pertinent ad præcepta de ferculis ante cenam: nunc de ijs, quę cenæ fercula dicuntur.

EXACTA] exquisita, explorata. Virg. Æn. 1. *socijsq; exacta referre.* idē lib. 4. *tempus secum ipse, modumq; Exigit.*

CARA PISC. AVERR. MENSA] mensa, vbi exponuntur venales, vt vult Acron. non est satis (inquit Catius) pisceis è macello magna impensa coëmere, & quasi euerriculo ad te transferre, nisi scias, quibus piscibus quod ius conueniat, & qui pisces assi, qui elixi, sint meliores. Quidam putant per mensam caram, mensam diuitum significari, vt sit hic sensus, non est satis eos pisceis emere, qui diuitibus solis apponi solent, & pisceis diuitibus destinatos præripere pretio persoluto, & D ita ab eorum mensis auersos in tuam transferre. à quibus dissentio multis quidem de causis, sed eò maximè, quòd illi legunt, vt vulgò *auertere*, & ita eis necessariò legendum. Ego autem auctoritate complurium librorum manuscr. fretus *auerrere.* Itaque sic hunc locum explico, nec satis est pisceis caro pretio emtos è macello in tuam domū conuerrere: sed prætereà tenendum quibus piscibus ius conueniat, id est, qui pisces in patina iure mersi apponi debeant, & qui assati.

IGNARVM QVIBVS EST IVS] id est, ignarum qui pisces debeant cum iure in patina apponi: (patinarios appellat Plautus in Asinaria) & qui assi.

ET QVIB. ASS. LANG. IN CVB. SESE C.] id est, & qui pisces assati ita sint conuiuis suaues, & grati futuri, vt illi etiam cibo, vinoque confer ti, ac saturi, & pænè dicam, nauseantes, in eum tamen corporis situm sese deintegro componant: quo situ esse solent conuiuæ tantisper dum cibum capiunt. E qua de re tametsi suprà Od. 27. lib. 1. nonnihil dixerimus, ad illum locum, *Et cubito remanete presso*, tamen, vt hunc locum explicemus, pauca quædam prætereà nobis dicenda sunt. Hoc igitur in primis sciendum est, inter prandendum & cenandum, non sedisse veteres illos Romanos, sed accubuisse. Accumbebant autem singulis in lectis terni, aut quaterni, hoc modo (nam eadem opera huius verbi vis aperietur) superiore parte corporis modicè inflexa, capite leuiter erecto, tergoq; aliquantū subleuato, nempe ceruicalibus, aut puluillis subiectis: reliqua parte corporis in lectos reclinata, & iacente, in cubito altero nitebantur: atq; vtramque manum quidem ad epularum & poculorum vsum adhibebant, sed maximè dexteram. fingamus igitur treis lectos esse discubitorios, & in singulis quaternos conuiuas discumbere, & mensam rotundam mediam inter treis lectos esse collocatam: ita fient duodecim conuiuæ, ex vna mensa communi cibum capientes. iam singulorum lectorū conuiuæ, quos quaternos esse posuimus, hoc mo F do discumbebant, vt eius, qui summus accumberet, pedes ponè secundum porrigerentur, & secundi ponè tertium, & ita deinceps: rursus eius, qui secundus accumberet, occiput ad vmbilicū, aut pectus primi obuersum esset: & sic deinceps ceteri accubabant. Quandiu igitur vescebantur, & potabant, eo corporis situ manebant. vbi verò cibum capere vel desierant, vel intermiserant, tum dorsi spinam, quæ antea erat inflexa, & ad epulandum composita, reponebant, & caput in ceruical reclinabant. nonnumquam etiam sedentium instar erigebant. Itaque suprà Oda illa 27. lib. 1. quam paullo antè commemorauimus, vnus è conuiuis sodaleis suos Lapitharum, ac Centaurorum in morem tumultuanteis, atque inter se decertare paranteis, corpore iam ad pugnā composito, & expedito, hortatur vt cubito presso remaneant, hoc est, vt se eo corporis situ cōtineant, quo esse, & bibere possent, non quo dimicare. Hæc igitur verba, *& quibus assis Lang. in cub. &c.* sic ex-

A sic explico, (dicendum est enim sæpius) & qui pisces assi futuri sint conuiuis gratiores, quàm si essent patinarij, & elixi, eosque quamuis iam cibo languidos, de integro ad epulandum inuitaturi. Quòd autem hîc à Catio præcipitur de piscibus quibusdam assandis, Athenæus item lib. 3. scribit pisceis quosdam esse, quos assari conueniat potius, quàm elixari.

VMB. ET ILIGNA NVT. GL.] aprum ex Vmbria, & glande iligna nutritum laudat: Laurentem improbat. hoc igitur dicit: qui carne pingui non delectatur, seu qui abhorret à carne pingui, suas patinas implendas curat frustis apri in Vmbria capti, & iligna glande pasti.

CVRVAT] implet, onerat. verbo curuandi pondus exprimere voluit. in quibusdam codicibus vulgatis impressum est, *Curuet*. cod. duo Vatic. & Iann. Faer. Torn. habent *Curuat*. sed parum refert.

LAVRENS] in agro Laurenti captus, & in locis illis palustribus natus, ac nutritus. Laurentum

B Latij est oppidum, Ostiæ vicinum.

VLVIS] herbis maiusculis, quæ in paludibus nascuntur. Virg. Georg. 3. *Nec vescas salicum frondeis, vluamq́ palustrem, Sed frumenta manu carpes sata.* Idem Æn. 2. *Limosoq́ lacu per noctem obscurus in vlua Delitui.*

VINEA SVMM. CAPR.] locus, in quo insunt vites, suppeditat capreas non semper ad edendum vtileis. neque verò dubitandum est, quin capreæ animalia sint intelligenda hoc loco. Virg. Georg. 2. de vite, *Texendæ sæpes etiam, & pecus omne tenendum est: Præcipuè dum frons tenera, imprudensq́ laborum, Cui super indignas hiemes, solemq́ potentem, Siluestres vri assiduè, capreæq́ sequaces Illudunt, pascuntur oues, auidæq́ iuuencæ.* Quod autē dicit, capreas à vineis summitti, id est, suppeditari, aut præberi, non est intelligendum eas ibi nasci, sed è siluis vicinis pabuli causâ progressas, in vinetis capi. alij capreolos significari putant, qui

C sunt vitium cincinni intorti.

FÆCVNDI LEP. SAP. SECT. ARM.] sapiens, id est, cui palatū sapit fortasse magis, quàm cor. cuiusmodi homines in consuetudinē victus recipere nolebat M. Cato, qui Censorius dictus est, quod refert Plutarchus in eius vita his verbis, Τῶν δὲ φιληδόνων τινὰ βουλόμενον αὐτῷ συνεῖναι, παραιτούμενος ἔφη μὴ δύνασθαι ζῆν μετ' ἀνθρώπου τῆς καρδίας τὴν ὑπερῴαν εὐαισθητοτέραν ἔχοντος. id est, *voluptarium quendam qui cum eo viuere volebat, recusans Cato, dixit se cum eo viuere non posse, cui palatū magis, quam cor sapiat.* quamquam M. Tull. lib. 2. de finibus, negat sequi, *vt, cui cor sapiat, ei non sapiat palatum.* significat autem, léporis armos reliquis partibus esse palato gratiores, & suauiores. Iam quamobrem léporem fæcundum appellet, ex Aristotelis, & Varronis, & Plinij lectione intelligere licet. Plinius sic lib. 9. cap. 55. *Lepus omniū prædæ nascens, solus præter dasypodem, superfætat, aliud educans, aliud in vtero pilis vestitum, aliud implume, aliud inchoatum gerens pariter.*

PISCIBVS, ATQVE AVIBVS] ait se ita subtili esse palato, vt piscium, atq; auium naturam & ætatem solo gustatu cognitam habere possit: quod neminem è veteribus, quamuis ei rei operam dederit, consequi potuisse. D

NVLLI PATVIT Q.] à nullo cognita fuit, quamuis quæsierit.

CRVSTVLA] placentas, & cetera pemmata ex farina, melle, oleo, lacte, seu caseo confecta. vtitur sat. 1. lib. 1. *dant crustula blandi Doctores, elementa velint vt discere prima.*

QVALI PERF. P. SECVRVS OL.] non admodum sollicitus, seu non curans, quo oleo pisceis condiat.

MASSICA SI CÆLO] si vina Massica (inquit Catius) cælo sereno subijcias, & totam noctem sub cælo puro & nitido maneant, si quid in eis crassi est, extenuabitur & liquescet aura nocturna. idem ferè tradit Athen. lib. 1. his verbis, οἰνοποιητέον δὲ αὐτοὺς (τὸν Ἀλβανὸν, καὶ τὸν Φαλέρνον, καὶ τὸν Ἀδριανὸν) περὶ τινὸς χρόνου, καὶ εἰς ἀναπεπταμένον τόπον θετέον, εἰς τὸ διαπνεῦσαι τὸ πολὺ τῆς δυνάμεως, id est, facienda autem sunt ea vina (videlicet Albanum, Falernum, E Adrianum) ante certum quoddam tempus, & in aperto loco, id est, sub dio ponenda, vt vis eorum multa exspirando minuatur. videtur tamen aliud hoc loco à Catio dici, nempe si quid insit crassi in vino Massico, aura nocturna extenuari, & odorem neruis aduersarium decedere. De vino Massico diximus ad Odam 1. lib. 1. ibi, *Est qui nec veteris pocula Massici, &c.* Quidam libri veteres habent *suppones*, quos sequor. alij *supponas*, ijq; pauciores.

AT ILLA INTEGRVM PERD.] at illa, videlicet Massica, colo lineo extenuata, saporem amittunt naturalem. existimabant autem veteres colo, seu sacco lineo, vina crassiora extenuari: quod declarat versus ille Mart. lib. 12. *Turbida sollicito transmittere Cæcuba sacco.* Lucret. lib. 2. *Et quamuis subitò per colum vina videmus Perfluere: at contrà tardum cunctatur oliuum.*

SVRRENTINA] vina Surrentina fuisse admodum laudata, declarant hi versus Martial. lib. 14. *Surrentina bibis? nec murrhina picta, nec aurum Sume: dabunt calices hæc tibi vina suos.* Totius autē huius loci hæc sententia est, Qui Surrentina vina cum Falerna fæce miscet, fortasse vt vinum Surrentinum ex fæce Falerna aliquid boni contrahat, & combibat, & hoc pacto melius & suauius fiat: vitello columbino in cadum coniecto fęcem collectam, atque in vnum conductā, ab eo, quod liquidius est, secernit, & ita vinum turbidum, liquidum & sincerum reddit: quoniā vitellus suapte natura in fundum decidens, quicquid est à liquido vino alienum, vnà secum trahit. Sic igitur fiet vt & sapor vini Falerni cum vino Surrentino commisceatur ac confundatur, & quicquid est turbidi, vi vitelli ab eo, quod est liquidum, secernatur, idque sine colo vinario. Atqui ego contrà didici ex ijs, qui vina vendunt, sumenda esse sex aut septem ouorum albumina, (non vitellos) eaque primùm in dolium conijcienda: deinde virga, aut bacillo vinum, quod est in dolio, esse aliquamdiu agitandum: nihil præterea. nam post illam satis longam, verbi gratia, vnius horæ agitationem

A tationem, fæcem, & quicquid eſt alienum, ſubſeſſurum.

QVATINVS] quoniam, vt ſat. 3. lib. 1. *quatinus excidi penitus vitium iræ, Cetera item nequeunt ſtultis hærentia.* Lucre. lib. 3. *Quatinus eſt vnum inter ſe, coniunctaq́; res eſt.* annotatum alio loco.

ALIENA] aliena à natura vini, turbida.

TOSTIS] aſſis, aut frictis, à torrendo.

MARCENTEM] languentem, cibo & potione confertum.

SQVILLIS] καρίδας nominant Græci. quarum Ariſtoteles lib. 4. de hiſto. anim. plura genera eſſe tradit, & refert in numerum μαλακοςράκων, id eſt, eorum piſcium, qui cruſta molli teguntur, quos Gaza cruſtatos appellat. Paruas ſquillas ſcribit Athen. lib. 3. reperiri in conchis patulis pinnarum cuſtodes, vt & paruos cancros. & M. Tull. lib. 2. de nat. deor. *Pinna verò (ſic enim Græcè dicitur) duabus grandibus patula conchis cũ parua ſquilla quaſi ſocietatem coit comparandi cibi.* Idem eadẽ B ferè lib. 3. de finib. Hunc admirabilem duorũ piſcium conſenſum, atque has operas mutuas pulchrè deſcribit Oppian. lib. 2. ἁλιευτ. Ὄςρακον αὖ βυθίας μὲν ἔχει πλάκας, ἐν δέ οἱ ἰχθῦς Πίννη ναιετάει κεκλημένος, ἡ μὲν ἄναλκις, Οὔτέ τι μητίσασθαι ἐπίςαται, οὔτέ τι ῥέξαι· Ἀλλ' ἄρα οἱ ξυνόν τε δόμον, ξυνλώ τε καλύπτρην Καρκίνος ἐνναίει, φέρβει δέ μιν, ἠδὲ φυλάσσει. Τῷ καὶ πιννοφύλαξ κικλήσκεται, &c. id eſt, teſta autem profundas habet cruſtas. habitat autem in ea piſcis, qui pinna appellatur: quæ eſt imbecilla. neq; quicquam prouidere, aut facere poteſt. ſed cancer communem cum eo domum, & commune tectum incolit, paſcitque eam, & cuſtodit. Quocirca pinnophylax, id eſt, pinnæ cuſtos appellatur.

RECREABIS] ad edendum ac potandum innouabis, ac redintegrabis.

COCHLEA] cochlearum genera omnia vno nomine appellat Ariſtoteles lib. 4. hiſtor. anim. ςρομβώδη, id eſt, vt Gaza vertit. turbinata.

NAM LACTVCA INNATAT] occupatio eſt. poterat enim quiſpiam dicere, lactucam ad C eandem rem valere. hoc autem per occupationẽ refellit, cum dicit, lactucam poſt epulas, & largiorem potum ſumtam, ſtomacho innatare, neq; ſubſidere: quæ res concoquendi vim debilitat, atque obtundit, quia ore ventriculi laxo & patente, calor innatus, qui ad cibi & vini concoctionem neceſſarius erat, non continetur, ſed diſſipatur, ac difflatur. Itaq; nos quoq; hodie lactucas in prima menſa apponimus, eaſque primas omnium guſtare & eſſe conſueuimus, ſiue crudas, ſiue coctas. hûc pertinet Martialis diſtich. lib. 13. *Claudere quæ cenas lactuca ſolebat auorum, Dic mihi cur noſtras inchoat illa dapes?*

PERNA MAGIS, ET MAG. HILL.] hoc dicit, conuiua languens & nauſeans, in morſus reficiendus eſt, id eſt, ad epulas de integro excitandus perna, & hillis, id eſt, tenuiſſimis inteſtinis fartis, potius, quàm lactuca. *hilla ab hilo, id eſt, à minimo dicta,* inquit Varro lib. 4. de ling. Lat. Feſtus autẽ *hillam diminutiuè dictã, eſſe ab hira, quod eſt inteſtinum ieiunum.* Nonius porrò, *hillas, inteſtina veteres eſſe dixerunt. Vnde Bohilla oppidum in Italia, quòd eò bos inteſtina vulnere trahens aduenerit.* D Iam *in morſus* duæ ſunt voces, non vna, vt quidam volunt, qui legunt *immorſus* pro eo, quod eſt, impranſus: quod nomen non reperitur in tota lingua Latina. *in morſus* igitur idem valet, quod ad morſus. appellant autem Græci hanc (vt ita dicã) in morſus refectionẽ, atq; inſtaurationem, ἀναςόμωσιν, id eſt, relaxationem. Athen. lib. 4. ἐχρῶντο γὰρ οἱ παλαιοὶ καὶ τοῖς εἰς ἀναςόμωσιν βρώμασιν, ὥσπερ ταῖς ἁλμάσιν ἐλαίαις, ἃς κολυμβάδας καλοῦσιν, id eſt, vtebantur enim veteres etiam cibis ad irritandam ac redintegrandã edendi cupiditatem accommodatis, vt óleis ſale condîtis, quas natatrices, ſeu vrinatrices appellant. Idem paullo pòſt, Εἴσθιον δὲ καὶ τέττιγας, καὶ κερκώπας ἀναςομώσεως χάριν. id eſt, comedebant autẽ & cicadas & cercopas aperiendæ aut redintegrandæ appetitionis cibi gratia. Idem paullo pòſt ex Nicandro probat, ad eundem vſum rapas aceto, & ſinapi maceratas adhiberi ſolitas. Nam ἀναςομοῦν idem ferè valet, quod aperire, & laxare. Diphilus apud eundem Athen. eodem lib. τῶν πρεσβυτέρων γὰρ ταῦτα τῶν ἡδυσμάτων Ἀναςομοῖ τάχιςα τ' αἰσθητήρια Τό, τε νωκαρῶδες καὶ κατημβλυωμένον Ἐσκέδασε, E κἀποίησεν ἡδέως φαγεῖν. id eſt, vetera enim hæc condimenta laxant celerrimè eas parteis, in quibus ineſt vis ſentiendi: languorẽ, & quicquid eſt obtuſum in appetitione, diſcutiunt, edendiq́ue cupiditatem, ac iucunditatem redintegrant. Euripides in Cyclôpe, εὐρείας φάρυγγος, ὦ Κύκλωψ, ἀναςόμου τὸ χεῖλος. ὡς ἕτοιμά σοι Ἑφθὰ καὶ ὀπτὰ, &c. id eſt, lati gutturis ô Cyclops, aperi labrum. nam en tibi parata ſunt elixa & aſſata.

IN MORSVS REFICI.] ſic dictum ab Horat. *in morſus refici*, vt à Virg. Æneid. 11. *reficitq́; ad prælia menteis.*

QVIN OMN. MAL. QVÆC. IMM.] immò (inquit) ne mireris, me dixiſſe ſuperiora illa adhibenda eſſe ad excitandam edendi cupiditatẽ, tamquam ſaturis conuiuis gratiora, & optatiora, hoc dico amplius, illis placitura magis, quæcumque coquuntur in popinis, quæ ſolent eſſe immũdæ, quàm eſcas optimas, ac lautiſſimas.

ALLATA] allata è popinis. quidam libri typis F excuſi habent *illata*, qua ex ſcriptura ſuſpicatus ſum aliquando legendũ *illota*. omnes autem veteres partim *adlata*, partim *allata*: quos ſequor.

EST OP. PRET. DVPL. PERN. IVR.] duo proponit iuris genera: vnum ſimplex, quod ex ſolo oleo conſtat: alterũ duplex, quod ex oleo, vino, muria, herbis conciſis, croco, conflatũ eſt.

QVOD PINGVI] his, quæ deinceps, ſequũtur, iuris duplicis naturam deſcribit. Sed quid ſibi vult hoc, *pingui mero?* cur non dixit, *Simplex è pingui cõſtat oliuo: Quod dulci miſcere mero, &c.* Nã vt pingue, epithetum eſt oleo accommodatius, Virg. Æn. 6. *Pingue ſuperq́; oleũ fundens ardentib. extis*: idem Daphnide, *Craterasq́; duos ſtatuam tibi pinguis oliui*: ita & dulce, vino. Horat. Oda 12. lib. 3. *Neq; dulci mala vino lauere.* idem Oda 13. eod. lib. *Dulci digne mero.* quin pinguitudo in vino, vitium eſt. An hoc dicemus, ad hoc ius, quod duplex ab Horatio appellatur, componendũ, vinum pingue eſſe aptius, quàm purum & liquidum,

A dum, atque (vt ita dicam) siccum? dulce autem olium ab Horatio esse dictum, quod Lucretius appellat *inolens*, id est, ἄοσμον, seu odoris expers, cui opponitur tætrum, & graue, seu grauis & tætri odoris oleum: quemadmodum aqua dulcis à Latinis, ὕδωρ γλυκὺ à Græcis vocatur, aqua non amara, aut non salsa? an Simeoni Bosio, Lemouici assentiemur, qui sic legendum ex vno antiq. cod. existimat? *Quod pingue immiscere mero, muriæq; decebit*: id est, quod oleum pingue, decebit mero immiscere, & muriæ? vel, vt ille mauult, quod ius pingue, id est, duplex. quamquam idem ait, in suo codice esse dilucidè scriptum, *At pingue immiscere, &c.* atque ita *pingue* interpretatur, ius duplex: à quo dissentio.

NON ALIA, QVAM, QVA BYZ.] non qualibet muria, sed ea, quæ facta sit ex orca Byzantia. Quidam autem mendosè legunt *quæ*. nam necessariò *quâ* legendum est: & ita habent codices calamo scripti. *Byzantia orca* porrò sunt numeri singul. recti casus, hoc modo: non alia muria ius illud miscere, id est, temperare decebit, quàm ea, quâ, orca Byzantia, verbi causa, thynnus Byzantius putruit, hoc est, liquefactus est. laudabatur enim muria ex thynno Byzantio liquefacto: sed longè erat laudatissima ex scombris, quæ proprio nomine garum appellabatur. *Orca* (inquit Plin. lib. 9. cap. 6.) *infesta balenis bellua: & cuius imago nulla repræsentatione exprimi possit alia, quàm carnis immensæ dentibus truculentæ.*

B

CORYCIO] Cilicio. Corycus, Ciliciæ, seu Pamphiliç mons est: à quo Coryçei speculatores, & exploratores appellati.

SPARSVM STETIT] *sparsum* iunxit cum casu sexto, vt saty. vlt. huius lib. *Membra gruis sparsi sale multo*. & Od. 20. lib. 3. *Sparsum odoratis humerum capillis*. sic & verbum *spargo* Od. 6. lib. 2. *Debita sparges lacryma fauillam Vatis amici*. stetit autem, id est, propemodum, concreuit.

INSVP. ADD. PRESSA VENAFR.] id est, addes prætereà oleum Venafranum, oleum C ex baca Venafrana expressum. Præstitisse ceteris oleum Venafranum declarat hoc distichon Martialis, *Hoc tibi Campani sudauit baca Venafri: Vnguentum quoties sumis, & istud olet.* Horat. sat. 8. huius lib. *His mistum ius est, oleo, quod prima Venafri Pressit cælla.* & sup. Od. 6. lib. 2. laudans agrum Tarentinum, *vbi non Hymetto Mella decedunt, viridiq; certat Baca Venafro.*

PICENIS CEDVNT MALIS] ab hoc loco enumerantur secundæ mensæ fercula. secundas autem mensas etiam apud veteres fuisse alibi ostendimus.

VENNVCVLA] vua Vennucula melius in ollis conseruatur, quàm si ex ea fiat vua passa.

RECT. ALBAN. FVMO DVR.] vua Albana melius seruatur, & diutius permanet, si fumo duretur, & fiat vua passa. vide Plin. lib. 14. cap. 2.

HANC EGO] vuam Albanam. ordo verborum hic est, Ego primus inuenior circumposuisse puris catillis vuam Albanam, cum malis: fæcē, & alec, & piper album cum sale nigro incretum.

ALEC] genus est liquaminis ex piscium intestinis sale colliquefactis, & tabefactis. fiebat etiam D alec ex muriæ fæce. Nonius Marcell. in voce *alec* testem citat hunc dimidiatum versum, *ego fæcem primus, & halec*, siue *alec*: infrà sat. 8. *siser, alec, fæcula, coa.* quamquā Priscianus hunc versum proferens, ait esse genus piscis.

PRIMVS ET INVENIOR] sic habent omnes libri manuscripti, & ij, quos Romæ, & ij, quos in Gallia consului: quos secutus sum: quamquam Nonius Marcellus in voce *halec* videtur legisse *inueni*, vt est in vulgatis. sic enim ille. *halec genere neutro*. Plautus Aulul. *Qui mihi olera cruda ponunt, halec danunt.* Horat. lib. 2. serm. *ego fæcem primus & halec Inuêni.*

ET PIP. ALB.] piper aliud est album, aliud nigrum: quorum nigrū candido suauius esse tradit Dioscorid. lib. 2. cap. 189.

INCRETVM] incerniculo purgatum. est autem incerniculum cribri genus, ab incernendo nominatum.

CIRCVMPOSVISSE] id est, singulis conuiuis apposuisse, vt singuli conuiuæ singulos haberent catillos sibi appositos: vel circum catillos posuisse, vt alij malunt: mihi magis illa altera explicatio placet. circumposuisse dixit fortasse propterea quòd mensæ erat rotundæ. E

IMMANE EST VITIVM, &c.] reprehendit eos, qui in obsonijs quidem coëmendis magnum faciunt sumtum: in supellectili autem comparanda, in patinis, lancibus, catinis, cantharis, & similibus conquirendis, neq; vllam curam adhibent, neq; insumere quicquam volunt. magnum (inquit) vitium est, tria millia sestertiûm insumere in pisceis emendos: pisceis autem illos grandeis, & catos angustis patinis coërcere. par est enim, si grandes sint pisces, grandeis quoq; patinas esse. Nonnulli arbitrantur hîc sumtum duntaxat reprehendi, hoc modo, Indignum est facinus, sumtus ingenteis facere in coëmendos pisceis, vt in angustis patinis apponantur, & edantur, qui suapte natura liberè vagari solent. ego priorem explicationem huic antepono. F

VRGERE] quasi in angustias redigere, & contrahere. quidam libri vet. habent *vrguere*.

MAGNA MOVENT STOM. FAST.] nunc præcepta dat, quæ ad munditiam, nitorem, elegantiamq; pertinent. magnam (inquit) nauseam mouent hæc, siue puer poculum, aut calicem tractauerit manibus vnctis, dum carnium frusta suffuratur, & ligurrit: siue crater limo sit oblitus. danda igitur opera est, vt pueri, ac ministri sint mundi, loti, politi, culti, à sordibus, omniq; deformitate vacui, ad omnem munditiem & hilaritatem speciosam assuefacti, atque eruditi.

DVM FVRTA] libri aliquot veteres habent *dum frusta ligurrit*, quos malim sequi. *frusta* autē, carnium & piscium intellige.

LIGVRRIT] sic habent omnes cod. manuscripti. quo de verbo suprà ad sat. 3. lib. 1.

VETERI CRAT.] & tanto pretiosiori. nam pocula antiqui artificij laudabantur: vt priore satyra. *Quo vafer ille pedes lauisset Sisyphus ære.* & sat. 3. li. 1. *catillum Euandri manibus tritū.* in alijs cod. est *cra-*

A est *cratera*, in alijs *crateri*. vtrumque est vsitatum.

Vilib. in scop. in mapp. in sc.] danda est opera, vt pauimentum sit mundum: vt conuiuatori mapparum mundarum copia suppetat, quæ distribuantur conuiuis ad manus vnctas tergendas: vt patinæ, & cetera vasa scobe defricata sint, ac splendeant. quantulus enim sumtus inest in scopis, mappis, scobe? certè minimus. alij (in quibus est Turnebus) putant, scobem hîc commemorari ad lacunas pauimenti explendas, ex humore effuso natas, vt humor omnis scobe insperso exsiccetur: quod probabilius est. talem munditiem, qualem hîc desiderat Catius, se studiosè adhibiturum in ea cena, ad quam Torquatum inuitat, pollicetur Horatius epist. 5. lib. 1. *Hæc ego procurare & idoneus imperor, & non Inuitus, ne turpe toral, ne sordida mappa Corruget nareis: ne non & cantharus, & lanx Ostendant tibi te.*

Ten' lapid. var. lvtvl. r. p.] præcisa locutio est, vt illa Od. 8. epod. *Rogare longo putidam te sæculo, &c.* subintelligendũ est enim verbum aliquod, *oportet? verum est? par est?* aut aliud simile. Tale est illud Virgil. 1. Æneid. *méne incepto desistere victam?* lege quæ annotata sunt ad illum locũ, *Rogare longo, &c.* quibus adde illud ex Plauto Casina, princip. *Non mihi licere meam rem me solum, vt volo, Loqui, atq; cogitare, sine te arbitro?* Sed, antè quàm huius loci sententiam explicemus, videndum est, quid significet per varios lapides, quid per palmam. Ego arbitror, per varios lapides significari pauimenta marmorea versicoloria. erant enim quædam marmora varij coloris, vt ex Plinio intelligere licet. palmam autem scopam ex palma accipio. Martialis lib. 14. *In pretio scopas testatur palma fuisse.* Itaque hæc erit horum verborum sententia, Téne vsqueadeò munditiam negligere, vt triclinium marmore pauimentatum, palma lutulenta verri patiaris? pauimenta autem solita esse fieri marmorea ex M. Tullio, & ex M. Catone cognoscere licet. M. Tull. lib. 2. de leg. *Equidem, qui nunc primùm huc venerim, satiari non queo, magnificasq; villas, & pauimenta marmorea, & laqueata tecta contemno.* Idem paradox. vlt. *illi aũt tecta in villis, & sola marmorea facienti, fructus ad sumtum exiguus est.* Cato in ea orat. quam habuit, ne quis consul bis fieret. *dicere possum quibus villæ atq; ædes ædificatæ, atq; expolitæ maximo opere, citro atq; ebore, atq; pauimentis Pœnicis stent.* pauiméta autem Pœnica marmore Numidico constrata intelligenda sunt, vt docet Festus. & Horat. sup. Od. 14. lib. 2. *& mero Tinget pauimentũ superbum Pontificum potiore cenis.* vbi superbum nos Porphyrionem secuti, marmoreum explicauimus. quamquam idem Porphir. alterã illius loci explicationem posuit, vt ibidem retulimus. Lucillius, *Quàm lepidè lexes compostæ? vt tesserulæ omnes Endo pauimento, atq; emblemate vermiculato?* sic enim emendaui hos versus. quamquam licet etiã legere *emblemata vermiculata*, vt quidam malunt, pro *emblemate vermiculato.*

Et Tyr. dare circ. ill. tor.] locus est obscurus, & variè explicatus. Quidam sic: & circum toros dare, id est, circumdare toris illota toralia, videlicet vesteis stragulas purpureas illotas? & ita toralia, & vestes Tyriæ vnum erunt. quam explicationem non probo. pleriq; per Tyrias vesteis, significari putant conuiuarũ vesteis, hoc sensu, & téne oportet committere, vt conuiuæ vesteis suas Tyrias toralibus illotis, atque immundis inquinent? sed errant. nam primùm verba Horatij non recipiunt hanc sententiam. quod cùm sit perspicuum, non est, quòd eos pluribus verbis refellam. Deinde veteres non solebant cenare purpurati, sed albati potius, vt alibi docuimus. Omnino purpureas vesteis inter cenandũ, & dum accumberent, non habebant. Contrà autem lecti, in quibus discumbebant, & in quibus dormiebant, stragulis vestibus textilibus, aut purpureis insternebantur. M. Tull. lib. 5. Tuscul. q. *collocari iussit hominem in aureo lecto, strato pulcherrimo textili stragulo magnificis operibus picto.* Catull. de Pel. & Thet. nupt. *Hæc vestis priscis hominum variata figuris, Heroum mira virtutes indicat arte.* ibidem, *Purpureáue tuum consternens veste cubile.* T. Liuius lib. 34. annalium, *Et, cum tibi viro liceat purpura, in veste stragula, vti, matremfamiliâs tuam purpureum amiculum habere non sines?* Lucret. lib. 2. *Nec calidæ citius decedunt corpore febres, Textilibus, si in picturis, ostroq; rubenti Iactêris, quàm si plebeia in veste cubandum.* Virg. Æneid. 1. *Arte laboratæ vestes, ostroq; superbo.* ibid. *stratoq; super discumbitur ostro.* Hora. sat. 6. infrà. *ponit vterque In locuplete domo vestigia, rubro vbi cocco Tincta super lectos candêret vestis eburnos.* quo loco perspicuè vesté intelligit eam, qua lecti insternerentur: vt & ibidé, *Ergo vbi purpurea porrectum in veste locauit Agrestem.* & Plaut. in Bacch. lectos stratos appellat. *Animaduertite, Mnesiloche, & tu Pistoclere: iam facite In biclinio cum amica sua vterq; accubitũ eat: Ita negotiũ est: atq; ibi in lectis stratis potetis citò.* Ego autem putabã, hæc potius ita intelligi posse, vt toralia, & Tyriæ vestes, duo sint: nempe vt tori primùm toralibus insternerentur, deinde toralia illa purpureis vestibus, seu stragulis operirentur ornatus gratia. nam primùm toral, stragulum est, quod toro inijcitur, vt docet Festus: deinde verba hanc sententiam ferre posse mihi videntur, hoc modo, Téne decet Tyrias vesteis toralibus illotis circumponere, & circundare? vt sit hic ordo verborum, dare Tyrias vesteis circum ill. tor. pro eo, quod est, circundare, & circunijcere Tyrias vesteis toralibus, id est, tororum inuolucris, illotis? quam explicationem magis probat Turnebus, eamq; nuper quadriennio pòst quàm hæc scripsissem, in Aduersaria sua retulit: & his Ouidianis versibus confirmauit, *in medio torus est de mollibus vluis Impositus lecto spondâ, pedibusq; salignis Vestibus hunc velant, quas non nisi tempore festo Sternere consuerant.*

Oblitvm] participium *oblitum* coniungendum est cum pronocabulo *te*. téne illa facere oblitum, quanto minorem curam, sumtumq; munditia desiderat, tanto iustius reprehendendum, si negligatur: magisq; adeò, quàm si non adhibeatur magnificus ille, & sumtuosus apparatus, quẽ nulli, præterquàm diuites, adhibere possint? *nequeant*

A *queant* autem edendum curaui veterum librorũ auctoritatem secutus, pro quo vulgati habent, *nequeunt*, minus rectè.

DOCTE CATI] iocatur Horatius, & vrbanè hunc Catium deridet.

NON TAMEN INTERPR. TANTVND. IV.] id est, non tamen renuntiando, & referendo, quæ ab illo audiuisti, tantùm mihi profueris, quantùm magister ipse loquens. notum prouerbium ζώσης φωνῆς μείζω ἐνέργειαν εἶναι. & illud Æschinis de Demosthene, τί αὖ ἢ τοῦ θηρίου ἠκηκόειτε. id est, quid si bestiam audiuissetis?

NON MAGNI PENDIS] id est, non magni facis. tractum ab antiquorum consuetudine, qui ante vsum signatæ pecuniæ, æs & argentum pendebant.

QVIA CONTIGIT.] nam bonum, quo fruimur, ferè minoris facimus: neq; tam attendimus aut sentimus, quantus insit in eo fructus, cùm fruimur, quàm cùm caremus. Itaque verè illud à M. Tullio disputatum, & demonstratum est in oratione, quam habuit ad Quirites post reditum, B non longè à princip. nos carendo magis, quàm fruendo, quid quæque res habeat voluptatis, intelligere. sic ille. *Res familiaris sua quemq; delectat: reliquæ meæ fortunæ recuperatæ plus mihi nunc voluptatis afferunt, quàm tunc incolumi totæ afferebant. Amicitiæ, consuetudines, vicinitates, clientelæ, ludi deniq; & dies festi quid haberent voluptatis, carendo magis intellexi, quàm fruendo, &c.*

FONTEIS VT ADIRE REMOTOS] fonteis vltimos, & capita fontium vltima, vt desinam riuulos consectari, & ab ipsis fontibus hauriam, id est, vt ipsum auctorem, & inuentorem huius disciplinæ, horumq; præceptorum adire possim, atque ab ipso præcepta vitæ beatæ sumere. est autem totus hic sermo vrbanitatis & satyricæ irrisionis plenus.

SATYRA 5.

C

HOC quoq;, Tiresia, præter narrata, petenti
Responde: quibus amissas reparare queam res
Artibus, atque modis, quid rides? iámne doloso
Non satis est Ithacam reuehi: patriosq; Penateis
Aspicere? ô nulli quicquam mentite, vides, vt
Nudus, inopsq; domum redeam te vate: neque illic,
Aut apotheca procis intacta est, aut pecus. atqui
Et genus, & virtus, nisi cum re, vilior alga est. D
Quãdo pauperiẽ missis ambagib. horres:
Accipe, qua ratione queas ditescere. turdus,
Siue aliud priuum dabitur tibi: deuolet illuc,
Res vbi magna nitet domino sene: dulcia poma,
Et, quoscumque feret cultus tibi fundus honores,
Ante Larem gustet venerabilior Lare diues,
Qui quamuis periurus erit, sine gente, cruentus
Sanguine fraterno, fugitiuus: ne tamẽ illi
Tu comes exterior, si postulet, ire recuses. E
Vt ne tegam spurco Damæ latus? haud ita Troiæ
Me gessi, certans semper melioribus. ergo
Pauper eris. fortem hoc animum tolerare iubebo.
Et quondã maiora tuli. tu protinus, vnde
Diuitias, ærisq; ruã, dic augur, aceruos.
Dixi equidem: & dico: captes astutus vbique
Testamenta senum: neu, si vafer vnus, & alter
Insidiatorem præroso fugerit hamo:
Aut spẽ deponas, aut artẽ illusus omittas. F
Magna, minórue foro si res certabitur olim:
Viuet vter locuples sine natis, improbus vltrò
Qui meliorem audax vocet in ius: illius esto
Defensor. fama ciuem, causáq; priorem
Sperne, domi si natus erit, fæcundáue coniux.
Quincte puta, aut Publi (gaudent prænomine molles
Auriculæ) tibi me virtus tua fecit amicum.

Ius

A *Ius anceps nôui? causas defēdere possum:*
Eripiet quiuis oculos citius mihi, quā te
Contemtum cassa nuce pauperet. hæc mea cura est,
Ne quid tu perdas, neu sis iocus. ire domum, atque
Pelliculam curare iube. si cognitor ipse.
Persta, atque obdura: seu rubra canicula findet
Infanteis statuas: seu pingui tētus omaso
Furius hibernas cana niue conspuet Alpeis:
Nónne vides, aliquis cubito stantem propè tangens
Inquiet, vt patiens? vt amicis aptus? vt acer?
B *Plures annabunt thynni: & cetaria crescent.*
Si cui præterea validus malè filius in re
Præclara sublatus aletur: ne manifestum
Cælibis obsequium nudet te: leniter in spē
Arrepe officiosus, vt & scribare secūdus
Heres: & si quis casus puerū egerit Orco,
In vacuū venias perrarò hæc alea fallit.
Qui testamentum tradet tibi cunque legendum:
Abnuere, & tabulas à te remouere memento,
Sic tamen, vt limis rapias, quid prima secundo
C *Cera velit versu. solus, multísne coheres,*
Veloci percurre oculo. plerumq; recoctus
Scriba ex quinqueuiro coruum deludet hiantem:
Captatórq; dabit risus Nasica Corano.
Num furis: an prudens ludis me, obscura canendo?
O Laërtiade, quicquid dicam, aut erit, aut non.
Diuinare etenim magnus mihi donat Apollo.
Quid tamen ista velit sibi fabula, si licet, ede.

Tempore, quo iuuenis Parthis horrendus ab alto D
Demissum genus Ænéa, tellure, mariq;
Magnus erit, forti nubet procera Corano
Filia Nasicæ metuētis reddere soldum.
Tum gener hoc faciet: tabulas socero dabit: atque
Vt legat, orabit. multùm Nasica negatas
Accipiet tandem: & tacitus leget. inueniétque
Nil sibi legatum, præter plorare, suísque.
Illud ad hæc iubeo: mulier si forte dolosa,
Libertúsve senem delirum temperet: illis
Accedas socius: laudes, lauderis vt absens.
Adiuuat hoc quoque: sed vincit longè prius, ipsum E
Expugnare caput. scribet mala carmina vecors?
Laudato scortator erit? caue te roget: vltro
Penelopam facilis potiori trade. putásne?
Perduci poterit, tam frugi, támque pudica,
Quam nequiere proci recto depellere cursu?
Venit enim magnum donandi parca iuuentus.
Nec tantùm Veneris, quantùm studiosa culinæ. F
Sic tibi Penelope frugi est: quæ si semel vno
De sene gustarit, tecum partita lucellū:
Vt canis, à corio nunquam absterrebitur vncto.
Me sene, quod dicam, factum est. anus improba Thebis
Ex testamento sic est elata: cadauer
Vnctum oleo largo nudis humeris tulit heres:
Scilicet elabi si posset mortua: credo,
Quòd nimiùm institerat viuenti. cautus adito:

A *Neu desis operæ: néve immoderatus abundes.*
Difficilem, & morosum offendet garrulus vltro
Non etiã sileas. Dauus sis comicus: atque
Stes capite obstipo, multùm similis metuenti.
Obsequio grassare: mone, si increbruit aura,
Cautus vti velet carum caput. extrahe turba
Oppositis humeris. aurem substringe loquaci.
Importunus amat laudari? donec ohe, iã
Ad cælum manibus sublatis, dixerit, vrge: &
B *Crescentem tumidis infla sermonibus vtrem.*
Cùm te seruitio longo, curáque leuarit:
Et certum vigilans, quartæ sit partis Vlysses
Audieris, heres: ergo nunc Dama sodalis
Nusquam est? vnde mihi tam fortem, támque fidelem?
Sparge subinde: & si paulum potes, illacrymare. est
Gaudia prodentem vultum celare. sepulcrum
Permissum arbitrio, sine sordibus exstrue. funus
C *Egregiè factum laudet vicinia. si quis*
Forte coheredum senior male tussiet: huic tu
Dic, ex parte tua, seu fundi, siue domus sit
Emtor. gaudentem nummo, te addicere. sed me
Imperiosa trahit Proserpina: viue, valéque.

Hac satyra describit sub Vlyssis persona insidiatores, & captatores hereditatum: quorum magna quidem iam erat turba ætate Horatij, sed longè maior posteà exstitit, dominantibus Romæ impotentissimis, sceleratissimis, flagitiosissimis, impurissimis tyrannis. Ad hanc rem pertinent illa, quæ sunt epist. 1. lib. 1. *Frustis* [seu *crustis*] *& pomis viduas venẽtur auaras, Excipiantq́ senes, quos in viuaria mittant.* facit autem Tiresiam Vlyssi cõsulenti apud inferos, quibus rationibus, atque artibus damna præterita sarcire, & ditescere possit, respondentem, nullam esse rei faciendę viam breuiorem, atque expeditiorem, quàm senes diuites vel orbos, vel quibus liberi sint parum firma valetudine, omni studio, atque officio prosequi, aucupari, captare. D

HOC QVOQVE TIRESIA.] proinde quasi multa alia inter se locuti sint, & quasi non sit hoc sermonis principium, à media quodammodo narratione orditur: quo in genere frequentes sunt comici. Terent. And. *Quid igitur sibi vult pater? cur simulat?* & ibid. *Ita pol quidem res est, vt dixti, Lesbia.* ibid. *Mitte orare, &c.* Sciendum est autem, Horatium alludere ad ea, quæ finxit Homerus de Vlyssis ad inferos descensu, quæ sunt ὀδυσσ. κ. vbi Circe Vlyssi omnibus precibus obsecranti, vt sibi in patriam redeundi potestatem faciat, viamque ostendat, respondet, illi per se quidem reuerti licere: sed non antè id fieri posse, quã ad inferos descenderit, Tiresiámque vatem consuluerit: quem ait numquam labi, numquam errare: cui soli Proserpinam etiam mortuo prudentiam, sapientiámque dedisse: ceteros verò vmbras esse, atque huc & illuc vagari, ac volitare. Homeri verba sunt hæc, Ἀλλ᾽ ἄλλην χρὴ πρῶτον ὁδὸν τελέσαι καὶ ἱκέσθαι Εἰς Ἀΐδαο δόμους, καὶ ἐπαινῆς Περσεφονείης, Ψυχῇ χρησομένους Θηβαίου Τειρεσίαο Μάντιος ἀλαοῦ, τοῦ τε φρένες ἔμπεδοί εἰσι· Τῷ καὶ τεθνειῶτι νόον πόρε Περσεφόνεια, Οἴῳ πεπνῦσθαι, τοὶ δὲ σκιαὶ ἀΐσσουσιν. cum quibus congruunt illa Pindarica εἰδ. ἕκτῳ ἰσθμ. Τειρεσίαο πυκιναῖς βουλαῖς. id est, Tiresiæ prudentibus consilijs. E

AMISSAS REP. QV. RES] iacturas præteritas sarcire possim. omnium autem damnorũ, quæ fecit Vlysses, grauissimum fuit illud, quod ei accidit ob solis boues ab eius socijs violatos, ac mactatos. Nam propter huius facinoris culpam, socios omneis suos amisit, ipse vix nudus ligno vno nauis nixus ad Calypsonem peruenit: quæ narrantur ὀδυσσ. μ. & nos attigimus annot. ad epist. 5. lib. 1. F

DOLOSO] noti quidem sunt Vlyssis doli vel pueris, & diximus sup. quiddam hac de re ad Od. 6. lib. 1. sed non me pigebit tamen locos duos ex Homero proponere lectori, quibus ingenium Vlyssis tale fuisse declaratur. Nestor ὀδ. γ. ipsius Vlyssis filio Telemacho Vlyssem fallaciarum, atq; astutiarum omnium varietate, & multitudine Græcis omnibus antecelluisse dicit, his verbis, Ἔνθ᾽ οὔτις ποτε μῆτιν ὁμοιωθήμεναι ἄντην Ἤθελ᾽, ἐπεὶ μάλα πολλὸν ἐνίκα δῖος Ὀδυσσεὺς Παντοίοισι δόλοισι, πατὴρ τεός. .i. Vbi nemo vmquã consilio & sollertia cum eo se comparare vellet, quoniam multo superior erat Vlysses pater tuus varijs dolis. & Pallas ὀδυσσ. ν. posita pastoris, cuius similitudinem & ornatum sibi sumserat, persona, astutissimum, & callidissimum omnium futurum esse ait, qui vllo astutiarum genere Vlyssem superare queat, etiam si Deus ei obuiam fiat. Κερδαλέος κ᾽ εἴη, καὶ ἐπίκλοπος, ὅς σε παρέλθοι Ἐν πάντεσσι δόλοισι, καὶ εἰ θεὸς ἀντιάσειε. Σχέτλιε, ποικιλό-

A ποικιλόμητα, δόλων ἄτ' οὐκ ἄρ' ἔμελλες Οὐδ' ἐν σῇ περ ἐὼν γαίῃ λήξειν ἀπατάων, Μύθων τε κλοπίων, οἵ τοι πεδόθεν φίλοι εἰσίν. id eſt, Aſtutus ſit ille, & valde fallax, qui te omnibus dolis prętereat, etiamſi deus tecum certet. infelix, ſeu miſerabilis, variorum conſiliorum artifex, dolis inexplebilis: ergo ita futurum fuit, vt ne in tua quidem patria fallaciarum, ſermonúmque doloſorum, qui tibi natura ſoli cari ſunt, modum conſtitueres?

IAMNE DOL. NON SATIS EST ITH. REV.] Iámne doloſo Vlyſſi (inquit Tireſias) non ſatis eſt, in patriam nauibus reuerti, patriámque aſpicere? Verùm tamen Ithacam vt videret, patriam ſuam, vir ille ſapientiſſimus immortalitatem ſcribitur repudiaſſe, ait M. Tull. libro 2. de legib. & Homer. ὀδυσσ. α. αὐτὰρ ὀδυσσεὺς Ἱέμενος καὶ καπνὸν ἀποθρώσκοντα νοῆσαι Ἧς γαίης, θανέειν ἱμείρεται. id eſt, At Vlyſſes cupiens etiam fumum patriæ ſuæ exſilientem aſpicere, mori exoptat.

O NVLLI QVICQV. MENT.] ſic Sophocl. in OEdip. tyranno de Tireſia, Τὸν θεῖον ἤδη μάντιν ὧδ' ἄγουσιν, ᾧ Τἀληθὲς ἐμπέφυκεν ἀνθρώπων μόνῳ, id eſt, huc iam diuinum vatem adducunt, cui homini ſo-
B li verum eſt inſitum.

APOTHECA] ἀποθήκη locus, vbi quippiam cōditur, vt vinum, arma, fruges. *apothecæ vinariæ*, frequentes voces apud Plinium, & Columellam. M. Tull. Philipp. 2. *apothecæ totæ nequiſſimis hominibus condonabantur*.

AVT PECVS] primo libro ὀδυσσ. queritur Pallas, procos Penelopæ, oueis, & boues Vlyſſis mactare. οἵ τε οἱ αἰεὶ Μῆλ' ἀδινὰ σφάζουσι, καὶ εἰλίποδας, ἕλικας βοῦς. & eodem libro Telemachus, οἱ δὲ φθινύθουσι ἔδοντες Οἶκον ἐμόν· τάχα δή με διαρραίσουσι καὶ αὐτόν. i. hi autem domum meam comedentes abſumūt: fortaſſe verò etiam meipſum interficient. in quibuſdam libris ſcriptum eſſe *penus*, quidam, qui habetur doctus, mihi dicebat Romæ, & ita legendū vero vultu contendebat.

ALGA] ſup. Od. 17. lib. 5. *& alga littus inutili Demiſſa tepeſtas ab Euro Sternet*. Virg. Meliboæo, *Horridior ruſco, proiecta vilior alga*.

C QVANDO PAVPER M.] Quoniam igitur (inquit Tireſias) omiſſa longa verborum circuitione, paupertatem pertimeſcis, ac reformidas: audi, & cognoſce ex me, qua ratione poſſis rem facere, & locupletari.

SIVE ALIVD PRIV.] priuatum, proprium: vt epiſt. 1. lib. 1. *quem ducit priua triremis*. Siue, hoc loco non geminatur, vt nec Od. 6. lib. 1. *Cantamus vacui, ſiue quod vrimur Non præter ſolitum leues*. ſiue turdus (inquit) ſiue quid aliud propriū tibi ſuppetet, mittatur illico ad diuitem ſenem. Priuum eſt proprium vniuſcuiuſque: vnde & res, priuata, inquit Nonius. aliàs priuum idem valet quod ſingulare, ſeu ſingulum, vt loquebantur veteres.

DEVOLET] deferatur illuc, ídque quàm primùm, & celerrimè. verbo accommodatiſſimo ad nomen, *turdus*, quod antecedit, vſus eſt.

NITET] nitor domus ſignificat copiam, & diuitias: vt nitor corporis, victum mundum, lautū, & elegantem. ſic Lucret. lib. 1. & item alibi, fruges nitidas appellat, ſignificans, pingueis, opi- D
mas, & vberes.

DVLCIA POMA] Virgil. Tityro, *ſunt nobis mitia poma*.

HONORES] optimos quoſq; fructus, atque adeò primos, quibus ſignifices, te optimè de eo exiſtimare, benéque ei cupere.

VENERABILIOR LARE] quem prius & potius venerari debes, quàm Larem, ſi quidem quàm primùm diteſcere velis. Lares & Penates, dij, qui à quoque domi colebantur: quibus è cena libare, & fructuum primitias conſecrare ſolebant. vide annot. ad epiſt. 7. lib. 1.

SINE GENTE] vt pote libertus, aut libertinus. gentiles ſunt, qui inter ſe eodem nomine ſunt, qui ab ingenuis oriundi ſunt, quorum maiores nulli ſeruitutem ſeruierunt, vt definit Scæuula. Inter gentem autē, & familiam, tātumdem intereſt, quantum inter genus & ſtirpem. Nam quemadmodum latius patet gens, quàm familia: ita & genus plus continet, quàm ſtirps. denique familię multę poſſunt eſſe vnius gentis, vt in gente Valeria erant Maximi, Meſſallæ, Leuini, Flacci: in Cornelia Scipiones, Cinnæ, Lentuli, Sullæ. E
Itaque ſi de hereditate aliqua controuerſia ſit, propiores, ac priores ſunt agnati, quoniam eiuſdem familiæ ſunt, quàm gentiles, qui duntaxat eiuſdem ſunt gentis. qua de re quod inter Marcellos, & Claudios patricios, litigatum eſſe ſcriptum reliquit M. Tull. lib. 1. de oratore ad Qu. Frat. cùm Marcelli ab liberti filio, ſtirpe: Claudij patricij, eiuſdem hominis hereditatem gente ad ſe redijſſe dicerent. non dubito, quin ea hereditas à centumuiris fuerit Marcellis adiudicata. ius enim ſtirpis, & familiæ, iure generis, & gentilitatis potius, atque interius eſt. gentem igitur eorū fuiſſe, qui eiuſdem nominis eſſent, quorúmque maiores ſeruitutem non ſeruierant: familiam autem eorum, qui eiuſdē nominis eſſent, & cognominis, inter omnes cōuenit. Itaque ſine gente erant liberti, libertini, libertinorum filij, tametſi hi, quos vltimo loco poſui, eſſent ingenui.

CRVENT. SANG. FRAT.] fratricida. Virg. F
lib. 1. Æneid. *primo quæ prodita ſomno Tydides multa vaſtabat cæde cruentus*. *Cruentus* autem & hîc, & apud Virgil. idem valet, quod, contaminatus & inquinatus. ſanguis enim inquinat. Itaque qui occiderunt aliquem, impuri ſunt. Ex eo cruentum pro impuro vſurpatur, vt à Lucretio lib. 6. de nat. rer. *An cælum nobis vltro natura cruentum, &c.* vbi vulgò *corruptum* legebatur.

FVGITIVVS] id eſt, ſeruus. nam ſeruum, fugitiuum appellabant per contumeliam, ab affectu. Terent. Eunuch. *fugitiue prodi, malè conciliate*. Interdum etiam liberum ab effectu, atque euentu, vt idem Heautont. *quamobrem me rogas? homini fugitiuo dabo?* nam ibi de Clinia loquitur. Omnino fugitiui propriè ſerui appellantur. ex quo in edicto ædilium curulium titulus eſt ſeruorum fugitiuorum, *Si quis fugitiuus, erróve ſit, noxáve ſolutus non ſit*.

EXTERIOR] inferior: vt cum eo ambules, & iter facias minus honorato loco: vt incedas ab

 eius

A eius sinistro latere: vt ei claudas, & tegas læuum latus. quod declarat proximus versus. translatio autem ducta est à circulis, quorum ij, qui sunt exteriores, sunt posteriores: interiores autem, priores. Sic igitur qui in ingressu dextram partem obtinent, interiorem circulum, & iccirco minorem faciunt: qui læuam, exteriorem, & maiorem.

VTNE TEGAM] sic habent cod. 2. Vatic. & Iannoct. Faërn. Tornes. Russard. cuius lectionis elegantiam quidam non intelligentes supposuerant, *Visne tegam*. Nam sic loquũtur boni scriptores: in his Liuius lib. 4. *Illíne vt impune primò discordias serentes concitent finitima bella? deinde, &c.* Horat. Od. 16. epod. respons. Canid. *Inultus vt tu riseris Cotyttia Vulgata, sacrum liberi Cupidinis?* & fortasse M. Tullius lib. 4. accusation. ita locutus est non longè à princip. mutata scilicet interpunctione, *Quid si magnitudine pecuniæ persuasum est? verisimile nõ est. Vt ille homo tam locuples, tam honestus religioni suæ, monumentisq; maiorum pecuniam anteponeret?* nã hæc legi coniunctè, *veri simile non est, vt ille homo tam locupl. &c.* non placet. quamquam non sum oblitus, me nuper, cùm M. Tullij opera omnia edidi, paullo aliter hunc locum legendum esse putauisse.

B DAMÆ] seruili genere nato. sup. sat. 6. lib. 1. *Túne Syri, Damæ, Dionysi filius, audes Deijcere è Saxo civeis?*

CERTANS SEMP. MELIORIB.] vt cum Aiace. participium *certans* cum dandi casu coniũxit, vt solet similia.

FORTEM HOC ANIMVM TOLER. IVB.] mihi, meóque animo imperabo, vt præter meam consuetudinem, meámque dignitatem, Damam, & infimum quemque hominem colam rei faciendæ, & ditescendi causa. Alludit autem ad illud Homericum, quod dicit Vlysses ὀδυσσ. υ. Τέτλαθι μοι κραδίη, καὶ κύντερον ἄλλο ποτ' ἔτλης. id est, dura & perfer mihi anime: & etiam grauius aliud aliquando pertulisti.

RVAM] eruam, effodiam, comparem: vel dic *ruam aceruos*, id est, corruam, colligam, construã. tale illud est sat. 1. lib. 1. *diues, Vt metiretur nũmos.*

C eodem pertinet illud ex ead. sat. *At ni id fit, quid habet pulchri constructus aceruus?* tralatio est.

INSIDIATOREM] te captatorem hereditatis: insidiatorem bonorum.

PRÆROSO FVG. HAMO] translatum à piscibus, qui plerumque hamo vnà cum esca vorato, vel certè esca circumrosa, effugiunt manus piscatoris. huc pertinet distichum illud Martialis de captatore lib. 6. *Munera magna quidem misit, sed misit in hamo, Et piscatorem piscis amare potest?*

AVT SPEM DEP.] profert hunc locum Priscian. lib. 1. *spem deponas* autem, id est, desperes, spem abijcias.

AVT ARTEM] τέχνην, captandi scilicet.

ILLVSVS] ab eo, quem captabas. Ars omnis, incerta est, & in coniectura posita. Quare nõ debet artifex, si quando præceptis artis minus respondeat euentus, artem desinere: sed aliam viã experiri, & tamen præcepta, quibus ars ea, quam tractat, constat, accuratissimè seruare.

D MAGNA, MINÓRVE, &c.] id est, siue de magna, siue de parua re olim disceptabitur, litigabitur, iudicio contendetur: eius, qui sit audax, improbus, & sceleratus, causam, & patrociniũ suscipito, si modò sit locuples, & sine liberis: alterum autem, qui sit vir bonus, deserito, si liberos habebit. verbum *certabitur* hoc loco personale est (vt appellant) παθητικόν. sic Liu. lib. 35. *Tribuni plebis multam M. Postumio dixerunt. cuius certandæ cũ dies aduenisset, &c.*

OLIM] posthac: vt epist. ad Iul. Florum lib. 1. *Ne, si forte suas repetitum venerit olim Grex auium plumas, &c.* & Od. 10. lib. 2. *non, si malè nunc, & olim Sic erit.* & epist. ad Fusc. Aristiũ. *vt calceus olim Si pede maior erit, subuertet: si minor, vret.* Virgil. Æn. 1. *Hunc tu olim cælo spolijs orientis onustum Accipies secura.* & 4. *gentisq; meæ data mœnia cernam, Cognatas vrbeis olim, populósque propinquos.*

VLTRO] qui non lacessitus, non læsus, nulla iniuria, nullóque damno affectus, virum se multo meliorem in ius vocet: quod est improbi hominis.

FAMA CIVEM, C. Q3 PR.] ciuem, cuius sit & fama melior, & causa verior.

E QVINCTE, PVTA, ET PVBLI] instituit, & docet captatorem Tiresias, qua se oratione ad aureis, & amicitiam diuitis sit insinuaturus. Nemini autem inauditum est, Romanos illos veteres ingenuos, tribus appellationibus esse nominatos, habuisséque prænomen, id est, nomen commune: nomen, quod erat gentis: cognomẽ, quod erat familiæ nomen. Prænomina erant exempli causa Caius, Cn. Dec. Hostus, L. M'. id est, Manius, M. Num. Post. Proc. P. Q. Ser. Sextus, Sp. Tib. Titus, &c. quamquam nonnulla ex his longo pòst tempore pro cognominibus cœpta sunt vsurpari. sed de his Carol. Sigonius, & Onofr. Panuinus, viri doctissimi, sunt consulendi.

GAVDENT PRÆNOMINE M. AVR.] prænomina enim maximè erant ingenuorũ propria. Quin serui prænominibus carebant. Vnde longè honorificentius erat prænominibus salutare, quã nominibus, aut cognominibus. contrà familiarius, & communius cognominibus salutare, vt F salue Casca, salue Pulcher, Cicero, Cæsar.

TIBI ME VIRTVS TVA F. A.] virtus tua, non pecunia tua.

MOLLES] quæ delectantur assentatione: libertate orationis offenduntur.

IVS ANCEPS] M. Tull. *ius varium* in oratione pro Cæcina: pro Murena *ius controuersum* nominat: id est, ius ambiguum, & quod in vtramq; partem trahi potest.

ERIP. QVIVIS OCVL. CIT.] prouerbialiter dixit. nam etiam ita loquimur, tu mihi carior es his oculis. Catull. ad Quinct. *Eripere ei noli, multo quod carius illi Est oculis, seu quid carius est oculis.* idem ad C. Licin. Caluum, *Ni te plus oculis meis amarem Iucundissime Calue, munere isto Odissem te odio Vatiniano.* Iccircò Phædromus ille apud Plaut. in Curculione, amicæ suæ ostium *oculissimum* appellat, id est, carissimum.

CASSA NVCE] inani. cassum idẽ valet, quod inane,

A inane, & vacuum: ex quo, *lumine cassi* appellantur mortui. Virg. Æneid. 2. *nunc cassum lumine lugent.* Lucret. lib. 4. *Nam nihil esse potest aliud, nisi lumine cassus Aër id, quod nos vmbram perhibere suemus.* idem lib. 5. *Nec potis est cerni, quia cassum lumine fertur.* ibid. *corpus, quod cassum lumine semper.* Idem lib. 3. *Sollicitámque geris cassa formidine mentem.* Iterum lib. 4. *Illa tibi est igitur verborum copia cassa.* Pacuuius de testudine, *Terrigenam, herbigradam, domiportam, sanguine cassam.* M. Tulli⁹ lib. 5. Tuscul. *vt omne, quod honestum nos, & laudabile esse dicimus, id illi cassum quiddã, & inanis vocis sono decoratum esse dicant.* Plautus Aulul. *virginem habeo grãdem, dote cassam, atque inlocabilẽ.* Idẽ Pseud. *Te amatorem inuentum esse inanem, quasi cassam nucem.* Idem in Rud. *Cassam glandem.*

PAVPERET] pauperem, seu pauperiorem reddat. vtitur hoc verbo & Plautus Mil. glorioso. *merx, Quæ improba est, pro mercis vitio, dominum pretio pauperat.* Idem in Pseud. *nam boni viri Me pauperant, improbi alunt: augent rem meam mali.*

NEV SIS IOCVS] id est, néve sis cuiquam ludibrio: néve te quisquam habeat pro delectamento. sic loquitur Catull. in quandam, *Iocũ me*
B *putat esse mœcha turpis.*

IRE DOMVM, ATQVE, &c.] superiora illa intelligenda sunt esse dicta à Tiresia, quasi orationem captatori præscribente, qua hic sibi diuitis beneuolentiam conciliet: & captatoris orationem imitante: Nunc autem loquitur Tiresias ex sua persona.

PELLICVLAM CVRARE] cibo & potione se explere: inuitare se liberaliter, & lautè: molliter & delicatè viuere: sibi benefacere. infrà epist. 2. lib. 1. *In cute curanda plus æquo operata iuuentus.* & epist. ad Alb. Tibull. *Me pinguem & nitidum benè curata cute vises.*

FI COGNITOR IPSE] Cognitor est is, qui iura alterius habet cognita, eáque alios docet, quos scire illius interest. hoc autem differt cognitor à procuratore, quod hic est absentis, ille præsentis. M. Tul. pro Qu. Rosc. Com. *in hãc rem me cognitorem dedisti.* Idem pro Cæcin. de Æbutio.
C *cognitoris viduarũ, defensoris nimiùm litigiosi.* legẽdum autem est non *fis*, vt habent libri vulgati, sed *fi*, vt manuscr. quod cùm indicasset mihi Io. Daniel Aurelianus in vno codice, ita reperi postea in sex alijs: itaque memini scriptum esse in ijs fere omnibus, quibus Romæ vsus sum. Vtitur eodem imperatiuo & Plautus Curculione, *Sequere hac Palinure me ad foreis. fi mi obsequens.* ibidem paullò pòst. *Potate, fite mihi volentes propitiæ.* idem Persa: *Age, fi benignus, subueni.* & Cn. Mattius apud Nonium lib. 16. Iliad. *Nunc socij, nunc fite viri.*

SEV RVBRA CANICVLA, &c.] siue æstas erit, & anni tempus ardore solis immoderato æstuosum, siue bruma, & cælum perfrigidum. rubram Caniculam nominat, quia calida, & ignita rubent. post Caniculæ autem ortum acerrimi solent esse totius anni temporis calores. suprà Ode 13. lib. 1. *Te flagrantis atrox hora Caniculæ Nescit tãgere.* & Od. 17. eiusd. lib. *Hic in reducta valle Caniculæ Vitabis æstus.*

SEV PINGVI TENTVS OMASO] Furiũ Bibaculum poëtam vrbanè, satyricéque insectatur, & irridet: & ex eo, quòd vilibus obsonijs sese expleret, ac saginaret, contemtum significat: qui, cùm brumæ tempus describeret, hoc versu fuerat vsus, *Iupiter hibernas cana niue conspuit Alpeis.* Huius tamẽ Furij versus aliquot profert Macrob. lib. 6. Saturn. cap. 1. non malos: quippe quos Virg. mutuatus sit: vt 6. annal. *Quod genus hoc hominum Saturno sancte create?* & 1. *Interea Oceani linquens Aurora cubile.* & 10. *Rumorésq; serunt varios, & multa requirunt.* ibid. *Confirmat dictis simul, atque exsuscitat acreis Ad bellandum animos, reficitq; ad prœlia menteis.* Profert & hos A. Gellius lib. 18. cap. 10. *Sanguine diluitur tellus, caua terra lutescit. Omnia noctescũt tenebris caliginis atræ. Increscunt animi, virescit vulnere virtus. Sicut fulca leuis, volitat super æquora classis. Spiritus Eurorum virideis cùm purpurat vndas. Quo magis in patrijs possint opulescere cãpis.* Iam omasum bubulum commemorat Plinius lib. 8. cap. 46. *damnatus est à populo Rom. die dicta, qui concubino procaci rure omasum edisse se negante, occiderit bouem, actusq; in exsulium, tamquã colono suo interemto.* Nonius, *Præcisum & omasum partes carnis & viscerum.* significat Horatius, hunc Furium hominem fuisse obesum, & pingnem. E

NONNE VIDES, ALIQVIS] dicet aliquis de te, vel diuitem illum, vel alium sibi proximum cubito tangens, non vides, *vt patiens*, id est, quo modo, vel quàm sit patiens, & laboriosus Vlysses? quàm officiosus, & vtilis, & opportunus amicis? quo modo, seu quàm acer, id est, quàm acriter in eo, quod susceperit, perseuerans? vel quàm fortis, ac diligens? *Nónne vides* autem principium versus, à Lucretio térque, quatérque iteratum.

PLVRES ANNAB. THYNNI] allegoria est. per thynnos, senes diuites sine liberis significat. captatorem aũt cũ piscatore comparat. Thunnũ Athenæus lib. 7. scribit appellatum esse ἀπὸ τοῦ θύειν τε, καὶ ὁρμᾶν, id est, impetum facere, irruere. hũc piscem enim admodum concitatum & celerem F esse, propterea, quòd certo anni tempore stimulum, seu œstrum quoddam habeat in capite, à quo concitetur, atque impellatur: quod item scribit Aristoteles lib. 8. cap. 19. his verbis, οἱ δὲ θυώνοι, καὶ οἱ ξιφίαι οἰστρῶσι περὶ Κυνὸς ἐπιτολήν. ἔχουσι γὰρ ἀμφότεροι τηνικαῦτα παρὰ τὰ πτερύγια, οἷον σκωλήκιον, τὸ καλούμενον οἶστρον ὅμοιον μὲν σκορπίῳ, μέγεθος δὲ, ἴσον ἀράχνῃ. τοῦτο δὲ ποιεῖ αὐτοὺς ἐξάλλεσθαι, οὐκ ἔλαττον τοῦ δελφῖνος: καὶ τοῖς πλοίοις πολλάκις ἐμπίπτουσι. id est, Thunni & gladij concitantur œstro quodam, seu asilo, circiter ortum Caniculæ. habent enim tum vtrique ad alas, seu pinnas tanquam vermiculum, qui œstrũ, seu asilum appellatur, scorpio simile, magnitudine aũt araneo æquale. Hoc autem ita eos vrit, & cruciat, vt exsiliant, & subsiliant non minus quã delphinus. Tum sæpe in nauigia irruunt. Iidem auctores tradunt, thynnis oculi dextri aciem acriorem esse, quàm læui.

CETARIA] vel vasa, in quib⁹ grandiores pisces sale conditi seruãtur: vel stagna, in quib⁹ viui aluntur.

A VALIDE MALE] parum firmus, infirma valetudine, & ita non vitalis.

SVBLATVS ALETVR] tolli dicuntur pueri, qui, cùm in lucem editi sunt, studiosè, & magna cura dantur alendi, vt adolescant, & ad ætatis florem, ac pubertatem perueniant. natum ex eo, quòd patres si filios sibi natos alere vellent, eos humi iacenteis, tollere, & complecti solebant: sin nollent, exponi iubebant: exponi autem, id est, domo exportatos in loco publico, vt in via publica, aut in littore maris, aut in ripa fluminis, aut in silua aliqua ponere, & fortunæ committere, ac permittere. nam parentibus licebat liberos nuper natos vel exponere, ac necare, vel tollere, id est, alendo, ad pubertatem, & adultam ætatem perducere. Terent. in And. *nam, quod peperisset, iussit tolli*. & Heaut. *meministi me esse grauidam, & mihi te magnopere interminatum, si puellam párerem, nolle tolli?* Chr. *scio quid feceris. sustulisti*. ibid. *sed hîc erat anus Corinthia haud impura. ei dedi exponendam*. ibidem, *Nam iam primùm, si imperiũ meum exsequi voluisses, interemtam oportuit*. Idem Adelph. *Tu illos duos pro re olim tollebas tua, Quòd satis putabas tua bona ambobus fore*. Virgil. lib. 9.
B Æneid. *Non ita me genitor bellis assuetus Opheltes Argolicum terrorem inter, Troiaćq; labores Sublatũ erudijt*. Et poëta quidam vetus apud M. Tull. Ciceronem lib. 3. Tusc. quæst. nisi fortè Cicero ipse vertit ex Eurip. *Ego cùm genui, tum moriturũ sciui, & ei rei sustuli*. Notum illud eiusdem Ciceronis dictum ambiguum in Octauianum. *ornandũ, & tollendum adolescentem* quod ipsum Octauianũ Cæsarem esse questum scribit D. Brutus ad Cicer. epist. lib. 9. & refert Paterculus libro poster. & Suetonius in Augusto.

IN RE PRÆCL.] in re familiari lauta, & ampla.

NE MANIFEST. CÆLIB. OBSEQV. NVD.] id est, ne cultus senis cælibis tam apertus, ac manifestus declaret, te esse captatorem hereditatis: nudet te, id est, prodat te: consilium tuum aperiat, ac patefaciat: tuam artem & fallaciam, quam tegi expedit, retegat.

C LEN. IN SPEM ARR.] sensim ad spem hereditatis accede: officijs tuis paullatim assequere, vt iam sperare audeas, fore, vt secundus heres scribaris. sic dixit Horat. *arrepere in spem*, vt M. Tull. in Frumentar. *arrepere ad amicitiam. quibus rebus non sensim, atque moderatè ad istius amicitiam arrepserat, sed breui tempore totum hominem possederat.*

SECVNDVS HERES] secundi heredes dicebantur à veteribus iurisconsultis, qui substituebantur primis heredibus, ita fortasse dicti, quia in secunda cera scribebantur, id est, secunda parte ceræ, seu in secundis tabulis: vel in secundo gradu.

EGERIT ORCO] ad Orcum egerit, id est, ad inferos: de medio sustulerit: è numero viuorum expulerit.

IN VACVVM VENIAS] in vacuum, mortuo filio primo herede, locum subeas.

PERR. HÆC AL. FALL.] id est, perrarò hic euentus frustratur. tractum à cubis, in quib' D fortuna quidem dominatur, sed tamen nonnihil ars adiuuat, & digitorum mobilitas, & cetera, quæ tenent callidi aleatores.

QVI TEST. TR. T. CVMQVE] quicumque testamentum tibi tradet, &c. tmesis.

ABNVERE, ET TABVLAS] id est, memento id recusare, & tabulas abs te reijcere, ita tamẽ, vt raptim, & limis, hoc est, obliquis oculis inspicias, quid prima cera, id est, prima tabula testamenti, in qua scribuntur primi heredes, contineat, vt scias, vtrùm solus sis heres institutus, an tibi dati sint coheredes. Sciendum est autem, in prima cera scribi solitos primos heredes, in secunda secundos, & ita deinceps.

QVID PRIMA SECVNDO] in primo versu, testatoris nomen: in secundo, heredis, aut heredum scribebatur. neque verò ijs assentior, qui *secundo versu* interpretatur secundo gradu. nam, qui secundo gradu erant instituti, secundi heredes dicebantur, quos etiam substitutos appellãt. præterea hîc vnus est gradus dumtaxat, non plures. Iam verò in tabulis ceratis scribere consueuisse antiquos, constat. itaque sic loquebãtur, *prima cera, media cera, vltima cera*. quo genere lo- E quendi significabant primam, mediam, vltimã partem, seu tabulam testamenti. Sueton. in C. Iulio, *sed nouissimo testamento treis instituit heredes sororum nepotes, C. Octauium ex dodrante, & L. Pinarium, & Q. Pedium ex quadrante: reliquos in ima cera*. Idémque de alijs tabulis sentiendum. M. Tull. libro Accus. 1. *deinde in codicis extrema cera nomen infimum in flagitiosa litura fecit*. Plaut. Curcul. *Dum scribo, expleui totas ceras quattuor*. Idẽ Asinar. *Aut, quòd illa dicat peregrè allatã epistolam: Ne epistola quidem vlla sit in ædibus: Nec cerata adeò tabula*. Et paucis versibus pòst, *Ne vlla sit cera, vbi facere possit litteras*. Idem Bachid. *cedò tu ceram, ac linum actutum. age obliga, obsigna citò*. Idem ibidem, *Ceræ quidem haud parcit, neque stilo: sed quicquid est, perlegere est certum*.

VELOCI PERC. OC.] celeriter perlegito tacitus.

PLER. RECOCT. SCRIBA] Coranum F significat, qui ex scriba quinqueuiratum adept', mox ex quinqueuiro, scriba iterum factus erat. Ita dicuntur autem quinqueuiri, vt duumuiri, triumuiri, decemuiri, & similes. Recoctum igitur scribam appellat, vel quòd ex quinqueuiro refectus erat scriba, quod munus ante quinqueuiratum gesserat: vel quia hic Coranus, quamuis aliquantùm esset ætate prouecta, ita firmus erat tamen, & validus, vt recoctus esse videretur: vel quia erat callidus, atque astutus, multis in negotijs exercitatus, tritus, ac versatus: vel per recoctum, simpliciter ætate grandem significat. quod videtur Seruius velle, qui hunc locum profert ad illum Virgilij locum lib. 11. Æneid. *solidum nodis, & robore cocto*. Nota autem est omnibus de Æsone à Medea recocto fabula: itémq; de Pelia, quã sic explicabat Diogenes Cynicus, vt diceret, Medeam non fuisse veneficam, sed eruditam & sapientem fæminam. illam enim sumere solitam homi-

A homines molleis, & desidia, luxuria, voluptate fractos: eosque labore & exercitatione fatigare, atque ita validos & robustos efficere. vnde hanc opinionem, famamque de ea fluxisse, illam hominum carnibus coctis, eos iuuenes reddere consueuisse. Plau. in Pseud. *Quia sorbitione faciam ego te hodie mea, Item vt Medea Peliam concoxit senem: Quem medicamēto, & suis venenis dicitur Fecisse ex sene adolescentulum.* M. Tull. in Catone maiore, *quò quidem me proficiscentē haud sanè quis facilè retraxerit, néue tamquam Peliam, recoxerit.* Varro Marcip. *Peliam Medéa permisse, vt se viuum degluberet, dummodo puellum redderet.* Ita Catullus Suffecium quendam, senem recoctum dicit, quasi iterum iuuenem factum. Quòd si per recoctum, vafrum, & callidum intelligemus, erit translatio. sententia autem huius loci hæc est: Sæpe accidet, vt senex aliquis diues, & astutus à captatore insidijs appetitus, eius spem fallat, vt Coranus Nasicam delusit. Simile exemplum commemorat Corne-
B lius Tacitus lib. 13. Annalium de Pomponio Siluano, repetundarū accusato, & absoluto loquens, *valuitq́ pecuniosa orbitate & senecta: quam vltra eorum vitam produxit, quorum ambitu euaserat.*

CORV. DELVD. HIANTEM] captatorē inhiantem, & insidiantem hereditati deludet, ac frustrabitur.

DABIT RISVS] præbebit risus, præbebit argumentum ridendi.

NVM FVRIS, AN] Vlysses non satis intelligens, quid sibi velit Tiresias, quærit, vtrùm furat, vt solent vates: an prudens, & sciens eum ludificet. Plato in Timæo scribit, neminem mentis compotem vaticinium diuinum ac verum attingere: sed aut in somnis prudentiæ facultate impedita, aut morbo affectum, aut diuino aliquo afflatu concitatum. Verba Platonis sunt hæc, οὐδεὶς γὰρ ἔννους ἐφάπτεται μαντικῆς ἐνθέου, καὶ ἀληθοῦς, ἀλλ' ἢ καθ' ὕπνον τὴν τῆς φρονήσεως πεδηθεὶς δύναμιν, ἢ διὰ νόσον, ἢ τιν' ἐνθουσιασμὸν παραλλάξας.

QVICQVID DICAM, AVT] videtur diui-
C natores, & vaticina irridere, atque adeò ipsum Apollinem: si intelligamus, hoc eum dicere, diuinos, & vates ambigua loqui, & quæ in hanc, vel in illam partem trahi possint. Alij non putant esse iocum, sed seriò dici à Tiresia, quicquid dicturus sit, id aut fore, aut non fore: fore, si fore dixerit: non fore, si negarit fore. qui fortasse falluntur. Nam Horatius vbique sui similis est: id est, comis, facetus, & vrbanus. Verumtamen vtatur suo quisque iudicio.

DIVINARE ETENIM] ridiculum erat, quod iamiam dixerat, iuxta priorem explicationem. magis ridicula est ratio: quasi verò magnæ diuinationis sit, id dicere, quod sit vel futurum, vel non futurum. nonnulli tamen, vt iam dixi, superiorem versum sic explicant, *quicquid dicam*, id est, quicquid dicam futurum, id eueniet: quicquid non futurum, non eueniet: vt nullus insit in his verbis iocus, nullaque irrisio.

SI LICET, EDE] sic habent omnes libri vulg. cum quibus consentiunt plerique manuscr. pauci quidam discrepantes habent, *si licet, edam*, quam scripturam si quis fortè probabit, ea sic mi- D
hi videtur explicanda. sed tamen (inquit Vlysses) quid sibi velit ista fabula, subintellige, *ede.* cui respondens Tiresias, *edam*, inquit. Tale est illud apud Ciceronem de P. Victorij sententia lib. 4. epist. ad famil. epistola 11. *postea se à Marcello ad me missum esse, qui hæc nuntiaret, et rogaret, vti medicos. Coegi, & è vestigio, &c.* sic enim legendum putat vir ille doctis. ex auctoritate codicis antiquissimi: non, vt vulgò, *vti cogerem medicos.* Nam verbum *cogerem* dicit ille natum esse ex annotatione, atq; subintelligendum.

TEMP. QVO IVVENIS PARTHIS] Augustum significat, quo imperium obtinente Parthi signa, quæ Crassus, & Antonius amiserant, vltrò Romam remiserunt. epist. ad August. lib. 2. *Et formidatam Parthis, te principe, Romam*: his versibus autem tempus notat.

FORTI NVB. PROC. COR.] Nasica socer captabat Corani generi testamentum: Coranus gener à Nasica socero captabatur, dolisque petebatur. Iam verò propterea quòd Vlysses multis E
sæculis ætatem Augusti antecessit: cum Vlysse autem Tiresias apud inferos verba facit, iccircò inducitur Tiresias hæc narrans non tanquam præsentia (cùm tempora repugnent) sed tanquam multis pòst annis euentura.

MET. REDD. SOLD.] id est, non libenter reddentis, à reddēdo abhorrentis. *metuentis* enim idem valet, quod φυλαττομένου, id est, cauentis, fugiētis, vt sæpe iam admonuimus. significat, hunc Nasicam, fuisse fraudatorem, & infitiatorem lentū, neq; bona fide, neq; ad diem ęs alienum dissoluere consueuisse. *solidum* accipio solidum æs alienū, siue dotem deberet, siue quid aliud. sic loquitur M. Tull. pro C. Rabirio Post. *ita bona veneant, vt solidum suum cuiq; soluatur.*

GENER] Coranus: cui Nasicæ filia nuptura est. SOCERO] Nasicæ, Corani captatori, & insidiatori bonorum.

MVLTVM NEGATAS] quas multum & sæpe negauerit se inspicere velle. F

PRÆTER PLORARE] id est, præter ploratum, & fletum, propterea quòd spe sua deciderit. οἰμώζειν iubent eum Græci, cui malum & damnum precantur. annot. sup. sat. vlt. lib. 1. *Demetri, teq; Tigelli Discipularum inter iubeo plorare cathedras.* vide & quæ annotauimus ad illum locum, *O multa fleturum caput.* ad Od. 5. epod.

ILLVD AD HÆC IVBEO,] Alia ditescendi ratio, quam Vlyssi præscribit Tiresias, quæ tamen ad idem genus refertur.

MVLIER SI FORTE] mulier vel vxor, vel concubina.

TEMPERET] regat. Nam hoc proximo modo locutus est Od. 24. lib. 3. *Nec dotata regit virū Vxor.* altero Od. 3. eius lib. *qui mare temperat.*

LAVDES LAVD. VT ABS.] laudes mulierem, aut libertum, absentem scilicet: (immò præsentem. magis enim hoc assentatori & captatori cōuenit) vt vel ab hoc, vel ab illa lauderis absens. Non temere autem hoc dictum. nam nemo absentem laudat, qui non amet. quocircā

A si te absentem laudet mulier, aut libertus, dubitare non debes, quin ab eis ameris. Iam hamus ad capiendum amicũ efficacissimus est, laus, quamuis eam assentatores valde suspectã reddiderint, vt oleum, vnguentarij. Quemadmodum enim hi oleum: sic illi laudem, ad decipiendum alterũ corrumpunt. Quare vt vino, sic laude modicè vtendum est: ne & hîc veritatis, & illic temperantię fineis transeamus. Minimè igitur præsentem laudare debet is, qui & verus amicus esse, & verum amicum parare studet, sed absentem potius. Neq; verò existimanda est laus absentis minus valere ad eius, qui laudetur, amicitiam conciliandam, quàm præsentis. Immò verò contrà se res habet. Quemadmodum enim acrius feriunt, qui è longinquo loco iaculantur, quàm qui è nimis propinquo: sic magis hominum amorem beneuolentiamque commouet atque excitat, qui absenteis, quàm qui præsenteis laudat.

ADIVVAT] συμβάλλεται, συνεργεῖ, confert, cõducit.

B SED VINC. LONGE PR. IP. EXP.] sed longè præstat, senem ipsum capere. tralatio ab expugnatione oppidorum. sic sat. 9. lib. 1. *velis tantummodo: quæ tua virtus, Expugnabis*. Eodem ferè simili vsus est Themistius iunior oratione tertia his verbis, προσακτέον δὲ οὐκ αὐτῷ μόνῳ τῷ θηρευομένῳ τὰς μηχανάς, ἀλλὰ κἀκείνοις, οἳ προαλόντες ἐπίβατον ἡμῖν ἔργον ποιήσουσι: id est, admouendæ autem sunt machinæ non ei soli, qui captatur, seu oppugnatur, sed etiã illis, qui antè capti rem nobis facilẽ ad ingrediendum reddent. qui locus ad hæc Horatiana maximè accommodari potest, vt intelligamus, maximè esse optandum, senem ipsum expugnare: secundo loco, eos, qui facilem aditum ad eum capiendum præbeant.

VECORS] excors, stultus: quasi mali cordis, inquit Festus.

CAVE TE ROGET] posteriorem syllabam verbi *caue* corripuit, vt & epist. 13. lib. 1. *Vade, vale, caue ne titubes, &c.* non celabo lectorem tamen, me in quibusd. libris manuscriptis reperisse scriptum *caueas roget*. C

VLTRO] noli exspectare dum rogeris, sed vltrò, id est, non rogatus, αὐτεπάγγελτος, vxorem ei tuam trade, vt potiori.

PERDVCI P. T.] poteritne perpelli ad hoc flagitium Penelope, tam frugi, & tam pudica? persuaderíne ei poterit, vt adulteretur, mulieri tam temperanti, & pudicæ? à verbo perducendi, perductores sunt appellati, qui mulieres nobileis vel promissis inductas, vel vi, & minis coactas ad potentiores viros perducunt. Cic. 1. lib. accus. *lenonũ, aleatorum, perductorũ nulla mentio fiat*, quamquã docti quidã *productores* illo loco legendum censent, vt Latinum Græco respondeat, προαγωγεῖς.

TAM FRVGI, TAMQVE PVD.] pudicitiam Penelopæ omnes ferè scriptores prædicant, Homerum secuti, qui eam passim hac pudicitiæ laude afficit, pudicissimamque, describit, vsque adeò, vt neque ex eius oratione, neque ex factis vel tenuissima impudicitiæ suspicio in eam iure constitui, aut commoueri possit. Occurrit mihi locus ille ὀδ. σ. in quo Eurynomam anum hortantem, vt loto corpore, facieque vnguento, seu oleo perfusa in conspectum filij prodeat, & cum eo loquatur, malè accipit verbis: aitque formam suam, posteaquàm Vlysses ad bellum Troianum profectus sit, defloruisse, atque exaruisse: itaque sibi talem munditiam esse negligendam: quæ verba locuta, ancillas euocari iubet, vt sibi præstò sint: nam se solam in cœtum virorum prodire nolle. sic Hom. Τὸν δ' αὖτε προσέειπε περίφρων Πηνελόπεια· Εὐρυνόμη, μὴ ταῦτα παραύδα κηδομένη περ, Χρῶτ' ἀπονίπτεσθαι, καὶ ἐπιχρίεσθαι ἐλαίῳ. & eodem libro Eurymacho vni è procis formam ipsius laudanti, atq; affirmanti, si ab omnibus Argiuis, & Græcis spectata esset, multo plureis in eius ædibus procos epulaturos: respondet, formam suam defluxisse post initium belli Troiani. quòd si Vlysses domi sit, maiorem suam gloriam futuram ex viri præsentia, quàm ex forma. Sed Pausanias Arcad. narrat sua ætate poësin quandam Θεσπρωτίδα inscriptam exstitisse, in qua scriptum esset, Penelopam Vlyssi ex Troia reuerso filium peperisse nomine Ptoliporthum. addit & illud, Mantinenseis vulgò dicere, Penelopam ab Vlysse domo eiectam, & sibi suas res habere iussam, quòd viros à se quæsitos, & arcessitos domum intromisisset: atq; illam quidem primò Lacedæmonem se contulisse: deinde relicta Lacedæmone Mantineam profectam esse, ibiq; diem suum obijsse. D E

QVAM NEQ. PR. &c.] quam proci corrumpere, & labefactare non potuerunt: quam ad adulterium impellere nequiuerunt.

RECTO DEPELL. CVRSV] ex hoc loco illum puto esse emendandum, qui est sat. 3. eiusd. lib. *Palanteis error certo de tramite pellit:* & legendum, *recto de tramite*.

VEN. EN. MAGNVM DON. P.] Respondet Tiresias. atq; hæc sunt subintelligenda aut similia quædam, Quid mirum, procos non potuisse vxorem tuam ad stuprũ perducere? *Venit enim, &c.* id est, venerunt enim ad eam iuuenes illiberales, & parci ac restricti in magnum donando. proci Penelopæ non admodum effusè, nec largè donabant: parce & illiberaliter donabant: fortasse quia donandi facultatem non habebant, non quòd donare nollent. De largitione procorum vnus mihi duntaxat locus succurrit, qui est ὀδ. σ. eo loco mittit quisque suum ad Penelopam munusculum per puerum: Antinous vestem muliebrem elegantissimam duodecim fibulis aureis nexam: Eurymachus monile aureum, electro intertextum, affabrè factum, ac perpolitum: Eurydamas duo aurium ornamenta pulcherrima, summoque artificio elaborata: Pisander torquem: alij aliud. Verba Homeri sunt hæc, Δῶρα δ' ἄρ' οἰσέμεναι προέησαν κήρυκα ἕκαστος· Ἀντινόῳ μὲν ἔνεικε μέγαν περικαλλέα πέπλον Ποικίλον, ἐν δ' ἄρ' ἔσαν περόναι δυοκαίδεκα πᾶσαι Χρύσειαι, κληῖσιν ἐϋγνάμπτοις ἀραρυῖαι· Ὅρμον δ' Εὐρυμάχῳ πολυδαίδαλον αὐτίκ' ἔνεικε Χρύσεον ἠλέκτροισιν ἐερμένον, ἠέλιον ὥς. Ἕρματα δ' Εὐρυδάμαντι δύο θεράποντες ἔνεικαν Τρίγληνα, μορόεντα. Χάρις δ' ἀπελάμπετο πολλή, &c. Sed non celabo lectorem, Simeonem Bosium Lemouicem, virum doctum, quem iam antea sæpe cõmemoraui, Aurati olim contubernalem conui- F

A conuictorem & diſcipulum, exiſtimare hîc eſſe legendum, *Venit enim magno, donandi parca iuuentus*: vt ſit hæc ſententia. Penelope magno venalis eſt, id eſt, non niſi magno pretio emi, ſeu non niſi magna mercede conduci poteſt: at iuuentus, parca eſt donandi: id eſt, at proci Penelopæ, ſunt illiberales & reſtricti in donando: non donant liberaliter.

Nec tantvm Ven. qvant. stvd.] multis locis commemorantur ab Homero procorum prandia, cenæ, compotationes, epulæ: exempli cauſa, ὀδ. 6. ſic queritur de procorum conuiuijs Telemachus in contione, Οἱ δ' εἰς ἡμέτερον πωλεύμενοι ἤματα πάντα Βοῦς ἱερεύοντες, καὶ ὄϊς, καὶ πίονας αἶγας Εἰλαπινάζουσιν, πίνουσί τε αἴθοπα οἶνον Μαψιδίως. id eſt, hi autem domi noſtræ aſſiduè verſantes, boues immolantes, & oueis, & pingueis capras epulantur, & vinum rubrum bibunt, &c. ὀδ. ν. Pallas Vlyſſi eandem procorum in ædibus alienis intemperantiam, inſolentiam, ac luxuriam narrat ipſi Vlyſſi,

B Ἀνδρῶν μνηστήρων, οἵ τοι βίοτον κατέδουσι.

Sic tibi Penel. frvgi est] id eſt, quia proci pauca munera largiuntur, & quia ſtudioſiores ſunt poculorum, & obſoniorum, quàm rerum Venerearum, iccircò tibi Penelope caſta & pudica eſt, alioqui ceterarum mulierum ſimilis futura.

Qvæ, si semel vno] ſi ſemel munera ab vno ſene acceperit, lucro tecum communicato: ſi ſemel experta ſit, quantus inſit fructus in conſuetudine ſenis diuitis: numquam poterit ab hoc quæſtu demoueri. *de ſene guſtarit* autem videtur è Græco imitatum, τοῦ γέροντος γεύσηται. Significat, mulieres ferè omneis, quantũuis caſtæ, ac pudicæ habeantur, muneribus capi, & labefactari ſolere.

Vt canis, a corio nvmq.] prouerbium eſt, quod in eos cõuenit, qui poſteaquam rem aliquam iucundã, & optabilem guſtarunt, ab ea ægrè auelli, aut deterreri poſſunt. ſic autẽ efferunt Græci, χαλεπὸν μαθοῦσα κύων σκυτοφαγεῖν. i. periculoſa res eſt canis, quę coriũ rodere didicerit. C Theocritus paullo aliter εἰδ. ι. Χαλεπὸν χορίων κύνα γεῦσαι. i. periculoſum eſt, canem de inteſtinis guſtauiſſe.

Ex testamento] iuſſu, aut voluntate ipſius. teſtatrix ipſa ſic ſe voluerat efferri.

Elata] elata è domo ad rogum. Terent. Andr. *Effertur, imus.* Plautus Aſinar. *Vtinam ſic efferamur.* Idem Moſtell. *vidi efferri mortuum.* M. Tull. epiſt. ad Att. lib. 15. epiſt. 1. *Cn. Lucullus familiaris noſter matrem efferebat.* Etiam Græci ἐκφέρεσθαι dicunt, ex quo ἐκφορά.

Scilic. el. &c.] ſi fortè anus illa mortua ex humeris heredis elabi poſſet.

Credo qvod nimivm instit.] credo (inquit Tireſias) icircò anum illam voluiſſe ſe ita efferri ab herede, quia is fuerat ſupra modum in ipſam officioſus: quia odioſè, & moleſtè viuam coluerat: nimio officio eã proſecutus fuerat. Monet igitur hoc exemplo Vlyſſem Tireſias, vt in officio ſenibus, aut vetulis præſtando, operaq; danda, modum ſeruet, videatq; ne ſedulitate peccet, néue, dum officio, & ſtudio, ſenis, aut anus diuitis gratiam aucupatur, offendat, atq; abalienet. credibile eſt autem, verbis teſtamenti hoc fuiſſe expreſſum, D ne captator ille ab anu inſtitutus heres, & iuſſus corpus eius oleo perfuſum nudis humeris ad rogum ferre, heres eſſet, ſi corpus excideret: aut ſub ea condicione inſtitutum eſſe, ſi teſtatricis corpus oleo multo perfuſum nudis humeris portaret.

Ne desis operæ, neve] caueto ne officio tuo deſis, néue ſupra modum ſis officioſus, id eſt, ne ſuperes modum in opera tua pręſtanda, atque obtrudenda. Nam (vt ait alibi) *ſedulitas, ſtultè quem diligit, vrget.*

Difficil. et moros.] difficilem, χαλεπὸν, δυσάρεστον, moroſum δύστροπον, ſuprà Oda 9. lib. 1. ſenectutem moroſam appellat. moroſi enim fèrè ſunt, ſenes: & item difficiles. epiſt. ad Piſon. *Difficilis, querulus, laudator temporis acti.*

Off. garrvlvs. vltro Non] ſi illam diſtinctionem, & lectionem probamus, *garrulus vltrò*, hęc ſententia eſt: qui vltrò garrit, id eſt, qui non prouocatus, aut interrogatus loquitur, idq; ſupra modum, offendet. fin, vt hîc ſcriptum E eſt: *vltrò* pertinebit ad ea, quæ ſequuntur, *Non etiã ſileas.* Sed quid erit, *Non etiam vltro ſileas?* arbitror, eum *vltro ſilere* dicendum, qui appellatus, aut interrogatus, aut alioqui ad loquendum prouocatus, tacet. ab eo enim ſilentium oritur: & ipſe ſine cauſa tacet: immo cùm cauſam nactus ſit loquendi à diuite oblatam, tacet. Itaq; vltro ſilet. Vetat igitur Tireſias Vlyſſem captatorem vltro ſilere, id eſt, cauſam & originem ſilentij eſſe. Et verò mediocritatem ſeruare iubet. Nam primùm monet, vt garrulitatem vitet: deinde deterret à nimia taciturnitate, qualis eſt eius, qui ad ſermonem prouocatus tacet. In cod. Iann. & Torneſij ſcriptum reperi *vltrà*. quam ſcripturam ſiquis probabit, interpretabimur vltrà quàm ſatis eſt, vltra modum. Nam ineſt etiam hæc in loco difficultas, quòd in alijs cod. interpunctionis nota poſt nomen *garrulus*: in alijs poſt vocem *vltrò*, ſiue *vltrà*, locatur. iudicet igitur lector.

Davvs sis comicvs] talis eſto, qualis F inducitur Dauus in comœdijs, nempe ſeruiliter, & timidè cum domino loquens, eiq; non niſi ad rogata reſpondens, neque eum interrogare audens. talis etiam ab ipſo Horatio inducitur ſat. 7. inf. *Iamdudum auſculto: et cupiens tibi dicere ſeruus Pauca, reformido.*

Capite obstipo] incuruato, inflexo inclinato: qui geſtus eſt hominis animum demittentis, & ad palpandum parati. M. Tull. in Arato, *Obſtipum caput, & tereti ceruice reflexum, Obtutũ in caudam maioris figere dicas.* Lucre. lib. 4. *Deniq; vt in fabrica, ſi praua eſt regula prima: Normaq; ſi fallax rectis regionibus exit: Et libella aliqua ſi ex parti claudicat hilum: Omnia mendoſè fieri, atq; obſtipa neceſſum eſt, Praua, cubantia, prona, ſupina, atq; abſona tecta.* quem Lucretij locum teſtẽ producens Feſtus, legit *obſtita*, in voce *obſtitum*, ſed puto, Feſtum eo loco eſſe mendoſum, & legendum, *obſtipum, & obſtipa*. nam aliud eſt *obſtipum*, aliud *obſtitum*. Sueton. de Tiberio, *Incedebat ceruice rigida & obſtipa, adducto ferè vultu.*

Obseqvio

A OBSEQVIO GRASSARE] *grassari*, vt Nonius Marcellus docet ex Næuio & Afranio, idem ferè valet, quod ambulare, & iter facere. Festus autem ait antiquos *grassari posuisse pro adulari: prætereà grassari latrones dici vias obsidenteis. gradi siquidem ambulare est. vnde tractum grassari, videlicet ab impetu gradiendi.* quod item ex Sallustio probari potest, prooemio belli Iugurth. *Sed dux, atq; imperator vitæ mortalium, animus est: qui vbi ad gloriam virtutis via grassatur, abunde pollens, potensq;, & clarus est, neq; fortuna eget.* & ita Liuius lib. 10. *consilio grassandum, si nihil vires iuuarent, ratus.* Idem lib. 45. *Etiam apud vos fuisse audiui, qui assentando multitudini grassarentur.* Itaq; hæc verba *obsequio grassare*, hanc sententiã videntur continere, Obsequio, opera, officio aditum tibi ad diuitem patefacito: nulla alia ratione, aut via diuitem capta, quàm obsequendo: insidiare diuiti obsequio. nam grassari valet interdum insidiosè, & dolosè ambulare. vnde grassatores sunt nominati, qui vias obsident, vt repentè viatores inermeis, neque satis instructos, ac paratos adoriantur, vt paullo antè ex Festo ostendimus.

B

SI INCREBRVIT AVRA] hæret etiam nunc in nonnullis libris impressis hæc mendosa scriptura *increbuit:* vsque adeò difficile est inueterata vitia exstirpare. Nos autem multis verbis docuimus ἐν παρόδῳ in annotationib. ad lib. Aristot. de moribus, ad Nicomach. hoc verbum sic esse scribendum, non, vt vulgò, *increbuit.* libri autem calamo exarati alij habent *increbruit*, vt & nos curauimus excudendũ: alij *increpuit*, quæ scriptura corrupta est. *Si increbruit aura*, id est, si ventus factus est acrior, ac vehementior. sic loquitur & M. Tull. lib. 7. epist. ad Trebat. *ventus increbrescit. cura vt valeas.* & Virg. lib. 3. Æn. *Crebrescunt optatæ auræ, portusq; patescit, Iam propior.*

CAVTVS] valetudini consulens, sibi cauens ab iniuria cæli.

CARVM CAPVT] φίλην κεφαλήν. Omnia quę in homine præcipuam vim habent salutis & vitæ

C conseruandæ, aut quæ summam præbent voluptatem atq; vtilitatẽ, cara dicuntur à poëtis græcis, vt φίλη ψυχὴ, φίλον κῆρ, φίλος θυμὸς, φίλα γούνατα, φίλη κεφαλὴ, φίλα ὄμματα, φίλοι ὀφθαλμοὶ φίλη πατρὶς, φίλος οἶκος, vel φίλα οἰκία in numero multitud. φίλη μήτηρ, φίλα τέκνα, &c. id est cara anima, carum cor, carus animus, cara genua, carum caput, cari oculi, cara patria, cara domus, seu caræ domus, cara mater, cari liberi, &c.

EXTR. TVRBA OPPOS. HVM.] nequis eum in turba iactet, aut impellat. *oppositis humeris*, tuis scilicet, περιβαλὼν τοὺς ὤμους σου. obiectis humeris, tamquam scuto aduersus pulsum multitudinis & turbæ. Theophrastus ἠθικ. χαρακτ. in describendo assentatore etiam hoc argumentum commemorat non admodum dissimile, καὶ τοὺς ἀπαντῶντας ἐπιστῆναι κελεῦσαι ἕως αὐτὸς παρέλθῃ: id est, & proprium est assentatoris iubere eos, qui obuiam eunt, consistere, donec ille prærierit.

AVREM SVBSTR. LOQ.] si tibi res est cum loquaci sene, aureis tuas, si fieri potest, comprime, vel obtura, vt ne eius loquacitate offendaris: sed potius, vt eum, quamdiu ei videatur, loquentem perferre, ac perpeti possis. aureis tuas ei præbe verberandas, atque obtundendas: verùm tamen ne te loquacitate sua obtundat, & exsurdet, eas substringe, & supprime, vt minus molestè & sine periculo surditatis eius garrulitatem ferre possis. Sic mihi videtur hic locus esse explicandus, non, vt Acr. & Porphir. *aurem admoue, & intende.* Iam qui aureis suas obturant, facilius quemuis clamorem, sonitum, strepitum, fragorem excipiunt, ac perferunt, neque vllo pacto commouentur, quemadmodum Satyrus ille Clazomenius apud Aristot. problem. τμημ. γ. quod esset ad maledicendum promtus ac propensus, cùm sibi in iudicio causa dicenda esset, ne ad maledicendum aduersario, si eum audiret, impelleretur, ac potius vt de re ipsa diceret, aureis sibi obturauit. Ita dicimus clausis oculis periculum adire, id est, sine vllo metu, ac dubitatione, propterea quòd, qui clausis oculis, vt Andabatæ illi, seu Antanabatæ potius, sese periculo E offerunt, aut laborem aliquem suscipiunt, facilius vtroque defunguntur, quàm si periculi, aut laboris magnitudinem oculis cernant: & ægri, qui sunt teneriores, pharmaca solent clausis oculis deuorare. Sic apud Platon. in Gorgia, Socrates probat, vnumquemque, qui aliqua in re peccarit, vltrò ad iudicem ire, atque ad pœnam à lege constitutam subeundam occurrere, & quodammodo clausis oculis, & fortiter sese vrendum ac secandum medico præbere oportere. verba Platonis hæc sunt, παρέχειν μύσαντα καὶ ἀνδρείως ὥσπερ τέμνειν καὶ καίειν ἰατρῷ. vt igitur ad Horatium reuertar, sic hunc locum explico, aurem, videlicet tuã, substringe loquaci seni, id est, aure tua substricta & compressa, sine senem istum loquacem, quamdiu volet, verba fundere: aureis tuas ei præbe totum diem, si ei libebit, longis & odiosis narrationibus tundendas, ac verberandas. Atque ita in codice quodam manuscr. ad oram ascriptum vidi, *substringe aurem:* id est, præbe aurẽ. Licet etiam dicere, quod mihi hac secunda editione venit in F mentem, *aurem substringere*, positum ab Horatio pro aurem vellere, quod est admonere: vt sit hæc sententia, aurem substringe loquaci, id est, senem paullo loquaciorem, & quædam fortasse expromentem, vel euulgantẽ, quæ taceri præstabat, & quædam effundentem, atq; efferentem, quorum enuntiatio ei periculum sit allatura, admone, vt linguæ temperet: vel sic, multitudine verborum eos, qui adsunt, offendentem, nullamq; loci, necque temporis, neque personarum rationem habentem, admone vt modum orationi constituat. Ita aurem substringere, idem atque aurem vellere, valere dicemus: quo vsus est Virg. Sileno, *Cum canerem reges & prœlia, Cynthius aurem vellit, & admonuit, &c.* idẽ in Copa, *Mors aurẽ vellens, viuite, ait, venio.* Adr. Turnebus autem vir singulari doctrina præditus, aliter hunc locum explicandum putabat, nempe hoc modo: *aurem substringe loquaci:* id est, aurem senis loquacis leniter tracta, seu prehende, vel molliter attinge: quod faciebant qui adulabantur, & qui se amare simulabant.

D

A bant. Ego memini, apud Plautum *prehendere crineis & auriculas*, esse amatoriè, & blandè aliquem delinire, & permulcere: sed *substringere aurem* fortasse non idem valet. Veruntamen iudicet lector eruditus.

IMPORTVNVS AMAT LAVDARI?] si in eo est importunus, quòd cupit laudari: si assiduè vult laudari, &c. Importunus is est, (vt alibi annotauimus) qui numquam conquiescit, neque alijs conquiescendi potestatem facit. si igitur tali ingenio est, vt suis laudibus supra modum delectetur, tamdiu eius laudes persequere, donec, manibus ad cælum sublatis, dixerit satis esse.

MANIBVS SVBLATIS] gestus lætantis, & Dijs immortalibus gratias agentis, vt Dionys. Halicarn. lib. 3. de patre Horatiorum tergeminorũ, ὁ δὲ πατὴρ, ὡς ἔμαθε τὴν διάνοιαν αὐτῶν, περιχαρὴς γενόμενος, καὶ τὰς χεῖρας ἀνασχὼν εἰς τὸν οὐρανὸν, πολλὰς ἔφη χάριτας εἰδέναι τοῖς θεοῖς, ὅτι παῖδας ἔδωκαν αὐτῷ γενέσθαι καλοὺς, καὶ ἀγαθούς. id est, Pater autem vt eorum sententiam

B cognouit, lætitia elatus, & manibus sublatis in cælum, magnam se dijs habere gratiam dixit, quòd sibi hoc beneficij dedissent, vt filij sui essent pulchri & fortes. est etiam orantis gestus, vt docuimus ad Od. 23. lib. 3. itemq; ad epist. ad Loll. 2. lib. 1. admonebimus.

ET CRESC. TVM. INFLA] ingenium hominis inanis, qui supra modũ cupit laudari, quiq; assentatione nimis delectatur, expressit. Itaque eiusmodi quidẽ ingenium cum vtre comparauit: assentatoris autem orationem ad huiusmodi homines inflandos valere declarauit.

CVM TE SERVITIO LONGO, &c.] cùm moribundus iam in lecto decubuerit, teq; heredem instituerit ex quadrante,

ET CERTVM VIGILANS] & tu certò vigilans, non somnians audieris, &c. solent enim plerumque, qui quippiam magnopere exoptant, id in somnis cernere. Virgil. in Pharm. *Credimus? an qui amant, ipsi sibi somnia fingunt?* & piscator ille pauperculus apud Theocritum εἰδ. κα. somniat

C procerum quendam, & grandem piscem ad hamũ decurrisse. quemadmodum (inquit) in somnis canis omnis prædam vaticinatur. sic Theocritus, καθεζόμενος δὲ δόκευον ἰχθύας, ἐκ καλάμων δὲ πλάνον κατέσειον ἐδωδάν· Καί τις τῶν βαφερῶν ὠρέξατο· καὶ γὰρ ἐν ὕπνοις Πᾶσα κύων ἄρκτον μαντεύεται, ἰχθύα κ' ἠγών. id est, sedens pisceis excipiebam, seu captabam: ex calamo autem fallacem escam concutiebam. Atque aliquis è piscium pinguium numero escam appetiuit. Namq; in somnis omnis canis prædam vaticinatur: sic & ego piscem. *certum vigilans* igitur valet id, quod dicunt Græci vno verbo, ὕπαρ. cuius contrarium est κατ' ὄναρ. Plato lib. 2. de repub. in extremo, οὔτ' ἄλλους ἐξαπατᾷ ὁ θεὸς οὔτε κατὰ φαντασίας, οὔτε κατὰ λόγους, οὔτε κατὰ σημείων πομπάς, οὔθ' ὕπαρ, οὔτ' ὄναρ. id est, neq; alios decipit deus neque per visiones, neq; per sermones, neq; per signorum missiones, neque vigilanteis, neque in somnis.

QVARTÆ SIT PARTIS, &c.] ordo verborum est, cum tù certò vigilans audieris hæc verba: quartæ partis heres sit Vlysses. sic suprà locutus est Od. 25. lib. 1. *audis minus & minus iam, Me tuo longas pereunte nocteis, Lydia dormis?* quidam libri veteres habent, *quartæ esto partis, &c.* D

ERGO NVNC DAMA SOD.] sic dices voce flebili, & queribunda, itáne est? ergo sodalis meus, quicum mihi erat mensa, victusque communis, mihi ereptus est, & interijt? Dama autem, nomen est Seruile.

NVSQVAM EST?] id est, perijt? Hellenismus est, οὐδαμόθι ἐστὶ, οὐκ ἔστι.

VNDE M. TAM FORT. TAMQVE] ordo est, *sparge subinde*, id est, deinde subiunge iterans hæc verba, vnde mihi tam fortem, ac fidelem amicum parabo? solemus autem oratione præcisa vti in comminationibus, conquestionibus, obiurgationibus, & similibus animi motibus, vt infrà sat. 7. *vnde mihi lapidem? vnde sagittas?* Terent. in Eunuch. *Egóne illam? quæ illum? quæ me? quæ nõ? sine modò: mori me malim.* Germanus Valens autẽ hæc verba, *Sparge subinde*, referenda esse putat ad veterum consuetudinem in funeribus procurandis: in quibus prêter alia, quę factitare soliti erant, flores spargebant. Virg. lib. 6. Æn. *manibus, date lilia, plenis Purpureos spargam flores: animamq; nepotis His saltem accumulem donis.* Idem Daphnide, E *Spargite humum folijs, inducite fontibus,* [aliàs *frondibus*] *vmbras Pastores: mandat fieri sibi talia Daphnis: Et tumulum facite, &c.*

EST GAVDIA PRODENTEM] est, vt Græci, ἔξεστιν, ἔξεστιν, id est, licet animi lætitiam fronte tegere: nihil vetat, quo minus quis vultum lætitiæ indicem, dissimulatione & fictis lacrymis celare possit. notus versiculus ille ex mimo Publ. *Heredis fletus sub persona risus est.*

PERM. ARBITRIO] tuo. interdum testatores, quæ post mortem suam fieri volunt, ea permittunt arbitrio vel heredis, vel legatarij: quæ verba eandem vim habent, ac si arbitrio boni viri res esset permissa. secutus sum autem libros omneis veteres, qui habent *Permissum*, non, vt vulgati, *Commissum*: & rectè. committere enim fidei dicimus potius, permittere potestati, & arbitrio. Hor. Od. 9. lib. 1. *Permitte diuis cetera: qui simul, &c.* Idem lib. 1. epist. 18. *Arcanum neq; tu scrutaberis vllius vmquam, Cõmissumq; teges.* idem sat. 4. F *Commissa tacere Qui nequit.*

SINE SORDIBVS] magnificè, splendidè, non sordidè.

MALE TVSSIET] tussi graui, & periculosa laborabit, quàm βῆχα nominant Græci. *malè* hoc loco valet, grauiter, valdè.

HVIC TV DIC EX P. T. &c.] id est, huic coheredi dic, si fundum, aut domum, quæ tibi ex testamento obuenerit, habere cupiat: te ei libentissimè venditurum, & quanti velit, addicturum, atque adeò, si videatur, donaturum. *nummo*, id est, pretio vilissimo. Atque ita ferè omnes hunc locum explicant: quam explicationem adiuuans Porphirio, scribit, si quidem eius verba sunt, legem fuisse, quæ vetaret, quicquam testamento acceptum alteri donare. Itaque qui donare volebant, & tamen contra legem committere nolebant, aut non audebant, venditionẽ simulabant: & quod erat, verbi gratia, centũ millibus sester-

tiũm

A tiûm mummûm æstimabile, nummo, addicebāt. Sed Germanus Valens, hæc putat esse nugatoria, & *nummo* coniungendum esse cum participio *gaudentem*, hoc modo, *Dic te gaudentem nummo:* id est, malentem nummum, quàm fundum, addicere ei fundum pecunia. quam explicationem ego magis probo.

PROSERPINA] Proserpina mortis, & vitæ arbitra est, vt suprà diximus ad Od. 28. lib. 1. imperiumque in primis habet in mortuos, quod & Homerus ostendit ὀδυσσ. λ. Ἤ τί μοι εἴδωλον τόδ' ἀγαυὴ Περσεφόνεια ὤτρυν', ὄφρ' ἔτι μᾶλλον ὀδυρόμενος στεναχίζω, id est, aut quid ad me hoc simulacrum impulsum mi sit Proserpina? an vt magis ac magis lamentans gemam? Tibull. lib. 3. *At mihi Persephone nigram denuntiat horam. Immerito iuueni parce nocere Dea.* Virgil. Æneid. 4. *Nondum illi flauum Proserpina vertice crinem Abstulerat, Stygioq́ caput damnauerat Orco.*

SATYRA 6.

B *HOC erat in votis: modus agri non ita magnus,*
Hortus vbi, & tecto vicinus iugis aquæ fons,
Et paullum siluæ super his foret. auctius, atque
Dij melius fecere. bene est. nihil amplius oro,
Maia nate, nisi vt propria hæc mihi munera faxis:
Si neq; maiorem feci ratione mala rem:
Nec sum facturus vitio, culpáue minorem:
C *Si veneror stultus nihil horum: ô si angulus ille*
Proximus accedat: qui nunc denormat agellum:
O si vrnam argenti fors quà mihi monstret: vt illi,
Thesauro inuento qui mercenarius agrū
Illū ipsum mercatus arauit, diues amico
Hercule: si, quod adest, gratum iuuat: hac prece te oro
Pingue pecus domino facias, & cetera, præter
Ingenium: vtque soles, custos mihi maximus adsis.
Ergo vbi me in monteis, & in arcem ex vrbe remoui: D
Quid prius illustrem satyris, Musáq; pedestri?
Nec mala me ambitio perdit, nec plumbeus Auster,
Auctumnusq; grauis, Libitinæ quæstus acerbæ.
Matutine pater, seu Iane libentius audis,
Vnde homines operum primos, vitæque labores
Instituunt (sic dijs placitum) tu carminis esto
Principiū. Romæ sponsorē me rapis: eia,
Ne prior officio quisquam respondeat, vrges: E
Siue Aquilo radit terras: seu bruma niualem
Interiore diē gyro trahit: ire necesse est.
Post modò, quod mi obsit, clarè, certumq; locuto,
Luctandum in turba, facienda iniuria tardis.
Quid vis insane? & quas res agis? improbus vrget
Iratis precibus. tu pulses omne, quod obstat,
Ad Mæcenatem memori si mente recurras. F
Hoc iuuat: & melli est: non mentiar. at simul atras
Ventū est Esquilias: aliena negotia centū
Per caput, & circa saliunt latus. ante secundam
Roscius orabat sibi adesses ad puteal cras.
De re communi scribæ magna, atq; noua te
Orabant hodie meminisses Quincte reuerti.
Imprimat his, cura, Mæcenas signa tabellis.
Dixeris, experiar? si vis, potes, addit: & instat

A Septimus octauo propior iam fugerit annus,
Ex quo Mæcenas me cœpit habere suorũ
In numero: duntaxat ad hoc, quem tollere rheda
Vellet iter faciens: & cui concredere nugas
Hoc genus. hora quota est? Thrax, an Gallina Syro par?
Matutina parũ cautos iam frigora mordent:
Et, quæ rimosa bene deponuntur in aure.
Per totum hoc tempus subiectior in diẽ, & horam
Inuidiæ: noster ludos spectauerat vnà:
B Luserat in campo, fortunæ filius, omnes.
Frigidus à rostris manat per compita rumor?
Quicumq; obuius est, me consulit: ô bone (nam te
Scire, deos quoniam propius contingis, oportet)
Numquid de Dacis audisti? nil equidẽ. vt tu
Semper eris derisor. at omnes dij exagitent me,
Si quicquam. quid? militibus promissa, Triquetra,
C Prædia Cæsar, an est Itala tellure daturus?
Iurantẽ me scire nihil, mirantur, vt vnũ
Scilicet egregij mortalem, altIq; silentI.
Perditur hæc inter misero lux, non sine votis.
O rus, quando ego te aspiciam? quandoq; licebit
Nunc veterum libris, nunc somno, & inertibus horis
Ducere sollicitæ iucunda obliuia vitæ?
O, quando faba Pythagoræ cognata, simulq;
Vncta satis pingui ponentur oluscula lardo?
O noctes, cenæq; deûm: quib. ipse, meiq; D
Ante Larem proprium vescor: vernasq; procaceis.
Pasco libatis dapibus. prout cuiq; libido est,
Siccat inæqualeis calices conuiua, solutus
Legib. insanis: seu quis capit acria fortis
Pocula: seu modicis vuescit lætius. ergo
Sermo oritur non de villis, domibúsue alienis:
Nec male, nécne Lepos saltet: sed, quod magis ad nos
Pertinet, & nescire malum est, agitamus: vtrúmne
Diuitijs homines, an sint virtute beati: E
Quídue ad amicitias, vsus, rectúmne trahat nos:
Et quæ sit natura boni: summumq; quid eius.
Ceruius hæc inter vicinus garrit anileis
Ex re fabellas. nam si quis laudat ArellI
Sollicitas ignarus opes, sic incipit. olim
Rusticus vrbanum murem mus paupere fertur
Accepisse cauo, veterem vetus hospes amicum,
Asper, & attentus quæsitis: vt tamen arctum
Solueret hospitijs animum. quid multa? neq; illi F
Sepositi ciceris, neq; longæ inuidit auenæ:
Aridum & ore ferens ácinum, semesaq; lardi
Frusta dedit, cupiens varia fastidia cena
Vincere, tangentis male singula dente superbo:
Cùm pater ipse domus palea porrectus in horna
Esset ador, loliumq;, dapis meliora relinquens.
Tandem vrbanus ad hunc, quî te iuuat, inquit, amice,

A *Prærupti nemoris patientē viuere dorso?*
Vin' tu homines, vrbemq; feris præponere siluis?
Carpe viam (mihi crede) comes: terrestria quando
Mortaleis animas viuunt sortita: neque vlla est
Aut magno, aut paruo lethi fuga. quo, bone, circà,
Dum licet, in reb. iucundis viue beatus:
Viue memor, quàm sis æui breuis. hæc vbi dicta
Agrestem pepulere: domo leuis exsilit. inde
B *Ambo propositum peragunt iter, vrbis auentes*
Mœnia nocturni subrepere. iamque tenebat
Nox medium cæli spatium, cùm ponit vterq;
In locuplete domo vestigia: rubro vbi cocco
Tincta super lectos canderet vestis eburnos:
Multaque de magna superessent fercula cena:
Quæ procul exstructis inerant hesterna canistris.
C *Ergo, vbi purpurea porrectum in veste locauit*
Agrestem: veluti succinctus cursitat hospes:
Cōtinuatq; dapes: nec nō vernaliter ipsis
Fungitur officijs, prælambens omne, quod affert.
Ille cubans gaudet mutata sorte: bonisq;
Rebus agit lætum conuiuam, cùm subitò ingens
Valuarum strepitus lectis excussit vtrumq;.
Currere per totum pauidi conclaue: magisque
Exanimes trepidare, simul domus alta Molossis
Personuit canibus. tum rusticus, haud mihi vita D
Est opus hac, ait: & valeat. me silua, cauusq;
Tutus ab insidijs tenui solabitur eruo.

HOC ERAT IN VOTIS] hoc erat in optatis: hoc optabam.

MODVS AGRI] agrum optabam breuibus, & paucis decempedis mensum: agrum non admodum latum. modus in agro significat longitudinem ac latitudinem descriptam, ac dimensam. exstat titulus in pandectis iuris ciuilis, *Si mensor falsum modum dixerit*. M. Tull. in orat. pro Flacco, *voluisti magnum agri modum censeri*. Cœlius lib. 8. epist. *de signis, & tabulis, de agri modo, de ære alieno acerrime agere*. Plautus Aulul. prologo, *Agri reliquit ei non magnum modum*.

IVGIS AQVÆ FONS.] fons aquæ peremnis. sic M. Tull. dixit aquam de iugi puteo haustā. E

SVPER HIS.] ἐπὶ τούτοις, ad hæc, vel præter hæc.

AVCTIVS] amplius, benignius, cumulatius.

MAIA NATE] Mercuri. Oda. 2. lib. 1. *Siue mutata iuuenem figura Ales in terris imitaris alma Filius Maiæ*. & Oda 10. eiusd. *Mercuri facunde, nepos Altantis, &c.* Mercurium appellat, quia creditur amplificationem rei familiaris, & lucra adiuuare, & fortunare. vide annot. ad saty. 3. huius libri.

PROPRIA] fixa, stabilia, perpetua. vide annot. ad illum locum, *Si proprium est, quod quis libra, &c.* epist. 2. lib. 2. infrà.

SI NEQVE MAIORVM, &c.] sic precatur Horatius. Si neq; rem meam auxi per cuiusquam iniuriam, aut per dedecus, aut turpitudinem, neque sum imminuturus nequitia, & luxuria: si non opto ijs, quæ habeo, plura, aut maiora, neq; agrū vicinum concupisco, neque thesaurum inuenire aueo, seu inuenturio: si deniq; ijs, quæ mihi suppetunt, contentus viuo: te oro, vt, &c. solebant autem preces cum condicione concipi à veteribus. sic Thetis apud Hom. lib. α. Iliad. Ζεῦ πάτερ, εἴποτε δή σε μετ' ἀθανάτοισιν ὄνησα Ἢ ἔπει, ἢ ἔργῳ, τόδε μοι κρήηνον ἐέλδωρ. id est, Iupiter pater, si quando te inter immortaleis iuui aut verbo, aut facto: hoc, quod peto, mihi perficito. sic Horat. Od. 18. lib. 3. *Faune Nympharum fugientum amator Per meos fines, & apr. &c. Si tener pleno, &c.* F

RATIONE MALA] turpitudine aliqua, iniuria, vt lenocinio, impudicitia, cæde, & similibus. Pindarus ᾠδ. η. Νεμ. ait, diuitias honestis rationibus, & cum Dijs volentibus partas, stabiliores esse. sic Pind. σὺν θεῷ γάρ τοι φυτευθεὶς ὄλβος ἀνθρώποισι παρμονώτερον.

SI VENER. STVLT. NIHIL HORVM] id est, si huiusmodi vota, quæ statim sequuntur, non facio: si talia non opto. suprà ad illum locum, *Et venerata Ceres, &c.* sat. 2. huius libri, ostendimus, *venerari* interdum idem valere, quod precari, & vota facere. precari autem Græci εὔχεσθαι dicunt:

A cunt: quod non solùm à dijs aliquid precibus expetere significat, αἰτεῖν τοὺς θεούς, vt loquitur Plato in Euthyphr. sed etiam optare: itaque, quæ Latini optata, Græci εὐχὰς quoque nominant, vt sciunt Græcè docti. sic igitur hunc locum explicandum censeo, si nihil horum opto; seu, si quis malit, si nihil horum à Dijs precor, non vt Erasmus, qui legendum putat, *venor*. Iam *veneror stultus*, sic dictum, vt illa, *parce malignus*, Od. 28. lib. 1. *& nō te negliget horridus*, Od. 21. lib. 3. & similia, quæ collegimus ad Od. 8. lib. 3. Existimabant autē veteres illi, diuitias, & cetera bona fortunæ à Dijs immortalibus donari, & ab ijsdem incommoda, damna, & egestatem hominibus importari; quod & Theog. approbat, Οὐδεὶς κύρν' ἄτης, καὶ κέρδεος, αἴτιος αὐτός, Ἀλλὰ θεοὶ τούτων δώτορες ἀμφοτέρων. id est, Nullus est, Cyrne, detrimenti & lucri sibi ipse causa: sed Dij horum vtriusq; sunt donatores. Itaq; quemadmodum bona à Dijs, votis ominibusque expetebant, ita mala & aduersam fortunam deprecabantur.

B O SI ANGVLVS ILLE, &c.] talia sunt auarorum vota, atque optata. ô si, optantis, & precantis est. Virg. Æneid. 8. *O, mihi præteritos referat si Iupiter annos*. & *si*. vt Æneid. 6. *& sic fortè precatur; Si nunc se nobis ille aureus arbore ramus Ostendat nemore in tanto*: vt apud Græcos, εἰ. εἰ γένοιτο vtinam accidat. vtinam mihi contingat. & ita Eurip. Oreste, Εἰ γὰρ γένοιτο, φωκέων δ' ἔλθοι πόλιν. Et ô solum: Idem Virgil. lib. 5. Ænei. *nec vincere certo (Quamquam ô.)*

DENORMAT AGELLVM.] Denormat legunt Porphir. & Acro, & ita reperi scriptū in omnibus ferè codicibus calamo exaratis, & nonnullis vulg. eamq; scripturam, præsertim à viris doctis comprobatam, secutus sum. denormare autem idem valet, quod denormem, & inæqualem, & normæ expertem efficere. huc pertinet, quod scribit Aristot. lib. 1. de arte dicendi, ea, quæ nobis desunt, etiam si parua sint, nobis esse bona, & optabilia, καὶ ἃ ἐλλείπειν οἴονται, κἂν μικρὰ ᾖ, αἱρετά.

C FORS] fortuna. vt sup. annot. ad sat. 1. lib. 1.

QVA] aliqua via, aliqua ratione, aut aliqua parte potius. quidam libri veteres tamen habent *quæ*.

AMICO HERCVLE.] æquo, & propitio Hercule. beneficio Herculis diues factus. nam & Hercules eorum rem familiarem fortunare, atq; augere credebatur, qui bonorum suorum decimas ad eum detulissent. Alij dicunt eum præesse thesauris. Alij hoc referunt ad fabulam de quodam rustico, cui visus est Hercules in somnis locum, vbi esset thesaurus, demonstrasse. Herculem autem thesauris, & lucris insperatis, item vt Mercurium, ideò præesse volunt, quòd Hercules diuitias & bona externa virib. & virtute adeptus est. hunc locum imitatus est Persius saty. 2. *& ô si Sub rastro crepet argenti mihi seria dextro Hercule*.

THESAVRO INVENTO] thesaurum sic definit Paullus iurisconsultus lib. 41. digestor. tit. 1. de acquir. rer. domin. *Thesaurus est quædam vetus depositio pecuniæ, cuius non exstat memoria, vt iam dominum non habeat. Sic enim fit eius, qui inuenerit, quod non alterius sit. alioquin si quis aliquid vel lucri, vel metus, vel custodiæ causa condiderit sub terra, non est thesaurus: cuius etiam furtum fit*. D

SI, QVOD ADEST, GRATVM IVVAT:] id est, si, quod mihi suppetit, gratum, & iucundū est: si eo, quod adest, delector & contentus sum. nomen *gratum* coniungendum est cum verbo *iuuat*, hoc modo, *gratum iuuat*, id est, cum sit gratū, iuuat: κεχαρισμένον. ἢ ἀγαπητὸν ὂν τέρπει. gratū est enim id, in quo acquiescimus, quo contenti sumus.

HAC PRECE TE ORO.] sic loquitur epist. ad Vinn. Asell. lib. 1. *oratus multa prece nitere porrò*.

PRÆTER INGEN.] nam ingenium pingue, id est, hebes, neq; laudabile, neq; optabile est.

VTQVE SOLES] nam poetæ omnes sub Mercurij tutela sunt. quos sup. Od. 17. lib. 2. *viros Mercurialeis* appellat: vbi Faunum, Mercurialium virorum custodem dicit.

ET IN ARCEM] in locum editum, qui mihi arcis loco esse possit: vel villam suam significat, vbi rex est, & in quam se recipit, tamquam in arcem, longè à strepitu vrbano, longè à negotijs vrbanis. E

MVSAQVE PEDESTRI.] Musam pedestrem, versus, quibus vtitur in satyris, & in epistolis appellat, quia solutæ orationi sunt simillimi. infrà epist. ad August. in extrem. *nec sermones ego mallem Repenteis per humum, quam res componere gestas*. & Ode 12. lib. 2. historias pedestreis dicit, quæ sunt oratione soluta conscriptæ, *tuq; pedestribus Dices historijs prælia Cæsaris, Mæcenas, melius*. πεζὸν λόγον appellant Græci.

MALA ME AMBITIO] *mala* epithetum est ambitionis perpetuum: vel distinguit ambitionem honestam, & laudabilem, à turpi & vituperanda. vide Aristot. lib. 4. de moribus ad Nicomach. vbi de ambitione disputat, quam φιλοτιμίαν nominant Græci.

NEC PLVMBEVS AVST.] insalubris, pestilens, & quo corpora ingrauescunt. M. Tull. per translationem sermonis *plumbeos* appellat, tardos & hebetes lib. 1. Tuscul. *nisi planè plumbei sumus in philosophicis*. vel refer ad colorem oris, & corporis, quę efficiuntur pallida Austri flatu. sup. Od. 14. lib. 2. *Frustra per auctunnos nocentem Corporibus metuemus Austrum*. Aristoteles problem. lib. 2. τμημ. κϛ. quærit cur Auster sit δυσώδης, id est, fœtidi, & tætri odoris: & respōdet, fortasse eò fieri, quòd humida, & callida corpora efficiat. hæc enim maximè putrescunt. significat autem fortasse Horatius, se continentia, & frugalitate consequi, vt à tempore anni minus salubri, non offendatur sua valetudo. Nam & Socratem ferunt ita continentem in victu, cultuq; fuisse, vt sæpe Athenis orta pestilentia, multisq; vi morbi absumtis, solus intactus, & integer à peste fuerit. Vel dic, quòd rectè valeat anni tempore insalubri, id eum loco ascribere, & cælo. F

LIBIT. QVÆST. ACERBÆ] quia Austro flante complures in morbum incidunt, atq; intereunt. Libitina, Dea funerum, à qua dicti Libitinarij, qui in funeribus procurandis sunt occu-

A pati. Plaut. senes decrepitos *libitinarios* appellat in Bacchid. *Blandulæ, facetæ, pulchræ: incuruos, libitinarios, veterrumos senes illorũ traherent patres.* Od. 30. lib. 3. *magnaq́; pars mei Vitabit Libitinam.* Dionys. Halicar. lib. 4. scribit, Venerem nescio quam à Romanis appellatã esse Libitinam. & item Plutarchus Ῥωμαϊκοῖς.

AVDIS] appellatis, vt epist. ad Mæcen. 2. lib. 1. *rexq́; paterq́; Audisti coram.*

MATVTINE] à Iano diei, & anni principium ducitur. de quo vide Plutarch. ῥωμαϊκοῖς, & Macro. lib. 1. Saturn. Seruius ad illum Virg. versum lib. 7. Æn. *Sunt geminæ belli portæ, &c.* notat, *Ianum apud aliquos bifrontem, apud aliquos quadrifrontem esse non mirum est. Alij enim eum diei dominum esse volunt, in quo est ortus & occasus: Horat. Matutine pater, seu Iane libentius audis: alij anni totius, quem in quattuor tempora constat esse diuisum. Anni autem esse deum illa res probat, quòd ab eo prima pars anni nominatur. Nam à Iano Ianuarius nuncupatus est.* B M. Tull. lib. 2. de nat. Deor. *Cumq́; in omnibus rebus vim haberent maximã prima & extrema, principem in sacrificando Ianum esse voluerunt, quod ab eundo nomen est ductum: ex quo transitiones perviæ Iani, foresq́; in liminibus profanarum ædium, ianuæ nominantur.* Incipit hinc narrare suas totius diei actiones à tempore matutino ad vesperam.

VNDE] à quo, vt sup. sat. 3. *vnde ego mira Descripsi docilis præcepta hæc.* ibid. *Vnde vxor media surgat de nocte vocata.*

ROMÆ SPONSOREM] cùm Romæ sum, inquit, sponsorem me rapis. sponsorem iurisconsulti recentiores Paullus, Vlpianus, & ceteri, fideiussorem appellant. infrà epist. 2. lib. 2. *Hic sponsum vocat.*

RAPIS] verbum *rapis* significat necessitatem, non illam quidem vi impositam, sed ab officio natam: quæ plurimum valet apud viros bonos. rapis igitur, id est, cogis me ex officij ratione. spondere autem pro altero, graue onus esse, declarat prouerbium Græcum ἐγγύα, πάρα δ' ἄτα, id est, sponde: C at propinquum est damnum.

EIA, NE PRIOR OFFICIO] si legemus *vrge*, vt habent omnes libri vulgati: horum verborum hæc mihi videtur fore sententia. eia (inquit Horatius) Matutine vrge, atque impelle me acriter ad hoc officium spondendi alicui amico præstandum, ne quis me officiosior exsistat, atq; hanc mihi laudem præripiat. Sin, vt nonnulli libri manuscripti, *vrges*: quam scripturam ego magnopere probo: huius loci hæc erit sententia: tu Matutine me sic hortando vrges: eia Horati noli committere, vt quisquam officio satisfaciat prior, quàm tu. potest & sic explicari, seruata vulgata, & communi scriptura, vt intelligamus, Horatium seipsum hortari, eia: vrge quod agis, vrge officium tuum, ne quis te sit officiosior. sed ego *vrges* legi malo.

SIVE AQVILO RAD. TERR.] siue flat Aquilo, &c. sed cur terras dicit ab Aquilone radi, cùm hic ventus à superiore parte spiret, vt docet Aulus Gell. lib. 3. cap. 30? fortasse responderi potest, radendi verbo vsum esse Horatium nõ quòd significet, per extremas maris, aut terræ parteis D hunc ventum spirare, sed vt eius vim exprimat. sic de Euro dixit Od. 16. epod. *vt neq; largis Aquosus Eurus arua radat imbribus.*

SEV BRVMA NIVAL. INTERIORE] id est, siue dies totius anni sunt frigidissimi, ac breuissimi, niuibus deniq; infestissimi, &c. *Interiore gyro*, id est, breuiore circulo. nam compluribus ab vno communi puncto medio descriptis circulis, interiores, sunt breuiores, seu minores. neq; tamen hoc ita accipiendum est, quasi dicamus solis circulos parallelos, id est, æqualiter inter se distanteis, quos quotidie motu cæli sol efficit, hieme, quàm vere, atq; æstate esse breuiores: (quouis enim tempore anni sunt ęquales, quia quanto sunt minores semicirculi suprà finientem nostrũ, tanto sunt maiores ij, qui sunt infrà, & sub pedibus nostris) sed quòd minores sint suprà finientẽ nostrum hieme, quàm ceteris anni partibus, semicirculi: idq́; propter orbem signiferum, quem ζωδιακὸν Græci appellant: quo fit vt dies sint contractiores, noctesque longiores. Itaque hæc verba, E *niualem, Interiore diem gyro trahit*, hanc vim habent, dies efficit contractiores, ac breuiores, simulque frigidos, & niuibus informeis, ac turbulentos. Vel dic, omnino eos circulos, quos cæli motu sol hieme efficit, esse minores, quàm quos vere, & auctunno, propterea, quòd illi sunt tropico capricorni, seu brumali signo, proximi. Quòd si quis dicat, eadem ratione etiam eos circulos, quos sol æstate cæli motu conficit, esse ijs breuiores, quos vere, & auctunno: quia sint signo solstitiali, seu tropico cancri viciniores: fatebor, & concedam. sed hoc interest, quòd dies æstiui sunt noctibus longiores propter sitũ orbis signiferi, seu zodiaci, cuius pars maior æstiuis diebus exstat supra terram: quam partem dum sol permetitur & perambulat, dies efficit noctibus longiores, & propter vicinitatem suam ardenteis, & torridos: dies brumales autem contrà propter contrariam rationem sunt noctibus breuiores, simulq; turbulenti & frigidi. Itaq; significans Horatius hos F dies brumaleis, tecte, & εὐλόγως addit ad nomen *diem*, epithetum *niualem*.

POST MODÒ, QVOD MI OBSIT, &c.] postea mihi id locuto, quod mihi damnum afferat, ita clarè, & apertè, vt infitiari non possim, luctandum est in turba. Sed quid de se locutum esse sentit Horatius, quod ei obesse possit? vel intellige vniuersè, & generatim de quouis sermone, cuius hæc natura est, vt, maximè si multus sit, & cum multis, non possit non nocere ei, qui fit locutus: vel ad sponsionem refer, quæ, vt paullo antè diximus, sponsori plerumq; damnosa est. alij referunt ad defensionem clientis, quasi Horatius alicuius causam defenderit in iudicio, & defendendo clientem, aduersarium læserit: alij ad conuicia, quæ fieri solent in turba, dum alij tardius, alij celerius eunt: quarum explicationum posteriores duas non probo: duarum autem priorum mihi placet magis ea, quæ ad sponsionem refertur: & ita Ouidius, *Vnius & verbi grandia damna ferat.* Iam *pòst modo* Seruius ad illum locum Virgilij Tityro

A lij Tityro *longo pòst tempore venit*, vult esse vnam vocem, & hunc versum Horatij profert.

LVCTANDVM IN TVRBA] id est, laborandum, & contendendum est in turba.

FACIENDA INIVR. TARD.] dum propero, non possum effugere, quin faciam iniuriam iis, qui antecedunt, tardius euntibus. fit enim, vt eos impellam & pulsem: quod illi molestè ferentes, mihi conuiciantur & maledicunt his verbis, *quid vis insane?* &c.

QVID VIS INSANE? ET QVAS] verba sunt (vt dixi) eius qui ab Horatio properante impulsus, excandescit, per imitationem quandam expressa.

IMPROBVS VRGET] improbè, & sine intermissione me insectatur verbis contumeliosis, & precibus iratis, id est, exsecrationibus & diris precationibus: ἀρὰς, vt sup. Od. 5. epod. *misit Thyesteas preces.*

TV PVLS. OMNE, Q. OBST. AD MÆC.] hæc verba, *tu pulses omne, quod obstat*, coniunctè

B legenda sunt, cùm versu proximo, *Ad Mæcenatem memori; &c.* & hoc modo mea quidem sententia, explicanda. tu autem Horati (nam seipsum affatur) non dubitaueris, quicquid obstat eunti, pulsare, cùm tibi fuerit ad Mæcenatẽ reuertendũ.

HOC IVV. ET MELLI EST: NON M.] verè loquar, ingenuè fatebor, quod verũ est, hoc mihi magnæ voluptati est, iactari in turba, & pulsare, & pulsari, & male audire, cùm ad Męcenatem redeo, aut recurro.

MELLI EST] est mihi instar mellis: est mihi dulcissimum, ac iucundissimum, ad Mæcenatem reuerti, vel, cùm ad Mæcenatem reuertor, pulsari.

ATRAS] cur atras? an propterea quòd erat commune plebis sepulcretum, seu sepulcrum? at isthuc fuerat olim: nunc autem in Esquilijs erant horti Mæcenatis. itaque salubreis appellat sat. 8. lib. 1. an propter sexcentas occupationes, & curas, quibus distringebatur, & obruebatur, cùm eò venerat? nam & alibi curas, atras nominauit.

PER CAP. ET CIRCA SAL.] negotia

C quamplurima me omni parte adoriuntur, & circumueniunt. illustris hypotyposis, seu subiectio, per quam negotiorum multitudo hác & illác Horatium vrgentium, & circumvenientium, exprimitur, & quasi oculis subijcitur. Videre enim videmur negotia quamplurima, tanquam animantia quædam, circum Horatium per caput, & per latus salientia, eúmque molestè insectantia, & vexantia. sic idem suprà de curis. Od. 16. lib. 2. *& curas laqueata circum Tecta volanteis.* sic Iuuenalis de morbis sat. 10. *circumsilit agmine facto Morborum omne genus.* D

ANTE SECVNDAM] alia μίμησις, per quam eius orationem imitatur, quem ad se miserat Roscius oratum, vt sibi adesset Horatius in sua causa aduocatus.

SIBI ADESSES] tu Horati sibi esses aduocatus. M. Tull. frumentar. *Tota Metelli cohors hominum non ingratorum aderat Apronio.* aduocati autem ab actoribus, & patronis multùm differebãt. nam hi oratione reum defendebant, & causam agebant: illi muti ac taciti, & præsentia sua duntaxat, aut, si forte, testimonio causam rei subleuabant. M. Tull. in Cluentiana. *Quis eum vmquam non modò in patroni, sed in laudatoris, aut aduocati loco viderat?* aduocati illi apud Plautum in Pœnulo testium munere funguntur. E

AD PVTEAL.] Puteal, locus erat puteali opertus, in quo erat tribunal prętoris: vel (quod magis probo) basilica, in qua ius dicebat prætor, à Scribonio Libone ædificata, à puteo, qui ibi erat appellata. epist. ad Mæcen. 3. lib. 1. *forum, putealque Libonis Mandabo siccis.* Puteal enim propriè est tectum, quo puteus operitur. trãsfertur etiam ad alia. M. Tull. lib. 1. de diuinat. *cotem autẽ illam, & nouaculam defossam in comitio, supráque impositum puteal accepimus.* Dionys. Halicarn. libr. 4. in extremo, καλεῖται δὲ φρέαρ ὁ τόπος ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων. M. Tull. orat. in Pisonem, *puteali, & fæneratorũ gregibus inflatus atque compulsus.* Cùm essem Romæ, Clem. Teueninus, nostras, id est, Gallus, vir humaniss. & antiquitatis Rom. studiosiss. ac scientissimus, sexcẽtos mihi nummos æreos, totidémque argenteos, & aliquot aureos ostendit, alios florente repub. Romana, alios repub. ab imperatoribus ac tyrannis occupata, atque oppressa cusos: in his duos, quos hîc exprimendos curaui, vt ex horum exemplorũ inspectione, quid sit puteal, & quamobrem puteal Libonis dixerit Horatius, lector intelligere queat. F

Erat autem tribunal Libonis in foro Romano, arcui Fabiano, duobus Ianis, superiori & inferiori proximũ, à templo Iani non longè distãs. Ouid. *Qui puteal, Ianúmq; timet, celereisq; kalendas.*

DE RE COMMVNI] alia μίμησις. Alius (inquit Horatius) à scribis missus nuntiat mihi scribas orare, vt reuertar. propterea quòd res magna, & noua, quæ ad rem communem pertineat, acciderit. *de re communi* igitur, id est, ob rem communem. Putant autem non nulli, Horatium in numero scribarum fuisse, quorum munus erat, acta publica litteris mandare, & litteras publicas perscribere: iccircò videri commune hoc loco positum esse καταχρηστικῶς pro publico: vt Ode 15. lib. 2. *Priuatus illis census erat breuis: Commune magnum:* vt apud Græcos τὸ κοινόν. ego autem malim, commune hoc loco propriè accipi, vt intelligamus rem communem scribarum. Sic Plautus, *Paucis*

 est

A *est quod te volo de communi re appellare, mea & tua.* neque verò assentior iis, qui *nouatæ* legunt vno nomine. nam *nouata.tæ*, neque vsitatum est in tota lingua Latina, neque potest esse, cùm huiusmodi nomina in *ta*, masculina, primæ declinationis, Græca sint: vt poëta, alipta, athleta, citharista, dynasta, sophista, & similia. At nouata à Græco deduci non potest, sed à verbo nouandi ortum haberet, quod analogia respuit.

DIXERIS EXPERIAR] id est, si ego ei respondero, me experturum, possímne à Mæcenate impetrare, addit, me posse, & vrget.

SEPTIM. OCT. PROP.] id est, parum abest, quin septimus annus præterierit, postea quàm cœpi esse in numero familiarium & amicorum Mæcenatis: octauus propemodum annus agitur, ex quo, &c.

DVNTAX. AD HOC] significat, se non eò arcessitum esse à Mæcenate, atque in amicitiam receptum, vt ei esset vsui in rebus magnis ac serijs: sed, vt cum eo nugaretur, ac iocaretur. sic Aristoteles libr. 8. de moribus ad Nicomach. ait opulentos & potenteis viros distinctis, ac diuisis amicis vti solere. alios enim esse, qui & dicantur, & sint
B vtiles: alios suaueis & iucundos, videlicet comeis, & vrbanos.

TOLLERE RHEDA] recipere in rhedam: sic loquitur T. Liu. lib. 22. *cape hunc equũ, dum & tibi viriũ aliquid superest, & comes ego te tollere possum.* vide quæ annotata sunt ad illũ locum, *Tollite, non ludo, crudeles, tollite claudũ*, epist. ad Scæuam lib. 1.

CONCREDERE] committere, πιστεύειν, vt annotatum est ad Od. 5. lib. 3.

NVGAS] res non admodum magni ponderis, neque reconditas: res leueis, videlicet huius generis, *hora quota est.*

THRAX, AN GALL.] Gallina vel nomen est proprium gladiatoris, vel dicendum per Gallinam Mirmillonem significari, seu Gallum. Mirmillones enim Galli dicebantur, & Gallica armatura vtebantur. hunc igitur mirmillonem, Gallinam appellat vrbanè, fortasse impudicitiæ notãs,
C & parum virum esse significans, vel parum validum, parúmque fortem arguens. Thrax autem seu Threx, nomen quorumdam gladiatorum cõmune: vt epist. 18. ad Loll. 2. lib. 1, *ad imum Thrax erit.* Thraces autem dicti sunt gladiatores (inquit Sext. Pomp.) à similitudine parmularum Threïciarum. Thrax cum Mirmillone comparabatur: quod declarat locus M. Tullij Philipp. 6. de L. Antonio loquentis. *Tantúmne sibi sumsit, quia Milassis Mirmillo Thracem iugulauit familiarem suum?* & Ausonij versiculus, *Quis Mirmilloni componitur? æquimanus Thrax.* Nõnulli legunt *Threx*, seu *Thrax*, seu *Trex*. Præterea pleriqꝫ libri manuscripti habent *Thrax, an Gallina. &c.* quos sequor.

MATVTINA PAR. CAVT.] vt sub exitum mensis septembris. parum cautos autem intellige eos, qui vtuntur adhuc veste æstiua, neque se muniunt aduersus frigoris auctumnalis initia.

ET, QVÆ RIM. BENE DEP.] & ea, quæ possunt impunè, & sine periculo homini rimarum pleno, & hac & illac perfluenti (vt ait Terentius) committi: id est, quæ non sunt admodum recondita, quæ licet proponere in publico, & diuulgare. D Georgius Torodes vir bonus & doctus, & mihi amicus, quem nuper Lugduni mors immatura nobis eripuit, horum verborum hanc sententiam esse putabat à priore differentem. Et cetera mihi solet committere Mæcenas, quorum licet obliuisci, quæ non est necesse memoria tenere, quæ licet è memoria dilabantur, nihil sit periculi aut mali futurum: ea, quæ mihi narrat, aut quæ mecum loquitur Mæcenas, non desiderant attentum admodum, nec memorem auditorem: sed ea licet & negligenter audire, & audita è memoria deponere. de qua explicatione iudicet lector.

PER TOT. HOC TEMP. SVBIECT.] per totum hoc septennium inuidiæ fui magis ac magis opportunus: ad inuidiam expositus: inuidia laboraui.

IN DIEM ET HORAM] debuerat dicere in dies, aut in horas: sed hæc duo, *in diem, & in horam*, pro alterutro, vel *in dies*, vel *in horas*, posita esse intelligenda sunt. aliud est enim *in diem*, aliud *in dies*, vt sciunt Latinè docti. E

NOST. LVD. SPECT. VNA: LVS.] nonnulli sic explicant hunc locum. si fortè Mæcenas noster vnà mecum ludos spectauerat: si vnà in cãpo Martio luserat, & se exercuerat: dicebant statim omnes, En Horatius omnium mortalium est fortunatissimus. Ego autem puto esse μίμησιν, id est, imitationem sermonis inuidorum, ac maleuolorũ, hoc modo, noster Horatius vnà cum Mæcenate ludos spectauerat, vnà in campo luserat. ô hominem fortunatum. Atque ita videtur Acro explicare. Adr. Turnebus μίμησιν quidem orationis inuidorum esse fatebatur, sed hoc modo. Horatius homo nostri ordinis & loci, vnà nobiscum in vltima cauea inter pauperum cuneos, ludos olim spectauerat, vnà in campo luserat: nunc autem fortunatissimus est, qui cum Mæcenate coniunctissimè, & familiarissimè viuit.

OMNES] omnes maleuoli & inuidi hæc dícunt. F

FORTVNÆ FIL.] homo fortunatissimus (inquiunt illi.)

FRIGIDVS A ROSTRIS] id est, si quis rumor, aut nuntius tristior à rostris profectus increbrescit per compita, statim vt quisque mihi fit obuius, ecquid de Dacis, & ceteris populi Ro. hostibus audierim, rogat. nam (inquiunt) verisimile est te scire, quandoquidem Mæcenati familiaris & amicus es intimus.

ME CONSVLIT] ex me quærit, me rogat, num aliquid de Dacis audierim: vt sat. 3. sup. *Ergo consulere, & mox respondere licebit? Consule.*

DEOS] Mæcenatem, Agrippam, Augustum. sic Virg. Tityro, *Nec tam præsenteis alibi cognoscere diuos.*

NIL EQVIDEM] respondet Horatius, fortasse εἰρωνευόμενος.

VT TV SEMPER ERIS] vt, ὡς, id est, quàm semper eris derisor! verba sunt illius percunctatoris.

AT OMNES DII EXAG.] at omnes Dij (inquit

A quit Horatius) me perdant, si quicquam compertí habeo. iurãdi formula per diram precationem: sic sup. sat. 9. lib. 1. *dispeream, ni Summosses omneis.* mendosè habent nonnulli libri, *derisor ad omnes.* sæpè autem ita loquuntur boni auctores, *Dij omnes*, vt Terent. Heautont, *At te omnes quidem Dij, Deæq;, quantum est, Syre cum istoc inuento, cúmque incœpto perduint.* Virgil. lib. 6. Æneid. *Diique Deæq; omnes, quibus obstitit Ilium & ingens, &c.* & lib. 1. Georg. *Dijq; deæq; omnes, studium quibus arua tueri.*

QVID? MILITIBVS, &c.] ordo & sententia verborum hæc est, Quid? (inquit percunctator ille) vtrùm prædia militibus promissa daturus est Cæsar ex Sicilia, an ex Italia? Siciliam dictã esse Triquetram à tribus promuntoriis, Pachino, Lilybæo, Peloro, notum est. Lucret. lib. 1. de Empedocle, *Insula quem Triquetris terrarum gessit in oris.* τρινακίαν eadem ratione appellant Græci, seu θρινακίαν, seu τρινακρίαν, nempe à tribus pro- B muntoriis. Lycophron τρίδειρον, quasi trium iugorum, seu collorum: Pindarus τριγλώχινα, id est, trium angulorum.

ALTIQVE SILENTI] sic Virg. Æneid. 10. *quid me alta silentia cogis Rumpere?*

NON SINE VOTIS] non sine optatis, οὐκ ἄνευ εὐχῶν, non sine precibus.

O RVS, QVANDO EGO TE ASP.] hæc sunt optata Horatij. vt liceat ruri ætatem agere, ibíque nunc legere, nunc dormire, & cessare, & nihil agere.

DVCERE SOLL. IVC. OBL.] id est, sollicitudines huius vitæ obliuione quadam obliterare, & vitam curarum & molestiarum plenam, animi remissione dulcem efficere? quod suadet Matius in mimiambis, his versibus, *Quapropter edulcare conuenit vitam, Curásque acerbas sensibus gubernare.* Porphirio ad hunc locum notat, *ducere obl. vitæ, id est, potare.* quod non est ita intelligendum, quasi ille intelligat, Horatium è vini potu malorum præteritorum, & præsentium obliuio- C nem quærère, vt suprà Od. 7. lib. 2. *Obliuioso læuia Massico Ciboria exple:* sed omnia huius vitæ mala, omneisque curas, & molestias obliuisci velle: quemadmodum dixit Virgil. Æneid. 6. *Lethei ad fluminis vndam Securos latices, & longa obliuia potant.* Sic igitur hic locus explicandus est, & quidem facilius. Quando mihi licebit ruri traducentem tempus ætatis, nunc lectione librorum veterum, nunc somno, & otio, obliuisci huius vitæ sollicitudines, ac molestias? vult enim, curarum, & sollicitudinũ memoriam oblitterari, atque obrui posse tribus rebus: veterum libris, somno, otio, seu cessatione: vel duabus, si quis fortè somnum, & inerteis horas pro vno accipere malit. Nam ordo verborum hic est, quando licebit ruri sollicitæ vitæ obliuia ducere nunc libris, nunc somno, & inertibus horis? Esset autem ineptissimum ita loqui, Quando licebit rure meo potantem curas meas obliuisci nunc libris, nunc somno, &c? *ducere obliuia* porrò sic dictum (opinor) vt apud Virgil. Æneid. 4. *ducere somnos.* Nam *ducere somnos* videtur illis esse simile *ducere nectaris succos* Od. 3. lib. 3. & *ducere Liberum* Od. 12. lib. 4. & *innocentis pocula Lesbij Duces.* Od. 27. lib. 1. & *ducere spiritum, ducere animum* apud Cic. pro Sex. Rosc. Amer. Ita *ducere obliuia vitæ sollicitæ, &c.* idẽ quodammodo valebit, quod potare, seu haurire obliuia curarum, nunc veterum libris, nunc somno, &c. i. nunc legendo, nunc dormiendo. D

FABA PYTHAG. COGNATA] Horatius facetè cognatam Pythagoræ fabam dicit, quasi Pythagoras existimarit, fabam animal esse, vel certè in fabis mortuorum animas inesse: atque iccircò ab hoc cibo se abstinuerit, veritus, ne in fabam aliquam animus paternus immigrasset. Variæ tamen causæ afferuntur, cur Pythagoras & ipse à fabis abstinuerit, & alios voluerit abstinẽre: quas refert Laërtius ex Aristotele, his verbis, φησὶ δ' Ἀριστοτέλης ἐν τῷ περὶ τῶν κυάμων παραγγέλλειν αὐτὸν ἀπέχεσθαι τῶν κυάμων, ἤτοι ὅτι αἰδοίοις εἰσὶν ὅμοιοι. ἢ ὅτι ᾅδου πύλαις· ἄγονον γάρ· ἢ ὅτι φθείρει, ἢ ὅτι τῇ τοῦ ὅλου φύσει ὅμοιον, ἢ ὅτι ὀλιγαρχικόν. κληροῦνται γοῦν αὐταῖς, &c. i. ait autem Aristot. in libr. de fabis, Pythagoram iubere à fabis abstinere, aut quòd partibus virilibus inhonestis similes sunt, aut quòd Orci portis (sterile enim quiddam est faba) aut quòd corrumpit, aut quòd naturæ vniuersi similis est, aut quòd ad paucorum principatum pertinet. fabis enim sortiuntur magistratus. Festus ait, fabam nec tãgere, nec nominare Diali flamini licere, quòd ea putetur ad mortuos pertinere. *Nam & Lemuralibus iacitur laruis* (inquit) *& parentalibus sacrificijs adhibetur, & in flore eius, luctus litteræ apparere videntur.* M. Tull. libr. 1. de diuinatione aliam causam affert his verbis. *Ex quo etiam Pythagoricis interdictum putatur, ne faba vescerentur, quòd habet inflationem magnam is cibus, tranquillitati mentis quærentis vera contrariam.* Ne illud quidem omittendum est, litteris esse proditum, fabam in vasculo æreo seruatam, certo temporis spatio in sanguinem verti: atque iccirco Pythagoram, cùm eum latrones persequerentur, maluisse in eorum potestatem venire, quàm, cùm alia via effugere non liceret, per agrum fabis obsitum euadere. Fabam igitur Pythagoræ cognatam appellat fortasse Horatius, quòd ille se ab ea abstinuerit, quasi sibi cũ ea cognatio aliqua esset. E F

SIMVLQVE VNCTA SATIS P. P. O. L.] significatur his omnibus tenuis, & minimé sumtuosus, miniméque exquisitus apparatus. *ponentur* autem, id est, apponẽtur. Et animaduerte, olúscula semper locum habere in tali apparatu significando: de quo lectorem admonuimus annot. ad sat. 6. lib. 1. ibi, *lachanique catinum.*

O NOCTES, CENÆQVE DEÛM] cur nocteis cum cenis coniunxit? an quòd cenæ veterum plerumque noctu agitabãtur, totamque noctem producebãtur, vt suprà annotauimus? nunc autem cenas rusticas, tenueis scilicet, & minimè sumtuosas, & nocteis placidas ac tranquillas, cenis, illis nocturnis opiparis anteponit? an hoc significat, cenas suas rusticas, breueis esse, & modicas, atque ex eo se nocteis ducere quietas, ac tranquillas, somnósque capere placidissimos, neque à cibo immoderato, nimiaque potione inter-

A ruptos? Præterea cur cenas Deorum dixit? an significans tenueis, miniméque apparatas, aut opiparas, quòd tales essent cenæ, quæ diis apponi solebant: an suaueis & iucundas, qualeis deorum cenas esse credibile est?

VERNASQVE] Vernas (inquit Nonius) appellabant veteres, qui vere sacro fuerant nati: & habebatur nomen hoc pro vitabili maledicto. Festus, *Vernæ appellantur ex ancillis ciuium R. vere nati.*

PROCACEIS] proteruos, audaculos. Procari, poscere est (inquit Festus) vnde procaces meretrices ab assiduè poscendo. sup. Od. 1. libr. 2. Musam, procacem appellauit, & Catull. Fescenninam locutionem, procacẽ. M. Tull. lib. 4. de rep. apud Nonium. *Itaque à petendo petulantia, à procando, id est, poscendo procacitas nominata est.*

LIBATIS DAPIBVS] ex quibus ego degustaui, quantum volui, & quantum satis est: atque ita explicat Acro, seu quis alius nomine Acronis, B & alij. Turnebus autem sic: ex quibus particulam diis penatibus libaui. Veteres enim de eo, quod in cenam paratum habebant, partem aliquam detrahebant, quam Lari, & ceteris diis domesticis, atque etiã aliis, donabant. Varro ex Nonio. *Quocirca oportet bonum ciuem legibus parére, & deos colere, in patellam dare* μικρὸν κρέας.

PROVT CVIQVE LIB.] hæc pertinent ad versum proximè sequentem, non ad superiorem.

SICCAT INÆQVALEIS CALICES] bibit quisque quãtum libet, siue multũ, siue parum. nemo cogitur à bibendi magistro calices æqualeis exhaurire, sed suo quisque arbitratu bibit. nemo necesse habet ex magistri præscripto bibere. Solebat autem magister ille, quem alio nomine regem appellabant, conuiuis omnibus æqualeis calices ebibẽdos dare, & bibendi leges ferre, quas insanas proximo versu vocat.

SOLVTVS LEGIBVS INSANIS] hac de re vide, quæ annotata sunt ad illum locum, *Olim lu-* C *dus erat cuppa potare magistra*, sat. 2. huius lib.

SEV QVIS CAPIT, &c.] siue quis liberaliorem potum ferre potest, siue modico magis delectatur. per *acria pocula* significat vel grandia, & immoderata, & nimia, & ad quæ ferenda, acri & robusto potore sit opus: (nam infrà sat. 8. *acreis potores* appellat eos, qui multum & strenuè bibunt) vel parum diluta, atque adeò mera. ego tamen priorem explicationem malo. *capit acria pocula* autem, id est, capax est acrium poculorum.

VVESCIT] sic reperi scriptum in cod. vno Vatic. & Iann. & nonnullis aliis. alij habent *humescit.* illud alterum magis mihi probatur. Nam & *vuidos* dixit Od. 5. libr. 4. potos, & madidos. *dicimus integro Sicci manè die: dicimus vuidi, Cùm sol Oceano subest.*

SERMO ORITVR NON DE VILLIS, &c.] Cuius modi de rebus sermones in cõuiuiis haberi debeant, iam olim docuerat Varro sat. Menipp. qui referuntur ab Aul. Gell. lib. 13. cap. 11. & commemorabuntur à nobis ad epistolam 5. lib. 1.

LEPOS] saltator quidam hoc nomine. reperi in duobus libris manuscr. *nepos*: quos non sum secutus. D

VTRVMNE DIV. HOM.] si quis in hac quæstione disceptatore, ac iudice Zenone vtatur, non dubium est, quin ille iudicaturus sit, in virtute vitam beatam esse positam: sin ad vulgum referat, alij in voluptate, alij in bona valetudine, alij in diuitijs locatam esse dixerint. sed profectò, cùm diuitiæ sint ad vsum corporis comparatæ, corpus animi causa natum, & ita animi bona, primum locum: corporis, secundum: diuitiæ tertium obtineant, iniquum, atque absurdum sit, in bonis deterrimis, ac tertiis vitam beatam collocare. his consentanea scripta sunt à Platone lib. 9. de legibus.

VSVS, RECTVMNE] aut quid nos ad amicitias trahat, vtilitásne, an rectum, atque honestum. Negat M. Tullius, amicitiam ab vtilitate nasci. Aristoteles tot amicitiæ genera constituit, quot sunt amabilia. quicquid enim amabile sit, E id esse vel honestum, vel vtile, vel iucundum. ita treis amicitias esse: aliam, cui solum honestum sit propositum: aliam, cui vtile: aliam cui iucundum. Ait tamen idem, eam amicitiam, quæ honesti causa constituta est, cùm multis aliis rebus reliquas duas superet, tum hoc maximè præstare, quòd eadem & honesta, & vtilis, & iucunda est. Pindarus videtur amicitiam vtilitate ponderare atque æstimare. nam hoc vno nomine amicitiam commendat, quòd multæ ac variæ sint amicorum vtilitates, atque opportunitates. verba eius sunt hæc, Νεμ. εἰδ. η. Χρεῖαι δὲ παντοῖαι φίλων ἀνδρῶν. Homerus ὀδ. θ. in extremo ait, amicum suauem, & prudentem fratre non esse deteriorem, ἐπεὶ οὐ μέν τι κασιγνήτοιο χερείων Γίνεται, ὅσκεν ἑταῖρος ἐὼν πεπνυμένα εἰδῇ. id est, Nam nihilo fratre deterior est is, qui cùm amicus sit, tum cordatus & prudens sit. Horatius amicum iucundum rebus omnibus anteponit, suprà satyra quinta libro 1. *Nil ego contulerim iucundo sanus amico.* ad quem locum lege quæ annotauimus, si tibi commodum F est.

ET QVÆ SIT NAT. BONI] bonum definit ex sententia veterum Aristoteles libr. 1. de morib. ad Nicomachum, quod omnia desiderant, seu appetunt. ἀγαθὸν, οὗ πάντα ἐφίεται. Idem libr. 1. ῥητορικ. huic definitioni addit alias descriptiones. M. Tull. libr. 2. de finibus *bonum ipsum etiam quid esset, fortasse, si opus fuisset, definisses: aut quod esset natura appetendum, aut quod prodesset.* Idem lib. 5. *Bonum appello, quicquid secũdum naturam est.*

SVMMVMQVE QVID EIVS] de summo bono disputat Aristot. libr. 1. de morib. ad Nicomach. & M. Tull. in libris de finibus.

EX RE] vulgus interpretatur, *ex re*: id est, non alienas à proposito sermone. Ego autem sic *ex re*, id est, ex vsu, vtileis.

ARELLI] auari cuiusdam nomen est, Arellius.

SOLLICITAS ING. OP.] sollicitas opes, ab effectu, quia sollicitũ & anxium reddunt eũ, qui

A qui habet. *ignarus* autem rectè addidit. Nam insipientes laudant diuitias quantumuis licet possessoribus molestas: sapientes non item, qui vitam beatam in animo paucis contento positam esse ducunt, nō in copia bonorum externorum. vide quæ annotata sunt ad illum locum Od. 16. lib. 3. *Contemtæ dominus splendidior rei, &c.* & ad illum, *Crescentem sequitur cura pecuniam, &c.* eadem Oda paullo ante.

Olim] quondam. *Olim* (inquit Æl. Donatus ad illum locum Terent. Andria, *Atticus quidam olim, &c.*) *fabulæ principium.* & citat hunc locum Horat. Sic epist. ad Mæcen. 2. li. 1. *Olim, quod vulpes ægroto cauta leoni Respondit, referam.*

Cavo] epist. ad Mæcen. 2. lib. 1. *Macra cauū repetes arctum, quem macra subisti. paupere cauo* autem sic dictum ab Horatio, vt á Virgil. *pauperis & tuguri congestum cæspite culmen.*

Asper] durus, laboriosus. aliter dixit epist. ad Pison. monitoribus asper.

Arctum] ad rem attentum, parcum, restrictum, angustum. libri veteres plerique habent *artum.*

B Solveret] laxaret. ita tamen parcus, & ad rem attentus, vt in hospitibus accipiendis largum se, ac liberalem præberet.

Neqve illi Sepositi cic.] libri ferè omnes calamo exarati, quos quidem viderim, & emendatiores excusi, sic habent, non *sepositis,* vt nonnulli corrupti. Est autem hoc genus loquendi planè Græcum. Sic enim loquūtur Græci, φθονῶ σοι τῆς εὐτυχίας, id est, inuideo tibi secundæ fortunæ, pro quo Latini dicerent, inuideo tibi secundam fortunam. Plutarchus in Cæsare, ὦ Κάτων, φθονῶ σοι τοῦ θανάτου, καὶ γὰρ ἐμοί σὺ τῆς σαυτοῦ σωτηρίας ἐφθόνησας. ô Cato, inuideo tibi mortis, seu mortem. nam etiam tu mihi tuæ salutis, seu tuam salutem inuidisti. Plato in Hipparcho, οὐκ οἰόμενος δεῖν οὐδενὶ σοφίας φθονεῖν. non putans oportere cuiquam sapientiæ, seu sapientiam inuidere. præterea *illi* reposuimus ex eorundem lib. auctoritate. iungunt etiam interdum hoc verbum cum infinitiuo. Eu-

C ripid. Med. τί δ' ἐστιν ὦ γεραιέ, μὴ φθόνει φράσαι. id est, quid est, senex? ne inuide dicere, seu dixisse. Homerus ἰλ. ν. Κυανοχαῖτα Ποσειδάων βιότοιο μεγήρας. id est, Neptunus Cæsariem cæruleam habens cùm ei vitæ inuidisset. Horatius Latinorum more locutus est epist. ad villicum suum lib. 1. *inuidet vsum Lignorum & pecoris tibi calo argutus, & horti.* sic Virgil. Æneid. 4. *Ascanióne pater Romanas inuidet arceis?* Idem lib. 8. *Sed mihi tarda gelu, sæclísque affecta* [al. *effæta*] *senectus Inuidet imperium.* & Catull. nupt. Pel. *Sic nimis insultans, extremo tempore sæua Fors etiam nostris inuidit questibus aureis.* M. Tull. Tuscul. 3. *tum planè inficimur opinionum prauitate, a naturáque ipsa desciscimus, vt nobis optimam naturam inuidisse videantur qui nihil melius homini, nihil magis expetendum, nihil præstantius honoribus, imperijs, populari gloria iudicauerunt.* proptereà autem quòd, qui rem aliquam alteri inuident, eam, si habeant in sua potestate, illi nullo pacto, nulláque condicione impertire velint, icircò & inuidere vsurpant Latini, pro denegare, & non largiri, quod sine tuo incommodo dare possis: & contrà, non inuidere, pro largiri. horū igitur verborum hæc sententia est, magnam illi ciceris & auenæ copiam apposuit. cicer, quod sepositum habebat, & longam auenam ei apposuit liberaliter, & prolixè. D

Semesa] semiesa. sat. 3. lib. 1. *Semesos pisceis, tepidúmque ligurrierit ius.*

Cvpiens varia fastid. cena] cupiens muris vrbani dente superbo singula ligurrientis, & languide degustantis fastidia epularum varietate discutere. Vt similitudo fastidium parit, ita varietas depellit, ac discutit.

Tangentis malè] non libenter gustantis, sed languidè, & fastidiosè.

Cùm pater ipse domvs] mus rusticus. sat. 8. *vt aiebat cenæ pater.*

Porrectvs] stratus, vt sup. Od. 1. lib. 1. *nūc viridi membra sub arbuto Stratus, &c.* Sic sat. 3. huius lib. *Si quis ad ingentem frumenti semper aceruum Porrectus vigilet:* & hac eadem sat. *purpurea porrectum in veste locauit.*

Horna] huius anni, vt Od. 2. epod. *Et horna dulci vina promens dolio.* & Od. 23. lib. 3. *Si ture placaris, & horna Fruge Lareis, auidáque porca.* E

Esset] ederet, ab edo es, est. Epist. 2. lib. 1. *si, quod Est animum, differs curandi tempus in annū.* sic es pro edis. Catull. ad Aurel. *Pædicare cupis meos amores, Nec clam: nam simul es, iocaris vnà.* vbi vulgo legitur, *simul &.*

Ador] farris genus, ab edendo dictum, seu potius ab adurendo. adurebatur enim, & torrebatur, vt commodiùs moleretur, ac subigeretur.

Vin' tv] sic habent duo cod. Vat. & Rain. Card. Iann. Nicot. Russardin. quos secutus sum. vulgati, *Vis tu,* minus concinnè.

Carpe viam] sic Virg. Georg. 3. *Iniusto sub fasce viam cùm carpit.* vide annot. ad Od. 11. lib. 1. de verbo carpendi.

Terrestr. qvando Mortal.] id est, quandoquidem animalia terrestria mortaleis animos habent. anima dicta est à nomine Græco ἄνεμος, id est, ventus. putabant enim nonnulli veteres, animum nihil aliud esse, quàm spiritum, aut ventum. Cùm homines autē terrestria sint animalia, videtur Horatius hominum quoque animos, mortaleis esse arbitrari: quæ sententia nō modò à religione Christiana est aliena, verùm etiam à Platone improbata ac reiecta. Pausanias Messenicis scribit primos omnium Chaldæos, & Magos, dixisse animum hominis esse immortalem, iisque cùm alios Græcos complureis, tùm Platonem maximè, Aristonis filium, assensum esse. Plato quidem in Phædro, & Phædone plurimis argumentis ita esse probare conatur. sed neque illa ita firma sunt, vt refelli non possint, & non minus ad ceterarum animantium, quàm ad hominum animos, videtur pertinere. Christiani igitur hominis est, cum hæc quæstio à philosophis disputetur in vtramque partem, sacrarum literarum auctoritatem, nudámque veritatem amplecti, rationes humanas ad eam confirmandam non desiderare. F

Neqve

A NEQVE VLLA EST AVT MAGNO] sic sup. Od.4. lib.1. *Pallida mors æquo pulsat pede pauperum tabernas, Regúmque turreis.* vide annot. ad Od.28. eiusdem libri. quibus adde illud Menandri, Ἀθανασία δ' οὐκ ἔστιν, οὐδ' ἂν συναγάγῃς τὰ Ταντάλου τάλαντα ἱκανὰ λεγόμενα· Ἀλλ' ἀποθανῇ, καὶ ταῦτα καταλείψεις τινί: id est, Immortalitas autem non est, ne si Tantali quidem talenta coaceruaueris: Sed morieris, & hæc alicui relinques.

DVM LIC. IN REB. IVC. V. B.] creber est in hac sententia Hor. vide exempla, quæ collegimus ad illum locum, *Donec virenti canities abest Morosa, nũc & cãpus, & areæ, &c.* Od.9. lib.1.

VIVE MEMOR QVÀM SIS ÆVI BR.] epist. ad August. lib.2. *Tellurem porca, siluanum lacte piabant: Floribus & vino Genium memores breuis æui.* al. *memorem.*

PEPVLERE] impulerunt, vt vitæ genus, & locum commutaret.

NOCTVRNI] νύχιοι, noctu, vt annot. suprà ad illum locum, *Nec vespertinus circumgemit vrsus ouile,* Od.16. epod.

SVBREPERE] quasi rependo subire.

B COCCO] coccum Galatiæ rubens granum, aut circa Emeritam Lusitaniæ, in maxima laude est, inquit Plin. lib.9. cap.41.

CANDERET VESTIS] stragula vestis splẽderet, ruberet. *canderet vestis* dixit, vt dicimus, *ferrum candens.* & M. Tull. Offic.2. *candente carbone.* & idem, *laminæ candentes.* Verr. de supplic. & Horat. epist.15. *lamna candente.*

EXSTRVCTIS] exaggeratis, cumulatis, refertis, completis. suprà Od.3. lib.2. *& exstructis in altum Diuitijs potietur heres.* Virg. Georg.1. *Ter pater exstructos disiecit fulmine monteis.* Lucret. li.6. *Fulmina gignier è crassis, altéque putandũ est Nubibus exstructis.* Plautus Menæch. *Cerealis cenas dat, ita mensas exstruit, Tantas struices concinnat patinarias.* M. Tull. de Catone, *caret epulis, exstructísque mensis, & frequentibus poculis.* Idem pro Sextio, *tantos corporum aceruos exstructos.* Idem li.2. epist. ad Att. *& hercule magnũ aceruum Dicæarchi mihi ante pedes exstruxeram.* Idem Tuscul.5.

C *mensæ conquisitissimis epulis exstruebantur.*

ERGO, VBI PVRPVR.] in stragula veste purpurea, qua lectus erat instratus.

VELVTI SVCCINCT. CVRS. H.] mus vrbanus, quasi altè præcinctus, & ad ministrandũ expeditus circumcursat. sup. sat.8. lib.1. *Vidi egomet nigra succinctam vadere palla Canidiam.* & sat. vlt. huius lib. *His vbi sublatis, puer altè cinctus acernam Gausape purpureo mensam pertersit, &c.* Ouidius lib.8. metamorph. *mensam succincta, treménsque Ponit anus.*

CONTINVATQVE DAPES] vno, & perpetuo ordine dapes apponit. nouas assiduè dapes apponit: dapes dapibus accumulat.

NEC NON VERN. IPSIS FVNG.] id est, atque adeò vernarum in morem, ipse ministeria, & munera necessaria obit. *vernaliter* (inquit Nonius Marcellus) *valet adulatoriè, a vernis.* vbi tamen quidam legi volunt, *verniliter.* de scriptura autem huius loci, si, quid sentiam, quæris: vulgata quidem, quæ est, *vernaliter ipsis Fungitur officijs,* omnium librorum veterum auctoritate confirmatur: sed, si mihi liceat, ego libenter legam, D
vernaliter, seu *verniliter ipse Fung. &c.* quæ vox exprimeret, ac declararet studium, & sedulitatem muris vrbani: qui non per alios, sed ipse per se hospiti suo vernaliter inseruiret, ac ministraret.

PRÆLAMBENS] prægustãs. an, vt hospitem ad liberaliter epulandũ inuitet, ac prouocet? an, vt omnem veneni suspicionẽ remoueat? quod est ridiculũ dictu in animantibus rationis expertib'. sed si quis apologorum & fabularum naturam, legémque consideret, in quibus animantes ratione carentes inducuntur nostro more loquẽtes, & pleraque agentes, minus absurdum videbitur.

ILLE CVBANS] recubans. accommodat enim consuetudinem hominum ad mures, quo ad eius fieri potest.

BONISQVE REBVS AGIT L. C.] & ob res prosperas & secundas: seu in rebus prosperis & secundis, *agit l.c.* id est, præbet se lætum conuiuam: seu præbet speciem læti conuiuæ: seu simulat & fingit se lætum conuiuam: ὑποκρίνεται.

VALV. STR. LECTIS] lectis discubitorijs, vt epist. ad Torquatum lib.1. *Si potes archaicis cõuiua recumbere lectis, &c.* & suprà nõ longè. *Tincta super lectos canderet vestis eburnos.* valuæ dictæ sunt, vel quasi voluæ, à voluendo, quia geminæ fores introrsus reuoluuntur, cùm aperiuntur: vel à valendo, quia talis ianua, quæ biforis est, quęq; duabus partibus constat, & vtrinque aperitur, validior ea est, quæ vna est, vnáque ex parte clauditur & aperitur: præsertim cùm intrinsecus repagulis obfirmatur. Sed vnde natus est hic valuarum strepitus, seu crepitus? fortasse à domino, qui foris cenarat, aut qui rus iuerat, domum redeunte. talis est ianuæ strepitus, & canum latrat' lib.1. sat.1. ibi, *Ianua frangatur, latret canis, &c.* E

MAGÍSQVE EXAN.] id est, multóque magis trepidare, & pauere cœperunt, simulatq; canum latratu domus personuit. Non est perpetuò verum, quod notat Ælius Don. in Andr. Terent. *exanimem* dici *mortuum, exanimatum, perturbatũ,* F
Nam proculdubio hoc loco *exanimes* interpretari aliter non possumus, quàm metu perturbati.

DOMVS ALTA] fortasse expressit Græcam vocem μέγαρον, id est, domum altè sublatam: quales esse solent diuitum, & potentium, & principum domus.

ET VALEAT] sic legendum, non, vt vulgò, *valeas.* Nam primùm sic habent ferè omnes libri manuscr. deinde significat Horatius, murem rusticum aspernari & improbare vitam vrbanam, vt pote turbulentam, sollicitam, & timoris plenam. valere enim iubere solemus ea, quæ spernimus, & reijcimus, quæ nolumus denique. sic Tibull. *O valeant siluæ, deficiántque canes.* vide quæ notaui ad illũ locum, *valeat res ludicra, si me, &c.* epist. ad August.

CAVÚSQVE] latebra mea, locus excauatus, fossa, cauerna. epist. ad Mæcen.2. lib.1. rimam cumeræ, cauum nominat. *Macra cauum repetes arctum, quem macra subisti.*

TVTVS

A TVTVS AB INSID.] sic loquuntur Latini. sic ipse Horat. vt Oda 4. lib. 3. *Vt tuto ab atris corpore viperis Dormirem.* & sat. 1. huius libri. *Tutus ab infestis latronibus.*

SOLABITVR] sic Virg. Georg. 1. *Concussáque famem in siluis solabere quercu. Eruum, hordei genus, quod Græci ὄροβον appellant.* Festus.

SATYRA 7.

IAMDVDVM ausculto: & cupiens tibi dicere seruus
Pauca, reformido. Dauus ne? ita, Dauus, amicum.
Mancipium domino, & frugi, quod sit satis: hoc est,
B Vt vitale putes. age, libertate Decẽbri,
(Quando ita maiores voluerunt) vtere: narra.
Pars hominum vitijs gaudet constanter: & vrget
Propositum: pars multa natat, modò recta capessens,
Interdum prauis obnoxia. sæpe notatus
Cum tribus annellis, modò læua Priscus inani
Vixit inæqualis, clauum vt mutaret in horas:
Ædibus ex magnis subitò se conderet, vnde
C Mundior exiret vix libertinus honestè.
Iam mœchus Romæ, iam mallet doctus Athenis
Viuere: Vertunnis, quotquot sunt, natus iniquis.
Scurra Volanerius, postquàm illi iusta chiragra
Contudit articulos: qui pro se tolleret, atque
Mitteret in pyrgum talos, mercede diurna
Conductum pâuit. quanto constantior idem
In vitijs, tanto leuius miser: ac prior illo,
Qui iam cõtento, iam laxo fune laborat.
Non dices hodie, quorsum hæc tam putida tendant, D
Furcifer? ad te, inquam. quo pacto pessime? laudas
Fortunam, & mores antiquæ plebis: & idem,
Siquis ad illa deus subitò te agat, vsque recuses:
Aut quia non sentis, quod clamas rectius esse:
Aut quia non firmus rectum defendis: & hæres,
Nequicquam cæno cupiens euellere plãtam.
Romæ rus optas: absentem rusticus vrbem E
Tollis ad astra leuis, si nusquam es fortè vocatus
Ad cenam, laudas securum olus: ac, velut vsquam
Vinctus eas, ita te felicem dicis, amásque
Quòd nusquam tibi sit potandum. iusserit ad se
Mæcenas serũ sub lumina prima venire
Conuiuam? nemon' oleum feret ocyus? ecquis
Audit? cum magno blateras clamore? fugísque.
Miluius, & scurræ tibi nõ referenda precati, F
Discedunt. etenim fateor, me dixerit ille
Duci ventre leuẽ. nasum nidore supinor,
Imbecillus, iners, siquid vis, adde, popino:
Tu, cùm sis, quod ego, & fortaßis nequior: vltro
Insectere velut melior? verbísq; decôris
Obuoluas vitiũ? quid si me stultior ipse
Quingentis emto drachmis deprenderis? aufer
Me vultu terrere: manum, stomachúmque teneto,
Dũ, quæ Crispini docuit me ianitor, edo.
Te coiux aliẽa capit: meretricula Dauũ.
Peccat

A Peccat vter nostrûm cruce dignius? acris vbi me
Natura incendit: sub clara nuda lucerna
Quæcumque excepit turgentis verbera caudæ,
Clunibus aut agitauit equum lasciua supinum:
Dimittit neque famosum, neque sollicitum, ne
Ditior, aut formæ melioris meiat eodem.
Tu, cùm proiectis insignibus, annulo equestri,
Romanóq; habitu, prodis ex iudice Dama
B Turpis, odoratum caput obscurante lacerna,
Non es, quod simulas? metuẽs induceris: atque
Altercante libidinibus tremis ossa pauore.
Quid refert vri virgis, ferróque necari
Auctoratus eas: an turpi clausus in arca,
Quò te demisit peccati conscia herilis
Contractum, genibus tangas caput? éstne marito
Matronæ peccantis, in ambos iusta potestas?
C In corruptorem vel iustior? illa tamen se
Non habitu, mutátve loco: peccátve supernè;
Cùm te formidet mulier: neq; credat amanti.
Ibis sub furcam prudens: dominóque furenti
Committes rem omnem, & vitam, & cum corpore famam.
Euasti? credo, metues: doctúsque cauebis.
Quæres quando iterum paueas: iterúmque perire
Possis. ô toties seruus. quæ bellua, ruptis
Cùm semel effûgit, reddit se praua catenis?
Non sum mœchus, ais. neque ego hercule fur, vbi vasa D
Prætereo sapiens argentea. tolle periclũ,
Iam vaga prosiliet frenis natura remotis.
Túne mihi dominus, rerum imperijs, hominúmque
Tot, tantísque minor? quem ter vindicta, quatérque
Imposita haud vmquam misera formidine priuet?
Adde suprà dictis, quod non leuius valeat. nam
Siue vicarius est, qui seruo pâret, vti mos
Vester ait: seu conseruus: tibi quid sum ego? nempe E
Tu mihi qui imperitas, alijs seruis miser: atque
Duceris, vt neruis alienis mobile lignum.
Quísnam igitur liber? sapiens, sibiq; imperiosus:
Quem neque pauperies, neque mors, neque vincula terrent:
Responsare cupidinibus, contemnere honores
Fortis, & in seipso totus teres, atque rotundus,
Externi ne quid valeat per læue morari: F
In quem manca ruit semper fortuna. potésne
Ex his, vt proprium quid noscere? quinq; talenta
Poscit te mulier: vexat: foribúsque repulsum
Perfundit gelida. rursus vocat. eripe turpi
Colla iugo. liber: liber sum, dic age. non quis.
Vrget enim dominus mentem non lenis: & acreis
Subiectat lasso stimulos, versátque negãtem.
Vel cùm Pausiaca torpes insane tabella:

A *Quî peccas minus, atq; ego? cùm FuluI, Rutubæque,*
Aut Placideiani, contento poplite, miror
Prœlia rubrica picta, aut carbone: velut si
Re vera pugnent, feriant, vitentq; mouentes
Arma viri: nequam, & cessator Dauus: at ipse
Subtilis veterũ iudex, & callidus audis.
Nil ego, si ducor libo fumante: tibi ingens
Virtus, atq; animus cenis respõsat opimis.
Obsequiũ ventris mihi perniciosius est. cur?
B *Tergo plector enim. quid? tu impunitior illa*
Quæ paruo sumi nequeunt, obsonia captas?
Nempe inamarescunt epulæ sine fine petitæ:
Illusiq; pedes vitiosum ferre recusant
Corpus. an hic peccat, sub noctem qui puer vua
Furtiuam mutat strigilem? qui prædia vendit,
Nil seruile gulæ pârens habet? adde, quòd idem
C *Non horam tecum esse potes: non otia rectè*
Ponere: teq; ipsum vitas fugitiuus, & erro,
Iam vino quærens, iam somno fallere curam,
Frustra: nam comes atra premit, sequiturq; fugacem.
Vnde mihi lapidem? quorsum est opus? vnde sagittas?
Aut insanit homo: aut versus facit. ocyus hinc te
Ni rapis: accedes opera agro nona Sabino.

IAMDVDVM AVSCVLTO] Iamdudum audio te loquentem: nihil ipse, cùm pauca habeam tibi dicenda, loqui audeo.

ITA, DAVVS.] ita est, ego Dauus cupio te paucis conuenire: vel, ita, inquã, Dauus. sic enim loquuntur Latini; cùm liquidius quippiam affirmare volunt. M. Tull. Verr. de signis. *qui tamen* (de Catone loquitur) *cùm consul fuisset, condemnatus est. ita, C. Cato, duorum hominum clarissimorum nepos, L. Paulli, & M. Catonis, & P. Africani sororis filius.* & Philip. 14. *tot legionibus cæsis, tanta multitudine interfecta, hostium dico: ita, inquam, hostium: quamuis hoc isti hostes domestici nolint, clarissimis ducibus, supplicationum honorem tribuemus, imperatorum nomen adimemus?* Idem frumentar. *an me ad M. Antonij æstimationem frumenti, exactionemq; pecuniæ reuocaturus es? Ita (inquit) ad M. Antonij.* nonnumquã omittitur vox ita. vt Priap: *licet indignere, feramq; Propter olus, dicas, hoc ego? propter olus.* D

FRVGI] M. Tull. lib. 3. Tuscul. frugi homines χρησίμους à Græcis ait appellari: latius tamen esse nomen frugi, quàm χρησίμου. nam ceteras propemodum virtutes, nomine frugalitatis contineri: eáq; à fruge esse appellatam, qua nihil melius è terra oritur: cui contrarium vitium nequitiam dici. & nequam hominem, id est, nihili, frugi homini contrarium. nequam autem dictum esse ab eo, quod nec quicquam, seu nequicquam, id est, nihil, seu non quicquam est in tali homine. Idem in oratione pro Deiotaro, *frugi hominem dici non multum habet laudis in Rege: fortem, iustum, seuerũ, grauem, magnanimum, largum, beneficum liberalem, hæ sunt regiæ laudes: illa priuata est. ego tamen frugalitatem, id est, modestiam, & temperantiam, virtutem esse maximam iudico.* Porrò ita solent laudari maximè serui. Plaut. Casina, *Pol, bonæ frugi hominem te iampridem esse arbitror.* Terent. Heautont. *de fallacia dicis? est. inuêni nuper quandam.* Chr. *frugi es.* Idem Adelph. Syrus, *factum est, quod iusti, Demea. D. frugi homo es.* E

QVOD SIT SATIS, HOC EST, VT VIT. P.] id est, tanta frugalitate præditus, quanta in seruo postuletur, id est, ita frugi, vt in vita retinendum, ac seruandum, minimeq; occidendũ esse putes. Constat autẽ, dominis in seruos olim fuisse vitæ, necisque potestatem. seruum frugi igitur dominus non temerè occiderit: inutilem autem, & nequam, non mirum si occiderit. vel sic: frugi, quantum satis est ad bonam valetudinem, & ad salutem. nam vt edaces, & intemperantes, & nequam homines corrumpunt valetudinem, nec diu viuunt: sic & qui nimis tenui, & præparco victu vtuntur, quiq; ad rem domini familiarem benè gerendam nimis attenti sunt, nimis vigilantes, nimiùm diligenter domino consulentes: quasi hoc, iocans cum domino, significet Dauus, se nõ præstare ceteris seruis frugalitate, neque immoderato frugalitatis studio immori velle, sed satis habere, si tam frugi sit, quàm vulgus seruorum esse solet. vel sic: mediocriter, & intra modum frugi: non immoderatè, neque supra modum: vt spes sit me diu victurum. Nam contrà opinio est hæc omnium animis insita, eos qui frugalitate, aut alia aliqua virtute præstant, non diu in terris ætatem agere, tamquam Dijs immortalibus omnem præstantiam, F

stantiam,

A stantiam, vt pote à se profectam, suo iure repetentibus. Omnino locus est, mihi quidem, perobscurus. Sed non dissimulabo quibusdam videri ita legendum, *frugi, quoad sit satis*, hoc sensu, vsque eo frugi, quoad sit satis. Nam, *quoad*, vnius syllabę est etiam apud Lucretium.

VT VITALE PVTES] vt putes posse viuere, neq; ante diem moriturum. sat.1.lib.1. *O puer, vt sis Vitalis, metuo.*

LIBERTATE DECEMBRI] quæ datur seruis, Saturnalibus. agitabantur autem Saturnalia XIIII. Kalen. Ianuarias, vt scribit Macrob. lib.1. cap.10. Eo die domini seruos suos conuiuijs liberalibus, & opiparis accipiebant, ipsi muneribus seruilibus fungebantur: seruis impune, quicquid libêret, loqui licebat, vt & scribit idem Macrob. lib.1. & Athenæus lib.14. his verbis, ταῖς τῶν Κρονίων ἡμέραις ἔθος ἐστὶ Ῥωμαίων παισὶν ἑστιᾶν τοὺς οἰκέτας, αὐτοὺς τὰς τῶν οἰκετῶν ἀναδεχομένους λειτουργίας. id est, Saturnaliorum diebus solent Romani famulis cenas opiparas & apparatas dare, cùm ipsi seruilibus muneri-
B bus fungantur. quo loco idem Athenæus multarum nationum dies festos simileis commemorat. Catull. ad C. Licinium Caluum, Saturnalia, optimum dierum appellat, proptereà (opinor) quòd aurei illius sæculi, quod Saturno regnante fuisse dicitur, imaginem referebat, memoriamque repræsentabat: quo nondum erat auditum nomen seruitutis. sed de his vide plura apud Macrobium, & apud Lucianum ἐν τοῖς πρὸς Κρόνον. vbi primo dial. sic Saturnus, καὶ διὰ τοῦτο ἁπανταχοῦ κρότος, καὶ ᾠδὴ, καὶ παιδιὰ, καὶ ἰσοτιμία πᾶσι καὶ δούλοις, καὶ ἐλευθέροις. οὐδεὶς γὰρ ἐπ' ἐμοῦ δοῦλος ἦν. id est, *Atq; iccirco vbiq; plausus, & cantus, & ludus, & honoris æqualitas omnibus tum seruis, tũ liberis. Neq; enim me regnante seruus erat.*

CONSTANTER] καταχρηστικῶς, pro pertinaciter. vel dicendum *constanter* esse positum pro æquabiliter, & conuenienter vitę superiori: vt quin to abhinc versu, inæqualem vsurpabit pro eo, qui sibi non constat. & infrà ead. sat. *quanto constan-*
C *tior idem In vitijs, &c.* & M. Tull. Tusc. 5. de Epicuro, *quàm sibi constanter, conuenienterq; dicat, non laborat.*

ET VRGET PROPOSITVM] persequitur id, quod sibi ab initio proposuit: perstat in consilio suscepto.

NATAT] modò ad vitia propensa est, modò ad virtutes incumbit: incerta & instabilis est: non perstat in vitijs, sed modò vitia, modò virtutes sequitur. Sic fere loquitur M. Tull. lib.1. de natura deorum. *Mihi quidem etiam Democritus, vir magnus in primis, cuius fontibus Epicurus hortulos suos irrigauit, natare videtur in natura deorum. Tum enim censet, imagines diuinitate præditas inesse vniuersitati rerum, tum principia, menteisq; quæ sunt in eodem vniuerso, deos esse dicit.* vbi tamen quidam legi volunt, *nutare*. Iosephus Scaliger Iulij Cæsaris filius, iuuenis in primis doctus, putat hîc *natare* idem valere, quod ἐπιπολάζειν, crebrum esse, frequens esse, abundare, quia, inquit, quæ sunt ἐπιπολῆς, maxime apparent. Ego, vt quæ sunt ἐπιπολῆς, ea in promtu esse & fateor, & ex Aristotele docui in annotatione quadam ad libros Aristot. de

D moribus ad Nicom. ἐπιπολάζοντα, ea, quæ increbruerunt, seu quæ frequentia sunt, verti: ita hoc etiam scio ἐπιπόλαια alibi dici à Græcis & ab ipso Aristotele, quæ sunt infirma, & non diuturna, & quæ non habent altas admodum radices. non tamen fateor, natare idẽ valere hoc loco, quod crebrum esse: sed potius positum esse puto pro, sibi nõ constare, incertum esse. tralatione ducta à natatoribus, qui in elemento molli, cuiusmodi est, aqua, versantes, stabiles & certi esse non possunt. Taleis autem describit incontinenteis Aristo. lib. 7. de moribus ad Nicom. vt mox dicemus. INÆQVALIS] sibi non constans. sup. saty. 3. lib.1. *Nil æquale homini fuit illi.* ibid. *nil fuit vmquam Sic impar sibi.* inæqualis igitur, in victu, & cultu, & consilijs omnibus.

SÆPE NOT. CVM TRIB. ANN.] Hoc quidem constat, læua manu duntaxat, non etiam dextera, annulos gestari solitos: sed nec quibus digitis, nec quot annulos gestare consueuerint, constat. Scribit Plinius lib. 33. cap.1. primò ijs di- E
gitis, qui sunt minimis proximi, geri morem fuisse: postea eo, qui pollici proximus est, gestatos esse: deinde iuuisse etiam minimum digitum annulo ornare: sua ætate solum hunc digitum exceptũ fuisse, ceteros omneis oneratos esse. Iam de multitudine, alios eorum pondera ostentasse: alijs plureis, quàm vnum, gestare laboriosum fuisse: nonnullos treis minimo congessisse. Ex hoc Horatij loco videri potest turpe fuisse treis annulos gestasse. hanc enim vim puto inesse in voce *notatus*. Iam verò illud non est dubium, quin annuli initiò ferrei instituti & facti sint. etiam illud certum est, initiò signandi causa esse comparatos. Quòd autem hîc *annellis*, & *annulus*, &c. duobus nn. impressum est, in eo consuetudinem vulgi secutus sum. Nam si libros veteres sequi, & rationem audire volumus, *anulus*, & *anellus* scribi debet vno n. anus, ani, enim, ex quo anellus, dicebant veteres pro annus, ni.

CLAVVM] siue angustum, siue latum. nam erat & latus clauus, & angustus, vt dixi suprà ad il- F
lum locum satyræ 6. libri primi, *& latum demisit pectore clauum.*

SE CONDERET, VNDE, &c.] se conderet, subintellige, in eum locum, seu in eam domũ, *vnde*, id est, ex qua, &c.

MVNDIOR] lautior, elegantior: non egentissimus, neque abiectissimus.

DOCTVS ATH.] Vatic. cod. vnus Tornes. Morellianus, Nicotianus, Clericanus, habent *doctor*: quæ lectio mihi vehementer placet, vt intelligamus Horatium dicere, hunc Priscum modò Romæ mœchari solitum, modò Athenis docere. *doctus* tamen ferri potest.

VERTVNNIS, QVOTQVOT SVNT, NAT. INIQV.] Vertunnum eiratum esse dicebant veteres, vel eum irato Vertunno natum, qui mobili esset ingenio, qui secum pugnaret, qui sententiam mutaret in horas. vide plura de Vertunno ad epist. vltim. lib.1.

VOLANERIVS] hic erat in vitijs pertinax, & perseuerans.

A IVSTA CHIRAGRA] iustam chiragram dixit magnam, & grauem, & suis (vt ita dicam) numeris omnibus absolutam: quemadmodum dicimus *iustum exercitum*, *iustum poëma*, *iustum iter*, *iustam victoriam*: non (vt alij) debitam, aut, quæ meritò ei accidisset.

ARTICVLOS] chiragram, & podagram morbum articulorum nominant Latini, quia vtraque in articulis insidet. M. Tull. lib. 1. epist. ad Attic. *Terentia magnos articulorum dolores habet.* Itaque ἀρθρῖτιδα appellant Græci. *contudit articulos* autem tralatè dictum pro *debilitauit*. propriè posuit in epist. ad August. lib. 2. *diram qui contudit hydram, &c.* & Cicero pro Flacco: *manus, quas contudit: digitis, quos confregit: neruos, quos confregit, restituere non potest.*

TOLLERET] ex alueo sumeret, & in pyrgum demitteret.

PYRGVM.] pyrgus non est tabula lusoria, seu alueus, vt quidam putant: sed vasculum in turri- B culæ figuram conformatum, ex quo tali in alueum conijciebantur, ne, si manu iacerentur, fraus à lusoribus admitteretur. turriculã appellat Martialis Latino nomine, quod Græco πύργος ferè æqualiter respondet. *Quærit compositos manus improba mittere talos: Si per me misit, nil nisi vota facit.* dicitur & fritillus. Sed non celabo lectorem, me reperisse scriptum in aliquot libris manuscr. partim, *mitteret in fimum*: partim, *mitteret in phimum.* Est autem phimus vox Græca φιμός, quam vsurpauit Æschines in oratione κατὰ Τιμάρχου, octaua ferè pagina orationis, cùm ea oratio in exemplo meo Aldino viginti quattuor paginas compleat. Ex quo loco licet intelligere, φιμόν, vas lusorium fuisse, in quod aleatores cubos conijciebant. Verba Æschinis subijciam, vt huius vocis significatio fiat planior, μεθυσθέντες γάρ ποτε καὶ αὐτοὶ, καὶ τῶν συγκυβευτῶν τινὲς, καὶ ἄλλοι, ὧν οὐ βούλομαι τὰ ὀνόματα λέγειν, εἰσπηδήσαντες νύκτωρ εἰς τὴν οἰκίαν, οὗ ᾤκει ὁ Πιτταλακὸς, πρῶτον μὲν συνέτριβον τὰ σκευάρια καὶ διεῤῥίπτουν εἰς τὴν ὁδὸν ἀστραγάλους τέ τινας διασείστους, καὶ φιμοὺς, καὶ κυβευτικὰ ἕτερα ὄργανα, &c.
C id est, ebrij enim facti aliquando etiam ipsi, & nonnulli ex colluforibus, & alij, quorum nominibus parco, noctu in ædeis, in quibus Pittalacus habitabat, impetu facto, primùm quidem vascula contriuerunt, & talos quosdam sonoros, & phimos, & alia instrumenta aleatoria in viam disiecerunt. Ex quibus verbis licet intelligere, phimũ alueolum fuisse, in quem cubos, seu talos potius, conijcere solebant: quem alio nomine etiam camum nominant Græci, vt testantur Hesychius, & Suidas, & Harpocration. Nunc siquis ex me quærat, vtram scripturam magis probem, dubitanter & timidè respondeam, fortasse *phimum* verum & rectum esse: loco autem esse motum in quibusdam libris, ab ijs, qui eius vocis vim non intellexerint, & in eius locum pyrgum esse substitutum. verumtamen iudicent doctiores.

QVANTO CONSTANTIOR IDEM IN VIT.] quanto obfirmatior in vitijs, tanto minus miser, & prior illo, qui modò ita contendit funem, vt periculum sit, ne rumpatur: modò nimis laxat: id est, qui modò virtutem studiosissimè colit, modò in omni vitiorum genere volutatur. D

AC PRIOR ILLO, QVI, &c.] dissentiunt hîc codices veteres. alij enim habent, *ac prior illo*: quos secuti sumus: alij *ac prior ille*: quam lectionem tamen non damno. licet enim eam sic interpretari: tanto leuius miser, id est, minus miser, quàm prior ille, qui, &c.

NON DICES HODIE] Quamdiu (inquit Horatius) me tam longo sermone obtundes, non dicens ad quem pertineat? aut de quo loquare?

TAM PVTIDA] tam odiosa, molesta, inepta, absurda, insolentia, φορτικά. Cicer. orat. perf. *Cùm Demosthenes Athenis exagitetur, vt putidus*; id est, nimis exquisitè, & elaboratè loquens: inusitatis & odiosis verbis vtens. Putidum (inquit Nonius) non solùm ab ore fœtido & graui, quod naribus probatur: sed & quod auribus triste, & insuaue, austerum, rancidum, &c.

FVRCIFER] de hac voce mox dicemus, ibi: *Ibis sub furcam prudens.*

ANTIQ. PLEB. &c.] fortunam (inquit Dauus) & mores antiquorum, laudas. mores antiqui, & homines antiqui, & antiquum officium, semper in laude ponuntur à scriptoribus Latinis. E
Plaut. in Trin. *meo modo, & moribus viuito antiquis.* Terent. Andr. *O optime hospes, pol, Crito antiquum obtines.* Idem Adelph. *Næ illiusmodi iam nobis magna ciuium Penuria est: homo antiqua virtute, ac fide.* M. Tull. pro Sex. Roscio Amer. *Homines antiqui, qui ex sua natura ceteros fingerent.* Idẽ pro Quinctio, *Quid tum? tu aliquem patronum inuenies, hominem antiqui officij, qui splendorem nostrum, & gratiam negligat?* Iterum pro Roscio Amer. *in qua muliere vestigia antiqui officij remanent.* Idem ad Attic. lib. 9. *vide quam sim antiquorum hominum.* T. Liuius lib. 43. *ceterum & mihi vetustas res scribenti nescio quo pacto antiquus fit animus, &c.*

TE AGAT] te ducat, seu compellat, seu transferat.

AVT, QVIA NON S. Q. CLAM. R. E. AVT Q.] id est, aut quia non idem sentis, quod loqueris, pugnatq; cum sententia tua oratio: aut quia facilè ab eo, quod rectum esse statuisti, desciscis, neque in sententia permanes. animaduerte, hoc loco describi ab Horatio duo malorũ genera: vnum eorũ, qui de industria flagitiosè, turpiter, & vitiosè viuunt: alterum eorum, qui flagitium quidem, & turpitudinem, & vitiũ oderunt & natura, & consilio: sed animi perturbationẽ impulsi ab honestate, & recto consilio desciscunt, vitiumq; persequuntur. sic distinguit Aristoteles lib. 7. de moribus ad Nicom. ἀκόλαστον, id est, intemperantem ab incontinente, quem ἀκρατῆ nominant Græci. ille enim sibi persuasit, turpiter, & libidinosè esse viuendum: itaq; insanabilis est: hic contrà frugalitatem quidem, & temperantiam libidini & flagitio anteponendam esse putat: sed in sententia non manet, quoniam in eo superat rationem cupiditas. sic Euripides in Hippolyto, ait plerosq; benè sentire, & quæ recta sint, nosse: sed non facere, alios inertia, alios propterea, quòd aliam quandam voluptatem honesto antepo-

A nant. ſed præſtat Euripidis verba aſcribere, ἔστι γὰρ τό γ' εὖ φρονεῖν Πολλοῖσιν· ἀλλὰ τῇδ' ἀθρητέον τάδε. Τὰ χρήστ' ἐπιστάμεσθα καὶ γιγνώσκομεν, Οὐκ ἐκπονοῦμεν δ', οἱ μὲν ἀργίας ὕπο, Οἱ δ' ἡδονὴν προθέντες ἀντὶ τοῦ καλοῦ Ἄλλην τιν'. Eodem pertinent illa Plutarchi lib. πῶς δεῖ τὸν νέον τῶν ποιημ. θηλῶδες μὲν οὖν, καὶ ἄλογον, καὶ οἰκτρὸν, εἰδότα τὸ βέλτιον, ὑπὸ τοῦ χείρονος ἐξ ἀκρασίας, καὶ μαλακίας ἄγεσθαι, id eſt, immò verò ferinum, & à ratione alienum, & miſerabile eſt, ſcientem id, quod melius eſt, ab eo, quod deterius eſt, propter incontinentiam, & mollitiem trahi.

NON FIRMVS] id eſt, non certus, neq; ſtabilis: vel vt ſuprà dixit, *natans*: οὐ βέβαιος, οὐδ' ἀσφαλής.

NE QVICQVAM COENO CVP. EVELL. PL.] id eſt, necquicquam cupiens ex vitioſo habitu, quem ex aſſiduis actionibus improbis ac vitioſis contraxiſti, emergere, & ad bonam frugem redire. tralatio perpetua eſt ab ijs, qui in luto ita alto ac profundo hærent, vt ſeſe ex eo expedire, aut euoluere nequeant. Terent. Phorm. *In luto hæres, verſuram ſolues*. Quanta autem ſit luti, præſertim B profundi, tenacitas, declarat Catullianum illud carmen ad Coloniam, *Et ſupinum animum in graui derelinquere cœno, Ferream vt ſoleam in tenaci voragine mula*.

ROMÆ RVS OPTAS] ſic infrà epiſt. ad Celſum lib. 1. *Romæ Tibur amem ventoſus, Tibure Romam*.

RVSTICVS] rure. quod eſt loci ad perſonam tranſtulit: vt ſup. ſat. 6. li. 1. in extr. *domeſticus otior*, id eſt, domi otioſus ſum.

TOLLIS AD ASTRA] ad cælum laudibus effers. epiſt. ad Fuſcum Ariſt. lib. 1. *Quæ vos ad cælũ effertis rumore ſecundo*. Virg. Daph. *Daphnimq; tuum tollemus ad aſtra*.

LEVIS] in eo leuis, quòd cùm es rure, vrbem abſens miris laudibus ad cælum effers, quam faſtidiebas præſens, & cùm in vrbe eſſes.

AC, VELVT VSQVE VINCTVS EAS] & quaſi, quò vocaris, eò conſtrictus, & vi coactus, & inuitus eas, ita lætaris, quòd à nemine ſis vocatus. C non diſſimulabo, in nonnullis libris & manuſcriptis & vulg. reperiri *vſquam*.

AMASQVE] quid ſibi vult hoc *amasq;*? aut cum quibus debet cohærere? Vtrùm cum ſuperioribus, hoc modo, te felicem dicis, & te amas, quòd nuſquam, &c. an cum ijs, quæ ſequuntur? hoc modo, amasq;, id eſt, & tibi iucundum eſt, vel & lætaris, quòd nuſquam, &c.

SERVM] ſerò: vt ſæpe alias. ſic epiſt. ad Auguſt. *Serus enim Græcis admouit acumina chartis*. verumtamen *ſerum*, ſeu *ſerò*, intellige veſperi.

SVB LVMINA PRIMA] paullo antè veſperam: paullo ante ſolis occaſum, quod erat tempus cenæ. epiſt. ad Torqu. lib. 1. *Supremo te ſole domi Torquate manebo*. ſic loquitur epiſt. 2. lib. 2. *Lento Samnites ad lumina prima duello*.

NEMON' OLEVM FERET OC.] μίμησις verborum Horatij, cum ad Mæcenatem ire properat, ab eo vocatus. lauabantur autem & vngebantur cenaturi. iccircò poſcit oleum, quo perunctus, cenatum eat apud Mæcenatem.

ECQVIS AVDIT?] numquis eſt, qui audiat? nemóne audit? errant, qui putant *ecquis* idem valere, quod *quis*. licet tamen hîc legere, *& quis audit?* quamquam minus probo. mendoſe autem habent nonnulli libri vulg. *hæc quis*. D

BLATERAS] blaterare eſt ſtultè, & cupidè loqui, inquit Feſtus Pompeius. Cæcil. in Hymnide, *deſine blaterare*. Afranius. *Ten' blaterare, & obloqui?* Plaut. Aulular. *vbi tu es, quæ deblateraſti iam vicinis omnibus Me meæ filiæ daturum dotem?* Alij blaterare volunt eſſe furiosè clamare.

FVGISQVE] cod. Iann. & vnus Vat. *furisq;*: quod ſi cui probabitur, *furis* interpretabor furenter iraſceris, inſanis, vt apud Terent. Adelph. *non inſanis?* Nam ira, furor breuis eſt: vt eſt in epiſt. 1. ſic hæc duo coniunxit Varro, *blaterare, & rabire. Quid eſt? quid blateras? quid rabis? quid vis tibi? fugis* autem, quod, quamquam in pluribus libris veteribus reperitur, minus probo tamen, interpretor, ad cenam properas.

MILVIVS, ET SCVRRÆ] qui erant apud te cenaturi. E

TIBI NON REF. PR.] tibi multa mala precati: quæ tibi referre vel nolo, vel non debeo, vel non audeo.

ETENIM ME DIXERIT ILLE] id eſt, etenim dicere poſſit aliquis, me ventre duci, id eſt, ventri indulgere, & ſeruire. Daui etiam nunc ſunt verba, non Horatij. vox *ille* autem, idem ferè valet hoc loco, quod apud Græcos ὁ δεῖνα, id eſt, aliquis, neſcio quis. vno Demoſthenis, & altero Cicer. exemplo contenti erimus. Demoſt. πρὸς Λεπτίνην. σὺ δὲ ποιεῖς. οὐ λέγεις κακῶς τοὺς τετελευτηκότας, τῶν εὐεργετῶν τῷ δεῖνι μεμφόμενος, καὶ τὸν δεῖνα ἀνάξιον εἶναι φάσκων, ὧν οὐδὲν ἐκείνοις προσῆκεν. id eſt, tu autem facis, non dicis male mortuis, cum illum, aut illum ex bene meritis reprehendis, & illum aut illum eorum, qui beneficio affecti ſunt, indignum beneficio dicis. Cicero pro Roſc. Amer. *quæſiſſe num ille, aut ille defenſurus eſſet*.

LEVEM] coniunge cum verbo *duci*, & prouocabulo, *me*: vt ſit *me leuem duci ventre*: me duci ventre, & in eo leuem eſſe, quòd ventre ducar. F

NASVM NIDORE SVPINOR] id eſt, naſus mihi nidore cibi ſupinatur: hoc eſt, excitatur, attollitur. Virgil. Georg. 2. *Antè ſupinatas Aquiloni oſtendere glebas*. in nonnullis libris legitur *ſupino*. cod. Don. autem, & Vatic. 3. Torn. Faërn. Cleric. habent *ſupinor*, vt vulgati: quæ ſcriptura recta eſt. hoc enim ſignificat, quod dixi, *naſum ſupinor*: id eſt, naſus mihi ſupinatur, ſeu excitatur nidore obſonij. helleniſmus eſt.

SI QVIDVIS, ADDE, POPINO] libri vulgati, nulli ferè manuſcr. habent *ſim quiduis, adde popino*, id eſt, ſim etiam quoduis: ſim popino. popinones à popina ſunt appellati: qui popinas conſectantur. ſed non eſt reticendum ſcriptũ eſſe in duobus codicib. Vatic. Iannoct. Faërn. Torneſ. Clericano, Nicotianis duobus, Ruſſard. *ſi quiduis*, non *ſim quiduis*, vt habent vulgati. ego tamen olim hanc ſecutus eram, vt ſit hæc ſententia, ego nidore ciborum moueor, (inquit Dauus) fateor: naſus mihi excitatur nidoribus, vt imbecillo, & infirmo. iners ſum & ignauus, & ſim quic-

A quicquid aliud voles: adde, si tibi videtur, me esse popinonem, &c. sic loquitur epist. 6. lib. 1. *frater, pater adde.* nunc autem hac editione scripturam veterem sequi malui: quam sic explico: nasum nidore supinor: sum imbecillus, sum iners, adde siquid aliud vis, sum popino. licet etiam coniungere hæc nomina *Imbecillus, iners* cum verbo supinor, hoc modo, nasum nidore supinor ego imbecillus, iners, &c. vt verbum *sum* non sit necesse foris assumere.

QVOD EGO] id est, seruus.

VLTRO INSECTERE, &c. subintellige *me*, vt sit, cùm sis seruus, & nequam, & fortassis nequior quàm ego, vltro me insectere, velut melior? id est, debésne me vltro insectari velut melior? nequior, & melior opponuntur. nam nequã & frugi opponuntur. bonus autem cùm de seruo dicitur, idem valet, quod frugi: χρηστὸς, χρήσιμος.

VERBÍSQVE DECORIS OBVOL. VIT.] verbis speciosis vitium tuum tegas?

B AVFER ME VVLTV TERRERE] cùm Horatius liberiore serui oratione offenderetur, terrorem ei vultu denuntiabat, eique minabatur: qua re animaduersa orat Dauus ne stomachetur, ne sibi terrorem intentet, & vt manus contineat. *aufer me terrere*, id est, ne me terre: noli me terrere.

MANVM, STOMACHVMQVE TEN.] & manum contineto, id est, ne me pulsato: & stomachum, id est, ne irascitor, ne stomachator, iram comprimito.

DVM QVÆ CRISPINI] de Crispino philosopho sat. 3. lib. 1. in extre. *ne me Crispini scrinia Lippi Compilasse putes.* Sed cur se à Crispini ianitore edoctum esse dicit, non ab ipso Crispino? quia seruis non licebat cum ingenuis audire philosophos, neque vllos alios ingenuarum artium magistros publice profitenteis. quæ igitur Dauus à Crispino discere non potuit, ab eius ianitore item seruo didicit. Pares autem cum paribus, vetere prouerbio, &c.

C TE CONIVX ALIENA] ex contentione, & comparatione ostendit Dauus, dominum suum se esse deteriorem, & grauius peccare.

CRVCE DIGNIVS?] grauius? vtrius peccatum cruce dignius est?

ACRIS NATVRA] id est, naturalis cupiditas, vehemens. φυσικὴ ἐπιθυμία ἰσχυρά.

SVB CLARA LVCERNA] Mart. lib. 11. *ludere teste lucerna.*

EXCEPIT] excipere, præter illam, quam suprà notauimus, significationem, valet etiam idem ferè, quod *recipere*, & id, quod extrinsecus venit, aut obiectũ est, capere: vt *verba loquentis excipere, excipere sanguinẽ patera, excipere tela, excipere pericula.* nonnulli libri tamẽ manuscr. habent, *accepit.*

TVRGENTIS] tumentis. sup. sat. 2. lib. 1. *tument tibi cùm inguina.* fortasse verbo Latino *turgere* respondet Græcum ὀργᾶν, quo sępe vtitur Aristoteles pro verbo ἐπιθυμεῖν, & ἐφίεσθαι, cuiuscunq; rei sit cupiditas: vt problem. τμημ. δ. διὰ τί οὐ δεῖ μὴ ὀργῶντα οὔτε ἀφροδισιάζειν, οὔτε ἐμεῖν, οὔτε πταρνύσθαι, οὔτε φῦσαν ἀφιέναι, id est, quamobrem non oportet eum, qui minime turgeat, neq; Veneri operam dare, neq; vomere, neq; sternutare, neq; flatum ęmittere? caudam autem salacem intellige, vt sat. 2. lib. 1. *testeis, caudamq́; salacem, Demeteret ferrum.* D

CLVNIBVS AVT AGITAVIT] aut me succumbentem agitauit, tanquam equo insidens. genus est Veneris. Mart. lib. 2. *Hectoreo quoties sederat vxor equo.* Ouid. de arte amandi lib. 3. *Parua vehatur equo. quòd erat longissima numquam Thebais Hectoreo nupta resedit equo.* infr. ead. sat. *Non habitu, mutátue loco, peccátue supernè.*

DIMITTIT, &c.] me missum facit incolumi fama.

MEIAT EÔDEM] cum eadem rem habeat. Catull. *Qui ipse sui patris minxerit in gremium.* Horat. suprà sat. 2. lib. 1. *Hunc perminxerunt calones.* Persius. *Patritiæ immeiat vuluæ.*

TV, CVM PROIECT. INSIGNIB.] tu, cùm posita equitis Ro. aut iudicis persona: proiectis ornamentis equestribus, posito angusto clauo, quo vtebantur equites, ab Augusto allecti in iudicum numerum, posito annulo, sumis cultum, ac vestitum seruilem: non is es, cuius habitum, & E similitudinem geris? Non sunt autem hæc ita accipienda, quasi Horatius significet, se equitem esse Romanum: sed eò dicuntur tantùm, vt intelligamus, plerosq; dominos seruis suis esse deteriores, & nequiores, vt pote, qui turpissimis cupiditatibus, & libidinibus seruientes, multa se indigna, suæq; personæ indecôra perpetiantur, ac perferant. hæc igitur verba pertinent ad omneis dominos, nobileis & honestos.

PROIECTIS INSIGNIBVS, &c.] positis, & abiectis ornamentis equestribus, posita persona, positoq; vestitu iudicis.

ANNVLO EQVESTRI] Plinius lib. 33. cap. 1. *Annuli distinxere alterum ordinem à plebe, vt semel cœperant esse celebres, sicut tunica ab annulis senatum tantùm, &c.*

PRODIS EX IVD. DAMA.] sumis vestitum seruilem, ne ab alijs agnoscaris, posito iudicis habitu, ac vestitu, prodis seruus ex eo, qui eras, F nempe ex iudice, & equite, hoc tempore etiam equites iudicabant.

ODORATVM] odore aliquo imbutum: vt Od. 11. lib. 2. *& rosa Canos odorati capillos.*

LACERNA] lacerna, pallium fimbriatum, quo olim soli milites vtebantur.

INDVCERIS] intromitteris in ædeis mulieris.

ALTERCANTE LIBID.] hinc te impellit libido ad flagitium: illinc reuocat pœnæ metus. Ita pugnat metus cum cupiditate, & libidine.

QVID REFERT VRI VIRGIS] Quid interest (inquit) vtrùm eas obligatus pacto gladiatorio, quod erat huiusmodi, *vri flammis, secari virgis, ferro necari*: an turpi clausus in arca, in quam te demisit ancilla contractũ, genibus caput tangas? id est, quid interest inter gladiatorem, & adulterũ? Sic hunc locum Acro explicat, & rectè.

FERROQVE NECARI,] quidam legunt, *ferroq́; secari*: quod non placet. nam *secari* virgis, quod est, vri, & cruciari virgis, cónuenit: *secari ferro*, non item, sed *necari*.

A AVCTORATVS] obnoxius, obligatus, nempe mercede accepta. auctorati dicuntur milites posteaquàm iurarunt in verba imperatoris. exauctorati, vbi militiæ sacramento sunt liberati. sed propriè dicuntur auctorati gladiatores, qui mercedē acceperunt, vt depugnent in ludo, & vt vrantur flammis, virgis secentur, ferro necentur. hæc enim lex fuit gladiatoria, vt notat Acro. C. Asinius Pollio lib. 10. epist. *ob Fadium quendā militem Pompeianum, quia, cùm depressus in ludum bis gratis depugnasset, auctorari sese nolebat, & ad populum confugerat, primùm Gallos equites immisit, &c. Mercesipsa* (inquit M. Tull. Off. 1.) *in mercenarijs auctoramentum est seruitutis.* Quid igitur réfert (inquit) vtrùm tanquàm quidā gladiator, eas quò velit is, qui te auctorauit, & conduxit, paratus vri flammis, ferroq́ necari: an clausus in arca ita contracto sis corpore, vt genibus caput tangas?

CONTRACTVM] te contractum, propter arcæ angustias. caue coniungas participium *contractum* cum voce *caput*.

B QVÒ TE DEMISIT] in quam te ancilla cō tractum demisit, fortasse propter subitum domini sui aduentum.

CONSCIA] ancilla, vt suprà sat. 2. lib. 1. *miseram se conscia clamet*.

GENIBVS TANG. CAP.] participium *contractum* non est coniungendum cum voce *caput*, quæ sequitur, vt diximus, sed cum prouocabulo *te*, quod antecedit, hoc modo: & quidem altius repetamus, totūq́ hunc locū explanemus. quid réfert (inquit) quòd ad miseriam & turpitudinem attinet, vtrùm quis eat in ludum, depugnare, vri flammis, virgis secari, ferro necari accepta mercede obligatus, ân in arca inclusus ab ancilla conscia corpore contracto, genibus tangat caput? proinde quasi dicat, vtrobiq́ manifesta inest turpitudo: sed maior in homine libero, qui libidinis causa, tanto in periculo, tantaq́ in miseria versatur. liber Raïn. Card. & Iann. & Turnesian. aliquantum ab alijs discrepant. sic enim in illis scriptum

C est, *Contractum, vt genibus tangas caput.* quam scripturam olim non sum secutus, quòd existimarem particulam *vt* adiectam esse ab aliquo, qui non videret verbum *tangas* pendêre à superioribus illis *an turpi clausus, &c.* Et mea quidem sententia sine hac particula hic totus locus legi potest. Verumtamen cùm videam, plureis libros veteres eam habere, peccaturum non arbitror, qui eos sequatur: vt sit hic ordo verborum, & repetatur ἀπὸ κοινοῦ verbum *eas*, hoc modo: *an turpi clausus in arca eas, Quò te demisit, &c.* ita, inquam, clausus, vt *genibus tangas caput.*

ESTNE MARITO MATRONÆ PECCANTIS, &c.] Lege Iulia de adulterijs, marito adulterum quidem cum vxore deprehensum occidere licet: non tamen quemlibet, sed eum, qui leno fuerit, quíue artem ludicram fecerit, vel in scenam saltandi, cantandíue causa prodierit: iudicióue publico damnatus, neq́ in integrum restitutus erit: quíue libertus eius mariti, vxorísue, patris, matris, filij, filiæ vtrius eorum fuerit, quíue seruus erit: non autem vxorem. Eadem lex tamen patri vtriusque occidendi potestatem permittit, D filiæ, inquam, & adulteri.

ILLA TAMEN SE NON HAB. M.] huius loci hæc mihi videtur esse sententia, tu cùm libidinem tuam explere vis, in alienas ædeis non sine periculo ingrederis, vestitū mutas, ne à quoquam agnoscaris: illa autem nulla condicione adduci potest, vt domum tuam veniat, neque vt habitū, cultumq́ matronæ mutet, cùm te metuat, neque tibi credat.

PECCATVE SVPERNE] id est, si eam velis tibi morem gerere, & obsequi à superiore parte: si iubeas eam tibi incubare, aut insidêre subiacenti, nulla condicione est factura: ita sui iuris est, ita libera, & contumax. suprà ead. sat. *aut agitauit equum lasciua supinum.* quidam putant describi αἰσχρουργίαν τὴν διὰ στόματος, καὶ τὸν λεσβιασμὸν, seu fellationem: & ita declarant, *non peccat superne*, id est, ore tibi non morigeratur. Alij *non peccat supernè*, sic explicant, non proijcit insignia nobilitatis, vt tibi morem gerat: neque eius flagitium in E sublimi eminet, propter dignitatem: sed contrà vilis & contemta mulier est: neque quicquam de sua dignitate deperdit, vt tu, qui proiectis insignibus prodis ex iudice Dama. sed hæc explicatio plane reijcienda est, vt suo auctore indigna, & pugnans cum Horatij verbis & sensu. Quidam legunt *peccátue supinè*.

SVB FVRCAM] vt seruus. Donat. in Andr. *Furciferi dicebantur serui, qui ob leue delictum cogebantur à dominis, ignominiæ magis, quàm supplicij causa, circa vicinos furcam in collo ferre, subligatis ad eam manibus, &c.* Plutarch. Ῥωμαϊκοῖς, Διὰ τί τοὺς ἀπεγνωσμένους ἐπὶ κλοπαῖς, ἢ δουλικοῖς τισὶν ἄλλοις ἁμαρτήμασι, φουρκιφέρους καλοῦσιν. ἢ καὶ τοῦτο τῆς τῶν παλαιῶν ἐπιμελείας τεκμήριόν ἐστιν. ὁ γὰρ οἰκότριβος ἰδίου καταγνοὺς τινα μοχθηρίαν, ἐκέλευε διπλοῦν ξύλον, ὃ ταῖς ἁμάξαις ὑφιστᾶσιν, ἀράμενον διὰ τῆς συνοικίας, ἢ τῆς γειτνιάσεως διεξελθεῖν ὑπὸ πάντων ὁρώμενον, ὅπως ἀπιστοῖεν αὐτῷ καὶ φυλάττοιντο πρὸς τὸ λοιπόν. τὸ δὲ ξύλον ἡμεῖς μὲν στήλιτα, ῥωμαῖοι δὲ φοῦρκαν ὀνομάζουσιν. διὸ καὶ φουρκίφερ ὁ τοῦτο περιενεγκὼν, καλεῖται, id est, Quamobrem eos seruos, qui in furando, aut similibus F alijs delictis seruilibus sunt insanabiles & desperati, furciferos appellant? an etiam hoc antiquorū diligentiæ argumentum est? Nam qui seruum suum compertum habebat vitio aliquo esse affectum, iubebat lignum duplex, quod curribus supponunt, tollentem per viciniam transire in omnium oculis, vt ne ei fidem haberent, & vt sibi ab eo cauerent in reliquum. lignum autem tale nos quidem sterita, Romani autem furcam nominant. quare & furcifer qui hoc circumtulit, appellatur.

PRVDENS] sciens, vt sat. 3. huius lib. *Cùm prudens scelus ob titulos admittis inaneis, Stas animo.*

DOMINÓQVE FVRENTI] vel marito, vel amori, & libidini. sed marito mâlo.

CREDO, METVES] scilicet tu metues, tuoq́ malo, & periculo doctus, cauebis. proinde quasi dicat, nō metues, immò verò cogitabis, quo tempore te iterū in periculū conijcias, *doctus* autē, periculo scilicet, aut malo accepto. Hesiod. παθὼν δέ τε νήπιος ἔγνω: id est, malo accepto stultus cognouit.

QVA

A QVÆ BELLVA, &c.] ostendit, amanteis & libidinosos belluis esse incautiores, & inconsideratiores, cùm hæ ferè numquam, posteaquàm è laqueis effugerunt, iterum capiantur: illi autem vitato periculo, iterum, atque iterum in idem genus fraudis incurrant. notum est prouerbium, & refertur à Plutarcho, ἀλώπηξ διαφυγοῦσα πάγας, αὖθις οὐχ ἁλίσκεται. id est, vulpes, quæ tendiculas, aut laqueos effugit, iterum non capitur.

REDDET] siue legas *reddit*, siue *reddet*, nihil refert. & vtraque scriptura codicum manu scriptorum auctoritate nititur.

NON SVM MOECHVS, AIS] si dices, te nõ esse mœchum, licebit mihi quoque dicere, me non esse furem. nam quemadmodum ego me à furtis abstineo, neque vasa argentea tango metu pœnæ: sic tu propter periculum ab vxoribus alienis te abstines, non consilio, aut ratione.

SAPIENS] mihi sapiens, vt sat. 1. li. 1. *Non vsquam prorepit. & illis vtitur antè Quæsitis sapiens:* vel dic sapiens, id est, cautus, consideratus, consultus. Eurip. Μισῶ σοφιστὴν, ὅστις οὐχ αὑτῷ σοφός. id est, odi sapientem, qui sibi non sapit.

B TOLLE PERICVLVM] si nullum sit periculum, tum natura ad vitium procliuis, & præceps, sese ad quoduis facinus audendum effrenata profundet. significat Horatius, aut nullos, aut paucissimos esse, qui iudicio ac voluntate à flagitio, & maleficio temperent. qua de re plura ad epist. ad Quinct. lib. 1.

TÚNE MIHI DOM. RERVM IMP. &c.] cùm tot tibi res, atque homines imperent, videlicet pecunia, libido, gloria, metus, viri potentiores, & locupletiores, túne te mihi dominum esse dicis?

QVEM TER VINDICTA] vindicta dicebatur ea virga, qua prætor seruum liberabat. natum autem nomen est vel à seruo illo Vindicio, qui cõiurationem adolescentum aduersus populi Ro. libertatem, patefecit: vel à vindicando, propterea, quòd vindicta seruus à prætore in pristinam, & naturalem libertatem vindicabatur, vt docet C Theophilus lib. 1. institutionum iuris ciuil. significat porrò, duriorem, ac turpiorem esse libidinũ, & cupiditatum seruitutem, quàm legitimam, & iuris gentium. *ter, quatérque* autem, id est, sæpius. Virg. 1. Æneid. *O térque quatérque beati.*

NAM, SIVE VICARIVS EST] seruorum alij erant ordinarij, alij vicarij. vicarius erat is, qui in alterius erat peculio, & pæne dicam, serui seruus. ordinarius, qui seruum habebat in peculio suo. Quamuis autem Vicarius, esset ordinarij κτῆμα, id est, possessio, ordinarióque parêret: erat tamen eius conseruus propterea, quòd ordinarij dominus, erat & vicarij dominus, & communis vtriusque dominus: id est, vtrumque habebat in sua potestate. Nam cùm seruus omnis sit in alterius potestate: & vicarius, seruus sit: is autem, qui in alterius potestate est, alterum in sua habere non possit: efficitur, vt vicarius, eiusdem domini, cuius & ordinarius, seruus sit.

ATQVE DVCERIS, VT NERV. ALIEN. M.] lignum neruis alienis mobile omnes ferè accipiunt turbinem, qui scutica torqueri, & impelli solet à pueris. quam sententiam possem Tibulli tabulis confirmare lib. 1. eleg. 5. *Namque agor, vt per plana citus sola verbere turbo, Quem celer assueta versat ab arte puer.* & Virgilij Æneid. lib. 7. *Ceu quondam torto volitans sub verbere turbo: Quẽ pueri magno in gyro vacua atria circum, Intenti ludo exercent: ille actus habena Curuatis fertur spatijs, &c.* sed mihi magis placet, quod M. Antonius Muretus prior quidem annotauit, & protulit: ego autem iampridem in aduersarijs meis habueram, per mobile lignum, &c. hoc loco significari ab Horatio id, quod appellant Græci νευρόσπαστον. erant autem νευρόσπαστα, parua quædam animalium simulacra, quorum vel singula, vel vniuersa membra certis neruis, aut fidiculis in hanc, vel illam partem cum quadam venustate, & conuenientia sua sponte mouebantur. quæ etiam αὐτόματα & αὐτοκίνητα dicuntur à Græcis, quod sua sponte moueantur. Qui huiusmodi simulacra vulgò ostentabant, νευροσπάσται dicebantur, vt intelligere licet ex Aristotele in lib. de mundo ad Alexandrum, si modò est Aristotelis. cuius hæc verba sunt, καὶ οἱ νευροσπάσται μίαν μήρινθον ἐπισπασάμενοι, ποιοῦσι καὶ αὐχένα κινεῖσθαι, καὶ χεῖρα τοῦ ζώου, καὶ ὦμον, καὶ ὀφθαλμὸν, ἔστι δ' ὅτε πάντα τὰ μέρη, μετά τινος εὐρυθμίας. E id est, neurospastæ vna fidicula tracta faciunt, vt ceruix, & manus, & humerus, & oculus animalis: interdum autem & omnes corporis partes cũ quadam venustate, & moderatione moueantur. Vsurpat hanc vocem Herodotus Euterpe, ἀντὶ δὲ φαλλῶν ἄλλα σφί ἐστι ἐξευρημένα ὅσον τε πηχυαῖα ἀγάλματα νευρόσπαστα, τὰ περιφορέουσι κατὰ κώμας αἱ γυναῖκες. id est, pro Phallis autem alia sunt eis inuenta cubitalia simulacra, neruis tractis sua sponte mobilia, quæ circumferunt per vicos mulieres. hinc νευροσπαστεῖσθαι, neruis & fidiculis trahi ac moueri.

QVÍSNAM IGITVR LIBER? &c.] hæc dicuntur ex sententia Stoicorum.

SIBI QVE IMPER.] & qui sibi, suísque appetitionibus & affectibus imperat. al. *sibi qui.*

RESPONSARE] obsistere, vt epist. ad Mæcen. 1. lib. 1. *fortunæ responsare.* & sat. prox. *cenis responsat opimis. fortis responsare,* id est, fortis ad responsandum, seu in responsando, vt alibi, & sæpius admonuimus. F

ET IN SEIPSO TOTVS TERES, ATQVE] id est, totus ex se aptus, & pendens: in se conuersus, non spectans foras, sui similis, æquabilis, perfectus, perpolitus, nihil habens asperum, nihil inæquale, nihil laciniosum. ductum à forma conglobata, in qua nihil externi hærere potest, propterea quòd tota in se collecta, & vndique leuis ac polita est. M. Tull. in orat. perf. aureis Atticorum teretes nominat, propterea quòd nihil ferre possunt insolens, nihil putidum, nihil inelegans, nihil inuenustum. & in lib. de optimo gen. oratorum, ita loquitur, *qui teretes aureis habent, intelligénsque iudicium.* Iam rotunda figura, omneis alias figuras complectitur, eíque formæ minimè noceri potest. significat igitur, talem debere esse hominem verè liberum, & sapientem nempe se ipso contentum, & omni ex parte ad-

A uersus externas iniurias septũ ac munitum. apud eundem in oratore perf. *rotundum* valet idem, quod cultum, politum, perfectum. sic enim ille, *Thucidides præfractior, nec satis, vt ita dicam, rotundus.* & in Bruto, *verborum copia, & quasi rotunda constructio.* idem de natura deorum, *figura rotunda, nihil habens incisum angulis, nihil eminens, nihil laciniosum:* seu, vt alij legunt, *lacunosum.* sic Plato in Phædro, ἐκείνῃ μόνον ἐπαινετέον δεῖ λόγον, ὅτι σαφῆ, καὶ στρογγύλα καὶ ἀκριβῶς ἕκαστα τῶν ὀνομάτων ἀποτετόρνευται. id est; illa solùm ratione laudari debet oratio, quòd dilucida, & rotunda, & exquisitè tornata sunt singula nomina. & Aristot. lib. 2. Rhetoric. περιστιθέντα τὸ διότι στρογγυλώτατα. Rotundum (inquit Nonius) *à rota dictum, vel rota à rotundo. & est rotundum, collectum & per omnem circuitum sine offensione asperi, aut anguli læue, &c.*

EXTERNI NEQVID VALEAT] nequid externum eum commoueat; vt is omnia externa contemnat, neque cõcupiscat, neq; pertimescat, cùm sit animo ab omni perturbatione & concitatione vacuo, ac libero. talis describitur vir bonus à Virgilio, si modò Virgilij sunt versus illi,
B *Securus, mundi instar habens, teres atque rotundus, Externæ nequid labis per læuia sidat.*

MORARI] hærere, residere. absolutè positum est.

MANCA] debilis, fracta, sine viribus. in quem nihil valet fortuna. sic M. Tull. in epist. ad Pætũ lib. 9. de fortuna, *Quam existimo leuem & imbecillam, ab animo firmo & graui, tanquam fluctum à saxo, frangi oportere.*

FORIBVSQVE REPVLSVM] à foribus reiectum.

ERIPE TVRPI COLLA IVGO] translatio à bubus, qui iugum subierunt. vide annotat. ad illum locum Odæ. 33. lib. 1. *atque animos sub iuga ahenea Sæuo mittere cum Ioco.*

VRGET ENIM DOM. M.] dominus sæuus, & immitis te premit, videlicet cupiditas, seu libido, vt paullo antè, *dominóque furenti Committes rem omnem.* quamquam illic per dominum, videtur potius significari vir matronæ, cum qua quis
C facit adulterium.

ET ACREIS SVBIECTAT] translatum ab equis, quos cursu iam defessos, equites interdũ calcaribus fodere solent, &, velint, nolint, vt currant, subigere.

VEL CÙM PAVSIACA] alium domini sui morbum commemorat, nempe immoderatum tabularum pictarum studium; quod item reprehendit M. Tul. parad. ὅτι οἱ σόφοι ἐλεύθεροι, his verbis, *Aëtionis tabula te stupidũ detinet, aut signũ aliquod Polycleti, omitto vnde sustuleris, & quomodo habeas: intuentẽ te, admirantem, clamores tollentem cùm video, seruũ te esse ineptiarum omniũ iudico,* &c. Verr. de signis, *Venio nũc ad istius, quemadmodum ipse appellat, studium, vt amici eius, morbum, & insaniam.* fuit autẽ Pausias pictor insignis, de quo Plin. lib. 21. cap. 2. & Varro de re rustica lib. 3.

QVI PECCAS MINVS, ATQVE EGO?] sic habent fere omnes libri & manuscr. & vulgati: nisi quòd in aliquot vulgatis interrogationis nota posita est non post vocem *ego*, sed quinto ab D
hinc versu post vocem *viri*. hunc autem locum sic omnes explicant. Quî peccas minus, quàm ego? sed ea, quæ sequuntur, videntur esse curta. deberent enim hæc subsequi. *Atqui cùm ego Fului, Rutubæq;, Aut Placid. cont. popl. m. Pr. r. p. aut carb. v. si R. v. p. f. u. q; m. A. viri, nequã, &c.* Itaque sic aliquando legendum putaui, Quî peccas minus? *Atqui ego cùm, &c.* Verumtamẽ nihil ausim mutare. subintelligendum igitur est. atquî, vt oratio currat hoc modo, *Atqui cùm ego, &c.* vel mutanda duntaxat interpunctionis nota est, & sic legẽdũ; *qui peccas minus? atque ego cum*, &c. subintelligẽdúmq; in his *qui peccas minus*, quã ego. *atque* autẽ interpretandum, atqui. Nam sæpe apud probatos scriptores Latinos *atque* valet atqui: quod ignorantes multi sępe apud M. Tul. fecerũt *atqui*, vbi erat *atque*. sic igitur totus hic locus videtur legi debere. *Vel cùm Pausiaca torp. inst. tab. Quî pecc. minus?* [subintellige, quàm ego?] deinde *atque ego cum FuluI, Rutubæue Aut Placideiani contento poplite miror Prœlia, rubr. picta, aut carb. velut si Re vera pugn. fer. vitentq; mou. Arma viri: nequã, &c.*

CÙM FVLVI. RVT.] de Fuluio, & Rutuba E
equidem nihil me legisse fateor: sed Placideianũ, seu Pacidianum (nam sic reperio scriptum in codicibus Ciceronianis excusis) cõstat fuisse gladiatorem, & eum quidem præstantissimũ, ex Lucilij versibus, quos profert Nonius Marcellus in declaratione verbi *compono*. versus sunt hi, *Samnis, spurcus homo vita illa dignu' locóque, Cum Placidiano componitur? optimu' longè Post homines natos gladiator qui fuit vnus.* eundem commemorat M. Tul. lib. 3. epist. ad Qu. frat. his verbis, *non putasset sibi Pompeius de illius salute, sed de sua dignitate mecum esse certamen: in vrbem introiuisset: ad inimicitias res venisset: cũ Æsernino Samnite Placideianus comparatus viderer.* & de optimo gen. orat. *A me autem (vt cum maximis minima conferam) gladiatorũ par nobilissimum inducitur. Æschines, tãquam Æserninus (vt ait Lucilius) nõ spurcus homo, sed doctus & acer Cũ Placideiano componitur, optimu' lõgè post homines natos, &c, nihil enim illo oratore arbi* F
tror cogitari posse diuinius. & Tusc. lib. 4. *An verò vir fortis, nisi stomachari cœperit, nõ potest fortis esse? gladiatorum id quidem est. quamquam in eis ipsis videmus sæpe cõstantiam: colloquuntur, congrediũtur, aliquid postulant, vt magis placati, quã irati esse videantur. sed in illo genere sit Placideianus aliquis hoc animo, vt narrat Lucillius, Occîdam illum equidẽ & vincam, si id quæritis, inquit. Verum illud credo fore: in os prius accipiam ipse, Quàm gladium in stomacho, lura, & pulmonibu' sisto. Odi hominem: iratus pugno: nec lõgiu' quicquã Nobis, quã dextra gladium dũ accõmodet alter. Vsque adeò studio, atque odio illius efferor ira.* De Placideiano igitur nemini dubium est, quin fuerit gladiator: De Fuluio aũt, & Rutuba, de quibus nihil exstat, quod sciam, nihil affirmare possum: hoc tantùm licet suspicari, eos quoque fuisse gladiatores, propterea quòd cum Placideiano gladiatore numerentur. huius loci autem hæc sententia est. cùm admiraris tabulam aliquam à Pausia pictam, quid est cur minus peccare

A cate existimandus sis, quàm ego, cùm gladiatorum prœlia in pariete minio, aut rubrica, aut carbone depicta erecto corpore contemplor?

CONTENTO POPLITE] quidam hæc ad Dauum referunt, ita studiosè & cupidè spectantem, vt poplites contendat: alij ad gladiatorum imagines cõtentis poplitibus pugnantiũ. Acron vtramque sentẽtiam complectitur, & proponit. Ego malo referri ad gladiatores pictos, vel ad Placidianum tantùm. Nam certè ita solent pugnare gladiatores, nempe altero poplite contento, altero leuiter inflexo. atque hanc sententiam confirmat id quod sequitur, *velut si Reuera pugnent, &c.* si quis tamen alteram malet, non pugnabo.

NEQVAM] paullò antè diximus, hominem nequam, homini frugi esse contrarium.

SVBTILIS] ἀκριβὴς, subtilis, & limati iudicij. translatio est à filo, seu tela subtiliter texta. epist. ad August. lib. 2. *Iudicium subtile videndis artibus.*

AVDIS] diceris, vt *rexq́; paterq́; Audisti corã,* epist. ad Mæcen. 2. lib. 1.

NIL EGO, SI DVCOR LIBO F.] si libi nidore, seu vapore ducor, homo nihili sum, vel homo nihili audio, vel, hominem nihili me di-
B cis esse. Græci hominem nullius pretij, contemtissimum. nullius bonæ frugi, ignobilem. οὐδὲν, id est, nihil, nominant. τοῦτ' ἔστιν, οὐτιδανὸν, πρὸς οὐδὲν χρήσιμον, εὐτελῆ, δυσγενῆ. hoc est, nullius pretij, ad nullam rem vtilem, vilem, obscuro genere, & humili loco natum. quid sit libum, dicemus ad illum locum, *Vtq́; sacerdotis fugitiuus liba recuso.* epist. ad Fuscum lib. 1. in lib. Don. Morell. vno Nicot. & Russard. scriptum est, *Nil sum ego.*

TIBI INGENS VIRTVS] Solent hæc legi enuntiando, & sine interrogationis nota, hoc sensu, Tu autem tanta virtute ac tẽperantia præditus es scilicet, vt cenas lautiores, & sumtuosiores contemnere queas. ironia est. sentit enim planè contrarium eius, quod dicit, nempe herum suum tam imbecillum esse, & propè nullius virtutis, vt cenis opiparis facillimè capiatur & vincatur. Iam verò *cenis responsare opimis,* eadẽ ratione, & significatione dictum, qua *responsare fortunæ,*
C epist. 1. lib. 1. & *Responsare cupidinibus,* suprà hac ead. sat. pro non cedere, non obsequi, sed cõtemnere potius. significat autem, non eam in illo inesse virtutem, & continentiam, & fortitudinem, & constantiam, vt cenas opiparas contemnere queat. Quòd si quis malet hæc legi interrogando, & sine ironia, hoc modo, Quantumuis licet virtus tibi magna sit, potésne ea fretus cenas apparatas, & opiparas contemnere? non improbabo. Licet etiã hoc modo hunc locũ explicare, & sine ironia. si ducor libo fumante, nihili sum, vel homo nihili audio. tu aũt ingẽti virtute præditus diceris, cũ cenis opimis responsas, seu cùm cenas opimas aspernaris. quasi ita dicat: non sine ingẽti & admirabili virtute cęnas opimas reijcis: vel ita, cùm cenas opiparas reijcis: tũ ingens tibi virtus adhibenda atque expromenda est. quod raro euenit. nam plurimùm, seu plerumque vinceris à cenis sumtuosis, eásque libenter, & cupidè sequeris. quod cùm facis, non leuius peccas, vel non minus nequam es, quàm ego, qui libi nidore ducor. D

OBSEQVIVM VENTRIS, &c.] huius loci hæc sententia est, dices me maiore meo malo vẽtri obsequi, quàm te, quia, si quando escas aliquas lautiores ligurriero, scapulæ meæ operientur loris. at tu cùm cara, & sumtuosa obsonia cõsectaris, num impune ferre soles? minime verò. nam talem victum consequitur cruditas, & infirma corporis valetudo. longè igitur grauius plecteris, quàm ego, qui vapulo.

CVR?] cur grauius plector, cùm ventri morẽ gessero, quàm tu? quasi dicat, non est ita.

QVID? TV IMPVNITIOR, &c.] quid? (inquit Dauus) túne impunitior, id est, impunius, illa obsonia consectaris, & concupiscis, quæ magno constãt? sic autem edendum curaui Cod. veteres omneis secutus. vulgati enim sic habent, *Qui tu impunitior, illa, Quæ paruo sumi nequeunt cum obson. capt.*

NEMPE INAMARESCVNT] non est ita (inquit Dauus) id est, non est tibi minus impunita ista victus intemperantia, ac luxuria, quàm mihi mea edacitas: non minoris tibi constant cara ista obsonia, cenæq́ue sumtuosæ, quàm mihi mea E auiditas, propterea, quòd nimia ciborum copia tibi ægrè concoquitur à ventriculo. ita nascitur cruditas: ex qua totius corporis constitutio perturbatur. his similia sunt illa sat. 2, huius lib. *Pũtet aper, rhombúsque recens, mala copia quando Ægrum sollicitat stomachum.* ibid. *at simul assis Miscueris elixa, simul conchylia turdis, Dulcia se in bilem vertent, &c.*

ILLVSIQVE PED. VIT. FERR. &c.] propterea quòd ventriculus cruditate laborans, suo munere probè fungi non potest. quo fit vt corpus non alatur, debilitentur pedes, & reliquæ corporis partes. Sic aũt legendum, non *Illisique.* Nã per illisos pedes nihil aliud significari possit, quã pedes, qui offenderunt, vel offensi sunt in quippiã durum: quod solet ferè ijs accidere, qui in tenebris ambulant, etiam siccis, aut certè non ebrijs. at qui nimio cibo, & immoderato vini potu vtuntur, etiamsi pedes non illiserint rei vlli solidæ: etiamsi luce clara iter facere velint, à pedibus nihil F iuuantur, quia totum corpus intemperato & immodico victu debilitatum ac vitiatum pedes quoque ipsos, qui sunt veluti corporis columnæ ac bases, debilitat & corrumpit. Ventriculus enim cibo & vino obrutus nihil concoquit. ita alimentum crudum, neque à calore interno confectum & commutatum, didi non potest in singulas partes corporis. Fraudantur igitur ac destituuntur & manus & pedes & ceteræ corporis partes eo, quo egent, alimento, hoc est, quod Horatius per translationem dixit, illudũtur. Contrà illisi pedes, & ex offensione aliqua saucij ac debiles, corpus ferre non possunt, etiam integerrimũ, & valentissimum. At hîc corpus vitiatũ & corruptum, epulis & vino scilicet, pedes, ad quos vitiati corporis contagio peruẽnit. ferre non possunt. Atq; vt hoc totum planius intelligatur, Senecæ verba in epist. 1. lib. 15. adscribam. *Medicina quondã pau-*

A *carum fuit scientia herbarum, quibus sisteretur fluēs sanguis, vulnera coiret paullatim. Deinde in hāc per uēnit tam multiplicē varietatem. Nec est mirum tū illā minus negotij habuisse firmis adhuc, solidisq́; corporibus, & facili cibo, neq; per artē voluptatemq́; corrupto. Quipostquam cœpit non ad tollendam, sed ad irritandā famem, quæri, & inuentæ sunt mille cōditura, quibus auiditas excitaretur: quæ desideratibus alimenta erant, onera sunt plenis. Inde pallor, & neruorum vino madentiū tremor, & miserabilior ex cruditatibus, quā ex fame, macies. Inde incerti labantiū pedes, & semper qualis in ipsa ebrietate, titubatio. Inde in totam cutem humor admissus, distentúsque venter dum male assuescit plus capere, quā poterat. Inde suffusio luridæ bilis & decolor vultus, tabésque in se putrescentiū, & retorti digiti articulis obrigescentibus, neruorum sine sensu iacentium torpor, palpitatio membrorum sine intermissione vibrantium, &c.* Iā quòd ad verbum illudo attinet, nunc quasi absolutum cum dandi casu iungitur, vt Orat. pro Rosc. Amer. *Finge aliquid saltem commodè, vt ne planè videaris id facere, quod apertè facis, huius miseri fortunis & horum virorum talium dignitati illudere.* & B Virg. Æn. 2. *certántque illudere capto.* & Hor. sat. 4. lib. 1. *Illudo chartis.* nunc est ἐνεργητικὸν, & iungitur cum quarto casu, vt Terent. Andr. *Dum studeo obsequi tibi, pæne illusi vitam filiæ.* Idem Heautont. *dignam me putas, quam illudas?* Idem Phorm. *satin' superbe illuditis me?* & M. Tull. lib. 1. de orat. ad Q. fr. *Cùm & illud nimium acumen illuderes, & admirarere ingenium Scæuulæ, &c.* idē ibid. *Rhetorū præcepta solebat illudere Carneades.* Virg. Æn. IX. *i, verbis virtutem illude superbis.* Ex quo participium *illusus.* M. Tull. pro Quintio, *multis vadimonijs desertis: sæpe illusi ac destituti.* Iterū Horat. sat. 5. lib. 2. *Illusúsque dabit risus Nasica Coráno.* Sic igitur hæc interpretor. Illusi pedes, id est, fraudati & destituti necessario alimento propter incontinentiam in victu scilicet, & edacitatē & temulentiā, vitiosum corpus, id est, corruptum & morbosum, ferre non possunt. Omninò, vt sæpius eadem iterē, illusi pedes cónuenit: illisi pedes, quod valet im- C pacti aut offensi pedes in aliquod durum ac solidum, non cónuenit. Atque hanc meam interpretationem tres viri doctissimi, quorum iudicium pluris facio, quam omnium μελανούρων, συκοφαντῶν, καὶ βασκάνων æruginem, pus ac venenum, vno ore consentientes comprobarunt.

AN HIC PECCAT, &c.] argumentum est à minore: Demus, puerum seruum, qui furtiua strigili vuam emit, peccare: quanto grauius peccat is, qui prædia sua vendit, eorúmq; pretium in coëmenda obsonia, & in cenas sumtuosas apparandas insumit, ac profundit? nauclerus quidam apud Menandrum (vt refert Athenæus lib 4.) vota facit, vt qui agros, & prædia vendunt, & bona sua comedunt, semper nauigent, numquam terram tangant, vt ita sentiant, quali bono accepto non pepercerint. sic Menander, Ω φιλτάτη γῆ μῆτερ, ὡς σεμνὸν σφόδρ' εἶ τοῖς νοῦν ἔχουσι κτῆμα, πολλοῦ τ' ἄξιον. Ὡς δῆτ' ἐχρῆν, εἴ τις πατρῴαν παραλαβὼν γῆν καταφάγοι, πλεῖν τοῦτον εἰς τὸ τέλος, καὶ μὴ δ' ἐπιβαίνειν γῆς, ἵν' οὕτως ᾔσθετο οἷον παραλαβὼν ἀγαθὸν οὐκ ἐφείσατο. id est, ô carissima D mater, terra: quàm magnifica es prudentibus possessio, & magni pretij. Quàm oportebat si quis agrum à patre relictum deuorauerit, eum perpetuò nauigare, & numquā terram tangere, neque in ea iter facere, vt hoc pacto tandem cognosceret, quanto bono accepto, ei non pepercerit.

QVI PVER VVA FVRTIVAM MVT. STRIGILEM] sic edendum curaui, nouem libros manu scr. secutus, vbi vulgati habebant, *qui puer vuam Furtiua mutat strigili.* minus rectè. Ita enim loqui solet Horatius verbo *mutare:* vt Oda 29. lib. 1. *Socraticam & domum Mutare loricis Iberis,* id est, Socratica domo omissa, sumere loricas Iberas: quod genus loquendi notauimus ad Odam 16. eiusd. lib. ibi, *nunc ego mitibus Mutare quæro tristia.* Sic igitur hūc locū explico, puer, qui sub noctem data strigili furtiua vuam accipit.

NIL SERV. GVL. P. H.] nil seruile habet, cùm gulæ paret, ac seruit? quasi dicat, plurimum.

ADDE, QVOD IDEM] sic Aristoteles de improbis ac vitiosis hominibus lib. nono de moribus ad Nicom. *Et vitiosi homines quærunt quibuscū totos dies traducant: se ipsos autem fugiunt. multa enim grauia & horrenda recordantur. & cùm soli* E *sunt, talia exspectant altera: cum alijs autem obliuiscuntur: &, cùm sit nihil in eis amabile, nullo erga se amoris affectu commouētur.* verba Græca sunt hæc, ζητοῦσί τε οἱ μοχθηροὶ μεθ' ὧν συνημερεύσουσιν. ἑαυτοὺς δὲ φεύγουσιν. ἀναμιμνήσκονται γὰρ πολλῶν καὶ δυσχερῶν· καὶ τοιαῦθ' ἕτερα ἐλπίζουσι καθ' ἑαυτοὺς ὄντες· μεθ' ἑτέρων δ' ὄντες ἐπιλανθάνονται· οὐδὲν δὲ φιλητὸν ἔχοντες, οὐθὲν φιλικὸν πάσχουσι πρὸς ἑαυτούς. Sic Lucretius lib. 3. *Hoc se quisque modo fugit: at quod scilicet, vt fit, Effugere haud potis est, ingratis hæret, & angit, Propterea morbi quia causam non tenet æger.* vide suprà Od. 16. lib. 2. *patriæ quis exsul Se quoque fugit.*

NON OTIA RECTÈ PONERE] nulla in re seria, atque honesta otium tuum ponere potes.

TEQVE IPSVM VITAS FVG. ET] tute ipsum fugis, vt serui improbi solent à domino fugere, & huc, & illuc errare. seruos errones distinguunt Iurisconsulti à fugitiuis, quòd hi ita fugi- F unt à dominis, vt non habeant in animo ad eos vmquam re[...]i: errones eo consilio fugiunt, vt aliquando reuertantur. sed hoc loco Horatiꝰ hāc distinctionem non seruat: vtitúrque his nominibus translatè, hoc modo: tu te ipsum, vt fugitiuus, & erro, vitas: seruorum erronum, & fugitiuorum instar, qui dominum reliquerunt, te ipsum fugis. secutus sum autem scripturam librorum manuscriptorum Donati, Faërni, 2, Vaticanorū, Tornesij. nam excussi omnes, quos quidem viderim, habent *fugitiuus vt erro,* quam scripturā si quis probabit, sic explicabo, Te ipsum vitas, vt erro fugitiuus, id est, vt seruus erro, qui fugit à domino: vel te ipsum vitas, fugiēs à te, vt erro: vel te ipsum vitas, vt seruus fugitiuus errabundus. quod si placebit, idem ferè valebit hoc loco fugitiuus, quod fugax, aut fugere solitus, quemadmodū Terent. in Heautont. *argentum fugitiuum:* & Varro lib. 1. de ling. Lat. *obliuionem fugitiuam* apellat. ego tamen priorem scripturam magis probo

FALLE-

A FALLERE] leuare, lenire, βουκολεῖν. vt Virg. Æneid. 4. *si fallere possit amorem.*

NAM COMES ATRA PR. SEQ. F.] sic Od. 16. lib. 2. *quid terras alio calenteis Sole mutamus? patriæ quis exsul Se quoque fugit?* & epist. ad Villic. lib. 1. *Stultus vterque locum immeritum causatur iniquè: In culpa est animus, qui se non effugit vmquam.*

VNDE MIHI LAPIDEM?] loquitur Horatius, serui oratione nimis libera offensus. significat autem, sua vitia neminem libenter audire. *Vnde mihi lapidem,* subint. sumam?

AVT VERSVS FACIT] significat, versuum faciendorum studium, insaniæ esse proximum, atque ad insaniam propemodum hominem adigere, vt suprà sat. 3. huius libri, *Adde poemata nūc, hoc est, oleum adde camino, Quæ si quis sanus fecit, sanus facis & tu.*

ACCEDES OPERA AGRO] mittam te in agrum Sabinum, vt nonus accedas ad seruos octo operarios, qui in opere rustico faciendo versantur. sic Plaut. Mostell. *Cis hercle paucas tempestates, Tranio Augebis ruri numero genus ferratile.*

B

SATYRA 8.

VT Nasidieni iuuit te cena beati?
Nam mihi quærēti conuiuam, dictus here illic
De medio potare die. vt mihi numquàm
In vita fuerit melius. da, si graue non est,
Quæ prima iratum ventrem placauerit esca.
In primis Lucanus aper, leni fuit Austro
C *Captus, vt aiebat cenæ pater. acria circùm*
Rapula, lactucæ, radices, qualia lassum
Peruellunt stomachum, siser, alec, fæcula Coa.
His vbi sublatis, puer altè cinctus, acernam
Gausape purpureo mensam pertersit: & alter
Sublēgit, quodcumque iacēret inutile, quódque
Possēt cenanteis offendere: vt Attica virgo,
Cum sacris Cereris, procedit fuscus Hydaspes D
Cæcuba vina ferens, Alcon Chium maris expers.
Hic herus, Albanum Mæcenas, siue Falernum
Te magis appositis delectat: habemus vtrumque.
Diuitias miseras. sed queis cenantibus vnà
Fundani, pulchrè fuerit tibi, nosse laboro.
Summus ego, & prope me Viscus Turinus, & infrà,
Si memini, Varius. cum Seruilio Balatrone
Vibidius: quos Mæcenas adduxerat vmbras: E
Nomentanus erat super ipsum, Porcius infrà,
Ridiculus totas simul obsorbere placentas.
Nomentanus ad hoc, qui, si quid fortè lateret,
Indice monstraret digito. nam cetera turba,
Nos, inquam, cenamus aueis, conchylia, pisceis,
Longè dissimilem noto celantia succum:
Vt vel continuo patuit, cùm passeris, atq; F
Ingustata mihi porrexerat ilia rhombi.
Post hoc me docuit melimela rubere minorem
Ad lunam delecta. quid hoc intersit, ab ipso
Audieris melius. tū Vibidius Balatroni.
Nos, nisi damnosè bibimus, moriemur inulti.
Et calices poscit maiores. vertere pallor
Tum parochi faciem nil sic metuentis, vt acreis
Potores: vel, quòd maledicunt liberius: vel,

Ferri-

A *Feruida quòd subtile exsurdant vina palatum.*
Inuertunt Aliphanis vinaria tota
Vibidius, Balatróque, secutis omnibus imis.
Conuiuæ lecti nihilum nocuere lagenis.
Affertur squillas inter muræna natanteis
In patina, porrecta. sub hoc herus, hæc grauida, inquit,
Capta est, deterior post partum carne, futura.
His mistum ius est oleo, quod prima Venafri
Preßit cella, garo de succis piscis Iberi,
B *Vino quinquenni, verùm citra mare nato,*
Dum coquitur: cocto Chium sic cónuenit, vt non
Hoc magis vllum aliud: pipere albo, non sine aceto,
Quod Methymnæam vitio mutauerat vuam.
Erucas virideis, inulas ego primus amaras
Monstraui incoquere: illutos Curtillus echinos,
Vt melius muria, quam testa marina remittit.
C *Intereà suspensa graueis aulæa ruinas*
In patinam fecere, trahentia pulueris atri,
Quantum non Aquilo Campanis excitat agris.
Nos maius veriti, postquàm nihil esse pericli
Sensimus, erigimur. Rufus posito capite, vt si
Filius immaturus obisset, flere. quis esset
Finis, ni sapiens sic Nomentanus amicū
Tolleret? heu Fortuna, quis est crudelior in nos
Te deus? vt semper gaudes illudere rebus
Humanis. Varius mappa compescere risum D
Vix poterat. Balatro suspendens omnia naso,
Hæc est condicio viuendi, aiebat: eóque
Responsura tuo numquam est par fama labori.
Téne, vt ego accipiar lautè, torquerier omni
Sollicitudine districtum? ne panis adustus,
Ne malè condîtum ius apponatur? vt omnes
Præcincti rectè pueri, comtíque ministrent?
Adde hos præterea casus: aulæa ruant si,
Vt modò: si patinam pede lapsus frangat agaso. E
Sed conuiuatoris, vti ducis, ingenium res
Aduersæ nudare solent, celare secundæ.
Nasidienus ad hæc: tibi dij, quæcumque preceris,
Commoda dent: ita vir bonus es, conuiuáque comis.
Et soleas poscit. tum in lecto quoque videres
Stridêre secreta diuisos aure susurros.
Nullos his mallem ludos spectasse: sed illa
Redde age, quæ deinceps risisti. Vibidius dum F
Quærit de pueris, num sit quoque fracta lagena,
Quòd sibi poscenti non dentur pocula: dúmque
Ridetur fictis rerum Balatrone secundo:
Nasidiene redis mutatæ frontis, vt arte
Emendaturus fortunam. deinde secuti
Mazonomo pueri magno discerpta ferentes
Membra gruis sparsi sale multo, non sine farre:
Pinguibus & ficis pastum iecur anseris albi,

A *Et leporum auulsos, vt multo suauius, armos,*
Quàm si cum lumbis quis edit. tum pectore adusto
Vidimus & merulas poni, & sine clune palumbes
Suaueis res, si non causas narraret earum, &
Naturas dominus: quem nos sic fugimus vlti,
Vt nihil omnino gustaremus: velut illis
Canidia afflasset peior serpētibus Afris.

VT NASIDIENI IVVIT] Si hæc scriptura, vera est, in nomine *Nasidieni* tertia, & quarta syllaba contrahuntur in vnam, videlicet i, & e, quod sæpe aliàs fieri solere suprà ostendimus. pręterea secunda eiusdem nominis syllaba hîc producitur, cùm infrà corripiatur ibi; *Nasidienus ad hac:* & ibi, *Nasidiene redis.* verùm ego incidi in duos libros manuscriptos Romæ, in quibus sic legitur. *Nasidieni quî iuuit te cena beati?* Quin etiã hîc in Gallia in tribus item manusc. eandem scripturam reperi. Vnde suspicari possit aliquis, eam non esse reijciendam. sed quia & Priscianus lib. 17. priorem, ac receptam scripturam agnoscit, & ceteri omnes libri veteres comprobant, hanc de possessione deijciendam esse non putaui. Notat autem Acro, Nasidienũ equitem Ro. cetera elegantem, in commemorandis & prædicandis suis lautitijs fuisse putidum. Videtur tamen hic Nasidienus, non satis liberalis, neque elegans fuisse, vt suis locis indicabimus. Describitur hîc fortasse Saluidienus ille Rufus, quem cõmemorat Suetonius in Augusto, his verbis: *Neque .n. temere ex omni numero in amicitia eius afflicti reperiẽtur, præter Saluidienũ Rufũ: quẽ ad cõsulatũ vsq;, & Cornelium Gallum, quem ad præfecturam Ægypti ex infima vtrumque fortuna prouexerat. Quorum alterũ, &c. alteri* (Nasidieno) *ob ingratum & maleuolum animum domo & prouincijs suis interdixit.*

BEATI] ὀλβίου, μάκαρος, vt apud Homer. ἰλ. Λ. Ὄγμον ἐλαύνωσιν ἀνδρὸς μάκαρος κατ' ἄρουραν, Πυρῶν, ἢ κριθῶν, &c. diuitis, copiosi. vt Od. 7. lib. 3. *Thyna merce beatum.* & epist ad Loll. 2. lib. 1. *beatus enim iam Cum pulchris tunicis, &c.* & epist. 2. eiusd. lib. quæ est 1. ad Loll. *Quæritur argentum, puerisque beata creandis Vxor.*

DICTVS HERE ILLIC] dictus es mihi heri illic apud Nasidienum à meridie potare. *here* pro *heri*, notat Prisc. lib. 15. & hunc locum profert. quamquam in aliquot libris veteribus scriptum est *heri*.

SIC VT MIHI NVMQ.] sic me iuuit, vt numquam iucundius vixerim: vt numquam libétius cenatim: vt numquam liberalius acceptus fuerim. sic locutus est suprà sat. 2. huius lib. *bene erat non piscibus vrbe petitis, &c.*

D DA] dic. vt Virg. in Tityro. *Sed tamen, iste Deus qui sit, da Tityre nobis.*

QVÆ PRIMA IRAT. VENTR. PLAC.] suprà sat. 2. *cum sale panis Latrantem stomachum benè leniet.* Vlysses apud Alcinoum ait ventre nihil esse impudentius, qui etiam in luctu, ac mærore, sui meminisse iubeat. sic Hom. ὀδ. η. Ἀλλ' ἐμὲ μὲν δορπῆσαι ἐάσατε κηδόμενόν περ Οὐ γάρ τι στυγερῇ ἐπὶ γαστέρι κύντερον ἄλλο Ἔπλετο, ἥτ' ἐκέλευσεν ἕο μνήσασθαι ἀνάγκῃ, Καὶ μάλα τειρόμενον. id est, sed me cenare sinitote, quamuis mærentem. Non enim quicquam aliud ventre improbius est: qui iubet, sui meminisse necessariò etiam eum, qui malis conficitur, ac vexatur.

AVSTRO] Austro leniter flante carnes efficiuntur teneriores. Νότος γὰρ σήπει ait Aristoteles quodam loco, id est, Auster enim putrefacit.

CENÆ PATER.] cenæ pater, conuiuator, parochus in hac satyra idem valent.

QVALIA LASS. PERVELL. ST.] cuiusmodi res stomachum languentem, ac nauseantem lacessunt, ac prouocant. adhibebantur enim illa ἀναστομώσεως χάριν, vt suprà ostendimus ex Athenæo, comment. sat. 4. E

SISER] genus est pastinacæ, *quæ mulso in cibis tẽperata, etiã in gratiã vertitur,* inquit Plin. lib. 19. Sosipater autem lib. 1. instit. grammat. *Siser* inquit ἄγριον σέλινον, id est, agreste apium.

ALEC] genus liquaminis esse diximus suprà sat. 4. FÆCVLA COA] ex vino Coo: genus condimenti.

ALTÈ CINCTVS] εὔζωνος, expeditus ad ministrandum. sup. sat. 6. *veluti succinctus cursitat hospes.* vel, vt ego malo, cultu minime molli, habitu ipso pudicitiam præ se ferens, strenuus, virilis.

ACERNAM] ex acere arbore factam. acernas mensas etiam fuisse in pretio, quamuis citreis inferiores, declarat distichum illud Martialis lib. 14. *Non sum crispa quidem, nec siluæ filia Mauræ: sed nõrunt lautas & mea ligna dapes.*

GAVSAPE PVRPVREO] Prisc. lib. 7. eo capite, vbi docet in sextis casibus nominum neutrorum tertiæ declinationis in e, reperiri e. & i. hunc versum profert. sic & Lucill. *Purpureo tersit tunc latas gausape mensas.* Varro. *Clauditur Oceano, Lybico mare, flumine Nilo.* Lucret. lib. 1. *E mare primum homines, è terra posset oriri Squammigerum genus, & volucres:* ex quo Plauti iocus in Mil. glor. *Maris causa hercle, ego hoc vtor oculo minus, Nam si à mare abstinuissem, tanquam hoc vterer.* nã hunc Plauti versum sic emendauit Muret. lib. 3. Var. lect. Sed quòd ad huius loci sententiam attinet, gausapa, seu gausapia videntur adhiberi solita ad mensas tegendas potius, quàm ad tergendas: Martial. lib. 14. *Nobilius villosa tegant tibi gausapa citrum.*

VT ATTICA VIRGO CVM SACR. CER.] Hydaspen puerum formosum cum virgine Attica Canephora, seu potius canephoro, comparat. sacra autem Cereris in canistro quodam, aut cista ferebant virgines capitibus imposita, manib⁹ sublatis, à sacerdote accepta diebus festis Cereris, Mineruæ, & quibusdam alijs. Eas virgines Eri-

A chthonio regnāte fuisse institutas, refert Suidas, à Philochoro traditum esse. Habebat autem suas & Pallas Canephoros. de quibus sic Pausanias in Attic. ἃ δέ μοι θαυμάσαι μάλιστα παρέχεν, ἔστι μὲν οὐκ ἐς ἅπαντας γνώριμα, γράψω δ' οἷα συμβαίνει. Παρθένοι δύο τοῦ ναοῦ τῆς Πολιάδος οἰκοῦσιν οὐ πόρρω. καλοῦσι δ' Ἀθηναῖοι σφᾶς κανηφόρους. Αὗται χρόνον μέν τινα δίαιταν ἔχουσι παρὰ τῇ θεῷ. παραγενομένης δὲ τῆς ἑορτῆς δρῶσιν ἐν νυκτὶ τοιάδε, ἀναθεῖσαι σφίσιν ἐπὶ τὰς κεφαλάς, ἃ ἡ τῆς Ἀθηνᾶς ἱέρεια δίδωσι φέρειν, οὔτε ἡ διδοῦσα, ὁποῖον τι δίδωσιν, εἰδυῖα, οὔτε ταῖς φερούσαις ἐπισταμέναις. id est, *quæ autem me maxima admiratione affecerunt, cùm minimè sint omnibus nota, scribam cuiusmodi sint. Duæ virgines à templo Palladis non longè habitant: eas autem Canephoras, seu Canephoros appellant Athenienses. Hæ aliquantum temporis apud Deam commorantur: vbi verò dies festus aduenit, faciunt noctu sacra, suis capitibus imponentes, quæ Mineruæ sacerdos dat eis ferenda, cùm neque ea, quæ dat, quid det, sciat: neque eæ, quæ ferunt, quid ferendum accipiant, sciant.* De iisdem sic M. Tull. Verr. de signis, *Erant præterea duo signa non maxima: verùm eximia venustate, virginali habitu, atque vestitu, quæ manibus sublatis sacra quædam more Atheniensium virginum reposita in capitibus sustinebant. Canephoræ ipsæ vocabantur.* Ouid. lib. 2. Metamor. *Illo fortè die castæ de more puellæ Vertice supposito festas in Palladis arceis Pura coronatis portabant sacra canistris.* habebat & Diana suas. Theoc. εἰδ. β. Ἦνθ' ἁ τῶ Εὐβούλοιο καναφόρος ἄμμιν Ἀναξὼ Ἄλσος ἐπ' Ἀρτέμιδος. id est, Venit nobis Eubuli filia Canephoros Anaxo ad nemus, seu fanum Dianę. habebat & Iuno Canephoros. sat. 3. lib. 1. *persæpe velut si Iunonis sacra ferret.* ascribit autem ad illud Theocr. interpres, virgines nupturas placandæ Dianæ causa, ne eam offenderent, atque in sese irritarent, quòd virginitatem suam essent amissuræ, κανηφορεῖν, id est, sacra quædam in Canistris cōdita, & occultissima ferre solitas esse. B

CÆCVBA VINA] vinum Cæcubum laudabant Romani illi veteres. sup. Od. 20. lib. 1. *Cæcubum, & prælo domitam Caleno Tu bibes vuam.*

ALCON] alter puer vinum Chium ferens prodit in medium.

C CHIVM] in nomine Chium, i, producitur, cū Chius primitiuū sit breue: docet Priscian. lib. 2.

MARIS EXPERS] aquæ marinæ expers. οὐ τεθαλασσωμένον. Athen. lib. 1. scribit, veteres consueuisse aquam marinam in vina infundere, fortasse vt essent salubriora. Nam huiusmodi vina nullas cruditates gignunt, ventrem soluunt, stomachum aliquantùm mordent, atque incitant, flatus non ingenerant, ad cibum concoquendum adiuuant. verba Athen. sunt hæc, οἱ δὲ ἐπιμελέστερον τεθαλαττωμένοι οἶνοι ἀκραίπαλοί τε εἰσι, καὶ κοιλίαν λύουσιν, ἐπιδάκνουσί τε τὸν στόμαχον, ἐμφυσήσεις τε οὐκ ἐνεργάζονται, καὶ συγκατεργάζονται τὴν τροφήν. Itaque fugam illam Bacchi ad mare, nonnulli sic interpretantur, vt per eam significari putent hanc conficiendi vini rationem, & aquæ marinæ infusionem. nam vinum aqua marina infusa suauius effici: vnde Plauti ioc. Rudente, *Quasi vinis Græcis Neptunus nobis suffudit mare.* Plutarch. αἰτίαις φυσικ. διὰ τί τῷ οἴνῳ θάλασσαν περιχέουσι. καὶ χρησμόν τινα λέγουσιν ἁλιεῦς κομισθῆναι προστάττοντα βαπτίζειν τὸν Διόνυσον πρὸς τὴν θάλατταν. quā- D obrem vino mare infundunt? Oraculum quoddam aiunt piscatoribus editum esse, quod iuberet Dionysum in mare mergere. Inde institutum esse scribit Varro, vt refert Acro, vt delphini Libero appingerentur. Verumtamen ad vinum Chium aqua marina non adhibebatur, neque hodie adhibetur. & attende, in his verbis, *maris expers,* esse ambiguum, vt per vinum Chium maris expers, intelligamus significari vel verum Chium, in quod non solebat infundi aqua marina: & ita, maris expers: vel simulatum, & vernaculum, & in Italia natum, non ex Græcia naui aduectum: & ita maris expers, quod magis probo. Est enim magis Horatianum.

HERVS] dominus cenæ. Nasidienus.

ALBANVM] de vino Albano sic Athen. lib. 1. γίνεται καὶ περὶ τὴν καμπανίας κώμην ὁ καλούμενος Ἀλβανὸς, πότιμος, κοῦφος ἀπὸ ἐτῶν πέντε. id est, nascitur autē, & in agro Cumano, qui est in Campania, vinum Albanum quod appellatur, ad potionis vsum accommodatum, & leue ab annis quinque.

DIVITIAS MISERAS] Alij putant orationem esse hominis suam copiam extenuantis hoc E modo: habemus (inquit Nasidienus) vtrumque, videlicet Albanum, & Falernum, si tibi magis placent, quàm, quæ tibi ministrantur: atque ita hęc verba *Diuitias miseras*, dicendum erit cohærere cum superioribus verbis *habemus vtrumque:* plane *diuitias miseras:* vel planè diuitiæ, miseræ, & sollicitæ sunt: vt sint Nasidieni verba. alij *Diuitias miseras* existimant esse verba Horatij: & ita, à superiore versu separanda, hoc modo: ô Diuitias miseras Nasidieni. ô hominem miserè diuitem. quam sententiam magis probat Muretus: & mihi quoque probabilior est, vt intelligamus, ab Horatio vrbanè Nasidienum derideri, qui cùm habeat Falernum, & Albanum, vina laudatissima, & fortasse appositis meliora, non apponat tamen. Diuitiæ autem miseræ sunt eius, qui eis non vtitur. Sic *Arelli Sollicitas opes* dixit Sat. 6. eiusdem libri.

SED QVEIS CENANTIBVS VNA] id est, F sed quibus alijs conuiuis vnà cenantibus libenter, & iucundè cenaris, liberalitérque acceptus sis, scire peruelim.

PVLCHRÈ FVERIT TIBI] benè fuerit tibi, iucundè vixeris. vide sup. annot. ad sat. 2. huius lib. *benè erat non piscibus vrbe petitis.*

SVMMVS EGO] id est, in summo lecto, & tamen medius inter Viscum Turinum & Varium.

CVM SEVILIO B.] Balatro & Vibidius erant in imo lecto: & inter eos medius cubabat Nasidienus conuiuator.

QVOS MÆCENAS ADDVX. VMBR.] vmbræ appellantur, vt dicem. ad epist. ad Torq. lib. 1. conuiuæ non vocati illi quidem à conuiuatore: verùm tamē eum, qui vocatus est, secuti. sed quæri potest quos dicat Fundanius vmbras fuisse Mæcenatis, Balatronémne & Vibidium: an Nomentanum, & Porcium: an hos omneis? si Balatronem & Vibidium, prouocabulum *quos* refe retur ad ea, quæ antecedunt, si Nomentanum & Porcium,

A Porcium, hic erit ordo verborum, & Nomentanus erat ſupra ipſum Mæcenatem, Porcius infrà, quos quidem Mæcenas ſecum adduxerat non inuitatos à Naſidieno: & ita Aldus Manutius. Si hos omneis, mira erit verborum implicatio. Puto autem hîc treis lectos fuiſſe: in ſummo lecto Fundanium medium, Viſcum Turinum ſuperiorem, Varium inferiorem accubuiſſe: in imo Balatronem, Vibidium, Naſidienum conuiuatorem: in ſecundo, ſeu medio Mæcenatem medium, Nomentanum ſuprà, Porcium infra diſcubuiſſe. media inter lectos erat menſa. Et credibile eſt, lectũ, in quo Mæcenas medius accumbebat, ſecundum fuiſſe. Nam vt medius in lecto accumbentium locus erat honoratior, ſic & ſecundus lectus. quod & Seruius admonet ad illum Virg. locum, *mediamq́ue locauit:* vbi hæc profert ex Salluſtio: *Igitur diſcubuere, Sertorius inferior in medio: ſuper eũ Fabius Hiſpanienſis ſenator ex proſcriptis: in ſummo Antonius, & infra ſcriba Sertorij Verſius, & alter ſcriba Mæcenas ſuprà: in imo medius inter Tarquinium & Ouiũ* [al. *Denatium*] *Perperna.* Erãt ſcilicet (vt etiam diſpoſitionem huius triclinij: & ordinem
B conuiuarum accumbentium declarem ἐν παρόδῳ) hîc quoque tres lecti. In medio lecto duo accumbebant dumtaxat, Sertorius, & T. Fabius Hiſpanienſis ſenator. Sertorius in medio lecto accũbebat infra Fabium. & ita ille ſecundus erat Fabio. In ſummo lecto tres erant conuiuæ: medius cubabat Antonius: ſuprà eum ſcriba Mæcenas, infrà Verſius. in imo tres quoque conuiuæ: Perperna medius, ſuprà Tarquinius, infrà Denatius, ſeu Ouius. Conſtat autem, Caſſium Nomentanum fuiſſe luxurioſum, & perditum nepotem: de quo ſuprà ſat. 8. lib. 1. & alibi. Nomentanus igitur erat ſupra Mæcenatẽ, Porcius infrà. Mæcenas igitur medius: & præterea in medio lecto. atque ita in loco accumbebat honoratiſſimo.

Svper ipsvm] ſic habent libri veteres, non ſuprà: quod malim tamen. & ita loquitur M. Tull. epiſt. ad Papirium Pætum lib. 9. *& quidem ſuprà me Atticus, infrà Verrius familiares tui.* om
C nino ego ſuſpicor ab Horatio ſcriptum eſſe ſuprà, vel certè ſuper, id eſt, ſupera, ſeu ſuprà. docent tamen nobiles grammatici, veteres vſurpaſſe *ſuper* & *ſupera*, pro *ſuprà*. quemadmodum vſurpauit Salluſtius in ſuperiore illo exemplo à nobis modò relato.

Ridicvlvs totas] Porcius in eo ridiculus, quòd totas vno hauſtu placentas abſorbebat, quaſi nimis liquidas. libri aliquot veteres, in his Vat. vnus, & Torn. habent *obſorbere.* quam ſcripturam probo: vt *obligurire* apud Terent.

Nomentanvs ad hoc] Nomentanus ad hoc fuerat à Naſidieno vocatus, vel à Mæcenate ductus, vt ſi quid eſſet obſonij lautioris, quod alijs obſcurum, atq; incognitum eſſet, digito indicaret. vel, vt alij explicant, in eo erat ridiculus, vt ſi quid ineſſet in cibis inſipidum, aut illotum, aut vulgare, digito indicaret. erat enim hic Nomentanus, inſignis obſoniorum artifex, iudex, & helluo.

Nam cetera tvrba] nam nos harum deliciarum rudes, & imperiti, comedimus aueis, D
conchylia, &c.

Longè dissimilem noto] quę omnia ſuccum continebant nobis incognitum, longéque ei ſucco diſſimilem, qui vulgo eſt notus.

Passeris] piſcis plani: qui à rhombo, hoc tantùm differt, quòd rhombo ſitus corporis dexter reſupinatus eſt: paſſeri læuus. Plin. lib. 9.

Atqve Ingvst.] aliquot libri manuſcr. habent, *cum paſſeris aſſi, & Inguſt.*

Porrexerat] ſic reperi ſcriptum in trib. cod. Vat. & Iann. & Ruſſard. & Cleric. nam vulgati habent, *porrexerit.*

Melimela] μελίμηλα, mâla mellei ſaporis.

Damnosè] plurimum. nam damno conuiuatoris ſupra modum bibunt conuiuæ.

Moriemvr invlti] iocus: quaſi ita dicat. par eſt nos Naſidieno, qui nos inuitauit, tàm que inelegãter, & illiberaliter accepit, hanc gratiam referre. vt plurimum bibamus: quod niſi faciemus, Naſidienus nos impune cibis tam vilib⁹, & vulgaribus, & illotis pauerit: vel dicio cum in eo conſiſtere, quòd oratio eorum, qui in ancipiti, & aduerſo prœlio, quamplurimis hoſtibus interfectis, mori decreuerunt, ad certamen poculorum transfertur. Virgil. Æneid. 2. *numquam omnes hodie moriemur inulti.* ego illud malo. E

Et calices poscit] ſic efferunt Græci αἰτεῖ μείζους. ſubaudi κύλικας. vide annot. ad Od. 9. epod. *poſcit* autem habet Cod. vnus Vatic. Rain. Card. Torn. quos ſecutus ſum. alij, *poſcunt.* Apud M. Tullium poſcere pro inuitare vſurpatum eſt. libro quarto accuſ. *fit ſermo inter eos, & inuitatio, vt Græco more biberetur: hoſpes hortatur. poſcunt maioribus poculis.*

Vertere pallor] tum cœpit Naſidienus pallere.

Parochi] conuiuatoris, qui cenam præbebat. aliàs parochum appellant παρὰ τὸ παρέχειν, eum, qui ſalem, acetum, oleum, ligna, & ſimilia præbet legatis, aut magiſtratibus, vt diximus ſup. ad ſat. 4. lib. 1. M. Tull. epiſt. ad Att. lib. 13. epiſt. 1. *Omnino eum Sextius noſter, parochus publicus, occupauit, quod quidem facilè patior. Veruntamen* F
quòd mihi magno beneficio meo magna cum fratribus illius neceſſitudo eſt, inuito eum per litteras, vt apud me deuerſetur.

Acreis] qui largiter, & ſuprà modum bibunt. vt ſat. 2. huius lib. *acria pocula.*

Exsvrdant] hebetant, obtundunt. tralatio eſt ab aurium ſenſu ad guſtatum. palato enim iudicantur ſapores.

Invertvnt Alifanis, &c.] i. vini cados inuertentes, totos exhauriunt poculis Alifanis. alij per vinaria lagenas ſignificari volũt, quod magis probo. M. Tull. orat. pro Plancio. *totus ille tractus celeberrimus Venafranus, & Aliſanus.* iam illud *inuertunt vinaria,* dictum, vt vertere cados, Od. 29. lib. 3. *Non antè verſo lene merum cado.* Vertebantur enim cadi, & ſimilia vaſa vinaria, cùm vinum ex ijs promebatur: & cum exhauriebantur, ita inuertebantur, vt os terram tangeret, vt docet Acro, ſiue quis alius nomine Acronis.

Ri[...]mis]

A IMIS] qui accumbebant in imis lectis, seu in infimis lectorum partibus, vt epist. ad Loll. 2. li. 1. *imi Derisor lecti.* seu infimi loci, atque ordinis hominibus.

CONVIVÆ LECTI] conuiuæ honoratiores, qui summi & medij accumbebant, videlicet Mæcenas, Viscus Turinus, Varius, ego Fundani⁹.

SQVILLAS] supra sat. 4. *Tostis marcentē squillis recreabis, &c. Potorem.*

NATANTEIS] in iure, quod iamiam describet.

PORRECTA] muræna procera, in patina exposita: elixa scilicet, & patinaria. participium *porrecta* declarat murænæ magnitudinem, ac proceritatem. sic sup. sat. 2. huius lib. *Porrectum magno magnū spectare catino Vellem, ait Harpyijs gula, &c.*

HÆC GRAVIDA (INQVIT)] si verum est, quod de muræna traditum est, eam cum serpente commisceri, cibus est non tam suauis, quàm periculosus. Oppianus quidem lib. 1. ἁλιευτ. hanc vulgatam de muræna opinionem non prætermisit. sic enim scribit, Ἀμφὶ δὲ μυραίνης φάτις ἔρχεται οὐκ ἀΐδηλος, Ὡς μὲν ὄφις γαμέει τε, καὶ ἐξ ἁλὸς ἔρχεται αὐτὴ Πρόφρων B ἱμείρουσα παρ' ἱμείροντι γάμοιο, &c. id est, de muræna fama dimanat non obscura, serpentem cum ea cōmisceri, & eam ipsam ex mari prodire libenter & cupidè, & ad serpentem accedere coniunctionis cupiditate affectam.

SVB HOC] cùm allata esset muræna, atq; apposita. *sub hoc*, id est, hoc ipso tempore: vel circiter hoc tempus.

DETERIOR CARNE] deteriore carne futura, si post partum capta esset.

HIS MISTVM IVS EST] ius ex his, quæ sequuntur, temperatum est: ex his constat, nempe ex oleo Venafrano, garo optimo, vino quinquēni Italico, & Chio, pipere albo, aceto Methymnæo. Hæc muræna, elixa erat, & iccircò in ius immersa, & in patina porrecta. sup. satyra 4. eod. lib. *Nec satis est cara pisceis auerrere mensa Ignarum quibus est ius aptius, & quibus assis Languidus in cubitum sese conuiua reponat.*

C OLEO, QVOD PRIMA VEN. P.] oleo totius Venafrani tractus præstantissimo: vel potius eo oleo, quod primùm ex oliuis Venafranis manauit verius, quàm expressum est: quod nostro sermone parentem, seu matrem guttam appellamus. oleum Venafranum in primis laudabatur: vt sup. sat. 4. *insuper addes, Pressa Venafranæ quod bacca remisit oliua.* Martialis lib. 13. *Hoc tibi Campani sudauit baca Venafri. Vnguentum quoties sumis, & istud olet.*

PISCIS IBERI] id est, scombri. laudatissimum fuisse garum, quòd ex scombris maceratis, ac liquefactis esset confectum, suprà notauimus: quod item testatur Strabo libro tertio. cuius verba refert Athenæus lib. 3. δειπνοσοφ. στράβων δ' ἐν τρίτῳ γεωγραφικῶν πρὸς ταῖς Ἡρακλέους φησὶ νήσοις κατὰ Καρχηδόνα τὴν καινὴν πόλιν εἶναι σεξιτανίαν, ἐξ ἧς καὶ τὰ ταρίχη ἐπωνύμως λέγεσθαι καὶ ἄλλην σκομβροαγρίαν ἀπὸ τῶν ἁλισκομένων σκόμβρων· ἐξ ὧν τὸ ἄριστον σκευάζεσθαι γάρον, id est, *Strabo autem lib. 3. Geograph. ait, ad Herculis insulas circa Karthaginem nouam, vrbem esse Sexitaniam: ex qua salsamenta quædam quasi gentili nomine appellari, & aliam scombrorum prædam, à scombris, qui eo loco capiantur: ex quibus optimum garum confici.* D

CITRA MARE NATO] Italico. significat, vinum Italicum quinquenne adhibitum esse in hoc iure coquendo: sed eidem iam cocto vinum Chium esse infusum. Verùm si legamus *coctæ*, hic erit sensus: in muræna coquenda vinum Italicum adhibitum esse, sed ei iam coctæ, vinum Chium.

DVM COQVITVR] ius: vel muræna, si legamus *coctæ*.

COCTO] iuri cocto vinum Chium est aptissimum. sed quidam libri calamo exarati habent *coctæ*, videlicet murænæ.

AC. QVOD METHYM.] aceto, ex vino Lesbio corrupto.

ERVCAS VIRIDEIS INVLAS EGO PR.] Sic omnes quidem habent libri, præter vnum & alterum, in quibus est, *inulásque ego primus amaras, &c.* Sed ego olim hunc locum in omnibus libris deprauatum esse putabam: & duarum litterarum dumtaxat, in duabus vocibus, immutatione emendandum arbitrabar, & pro eo, quod vulgo E legitur, *inulas ego Primus amaras*, ego *inulis ego primus amaris*, restituendum curaram, coniecturam meā nōnullis viris doctis. approbantib⁹: vt horū verborum, atque adeò, huius toti⁹ loci hic ordo, hæcq; sententia esset. Ego primus omnium monstraui, hoc est, docui incoquere inulis amaris erucas virideis, vt melius, quod Græci dicunt, ὡς ἀμείνονι, id est, tamquam melius quiddam ea muria, quàm testa marina, nempe echinus, remittit. Curtillus autem monstrauit incoquere illotos, seu illutos echinos inulis. hæc igitur verba, *illutos Curtillus echinos*, includenda essent interpositionis nota. Iam hoc loquendi genus, *erucas inulis incoquere*, cùm sit alijs Latinis vsitatum, tùm Horatio. Virg. Georg. 4. *Huius odorato radices incoq; Baccho.* Hor. Od. 3. epod. *Nū viperinus his cruor Incoctus herbis me fefellit?* Nunc autem mihi videtur antiqua scriptura, à qua non discrepat vulgata, retinenda, vt intelligamus, erucas virideis, & F inulas amaras incoqui iuri illi, quod descriptum est: & *erucas virideis, inulas amaras* positum esse ἀσυνδέτως. Quòd autem ad hoc attinet, *vt melius*, tale est illud, quod est in hac eadem sat. *Et leporū, auulsos, vt multo suauius, armos*, id est, vt rē multo suauiorem: vel, vt multo suauius quiddam. Echinum piscem porrò diximus esse ex genere testaceorum, ad illum locum, *Horret capillis, vt marinus asperis Echinis*, Od. 5. epod. Quòd autem in nonnullis libris veteribus, vt in duobus Vatic. & in Iann. scriptum est, *Erucas virideis, inulasq; ego prim. am. &c.* hanc scripturam ideò non sequor: quia fit mihi verisimile copulationem *que* ab aliquo semidocto scripturę receptæ fuisse additam. Verumtamen iudicet lector eruditus.

ILLVTOS CVRTILLVS ECHINOS] illutos, id est, non liquatos, non maceratos, non delutos, ἀπήκτους, non labefactos, non liquefactos, id est, echinos integros, non muriam ex eis factam.

INTE-

A INTEREA SVSPENSA GRAVEIS AVLÆA] quæ cameris tricliniorum ſubtendebantur, & ſuſpendebantur, ſeu potius ſuſpandebantur, vt ſi quid pulueris supernè caderet, exciperent. *ſuſpãſa* malim legi, à verbo *ſuſpando*, quàm *ſuſpenſa*, à *ſuſpendo*. Seruius ad illum Virgil. locum Æneid. 1. *aulæis iam ſe regina ſuperbis*, aulæa interpretatur vela picta: docétq; aulæa eſſe dicta quòd primùm in aula Attali regis Aſiæ, qui populum Ro. ſcripſit heredem, inuenta ſunt. *ideò etiam in domibus tēdebantur* (inquit) *aulæa*, *vt imitatio tentoriorum fieret*, *ſub quibus bellantes ſemper habitauere maiores. Varro tamen dicit, vela ſolere ſuſpendi, ad excipiendum puluerem, quia tum vſus cameræ ignorabatur. Vnde Horatius: Interea ſuſpenſa graueis aulæa ruinas, &c.*

IN PATINAM] in eam patinam, in qua inerat murænailla porrecta, elixa, & patinaria.

PVLVERIS ATRI, QVANTVM] tantùm, ſubintellige. vt ſat. 3. huius lib. *Frumenti, quantũ metit Africa.* Sed dicere poſſit aliquis, hoc tricliniũ, in quo hi cõuiuę cenabãt, nõ fuiſſe cameratũ, ſi vera ſunt, quæ modò retulimus ex Seruio,
B & Varrone. cameræ enim nõ facile pulueré colligebant. Iccirco in triclinijs cameratis non erat opus aulæis. At in hoc triclinio erant aulæa.

MAIVS VERITI] fortaſſe totius domus aut certè tabulati, aut recti, aut cameræ, ſi hoc triclinium erat cameratum, ruinam.

RVFVS] Naſidienus cõuiuator, cenæ pater.

POSITO CAPITE] demiſſo capite, & ita mæſtus. καταβαλὼν τὴν ὄψιν, ἢ τὴν κεφαλήν.

IMMATVRVS] ætate ad mortem immatura.

FLERE] flebat: vel flere cœpit.

SAPIENS] vel ſapiens in ea diſciplina, quæ ad obſoniorum apparatum, & ventris, gutturíſque voluptatem pertinet: vel *ſapiens*, cui palatum ſapiebat: vel quòd ſapientis eſſe velit, hilariter & iucundè viuere, vt Od. 11. lib. 1. *ſapias: vina liques, &c.*

TOLLERET] in ſpem meliorem erigeret, demiſſum excitaret, mæſtum ſolaretur. ſup. enim dixerat, *Rufus poſito capite, vt ſi Fil. imm. obiſſ. flere.*
C VT SEMPER, &c.] quàm, ὡς. ſic ſup. ſat. 6. *vt tu Semper eris deriſor.*

SVSPEND. OMNIA NASO] omnia deridens. ſup. ſat. 6. lib. 1. *naſo ſuſpendis adunco Ignotos.*

HÆC EST. CONDICIO VIV.] hac condicione (inquit) nati ſumus, vt multis & varijs caſibus expoſita ſit vita noſtra. ſermo diſſimulationis, & vrbanitatis plenus.

TVO] alloquitur Naſidienum conuiuatorem.

TÉNE, VT EGO] téne æquum eſt ſollicitari, & laborare, vt lautè accipiar? ne panis, &c. ſic Phorm. ille apud Ter. Phorm. *Téne aſymbolum venire vnctum, atque lautum è balneis, Otioſum ab animo: cùm ille & cura, & ſumtu abſumitur, Dũ tibi ſit, quod placeat? ille ringitur, vt tu rideas, Prior bibas, prior decumbas? cena dubia apponitur?* tale & illud loquendi genus eſt Od. 8. epod. *Rogare longo putidam te ſæculo, &c.*

ACCIPIAR LAVTE] ſic Virg. Æn. 3. *Illos porticibus rex accipiebat in amplis.*

TORQVERIER] cruciari, angi. vt epiſt. ad D
Loll. lib. 2. *Ludentis ſpeciem dabit, & torquebitur.*

NE PANIS ADVSTVS, &c.] hæc fortaſſe peccata fuerant à Naſidieno, quæ diſſimulanter & vrbanè reprehendit Balatro.

VT OMNES PRÆC.] fortaſſe pueri Naſidieni, qui in hoc conuiuio miniſtrabãt, erant minus rectè præcincti, erant incomti, ineptíque ad miniſtrandum.

SI PATINAM PEDE L. F.] ſi quis puer, ſeu miniſter non minus ineptus, aut abſurdus, quàm agaſo aliquis, offenſo pede patinã frangat. Naſidienum notat, qui taleis miniſtros haberet.

SED CONVIVATORIS, &c.] id eſt, quemadmodum imperatoris ingenium in rebus aduerſis perſpicitur, & elucet, in ſecundis obſcurum eſt: ſic & conuiuatoris prudentiam declarat caſus aliquis aduerſus, qui in conuiuio interuenerit. Non pugnat hoc cum eo, quod ſcribit Cæſar lib. 7. de bello Gall. *res aduerſas imperatorum auctoritatem minuere.*

QVÆC. PRECERIS] quæcumque optes: ὅσ᾽ εὔχοιο. Dij faxint, vt omnia tibi ex ſententia ſuccedant. omnia optata tibi à Dijs contingant. ſic E
Plautus Aſin. *Dij tibi dent quæcumque optes.*

COMIS] vrbanus, εὐτράπελος, facetus. ſat. 4. lib. 1. *Hic tibi comis, & vrbanus, liberq; videtur.*

ET SOLEAS POSC.] ex hoc loco intelligere, & colligere licet, veteres illos Ro. ſoleis in triclinio vſos eſſe, non calceis. his enim vtebantur foris, & in publico. Vtebantur ſoleis & qui morbo impediti, vel alioqui minus firmi, minúſque rectè valentes, publico abſtinebant, & domi ſe continere propter morbum, & corporis infirmitatem cogebantur. ſic meretrix illa apud Plautũ in Trucul. puerperã ſimulans, ſoleas poſcit. *Date ſoleas, atq; me intro actutũ ducite.* Denique vtebantur ſoleis in cubiculo & triclinio. Iccirco Verri obijcit M. Tullius lib. 5. accuſ. ſtetiſſe eũ ſoleatũ in littore cũ pallio purpureo, &c. Præterea hinc etiam intelligimus, conuiuas ſoleas ponere ſolitos eſſe antequàm accumberent.

IN LECTO QVOQVE] ex hoc loco perſpi- F
cuum eſt, non omneis conuiuas in vno lecto accubuiſſe, ſed plureis lectos fuiſſe. *videres* autem videtur poſitum pro *audires*. audiuntur enim ſuſurri, non videntur.

STRIDERE] à verbo *ſtrido*. ſic Virg. Georg. 4. *Stridere apes vtero, & ruptis efféruere coſtis.* licebat (inquit) videre, ſeu audire conuiuas in ſingulis lectis conſuſurranteis. Secreta autem aure diuiſos ſuſurros dicit, quia non communiter inter ſe conſuſurrabant, ſed ſeparatim terni in ſingulis lectis: neque collatis omnium capitibus, ſed pro numero lectorum ſeparatis.

NVLLOS HIS MALL. L. S.] Horatius loquitur. *his*, id eſt, quàm hos.

REDDE] renuntia, refer. tralatio eſt. nã reddere is propriè dicitur, cui datum eſt, vel qui eripuit, aut abſtulit.

NVM SIT QVOQVE FRACTA LAG.] num, quemadmodum aulæa corruerunt, ita etiam lagenæ fractæ ſint.

A RIDETVR] dum ridetur à conuiuis: dum rident conuiuæ, & cachinnantur.

FICTIS RERVM] ob res confictas: rebus cō fictis: quia Nasidienus commendabat suas epulas, suaque condimenta, quæ reuera non erant commendanda: quæque talia non erant, qualia mentiebatur. similia sunt illa, *abdita rerum, amara curarum, opaca domorum, &c.* quæ notauimus ad Od. 12. lib. 4.

BALATRONE SECVNDO] id est, Balatrone approbante: ex sententia Balatronis: fauente, & applaudente, seu adiuuante Balatrone. sic supra *rumore secundo*. lege annot. ad epist. ad Fuscū Arist. lib. 1. M. Tull. ad Qu. Frat. lib. 2. *Vatiniū arbitratu nostro concidimus, Dijs, hominibúsque applaudētibus.* vel dic secundas quasi parteis agēte, vt quamuis esset magnus derisor, hîc tamen ad alios in ridendo secundum locum obtineret, & secundarum partium esset.

NASIDIENE REDIS MVT. FR.] ἀποστροφὴ ad Nasidienum. sed hoc sentit: Nasidienus mutatæ frontis redit, id est, Nasidienus hilarior & lætior redit.

B MAZONOMO.] genus lancis prægrande.

SPARSI] aspersi, conspersi, vt sat. 4. huius lib. *Corycióque croco sparsum stetit.*

PINGVIB. ET FICIS PAST. IEC. ANS.] iecur saginatum, & auctum pinguibus ficis. Athen. lib. 9. scribit, tanto in pretio fuisse veteribus anseris iecur, vt essent apud eos χηνοβοσκοὶ, id est, anserum pastores, qui anseres ita alerent, vt eorum iecur mirificè augeretur: quod item tradit Plinius. Ego in Italia idem vidi factitari. sed quo modo, aut qua arte id fieret, non admodum quęsiui: nisi quòd audiebam, dulcia ad eam rem multum conferre. Itaque hodie in Gallia mulier quædam potens & sumtuosa gregem anserum domi melle pascit. Martialis lib. 13. *Aspice quàm tumeat magno iecur ansere maius. Miratus dices: hoc rogo, creuit vbi?* Iam pingueis ficus dixit, quia ficcis sunt meliores.

VT MVLTO SVAV.] tamquam suaui' quidC dam. sic sat. 4. huius lib. *Facundi léporis sapiens sectabitur armos.* Cod. Tornes. & duo alij habēt, *Et léporis vulsos.*

EDIT] in duob. cod. Vat. Iannoct. Torn. Russard. Nicot. legitur, *edit*, ab edimis, it, vt sup. Od. 3. epod. *Edit cicutis allium nocentius.* sic & Plaut. D in Pœnulo, *Est domi, quod edimus.*

VIDIMVS ET MERVLAS PONI] poni .i. apponi: vt sat. 2. lib. 1. *positum sic tangere nolit*

SVAVEIS RES] appositio est, vt gramm. appellant. *merulas & palumbes, suaueis res.* merulæ illæ, & palumbes sine clune (inquit) suaues res essent, nisi dominus ineptè, & loquaciter de earū naturis & caussis dissereret: vel nisi nobis narraret harum palumbium, seu palumborum naturas, & quamobrē clunes eis deessent. Sed quid significat his verbis Horatius? vtrū conuiuatorum quorumdam ineptias, inscitiam, & stultitiā notat, qui singularum rerū, quæ apponuntur, naturas & caussas nimis subtiliter, & odiosè commemorant? Ita fit interdū, vt, dum vel ingeniū suum intempestiuè, atque ineptè ostentant, vel imprudentes aliquid de cibis appositis proferūt, quod parū placeat: cōuiuas ab edendo absterreant? atque huc fortasse pertinet, quod scribit Plutarch. lib. 7. sympos. καὶ περὶ οἴνων διαφορᾶς, καὶ μύρων ἐρωτᾶν, καὶ διαπυνθάνεσθαι, φορτικὸν κομιδῇ, καὶ νεόπλουτον, id est, *& de vinorum, vnguentorúmque differentia rogitare, & quærere, pingue, & ineptum, & hominis nuper diuitis facti proprium est.* E an clunes illæ iccirco detractæ erant palumbibus, quòd putebant, cùm tamen partes essent omnium suauissimæ naturâ: & ita carpitur inscitia conuiuatoris, qui palumbiū parteis eas apponeret, quæ minus lautæ essent: eas, quæ suauitate præstarent, apponi vetuisset, siue sua voluntate, siue ob eam caussam, quā diximus? an in clunibus illis vermeis exstitisse dicemus, quod Acroni placet: & ideò desectas esse?

CANIDIA AFFL.] Gratidiam, seu Canidiā veneficam, quam, vt apparet, odio Vatiniano persequebatur, etiam hîc insectatur, mordet, & lacerat non mimico, aut satyrico, hoc est, vrbano, sed planè hostili, & Theonino dente.

PEIOR SERPENTIB. AFR.] hoc eò pertinet, quòd quæ à serpentibus afflata sunt, quantumuis salutaria sint licet, venenata, & mortifera redduntur. Columella, *cauendumq́; ne à serpentibus afflentur, quarum odor tam pestilens est, vt interimat vniuersos.* F in quibusdā codicib. manuscr. reperi scriptum *atris* pro *Afris*. ego nihil muto: quamquam atras viperas dixit Oda 4. lib. 3. *Vt tuto ab atris corpore viperis, &c.*

EPISTO-

EPISTOLARVM LIBER PRIMVS.

I. AD MÆCENATEM. I.

PRIMA dicte mihi, summa dicende camœna,
Spectatum satis, & donatum iam rude, quæris
Mæcenas iterum antiquo me includere ludo.
Non eadem est ætas, non mens. Veianius, armis
Herculis ad postem fixis, latet abditus agro:
Ne populum extrema toties exoret arena.
Est, mihi purgatam crebrò qui personet aurem:
Solue senescentem maturè sanus equum, ne
Peccet ad extremum ridendus, & ilia ducat.
Nunc itaque & versus, & cetera ludicra pono:
Quid verum, atq; decens, curo, & rogo: & omnis in hoc sum.
Condo & compono quæ mox depromere possim.
Ac, ne fortè roges, quo me duce, quo Lare tuter:
Nullius addictus iurare in verba magistri,
Quò me cumq; rapit tempestas, deferor hospes.
Nunc agilis fio, & mersor ciuilibus vndis,
Virtutis veræ custos, rigidusq; satelles:
Nunc in Aristippi furtim præcepta relabor,
Et mihi res, non me rebus subiungere conor.
Vt nox longa, quibus mentitur amica, diesq;
Longa videtur opus debentibus: vt piger annus
Pupillis, quos dura premit custodia matrum:
Sic mihi tarda fluunt, ingrataq; tempora, quæ spem,
Consiliumque morantur agendi nauiter id, quod
Æquè pauperibus prodest, locupletibus æquè:
Æquè neglectum, pueris, senibusq; nocebit.
Restat, vt his ego me ipse regam, solerq; elementis.
Non possis oculos quantum contendere Lynceus:
Non tamen iccirco contemnas lippus inungi:
Nec, quia desperes inuicti membra Glyconis,
Nodosa corpus nolis prohibere chiragra.
Est quâdam prodire tenus, si non datur vltrà.
Feruet auaritia, miseroq; Cupidine pectus?
Sunt verba, & voces, quibus hunc lenire dolorem
Possis, & magnam morbi deponere partem.
Laudis amore tumes? sunt certa piacula, quæ te
Ter purè lecto poterunt recreare libello.
Inuidus, iracundus, iners, vinosus, amator:
Nemo adeò ferus est, vt non mitescere possit,

A Si modò culturæ patientem commodet aurem.
Virtus est vitium fugere: & sapientia prima,
Stultitia caruisse. vides, quæ maxima credis
Esse mala, exiguum censum, turpemq́; repulsam,
Quanto deuites animi, capitisq́; labore.
Impiger extremos curris mercator ad Indos,
Per mare pauperiem fugiens, per saxa, per igneis:
Ne cures ea, quæ stultè miraris, & optas:
B Discere, & audire, & meliori credere non vis?
Quis circum pagos, & circum compita pugnax,
Magna coronari contemnat Olympia, cui spes,
Cui sit cōdicio dulcis sine puluere palmæ?
Viliùs argentū est auro, virtutibus aurū.
O ciues, ciues: quærenda pecunia primùm est,
Virtus post nummos, hæc Ianus summus ab imo
Prodocet: hæc recinunt iuuenes dictata, senesq́;,
C Læuo suspensi loculos, tabulamq́; lacerto.
Si quadringentis sex, septem millia desunt,
Est animus tibi, sunt mores, & lingua, fidesq́;:
Plebs eris. at pueri ludentes, rex eris, aiunt,
Si rectè facies. hic murus æheneus esto,
Nil conscire sibi, nulla pallescere culpa.
Roscia, dic sodes, melior lex, an puerorum est
Nænia, quæ regnum rectè facientibus offert,
Et maribus Curijs, & decantata Camillis?
Is'ne tibi melius suadet, qui rem facias, rem D
Si possis rectè: si non, quocumq́; modo rē:
Vt propius spectes lacrymosa poemata PuppI:
An, qui fortunæ te responsare superbæ
Liberum, & erectum præsens hortatur, & optat?
Quòd si me populus Romanus fortè roget, cur
Non, vt porticibus, sic iudicijs fruar ijsdem,
Nec sequar, aut fugiam, quæ diligit ipse, vel odit:
Olim, quod vulpes ægroto cauta leoni E
Respondit, referam: quia me vestigia terrent,
Omnia te aduersum spectantia, nulla retrorsum.
Bellua multorum es capitum. nam quid sequar? aut quem?
Pars hominum gestit conducere publica. sunt, qui
Frustis, & pomis viduas venentur auaras,
Excipiantque senes, quos in viuaria mittant.
Multis occulto crescit res fænore. verùm
Esto alijs alios rebus, studijsq́; teneri: F
Iidem eadem possúntne horā durare probantes?
Nullus in orbe sinus Baijs prælucet amœnis,
Si dixit diues: lacus, & mare sentit amorē
Festinantis heri. cui si vitiosa libido
Fecerit auspiciū: cras ferramenta Teanū
Tolletis fabri. lectus Genialis in aula est?
Nil ait esse prius, melius nil cælibe vita.
Si non est: iurat benè solis esse maritis.
Quo teneam vultus mutantem Protea nodo?
Quid pauper? ride. mutat cenacula, lectos,

Balnea,

Balnea, tonsores: conducto nauigio æquè
Nauseat, ac locuples, quem ducit priua triremis.
Si curtatus inæquali tonsore capillos
Occurri: rides. si fortè subucula pexæ
Trita subest tunicæ: vel si toga dissidet impar:
Rides. quid, mea cùm pugnat sententia secum?
Quod petijt, spernit: repetit, quod nuper omisit:
Æstuat, & vitæ disconuenit ordine toto:
Diruit, ædificat, mutat quadrata rotundis.
Insanire putas sollennia me, neq; rides:
Nec medici credis, nec curatoris egere
A prætore dati: rerum tutela mearum
Cùm sis, & prauè sectum stomacheris ob vnguem
De te pendentis, te respicientis amici.
Ad summam, sapiens vno minor est Ioue, diues,
Liber, honoratus, pulcher, rex deniq; regum:
Præcipuè sanus, nisi cùm pituita molesta est.

In hac epistola plurima elucent verborum, & sententiarum lumina: elegantissimæ insunt, in ea translationes, & allegoriæ, aliæq; verborum immutationes, & sententiarum formæ. Res quidem ipsæ è media philosophia petitæ, atque è liquidissimis Academiæ fontibus haustæ sunt, vt facilè appareat, Horatium iam natu grandem, iocis, & nugis relictis, ad studiũ seuerius, & sene dignius trãsire meditari. Perpetua autem est in hoc principio tralatio: quã sic explico, Mæcenas, quem ego primis meis versibus prædicaui, laudaui, atque ornaui: quemq; meis vltimis scriptis laudare, & ad immortalitatem consecrare institui, debeo quidem certè, tu me ad pristinum illud scriptionis genus, nempe ad versus lyricos, & (si satyræ in scriptis ludicris numerandæ sunt, vt quidam volunt) ad satyras reuocare, & perpellere conaris, me (inquam) ex meis scriptis, quæ ad hominum manus peruenerunt, satis à populo cognitũ. verùm hæc ætas aliam vitam, alios mores, aliud studium deniq; postulat. versus lyricos feci partim iuuenis, partim ætate virili, ac media: satyras scripsi ludibundus: quibus comiter, & vrbanè hominũ mores reprehendi. neq; mihi scribendi vel voluptatem turpem, vel laborem recusandum esse duxi. Nunc autem ætate iam ad senectutem præcipitata, periculum esse puto, ne, si me iterum ad versus scribendos, & ceteras res ludicras conferam, & ita me populi iudicio de integro committam, meã canitiem populo deridendam propinem.

PRIMA DICTE MIHI, &c.] sic Hom. ἐπὶ τοῦ βασιλέως, Ἐν σοὶ μὲν λήξω, σέο δ᾽ ἄρξομαι. id est, in te quidem desinam, abs te autem initium ducam. idem de musis Iouem canentibus. Ἀρχόμεναι δ᾽ ὑμνεῦσι θεαὶ, λήγουσί τ᾽ ἀοιδῆς: id est, Musæ principio carminis sui Iouem laudant, & eius laudibus cantũ finiunt. & Theocr. ἐγκωμ. πτολεμ. Ἀνδρῶν δ᾽ αὖ Πτολεμαῖος ἐνὶ πρώτοισι λεγέσθω, Καὶ πύματος, καὶ μέσσος· ὁ γὰρ προφερέστατος ἀνδρῶν. id est, Virorum autem in primis Ptolemæus dicatur, & vltimus, & medius. hic enim est hominum præstantissimus. & Theognis. Ὦ ἄνα Λητοῦς υἱὲ, Διὸς τέκος, οὔ ποτε σεῖο Λήσομαι ἀρχόμενος, οὐδ᾽ ἀποπαυόμενος. id est, O rex Latonæ fili, Iouis suboles: nunquam tui obliuiscar, neq; in principio meorũ carminũ, neq; in extremo. Ex hoc loco argumentantur quidam epistolas postremo loco ab Horatio esse scriptas, & postremo loco esse locandas.

SVMMA] suprema, vltima, vt Ode 28. lib. 3. *Summo carmine, quæ Cnidon, Fulgenteisq; tenet Cycladas.*

SPECTATVM SATIS] satis perspectum, & cognitum, δοκιμασθέντα. nota sunt illa loquendi genera apud M. Tull. *spectata virtus, spectata fides, spectata nobilitas*, quæ translata sunt ab histrionibus, & gladiatoribus. Terent. in Andr. *enimuerò spectatum satis putabam, & magnum exemplum continentiæ.* pertinet etiam interdum ad nummos. Plaut. in Persa. *Non hercle quoi nunc hoc dem spectandum, scio.* Ouid. 1. de Trist. eleg. 4. *Scilicet vt fuluum spectatur in ignibus aurum, Tempore sic duro est experienda fides.*

ET DONATVM IAM RVDE] liberati gladiatores, rude donabantur. M. Tull Philip. 2. *Tam bonus gladiator rudem tam citò accepisti?*

ITERVM ANTIQV. M. INCL. L.] translatio sumta à gladiatoribus. significat autem per ludum antiquum, versus lyricos, atq; amatorios, & fortasse etiam satyras, & omne genus versuũ. Iam hoc genus loquendi *quæris includere*, Horatio vsitatum, vt annotauimus ad Od. 15. lib. 1.

VEIANIVS] gladiatoris nomen.

HERCVLIS AD POSTEM FIXIS] Herculi consecratis, & ad eius ædem suspensis. Nam qui artem aliquam desinebant, eius artis instrumenta eiusdem artis præsidi deo sacrabant, & in eius dei templo suspendebant. Virgil. Melibœo, *Hic arguta sacra pendebit fistula pinu.* per postem autem templum significatur. Virg. Æneid. 5. *Neptuni sacro Danais de poste refixum.*

LATET ABDITVS AGRO] delitescit in agro, arte armorum ludicra omissa.

NE POPVL. EXTR. TOTIES] id est, ne toties populo supplicet, vt eum libertatem exoret. sed potéstne sæpius exorari, seu obtineri libertas? eueniebat interdum, vt boni gladiatores, tametsi à populo libertatem obtinuissent, tamen propter excellentiam, in ludum iterum, atque iterum reuocarentur, atque adeò retraherentur;

A quam explicationem si probabimus, intelligentur hæc esse dicta ad laudem Veianij. tanquam boni gladiatoris: & ita Acro & Porphirio. Sed mihi magis placet Turnebi, viri ingenio & doctrina excellentis, sententia: qui hunc locum sic explicat: ne Veianius à pari suo victus, & ita iamiam ab eo iugulandus, à populo supplex salutẽ petat: quam quidem sæpius victus Veianius, sæpenumerò exorauit. & ita malus gladiator fuit. Iam locus, in quo gladiatores decertabant, arena appellabatur. *extrema* autem dixit, quia ab extrema parte arenæ boni, & victores gladiatores à populo libertatẽ, mali, & victi, salutem petere solebant. Sed nõ dissimulabo lectori, me reperisse scriptũ in plerisq; libris manuscr. *exornet*: vbi alij habent *exoret*. quę fortasse vera & recta scriptura est. hanc quidem vulgatæ anteponit Simeo Bosius. *exornet* autem, vt reperi annotatum in duobus libris manuscr. id est, ludo décoret. gladiatores enim dabantur populo: ex quo munus gladiatorium.

B PVRGATAM] sic Plautus mil. glor. *Perpurgatis ambo damus tibi operam auribus*. contrà epist. prox. *Auriculas citharæ collecta sorte dolenteis.*

PVRG. CR. Q. PERS. AVREM] id est, qui me crebrò moneat non auersum à monitis. *personet aurem* autem idem valet, quod per aurem sonet: quale est illud Od. 7. lib. 2. *quis vdo Deproperare apio coronas, Curátue myrto?* pro eo, quod est, de vdo apio properare coronas curat, aut myrto. cuius generis aliquot exempla ad illum locũ collegimus. alioqui *personare* verbum est absolutum & compositum: quod cum sexto casu iungi solet, vt Od. 17. lib. 1. *dulci Tyndari fistula Valles, & vsticæ cubantis Læuia personuere saxa.* & M. Tull. in Pisonem, *cùm collegæ tui domus cantu, & cymbalis personaret.* vide plura ad Od. illam 17. lib. 1.

SOLVE SENESCENTEM] huc pertinent versus Ennij, *Sicut fortis equus, spatio qui sæpe supremo Vicit Olympia, nũc senio confectu' quiescit.* Solue autem, id est, deiunge à curru. Atq; ita Hom. λύειν ἵππυς ἐξ ὀχέων: vt ἰλ. νῦ. Λύσας ἐξ ὀχέων: & itẽ sæpe alibi.

C ILIA DVCAT] ægrè spiritum ducat, spiritus difficultate laboret, ilia trahat, vt loquitur Pli. lib. 26. & item Lucanus quodam loco: anhelet, proptereà scilicet, quòd septem illa Circi spatia decurrere non possit.

VERSVS, ET CETERA LVDICRA] omnes ferè per versus, & ludicra, carmina lyrica significari putant. Non desunt tamen, ijque docti, qui etiam satyras in numero scriptorum ludicrorum habent, multoq; adeò magis, quàm Odarũ libros. Sic enim disputant illi, Satyrarum locutio sermo merus est, nihilq; ex satyris Horatius, præterquàm risum legentium, quærit. Prætereà duobus locis satis apertè declarat, satyras scriptionis genus esse ludicrum: vno, qui est sat. 10. lib. 1. *hæc ego ludo, Quæ nec in æde sonent, &c.* altero, qui est sat. 5. eiusd. *vbi quid datur ot I, Illudo chartis.* Ego iudicium meum non interponam. hoc tantùm dicam, in satyris multũ quidẽ inesse vrbanitatis, & comitatis, & ioci: sed Horatium tamen, dum ridere, & iocari, & ludere videtur, plerumq; in eis res serias agere: hîc autem satis planè (vt mihi quidem videtur) quid sentiat, verbis exprimere, atq; eloqui, nempe se versuũ faciendorum finem facere, D iocos omneis, amores, cõuiuia, nugas, res omneis ludicras deniq; omittere, seseq; totũ ad philosophiam, tanquam vitæ superioris emendatricẽ, & omnium virtutũ, vitæq; adeò beatæ effectricem, conferre in animo habere: quibus consentaneũ est illud in epist. 2. lib. 2. in extremo. *Nimirum sapere est abiectis vtile nugis: Et tempestiuũ pueris concedere ludum, Ac nõ verba sequi fidibus modulanda Latinis: Sed veræ numerosq;, modosq; ediscere vitæ.* Idem eadem epist. duabus antè pagellis, ait annos, & ætatem ingrauescentem sibi eripuisse *iocos* omneis, *Venerem, conuiuia, ludum, Tendunt* prætereà (inquit) *extorquere poëmata.*

ATQVE DECENS] atq; honestum, seu decorum. τὸ καλὸν καὶ πρέπον, ἢ προσῆκον.

OMNIS IN HOC SVM] totus in hoc sum. sic sat. 9. lib. 1. *Nescio quid meditans nugarum, totus in illis.* Nam omnem hîc posuit pro toto. Sic Homerus, ἰλ. λ. πᾶς δ' ἄρα χαλκῷ λάμφ', ὥστε στεροπή. id est, E omnis vtiq; ferro Splendebat, vt fulgur. sic idem Horat. Od. vlt. lib. 3. *Non omnis moriar, magnaq; pars mei Vitabit Libitinam, &c.*

CONDO, ET COMP. QVÆ M. &c.] non dicit, se ea scribere, quæ mox in lucem edere, & diuulgare possit, sed ea congerere, & recondere in animo, quæ mox ad vsum suum, & ad rectè, sapienter, & virtuti conuenienter viuendi facultatem sumere, & depromere queat. allegoria est ducta ab agricolis, qui fructus perceptos, & frumentum condunt. M. Tull. in Catone maiore. *non serendis non percipiendis, non condendis fructibus:* vel ab ijs, qui in penu, seu in apotheca recondunt res ad victum necessarias, quas suo tempore depromant: & quibus, cùm opus sit, vtantur. vt epist. 2. huius lib. *valeat possessor oportet, Si comportatis rebus benè cogitat vti.* His adde exemplum formicæ, quod est sat. 1. lib. 1.

QVO ME DVCE] quo duce, id est, quo auctore, & principe, ἢ ἀρχηγέτη.

QVO LARE] qua familia: seu quo familiæ F duce. erant enim plures philosophorum familiæ, vt familia Platonis, & Academicorum, familia Aristotelis. & Peripateticorum, Zenonis, & Stoicorum, &c. familiæ autem dicebantur, quia quẽadmodum qui sunt eiusdem familiæ, eiusdem sunt nominis, atq; adeò cognominis: ita qui eundem in Philosophia ducem atque auctorem sequuntur, communi nomine, seu cognomine appellantur: vt Zenonis discipuli & sectatores, Stoici: Arcesilæ, noui Academici: Aristotelis, Peripatetici: Aristippi, Cyrenaïci. sic Oda. 29. lib. 1. *Socraticam domum* dixit, pro familia Academica, & ijs, qui à Socrate orti sunt.

NVLLIVS ADDICT.] videtur significare, se esse Academicum, quorum est nulli rei assentiri. qua de re M. Tull. lib. de finibus. Sed quòd ait se nullius in verba magistri iurasse, idem ferè dicit M. Tull. alijs verbis, in procem. lib. 4. Tuscul. *nos institutum tenebimus, nullisq; vnius disciplinæ legibus astricti, quid sit in quaq; re maximè probabile, maximè requiremus.* Idem in procem. lib. 2. notans, ac

A tans, ac describens eos philosophos, qui vni disciplinæ sese dediderunt, eodem verbo vtitur, quo Horat. *nosq; ipsos redargui, refelliq; patiamur. quod ijferunt iniquo animo, qui certis quibusdam, destinatisq; sententijs quasi addicti, & consecrati sunt, eaq; necessitate constricti, vt etiã, quæ non probare soleant, ea cogantur constantiæ causa defendere.* In voce *addictus* quidã subintelligunt *sum*, sed minus rectè: nam pertinet ad verbum *deferor*, quod sequitur. Addicti autem propriè dicebantur debitores, qui, cùm damnati iudicatum soluere non possent, nexi, creditoribus in seruitutem addicebantur.

IVRARE IN VERBA] sup. Od. 16. epod. *Sed iuremus in hæc.* & Od. 15. *In verba iurabas mea.*

QVÒ ME CVMQVE RAPIT, &c.] tralatio perpetua est à nauigantibus ducta. significat, se seruire temporibus, id est, pro natura, & ratione temporum hanc, vel illam disciplinã, non semper vnam, eandemque sequi ac probare.

AGILIS] quasi ad agendum promtus, & expeditus, πρακτικός, vt epist. ad Loll. 2. hoc libro, *agi* B *lem, nauumq; remissi.* & epist. ad Iul. Flor. eod. lib. *Quæ circumuolitas agilis thyma?*

ET MERSOR CIVILIB. VNDIS] idem dicit. significat enim, se interdum Stoicorum, aut Peripateticorum disciplinam colere, ac probare, qui sapientem à reip. administratione non auocant, vt mox ex M. Tullio ostendemus: interdum Cyrenaicis & Epicuréis assentiri, qui sapientem ad remp. accessurum negant. M. Tull. in orat. pro Sext. de Epicuro, *sapientem omnia sua causa facere, remp. capessere hominem benè sanum non oportere.* *mersor* autem scriptum reperi in trib. cod. Vati. & Iann. Clericano, Nicotianis, Russard. & sanè magis conuenit *vndis* hoc verbum, quàm *versor.* sic ferè Catull. ad Manlium, *Accipe, queis merser fortunæ fluctibus ipse.*

VIRT. VERÆ CVST.] quales sunt Stoici, qui summum bonum, & vitam beatam in virtute ponunt: aiuntq; etiam sapientem ad remp. admi- C nistrandam accessurum. M. Tullius lib. 3. de finibus sub Catonis persona, *Cùm autem ad tuendos, conseruandosq; homines hominem natum esse videamus: consentaneum est huic naturæ, vt sapiens velit gerere, & administrare remp.* Quidã hic legi volunt *Virtutis verè custos.* Non desunt qui hoc modo, *virtutis verus custos.*

NVNC IN ARIST.] à quo Cyrenaica disciplina manauit. M. Tullius Offic. 3. *Atqui ab Aristippo Cyrenaici, atq; Annicerij nominati omne bonũ in voluptate posuerunt, &c.* de quo plura dicemus ad epist. ad Scæuam, hoc lib.

SVBIVNGERE] sic habent tres lib. Vatic. & item Iann. Faër. Tornes. Raïn. Card. Clericanus, Nicotiani, Russard. quam scripturam probo, vt germanam, & veram, reiecta altera, vt suppositia: quamuis & verbum *summittere* sciam huic sententiæ conuenire. Sed quomodo Aristippus res sibi subiungebat, non se rebus? eò quòd nulli certo generi vitæ, nulli certo vestitui, nec cultui addictus, aut alligatus erat: sed liberè & sine vllo reprehensionis metu pro tempore, hunc, vel illum vitæ cultum sequebatur ac probabat: vt epist. 17. eod. lib. *Omnis Aristippum decuit color, & status & res, Tentantem maiora, ferè præsentibus æquum, &c.* paullo pòst de eodem, *Alter purpureum non exspectabit amictum, Quidlibet indutus celeberrima per loca vadet, Personamq; feret non inconcinnus vtramq;.* Atque hæc nuper mihi indicauit Simeo Bosius Lemouix. D

VT NOX LONGA] similitudo, seu παραβολὴ multiplex, ducta ab amantibus: ab ijs, qui suas operas locarunt, quique operas dant diurnas mercede conducti: & à pupillis, quos matris custodia coërcet.

AMICA] ἑταίρα, vt epist. ad Vallam lib. 1. *Quod me Lucanæ iuuenem commendet amicæ.*

OPVS DEBENTIB.] ijs, qui conducti sunt, vt opus faciant.

MORANTVR] id est, retardant.

SIC MIHI TARDA FL.] ἀνταπόδοσις: tarda fluunt. i. tardè eunt, tarda sunt, seu videntur. tralatio à fluminibus. tale illud, *Tempora labuntur, &c.*

AGENDI NAVITER ID, QVOD, &c.] philosophandi. nam sapientiæ studium æquè pauperibus, ac diuitibus prodest, eiusdemque neglectio æquè pueris, ac senibus nocet. E

RESTAT, VT HIS EGO ME, &c.] cùm impeditus duris temporibus, & potentiorum, ac principum amicitia non possim operam omnem in studium sapientiæ conferre, restat vt his primordijs, & elementis philosophiæ me contentum esse oporteat.

NON POSSIS OCVLOS] à simili. Et si aliquis (inquit) tantùm oculorum aciem intendere, seu contendere non possit, quantum Lynceus, nõ tamen oculorum morbum negligere debet. *Contendere oculo* autem in omnibus quidem libris manuscriptis scriptum reperi, (nisi quòd in vno videbatur deletum fuisse *s.* post *o.* in voce *oculo*) non potui tamen non probare Ioannis Passeratij coniecturam, qui putat legendum potius, *oculos*, vt dicimus contendere neruos, vireis, aciem oculorũ. Quin ego cùm diligentius attendi, contendo legendum esse *oculos.* Quemadmodum enim Latinè dici non potest, *non possis oculo tantum certare, quantum Lynceus:* ita neq; *tantum contendere oculo, quantum Lynceus.* Confirmari potest hæc lectio auctoritate Afran. Homin. *Contendit oculos, derepente abit cælo:* & Attij, Tereo. *video ego te, mulier, more multarum vtier, Vt vim contendas tuam ad maiestatem viri.* Sed quid pluribus testimonijs opus est? vnus Lucretius erit nobis instar omnium. Sic igitur politissimus ille scriptor lib. 1. *Primùm Graius homo mortaleis tendere contrà Est oculos ausus, &c.* sic enim legendum, & ita scriptum esse à Lucret. testantur grammatici veteres: & ita edendum propediem curabo, quamuis prioribus editionibus religione quadam impeditus, id facere non sim ausus. F

LYNCEVS] de Lynceo notissima fabula est, eum vsque adeò ceteris oculorum acie præstitisse, vt, quæ apud inferos agerentur, videret. sed plura de eo diximus ad sat. 2. lib. 1.

INVNGI] quidam libri vet. habent *inungui.*

NEC, QVIA DESP. INVICTI. &c.

Glyco-

A Glyconem athletam, aut pugilem fuisse verisimilius est quàm gladiatorem. De quo nihil equidem me legere memini: de Glaucone multa memoriæ prodita sunt. commemorat eum Demosthenes in oratione περὶ στεφάνου: de eodem multa Suidas.

NODOSA] quæ veluti nodis quibusdam vsum manuum, & articulorũ impedit. cessantem morbum appellat epist. 15. eiusd. lib.

EST QVADAM PROD. TEN.] licet vsq; ad certum aliquem finem progredi, si non licet superare, aut transgredi. in tribus codicib. Vatic. & Tornes. & aliquot alijs, scriptum est, *Est quodam*, ex qua scriptura feci. *Est quâdam*, quæ sine dubio vera est.

VERBA ET VOCES] id est, carmina, & cantiones, &, (vt Græci vocant) ἐπῳδαί: sed significat ἀλληγορικῶς sermones philosophicos. M. Tull. ἐπῳδὰς quas appellant Græci, cantiones videtur nominare in lib. de claris orator. *Cùm ego pro Titinia Cottæ perorauissem: ille* [Curio] *contra me pro Seruio*
B *Nauio diceret, subitò totam causam oblitus est, idq; veneficijs & cantionibus Titiniæ factum esse dicebat.* Horatius hîc voces, alibi carmina appellat, vt & Virg. Pharmaceutria: *Carmina vel cælo possunt deducere lunam.* Tibullus cantus lib. 1. eleg. 8. *Cantus vicinis fruges traducit ab agris: Cantus & iratæ detinet anguis iter.* sic nutrix illa apud Euripidem in Hippolyto, Phædram amore Hippolyti captã, & ex eo amore grauiter laborantem consolans dicit, voces esse nonnullas, & quædam carmina, quibus illa ægritudinem suam leuare possit, his verbis, Εἰσὶν δ' ἐπῳδαὶ, καὶ λόγοι θελκτήριοι· Φανήσεταί τι τῆσδε φάρμακον νόσου. id est, sunt autem voces, seu cantiones, & sermones, ad mulcendum compositi. Reperietur aliquod huius morbi remedium. Veteres autem tantam vim in huiusmodi carminibus, seu cantionibus inesse putabant, vt eas etiam morbis, & vulneribus mederi existimarent. Itaq; Homerus ὀδ. τ. sanguinem ex eo vulnere, quod Vlyssis femori aper inflixerat, manantem, facit ἐπῳδῇ, id est, carmine, seu cantione, & quibusdam voci-
C bus cohiberi, his verbis, Ὠτειλὴν δ' Ὀδυσῆος ἀμύμονος ἀντιθέοιο Δῆσαν ἐπισταμένως, ἐπαοιδῇ δ' αἷμα κελαινὸν Ἔσχεθον. id est, vulnus autẽ Vlyssis omni culpa carentis, & dijs comparandi, obligarũt scienter: carmine aũt sanguinem nigrum represserunt. Et Pindarus εἰδ. γ. πυθ. cùm exposuisset, Æsculapium Chironi in disciplinam esse traditum, vt ab eo medendi scientiam disceret, atque ad Æsculapium posteà conuenire, & concurrere solitos, qui aut morbis affecti, aut vlcerosi, aut saucij essent, subiungit ad extremum, eam fuisse in Æsculapio artis præstantiam, vt quotquot ad se venirent ægri, aut debiles, aut vulnerati, omneis malis ac laboribus leuatos abs se dimitteret, alios carminibus curans, alios potionibus, alios pharmacis, & medicamentis foris admotis, alios adhibita sectione. verba Pindari sunt hæc, τοὺς μὲν μαλακαῖς ἐπαοιδαῖς ἀμφέπων, τοὺς δὲ προσανέα πίνοντας, ἢ γυίοις περιάπτων πάντοθεν φάρμακα, τοὺς δὲ τομαῖς ἔστασεν ὀρθούς. Idem εἰδ. η. Νεμ. ἐπαοιδαῖς δ' ἀνὴρ νώδυνον καί τις κάματον θῆκεν. id est, carminibus autem, seu cantionibus quispiã doloris sensum ademit. Habuit, & Medéa suas ἐπῳδὰς, de quibus Pau-
D san. in Corinth. Plato quoq; in Euthydemo eorum artem, qui orationes componunt, cum arte excantatorum comparat, quia, quemadmodum hæc viperas, phalangia, scorpios, & huiusmodi animalia pestifera, & morbos lenit, ac permulcet: ita illa iudicum, contionis, & multitudinis animos delinire solet. verba Platonis sunt hæc, ἡ μὲν γὰρ τῶν ἐπῳδῶν, ἔχεών τε, καὶ φαλαγγίων, καὶ σκορπίων, καὶ τῶν ἄλλων θηρίων τε καὶ νόσων κήλησίς ἐστιν. ἡ δὲ δικαστῶν τε, καὶ ἐκκλησιαστῶν, καὶ τῶν ἄλλων παραμυθία τυγχάνει οὖσα.

LAVDIS AMORE TVMES?] φιλοτιμεῖς, ambitiosus es? ambitione laboras? apto verbo vsus est, ad exprimendum ambitiosi morbum.

PIACVLA] καθάρματα. sup. lib. 1. Od. 28. *Teq; piacula nulla resoluent.*

TER] τρεῖς. numerus est perfectus, vt annotauimus ad Od. 1. lib. 1.

PVRE] sacra enim omnia debent tractari à puris. At philosophiæ studium, sacrum est: & libri pilosophici, sacri sunt. Quare nemo ad eorum lectionem accedere debet, illotis, & impuris E manibus: hoc est, animo impuro. iccircò dixit *purè lecto.*

RECREARE] ἀναζωπυροῦν. sat. 2. lib. 2. *Seu recreare voles tenuatum corpus.* & 4. eiusd. *Tostis marcentem squillis recreabis, & Afra Potorem cochlea.*

AMATOR] ἐραστής. *amator* (inquit Donat.) *corporis est, amicus animi.*

NEMO ADEÒ FERVS EST] nemo adeò vitiosus est, quin virtutem consequi: nemo adeò immanis & ferus, quin exuere feritatẽ, & humanitate expoliri possit. Est autem vsus duabus translationibus, quæ mutuò non respondent, *ferus*, & *mitescere*, cum fera, id est, ἄγρια, mansuescant potius, seu cicurentur: acerba mitescant. prætereain voce *culturæ* alia translatio inest: qua & M. Tull. vsus est Tusc. 2. *cultura porrò animi philosophia est.* Theognis autem ait, animi morbos nulla medicina sanabileis esse. quòd si Deus (inquit) hanc medicis vim, ac facultatem dedisset, vt vitium tollere, & malam mentem sanare possent, magnam F mercedem ferrent.

VIRTVS EST VITIVM FVG.] Quinctil. lib. 9. cap. 3. vbi disputat de figuris verborum, ita hunc locum explicat. *Interim etiam dubitari potest, cui simile vitio sit schema: vt in hoc. Virtus est vitium fugere. Aut enim partes orationis mutat ex illo. Virtus est fuga vitiorum: aut casus ex illo, virtutis est vitium fugere.* Lucilius apud Lactantium Firm. multo plura in definitionem virtutis includit. sic enim ille, *Virtus, Albine, est pretium persoluere verum Queis in versamur, queis viuimu' rebu' potesse: Virtus est homini, scire id, quod quæq; habeat res: Virtus scire homini rectum, vtile, quid sit honestum: Quæ bona, quæ mala item, quid inutile, turpe, inhonestum: Virtus quærendæ rei finem scire, modumq;: Virtus diuitijs preciũ persoluere posse: Virtus id dare, quod re ipsa debetur honori, Hostem esse, atq; inimicum hominum, morumq; malorum, Contra defensorem hominum, morumq; bonorum: Magnificare hos, his bene velle, his viuere amicum: Commoda præterea patriæ sibi prima putare: Deinde parentum, tertia iam, postremaq; nostra.*

A EXIGVVM CENSVM,] infra epist. 7. eiusdem lib. *Præconem tenui censu.* & Od. 15. lib. 2. *Priuatus illis census, erat breuis.* vbi quid sit cēsus, docuimus.

TVRPEMQVE REPVLSAM] cur turpem? quia turpe est petijsse magistratum, & non obtinuisse. sed M. Tull. in orat. de Harusp. respons. eos repulsos esse dicit, non qui aliquando honorē vitio ciuitatis, non suo, non sunt assecuti: *nam id quidem* (inquit) *multis sæpe optimis, atque honestissimis viris accidit: Repulsi sunt ij, quos ad omnia progredienteis, quos munera contra leges gladiatoria parranteis, quos apertissimè largienteis non solùm alieni, sed etiam sui, vicini, tribules, vrbani, rustici repulerunt.* Hæc igitur dumtaxat repulsa, Ciceronis sententia, turpis est. est & sordida, & eius expers virtus est: vt Oda 2. lib. 3. *Virtus repulsæ nescia sordidæ, in-Contaminatis fulget honoribus.*

CAPITISQVE] id est, & corporis. ex parte corporis nobilissima ac præstantissima totum corpus intelligitur. Sic sæpe Homerus, Virgil. & item alij.

IMPIGER EXTR. CVRR. MER.] nauigas ad Indos, nam currere, & cursum, ad nauiga- B tionem pertinere: & currum pro naui vsurpari suprà ostendimus. mercatores autem (ἐμπόρυς nominant Græci) à mercibus & mercando sunt appellati, quòd merces aliunde petant, siue ementes, siue permutantes, quas in patriam suam deportēt, vt eas pluris distrahant. cui rei multùm dissimilis est negotiatorum ratio. negotiantur enim vel arando, vel pascendo, vel pecunijs occupandis, vel vectigalibus conducendis. *Impiger* autem nomē est adiectum ad verbi vim adiuuandam atque augendam: quasi *impiger curris* dictum sit pro impigrè curris.

PER MARE, PAVPERIEM FVGIENS, &c.] Theognidem videtur expressisse: χρὴ γὰρ ὁμῶς ἐπὶ γῆν τε, καὶ εὐρέα νῶτα θαλάσσης Δίζεσθαι χαλεπῆς, κύρνε, λύσιν πενίης. id est, oportet enim similiter & super terram & super lata terga maris paupertatis solutionem, seu liberationem Cyrne quærere. Idem C alibi non solum per mare currendum censet, vt paupertatem fugiamus, verùm etiam in mare desiliendum, & ex altis, ac præruptis saxis præcipitandum, his verbis, Ην δὴ χρὴ φεύγοντα καὶ εἰς μεγακήτεα πόντον Ριπτεῖν καὶ πετρῶν, κύρνε, κατ' ἠλιβάτων.

PER IGNEIS] per ignem, seu per igneis ire dicuntur, qui quippiam magno cum sui capitis periculo moliuntur. Aristoph. in Lysistrata κἂν με χρὴ διὰ τοῦ πυρὸς, Θέλω βαδίζειν. etiam si me opus sit per ignem, volo ire. Hom. ἰλ. κ. τούτου δ' ἑσπομένοιο καὶ ἐκ πυρὸς αἰθομένοιο Ἄμφω νοστήσαιμεν, ἐπεὶ περὶ οἶδε νοῆσαι. id est, Hoc autem (Vlysse) comitante vel ex igne ardente nos ambo incolumes reuertamur: quoniam supra omneis mortaleis est intelligens. M. Tull. Tuscull. lib. 2. in extr. *Quid de nostris ambitionibus, quid de cupiditate honorum loquar? quæ flamma est, per quam non cucurrerint ij, qui hæc olim punctis singulis colligebant?*

NE CVRES EA, QVÆ, &c.] hæc est huius loci sententia, vt rem familiarem augeas, pauperratémque fugias, terras omneis, & maria omnia D peragras: vt non cures autem, & vt contemnas ea, quæ stultè admiraris, & concupiscis, quales sunt diuitiæ, honores, opes, potentia: discendi laborem perferre non vis, nec prudentiori sapientioriq; credere? *ne* hoc loco valet vt non, ne quis putet prohibendi vim habere: estq; hic ordo verborum, non vis discere, & audire, & meliori credere, ne cures; id est, vt desinas curare, seu vt ne cures ea, quæ immerito & insipienter miraris & exoptas? nempe bona externa.

QVIS CIRC. P. ET CIRC. COMP. PVGNAX MAGNA COR. CONTEMN.] Quis homo pugnax, & vir fortis, in paruis, & vulgatis certaminibus ætatem suam consumere, vireisque conterere velit: certamina autem nobilissima, qualia sunt Olympica, contemnat, præsertim cui vincendi spes proponatur, condiciόque feratur non magno admodum labore suscepto? profectò nemo. Ita stultum est pecuniarum, & inanissimarum rerum gratia totam vitam in molestissimis curis, ac laboribus traducere: animorum autem sanandorum, & sapientiæ parandæ caussa discendi laborem perferre nolle. M. Tull. in orat. pro Flacco ait iocans, & Græcos irridens, Olympicorum certaminum victoriam Græcis maiorē, E & gloriosiorem fuisse, quā Romanis triumphū. Et Plato Olympionicarum vitam pro beatissima posuit, lib. 5. de rep. vbi enumeratis ijs cōmodis, quibus fruentur: & incommodis, quibus liberabuntur ciues ij, quibus inter ipsos bona fuerint communia, subijcit: ab his igitur malis omnibus erunt liberi, vitámq; viuēt Olympionicarum vita beatiorem. verba Platonis sunt hæc, ζήσουσί τε τοῦ μακαριστοῦ βίου, ὃν οἱ ὀλυμπιονῖκαι ζῶσι, μακαριώτερον. *coronari Olympia* autem, genus est loquendi Græcum, pro coronari Olympiorum nomine. sic enim loquūtur illi, στεφανοῦσθαι Ολύμπια. Simonides, Ισθμια, δὶς Νέμεα, δὶς Ολύμπια ἐστεφανώθην: id est, Isthmia, bis Nemea, bis Olympia coronatus sum. ex Hephæstione: quem locū mihi indicauit Simeo Bosius.

SINE PVLVERE] sine labore, Græci ἀκονιτὶ dicunt. Pausan. Ηλιακ. β. τότε μὲν δὴ τοῦ παγκρατίου τὴν νίκην ἀνὴρ ἐκ Μαντινέας Δρομεὺς ὄνομα πρῶτος, ὃν ἴσμεν, ἀκονιτὶ λαβεῖν λέγεται. Tunc igitur Pancratij victoriam F vir Mantineus, nomine Dromeus, seu Cursor primus, quem quidem sciamus, sine puluere consecutus esse dicitur. & Lucianus in dialogo quodam, ἀκονιτὶ κρατήσομεν. id est, sine puluere vincemus. Horatius Oda 1. lib. 1. *Sunt quos curriculo puluerem Olympicum Collegisse iuuat, &c.*

DVLCIS PALMÆ.] dulcis victoriæ. M. Tul. accus. lib. 5. *Ipse autem triumphus quamobrē omnium triumphorū gratissimus populo Ro. fuit, & iucundissimus?* quia nihil est victoria dulcius. Sed licet etiam dicere Horatium palmæ naturam spectasse, cuius fructus gustatu dulcis est; dulcis medulla, quæ appellatur. lege Plinium lib. 13. cap. 4.

VILIVS ARG.] argento carius est aurum: vilius, εὐτελέστερον.

O CIVES, CIVES] Epanaphora.

VIRTVS POST NVMMOS] huc pertinet illud Phocylidis, quod refert Plato lib. 3. de rep. his verbis, φωκυλίδου χρῆν, ἦν δ' ἐγὼ, οὐκ ἀκούεις πῶς φησὶ

δεῖν, ὅταν πω ἤδη βίος ᾖ, ἀρετὴν ἀσκεῖν, id eſt, Phocylidem (inquam) non audis, quemadmodum dicat, cùm alicui ſuppetunt viuendi facultates, tum virtutem colere, atque exercere oportere.

Ianvs svmmvs ab imo] via quædam à Iani templo, ſeu à duobus Ianis, qui poſiti erant in foro Romano, non longè à Puteali, Romæ Ianus ſummus, medius, infimus, fuit appellata, in qua trapezitę, & fæneratores habitabant. M. Tull. offi. lib. 2. in extremo, *ſed toto hoc de genere, de quærenda, de collocanda pecunia, etiam de vtenda, commodius à quibuſdam optimis viris ad medium Ianum ſedentibus, quàm ab vllis philoſophis vlla in ſchola diſputatur.* & Philipp. 6. *Ianus medius in Antonij clientela ſit? quis vnquam in illo Iano inuentus eſt, qui L. Antonio mille nummûm expenſum ferret?* erat autem templum Iani in foro Romano; vt & duo Iani: à quibus Ianum ſummum, & Ianum imum, & Ianum medium eſſe dictos, veriſimilius eſt, quàm à Iani templo.

Prodocet] ſic eſt legendum, & ita ſcriptũ reperi in trib. cod. Vatic. & Rain. Card. Iannoct. Faër. Torn. *prodocere* autem eſt foris, & palam, & publicè docere. *pro* enim, vt alibi admonuimus, ſæpe idem valet in compoſitione, quod foris, ſeu foras, & palàm.

Recinvnt] id eſt, iterũ atq; iterum canunt. Od. 12. li. 1. *cuius recinet iocoſa nomen imago?* & Od. 28. lib. 3. *Tu curua recines lyra Latonam, &c.*

Dictata] tralatio eſt à magiſtrorum dictatis. epiſt. ad Loll. 2. huius lib. *Sic iterat voces, & verba cadentia tollit, Vt puerum credas ſæuo dictata magiſtro Reddere.* M. Tull. de finib. 4. *quæ quidem res efficit, ne neceſſe ſit iiſdem de rebus ſemper quaſi dictata decantare.* Idem ad Qu. Fratr. lib. 3. *præſertim cùm illam orationem nemo lecturus ſit: meam in illũ pueri omnes tanquam dictata perdiſcant.*

Lævo svspensi locvlos] hic verſus repetitur ſat. 6. lib. 1.

Si qvadring. sex sept. milldes.] id eſt, ſi quadringentis millibus ſeſtertiûm, qui cenſus erat equeſtris, ſex, aut ſeptem millia deſunt, non eris eques: at plebs eris, id eſt, de plebe, ſeu plebeius: beatè autem viuere licet, etiam ſi quis non ſit eques. Nonnulli lib. vet. habent, *Sed quadring.* quam ſcripturam ſi probabimus, erit obiectio. ſunt qui habent *deſint:* & tum erit conceſſio. Iam *ſex ſeptem* dictum pro ſex, aut ſeptem. ſic M. Tull. ad Att. lib. 10. ep. cuius principium eſt, *Et ſi res ipſa monebat, &c. quippe qui florentiſſimus, ac nouus* VI. VII. *diebus ipſi illi egenti, ac perditæ multitudini in odium acerbiſſ. venerit.* Terent. Eunucho, actu 2. *illum liquet mihi deierare His menſibus ſex ſeptem prorſum non vidiſſe proximis.* Lucr. lib. 4. *Sex etiam ſeptem loca vidi reddere voces.* Sed videntur potius hæc verba & diſtinguẽda, & ſic eſſe intelligenda. *Si quadringentis ſex, ſeptem millia deſunt, &c.* id eſt, Si quadringentis millibus deeſt vnum mille. Nam ſi de quadringentis ſex millibus demantur ſeptem millia, remanebũt duntaxat trecenta nonaginta nouem millia. Atque hanc huius loci explicationẽ magis probo, & item viri docti. in his Iulianus Mediceus, vir clariſſimus, idemque caſtiſſimis & integerrimis moribus, antiſtes eccleſiæ Bliterenſis. verùm non celabo lectorem, me reperiſſe ſcriptum in octo libris manuſcr. *Sed quadringentis, &c.* vt paullo antè admonui: quæ ſcriptura ſi cui probabitur, ſic erunt hæc accipienda, quaſi ſint eius verba, qui dicat ſe non poſſe peruenire ad equeſtris ordinis dignitatem, quia non habeat quadringenta millia æris: quem voluit eſſe cenſum equeſtris ordinis L. Roſcius Otho.

Svnt mores et lingva, fid.] quidam lib. vet. hab. *ſunt mores, eſt lingua, fideſq;.*

Plebs eris:] plebeius eris, de plebe eris.

At pveri lvd.] quidam lib. vet. habent, *vt pueri lud.*

Rex eris] vel referendum eſt ad veterem loquendi conſuetudinem, quæ etiam ad noſtram ætatem peruênit: *rex ſum*: pro fortunatiſſimus, & beatiſſimus ſum: vt apud Plautum in Pænulo. *Rex ſum, ſi ego illum hodie hominem ad me allexero.* ſic & Auſonius. *Qui rectè faciet, non qui dominatur, erit rex.* vel ad ludum illum puerorum, qui commemoratur à Platone in Theæteto. cuius verba mox ponemus.

Hic mvrvs ahenevs esto] id eſt, in hac vna re totius vitæ tuæ præſidium ſit poſitum, vt nullius flagitij tibi conſcius ſis, & ab omni culpa vaces. hæc ſit tua arx, tuúmque propugnaculum, nullius turpitudinis tibi eſſe conſcium. Videtur autem ſpectaſſe Horatius locum illum Platonis lib. 6. de legibus, vbi dicit Socrates, ſe Spartæ aſſentiri, muros in terra iacenteis, eſſe negligendos, neque de integro excitandos: laudátque cuiuſdam poëtæ dictum, τὰ χαλκᾶ καὶ σιδηρᾶ δεῖν εἶναι τὰ τείχη μᾶλλον, ἢ γήϊνα, id eſt, aheneos & ferreos eſſe muros oportere potius, quàm terrenos. ſignificabat autem poëta ille, quiſquis fuit, per muros aheneos, viros armatos.

Nil conscire sibi, nvlla pall.] huc pertinet illud Diphili, ὁ συνιστορῶν αὐτῷ, κἂν ᾖ θρασύτατος, ἡ σύνεσις αὐτὸν δειλότατον εἶναι ποιεῖ: id eſt, qui ſibi ipſi conſcius eſt alicuius mali, etiam ſi ſit audaciſſimus, conſcientia eum facit timidiſſimum.

Roscia dic sodes, &c.] de lege Roſcia ſup. diximus ad Od. 4. epod.

An pverorvm est] ſic habent duo lib. Vatic. & Faërn. & Torn. & Nicot. & Ruſſ. in alijs deeſt verbum *eſt.*

Nænia] cantilena puerilis: carmen leue. ſup. ad Od. 1. lib. 2. aliàs Nænia carmen, quod in funere cantabatur ad tibiam, laudandi gratia. vide Feſtum. videtur autem reſpexiſſe (& ita M. Ant. Muretus putabat) ad locum illum Platonis, qui eſt in Theæteto, his verbis, ὁ μὲν ἁμαρτὼν, καὶ ὃς ἂν ἀεὶ ἁμαρτάνῃ, καθεδεῖται, ὥσπερ φασὶν οἱ παῖδες σφαιρίζοντες, ὄνος. ὃς δ᾽ ἂν περιγένηται ἀναμάρτητος, βασιλεύσει ἡμῶν, καὶ ἐπιτάξει, ὅ, τι ἂν βούληται, id eſt, qui peccauit, & qui ſemper peccauerit, ſedebit aſinus, vt aiunt pueri pila ludentes: qui verò non peccando ſuperior fuerit, rex erit noſter, & quicquid volet, imperabit. Cui Platonis loco ſimilis eſt ille Dio-

A nis Chrysost. orat. de regno quarta, Οὐδὲ γὰρ τῶν παίδων ὁ νικήσας, ὅταν παίζωσιν, ὥς αὐτὸν φασὶ βασιλέα, τῷ ὄντι βασιλεύς ἐστιν, &c. id est, neque enim ex pueris is, qui vicit cùm vna pila ludunt, vt eum regem dicunt, ita re vera rex est, &c.

Et marib. Cvriis, et decantata] à priscis illis Romanis mascula virtute præditis, non mollibus, neque effæminatis decantata. quẽadmodum hîc mares Curios dixit, sic Od. 12. *incomtis Curium capillis*. Nam vt comti capilli significant mollitiem, sic incomti, seueritatem & temperantiam, similesque virtutes.

Isne tibi melivs svadet,] puta Roscius Otho, Rosciæ legis auctor.

Qvi, rem facias] qui suadet, vt rem facias, si possis rem rectè facere. Sic autem edendũ curaui: *qui rem facias si, &c.* sine particula *vt:* quia illam nullo in antiquo cod. reperi. Et verò facile appâret ab aliquo semidocto esse adiectam. facile enim subintelligitur, cùm sit hic ordo, qui hortatur, vel qui suadet rem facias.

Vt prop. spect.] vt habeas censum equestrem, & sis equestris ordinis, atque hoc pa- B cto spectes ludos & gladiatores in quatuordecim ordinibus: vel vt, quamuis sis de plebe, spectes tamen de propiore loco, quàm pauperes: quasi ij, qui de plebe essent ditiores, propius ludos spectarent, quàm tenuiores: quod posterius minus mihi placet quàm prius.

Lacrymosa poëmata.] tragœdias Puppij. de Puppio tragico poëta nihil me legere memini, præter id, quod exstat apud Acronem. *Flebunt amici & bene noti mortem meam. Nam Puppius in me vino lacrymatus est.* Lacrymosa igitur poëmata, intellige vel propter Puppium lacrymosum, vel lacrymas spectatoribus excutientia.

Responsare] repugnare, obsistere, non succumbere, sic dixit, *Responsare cupidinibus* sat. 6. lib. 2.

Præsens hortatvr] qui præsens hortatur alterum, magis commouet, quàm, qui absens per nuntium, aut per litteras. Sic Vlysses apud Hom. ὀδυσσ. μ. vnumquemq; C sociorum hortatur astans, & præsens, vt remis enixè impulsis Scyllam, & Charybdin vitent. Αὐτὰρ ἐγὼ διὰ νηὸς ἰὼν ὤτρυνον ἑταίρους Μειλιχίοις ἐπέεσσι παρασταδὸν ἄνδρα ἕκαστον. id est, At ego per nauem iens socios meos blãdis verbis hortabar astans, vnumquemque, id est, singillatim. & ἰλιάδ. μ. Δὴ τότε πουλυδάμας θρασὺν ἕκτορα εἶπε παραστάς. id est, Tunc Polydamas audentem Hectorem appellauit assistens. Præterea maiorem vim habent, & plus valent, qui præsentes sunt. ex quo præsenteis Diuos dicimus. vide ann. ad Od. 35. lib. 1. sic etiam loquitur M. Tull. lib. 3. accusat. *neque, cum præsens oraret, vt quamplurimum sereret, &c.* ibidem. *nisi litteras misissem: nõ est satis: nisi præsens confirmassem.*

Optat] quidam lib. scripti habent *orat.* nõnulli, *aptat.* quod tamen postremum non probo.

Olim qvod vvlp. ægr.] Notissimus est hic Æsopi apologus. commemorat eum Plato in Alcibiade primo, seu de natura humana, eo loco, vbi ostendit, Lacedæmonem omnium Grę Græcarum vrbium auri, argentique esse plenissimam, atque opulentissimã, propterea, quòd iam D diu cùm ex omni Græcia, tùm interdum etiam ex Barbaria aurum eò ingrediatur, atque influat: effluat numquam: quin planè (inquit) vt fabulatur Æsopus vulpem leoni dixisse: nummorum ingredientium quidem vestigia omnia ad Lacedæmonem versa appârent: egredientium autem nulla exstant. verba Platonis sunt hæc, Ἀλλ' ἀτεχνῶς κατὰ τὸν Αἰσώπου μῦθον, ὃν ἡ ἀλώπηξ πρὸς τὸν λέοντα εἶπε, καὶ τοῦ εἰς Λακεδαίμονα νομίσματος εἰσιόντος μὲν ἴχνη τὰ ἐκεῖσε τετραμμένα, δῆλα· ἐξιόντος δ' οὐδαμῇ ἄν τις ἴδοι. cum his Horatianis consentanei sunt illi Lucilij versus, qui exstant apud Nonium. *quid sibi vult, quare fit vt introuorsus, vt ad te Spectent, atque ferant vestigia se omnia prorsus?* sic enim hos versus restituendos & legendos censeo, non vt vulgò leguntur, *vt introuorsus & ad te Spectent atque ferant vestigia, & omnia prorsus?* neque sunt emendati ab alijs, quã uis id se facturos promiserint. eodem pertinent & hi eiusdem Lucilij versus. videntur enim esse verba leonis vulpem ad se euocantis, atque allicientis. *Deducta hunc sic voce leo. cur tu ipsa venire Non vis huc?* E

Bellva mvltorvm es capitvm] θηρίον πολυκέφαλον. Plato lib. de rep. Xenocrates autem in Axiocho populum appellat, ἀχάριστον, ἀψίκορον, ὠμὸν, βάσκανον, ἀπαίδευτον: id est, ingratum, fastidiosum, seu qui citò satietate afficitur, crudelem, inuidum, indoctum.

Cavta] epist. 16. lib. 1. *Cautus enim metuit foueam lupus.* paullo aliter sat. 5. li. 2. *Cautus vti velet carum caput.* Astutam appellat Sat. 3. lib. 2. *Astuta ingenuum vulpes imitata leonem.*

Condvcere pvblica] ex quo dicti sunt publicani, qui vectigalia populi Rom. conducebant, vt, quo plus exigerent, quàm conduxissent, eo plus lucri facerent. conducunt etiam publica, qui opus aliquod publicum faciendum, qui exercitum alendum, ac vestiendum suscipiunt: cuius posterioris exemplum pulcherrimum extat apud T. Liuium lib. 23. ad finem.

Svnt, qvi frvstis, et pomis, &c.] F captatores: quod genus hominum describit sat. 5. lib. 2. & M. Tull. paradox. ὅτι οἱ σοφοὶ ἐλεύθεροι, &c. his verbis: *hereditatis spes quid indignitatis in seruiendo non suscipit? quem nutum locupletis orbi senis nõ obseruat? loquitur ad voluntatem, quicquid denuntiatum sit, facit, assentitur, assidet, miratur. quid horum est liberi?* Quidam legunt *Crustis, & pomis,* & ita habent aliquot libri manuscr.

Excipiantqve senes] aptissimum verbum ad exprimendam captatorum calliditatem, ac solertiam in ambiendis & colendis senibus orbis. dicimus enim excipere, & exceptare pisceis. M. Tull. eod. parad. *& videat aliquem summis populi beneficijs vsum, barbatulos mullulos exceptantem de piscina, & pertrectantem, & muranarum copia gloriantem.* vel dicendum potius excipere, esse hîc insidiosè adoriendo capere, vt excipere aprum venabulo, & excipere è prœlio fugienteis. vide annot. ad Od. 12. lib. 3.

Vivaria] viuaria, septa quædam loca, in

A quibus feræ viuæ paſcuntur. leporaria appellat Varro, vt refert Gell. lib. 2. cap. 20.

MVLTIS OCC. CR. R. FÆN.] id eſt, multi rem ſuam familiarem occulto fænore, ex quo intelligendum, non eſſe legitimum, ſeu legibus conceſſum, amplificant: vt ille ſat. 2. lib. 1. *Quinas hic capiti mercedes exſecat.*

VERVM, ESTO ALIIS ALIOS, &c.] verùm (inquit) cùm tot ſint hominum capita, & tam varia ingenia, concedendum eſt, vt alij alijs ſtudijs dediti ſint. Quid autem minus ferendum, quàm vnum, eundemque hominem nunc hoc, nunc illud probare? neq; in vna ſententia perpetuò manere? neq; vnum conſilium diutius amplecti? Plato in Gorgia Socratem ita facit loquentem, καί τοι ἔγωγε οἴμαι ὦ βέλτιστε, καὶ τὴν λύραν μοι κρεῖττον εἶναι ἀνάρμοστόν τε, καὶ διαφωνεῖν, καὶ χορὸν, ᾧ χορηγοίην, καὶ πλείστους ἀνθρώπους μὴ ὁμολογεῖν μοι, ἀλλ' ἐναντία λέγειν μᾶλλον, ἢ ἕνα ὄντα ἐμὲ ἐμαυτῷ ἀσύμφωνον εἶναι, καὶ ἐναντία λέγειν, id eſt, *Atqui equidem arbitror multo præſtare*
B *lyram mihi diſconuenire & diſcordem eſſe, & chorũ, cui ego præpoſitus ſim, & complureis homines mihi non aſſentiri, ſed potius aduerſari ſua oratione, quàm me, qui vnus ſim, a meipſo diſcrepare, mecumq; pugnantia loqui.*

POSSVNTNE] ſecutus ſum hîc vnum cod. Vatic. & Rain. Card. nam ceteri non habent particulam interrogantem *ne.*

BAIIS PRÆL. AM.] Baiiæ, vrbs Campaniæ, aquis calidis nobilitata, ac celebrata: de qua infrà epiſt. 15. eod. lib. *amœnis* autem, id eſt, ad ſe amandas allicientibus.

PRÆLVCET] amœnior eſt: præſtat. Sic *præniteat* dixit Od. 33. lib. 1. pro eo, quod eſt, formoſior ſit, ſeu videat. *cur tibi iunior Læſa præniteat fide.*

LACVS, ET MARE SENT. AM.] quia diues ſtatim eò materiam, cæmenta, ferramenta, & cetera comportari iubet, vt ibi ædificet. Lacus eſt, qui peremnem & perpetuam habet aquam. Od. 15. lib. 2. *vndiq; latius Extenta viſentur Lucrino Stagna lacu.*

C FESTINANTIS HERI.] non dixit *properantis,* ſed *feſtinantis. Nam qui vnum quid maturè tranſigit, is properat: qui multa ſimul incipit, nec perficit, is feſtinat.* Nonius.

CVI SI VITIOSA LIB. F. AVSP.] propterea, quòd olim nihil ſuſcipiebat populus Rom. inauſpicatò: alioqui minus ſecundos rerũ ſuſceptarum exitus, contemtioni religionis aſcribebat, fit vt auſpicium pro rei gerendæ ratione, & principio ſumatur. hoc igitur ſignificat Horat. ſi diuiti initium huius conſilij à vitioſa libidine natum ſit: ſi vitioſa libido, tanquam auis cantu, aut volatu, auſpicium ratum fecerit, id eſt, diuitem impulerit, vt ædificet: ſtatim mutato conſilio fabros iubet ferramenta, ceteraque ad ædificandum neceſſaria Teanum tranſportare. Teanum Sidicinum, non Apulum, accipiendum eſt. quorum hoc Apuliæ, illud alterum, etiam Campaniæ oppidum fuit, & ob aquas quoque calidas viſendum.

LECTVS GEN. IN AVLA EST?] maritus eſt? vxor eſt domi? *lectus Genialis* (inquit Feſtus) *qui nuptijs ſternitur, ex quo etiam appellatur.* D
M. Tull. in Cluentiana. *lectum illum Genialem, quem biennio antè filiæ ſuæ nubenti ſtrauerat, in eadẽ domo ſibi ornari, & ſterni iubet.* Virg. Æn. 6. *lucent Genialibus altis Aurea fulcra toris.*

NIL AIT ESSE PR. MEL. NIL &c.] quãtum mali afferat mulier, & quæ ſint matrimonij incommoda, quæ rurſum commoda: & quæ ex vita cælibe naſcantur incommoda, pulchrè explicat Heſiod. in Theog. Omnino pudica & commoda vxor, magnum bonum: impudica, ſeu peruicax, ſæua, & moroſa, magnum malum. Atque in hac re Varronis conſilium ac præceptum tenendum eſt, quod refert A. Gellius lib. 1. cap. 17. *Vitium vxoris aut tollendum eſt, aut ferendũ. Qui tollit vitium, vxorem commodiorem præſtat: Qui fert, ſeſe meliorem facit.*

IVRAT BENÈ SOLIS] id eſt, iurat eos ſolos, qui vxorem duxerunt, beatos eſſe. notauimus alibi hoc genus loquendi, *bene eſſe alicui.*

QVO TEN. VVLTVS M.] ordo eſt E
Quo nodo teneam Protea mutantem vultus, & formam?

PROTEA] ad notiſſimam de Proteo fabulam pertinent ea, quæ ſunt ſat. 3. lib. 2. *Effugiet tamen hæc ſcelerat⁹ vincula Proteus, Cùm rapies in iura malis ridentem alienis: Fiet aper, modò auis, modò ſaxũ, & cùm volet, arbor.* eius auctor eſt Homer. ὀδυσς. λ. Ἀλλ' ἤτοι πρώτιστα λέων γένετ' ἠϋγένειος. Αὐτὰρ ἔπειτα δράκων, καὶ πάρδαλις, ἠδὲ μέγας σῦς, Γίνετο δ' ὑγρὸν ὕδωρ, καὶ δένδρεον ὑψιπέτηλον: quã Virg. expreſſit his verſibus Georg. 4. *Fiet enim ſubitò ſus horridus, atráque tigris, Squammoſúſque draco, & fulua ceruice leæna: Aut acrem flammæ ſonitum dabit, atque ita vinclis Excidet, aut in aquas tenueis dilapſus abibit.*

QVID PAVPER? R.] Dixi de diuitum inconſtantia. dicamus nunc etiam de pauperũ mobilitate. ride, inquit. ſignificat, pauperum inconſtantiam longè magis eſſe ridiculam, quàm diuitũ: quia ſcilicet diuites in rebus ſuis: pauperes in alienis & conductis inconſtantiam ſuam declarant, & expromunt. F

MVTAT CENACVLA,] pauperes, qui non habebant ædeis proprias, in quibus habitarent, cenacula conducebant, id eſt, ſuperiores ædium parteis. Nam diuites, quorum erant ædes locatę, parteis inferiores vſque ad ſecundum tabulatum ſibi excipiebant, ac reſeruabant: ſuperiores pauperibus locabant.

ÆQVE NAVSEAT] æquè faſtidioſus eſt: æquè faſtidio afficitur.

PRIVA] ſua, propria. priuos, priuaſque antiqui dicebant pro ſingulis, vt ſcribit Feſtus. Lucret. lib. 4. *In multas igitur voces vox vna repente Diffugit, in priuas quoniam ſe diuidit aureis.* Horat. ſat. 5. lib. 2. *turdus, Siue aliud priuum dabitur tibi: deuolet illuc, Res vbi magna nitet domino ſene.* Iterum Lucret. lib. 5. *Aëra nunc igitur dicam, qui corpore toto Innumerabiliter priuas mutatur in horas.* T. Liuius lib. annalium 30. *ſenatuſconſultum in hæc verba factum eſt, vt priuos lapides ſilices, priuaſq; verbenas ſecum ferrent.*

SI CVRTATVS] curtatus capillos, helleniſmus

nismus est, quale est *odorati capillos*, & alia sexcenta. reclamantibus fere omnibus libris manu scriptis, qui habent *curatus*, ego vulgatam scripturã tenui, curtatus.

In æqvali tonsore] ex efficiente effectum intellige. capilli igitur ab inæquali tonsore decurtati, intelligendi sunt inæqualiter decurtati: quemadmodum infrà epist. ad Mæcen. 3. huius lib. per textorem exiguæ togæ, exiguam togã significat *Exiguæq; togæ simulet textore Catonem*.

Si fortè svbvc. pexæ Trita] si subucula mea trita est, tunica autem comta, elegans, munda, atque ita vestitus incedo, rides, quasi hoc cultus genus ineptum sit, & indecorũ propter inæqualitatem, & discrepantiam. pexum opposuit trito. pexæ vestes, lanosę, villosæq; sint necesse est, nempe tales, vt in eis neq; stamen, neq; subtemen appareat: & à pectendo, vel à pectine sunt appellatæ: à quibus pexati, qui pexis vestibus amicti sunt. Mart. *pexatus pulchrè rides mea zoile trita*. vnde pexitas, id est, vt ita dicam, villositas. Plin. lib. 11. cap. 24. *quàm non ad hoc videtur pertinere cribratæ pexitas telæ, & quadam politura arte ipsa per se tenax ratio tramæ?*

Æstvat] commouetur, & agitatur animi perturbatione, & inconstantia. tralatio ducta est à maris æstibus nunc accedentibus, nunc recedentibus. sic M. Tull. accus. lib. 2. de iuredicundo, *æstuare illi, qui dederant pecuniam*. ibid. *Itaque æstuabat dubitatione: versabat se in vtramque partem non solùm mente, verùm etiam corpore*.

Disconvenit] dissidet, discrepat: vt *discõducit* apud Plaut. in Trinummo.

Insanire pvtas soll. me] id est, putas insaniam mihi esse solennem, & vsitatam: iccircò neque miraris, neque rides. dictum *solennia* pro solenniter: vel putas me communi omnium hominum more insanire. alij legendum putant *solennia mi*, pro *mihi*. hoc sensu, putas mihi rem esse sollennem, & vsitatam mutare in horas sententiam, & insanire. alij post vocem *sollennia* distinctionis notam ponunt, hócq; modo hunc locum explicant: insanire, putas esse res omnibus mortalibus sollenneis, & vsitatas: id est, rem omnibus hominibus sollennẽ: neque me rides. vocabuli autem sollenne hæc significatio est, quam ostendimus. sic epist. ad Loll. 2. hoc lib. *Romanis sollenne viris opus, vtile famæ, Vitæq; & membris*. sic Tibull. lib. 2. *Ille leuis stipulæ sollenneis potus acernos Accendet, flammas transilietque sacras*. Cic. ad Attic. li. 7. *tantum illud nostrum sollenne seruemus, vt ne quem istuc euntem sine litteris dimittamus*. Iterum Horat. epist. 1. lib. 2. *Romæ dulce diu fuit, & sollenne, reclusa Manè domo, vigilare*.

Nec medici] qui me sanet, qui elleboro purget.

A prætore dati] Prætoris erat furiosis, & mente captis curatores dare, si deessent agnati & gentiles. nam, vt scribit M. Tul. Tusc. 3. *qui ita sit affectus, eum dominum esse rerum suarum vetant* XII. *tabulæ*. vide Caium iurisconsult. in institution. iuris ciuilis.

Tvtela] tutor, defensor. aliter dixit Od. 6. lib. 4. *Deliæ tutela deæ, &c.*

Et prave sect. stom.] ob rem leuẽ, ob rem nihili irascaris. ordo autem verborũ est: cùm ob vnguem amici de te pend. & te respicientis, prauè sectum stomacheris. significat, homines leuia suorum amicorum incommoda, vt quæ ad corpus pertinent, ad eámq; corporis particulam, quæ non ita magnam curam desiderat, iniquo animo ferre: maxima autem, & quæ ad animum referuntur, negligere.

Te respic.] oculos & aspectum ad te referentis, vt patronum & parentem.

Ad svmmam, sap. vno min. est Io.] hac de re diximus sat. 3. lib. 1. ad illum locum *si diues, qui sapiens est*. Quòd autem ad genus loquendi attinet, *vno minor est Ioue*, id est, vni Ioui cedit: vno Ioue inferior est: vni Ioui secundus est: tale est illud Oda 12. lib. 1. *Te minor lætum reget æquus orbem*. & Od. 6. lib. 3. *Dijs te minorem quòd geris, imperas*. & sat. 10. lib. 1. *Inuentore minor*. nõ multo aliter epist. 10. lib. 1. *donec minor in certamine longo*. aliter Oda 5. lib. 3. *Paruósque natos, vt capitis minor A se remouisse*. aliter & sat. 3. lib. 2. in extr. *O maior tandem parcas insane minori*.

Præcipvè sanvs] nomen *sanus* ad corpus propriè pertinet: transfertur autem etiam ad animum. ad corpus retulit Horat. epistola ad Męcen. 2. huius lib. *Si me viuere vis sanum, rectéque valentem*. Et certè mihi videtur hoc loco ita posuisse, vt vtroque modo intelligi vellet, & pro eo, qui corpore valet, & pro eo, qui sanæ mentis est. nam nomen pituita, quod statim sequitur, quamuis morbum corporis propriè significet per tralationem tamen etiam ad animi morbum pertinet, inanémque quandam laudis, & gloriæ cupiditatem significat, vt κόρυζα apud Græcos. Lucianus in dialogo Μενίππ. καὶ Αἰακ. ἀλλὰ κενοδοξία, καὶ τῦφος, καὶ πολλὴ κόρυζα. fortasse autem Stoicos irridet, qui affirment, sapientem non solùm diuitem, &c. sed etiam sanum semper futurum: cùm id neque in sapientis, neque in cuiusquam sit potestate positum. in nomine *pituita* autem cùm prima syllaba longa sit, dubium non est quin duæ vocales sequẽtes, u, & i, contrahantur, & coëant in vnam syllabam κατὰ συναίρεσιν. qua de re alibi diximus.

EP. 2. AD LOLLIVM. I.

TROIANI belli scriptorem, maxime Lolli,
Dum tu declamas Romæ, Præneste relegi:
Qui, quid sit pulchrũ, quid turpe: quid vtile, quid non:
Plenius, ac melius Chrysippo, & Crantore dicit.
Cur ita crediderim, nisi quid te detinet, audi.

 Fabu-

A *Fabula, quâ Paridis propter narratur amorem,*
Græcia barbariæ lento collisa duello,
Stultorum regum, & populorum continet æstus.
Antenor censet belli præcidere causam.
Quid Paris? vt saluus regnet, viuátque beatus,
Cogi posse negat. Nestor cõponere liteis
Inter Peleiden festinat, & inter Atreidẽ.
Hunc amor, ira quidem communiter vrit vtrumque.
Quicquid delirant reges, plectuntur Achiui.
Seditione, dolis, scelere: atque libidine, & ira
B *Iliacos intra muros peccatur, & extra.*
Rursus quid virtus, & quid sapientia posit,
Vtile proposuit nobis exẽplar Vlyssem:
Qui domitor Troiæ, multorum prouidus vrbeis,
Et mores hominum inspexit: latúmq; per æquor,
Dum sibi, dum socijs reditum parat, aspera multa
Pertulit, aduersis rerum immersabilis vndis.
Sirenum voces, & Circæ pocula nosti:
C *Quæ si cum socijs stultus cupidúsque bibisset:*
Sub domina meretrice fuisset turpis, & excors:
Vixisset cãis immũdꝰ, vel amica luto sus.
Nos numerus sumus, & fruges consumere nati,
Sponsi Penelopæ, nebulones, Alcinoíque
In cute curanda plus æquo operata iuuentus:
Cui pulchrum fuit in medios dormire dies, &
Ad strepitum citharæ cessatum ducere curam.
Vt iugulent homines, surgunt de nocte latrones: D
Vt teipsum serues, non expergisceris? atqui,
Si noles sanus, curres hydropicus: & ni
Posces ante diem librum cum lumine: si non
Intendes animum studijs, & rebus honestis:
Inuidia, vel amore vigil torquebere. nã cur,
Quæ lædunt oculos festinas demere: si quid
Est animum, differs curandi tempus in annum?
Dimidium facti, qui cœpit habet. sapere aude: E
Incipe. viuendi rectè qui prorogat horã,
Rusticus exspectat dum defluat amnis: at ille
Labitur, & labetur in omne volubilis æuum.
Quæritur argentum, puerísque beata creandis
Vxor, & incultæ pacantur vomere siluæ.
Quod satis est, cui contigit, hic nihil amplius optet.
Non domus, & fundus, non æris aceruus, & auri
Ægroto domini deduxit corpore febreis, F
Nõ ãimo curas. valeat possessor oportet,
Si comportatis rebus benè cogitat vti.
Qui cupit aut metuit, iuuat illum sic domus, aut res,
Vt lippũ pictæ tabulæ, fomenta podagrã,
Auriculas citharæ collecta sorde dolenteis.
Sincerum est nisi vas, quodcumque infundis, acescit.
Sperne voluptates. nocet emta dolore voluptas.
Semper auarus eget. certum voto pete finem.

Inui-

A *Inuidus alterius macrescit rebus opimis.*
Inuidia Siculi non inuenere tyranni
Maius tormentum. qui non moderabitur iræ,
Infectum volet esse, dolor quod suaserit, & mens,
Dum pœnas odio per vim festinat inulto.
Ira furor breuis est, animum rege: qui, nisi pâret,
Imperat: hunc frenis, hunc tu compesce catena.
Fingit equũ tenera docilem ceruice magister,
B *Ire viam, quam monstrat eques. venaticus, ex quo*
Tempore ceruinam pellem latrauit in aula,
Militat in siluis catulus. nũc adbibe puro
Pectore verba puer, nunc te melioribus offer.
Quo semel est imbuta recens seruabit odorem
Testa diu. quòd si cessas, aut strenuus anteis:
Nec tardum opperior, nec præcedentibus insto.

TROIANI BELLI SCRIPTOREM, &c.] Iliadem Homeri relegi.

C PRÆNESTE] quod frigidum appellat Od. 4. lib. 3. *seu mihi frigidum Præneste, seu Tibur supinum, &c.*

PVLCHRVM] honestum. καλὸν. sic apud M. Tull. *pulchritudo factorum.*

PLENIVS] vberius, copiosius. lib. 1. Vatic. habet *Planius*. cum quo & quidem alij congruunt.

CHRYSIPPO] qui fulcire putatur porticum Stoicorum, vt scribit M. Tull. lib. 2. Academ. hic septingentos libros, & plureis edidit. Ita autem claruit in dialecticis, vt plerique existimarint, si apud Deos locus esset dialecticæ, non aliam dialecticam futuram, quàm Chrysippeam. exstat & de eo hic senarius apud Laërtium, Εἰ μὴ γὰρ ἦν Χρύσιππος, οὐκ ἂν ἦν στοά. id est, nisi enim esset Chrysippus, non esset porticus.

CRANTORE] Academico, de quo M. Tull. Tuscul. 3. his verbis, *Nec absurde Crantor ille, qui in nostra Academia vel in primis fuit nobilis. Minimè* (inquit) *assentior ijs, qui istam nescio quam indolentiam mognopere laudant: quæ non potest vlla esse, nec debet. Ne ægrotus sim* (inquit) *sed si fuerim, sensus adsit, siue secetur quid siue auellatur à corpore. nam istuc nihil dolere, non sine magna mercede contingit immanitatis in animo, stuporis in corpore.* verba Crantoris Græca reperiuntur apud Plutarch. ἐν τῷ παραμ. πρὸς Ἀπολλών. μὴ γὰρ νοσοῖμεν (φησὶν) ὁ Ἀκαδημαϊκὸς Κράντωρ. νοσήσασι δὲ παρείη τις αἴσθησις, εἴτ᾽ οὖν τέμνοιτό τι τῶν ἡμετέρων, εἴτ᾽ ἀποσπῷτο. τὸ γὰρ ἀνόδυνον τοῦτο οὐκ ἄνευ μεγάλων ἐγγίνεται μισθῶν τῷ ἀνθρώπῳ. τεθηριῶσθαι γὰρ εἰκὸς ἐκεῖ μὲν σῶμα τοιοῦτον, ἐνταῦθα δὲ ψυχήν. Idem Tullius lib. 5. de Finibus, *tamen audebo te ab hac Academia noua ad veterẽ illã vocare: in qua, vt dicere Antiochũ audiebas, nõ ij soli numerãtur, qui Academici vocãtur, Speusippus, Xenoc. Polem. Crãtor, &c.* D

DETINET] Vatic. vnus habet destinet, vt fortasse legendum sit *distinet*.

BARBARIÆ] Phrigiæ. aliàs per barbaros Persæ & Medi significantur: vt Oda 29. lib. 1. *quæ tibi virginum Sponso necato barbara seruiet?* Ex quo loco intelligere licet, falli eos, qui per barbariam semper Phrygiam significari putant.

COLLISA] conflictata, contrita, seu commissa. vt Homerus ἰλιάδ. α. τίς τ᾽ ἄρ σφωε θεῶν ἔριδι ξυνέηκε μάχεσθαι: id est, quis vos deus commisit vt inter vos contenderetis ac decertaretis? E

DVELLO] bello. *Duellum* (inquit Festus) *bellum: videlicet, quòd duabus partibus de victoria contendentibus dimicatur.* M. Tullius oratore perf. *Nam vt duellum bellum, & duis bis, sic Duellium eũ, qui classe Pœnos deuicit, Bellium nominauerunt.* Sic iterum Festus testatur *duonum* dictum esse à veteribus pro *bonum*.

ÆSTVS] animorum motus, perturbationes: in quibusdam lib. scriptis legitur *æstum*. sed parum refert.

ANTENOR CENSET] sic Antenor ἰλ. η. Κέκλυτέ μευ Τρῶες, καὶ Δάρδανοι, ἠδ᾽ ἐπίκουροι, Ὄφρ᾽ εἴπω, τά με θυμὸς ἐνὶ στήθεσσι κελεύει· Δεῦτ᾽, ἄγετ᾽, Ἀργείην Ἑλένην, καὶ κτήμαθ᾽ ἅμ᾽ αὐτῇ Δώομεν Ἀτρείδῃσιν ἄγειν, &c. i. Audite me Troiani, & Dardani, & socij, vt ego vobis exponam quod sentio. Eia, agite: Arginam Helenam, & cum ea, bona, quæ huc secum aduexit, Atridis reddamus, &c.

BELLI PRÆCID. CAVS.] reddere Helenam Græcis cum ijs rebus, quas secum Troiam aduexerat, vt declarant superiores Homeri versus. F

QVID PARIS?] apud eundem sic respondet Antenori Paris, Ἀντῆνορ, σὺ μὲν οὐκ ἔτ᾽ ἐμοὶ φίλα ταῦτ᾽ ἀγορεύεις, &c. id est, Antenor tu quidem mihi grata ista non loqueris.

VT SALV. REGN. VIVATQVE BEATVS, COGI P. N.] id est, negat se posse cogi, vt reddat Helenam Menelao, quod si fecisset, saluus regnasset, beatúsq; vixisset. vel sic: Quid Paris? cogi se posse negat, vt saluus regnet, & viuat beat᷒, Helenã reddẽdo scilicet. vulgò, sic, Quid Paris? negat sibi hãc vim posse inferri, & necessitatẽ imponi, si futurum est, vt viuat beatus, & saluus regnet.

NESTOR COMPONERE LITES] ἰλ. α. Ἦ κεν γηθήσαι Πρίαμος, Πριάμοιό τε παῖδες, Ἄλλοι τε Τρῶες μέγα κεν κεχαροίατο θυμῷ, Εἰ σφῶιν τάδε πάντα πυθοίατο μαρναμένοιιν, &c. id est, Profectò gaudeat Priamus, & Priami filij, si intelligant, vos hoc modo inter vos contendere.

A Hvng amor,] Agamemnonem vrit amor: ira communiter vtrumque incendit, Agamemnonem & Achillem.

Plectvntvr] eius luunt pœnas. suprà Od. 28. lib. 1. *Venusinæ Plectantur siluæ.*

Vtile proposvit n. exempl.] in Odyssea. *Exemplar Vlyss.* id est, Vlyssem, quem sibi quisq; proponere debeat imitandum. & attende eum nō dicere *exemplum.* Sic Alcidamas Odysseam, καλὸν ἀνθρωπίνου βίου κάτοπτρον appellabat, nomine translato, sed longiùs petito, vt notat Aristotel. lib. 3. Rhetor. id est, pulchrum humanæ vitæ speculum.

Domitor Troiæ] id est, posteaquàm Troiam domuit, ac subegit. Hom. ὀδ. α. ἐπεὶ Τροίης ἱερὸν πτολίεθρον ἔπερσε. id est, posteaquàm Troiam expugnauit.

Dvm sibi, dvm soc. red. parat] Hom. ibid. Ἀρνύμενος ἥν τε ψυχὴν, καὶ νόστον ἑταίρων. id est, eripere cupiens vitam suam, & reditum sociorum suorum.

B Advers. rer. immersab.] qui numquam succubuit rebus aduersis. immersabilis, ἀβάπτιστος Pindarus εἰδ. β. πυθ. Horat. epist. superiore, *mersor ciuilibus vndis.* aliter sat. 4. lib. 2. *Doctus eris viua misto mersare Falerno.*

Sirenvm voces, &c.] Sirenas alij Acheloi, & Steropæ, alij eiusdem Acheloi & Terpsichoræ vnius nouem Musarum, filias esse tradiderunt. quam opinionem sequitur Appollon. lib. 4. Argon. Eurip. autem in Helena, Terræ filias facit, ἐ ἐ, πτεροφόροι νεανίδες, Παρθένοι Χθονὸς κόραι Σειρῆνες. id est, e, e, pennigeræ puellæ, virgines terræ filiæ, Sirenes. Illæ, cùm integram, & inuiolatam virginitatem seruare constituissent, in odium Veneris acerbissimum venerunt. Itaque alas nactæ, in orā littoris Etrusci euolarunt, insulamque Anthenusam incoluerunt. earum nomina sunt Aglaophonia, Thelxiepea, Pisinoa, Ligea. Hæ (vt ait Homerus ὀδυσσ. μ.) eos, qui ad illa loca nauigarent, aureisque facileis, & vacuas eis præberent, ita suo C cantu demulcebant, ac retinebant, vt numquam posteà de reditu in patriā cogitarent, ibique consenescerent, & mortem obirent. Vlysses autem ne quid sibi tale accideret, cùm à Circe præmonitus esset, socijs aureis cera obturauit, sibi pedes, & manus vinciendos curauit, vetuitq; se solui, si fortè earum cantu delectatus, ad eas nauigare vellet. sic Hom. Σειρῆνας μὲν πρῶτον ἀφίξεαι, αἵ ῥά τε πάντας Ἀνθρώπους θέλγουσιν, ὅ, τις σφέας εἰσαφίκηται, Ὅς τις ἀϊδρείῃ πελάσῃ, καὶ φθόγγον ἀκούσῃ Σειρήνων· τῷ δ' οὔ τι γυνὴ καὶ νήπια τέκνα Οἴκαδε νοστήσαντι παρίσταται, οὐδὲ γάνυνται: Ἀλλά τε Σειρῆνες λιγυρῇ θέλγουσιν ἀοιδῇ Ἥμεναι ἐν λειμῶνι. id est, Ad Sirenas primùm peruenies, quæ omneis homines mulcent, quisquis ad eas aduenerit, qui per imprudentiam & ignorantiam ad eas accesserit, & vocem Sirenū audierit. Ei autem nequaquam vxor & paruuli pueri domum reuerso obuiam procedunt, neque reditum gratulantur: Sed eum perpetuò Sirenes suaui, & liquido cantu mulcent, in prato sedentes. fuit autem talis (vt scribit Hom. eodem libro) Sirenū cantus, quo Vlyssem allicere conatæ sunt. Δεῦρ' ἄγ' ἰὼν πολύαιν' Ὀδυσεῦ, μέγα

κῦδος Ἀχαιῶν, Νῆα κατάστησον, ἵνα νωϊτέρην ὄπ' ἀκούσῃς. Οὐ D γάρ πω τις τῇδε παρήλασε νηῒ μελαίνῃ, Πρίν γ' ἡμέων μελίγηρυν ἀπὸ στομάτων ὄπ' ἀκοῦσαι. Ἀλλ' ὅγε τερψάμενος νεῖται, καὶ πλείονα εἰδώς. Ἴδμεν γάρ τοι πάνθ', ὅσ' ἐνὶ Τροίῃ εὐρείῃ Ἀργεῖοι Τρῶές τε θεῶν ἰότητι μόγησαν. Ἴδμεν δ' ὅσσα γένηται ἐπὶ χθονὶ πουλυβοτείρῃ. Quos versus vertit M. Tull. lib. 5. de Finibus, vbi docet, nihil aliud à Sirenibus hoc cantu promitti, quàm cognitionem rerum, ac scientiam. vide quæ scripsimus ad illum locum, *vitanda est improba Siren Desidia:* sat. 3. lib. 2. Pausanias Atticis, poëmatum, & orationum illecebram, Sirenem appellari solere scribit his verbis, εἰώθασι δὲ καὶ νῦν ἔτι ποιημάτων καὶ λόγων τὸ ἐπαγωγὸν Σειρῆνι εἰκάζειν. Apud Apollon. lib. 4. Argon. Orpheus citharæ cantu Sirenum vocem auertit, ne ab Argonautis audiatur.

Circæ Pocvla] Circe Solis, & Persæ filia, Æëtæ Colchorum regis, Medeæ patris, soror. alij Æëtæ & Hecatæ filiam, Medeæ sororem esse volunt, vt refert interpr. Appollonij in Argonaut. M. Tull. lib. 3. de natura deorum, scribit Circen, E & Pasiphaën è Perseide Oceani filia natas esse, patre Sole. de ea sic Hom. ὀδ. κ. Κίρκη ἐϋπλόκαμος δεινὴ θεὸς, αὐδήεσσα, Αὐτοκασιγνήτη ὀλοόφρονος Αἰήταο. Ἄμφω δ' ἐκγεγάτην φαεσιμβρότου Ἠελίοιο. id est, Circe comta coma, horribilis dea, diserta, soror germana Æëtæ perdita cogitantis. Ambo autem à sole hominibus lucem suppeditante nati sunt. Hæc socios aliquot Vlyssis, qui ea loca, in quibus commorabatur, exploratum missi fuerant, virga illa sua percussos, epotoque pharmaco, statim in sues vertit, præter Eurylochum, qui, ceteris eius domum ingressis, suspicatus dolum subesse, extra foreis remanserat. auctor Hom. lib. quem suprà commemoraui, his verbis, Αὐτὰρ ἐπεὶ δῶκέν τε, καὶ ἔκπιον, αὐτίκ' ἔπειτα Ῥάβδῳ πεπληγυῖα κατὰ συφεοῖσιν ἐέργνυ, Οἱ δὲ συῶν μὲν ἔχον κεφαλὰς, φωνήν τε, δέμας τε, Καὶ τρίχας. αὐτὰρ νοῦς ἦν ἔμπεδος, ὡς τὸ πάρος περ. id est, Porrò autem posteaquàm Circe pharmacum dedit, & illi ebiberunt, tum illa eos virga percussos in haris conclusit. Illi autem suum quidem habebant capita: sed mens eis erat stabilis, vt antea. sic Virgil. lib. 7. Æneid. F *Hinc exaudiri gemitus, iræq; leonum, Vincla recusantum, & sera sub nocte rudentum, Setigeriq; sues, atq; in præsepibus vrsi Sæuire, ac formæ magnorum vlulare luporum: Quos hominum ex facie dea sæua potentibus herbis Induerat Circe in vultus, ac terga ferarum.* Dion Chrysostomus oratione, quæ inscribitur διογένης, ἢ περὶ ἀρετῆς, id est, de virtute, per Circen vult significari voluptatem, quæ non gladijs, neque hastis, neque bipennibus, neque sagittis homines oppugnat, sed luxu, delicijs, epulis, illecebris, mollitie, rebus venereis & similibus illicit in fraudem, inescat, decipit, effæminat, liquefacit, & eneruat. Multa alia præclara de Circe & voluptate dicuntur ab illo politissimo & dulcissimo scriptore. M. Tull. in Diuinatione contra Cæcilium, alludens ad hanc de Circe fabulam, ita loquitur. *Est adhuc, id, quod vos omnes admirari video, non Verres, sed Q. Mucius. quid enim facere potuit elegantius ad hominum existimationem? æquius ad leuandam mulieris calamitatem? vehementius ad quæstoris libidinem coërcendam? summè*

A *hæc omnia mihi videntur laudanda: sed repentè è vestigio ex homine tanquam aliquo Circæo poculo factus est Verres: redit ad se, atq; ad mores suos.* Xenophon ἀπομνημ. α. hanc de Circe fabulam iocans transfert ad edacitatem, & cibi, potusque immoderationem: eos enim, qui intemperantius edant, & bibant, sues ab illecebris epularum fieri: Vlyssem autem tùm sua sponte, tùm Mercurij præceptis ac monitis temperantem effectum cauisse, ne se supra modum cibo expleret. Omnino credibile est, Circen illam, si vmquam fuit, mulierẽ fuisse impudicam, & libidinosam, quæ arte meretricia, blanditijs & illecebris homines à se illectos & irretitos, à rebus agendis, & ab officio abduceret, atque ad vitam voluptariam traduceret. quod & Seruius existimat commentar. ad lib. 7. Æneid. non longè à princip. *Circæ* autem excudendum curaui, secutus treis cod. Vatic. & Iannoct. Faër. Tornes. & alios, quibus hîc in Gallia vsus sum.

B QVÆ SI CVM SOCIIS STVL. &c.] Hom. ὀδ. κ. Mercurium inducit iuuenis ornatu, & specie, Vlyssi ad Circen eunti, sociosque suos in sues versos repetituro ea præcipientem, quibus eos restitutos in pristinam formam, recuperare possit: simulque remedium præbentem aduersus Circæ veneficia.

STVLTVS, CVPIDVSQVE BIBISSET] si in eo se stultum, cupidumque præbuisset, vt pharmaca Circæ biberet, &c. Atqui bibit Vlysses, vt est apud Home. sed ea in eum nihil valuerunt, vtpote salutari illo Mercurij pharmaco præmunitum.

SVB DOMINA MERETR.] rectè addidit *domina*. nam quisquis meretricio amore deuinctus est, seruitutem seruit, eamque turpissimam. profert hunc versum Seruius ad illum Virgil. Æneid. 7. locum, quem paullo antè commemorauimus.

TVRPIS, ET EXCORS] amens. Hom. ibid. κακὸν, καὶ ἀνήνορα θείη, id est, malum, & nihil viri habentem. cor enim pro mente sæpe vsurpatur, vt
C cùm dicimus quempiam cor non habere. Lucre. lib. 5. *Ingenio qui præstabant, & corde vigebant.* vsus est hoc nomine etiam satyra 3. lib. 2. *Túne insanus eris, si acceperis, an magis excors, &c.*

AMICA LVTO SVS] Homerus ibid. σύας appellat χαμαιευνάδας, id est, humi cubanteis. sic immundos sues appellat Virg. Georg. 1. id est, vt interpretatur Seruius, luto gaudenteis: & profert hunc locum Horatij.

NOS NVMERVS SVMVS] sumus turba sine nomine, sine virtute, ac dignitate. nam apud scriptores multitudo, numero, non pondere, aut dignitate æstimatur, vt infrà epist. de arte p. *numero plures, virtute, & honore minores.* Homerus vocat πληθὼ, vt ἰλ. α. ὡς φάσαν ἡ πληθύς. Carent igitur illi quidem omni dignitate, atque auctoritate, qui numerum explent duntaxat: sed longè sunt ij deterrimi, ac postremi homines, qui nullo numero sunt, seu qui ne numeri quidem locum obtinent, quod de Megarensibus olim ab Apolline responsum est, Ὑμεῖς δ' ὦ Μεγαρεῖς οὔτε τρίτοι, οὔτε τέταρτοι, Οὔτε δυωδέκατοι, οὔτ' ἐν λόγῳ, οὔτ' ἐν ἀριθμῷ. id est, vos autem D Megarenses, neq; tertij, neque quarti, neq; duodecimi estis, neque vlla in ratione, neque in numero. Sic Æschines ille apud Theocrit. εἰδ. ιδ. queritur se apud Cyniscam puellam nullo numero esse, his verbis, Ἄμμες δ' οὔτε λόγω τινὸς ἄξιοι οὔτ' ἀριθμητοί, Δύστηνοι Μεγαρῆες ἀτιμοτάτῃ ἐνὶ μοίρῃ. id est, nos autem neque vlla ratione digni, neque vllo in numero habiti sumus, tanquam infelices Megarenses, in loco infimo, seu in condicione deterrima, & contemtissima. Euripid. in quadam tragœdia, quæ non exstat, Δειλοὶ γὰρ ἄνδρες οὐκ ἔχουσιν ἐν μάχῃ Ἀριθμὸν, ἀλλ' ἄπεισι, κἂν παρῶσ' ὅμως. id est, ignaui enim homines non habent in prœlio numerum: sed absunt etiam si adsint. Idem Eurip. Heracl. ἀριθμὸν posuit, pro homine nihili, cum de vno loqueretur: Εἰδὼς μὲν οὐκ ἀριθμὸν, ἀλλ' ἐτητύμως Ἄνδρ' ὄντα τὸν σὸν παῖδα. id est, cùm scirem filium tuum nõ esse numerum, sed verè virum esse. Non admodum autem dissimile est illud Hom. ἰλιάδ. ἐτώσιον ἄχθος ἀρούρης: id est, inutile onus terræ. quod vsurpauit Plato in Theæteto. καὶ οἴονται ὅτι οὐ λῆροί εἰσι, γῆς ἄλλως E ἄχθη, ἀλλ' ἄνδρες, οἵους δεῖ εἶναι ἐν πόλει τοὺς σωθησομένους: id est, putant se audire, seu sibi dici, se non esse nebulones, aut nugatores, cùm alioqui sint onera terræ: sed taleis viros, qualeis eos esse oportet in ciuitate, qui salui sint futuri.

SPONSI PENELOPÆ] Penelopæ reperi scriptum in quinque codicibus manu scriptis, 3. Vatic. Iannoct. Tornes. non Penelopes. Iam verò sponsorum appellatione procos significat, quos Homerus μνηστῆρας nominat. Procorum autem Penelopes viuendi genus fuisse inertissimũ, desidiosissimum, mollissimum, dissolutissimum, declarat Homerus multis ὀδυσσ. libris. exempli caussa, lib. 1. Αὐτὰρ ἐπεὶ πόσιος, καὶ ἐδητύος ἐξ ἔρον ἕντο Μνηστῆρες, τοῖσιν μὲν ἐνὶ φρεσὶν ἄλλα μεμήλει, Μολπή τ' ὀρχηστύς τε· τὰ γάρ τ' ἀναθήματα δαιτός. Κήρυξ δ' ἐν χερσὶν κίθαριν περικαλλέα θῆκε Φημίῳ, ὅς ῥ' ἤειδε παρὰ μνηστῆρσιν ἀνάγκῃ. id est, Porrò autem posteaquàm potionis & cibi desiderium depulerunt proci: eis quidem alia curæ fuerunt, cantus, & saltatio: hæc enim sunt epularum additamenta. Præco autem citharam Phemio in manus tradidit: Qui apud procos canebat F necessitate coactus. ibidem. Οἱ δ' εἰς ὀρχηστύν τε, καὶ ἱμερόεσσαν ἀοιδὴν Τρεψάμενοι τέρποντο, μένον δ' ἐπὶ ἕσπερον ἐλθεῖν. id est, illi autem ad saltationẽ, & amabilem cantum conuersi oblectabantur, & ita tempus vespertinum exspectabant. & lib. β. senibus illis Ithacensibus conuocatis, Οἱ δ' εἰς ἡμέτερον πωλεύμενοι ἤματα πάντα Βοῦς ἱερεύοντες, καὶ ὄϊς, καὶ πίονας αἶγας Εἰλαπινάζουσι, πίνουσί τε αἴθοπα οἶνον. id est, hi autem in domo nostra dies omneis commorantes & versantes, boues mactantes, & oueis, & pingueis capras epulantur, & vinum rubrũ, seu calidũ bibunt. Athen. lib. 4. procorum cenas, & prandia cum Phæacum conuiuijs comparans, taleis illorum esse compotationes ait, qualeis probabile est esse luxuriosorũ, vinolentorum, amatorũ: Phæacum autẽ conuiuia esse illa quidem delicata, & voluptaria, verumtamen grauiora, & temperatiora.

ALCINOIQVE, &c.] Alcinous rex Phæacum apud Hom. ὀδ. θ. dicit, sibi, ac populo suo conuiuia,

A conuiuia, citharam, choréas, cultum corporis varium, ac ſæpe mutatum, calida balnea, Venerem placere, his verbis, Αεὶ δ' ἡμῖν δαίς τε φίλη, κίθαρίς τε, χοροί τε, Εἵματα τ' ἐξημοιβὰ, λοετρά τε θερμὰ, καὶ εὐναί. id eſt, Semper autem nobis & conuiuium placet, & cithara, & chori, & veſtes ſubinde mutatæ, & lauacra calida, & lecti. *Alcinoi* autem patrij caſus eſt, numeri ſingularis, cohæretque cum nomine *iuuentus*, quod proximo verſu ſequitur. quædam exemplaria habent *Antinoiq;*: quæ lectio ſi placebit, erit numeri multitudinis, recti caſus, id eſt, Antinoi ſimiles. fuit autē Antinous vnus è procis Penelopæ, ferox, & arrogans, & contumelioſus.

Plvs æq. oper.] id eſt, plus æquo occupata: quæ plus æquo laboris ſumſit. operari, eſt opus facere, operam in re aliqua ponere. ſic Lucre. lib. 4. *Et quibus in rebus conſuerunt eſſe operati.* interdū & pro ſacrificandi verbo vſurpatur, quemadmodum & facere, & ῥέζειν apud Græcos. Virg. Georg. 1. *lætis operatus in herbis.* Tibull. lib. 2. *Tunc* B *operata deo pubes diſcumbet in herba.*

Et ad strep. citharæ cessatvm] quidam *ceſſantum* legendum putant, non *ceſſatum*, vt habent vulgati, & manuſcripti codices: & interpretantur otioſorum, & feriatorū hominū curas traducere: quod eſt, nihil agere, nihil curare: rebus ludicris, ac voluptarijs operam dare, ſaltare, cantare, &c. quam ſcripturam nullo in codice vetere reperi. Ego alteram, & receptam, verā eſſe puto. Porrò autem *ceſſatum ducere*, valet, κοιμίζειν, ſopire. ſic enim loquuntur Græci, κοιμίζειν τὰς λύπας, ἢ τὰς φροντίδας. id eſt, ſopire dolores, aut curas.

De nocte] id eſt, ſtatim poſt noctem. ſic lib. 2. ſat. vlt. *De medio potare die.*

Si noles san. cvrr. hydrop.] *noles* ſcriptum reperi in tribus codicibus manuſcriptis, 1. Vatic. & Iann. Torn. eamque putaui rectā, & germanā ſcripturam. ſententia autem huius loci hæc eſt: ſi te non ſeruabis intereà dum ſanus es, (inquit) cogēris te ſeruare, & ad medicum currere, tibiq; conſulere, cùm factus eris hydropicus. C Allegoria eſt, per quam hoc ſignificat, ſi operam ſtudio ſapientiæ dare noles interea dum animum à vitijs purum habes: ſi librum cum lumine ante diem non poſces: vitia contrahes, quæ non facilè poſtea abſtergebis, & quæ te vigilem aſſiduè torquebunt. mendoſè (opinor) habent quidam libri *cures*, niſi addas *te*, & legas *nolis*. alioqui legendū *curres*, nempe ad medicum, id eſt, ad philoſophū. verumtamen iudicet lector.

Et ni Posces ante diem] ἑρμηνεία, ſeu interpretatio eſt ſuperiorum. inuidia & amor ſunt animorum morbi, & quaſi hydrôpes: poſcere librum, & ire ad philoſophum, ſunt remedia expetere, & medicum conſulere. Sic Dion Chryſoſt. in orat. quæ inſcribitur, Διατριβὴ τῶν ἐν συμποσίῳ, oſtendit, quemadmodum nemo pharmaca medicorū ſibi comparat, aut mercatur, niſi ægrotet: ita nemině ad philoſophum audiendū accedere, niſi ęgritudine aliqua oborta, & in reb. aduerſis.

Nam cvr, Qvæ lædvnt ocvlos, &c.] cur leuia mala, leueisq; morbos depellere properas: morborum autem animi, qui ſunt longè grauiſſimi, curationem in annum differs? Huc D pertinent illa ex oratione Dionis Chryſoſtomi, Διογεν. ἢ περὶ ἀρετῆς, non longè à principio, Καὶ ἔλεγε θαυμάζειν [Διογένης] ὅτι εἰ μὲν ἔφη ὀδόντας ἰᾶσθαι, πάντες ἂν αὐτῷ προσῄεσαν οἱ δεόμενοι ὀδόντα ἐξελέσθαι: καὶ νὴ Δία εἰ ὑπέσχετο ὀφθαλμοὺς θεραπεύειν, πάντες ἄνθρωποι ὀφθαλμοὺς αὐτῷ ἐπεδείκνυον: ὁμοίως δὲ εἰ σπληνὸς, ἢ ποδάγρας, ἢ κορύζης ἔλεγεν εἰδέναι φάρμακον: ἐπεὶ δὲ ἔφη παύσειν τοὺς πεισομένους αὐτῷ ἀγνοίας καὶ πονηρίας, καὶ ἀκολασίας, οὐδεὶς αὐτῷ προσεῖχεν, οὐδὲ ἐκέλευσεν ἰᾶσθαι αὐτὸν, οὐδὲ εἰ πολὺ προσλήψεσθαι ἀργύριον ἤμελλεν, ὡς ἧττον ὑπὸ τούτων, ἢ ὑπὸ ἐκείνων ἐνοχλούμενος, ἢ χαλεπώτερον ὂν ἀνθρώπῳ σπληνὸς ἀνέχεσθαι οἰδοῦντος ἢ διεφθαρμένου ὀδόντος, ἢ ψυχῆς ἄφρονος, καὶ ἀμαθοῦς, καὶ δειλῆς, καὶ θρασείας, καὶ φιληδόνου, καὶ ἀνελευθέρου, καὶ ὀργίλης, καὶ λυπηρᾶς, καὶ πανούργου, καὶ πάντα τρόπον διεφθαρμένης. id eſt, & dicebat ſe mirari Diogenes, ſiquidē profiteretur dentium ſanandorum ſcientiam, omneis dolore affectos ad ſe acceſſuros, roganteis, vt dentem corruptum ſibi eximeret, atq; euelleret: & ſi polliceretur ſe oculis medicinam facturum, omneis homines ſibi oculum curandū commiſſuros: E ſimiliter ſi ſplenis, aut podagræ, aut pituitę, ſeu grauedinis medicamentū, remediumq; ſe nouiſſe diceret, omneis morbis illis implicitos ad ſe concurſuros: poſteaquàm autē dixiſſe eos, qui ſibi fidem haberent, ignorantia, & nequitia, & intemperantia liberaturum, neminem ſibi aureis admouiſſe, animúmue attendiſſe, neque ſeſe ſanandum tradidiſſe, ne ſi pecuniam quidem vnà cum valetudine aut ſanitate accepturus eſſet, quaſi ab his malis minus conflictetur, quàm ab illis, aut quaſi grauius ac difficilius ſit homini lienem tumentem, vel dentem putridum, ſeu corruptum patienter ferre, quàm animum inſipientem, & indoctum, & timidum, & audacem, & voluptatū ardore flagrantem, & illiberalem, & iracundum, & anxium, & vafrum ac ſubdolum.

Siqvid Est animvm] ſi quid animum exeſt, abſumit, tabefacit, &c. ſic & verbo ἔδω, ſeu ἔδομαι vtuntur Græci. Hom. ιλ. ω. τέκνον ἐμὸν, τέο μέχρις ὀδυρόμενος καὶ ἀχεύων Σὴν ἔδεαι κραδίην, id eſt, ô fili mi, quouſque lamentans & mærens cor tuum F edes? M. Tull. lib. 3. Tuſcul. quæſt. *Ipſe ſuum cor edens, hominum veſtigia vitans:* quem verſum cum illo ſuperiore, *Qui miſer in campis mærens errabat Aléis*, vertit ex Homeri ιλ. ζ. Ητοι ὁ καππεδίον τὸ Ἀλήιον οἶος ἀλᾶτο Ὃν θυμὸν κατέδων, πάτον ἀνθρώπων ἀλεείνων. Aliquot libri veteres habent *ſi quod*: quæ ſcriptura non eſt reijcienda. nam & probabilem ſententiam continet, neque tamen multum ab altera differentem. hoc enim ea ſignificatur, cur quæ lædunt oculos ſtudes & properas detrahere, ſi id, quod conſumit & corrumpit animum, curare ceſſas & cunctaris?

Dimid. facti, qvi coepit, &c.] Heſiod. Αρχὴ δέ τοι ἥμισυ παντός. id eſt, principium autem dimidium totius. Plato lib. de rep. ſecundo, οὐκοῦν οἶσθα ὅτι ἀρχὴ παντὸς ἔργου μέγιστον, ἄλλως τε καὶ νέῳ, καὶ ἁπαλῷ ὁτῳοῦν, id eſt, ſcis ne igitur principium cuiuſque operis maximum quiddam eſſe, præſertim & iuueni, & cuiuis, qui tener ſit, & flexibilis? & Ariſtot. li. 1. de morib. ad Nicom. δοκεῖ οὖν πλεῖον, ἢ τὸ ἥμισυ τοῦ παντὸς εἶναι ἡ ἀρχή: id eſt, videtur igitur

princi-

A principium plus esse, quàm dimidium totius.

SAPERE AVDE] quasi ad rem magnam & arduam excitans, dixit *aude*. Virg. Æn. 9. *Euryale audendum dextra*. epist. 3. infrà. *ipse quid audes?*

RVSTICVS EXSPECT. DVM DEF.] nomen *rusticus* cum verbo *exspectat* coniugendum mihi esse videtur, hoc sensu, *Rusticus exspectat*, id est, rustico similis est, qui exspectet: vel eò rusticus est, quòd exspectet: rusticè exspectat: rusticum se in eo esse ostendit, qui exspectet, dum defluat amnis, &c. quod genus annotauimus suprà ad Od. 8. lib. 3.

VOLVBILIS] sic sup. Od. 1. lib. 4. *te per aquas, dure, volubileis*: repete verbum *sequor*, ἀπὸ κοινοῦ.

BEATA] benè dotata, diues, & pecuniosa. sic sæpè Horat. sat. vlt. lib. 2. *Vt Nasidieni iuuit te cena beati?*

ET INCVLTÆ PAC. VOM. SILVÆ] sic Virg. Geor. 2. *Aut vnde iratus siluam deuexit arator, Et nemora euertit multos ignaua per annos, Antiquasq́ domos auium cum stirpibus imis Eruit: illæ* B *altum nidis petiere relictis. At rudis enituit impulso vomere campus.*

QVOD SATIS EST CVI CONTIGIT HIC NIHIL] sic legendum est, & ita scriptum reperi in tribus libris antiquiss. omnes quidem habent *contigit*, non vt vulg. *contingit*.

NON DOM. AVT FVND. &c.] eandem sententiam propemodum expressit suprà Od. 1. lib. 3. *Quòd si dolentem nec Phrygius lapis, Nec purpurarum sidere clarior Delenit vsus, &c.* & Lucretius lib. 1. *Nec calidæ citius decedunt corpore febres, Textilibus si in picturis, ostroq́ rubenti Iacteris, quàm si plebeia in veste cubandum est. Quapropter quoniam nil nostro in corpore gazæ Proficiunt, neq́ nobilitas, neq́ gloria regni, Quod superest, animo quoq́ nil prodesse putandum est.* Varro ἀνθρωπῳ. *Non fit Thesauris, non auro pectu' solutum: Non demunt animi curas ac relligiones Persarum montes, non atria diuiti' Crassi.* Tibull. *Non opibus mentes homini, curæq́ leuantur, Nam fortuna sua tempora lege regit.*

C QVI CVPIT, AVT MET. &c.] Qui cupiditate (inquit) aut metu, aut ceteris animi morbis affectus est, is nihilo maiorem ex fortunæ bonis, & possessione diuitiarum, fructum percipit, quàm lippus ex tabulis pictis, &c. in lib. Iannoct. & Torn. & Nicot. Russard. Cleric. Morell. scriptum est, *sic domus & res.*

FOMENTA PODAGRAM] Sed nónne fomenta siue calida, siue refrigerantia, nempe pro ratione & natura podagræ, iuuant podagram? iuuant quidem, sed ita, vt dolorem leuent, & minuant ad tempus, non vt funditus & in perpetuum tollant. Fomenta enim admouentur summis corporis partibus, vt & malagmata, & cataplasmata. at mali causa non est in summo corpore, sed longius oritur, & altius insedit. Quocirca non qui fomentis vtitur, iuuat verè podagram, sed qui causam morbi funditus exstirpat: vt qui Venere & vino sese abstinet, & tenuiter, frugaliter, continenter viuit. Vbi autem sentiri cœpta est podagra, sanguinis missio adhibita sæpe annuam, nonnumquam perpetuam valetudinem præstat: quidam etiam cùm asinino lacte poto se eluissent, in D perpetuum hoc malum enaserunt, inquit Celsus lib. 4. cap. 24. *quidam*, vt idem ait ibidem, *cùm toto anno à vino, mulso, Venere sibi temperassent, securitatem totius vitæ consecuti sunt, &c.*

SINCER. EST N. VAS, QVOD C.] sic Lucret. lib. 6. in princip. de Epicuro, *Intellexit ibi vitium vas efficere ipsum, Omniaq́ illius vitio corrumpier intus, Quæ collata foris, & commoda cumq́ venirent: Partim quòd fluxum, pertusumq́ esse videbat, Vt nulla posset ratione explerier vmquam: Partim, quòd tetro quasi conspurcare sapore Omnia cernebat, quæcumq́ receperat, intus, &c.*

SPERNE VOLVPT.] In quibus spernendis & repudiandis virtus vel maximè cernitur, inquit M. Tullius lib. 1. de legibus, sub extremum, quibusque sæpe vincuntur qui alioqui viribus & ferro erant inexpugnabiles atque inuicti. Exemplo sit Annibal, quem luxuria, & deliciæ Campanæ fregerunt, atque eneruarunt, bello insuperabilem atque indomitum. Itaque præclare dictum est illud à quodam, μία τοῖς ἀσθενέσιν ὁδὸς, τὸ τῇ ἡδονῇ E περιγίνεσθαι τῶν μειζόνων: id est, vna est infirmioribus, & imbecillioribus via, qua potentiores aduersarios superare possint, voluptas. Hoc cùm scirent prudentissimi illi viri M'. Curius, & T. Coruncanius cùm audissent, esse quemdam sapientem, qui diceret, omnia, quæ faceremus, ad voluptatẽ esse referenda, meritò optabant, vt id Samnitibus, & Pyrrho persuaderetur, quo facilius vinci possent, cùm se voluptatibus dedidissent.

NOCET EMTA DOLORE VOL.] atqui omnis voluptas corporis, emitur subsequente dolore, & cũ dolore subsequente coniuncta est, seu dolorem comitem & quasi connexum habet. omnis igitur corporis voluptas nocet. subsequente autem idcirco dixi, quia si voluptatem anteiret labor, ea voluptas non esset aspernanda, aut fugienda: immò vt stabilis & solida, vehementer amplectenda, plurimiq́ facienda. Itaq́ qui sapiunt, voluptati laborem anteponunt, vt laboribus susceptis atq́ exantlatis, solida gaudia gaudeant. Con- F trà insipientes voluptatem expetunt, laborem fugiunt: ex quo fit vt eorum vita sit calamitosa & misera. Sed, vt ad institutum redeam, scitè & festiuè in hanc sententiam Plato in Phædone ait, mirabiliter affectum esse naturâ id, quod iucundum dicitur, ad id, quod ei contrarium videtur esse, molestũ, seu dolorem: propterea quòd, inquit, ea simul homini adesse nolunt: si quis autem persequatur alterum, & consequatur, propemodum cogitur etiam alterum paullo pòst recipere, tanquam ambo ex vno capite, seu extremo apta atq́ inter se connexa sint. Ac mihi videtur (inquit) si ea animaduertisset Æsopus, fabulam huiusmodi compositurus fuisse, Deum, cùm ea vellet inter se in gratiam reducere & reconciliare, bellum inter se gerentia, quoniam id consequi nõ posset, eorũ extrema in vnum conduxisse & coniunxisse: atq́ iccirco, ad quemcumque alterum eorum peruenerit, ad eum subsequi etiam alterum. Verba Platonis Græca siquis requirat, petat ex Platonis Phædone non longè à principio, illo loco: Καὶ πεί-

A βων ἅμα, ὡς ἄτοπον, ἔφη, ὦ ἄνδρες, ἔοικέ τι εἶναι τοῦτο, ὃ καλοῦσιν οἱ ἄνθρωποι ἡδύ. ὡς θαυμασίως πέφυκε πρὸς τὸ δοκοῦν ἐναντίον εἶναι τὸ λυπηρόν, &c. sic & Plau. Amphit. *Satin par ua res est voluptatum in vita, Atq; in ætate agunda; Præquam quod molestum est? Ita quoiq; comparatum est in ætate hominum, Ita dijs placitum, voluptatem mæror vt comes consequatur, Quin incommodi plus, maliq; illico assit, boni si obtigit quid.*

SEMPER AVAR. EG.] semper auaro aliquid deest. numquam enim expletur diuitiarum sitis. quin etiam ijs, quæ habet, eget. Nihil refert vtrùm auarus habeat, an non habeat, cum ei desint ea, quæ habet, id est, cùm ijs rebus, quas vel suo labore peperit, vel beneficio fortunæ nactus est, vti frui non audeat. sed hac de re plura dicemus ad illum locum obscurissimum, & nondum à quoquam explicatum, qui est epist. 2. lib. 2. *sed, quod non desit, habentem, &c.*

CERT. VOTO PETE FIN.] cùm sit immensa, & infinita in hominibus auaris pecuniæ B cupiditas, certum (inquit) diuitiarum finem expete: id est, cupiditatem, & studium pecuniæ desini, ac termina: vel certam aliquam ac definitam pecuniæ summam opta & expete, quam vbi consecutus fueris, plura quærere desine, bonisq; partis fruere, & viue. sic sat. 1. lib. 1. *Deniq; sit finis quærendi, cumq; habeas plus, Pauperiem metuas minus.* non est autem intelligendus hoc loco Horatius significare, diuitias nobis tamquam finem, propositas esse oportere: sed earum modum esse quendam constituendum, quo contenti esse debeamus.

INVIDVS ALT. MACR. REB.] sic Lucret. lib. 3. *Macerat inuidia ante oculos illum esse potentem, Illum aspectari, claroq; incendit honore: Ipsi se in tenebris volui, cœnoq; queruntur.* Horat. satyr. 1. lib. 1. *Quodq; aliena capella gerat distentius vber, Tabescat? &c.* Videtur autem quædam esse non inuenusta in his duobus, *opimis macrescit*, antithesis.

INVID. SIC. NON INVEN.] Pindarus ἰσθ. ια. πυθ. φθονεροὶ δ᾽ ἀμύνονται ἄτᾳ, id est, inuidi autem C damno plectuntur. & Plato lib. nono de legibus, inuidiam ait esse contubernalem grauem, ac molestam, maximè quidem ac primo loco ei, qui inuideat, secundo loco viris optimis, & clarissimis ciuitatis. Appellat autem Horatius hoc loco inuidiam eam, quam M. Tull. ambigui nominis fugiendi causa, *inuidentiam* nominat lib. Tuscul. 3. & 4. Sententia porro huius loci hæc est, quamuis Siciliæ tyranni grauissima tormenta ad cruciandos homines inuenerint, nullum tamen tormentorum illorum grauius inuidia fuisse.

QVI NON MODER. IRÆ] id est, qui iræ moderationem non adhibebit, & veluti frenum injiciet. hæc enim vis est huius verbi cum dandi casu coniuncti, vt M. Tull. Partit. *nam auditorum aures moderantur oratori prudenti, & prouido &, quod respuunt, immutandum est.*

INFECT. VOL. ESSE, DOL. QVOD, &c.] id est, nolet id esse à se admissum, vel optabit ne id sit à se admissum, quod dolore, & ira impulsus fecerit: pœnitebit eum facti. epist. de arte poët. *Com misisse cauet, quod mox mutare laboret.* infectum, D id est, nō factum. Plaut. Mostell. *Egóne?* [somnio] *at quidem tu, qui istoc te speras modo Posse dissimulando infectum hoc reddere.* Sed cur dolorem & mentem concurrenteis facit in ira, & in pœnis expetendis? De dolore, docet Aristoteles multis locis, iram cum dolore esse coniunctam: & tum dolore hominem iratum leuari, cum iniuriā acceptam retulerit. de mēte, idem docet lib. 7. de moribus ad Nicomach. eum, qui iratus sit, à ratione quodammodo persuaderi, & induci, vt pœnas ab eo, qui iniustè læserit, expetat. Vel eò respexit quòd ex veteribus alij iracundiam definierunt feruorem mentis, alij cupiditatem puniendi doloris.

DVM POENAS ODIO, &c.] id est, dum odio prouectus pœnas de eo, qui læsisse videtur, sumere festinat: vel sic, dum iniuriæ, quam ipse sibi accepisse videtur, dolorem inultum, & iccirco grauem & molestum, vlcisci properat, vt animum dolore leuet. Nam quamdiu is, qui se accepisse iniuriam existimat, inultus est, tandiu graui E quasi onere premitur: vbi iracundiam suam explevit, doloremque suum punitus est, tum exoneratus est. verbum *festinat* coniunxit cum quarto casu, vt Virgil. Ænei. 4. *Festinare fugam, tortosq; incidere funes.* idem de verbo *maturare* sentiendum. Æn. 1. *Maturate fugam.* Horat. epist. prox. seq. *Hoc opus, hoc studium parui properemus, & ampli.* & Od. 7. lib. 2. *Deproperare apio coronas.* sic Græci verbum σπεύδειν. Pindarus Πυθ. γ. μὴ φίλα ψυχὰ βίον ἀθάνατον σπεῦδε· τὰν δ᾽ ἔμπρακτον ἄντλει μαχανάν: id est, ne care anime vitam immortalem festina: facilem autem hauri machinam. & Homerus ἰλ. ν. ταῦτα δ᾽ ἅμα χρὴ σπεύδειν, αἴκ᾽ ὄφελός τι γενώμεθα καὶ δύ᾽ ἐόντε: id est, hæc autem vnà nos properare oportet, si possimus aliquid prodesse nos etiam duo.

IRA FVR. BR. EST] sic Themistius in oratione de amicitia, ἐγὼ δὲ οἶμαι (inquit) τὴν ὀργὴν μανίαν ὀλιγοχρόνιον εἶναι. quod notat M. Anton. Muretus. M. Tull. Tuscul. 4. *An est quicquam similius F insaniæ, quàm ira? quam bene Ennius initium dixit insaniæ.* Et Apollonius dicebat, τῆς ὀξυθυμίας τὸ ἄνθος esse μανίαν, id est, iracundiæ florem esse insaniā. Et Plutarchus in Romulo, ὀργῆς τάχος ἄβουλον, id est, iræ, celeritatem inconsideratam, & consultationis expertem. vide annot. ad Od. 16. libri primi.

ANIMVM] τὸν θυμὸν, vt Hom. ἰλιάδ. β. θυμὸς δὲ μέγας ἐστὶ διοτρεφέων βασιλήων. Cæcilius, *Nunc enim demum mihi animus ardet, nunc meum cor cumulatur ira.* Nam & apud Latinos animus interdum accipitur pro quauis libidine à ratione auersa, vt Plaut. in Trinummo, *si animus hominem perculit, actum est, si animo seruiuit, non sibi. si ipse animum perculit: dum viuit, victor victorum cluet.*

HVNC FRENIS, &c.] tamquam equum ferocem & indomitum.

COMPESCE] comprime. sup. saty. 8. lib. 1. *quæ pœnis compesceret inferiorem.* Od. 16. li. 1. *Compesce mentem.*

FINGIT] format, instituit, docet, vt lib. de arte poëtica, *quamuis & voce paterna Fingeris ad rectum.*

TENERA]

A TENERA] molli, & facili ad domandum.

EQVVM TEN. DOCIL. CERV.] equum iuuenem, & idcircò ad domandum facilem.

MAGISTER] ἱππόδαμος, qui domat equos.

IRE VIAM] sic loquebantur veteres. Cic. pro Murena: *Ite viam: Præstò aderat sapiens ille, qui ire viam doceret.* sic enim legendum, non, vt vulgò *inite viam*, neque *inire viam.*

VENATICVS] vtitur hoc nomine Plautus in Mil. glorioso, *si ita non repperio, ibo odorans, quasi venaticus vsque, donec persecutus volpem fuero.* & M. Tul. Verr. de signis, *quò postea, quàm venerant, mirandum in modum canes venaticos diceres: ita odorabantur omnia, & peruestigabant, vt, vbi quicquid esset, aliqua ratione inuenirent.*

CERVINAM PELL.] pellem cerui alga, aut cētonibus refertam, quæ cerui similitudinē gerit.

MILITAT] seriò feras insequitur, vel veros ceruos insectatur. catulus, id est, canis, vt sup. Od. 1. lib. 1. *Seu visa est catulis cerua fidelibus.*

B NVNC ADBIBE] vitiosa est eorum codicum scriptura, qui habent *adhibe*. est enim legendum *adbibe:* quo verbo & Terent. vtitur in Heautont. *Vbi mihi adbibit plus paullo, sua quæ narrat facinora?* tralatio est ab animantibus sitiētibus, & sitim explentibus. adbibe enim, hoc est, attende, audi, & celeriter percipe: quemadmodum ferè suprà locutus est Oda. 13. lib. 2. *pugnas & exactos tyrannos Densum humeris bibit aure vulgus,* vel dic adbibe, id est, animo imbibe, vt dicuntur lanæ colorē & candorem bibere. & vt Dido apud Virg. lib. 1. Æneid. *longum bibebat amorem.*

PVRO PECTORE] nondum vitiis inquinato, Lucret. libr. 5. procem. *At bene non poterat sine puro pectore viui.*

PVER] vult nos statim à pueris philosophię, & rectè honestéque viuendi scientiæ operam dare, ne simus, ὀψιμαθεῖς. i. seri studiorum, vt loquitur epist. 19. huius lib. sed παιδομαθεῖς, id est, à pueritia instituti & eruditi. Plurimū autem interest vtrùm aliquid discas puer, an iam ætate grandis: quam- C quam præstat serò discere, quàm numquam, vt dicebat Socrates.

QVO SEMEL EST IMB. R. S. OD.] sic Plato lib. 4. de rep. seu de iusto, ait, tinctores, seu infectores, vbi lanam purpura inficere volunt, primum lanam sumere candidissimam, deinde eam accurate præparare, vt florē purpuræ quàm maximè imbibere possit: & tum denique purpureo colore lanam illam tingere: quo facto purpuram lanæ insitam atque inditā nulla ratione, nullo nitro, nullóve lomento, aut sapone abstergeri, neque deleri posse, &c. verba Platonis posita sunt 5. ferè pagina libri, ibi, οὐκοῦν οἶσθα ἦν δ' ἐγὼ, ὅτι οἱ βαφεῖς, ἐπειδὰν βουληθῶσι βάψαι ἔρια, ὥστε εἶναι ἁλουργὰ, πρῶτον μὲν, &c.

NVNC TE MELIORIB. OFF.] nunc (inquit) dum tenera est ætas, dum mollis & tractabilis, & cerea, dede, seu præbe te honestis & salutaribus disciplinis erudiendum, bonísque & rectis opinionibus imbuendum, malis artibus & prauis opinionibus reiectis.

NEC TARD. OPP. NEC PRÆC.] nec eos exspecto, qui sunt ignauiores: nec eos vrgeo, qui D antecedunt: id est, nō excito, neque impello, cum sua sponte satis properent, meáque cohortatione non egeant. Vel, quod mihi magis placet, non insto præcedentibus, vt eos anteuertam: non conor eos anteuertere: vt sat. 1. lib. 1. *Instat equis auriga suos vincentibus.* est enim tralatio perpetua ducta à cursoribus, seu quadrigis, falluntur autem qui *insto* interpretantur *obsto*, id est, *impedio.*

3. AD IVLIVM FLORUM.

IVLI Flore quibus terrarū militet oris
Claudius Augusti priuignus, scire laboro.
Thracáne vos, Hebrúsque niuali compede vinctus, E
An freta vicinas inter currentia turreis,
An pingues Asiæ cāpi, collésq; morantur?
Quid studiosa cohors operum struit? hæc quoque curo.
Quis sibi res gestas Augusti scribere sumit?
Bella quis, & paces longum diffundit in æuum?
Quid Titius, Romana breui venturus in ora?
Pindarici fontis qui non expalluit haustus,
Fastidire lacus, & riuos ausus apertos:
Vt valet? vt meminit nostri? fidibúsne Latinis F
Thebanos aptare modos studet auspice Musa?
An tragica desæuit, & ampullatur in arte?
Quid mihi Celsus agit? monitus, multúmque monendus,
Priuatas vt quærat opes, & tangere vitet
Scripta, Palatinus quæcunque recepit Apollo:
Ne, si fortè suas repetitum venerit ólim
Grex auium plumas, moueat cornicula risum
Furtiuis nudata coloribus. ipse quid audes?

A *Quæ circumuolitas agilis thyma? non tibi paruum*
Ingenium est: non incultum, nec turpiter hirtum.
Seu linguam causis acuis, seu ciuica iura
Respondere paras, seu cōdis amabile carmen:
Prima feres ederæ victricis præmia. quòd si
Frigida curarum fomenta relinquere posses:
Quò te cælestis sapientia duceret, ires.
Hoc opus, hoc studium parui properemus, & ampli:
Si patriæ volumus, si nobis viuere cari.
Debes hoc etiam rescribere, si tibi curæ,
B *Quantæ conueniat Munatius. an male sarta*
Gratia nequicquam coit, & rescinditur? at vos
Seu calidus sanguis, seu rerum inscitia vexat,
Indomita ceruice feros: vbicumq; locorū
Viuitis, indigni fraternum rūpere fœdus,
Pascitur in vestrum reditum votiua iuuenca.

IVLI FLORE] ad hunc eundem scripsit & epistolam 2. lib. 2. *Flore bono, &c.*

CLAVD. AVG. PRIVIGN.] Tib. Claudius Nero Cæsar, cuius matrem Liuiam Drusillam
C vxorem duxerat Octauianus Augustus Scribonia dimissa. Sueton. in Aug.

SCIRE LABORO] scire studeo, seu, vt sæpe loquitur, quæro.

THRACA] θρήκη. vt epist. ad Quinctium. *vt nec Frigidior Thracam, nec purior ambiat Hebrus.* vide annot. ad Od. 16. lib. 2.

HEBRVSQVE] idem Oda. 25. lib. 3. *Hebrum prospiciens, & niue candidam Thracen.*

NIVALI COMPEDE VINCTVS] sic loquitur Virg. Georg. 4. *Et cum tristis hiems etiam tunc frigore saxa Rumperet, & glacie cursus frenaret aquarum.*

AN FR. VICIN. INTER. CVRR. TVRR.] turreis, πύργους: nempe Sestum & Abydum. *vicinas inter curr. turr.* pro inter vicinas turreis currētia, more vsitatissimo dixit, vt annotauimus suprà ad Od. 7. lib. 2. tale est illud, *Interfusa nitenteis Vites æquora Cycladas*, Od. 14. lib. 1.

MORANTVR?] detinent? vt suprà annot. ad Od. 7. lib. 2.

D SCRIBERE SVMIT?] sumit vt scribat, vel scribendas suscipit?

LONGVM DIFF. IN ÆVVM?] prodit memoriæ? mandat literis ad memoriam posteritatis sempiternam?

VENTVRVS IN ORA?] qui honorifico omnium ciuium Rom. sermone celebrabitur? aliàs *venire in ora*, ad vitium, ad vituperationem pertinet: vt apud Catull. ad Rauidum, *An ne vt peruenias in ora vulgi?* sic Liuius libr. 2. *timorem iniecit, ne in ora hominum pro ludibrio abiret.* in laude ponit & Propertius ad Mæcen. *Crede mihi magnos æquabunt ista Camillos Iudicia, & venies tu quoque in ora virûm.* his similia sunt illa M. Tull. Tuscul. 1. *Harmodius in ore & Aristogiton.* & Ennianum illud, *Nemo me lacrymis decoret, nec funera fletu Faxit: cur? Volito viuu' per ora virûm.* & Virg. Æneid. 12. *Ille quidem ad superos, quorum se deuouet aris, Succedet fama, viuúsq; per ora feretur.* Idem Geor. 3. *tentanda via est, qua me quoque possim Tollere humo, victorq; virûm volitare per ora.* Iterum M. Tul. Philipp. 10. de Bruto, *erat enim in desiderio ciuitatis, in ore, in sermone omnium.* T. Liuius. lib. 9. *Postumius in ore erat: eum laudibus ad cælum ferebant.* E contrà ad probrum pertinet illud Cic. Verr. 3. de Verre, *Istius nequitiam tum in ore vulgi, & in communibus prouerbiis versatam esse.*

PIND. FONTIS QVI NON, &c.] qui non dubitauit Pindarum proponere sibi ad imitandum. *non expalluit haustus Pind. font.* id est, non extimuit haurire è fonte Pindari: vt Od. 27. lib. 3. *mediásque fraudes Palluit audax.* allegoria est & in hoc, & in proximo versu. hoc enim significat, qui ausus est Pindarum Latinis versibus imitari, atque exprimere?

FIDIBVSNE LATINIS THEB. &c.] id est studétne ad exemplū Pindari versus Latinos Lyricos scribere, poëtica facultate fretus?

THEBANOS] id est, Pindaricos. Od. 2. lib. 4. *Multa Dircæum leuat aura cycnum.*

DESÆVIT] deseuire, est valde seuire. de enim in compositione interdum auget: vt *deseuire, deamare, deuitare, deperire, delitigare,* &c. Iam sæuire, F est χαλεπαίνειν, vt & sæpe admonuimus, & docent exempla probatorum scriptorum. solent autem pleraque omnia in tragœdiis esse sæua, dura difficilia, atrocia, immitia, iracunda, horribilia, δεινὰ, χαλεπά. iccircò hoc verbum ad tragœdiarum scriptorem accommodauit. vide sup. annot. ad Od. 33. lib. 1.

AMPVLLATVR] turget, inflatus, atque elatus est. Quas ληκύθους Græci, eas ampullas appellant Latini. Quemadmodum igitur illi ληκύθους vsurpant pro orationis ornamentis, iisque, omnibus dicendi figuris, quibus altior, grandior, amplior denique fit oratio: ita, & ampullas Latini. Horat. in lib. de arte poëtica, *Proiicit ampullas & sesquipedalia verba.* M. Tull. ad Attic. lib. 1. *Quid multa? totum hunc locum, quem in Aristocratia ego varie in meis orationibus, quarum tu Aristarchus es, soleo pingere, de flamma, de ferro (nosti illas ληκύθους) valde grauiter pertexuit.* auctor scholiorum in Hephæstio

A phæstionem, causam afferens cur dimetrum trochaicum catalecticum, Euripidéum, aut lecythiũ dicatur, scribit hæc, quæ deinceps sequuntur, ληκύθιον δέ φασιν αὐτὸ, ἢ διὰ Ἀριστοφάνην σκώπτοντα τὸ μέτρον τὸ ἑφθημιμερὲς Εὐριπίδου τὸ Θοαῖσιν ἵπποισιν Λι. Ληκύθιον ἀπώλεσεν. ἢ διὰ τὸν βόμβον τὸν τραγικόν. βόμβος γὰρ γίνεται περὶ τὸ ληκύθιον, ἐκ τοῦ ἐμπεριεχομένου αὐτῷ ἀέρος κινουμένου, ἢ ὑπὸ πνεύματος ἀνδρὸς, ἢ ὑπ' ἄλλου. διὸ καὶ Καλλίμαχος μοῦσαν ληκυθίαν τὴν τραγῳδίαν λέγει. id est, lecythium autem id dicunt, aut propterea quòd Aristophanes iocosè reprehendit metrum illud epthemimeres Euripidis, θοαῖσιν. &c. hoc modo, ληκύθιον ἀπώλεσεν id est, ampullam perdidit: vel propter bombum, seu sonitum tragicum. bombus enim editur circa ampullam ex eo, quòd aër, qui in ea continetur, mouetur siue ab hominis halitu, siue ab aliqua alia re. Quapropter etiam Callimachus musam lecythiam, tragœdiam appellat. ab ampulla autem verbum *ampullari* deductum est, quod est ampullis verborum vti.

B PRIVATAS] suas & proprias, non alienas & publicas.

SCRIPTA] quæ sunt iam publica, quia in lucem edita, & vulgata.

PALATINVS APOLLO.] bibliotheca Græca, & Latina templo Apollinis, quod Augustus exstruxerat, & consecrarat, adiuncta, vt sup. diximus ad Od. 31. lib. 1. *Quid dedicatum poscit Apollinem Vates, &c.*

OLIM] post hac. vt sat. 5. lib. 2. *Magna minórve foro si res certabitur olim.* & Od. 10. libr. 2. *non si male nunc, & olim Sic erit.*

GREX AVIVM PLVMAS.] quatuor senariis hunc Æsopi apologum complexus est Gabrias, Ἀλλοτρίοις πτεροῖσιν ἠμφιεσμένος Ηὔχει κολοιὸς ὀρνέων ὑπερφέρειν. Πρῶτον δὲ δῶρον ἡ χελιδὼν ἥρπακει· Μεθ' ἣν ἅπαντες· εἶτα γυμνὸς εὑρέθη. id est, *Plumis alienis olim amictus gracchulus Præstare se iactabat aliis volucribus. Sed prima hirundo, quod dederat, illi abstulit: Quam omnes secutæ: sicq; nudus restitit.*

MOVEAT CORNICVLA RISVM.] Celsus alienorum scriptorum fur, & compilator, sit omnibus ridiculus. C

QVÆ CIRCVM VOL. AGIL. THYMA?] id est, circum quæ thyma volitas? vt annot. ad Od. 7. lib. 2. circum thyma autem dixit, quia poëtæ cũ apibus comparari solent, vt Oda 2. libr. 4. *ego apis Matinæ More, modoq; Grata carpentis thyma, &c.*

HIRTVM.] hirsutum, id est, rude & impolitum. verbum *est*, quod erat suo loco depulsum, reposui post nomen *Ingenium*, secutus cod. Iann. Faern. & duos Vatic.

FERES] accipies, auferes, vt sup. Od. 8. lib. 4. *neque tu pessima munerum Ferres:* & sæpe alibi.

EDERÆ VICTRICIS] notat Seruius commentar. in Virgilij Melibœum, ad illum versum, *Pastores edera crescentem ornate poetam*, edera poëtas coronari, vel quia Libero sacri sunt: ex quo etiam, vt Bacchas, insanire: vel quia semper virent ederæ, quemadmodum carmina æternitatem & merentur, & aliis pariunt.

CVRARVM FOMENTA] vt suprà *amoris fomenta*. Od. 11. epod. & Lucret. *amoris pabula.* fomenta curarum, sunt ambitio, pecuniæ cupiditas, & similia. D

HOC OPVS, HOC ST. P. PROP.] properandi verbum cum accusandi casu coniunxit, vt sup. *properare coronas*. vide Od. 7. libr. 2. hoc opus autem, nempe curarum fomenta, & cogitationes anxias ex animo eijcere: & sapientiæ studium colere, atque amplecti.

SI PATR. VOLVM.] aliquot libri vet. habent, *Si patriæ cupimus, &c.* id est, si patriç, si nobis vtiles esse volumus: si & patriæ, & nobis consulere volumus: si patriæ, si nobis iucundi esse volumus. patriæ carus est, qui ita viuit, talémque ciuẽ se præstat, vt eius vita sit patriæ cara, magniq́ue facienda: sibi carus est, qui habet rationem suæ valetudinis, animúmque interdum relaxat ac remittit, neque se curis inanibus perpetuò conficit ac macerat.

SI NOBIS VIVERE CARI] id est, si iucunde & hilariter viuere. nam qui perpetuò mæstus est, sibi ipse odio est: qualis ille Terentianus Menedemus seipsum crucians. non dissimile est illud epist. ad Loll. 2. hoc lib. *Quid minuat curas, quid te tibi reddat amicum*, id est, tibi carum, lætum, hilarum, vel dic vt paullo antè diximus. E

SI TIBI CVRÆ &c.] *si* positum Græcorum more pro *an*, vt epist. ad Mæcen. 2. hoc lib. *Inspice si possum donata reponere lætus.* & epist. 1. libr. 2. ad Aug. *Tentauit quoque, rem si digne vertere posset.* & epist. ad Numicium. *chlamydes Lucullus (vt aiunt) Si posset centum scenæ præbere, rogatus.* & Tibull. lib. 3. eleg. 1. *Illa mihi referat, si nostri mutua cura est, An minor, an toto pectore deciderim.* T. Liu. lib. 33. *percunctatus si consilium nõ vtile solùm, sed etiam salutare, admittere auribus posset, &c.* nec iis assentior, qui hunc locum, quasi mendosum, corrigunt hoc modo, *Quàm te conueniat.* nam *conuenire* cum accusandi casu, quid sit, sciunt omnes. at quis ita loquitur Latinè de duobus, inter quos nata sit offensio, aut simultas? hic illum non conuenit. dicerem potius, huic cum illo non conuenit. Prætereà cùm dicat, illum debere sibi rescribere, superuacanea est hæc conditio, *si tibi curæ.* Quamobrem hunc locum sic explico longe simplicius, &, nisi fallor, etiam verius: debes rescribere vtrùm frater tuus Munatius tantæ tibi sit curæ, quantæ fratrem fratri esse conueniat, nécne. Neque verò reticebo, me in tribus libris calamo exaratis cùm in Italia essem, & totidem, cùm in Gallia, ita scriptum reperisse, *sit tibi curæ.* quæ quidem scriptura mihi non displicebit, si subintelligetur *ne*. F

INDOM. CERVICE FER.] videtur translatio sumta à bobus indomitis, & durarum ceruicum: σκληραύχενας vocant Græci, & ζυγομάχους.

INDIGNI RVMP.] indigni, qui rumpatis, vel qui non debetis rumpere. sic loquuntur Græci ἀνάξιοι ὄντες λύειν. Admonendus autem est adolescens, sententiam vsque ad versum vltimum pendere hoc modo, siue vos feruor sanguinis, siue inscientia rerum agitat, vbicumque locorum viuitis vos, quos non decet fraternam necessitudinem dissoluere, pascitur in vestrum, &c. ab iis enim

A dissentio, qui ad nomen *indigni*, subintelligunt *estis*.

FRATERN. FOEDVS.] quod longè firmius ac sanctius esse debet, quàm amicorum necessitudo: & vetat Hesiodus tantidem amicum, quanti fratrem facere. Μηδὲ κασιγνήτῳ ἶσον ποιεῖσθαι ἑταῖρον. Quanti autẽ fratres faciendi sint, declarauit vxor Intaphernis apud Herodotum, cui cùm à Dario facta potestas esset seruandi, aut viri sui, aut fratris, aut liberorum, (quos omneis in vincula Darius conijci iusserat, & capitis damnarat,) maluit fratrem seruare. cuius rei causam cùm quæsisset Darius, respondit ὦ βασιλεῦ, ἀνὴρ μέν μοι ἄλλος γένοιτο, εὐδαίμων ἐθέλοι, καὶ τέκνα ἄλλα, εἰ ταῦτα ἀποβάλλοιμι: πατρὸς δὲ, καὶ μητρὸς οὐκέτι μευ ζώντων, ἀδελφεὸς ἂν ἄλλος οὐδενὶ τρόπῳ γένοιτο. i. O rex, vir quidem mihi alius contingere possit, si ita deo visum sit, & alij liberi, si hos amiserim: sed cum mihi pater & mater è vita decesserint, nulla ratione fieri possit, vt mihi frater alius nascatur. Hæc Herodotus Thalia, A quo sumpsit illud Euripides, Μητρὸς τ' ὂν ᾅδου καὶ
B πατρὸς τετυχότων, Οὐκ ἔς' ἀδελφὸς, ὅςις ἂν βλαςῇ ποτέ, id est, Patre & matre mortuis, non potest mihi frater vllus nasci. Exstat libellus à Plutarcho scriptus, vtilissimus, περὶ φιλαδελφίας, id est, de amore fraterno.

4. AD ALBIVM. Tibullum.

ALBI, nostrorum sermonum cãdide iudex,
Quid nunc te dicam facere in regione Pedana?
Scribere, quod CaßI Parmensis opuscula vincat?
An tacitũ siluas inter reptare salubreis,
C *Curantem quicquid dignum sapiente, bonóque est?*
Non tu corpus eras sine pectore, dij tibi formam:
Dij tibi diuitias dederant, arteq; fruẽdi.
Quid voueat dulci nutricula maius alumno, (tiat vtque
Quam sapere, & fari vt poßit, quæ sen-
Gratia, fama, valetudo cõtingat abũde,
Et mundus victus nõ deficiẽte crumena?
Inter spẽ, curamq;, timores inter, & iras
Omnem crede diem tibi diluxisse supremum.
Grata superueniet, quæ non sperabitur, hora.
Me pinguem, & nitidum bene curata cute vises: D
Cùm ridere voles Epicuri de grege porcum.

ALBI, &c.] Albium Tibullum designat, elegorum scriptorem: in quo præcipua est elegantia Latini sermonis, nulla propemodum admista figura loquendi peregrina, aut transmarina.

CANDIDE IVDEX] qui de sermonibus nostris sincerè, & sine maleuolentia iudicas. sermonum appellatione autem satyras, & epistolas significari putamus. nam contrà odæ carmina appellantur.

CASSI PARMENSIS] de quo sat. 10. lib. 1.

SILVAS INTERREPTARE SALVBREIS] reptare inter siluas salubreis, vt suprà annot. ad Od. 7. lib. 2. significat autem, Tibullũ, Epicureum esse. Remouebant enim se Epicurei à reip. administratione, negotiisque publicis, & in hortis, ac locis amœnis viuebant. E

REPTARE] remissius, ac lentius ambulare. Vtitur hoc verbo Lucret. lib. 2. sed ad pecudes refert. *Nam sæpe in colli tondentes pabula læta Lanigeræ reptant pecudes.*

SAPIENTE, BONÓQVE] plerunque hæc duo coniuncta reperiuntur. vt epist. ad Mecenat. 2. *Vir bonus & sapiens dignis ait esse paratũ.* & epist. ad Quinctium. *Vir bonus, & sapiens audebit dicere, Pentheu rector Thebarum, &c.* & in eadem. *Ne ve putes alium sapiente, bonóque beatum:* & epist. de arte poët. *Vir bonus & prudens versus reprendet inerteis.* & M. Tull. off. 3. ostẽdit, hæc inter se separari non oportere. *Hæc igitur est illa pernicies, quòd alios bonos, alios sapienteis existimãt.* Quidam hæc referunt ad Epicurei decreta: qui sapientis esse statuebat, iucundè viuere, & in locis amœnis ætatem degere potius, quàm rei familiari augendæ seruire, aut reip. administrandæ operam dare. quod congruit cum superiore illo, *siluas interrep. salub.* Iam Epicurei se solos sapienteis esse contendebant: vnúmque Epicurum verum vidisse, & homines erroribus liberasse dicebant. F

CORPVS SINE PECTORE] excors: ἄφρων. Nam pectus cogitationis, & mentis sedem esse vulgò putant, ex quo ductum *expectorare*.

VOVEAT] optet, precetur, εὔχοιτο: ex quo vota pro optatis. suprà in respons. Canidiæ epod. *Si tardiora fata te votis manent.* & satyr. 6. libr. 2. *Hoc erat in votis.*

QVÀM SAP. ET FARI VT POSS. QVÆ SENT. VTQVE] Cùm in omnibus libris vulgatis, & in plerisque omnibus manuscr. legeretur, *Quàm sapere & fari*: quamuis pauci manuscr. haberent particulam *vt*, ego sic hunc locum olim explicandum putaueram, Quid nutrix alumno suo maius optare possit, quàm vt primùm sapiat, & prudenter sentiat, deinde suas cogitationes eloqui, & exprimere queat? sic Pindarus Olymp. εἴδ. ε. ὑγίεντα δ' εἴτις ὄλβον ἄρδει ἐξαρκέων κτεάτεσσι, καὶ εὐλογίαν προστιθεὶς, μὴ ματεύσῃ θεὸς γενέσθαι, id est, si quis cum

A cum integra valetudine facultates, & eloquentiam habeat coniunctam, non est, quòd deus esse velit. Et cùm legeretur anteà in omnibus libris excusis, *& cui*, ego ab vno codice manu scripto adiutus, & quasi manu ductus, in quo scriptum erat, *vt cui*, reposueram in prima editione, *vtq;*, nisi quis mallet, *vtq; huic*. Iam qui ita legũt, *Quid voueat maius nutric. dulcis alumno, Cùm sapere & fari posit quæ sentiat, & cui Gratia, fama, val.* hac sententia, Quid optet maius nutricula alumno suo, subintellige, quàm illa superiora, formã, diuitiás, artem fruendi: cùm præsertim sapere & fari, &c. balbutiunt, neque argumentis opus est ad hanc explicationem refellendam, cùm præsertim nulli libri habeant, *Cum sapere*, aut *Quum sapere*, cumque non aptè hæc inter se cohæreant *cùm sapere posit, &c. & cui Gratia, &c.* legendum enim esset, *& cùm Gratia &c.* Nunc igitur iterum consultis libris veteribus, in quorum vno reperi, *Qui sapere*: in altero, *Quin sapere*, qui ambo sunt Russardi, legendum sic censeo, *Qui sapere, & fari posit*
B *quæ sentiat, & cui Gratia fama, &c.* vt sit hæc verborum sententia: Alumno, qui sapere & fari posit quæ sentiat, & cui Gratia, fama, valetudo, contingat abundè, & mundus victus, &c. quid nutricula optet maius? proinde ac si dicat, nihil maius optare queat alumno suo nutricula, quàm hæc, sapientiam, eloquentiam, seu facundiam, gratiam, famam, valetudinem, mundum victum nũquam deficiente crumena. *Fari* autem dixit, propriè. Nam non loquuntur pueri, sed fantur. lege Varronem lib. 5. de lingua Lat.

GRATIA] vt gratia valeat apud principes, & potenteis viros.

ET MVNDVS VICTVS] id est victus elegans, & intra modum sumtuosus & copiosus: victus liberali & magnifico homine dignus: victus neque sordidus, neque rursum nimis amplus & opiparus. sat. 2. lib. 2. *Mundus erit, qui non offendet sordibus, atque In neutram partem cultus miser.* ex quo munditia. Plautus in Pœnulo, *mulieres sunt*
C *admodum insulsæ, atque inuenustæ, sine munditia & sumtu.* M. Tull. de finib. lib. 3. *mundos, eleganteis, optimis cocis, pistoribus, piscatu, aucupio, venatione, his omnibus exquisitis vitateis cruditatem.* Idem ad Qu. Fratrẽ ep. lib. 2. *Domũ tuam in Carinis mundi habitatores Lamiæ conduxerũt.* trãslatè dixit Hor. epist. ad August. *& graue virus munditia pepulêre.* non dissimulabo tamen, in nonnullis libris manu scriptis legi, *Et modus, & victus non def. crum.*

INTER SPEM, CVRA'MQVE, TIM. INTER ET IRAS.] id est, inter animorum perturbationes, quibus assiduè sollicita & infesta est hominum vita, quemcunque vitæ diem tibi dij largiuntur, eum postremum esse putato. ita fiet, vt trãquillius, & iucundius viuas, casúsque humanos, & fortunæ iniurias moderatius feras: neque te spe, curis, timoribus, iris, angoribus, & ceteris vitæ venenis maceres, & conficias.

OMNEM CREDE DIEM, &c.] existima quotidie te moriturum. hoc si animo eris, quicquid tibi temporis ad vitam accedet, id tibi deputabis esse in lucro: nec perpetuò quærendæ & augendæ pecuniæ seruies, sed bonis quæsitis, aut à patre relictis fruêris. hæc enim sentẽtia significatur per subsequentem versum, *Grata superueniet, &c.* cuius rei exemplum capere licet ex ceteris rebus secundis. finge, aliquem sperare, & exspectare amplissimam hęreditatem, eíque id, quod sperauit, tandem euenire: longè minor est huius voluptas, quàm si non speranti venisset. Ita longè maior est eius hominis vitæ iucunditas, qui in diẽ viuit, qui diem crastinum ad se pertinere non existimat, qui diei præsentis vsura contentus est, si ad diem crastinum vitam produxerit, quàm eius, qui vitæ spem in multos annos profert, ac producit. Gratissima enim erit eius diei vita, ad quẽm quis se peruenturum esse non sperabat. Sic igitur viue, & ita bonis tuis fruere, vt hodie moriturus. quantumcunque tibi dierum ad vitam præteritam accedet, id erit tibi multo iucundissimum. præclare igitur Anacr. Τὸ σήμερον μέλει μοι· Τὸ δ' αὔριον τίς οἶδεν, id est, *Hodierna curo tantùm. Cui crastina hora nota est?* sic Hor. sup. Od. 7. libr. 4. *Quis scit, an adijciant hodiernæ tempora summæ Crastina Dij superi?* & ep. 2. lib. 2. *Vtar, & ex modico, quantum res poscet, aceruo Tollam, &c.* sequitur mox. *Distat enim spargas tua prodigus, an neque sumtum Inuitus facias, neque plura parare labores. &c.*

SVPREMVM] vltimum. vt epist. proxima, *Supremo te sole domi Torquate manebo.* & sat. 1. lib. 1. *ad vsque Supremũ tempus, ne se pœnuria victus Deficeret, metuebat.* & Od. 13. lib. 1. *Quos irrupta tenet copula, nec malus Diuulsus querimoniis Suprema citius soluet amor die.* & Od. 17. lib. 2. *supremũ Carpere iter comites parati.* & epist. ad August. *Comperit inuidiam supremo fine domari.* & epist. 2. lib. 2. *Nunc prece, nunc pretio, nunc vi, nunc sorte suprema Permutet dominos.*

NITIDVM] corpore nitido, & solido: carne læui, & polita, non horrida, neque squallida. trãslatè fruges nitidas dixit Lucret. libr. 1. pro opimis, pinguibus, amplis, & tamquam geminis. *At nitidæ surgunt fruges, ramique virescunt.* Virg. libr. 3.
F Æneid. *superoque nitentem Cælicolûm regi mactabam in littore taurum.* nitentem, id est, opimum.

EPICVRI DE GREGE PORCVM] hominem in voluptate abdominis, & gutturis summum bonum ponentem. eadem ratione dixit illud M. Tullius in L. Pisonem, *Confer nunc Epicure noster ex hara producte, nõ ex schola, confer, si audes, absentiam tuam cum mea.* Quamuis enim Epicurus videretur interdum in quadam animi voluptate summum bonum constituere, hanc de eo opinionem tamẽ ipsius refellit oratio. eius enim verba sunt, quæ retulit Athen. libr. 2. οὐ γὰρ ἔγωγε δύναμαι νοῆσαι τ' ἀγαθὸν, ἀφαιρῶν μὲν τὰς διὰ τῶν χυλῶν ἡδονὰς, ἀφαιρῶν δὲ τὰς διὰ τῶν ἀφροδισίων, ἀφαιρῶν δὲ τὰς δι' ἀκροαμάτων, ἀφαιρῶν δὲ καὶ τὰς διὰ μορφῆς κατ' ὄψιν ἡδείας κινήσεις. quæ sic interpretatur M. Tullius lib. 2. de finibus, *non enim intelligo quid sit, aut vbi sit summum bonum præter illud, quod cibo, aut potione, & aurium delectatione, & obscena voluptate capiatur.*

A 5. AD TORQVATVM.

SI potes Archaicis conuiua recumbere
lectis,
Nec modica cenare times olus omne pa-
tella:
Supremo te sole domi, Torquate manebo.
Vina bibes iterum Tauro diffusa, palu-
streis (num.
Inter Minturnas, Sinuessanumq; Petri-
Sin melius quid habes, arcesse, vel impe-
rium fer.
Iandudum splendet focus, & tibi munda
supellex.
Mitte leueis spes, & certamina diuitia-
rum, (sus
B Et Moschi causam. cras nato Cæsare fe-
Dat veniam, somnumq; dies. impune li-
cebit (ctem.
Æstiuam sermone benigno tendere no-
Quò mihi fortunas, si non cōceditur vti?
Parcus ob heredis curam nimiumq; se-
uerus
Assidet insano. potare, & spargere flores
Incipiam: patiárq; vel incōsultus haberi.
Quid non ebrietas designat? operta re-
cludit: (inermem:
Spes iubet esse ratas: in prœlia trudit
Sollicitis animis onus eximit: addocet ar-
teis. (tum?
C Fæcundi calices quem non fecere diser-
Contracta quem non in paupertate so-
lutum? (& non
Hæc ego procurare & idoneus imperor,
Inuitus: ne turpe toral, ne sordida mappa
Corruget nareis, ne non & cantharus,
& lanx
Ostendat tibi te: ne fidos inter amicos
Sit, qui dicta foras eliminet: vt coeat
ar,p (miúmque
Iungatúrque pari. Brutum tibi, Septi-
Et nisi cena prior, potiórq; puella Sabinū
Detinet, assumam. locus est & pluribus
vmbris: (capræ: D
Sed nimis arcta premunt olidæ conuiuia
Tu, quotus esse velis, rescribe: & rebus
omissis,
Atria seruantem, postico falle clientem.

SI POTES ARCHAÏCIS] hæc est vera, & germana scriptura: quam ego in duobus codicib. manusc. reperi, in vno in ipso contextu: in altero, suprà *Archiacis* positam, vt meliorem, & veram. sunt autem Græco nomine archaïci lecti, Latino antiqui, id est, antiquo modo, & more fabricati. vtitur hoc nomine Dionys. Halicarn. βιβ.β. ἀρχαιολ. Ρωμ. ἐγὼ γοῦν ἐθεασάμην ἐν ἱεραῖς οἰκίαις δεῖπνα προκείμενα θεοῖς ἐν τραπέζαις ξυλίναις ἀρχαϊκαῖς. i. ego igitur spectaui in sacris ædibus cenas dijs propositas in mensis ligneis. archaïcis, quo modo autem mensæ archaïcæ, eodem modo, & lecti archaïci sunt appellati: súntque intelligendi lecti imperitè, durè, & parum eleganter, & quasi antiquè facti. nos Galli dicimus, *a la vieille mode.* Horat. epist. 2. libr. 2. *Si quædam nimis antiquæ, si pleraque durè, &c.* Qui autem legunt *Archiacis*, secuti codices non emendatos, & explicant ab Archia artifice factis, diuinant, & περιεργοῦσι. E

RECVMBERE] accumbere. vide quæ suprà notaui ad Od. 27. lib. 1.

TIMES] fugis, abhorres, φυλάττῃ. vt alibi docuimus.

MODICA] mihi satis magna, mediocri. contrà sat. 2. lib. 2. *Porrectum magno magnum spectare catino Vellem ait, &c.* ibid. *grandes rhombi, patinæq;* & Persius sat. 2. *sed patinæ grandes, tucetáque crassa.* Erat & patella, in quam conijciebant quod dijs libabant. Varro apud Nonium. *Quocirca oportet bonum ciuem legibus parêre, deos colere, in patellam dare* μικρὸν κρέας. Cic. libr. 2. de finibus, *ita non religiosos, vt edant de patella.*

OLVS OMNE] primùm tenuem apparatum fore ostēdit, deinde paucum, & minime varium, F ita vt olus omne comedendum sit ei, qui famem sedare velit, cum præter olus nihil admodū aliud appositum sit. olera autem, apparatum & victum fuisse tenuiorum cùm alibi docuimus, tum ad illum locum, *lachaniq; catinum*, sat. 6. lib. 1.

SVPREMO SOLE] sub vesperam, hora diei XI. aut duodecima. Varro lib. 5. de lingua Lat. *supremum, & summum diei. i. superrimum. Hoc tempus XII. tabulæ dicunt occasum esse solis.* Obseruet autē hoc loco politus humanitate lector, in hac epistola, in qua Horatius Torquatum ad cęnam inuitat, ea ferè omnia seruari, quæ Varro disputat & præcipit in satyra quadam de apto cōuiuarum numero, déque ipsius conuiuij habitu, cultuque: *Dicit autem, conuiuarum numerum* (vt testatur A. Gell. lib. 13. cap. 11.) *incipere oportere à Gratiarū numero & progredi ad musarum: id est, proficisci à tribus, & consistere in nouem: vt, cùm paucissimi conuiuæ sunt, non pauciores sint, quàm tres: cùm plurimi, non plures quàm nouem. Nam multos, inquit Varro,*

esse

A *esse non conuenit, quod turba plerumque est turbulenta, vt Romæ quidem constat, sed & Athenis: nusquam autem* (inquit Gellius) *plures cubabant. Ipsum deinde cōuiuium constat, inquit Varro, ex rebus quatuor: & tum denique omnibus suis numeris absolutum est. si belli homunculi collecti sunt: si lectus locus: si tempus lectum: si apparatus nō neglectus. Nec loquaceis autem* (inquit) *conuiuas, nec mutos legere oportet, quia eloquentia quidem, in foro & apud subsellia: silentium verò, non in conuiuio, sed in cubiculo debet esse. Sermones igitur* (inquit Gellius) *id temporis habendos censet non super rebus anxiis, aut tortuosis, sed iucundos atque inuitabileis, & cum quadam illecebra & voluptate vtileis: ex quibus ingeniū nostrum venustius fiat & amœnius. Quod profectò* (inquit Varro) *eueniet, si de id genus rebus ad cōmunem vitæ vsum pertinentibus confabulemur, de quibus in foro, atque in negotiis loqui non est otium. Dominum autem* (inquit) *conuiuij esse oportet non tam lautum, quàm sine sordibus: & in conuiuio legi non omnia debet, sed ea potißimum, quæ simul sunt* βιωφελῆ, *& delectent. Neq. non de secundis quoque mensis, &c.* Hæc Gellius ex Varr. Primùm igitur quattuor conuiuæ futuri sunt, iique apti, & commodi,
B bellique homines, Torquatus, Brutus, Septimius, Sabinus, quibus quintus accedet Horatius, dominus. Et tamen Torquato permittit quot conuiuas interesse velit: modò ne nimiùm multi sint: ibi, *Tu quotus esse velis, &c.* & ibi, *locus est & pluribus vmbris. Sed nimis arcta, &c.* Ad tempus cenæ & locum pertinent illa *Supremo te sole domi Torquate manebo:* Ad apparatum illa: *Hæc ego procurare & idoneus imperor & non Inuitus, ne turpe toral, &c.* Ad sermones illa, *Æstiuam sermone benigno, &c.* Cetera, quæ congruunt cum præceptis Varronis, considerabit in hac epistola lector eruditus.

Manebo] exspectabo, vt suprà diximus ad Od. 28. lib. 1.

Itervm Tavro diff.] diffusa iterum cos. T. Statilio Tauro. sic notabatur ætas, & bonitas vini, consulum (inquam) nominibus, vt notauimus ad Od. 3. lib. 2. ibi. *Interiore nota Falerni.*
C vnde nota Opimiana, & Aniciana apud M. Tull. lib. de claris orat. fuit autem T. Statilius Taurus iterū consul anno ab vrbe condita DCCXXVIII. Cæsaris Augusti collega. consul primùm fuerat anno ab vrbe condit. DCCXVII: substitutus in locum L. Caninij Galli, qui abdicauerat se magistratu: collega autem M. Vipsanij Agrippæ. Itaque hæc vina non admodum erant vetera, nempe superioribus annis proximis diffusa.

Diffvsa] è torculari, vel lacu, vel dolio in amphoras fusa. Solebant enim veteres è dolijs vinum in cados, testas, & similia vasa diffundere in multos annos. vtitur eodem verbo satyr. 2. lib. 2. sed paullo aliter, *Et nisi mutatum parcit diffundere vinum.* vtitur & M. Tull. lib. 2. de finib. *quibus vinum diffusum è pleno sit œnophoro:* nisi quis & apud M. Tull. putet legendum *defusum*, & apud Hor. *defundere.* Quid sit autem vinum diffundere, ex Iuriscon. intelligere licet. Proc. de tritico, vino, & oleo legatis. *Illud verum esse puto, cui vinum cum vasis legatum erit, ei amphoras & cados, in quibus vina diffusa seruamus, legata esse. Vinū enim in amphoras & cados hac mente diffundimus, vt in his sit, donec vsus causa comprobetur, & scilicet cū his amphoris, & cadis id vendimus. In dolia autem alia mente conijcimus, scilicet vt ex his postea vel in amphoras & cados diffundamus, vel sine ipsis doliis veneat.* D Idem, *Qui vinum Surrentinum in vrnalibus habebat diffusum, is tibi vinū legauerat in amphoris. Omne illud quoque vinū, quod in vrnalibus fuisset, legatū esse Labeo, & Trebatius responderunt.* Pomponius, *vino legato ea demum vasa sequūtur, in quæ vina ita diffusa sunt, vt non ad perpetuum vsum reseruentur, veluti amphoræ & cadi.* Iterum Proculus, *Cui vinū heres dare damnatus est: quod in amphoris & cadis diffusum est, dari debet, etiamsi vasorum mentio facta non est.* Africanus in titulo de legatis & fidei comm. 3. *Nam & si vina diffudißet habiturus vsui ipse & hæres eius, tamen in penu omne existimari.* In amphoris autem & cadis, & similibus vinum in multos annos seruari solitum esse à veteribus illis, non in doliis, declarat etiam locus ille M. Tull. in Bruto, *Vt si quis Falerno vino delectetur, sed eo nec ita nouo, vt proximis consulibus natum velit, nec rursus ita vetere, vt Opimium, aut Anicium consulem quærat: Atqui eæ notæ sunt optimæ, credo: sed nimia vetustas nec habet eam, quam quærimus suauitatem, nec est iam sane tolerabilis. Nū igitur qui hoc sentiat, si is potare velit, de dolio sibi hauriendum putet? minime: sed quandam sequatur ætatem, &c.* E

Inter Mintvrnas] significat, vinum hoc non esse admodum magni pretij, neque admodum generosum, vt pote in paludibus natū. Minturnæ oppidum Liri fluuio, & Sinuessæ oppido propinquum, in Campaniæ finibus.

Sin melivs] quidam libri veteres habent *Si melius.*

Arcesse, vel imper. fer.] id est, vel arcesse vinum, quod habes, melius meo, id est, iube tecum afferri ad me: vel patere tibi meum ministrari, id est, vtere eo vino, quod tibi apponam. verbo arcessendi sic vtitur M. Tull. lib. 6. epist. ad F Attic. epist. cuius initium est, *Nonis accepi, &c. Ego autem & eius librum arceßiui, & ad Athenodorum Caluum scripsi, vt ad me* τὰ κεφάλαια *mitteret.* & ep. ad M. Fab. Gallum libr 7. *sed tamen si ista mihi sunt habenda, certiorem velim me facias, vbi sint, quando arcessantur, quo genere vecturæ.* Alij hunc locum sic explicāt, sin mel. q. h. arc. vel imp. fer. sin quod vinum melius habes, aut si quid aliquid melius habes in cenam, quàm quæ habeo, arcesse me, id est, voca me domum tuam, vel domi meæ contentus esto iis, quæ tibi apponentur, ac ministrabuntur. arcessendi verbum Priscianus docet lib. 1. ab arcio deflexum esse: *arcio* autem dici pro *accio*, seu *adcio*. *ar* enim dicebant veteres pro *ad*, in verbis compositis, vt *arferre, aruenire, arcedere, &c.* pro adferre, aduenire, accedere. Turpil. *Qui verba mea venatur pestis? arcedat, & sermonem hinc sublegat.* & in XII. *arduito*, pro addito, & sexcenta alia. Quòd autem verbo *accersere*, pro *arcessere* vulgus

 vtitur,

A vtitur, errat. nam vitiosa scriptura est, & vbicunque *accersere* scriptum est, *arcessere* restituendum. Denique hoc loco omnia antiqua exemplaria habent *arcesse*.

Certamina divitiarvm] id est, nimium studium, nimiamque contentionem in diuitiis comparandis.

Et Moschi cavsam] clientis tui, cuius tu patronus es: cuius causam recepisti.

Cras nato Cæsare festvs] dies natalis Cæsaris.

Somnvmqve] vt tibi non sit necesse manè surgere.

Sermone benigno] sermone multo, & liberali, & largo. vt suprà ad Od. 17. lib. 1. annotauimus. *tendere* autem positum pro extendere, id est, producere, extrahere.

Qvo mihi fortvnas, si non conc.] ita legendum esse indicauit Muretus, & vt ita legatur, consuetudo Latini sermonis, & ratio postu
B lant. subaudiendum enim verbum expetam, vel optem & similia. omissum autem est à librarijs s. nominis *fortunas*, propter s. vocis sequentis: vt in multis aliis similibus accidit. P. Victorius porrò aliter legit: à quo dissentio. Ex libris manu scr. autem alij habent, *fortuna*, alij *fortunam*, alij *fortuna est*. Omnino *fortunas* legendum censeo, quam uis reclament licet corniculæ quædam alienis plumis onustæ.

Parcvs ob heredis cvram] sic suprà Od. 7. libr. 4. *Cuncta manus auidas, &c.* & sat. vlt. lib. 1. *nec metuam, quid de me iudicet heres*.

Severvs] rebus seriis nimis deditus, tristis.

Assidet insano] proximus est insano, id est similis. παραπλήσιος.

Et spargere flores] Od. 19. lib. 3. *Parcenteis ego dexteras Odi: sparge rosas*.

Patiarqve vel inconsvltvs haberi] Græcorum more locutus est, vt sup. Od. 2. lib. 1. *patiens vocari Cæsaris vltor*. nam Latinè diceremus, patiarque me vel inconsultum haberi.

C Qvid non ebr. design.] innouat, efficit? tralatio est, vt Terent. adelph. *modo quid designauit?* nam designare est inusitatum, & nouũ quiddam efficere.

Operta reclvdit, &c.] huc pertinent ea, quæ collegimus ad Oden. 18. lib. 1. ibi, *Arcanique fides prodiga perlucidior vitro*. & sat. 4. lib. 1. ibi. *Condita cum verax aperit præcordia Liber.* Sic & Homer. ἰλ. ξ. ait hominem etiam valdè prudentem ac sapientem à vino impelli, vt & cantet, & molliter rideat, & saltet, & nonnulla loquatur, quæ taceri præstitisset. Homeri verba sunt hæc, οἶνος γὰρ ἀνώγει Ἠλεός, ὅς τ' ἐφέηκε πολύφρονά περ μάλ' ἀεῖσαι, Καί θ' ἁπαλὸν γελάσαι, καί τ' ὀρχήσασθαι ἀνῆκεν. Καί τι ἔπος προέηκεν, ὅ περ τ' ἄρρητον ἄμεινον.

Spes ivbet esse ratas] sic sup. Od. 21. lib. 3. *Tu spem reducis mentibus anxiis*. Aristot. ἠθικ. Νικομ. γ. εὐέλπιδες γὰρ γίνονται οἱ μεθυσκόμενοι. id est, bona spe freti sunt qui ebrii facti sunt. Idem problem. de atra bile, ὅτι πάντας ὁ οἶνος εὐέλπιδας ποιεῖ. id est, quia vinum omneis bona spe complet. huc pertinent ea, quæ sunt apud Platon. libr. 1. de legib. extrem. de vino, D
ἢ καὶ τοιοῦτόν τι ἔχει τοῦτο τῷ νῦν δὴ λεγομένῳ, πίοντα τὸν ἄνθρωπον αὐτὸν αὑτοῦ ποιεῖ πρῶτον ἵλεων εὐθὺς μᾶλλον ἢ πρότερον? καὶ ὁπόσῳ ἂν πλέον αὐτοῦ γεύηται, τοσούτῳ πλειόνων ἐλπίδων ἀγαθῶν πληροῦται καὶ δυνάμεως εἰς δόξαν? &c. i. an etiã hoc cõtra se habet quàm id, quod nunc dicebatur, vt vinum hominem, qui ex eo biberit, ipsum seipso statim placidiorem reddat, quàm erat anteà? & quanto plus de eo gustarit, tanto maiore, & meliore spe compleatur, & facultate ad bonam de se existimationem? & ad extremum omni orationis licentia, proinde ac si sapiens sit, instruatur, & libertate, & audacia, ita vt sine dubitatione, ac metu quiduis loquatur, & item agat? quæ cùm suprà esse à me prolata ad Odam illam 21. lib. 3. serò animaduertissem, delere hîc mihi integrum non fuit.

Hæc ego proc. et idon. imp.] id est, hæ sunt meæ partes: hæc procurare iubeor, ego, qui ad hanc procurationem idoneus sum, & non inuitus ad hanc procurationem vocor. Ser- E
uius ad illum Virgilij locũ, Æneid. 10. *& socij cesserunt æquore iusso*, notat *iussus* participium esse à verbo iubeor, quod tamen non sit in vsu: in quo fallitur. Nam & Virg. lib. 7. dixit, *More iubebatur*: & alij boni scriptores, *Iuberi, iubemur, iubeare, iubebare* vsurparunt. Idem paucis pòst addit, sic à Virgilio vsurpatum esse *iussus* particip. vt ab Horatio verbum *imperor*, nimis licenter. Sed hac de re plura suprà ad Odã. 11. epod. ibi, *Iussus abire domum*.

Ne tvrpe toral] ne illotum, immũdum toral. aliàs turpe, ad animum refertur, vt Od. 5. lib. 3. *Turpis maritus*. toral autem, seu torale, vestis stragula, quæ toro imponitur, vt sat. 4. libr. 2. *Et Tyrias dare circum illota toralia vesteis*. Profert hunc locum Seruius ad illum Virgilij libr. 1. Æneid. *tonsisq. ferunt mantilia villis*: & notat, quod hîc toral legatur, esse apocopen. integrum enim esse *torale*.

Mappa] mappam dictam esse volunt, quòd è manibus penderet. fiebant autem mappæ ex lino, iisque manus tergebantur à conuiuis. lintea F
appellat Catullus epigr. In Asinium. differebant autem à mantilibus: quæ à manibus antè lotis esse dicta vult Seruius ad illum locum Virg. lib. 1. Æn. *tonsisq. ferunt mantilia villis*. idem ad illud Virgil. Æn. 2. *Raptatus bigis*: ait bigas, quadrigas, mappas numero multitudinis tantùm efferri debere ex præceptis artis, sed artem plerumque ab auctoritate corrumpi ac negligi, vt ab Horatio, inquit, *ne sordida mappa*.

Corrvget nareis] offendat, solent enim qui odore aliquo offenduntur, nareis contrahere. *corrugare nareis* autem, quamuis hîc de re, quæ offendit nareis, dicatur: ad personam quoque tamen, quæ odore aliquo offenditur, referri potest. sic suprà *frontẽ explicare* dixit, de iis rebus, quæ hilaritatẽ afferunt: Od. 29. lib. 3. *Mũdæq. paruo sub Lare pauperũ Cenæ sine aulæis, & ostro Sollicitã explicuere frontem*. Plaut. in Casina. *rugare* vsurpauit absolutè. *vide palliolũ vt rugat. i. rugosum est*.

Ostendat tibi te] splendeat instar speculi.

A speculi, tibique intuenti tui reddat imaginem: quod fit aëre repercusso, atque in oculos regesto. De speculis vide Lucret. lib. 4. & Plin. lib. 33. & Platon. in Timæo. Quidam legi volunt *ostendant*.

FORAS ELIMINET] foras efferat, diuulget. propriè est extrà limen eijcere. Accius Meleagro. *Tum eliminor clamore, simul ac nota vox ad aureis accidit*. Ennius vsus est hoc verbo, significatione absoluta, *Quid sic extra ædeis exanimata eliminat?* elegans est epigramma lib. 2. epigramm. Græc. quod declarat, quàm sit horribile ac fugiendum id hominum genus, quod, quæ dicuntur liberius in conuiuio libero, perfidissimè enuntiat, ac diuulgat. Οὔ μοι πληϊάδων φοβερὴ δύσις, οὐδὲ θαλάσσης ὀρνύμενον στυφελῷ κῦμα περὶ σκοπέλῳ, οὐδ᾽, ὅταν ἀστράπτῃ μέγας οὐρανός, ὡς κακὸν ἄνδρα ταρβῶ, καὶ μύθων μνήμονας ὑδροπότας. id est, non ita mihi Virgiliarum horribilis est occasus, neque maris fluctus, qui attollitur circum durum scopulum, neque magnũ cæli fulgur, vt improbum hominem extimesco, & sermonum memores aquæ potores.

B VT COEAT PAR, IVNGATVRQVE PARI] hæc quoque pendent ab illis superioribus, *Hæc ego procurare, &c.* neque sunt coniungenda cum iis, quæ sequuntur, *Brutum tibi Septimiúmque, &c.* significat enim Horatius, boni conuiuatoris esse, operam dare, vt conuiuæ sint pares, aut certè nõ admodum dispares. Coire pro eo, quod est coniungi, & congregari, vsurpauit etiam in principio libri de arte poët. *Sed non vt placidis coëant immitia*.

BRVT. TIBI SEPTIM. QVE, &c.] hæc ab iis, quæ antecedunt, separanda sunt interpunctionis nota. neque verò assentior iis, qui legi volunt *Brutam tibi Septimiámque*, quasi significet Horat. se puellas aliquas in conuiuio adhibiturum. Nam primùm Bruta, & Septimia nomina sunt ingenuarum fæminarum. At neque ingenuæ in conuiuiis intererant, nisi cum viris suis, neque scorta nominibus ingenuarum mulierũ appellabantur, nisi fortè essent libertæ: sed, vt ferè erant seruę, sic

C & nominibus seruilibus & plerumque peregrinis afficiebantur. Deinde versus qui sequitur, *Et nisi cena prior, &c.* vincit legendum esse *Brutum Septimium, Sabinum*. assumam (inquit) tibi Brutum, Septimium, Sabinum, nisi hic Sabinus à conuiuio lautiore, & à formosiore puella detinebitur. Quòd si quis mihi dicat in hac cena etiam puellas interfuisse, fateor id quidem: sed nego eas hîc nominari.

LOC. EST ET PLVRIB. VMBR.] vmbrę dicuntur conuiuæ, qui ad conuiuium eunt à conuiuatore quidem non vocati, sed à vocatis ducti, illos videlicet sequentes, vt vmbra corpus. vide Plutarchum συμπος. ζητημ. libr. 7. Horat. sat. 8. lib. 2. *quos Mæcenas adduxerat vmbras*.

SED NIM. ARCTA PREM. OL. CON.] caper, aut capra, fœtor sub ala, vt suprà diximus ad Od. 12. epod. vbi hircum nominat. licet (inquit) plureis tecum comites adducas: sed hoc est metuendum, ne è multitudine conuiuarum arctè sedentium exsistat alarum odor grauis, & tæter. Gelasinus ille Plautinus in Sticho, neque hoc metuit, neque quicquam aliud: quin dicit se vel inter cuneos ferreos accubare posse. *Tantillum loci* (inquit) *vbi catellus cubet, id mihi sat est loci*. Sed quidam tamen hîc per capras, scorta significari putant. D

QVOTVS ESSE VELIS] quot velis vocari.

REBVS OMISSIS] *rebus relictis*: Terent. Lucretius, Plautus.

ATRIA SERVANTEM] in atrio domus te exspectantem.

POSTICO] ostio posteriore, ψευδοθύρῳ, id est, falsa porta, vt Græci nominant. anticum, & posticum opponuntur inter se. Seruius ad illum Virgilij versum, lib. 2. Æneid. *Limen erat, cæcæq; fores, &c.* hæc annotat, posticum dicit, quod generis est neutrius: vt apud Horat. Flacc. *Atria seru. postico falle cl.* nam non antica, postica generis fæminini auguralia sunt. E

FALLE] late, λάνθανε. lege annot. ad Od. 10. lib. 1.

CLIENTEM] Moschum, vel quemuis alium. patronus & cliens ex iis sunt, quæ ad aliquid referuntur. Quemadmodum autem patroni erat, clientem in iudicio, siue priuato, siue publico, defendere, eius curã habere, vt liberorum: ita clientis officium erat, patronum, tanquam parentem quendam colere, eum, aut eius filios ab hostibus captos redimere, eius filiabus collocandis dotem præbere, si patronus esset tenui, & angusta re familiari. erántque clientes plebeij ordinis: patroni senatorij: quod initio à Romulo fuerat institutũ, vt inter patres & plebem concordia conseruaretur. ex eo natum, vt inferiores homines viros claros, & splendidos, patronos vocarent, vt epist. 7. lib. 1. *pol me miserum patrone vocares, Si velles (inquit) verum mihi ponere nomen*. & eadem epist. Mena ille cliens appellatur. eadem ratione orator, qui alterius caput & fortunas defendit, patronus: & qui defenditur, cliens dici solet, vt hoc loco: & Vatinius epist. ad Cic. lib. 5. *si tuam consuetudinem in patrociniis tuendis seruas, P. Vatinius cliens ad te venit, qui pro se causam dicier vult*. F

6. AD NVMICIVM.

NIL admirari, propè res est vna, Numici,
Soláque, quæ possit facere, & seruare beatum.
Hunc solem, & stellas: & decedentia certis
Tempora momentis, sunt qui formidine nulla
Imbuti spectent. quid censes munera terræ?

Quid

A Quid maris extremos Arabas ditantis, & Indos?
Ludicra quid plausus, & amici dona Quiritis?
Quo spectanda modo, quo sensu credis, & ore?
Qui timet his aduersa, ferè miratur eodem,
Quo cupiens, pacto. pauor est vtrobique molestus. (que
Improuisa simul species exterret vtrum-
Gaudeat, an doleat: cupiat, metuátne: quid ad rem,
Si, quicquid vidit melius peiúsve sua spe,
Defixis oculis, animóque, & corpore torpet?
B Insani sapiens nomen ferat, æquus iniqui:
Vltrà, quàm satis est, virtutem si petat ipsam.
I nunc: argentum, & marmor vetus, æráque, & arteis
Suspice: cũ gẽmis Tyrios mirare colores:
Gaude, quòd spectant oculi te mille loquentem:
Nauus manè forũ, & vespertinus pete tectum:
Ne plus frumenti dotalibus emetat agris
Mucius, indignum, quòd sit peioribus ortus,
C Hic tibi sit potius, quàm tu mirabilis illi,
Quicquid sub terra est, in apricum proferet ætas:
Defodiet, condetque nitentia. cùm bene notum
Porticus Agrippæ, & via te conspexerit AppI:
Ire tamen restat, Numa quò deuênit, & Ancus.
Si latus, aut renes morbo tentãtur acuto:
Quære fugam morbi. vis rectè viuere? quis non? (sis
Si virtus hoc vna potest dare: fortis omis
Hoc age delicijs. virtutẽ verba putas, vt
Lucũ ligna? caue ne portus occupet alter: D
Ne Cibyratica, ne Bithyna negotia perdas.
Mille talenta rotundentur: totidem altera: porrò &
Tertia succedant, & quæ pars quadret aceruum.
Scilicet vxorem cum dote, fidémque, & amicos,
Et genus, & formam regina pecunia donat.
Ac benè nummatum décorat Suadela, Venusq;.
Mancipijs locuples eget æris Cappadocum rex.
Ne fueris hic tu. chlamydes Lucullus, vt aiunt, E
Si posset centum scenæ præbere, rogatus,
Quî possum tot? ait: tamen & quæram: & quot habebo
Mittam. pòst paullo scribit, sibi millia quinque
Esse domi chlamydum: partem, vel tolleret omneis.
Exilis domus est, vbi non & multa supersunt:
Et dominum fallunt, & prosunt furibus. ergo
Si res sola potest facere, & seruare beatum: F
Hoc primus repetas opus: hoc postremus omittas.
Si fortunatum species, & gratia præstat:
Mercemur seruum, qui dictet nomina: læuum
Qui fodiat latus: & cogat trans pondera dextram
Porrigere. hic multum in Fabia valet: ille Velina: (rule
Cuilibet hic fasceis dabit: eripiétque cu-
Cui volet, importunus ebur. frater, pater adde: (adopta.
Vt cuique est ætas, ita quemque facetus
Si

A *Si benè qui cenat, benè viuit: lucet: eamus,*
Quò ducet gula: piscemur: venemur: vt olim
Gargilius, qui manè plagas, venabula, seruos,
Differtum transire forum, populumq; iubebat:
Vnus vt è multis populo spectãte referret
Emtum mulus aprum. crudi, tumidíque lauemur,
Quid deceat, quid nõ, obliti: Cerite cera
Digni, remigium vitiosum Ithacensis Vlyssei.
Cui potior patria fuit interdicta voluptas.
Si, Mimnermus vti censet, sine amore, iocísque:
B *Nil est iucundum: viuas in amore, iocísq;*
Viue: vale. si quid nouisti rectius istis:
Candidus imperti: si non, his vtere mecũ.

Nil admir. prope res est, &c.] videntur hæc magnopere pugnare cum iis, quæ sunt apud Platonem ἐν Θεαιτήτῳ, his verbis, μάλα γὰρ φιλοσόφου τοῦτο τὸ πάθος τὸ θαυμάζειν. οὐ γὰρ ἄλλη ἀρχὴ φιλοσοφίας, ἢ αὕτη. id est, maximè enim videtur esse philosophi hic affectus, nempe admirari. Nõ enim aliud philosophiæ principiũ est, quàm id ipsum. & ita Arist. libr. 1. τῶν μετὰ τὰ φυσ. sed Horatius hoc loco vult, cupiditatem, & metum, lętitiam & dolorem ex earum rerum, quas cupimus, & metuimus, propter quas dolemus, lætitiaque afficimur, admiratione nasci, denique si diuitias, & honores, & voluptates: si paupertatem, morbum, ex- C sulium, mortem contemneremus, ac pro nihilo putaremus, ab omni cupiditate, metu, ceterísque animi morbis soluti, ac vacui essemus. Sic Plutarchus libr. περὶ ἀκούειν testatur, dicere solitum esse Pythagoram, sibi hoc ex philosophia partũ esse, τὸ μηδὲν θαυμάζειν: id est, nihil mirari. verba Plutarchi sunt hæc: Ἐκεῖνος ἐκ φιλοσοφίας ἔφησεν αὐτῷ περιγενέναι τὸ μηδὲν θαυμάζειν, &c. sequitur mox, ὁ γὰρ φιλοσοφικὸς λόγος τὸ μὲν ἐξ ἀπειρίας, καὶ ἀγνοίας θαῦμα καὶ θάμβος ἐξαίρει γνώσει καὶ ἱστορίᾳ τῆς περὶ ἕκαστον αἰτίας: τὸ δὲ εὔκολον καὶ μέγα, καὶ φιλάνθρωπον οὐκ ἀπόλλυσιν: id est, Nam philosophica ratio miraculum quidem & pauorem ex hæsitatione & ignoratione nascentem eximit cognitione & scientia causarum vniuscuiusque: facilitatem autem, & magnitudinem, & humanitatem non perdit. Idem etiam placebat Epicuro. Mirantur enim qui rerum causas ignorant. Contrà omnium rerum causa cognita, leuamur superstitione, inquit, liberamur mortis metu, non cõturbamur ignoratione rerum: è qua ipsa exsistunt sæpe formidines. Lucr. lib. 5. *Si tamen interea mirantur, qua ratione Quæque geri possint, præsertim rebus in illis, Quæ supra caput ætheriis cernuntur in oris, &c.* Eodem pertinent illa M. D Tullij ex lib. 3. quæstionum Tusc. *Et nimirũ hæc est illa præstans & diuina sapientia, perceptas penitus & pertractatas res habere, nihil admirari cùm acciderit: nihil, antequàm euenerit, non euenire posse arbitrari.* Idem lib. 4. *Quid enim videatur ei* [beato] *magnum in rebus humanis, cui æternitas omnis, totiusque mundi nota sit magnitudo? nam quid aut in studijs humanis, aut in tã exigua vitæ breuitate magnum sapienti videri potest, qui semper animo sic excubat, vt ei nihil improuisum accidere possit, nihil inopinatum, nihil nouum? &c.*

Nvmici.] in vno & altero codice manu scr. reperi *Numati:* vnde quidam amicus meus legendum suspicatur & hîc Munati, & in inscriptione, Ad Munatium: vt intelligamus, Horatiũ scribere ad L. Munatiũ Plancum, ad quem scripta est Od. 6. lib. 1. E

Servare beatvm] sic locutus est satyra 1. lib. 1. *retinere velis, seruaréque amicos.*

Qvid maris] munera, ἀπὸ κοινοῦ. mare Arabicum & Indicum describit.

Amici dona qviritis] Mæcenatis, & potentioris amici. alij, honores, qui deferuntur à populo Romano, intelligunt.

Qvo spect. modo, &c.] vtrùm cum aliqua cupiditate, nécne? vel vtrùm cum aliqua admiratione, ex qua cupiditas oritur, nécne?

Qvi timet his adv. &c.] vt, qui cupit, admiratur: ita & qui timet: sed non prorsùs eodem modo. Nam qui cupit, ita admiratur, vt id, quod admiratur, expetendum esse existimet: qui metuit verò, vt fugiendum esse. ille admiratur bona fortunæ, & res secundas, eásque expetit: hic fugit contrarias. *mirari* vsurpauit suprà in re, quæ videtur bona, Od. 9. lib. 4. *Non sola comtos arsit adulteri Crineis, & aurum vestibus illitum Mirata, regaleísque cultus, &c.* & Od. 29. lib. 3. *Omitte mirari beatæ Fumũ & opes, strepitumque Romæ.* & Virg. F in Sileno, *Tum canit Hesperidum miratam mala puellam.* His aduersa autem intellige paupertatẽ, ignominiam, sibilos, & simil.

Pavor] τὸ θάμβος, Pauor, vt definiri à Stoicis scribit M. Tull. libr. 4. quæst. Tusc. *est metus mentem loco mouens.*

Vtrobiqve] non potui 10. librorum manu scriptorum, trium Vatic. Faër. Iannoct. Torn. Russard. Nicot. Morell. mei, qui ita habent, consensum negligere: tametsi vulgata *vtrique* sit tolerabilis. *vtrobique* autem interpretor in cupiendo, & metuendo.

Improvisa simvl species ext.] fuit hæc opinio Cyrenaycorum, non omni malo ægritudinem effici, sed insperato, & nec opinato, vt refert M. Tull. lib. 3. Tuscul. qua de re plura lege apud eundem, eo, quem indicaui, loco. Est tamen viri fortioris, & melioris à malis repentinis & improuisis non exterreri, quàm improuisis & præmeditatis. Nã (vt ait Aristot. lib. 3. de morib. ad Nicom.) quæ multo antè prouisa & prospecta sunt

A ſunt, in iis quauis animi agitatione & ratione conſilium ceperit: at in repentinis, habitu.

GAVDEAT, AN DOLEAT: CVP. METVATNE] hæ ſunt quatuor animi perturbationes, quæ ceteras omneis eiuſdem generis continent, qua de re vide M. Tullium Tuſc. lib. 4. quo loco ſcribit Stoicos docere duas naſci ex duobus opinatis bonis, nempe lætitiam, & libidinẽ, vt lætitia ſit præſentium bonorum, libido futurorum: duas ex duobus malis opinatis, metum, & ægritudinem, metum quidem futuris, ægritudinem verò præſentibus. legendum autem eſt apud Horatium *cupiat metuátne*, non vt vulgo legitur, *metuátve*.

DEFIXIS OCVLIS] τοὺς ὀφθαλμοὺς πεπηγὼς vel ἀτενὲς ὁρῶν, quo acerrima, attentiſſimaque ſignificatur cogitatio, vt alibi dicemus.

INSANI SAP. NOM. FERAT, &c.] Sic M. Tull. Tuſcul. lib. 4. *Itaque primum in ipſa cupiditate, cùm id ſolum agitur, vt ea tollatur, non eſt quærendum bonum illud, néc ne ſit, quod libidinem moueat: ſed libido ipſa tollenda eſt: vt ſiue, quod honeſtum eſt, id ſit ſummum bonum, ſiue voluptas, ſiue horum vtrumque coniunctum, ſiue illa tria genera bonorum,* B *tamen, etiam ſi virtutis ipſius vehementior appetitus ſit, eadem ſit omnibus ad deterrendum adhibenda oratio.* Atque negat Ariſtoteles, virtutis nimium eſſe poſſe, cùm ſit mediocritas, quia ſit quodammodo ſummum, inquit.

I NVNC, ARGENTVM, &c.] conceſſio eſt, diſſimulationis, & irriſionis plena, qua vtuntur Latini cùm vel à re quapiam deterrẽt, vel aliquid improbant, vel fieri non poſſe ſignificant, vt Catull. in Memmium, quamuis omiſerit verbum, i *pete nobileis amicos*. Virg. Æneid. 7. *I nunc, ingratis offer te irriſe periclis: Tyrrhenas i, ſterne acies rege pace Latinos*. Et Horat. epiſt. ad Iul. Flor. lib. 2. *Inũc, & verſus tecum meditare canoros*. Propert. libr. 3. *I nunc, tolle animos, & tecum finge triumphos*. Ouid. libr. 2. de arte amandi, *I nunc, claude fores cuſtos odioſe puellæ, Et centum duris poſtibus adde ſeras*. ibid. *Paruit imperio dominæ Tyrinthius heros: Inũc, & dubita ferre, quod ipſe tulit*.

C ÆRAQVE] ſtatuas æreas, vel vaſa ærea antiqui artificij.

TYRIOS COLORES] purpureos colores, veſteis purpureas.

GAVDE QVÒD SPECT. OCVLI] conueniunt hæc in homines eloquentiæ laude claros, qui corona, & frequentia delectantur: immò verò, qui ſi à corona relicti ſint, non queant dicere, vt reſpondet Brutus apud M. Tull. in Bruto.

ET VESPERTINVS] id eſt, veſperi, vt docuimus ſuprà ad Od. 16. epod. ſic ſat. 6. lib. 1. *Fallacem Circum, veſpertinusq́; pererro Sæpe forum*. vbi tamen alij legunt, *veſpertinũ forum*, non malè.

NE PLVS FRVM. DOT. EM. AGR.] pendet hic verſus à ſuperiore, hoc modo, Tu nauus à prima luce confer te in forum, veſperi domum redito, id eſt, totum diem in ſtudio rei faciendæ cõſumito, ne Mucius, qui humiliore loco, & deterioribus parentibus natus eſt, quàm tu, plus frumenti percipiat ex agris, quos ab vxore in dotem

D accepit, quàm tu ex tuis auitis: quaſi indignum ſit, Mucium, humilioribus parẽtibus natum, eſſe te locupletiorem. Sed Simeo Boſius Lemouix, amicus meus, primùm legit, *Me plus frumenti dot. em. ag. Mucius?* aitque ſe ita ſcriptum reperiſſe in ſuo codice manu ſcr. Deinde quæ ſequuntur, ſic explicat, *indignum*, id eſt, indignum ſit, Mucium eſſe me ditiorem, & plus frumenti ex agris dotalibus, quàm me ex meis percipere, atque hactenus vult eſſe illius nauiter rem facientis verba. hæc autem, quæ deinceps ſequuntur, iam putat eſſe Horatij. ſi hic Mucius ſit te ditior, futurum eſt, vt is tibi ſit mirabilis, non tu illi, quia ſit ex humilioribus parentibus natus. de qua explicatione iudicet lector.

DOTALIBVS EMETAT AGRIS] id eſt, è dotalibus agris metat: vt annotatum eſt ſuprà ad Od. 7. lib. 2. dotaleis agros intellige, quos in dotem accepit ab vxore.

INDIGNVM, QVÒD SIT, &c.] hæc dicuntur ex eius ſenſu, & ſententia, qui ſtudium omne ſuum in augenda re familiari ponit, & collocat quaſi in pecunia, & copiis ſita ſit beata vita: E ſuntque vultuoſè pronuntianda, hoc modo, Indignum eſt Mucium, hominem inferiore loco natum, quàm tu es, te ditiorem eſſe. in tribus Vatic. Faern. Torn. ſcriptum eſt, *Mutus, vt indignum*.

HIC TIBI SIT POTIVS] hic verſus aut legendus cum interrogatione eſt, hoc modo, túne patieris, vt tibi huius diuitię ſint mirabiles potius quàm illi tuæ? vel intelligendus eſt pendêre ab illis, qui antecedunt, *Nauus manè forum, &c.* &, *Ne plus frumenti, &c.* vt ſit hæc ſententia: rei faciendæ operam naua, ne Mucius plus frumenti metat ex agris dotalibus, quam tu, & ne tibi ſit mirabilis potius ob diuitias, quam tu illi. & ita ſubintelligemus *nẽ*, vel repetemus ἀπὸ κοινοῦ. Quòd ſi legamus, *Hic tibi ſi potius*, vt habent quædam vulgata exempla, pendèbit à ſuperiore verſu, hoc modo, Indignum fuerit, quia Mucius natus ſit obſcuriore loco, quàm tu, ſi tibi ſit potius mirabilis, quàm illi tu. & ita ſubintelligendum erit *ſit*. iudi- F cet lector.

QVICQVID SVB TERRA EST, IN APRICVM] ſic Sophocles in Aiace, Ἅπανθ᾽ ὁ μακρὸς, κἀναρίθμητος χρόνος φύει τ᾽ ἄδηλα, καὶ φανέντα κρύπτεται. i. Quicquid hodie occultum & obſcurum eſt, tempore prodibit in lucem, & in promtu erit: quę nunc ſunt in promtu, & quæ ſunt omnium oculis expoſita, ea de medio tollet vetuſtas, & tenebris obſcurabit ſempiternis.

IRE TAMEN RESTAT, NVMA QVÒ] moriendum eſt. ſic Lucret. lib. 3. *Lumina ſis oculis etiã bonus Ancus reliquit*. lege ann. ad Od. 28. lib. 1.

SI LATVS, AVT RENES] ſi laboras morbo lateris, quem Græci πλευρῖτιδα nominant, aut renum dolore, quem νεφρῖτιν, &c.

MORBO TENTANTVR ACVTO] ſuprà ſat. 3. lib. 2. *Quòd latus, aut renes morbo tẽtãtur acuto*.

SI VIRT. HOC VNA POT. DARE] ſic reperi ſcriptum in libris manuſcriptis, & ita ſcriptum eſſe in codice Bernard. Lauredani, teſtatur viri docti, quam ſcripturam comprobant & nonnulli

A nulli libri typis excusi. *hoc* autem, intellige rectè viuere. Itaque hic versus non est ita à superiore separandus, quasi nouæ sententiæ principium sit: sed cum eo ita coniungendus, quasi pendeat sententia. Vulgati habent *hac*.

HOC AGE] huic vni rei stude, in hac vna cogitatione, curáque versare: in hoc vno tuus animus sit occupatus. sic epist. ad Loll. 2. huius libri, *Hoc age, ne mutata retrorsum te ferat aura.*

VIRTVT. VER. PVT. VT LVC. LIGNA?] hic scribenda est interrogationis nota, vt sit hic sensus Horatij, si virtutẽ verba putas, neque eam quicquam ad beatam vitam valere existimas: totum studium, totámque operam tuam ad quæstũ, & pecuniam congerendam confer. Dion lib. 47. narrat, Brutum clade accepta in illo vltimo cum Octauiano, & M. Antonio, prœlio dixisse, ὦ τλῆμον ἀρετὴ· λόγος ἄρ' ἦσθ'· ἐγὼ δέ σε Ως ἔργον, ἤσκουν· σὺ δ' ἐδούλευες τύχῃ, id est, ô misera virtus, eras igitur fabula, seu verba: At ego te, vt rem, colebam, & exercebam: tu autem fortunæ seruiebas. Sunt autem

B versus duo senarij ex nescio quo poëta. Sic epist. 17. huius libri, *Aut virtus nomen inane est, Aut decus & pretium rectè petit experiens vir.*

NE CIBYRATICA, NE BITH. NEG.] à negotio, & negotiando, negotiatores sunt appellati, quales sunt publicani, aratores, pecuarij. mercatores autem longè ab his differunt, vt suprà ostendimus. Cibyratica porrò negocia à Cibyris vrbe Ciliciæ.

ROTVNDENTVR] rotundandi verbo vtitur & M. Tull. in Timæo, *Cúmque similem vniuersitatis naturæ mundum efficere vellet, ad volubilitatem rotundauit.* videtur autẽ ab Horatio pro eo, quod est, aceruum, aut summã complere, positum esse: proinde ac si dixisset, mille talenta congerantur, coaceruentur, cumulentur.

TOTID. ALTERA] id est, mille. sic Virgil. Palæm. *cras altera mittam.*

PORRO ET TERTIA SVCCEDANT] tertia mille posteà accedant. sic autem, vt edendum curaui, reperi scriptum in omnibus libris ve-

C teribus.

ET QVÆ PARS QVADRET] & pars, quæ aceruum in quadrum redigat: nempe quarta mille, quæ quattuor millia efficiant. *quadrare* enim per tralationem quandam perficere est. M. Tull. orat. perf. *delectationis aucupium, & quadrandæ orationis industria.* nonnumquam absolutum est, vt Virg. Georg. 2. *Arboribus positis secto via limite quadret.*

SCILICET VXOREM CVM DOTE, &c.] reginam pecuniam dixit, tanquam in rebus humanis dominantem, regnúmque obtinentem. sic sat. 3. lib. 2. *Virtus, fama, decus, diuina, humanáque pulchris Diuitiis parēt, quas, &c.* Hesiodus paucioribus verbis, quantum momenti habeat, quantúmque valeat pecunia, satis declarat hoc versu, Χρήματα γὰρ ψυχὴ πέλεται δειλοῖσι βροτοῖσι, id est, pecunia enim mortalibus anima est.

AC BENE NVMMATVM] M. Tull. orat. 2. de lege Agr. *non minus bene nummatus, quàm bene capillatus.*

D SVADELA] eloquentia, dicendi facultas. Prisc. deducit à verbo suadeo, vt à candeo candela, libr. 4. cùm à nomine *suada* oriri videatur, quod nomẽ ab Ennio videtur factum ad exẽplum Græci nominis πειθώ. id enim significare videtur M. Tull. in Bruto, his verbis, πειθώ, *quam vocant Græci, cuius effector est orator, hanc suadam appellauit Ennius.* hanc eandem hominum reginam appellat Euripides in Hecuba, quærens quamobrem homines ceteras quidem disciplinas magno studio perdiscant: in eloquentia autem non assiduè elaborent, neque eius magistris magnam mercedem persoluant, vt possint alteri persuadere, quæ velint, ab eóque obtinere. verba Eurip. sunt hæc, τί δῆτα θνητοὶ τἄλλα μὲν μαθήματα Μοχθοῦμεν ὡς χρὴ πάντα, καὶ μαστεύομεν? Πειθὼ δὲ τὴν τύραννον ἀνθρώποις μόνην Οὐδέν τι μᾶλλον ἐς τέλος σπουδάζομεν, Μισθοὺς διδόντες μανθάνειν, ἵν' ᾖ ποτε Πείθειν, ἅ τις βούλοιτο, τυγχάνειν θ' ἅμα? Themistocles apud Herodot. lib. 8. Πειθὼ καὶ ἀνάγκην, id est, suadelam, & necessitatem, magnos deos esse dicit, iisque fretos Athenienseis ab An-

E drijs pecuniam deposcere. Non temerè autem Suada cum Venere ab Horatio copulata est, posteaquàm de re vxoria facta mentio est. Nam & Plutarchus inter deos nuptialeis etiam Venerem, & Suadam numerat in Ῥωμαικοῖς. Sic enim ille, non longè à principio, vbi causas affert, quare quinque faces sponsis præferantur, ἢ ὅτι πέντε δεῖσθαι θεῶν τοὺς γαμοῦντας οἴονται, διὸς τελείου, καὶ ἥρας τελείας, καὶ ἀφροδίτης, καὶ πειθοῦς, ἐπὶ πᾶσι δ' ἀρτέμιδος: id est, an quod quinque deis egere putant eos, qui matrimonio coniunguntur, Ioue perfecto, Iunone perfecta, Venere, Suada, Diana?

MANC. LOCVPLES EGET, &c.] hunc versum sic explico, rex Cappadocum mancipiis locuples, id est, mango, seu venalitiarius, seu multorum seruorum dominus, & mancipiis abundans, eget ære. Cappadoces enim barbari, seruíq; sunt vel natura, vel lege, seruiúntque suo regi, vt serui domino. Prætereà è Cappadocia serui venales Romam adducebantur. M. Tull. in orat. quam habuit ad senatum, post redit. *Cum hoc homine, an cum Æthiope, si in foro constitisses, nihil crederes in-*

F *teresse. sine sensu, sine sapore, elinguem, tardum, inhumanum, neglectum, Cappadocem modo abreptum de grege venalium diceres.* Persius, *Cappadoces rigida pingueis pauisse catasta.* quidam sic interpretantur, Locuples, id est, is, qui pecunia abundat, seu pecuniosus, eget mancipijs: rex Cappadocum, id est, mango, & venalitiarius, qui complureis seruos habet, pecunia eget. à quibus dissentio. significat enim Horatius, seruorum multitudinem, ceterarúmque rerum copiam, sine pecunia mancam, ac debilem haberi. *locupletes* (inquit Festus) *multorum loculorum domini.*

NE FVERIS HIC TV] ne talis fueris, qualis Cappadocum rex, aut mango aliquis mancipijs abundans, pecunia egens, si summum bonum positum esse putas in diuitijs, & pecuniæ magnitudine: sed esto potius talis, qualis Lucullus, qui non solùm nulla re egebat: sed etiam multo plura possidebat, quàm se possidere putaret. pro-

A uocabulum *hic* refertur ad id, quod antecedit, non ad id, quod sequitur, vt epist. ad Vallam. *Nimirum hic ego sum.* & satyra 2. lib. 1. *Huic si mutonis verbis, &c.* & sat. 4. eiusdem lib. *Hic tibi comis, & vrbanus, &c.*

Chlamydes Lvcvllvs, &c.] Plutarchus hanc historiam in Lucullo extremo narrat, atque etiam Horatium Flaccum nominat, his verbis, στρατηγοῦ δέ ποτε φιλοτιμουμένου περὶ θέας, καὶ χορῷ τινὶ κόσμον αἰτουμένου πορφυρᾶς χλαμύδας, ἀπεκρίνατο σκεψάμενος, ἂν ἔχῃ, δώσειν. εἶτα μεθ' ἡμέραν ἠρώτησεν αὐτὸν, ὁπόσων δέοιτο: τοῦ δὲ ἑκατὸν ἀρκέσειν φήσαντος, ἐκέλευσε λαβεῖν δὶς τοσαύτας. εἰς ὃ καὶ Φλάκκος ὁ ποιητὴς ἐπιπεφώνηκεν, ὡς οὐ νομίζει πλοῦτον, οὗ μὴ τὰ παρορώμενα, καὶ λανθάνοντα πλείονα τῶν φαινομένων ἐστίν, id est, *Cùm prætor quidam Rom. qui ludos magnificentissimos facere, & spectaculum apparatissimum populo præbere cogitabat, petiuisset ab eo ad ornatum chori chlamydes aliquot purpureas: respondit se visurum, haberet, nécne: & si haberet, daturum. postridie quæsiuit ab illo, quot chlamydibus ei opus esset: cùm ille respondisset, centum satis sibi futuras, Lucullus iussit eum bis tantum sumere. Ad quod* B *acclamans Flaccus poëta, dixit, illas non videri esse diuitias, vbi ea, quæ negliguntur, & quæ ignorantur, plura non sunt iis, quæ sunt in promtu, quæque apparent.*

Præbere] παρέχειν, suppeditare: intellige tamen, commodatò dare.

Millia qvinqve] discrepat ab Horatio Plutarchus, qui Lucullum ducentas chlamydes duntaxat domi reperisse scribit: hoc est duplo plureis, quàm ab ipso essent petitæ. Sed licet respondere, Plutarchum, vt historicum, primam historiæ legem seruasse: quæ est, ne quid falsi dicat: Horatium autem, vt poëtam, rei quidem veritatem eò vsque secutum, quoad instituto eius opus fuerit: rem ipsam autem pro suo iure ornasse, & auxisse verbis.

Et qvot habebo] sic habent cod. Iann. Faër. & duo Vatic. Russard. Nicot. Cleric. non (vt quidam vulgati) *quot habebo.*

Tolleret] sumeret, vt sat. 4. lib. 1. *erat, quod tollere velles.*

C Exilis domvs est] acclamatio est: & ita Plutarchus, ἐπιπεφώνηκεν. exilis est autē. i. angusta, vel inanis, non referta bonis, sed inops, supr. Od. 4. lib. 1. *Et domus exilis Plutonia.*

Vbi non et mvlta svpers.] narrat Plutarchus, Scopam Thessalum, copiosum hominem, & opulentum, cùm ab eo posceret quidam, quæ ei superessent, quæque superuacanea viderentur, ita respondisse: at his superuacuis, & quæ supe rant, fortunati, & beati sumus.

Et dominvm fallvnt] dominum latent, à domino ignorantur.

Et prosvnt fvrib.] Plautus in Aulul. *Nam hic apud nos nihil est aliud quæsti furibus: Ita inaniis sunt oppletæ, atque araneis.* & Tibull. libr. 4. *Et domino satis, & nimium furique, lupoque.*

Si res sola, &c.] si pecunia, sola, &c. si solæ diuitiæ, & copiæ rei familiaris: οὐσία, τὰ ὑπάρχοντα, bona, facultates. epist. 1. lib. 1. *Isne tibi melius suadet, qui vt rem facias, rem Si possis rectè, &c.* & sat. 5. lib. 2. *Et genus & virtus nisi cùm re, vilior alga est.* & D Od. 8. lib. 4. *non tibi talium Res est, aut animus deliciarum egens.*

Et servare beatvm:] sic loquitur sat. 3. lib. 1. *Hæc res & iungit, iunctos & seruat amicos.*

Hoc prim. rep. op. hoc postr.] hoc est, quod paullo antè dixit, *Nauus manè forū, & vespertinus pete tectum.*

Si fortvn. spec. et gr.] *si species,* id est, decus externum, & forense: cultus & ornatus corporis ex honoribus, & magistratib. quæsitus, vt prętexta, sella curulis, latus clauus, calcei lunati, adde his, si voles fasceis, lictores, comitatum, &c. *& gratia præst: fort.* i. & si populi & potentiū virorum fauor beatū præstat: si ambitiosus es: si in honore summum bonū positum esse existimas, &c. M. Tull. in Pison. *Magnū nomen est, magna species, magna dignitas, magna maiestas cōsulis.* ibid. *in quibus si moderatio illa, quæ in nostris solet esse consulibus, nō fuit: at fuit pōpa, fuit species, fuit incessus saltem Seplasia dignus.* Idem epist. ad Lent. lib. 1. *qui splendorem, & speciem huius vitæ intuentur, sollicitudinem* E *autem, & laborem perspicere non possunt.*

Mercem. serv.] Mercemur seruum nomenclatorem. habebant Romani illi veteres magistratum petituri, seruos nomenclatores, à quibus docebantur, ac monebantur quo quisque ciuis, qui in suffragijs aliquid valeret, nomine appellaretur, vt candidati à seruo nomenclatore admoniti vnumquemque nominatim salutare possent: quod declarant verba illa M. Tull. in orat. pro Murena: quibus Catonem alloquitur, *Quid, quòd habes nomenclatorem? in eo quidem fallis, ac decipis. nam si nomine appellari abs te cineis tuos honestum est, turpe est eos notiores esse seruo tuo, quàm tibi: si, etiam si noris, tamen per monitorem appellandi sunt, cur antè appellas, quàm insusurrauit? aut quid, cum admoneris, tamen, quasi tute noris, ita salutas? quid, posteaquàm es designatus, multo salutas negligentius?* ita autem legendum est apud M. Tullium, non, vt habent codices vulgati: quæ emendatio, mea est. Sed quæret aliquis, quamobrem ambitiosi homines, & candidati nominatim ciueis suos appellare F vellent, atque ad eam rem nomenclatores adhiberent. dicam. Cùm studerent illi ciuium beneuolentiam sibi conciliare, primum erat cauere, ne eorum voluntates à se alienarent, néve eorum animos offenderent: Secundum omnia experiri quibus hominum beneuolentia allicitur, & comparatur. At obliuio nominum, iram iis commouet, quorum nomina obliti sumus. Videmur enim de iis parum laborare, quos ita negligimus, vt ne eorum quidem nomina memoria teneamus: quod docuit Aristotel. libr. 2. rhetoric. Contrà salutare homines nominatim, significat nostrum in eos studium, curam, & diligentiam. Itaque non est mirum, si candidati, & honoris cupidi, taleis salutationes adhibebant, vt vnum quiddam ad hominum beneuolentiam colligendam accommodatissimum, atque vtilissimum. Et Nicias ille Atheniensis, infelix illud prœlium nauale commissurus apud Syracusas, Trierarchos nominatim, & patriis & tribuū nominibus appellans hortatur

A tatur vt fortiter pugnent, vt scribit Thucyd. lib. 7. αὖθις τῶν τριηράρχων ἕνα ἕκαστον ἀνεκάλει, πατρόθεν τε ὀνομάζων, καὶ αὐτοὺς ὀνομαστὶ, καὶ φυλὴν, &c. id est, rursus trierarcharum vnumquemque patrio nomine appellabat & ipsos, & eorum tribum nominatim commemorans, &c. Id vidit Homerus, apud quem ἰλ. κ. Agamemnon fratri Menelao præcipit, vt suo quemque Græcorum, nomine appellet: ipsos honorificè salutet, de se modicè & summissè loquatur & sentiat, his versibus. Φθέγγεο, δ' ᾗ κεν ἴησθα, καὶ ἐγρήγορθαι ἄνωχθι, Πατρόθεν ἐκ γενεῆς ὀνομάζων ἄνδρα ἕκαστον Πάντας κυδαίνων, μηδὲ μεγαλίζεο θυμῷ. Et Themistocles ille Atheniensis (vt refert M. Tull. in Catone maiore) omnium suorum ciuium nomina perceperat. viuebat enim ille in ciuitate libera: in qua populus plurimum, atque adeò omnia poterat. Nam & à populo illo petebantur honores, & populus honores suo arbitratu mandabat. Sic igitur & Romæ, vbi ferè è populi suffragiis tota comitiorum ratio pendebat, non temerè candidati operam dabant, vt à nomenclatoribus moniti B ciueis gratiosos nominatim salutarent.

QVI DICTET NOMINA] qui moneat quo quisque ciuis nomine appelletur: qui nomina ciuium insusurret, vt eos nominatim salutemus, rogemusque, vt nobis petentibus studeant, ac suffragentur ad honorem obtinendum.

LÆVVM QVI FODIAT LATVS] ita legendum esse equidem dudum iudicaueram, non *sæuum*. nunc autem in hac sententia eo libentius perseuero, quod video & in aliquot cod. antiquis ita legi, & doctiss. viris idem videri. hæc verba autem, *qui læuum fodiat latus*, hoc significant: qui astans domino à parte minus honorata, læuo ipsius latere fosso, id est, extrema manu pulso, admoneat, vt illum & illum salutet, & prenset. fodere latus autem consueuisse eos, qui admonere vellent, declarat illud Terent. in Hecyra. Lach. *Dic iussisse te*. Phidipp. *Noli fodere: iussi*. Neq; verò fuit quòd quidam in hoc loco, satis alioquin aperto, explicando nuper nouam operam sumerent, cum C & sex ab hinc annos ita nos eum explicauerimus, & illi nihil de suo addiderint, nihilque melius attulerint. Sed hoc idem fecisse in aliis sexcentis reperientur, quasi verò nihil esset satis tersum atque purgatum, quod non orationis suæ cœno inquinassent. Virg. armos fodere dixit de equite, equo calcaria admouente, lib. 6. Æn. *Seu spumantis equi foderet calcaribus armos*. At Plautus Aulul. *latus fodere* posuit pro latus cultro aperire. sic Congrio coquus apud Plaut. *istuc male factum arbitror, quia non latus fodi*.

ET COGAT TRANS PONDERA, &c.] cogat herum trans saxa, aut trabeis magni ponderis, quæ vel machinis attolluntur, vel plaustris vehuntur in viis, dextram porrigere ad aliquẽ ciuem apud tribuleis suos gratiosum, in via saxis impedita laborantem, subleuandum. sic Propertius lib. 3. saxa pyramidum, & sumtuosorum sepulcrorum, *pondera* appellat, *Aut illis flamma, aut imber subducet honores, Annorũ aut ictu pondera victa ruent*. Officiosum autẽ est in angustiis, & turba, manus alteri subijcere, & laborantem manibus subleuare. Tibull. lib. 1. eleg. 5. *Pauper in an-* D *gusto fidus comes agmine turbæ, Subiiciétque manus, efficiétque viam*. Quod si quis malet ita accipere hæc verba, *dextram porrigere*, vt pertineant ad gestum prensantis candidati, & gratioso alicui in via supplicantis, ac blandientis, non magnopere repugnabo. solebant enim candidati singulorum manus eorum, quibus supplicabant, apprehendere: immò verò ex singulis tribubus gratiosissimos quosque sibi adiungere, eosque etiam in campum secum producere, vt ab iis vniuerso populo magis commendarentur, cùm ille suo nomine quodammodo peteret. Et ita fortasse intelligenda sunt ea verba, quæ statim sequuntur, *Hic multum in Fab. valet ille Velina*. licet & dextram porrigere, accipere pro δεξιώσασθαι, id est, dextra porrecta salutare atque amplecti, vt intelligamus, nomenclatorem monere candidatũ, vt dextram E porrigat gratioso apud tribum aliquam ciui, ad eum officiosè, blandeque salutandum & complectendum. sic enim vsurpat προτείνειν χεῖρα Plutarchus libro, εἰ πρεσβυτέρῳ πολιτευτέον, his verbis οὐ γὰρ ὡς Τιβέριος ὁ καῖσαρ ἔλεγε τὼ τὴν χεῖρα τῷ ἰατρῷ προτείνειν ὑπὲρ ἑξήκοντα ἔτη γεγονότας, αἰσχρόν ἐστιν ἀλλὰ μᾶλλον τὸ τὴν χεῖρα τῷ δήμῳ προτείνειν, ψῆφον αἰτοῦντας, ἢ φωνὴν ἀρχαιρεσιάζουσαν, &c, id est, Non enim, vt Tyberius Cęsar dicebat, manum medico porrigere homines amplius sexaginta annos natos, turpe est: sed potius manum populo porrigere, suffragium petenteis, aut vocem ad honorem obtinendum accommodatam atque opportunam.

HIC MVLT. IN FAB. VAL. ILLE VEL.] verba sunt nomenclatoris hortantis dominum, vt gratiosis apud suas tribus hominibus, blandiatur, eosque salutet comiter. hic (inquit) multum valet gratia, & auctoritate in tribu Fabia, ille in Velina. quare da operam, vt eum tibi adiungas, & concilies, si magistratum, quem petis, obtinere vis. Velina autem tribus fortasse à lacu Velino dicta est: Fabia à Fabiis. F

CVILIBET HIC, &c.] etiam hæc sunt nomenclatoris verba. hic tantum valet in sua tribu, vt, cui suffragatus fuerit, is sit consulatum adepturus: eique, cui voluerit, sellam curulem, id est, ædilitatem maiorem erepturus.

IMPORTVNVS] in eo quod sibi proposuerit, obfirmatus, & perseuerans: neque quiescens ipse, neque alios quiescere sinens: vt sup. annot. ad Odam 16. lib. 3. sic satyra 5. lib. 2. *Importunus amat laudari?*

EBVR CVRVLE.] sellam curulem eburneam, id est, ædilitatem maiorem, &c.

FRATER, PATER ADDE] gratiosos in suffragiis pro sua cuiusque ætate, fratres, patres appellato, & quàm blandissimè queas, salutato.

FACETVS] vrbanus, comis, blandus, id est, facetè & comiter.

ADOPTA] tibi adiunge. *adoptare* propriè valet eligere, vt alibi admonuimus.

SI, BENE QVI CEN. BENE VIV. &c.] si in epulis, & cenis sumtuosis beata vita posita est, statim vt diluxit, obsonia lautissima, & carissima conquiramus.

A QVO DVCET] ſic habent libri veteres longè plures, alij *ducit*.

VT OLIM GARGILIVS] quaſi aliud agens Gargilium quendam notat, qui ſtulta quadam, & inani gloriæ cupiditate ductus id venando cepiſſe videri volebat, quod pretio cōparárat. Itaque etiã in epiſtolis Horatius, ſatyricè, id eſt, comiter, & vrbanè hominum mores vellicat.

PLAGAS] Virg. Æneid. 4. *Retia rara, plagæ, lato venabula ferro.*

DIFFERTVM TRANSIRE FORVM] frequentiſſimum forum. ſic ſat. 5. libr. 1. *Inde forum App I Differtum nautis, &c.*

EMTVM] non à ſe venante captum, ſed pretio ſoluto paratum. longè huic diſſimilis eſt venator ille, & qui cum eo comparatur, amator matronarum, ſat. 2. lib. 1. *léporem venator vt alta In niue ſectatur: poſitum ſic tangere nolit: Captat & apponit. meus eſt amor huic ſimilis. nam Tranſuolat in medio poſita, & fugientia captat.* mendoſè autem habent quidam libri vet. *captum.*

B TVMIDÍQVE] cibo & potione onerati, & conferti.

QVID DECEAT, QVID NON, OBLÎTI] quid honeſtũ ſit, quid turpe: quid decôrum, quid indecorum, oblîti.

CERITE CERA] tali tabula, qualis erat ea, qua Cerites ignominia affecti fuerunt: cùm videlicet eis ſuffragiorum ius nō dedit populus Rom. vt ceteris municipibus. Gellius lib. 16. cap. 13. *Primos municipes ſine ſuffragij iure Cerites eſſe factos, accepimus, conceſſúmque illis, vt ciuitatis Romanæ honorem quidem caperent, ſed negotiis tamen, atque honoribus vacarent, pro ſacris bello Gallico receptis, cuſtoditiſque. hinc tabulæ Cerites appellatæ verſa vice in quas referri iubebant, quos notæ cauſa ſuffragiis priuabant.* Hæc ille. M. Tullius orat. in Vatiniũ, cùm eum ſuffragio dignum eſſe negat, eò fortaſſe ſpectauit. Referebantur autem in tabulas Ceritum à Cenſoribus plebeij ignominia notati, ærariíque fiebant: quod eò valebat, vt nullam aliam ad rem C ciues eſſent, quàm vt pro ſuo capite tributi nomine æra pénderent, vt ait Aſcon.

REMIG. VITIOS. ITHAC.] remiges & ſocij Vlyſſis, homines intemperantes, & voluptarij, qui malunt ſuis cupiditatibus, & libidinibus obſequi, quàm in patriam reuerti. Præmonuerat Vlyſſem Tireſias, cùm veniſſet ille ad inferos, vt diligenter caueret, ſi ſaluus in patriam redire vellet, ne in Sicilia boues ſolis attingeret, vt eſt ὀδυσσ. λ. Ὁππότε δὴ πρῶτον πελάσῃς εὐεργέα νῆα Θρινακίῃ νήσῳ προφυγὼν ἰοειδέα πόντον, Βοσκομένας δ᾽ εὕρητε βόας τε καὶ ἴφια μῆλα Ἠελίου, ὃς πάντ᾽ ἐφορᾷ καὶ πάντ᾽ ἐπακούει, Τὰς εἰ μὲν κ᾽ ἀσινέας ἐάας, νόστου τε μέδηαι, Καί κεν ἔτ᾽ εἰς Ἰθάκην κακά περ πάσχοντες ἵκοισθε. Εἰ δέ κε σίνηαι, τότε τοι τεκμαίρομ᾽ ὄλεθρον. id eſt, vbi autem primùm nauem tuam ad inſulam Siciliam appuleris, & maris pericula effugeris, Boues autem Solis, qui omnia cernit, & omnia audit, paſcenteis & pingueis oueis offenderitis: eas ſi intactas, & ab omni detrimento integras eſſe ſiueris, reditúmque dumtaxat attendas: vos in patriam tandem quamuis multa perpeſſi peruenire poſſitis: Sin eas læſeris, tum tibi perniciem & interitum imminere prævideo, cuius monitionis memor Vlyſſes, ὀδυσσ. μ. ſocios orat, vt, D præſertim cùm rebus omnibus abundent ad victum neceſſarijs, ab armentis, & gregibus Solis abſtineant manus. verba Vlyſſis apud Hom. ſunt hęc, Ω φίλοι ἐν γὰρ νηὶ θοῇ βρῶσίς τε, πόσις τε Ἐστιν, τῶν δὲ βοῶν ἀπεχώμεθα, μή τι πάθωμεν, Δεινοῦ γὰρ θεοῦ αἵδε βόες, καὶ ἴφια μῆλα, Ἠελίου. i. ô amici, In naui cibus eſt & potus. Quapropter ab his bobus manus abſtineamus, ne quid nobis ex eo detrimenti eueniat. horrendi enim dei hæ ſunt boues, & pingues oues. Illi autem tandem cùm cibariis deficientibus, vinóque conſumto, tùm ab Eurylocho impulſi, quæ ex bobus Solis erant præſtantiſſimæ, eas Vlyſſe dormiente abegerunt, & mactauerunt: quo facto Sol vehementer offenſus, queſtus eſt apud deos immortaleis facinoris illius atrocitatem: minatus eſt denique ſe cælo relicto ad inferos deſcenſurum, luménque ſuum à Dijs, & hominibus ad Plutonem, & manes tranſlaturum, ſi tam inſignem in ſe iniuriam, atque impietatem inultam relinquerent. qua re audita, Iupiter pol- E licetur ei ſe naueis Vlyſſis fulmine conſumturum.

CVI POT. PATR. FVIT INTERD.] id eſt, qui Vlyſſis remiges, & ſocij maluerunt propoſito naufragij periculo, boues Solis violare, quàm in patriam incolumes reuerti. ſic apud Hom. loquitur Eurylochus ὀδυσσ. μ. Εἰ δὲ χολωσάμενός τι βοῶν ὀρθοκραιράων Νῆ᾽ ἐθέλῃ ὀλέσαι, ἐπὶ δ᾽ ἕσπωνται θεοὶ ἄλλοι, Βούλομ᾽ ἅπαξ πρὸς κῦμα χανὼν ἀπὸ θυμὸν ὀλέσσαι, Ἢ δηθὰ στρεύγεσθαι ἐὼν ἐν νήσῳ ἐρήμῃ. id eſt, Quòd ſi Sol iratus propter boues nauem noſtram obruere fluctibus voluerit, eúmque alij Dij ſecuti fuerint, ſemel mori malo fluctu demerſus, quàm diu in deſerta inſula morans languere, ac tabeſcere.

SI MIMNERMVS VTI CENSET] Mimnermus legendum: non, vt in nonnullis codicib. Mimermnus. Μίμνερμος enim ſemper apud Athenæum ſcribitur & libr. 14. & 15. & 16. Eius tota ferè poëſis fuit amatoria. cuius extant hi verſus apud Plutarch. περὶ ἠθικ. ἀρετῆς, Τίς δὲ χάρις, τί τὸ τερπνόν, ἄνευ χρυσῆς Ἀφροδίτης? Τεθναίην, ὅτε μοι F μηκέτι ταῦτα μέλει, id eſt, quis lepos, quid iucundum eſt ſine aurea Venere? Moriar tum, cùm hæc deſinent mihi eſſe curæ. Propertius lib. 1. *Plus in amore valet Mimnermi verſus Homero: Carmina manſuetus lenia quærit amor.* Horat. infr. epiſtol. ad Iul. Flor. lib. 2. ſignificat, eum Callimacho fuiſſe à veteribus antepoſitum. *Diſcedo Alcæus puncto illius: ille meo quis? Quis niſi Callimachus? ſi plus apposcere viſus, Fit Mimnermus, & optiuo cognomine creſcit.* ſi igitur (inquit Horat.) Mimnermi ſententiam ſecutus vitam beatam & iucundam in amore, & iocis eſſe locatam exiſtimas, totam ætatem in amore, & iocis exige.

7. AD C. MÆCENATEM Cilnium. 2.

QVINQVE dies tibi pollicitus me rure futurum,

Sextil

A Sextilem totum mēdax desideror. atqui,
Si me viuere vis sanum, recteq; valentē:
Quam mihi das ægro, dabis ægrotare timenti,
Mæcenas, veniam: dum ficus prima calórque
Designatorem décorat lictoribus atris:
Dum pueris omnis pater, & matercula pallet:
Officiosáq; sedulitas, & opella forensis
Adducit febreis, & testamēta resignat.
Quòd si bruma niueis Albanis illinet agris:
Ad mare descendet vates tuus: & sibi parcet:
B Contractúsque leget. te, dulcis amice, reuiset
Cum Zephyris, si cōcedes, & hirundine prima.
Non, quo more piris vesci Calaber iubet hospes,
Tu me fecisti locupletem. vescere sodes.
Iam satis est. at tu quantumuis tolle. benignè.
Nō inuisa feres pueris munuscula paruis.
Tam teneor dono, quàm si dimittar onustus.
Vt libet: hæc porcis hodie comedenda relinques.
C Prodigus, & stultus donat, quæ spernit, & odit.
Hæc seges ingratos tulit, & feret omnibus annis.
Vir bonus, & sapiens dignis ait esse paratum:
Nec tamen ignorat, quid distent æra lupinis: (rentis.
Dignum præstabo me etiā pro laude me-
Quòd si me noles vsquā discedere: reddes
Forte latus, nigros angusta fronte capillos:
Reddes dulce loqui: reddes ridere decorum, & (teruæ.
Inter vina fugam Cynaræ mærere pro-

Fortè per angustam tenuis vulpecula rimam D
Repserat in cumeram frumenti: pastáq; rursus
Ire foras pleno tendebat corpore frustrà.
Cui mustela procul, si vis, ait, effugere istinc:
Macra cauum repetes arctum, quem macra subisti.
Hac ego si compellor imagine, cuncta resigno (nec
Nec somnum plebis laudo satur altilium:
Otia diuitijs Arabum liberrima muto.
Sæpe verecundū laudasti: rexq;, paterq;
Audisti coràm, nec verbo parcius absens:
Inspice, si possum donata reponere lætus. E
Haud male Telemachus proles patientis Vlyssei:
Non est aptus equis Ithacæ locus, vt neque planis (herbæ:
Porrectus spatijs, neque multæ prodigus
Atride, magis apta tibi tua dona relinquam.
Paruum parua decent: mihi iam non regia Roma,
Sed vacuum Tibur placet, aut imbelle Tarentum.
Strenuus, & fortis, causísque Philippus agendis
Clarus, ab officijs octauā circiter horam F
Dum redit: atque foro nimiùm distare Carinas
Iam grandis natu queritur: conspexit, vt aiunt,
Ad rasum quendam vacua tonsoris in vmbra, (gueis.
Cultello proprios purgantem leniter vn-
Demetri (puer hic nō læuè iussa Philippi
Accipiebat) abi. quære, & refer; vnde domo, quis,
Cuius fortunæ, quo sit patre, quóve patrono. (Menam,
It redit: & narrat, Vulteium nomine

A *Præconem, tenui censu, sine crimine notũ,*
Et properare loco, & cessare, & quærere, & uti,
Gaudentem paruisq; sodalibus, & Lare certo,
Et ludis, & post decisa negotia, campo.
Scitari libet ex ipso, quæcumque refers. dic
Ad cenã veniat. non sanè credere Mena:
Mirari secũ tacitus, quid multa? benignè
Respondet. negat ille mihi? negat improbus, & te
Negligit, aut horret. Vulteiũ manè Philippus
B *Vilia vendẽtem tunicato scruta popello,*
Occupat: & saluere iubet prior. ille Philippo
Excusare laborẽ, & mercenaria vincla,
Quòd non manè domum venisset: denique quòd non
Prouisisset eum. sic ignouisse putato
Me tibi, si cenas hodie mecũ. vt libet. ergo
Post nonam venies. nunc i: rem strenuus auge.
Vt ventũ ad cenam est dicenda, tacenda locutus,
Tandẽ dormitũ dimittitur. hîc vbi sæpe
Occultum visus decurrere piscis ad hamum:
C *Manè cliens, & iam certus conuiua: iubetur (tinis.*
Rura suburbana indictis comes ire La-
Impositus mannis, aruum, cælumq; Sabinum
Nõ cessat laudare. videt, ridétque Philippus: (quærit,
Et sibi dum requiem, dum risus vndique
Dum septẽ donat sestertia: mutua septẽ
Promittit: persuadet vti mercetur agellum.
Mercatur. ne te longis ambagibus vltrà,
Quàm satis est, morer, ex nitido fit rusticus: atque
Sulcos, & vineta crepat mera: præparat vlmos: D
Immoritur studiis: & amore senescit habendi.
Verùm vbi oues furto, morbo periere capellæ:
Spẽ mentita seges: bos est enectus arando:
Offensus damnis, media de nocte caballũ
Arripit: iratusq; Philippi tẽdit ad ædeis.
Quem simul aspexit scabrum, intonsúmque Philippus:
Durus, ait, Vultei nimis, attentusque videris (res
Esse mihi. pol me miserum patrone vocares
Si velles, inquit, verũ mihi ponere nomẽ.
Quod te per Genium, dextrámque, deósque Penateis, E
Obsecro, & obtestor, vitæ me redde priori.
Qui simul aspexit, quantum dimissa petitis
Præstent: maturè redeat, repetátque relicta.
Metiri se quemque suo modulo, ac pede, verum est.

DESIDEROR] absum. desideramus enim, quæ absunt.

SI MEVIV. V. S.] in duobus cod. Vat. Iannoct. Turnesiano, Clericano, & vno Nicotiano, & aliis duobus item manu scr. Russard. & vno meo, scriptum est, *Si me viuere vis rectèq; videre valentem.* quam scripturam probo, neque tamen receptam damno. hoc tantum dico, mihi videri alteram potiorem, & probabiliorem. F

SANVM] perspicuè hæc vox hoc loco, ad corporis sanitatem refertur, vt suprà diximus, si hæc germana est huius loci scriptura: & ita Plautus in Trucul. *ægrotare malim, quàm esse tuo salute sanior.* & infrà epist. ad Quinct. *Neu, si te populus sanum, rectéque valentem Dictitet, &c.* Propert. lib. 3. *Nam quocunque die sanum te fata remittent, Pendebit collo Galla pudica tuo.*

DVM FIC. PR. CALORQVE DESIGN. &c.] totis his quattuor, qui deinceps sequuntur, versibus, anni tempus describit graue corporibus, difficile, periculosum, & ad morbum præceps, ac lubricum. huius loci igitur hæc sententia est: tantisper dum multis hominibus propter anni tempus immoderato calore ferè iniqua morientibus, designatores, qui funera, ludósque funebreis

A funebreis procurant, lictoribus atratis stipati incedunt,&c.quod fit plerunque mense sextili,& septembri,id est,ineunte auctunno: vt sat.6.libr.2. *Auctunnúsque grauis Libitinæ quæstus acerbæ.* Quoniam autem mense sextili ficus primùm maturescunt,& ex arboribus suis decerpuntur, iccircò ficum primam dixit,vt per ficum primam,& calorem,tempus anni significari intelligamus.

DESIGNATOREM] eum,qui præest ludis funebribus, designátque quid, & quo modo,& quo ordine quicque sit agendum, quæque ornamenta sint adhibenda,docet ac præscribit.

LICTORIBVS ATRIS] ministris libitinariis atratis.

DVM PVERIS OMNIS PATER] satis declarat hic versiculus describi ab Horatio tempus anni morbis opportunum, & (vt Plautino verbo vtar) planè Acheruntìcum.

PALLET] timet pueris, id est,liberis suis, ne scilicet & tali anni tempore in morbum incidant, & moriantur. puerum vsurpare solet pro filio, vt
B indicauimus ad Odam 12.libr.1.ibi, *puerósq; Ledæ.* pallere autē posuit pro timere, propterea quòd timorem sequitur pallor. propriè positum est epist. 19.huius lib. *quòd si Pallerem casu, biberent ex sangue cuminum.*

OFFICIOSAQVE SEDVLITAS, &c,] & dum ij, qui nimiùm diligentes sunt in officio retinendo, ac præstando, & qui studiosius in foro versantur, operam dantes suis clientibus, in febrē incidunt, & mortem cum vita commutant.

OPELLA] ὑποκοριστικὸν, id est, deminutum ab opera.

ADDVCIT FEBREIS] sic Lucretius lib.5.dixit, morbos apportare. *cur anni tempora morbos Apportant? quare mors immatura vagatur?*

TESTAMENTA RESIGNAT] per testamentorum resignationem, mortem significat. nam mortuo testatore, testamentum resignatur, id est, aperitur.

QVÒD SI BRVMA NIVEIS, &c.] id est, cùm autem bruma aduenerit. Nam particula *si*,
C hoc loco tempus significat, non condicionem vt apud Virgil.libr.5.Æn. *Præterea si nona diem mortalibus almum Aurora extulerit, radiisque retexerit orbem, &c.* Terent. Phorm. *Non si redisset pater, ei veniam daret?* quod annotat Do.ad illum locum.& Catull.ad C.Licinium Caluum, *Nam si luxerit, ad librariorum Curram scrinia, Cæsios, Aquinos, &c.* & ita fortasse locus ille explicandus est Od.27.lib.3. *Rumpat & serpens iter institutum. Si per obliquum similis sagittæ Terruit mannos.* & sat. 3.libr.2. *Si vacuum tepido cepisset villula tecto.* M. Tull.lib.accusationum 2.in princip. *putabam tum denique rectè iudicari posse, si nō modo reus improbus adduceretur, sed etiam diligens, & firmus accusator ad iudicium veniret,* & 4. *Verùm hæc tū queremur, si quid de vobis per eum ordinem agetur, &c.*

ALBANIS] Latinis, Romæ propinquis, à monte Albano, qui est in Latio.

ILLINET AGRIS] hoc verbo aliter vtitur sat.5.libr.1. *Hic oculis ego nigra meis colyria lippus Illinere.* Est autem hîc tralatio.

AD MARE] fortasse ad sinum Tarentinum. D

DESCENDET] accommodato, & proprio verbo vsus est. oræ enim maritimæ sunt aliis inferiores, vt pote ad quas fluuij decurrant.

VATES TVVS] Horatius. ego Horatius ad mare descendam.

SIBI PARCET] suæ valetudini consulet, ac seruiet: remissius viuet.

ET HIRVNDINE PRIMA] vere ineunte. Aristoph in equitib. Σκέψασθε παῖδες, οὐχ ὁρᾶτ᾽; ὥρα, νέα χελιδών. id est, considerate pueri, non videtis? tempus est: noua hirundo. Arist. ἠθικ. α. μία χελιδὼν ἔαρ οὐ ποιεῖ: id est, vna hirundo ver non efficit.

NON, QVO MORE PIRIS VESCI] non quemadmodum Calaber pira comedenda dat effusè suis hospitibus, nempe propterea quòd iis abundat, eáque nihili æstimat, ita ea mihi munera dedisti, quæ parui faceres, & me non merentem locupletauisti.

VESCERE SODES] verba Calabri ad hospitem, vescere piris, sodes. *sodes* blandientis vox, seu blandè hortantis: pro si audes, vt scribit M.Tullius E in Oratore perf. Horat. sup. sat.9. *Tene relinquam, an rem. me sodes.*

AT TV, QVANTVM VIS TOLLE B.] verba sunt Calabri hospitis, Tolle (inquit) pirorum quantum vis. deinde subiicitur viatoris responsio, *benigne*, quem Calaber piris vult onerare, hoc modo, *benignè*, id est, hui, liberaliter mecū agis: verùm habeo tibi gratiam: tua liberalitate non vtor. alij legunt, *tolle benigne*, coniunctim, & volunt hoc totum esse Calabri sermonem, vt sit hic verborum sensus, tolle liberaliter, & largiter, & quantum vis. quos non refello quidem, veruntamen placet mihi magis prior explicatio. *benignè* enim qui respondet, honestè & pudenter reiicit, atque aspernatur. quòd autem quidam sic explicant *benignè* est blande recusantis. est enim perinde ac si diceret, excusatum me habeas: non satis eleganter loquuntur, aut dicunt quod sentiunt: debuerunt potius sic dicere. benigne est modestè & prudenter reijcientis: perinde ac si quis ita dicat, ignoscas mihi velim, si non vtor tua libera- F litate, &c. suprà autem admonuimus, *benignus, & benignè* idem valere, quod liberalis, seu largus: & liberaliter, seu largè. *tolle* autem, id est, sume, vel aufer.

TAM TEN. D. Q. SI] respondet viator hospes Calabri, tam delector tuis piris, quæ mihi donas, quàm si dimittar & discedam abs te eis oneratus.

VT LIBET: HÆC PORC.] Vt libet, (inquit Calaber) id est, facito vt voles: vel tollito, vel relinquito. Si tolles, leuabis me pirorum, quæ mihi oneri sunt, quæque pro nihilo duco, multitudine: sin relinques, comedentur à porcis.

PRODIGVS ET STVLTVS] Prodigus (inquit) ea donat, quæ contemnit, ac pro nihilo putat: alioqui non profunderet, neque daret indignis. At vir bonus, & liberalis, quamuis pecuniam non admodum magni æstimet, (vt ait Aristoteles) scit tamen quid intersit inter æs, & lupinum: id est, quid intersit inter veros nummos,

A & nummos ex lupinis factos, comicos, speciem duntaxat nummorum habenteis. Atque hic cùm ita sit animatus, ampla, & pretiosa munera dignis reseruat. Arist. libr. 4. de moribus ad Nicomachum, scribit, hominē liberalem suos fructus, suámque rem familiarem non neglecturum, vt possit de suo, viris bonis opitulari, & res necessarias suppeditare. Quemadmodū autem hîc Horatius ait prodigū ea donare, quæ parui æstimat: sic & Plautus in Truculento, amatorem bona sua pro stercore habere dicit.

HÆC SEGES] id est, hi deprauati hominū huius ætatis mores, & hæc inepta, stultáque liberalitas, &c. sententia totius huius loci mihi hæc videtur esse: multi exoriuntur prodigi, & stulti, qui sua profundunt, & largiuntur indignis: qui denique bona sua pro stercore habent (vt loquitur Plautus): ita fit, vt multi quoque reperiantur homines ingrati, & immemores beneficii. Vir bonus autem, & verè liberalis: &, qui cum dilectu, ac sapientia de rebus, & hominibus iudicat, B qualis tu es, sua bona plurimi æstimat: & ex eis benignè facit viris bonis: & quibus plurimū debetur, in eos beneficii confert plurimum: &, quēadmodum tu me iudicio, & dilectu locupletauisti, atque ornasti: ita me gratum erga te præstabo. vel hoc modo explica, & facilius. Prodigi & stulti homines, sua bona profundunt, nullum dilectum in donando adhibent, viros bonos mendicare, & esurire sinunt; improbos, facinorosos, impuros homines collocupletant: hæc causa est, quamobrem tam multi exoriantur ingrati: neque enim mirum est, si lenones, aleatores, impudici, beneficij accepti sint immemores. mirum esset, si boni viri, beneficijs affecti à potentiore aliquo sese ingratos in eum præberent. nam neque vir bonus, ingratus, neque ingratus, vir bonus esse potest. hunc igitur versum, *Hæc seges ingratos &c.* sic interpretabere, Peruersa, & præpostera largitio, causa est, quamobrem tot ingrati homines reperiantur. atque hanc posteriorē explicationem, à priore non admodum differentem, magis probabant Paullus Manutius, & M. Muretus. Vtro- C cumque modo dicamus, tralationem in nomine *seges* in esse intelligere debemus. Quamquam Seruius hunc locum proferens ad illum Virgilij locum Æn. 3. *& victum seges ægra negabat*, segetem videtur velle hoc loco terram significare proprie & sine vlla translatione. quod non ita est. nam hoc tantum admonet, segetem hîc terram significare: neque iccirco negat inesse tralationem, &, per segetem, seu terrā significari causam efficientem, & gignentem ingratos: nempe peruersam & inconsideratam largitionem.

INGRATOS TVLIT] rectè *tulit*. nam vt terra fruges ferre dicitur: sic hæc stulta largitio, prodigos gignere.

VIR BONVS ET SAP.] Virum bonum & sapientem opponit stulto & prodigo: & ostendit, quemadmodum stultus & prodigus dat indignis, & ea dat, quæ pro nihilo ducit: sic virum bonum & sapientem, non ignorantem quid distent veri & probi nummi à falsis, & improbis: veros illos nummos reseruare dignis hominibus, & sui similibus. D

NEC TAMEN ING. QVID DIST. ÆRA LVP.] id est, nec tamen ignorat quid intersit inter bonos & malos nummos: & ita Acron, si modò Acronis verba sunt. Natum à consuetudine comicorum, qui in scena lupinis, seu nummis ex lupino factis, vtebantur pro veris, & aureis, seu æreis. Iccirco Plautus lupinos, aurum comicum appellat. Quin etiam hodie pueri in Italia ex lupinis nummos imitari solent. Verùm ne quid dissimulem, M. Antonius Muretus cùm hîc Lutetiæ, quattuor ab hinc annos nobiscum esset, veram huius loci explicationem mihi & Turnebo indicauit.

DIGN. PRÆST. ME ETIAM] hic versus opponitur illi superiori, *Hæc seges ingratos tulit. &c*

QVÒD SI ME NOLES VSQVAM] vide quàm cautè, & quàm modestè, & quàm liberè tamen pro se dicat Horatius. Primo loco Mæcenatis erga se beneficia commemorat, & verbis amplificat: deinde gratum se in eum, & beneficiorum memorem futurum pollicetur: hæc sunt mo- E destiæ, & pudoris: postremò liberè simul, & vrbanè, quæ à se Mæcenas acceperit, id est, quæ ipse habuerit tum, cùm se ad eius amicitiam contulit, exponit, nempe corporis vireis, & firmitatem, formam, iuuentam, ætatem aptam ad suauitatem, blanditiámque sermonis, ad risus, ad amores: quæ omnia (inquit Horatius) si me, vt mancipium quoddam vinctum, & constrictū apud te retinere voles, neque vsquam animi causa discedere sines, mihi redde: redde meliores annos, quos tecum consumsi. Quidam libri habent *vmquam discedere, &c.*

NIGROS ANG. FRONTE CAP.] iuuentam. in senectute enim & frons caluitio dilatatur, & capillus canitie albescit.

INTER VINA FVGAM, &c.] id est, vno verbo, reddes ætatem ad leuitates amatorias aptam. Nam si quem decet puellæ, aut mulieris alicuius impudicæ discessum, & fugam inter vina iniquo animo ferre, & mærere: decet iuuenem, non virum: & multo minus senem. F

TENVIS] inani ventre.

REPSERAT] contrahens, & demittens se introiuerat.

PASTA] iam satura.

RVRSVS IRE] id est, redire, πάλιν ἰέναι.

TENDEBAT] conabatur, contendebat.

CVMERAM FRVMENTI] vas vimineum, seu, vt alij malunt, fictile, in quo frumentum à rusticis, & plebeiis hominibus condebatur, sat. 1. lib. 1. *Cur tua plus laudes cumeris granaria nostris?* κωφέλη nominatur à Græcis. capiebat autem medimnos sex.

QVEM MAC. SVBISTI] quem tum ingressa es, cùm macra, & gracilis esses. cauus, quiuis locus excauatus. sat. 6. lib. 2. *me silua, cauusque Tutus ab insidiis tenui solabitur eruo.*

HAC EGO SI COMPELLOR IMAGINE] non recuso, exemplo vulpis saturę, omnia tibi reddere, si me nusquam abs te discedere velis, & si iubeas me etiam valetudinis incommodo semper apud

A apud te hærere. Omnes ferè libri manuscr. sic habent, *si compellor:* vulgati plerique *si compellar.* nō prorsus malè. alij *si cōpeller*, mendosè, opinor. nam *cōpellor* à verbo cōpello, is, accipiendum esse detur, non à compello, as.

Resigno] restituo. vt supr. Od. 29. lib. 3. de fortuna, *Laudo manentem, si celereis quatit Pennas, resigno, quæ dedit.*

Nec somn. pl. lavdo satvr, &c.] nec animi tranquillitatem, & securam (vt Virgil. appellat) quietem plebeiorum hominum, ideò laudo, quòd epularum exquisitarum & lautarum cœperit me satietas, & quòd lautus sim iam, & copiosus, aliter sensurus, si egerem, & si amicitias principum expertus non essem: immò verò etsi non essem hujusmodi dapibus, & cenis expletus, animi securitatem, & somnum quietum, ac facilem, nihilominus optabilem, atque expetendum putarem: nec libertatem otiosam cum amplissimis diuitiis commutare vellem.

Altilivm] animalium, quæ eo consilio aluntur, vt saginentur, & saginata edantur: epularum exquisitarum, & sumtuosarum.

B Arabvm] sup. Od. 28. lib. 1. *Icci, beatis nunc Arabum inuides Gazis.*

Sæpe verec. lavdasti] sæpe pudorem meum laudasti, ex quo me minimè cupidum & paucis contentum esse cognouisti.

Rexqve, paterqve avdisti coram] audisti rex, id est, appellatus & salutatus es rex. sic enim & Græci, & Latini loquūtur. Theocr. εἰδ. ιϛ. quod inscribitur Χάριτες, Ὄφρα κε κ' εἰν Αἴδαο κεκρυμμένος ἐσθλὸς ἀκούσῃς. id est, vt etiam apud inferos, & in domo Plutonis conditus, bonus audias. & Sophocles in OEdipode Colon. Ἀλλ' οὐ γὰρ οὔτ' ἐν τοῖσδ' ἀκούσομαι κακὸς Γάμοισιν, οὔτ', οὓς αἰὲν ἐμφέρεις σύ μοι Φόνους πατρῴους ἐξονειδίζων πικρῶς. id est, at neque in his nuptiis malus audiam, neque in cædibus paternis, quas tu mihi semper maledicti loco amarè obijcis. Demosthenes περὶ στεφ. ἀντὶ γὰρ φίλων καὶ ξένων, ἃ τότε ὠνομάζοντο, ἡνίκα ἐδωροδόκουν, νῦν κόλακες καὶ θεοῖς ἐχθροὶ, καὶ τἄλλα, ἃ προσήκει, πάντ' ἀκούουσιν. nam pro C amicis & hospitibus, quibus tunc nominibus appellabantur, cum munera capiebant, nunc assentatores & diis inimici homines, & similia quę eis conueniunt, nomina audiunt. Iterum Hor. epist. ad Quinctium hoc libro, *Tu rectè viuis, si curas esse quod audis.* & sat. 7. lib. 2. *Subtilis veterum iudex, & callidus audis.* ex quo illa nata sunt apud M. Tul. & ceteros bonos scriptores vsitatissima, *benè, & malè audire.* rex autem hoc loco superiorem amicum significat, qui alit inferiorem, & tenuiorem, vt sup. annotaui ad Od. 36. lib. 1.

Nec verbo parc. abs.] appellatus es à me rex, & coram, & nihilominus absens.

Inspice si possvm] id est, cum animo tuo considera, vtrùm libenter, ac iucundè ea, quæ mihi donasti, tibi sim redditurus, nécne.

Havd male Telem. prol. pat.] non malè Telemachus Vlyssis filius Menelao respondit, equos ei pollicenti, & donare volenti.

Patientis] expressit epitheta Homeri. sic enim passim nominatur in Iliade, & Odyss. ταλασίφρων, πολύτλας: & ab alijs πολυτλήμων. D

Non est aptvs eqvis] locus est ὀδ. δ. vbi sic Telemachus, Ἐν δ' Ἰθάκῃ οὔτ' ἄρ δρόμοι εὐρέες, οὔτε τι λειμών· Αἰγίβοτος, καὶ μᾶλλον ἐπήρατος ἱπποβότοιο. Οὐ γάρ τις νήσων ἱππήλατος, οὐδ' εὐλείμων, Αἵθ' ἁλὶ κεκλίαται, Ἰθάκη δέ τε καὶ περὶ πασέων. id est, in Ithaca autē neque apta sunt ad cursum spatia, neque prata. Quin aspera est, & à capris depasta, & tamen gratior, quam si equos pasceret. Nulla enim insularum est, quæ in mari iacent, planis spaciis porrecta, & equis agitandis apta, neque pratis abundans, & herbosa: Ithaca autem omnium minimè. sic Aristoteles lib. 1. de arte dicendi, τὰ ἁρμόττοντα, id est, quæ nobis accommodata sunt, bona esse dicit. contraria ergo mala.

Porrectvs spatiis] loca porrecta a Iulio Cæsare dicuntur lib. 2. de bello Gallico, neque montibus intersepta, neque siluis impedita. sic enim loquitur ille, *Cum se illi identidem in siluas ad suos reciperent, ac rursus è silua in nostros impetum fecerent, neque nostri longius, quàm, quem ad finem porrecta, atque aperta loca pertinebant, &c.* E

Prodigvs herbæ] largè herbam efferens: herba abundans, herbæ ferax. suprà *Arcanique fides prodiga.* Od. 18. lib. 1.

Regia roma] vt epist. ad Bullatium, *Crœsi Regia Sardis.* Oda. 3. li. 4. *Romæ principis vrbiū,* &c.

Imbelle tarentvm] otiosum, quietū, à bello vacuum, & voluptarium: quod declarat M. Tull. ep. ad Trebatium, *Indicauit mihi Pansa meus Epicureum te esse factū. O castra præclara! quid fecisses, si te Tarentum, & non Samarobrinam misissem?* Tum Athenæus lib. 4. sic scribit de Tarentinis, λέγουσι καὶ τοῦτόν τινα λόγον οἱ Ταραντῖνοι, τοὺς μὲν ἄλλους ἀνθρώπους διὰ τὸ φιλοπονεῖν, καὶ περὶ τὰς ἐργασίας διατρίβειν, παρασκευάζεσθαι ζῆν· αὐτοὺς δὲ διὰ τὰς συνουσίας, καὶ τὰς ἡδονὰς, οὐ μέλλειν, ἀλλ' ἤδη βιῶναι. id est, Dicunt & hoc Tarētini, alios quidem homines, propterea quòd industrij & laboriosi sunt, & in opere faciūdo assiduè versantur, parare se ad viuendum: se autē propter molleis concubitus, & voluptates, non constituere in futurum, sed iam viuere.

Philippvs] *L. Philippus eloquentia, grauitate, florentissimus ciuitatis,* vt ait Cic. orat. pro Quinctio. de eodem sic in Bruto, *Duobus igitur summis, Crasso, & Antonio, L. Philippus proximus accedebat, &c.* hic dicebat, se tum, cùm brachium concalefecisset, solere pugnare, vt scribit M. Tullius 2. de Oratore. F

Horam] diei. dies enim in duodecim horas inæqualeis diuidebatur. sat. 5. lib. 1. *quarta vix demum exponimur hora.*

Carinas] hac in vrbis regione Philippi domus erat. ibidem etiam Ciceronis: ibidem & Pompeij Magni. notus iocus Sex. Pompeij in M. Antonium, qui domum Pompeij occuparat. quē referunt cùm alij, tùm Plutarch. in Anton. & Paterculus. Paterculi verba sunt hæc, *haud absurdè Sex. Pompeius, cùm in naui Cæsarem, & Antonium cena exciperet, dixit, in Carinis suis se cenam dare.* Carinas, lautas appellat Virg. libr. 8. Æneid. ibi, *passimq́, armenta videbāt, Romanoq́, foro, & lautis mugire Carinis:* vel propter ædificiorum elegantiam (inquit)

A (inquit Seruius) vel propter Augustum, qui à Curiis veteribus natus est, & in Carinis nutritus ac sublatus. dictæ autem Carinæ à carinarum nauis similitudine.

ADRASVM QVENDAM] ex libris veterib. alij habent *Arrasum*, alij *Adrasum*, alij *Abrasum*.

TONSORIS IN VMBRA] in officina, in pergula, in vmbraculo. Sed cur vacua? quia ad tonsorum officinas solent cõuenire loquaces homines & otiosi. lege annot. ad versum illum sat. 7. lib. 1. *Omnibus & lippis notum & tonsorib. &c.*

DEMETRI] inquit Philippus Demetrij dominus.

PVER HIC] Demetrius, seruus Philippi. Ode 38. li. 1. *Persicos odi, puer, apparatus.* sat. 6. li. 1. *Cùm Tiburte via prætorem quinque sequuntur Te pueri lasanum portantes.* Oda 19. lib. 3. *Da noctis mediæ, da puer auguris Murenæ.* epist. 2. li. 2. ver. 2. *Si quis fortè velit puerum tibi vendere, &c.* sat. vlt. lib. 1. versu vlt. *I puer, atque meo citus hæc subscribe libello* sat. 7. lib. 2. *an hic peccat, sub noctem qui puer vua furtiuam mutat strigilem, &c.*

B CVLTELLO PROPRIOS PVRG.] quidam libri veteres habent *Cultello proprio*: in his Nicotianus vnus. præterea nonnulli alij habent *resecantem* pro *purgantem*. sed hoc *resecantem*, tamquam ex annotatione natum, reseco, ac reijcio. *proprio*, probo, vt cohæreat cum voce *cultello*.

NON LÆVE] non stultè, οὐ σκαιῶς. Virg. in Tityro, *Si mens non læua fuisset.* Catull. in Cæsarem, *an hæc sinistra liberalitas, Parum expatrauit?* Horat. in epist. ad Pison. *ô ego læuus, Qui purgo bilem sub verni temporis horam:* & læuum tempus pro inopportuno, sat. 4. lib. 2. *cum te sic tempore læuo Impellarim.*

ABI, QVÆRE, ET REFER] *& refer*, ad me scilicet, id est, mihi renuntia. mira breuitas, vt tertio abhinc versu, *It, redit, & narrat.*

VNDE DOMO, QVIS?] sic loquitur Virg. Æneid. 7. *Qui genus? vnde domo? pacémne huc fertis, an arma?* Proper. lib. 2. *Qualis, & vnde genus: qui sint mihi, Tulle, Penates.*

C CVIVS FORTVNÆ] diues, an pauper. M. Tull. epist. ad Q. Valerium Q. F. lib. 13. *Grauissimum autem est, cùm superior factus sit ordine, inferiorem esse fortuna.*

PRÆCONEM] præconis munus erat in comitiis tribus citare: qui magistratus essent creati, renuntiare: leges, quæ suadebantur pronuntiare: in iudiciis, iudices, testeis, reos citare: in auctionibus, rerum pretia declarare.

TENVI CENSV] tenui re familiari, tenui fortuna. census est, quantum quis ex omnibus suis bonis auctione facta venditis, reficere potest.

ET CESSARE] & feriari interdum: non semper esse occupatum in re quærenda, & negotio gerendo, σχολάζειν.

ET QVÆRERE, ET VTI] quærit rem auarus, sed non vtitur: vt sat. 3. lib. 2. *Qui nummos, aurúmque recondit nescius vti Compositis, metuénsque velut contingere sacrum.* & epist. de arte poët. *Quærit, & inuentis miser abstinet, ac timet vti.* hic Mena autem rem quærebat, & rebus quæsitis, ac partis vtebatur. D

GAVD. PARVISQVE SODAL.] in quibusdam codicibus distinctionis nota ponitur post particip. *Gaudentem*. ea autem tollenda est. sat. 5. lib. 2. *Gaudentem nummo.*

ET LARE CERTO] domicilio certo, ac stabili, non vita vaga.

ET POST DECISA NEGOTIA] & negociis suis transactis, & confectis.

CAMPO] Martio. in quo complura ludorum genera exercebantur. Horat. epist. de arte poët. *Ludere qui nescit, campestribus abstinet armis.* homines otiosos, & feriatos in campo Martio frequenteis esse consueuisse, declarat M. Tullius in oratione pro P. Quinctio, *Vixit enim semper incultè, atque horridè. natura tristi, ac recondita fuit: non ad solariũ, non in campo, non in conuiuiis versatus est.*

SCITARI LIBET EX IPSO] non est mihi satis ex te audire: volo ex ipso Mena quærere. verba Philippi. E

QVODCVMQVE REFERS] quidam libri vet. habent *quæcumque refers.*

BENIGNE, RESPONDET] id est, si coniuncte legamus, liberaliter respondet, vt loquitur Cæsar lib. 4. de bello Gall. *quibus pacem, atq; amicitiam petentibus, liberaliter respõdet.* Sallust. de bello Iugurth. *Ad ea Iugurtha, tametsi regem ficta locutum intelligebat, tamen pro tempore benignè respondet.* Terent. Phorm. *benignè dicis.* M. Tull. ad Attic. lib. 7. epist. ad Pomp. *cum pacis conditiones ad te afferri, à téque ad ea honorificè, & largè responderi viderem.* Idem ad Q. frat. li. 1. *Pompeius perbenignè mihi respondit.* Muretus putat etiam hoc loco, aduerbium *benignè*, seorsum legendum, cui assentior. Qui autem respondet, *benigne*, honestè recusat: quo modo etiam nos nostro sermone loquimur, *Ie vous remercie*, cùm aliquid ab altero delatum, aut oblatum recusamus. sic sæpe Terentius, *rectè* vsurpat, pro negationis particula: fortasse ominis causa: nam Romani mali ominis vitandi causa non temere negabant. sic etiam Græci, vt apud Aristoph. κάλλιστ', ἐπαινῶ: id est, rectissime, laudo. quibus tamen verbis se recusare, atque aspernari significat. F

NEGAT ILLE MIHI?] Verba Philippi. Itâne est? negat ille mihi se venturum?

NEGAT IMPR.] respondet Demetrius. negat improbè, & pertinaciter. in eo se improbum præbet, quòd negat: & vel tuam voluntatem non curat, vel te fugit, ac reformidat.

TVNICATO] qui tunicis, non togis, propter egestatem, vtebatur.

SCRVTA] vetera, & fracta ferramenta, pannos veteres, vasa dimidiata, & similia. Lucillius apud Gell. lib. 3. *Quid ni? & scruta quidem vt vendat scrutariu' laudat. Præfractam strigilem, soleam improbu' dimidiatã.* γρύτη & γρυτάρια nominãt Græci, vnde γρυτοπώλης, qui vasa fracta, & similia vendit.

OCCVPAT] appellat eum improuisò, opprimit imparatum, & necopinantem: vel anteuertit, & salutat prior, vt subiungit.

MERCENARIA VINCLA] occupationes mercena-

A mercenarias, & præconias. erat enim præco: & mercede conductus, interdum merceis venaleis prædicabat.

PROVISISSET] mendosè in nonnullis libris legitur *præuidisset*, cum sit legendum *prouisisset*: id est, prȩuisisset, seu anteuisisset: quo verbo vtitur Ter. Andr. *Prouiso quid agat Pāphilus.* idē Adelph. *Hera, ego hinc ad hos prouisam, quàm mox virginem arcessant. prouiso* autē duo significat, (inquit Don.) procedo, & cùm processi, video. Plaut. in Sticho, *more hoc fit, atque est ita, mea sententia, si quem hominem exspectant, eum solent prouisere.*

POST NONAM] tribus horis ante solis occasum.

DICENDA, TACENDA] ῥητὰ, καὶ ἄρρητα: vt fit in libero conuiuio, & apud eum, qui nobis suspectus non est, & cuius fide & amicitia ita confidimus, vt non vereamur, ne, quæ liberius locuti fuerimus, foras efferantur.

SÆPE OCCVLTVM] ad hamum sæpè occultatum, quo Mena tanquam piscis, caperetur.

B VISVS] subaud. est, vt sæpè aliàs. *decurrere* autem, est è loco superiore currere. quamquam piscatores aiunt, pisceis ad hamum venire aduerso flumine.

ET IAM CERT. CONV.] sic habent omnes libri manu scripti, vbi vulg. *etiam*, vna voce, minus rectè: quamquam *etiam* ferri potest.

INDICTIS] ferijs Latinis, quæ à Consule indicebantur, seu imperabantur. harum feriarum (vt scribit Dionys. libr. 4.) participes erant vrbes Latinæ quadraginta septem: vel, vt alij volunt, sexaginta septem: quibus diebus taurus communiter ab omnibus immolabatur, eiúsque tauri singulæ ciuitates partem ratam capiebant. fiebat porrò hoc sacrificium in monte Albano Ioui Latiali. sacrificium ipsum Latiar appellabatur, à Tarquinio Superbo institutum. Quoniam autem Latij principatum populus Romanus obtinebat, iccircò taurum illum mactabant sacerdotes, & pontifices Romani. Appellantur à Macrobio libr. 1. Saturn. cap. 16. hæ feriæ etiam conceptiuæ, quia à C magistratu, videlicet consule, in dies certos concipiebantur. Varro libr. 5. de lingua Latina, *Similiter Latinæ feriæ, dies conceptiuus, dictus à Latinis populis, quibus in Albano monte ex sacris carnem petere fuit ius cum populo Rom. à quibus Latinæ feriæ dictæ sunt.*

IMPOSITVS MANNIS] vectus equis pusillis, seu sublatus in equos pusillos. sic loquitur Virg. Georg. 3. *Frena Pelethronij Lapithæ, gyrósque dedere, Impositi dorso, atque equitem docuere sub armis Insultare solo, &c.* & Cæsar lib. 1. de bello Gall. *omnibus equis Gallis equitibus detractis, in eos legionarios milites legionis decimæ imponere.* de mannis supra ad Od. 23. lib. 3.

DVM SEPT. DONAT SEST.] id est, septē millia sestertiûm nummûm, quæ centum & septuaginta quinque aureos nostros efficiunt. Sed quoniam quidam viri docti scripserunt, sestertia, & sestertios idem valere, minuenda est hæc opinio, & hic error eripiendus est hominibus: Budæus denique noster, quem illi reprehenderunt, defendendus. primùm autem constituendum est, D quid sit sestertius. Valet igitur idem sestertius, quod nummus, & sestertius nummus: id est, duo asses, & semis: seu duæ libræ, & dimidia. nam as libram valebat. iccircò ita notabatur sestertius ab antiquis, LLS. vel sic ~~LLS~~. posterius tamen notari cœptus est hoc modo IIS. quæ nota significat, nummum illum sic signatum valere duos asseis & semissem. Atque hac nota signatum sestertium nummum æreum inspiciendum dedit mihi Clemens Teueninus, & alterū argēteum. Idem duos alios nummos argenteos ostendit, quorum alter sic erat notatus V. quæ nota significat valere quinque asseis, seu duos sestertios, id est, dimidiam partem denarij: alter sic, X: quæ significat valere denarium, id est, decem asseis, seu quattuor sestertios. dictus autem sestertius, *quasi semis tertius* (inquit Varro lib. 5. de lingua Lat.) *dupondius enim, & semis, antiquus sestertius est*: estque quarta pars denarij. Nam denarius quatuor sestertios continet. Quod & Sosipater cōfirmat libr. 1. instit. gramm. his verbis. *Sestertius autem vnde appelletur, solet* E *quæri: quod manifestum erit, si sciamus, apud antiquos denarium decem asseis habuisse. Ideoque in rationibus faciendis denarium decussi X. inductum notamus. Cuius quarta pars dipondius semis, sestertius dicitur, quòd de tribus assibus semis deficiat.* Denique & nota nihil aliud, quàm dipondium & semissem ostendit LLS. quòd si sestertius ad rationem monetæ nostræ Gallicæ redigatur, quinquaginta circiter sestertij, aureum hodiernum scutatum constituent: denarius autem erit ferè duodecima pars nostri aurei. Atque hæc de sestertio, & denario perspicua esse poterunt exemplis. M. Tull. frumentar. *Quid ergo à me tibi nummorum dari potest, cùm senatus tibi quaternos nummos dederit? quid poscat, attendite. & vos quæso simul iudices, æquitatem prætoris attendite. Quaternos* LLS, *quos mihi senatus decreuit, & ex ærario dedit, ego habebo, & in cistam transferam ex fisco. Quid postea? quid? pro singulis modijs, quos tibi impero, mihi octonos* LLS *dato. qua ratione? quid quæris rationem?* F *non tantam rationem res habet, quantam vtilitatem, atque prædam. Dic (inquit ille) planius. Senatus te voluit mihi nummos dare, me tibi frumentum metiri: tu eos nummos, quos mihi senatus dare voluit, ipse habebis? à me cui singulos denarios dari oportuit, binos auferes? &c.* Ex hoc loco intelligi potest, quattuor sestertios vni denario pares esse, si conferas illa verba, *pro singulis modijs, quos tibi impero, tu mihi octonos LLS dato*, cum his, *à me cui singulos denarios dari oportuit, binos auferes?* Denique sestertius ferè duos asseis cum dimidio valebat. assem autem constat tertiam partem solidi Gallici, seu solidum Venetum valuisse. Suetonius scribit C. Iulium populo Romano hortos circa Tiberim publicè, & viritim trecenos sestertios legauisse. quæ summa æstimatione æqualis ferè est sex aureis Gallicis scutatis hodiernis. at si ciuibus Rom. singulis trecena sestertia legata essent, sena circiter millia aureorū scutatorum nostratium eis legata fuisse

A fuisse intelligerentur: quam summam neque populo Ro. viritim legatam esse, neque si legata fuisset, ex bonis C. Iulij Cæsaris redigi potuisse credibile est. Sestertium igitur dicimus mille sestertios nummos valuisse. id planum fiet exemplis, quorum id primum sit, quod nobis hic locus suppeditat. Quæ nam fuisset hæc Philippi in Menam liberalitas, si septem sestertios nummos, id est, vix octodecim solidos, seu marketos Venetos, aut sex Gallicos ei donasset, totidemque mutuos dedisset? Idem Horat. epist. ad Iul. Florum, lib. 2. epist. de quodam Luculli milite, qui castellum Mithridatis munitissimum ceperat, *Clarus ob id factum donis ornatur honestis, Accipit & bis dena super sestertia nūmûm.* nónne ridicula fuisset Luculli in militem illum siue Valerianus fuerit, siue quis alius, munificētia, si viginti sestertios, id est xx. Carolinos nostros, ei donatos intelligeremus? quòd si quis quærat quid sibi velit vox *nūmûm*, dico bis dena sestertia nummûm positum esse, pro eo, quod est, bis dena, seu xx. millia sestertiûm nummûm. B atque ita locutus est M. Tull. Verr. de iure dicundo. *Redeunt illi Rhegio Siracusas: queri cum multis, ita vt fit, incipiunt, sese* LLS LXXX. *nummum frustra dedisse.* id est, octoginta millia sestertiûm nummûm. Idem Horat. sat. 3. lib. 1. *decies centena dedisses Huic paruo paucis contento: quinque diebus Nil erat in loculis.* decies centena sestertia, seu decies cētena sestertiûm millia, nostra ratione valent circiter xxv. aureorum hodiernorum millia. Ostendamus etiam ex M. Tullio, sestertium valere mille sestertios. Verr. de iure dicundo, *Dicebant quantū cuique eius iussu nummorum esset datum: gemebant Syracusani: sed tamen patiebantur: repente recitatur vno nomine* LLS CCL. *millia iussu prætoris data.* sequitur mox aliis verbis eadem sententia. *numerantur illa* LLS *ducenta quinquaginta Siracusanis. ea quemadmodum ad istum posteà per pseudothyrum reuertantur, tabulis vobis & testibus iudices planum faciam.* Idem epist. lib. 5. ad Rufum, *Reliquum est de sestertiûm centum millibus, de quibus memini mihi à te Myrina litteras esse allatas, non mei errati, sed tui, in quo pecca-* C *tum videbatur esse, si modò erat, fratris tui, & Tullij.* eadem epistola mox eandem summam iterat aliis verbis. *Quòd si mihi expensa ista sestertia centum tulisses, tamen, quæ tua est suauitas, quique tuus in me amor, nolles à me hoc tempore, æstimationem accipere.* En, quæ suprà sestertiûm centum millia dixit, hîc sestertia centum appellat. Idem Paradox. vlt. de Crasso, *capit ille ex suis prædiis sexcenta sestertia, ego centena ex meis.* nónne exploderetur, si quis diceret Crassum ex suorum prediorum fructibus sexcentos sestertios duntaxat, M. Tull. ex suis centum refecisse? Idem ad Attic. lib. 2. *de Terentia autem (mitto cetera, quæ sunt innumerabilia) quid ad hoc addi potest? scripseras, vt* LLS XII. *permutaret: tantum esse reliquum de argento. misit illa* CCIↃↃ. (id est, decem millia) *mihi, & ascripsit tantum esse reliquum. Cum hoc tam paruum de paruo detraxerit, perspicis quid in maxima refecerit?* Queritur his verbis M. Tull. de Terentia, quòd, cum ab ea exspectaret XII. millia sestertiûm, decem millia duntaxat miserit, & de tam parua summa, videlicet, D duodecim millibus sestertiûm, duo millia detraxerit, id est, ex trecentis aureis nostris, quinquaginta. quis erit tam excors, qui hoc loco sestertia duodecim idem esse dicat, quod sestertios duodecim, cum ex sestertiis nummis XII. nullo modo duo sestertiûm millia detrahi possint? Accedant superioribus exemplis alia ex Catullo, Salustio, Martiali. Catullus igitur ad Furium, *Furi, cui neque seruus est, neque arca, Nec cimex &c. Hæc tu commoda tam beata, Furi, Noli spernere, nec putare parui: Et sestertia, quæ soles precari Centum, desine: nam sat es beatus.* Non est profectò verisimile, hunc Furium à Diis immortalibus centum sestertios, id est, vix duos aureos hodiernos optare in animum vnquàm induxisse. Quid? in eo epigrammate, quod scripsit idem poëta ad Silonem lenonem, *Aut sodes, mihi redde decem sestertia Silo, &c.* decem sestertia, decem sestertios nummos interpretabimur, vt dicamus Catullum vix quin- E tam partem aurei nostri huic lenoni dedisse ea lege, vt puellam ab eo acciperet, deinde ab illo delusum, tantillam pecuniam repoposcisse? Sallustius de coniurat. Catil. scribit, si quis quid indicasset de coniuratione, quæ contra rempub. facta erat, præmium seruo libertatem, & sestertia centum: libero, impunitatem eius rei, & sestertiorum ducenta millia senatum decreuisse. quid minus credibile, quàm sestertios centum, pecuniam vilissimam, cum libertate, re omnium carissima, senatum coniunxisse? Martialis (vt est in epigrammate quodam libr. 6.) sex sestertia à Pæto petiuerat: ille non negauerat quidem, sed longo post tempore tradiderat: Martialis in eum sic scribit, *Sex sestertia si statim dedisses, Cùm dixti mihi, sume, tolle, dono: Deberem tibi, Pæte, pro ducentis. At nunc cùm dederis, diu moratus, Post septem, puto, vel nouē kalendas, Vis dicam tibi veriora veris? Sex sestertia, Pæte, perdidisti.* non sit profectò audiendus, qui dicat, Martialem sex sestertios à Pæto vnquàm petiuisse, vix nonam aurei nostri partem: aut, cùm eam pecuniolam accepisset, tanti eam fecisse, vt Pæto scriberet, eam iccircò illi periisse, quòd serò F liberalis fuisset.

EX NITIDO FIT RVSTICVS] *ex nitido*, id est, vrbano, & bene habito, *fit rusticus*, id est, impolitus, scaber, horridus & obsoletus. Vrbani enim homines magnam partem cultiores, comtiores, mundiores, ac nitidiores rusticis solent esse. rustici contrà horridi, scabri, inculti, strigosi, & illoti. sup. epist. 3. *Me pinguem & nitidum bene curata cute vises Cum ridere voles, &c.* Nitidus autem non eum tantum significat, qui in victu mundus, & minimè sordidus est, verùm etiam qui in sumtu faciendo elegans, & minimè parcus est. Plaut. Aulul. *Tamen è meo quidem animo, aliquanto facias rectius, Si nitidior sies in filia nuptiis.*

SVLCOS ET VIN. CREP. MERA] nihil aliud loquitur, nihilque aliud habet in ore, quam sulcos, & vineta. M. Tull. ad Attic. lib. 9. *Dolabella suis litteris Idibus Martij datis merum bellum loquitur.* vide quæ notaui ad Od. 18. lib. 1. de verbo *crepandi.* Vineta autem, loca sunt vitibus consita. sup. epist.

A epiſt.ad Auguſt.*Vt vineta egomet cædam mea.*

VLMOS] quibus maritantur vites alioqui viduis. vide ſuprà annotationem ad illum locum, *Altas maritat populos*.Od.2.epod.

SENESCIT] maceratur, tabeſcit, conficitur. Cicero pro Sextio,*otio,& tranquillitate reip.conſeneſcebat.* ita ſenium pro re odioſiſſima, tædiíque pleniſſima vſurpatur. Cæcilius, *Tibi ego Antipho has ſero. Senium eſt, cùm audio.* Plautus in Sticho, *Hæres vitæ me ſoror ſaturant:hæ mihi diuidiæ,& ſenio ſunt*,Horat.epiſt.ad Loll.2.*inhumanæ ſenium depone camœnæ.*

VERVM, VBI OV. F. M. P. CAP.] non diſſimile eſt exemplum illud apud Xenophõtem Κύρου παιδ.li.8. vbi Pheraulas,qui ex paupere diues à Cyro factus erat,deſiderio tandem priſtinæ trãquillitatis,& quietis affectus, & curarum, ac moleſtiarum, quas ſibi diuitias importaſſe querebatur, multitudine offenſus, omnium bonorum ſuorum poſſeſſionem in Sacam transfert, hoc ſibi tantùm excipiens, vt ab eo, tamquam hoſpes,
B atque etiam parcius,minúſque eleganter, ac ſumtuosè,quàm hoſpes,alatur. Inter cetera autem diuitiarum incommoda, hoc quoque commemorat,quòd neceſſe ſit homini diuiti ſæpe ab aliquo aut afferri oueis aliquot à lupo iugulatas, vel bouem è prærupto, & præcipiti loco delapſum: aut nuntiari,iumenta in morbum incidiſſe.verba Xenophontis, quæ ad hunc locum pertinent, ſunt hæc, ἥκει δέ τις ἢ τῶν προβάτων λελυκωμένα φέρων, ἢ τῶν βοῶν καταπεκρημνισμένας, ἢ νόσον φάσκων ἐμπεπτωκέναι τοῖς κτήνεσιν. ὥστε μοι δοκῶ, ἔφη ὁ Φεραύλας, νῦν διὰ τὸ πολλὰ ἔχειν, πλείω λυπεῖσθαι, ἢ πρόσθεν διὰ τὸ ὀλίγα. id eſt, venit autem aut oueis eas, quę à lupo morſæ, vel iugulatæ ſunt afferens, aut boues, quæ præcipites è ſaxo deciderunt, aut nuntians in pecora morbum aliquem inuaſiſſe. Itaque mihi videor, inquit Pheraula, pluribus nunc moleſtiis affici propterea quia multa poſſideam, quàm antea, quia pauca haberem.

SPEM MENT. SEG.] id eſt, minus reddidit, quàm ſperauerat agricola, ſpem fefellit. vt ſuprà
C Od.1.lib.3.*Fundúſque mendax arbore nunc aquas Culpante,nunc torrentia agros Sidera.*

BOS EST ENECTVS] bos arator: βοῦς ἀροτήρ. Priſc.libr.9.docens,necatum ferro,nectum verò, alia vi peremptum intelligi, hunc locum teſtem producit.ſic Liuius,*fame,frigore,illuuie,ſquallore enecti.* M.Tull.Tuſc.1.*ſiti enectus Tantalus.*

MEDIA DE NOCTE] ſic loquitur ſuprà ep. 2.*ſurgunt de nocte latrones.*& ſat.3.lib.2.*Vnde vxor media currat de nocte vocata.*& ſatyr.vlt.eiuſd.lib. *De medio potare die.* & epiſtol.14.quæ eſt ad Villic. *Quem bibulum liquidi media de luce Falerni,&c.*de media nocte autem, de medio die, de meridie,id eſt,aliquanto poſt mediam noctem, mediũ diem, meridiem. ſic M.Tull. pro Murena, *Vigilas tu de nocte,vt conſultoribus tuis reſpondeas.*

SIMVL] ſimulatque,vt ſæpe alibi.

SCABRVM] horridum, ſquallidum, incomtum,impexum: qui antea erat nitidus,pexus, mundus,comtus.

INTONSVM] capillus intonſus, præterquàm in pueris, mæroris, & luctus, & vitæ triſtioris erat D
argumentum.Suet.in Aug. *Adeò namque conſternatum ferunt, vt per continuos menſes, barba, capillóque ſummiſſo, caput interdum foribus illideret.* vide quæ notaui ad illum locum ſat.3.libr.2.*ſapientem paſcere barbam.* Sed Ariſtotel. Rhet.1.ſcribit pulchrum eſſe Lacedæmone,comam alere,ac producere. libertatis enim ſignum eſſe, quia non ſit facile ei, qui ſit capillatus, quicquam illiberale, aut mercenarium facere: ἐν Λακεδαίμονι κομᾶν καλόν· ἐλευθερίας γὰρ σημεῖον. οὐ γάρ ἐστι κομῶντα ῥᾴδιον οὐδὲν ποιεῖν ἔργον θητικόν.

DVRVS] durus dicitur hoc loco nimis in negotio gerẽdo occupatus, nullũ à labore vacuũ tẽpus intermittens, ab omnibus voluptatibus, & animi oblectationibus abſtinens, homo ferreus,& pæne dicã inhumanus, doloris ſenſu carens, ſic ep.ad Quinct.hoc eod.lib.*ſine paſcat durus, arétq.* aliter ſat.2.lib.1.*Sub patribus duris tironum.*

VVLTEI] *Vultei* diſſyllabum eſt. notat Priſc. lib.7.& producit teſtem hunc verſum.Sic & *Pompei*,à recto Pompeius.Od.7.lib.1.*Pompei meorum prime ſodalium.* E

VERVM MIHI PONERE NOM.] ſic habent omnes ferè libri veteres, cùm vulgati habeãt *dicere nomen.* ponere autem, id eſt, imponere. ſic ſat.4.lib.2.*Ponere ſigna nouis præceptis.*

QVOD TE] id eſt, propter quod te obſecro, vt me reddas vitæ priori. ſic Virg.lib.6.Æn.*Quod te per cæli iucundum lumen, & auras, Per genitorem oro,per ſpem ſurgentis Iuli, Eripe me his inuicte malis.*

DEOSQVE PENATEIS] Cicero libro de natura Deorum 2.*Penates à penu dicti ſunt.eſt enim omne,quo veſcuntur homines,penu:aut ab eo,quod penitus inſident.* Habebat autem ſuos quiſque deos Penateis domi ſuæ. Idem pro domo ſua. *Quid eſt ſanctius, quid omni religione munitius, quàm domus vniuſcuiuſque ciuium? hìc aræ ſunt,hìc foci,hìc Dij penates,hìc ſacra, religiones,cæremoniæ cõtinentur, &c.* iidem Lares familiares dicebantur. Hor.ſat.5.lib. 2.*dulcia poma, Et quoſcũque feret cultus tibi fundus honores, Ante Larem guſtet venerabilior Lare diues.* Iterum M.Tull.in orat. pro P.Quinctio. quos appellauerat paullo antè deos Penateis, eoſdẽ paullo pòſt Lares familiareis dicit his verbis. *At hic quidem iam de fundo expulſus,iam à ſuis Diis Penatibus eiectus eſſet.* idem infrà. *illud dico, dominum expulſum eſſe de prædio,domino à familia ſua manus allatas eſſe ante ſuos Lares familiareis.* F

QVI SIMVL ASPEXIT, Q. D.] ſic habent omnes libri manu ſcrip. & item vulgari. Nonnulli tamen legi volunt, *Qui ſemel aſpexit, &c.* & ita hunc locum explicant: qui ſemel aſpexit, quantum d.p. diſtent, is mature redeat. Ego nihil mutandum cenſeo, & hæc verba ſic declaro: Qui, Philippus,ſimulatque aſpexit, id eſt,cognouit,ſeu cõſiderauit, quantùm dimiſſa, id eſt, relicta, diſtent à petitis: ſubintell. dixit ea, quæ ſequuntur *mature redeat Vulteius*, ad prius vitæ genus ſcilicet, ſeu ad priſtinum vitæ inſtitutum, ſiue in vrbem: repetátque, ea, quæ reliquit. Hæc autem ita dicuntur à Philippo, vt imperante alicui ſuorum, det operam, vt redeat Vulteius: videat eius rationes, &

A accipiat: agátque cum eo liberaliter, vt ille primo quoque tempore omni negotio & molestia, & cura vitæ rusticæ solutus ad vitam priorem reuerti possit. Non erat enim consentaneum L. Philippum, clarissimum virum, & in repub. occupatissimum, cum Vulteio rationem inire & σμικρολογεῖν. Itaque dat alicui è suis negotium, vt eũ quàm primùm dissoluat.

MATVRE REDEAT] inquit Philippus, redeat quàm primùm in vrbem: & quàm primùm repetat ea, quæ reliquit.

MET. SE QV. SVO M. AC P. V. EST.] verum est, id est, par est. vt sat. 3. lib. 2. *An, quodcunque facit Mæcenas, te quoque verum est, Tanto dissimilem & tanto certare minorem?* monet autem prouerbium, vt id vitæ genus vnusquisque sequatur, quod sibi aptum sit.

8 AD CELSVM ALbinouanum.

B

CELSO gaudere, & bene rem gerere Albinouano
Musa rogata refer, comiti, scribæq; Neronis.
Si quæret, quid agam: dic multa, & pulchra minantem,
Viuere nec rectè, nec suauiter: haud quia grando
Contuderit viteis, oleamq; momorderit æstus:
Nec quia longinquis armentum ægrotet in agris:
Sed quia mente minus validus, quàm corpore toto,
Nil audire velim, nil discere, quod leuet ægrum: C
Fidis offendar medicis: irascar amicis,
Cur me funesto properet arcere veterno:
Quæ nocuere sequar: fugiam, quæ profore credam:
Romæ Tibur amem ventosus: Tibure Romam.
Post hæc, vt valeat: quo pacto rem gerat, & se:
Vt placeat iuueni, percontare, vtq; cohorti:
Si dicet rectè: primùm gaudere: subinde
Præceptum auriculis hoc instillare memento:
Vt tu fortunam, sic nos te, Celse, feremus.

CELSO GAVD. ET BENE REM GER. &c.] Græcorum more locutus est, κέλσῳ χαίρειν, καὶ εὖ πράττειν, &c. ordo est, ô musa à me rogata refer, id est, renuntia salutem Celso, qui me prior saluere iussit. Plato in Charmide improbat hanc Græcorum salutationem, χαῖρε, id est gaude: aitque multo præstare ita salutare, σωφρόνει, quod idem valere dicit, atque γνῶθι σεαυτὸν, id est, nosce teipsum. D

COMITI, SCRIBÆQVE] notandum, inferiorem amicum, comitem nominari: scribam autem eum accipio, qui scribendis litteris ab amico potentiore præpositus est.

MINANTEM] præ me ferentem, promittentem, iactantem. sic loquitur sat. 3. lib. 2. *Atqui vultus erat pulchra, & præclara minantis*, id est, de te promittentis. atque eadem est interdũ verbi ἀπειλεῖν apud Græcos significatio. Homer. ὀδυσσ. θ. Ἠ μὲν ἀπείλησας βητάρμονας εἶναι ἀρίστους. id est profecto minatus es saltatores esse optimos. iungit item hoc verbum cum accusandi casu Od. 28. lib. 1. *Sic quodcũque minabitur Eurus Fluctibus Hesperiis, &c.* E

NON QVIA GR. CONTVDERIT VITEIS] nomẽ Græcum χαλαζοκοπίαν videtur expressisse. translatè dictum illud sat. 7. li. 2. *postquam illi iusta podagra Contudit articulos, &c.*

MOMORDERIT] affecerit, læserit. alibi ad frigus trãstulit, vt sat. 6. lib. 2. *Matutina minus cautos iam frigora mordent*. epistol. 16. translatè dixit, *Mordear opprobrijs falsis, mutémque colores?*

ÆGROTET IN AGRIS] sic est scriptum in duob. cod. Vatic. & Iann. Faër. Torn. Rain. Card. Russ. Nicot. Cleric. ceteris. vulgati autem habent, *in aruis*.

MENTE MINVS VALIDVS] animo æger potius, quàm corpore. Hippocr. aphorism. γνώμῃ νοσέειν.

CVR ME FVNESTO, &c.] hæc ita sunt accipienda, quasi pronuntientur ab Horatio offenso, atque irato: vel *cur* hoc loco valet, propterea quòd, cuius rei exempla sunt rariora. M. Tull. ad Att. lib. 3. *Quòd me accusas, cur hunc meum casum tam grauiter feram, debes ignoscere.* frequentiora sunt illa M. Tull. ad Cœlium lib. 2. *Quid ergo accidit, cur cõsilium mutarem? nónne omnia potius, cur in sententia permanerem?* & lib. 2. accus. *tamen digna causa esset, cur inimicitias hominis improbissimi susciperem.* & pro Sextio. *maledicito Sabino, homini Reatino, cur tam temerè exclamarit occisum.* Idem libr. 5. de finib. sub extrem. *nõ pugnem cum homine cur tantum habeat in natura boni: illud vrgeam, &c.* T. Liuius lib. 43. *Fecerit aliquid Philippus, cur aduersus eum armatũ, & bellum gerentem hoc decerneremus.* dixit autem *me arcere veterno* pro eo, quod est à me veternum arcere, per hypallagen: vt epistol. de arte poet. *classeis Aquilonibus arcet.* F

VETERNO] lethargo: vnde, qui veternosi à Latinis, lethargici à Græcis appellantur, qui veterno laborant. Horat. satyr. 2. libr. 2. *Vt lethargicus hic cum sit pugil.* vtitur hoc nomine Cicer. epist. ad Cœlium lib. 2. *erat in eadem epistola veternus ciuitatis.* & Cœl. ad Cic. 8. *nisi ego cum tabernarijs, & aquarijs pugnarem, veternus ciuitatẽ occupasset.* Virg.

Georg.

A Georg.1.*Nec torpere graui paſſus ſua regna veterno.* funeſtum appellat hoc loco Horatius: ſtolidum Catullus in carmine ad Coloniam, *Si pote ſtolidum repente excitare veternum.* Eſt autem propriè veternus morbus, quo quis ſomni neceſſitate (vt ita dicam) adamantinâ vrgetur, omnium propemodum rerum oblîtus.

QVÆ NOC. SEQVAR: FVGIAM, &c.] ea ſequar, quæ ſcio eſſe damnoſa: fugiam autem, quæ mihi vtilia futura exploratum habeam. quod eſt incontinentis, ſeu impotentis, id eſt, eius, quem Ariſtoteles ἀκρατῆ nominat. dictus autem ex eo eſt quòd in illo partem animi meliorem, videlicet rationem, vincat deterior, nempe cupiditas, & libido: vide Ariſt. lib. 7. de morib. ad Nicom.

ROMÆ TIB. AM. VENTOS.] mobilis ſim, & inconſtans. ſimile illud eſt ſat. 7. lib. 2. *Romæ rus optas, abſentem ruſticus vrbem Tollis ad aſtra leuis.* infrà epiſt. ad Mecen. 3. *plebem, ventoſam* nominat. Sic apud Eurip. Hippoly. coron. nutrix ait Phædram offendi præſentibus, amare, quæ abſunt, his
B verbis Οὐ δέ σ' ἀρέσκει τὸ παρὸν· τὸ δ' ἄπον φίλτερον ἡγῇ.

ET SE] gerat. Cicer. ad Matium libr. 2. epiſt. *Quonam modo me gererem aduerſus Cæſarem, vſus tuo conſilio ſum.*

IVVENI] Tiberio Claudio Neroni.

VTQVE COHORTI] & quomodo cohorti placeat. ſic autem habent libri veteres, pro quo vulgati, *atque cohorti*, minus rectè.

SVBINDE] deinde, vt ſatyr. 5. libr. 2. *Sparge ſubinde.*

INSTILLARE] tralatio eſt à rebus liquidis, quæ inſtillantur: vt ſatyr. 2. lib. 2. *Cuius odorem olei nequeas perferre, &c. Caulibus inſtillat.*

VT TV FORTVNAM.] ſuprà Od. 27. lib. 3. *bene ferre magnam Diſce fortunam.* quaſi dicat: ſi ſecundam fortunam inſolenter, & immoderatè feres, nec nos inſolentiam tuam feremus.

IX. AD CLAVDIVM Neronem.

C *SEPTIMIVS, Claudi, nimirum intelligit vnus,*
Quanti me facias. nã, cùm rogat, & prece cogit (coner,
Scilicet, vt tibi ſe laudare, & tradere
Dignũ mente, domóque legentis honeſta Neronis:
Munere cùm fũgi propioris cenſet amici:
Quid poßim videt, ac nouit me valdius ipſo.
Multa quidem dixi, cur excuſatus abirẽ
Sed timui, mea ne finxiſſe minora putarer, (dus vni.
Dißimulator opis propriæ: mihi commo-
Sic ego maioris fugiens opprobria culpæ, D
Frontis ad vrbanæ deſcendi præmia. quòd ſi
Depoſitum laudas ob amici iuſſa pudorẽ:
Scribe tui gregis hunc: & fortem crede, bonúmque.

SEPTIMIVS] hic ille eſt Septimius, ad quem ſcripta eſt Oda 6. lib. 2. *Septimi Gades aditure mecum, &c.*

NAM, CVM ROGAT] ſecutus ſum hoc loco & teſtimonium P. Vict. qui lib. Var. lect. xx. teſtatur ita ſcriptum eſſe in antiq. cod. & meam ipſius conſcientiam, qui hanc ſcripturam offendi expreſſam in tribus cod. Vatic. & Iannoct. Faër. Torneſ. & Clericano, Nicotiano. Ruſſard. meo. neque verò quemquam commouere debet alterum, *cùm* quod ſequitur quarto abhinc verſu. eſt enim locutio ἀσύνδετος, hoc modo, cùm rogat, cùm cenſet me E
propioris, id eſt, interioris, ſeu intimi amici munere fungi, *Quid poßim videt, &c.*

ET PRECE COGIT SCILICET] legenda ſunt hæc continenti, & non intermiſſo ſpiritu. ſignificat autem, amicorum, & virorũ bonorum preces vim cogendi quandam obtinere apud nos: hoc modo, cùm rogat, & ſcilicet rogando cogit, &c. *quid poßim videt.*

LAVDARE, ET TRADERE] id eſt, commendare, vt eum in fidem, & amicitiam tuam recipias. ſic loquitur epiſt. ad Loll. 2. hoc libro, *Fallimur & quondam non dignum tradimus.* & ſat. 9. lib. 1. *haberes Magnum adiutorem, poſſet qui ferre ſecundas: Hunc hominem velles ſi tradere.* M. Tull. epiſt. ad Cæſ. lib. 7. *totum denique hominem tibi trado de manu (vt aiunt) in manum tuam iſtam, & victoria, & fide præſtantem.* & ad Trebat. eod. lib. *ſic ei te cõmendaui, & tradidi, vt grauiſſimè, diligentiſſiméq; potui.* Salluſt. coniur. Catil. ex epiſt. Catilinæ, *Nunc Oreſtillam tibi commendo, tuæq; fidei trado.*

DIGNVM M. D. QVE L. H.] vel tamquam F
dignum mente, & domo Neronis, &c. vel reuera dignum Neronis mente, id eſt, animo, & domo, id eſt, familia, ſeu contubernio & conuictu. legentis honeſta, id eſt, res honeſtas, & honeſtos viros eligentis, atque in ſuam amicitiam recipientis.

MVNERE CVM FVNGI PROPIORIS] id eſt, cùm cenſet me vti munere, & fungi officio interioris amici, quid apud te poſſim, videt, &c. nemo enim quenquam opulento alicui, & potenti viro commendat, niſi qui apud eum gratia valeat, ſitque ei pæne intimus.

NOVIT ME VALDIVS IPSO] perinde ac ſi diceret, non arbitror me tantùm apud te valere, vt quemquam tibi commendare, & tradere conari debeam: ſed ille tamẽ me rogat, vt id faciam, ſibíque ita perſuaſit, me abs te impetraturum. *valdius* autem valet idem, quod magis, vt in epiſt. ad Piſones, *Valdius oblectant populum, dimiſſa per aurem, &c.*

MVLTA QVIDEM DIXI, CVR] multas

A quidem causas attuli, quibus hoc commendandi munus mihi ab eo impositum deprecarer.

Sed timui, mea ne, &c.] id est, sed timui, ne ei vireis meas, meámque apud te gratiam nimis extenuare, & dissimulare viderer. talis describitur εἴρων ab Aristotele lib. 4. de morib. ad Nicomach. his verbis, ὁ δ' εἴρων δοκεῖ ἀρνεῖσθαι τὰ ὑπάρχοντα, ἢ ἐλάττω ποιεῖν, id est, dissimulator autem ea negare videtur, quæ in se insunt, aut minora fingere. sed hoc interest, quòd εἴρων laudatur: dissimulator opis propriæ vituperabilis est, si suam opem dissimulat, ne alteri prosit. sic sat. 10. lib. 1. *Defendente vicem modò rhetoris, atque poëtæ, Interdum vrbani parcentis viribus, atque Extenuantis eas consultò.*

Maioris cvlpæ] dissimulationis, & animi in officio tribuendo restricti, ac maligni. Est enim maior culpa, grauiúsque peccatum nolle cõmendare aliquem virum bonum, & dignum amicitia potentium virorum, apud virum potentem, dissimulando suam gratiam, & extenuando suas vireis, quàm talem virum commendando, subimpudentem, & subaudacem ab illo potente viro
B existimari.

Frontis ad vrb. desc. præm.] ad impudentiam. vrbani enim perfrictioris oris esse solent, quàm rustici: atque hanc impudentiam, quam frontis vrbanæ præmium dicit, proximo versiculo *depositum pudorem* nominat.

Scribe tvi gregis hvnc] hunc ascribe in amicorum tuorum numerum.

Et fortem cr. bon.] *fortem*, vel laborum perferentem, & patientem, miniméque mollem & leuem: vel propriè ἀνδρεῖον, id est, ad omnia pericula subeunda promtum ac paratum. bonum autem, ἀγαθὸν, ἐσθλὸν, virum bonum.

X. AD FVSCVM Aristium.

VRBIS amatorem Fuscum saluere iubemus
C *Ruris amatores: hac in re scilicet vna*
Multùm dissimiles, ad cetera pæne gemelli:
Fraternis animis: quicquid negat alter, & alter:
Annuimus pariter, vetuli, notíq; colũbi.
Tu nidum seruas: ego laudo ruris amœni
Riuos, & musco circũlita saxa, nemúsq;.
Quid quæris? viuo, & regno: simul ista reliqui,
Quæ vos ad cælũ effertis rumore secũdo:
Vtq; sacerdotis fugitiuus, liba recuso:
Pane egeo iam mellitis potiore placentis.
Viuere naturæ si conuenienter oportet:
Ponendæq; domo quærenda est area primùm: D
Nouistíne locum potiorem rure beato?
Est vbi plus tepeant hiemes? vbi gratior aura
Leniat & rabiem Canis, & momenta Leonis,
Cum semel accepit solem furibundus acutum?
Est vbi depellat somnos minus inuida cura?
Deterius Libycis olet, aut nitet herba lapillis?
Purior in vicis aqua tendit rumpere plumbum,
Quàm, quæ per pronum trepidat cum murmure riuum? E
Nempe inter varias nutritur silua columnas:
Laudatúrque domus, longos quæ prospicit agros.
Naturam expelles furca: tamen vsque recurret:
Et mala perrumpet furtim fastidia victrix.
Nõ, qui Sidonio cõtendere callidus ostro
Nescit Aquinatẽ potãtia vellera fucum,
Certius accipiet damnum, propiúsve medullis:
Quàm, qui non poterit vero distinguere falsum.
Quẽ res plus nimio delectauere secundæ: F
Mutatæ quatient. siquid mirabere, pones
Inuitus. fuge magna: licet sub paupere tecto
Reges, & regũ vita præcurrere amicos.
Ceruus equum pugna melior communibus herbis
Pellebat: donec minor in certamine longo
Implorauit opes hominis, frenũq; recepit.
Sed postquàm victor violens discessit ab hoste:
Non equitem dorso, nõ frenũ depulit ore:
Sic, qui pauperiẽ veritus, potiore metallis
Libertate caret, dominum vehet improbus atque

Seruiet

A *Seruiet æternum, quia paruo nesciat vti.*
Cui non conueniet sua res, vt calceus olim,
Si pede maior erit, subuertet: si minor, vret.
Lætus sorte tua viues sapienter Aristi:
Nec me dimittes incastigatum, vbi plura
Cogerè, quàm satis est, ac non cessare videbor.
Imperat, aut seruit collecta pecunia cuique,
Tortum digna sequi potius quàm ducere funem.
Hæc tibi dictabam post fanum putre Vacunæ,
B *Excepto, quòd nō simul esses, cetera lætus.*

VRBIS AM. FVSC.] Nos ruris amatores Fuscum vrbis amatorem salutamus.

AD CETERA PÆNE GEMELLI] id est, pares maximè & similes. ductum à geminorum similitudine, ad distinguendum, atque internoscendum perdifficili. & ita loquuntur boni scriptores. M. Tul. partit. *memoria, quæ est gemina litteraturæ quodammodo, & in dissimili genere persimilis.* sic enim in eo loco legendum, non vt voluit Budæus noster, alioqui optimarum artium, & bonarum litterarum laude clarissimus, *germana*. Idem pro Rosc. Comœdo *simillima, & maximè gemina societas hereditatis est.* Idem frumentaria ex epist. Timarchidis. *Volo mihi fraterculo tuo credas.* ad ea verba sic Cicero *consorti quidem in lucris, atque furtis: gemino, & simillimo nequitia, improbitate, audacia.* Idem in Pison. *Illud verò geminum consiliis Catilinæ & Lentuli.* C Catull. in Mamurram & Cæsarem. *Morbosi pariter, gemelli vtrique: Vno in ludulo erudituli ambo.* Pacuuius. *par fortitudo, gemina confidentia.* Horat. sat. 3. lib. 2. *Quinti progenies ArrI, par nobile fratrum, Nequitia & nugis, prauorum & amore gemellum.* breuiter, quod Græci ἀδελφὸν nominant pro simillimo, Latini geminum dicunt, non germanum, vt etiam hodie quidam docti viri putant, Budæum secuti.

QVICQVID NEGAT] quidam libri vet. habent, *siquid negat, &c.*

VETVLI, NOTÍQVE COLVMBI] id est, tãquam vetuli, & noti columbi, quorum mutuus amor notus est. sic omnes quidem habent libri manuscrip. sed videtur legendum, *Annuimus pariter vetulis, notisq́; columbis*, non vt vulgò, *vetuli, notiq́; columbi.* dictum autem Græcorum more, *pariter vetulis, &c.* ἴσως, seu ὁμνίως τοῖς ἀδελφοῖς. sic Homerus ιλ. ν. ὁ δέ μιν πὲν ἶσα τέκεσσι: id est, hic autem eum colebat pariter liberis. & Lucretius libr. 6. *sic fulgorem quoque cernimus antè, Quàm tonitrum accipimus, pariter qui mittitur igni.* D à columborum mutuis osculis *columbatim* fecit Matius in his versibus. *Siníque amicam recipio frigidam caldo, Columbatimq́; labra conserens labris.* Omnino, vt ad meam diuinationem redeam, lectio vulgata mihi videtur ferri non posse, *Annuimus pariter veluti, n. q. col.* id est, vt vulgò explicant, consentimus, & concordamus inter nos, tanquam vetuli, & noti columbi. Nam hoc *tamquam* addūt de suo: quod videtur non fuisse omissurus Horatius, aut vocem aliquam similem.

NIDVM] domicilium vrbanum. *Tu nidum seruas* igitur, id est, tu domi manes: & ita Porphir. si modò Porphirionis verba sunt. ductum ab auibus: vt annotauimus suprà ad Od. 4. lib. 3.

MVSCO CIRCVMLITA] muscosa, lanugine illa viridi obducta. Virgil. Georg. 3. *& plena secundum Flumina, muscus vbi, & viridissima gramine ripa.* Idem in Melib. *Muscosi fontes, & somno mollior herba.* Catull. *Riuus muscoso prosilit è lapide.* Sosipater lib. 1, instit. gramm. *Hic muscus herba, quæ in parietibus, vel corticibus arborum nascitur, vel hæret.*

E QVID QVÆRIS?] sic loquuntur boni scriptores, cùm paucis rem expedire volunt. M. Tull. epist. ad Cornific. *Quid quæris? magna spes est in eo.* Idem ad Attic. lib. 2. *Quid quæris? conturbaui Græcam nationem.* ibidem, *Quid quæris? præter quercum Dodonæam, nihil desideramus.* idem ad Qu. Fr. lib. 1. *quid quæris? nihil festiuius.*

VIVO ET REGNO] beatissimè viuo: quouis rege beatiorem vitam viuo. verè enim regnat, qui nulli cupiditati seruit, & qui re sua, quantumuis angusta, contentus est. Tùm *licet sub paupere tecto Reges, & regum vita præcurrere amicos*: Et *virtus vni regnum, & diadema tutum* defert, *Quisquis ingenteis oculo irretorto Spectat aceruos.* Præterea *sapiens vno minor est Ioue, Diues, honoratus, pulcher, Rex denique regum*: Et *pueri ludentes rex eris, aiunt, Si rectè facies*: Et *rectius occupat Nomen beati, qui Deorum Muneribus sapienter vti, Durámque callet pauperiem pati, Peiusque letho flagitium timet.* Et pastor ille Virgilianus patrios fineis, *Pauperis & tugurI congestum cæspite culmen*, sua *regna* nominat. F Postremò, vt regnat, & rex est quisque domi suæ, ita seruus est, & seruitutem durissimam seruit, qui diuitum, & potentium istorum amicitiam colit, qui in purpuratorum, & principum, & regum marmoreis, atque auratis ædibus ætatem agit, & consenescit.

SIMVL] simulac. millies diximus: & millies vsurpatum est ab Horatio.

AD CÆLVM EFFERTIS] maximo opere laudatis: vt sup. *educit in astra*, Od. 2. libr. 4. & sat. 7. lib. 2. *vrbem Tollis ad astra leuis.* Quidam libri veteres habent *fertis*.

RVMORE SECVNDO] id est, ex opinione, & consensu vulgi: approbante populo. Virg. Æn. 8. *Ergo iter inceptum celerant rumore secundo.* quamquam hunc locum aliter explicat Seruius. M. Tul, Tuscul. lib. 2. *multitudini suspecta, & inuisa philosophia est, vt vel, si quis vniuersam velit vituperare, secundo id populo facere possit, vel, &c.* Idem contra Rull. *secunda contione.* Idem lib. 2. epist. ad Quin.

A Fratr. *eum tanquam rerum accuſaui multis, & ſecundis admurmurationibus cuncti ſenatus.* Caſſius ep. ad M. Tullium, cuius princ. *Non me hercule.* lib. 15. *Panſam noſtrum ſecunda voluntate hominum paludatum ex vrbe exiſſe gaudeo, &c.* ſic Liuius dixit lib. 6. *ſecundis auribus.* & lib. 27. *ſecunda fama.*

VTQVE SACERDOTIS FVGITIVVS] id eſt, & vt ſacerdotis ſeruus. ſic enim ſeruum vocant Latini, cùm ſeruum improbum & nequam ſignificare volunt. Alioqui fugitiuus ſeruus, propriè is eſt, qui dominum reliquit, quíve ab eo fugit, conſilio non reuertendi: qui conſilium cepit fugiendi, & numquam ad dominum reuertendi. herifugam appellat Catull. in Galliambo de Atti.

LIBA] placentas ex farina, & melle confectas. conſtant autem placentæ ferè ex farina, & melle, vt ſubindicat interpres Theocriti ad eius verſum illum εἰδ. ιδ. Ὅσσα τ' ἀπὸ γλυκερῶ μέλιτος, τά τ' ἐν ὑγρῷ ἐλαίῳ. id eſt, & quæcumque conficiuntur è dulci melle, & quæ ex liquido oleo. Athenæus

B autem lib. 3. ſignificat, libum ex lacte, & ſumine, & melle componi, his verbis, ἑξῆς δ' ἐπεισενέχθη πλακοῦς ἐκ γάλακτος, ἠτείων τε, καὶ μέλιτος, ὃν ῥωμαῖοι λίβον καλοῦσι. Denique Horatius ipſe ſatis declarat proximo verſiculo, libum eſſe placentam mellitam. Varro libr. 4. de lingua Latina, libum eò appellatum eſſe ſcribit, quòd libaretur priuſquam eſſet coctum.

PANE EGEO] δέομαι ἄρτου. deſidero panem, vt de art. poët. *Si plauſoris eges aulæa manentis.*

VIVERE NATVRÆ SI CONVEN.] Hæc eſt Polemonis, & veterum Academicorũ ſententia, quam probant & Peripatetici. dicebant enim finem bonorum eſſe ſecundum naturam viuere, id eſt, virtute adhibita, frui primis à natura datis: quod Stoici poſteà dixerunt viuere naturæ conuenienter. vide M. Tull. lib. 2. & 4. de Finib. Idem Tuſcul. 5. *Stoicorum quidem facilis concluſio eſt, qui cùm finem bonorum eſſe ſenſerint, congruenter naturæ, cõuenienterq́; viuere, &c.* Idem de Finib. 3. *Hunc ipſum Zenonis aiunt finem eſſe, declarantem illud, quod à te dictum eſt conuenienter naturæ viuere.* ibi-

C dem, *relinquitur, vt ſummum bonum ſit viuere ſcientiam adhibente earum rerum, quæ natura eueniant, ſeligentem, quæ ſecundum naturam: &, ſi qua etiam contra naturam ſunt, reijcientem, id eſt, cõuenienter, congruentérque naturæ viuere.*

PONENDÆQVE DOMO] & ſi ponendæ domo, id eſt, ad domum ædificandam, primùm quęrendũ ſolum eſt, &c. Heſiod. Οἶκον μὲν πρώτιστα, &c.

BEATO?] opulento, omni rerum copia affluente.

EST VBI PLVS, &c.] Eſt ne locus vllus, vbi hiemes ſint tepidiores?

PLVS TEPEANT] minus ſint frigidæ.

RABIEM CANIS] immoderatum Canis calorem. vide ad Od. 13. lib. 3. *Te flagrantis atrox hora Caniculæ Neſcit tangere.*

ET MOMENTA LEONIS] circiter Idus Quinctileis. ſuprà Od. 29. lib. 3. *iam Procyon furit, Et ſtella veſani Leonis Sole dies referente ſiccos.*

FVRIBVNDVS] veſanum appellat Oda illa 29. lib. 3. D

EST VBI DEPELLAT] *diuellat* habent libri vulgati: ſed *depellat* ſcriptum eſt in duob. cod. Vat. & Rain. Card. Iann. Faer. Torn. & Clerican. Nicotiano, vno Ruſſardino, meo: quos ſecutus ſum, quamuis videatur recepta ſcriptura probabilis. Nam ſic ferè Virg. locutus eſt Georgic. 3. *nec ſomnos abrumpit cura ſalubreis.* Hor. autem ita, vt hîc, Od. XI. lib. 2. *Pellente laſciuos amores Canitie, facilémque ſomnum.* Omnino *depellat* magis probo, quàm *diuellat*: itáque edendum curaui.

INVIDA CVRA] quæ hominibus omnẽ animi tranquillitatem, & oblectationem, ſomnum denique liberum ac ſolutum videtur inuidere. Eſt autem hæc cura vitioſa, & ab ægro animo profecta. alia eſt laudabilis, quæ induſtriam acuit, ſollertiámque excitat, qualis eſt hominũ ſtrenuorum, induſtriorum, nauorum, ac fortium, ſine quã nihil præclarum, nihil cum officio coniunctum geri poteſt.

DETERIVS LIBYC. OL. &c.] deteriúſne olet, id eſt, minus gratum odorem naribus afflat, aut minus nitida eſt herba, quàm marmora ex Africa auecta? E

LIBYCIS LAPILLIS] marmoribus Numidicis, ex quibus fiunt pauimenta.

PVRIOR IN VICIS AQ. T. &c.] id eſt, puriórne ea eſt aqua, quæ in vicis vrbis, è tubis plumbeis erumpit, quàm, quę ſine tubulis per decliuem riuum trepidè manat? vicus ex domibus conſtat (inquit Varro) vicus Cyprius, vicus Africus, vicus ſceleratus, &c. Vici Romæ fuiſſe dicuntur quadraginta. Hor. ſat. 9. libr. 1. *cùm quidlibet ille Garriret, vicos, vrbem laudaret.* epiſt. ad lib. *Hoc quoque te manet, vt pueros elementa docentem Occupet extremis in vicis balba ſenectus.* & ad Auguſtum, *Deferar in vicum vendentem thus, & odores.* & ſat. 3. libr. 2. *Tuſci turba impia vici.*

TENDIT RVMP. PLVMB.] tanta celeritate, & copia fertur, vt tubulos plumbeos ruptura videatur.

TREP. CVM MVRM.] cum ſonitu celeriter labitur, ſeu properè manat? κελαρύζει.

NEMPE INTER VARIAS, &c.] ea (inquit) quæ natura ſponte ſua præbet, & procreat, ijs, quæ ab arte proficiſcuntur, eſſe potiora argumẽto eſt, F quòd inter columnas marmoreas, & ædificia ſumtuoſa, inſtituuntur, à diuitibus horti multis & proceris arboribus cõſiti: & laudatur domus, quæ habet longos, & latos agros adiunctos, & continenteis. vel dic hoc modo, Nempe vt planè perſpicias, optabilius, ac ſuauius eſſe rure, quàm in vrbibus viuere: diuites iſti, & potentes in ſuis ædificiis magnificis, & inter columnas marmoreas, hortos & pœne dicam, ſiluas habere voluntate cogit eos, ipſa natura fateri, vitam ruſticam vrbanæ eſſe anteponendam. varias autem columnas intellige verſicoloreis vel ex marmore verſicolori. quidam legunt *Parias*, quemadmodũ & ibi, *Ten' lapides varios lutulenta radere palma?* ſat. 4. libr. 2. nonnulli cenſent legendum *Parios.*

NATVRAM EXP. FVRCA] verſus ſunt vulgatiſſimi. ſignificant autem, vim tantam eſſe naturæ,

A ræ, vt quamuis fastidiosus hominum animus, morosa satietas, nouarum denique rerum cupiditas vim illi quodammodo afferant, multaque superuacanea ab arte facta conquirant, atque arcessant, nulla tamen alia in re tandem, quàm in pulchritudine, copiáque naturali acquiescant. *expelles* autem habent cod. Iann. Faër. duo Vatic. Tornes. Russard. Nicot. Cleric. alij, quos secutus sum. *Iam expellere furca*, prouerbium est, quod valet, asperè, & ignominiosè expellere: sumtum ab iis, qui aliquem furca expellunt. sic M. Tull. lib. 16. epist. ad Atticum, epist. 11. *Sed quoniam furcilla extrudimur, Brundisium cogito*. & Catull. *Mentula conatur Pimpléum Scandere montem: Musæ furcillis præcipitem eijciunt*. Sic Aristophanes. Εἰρήνη τήνδε μὲν δικροῖς ἐώθουν τὴν θεὸν κεκράγμασι id est, hanc deam (pacem) expellebant furcis.

Et mala perr. f.] Et vincet vitiosam istam diuitum istorum, & superuacaneam, & sumtuosam, rerúmque vsitatarum, ac parabilium fastidiosam luxuriem.

B Non, qui Sidon. &c.] id est, is, in quo nõ inest ea calliditas, aut solertia, vt sciat, eas lanas, quæ succo Aquinati infectæ sunt, cum purpura Tyria, seu Sidonia certare, hoc est, ad eam ita propè accedere, vt difficile sit internoscere: non maiore damno afficietur, neque certiore, quàm qui nõ poterit verum à falso discernere. Vel sic, is, qui nescit callidè contendere, id est, comparare, & conferre, lanas fuco Aquinati tinctas, cum purpura Tyria, non certiore detrimento afficietur, quàm, & cet. vt suprà. Atque ita Simeo Bosius Lemouix vir doctissimus hunc locum explicabat. Ego tamen priorem explicationem malo. Nam non videtur esse magnæ solertiæ, magnæ've calliditatis comparare purpuram simulatam, & falsam, cum germana & vera. sed alteram ab altera discernere, hoc opus, hic labor est. Nam si quis dicat, nihilo maioris prudentiæ esse internoscere falsam à vera, cùm inter se componuntur, & cõtenduntur, quod & ab Isocrate in oratione quadam positum est, negabo, quòd simulata & falsa interdum ita sunt

C natiuis & veris propinqua ac similia, itáque obscuræ eorum notæ, vt difficillimè internosci queant. Verumtamen Bosij sententiam non damno.

Sidonio] id est, Tyrio, Puniceo.

Propiusve med.] quidam libri vet. habẽt *propiúsque*. *propius medulis* autem, id est, quod te propius attingat, quod magis ad te perueniat. tralatio est à corpore.

Fucum] colorem, vt Od. 5. lib. 3. *nec amissos colores Lana refert medicata fuco*.

Quam qui non pot. v. d.] quod tamen omnium rerum difficillimum est. Obscuræ enim sunt veri & falsi, boni & mali, recti & praui notæ. Adde quòd vnumquodque bonorum humanorum videtur esse periculo proximum, nullúmque à contrario purum ac sincerum. Quare scitum est illud poëtæ cuiusdam, nullum esse bonum, quod in hac vita, tanquam arbor, ex vna radice nascatur: sed contrà ei aliquod etiam malum agnasci. Atque hoc ipsum est, quo vulgus hominum funditus interit, quod non facile possint meliora à deterioribus discernere, ac secernere. D

Quem res plus nim. &c.] id est, qui rebus secundis nimiùm insolens fuit, conuersa, & mutata fortuna magnopere commouebitur. eiusdem est enim indolis, & ingenij, nimia alacritate, & lætitia efferri in rebus secundis, & contrahi, consternaríque contrariis. *plus nimio*, id est, plus multo, vt Oda. 33. lib. 1. *plus nimio memor Immitis Glyceræ*.

Quatient] id est, commouebunt. suprà Od. 3. lib. 3. *Iustum & tenacem propositi virum Non ciuium ardor praua iubentium, Non vultus instantis tyranni, Mente quatit solida, &c.* & Od. 18. lib. 1. *non ego te candide Bassareu, Inuitum quatiam*. & inf. epist. 2. lib. 2. *statua taciturnius exit Plerumque & risu populum quatit*.

Si quid mirab. pon. Invit.] id est, si quid magni facies, vel si quid erit tibi egregiè carum, amittes inuitus.

Pones] depones, amittes, ἀποβαλεῖς, ἀφήσεις. sic sæpe aliàs, vt epistol. 16. *Pone, meum est, inquit, &c.* E

Regum amicos] gratiosos homines apud reges.

Præcurrere] anteire. tralatio est, vt sat. 2. lib. 1. *adeò sermonis amari, Sisennas, Barros vt equis præcurreret albis*. Quidam libri veteres habent *præcedere*.

Cervus equ. pugna mel. &c.] Aristoteles ῥητορ. β. eo in loco, in quo de exemplis & apologis loquitur, hanc fabulam ascribit Stesichoro, his verbis, Στησίχορος μὲν γὰρ ἑλομένων στρατηγὸν αὐτοκράτορα τῶν Ἱμεραίων Φάλαριν, καὶ μελλόντων φυλακὴν διδόναι τοῦ σώματος, τἆλλα διαλεχθεὶς εἶπεν αὐτοῖς λόγον, ὡς ἵππος κατεῖχε λειμῶνα μόνος· ἐλθόντος δ' ἐλάφου καὶ διαφθείραντος τὴν νομὴν, βουλόμενος τιμωρήσασθαι τὸν ἔλαφον, ἠρώτα τὸν ἄνθρωπον, εἰ δύναιτο μετ' αὐτοῦ κολάσαι τὸν ἔλαφον. ὁ δὲ φησιν, ἐὰν λάβῃ χαλινὸν, καὶ αὐτὸς ἀναβῇ ἐπ' αὐτὸν, ἔχων ἀκόντια· συνομολογήσαντος δὲ καὶ ἀναβάντος, ἀντὶ τοῦ τιμωρήσασθαι, αὐτὸς ἐδούλευσεν ἤδη τῷ ἀνθρώπῳ, &c. id est, *Stesichorus, cùm Himeræi Phalarim ducẽ exercitus, summo cum imperio creassent, præsidiúmque, & custodiam corporis daturi viderentur: alia quædam locutus, hũc posteà sermonẽ habuit. Olim equus pratum obtinebat solus. Cum autẽ eò venisset ceruus, & eius pascua corrupisset, equus ceruũ vlcisci volẽs, ex homine quæsiuit, possétne cum eo ceruũ coërcere. Homo respõdit, posse, si modo ille frenũ recipiat, & ipse in eũ ascendat, iaculis instructus. Cùm assensus esset equus, & ascendisset homo, pro eo vt ceruũ vlcisceretur, ipse iam homini seruiit.*

Pugna melior] id est, superior, potẽtior, κρείττων. vt alibi docuimus. F

Minor] ἥττων, id est, inferior, imbecillior, minus potens, nempe equus.

Victor violens discessit] si coniunctè legas, *victor discessit*, idem valebit, quod discessit superior, vt loquitur M. Tullius: sin hoc modo, *discessit ab hoste*, sententia erit aperta. quod magis probo. *violens* autem, id est, violentus. quo nomine vsus est & Od. 30. libr. 3. *quà violens obstrepit Aufidus*. Qui autem legi hic volunt, *Sed post quam victor violento abscessit ab hoste*, falluntur.

A IMPROBVS] id est, assiduè, perpetuò, vt Virg. Georg. 1. *labor omnia vincit Improbus, & duris vrgens in rebus egestas.* Horat. sat. 6. lib. 2. *improbus vrget Iratis precibus.* vel dic *improbus*, id est, cupidus, & ideò miser: vel dic compendiò & rectà improbus, id est, miser, & laboriosus, πόνηρος.

QVIA PARVO NESCIAT VTI] sic habẽt aliquot libri manu scr. nonnulli *nesciet*, quos non sequor: malim legi *nesciit*. Passeratius volebat ita legi, *Seruiet æternum qui paruo nesciit vti.*

NON CONVENIET] vel amplior erit, vel angustior, quàm satis est.

VT CALC. OL. SI PEDE] tale est illud Epicteti, *μέτρον κτήσεως τὸ σῶμα ἑκάστῳ, ὡς ὁ πούς ὑποδήματος. ἐὰν μὲν οὖν ἐπὶ τούτου στῇς, ἕχεις τὸ μέτρον, καὶ τὴν ἐπίβατραν. ἐὰν δ᾽ ὑπερβῇς, ἀφῆκας, ὡς κατὰ κρημνοῦ σεαυτόν. οὕτω γίνεται κατάχρυσον ὑπόδημα, εἶτα πορφυροῦν, εἶτα κεντητόν. ὑπερέβη γὰρ τὴν χρείαν τοῦ ποδός. τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ τῆς κτήσεως ἐὰν ὑπερβῇ σῶμα, ὅρος οὐδείς ἐστι.* id est, *modulus possessionis vnicuique corpus est, quemadmodum pes calcei. Si igitur in hoc consistas, habes modulum, & scalam:* B *sin vltra modum prodeas, teipsum præcipitem agis. Ita fit auratus calceus, deinde purpureus, deinde punctis distinctus, nam pedis vsum superauit. idem & de possessione sentiendum. Si extra corporis modum prodeat, infinita est.* Nõ dissimile est illud Dionis Chrysostomi oratione περὶ πλεονεξίας: id est, de cupiditate immensarum diuitiarum, & aliarum rerum fortuitarum, *καὶ ἐσθῆτα μὲν οὐδεὶς βούλεται μείζω τοῦ σώματος ἔχειν, ὡς δύσχρηστον ὄν· οὐσίαν δὲ τῷ παντὶ μείζω τῆς χρείας ἐπιθυμοῦσιν ἅπαντες ἔχειν, οὐκ εἰδότες, ὅτι τοῦτο ἐκείνου χαλεπώτερον:* id est, Et vestem quidem nemo vult habere corpore maiorem, tanquam incommodum quiddam, rem familiarem autem omni ex parte maiorem quàm vsus postulet, cupiunt omnes habere, non intelligentes, hoc esse longè illo incommodius, ac molestius.

SI MINOR VRET] si minor, pedem lædet, & dolore afficiet.

OLIM] ποτέ, aliquando, vel tunc. vt Plaut. in Milite glor. *Curate, vt splendor meo sit clypeo clarior, Quam solis radij esse olim, cùm sudum est, solet.* Idem Trinummo, *Primum omnium olim terra cùm pro-* C *scinditur, in quinto quoq; sulco moriuntur boues.* Horat. satyr. 1. lib. 1. *vt pueris olim dant crustula blandi Doctores.* Lucret. lib. 6. *Vt calidis candens ferrum è fornacibus olim Stridit, vbi in gelidum properè demersimus imbrem.* Virgil. Æneid. 3. *Sed tamen iidem olim curru succedere sueti Quadrupedes.*

LÆTVS SORTE TVA, &c.] sors ab Horatio plerumque vsurpatur pro eo, quod cuique vel casu aliquo, & beneficio fortunæ, vel natura, vel ratione obtigit: cuiusmodi sunt facultates, nobilitas, potentia, res secundæ, quæuis denique facultas, & condicio viuendi: idque per tralationem quandam, vt Od. 16. lib. 3. *Puræ riuus aquæ, siluáque iugerum Paucorum, &c. Fulgentem imperio fertilis Africæ Fallit sorte beatior.* Od. 11. lib. 4. *Telephum, quem tu petis, occupauit Non tuæ sortis iuuenem puella.* Od. 14. epod. *quòd si non pulchrior ignis Accendit obsessam Ilion, Gaude sorte tua.* Od. 24. li. 3. *Defunctùmque laboribus Æquali recreat sorte vicarius.* epist. ad villic. hoc lib. *Cui placet alterius, sua* D *nimirum est odio sors.* & sat. 1. lib. 1. *Quî fit Mæcenas, vt nemo, quam sibi sortem, Seu ratio dederit, seu fors obiecerit, illa contentus viuat?* Virgil. Æneid. 6. *Multa putans, sortémque animo miseratus iniquam.* eod. li. *Inualidus vireis vltra, sortémq; senecta.* Idem Æn. 5. *Hectorei socij, Troiæ quos sorte suprema Delegi comites.* Lucret. lib. 4. *Inde Venus varias producit sorte figuras, Maiorumq; refert vultus vocésq; comásq;.* fors autem longè aliud est, vt annotauimus ad sat. 1. lib. 1.

NEC ME DIM. INCAST.] id est, & me acriter castigabis, me acerbè reprehendes, & accusabis. &c. *incastigatum*, ἀνεπιτίμητον.

COGERE] congerere, coaceruare, quærere.

IMPERAT, AVT SERV.] id est, alij bonis quæsitis & partis libenter vtuntur: alij parcunt, vt sacris: neque audẽt quicquam de aceruo, aut summa demere. Epist. 1. huius lib. *Et mihi res, non me rebus subiungere conor.*

TORTVM DIGNA SEQ. POT. &c.] id est, quæ tamen debet potius trahi, quàm trahere: hoc est, seruire potius, quàm imperare. videtur tralatio, aut allegoria ducta ab iis, qui restim ductant, E vel, vt alij volunt, à machinationibus. præsultoris autem erat funem, seu restim ductare: eorum, qui vnà saltabant, restem manu apprehensam sequi. Terent. Adelp. *Tu inter eas restim ductans saltabis.* Iam nomen *tortus*, funis est epithetum etiam alijs scriptoribus vsitatum, vt Virg. 4. Æneid. *tortos incidere funeis.* Catull. in Carm. de nuptiis Pelei, *Candidáque intorti sustollant vela rudentes.*

TIBI DICTABAM] puero meo dictabam, vt ab eo excepta, & scripta ad te mitterem. sic M. Tull. ad Q. fr. lib. 2. *Non occupatione, qua eram sane impeditus: sed paruula lippitudine adductus sum, vt dictarem hanc epistolam.* & alibi ad eund. *hæc inter cenãdum dictaui Tironi.* vide sup. ad epist. 1. *hæc recinunt iuuenes dictata senésque.*

POST FANVM PVTRE VACVNÆ] ponè fanum Vacunæ Deæ, vetustate consumtum. Vacuna Dea à vacando dicta, quæ vacantibus & otiosis præerat. hæc in agro Reatino nobilia habebat nemora, de quibus lege Plin. li. 3. cap. 12. Erat etiam F eorum, qui à crimine, aut calumnia, aut contumelia & maledicto liberati ac soluti, & quasi vacui erant, dea: quod ex Ausonio intelligere licet, *Totam trado tibi simul Vacunam, Nec iam pòst metues vbique dictum.*

EXCEPTO, QVÒD NON SIM. ESS. &c.] id est, molestè ferens, quòd vnà mecum non esses: ceteroqui lætus. vel sic, eo excepto, quòd mecum non esses, cæteris rebus lætus. *cetera* dictum Græcorum more, τἆλλα, id est, κατὰ τ᾽ ἄλλα. & ita suprà locutus est Od. 2. lib. 4. *Qua notam duxit, niueus videri: Cetera fuluus.* sic Virg. Geor. 3. *Cetera nec fætura habilis, nec fortis aratris.* T. Liuius lib. 22. Annalium, *Hæc est pugna Cannensi clade nobilitata, par cetera Alliensi.*

XI. AD BVLLATIVM

QVID tibi visa Chios, Bullati, notáque Lesbos?

Quid

A *Quid concinna Samos: quid Crœsi regia Sardis?*
Smyrna quid, & Colophon? maiora, minoráne fama?
Cunctáne præ campo, & Tiberino flumine sordent?
An venit in votum Attalicis ex vrbibus vna?
An Lebedum laudas odio maris, atque viarum?
Scis, Lebedus quàm sit Gabijs desertior, atque
Fidenis vicus: tamen illic viuere vellem:
Oblitúsq; meorum, obliuiscendus & illis
B *Neptunum procul è terra spectare furentem.*
Sed neque, qui Capua Romam petit imbre, lutóque
Aspersus, volet in caupona viuere: nec, (qui
Frigus collegit, furnos: & balnea laudat,
Vt fortunatam plenè præstantia vitam.
Nec, si te validus iactauerit Auster in alto:
Iccircò nauē trans Ægæum mare vēdas.
Incolumi Rhodos, & Mitylene pulchra facit, quod
Penula solstitio, cāpestre niualibus auris,
Per brumā Tiberis, sextili mēse caminus.
Dum licet, & vultum seruat fortuna benignum:
C *Romæ laudetur Samos, & Chios, & Rhodos absens.*
Tu, quacumque Deus tibi fortunauerit horam,
Grata sume manu: nec dulcia differ in annum:
Vt, quocumq; loco fueris, vixisse libenter
Te dicas. nam, si ratio, & prudētia curas,
Non locus effusi latè maris arbiter aufert:
Cælum, non animum mutant, qui trans mare currunt.
Strenua nos exercet inertia. nauibus, atq;
Quadrigis petimus benè viuere. quod petis, hîc est: D
Est Vlubris, animus si te non deficit æquus.

CHIOS] insula est in mari Ionio, seu Icario: quæ nomen etiam hodie retinet.

LESBOS] insula est nō longe à Troade, in qua est Mitylene.

CONCINNA] lepida, festiua. amœna, pulchris ædificiis descripta.

SAMOS] Homerus παιπαλόεσσαν nominat ὀδ. δ. id est, editam, aut asperam. Insula est in mari Ionio, non admodum longè distans à Chio insula.

CROESI REGIA SARDIS] in qua Crœsus rex Lydiæ commorabatur, & considebat, vt in vrbe totius Lydiæ principe, & reliquarum omnium munitissima: quæ à Cyro expugnata, & capta est decimoquarto post oppugnationem die, vt narrat Herod. Clione. Sic Virg. libr. 7. Æn. de domo Pici, *Tectum augustum, ingens, centum sublime colūnis Vrbe fuit summa, Laurentis regia Pici.* Idem lib. 8. de Caci specu. *At specus, & Caci detecta apparuit ingens Regia.* sic Hor. epist. 7. ad Mæcen. 2. *mihi iam non regia Roma, Sed vacuum Tibur placet, aut imbelle Tarentum,* E

SMYRNA] vrbs in Ionia, Hermo fl. & Mimanti monti propinqua.

COLOPHON] vrbs in Ionia, non longè à Sardibus, continentem versus: ab altera parte, Lebedo vicina, & ad vnum quoddam promuntorium sinus Ionij posita.

CAMPO] Martio. epist. 7. ad Mæcen. 2. *& post decisa negotia, campo.*

SORDENT?] nihili sunt? tibi vtilia sunt? vt epist. ad Loll. 2. *pretium ætas altera sordet.* Virgil. in Alex. *quoniam sordent tibi munera nostra.*

AN VENIT IN VOTVM ATTAL.] id est, an vna aliqua ex vrbibus Asiaticis, quæ sub imperio Attali fuerunt, tibi optabilis est? F

AN LEBED. LAVD. ODIO MARIS, &c.] an iccircò Lebedum laudas Ioniæ oppidum desertum, atque infrequens, quòd te longæ nauigationis, longíque itineris pigeat? fuit tamēn olim Lebedus Apollinis Clarij fanum non ignobile, neque incelebre, aut desertum.

SCIS, LEBEDVS QVAM SIT, &c.] vrbanorum, & pudentium hominum more primò eius consilium, factúmque approbat, qui Roma absit, quouis loco contentus: ostendens, se etiam Lebedi æquo animo, libentérque ætatem acturū, quamuis vicus sit desertissimus, etiam ea lege, vt & suorum obliuiscatur, & è suorum memoria effluat: verumtamen (inquit) quemadmodum, qui Capua Romam venit, si fortè via lutulenta, imbribúsque corrupta iter fecerit, non iccircò in deuersorio totam ætatem commorabitur: sed vbi vesteis suas imbre, lutóque madidas exsiccauerit, atque aliquot horas quieuerit, iter institutum repetet: sic tu itineris longinquitate, aut difficulta-

te

A te deterreri non debes, quominus in vrbem redeas, tuósque reuisas, &c. Gabij oppidum fuit in via Prænestina, citra Præneste, Roma distans circiter centum stadia. Fidenæ quoque non admodum Roma aberant, quippe quæ essent in agro Rom. sitæ.

VELLEM] non recusarem, non nollem. aliàs velle, optare est.

OBLIVISCENDVS ET ILLIS] *obliuiscendus* dixit παθητικῶς. participium est futurum ab obliuiscor.

NEPTVN. PROCVL è TERRA, &c.] sic Lucret. lib. 2. *Suaue mari magno turbantibus æquora ventis, E terra magnum alterius spectare laborem.* & Menander in Thrasyleonte. Ὡς ἡδὺ τὴν θάλατταν ἀπὸ γῆς ὁρᾶν, Ω μῆτερ ἐστι, μὴ πλέοντα μηδαμοῦ. id est. *Quam dulce, mater, improbum è terra mare, Nullas in oras nauigantem cernere est?* & Oppianus libr. ε. ἁλιευτ. ἀλλὰ θάλασσα Χαῖρέ μοι ἐκ γαίης, ἕκαθεν δέ μοι ἤπιος εἴης. id est, At mare salue mihi ex terra: longè autem mihi propitium sis. & M. Tull. ad Attic. lib. 2.

B *nunc verò cùm cogar exire de naui, non abiectis, sed ereptis gubernaculis, cupio istorum naufragia ex terra intueri: cupio, vt ait tuus amicus Sophocles*, καὶ ὑπὸ στέγῃ, Πυκνᾶς ἀκούειν ψεκάδος εὑδούσῃ φρενί. Xenocrates autem in Axiocho sic loquitur, ὡς ἐξ ἀπόπτου θεώμενος, id est, tanquàm è specula prospiciens.

SED NEQVE, QVI CAP. ROM. PET. &c.] sed quemadmodum qui Capua Romam venit brumali tempore, si assiduo imbre madidus, lutóque conspersus in cauponam aliquam deuerterit, non tamen in ea perpetuò viuere volet: neque qui frigus contraxit, focum, & balnea ita laudat, quasi in eis posita sit vita beata: sic neque tu, quòd aliquando incommodè nauigaris, atque aduersa tempestate vsus sis, propterea loca ista transmarina patriæ anteferre debes.

NEC QVI FRIG. COLL.] id est, nec qui frigus contraxit.

NEC SI TE VAL. IACT.] nec si te auster validus, i. acer, vehemens, & sæuus, ζαχρηεὶς, in mari disiecerit, &c.

C ÆGÆVM MARE] Ægæum mare dictum vel ἀπὸ τῶν αἰγῶν, quæ est insula iuxta Eubœam, vel quòd in eo mari scopuli sic vocantur à similitudine caprarum. & ita Varro lib. 6. de lingua Lat. vide annot. ad illum locum, *in patenti Prensus Ægæo*, Od. 16. lib. 2.

VENDAS] vendere debeas: aut venditurus sis.

INCOLVMI RHODOS ET MYTIL. &c.] Poterat ita respondere Bullatius, se Rhodi, & Mytilenis, & in aliis nobilibus vrbibus, beatius, quàm in patria victurum. cui orationi statim occurrit Horatius hoc modo, Si quis animo valet, æquè superuacanea est ei peregrinatio, vt *Penula solstitio, campestre niualibus auris*, *&c.* Penulæ autem ad imbrem arcendum comparatæ sunt: campestria ad tegendas eas corporis parteis, quę deformem essent aspectum habituræ, in certaminibus gymnicis, & campo Martio. ea enim nemo adhibebat ad propulsandum frigus. decursio item Tiberina æstiuo tempore fiebat. camini denique, & foci nullus est mense sextili, aut certè prauus vsus.

INCOLVMI] sano & valenti: animo scilicet. D

PENVLA SOLSTITIO, CAMP.] *penula vestis, quam supra tunicam accipimus*, inquit Festus. Varro Virgula diuina, *Non quærenda est homini, qui habet virtutem, penula in imbri.*

CAMPESTRE] campestre, subligaculum, quo vtebantur ij, qui in campo Martio certabant, & sese exercebant.

NIVALIBVS AVRIS] mensibus hibernis: ventis frigidis, & niuem gignentibus.

CAMINVS] caminus, & focus non eo tantùm differunt, quòd alterum Græcum est, alterum Latinum: sed quòd caminus fornacem significat: focus vas, aut locum, vbi ignis excitari ex materia solet. talibus autem fumi spiraculis non esse veteres vsos, qualia hodie sunt nobis in vsu è tectorum fastigijs prolata, figura vel quadrata, vel rotunda, constat inter doctiores. voce *camini* vtitur & M. Tull. epist. ad Trebat. libr. 7. *valdè metuò ne frigeas in hibernis. quamobrem camino luculento vtendum censeo.*

DVM LIC. ET VVLTVM SERVAT, &c.] E
declarat id, quod proximis superioribus versibus dixerat *Incolumi Rhodos, &c.* Dum licet (inquit) & dum tu incolumis es, dúmque tibi per fortunæ liberalitatem licet, Romę laudato Samū, & Chium & Rhodum, id est, ne te Roma commoueto, neque peregrinator: Samum quidem & Chium, & Rhodum laudato Romæ & domi, longè distanteis: sed ne in insulas illas peregrè proficiscitor. sic loquitur Virg. Georg. 4 *laudato ingentia rura, Exiguum colito.* sic Hesiodus ἔργ. καὶ ἡμερ. Νῆ' ὀλίγην αἰνεῖν, μεγάλῃ δ' ἐνὶ φόρτια θέσθαι. id est, nauem exiguam laudato, in magnam vero onera imponito.

NEC DVLCIA DIFFER IN ANN.] sic sup. Od. 8. lib. 3. *Dona præsentis cape lætus horæ.* vide annotata ad illum locum, *Lætus in præsens animus, quod vltra est. Oderit curare*, Od. 16. libr. 2. Quidam libri vet. habent, *neu dulcia.*

NON LOC. EFF. LATE MAR. ARB.] id est, non locus mari propinquus.

CÆLVM NON ANIM. MVTANT, &c.] sic Æschines in Ctesiph. τόπον, οὐ τρόπον μετέβαλε. id est, F
locum, non mores mutauit. & M. Tull. pro Quinctio *sit magna mutatio loci, non ingenij.*

STRENVA NOS EXERCET INERTIA] similia sunt illa, *sæuitia facilis, insaniens sapietia*, quæ notauimus ad Od. 34. lib. 1.

NAVIB. ATQ. QVADR. PET. B. VIV.] id est, nos maria, & terras peragramus, vt benè, beatéque viuamus, quasi in locis externis, atque à patria remotissimis tranquillius, beatiusque victuri, quàm domi: sed vehementer erramus. non enim ex loco, sed ex animo nostro. non foris, sed intrinsecus benè viuendi rationem petere debemus.

HIC EST] domi, in patria, non in externis locis.

EST VLVBRIS] quouis in loco, quantumuis obscuro, & ignobili. Vlubras commemorat M. Tull. epist. quadam ad Trebat. lib. 7. *Nam Vlubris honoris mei causa vim maximam ranũculorum se commosse constabat.*

ANIMVS

A ANIMVS SI TE NON DEF. ÆQ.] id est, si animus est tibi nulla cupiditate, nullaque ægritudine concitatus, aut perturbatus: animus tranquillus, ac sedatus. εὐθυμίαν Græci nominant. epist. ad Loll. 2. hoc lib. *Det vitam, det opes, æquũ mi animum ipse parabo.* sic Plaut. in Aulular. *Pol si est animus æquus tibi, satis habes qui benè vitam colas.* vide suprà ad Od. 3. libr. 2. *Æquam memento rebus in arduis, &c.*

12 AD ICCIVM.

FRVCTIBVS Agrippæ Siculis, quos colligis, Icci,
Si rectè frueris: non est, vt copia maior
Ab Ioue donari poßit tibi. tolle querelas.
Pauper enim non est, cui rerum suppetit vsus.
B *Si ventri benè, si lateri est, pedibúsque tuis: nil*
Diuitiæ poterunt regales addere maius.
Si fortè in medio positorum abstemius, herbis
Viuis, & vrtica: sic viues protinus, vt te
Cõfestim liquidus fortunæ riuus inauret:
Vel quia naturã mutare pecunia nescit:
Vel quia cuncta putas vna virtute minora.
Miramur, si Democriti pecus edit agellos,
Cultáque, dum peregre est animus sine corpore velox:
Cùm tu inter scabiem tantam, & contagia lucri
C *Nil paruum sapias: & adhuc sublimia cures?*
Quæ mare compescant causæ: quid temperet annum:
Stellæ sponte sua, iussæne vagentur, & errent:
Quid premat obscurum Lunæ, quid proferat orbem:
Quid velit, & poßit rerum concordia discors?
Empedocles, an Stertiniũ deliret acumẽ?
Verùm seu pisceis, seu porrum, & cepe trucidas:
Vtere Pompeio Grosphो: &, si quid petet, vltrò
Defer. nil Grosphus, nisi verum, orabit, & æquum. D
Vilis amicorũ est annona, bonis vbi quid deest.
Ne tamen ignores quo sit Romana loco res:
Cantaber, Agrippæ: Claudi virtute Neronis
Armenius cécidit. ius, imperiúmq; Phraates
Cæsaris accepit genibus minor. aurea fruges
Italiæ pleno defudit copia cornu.

NON EST, VT COP. M. AB IOVE DON. POSS. TIBI] id est, nulla ratione fieri potest, vt copia maior. &c. & ita loquuntur Græci, οὐκ ἔστιν ὅπως: quod suprà admonuimus ad Od. 1. li. 3. *Est, vt viro vir latius ordinet Arbusta sulcis.* Atque hoc loquendi genus crebrò vsurpat Lucret. E verbi causa lib. 2. *quare non est, vt credere poßis Esse infinitis distantia semina formis.* eodem lib. *Quin etiam, quanto in parteis res quæque minutas Distrahitur magis, hoc magis est, vt cernere poßis Euanescere paulatim, stinguiq; colorem.* & lib. 3. *quòd si linquũtur, & insunt: Haud erit, vt meritò immortalis poßit haberi.* & lib. 4. *Hic odor ipse igitur, nareis quicumq; lacessit, Est alio vt poßit permitti longius alter.*

TOLLE QVERELAS] desine conqueri, omitte querelas.

SI VENTRI BENE, SI LATERI EST, &c.] fortasse hæc sunt ex Theognide expressa: cuius exstant hi versus, Ἶσον τοι πλουτοῦσιν, ὅτῳ πολὺς ἄργυρός ἐστι, Καὶ χρυσὸς, καὶ γῆς πυροφόρου πεδία, Ἵπποι θ', ἡμίονοί τε, καὶ ᾧ τὰ δέοντα πάρεστι, Γαστρί τε, καὶ πλευραῖς, καὶ ποσὶν ἁβρὰ παθεῖν. i. Æquè diuites sunt & is, cui multum argentum suppetit, & aurum, & agri triticum ferentis campi, & equi, & muli: & is, cui ea, quæ oportet, adsunt, neque venter, neque latera; neque pedes dolent. sed credibilius est Horatium Metrodori, aut etiam Epicuri sententiam respexisse: quam pluribus locis exponit M. Tull. Ac de Epi F curo quidem, res in promtu est. De Metrodoro autem ita scribit offic. 3. *Nam si non modo vtilitas, sed vita omnis beata, corporis firma constitutione (vt a Metrodoro scriptum est) continetur, certè hæc vtilitas, & quidem summa (sic enim censent) cum honestate pugnabit.* Idem libr. 2. Tuscul. *Metrodorus quidẽ eum perfectè putat beatum, cui corpus benè cõstitutum sit, & exploratum ita semper fore.* Idem Tusc. lib. 5. *Tu verò Metrodore, qui omne bonũ in visceribus, medullisq; condideris, & definieris, summum bonum firma corporis affectione, exploratáque spe contineri: fortunæ aditus interclusisti? quomodo? isto enim bono iam exspoliari potes.* verba Metrodori sunt hæc, τέλος ἀγαθῶν τὸ σαρκὸς εὐσταθὲς κατάστημα, καὶ τὸ περὶ τούτου πιστὸν ἔλπισμα. finis bonorum carnis constitutio stabilis, & spes certa atque explorata ita semper fore. Athen. lib. 15. ex eius epistola ad Timocratem hæc citat, ὦ φυσιολόγε Τιμόκρατες, περὶ γαστέρα ὁ κατὰ φύσιν βαδίζων λόγος ἅπασαν ἔχει σπουδήν. i. ô qui de natura disputare soles,

Timocra-

A Timocrates, ea, quæ naturam ducem sequitur ratio, omnem operam, omnéque studium in ventrem confert. Plutarchus autem in libr. ὅτι οὐδὲ ζῆν ἐστιν ἡδέως κατ' Ἐπίκουρον, ita disputat aduersus Metrodorum, κατάστημα μὲν γὰρ εὐσταθὲς σαρκὸς γίνεται πολλάκις· ἔλπισμα δὲ πιστὸν ὑπὲρ σαρκὸς, καὶ βέβαιον, οὐκ ἔστιν ἐν ψυχῇ νοῦν ἐχούσῃ γενέσθαι· ἀλλ' ὥσπερ ἐν θαλάσσῃ κατ' Αἰσχύλον, Ὠδῖνα τίκτει νὺξ κυβερνήτῃ σοφῷ, Καὶ ἐν γαλήνῃ· οὕτω ψυχὴν ἐν σώματι εὐσταθοῦντι, καὶ ταῖς περὶ σώματος ἐλπίσι τἀγαθὸν θεμένην, οὐκ ἔστιν ἄφοβον, καὶ ἀκύμον διεξαγαγεῖν. οὐ γὰρ ἔξωθεν μόνον, ὥσπερ ἡ θάλασσα, χειμῶνας ἴσχει καὶ καταιγισμοὺς τὸ σῶμα· πλείονας δὲ ταραχὰς ἐξ ἑαυτοῦ, καὶ μείζονας ἀναδίδωσι. εὐδίαν δὲ χειμερινὴν μᾶλλον ἄν τις, ἢ σαρκὸς ἀβλάβειαν ἐλπίσειεν αὐτῷ παραμένειν βεβαίως, &c. id est, *stabilis enim & firma carnis affectio, seu (vt ita dicam) constitutio sæpe contingit: spes autem de ea, explorata, & certa in animo mentis compote & sano, non potest existere: sed quemadmodum ex sententia Æschyli, Etiam mari tranquillo nox curam grauem, Acrémque gubernatori sapienti parit: Ita fieri non potest, vt animus, qui in corpore benè affecto, benéque constituto, eiúsque affectionis spe summum bonum collocat, ti-* B *moris & perturbationis expers permaneat. Non enim extrinsecus duntaxat, vt mare fluctibus & procellis agitatur, & conturbatur, sed multo plureis, ac maiores ex seipso motus gignit.* Metrodori sententiam videtur propemodum expressisse Lucret. libr. 2. in princip. *nónne videre, Nil aliud sibi naturam latrare, nisi vt, cùm Corpore seiunctus dolor absit: mente fruatur Iucundo sensu cura semota, metúque?*

Si forte in med. pos. abstem.] *abstemius positorum*, Horatianum. abstemius autẽ propriè is dicitur, qui à vino abstinet: sed hîc latio rem quẽdam vim habet. significat enim eum, qui quibuslibet bonis ante se positis sua voluntate nõ vtitur.

Sic vives protinvs, vt te, &c.] putabam hunc locum sic explicari posse. tam parco & tenui victu, cultúque assiduè, seu deinceps vtêris, vt statim ditissimus fias. Sed fortasse rectius hoc modo: & probat Muretus. æquè parco, & tenui victu deinceps, seu posteà, seu assiduè, & sine intermissione vtêre, atque anteà consueuisti, quã- C uis statim locupletissimus fias. protinus, seu potius protenus (vt quidam malunt) idem ferè valet, quod porrò tenus, continuè, deinceps. pro quo veteres protinam, & protinis dixerũt, vt scribit Varro libr. 6. de ling. Lat. & Non. Marcell. & ita Virg. videtur vsurpasse libr. 7. Æn. *Mos erat Hesperio in Latio quem protinus vrbes Albanæ coluêre sacrum.* & 3. *Dissiluisse ferunt, cùm protinus vtraque Tellus vna foret.* & Georg. 4. *Protinus aërij mellis cœlestia dona Exsequar.* & M. Tull. lib. 1. de diuinat. *deum respondisse vastitatem esse Italiæ, præcepisséque, vt pergeret protinus: quid retrò, atque a tergo fieret, ne laboraret.* & Cæs. lib. 2. de bell. Gall. *Hostes protinus ex eo loco ad flumen Axonam contenderunt.* Idem libr. 2. de bello ciuili. *ac nonnulli protinus eodem cursu in oppidum contenderunt.* Sic & Horat. alibi, vt Od. 3. lib. 3. *Nostrisque ductum seditionibus Bellum resedit: protinus & graueis Iras, & inuisum nepotem, Troica, &c. Marti redonabo.* ep. 18. huius lib. *Protinus vt moneam, si quid monitoris eges tu, &c.* & sat. 5. lib. 2. *tu protinus, vnde Diuitias, ærisq; ruam, dic augur, aceruos.* D

Liqvidvs fort. riv.] alludit ad fluuios illos, qui micis, & ramentis aureis nobilitati sunt, de quibus ad illum versum Odæ 15. epod. *Tibiq; Pactolus fluat.*

Inavret] locuplet, ditet. M. Tull. ad Treb. *moriar nisi (quæ tua gloria est) puto te malle à Cæsare consuli, quàm inaurari.*

Vel, qvia natvram, &c,] duas rationes subijcit: priorem seriò, & ex animi sui sententia: alteram εἰρωνευόμενος, id est, dissimulatione quadam vtens, & iocans, hoc modo: tu (inquit) ita tenuiter & restrictè sumtum facies, vt prope diem ingenti pecunia sis abundaturus, vel quia hominis auari ingenium pecuniæ accessione nihilo fit liberalius: vel quia tanti virtutem facis, vt minimo apparatu contentus sis, neque putes quicquã ad vitam beatam victus elegantiam, munditiámque habere momenti: & ita versus posterior erit ἐπιθεράπευσις prioris. Quòd si quis posteriorem explicationem sequetur, hæc erit sententia, reliquo E tẽpore ætatis viues parcè, & sordidè, quamuis totus inaureris, vel quia hominis auari ingenium à pecunia non mutatur: vel quia, &c. vt suprà.

Mir. si Dem. pec. edit.] miramur, si pecus êdit agellos Democriti, &c. id est, miramurne, si Democritus propter philosophiæ studium, rem familiarem neglexit, cùm tu vno tempore, & in lucri studio, & in rebus philosophicis occupatus sis? longè enim facilius est in vno elaborare, neglecto altero, quàm simul in vtroque. De Democrito sic M. Tull. de finib. 5. *dicitur oculis se priuasse: certè, vt quàm minimè animus à cogitationibus abduceretur. patrimonium neglexit: agros deseruit incultos, quid quærens aliud nisi beatam vitam?* idem de eodem lib. 5. Tusc. quæst. *Democritus luminibus amissis alba scilicet & atra discernere non poterat: at verò bona, mala: æqua, iniqua: honesta, turpia: vtilia, inutilia: magna, parua poterat: & sine varietate oculorum licebat ei viuere beatè, sine notione rerum non licebat, &c.* De eodem Athen. lib. 4, καὶ Δημόκριτον δ' ἐτίμησαν Ἀβδηρῖται δημοσίᾳ κρίνοντες ὡς κατέφθαρε τὰ πατρῷα· ὃς ἐπεὶ ἀναγνοὺς αὐτοῖς τὸν μέγαν διάκοσμον, καὶ τὰ περὶ τῶν ἐν ᾅδου, εἶπε εἰς ταῦτα ἀνηλωκέναι, ἀφείθη, id est, & Democritum verò mul- F tarunt Abderitæ publicè in ius vocatum, quòd patrimonium suum consumsisset: qui recitato suo illo libro, quem μέγαν διάκοσμον inscripserat, & altero de rebus inferorum, dixit se rem familiarem in hæc insumpsisse, & ita absolutus est. agros autem à pecudibus depastos & incultos Græci μηλοβότους, & ἀργοὺς appellant. Simeo Bosius putat, Horatium memoria vacillasse ac titubasse. propterea quòd hoc idem de Anaxagora litteris proditum sit. Sic enim Plutarchus lib. περὶ τοῦ μὴ δεῖν δανείζεσθαι, de eo scribit, Ἀναξαγόρας δὲ τὴν χώραν κατέλιπε μηλόβοτον: id est, Anaxagoras autem agros suos reliquit incultos, & pecudibus depascendos. De eodem scriptum illud esse puto à Varrone in, Longè fugit qui suos fugit: *Ager derelinqueretur ac periret, squalore scabritiéque, illuuie & vastitudine.*

Dvm peregre est animvs, &c.] id est,

A est, dum peregrinatur animus, in rerum magnarum contemplatione occupatus, & omni earum rerum, quæ ad corpus pertinent, cura solutus. Plato in Theæteto solum philosophi corpus ait ἐν τῇ πόλει κεῖσθαι, καὶ ἐπιδημεῖν, id est, in vrbe aut ciuitate habitare: animum autem peregrinari. Idem in Phædro scribit non immeritò philosophi mentem solam alis esse præditam. illis enim semper affixa eius memoria est quàm maximè fieri potest, in quibus Deus occupatus, diuinus est. verba Platonis sunt hæc, διὸ δὴ δικαίως μόνη πτεροῦται ἡ τοῦ φιλοσόφου διάνοια. πρὸς γὰρ ἐκείνοις ἀεί ἐστι μνήμῃ κατὰ δύναμιν, πρὸς οἷσπερ ὁ θεὸς ὢν, θεῖός ἐστι.

SINE CORPORE VELOX.] à corpore semotus, ac seiunctus assiduéque in rebus diuinis ac cælestibus contemplandis defixus.

CVM TV INTER SCAB. TANTAM, &c.] pecuniæ & lucri studium duobus lectissimis, & aptissimè rem significantibus nominibus appellauit: scabiem quidem, quia quemadmodum scabies corpus assiduè mordet, & vrit, perpetuáque B scabendi cupiditate afficit: ita lucri studium animum peremni plura habendi cupiditate incendit: contagium autem, quia serpit hoc animi malum, & funditur in dies latius, atque ad alios etiam dimanat. Videtur hunc versum respexisse Ausonius in epist. ad Symmachum, cuius initium est, *Latebat inter nugas. &c.* non longè à princip. *Hunc locum de ternario numero ilico nostra illa poëtica scabies cœpit exsculpere: cuius morbi quoniam facile contagium est, vtinam ad te quoque prurigo commigret,*

SVBLIMIA] μετέωρα: ardua quædam.

QVÆ MARE COMP. CAVS. &c.] Quibus causis mare compressum non effundatur latius, neque terras obruat. Hanc quæstionem tractat Lucret. libr. 6. & Aristot. μετεωρολ. βιβλ. β. κεφ. β. ex cuius philosophi sententia, si quis hoc ex me quærat, respondeam, locum, quem mare occupauit, non esse maris locum, sed aquæ. Cùm igitur hoc ita sit, elementa autem locum nacta sint suæ naturæ proprium, vnde non nisi per vim depellantur, & quò sua natura ferantur: neque est mirum, in C maria fluuios omneis influere, neque tot aquis in mare decurrentibus, id tamen non crescere, neque terras obruere. Hæc Virg. Georg. 2. scire cupit, *Me verò primùm dulces ante omnia Musæ, Quarum sacra fero ingenti perculsus amore, Accipiant, cælique vias, & sidera monstrent, Defectus solis varios, lunæq; labores, Vnde tremor terris, qua vi maria alta tumescant.*

QVID TEMPER. ANN.] quæ res efficiat vicissitudines dierum ac noctium, commutationésque temporum quadripertitas, ad temperationem corporum & ad maturitatem frugum aptas: quæ vis terras vere ad concipiendas fruges relaxet, æstate ad maturandas partim mitiget, partim torreat: hieme ad cōtinendum calorem comprimat, auctunno ad effundendum patefaciat. Si quis hoc quærat, audiat Virg. Georg. 1. princip. *vos ô clarissima mundi Lumina, labentem cœlo quæ ducitis annum, Liber & alma Ceres.* Liber autem & Ceres, sunt sol & luna.

SPONTE SVA, IVSSÆNE] vtrùm sua vi, & per se, an verò dei alicuius iussu, & imperio, & moderatione. D

QVID PREMAT] quæ res, aut quæ causa cōdat lunam.

CONCORDIA DISCORS] quæ appâret cùm in quattuor elementis, tùm ceteris in rebus contrariis illis quidem inter se, & pugnantibus: sed tamen proportione quadam consentientibus. de quo consensu præclarè Oppianus libr. 1. ἁλιευ. Οἵη σὺ φιλότητι διακρίνας ἐκέδασας Αἰθέρα τ' αἰγλήεντα, καὶ ἠέρα καὶ χυτὸν ὕδωρ, Καὶ χθονὰ παμμήτειραν, ἀπ' ἀλλήλων δὲ ἕκαστα· Πάντα δ' ἐν ἀλλήλοισιν ὁμοφροσύνης ὑπὸ δεσμῷ Ἀρρήκτῳ συνέδησας ἀναγκαίῃ δ' ἐπέρεισας Ἀστεμφεῖ παγκοινὸν ὑπὸ ζυγόν· οὔτε γὰρ αἰθὴρ Ἠέρος, οὔτ' ἀὴρ ἅπερ ὕδατος, οὐδὲ μὲν ὕδωρ Γαίης νόσφι τέτυκται· ἐν ἀλλήλοις δὲ φύονται· Πάντα δ' ὁδὸν μίαν εἶσι, μίαν τ' ἀνελίσσεται ἀμοιβήν, &c. id est, Quali cum amicitia discreuisti, & dissipauisti æthera lucidum, & aërem, & liquidam aquam, & terram omnium matrem, singula verò inter se separata sunt: omnia autem inter se concordiæ vinculo irrupto colligasti, necessitati autem immotæ affixisti sub communi iugo. neque enim æther separatim ab aëre, neque aër ab aqua, neque aqua à terra facta est, sed inter se nascuntur, & omnia vnam viam eunt, vnáque vicissitudine conuertuntur. &c. Ouid. lib. 1. Metamorph. *Quippe vbi temperiem sumsere humórque, calórque, Concipiunt, & ab his oriuntur cuncta duobus: Cumque sit ignis aquæ pugnax, vapor humidus omneis Res creat, & discors concordia, fœtibus apta est.* E

EMPEDOCLES] qui ignem, aëra, aquam, terram, principia rerum statuebat: quibus addebat amicitiam, qua illa contrahantur: & litem, qua dissipentur. Eum reprehendit Aristoteles cùm in primo, & 6. lib. de principiis, tùm maximè primo τῶν μετὰ τὰ φυσικά, his verbis, εἰ γάρ τις ἀκολουθοίη, καὶ λαμβάνοι πρὸς τὴν διάνοιαν, καὶ μὴ πρὸς ἃ ψελλίζεται λέγων Ἐμπεδοκλῆς, εὑρήσει τὴν μὲν φιλίαν εἶναι τῶν ἀγαθῶν· τὸ δὲ νεῖκος τῶν κακῶν. ὥστ' εἴ τις φαίη οὕτως, τρόπον τινά, καὶ λέγειν, καὶ πρῶτον λέγειν τὸ κακὸν, καὶ τὸ ἀγαθὸν ἀρχὰς Ἐμπεδοκλέα. τάχ' ἂν λέγοι καλῶς, εἴπερ τὸ τῶν ἀγαθῶν ἁπάντων αἴτιον αὐτὸ τὸ ἀγαθόν ἐστι, καὶ τῶν κακῶν τὸ κακόν: id est *si quis enim rationem sequatur, & comprehendat, atque ad cogitationem, non ad ea, quæ balbutit Empedocles, aspectum referat, reperiet, amicitiam quidem esse bonorum: litem autem malorum. Quapropter si quis dicat, Empedoclem quoque quodam modo ita dicere, & primum malum, primúmque bonum principia dicere, fortasse rectè dicat, si quidem causa bonorum omnium est ipsum bonum, & malorum omnium ipsum malum.* F Empedoclis versus ad hanc rem pertinentes, qui producuntur à Simplicio, hi sunt, Ἄλλοτε μὲν φιλότητι, συνερχόμεν' εἰς ἓν ἅπαντα, Ἄλλοτε δ' αὖ δίχα πάντα φορούμενα νείκεος ἔχθει. quorum hæc sententia est, *Interdum omnia ab amicitia in vnum contrahuntur: interdum autem singula à lite distrahuntur.* Iterum Arist. eod. lib. 1. τῶν μετὰ τὰ φυσ. de eod. πολλαχοῦ γοῦν αὐτῷ ἡ μὲν φιλία διακρίνει· τὸ δὲ νεῖκος συγκρίνει, id est, multis locis ei amicitia quidem dissipat, lis autem contrahit. Atque hanc Empedoclis opinionem attingit his verbis M. Tull. in Lælio, *Agrigentinum quidem doctum quendam virum carminibus Græcis vaticinatum ferunt, quæ in rerum natura, totoq; mun-*

A *do constarent, quæq; mouerentur, ea contrahere amicitiam, dissipare discordiam.* Hunc philosophũ pluribus versibus laudat Lucretius lib. 1. quos, quia & pulcherrimi sunt, & huic loco mihi videtur conuenire, non me pigebit ascribere. *Quorum Acragantinus cum primis Empedocles est, Insula quem Triquetris terrarum gessit in oris, Quam fluitans circum magnis amfractibus æquor Ionium glaucis aspergit virus ab vndis, Italiæ terrarum oras a finibus eius.* sequitur deinceps paucis versibus interpositis, *Quæ cùm magna modis multis miranda videtur Gentibus humanis regio, visendáque fertur Rebus opima bonis, multa munita virûm vi: Nil tamen hoc habuisse viro præclarius in se, Nec sanctum magis, & mirum, carumq; videtur. Carmina quin etiam diuini pectoris eius Vociferantur, & exponunt præclara reperta, Vt vix humana videatur stirpe creatus.* Iam de quattuor elementis, igni, aëre, aqua, terra: quæ Empedocles principia rerum esse voluit, materiæ locum obtinentia, extant hi versus: Τέσσαρα δὴ πάντων ῥιζώματα πρῶτον ἔασιν Ζεὺς ἀργὴς, ἥρη τε φερέσβιος, ἠδ᾽ ἀϊδωνεὺς Νῆστιδ᾽ ἢ δακρύοις γε πικροῖς * * B * * id est, Quatuor sunt omnium rerũ fundamenta, seu radices, Iupiter candidus, aut liquidus, aut celer: Iunóque salutaris, & Pluto, &c.

An Stertinivm del. acvm.] Stertinium, seu Stertinij acumẽ, id est, Stertinius, vt annotauimus suprà ad Od. 5. lib. 3. de Stertinio sat. 3. lib. 2. *Si quid Stertinius veri crepat.* in trib. cod. Vatic. & Iann. Tornes. Rain. Card. vno Russard. Nicot. Cleric. scriptum est, *Stertinium acumen.* vt non dubitem, quin hæc sit vera, & incorrupta lectio. sic locutus est sup. Od. 12. lib. 4. *Sulpiciis accubat horreis.*

Vervm sev pisc. porr. et cepe] id est, siue sumtuosè, & opiparè: siue tenuiter, & parcè, frugalitérque viuis, &c. pisceis enim posuit pro obsonio carissimo: porrum & cepe pro cibo vilissimo. nam terra nata ferè omnia tenuiorum hominum, & plebis sunt epulæ. M. Tull. epist. ad Gallum lib. 7. *Nam, dum volunt isti lauti terra nata, quæ lege excepta sunt, in honorem adducere fungos, heluellas, herbas omneis ita condiunt, vt nihil possit esse suauius. in eas cùm incidissem in cena augurali apud Lentulum, tanta me διάῤῥοια arripuit, vt hodie primum videar cœpisse cõsistere. Ita ego, qui me ostreis & murænis facile abstinebam, à beta, & malua deceptus sum.* ex quibus verbis intelligere licet, lege sumtuaria à C. Cæsare lata, piscibus, & ceteris obsoniis modum esse constitutum, ne in eis comparandis, & apponendis sumtus fieret nimius: terra nata autem eadem lege fuisse excepta. Homerus quidem ἰλ. λ. facit Hecamedam Nestoris ancillam bello captam, nihil aliud ipsi Nestori, & Machaoni apponentem præter cepe, mel, & farinam, seu panem, his verbis, Ἣ σφῶϊν πρῶτον μὲν ἐπιπροΐηλε τράπεζαν Καλὴν, κυανόπεζαν, εὔξοον· αὐτὰρ ἐπ᾽ αὐτῇ Χάλκειον κάνεον, ἐπὶ δὲ κρόμυον ποτῷ ὄψον, Ἠδὲ μέλι χλωρὸν, παρ᾽ δ᾽ ἀλφίτου ἱεροῦ ἀκτήν. i. Quæ eis primùm quidem propius admouit mẽsam pulchram, cæruleis pedibus, politã: deinde apposuit in canistro cepe, obsoniũ ad potum prouocans, & mel flauũ, & panem. Sed hæc erat illorum temporum frugalitas.

Sev porr. et cepe trvcid.] id est, D seu tibi nihil apponitur animatum, nihílque aliud occidis in cenam, nisi porrum & cepe: quæ sine dubio cùm sint inanima, occidi non dicuntur, nisi impropriè, aut εἰρωνικῶς, quomodo mihi videtur Horatius hoc loco posuisse, significans eum tenuiter viuere, nihílque omnino trucidare, qui porro, & cepa vescatur. Nam cenam sine sanguine veteres appellabãt, tenuem, & sine magno admodum apparatu, sine piscibus, & reliquis obsoniis: Plautus terrestrem cenam, Captiuis. Sic enim ille, *Æ. terrestris cena: E. sus, terrestris bestia est. Æ. multis oleribus. E. curato ægrotos domi.* verbo igitur communi vsus est ad res dissimileis, pisceis, porrum, cepe. sic locutus est quodam loco Lucillius, *fragmenta interfic' panis.*

Vltrò] id est, non rogatus: vt sat. 5. lib. 2. *caue te roget, vltrò. Penelopen facilis potiori trade.* Itaque verba superiora, *si quid petet*, sic interpretor, si qua re egebit: vel si quid tacitus petet. Nã reuera qui eget, tacitus petit. sic epist. 14. *Tu mediastinus tacita prece rura petebas.* Alioqui ei, qui petat, non pos- E sumus dici vltrò deferre.

Vilis amicor. est ann. bon. vbi. &c.] hunc locum sic explico: paruo constant amici, cùm viris bonis aliquid deest. nam vox *bonis*, cum verbo deest est coniungenda. Atque huius rei è vita communi sumamus exemplum. finge aliquem esse virum bonum, eundémque non admodum copiosum, neque rebus ad victum, cultúmque necessariis instructum: continuò hic talis ab homine locuplete, & copioso, beneficio deuinciendus, & quodammodo emendus est, vt eius amicitiam sibi cõparet, & promereatur. nam quantumuis sese in eum præbuerit liberalem, & munificum, & benignum opulẽtus ille, talem amicum tamen, vtpote rem omnium carissimam, haud carè videbitur emisse. sic loquitur Plautus in Mil. glorioso. *Si hoc parauissent, homines essent minus multi mali, & minus audacter scelesta facerent facta:* & postea, *Qui homines probi essent, esset his annona vilior.* Io. Passeratius putabat hunc locum esse corruptum, & ita legendum, *vbi quid des*: vt sit hæc F sententia, paruo constant amici, vbi quid viris bonis largiaris: quia paruo beneficio eorum amicitiam tibi comparas. ego nihil muto. verumtamen iudicet lector. hoc tantum lectori testabor, in plerisque libris vet. scriptum esse *de'st*, pro *deest*.

Cantaber Agrippæ.] ἀπὸ κοινοῦ, *virtute.* suprà Od. 8. lib. 3. *Cantaber sera domitus catena.* & Od. 14. lib. 4. *Te Cantaber non antè domabilis, Medúsque, & Indus, te profugus Scytes Miratur.*

Clavdi virt. Ner.] id est, Armenij Tiberij Claudij Neronis, Augusti priuigni virtute subacti sunt. de hoc sup. epist. 3. *Iuli Flore, quibus terrarum militet oris Claudius Augusti priu. &c.*

Ivs, imp. qve Phr. Cæs. &c.] Phraates Rex Parthorum, & Persarum: de quo sic Strabo lib. 6. ὥς᾽ οὐ μόνον τὰ τρόπαια ἔπεμψαν εἰς Ῥώμην, ἃ κατὰ Ῥωμαίων ἀνέστησάν ποτε, ἀλλὰ καὶ παῖδας ἐπίστευσε Φραάτης τῷ σεβαστῷ Καίσαρι, id est, itaq; nõ solùm tropæa Romã miserunt Parthi, quæ aduersus Romanos quondã erexerant, verùm etiam liberos suos Cæsari Augusto

A gusto credidit Phraates. accepit ius & imperium, id est, populi Ro. legibus, & imperio parêre se velle dixit, siue Augusti fama commotus, siue metu coactus.

GENIBVS MINOR] supplex. est enim supplicantis & genua sua inflectere, & eius, cui supplicat, genua tangere. Eurip. in Hippol. Καὶ σῶν γε γονάτων ὀ μεθήσομαί ποτε. id est, & tua genua numquam omittam.

DEFVDIT] sic habent tres cod. Vatic. & item Iannoct. Tornes. & vnus Russard. quam scripturam probo, reiecta altera *diffudit*: quamquam ferri potest. *defudit* autem positum pro *fudit de*, κατ' ἀναστροφήν. vt *circumgemit*, *emetiris*, *personat*, & similia.

AVREA COPIA] aurea, id est, optabilissima, & summopere expetenda, τιμιωτάτη, εὐδαιμονικωτάτη, id est, maximi pretij, & ad beatam vitam magnopere pertinens. suprà beatam dixit in carm. sæculari ad Deos, *apparétque beata pleno Copia cornu.* & mediocritatem auream Od. 11. lib. 2. *Auream quis-*

B *quis mediocritatem Diligit, &c.* & Od. 5. lib. 1. *Qui nunc te fruitur credulus aurea.*

13 AD VINNIVM Asellam.

VT proficiscentem docui te sæpe, diuq;,
Augusto reddes signata volumina
Vinni:
Si validus, si lætus erit, si denique poscet:
Ne studio nostri pecces, odiúmque libellis
Sedulus importes opera vehemente minister.
(tæ:
Si te forte meæ grauis vret sarcina char-
Abijcito potius, quàm quò perferre iuberis,
C *Clitellas ferus impingas: Asinæq; paternũ*
Cognomen vertas in risum, & fabula fias.
Viribus vtêris per cliuos, flumina, lamas.
Victor propositi simulac perueneris illuc:
Sic positum seruabis onus, ne forte sub ala
Fasciculum portes librorum, vt rusticus
agnum:
Vt vinosa glomos furtiuæ Pyrrhia lanæ:
Vt cum pileolo soleas conuiua tribulis:
Ne vulgò narres te sudauisse ferendo
Carmina, quæ possint oculos, aureisq; morari
Cæsaris. oratus multa prece nitere porrò.
Vade, vale, caue ne titubes, mandatáque frangas.

VT PROFICISCENTEM, &c.] quemadmodum tibi hinc discedenti sæpe & diu præcepi: seu quemadmodum te abeuntem sæpe & diu monui, &c. D

SIGNATA] obsignata, ne à quoquam legantur prius, quàm ab Augusto.

SI VALIDVS] si firmus erit, si valebit. contrà malè validum posuit pro infirmo satyr. 5. lib. 2. *Si cui præterea validus male filius, &c.*

STVDIO NOSTRI] nimio in nos studio: dum studes nobis gratum facere.

ODIVMQVE LIBELLIS SEDVL.] id est, ne immoderato tuo erga nos officio, & sedulitate nostros libellos odiosos, & inuisos Augusto reddas. sedulum appellant Latini, qui diligentiam adhibet in re aliqua interdum nimiam, aut minus opportunam, minúsque vtilem: sed tamen bona fide, & sine dolo. quod quidem exemplis perspicere licet. Terent. in Andr. *parum successit, quod ago: at facio sedulò.* Idem Adelp. *Ego istos vobis vsque à pueris curaui ambos sedulò.* Idem Hecyra, *ergo propterea te sedulò Et moneo, & hortor, ne cuiusquam misereat.* E Idẽ Heaut. *pro se quisque sedulò Faciebat, quo illã mihi Leniret miseriam.* Ibid. *Nescio alias: me scio quidẽ fecisse sedulò, vt ex illius cõmodo meũ cõpararẽ commodum.* M. Tul. pro Arch. poeta de Sylla. *Qui sedulitatem mali poetæ duxerit aliquo tamen præmio dignam: huius ingenium, & virtutem in scribendo, & copiam non expetisset?* Idem in Rullum in senatu, *finem feci offerendi mei, ne forte mea sedulitas aut insidiosa, aut impudens videretur.* Horat. epist. ad August. lib. 2. *Sedulitas autem, stultè quem diligit, vrget.* & suprà epist. ad Mæcen. 2. *Officiosáque sedulitas, & opella forensis Adducit febreis.* Idem sat. 5. lib. 1. *vbi sedulus hospes Pæne arsit macros dum turdos versat in igne.*

SI TE FORTE MEÆ GRAVIS] si tu forte meorum librorum onus ægrè sustinere poteris, abijcito potius in itinere, quàm in eo loco, quò te perferre iussi, defatigatus, ac defessus oneri succũbas. *clitellas impingas* autem dixit tralatione ducta ab asinis onere oppressis, alludens ad eius cognomen *Asellam*, seu *Asinam*: quod quidam malunt. F

FERVS IMPINGAS] tanquam asinus onere oppressus clitellas in terram stolidè impingas. Priscian. libr. 18. ait *impingas* positum esse pro *impingito*, hoc modo, abijcito potius, quàm clitellas impingito.

ASINÆQVE PATERNVM COGN.] id est, & cognomen paternum *Asinæ*, seu *Asellæ*: (dicebatur enim nomine Vinnius, cognomento Asella) *vertas in risum*: id est, ridiculum reddas, seu ridendum præbeas, ac propines. dicent enim homines rusticitate tua audita, te nihil fecisse ab asini natura alienum, impingendo clitellas stolidè in eo ipso loco, quò te libros meos perferre iussi, id est, alieno tempore, & intempestiuè, aut stultè, & rusticè, libros Augusto tradendo: vel in ipsis Augusti ædibus, atque in eius oculis cùm ei libros trades, ineptè aliquid aut faciendo, aut loquẽdo. Asinorum tarditas & stoliditas etiam prouerbijs notata est, vide annot. ad illum locum, *vt*

A *siquis asellum In campo doceat, &c.* sat.1.lib.1.& ad illũ, *vt iniquæ mentis asellus, &c.* sat.9. lib.eiusdem.

ET FABVLA FIAS] sermonis ansam hominibus præbeas: in ora hominum pro ludibrio venias. sup. Od.xi.epod. *Fabula quanta fui?*

VIRIB. VTERIS PER CLIV.&c.] omnibus tuis viribus cõtendes per cliuos, flumina, lacunas iter faciẽs, vt, quò vis, peruenias, librosq; perferas. *vtêris*, autẽ, futurũ indicatiui, pro futuro imperatiui *vtitor*, positum est, vt ibidem docet Prisc. idem de illo, *reddes*, quod est in secundo versu, sentiendum. idem enim valet, quod *reddito*.

VICTOR PROPOSITI] id est, victis, atque expugnatis difficultatib. omnibus: vel cõpos propositi. sic enim Græci ἐγκρατὴς τοῦ σκόπου, τῆς ἐπιθυμίας.

SIC POS. SERVAB. ON.] *sic* accipe δεικτικῶς. libros hoc modo, vel certo quodã loco cõditos seruabis, quoad Augusto poscenti reddas: neque ostentabis, aut palàm habebis.

NE FORTE SVB ALA, &c.] hoc eo dico, ne forte sub ala, & in oculis omniũ libros meos feras:
B ne subsarcinat⁹ eas, quasi rusticus agnã sub ala portãs, aut cõuiuia tribulis soleas cũ pileolo, aut Pyrrhia glomos lanę furtiuę. tria proponit exempla perridicula, quibus Vinnium monet, vt libros occultè ferat, aut domi seruet potius, donec reddendi maturum tempus aduenerit.

GLOMOS] sic legendũ, & ita habẽt oẽs ferè libri calamo exarati, & quos Romæ inspexi, & quos hîc in Gallia. Glomus autẽ & glomer (nã vtrumq; vsu receptum est pro eadem re) globus est lanæ, & fili. Lucr. in nomine glomere producit primã syllabam lib.1. *Nam si tantumdem est in lanæ glomere, quantum Corporum in plumbo est, &c.* glomerare tamen verbum in eadem syllaba semper corripitur.

MORARI] retinere, delectare: vt epist. ad Pison. *Valdius oblectat populum, meliusque moratur.*

ORATVS MVLTA PRECE] sic loquitur & Cæsar libr.6. de bello Gall. *flentes omnibus precibus orabant.* & M. Tull. ep. ad Att. lib.9. ep. ad Cæsarem. *Quamobrẽ a te peto, vel potius precibus omni-*
C *bus oro, & obtestor, vt in tuis maximis curis aliquid impertias temporis huic quoque cogitationi.* sed quidam hæc sic distingui volunt, *Cæsaris, oratus multa prece. nitere porrò, &c.*

VADE, VALE,] quidam libri veteres habent, *Viue, vale:* quos non sequor.

NE TITVBES] ne offendas, ne pecces. tralatio est.

EP. 14. AD VILLICVM suum.

VILLICE siluarum, & mihi me reddentis agelli,
Quem tu fastidis, habitatum quinque focis, &
Quinque bonos solitum Bariam dimittere patres: D
Certemus, spinas animóne ego fortius an tu
Euellas agro: & melior sit Horatius, an res.
Me quamuis Lamiæ pietas, & cura moretur
Fratrem mærentis, rapto de fratre dolẽtis
Insolabiliter: tamen istuc mens, animúsq;
Fert: & amat spatijs obstantia rumpere claustra:
Rure ego viuentem, tu dicis in vrbe beatum.
Cui placet alterius, sua nimirum est odio sors.
Stultus vterque locum immeritum causatur iniquè. E
In culpa est animus, qui se non effugit vmquam.
Tu mediastin⁹ tacita prece rura petebas:
Nunc vrbem, & ludos, & balnea villicus optas.
Me cõstare mihi scis, & discedere tristẽ,
Quandocumque trahunt inuisa negotia Romam.
Non eadẽ miramur: eò disconuenit inter
Méque, & te. nam, quæ deserta, & inhospita tesqua
Credis, amœna vocat, mecum qui sentit: & odit,
Quæ tu pulcra putas, fornix tibi, & vncta popina F
Incutiunt vrbis desideriũ, video: & quód
Angulus iste feret piper, & tus ocyus vua:
Nec vicina subest, vinũ præbere taberna
Quæ possit tibi: nec meretrix tibicina, cuius
Ad strepitum salias terræ grauis. & tamen vrges
Iampridẽ nõ tacta ligonibus arua: bouẽq;
Deiunctum curas, & strictis frondibus exples.
Addit opus pigro riuus, si décidit imber,

Multa

A *Multa mole docendus aprico parcere prato.*
Nunc age quid nostrum concentum diuidat, audi.
Quem tenues decuere togæ, nitidique capilli:
Quem scis immunem Cynaræ placuisse rapaci:
Quem bibulum liquidi media de luce Falerni:
Cena breuis iuuat, & prope riuum somnus in herba.
Nec lusisse pudet: sed non incidere ludum
Non istic obliquo oculo mea commoda quisquam
B *Limat: nõ odio obscuro, morsuq; venenat:*
Rident vicini glebas, & saxa mouentem.
Cum seruis vrbana diaria rodere mauis.
Horum tu in numerum voto ruis. inuidet vsum
Lignorum, & pecoris tibi calo argutus, & horti:
Optat ephippia bos piger: optat arare caballus.
Quam scit vterque, libens, censebo, exerceat artem.

MIHI ME REDDENTIS AG.] id est, cuius C amœnitate, & salubritate me officijs, negotiisque vrbanis defatigatum, reficio, ac recreo. sic Catull. carm. ad Fundum, à cena illa Sextiana se vsque eò grauedine frigida, & frequenti tussi quassatum esse dicit, donec in sinũ fundi sui Tiburtis cõfugerit, ibique se ocymo, & vrtica recurauerit.

QVINQVE FOCIS] quinque familiis separatis, ac distinctis.

ET QVINQVE BONOS SOLITVM, &c.] intellige ex hoc agro Horatiano, in quo quinque foci essent, quinque homines grandeis natu in oppidum Sabinorum Bariam conuenire solitos, tamquam senatores, qui consultarent, & sententiam dicerent de re Sabinorum communi, & publica. nonnulli arbitrantur eò euocari solitos esse, vt ibi gererent magistratum. alij annotant, Bariam locum esse in Sabinis, ad quem soliti essent transire ad causas agendas. Ego de Baria nihil habeo dicere, præterquàm quòd aiunt omnes fuisse oppidum in Sabinis aliquando frequentissimum, ac celeberrimum. Hoc etiam lectori testificabor, in omnibus ferè libris manuscriptis & D Vaticanis, & alijs, legi *Variam*, non *Bariam*. Varia autem, cui Appula cognomen est, longè admodum distat à Sabinis.

SPINAS] eleganter spinas ad agrum, animúmque retulit: sed agri spinæ, propriè dicuntur: animi spinæ, pro curis, & angoribus, translatè. Catullus curas, *spinosas* appellauit in carmine de nuptiis Pelei, & Thetidis, *Spinosas Erycina serens in pectore curas*. & Horat. epist. 2. lib. 2. *Quid te exempta iuuat spinis de pluribus vna?*

AN RES] id est, an bona. sic sæpe alibi: vt sat. 5. libr. 2. *Et genus & virtus, nisi cum re, vilior alga est.*

ET CVRA MORETVR] quidam libri veteres habent, *moratur*.

RAPTO] sibi à Parcis erepto, id est, immaturè mortuo. sic Catullus ad Manl. *ô misero frater adempte mihi.*

INSOLABILITER] ita acerbè, vt nullus consolationi locus sit relictus.

MENS, ANIMVSQVE] video, hæc sæpe con- E iunctè poni à scriptoribus. Terent. Andria, *mala mens, malus animus*. Lucr. lib. 3. *Primum animum dico, mentem quam sæpe vocamus.* Idem ita vtrumque coniunxit, vt alterum in patrio casu efferret, hoc modo, *mens animi*, vt libr. quart. *Nec ratione alia cùm somnus membra profundit, Mens animi vigilat, nisi quòd simulacra lacessunt Hæc eadem nostros animos.* Idem libr. 5. *Tenuis enim natura Deûm, longéque remota Sensibus à nostris animi vix mente videtur.* Idem libr. 6. *Perturbata animi mens in mærore, metúque.* Catull. ad Ortal. *Nec potis est dulceis Musarũ expromere fœtus Mens animi.* Plautus in Cistell. *Nullam mentem animi habeo: vbi sum ibi non sum: vbi non sum, ibi est animus.* Aristoteles autem huiusmodi ἀναλογίαν id est, comparationem seu proportionem proponit, tùm in lib. 1. de morib. ad Nicomach. tùm Topicorum primo. ὡς ἐν σώματι ὄψις, οὕτω νοῦς ἐν ψυχῇ, id est, vt in corpore aspectus, sic mens in animo.

ET AMAT SPAT. OBST. RVMP.] id est, & cupit impedimenta omnia, moràsque præci- F dere: & quodammodo è carceribus euolare. *amat rumpere*, id est, libenter & cupidè rumpit: seu cupit rumpere.

CLAVSTRA] repagula, carceres. sat. 6. lib. 2. *tu pulses omne quod obstat, Ad Mæcenatem memori si mente recurras.*

SVA NIM. EST OD. SORS] quidam libri veteres habent *s. n. est od. res*: quos non sum secutus, quamuis non damnem.

STVLT. VTERQVE LOC. IMMER. CAVS.] culpam confert in locum, cùm ea in ipso hæreat, vt statim subijcit, *In culpa est animus, &c. causatur*, more Græcorum, αἰτιᾶται id est, accusat, criminatur, causam sui angoris, suæque ægritudinis esse dicit. Qui ex animo laborat, id est, cuius animus non est ab omni perturbatione liber, ac solutus, is, cùm perpetuò excrucietur, & æstuet, existimat se loco commutando curam, & molestiam ex animo depulsurum: sed magnopere fallitur. nam morbi causa, & principium ægritudi-

A nis inest in animo, non in loco. vide supra annot. ad illum locum Od. 16. lib. 2. *patriæ quis exsul, &c.*

QVI SE NON EFFVGIT VNQVAM.] sic sup. Oda illa 16. libr. 2. *patriæ quis exsul Se quoque fugit?*

TV MEDIASTINVS] sic hanc vocem scriptam reperi in omnibus codicib. antiq. non, vt in vulgatis, *mediastynus*. Est autem vox mera Latina ex duobus nominibus Latinis composita, *medio* & *stando*, non à Græco ἄσυ, vt nonnulli vaticinantur. Ac mediastini serui omnium propemodum sunt laboriosissimi, quippe qui ad omnia ferè ministeria parati, & tanquam in medio positi esse debeant. Nonnulli per mediastinum, seruum balneatoris significari putant. Cato, *ille imperator: tu illi, ac cæteris mediastinus*. Nonius, *Mediastinos, non solùm balnearum, sed ædium quoque ministros, & curatores legimus*. Lucill. 17. *Villicum Aristocratem mediastinum atque bubulcum, Commanducatus corrupit, ad incita adegit*. Quidam eosdem esse putant atque atrienseis, quos Græci μεσαυλίους, & ϖελιστώους

B appellant.

TACITA PR. RVRA PET.] rura tacitus expetebas, & exoptabas.

CONSTARE MIHI] in sententia manere. semper commorationem, & vitam rusticam vrbanæ anteponere.

DISCONVENIT INTER MEQVE, ET TE] eo inter nos dissidemus, ac discrepamus. *disconuenit*, id est, non conuenit. nā impersonale est hoc loco, vt loquuntur Grammatici. suprà epist. 1. personale est, *Æstuat, & vitæ disconuenit ordine toto*.

INHOSPITA] ἄξενα Virg. Æneid. 5. *tot inhospita saxa*.

TESCA] agrestia, difficilia, inculta, horrida deserta loca. Attius in Philoctete. *Quis tu es mortalis, qui in deserta Lenia, Et tesca te apportes loca?* ex Varrone & Festo: apud quos tamen non eodem modo scribitur hoc nomen: sed apud alterum *tesqua*, apud alterum *tesca*. libri scripti plerique habent *tesqua*. ego tamen malim scribi *tesca*, vt scriptum est apud Varron. qui deducit à tuendo, vt

C sint quasi *tuesca*. At Scaliger F. mauult à Græco deflectere, vt dicta sint *tesca*, quasi δάσκια: id est, vmbrosa, seu nemorosa.

AMOENA VOCAT] vocat amabilia, & ad se amanda allicientia: sic Festus.

MECVM QVI SENTIT] is, qui amat solitudinem, siluas, locáque ab arbitris remota.

PVLCH. PVTAS] sic habent cod. duo Vatic. Iannoct. Faer. Raīn. Card. Torn. Russard. Nicot. Cleric. meus: alij vocas, vt vulg. mendosè, opinor.

FORNIX] prostibulum, ganeum. sat. 2. libr. 1. *Quidam notus homo, cum exiret fornice, macte Virtute, &c.* ead. sat. versu superiore, *nisi olenti in fornice stantem*.

VNCTA POPINA] in qua coquuntur omnis generis obsonia. vnde popino, popinonis, sat. 4. lib. 2. *Quæcumque immundis feruent allata popinis*. Lucil. *Infamem, immundam, turpémque odisse popinam*.

INCVTIVNT VRBIS DESID.] inijciunt tibi vrbis cupiditatem, vel afficiunt te vrbis desiderio. & est tralatio, vt dicimus *incutere timorem, dolorem*. Idem Horat. epist. ad Loll. 2. hoc libr. *ne mox Incutiant aliena tibi peccata pudorem*. *incutere amorem* Lucret. lib. 1. *Et simul incussit suauem mi in pectus amorem Musarum*. *incutere tremorem*. idē lib. 6. *Et fera vis venti per crebra foramina terræ Dispertitur, vt horror. & incutit inde tremorē*. *morbos*, idem ibidem, *Multa cibos, quæ sunt vitalia, multáque morbos Incutere, & mortem quæ possint accelerare*. Horatius *incutere bellum* sat. 1. lib. 2. *seu quòd Lucania bellum Incuteret violenta*. idem ibid. *incutere negotium*. *ne fortè negotI Incutiat tibi quid sanctarum inscitia legum*. M. Tull. libr. 2. de orat. ad Qu. frat. *Item timor incutitur, aut ex ipsorum periculis, aut ex communibus*. T. Liuius li. 2. *postem iam tenenti Consuli fœdum inter precationem Deûm nuntium incutiunt, mortuum eius filium esse*. D

ET QVOD ANGVLVS ISTE] id est, & hoc alterum tibi vrbis desiderium commouet, quòd ager iste, cui colendo te præposui, neque vuam effert, neque cauponam propinquam habet, nec tibicinam, cuius ad cantum saltes. angulum Latinè per tralationem ponimus, pro lōginquo, remoto, abdito, infrequenti loco, vt supr. Od. 6. lib. 2. *Ille terrarum mihi præter omneis Angulus ridet*. M. Tull. in Catil. 2. *nemo non modò Romæ, sed nec vllo in angulo totius Italiæ oppressus ære alieno fuit, quem non ad hoc incredibile sceleris fœdus asciuerit*. angulum à Græco nomine ἀγκύλον dictū esse verisimilius est, quàm ab aduerbio ἐγγύς. E

FERET PIP. ET TH. OCY. V.] id est, numquam feret vuam, cum thus, & piper in Arabia nascantur.

PRÆBERE] ϖαρέχειν, suppeditare, vt Virgil. Georg. 1. *Arbuta sufficere, & fluuios præbere salubreis*. lege annotation. ad Od. 13. lib. 3.

CVIVS AD STREPITVM] ad strepitū tibicinæ tibia canentis, id est, ad strepitum tibiæ, qua canit tibicina. supr. epist. 2. *Ad strepitum citharæ cessatum ducere curam*. Od. 3. lib. 4. *Dulcem quæ strepitum Pieri temperas:* ad quē locum plura.

SALIAS] saltes non admodum scienter, neque numerosè. saliunt enim verius, quàm saltant rustici. idem de arte poēt. *saliet, tundet pede terram*. F

TERRÆ GRAVIS] tu grauis terræ. hoc dixit ad exprimendam villici saltantis vel inscitiam, vel contentionem, cuius grauitatem, & pondus terra sentire videatur vt suprà Od. 18. lib. 3. *Gaudet inuisam pepulisse fossor Ter pede terram*. annot. ad Od. 4. lib. 1. Bosius tamen, *terræ grauis*, sic accipit: tu terræ grauis salias, vt terram onere leues: tu tanquam terræ grauis, salias, vt eam exoneres.

ET TAMEN VRGES IAMPRIDEM, &c.] hæc sunt referenda ad ea, quæ sunt suprà. *nam, quæ deserta, & inhospita tesqua*. vel ad principium epistolæ, *Quem tu fastidis habitatum, &c.* hoc modo, quamuis agrum meum fastidias, vel quamuis locum istum sterilem, desertum, & incultum esse dicas, tu tamen arua, quæ iampridem non fuerunt culta, aut fossa, studiosè, & assiduè fodis, subigis, & colis.

BOVEM DEIVNCTVM] bouem seiunctum, ac

A ac separatum ab altero: vel iam dissolutum: quod fit vesperi. ideóque βυλυτὸν nominant Græci tempus vespertinũ. annotatum suprà ad Od. 6. li. 3. ibi, *& iuga demeret Bobus fatigatis.* *deiunctum* autem excudendum curaui, quattuor libros manu scriptos secutus.

Et strictis] id est, stringendo succisis. sic Virg. in Mœride. *hic, vbi densas Agricolæ stringunt frondeis.* Idem Georg. 2. *tunc stringe comas, tunc brachia tonde.* Idem primo, *Sed tamen & quernas glandeis tunc stringere tempus.* eodem libro, *cùm flauis messorem induceret aruis Agricola, & fragili iam stringeret hordea culmo.*

Exples] saturas, pascis. Virgil. Georg. 2. *hic piscibus atram Improbus ingluuiem, ranisq́; loquacibus explet.* Idem lib. 3. Æneid. *Nam simul expletus dapibus &c.*

Addit opus] negotium tibi exhibet præter ea, quæ quotidiana sunt, & vsitata: non sinit te cessare: te exercet.

Multa mole docendus] multis mo- B libus oppositis, in aliam partem auertendus, ne prato noceat. verbum *docendi* attribuit rei inanimæ, cùm animata sola doceantur. sic in epist. ad Pisones. *Seu cursum mutauit iniquum frugibus amnis Doctus iter melius.*

Qvid nostr. conc. div.] quid causæ sit, quamobrem dissentiamus, alioqui maximè concordes. *concentum*, pro consensione, & concordia posuit translatè. propriè enim συμφωνίαν significat. quæ constat ex pluribus dissimilibus, & disparibus sonis, proportione coniunctis, æqualibus, & concordibus. dissoluitur autem & corrũpitur, vbi proportio, & similitudo rationum tollitur, & tum est *symphonia discors*, quam commemorat epist. ad Pison. non longè ab extr. Ex disparibus autem sonis debet concentus, seu symphonia cõstare, non paribus, aut iisdẽ. tum enim etiã corrumperetur, & fieret ὁμοφωνία id est, vnius vocis sonus, vt docet Aristoteles libr. 2. polit. vbi disputans aduersus Platonem, seu Socratem, qui communionem vxorum & liberorum & posses- C sionum in suis libris de rep. introduxit eo consilio, vt ciuitas maximè fiat vna, probat, nihilo magis oportere ciuitatem maximè vnam fieri, quàm symphoniam fieri ὁμοφωνίαν, id est, vnum sonum, aut rhythmũ, pedem vnum. eò enim progrederetur illa, vt ita dicam, vnitas, vt desineret esse ciuitas, &c.

Dividat] dissoluat, vel discordem efficiat.

Qvem tenves] me, quem tenues, &c. sequitur infrà verbum *iuuat.*

Nitidiqve capilli] λιπαροὶ, vnguento delibuti. vt suprà Od. 7. lib. 2. *nitenteis Malobathro Syrio capillos.*

Immvnem] gratis, sine muneribus, vt supr. Od. 12. lib. 4. *non ego te meis Immunem meditor tingere poculis.*

Cynaræ] amicæ, de qua suprà Od. 13. lib. 3. *sed Cynaræ breueis Annos fata dederunt.*

Rapaci] qualia sunt scorta. Catull. ad Thallum, puerum impudicum, *Idémque Thalle turbida rapacior procella.*

Bibvlvm] bibacem, vt infrà ep. ad Loll. 2. *Potores bibuli media de nocte Falerni.* ita per tralationẽ D bibulam arenam dixit Lucret. lib. 2. *Littoris incurui bibulam lauit æquor arenam.*

Media de lvce] sat. 8. lib. 2. *dictus here illic De medio potare die.* atque hoc tempore diem frangere dicebantur homines inertes, voluptarij, luxuriosi, in cute curanda occupati: conuiuiáque ad multam noctem nõnumquam producebant. ego igitur (inquit) qui cenis à meridie vsque ad multam noctem productis olim delectabar, nunc breuibus delector magis.

Nec lvsisse pvdet, &c.] neque verò me pudet olim cenis longis, ac sumtuosis, deliciisque, ac voluptatibus seruisse, atq; indulsisse, cùm ætas ferret: sed non constituere modum huiusmodi vitæ, intemperatæ, & libidinosæ. nam hic dies aliam vitam affert, alios mores postulat. *ludere* interdum valet, amori operam dare, vt epist. 2. lib. 2. *Lusisti satis, edisti satis, atque bibisti.* & Od. 13. li. 4. *Ludisq́; & bibis impudens.* Liuius Andr. *Affatim edi, bibi, lusi.*

Sed non incid. lvd.] sed non facere E finem ludi.

Non istic obliq. ocvlo, &c.] Non temere (inquit) vitæ rusticæ cupiditate afficior. Nam nemo istic, id est, rure, mea commoda oculo obliquo limat: hoc est nemo meis commodis inuidet: nemo aspectu maligno, & inuido mea commoda fascinat, & minuit. Nam si quam inuidiam mihi conflarent res secundę meæ, risus vicinorum eam discuteret, atque obrueret.

Limat] limare puto esse à lima ductum, non à limis oculis, vt nonnulli volunt, vt sit deterere, attenuare, imminuere. Itaque sic mihi videtur hic locus esse explicandus. Nemo istîc obliquo, id est, inuido, aut maleuolo oculo mea commoda atterit, aut minuit. putabant enim veteres, aspectum inimicum, atque infestum alteri nocere. sic Virg. in Palæmone, *Nescio quis teneros oculus mihi fascinat agnos.* βασκαίνειν appellant Græci. & βάσκανον τὸν οἱονεὶ φάεσιν, id est. ὀφθαλμοῖς καίνοντα, καὶ φθείροντα τὸ ὑπ' αὐτοῦ ὁραθὲν, id est, qui oculis interficit, & corrumpit F quod ab ipso cernitur, vt scribit Theocr. interpres. Quomodo autem fiat fascinatio, vel quamobrem fascinẽtur pueri maximè, declarat Alex. Aphrod. probl. 53. lib. 2. & Plutarch. lib. ε. συμποσιακ. περὶ τῶν καταβασκαίνειν λεγομένων disputat. Est & limare interdum copulare, vt ait Nonius Marcellus: quod ad hunc locum non quadrat. vtitur Plautus in Pœnulo. *at vide sis. cum illa numquam limaui caput.* postremò limare significat etiam limo conspurcare. Plaut. ibidem *M. curram igitur aliquò ad piscinam, aut lacum, limum petam.* AG. *quid eo opus sit?* M. *ego dicam: vt tibi & illi limem caput.*

Rid. vic. gleb. et saxa mov.] vicini inquit, rident me dum glebas & saxa moueo, similiaque opera rustica facio. ita inuidia in me, & mea commoda nihil valet: neque mihi meisve nocere potest. Ridicula, & risum inuidiam ac fascinum depellere atque auertere diximus suprà ad illum locũ, *Inuidiam placare paras, &c.* sat. 3. lib. 2.

Venenat] corrumpit. translatio est. vtitur

A &Lucretr.lib.6. *Vt spatium cæli quadam de parte venenet.*

CVM SERVIS VRB. DIAR.] tu contrà rusticus in vrbe viuere mauis. diariũ, victus est diurnus. Cic.ad Attic.lib.8. *eo modo autem ambulat Cæsar, & iis diariis militum celeritatem incitat, vt timeã, ne citius, quàm opus sit, ad Brundisium accesserit.*

RODERE] τρώγειν significat victum aridum, & sollicitum, itaque verbo vsus est muribus conuenienti potius, quàm hominibus. Notat hic Porphirio, *non cum seruis mauis, sed cum seruis rodere mauis.*

HORVM TV IN NVMER.] in numerum seruorum vrbanorum.

CALO] qui lignum domi non habet: qui it lignatum foras. *Calones* (inquit Festus) *militum serui dicti, quia ligneas clauas gerebant, quas Græci κᾶλα vocant. Cala* (inquit Seruius in 6.Æneid.) *dicebant maiores nostri fusteis, quos portabant serui sequentes dominos ad prœlium.* M.Tull.lib.3.de natur.Deor. *Eos* [Tyndaridas] *tu canteriis albis, nullis calonibus*

B *obuiam Vatieno venisse existimas.*

ARGVTVS] astutus, sollers, callidus, vafer.

OPTAT EPHIPPIA BOS PIG. OPT. AR.] *Ephippium* (inquit Nonius) *tegmen equi ad mollem vecturam paratũ.* Acron notat, aliis ephippia esse sagmata, id est, onera, aliis ea, quæ propè iugum equis curulibus imponuntur. prouerbium conuenit in eos, qui muneris functionem, & conditionem sibi accommodatam, fastidiũt: alienam, & ad quam inepti sunt, expetunt. M.Tull. ad Attic.lib.5. *Clitellæ boui sunt impositæ. planè non est nostrũ onus, sed feremus. modò, si me amas, sim annuus.* Cum his congruit illud Pindari, quod refert Plutarch. ἐν τῷ περὶ εὐθυμίας. ὑφ᾽ ἅρμασιν ἵππος, ἐν δ᾽ ἀρότρῳ βοῦς· παρὰ ναῦν ἰθύει τάχιστα δελφίς· κάπρῳ δὲ βουλεύοντα φόνον κύνα δεῖ θλάθυμον ἐξευρεῖν. i. equus currui aptus est, bos aratro: Delphinus præter nauem celerrimè, & concitatissimè rapitur: ei autem, qui apro necem meditetur, canis reperiendus est generosus, & laboriosus, qui aprũ adoriri audeat. Ephippium porrò equi tergo imponitur, vt in eo insidẽs

C commodius vehatur eques. *at ipsa boum terga* (vt scribit M.Tull. lib.de natur.Deor.secundo) *declarant non esse se ad onus accipiendum figurata: ceruices autem natæ ad iugum: tum vires humerorum & latitudines ad aratra extrahenda.* Eodem pertinet Illud Maximi Tyrij, λόγῳ λβ. φέρε, εἴ τις ἐπιχείρει τὸν βοῦν ὑπολύσας τῶν ἀρότρων καὶ τὸν ἵππον τῶν ἁρμάτων ὑπαλλάξας ἑκατέρου τὴν ἐργασίαν, ὑπαγαγεῖν τὸν μὲν βοῦν τῷ ἅρματι, τὸν δὲ ἵππον τῷ ἀρότρῳ, ἆρ᾽ οὐκ ἂν ἦν πρὸς μὲν τὴν φύσιν παράνομος, πρὸς δὲ τὰ ζῶα αὐτὰ ὑβριστὴς, πρὸς δὲ τὰς τέχνας ἀμαθὴς, πρὸς δὲ τὴν χρείαν ἀκερδὴς, πρὸς δὲ τὴν ὑπηρεσίαν καταγέλαστος? id est, Age, si quis conaretur boue dijuncto ab aratris, & equo à curribus, commutata vtriusque opera, subiungere bouem currui, equum aratro, nónne esset in naturam quidem exlex atque iniustus, in ipsa animalia autem contumeliosus, ad arteis autem rudis atque indoctus, ad vsum verò atque vtilitatem quæstus faciendi ignarus, ad ministerium autem ridiculus?

BOS PIGER,] qui ad arandum natus est, non ad vehendum, neque ad cursum, vt equus. Itaque appellatur à Græcis ἀροτήρ, id est arator. Hesiod. D ἔργ. καὶ ἡμ. Οἶκον μὲν πρώτιστα, γυναῖκά τε, βοῦν τ᾽ ἀροτῆρα. id est, domum primùm, & mulierem, & bouem aratorem. & Aratus, πρῶτοι δὲ βοῶν ἐπάσαντ᾽ ἀροτήρων: id est, primi autem gustarunt boues aratores.

QVAM SCIT VTERQVE, LIBENS] prouerbium est vulgatissimum: *Quam quisque didicit, eam artem exerceat.* Aristophanes in Vespis, Ἔρδοι τις ἣν ἕκαστος εἰδείη τέχνην. apud Ath.lib.8. in illo Stratonici, hominis salsissimi respõso ad harmonicum illum, qui anteà hortorum custos fuerat, cum eo de harmoniis disputantem, scriptum est, ᾄδοι τις, non ἕρδοι τις, leui immutatione facta, propter eius in quem dicebatur, personam. vtitur & M.Tull. epist. ad Attic. eod.lib. quem proximè citaui. *O rem minimè aptam meis moribus, ô illum verum, ἕρδοι τις.*

15. AD C. NVMOnium Valam.

E

QVÆ sit hiems Veliæ, quod cælum Vala Salerni:
Quorum hominum regio, & qualis via: (nam mihi Baias
Musa superuacuas Antonius: & tamen illis
Me facit inuisum, gelida cum perluor vnda
Per mediũ frigus. sanè myrteta relinqui,
Dictaq; cessantem neruis elidere morbũ
Sulfura contemni, vicus gemit, inuidus ægris,
Qui caput, & stomachum supponere fontibus audent
Clusinis: Gabiosq; petũt, & frigida rura.
Mutandus locus est: & deuersoria nota F
Præteragendus equus. quò tendis? non mihi Cumas
Est iter, aut Baias, læua stomachosus habena
Dicet eques. sed equi frenato est auris in ore)
Maior vtrum populum frumenti copia pascat:
Collectósne bibant imbreis, puteósne perenneis
Dulcis aquæ: nam vina nihil moror illius oræ.
Rure meo possum quiduis perferre, patique:
Ad mare cùm veni, generosum, & lene requiro:
Quod curas abigat, quod cum spe diuite manet

In

A *In venas, animúmque meum: quod verba*
ministret:
Quod me Lucanæ iuuenem commendet
amicæ.
Tractus vter plures lépores, vter éducet
apros:
Vtra magis pisceis, & echinos æquora
celent:
Pinguis vt inde domum poßim, Phæáxq;
reuerti: *(est.*
Scribere te nobis, tibi nos accredere par
Mænius, vt rebus maternis, atq; paternis
Fortiter absumtis, vrbanus cœpit haberi,
Scurra vagus, non qui certum præsepe te
neret:
B *Impräsus nõ qui ciuem dignosceret hoste:*
Quælibet in quemuis opprobria fingere
sæuus:
Pernicies, & tempestas, barathrúmque
macelli, *(uaro.*
Quicquid quæsierat, ventri donabat a-
Hic, vbi nequitiæ fautoribus, & timidis
nil,
Aut paullum abstulerat, patinas cenabat
omasi,
Vilis & agninæ, tribus vrsis quod satis
esset.
Scilicet vt vẽtres lamna cãdente nepotũ
Diceret vrẽdos correctus. Mænius idem
C *Quicquid erat nactus prædæ maioris, v-*
bi omne
Verterat in fumum, & cinerem: non her
cule miror,
Aiebat, si qui comedũt bona, cum sit obeso
Nil melius turdo: nil vulua pulchrius
ampla.
Nimirum hic ego sum. nam tuta, & par-
uula laudo,
Cum res deficiunt: satis inter vilia fortis.
Verùm, vbi quid melius contingit, & vn-
ctius, idem
Vos sapere, & solos aio benè viuere, quorũ
Cõspicitur nitidis fundata pecunia villis.

AD C. NVMON.] Primùm hanc inscriptionem præ se ferunt omnes ferè codices manuscr. & quos in Italia, & quos in Gallia mea vidi. Deinde Fuluius Vrsinus, homo & humanissimus, & Græcarum litterarum cognitione præstantissimus mihi ostendit domi suæ argenteum nummũ hac ipsa inscriptione, C. NVMONIVS VAALLA gemino AA. similémque & planè geminum domi suæ mihi ostendit Clemens Teueninus, quem suprà commemoraui. ego tamen *Valam* excudendum curaui, vnico A. in ceteris, nummorum illorum inscriptionem secutus sum. D

QVÆ SIT HIEMS VELIÆ, QVOD, &c.] hæc referenda sunt ad versum, qui est infrà, *Scribere te nobis, &c.* ea autem, quæ statim sequuntur, *nam mihi Baias Musa, &c.* vsque ad versum, *Maior vtrum populum, &c.* includenda sunt interpositionis nota. Horatius ab Antonio Musa clarissimo, ac præstantissimo medico edoctus, Baias, Campaniæ oppidum amœnissimum, ad cuius aquas, & ceteras delicias concurrebant homines voluptarij, ad easdémque ægri, quòd essent saluberrimę, confugiebant, edoctus igitur, Baias minimè sibi esse necessarias, nec ad valetudinem vtileis, cogitat Veliam. & Salernum proficisci, ibique hiemare. Iccircò petit à Vala, vt scribat ad se, quæ sit illis in locis hiems, quod cælum, &c. E

NAM MIHI BAIAS, &c.] nam si quæras, cur Velię, & Salerni hiemare cogitem, & nõ Baijs, Antonius Musa ait, aquas calidas Baiarum mihi esse superuacuas: id est, ad voluptatem gignendam duntaxat valere: ad bonam valetudinem autem inutileis esse. M. Tullius pro Cœlio. *si fas est eum à me hominem defendi, qui nullum conuiuium renuerit, qui vnguenta sumserit, qui Baias viderit.*

ET TAMEN ILLIS ME FACIT] &, tametsi de Antonij Musæ sententia Baiarum aquas cõtemnam, & relinquam: mihi tamen Baiæ quodammodo sunt iratæ, & me oderunt, quòd frigidis aquis vtar per medium frigus. Suetonius in Augusto, scribit Augustum, quia calida fomenta non proderant, frigidis curari coactum esse.

QVI CAP. ET STOM. SVPP.] hæc vix intelligi possunt, nisi ab ijs, qui experti sunt, tametsi Horatius non obscurè rem ipsam elocutus est. sed memini ego, cùm vir clariss. Franc. Turnonius E. R. Card. ad aquas Lucenseis de medicorum cõsilio venisset duos ab hinc annos, videre me in ijs locis ægros complureis, ex quibus alij de aquis illis bibebãt, alij lauabãtur, alij parteis corporis affectas, vt caput, ventriculum, renes stillicidijs supponebant, é quibus aqua in eas parteis demanabat. Eos horam vnam eodem, quo cœperant, situ manere necesse erat. dies quindecim, aut viginti id factitabant. fontes Clusini autem sunt in Etruria, à Clusio Etruriæ oppido nominati. F

MYRTETA] loca myrtis cõsita, quę sunt Baijs. liber Iannocti, & nonnulli alii habent *murteta*, quod idem valet. à murto Murtia Venus.

CESS. NERVIS ELID. M.] elidere, id est, depellere è neruis. cessantem autem morbum intellige, vel longum, & aduersus remedia contumacem,

A tumacem & difficilem curatu: vel ab effectu, quia tardet, & cessare cogat. Articulorum dolores, qui manus, aut pedes infestos habent, significat.

SVLF. CONT. VICVS GEMIT.] Baiæ molestè ferunt, sulfura, id est, aquas sulfuratas, quæ dicuntur valere ad morbum articulorum leuandum, contemni, ac pro nihilo putari.

MVTANDVS LOCVS EST] alius locus mihi petēdus est, quàm Baianus: vel alia via mihi iter faciendum est.

DEVERSORIA NOTA] deuersoria Baiana, seu potius, quæ sunt in via, quæ Baias ducit, vel mihi, vel ipsi equo nota.

PRÆTERAGENDVS] equus est agendus, id est, ducendus præter deuersoria nota.

QVÒ TENDIS?] verba Horatij, aut cuiusuis alius equitis, nota, & solita diuersoria præterire volentis, aut certè se velle simulantis, equúmque sponte sua eò se conferentem, ac tendentem reuocantis.

SED EQVI FRENATO EST, &c.] sed equus equitis volūtati obtemperat, non quòd eius

B vocem audiat, aut intelligat, sed quòd freno doceatur quorsum iter facere debeat. equus enim non aure, sed ore, in quo inest frenum quò sit eundum, sentit. frustrà igitur eques vocem adhibet, frustráque stomachatur, cùm freno solo quouis equum impellere queat. & fortasse obscurè significat, equitem, quamuis sciat sibi frigidis aquis lauari expedire, calidas tamen persequi, & voluptatem vtilitati, bonæque valetudini anteferre: quod si quis probet, intelligere nos oportebit, hunc equitem, quamuis verbo neget se Baias proficisci in animo habere, re tamen, id est, consilio, & freno viam Baianam equo præmonstrare.

MAIOR VTRVM POPVLVM] Velienseis, an Salernateis. & repete eum, quem dixi, versum, *Scribere te nobis, &c.*

PVTEOSNE PEREMNEIS] vox *peremnis* ab amni originem ducit: iccirco cum m. & n. scribenda est. *peremnis*. Vnde *peremnia*, in auspicijs M. Tull. lib. 2. de nat. deor. *Nulla peremnia seruantur, nulla ex acuminibus.* Festus, *Peremne dicitur auspicari qui amnem, aut aquam, quæ ex sacro oritur, au-*

C *spicato transit.* Idem *Petronia amnis est in Tiberim profluens, quam magistratus auspicatò trāseunt cùm in cāpo quid agere volunt. quod genus auspicij peremne vocatur. amnē autē fœmininè antiqui enuntiabāt.*

DVLCIS AQVÆ] sic scriptum reperi in duobus codicibus manuscriptis, vno Vatic. & Iann. atque hanc puto rectam, ac germanam scripturam: non *Iugis*, vt est in vulgatis, & alijs calamo exaratis. nam cum peremneis puteos dixerit, superuacaneum sit addere, *Iugis aquæ.* quandoquidem *iugis*, & *peremnis* idem valent: neque verò est, quòd quisquam mihi dicat, aquam ἄχυμον, id est, saporis expertem esse oportere, vt scribit Aristot. lib. περὶ αἰσθήσ. καὶ αἰσθητ. non igitur dulcem. primum enim dulcem aquam appellāt Latini, & γλυκὺ ὕδωρ Græci, quæ non est salsa, à marina scilicet distinguentes. vt M. Tull. Verr. de signis. *In hac insula extrema est fons aquæ dulcis, cui nomen Arethusa est, incredibili magnitudine, ple-*

nissimus piscium. idem de natura Deorum libr. 3. D *Ali autem solem, lunam, reliqua astra aquis alia dulcibus, alia marinis, &c.* Hirtius de bello Alexandr. *Nam puteis fossis aquam dulcem reperiri posse affirmabat: omnia enim littora naturaliter aquæ dulcis venas habere.* Lucr. lib. 6. *Quod genus endo mari spirat fons dulcis aquai: Qui scatit, & salsas circum se dimouet vndas.* Virg. Æn. 1. *Intus aquæ dulces, viuóque sedilia saxo.* Vitruu. lib. 8. cap. 3. *Supra se autem feruidum emittit in superiora loca vaporem, & ita si qui in his locis, qui sunt suprà, fontes dulcis aquæ nascuntur, offensi eo vapore efferuescunt inter venas, & ita profluunt incorrupto sapore.* Galen. βιβ. θεραπ. μεθ. ια, οἶνος ὑδατώδης πινόμενος ἁπάσας κινεῖ τὰς ἐκκρίσεις, καὶ λουτρὸν εὔκρατον ἐκ γλυκέος ὕδατος. εἰ δὲ καὶ μὴ προσηκέοιτο ποτὲ κατὰ τὴν λέξιν τὸ γλυκὺ, προσυπακούειν χρή: id est, *vinum si bibatur multa aqua dilutum, & balneum temperatum ex aqua dulci, omneis excretiones, quas appellant, ciet.* Deinde dulcis aqua non est semper accipienda, quæ sit reuera dulcis, & amaræ contraria: sed, quæ gustatu sit iucunda, quemadmodum ex Hippocrate cognoscere licet lib. περὶ ἀέρ. ὑδάτ. τόπ. ὄμβρια ὕδατα κουφότατα, καὶ γλυκύτατα, καὶ λαμπρότατα, καὶ λεπτότατα, id est, *aquæ pluuiæ leuissimæ sunt, & dulcissimæ, & clarissimæ, & tenuissimæ.* Postremò E Aldus Pius vir doctiss. qui olim Venetijs Græcarum litterarum naufragij reliquias collegit, nobísque tradidit: quíque Paulum Manutium, hominem eloquentissimum suæ probitatis, atque humanitatis effigiem nobis reliquit, iam pridem testatus est, ita scriptum esse in antiquo exemplari, quod habebat domi suæ: & præter eam rationem quam initio de eius sententia proposui, exemplū profert è Virgilio Daphn. *Dulcis aquæ saliente sitim restinguere riuo.*

NAM VINA NIHIL MOROR] vina, quæ illic nascuntur, non magni facio: non desidero. sic Plaut. in Trucul. *satis est mihi tuæ salutis: nihil moror, non saluco.* Virg. Æn. 5. *nec dona moror.*

RVRE MEO POSSVM, &c.] huius loci hæc sententia est, Cùm rure sum, & in villa mea, tenuissimo apparatu contentus sum, & quouis cibo, ac potione æquo animo vtor: sed, ad mare cùm vêni, exempli causa, in Campaniam, aut Lucaniam: F vinum generosum & lene victúmque mūdiorem, atque elegantiorem sequor, ac desidero. Itaque versus proximus *Ad mare cùm veni,* nō est, (vt fit vulgò) ab hoc diuellendus, sed cum eo coniungendus. Non dissimulabo autem in nonnullis libris vet. scriptum, esse *quiduis sufferre p. q.*

MANET] diffundatur, dimanet, didatur in corpus, & animum. sed quomodo vinum in animum manare potest? re vera non potest. sed ex cōtagione corporis vini potu concalefacti excitantur animorum motus.

MINISTRET] suppeditet: præbeat. sed si vina illius oræ nihil moratur Horatius, qui potest in illis locis vinum generosum requirere? pugnant enim nihil morari, & requirere. Intellige meliora vina ex alijs locis eò supportari, quemadmodum fieri solet.

ECHINOS] de echinis sup. notauimus quædā ad Od. 5. epod. & alibi.

PHÆAX

A PHÆAXQVE] corpore benè curato, & nitida cute, quales erant Phæaces, homines voluptarij, conuiuijs, citharis, choreis, & ceteris delicijs, ac luxuriæ dediti. vide Hom. ὀδυσσ. θ. & sup. ann. ad epist. 2.

ACCREDERE] vtitur hoc verbo & Lucr. lib. 3. *facile hoc accredere possis, Semina sæpe in eodem, vt nunc sunt, ordine posta.* & Plaut.

MÆNIVS, VT REBVS, &c.] quidam hæc, quæ sequuntur, à superiore epistola separant: sed minus rectè. vna est enim epistola vsque ad eam, quæ est, ad Quinctium. cohærent autem hæc cum versiculo illo, *Pinguis vt inde domum possim, &c.* Ac proponit exemplum luxuriosi cuiusdam hominis nomine Mænij, cognomine Pantolabi, cui se in eo similem esse dicit, quòd quemadmodum ille, cùm habebat, vnde sumtum faceret, sumtuosissimè, & luxuriosissimè epulabatur: cùm res deerat, parsimoniam victus, & frugalitatē colebat: ita ipse, cùm desunt facultates, victu tenui, & modico contentus est: cùm abundat autem, & cùm
B aliquid amplius, & lautius nactus est, diuitum fortunas ait se laudare, & in pecunia, & fundorum fructibus benè, beatéque viuendi facultatem collocare. Porrò huius Menij nobilitata est multorum scriptorum litteris luxuria: ab eóque Meniana dicta esse putantur. M. Tull. Acad. 2. *Vt enim ij, qui nisi sub nube solem non ferunt, itē ille* (Antiochus) *cùm æstuaret, veterum, vt Menianorū, sic Academicorum vmbram secutus est.* Sextus Pompeius, *Meniana ædificia à Menio sunt appellata. Is enim primus vltra columnas extendit tigna, quo ampliarētur superiora:* Hinc columna Menia, seu Meniana, ad quam Triumuiri capitales de eorum maleficijs, qui ciues Romani nō erant, cognoscebant: quam solam Menius amplissimo patrimonio consumto, & domo vendita exceperat, vnde spectaret gladiatores. M. Tullius columnam nominat simpliciter in Cluentiana, *Manilium plerique noratis. non ille honorem à pueritia, non studia virtutis, non vllum existimationis bonæ fructum vnquam cogitarat: sed ex petulanti, atque improbo scurra, in discordijs ciui-*
C *tatis ad eam columnam, ad quam multorum sæpe conuicijs perductus erat, tū suffragijs populi peruenerat.* Idem de accusatore in Verr. constit. Meniam columnam dicit: *vobis autem tanta inopia reorum est, vt mihi causam præripere conemini potius, quam aliquos à Columna Menia vestri ordinis reos reperiatis?* ad quem locū Asconius. *Menius cùm domum suā venderet Catoni & Flacco censoribus, vt ibi Basilica ædificaretur, sibi exceperat ius vnius columnæ, super quam tectum proijceret ex prouolantibus tabulatis, vnde ipse & posteri eius spectare munus gladiatoriū possent, quod etiam tùm in foro dabatur. Ex illo igitur columna Menia vocata est.* Alij Menianam columnam, & Meniana ædificia à C. Menio P. F. qui censor fuit cum L. Papirio Crasso an. CCCCXXXV. cui propterea quòd de Antiatibus, aliisque priscis Latinis triumphauit, columna data est, dicta esse volunt. qua de re lege Plin. lib. 34. Vtrùm autem Menius sine diphthōgo, an Mænius cum diphtongo scribendum sit, viderint docti. in marmoribus quidem antiquis Mænius cum diphthongo æ. incisum sæpe legi.

FORTITER] strenuè, impigrè, non timidè, D
neque ignauè. Sed videtur impropriè dictum. Nam, vt docet Aristoteles libr. 4. de moribus ad Nicomach. Fortitudo versatur in rebus & terribilibus & fiduciam afferentibus: non in pecunia. itaque dicimus propriè aliquem fortiter periculum adire pro patria: non fortiter pecuniam largiri, aut profundere. hoc enim est liberalitatis, & profusionis. Nam liberalitas in pecuniæ donatione, atque acceptione versatur. Idem libr. 2. de repub. disputans contra Platonem, disertè dicit non licere, seu non esse pote, leniter, aut fortiter vti patrimonio suo, aut re sua familiari: moderatè autem, & liberaliter, licere. Itaque necessarium est hos duos vsus tantùm in re familiari, & pecunia versari, nempe moderatum, seu temperatum, & liberalem, quorum tamen vtriusque contrarij intelligendi sunt in eadem re locum habere, nempe fieri posse, vt quis dicatur & largiri pecuniam profuse, & dare parce atque illiberaliter: & item immoderatè, seu intemperanter pecuniam profundere, & contrà, &c. Verba Aristotel. hæc E
sunt lib. 2. Politic. Επεὶ μόναι γ' εἰσὶν ἕξεις αἱρεταὶ περὶ τὴν τῆς οὐσίας χρῆσιν αὗται, οἷον οὐσίᾳ πρᾴως, ἢ ἀνδρείως χρῆσθαι οὐκ ἔστι, σωφρόνως δὲ καὶ ἐλευθερίως ἔστιν. ὥστε καὶ τὰς χρήσεις ἀναγκαῖον περὶ αὐτὴν εἶναι ταύτας: id est, Nam soli hi habitus [frugalitas & liberalitas] in vsu bonorum, sunt laudabiles & expetendi. Verbi gratia, non est, seu non licet leniter, aut fortiter bonis ac facultatibus suis vti, frugaliter verò & liberaliter licet. Quare & hos vsus necessarium est in bonis, & pecuniis versari. Quid igitur dicendum? vel *fortiter* Horat. posuit impropriè pro effusè: seu profusè: vel eò spectauit, quòd qui rem suam dissipat & perdit, se ipsum perdit, & interimit quia vita sine re tolerari non potest. quemadmodum igitur dicitur qui mortem fortiter oppetere, qui se offert in discrimen vitæ, pugnans pro patria: ita & qui rē suam effusè dissipat, dicitur hic ab Horatio fortiter patrimonium suum absumere, quia hoc facto moriatur necesse est. propriè dixit sat. 5. *nil verbi, pereas quin fortiter, addam.*

VRBANVS] εὐτράπελος, vt risu mouendo sibi F
ad diuitum mensas aditum compararet.

COEPIT HABERI] cœptus est haberi. sic enim antiquiores loquebantur.

SCVRRA] βωμολόχος, alienarum mensarum insidiator: qui risum mouebat diuitibus, pastus causa. sat. 7. lib. 2. *Scurra Volanerius.* quamquam scurræ nomen etiam vrbanis hominibus, & facetis tribuebatur. Plautus Trinummo. *neque periurius, Quàm vrbani assidui ciues, quos scurras vocant.* Idem Mostell. *Tu vrbanus vero scurra, deliciæ populi, Rus mihi obiectas?* idē Epidico. T. *Scurra es.* E. *scio te esse equidem hominem militarem.* M. Tul. pro Quinct. *Nam neq. parum facetus scurra Sextus Neuius, neque inhumanus præco est vnquā existimatus.*

VAGVS] modò hanc, modò illam mensam cōsectans: vt statim interpretatur.

NON QVI CERT. PRÆSEPE TEN.] declarat vocem, quæ antecedit *vagus.* non enim domi suæ cibum capiebat, sed mensas alienas sectabatur

A ctabatur: neque semper easdem, sed alias, atque alias. & est tralatio ab equis, per quam significat, homines gutturis vitio, & abdomini deditos, bestiarum esse simileis.

IMPR. NON QVI CIVEM, &c.] id est, qui siccus, & impransus ita ferus erat, & inhumanus, vt ciuem ab hoste non distingueret, sed cuiuis petulantissimè malediceret: atque hęc tam libera, atque impunita petulantia, ac maledicentia, facilem ei ad diuitum mẽsas aditum patefaciebat, ne quod in se crimen confingeret, metuentium. extat epigramma Græcum lib. 2. hac sententia, nos vesperi, cum bibimus, homines esse: manè autem, dum sicci sumus, feras inter nos esse. Ἄνθρωποι δείλης, ὅτε πίνομεν· ἦν δὲ γένηται Ὄρθρος, ἐπ' ἀλλήλους θῆρες ἐγειρόμεθα.

FINGERE SÆVVS] sæuus in confingendis in quemuis criminibus, & congerendis maledictis: atque iccirco diuitibus horribilis.

BARATHRVMQVE MACELLI] id est, qui, quæcumque è macello obsonia petuntur, de-
B uoraret, & in ventrem, tanquam in barathrum quoddam conijceret, atque abderet. fuit autem barathrum locus in terram altissimè depressus Athenis, in quem præcipites detrudebantur malefici, & scelerati. Commemorat Pausanias in Arcad. barathra quædam ad Phœneum vrbem, quæ χειροποιητὰ appellat, id est, manufacta, eo cõsilio ab Hercule instituta, vt aquam ex propinquis montibus defluentem, agrósque Phœnensium obruentem exciperent. Barathrum (inquit Sex. Pompeius Festus) appellant Græci, locum præcipitem, vnde emergi non possit, dictum ab eo, quod est βαθύς.

QVICQVID QVÆSIERAT] quicquid lucri fecerat, quicquid labore, aut opera sua pepererat.

HIC V. NEQV. FAVT.] Hic Mænius cùm diuitibus, qui plerumque nequissimis hominibus veluti lenonibus, scurris, aleatoribus, ganeonibus fauent, ac benignè faciunt potius, quàm viris bonis. &c.

TIMIDIS] sic reperi scriptum in duobus cod. Vatic. & Iann. Faërn. Tornes. non, vt alij librorum
C arrogantissimi corruptores, reposuerant, *tumidis*. ac testatur quoque P. Victorius. quem semper honoris causa nominatum volo, ita scriptum esse in vno, atque altero codice antiquo: idémque hunc locum hoc modo explicat, intelligere oportere scurras eosdem fuisse, & sycophantas: quos diuites, propterea quod sibi ab eis metuerent, studiosè, & crebrò ad cenam vocabant, & liberaliter, prolixéque accipiebant.

PATINAS CENABAT OMASI VILIS, &c.] tanta erat huius scurræ edacitas, vt cùm epulæ lautiores, carioresque eum deficerent, maximam sibi vilissimorum, & plebeiorum ciborum copiam apponendam curaret. agninum omasum dixit, vt distingueret à bubulo: de quo Plin. libr. 8. cap. 45. Horat. sat. 5. lib. 2. *Seu pingui tentus omaso Furius hibernas cana niue conspuet alpeis. Patinas omasi cenare* dixit, vt epist. ad Scæuam, *Si pranderet olus*. & epist. 2. lib. 2. *Emtum cenat olus*. & sat. vlt. lib. 2. *Nos (inquam) cenamus aueis*. Sed non est dissimulandum, in aliquot libris manu scriptis, ita legi, *patinas cenabat omasi, Vilis & agninæ, &c.* quæ D scriptura fortasse recta est: in voce *agninæ* autem subintelligendum, *carnis*. de omaso suprà ad sat. 5. lib. 1. Præterea quidam legunt *tabulas*, pro *patinas*: quo nomine scilicet maior significaretur edacitas. Græci πίνακας dicunt.

TRIBVS VRSIS QVOD SATIS ESSET] edacitatem hominis declarat loquendi genere hyperbolico.

SCILICET VT VENTRES] ita scilicet, vt nepotum luxuriem supplicio acerrimo coërcendam esse diceret, inopia & egestate correctus, id est, vt Græci dicunt, σωφρονισθείς, vel potius corrector, vt mox dicemus. coniunge *ventres*, cum patrio casu *nepotum*.

LAMNA CANDENTE] lamina candente. genus cruciatus fuisse appàret vel ex illis verbis Ciceronis lib. 5. accus. *quid, cum ignes, candentésque laminæ, ceterique cruciatus admouebantur?* quamquã eo loco Ciceronis quidam libri habent, *ardentésque*. quam scripturam non probo. lamina enim candens dicitur, non ardens. Erant autem laminæ, E crustæ ferreæ, quæ igni candefactæ, admouebantur nocentium corporibus.

CORRECTVS] hunc locum in omnibus libris vulgatis & manu scriptis, in quibus legitur partim *correctus*, partim *correptus*, deprauatum esse puto, & emendandum, *corrector*, vt sit ironia, hoc modo. vbi nihil abstulerat à diuitibus, & profusis hominibus, & nihil habebat opipari, quod esset, nepotes & luxuriosos dicebat esse castigandos, & grauibus supplicijs afficiendos, vt corrector quidam, & magister morum. sic Terent. Adelph. *si illud, quod est maximè opus, iactu non cadit illud, quod cecidit forte, id arte vt corrigas*. Dem. *Corrector. nẽpe tua arte, &c.* Nuper quidem paullo ante hanc secundam editionem, ita scriptum vidi in vno antiquissimo codice manu scripto.

MÆNIVS IDEM] quidam libri veteres habent. *Bestius idem*. nonnulli sic, *diceret vrendos correptus*, al. *correctus Bestius. idem, &c.*

VERTERAT IN FVM. ET CIN.] confecerat, consumserat. καταπασδᾶν dicunt Græci, vt mihi F nuper indicauit Scaliger F. Æschylus καταπασδημένους pro mortuis, & sepultis vsurpauit. sic ille de fratribus Thebanis, ἐκ ἀναμφιλέκτως μὴν καταπασδημένοι: id est, ἀφανισθέντες, seu de medio sublati. Sed fortasse vertere in fumum & cinerem bona sua dicuntur planè decoctores. Præterea quid si dicamus, Horatium spectauisse illud sacrificij genus, quod fiebat Herculi propter viam, in quo id, quod ex epulis superabat, igni consumebatur?

SIQVI COMEDVNT BONA] omnes codices manu scripti, quos quidem viderim, hanc scripturam tuentur, ac retinent: omnes viri docti probant: nonnulli tamen indoctissimi homines corrupta vera scriptura, *comedunt bene*, supposuerant. Est autem vsitatissimum loquendi genus bonis scriptorib. *bona comesse*. M. Tull. pro Flacco, *Quid attinuit hanc vrbem relinquere, libertate tam præclara carere? adire periculum nauigandi? quasi bona comesse Romæ non liceret*. Idem epist. ad Pap. Pætum, lib. 9. *sed cura si me amas, vt valeas, ne ego te iacente bona*

A *bona tua comedim:* sic enim legit Non. Marcellus. Catull. in Cæſ. *Vt iſta veſtra diffututa mentula Ducenties comeſſet, aut trecenties?* Iterum M. Tullius in Sextiana, *vtrùm ego tibi patrimonium eripui Gelli, an tu comediſti?* Nonius, *Ædepol qui paternam comeſt pecuniam, &c.* Græci dicunt καταφαγεῖν τὴν οὐσίαν, & κατέδειν τὰ πατρῷα. Itaque comedum, & comedonem, bona ſua conſumentem veteres dixerunt, vt ait Feſtus.

CVM SIT OBESO NIL MEL. TVRDO] turdum & vuluam exempli cauſa poſuit, vt eſcas & gratiſſimas, & lautiſſimas. de turdo dicere nihil eſt neceſſe, vuluam ſuillam autem apud Athenæũ laudat Archeſtratus ὀψοδαίδαλος, id eſt, obſoniorũ optimus artifex, eámque μήτραν ὑὸς nominat. Γαστέρα καὶ μήτραν ἑρμηνῶ ὑὸς ἔν τε κυμίνῳ, Ἔν τ' ὄξει δριμεῖ. id eſt, ventrem, & vuluam profundam ſuis, in cumino & aceto. obeſo autem, id eſt, pingui: quamuis aliter vſurparit Næuius apud Gell. lib. 19. cap. 7. *Corpore, pectoréque vndique obeſo, Ac mente exſenſa, tardigemulo ſenio oppreſſum.*

B NIMIR. HIC EGO SVM] nimirum (inquit Horatius) huic Mænio ſimillimus ſum. admonuimus alibi prouocabulum *hic* apud hunc poetam, referri ſemper ad id, quod antecedit.

SATIS INTER VILIA FORTIS] ſatis fortiter, ſatis forti animo, ſatis patienter vilibus cibis famem explens.

VNCTIVS] delicatius, ſumtuoſius, apparatius. ſic Catullus per vncta patrimonia, ampla & opima ſignificat, in Cæſarem: *Quid hunc (malum) fouetis? aut quid hic poteſt, Niſi vncta deuorare patrimonia?* Horat. in epiſt. de arte poët: *Si verò eſt, vnctum rectè qui ponere poſſit.* vnctum interdum vnguento delibutum: vt epiſt. ad Scæuam hoc lib. *accedes ſiccus ad vnctum.* translatè dixit M. Tullius ad Brutũ. *Iam enim erat vnctior quædam, ſplendidiórq; loquendi conſuetudo.*

VOS SAPERE] quaſi vera ſapientia, & vera virtus ſit, diuitem eſſe, & habere vnde tibi bona facere poſſis.

BENE VIVERE] benè viuere hoc loco valet,
C beatè viuere, non, vt apud M. Tull. lib. 2. de finib. *Hos ego aſôtos benè quidem viuere, at beatè numquã dixerim.* Idem tamen eodem lib. paullo poſt illum locum, oſtendit ex Lucillij ſententia numquam benè cenaſſe Gallonium, hominem luxurioſum, quia *quod benè* (inquit) *id rectè, frugaliter, honeſtè: ille porrò malè, prauè, nequiter, turpiter cenabat.* Plato item in Critone vult hoc ſolidum, ac fixum eſſe τὸ εὖ ζῆν, τῷ καλῶς καὶ δικαίως ζῆν ταὐτὸν εἶναι: id eſt, benè viuere idẽ eſſe, atque honeſtè & iuſtè viuere. Item apud Ariſtotelem εὖ ζῆν valet beatè viuere.

QVORVM CONSPICITVR NITID. FVND.] .i. quorũ pecunia ab incerto aliquo quæſtu non pendet. ſed in prædiorum, ac fundorum fructibus poſita eſt. nitidas autem villas appellat, refertas, vberes, opimas, & fructuoſas.

16 AD QVINCTIVM.

NE perconteris, fundus meus, optime Quincti,
Aruo paſcat herũ: an bacis opulẽtet oliuæ: D
Pomiſne, & pratis, an amicta vitibus vlmo:
Scribetur tibi forma loquaciter, & ſitus agri.
Continui montes, niſi diſſocientur opaca
Valle: ſed vt veniens dextrum latus aſpiciat ſol:
Læuũ diſcedens curru fugiente vaporet.
Tẽperie laudes. quid, ſi rubicũda benignè,
Corna vepres, & pruna ferant? ſi quercus, & ilex,
Multa fruge pecus, multa dominum iuuet vmbra?
Dicas adductum propius frondere Tarentum. E
Fons etiã riuo dare nomẽ idoneus, vt nec
Frigidior Thracam, nec purior ambiat Hebrus,
Infirmo capiti fluit vtilis, vtilis aluo:
Hæ latebræ dulces, etiã (ſi credis) amœnæ
Incolumem tibi me præſtant Septembribus horis.
Tu rectè viuis, ſi curas eſſe, quod audis.
Iactamus iampridem omnis te Roma beatum.
Sed vereor, ne cui de te plus, quàm tibi, credas:
Néve putes alium ſapiẽte, bonóque beatum: F
Neu, ſi te populus ſanũ, recteq; valentem
Dictitet, occultã febrẽ ſub tẽpus edendi
Diſsimules, donec manibus tremor incidat vnctis:
Stultorum incurata pudor malus vlcera celat.
Si quis bella tibi terra pugnata maríque
Dicat: & his verbis vacuas permulceat aureis:
Téne magis ſaluum populus velit an populum tu:
Seruet in ambiguo, qui conſulit, & tibi, & vrbi,

A Iupiter: Augusti laudes agnoscere possis.
Cùm pateris sapiens, emendatúsque vocari:
Respondésne tuo, dic sodes, nomine? nēpe
Vir bonus, & prudens dici delector ego, ac tu.
Qui dedit hoc hodie, cras, si volet, auferet: vt si
Detulerit fasceis indigno, detrahet idem:
Pone: meum est, inquit: pono: tristísque recedo.
Idem si clamet furem, neget esse pudicum:
Contendat laqueo collū pressisse paternū:
Mordear opprobriis falsis, mutémque colores?
B Falsus honor iuuat, & mendax infamia terret
Quem, nisi mendosum, & mendacem? vir bonus est quis?
Qui consulta patrum, qui leges, iuráque seruat:
Quo multæ, magnæq; secātur iudice lites:
Quo responsore, & quo causæ teste tenentur.
Sed videt hunc omnis domus, & vicinia tota
Introrsum turpē, speciosum pelle decora.
Nec furtum feci, nec fūgi, si mihi dicat
Seruus: habes pretiū: loris nō vreris, aio.
C Non hominem occîdi non pasces in cruce coruos.
Sum bonus, & frugi renuit, negat atque Sabellus.
Cautus enim metuit foueam lupus: accipitérque
Suspectos laqueos: & opertum miluius hamum.
Oderunt peccare boni virtutis amore.
Tu nihil admittes in te formidine pœnæ.
Sit spes fallendi: miscebis sacra profanis:
Nam de mille fabæ modijs, cúm surripis vnum:
Est damnum leuius mihi, non facinus tamen: esto.
Vir bonus, omne forum quem spectat, & omne tribunal, D
Quandocumque deos vel porco, vel boue placat:
Iane pater, clarè: clarè cum dixit Apollo:
Labra mouet metuens audiri: pulchra Lauerna
Da mihi fallere: da iustum, sanctúmque videri:
Noctem peccatis, & fraudibus obijce nubem.
Quî melior seruo, quî liberior sit auarus,
In triuijs fixum cùm se demittit ob assem,
Non video. nam, qui cupiet, metuet quoque: porrò,
Qui metuens viuet, liber mihi non erit vmquam. E
Perdidit arma: locū virtutis deseruit, qui
Sēper in augenda festinat, & obruitur re.
Vēdere cùm possis captiuū, occidere noli.
Seruiet vtiliter sine pascat durus, aretq;:
Nauiget: ac medijs hiemet mercator in vndis:
Annonæ prosit: portet frumēta, penúsq;
Vir bonus & sapiens audebit dicere, Pentheu
Rector Thebarū, quid me perferre, patíq;
Indignum coges? adimam bona. nempe pecus, rem,
Lectos, argentū. tollas licet. in manicis, & F
Compedibus sæuo te sub custode tenebo.
Ipse deus, simulatq; volam, me soluet, opinor.
Hoc sentit, moriar. mors vltima linea rerum est.

OPVLENTET] ditet, locupletet. opulenti (inquit Festus) dicuntur rebus terrestribus copiosi.

AN AMICTA VITIBVS VLMO.] quam vitium maritam nominat Catull. vide annot. ad illa verba, *Altas maritat populos*, Od. 2. epod.

CONTINVI MONTES, NISI DISSO C.] continui sunt montes, coniuncti & continentes, nisi quòd vallis est interiecta, qua separantur. sed quid opus fuit hac exceptione, cùm sine valle mons ne intelligi quidem possit? continui

A tinui quidem hi montes sua quisque valle alius ab alio distinguebantur, sed erat hæc vallis, in qua situs erat fundus Horatianus, ceteris maior, explicatior, longior, ac latior, per quam montes illi alioqui continui, disparabantur.

SED VT VENIENS, &c.] sed ita est hæc vallis opaca, vt eam sol & exoriens aspiciat, & occidés vaporet. dextrum igitur fundi latus spectabat solem orientem: sinistrum, occidentem.

CVRRV FVGIENTE] de curru solis, vide quę notaui suprà ad Od. 6. lib. 3. ibi, *abeunte curru.* significat autem per currum solis fugientem, solem occidentem.

VAPORET] tepefaciat, calefaciat. vapor enim calorem significat, vt Lucr. lib. 1. *Dissiliuntq; fero feruentia saxa vapore.* ibid. *Æstifer ignis vti lumen iacit, atque vaporem.* & lib. 2. *At vapor is, quē sol mittit, luménque serenum, Non per inane meat vacuum.* & lib. 5. *Multa videmus enim cælestibus incita flammis Fulgere, cùm cæli donauit plâga vapores.* Idem Lucretius vaporandi verbum, facit absolu-B tum. lib. 6. *Inuidia quoniam, ceu fulmine, summa vaporant Plerumque, & quæ sunt alijs magis edita cumque.* vide ann. ad 3. epod.

TEMPERIEM LAVDES] cæli & loci temperiem meritò laudaueris.

QVID, SI RVBICVNDA BENIGNE, &c.] sententia huius loci hæc est, quid dicas, si & frutices corna ferant, & quercus, ceteræque id genus arbores, partim glandem affatim pecori suppeditent, partim vmbram domino præbeat? tum profectò dicere possis, fundum meum amœnitate, & fertilitate cum Tarento comparari posse, atque adeò Tarentum ipsum in fundum meum translatum esse. in duobus cod. Vatic. & Iannoct. Faërn. Torn. scriptum est, *Quod si, &c.* sine interrogationis nota.

BENIGNE] largè, copiosè, vt alibi diximus.

MVLTA FRVGE] glande. sed cur glandem frugem appellauit, cùm glans, & fruges quodammodò videantur inter se opponi? sic enim M. Tullius in perf. oratore, *Quæ est autem in hominibus* C *tanta peruersitas, vt inuentis frugibus glande vescantur?* Idem acc. lib. 4. *nā & natas esse has in locis deas, & fruges in ea terrā primùm repertas arbitrātur.* ad de prouerb. ἄλις δρυός, id est, satis quercus.

TARENTVM] vrbem & amœnam, & admodum pacatam: quam sæpe laudat Horat. vt Od. 6. lib. 2. *Dulce pellitis ouibus Galesi Flumen, & regnata petam Laconi Rura Phalantho.* & epist. ad Mæcen. 2. lib. 1. *mihi iam non regia Roma, Sed vacuum Tibur placet, aut imbelle Tarentum.*

FONS ETIAM RIVO DARE NOMEN IDONEVS] fons tam salubris, purus, gelidus, & vber, vt dignus sit, cuius riuus ab eo nominetur. Digentiam significat, de quo 18. epist. ad Lollium 2.

THRACAM] Θρῄκην, vt suprà ad Iul. Florum, *Thracáne vos, Ebrúsque niuali compede vincłus, &c.*

SEPTEMBRIB. HORIS] illo anni tempore: vt epistola de arte poet. *sub verni temporis horā.* septembre tempus autem dixit, vt fundi sui amœnitatem, & salubritatem demonstret ac declaret, D qui tempore anni maximè insalubri, Horatiū saluum & rectè valentem præstet amicis.

QVOD AVDIS] quod diceris, vt suprà, *réxque, patérque Audisti coram,* epist. ad Mæcen. 2.

SED VEREOR, NE CVI DE TE, &c.] id est, vereor ne te aliorū sermone de te, magis, quàm tua conscientia metiaris, ita vt si illi te virum bonum, aut beatum prædicent, tu illis credas, etiam si aliter esse scias: sin contrà te improbum, & miserum dicant, eorum verbis commouearis. huic loco similis est locus ille Aristotel. lib. 1. de morib. ad Nicom. ἔτι δ' ἐοίκασι τὴν τιμὴν διώκειν ἵνα πιστεύωσιν ἑαυτοὺς ἀγαθοὺς εἶναι. quem sic vertimus, *Præterea verò eo videntur honorem persequi, vt seipsos bonos esse credant.* Atque hanc Aristotelis sententiam suo loco explanauimus. sic M. Tull. de Finib. lib. 2. in Epicureos, *Ita quod certissimum est, pro vera, certáque iustitia simulationem nobis iustitiæ traditis, præcipitisq; quodammodo, vt nostram stabilem conscientiam contemnamus, aliorum errantem opinionem aucupemur.* Pręclara igitur laus illa Amphiarai apud Æschyl. Οὐ γὰρ δοκεῖν ἄριστος, ἀλλ' εἶναι θέλει, Βαθεῖαν αὔλακα διὰ φρενὸς καρπούμενος· Ἀφ' ἧς τὰ κέδνα βλαστάνει βουλεύματα. E id est, Non enim videri vir optimus, sed esse vult, ex profunda mentis gleba fructus percipiens: Ex qua considerata pullulant consilia.

ALIVM SAPIENTE, &c.] id est alium à sapiente: insipientem, sapienti dissimilem, vt epist. 1. libr. 2. *Edicto vetuit, ne quis se præter Apellem Pingeret, aut alius Lysippo duceret æra, &c.* vide quæ notata sunt ad illum locum sat. 3. libr. 2. *Qui species alias veris, &c.* Qui autem dicunt hic esse ἐναλλαγὴν, & *beatum* positum pro *beatiorem* desipiunt.

SVB TEMPVS] paullo ante tempus, vel circiter tempus.

PVDOR MALVS] pudor vitiosus: δυσωπίαν Græci vocant: de quo scribit Plutarchus libellum vtilissimum. sat. 3. lib. 2. *pudor (inquit) te malus vrget, Insanos qui inter vereare insanus haberi.* ob hunc vitiosum pudorem, dij immortales, quàm multa peccamus? quàm multa virtutis officia pręF termittimus, dum populi sermonem reformidamus, si ab eo vita, factisque dissentiamus? de quo venustissimè, vt omnia, scripsit Io. Casa Florentinus, antistes ecclesiæ Beneuētanæ, vir cum primis eruditus: qui non ita dudum Romæ est mortuus, his verbis, *Debueram dudum crinem secuisse decorum: Hoc est, argentū, comites, & stragula, cenas, Lususq;, & musas missas fecisse loquaceis, Intrepid⁹ nuper corrupta mentis, & acer Corrector. sed enim prauus populi pudor obstat. Hūc propter pauidi phaleris amicimur ineptis. Nec sicci madidam audemus veriti benè potum Conuiuā vulgus, collo demsisse coronā, &c.*

BELLA TIBI PVGNATA] id est, bella abs te gesta, seu prœlia commissa. pugnare pugnam etiam M. Tull. dixit, vt annotauimus supr. ad Od. 6. libr. 2. ibi, *& regnata petam Laconi Rura Phalantho.*

VACVAS] inaneis, stultas, assentationi patenteis, vt suprà Od. 18. lib. 1. *vacuum verticem* dixit.

TENE MAGIS SALVVM, &c.] hæc oratio

A neque ad Quinctiũ aptè cónuenit, neque omnino ad quemquam alium, quàm ad Augustum. estque verisimile versum esse alicuius poëtæ illius temporis, Augusto assentantis. Si quis igitur (inquit) tecum ita loquatur, Vtrùm tu cupidior sis populi salutis, an tuæ populus, dubium est, atque incertum: faxítque Deus, ne huius rei periculum fiat, id est, vt quàm diutissimè viuas, ne te mortuo, ex desiderio tui, populíque mærore intelligatur quàm sis carus populo: si quis igitur huiusmodi orationem tecum habeat, facilè intelligere possis, taleis laudes ad te non quadrare, sed ad Augustum: itaque continuò eas respueris.

Servet in ambigvo] ita legendum, non *Seruat*, vt habent quidam libri corrupti. est enim benè precantis oratio.

Avg. lavd. agnosc. poss.] hæc sunt legenda enuntiando, & sine interrogationis nota.

Cvm pateris sapiens, &c.] Latinorum more dixisset, cum pateris te sapientẽ, emen-
B datúmque vocari. nunc autem Græcorum exemplo locutus est, vt annot. sup. Od. 2. libr. 1. *patiens vocari Cæsaris vltor.*

Resp. ne tvo, dic sod. nom.] cùm te aliquis sapientem, atque ab omni vitio integrum appellat, tibine hæc nomina conuenire existimas? itáne respondes, quasi nominatim sis appellatus?

Nempe Vir bonvs, &c.] respondet ipse Horatius per concessionem quandam. nempe, nemo est, qui non delectetur viri boni, & sapientis appellatione: sed, cùm hæc appellatio, atque laudatio pendeat ab arbitrio, & libidine populi: atque idem possit cras eam adimere, qui hodie dedit: non est, cur ea tantopere delectemur. ostendit, famam popularem, incertissimum & leuissimum quiddam esse, neque viri boni existimationem ex opinione vulgi, sed ex virtute, & recta cõscientia pendêre.

Vt si Detvlerit f.] vt si populus Ro. detulerit consulatum indigno, idem adimet. ho-
C nor enim (vt scribit Aristot. libr. 1. de moribus ad Nicom.) videtur in iis esse, qui honorem deferũt, non in eo, qui honorem consequitur, id est, in illorum potestate situs esse, non in huius. δοκεῖ γὰρ ἐν τοῖς τιμῶσι μᾶλλον εἶναι, ἢ ἐν τῷ τιμωμένῳ ἡ τιμή.

Fasceis] honorem, puta præturam, vel consulatum, &c. sic Virg. Georg. 2. *Illum non populi fasces, non purpura regum Flexit.* sic idem Horatius Oda 2. lib. 3. secureis pro honoribus populi vsurpauit, ibi, *Nec sumit, aut ponit secureis Arbitrio popularis auræ.* & ab eodem Od. 16. lib. 2. *consularis lictor* pro consulatu ponitur: quamquam ibi venustè, & luculentè dixit, lictorem consularem non summouere tumultus mentis & curas, quia lictoris quidem erat turbam summouere: sed non habebat potestatem tamen summouendarum curarum, & ægritudinum animi, ceterarúmque animi perturbationum, vt ad illum locum admonuimus. & sat. 6. lib. 1. *onustos*, [al. *honestos*] *Fascibus, & sellis nolim mihi sumere.*

Pone] depone magistratum, (inquit populus, qui eum mandauit.) quod idem dicere non D
potest virtuti, aut viro virtute prædito, quia *Virtus repulsæ nescia sordidæ in Contaminatis fulget honoribus. Nec sumit, aut ponit secureis Arbitrio popularis auræ.*

Idem si clamet, &c.] significat, neque nostram bonam existimationem ex oratione, aut iudicio vulgi pendêre, neque eam pertimescendam esse infamiam, quæ ex leuitate, aut maleuolentia populi, non ex culpa nostra nata sit. Quemadmodum igitur (inquit) si quis me virum fortem, sapientem, iustum, temperantem esse dicat: si ab his virtutibus longè absim, non debeam falsam illam de me prædicationem, fallúmque testimoniũ agnoscere, neque probare: sic si quis me furẽ, parricidam, impudicum esse criminetur, causa non sit, quare hoc maledicto commouear.

Pvdicvm] pudicus est qui alienã libidinem non est perpessus, qui muliebria non est passus. impudicus contrà, qui alienæ libidini obtemperauit, & gratificatus est, siue mas sit, siue fœmina. notum est maledictum illud in nescio quem, *auersus, & aduersus impudicus es.* quo arguebatur ille, τῷ πρώκτῳ, καὶ τῷ σόματι: id est, & parte postica, & ea, quæ totius corporis sanctissima est, alterius libidinem pertulisse. esse autem hanc *pudici & impudici* apud Latinos scriptores significationem, testimonio mihi erunt Plaut. Catull. M. Tull. Plautus in Amphitr. *ego tibi istam hodie, scelesie, comprimam linguam. A. haud potes. benè, pudiceque custoditur.* inest autem ambiguum in illis verbis, *comprimam linguam*, vt comprimere linguam alterius, sit vel eius loquacitatem comprimere, vel in os eius meiere. Idem Trinummo, *nam pudicum neminem esse oportet, qui abs terra, ad cælum peruenerit.* Idem Captiuis, *Nam is mecum à puero puer benè, pudicéque educatus est vsque ad adolescentiam.* Catull. ad Aurelium. *veniam peto pudentem, Vt si quicquam animo tuo cupisti, Quod castum expeteres, & integellum, Conserues puerum mihi pudicè.* ad eundem. *Quare desine, dum licet pudico, Ne finem facias, sed irrumatus.* in Cæsarem, *Quis hoc potest videre, quis potest pati, Nisi impudicus, & vorax, & aleo?* Ibid. F
Cinæde Romule, hæc videbis, & feres? Es impudicus, & vorax, & aleo. Ibid. *Aut facere ingenuæ est, aut non promisse, pudicæ, Aufilena, fuit.* M. Tull. pro C. Rabirio, *Nam quid ego ad id longam orationem comparem, quòd est in eadem multæ irrogatione perscriptum, hunc nec suæ, nec alienæ pudicitiæ pepercisse?* Idem pro Milone, *Pudicitiam cum eriperet militi tribunus militaris in exercitu C. Marij, propinquus eius imperatoris, interfectus ab eo est, cui vim afferebat.* Idẽ pro Cœlio, *parcat iuuentus pudicitiæ suæ, ne spoliet alienam.* Horat. sat. 5. lib. 1. *quid multa? pudicum, Qui primus virtutis honos, seruauit ab omni Non solùm facto, verùm opprobrio quoq; turpi.* Mart. lib. 10. *Nec tristis torus, attamen pudicus.* & in Priapeijs, *Prædictum tibi, ne negare possis: Si fur veneris, impudicus ibis.*

Contendat laqveo coll. pr. p.] si contendat id est, si obfirmatè, & pertinaciter dicat, me patrem strangulasse, &c. sic ferè supr. Od. 3. epod. *Parentis olim si quis impia manu Senile guttur*

A *tur Fregerit*. gulam digitis oblidere dixit M. Tull. in oratione pro Scauro: quæ non exstat.

MORDEAR OPPROBRIIS FALSIS?] mordeárne his falsis criminationibus, & maledictis? proinde quasi dicat, non mordear. morderi maledicto est offendi, commoueri, pungi. sic Terent. loquitur in Eunuch. *Tu par pari referto, quod eam mordeat*. Idem Adelph. *Principiò si id te mordet sumtũ filij quæ faciunt, &c.* & M. Tul. ad Att. lib. XI. *Quod rogas, vt in bonam partem accipiam, si qua sint in tuis literis, quæ me mordeant, ego verò in optimam.* Idem lib. 4. quæst. Tuscul. *Impunitas enim peccatorum data videtur eis, qui & ignominiã, & infamiam ferunt sine dolore. morderi est melius conscientia.* Græci dicunt δάκνεσθαι, quod tantundem valet. Xenoph. Oeconomico, καὶ μὰ δί' ἔφη ὁ Ἰσχόμαχος, καὶ δηχθεῖσάν γε αὐτὴν οἶδα, καὶ ἐρυθριάσασαν σφόδρα, εἴπ τῶν εἰσενεχθέντων αἰτήσαντος ἐμοῦ, οὐκ εἶχέ μοι δοῦναι. Mehercule (inquit Ischomachus) & memini eam valde morderi, & erubescere, si quid eorũ, quæ domum illata erãt, cùm ego poscerẽ, non posset mihi dare. Aristoph. B in Nubibus, Ἀλλ' οὐ δύναμαι δείλαιος εὕδειν δακνόμενος ὑπὸ τῆς δαπάνης. id est, At non possum infelix dormire à sumtu morsus. dicunt & κνίζεσθαι, vt Theocritus ὁδοιπόροις, εἰδ. ε. Κἠγὼ μὲν κνίσδω, Μόρσων, τινά, καὶ σὺ δὲ λευσεῖς. Atque ego quidem, ô Morso, aliquem pungo, seu vellico. Eodem pertinet verbum κερτομεῖν, quod est falsè dicto aliquem pungere, aut mordere, aut carpere: ad verbum autem, cor aut animum scindere. vsitatum est Latinis & verbum *pungendi* ferè pro eodem illo, de quo agimus, *mordere*: vt Cic. ad Treb. libr. 7. *molestè ferebam anteà te inuitum istic esse: pungit me rursus, quòd scribis te esse istic libenter*. Idem ad Cœl. lib. 2. *extrema pagella pupugit me tuo chirographo.*

MVTEMQVE COLORES?] expallescam? minime scilicet.

FALSVS HONOR IVVAT, &c.] quemadmodum, qui falso honore delectatur, leuis est, vanus, & mendax: ita & qui falsa infamia commouetur, & exterretur. Plutarchus in procœmio Agidis & Cleomenis eleganter, & grauiter ostendit C infamiæ metum Tib. & C. Gracchos summo loco natos, & optimè educatos, & rectissimo sibi fine proposito, ad remp. administrandam ingressos, perculisse ac perdidisse. Γράκχους ἀπώλεσεν ἀδοξίας φόβος, inquit ille. Sed non celabo lectorem, me in nonnullis libris manuscriptis reperisse scriptum, *Quem nisi mendosum & medicandum?* quam scripturam probat Simeo Bosius, & interpretatur *medicandum*, insanũ, & medicamentis egentem.

VIR BONVS EST QVIS?] quis est vir bonus opinione vulgi? nam versus duo, qui subsequuntur, *Sed videt hunc omnis, &c.* declarant, hunc talem non esse reuera virum bonum.

CONSVLTA PATRVM] senatusconsulta. nam senatores patres appellabantur.

SECANTVR] transiguntur, dirimuntur, deciduntur. sic idem sat. X. lib. I. *ridiculum acri Fortius, & melius magnas plerumque secat res.*

QVO RESP. ET Q. C. T. TEN.] i. quo iurisconsulto consiliũ dante, & quo teste, causæ obtinentur.

SED VID. HVNC OMNIS, &c.] significat, D multos haberi viros bonos, castos, integros, incorruptos, religiosos, qui si explorentur, penitúsque inspiciantur, ac spectentur, reperiantur improbi, corrupti, scelerati, periuri, perfidi.

INTRORS. TVRP. SPEC.] sic disputat Glauco apud Platon. lib. 2. de rep. atque ita colligit, *Quandoquidem existimatio, & opinio vim affert veritati, & penes eam est vitæ beatæ principatus, omnino studium nostrum eò conferendum est, vt viri boni, & iusti videamur: vestibula, & vmbracula quædam, & species, & adumbrata virtutis descriptio, nobis est comparanda, & circundanda. vulpes autem Archilochi varia, atque astuta, post illa inuolucra, & ponè illius generis vmbracula, attrahenda.* verba Platonis sunt hæc, οὐκοῦν ἐπειδὴ τὸ δοκεῖν, ὡς δηλοῦσί μοι οἱ σοφοί, καὶ ἀλήθειαν βιᾶται, καὶ κύριον ἐστὶν εὐδαιμονίας, ἐπὶ τοῦτο δὴ τρεπτέον ὅλως. πρόθυρα μὲν καὶ σχῆμα κύκλῳ περὶ ἐμαυτὸν, σκιαγραφίαν ἀρετῆς περιγραπτέον, τὴν δὲ τοῦ σοφωτάτου Ἀρχιλόχου ἀλώπεκα ἑλκτέον ἐξόπισθεν κερδαλέαν, καὶ ποικίλην.

NEC FVRT. FECI, NEC FVGI] ostendit magnam partem hominum sese à maleficio, ac E peccato abstinere metu legum, & pœnæ. boni autem viri appellationem ei soli conuenire, qui sua sponte, & virtutis studio, non metu coactus, rectè faciat. idque declarat similitudine seruorum, qui plerumque in officio continentur verberibus, & plagis.

VRERIS] cæderis. vrit enim verberum dolor. sic sup. Od. 4. epod. *Ibericis peruste funibus latus.* & sat. 7. lib. 2. *Quid refert vri virgis, ferróque necari Auctoratus eas?*

NON PASCES IN CRVCE] non tollêris in crucem, alióve supplicio afficieris.

SVM BON. ET FR.] quia hominem nõ occidi: aut quia non sum furatus.

REN. NEG. ATQVE SABELL.] ego Horatius Sabellus renuo ac nego, te ideò bonum esse dicendum, quòd hominem non occideris, aut furatus non sis. nam pœnæ metu abstinuisti à maleficio, non amore recti. Sabellus autem idem valet, quod Venusinus: quia pulsis Sabellis, in loca vacua coloni Venusini deducti sunt à Romanis. F sat. I. lib. 2. *Nam Venusinus arat finem sub vtrumque colonus, Missus ad hoc, pulsis, vetus est vt fama Sabellis, &c.*

METVIT] vitat, φυλάττεται. annotat. ad Od. 2. lib. 2.

OPERTVM] occultum, vt sup. epist. 7. ad Mæcen. 2. *hic vbi sæpe Occultum visus decurrere piscis ad hamum,*

ODERVNT PECC. BONI VIRT.] boni à peccando abstinent sua sponte, propterea quod in animum induxerunt, virtutem vitio præstare, siue ita sint comparati natura, siue hoc à recta institutione sint consecuti, siue ex vtroque. Atque hi parent legibus sua voluntate, non metu pœnæ. quin nec legibus eis opus est, vt rectè faciant, cùm sine legibus, & suapte natura iustè, & temperanter viuant, iniustitiam autem & intemperantiam fugiant.

TV NIHIL ADMITTES IN TE] tu autem à peccato te abstinebis, metu pœnæ. non igi-

 tur

A tur reuera bonus es. ita si speres fore clàm, ad ingenium redibis, vt ait Terentius. Atqui qui pœnæ metu à furando, & similibus, se continet, nóquòd rem ipsam oderit, & condemnet, nihilo minus fur est, quàm qui furatur, inquit Dion Chrisostomus, nisi forte eum, qui interdiu quidem non furatur, sed noctis præsidio fretus, furari non dicemus interdiu, sed iustum esse. Verba Dionis sunt hæc oratione περὶ ἀρετῆς, id est de virtute: Καίτοι οὐδὲν ἧττον ὁ φόβῳ κολάσεως τοῦ κλέπτειν ἀπέχεσθαι δοκῶν, ἀλλὰ μὴ μισῶν τὸ πρᾶγμα, καὶ καταγινώσκων, κλέπτης τῶν ὑφαιρουμένων ἐστίν: εἰ μὴ καὶ τὸν ἡμέρας οὐ κλέπτοντα, ἀλλὰ νυκτὸς γενομένης, κλέπτειν οὐ φήσομεν ἐν τῇ ἡμέρᾳ, ἀλλὰ δίκαιον εἶναι.

Sit spes fallendi] si sit spes occultandi facinoris: si speres fore clàm maleficium, aut peccatum tuum: si speres fore vt lateas, &c. *fallere* hoc loco valet λανθάνειν. i. latêre, vt annotauimus ad Oden 10. lib. 1. Plato libr. secundo de rep. similia quædam de vulgari hominum iustitia disputat, ostendens, eam parùm admodum ab iniustitia discrepare, his verbis, ὡς δὲ καὶ οἱ ἐπιτηδεύοντες τὸ δίκαιον, ἀδυναμίᾳ τοῦ ἀδικεῖν, ἄκοντες αὐτὸ ἐπιτηδεύουσι, μάλιστα ἂν αἰσθοίμεθα, εἰ τοιόνδε ποιήσαιμεν, τῇ διανοίᾳ δόντες ἐξουσίαν ἑκατέρῳ ποιεῖν ὅ, τι ἂν βούληται, τῷ τε δικαίῳ, καὶ B τῷ ἀδίκῳ, εἶτ' ἐπακολουθήσαιμεν θεώμενοι ποῖ ἡ ἐπιθυμία ἑκάτερον ἄξει. ἐπ' αὐτοφώρῳ οὖν λάβοιμεν ἂν τὸν δίκαιον τῷ ἀδίκῳ εἰς ταυτὸν ἰόντα διὰ τὴν πλεονεξίαν, ὃ πᾶσα φύσις διώκειν πέφυκεν, ὡς ἀγαθόν, νόμῳ δὲ καὶ βίᾳ παράγεται ἐπὶ τὴν τοῦ ἴσου τιμήν· id est, *eos autem, qui iustitiam colere se profitentur, propterea, quòd iniuriam facere non possint, inuitos eam colere, facilè intelligere possimus, si tale quiddam faciamus, primùm vt cogitatione nostra vtrique, tùm iusto, tùm iniusto quidlibet agendi potestatē permittamus: deinde eos sequamur, spectantes quonam vtrúmque cupiditas impellat. Manifestò igitur deprehendamus, iustum eòdem, quo iniustum ire, propter immoderatas, & præcipuas opes, quas omnis natura, tanquam bonum, persequi solet: sed lege, & vi ad æqualitatis, seu ad æquitatis cultum, studiúmque reuocatur.* hactenus Plato. eodem loco deinceps affert fabulam illam Gygis omnibus notissimam, quam & M. Tul. posuit in tertio libro de Officijs: cuius quidem exempli hæc vis est, vt ostendat, diC uitiarum, potentiæ, dominationis, libidinis causa, nihil iniustè esse faciendum, etiam si Diis, hominibúsque semper ignotum sit futurum. Idem M. Tull. lib. 1. de legibus, *Quòd si pœna,* (inquit) *si metus supplicij, non ipsa turpitudo deterret ab iniuriosa, facinorosáque vita, nemo est iniustus: & incauti potius habendi sunt, quàm improbi. Tum autem, qui non ipso honesto mouemur, vt boni viri simus, sed vtilitate aliqua, atque fructu, callidi sumus, non boni. Nā quid faciet is homo in tenebris, qui nihil timet, nisi testem, vel iudicem? quid in deserto loco nactus, quem multo auro spoliare possit, imbecillum, atque solum?* ad eandem sententiam pertinent, quæ scribit lib. 2. de Finibus, his verbis, *Iam si modestia, si pudicitia, si vno verbo, temperantia, pœnæ, aut infamiæ metu coërcebuntur, non sanctitate sua se tuebuntur: quod adulterium, quod stuprum non se proripiet, ac proijciet aut occultatione proposita, aut impunitate, ac licentia?*

Miscebis sacra profanis] id est, sacra, & profana libidine, & cupiditate tua exæquabis: sacrorum, & profanorum dilectum, atque discrimen vtilitate tolles. D

Est damn. levius: sed non facin. tam. esto:] sic reperi hūc versum productum ab antiquo, & nobili scriptore, Accursio Florent. Et verò consuetudo Latini sermonis postulat, vt ita loquamur, *leue damnum, leue facinus,* non *lene.*

Esto] concessio est, vt sat. 1. libr. 2. *esto, si quis mala.* & sat. 2. lib. 2. *hac magis illa, Imparibus formis deceptum te patet: esto. Vnde datum sentis, &c.* & sat. 3. eiusdem. *Integer est mentis Damasippi creditor? esto.* sat. 6. lib. 1. *Namque esto: populus Leuino mallet honorem, Quàm Decio mandare nouo.* epist. 1. lib. 1. *verùm Esto alijs alios rebus, studiisque teneri.* & ep. proxima, infrà, *Sedit, qui timuit, ne non succederet: esto.* sic M. Tull. Diuinat. in Verr. *Esto: ipse nihil est, nihil potest. at venit paratus cum subscriptoribus exercitatis, & disertis,* Idem Verr. 4. *Verum esto: alio loco de aratorum animo, & iniurijs videro:* Verr. 5. *Verùm esto: reperietur aliquis fortis, & experiens arator,* Idem de finib. 2. *Esto: fecerit, si ita vis, Torquatus propter suas vtilitates.* Lucret. lib. 2. *Sed tamen esto iam posse hæc æterna manere.* sic & Plato cùm multis in locis, túm in Sophista: & ceteri Græci, ἔστω. vtuntur & voce εἶεν, pro eodem, Eurip. Medea, Εἶεν· καὶ δὴ τεθνᾶσι· τίς με δέξεται πόλις? E

Vir bonus] opinione vulgi.

Deos vel porco] vt Tellurem, epist. ad Aug. *Tellurem porco, Siluanum lacte piabant* & Genium, vt Od. 17. libr. 3. in extr. *cras Genium mero Curabis, & porco bimestri, &c.*

Iane pater, clare: clare, &c.] posteaquàm (inquit Horatius) hæc pronuntiauit clarè, *ô Iane pater,* vel si Apollinem precetur, *ô Apollo,* reliqua, quæ petit à Dijs, summissa voce, & lingua compressa, persequitur, ne à quoquam exaudiatur. sic infrà sat. 6. *Matutine pater, seu Iane libentius audis.* Sed cur Ianum, patrem appellat? fortasse propter eius antiquissima, & maxima in populum Ro. beneficia, vt à quo Itali feritate posita, humanitatem & mansuetudinem acceperunt. Idem primus coronas, quas in vino F adhibebant, rateis, & nauigia, & nummos æreos inuênit, vt testatur Athen. libr. vltimo, his verbis, Ἰανὸς ὁ παρ' ἡμῖν θεός, ὃν πατέρα προσαγορεύομεν, πρῶτος εὗρε στέφανον, &c. paucis pòst. Ἰανὸν δὲ λέγουσ' ἔχει διπρόσωπον γεγονέναι τὸ μὲν ὀπίσω, τὸ δ' ἔμπροσθεν ἔχοντα πρόσωπον. ἀπὸ τούτου καὶ τὸν Ἰανὸν ποταμόν, καὶ τὸ ὄρος Ἰανὸν ὀνομάζεσθαι κατοικήσαντος αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ ὄρους: πρῶτον δὲ καὶ στέφανον εὑρεῖν καὶ σχεδίας, καὶ πλοῖα καὶ νόμισμα χαλκοῦν πρῶτον χαράξαι. διὸ καὶ τῶν κατὰ τὴν Ἑλλάδα πολλὰς πόλεις, καὶ κατὰ τὴν Ἰταλίαν, καὶ Σικελίαν ἐπὶ τοῦ νομίσματος ἐγχαράττειν πρόσωπον δικέφαλον, καὶ ἐκ θατέρου μέρους ἢ σχεδίαν, ἢ στέφανον, ἢ πλοῖον. i. Ianus, qui apud nos deus est, quem patrem appellamus, primus coronam reperit, &c. Ianum autem dicunt duas facies habuisse, vnam pòst, alteram antè. ex hoc & Ianum fluuium, & montem Ianum nominari, quòd is in eo monte habitarit. Primum autem etiam coronam reperisse, & rateis, & nauigia, & nummum æreum sculpsisse. Quapropter multas & Græciæ ciuitates, &

Italiæ

A Italiæ, & Siciliæ in nummo faciem incidere bicipitem, aut bifrontem, & in eius altera parte aut ratem, aut coronam, aut nauigium.

LABRA MOVET MET. AVD.] labra mouet tantùm: vocem autem non attollit, nolens audiri. hunc locum æmulatus est Persius satyr. 2. *Haud cuiuis promtum est, murmúrque, humileisque susurros Tollere de templis, & aperto viuere voto.* volebant autem Pythagorei, clara voce dijs immortalibus supplicari: eiúsque rei rationem afferens Clemens Alexandr. στρωμ. δ. non quòd (inquit) existimarent, eos à Deo non exaudiri, qui summissè loquerentur, sed quòd preces, iustas esse volebant: qualeis certè neminem pudeat multis audientibus, & consciis nuncupare. Clementis verba sunt hæc, τὸ τοίνυν οἱ Πυθαγόρειοι βυλόμενοι μετὰ φωνῆς εὔχεσθαι κελεύουσι, ἐμοὶ δοκεῖ, οὐχ ὅτι τὸ θεῖον ᾤοντο μὴ δύνασθαι τῶν ἡσυχῇ φθεγγομένων ἐπαιειν, ἀλλ' ὅτι δικαίας ἐβούλοντο εἶναι τὰς εὐχάς, ἃς οὐκ ἄν τις αἰδεσθείη ποιεῖσθαι πολλῶν συνειδότων. hæc notauit P. Victorius Flor. Var. lect. lib. Quibus adde illa Platonis ex Alcibiade secundo,

B gratiorem esse deo εὐφημίαν, id est, bona dicta, seu bona verba, hoc est, vt Plato interpretatur, iustas & ritè nuncupatas preces, quàm omneis omnium Græcorum victimas cum blasphemia, id est, maledicentia coniunctas. Vtinam nos Christiani hæc audiremus, & aliquando intelligeremus, bona verba, id est, preces ritè conceptas, quales sunt eæ, quæ ex sacris litteris sumtæ, quæque intellectæ & pura mente elatæ sunt, deo gratas esse, non blasphemiam, id est, preces arbitratu nostro, & ex libidine nostra compositas, iniustas scilicet, & planè impias, & quod ridiculum est, plerumque neque ab ijs, qui eas lingua nuncupant, neque ab ijs, qui audiunt, intellectas.

LAVERNA] hanc furum, & eorũ, qui sua consilia, factáque occultari volunt, deam esse dicunt. à qua lauerniones, fures, antiqui dixerunt, (inquit Festus) quia sub eius tutela essent. & Nonius: *Lauerna*, dea, cui fures supplicant.

FALLERE] id est, latére. da vt latêre possim: da vt mea iniustè facta sint ignota, atque occulta.

C DA IVSTVM, SANCT. Q. V.] sic legendũ videtur, & ita habent omnes nostri libri veteres duob. exceptis, in quibus est *da iusto sanctoq; videri* quam scripturam tamen etiam probo. reperitur enim ἀπὸ κοινοῦ *mihi*: vt sit, *da mihi iusto, &c.*

QVI MELIOR, &c.] id est, qua re melior: quasi dicat, nihilo melior. *qui melior seruo, qui liberior, &c.* habent tres cod. Vatic. & Iannoct. Faern. Torn. & quattuor alij, quos hîc in Gallia cõsului, Clericanus, Nicotianus, Russardini duo, vt nõ dubitem, quin ita legendum sit, non *Quo.*

NAM, QVI CVP. MET. QVOQVE] eiusdem enim est ingenij cupere, quod nõ habeas, bonum, & metuere, quod habere nolis, malum.

LOCVM VIRT. DESER.] ἔλιπε τὴν τάξιν, locum non tenuit. est autem translatio ducta à re militari. Sic Demosth. in orat. περὶ στεφάνου, translatè dixit, se solum duris reipub. temporibus beneuolentiæ erga populum Ath. ordinem non deseruisse, μόνος τῶν πολιτευομένων τὴν τῆς εὐνοίας τάξιν ἐν τοῖς δεινοῖς οὐκ ἔλιπον. λειποτάκτας, apellant Græci, loci, seu ordinis desertores. & λειποταξίαν, crimen eius, qui locum non tenuit in acie, & λειποτακτεῖν, locum, seu ordinem suum relinquere, ac deserere: quod est flagitiosissimum in re militari. D

FESTINAT] semper studet augendæ rei: occupatus est in amplificanda re familiari. Festinat qui ita properat, vt nihil agat.

ET OBRVITVR RE] & obruitur pecunia, tanquam fluctu.

VEND. CVM POSS. CAPT. &c.] hominẽ auarum, & nimio lucri studio deditum, cum seruo comparat hoc modo, Quemadmodum (inquit) captiuum occidere non solemus, sed seruamus, vt nobis vsui sit: sic hominem auarũ, nihil à captiuo differentem, vtpote qui se pecuniæ tradiderit con stringendum, neque à suo studio abducere, neque occidere debemus, sed ei permittere, vt pascat, aret, nauiget, & ceteris seruilibus muneribus per omnem vitam fungatur. Plato quidem libr. 2. de rep. mercatores διακόνους πόλεως, id est, seruos ciuitatis appellat.

OCCIDERE NOLI] id est, serua. serui enim à seruando dicti sunt. E

SINE PASCAT] sine vt pascat oueis, boues, capras, &c.

DVRVS] laboriosus, laboris perferens, labori non succumbens. suprà epist. 7. libr. 1. *Durus, ait, Vultei nimis, attentúsque videris.*

ANNONÆ PROSIT] annonam efficiat vilio rem, tritico, vino, ceterisque rebus aliunde suppor tandis.

PENVSQVE] hoc penus, oris dicimus, & hæc penus, us. M. Tull. libr. de natura deorum. 2. *Penates, siue à penu ducto nomine, (est enim omne, quo vescuntur homines, penus) siue ab eo, quòd penitus insideant.*

VIR BONVS, ET SAPIENS] nunc de eo, qui reuera sit vir bonus, & sapiens loquitur.

AVDEBIT DICERE] nullo metu deterritus dicet.

PENTHEV, RECTOR THEB.] hæc, quæ deinceps sequuntur, ab Euripide paullùm immutata mutuatus est Horatius. conatus est autem his versibus hic poëta viri boni, veréque sapientis libertatem, animíque magnitudinem, & constantiam ante oculos ponere: quibus ille virtutibus septus, ac munitus, omneis res humanas vna virtute inferiores esse ducit: paupertatem, morbum, exsulium, vincula, cruciatum corporis, mortem denique contemnit, summum bonum in honesto, & virtute locat: turpitudinẽ, & vitium, summum malum esse existimat. versus Euripidis sunt hi in Bacchis, Διον. Εἴφ' ὅ, τι παθεῖν δεῖ. τί με τὸ δεινὸν ἐργάσῃ; Πενθ. Πρῶτον μὲν ἁβρὸν βόστρυχον τεμῶ σέθεν. Διον. ἱερὸς ὁ πλόκαμος. τῷ θεῷ δ' αὐτὸν τρέφω. Πενθ. Ἔπειτα θύρσον τόνδε παράδος ἐκ χεροῖν. Διον. Αὐτός μ' ἀφαιρῶ. τὸν δὲ Διονύσου φορῶ. Πεν. Εἱρκταῖσί τ' ἔνδον σῶμα σὸν φυλάξομεν. Διον. Λύσει μ' ὁ δαίμων αὐτός, ὅταν ἐγὼ θέλω. qui fuerant iam antè à Mureto ad hunc locum annotati, animaduertat autem studiosus vtriusque linguæ adolescens, primum Euripidis versum sic esse ab Horatio redditum, *quid me perferre patiẽ Indignũ coges?* Secũdo autem Euripidis versu prætermisso, F

 in

A in quo minatur Pentheus Baccho, se ei comtos capillos secturum, & tertio, quo Bacchus respondet, eos Deo consecratos esse: quarto versui Græco respondere hæc Latina aliquantũ à Græcis dissidentia, *adimam bona*. illa autem, quæ deinceps sequũtur, *nempe pecus, rem, Lectos, argentum*, ab Horatio esse de suo addita: Græcis illis Αὐτὸς μ' ἀφαιρῶ, paria propemodum esse hæc Latina, *tollas licet*. reliquam Græci versus partem à Latino poëta esse prætermissam. sextum versum ab Horatio sic esse redditum, *in manicis, & Compedibus sæuo, &c.* septimũ sic, *Ipse deus, simulatque volam, me soluet.*

Nempe pecvs, rem, &c.] hæc intelligenda sunt à sapiente responderi, hoc modo, tu minaris te mihi bona ademturũ. quæ bona? nempe bona fortunæ, quæ ego bona non appello. Errant autem qui putant hæc etiam esse verba Penthei. neque eos mouere debet vox. *nempe* responsioni seruiens. sic enim Ter. Andr. *nempe vt curentur recte hæc*. huc pertinent illa, quæ sunt parad. 1. *Nec ego vmquam illum bona perdidisse dicam,* B *siquipecus, aut supellectilem amiserit, &c.*

In manicis] manicæ, vincula, quibus manus vinciuntur. Virg. Æn. 2. *manicas, atque arcta leuari Vincla iubet Priamus*. Plaut. Capt. *Inijce huic actutum manicas mastigiæ.*

Opinor, Hoc sentit] opinor (inquit Horatius) hoc sentit vir bonus, & sapiens: hócque significat his verbis, *ipse deus me soluet*, se moriturum. Gulielmus Sirletus paullo ante hanc secundam editionem propter singularem doctrinam ac virtutem factus ecclesiæ Ro. cardinalis dicebat sibi videri Euripidis sententiam ab Horatio non esse intellectam. nam verbis illis, λύσει μ' ὁ δαίμων αὐτός, id est, soluet me deus ipse, non significat Bacchus apud Euripidem (inquit ille) se moriturum, sed se vinculis & carcere liberatum iri. Sed respondere licet, Horatium tum superiores Euripidis versus, tum postremum aptissimè in rem suam vertisse, atque ad sententiam suam felicissimè accommodasse. Nam cùm corpus animi sit tanquam carcer, vt plerique philosophi dixerunt, & mortuos C dicamus corporis vinculis esse solutos: quemadmodum, qui carcere, & vinculis liberati sunt, rectè solutos dicimus: ita quos deus vitam cum morte commutare voluerit, cùm moriendo omnibus miseriis humanis defungantur, non ineptè solui dici possunt.

Mors vlt. lin. rer. est] vltima linea, id est, πέρας finis, seu extremum, vt M. Tull. ad Toranium, *cùm omnium rerũ mors sit extremum*. & Demosth. περὶ στεφάνου. πέρας μὲν γάρ ἐστιν ἅπασιν ἀνθρώποις τοῦ βίου θάνατος. & Arist. li. 3. de morib. ad Nic. hanc rationem affert, quare mors sit omnium rerum res horribilissima, quia est extremum, nihilque reliquum est mortuo, neque quod bonum, neque quod malum sit. Videtur autem in his verbis *vltima linea*, tralatio esse ducta vel à figuris mathematicis, quæ lineis terminantur, vel à pictura. Sciendum est autem veteribus illis, tum philosophis, tum plerisque aliis nihil minus, quàm philosophis, mortem non fuisse habitam in malis, immò illos ad eam, tanquam ad certissimum miseriarum suarum portum, confugere esse solitos. referti sunt libri M. Tullij hac sententia, nihil mali esse D in morte: in qua si resideat sensus, immortalitas illa potius, quàm mors ducenda sit: sin sit amissus, nulla videri miseria debeat, quæ non sentiatur. Verumtamen Pythagoras vetabat, imperatoris, id est, dei iniussu, de vitæ præsidio decedere: & Plutarchus in libro ὅτι οὐδὲ ζῆν ἔστιν ἡδέως κατ' Ἐπίκ. grauissimè contra eos disputat, qui in rebus aduersis mortem sibi consciscere licere putant: & Aristoteles libr. 4. de morib. ad Nicom. negat esse magnanimi in rebus aduersis sibi manus afferre. idem ait libr. 5. eum, qui se sua manu exanimet, iniuriam facere, si non sibi, certè ciuitati.

17. AD SCÆVAM.

QVAMVIS, Scæua, satis per te tibi consulis: & scis,
Quo tandem pacto deceat maioribus vti: E
Disce docendus adhuc, quæ censet amiculus: vt si
Cæcus iter monstrare velit: tamen aspice, si quid
Et nos, quod cures proprium fecisse, loquamur.
Si te grata quies, & primã somnꝰ in horã
Delectat: si te puluis, strepitúsq; rotarum,
Si lædit caupona: Ferentinum ire iubebo.
Nam neque diuitibus contingunt gaudia solis:
Nec vixit malè, qui natus, moriénsque fefellit.
Si prodesse tuis, paullóq; benignius ipsum
Te tractare voles: accedes siccus ad vnctum. F
Si pranderet olus patienter: regibus vti
Nollet Aristippus. si sciret regibus vti:
Fastidiret olus, qui me notat. vtrius horũ
Verba probes, & facta, doce: vel iunior audi,
Cur sit Aristippi potior sententia. namq;
Mordacẽ Cynicũ sic eludebat, (vt aiũt)
Scurror ego ipse mihi: populo tu. rectius hoc, &
Splẽdidius multo est, equus vt me portet: (alat rex.
Officium facio. tu poscis vilia rerum,
Dante minor: quãuis fers te nullius egẽtẽ

Omnis

A *Omnis Aristippum decuit color, & status, & res,*
Tentantē maiora, ferè præsentibus æquū.
Contrà, quē duplici pāno patiētia velat:
Mirabor, vitæ via si conuersa decebit.
Alter purpureū non exspectabit amictū:
Quidlibet indutus celeberrima per loca vadet:
Personámq; feret nō inconcinnus vtrāq;.
Alter Mileti textam cane peius, & āgue
Vitabit chlamydem: morietur frigore, si non
Rettuleris pannum. refer: & sine viuat ineptus.
B *Res gerere, & captos ostendere ciuibus hosteis:*
Attingit soliū Iouis, & cælestia tentat.
Principibus placuisse viris, non vltima laus est.
Non cuiuis homini contingit adire Corinthum.
Sedit qui timuit, ne non succederet: esto.
Quid? qui peruênit, fecítne viriliter? atqui
Hic est, aut nusquam, quod quærimus. hic onus horret,
Vt paruis animis, & paruo corpore maius: (inane est:
Hic subit: & perfert. aut virtus nomen
C *Aut decus, & pretium rectè petit experiens vir.*
Coram rege suo de paupertate tacentes
Plus poscente ferent. distat, sumásne pudenter:
An rapias. atqui rerum caput hoc erat, hic fons.
Indotata mihi soror est, paupercula mater, (mus,
Et fundus nec vendibilis, nec pascere fir-
Qui dicit: clamat, victum date succinit alter: (dra.
Et mihi diuiduo findetur munere qua-
Sed tacitus pasci si posset coruus: haberet
Plus dapis, & rixæ multo minus, inuidiæq;. (ctus amœnum, D
Brundisium comes, aut Surrentum du-
Qui queritur salebras, & acerbum frigus, & imbreis: (tica plorat:
Aut cistam effractam, aut subducta via-
Nota refert meretricis acumina, sæpe catellam (mox
Sæpe periscelidem raptam sibi flentis: vti
Nulla fides damnis, verisq; dolorib. aßit:
Nec semel irrisus triuiis attollere curat
Fracto crure planum: licet illi plurima mânet (rim:
Lacryma: per sanctum iuratus dicat Osi-
Credite, non ludo, crudeles tollite claudū.
Quære peregrinum, vicinia rauca reclamat. E

PER TE] id est, sine alterius præcepto, aut cōsilio. Sapientissimus autem ille est, qui per se sibi consulit: secundum sapientię gradum tenet qui alteri bene suadenti obtemperat: deterrimus qui neque per se sapit, neque bene monēti paret. Hesiod. *Οὗτος μὲν πανάριστος*, &c. Optimus ille quidem est, &c. notissimi sunt versus. lege Arist. libr. 1. de morib. ad Nicomach. non longè à princip.

MAIORIBVS VTI] id est, aduersus maiores se gerere: quo pacto maiores & potentiores tractandi sint. etiam sat. 1. lib. 2. potentiores amicos, maiores vocat. *maiorū ne quis amicus Frigore te feriat.* Quod autem ad loquendi genus attinet, *maioribus vti*: sic loquuntur Græci χρῆσθαι. Epicharmus, γνῶθι πῶς ἄλλῳ κέχρηται, id est, cognoscito quo pacto se aduersus alium gesserit. Xenoph. ἀπομνημ. α. ἀλλὰ Κρίτων τε Σωκράτους ἦν ὁμιλητὴς, καὶ Χαιρεφῶν, καὶ Χαιρεκράτης, &c. οὐχ ἵνα δημηγορικοὶ ἢ δικανικοὶ γένοιντο, ἀλλ᾽ ἵνα καλοί τε κ᾽ ἀγαθοὶ γενόμενοι καὶ οἴκῳ, καὶ οἰκέταις, καὶ οἰκείοις, καὶ φίλοις, καὶ πόλει, καὶ πολίταις δύναιντο καλῶς χρῆσθαι. i. & Crito Socratis erat familiaris, & Chærephon, & Chærecrates, &c. non vt ad contionandum, aut iudicandum parati, atque instructi essent, sed vt viri boni atque honesti effecti & sua domo, & seruis, & propinquis, & amicis, & ciuitate, & ciuibus bene vti possent. F

VT SI CÆCVS ITER MONSTRARE VELIT] hoc dicit εἰρωνευόμενος: quod est Horatio vsitatum. nam neque ducem viæ cæcum quisquam adhibet impunè, neque stulti cōsilium sequitur. notum illud τυφλὸς, ὁδηγός. id est, cæcus viæ dux.

SI QVID] id est, an aliquid: vt Græci εἴ τι: vt alibi admonuimus.

PROPRIVM FECISSE] in rem tuam vertere, tibi asciscere, vendicare, σφετερίζειν.

SI TE GR. QVIES] si te otiosa vita delectat, &c.

A **Primam somnvs in horam**] somnus vsque ad solis ortum. si te delectat (inquit) vita quieta, tranquilla, secura: sequitur deinceps, *si te pulvis, strepitusque rot.* id est, ab omni strepitu vrbano remota, &c.

Si te pvlvis, strep. qve rotar. &c.] quæ sunt in vrbe Roma propter crebra, quæ in ea sunt, vehicula.

Si lædit cavp.] quidam libri manuscrip. habent, *Si lædet, &c.*

Ferentinvm] oppidum Hernicorum infrequens, & incelebre.

Nam neqve divit. cont. g. s.] immo plerique diuites ærumnosissimè ac misertimè viuunt. Quis autem in diuitiis vitam beatam vmquam positam esse dixit, nisi aut qui numquam gustauerit verissimas & sincerissimas voluptates: aut qui nihil aliud habeat, quo delectetur, quàm bona externa: aut qui sit egentissimus, careátque rebus omnibus ad victum necessariis, & victum mendicare cogatur? nam talem hominem non sit mirum B in diuitiis summum bonum collocare.

Nec vix. ma. qvi na. mor. fef.] Græcè locutus est Latino sermone. sic enim illi loquerentur, ὃς ἔλαθε γενόμενός τε καὶ θανών· qui natus & mortuus latuit, idest, cuius ortus, & interitus fuit hominibus incognitus atque obscurus: vel quem neque natum, neque mortuum esse quisquã mortalium sciuit. sic enim loquitur M. Tull. epist. ad Pap. Pætum libr. 9. cuius princ. *Duabus tuis, &c. quos ego non modò Reges appellatos, sed omnino natos nesciebam.* Respexit autem illud Epicuri λάθε βιώσας: quod improbat, & refellit Plutarchus in libello, εἰ καλῶς εἴρηται τὸ λάθε βιώσας. eodem pertinent Horatianum illud in epist. ad Loll. 2. inf. *fallentis semita vitæ.* sic Eurip. Iphig. in Aulide, ζηλῶ δ' ἀνδρῶν, ὃς ἀκίνδυνον βίον ἐξεπέρασ' ἀγνὼς, ἀκλεής· τοὺς δ' ἐν τιμαῖς ἧσσον ζηλῶ. quorum versuum hæc ferè sententia est. fortunatum autem eum iudicio, qui ignotus, inhonoratus, inglorius cursum vitæ confecit: eos verò, qui honores adepti sunt, minus fortunatos puto. Sententia contraria in Medea, Εἴη δ' ἔμοιγε μήτε χρυ-
C σὸς ἐν δόμοις, Μήτ' Ὀρφέως τι κάλλιον ὑμνῆσαι μέλος Εἰ μὴ ἐπίσημος ἡ τύχη γένοιτό μοι, id est, *Verùm neque auro mi domus refulgeat, Neque Orpheo cãtare dulcius sciã, Nisi honore, gloriáque magnus claream.*

Benignivs] liberalius, largius, latius: vt alibi docuimus. huic loco similis est ille sat. 2. lib. 2. *& tractari mollius ætas Imbecilla volet.*

Accedes siccvs ad vnctvm] tu pauper, & tenuis te ad amicitiam copiosi & diuitis applicabis. vnctum, id est, vnguento delibutum, & ita diuitem. Terent. in Phorm. *Téne asymbolum venire vnctum, atque lautum è balneis, &c.* vel dic esse ἀλληγορίαν.

Si pranderet olvs patienter, &c.] Diogenes Laërtius hoc Diogenis in Aristippum dictum, & Aristippi responsum sic refert in Aristippo, & Diogene, παριόντα ποτὲ αὐτὸν λάχανα πλύνων Διογένης ἔσκωψε, καί φησιν· εἰ ταῦτα ἔμαθες προσφέρεσθαι, οὐκ ἂν τυράννων αὐλὰς ἐθεράπευες. ὁ δὲ, καὶ σὺ εἴπερ, εἴπερ ᾔδεις ἀνθρώποις ὁμιλεῖν, οὐκ ἂν λάχανα ἔπλυνες, id est, *prætereuntem quondam eum olera lauans Diogenes cauillatus est, his verbis: si hæc in cibum adhibere* D *didicisses, tyrannorum aulas non coleres: ille autem, at tu (inquit) si hominum consuetudine & congressu vti scires, olera non lauares.* Fuit porrò Aristippus Socratis discipulus, & ab eo fluxit Cyrenaica disciplina. vixit enim molliter, sumtuosè, voluptariè, omni vnguentorum, vestium, mulierum luxuria conquisita, vitam beatam in vna voluptate locãs, eáque præsente, similiter, atque asôti, neque memoriam præteritarum voluptatum, neque spem futurarum quicquam existimans ad se pertinere. M. Tull. lib. 3. de orat. ad Qu. Fr. *tum ab Aristippo, quem illæ magis voluptariæ disputationes delectarant, Cyrenaïca philosophia manauit.*

Fastidiret] aspernaretur, respueret. epist. ad Iul. Flor. hoc libr. *Fastidire lacus, & riuos ausus apertos.*

Qvi me notat] Diogenes, qui mihi turpem notam inurit.

Mordacem Cynicvm] rectè & aptè *mordacem* dixit, cùm de Cynico, id est, quasi cane loqueretur. Nam & Plautus mordacem canem E dixit quodam loco, & Laërtius in Cynici vita scribit, eum interrogatum, quid faciat, quamobrem canis nominetur, respondisse, se iis, qui largiantur, adulari: non largienteis allatrare: improbos mordere. sic ille, τοὺς μὲν διδόντας σαίνων, τοὺς δὲ μὴ διδόντας ὑλακτῶν, τοὺς δὲ πονηροὺς δάκνων. Idem Horatius *mordaces sollicitudines* dixit Oda. 18. lib. 1. & *mordax ferrum* Oda 6. lib. 4. & *mordacem* pro eo, quem Græci φιλεπιτιμητήν, & φιλόψογον, & κακήγορον, & κέρτομον, id est, reprehendendi, & vituperandi cupidum, & cor scindentem, & maledicum appellãt, sat. 4. lib. 1. *Liuidus & mordax videor tibi.*

Elvdebat] risu & ioco refellebat. sumtũ à gladiatoribus. Sic M. Tull. principio actionis primæ in Verr. *magnas accusatoris minas, magnámq; expectationem iudicij, ad nostrum arbitrium, libidinémque eludemus.*

Scvrror ego ipse mihi] risum moueo diuitibus, vt mihi prosim, & iucundè viuam. tu scurrando ludum, & voluptatem populo præbes, nihilque tibi ex ea re quæritur. F

Eqv. vt me port. alat rex] prouerbium est Græcum ἵππος με φέρει, βασιλεύς τρέφει. regem autem appellant Latini etiam eum, qui parasitos, atque adeò viros honestos alit. Terent. in Phorm. *immo enim nemo satis pro merito gratiam regi refert. Téne asymbolum venire vnctum, atq; lautũ è balneis, otiosum ab animo, cùm ille & cura & sumtu absumitur, dum tibi sit, quod placeat? &c.* lege ann. ad illud Od. 36. lib. 1. *non alio rege.*

Tv poscis vilia rervm] hunc locum restitui, secutus auctoritatẽ trium librorum Vatic. & Iann. Torn. Raïn. Card. & eorum, quos postea in Gallia vidi, Cleric. Nicotianorum, Russardinorum. dictum est autem *vilia rerum, vt vana rerum, amara curarum, angusta viarum,* & similia quæ notauimus ad Od. 12. lib. 4.

Dante minor] tu inferior eo, qui tibi dat.

Qvamvis fers te nvll.] id est quamuis ita te iactes, atque ostentes, quasi nulla re egere videaris.

Color

A COLOR] vel vestitus, vel vitæ genus. sic Laërt. ἦν δὲ ἱκανὸς ἁρμόσασθαι καὶ τόπῳ, καὶ χρόνῳ, καὶ προσώπῳ, καὶ πᾶσαν περίστασιν ἁρμονίως ὑποκρίνασθαι, id est, *poterat autem Aristippus se & ad locum, & ad tempus, & ad personam accommodare, atque omnem vitæ statum conuenienter, aptéque simulare.* sat. 1. lib. 2. *Quisquis erit, scribam, vitæ color.*

TENT. MAIORA, FERE PRÆS. ÆQVVM.] id est quærentem quidem maiora, seu meliora: præsentibus autem ferè contentum: præsentia æquo animo ferentem. sic Isocrat. ad Dem. στέργε μὲν τὰ παρόντα, ζήτει δὲ τὰ βελτίω. id est, ama quidē præsentia, seu æquum animum præsta in præsentibus, sed quære meliora.

CONTRA QVEM DVPLICI PANNO, &c.] Diogenem Cynicum, qui patienter panno duplici vestitur, ac velatur. duplicem pannum διπλοΐδα interpretantur nonnulli. Instituit autem primus Diogenes Cynicus pallium duplicare, vt refert Laërt. his verbis: πρῶτον ἐξεῦρεν τὸ περισάσεως τρίβωνα διπλώσας πρῶτος. Seruius ad illum locum Virg. Æn. 5.

B *duplicem ex humeris reiecit amictum:* profert hunc locum.

MIRABOR, &c.] id est, mirum mihi erit, si noua viuendi ratio eum decebit: quasi dicat, vix adduci possum, vt credam, futurum, vt conuersa, & commutata vitæ ratio eum deceat.

VITÆ VIA] vitæ institutum, vitæ genus, &, vt loquitur ipse, *vitæ color.*

ALTER] Aristippus non *exspectabit*, dum habeat amictum purpureum, sed qualibet veste amictus, per medium forum ambulabit. Itaque refert Diog. Laërt. ei dixisse Platonem, vel (vt alij) Stratonem, σοὶ μόνῳ δέδοται καὶ χλαμύδα φορεῖν, καὶ ῥάκος. id est, tibi soli datum est & chlamydem gestare, & pannum lacerum. lib. Iannoct. habet *euitabit.*

NON INCONCINNVS] non inconcinnè, non inuenustè, non indecorè: vel nō inconcinnus, id est, non indecoram speciem prę se ferens, οὐκ ἀσχήμων, non deformi specie.

VTRAMQVE] nūc cultu ornatiore, nunc sordido, humilique vestitu vtetur. *personā ferre* etiam

C Liuius dixit lib. 3. *Ille finis Appio alienæ personæ ferendæ fuit: suo iam inde viuere ingenio cœpit.*

ALTER] Diogenes Milesiam vestem reijciet ex optima lana. Virg. Georg. 3. *quamuis Milesia magno Vellera mutentur.* Est autem Miletus vrbs Asiæ, in qua optimæ lanæ nascebātur & tingebantur. Sic fere inter se cōparat Diogenē Cynicum, & Aristippum Tyrius Max. λόγῳ λζ. οὐδὲν γὰρ ζήλου ἄξιον, τὸ τοῦ Διογένους θυλάκιον καὶ ἡ βακτηρία: ἀλλ' ἔξεστί που καὶ ταῦτα περιβεβλημένον, Σαρδαναπάλου εἶναι κακοδαιμονέστερον. ὁ Ἀρίστιππος ἐκεῖνος πορφυρίδι ἀμπισχόμενος, καὶ μύροις χριόμενος, οὐχ ἧττον τοῦ Διογένους ἐσωφρόνει, &c. id est, Nihil enim habet æmulatione, aut admiratione dignum Diogenis saccus, & baculum: sed licet etiam his amictum, Sardanapalo esse miseriorē. Aristippus ille vestem purpuream gerens, & vnguentis delibutus, nihilo Diogene sapientior ac temperantior erat, &c.

CANE PEIVS, ET ANG. VITAB.] vitabit acerrimè, prouerbialiter dictum. Plautus Mercat. *nempe vxor ruri est tua, quam dudum dixeras te odisse æquè, atque angueis.* Theophr. libro, qui inscri- D bitur, ἠθικ. χαρακτῆρες, cap. περὶ εἰρωνείας, τὰ δὴ τῶν ἠθῶν μὴ ἁπλᾶ, ἀλλ' ἐπίβουλα φυλάττεσθαι μᾶλλον δεῖ, ἢ τοὺς ἔχεις. id est, mores igitur non simpliceis, sed insidiosos, vitare magis oportet, quàm viperas.

INEPTVS] ineptus ad omnem fortunæ habitum, vel ad vtramque personam, vel ineptus simpliciter.

RES GER. ET CAPT. OSTEND. &c.] Qui in rep. gerenda versantur, & qui res magnas, & laudabiles gerunt siue domi, siue belli, diuinis propemodum honoribus afficiuntur, & proximè ad Deos accedunt. sic Pindarus εἰδ. α. ἰσθμ. ait ex certaminibus, aut re militari laudem, & gloriam maximam comparari: ex ceteris autem studiis, atque artibus eam dumtaxat quemque mercedem ferre, quæ ad ventrem explendū, famémque propulsandam valeat. Pindari verba sunt hæc, μισθὸς γὰρ ἄλλοις ἐφ' ἔργμασιν ἀνθρώποις γλυκύς, μηλοβότᾳ τ', ἀρότᾳ τ', ὀρνιχολόχῳ τε, καὶ ὃν πόντος τρέφει. Γαστρὶ δὲ πᾶς τις ἀμύνων λιμὸν αἰανῆ τέταται. ὃς δ' ἀμφ' ἀέθλοις, ἢ πολεμίζων ἄρηται κῦδος ἁβρὸν, εὖ ἀγορηθεὶς, κέρδος ὕψιστον δέχεται, πολιτᾶν καὶ ξένων γλώσσας ἄωτον. i. merces enim aliis alia E dulcis ob sua facta hominibus quæritur, ouium pastori, & aratori, & aucupi, & mercatori per mare currenti, & ex mari victum paranti. Sed vnusquisque eò spectat, eóque suos omneis conatus confert, vt famem horribilem à ventre propulset. Qui verò vel in certaminibus Circensibus, vel in bello & in acie gloriam insignem consecutus fuerit, ab omnibus laudatus, maximum lucrum facit, nempe ciuium & peregrinorum linguæ florem accipit. hoc igitur significat Horatius: res gerere bellicas, aut vrbanas propemodum ad deorum immortalium laudes ascensum parat: éstque hoc omnium rerum humanarum primum, & pręcipuum quiddam: secundum est à principibus, & clarissimis in rep. ciuibus diligi, atque in eorum amicis numerari.

ATTINGIT SOL. IOV.] est proximum sedi Iouis: proximè accedit ad diuinitatem.

NON CVIVIS HOM. CONTING. &c.] sic Græci efferunt, Οὐ παντὸς ἀνδρὸς ἐς Κόρινθον ἔσθ' ὁ πλοῦς. F huic prouerbio locus est, cùm significare volumus, esse difficile, & operosum ad rē aliquam peruenire valde optabilem, & expetendam. natum est autem (vt vult Strabo) à Corinthiorum deliciis, illecebris, ac luxuria. vide, quæ notat scholiastes Aristophanis in Pluto de scortis Corinthiis: & quæ Eustath. ad libr. secund. Iliad. & quæ Aulus Gellius lib. 1. cap. 8. de Laïde meretrice, & Demosthene rhetore. Eodem pertinent & ea, quæ Dion Chrysostomus ait, oratione, Διογένους ἢ περὶ ἀρετῆς. non longè à principio, ἑώρα γὰρ [Διογένης] ὅτι πλεῖστοι ἄνθρωποι ἐκεῖ συνιᾶσι διὰ τοὺς λιμένας, καὶ τὰς ἑταίρας: id est, videbat enim Diogenes plurimos homines eò conuenire propter portus & meretrices.

SEDIT, QVI TIM. NE NON SVCC.] qui timuit, ne ex potentioris amicitia nullum fructum perciperet, quieuit, neque periculum facere voluit.

QVIL.

A QVID? QVI PERVENIT, FECITNE] id est, quid? qui, quod voluit, consecutus est, fecitne fortiter, an non? *viriliter*, ἀνδρείως, fortiter.

ATQVI HIC EST, AVT NVSQVAM, &c.] atqui, aut in hoc, aut nusquam positum est id, de quo quæritur.

HIC ONVS HORRET] qui ad principum amicitiam aspirare non audet, non putat se tanto oneri parem esse, veretúrque ne opprimatur, id est, veretur, ne non succedat conatus.

HIC SVBIT] alter subit hoc onus, & ad extremum perseuerat.

AVT VIRTVS NOMEN INANE EST] id est, aut dicendum est virtutem esse mera verba, λόγους, seu λόγον, & ὄνομα, & inania philosophorum Stoicorum commenta, & ita nihil ad vitam beatam pertinere: aut, si quid in ea ponderis inest ad vitam beatam, consentaneum est, virum bonum, & experientem, honorem & vtilitatem, tanquam suæ virtutis prǽmia, expetiturum. Vide quæ annotata sunt suprà ad illum locum *virtutem verba pu-*
B *tas*, epistol. 6. quibus adde exempla ex Terentio & Plauto. Terentius Phormione. Phæd. *Fœneratum tibi pulchrè dices*. Dor. *logi*. Plaut. quodam loco, *non vendo logos*. Sic autem Græci loquuntur, λόγον εἶναι, nomen, seu verba esse, pro nullius bonæ frugi esse, seu inutilem esse, vt ad illam epistolam 6. notauimus.

AVT DECVS] aut honorem, & ornamētum, non, vt alij honestū. sup. Od. 1. lib. 1. *O & præsidium & dulce decus meum.*

ET PRETIVM.] i. præmium, seu mercedem. Cato oratione ad equites: *maiores seorsum, atque diuersum pretium parauere bonis atque strenuis, &c.*

RECTE PETIT] rectè, id est, iure & meritò: καλῶς ποιῶν. Sed Passeratius noster putabat esse legendum *recti*: quod quia nusquam reperi, vulgatā scripturam retineo. Cum his Horatianis congruūt illa Ciceronis ex libro 3. de rep. *Vult planè virtus honorem, nec est virtutis vlla alia merces: quam tamē illa facilè accipit: exigit non acerbè. sed si aut ingrati vniuersi, aut inuidi multi, aut inimici potentes suis vir-*
C *tutem præmijs spoliant: næ illa se tamen multis solatijs oblectat, maximéque suo decore se ipsa sustentat.* Contrà lib. 1. de legibus. *Ergo item iustitia nihil expetit præmij, nihil pretij: per se igitur expetitur: eadémque omnium virtutum causa, atque sententia est.*

EXPERIENS] id est, prudens, & vsu peritus. sic vtitur eadem voce M. Tull. libr. 4. Accusationis. *Promti hominis, & experientis & inprimis gratiosi.*

REGE SVO] amico magno, amico potentiore. sic supr. epist. 7. ad Mæcenat. 2. *réxque, patérque Audisti coram.* Instituit amicum inferiorē, eíque præcepta dat, quo pacto sese aduersus potentiorē gerere debeat: ostendens, modestiam, pudorem, patientiam tenuiori amico fructuosiorem esse, quàm impudentiam, festinationem, procacitatem in petendo: cuiusmodi quædam reprehendit M. Tull. in Trebatio libr. 7. *Nam primorum mensium litteris tuis vehementer commouebar, quod mihi interdum (pace tua dixerim) leuis in vrbis, vrbanitatísque desiderio, interdum piger, interdum timidus in labore militari, sæpe autem (quod à te alienissimum est)* D
subimpudens videbare. tanquam enim syngrapham ad imperatorem, non epistolam attulisses, sic pecunia ablata domum redire properabas, &c.

PLVS POSC. FER.] id est, plus accipient à potentiore amico, quàm is, qui poscit.

DISTAT SVM.] differt, interest, vtrùm cum pudore sumas, an, &c.

AN RAPIAS] an impudenter petendo extorqueas.

ATQVI RERVM CAPVT] id est, atqui hæc erat totius rei pars maxima, & præcipua, hæc origo, nempe rem suam benè gerere, locupletari, & ditari.

INDOTATA MIHI SOROR EST, &c.] Sunt quidam alij, qui apertè quidem non flagitant, sed suam tenuitatem, inopiamque crebrò coram rege suo commemorant, idque clara voce, & eiusdem sortis, & contubernij hominibus audientibus. in eo (inquit) bis peccant, primùm, quòd tenuitatem suam diuiti, aut potenti amico exponere, poscere est: deinde quòd dum collegā testem adhibent in regis sui erga se liberalitate, & munificentia, munus auferunt non integrum, sed E
diuisum, dimidiatum, & cum altero communicatum. Vtilius igitur erat nullo teste, aut conscio beneficium à potentiore amico accipere, vt omittam quòd sibi ex eo inuidiam conflent, vt docet exemplo corui.

NEC PASCERE FIRMVS] οὐχ ἱκανὸς τρέφειν, non ita fructuosus, vt sumtus ad victum necessarios suppeditare possit. *pascere firmus*, genus loquendi Græcum.

CLAMAT, VICTVM DATE] qui superiora illa dicit, clamare videtur, *victum date*, etiam si hoc non dicat. quod genus loquendi vsurpatur interdum etiam in rebus inanimis. M. Tull. Verr. 4. *Litteræ sunt in medio, quæ se corruptas, atque interlitas esse clamant.* Demosth. orat. περὶ παραπρεσβ. ταῦτ' οὐχὶ βοᾷ, καὶ λέγει, ὅτι χρήματα εἴληφεν Αἰσχίνης? id est, hæc nónne clamant & loquuntur pecunias accepisse Aschinem? & Catull. ad Flauium. *Nam te non viduas iacêre nocteis Nequicquam tacitum cubile clamat.*

SVCCINIT ALTER] alter (inquit Horatius) F
huius collega, seu (vt ita dicam) conseruus, audiēs illum coram rege suo querentem, ipse quoque se egentem esse succlamat, orátque diuitem, vt munus, quod vni illi daturus erat, duobus diuidat, sibi videlicet, & illi. *succinit* autem valet, sub illius prioris orationem, vocémque queribundam, hæc loquitur, quæ deinceps sequuntur.

ET MIHI DIVIDVO FINDATVR] id est, mihi quoque portio, quam huic daturus eras solidam, atque integram, sit cum eo communis, vel inter nos communicetur. quadra est vel quarta pars cuiuslibet rei, exempli causa, circuli: vel figura quadrata. per quadram hoc loco significatur quarta pars panis, seu frustum panis, quod datur mendico. hoc igitur dicit, findatur pars, quam ei destinaras, *munere diuiduo*, id est, munere diuiso: vel, quod diuisionem recipit. in libro Dorati scriptum est *quadrans*, non *quadra*.

SED

A SED TAC. PASCI SI POSS. CORV.] videtur tamen hoc omnium fere auium commune, vt pabulum nactæ, lætitiam suam cantu, aut voce significent: atque ita cæteras aueis eiusdem generis ad cibi societatem vocent.

ET RIXÆ MVLTO MINVS, INVIDIÆQVE] minus cum eo ceteræ rixarentur aues, id est, minus contenderent: minúsque ei inuiderent.

BRVNDISIVM COMES, &c.] aliud exponit inferioris amici peccatum, quo is cum superiore amico vnà iter faciens, vel queritur difficultatem itineris, viæque asperitatem, & frigoris acrimoniam, & pluuiam: vel simulat se iacturam fecisse in itinere, nempe cistam suam esse effractam, & viatica sibi esse furtim ademta, &c.

SVRRENTVM] oppidum in Campania: Brundisium autem in Calabria est.

ET SVBDVCTA VIATICA] id est, aut plorat sibi furtim esse ablata viatica, quæ non sunt ablata.

NOTA REFERT MERETR. ACVM.] imitatur illius meretricis astutias, & calliditates, quæ
B confingebat nunc sibi catellam esse ereptam, nunc periscelidem, id est, cruris ornamentum. simile exemplum est apud Plautum in Truc. *aut petit aurum, quòd conscissa pallula est, aut emta ancilla, aut aliquod vasum argenteum, Aut vasum aneum aliquod, aut lectus dapsilis, aut armariola Græca, aut aliquid semper, quod pereat, debet amans scorto suo.* & Ouid. lib. 1. de arte. *Quid, cùm mendaci damno mæstissima plorat? Elapsúsq; caua fingitur aure lapis?*

CATELLAM] paruulam catenam. T. Liuius lib. 39. *Quinctius alter prætor suos equites catellis, ac fibulis donauit.*

SÆPE PERISC.] periscelis, ornamentum cruris. vox mera Græca est.

VTI MOX NVLLA FIDES DAMNIS] ita sæpe mentiens inferior amicus, hoc assequitur, vt, cùm vera dicat, ei non credatur. *nulla fides adsit,* id est, nulla fides habeatur, fides derogetur veris damnis, & veris doloribus. Nam hæc damna erant simulata ac falsa, & ploratus falsi, atque conficti.

C VERÍSQVE DOLORIBVS] Od. 37. libr. 1. *Mentémque lymphatam Mareotico Redegit in veros timores.*

NEC SEMEL IRRIS. TRIV.] nec is, qui semel irrisus fuit ab eo, qui in triuio sibi crus fractum esse, cum flectu, & lachrymis mentiebatur, orans, vt se quasi claudum attolleret, fidem ei iterum habet.

PLANVM] planus vox est Græca, qua & M. Tull. vtitur in Cluentiana. significat autem fallacem, & qui in fraudem alterum inducit. sic Cic. de Staleno iudice. *hic ille planus improbissimus, quæstu iudiciario pastus, contrahit frontem.* Theocr. ἐν ἁλιεῦσιν, ἐδωδὰν, id est, escam, qua inescantur pisces πλάνον appellat. idem ἔρωτι δραπέτ. δᾶεχε πλάνα. Athen. libr. 14. duobus mobileis planos commemorat Cephisidôrum, & Pantaleōtem: ac de posteriore hæc à Chrysippo lib. 5. περὶ τοῦ καλοῦ καὶ ἡδονῆς scripta esse tradit. ὁ δὲ πλάνος Πανταλέων τελευτᾶν μέλλων ἑκάτερον τῶν υἱῶν κατ᾽ ἰδίαν ἐξηπάτησεν, φήσας μόνῳ αὐτῷ λέγειν, ὅτι κατορωρυχοι τὸ χρυσίον· ὥστε μάτην ὕστερον κοινῇ σκάπτοντας αἰσθέσθαι ἐξηπατημένους. id est, *Planus autem Pantaleon, cùm iam iam esset moriturus, vtrumque filium seorsum decepit, cùm vni diceret se ei soli aperire, vbi aurum condidisset, ac defodisset: ita vt illi ambo postea vnà fodientes, se à patre deceptos esse senserint.* D

LICET ILLI PLVRIMA] licet planus ille vebertim lacrymetur: licet per Osirim Ægyptiorum Deum iuret. Herodotus in Euterpa, Osirim scribit eundem esse, atque Dionysum. Idémque sentit Tibull lib. 1. eleg. 7. *Primus aratra manu solerti fecit Osiris, &c.* De Osiride multa Plutarchus in lib. de Iside & Osiride.

TOLLITE] attollite, erigite, vt epist. ad Pisonem, *non sit, qui tollere curet.* vel tollite equo, aut vehiculo, vt satyr. 6. lib. 2. *quem tollere rheda Vellet iter faciens,* quod minus placet: quamuis ita loquatur & M. Tull. ep. ad Qu. Fr. lib. 2. *sed mea factum est inuisa verecundia, vt te proficiscens non tollerem.* Idem off. 3. *optauit, vt in curru patris tolleretur.* T. Liuius lib. 23. ann. *saucios vehiculis tolli, portariq; iubet.*

QVÆRE PEREGRINVM VICINIA] id est, vicini quàm maxima voce possunt, reclamant illi plano, cuius fallacias habent cognitas: quære peregrinum aliquem, nempe qui te non norit, vt ei fucum facias. nam nos quidem, qui te nouimus, inducere, seu fallere amplius non potes. E

18. AD LOLLIVM. 2.

SI bene te noui, metues liberrime Lolli,
Scurrantis speciem præbere, professus amicum.
Vt matrona meretrici dispar erit, atque
Discolor: infido scurræ distabit amicus.
Est huic diuersum vitio vitium, & prope maius,
Asperitas agrestis, & inconcinna grauisq;
Quæ se commendat tonsa cute, dentibus atris, F
Dum vult libertas mera dici; veráque virtus,
Virtus est medium vitiorum, & vtrinque reductum.
Alter in obsequium plus æquo pronus, & imi
Derisor lecti sic nutum diuitis horret:
Sic iterat voces, & verba cadentia tollit,
Vt puerum sæuo credas dictata magistro
Reddere: vel partes mimum tractare secundas.
Alter rixatur de lana sæpe caprina.

Alt   Propug

A Propugnat nugis armatus: scilicet vt non
Sit mihi prima fides: & , verè quod placet. vt non
Acriter elatrem: pretium ætas altera sordet.
Ambigitur quid enim? Castor sciat, an Docilis plus.
Brundisium Numici melius via ducat, an Appi.
Quem damnosa Venus, quem præceps alea nudat:
Gloria quem suprà vireis & vestit, & vngit:
Quem tenet argenti sitis importuna, famésque:
B Quem paupertatis pudor, & fuga: diues amicus
Sæpe decem vitijs instructior odit & horret.
Aut, si nō odit, regit: ac, veluti pia mater
Plus, quàm se, sapere, & virtutibus esse priorem
Vult: & ait propè vera mihi contendere noli:
Stultitiam patiuntur opes. tibi paruula res est.
Arcta decet sanum comitem toga. desine mecum
Certare. Eutrapelus, cuicumque nocere
C volebat,
Vestimēta dabat pretiosa. beatus enim iā
Cum pulchris tunicis, sumet noua consilia, & spes:
Dormiet in lucem: scorto postponet honestum
Officium: nummos alienos pascet: ad imū
Thrax erit: aut olitoris aget mercede caballum.
Arcanum neque tu scrutaberis vllius vmquam:
Commissúmque teges & vino tortus, & ira.
Nec tua laudabis studia, aut aliena reprendes:
Nec cùm venari volet ille, poëmata panges. D
Gratia sic fratrum geminorum Amphionis, atque
Zethi dissiluit: donec suspecta seuero
Cōticuit lyra. fraternis cessisse putatur
Moribus Amphion. tu cede potentis amici
Lenibus imperijs: quotiésque educet in agros
Ætôlis onerata plagis iumēta, canésque:
Surge: & inhumanæ senium depone camœnæ:
Cenes vt pariter pulmenta laborib. emta:
Romanis sollenne viris opus, vtile famæ,
Vitæq;, & membris: præsertim cùm valeas, &
Vel cursu superare canem, vel viribus aprum E
Possis. adde, virilia quòd spetiosius arma
Non est, qui tractet. scis quo clamore coronæ
Prœlia sustineas cāpestria. deniq; sæuam
Militiam puer, & Cātabrica bella tulisti
Sub duce, qui templis Parthorum signa refixit:
Et nunc, si quid abest, Italis adiudicat armis.
Ac, ne te retrahas, & inexcusabilis absis:
(Quamuis nil extra numerum fecisse, modúmque
Curas) interdum nugaris rure paterno. F
Partitur lintreis exercitus: Actia pugna
Te duce per pueros hostili more refertur.
Aduersarius est frater. lacus, Adria: donec
Alterutrū velox victoria fronde coronet.
Consentire suis studijs qui crediderit te,
Fautor vtroq; tuū laudabit pollice ludū.
Protinus vt moneam (si quid monitoris eges tu:)
Quid de quoque viro, & cui dicas, sæpe videto.
Percunctatorem fugito. nam garrulus idem est:

A *Nec retinent patulæ cōmiſſa fideliter aures:*
Et ſemel emiſſum volat irreuocabile verbum.
Non ancilla tuum iecur vlceret vlla, puérve
Intra marmoreū venerandi limen amici:
Ne dominus pueri pulchri, caræve puellæ
Munere te paruo beet: aut incommodus angat.
Qualem commendes, etiam, atque etiam aſpice: ne mox
Incutiant aliena tibi peccata pudorem.
Fallimur: & quondam non dignum tradimus. ergo
B *Quem ſua culpa premet, deceptus omitte tueri:*
Vt penitus notū ſi tentent crimina, ſerues,
Tuteriſque tuo fidentem præſidio: qui,
Dente Theonino cùm circumroditur: ecquid
Ad te pòſt paullo ventura pericula ſentis?
Nam tua res agitur, paries cùm proximus ardet:
Et neglecta ſolent incendia ſumere vireis.
Dulcis inexpertis cultura potentis amici:
Expertus metuit. tu, dum tua nauis in alto eſt:
Hoc age: ne mutata retrorſum te ferat aura. C
Oderunt hilarē triſtes, triſtémque iocoſi:
Sedatum celeres: agilem, nauúmq; remiſſi:
Potores bibuli media de nocte Falerni
Oderunt porrecta negantem pocula: quamuis
Nocturnos iures te formidare vapores.
Deme ſupercilio nubē. plerumq; modeſtus
Occupat obſcuri ſpeciē, taciturnus acerbi
Inter cūcta leges, & percūctabere doctos,
Qua ratione queas traducere leniter æuū
Ne te ſēper inops agitet, vexétq; cupido:
Ne pauor, & rerū mediocriter vtiliū ſpes:
Virtutē doctrina paret, naturáne donet: D
Quid minuat curas: quid te tibi reddat amicum:
Quid purè tranquillet: honos, an dulce lucellum,
An ſecretū iter, & fallentis ſemita vitæ.
Me quoties reficit gelidus Digentia riuus:
Quem Mandela bibit, rugoſus frigore pagus:
Quid ſentire putas? quid credis amice precari?
Sit mihi quod nunc eſt, etiam minus: & mihi viuam,
Quod ſupereſt æui, ſi quid ſupereſſe volunt dij: E
Sit bona librorum, & prouiſæ frugis in annum
Copia, ne fluitem dubiæ ſpe pēdulus horæ.
Sed ſatis eſt orare Iouem, qui donat, & aufert,
Det vitam, det opes: æquum mi animum ipſe parabo.

METVS] id eſt, vitabis, noles, cauebis. millies admonuimus. lege annotation. ad Od. 2. lib. 2. ibi, *Illum aget penna metuente ſolui.*

SCVRR. SPEC. PRÆB.] ſpeciem præ te ferre hominis pabuli cauſa aſſentantis. ſic loquitur Brutus ad Ciceron. in epiſtolis ad Brutum, in ea cuius initium eſt, *Particulam litterarum. qui potes intueri, quæ geſſeris, ſimul & iſta vel probare, vel ita demiſſe, ac facilè pati, vt probantis ſpeciem præbeas?* quamquam vulgò legitur *habeas?* & Iul. Cæſar. lib. 3. de bello Gallico, *ſpeciē, atque opinionem pugnantium præberent.* & T. Liuius lib. 3. Annalium, *Romam prima luce venientes procul ſpeciem hoſtiū præbuere.* ſcurra eſt, vt ſup. diximus, qui pabuli cauſa potētiori alicui aſſentatur, & riſum mouet. βωμολόχον, & παράσιτον vocant Græci. neque verò multùm intereſt inter ſcurram, & aſſentatorem, quem illi κόλακα nominant: aut, ſi quid intereſt, Horatius tamen hoc loco ſcurram pro aſſentatore accipit: Quemadmodum autem hic poeta ſcurram, id eſt, aſſentatorem, ab amico diſtinguit, ac ſeparat, ita M. Tull. ſcurram ab oratore faceto, & vrbano lib. 2. de oratore ad Quin. fratr. his verbis, *Temporis igitur ratio, & ipſius dicacitatis moderatio, & temperantia, & raritas dictorum diſtinguunt oratorem à ſcurra.* Iam verò quid interſit inter aſſentatorem & amicum, & quomodo alter ab altero diſcerni poſſit, ſcripſerunt Plutarchus, & Maximus Ty-

A rius,oratione 4.& Themiſtius iunior,oratione 3.
Poſtremò aſſentatoris mores pulcherrimè deſcri-
pſit Theophraſtus in libello, qui inſcribitur, ἠθικοὶ
χαρακτῆρες.

Vt matrona meretrici disp.]
epiſt ad Piſon. *Effutire leueis indigna tragœdia ver-
ſus, Vt feſtis matrona moueri iuſſa diebus, Intererit
Satyris paullum pudibunda proteruis.*

Discolor] vel diſſimili veſtitu, vel diſſimi-
lis ſimpliciter. ego tamen illo modo malo. matro-
næ enim alio genere veſtis vtuntur, aliúmque e-
tiam in veſtitu colorem fortaſſis vſurpant, quàm
meretrices.

Infido scvrræ] deeſt *ſic*. eſt enim hic ἀν-
ταπόδοσις, ſeu redditio ſimilitudinis. *infido* autem
id eſt, ἀπίστῳ, ſeu cui non eſt credendum neque fi-
dendum.

Est hvic diversvm vitio] ſic Ari-
ſtot. lib. 2. de morib. ad Nicomach. φίλον, id eſt, ami
cum, ſeu affabilem, medium conſtituit inter eum,
qui omnia loquitur ad voluptatẽ, numquámque
alterius orationem improbat, aut refellit, quem
B ἄρεσκον: id eſt, blandum, ſeu placendi ſtudioſum ap-
pellat: & eum, qui in omni ſermone & congreſſu
acerbum, atque inſuauem ſe præbet, quem δύσεριν,
& δύσκολον nominat. *& propè* autem repoſui, ſecu-
tus libros veteres.

Inconcinna] inuenuſta, illepida, inſuauis,
à ſocietate, & conuictu hominum aliena.

Qvæ se commendat tonsa cv-
te] quæ ex corporis horrore, aſperitate, ſquallo-
re, illuuie, immunditia, laudem aucupatur. Quia
quę tondentur, hirſuta, & piloſa ſint neceſſe eſt, ic-
circo per tonſam cutem, totius corporis horridam
quandam, & hirſutam aſperitatem ſignificat. M.
Anton. Muretus dicebat, iccirco per tonſam cu-
tem immunditiam, & ſquallorem ſignificari, quia
eo tempore Romani neque barbam, neque capil-
lum tondebant, præter immundos, & ſordidos ho
mines: quod puto eſſe falſum. nam contrarium eſt
verum, vt perſpicuũ eſt, cùm ex multis aliis locis,
tùm ex his verſibus Horat. epiſtol. ad Piſon. *Nan-
ciſcetur enim pretium, noménque poëtæ, Si tribus An-*
C *ticyris caput inſanabile numquam Tonſori Licino cõ-
miſerit:* & iis, qui ſunt ſat. 3. lib. 2. *dij te, Damaſippe,
deæq; Verum ob conſiliũ donent tonſore.* Qui autẽ pu-
tant hoc loco legendũ, *tonſa haud cute*, falluntur.

Virtvs est medivm vit.] ſic Ariſtot.
virtutes omneis dicit eſſe μεσότητας, id eſt, mediocri-
tates, & (vt ita dicam) medietates.

Et vtrimqve redvctvm] ab vtroque
extremo remotum.

Alter in obseqvivm Plvs æqvo]
alter ille, ſiue aſſentator, ſiue ſcurra, plus æquo of-
ficioſus, ita vt facilè appareat, arceſſitam, & de in-
duſtria quæſitam, & ſimulatam eſſe blanditiam.

Imi lecti] in quo ipſe accumbit. eſt enim
imus lectus vel infima pars lecti, vel lectus infi-
mus, minúſque honorificus, in quo videlicet diſ-
cumbunt inferiores amici: quod declarat locus
Sueton. in Auguſto, *Neq; cenauit vmquam, niſi in
imo lecto aſſidérent.* Plautus in Sticho, *ſcis tu me du-
dum eſſe imi ſubſellij virum.* ibid. *Ergo oratores popu-
li, ſummates viri, ſummi accumbent, ego infimatis in-* D
fimus. imi igitur lecti deriſorem ſic accipio, qui ſe,
& eiuſdem loci, ordiníſque homines derideat. ſo-
lent enim aſſentatores, & ſcurræ de ſe, quàm ma-
ximè fieri poteſt, detrahere, ſuáque omnia exte-
nuare, ſeipſos denique deridere: diuiti autem par-
cere: ei omnia tribuere: eum ſuſpicere, & admirari:
vt ſatyra 4. lib. 1. *Sæpe tribus lectis videas cenare qua-
ternos: E quibus vnus auet quauis aſpergere cunctos,
Præter eum, qui præbet aquã, &c.* Iam quòd ad ſum-
mos & imos lectos attinet, lege quę annotata ſunt
ad illum verſum, *Languidus in cubitum ſeſe conuiua
reponet:* ſat. 4. lib. 2. & illum, *Summus ego, & prope
me Viſcus, &c.* cum duobus deinceps ſequentibus,
ſat. vlt. eiuſd. lib. Huc pertinet verſus ex eadem ſat.
*Inuertunt Alifanis vinaria tota Vibidius, Balatró-
que, ſecutis omnibus imis.* imus autem valet idem fe-
rè, quod infimus, aut extremus. lege annot. ad e-
piſtol. 2. lib. 2, *talos à vertice pulcher ad imos.*

Voces] diuitis voces iterat, quaſi admirans.

Verba cadentia tollit] verba di-
uitis excipit, vel quaſi de terra tollit. ſatyr. 4. lib. 1. E
Cùm flueret lutulentus, erat quod tollere velles.

Dictata m. Reddere] propriè dixit
dictata reddere. ſic M. Tull. de nat. deor. lib. 1. *Iſta
enim à vobis, quaſi dictata, redduntur.* aliud *reddere
voces:* Horat. epiſt. ad Piſon. *Reddere qui voces iam
ſcit puer.*

Vel parteis mimvm tractare]
duabus aptiſſimis ſimilitudinibus aſſentatoris in-
genium, & mores expreſſit. Quemadmodum (in-
quit) puer, magiſtri docentis, ac prælegentis vo-
cem ſubſequitur, & excipit: quæ ab eo dictata
ſunt, colligit, repetit, ac pronuntiat: ſic aſſenta-
tor orationem potentioris amici blandiſſimè ex-
cipit, atque iterat, vt eum quàm maximè admira-
ri, probaréque videatur. altera ſimilitudo ducta
eſt ab hiſtrionibus, & actoribus comœdiarum.
ſciendum eſt autem, hiſtriones alios fuiſſe prima-
rum partium, alios ſecundarum, & ſic deinceps,
vſque ad eum numerum perſonarum, quæ inter-
cedebant in comœdia. Eum igitur, qui primas
partes agebat, ceteris omnibus voce & geſtu præ- F
ſtare oportebat, adeò vt ſi fortè is, cui ſecundæ
partes obtigerant, poſſet aliquanto clarius, quàm
ipſe primarum, dicere, minus contenderet, quàm
poſſet: ne ſeſe principi illi exæquaret, aut ne etiam
eum ſuperaret. Quod declarat M. Tull. diuina-
tione in Verrem, his verbis, *vt in actoribus Græcis
fieri videmus, ſæpe illum, qui eſt ſecũdarum partium,
cùm poſſit aliquanto clarius dicere, quàm ipſe prima-
rum, multum ſummittere, vt ille princeps quàm ma-
ximè excellat: ſic faciet Allienus, &c.* talis igitur eſt
aſſentator, aut ſcurra, qualis actor ſecundarum, aut
tertiarum partium, in eo, quòd vireis, & faculta-
tem ſuam quàm maximè extenuat, atque eleuat.
Nam ſi ſit ei, exempli cauſa, ſermo aliquis cum di-
uite indoctiſsimo, & infantiſſimo inſtitutus, cùm
ſit ipſe diſertus, eruditus, & eloquens, is ſuam elo-
quentiam, quàm maximè poterit, extenuabit, &
occultabit, atque vltrò hæſitabit, ac balbutiet, vt
diues ille quam diſertiſsimus, ac facundiſsimus
eſſe videatur.

A MIMVM] histrionem. aliàs mimus fabula est paullo obscænior, ac licentior, quàm comœdia, quales erant Laberij mimi, ἀπὸ τοῦ μιμεῖσθαι appellata: quia ea imitatur & sermones obscænos, & facta indecora, ac turpia.

ALTER] agrestis ille, & inconcinnus.

RIXATVR] nonnulli legi volunt *rixator*, & delent comma post vocem *caprina*: à quibus dissentio.

DE LANA CAPRINA] de re nihili. notum prouerbium est.

PROPVGNAT NVGIS] i. pugnat pro nugis quod est nugas defendit, armatus proinde ac si pro aris, ac focis pugnandum sit. caue ita coniungas, *armatus nugis*, quod vulgò faciunt. neque est, quòd quisquam hoc loquendi genus improbet, *propugnare nugis*. nam apud veteres in verbis compositis non solebat præpositio repeti, vt *adigere iusiurandum*, & *adire arbitrum* dicebant, non ad arbitrũ. & ita M. Tull. 3. de Offic. *arbitrum illum adegit, quicquid sibi ea de re facere oporteret ex fide* B *bona*. & in Topic. *aquæ pluuiæ arcendæ adigere arbitrum non possis*. & pro Roscio Com. *Quæ cùm ita sint: cur nõ arbitrum pro socio adegeris Roscium, quæro*. id est, ad arbitrum, seu ad prætorem adegeris. Virgil. Æneid. 9. *Quis deus Italiam, quæ vos dementia adegit?* Horatius de arte poët. *neu quid medios intercinat actus*. ita propugnare nugis valet pugnare pro nugis. vel, si quis malit, propugnare pro nugis.

SCIL. VT NON SIT M. PR. FID. ET VERE, &c.] Totius huius loci hæc sententia est, scilicet, ait agrestis ille, (est enim μίμησις) si quis mihi alteram ætatem, id est, vel adolescentiam, vel alteram vitam, seu ætatem longiorem, quàm natura, & fata ferant, mercedis, & pretij loco promittat, vt ne liberè dicam, acritérque defendam, & obtineam, quòd mihi reuera placet: ego reijciam, ac respuam. vsitatius diceremus, nolim merere alteram ætatem, vt non liceat mihi, quod verè placet, defendere, & vt non mihi in primis fides habeatur. sic enim loquitur Plautus in Menæ- C chmis, *Neque hodie, vt te perdam, meream deûm diuitias mihi*. Idem Mostell. *quid merear, quamobrem mentiar?* id est, quid est, quod tanti faciam, vt eo accepto mentiri velim? sic & M. Tullius orat. de signis, *Quid arbitramini Rheginos, qui iam ciues Ro. sunt mereri velle, vt ab iis marmorea Venus illa auferatur?* Idem lib. 2. de finib. *quid merearis igitur, vt te dicas in eo magistratu omnia voluptatis causa facturum esse?* Iterum Plautus Bacchid. *quadringentis Philippis filius me, & Chrysalus circumduxerunt: quem quidem ego vt non excruciem, alterum tantum auri non meream*. Tibullus autem propius accessit ad hoc genus Horatianum eleg. 9. libr. 1. *Tum mihi iurabas nullo te diuitis auri Pondere, non gemmis vendere velle fidem: Non, tibi si pretium Campania terra daretur: Non, tibi si Bacchi cura, Falernus ager*. Iam quòd Horatius alteram ætatem posuit, pro grandi, & amplo pretio, videtur in eo Homerum esse imitatus, apud quem ἰλ. ι. Phœnix negat Achilli se vlla condicione passurum, vt ab eo distrahatur: non, si deus ipse sibi promittat senectute abstersa, atque ablata, adolescentiam, & pubertatem. D Sic Homer. Ὡς ἂν ἔπειτ' ἀπὸ σεῖο, φίλον τέκος, οὐκ ἐθέλοιμι Λείπεσθ', οὐδ' εἴ κέν μοι ὑποσταίη θεὸς αὐτὸς Γῆρας ἀποξύσας, θήσειν νέον ἡβώοντα. fortasse verò hæc sunt referenda ad illam de Phaone fabulam, qui, cùm Venerem ex Chio traiecisset, hanc mercedem operæ, officiique tulit, quòd ex rugoso, arido, imbecillo, ac debili sene, nitidus, & firmus, & integra ætate iuuenis effectus est. Iolaus item, cùm apud inferos, & iam mortuus, cognouisset, Eurysteum ab Atheniensibus Heraclidas ad supplicium deposcere, optauit à Dijs inferis, vt sibi liceret reuiuiscere, tantisper dum illum interficeret. quo impetrato, Eurysteóque interfecto, ad inferos bis mortuus reuersus est. alij dicunt non mortuum reuixisse, sed ætate iam confecta, & corpore vieto, iterum pubuisse, deinde Eurysteo interfecto, iterum senem factum esse. Huc quoque ascribere licet notissimam de Pelia fabulam, quem promiserat Medea se è sene, iuuenem puberem, ac florentem effecturam: de quo vide ad satyr. 5. libr. 2. Prætereà Pherecydes, & Simonides scripsisse dicuntur, Ia- E sonem à Medea recoctum, iunioremque, quàm erat anteà, esse factum. Idémque de Æsone eius patre Græcus quidam poëta scribit, his versibus: Αὐτίκα δ' Αἴσονα θῆκε φίλον κόρον ἡβώοντα, Γῆρας ἀποξύσασ' εἰδυίῃσι πραπίδεσσι, Φάρμακα πόλλ' ἕψουσ' ἐπὶ χρυσείοισι λέβησι. id est, statim autem Æsonem puerum reddidit pubescentem, senectute abstersa atque abrasa, ingenio sollerti & mente docta, cùm medicamenta multa coxisset in aureis lebetibus. qui versus extant in argumento Medeæ Eurip.

SORDET] nihili fit à me, nihili penditur. suprà epist. 11. *Cunctáne præ campo & Tiberino flumine sordent?*

AMBIGITVR QVID ENIM?] τί γὰρ ἀμφισβητεῖται, qua enim de re controuersia est? nempe de nugis, de rebus minimi ponderis.

CASTOR SCIAT, AN DOCILIS PLVS] Castor & Docilis par gladiatorum. alij, histriones fuisse volunt.

NVM. MEL. V. &c.] Numicia via, an Appia. De via Numicia (sic enim legitur in vulgatis cod.) F nihil comperi, neque hanc viam Publius Victor, qui scripsit de regionibus, & locis vrbis Romæ, vsquam commemorat, cùm ceteras vias enumeret, in codice quidem Tornesiano sine vlla litura scriptum est *Minuci* non *Numici*: & item in Russardino, & Nicotianis, & alijs quibusdam. de Minucia via autem meminit M. Tull. lib. 9. epist. ad Attic. epist. cuius principium est, *Nunii die tuo. &c. cohortes q; sex, quæ Albæ fuissent, ad Curium Minucia transisse, &c.* vt mihi fiat verisimile legendũ hic esse *Minuci via*. nisi cui forte secunda syllaba nominis *Minuci* videbitur esse longa. quod ratio postulat. sed fortasse aut ijdem erant Minucij, qui Minicij: & dici potest, hanc viam, *Miniciam* esse nominatam à Minicio, & legendum apud Cicer. *Minicia via*. nam apud Publ. Victorem quidem suspicor in nomine *Cimmia*, litteras esse præpostero, confusoque ordine locatas, & pro *Cimmia* totidem litteris legendum esse *Minucia*. veruntamen iudicet lector. Nam doctis quibusdam video

A non esse dubium quin ex hoc loco reponendum sit apud Ciceronem, *Numicia*, quomodo me testor scriptum reperisse in duobus codicibus Memmianis. Sed ne iis assentiar facit codex Tornesianus earundem epist. in quo est litteris plenis scriptum Minucia.

DAMNOSA VENVS] infrà epist. ad Aug. lib. 2. *damnosa libido*,

PRÆCEPS ALEA] epithetum aptissimum ad aleæ iactum.

NVDAT] pauperat, vt loquitur Plautus, & item noster Horat. sat. 5. lib. 2. *Contemtum cassa nuce pauperet, &c.*

GLOR. QVEM SVP. VIREIS, &c.] eum, qui ostentationis, & gloriæ causa, vestitu vtitur sumtuosiore, vnguentoque largiore, aut cariore, quàm facultates ferant.

QVEM TEN. ARG. SITIS] quem constrictum tenet argenti, seu pecuniæ cupiditas, & appetentia, *sitis* & *fames* tralatio.

IMPORTVNA] quæ desiderantem conquiescere non sinit, B quæque à portu quodammodo prohibet: vt suprà Od. 16. libr. 3. *Importuna tamen pauperies abest*.

PAVPERTATIS PVDOR] parsimoniæ, vel paupertatis pudorem ait esse pessimum M. Porcius Cato apud Liuium libr. 34. annalium. Sic ex vulgi opinione dixit Horat. Od. 24. lib. 3. *Magnũ pauperies opprobrium iubet Quiduis & facere & pati.* eodem pertinet illud epist. 1. lib. 1. *vides, quæ maxima credis Esse mala, exiguum censum, turpémque repulsam Quanto deuites animi, capitisq́ labore.*

DIVES AMICVS] ordo verborum hic est, diues amicus sæpe multis partibus vitiosior inferiore amico, quamuis hic amicus inferior, talis sit, qualem eum descripsit, nempe Veneri deditus, aleator, ostentator, & gloriosus, pecuniæ cupidissimus, &c. eum odit, ab eoque abhorret, ac réfugit, aut, si non odit, &c.

PIA MATER] pia, id est, cui debetur pietas, vel quæ magis diligit filium, quàm à filio diligitur cuius est pietas & colere parenteis.

C AC VIRTVTIB. ESSE PRIOREM VVLT.] vult eum esse meliorem, quàm se. sic multi sunt hodie, qui suos familiareis ac ministros volunt esse temperanteis, modestos, ac frugi, cùm sint ipsi dissolutissimi, ac nequissimi: in quos conuenit illud Varronis, quod refert Gellius lib. 15. cap. 19. *Si quantum operæ sumsisti, vt tuus pistor bonum faceret panem, eius duodecimam philosophiæ dedisses: ipse bonus iampridem esses factus: Nunc, illum qui norunt, volunt emere millibus centum: te qui nouit, nemo centussi.* Sunt & qui amicos quidem bonos viros, & virtute præstanteis esse volunt, ipsi autem sunt nequissimi: quos reprehendit M. Tullius in Lælio, his verbis. *Sed plerique peruersè, ne dicam impudenter, amicum habere talem volunt, quales ipsi esse non possunt: quæq́ ipsi non tribuunt amicis, hæc ab iis desiderant.*

MIHI CONTEND. NOLI, &c.] hæc loquitur potentior amicus. significat autem Horatius, diuites existimare sibi aut omnia licere, aut certè plura, quàm tenuibus. Itaque Aristoteles scribit Rhet. 2. ὅτι ἀνόητον ὁ πλοῦτός ἐστι, .i. stultas esse diuitias. D & Isocrates Areopagitico. συντέτακται, καὶ συνακολουθεῖ τοῖς πλουσίοις, καὶ ταῖς δυναστείαις ἄνοια, καὶ μετὰ ταύτης ἀκολασία. id est, vno ordine incedunt, & vna ambulant cum diuitibus & potentibus amentia, & cum ea intemperantia. & Plautus in Sticho, *Secundas fortunas decent superbiæ.* Iam totum hunc locum, secutus veteres libros & Vaticanos, & alios restitui, cùm anteà legeretur, *mea contendere noli Stult. p. o:* Est autem Horatianum, *mihi contendere*, pro eo, quod est, *mecum contendere*. sic Virg. Daphn. *Montibus in nostris solus tibi certet Amytas.* plura collegimus exempla ad Odam. 6. lib. 2. ibi, *viridiq́ certat Baca Tenafro.*

ARCTA DEC. SAN. COM. TOGA] vtebantur laxioribus, & amplioribus togis diuites, quàm tenues homines, vt suprà Od. 4. epod. *Vidésne sacram metiente te viam, Cum bis ter vlnarum toga, Vt ora vertat huc, & huc euntium Liberrima indignatio?* hoc igitur dicit, vestitus parui pretij, non sumtuosus, decet amicum inferiorem, qui modò sit sanæ mentis.

EVTRAPEL. CVICVMQ.] stulto diuiti, & improbo, orationem affingit sapientem, & ve- E ram, vt tanto apertius demonstret, diuitias homini, præsertim prauo, & insipienti, nocere potius, quàm prodesse. sed illud præterea, & quidem præcipuè docet, non eadem licere inferiori amico, quæ superiori. Arbitror autem, hîc designari Volumnium illum Eutrapelũ, ad quem extant epist. M. Tull. lib. 7. duę postremæ: quem commemorat & epistola quadam ad Papir. Pætum, lib. 9. & Philippica 13. qui fuit Antonij intimus.

BEATVS ENIM IAM] diues factus, benè nummatus: vel qui sua opinione sit beatus.

SVMET NOVA CONSILIA] suscipiet per se, & nemine consulto, noua consilia. aliud fortasse est capere consilium.

ET SPES] repete ἀπὸ κοινοῦ sumet: noua sperabit.

DORMIET IN LVCEM] dormire in lucem est inertium hominum, aut certè otiosorum, securorum, & solutorum, vt suprà epist. ad Scæuam, *Si te grata quies, & primam somnus in horam Delectat.* & sat. 6. lib. 1. *Deinde eo dormitum non sollicitus, mihi quòd cras Surgendum sit manè.* F

NVMMOS ALIENOS PASCET] pecuniam alienam accipiet grandi fœnore. nam ita fit, vt nummi alieni pascantur, & crescant, pecuniaque pecuniam pariat, ex quo τόκος à Græcis est appellatus. translatum videtur à pecudibus, quæ pascuntur.

AD IMVM] ad extremum, tandem.

THRAX ERIT] gladiator erit, vel sese auctorari patietur, vt depugnet in ludo. M. Tull. oratione de prouinciis consular. *Cuius iter in prouinciam fuit eiusmodi, vt rex Ariobarzanes cõsulem vestrum ad cædem faciendam, tanquam aliquem Thracem, conduceret:* Horat. sat. 6. lib. 2, *Thrax an Gallina Syro par?* In quibusd. libris reperi scriptum. *Threx erit:* in nonnullis *Threx erit.*

COMMISSVMQVE TEGES] sic sat. 4. lib. 1. *commissa tacere Qui nequit, hic niger est.* sat. 3. eiusd.

A eiusd. *quid faciam, si furtum fecerit, aut si Prodiderit commissa fide?* & commissa simpliciter intelliguntur arcana, & consilia alterius fidei commissa, vt hic. & inf. ead. epist. *Nec retinent patulæ commissa fideliter aures.* & in epist. de arte poët. *Ille tegat commissa.* Isocrates appellat λόγων παρακαταθήκας, ad Demonicum, his verbis, μᾶλλον τήρει τὰς τῶν λόγων, ἢ τὰς τῶν χρημάτων παρακαταθήκας. M. Tull. Tuscul. 2. *an coli iustitia poterit ab homine propter vim doloris enuntiante commissa, prodente conscios?*

Et vino tortus, et ira] torquentur enim homines quodammodo vino, & ira, id est, vino & ira explorantur, & spectantur, καὶ βασανίζονται, sintne fidi. nam poti, & irati arcana sibi commissa interdum enuntiant. Iam hominum ingenia vino explorari constat: vt Od. 21. lib. 3. *Tu lene tormentum ingenio admoues Plerumque duro.* & de arte poët. *Reges dicuntur multis vrgere culullis, Et torquere mero, quem perspexisse laborant, An sit amicitia dignus.* hoc ergo dicit: neque potus, neque iratus occulta tuæ fidei credita, aperies.

B Nec, cum venari volet ille, &c.] inferior amicus totum se ad nutum, & voluntatem potentioris inflectere, & torquere debet. Itaque danda ei opera est, vt illius studia omnia amare, ac probare videatur. nam quemadmodum morum, & animorum, ita & studiorum similitudo amicitiam conglutinat: dissimilitudo, inimicitias concitat: idque declarat exemplo geminorum fratrum Amphionis, & Zethi.

Poëmata panges] scribes versus, cùm, &c. *pangere* propriè figere est. itaque dicuntur rustici pangere plantas, & terminos, nisi quis dicat non minus propriè dici pangere versus & carmina quàm plantas, quia veteres, qui in cera scribebant, versus in cera figere non immeritò dici poterant. sic Lucret. lib. 1. *Te sociam studeo scribundis versibus esse, Quos ego de rerum natura pangere conor.* Idē ibid. *Deinde quod obscura de re tam lucida pango Carmina.* Horat. epist. ad Pisones, *Nunc satis est dixisse, ego mira poëmata pango.*

Gratia sic fratrum, &c.] Zethus,
C & Amphion gemini fratres, ingenio, & instituta ratione vitæ, & studio, multùm inter se dissimiles fuisse dicuntur. hic enim fuit philosophus, idémque musicus: ille pastor à Musis, & philosophia alienissimus: hic comis, suauis, commodus: ille agrestis, seuerus, insuauis, & inhumanus. qua ex dissimilitudine factum est, vt amicitia, caritásque illa fraterna facilè inter eos dissolueretur. Zethum à musica admodum alienum fuisse declarat Stratonici hominis facetissimi iocus in musicum quendam Zethum nomine, vt scribit Athen. lib. 7. Ζήθου δέ τινος κιθαρῳδοῦ διεξιόντος περὶ μουσικῆς, μόνῳ σοι, ἔφη, οὐ προσήκει περὶ μουσικῆς λαλεῖν, ὅς γε τὸ ἀμουσότατον τῶν ὀνομάτων εἵλου, εἰ σεαυτὸν ἀντ' Ἀμφίονος Ζῆθον καλεῖς. id est, cùm Zethus citharista de musica dissereret, tibi soli (inquit) minimè omnium conuenit de musica verba facere, qui quidem nomen tibi asciueris à musis alienissimum, si teipsum pro Amphione Zethum nominas. Ex Platone quoque facilè intelligere licet magna sæpe fuisse inter fratres illos iurgia: apud quem Callicles molestè ferens se à Socrate conuinci, ea vsurpat in Socratem, D quæ Zethus in Amphionem apud Euripidem, paullùm immutata. sic enim ille in Gorgia ex Euripidis tragœdia quadam, quæ non exstat. κινδυνεύω οὖν πεπονθέναι νῦν, ὅπερ ὁ Ζῆθος πρὸς τὸν Ἀμφίονα Εὐριπίδου, οὗπερ ἐμνήσθην. καὶ γὰρ ἐμοὶ ἄττα τοιαῦτα ἐπέρχεται πρός σε λέγειν, οἷά περ ἐκεῖνος πρὸς τὸν ἀδελφὸν, ὅτι ἀμελεῖς ὦ Σώκρατες, ὧν δεῖ σε ἐπιμελεῖσθαι, Καὶ φύσιν ψυχῆς ὧδε γενναίαν ἔχων, μειρακιώδει τινὶ διαπρέπεις μορφώματι: καὶ οὔτ' ἂν δίκης βουλαῖσι προσθεῖ' ἂν ὀρθῶς ἂν λόγον, οὔτ' εἰκὸς καὶ πιθανὸν ἂν λάβοις, οὔτ' ὑπὲρ ἄλλων νεανικὸν βούλευμα βουλεύσαιο. Καίτοι ὦ φίλε Σώκρατες (καί μοι μηδὲν ἀχθεσθῇς: εὐνοίᾳ γὰρ ἐρῶ, &c.) ἀλλ' ὠγαθὲ ἐμοὶ πείθου: παῦσαι δ' ἐλέγχων: πραγμάτων δ' εὐμουσίαν ἄσκει, καὶ ἄσκει ὁπόθεν δόξεις φρονεῖν, ἄλλοις τὰ κομψὰ ταῦτ' ἀφεὶς εἴτε ληρήματα χρὴ φάναι εἶναι, εἴτε φλυαρίας, ἐξ ὧν κενοῖσιν ἐγκατοικήσεις δόμοις, ζηλῶν οὐκ ἐλέγχοντας ἄνδρας τὰ μικρὰ ταῦτα, ἀλλ' οἷς ἐστι καὶ βίος, καὶ δόξα καὶ ἄλλα πολλὰ ἀγαθά. id est, *Vereor igitur ne ego ita sim in te affectus nunc, vt Zethus in Amphionem Euripidis. Nam mihi quoque talia quædam tibi dicere in mentem venit, qualia ille fratri: te negligere, O Socrates, quæ te maximè curare oportet. Et cùm* E *ingenio, animóque ita generoso præditus sis, iuuenili quodam corporis gestu & figuratione ornamentum tibi comparas, neque ratione erecta atque excitata veris atque iustis cōsiliis vis obtemperare, neque vt quicquam probabile & rationi consentaneum in tuis negotiis sequare, neque vt quicquam fortiter, & strenuè in alienis consulas animum inducere potes. Atqui, ô care Socrates (ne te autem offensiorem in me prabeto, beneuolentia enim in te adductus dicam,) &c. At vir bone mihi crede, & desine me & alios coarguere:* rerum autem, non fidium, & neruorum, musicam suauem exerce: eáque exerce, quibus sapere videberis, aliis gloriosas istas siue nugas, siue tricas dicere oportet, relinquens: quibus deditus, in domo inani habitabis, æmulans viros, non eos, qui in istis rebus leuibus & paruis refellendis & conuincendis occupati sunt, sed eos, quibus res est parta, & bona existimatio, & multa alia bona. Zethum à philosophia abhorruisse etiam ex M. Tullio intelligere licet lib. 2. de orat. *quos tu cùm haberes auctores, Antoni, miror cur philosophis, sicut Zethus ille Pacuuianus, propè bellum indixeris.* Licet F & ex Dione Chrisostomo orat. περὶ χρείας, & quidem multo apertius. Sic enim ille in extr. Πολὺ γὰρ ἂν εἴην τοῦ Ζήθου φαυλότερος, τοιαῦτα ἐπιτιμῶν. ὡς ἐκεῖνος ἐνουθέτει τὸν ἀδελφὸν, οὐκ ἀξιῶν φιλοσοφεῖν αὐτὸν, οὐδὲ περὶ μουσικὴν διατρίβειν, ἐάσαντα τὴν τῶν ἰδίων ἐπιμέλειαν, ἔτι δὲ αὐτὸν ἄτοπόν τινα, καὶ ἀσύμφορον μοῦσαν εἰσάγειν, &c. id est, multo enim essem Zetho deterior, talia tibi vitio vertens. Nam ille fratrem monebat, & à philosophia, & musica deterrebat, ne has arteis coleret, rei familiaris cura abiecta: & dicebat, eum absurdam quandam, & inutilem musam introducere, &c.

Dissiluit.] dissoluta, & diuulsa, & disiuncta est. tralatio est.

Donec susp. severo, &c.] donec lyra Amphionis, citharœdi, & musici clarissimi suspecta, & inuisa Zetho à musica abhorrenti, conticuit, & desijt sonare. Accedat his Propert. lib. 3. de Antiopa. *Et durum Zethum, & lacrymis*

 Amph

A *Amphiona mollem Experta est stabulis mater abacta suis.*

POTENTIS AMICI] amici superioris. Oda. 18. lib. 2. *nec potentem amicum Largiora flagito.* amicum magnum vocat M. Curius libr. 7. ad familiareis, epist. 29. *Sed amice magne, noli hanc epistolam Attico ostendere.*

ÆTOLIS ONERATA PLAGIS] plagas Ætolas posuit pro optimis, & præstantissimis, & ad apros capiendos aptissimis, vel ad venandum natura factis: idque propter Meleagrum, qui aprum Calydonium cepit. Sic Martialis aprum nescio quem, ei similem, ac parem, qui cuspide Ætola captus est, dixit, significans aprum ingentem, lib. 13. *Qui Diomedeis metuendus setiger agris Ætola cecidit cuspide, talis erat.* Erat autem Calydõ in Ætolia.

SENIVM] id est, odium, insuauitatem senilem: vel quia senilia fere omnia molesta, & iniucunda sunt: itaque senectus mala ætas appellabatur à veteribus: vel quia molestiæ senectutem ante tempus accelerant. vide quæ annot. sup. ad epist. 7. ibi, *& amore senescit habendi.* M. Tull. pro Milone. *B mæret equester ordo, tota ciuitas confecta senio est.* Plau. in Trucul. *malè quod mulier incepit, nisi efficere perpetrat, id illi morbo, id illi senio est.* vide & Nonium Marc.

PVLMENTA] pulmentaria ex pulpis, & lumbis leporinis & pulte confecta. dicta sunt enim à pulte pulmenta, & pulmentaria, neque eo minus pulmenta dicuntur, si quid aliud præter pultem sit, vt docet Isidorus. Pulpamentum autem à pulpa dictum est. Terent. Eun. *Tute lepus es & pulpamentum quæris.*

ROMANIS SOLLENNE VIRIS OPVS] Venari est opus solenne, id est, statum, & vsitatum Romanis. contrà ludus trochi, & disci, Græcis vsitatus. Oda. 24. lib. 3. *nescit equo rudis Hærere ingenuus puer: Venarique timet ludere doctior, Seu Græco iubeas trocho, Seu malis vetita legibus alea.* & sat. 2. lib. 2. *leporem sectatus, equóque Lassus ab indomito, vel si Romana fatigat Militia assuetum Græcari, seu pila velox, &c.*

C SPECIOSIVS] venustius εὐσχημονέστερον, decẽtius, aptius.

QVO CLAMORE CORONÆ] quo assensu, qua approbatione circũstantis multitudinis, quo applausu, qua acclamatione.

PROEL. CAMP.] certamina ludicra, quæ cõmittũtur in campo Martio. in lib. de arte poët. *Ludere qui nescit, campestribus abstinet armis.*

SVSTINEAS] ineas, perferas, subeas.

SÆVAM] χαλεπὴν, asperam, laboriosam, difficilem.

CANTABRICA BELLA] sup. Od. 8. lib. 3. *Seruit Hispaniæ vetus hostis oræ Cantaber sera domitus catena.* & epist. 12. huius lib. *Cantaber Augusti: Claudi virtute Neronis Armenius cecidit.*

SVB DVCE] Augusto: vt sup. Od. 15. lib. 4. *Et signa nostro restituit Ioui Derepta Parthorum superbis Postibus.*

REFIXIT] quinque libri veteres, & manuscripti, quibus Romæ vsus sum, & totidem, quibus in Gallia, sic habẽt *signa resigit Nunc: & si quid, &c.*

D ADIVDICAT ARMIS] acquirit populo Ro. idque exercitu populi Rom.

AC NE TE RETRAHAS, &c.] id est, atque, vt ne te nimis longè abducas ab exercitationibus tuis, & certaminibus campi Martij, & ne ita absis ab vrbe, vt probabilem absentiæ excusationem afferre non possis, interdum quædam belli simulacra exerces in agro paterno: interdum ludis rure, quamuis nil nisi sapienter, & prudenter facias.

(QVAMVIS NIL EXTRA NVM. F. M. Q. CVRAS] hæc sunt includenda interpositionis nota. est enim ἐπιθεράπευσις verbi *nugaris.* *extra numerum* autem valet ineptè, insipienter, inconsideratè, temerè, tralatione ducta à saltatoribus, quorum motus & saltatio certis legibus, ac numeris constabat. ex quo moueri dicuntur in numerum, qui numerosè, aptè, & compositè mouentur. Lucret. lib. 4. *Quid porrò, in numerum procedere cùm simulacra Cernimus in somnis, & mollia membra mouere, Mollia mobiliter? &c.* & lib. 2. *in numerúmque exultant sanguine pleti.* Iterum lib. 4. E *Quod superest, non est mirum simulacra moueri, Brachiáque in numerum iactare, & cetera mẽbra.* Virg. Georg. 4. de Cyclop. *Illi inter sese magna vi brachia tollunt In numerum, versántque tenaci forcipe ferrum.* Idem in Sileno *Tum verò in numerum Faunósque ferásque videres Ludere.* cuius contrarium est extra numerum. Lucret. lib. 5. *Atque extra numerum procedere membra mouẽteis Duriter, & duro terram pede pellere matrem.* M. Tull. parad. ὅτι ἴσα τὰ ἁμαρτ. *histrio si paullo se mouit extra numerum, aut si versus pronuntiatus est syllaba vna breuior, aut longior, exsibilatur, & exploditur.* similiter *extra modum* valet sine modo, non seruato modo. Cic. de orat. ad Qu. Fratr. *vox extra modum absona.* numerus autem ad ῥυθμὸν seu metrum refertur, modus ad cantum: vt epist. de art. poët. *Accessit numerisque modisque licentia maior.* & in modum valet modulatè, non numerosè, seu εὐρύθμως, quamuis ita Muretus explicet apud Catull. in carmine in nupt. Iuliæ & Manlij.

PARTITVR LINTREIS] id est, diuidit nauiculas inter se, vt duæ sint aduersariæ classes, vna F quæ similitudinem classis Cæsarianæ præbeat, altera, quæ Antonianæ. fuit autem hæc pugna naualis seriò commissa ad Actium promontorium Epiri.

ACTIA PVGNA TE DVCE PER PVEROS, &c.] hæc scilicet fiebant quidem à Lollio, eo consilio, vt Augusto gratum faceret, cùm Actiacæ victoriæ memoriam puerorum pugna ludicra renouaret: sed tamen fortasse ad historiam referenda sunt. Narrat enim Dion lib. 50. pueros, qui Romæ erant, Antonio cladem pugnæ Actiacæ præsignificasse. Nam diuisi inter se, nemine iuben. te, cùm se altera pars Cæsarianos, altera Antonianos dicerent, inter se conflixerunt ad duos dies. ad extremum autem victi sunt, qui Antoniani appellabantur. Verba Dionis Græca non ascribam. satis est mihi locum indicasse.

REFERTVR] simulatur, repræsentatur.

VELOX VICTORIA] Vel hoc ad historiam referendum est: Nam tradunt Plutarchus, Florus, alij,

A alij, victoriam illam Actiacam fuisse celerrimam: vel ad victoriæ naturam, quæ ferè velox est. sic sat. 1. *quid enim? concurritur. aut cita mors venit, aut victoria læta.*

LACVS] lacus, qui est in fundo paterno. *lacus* (inquit Varro) *lacuna magna, vbi aqua contineri potest*. sat. 4. *omneis Gestiet à furno redeunteis scire, lacúque.*

QVI CREDIDERIT] Augustus, potentior amicus.

VTROQVE POLLICE] vtroque pollice compresso. nam premere pollicem, gestus erat fauentis, Plin. lib. 27. cap. 2. vel sequamur Porphyr. qui vtroque pollice vult dictum esse συνεκδοχικῶς pro, vtraque manu. *laudabit* igitur *vtroque pollice*, id est, summopere comprobabit.

PROTINVS VT MONEAM, &c.] Protinus continuitatem significat, inquit Varro. hoc igitur dicit. Continuato sermone, vt te moneam, videto & quid, & de quo, & cum quo loquare. Si legemus *Protenus*, facilior erit lectio. nam *protenus* va-
B let porro tenus, deinceps, consequenter.

(SI QVID MON. EG. TV)] hæc sunt includenda interpositionis nota.

PATVLÆ AVRES] percontatoris videlicet, qui ea ab aliis sciscitatur, & exquirit, quæ ad alios continuò perferat, & renuntiet.

COMMISSA] arcana & occulta fidei commissa, vt suprà.

VOLAT] Iccircò Homerus verba ferè semper pennigera, aut (vt ita dicam) pennata seu alata nominat. Nam passim apud eum occurrit hoc, ἔπεα πτερόεντα προσηύδα: id est verba volatilia locutus est.

NON ANCILLA TVVM IEC. VLC. &c.] id est, vide, ne vllius puellæ, puerive amore capiaris in ædibus potentioris amici. sup. ad Od. 1. libr. 4. admonuimus, iecur sedem libidinis esse.

MARMOREVM] ex limine & vestibulo ædiũ marmoreo, ædium magnificentiam, & ornatum intellige.

NE DOMINVS PV. PVLCH. CARÆVE,
C &c.] ne tibi eueniat alterum è duobus malis, vel vt impetres, quod amas, tibíque illud ipsum magni beneficij loco numeretur, vel repulsam feras, & ita potentiorem amicum illiberalem se erga te præbuisse queraris.

AVT INCOMM. ANG.] aut te angat, si se incommodum erga te, dum tibi, quod amas atque expetis, denegat, præbeat. *incommodus* vel nomen est verbum adiuuans: cuiusmodi exempla sunt apud hunc poëtam innumerabilia. vel dic *incommodus*, id est, quia se in te præbeat incommodum & illiberalem, denegando tibi munus paruum, puellam, scilicet, aut puerum, cuius amore captus sis. & ita subintelligetur ὤν: quòd sit.

QVALEM COMMENDES, &c.] vtilissimum præceptum, diligentissiméque retinendum. cui non dissimile est illud Theognidis, Μήποτ' ἐπαινήσῃς, πρὶν ἂν εἰδῇς ἄνδρα σαφηνῶς, Ὀργὴν καὶ ῥυθμὸν, καὶ τρόπον ὅστις ἂν ᾖ. id est, ne vmquam quẽquam prius laudaueris, quàm plane noueris affectus, ingenium, mores.

NE MOX INCVTIANT ALIENA, D
&c.] verbum *incutiendi* grauiorem quendam perturbationis ictum animo illatum significat, per tralationem sermonis. nam incutere propriè est, quatiendo, & commouendo inferre: vt *incutere plagam*. ex quo *incutere dolorem, timorem, tremorẽ, desiderium, amorẽ*, vt sup. diximus in epist. ad Villic.

FALLIMVR] dum commendamus indignũ qui à nobis cõmendetur, vt pote qui sit improbus.

ET QVONDAM] nonnumquam, aliquando, interdum.

TRADIMVS] commendamus alteri, vt suprà epist. ad Claud. Ner. *vt tibi se laudare, & tradere coner.*

ERGO, QVEM SVA CVLPA PREMET, &c.] ergo si acciderit, vt is, qui fuerat abs te commendatus, tanquam vir bonus, & integer, cùm eũ talem esse putares, sua culpa in periculum adducatur, tum tu tua spe falsus, desine eum tueri.

VT PENITVS NOTVM, &c.] ratio est superioris versus. desine (inquit) illum, qui tuam spem fefellit, tueri, vt amicum hominem tibi perspectũ, E
& cognitum, falsis criminibus circumuentum, atque oppressum, omni studio: & acerrima contentione subleues, tegas, ac defendas.

QVI, DENTE THEONINO, &c.] qui, cùm maledictis configitur, cùm maledico dente carpitur, non intelligis communem esse metum, commune periculum? non vides tibi idem periculum imminere? non vides periculum, quod in illum intenditur, ad te paullo pòst esse peruenturum? Hunc Theonem tradunt poëtam petulantissimũ, ac maledicentissimum fuisse. Aptissimè autem dentem cum verbo rodendi coniunxit. nam & dente maledico carpere dixit M. Tullius orat. pro Corn. Balbo. & rodere pro eo, quod est obscurè, & dissimulanter maledictis insectari, in eadem. *more hominum inuident: in conuiuijs rodunt.* & Hor. sat. 4. lib. 1. *absentem qui rodit amicum.* & sat. 6. *Quem rodunt omnes libertino patre natum.*

NAM TVA RES AGITVR,] in periculo versatur. sic dicimus *agitur caput, fama, existimatio, fides, officium, fortuna meæ*. numquam autem *agitur de capite, &c.* nam agere de aliqua re, est verba F
facere: sermonem, aut consilium habere: vt M. Tull. epist. ad M. Cœlium lib. 5. *Non potuit accuratius agi, neque prudentius, quàm actũ est à te cum Curione de supplicatione.* In Lælio autem locus ille corruptus est, *& si qua fortuna acciderit, vt minus iustæ amicorum voluntates sint adiuuandæ, in quibus eorum aut de capite agatur, aut fama, &c*, legẽdúmque est, vt scriptum reperi in cod. antiq. *aut caput agatur.* & ita Aul. Gell. libr. 1. capit. 3. Tum in oratione pro Quinctio, vbi legitur *si de prædiis tuis ageretur*, legendum ita, vt emendauit Budæus. *si dupondius tuus ageretur.* cum hoc loco congruit illud Liuianum lib. 7. *quamquam pugnauimus verbo pro Sidicinis, re pro nobis, cum videremus finitimũ populũ nefario latrocinio Samnitiũ peti, & vbi conflagrassent Sidicini, ad nos traiecturum illud incẽdiũ esse.*

ET NEGLECTA SOLENT INCENDIA, &c.] sic Pind. εἰδ. γ. Pyt. πολλὰν τ' ὄρει πῦρ ἐξ ἑνὸς σπέρματος ἐνθορὸν ἀΐστωσεν ὕλαν. id est, multã, seu magnam

in

A in monte ignis ex vna ſcintilla excitatus abſumpſit ſiluam. Et Eurip. quodam loco, μικροῦ δ' ἐκ λαμπτῆρος ἴδαιον σέλας πιήσειεν ἄν τις. id eſt, ex parua autem ſcintilla magnum fulgorem quis excitare poſſit.

Dvlcis inexpertis cvltvra] non diſſimile eſt hoc prouerbium Græcorum, vſurpatum à Pindaro, γλυκὺς πόλεμος ἀπείροις. id eſt, dulce bellum inexpertis. ſequitur mox apud Pindar. πεπειραμένων δέ τις ταρβεῖ προσιόντα. quod videtur expreſſiſſe Horatius proximi verſus principio, *expertus metuit*. ad verbum ſic vertere poſſis, At eorum, qui experti ſunt, aliquis timet aduenienſ, ſeu vbi iam aduenit, nempe bellum. culturam autem pro cultu poſuit.

Expertvs] ὁ διὰ πείρας ἰὼν, ὁ πεπειραμένος: qui periculum fecit. hoc ex Pindaro expreſſum, vt paullò antè dixi.

Dvm tva navis in alto est] id eſt, dum in curſu es. tralatio eſt.

Hoc age] in hanc curam incumbe. *hoc agere* loquendi genus Latinis vſitatum eſt, quod valet negotium ſuſceptum accuratè adminiſtrare:
B attentum eſſe in re aliqua, aut in ſermone, qui habetur: totum ſuum ſtudium, & cogitationem in vna re ponere. Terent. in Andr. *hoccine agis, an non? D. ego verò iſtuc.* ibid. *ipſum adeò præſto video cũ Dauo. hoc agã.* in Eunuch. Chr. *alias res agis. P. iſtuc ego quidem.* ſic Xenophon. Ἑλλην. δ. οὐδὲ γὰρ ἐκράτουν αὐτοῦ αἱ τοῦ σώματος ἡδοναί· ἀλλ' ἀεὶ πρὸς ᾧ εἴη ἔργῳ, τοῦτ' ἔπραττε. id eſt, neque enim vincebant eum corporis voluptates: ſed ſemper quodcumque negotium ſuſcepiſſet, hoc agebat. Horat. ſat. 3. lib. 2. *vt viuas igitur, vigila: hoc age.* Plaut. Mil. glorioſ. *hanc age rem. res ſubitaria eſt.* Plutarch. in Coriolano ſcribit, cùm magiſtratus, aut pontifices ſacrificabant, præconem magna voce clamare ſolitum eſſe, *hoc age*. quibus verbis iubebat animum ad ſacra attendere, nullúmque omnino opus alienum interponere. verba Plutarchi ſunt hæc, ὅταν γὰρ ἄρχοντες, ἢ ἱερεῖς πράττωσί τι τῶν θείων, ὁ κῆρυξ πρόεισι, μεγάλῃ φωνῇ βοῶν, ὅκ ἄγε. σημαίνει δὲ ἡ φωνή, τοῦτο πρᾶττε, προσέχειν κελεύουσα τοῖς ἱεροῖς, καὶ μηδὲν ἔργον ἐμβαλεῖν μεταξύ. id eſt, *cùm enim magiſtratus, aut ſacerdotes aliquam*
C *rem diuinam faciunt, prodit præco magna voce clamans, hoc age. ſignificat autem vox*, τοῦτο πρᾶττε, *iubẽs attendere ad ſacra, & nullum opus intermiſcere.*

Agilem, navvmqve] hominem ad agendum promtum, ac paratum. ad res agendas aptum, δραστήριον, πρακτικόν: vt ſup. epiſt. 1. *Nunc agilis fio.*

Remissi] ignaui, deſides, ἀνειμένοι, inertes.

Potores bibvli] *bibuli* cohæret cum nomine *potores*: eſtque numeri multitudinis.

Vapores] quidam libri veteres habent *tepores.*

Deme svpercilio nvbem] aufer è vultu triſtitiam, atque immoderatam ſeueritatem, quæ contracto, ac ſublato ſupercilio ſignificatur: quod Græci τὸ τῶν ὀφρύων νέφος, id eſt, ſuperciliorum nubem, appellant. & ita Euripid. in Hippol. coron. ex quo ὀφρυόεντες, id eſt, ſupercilioſi, à Græcis appellantur ſeueri, triſtes, ſuperbi: & πρόσωπον συνωφρυωμένον Eurip. in Alceſtid. dixit vultum ſupercilioſum, ſeu ſupercilio obductum. & αἴρειν τὰς ὀφρῦς, id eſt tollere ſupercilia, prouerbij locum D obtinet tùm apud Græcos, tùm apud Latinos, pro eo, quod eſt, vultu triſtitiam quandam præ ſe ferre. Diphilus comicus apud Athen. libr. 2. Τὸν τὰς ὀφρῦς αἴροντα, ἀπειθεῖς γελᾶν, Τὸν τ' ἀσθενῆ τολμᾶν τι, τὸν δειλὸν, θρασύν. id eſt, eum, qui ſupercilia tollit, adducis vt rideat: imbecillum, vt aliquid audeat: timidum, audacem reddis. & ita Catull. Ad Ianuam mulieris impudicæ. *Præterea addebat quendam, quem dicere nolo Nomine, ne tollat rubra ſupercilia*, id eſt, ne ſublato ſupercilio ſignificet, ſe mihi iratum eſſe, ne grauiter, & iniquo animo ferat. συννεφὴς etiã appellatur à Græcis is, qui ſupercilij nube, id eſt, contractione triſtitiam quandam præ ſe fert, ex quo verbum συννεφόω, & συννεφοῦν ὄμματα apud Euripidẽ in Electra. & Sophocles in Antigone diſertè νεφέλην ὀφρύων nominat, aſpectum mæſtum, ac triſtem. ſic Sopocl. νεφέλη δ' ὀφρύων ὕπερ αἱματόεν ῥέθος αἰσχύνει τέγγουσ' εὐῶπα παρειάν. id eſt, nubes autem ſuperciliorum ſuper cruentam faciem deformat, irrigans lacrymis formoſam genam. ſic Cicero in orat. in Piſon. ὑπερβολικῶς quidem illud, ſed tamen E vrbanè, ac facetè, Piſonem interrogatum quid ſentiret de ſuo conſulatu, ait reſpondiſſe *altero ad frontem ſublato, altero ad mentum depreſſo ſupercilio, crudelitatem ſibi non placere*, ſignificans, ac deſcribens eius ineptam, atque importunam ſeueritatem, quam in eadem oratione *frontis nubeculam* appellat. Idem de eodem in orat. pro Sextio. *Tanta erat grauitas in oculo: tanta frontis contractio, vt illo ſupercilio, tanquam Atlante cælum, annus ille niti videretur.* Demoſthenes in orat. περὶ παραπρ. ἀνασπᾶν τὰς ὀφρῦς, videtur accipere pro eo, quod eſt, plus æquo ſibi arrogare, & gerere ſe inſolenter. ſic ille τότε μὲν μέτριον παρεῖχεν ἑαυτὸν ἐπειδὴ δὲ μέγιστα εἴργασαι κακά, τὰς ὀφρῦς ἀνέσπακε. id eſt, tunc quidem modeſtum ſe ipſum præbebat: poſteaquàm autem maxima mala effecit, ſupercilia ſurſum extulit. & συνάγειν τὰς ὀφρῦς, id eſt contrahere ſeu conducere ſupercilia, apud Ariſtoph. in Pluto, triſtitiam & mæſtitiam ſignificat. Quemadmodum autem ſublatum, & contractum ſupercilium triſtitiam, & ſeueritatem ſignificat, ſic remiſſum & laxum, hi- F laritatem, Pindarus εἰδ. θ. Πυθ. ἀγανᾷ χλιαρὸν γελάσαις ὀφρυΐ. id eſt, hilaro tepidum ridens ſupercilio. & Euripid. Iphigen. in Aulide remittere ſupercilium. Μέθες νῦν ὀφρύν, ὄμμα τ' ἔκτεινον φίλον. id eſt, remitte nunc ſupercilium, & oculum carum extendito. Idem in Cyclope. Silenus. Ὡς ἐκπιεῖν ἂν κύλικα βουλοίμην μίαν, Πάντων κυκλώπων ἀντιδοὺς βοσκήματα, Ῥῖψαι τ' ἐς ἅλμην λευκάδος πέτρας ἄπο, Ἅπαξ μεθυσθεὶς, καταβαλών τε τὰς ὀφρῦς. Ὡς, ὅς γε πίνων μὴ γέγηθε, μαίνεται. id eſt. Nam calicem vnum exhaurire velim, pro eo omnium Cyclopum datis pecudibus, méque ipſum ex rupe Leucade in mare præcipitem agere, ſemel ebrius factus, ſuperciliíſque demiſſis, ac deiectis. Hom. ἰλ. ο. de Iunone, ἡ δ' ἐγέλασσε χείλεσιν, οὐδὲ μέτωπον ἐπ' ὀφρύσι κυανέῃσιν ἰάνθη, .i. Illa autem riſit labris, neque frons ſuper ſupercilia nigra hilarata eſt. Præterea ſupercilio tum innuimus, tum annuimus. innuimus vt Hom. ὀδ. π. Ἡ δ' ἄρ' ἐπ' ὀφρύσι νεῦσε, νόησε δὲ δῖος Ὀδυσσεύς. Illa autem ſuperciliis innuit: intellexit verò Vlyſſes. & ὀδ. φ. Ἦ, καὶ ἐπ' ὀφρύσι νεῦσεν,

ὀδ'

A ὁ δ᾽ ἀμφέθετο ξίφος ὀξύ. id est, dixit, & supercilijs innuit: ille autem gladium acutum accinxit. annuendi exemplum est apud eundem, Η, καὶ κυανέῃσιν ἐπ᾽ ὀφρύσι νεῦσε κρονίων. id est, dixit, & nigris superciliis annuit Iupiter. Libet autem mihi hoc loco colligere alia affectuum animi indicia, quæ ducuntur ex partibus corporis, siue illæ sua sponte, & nobis inuitis moueantur, atque immutentur, vt cùm metu pallescimus, horremus, obmutescimus: siue nostra voluntate, vt cùm in dolore frontem ferimus, aut femur. Vt igitur à capite ordiamur, *caput percutere* mærorem significat. Hom. ἰλ. Χ. Ὤιμωξεν δ᾽ ὁ γέρων, κεφαλὴν δ᾽ ὅγε κόψατο χερσί. id est, miserum se clamauit senex: caput autem manibus percussit. Herod. Thal. οὐδὲ ψαμμηνίτος ὡς εἶδεν, ἀνακλαύσας μέγα, καὶ καλέσας ὀνομαστὶ τὸν ἑταῖρον, ἐπλήξατο τὴν κεφαλήν: id est, Psammenitus autem magno ploratu edito, & amico suo nominatim appellato, caput percussit. ob eandem causam *capillus vellitur*. ὀδ. κ. Ἑζόμενοι δὲ κατ᾽ αὖθι γόων, τίλλοντό τε χαίτας. id est, sedentes autem illi gemebant, & comas vellebant. sic Attius de Agam.
B *scindens dolore identidem intonsam comam.* eodem pertinet, caput puluere conspergere. ὀδυσσ. ω. de Laërte. Ἀμφοτέρῃσι δὲ χερσὶν ἑλὼν κόνιν αἰθαλόεσσαν Χεύατο κακκεφαλῆς πολιῆς, ἀδινὸν στεναχίζων. id est, ambabus autem manibus sumto cinere fuliginoso, infudit in caput canum, crebrò ingemiscens. ἰλ. σ. de Achille. Ἀμφοτέρῃσι δὲ χερσὶν ἑλὼν κόνιν αἰθαλόεσσαν Χεύατο κακκεφαλῆς, χάριεν δ᾽ ᾔσχυνε πρόσωπον. id est ambabus autem manibus nigrum cinerem cùm sumsisset, infudit in caput, pulchram autem faciem inquinauit. ibid. φίλῃσι δὲ χερσὶ κόμην ᾔσχυνε δαΐζων. id est, caris autem manibus comam inquinauit lacerans. sic Catullus carm. de nupt. Pelei, & Thet. *Canitiem terra, atque infuso puluere fœdans.* *Capitis motus* gestus minantis. sic Neptunus Vlyssem secundo cursu nauigantem, patriæque iam appropinquantem prospiciens, ὀδυσσ. ε. ὁ δ᾽ ἐχώσατο κηρόθι μᾶλλον· Κινήσας δὲ κάρη προτὶ ὃν μυθήσατο θυμόν· Ὢ πόποι, &c. id est, ille autem iratus est ex animo magis. Caput autem mouens apud se locutus est, O dij immortales, &c. & Vlysses ab Antinoo pulsatus, ὀδυσσ. ρ. Ἀλλ᾽ ἀκέων κίνησε κάρη κακὰ βυσσοδομεύων. id est. At tacitus mouit caput,
C mala in alto mentis recessu moliens. Horat. sat. 5. lib. 1. *caput & mouet.* Virg. lib. 7. Æneid. *Tum quassans caput hæc effudit pectore dicta.* Innuimus, cùm alteri nutu significamus, vt aliquid fiat, vt ὀδυσσ. π. Νεύσω μέν τοι ἐγὼ κεφαλῇ, σὺ δ᾽ ἔπειτα νοήσας, &c. id est, innuam tibi quidem capite: Tu autem deinde cùm intellexeris, &c. & Εἰ δ᾽ ἄγε τοι κεφαλῇ ἐπινεύσομαι. id est, Si verò, age, tum ego tibi innuam. Ter. Adelph. *ne mora sit, si innuerim, quin pugnus continuò in mala hæreat.* M. Tull. pro Quinctio. *non modo enim pollicitus erat in Gallia, sed Romæ quotidie, simulatque sibi hic innuisset, numeraturum se ei dicebat.* vbi corruptè, & mendosè legitur in lib. vulgatis *annuisset*. annuere enim est eius, qui se assentiri alteri, & quippiam approbare significat. *Exporrigere frontem*, animi remissionem, atque hilaritatē significat. Terent. Adelph. *mitte iam istac: da te hodie mihi: Exporge frontem.* Plaut. Casina. *primum ego te porrectiore fronte volo mecum loqui.* *Explicare frontem* idem valet. sed ab Horat. ponitur pro eo, quod est hilaritatis, & lætitiæ causam præbere. D
Od. 29. lib. 3. *Mundæq; paruo sub Lare pauperum Cenæ sine aulæis & ostro Sollicitam explicuere frōtem.* idem sat. 2. lib. 2. *Æc venerata Ceres, vt culmo surgeret alto Explicuit vino contractæ seria frontis.* contrà *frontem contrahere*. M. Tull. in Cluentina. *Hic ille planus improbissimus quæstu iudiciario pastus cōtrahit frontem.* Et *consulcare frontem*, quo vtitur Plaut. in Prol. Bacch. Item *caperare frons* dicitur ei cui frons contrahitur. Plaut. in Epid. *quid illuc est, quòd illi caperat frons seueritudine?* *Frontem ferire* gestus hominis quippiam ægrè ferentis, & indignantis. Cic. ad Att. lib. 1. *puto te in hoc aut risisse, aut ingemuisse, vt frontem ferias.* Idem in Bruto. *nulla perturbatio animi, nulla corporis: frons non percussa, non femur.* Dionys. Halicarn. lib. 10. ἀρχαιολογ. ῥωμ. παίοντες τὰ μέτωπα, καὶ κατηφεῖς τὰς ὄψεις ποιήσαντες, ferientes fronteis, & aspectus tristeis præ se ferentes. *Frontem, vel os perfricuisse* dicimus eum, quem significare volumus nihil pudere. Cic. Tusc. 3. *quam tu idem, cùm os perfricuisti, soles dicere?* ex quo hominem ferrei, & duri oris dicere solemus, id est, impudentem. E Idem pro Quinct. *homini pro amicitia familiarius dixi, mihi videri ore durissimo esse, qui præsente eo gestum agere conaretur.* Idem de orat. lib. 2. *quoniam soleo sæpe mirari eorum impudentiam, qui agunt in scena gestum præsente Roscio.* Idem in Pisonem, *si os tuum ferreum senatus conuicio verberari noluisti.* Catull. in quandam. *Quòd si non aliud potē est, ruborem Ferreo canis exprimamus ore.* Terēt. in Eunuch. *os durum.* Iterum M. Tull. lib. acc. 4. *nostis os hominis, nostis audaciam.* Idem lib. 9. epist. ad Varr. *Misi autem ad te quattuor admonitores non nimis verecundos. nosti enim profectò os huius adolescentioris Academiæ.* Idem epist. 5. libr. 12. epist. ad Attic. princip. *O stultitiam, nisi mea maior esset, singularem. Quod autem os, in hanc rem* ἐ[illegible] *abs te?* Ita enim legendum esse ostendimus in notis Ciceronianis: quod & Turnebo venit eodem tempore in mentē, cùm ei librum epist. ad Attic. manuscriptum, vtendum dedissem. eodem referendum est illud Asinij Galli in M. Pomponium Marcellum, grammaticum veterem, quem commemorat Suetonius in libello de illustr. grammaticis. F *Qui caput ad læuam didicit glossemata nobis Præcipit os nullum, vel potius pugilis.* significabat autem Asinius irridens, hunc grammaticum esse impudentem, qui cùm pugil fuisset, grammaticam profiteretur: vel potius hoc tantùm, pugilem fuisse. Nam pugiles cum aduersario pugnantes, caput ad læuam partem flectebant, ne aurem leuam plagis apertam & expositam haberent. ἀμφιλογία autem est in illis *os nullum*, & *os pugilis*. nam primùm ore nullo esse dicuntur, qui nullo sunt pudore, & pugilibus ita interdum os verberabatur cæstibus, vt informi ore esse viderentur: deinde os pugilis significat etiam os durum, quale credibile est esse eius, cuius os pugnis & cæstibus tunditur. *Oculorum nictus & crebra agitatio,* admonentis gestus. Hom. [illegible] οὐκ ἀΐεις, ὅτι δή μοι ἐπιλλίζουσιν ἅπαντες, id est, non intelligis mihi oculis innuere omneis? Idem ἰλ. [illegible] ἐπιλλίζων [illegible], &c. id est, νεύων ὀφθαλμοῖς, quod valet, oculis innuens. Horat.

A Horat.sat.9.lib.1. *Distorquens oculos, vt me eriperet.* *Oculi nimis arguti* (vt scribit M. Tull. libr. 1. de legib.) *quemadmodum animo affecti simus, loquuntur.* *Ardor oculorum* iram significat M. Tull. libr. 5. accus. *ipse inflammatus scelere, & furore in forum venit: ardebant oculi: toto ex ore crudelitas eminebat.* & libr. 4. de Theomnasto quodam. *Nam cùm spumas ageret in ore, arderent oculi, voce maxima vim me sibi afferre clamaret.* Hom. ἰλ. α. de Achille. μένεος δὲ μέγα φρένες ἀμφὶ μέλαιναι Πίμπλαντ', ὄσσε δέ οἱ πυρὶ λαμπετόωντι ἐΐκτην. id est, spiritu autem mens nigra valde implebatur: oculi autem ei igni ardenti, seu lucenti similes erant. Oculos etiam aiunt esse pudoris sedem. ex quo Socrates in Phædro, ἐγκαλυψάμενος, id est, operta facie de amore disputat. Præterea scribit Aristot. ῥητορ. β. prouerbium esse, ἐν ὀφθαλμοῖς εἶναι αἰδῶ, καὶ διὰ τοῦτο τοὺς ἀεὶ παρεσομένους μᾶλλον αἰσχύνονται, καὶ τοὺς προσέχοντας αὐτοῖς, &c. i. in oculis esse pudorem, & propter hanc causam solent eos, qui semper affuturi sunt magis vereri, & eos, qui ad ipsos animum sunt aduersuri. huc pertinet responsum

B illud Sapphonis: quæ, cùm ei Alcæus dixisset, se aliquid ei dicere velle, sed pudore prohiberi, Αἰ δ' εἶχες ἐσθλῶν ἵμερον, ἢ καλῶν, Καὶ μηδὲν εἰπεῖν γλῶσσ' ἐκύκα κακόν, Αἰδώς κέν σε οὐκ εἶχεν ὄμματ', ἀλλ' ἔλεγες περὶ τῶ δικαίω, id est, *si te rerum bonarum, aut honestarum desiderium teneret, neque lingua quicquam turpe proloqui conaretur: non tibi pudor oculos obsidêret, sed de re iusta verba faceres.* *Oculi defixi* significant attentissimam in re aliqua cogitationem: idque vel sine vlla animi molestia, vt ἰλ. γ. de Vlysse. Στάσκεν· ὑπαὶ δὲ ἴδεσκε κατὰ χθονὸς ὄμματα πήξας. id est, stabat: subtus autem aspiciebat, defixis in terram oculis. Theoc. εἰδ. β. Καί μ' ἐσιδὼν ὥστοργος ἐπὶ χθονὸς ὄμματα πήξας Ἕζετ' ἐπὶ κλιντῆρος. Et cùm me aspexisset ferreus ille, & omni affectu humano carens, defixis in terram oculis sedebat in sella, seu in lecto. & Apoll. ἀργοναυτ. lib. 3. Ἦ, καὶ ἐπ' οὔδεος αἶψε ποδῶν πάρος ὄμματ' ἔπηξαν, Ἄνδιχα πορφύρουσαι ἐνὶ φρεσί. id est, dixit, & in solum, seu terram illæ ante pedes oculos defixerunt, in duas parteis cogitatione distractæ. vel cum aliqua mole-

C stia, vt apud Eurip. Med. οὔτ' ὄμμ' ἐπαίρουσ', οὔτ' ἀπαλλάσσουσα γῆς πρόσωπον. id est, neque oculum attollens, neque à terra os remouens. Interdum admirationem quandam, & stuporem significant. vt Virgil. Æneid. 1. *Dum stupet, obtutúque hæret defixus in vno.* Idem lib. 7. *Talibus Ilionei dictis defixa Latinus Obtutu tenet ora.* Horat. epist. ad Numicium, *Defixis, oculis, animóque & corpore torpet.* T. Liuius lib. 21. *vtraque simul obiecta res oculis, animis immobileis parumper eos defixit.* Idem lib. 5. *Gallos quoque velut obstupefactos miraculum victoriæ tam repentinæ tenuit, & ipsi pauore defixi primùm steterunt, velut ignari, quid accidisset: deinde, &c.* Interdum animum in aliqua re obfirmatum, & perseuerantem: vt, cùm Homer. ὀδ. η. oculos Vlyssis cum cornibus, aut ferro comparat, qui Penelopa virum suum præsentem quidem, sed nondum agnitum deflente, ac multis cum lachrymis desiderante, ne tantillum quidem ingemuerit, aut illacrymarit. Ὀφθαλμοὶ δ' ὡσεὶ κέρα ἕστασαν, ἠὲ σίδηρος Ἀτρέμας ἐν βλεφάροισι δόλῳ δ' ὅγε δάκρυα κεῦθε. id est oculi autem vt cornua stabant, aut vt ferrum, immobiles in palpebris, ille autem dolo lachrymas occultabat. Horat. Od. 5. D lib. 3. *& virilem Toruus humi posuisse vultum.* *Lacrymas* tum gaudiũ, tum dolor, & luctus exprimit. gaudium, ὀδυσσ. π. Ὣς ἄρα φωνήσας υἱὸν κύσε, κὰδ δὲ παρειῶν Δάκρυον ἧκε χαμᾶζε. id est, sic igitur locutus filium osculatus est, ex genis autem lacrymam misit in terram. & ὀδ. ψ. Penelopa Vlyssem agnoscens. Δακρύσασα δ' ἔπειτ' ἰθὺς δράμεν, ἀμφὶ δὲ χεῖρας Δειρῇ βάλλ' Ὀδυσῆι. id est, illacrymata autem postea recta ad eũ cucurrit, manus autem collo implicuit Vlysis. ibid. de Vlysse. Ὣς φάτο· τῷ δ' ἔτι μᾶλλον ὑφ' ἵμερον ὦρσε γόοιο. Κλαῖε δ' ἔχων ἄλοχον θυμαρέα κεδνὰ ἰδυῖαν. id est, sic locutus est. ei autem tanto magis desiderium flendi iniecit. Ille autem plorabat habens vxorem ea scientem, quæ viro essent grata, & iucunda. Terét. Heautont. *vbi dicimus rediisse te, & rogare vti veniret ad te, mulier telam deserit continuò, & lacrymis oplet os totum sibi: vt facile scires, desiderio id fieri tui.* Idem Adelph. Dem. *oh, lacrumo gaudio.* Virg. lib. 6. Æn. *alacris palmas vtrasque tetendit, Effusæq; genis lacrymæ.* Liuius lib. 5. ann. *Certatim patribus, plebique manare gaudio lacrymæ.* tales fortasse sunt nouarum nuptarum lacrymæ, aut certe fictæ. Catull. E in carmin. nupt. *At lubet innuptis ficto te carpere questu.* Idem de coma Berenices. *Est ne nouis nuptis odio Venus? ánne parentum Frustrantur falsis gaudia lacrymulis?* exemplum lacrymarum ab ægritudine, aut dolore corporis expressarum extat apud Hom. ἰλ. β. vbi de Thersite loquitur ab Vlysse percusso. ὁ δ' ἰδνώθη, θαλερὸν δέ οἱ ἔκπεσε δάκρυ. id est, ille autem incuruatus est, tenera autem ei excidit lacryma. & ὀδυσσ. δ. Οὐδ' ἄρα Νέστορος υἱὸς ἀδακρύτω ἔχεν ὄσσε· Μνήσατο γὰρ κατὰ θυμὸν ἀμύμονος Ἀντιλόχοιο. Τόν ῥ' Ἠοῦς ἔκτεινε φαεινῆς ἀγλαὸς υἱός. id est, neque verò Nestoris filius lacrymarum experteis oculos habebat. Recordatus est enim Antilochi sui ab omni ignominia & dedecore vacui, seu vigilantis & strenui, Quem auroræ lucidæ clarus filius interfecit. Terent. Heaut. *lacrymas excussit mihi.* Cæs. libr. 1. de bell. Gall. *Diuitiacus, multis cum lacrymis Cæsarem complexus obsecrare cœpit ne quid grauius in fratrem statueret.* Menelaus apud Eurip. in Helena, ait dici, esse viri generosi lacrymas in rebus aduersis fun- F dere. Καί τοι λέγουσιν, ὡς πρὸς ἀνδρὸς εὐγενοῦς, Ἐν ξυμφοραῖσι δάκρυ' ἀπ' ὀφθαλμῶν βαλεῖν. id est, Atqui aiunt esse viri generosi in calamitatibus lacrymas ex oculis emittere. *Sudor obortus* sine fatigatione, aut labore corporis, animi ægritudinem, aut molestiam significat. Homer. ὀδυσσ. υ. Ἴδιον, ὡς ἐνόησα· δεδάκρυνται δέ μοι ὄσσε. id est, sudabam, vbi aspexi: oculi autem mihi lacrymis oppleti fuerunt. Apollon. lib. α. ἀργοναυτ. Ὣς φάτ'. τῷ δ' ἀίοντι κατὰ κροτάφων ἄλις ἱδρὼς Κηκιεν. id est, Sic locutus est: ei autem audienti ex temporibus affatim sudor manabat. Hor. sat. 9. libr. 1. *cùm sudor ad imos Manaret talos.* M. Tull. epist. ad Appium Pulch. lib. 3. *Vides sudare me, iamdudum laborantem, quomodo ea tuear, quæ mihi tuenda sunt, & te non offendam.* Idem libr. 3. Acc. ex epistola Timarch. *fac sciant improbitatem aratorum. ipsi sudabunt si Dij volent.* Pallor non naturalis, & repentinus significat aliquam animi perturbationem, & maxime metum. Sappho. Χλωροτέρα δὲ ποίας, id est, pallida præ metu, seu ob metum. Homer. ὀδ. χ.

Ὣς

A Ὡς φάτο· τοὺς δ᾽ ἄρα πάντας ὑπὸ χλωρὸν δέος εἷλεν. id eſt. ſic locutus eſt: eos autem omneis metus pallidus occupauit. & ὀδ.φ. Μνηστῆρσιν δ᾽ ἄρ᾽ ἄχος γένετο μέγα, πᾶσι δ᾽ ἄρα χρὼς ἐτράπετο. id eſt, procis autem dolor magnus accidit: omnibus autem color immutatus eſt. Cic.lib.1.Acc. *Iſti color immutatus eſt: vultus, oratio, mens denique excidit.* Idem in Cluent. *timor eius, perturbatio, ſuſpenſus, incertúsque vultus, crebra coloris mutatio, quæ erant antea ſuſpicioſa, hæc aperta, ac manifeſta faciebant.* Homer. ἰλ.ν. Ἔνθ᾽ ὅ γε δειλὸς ἀνὴρ, ὅς τ᾽ ἄλκιμος, ἐξεφαάνθη. Τοῦ μὲν γάρ τε κακοῦ τρέπεται χρὼς ἄλλυδις ἄλλῃ, &c. id eſt, hic & homo ignauus, & vir fortis apparuit. Nam ignaui quidem color identidem immutatur. Hor.epiſt.1. huius lib. *Nil conſcire ſibi, nulla palleſcere culpa.* Idē epiſt. 3. eiuſd. *Pindarici fontis qui non expalluit hauſtus,* id eſt, qui non extimuit. *Capilli arrecti* etiam metum ſignificant. ἰλ.ω. Ὀρθαὶ δὲ τρίχες ἔσταν ἐνὶ γναμπτοῖσι μέλεσσι. id eſt arrecti autem pili ſteterunt in membris flexibilibus. Virgil. Æneid.2. & 3. *Obſtupui, ſteterúntque comæ, & vox faucibus hæſit.* Plato in Iône, ὀρθαὶ αἱ τρίχες ἵστανται ὑπὸ τοῦ φόβου. id eſt, recti autem pili B ſtant ob metum, ſeu præ metu. *Manum ad os apponere* ſignificat aliquid dici, quod is, qui dicat, ab aliis exaudiri nolit. Cœl.ad Cic.lib.8. *At Domitius, cùm manus ad os appoſuit.* *Cordis latratus* ſignificat iram efferueſcentem. ὀδ.υ. de Vlyſſe iamiam interitum procis meditante. κραδίη δέ οἱ ἔνδον ὑλάκτει. id eſt, cor autem ei intus latrabat. Nam cor iræ ſedes eſt, vt alibi annotauimus. *Femoris pecuſſio,* index doloris. Homer. ἰλ.π. αὐτὰρ Ἀχιλλεὺς Μηρὼ πληξάμενος Πατροκλῆα προσέειπεν. id eſt, At Achilles femoribus percuſſis Patroclum allocutus eſt. & ὀδ.ν. Ὤιμωξεν δ᾽ ἄρ᾽ ἔπειτα, καὶ ὣ πεπλήγετο μηρὼ Χερσὶ καταπρηνέσσι. id eſt, miſerum ſe exclamauit, & ſua femora percuſſit manibus pronis. & ἰλ.μ. Δή ῥα τότ᾽ ᾤμωξέν τε, καὶ ὣ πεπλήγετο μηρὼ Ἄσιος Ὑρτακίδης. id eſt, Tunc ſe miſerum clamauit, & ſua femora percuſſit Æſius Hyrtacides. Plutarch. lib. εἰ αὐτάρκης ἡ κακία πρὸς κακοδαιμονίαν. θυμὸν δ᾽ οὐκ ἂν πείσειας δυσφοροῦντα μετανοίᾳ, μὴ βοῆσαι, μὴ δὲ τῶν τριχῶν λαβέσθαι, ἢ τὸν μηρὸν κροῦσαι· οὕτω καὶ πυρός ἐστιν ἡ κακία καὶ σιδήρου βιαιοτέρα: id eſt, iræ autem C efferueſcenti, & ægrè aliquid ferenti propter aliquod factum, quod infectum nolit, numquā perſuaſeris, vt non clamet, & non capillos laceret, aut femur percutiat: ita & igne & ferro violentior vitioſitas eſt. Plaut. in Milite glor. *digitis rationem computat, feriens femur dexterum.* Idem in Trucul. *hoc vide: dentibus frendit: icit femur.* licet huc etiam aſcribere illud M. Tull. in Bruto, quod ſuprà produximus, *frons non percuſſa. non femur.* Idem Tuſcul. 3. *muliebres lacerationes genarum, pectoris, feminum, capitis percuſſio.* *Inflare buccas,* quod Græci dicunt τὰς γνάθους φυσᾶν, eſt iraſcentis. Hor. ſat.1.li.1. *Quid cauſæ eſt, meritò quin illis Iupiter ambas Iratus buccas inflet?* videtur eſſe & inſoleſcentis, vt apud Demoſth. γνάθους φυσῶν. *Mordere labra,* minantis. Hom. ὀδ.α. & υ. οἱ δ᾽ ἄρα πάντες ὀδὰξ ἐν χείλεσι φύντες. id eſt, illi autem omnes dentibus labra mordentes, ſeu mordicus labra tenentes. idem ſignificat interdum *caput mouere,* vt ſuprà diximus. *Ridere labris* ſignificat riſum ſimulatum, vt ἰλ.ο. ἡ δ᾽ ἐγέλασσε χείλεσι. id eſt, illa autem riſit labris. Tale eſt illud de Vlyſſe. D ὀδ.υ. μείδησε δὲ θυμῷ Σαρδόνιον μάλα τοῖον. id eſt, ſubriſit autem animo Sardonium quendam riſum. & ὀδ.σ. de Penelopa. Ἀχρεῖον δ᾽ ἐγέλασσεν, ἔπος τ᾽ ἔφατο. id eſt, fruſtra & ſine cauſa, vel non ex animo riſit, & locuta eſt. Non diſſimile illud eſt, ridere malis alienis. Homer. ὀδ.υ. de procis, οἱ δ᾽ ἤδη γναθμοῖσι γελώων ἀλλοτρίοισιν id eſt, illi autem malis iam ridebant alienis. Horat. ſatyr. 3. lib. 2. *Cum rapies in ius malis ridentem alienis.* *Dentium crepitu,* & ſtridore metus arguitur. Hom. ἰλ.ν. πάταγος δέ τε γίνετ᾽ ὀδόντων. id eſt, crepitus autem dentium fiebat. M. Tull. Tuſcul. 4. *ex quo fit, vt terrorem pallor, & tremor, & dentium crepitus conſequatur.* *Manus tollere* geſtus vel admirantium, vel lætantium, vel precantium. M. Tull. in Lucullo. *Hortenſius autem vehementer admirans, quod quidem perpetuò Lucullo loquente fecerat, vt etiam manus ſæpe tolleret, &c.* Idem epiſt. ad Cæſ. lib.7. *ſuſtulimus manus ego & Balbus: tanta fuit opportunitas, vt illud neſcio quid, non fortuitum, ſed diuinum videretur.* Catull. de quodam, & Caluo. *Admirans ait hæc, manúſque tollens, Dij magni, ſalicippium diſertum.* E T. Liuius lib.24. *Ad quam vocem cùm clamor ingenti alacritate ſublatus eſſet, ac nunc complexi inter ſe gratulantéſque, nunc manus ad cælum tollentes, bona omnia populo Rom. Gracchóque ipſi precarentur, &c.* Hor. ſat.5. lib.2. *Importunus amat laudari, donec, ohe iam, Ad cælum manibus ſublatis dixerit.* Hom. ὀδ.σ. Χεῖρας ἀνασχόμενοι γέλῳ ἔκθανον. id eſt, manibus ſublatis riſu emoriebantur. *Pectoris percuſſio* ſeipſum reprimentis geſtus eſt. Homer. ὀδ.υ. Στῆθος δὲ πλήξας κραδίην ἠνίπαπε μύθῳ. id eſt pectore autem percuſſo cor ſuum ſermone increpuit. eſt & dolentis, ægréque aliquid ferētis. Hom. ἰλ.σ. de ancillis Achillis, audito de nece Patrocli nuntio, exanimatis. ἐκ δὲ θύραζε Ἔδραμον ἀμφ᾽ Ἀχιλῆα δαΐφρονα, χερσὶ δὲ πᾶσαι Στήθεα πεπλήγοντο. id eſt, foras autem cucurrerunt ad Achillem bellicoſum: manibus autem pectora percuſſerunt. Plaut. in Mil. glor. *cogitans pectus digitis pultat, cor, credo, euocaturus foras.* *Soluta genua* pauorem, & perturbationem animi ſignificant. ὀδ.δ. Ὡς φάτο, τῆς δ᾽ αὐτοῦ λύτο γούνατα, καὶ φίλον ἦτορ. Δὴν δέ μιν ἀμφασίη ἐπέων λάβε, τὼ δέ οἱ ὄσσε Δακρυόφιν πλῆσθεν, θαλερὴ δέ οἱ ἔσχετο φωνή. F id eſt. Sic locutus eſt: eius autem ibi ſoluta ſunt genua, & carus animus: diu porrò ſilentium, & impotentia loquendi eam cepit: oculi autem ei lacrymis completi fuerunt, & tenuis vox ei excidit. in hoc exemplo multa cōcurrunt externati animi indicia, genua ſoluta, linguæ ſtupor, & ſilentium, oculi lacrymis oppleti, vox interclusa. & ὀδ.ω. Ὡς φάτο, τοῦ δ᾽ αὐτοῦ λύτο γούνατα, καὶ φίλον ἦτορ, Σήματ᾽ ἀναγνόντος, τά οἱ ἔμπεδα πέφραδ᾽ Ὀδυσσεύς, id eſt, Sic locutus eſt: eius autem ibidem ſoluta ſunt genua, & carus animus, cùm ſigna agnouiſſet, quæ ei certa dixiſſet Vlyſſes. omitto quod ſcriptores per genuum firmitatem, aut viriditatem, ætatem integram, & corporis vireis ſignificant, vt annot. ad Od.13. epod. Supplices tangebant eorum genua, quibus ſupplicabant. ὀδ.ν. vbi Vlyſſes Palladi paſtoris ſimilitudinem præ ſe ferenti ſupplicat. σοὶ γὰρ ἔγωγε Εὔχομαι, ὥστε θεῷ, καί σευ φίλα γούναθ᾽ ἱκάνω. id

 eſt

A eſt, Te enim precibus maximis obſecro, vt deum, & ad tua cara genua accedo. & Eurip. Hecuba, Ἀγάμεμνον, ἱκετεύω σε τῶνδε γονάτων, καὶ σου γενείου, δεξιᾶς τ' εὐδαίμονος? id eſt, Agamemnon, ſupplex ad tua genua accido, & per tuum mentum te oro, & per tuam dexteram beatam. & ἰλ.α. de Thetide, Καί ῥα πάροιθ' αὐτοῖο καθέζετο, καὶ λάβε γούνων Σκαιῇ, δεξιτερῇ δ' ἄρ' ὑπ' ἀνθερεῶνος ἑλοῦσα. id eſt, & ante eum ſedebat, & genua eius læua prehendit: dextera autem mentum tetigit. ὀδ.δ. Τοὔνεκα νῦν τὰ σὰ γούναθ' ἱκάνομαι, αἴκ' ἐθέλῃσθα. id eſt, Quare nunc ad tua genua accedo, ſi fortè velis, &c. & ἰλ.ω. ἀγχι δ' ἄρα στὰς Χερσὶν Ἀχιλλῆος λάβε γούνατα, καὶ κύσε χεῖρας. id eſt, propè autem cùm ſtaret, manibus Achillis genua præhendit, & oſculatus eſt manus. T. Liuius libr. 45. *Summittentémque ſe ad pedes ſuſtulit, nec attingere genua paſſus.* ex quo γουνᾶσθαι, quod idem ferè valet, quod ſupplicare. ibid. Καί ποτε δὴ παρὰ θῖνα θαλάσσης εὐρυπόροιο Ἤια πολλὰ θεοὺς γουνούμενος. id eſt, Et tunc præter littus maris latè meantis ibam precibus deos fatigans, & genua flectens. Oſculabantur autem etiam veteres os, & B manus, & ſuperiores inferiorum, & inferiores ſuperiorum, tum in ſalutationibus, tum in gratulationibus. ὀδ.ω. Vlyſſes Laërtem patrem oſculatur, Κύσσε δέ μιν περιφὺς ἐπιαλμένος. id eſt, Oſculatus autem eſt eum circum hærens, aſſiliens. ibid. Vlyſſes Dolij ſerui dexterã oſculatur. Ὡς ἄρ' ἔφη, Δολίος δ' ἰθὺς κίε χεῖρε πετάσσας Ἀμφοτέρας· ὀδυσεὺς δὲ λαβὼν κύσε χεῖρ' ἐπὶ καρπῷ. id eſt, Sic locutus eſt: Dolius autem rectà ibat manibus ambabus expanſis. At Vlyſſes oſculatus eſt ei iuncturam manus. Plutarch. in Caton. Vtic. ὑποτιθέντων τὰ ἱμάτια τοῖς ποσὶν ᾗ βαδίζοι, καὶ καταφιλούντων τὰς χεῖρας. id eſt, cùm ſubijcerent veſtimenta pedibus, quà ingrederetur, & manus oſcularentur: Corn. Tacitus de Nerone, *ad genua ipſius aduolui, & dexteram oſculis fatigare.* Vlyſſes Telemachum filium oſculatur, ὀδ.π. Ὡς ἄρα φωνήσας υἱὸν κύσε. id eſt, ſic locutus filium oſculatus eſt. Eumeneus & Dolius Vlyſſis ſerui, caput & humeros domini oſculantur: & item Vlyſſes illorum. ὀδ.φ. καὶ κύνεον ἀγαπαζόμενοι κεφαλήν τε καὶ ὤμους· Ὡς δ' αὔτως ὀδυσεὺς κεφαλὰς, καὶ χεῖρας ἔκυσσε. id eſt, & oſculabantur amplectentes caput & humeros. eodem modo autem Vlyſſes C eorum capita & manus oſculabatur. Etiam manus tangebant. Patercul. *ſalutationis noua quadam exſultatio, & manum contingendi cupiditas.* Virg. Æn. lib. 7. *Pars mihi pacis erit, dextram tetigiſſe tyranni.* Lucret. lib. 1. *tum portas propter ahena Signa manus dextras oſtendunt attenuari Sæpe ſalutantum tactu prætérq; meantum.* Nam etiam ſignorum ad portas vrbium poſitorum manus tangebant, & oſculabantur & qui ex vrbe exibant, & qui peregre in vrbem redibant. Pedibus terram percutere, vim doloris ſignificat. ὀδ.σ. de Iro, σὺν δ' ἤλασ' ὀδόντας Λακτίζων ποδὶ γαῖαν. id eſt, compreſſit autem denteis pede terram calcitrãdo pulſans. Idem ferè pedem ſupplodere, niſi fortè geſtus eſt indignantis, & grauiter ferentis. Cicer. Bruto, *nulla pedum ſupploſio.* Idem lib. 1. de orat. ad Qu. Fratr. *Quid multa? pedem nemo illo in iudicio ſuppleſit.* *Trahere pedibus*, eſt indignis modis accipere, & contumelioſè tractare. Homer. ἰλ.α. Ῥῖψε ποδὸς τεταγὼν ἀπὸ βηλοῦ θεσπεσίοιο. id eſt, deiecit eum pede porrectum à pauimento D diuino. & ὀδ.σ. Εἷλκε δ' ἐκ προθύροιο λαβὼν ποδὸς, ὄφρ' ἵκετ' αὐλὴν, Αἰθούσης τε θύρας. id eſt, trahebat autem eum ex veſtibulo pede prehenſum, donec peruenit ad aulam, & porticus foreis, ὀδ.π. Vlyſſes Telemacho præcipit, ne, etiam ſi ſe proci pedibus trahant, eius rei pœnas repetat, eóve facto commoueatur, ſed potius tacitus ferat. Εἰ δέ μ' ἀτιμήσουσι δόμον κάτα, σὸν δὲ φίλον κῆρ Τετλάτω ἐν στήθεσσι κακῶς πάσχοντος ἐμοῖο, Ἤν περ καὶ διὰ δῶμα ποδῶν ἕλκωσι θύραζε. id eſt, ſi autem me ignominia & contumelia afficient in domo: tuus animus in pectore ferat dum in me mala à procis ingeruntur, quamuis me per domum pedibus foras trahant. Et qui cadunt in acie apud Homerum, trahuntur pedibus vel à ſuis, vt ſepeliantur, vel ab aduerſariis, vt ſpolientur, & obijciantur feris: à ſuis, vt ἰλ.λ. ἤτοι ὁ ἰφιδάμαντα κασίγνητον καὶ ὄπατρον Ἕλκε ποδὸς μεμαώς. &c. ab aduerſariis, vt ἰλ.ν. Ὡς εἰπὼν ποδὸς εἷλκε κατὰ κρατερὴν ὑσμίνην Ἥρως ἰδομενεύς. id eſt, ſic locutus pede eũ traxit in prœlio heros Idomeneus. & ὀδ.σ. Εἶκε γέρον προθύρου, μὴ δὴ τάχα καὶ ποδὸς ἕλκῃ. ſic Virg. de Caco libr. 8. Æneid. *Pedibúsq; informe cadauer Protrahitur.* E Cic. ad Attic. lib. 4. *fratrem meum, & te ſi habebo per me iſta pedibus trahantur. vobis ἐμφιλοσοφῆσαι poſſum.* Idem ad Volum. lib. 7. epiſt. *Nam de iudicijs quòd quereris, multo laboro minus: trahantur per me pedibus omnes rei.* T. Liuius lib. 34. *hanc vocem Dionyſius ſolebat vſurpare, non equo inſidẽtem, ſed pedibus tractum tyrannum debere relinquere tyrannidem.* *Tremor corporis* metum, & ignauiam ſignificat. ὀδ.σ. de Iro cum Vlyſſe certamen ineunte. σάρκες δὲ περιτρομέοντο μέλεσσιν. id eſt, carnes autem circa membra contremiſcebant. ibid. de eodem, Τῷ δ' ἔτι μᾶλλον ὑπὸ τρόμος ἤλυθε γυῖα, id eſt, ei autem etiam magis ac magis tremor in membra penetrauit. Horat. Ode 23. lib. 1. *Et corde & genibus tremit.* Hom. ἰλ.ν. Ἔνθ' ὅ γε δειλὸς ἀνὴρ, &c. vt ſup. pag. 288. verſu 15. ſed hæc fuerit, (vt ait Thucyd.) ἐκβολὴ λόγου. nunc ad penſum noſtrum reuertamur.

OCCVPAT OBSCVRI SPECIEM] obtinet, & præ ſe fert ſpeciem hominis ſuam ſententiá ſuáque conſilia nimiùm occultãtis, hominis tecti: F quem κρυψίνουν appellant Græci.

TACIT. AC.] taciturnus præ ſe fert ſpeciem hominis acerbi, hoc eſt, immitis, & inhumani.

LEGES, ET PERC. D.] diſces ex libris doctorum, qui ſcripſerunt, & quæres ex doctis, qui adhuc viuunt.

TRAD. LENIT ÆV.] placidè, quietè, tranquillè ætatem agere, nonnulli libri manuſcrip. habent, *tranſducere.*

NE TE SEMPER INOPS] magna eſt hic librorum inter ſe diſſenſio. Nam alij habent, vt vulgati ferè omnes, *Ne te ſemper, &c.* & prox. verſu *Ne pauor, &c.* quomodo edendum curauimus: alij, *Non te ſemper, &c.* & item proximo verſu, *Non pauor, &c.* alij verſu, *Num te ſemper, &c.* & prox. verſ. *Num pauor, &c.* quam poſtremam ſcripturam reiicio.

INOPS CVP.] cupiditas, quæ numquam expletur: quæ ſemper deſiderat, ſemper eget. ſuprà

Od.

A Od.16.lib.3. *Magnas inter opes inops.*

MEDIOCRITER VTILIVM] qualia ſunt bona fortunæ: quæ (vt ait Terent. Heaut.) *perinde ſunt vt illius animus, qui ea poſſidet: Qui vti ſcit, ei bona: illi, qui non vtitur recte, mala.*

VIRTVT. DOCTR. P. NAT. NE DONET] quæſtio eſt à veteribus ſæpe & multùm agitata vtrùm virtus ſit διδακτὸν, id eſt doctrina cõſtet, nécne. Plato in Menone, ἀλλ' ἔγωγε ἐκεῖνο ἂν ἥδιστα, ὅπερ ἠρόμην τὸ πρῶτον, καὶ σκεψαίμην, καὶ ἀκούσαιμι πότερον ὡς διδακτῷ ὄντι αὐτῷ δεῖ ἐπιχειρεῖν, ἢ ὡς φύσει, ἢ ὡς τινί ποτε τρόπῳ παραγιγνομένης τοῖς ἀνθρώποις τῆς ἀρετῆς. id eſt, At equidem illud libentiſſimè, quod rogabã primùm, & conſiderarim, & audierim, vtrum ad virtutem aggredi oporteat, vt ſub doctrinam cadentem, an vt natura, an vt aliquo alio modo hominibus contingentem. vbi videtur ad extremum probare, eam neque à natura inſeri, neque doctrina quæri, ſed diuinitùs hominibus euenire: idemque diſputat in Protagora. Xenophon verò contrà ἀπομνημ. α. videtur ſentire, virtutem vſu & exercitatione comparari, his verbis, ὁρῶ γὰρ ὥσπερ τὰ τοῦ σώματος ἔργα τοὺς μὴ τὰ σώματα ἀσκοῦντας, οὐ δυναμένους ποιεῖν· οὕτω καὶ τῆς ψυχῆς ἔργα τοὺς μὴ τὴν ψυχὴν ἀσκοῦντας, οὐ δυναμένους, &c. id eſt, video enim, quemadmodum

B muneribus corporis fungi non poſſunt, qui corpora non exercent: ita neque animi munera eos obire poſſe, qui animum non excolunt. Iſocrates in oratione κατὰ σοφιστῶν diſertè negat, iuſtitiam, ceteráſque virtutes doctrina contineri, his verbis, καὶ μηδεὶς οἰέσθω με λέγειν, ὡς ἔστι δικαιοσύνη διδακτόν. ὅλως μὲν γὰρ οὐδεμίαν ἡγοῦμαι τέχνην τοιαύτην εἶναι, ἥτις τοῖς κακῶς πεφυκόσι πρὸς ἀρετὴν, σωφροσύνην ἢ δικαιοσύνην ἂν ἐμποιήσειεν, id eſt. Et nemo putet me dicere iuſtitiam doctrina aliqua contineri. Omnino enim nullam tantam artem eſſe arbitror, quæ in eis, qui ad virtutem nõ ſunt apti natura, temperantiam aut iuſtitiam ingenerare queat. & Theognis ait, procreare hominem, & alere, longè facilius eſſe, quàm prudentiam, & bonos mores inſerere: neque quemquam adhuc rationem excogitare potuiſſe, qua ratione eum, qui ſit imprudens, atque improbus, prudentem, & probum efficere queat: denique

C morbos omneis animi, inſanabileis eſſe. Quod ſi medicis hanc vim dediſſet deus, vt vitio animi mederi, & duras, ſeu vitioſas hominum menteis ſanare poſſent: multas & magnas mercedes laturos eſſe. Theognidis verſus ſunt hi, Φῦσαι, καὶ θρέψαι ῥᾶον βροτὸν, ἢ φρένας ἐσθλὰς Ενθέμεν, οὐδείς πω τοῦτο γ' ἐπεφράσατο, Ὅ ππως σώφρον' ἔθηκε τὸν ἄφρονα, καὶ κακὸν ἐσθλόν. Εἰ δ' ἀσκληπιάδαις τοῦτό γ' ἔδωκε θεὸς, Ἰᾶσθαι κακότητα, καὶ ἀτηρὰς φρένας ἀνδρῶν, Πολλοὺς ἂν μισθοὺς καὶ μεγάλους ἔφερον. Idem tamen alibi videtur contrarium probare, vt notat Plato in Menone, quem ſuprà cõmemorauimus, his verſib. Ἐσθλῶν μὲν γὰρ ἄπ' ἐσθλὰ διδάξεαι, ἢν δὲ κακοῖσι Συμμιγῇς, ἀπολεῖς καὶ τὸν ἐόντα νόον. id eſt, Nam bona condiſces ex fortibus atque bonis, ſed Cum prauis pereat, nata etiam bona mens. M. Tull. epiſt. quadam ad Attic. lib. 10. videtur ſentire virtutem doctrina, & ratione parari, his verbis, quamquam locus eſt aliquantum corruptus. *Quòd ſi adhuc nullum eſt, eſſe tamen poteſt, aut* ἀρετὴ *non eſt* διδακτὸν, *quod mihi perſuaderi non poteſt.* Idem in

Partit. orator. hanc quæſtionem trimembrem facit, cùm ab Horatio fiat bimembris. ſic enim M. D
Tull. *quónam pacto virtus pariatur, naturáne, an ratione, an vſu.* Idem pro Archia poëta ait *ſæpius ad laudem, atque virtutem, naturã ſine doctrina, quàm ſine natura valuiſſe doctrinam.* Ariſtoteles in lib. de moribus ad Nicom. vult virtutes eas, quæ ad mores pertinent, à doctrina, & vſu perfici, à natura inchoatas. Pindarus naturam, & id, quod natura valet, arti, ac doctrinæ, virtutibúſque doctrina partis ſemper anteponit. nõ longè abiero. Olym. carm. nono. Τὸ δὲ φυᾷ (inquit) κράτιστον ἅπαν. πολλοὶ δὲ διδακταῖς ἀνθρώπων ἀρεταῖς κλέος ὤρουσαν ἑλέσθαι. id eſt, id, quod natura valet, & viget, omne eſt optimum. Multi autem homines virtutibus doctrina partis laudem conſequi ſtuduerunt. Idem vndecimo ait, id, quod natura nobis eſt inſitum, nihilo facilius commutari poſſe, quàm leonis, aut vulpis ingenium mutari ſolet. ſic Pind. τὸ γὰρ ἐμφυὲς, οὔτ' αἴθων ἀλώπηξ, οὔτ' ἐρίβρομοι λέοντες διαλλάξαντο ἦθος. Idem Nem. tertio carm. demonſtrat, eum, qui arte ac doctrina ſola nitatur, in vtramque partem, vacillare ac titubare: eum verò, qui naturæ bono fretus ſit, re- E
ctéque ſentiat natura, certo ſemper in loco conſiſtere. συγγενεῖ δέ τις εὐδοξίᾳ μέγα βρίθει. ὃς δὲ δίδακτ' ἔχει, ψεφηνὸς ἀνὴρ, ἄλλοτε ἄλλα πνέων οὔποτ' ἀτρεκεῖ κατέβα ποδί· μυρίαν δ' ἀρετᾶν ἀτελεῖ νόῳ γεύεται.

QVID MINVAT CVRAS] quibus animum fodicantibus, tranquille, & beate viui non poteſt. *minuat* autem poſuit pro tollat, atque euellat, vt ſit λιπότης, ſeu ἐλάττωσις.

QVID TE TIBI REDD. AMIC.] ſibiami cum eum intellige, non, qui ſit φίλαυτος (eſt enim hoc nomen odioſum, & in vitio locum habet, niſi ita accipias, vt eleganter explicat Ariſtoteles lib. nono de moribus ad Nicom. pro eo, qui optimã ſui partem, id eſt, mentem colit) ſed qui ſuauiter, & iucundè viuat, qui ſibi faciat benè, qui denique non imitetur ſenem illum Terentianum ſeipſum excruciantem: qualis eſt auarus: vtpote qui bonis quæſitis vti frui non audeat, ſed iis parcat, tanquam ſacris. ſic ſat. 2. lib. 1. *hic vix credere poſſis, Quam ſibi non ſit amicus.* Sic igitur hæc explico, F
quid te tibi redd. am. id eſt, quæ res tibi animũ tranquillet vt ſtatim ipſe interpretatur Horat. κατ' ἐπεξήγησιν.

QVID P. TRANQVILLET] Videtur eſſe ἐπεξήγησις, ſeu ἑρμηνεία, id eſt interpretatio eorum, quæ proximè dixit, *quid te tibi r. am.* vt dixi. *tranquillet* autem id eſt, tranquillum efficiat: quo verbo vtitur M. Tull. libr. 1. de Finibus, *quæ [iuſtitia] non modò numquam nocet cuiquam, ſed contra ſemper alit aliquid tum vi ſua, atque natura, quod tranquillet animos, tum ſpe nihil earum rerum defuturum, quas natura deprauata deſideret, &c.* idem Topic. *perorationis effectus hic debet eſſe, vt aut perturbentur animi, aut trãquillentur.* Corn. Nepos in vita Attici, *Tranquillatis autem rebus Ro. remigrauit Romam, &c.* Plautus Captiuis, *Ille demum antiquis eſt adoleſcens moribus, Qui numquam vultum tranquillauit gratijs.*

HONOS, AN DVLCE LVCELL.] Imperia, & magiſtratus, an amplificatio rei fami-

 liaris,

A liaris, negotiatio, mercatura. de honore, & honoris studio audi Xenpohontem in Hierone. καὶ γάρ μοι δοκεῖ, ὦ Ἱέρων, τοῦτο διαφέρειν ἄνθρωπος τῶν ἄλλων ζώων τῷ τιμῆς ὀρέγεσθαι. ἐπεὶ σιτίοις τε, καὶ ποτοῖς, καὶ ὕπνοις, καὶ ἀφροδισίοις, πάντα ὁμοίως ἥδεσθαι ἔοικε τὰ ζῶα· ἡ δὲ φιλοτιμία οὔτ' ἐν τοῖς ἀλόγοις ζώοις ἐμφύεται, οὔτ' ἐν ἅπασιν ἀνθρώποις. Οἷς δ' ἂν ἐμφυῇ τιμῆς τε, καὶ ἐπαίνου ἔρως, οὗτοί εἰσιν ἤδη οἱ πλεῖστον τῶν βοσκημάτων τῶν διαφέροντες, ἄνδρες δὲ, καὶ οὐκέτι ἄνθρωποι μόνον νομιζόμενοι. ὥστε ἐμοὶ μὲν εἰκότως δοκεῖτε ταῦτα πάντα ὑπομένειν, ἃ φέρετε ἐν τυραννίδι, ἐπείπερ τιμᾶσθε διαφερόντως τῶν ἄλλων ἀνθρώπων. καὶ γὰρ οὐδεμία ἀνθρωπίνη ἡδονὴ τοῦ θείου ἐγγυτέρω δοκεῖ εἶναι, ἢ ἡ περὶ τὰς τιμὰς εὐφροσύνη. id est, *Nam mihi videtur homo, ô Hiero, reliquis animantibus eo præstare, quòd honorem expetit. quandoquidẽ cibo, & potione, & somno, & rebus Venereis omnes animantes videntur æquè delectari. Honoris autem cupiditas neque in animalibus rationis expertibus inascitur, neque in omnibus hominibus. In quibus verò honoris, & laudis amor fuerit innatus, hi iam plurimùm à pecudibus differunt, viriq́ue, & non iam homines habendi sunt. Quare hæc omnia, quæ in tyrannide sustinetis, ac toleratis, meritò mihi perferre videmini.* B *Etenim nulla voluptas humana ad mentem diuinam propius accedit, quàm ea, quæ in honore versatur, iucunditas.* De lucro multa quidem dici possunt, quamobrem probabile sit, dulce ab Horatio dictum esse. sed hominis sit otio lectorum abutentis longum esse in re aperta. hoc tantùm dicam, lucrum à Græcis κέρδος appellatum, quasi κέαρ ἧδον, id est, cor delectans. notum illud, *lucri bonus odor ex re qualibet*. Grauiter autem, & præclarè Ægio ille apud Plaut. Capt. *Non ego lucrum omne esse vtile homini existimo. Scio ego: multos iam lucrum luculentos* [al. *lutulentos*] *homines reddidit. Est etiam vbi profectò damnum præstet facere, quàm lucrum.* cui consentaneum est illud Menandri: βέλτιστον οὐ τὸ κέρδος ἐν πᾶσι σκοπεῖν: id est, optimum est non in omnibus lucrum spectare. & illud κέρδη πονηρὰ ζημίαν ἀεὶ φέρει. id est, mala lucra semper sunt damnosa. nefarium illud. Τοῦ μὲν δικαίου τὴν δόκησιν ἄρνυσο· Τὰ δ' ἔργα τοῦ πᾶν δρῶντος, ἔνθα κερδανεῖς, id est, *viri quidem iusti opinionem comparato: facta autem hominis omnia facientis, vbi quæstum facies.* C cui consentaneum illud Sophoclis, Τὸ κέρδος ἡδὺ, κἂν ἀπὸ ψευδοῦς εἴη, id est, *dulce lucrum est, etiam si ex mendacio proficiscatur.* lucellum igitur fortassis appellauit dulce, quia lucro omnes ferè capiuntur, vt testatur idem his verbis, Ὡς οὐδὲν ἀτεχνῶς ὑγιές ἐστιν οὐδενὸς, Ἀλλ' εἰσὶ τοῦ κέρδους ἅπαντες ἥττονες. Nam nihil reuera quicquam incorruptum est, sed omnes lucro sunt infirmiores. Itaque Bias Prienensis interrogatus, quare facienda delectetur homo, lucro faciendo, inquit, ἐρωτηθεὶς τί ποιῶν ἄνθρωπος τέρπεται, κερδαίνων, ἔφη.

AN SECR. ITER] tralatio est, vt & in hoc proximo, quod sequitur, *& fall. sem. vitæ.* nam per secretum iter, vitæ genus à luce forensi, & strepitu populi, & aulis principum remotum significat.

FALLENTIS SEMITA VITÆ] vita ab aulis principum, à forensi strepitu, ab aura populari remota: vitæ degendæ ratio obscura. vita fallens, idem, quod vita latens, obscura, incognita, ignorata. notum illud λάθε βιώσας. supr. annot. ad epist. ad Scæuam. *semita vitæ* autem tralatio est, D vt dixi. sic sup. epist. prox. *Mirabor vitæ via si conuersa decebit.*

ME QVOTIES REF. GEL. DIG.] Quoties (inquit) me recreat Digentia, fluuius non ita magnus, miniméque nauigabilis, vt riuo, quàm fluuio, similior sit, id est, quoties sum in meo fundo Sabino: (cuius situs & forma suprà descripti sunt epist. 16.) quid me cogitare, quid me à diis immortalibus precari credis?

QVEM MAND. BIBIT] Mandelam, vicum, seu pagum fuisse in Sabinis appâret ex ipsius Horatij verbis: per quem, seu iuxta quem Digentia fluebat. de quo in epist. illa 16. *Fons etiam riuo dare nomen idoneus, vt non Frigidior, &c.*

RVGOSAS FR.] frigore contractus.

SENTIRE] cogitare, seu iudicare potius, vel existimare.

PRECARI] εὔχεσθαι, optare. sic Catull. ad Furium. *Et sestertia, quæ soles precari Centum, desine, nã sat es beatus.* Nã εὐχαὶ apud Græcos & preces, & optata significant: & εὐχῆς ἄξια res, quæ optari potius E quàm sperari possunt: & εὐχαῖς ὅμοια, apud Platonem, id est optatis similia.

VT MIHI VIVAM] non potentioribus, id est, vt meo modo, meóque arbitratu viuam, non potentiorum.

SIQVID SVPERESSE VOL. D.] pulchra ἐπιθεσπίευσις, seu ἐπανόρθωσις. Nam *Quis scit, an adijciant hodiernæ tempora summæ* [al. *vitæ*] *Crastina dij superi?* Od. 7. lib. 4.

PROVISÆ FRVG. IN ANN.] prouisæ in annum, non in multos annos. dixit enim supr. Od. XI. lib. I. *& spatio breui Spem longam reseces.* sic autẽ loquitur Cæs. lib. 1. de bello ciuili *Multum erat frumentum prouisum, & conuectum superioribus temporibus.* & Horat. de arte poët. *Verbáque prouisam rẽ non inuita sequentur.*

NE FL. DVB. SPE PEND. H.] id est, vt ne pendeam à bonis incertis, ac speratis, sed potius fruar præsentibus, ac paratis: vel ne semper incertus sim, pendens à futuris, sed potius præsenti vitæ F iucunditate fruar, ac potiar.

SED SATIS EST, &c.] dissentiunt hîc libri veteres inter se. alij enim habent, *Sed satis est orare &c.* alij. *Hæc satis est*, &c. vtraque lectio probabilis est.

QVI DONAT, ET AVFERT] Græci poëtæ Deos appellant δωτῆρας ἐάων: id est largitores bonorum.

ÆQVVM ANIM.] animum æquabilem, moderatum, & præsentibus contentum, animi æquitatem. vide annotata ad Od. 3. lib. 2. quibus adde aliud exemplum ex M. Tull. pro M. Marcello, *hic tu modum tuæ vitæ non salute Reip. sed æquitate animi definies?* Sic autem hic locus intelligendus, & interpretandus est, non, vt ludi magister quidam nuper homo ad risum mouendum, quàm ad docendum, aptior, multis audientibus asseuerabat, *virtutem, & iustitiam mihi ipse comparabo*, quasi significet Horatius, bona externa, & fortuita à diis esse petenda, atque optanda: iustitiam verò & cæteras virtutes, à nobis sumendas: vt est apud M. Tullium

A Tullium lib. 3. de nat. deorum. *Num quis quòd bonus vir esset gratias diis egit vmquam? at quod diues, quòd honoratus, quòd incolumis: Iouemque optimum maximum ob eam rem appellant, non quòd nos iustos, temperanteis, sapienteis efficiat, sed quod saluos, incolumeis, opulentos, copiosos.* non igitur eadem omni ex parte loquuntur Cicero & Horatius: sed ille quidem bona fortuita à diis petenda, virtutem à nobis: Horatius autem quòd ad primum quidem illud attinet, idem, quod Cicero dicit, bona externa à diis esse precibus flagitanda: quòd ad alterum, & secundum, non idem loquitur, sed æquitatem animi, siue (vt ita dicam) æquanimitatem, & εὐθυμίαν esse à nobis promendam, & sumendam significat

19. AD C. CILNIVM Mæcenatem. 3.

PRISCO si credis, Mæcenas docte, Cratino:
B *Nulla placere diu, nec viuere carmina possunt,*
Quæ scribuntur aquæ potoribus. vt malè sanos,
Adscripsit Liber Satyris, Faunísque poetas.
Vina ferè dulces oluerunt manè camœnæ:
Laudibus arguitur vini vinosus Homerus.
Ennius ipse pater numquam, nisi potus, ad arma
Prosiluit dicenda. forum, puteálque Libonis
Mandabo siccis: adimam cantare seueris.
C *Hoc simul edixit, non cessauēre poetæ*
Nocturno certare mero: putere diurno.
Quid? si quis vultu toruo ferus, & pede nudo,
Exiguæq; togæ simulet textore Catonem:
Virtutémne repræsentet, morésque Catonis?
Rupit Hyarbitam Timagenis æmula lingua:
Dum studet vrbanus, tendítque disertus haberi.
Decipit exemplar vitijs imitabile. quòd si
Pallerem casu, biberent exsangue cuminum.
O imitatores, seruum pecus: vt mihi sæpe D
Bilem, sæpe iocum vestri mouere tumultus.
Libera per vacuum posui vestigia princeps:
Non aliena meo preßi pede. qui sibi fidet
Dux, reget examen. Parios ego primus Iambos
Ostendi Latio, numeros, animósque secutus
Archilochi, non res, & agentia verba Lycamben.
Ac ne me folijs ideò breuioribus ornes,
Quòd timui mutare modos, & carminis artem:
Temperat Archilochi Musam pede mascula Sappho: E
Temperat Alcæus: sed rebus, & ordine dispar
Nec socerum quærit, quem versibus oblinat atris:
Nec sponsæ laqueum famoso carmine nectit.
Hunc ego non alio dictum prius ore, Latinus
Vulgaui fidicen. iuuat immemorata ferentem
Ingenuis oculísque legi, manibúsque teneri.
Scire velis, mea cur ingratus opuscula lector F
Laudet amétque domi: premat extra limen iniquus.
Non ego ventosæ plebis suffragia venor
Impensis cenarum, & tritæ munere vestis.
Non ego, nobilium scriptorum auditor, & vltor,
Grammaticas ambire tribus, & pulpita dignor.
Hinc illæ lacrymæ. spißis indigna theatris
Scripta pudet recitare, & nugis addere pondus,

A *Si dixi: rides, ait: & Iouis auribus ista*
Seruas. fidis enim manare poetica mella
Te solum, tibi pulcher. ad hæc ego naribus vti
Formido: &, luctantis acuto ne secer vngui,
Displicet ille locus, clamo: & diludia posco.
(& iram:
Ludus enim genuit trepidum certamen,
Ira truceis inimicitias, & funebre bellũ.

CRATINO] poëtæ comico, de quo sat. 4. lib. 1. *Eupolis, atque Cratinus, Aristophanésque poëtæ, &c.*

NEC VIVERE] nec diu viuere, id est, nec diu in manibus hominum versari. tralatio est. Quidam nolunt repeti ἀπὸ κοινοῦ diu, à quibus dissentio.
B Est inquam, tralatio. sic Mart. *Victurus Genium debet habere liber.*

QVÆ SCRIB. AQVÆ POT.] id est, quæ scribuntur ab aquæ potoribus. vt Oda. 6. lib. 1. *Scriberis Vario fortis, &c.*

AQVÆ POTORIBVS] ὑδροπόταις, qui se vino abstinent, ὕδωρ πίνουσι: siccis, aquam bibentibus.

VT MALE SANOS] tanquàm insanos, aut parum sanos. Non celabo lectorẽ tamen, veteres, interpretes, *vt* hoc loco accipere pro *postquam*, ꝙ probat Simeo Bosius: vt sit hæc sententia. Postquã Liber retulit in numerum Satyrorum, & Faunorum poëtas Græcos ac Latinos, Vina fere dulces &c. Vult enim, treis versus, qui deinceps sequuntur, pendêre ab illis verbis, *vt male sanos Ascripsit Lib. Sat. F. quep.* quod mihi vix probari potest.

ASCRIPSIT LIBER SATYRIS, &c.] retulit in numerum Satyrorum, & Faunorum, qui vtrique vinosi sunt, poëtas, vt diuinos, & furiosos. *ascripsit* autem habent duo cod. Vatic. Iann.
C Faer. Torn. & alij manuscr. quinq; quos hic nuper in Gallia inspexi, duo Russard. Cleric. Nicot. vnus meus, quos secutus sum. Postremò ita legit Seruius in comentar. in Melibæum Virgil. ibi, *Pastores hedera cresc. orn. p.* vulgati *Ascribit.* Satyrorum autem nomen referendum est ad poëtas Græcos: Faunorum ad Latinos, vt rectè putat Bosius. Itaque Homerum, poëtam Græcum, & eum quidem principem, primo loco posuit: & sic respondet Satyris: Ennium, poëtarum Latinorum patrem, secundo: atque hic respõdet Faunis.

LAVDIBVS ARGVITVR VINI, &c,] id est, crebræ apud Homerum vini laudes, eum fuisse vinosum indicant. *arguitur vinosus*, id est declaratur fuisse vinosus: *laudibus vini*, id est, eò quòd crebro vinum laudet. vinum laudat Homerus sub persona Hecubæ, ἰλ. ζ. Ἀνδρὶ δὲ κεκμηῶτι μένος μέγα οἶνος ἀέξει. id est, Viro autem defatigato magnas vireis vinum amplificat. mox sub Hectoris persona vituperat. Μή μοι οἶνον ἄειρε μελίφρονα πότνια μῆτερ, Μή μ' ἀπογυιώσῃς, μένεος δ' ἀλκῆς τε λάθωμαι. id est, Ne mihi vinum alioqui suaue affer, ô veneranda mater, ne me debilites, & ita virium & roboris sim immemor. D Quamquam responderi potest ab Hectore vinum vituperari non simpliciter, sed eo tempore cum hostis à mœnibus arcendus est. Poëta quidem, ipse quandocumque aliena persona posita, ex sua loquitur, vinum semper laudat, nunc εὐήνορα. id est, fortem efficiens, nunc μελίφρονα, id est, dulce, seu iucundum, nunc μενοεικέα. i. viribus conueniens, nunc αἴθοπα nominans.

ENNIVS IPSE PATER] cur pater? an quia primus poëta Latinus? vt Lucret. lib. 1. *Ennius vt noster cecinit, qui primus amœno Detulit ex Helicone peremni fronde coronam Per genteis. Italas* an propter antiquitatem, & ita cõmmune omnium poëtarum veterum nomen est?

PROSILVIT] quidam libri manuscr. habent *prosiliit.*

FORVM PVTEALQVE LIB. &c.] siccis hominibus suadebo, vt sese ad causas agendas conferant: vt in foro, tribunalibúsque versentur. Sed animaduertat lector quod mihi indicauit Bosius, E hic esse formulam quandam edictorum prætoris. Ita enim prætores edicere solebant. verbi causa. *Pacta conuenta, quæ neque dolo malo, neque aduersus leges, plebiscita, senatus consulta, edicta, decreta principum: neq; quo fraus cuiq; eorum fiat, facta erũt seruabo*, & alibi, *Argentario, eive, qui iterum postulauerit, causa cognita edi iubebo.* & alibi. *Quæ dolo malo facta esse dicentur, si de his rebus alia actio non erit, & iusta causa esse videbitur, iudicium dabo*, & alibi *Quod cũ minore, quam* XXV. *annorum natu gestũ esse dicetur, vti quæque ea res erit adnimaduertam.* Quæritur iam cuius hæc verba sint, Liberíne, an Ennij, an Cratini, à cuius nomine & sententia hanc epistolam orditur. Simeo Bosius putat esse Liberi, seu Bacchi: veteres interpretes, Ennij: ego olim putaui, Cratini: neque video quid melius dici possit. verumtamen non satis liquet.

PVTEAL LIBONIS] locum, vbi ius dicebat prætor in foro Romano. vide annotata ad illum locum sat. 6. lib. 2. *ante secundum Roscius orabat sibi adesses ad puteal cras.* F

MANDABO] frequentandum dabo, committam. Significat iocans homines siccos, ad poëticam ineptos esse: ad res forenseis, iudiciaque prætoria aptiores. *mandabo forum* autem sic dictum, vt *mandare parteis.* in lib. de arte poët. *ne forte seniles Mandentur iuueni partes.* ibid. *male si mandata loquêris.*

ADIMAM CANT. SEV.] adimam cantandi facultatem tristibus, & siccis, & sobriis, & res serias assiduè meditantibus, ac tractantibus. dixit autem adimam cantare Græcorum exemplo, ἀφαιρήσομαι τὸ ᾄδειν.

HOC SIMVL EDIXIT] simul vt hoc edixit siue Liber, siue Ennius, siue vt probabilius est, Cratinus. nam, vt ingenuè fatear, à quo potissimũ horum trium, hoc edictum esse dicam, statuere nequeo: &, quod multis alijs in rebus euenire solet, multo facilius possum quod alij dicunt, refellere, quàm quod mihi probabile videtur, confirm

confirmare. Simeo Bosius putat, Liberum hæc edixisse. Vult enim, hæc verba, *forum puteálque Libonis, &c.* quæ similitudinem & formulam edictorum prætoris præ se ferunt, esse declarationem & explicationem superiorum illorum, *vt male sanos Ascripsit Liber satyris, &c.* proinde quasi Liber ita edicendo, *forum puteálque Libonis Mandabo siccis, adimam cant. seuer.* ascripserit poëtas Græcos Satyris, Latinos Faunis. quod mihi persuaderi non potest. Nam primúm longè aliud est dicere, Liber poëtas Satyris & Faunis ascripsit, quod significat Bacchum quasi cooptasse in collegium Satyrorum, & Faunorum poetas: aliud mandare forum, & puteal Libonis siccis, &c. id est, reijcere siccos & sobrios, & aquæ potores, ad forum, & tribunalia prætorum: adimere cantus & carmina hominibus studia seria & seuera colentibus. Deinde cúr fit tam abruptè mutatio personarum? *Liber ascripsit, &c. forum mandabo, &c.* Quod autem alij Ennium edixisse volunt: multo mihi incredibilius est. Nam cur Ennius potius, quàm Homerus? aut si Ennius hæc edixit, cur nihil Homerus? Maneo igitur in sententia, donec aliquid reperiam probabilius, vt putem, Cratinum hæc edixisse, eum ipsum, à quo initium huius epistolæ nascitur, à quóque huius disputationis auctoritas sumitur. Nam Bacchus, Musæ, Homerus, Ennius videntur foris assumi ad probandam Cratini sententiam, *nulla carmina nec diu placere, nec viuere posse, quæ scribuntur ab aquæ potoribus.* id est siccis & abstemiis: proinde ac si dicat, hoc ita esse, licet hinc intelligere, quòd Musæ ab ipso tempore matutino, vinum olent: Bacchus poëtas cooptauit, vel ascripsit in ordinem ac numerum Satyrorum ac Faunorum, comitum & sectatorum suorum, qui vinosi sunt. Homerus vinosus fuit, vt declarant crebræ apud eum vini laudes: Ennius ipse, pater poëtarum Latinorum, numquam ad arma canenda se contulit, nisi madidus, & vuidus. rectè igitur illud Cratinus, & verè: cui consentaneum est nunc eius edictum, *forum puteálque Libonis, &c.* ab Horatio relatum. Hæc erat mea de hoc loco diuinatio potius, quàm sententia. Nam nihil mihi in eis, quæ dixi, satis firmum, aut certum videtur. Quòd si legeremus *edixi*, quemadmodum scriptum est in vno codice Russardino, (erat enim in verbo *edixit*, t. vltima littera deleta) facilior esset iam, huius loci explicatio. Intelligeretur enim illud ab Horatio edictum: *forum puteálque Libonis, &c*, & sequeretur aptè *Hoc simul edixi, &c.* Non est autem silentio prætereundum quod à Suida traditum est, Cratinum, poëtam comicum, fuisse φιλοπότην, hoc est bibacem, seu bibulum, & potandi cupidum. *edicere* autem est clarè, & suo iure, & non sine auctoritate dicere. sic sat. 3. lib. 2. *Hic simul accepit patrimonI mille talenta, Edicit piscator vti, pomarius auceps, &c.* Idem epist. ad Aug. lib. 2. *Edicto vetuit, ne quis se præter Apellem Pingeret.*

NON CESSAV. POETÆ] stultum in hominibus imitandi studium notat, qui præstantium virorum vitia, non virtutes imitantur: vt, qui sese optimos poëtas futuros arbitrantur, si, quia Homerum, & Ennium vinosos fuisse traditum est, violenti se ad scribendum conferant: aut si, quia poëtas animi quodam impetu concitatos esse oportere aiunt nonnulli philosophi, iccircò quàm maximè furorem, insaniámque simulent, qua de re dicemus in epist. de arte poet. ad illum locum, *Ingenium misera quia fortunatius arte Credit, & excludit sanos Helicone poëtas Democritus, bona pars nō vngueis ponere curat, Non barbam: secreta petit loca, balnea vitat, &c.* M. Tull. in perfecto oratore, *Ego autem* (inquit) *illos ipsos laudo, idque meritò, quorum se isti imitatores esse dicunt: etsi in eis aliquid desidero: hos verò minimè, qui nihil illorum, nisi vitium, sequuntur, cùm à bonis absint longissimè.*

NOCT. CERT. MERO.] totam noctē cum æqualibus certatim potare.

PVTERE DIVRNO.] repete, *mero.* Sed cur non dixit *putêre diurnū*, vt dixit suprà *oluerūt vina?*

ET PEDE NVDO] Plutarchus in Catone Vticensi, πολλάκις δὲ ἀνυπόδητος, καὶ ἀχίτων εἰς τὸ δημόσιον προῄει μετ' ἄριστον, id est, sæpe autem sine calceis, & sine tunica in publicum prodibat à prandio.

EXIGVÆQVE TOGÆ TEXTORE] id est, exigua toga, vt sit μετωνυμία quemadmodum suprà epist. 1. per capillos ab inæquali tonsore decurtatos, capillos inæqualiter tonsos significat. quidam viri docti affirmant, scriptum esse in quodam cod. antiquo *tesquore.* ego eam scripturam nusquam reperi.

CATONEM] Vticensem, vt appâret ex Plutarcho.

REPRÆSENTET] repræsentare propriè locum habet in pecunia in diem debita, die præsenti soluenda. & diem promissi repræsentare, est promissum, antè quàm dies aduenerit, vel certè cùm aduenerit, exsoluere. ex quo *repræsentandi* verbo vtimur pro eo, quod est, rem, quæ abest, præsentem constituere, vt M. Tull. pro Sextio, *erat eo tēpore senatus in æde concordiæ, quod ipsum templum repræsentabat memoriam consulatus mei.* Cæsar lib. 1. de bell. Gall. *Itaque se, quod in longiorem diem collaturus fuisset, repræsentaturum esse.*

RVPIT HYARBIT, &c.] id est, dum Hyarbita Timagenis eloquentiam conatur imitari, dirupit sese, scilicet nimiùm contendendo, & clamando. sic M. Tull. epist. ad Marium lib. 7. *His ego tamen diebus, ludis scenicis, ne forte videar tibi non modò beatus, sed nec liber omnino fuisse, dirupi pæne me in iudicio Galli Caninij familiaris tui.* ex quo *dirupti* appellantur. ordo verborum est, lingua Hyarbitæ, æmula Timagenis, rupit Hyarbitam. conuenit autem interdum hoc verbum in stultos, & indoctos imitatores, cùm significare volumus, eos numquā eorum, quos ineptè imitantur, præstantiam assecuturos: vt hic, & sat. 3. lib. 2. ad extremum, *cùm magis, atque Se magis inflaret, non, si te ruperis* (inquit) *Par eris.* vide quę ad eum locum annotaui. Timagenem commemorat Suidas, aítque rhetorē fuisse Alexandrinum, vel, vt alij volunt, Ægyptium, à Gabinio captiuum Romam abductum: à Fausto Syllæ filio redemtum: Romæ rhetoricam docuisse, & sophisticam fecisse, vsque ad Augusti tempora vixisse: ad extremum interdictum ei esse

A docendi munere propter nimiam orationis libertatem, & maledicentiam, & ita reliquam ætatem in agro quodam Tusculano egisse, & vomere conantem à cena, interiisse. De Hyarbita nihil vmquam me legere memini.

TENDITQVE] & dum contendit, vt suprà Od. 29. lib. 1 *Socraticam & domum Mutare loricis Iberis Pollicitus meliora tendis.*

DECIPIT EXEMPLAR, &c.] id est. exemplar, in quo aliqua insunt vitia cum virtutibus coniuncta, imitatorem plerumque inducit, vt virtutibus omissis, vitia imitetur.

QVOD SI PALLEREM CASV, &c.] sat. 3. *aut argenti pallet amore.* & epistol. 1. lib. 1. *nulla pallescere culpa.*

BIBERENT EXSANGVE CVM.] pallorem meum imitari studentes. Cuminum exsangue appellat, quia pallidum reddit, id est, veluti exsanguem. Dioscor. lib. 3. de cumino, τρέπει δὲ καὶ χρῶτα ἐπὶ τὸ ὠχρότερον πινόμενόν τε, καὶ συγχριόμενον, id est, *cuminum immutat colorem, pallidioremque efficit, siue bibatur, siue illinatur.*
B Vsqueadeò autem hoc verum est, vt si qua mulier purpureum colorem faciei cerussa, aut alio aliquo fuco appinxerit, granis cumini mansis ruborem illum continuò amittat, & natiuum pallorem recipiat. κυμινοπρίστην vocant Græci, id est, *cumini sectorem*, hominem illiberalem, ac præparcum, ὑπερβολικῶς, quòd, cùm granum cumini sit minutissimum, insignem parsimoniam præ se ferat, ac declaret is, qui rem tantillam integram impendere, aut dare nolit, sed diuidat. Theocrit. εἰδ. ι. quod inscribitur ἐργατῖναι, Κάλλιον ὦ 'πιμελητὰ φιλάργυρε τὼς φακὸς ἕψειν Μὴ 'πιτάμῃς τὰν χεῖρα καταπρίων τὸ κύμινον. id est, Honestius est ô procurator auare, lenteis coquere ne manum incidas cuminum secans. vbi interpres εἰώθαμεν τοὺς ἄγαν φειδωλοὺς, κυμινοπρίστας καλεῖν. id est, solemus præparcos homines cumini sectores appellare. vtitur hoc nomine Aristoteles lib. 4. de moribus ad Nicom.

O IMITAT. SERV. PEC. &c.] non improbat Horatius imitationem, neque simpliciter reprehendit imitatores. Nam M. Tullius Demosthenem, & Isocratem imitatus est:
C Virgilius Homerum, Theocritum, Hesiodum: ipse Horatius Alcæum, Pindarum, Sapphonē, Archilocum, Simonidem, Sthesichorum, Anacreontem, ceteros. sed eos imitatores insectatur, atque exagitat, qui nimis seruiunt imitationi, nec quicquam audent ab eo, quem sibi proposuerunt imitandum, discedere, &, quod deterrimum est, vitiosissima quæque æmulantur. duo sunt igitur peccata stultorum imitatorum, quæ his duobus nominibus, *seruum pecus*, vt opinor, significantur: vnum, quòd nimis religiosè, &, pæne dicam, seruiliter imitantur: alterū, quòd ita tardi sunt, & hebetes, & peruersi, vt eorum, quorum similes esse, aut haberi volunt, vitia pro virtutibus imitentur: in quo pecudum similes esse, id est, communi sensu, & iudicio carere videntur: quos item notat M. Tull. lib. 2. de orat. his verbis, *Tum accedat exercitatio, qua illum, quem antea delegerit, imitando effingat, atque ita exprimat, non vt multos imitatores sæpe cognoui, qui aut ea, quæ facilia sunt, aut etiam illa, quæ insignia ac pæne vitiosa, consectantur imitando.*

D VT] quàm. sic suprà Od. 25. lib. 3. *vt mihi deuio Ripas, & vacuum nemus Mirari libet.*

IOCVM] risum. sat. 5. lib. 2. *Nequid tu perdas, neu sis iocus.*

VESTRI TVMVLTVS] vestri timores exanimes, vestræ conturbationes, & trepidationes. tumultus enim est timor multus, vt ait M. Tull. Philipp. 8. *Quid enim est aliud tumultus, nisi perturbatio tanta, vt maior timor oriatur? vnde etiam nomen ductum est tumultus.*

LIBERA PER VACVVM, &c.] vacuum dicitur, quod à nemine occupatum est. libera autem vestigia respondent illi, *seruum pecus.* gloriatur igitur Horatius, se vestigia in vacuo posuisse, & quidem libera: id est, se scriptionis genus à nemine adhuc occupatum, aut vsurpatum, liberè, & suo arbitratu secutum esse. sic Propert. lib. 3. *Primus ego ingredior puro de fonte sacerdos Itala per Graios Orgia ferre choros.* sic item Lucret. lib. 4. *Auia Pieridum peragro loca nullius antè Trita solo, iuuat integros accedere fonteis, Atque haurire: iuuátque nouos de-*
E *cerpere flores, Insignémque meo capiti petere inde coronam, Vnde prius nulli velarunt tempora Musæ.*

PRINCEPS] primus, vt sæpe aliàs. annot. ad Od. 16. lib. 1. *principi limo.*

REGET EXAMEN] tralatio ab apibus. qui suæ virtuti (inquit) suóque ingenio confidet, non dubitabit alijs præesse, seu præire: audebit se aliorum ducem profiteri. *fidet, reget* in tempore futuro excudendum curaui, octo codicibus veteribus fretus.

PARIOS EGO PRIM. IAMB. &c.] en, cur se paullo antè dixerit principem, id est, primum vestigia in vacuo posuisse. non enim negauerit Horatius se Græcos imitatum esse: sed suo iure gloriari potest, se primum è Latinis versus lyricos scripsisse, quamuis eorum Græci fuerint inuentores. sic Ode vltima lib. 3. *dicar ex humili potens Princeps Æolium carmen ad Italos Deduxisse modos.*

PARIOS] Archilochios. Archilochus enim Parius fuit. Iambis autem maximè vsus est in epod.
F NVMEROS] ῥυθμὸν, vel metrum. translatè dixit epist. 2. libr. 2. *Sed veræ numerósque, modósque ediscere vitæ.*

ANIMOSQVE] vim, & acrimoniam: spiritus, φρόνημα.

NON RES, ET AGENTIA] id est, non materiem, & verba iis similia, quæ Lycamben ad laqueum adegerunt. De Lycambe diximus in epod.

AC NE ME FOLIIS] id est, ac ne mihi idcircò minorem laudem tribuas, quòd numeros Archilochi, & legem carminis immutare nō sum ausus, ego iambos Archilochi, quamuis nulla ex parte à me immutatos, carmine Sapphico tamen, & Alcaïco temperaui, nempe in libris carminum. nonnulli aiunt, Sapphonem quoque, & Alcæum scripsisse iambicos versus, sed Archilochi versibus moderatiores.

TEMP. ARCH. MVS. PEDE MASC. SAPPHO, &c.] id est, Sapphica carmina, quæ scripsi in libris carminum, seu odarum, ad exemplum Sapphonis: & Alcaica, quæ ad Alcæi, temperant

A perant Archilochi iambos nimis acreis, & contumelioſos, quibus vſus ſum in lib. epod.

Masculа] vel quòd ita puellas amaret, vt ſolent viri, quódque cum eis tanquam mas, rem haberet: vel, quòd ingenio maſculo fuerit in eo, quod venuſtiſſimos & politiſſimos verſus ſcripſerit, neque in lanificio aliarum mulierum more ætatem conſumſerit, aut operam poſuerit: vel quòd animo forti ac virili fuerit in eo, quòd ſe è petra Leucade præcipitem in mare deijcere auſa ſit: quod magis placet Turnebo: mihi non item. Puto enim maſculam dici ob id potius, quòd virilia, & viris digna, non muliebria ſtudia coluerit ac tractarit.

Sed reb. et ord. disp. Nec soc. qv.] ordo eſt. ſed Archilochus apud me rebus, & ordine diſſimilis Archilocho illi, qui ſocerum illum ad ſuſpendium adegit non quærit ſocerum, &c.

Nec socervm qværit, &c.] de Archilocho ſup. ad Od. 6. epod. Pindarus εἰδ. β. πυθ. Archilocho ſuam maledicentiam nocuiſſe oſten-
B dit his verbis, ἐμὲ δὲ χρεὼν φεύγειν δάκος ἄδικον, κακαγορίαν. εἶδον γὰρ ἑκὰς ἐὼν τὰ πόλλ' ἐν ἀμαχανίᾳ ψογερὸν Ἀρχίλοχον. id eſt, me autem oportet fugere morſum iniuſtum, maledicentiam. Vidi enim, cùm longè abeſſem, ſæpè conſilij, & facultatum inopem maledicum Archilochum. Interpunctio vitioſa hunc locum obſcurabat: quam ego ſuſtuli: & nomē *diſpar* ad Archilochum refero, vt ſit hæc ſententia, Archilochus, quem ego meis verſibus exprimo, diſſimilis illi Archilocho, cuius verſus acerbiſſimi & attrociſſimi ſunt, neque ſocerum quærit, &c. Lycamben ſignificat.

Oblinat] dedécoret, infamem reddat, ignominia afficiat. verſibus atris autem, id eſt, verſibus contumelioſis, criminoſis, triſtibus, moleſtis, iniucundis, acerbis.

Hvnc] Archilochum: non, vt alij, Alcæum.

Non alio] non ab alio Latino Latinè expreſſum.

Fidicen] ego poëta Lyricus Latinus. vt Od. 3. lib. 4. *Quòd monſtror digito prætereuntium Romanæ fidicen Lyræ.*
C *Latinus* autem habent omnes cod. antiqui.

Ivvat immem. fer.] iuuat me, dum immemorata profero, legi oculis ingenuis, id eſt, hominum ingenuorum, & manibus teneri. cùm in vulgatis omnibus legeretur *ingeniis*, ego auctoritatem duorum lib. Vat. & Iann. Faern. Torn. & aliquot aliorū ſecutus, *ingenuis* excudendum curaui.

Ingratvs] qui cùm meorum librorum lectione domi delectetur ac iuuetur, gratiam mihi non referat, ſed foris & publicè non laudet.

Premat extra limen] foris vituperet, vel diſſimulet ſe eorum lectione delectari: laudes meas taceat.

Iniqvvs] inimicus, infenſus, maleuolus.

Non ego vent. plebis, &c.] Solebant indocti poetæ, & ijdem locupletes, cenis ſumtuoſis, muneribus, fideiuſſionibus, promiſſis, imperitæ multitudinis aſſenſum, atque approbationem emere, vt Horat. & hic, & in epiſt. ad Piſones oſtendit his verbis. *Si verò eſt, vnctum qui rectè ponere poſſit, Et ſpondere leui pro paupere, &c.* Allegoria D
eſt à comitiis, aut petitione magiſtratuum.

Ventosæ] mobilis. T. Liuius lib. 42. *quoſdam ventoſum ingenium præcipites ad omnia nouanda agebat.* ſup. epiſt. ad Celſum. *Romæ Tibur amem ventoſus, Tibure Romam.*

Venor] capto, colligo, aucupor. alia eſt metaphora.

Impensis cenarvm] cenis ſumtuoſis, & opiparis.

Et tritæ mvnere vestis.] ſic Perſ. ſat. 1. *ſcis comitem horridulum trita donare lacerna.* tritam veſtem intellige, non nouam.

Nobilivm script. avd.] criticus, qui audio ſcripta nobilium poetarum.

Et vltor] & qui eis viciſſim mea recito, ſic enim eos vlciſcor: vel qui caſtigo, & corrigo. vtraque explicatio probabilis eſt. nonnulli legi volunt, *& actor.* & ita ſe dicunt reperiſſe ſcriptum in vno libro manuſcr. Ego primùm vulgatam & receptam lectionem retineo, teſtificans me cùm libros manu ſcriptos, antiquiſſimos, numero 14. E
inſpexerim, & conſuluerim, in eorum nullo reperiſſe *& actor:* deinde, ſi quis quærat ex me ecquid probem, hoc *& actor*, reſpondeo non me æquè probare. neque tamen, ſiquis á me diſſentiat, iccircò aut eum reprehendo, aut eius iudicio meum antepono.

Grammaticas ambire tribvs] prenſare Grammaticos, vt mihi ſuffragentur, ſeu potius, vt meos libros ſuis diſcipulis ediſcēdos proponant. Etiam hic tralatio, ſeu allegoria eſt, ducta à comitiorum ratione. Nam qui honorem petebant, tribus ambibant, & eos, qui in ſua tribu gratia valebant, prenſabant. *Tribus* autem *grammaticas* poſuit pro tribus grammaticorum: & *tribus*, pro turba, & multitudine.

Pvlpita] vnde grammatici poetarū recentiorum ſcripta recitabāt, vel ab auctoribus recitata audiebant, & vel probabant, vel improbabant.

Hinc illæ lacrymæ] prouerbium notiſſimum ex Andr. Terent. vtitur M. Tull. in orat. pro Cœlio. *hinc illa lacrymæ nimirum, & hæc cauſa* F
eſt horum omnium ſcelerum, atque criminum.

Spissis indigna th. &c.] ſi dixi (inquit) ſcripta mea videri mihi frequenti hominum conuentu, & corona non eſſe digna, ideóque me pudore ingenuo, ne ea recitem, nugáſque magni æſtimē deterreri, rides Horati, ait aliquis. *ſpiſſis*, id eſt, frequentibus, crebris.

Nvgis add. pond.] nugas venditare, & oſtentare. in lib. de arte poet. *nugæq; canoræ.*

Rides.] εἰρωνεύῃ: diſſimulatione vteris, vel derides.

Iovis] Auguſti. iſta vni Auguſto vis recitare: tua ſcripta vis ab vno Auguſto legi, atque audiri.

Fidis enim manare] confidis te verſus edere quouis melle dulciores. *manare mella*, genus loquendi rariuſculum: vſitatius illud de art. poet. *Omne ſupervacuum pleno de pectore manat.* ſimile huic illud ibid. *ſtillabit amicis Ex oculis rorem.*

Tibi pvlcher] tuo iudicio bonus poeta: vel te vnum delectare, tibíque vni placere ſtudens: de aliis non laborans.

Ad

A AD HÆC] ad ea, quæ mihi ab illo dicta sunt.

NARIBVS VTI FORMIDO] ego non audeo inflexis naribus ea, quæ ille mecum loquitur, irridere. *narium inflexio* irridentium gestus est, vt sat. 6. lib. 1. *naso suspendis adunco Ignotos*. & sat. 8. lib. 2. *Balatro suspendens omnia naso*. Pers. *nimis vncis Naribus indulges*: μυκτηρίζειν dicunt Græci. acutæ nares autem, sagaces, & ad odorandum celeres intelliguntur: & qui acutis naribus sunt, ingeniosiores habentur: vt contrà qui obtusis, pingues & hebetes.

ET LVCTANTIS ACVTO, &c.] & ne ille, qui mecum pugnat, me vnguibus laceret, clamo, locum illum mihi displicere, videlicet theatrum.

ACVTO NE SECER VNGVI.] Licinius Caluus, *Vaga candida nympha quod secet vngui*. Carisius lib. 1. gramm. instit.

ET DILVDIA POSCO] Porphirio, seu Acro docet his ipsis ferè verbis, id temporis spatium, quod tribui solebat gladiatoribus ad digladiandi intermissionem, intra dies munerum gladiatoriorum, quibus pugnare debebant, B *diludia* appellari.

LVDVS ENIM GEN. TR. CERT.] gradatio, seu climax.

TREPIDVM] in quo trepidant ij, qui certamen ineunt. eiusdē generis est. illud, *Pallida mors*, & similia.

IRA TRVCEIS, &c.] vt sup. Od. 16. lib. 1. *Iræ Thyesten exitio graui Strauere, & altis vrbibus vltimæ Stetere causæ, cur perirent Funditus, &c.* truceis inimicitias autem dicit, hoc est, tristeis & horribileis vel quòd inimici truci & sæuo in eos quibus inimici sunt, aspectu, ac vultu solent esse.

ET FVNEB. B.] lugubre dixit Od. 1. libr. 2. *quod mare lugubris Ignara belli?*

20. AD LIBRVM SVVM.

VERTVNNVM, Ianúmq;, liber spectare videris:
C *Scilicet vt prostes Sosiorum pumice mundus:*
Odisti claueis, & grata sigilla pudico:
Paucis ostendi gemis: & communia laudas,
Non ita nutritus. fuge, quò discedere gestis.
Non erit emisso reditus tibi. quid miser egi?
Quid volui? dices, vbi quis te læserit. & scis
In breue te cogi, cùm plenus languet amator.
Quod si non odio peccantis desipit augur:
Carus eris Romæ, donec te deserat ætas. D
Contrectatus vbi manibus sordescere vulgi
Cœperis: aut tineas pasces taciturnus inerteis:
Aut fugies Vticam: aut vinctus mittêris Ilerdam.
Ridebit monitor non exauditus: vt ille,
Qui malè parentem in rupeis protrusit asellum
Iratus. quis enim inuitū seruare laboret?
Hoc quoque te manet, vt pueros elementa docentem
Occupet extremis in vicis balba senectus.
Cùm tibi sol tepidus plureis admouerit aureis: E
Me libertino natum patre, & in tenui re
Maiores pennas nido extendisse loquêris:
Vt, quantum generi demas, virtutibus addas.
Me primis vrbis belli placuisse, domíque:
Corporis exigui, præcanum, solib. aptū,
Irasci celerem, tamen vt placabilis essem.
Fortè meum si quis te percontabitur æuum:
Me quater vndenos sciat impleuisse decembreis,
Collegam Lepidum quo duxit Lollius anno. F

VERTVNNVM] Deum, qui præest rebus contrahendis, ac vertendis, id est, permutandis: vel ab amne verso dictum, vel ab eo, quòd anni vertentis poma percipiat. de quo Propert. libr. 4. *Quid mirare meas tot in vno corpore formas? Accipe Vertuni signa paterna Dei. Tuscus ego, Tuscis orior: nec pœnitet inter Prœlia Volscinos deseruisse focos: Nec me turba iuuat, nec templo lætor eburno. Romanum satis est posse videre forum.* cetera lege apud Propert. Propterea autem, quòd hic Deus ad omneis figuras, ac formas opportunus erat, credebatur etiam menteis hominum & cogitationes in rebus emendis, ac vendendis vertere, immutare, ac variè afficere. itaque mobili ingenio, & inconstanteis homines *iratis Vertunis natos* dicebant, vt Horat. sat. 7. lib. 2. *Vertunnis, quotquot sunt, natus iniquis.*

IANVMQVE] Iani templum, vel Iani statuam, cui proximæ erant librariorum columnæ: vel forum Romanum.

PROSTES

A PROSTES] venalis exponaris: à quo verbo *prostibulum*, locus, in quo prostant mulieres impudicæ, & scorta: & mulier *prostibula*.

SOSIORVM PVM. MVND.] id est, librariorum pumice expolitus. Sosij librarij & bibliopolę scriptores fuerunt, de quibus & libr. de arte poët. *Hic meret æra liber Sosiis*. solebant enim & veteres illi libros pellibus tegere, & pelleis pumice expolire, atque exæquare. Catull. ad Varum, *chartæ regiæ, noui libri, Noui vmbilici, lora rubra, membrana Desecta, plumbo, & pumice omnia æquata*. idem in primo carm. ad Corn. Nepotem, *Quoi dono lepidum, nouum libellum Arida modò pumice expolitum?* Tibul. lib. 3. eleg. 1. *Lutea sed niueum inuoluat membrana libellum, Pumex & canas tondeat arte comas*. ex quo pumicare: quod valet pumice defricare, atque expolire. Catullus in Egnatium *hoc sibi solet manè Dentem, atque rufam pumicare gingiuam*. sic enim legitur hic versus apud Apuleium, vt admonet Adr. Turnebus noster.

ODISTI CLAVEIS, ET GRATA, &c.] B cupis prodire in publicum: non vis domi contineri: odisti custodiam. claues ad claudendum comparatæ sunt: atque iccircò fortasse a claudendo dictæ, vt κλεῖδες παρὰ τὸ κλείειν.

PAVCIS OST. GEMIS] ægre fers, seu lamentaris, te à paucis legi, neque omnium oculis patere.

GESTIS] cupis. in epist. de arte. *gestit paribus colludere*.

EMISSO] edito. ibid. *Et semel emissum volat irreuocabile verbum*. hoc dicit, vbi semel emissus à me fueris, & diuulgatus, non licebit tibi ad me reuerti.

NON ITA NVTRITVS] non ita educatus, id est, non eo consilio à me conscriptus, vt in manus hominum peruenires. est enim perpetua allegoria.

DISCEDERE] lib. vnus vatic. & Tornes. & Clericanus, Nicotianus, Russardinus, meus, habēt *descendere*.

ET SCIS IN BR. TE COGI, CVM, &c.] C & scis te complicari, & contrahi, cùm lector paullo antè tui cupidus, legendo defessus est: vel scis, te non totum legi, scis multa à languido lectore præteriri, vt alij volunt. ego tamen priorem explicationem puto esse probabiliorem. T. Liuius lib. 39. loquens de commentario quodam, quem à Philippo patre acceperat Demetrius, *Erant autem* (inquit) *de rebus singulis in breue coacta causæ*.

PLENVS] vel legendo defessus, & satietate legendi affectus: vel, vt alij volunt, cibo satur: quod minus probo.

QVOD SI NON ODIO, &c.] i. Quòd si non odio tui, qui me inuito, & repugnante exire cupis, vaticinor, ac desipio, tantisper placebis Romæ, dum nouus eris. noua enim vulgò placere solent: vetera non item. licet autem hæc referre ad versus ipsos, seu potius ad chartas, & membranas, quæ posteaquàm legentium manibus tractatæ sordeis contraxerunt, negliguntur, & vel à tineis, & blaptis exeduntur, vel salsamentariis, & pharmacopolis ad suas merceis inuoluēdas, & integendas vsui sunt, vel ex eis fiunt opistographa epistolarum. D

DONEC TE DESERAT ÆTAS] donec cōsenueris. *ætas*, id est, iuuenta.

AVT FVGIES VTIC.] aut exsulabis, & ex Italico solo pellêris. tralatio ab animatis, & ratione vtentibus ad rem inanimam. fortasse significat hic voluntariam fugam, posteriore versu necessariam propter verbum *vinctus*: & hæc referenda sunt ad bellorum ciuilium calamitatem: vt prædicat Horatius, eos casus suo libro imminere, quos complures nobiles & noti Romani propter bella ciuilia subierunt, ac pertulerunt. Est autem Vtica vrbs in Aphrica, in qua Cato minor mortem sibi conciuit: vnde dictus Vticensis.

AVT VINCT. MITT. ILERD.] solebant veteres, epistolas in tabulis, seu chartis conscribere, easque alia charta, quæ plerumque erat intus exarata, operire: deinde lino obligare: postremò obsignare. eæ autem chartæ, quibus litteræ integebantur, appellabantur opistographa, quia à tergo inscriptæ declarabant ad quem mitterentur. E Significat igitur, homines ex libro suo integumenta litterarum facturos. sciendum est autem, libros veterum vna tantùm ex parte fuisse exaratos: iccircoque volumina dicebantur, quia in vnum con uoluebātur. itaque ex eis opistographa facere licebat, quod non item ex nostris licet.

RIDEBIT MON. NON EXAVD.] ego, qui te toties frustrà præmonuerim, vt ne in publicum prodires, ridebo. vtitur hoc nomine suprà epist. ad Loll. 2. *Protinus vt moneam, si quid monitoris eges tu*. & de arte poët. *monitoribus asper*.

MALE PARENTEM. &c.] non parentem: prouerbij similitudinem gerit. conuenit autem in eum, qui neque per se sapit, neque alteri benè consulenti, benèque præcipienti obtemperat. notum est illud Hesiodi, οὗτος μὲν πανάριστος, ὃς αὐτὸς πάντα νοήσει Φρασσάμενος, τά τ' ἔπειτα καὶ ἐς τέλος ᾖσιν ἀμείνω, &c. id est, *Optimus ille quidem est, qui per se mente, animóque Omnia perlustrat, quæ sint meliora futura Postea ad exactæ vsque nouissima tempora vitæ, &c.* quod citat Aristot. lib. 1. de morib. ad Nicomach. T. Li- F uius vsurpat libro 32. vt aliàs annotauimus. *protrusit* autem excudendum curaui duorum lib. Vatic. Raïn. Card. Iannoct. Faër. Torn. Clericanorū, Nicotian. Russard. auctoritatem secutus.

QVIS ENIM INVIT. SERV. LAB.] nam *Inuitum qui seruat, idem facit occidenti*: epist. de arte poët. Terent. tamen Heaut. *Atque hunc difficile, inuitum seruare t senem*,

TE MANET] tibi impendet, tibi euenturum est: vt Od. 28. lib. 1.

CVM TIBI SOL TEPIDVS, &c.] id est, cùm hora diei tertia, aut quarta, quo tempore solis calor inualescit, plureis habueris auditores. Lucret. lib. 4. *vt omne Humanum genus est auidum nimis auricularum*,

ME LIBERTINO NATVM PATRE &c.] dices me patre libertino natum esse. vt sat. 6. lib. 1. *Nunc ad me redeo libertino patre natum*.

A Et in tenvi re maiores pennas, &c.] id est, dices me in angusta, & parua re familiari natum, virtute tamen & ingenij præstantia tenuitatem, & humilitatem generis mei illustrasse, atque extulisse. tractum ab auium pullis, qui paulatim plumis nascentibus nidos suos superant.

Me primis vrbis, &c.] sic sat. 1. lib. 2. *tamen me Cum magnis vixisse inuita fatebitur vsque Inuidia*. quos hic primos vrbis dicit, *primores populi* appellauit sat. illa 1. lib. 2.

Belli, domiqve] aduerbia sunt. sic epist. ad August. in extr. *belli spectata, domiq; Virtus*. M. Tull. in Bruto, *omissis illis diuinis consiliis, quibus sæpe constituta est Imperatorum sapientia salus ciuitatis aut belli, aut domi*.

Corporis exigvi] sat. 3. lib. 2. *longos imitaris, ab imo Ad summum totus moduli bipedalis*.

Præcanvm] canum ante tempus. solet autem præmatura canities accidere & iracundis natura, & calamitosis, diuturnóque animi mærore affectis, quod cõfirmat Pind. εἰδ. δ. φύονται δὲ καὶ νέοις ἐν ἀνδράσι πολιαὶ θαμὰ καὶ παρὰ τὸν ἁλικίας ἐοικότα χρόνον.
B id est, nascuntur autem etiam iuuenibus cani crebrò præter ætatis conueniens tempus. Traditum est ab antiquis si quis mærore affectus, & luctu graui oppressus non lacrymetur, præsertim ætate media, fore vt statim canescat: sin lacrymari possit, canitiem illam prematuram vitatarum.

Solibvs aptvm] locis apricis gaudentem.

Irasci celerem] ὀξύθυμον, ὀξύχολον, ὀργίλον, irritabilem, iracundum. irasci celerem autem Græcum loquendi genus.

Tamen vt placab. essem] & facilè placantur, & citò desinunt irasci homines iracundi, quod quidem est in eis optimum, vt scribit Aristot. lib. 4. de morib. ad Nicom. παύονται δὲ ταχέως, ὃ καὶ βέλτιστον ἔχουσι. & M. Tullius ait libr. 1. epistol. ad Attic. *irritabileis animos esse optimorum sæpe virorum, & eosdem placabileis: & esse hanc agilitatem, mollitiémque naturæ plerumq; bonitati*. Idem epist. ad Qu. Fratr. lib. 1. paullo aliter, *Si implacabiles* (inquit) *sunt iracundiæ, summa est acerbitas: sin autem exorabiles, summa leuitas: quæ tamen* (*vt in malis*) *acerbitati anteponenda est*. Hom. ἰλ. ν. Ἀλλ' ἀκεώμεθα θᾶσσον, ἀκεσταὶ δὲ φρένες ἐσθλῶν. id est, sed placemur citius: placabiles autem sunt bonorum mentes. Eurip. Medea, Γυνὴ γὰρ ὀξύθυμος, ὡς δ' αὔτως ἀνὴρ, Ῥάων φυλάσσειν, ἢ σιωπηλὸς σοφός: quibus versibus significat, viros & mulieres iracundos facilius caueri posse, quàm tectos, atque obscuros.

Me qvater vnd. sc. impl. dec.] sciat me quadraginta quatuor annos compleuisse.

Collegam Lepid. qvo d. &c.] id est, anno ab vrbe condita ccccxxxiii, cùm igitur natus sit Horatius L. Manlio Torquato, & L. Aurelio Cotta coss. vt suprà cognouimus Od. 13. epod. *Tu vina Torquato moue consule pressa meo*: hi autem consules fuerint anno ab vrbe condita ccccxcvii. relinquitur, vt Hor. Qu. Æmilio Lepido, M. Lollio consulibus, annos quadraginta quattuor expleuerit. E

Dvxit] coniunctum habuit. neque huius verbi vis ad sorteis est referenda, vt vult Porphyrio. non enim sortibus, sed suffragiis fiebát coss.

A # EPISTOLARVM LIBER D

SECVNDVS:

AD AVGVSTVM.

CVM tot ſuſtineas, & tanta negotia ſolus:
Res Italas armis tuteris: moribus ornes:
Legibus emendes: in publica commoda peccem,
Si longo ſermone morer tua tempora, Cæſar.
Romulus, & Liber pater, & cum Caſtore Pollux,
Poſt ingentia facta, deorum in templa recepti,
Dum terras, hominumq; colunt genus: aſpera bella
Componunt: agros aſsignant: oppida condunt:
B *Plorauere ſuis non reſpondere fauorem* E
Speratum meritis. diram qui contudit hydram:
Notáque fatali portenta labore ſubegit.
Comperit inuidiam ſupremo fine domari.
Vrit enim fulgore ſuo, qui prægrauat arteis
Infra ſe poſitas: extinctus amabitur idem.
Præſenti tibi maturos largimur honores:
Iurandáſque tuum per nomen ponimus aras,
Nil oriturũ aliàs, nil ortum tale fatentes.
Sed tuus hic populus ſapiens, & iuſtus in vno.
Te noſtris ducibus, te Graijs anteferendo
C *Cetera nequaquam ſimili ratione, modóque*
Æſtimat: &, niſi quæ terris ſemota, ſuiſque
Temporibus defuncta videt: faſtidit, & odit:
Sic fautor veterum, vt tabulas peccare vetanteis,
Quas bis quinque viri ſanxerunt, fœdera regum,
Vel Gabijs, vel cum rigidis æquata Sabinis,
Pontificũ libros, annoſa volumina vatũ,
Dictitet Albano Muſas in monte locutas.
Si quia Græcorũ ſunt antiquiſsima quæq;
Scripta, vel optima: Romani penſantur eadem
Scriptores trutina: non eſt quòd multa loquamur:
Nil intra eſt oleam, nil extrà eſt in nuce duri.
Venimus ad ſummum fortunæ. pingimus, atque
Pſallimus, & luctamur Achiuis doctius vnctis.
Si meliora dies, vt vina, poemata reddit:
Scire velim, pretium chartis quotus arrogat annus. F
Scriptor ab hinc annos centum qui décidit, inter
Perfectos, veteréſque referri debet, an inter
Vileis, atque nouos? excludat iurgia finis:
Eſt vetus, atque probus, centum qui perficit annos.
Quid? qui deperijt minor vno menſe, vel anno:
Inter quos referendus erit? veteréſne poëtas:
An quos & præſens, & poſtera reſpuet ætas

A ætas?
Iste quidē veteres inter ponetur honestè,
Qui vel mense breui, vel toto est iunior anno.
Vtor permisso, caudæq; pilos vt equinæ
Paulatim vello: & demo vnum: demo etiam vnum:
Dum cadat elusus ratione ruentis acerui,
Qui redit ad fastos, & virtutem æstimat annis:
Miraturq; nihil, nisi quod Libitina sacrauit.
Ennius & sapiens, & fortis, & alter Homerus,
Vt critici dicunt, leuiter curare videtur,
B Quò promissa cadant, & somnia Pythagoréa.
Næuius in manibus non est: & mentibus hæret
Pæne recēs: adeò sanctum est vetus omne poema.
Ambigitur quoties vter vtro sit prior: aufert
Pacuuius docti famam senis: Attius alti:
Dicitur AfranI toga cōuenisse Menādro:
Plautus ad exemplar Siculi properare Epicharmi:
Vincere Cæcilius grauitate: Terentius arte.
Hos ediscit: & hos arcto stipata theatro
C Spectat Roma potens: habet hos, numerátque poetas
Ad nostrū tēpus LiuI scriptoris ab æuo
Interdum vulgus rectum videt: est vbi peccat.
Si veteres ita miratur, laudatq; poetas,
Vt nihil anteferat, nihil illis cómparet: errat.
Si quædam nimis antiquè, si pleraq; durè
Dicere credit eos, ignauè multa fatetur:
Et sapit, & mecum facit, & Ioue iudicat æquo.
Non equidem insector: delendáque carmina LiuI
Esse reor: memini quæ plagosum mihi paruo D
Orbilium dictare: sed emendata videri,
Pulchráque, & exactis minimùm distantia, miror.
Inter quæ verbum emicuit si forte decorum, &
Si versus paullo cōcinnior vnus & alter:
Iniustè totum ducit, vendítque poema.
Indignor quicquam reprehendi, nō quia crassè
Compositum, illepidéve putetur: sed quia nuper:
Nec veniam antiquis, sed honorem, & præmia posci.
Rectè, nécne crocum, florésque perambulet Attæ E
Fabula, si dubitē: clament perijsse pudorē
Cuncti pæne patres, ea cùm reprehendere coner,
Quæ grauis Æsopus, quæ doctus Roscius egit:
Vel quia nil rectum, nisi, quod placuit sibi, ducunt:
Vel quia turpe putant parêre minoribus: &, quæ
Imberbes didicere, senes perdenda fateri.
Iam, Saliare Numæ carmen qui laudat, & illud,
Quod mecum ignorat, solus vult scire videri: F
Ingenijs non ille fauet, plauditq; sepultis:
Nostra sed impugnat: nos, nostráque liuidus odit.
Quòd si tā Græcis nouitas inuisa fuisset,
Quàm nobis: quid nunc esset vetus? aut quid haberet,
Quod legeret, tereretque viritim publicus vsus?
Vt primùm positis nugari Græcia bellis
Cœpit, & in vitium fortuna labier æqua:
Nunc athletarū studijs, nūc arsit equorū:
Marmoris, aut eboris fabros, aut æris amauit:

Suspen

A *Suspendit picta vultum, mentémque tabella:* (dis:
Nunc tibicinibus, nunc est gauisa tragœ-
Sub nutrice, puella velut si luderet infans: (quit.
Quod cupidè petiit, maturè plena reli-
Quid placet, aut odio est, quod non mutabile credas?
Hoc paces habuere bonæ, ventiq; secūdi.
Romæ dulce diu fuit, & sollemne reclusa
Manè domo vigilare, clieti promere iura,
Cautos nominibus certis expendere nummos,
Maiores audire, minori dicere, per quæ
B *Crescere res posset, minui damnosa libido.*
Mutauit mentem populus leuis, & calet vno
Scribendi studio. pueri, patrésq; seueri
Fronde comas vincti cenant, & carmina dictant.
Ipse ego, qui nullos me affirmo scribere versus:
Inuenior Parthis mēdacior: & prius orto
Sole, vigil calamum, & chartas, & scrinia posco.
Nauem agere ignarus nauis timet. abrotonum ægro
Non audet, nisi qui didicit, dare. quod medicorum est,
C *Promittūt medici: tractāt fabrilia fabri.*
Scribimus indocti, doctique poemata passim. (quantas
Hic error tamen, & leuis hæc insania
Virtutes habeat, sic collige. vatis auarus
Non temere est animus: versus amat: hoc studet vnum:
Detrimenta, fugas seruorū, incēdia ridet:
Nō fraudem socio, puerόve incogitat vllā
Pupillo: viuit siliquis, & pane secundo:
Militiæ quamquam piger, & malus: vtilis vrbi.
Si das hoc, paruis quoque rebus magna iuuari:

Os tenerū pueri, balbúmq; poeta figurat: D
Torquet ab obscænis iam nunc sermonibus aurem:
Mox etiam pectus præceptis format amicis,
Asperitatis, & inuidiæ corrector, & iræ
Rectè facta refert: orientia tēpora notis
Instruit exemplis: inopē solatur, & ægrū.
Castis cum pueris ignara puella mariti
Disceret vnde preces, vatem ni musa dedisset?
Poscit opem chorus, & præsentia numina sentit:
Cælesteis implorat aquas docta prece blādus:
Auertit morbos: metuenda pericula pellit: E
Impetrat & pacem, & locupletem frugibus annum.
Carmine dij superi placantur, carmine Manes.
Agricolæ prisci fortes, paruóque beati,
Condita post frumenta leuantes tempore festo
Corpus, & ipsum animum spe finis dura ferentem,
Cum socijs operū, & pueris & cōiuge fida
Tellurem porco, Siluanum lacte piabant,
Floribus, & vino Genium memorem breuis æui. F
Fescenina per hunc inuenta licentia morē
Versibus alternis opprobria rustica fudit:
Libertásq; recurrēteis accepta per annos
Lusit amabiliter, donec iā sæuus apertam
In rabiē verti cœpit iocus, & per honestas
Ire minax impunè domos. doluere cruēto
Dente lacessiti. fuit intactis quoque cura
Cōditione super cōmuni. quin etiam lex,
Pœnáque lata, malo quæ nollet carmine quenquam
Describi. vertēre modū, formidine fustis
Ad benedicendum, delectandúmque redacti.

A Græcia capta ferum victorem cepit: & arteis
Intulit agresti Latio. sic horridus ille
Defluxit numerus Saturnius, & graue virus (æuum
Munditiæ pepulere. sed in longum tamen
Manserũt, hodieq; manẽt vestigia ruris.
Serus enim Græcis admouit acumina chartis: (pit,
Et post Punica bella quietus, quærere cœ-
Quid Sophocles, & Rhespis, & Æschylus vtile ferrent.
Tentauit quoq; rẽ si dignè vertere posset:
Et placuit sibi natura sublimis, & acer.
B Nam spirat tragicum satis: & feliciter audet:
Sed turpem putat in scriptis, metuitq; lituram. (bere
Creditur, ex medio quia res arcessit ha-
Sudoris minimùm: sed habet comœdia tanto (Plautus
Plus oneris, quanto veniæ minus. auspice,
Quo pacto parteis tutetur amãtis ephebi:
Vt patris attenti, lenonis vt insidiosi:
Quantus sit Dorsennus edacibus in parasitis: (socco.
Quàm non astricto percurrat pulpita
Gestit enim nummum in loculos dimittere, post hoc
C Securus cadat, an recto stet fabula talo.
Quẽ tulit ad scenam vẽtoso gloria curru,
Exanimat lentus spectator: sedulus inflat.
Sic leue: sic paruum est, animum quod laudis auarum (me
Subruit, aut reficit. valeat res ludicra, si
Palma negata, macrum: donata reducit opimum. (poetam
Sæpe etiam audacem fugat hoc terretq;
Quòd numero plures, virtute, & honore minores,
Indocti, stolidíque, & depugnare parati,
Si discordet eques, media inter carmina poscunt

Aut vrsum, aut pugiles. his nam plebecula gaudet. D
Verùm equitis quoque iam migrauit ab aure voluptas (na.
Omnis ad incertos oculos, & gaudia va-
Quatuor, aut plureis aulæa premũtur in horas, (que cateruæ.
Dum fugiunt equitum turmæ, peditúm-
Mox trahitur manibus regum fortuna retortis.
Esseda festinant, pilenta, petorrita, naues:
Captiuum portatur ebur, captiua Corinthus
Si foret in terris, rideret Democritus, seu
Diuersum cõfusa genus pãthera camelo, E
Siue elephas albus vulgi conuerteret ora:
Spectaret populum ludis attentius ipsis,
Vt sibi præbentẽ mimo spectacula plura.
Scriptores autẽ narrare putaret asello
Fabellã surdo. nam quæ peruincere voces
Eualuere sonum, referunt quem nostra theatra? (re Tuscum:
Garganum mugire putes nemus, aut ma-
Tanto cum strepitu ludi spectantur, & artes,
Diuitiæq; peregrinæ: quib. oblitus actor
Cùm stetit in scena, concurrit dextera læuæ. (ergo
Dixit adhuc aliquid? nil sanè. quid placet
Lana Tarentino violas imitata veneno. F
Ac ne fortè putes, me, quæ facere ipse recusem,
Cùm rectè tractent alij, laudare malignè:
Ille per extentum funem mihi posse videtur
Ire poeta, meũ qui pectus inaniter angit,
Irritat, mulcet, falsis terroribus implet,
Vt magus: & modò me Thebis, modò ponit Athenis. (malunt,
Verùm age, & his, qui se lectori credere
Quàm spectatoris fastidia ferre superbi:
Curam redde breuem: si munus Apolline dignum

Vis

A Vis cōplere libris & vatib. addere calcar:
Vt studio maiore petāt Helicona virētē.
Multa quidem nobis facimus mala sæpe poetæ:
(Vt vineta egomet cædam mea) cùm tibi librum
Sollicito damus, aut fesso: cùm lædimur, vnum
Si quis amicorum est ausus reprendere versum:
Cùm loca iam recitata reuoluimus irreuocati:
Cùm lamentamur, non apparere labores
Nostros, & tenui deducta poemata filo:
B Cùm speramus, eò rem venturam, vt, simulatque
Carmina rescieris nos fingere, commodus vltrò
Arcessas, & egere vetes, & scribere cogas.
Sed tamen est operæ pretium cognoscere, qualeis
Ædituos habeat belli spectata, domíque
Virtus, indigno non committenda poetæ.
Gratus Alexandro regi Magno fuit ille
Cherilus, incultis qui versibus, & malè natis
Rettulit acceptos, regale nomisma, philippos.
C Sed veluti tractata notam, labémque remittunt
Atramenta, ferè scriptores carmine fœdo
Splendida facta linunt. idē rex ille, poema
Qui tam ridiculum, tam carè prodigus emit:
Edicto vetuit, nequis se præter Apellem,
Pingeret: aut alius Lysippo duceret æra,
Fortis Alexandri vultum simulantia. quòd si
Iudicium subtile videndis artibus illud
Ad libros, & ad hæc Musarum dona vocares:
Bœotum in crasso iurares aëre natum.

At neq; dedecorant tua de se iudicia, atq; D
Munera, quæ multa dantis cum laude tulerunt
Dilecti tibi Virgilius, Variúsq; poetæ:
Nec magis expressi vultus p aenea signa,
Quàm per vatis opus mores, animique virorum
Clarorum apparent. nec sermones ego mallem
Repenteis per humum, quàm res componere gestas:
Terrarúmque situs, & flumina dicere, & arceis
Montibus impositas, & barbara regna, tuisq;
Auspicijs totum confecta duella per orbē, E
Claustráq; custodē pacis cohibentia Ianū,
Et formidatam Parthis, te principe, Romam:
Si, quantum cuperem, possem quoque: sed neque paruum
Carmen maiestas recipit tua: nec meus audet
Rem tentare pudor, quam vires ferre recusent,
Sedulitas autē stultè quem diligit, vrget:
Præcipuè cùm se numeris commendat, & arte.
Discit enim citius, meminitq; libentius illud,
Quod quis deridet, quàm, quod probat, & veneratur. F
Nil moror officium, quod me grauat: ac neque ficto
In peius vultu proponi cereus vsquam:
Nec prauè factis decorari versibus opto,
Ne rubeam pingui donatus munere: & vnà
Cum scriptore meo capsa porrectus aperta,
Deferar in vicum vendentem tus, & odores,
Et piper, & quicquid chartis amicitur ineptis.

A SVSTINEAS] sustinere negotium, dictum, vt *sustinere onus*. Sallust. coniur. Catil. *fortè libuit attendere, quæ res maximè tanta negotia sustinuisset.*

RES ITALAS ARM. TVTERIS] libri aliquot veteres habent, *tuearis*.

MORIBVS ORNES] bona & recta institutione, & disciplina, seu bonis institutis ornes.

LEGIB. EM.] leges enim ex malis moribus natæ sunt, atque ad emendationem peccatorum voluntariorum & non voluntariorum comparatę sunt. Oda 24. lib. 3. *Quid tristes querimoniæ, Si non supplicio culpa reciditur? Quid leges sine moribus Vanæ proficiunt?*

ROMVL. ET LIB. P.] Augustum cum Libero, Castore, & Polluce, Hercule, Romulo comparat, ostendítque melius actum esse cum Augusto, quàm cum illis, propterea quòd illi post mortem denique diuinos honores ab hominibus sint consecuti, cùm eis viuis de humano genere optimè meritis non satis magnam gratiam retulissent: Augustus autem viuus, vidénsque diuinis honoribus B à populo Ro. afficiatur: qua in re cùm populi Ro. sapientiam, ac iustitiam magnopere probet, túm negat eum ceteris in rebus eandem iudicandi prudentiam adhibere, quippe qui vetera nouis omnibus anteponat, nihilque magni admodum æstimet, nisi auctoritatem, & dignitatem quandam ætate compararit.

LIBER PATER] Cur Dionysus, seu Bacchus Liber pater à Romanis appellatur? an quòd libertatis parens & effector sit iis, qui bibunt? Nam vulgò homines libertate dicēdi, & audacia complentur in poculis, & in ebrietate. an quod libamina præbuit? an à Dionyso Eleuthereo eo, qui Eleutheris Bœotia vrbe colebatur? hæc ex Plutarcho. Ῥωμαικοῖς.

ET CVM CASTORE POLL.] Oda 3. lib. 3. *Hac arte Pollux, & vagus Hercules Innisus arceis attigit igneas, &c.*

POST INGENTIA FACTA] posteaquam maxima, & memorabilia facinora ediderunt: post res fortissimè & præclarissimè gestas.

C DEORVM IN TEMPL.] M. Tull. libr. 3. de nat. deorum, *Iam verò in Græcia multos habent ex hominibus deos, Alabandum Alabandij, Tenedij Tenem: Leucotheam, quæ fuit Ino, & eius filium Palæmonem: cuncta Græcia Herculem, Æsculapiū, Tyndaridas: Romulū nostri, aliósque complureis, quos quasi nouos, & ascriptitios ciueis, in cælum receptos putant.*

DVM TERR. HOMINVMQVE COL. GEN.] dum viuunt, & versantur cum hominibus.

PLORAVERE] quæsti sunt, ingemuerunt, ᾤμωξαν. sic sæpè aliàs: & pluribus locis iam admonuimus: sup. epist. ad lib. *Paucis ostendi gemis.*

NON RESPOND. FAVO. &c.] id est, eum fauorem, quem à populo sperabant, non esse suis in eum meritis parem. sic loquitur sat. 8. lib. 2. *eoq́; Responsura tuo numquam est par fama labori.*

DIRAM QVI CONTVDIT HYDRAM] Hercules, vt sup. Od. 4. lib. 4. *Non hydra secto corpore firmior Vinci dolentem creuit in Herculem.*

NOTAQVE FATALI PORT. LAB. S.] labores Herculis cōmemorat Lucr. procemio lib. 5.

COMPERIT INVID. SVPR. &c.] nam D eius, qui inuidia laborat, interitu, extinguitur inuidia, vt Od. 24. lib. 3. *Virtutem incolumem odimus, Sublatam ex oculis quærimus inuidi.* Propert. lib. 3. eleg. 1. *Omnia post obitū fingit maiora vetustas, Maius ab exsequiis nomen in ora venit.* Sic Demosth. περὶ στεφάνου, Τίς γὰρ οὐκ οἶδε τῶν πάντων, ὅτι τοῖς μὲν ζῶσι πᾶσιν ὕπεστί τις ἢ πλείων, ἢ ἐλάττων φθόνος· τοὺς τεθνεῶτας δὲ οὐδὲ τῶν ἐχθρῶν οὐδεὶς ἔτι μισεῖ? id est, *quis enim nescit, eos omneis, qui viuūt, inuidia magis, aut minus laborare: mortuos autem ne inimicorum quidem cuiquam odio esse?* Idem oratione περὶ παραπρεσβ. καὶ μὴν τῶν ἄλλων ἀγαθῶν οὐ μέτεστι τοῖς τεθνεῶσιν· οἱ δὲ ἐπὶ τοῖς καλῶς πραχθεῖσιν ἔπαινοι, τῶν οὕτω τετελευτηκότων ἴδιον κτῆμα εἰσίν· οὐδὲ γὰρ ὁ φθόνος αὐτοῖς ἔτι, πνικαῦτα ἐναντιοῦται. id est, Atqui aliorum quidem bonorum nullius mortui sunt participes. Laudes verò ob actiones honestas ac præclaras tributæ, eorum, qui ita mortui sunt, propria possessio est. Nam neque inuidia tum eis amplius aduersatur.

VRIT ENIM FVLG. SVO, QVI, &c.] id est, qui virtute, aut arte aliqua ceteris omnibus, E qui eandem artem, ac virtutem colunt, antecellit, illis acerbum dolorem commouet, sibi odium & inuidiam conflat. ignauis enim, inertibus, miseris inuidet nemo: sed viris fortibus, strenuis, industriis, ac fortunatis: vt sat. 3. lib. 2. *Inuidiam placare paras virtute relicta.* nimio autem splendore oculos præstingui, annotatum est ad Od. 2. lib. 2.

QVI PRÆGR. ARTEIS] qui artifices se inferiores sua præstantia quodammodo onerat, atque opprimit.

EXTINCTVS] id est, mortuus. nam, vt lux pro vita, sic nox, & tenebræ pro morte vsurpantur à scriptoribus. Eurip. Hippol. cor. οὐ γὰρ οἶδ᾽ ἀνεῳγμένας πύλας ἅδου, φάος δὲ λοίσθιον βλέπων τόδε. id est, nescio enim mihi apertas esse Orci portas, lucem autem me hanc vltimam videre. M. Tull. Tuscul. 2. *tamen obijciebatur interdum animo metus quidam, & dolor cogitanti, fore aliquando finem huius lucis.* Horat. Od. 28. lib. 1. *sed omneis vna manet nox.* iam extinctus compositum est ab *ex*, & *stinguo*, quo verbo F vtitur Lucret. lib. 2. *stinguique colorem.* ab eodem sunt hæc, *distinguo, restinguo, præstinguo*, quod postremum in omnibus libris impressis corruptum est. Nam, vbicumque legitur *perstringere*, seu *præstringere oculos*, seu *aciem oculorum* apud M. Tull. Plautum, & cæteros, legendū *præstinguere* vt hoc dicam ἐν παρόδῳ.

AMABITVR IDEM] Nam (vt inquit Plautus Captiuis.) *Tum denique omnes nostra intelligimus bona, Quom, quæ in potestate habuimus, ea amisimus.*

PRÆSENTI TIBI] sic suprà Od. 5. lib. 3. *præsens Diuus habebitur Augustus, adiectis Britannis Imperio grauibúsque Persis.* Seruius ad illum Virg. locum Tityro, *Namque erit ille mihi semper deus* notat, *semper, idque & post mortem & dum viuit. Alij enim imperatores post mortem demum in numerum deorum referuntur: Augustus autem templa viuus meruit. Horatius, Præsenti tibi maturos, &c.*

MATVROS] non exspectata morte delatos: tempestiuos. Plato libr. 7. de rep. scribit, non esse tutum viuos carminibus, laudationibus, encomiis

A miis afficere, his verbis, τοὺς γε μὴν ἔτι ζῶντας ἐγκωμίοις τε, καὶ ὕμνοις τιμᾷν οὐκ ἀσφαλὲς πρὶν ἂν ἅπαντά τις τὸν βίον διαδραμὼν τέλος ἐπιστήσηται καλόν.

Ivrandas] quibus delatum erat iusiurandum, ij ad aram iurabant. M. Tull. pro Flacco. *ergo is, qui si aram tenens iuraret, crederet nemo: per epistolam, quod volet, iniuratus probabit?* Iurandas igitur per nomen tuum, id est, ad quas per nomen tuum iuraturi sumus.

Sed tvvs hic pop.] populus Rom. (inquit) in eo est prudēs existimator, & æquus rerum æstimator, quòd te diuinis honoribus afficit, & quod te superioribus omnibus ducibus tùm Græcis, tùm Latinis anteponit: in ceteris non perinde rectè sentire reperitur.

Terris semota] sublata ex hominum conspectu, &, pæne dicam, mortua, id est, quorum auctores multis antè seculis mortui sint.

Svisqve temp. def.] idem dicit: hoc est, quæ peruetera facta sint: vel quorum tempora abierunt, defluxerunt, ac præterierunt.

B Fastidit] aspernatur, ac respuit. suprà epist. 3. lib. 1. *Fastidire lacus, & riuos, &c.*

Sic favtor vet. vt tab. &c.] id est, qui ita fauet veteribus, & antiquitati, vt leges XII. tabularum, quas decemuiri conscripserunt, Solonis leges imitati: & fœdera regum Romanorum cum Gabiis, aut Sabinis icta: & ius Pontificium, & annaleis à pontificibus conscriptos, & Vatum prædicta, dictitet à Musarum ore fluxisse. Sic M. Tull. primo lib. de legibus eos irridet, imperitósque, ac tardos esse existimat, qui cum Egeria Numam esse collocutum, & ab aquila Tarquinio apicem impositum putent.

Annosa volvm. vat.] vatum carmina: in quibus fuit Cn. Marcius, quem commemorat T. Liuius lib. 5. annal. eiúsque duo vaticinia profert: vnum, quo prædicebatur pugnæ Cannensis euentus: alterum, quo iubebantur Romani ludos Apollinareis instituere, si victores esse vellent. *Priore carmine* (inquit Liuius) *Cannensis prædicta clades in hæc fermè verba erat.* fermè additum est à

C Liuio, quia verba Marcij, quòd erant antiquiora, paullum sunt immutata. Ego post Alciatum & Ranconetum, & Memmium, his verbis conscriptum carmen fuisse existimabam: *Amnem Troiugena Cannam Romane feüge, Ne te alienigenæ in cāpo cogant Diomedis Conserüisse manus pugnātem: sed neque credes Ante mihi donc um compleris sanguine campum, Multáque millia cæsa tuorum deferat amnis In pontum magnum de terra frugiferente, Piscibus, pinnigerisque, ferisque colentibus terras Vt fuat esca caro tua. nam mi ita Iupiter insit.* Alterum carmen sic putabat contextum fuisse Ios. Scaliger, nisi quòd in paucis quibusdam ab eo dissensi. *Romulidæ si perduelleis expellere voltis, Et vomicam, gentum quæ longè alienigenarum Vênit: Apollineri voueatis censeo ludos: Qui Deo Apollineri fiunto come quotannis, Quom iam poplicitus popolos dederit stipi partē, Conferinunto priuatim pro seque suisque. Prætoribus ludis faciundis ollus præsto, Qui summum popolo plebeique endo vrbe dabit ius. At bis quinque viri Græco sacrari tu obeunto. Hæc si faxitis rectè gaudebitis semper: At que adeò fiet melior res poplica vostra. Nam is Dius* D *vostros perduelleis stinguet ad vnum, Qui vostros campos placidè nunc ruráque pascunt.*

Foedera reg. vel Gab.] fœdera cum Gabiis icta sunt à Tarquinio Superbo: de quibus sic Dionysius Halicarnas. Ῥωμαικ. ἀρχαιολ. δ'. τούτων ἐστὶ τῶν ὁρκίων μνημεῖον ἐν ῥώμῃ κείμενον ἐν ἱερῷ διὸς πιστίου, ὃν Ῥωμαῖοι σάγκτον καλοῦσιν, ἀσπὶς ξυλίνη βύρσῃ βοείᾳ περιτόνος τοῦ σφαγιασθέντος ἐπὶ τῶν ὁρκίων τότε βοὸς γράμμασιν ἀρχαικοῖς ἐπιγεγραμμένη τὰς γινομένας αὐτοῖς ὁμολογίας, id est, *horum fœderum monumentum Romæ exstat in templo Iouis Fidij: quem Romani sanctum appellant, scutum ligneum pelle bubula intectum eius bouis, qui tum in fœdere faciendo fuit immolatus, litteris antiquis inscriptas conditiones, & pactiones continens.*

Si, qvia Græc. svnt antiq. &c.] id est, si, quia scripta Græcorum antiquissima quæque, sunt etiam optima, iccircò Romani scriptores, quo antiquiores erunt, eo meliores habebūtur, maxima erit nostri iudicij peruersitas. nam eadem ratione reperiemur Græcis meliores.

Non semper autem quæ sunt antiquissima, videntur etiam optima: quemadmodum ex oraculo illo, quod Apollo cōsultus ab Atheniensib. quā potissimùm religionē colerent, ac tenerēt, edidit, intelligere licet. Nam cùm respōdisset, antiquissimam, & more maiorū comprobatam: iterum consultus, quæ esset antiquissima, quia mos maiorum sæpe mutatus esset, respondit, quæ optima. E

Eadem pens. trvt.] eadem ratione, & æquitate æstimantur. al. *pensentur.*

Nil intra est oleam, nil, &c.] prouerbiū cōuenit in eos, qui aut, quæ perspicuè vera sunt, negant: aut, quæ perspicuè falsa, aiunt. quid enim certius, quid apertius est, quàm & intra oleā, os esse, & extra nucem, putamē, ac duritiem?

Venimvs ad svmmvm, &c.] reperientur enim pictores, cantores, palæstritæ in Italia, quàm in Græcia, meliores: quod est falsum.

Psallimvs] cithara canimus. nam ψάλλειν (vt docet Suidas) est τὸ ἄκροις τοῖς δακτύλοις τῶν χορδῶν ἅπτεσθαι: id est, summis digitis chordas tangere,

Vnctis] vngebantur enim palæstritæ, vt alibi diximus. Aristotel. lib. 8. de republica, quatuor arteis enumerat, quas in Græcia discere solebant. γραμματικὴν, γυμναστικὴν, μουσικὴν, γραφικὴν. hoc est grāmaticam, artem corporum exercendorum, musicam, picturam. F

Si meliora dies] si poëmata, vt vina, fiunt vetustate meliora: scire velim (inquit) quoto anno, aut etiam quoto die poëma sit vetus habendum.

Vt vina] vinum vetus etiam Pindarus laudat: sed negat ita laudari carmen oportere. nam recentissimum quodque ait esse laudabile Olymp. carm. nono, αἴνει δὲ παλαιὸν μὲν οἶνον, ἄνθεα δ' ὕμνων νεωτέρων. id est, lauda vinum quidem vetus, flores autem hymnorum recentiorum.

Qvotvs arroget, &c.] quotus annus acquirat, vel pro suo iure vēdicet chartis pretium: id est, quoto denique anno scripta auctoritatem, & pondus sibi comparent.

Scriptor] hic est quæstio. quærit autem

A vtrum is, qui centum compleuit annos, vetus sit habendus, an recens.

QVI DECIDIT] qui mortuus est, qui deperiit.

VILEIS] contemtos, parui pretij. nam & paullo antè nomine *pretij* vsus est. vt suprà verbo *Æstimat*.

EXCL. IVRG. F. EST VET.] hîc est respôsio.

QVID? QVI DEPERIIT, &c.] dicis (inquit) eum esse veterem habendum, qui centum côpleuit annos: quid si desit mẽsis, vel annus vnus? inter quos referẽdus erit? veteréſne, an nouos, & malos?

ISTE QVIDEM VET.] altera responsio ad secundum interrogatum.

VTOR PERMISSO] vtor eo, quod mihi das, (inquit Horatius) eum etiam habendum in veteribus, qui centum ab hinc annos excesserit è vita, vno mense, vel vno anno minus.

CAVDÆQVE PILOS VT EQV.] de hac cauda equina sic Plutarchus in Sertorio, ἵππους εἰσήγαγε δύο, τὸν μὲν ἀσθενῆ τελέως, καὶ πρεσβύτερον ἤδη, τὸν δ' ἕτερον εὐμεγέθη μὲν αὐτὸν καὶ ἰσχυρὸν, θαυμαστὴν δὲ πυκνότητι καὶ
B κάλλει τριχῶν οὐρὰν ἔχοντα. παρειστήκει δὲ τῷ μὲν ἀσθενεῖ, μέγας ἀνὴρ καὶ ῥωμαλέος· τῷ δ' ἑτέρῳ, μικρὸς ἕτερος, καὶ τὴν ὄψιν εὐκαταφρόνητος. σημείου δὲ δοθέντος αὐτοῖς, ὁ μὲν ἰσχυρὸς ἀμφοτέραις ταῖς χερσὶ τοῦ ἵππου ἀσθενοῦς τὴν κέρκον, ὡς ἀπορρήξων, εἷλκε βίᾳ πρὸς αὐτόν· ὁ δὲ ἀσθενὴς τοῦ ἰσχυροῦ κατὰ μίαν τῶν τριχῶν ἐξέτιλλεν. ἐπεὶ δὲ ὁ μὲν οὐκ ὀλίγα πράγματα μάτην ἑαυτῷ, καὶ πολὺν γέλωτα τοῖς θεωμένοις παρασχὼν ἀπεῖπεν: ὁ δ' ἀσθενὴς ἀκαρεῖ, καὶ σὺν οὐδενὶ πόνῳ, ψιλὴν τριχῶν ἀπέδειξεν τὴν οὐρὰν ἀναστὰς ὁ Σερτώριος, ὁρᾶτε, εἶπεν, ἄνδρες σύμμαχοι, τὴν ἐπιμονὴν ἀνυσιμωτέραν τῆς βίας οὖσαν, καὶ πολλὰ τῶν ἀθρόως ἀλήπτων, ἐνδιδόντα τῷ κατὰ μικρόν, id est, *equos introduxit duos, alterum quidem planè infirmum, & iam veterem: alterum autem tùm procerum ipsum, & robustum, tum caudam mira pilorũ crebritate, & pulchritudine habentem. Astabat autem infirmo quidem equo vir magnus & validus: alteri verò equo alter homo paruus, & aspectu ipso contemnendus. signo autem eis dato, robustus quidẽ ille vtraque manu caudam equi infirmi, tanquam perrepturus, totis viribus ad se trahebat: homo infirmus verò ex equi robusti cauda pilos singillatim euellebat. Posteaquam autem ille non mediocri*
C *labore frustra suscepto, multóque risu spectatoribus excitato defatigatus fuit: infirmus verò, breui tempore, & sine vllo labore caudam à pilis vacuam, nudámque reddidit: surrexit Sertorius, & videtis (inquit) ô socij, perseuerantiam viribus efficaciorem esse, & multa, quæ semel, & vno impetu capi non possunt, paullatim vinci, & capi posse.*

ET DEMO VNVM, DEMO ETIAM VNVM] id est, detraho vnum, &c. non dicit, adimo: sed demo. demit enim qui de toto aufert: adimit qui totum tollit. Vtitur autem hoc genere argumentationis M. Tull. Frumentaria. *Deinde iudices videtis, quam infinitam sitis hominibus licentiam pecuniarum eripiendarum daturi. Si, ternos denarios qui coëgit, erit absolutus: quaternos, denos deniq;, aut vicenos coget alius: quæ erit repræhẽsio? in quo primùm iniuriæ gradu resistere incipiet seueritas iudicis? quotus erit iste denarius, qui non sit deferendus? & in quo primum æstimationis iniquitas, atque improbitas reprehendetur?*

DVM CAD. EIVS. RATIONE, &c.] id D est, dum is, qui poëmatum bonitatem vetustate, & annis metitur, vnà cum suo aceruo paulatim collapso, ipse quoque côncidat. σωρείτην, id est, acerualem, argumentationem, quæ interrogatione constat, appellant Stoici, cùm aliquid minutatim, & gradatim additur ei, quod ab aduersario côcessum est, vel detrahitur. de quo M. Tull. Acad. lib. 2. *Soritas hos vocant, qui aceruum efficiunt vno addito grano: vitiosum sanè & captiosum genus*. ibid. *tum paucis additis venit ad soritas, lubricum sanè, & periculosum locum: quòd tu modò dicebas esse vitiosum interrogandi genus*. Idem de diuinat. lib. 2. *aut quemadmodum soriti resistas? quem si necesse sit, Latino verbo liceat acerualem appellare.*

AD FASTOS] id est, ad annos. in fastis enim consulum singulorum annorum, ceterorúmque maiorum magistratuum nomina perscribebãtur. Tùm appellatione consulum anni notabantur.

MIRATVRQVE NIHIL] & nihil magni æstimat: nihil admiratione dignum ducit.

NISI, QVOD LIBIT. SACR.] nisi, quod E sepultum, & mortuum est. de Libitina diximus sup. ad Od. 30. lib. 3. *multáque pars mei Vitabit Libitinam.*

VT CRITICI DICVNT] critici sunt, grãmatici qui de scriptoribus, & scriptis iudicant, παρὰ τὸ κρίνειν, quod valet iudicare: è quibus erat Mecius Tarpa. Talis fuit Aristarchus inter Græcos.

LEVITER CVRARE VIDETVR, &c.] id est, ita negligenter scribit, vt videatur oblîtus esse, quid de se promiserit, ac somniarit. dicebat autem se somniasse esse mortuum, & ex Pythagoræ sententia, animam Homeri in corpus suum immigrasse: ex quo se optimum poëtam exstitisse, versúsque Homericis simileis conscribere. Quòd autem Lucretius ait lib. 1. non Homeri animam in Ennij mortui corpus domicilium suum transtulisse, sed speciem quandam ex Acherunte in somnis viuo, & dormienti Ennio obiectam esse, his verbis, *Et si præterea tamen esse Acherusia templa Ennius æternis exponit versibus edens, Quò neque permanent animæ, neque corpora nostra, Sed quædam simulacra* F *modis pallentia miris, Vnde sibi exortam semper florentis Homeri Commemorat speciem, lacrymas effundere salsas Cœpisse, & rerum naturam expandere dictis*: pertinet hoc ad aliud somnium, nempe in quo Homerus Ennio naturam rerum explicabat: quò referendum est illud: *Visus Homerus adesse poëta*. hîc autem Homerus, Ennio in somnis dicebat, se factum aliquando esse pauonem, seu animam suam commigrasse in pauonem: deinde ex pauone in corpus Ennij transisse. Ex quo illud ipsius Ennij. *Nam videbar somniare med ego esse mortuum*. & illud Persij. *Cor iubet hoc Enni, postquam destertuit esse Mæonides, quintus pauone ex Pythagoréo*. Eodem referendũ illud M. Tull. ex lib. 6. de rep. *Hìc mihi, (credo quidem ex hoc, quod eramus locuti: fit enim sæpe ferè, vt cogitationes, sermonésque nostri pariant aliquid in somno tale, quale de Homero scribit Ennius: de quo videlicet sæpissime vigilans solebat cogitare & loqui) &c.* De se porrò gloriosè prædicabat Ennius, versus veterum reprehendens

A dens, *Quos* (inquit) *olim Fauni, vatésque canebant, Cùm neque Musarum scopulos quisquam superarat, Nec dicti studiosus erat Ante hunc. Ait ipse de se* (inquit) M. Tull. in Bruto, *nec mentitur in gloriando.*

NÆV. IN MANIB. NON EST] Næuij scripta non teruntur manibus hominum. nam eum memoria tenent, neque egent adiumento litterarum. hæret in omnium animis perinde, ac si sit recens. *adeo sanctum est, &c.* fuit autem Ennio Næuius antiquior, vt declarant hæc verba M. Tull. in Bruto, quibus Ennium affatur. *Nec verò tibi aliter videri debet, qui a Næuio vel sumpsisti multa si fateris: vel si negas, surripuisti.* A Næuio sunt illa, quæ M. Tull. producit epist. ad L. Luceium lib. 5. *Placet enim Hector ille mihi Næuianus, qui non tantum laudari se lætatur, sed addit etiam, à laudato viro.*

AMBIGITVR QVOTIES] quoties inter homines doctos controuersia est vter vtri, & quis cui sit anteponendus, vel quis cui præstet, &c. sup. ep. 18. *Ambigitur quid enim?*

AVFERT PAC. DOCTI FAM. SEN.] id B est, Pacuuius consequitur, & obtinet laudem, atque existimationem docti: existimatur ab omnibus doctus. M. Tull. lib. 3. de oratore. *Atque id primum in poëtis cerni licet, quàm sint inter sese Ennius, Pacuuius, Attius dissimiles* Idem citat hæc ex Pacuuio libr. 5. de finib. *Quin etiam feræ* (inquit *Pacuuius*) *quibus abest ad præcauendum intelligendi astutia, sibi iniecto terrore mortis horrescunt.* Idem lib. 1. de orat. ad Qu. Fr. *nec quisquam est eorum, qui, si iam sit ediscendum sibi aliquid, nō Teucrum Pacuuij malit, quam Manlianas venalium vendendorum leges ediscere.*

ATTIVS ALTI] Attius refert nomen & existimationem alti & elati poëtæ. Attius dicebatur plus habere magnitudinis, & grandiloquentiæ, vt ita dicam: Pacuuius plus doctrinæ. erat autem Attius multis annis Pacuuio minor. M. Tull. in Bruto. *Attius iisdem ædilibus ait se, & Pacuuium docuisse fabulam, cum ille octoginta, ipse triginta annos natus esset.* idem M. Tull. in oratione pro P. Sextio, multos Attij versus profert, eúmque disertissimum C poëtam appellat.

DICITVR AFRANI TOGA] dicitur Afranius poëta Romanus, seu Latinus cum Menandro comparandus: seu ad Menandri scribendi genus propè accedere. Afranius togatas scripsit comœdias. eadem autem ratione appellantur à toga togatæ, qua à pallio palliatæ. de Afranio M. Tull. in Bruto. *C. Titium, cuius orationes tantum argutiarū, tantum exemplorum, tantum vrbanitatis habent, vt penè Attico stilo scriptæ esse videantur, studebat imitari L. Afranius poëta, homo perargutus, in fabulis quidem etiam disertus.*

PROPERARE] cur properare? an quòd negligenter & minus accuratè scripti sunt eius versus? sic enim infrà ead. epist. *aspice, Plautus Quo pacto parteis, &c. Quàm non adstricto percurrat pulpita socco. Gestit enim nummum in loculos dimittere, post hoc, &c.* An hoc referendum est ad versuum omnium rationem & naturam, qui pedibus constant, & iccirco currere dicuntur, sat. 10. princip. *Nempe incomposito dixi pede currere cursus Lucill, &c.*

SICVLI EPICHARMI] Epicharmum poëtam comicum Siculum sæpe cōmemorat M. Tull. D eiúsque versus sæpe vsurpat, vt libr. 1. ad Attic. *vt crebrò mihi vafer ille Siculus insusurret Epicharmus cantilenam illam suam.* νῆφε καὶ μέμνασο ἀπιστεῖν· ἄρθρα ταῦτα τῶν φρενῶν. quæ verba sic reddit Latinè. Q. Fr. de petit. consulatus ad Marcum. *Quamobrem* Ἐπιχάρμειον *illud teneto, neruos, atque artus esse sapientiæ, non temerè credere.* & epistol. ad Qu. Fr. lib. 3. γνῶθι πῶς ἄλλῳ κέχρηται, id est, fac scias, quo pacto se aduersus alium gesserit. & Tusc. 1. *sed tu mihi videris Epicharmi non insulsi hominis, vt Siculi, sententiam sequi. Quam? non enim noui. Dicam si potero Latinè, &c. Emori nolo: sed me esse mortuum nihili æstimo.*

CÆCILIVS] hunc scribit M. Tull. libr. 7. ad Att. malum esse auctorem Latinitatis. idem alibi, *Nam illorum* (Scipionis & Lælij) *æqualeis Cæciliū, & Pacuuium malè locutos videmus.* fuit autem hic natione Gallus.

LIVI SCRIPTORIS AB ÆVO] Liuius Andronicus poëta à M. Liuio Salinatore, cuius filias E erudierat, fuit libertate donatus, vt scribit Euseb. in chron. primus hic C. Clodio Cæci filio, & M. Tuditano coss. fabulam docuit anno ipso antequàm natus est Ennius, post Romam conditam anno CCCCX. vt scribit M. Tull. Tuscul. lib. 1. & in Bruto. Idem ibidem ait Liuianas fabulas non satis esse dignas, quæ iterum legantur. De hoc Liuio vide T. Liuium lib. 7. annal. ad princip.

INTERDVM VVLG. RECT. VIDET] rectè iudicat, & prudenter sentit. rectum peccato opposuit, quod est prauum.

EST VBI] id est, alicubi, ἔστιν ὅπου: seu potius aliquando, vt accipiamus *est vbi*, pro *est quando*, ἔστιν ὅτε id est, ἐνίοτε.

NIM: ANTIQVE] ἀρχαικῶς, id est, impolitè, illepidè. sic sup. epist. ad Torq. lectos *archaicos* dixit. vbi tamen alij legunt *Archiacos*, ab Archia.

CREDIT] sic habent 3. lib. Vat. & Iann. Faër. Torn. Cleric. Nicot. Russard. alij. & quidem ipsa veritas ita legendum esse clamat.

IGNAVE MVLTA FATETVR] tollenda est F distinctionis nota post nomen *multa*, vt sit hæc sententia. Si eos credit quædam dicere nimis antiquè, si pleraque durè: si fatetur eosdem multa ignauè, id est, oscitanter, & minimè accuratè dicere, sapit: & mecum sentit.

ET IOVE IVDICAT ÆQVO] id est, verè iudicat. Iupiter enim æquus, id est, propitius est iis, iudiciáque eorum approbat, qui verè iudicant: iratus est iis, iudiciáque eorum improbat, qui secus: vel dic hoc modo, quia Diis probantibus, & fauentibus omnia rectè fiunt: iratis, secus.

QVÆ] Liuij carmina.

PLAGOSVM] qui plagas multas, & graueis discipulis suis infligere solebat.

ORBILIVM] magistrum, seu doctorē meum, de quo Sueton. de claris Grammaticis. *Fuit* (inquit) *naturæ acerbæ non modò in antisophistas* (*quos omni sermone lacerauit*) *sed etiā in discipulos, vt Horatius significat, plagosum eū appellans, & Domitius Marsus scribēs, Si quos Orbilius ferula scuticáque cecidit,*

A *cidit.* floruit ætate Ciceronis: vixit propè ad centesimum ætatis annum, amissa iam pridem memoria, vt ex Bibaculi versu intelligere licet, *Orbilius vbinam est, literarum obliuio?*

Et exactis minim. dist.] id est, perfectis, & perpolitis proxima: quod valet exacta, perfecta, exquisita, limata, ἀκριβῆ. exigere dicimus ad perpendiculum, vt Verr. 3. de anteactis. *Tu Verres hîc quod moliare, nihil habes: nisi forte vis ad perpendiculum columnas exigere.* Cælius ad Cic. lib. 8. ep. *Nunc si ad illam summam seueritatem legitimum ius exegeris, &c.* & T. Liuius lib. 30. annalium. *Nolite ad vestras leges, atque instituta, exigere ea, quæ Lacedæmone fiunt.* & exigere ad vnguem dicebantur marmorarij, cùm marmorum commissuras vngue explorabant. ex quo exacta dicuntur à Latinis, quæ sunt probata, perfecta, accurata, summo studio, summóque artificio élaborata, διηκριβωμένα: & rursus *ad vnguem factum*, perfectum, & perpolitum: vt sat. 5. lib. 1. *ad vnguem factus homo.* & lib. de arte poë. *carmen non castigauit ad vnguem.* Virg.

B Georg. 2. *Nec secius omnis ad vnguem Arboribus positis secto via limite quadret.* vbi Seruius notat, translationem esse à marmorariis, qui iuncturas vnguibus probant. δι᾽ ὄνυχον nominant Græci, quod Latini *ad vnguem factum.*

Emicvit] excelluit, eminuit.

Concinnior] venustior, elegantior, cultior.

Dvcit] producit, ostentat, iactat, πομπεύει, id est, quasi in pompa producit.

Vendítqve] *vendit* posuit, pro *venditat.* vẽditare autem, est velle vendere. At qui vendere vult mercem aliquam, eam laudat. Hor. infrà epist. prox. *vbi plenius æquo Laudat venaleis qui vult extrudere merceis.*

Indign. qvicq. repr. &c.] id est, indignè fero, aliquid reprehendi, non quia pingui Minerua, & sine lepôre, aut venere factum habeatur, sed quia nouum, & recens.

Nec veniam antiqvis, &c.] id est, & indignor non veniam erratorum suorum antiquis dari, quam si impetrarent, benè secum actum

C existimare deberent: sed præmium peti, vt scriptoribus optimis, ac perfectissimis. sic M. Tullius in orat. perfecto veteres insectatur, his verbis, *Ergo Ennio licuit vetera contemnenti dicere Versibu' quos olim Fauni, vatésque canebant: mihi de antiquis eodem modo non licebit, præsertim cùm dicturus non sim Ante hunc, vt ille, nec quæ sequuntur, Nos ausi reserare, &c.* idem ibid. *non est eis satis non contemni, laudari etiam volunt.*

Recte, necne crocvm, &c.] id est, si dubitarem, vtrùm iure, & meritò Attæ fabulæ in scena recitentur, atque à populo spectentur, nécne: senes omnes clamarent me impudentem esse, &c. hęc verba *perambulet crocum & flores*, hoc significant, agatur ab histrionibus in scena ambulantibus: quæ croco, & floribus, & aliis odoribus conspergi solebat: quod declarat & versus ille Lucret. libr. 2. *Et cum scena croco Cilici perfusa recens est.* & Ouid. lib. 1. de arte. *Nec fuerant liquido pulpita rubra croco.* Sed verbum *perambulet* venustè positum propter poëtam Attam, vt mox dicemus. D

Perambvlet Attæ Fabvla,] Quintius Atta, poëta togatarum, sic cognomento dictus, quòd atta, id est, vitiosis pedibus, aut cruribus esset, aut quòd plantis extremis ambulando insisteret, & terram magis attingeret quàm ambularet. quod mihi indicauit Err. Memmius v. c. & admonuit Festus: qui docet, attas esse appellatos, eos, qui propter vitium crurum aut pedum plantis insistunt, & terram attingunt magis, quàm ambulant: *quod cognomen Quintio poëtæ adhæsit*, inquit ille. Hunc Attam commemorat M. Tullius in Sextiana, *Nihil sanè Attæ iuuabant. anagnostæ, libelli etiam pro vino oppignerabantur.* sic enim habent cod. veteres: & ita iam pridem docuit esse legendum P. Victorius: nos denique ita edendum curauimus: vbi tamen alij legunt, *nihil sanè chartæ adiuuabant*: alij, *nihil sanè arte adiuuabatur*: alij, *nihil sanè te adiuuabant anagnostæ, &c.*

Æsopvs] tragœdiarum actor: de quo M. Tul. in Sextiana, & lib. 1. de orat. ad Qu. Fratr. & Plin. lib. 10. & 35. & iterum M. Tull. ep. ad Qu. Fr. lib. 1. E *Præterea Æsopi tragœdi nostri familiaris Licinius seruus auffugit.*

Doctvs Roscivs] de Roscio hæc M. Tul. in Quinctiana, *Etenim cum artifex eiusmodi sit, vt solus dignus videatur esse, qui in scena spectetur, tum vir eiusmodi est, vt solus dignus videatur, qui eò non accedat.* exstat & oratio pro eo ipso, vbi hæc de eodem M. Tullius: *Roscius socium fraudauit? potest hoc homini huic hærere peccatum? qui medius fidius (audaciter dico) plus fidei, quàm artis: plus veritatis, quã disciplinæ possidet in se? quem populus Rõ. meliorem virum, quàm histrionem esse arbitratur: qui ita dignissimus est scena propter artificium, vt dignissimus sit curia propter abstinentiam?* & de orat. ad Qu. Frat. lib. 1. *Itaque vt ad hanc similitudinem huius histrionis, oratoriam laudem dirigamus, videtisne quam nihil ab eo, nisi perfectè, nihil nisi cũ summa venustate fiat: nisi ita, vt deceat, & vti omneis moueat ac delectet? Itaque hoc iamdiu est consecutus, vt in quo quisque artificio excelleret, is in suo genere Roscius diceretur.* & lib. 1. de diuinat. *Quid amores, ac deliciæ tuæ Roscius?* F *num aut ipse, aut pro eo Lanuuium totum mentiebatur? qui cum esset in cunabulis, educareturque in Selonio, qui est campus agri Lanuuini, noctu lumine adposito experrecta nutrix animaduertit puerũ dormientem circumplicatum serpentis amplexu: quo aspectu exterrita clamorem sustulit. pater autem Roscij ad haruspices retulit: qui responderunt nihil illo puero clarius, nihil nobilius fore.* & or. pro Arch. poëta. *Quis animo tam agresti, ac duro fuit, vt Roscij morte nuper non commoueretur? qui cum senex esset mortuus tamen propter excellentem artem, ac venustatem, videbatur omnino mori non debuisse.*

Egit] recitauit in scena: vnde dicuntur actores comœdi & tragœdi.

Saliare] quod à Saliis, Martis sacerdotibus, saliendo canebatur, à Numa Pompilio institutum, & factum, vt indicat M. Tull. lib. 3. de oratore. & Varro lib. 6. de ling. Latina. Dionys. Halicarn. libr. 2. de Saliis, εἰσὶ δὲ Ῥωμαίων ἀπὸ τῆς σκιρτικῆς κινήσεως ὠνομασμένοι. τὸ γὰρ ἐξάλλεσθαι, καὶ πηδᾶν σαλίειν ὑπ'

αὐτῶν

A αὐτῶν λέγεται, ἀπὸ δὲ τῆς αὐτῆς αἰτίας, καὶ τοὺς ἄλλους ἅπαντας ὀρχηστὰς, ἐπεὶ κἀν τούτοις πολὺ τὸ χόρευμα, καὶ σκίρτημα ἔνεστι παραγαγόντες ἀπὸ τῶν σαλίων τοὔνομα, σαλίτωρας καλοῦσι. κινοῦνται γὰρ πρὸς αὐλὸν ἐν ῥυθμῷ τὰς ἐνοπλίους κινήσεις τοτὲ μὲν ὁμοῦ, τοτὲ δὲ παραλλὰξ, καὶ πατρίους τινὰς ὕμνους ᾄδουσιν ἅμα ταῖς χορείαις. id eſt, à Romanis autem ex contento motu nominati. Nam ἐξάλλεσθαι & πηδᾶν ſalire ab iis dicitur. Iam vero ab eadem cauſa etiam alios omneis ſaltatores, quoniam etiam in his multa eſt choreę exercitatio, & tripudiatio, deriuato à Saliis nomine, ſalitores appellant. Mouentur enim ad tibiam numeroſè motus quoſdam armis accommodatos nunc ſimul, nunc viciſſim, & alternis, & patrios quoſdam hymnos canunt vna cum choreis.

Et illvd, Qvod nec.] Varro eo, quem modo dixi, libro multis verbis oſtẽdit, carmina Saliaria, quamuis à C. Ælio fuerint interpretata, tamen multis etiam locis eſſe obſcura.

Ingeniis non ille favet, &c.] id eſt, non fauet eorum igeniis, qui iam mortui ſunt, neque eò facit, quòd veteribus faueat, ſed quòd no B bis aduerſari, noſtráque ſcripta oppugnare ſtudeat, & nobis inuideat.

Qvòd si tam Græcis, &c.] ſi apud Græcos tanto odio fuiſſent noui, ſeu recentes ſcriptores, quanto ſunt apud Romanos, nullos nunc veteres haberent, quos publicè manibus tererent, oculiſque lectitarent.

Novitas] aliter vſurpatur à M. Tullio nouitas, epiſt. 7. lib. 1. *nouitati eſſe inuiſum meæ.*

Viritim] liber Card. Rain. habet *Quiritim* ceteri omnes conſentiunt cum vulgatis. Omnino hæc recepta recta eſt.

Vt primvm pos. nvg.] oſtẽdit, ex otio, & fortuna ſecunda nata eſſe in Græcia variarum artium ſtudia.

Positis] ſedatis, compoſitis.

Nvgari] rebus ludicris, & leuibus artibus operam dare.

Et in vitivm fort. lab.] ſic ſunt homines: in rebus duris, & aduerſis virtutem colunt, & forteis ſe præbent, &, vt monet ſat. 2. lib. 2. *Fortia in aduerſis opponũt pectora rebus:* C in ſecũdis inertiæ & nequitiæ ſe tradunt, & luxu ac delicijs eneruantur, ac molliuntur: ita vt difficilius eſſe videatur ſecundam fortunam, quàm aduerſam ferre. lege quæ annotauimus ad Od. 27. lib. 3. ibi, *bene ferre magnam, &c.*

Fortvna æqva] fortuna ſecunda, propitia, amica.

Svspendit picta vvltvm] tabulas pictas attentiſſimè ſpectauit, in eaſque ſtudium & cogitationem ſuam contulit. tralatio eſt. Obſeruandum eſt autem hîc, verbum *ſuſpendit*, quod propriè, aut certè aptè quadrat ad *vultum*, etiam ad mentem tamen pertinere, cùm aliud verbum ſit nullum.

Nvnc tibicinib. nvnc est] id eſt, nunc comœdiis delectata eſt, nunc tragœdiis. in comœdiis enim adhibebantur tibicines. lib. de arte poët. *Tibia non, vt nunc, orichalco vincta, tubǽq; Æmula, &c.* & ibid. *Sic priſcæ motúmque & luxuriam addidit arti Tibicen, traxitq; vagus per pulpita* D *veſtem.* ſimpliciter tibicinibus ſignificantur, ij, qui tibia canunt.

Svb nvtr. pvella, &c.] εἰκὼν, ſiue imago, ſiue ſimilitudo illuſtris & luculenta, qua declarat, Græcorum ſtudia bellis compoſitis ac ſopitis fuiſſe leuia, nugatoria, & pæne dicã puerilia. veluti (inquit) ſi puella infans ſub nutrice luderet.

Matvre] citò. ſed vtrùm maturè reliquit, poſteaquàm ſatiata eſt, an maturè & citò ſatiata, reliquit? videtur hoc probabilius, vt ſignificet, quod Greci dicunt, τὸ ἀψίκορον, id eſt, celere & propinquum rerum amatarum faſtidium, celerémque ſatietatem: quo vitio laborant iuuenes. epiſt. de arte poët. *& amata relinquere pernix.* Iam verò quin maturè interdum citò ſignificet, nemo, qui Cariſium legerit, & eius auctoritate moueatur, dubitabit.

Plena] ſatiata. epiſt. ad librum: *cùm plenus languet amator.* lege igitur coniunctè *maturè plena.* nam, vt ſcribit M. Tull. lib. 3. de orat. ad Qu. Fratr. *omnibus in rebus, voluptatibus maximis faſtidium finitimum eſt.* Neque tamen reclamabo, ſi quis illo E potius modo coniungere malet, *maturè reliquit.*

Qvid placet, avt odio est, &c.] nihil perpetuò placet, nihil ſemper diſplicet.

Hoc paces hab. bonæ, ventíqve] id eſt, ex pace igitur, & rebus ſecundis nata eſt hæc in Græcia artium varietas, ſtudiorum mutatio, & inconſtantia. Alij ſic, bonæ paces, & venti ſecundi hoc habuere, vt ſint mutabiles, neque perpetuò aut placeant, aut diſpliceant.

Romæ dvlce div fvit] Nunc docet, poëticæ ſtudium non multis antè ſæculis Romæ coli cœptum eſſe, Romanóſque illos veteres, in ſtudiis & grauioribus, & vtilioribus, quàm in ſcribendo, fuiſſe occupatos.

Solenne] vſitatum: vt annot. ſuprà ad epiſt. 1. lib. 1. ibi, *Inſanire putas ſollennia me, &c.*

Reclvsa] aperta. vt epiſt. ad Torq. *& operta recludit.*

Mane] vt ſat. 1. lib. 1. *Sub Galli cantum conſultor vbi oſtia pulſat.* & M. Tull. orat. pro Mur. *Vigilas tu de nocte, vt conſultoribus tuis reſpondeas: ille, vt quo intẽdit, maturè cum exercitu perueniat. te gallorum, illum buccinarum cantus exſuſcitat.* F

Clienti promere ivra] reſpondere ius. M. Tull. lib. 1. de legib. oſtendit, patrij moris fuiſſe conſultoribus reſpondere, his rebus, ego verò *ætatis vacationi potius confidebam, cùm præſertim non recuſarem, quo minus more patrio ſedens in ſolio conſulentibus reſponderem.* Idem lib. 1. de orat. ad Qu. Fratr. multis verbis oſtendit, *domum iuriſconſulti totius oraculum eſſe ciuitatis. neque vllum honeſtius eſſe ſenectuti celebrandæ, atque ornandæ perfugiũ quàm iuris interpretationem:* deinde ſubijcit hæc ſub perſona Craſſi: *Equidem mihi hoc ſubſidiũ iam inde ab adoleſcentia comparaui, nõ ſolùm ad cauſarũ vſum forenſem, ſed etiam ad decus, atque ornamentũ ſenectutis, vt, cum me vires (quod ferè iam tempus aduentat) deficere cœpiſſent, ita ab ſolitudine domum meã vindicarem.* Idem lib. 3. *M. verò Manilium tranſuerſo foro ambulare ſoliti, quod erat inſigne eum, qui id faceret, facere ciuibus omnibus conſilij ſui copiam.*

ad

A *ad quos olim sic adibatur, non solùm, vt de iure ciuili ad eos referretur, verùm etiam de filia collocanda, de fundo emendo, de agro colendo, de omni denique officio, &c.* Erat porrò inscriptũ in iurisconsultorum fori bus, *licet consulere:* quod docet & M. Tul. in or. pro Murena, his verbis, *Itaque non modò beneficij collocandi spem, sed etiam illud, quod aliquando fuit, licet consulere, iam perdidistis.*

CAVT. NOM. CERTIS EXPEND.] id est, pecuniam collocare apud debitores locupleteis nominibus factis, & in codice argentarij perscriptis. Cùm hoc loco viderem veteres membranas inter se discrepare (aliæ enim consentientes cum libris vulgatis habent, *certis nominibus:* aliæ dissentientes, *rectis nominibus*) diu, multúmque dubitaui, vtras potissimùm sequerer. mouebat me Porphir. qui videtur legisse, *rectis nominibus:* & quamquam hoc loco corruptus est, ita interpretari, *idoneis, ac legitimis nominibus.* mouebat altera ex parte locus Ciceronis in Quinctiana, his verbis, *moritur P. Quinctius, qui tibi, vt ais, certis nominibus* B *grandem pecuniam debebat.* accedebat Festus in voce *nuncupata, Nuncupata* (inquit) *pecunia est (vt ait Cincius in lib. secundo de officio iurisconsulti) nominata, certa, proprijs nominibus pronuntiata.* Tandem re quæsita, cùm à veteribus iurisconsultis nullam rectorum nominum fieri mentionem cõperissem, tutius esse existimaui scripturam receptam, & vulgatam retinere: rem integram seruare: arbitrio lectoris, vtram lectionẽ malit, permittere. Hoc tantum testatũ relinquam, multo plureis codices veteres habere *rectis*, quàm *certis:* vt peccaturus non sit, qui *rectis* legendum putet.

EXPENDERE] expensos, ferre, occupare, ne sint steriles, & vt perpetuos sumtus suppeditare possint. certum videtur esse nomen cùm debitor est soluendo, & cùm ei per syngrapham creditum est: certius autem si pignore accepto, & cum satisdatione. nam verbum cauendi hoc quoque significat: vt cauere sibi prædibus, & prædiis: cauere sibi per sponsorem, cauere sibi pignoribus, quod est ita pecuniam credere, vt prædes accipias, vt sponsorem, & pignora. quòd si quis malet legi *rectis no-* C *minibus*, rectum nomẽ interpretabimur legitimũ.

MAIORES AVDIRE] maioribus obtemperare: maiorum, & prudentium consilium sequi.

MINORI DICERE] minori consilium dare, quo & rem suam familiarem honestis rationibus augere, & cupiditatem immoderatam comprimere, ac refrenare possit.

CRESCERE RES] augeri bona, & facultates rei familiaris.

DAMNOSA LIBIDO] vt suprà epist. ad Loll. 2. *Quem damnosa Venus, quem præceps alea nudat.*

MVTAVIT MENTEM P. L.] mutauit consilium illud pristinum, & priorem illam vitæ consuetudinem: omne autem studium suum ad scribendum contulit *populus leuis* populus Rom. mobilis, & mutabilis.

ET CALET VNO SCRIB.] & flagrat vno scribendi studio. sic dictum, *Feruet auaritia, &c.* epist. 1. lib. 1.

FRONDE COMAS VINCTI] *comas vincti*, hellenismus est. Græci autem in his generibus sub intelligunt κατά. Latinè diceremus *vinctis comis.* D Iam verò *fronde*, id est, edera, vt suprà epist. ad Iul. Florum, *seu condis amabile carmen, Prima feres ederæ victricis præmia.*

DICTANT] dictant seruis scribendi peritis: vt suprà epist. ad Fuscum Arist. *Hæc tibi dictabam post fanum putre Vacunæ.*

IPSE EGO, QVI NVLLOS, &c.] ne sibi quidem parcit Horatius, & se quoque in iis numerat, qui non satis exploratis suis viribus, & fortasse ad eam rem inepti natura, immoderata tamen scribendorum versuum cupiditate tenentur.

INVEN. PARTHIS MENDAC.] in eo sunt Parthi mendaces, quòd fugientes, & tergo verso simulant se pugnare nolle, cùm tamen fugiendo maximè pugnent, vt diximus suprà ad illum locum. *Et versis animosum equis Parthum dicere,* Od. 19. lib. 1. ad quæ accedant hi Ouid. versus lib. 1. de arte. *Teláque Parthorum, Romanáque pectora dicam: Teláque, ab auerso quæ iacit hostis equo.* Alij Parthos omnium mortalium esse mendacissimos dicunt. ei rei argumento esse, quòd apud E eos mendacium acerrimis pœnis vindicatur, vt narrat Herodotus lib. 1. Et quidem ita Muretus hunc locum explicabat: à quo dissentio. quemadmodũ igitur illi sunt fallaces, ac mendaces, sic & ego: qui cùm affirmem me nullos versus scribere, ante lucem tamen lumen, calamum, chartam poscam.

CALAMVM, ET CH. ET SCR. POSCO] sic sat. 3. lib. 3. *Sic rarò scribis, vt toto non quater anno Membranam poscas.* & epist. 1. lib. 1. *Si nõ posces ante, diem librum cum lumine, &c.*

NAVEM AGERE, &c.] ceteras (inquit) arteis nemo se scire profitetur, nemóq; exercet nisi qui eas habet cognitas. nemo nauim gubernare conatur, nisi gubernator: nemo ægro medicamentum adhibet, qui non sit medicus. at scribunt poëmata sine discrimine tùm docti, tùm indocti. In eos, qui aliud agunt, quàm, quòd didicerunt, conuenit versus Euripidis, τέκτων γὰρ ὢν ἔπραττες οὐ ξυλουργικά: id est, cùm faber esses, agebas, quæ non sunt fabri lignarij. Cum hoc loco congruit ille in epist. F ad Pison. *Ludere qui nescit campestribus abstinet armis: Indoctúsque pilæ, discive trochive quiescit. Ne spissæ risum tollant impune coronæ. Qui nescit, versus tamen audet scribere.*

ABROTONVM] herbam amaram. Lucret. lib. 4. *Præterea quæcumque suo de corpore odorem Exspirant acrem, panaces, absynthia tetra, Abrotoniq; graues, & tristia centaurea.* Abrotonum autem excudendum curaui, veterum librorum Horat. & Plinianorum, & Græcorum auctoritate fretus.

SCRIBIMVS INDOCTI D. Q;] non dixit *Scribunt indocti, &c.* sed *scribimus*. vt vitaret inuidiam & arrogantiæ crimen.

HIC ERROR] error animi, inf. epist. prox. *Et demtus per vim mentis gratissimus error.* errorem appellat immoderatum scribendorum versuum studium cum amore sui coniunctum, qualis est Suffeni illius apud Catull. & illius non nominati epist. de arte poët. *Hic dum sublimeis versus ructatur, & errat.* al. *sublimis.*

SIC

A Sic colligE.] οὕτω συλλογίζε: sic ratiocinare. sat.1.lib.2.vtq; *Imperet hoc natura potens, sic collige mecum.*

Non temere] non sine magna aliqua causa. epist. ad Loll. proxima. *non temerè à me Quiuis ferret idem.*

Hoc stvdet vnvm] sic loquitur M. Tull. Phil. sexta, *vnum sentitis omnes, vnum studetis, M. Antonij conatum auertere à rep.*

Ridet] pro nihilo putat, non fert molestè.

Incogitat] machinatur, molitur. verbum Græcum expressit ἐπινοεῖ, seu ἐπιβουλεύει. sed ne quis miretur hanc scripturam, vt nouam, *puerôve incogitat*, ego eam sine vlla litura reperi in omnibus libris manuscriptis. neque dubitandum est, quin sit vera, & recta: vulgata autem, *puero non cogitat*, corrupta.

Siliqvis] siliqua fructus est arboris, quam κεράτιον Græci vocant, de quo Plin. lib. 15. cap. 24. Idem lib. 23. cap. 8. scribit, siliquas recenteis stomacho esse inutileis.

B Secvndo] id est, secundario: qui magnam partem ex furfure constat, & non ita multo polline.

Malvs] κακός, inutilis, nullius bonæ frugi, nequam, ἀχρεῖος.

Si das hoc] enumerat commoda, quæ hominibus proficiscuntur à poëtis.

Figvrat] conformat, fingit, vt rectè, & emendatè loquatur.

Torqvet] detorquet, auocat.

Obsc. sermon.] αἰσχρολογίαν vno verbo dicunt Græci.

Pectvs] animum φρένας, πραπίδας. sic sup. sat. 6. lib. 1. *sed vita & pectore puro.* infrà ead. epist. *meũ qui pectus inaniter angit.*

Præceptis] documentis, ὑποθήκαις: in ep. ad Pison. *Et vitæ monstrata via est.*

Amicis] id est, vtilibus, honestis, ac iucundis. hæc enim insunt omnia in vera amicitia: & qui verus amicus est, prodest, delectat, ornat.

Format] instituit, translatio est, vt sat. 4. lib. 1. *sic me Formabat puerum dictis.* vide annot. ad Od. C 10. lib. 1.

Asperitatis] sæuitiæ, χαλεπότητος. sup. ep. ad Loll. 2. *Asperitas agrestis, & inconcinna, &c.*

Recte facta refert] narrat, & mandat litteris, quæ ex virtute facta sunt.

Orientia temp. notis Instrvit exemplis] id est, exempla petit ab antiquitate, quæ vel sequantur, vel fugiant præsentis, & hodiernæ ætatis homines. vel sic, præsentia & nascẽtia tempora exemplis rerum præteritarum ornat atque instruit: vel sic, homines & qui hodie viuũt, & qui pòst nascentur, exemplis ab antiquitate repetitis instruit.

Ignara mariti] innupta, nondum virũ experta, ἄγαμος, ἀνυμέναιος. contrà sup. Od. 14. lib. 3. *vos ô pueri, & puellæ Iam virum expertæ.*

Præsentia nvmina sentit] præsenteis deos, id est, præsens deorum auxilium experitur.

Docta prece blandvs] id est, carmine aliquo à docto poëta conscripto diis immortalibus blandiens, seu blandè supplicans.

D Avertit morbos] carminibus morbos impendenteis propulsat, ex quo carmen ἀποτρόπαιον dictum: & dij ἀποτρόπαιοι, qui mala impendentia auertunt.

Locvpletem frvgibvs] abundantem. sic dixit ep. 6. lib. 1. *Mancipiis locuples.* annum autẽ frugibus abundantem appellant Græci εὐετηρίαν.

Agricolæ prisci, &c.] Aristot. lib. 8. de moribus ad Nicom. ostendit, antiqua sacrificia, & conuiuia hilariora, fuisse instituta maximè collectis iam, & conditis frugibus, his verbis, αἱ γὰρ ἀρχαῖαι θυσίαι, καὶ σύνοδοι φαίνονται γίνεσθαι μετὰ τὰς τῶν καρπῶν συγκομιδάς, οἷον ἀπαρχαί. μάλιστα γὰρ ἐν τούτοις ἐσχόλαζον τοῖς καιροῖς. id est: nam prisca sacrificia, cœtúsque & conuentus, qui sacrificiorum causa habebantur, collectis iam frugibus, vt primitias quasdam, fuisse instituta. his enim temporibus maximè otiabantur, & ab opere cessabant. tale est illud Virgil. Georg. 1. *Frigoribus parto agricolæ plerumq; fruuntur, Mutuáque inter se læti conuiuia curant. In-*
E *uitat genialis hiems, curásque resoluit: Ceu, pressæ cùm iam portum tetigere carinæ, Puppibus & læti nautæ imposuere coronas.* Cereri item primitias dabant, eámque venerantes epulabantur, & conuiuia agitabant inter se. quod declarat locus Theocriti in Θαλυσ. ἦ γὰρ ἑταῖροι Ἀνέρες εὐπέπλῳ Δαμάτερι δαῖτα τελεῦντι Ὄλβω ἀπαρχόμενοι· μάλα γάρ σφισι πίονι μέτρῳ Ἁ δαίμων εὔκριθον ἀνεπλήρωσεν ἀλωάν. id est, Profectò enim homines cari, atque amici Cereri bene cultæ conuiuium parant, primitias suarum diuitiarum ei dantes. Dea enim eis valde diuite mensura aream fertilem impleuit.

Beati] suo contenti.

Tellvrem porco, &c.] vel genus positum est pro genere: & dictum *porco*, pro *porca*: quemadmodum contrà apud Virgil. lib. 8. Æneid. *porca*, pro *porco*, ibi, *& cæsa iungebant fœdera porca*: vt notat Seruius ad illum locum. vel legendũ *porca* libris omnibus inuitis, non *porco*. Telluri enim propter eius fæcunditatem, & fertilitatem porca fæmina, eáque grauida & fæta immolabatur, vt declarant hæc verba Arnobij lib. 7. aduers. gent. *Tel-*
F *luri (inquiunt) matri scrofa ingens immolatur fæta: at Mineruæ virgini virgo cæditur vitula, nullis vmquã stimulis, nullius operis excitata conatu.* Præterea, si quid hoc etiam ad rem pertinet, Telluri porcam præcidaneam immolabat heres, si is, cuius heres esset, humatus non esset. alioqui familia pura non erat. Varro lib. 3. de vita pop. Ro. apud Nonium. Ne hoc quidem alienũ est, Seruium notare apud Virgilium lib. 8. ad illum locum, *ibi maxima Iuno*, theologos dicere Iunonem esse matrem deorum, quæ Terra dicitur: ex quo etiam ei porca sacrificari. Postremò non est dubium, quin diligenter obseruarint veteres illi, quibus hostiis cuique deo immolandum esset, cui maioribus, cui lactentibus: cui maribus, cui feminis, vt testatur M. Tull. lib 2. de legib. Constatque, vt opinor, diis maribus masculas victimas immolari solitas: cùm igitur Tellus, dea fæmina sit, consentaneum est, ei porcam immolari debuisse.

Piabant] placabant. ex quo piaculum, sacrificium,

A ficium: quo dij offensi placantur: & peccatum, quod tale sacrificium desiderat.

FLORIBVS ET VINO GEN.] idque maximè die natali. Persius, *Funde merum Genio*, lege an not. ad illum locum, *Scit Genius, natale comes qui temperat astrum, &c.* epist. 2. huius lib.

MEMOREM] sic habent omnes libri scripti. quam scripturam si probamus, memorem intelligemus, qui obliuisci non sinat. quidam legunt *memores*, nullo libro auctore. Omnino *memorem* rectum est. memorem enim appellabant Genium, quia homines moneat, vt viuant, dum licet, breuitatis vitæ, & condicionis humanæ memores.

FESCENINA PER HVNC, &c.] id est, Fescenini versus, qui maxima verborum licentia constabant, inuenti per hunc morem, &c. habebãt autem locum tùm in spõsos, tùm in quoslibet alios. Catull. in carmine, quod scriptum est in nupt. Iuliæ, *Nec diu taceat procax Fescenina locutio.* T. Liu. Fasceninum versum commemorat lib. 7. annal.

LVSIT AMABILITER] iocata est sine petulantia, & sine cuiusquam offensione: sine contumelia verborum: comiter, & facetè.

B

LIBERTASQVE, &c.] & libertas quotannis vsurpata: anniuersaria.

RECVRRENTEIS ANNOS] περιπλομένους dicit Homerus.

DONEC IAM SÆVVS, &c.] hinc nata est vetus comœdia, quæ ne honestis quidem familiis pepercit. κωμῳδεῖν enim est σκώπτειν, iocandóque maledicere.

AP. IN RAB.] in apertam maledicentiam.

DOLVERE CR. DENTE LACESS.] qui fuerant maledictis appetiti, & contumelia affecti, grauiter tulerunt.

FVIT INTACTIS QVOQVE CVRA] non solùm, qui læsi fuerunt, iniquo animo tulerunt illam maledicendi licentiam: verùm etiam ij, quos non attigerat, periculo communi prospexerunt. simile est illud sat. 1. lib. 2. *Dum sibi quisque cauet, quamquam est intactus.*

QVINETIAM LEX, POENAQVE LATA] lex lata est, & pœna lege constituta in eos, qui

C quempiam maledico carmine describerent. sic in epistol. de arte poet. *sed in vitium libertas excidit, & vim Dignam lege regi. lex est accepta, chorúsque Turpiter obticuit, sublato iure nocendi.* Legem autem XII. tabularum significat: de qua sat. 1. lib. 2. *Si mala condiderit in quem quis carmina, ius est, Iudiciúmque.*

VERTERE MODVM F.] mutauerunt rationem scribendi metu fustuarij.

FORMIDINE FVSTIS] metu fustuarij: quæ pœna erat lege XII. tab. constituta.

AD BENEDICENDVM] benedicere hoc loco contrarium est verbo *maledicendi*. sic Terent. prologo Phorm. *benè dictis si certasset, audisset benè.*

GRÆCIA CAPTA FER. VICT. CEPIT] hunc locum non satis rectè explicãt ij, qui in hunc poëtam commentarios ediderunt. est tamen eius sententia non obscura, & ab ipso Horatio aliis verbis declarata. Græcia (inquit) à Romanis capta, & bello subacta, cepit vicissim victores ipsos. quomodo cepit? id est, artes, & disciplinæ Græcorum, D Romanis placuerunt: à Romanis expetitæ, & cultæ sunt: Romanos delectarunt. Inest autem ambiguum non inelegans in verbo *cepit*. capit enim & is, qui vincit, & is, qui delectat. M. Tull. epist. ad Lucceium Qu. fil. lib. 5. *Genus enim scriptorum tuorum etsi erat à me vehementer exspectatum, tamen vicit opinionem meam, meq; ita vel cepit, vel incendit, &c.* & off. 3. *ob eã, credo, causam, quod insit in his aliquid probi, quod capiat ignaros.* tale est illud T. Liuij libr. 34. *& iam in Græciam, Asiámque transcendimus, omnibus, libidinũ illecebris repletas: & regias etiam attrectamus gazas: eo plus horreo, ne illæ magis res nos ceperint, quam nos illas. Infesta, mihi credite, signa ab Siracusis illata sunt huic vrbi, &c.*

FERVM] indoctum, nondum litteris, & humanitate expolitum. ἡ παιδεία γὰρ ἡμέρους ποιεῖ. id est, doctrina enim cicures efficit.

ET ARTEIS INTVLIT] Romani bellum Græciæ intulerunt: Græcia arteis Italiæ intulit. Romani Græciam bello ceperunt: Græcia Italiam artibus cepit. posteaquam enim Romani Græcorũ E imperium euerterunt, totámque Græciam in prouinciam redegerunt, tum demum arteis, & disciplinas Græcorum adamarunt.

AGRESTI] nullis litteris, nullísque disciplinis polito: fero: inculto.

SIC HORRIDVS ILLE, &c.] id est, hoc modo numerus ille poëticus, inconditus, & impolitus, qui ætate Saturni, vel à Saturno viguerat, ac floruerat, id est, antiquissimus, obsoleuit, & in vsu esse desiit. Festus in voce *Saturno, &c. Versus quoque* (inquit) *antiquissimi, quibus Faunus fata cecinisse hominibus videtur, Saturnij appellantur, quibus & a Nænio bellum Punicum scriptum est, & a multis aliis plura composita sunt.* Taleis versus significat Ennius, lib. 1. de bello Punico secundo. *scripsere alij rẽ Versibu', quos olim Fauni, vatésque canebant.* Erant autem versus illi ferè omnes Iambici hypercatalecti, vt *Dabunt malum Metelli Nævio poëtæ*: dicti Saturnij, quia iam vsque à Saturno talibus versibus Latini vsi esse putarentur.

ET GRAVE VIRVS MVND. PEP.] id est, F inquinatam loquendi rationem: inelegantem, atque inuenustum faciendorum versuum modum, nitor, & elegantia Græcarum auriũm expulerunt.

RVRIS] sermonis inconcinni, inuenusti, illepidi, inornati: rusticitatis. Catull. in Annaleis Volusi. *Pleni ruris, & infacetiarum* [seu inficetiarũ] *Annales Volusi cacata charta.* Idem ad Virrum, *idem infaceto est infacetior* [seu *inficeto est inficetior*] *rure.* Plaut. in Trucul. *rus merũ hic quidem est pudendũ.*

SERVS ENIM] id est, serò enim studium, animúmque suum contulit ad scripta Græcorum. serus, pro serò, frequens apud poëtas. Virg. Georg. 3. *Nocte natat cæca serus freta.* sic suprà Od. 12. lib. 1. *Serus in cælum redeas.* & sat. 7. lib. 2. *iusserit ad se Mæcenas serum sub lumina prima venire?* eiusdem generis sunt illa, Virg. libr. 3. Georg. *nocturnus obambulat.* Horat. sat. 4. lib. 2. *Si vespertinus subitò te oppresserit hospes.*

ADMOVIT ACVMINA] ingenij sui vim contulit ad lectionem librorum Græcorum.

QVIETVS

A QVIETVS] εἰρήνην ἄγων, bellis compositis, bellis defunctus, pace potiens.

QVID SOPH. QVID THESP. ET ÆSCH.] hi fuerunt poetæ tragici, ex quibus Thespis totus periit. de eo meminit in epist. de arte poet. *Ignotũ tragicæ genus inuenisse camœnæ Dicitur, & plaustris vexisse poëmata Thespis, &c.* Æschyli tragœdiæ aliquot exstant, ne illæ quidem admodum integræ, nisi quibus in locis à Frãcisco Porto, & Errico Stephano sunt emendatæ.

TENTAVIT QVOQVE, REM, &c.] periculum etiam fecit, possétne Græca in Latinum sermonem conuenienter, & aptè vertere. *si* pro *an*, vt sepè aliàs.

ET PLACVIT SIBI, &c.] id est, placuit sibi Romanus scriptor in eo, quòd esset natura sublimis: vel sic: Romanus sua scripta de Græcis versa, seu ad exemplum Græcorum composita adamauit, ac probauit, cùm esset sublimis, ac vehemens natura: & ita ad tragœdias scribendas natura factus.

B SPIRAT TRAGICVM] id est, spiritus habet tragicos. est autem genus loquendi Græcum, πνεῖ τραγικόν, vt Ἄρη πνέων, id est, Martem spirans, & πῦρ πνέων, ignem spirans. & Theocrit. ἐν διοσκύρ. φόνον ἀλλήλοισι πνέοντες. Virgil. Georg. 2. *tauri spirantes naribus ignem.* & apud Eurip. μέγα πνέειν. magnum spirare. sic enim in Bacchis, κἂν πνέων ἔλθῃ μέγα. Propert. lib. 1. *mollem spirare quietem.*

SED TVRP. PVT. IN SCRIPT. &c.] id est, sed turpe esse putat sua scripta emendare, & deletis versibus non satis cultis, aut vocabulis non satis lectis, atque ornatis, alios versus cultiores, aliáque vocabula significãtiora, ac lectiora substituere. *metuit lituram* dictum pro eo, quod est, abhorret à litura, non potest ferre, vt sua scripta lituris nõ tentur. sic in epist. de arte poet. *Nec virtute foret, clarisve potentius armis, Quàm lingua, Latium, si nõ offenderet vnum- Quemque poëtarum limæ labor, & mora, &c. metuit*, φυλάττεται, odit, vt annotauimus suprà ad Od. 2. libr. 2. sed non reticebo, in codice Tornes. & in vno Vat. & in Russardino, & vno Ni-
C cotiano, scriptum esse, *Sed turpem putat inscitè, metuitq́, lituram.* de qua scriptura iudicet lector.

EX MEDIO QVIA RES ARCESSIT] hũc locum corruptum in omnibus veteribus exemplaribus, quibus vsus eram Romæ, ego partim coniectura ductus, partim à codice Tornesiano, quem Lugduni nactus sum, & vno Nicotiano, & Russardino, quibus Lutetiæ, adiutus restitui. quæ quidem mea restitutio ita non solùm probabilis, verùm etiam recta, & aperta est, vt putem, eam improbaturum neminem. nam quis vnquam Latinorum ita locutus est, *res accessit de medio*, pro, *res petita, aut sumta est de medio?* dico igitur nomen *res* esse numeri multitudinis, quarti casus. *arcessere* autem *res è medio* ita dixit, vt dicere solemus, *arcessere a capite.* M. Tullius Topic. *Cum autem a genere ducitur argumentum, non erit necesse id vsque a capite arcessere. sæpe etiam citra licet, &c.* Iam verò notissimum est, argumenta comœdiarum esse humilia, & plebeia, & familiaria: tragœdiarum autem sublimia, grandia, regia, heroica. itaque harum personæ sunt insignes, illustres, D
amplæ, publicæ: illarum humiles, populares, obscuræ, priuatæ. Hoc igitur dicit Horatius, Quia comœdia res, id est, argumentum, & materiam è medio arcessit, seu, è medio sumit, non ex longinquo aliquo, aut grandi, aut Heroico vitæ genere, iccircò creditur esse minimùm operosa, minimúmque laboriosa: sed non est ita, &c. Corruptus in eodem verbo locus est in epistola Asinij Pollionis ad M. Tull. cuius principium *Balbus Quæstor.* lib. 10. epist. ad familiareis. *Treis legiones firmas habeo: quarum vnam vicesimam octauam cum ad se initio belli accessisset Antonius hac pollicitatione &c.* legendum enim *arcessisset, &c.*

HABERE SVD. MIN.] minimum laboris ac difficultatis. putant homines facillimum, & minimè laboriosum esse comœdiam scribere, quia res sumit de medio.

SED HABET, &c.] sed eo grauius onus sustinet, quanto minus ei ignoscitur, qui in ea scribenda aliquid titubarit, aut peccarit.

ASPICE, PLAVTVS QVO PACTO] Hic locus non vno modo explicatur. alij enim putant, E
Plautum reprehendi ab Horatio, hoc modo. vide, quàm negligens sit Plautus in seruando cuiusque personæ decóro, & in tuendis senum, amatorum, lenonum, &c. partibus: vide quàm parum sit accuratus. atque ita, *quo pacto* interpretantur, quàm malè, quàm non accuratè. Sic Plautum carpit in lib. de arte poet. *At vestri proaui Plautinos & numeros, & Laudauere sales, nimium patienter vtrũque, Ne dicam stultè mirati.* alij Plautum ab Horatio laudari putant hoc modo, Aspice quàm accuratè Plautus singularum personarum parteis tueatur, &c. quorum vtri rectius sentiant, pronuntiare mihi omnino difficile est. Videtur enim probabile esse Plautum ab Horatio non reprehendi in eo, in quo maximè poetæ virtus, & præstantia cõsistit. Nam si neque sales Plautini, neque numeri sunt laudandi, vt sentit Horatius, neque Plautus curat suæ cuiusque personæ decorum tueri, ac seruare, cuius etiam peccati aiunt isti Plautum ab Horatio insimulari, quid est, cur vllus Plauto inter poetas comicos relinquatur locus? Rursum F
mouet me quòd Horatio Plautus non admodum placebat, vt appâret ex iis versibus, quos suprà posui. præterea series ipsa sermonis & verborum significatio videntur hanc sententiam postulare; vt dicat, Plautum minus rectè tutari parteis ephebi, senis, lenonis, parasiti. hæc enim est series orationis: vide *Quo pacto Plautus parteis tutetur amantis ephebi, Quantus sit Dorsennus. &c.* id est, quàm magnus Dorsennus inter parasitos. significat fortasse Plautum esse putidum, & vsque ad fastidium diligentem in describendo iuuene amante, sene auaro, lenone insidioso, parasito edaci: cetera, quæ desiderantur in bono scripto, negligere: quasi verò, is, qui in comœdia aliqua parasitum aliquem edacem introduxerit, eiúsque edacitatem illustribus coloribus depinxerit, nihil præterea admodum curarit, præclaram laudem mereatur.

A Qvantvs sit Dorsenn.] huius verſus explicatio pendet à ſuperiorum explicatione. Qui exiſtimant Plautum ab Horatio reprehendi, aiunt Dorſennum nomen fuiſſe cuiuſdam paraſiti in aliqua Plautina comœdia, quæ non extet: qui autem aliter ſentiunt, dicunt hunc Dorſennũ poëtam fuiſſe comicum, aut Atellanarum ſcriptorem: quod ſi verum eſt, ſic erit hic verſus intelligendus, vt dicat Horat. hunc ſcriptorem nimium ſtudium poſuiſſe in deſcribendis paraſitis: in reliquis perſonis fuiſſe negligentem. in duob. Vatic. & Torneſ. ſcriptum eſt *Doſſennus*.

Qvam non astr. perc. pvlp.] quàm laxo, ac diſſoluto ſocco fabulam peragat, id eſt, quã negligenter, ac diſſolutè fabulas ſcribat. ſoccus enim comœdiæ eſt, cothurnus tragœdiæ.

Gestit enim nvmm.] id eſt ſtudet rem facere duntaxat, loculóſque nummis implere: ſed quis? Plautus ſcilicet: vel vt alij, Dorſennus comœdiarum, ſeu Atellanarum ſcriptor.

Post hoc Sec. cad. an r. stet, B &c.] parùm ſollicitus poſt hoc vtrùm exſibiletur, atque explodatur comœdia, an probetur attentíſque animis audiatur, ac ſpectetur, *recto talo* dixit per tralationem, quia qui ſtant, recto ſunt talo: qui cadunt, contrà. ſic Callim. εἰς Ἄρτεμιν, τῶν δ᾽ οὐδὲν ἔτι σφυρὸν ὀρθὸν ἀνέστη, id eſt, nihil horum ſtat. non diſſimile eſt illud Euripid. Androm. ὀρθῷ βῆναι ποδί: i. recto ingredi pede neq; illud Pindari, ψεφηνὸς ἀνὴρ ἄλλοτε ἄλλα πνέων οὔποτ᾽ ἀτρεκεῖ κατέβα ποδί. id eſt, timidus atque ignauus homo aliàs aliud ſpirans, nũquam vero, id eſt, recto, ſeu certo deſcendit pede. præterea in ludo talario, dicunt talum rectum aſſiſtere, & cadere rectum. M. Tull. de Finibus lib. 3. *ſi hoc fingamus eſſe quaſi finem, & vltimum, ita iácere talum, vt recte aſſiſtat: qui talus ita erit iactus, vt cadat rectus. præpoſitum quiddam habebit ad finem*. Iam verò dicebant *ſtare fabulam*, quæ attentè audiretur, & quæ placeret: *cadere* & *excidere hiſtriones*, qui explodebantur, quive exigebantur. Græci ἐκπίπτειν quoque dicunt, vt alibi annotauimus. Terent. in prologo Hecyræ, *In his, quas primum* C *Cæcil I didici nouas, Partim ſum earũ exactus, partim vix ſteti*. & in prologo Phorm. *Quod ſi intelligeret, cum ſtetit olim noua, Actoris opera magis ſtetiſſe, quàm ſua*, &c. ibid. *Cum per tumultum noſter grex motus loco eſt*. & in prolog. Heaut. *date poteſtatem, mihi ſtatariam agere vt liceat per ſilentiũ*: id eſt, vt ſtare liceat. nam *ſtatariam agere* translatè poſuit.

Qvem tvlit ad scenam, &c.] id eſt, qui laudis, & gloriæ ſtudio adductus, ad ſcribendas fabulas ſe contulit, ſpectatorum attentione atque alacritate excitatur, & extollitur: languore, & ſomno animum deſpondet. currum gloriæ tribuit, vt & ſupr. ſatyr. 6. libr. 1. *Sed fulgente trahit conſtrictos gloria curru*, &c. ad quem locum lege quæ ſunt annotata.

Exanimat] ὑπερβολικῶς dictum pro eo, quod eſt valde contriſtat. mærore affligit. annot. ad Od. 17. lib. 2. *Cur me querelis exanimas tuis?*

Lentvs] id eſt, languidus, faſtidioſus. in art. poët. *malè ſi mandata loquêris, Aut dormitabo, aut ridebo*. aliter dixit *lentos igneis* Od. 13. lib. 1. & *lentum amore* Od. 19. lib. 3. & *lentum duellum* inf. ep. 2. D

Sedvlvs] alacer, ſtudioſus, & ad audiendum promtus, ac paratus, qui non dormitat. paullo aliter epiſt. 13. lib. 1. *Sedulus importes*.

Lavdis avarvm] laudis cupidũ, vt in ep. de art. poët. *præter laudem, nullius auaris*.

Svbrvit] percellit, ſubuertit, mærore afficit atque affligit: &, vt ſupra locutus eſt, exanimat. ſed hic tralatio eſt ab oppugnatione vrbium, quarum muri ſubruuntur cuniculis. Oda 16. lib. 3. *ſub ruit æmulos Reges muneribus*.

Reficit] recreat, excitat, erigit.

Valeat] vox eſt contemnentis, vt ſat. 6. *haud mihi vita eſt opus hac, ait: & valeat*. ſic enim legendũ, non *valeas*. Terẽt. in Heaut. *valeãt, qui inter nos diſſidiũ volunt*. M. Tull. ad Attic. lib. 4. *ſed valeãt recta, vera, honeſta conſilia*. & lib. 1. de nat. Deorum in extremo, *Deinde ſi maxime talis eſt deus, vt nulla gratia, nulla hominũ caritate teneatur, valeat*. & ita loquuntur Græci. Theocritus χάριτ. ἢ ἱέρ. χαιρέτω ὅστις τοῖος, id eſt, valeat quiſquis talis eſt. Ariſtoteles μετὰ τὰ φυσικά. χαιρέτωσαν ἰδέαι. id eſt, valeant ideæ. & M. E Tull. ad Att. lib. 8. *At ille tibi* πολλὰ χαίρειν τῷ καλῷ *dicens, pergit Brundiſium*. Plato in Theæteto, ἐατέον τάγε τῶν ἄλλων δοξάσματα χαίρειν. id eſt ſinere oportet aliorum opiniones valere. Eurip. Hyppol. coron. τοὺς δ᾽ ὑπὲρ κάρα φοιτῶντας ὄρνις, πόλλ᾽ ἐγὼ χαίρειν λέγω. id eſt, eas autem aueis, quæ ſupra caput volare ſolent, multum valere iubeo.

Res lvdicra] comica, & tragica.

Palma neg. macr. don. red. opim.] macrum opopſuit opimo, ſic epiſtola 1. lib. 1. *Invidus alterius rebus macreſcit opimis*. Valeat (inquit) ſtudium poeticum, quod in comœdiis & tragœdiis ſcribendis ponitur, ſi victus dolore contabeſcam, victor nitido, & bene habito copore futurus ſum.

Sæpe etiam avdacem, &c.] id eſt, ſæpe hoc poetam quantumvis audacem, a ſtudio ſcribendi deterret, quòd vulgus, & multitudo imperita in mediis fabulis, vrſum poſcit, aut pugiles, aut gladiatores, aut funambulum, &c. F

Et Depvgn. parati, si disc.] & ita pertinaces, vt, ſi equites ab iis diſſentiant, parati ſint armis decertare. Quidam teſtantur ſe ſcriptum vidiſſe in vno cod. peruetuſto *decertare*, pro *depugnare*. nihil refert.

His nam plebecvla gavdet.] talem calamitatem interueniſſe cùm ageretur Hecyra, dicit prologus Terentianus his verbis, *Hecyram ad vos refero, quam mihi per ſilentium Numquam agere licitum eſt: ita eam oppreſſit calamitas. Eam calamitatem veſtra intelligentia Sedabit, ſi erit adiutrix noſtræ induſtriæ. Cúm primùm eam agere cœpi, pugilum gloria, Funambuli eodem acceſſit exſpectatio, Comitum cõuentus, ſtrepitus, clamor mulierum Fecere, vt ante tẽpus exirem foras. Vetere, in noua cœpi vti cõſuetudine, In experiundo vt eſſem: refero denuo: Primo actu placeo: cum interea rumor venit Datũ iri gladiatores, populus cõuolat. Tumultuantur, clamãt, pugnant de loco. Ego interea meum nõ potui tutari locum*. non celabo lectorem, in cod. Torneſiano, & in

A in vno Vatic. & in tribus prætera, quos poſtea in Gallia conſului, Clericano, Nicotiano, Ruſſard. legi, *his nam plebecula plaudet*, vt quiſpiam dicere poſſit, ſcriptum eſſe ab Horatio *plebecula plaudit.* ego iudicium meum in hac re non interpono.

VERVM EQVITIS QVOQVE, &c.] Sed iam non ſolùm vulgus (inquit) humileſque, atque indocti homines, verùm etiam equites, & honeſti viri ab aurium voluptate, quam erant ex ingenio, artificióque poëtæ percepturi, toti ſeſe ad oculorum oblectationem contulerunt.

AD INCERTOS OCVLOS] incertos appellat oculos, quia ſæpe & fallunt, & falluntur: vt apparet in infracto remo ſub aqua, in columbæ collo, in duabus ex lucerna flammis, cum oculum torſeris. quod tamen negat Epicurus oculorum eſſe mendacium, ſed opinionum. Lucret. lib. 4. *Quæ violare fidem quaſi ſenſibus omnia quærunt, Nequicquam, quoniam pars horum maxima fallit Propter opinatus animi, quos addimus ipſi, Pro viſis vt ſint. quæ non ſunt ſenſibu' viſa.*

B QVATTVOR, AVT PLVREIS AVLÆA, &c.] aulæis obtendebatur, ac prætexebatur ſcena, vt obſtarent populo, dum fabularum actus commutarentur. aulæis etiam, & velis integebantur theatra ad arcendum ſolem. Lucret. lib. 4. *Et vulgò faciunt id lutea, ruſſáque vela, Et ferrugina cùm magnis intenta theatris Per malos vulgata, trabeiſq; trementia pendent, &c.* & Horat. epiſt. ad Piſon. de arte poët. *Tu quid ego, & populus mecum deſideret, audi: Si plauſoris eges aulæa manentis, & vſque Seſſuri, donec cantor, vos plaudite, dicat.* Aulæa igitur (inquit) remouentur è ſcena, contrahuntur, & complicantur in quattuor horas, aut plureis, dũ pugnæ ſimulacrum aliquod editur, dúmque fuga equitũ, ac peditum, repræſentatur, dum vincti reges per triumphum ducuntur. admonendus eſt autem lector minus exercitatus in litteris, corruptè ſcriptũ eſſe in quibuſdam codicibus *haud plureis*, cùm legendum ſit *aut plureis.*

DVM FVGIVNT, &c.] dum imago fugientium hoſtium ſubijcitur oculis ſpectatorum. alij C per equites, equeſtris ordinis homines, & per pedites, plebem ſignificari volũt: à quibus diſſentio, malóque fugã hoſtium ſimulatam intelligi, tùm propter verbum *fugiunt*, tùm propter alterũ illud, quod ſequitur, *peditum:* niſi quis referat ad equitũ peditúmque centurias, in quas diuiſus erat populus Romanus. ſic epiſt. de arte poët. *Romani tollent equites, peditéſque cachinnum.*

MOX TRAH. MANIB. REG. FOR.] id eſt, mox reges opulenti, ac potentes, manibus à tergo reuinctis, per triumphum ducuntur. Virgil. 2. Æneid. *Ecce manus iuuenem interea poſt terga reuinctum. &c.*

ESSEDA FESTINANT] eſſeda, vehicula ſunt Gallica. Cic. ad Treb. *eſſedum aliquod ſuadeo rapias, & ad nos quãprimum recurras.* Virg. Georg. 2. *Belgica vel molli melius feret eſſeda collo.* vehebantur eo & Britanni. Cæſar. lib. 4. de bello Gall. *At barbari conſilio Romanorum cognito, præmiſſo equitatu, & eſſedariis (quo plerumque genere in prælijs vti conſueuerunt) reliquis copijs ſubſecuti, noſtros nauibus egredi prohibebant*, ibid. *reliquos incertis ordinibus perturbauerant: ſimul equitatu, atque eſſedis circumdederant.* D

PILENTA] pilentum, vehiculum, quo matronæ vehebantur. Feſtus. vtitur T. Liuius lib. 5. Annalium.

PETORRITA] petorritum, nomen, & vehiculum Gallicum. ſcribitur autem duob. *rr.* in omnibus libris antiquis.

CAPTIVVM EBVR] vel ſigna, ex ebore, vel elephanti.

CAPTIVA CORINTHVS] id eſt, ſimulacrum Corinthi, quam L. Mummius cepit, ac deleuit. portabantur enim oppidorum captorũ ſimulacra in triumphis. M. Tull. in Piſonem. *verte te ad alteram ſcholam: diſſeres de triumpho. Quid tandem habet iſte currus? quid vincti ante currum duces? quid ſimulacra oppidorum?* Tibull. lib. 2. *Vt Meſſalinum celebrem, cum præmia belli Ante ſuos currus oppida victa feret.* T. Liuius lib. 37. *Tulit in triumpho ſigna militaria.* CCXXIIII, *oppidorum ſimulacra* CXXXIIII. Alij per captiuam Corinthũ vaſa Corinthia ſignificare malunt. quos non refello. E

RIDERET DEMOCRITVS] homo ad ridẽdas vulgi ineptias, & curas inaneis maximè propenſus: quem commemorat & M. Tullius de riſu verba facturus lib. 2. de orat. ad Q. fratr. *Atque illud primum, quid ſit ipſe riſus, quo pacto concitetur, vbi ſit, quomodo exſiſtat, atque ita repente erumpat, vt eum cupientes tenere nequeamus, & quo modo ſimul latera, os, vultum, oculos occupet, viderit Democritus.* Significat autẽ Horatius, inſulſo, & inepto more, nimium apparatum adhiberi in fabulis, propterea quòd in eo ſpectando populus occupatus, minus attentum, minúſque alacrem ſe præbeat hiſtrionibus auditorem. eundem morem oſtendit M. Tull. ſua iam ætate increbruiſſe, eumque valdè videtur improbare epiſt. ad Marium, lib. 7. his verbis, *Noſti reliquos ludos, qui ne id quidem leporis habuerunt, quod ſolent mediocreis ludi. Apparatus enim ſpectatio tollebat omnem hilaritatem: quo quidem apparatu nõ dubito, quin animo æquiſſimo carueris. quid enim delectationis habent ſexcenti muli in Clytemneſtra? aut in equo Troiano crateraram tria millia? aut* F *armatura varia peditatus, & equitatus, vt in aliqua pugna? quæ popularem admirationem habuerunt, delectationem tibi nullam attuliſſent.*

SEV DIVERS. CONF. GEN. &c.] id eſt, ſiue animalis genus ex camelo, & panthera concretum ſpectaret populus, ſiue elephantum album. pantheram confuſam camelo camelopardalim appellant. Varro lib. 4. de ling. Lat. *vt Alexandria camelopardalis nuper adducta [ſeu adducta], quod erat figura, vt camelus: maculis, vt panthera.*

SIVE ELEPHAS ALBVS, &c.] Etiam ſua ætate exhiberi ſolitos eſſe populo elephantos, oſtendit M. Tullius in ea epiſtola ad Marium, quam paullo antè commemorauimus, his verbis. *Elephantorum extremus dies fuit: in quo admiratio magna vulgi, atque turbæ delectatio nulla extitit: quin etiam miſericordia quædam conſecuta eſt, atque opinio eiuſmodi, eſſe quandam illi belluæ cum genere humano ſocietatem.*

A MIMO] histrione, vt epist. ad Loll. sup. lib. 1. *aut parteis mimum tractare secundas.*

SCRIPTORES] poëtas. nam appellatione scriptorum omnes, qui quiduis scripserunt, intelligũtur. epist. ad Pisones, *Aut famam sequere, aut sibi conuenientia finge Scriptor. honoratum si forte reponis Achillem, &c.* idem epist. prox. *Scriptorum chorus omnis amat nemus.*

ASELLO FABELL. SVRDO] poëtas existimare tinanem operam sumere, quia populus non attendit. prouerb. *surdo narrare fabulam.* hoc est, cum eo loqui, qui non audiat, qui nõ attendat, qui sermonem negligat aut respuat. Terent. in Heaut. *na ille haud scit, quam mihi nunc surdo narret fabulam.* Virg. in Gallo, *Non canimus surdis, respondent omnia siluæ.* Lucret. lib. 5. *Nec ratione docere, vlla, suaderéque surdis, Quid sit opus facto.* sed obseruatione dignum est, Horatium duo prouerbia iunxisse. de vno diximus. est & alterum, *asino fabulam narrare,* quod à Græcis sic effertur, ὄνῳ τις ἔλεγε μῦθον· ὁ δὲ τὰ ὦτα ἐκίνει. id est, *asino quidam fabulam narrabat: ille autem aureis mouebat.*

B NAM QVÆ PERVINC. VOC. &c.] id est, quis histrio tantùm vocem contendat, vt populi strepitum, & clamorem superare possit? sic in epist. de arte poët. de iambo, *& populareis Vincentem strepitus.*

GARGAN. MVGIRE PVTES, &c.] populi strepitum cum sonitu, & quasi mugitu, quem siluę Gargani montis edunt ventis agitatæ, & cum murmure maris concitati, comparat. Est autem Garganus mons Apuliæ. sup. Od. 9. lib. 2. *aut Aquilonibus Querceta Gargani laborant, &c.*

AVT MARE TVSCVM] aut mare Tyrrhenum.

QVIBVS OBLITVS ACTOR, &c.] significat, hoc tam exquisito apparatu non ornari actorem, neque commendari, sed commaculari. Nam hoc valet verbum *oblini.* non enim dixit, *quibus actor ornatus,* sed *quibus oblitus.*

CONCVRR. DEXT. LÆVÆ] plausus à populo datur, non propter actoris orationem, quip-C pe qui nihil dum dixerit, sed propter eius vestitum atque ornatum superuacaneum, & nimis elegantem, & luxuriosum. est autem hic tralatio. paullo aliter dixit sat. 1. lib. 1. *quid enim? concurritur: horæ Momento aut cita mors, &c.*

LANA TARENTINO, &c.] quid igitur placet spectatoribus? vestitus ianthinus, id est, violacei coloris.

QVÆ FACERE IPSE RECVS.] quia comœdias scribere nolim.

MALIGNE] parcè, exiguè. hæc enim vis est huius vocis. Catull. de Vari scorto. *Non (inquam) mihi tam fuit malignè, &c.* id est, angustè. non ita fuit mihi res angusta. nam & Seruius scribit malignũ idem esse, quod angustum, ad illum locum Virgil. lib. 6. Æneid. *Quale per incertam Lunam sub luce maligna.* Plautus Bacch. *Iustus, iniustus: malignus, largus: commodus, incommodus.* Virg. Georg. 2. *Difficiles primum terræ, collésque maligni,* id est, steriles. Horat. sat. 5. lib. 1. *Differtum nautis, cauponibus atque malignis.* T. Liuius lib. 34. annal. *Sed in purpura quæ teritur, absumitur, iniustam quidem, sed aliquã* D *tamen causam tenacitatis video: in auro verò, in quo præter manus pretium, nihil intertrimenti fit, quæ malignitas est?* Idem lib. 39. *& malignè omnia præbentibus suis, meretriculæ munificentia sustinebatur.*

ILLE PER EXTENT. FVN. &c.] id est, videtur mihi rem omnium factu difficillimam præstare posse. ille mihi videtur idem efficere posse, quod funambuli, qui per funem extentum ambulãt: & iccircò magnam hominum admirationem excitant.

MEVM QVI PECT. INAN.] id est, qui meũ animum commouere, & inani metu perterrere: qui me sine causa ira concitare, vel contra ad lenitatem inflectere, ceterísque animi motibus afficere potest. pectus pro animo posuit, vt supr. ead. epist. *Mox etiam pectus præceptis format amicis.* & Od. 3. lib. 1. *Illi robur, & æs triplex Circa pectus erat.*

IRRITAT] ὀργίζει· ad iram impellit. epist. ad Pison. *iuuat, aut impellit ad iram.* verbum irritãdi qui scribendum esse vno *r* arbitrantur quasi ab ira de- E ducatur, falluntur. lege annotata ad Od. 28. lib. 3.

MVLCET] delectat, &, vt illo loco epist. ad Pison. *iuuat.*

VT MAGVS] vult Horatius, poëtam, vim habere permouendorum animorum, & quasi fascinandorum oculorum, instar magorum, qui carminibus, & venenis, & arte magica portenta faciunt. M. Tull. de nat. Deor. lib. 1. *Cum his coniungere licet portenta magorum, Ægyptiorúmque in eodem genere dementiam.* Hor. sup. Od. 27. lib. 1. *Quæ saga, quis te soluere Thessalis Magus venenis, quis poterit Deus?* Erant autem magi sapiẽtes Persarũ. M. Tull. de diuin. lib. 1. *Cyro magos dixisse (quod genus sapientum, & doctorũ habebatur in Persis) ex triplici appetitione solis, XXX. annos Cyrum regnaturũ esse, portendi.* magicas arteis commemorat. Virg. Æneid. 4. *Testor cara Deos, & te germana, tuúmque Dulce caput, magicas inuitam accingier arteis.* artis magicæ vanitatem compluribus locis exagitat Plinius.

ET MODO ME THEBIS, &c.] vsque adeò F aptè, & accommodatè res gestas describit, vt, qui audiunt, in iis locis, vbi gestæ sunt, interesse, & præstò esse videantur: vt sup. Od. 1. lib. 2. *Audire magnos iam videor duces, Non indecoro puluere sordidos* & ibid. *Iam nunc minaci murmure cornuum Perstringis aureis, iam litui strepunt.* idem in epist. de arte poet. *Non satis est pulchra esse poëmata, dulcia sunto, Et quocunque volent, animum auditoris agunto.* sic Arist. περὶ ποιητικῆς. δεῖ δὲ τοὺς μύθους συνιστάναι, καὶ τῇ λέξει συναπεργάζεσθαι, ὅτι μάλιστα πρὸ ὀμμάτων τιθέμενον. οὕτω γὰρ ἐναργέστατα ὁρῶν, ὥσπερ παρ' αὐτοῖς γιγνόμενος τοῖς πραττομένοις, εὑρίσκοι τὸ πρέπον, καὶ ἥκιστα ἂν λανθάνοι αὐτὸν τὰ ὑπεναντία, id est, *oportet autem fabulas componere, & conficere etiam verbis, quam maximè oculis res subijcientem. Sic enim perspicuè cernens, tanquã intersit in rebus ipsis agendis, reperiet decorum, miniméque eum latebunt ea, quæ aliquantum repugnant.*

VERVM AGE, ET IIS, QVI] Variè explicatur hic locus: vno modo sic: Verùm age (inquit) Auguste, etiam poetas, qui fabulas scribere nolũt: neque spectatorum fastidium, ac superbiam ferre

possunt

A possunt, sed sese lectori committere malunt, cura libera, aut certè eorum curam minue. Nam quamuis sit eis res cum lectore, non cum spectatore, nō tamen iccirco sine magno sui nominis, suæque existimationis periculo scribunt. Præterea varia sunt hominum iudicia: neque idem scribendi genus probant omnes. Excitandi igitur tibi sunt poetarum animi, magnísque præmiis inuitandi, vt vel neglectis, vel superatis tot difficultatibus, sese totos ad scribendum conferant. atque in hac explicatione, *reddere breuem*, est efficere breuem. Alio modo sic: diligentius attende, & considera, qui poëtæ probandi sint, qui non: nonnihil cogitationis, & curæ confer in hanc rem, vt attendas, & iudices, qui poëtæ tanto nomine digni sint, qui contrà indigni: quam quidem explicationem videtur sequi Porphyr. ego autem non probo. nam hoc *reddere curam breuem* tale potius videtur esse, quale illud apud T. Liuium lib. 27. *breuem illi lætitiam, qua exsultet, facturum*. Postremò sic: Verùm age, Auguste, etiam iis poetis, qui se lectori com-
B mittere, quàm spectatoris fastidium ferre malunt, redde aliquantum curæ: id est hos poetas, qui legi sua scripta, quàm audiri, & spectari malunt, redde aliquantò magis sollicitos, & diligenteis, & timidos, quàm sunt. Nam nunc quidem nimis securi, negligentes, atque audaces sunt: neque satis magnam curam ad scribendum conferunt, &c. atque hæc explicatio mihi magis placet. verùm tamen iudicet lector.

QVAM SPECT. FAST. F. S.] quàm spectatorem fastidiosè, & superbè audientem ferre: vel quàm spectatorem superbum ac fastidiosum ferre. Quemadmodum dixit Horatius *fastidia superbi spectatoris*, sic Virg. Alex. *superba fastidia*.

SI MVNVS APOLL. DIGN. VIS COMPL. LIB.] si bibliothecam, quam ædificandā curasti in aditu templi, quod abs te consecratum est Apollini, vis bonis libris complere. sup. epistol. ad Iulium Flor. 1. *& tāgere vitet Scripta, Palatinus quæcumque recepit Apollo.*

ET VATIBVS ADD. CALC. VT STVD.
C M.] id est, & si vis poetas excitare, vt maiore studio in artem poeticam incumbant: vel vt maiorem curam, maiorémque diligentiam in scribendo adhibeant.

HELICONA VIRENTEM] Bœotiæ montem, Musis consecratum: in quo Hesiodus, poeta factus est. in lib. de arte poet. *& excludit sanos Heliccône poëtas.* lege annot. ad Od. 12. lib. 1. ibi *Aut in vmbrosis Heliconis oris.*

(VT VINETA EGOM. CÆD. MEA)] hæc sunt includenda interpositionis nota: id est, vt meipsum omnium primum reprehendam: vt mihi ipse detraham omnium primo. ductum fortasse ab iis, qui cùm censuissent vineta omnia succidenda, propter mala, & incommoda, quæ à vino in homines proficiscuntur, à suis vinetis cædendi initiū facere voluerunt: vel simpliciter ab iis, qui sua ipsi lædunt, minuunt, & oppugnant.

CVM TIBI LIBR. SOLL. DAM.] primum, & vsitatum poetarū peccatum, libros suos principibus, & claris viris intēpestiuè obtrudere,
D verbi gratia, occupatis, & maiore aliqua cogitatione, & cura suspensis: quod in sua re vetat Horat. sup. epist. ad Vinnium Asell. *Augusto reddes signata volumina Vinni, Si validus, si lætus erit, si denique poscet.*

CVM LÆDIM. VN. SI QVIS, &c.] alterum peccatum cùm offendimur, & molestè ferimus, si quis amicorum nostrorum vnum aliquem è versibus nostris audeat improbare.

CVM LOCA IAM RECIT. REV. IRR.] tertium, cùm ea, quæ iam recitauimus, repetimus non reuocati ab eo, qui audit, neque lectionem repetere iussi: quia scilicet ea nobis venusta stultè videantur.

CVM LAMENTAMVR, &c.] quartum, cùm querimur, nostra scripta ab hominibus nō cognosci, atque ita, præmia eis merita non persolui.

ET TENVI DED. POEM. F.] id est, poemata summo studio, acerrimóque ingenio elaborata. *tenui* igitur, id est, subtili. tralatio enim est à lino, seu lana, quæ carpitur, & digitis trahitur, ac deducitur, licet reclament quidam. Adiuuat me
E Catullus, & quidem pulcherrimis versibus (vt solet cætera) hanc lanæ ducendæ rationem describens. *Dextera tum leniter deducens fila supinis Formabat digitis: tum prono pollice torquens Libratum tereti versabat turbine fusum: Atque ita decerpens æquabat semper opus dens. &c.* Idem eod. carm. *Currite ducentes subtemina, currite fusi.* Adiuuat & Varro libr. 6. de ling. Lat. his verbis. *In Menæchmis Plauti: Inter ancillas sedere iubeas: lanam carpere. Idem est hoc verbum, &c. Carpere à carendo, quòd eam tum purgant, ac deducunt, vt careat spurcitia ex quo tum carminari dicitur lana, cum caret eo, quod est nequam.* Postremo mecū facit & Macrob. libr. 6. qui ad hunc locum Virgil. in Sileno, *deductum dicere carmen*, notat, *Deductum pro tenui, & subtili eleganter positum est. sic autem & Afran. in Virgine: verbis pauculis respondit, tristis, voce deducta: malléque se non quieuisse dixit. Item apud Cornific. Deducta mihi voce garrienti.* Pomponius in Atellana. *Vocem deducas oportet, vt mulieris videantur verba.* sic Hor. sat. 1. lib. 2. *simileisque meorū Mille die ver-*
F *sus deduci posse.*

CVM SPERAM. EO REM VENT.] quintum, cùm tantum nobis arrogamus, tantique nostra scripta facimus, vt speremus, te statim vt audieris, nos versus scribere, vltro iussurum, vt ad te accedamus, atque ab egestate nos vindicaturum. *Arcessas* autem legendum, non *Accersas*. & ita habent omnes cod. manuscripti.

COMMODVS] de hac voce vide annot. ad Od. 8. lib. 4. *arcessas cōmodus*, id est, arcessas eo animo, vt nobis commodes: vel arcessas nos, te in nos cōmodum & liberalem præbens.

SED TAMEN EST OPERÆPRET. COGN.] id est, Sed tamen operam hoc bene collocatur, vt cognoscamus, qualeis custodes, ac tutores habeat virtus. æditui sunt templi custodes. hoc loco ponitur hoc nomen translatè pro iis, qui virtutem clarorum virorum suis scriptis ab obliuione hominum, iniuriaque temporis vindicandam suscipiunt, quales sunt poetæ.

A QVALEIS ÆDITVOS] id est, qualeis scriptores: qualeis sui nominis præcones, ac prædicatores habeat. tralatio est ab ædituis illis, quorũ est ædeis sacras tueri. *Æditimus*, (inquit Carisius) *dicitur qui ædem seruat quasi ædis intimus. æditus ab æde tuenda.*

BELLI SPECT. DOMIQVE] epistola vlt. lib. 1. *Me primis vrbis belli placuisse, domique.*

CHERILVS] malus poëta de quo in lib. de arte poët. *Sic mihi, qui multùm cessat, fit Cherilus ille, Quem bis, térque bonum cum risu miror.* significat Hor. sæpe malos poëtas à regibus, & clarissimis viris bonos haberi, magnísque præmiis ornari. simile quiddã scribit M. Tull. in orat. pro Archia poëta, de Syllæ in quendam ignobilem, & indoctum poëtam liberalitate, his verbis, *Syllã nos in cõcione vidimus, cùm ei libellum malus poëta de populo subiecisset, quòd epigramma in eum fecisset tantummodo alternis versibus longiusculis, statim ex iis rebus, quas tunc vendebat, iubere ei præmium tribui sub ea conditione, ne quid postea scriberet.* Nomẽ *Cherilus* apud

B Aristol. in exemplis Aldinis scribitur per diphth. ει. sic enim Topic. η. Εἰς δὲ σαφήνειαν παραδείγματα οἰστέον. παραδείγματα δὲ οἰκεῖα, ἐξ ὧν ἴσμεν· οἷα Ὅμηρος, μὴ οἷα Χοίριλος, id est, *ad claritatem porrò exempla sunt afferenda. exempla autem propria & ad rem accommodata, ex iis, quæ scimus, ducta: qualia Homerus, non qualia Cherilus.* huius Cherili vulgatissimus extat versiculus ille, Πέτραν κοιλαίνει ῥανὶς ὕδατος ἐνδελεχείῃ, id est, (vt Lucr. interpretatur lib. 1.) *Stillicidî casus lapidem cauat*, (vel vt idem lib. 4. extr.) *Nõnne vides etiam guttas in saxa cadenteis Humoris, longo in spatio pertundere saxa?* proferuntur etiam hi Cherili, seu Chœrili versus ab Eusebio lib. 9. præp. euang. Τῶν δ' ὄπιθεν διέβαινε γένος θαυμαστὸν ἰδέσθαι Γλῶσσαν μὲν φοίνισσαν ἀπὸ στομάτων ἀφιέντες. ᾬκουν δ' ἐν Σολύμοις ὄρεσι πλατέῃ παρὰ λίμνῃ Αὐχμαλέοι κεφαλάς, τροχοκουράδες. αὐτὰρ ὕπερθεν ἵππων δαρτὰ πρόσωπ' ἐφόρουν ἐσκληκότα καπνῷ: quorum versuum hæc fere sententia est. A tergo autem eorum transibat genus hominum visu mirabile. Qui vocem Phœnissam mittebãt: habitabãt autem Solymis in montibus apud latam paludem, Capitibus squallidi, in

C orbem tonsi: At superne equinorum capitum ossa nuda & sine pelle gestabant, fumo exsiccata.

MALE NATIS] non dixit malè factis, sed malè natis, vt ostendat, inuita (vt dicitur) Minerua, id est, repugnante natura esse factos. Nam (vt scribit M. Tull.) *sic à summis hominibus, eruditissimisq́, accepimus, ceterarum rerum studia & doctrina, & præceptis, & arte constare: poëtam natura ipsa valere, & mẽtis viribus excitari.* qua de re alibi plura.

RETTVLIT ACCEPTOS] referre acceptũ alicui, est fateri, se ab eo accepisse: idque in codicẽ accepti referre: denique est quasi debitorẽ se profiteri. significat etiam interdum fateri, sibi pecuniam à se creditam, à debitore esse solutã. M. Tull. pro Cecinna. *se habere ait argentarij tabulas, in quibus sibi expẽsa pecunia lata sit, acceptáq́, relata.* vnde acceptilatio. per translationem autem dicimus, *acceptum referre* alicui bonum pro eo, quod est, ingenuè fateri, ac prædicare sibi illius opera, ac beneficio id boni euenisse: vt M. Tull. ad Attic. lib. 1. *ornatissiméque de meo consulatu locutus est, vt ita diceret, se quòd esset senator, quòd ciuis, quòd liber, quòd viueret mihi acceptũ referre.* & referre illi malum acceptum, est illum mali auctorem, & causam prædicare, vel mali causam in eum cõferre: vt idẽ M. Tull. Philipp. 2. *omnia denique, quæ vidimus* (*quid autem mali nõ vidimus?*) *si rectè ratiocinabimur, vni accepta referemus Antonio.* eadem autem ratione dicimus *refero acceptum huic, vel illi rei*, qua ratione, *refero acceptum personæ*, vt idem pro Deiotaro. *verum omnem tranquillitatem, & quietem senectutis acceptam refert clementiæ tuæ.* idem Philipp. 2. *ego enim amplius LLS ducenties acceptum hereditatibus retuli.* Atque ita hoc loco loquitur Horat. *versibus incultis* retulit acceptos Philippos, id est gloriatus est, vel gloriari ei licuit, se ab Alexandro Philippos, quod erat regale nomisma, opera, vel beneficio versuum suorum abstulisse. *versibus incultis* enim dandi casus est, non septimi, vt alij existimant. D

PHILIPPOS] genus erat nummi aurei à Philippo Macedonum Rege sic appellatum. Plautus Bacchid. *me misit miles ad eam Cleomachus vel vt ducentos philippos reddat aureos, vel vt hinc in Elatiam hodie eat secum simul.* ibid. *Da mihi ducentos nũmos philippos te obsecro.* E

NOMISMA] νόμισμα nomen Græcum est, ἀπὸ τοῦ νόμου, id est, à lege dictum. lege enim valet nummus Aristot. lib. 5. de morib. ad Nicom.

TRACTATA] contrectata manibus: vt epist. ad lib. suum. *Cõtrectatus vbi manibus sordescere vulgi Cœperis.*

REMITTVNT] reddunt: vt epist. de arte poët. *Poscentiq́, grauem persæpe remittit acutum.*

FERE SCRIPTORES, &c.] subintellige *sic*: vt sit integra redditio. seu ἀνταπόδοσις, sic fere scriptores, &c.

SPLENDIDA FACTA LINVNT] res præclarè gestas, & laudabileis inquinant, & contaminant. sic Plautus Mostell. *vna opera ebur atramento candefacere postules.* huic loco non admodum dissimilis ille est Od. 6. lib. 1. *Laudes egregij Cæsaris & tuas Culpa deterere ingenI.*

POEMA TAM RIDICVLVM] Cherili mali poëtæ. F

TAM CARE] tam caro pretio. Itaque quidam hîc *tam caro* legendum putant: aiúntque ita olim Latinos esse locutos.

EDICTO VETVIT, NE QVIS SE, PRÆTER AP.] hac de re sic M. Tull. in epist. ad L. Luceium Qu. Filium lib. 5. *Neq; enim Alexander ille gratiæ causa ab Apelle potissimum pingi, & a Lysippo fingi volebat: sed quòd illorum artem cum ipsis, tum etiam sibi gloriæ fore putabat, &c.* Et Plutarchus in Alexandro· τὴν μὲν οὖν ἰδέαν τοῦ σώματος οἱ Λυσίππειοι μάλιστα τῶν ἀνδριάντων ἐμφαίνουσιν ὑφ' οὗ μόνου καὶ αὐτὸς ἠξίου πλάττεσθαι, id est, *corporis speciem statuæ à Lysippo fictæ omnium statuarum optimè exprimunt, atque ostendunt: a quo vno etiam ipse Alexander se effingi volebat.* Idem sic de vtroque lib. περὶ τῆς Αλεξάνδ. τύχης. Ην δὲ καὶ Απελλῆς ὁ ζωγράφος, καὶ Λύσιππος ὁ πλάστης κατ' Αλέξανδρον· ὧν ὁ μὲν ἔγραψε τὸν κεραυνοφόρον οὕτως ἐναργῶς, καὶ κεκραμένως, ὥστε λέγειν, ὅτι δυοῖν Αλεξάνδροιν ὁ μὲν Φιλίππου γέγονεν ἀνίκητος, ὁ δὲ Απελλοῦ ἀμίμητος. id est, *Erat autem*

&

A *& Apelles pictor, & Lysippus statuarum fictor ætate Alexandri: quorum alter pinxit Alexandrum* κεραυνοφόρον, *id est, fulmen ferentem, ita expresse, atque (vt ita dicam) euidenter, & temperatè. vt diceret duorum Alexandrorum eum, qui natus esset ex Philippo, esse inuictum: eum autem, qui ab Apelle fictus, non imitabilem.* ibid. paullo pòst de Lysippo, Διὸ καὶ μόνον Ἀλέξανδρος ἐκέλευε Λύσιππον εἰκόνας αὐτοῦ δημιουργεῖν. Μόνος γὰρ οὗτος, ὡς ἔοικε, κατεμήνυε τῷ χαλκῷ τὸ ἦθος αὐτοῦ, καὶ συνεξέφερε τῇ μορφῇ τὴν ἀρετήν, &c. id est, *Quapropter & Lysippum solum iubebat Alexander sui imagines fabricari. hic enim solus, (vt apparet) mores ipsius ære indicabat, & vna cum forma virtutem exprimebat.* Agesilaus autem, vt loco suprà producto scribit M. Tull. *neque pictam, neque fictam sui imaginem passus est esse.* sed de hoc mox suo loco dicemus.

ALIVS LYSIPPO] id est, alius à Lysippo, vel quàm Lysippus, vt sup. epist. ad Quinct. *Néve putes alium sapiente, bonóque beatum.* alius Lysippi autem dici non potest, quod quidam tamen arbitrantur.

B DVCERET ÆRA FORTIS ALEX.] id est, statuas æreas efficeret, quibus Alexandri facies, & figura corporis exprimeretur. *æs ducere*, valet ἐλαύνειν, id est, malleis extendere: ex quo ductile. Verùm cùm ex ære, aut ex vllo alio metallo ducto statuæ fingi non possint, sed ex fuso potius fiant, videtur hic locus non carere difficultate. mihi quidem semper fuit suspectus. adde quòd constat, Lysippum æs fudisse, & ex ære fuso signa fecisse. Quid igitur dicendum? è duobus alterum, vel translationem esse ab iis, qui malleis tundunt, ad eos, qui fundunt: vel legendum *funderet æra*: vt loquitur sat. 3. lib. 2. *Quid sculptum infabrè, quid fusum durius esset.* Quoniam autem inter has scripturas *funderet*, & *duceret*, nimiùm interest, ita vt non sit verisimile, librarios illos, qui manu libros describebant, similitudine vocum, aut literarum peccasse, afferam verbum totidem litteris, quæ si transponantur, erit alteri idem, nempe *cuderet*. Si coniecturæ igitur locus est, putauerim ab Horatio scriptum esse *cuderet æra*, transpositisque postea litteris ex recta scriptura *cuderet*, factam esse

C hanc vulgatam, *duceret*. Illam autem hac esse meliorem, Virgilij auctoritate, & testimonio probabo, qui ita loquitur Æneid. 6. *Excudent alij spirantia mollius æra.*

QVÒD SI IVD. SVBT. VID. &c.] id est, quòd si iudicium Alexandri acerrimum in cognoscenda, ac perspicienda artis pingendi, & fingendi præstantia, ad versus, & poëticam transferres, liquidò iurare posses, eum pinguem esse, tardum, atque hebetem. Sed ex ijs, quæ scribit Ælianus Variæ histor. libr. 2. apparet neque Alexandrum satis acri iudicio in pictura fuisse, neque Apellem eius iudicio multum tribuisse. Nam, cum Alexander (vt tradit ille) sui quandam imaginem vidisset ab Apelle pictam, neque eam merita laude affecisset: equus eius autem ad equum in ea tabula pictum adhinniisset, tanquam ad equum verum: fertur Apelles dixisse, at, ô Alexander, videtur equus tuus esse in arte pingendi te multò intelligentior.

AD HÆC MVSARVM] id est, ad poëmata, & ad versus. D

BOEOTVM IN CRASSO, &c.] M. Tul. lib. de fato ostendens quantum inter locorum naturas intersit, ita scribit, *Inter locorum naturas quantum intersit, videmus: alios esse salubreis, alios pestilenteis: in aliis esse pituitosos, & quasi redundanteis: in aliis exsiccatos, atque aridos: multáque sunt alia quæ inter locum & locum plurimum differunt: Athenis tenue cælum: ex quo acutiores etiam putantur Attici Crassum Thebis: itaque pingues Thebani, & valentes, &c.* Quo ex loco intelligere licet, Bœotios, qui crasso cælo vterentur (Thebæ enim in Bœotia fuerunt) pingueis, crassos, atque hebetes fuisse. Pindarus quidem Olymp. εἰδ. ς. prouerbium vetus maledicti loco in Bœotios fatetur esse iactatum, *suem Bœotiam*, iubétque Æneam quendam chori magistrum socios cohortari, dent operam, vt intelligant auditores, ac spectatores, hoc prouerbium in Bœotios non conuenire, neque se sues esse, sed Musarum alumnos. Pindari verba sunt hæc, ὀτρῦνον μὲν ἑταίρους Αἰνέα πρῶτον μὲν Ἥραν Παρθενίαν κελαδῆσαι, γνῶναί τ' ἔπειτ' ἀρχαῖον ὄνειδος ἀλαθέσι λόγοις εἰ φεύγομεν Βοιωτίαν ὗν, &c. Huc E pertinet illud Antagoræ in eosdem: ὅς ἐπεὶ ἀνεγίνωσκε παρὰ βοιωτοῖς τὸ τῆς Θηβαΐδος σύγγραμμα, καὶ οὐδεὶς ὑπεσημαίνετο, κλείσας τὸ βιβλίον, δικαίως, εἶπε, καλεῖσθε βοιωτοί. βοῶν γὰρ ὦτα ἔχετε: id est, Cum Antagoras apud Bœotos librum de rebus Thebanis conscriptum recitaret, neque quisquam significaret se lectione illa delectari, & opus approbare, ille libro clauso, meritò (inquit) Bœoti vocamini. Boum enim aureis habetis. lepos inest in voce *Bœotus*, seu βοιωτὸς, quæ potest dici facta ex his duabus βοῦς, & ὦτα: bos, & aures. *Bœotum* autem accipio in accusandi casu. vt referatur ad Alexandrum, hoc modo: iurares Alexandrum esse Bœotium in aëre crasso natum, non vt alij, Bœotûm, pro Bœotorum. Nam Bœotum dixit vt Græci Βοιωτόν.

AT NEQV. DEDEC. T. DE SE IVD. ATQ.] non dedécorant tua de se iudicia, quia qualeis eos esse iudicasti, taleis eos esse consuetudo vitæ, & dies, & eorum scripta comprobarunt: neque iidem munera, quæ abs te acceperunt, dedécorãt, quia apud dignos sunt collocata. F

MVLTA DANTIS CVM LAVDE] multa tua cum laude. munificentia enim, & beneficentia bene collocata, id est, apud dignos, honorifica, & gloriosa est largitori.

TVLERVNT] acceperunt, consecuti sunt, vt sup. Od. 8. lib. 4. *neque tu pessima munerum Ferres.*

DILECTI TIBI] dilecti abs te: tibi cari.

VARIVSQVE] de quo suprà Od. 6. lib. 1. *Scriberis Vario.* & sat. vlt. lib. 1. *Plotius, & Varius.*

NEC MAGIS EXPR. VVLT. &c.] sic M. Tull. in orat. pro Archia poëta: *An cum statuas, & imagines non animorum simulacra, sed corporum studiose multi summi homines reliquerint: consiliorum relinquere, ac virtutum nostrarum effigiem non multo malle debemus, summis ingeniis expressam, & politam?* & Horat. sup. Od. 8. lib. 4. *Non incisa notis marmora publicis, Per quæ spiritus, & vita redit bonis Post mortem ducibus, &c. Eius, qui domita nomen ab Africa Lucratus rediit, clarius indicant Laudes,*

A *des, quàm Calabræ Pierides.* Iccircò Agesilaus ille (vtscribit Xenophon in eius vita) ne qua sui corporis imago exstaret, magnopere cauit: animi autem monumenta cõstituere nũquam desinebat. sic Xenoph. καὶ τοῦ μὲν σώματος εἰκόνα στήσασθαι ἀπέχετο, πολλῶν αὐτῷ τοῦτο δωρεῖσθαι θελόντων· τῆς δὲ ψυχῆς οὐδέ ποτε ἐπαύετο μνημεῖα διαπονούμενος. quod retulit M. Tull. in epist. ad L. Luceium Qu. Filium, his verbis, *Neque minus enim est Spartiates Agesilaus ille perhibendus, qui neque pictam, neque fictam imaginem sui passus est esse, quam, qui in eo genere elaborarunt. Vnus enim Xenophontis libellus in eo Rege laudando facilè omneis omnium imagines, statuásque superauit.* Idem fuisse M. Catonis Censorij de statuis iudiciũ narrat Plutarch. his verbis, Καίτοι πρότερον αὐτὸς κατεγέλα τῶν ἀγαπώντων τὰ τοιαῦτα, καὶ λανθάνειν αὐτοὺς ἔλεγεν ἐπὶ χαλκέων καὶ ζωγράφων ἔργοις μέγα φρονοῦντας· αὐτοῦ δὲ καλλίστας εἰκόνας ἐν ταῖς ψυχαῖς περιφέρειν τοὺς πολίτας. πρὸς δὲ τοὺς θαυμάζοντας, ὅτι πολλῶν ἀδόξων ἀνδριάντας ἐχόντων, ἐκεῖνος οὐκ ἔχει, μᾶλλον γάρ, ἔφη, βούλομαι ζητεῖσθαι διὰ τί μου ἀνδριὰς οὐ κεῖται, ἢ διὰ τί κεῖται, id est, *Atqui prius ipse deridebat eos, qui huiusmodi rerum (nempe statuarum) cupiditate afficiuntur: & dicebat eos ignorare se operibus fabrorum, & pictorum gloriari: sui autem pulcherrimas imagines civeis suos in animis ferre. iis autem, qui mirabãtur, illum, cum plerique ignobiles, atque inglorij statuas haberent, nullam habere, dicebat se malle quæri quamobrem nulla sibi statua esset posita, quàm cur esset posita.*

B REPENTEIS PER HVMVM] id est, humileis, & veluti humi repenteis, & orationi solutæ simillimos, quales sunt epist. & satyræ. Pindarus appellat λόγους χαμαιπετεῖς. sat. 6. lib. 2. *Quid prius illustrem satyris, musáque pedestri?* alij per humileis sermones putant humilia, & plebeia argumenta significari, vt epistolarum, ac satyrarum: quibuscum non pugnabo. nam propemodum mecum faciunt.

ET ARCEIS MONTIB. IMPOS.] & arceis in montibus exstructas. quod fuit veteribus vsitatum.

CONFECTA DVELLA] bella debellata, id est, transacta ac finita.

C CLAVSTRAQVE CVSTODEM, &c.] portas Iani clausas: quod pacis tempore tantùm fiebat. sic sup. Od. 15. lib. 4. *& vacuum duellis Fanum Quirini clausit.*

ET FORMID. PARTHIS TE P. R.] nam Parthi signa Crassis ademta, ad Cæsarem Augustum vltrò remiserunt. Od. quam modò commemoraui, *tua Cæsar ætas Fruges, & agris rettulit vberes, Et signa nostro restituit Ioui, Derepta Parthorum superbis Postibus.*

SI, QVANT. CVP. POSS. QVOQVE] id est, si voluntati par esset ingenium, & facultas. sic sat. 1. lib. 2. *cupidum pater optime vires Deficiunt neque enim quiuis horrentia pilis Agmina, nec fracta pereunteis cuspide Gallos, Aut labentis equo describet vulnera Parthi.*

RECIPIT] capit, δέχεται. tralatio à vasis. non recipit, id est, respuit. In his autem, paruum carmẽ maiestas, inest ἀντίθεσις.

TENTARE] conari, aggredi, experiri.

D RECVSENT] id est, non possint. sic epistol. de arte poët. *quid ferre recusent, Quid valeant humeri.*

SEDVLITAS AVTEM, STVLTE QVEM D.] ordo est, sedulitas eum vrget, quem stultè diligit. id est, qui stulta sedulitate, studioque inepto, atque intempestiuo officium, operámque suam alicui pollicentur, atque obtrudunt, molesti ei sunt potius, quàm grati: vel hoc hoc modo, qui stultè, & ineptè quantumuis sedulò alterum diligũt, molestiam ei exhibent potius, quàm placent: sed ij maximè, qui suos versus, suúmque artificium venditant. meritò igitur malè precatur Phędra nutrici apud Eurip. in Hippol. his verbis, ὄλοιο καὶ σύ, χὤστις ἄκοντας φίλους πρόθυμός ἐστι μὴ καλῶς εὐεργετεῖν, id est, *Dij te perdant, & quisquis de amicis inuitis studet non honestè benè mereri.*

VRGET] nonnulli libri habent *vrguet.*

DISC. ENIM CITIVS, MEM. QVE ILL. &c.] sententia hæc latissimè patet. sed si quis eam contrahere, & ad poetas accommodare velit, sic poterit explicari. finge, aliquem poetam esse multis nominibus laudabilem, ac præstantem E in quo quamplurimæ virtutes insint poeticæ: qui denique poema scribat magna ex parte politum, ac perfectum: sed sint in eodem nonnulla reprehendenda, aut ridenda: eueniet vt homines notent, & meminerint magis, quæ reprehensione, aut risu digna videantur, quàm, quæ admirati sint, ac probarint. Cum hac sententia congruit illa Ciceronis oratione pro Murena: *cui placet, obliuiscitur: cui dolet, meminit.*

NIL MOROR OFF.] nihili facio, contemno, ac pro nihilo puto, vt sup. epist. ad Valam, *nam vina nihil moror illius oræ.* hæc eò pertinent, vt ostẽdat, indoctorum poemata non admodum esse claris, & laudatis viris expetenda, quippe quæ dedecori sint potius, quàm ornamento.

AC NEQVE FICTO IN PEIVS VVLTV, &c.] id est, quemadmodum nolim imaginem mei ex ære, aut cera fingi, atque in publico proponi, quæ me ore deformiore referat, quàm sim natura: sic neque ab indocto poëta laudari velim. *vultu in peius ficto*, id est facie ita ficta, vt deformior F sit imago, quàm vera figura.

PROPONI CER.] in publico poni ex cera fictus.

NEC PR. FACT. D.] quia mali *scriptores carmine fœdo Splendida facta linunt*, vt dixit supr. ead. epistol.

RVBEAM] erubeam, pudore afficiar, ἐρυθριῶμαι.

PINGVI MVNERE] versibus indoctis, & ineptis, & inertibus. pingue per translationem poni solet pro eo, quod arte, & ingenio caret. ex quo pinguis Minerua, pingue ingenium, pingue argumentum. sup. sat. 6. lib. 2. *Pingue pecus domino facias, & cetera præter Ingenium.*

PORRECTVS] proiectus, seu extentus, quasi cadauer: vt Od. 10. epod. extr.

APERTA] ex eo, quòd capsa sit aperta, vult intelligi, chartas, quæ in ea insunt, contemtissimas esse.

IN VICVM, &c.] in quo ex inutilibus, atque ineptis chartis fiunt turis, piperis, & similium re- tum

A rum inuolucra. tale est illud Catulli. *Et laxas scombris sæpe dabit tunicas.* & Persius. *nec scombros metuentia carmina, nec tus.* solitos autem esse etiam Græcos, mala carmina turi destinare, ex Athenæo perspicuũ esse potest, qui narrat lib. 9. δειπνοσ. Anaxandridem comicum ita morosum atque amarũ in senectute fuisse, vt comœdias omneis suas, quæ populo non placuissent, quamuis alioqui essent elegantes, & politæ, turi mandarit.

TVS] sine aspirationis nota scribi iussi, veteres grammaticos secutus, qui à tundendo ductum volunt, quãuis Modestus, vt testatur Carisius, à Græco verbo θύειν, quod est immolare, & mactare, tractum esse dicat.

AMICITVR] id est, inuoluitur, induitur. epist. 16. lib. 1. *an amicta vitibus vlmo.*

AD IVLIVM FLORVM 2.

FLORE, bono, claróque fidelis amice Neroni,
B *Si quis forte velit puerum tibi vendere, natum*
Tibure, vel Gabijs: & tecũ sic agat: hic & Candidus, & talos à vertice pulcher ad imos:
Fiet, eritque tuus nũmorum millibus octo,
Verna ministerijs ad nutus aptus herileis
Literulis Græcis imbutus, idoneus arti
Cuilibet: argilla quiduis imitaberis vda.
Quinetiam canet indoctum, sed dulce bibenti.
Multa fidem promissa leuant, vbi plenius æquo
Laudat, venaleis qui vult extrudere mer
C *ceis.*
Res vrget me nulla: meo sum pauper in ære.
Nemo hoc mangonum faceret tibi, non temere à me
Quiuis ferret idem. semel hic cessauit: &, vt fit,
In scalis latuit metuens pẽdentis habenæ.
Des nũmos, excepta nihil te si fuga lædat.
Ille ferat pretium, pœnæ securus, opinor.
Prudens emisti vitiosum: dicta tibi est lex.
Inséqueris tamen hunc, & lite moraris iniqua.
Dixi me pigrum proficiscenti tibi: dixi D
Talibus officijs propè mancum: ne mea sæuus
Iurgares ad te quòd epistola nulla veniret.
Quid tum profeci, mecum facientia iura
Si tamen attentas? quereris super hoc etiã quod
Exspectata tibi non mittam carmina mẽdax.
Luculli miles collecta viatica multis
Ærũnis, lassus dum noctu stertit, ad assẽ
Perdiderat: post hoc vehemens lupus: & sibi, & hosti
Iratus pariter, ieiunis dentibus acer.
Præsidium regale loco deiecit, vt aiunt, B
Summè munito & multarum diuite rerũ.
Clarus ob id factum, donis ornatur honestis:
Accipit & bis dena super, sestertia nũmûm.
Forte sub hoc tempus castellum euertere prætor
Nescio quod cupiens, hortari cœpit eũdẽ
Verbis, quæ timido quoque possent addere mentem.
I bone, quò virtus tua te vocat: ij pede fausto,
Grandia laturus meritorum præmia. quid stas?
Post hæc ille catus, quãtũuis rusticus, ibit F
Ibit eò, quò vis, qui zonã perdidit, inquit.
Romæ nutriri mihi cõtigit, atque doceri,
Iratus Graijs quantùm nocuisset Achilles.
Adiecere bonæ paullo plus artis Athenæ:
Scilicet vt possem curuo dignoscere rectũ:
Atque inter siluas Academi quærere verum.
Dura sed emouere loco me tẽpora grato:
Ciuilisq; rudem belli tulit æstus in arma,
Cæsaris Augusti non responsura lacertis.
Vnde simul primùm me dimisere Philippi,

Decisis

A *Decisis humilē pēnis, inopémque paterni*
Et Laris, & fundi: paupertas impulit audax,
Vt versus facerem. sed, quod non desit, habentem,
Quæ poterunt vmquā satis expurgare cicutæ,
Ni melius dormire putem, quàm scribere versus?
Singula de nobis anni prædantur euntes:
Eripuere iocos, Venerem, conuiuia, ludū:
Tendunt extorquere poemata. quid faciam vis?
Denique non omnes eadem mirantur, amántque:
B *Carmine tu gaudes: hic delectatur iābis.*
Ille Bioneis sermonibus, & sale nigro.
Tres mihi conuiuæ propè dissentire videntur,
Poscentes vario multùm diuersa palato.
Quid dem? quid non dem? renuis tu, quod iubet alter.
Quod petis, id sanè est inuisum, acidúmq; duobus.
Præter cetera, me Romæne poemata censes
Scribere posse, inter tot curas, tótque labores?
Hic sponsum vocat: hic auditum scripta, relictis
Omnibus officiis: cubat hic in colle Quirini:
Hic extremo in Auētino. visendus vterq;
Interualla vides humanè cōmoda. verùm
Puræ sunt plateæ, nihil vt meditantibus obstet:
Festinat calidus mulis, gerulisque redemptor.
Torquet nunc lapidem, nunc ingens machina tignum:
Tristia robustis luctātur funera plaustris:
Hàc rabiosa fugit canis: hàc lutulēta ruit sus.
Inūc, & versus tecum meditare canoros. D
Scriptorum chorus omnis amat nemus: & fugit vrbeis
Ritè cliens Bacchi somno gaudentis, & vmbra.
Tu me inter strepitus nocturnos, atque diurnos
Vis canere, & contracta sequi vestigia vatum?
Ingenium, sibi quod vacuas desumsit Athenas:
Et studiis annos septem dedit, insenuítque
Libris, & curis: statua taciturnius exit
Plerumque: & risu populum quatit. hîc ego rerum
Fluctibus in mediis, & tēpestatibus vrbis E
Verba lyræ motura sonum connectere digner?
Frater erat Romæ cōsulti rhetor: vt alter
Alterius sermone meros audiret honores:
Gracchus vt hic illi foret: huic vt Mucius ille.
Quí minus argutos vexat furor iste poetas?
Carmina compono: hic elegos: mirabile visu,
Cælatumq; nouem Musis opus. aspice primùm,
Quanto cum fastu, quāto molimine circū
Spectemus vacuā Romanis vatibus ædē. F
Mox etiam, si fortè vacas, sequere & procul audi,
Quid ferat: & quare sibi nectat vterque coronam.
Cædimur: & totidem plagis consumimus hostem,
Lento Samnites ad lumina prima duello.
Discedo Alcæus puncto illius: ille meo quis?
Quis, nisi Callimachus? si plus apposcere visus:
Fit Mimnermus, & optiuo cognomine crescit.

Multa

D *Multa fero, vt placem genus irritabile vatum,*
Cum scribo, & supplex populi suffragia capto.
Idem finitis studijs, & mente recepta,
Obturẽ patulas impune legẽtibus aureis.
Ridentur, mala qui componunt carmina: verùm
Gaudent scribentes, & se venerantur, & vltro,
Si taceas, laudant, quicquid scripsere, beati.
At, qui legitimum cupiet fecisse poema,
Cum tabulis animum censoris sumet honesti:
E *Audebit, quæcumque parum splendoris habebunt,*
Et sine pondere erunt, & honore indigna ferentur
Verba, mouere loco, quamuis inuita recedant:
Et versentur adhuc intra penetralia Vestæ:
Obscurata diu populo, bonus eruet: atque
Proferet in lucem speciosa vocabula rerũ:
Quæ priscis memorata Catonibus, atque Cethegis,
Nunc situs informis premit, & deserta vetustas.
F *Asciscet noua, quæ genitor produxerit vsus*
Vehemens, & liquidus, puróque simillimus amni:
Fundet opes: Latiumque beabit diuite lingua:
Luxuriantia compescet: nimis aspera sano
Leuabit cultu: virtute carentia tollet:
Ludentis speciem dabit, & torquebitur: vt, qui
Nunc satyrum, nunc agrestem Cyclopa mouetur.
Prætulerim scriptor delirus, inérsque videri,
Dum mea delectent mala me, vel deniq; fallant, A
Quàm sapere, & ringi. fuit haud ignobilis Argis,
Qui se credebat miros audire tragœdos,
In vacuo lætus sessor, plausórque theatro:
Cetera qui vitæ seruaret munia recto
More, bonus sanè vicin⁹, amabilis hospes,
Comis in vxorem, posset qui ignoscere seruis,
Et signo læso non insanire lagenæ:
Posset qui rupem, & puteum vitare patentem.
Hic, vbi cognatorum opibus, curisque refectus,
Expulit elleboro morbum, bilemque meraco, B
Et redit ad sese: pol me occidistis amici,
Nõ seruastis, ait: cui sic extorta voluptas:
Et demtus per vim mentis gratissimus error.
Nimirum sapere est abiectis vtile nugis,
Et tempestiuum pueris concedere ludum:
Ac non verba sequi fidibus modulanda Latinis:
Sed veræ numerósque modósque ediscere vitæ.
Quocircà mecum loquor hæc, tacitúsque recordor:
Si tibi nulla sitim finiret copia lymphæ:
Narrares medicis. quòd, quanto plura parasti, C
Tanto plura cupis, nulline faterier audes?
Si vulnus tibi, mõstrata radice, vel herba
Nõ fieret leuius: fugeres radice, vel herba
Proficiente nihil curarier. audieras, cui
Rem dij donarent, illi decedere prauam
Stultitiam: &, cum sis nihilo sapientior, ex quo
Plenior es: tamẽ vtéris monitoribus ijsdẽ?
At, si diuitiæ prudentem reddere possent:
Si cupidum, timidumq; minus te: nempe ruberes,
Viueret in terris, te si quis auarior vno.

A Si propriũ est, quod quis libra mercatus, & ære est:
Quædam (si credis consultis) mancipat vsus:
Qui te pascit ager, tuus est: & villicus Orbi,
Cùm segetes occat, tibi mox frumenta daturus,
Te dominum sentit. dat nummos, accipis vuam,
Pullos, oua, cadũ temẽti: nempe modo isto
Paulatim mercaris agrũ, fortasse trecẽtis,
Aut etiam suprà, nummorum millibus emtum.
B Quid rêfert, viuas numerato nuper, an olim?
Emtor Aricini quondã, Veientis & arui,
Emtum cenat olus, quamuis aliter putat: emtis
Sub noctem gelidam lignis calefactat ahenum.
Sed vocat vsque suum, quà pópulus aßita certis
Limitibus vicina refugit iurgia: tanquã
Sit proprium quicquam, pũcto quod mobilis horæ,
Nunc prece, nunc pretio, nunc vi, nunc sorte suprema,
Permutet dominos: & cedat in altera
C iura.
Sic quia perpetuus nulli datur vsus, & heres
Heredem alterius, velut vnda superuenit vndam:
Quid vici pro sunt, aut horrea? quídve Calabris
Saltibus adiecti Lucani, si metit orcus
Grandia cum paruis, nõ exorabilis auro?
Gemmas, marmor, ebur, Tyrrhena sigilla, tabellas,
Argentũ, vesteis Getulo murice tinctas,
Sunt, qui non habeant: est, qui non curet habere.

D Cur alter fratrum cessare, & ludere, & vngui
Præferat Herodis palmetis pinguibus: alter
Diues, & importunus, ad vmbram lucis ab ortu,
Siluestrem flammis, & ferro mitiget agrum.
Scit Genius, natale comes qui temperat astrum,
Naturæ deus humanæ, mortalis in vnum
Quodque caput, vultu mutabilis, albus, & ater.
Vtar: & ex modico, quantum res poscet, aceruo
E Tollam: nec metuam, quid de me iudicet hæres,
Quòd non plura datis inuenerit. & tamen idem
Scire volam, quantùm simplex, hilarísque nepoti
Discrepet: & quantùm discordet parcus auaro.
Distat enim spargas tua prodigus: an neque sumtum
Inuitus facias, neq; plura parare labores:
Ac potius, puer vt festis quinquatribus, olim
Exiguo, gratóque fruaris tẽpore raptim.
Pauperies immunda domus procul absit. ego, vtrùm F
Naue ferar magna, an parua, ferar vnus, & idem.
Non agimur tumidis velis Aquilone secundo:
Non tamen aduersis ætatem ducimus Austris.
Viribus, ingenio, specie, virtute, loco, re,
Extremi primorũ, extremis vsq; priores.
Non es auarus: abi. quid? cetera iam simul isto
Cum vitio fugêre? caret tibi pectus inani
Ambitione? caret mortis formidine, & ira?

Somnia

A *Somnia, terrores magicos, miracula, sagas,*
Nocturnos lemures, portentáque Thessalarides?
Nataleis gratè numeras? ignoscis amicis?
Lenior, & melior fis accedente senecta?
Quid te exemta iuuat spinis de pluribus vna?
Viuere si rectè nescis, decede peritis.
Lusisti satis: edisti satis, atque bibisti:
Tēpus abire tibi est: ne potū largius æquo
Rideat, & pulset lasciua decentius ætas.

FLORE] hic Iulius Florus, comes erat Tiber. Claudij Neronis. exstat ad eūdem epistola in lib. I. eius libri 3. *Iuli Flore, quibus terrarum militet oris* B *Claudius, &c.*

NERONI] Tib. Claudio Neroni, Drusi fratri, Liuiæ Drusillæ filio: qui successit Augusto.

GABIIS] de Gabiis lege annotat. ad illum locum, *quàm sit Gabiis, &c.* epist. II. lib. I.

TECVM SIC AGAT] tecum sic loquatur. nā, qui loquitur, agit. notauimus sup. ad illum locum, *agit vbi secum, eat, an non, &c.* sat. 3. lib. I.

HIC ET CANDIDVS, &c.] verba sunt venditoris, vsque ad illum versum, *Ille ferat pretium.*

IMOS] extremos, vt lib. de arte poët. *seruetur ad imum, Qualis ab incœpto processerit.* ibid. *Primo ne medium, medio ne discrepet imum.* & epist. I. lib. I. *hæc Ianus summus ab imo Prodocet.*

FIET, ERÍTQVE TVVS NVMM. M] fiet tuus (inquit) octo nummorum millibus numeratis scilicet, id est, soluto pretio. nā lege XII. tabularum rei venditæ mancipium, seu, vt vulgò loquimur, dominiū, non transferebatur in emptorem nisi soluto pretio. annotatū infrà, ibi, *Des nummos.*

C VERNA MINISTERIIS AD NVT. APT.] seruus ex ancilla mea natus, aptus ministeriis ad nutus domini, id est, qui cùm ex nutu domini voluntatem intelligat, tum omnia ministeria vsitata aptè & concinne obire possit.

LITTERVLIS GRÆCIS IMBVT.] grammaticam enim & simileis artes, docebantur pueri etiam serui, & venales, vt cariùs venderentur, & vt dominis essent vtiliores. Terēt. Eunuch. *fac periculum in litteris, fac in palæstra, in musicis: sollertem dabo.* Nam loquitur ibi de Chærea, vt de seruo. Quòd autem Aristoteles lib. 8. de rep. tradit, grammaticam, musicam, picturam, gymnasticam solitos esse discere in Græcia pueros, nihil ad hunc locum pertinet, cùm de ingenuis loquatur: & suo loco suprà annotauimus. neque verò hæc pugnant cum iis, quæ suprà ad illum locum sat. 7. lib. 2. *Dum quæ Crispini docuit me Ianitor, edo,* notauimus.

ARG. QVIDVIS IMITABERIS VDA] sic reperi scriptum in vno cod. Vatic. & in Tornes. & nuper in hac secunda editione, in Clericano, & Nicotiano: ceteris manuscr. vulgatam lectionem tuentibus: sed tamen ita sine dubio legendum est. D hoc enim significat, ætatem puerilem, & teneram ad quamlibet artem flecti, ac torqueri posse, quemadmodum ex argilla molli, & vda quæuis figura conformari, ac fingi potest. Vulgata autem lectio, *quiduis imitabitur*, planè mendosa est: quā ita interpretantur, vt dicat mango, hunc puerum ad artem fingendi aptum esse natura. quæ sententia mihi videtur & inepta, & absurda. Nam cum paullo antè dixerit, eum primùm esse Græcis litteris imbutum, deinde ad quamlibet artem idoneum: & mox dicturus sit, eundem indoctè quidem, sed accōmodatè ad delectationem domini accūbentis canere, quorsum pertinet hanc laudem interponere, eum quidlibet ex luto simulare, atque exprimere posse? Nunc autem hæc, quam probamus, scriptura, rationem continet eius, quod antecedit, hoc modo. idoneus est arti cuilibet, quippe qui sit puer, ingenióque molli, & cereo. nam ex argillà, & simili materia molli, tenara, & flexibili, quiduis fingi potest, &c. ætas enim E puerilis vdæ argillæ in eo similis est, quod est mollis, tenera, & sequax.

CANET INDOCTVM] id est, canet indoctè: vel subaudiendum *quiddam*, vt sit, canet indoctum quiddam, ᾄσει ἀπαίδευτόν τι.

MVLTA FIDEM PROMISSA LEVANT, &c.] qui nimis multa de suis mercibus promittit, eásque immoderatè laudat, nomine vanitatis, & mendacij suspectus esse solet emtori, minúsque ei creditur ab emtore: emtor venditori illi nimis effusè suas merceis laudanti, minorem fidem habet.

QVI VVLT EXTRVDERE.] id est, qui emtorem quærit, in quem merceis suas à se transferat. qui vult quamprimùm pretium mercibus venditis, & in emtorē trāslatis accipere: qui vult quamprimùm merceis vēdere. mendosè habent quidā libri, etiam manuscripti, *excludere.*

RES VRGET ME NVLLA.] nullum me æs alienum, nulla egestas, nulla vendendi necessitas F premit, quidam libri habent, *vrguet*

MEO SVM PAVPER IN ÆRE] id est, quamuis pauper sim, nullo tamen ære alieno premor, nihil cuiquā debeo. sic loquitur ferè M. Tul. Verr. de signis, *Video, hominem non modo in ære alieno nullo, sed in suis nummis multis esse, ac semper fuisse.* Idem pro Rosc. comœd. *Egebat? [illegible] ples erat. debebat? immo in suis nummis [illegible].*

MANGONVM] mangones sunt [illegible], qui homines vendunt, à manu, & [illegible].

FERRET] consequeretur, [illegible] pe aliàs.

HIC] puer, de quo suprà locutus est. nam ferè semper hoc pronomen apud hunc poëtā demonstrat eū, de quo suprà proximè verba facta sunt.

IN SCALIS LAT. MET. PEND. HAB.] P. Victorius admonet hunc esse horum verbórū ordinem, hic puer latuit metuens habenæ in scalis pendentis. habenæ enim, id est, lora, quibus serui vinciebantur, & vincti ac pendentes flagris

A à dominis verberarentur, in scalis pĕdebant. sciendum est autem, seruos fugitiuos, & qui delitescere solent, & morbosos, & furaceis, vitiosos denique ab aliquo vēditos, redhiberi iure ciuili, vel damnū præstari ædilitio edicto. M. Tull. offic. 3. *qui enim scire debuit de sanitate, de fuga, de furtis, præstat edicto ædilium*. idem ibidem, *in mancipio vendendo dicendáne vitia? non ea, quæ nisi dixeris, redhibeatur mancipium iure ciuili, sed hæc, mendacem esse, aleatorem, furacem, ebriosum, alteri, nempe Antipatro, dicenda videntur, Diogeni non videtur*. varba ædilitij edicti hæc sunt, vt refert Paullus iurisconſ. *Aiunt ædiles, Qui mancipia vendunt, certiorem faciunto emtorem, quid morbi, vitii ve cuiq; sit: quis fugitiuus, erróve sit: eáque omnia, cum ea mancipia veneunt, palam, ac rectè pronuntianto. quòd si mancipium aduersus ea venisset, siue aduersus, quàm dictum promissum ve fuit, cum veniret, fuerit: quod eius præstari oportere dicetur emtori, omnibúsque, ad quos ea res pertinet, iudicium dabimus, vt id mancipium redhibeatur.*

B DES NVMMOS] emas, & pretium soluas, videlicet octo nummorū millia. Nam non nisi pretio soluto res vendita fit emtoris. M. Varr. lib. 2. de re rust. cap. 2. *Grex venditus dominum non mutauit, nisi sit æs adnumeratum.*

EXCEPTA NIHIL TE SI F. LÆD.] si non offendaris serui fuga, quam ego tibi aperui, ac pronuntiaui, & ideo præstare nolo, si fortè te domino fugerit. Excepta igitur, id est, quam ego excepi, ne eam prĕstem, si fortè fugerit: nunc seruum enim affirmaui tibi omni vitio, & morbo carere, præterquam quód semel fúgit.

ILLE FERAT PRETIVM] mango ille pretium accipiat.

POENÆ SECVS] id est, non metuens, nisi sibi sit pœna præstanda ex ædilium edicto, etiam si seruus aufugerit. sic loquitur Virgil. lib. 1. Æneid. *securus amorum Germanæ.*

PRVDENS EMISTI VITIOSVM] sciens emisti seruum, quem fugisse tibi dixi. Verba sunt Horatij ad emtorem, per quem, Florum significat,

C ac describit: se autem cum seruo vitioso ea lege vēdito comparat.

DICTA TIBI EST LEX] id est, ea lege tibi seruus venditus est, eo pacto, ea condicione. lex venditionis, id est, pactum & condicio venditionis. verbum *est*, abest à duobus cod. Vatic. Raïn. Card. Tornes. Clericano. & verisimile est fuisse à librariis adiectum.

INSEQVERIS] venditorem persequeris iudicio: cum venditore litigas.

DIXI ME] nunc totum illum superiorem sermonem ad se, & ad Florum accommodat.

PIGRVM] pigrum in scribendo: cessatorem.

MANCVM] inutilem atque ineptum ad talia officia, scribendi videlicet. est autem tralatio ab iis, qui manibus carent. sic Aristotel. lib. 1. de morib. ad Nicom. πεπηρωμένους πρὸς ἀρετὴν, id est, vt ita dicam, mancos ad virtutem, appellat, homines ad virtutem prorsus ineptos, atque inutileis. M. Tull. offic. 1. *contemplatio naturæ manca sine actione.*

NE MEA SÆVVS, &c.] ne tu sæuus mecum iurgares, id est, ne me acriter obiurgares, quod nihil tibi rescriberem. In duobus codicibus Vatic. & Raïn. Card. Iannoct. Tornes. vno Nicotiano scriptum est *nulla rediret*: non, vt in vulgatis, & alijs manu scriptis, *nulla veniret*. *rediret* autem, si cui fortè magis probabitur hæc scriptura, id est, remitteretur. dicitur enim remittere literas, qui respondet alterius litteris. hæc altera porrò, quamuis videatur probabilis, potest refelli tamen. quid erat enim, cur Lollius de Horatio quereretur, quòd non mitteret ad se litteras, si nullas ipse ad eum miserat? nunc autem, cùm prior scripserit, & Horatius nihil rescripserit, meritò eum accusat. Verumtamē mouit me plurium librorum auctoritas, cum vulgatis consentientium, vt receptam *veniret*, retinerem, non improbaturus, si quis *rediret* scribat. D

SÆVVS] asper, iratus, χαλεπὸς, vt suprà ad Od. 33. lib. 1. annot. est.

MECVM FACIENTIA] quæ me adiuuant quæ meæ defensioni suffragantur. sup. epist. prox. *& mecum facit, & Ioue iudicat æquo.*

ATTENTAS] oppugnare, & labefactare conaris. E

SVPER HOC] de hoc. sic Virgil. Æneid. 1. *Multa super Priamo rogitans*. Horat. Od. 8. lib. 3. *Mitte ciuileis super vrbe curas.*

NON M. C. MENDAX] in eo sim mendax, quòd non mittam carmina, quæ tu exspectas, vt à me promissa: non mittam tibi carmina, quæ tu exspectas, atque in eo sim mendax.

LVCVLLI MILES, &c.] nunc se cum quodam Luculli milite comparat, significans, se paupertate, atque inopia rei familiaris coactum versus olim facere cœpisse, nempe victis Bruto & Cassio: nunc autem mediocreis facultates consecutū, videri sibi parum sanum futurum, nisi satius esse putet dormire, quàm versus scribere.

COLLECTA] paulatim parta, & comparata: vel simpliciter congesta, & coaceruata.

AD ASSEM] vsque ad assem, id est, ita vt vix ei as vnus restiterit. sestertius duos asseis, & semissem: as quattuor denariolos Gallicos, seu vnum markerum Venetum valet, vt alibi diximus. F

VEHEMENS LVPVS] id est, acer aduersarius. metaphora est.

PRÆSIDIVM REGALE] Mithridatis milites aliquot in præsidio collocatos loco depulit, eóque loco potitus est. sic loquitur M. Tull. Philipp. 8 *Non est hostis is, cuius præsidium Claterna deiecit Hirtius*. Et Hirtius, *Deieci præsidium: Claterna potitus sum*. & T. Liuius 34. *& præsidium Hispanorum, quod in castello erat, vi deiectum*. & Cæsar lib. 3. de bello ciuili, *& noctu militibus expositis, præsidium equitum deiecit*. est etiam interdum præsidiū locus ipse, vbi præsidiarij milites collocati sunt. vt apud Lucret. lib. 5. *Condere cœperunt vrbeis, arcémque locare Præsidium Reges ipsi sibi, perfugiumq;.* & apud M. Tull. Tusc. 3. *nec qui propter metum præsidium reliquit, quod est ignauiæ.*

MVLT. DIVITE RER.] multis rebus referto. sic & Od. 8. lib. 4. nomen *diues* cum patrio casu iunxit. *diuite me scilicet artium, Quas aut Parrhasius*

A *rhasius protulit, aut Scopas.* cum sexto satyr. 2. lib. 1. *Diues agris, diues positis in fœnore nummis.*

Donis orn. hon.] donis ornatur, quæ honorifica sint potius, quàm vtilia, aut fructuosa: quales sunt coronæ murales, obsidionales, vallares, ciuicæ, etiam si argenteæ, aut aureæ sint. quidam libri tamen habent, *opimis.*

Bis dena sestertia] viginti millia sestertiûm nummûm. vide annot. ad epist. 6. libr. 1. de sestertio.

Svper] præterea. præter illa dona: vel si mauis, hoc modo: accipit bis dena sestertia, & amplius.

Svb hoc tempvs] paullo pòst hoc tempus, breui pòst tempore.

Addere mentem] addere animum: eum exacuere, & excitare.

Latvrvs] consecuturus, accepturus, vt sæpe aliàs.

Ille catvs] prudens, sollers, acutus: vt sup. Od. 10. lib. 1. *Qui feros cultus hominum recentum Voce formasti catus.*

B Qvi zonam perdidit] prouerbium conuenit in hominem pecuniæ inanem, & exhaustum: natúmque est à veteri militum consuetudine, qui nummos in zona portabant. Gracchus apud Gell. lib. 15. *Cùm Roma profectus sum, zonas quas plenas argenti extuli: eas ex prouincia inaneis retuli.* quod item his verbis Plutarchus in Gracchis, μόνος δὲ τῶν στρατευσαμένων πλήρες τὸ βαλάντιον εἰσενηνοχὼς κενὸν ἐξενηνοχέναι. Vnde sector zonarius apud Plautũ vt βαλαντιοτόμος, id est, crumenæ sector.

Atqve doceri, Iratvs Graiis qv.] id est, Iliadem Homeri Romæ didici: in qua nihil aliud docet Homerus, nisi quantum Achillis ira Græcis nocuerit.

Adiecere bonæ pavllo pl. ar.] Athenis paullo plus mihi accessit doctrinæ. Illic enim philosophiæ operam dedi, quæ docet verum à falso, honestúmque à turpi distinguere.

Scilicet vt possem] hæc quidam ad geometriæ studium referunt, quæ curuarũ, & rectarum linearum doctrinam continet: ego translatè curuum pro prauo accipio, & totum hunc lo- C
cum ad philosophiæ studium referendum puto. Veri similius est enim Horatium geometriam, & mathematicas arteis Romę didicisse, vt pote arteis puerileis, & sine quibus ad philosophiam accedere non oportet.

Atqve inter silv. Acad.] scribit M. Tull. Academic. lib. 1. Academicos philosophos, qui erant cum Aristotele, Peripateticos esse dictos, quia disputabant inambulantes in Lycio: eos autem, qui Platonis instituto in Academia, quod est alterum gymnasium, cœtus erant, & sermones habere soliti, ex loci vocabulo nomen habuisse. Academicorum nouorum est de omni quæstione proposita disputare in vtramque partem, nulli rei assentiri, & cohibere assensum, quod illi appellant ἐπέχειν. fuit enim & vetus Academia: cuius princeps Plato (nam inter veteres Academicos, & Peripateticos nihil fere interest) & nouæ cuius auctor Arcesilas. vide M. Tull. libros Acad.

Dvra sed emovere] dura tempora, difficilia, turbulenta, bella ciuilia me Athenis extruserunt, atque expulerunt. *emouere* autem habent duo Vat. cod. Iann. Torn. Russard. quæ scriptura recta est. D

Æstvs] motus ciuilis. tralatio est à mari. est enim æstus, maris feruor, & incrementum. vide sup. annot. ad Od. 7. lib. 2. *fretis æstuosis.*

Cæsaris Avgvsti non resp. lac.] motus ciuilis me abstulit ad parteis Brutinas, & Cassianas, quæ viribus, & copiis Augusti non erant futuræ pares. Fuit enim Horatius tribunus militum sub Bruto, vt dicit ipse Od. 7. lib. 2. *O sæpe mecum tempus in vltimum Deducte Bruto militiæ duce, &c.*

Simvl] statim vt: simulatque. alibi notatũ est.

Philippi] vrbs in Thracia à Philippo condita, apud quam C. Octauianus Cæsar, & M. Antonius aduersus Brutum, & Cassium pugnauerunt, sup. Od. 7. lib. 2. *Tecum Philippos, & celerem fugam Sensi, relicta non benè parmula.* & Od. 4. libr. 3. *Non me Philippis versa acies retro, Deuota non extinxit arbos.* E

Decisis hvmil. pennis] bonis amissis demissum, tristem, atque abiectum. *decisis pennis* tralatio est ab auibus. sic M. Tull. ad Att. lib. 4. *Qui mihi pennas inciderunt, nolunt easdem renasci.* Nonnulli libri vet. habent *pinnis.*

Pavpertas impvlit avd.] audacem paupertatem appellauit aptissimo, & verissimo epitheto. nulla enim res est, quæ magis impellat homines ad facinus, iniuriámque alteri inferendam, quàm paupertas. Itaque, quo modo non facile reperitur in diuite, & potente temperantia: sic haud temere in homine egente, aut paupere iustitiam inuenire possis. Non malè igitur Plato libr. octauo de repub. perspicuum est (inquit) qua in ciuitate mendicos videris, in ea ciuitate fures, crumenarum sectores, sacrilegos, & omnium huiusmodi malorum opifices latitare. verba Platonis sunt hæc. Δῆλον ἄρα, ἦν δ' ἐγώ, ἐν πόλει οὗ ἂν ἴδῃς πτωχούς, ὅτι εἰσί που ἐν τούτῳ τῷ τόπῳ ἀποκεκρυμμένοι κλέπται τε, καὶ βαλαντιοτόμοι, καὶ ἱερόσυλοι, καὶ πάντων τῶν τοιούτων κακῶν δημιουργοί. Et apud eundem lib. 1. senex ille Ce- F
phalus, eò sibi magnas opes profuisse dicit, quòd, cùm hominem senem ferè pœnarum earum, quæ hominibus iniustis apud inferos dicuntur impendère, cogitatio, metusque maximè terrere soleat, sæpe cum animo suo de inferis cogitantem, & dubitantem vtrùm illa, quæ olim, vt fabulosa, irridebat, vera sint, necne: ipse numquam quemquam egestate coactus, iniustè læserit, neminem fefellerit, nec fraudarit, omnia denique, quæ debuerit tùm diis immortalibus, tùm hominibus, persolucrit, rei familiaris copiis lætus: ita fieri, vt dulcissima spe futurorum erectus, conscientiaque iustè, & innocenter actæ vitæ sustentatus, tranquillam senectutem traducat. Theognis item fatetur, sese, velit, nolit, multa flagitiosa, ac turpia à paupertate doceri, si modò de se loquitur, ac nõ de quouis, qui hoc onere prematur, his verbis, Ἆ δειλὴ πενίη, τί ἐμοῖς ἐπικειμένη ὤμοις σῶμα καταισχύνεις καὶ νόον ἡμέτερον; Αἰσχρὰ δέ μ' οὐκ ἐθέλοντα βίῃ, καὶ πολλὰ διδάσκεις,

A δάσκεις, Ἐσθλὰ παρ' ἀνθρώπων, καὶ κάλ' ἐπισάμενον. id est, ô misera paupertas, quid meis humeris insidés, corpus & mentem dedecoras? Turpia autem me non volentem & inuitum multa doces, ea, quæ apud homines honesta sunt, scienté? Verùm quẽadmodum negari non potest, paupertatem improbos, & ignauos homines natura, ad facinus, ac maleficium stimulare: quod & Hesiodus confirmat his versibus, ἔργ. καὶ ἡμ. Πολλὰ δ' ἀεργὸς ἀνὴρ κενεὴν ἐπὶ ἐλπίδα μίμνων, Χρηΐζων βιότοιο κακὰ προσελέξατο θυμῷ. id est multa autem mala homo ignauus inanem spem fouens, egens victu, in animo suo agitare solet: sic dubium non est, quin eadem bonorum virorum animos exsuscitet, industriam acuat, arteis eliciat, atque excitet. nota sunt illa Theocriti ἐν ἁλιεῦσιν εἰδ. κα. Ἁ πενία, Διόφαντε, μόνα τὰς τέχνας ἐγείρει· Αὐτὰ τῶ μόχθοιο διδάσκαλος· οὐδὲ γὰρ εὕδειν Ἀνδράσιν ἐργατίναισι κακαὶ παρέχοντι μέριμναι. id est, Paupertas, ô Diophãte, sola arteis excitat: ipsa laboris magistra est. Neque enim dormiendi facultatem hominibus operarijs præbent improbæ curæ. Itaque hoc loco Horatius se à paupertate impulsum esse ait, vt B versibus scribendis operam daret. Cum his congruunt illa Persiana: *Quis expediuit psittaco suum χαῖρε, Picásque docuit nostra verba conari? Magister artis, ingenIque largitor Venter, negatas artifex sequi voces.*

SED, QVOD NON DES. HAB. QVÆ POTER. &c.] Hunc locum à nemine video satis explicatum. dicitur ergo is habere, quod desit, qui suis bonis ita abstinet, quíque ita eis parcit, vt ei deesse videantur: &, qui non explet cupiditates naturaleis, ac necessarias. contrà, habere quod non desit, is, qui non inuitus, quíque liberaliter, & iucundè vtitur iis, quæ habet, cùm opus sit, & cùm res postulet: qui non défodit ea, quæ quæsierit. Vulgò enim dici solet, auaris tam id, quod habent, deesse, quàm, quod non habent, propterea scilicet, quòd iis, quæ habent, non audent vti. ad hunc locum pertinent illa Od. 16. lib. 3. *Magnas inter opes inops.* & Od. 17. epod. *Egens benignæ Tantalus semper dapis.* & epist. 2. lib. 1. *Semper auarus eget.* C & sat. 3. lib. 2. *Pauper Opimius argenti positi intus, & auri.* Præterea proponatur mihi aliquis quantumuis diues, & copiosus: si is sumtus faciat suis fructibus maiores, huic etiam res suæ deerunt. luxurioso enim, & profuso homini, quantumuis locupleti desunt omnia. quod elegantissimo carmine declarat Catullus in quendam, quem Mentulam nominat, *Firmano saltu non falsò Mentula diues Fertur, qui tot res in se habet egregias: Aucupiũ omne genus, pisceis, prata, arua ferásque. Nequicquam: fructus fructibus exsuperat. Quare concedo sit diues, dum omnia desint: Saltum laudemus, dum tamen ipse egeat.* Quòd si cui hæc huius loci explanatio non probetur, afferam alteram, non admodum tamen dissimilem: vt intelligamus, nos habere, quod non desit, vbi certum, & annuum vectigal habemus, quod ex fructibus fundi aut villæ alicuius ad nos quotannis redeat, quemadmodum Horatius fundi sui Sabini fructibus sumtus ad victum cultúmque necessarios sufferebat. Itaque, quod non desit, sic interpretabimur, quod ad me quotãnis redeat, & quod perpetuo suppeditet mihi sumtus necessarios. sed hæc explicatio ad priorem reuoluitur. Nam si qui fructus habeat annuos, id est, è fundo aliquo fertili, & fideli quotannis nascenteis, is vel eis non vtetur liberaliter, & libenter: vel sumtus faciet fructibus illis maiores: egebit. Itaque non habebit, quod non desit. Recipienda igitur prior explicatio est, vt intelligamus vno verbo, eum habere, quod non desit, qui sumtus faciat moderatos, & fructibus, aut vectigalibus suis æqualeis. Itaque si dixisset hoc modo Horatius: nũc autem cùm abũdem rebus ad victum, cultumque necessariis: non essem sanus, si versus scriberem: dubitare posset aliquis, vtrùm quòd Horatius copiis rei familiaris auctus sit, iccircò copiosior, & locupletior, beatior denique sit habendus, nécne, cùm plerumque videamus euenire, vt ditissimus, & copiosissimus quisque, vel idẽ sit illiberalissimus, parcissimus, ac, pene dicã, egentissimus: vel omnia sua profundat, ac perdat. Huic igitur dubitationi statim occurrens, cùm habeam (inquit) ea bona non quæ tangere, aut minuere verear, sed quibus liben- E ter vtar: neque rursus, quæ sumtibus immoderatis exhauriam: sed quibus necessarias, aut etiam naturaleis cupiditates expleam: quæ me cucurbitulæ satis expurgare possent, nisi dormire, quàm versus scribere mallẽ? Od. 1. epod. sic loquitur de se, *haud parauero Quod aut auarus vt Chremes, terra premã: Discinctus aut perdam vt nepos.*

QVÆ POT. VMQV. SAT. EXPVRG. SICVIÆ] scio in omnibus libris excusis legi *cicutæ*: Acronémque, & ceteros cicutam accipere pro elleboro. quod ita absurdum est, vt mirer, & illis venire vmquam in mentem potuisse, & à tot viris doctis, qui Acronem vsque ad hæc tempora secuti sunt, approbatum esse. Nam primùm cicuta, quam Græci κώνειον vocant, immoderato frigore enecat: vt sat. 1. lib. 2. *Sed mala tollet anum vitiato melle cicuta:* & Od. 3. epod. *Edit cicutis allium nocentius:* ita vt sit medicamentum pestiferum, non salutare. elleborus autem atram bilem exhaurit. Deinde cicuta non adhibetur à medicis ad purgandum, neque vim habet vllam purgandi: elleborus & habet F vim purgãdi maximam, & quotidie ad hunc vsum solet adhiberi. Quare neque hæc scriptura vllo modo ferenda est, neque hoc nomen huic loco conuenire potest, meo quidem iudicio. Quid igitur dicendum? alterum, opinor, è duobus, vel cicutas hoc loco significare cucurbitulas, quæ corporibus admouentur ad vitiosum sanguinem eliciendum: quod mihi verisimile non fit, cùm à nemine Latino hæc vox ad hanc rem significandam sit vsurpata: vel legendum *sicuiæ*, siue *sicyæ*: quæ vox Græca est, Galeno, & ceteris medicis Græcis admodum vsitata: quas Latini cucurbitulas, seu cucurbitas appellant. Corn. Celsus lib. 3. cap. 27. *sed ieiuno, cùm benè iam concoxerit, cucurbitulæ quoque sæpe dolenti parti admouendæ sunt.* de voce autem σικυία exstant exempla aqud Plutarch. Galen. Hippocr. Plutarch. περὶ πολυπραγ. ὥσπερ αἱ σικύαι τὸ χείριστον ἐκ τῆς σαρκὸς ἕλκουσιν, οὕτω τὰ τῶν πολυπραγμόνων ὦτα τοὺς φαυλοτάτους λόγους ἐπισπᾶται, id est, *quemadmodum cucurbitæ pessimum quicque ex carne, seu ex corpore ducunt:*

A *ducunt:ita curioſorum aures peſſimos quoſque ſermones attrahunt.* Galenus libro de cucurb. σικύα δύναται τὴν ὕλην κενῶσαι, ὀδύνην λῦσαι, φλεγμονὴν μειῶσαι, ἐμπνευμάτωσιν διαφορῆσαι, ὀρέξεις ἀνακτήσασθαι, &c. id eſt, *cucurbita poteſt materiam exinanire, dolorem ſedare, inflammationem minuere, inflationem digerere, appetitiones recuperare, &c.* idem ibid. πρὸς τὸ ἐκτὸς ἐπισπάσασθαι. Hippocr. de antiq. medicina, δύναται ἡ σικύα ἀπὸ τῆς σαρκὸς ἕλκειν, καὶ ἐπισπᾶσθαι, id eſt. *cucurbita vim habet eliciendi, & extrahendi ex carne.* Nicander θηριακοῖς in extrem. Καί μὴν καὶ σικύην χαλκήρεα λοιγέι τύψει Προσμάξας, ἰόντε καὶ ἀθρόον αἷμα κενώσεις: id eſt, Et verò cucurbita ærea, ſeu ferrea, graui vulneri admota, venenum, & denſum ſanguinem, exinanies, ſeu exhauries. Neque eſt quòd quemquam moueat, quod ſecunda ſyllaba huius vocis apud Nicandrum corripitur, cùm apud Horatium neceſſario hæc ſyllaba debeat eſſe longa. nam cùm Græci dicant & σικυα, per υ in ſecunda ſyllaba, & σίκυια, per diphthogum impropriam, licet eam ſyllabam in verſu vel corripere, vel producere. Solet
B autem Horatius non ſolùm Græcis loquendi generibus vti, qualia ſunt, *ventis debes ludibrium, patiens vocari Cæſaris vltor, deſine mollium querelarum decipitur laborem, Celſo gaudere, &c.* ſed etiam nominibus Græcis: qualia ſunt hæc, *diota, amyſtis, balanus, cichoreum, acinaces,* (quamquam hoc eſt Perſicũ potius) *apotheca, cardiacus, lethargicus, lethargus, colyrium melos, epos, elleborus, onyx, pyga, pyrgus, ſymphonia, periſcelis, lachanum, archaici lecti, nomiſma,* & pleraque alia. Quo fit, vt facilius adducar ad credendum, eum hic quoque Græco nomine σικύας vſum eſſe, quod ſignificat cucurbitã, ſeu cucurbitulam. Hæc igitur erit huius loci ſententia. quibus cucurbitis ſatis expurgari potero: quæ cucurbitæ ſanguinem vitioſum ex vniuerſo meo corpore exhaurire poterunt, niſi melius eſſe putem dormire, quàm verſus ſcribere? eſt autem tralatio perpetua à corpore non ſano, & corrupto, ad animi (vt ita dicam) inſanitatem, qua ſignificat, ſe parum ſanæ mentis meritò viſum iri, ſi nunc, cùm ei bona ſuppetãt, quibus vti & velit, & poſſit, verſus
C ſcribat potius, quàm dormiat. Cùm hæc iampridẽ ſcripſiſſem, aliquot annis pòſt vir doctiſſimus Adrian. Turnebus, collega meus, nuper immatura morte nobis & ſuis omnibus ereptus, lib. 21. cap. 8. Aduerſar. ſcripſit, Horatium aut poſuiſſe hic cicutas pro herbis medicatis, & purgantibus: in quibus omnibus viroſus quidam ſuccus ineſt, & malo medicamento proximus, aut reſpicientem ad ferulaceos, & cicutis ſimileis ellebori cauleis, cicutas dixiſſe, vt intelligamus ex caulium ellebori cicutis, elleborum cicutam ab eo eſſe appellatum: aut ſermone ſatyrico, & iocoſo vſum, elleborum cicutam ad medicamẽtorum infamiam vocaſſe, aut venenatam medicamenti ſpeciem pro ſalutari ioculariter poſuiſſe. Sed ignoſcãt mihi Turnebi manes. nihil eorum, quæ ille hæſitans, & dubitans affert probari, aut ferri poteſt. & miror hæc ei tam abſurda, & frigida in mentem vnquam venire potuiſſe. Nam neque cicutæ pro herbis medicatis & purgantibus vſurpatæ ſunt vnquam à quoquam Latinorum, neq; e cicuta pro elleboro, neque ſpecies pro cõtraria ſpecie poni poteſt. Quòd autem
D Scaliger F. putat hoc ita dictũ eſſe ab Horatio, non quòd voluerit morbum ſuum cicuta expurgari poſſe, aut non poſſe, ſed augendæ rei cauſa, vt cùm dicimus, *Totus Oceanus te non abluerit:* quemadmodum Perſius dixit, *maſcula bilis Intumuit, quam nõ exſtinxerit vrna cicutæ.* nemo enim ſanus (inquit ille) dixerit bilem cicuta deijci poſſe, ſed & Horatius & Perſius cicutæ nomen propter illius violentiam vſurparũt: pace Scaligeri, iuuenis pereruditi, & mihi amiciſſimi, dixerim, nihil pertinent verba Perſij ad hunc Horatij locum. Perſius enim cùm bilis magnitudinẽ ſignificare vellet, cicutam propter eius frigus acerrimum, & violentiſsimũ ſumſit, neque ſolùm ita dixit, tãtam eſſe bilem, vt eam cicuta exſtinguere non poſsit, ſed vt eam vrna cicutæ exſtinguere non poſsit. Hîc autem Horatius neque de bile agit, neque vtitur verbo exſtinguendi: ſed primùm de ſcribendi ſcabie, aut prurigine loquitur: deinde vtitur verbo purgandi, non exſtinguendi. At cicuta exſtinguere fortaſſe bilem po-
E teſt: purgare autem nullo modo. at ſi cicuta ne exſtinguere quidem bilem poteſt, dictum eſt tamen venuſtè ὑπερβολικῶς, *bilem vrna cicutæ non exſtinxerit,* ad ſignificandam bilis magnitudinem: quod ad hunc Horatij locum quadrare non poteſt. Quidam alius item doctus putabat per cicutas, calamos, & cannas ſignificari, quibus veteres non letalia ſolùm, verùm etiam ſalutaria condere ſolebant, & ex eis ſumere medicamentum, & deuorare, ſeu exſorbere, quemadmodum aiunt Demoſthenem venenum ex calamo hauſiſſe. Equidem non negarim, cicutam pro calamis vſurpari, vt apud Virgil. Alexid. *Eſt mihi diſparibus ſeptem compacta cicutis Fiſtula.* Sed puto veteres ſolitos eſſe venenum ſeruare in calamis in rebus dubijs & aduerſis, vt ſua voluntate potius, quàm cum cruciatu morerentur, aut in aduerſariorum poteſtatem venirẽt: eos autem, qui incolumi eſſent fortuna, quique ſuis rebus non diffiderent, non puto venenũ ſalutare in cannis ſeruare, neque ex cannis ſorbere conſueuiſſe.

F P R Æ D A N T V R] quaſi prædando carpunt, ſeu rapiunt potius.

T E N D V N T] contendunt, conantur: vt ſæpe aliàs.

E X T O R Q V E R E] tribus verbis lectiſsimis idẽ penè ſignificantibus vſus eſt *prædari, eripere, extorquere.* ſignificat tamen hoc poſtremo, ſe poëmata adhuc retinere, neque ea facilè ſibi adimi poſſe, quamuis ætas cetera abſtulerit.

Q V I D F A C I A M V I S?] quid vis faciam? quid mihi faciendum cenſes?

D E N I Q V E N O N O M N E S E A D E M M.] ſententia eſt tritiſsima, quam & Pindarus expreſſit εἰδ. 1. πυθ. καὶ γὰρ ἑτέροισιν ἑτέρα... [illegible], id eſt, namque alij alijs rebus delectantur. Virg. in Alex. *trahit ſua quemque voluptas.*

C A R M I N E] heroico, quod epos appellat ſat. 10. lib. 1. *forte epos acer, Vt nemo, Varius ducit.* ex quo epici poëtæ nominantur, qualis Homerus, Antimachus, Apollonius, Ennius, Virgilius. & infrà cadẽ epiſt. *Carmina compono, hic elegos.* alias

A pro quouis carmine, vt Od. 14. epod. *Inceptos olim promissum carmen iambos.*

BIONEIS SERMONIBVS] comœdiis, comicis versibus, à Bione Aristophanis patre.

ET SALE NIGRO] & salibus amaris, ac mordacibus, quales sunt veteris comœdiæ. satyra 10. lib. 1. de Lucillio, *at idem quòd sale multo Vrbem defricuit, charta laudatur eadem.*

TRES MIHI CONVIVÆ, &c.] pulcherrima similitudine à conuiuis ducta, qui palato, & gustandi sensu plurimùm sępe inter se dissidere solet, iudicij hominum de poëtis dissimilitudinem, ac varietatem ostendit.

ACIDVM] acidum, ab acore, aut à verbo acesco ductum est.

PRÆTER CETERA ME] θεὸς τοῖς ἄλλοις. alia ratio, propter quam scribendis versibus modum constituere debeat, nempe occupationes, & curæ rerum alienarum. hunc versum autem, qui turbato ordine verborum anteà inconcinnè ita legebatur, *Præter cetera Romæ méne, &c.* ego & veterum B lib. auctoritatem secutus, & à Gabriele Faërno admonitus, in suam pristinam concinnitatem restitui. *Præter cetera me Romæne, &c.*

SPONSVM] fideiussum, vt sat. 3. lib. 2. *Prodiderit commissa fide, sponsúmve negarit.* & sponsor, fideiussor satyr. 6. lib. 2. *Romæ sponsorem me rapis.* & epist. de arte poet. *Et spondere leui pro paupere.* est autem spondere, iubere sua fide alteri pecuniam credere.

HIC AVDITVM SCRIPTA] criticus enim erat Horatius. epist. de arte poet. *si quid tamē olim Scripseris, in MecI descendat iudicis aureis, Et patris, & nostras.*

CVBAT HIC IN COLLE QVIRINI] amplificatio à locorum distantia. nam inter collem Quirinalem, & Auentinum intercedunt forum Rom. templum Iouis Feretrij, Capitolium, Palatium. Quirinalis autem dictus à Curetibus, vel à Quirino.

EXTREMO IN AVENTINO] in extrema parte montis Auentini. Auentinum collem alij ab auibus: alij ab rege Auentino Albano, quòd ibi C sit sepultus: alij ab aduentu hominum: Varro ab aduectu, quia olim paludibus ab reliquis erat disclusus, dictū putat. Iā quòd addit *extremo*, id non temerè. Auentinus enim omnium collium est longissimus: à ceteris separatus: duobus verticibus sursum erectus.

INTERVAL. VID. HVM. COMM.] vides interualla humano more commoda, hoc est non admodum commoda, vt sunt res humanæ, quæ ferè sunt incommodæ potius, quàm commodæ.

VERVM PVRÆ SVNT] sic habent tres cod. Vatic. & Iannoct. Tornes. & vulgati Aldini & Nicot. & Cleric. & Russ. quam scripturam quidam corruperant, & *plures* supposuerant. sic igitur hunc locum explico. Verùm dicet aliquis? Romæ vias esse puras, id est, non impeditas, sed patenteis, & latè explicatas, & vacuas: per quas iter facere meo commodo possim, ita vt nihil mihi impedimento sit, aut obsiet, quo minus meditari, & facere versus queam. sic vtitur hoc nomine. T. Liuius libr. 24. *postero die signis collatis dimicaturum puro, ac patenti campo: vbi sine vllo insidiarum metu vera virtute geri res posset.* D & Varro lib. 4. de Lingua Lat. loca pura appellat, non ædificata. sic ille *loca in vrbe pura, area.* Virg. lib. 12. Æneid. *Sed stirpem Teucri nullo discrimine sacrum Sustulerant, puro vt possent concurrere campo.* Et iurisconsulti locum purum appellant, qui neque sacer, neque sanctus, neque religiosus est.

FESTINAT CALIDVS, &c.] respondet superiori illi obiectioni, negátque ita esse.

CALIDVS] auidus: vel laboriosus, & in perferendo labore pertinax: vel studio incensus. ex quo nata sunt hæc loquendi genera, calere & flagrare studio rei alicuius. epist. superiore: *& calet vno Scribendi studio:* & *res calet, & calefacere aliquem.* M. Tull. ad Attic. lib. 4. *itaque iudicia calent.* & Verr. 3. de anteact. *posteaquam satis calere res Rubrio visa est.* Idem pro Plancio. *illud verò crimen de nummis, quos in circo Flaminio deprehensos esse dixisti, caluit re recenti.* Idem ad Q. Fratr. lib. 3. *eodem die Gabinium ad populum luculentè calefecerat Memmius.* E *sic vt Calidio verbum facere pro eo non licuerit,* Suet. in August. *forúmque aleatorium calfecimus.* Cœl. ad Cic. lib. 8. epist. *si Parthi vos calfaciunt, nos hic frigore frigescimus.* Idem ad eundem. *Quod tibi supra scripsi, Curionem frigere: iam calet.*

REDEMTOR] qui opus faciendum conduxit: ἐργολάβον vocant Græci. Od. 1. lib. 3. *huc frequens Cæmenta demittit redemtor Cum famulis operum solutis.*

TORQVET] torquendo attollit, vel ad eum locum, quò opus est, admouet. Nam machinis & saxa ad murorum structuram, & tigna ad tectorū, fastigiotúmque contignationem attolluntur, Lucret. lib. 4. *Quippe etenim ventus subtili corpore tenuis Trudit agens magnam magno molimine nauim: Et manus vna regit quantouis impete euntē, Atque gubernaclum contorquet quodlibet vnum: Multaque per trochleas, & tympana pondere magno Cōmouet, atque leui sustollit machina nisu* M. Tull. Verr. 3. *omnes illæ columnæ, quas dealbatas videtis, machina apposita, nulla impensa, deiecta, eisdémque lapidibus reposita sunt.* F & illud apud Græcos, θεὸς ἀπὸ μηχανῆς

TRISTIA ROBVSTIS, &c.] id est, in plateis exsistunt præterea aliæ turbæ, clamores, & angustiæ propter concursum funerum, & plaustrorum, cùm hâc funus procedit, illàc plaustra, & vehicula trahuntur. simile illud est sat. 6. lib. 1. *at hic si plaustra ducenta, Concurrantque foro tria funera. &c.*

LVCTANTVR] tralatio est, vt Od. 1. lib. 1. *Luctantem Icareis fluctibus Africum, &c.* proprie illud epist. ad Aug. *Psallimus, & luctamur Achiuis doctius vnctis.*

RABIOSA CANIS] hoc animal omnium ferè est rabie infestissimum. Itaque rabiē aiunt morbum esse caninum. Virg. Georg. lib. 3. *Hinc canibus blandis rabies venit.* idem Æn. 7. *Hic subitam canibus rabiem Cocyttia virgo Obijcit, & noto nareis contingit odore.*

LVTVLENTA] sup. epist. 2. lib. 1. vel *amica lutosus.* Idem de Lucil. sat. 4. lib. 1. vtitur eodē nomine,

A ne, *Cum flueret lutulentus, erat quod tollere velles.*

I NVNC] ironia est, vt sup. epist. ad Numiciũ lib. 1. *I nunc, argentum, & marmor vetus, æráque, & artes Suspice.* significat enim his verbis se planè aliud sentire, quàm quod loquitur: proinde ac si ita diceret. fieri omnino non potest, vt in tanta turba, tantóque strepitu quisquã versus meditari possit.

SCRIPTORVM CHORVS OMNIS, &c.] poëtæ solitudinẽ, & loca ab arbitris remota quærunt: vrbeis, & celebritatem fugiũt, sic epist. de arte poet. *secreta petit loca, balnea vitat.*

CONTRACTA] non admodum latis viis impressa, in angustiis posita, angusta, obscura, quę vix apparent, quæ difficile est persequi. notant tamẽ veteres interpretes aliàs legi *contacta:* quã scripturã ego quoq; reperi in sex libris manuscriptis.

INGENIVM, SIBI QVOD VACVAS, &c.] huius loci hæc sententia est: si, qui Athenis in vrbe tranquillissima, & quietissima septem annos in studio litterarũ, & philosophiæ versati sunt, seniúmque propemodum ex assidua lectione, & B cura contraxerunt, ita plerumque hebetes, atque infantes euadunt, vt populo risum moueant: qui fieri potest, vt ego in vrbe negotiosissima, tot occupationibus, & curis districtus, versus lyricos scribam? argumentum est à minori, hoc modo: ex vrbe quietissima & otiosissima exsistunt homines muti, qui tamẽ insenuerunt libris, neque strepitu, aut turba, aut occupationibus impediti fuerunt, quo minus scriberent: quanto magis ex vrbe Roma? vel quanto difficilius est in vrbe Roma versus scribere? Vrbanè autem & satyricè significat, interdum immoderatum studium, & immodicam librorum lectionem efficere homines ridiculos atque hebetes.

INSENVITQVE LIBRIS, ET CVRIS] sic epist. ad Mæcen. 2. libr. 1. *Immoritur studiis, & amore senescit habendi. Insenuit libris* autem, id est, ex librorum lectione senium contraxit.

STATVA TACITVRNIVS EXIT] significat ἐν παρόδῳ, immoderato, & intempestiuo studio ingenium obtundi potius, quàm acui. Prouerbij C speciem gerit. Itaque suprà sat. 5. lib. 2. *Infantes statuas dixit.*

RISV POPVLVM QVATIT] omnibus risum excitat maximum. risum συγκρόσιον vocãt Græci, qui ita multus erumpit, vt totũ corpus cõcutiat.

DIGNER?] dignum esse putem connectere verba sonum lyræ motura, id est, carmina ad lyram canenda?

CONSVLTI] iurisconsulti. lib. de arte poet. *consultus iuris, & actor Causarum mediocris* Od. 34. lib. 1. *Insanientis dum sapientiæ Consultus erro.*

GRACCHVS VT HIC ILLI FORET, &c.] id est, vt iurisconsultus fratrem suum oratorem, Gracchum appellaret: orator iurisconsultum, Mucium Scæuulam salutaret. De Mucio sic M. Tull. de claris orat. *Mucius autem augur, quod pro se opus erat, ipse dicebat, vt de pecuniis repetundis contra T. Albucium. is oratorum in numero non fuit: iuris ciuilis intelligentia, atque omni prudentiæ genere præstitit.* ibidem de Ti. Graccho, *Vtinã in Ti. Graccho, Caioq; Carbone talis mens ad Remp. benè gerendam fuisset, quale ingenium ad benè dicendũ fuit. profectò nemo his viris gloria præstitisset.* Hi igitur fratres (vt innuit Horat.) mutuò testimonium dabant. D

CARMINA COMPONO] ἔπη. loquitur autẽ Horatius non de se: sed de stultis, & nimiùm sua mirantibus poetis, sub sua tamen persona, vt minore inuidia alios reprehendat, cùm ne sibi quidẽ parcere videatur: vt epist. ad Aug. *Multa quidem nobis facimus mala sæpe poetæ.*

CÆLATVMQVE NOV. MVS. OP.] ὑπερβολικῶς, & εἰρωνικῶς dictum: quasi à nouem Musis excultum, atque elaboratum.

QVANTO MOLIM.] quãto apparatu, quàm operosè. moliuntur enim, qui quippiam magno labore conantur: vt lib. de arte poët. *Oppida cœperunt moliri.* & Od. 1. lib. 3. *Cur inuidendis postibus, & nouo Sublime ritu moliar atrium?* sententia huius loci hæc est, Primùm hoc vide, quã superbè, quanto cum apparatu circunspiciamus bibliothecam ab Augusto propter ædem Apollinis exstructam, nobis videlicet assentantes, & ita persuasum habentes, nisi nostri libri in eam deferantur, à poetis E Latinis vacuam futuram.

ÆDEM] ædem Apollinis, & bibliothecam ei adiunctam, Musis cõsecratam ab Augusto, in quã recitabantur noua poëmata Latina, vt sat. 10. lib. 1. *hæc ego ludo, Quæ nec in æde sonent certantia iudice Tarpa, &c.*

VACAS] ita legendum, & ita scriptum est in cod. Iann. Faern. omnibus Vatic. & Torn. Cleric. Nicot. Ruiiard. *si fortè vacas* autẽ valet, si fortè vacuus es, si nihil habes, quod agas.

ET PROCVL AVDI, QVID FERAT, &c.] & audi è loco longinquo, quid hi poetæ, qui sua poëmata in bibliotheca Apollinis, & æde Musarum recitari, & locari volunt, noui proferant: & quamobrem coronam sibi lauream deposcant. *procul* dixit, quia Lollius longè ab eo aberat.

CÆDIMVR, ET TOTID. PLAG. &c.] id est, aureis nostras præbemus scriptis alienis audiendis: nos vicissim alienas aureis nostris poëmatis recitandis obtundimus, atque enecamus. ducta est similitudo a Samnitibus, id est, gladiatoribus sic appellatis à Samnitibus illis, qui diu F ancipiti Marte cum Romanis bella gesserunt, vt testatur T. Liuius sub finem lib. 9. *Et Romani quidem ad honorem Deûm insignibus armis hostium vsi sunt: Campani ab superbia, & odio Samnitium gladiatores, quòd spectaculum inter epulas erat, eo ornatu armarunt, Samnitiúmque nomine appellarunt.* Alij à Samnitium armatura dictos putãt. Erant porro hi gladiatores, lenti, & componebantur cum prouocatoribus. Quemadmodum igitur gladiatores cum interdum totum diem digladiati fuerint, discedunt ad extremum incolumes, atque integri: sic cùm ego illius scripta audierim, & laudarim, vel leuiter, & dicis causa reprehenderim: & ille vicissim mea: recitatione vsque ad vesperam producta, atque extracta, discedimus vterque alter alterius iudicio, ac suffragio, magni, ac præstantes poetæ declarati. Samnites autem gladiatorum

A torum genus fuisse, etiam ex M. Tull. intelligere licet, lib. Tuscul. 2. *Quis mediocris gladiator ingemuit? quis vultum mutauit vmquam? quis non modò stetit, verùm etiam decubuit turpiter? quis cum decubuisset, ferrum recipere iussus, collũ contraxit? tantum exercitatio, meditatio, cõsuetudo valet. Ergo hoc poterit Samnis spurcus homo, vita illa dignu', locóque? &c.* & de orat. libr. 2. *Atque eiusmodi illa prolusio debet esse, non vt Samnitium, qui vibrant hastas ante pugnam, quibus in pugnando nihil vtuntur, sed vt ipsis sententiis, quibus proluserunt, vel pugnare possint,* & 3. ex Lucillio, *quamuis bonus ipse Samnis in ludo, ac rudibus cuiuis satis asper.*

SVB LVMINA PRIMA] ad vesperam, vt sat. 6. lib. 2. *iusserit ad se Mæcenas serum sub lumina prima venire.* lumina igitur hoc loco intellige, lucernarũ, vt Od. 6. li. 3. *Cui donet impermissa raptim Gaudia luminibus remotis.* sic Lucret. lib. 3. *Quin etiam nocturna tibi, terrestria quæ sunt Lumina pendentes lychni, &c.* Idem lib. 6. numero singulari, *Nocturnúmque, recens exstinctum lumen.* sic & Hor. epist. B 1. lib. 1. *si non Posces ante diem librum cum lumine.*

DISCEDO ALCÆVS PVNCTO, &c.] ita discedimus, vt ego illius suffragio par Alcæo: ille meo, cum Callimacho conferendus esse dicatur: quòd si Callimachi nomine contentus non est, fit Mimnermus, id est, appellatur, & salutatur à me Mimnermus. de Mimnermo vide suprà annot. ad epist. 6. lib. 1.

OPTIVO] quod ipse optauerit, atque elegerit.

CRESCIT] fit maior, ornatior, & clarior.

MVLTA FERO, VT PLACEM, &c.] Cum scribo (inquit Horat.) & cùm versus meos necesse habeo recitare, populíque beneuolentiam, ac suffragium aucupari, multas molestias exsorbeo, multásque poëtarum ineptias deuoro, ne eos irritem, atque offendam: cùm idem ad me redij, cúmque insanire, hoc est, versus scribere desij, liberum est mihi meas aureis poëtis sua scripta recitantibus obturare.

IRRITABILE] iracundum, ὀξύθυμον, quod facilè ad iram impellitur.

C MENTE RECEPTA] cùm resipui, cùm ad sanitatem reuersus sum.

OBTVREM] sine interrogationis nota legendum. obturẽ igitur, hoc est, obturare ausim, liceat mihi obturare impunè.

SE VENERANTVR] se ipsi ita magni faciũt, vt sibi diuini poëtæ videantur.

VLTRÒ] non exspectantes dum ab aliis laudentur.

QVICQVID SCRIPSERE, BEATI] id est, suis omnibus scriptis, qualiacumque sint, sibi satis facientes. sibique placentes, στέργοντες, vt cùm ita loquimur, *sorte sua beatus.* & epistola ad Loll. 2. lib. 1. *beatus enim iam Cum pulchris tunicis sumet noua cõsilia, & spes.* Catul. de Suffeno. *neque idem vmquam Æque est beatus, ac poëma cum scribit.* & epist. ad August. *Agricolæ prisci fortes paruoq; beati.*

ANIMVM CENSORIS SVMET HONESTI] id est, ipse sese in sua scripta censorem præbebit, suaque esse obliuiscetur: sua scripta notabit tãquam censor.

D AVDEBIT] id est, inducet animum: non dubitabit: quasi magnum quiddam & arduum sit, hoc facere inquit Porph. quale illud Virgilij est, *Aude hospes contemnere opes.*

QVÆCVNQVE PAR. SPLEND. HAB. &c.] verba humilia, seu sordida, atque inquinata: seu parum splendida, parumue illustria.

SINE POND.] id est, leuia. epist. de arte poët. *Fabula nullius Veneris, sine pondere, & arte.*

QVAMVIS INVITA REC.] id est, quamuis ei ita placeant, & cara sint, vt ea ægrè, grauatéque suo loco moueat.

ET VERS. ADH. INTRA PEN. V.] id est, & quãuis sint adhuc domi, penitus abdita, neque dum in lucem prolata, neque diuulgata. Solent enim nobis mirum in modum nostra, & domestica placere: malumúsque aliena reprehendere, & corrigere, quàm domi nostrę nata. In templo Vestæ, quam ἑστίαν nominant Græci, seruabatur ignis æternus Romæ. Iam cùm Vesta præsit focis, &, cùm suum quæque domus focum habeat, sequitur, vt suam quisque domi suæ Vestam habeat, E id est, Larem. notum Græcorum prouerbium est, ἀφ' ἑστίας ἄρχεσθαι, id est, à Vesta, seu à Lare incipere: quod significat à se, & à suis initium facere. Vtitur & Plato in Eutyphrone, his verbis, ἀτεχνῶς γάρ μοι δοκεῖ ἀφ' ἑστίας ἄρχεσθαι κακουργεῖν τὴν πόλιν, ἐπιχειρῶν ἀδικεῖν σε. id est, *plane videtur mihi a Vesta, seu a Lare lædendæ ciuitatis initium capere, qui tibi iniuriam facere conetur.* Turnebus sic explicat: & quãuis non debeant attingi nec loco moueri, quasi sanctitate loci tuta, munita, ac defensa. Nam è templo & penetrali Vestæ non licebat quemquã extrahere. adde quòd supplices, qui ad Vestam supplicabant, locum supplicandi sanctissimum, repellere, ac reijcere nefas erat.

OBSCVRATA DIV POPVLO] id est, prisca, antiqua, & iccircò inusitata, atque ab vsu quotidiani sermonis iamdiu intermissa, *quæ* (vt ait M. Tull. lib. 3. de orat. ad Q. fr.) *poëtarum licentia sunt liberiora, quàm nostra.*

F BONVS ERVET] *bonus,* id est, benignus, & liberalis: benignitate ductus. est enim benigni, ac liberalis hominis, quæ sunt ignota, ac penitus abdita, in lucem proferre, & cum omnibus communicare. *eruet* autem, id est, è tenebris & situ efferet, atque extrahet.

PROFERET] sic de arte poët. *& noua rerum Nomina protulerit.*

ASCISCET] id est, noua verba cudet, & finget. in epist. de arte poët. *si fortè necesse est Indiciis monstrare recentibus abdita rerum: Fingere cinctutis non exaudita Cethegis Continget, &c.*

QVÆ GENITOR PRODVX.] quæ genuerit vsus, *Quem penes arbitrium est, & ius, & norma loquendi.* idcirco genitorem dixit: id est, quasi parentem, & procuratorẽ vocabulorũ. Frustra enim noua verba cuduntur, nisi vsus comprobarit.

VEHEMENS] anapæstum posuit pro spondéo, aut dactylo. sic Virg. Georg. 1. *Fluuiorum rex Eridanus.* & Lucret. lib. 2. *Nam tibi vehementer no*

ua

A *ua res molitur ad aureis Accidere.* & Homer. ἰλ. ι. Βορέης, καὶ ζέφυρος, τώ τε Θρήκηθεν ἄητον. & ἰλ. ψ. Στὰς ἀπάνευθε πυρῆς δοιοῖς ἠρᾶτ' ἀνέμοισι Βορέῃ καὶ ζεφύρῳ. vel legendum *vemens*. vt alij malunt, quemadmodum prendo, reprendo. vehementem vsum dixit, quia magnopere valet ad auctoritatem verbis, & sermoni comparandam: epist. ad Pison. *Quem penes, &c.* vt suprà.

Beabit] ditabit, augebit: ex quo beati dicuntur diuites.

Luxuriantia compescet] quæ redundant, amputabit, limabit, circumcidet, coërcebit. idem de art. poët. *ambitiosa recidet Ornamēta.*

Sano Læv. cultu] ita poliet, & læuia reddet, quæ sunt nimis aspera, vt tamen hic cultus, eáve perpolitio non detrahat eis neruos, & sanitatē. nam, vt idem ait epist. ad Pison. princ. *sectantem læuia nerui Deficiunt.* Est autem tralatio perpetua à corpore animato, ad carmen, seu poema.

Ludentis speciem dabit, &c.] speciem (inquit Horat.) præ se feret hominis parum
B laboriosè scribentis, ita vt, qui legat, speret se eodem modo scripturum: verumtamen & ille multū in scribendo studij, atque operæ ponet, & quisquis eum æmulabitur, cùm experiri cœperit, inanem operam sumet. Non admodum ab his discrepant illa, quæ sunt in epist. de arte poet. *Ex noto fictum carmen sequar, vt sibi quiuis Speret idem, sudet multum, frustráque laboret.* sic propemodū M. Tul. scribit de eo oratore, quem summissum appellat. *summissus est, & humilis, consuetudinem imitans, ab indisertis re plus, quàm opinione differens. Itaque, eū qui audiunt, quamuis ipsi infantes sint, tamen illo modo confidunt se posse dicere. Nam subtilitas imitabilis quidem illa videtur esse existimanti: sed nihil est experienti minus.* sic Isocr. in Panath. ἡγοῦμαι τοῖς ἤδη πολιὰς ἔχουσιν ἁρμόττειν οὐκ ἐκεῖνον τὸν τρόπον λέγειν, ἀλλ', ὡς ἅπαντες μὲν ἂν ἐλπίσειαν, ἢ βουληθεῖεν, οὐδεὶς δ' ἂν δυνηθείη ῥᾳδίως πλὴν τῶν πονεῖν ἐθελόντων, καὶ σφόδρα προσεχόντων τὸν νοῦν. id est, *existimo, iis, qui iam canescere cœperunt, conuenire non illo modo dicere, sed ita, vt omnes quidem sperauerint, aut voluerint, nemo autem facilè possit, præ-*
C *ter eos, qui laborem suscipere volunt, quiq; vehementer animum ad eam rem attendunt.*

Et torquebitur] id est, & quamuis ludere, & iocari, & alias res agere videatur, multam diligentiam tamen in scribendo adhibebit, multúmque laboris insumet.

Nunc satyr. nunc agr. cycl. m.] saltare satyrum, saltare Cyclopa dicimus Latinè. sic sat. 5. li. 1. *Pastorem saltaret uti Cyclopa rogabat.* quia autem qui saltant, mouētur, eadem ratione moueri Cyclopa dixit. Quòd autem alij quidam notarunt tale esse, quale illud Græcorum, κινεῖσθαι κίνησιν: id est, moueri motum: & moueri Cyclopa, dictum volunt, quasi moueri Cyclopis motum: & saltare Cyclopa, pro eo quod est saltare Cyclopis saltationem, non placet. Saltantem Cyclopa inducit Euripides, seu Aristius, quem ceteri sunt imitati. Theocrit. θαλασσίοις. Ἀέλγε πᾶ τῆνον τὸν ποιμένα τόν ποτ' Ἀνάπῳ, Τὸν κράτερον Πολύφημον, ὡς ὤρεσι λᾶας ἔβαλλε, Τοῖσιν νέκταρ ἔπεισι κατ' αὔλια ποσσὶ χορεῦσαι.

Prætul. scriptor delir. &c.] dicuntur hæc ex persona poëtarum sibi plus æquo tribuentium, suáque scripta supra modum amantium, ac laudantium, qualis est ille apud Catull. Suffenus. Prætulerim igitur (inquit Horat.) id est, malim esse poëta ineptus, & indoctus, modò mihi mea scripta placeant, quàm, cum sim optimus, ac præstantissimus, de meis scriptis morosè, ac fastidiosè iudicare, eáque planè improbare. D

Fallant] lateant, ignota sint: quod annotauimus suprà.

Quam sapere, et ringi] ringi dicuntur canes, cum irritati rictum diducunt, quasi latraturi, aut morsuri, transfertur ad eos, qui taciti stomachantur, & qui vultu hilaritatem simulant, cùm animo, & intimis sensibus angantur, sibíque ipsi magnopere displiceant. Plaut. Capt. *Ne canem quidem irritatam voluit quisquam imitarier: Saltem si non arriderent, dentes vt restringerent.* M. Tull. ep. ad Attic. lib. 4. *& ij subringentur, qui villam me molestè ferunt habere, quæ Catuli fuerat.* Terent. Phor. *Ille ringitur, tu rideas.* hæc verba igitur, *Quàm sapere & ringi.* hoc valent. Quàm optimus quidem poeta esse, sed tamen mihi ipse displicere. E

Fuit haud ignob. Arg. Qui se cr.] immò hic fuit Abydi, vt tradit Aristoteles in commentario de rebus admirabilibus si modò auctor eius est Aristoteles. Veruntamen quisquis auctor sit, eius hæc verba sunt. Λέγεται δέ τινα ἐν Ἀβύδῳ παρακόψαντα τῇ διανοίᾳ, καὶ εἰς τὸ θέατρον ἐρχόμενον, ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας θεωρεῖν, ὡς ὑποκρινομένων τινῶν, καὶ ἐπισημαίνεσθαι. καὶ ὡς κατέστη παρακοπῆς, ἔφησεν ἐκεῖνον αὐτῷ χρόνον ἥδιστα βεβιῶσθαι. id est, *aiunt quendam Abydi mente captum fuisse, & in theatrum euntem multos dies spectare, tanquam aliqui in eo actores essent, & applaudere solitum esse: qui posteaquàm resipuit, dixit, totum illud tempus, quo mentis non erat sua iucundissime traductum esse.* Lucianus autem in libello, πῶς δεῖ ἱστορίαν συγγράφειν, Abderitis huiusmodi ferè morbum quondam accidisse scribit. & Athenæus lib. 12. narrat, Thrasylaum quendam Axoneum ab atra bili ita fuisse affectum, vt existimaret naueis omneis, quæ in Pyræeum appellerentur, suas esse, quamdiúque eo morbo laborarit, iucundissimè vixisse: posteaquàm autem opera medici sanus factus fuerit, dixisse numquam sibi in tota vita melius fuisse, quàm cùm insanus esset. Ita Horatius significat, errorem mentis nobis iucundum esse. F

Bonus sane vicinus] notum illud Hesiodi Πῆμα κακὸς γείτων, ὅσσον τ' ἀγαθὸς μέγ' ὄνειαρ. id est, malum est malus vicinus, vt bonus, magna vtilitas. Idem poeta vicinos ait ad oportunitates, & vtilitates nostras propinquis esse paratiores. Γείτονες ἄζωστοι ἔκιον, ζώσαντο δὲ πηοί. id est Vicini discincti venerunt: propinqui autem se accinxerunt. Pindarus item Νεμ. εἰδ. ζ. docet maximam vtilitatē afferre vicinum, si sit idem & amicus, his verbis, εἰ δὲ δεύεται ἀνδρὸς ἀνήρ, τί φαῖμεν κε γείτον' ἔμμεν νόῳ φιλήσαντ' ἀτενεῖ γείτονι, χάρμα πάντων ἐπάξιον. i. si autē vir viro eget quid dicamus vicinū esse vicino, qui attento animo diligat? gaudium cum aliis omnibus conferendū. contrà, si sit idem inimicus, & malus. Plaut. in Mercat.

Nunc

A *Nunc ego verum illud verbum esse experior vetus, Aliquid mali esse propter vicinum malum.*

Posset qui ignoscere servis.] id est, qui non esset nimiùm sæuus in seruos: qualis ille est, quem describit sat. 3. lib. 1. *Si quis eum seruum, patinam qui tollere iussus, Semesos pisceis, tepidúmque ligurrierit ius, In cruce suffigat: Labeone insanior inter Sanos dicatur:* aut qualis ille sat. 2. libr. 2. *hic neque seruis Albucî senis exemplo dum munia didit, Sæuus erit. &c.*

Et signo læso non insanire] id est, & qui furenter non irasceretur, cùm lagenam à se obsignatam, comperisset à seruis esse resignatam. solebant autem veteres, lagenas plenas obsignare, ne à seruis furtim exhaurirentur. At mater Ciceronum (vt scribit Qu. Frat. ad Tironem) *etiam inaneis obsignabat, ne dicerentur inanes aliquæ fuisse, quæ furtim essent exsiccatæ.*

Insanire] vsque ad insaniam irasci. Terent. Adelph. *dic mihi, non clamas? non insanis?*

Posset qui rvpem, et pvt.] sat. 3. B lib. 2. *Hic fossa est ingens, hic rupes maxima.*

Refectvs] recreatus, recuratus.

Bilemqve] atram videlicet, ex qua, cùm redundat, nascitur insania. ad purgandam autem atram bilem adhibetur elleborus, quem veratrũ nominant Latini, vt sat. 3. lib. 2. *Danda est ellebori multo pars maxima auaris.*

Et demt. per vim ment. g. e.] sic Sophocl. in Aiace. Ἐν τῷ φρονεῖν γὰρ μηδὲν ἥδιστος βίος. Τὸ μὴ φρονεῖν γὰρ κάρτ᾽ ἀνώδυνον κακόν. id est, in nihil sapiendo iucundissima vita est. Nam non admodum sapere, malum est, doloris expers. ita autem coniuncta inter se, & finitima sunt nimia alacritas, & mentis error, vt ille nescio quis apud Trabeã (vt scribit M. Tullius) voluptatem animi nimiam, summum errorem esse arbitretur. mentis errorem dixit M. Tull. epist. ad Attic. lib. 3. *Nam quòd scribis te audire, me etiam mentis errore ex dolore affici, &c.*

Nimir. sapere est abiect. &c.] concludit nunc totum hunc locum: & colligit, totam poëticam, totámque in versibus scribendis C operam positam, numeros denique, & cantus lyricos, nugas esse, atque iccircò pueris esse relinquendas: sibi verò ætate iam prouecta, numeros vitæ benè instituendæ esse ediscendos, memoriæque mandandos. sic Diogenes Cynicus musicos mirabatur operam dare, vt chordas in lyra concordeis haberent, mores autem in animo vt sint concordes, & compositi, non laborare. Laërtius Græcè melius, καὶ μὴν καὶ τοὺς μουσικοὺς, τὰς μὲν ἐν τῇ λύρᾳ χορδὰς ἁρμόττεσθαι ἐθαύμαζεν, ἀνάρμοστα δ᾽ ἔχειν τῆς ψυχῆς τὰ ἤθη.

Et tempestivvm pveris conced. lvd.] Od. 1. lib. 4. *Tempestiuius in domo Paulli purpureis ales oloribus Comissabere Maximi.* Ad sententiam huius loci pertinet illud infrà ead. epistol. in ext. *& pulset lasciua decentius ætas.*

Si tibi nvlla sitim, &c.] duabus similitudinibus docet, nimium pecuniæ studium eò esse fugiendum, quia aucta pecunia, non minuatur eius cupiditas, sed propagetur potius, & amplificetur. harum autem similitudinum ambarum auctor est Aristippus, exstántque apud Plutarchum in libello περὶ φιλοπλουτίας, his verbis, D Ἀρίστιππος γὰρ εἰώθει λέγειν, ὅτι πολλὰ μέν τις ἐσθίων, πολλὰ δὲ πίνων, πληρούμενος δὲ μηδέποτε, πρὸς τοὺς ἰατροὺς βαδίζει, καὶ πυνθάνεται τί τὸ πάθος, καὶ τίς ἡ διάθεσις, καὶ πῶς ἂν ἀπαλλαγείη· εἰ δέ τις ἔχων πέντε κλίνας, δέκα ζητεῖ· καὶ κεκτημένος δύο τραπέζας, ἑτέρας συνωνεῖται τοσαύτας, καὶ χωρίων πολλῶν παρόντων, καὶ ἀργυρίου, οὐ γίνεται μεστὸς, ἀλλὰ ἐπ᾽ ἄλλα συντέταται καὶ ἀγρυπνεῖ, καὶ ἀπλήρωτός ἐστι πάντων, οὗτος οὐκ οἴεται δεῖσθαι τοῦ θεραπεύσοντος καὶ δείξοντος ὑφ᾽ ἧς αἰτίας τοῦτο πέπονθεν. id est, *Dicere solebat Aristippus, eum, qui, cum multum comedat, multúmq; bibat, nũquam expletur tamen, medicos adire, & quis morbus sit, quisq; affectus corporis, & quónam pacto eo leuari, ac liberari possit, consulere: Si quis autem, qui lectos quinque habet, decẽ quærat: & qui mensas decem possidet, totidem alteras cómparet, &, cui multum agri, multúmq; argenti suppetit, non satietur. sed ad alia plura contendat, & nocteis insomneis traducat, & nullis bonis expleatur: hic non putat se medico egere, à quo curetur, & à quo doceatur, vnde hic morbus natus sit.*

Qvòd, qvanto plvra parasti] sic sup. Od. 16. lib. 3. *Crescentem sequitur cura pecuniam, Maiorúmq; fames.* E

Monitoribvs iisdem?] nihil muto. nõ tamẽ celabo lectorem, in cod. Rain: Card. & Tornes. legi *rationibus ijsdem.*

At si divitiæ prvdentem r. p.] si in diuitiis (inquit) hæc vis inesset, vt, qui eas adeptus sit, prudentior, melior, sapientior, ab omnibus denique animi perturbationibus solutior, ac liberior esset, nempe in pecuniæ quærendæ studio omnibus esset elaborandum.

Nempe rvberes, Viveret] id est, turpe tibi esse putares, quemquam viuere te auariorem.

Si proprivm est, &c.] horum versuũ hæc sententia est, Si proprium est id, quod quis emit à domino adhibitis iis, quæ iuris ciuilis ratio postulat: & si, quod lõga possessione vsucepimus, nostrum est: certè is ager, cuius fructibus quotidie vitam toleras, quamuis eum agrum nõ semel, neque vno tempore, sed singillatim emas, tuus est: & contrà, qui quadraginta ab hinc annos agrum F emit: ea olera, id vinum, id triticum, id oleum, & cetera, quæ ex hoc agro percipit, quibusque alitur, emit, eáque emta sunt, non propria.

Qvod qvis libra mercatvs, et ære est] olim in rebus emendis, ac vendendis intercedebant emtor, venditor, libripens, qui æs pendebat. appendebatur enim pretium, non numerabatur. qua ex forma natum est genus illud testamenti veteribus vsitatum, quod fiebat per æs, & libram, & per venditionem adumbratam, ac simulatam. qua de re vide Institutiones iuris ciuilis lib. 2. titul. *de testamentis ordinandis.* secutus sum autem hoc loco 2. cod. Vatic. & Rain. Card. Iann. Torn. Nicot. Russ. nam vulgati habent, *mercatur, & ære.*

Qvædam si credis consvltis mancip.] huius versus structura, & iunctura cũ superiore, & sequentibus non satis aperta est. debuerat enim ita dicere, *Si quædam, vt credis consultis, manc. vsus.*

Mancip

A MANCIPAT] ita propria efficit, quasi sint manu capta: ex quo *vsucapere* dicimur, quod vsu nostrum fecimus: & *vsucapta* à iurisconsultis appellantur, vsu quæsita. hinc *vsucapionis* nomen.

OCCAT] M. Tull. in Catone, quid sit occatio, declarat his verbis, *Terra cùm gremio mollito, ac subacto, semen sparsum excepit, primum id occæcatum cohibet, ex quo occatio, quæ hoc efficit, nominata est.* Festus, *Occare, & occatorem Verrius putat dictũ ab occædendo quod cædat grandeis glebas terræ: cum Cicero venustissime dicat, ab obcæcando fruges satas, esse appellatum.* Plaut. Capt. *Nã semper occant prius, quàm sarriunt, rustici.*

TRECENTIS NVMM. MILLIB.] sex coronatorum nostratium millibus: vel vt alij, septingentis millibus, & quingentis.

QVAMVIS ALITER PVTAT] putat enim, se suis fructibus ali nõ emtis. Nam quamuis, quæ emimus, nostra sint, sic tamen distinguere solemus, hi fructus mei sunt, illi sunt emti: & Horat. Od. 2. epod. dapes inemtas appellat, quæ domi
B nostræ, & in nostro fundo natæ sunt, non aliunde petitæ.

SED VOCAT VSQVE SVVM] id est, sed id suum appellat, quod vsque eò pertinet, ac patet, quà populus applantata, id est, viti maritata certis limitibus agrũ vicini distinxit à suo, ipsúmque omni sollicitudine, ac periculo litium liberauit. sic Catullus per arbores assitas, populos & simileis arbores, quæ vitibus maritantur, significat in Manlij & Iuliæ epithalam. *Lenta quin velut assitas Vitis implicat arbores, Implicabitur in tuum Complexum.* quæ sunt obseruata à Turnebo. huc pertinet illud ex Od. 2. epod. *Altas maritat populos.*

REFVGIT] libri aliquot manu script. habent, *refigit.*

TANQVAM SIT PROPRIVM] refellit hoc Horatius à definitione, hoc modo, Proprium est id, quod nunquam nobis eripi potest, & quod perpetuò retinere licet. sed fundi, & possessiones puncto temporis à nobis abalienantur: non igitur possunt eæ res verè propriæ cuiusquam dici. Propriũ
C autem, idem valere plerumque, quod perpetuum, aut certè diuturnũ, ex probatis linguæ Latinæ auctoribus intelligere licet. Terent. Andr. *ego vitam Deorum propterea sempiternam esse arbitror, Quòd voluptates eorum propriæ sunt.* ibidem supra, *Nihilne esse proprium cuiquam?* idem in Phorm. *abduxi mulierem: curaui, propria ea Phædria vt poteretur: nam emissa est manu.* Plaut. Mostell. *si tibi acceptum est illum fore vnicum tibi sempiternum, Atq; illum amatorem tibi proprium futurum in vita: soli gerundum censeo morem.* Idem Mercat. *satin' est, vt quicquid agere occepi, Proprium nequit mihi euenire, quod cupio? ita mihi mala res aliqua obijcitur, bonumq; meũ consilium opprimit.* M. Tull. pro Rosc. Amer. *tria prædia vel nobilissima Capitoni propria traduntur.* Idem post redit. in senatu, *quod verè dixerat, si illud de duobus consulibus, quod antè in repub. non fuerat, peremne, ac proprium manere potuisset.* Virg. in Melibæo, *si proprium hoc fuerit, læui de marmore tota Puniceo stabis suras euincta cothurno.* Attius Armor. iudicio, *Nam non facile, sine deûm opera, propria humana sunt bona.* Lucil. lib. 17. satyr. *Cetera contemnit, & in vsura omnia ponit Non magna: proprium verò nil neminem habere.* Virg. lib. 6. Æneid. *propria hæc si dona fuissent.* Horat. sat. 2. lib. 2. *Nunc ager Vmbreni sub nomine, nuper Ofelli Dictus, erit nulli proprius.* Idem sat. 6. lib. 2. *nihil amplius opto, Maia nate, nisi vt propria hæc mihi munera faxis.* & Od. 2. lib. 2. *regnum, & diadema tutum Deferens vni, propriamq; laurum.* quicquam autem, non *cuiquam* legendum est: & ita scriptum est in omnibus ferè lib. manuscriptis. D

PVNCTO QVOD MOBILIS HORÆ] non dixit puncto temporis, sed puncto horæ, vt summam temporis breuitatem significet. sic Lucr. dixit punctum diei, lib. 4. *hæc puncto cernuntur lapsa diei Per totum cæli spatium diffundere sese.*

NVNC PRECE, NVNC PRETIO, &c.] quattuor alienationum genera hoc loco enumerat. Prece autem mutari dominium (liceat mihi hoc verbo vti) intellige, non si quis precariò possideat. ea enim possessio dominium non transfert: sed si quis aliquid ab altero precibus impetrarit: quod genus donatio appellatur: quamquã, quod E
precibus emtum est, carissimè constare dici solet. alterum genus est emtio. sequitur deinceps vis, quæ quamuis à iure plurimum absit, neque dominium in eum, qui vim adhibuerit, ab eo, cui vis illata sit, transferat, tantisper dum leges valent: tamen, cùm ab aliquo potentiore oppressa libertas est, neque æquo iure inter ciueis viuitur, difficile est possessiones iniustas, legibus, & iure coërcere, verósque dominos vi spoliatos, ac de sua possessione deiectos in integrum restituere. Iam verò si ea vis ab hoste sit illata, non dubiũ est, quin, quemadmodum, capita libera, quæ in hostium potestatem venerint, libertatem amittunt: ita & res à prioribus dominis bello subactis, ac superatis, ad victores transferantur. quartum genus est vltima voluntas, per quam dominium heredi, aut legatario quæritur. ad hunc locum pertinent ea, quæ sunt sat. 2. lib. 2. *Nam propriæ telluris herum natura neque illum, Nec me, nec quemquam statuit. nos expulit ille: Illum aut nequities, aut vafri inscitia iuris: Postremò expellet certè viuacior heres.* extat epigramma in libr. epigram. Græcorum, quod hanc F
dominiorum commutationem, rerúmque possessarum mobilitatem, ac volubilitatem elegantissimè exprimit: quod si ascripsero, nihil fortasse videbor à meo munere alienum fecisse. Ἀγρὸς Ἀχαιμενίδου γενόμην ποτὲ, νῦν δὲ Μενίππου, Καὶ πάλιν ἐξ ἑτέρου βήσομαι εἰς ἕτερον. Καὶ γὰρ ἐκεῖνος ἔχειν μέ ποτ' ᾤετο, καὶ πάλιν οὗτος Οἴεται· εἰμὶ δ' ὅλως οὐδενὸς, ἀλλὰ τύχης. quos versus sic verti, *Fundus Achæmenidæ fueram olim, nuncq; Menippi: Ex alióque alium transferar in dominum. Hic proprium nunc me esse putat: quondam ille putabat. Sed sum fortunæ denique, non hominum.* Ad hunc locum pertinet, quod est in orat. pro Cornel. Balbo, *Prædiorum nullam esse gentem: emtionibus ea solere sæpe ad alienos homines, sæpe ad infimos, non legibus, tanquam tutelas, peruenire.* sic Euripid. Phœniss. Οὔτοι τὰ χρήματ' ἴδια κέκτηνται βροτοί. Τὰ τῶν θεῶν δ' ἔχοντες, ἐπιμελούμεθα· Ὅταν δὲ χρήζωσ', αὔτ' ἀφαιροῦνται πάλιν· Ὁ δ' ὄλβος, οὐ βέβαιος, ἀλλ' ἐφήμερος. id est,

A Nequaquam proprias pecunias possident mortales: Sed bona deorum habentes, ea procuramus, & administramus: Et cùm opus habent, ea repetunt & adimunt. Diuitiæ porrò non sunt stabiles, sed diurnæ.

ET HERES HEREDEM ALT. VEL. VNDA S. V.] id est, & heres alterius heredi succedit, vt vnda vndæ. heres heredem alterius statim excipit, vt fluctus fluctum.

QVID VICI PROSVNT,] Gul. Canterus, vir doctus, putat legẽdum, *Quid vites prosunt, &c.* Sed reclamant codices omnes. quod tamen non me admodum moueret, nisi viderem lectionem receptam ferri posse. M. Tull. epist. lib. 15. *Quod ad me mea Terentia scribis, te vicum venditurã: quid, obsecro te, me miserum, quid futurum est?*

SALTIBVS] saltus hoc loco campi est spatiũ, muro septum. Virg Georg. 3. *Saltibus in vacuis pascunt, & plena secundum Flumina.*

SI METIT ORCVS, &c.] id est, si claris & ignobilibus, si magnis & humilibus moriendum est? *metit*, aufert, delet, perimit: tralatio est. sic ferè B Euripides Phœnissis locutus est. τὴν δ' ἀναγκαίως ἔχει βίον θερίζειν, ὥστε κάρπιμον στάχυν: quem locum sic vertit Cic. Tuscul. quæst. lib. 3. *tum vita omnibus Metenda, vt fruges: sic iubet necessitas.* Itaque Græci poetæ θάνατον appellant ὁμοίιον, id est, ad omneis, & omnia similiter euntem.

NON EXORABILIS AVRO] sic suprà Od. 18. lib. 2. *nec satelles Orci Callidum Promethea Reuexit auro captus.* & Od. 3. eiusd. lib. *Victima nil miserantis Orci.* Virgil. Georg. 4. *Nesciáque humanis precibus mansuescere corda.* Orcum autem ab antiquis Vrgum esse appellatũ, quòd is Deus nos maximè vrgueat, dicebat Verrius, vt refert Festus. Eũdem etiam Summanum dicebant, quasi manium deum sub terra regnantem: qui quia omnia metit, & rapit, icciréò Plautus in Curculione verbum summanare à se factum vsurpauit pro auidè rapere, & tollere. Sic Plautus, *Quia vestimenta vbi obdormiuit ebrius, summano, ob eam rem me omnes summanum vocant.*

C TYRRHENA SIGILLA] parua signa ex Etruria.

GETVLO MVRICE] Pomp. Mela, *Nigritarum, Getulorúmque passim vagãtium ne littora quidem infæcunda sunt purpura, & murice efficacissimis ad tingendum: & vbique, quæ tinxere, clarissima.* Horatius sup. Od. 12. epod. *Muricibus Tyrus iteratæ vellera lanæ Cui properabantur?*

CVR ALTER FRATRVM, &c.] Primum indicat, ita dissimilia esse hominum ingenia, vt ex duobus geminis fratribus alter sit ignauus, iners, sumtuosus, & voluptarius: alter ad rem attentus, parcus, industrius, & in labore perferendo assiduus, ac pertinax: deinde huius varietatis causam Genio assignat: vel certè se non admodum laborare vt sciat, significat. sic autem verbo *cessandi* vsus est epist. ad Mæcen. 2. lib. 1. *Et properare loco, & cessare, & quærere, & vti.*

VNGVI] id est, vngi. sic autem reperi scriptum in XI. cod. antiquis. scribebant enim sic ferè hoc verbum veteres. Lucret. lib. 4. *posteisq; superbos Vnguit amaracino.* Cic. ad Attic. lib. 9. *Nã vt tibi ambulandum, vnguendum: sic mihi dormiendum.* D

PALMETIS PINGVIBVS] palmetum, locus palmis consitus, quemadmodũ myrtetũ, myrtis: quercetum, quercubus: salictum, seu salicetum, salicibus, &c. fuit autẽ hic Herodes rex Syriæ, vbi magna palmarũ copia est. sententia huius loci hæc est: scit Genius quid sit, quamobrem alter ex fratribus malit cessare, id est, nihil agere, & feriari, animo obsequi, & vnguentis nitêre, quàm omnia Syriæ palmeta possidere.

ALTER DIVES] Herodes, cessatoris illius, & luxuriosi frater.

IMPORTVNVS] qui numquam conquiescit: qui nullum intermittit tempus, quin rei augendæ studeat: in suo negotio gerendo pertinax.

SILVESTREM FLAMMIS, ET FERRO M. AGR.] agrum incultum, ac sterilem, fruticibus, & arboribus infelicibus partim succisis, partim incensis, fertilem reddat. Virg. quoque igneis ad agrorum culturam pertinere docet Georgic. 1. *Sæpe etiam sterileis incendere profuit agros, Atq; leuẽ stipulam crepitantibus vrere flammis*, idem, seu quis alius auctor Ætnæ. *Torquetur flamma terræ, ferróq; domantur.* Nonnulli libri veteres habent *aruum*. E

ET FERRO] securi, qua succindãtur arbores, seu potiꝰ vomere, quo ager subigatur, atq; aretur.

MITIGET] domet, mitem efficiat, qui erat ferus, & siluestris.

GENIVS] Festus Pompeius scribit *Genium appellatum esse Deum, qui vim rerum genendarum, seu gignendarum obtineret:* (sic enim censeo legendum apud Fest.) Aufustius item (vt ille refert) ait *Geniũ deorum esse filium, hominum parentem, nempe ex quo homines gignuntur.* Pindarus Olympiad. ᾠδ. ιγ. videtur eum δαίμονα γενέθλιον appellare, quem Latini Genium nominant: qui quidem Socratis, ac Platonis sententia simul cum homine nascitur, atque óccidit. Iam verò quis tã in litteris hospes est, vt de Socratis dæmonio non audierit: quod eum ad agendum impelleret numquam: ab eo autem, quod agere cogitabat, sæpe reuocaret? Sosipater lib. 1. sic definit Genium, *Genius*, ἡ τύχη ἑκάστου: id est, fortuna cuiusque. Postremò Menander ait suum cuique nascenti Genium agnasci, eundémque homini vsque ad extremum spiritum apparere, ac præstò esse. F

NATALE COMES Q. T. A.] qui comes nobis adiunctus astrum, quod nos nascenteis aspicit, regit ac moderatur. Icciroo natali die colebatur, & Deus natalis appellabatur. Persius. *Funde merum Genio.* Tibull. *At tu natalis quoniam deus omnia sentis, Annue.*

NATVRÆ DEVS HVMANÆ] sic appellatur Genius. Quin etiam simpliciter *naturæ deus*, non addita voce *humanæ*. Plaut. Menæchm. *Nunc ipso naturæ deo, mihi responde, Adolescens.* dicitur & generis nostri parens à Laberio, vt refert Nonius in voce Genius.

MORTALIS IN VNVM QVODQVE CAPVT] qui vnoquoque nostrum mortuo, moritur.

VVLTV MVTABILIS] varius, ac multiplex. videtur innuere, tantam in singulorum hominum

A minum moribus, & fortuna varietatem, ac mobilitatem ab ipsius Genij mutabilitate gigni. Plato quidem hominem vocat ζῶον εὐμετάβολον. vel hoc tantum dicit, suum cuique esse Genium aliis dissimilem.

Albvs, et ater] bonus, & malus: benignus, ac malignus: commodus, & incommodus. Catull. in Cæs. *Nec scire vtrùm sis albus, an ater homo.* Talis erat Genius ille Bruti, cui sese conspiciendum obtulit paullo antequàm signa conferrentur, & infelix illud prœlium committeretur ad Philippos. Narrat enim Plutarchus, & item alij, cùm Brutus in attentissima cogitatione defixus esset, visam ei esse speciem quandam horribilis & inusitati corporis, cubiculum, in quo cubabat ille, ingredi: quæ cum tacita ei astaret, Brutum quidem ex ea quærere ausum, quis esset homo, aut quis deus: quid venisset, & quid sibi vellet: illam verò respondisse, ego sum, Brute, tuus malus Genius: me autẽ hodie videbis ad Philippos: Brutum autem non perturbatum ei retulisse, videbo. Ita suum quisque bonum habet Genium, & malũ.

B Vtar, et ex m.] semper vsum bonorum partorum commendat Horat. nimiam autem parsimoniam reprehendit, exagitat, ac detestatur. sat. 3. lib. 2. *Si quis emat citharas, emtas comportet in vnum Nec studio citharæ, nec Musæ deditus vlli, &c.* adde versus aliquot, qui deinceps sequuntur.

Tollam] sumam, vt sat. 1. lib. 1. *at suaue est ex magno tollere aceruo*: & item sæpe alibi.

Qvid de me ivd. her.] epist. ad Torq. lib. 1. *Parcus ob heredis curam, nimiùmque seuerus Assidet insano.*

Qvòd non plvra d. inv.] id est, quòd rem acceptam non auxerim: vel, vt alij, quòd plura non sit consecutus heres ex hereditate, quam in me viuum contulerit, dum me muneribus captat: à quibus dissentio: malimque intelligere data, ea quæ dedit Mæcenas, & alij amici potentiores, siqui alij fuerãt. Neque verò absurdum fortasse fuerit, si eundem Mæcenatem, Horatij heredem intelligamus, vt auguretur Horatius se ante Mæcenatem moriturum, atque hoc pacto Mæcenatem C sibi heredem futurum, à quo quicquid habeat, acceperit. Nam fundum & larem paternum amiserat propterea quòd parteis Brutinas secutus erat: vt ait suprà hac epist. *Decisis humilem pennis, inopémque paterni, Et laris & fundi.* A Mæcenate autẽ locupletem se esse factum testatur ipse ac declarat multis locis. vt epist. 7. lib. 1. *Non quo more piris vesci Calaber iubet hospes, Tu me fecisti locupletem.* & Od. 1. epod. *Satis superq; me benignitas tua Ditauit, &c.* eodem fortasse pertinet illud epist. 6. lib. 1. *& amici dona Quiritis.* Quod igitur dicit Horatius *plura datis*, eo significat ea omnia, quæ habeat, sibi esse data, non à patre relicta: non quod à patre nihil acceperit, sed quod à patre accepta, belli ciuilis calamitate, Bruto & Cassio deuictis, quos secutus erat, amiserit. *datis* enim dixit, vt intelligamus contrarium ab eo negari. nempe his verbis, *non a patre relictis*. nam nisi paternum fundum amisisset dixisset, *quod nõ plura relictis inuenerit*, aut tale quid dam, quemadmodũ scilicet lex carminis tulisset.

Et tamen idem scire vol.] & tamen ego idem, qui parsimoniam nimiam tantopere insector, & vsum suadeo, quæram quid intersit inter eum, qui hilariter, & iucundè viuat, & eũ, qui sua bona dissipet, ac profundat: quid item intersit inter parcum, & auarum. sic sat. 2. lib. 2. *Sordidus à tenui victu distabit, Ofello Iudice. nã frustrà vitium vitaueris illud, Si te aliò prauum detorseris.* & sat. 1. lib. 1. *non ego, auarum Cum veto te fieri, vappam iubeo, ac nebulonẽ. Est inter Tanaim quiddam socerúmque Visell I.* D

Distat enim, &c.] id est, interest vtrùm tua perdas, ac profundas luxuriosorum, ac nepotum in morem, an libenter sumtum facias, neque te quærendi studio excrucies, sed potius, dum licet, iucundè viuas.

Ac potivs, pver, &c.] pendent hæc è superioribus. significat autem Horatius à simili, quemadmodum pueri diebus festis toto eo tempore, quod eis datur ad animorum remissionem, & oblectationem, raptim fruuntur, scientes, diebus profestis sibi ad pensum pristinum, vsitatúmque studium, ac laborem esse reuertendum: ita & E homines debere, dum per ætatem licet, & dum vita suppetit, quæ breuissimis terminis continetur, animi tranquillitati, & hilaritati operam dare. sic sup. Od. 9. libr. 1. *Donec virenti canities abest Morosa.*

Festis Qvinqvatribvs] Quinquatrus dies erant quinque festi Mineruæ, qualia apud Græcos παναθήναια. Appellabantur autem Quinquatrus, non Quinquatria. M. Tull. M. Cœlio lib. 2. epist. *sollicitus equidem eram de rebus vrbanis: ita tumultuosæ contiones, ita molestæ Quinquatrus afferebantur.*

Olim] interdum, ποτὲ, vt sæpe aliàs.

Exigvo, gratóqve fr.] sic Lucr. lib. 3. *breuis est hic fructus homillis: Iam fuerit, neque post vmquam reuocare licebit.*

Raptim] sic suprà Od. 13. lib. epod. *rapiamus amici Occasionem de die.* raptim valet celeriter. & quasi rapiendo. vtitur Lucretius non semel, lib. 3. *& raptim plani petit æquora campi.* F

Pavperies imm. dom.] alij sic interpretantur: pauperies domus, immunda, id est, paupertas domus inelegans, ac sordida longè absit à me: vt *domus* sit patrij casus: alij legunt ἀσυνδέτως, *pauperies immunda domus*, vt domus sit recti casus: alij legunt *domu*, & coniunctim legunt, *Pauperies immunda.* quod postremum non probo.

Ego vtrvm Nave ferar, &c.] id est, siue magna, siue parua naue ferar, &c. Nam hoc loco *vtrùm, & an* non interrogãt: quod est admodum rarum, ac nouum, nisi quis hoc modo malit hunc versum explicare, *ego vtrum naue ferar magna, an parua* (subintellige, nihil refert) *ferar vnus, & idem.*

Non agim. tvm. velis aqv. s. &c.] ἀλληγορία est: cuius hęc est sententia: non sumus admodum fortunati, nec opulenti: non tamen valdè inopes, aut pauperes, aut miseri sumus.

Specie] χ῀ήματι, id est persona, & décore quodam externo, vt epist. ad Numic. lib. 1. *Si fortuna-*

A *tum ſpecies,& gratia præſtat.&c.*M.Tul.lib.1.epiſt. ad Quinct.Fratr.*tamen ſpecies ipſa tam gratioſi liberti, aut ſerui, dignitatem habere nullam poteſt*. vide, quæ annotauimus ad illum locum, *Si fortunatum ſpecies,&c.*

LOCO, RE] gradu, & pecunia, ſeu copiis rei familiaris.

NON ES AVARVS] innuit eum, qui beatè viuere cupiat, ab omni animi perturbatione vacuum, ac liberum eſſe oportere: neque ſatis eſſe, ſi vno vitio careat: ſed ei operam dandam eſſe, ſi ſanus viuere velit, vt omneis animi morbos radicitus euellat.

QVID CETERA IAM SIMVL] ſic habent libri omnes veteres, longè (opinor) concinnius, & venuſtius, quàm vulgati, *num ſimul iſto,&c.*

CARET TIBI PECTVS] id eſt, tibine animus ambitione vacuus & ſolutus eſt? pectus pro animo poſuit, quia pectus animi ſedes eſt, vt alibi notauimus. ſic ſupra epiſt. ad Auguſt. *Mox etiam pectus præceptis format amicis.*

B INANI AMBITIONE] ſat.6.lib.1.*Vita ſolutorum miſera ambitione, grauiq.* ſat.3.lib.2.*quiſquis Ambitione mala, aut argenti pallet amore, &c.*

SAGAS] ſagæ mulieres, à ſagiendo, quod eſt acutè ſentire, ſunt appellatæ inquit M.Tull. vt annotauimus ſuprà ad Od.27.lib.1.*Quæ ſaga, quis te ſoluere Theſſalis Magus venenis, quis poterit Deus?*

NOCTVRNOS LEMVRES] nocturnas animarum ſpecies falſas.*Lemures, laruæ nocturnæ, & terrificationes imaginum & beſtiarum.* Varro de vita pop.Ro. *Quibus temporibus in ſacris fabam iactant noctu, ac dicunt ſe lemures domo extra ianuam eiicere.* ex Nonio. Soſipater autem lib.1. Lemures (inquit) νυκτερινοὶ δαίμονες, id eſt, nocturni dæmones.

PORTENTAQVE THESSALA] τέρατα, θαύματα, miracula rerum, quæ edunt Theſſali carminibus, & venenis.

NATALEIS GRATE NVMERAS?] id eſt, tui generis auctores, & incunabula tua libenter commemoras? multos enim ſuorum parentum, & ſui generis pudet, ac pœnitet. alij per nataleis, annos & ætatem duntaxat ſignificari volunt. Iam C

D quia annorum multitudo propinquitatem mortis denuntiat, pleroſque pudet de annis ſuis confiteri. *nataleis* autem ſubintellige *dies*. Vel dic *nataleis* integrum eſſe, vt vult Seruius: qui ita ſcribit ad illum Virgilij verſum, Palæm. *Phyllida mitte mihi, meus eſt natalis, Iola: Sanè cum apud maiores natalis plenum fuerit, poſteritas natalis dies dicere cœpit. Nam cum Horatius dixerit*, Nataleis gratè numeras: Iuuenalis ait, *Natali, Coruine, die mihi dulcior hæc lux.*

SPINIS DE PLVRIBVS] per ſpinas, ægritudines, angores, vitia denique animorum ſignificantur, vt ſup. epiſt. ad Villicum lib.1. *Certemus ſpinas animóne ego fortius, an tu Euellas agro.*

DECEDE P.] decede de loco, & de via, ſeu de ſtatione vitæ: da locum melioribus. ſup. Od.6.lib. 2. *vbi non Hymetto Mella decedunt.* ſuccedere, & decedere inter ſe opponuntur. dicimus enim, decedere de prouincia, de vita.

TEMPVS ABIRE TIBI EST, NE P. I.] ſic Lucret.lib.3.*Nunc aliena tua tamen ætate omnia mitte. Æquo animóque, agedum, iam aliis concede: neceſſe eſt.* Sed pauci ſunt, qui tanquam conuiuæ ſaturi, decedant de vita, vt ait ſat. 1. libr.1. in extrem. E atqui nihil eſt tam ſecundum naturam, quàm homini ſeni, emori.

LVSISTI SATIS] diu operam rebus amatoriis & venereis dediſti, ἱκανῶς ἠφροδισίασας. hæc enim vis eſt huius verbi interdum, vt ſuprà diximus ad illum locum, *Nec luſiſſe pudet, ſed non incidere ludũ.* Sæpenumero autem hæc tria coniungi ſolent, eſſe, bibere, ludere. Liuius Andron. *Adſatim edi, bibi, luſi.* Epigramma Sardanapali apud Athen. lib. 12. ἐγὼ δ᾽ ἐβασίλευσα, καὶ ἄχρις ἑώρων τοῦ ἡλίου φῶς, ἔπιον, ἔφαγον, ἠφροδισίασα, id eſt, ego regnaui, & quãdiu ſolis lumẽ aſpexi, edi, bibi, rebus venereis vſus ſum, &c. Plautus Milite glor. *Es, bibe, atque animo obſequere mecum, atque onera te hilaritudine.* Idẽ Pſeudolo. *qui ſe, ſuámque ætatem bene curant: Edunt, bibunt, ſcortantur.*

LASCIVA DECENTIVS ÆTAS] adoleſcentia, vel iuuenta, quam magis decet delicias facere, & voluptatibus indulgere. F

Lambinus lectori.

Scio, viros huiuſce ætatis doctiſsimos & ſcripſiſſe, & edidiſſe in hunc librum commentarios: quæ res me ſanè deterrere debebat, ne quid meorum ſcriptorum huc admiſcerem. Verùm, cùm initiò totum hunc poëtam explicare conſtituiſſem, atque in eam curam aliquot iam annos incubuiſſem, cuius mei conſilij participes eſſent, & conſcij homines mihi amiciſſimi, ijdémque eruditiſſimi: non exiſtimaui, mihi hanc laboris à me ſuſcepti partem, etiam ſi ab alijs eſſet occupata, prætermittere, aut deprecari licere, veritus ne nonnulli, ſi huius nominis ſolutionem aliis delegarem, neque totum hoc æs alienum egomet meis nummis diſſoluerem: hoc quicquid eſt, acerbius à me exigerent, mecúmque ſummo iure experirentur, & ex ſyngrapha agerent. Verumtamen eam moderationem in hac mei penſi parte per ſoluenda adhibere inſtitui, vt vno tempore & iis ſatisfacerem, qui integram à me huius æris alieni diſſolutionem flagitarent, & eos non offenderem, qui hoc reliquum à locupletioribus exigere mallent: ſtatuíque mihi ingenuos, & candidos opifices imitandos eſſe, qui poſteaquam ad partem aliquam operis à ſe conducti, ac ſuſcepti difficilem peruenerunt, quam intelligant neque ſe ſatis cumulatè abſoluere poſſe, & alios ornatius, ac politius, quàm ſe, perfecturos eſſe, ad operis locatorem vltro accedunt: denuntiant, atque ingenuè fatentur ſe in hac operis parte minus ei ſatisfacere poſſe: docent, alios eſſe præſtantiores, non ſolùm omnibus notos, verùm etiam nobileis, & claros, qui eam ſummo artificio elaborare, politiſſimáque arte perficere poſſint: demonſtrant, eorum copiam eſſe paratam, atque in medio poſitam: ſuadent, vt iiſdem condicionibus, eadémque mercede, & impenſa, illorum opera vtatur potius, quàm ſua. Horum igitur exemplo humaniſſimos, optimóſque lectores, quibus me totum
B hoc penſum Horatianum debere non nego, oro, atque obſecro, vt me hanc de arte poëtica ad Piſones E
epiſtolam ſtrictim attingere ſinant: hortor, vt integram, plenam, vberem, ac perpolitam eius explanationem à Franciſco Luiſino, Iacobo Griſolio, Achille Statio Luſitano, quem Romæ cognoui, aliíſque doctiſſimis viris, petant: ab illorum fontibus ſe quantumuis magnam ſitim expleturos eſſe confidant: meos riuulos vel prætereant, vel ita leuiter deguſtent, vt intelligant, eos non ſitientibus faucibus proluendis, ſed primoribus labris modicè duntaxat irrigandis eſſe comparatos. De inſcriptione autem huius libri, ſeu epiſtolæ ad Piſon. de arte poët. paucis tibi lector, ſententiã quorundam doctorum noſtræ ætatis virorum, & meam aperiam. Illi igitur eam inter epiſtolas referendam, & ita inſcribendam cenſent, *ad Piſones*: nihil præterea: à quibus diſſentire difficile eſt. Nam, quin ad Piſones ſcripta ſit, quemadmodum aliæ ad Mæcenatem, aliæ ad Iulium Florum: vna, ad Auguſtum: aliæ ad alios, negari id quidem non poteſt. Neque eſt, quòd quemquam vel longitudo, vel argumentum moueat. De longitudine facilis reſponſio eſt. Epiſtola ad Auguſtum, epiſtola ad Iulium Florum lib. 2. longæ ſunt. Platonis, & M. Tull. epiſtolæ quædam ſunt longiſſimæ, quæ tamen non iccircò epiſtolarum nomen amittunt. De argumento, ſuo quæque epiſtola conſtat argumẽto: neque debent eſſe inanes epiſtolæ. Exempli cauſa, in prima epiſtola lib. 1. hortatur ad ſtudium philoſophiæ, eius vtilitatem demonſtrat, vulgi opinionem ſequi vetat. in ſecunda, arrepta ex Homero occaſione, philoſophiam quoque commendat: errare homines, qui multo maiorem corporis, & rerum externarum curam habeant, quàm animi: fruſtra enim quæri cetera bona, eorúmque poſſeſſionem inutilem eſſe, niſi animus ſit omni perturbatione, & motu à ratione auerſo, tanquam morbo, vacuus, & purgatus. eam, quæ eſt ad Numicium, licet ita inſcribere, *De finibus bonorum*. epiſtola ad Fuſcum Ariſtiũ ita inſcribi poteſt, *De comparatione vitæ ruſticæ, & tranquillæ cum vita vrbana, & turbulenta*. epiſtola ad Auguſtum tota eſt de veteribus. &
C nouis poëtis. in ſecũda lib. 2. ad Iul. Florum primùm exponit, quamobrem olim ſeſe ad verſus ſcribendos contulerit: deinde ad extremum concludit ſatius eſſe omiſſo ſtudio poëtico, & relictis verſibus, ac F
nugis rectè viuendi diſciplinam colere, & perſequi. Poſſem eodem modo ſingulas epiſtolas percurrere, & quódnam ſit cuiuſque argumentum indicare, niſi vererer, ne alieno loco hæc videar inculcare. Sic igitur Horatius in hac ad Piſones epiſtola, cùm de omni poëſeos genere diſputat, tùm maxime de comœdia, & tragœdia vtiliſſima præcepta dat, non vt philoſophus, ſed vt poëta. Hæc me ratio adduxit, vt putem cum multis doctis, primùm hanc eſſe epiſtolam, deinde ſimpliciter ita eſſe inſcribendam *epiſtola ad Piſones*. Quòd ſi quis volet hæc addi, *de arte poëtica*, non reclamabo, modò idem facere licere in omnibus epiſtolis, fateatur. Ego interea tamen receptam conſuetudinem, vulgíque opinionem in eo ſecutus ſum, quód hunc titulum *de arte poëtica* retinui: in altero, quòd epiſtolam appellaui, doctorum ſententiam approbaui.

A

EPISTOLA DE ARTE Poëtica ad Pisones.

HVMANO capiti ceruicem pictor equinam
Iũgere si velit, & varias inducere plumas,
Vndique collectis membris, vt turpiter atrum
Desinat in piscẽ mulier formosa supernè:
Spectatum admißi risum teneatis amici?
Credite Pisones, isti tabulæ fore librum
Persimilẽ, cuius, velut ægri somnia, vanæ
Fingẽtur species, vt nec pes, nec caput vni
Reddatur formæ. pictoribus, atque poetis
Quidlibet audendi semper fuit æqua potestas.
B
Scimus, & hanc veniam petimúsque, damúsque vicißim.
Sed nõ, vt placidis coëant immitia: nõ vt
Serpẽtes auibus geminẽtur, tigribus agni.
Inceptis grauibus plerumque, & magna profeßis
Purpureus, latè qui splendeat, vnus, & alter
Assuitur pannus, cùm lucus, & ara Dianæ,
Et properantis aquæ per amœnos ambitus agros,
Aut flumen Rhenum, aut pluuius describitur arcus.
C
Sed nunc non erat his locus, & fortasse cupressum
Scis simulare. quid hoc, si fractis enatat exspes
Nauibus, ære dato qui pingitur amphora cœpit
Institui: currente rota cur vrceus exit?
Denique sit quod vis, simplex duntaxat, & vnum.
Maxima pars vatum, pater, & iuuenes patre digni,
Decipimur specie recti. breuis esse laboro?
Obscurus fio. sectantem læuia nerui
Deficiunt, animíque: professus grandia, turget: D
Serpit humi tutus nimiùm, timidúsque procellæ.
Qui variare cupit rẽ prodigialiter vnã:
Delphinũ siluis appingit, fluctibus aprũ.
In vitium ducit culpæ fuga, si caret arte.
Æmilium circa ludum faber imus & vngueis
Exprimet, & molleis imitabitur ære capillos:
Infelix operis summa, quia ponere totum
Nesciet. hunc ego me, si quid componere curem,
Non magis esse velim, quàm naso viuere prauo, E
Spectandũ nigris oculis, nigróque capillo.
Sumite materiam vestris, qui scribitis, æquam
Viribus, & versate diu, quid ferre recusent,
Quid valeant humeri. cui lecta potenter erit res,
Nec facundia deseret hunc, nec lucidus ordo.
Ordinis hæc virtus erit, & Venus, aut ego fallor,
Vt iam nũc dicat iam nũc debentia dici:
Pleraque differat, & præsens in tempus omitat. F
Hoc amet, hoc spernat promißi carminis auctor.
In verbis etiam tenuis, cautusq; serendis,
Dixeris egregie, notum si callida verbum
Reddiderit iunctura nouum. si forte necesse est
Indiciis monstrare recentibus abdita rerum, &
Fingere cinctutis nõ exaudita Cethegis:
Continget, dabiturq; licentia sumta pudenter.
Et noua, fictáque nuper habebunt verba fidem, si

A Græco fonte cadent, parcè detorta. quid autem
Cæcilio, Plautoq; dabit Romanus, adẽtũ
Virgilio, Varióque? ego cur acquirere pauca,
Si possum, inuideor? cùm lingua Catonis, & EnnI
Sermonẽ patriũ ditauerit, & noua rerũ
Nomina protulerit? licuit, sempérque licebit,
Signatũ præsente nota producere nomen.
Vt siluæ folijs pronos mutantur in annos:
Prima cadunt: ita verborum vetus interit ætas:
B Et iuuenũ ritu florẽt modò nata, vigẽtq;.
Debemur morti nos, nostráque: siue receptus
Terra Neptunus classeis Aquilonibus arcet,
Regis opus: sterilísve diu palus, aptáque remis
Vicinas vrbeis alit, & graue sentit aratrum:
Seu cursum mutauit iniquum frugibus amnis,
Doctus iter melius: mortalia facta peribunt:
Ne dum sermonum stet honos, & gratia viuax.
C Multa renascentur, quæ iam cecidere: cadéntque,
Quæ nunc sunt in honore vocabula, si volet vsus:
Quem penes arbitrium est, & ius, & norma loquendi.
Res gestæ, regũq;, ducũq;, & tristia bella
Quo scribi possent numero, monstrauit Homerus.
Versibus impariter, iunctis querimonia primùm,
Pòst etiã inclusa est voti sententia cõpos.
Quis tamen exiguos elegos emiserit auctor,
Grãmatici certant: & adhuc sub iudice lis est, D
Archilochũ proprio rabies armauit iãbo.
Hunc socci cepere pedem, grandesq; cothurni,
Alternis aptũ sermonibus, & populareis
Vincentẽ strepitus, & natũ rebus agẽdis.
Musa dedit fidibꝰ diuos, puerosq; deorũ,
Et pugilem victorem, & equum certamine primum,
Et iuuenũ curas, & libera vina referre.
Descriptas seruare vices, operũq; colores,
Cur ego, si nequeo, ignoroq;, poeta salutor?
Cur nescire pudens prauè, quàm discere malo?
Versibus exponi tragicis res comica non vult: E
Indignatur item priuatis, ac prope socco
Dignis carminib. narrari cena Thyestæ.
Singula quæque locum teneãt sortita decenter.
Interdũ tamen & vocem comœdia tollit:
Iratúsq; Chremes tumido delitigat ore:
Et tragicus plerumq; dolet sermone pedestri.
Telephus, & Peleus, cùm pauper, & exsul vterque,
Proijcit ampullas, & sesquipedalia verba,
Si curat cor spectantis tetigisse querela
Non satis est pulchra esse poemata: dulcia sunto: F
Et quocumque volent, animum auditoris agunto.
Vt ridentibus arridẽt: ita flentibus assunt
Humani vultus. si vis me flere. dolẽdũ est
Primùm ipsi tibi: tunc tua me infortunia lædent,
Telephe, vel Peleu. malè si mandata loqueris,
Aut dormitabo, aut ridebo. tristia mæstũ
Vultũ verba decent: iratũ, plena minarũ:
Ludentem, lasciua: seuerum, seria dictu.
Format enim natura prius nos intus ad omnem

A Fortunarum habitum: iuuat, aut impellit
ad iram: (& angit:
Aut ad humum mœrore graui deducit,
Post effert animi motus interprete lingua.
Si dicentis erunt fortunis absona dicta:
Romani tollent equites, peditesq; cachinnum. (Erósne:
Intererit multùm Dauúsne loquatur,
Maturúsne senex, an adhuc florente iuuenta (nutrix:
Feruidus, an matrona potens, an sedula
Mercatórne vagus, cultórne virentis
agelli: (Argis.
Colchus, an Assyrius: Thebis nutritus, an
B Aut famam sequere: aut sibi conuenientia finge
Scriptor. honoratum si forte reponis Achillem:
Impiger, iracundus, inexorabilis, acer,
Iura neget sibi nata: nihil non arroget armis:
Sit Medéa ferox, inuictáque: flebilis Ino:
Perfidus Ixion: Io vaga: tristis Orestes.
Si quid inexpertum scenæ committis, & audes
Personã formare nouã: seruetur ad imũ,
Qualis ab incepto processerit: & sibi constet.
C Difficile est propriè cõmunia dicere: tuq;
Rectius Iliacum carmẽ deducis in actus,
Quàm si proferres ignota, indictáque primus.
Publica materies priuati iuris erit, si
Nec circa vilẽ, patulũq; moraberis orbẽ:
Nec verbũ verbo curabis reddere fidus
Interpres: nec desilies imitator in arctum,
Vnde pedem refferre pudor vetet, aut operis lex:
Nec sic incipies, vt scriptor cyclicus olim,
Fortunã Priami cãtabo, & nobile bellũ.
Quid dignum tanto feret hic promissor hiatu?

Parturiẽt mõtes: nascetur ridiculus mus. D
Quãto rectius hic, qui nil molitur ineptè?
Dic mihi Musa virum, captæ post tempora Troiæ,
Qui mores hominum multorum vidit, & vrbeis. (lucem
Non fumum ex fulgore, sed ex fumo dare
Cogitat, vt speciosa dehinc miracula promat, (pe Charybdin.
Antiphatem, Scyllámque, & cum Cyclo-
Nec reditum Diomedis ab interitu Meleagri, (ab ouo.
Nec gemino bellum Troianum orditur
Semper ad euentum festinat: & in medias res
Nõ secus, ac notas, auditorẽ rapit: &, quæ E
Desperat tractata nitescere posse, relinquit.
Atq; ita mentitur: sic veris falsa remiscet,
Primo ne mediũ, medio ne discrepet imũ.
Tu quid ego, & populus mecum desideret, audi.
Si plausoris eges aulæa manentis, & vsq;
Sessuri, donec cantor, vos plaudite, dicat:
Ætatis cuiusq; notandi sunt tibi mores:
Mobilibúsque decor naturis dandus, & annis. (certo
Reddere qui voces iam scit puer, & pede
Signat humum: gestit paribus colludere,
& iram (horas. F
Colligit, ac ponit temerè: & mutatur in
Imberbis iuuenis tandem custode remoto,
Gaudet equis, canibúsque, & aprici gramine campi:
Cereus in vitium flecti, mõitoribus asper,
Vtilium tardus prouisor, prodigus æris,
Sublimis, cupidúsque, & amata relinquere pernix.
Conuersis studijs, ætas, animusq; virilis
Quærit opes, & amicitias: inseruit honori:
Commisisse cauet, quod mox mutare laboret.

Multa

A Multa senem circumueniunt incommoda: vel quòd
Quærit, & inuentis miser abstinet, ac timet vti:
Vel quòd res omneis timidè, gelidéque ministrat,
Dilator, spe longus, iners, auidusq; futuri,
Difficilis, querulus, laudator tẽporis acti
Se puero: censor, castigatórq; minorum.
Multa ferunt anni venientes commoda secum:
Multa recedẽtes adimũt: ne fortè seniles
Mandẽtur iuueni partes, pueroq; viriles:
Semper in adiunctis, æuóque morabimur aptis.
B Aut agitur res in scenis, aut acta refertur.
Segnius irritant animos dimissa per aurẽ,
Quàm, quæ sunt oculis subiecta fidelibus: &, quæ
Ipse sibi tradit spectator. non tamen intus
Digna geri, promes in scenam: multáque tolles
Ex oculis, quæ mox narret facundia præsens.
Nec pueros corã populo Medéa trucidet:
Aut humana palàm coquat exta nefarius Atreus?
C Aut in auem Procne vertatur: Cadmus in anguem.
Quodcumque ostendis mihi sic, incredulus odi.
Néve minor, neu sit quinto productior actu
Fabula, quæ posci vult, & spectata reponi.
Nec deus intersit, nisi dignus vindice nodus
Inciderit: nec quarta loqui persona laboret.
Actoris parteis chorus, officiumq; virile
Defendat: neu quid medios intercinat actus,
Quod non proposito conducat, & hæreat aptè.
Ille bonis faueatq;, & consilietur amicè: D
Et regat iratos: & amet peccare timenteis.
Ille dapes laudet mensæ breuis: ille salubrẽ
Iustitiam, legesq;, & apertis otia portis.
Ille tegat commissa: deósque precetur, & oret,
Vt redeat miseris, abeat fortuna superbis.
Tibia non, vt nunc, orichalco iuncta, tubæque
Æmula: sed tenuis, simpléxque foramine pauco
Aspirare, & adesse choris erat vtilis, atq;
Nondum spissa nimis cõplere sedilia flatu.
Quò sanè populus numerabilis, vtpote paruus, E
Et frugi, castusq; verecundusq; coibat.
Postquàm cœpit agros extendere victor, & vrbem
Latior amplecti murus, vinóque diurno
Placari Genius festis impune diebus:
Accesßit numerísque modísque licentia maior.
Indoctus quid enim saperet, libérque laborum,
Rusticus vrbano cõfusus, turpis honesto?
Sic priscæ motumq;, & luxuriam addidit arti
Tibicen: traxítque vagus per pulpita vestem. F
Sic etiam fidibus voces creuere seueris:
Et tulit eloquium insolitum facundia præceps:
Vtiliumq; sagax rerum, & diuina futuri
Sortilegis nõ discrepuit sentẽtia Delphis.
Carmine qui tragico vilem certauit ob hircum,
Mox etiam agresteis satyros nudauit, & asper
Incolumi grauitate iocũ tentauit, eó quod
Illecebris erat, & grata nouitate morandus
Spectator, functusque sacris, & potus, & exlex.
Verùm ita risores, ita cõmendare dicaceis
Conueniet

A Cōueniet satyros: ita vertere seria ludo:
Ne, quicumque deus, quicumque adhibe
bitur heros,
Regali cōspectus in auro nuper, & ostro,
Migret in obscuras humili sermone taber
nas:
Aut, dum vitat humum, nubeis, & ina-
nia captet.
Effutire leueis indigna tragœdia versus:
Vt festis matrona moueri iussa diebus,
Intererit satyris paulùm pudibunda pro-
teruis.
Non ego inornata, & dominantia nomi-
na solùm,
B Verbaque, Pisones, satyrorum scriptor a-
mabo:
Nec sic enitar tragico differre colori,
Vt nihil intersit Dauusne loquatur, &
audax
Pythias, emũcto lucrata Simone talentũ:
An custos, famulusq; dei Silenus alũni.
Ex noto fictũ carmẽ sequar, vt sibi quiuis
Speret idẽ: sudet multũ, frustráq; laboret,
Ausus idem: tantum series, iuncturáque
pollet:
Tantùm de medio sumtis accedit honoris.
Siluis deducti caueant, me iudice, Fauni,
Ne velut innati triuiis, ac pæne forenses,
Aut nimiùm teneris iuuenẽtur versibus
C vmquam: (dicta.
Aut immunda crepent, ignominiosaque
Offenduntur enim, quibus est equus, &
pater, & res: (emtor
Nec, si quid fricti ciceris probat, & nucis
Æquis accipiunt animis, donántve co-
rona.
Syllaba longa breui subiecta, vocatur
Iambus,
Pes citus: vnde etiam trimetris accresce-
re iussit
Nomẽ Iambeis. cùm senos redderet ictus:
Primus ad extremum similis sibi. non ita
pridem,
Tardior vt paullo, grauiórque veniret D
ad aureis,
Spondéos stabileis in iura paterna recepit
Commodus, & patiens: non vt de sede se-
cunda
Cederet, aut quarta socialiter. hic & in
AttI
Nobilibus trimetris appâret rarus, &
EnnI.
In scenã missos magno cum pōdere versus,
Aut operæ celeris nimiùm, curaq; carẽtis,
Aut ignoratæ premit artis crimine turpi.
Non quiuis videt immodulata poemata
iudex: (tis.
Et data Romanis venia est indigna poe- E
Iccircóne vager, scribámque licenter: an
omneis
Visuros peccata putẽ mea tutus, & extra
Spem veniæ cautus? vitaui deniq; culpã:
Non laudẽ merui. vos exemplaria Græca
Nocturna versate manu, versate diurna.
At vestri proaui Plautinos & nume-
ros, &
Laudauere sales, nimiũ patiẽter vtrũq;,
Ne dicã stultè, mirati: si modò ego, & vos
Scimus inurbanum lepido seponere dicto:
Legitimúmque sonum digitis callemus,
& aure.
Ignotum tragicæ genus inuenisse camœnæ
Dicitur, & plaustris vexisse poemata F
Thespis:
Quæ canerent, ageréntque peruncti fæ-
cibus ora.
Post hunc personæ, pallæq; repertor ho-
nestæ
Æschylus & modicis instrauit pulpita
tignis:
Et docuit magnúmque loqui, nitiq; co-
thurno.
Successit vetus his comœdia, non sine
multa
Laude: sed in vitium libertas éxcidit, &
vim
Dignam

A *Dignam lege regi. lex est accepta, chorúsque*
Turpiter obticuit, sublato iure nocendi.
Nil intentatum nostri liquere poetæ:
Nec minimum meruere decus, vestigia Græca
Ausi deserere, & celebrare domestica facta:
Vel, qui prætextas, vel qui docuere togatas. (mis,
Nec virtute foret, clarísve potentius ar-
Quàm lingua, Latium, si non offenderet vnum-
Quemque poetarum limæ labor, & mora. vos ô
B *Pompilius sanguis, carmen reprehendite, quod non*
Multa dies, & multa litura coercuit: atq;
Præfectũ, decies nõ castigauit, ad vnguẽ:
Ingenium misera quia fortunatius arte
Credit, & excludit sanos Helicone poetas (re curat,
Democritus: bona pars non vngueis pone
Non barbam: secreta petit loca: balnea vitat.
Nanciscetur enim pretiũ, nomẽq; poetæ,
Si tribus Anticyris caput insanabile numquam
Tonsori Licino commiserit. O ego læuus,
C *Qui purgo bilem sub verni temporis horam.*
Non alius faceret meliora poemata. verũ
Nil tãti est. ergo fungar vice cotis, acutũ
Reddere quæ ferrum valet, exsors ipsa secandi.
Munus, & officium, nil scribens ipse docebo:
Vnde parentur opes: quid alat, formétq; poetam:
Quid deceat, quid non: quò virtus, quò ferat error.
Scribendi rectè, sapere est & principiũ, & fons.
Rem tibi Socraticæ poterunt ostendere chartæ: D
Verbáque prouisam rem non inuita sequentur.
Qui didicit, patriæ quid debeat, & quid amicis:
Quo sit amore parens, quo frater amandus, & hospes: (quæ
Quod sit conscripti, quod iudicis officiũ:
Partes in bellum missi ducis: ille profectò
Reddere personæ scit conuenientia cuiq;.
Respicere exẽplar vitæ, morumq; iubebo
Doctum imitatorem: & veras hinc ducere voces.
Interdum speciosa locis, moratáque rectè
Fabula, nullius Veneris, sine pondere, & arte, E
Valdius oblectat populum, meliusq; moratur, (noræ.
Quàm versus inopes rerum, nugæq; ca-
Graijs ingeniũ, Graijs dedit ore rotundo
Musa loqui, præter laudẽ, nullius auaris.
Romani pueri longis rationibus assem
Discunt in parteis centũ diducere. dicat
Filius Albini, si de quinquunce remota est
Vncia: quid superat? poteras dixisse triẽs: eu,
Rem poteris seruare tuam. redit vncia: quid fit? F
Semis. at hæc animos ærugo, & cura peculI
Cùm semel imbuerit, speramus carmina fingi
Posse linenda cedro, & leui seruanda cupresso? (tæ:
Aut prodesse volunt, aut delectare poe-
Aut simul & iucunda, & idonea dicere vitæ.
Quicquid præcipies, esto breuis: vt citò dicta
Percipiant animi dociles, teneántque fideles.

Omne

A Omne superuacuum pleno de pectore
manat. (ris.
Ficta voluptatis causa, sint proxima ve-
Nec, quodcumque volet, poscat sibi fabu
la credi:
Neu pransæ Lamiæ viuum puerum ex-
trahat aluo.
Centuriæ seniorũ agitãt expertia frugis:
Celsi prætereunt austera poëmata Rha-
mnes.
Omne tulit punctum, qui miscuit vtile
dulci,
Lectorẽ delectando, pariterq; monendo.
Hic meret æra liber Sosius: hic & mare
transit,
B Et longum noto scriptori prorogat æuum.
Sunt delicta tamen, quibus ignouisse ve-
limus.
Nam neque chorda sonum reddit, quem
vult manus, & mens:
Poscentiq; graue persæpe remittit acutũ:
Nec semper feriet, quodcumque minabi-
tur, arcus.
Verùm, vbi plura nitent in carmine, non
ego paucis
Offendar maculis, quas aut incuria fudit:
Aut humana parùm cauit natura. quid
ergo?
Vt scriptor si peccat idem librarius vsq;
C Quamuis est monitus, venia caret: & ci-
tharœdus (dem:
Ridetur, chorda qui semper oberrat ea-
Sic mihi, qui multum cessat, fit Cherilus
ille, (& idem
Quem bis, térque bonum, cum risu miror:
Indignor, quandoque bonus dormitat Ho
merus.
Verùm opere in longo fas est obrepere
somnum.
Vt pictura, poësis erit, quæ si propius stes,
Te capiat magis: & quædam, si longius
abstes. (videri:
Hæc amat obscurum: volet hæc sub luce
Iudicis argutũ quæ non formidat acumẽ. D
Hæc placuit semel: hæc decies repetita
placebit.
O maior iuuenũ, quãuis & voce paterna
Fingeris ad rectum, & per te sapis: hoc
tibi dictum
Tolle memor: certis medium, & tolerabi-
le rebus
Rectè concedi. consultus iuris, & actor
Causarũ mediocris abest virtute diserti
Messalæ: nescit quantũ Cascellius Aulus:
Sed tamen in pretio est. mediocribus esse
poetis
Nõn dI, non homines, non concessere co-
lumnæ. E
Vt gratas inter mẽsas symphonia discors,
Et crassum vnguentum, & Sardo cum
melle papauer,
Offendunt, poterat duci quia cena sine
istis: (iuuandis,
Sic animis natum, inuentúmque poema
Si paulum à summo discessit, vergit ad
imum.
Ludere qui nescit, campestribus abstinet
armis: (scit:
Indoctusq; pilæ, discíve, trochíve quie-
Ne spissæ risum tollant impune coronæ.
Qui nescit, versus tamen audet fingere.
quid ni? F
Liber, & ingenuus, præsertim census e-
questrem
Summam nummorum, vitióque remotus
ab omni.
Tu nihil inuita dices, faciésve Minerua:
Id tibi iudicium est: ea mens. si quid ta-
men olim
Scripseris, in MecI descendat iudicis au-
reis, (tur in annum.
Et patris, & nostras: nonúmque prema-
Membranis intus positis delere licebit,
Quod non edideris: nescit vox missa re-
uerti. (deorum
Siluestreis homines sacer, interprésque
Cædibus,

A Cædibus, & victu fœdo deterruit Orpheus, (leones,
Dictus ob hoc lenire tigreis rabidósque
Dictus & Amphion Thebanæ conditor arcis (blanda
Saxa mouere sono testudinis, & prece
Ducere, quò vellet. fuit hæc sapientia quondam:
Publica priuatis secernere, sacra profanis:
Concubitu prohibere vago: dare iura maritis:
Oppida moliri: leges incidere ligno.
Sic honor, & nomen diuinis vatibus, atq;
Carminibus vênit. post hos insignis Homerus,
B Tyrtæúsq; mares animos in Martia bella
Versibus exacuit. dictæ per carmina sortes: (gum
Et vitæ mõstrata via est: & gratia re-
Pieriis tentata modis: ludusq; repertus,
Et longorum operũ finis: ne forte pudori
Sit tibi Musa lyræ sollers, & cantor Apollo.
Natura fieret laudabile carmen, an arte,
Quæsitum est. ego nec studium sine diuite vena, (alterius sic
Nec rude quid prosit, video, ingenium:
Altera poscit opem res, & cõiurat amicè.
Qui studet optatã cursu cõtingere metã,
C Multa tulit, fecitq; puer: sudauit, & alsit:
Abstinuit Venere, & vino. qui Pythia cantat (strum.
Tibicen, didicit prius, extimuitq; magi-
Nunc satis est dixisse, ego mira poëmata pango.
Occupet extremum scabies: mihi turpe relinqui est:
Et, quod non didici, sanè nescire fateri.
Vt præco, ad merceis turbam qui cogit emendas,
Assentatores iubet ad lucrum ire poeta,
Diues agris, diues positis in fœnore nũmis.
Si verò est, vnctũ qui rectè ponere possit:
Et spondere leui pro paupere, & eripere atris D
Litibus implicitum: mirabor, si sciet inter
Noscere mendacẽ, verũq; beatus amicũ.
Tu seu donaris, seu quid donare voles cui.
Nolito ad versus tibi factos ducere plenũ
Lætitiæ. clamabit enim pulchrè, benè, rectè:
Pallescet super his: etiam stillabit amicis
Ex oculis rorẽ: saliet: tundet pede terram:
Vt, qui cõducti plorant in funere, dicunt,
Et faciuut propè plura dolentibus ex animo sic
Derisor vero plus laudatore mouetur.
Reges dicuntur multis vrgere culullis,
Et torquere mero, quem perspexisse laborant, E
An sit amicitia dignus. si carmina condes:
Numquam te fallant animi sub vulpe latentes. (des.
Quinctilio si quid recitares: corrige, so-
Hoc, aiebat, & hoc, melius te posse negares,
Bis, térq; expertũ frustra: delere iubebat:
Et male tornatos incudi reddere versus.
Si defendere delictum, quàm vertere malles:
Nullum vltrà verbum, aut operam insumebat inanem,
Quin sine riuali teq;, & tua solus amares: F
Vir bonus & prudens versus reprehendet inerteis:
Culpabit duros: incomtis allinet atrum
Transuerso calamo signum: ambitiosa recidet
Ornamenta: parum claris lucem dare coget:
Arguet ambiguè dictum: mutanda notabit: (cum
Fiet Aristarchus: nec dicet, cur ego ami-
Offendam in nugis? hæ nugæ seria ducent
In mala derisum semel, exceptúmque sinistrè.

A *Vt, mala quem scabies, aut morbus regius*
vrget,
Aut fanaticus error, & iracunda Diana:
Vesanũ tetigisse timẽt, fugiuntq́; poetam,
Qui sapiunt: agitant pueri, incautiq́; sequuntur.
Hic, dum sublimeis versus ructatur, &
errat,
Si veluti merulis intentus decidit auceps
In puteum, foueámve: licet, succurrite,
longum
Clamet, io, ciues: non sit, qui tollere curet.
Si curet quis opem ferre, & demittere
funem:
Quî scis, an prudens huc se deiecerit? atq;
B *Seruari nolit? dicam, Siculique poetæ*
Narrabo interitum. deus immortalis haberi
Dum cupit Empedocles: ardentem frigidus Ætnam
Insiluit, sit ius, liceatq́; perire poetis.
Inuitum qui seruat, idem facit occidenti.
Nec semel hoc fecit: nec, si retractus erit,
iam
Fiet homo, & ponet famosæ mortis amorem,
Nec satis appâret, cur versus factitet:
vtrùm
Minxerit in patrios cineres: an triste bidental
C *Mouerit incestus. certè furit: ac velut*
vrsus,
Obiectos caueæ valuit si frangere clatros,
Indoctũ, doctũq́; fugat recitator acerbus:
Quem verò arripuit, tenet, occîditq́; legendo,
Non missura cutem, nisi plena cruoris hirudo.

Hvmano capiti cervicem] poëma, quod non constat ex conuenientibus, aptis, propriis, accommodatis partibus: sed disconuenientibus, alienis, disparis formæ: æquè ridiculum est, vt hoc monstrum, quod hic ab Horatio describitur. sit igitur opus, quod instituis, vnum quoddam corpus, simplex, vnius formæ, sibi constans, & conueniens, & sui simile: non multiplex D non dispar, non inæquale, non disconueniens. hoc præceptum pertinet ad argumẽtum operis, quod μῦθον appellat Aristot.

Vndiqve collatis membris] omnium animalium membris collatis, & corrogatis ad hoc monstrum constituendum.

Atrvm] nigrum, deformem, horribilem. talia enim ferè nobis videtur quæ nigra sunt. vt Od. 3. lib. 2. *& sororũ Fila trium patiantur atra.* & Od. 13. eiusd. lib. *Demittit atras bellua centiceps Aureis.*

Svperne] à superiore parte. sat. 7. lib. 2. *peccátve supernè*, & Od. 20. lib. 2. *& album mutor in alitem Supernè.*

Velvt ægri somnia] sic habent omnes nostri libri veteres: neque aliter vulgati. nam *ægris somnia*, quod quibusdam placere videtur, mihi nullo modo probatur, neque ferri potest.

Vt nec pes, nec capvt vni R.] id est, vt nullum corporis membrum ad vnam aliquam totius corporis formam referri possit: vel, vt nullum corporis membrum vni formæ proportio- E ne respondeat.

Pictoribvs, atqve poetis] opponet aliquis, idem licere poëtis, quod pictoribus.

Æqva] æqualis. Plato tamen lib. 4. de rep. negat poetis esse permittendum, vt dicant, quicquid sibi videatur, his verbis: *οὐ δεῖ ἐπιτρέπειν τοῖς ποιηταῖς λέγειν ὅ, τι φίλον.*

Scimvs] respondet Horatius.

Coeant] coniungantur. epist. ad Torqu. *vt coëat par, Iungaturq́; pari.*

Serpentes avibvs gemin. tigr. ag.] fiant monstrosa quædam animalia biformia, non specie solùm, verùm etiam cogitatione horribilia: vt animal ex aue & serpente conflatũ & præterea alterum ex tigre, & agno.

Inceptis gravibvs, &c.] docet ea, quæ adhiberi solent ornandi causa, nihil ad id, quod agitur, pertinentia, vt longas degressiones à proposito, & descriptiones ineptas, & quæ Græci vocant ἐπεισόδια à re admodũ aliena esse fugienda.

Cvm lvcvs et ara D.] omnis lucus, F Dianæ sacer est, etiamsi quis lucus singularis aliis interdum diis consecretur.

Flvmen Rhenvm] sic habent omnes ferè libri manu scr. & item vulgati: nisi quòd in vno atque altero reperi *Rheni.* sic locutus est sup. Od. 4. lib. 4. *Metaurum flumen.*

Fortasse cvpressvm Scis simvlare] fortasse (inquit Horatius) scis cupressum bellè admodum penicillo exprimere, id est, ornamenta inania, nihílque ad opus institutũ pertinentia, quæ πάρεργα appellant Græci, vt descriptiones fluuiorum, siluarum, aliorúmque locorũ: quæ tam aliena sunt á poëmate incepto, & suscepto, quàm cupressus à naufrago, quem pictor aliquis depingẽdũ suscepit. quid tũ, si tibi naufragiũ pingendum locatum est: aut siquid aliud pingendum suscepisti? quid cupressui cum naufragio? Aiunt prouerbium in eos conuenire, qui id, quod vnum sciunt, fortasse non valdè magnum, quouis loco ineptè, atque intempestiuè inculcant, ab

illo

A illo imperito pictore natum, qui à naufrago conductus, vt in tabula naufragium eius depingeret, quærebat ab eo, nũ cupressum appingi vellet. Sed videtur in eos potius quadrarè, qui artis caput ignorant, leuia & minuta quædam, & rudimenta dumtaxat sciũt: natũ à rudi quodam pictore, qui vt in tabula naufragii imaginem pingeret, cõductus, nihil præter cupressum & similia, quæ ab iis qui primùm artem pingendi discunt, pingi consueuerunt, pingere potuit.

SI FRACT. ENAT. EXP. NAVIB. &c.] id est, si is, à quo mercedem accepisti, vt abs te pingeretur, naufragus est?

EXSPES] sine spe, naufragio videlicet facto omnium fortunarum suarum. Attius Medea: *exsul inter hosteis, exspes, desertus, vagus.*

AMPHORA COEPIT INSTITVI] vsitatius est bonis scriptoribus ita loqui *Amphora cœpta est institui*. Accius, *Nam neque pretio, neque amicitia, neque vi impelli, neque prece quitus sum*. Ex M. Tullio innumera exempla colligere licet. vtitur tamen & M. Tull. hoc genere lib. 14. epist. ad Terẽt.
B *si qua vis, aut si quæ rapinæ fieri cœperint*: & iterum Horat. epist. ad Valam lib. 1. *vrbanus cœpit haberi*. amphora vas grande, & amplum, & quadratum, quod capit sextarios octo, & quadraginta: vrceus verò longè minor, longéque alia forma, nempe rotunda. rotam autem intellige figularem. Plaut. in Epidico, *Vorsutior es, quàm rota figularis*. Tib. lib. 2. eleg. 3. *At tibi læta trahant Samiæ conuiuia testæ, Fictáque Cumana lubrica terra rota*. Hor. sup. Od. 10. lib. 3. *Ne currente retro funis eat rota*.

CVRRENTE ROTA CVR VRC.] sententia huius loci hæc est. poëma amplum, & grande instituisti, seu incepisti: cur progrediente operis scriptione, extrema non respondent primis, sed sunt multo humiliora, & minutiora?

EXIT] id est, quasi ex materia prodit, seu exsistit, seu exoritur? forma enim videtur in materia delitescere: quæ manu artificis aperitur, elicitur, depromitur, & in lucem profertur, cùm opus ab artifice ex materia perficitur atque absoluitur.

C DENIQVE SIT, QVOD VIS, SIMPLEX, &c.] Denique opus, seu poëma, quod institutis, non sit multiplex, neque ex partibus dissimilium formarum compositum: sed simplex, & vnum corpus. non admodũ dissimile est, quod scribit Arist. in libello περὶ ποιητ. ἀνάγκη ἄρα τὸν καλῶς ἔχοντα μῦθον, ἁπλοῦν εἶναι μᾶλλον, ἢ διπλοῦν. id est, necesse est fabulam bene habentem, simplicem esse potius, quàm duplicem.

MAX. PARS VATVM, &c.] hæc nõ eò pertinent, vt aliquid propriè de breuitate præcipiat, vt quidam existimãt, neque vt περὶ λέξεως, aut de verborum delectu, vt alij volunt: sed vniuersè docet, scriptorẽ acerrimi, ac limatissimi iudicij esse oportere, vt recta a prauis discernere queat, ne vitia in scribendo pro virtutibus sequatur. obscuræ enim sunt, & tenues veri, & falsi notæ, vt non nisi oculatissimi eas internoscere possint.

SPECIE RECTI] falsa, id est, quæ imitatur rectum, cùm à recto absit plurimum.

BREVIS ESSE LABORO, OBSCVRVS FIO] sine dubio breuitatẽ orationis in re, & sen- D
tentia longa adhibere, obscuritatem parit. videndum est igitur, vt orationis magnitudo sententiæ subiectæ sit æqualis, id est, vt tãtùm sit verborum, quantum necesse est, quemadmodum scribit M. Tull. de orat. ad Qu. Frat. 2. quod præstare difficile est. Verùm enim verò vt ait Pindarus Pyth. εἰδ. θ. *magnæ virtutes longam orationem desiderant, ei autem, qui de re magna, & longa pauca verba facere velit, sapiens auditor optandus, & quærendus est. sed orationis opportunitas*, id est, ea oratio, quæ & breuis sit, cum breuitate opus est, & longa, cùm res, & tempus verborum multitudinẽ desiderant, *proinde vt omnium rerum, præcipuam laudem meretur*. verba Pindari sunt hæc, quibus tota de breuitate orationis quæstio terminari, ac transigi potest. Ἀρεταὶ δ' ἀεὶ μεγάλαι πολύμυθοι. βαιὰ δ' ἐν μακροῖσι ποικίλλειν, ἀκοὰ σοφοῖς. ὁ δὲ καιρὸς ὁμοίως παντὸς ἔχει κορυφάν.

SECTANTEM LÆVIA NERVI DEFICIVNT] id est, qui nimis politum, concinnum, cultum, & comtum orationis sectatur genus mollem, eneruatam, & (vt loquitur ille) elumbatam E
orationem efficit. lęuia contraria sunt asperis, vt apud Græcos λεῖα τοῖς τραχέσι.

DEFICIVNT] destituunt, deserũt. hæc enim vis est huius verbi cum acc. casu coniuncti. M. Tul. ad Seruium Sulp. lib. 4. *quòd ea me solatia deficiunt, quæ ceteris simili in fortuna non defuerunt*. pro Cœlio, *dies iam me deficiet, si, quæ dici in eam sententiam possunt, coner expromere*. Lucret. lib. 5. *Post vbi equũ validæ vires ætate senecta, Membráque deficiunt fugienti languida vita*. Horat. sat. 1. lib. 2. *cupidum pater optime, vires Deficiunt*. & sat. 1. lib. 1. *ne se penuria victus Deficeret, metuebat*. & Tibull. ad Messalam, *meritas si carmina laudes Deficiant*.

PROFESSVS GRANDIA TVRGET] qui (vt ita dicam) grandiloquus videri vult, is nimis elatus, turgidus, atque inflatus euadit.

SERPIT HVMI] nimis humilis est. sic supra ep. 1. lib. 2. dixit, *sermones repenteis per humum*.

QVI VARI. CVP. REM PRODIG.] qui narrationibus, & fabulis non verisimilibus & incredibilibus, id est, ἀπιθάνοις, opus, quod habet in F
manibus, ornare studet, &c. variare est, quod Græci ποικίλλειν dicunt.

PRODIGIALITER] supra omnium hominum fidem.

DELPH. SILV. APP. FL. AP.] hoc quidem abhorret à natura. nam delphini in vndis: apri in siluis viuunt. Eleganter igitur, & concinnè, vt multa Archilochus (quemadmodum refert Stobæus) ostendens, nihil esse in hac vita tam incredibile, & præter spem, quod non sit credibile, & sperandum, sic ait, Ἐκ δὲ τοῦ ἐκ ἄπιστα πάντα, κἀνεπίελπτα γίγνεται Ἀνδράσι. μηδεὶς ἔθ' ὑμῶν εἰσορῶν θαυμαζέτω, Μηδ' ἵνα δελφῖσι θῆρες ἀνταμείψωνται νομὸν Ἐνάλιον, καί σφι θαλάσσης ἠχήεντα κύματα φίλτερ' ἠπείρου γένηται, τοῖσι δ' ἡδὺ ἦ ὄρος, id est, *ex hoc autem appáret, non omnia esse hominibus incredibilia, nec desperanda. Nemo igitur vestrum posthac si quid nouum viderit, miretur, neque cum feræ cum delphinorum pascuis sua commutarint, & illis marini fluctus terra continente fuerint gratiores: his montes, & siluæ placuerint.*

A ÆMILIVM CIRCA LVDVM] gladiatorium à L. Æmilio Lepido nominatum.

FABER IMVS] faber quidam, cuius taberna est omnium infima, & postrema. sic loquitur sup. epist. ad Loll. 2. libr. 1. *& imi Derisor lecti.* eadem ratione dixit *Ianus summus ab imo* epist. 1. lib. 1. & sat. 2. lib. 2. *postquàm omnis res mea Ianum Ad medium fracta est.* hic igitur faber particulas quasdam corporis satis scitè exprimere poterat: totum corpus verò inscitè, atque infeliciter fabricabatur. Cum hoc confert eos scriptores, qui alicuius operis σύστασιν, id est, constitutionem, & summam conflare, aut absoluere, nequeunt, cum in partibus minutissimis describendis, atque ornandis sint tolerabiles.

INFELIX OP. SVMMA] infelix in vniuerso opere componendo.

PONERE] id est, facere, θεῖναι: sic supr. Od. 8. lib. 4. *Sollers nunc hominem ponere, nunc deum.*

HVNC] talem me scriptorem esse, si quod opus scribere in animo haberem, nihilo magis cupiam, quàm bellis quidem oculis, & pulchro capil
B lo præditum esse, sed naso distorto ac deformi. nigri oculi, & nigri capilli olim formam commendabant, vt suprà Od. 32. lib. 1. *Et Lycum nigris oculis, nigroq́ Crine decorum.*

ÆQVAM] non grauiorem, quàm vt vires ferre possint: parem viribus. monet scriptorem, vt vireis suas diligenter exploret, ne quid scribendum suscipiat, quòd cumulatè explere non possit.

VERSATE] humeris, & toto corpore. ἀλληγορία est, Nam iubet animo versare, & cogitare, quid sustinere ingenio possimus.

CVI LECTA POTENTER ERIT RES] id est, qui rem sumserit non maiorem suis viribus, sed quam ingenio, & doctrina sustinere possit, ei neque facundia, neque dispositio deerit. potenter, id est, κατὰ δύναμιν: quantam rem ferre ac sustinere possit.

VIRTVS] ἀρετή, præstantia, vt M. Tull. *narrationis virtus.* Aristot. λέξεως ἀρετή. sed hæc alibi notauimus.

C VENVS] venustas, lepos, infrà eod. lib. *Fabula nullius Veneris.*

VT IAM NVNC DICAT IAM NVNC] id est, hæc erit ordinis vis, & pulchritudo (nisi ego fallor) vt ea, quæ nunc dici debent, iam nunc dicat. in hoc consistit ordinis vis, & pulchritudo, vt, &c.

ET PRÆSENS IN TEMPVS OMITTAT] id est, vt quidam explicant, vsque eò omittat, donec dicendi tempus adsit: suo loco, & tempori seruet. Ego *præsens in tempus* positum puto pro in præsenti tempore, vt sit, differat in futurum tempus, & in præsentia omittat: atque ita locutus est M. Tull. epist. ad Brutum. *vt & in præsens sceleratos ciueis timore ab impugnanda patria deterrerem, & in posterum documentum statuerẽ, ne quis talem amentiam vellet imitari*, & orat. 1. in Catil. *quanta tempestas inuidiæ nobis, si minus in præsens tempus recenti memoria scelerum tuorum, at in posteritatem impendeat.* & T. Liuius lib. 2. *nec in præsens modò, sed in venientem etiam annum.* &c. & ipse Horat. Od. 16. lib. 3. *Lætus in præsens animus, quod vltra est, Oderit curare.*

D HOC AMET, HOC SPERNAT] aliud probet, aliud improbet, ac reijciat. est enim boni poëtæ iudicare, quid sit dicendũ, quid non: quid priore loco, quid posteriore collocãdum: vel quid probandum, quid improbandum: quid laudandum, quid vituperandum. Profert hunc versum Seruius ad illum Virgilij locũ Georg. 2. *Me verò primum dulces ante omnia Musæ, &c.*

PROMISSI CARM. AVCTOR] i. is qui se poëtam professus est: is, qui carmen, quod se scripturum pollicitus est, condit. vel dic promissi, id est, magni. Nam qui de se aliquid promittit, magnum aliquid vult à se exspectari. infrà. *Quid tanto dignum afferet hic promissor hiatu?* & epist. superiore. *Multa fidem promissa leuant:* vel promissi, id est, editi, vt alij quidam volunt.

IN VERBIS] monet vt verba, parce admodũ & timidè nouemus, aut fabricemur.

CAVTVS] prudens, religiosus, εὐλαβής.

TENVIS] parcus, restrictus, angustus. φειδωλός, λιτός.

E SERENDIS] faciendis, nouandis. translatio est ab arboribus. ita statim verba cum foliis comparat.

DIXERIS EGREGIE NOTVM SI, &c.] egregia erit tua elocutio, si scita, & artificiosa verborum adiunctio, seu compositio verbum alioqui nouum, & nuper factum, reddiderit notum, insigne, ac luculentum: qualia sunt veliuolum, saxifragum, & similia. hæc est huius loci sententia, quicquid alij somnient de verbis translatis: quam tamen testimonio, & auctoritate M. Tulli confirmabimus. ille igitur lib. 3. de oratore, scribit *tria esse in verbo simplici, quæ orator afferat ad illustrandam, atque exornandam orationem: aut inusitatum verbum, aut nouatũ, aut translatum: Nouari autem verba, quæ ab eo, qui dicit, ipso gignuntur, ac fiunt vel coniungendis verbis, vel sine coniunctione cõiungendis verbis nouantur, vt hæc, Tum pauor sapientiam mihi omnem ex animo expectorat. An non vis huius me versutiloquas malitias? videtis* (inquit) *versutiloquas, & expectorat, ex cõiũctione facta esse verba, non nata.* ex hoc loco appâret, coniuncta, seu F iuncta verba à M. Tullio nominari, quæ vulgò composita appellamus. Idem in oratore perf. *Ego autem etiam si quorũdam grandis, & ornata vox est poëtarum, tamẽ in ea cum licentiam statuo maiorem esse, quam in nobis, faciendorum, iungendorumq́ verborum, tum etiam hominũ voluptati vocibus magis, quàm rebus seruiunt.* Idem ibid. *Quid? in verbis iunctis, quàm scitè insipientem, non insapientem? iniquum, non inæquum? tricipitem, non tricapitem? concisum, non concæsum?* perspicuè his locis verba iuncta dixit, quæ grammatici composita nominant. ibidem. *Itaq́ translata, aut facta, aut iuncta verba facile sunt cognita.* translata quæ sint, notum est: facta autem verba sunt, quæ sine coniunctione sunt nouata ab eo, qui dicit. iuncta, quæ nouata sunt ex coniunctione, &, vt loquitur Horatius, ex iunctura. Idem Topicis. *Scæuula autem P. filius postliminium iunctum putat esse verbum, vt sit in eo & post, & limen.* Idem Partit. ait nouari verba cum aliis modis,

A tum adiunctione verborũ. Prisc.lib.18. hunc versum testem producit:& ita explicat, *Dixeris, id est, poteris dicere:* hoc tantum.

SI FORTE NECESSE EST, &c.] Totius huius loci hæc sententia est, si scripturam veterem sequamur. Si forte necesse est res abditas, & occultas nouis vocabulis declarare, & nomina fingere veteribus inaudita: licebit hoc facere, dabitúrque licentia, prudenter & modestè sumta. Sic explicãdus hic locus est, si ponatur copula post vocem *rerum:* vt ponenda est, si libros veteres sequi volumus. si verò sine copula legamus, ita explicandus erit. Si forte necesse est res abditas nouis vocabulis exprimere: licebit nomina veteribus inaudita fabricari, dabitúrque fabricandorum vocabulorũ licentia, modò prudenter sumatur.

INDICIIS MONSTRARE RECENTIBVS] id est, nouis vocabulis. nam vocabula sunt indicia, seu notæ rerum: σύμβολα, & σημεῖα appellat Aristoteles: & verba eò comparata sunt, vt cogitationes, & affectus nostros indicent, ac significent. B apertè Horatius hic loquitur de verbis nouatis, non de translatis.

ABDITA RERVM,] id est, res abditas, & occultas. *abdita rerum* autem sic dictum, vt sat.2.lib. 2. *Corruptus vanis rerũ:* & sat.8.eiusd. *ridetur fictis rerum.* vide quæ notauimus sup. ad Od.12. libr.4. *amaraq; Curarum eluere efficax.*

ET FINGERE CINCTVTIS, &c.] sic habent omnes libri manu scripti, quos vidi. nam vulgati non habent copulationẽ *&*, post vocem *rerũ.*

CINCTVTIS] cinctis, militaribus, armatis. cingebantur enim in militiam ituri: ex quo cingulũ militare, & cingi pro eo, quod est ad militiam, & ad pugnam ornari. Plaut. in Amphitr. *Cingitur: certè expedit se.* & accingi. Lucret. lib.2. *&, si tibi vera videtur, Dede manus: aut, si falsa est, accingere cõtrà.* quæ vis inest etiam in verbo Greco ζώννυσθαι Hom. ὀδύσσ. ω. ζώννυνταί γε νέοι, καὶ ἐπεντύνονται ἄεθλα, id est, cinguntur iuuenes, & armantur ad certamina. & ἰλιάδ. ψ. ζωσαμένω δ' ἄρα τώγε βάτην ἐς μέσσον ἀγῶνα. id est, illi autem cincti descenderunt in medium cerC tamen. Terent. Phorm. *ad te summa solum Phormio rerum redit. tu te hoc intristi: tibi omne est exedendum. accingere.* Virg. Æneid.2. de Priamo, *& inutile ferrum Cingitur.* ibid. *quæ mens tam dira miserrime coniux Impulit his cingi telis?* vel dic cinctutis, vt Porphir. qui cinctu, seu cincto vtebantur loco tunicæ. erat autem cinctus, seu cinctum vestis infra pectus corpus complectens, & à pectore ad pedes tegens. Virg.7. Æneid. *Ipse Quirinali trabea, cinctúq; Gabino Insignis.* ζῶμα & ζῶσμα appellant Græci. quidam per cinctutos, priscos, seu vetustos significari volunt, quod non improbo.

NON EXAVDITA CETHEGIS] id est, inaudita veteribus.

CONTINGET] ἐνδέξεται: licebit, non improbabitur, ferri poterit.

LICENTIA SVMTA PVDENTER] licentia verecunda. pudenter, αἰδημόνως: cum pudore: verecundè.

FICTAQVE NVPER] non ita pridem facta, & nouata.

D HABEBVNT FIDEM] id est, obtinebunt fidem, atque auctoritatem: & ita etiam M. Tull. loquitur epist. ad A. Cecinam lib.6. *Quare, quando, vt augures, & astrologi solent, ego quoque augur publicus ex meis superioribus prædictis constitui apud te auctoritatem augurij, & diuinationis meæ, debet habere fidem nostra prædictio,* Idem Acad. quæst. lib.2. *quæ si verò non specie visa iudicentur: quæ fidem nullam habebunt, sublata veri, & falsi nota.* idem pro Flacco, *sed fuerint incorruptæ litteræ domi: nunc verò quam habere auctoritatem, aut quam fidem possunt?* alioqui fidem habere dicimur ei, cui credimus, vt idẽ Acad. *num videtur minorem habere visis, quàm vigilantes fidem?*

SI GRÆCO FONTE CADENT P. D.] id est, si erunt è Græca lingua in vsum Latini sermonis deflexa: qualia sunt *ephippium, acratophorum* apud M. Tull. libr.3. de Finib. & ibidem, *proëgmena, & apoproëgmena.* & hæc vulgatissima, *grãmatica, poëtica, rhetorica, dialectica, musica, triclinium, aër, æther.* iterum apud M. Tull. *panchrestum medicamentum, peripetasmata, hemicyclus, pseudothyrũ,* E *symphonia, atomi, apotheca, epitaphium, epitoma, sophisma, sorites, ephemeris, thesis, toreuma, &c.* apud Horat. ea, quæ suprà commemoraui *diota, amystis, balanus, &c.* vel intellige ea, quæ ad exemplũ Græcorum in lingua Latina nouata sunt, vt *medietas,* quemadmodum illi μεσότητα dicunt: *intermundia,* vt illi μετακόσμια: *qualitas,* quæ ab illis ποιότης nominatur: *rectè facta,* quæ κατορθώματα: *producta, seu proposita,* quæ προηγμένα, *reiecta,* quæ ἀποπροηγμένα: *visio,* quæ φαντασία: *notio,* quæ ἔννοια: *indifferens,* quod ἀδιάφορον: *suada,* quæ πειθώ: *cẽtimanus,* qui ἑκατόγχειρ: *tyrannicida,* qui τυραννοκτόνος: *triceps,* qui τρικέφαλος: *tauriformis,* qui ταυρόμορφος, & alia sexcenta. nouantur enim verba aut similitudine, aut imitatione, aut inflexione, aut adiunctione verborũ, inquit M. Tull. Partit. Nonnulli libri vet. habent *cadant.*

PARCE DETORTA] id est, parcè deflexa, seu deriuata, seu deducta à Græca lingua.

CÆCILIO] Statio Cæcilio, poëtæ comico, de quo suprà.

F DABIT] sic habent omnes ferè libri veteres cum vulgatis consentientes: pauci *dedit,* quod itẽ se in vno reperisse testatur homo pereruditus, Canterus.

VARIOQVE] sic legendum libris omnibus inuitis, non *Varo:* vt Od.6.lib.1. *optimus olim Virgilius, post hunc Varius dixere quid essem.* & sat.10. lib.1. *forte epos acer, Vt nemo, Varius ducit.* & Od. 6.lib.1. *Scriberis Vario fortis, &c.*

INVIDEOR] inuideor, παθητικόν, à verbo inuideo, rariusculum est: in vsu tamen sunt *inuisus,* & *inuidendus.* suprà Od.10.lib.2. *caret inuidenda Sobrius aula.* & Od.1. libr.3. *Cur inuidendis postibus, & nouo Sublime ritu moliar atrium?* Idem sat.3. lib.2. *& hæret Inuisis foribus.* verbum inuidendi certè cum quarto casu coniungi solet, vt apud M. Tull. Tuscul.3. *vt nobis optimam naturam inuidisse videatur, qui nihil melius homini populari gloria induxerunt.* vide annot. ad sat.6. lib.2. hæc igitur verba, *cur inuideor acquirere,* valent, cur vetor acquirere? sic Græci φθονοῦμαι, & φθονῶ. Eurip. Med. μὴ φθόνει φράσαι.

A σαι, id est, ne inuide dicere. ibid. Καὶ νῦν τὸ μὲν σὸν οὐ φθονῶ καλῶς ἔχειν, id est, non inuideo res tuas benè habere.

Cvm lingva Catonis, et En.] nam tantumdem nobis licere debet nostra ætate, quã-tum Ennio, & Catoni licuit sua.

Signatvm præsente nota prod.] libri vulgati habent *producere*, quibuscum consentiunt aliquot antiqui, id est, proferre in lucem, seu protrahere in medium (vt loquitur Lucretius.) *nomen* autem *præsente nota signatum*, hoc est, quod vsus præsens comprobet: nomen, quod cum eorum hominum, qui tunc sunt, cùm producitur, loquendi consuetudine cõsentiat: nomen, quod eam formam, & notam impressam contineat, quæ sit in vsu. ego tamen *procudere* malim, vt habent libri aliquot calamo exarati, vt tralatio sit à nummis. Nã & Themistius iunior in oratione quarta de nomine, seu vocabulo *sophista* loquens, similitudine nummi vtitur, his verbis, ἀλλ᾽ ἐπειδὴ τοῦ ὀνόματος ὥσπερ νομίσματος, μετέπεσεν ἡ δύναμις κατὰ τοὺς ὕστερον χρόνους, &c. id est, sed quoniam huius nominis [sophistæ] vis seu
B potestas, mutata est, posterioribus tẽporibus, &c.

Vt silvæ foliis] ostendit à simili, etiam verborum suam esse ætatem. iccircò vtendum esse verbis præsentibus, & noua verba cudere licere. videtur autem hanc similitudinem ab Homero sumsisse ιλ. ζ. qua cum foliorum ortu, ac natura hominum ætatem comparat. Οἵη περ φύλλων γενεὴ, τοίη καὶ ἀνθρώπων. id est, Qualis foliorum ortus, talis & hominum. idem φ. εἰ δὴ σοίγε βροτῶν ἕνεκα πτολεμίζω Δειλῶν, οἳ φύλλοισιν ἐοικότες ἄλλοτε μέν τε Ζαφλεγέες τελέθουσιν ἀρούρης καρπὸν ἔδοντες· Ἄλλοτε δ᾽ αὖ φθινύθουσιν ἀκήριοι. id est, si tecum miserorum mortalium causa pugnem: qui foliis similes, interdũ feruidi, & fortes sunt terræ fructũ comedentes: interdũ intereũt imbecilli, & exanimes. & Mimnermus, Ἡμεῖς δ᾽, οἷά τε φύλλα φύει πολυάνθεμος ὥρη Ἔαρος, ὅτ᾽ αἶψ᾽ αὐγῇ αὔξεται ἠελίου, ex Stobæo. id est, Nos autem tales sumus, qualeis frondeis producit tempus Vernum multis floribus abundans, cùm primum lux solis augetur. sic & Musæus, Ὡς δ᾽ αὔτως καὶ φύλλα φύει ζείδωρος ἄρουρα, Ἄλλα μὲν ἐν μελίῃσιν ἀποφθίνει, ἄλλα δὲ θάλλει: Ὡς δὲ καὶ ἀνθρώπων
C γενεὴ καὶ φῦλον ἑλίσσει: id est, similiter autem & frondeis producit terra, victum suppeditãs, seu rerum ad victum necessariarum largitrix: aliæ quidem in fraxinis pereunt, aliæ virent: sic & hominum ortus & genus vicissim nascitur, & occidit. Cum his Horatianis congruunt, & concinunt illi Lucretiani versus lib. I. *Sic voluenda ætas commutat tempora rerum. Quod fuit in pretio, fit nullo denique honore: Porro aliud succedit, & è contemtibus exit: Inq; dies magis appetitur, florétque repertum Laudibus, & miro est mortaleis inter honore*. Idem lib. 3. extr. *Cedit enim à rerum nouitate extrusa vetustas*. & M. Tull. Philipp. 12. in extr. *Nihil enim semper floret: ætas succedit ætati.*

Pronos] celeriter labenteis.

Debemvr morti nos] sic Od. 3. lib. 2. *Omnes eòdem cogimur: omnium Versatur vrna*. Profert hunc locum Seruius ad illum Virg. lib. 9. Æn. *Mortaline manu factæ immortale carinæ. Fas habeant?* sed Priscianus legit *Debemus*. quod notauit Achill. Statius Lusitanus.

D Sive receptvs Terra Nept.] id est, siue portus Iulius, immisso in Lucrinum, & Auernum lacum mari refectus, nauibus tutam stationem præbeat: (quod ab Augusto effectum est:) siue Pomtina palus siccata, vomere subigatur nũc, & frugibus vicinas vrbeis alat: (quod à Iulio Cæsare fuerat cogitatum:) siue Tiberis à priore suo alueo in aliam partem auersus desierit agris, & vrbi nocere.

Classeis Aqvilonibvs arcet] id est, Aquilones à classibus arcet: hypallage: classibus tutus ac munitus portus est.

Sterilisqve div palvs] Seruius ad illum Virg. locum Æneid. 6. *& tenebrosa palus Acherunte refuso*: notat, posteriorem syllabam huius nominis esse longam: ab Horatio tamen esse correptam: atque hunc locum profert.

Aptaqve remis] nauigabilis.

Vicinas vrbeis alit] siccata, & fertilis reddita, vicinis vrbibus alimenta præbet: quod Iul. Cæsar efficere constituerat. M. Tullius Philip. E
5. *Ille paludes siccare voluit*. perfecit posteà Cethegus nescio quis.

Iniqvvm frvgibvs] inimicum, & infestũ frugibus, propter crebras eluuiones.

Doctvs iter melivs] translatio est, vt epist. ad Villicum sup. lib. I. *Multa mole docendus aprico parcere campo.*

Nedvm sermonvm stet honos] nimis pingues sunt ij, qui hîc censent addendam negationem, & legẽdum, *ne dum haud sermonum*. nam hęc vox suaptè vi, ac natura negat, vt apud M. Tull. libr. epist. 9. ad Pap. Pætum, in vltima libri epist. *Me verò nihil istorum, ne iuuenem quidem mouit vmquam, nedum senem*. Idem ad Tiron. lib. 16. *vix in ipsis tectis, & oppidis frigus infirma valetudine vitatur: nedum in mari, & via sit facile abesse ab iniuria temporis*. T. Liuius libr. 6. *& ægrè inermem tantam multitudinem, nedum armatam sustinere posse*. Est autem argumentum à minori hoc modo, Si, quæ diuturniora videbantur esse debere, neque à vetustate facilè consumi posse, ea tamen exstinguit vetustas: quanto magis verba? potest & esse à F
maiori, hoc modo, opera regum non sunt sempiterna: quanto minus verba?

Gratia] χάρις, lepos, venustas. vel gratiã accipe, vt sit translatum ab hominum gratia.

Qvem penes] in cuius potestate est. M. Tull. in orat. perf. *vsum loquendi populo concessi, scientiam mihi reseruaui. ius* autem legendum ex auctoritate omnium veterum cod. non *vis*.

Res gestæ, &c.] res gestæ describuntur versibus heroïcis: quod genus epos appellant: ex quo poëtæ epici nominantur, vt suprà diximus ad epist. 2. lib. 2.

Qvo scribi p. nvmero] id est, quo metro, quo carminis genere, quibus pedibus, vt hac epist. inf. *At vestri proaui Plautinos & numeros, & Laudauere sales.*

Homervs] à quo Mæonium carmen dicitur suprà Od. 6. lib. I. *Mæonij carminis alite*: seu, vt quidam malunt, *aliti*, vt referatur ad Varium.

Versibvs

A VERSIBVS IMPARITER IVNCTIS] elegis, vt tertio ab hinc versu appellat. profert hûc locum Sosipater lib. 2. grammatic. instit. & refert, Scaurum grammaticum commentariis in artem poëticam ad hunc locum notasse, *aduerbium figurauit*.

QVERIMONIA PRIMVM] Ode 33. lib. 1. *Albi ne doleas plus nimio memor Immitis Glyceræ, neu, miserabileis Decantes elegos, quòd tibi iunior Læsa præniteat fide.*

VOTI SENTENTIA COMPOS] res lætæ, optatæ, & secundæ. nam, quæ nobis ex animi sententia eueniunt, læta sunt, ac iucunda.

ARCHILOCHVM PROPRIO] id est, Archilochus carminis Iambici inuentor, & princeps, iambos suos ad maledicentiam contulit, vel iambis suis armatus scripsit in Lycamben socerum, & eius filiam: vt suprà Od. 6. epod. C. Vell. Paterc. *neque quemquam alium, cuius operis primus auctor fuerit, in eo perfectissimum, præter Homerum, & Archilochum, reperiemus.*

B HVNC PEDEM] iambum. Turnebus tamen lib. 9. Aduers. pedem interpretatur versum Iambéum.

SOCCI] comœdiæ. infrà, *propè socco Dignis carminibus.*

GRANDESQVE COTHVRNI] tragœdiæ. sup. Od. 1. lib. 2. *grande munus Cecropio repetes cothurno.* & infrà, *Et docuit magnúmque loqui, nitíque cothurno.*

ALTERNIS APTVM SERMONIBVS] dialogis, & sermonibus mutuis. sic Aristot. περὶ ποιητικῆς. μάλιστα γὰρ λεκτικὸν τῶν μέτρων τὸ ἰαμβεῖόν ἐστι. σημεῖον δὲ τούτου. πλεῖστα γὰρ ἰαμβεῖα λέγομεν ἐν τῇ διαλέκτῳ πρὸς ἀλλήλους. id est, maximè autem omnium metrorum, ad locutionem, seu ad sermonem aptum est, carmen iambéum: cuius rei argumentum est, quòd plurimos versus iambéos vsurpamus, in sermone quotidiano. Alternos sermones autem intellige: qui alternatim habentur, hoc est, non semper neque cõtinenter ab vno, sed nunc ab hoc, nunc ab illo: seu nunc ab vno, nunc ab altero vicissim. hoc enim C significat *alternum*, nempe quod non est continuum, sed aliqua aut persona, aut re interposita interruptum: vt alterna mors Castoris & Pollucis, alternis temporibus, alternis annis, & simil.

ET POPVL. VINC. STR.] quia spectatores vociferari, & strepere, desinunt, versibus iambicis delectati.

NATVM REBVS AGENDIS] id est, fabulis, quæ appellantur δράματα: vel quia iambus vim habet excitandi ad actionem. Arist. πρακτικὸν appellat.

FIDIBVS] versibus lyricis.

EQVVM CERTAMINE PRIMVM] qui cursu vicit. vt dixit *pugilem victorem*: ita *equum certamine primum*.

ET IVVENVM CVRAS] amores, commissationes, conuiuia, iocos.

DISCRIPTAS SERVARE VICES, &c.] qui suas cuiusque poëmatis parteis, & munera ab ipsa natura attributa seruare nescit, &, qui ad operum formas, quæ sunt variæ, & multiplices, versus D accommodare pro cuiusque dignitate, ac natura non potest, indignus est nomine poëtæ. potest & illud *vices* intelligi de cuiusque personæ officio, & munere, & decôro. cuius rei exemplum subijcitur ibi. *Telephus, & Peleus, &c.* discriptas autẽ id est, διατεταγμένας, distinctas, distributas, diuisas. sic Od. 3. lib. 1. *sedésque discriptas piorum, &c.*

OPERVMQVE COLORES] operum species, & formas, & varietates. sic vitæ colorem dixit sat. 1. libr. 2. *Quisquis erit vitæ, scribam, color.* & epist. 17. libr. 1. *Omnis Aristippum decuit color, & status, & res.*

PVDENS PRAVE] pudor eius est vitiosus, ac reprehendendus, quẽ discere pudet potius, quam nescire.

CENA THYESTÆ] argumentum tragicum, de quo alibi.

SINGVLA, &c.] suus cuique carmini locus detur: suo quæque materia carmine, & proprio tractetur.

NON VVLT] non debet, οὐ βούλεται.

E INTERDVM TAMEN ET VOCEM, &c.] vt sat. 4. libr. 1. *at pater ardens Sæuit, quòd meretrice nepos insanit amica Filius, &c.* quem locũ cum hoc conferre non erit inutile.

DELITIGAT] acriter litigat, vt suprà *desænit*, pro valde sæuit, epist. ad Iul. Florum 1. lib. 1. & sat. 3. lib. 2. *denarrat.*

SERMONE PEDESTRI] humili, & comico. πεζῷ λόγῳ.

TELEPHVS, ET PELEVS, CVM P.] subaudiendum verbum *est*, & legendum *cum*, nõ *cur*. probat autem exemplo personarum tragicarum Telephi & Pelei, nonnumquam in tragœdiis sermonem comicum, & humilem adhiberi. est autem hæc horum verborum sententia, Telephus, & Peleus, quo tempore vterque in exsulio, atque in egestate versatur, verborum ampullas, & verba productiora, ac longiora, quàm quibus vulgus vtitur, omittit, ac remouet, si vult spectatoribus misericordiam voce & lacrymis commouere. P. Victorius hunc locum aliter explicat Variar. lectionum lib. 14. sed valde ab eo dissentio. neque mihi F vllo pacto probari potest illa explicatio, *proijcere ampullas*, magna loqui. quid enim aliud est proijcere, quàm procul à se reijcere, amittere, ac repellere? quod Græci προϊέναι dicunt. Catull. de nupt. Pelei, *Ipse suum Theseus pro caris corpus Athenis Proijcere optauit potius, &c.* Idem ad Cameriũ, *Fructus proijcies amoris omneis.* Virg. Æneid. 6. *qui sibi lethum Insontes peperere manu, lucémque perosi Proiecere animas.* M. Tul. pro C. Rab. *neque ego, cui omnium ciuium libertas carissima fuisset, meam proiecissem.* Lucret. lib. 5. *Tum porrò puer, vt sæuis proiectus ab vndis Nauita, nudus humi iacet.* Horat. satyr. 3. libr. 2. *qui seruos proijcere aurum In media iussit Lybia.* & satyr. 7. lib. 2. *Tu cum proiectis insignibus, &c.* De Telepho autem pauca quædam suprà leuiter attigi Od. 17. epod. sed, quod ad hunc locum attinet, Telephi mendicitatem nobilitarunt tragœdiæ. Timocles in Iambicis, ὢν γὰρ μὲν πένης Πτωχότερον αὑτοῦ καταμαθὼν τὸν Τήλεφον Γενόμενον, τὴν πενίαν ῥᾷον φέρει. id est, nam qui pauper est,

posteaquam intellexit Telephum factum esse se pauperiorem, paupertatẽ fert facilius. Aristoph. νεφέλ. σὺ δ' ἔγ' εὖ πράττεις. Καίτοι πρότερόν γ' ἐπτώχευες Τήλεφος εἶναι Μυσὸς φάσκων. id est, Tu autem rem tuam bene geris. atqui antea mendicabas, cùm te Telephum Mysum esse diceres. de eodem vide, quæ protulimus ex Pindaro, & eius interprete Od. 7. lib. 1. ad illum locum, *Narrat pæne datum Pelea Tartaro.* quibus libet nunc addere ex eodem poëta, quæ exstant εἰδ. γ. πυθ. vbi ille ostendens, nullam esse stabilem felicitatem in rebus humanis, ait ne Pelea quidem, & Cadmum, quorum res fuerant aliquando admodum secundæ, cursum vitæ perpetuum sine offensione, & calamitate conficere potuisse. nam, cùm Cadmus Harmoniã, Peleus Thetida vxores duxissent, & vtriusque nuptiis etiam Dij immortales interfuissent, illum trium filiarum, Semelæ, Agauæ, Inônis miserabiles casus ita grauiter perculerunt, atque afflixerunt, vt in anguem versus sit: hic amisso filio Achille, in Co insula vitam inopem, & miserã traduxit, mortémque cum summo animi dolore, & cruciatu oppetiit. Verba Pindari non ascribam: petat, qui volet, ex ipso fonte.

PROIICIT AMPVLLAS ET SESQVIP.] id est, longè à se reijcit, & omittit verba tumida, grandia, ampla atque inflata, magnifica, iactantiæ & venti plena: seu nimis ornata, & ab vsu communi remota: vel quòd ampullæ amplæ sunt, vnde fortasse nomen traxerunt: vel propter sonitum, quem aqua ex ampulla effluens mittit. lege hac de re plura ad illum versum, *An tragica desæuit, & ampullatur in arte, &c.* epist. 3. lib. 1. sesquipedalia verba autem, intellige nimium producta, & longa: qualia sunt sesquipedalia: alij prætumida, & inflata interpretantur.

SI CVRAT C. SP. TETIGISSE] si studet animum spectatoris affecisse, commouisse. Cicer. ad Attic. lib. 2. *minæ, quæ mihi proponuntur, modicè me tangunt.*

DVLCIA SVNTO] aliud est pulchrum, aliud dulce. licet hoc ex similitudine formæ muliebris intelligere. sunt enim quædam mulieres formosæ illæ quidem, sed insuaues, & iniucundæ, sine lepôre, & illecebra: aliæ minus formosæ, sed suauitate, & lepôre, atque illecebra commendatæ.

VOLENT,] quidam libri vet. habent, *volunt.*

AGVNTO] impellunto, aut ducunto. epist. ad Augustum, *Ille per extentum funem mihi posse videtur Ire poëta, &c.*

SI VIS ME FLERE] sic M. Tull. de Orat. ad Qu. frat. lib. 2. *neque fieri potest, vt doleat is, qui audit, vt oderit, vt inuideat, vt pertimescat aliquid, vt ad fletum misericordiámque deducatur, nisi omnes ij motus, quos orator adhibere volet iudici, in ipso oratore impressi esse, atq; inusti videbuntur, &c.* quę deinceps sequuntur. nam ad hunc locum valdè pertinent. sic Arist. lib. 3. de arte dicendi: συνομοιοπαθεῖ ἀεὶ ὁ ἀκούων τῷ παθητικῶς λέγοντι. id est, similiter semper afficitur is, qui audit, atque is, qui affectus commouet dicendo. Sic & Plato in eo dialogo, qui inscribitur Ion, ἢ περὶ Ἰλιάδος, vbi multis verbis ostendit & poëtas afflatu diuino concitatos sua poëmata edere, tanquam deorum interpretes, & recitatores poëmatum, seu actores, quos rhapsodos appellant Græci, esse interpretum interpretes, quia cùm recitant aliquem locum iracundiæ, aut misericordiæ, aut similis alicuius affectus plenum, & ipsi similiter afficiuntur, & in animis auditorum similẽ affectum gignunt. sic Plato: ἐγὼ γὰρ (inquit Ion) ὅταν ἐλεεινόν τι λέγω, δακρύων ἐμπίπλανταί μου ὀφθαλμοί: ὅταν τι φοβερὸν ἢ δεινόν, ὀρθαὶ αἱ τρίχες ἵστανται ὑπὸ τοῦ φόβου, καὶ ἡ καρδία πηδᾷ: Cùm enim ego aliquid miserabile loquor lacrymis mihi complẽtur oculi: cùm aliquid formidolosum, aut horribile, pili metu arriguntur, & cor palpitat. Cetera legat qui volet apud Platonem. Valdè enim ad hunc locum pertinent.

TVNC TVA ME INFORT. LÆD. TEL. VEL P.] hîc est locanda interpunctionis nota hoc modo, Tunc, id est, cum ipse primus dolebis, ô Telephe, vel Peleu, tua infortunia mihi lachrymas excutient: tunc me molestia afficient. sequitur deinceps, *malè si m. l.* Quidam libri habent, *lædant.*

MALE SI MANDATA LOQ.] sin autem parteis tibi à fortuna datas, ages indecenter, & ineptè: si & verbis vtêris à persona, quam sustines, atque à fortuna tua alienis, & vultu hilaro procedes in scenam, cùm sis calamitosus, exsul, mendicus: denique si neque verba, neque gestus ei personæ, quam sustines, & quam repræsentare iussus es, respondebunt: tunc aut me tibi minus attentũ præbebo, aut te irridebo. oratio igitur & actio debent personæ, & fortunæ congruere, & conuenire. quidam existimant, hunc esse ordinem verborum, *si loquêris, malè mandata*: id est, si ea loquêris, quæ sunt à tua fortuna aliena, tui auctoris culpa, qui eã orationem tibi attribuerit: aut dormitabo, aut ridebo: à quibus dissentio.

TRIST. MÆST. VVLTVM VERBA D. &c.] *Aliud vocis genus* (inquit Cicero lib. 3. de oratore) *iracundia sibi sumit: acutum, incitatum, crebrò incidens, &c. Aliud miseratio ac mæror: flexibile, plenum, &c. Aliud metus, demissum, & hæsitans, & abiectum, &c.* Cùm igitur alius motus aliam vocem desideret: ergo & alia verba desiderat. Hæc enim debent esse inter se cõsentanea, motus, vox, verba. Iam qualis motus, talis vultus est: qualis fortuna, talis motus, vt statim dicet. Format enim natura prius, &c. Cum his congruunt illa Ciceronis ex eodem libro paullùm supra. *Omnis enim motus animi suum quendam à natura habet vultum, & sonum, & gestũ: totumq; corpus hominis, & eius omnis vultus, omnesq; voces, vt nerui in fidibus, ita sonant, vt à quoque animi motu sunt pulsæ, &c.*

FORMAT ENIM NATVRA] sic Homer. ὀδ. σ. Οὐδὲν ἀκιδνότερον γαῖα τρέφει ἀνθρώποιο Πάντων, ὅσσα τε γαῖαν ἔπι πνείει τε, καὶ ἕρπει. Οὐ μὲν γάρ ποτέ φησι κακὸν πείσεσθαι ὀπίσσω, Ὄφρ' ἀρετὴν παρέχωσι θεοί, καὶ γούνατ' ὀρώρῃ· Ἀλλ' ὅτε δὴ καὶ λυγρὰ θεοὶ μάκαρες τελέσωσι· Καὶ τὰ φέρει ἀεκαζόμενος τετληότι θυμῷ· Τοῖος γὰρ νόος ἐστὶν ἐπιχθονίων ἀνθρώπων, Οἷον ἐπ' ἦμαρ ἄγῃσι πατὴρ ἀνδρῶν τε, θεῶν τε, id est, nihil imbecillius alit terra homine ex omnibus, quę super terram spirant ac serpũt. Affirmat enim numquam fore, vt malum aliquod sibi in posterũ eueniat, donec virtutem præbeant dij, & genua

A erigi possint. verùm vbi dij immortales aduersi aliquid importarint: tũ etiã inuitus, id fert patienter. Talis enim mens est terrestrium hominum, qualem diem inuexerit deorum & hominum pater. Eadem fere sententia est vulgati huius versiculi, Πρὸς γὰρ τυχὰς τὰς φρένας κεκτήμεθα: id est, ad fortunas enim accommodatam mentem habemus. & Terent. in Hecyra, *Omnibus nobis vt res dant sese, ita magni, atque humiles sumus.* hoc igitur significat Horatius, nos aptos esse natura ad omnem fortunarum habitum, id est, ad omnem fortunæ varietatem, vultu, & fronte, atque adeò animo declarandam, & exprimendam, vt si fortuna sit secunda, læti, atque hilares simus: sin aduersa, fracti, humiles, ac demissi: sequitur deinde oratio, quæ taleis animorum motus, atque habitus interpretetur.

AVT AD HVMVM DED.] pluribus verbis dixit, quod vno dicere licet. *affligit.*

SI DICENTIS ERVNT] hic versus P. Victorij sententiam in explicandis verbis illis, *Proijcit* B *ampullas*, &c. refellit. si loquentis oratio (inquit Horatius) erit ab eius fortuna aliena, ridebunt equites, & réliqui spectatores. Itaque, si Telephus, & Peleus regno pulsi, & exsules, ampullas loquentur, id est, verbis vtentur elatioribus, grandioribus, amplioribus, quàm taleis personas deceat, nõ modò misericordiam auditoribus non cõmouebunt, verùm etiam risum mouebunt.

INTERERIT MVLT. DAVVSNE] variis modis mutatus, & corruptus est hic versus. nam cùm in omnibus ferè libris manuscriptis legatur vel *an Eros*, vel *Herósne*, alij reposuerunt, *Dauus an Heros*: alij *diues, an Irus*: alij *Dauus herúsne*: alij *Diuus an Heros*. quarum lectionum nullam probo, & eas omneis puto esse corruptas. Nam primùm Dauus, & Heros personæ sunt ita dissimiles, ac dispares, vt ea res admonitione non egeat. quis enim ita hebes, & tardus est, vt nesciat interesse, vtrùm Dauum loquentem faciat, an Agamemnonem? Præterea Dauus proprium serui nomen est, quamuis à natione impositum: at heros nomen C omnium heroum commune. neque verò me mouet quòd quidam vir doctus mihi in sermone dixit, ferri hanc lectionem posse, *Dauus an heros*: quia (inquit ille) *heros* positus est pro sene. senex autem in comœdiis ponitur pro hero. Ita igitur hic heros, id est, senex, quasi Chremes, Dauo opponitur. proferebat autem ille Virgilij versum ex Moreto, vbi *heros* videtur positum pro *senex*. *Ergo aliam molitur opem sibi prouidus heros.* sed, pace illius dixerim, neque heros apud Virgilium, senem significat, neque, si ita esset, probanda magis esset hæc lectio, quam aliæ. Nam fingamus ita scriptum esse ab Horatio, *Dauúsne loquatur, an senex*: inepta esset hæc oppositio, cùm Dauus nomen sit serui proprium, senex nomen ætatis appellatiuũ. Iam verò apud Virg. *heros* non senem significat, sed hominem antiquorum morum, seu heroum illorũ simplicitatis & probitatis æmulum, seu heroibus illis probitate & fortitudine animi similẽ. sic ipse Horat. vsurpauit sat. 2. lib. 2. *hos vtinam inter Heroas natum tellus me prima tulisset.* Deinde lectio *diuésne, an Irus* non placet eadem ratione: quia Irus D proprium nomen est mendici illius Homerici, diues omnium diuitum commune. idémque de lectione *Dauúsne, herúsne* sentiendum, vt omittam quòd superuacaneum etiam fuit Horatio, nos de domini, & serui loquentis differentia admonere. Restat quarta, *Diuúsne loquatur, an Heros*, quam audio quibusdam viris doctis omnium optimam videri. Sed ne hæc quidem mihi probatur. Nam diui in comœdiis quidem nunquam introducuntur loquentes: in tragœdiis autem raro admodum, tum scilicet, cùm dignus aliquis vindice nodus inciderit, vt ait Horatius in hac epistola, ídque ad explicandas, & expediendas turbas ortas in tragœdia, quæ humano consilio non videbantur expediri posse. Quòd si aliquando Diuus aliquis intercedit nulla turba exorta, vt Pallas apud Sophocl. in Aiace: id fit propter aliam necessariam causam, quemadmodum in ea, quam dixi, Sophoclis tragœdia. Iccirco enim Pallas prologi parteis agit, quia absurdum erat futurum Aiacem, suum ipsius facinus proloqui, E ac proferre: neque quisquam alius erat, quisciret, eum mente captum pecudes iugulasse: quippe qui & noctu, & occultè rem illam perfecisset. Præterea cùm sit necesse Deos humano more loqui: alioquin à nobis ne intelligantur quidem: nullus autem excogitari possit hominum sermo grandior, aut elatior, quàm heroicus: non video, quid sit, quamobrem Horatius, aut quisquam alius dicat interesse, vtrùm deus loquatur, an Heros. tolerabilius erat, si dixisset interesse, vtrùm loquatur Apollo, an Menelaus: Venus, an Helena. sed quid frustrà lectorem moror, cùm agatur hic de personis comicis? ego igitur hunc versum ita legendum esse dico, *Intererit multum Dauúsne loquatur, Erósne*: vt significet interesse vtrùm loquatur seruus callidus, versutus, fallax, improbus, & nequam, an simplex, apertus, veritatis amicus, fidelis, & frugi. Perspicuum est enim Horatium hoc loco docere, quemadmodum differt seruus à seruo, ætas ab ætate, fæmina nobilis & potens, à plebeia, & humili, genus & institutum F vitæ ab alio, natio à natione, locus à loco: ita inter orationes interesse oportere. Esset autem absurdum, atque ineptum, cùm his versibus loquatur de personis comicis, infrà autem deinceps de tragicis ab illo versu, *Scriptor. honoratum si fortè, &c.* inculcare hîc alieno loco deos, & heroas. De Erote porrò, videor mihi legendo obseruasse, seruos eos, qui hoc nomine appellantur, magna ex parte esse benè moratos, fideleis, & caros, vtileisque dominis. Meminerunt omnes, seruum illum Ciceronis Erotẽ, esse à domino libertate donatũ, quod causam, quam dicturus erat Cicero, cùm ad eã nondũ satis paratus esset, in posterũ diem dilatam nuntiasset: Dauos verò subdolos, mendaceis, fallaceis, dominóque suspectos. Iam verò non est id omittendum, quod ad meæ coniecturę rationẽ confirmandam vehementer pertinet. Cùm abhinc duodecim circiter annos essem Tolosæ, incidi in quoddam exemplar pandectarum iuris ciuilis, manu exaratum. in eo adnimaduerti nomen

serui

A ſerui *Eros* paſſim ſcriptum cum aſpiratione *Heros.* ex ea ſcriptura, ab illo iam tempore orta mihi ſuſpicio eſt, in exemplaribus Horatianis manuſcriptis antiquiſſimis, & nõ ità corruptis, ſic hunc verſum in quo verſamur, ſcriptum fuiſſe, *Intererit multum Dauúsne loquatur, Herósne.* ſecutos eſſe poſteà aliquos homines ſemidoctos, qui cùm repeririſſent hoc nomen ſcriptum cum aſpirationis nota, eóque nomine eum ſignificari putarent, qui inter diuinam, & humanam naturã interiectus eſt: ſcirent autem priorem eius ſyllabam eſſe lõgam, atque iccircò numerum, ac menſuram conſtare non poſſe, verſum commutare auſi ſunt, & in locum prioris ſcripturæ *Herósue: an Heros* ſubſtituerunt. atque hanc primam fuiſſe puto huius loci maculã, ac labẽ. ex hac ſtirpe (vt ſolent amplificari, ac dilatari mala) cetera huius verſus errata, mendáque nata ſunt, dum ſuum quiſque iudicium ſecutus, ſuóque ingenio confiſus, deletis germanæ ſcripturæ veſtigiis, nouam lectionem confingit, & comminiſcitur. meam coniecturam adiuuant B & codices nonnulli Horatiani, in quibus ineſt hęc ſcriptura. *Herósne.*

MATVRVSNE SENEX] Virg. libr. 5. Æn. *maturus Aceſtes.* paullo aliter item Hor. dixit *maturos partus*, carm. ſæculari.

FLORENTE IVVENTA] ἀκμαζούσης ἡλικίας. quod alio loco docuimus.

FERVIDVS] M. Tull. in Catone maiore, *epulabar igitur cum ſodalibus omninò modicè: ſed erat quidam feruor ætatis, qua progrediente omnia fiunt. etiam in dies mitiora.* Itaque iuuenes αἴζηους appellant Græci, quaſi ἀεὶ ζέοντας, id eſt, ſemper feruẽteis.

MERCATORNE VAGVS, CVLTORNE VIR. AG.] Vides vt opponat inter ſe mercatorẽ vagum, & cultorem ageili: id eſt, olitorẽ aliquem, ſeu potius eum, qui domo ſe continet, qualis eſt ſenex ille Veronenſis, quem deſcribit Claudianus, *Felix qui patriis æuum tranſegit in aruis, Ipſa domus puerum quem videt, ipſa ſenem: Qui baculo nitens, in qua reptauit arena, Vnius numerat ſæcula longa caſæ, &c.* aut qualis ille beatus Horatianus: *Beatus il-* C *le, qui procul negotiis, &c.* Od. 2. epod.

SIBI CONVENIENTIA] ſibi conſtantia, & in quibus extrema conueniãt cum primis, vtraque cum mediis.

SCRIPTOR] hic eſt apponenda interpunctionis nota.

HONORATVM] cur honoratum? quia Iupiter à Thetide exoratus, eum à Græcis tum honorandum curauit, cùm Troianos, qui Achille pugnante extra ſua præſidia prodire, & prœlium inire non audebant, rurſum Achille irato, ea fiducia, audaciáque compleuit, ut auſi ſint belli fortunam experiri, Grǽcósq; magnis cladibus affecerint, ita vt Agamemnonem, qui Achilli Briſeida eripuerat, magnopere ſui facti pœnituerit, vltróque Briſeïda cum aliis puellis formoſiſſimis bello captis, ampliſſimíſque muneribus ad eum remiſerit. Sic autem Thetis apud Hom. ἰλ. α. Iouem orat. Ἀλλὰ σύ πέρ μιν τῖσον ὀλύμπιε μητίετα ζεῦ· Τόφρα δ' ἐπὶ τρώεσσι τίθει κράτος, ὄφρ' ἂν Ἀχαιοὶ Υἱὸν ἐμὸν τίσωσιν, ὀφέλλωσί τέ ἑ τιμῇ. id eſt, At tu eum honorato ô Iupiter Olympie, conſilii largitor. Tandiu autem Troianis potentiam, D & robur adijcito, quoad Achiui filium meum honorauerint, & eum honore mactarint.

IMPIGER, IRACVNDVS, INEXORABILIS, &c.] quia talem deſcribit Homerus. atque iracundiam quidem ex primo iliados perſpicere licet. ingenio autem inexorabili eum fuiſſe, declarat liber non⁹, vbi ab Aiace σχέτλιος, ſæuus, durus, indomitus: & νηλὴς, id eſt, immiſericors & immitis appellatur. & eodem libro cùm Phœnix lõga oratione eum ad lenitatem deducere ſtuduiſſet, Meleagri exemplũ adhibuiſſet, munera cõmemoraſſet, quæ ſe Græci vltrò promittebant daturos, ſi ſe exorari fineret, cetera denique collegiſſet, quæ ad animum iratum placandum, ac mitigandum valere debuerant: his omnibus ne tantillum quidem commotus eſt, vt Græcis laborantibus ſuccurreret, auxiliúmque ferret. Magna ſanè vis eſt ad miſericordiam commouendam in iis verſibus, quibus exponit Phœnix, illũ ſibi à Peleo puerum eſſe traditum, & commendatum, abs ſeſe magno ſtudio, magnáque cura educatum ea ſpe ducto, fore, vt, cum ipſe liberos ex ſe non ſuſcepiſſet, E eſſet ille ſibi filij loco. Iam verò alij, qui deinceps ſequuntur, vel ſaxum flectere poterant, quos non me pigebit aſcribere, vt inſignis Achillis acerbitas, & inexorabilis animus magis appareat, qui de ſententia à tali viro, talíque oratione non potuerit demoueri. hæc igitur Phœnix, Ἀλλ' Ἀχιλεῦ, δάμασον θυμὸν μέγαν· οὐδέ τί σε χρὴ Νηλεὲς ἦτορ ἔχειν· στρεπτοὶ δέ τε, καὶ θεοὶ αὐτοί, Τῶν περ καὶ μείζων ἀρετὴ, τιμή τε, βίη τε. Καὶ μὲν τοὺς θυέεσσι, καὶ εὐχωλῇς ἀγανῇσι, Λοιβῇ τε, κνίσσῃ τε παρατρωπῶσ' ἄνθρωποι, Λισσόμενοι, ὅτε κέν τις ὑπερβήῃ, καὶ ἁμάρτῃ. id eſt, At Achilles, magnum animum tuum domato, neque verò te oportet immiſericordem mentem habere. flexibiles ſunt etiam dij ipſi quorũ & maior eſt virtus, & honos, & vis. Verumtamen eos ſuffimentis ac ſacrificiis, & blandis precibus, & libaminibus, & nidore flectunt homines precantes, vbi quis iniuſtum aliquid commiſerit, & peccarit. reliquos verſus petat, qui volet, ex Homero. Patroclus item ἰλ. π. ait, patrem ei non eſſe Pelea, neque matrem Thetidem, ſed eum è mari, ſaxiſque præruptis eſſe natum. ſic Patroclus, Νηλεές, οὐκ F ἄρα σοίγε πατὴρ ἦν ἱππότα Πηλεύς, Οὐδὲ Θέτις μήτηρ, γλαυκὴ δέ σε τίκτε θάλασσα, Πέτραι τ' ἠλίβατοι. Poſtremò Apollo in ea oratione, qua ſuadet ceteris Diis, vt Hectoris corpus parentibus permittant, vt honore ſepulturæ ab eis afficiatur, potius quàm Achilli gratificentur, ait Achillem neque animo eſſe ad æquitatem propenſo, neque flexibili voluntate, ſed immanitate, & feritate quadam leonina præditum, omnémque humanitatẽ, ac miſericordiam exuiſſe. ſic Apollo, Ἀλλ' ὀλοῷ Ἀχιλῆι θεοὶ βούλεσθ' ἐπαρήγειν, Ὧι οὔτ' ἂρ φρένες εἰσὶν ἐναίσιμοι, οὔτε νόημα Γναμπτὸν ἐνὶ στήθεσσι· λέων δ' ὥς, ἄγρια οἶδε, &c. impigrum autem, fortem, & ſtrenuum accipio, ἀγαθὸν, ἀνδρεῖον. talem enim facit Homerus, quod & Ariſtot. teſtatur in lib. περὶ ποιητ. Seruius hunc verſum, & eum qui proximè ſequitur, profert ad illum Virgilij locum, *hic ſæuus tendebat Achilles.* vbi notat ille *ſæuus* propter Hectorem ab equis diſtractum: quod non placet. ſæuus enim dictus à Virgilio eſt, eadem ratione, qua ab

A ab Horatio iracundus, aut certè qua ab Homero σχέτλιος. Appellatur prętereà ab Horatio peruicax, Od.17.epod.& cedere nescius Od.6.lib.1.

ACER] *sit*, subintelligendum.

IVRA NEGET SIBI NATA] ἰλιάδ.α. Ἄλλοισιν δὴ ταῦτ' ἐπιτέλλεο, μὴ γὰρ ἔμοιγε σήμαιν'· οὐ γὰρ ἔγωγ' ἔτι σοὶ πείσεσθαι ὀΐω. id est, aliis ista manda, non mihi impera. non enim puto me tibi morem gesturum.

NIHIL NON ARROGET ARMIS] ἰλ.χ. & φ.& alibi.

FEROX] animosa, vehemens, elata. ζαμενῆ vocat Pindarus. εἰδ.δ.πυθ. licet autem hoc ex Medea Euripidis cognoscere. Sed longè diuersa ab iis, quæ poëtæ tragici, & ceteri scriptores de Medeæ ferocitate, acrimonia, & impotentia, de fratre Absyrto obtruncato, de filiis eius sua manu necatis, litteris prodiderunt, longè (inquam) alia ac noua de ea narrat Pausanias in Corinthiacis, nempe eã Iasoni nuptam, Corinthíque reginam, filios, qui sibi quotannis nascerentur, in templo Iunonis occultare esse solitam immortaleis eos futuros sperantem: verùm cùm hæc spes eam fefellisset, & B cùm se errasse tandem cognouisset, eodémque tẽpore ab Iasone deprehensa esset: illum ei multùm oranti ignoscere noluisse, & ita Iolcum, ea relicta, nauigasse: Medeam autẽ regno Corinthi Sisypho commendato, ac tradito, illum secutam esse. Sed quod ad hunc locum pertinet, vide Euripid. Med.

INVICTAQVE] Euripid. in Mdea, Δεινὴ γάρ· οὔτοι ῥαδίως γε συμβαλὼν ἔχθραν τις αὐτῇ καλλίνικον ᾄσεται. id est, horribilis enim est. non facile quisquam inimicitiis cum ea susceptis victoriæ carmen canet. ibidem sic Medea loquitur, Ἕρπ' εἰς τὸ δεινόν. νῦν ἀγὼν εὐψυχίας. id est, *aggredere ad rem terroris plenam. nunc certatur de animi magnitudine, & præstantia.*

FLEBILIS INO] Athamantis, & Inonis duo filij, Learchus, & Melicerta fuisse dicuntur. Ac Learchum quidem Athamas furore præceps interfecit, & in lebetem aquæ feruentis plenum coniecit: mater autem Ino ipsa quoque amentia & furore affecta, vel (vt alij volunt) metu perterrita, cum Melicerta aufugit, & in mare desiliit: quæ posteà C Dea facta, & Leucothea dicta est, ciúsque filius Melicerta, Palæmon appellatus. vide Homerum ὀδυσ.ε.& interpretes ad illum locum, Τὸν δ' εἶδεν Κάδμου θυγάτηρ καλλίσφυρος Ἰνὼ Λευκοθέη. & Pindari interpr. ὀλυμπ.εἰδ.β. ibi, λέγοντι δ' ἐν καὶ θαλάσσᾳ Μετὰ κόραισι Νηρῆος ἁλίαις βίοτον ἄφθιτον Ἰνοῖ τετάχθαι τὸν ὅλον ἀμφὶ χρόνον. id est, dicunt etiam in mari inter Nerei filias marinas vitam immortalem Inoni constitutam esse in perpetuum. & Euripidẽ in Medea, vbi chorus ait, Inonem duobus filiis necem attulisse.

PERFIDVS IXION] cur Ixion dicatur perfidus, cùm ex alijs scriptoribus, tùm ex Pindari interprete πυθ.εἰδ.β. cognoscere licet: cuius hæc verba sunt, à nobis sic Latinè reddita. Ixion siue Antionis, siue Pisonis, siue Martis, siue Phlegyæ filius (nam dissentiũt inter se auctores) Diam Deionei filiam duxit vxorem. Erat, autem in more positum apud veteres, sponsarum patribus munera quædam dare, vt & Homerus indicat, Πρῶθ' ἑκατὸν βοῦς δῶκεν, ἔπειτα δὲ χίλι' ὑπέστη Αἶγας ὁμοῦ καὶ ὄϊς. id est, Primùm centũ boues dedit, deinde mille capras pollicitus est, & totidem oues. Deioneus igitur Ixionem, vt mos erat, filiæ suæ virum munera posce- D bat. Ixion verò cùm ab illo crebrò appellaretur, atque adeò vrgeretur, fossam faciendam curauit, eámque materia, quæ ignem facilè, & subitò concipere posset, impleuit. quo facto, & socerum quasi ad epulas opiparas, & sumtuosas inuitauit. Ille autem insidiarum, & fraudis ignarus, cùm ad eum locum, vbi fossa suberat, peruenisset: in eam iam inflammatã incidit, & ita flammis consumtus est. Iam verò cùm Ixionem tanto scelere contaminatum nemo expiare vellet, cúmque eum omnes detestarentur, & contagionem aspectus fugerent: cùm ipsi Dij denique illum aspernarentur, ab illóque abhorrerent: solus Iupiter eius misertus, maculam ex illo scelere conceptam deleuit, eum vltro in cælum sustulit, sibi contubernalem fecit. At Ixion neque prioris beneficij, neque posterioris memor, ecce tibi nouum animo concipit facinus, nouúmque flagitium aggreditur, & Iunonis amore incensus, rem cum ea habere meditatur. Iupiter autem hoc cognito, nubem, vt Iunoni similis es- E set, specie quadã falsa conformauit: qua visa exarsit ille, & corpus cum ea commiscuit: ex qua immanem quendam, & monstrosum virum procreauit, nomine Cẽtaurum. Iupiter porrò manus, & pedes Ixionis rotæ arctissimis vinculis astrinxit: quam in perpetuum volubilem effecit, eíque rotæ Ixion alligatus clamat, *benemeritis gratiam esse referendam.*

IO VAGA] ideò vaga, quia Argo, à Mercurio, interfecto, cui fuerat, posteaquam à Ioue in vaccã versa est, à Iunone custodienda tradita, vsque eò vagata est, donec in Ægyptũ peruenit, œstro à Iunone immisso, qui assiduè eam insectaretur.

TRISTIS ORESTES] nihil notius, nihil clarius Orestis furore. de quo vide Euripidis nobilissimam tragœdiã. Plato in Cratylo scribit Orestem nomine ipso τὸ θηριῶδες τῆς φύσεως, καὶ τὸ ἄγριον, καὶ τὸ ὀρεινόν, id est, feritatem, immanitatem, & montanã quandam naturam, declarare. vide annot. ad sat.3. lib.2.

SI QVID INEXPERTVM SC. COMM.] F si quam tragœdiam scribere cogitas, in qua personæ sint nouæ, neque dum ab vllo poeta tractatæ, vide, vt tales sint vsque ad extremum, quales statim ab initio abs te productæ sunt. Seruius profert hunc locum ad illum Virg. versum Æn.6. *Præcipuè pius Æneas, &c.* inexpertum, valet non expertum πειρατικῶς, non tractatum, nõ spectatum. nam & M.Tull. *expertam* virtutem dixit patiendi significatione, orat. pro Corn. Balbo, his verbis. *cuius igitur audita virtus dubitationi locum non daret, huius præsens experta, ... que persp ecta, obtrectatorum voce læderetur?*

DIFF. EST PROPR. COMM. DIC.] communia hoc loco appellat Horatius argumenta fabularum à nullo adhuc tractata: & ita, quæ cuivis exposita sunt, & in medio quodammodo posita, quasi vacua, & à nemine occupata. talia igitur argumenta difficile est abs te nunc primùm occupata, & suscepta, ita tractare, vt propriè tua iure dici possint.

ILIACVM

A ILIACVM CARMEN] quod commune non est, sed Homeri proprium: est tamen publicum vt mox dicemus.

DEDVCIS IN ACTVS] in scenam producis, in tragœdiam confers: ex Iliade personas tragicas sumis, & tragœdiam componis. Plato libr. 10. de Rep. Homerum. τραγωδίας ἡγεμόνα καὶ διδάσκαλον, id est, tragœdiæ ducem, & magistrum nominat.

PVBLICA MAT. PRIV.] antequàm hunc locum explicemus, quid intersit inter publicum & commune, videndum. falluntur enim, qui hæc nihil inter se differre existimant. Publicum igitur dictum est, quasi populicum, seu poplicum, & verò nonnulli libri veteres hic habent, *Poplica materies &c.* vbi vulgati, *Publica materies, &c.* ita publicum est, quod est totius populi, vt campus Martius, publicus est populi Rom. ager Campanus lege agraria lata, publicatus est: Regnum Cypri lege Clodia populi Romani publicum factum est: Flumina omnia & portus publica sunt: riparum quoque vsus publicus est, sicut ipsius fluminis: Litto-
B rum quoque vsus publicus est, sicut & ipsius maris prætor, cōsul, & ceteri magistratus, & Reges, sunt publicæ personæ. nam totius populi personam sustinent. Publico opponitur priuatum, vt cùm dicimus, *ius publicum, ius priuatum: publica persona, priuata persona: iudicium publicum, iudicium priuatum: Rex priuatus*, Horat. sat. 3. lib. 1. *Priuatúsque magis viuam te Rege beatus.* & infrà. *fuit hæc sapientia quondam Publica priuatis secernere.* Cicero pro Murena. *Odit populus Rom: priuatam luxuriam: publicam magnificentiam diligit.* Idem in Rul. ad pop. *Si est priuatus ager Recentoricus, quid eum excipis? sin autem publicus, quæ est ista æquitas?* Commune duobus modis accipitur: vno modo commune appellamus, quod est duorum, aut plurium, *vt paries communis, communis domus, ager communis, epistola communis*: atque harum rerum communium causa, competit actio communi diuidundo: à quarum similitudine dicimus *Martem communem, mortem communem, vitam communem.* & ita illud M. Tul. pro Rosc. Amer. *quid tam commune, quam spiritus viuis, terra mortuis, mare fluctantibus, littus*
C *eiectis?* Altero modo communia dicimus, quæ à nemine sunt occupata, neque possessa, & possunt fieri occupantis, vt *aqua profluens, aër, littus maris, lapilli & gemmæ in littore maris, theatrum*: quarum rerum causa non datur actio communi diuidundo apud iurisconſ. Opponitur autem commune proprio, vt Cic. pro Sylla. *Tempus agendi fuit mihi magis proprium, quam ceteris: doloris verò & periculi fuit illa causa communis.* idem epist. ad Dol. lib. 9. *Quòd me amas, id tibi commune est cum multis: quòd tu ipse tam amandus es, tamq; dulcis, tamq; in omni genere iucundus, id est propriè tuum.* Accipiēda porrò hoc loco communia, quæ à nemine sunt occupata, id est, quæ nondum sunt à quoquam tractata, vt diximus. His igitur expositis, hunc locum sic explicamus, publica materies est, exempli causa, Ilias Homeri. est enim opus publicum, & totius populi factum, quamuis ab Homero inuentum, scriptum, & editum. Hæc igitur materia, tui iuris, tuique mancipI fieri poterit, si non hærebis in circulo omnibus patente, & contemto, id est, si D tuum auctorem, quem tibi proposuisti ad imitandum, non sequêris ita religiosè, vt nihil addas de tuo, nihil inuenias, nihil immutes: trita quædam, & vulgata, & omnibus exposita, & facilia, & ἐγκύκλια persequaris. *Non circa* autem scriptum offendi in omnibus libris manu scriptis. Quidam publicam materiam dicunt esse argumentum aliis poëtis intactum: quòd (inquiunt) priuati iuris erit, si quis ita tractet, vt postea nemo vel idem scribere ausit, vel melius possit: quod cōsequetur si sententias adhibebit non vulgareis, neque de medio sumtas. Ego quòd publicam materiam, argumentum aliis intactum volunt esse, non probo: cetera nihil ferè ab iis, quæ scripsi, discrepant.

NEC VERBVM VERBO, &c.] id est, & si non studebis verbum è verbo exprimere, vt religiosus, & fidus interpres: si non te præbebis ita sedulum, ac fidum interpretem, vt ne paululum quidem à tuo auctore discedere audeas. monet igitur hoc loco Horatius, ne eos, quos nobis proposuimus imitandos, aut è quibus argumentum scri- E bendi petimus, ita sequamur, vt interpretes, sed potius vt è fontibus eorum, iudicio, arbitrióque nostro, quantum, quóque modo videbitur, hauriamus. hoc enim se consilio vsum esse scribit M. Tull. & quidem iis ipsis verbis, quæ modo vsurpaui, in Stoicis imitandis, & in quæstione de officiis: quod item se fecisse scribit in orationibus inter se contrariis Æschinis, Demosthenísque conuertendis. *nec conuerti* (inquit) *vt interpres, sed vt orator, sententiis iisdem, & earum formis, tanquam figuris, verbis ad nostram consuetudinem aptis: in quibus non verbum pro verbo necesse habui reddere, sed genus omnium verborum, vimq; seruaui. non enim ea me annumerare lectori putaui oportere, sed tanquam appendere.* hoc autem præceptum ad elocutionem referendum est.

NEC DESILIES IMIT. IN ARCT.] id est, & si te non conijcies in eas angustias, videlicet nimiùm longè ab eo, quem tibi proposuisti ad imitandum, discedendo, vnde te explicare honestè non possis: vnde egredi vel turpe sit futurum, vel F operis natura, ac ratio non ferat. nam hæc cuiuscumque operis lex est, ne quid inchoatum relinquatur.

REFERRE] sic legendum: & ita habent duo omnium emendatissimi codices. geminatum autem est f. vt prima syllaba producatur: qualia sunt illa, *rettulit, subbigit, repperit, &c.* Ita autem loqui solemus, referre pedem ex aliquo loco, non proferre. Cæsar libr. 1. de bello Gallico. *tandem vulneribus defessi, & pedem referre, & quòd mons suberat mille passuum, eò se recipere cœperunt.* & lib. 10. epist. M. Tull. ad familiareis, Ser. Galba. *Cornu sinisterius, quod erat infirmius, vbi Martiæ legionis duæ cohortes erant, & cohors prætoria, pedem referre cœperunt.*

SCRIPTOR CYCLICVS] poëta nescio quis epicus, circumforaneus, circulator, rhapsodus, qui solebat suum carmen in corona recitare. nonnulli Antimachum significari putant: de quo M. Tull. in Bruto. *Nec enim posset idem Demosthenes dicere,*

quod

A *quod dixisse Antimachum, Clarium poëtam, ferunt: qui, cum conuocatis auditoribus legeret eis magnum illud, quod nouistis, volumen suum, & eum legentem omnes, præter Platonem, reliquissent, legam (inquit) nihilominus. Plato enim mihi vnus instar est omnium.* nonnulli, & ij quidem docti, poëtam quemdam alium, qui scripsit κυκλικὰ, sæpe ab interpretibus Græcis commemoratum, significari volunt, in quibus est M.A. Muretus. de hoc poëmate Philoponus in librum primum ἀναλυτικ. (vt vulgò citāt) ἔστι δὲ καὶ ἄλλο τι κύκλος ἰδίως ὀνομαζόμενον. ὃ ποίημα τινὲς μὲν εἰς ἑτέρους, τινὲς δὲ εἰς ὅμηρον ἀναφέρουσιν, &c. id est, Est enim aliud quiddam, quod propriè nominatur cyclus: quod poëma alij aliis, nonnulli Homero ascribunt. Ego auctores quosdam κυκλικοὺς ab Homeri scholiaste video citari ἰλ. γ. ἡ ἱστορία παρὰ τοῖς πολεμωνίοις, ἢ τοῖς κυκλικοῖς. id est, historia est apud Polemonios, aut cyclicos.

Fortvnam Priami] Antimachum non significari ab Horatio ex eo maximè intelligere licet, quod Antimachus bellum Thebanū scripsit: B quod multis annis ante Troianum gestum est: hic autem, quem reprehendit Horat. bellum Troianum: vt omittam, quòd principium poëmatis Antimachi hoc fuisse testantur Græci interpretes, Ἔννεπετε κρονίδαο διὸς μεγάλοιο θύγατρες. id est, Dicite Saturnij Iouis magni filiæ. cuius versus longè alia sententia est, quàm huius, quem hoc loco de Græco expressum profert Horat. Simeon Bosius putabat significari primum versum eiusdem Homeri ex parua Iliad. Ἴλιον ἀείδω, καὶ Δαρδανίην εὔπωλον, sequitur ἧς πέρι πολλὰ πάθον Δαναοὶ, θεράποντες Ἄρηος. id est, Ilium cano, & Dardaniam equis aptam, vel pulchris equis abundantem, Pro qua multa pertulerunt Græci, ministri Martis. ex qua interpretatione, propè ad verbum expressa, cuiuis qui linguam Græcam non didicerit, licet intelligere, quamobrem aliter sentiam.

Qvid tanto dign. f. h. pr. h.] tanto hiatu, nempe oris. ductum à tragœdis, qui interdum cum Agamemnonis, aut Atrei, & similium personarum parteis agerent, vt grandiloquentiores (si hoc nomine vti licet) viderentur, C quàm maximè hiabant. cùm sæpe exilem vocem, D miniméque tanto hiatu dignam mitterent. sic apud Lucianum sæpe vsurpatur illud μεγαλοχηνότας de tragœdis, id est, magnum hiantes. Præterea magnitudo & granditas verborum, seu grandiloquentia, videtur oris hiatum postulare. Itaque per oris hiatum, grandiloquentiam intelligimus, quæ constat ferè ex ampullis verborum.

Partvr. mont. nasc. &c.] prouerbiū in gloriosos ostentatores, & eos, qui magna de se exspectatione cōcitata, nihil ea dignum ad extremum afferunt. Athenæus lib. 14. scribit, Tacham regem Ægyptiorum, cùm Agesilaum Lacedæmoniorum Regem, breuis staturæ hominem, qui iccirco venerat, vt cùm eo belli societatem iniret, eique auxilium ferret, hoc intempestiuo ioco lacessisset, ὤδινεν ὄρος· ζεὺς δ' ἐφοβεῖτο· τὸ δ' ἔτεκεν μῦν, id est, parturiebat mons: at Iupiter metuebat, ille autem murem peperit: regno suo esse spoliatum, priuatúmque esse factum, alienato à se Agesilao, societatéque diremta, ac dissoluta.

Dic mihi Mvsa virvm] principium E Odyss. Ἄνδρα μοι ἔννεπε μοῦσα πολύτροπον, &c. Libet mihi hoc loco occasionem & ansam nacto ex P. Rōsardi, viri clariss. poëtæ Regij Franciade, poëmate Gallico, planè cum Iliade Homerica, & Æneïde Virgiliana comparando, versus aliquot Gallicos decerpere, eósque ab Io. Aurato viro singulari doctrina ornato, poëta Regio, Latinos factos, commentariorum meorum lectoribus legendos exponere, vt intelligant exteræ nationes quæ & qualia ingenia efferat nostra Gallia, & quantopere apud nos floreant bonæ litteræ, liberalésque doctrinæ. Primum autem ex principio primi libri paucos versus proferam, deinde Cassandræ vaticinium, quod constat nonaginta circiter versibus, ex eodem libro subijciam, vt omnes mortales litteris exculti maiore in dies huius diuini poëmatis legendi desiderio afficiantur, eiusque editionem vel à Rege nostro Carolo nono, vel ab ipso Ronsardo precibus & votis omnibus flagitent. Sic igitur poëma suum orditur poëta noster Ronsardus.

F

Musa tenens summas Parnassi in vertice sedes,
Nunc adsis, oriq́; fauens illabere nostro,
Dum memoro prima ductos ab origine reges
Franconis: qui Troiugena satus Hectore quondam
Astyanax, patrio sed dictus ab amne Camandrus.
Huius Troiugenæ tu dic mihi Musa labores,
Prœliaque: inuita quoties Iunone, & iniquo
Neptuno terra, pelagóque pericula vicit,
Antè Parisiacæ quam mœnia conderet vrbis:
At tu Rex animos, dignásque in carmina vireis
Carole da: in vestros opus hoc mihi surgit honores,
Argumentum ingens. mea ne mergatur in alto
Cymba, caue: tantas quæ nunc vaga fertur in vndas.

Muse qui tiens les sommets de Parnasse,
Entre en ma bouche, & me chante la race
Des Roys François yssus de Francion,
Enfant d'Hector Troyen de nation,
Qu'on appelloit en sa ieunesse tendre
Astyanax, & du nom de Scamandre.
De ce Troyen conte moy les assaulx,
Guerres, discours, & combien sur les eaux
Il a de foys en despit de Neptune,
Et de Iunon, surmonté la fortune,
Et sur la terre eschappé de perils.
Ains que bastir les grans murs de Paris.
Vous Charles Roy enflez moy le courage:
En vostre honneur i'entreprens cest ouurage
De long labeur, & gardez d'abismer
Ma nef qui flotte en si profunde mer.

A CASSANDRÆ VATICINIUM de Franconis casibus, ex primo libro Franciados Petri Ronsardi, Io. Aurato poëta Regio interprete.

Troiugena, auspiciis cuius felicibus olim
Clara futurorum video tot nomina regum,
Magnanimûmq; ducum, populis armisq; potentum:
Disce memor, me vate, sacer quam concitat error,
Qui te cumque manent venturo tempore casus,
Quo deus usque sinit: veniet quæ cætera dicet
Ordine nympha tibi, vacua cum nudus arena
Æger, inops rerum, confractus membra iacebis,
Naufragum ut in gelido proiectum littore corpus.
B *Qualis ab arboreo succrescit stirpe sub auras*
Surculus, incumbens operi, quam carpsit acuto
Frondator ferro, & trunco succîdit ab imo,
Vnde grauis malus, temo aut fabricetur aratri
Mensibus hibernis, niuibus cum & sparsa, pruinis,
Grandinéque horret humus, latet in radice recisa
Abdita, nec libro suboles caput exserit udo,
Donec vere sui nemoris renouante senectam,
Vna locum supplet vacuum generosa propago,
Frondosisque comis proauitas suscitat umbras
Luxurians, lætúmque caput sub nubila tollens.
Tu quoque bis captæ felicia germina Troiæ
Vberibus renouas foliis, rediuiuáque fundens
Brachia Troianum tolles ad sidera nomen,
Regum progenitor, per quos subuersa resurgent
Pergama, & Argolicas spernent viuacia flammas,
Postquàm olim victrix, armisq; & legibus æquis
Gens tua per domitum sua sub iuga miserit orbem.
Tu tempestates sæuas & prœlia mille
Dura feres, caput obiectans: sed Gallica tandem
Clara manent populis victorem sceptra subactis.
C *Regia deinde tua nascetur origine proles:*
Cui par sub magno surget non altera cælo,
Vis Pharamondorum, Clouiorum, Childericorum,
Lodoïciq; pij, ClaudI, fortésque Pepini,
Clari omnes armis reges, victricia quorum
Agmina Idumæas gestabunt vertice palmas.
Sed tamen ante omneis surget Rex maximus vnus,
Diuorum genus & magni ætheris incrementum,
Filius Henrici, bello insuperabilis olim,
Et Catharina tuus: cuius sub pectore cunctæ
Virtutes ponent facto velut agmine sedem.
Carolus huic magnum fama per sæcula nomen:
Nomine sed maior gestarum gloria rerum,
Annis pæne puer, genitoris & orbus ademti
Ante diem: cui fida tamen custodia matris
Rite regens tenerum, monitisq; salubribus augens,
Et felix vigor ingenij maturior æuo
Turbatas odiis pacabunt tristibus vrbeis,
Et populos furiis in se discordibus actos.
At simul hunc maturà virum firmauerit ætas,
Et latus armatum validus præcinxerit ensis,

LA PROPHETIE DE Cassandre des fortunes de Francus, prinse du premier liure de la Franciade de P. de Ronsard. D

Prince Troien, de qui dés meinte année
I'ay bien preueu la belle destinée,
Tige de Ducs, de Roys, & d'Empereurs,
Grands aux combats, des peuples conquereurs:
Entends de moy d'esprit toute rauie,
La plus grand part des gestes de ta vie.
Dieu me deffend de te chanter le tout:
Tu en sçauras commencement & bout
Par vne nymphe, apres que le naufrage
T'aura iecté tout nud sur le riuage,
Froissé, cassé, sans ayde, & sans support,
Comme vn corps froid estendu sur le bord.
Or tout ainsi qu'en parfaict' accroissance
Le reiecton de l'arbre prend naissance, E
Qu'vn bucheron à l'ouurage panché,
A fleur de champ, de son fer a tranché,
Pour faire vn mas, ou bien vne charrüe
Au mois d'hyuer, quand la terre est chenue,
Blanche de neige, & de gresle qui poingt:
Le reiecton se cache & ne sort point:
Mais au printemps renouuellant son estre
Seul prend la place au lieu de son ancestre,
Et fait reuiure en son bois ses ayeux,
Leuant son chef fueillu iusques aux cieux:
Ainsi tu es de Troie saccagée
Le reiecton: à la cyme chargée
De fueille & fruict, qui doibs par ton moyen
Iusques au Ciel pousser le nom Troien,
Pere de Roys, qui en despit des flames
Des Grecs veincqueurs, referont noz Pergames,
Ayant par force & iustice domté
Le monde entier d'vn & d'autre costé.
Tu passeras meinte dure tempeste,
Et meint combat ennemy de ta teste.
Mais à la fin par bataille tu doibs F
Vaincre soubs toy tout le peuple Gauloys.
De toy doit naistre vne race Royalle,
Qui soubs le ciel n'aura point son egalle,
Des Pharamonds, Cilderics & Clouis,
Des Claudions des Pepins, des Louis,
Princes guerriers, dont les belles armées
Auront au chef les palmes Idumées.
Vn Roy viendra des cieux le fauory,
Fils d'vn grand prince, inuincible Henry,
Et d'vne Roine accorte Catherine:
Roine qui doibt loger en sa poitrine
Toute vertu, CHARLES sera son nom:
Dont les hauts faicts passeront le remom,
Bien ieune d'aage, orphelin de son pere,
Estant conduict des conseils de sa mere,
Et d'vn aduis heureusement bien né
Appaisera son peuple mutiné,
Qui furieux, par les villes Françoises
Bouillonnera de sectes & de noises.
Mais aussi tost que la viue vertu

Armera

A *Fortibus inque humeris thoracis stridor aheni*
Horruerit strepitans pro vita & honore suorum.
Florenteis tangens annos, magis ille pudore,
Quàm stipante metu tutus, leget agmine terras
Belligero, & dux alba nigros defiget ad Indos
Signa suum Oceano claudens vtrinque laborem.
Iam mihi quadrupedans sonus exauditur equorum,
Pulsantum ære solum, iam regia signa ferenteis
Armigeras acies, iuuenilis robora pubis,
Ordine prospicio longo: fulgentibus armis
Terra riget, hastisq; manus, latera ensibus horrent:
Sæuus inest furor his, & sæua minacibus ira
Vultibus, & sola sub pedibus concussa tremiscunt,
Compositis gradibus præeuntia signa sequentum,
Qualis ad imperium venti procedit in alto
Vndarum legio, cursuque ferente secundo
Post alios alij voluuntur in ordine fluctus,
Donec agens tandem validi vis incita flatus
Depulit impulsos extremam ad littoris oram.
Non ille audebit regi se opponere quisquam
Bellanti, siue ipse pedes peditum ante maniplos
B *Ibit ouans longi crispans vibrantia conti*
Robora, seu campum pedibus pulsabit equinis,
Calce rigente premens armos pernicis Iberi,
Puluere fœdatus vultus, aptánsque lacerto
Multa cæde rubro gladij splendentis acumen,
Non secus ac quondam segetis per plana feracis,
Densi falce cadunt maturæ messis acerui:
Atque aliis alij super agglomerantur, ab æstu
Torrida cum portant sub tectum farra coloni:
Sic reuoluta ruent sub lato corpora ferro
Multa simul cumulata solo: pauor vndique & horror
Illius & dextram, & ferrum ferale sequentur.
Vt tamen eius erit metuenda rebellibus ira
Gentibus, horrendæ quas fulmine proteret hastæ:
Sic victis clemens populis victoria parcet,
Temperet vt vireis leni pietate seuerus.
Carolus hic claros cælistellantis ad axeis
Facta sua, & Troas proauos, Phœbo auspice, mittet.
Post vbi longæuæ venient iam tædia vitæ,
Alter vt in magno sol effulgebit Olympo.
Ergo age nunc alacri, Franco, loca mente relinquens,
C *Ne tua tot claros ignauia lenta nepotes*
Obruat, æternis, æuo veniente, tenebris,
Perge celer, quò fata vocant, superiq; secundi.

Armera ce Roy du fort glaiue pointu, D
Et qu'on voirra pour l'honneur de ses Gaules
Le corselet craquer sur ses espaules,
Ayant la fleur de la ieunesse attaint,
De ses subiects plus honoré que craint:
Ira couurir le monde de gendarmes,
Et plantera iusqu'aux Indes ses armes,
De l'Ocean limitant ses trauaux.
I'enten desia le pié de ses cheuaux
Frapper la terre, & dessoubs ses bannieres,
Aller de rang les Ieunesses guerrieres.
Ayant le dos herissé de harnois,
Le flanc d'espée, & la main de long bois.
Eux menassant d'vne effroyable face
Les ennemis, feront trembler la place
Dessoubs leurs pieds, en ordre se suiuants,
Comme les flots marchent dessoubs les vents
L'vn apres l'autre, & de suite esbranslée
S'en vont roulants par la pleine salée
Iusques à tant que le venteux effort
Les ait poussez contre le front du bord.
Nul n'osera se trouuer en bataille E
Contre ce Roy, soit que pieton il aille
Deuant les siens, d'alegresse tout plein,
Crespant les plis d'vne picque en la main:
Soit qu'a cheual il frape la campaigne,
Piquant les flans d'vn beau genet d'Espaigne,
Couuert de poudre, ayant pendu au bras
Vermeil de sang, le tranchant coutelas:
Ainsi qu'on voit tomber soubs la faucille
Meinte Iauelle en la pleine fertile
L'vne sur l'autre, alors que la saison
Fait emporter les bleds en la maison,
Ainsi tombera dessoubs sa large espee
Meint corps, meint bras, meinte teste coupée
Roulante à terre: vn horreur, vn effroy
Suiuront le glaiue & la main de ce Roy.
Mais tout ainsi qu'aux rebelles courages
Fera sentir l'effort de ses orages,
Il sera doux au peuple surmonté,
Ayant la force ensemble & la bonté.
Ce Charles Roy iusqu'aux flammes celestes
Fera voller nostre race & ses gestes: F
Puis estant soul de ce monde enuieux,
Comme vn Soleil reluira dans les cieux.
Pource Francus alaigrement desplace:
N'estouffe point vne si belle race
Par ton seiour, & marche sans effroy,
Ayant les yeux si dextrement pour toy.

ANTIPHATEM] Antiphates, rex Læstrygonum, à quibus Vlysses, eiúsque socij ad vnum discerpti essent; nisi funibus anchorarum præcisis quamprimùm è portu soluissent, seséque in altum recepissent: quo ex periculo tamen non omnes naues seruatæ sunt, sed aliquot cum vectoribus perierunt. narrantur hæc ab Vlysse ὀδ. κ. Δὴ τότ' ἐγὼν ἑτάρους προΐειν πεύθεσθαι ἰόντας, &c. id est, Tũ ego socios præmisi, vt exquirerent, & explorarent, &c.

SCYLLAMQVE] Scylla (vt scribit interpres Hom. ὀδυσ. μ.) Phorcynis, & Hecatæ filia: cuius latera catulis latrantibus succincta fuisse dicuntur. re vera Scylla vortex aquarum fuit, cui saxa volubilia, vagáque suberant. alij rupem, seu scopulum esse dicunt. Homerus autem libro Odyss. suprà commemorato, eam describens, ait vocem mittere voci catuli nuper admodum nati simillimam: ipsam monstrum esse ingens, & immane, & vel Deo immortali formidolosum, pedes habere duodecim, omneis ad ingressum ineptos: siquò autem ire velit, eò pennis volare, non pedibus ambulare: sex ei colla esse longa, & in vnoquoque eorum caput inesse horribili aspectu, in ore triplicem dentium ordinem crebrorum, & cruentorum. cetera ex Homero pete: cuius hi sunt versus, Ἔνθα δ' ἐνὶ Σκύλλη ναίει, δεινὸν λελακυῖα, Τῆς ἤτοι φωνὴ μὲν ὅση σκύλακος νεογιλλῆς, Γίνεται, αὐτὴ δ' αὖτε πέλωρ κακός,

A οὐδέ κέ τίς μιν γηθήσειεν ἰδὼν, οὐδ' εἰ θεὸς ἀντιάσειεν, &c. M. Tul.orat.de Harusp.responsis, *Quam Scyllam tam eminentibus canibus, tamq; ieiunis poëtæ fingendo exprimere potuerunt, quam quibus istum videtis Gelliis, Clodijs, Titijs rostra ipsa mandentem?* Idem Verr. de suppliciis, *Hoc infestior nautis Verres, quàm Scylla, quod multo se pluribus, & maioribus canibus succinxerat.* De Scylla lege Appollonium libr. 4. Argonaut. & interpretem.

CVM CYCLOPE] ὀδυσ.ι. Polyphemi, & Cyclopum fabula narratur. Homer. Ἔνθα δ' ἀνὴρ ἐνίαυε πελώριος, ὅς ῥά τε μῆλα Οἶος ποιμαίνεσκεν ἀπόπροθεν, οὐδὲ μετ' ἄλλους Πωλεῖτ', ἀλλ' ἀπάνευθεν ἐὼν ἀθεμίστια ᾔδη. Καὶ γὰρ θαῦμ' ἐτέτυκτο πελώριον, οὐδὲ ἐῴκει Ἀνδρί γε σιτοφάγῳ, &c.

NEC REDITVM DIOM. AB INTERITV] id est, nec reditum Diomedis à bello Troiano, aut aliam narrationem, nimis longè repetit. Antimachum obscurè reprehendit, qui poëma suum de Diomedis casibus conscriptum, ab interitu Meleagri patrui orsus est. Meleager Tydei frater fuit, OEnei filius: qui, cum aprum Calydoniũ B interfecisset, eiúsque pellem, & caput, Atalantæ amicæ suæ donauisset, Thestiadæ eius auunculi vtrumque illi ademerunt, & Meleagro insidias compararunt. Quare cognita ille eos interfecit. propter quam causam Pleuronij Calydoniis bellum intulerunt. Althæa Meleagri mater ob fratrum suorum cædem filio irata, eum exsecrata est, eíque interitum exoptauit. Cùm Calydon postea à Curetibus oppugnaretur, neque iam Calydonij impetum hostium sustinerent, Meleager neque patris, neque matris iam placatæ rogatu opem ferre patriæ voluit. flexus tandem, & victus Cleopatræ vxoris precibus, hosteis à mœnibus Calydonis propulsauit, ac profligauit, periculóque patriam liberauit. Althæa autem odio in filium pristino renouato, facem ei à Parcis donatam, qua eius vita definiebatur, inflammauit, & consumsit. quo facto ille interiit. vide Homer. & Eustat. ἰλιάδ.ι.

NEC GEMINO] Iupiter Ledæ amore captus, sub cycni specie rem cum ea habuit. ex hoc concu C bitu Leda ouum peperit, idque in capsam quandã cõdidit, ex quo postea Pollux, & Helena nati sunt. Castor autem, & Clytemnestra ex altero, quod illa à Tyndaro compressa ediderat, exstiterunt. Quamuis igitur Helenę raptus Græcis belli Troiani causam prębuerit, non tamen Homerus ab ouo illo, ex quo exclusa Helena est, id est, non tam ex alto rem repetit, neque vsque à capite arcessit, sed ab ira Achillis egregium illud, & immortale poëma orditur. Irasci autem cœpit Achilles paullo ante vrbis Troiæ exscidium.

ET IN MEDIAS RES, &c.] in medias res ita rapit auditorem, vt is earum principium non desideret. nam quæ antecesserunt vrbis Troiæ expugnationem, & iram Achillis, ea miro poëtæ artificio, seu ingenio, seu vtroque in libris deinceps sequentibus occasione arrepta narrantur. nonnulla etiam, quæ in Iliade locum habere non videbantur, in Odysséa referuntur.

MENTITVR] verisimiliter. nam docuit alios Homerus ita falsa dicere, & mentiri, quemadmodum oportet, inquit Aristot. lib. de poët.

QVÆ DESPERAT TRACTATA] id est, D quæ videt nullum orationis nitorem, neque ornatum capere, si à se tractentur, ea prætermittit.

SI PLAVS. EGES AVL. MANENTIS] id est, si spectatorem cupis tibi contingere, qui tantisper spectet, donec aulæa (quibus obtenditur, ornatúrque scena, seu theatrum potius) remoueantur: qui non discedat è cauea antequàm aulęa sublata sint, &c. plausorem appellat, spectatorẽ plausu fauentem. vide sup. in epist. ad Aug. lib. 2. ad illum locum, *Quattuor, aut plureis aulæa premuntur in horas.*

ET VSQVE SESSVRI] ab hoc verbo *sessorẽ* nominauit spectatorem, epist. ad Iul. Flor. lib. 2. *In vacuo lætus sessor, plausórq; theatro:* & sedilia, sedes, vnde spectabant. hoc libro infrà, *Nondum spissa nimis complere sedilia flatu.*

DONEC CANTOR, VOS PLAVD. DICAT] id est, donec peracta ab histrione sit fabula. M. Tullius vsurpauit translatè in Catone. *neque enim histrioni, vt placeat, peragenda est fabula: modò in quocumque fuerit actu probetur: neque sapienti, vsque ad plaudite veniendum: breue enim tempus ætatis satis est longum ad bene, honestéque viuendum.* cantorem autem pro actore, seu histrione posuit. E

DECOR] id est, τὸ πρέπον, decorum.

MOBILIBVS] non leuibus, aut inconstantibus, vt quidam putat, sed quæ variatis ætatibus immutantur.

REDDERE QVI VOCES] puer, qui scit iam ad interrogata, & ad ea, quæ audiuit, respondere. sic loquitur Virgil. Æn. 1. *cur dextræ iungere dextram Non datur, ac veras audire, & reddere voces?* & Catull. de Thet. & Pelei nupt. *Nec missas audire queunt, nec reddere voces.*

IRAM COLLIG. AC PONIT TEM.] temerè irascitur, & temerè placatur. Ter. in Hecyra. *Pueri inter sese quàm pro leuibus noxis iras gerunt? Quapropter? quia enim, qui eos gubernat, animus, infirmum gerunt.*

CVSTODE] pædagogo. idem sat. 4. lib. 1. *Dum custodis eges.* & sat. 6. *Ipse mihi custos incorruptissimus omneis Circum doctores aderat.* & infrà. *An custos, famulusq; dei Silenus alumni.* F

ET APRICI GR. C.] & campo aprico. Apricus locus, à sole apertus, à Græco vocabulo φρίκη, quod horrorẽ significat, appellatur, quasi ἄφρικος, id est, sine horrore, videlicet frigoris. Hæc ferè Festus.

CEREVS IN VITIVM FLECTI] cereus flecti, ex eorum genere est, quæ annotauimus suprà ad Od. 8. libr. 4. significat autem hoc loco mollem, & flexibilem. Itaque *cereus in vitiũ flecti*, id est, flexibilis ad vitium. nihil enim mollius cera: nihil, quod facilius sequatur, quocumque ducas: nihil, quod magis arbitrio nostro fingatur. Itaque Platonis lib. 9. de repub. cùm apud eum Socrates, Glauconem, feram quandam animo depingere iussisset, variam, & multorum, ac dissimilium capitum, ex quibus alia cicuribus bestiis, alia feris conueniant, ita respondet Glauco, δεινοῦ πλάστου τὸ ἔργον· ὅμως δὲ ἐπειδὴ εὐπλαστότερον κηρὸς καὶ

τῶν

A τῶν τοιούτων, ὁ λόγος, πεπλάσθω, id est, *miri cuiusdam, & sollertis artificis opus: Veruntamen quoniam oratio facilius, quàm cera, & cetera id genus, in quaslibet formas fingi, & flecti potest, esto tibi ficta.* quem Platonis locum videtur M. Tull. lib. 3. de oratore expressisse, his verbis, *Nihil est enim tam tenerũ, neq; tam flexibile, neque quod tam facile sequatur, quocumque ducas, quàm oratio.* Idem eod. lib. *sed verba nos cum iacentia sustulimus, sicut mollissimam ceram ad nostrum arbitrium formamus, & fingimus.*

VTILIVM TARD. PROV.] sic Aristot. ῥητορ. β. φιλοχρήματοι δ' ἥκιστα, διὰ τὸ μήπω ἐνδείας πεπειρᾶσθαι. i. *nimiùm pecuniæ amãtes, aut cupidi sunt iuuenes propterea q nondũ egestatis incõmodum experti sunt.*

SVBLIMIS] elatus, & ferox. sic Aristot. ibidẽ, καὶ φιλότιμοι μέν εἰσι, μᾶλλον δὲ φιλόνικοι. ὑπεροχῆς γὰρ ἐπιθυμεῖ ἡ νεότης. ἡ δὲ νίκη ὑπεροχή τις, id est, *& ambitiosi quidem sunt, sed magis vincẽdi cupidi. præstantiam enim excellentiámque expetit ætas florens: at victoria, excellentia quædam est.*

ET AM. RELINQ. PERN.] sic Aristot. eodem lib. εὐμετάβολοι δὲ, καὶ ἁψίκοροι πρὸς τὰς ἐπιθυμίας· καὶ σφόδρα μὲν ἐπιθυμοῦσι, ταχὺ δὲ παύονται, id est, mutabi-
B les autem sunt, & in cupiditatibus satietate, ac fastidio citò afficiuntur, & cùm vehementer concupiscunt, tum celeriter concupiscere desinunt.

CONVERSIS STVD.] cum ætate conuertuntur studia, & naturæ. iccircò mobileis naturas suprà appellauit, vt dixi.

ÆTAS VIRILIS] quæ media, & constans appellatur.

QVÆRIT OPES] quærit opes, id est, quærit diuitias tum ad vsus vitæ necessarios, tum ad perfruendas voluptates: quòd si maiore paullo sit animo, in eo pecuniæ cupiditas spectat ad opes, & ad gratificandi facultatem, & ad magnificos apparatus, vitæque cultum cum elegãtia & copia, vt scribit M. Tull. de offic. lib. I.

ET AMICITIAS] sunt enim amici optima & pulcherrima vitæ supellex, vt ait idem M. Tull. in Lælio.

INSERVIT HONORI] studet ambitioni: in studio honorum occupatus est. Arist. φιλοτιμοῦνται
C πρὸς ἄλλους. sic autem loquitur M. Tull. proœmio lib. 2. de off. *postea quàm honoribus inseruire cœpi, méque totum reip. tradidi, &c.*

QVOD MOX MVT. LAB.] cuius mox eum pœniteat. Terent. Andr. *Haud muto factum.*

VEL QVÒD QV. ET INV. &c.] magnum hoc in primis, & graue senectutis incommodum, & ad quærendum omni studio incumbere, & ab vtendo abhorrere.

INVENTIS] quæsitis, partis. Terent. Heaut. *inueniendus est Aliquis, labore inuenta meo cui dẽ bona.*

AC TIMET VTI] sic Aristot. ibid. ἀνελεύθεροι. ἓν γάρ τι τῶν ἀναγκαίων ἡ οὐσία. ἅμα δὲ καὶ διὰ τὴν ἐμπειρίαν ἴσασιν ὡς χαλεπὸν τὸ κτήσασθαι, καὶ ῥᾴδιον τὸ ἀποβαλεῖν, id est, *auari sunt senes, atque illiberales. facultates enim in rebus, ad victum, cultumq; necessariis: numerãtur: simulq; vsu didicerunt, quàm difficile sit inuenire, quã facile rursus amittere.*

VEL QVOD RES OMN. TIM. G.] Aristotel. ibidem κατεψυγμένοι γάρ εἰσιν. οἱ δὲ νέοι θερμοί. ὥστε προωδοποίηκε τὸ γῆρας τῇ δειλίᾳ. ὁ γὰρ ὁ φόβος κατάψυξίς τίς D
ἐστι, id est, *frigent enim senes: iuuenes autem calent. itaque ad timiditatem senectus quodammodo viam munit. Nam & metus ipse refrigeratio quædam est.*

MINISTRAT] administrat, gerit.

SPE LONGVS] longinqua sperans, exempli causa, consilia capiens, quæ in longum tẽpus conferantur, cùm breue admodum ei vitæ spatium sit reliquum. nemo enim tam senex est, vt se annum non putet posse viuere. ita suprà *spem longam* dixit, ad Sextiũ Od. 4. li. I. *Vitæ summa breuis spem nos vetat inchoare longam.* & ad Leuconoën, Od. XI. eiusd. *spatio breui Spem longam reseces.* Arist. tamen ibid. ita de senib. ζῶσι τῇ μνήμῃ μᾶλλον, ἢ τῇ ἐλπίδι, id est, viuunt memoria potius, quàm spe.

INERS] segnis, & ad agendum ineptus, ætatis vitio. Arist. ibid. οὐ πρακτικοὶ κατὰ τὰς ἐπιθυμίας, ἀλλὰ κατὰ τὸ κέρδος. non sunt ad agendum apti ob cupiditates, sed ob lucrum. vel sic, ad agendum non impellit eos cupiditas: sed lucrum.

AVIDVSQVE FVTVRI] Aristotel. ibidem καὶ φιλόζωοι, καὶ μάλιστα ἐπὶ τῇ τελευταίᾳ ἡμέρᾳ, διὰ τὸ τοῦ ἀπόντος εἶναι ἐπιθυμίαν· καὶ, οὗ δὲ ἐνδεεῖς, τούτου μάλιστα ἐπιθυμοῦσι, E
id est, & vitæ sunt cupidi, idque maximè decurso propemodum vitę curriculo, propterea quod eius rei, quæ abest, cupiditas est. Itaque, quo egent, id maximè concupiscunt.

DIFFICILIS] δύσκολος, morosus. M. Tull. in Catone. *at sunt morosi, & iracundi, & difficiles senes.*

QVERVLVS] μεμψίμοιρος, Aristotel. senes ὀδυρτικοὺς appellat, quod idem valet.

LAVDATOR TEMPORIS ACTI SE PVERO] Aristot. ibid. διατελοῦσι γὰρ τὰ γενόμενα λέγοντες. ἀναμιμνησκόμενοι γὰρ ἥδονται, id est, *res præteritas numquam narrare intermittunt. lætantur enim, cum eas memoria repetunt.*

CENSOR, CASTIG.] nonnulli libri veteres habent conuerso ordine *castigator, censorq;.*

MVLTA FERVNT ANNI VENIENTES, &c.] *anni venientes* appellantur ab Horatio, vsque ab incunabulis ad corroboratam, & mediam ætatem: *recedentes* autem vsque à media ætate ad rogum. commoda porrò accipio, florem ætatis, velocitatem, vireis corporis, pulchritudinem, hilaritatem, bonam valetudinem, sensus integros, ac vegetos: quæ omnia ferè adimit hominibus senectus, atque in eorum locum reponit rugas & canitiem, pedum tarditatem, infirmitatem, ac debilitatem, deformitatem, tristitiam, morbos, cęcitatem, surditatem, obliuionem, stuporem, & cetera mala. quod item elegantissimè exponit Xenocr. in Axiocho, his verbis, εἶτα λαθὸν ὑπεισῆλθε τὸ γῆρας· εἰς ὃ πᾶν συρρεῖ τὸ τῆς φύσεως ἐπίκηρον, καὶ δυσαλθές. κἂν μή τις θᾶττον, ὡς χρέος, ἀποδιδῷ τὸ ζῆν, ὡς ὀβολοστάτις ἡ φύσις ἐπιστᾶσα ἐνεχυράζει τοῦ μὲν ὄψιν, τοῦ δ' ἀκοήν, πολλάκις δὲ ἄμφω· κἂν ἐπιμένῃ τις, παρέλυσεν, ἐλωβήσατο, παρήρθρησεν, id est, deinde furtim subit senectus, in quam, quicquid habet natura Acherunticum, debile, sanatu difficile, ac desperatum, confluit. Quòd nisi quis sat citò vitam, vt æs alienum, reddat: instans, vt fæneratrix, natura pigneratur ab hoc videndi sensum, ab illo auditum, sæpenumero vtrumque.

Hhh iij Quòd

A Quòd si quis diutius manserit in vita eneruat, mutilat, membra luxat, ac debilitat. sic Diphilus apud Stobæum Ἅπαντά τ' ἐργαζόμενος ἀσθενέστερα πολιὸς τεχνίτης ἐστὶν ὁ χρόνος, ὦ ξένε· Χαίρει μεταπλάττων πάντας ἐπὶ τὰ χείρονα. id est, Omnia efficiens infirmiora canus artifex tempus est, o hospes. Gaudet conuertisse omneis homines in deterius. Cum his congruunt illa, quæ sunt apud Herod. Thal νῦν γὰρ ἄν τι καὶ ἀποδέξαιο ἔργον, ἕως νέος εἶς ἡλικίην· αὐξανομένῳ γὰρ τῷ σώματι συναύξονται καὶ αἱ φρένες: γηράσκοντι συγγηράσκουσι, καὶ ἐς τὰ πρήγματα πάντα ἀπαμβλύνονται: id est, Nunc enim aliquod facinus edere possis, dum iuuenis es. Nam vnà cum crescente corpore crescit etiam mens: & cum senescente, senescit, & ad res omneis obtunditur. Aliter autem dixit sup. epist. ad August. *annos recurrenteis.* significatur enim illo loco annorum, & aliorum temporum natura, quę vbi occiderunt, renascuntur: quemadmodum declarat Oda illa 7. lib. 4. *Diffugêre niues, redeunt, iam gramina campis, &c. Immortalia ne speres, monet annus, & almum Quæ rapit hora diem: Frigora*

B *mitescunt Zephyris: ver proterit æstus, Interitura, simul Pomifer auctunnus fruges effuderit: & mox Bruma recurrit iners. Damna tamen, &c.* Atque hæc annorum, & mensium, & dierum morientium, ac renascentium ratio declarat illud ænigma: Εἷς ὁ πατήρ, παῖδες δὲ δυώδεκα. τῶν δὲ ἑκάστῳ Παῖδες τριήκοντα διάνδιχα εἶδος ἔχουσαι. Αἱ μὲν λευκαὶ ἔασιν ἰδεῖν, αἱ δ' αὖτε μέλαιναι. Ἀθάνατοι δέ τε οὖσαι, ἀποφθινύθουσιν ἅπασαι. id est, (vt ad verbum interpreter) *vnus pater est: filij autem duodecim. horum autem vnicuique filiæ sunt triginta, formis dissimiles, aliæ quidem aspectu candidæ, aliæ verò nigræ. Cum sint autem immortales, moriuntur omnes.* Si quis autem totidem versus Latinos Græcis respondenteis postulabit, age, mos ei à nobis geratur. *Bis sex sunt nati patris vnius: & decies tres Forma dissimiles illorum à stirpe profecti, Nigri alij albi contra alij. cum autem Libitinæ Exsortes omnes sint, intereunt tamen omnes.* significatur autem annus, qui constat duodecim mensibus: quorum vniuscuiusque dies sunt triginta, &c.

ADIVNCTIS] appositis, & accommodatis

C ætati.

AVT AGITVR RES IN SCENIS, AVT] quædam sunt agenda in scenis: éstque id, quod dicit Arist. διὰ τῆς ὄψεως, id est, rebus in conspectu positis: quędam propterea quòd sint nimis atrocia, aut horribilia, aut visu fœda, aut incredibilia, non sunt coram agenda, sed ea satis est ab histrione, quasi intus acta sint, renuntiari: & hoc modo misericordiam commouent, aut terrorem animis inferunt ἐκ συστάσεως τῶν πραγμάτων.

SEGNIVS IRRIT. ANIMOS] minus afficiunt animos, quæ sunt audita, quàm, quæ sunt visa, aut spectata. Lucianus in Herodoto, ex Herod. vt proximè planum fiet, τὰ δι' ὀμμάτων φαινόμενα, πιστότερα εἶναι τῶν ὤτων δοκεῖ. id est, quæ oculis cernuntur, certiora videntur esse, quàm quæ audiuntur. licet hunc versum Horatianum etiam ad hanc sententiam accommodare, ea, quæ oculis cernuntur, magis nos afficere, quàm quæ audiuntur. sic M. Tull. epistola 1. libr. 6. ad Torquat. *Nam & si, quocumque in loco quisque est, idem est ei sensus, & eadem acerbitas ex interitu rerum & publicarum, &* D *suarum, tamen oculi augent dolorem, qui ea, quæ ceteri audiunt, intueri coguntur, nec auertere à miseriis cogitationem sinunt.* Idem epistola 4. ad eundē eod. lib. *Equidem nos quòd Romæ sumus, miserrimum esse duco, non eò solum, quòd in omnibus malis acerbius est videre, quàm audire, sed etiam, &c.* Sic tragicus ille: τῶν πραχθέντων τὰ μὲν ἄλγιστ' ἄπεστιν. ἡ γὰρ ὄψις οὐ πάρα. id est, eorum, quæ acta sunt, tristissima & luctuosissima absunt. aspectus enim non adest. Puto tamen hanc esse Horatij sententiam, incertiora esse, & difficilius credi, quæ audiuntur, quàm quæ oculis cernuntur. & contrà, certiora esse, & facilius credi, quæ oculis cernuntur, quàm quæ auditu sentiuntur. Atque, vt hæc vera sunt, ita & illud est verissimum, oculis difficilius fidem fieri, quàm auribus: hoc est, oculos minus esse facileis ad credendum, quàm aureis, & maiorem efficacitatem, quàm audiendi sensum, desiderare. Nam aspectus quidem vnà cum iis, quæ oculis subijciuntur, concurrit, & conspirat: auditum verò facile est verbis artificiosis, & numerosis attollere, suspensúmque tenere, & falsis rationibus capere, E ac fallere. Verbi gratia Homerus contentionem describens ita magnam facit, vt caput cælo tangat, & tamen humi vno tempore pedes ponat: atque hæc credit auditor Homerum legens: quod fictor, aut pictor consequi non possit, quia tantam imaginem, aut statuam oculis spectatorum subijcere non possit. Hæc Dionis Chrysostomi sunt ferè, oratione Olympica. locum indicabo, καὶ δὴ τὸ λεγόμενον ὡς ἔστιν ἀκοῆς πιστότερα ὄμματα, ἀληθὲς ἴσως· πολύγε μὴν δυσπειθέστερα, καὶ πλείονος δεόμενα ἐνεργείας. ἡ μὲν γὰρ ὄψις αὐτοῖς ὁρωμένοις ξυμβάλλει. τὴν δ' ἀκοὴν οὐκ ἀδύνατον, ἀναπτερῶσαι, &c.

FIDELIBVS] oculos iccirco fideleis appellat, quia quæ cernuntur magis valent ad fidem faciendam, quàm quæ audiuntur, vt scribit Herodotus in Cliône., ὦτα γὰρ τυγχάνει ἀνθρώποισιν ἐόντα ἀπιστότερα ὀφθαλμῶν, id est, aures enim hominibus minus sunt fideles, quàm oculi. quibus hoc significatur, minus credi ab hominibus ea, quæ audiuntur, quàm quæ cernuntur, vt paullo antè diximus. *Incertos* alia ratione appellauit epist. 1. lib. 2. F

NON PROMES IN SCENAM] non produces in scenam: non constitues ante oculos spectatorum.

QVÆ MOX NARRET FAC. P.] quæ mox referat persona aliqua in scenam producta præsens, id est, extrà, & coram spectatoribus. nomen *præsens* opposuit illi aduerbio *intus.*

NEC PVEROS CORAM, &c.] de Medea suprà diximus.

AVT HVMANA PALAM] de Atreo, & Thyesta & suprà diximus nonnulla ad Oden 16. lib. 1. & res ita nota est, vt, qui hęc inculcare velit, lectorum opera, & otio abuti velle videatur. Iam hæc *promi in scenam, extrà, coràm, palam, à præsente narrari,* idem valent: quibus respondent è contrario, *intus narrari, tolli ex oculis.*

NEFARIVS] nefarij dicti à farre, quod adoreum est, vt vult Varro libr. 1. de vita populi Rom. quòd eo scelerati vti non debeant. hoc quoque idem

A idéad significat, quòd qui indigni sunt qui viuant, nefarij vocantur, inquit Nonius.

PROCNE] de Procne sup. ad Od. 12. lib. 4.

CADMVS IN ANG.] vide, quæ suprà de Peleo, & Cadmo coniunctè, leuiter attigimus.

INCREDVLVS ODI] quia ἀπίθανα, ἄλογα, μοχθηρά, ἀδύνατα, id est, non probabilia, ratione carentia, improba & nefaria, & quæ fieri nullo modo possunt. lege arist. περὶ ποιητικῆς.

NEVE MINOR QVINTO, NEV SIT PR.] Non est dubium, quin actus, partes fabulæ fuerint: quot actus in fabula fuerint, incertum atque obscurum. actum autem ab actu distinguere, id verò non parum difficile est, si Donato credimus: neque desunt viri docti, qui quamuis perspicuè aliter sentiat Horatius, quattuor actibus tantum constare fabulam posse dicāt, modò hi quattuor actus iustam fabulæ magnitudinem expleāt. ego video à M. Tull. & ceteris bonis scriptoribus, tertium, quartum, & extremum fabulę actum cōmemorari: quintum non reperi. idem scribens ad Qu. Fratrem lib. 1. tertium actum, extremum facere videtur his verbis: *Illud te ad extremum oro, & hortor, vt tamquam poëtæ boni, & actores industrij solent, sic, tu in extrema parte, & conclusione muneris, ac negotij tui diligentissimus sis, vt hic tertius annus, tamquam tertius actus, perfectissimus, atque ornatissimus fuisse videatur.* Ego Horatio, & Donato assentior, vt putem tragœdiam, & comœdiam quinque actibus constare debere.

B

REPONI] iterum doceri, vt sat. 10. lib. 1. *Nec redeant iterum, atque iterum spectanda theatris.* quidam legi volunt, *reposci*. aliter sup. *honoratum si forte reponis Achillem.*

NEC DEVS INTERSIT &c.] Aristot. lib. περὶ ποιητ. scribit, vtendum esse machina, seu machinatione: id est, deum esse adhibendum à machina, ad ea, quæ sunt extra fabulam, expedienda: quæ vel anteà facta sunt, neque hominem scire fas est, vel posteà futura sunt, & prædictionem, ac nuntiationem desiderant. Omnium enim rerum videndarum facultatem Diis attribuimus. verba Aristot. sunt hæc, φανερὸν οὖν ὅτι καὶ τὰς λύσεις τῶν μύθων

C ἐξ αὐτοῦ δεῖ τοῦ μύθου συμβαίνειν. καὶ μὴ, ὥσπερ ἐν τῇ Μηδείᾳ, ἀπὸ μηχανῆς, καὶ ἐν τῇ ἰλιάδι τὰ περὶ ἀπόπλουν· ἀλλὰ μηχανῇ χρηστέον ἐπὶ τὰ ἔξω τοῦ δράματος, ἢ ὅσα πρὸ τοῦ γέγονεν, ἃ οὐχ οἷόν τε ἄνθρωπον εἰδέναι, ἢ ὅσα ὕστερον, ἃ δεῖται προαγορεύσεως, καὶ ἀγγελίας. ἅπαντα γὰρ ἀποδίδομεν τοῖς θεοῖς ὁρᾶν. Cum Aristotele consentit hoc loco Horatius, qui vetat Deum ex machina adhibere, nisi nodus difficilis, & Deo dignus inciderit, id est, nisi talis difficultas exstiterit, vt sine machina exitus fabulæ non possit explicari. Exstant multa apud probatos auctores huius moris exempla, ac testimonia. Plato in Cratylo, εἰ μὴ ἄρα δὴ, ὥσπερ οἱ τραγῳδοποιοὶ, ἐπειδάν τι ἀπορῶσιν, ἐπὶ τὰς μηχανὰς ἀποφεύγουσι, θεοὺς αἴροντες, καὶ ἡμεῖς οὕτως εἰπόντες ἀπαλλαγῶμεν, ὅτι τὰ πρῶτα ὀνόματα οἱ θεοὶ ἔθεσαν, καὶ διὰ ταῦτα ὀρθῶς ἔχει. id est, *nisi vtique, quemadmodū tragœdiarum scriptores, posteaquam nodus aliquis inciderit, ad machinas confugiunt, deos attollentes: nos quoque, vbi dixerimus deos prima nomina rebus imposuisse, atque iccircò ita rectè se habere, quasi nostro munere defuncti, discedamus.* M. Tull. lib. 1. de nat. Deorum, *Quod quia quemadmodum natura efficere sine aliqua mente possit, non videtis, vt tragici poëtæ, cum explicare argumenti exitum non potestis, confugitis ad Deum.* Arist. 1. τῶν μετὰ τὰ φυσικὰ, Ἀναξαγόρας τε γὰρ μηχανῇ χρῆται τῷ νῷ πρὸς τὴν κοσμοποιίαν, ὅταν γὰρ ἀπορήσῃ διὰ τίνα αἰτίαν ἐξ ἀνάγκης ἐστὶ, τότε ἕλκει αὐτόν· ἐν δὲ τοῖς ἄλλοις πάντα μᾶλλον αἰτιᾶται τῶν γινομένων, ἢ νοῦν. id est, *Anaxagoras enim veluti machina quadam, mente vtitur ad mundi fabricam. Cum enim hæsitat quam ob causam necessariò sit, tunc eam aduocat: in ceteris, cuius rei potius, quam menti, causam earum rerum, quæ oriuntur, ascribit.* Seruius ad illum Virgilij locum Æn. 1. *Musa mihi causas memora, &c.* hunc Horatij versum pro testimonio profert, ostendens, hoc obseruandum esse in omnibus carminibus, ne numen aliquod inuocetur, nisi quid vltra vireis humanas, facultatémque hominis propriam requiramus. D

VINDICE DIGNVS] vindex propriè dicebatur, qui debitorem nexu obligatum, & iamiam à creditore ducendum, vel numerando, vel pro eo spondendo liberabat.

E

NEC QVARTA LOQ. PERS. LAB.] nec plures personæ vno, eodémque tempore in scenam prodeant locuturæ, quàm tres. quòd si quando quarta intercedat: vel tacita audiat, vel secum, non cum aliis loquatur, vel cum vna duntaxat sermonem conferat. huius præcepti exempla videre licet apud Terentium: vt in Andria actu tertio, Mysis, Simo, Dauus, Lesbia, Glycerium quinque personæ eodem tempore in scenam producuntur: sed Mysis cum Lesbia duntaxat sermonem habet: Glycerium autem domi suæ est, non foris. ibidem actu 4. quattuor personæ, Mysis, Pamphilus, Charinus, Dauus, vno tempore in scena spectantur, sed Mysis aliunde interuenit, & cum Charino non loquitur. Apud Plautum autem & quattuor, & quinque personæ communiter inter se loquentes introducuntur, quod item fit in tragœdiis. At Horatius præcepta dat suæ ætatis hominibus, non veteribus, quorum scripta fortasse nondum ei vsquequaque perfecta videbantur. Quidam hunc locum ad numerum histrionum referri volunt, dicúntque, hoc ab Horatio significari, non plureis in comœdia, aut tragœdia histriones, quàm treis, esse oportere, quorum quisque plureis personas sustineat. Nitūtur autem verbis Aristotelis in libello περὶ ποιητικῆς, vbi scribit Sophoclem, cum duo ante eum duntaxat histriones in tragœdia intercederent, treis adhibuisse: Æschylum verò eo superiorem, primum omnium multitudinem histrionum ex vno ad duos deduxisse. verba Aristotelis sunt hæc, καὶ τό, τε τῶν ὑποκριτῶν πλῆθος ἐξ ἑνὸς εἰς δύο πρῶτος Αἰσχύλος ἤγαγε, καὶ τὰ τοῦ χοροῦ ἠλάττωσε, καὶ τὸν λόγον πρωταγωνιστὴν παρεσκεύασε· τρεῖς δὲ, καὶ σκηνογραφίαν Σοφοκλῆς· ἔτι δὲ τὸ μέγεθος, &c. Idem lib. 3. ῥητορ. ait histrionum actionem (quam ὑπόκρισιν Greci nominant) in tragœdiam, & rapsodiam sero admodum introductam esse, quia poëtæ ipsi tragœdias initiò recitabant. verum ego ab illis magnopere dissentio, neque puto hoc sentire Horatium. F

ACTORIS PARTEIS CHORVS] docet

A quamobrem adhibeatur chorus, (quæ pars est fabulæ κτ' τὸ ποσόν) & quibus in rebus eum operam sumere, quid loqui, & canere oporteat. personæ porrò, ex quibus constabat chorus, & cantabant, & loquebantur: quamquam, quod ad locutionem pertinet, vna persona fortasse pro omnibus loqueb atur, reliquis astantibus, & silentibus, siue viri essent, siue mulieres, maximè si cum altero, qui non esset è choro, sermo haberetur. Si vulgatam igitur scripturam probabimus, *Auctoris parteis*, quæ reperitur in cod. Iann. & Faërn. hæc erit eius sententia, Chorus agat parteis, & fungatur munere auctoris, id est, suasoris, & monitoris. nemo enim quicquam alteri suadet, aut præcipit, nisi qui auctoritate valet. ex quo natum est hoc loquendi genus, *tibi auctor sum, vt illud facias*: & hoc, *te auctore feci. defendere parteis* autem positum est pro eo, quod est, agere, & sustinere, & tutari parteis, id est, fungi munere, vt sat. 10. lib. 1. *Et sermone opus est modò tristi, sæpe iocoso, Defendente vicem modò rhetoris, atque poëtæ.* Quòd autem quidam sic ex B plicant, de officio poëtæ disserat chorus, & dicat, poëtam officio pro sua parte non defuisse, elegantem fabulam & lepidam dedisse: nihil dicunt: & miror tam ineptam sententiam eis in mentem venire potuisse. Alij igitur, iique doctissimi viri, quibus assentior, legunt *Actoris*. & ita scriptum est in tribus libris Vat. & in Tornes. Cleric. Nicot. Russardino: cuius scripturæ mihi videtur hæc esse sententia, Chorus tutetur, & agat parteis actoris, id est, chorus habeatur vnius actoris loco, vnius munere fungatur, & officium virile obeat, id est, vnius personæ locum obtineat. dicimus enim Latinè *pars virilis*, & *pro mea parte virili*. est autem pars virilis, pars vniuscuiusque. M. Tull. pro Sext. Rosc. *Hæc qui pro virili parte defendunt, optimates sunt.* Idē in Verr. orat. de signis, *Est aliqua mea pars virilis, quòd eius ciuitatis sum, quam ille amplam, illustrem, clarámque reddidit.* Idem frument. *qui præsertim plus etiam, quàm pars virilis postulat, pro voluntate populi Ro. oneris, ac muneris suscipere debeam* T. Liuius lib. 6. annal. *illius gloriæ pars virilis apud* C *omneis milites sit, qui simul vicerint.* atque hanc explicationem adiuuat, & confirmat id, quod sequitur, *officiúmque virile*. neque est, quòd quisquam mihi dicat, chorum etiam mulierum cœtum interdum fuisse: ergo officium virile ad chorum, qui ex mulieribus constet, pertinere non posse. respondeo enim, vel virile officium dici spectata voce, *chorus*, quæ est mascula, & virilis: vel propterea quòd masculinum genus concipere, & complecti solet fœmininum. Postremò sic hunc locum esse legendum, atque explicandum intelligere licet ex his paucis Aristot. verbis lib. de arte poëtica, καὶ τὸν χορὸν δὲ ἕνα δεῖ ὑπολαβεῖν τῶν ὑποκριτῶν. id est, *chorum autem accipere, seu existimare oportet tanquam vnum actorem.*

NE QVID MEDIOS INTERCINAT ACTVS] ne quid inter medios actus canat. intercinat, pro canat inter, qualia sunt illa, *siluas interreptare salubreis: circumgemit vrsus ouile: tanto emetiris aceruo*: & sexcenta alia, quæ collegi ad Od. 7. lib. 2. canere igitur choro inter actum, & actum licebit: inter medios actus, seu in mediis actibus D non licebit. loqui autem quouis loco, nempe in diuerbiis, cum alia persona licebit.

CONSILIETVR AMICE] hæc est scriptura decem librorum manuscriptorum: à qua discedere nefas mihi esse putaui. consiliari autem, verbum est à consilio deductum, quo vsus est suprà Oda 3. lib. 3. *Gratum elocuta consiliantibus Iunone diuis.* quo quidem loco idem videtur valere, quod consultare: hic autem, si recta, & emendata scriptura est, idem erit, quòd consilium dare: quod alibi non memini me legere in hāc significationem. quattuor alij libri manuscripti habent, *& consilietur amicis*, vt omnes ferè vulgati, nisi quòd nonnulli habent *concilietur*. quæ scriptura non est reijciēda. placet autem mihi mirū in modum, quòd à duobus codicibus abest copulatio *que* post verbum *faueat*

ILLE DAPES LAVDET MENS. BR.] laudet parsimoniam, frugalitatem, continentiam in victu.

SALVBREM] vtilem, salutarem. translatio E est. nam salubre de iis rebus dicitur, quæ ad corporis valetudinem sunt vtiles. epist. ab Alb. Tib. *An tacitum siluas inter reptare salubreis?* & sat. 7. lib. 1. *stellásque salubreis Appellat comites.* & sat. 4. libr. 2. *ille salubreis Æstates peraget, qui nigris prandia moris Finiet, &c.* translatè etiam M. Tul. ad Att. lib. 8. *vt non solum gloriosis consiliis vtamur, sed etiam paullo salubrioribus.*

APERTIS OTIA PORTIS] id est, pacem. aperiuntur enim vrbium portę pacis tempore, vel sublato hostium metu: belli tempore clauduntur ex quo *Panda* pacis dea dicta. Od. 5. lib. 3. *vidi ego ciuium Retorta tergo brachia libero, Portásque non clausas.*

COMMISSA] arcana fidei commissa vt supra epist. ad Loll. lib. 1. *Prodiderit commissa fide.*

REDEAT MISERIS, ABEAT F.] vt fortuna eos, quibus aduersata est, quósque deseruit, placata reuisat, & complectatur: insolenteis, ac superbos deserat. vide annot. ad Od. 29. lib. 3. vbi diximus, per fortunam præsentem, & manentem, si- F gnificari secundam: per abeuntem, aduersam.

TIBIA] tibiæ adhibentur ad cantum chori adiuuandum. pertinet autem hic locus ad μελοποιίαν.

ORICHALCO IVNCTA] ita reperi scriptum in tribus cod. Vatic. & in Card. Rainut. & Tornes. Cleric. Nicot. Russ. quæ scriptura eò fortasse probari potest, quia cum tibiam veterum tenuem, ac simplicem fuisse dicat, nouam autem duobus contrariis nominibus significare velit esse illi dissimilem: *tubæ æmula*, tenui opponitur: *orichalco iuncta*, simplici. quòd si *vincta* legamus, non æquè contrarium contrario respondeat.

FORAMINE PAVCO ASPIRARE] ad eam rem erat vtilis, vt paucis, id est, quattuor foraminibus sonitum redderet, & choros adiuuaret, & theatra sonitu compleret. *vtilis aspirare, adesse, complere*, genus loquendi Græcum est, vt sæpe admonuimus. in quibusdam libris scriptum reperi *foramine paruo*.

NONDVM

A NONDVM SPISSA NIMIS] non admodum frequentia: non nimis celebria, aut referta. epist. ad Mæcē. 3. lib. 1. *spissis indigna theatris*, & infrà *spissæ cateruæ*.

SEDILIA] in quibus sedebant spectatores, nondum theatro ædificato.

QVO] in quem locum, in quæ sedilia: non (vt alij) quo flatu.

SANE POPVLVS NVMERABILIS] explicatio est verborum illorum, *Nondum spissa nimis*. *numerabilis* autem idem valet, quòd paucus. & ita loquuntur Græci, Theocr. εἰδ. ιϛ. quod inscribitur χάριτες. φίλων μόρον ἀγγελέοντας Τέκνοις, ἠδ' ἀλόχοισιν, ἀριθματοὺς ἀπὸ πολλῶν. id est, amicorum mortem nuntiaturos liberis & vxoribus, numerabileis ex multis.

COIBAT] conueniebat, congregabatur.

VINOQVE DIVRNO PLACARI GENIVS] sic sup. epist. ad Aug. *Siluanum lacte piabant: Floribus, & vino Genium, memorem breuis æui.*

IMPVNE] nam rebus Romanis angustis, nondúmque cōstitutis & constabilitis, ac pacatis, non B licebat de die conuiuari, & potare.

NVMERIS] pedibus, vel rythmis. numerosum est enim id in omnibus sonis, atque vocibus, quod habet quasdam impressiones, & quod metiri possumus interuallis æqualibus.

MODISQVE] cantui, ἁρμονίᾳ, vel, vt quidam, μέλει. videtur tamen μέλος latius patêre. Plato libr. 3. de rep. τὸ μέλος ἐκ τριῶν ἐστι συγκείμενον, λόγου τε, καὶ ἁρμονίας, καὶ ῥυθμοῦ. id est, melos ex tribus constat, ratione, & harmonia, & numero.

INDOCTVS QVID ENIM, &c.] horum verborum hanc sententiam esse puto. Neque verò mirum est, hanc licentiam & luxuriem, quæ ab antiquorum seueritate tam longè abesset, & ab arte comica tantopere discreparet, fuisse à populo probatam, ac receptam. Quæ enim sapientia esset in rusticis, & indoctis, & labore solutis, & turpibus hominibus cum populo vrbano confusis? alij sic. neque verò mirum est hanc numerorū & modorum licentiam à rusticis esse probatā, aut verò toleratam. quid enim saperet rusticus, indoC ctus, ab opere solutus, cum vrbano, turpis cum honesto permistus? id est, quid enim proficeret si pl⁹ sapere videri vellet, quàm vrbanus & honestus? vel quid saperet, id est, quantum saperet? quasi dicat, vt insipientes eijcerentur rustici, si vrbanorum luxuriem, ac licentiam improbarent, & condemnarent. vel quid, id est, propter quid, seu quamobrem sapere vellet? &c.

LIBERQVE LABORVM] laboribus defunctus, laboribus solutus, sic sup. dixit Od. 17. lib. 3. *Cum famulis operum solutis.*

MOTVMQVE] vel quia mouebatur, & saltabat tibicen, vel quia gestum agebat.

ET LVXVRIAM ADD.] hoc dicit vel propterea quod aucta sint foramina, vel propterea quòd numeri & modi fuerint licentiores vel propter ipsius artificis ornatum nimis elegantem, ac sumtuosum: & propter orichalcū tibiæ additum, vel propter hæc omnia. affert exemplum Lucianus in lib. πρὸς ἀπαίδευτον πολλὰ βιβλ. ὠνούμ. valde ad hunc locum accommodatum, de citharœdo quodam Tarentino, cui Eueno nomē erat, his verbis, D ἧκεν οὖν εἰς Δελφοὺς τά τ' ἄλλα λαμπρὸς, καὶ δὴ καὶ ἐσθῆτα χρυσόπαστον ποιησάμενος, καὶ στέφανον δάφνης χρυσῆς κάλλιστον ὡς ἀντὶ καρποῦ τῆς δάφνης σμαράγδους εἶναι ἰσομεγέθεις τῷ καρπῷ· τὴν μὲν κιθάραν αὐτὴν ὑπερφυές τι χρῆμα εἰς κάλλος καὶ πολυτέλειαν, &c. id est, Venit igitur Delphos cùm ceteris rebus splendidus & clarus, tum veste facta, auro inspersa, ac distincta, corona ex lauro aurea pulcherrima, ita vt pro fructu laurus smaragdi essent fructui magnitudine pares atque æquales, cithara ipsa, re, quòd ad pulchritudinem, & sumtum attinet, naturam rerum superante, &c. nam satis est mihi locum indicasse.

TRAXITQVE VAG.] per verbum *traxit* significat, eum veste vsum esse longa, & ad talos demissa, quàm σύρμα nominant Græci. vagum autem dixit, innuens non vno in loco constitisse, sed huc, & illuc se circumtulisse, ac circumegisse. aliud est caudam trahere, vt diximus ad sat. 3. lib. 2, ibi, *caudam trahat.*

PER PVLPITA] per scenam. infr. *& modicis instrauit pulpita tignis.*

E SIC ETIAM FIDIBVS VOCES] quemadmodum (inquit) tibicen tibias sibi parauit ampliores, easque inflauit vehementius, ita & citharis soni accesserunt molliores. fortasse significat, citharæ chordas additas esse. non enim vnus semper chordarum citharæ fuit numerus: sed cùm initiò quattuor tantùm fuissent, Mercurius treis addidisse dicitur. Strabo, & alij nonnulli Terpandrum Methymnæum lyra septem chordarum primum vsum esse tradunt. Itaque & Timotheum apud Lacedemonios accusatum esse memoriæ proditum est, quòd pluribus, quàm opus esset, chordis vteretur, & quòd antiquam musicam corrumperet. Ille autem cùm iamiam quidam chordas superuacuas præcidere pararet, fertur sigillum Apollinis illis ostendisse in eorum vrbis quodam loco positum, lyram manu tenens, quę totidem chordis cōstaret, & ita dimissus, atque absolutus esse. Plutarchus item scribit in apophthegm. Emerepen in Phrynidis cantoris organo, quod nouem fidibus constabat, duas incidisse, his verbis increpantem, F μὴ κακούργει τὴν μουσικήν: id est, *ne corrumpe, aut ne lade musicam.*

ET TVLIT ELOQVIVM INSOLITVM FAC.] & facundia celeriter fluens: vel, vt alij volunt, breui tempore comparata, genus locutionis, seu eloquentiæ protulit inauditum, atque inusitatum.

VTILIVMQVE SAGAX RERVM, &c.] id est, & personarum, ex quibus chorus constabat, prudens, & rerum futurarum prouida oratio parum ab oraculo Apollinis distitit: vel hoc modo cœpit chorus in comœdijs non minus εὐστόχως, neque minus acutè, neque minus verè res futuras ad uitam vtileis, prædicere, quàm Apollo Delphicus: vel sic, sententiæ, quibus chorus in comœdiis vti cœpit, quædam vitæ præcepta continentes, & ad rerum futurarum prouisionem pertinentes, sermonis ambiguitate, & verborum inuolucris, Apollinis oraculo non dissimiles fuerunt. Eurip. Μάντις δ' ἄριστος, ὅστις εἰκάζει καλῶς. M. Tull. libr. secund.

de

A de finib. *inest in animo coniectura consequentium nõ multum à diuinatione differens.*

Sortilegis] id est, vnde oracula petuntur. nam sortes καταχρηστικῶς pro oraculo vsurpantur. notat Seruius ad illum vers. Virg. Æneid. 7. *non patrio ex adyto sortes, &c.* & Horat. inf. *dictæ per carmina sortes.*

Carmine qvi tragico vilem, &c.] Eos sequitur hic Horatius, qui tragœdiam eò esse appellatam existimãt, quòd tragœdiarum scriptoribus hircus præmij loco daretur. in quibus est & Seruius ad illum Virgilij locum Palem. *tu post carecta latebas:* vbi & hunc versum profert. τράγος enim Græcorum lingua hircum valet. idem infrà videtur innuere, tragœdiæ appellationem inde esse natam, quòd primi illi tragœdiarum auctores è plaustris tragœdias agerent, ore fæce peruncto. sic Horat. infrà *Ignotum Tragicæ genus inuenisse camœnæ Dicitur, & plaustris vexisse poëmata Thespis.* Athenæus autem libro 2. de comœdiæ & tragœdiæ inuentione sic scribit, Ἀπὸ μέθης καὶ ἡ τῆς κωμῳδίας, καὶ ἡ τῆς τραγῳδίας εὕρεσις. ἐν Ἰκαρίῳ δὲ τῆς Ἀττικῆς
B εὑρέθη, καὶ κατ᾽ αὐτὸν τὸν τῆς τρύγης καιρόν, ἀφ᾽ οὗ καὶ τρυγῳδία τὸ πρῶτον ἐκλήθη. quæ verba significãt, post ebrietatem comœdiæ & tragœdiæ inuentionem exstitisse. In Icario autem Atticæ loco tragœdiam vindemię tempore inuentã esse. τρύγη enim vindemia est Græcis. ad hunc locum pertinent illa Virgiliana Georg. 2. *Non aliam ob causam Baccho caper omnibus aris Cæditur. & veteres ineunt proscenia ludi, Præmiaq́; ingenteis pagos, & compita circum Thesidæ posuere.* At Aristot. ποιητ. scribit esse ortam ab iis, qui Dithyrambum exercebant.

Agresteis satyros nvdavit] Satyricæ fabulæ à Græcis inuentæ, ab Atellanis, quæ sunt Latinorum, parum admodum discrepant. nam quemadmodum in illis Satyri nudi, Fauni, Sileni inducuntur, verbis, & motibus obscænis risum mouentes: ita & in Atellanis personæ turpes intercedunt, quæ dictis liberioribus, & gestibus improbis, ac proteruis auditorum curas, & seueritatem mitigent, ac relaxent, *satyros nudauit,* id est, satyros nudos introduxit inter actus trago-
C diarũ, vel statim post tragœdias recitatas, & peractas. de Satyris vide annot. ad Od. 19. lib. 2.

Morandvs] detinendus, delectandus, vt infrà, *Valdius oblectat populum, meliùsque moratur.*

Incolvmi gravitate] salua grauitate tragœdiæ.

Exlex.] solutus legibus. exlex, qui sine lege viuit, inquit Nonius. M. Tul. in Cluent. *Non quod illi aut exlegem esse Syllam, aut causam pecuniæ publicæ contemtam atque abiectam putarent, &c.*

Adhibebitvr] in satyrica. Deus, verbi gratia, Faunus, Silenus, Bacchus. heros, vt Agamemnon, Nestor Achilles.

Nvper] paullò antè. nempe in tragœdia.

Migret in obscvras hvmilis] ita humili, & abiecto sermone vtatur. vt tabernariorum, & opificum orationem imitari videatur. Notum est autem, & vulgatum, togatas tabernarias à tabernis esse nominatas. quæ comœdiis, quasi ex altera parte respondent.

Avt, dvm vitat hvmvm, &c.] id est D
aut dum nimiùm se attollit, dúmque nimis elato & grandi oratione vtitur in aëre, versari videatur: de aëre, & nubibus, & cælo, & rebus superis loquitur. inania, pro eo spatio, quod intercedit inter cælum, & terras posuit ex Democriti, & Epicuri sententia, vt Virg. in Sileno. *Namque canebat, vti magnum per inane coacta Semina, terrarúmque, animæq́; marisq́; fuissent: Et liquidi simul ignis.* Lucret. lib. 1. *Nec tamen vndique corporea stipata tenentur Omnia natura: namq́; est in rebus inane.* Idem ibid. *Omnis, vt est igitur per se natura, duabus Consistit rebus: nam corpora sunt, & inane, Hæc in quo sita sunt, & quà diuersa mouentur.* ibid. *Nam dispulsa suo de cœtu materiai Copia ferretur magnum per inane soluta.*

Effvtire leveis indigna t. v.] tragœdia, quæ indigna est, in qua versus leues, & sine pondere effundantur, intererit, &c. *indigna effutire* dictum, vt suprà epist. ad Iul. Flor. lib. 1. *indigni fraternum rumpere fœdus.*

Moveri] saltare, moueri numerosè, moueri E
in numerum. suprà epist. ad Flor. lib. 2. *Nunc satyrum, nunc agrestem Cyclôpa mouetur.*

Intererit] differet aliquantulum à satyris. Verbo *interest*, pro *differt*, vtitur & M. Tullius Acad. lib. 2. *qui illa visa, è quibus omnia decreta sunt nata, negant quicquam à falsis interesse,* & epist. libr. 5. ad Attic. *sed planè gaudeo, quoniam* τὸ νεμεσᾶν *interest* τοῦ φθονεῖν.

Non ego inornata, et dom.] id est, non est satis in satyricis fabulis nullum verborum ornatum adhiberi, nullum nomen translatum poni, omniaque propriè, & simpliciter dici: sed alia sunt præstanda. *dominantia nomina* accipe τὰ κύρια, id est, propria, quibus res quantumuis licet sint obscænæ, propriæ appellantur, & significantur, qualia sunt *mentula, cunnus*, actionis Venereæ verbum, & alia similia, quæ me pudor enumerare vetat. nam mentulæ nomen in membro illo corporis virilis significando, dominatur: cetera, quibus interdum vtuntur poëtæ pudore adducti, *neruus, penis, trabs, sicula, columna, cauda salax,* F
pyramis, palus, fascinum, sunt translata. solebant autem satyri illi in satyricis fabulis suo quamque rem, & actionem nomine, verbóque appellare: neque eius rei, quam significare vellet, turpitudinẽ, verborum tralatione, aut circuitione tegere: exempli causa, cùm eam operam, quæ datur liberis procreandis innuebant: non alienis eam operam, sed suis & propriis appellabant: quod quidem eo magis erat illis ignoscendum, quòd exstiterunt nonnulli philosophi: sed qui philosophi? ij, qui in virtute summum bonum, & beatitudinem locant, voluptatis inimici, omnium vitiorũ correctores, & castigatores. Stoici, inquam, statuerunt suo quamque rem nomine appellare licere. Itaque ex illorum schola manauit hoc σοφὸς ὢν εὐθυρρήμων ἔσῃ, vt testatur M. Tul. epist. quadam ad Papirium Pætum.

Nec sic enitar tragico diff.] id est, nec sic studebo à grauitate, & granditate verborum, quibus vtuntur tragici poëtæ, atque à tragica magniloquentia differre, vt nihil intersit

vtrùm

A vtrùm loquatur Dauus, & cæteræ personæ comicæ, & seruiles, an Silenus Bacchi seruus. *differre colori*, pro eo, quod est, differre à colore, Horatianū. lege annot. ad Od. 2. lib. 2.

DAVVSNE LOQVATVR, ET AVDAX] ita reperi scriptum in duobus codicibus manu scriptis, non, *an audax:* & vt ita scribatur, ratio postulat. non enim significat interesse vtrùm Dauus loquatur, an Pythias, sed vtrùm serui comici, qualeis sunt Dauus seruus, & Pythias ancilla, an Silenus.

PYTHIAS] ancilla apud Lucillium, seu aliquē veterem comicum.

SILENVS] persona Satyrica. sunt autem sileni, Bacchi ministri, & nutricij. Nicander Alexipharm. princip. Ως δ' ὁπότ' ἀγριόεσσαν ὑποθλίψαντες ὀπώρην Σιληνοὶ κεραοῖο Διονύσοιο τιθηνοὶ, Πρῶτον ἐπ' ἀφρείζοντι ποτῷ φρένα θωρηχθέντες, &c. id est, Quemadmodum autem Sileni Bacchi cornuti nutricij agrestibus vuis calcatis, primùm potu spumante mentem armati, quod valet, ebrij facti, &c.

B EX NOTO FICTVM] è re nota effictum, atque expressum, non è re aliqua recondita, atque abstrusa.

VT SIBI QVIVIS SPERET IDEM, &c.] in epistola ad Florum lib. 2. suprà ad illum locum, *Ludentis speciem dabit, &c.* diximus nonnulla quæ ab hoc non sunt aliena.

SVDET MVLTVM] multùm laboris sumat.

AVSVS IDEM] expertus idem, conatus idem.

DE MEDIO SVMTIS] non è longinquo arcessitis, sed è medio sumtis.

IVNCTVRA] compositio, structura.

SILVIS DEDVCTI] siluestres Fauni in scenam è suis tabernaculis siluestribus, & nemorosis producti: personæ satyricæ.

VELVT INNATI TRIVIIS] velut nati in locis celeberrimis, & penè dicam, in medio foro.

TENERIS] delicatis, mollibus, cultis, venustis, concinnis, comtis.

IVVENENTVR] verbum Græcum fortasse exprimere voluit, νεανιεύεσθαι. quod valet, rem aliquam præclaram quidem illam, & laudabilem gerere, sed maiore animo, quàm consilio: quod iuuenes solent. C Vetat igitur Horatius, ne in fabulis satyricis Fauni nimiùm politis, & cultis versibus iuueniliter exsultent, néve verba nimis obscæna, & flagitiosa loquantur.

CREPENT] loquantur, vt docuimus ad Oden 18. lib. 1.

QVIBVS EST EQVVS, ET PATER, ET RES] id est, equites, & nobiles, seu patricij, & locupletes.

NEC, SI QVID FRICTI, &c.] nec, si quid probat aliquis de plebe, pauper, & egens, qui vescitur cicere, & nucibus, &c. per emtorem ciceris fricti, plebeios, & vulgares homines significat. sic enim legendum est, non *fracti*, vt quidam corruperunt. emebat autem frictum cicer plebecula, vt eo intereà dum agebantur fabulæ, & quouis alio tempore solaretur, ac leuaret famem. Plaut. Bacch. *Tam frictum ego illum reddam, quàm frictū est cicer.* & itē alibi. Andr. Turnebus cùm aliquot

D annis post horum commentariorum primam editionem libros aduersariorum effudisset verius, quàm edidisset, scripsit quodam loco se non dubitaturum affirmare hic esse legendum *fricti*, quasi verò à me non esset ita emendatum ex auctoritate duorum librorum manu scriptorum. sic persæpe vir ille doctissimus, quasi propinquam mortem sentiens, ita properauit aduersaria illa edere, vt quamplurimos antiquorum scriptorum locos se emendare professus sit, qui erant multo ante à P. Victorio, à Paullo Manutio, à nobis, ab aliis emendati.

ÆQVIS ACCIPIVNT ANIMIS] patienter audiunt, & probant. assume è superioribus negationem, *nec.*

PES CITVS] Od. XI. libr. I. *& in celeres iambos Misit furentem.*

VNDE ETIAM TRIMETRIS ACCREV. N.] id est, iambus ex eo, quòd ita citus est, iussit iambeos versus senarios, trimetros quoque nominari. sat. 10. lib. 1. *Pollio Regum Facta canit pede ter percusso.* E

PRIMVS AD EXTREMVM SIMILIS SIBI] qualis ille iambicus senarius apud Eurip. in Phœnissis, Ἐγὼ γὰρ οὔποτ' εἰς τόδ' εἶμι συμφορᾶς. & ille Hippol. Μεθεῖσ' ἐπ' ἄλλον εἶμι βελτίω λόγον. qui toti ex iambis constant.

IN IVRA PATERNA] in sua iura recepit, vt spondeis locus esset in versibus iambicis.

COMMODVS.] facilis, sese accommodans, vt Od. 8. lib. 4. *Donarem pateras, grataq; commodus, &c.* contra *incommodus.* epist. 18. *Munere te paruo beet, aut incommodus angat.*

NON VT DE SEDE SECVNDA CEDERET, A. Q.] iambus (inquit) recepit spondeos in iura paterna, sed non vt è secunda, aut quarta sede depelli se facile pateretur: quales sunt trimetri Horatiani epod. *Quando repostum Cæcubum ad festas dapes.* & *Pecti nihil me sicut anteà iuuat, &c.*

HIC ET IN ATTI, &c.] quemadmodum & in Terentianis, & in Plautinis. mirum est enim quantam sibi poëtæ Latini in trimetris, & tetrame F tris licentiam permiserint, sat habentes, si in vltima sede iambum ponant: in ceteris locis anapæstum, spōdeum, dactylum, tribrachum promiscuè adhibentes.

NOBILIBVS] Petr. Victorius annot. in Cic. epist. 2. lib. 5. mauult hoc loco legi *Mobilibus*, propterea quòd Aristoteles περὶ ποιητικῆς, scribit τὸ ἰαμβικὸν, καὶ τετράμετρον, κινητικά. Atqui nomen κινητικὰ non significat mobilia, sed vim mouendi habentia. Adiuuaret P. Victorium Aristoteles, si dixisset κινητὰ, id est, mobilia. κινητικὰ autem, & mobilia multum inter se discrepant. prætereà cùm in trimetris Attij, & Ennij dicat Horatius raros iambos adhiberi, stabiles potius, quàm mobiles erant appellandi. pace igitur dixerim P. Victorij, ego vulgatam, & receptam scripturam censeo diligenter nobis esse retinendam, prœsertim ab omnibus veterib. libris comprobatam. cur autem nobileis dixerit Attij, & Ennij trimetros, dicerem, nisi rem esse sua sponte notissimam, atque apertissimam putarem,

A putarem. sic suprà Panætij libros *nobileis* dixit Od. 29. lib. I.

IN SCENAM MISSOS, &c.] trium versuum deinceps sequentium hæc sententia est, Versus iābicos in scenam productos, nimis tardos spondeorum interuētu, iambus rarò adhibitus indicat, atque arguit, poëtam vel nimiùm celeriter, & parũ accuratè scripsisse, vel artem ignorare.

MAGNO CVM PONDERE] multis, & pluribus, quàm par sit, spondeis tardatos: vel (vt alij malunt) graueis quidem illos, & dignitatis plenos, sed qui suos numeros non habent.

PREMIT] ἀπὸ κοινοῦ iambus. Versus igitur iambici trimetri tardiores, id est, qui in secũda, & quarta sede iambos non habent, reprehenduntur vel tamquam celeriter, & negligenter scripti, vel tamquam ab indocto, & inscio facti.

NON QVIVIS VIDET IMMOD. POET.] duo sunt, propter quæ poëtæ negligenter scribant, & versus iambéos faciant nimis tardos, & dissolutos: primùm, quòd confidant non omneis sua errata cogituros: alterum quia etiam si virtutes, & errata poëtarum nemo non facile cogniturus est, sperant tamen fore, vt sibi ignoscatur. sed non iccircò (inquit Horat.) negligenter, & mendosè, & licenter scribere debemus: immò potius nihil peccare in scribendo, & existimare omneis errata nostra, si qua sint in scriptis nostris, animaduersuros: (& ita demùm, tuti erimus:) neque sperare, nos impune peccaturos: & ita cauti erimus, cùm ipsi spem omnẽ veniæ nobis præciderimus.

B

ET DATA ROM.] & data est venia poëtis Romanis, qui trimetris, & tetrametris raros iambos interposuerunt, multaque alia peccarunt: sed immeritò data.

INDIGNA] qua indigni sunt: quam non meruerunt.

ICCIRCONE VAGER?] id est, iccircóne scribendi licentia abutar, quia non quiuis ita acutus est, & perspicax, vt errata animaduertat? iccircóne sine arte, & minus accuratè scribere debeo? M. Tull. in oratore perf. loquens de summisso genere dicendi. *Sunt enim quidam, vt scis, oratorij numeri, de quibus mox dicemus; obseruandi ratione quadam, sed alio in genere: in hoc omnino relinquendi: solutum quiddam sit, nec vagum tamen, vt ingredi liberè, non vt licenter videatur errare.*

C

AN OMNEIS] id est, an potius putare debeo, omneis mea peccata perspecturos? (hoc opponitur illi: *Non quiuis videt immodulata poëmata iudex.*) quod si faciam, tutus ero: & item cautus ero omni spe veniæ mihi ademta, ac præcisa. hæc autem, *extra spem ven.* respondent illis, *Et data Romanis, &c.* Qui sperat vel sua peccata occulta, & incognita futura, vel se eorum veniam impetraturũ, audacius peccat: contrà, qui neutrum sperat, cauet sibi, ne quid peccet. at qui non peccat, ita demum tutus & cautus est. mendosè in omnibus libris, legebatur *intra spem veniæ cautus.* quæ scriptura mirè torsit eos omneis, qui in hanc epistolam commentarios scripserunt. ego autem coniectura ductus, & ab ipsius veritatis voce admonitus, locum corruptum emendaui.

ET EXTRA SPEM VENIÆ CAVTVS] sic legendum, quicquid obstrepant semidocti, seu potius indocti quidam. Nam quid peruersius lectione vulgata? Nemo enim cautus dicendus est, qui spe veniæ peccat. contrà, qui sibi omnem veniæ spem præcidit, & ita non peccat, cautus est; Od. 10. lib. 2. *neque dum procellas Cautus horrescis, nimiùm premendo Littus iniquum:* & epist. 16. *Cautus enim metuit foueā lupus, &c.* epist. 1. lib. 1. *Olim quod vulpes ægroto cauta leoni Respondit, referam.* παθητικῶς dixit cautum Od. 13. libr. 1. *Quod quisque vitet, numquam homini satis Cautum est in horas.* D

VITAVI DENIQVE CVLPAM] denique (inquit) non satis est non peccare, vt laudem, & præmiũ mereamur: sed oportet rectè facere. tria enim sunt, peccare, non peccare, rectè facere. qui peccat, pœnam meretur: qui non peccat, neque pœnam, neque præmium meretur: qui rectè facit, is solus præmio dignus est. huic loco simile est illud Plautinum in Trinummo. *Si quid amicum erga benè feci, aut consului fideliter, Non videor meruisse laudem, culpa caruisse arbitror.*

E

AT VESTRI PROAVI] ita reperi scriptum in omnibus libris calamo exaratis, & in aliquot impressis & ita legendum esse probat P. Victorius hoc argumento, quòd Horatius proauos liberos, aut ingenuos habere non potuerit, quippe qui ex patre libertino natus esset.

NIMIVM PATIENTER VTRVMQVE] nimiùm patienter, ac, pæne dicam, stultè vtrumque mirati sunt in Plauto, numeros, & sales: quia neque eius versus satis numerosè scripti sunt, & sales nonnulli sunt scurriles, alij leues, & frigidi, alij obscæni.

SI MODO EGO, ET VOS SCIM. INVRB.] hoc ad sales pertinet. significat autem, sales Plautinos inurbanos, & illepidos esse. sic quidam putant suprà epist. ad Augustum, Plautum reprehendi. *Aspice Plautus Quo pacto parteis tutetur amantis ephebi, &c.*

LEGITIMVMQVE SONVM DIGITIS C.] hoc ad versus referendum, quos non satis accuratè factos, neque suis ac legitimis numeris astrictos, sed dissolutos esse iudicat. F

DIGITIS.] solemus enim digitis versuum syllabas, & numeros metiri. quamquam, qui sunt in hoc genere exercitati, digitos adhibere ad cognitionẽ, iudiciumque huius rei necesse non habent, cùm aures doctæ, & tritæ hoc facilè per se præstare possint. Nam *vt Seruius ille Papirij Pæti frater facile dicere poterat, hic versus Plauti non est, hic est, quòd tritas haberet aureis notandis generibus poëtarum* (inquit M. Tull. epist. quadam ad Papirium Pætum) ita & aures callidæ statim sentiunt sine opera digitorum, quis versus suis numeris constet, quis non. Itaque idem M. Tull. mali poëtæ esse putat versuum peccata digitis dimetiri: significans, hominem exercitatum ea solis auribus explorare posse.

THESPIS] Thespin alij primum tragœdiæ inuentorem fuisse narrant, quod probat hic Horatius, alij ab Epigene secundum, alij decimum sextum tragicum numerant. vide Suidam. Solon (vt refert

A refert Diog. Laërtius in Solone,) vetuit Thespin tragœdias recitare, quòd existimaret mendacium esse inutile.

PLAVSTRIS VEXISSE] antequàm scena esset inuenta, Thespis in plaustris tragœdias docebat, idémque agebat. quod testatur Arist. libr. 3. de arte dicendi, ὑπεκρίνοντο γὰρ αὐτοὶ τὰς τραγῳδίας οἱ ποιηταὶ τὸ πρῶτον. & Plutarchus in vita Solonis his verbis, ἐθεάσατο τὸν Θέσπιν αὐτὸν ὑποκρινόμενον, ὥσπερ ἔθος ἦν τοῖς παλαιοῖς. id est, spectauit Thespin ipsum agentem, quemadmodum consuetudo erat apud veteres. confirmat ipse Horatius versu proximo.

QVÆ CANERENT, AGERENTQVE] canebant igitur, & agebant ipsi poëtæ sua poëmata, nullis aliis adhibitis histrionibus, seu actoribus. Iam, quòd ait eos fæce perunctos egisse, ex eo tragœdiæ nomen impositum esse plerique tradiderunt: quamquam alij ab hirco ductum esse malunt. quod videtur probare Horatius illo versu suprà, *Carmine qui tragico vilem certauit ob hircum, &c.*

B PERVNCTI FÆCIBVS ORA.] ex quo τρυγοδαίμονας appellat poëtas Aristophanes Νεφελ. quoniam (inquam) fæce peruncti, ne agnoscerentur, sua poëmata è plaustris canebant. vnde prouerbiũ *è plaustro loqui*, quod est liberè, effrenatè, atque impudenter maledicere. hoc autem faciebant poëtæ comici.

POST HVNC] Aristoteles in lib. περὶ ποιητικῆς, (quem locum suprà attigimus) scribit Æschylum histriones duos instituisse, cùm anteà vnus esset duntaxat: chori personarum numerum minuisse: actorem primarum partium introduxisse. Idem ibidem paullo pòst negat sciri, quis personas, aut prologos aut multitudinem actorum, & quæ sunt huius generis, inuenerit. quæ videntur inter se pugnare: verba Aristotelis sunt hæc, τίς δὲ πρόσωπα ἀπέδωκεν, ἢ προλόγους, ἢ πλήθη ὑποκριτῶν, καὶ ὅσα τοιαῦτα, ἠγνόηται. sed fortasse πρόσωπα nominat Aristoteles, quæ alio nomine προσωπεῖα dicuntur: quas hic Horatius personas appellat: id est, vultus fictos, & simulatos: quibus vera histrionum facies tegitur: quibus qui putant non esse vsos veteres, falluntur.
C Demosthen. περὶ παραπρεσβ. παρεστηκότος τοῦ καταράτου Κηρυβίωνος, ὃς ἐν ταῖς πομπαῖς ἄνευ τοῦ προσωπείου κωμάζει. id est, cum ei astitisset sceleratus Cerybrio: qui in pompis sine persona comissatur.

ET MODICIS INSTRAVIT PVLP.] pulpitum, pars est scænæ. itaque per pulpitum totam scenam significari puto. scenam (inquit) modicam descripsit.

SVCCESSIT VETVS HIS COM.] significat, etiam veterem comœdiam tragœdia esse posteriorem. De vetere comœdia loquitur etiam sat. 10. lib. 1. *Illi, scripta quibus comœdia prisca viris est.* & sat. 4. eiusd. *Eupolis, atque Cratinus, Aristophanésque poëtæ, Atque alij, quorum comœdia prisca virorum est.*

SED IN VITIVM] dicendi libertas modum superauit, & extra fineis suos egressa in maledicentiam non ferendam erupit. sic epist. ad August. *donec iam sæuus apertam In rabiem verti cœpit iocus, & per honestas Ire domos impune minax: doluere cruento Dente lacessiti, &c.*

D LEX EST ACCEPTA] tale est illud loco suprà commemorato. *quin etiam lex, Pœnáque lata, malo quæ nollet carmine quemquam Describi.*

PRÆTEXTAS] in quibus inducuntur personæ Romanæ publicæ, nobiles, graues, honoratæ, consulares, prætoriæ & similes.

DOCVERE] sic loquuntur Græci, quos postea secuti sunt Latini: M. Tull. in Bruto. *Atque hic Liuius, qui primus fabulam C. Clodio, & M. Tuditano Coss. docuit.* Idem in Catone maiore. *Vidi etiam senem Liuium, qui cum septem annis antè, quàm ego natus sum, fabulam docuisset, &c.*

TOGATAS] tabernarias, in quibus humiles, & plebeiæ, & priuatæ personæ ciuium Romanorum inducuntur: & ita cum comœdiis comparantur, eísque altera ex parte respondent. per togatas, tabernarias significat, cum tamen prætextæ æquè, vt tabernariæ, sint togatæ, quia in vtrisque personæ Romanæ intercedunt.

SI NON OFFENDERET] id est, nisi vnusquisque poëtarum sua scripta grauatè limaret, eorúmque editionem in aliud tempus differret. sic E
epist. ad August. *Sed turpem putat in scriptis, metuítq; lituram.*

ET MORA.] sic infrà. *nonúmque prematur in annum.*

POMPILIVS SANGVIS] vos Pisones, qui à Numa Pompilio originem ducitis. Fuluius Vrsinus, vir tum in Latinis, tum in Græcis litteris admodum exercitatus, cum essem Romæ, nummum argenteum mihi ostendit: cuius in antica parte Numæ nomen erat expressum: in postica, Cn. Pisonis pro quæstore, & nomen, & caput. quod ideò notandum duxi, vt quasi oculis cernat lector quamobrem Pisones Pompilius sanguis à Flacco dicantur.

ATQVE PRÆSECT. DECIES NON CASTIG.] id est, & non perfectissimè, accuratissiméque poliuit. vel à marmorariis opificibus ducta tralatio est, vt sup. annotauimus epist. ad August. vel à fictoribus, qui primum manu opus rudius informant, deinde vngue perpoliunt atque absoluunt, *Præsectum* autem legendum, non *perfectum*: F
& ita scriptum se reperisse in libro quodam manu scripto Venetiis asseuerauit mihi Muretus: quam scripturam vnus liber Vaticanus postea comprobauit. præsecare vngueis autem propriè dicimus. ex quo *præsegmina*. Plaut. Aulul. *Quin ipsi pridem tonsor vngueis dempserat: Collegit omnia, & abstulit præsegmina.*

INGENIVM MISERA QVIA FORT.] deridet eos, qui, quòd poëtas natura, non arte valere, furoréque quodam excitari putet Democritus, iccircò immunditia, illuuie, squallore feritatem quandam, & inhumanitatem præ se ferunt, solitudinem sequuntur, celebritatem fugiunt. & fortasse significat, Romanos, dum ingenio suo confisi studium discendi & artem, & philosophiam rectè scribendi fontem, cõtemnunt, insanire. Idem, quod Horatius, de Democrito scribit M. Tullius lib. 1. de diuinatione, his verbis, *negat enim sine furore Democritus quemquam poëtam magnum esse*

lii posse.

A *posse*.& lib.2.de orat.ad Qu.Frat. *Sæpe audiui, poëtam bonum neminem (id quod à Democrito & Platone in scriptis relictum esse dicunt) sine inflammatione animorum exsistere posse, & sine quodam afflatu quasi furoris.* Plato in Ione, πάντες οἵ τε τῶν ἐπῶν ποιηταὶ οἱ ἀγαθοὶ οὐκ ἐκ τέχνης, ἀλλ' ἔνθεοι ὄντες, καὶ κατεχόμενοι, πάντα ταῦτα τὰ καλὰ λέγουσι ποιήματα, καὶ οἱ μελοποιοὶ οἱ ἀγαθοὶ ὡσαύτως, ὥσπερ οἱ κορυβαντιῶντες, οὐκ ἔμφρονες ὄντες τὰ καλὰ μέλη ταῦτα ποιοῦσιν, ἀλλ' ἐπειδὰν ἐμβῶσιν εἰς τὴν ἁρμονίαν, καὶ εἰς τὸν ῥυθμὸν, βακχεύουσιν. id est, omnes & poëtæ epici boni non arte valẽtes, sed diuinitus afflati, & furore concitati hæc omnia præclara poëmata pronuntiant, & carminum lyricorum effectores boni similiter, quemadmodum corybantes cum sanæ mentis nõ sunt, hos egregios cantus edunt. Et cum in harmoniam & numerum intrarint, tum maximè furunt. Idem in Phædro Socratem sic facit loquentem, ὃς δ' ἂν ἄνευ μανίας Μουσῶν ἐπὶ ποιητικὰς θύρας ἀφίκηται.&c. nam hunc locum produximus suprà Od.4.lib.3. ibi, *an me ludit amabilis Insania?* id est, *qui autem sine Musarum furore ad fores poëticas accesserit, persuasum habens fore, vt arte idoneus poëta euadat: &* B *ipse imperfectus erit, & eius poësis sani hominis, ab insanis & furiosis statim obscurabitur.* Idem lib.4. de legibus ait poëtam in Musæ tripode sedentem mentis compotem non esse. Atque hanc quæstionem vtrum poëta natura, an arte valeat, mox expediet Horatius. Pindarus autem naturam doctrinæ semper anteponit, & naturam sine doctrina, præsertim in poëta, plurimum, atque adeò omnia posse dicit his verbis, σοφὸς ὁ πολλὰ εἰδὼς φυᾷ· μαθόντες δὲ λάβροι παγγλωσσίᾳ κόρακες ὥς, ἄκραντα γαρύετον Διὸς πρὸς ὄρνιχα θεῖον, id est, *sapiens est is, qui multa scit natura: qui didicerunt autem, tamquam corui linguæ volubilitate, & inani strepitu cum Iouis aui voce contendunt.*

Et excl. sanos Helicône] id est, sanos negat, bonos poëtas esse posse.

Balnea vitat.] non lauat. immundus illuuie est. alij ad celebritatem loci referunt. à quibus dissentio.

Pretium] γέρας. epist.ad Scæuam lib.1. *aut virtus nomen inane est, Aut decus, & pretium rectè pe-* C *tit experiens vir.* vbi quidam legit. *recti.*

Si tribus Anticyris, &c.] si caput nulla quantumuis multa ellebori copia sanabile, numquam tondendum curauerit, vt capillo supra modum producto, truculentiore sit aspectu, insanique speciem præ se ferat. in Anticyra insula nascitur elleborus. sat.3.lib.2. *Nescio an Anticyram ratio illis destinet omnem.*

Lævus] stultus, σκαιός. de quo diximus sup. ad epist.ad Mæcen.2.lib.1.

Qui purgo bilem] secutus sum eam scripturam, quæ reperitur in quibusdam codicib. manu scriptis: quámque Romulus Amasæus confirmauit mihi aliquando se in vno & altero libro manu scripto expressam reperisse, cum diceret, alteram *Qui purgor bilem*, sibi videri corruptam. Et certè neque Græcum, neque Latinum est hoc loquendi genus. Nam ita quidem loquuntur Græci καθαίρομαι τὸ σῶμα, τὴν κεφαλὴν, τὴν ψυχὴν, id est, purgor corpus, caput, animum: sed καθαίρομαι τὴν νόσον, ἢ τὴν χολὴν non dicunt sed potius καθαίρομαι τῆς νόσου, ἢ τῆς χολῆς, id est, purgor morbi, aut bilis: quo modo & D Horat. supra locutus est sat.3.lib.2. *Et morbi miror purgatum te illius.* vsitatius tamen dicimus Latinè *purgor morbo, vitio, atra bile*, & simil. Itaque putaui aliquando hoc loco legendum, *Qui purgor bili*, seu *bilis, &c.* eámque scripturam reposuissem, nisi temeritatis, aut arrogantiæ crimen reformidassem, si sine librorum veterum auctoritate lectionem vulgatam immutassem. quam tamen meam coniecturam velim consideret lector. Nunc huius lectionis, quam secutus sum, rationem, nõ est, quòd pluribus verbis explicem. sic enim Græci loquuntur καθαίρειν χολὴν, vt Paullus Ægineta lib.7. σκαμμωνία παραπλησίως ἐλλεβόρῳ καθαίρει, καὶ μᾶλλον τὴν ξανθὴν χολήν. Galen. libello τίνας δεῖ καθαίρειν. οὕτω δὲ καὶ γυναῖκά τινα, &c. ἰασάμην ἰσχυρῶς κενώσας διὰ φαρμάκου καθαίροντος μέλαιναν χολὴν, id est, *Ita autem & mulierem quandam, &c. sanaui, cùm eam acriter exinanissem pharmaco atram bilem purgante.*

Nil tanti est] id est, nihil tanti æstimo, vt eius obtinendi studio, & cupiditate incensus, in E sanire velim: nedum tanti poëmata faciam. sic loquuntur boni scriptores. M.Tul.lib.3. epistol.ad Attic. *Quare mihi crede*, φιλοσοφῶμεν *iuratus tibi possum dicere, nihil esse tanti.* Idem offic.2. *est ergo vlla res tanti, aut commodum vllum tam expetendum, vt viri boni & splendorem, & nomen amittas?* Idem pro Q.Rosc.comœdo. *sed tamen cur ipse* LLS. ɔɔɔ. *tam vehementer concupierit, quæro. nam tibi M. Perperna, C. Piso certè tanti non fuissent, vt socium fraudaretis.* Tibull.lib.2.eleg.3. *Haud impunè licet formosas tristibus agris Abdere: non tanti sunt tua musta pater.* huius contrarium est illud æquè vsitatum, *est tanti*, id est, tanti facio, non minoris æstimo. M. Tull. de signis, *Tum iste ab equite R. splendido & gratioso, Cn. Calidio, cuius filium sciebat senatorem populi R. & iudicem esse, equuleos argenteos nobileis, qui Q. Maximi fuerunt, aufert. Imprudens huc incidi. emit enim, non abstulit. nollem dixisse: iactabit se, & in his equitabit equuleis. emi, pecuniam solui. credo etiam tabulæ proferentur. est tãti: cedo tabulas.* cuius loci hæc sententia est: dixi Verrem equuleos illos argẽteos F à C. Calidio abstulisse. negat Verres, aítque se emisse, pecuniam soluisse, tabulas prolaturum. *est tanti*, id est, tanti facio, crimen hoc abs te dissolui, & dilui, quanti facerem in te maximi valere, dummodo tabulas proferas. tam multa enim, & grauia me ex tuis tabulis, si proferantur, crimina aduersus te tractaturum esse cõfido, vt facilè patiar, hoc crimen abs te dilui, & vt mihi sit optabile huius criminis Calidiani facere icturam. & 1. Catilinaria, *sed est tãti, dummodo ista tua priuata sit calamitas, & à resp. periculis seiungatur.* quem locum ex vetustis codicibus emendauit M. Ant. Muretus, cùm vulgò legeretur *sed non est mihi tanti*, cúmque eruditissimè explicauit.

Ergo fungar vice cotis] ego igitur locum cotis obtinebo: ego cotis munus obibo, quæ ferrum acuere potest, cùm vim secãdi ipsa non habeat. hoc idem de se dicere solebat Isocrates: & aliquando interrogatus cur cùm alios artem dicendi doceret, ipse taceret, respondit, καὶ αἱ ἀκόναι αὐταὶ

A αὐταὶ μὲν τεμεῖν οὐ δύνανται, τὸν δὲ σίδηρον ὀξέα, καὶ τμητικὸν ποιοῦσι. id eſt, etiam cotes ipſæ quidem ſecare non poſſunt: ſed ferrum acutum, & ad ſecãdum aptum efficiunt.

Opes] opes poëticæ, id eſt, res, & facultas poëtica.

Formet] erudiat, expoliat, informet. lege annot. ad Od. 10. lib. 1. ad illum locum, *Voce formaſti.*

Error] errorem videtur hic pro errato, ſeu peccato vſurpare, quod ἁμάρτημα nominant Græci, cùm erroris nomine tamen longè aliud ſignificetur. *error* enim imprudentis, & ignorantis eſt ferè, aut certè falſa opinione ducti, ſine culpa: erratum autem & ſcientis eſt, & culpa non caret. exemplis hoc fiet clarius. Cic. pro Murena. *non patiar te in tanto errore verſari.* Idem lib. 2. de orat. *natura enim noſter nos delectat error.* Idem pro Cecina, *Nonnumquam honeſtò, ac probabili nomine bono viro iudici error obijci ſolet.* Idem epiſtola ad Ser. Sulpicium, lib. 4. ep. *certe ſimilis in vtroque noſtrũ,*
B *cum optimè ſentiremus, error fuit.* Idem ad Qu. Metellum Qu. Fr. lib. 5. epiſt. *Hoc in ſermone, cum à me exponeretur, quæ mea exſpectatio fuiſſet orationis tuæ, quantóque in errore verſatus eſſem, viſa eſt oratio mea non iniucunda, &c.* Horat. epiſt. ad Iul. Florum lib. 2. *Et demtus per vim mẽtis gratiſſimus error.* Ego igitur exiſtimauerim hoc loco errorem, non erratum, ſed diſceſſum quendam, & declinationem à virtute, & officio ſignificare, quæ ex imprudentia, aut incuria nata ſit. quo modo ſi accipiamus, ſeruabitur huius vocis ſignificatio vſitata.

Socraticæ chartæ] per chartas Socraticas non ſignificat libros à Socrate ſcriptos, cùm ille nihil ſcripſerit, ſed à Platone, Æſchine, Xenophonte, & ceteris eius auditoribus, ac diſcipulis, & qui ab eis orti ſunt.

Verbaque provisam rem] quidam libri vulgati habent *præuiſam.* mendosè veteres quidem omnes *prouiſam.* Sic locutus eſt epiſt. ad Loll. 2. *Sit bona librorum, & prouiſæ frugis in annum Copia.* Quòd autem ad huius loci ſententiam atti-
C net, ſimilia ſunt ea, quæ ſcribit Cic. lib. 3. de orat. his verbis, *Rerum enim copia, verborum copiam gignit: & ſi eſt honeſtas in rebus ipſis, exſiſtit ex rerum natura quidam ſplendor in verbis.*

Exemplar vitæ, morumque] veram, & perfectam ſpeciem vitæ humanæ, morúmque intueri, quam imitando exprimere, & ſimulare conetur.

Imitatorem] poëtam, μιμητὴν. nihil enim aliud eſt poëſis, quàm μίμησις, id eſt, imitatio: quod Plato, & Ariſto. tradiderunt, vt mox dicemus. Atque eò maximè admirabilis eſt Homerus, quòd nihil eſt in huius vitæ conſuetudine, moribúſque communibus poſitum, quòd non aptiſſimè, ac pæne dicam, diuinè expreſſerit.

Et veras hinc d. v.] & hinc, id eſt, ex vita communi, & moribus hominum veras voces elicere. quidam libri habent, *& viuas hinc, &c.*

Interdum speciosa locis] id eſt, interdum fabula, quæ aſperſa, & ornata eſt ſententiis è philoſophia petitis, & locis communibus, & quæ habet ἦθος, (ſic enim loquitur Ariſtot. lib. περὶ ποιητ.) id eſt, quæ ſcitè mores exprimit (mores autem perſonarum benè exprimit, quæ conſilium, & voluntatem cuiuſque aperit, ac declarat) talis igitur fabula magis delectat populum, etiam ſi nõ ſit admodum venuſta, nec polita, nec grauis, nec artificioſa, quàm politiſſimi, & cultiſſimi verſus nulla ſententia ſubiecta, neque perſonarum decoro ſeruato, neque hominum moribus expreſſis. *locis* autem legendum potius, quam *iocis*, hanc ſcripturam confirmantibus vetuſtis codicibus omnibus, Porphyrionéque, & Acrone comprobantibus. Quid ſint porrò loci communes, ex M. Tullio intelligere licet, cuius hæc ſunt verba in Bruto. *ſcriptasq́ fuiſſe, & paratas à Protagora rerum illuſtrium diſputationes, quæ nunc communes appellantur loci.* Idem in orat. perf. *Nec verò dialecticis modò ſit inſtructus, ſed habeat omneis Philoſophiæ notos, & tractatos locos. Nihil enim de religione, nihil de morte, nihil de pietate, nihil de caritate patriæ, nihil de bonis rebus, aut malis, nihil de virtutibus, aut vitiis, nihil, de officio, &c. ſine ea, quam dixi ſcientia grauiter,* E
amplè, copiosè dici, & explicari poteſt. Idem ibidem *Quam enim indecorum eſt, de ſtillicidiis, cum apud vnum iudicem dicas, ampliſſimis verbis, & locis vti communibus: de maieſtate verò populi Ro. ſummiſſe, & ſubtiliter?* Iam quòd Ariſtoteles in lib. περὶ ποιητ. eam fabulæ partem, quam ἦθος, id eſt, mores appellat, ait minus valere ad delectandum, quàm περιπετείας, & ἀναγνωρίσεις, non pugnant illa cum his, neque ad hoc inſtitutum pertinent.

Nullius Ven.] nullius venuſtatis, nulliuſque elegantiæ. ſuprà. *Ordinis hæc virtus erit, & Venus.*

Sine pondere] verborum.

Quam vers. inop. rer.] id eſt, quàm verſus inanes, & ſententiarum expertes, etiam ſi ſint cultiſſimi, & politiſſimi. Vir quidã doctus exiſtimabat hunc verſum ita legẽdum, *Quàm verſus inopes morum, nugæq́; canoræ.* id eſt, quàm verſus lepidiſſimi, & cultiſſimi, nullis locis communibus illuſtrati, & inanes.

Nugæque canoræ] verſus leues, quantumuis modulati, & numeroſi. F

Ore rotundo] id eſt, rotundè, preſsè, enucleatè, eleganter, ſuauiter: non putidè, non ineptè, non obſcurè, non hiulcè, non aſperè. vide annot. ad illum locum ſat. 7. lib. 2. *totus teres, atq; rotundus.*

Romani pueri] Romanos cum Græcis conferens ait, hos nulli rei ſtudere, præterquam laudi: illos autem omne ſtudium ſuum ſtatim à puerili ætate in quæſtu, & re augenda collocare: quod cùm ita ſit, non eſſe mirum, ſi poëtæ præſtãtes non euadant.

Assem Discunt in parteis diducere] mittuntur in ludum numerandi & ratiocinandi, vbi diſcunt arteis ad quæſtum comparatas. ſup. ſat. 6. lib. 1. *qui macrò pauper agello Noluit in ludum Flaui me mittere, magni Quò pueri magnis ex centurionibus orti, &c.* de aſſe, & eius partibus lege Varr. lib. 4. de ling. Lat. & Budæũ noſtrũ.

Eu] ita legendum, non *heu*, neque *hem*, neque *oe*, vt habent mendoſi codices: neque *heus*, vt olim

A putaui. *εὖ* autem Græcũ est τὸ bene, præclarè, euge.

ÆRVGO] æruginem appellat per translationem, immodicum pecuniæ & lucri studium, proptereà quòd eo, tanquam ærugine quadam, ingenia præclara, & ad res maiores nata, corrumpuntur, ac deprauantur. at sat. 4. lib. 1. per æruginem, insidiosam quandam, & simulatione officij inuolutam maleuolentiam significat. *hic* (inquit) *nigræ succus lolliginis, hæc est Ærugo meræ:* quoniam videlicet talis animi affectio non aliter, quàm ærugo amicitiæ vitium, pestis, ac venenum est. Vitruuius lib. 7. cap. 12. & lib. 8. cap. 3. docet quomodo fiat ærugo.

LINENDA CEDRO] digna, quæ seruētur diutissimè incorrupta: digna, quæ numquã consumat vetustas, & quæ perpetuò viuant. nam, quæ succo, aut oleo cedrino linuntur, non putrescunt. lege Plin. lib. 16. cap. 39. & Dioscor. lib. 1. cap. 89. vbi ille dicit, eam vim in cedro inesse, vt corpora mortua conseruet, viua corrumpat: atque iccircò τῶν νεκρῶν ζωὴν, id est, mortuorũ vitam appellari. Huc pertinet illud Ausonij ad libellum, de quodam Pro-B culo poëta: *Huius in arbitrio est seu te iuuenescere cedro, Seu iubeat duris vermibus esse cibum.*

LÆVI CVPRESSO] inuolucro expolito, aut capsa ex cupresso, de qua eadem ferè dicũtur, quæ de cedro. vide annotata ad Od. 14. lib. 2.

AVT PRODESSE VOLVNT] poëmata (inquit) alia vtilia sunt dumtaxat, alia iucunda: alia & vtilia, & iucunda.

AVT SIMVL ET IVCVNDA, &c.] profert hunc versum Seruius ad illum Virgilij Æn. 6. *Hic manus ob patriam pugnando vulnera passi.*

QVICQVID PRÆCIPIES] hoc pertinet ad ea poëmata, quæ prosunt tantùm.

BREVIS] ita tamen, vt tantum sit verborum, quantum sit necesse: vt suprà. *breuis esse laboro? Obscurus fio.*

PERCIPIANT A. D. T. Q. FID.] aptè verba suis nominibus iunxit. dociles se præbeant in percipiendo: fideles in tenendo. aduerbium *citò* autem, coniungendum cum verbo *percipiant*, C non cum voce *dicta*.

OMNE SVPERVACVVM] translatum à vase pleno: ex quo, quicquid superat, effluere solet.

FICTA VOLVPTATIS C. S. P.] hoc ad eos, qui delectare student tantùm. sic Aristoteles lib. περὶ ποιητικῆς, poëtam sequi probabilia, quæ nec esse, nec fieri possint, ait oportere potius, quàm improbabilia, quæ fieri possint. verba Arist. sunt hęc, πρός τε γὰρ τὴν ποίησιν αἱρετώτερον πιθανὸν ἀδύνατον, ἢ ἀπίθανον δυνατόν.

NEC QVODC. VOLET, &c.] nec quodcumque volet, etiam incredibile, & à fide abhorrens, nihilque veri simile præ se ferens, poscat, seu postulet sibi credi, id est, audeat spectatorum oculis, atque auribus subiicere. quidam libri veteres habēt, *Nec quodcumque velit, &c.*

NEV PRANSÆ LAMIÆ] néve fingat poeta, ex aluo Lamiæ, quę puerum deuorarit, eundem puerum viuum extrahi. Præter ea, quæ vulgò traduntur, & narrantur de Lamiis, Aristoteles lib. 7. de morib. ad Nicom. scribit mulierem quandam fuisse in Ponto, quæ mulierum grauidarum aluos D aperiret, & persecaret, puerósque inde tractos deuoraret. Sed de Lamia vide Diodor. Sicul. lib. 20. & Aristophanis interpretem in Vesp.

CENTVRIÆ SENIORVM] ætate grandes, & senes poemata inutilia, & ad solam voluptatem comparata, aspernantur, ac respuunt. alludit autem ad centurias, in quas singulæ tribus erant diuisæ.

CELSI RHAMNES] id est, equites contrà, vel iuuenes feroces, atque elati non admodum attentè, nec libenter poemata audiunt, quæ nulla voluptate sunt temperata: *celsi*, id est, iuuenes excelso animo, quod non displicet. T. Liuius lib. 7. *signum poscunt ingenti clamore, celsiq́, & spe haud dubia feroces in prœlium vadunt.* malo tamen per celsos, equites intelligi, qui merent adhuc equo publico. Nam & Festus celsum ex Græco κέλης, equitem dictum esse putat. Rhamnes alij à Romulo appellatos: alij Rhamnes, & Luceres vocabula esse Tusca volunt, vt refert Varro lib. 4. de ling. Latina. Hæc Turnebus ita probauit, vt in Aduersaria sua retulerit. E

OMNE TVLIT, &c.] hic versus cum tribus reliquis deinceps sequentibus, pendet è superioribus, hoc modo: Omnibus igitur omnium suffragiis præstantissimus poeta iudicandus est, qui vtilitatem cum voluptate coniunxit. pertinent autem hæc ad illud membrum tertium, *Aut simul & iucunda, & idon. dic. v.*

HIC MERET ÆRA L.] hic liber pretium meretur: hic multos reperit emtores: hic librarios locupletat.

SOSIIS] bibliopolis, seu scriptoribus librariis. suprà epist. ad librum, *Scilicet vt prostes Sosiorum pumice mundus.* Verisimile autem est, Sosios scriptores fuisse librarios: quibus vtebantur veteres ad libros manu describendos, in quorũ locum successerunt nostri typographi, qui typis, seu formis plumbeis libros imprimunt. Sed enim scriptorum illorum facta à me mentio admonet me hoc loco, vt commemorem accuratissimum, & politissimum nostræ ætatis scriptorem, Camillum Span-F nochium, ciuem Senensem, olim domi nobilem, & copiosum: nunc post res Senensium afflictas, ex rege nostro pendentem, eiúsque liberalitate, & munificentia se tolerantem. Hic igitur cum cenarem apud humanis. & optimum virum, Iulianum Mediceum, episcop. Bliterensem a. d. septimum Kalēdas Iunias anno superiore, (scribebam autem hæc anno CIↃ IↃ LXVII. idibus Ianuariis) ostendit mihi præsentibus aliquot nobilibus Florentinis, in his, Baptista Alemano tum episcopo Matisconensi, nunc cœnobiarcha: *** & Nicolao Alemano, & Alfonso Gondio, & Thoma Bonsio, & Francisco Corsinio, Alemanorum sororis filio, iuuene erudito, & probo, P. Virgilij Maronis opera, Bucolica, Georgica, Æneidē, in membrana, litteris ita minutis & tenuibus à se descripta, vt XXVI. columnis, quarum vnaquæque 540. circiter versus contineret, comprehenderetur, cum tota membrana longitudine digitos XIX. altitudine XIIII. non superaret.

REMIT

A REMITTIT] reddit, vt priore versu:& epist. ad Aug. *Sed veluti tractata notam, labémque remittunt Atramenta.* sat. vlt. lib. 2. *Vt melius muria, quã testa marina remittit.*

NEC SEMPER FERIET] nec semper signũ sibi, sopositum, quod intuetur, & quò oculum dirigit sagittarius attingit.

QVODCVMQVE MINABITVR] subintelligendum *ferire*. Quidam legunt *quæcumque*.

VERVM VBI PLVRA] id est, verùm vbi plures virtutes, pluráque ornamenta insunt in poëmate, quàm maculæ, & errata, quæ vel imprudenti, & aliud agenti, vel humanitus exciderint, ignoscere debemus.

AVT HVM. PAR. CAV. N.] cùm ea sit hominis natura, vt nõ possit vsquequaque peccatũ effugere, quantũuis magnam diligentiam adhibeat.

QVID ERGO?] nonnulli lib. habent, *quid ergo est?* ego nihil muto.

VT SCRIPTOR SI P. I. L.] hæc duo coniungenda sunt. *scriptor librarius*, id est, is, qui libros B describit manu, hoc modo: si librarius idem perpetuo peccat, id est, si in idem erratum perpetuo incurrit, etiam si fuerit monitus, indignus est, cui ignoscatur: sic & poëta. &c. *idem peccat* vsitatè, & propriè dictum. M. Tull. de nat. deor. lib. 1. *Atque etiam Xenophon paucioribus verbis eadem ferè peccat.* & pro Murena. *non multa peccas.* eadem ratione dixit Catullus. *Nimirum idem omnes fallimur.* & Horat. sat. 3. lib. 1. *Nec vincet ratio tantundem vt peccet, idémque, Qui teneros, caules, &c.*

ET CITHAROEDVS] quidam libri vet. habent, *vt citharœdus, &c.*

FIT CHERILVS ILLE] poëta malus, de quo sup. epist. ad August. *Gratus Alexandro Magno regi fuit ille Cherilus.* Alij scribunt *Chœrilus.* & Græcè χοίριλος.

QVEM BIS, TERQVE BONVM C. R. M.] i. qui si duobus, aut tribus locis rectè, & emẽdatè, & laudabiliter scribat, mirari soleo, ita est malus scriptor, & ita vsitatũ ei est mendosè, & ineptè scribere. huic igitur Cherilo similes sunt ij poëtæ, in C quorum scriptis plura sunt mendosa, quàm recta.

ET IDEM IND. QVAND. BON.] id est, & ego idem indignè fero, quandocumque præstantissimus omnium poëtarũ Homerus incuria quadam labitur, & peccat, quod est in eo admodum rarum. scio hunc versum aliter ab aliis explicari, sed vehementer errant. nam verbum *indignor* non est referendum ad superiora, quod illi faciunt, sed cum iis, quæ sequuntur, coniungendum, vt alibi admonui, & multo antè docuit P. Victorius. *quandoque* autem idem valet, quod *quandocumque*, vt sup. Od. 1. lib. 4. *quandoq; potentior Largis muneribus riserit æmuli.*

VERVM OPERE IN] cod. vnus Vat. Faërn. Torn. Russardini duo, Clerican. Nicot. vnus, habent, *Verum operi longo.*

VT PICTVRA, POESIS.] Plato lib. 10. de rep. poëtas pictoribus ait esse simileis: docétque vtrosque in animantibus, & rebus inanimis imitandis, atque exprimendis esse occupatos. Idem scribit pluribus verbis Aristot. in lib. περὶ ποιητικῆς. adde illa Plutarchi lib. πῶς δεῖ τ. νέον, &c. ἀκούειν. Ἔτι δὲ D μᾶλλον ἐπιστήσωμεν αὐτὸν ἅμα τῷ προσάγειν τοῖς ποιήμασιν ὑπογράφοντες τὴν ποιητικὴν, ὅτι μιμητικὴ τέχνη, καὶ δύναμίς ἐστιν ἀντίστροφος τῇ ζωγραφίᾳ, καὶ μὴ μόνον ἐκεῖνο τὸ θρυλλούμενον ἀκηκοὼς ἔστω, ζωγραφίαν μὲν εἶναι φθεγγομένην τὴν ποίησιν· ποίησιν δὲ σιγῶσαν τὴν ζωγραφίαν &c. id est, *Præterea admoneamus eum eo ipso tẽporis pũcto, quo ad poemata audienda admouemus, descriptione quadam facta, poeticam altera ex parte picturæ respondere: neque illud solum omnium sermone vsurpatum audiverit, picturã esse poesim loquẽtem: poesim autem tacitam picturam: sed, &c.* M. Tul. Tusc. 5. *Traditum est etiam Homerum, cæcum fuisse: at eius picturã, non poesim videmus.* Scribenda autem est interpunctionis nota post vocem *poesis*, & subintelligendum verbum *est*.

ERIT, QVÆ SI PROPIVS STES, TE C. M. ET Q. S. L. A.] sic est distinguendus hic locus, *Vt pictura poesis erit, quæ, si propius stes, &c.* id est, alia reperietur (inquit) pictura, quæ primis, ac rudibus lineamentis tantum constet: pictura adumbrata, non expressa: quam Græci σκιαγραφίαν appellant. hæc procul spectata, laudari E potest: alia, quæ suis coloribus expressa, & exquisitis, accuratisque pigmentis illustrata sit, hæc propius spectari debet. Idem de poesi sentiendum. alia est enim, quæ quasdam vmbras, & recessus habet tantùm, neque admodùm illustribus coloribus vestita est: alia est accurata, & exquisito artificio elaborata. Videntur mihi ad hunc locum pertinere ea, quæ scribit Aristoteles lib. 3. de arte dicendi, ubi docet, dictionem (quam ille λέξιν nominat, id est, dicendi rationem) aliam esse scriptioni accommodatam, & tanquam pictam: aliam concertatoriam & forensem, & gestu actoris egentem. paullo pòst scribit ille, contionale dicendi genus adumbratæ picturæ simile esse, propterea quód, quanto major sit multitudo, tanto longius spectari videtur orationis figura. Quapropter subtilitas, & limata (vt ita dicam) tenuitas, superuacanea est, & deterior videtur in vtroque. Iudicium autẽ subtiliorem dictionem desiderat, multoque magis, si apud vnum iudicem causa agatur. inest enim minimum in actione, & gestu. Nam facilius specta F ri potest id, quod rei proprium est. omne autem alienum, & contentionis studium abest. verba Aristotelis sunt hæc, ἡ μὲν οὖν δημηγορικὴ λέξις, καὶ παντελῶς ἔοικε τῇ σκιαγραφίᾳ. ὅσῳ γὰρ ἂν πλείων ᾖ ὁ ὄχλος, πορρώτερον ἡ θέα. διὸ τὰ ἀκριβῆ περίεργα καὶ χείρω φαίνεται ἐν ἀμφοτέροις. ἡ δὲ δίκη, ἀκριβέστερον. ἔτι δὲ μᾶλλον ἡ ἐν ἑνὶ κριτῇ. ἐλάχιστον γάρ ἐστιν ἐν ὑποκρίσει. εὐσύνοπτον γὰρ μᾶλλον τὸ οἰκεῖον τοῦ πράγματος, καὶ τὸ ἀλλότριον, καὶ ὁ ἀγὼν ἄπεστι.

TE CAPIAT] sic legendũ potius quàm *capiet*.

HÆC AMAT OBSC. VOLET HÆC SVB] alia picturæ dissimilitudo. amat porrò ea pictura locum obscurum, quæ deterior est: altera autem, quæ in luce spectari non recusat, longe scilicet melior est. REPETITA] iterum, atque iterum, & sæpius spectata.

FINGERIS] conformaris, institueris: vt supra epist. 2. lib. 1. *Fingit equum.* & Od. 6. lib. 3. *fingitur artibus.*

TOLLE] sume, ut epist. 6. lib. 1. *partem, vel tolle rei omneis.*

A Certis medivm, et toleraB.] id est, certas res esse, in quibus medium locum obtinere conceditur, & in qubiusdam rebus mediocritatem esse laudabilem, & ferri posse: sed mediocritatem in poëta neque esse laudabilem, neque condonari solere: quod simile est, ac si diceret, poëtam vel excellere, vel ab eo studio desistere, noménque poëtæ æquo animo amittere oportere. Videtur aliter sentire M. Tullius in orat. perfecto, his verbis: *Nam in poëtis non Homero soli locus est (vt de Græcis loquar) aut Archilocho, aut Sophocli, aut Pindaro, sed horum vel secundis, vel etiam infra secundos.*

Tolerabile] id est, (vt ita dicam) tolerabilitatem.

Consvltvs ivris, et actor Cavs. m. a.] redde suum cuique, hoc modo: iurisconsultus aliquis nescit, quantum Aulus Cascelius: actor causarum quispiam abest ab eloquentia Messalæ Coruini: vterque tamen in pretio est, etiam si non sit summus.

Nescit] quidam libri vet. habent. *nec scit.*

B Non dii, non hom.] alij libri habent, *Non homines non dij*

Colvmnæ] ad quas prostant libri, vt satyr. 4. lib. 1. *Nulla taberna meos habeat, neque pila libellos.* *nescit* autem legendum, vt habent o. l. v.

Vt gratas inter mensas, &c.] probat id, quod modò dixit, tribus similibus. Nam hi versus cohærent cum superioribus. Quo modo (inquit) si quis in conuiuio symphoniam aliquam inconditam, immodulatam, ineptam, discordem adhibeat: si vnguentum ingrati odoris, nulliúsque pretij: si papauer cum amaro, & deterrimo melle, offendat conuiuas, quia his poterant carere, neque hæc magnopere requirebant: sic poëma, cùm sit ad delectationem comparatum maximè, secundo loco ad vtilitatem, si paullum modò absit à perfecto, deterrimum est.

Symphonia discors] συμφωνία, ὁμολογία τις, (inquit Plato,) ὁμολογίαν δὲ ἐκ διαφερομένων, ἕως ἂν διαφέρωνται, ἀδύνατον εἶναι id est, symphonia, seu concentus, consensus est quidã. vt sit autem cõsensus,

C ex rebus discordibus, quãdiu discordant, fieri non potest.

Si pavllvm a svmmo discessit] duo cod. Vat. & Torn. habent *decessit*. nõnulli alij *discedit*. aliquot non habent præpositionem *a*.

Dvci] traduci: vel produci, extrahi.

Lvdere q. n.] ludendi verbo hæc omnia subijciuntur, luctari, hastam iacere, currere, salire, & similia, quæ exercebantur in campo Martio. In ceteris artibus (inquit) & certaminibus nemo se sci re profitetur, quod ignorat, ne sit ridiculus: in poëtica volunt omnes videri aliquid esse.

Discive] de disco vide annot. ad Od. 8. lib. 1.

Trochive] sup. Od. 24. lib. 3. trochum, Gręcum nominat, quem putant nonnulli, βέμβηκα vocari à Græcis: sed non ita est. βέμβιξ enim, turbo appellatur à Latinis. trochus Græca vox est, quæ rotam Latino nomine valet: qua se exercebant pueri in Græcia.

Ne spissæ r. t. i. c.] ne spectatores frequentes, qui circùm stant, irrideant ludendi imperitum, ídque impune. D

Tollant risvm] cachinnentur: vt suprà, *Romani tollent equites, peditésque cachinnum.*

Qvi nescit, vers. t. a. f.] simile est illud epist. ad August. *Nauem agere ignarus nauis timet: abrotonum agro Non audet, nisi qui didicit, dare: quod medicorum est. Promittunt medici, tractant fabrilia fabri: Scribimus indocti, doctiq; poëmata passim.*

Censvs eqvestrem S.] census, participium vocis, & significationis patientis. census igitur summam equestrem intelligẽdus, qui dum censetur, repertus est habere in bonis quadringenta millia æris, qui census erat equestris, vt sciũt omnes. eodem participio vtitur & M. Tull. pro Arch. poëta, *census tantummodò indicat eum, qui sit census, ita se iam tum gessisse pro ciue:* & Verr. 3. *sanxit in posterum, qui post eos Censores census esset, ne quis heredem virginem, néve mulierem faceret.* Aiũt Laberium mimographum, his verbis describi, ac notari. E

Tv nihil invita dices, f.] Minerua artibus omnibus præesse existimatur, vt suprà annot. ad Od. 13. lib. 3. *inuita Minerua* prouerbiũ est: quod explicat M. Tul. of. lib. 1. his verbis. *ex quo magis emergit, quale sit decòrum illud, ideò quia nihil decet inuita (vt aiunt) Minerua, id est, aduersante, & repugnante natura.* sed huius loci hæc sententia est. Non dubito equidem, quin tu nihil sis dicturus, aut facturus inuita Minerua: id est, ego te quidem scio omnia aptè, decorè, venustè, doctè, sapienter dicturum, ac facturum. noui enim iudicium tuum, noui mentem, & prudentiam tuam. verùm tamen, si quid olim scripseris, caue iudicio tuo tantopere confidas, vt Mecij, & patris tui, & meam sententiam non exquiras, aut nobis de tuis scriptis iudicandi potestatem non permittas. legendum, autem *faciésve:* & ita habent lib. manuscripti.

Meci] Sp. Mecij Tarpæ, critici: de quo sat. 10. lib. 1. *Quæ nec in æde sonent certantia iudice Tarpa.* & M. Tull. epist. ad Marium lib. 7. *Nobis autẽ erant perpetienda, quæ Sp. Mecius probauisset.* F

Nonvmqve prematvr] supprimatur, domi contineatur nouem annos: ne foras emãnet, néve exeat ante nonum annum. sic Catullus de Smyrna Cinnæ. *Smyrna mei Cinnæ nonam post denique messem, Quam cœpta est, nonámque edita post hiemem.*

Ediderís] emiseris: vt epist. ad Libr. lib. 1. *Non erit emisso reditus tibi.*

Silvestreis homines] nondum humanitate politos, neque excultos: feros.

Cædibvs] mutuis, vt sat. 3. lib. 1. *Quos Venerem incertam rapientes more ferarum Viribus editior cædebat, vt in grege taurus.*

Victv foedo] victu, & cultu ferino, atque inhumano. de quo puchrè Lucret. lib. 5. *Multaq; per cælum solis voluentia lustra Volgiuago vitam tractabant more ferarum.*

Orphevs] de quo multa sup. ad Od. 12. lib. 1. ad quæ hunc adde Virgilij versum ex Palæm. *Orpheaque*

A *pheáque in medio posuit, siluásque sequenteis.* Quòd autem Horatius hoc loco humaniorem vitæ cultum, iuris descriptionem, legum inuentionem, domiciliorum coniunctiones, quas vrbeis appellamus, poëtis & musicis ascribit, non pugnat cum iis, quæ disputantur à M. Tull. in orat. pro Sextio: vbi hæc tanta, ac tam præclara munera prudentibus, ac sapientibus viris accepta referri ait oportere. Erãt enim iidem & sapientes, & poëtæ, seu musici. in Ode autem 10. lib. 1. Mercurium ait primos illos, & recenteis homines oratione, & palæstra expoliuisse. Cum his Horatianis congruunt illa Aristophanis βατρά χ. ὡς ὠφέλιμοι τῶν ποιητῶν οἱ γενναῖοι γεγένηνται; Ὀρφεὺς μὲν γὰρ τελετάς θ' ἡμῖν κατέδειξε, φόνων τ' ἀπέχεσθαι: Μουσαῖος δ' ἐξακέσεις τε νόσων, καὶ χρησμούς: ἡσίοδος δὲ τῆς ἐργασίας, καρπῶν ὥρας, ἀρότους. ὁ δὲ θεῖος ὅμηρος, &c. id est, Quàm fuerunt vtiles poëtarum ij, qui generosi, & clari sunt? Orpheus enim mysteria nobis demonstrauit, simúlque cædibus abstinere docuit: Musæus autem morborum remedia, & vaticinia: Hesiodus porro terræ culturam, fructuum B tempora, & arationes: At diuiuus Homerus, &c. Cõtrà Diogen. Laërtius in prooemio lib. de vitiis philosop. eo loco, vbi negat philosophiam à barbaris inuentam esse, Græcisque adiudicat, ita de Orpheo scribit. οἱ δὲ τὴν εὕρεσιν διδόντες ἐκείνοις, παράγουσι καὶ ὀρφέα τὸν θρᾶκα, λέγοντες φιλόσοφον γεγονέναι, καὶ εἶναι ἀρχαιότατον. ἐγὼ δὲ εἰ τὸν περὶ θεῶν ἐξαγορεύσαντα τοιαῦτα, χρὴ φιλόσοφον καλεῖν, οὐκ οἶδα τίνα δεῖ προσαγορεύειν τὸν πᾶν τὸ ἀνθρώπειον πάθος ἀφειδοῦντα τοῖς θεοῖς προστρίψαι, καὶ τὰ σπανίως, &c. id est, Qui autem philosophiæ inuentionem barbaris ascribunt, producunt etiam Orpheum Thracem, dicentes eum philosophum fuisse, & esse antiquissimum. Ego verò, si eum, qui de diis talia enuntiauit, philosophum decet appellare, nesciò quo nomine sit is appellandus, qui omneis humanos affectus non sit veritus diis attribuere, & ea flagitia, quæ rarò ab hominibus admittuntur, vocis instrumento exprimere atque exponere.

RAPIDOSQVE] *rapidos* quidem habent libri vulg. sed rabidos duo cod. Vatic. & Vat. & Ian. C & Torn. Cleric. Russard. Nicot. ceteri. sic sup. leonem, insanũ dixit Od. 16. lib. 1. *& insani leonis Vim stomacho apposuisse nostro.* Denique sic legit Serui⁹, qui ad illũ Virg. versum lib. 6. Æn. *Nec non Threïcius longa cum veste sacerdos*: totum hunc locũ profert ab illo versu, *Siluestreis homines, &c.*

DICTVS ET AMPHION] Zethus & Amphion, Iouis & Antiopæ filij fuisse dicuntur: sed Pausanias Corinth. profert treis versus cuiusdam Agidis, qui significant, Antiopam à Ioue, & ab Epopeo, grauidam esse factam. versus sunt hi, Ἀντιόπη δ' ἔτικε Ζῆθον, κ' Ἀμφίονα Δῖον, Ἀσωποῦ κούρη ποταμοῦ βαθυδινήεντος, Ζηνί τε κυσαμένη, καὶ Ἐπωπέι ποιμένι λαῶν. Cum Thebani vrbem incolere sine mœnibus, ac propugnaculis non auderent, propterea quòd à Phlegræis, finitimis populis sæpe, & acriter oppugnabantur, atque ideò vrbem relinquere in animo haberent: Zethus & Amphion eis, vt manerent, persuaserunt, vrbémque turribus, & mœnibus firmissimis, & fossis altissimis cinxerunt. hinc nata fabula est, Amphionem, qui præstantissimus esset musicus, citharæ cãtu saxa ita permulsisse, vt D illa sua sponte, & sine fabrorũ opera ad vrbis munitionem, & murorum structuram conuenirent. Homerus ὀδ. μ. Zethum, & Amphionem murorũ, & propugnaculorum Thebanorum auctores, & structores fuisse narrat simpliciter: hanc de Amphione fabulam non addit. verba Homeri sunt hæc, eo, quem dixi, libro sub Vlyssis persona. Τὴν δὲ μετ' Ἀντιόπην ἴδον Ἀσωποῖο θύγατρα, Ἣ δὴ καὶ διὸς εὔχετ' ἐν ἀγκοίνῃσιν ἰαῦσαι. Καί ῥ' ἔτεκεν δύο παῖδ' Ἀμφίονά τε Ζῆθόν τε, Οἳ πρῶτοι Θήβης ἕδος ἔκτισαν ἑπταπύλοιο, Πύργωσάν τ', ἐπεὶ οὐ μὲν ἀπύργωτόν γ' ἐδύναντο Ναιέμεν εὐρύχορον Θήβην, κρατερώ περ ἐόντε. id est, Post hanc autem, Antiopam vidi Asopi filiam: Quæ gloriabatur se in complexu Iouis dormiisse. Et verò duos filios suscepit, Amphionem & Zethum: Qui primi sedem Thebarum septem portis præditarum condiderunt, & turribus munierunt, quoniam non poterant amplius Thebas sine turribus & munimentis habitare: quamuis essent robusti & validi. Euripides eam fabulam tangit in Phœniss. φόρμιγγί τε τείχεα Θήβας τᾶς Ἀμφιονίας τε λύρας ὕπο, πύργος ἀνέστα, Διδύμων ποταμῶν πόρον ἀμφὶ μέσον Δίρκας χλοεροτρόφον. id est, The- E barum muri, & turres cithara, & lyra Amphionia excitati sunt circa medium riuum geminorum fluuiorum Dircæ, herbosum. Philostratus in Imaginibus hanc fabulosam, & mirabilem arcis Thebanæ structuram his verbis depingit, τὰ δὲ τῶν λίθων πῶς ἔχει; πάντες ἐπὶ τὴν ᾠδὴν συνθέουσι, καὶ ἀκούουσι, καὶ γίνονται τεῖχος, καὶ τὸ μὲν ἐξῳκοδόμηται, τὸ δ' ἀναβαίνει, τὸ δ' ἄρτι κατέλαβε. φιλότιμοι, καὶ ἡδεῖς λίθοι, καὶ θητεύοντες τῇ μουσικῇ. τὸ δὲ τεῖχος ἑπτάπυλον, ὅσοι τῆς λύρας οἱ τόνοι id est, saxorum autem ratio cuiusmodi est, concurrunt ad cantum omnia, & eum audiunt, & fiunt mœnia: atque eorum pars alia ædificata est, alia in altum sensim attollitur, alia suo loco modò posita est: certantq; inter se lapides laudis studio, & se, erga musicam faciles, ac suaueis præbent, eique operam dant mercenariam. mœnia porrò septem portis constant, nempe totidem, quot in lyra chordæ sunt intentæ. vide Od. 11. lib. 3. *Mouit amphion lapides canendo.* Proper. lib. 3. *Saxa Cithæronis Thebas agitata per artem Sponte sua ad muri membra coisse ferunt.* F

THEB. COND. ARCIS] quidam libri vet. habent *vrbis*, pro *arcis*.

FVIT HÆC SAPIENTIA QVONDAM] erant igitur ijdem & musici, & sapientes, & eloquenteis. vide Lucr. lib. 5. de primis hominibus eorúmque victu & cultu.

PVBLICA PRIVATIS SECERN.] publica à priuatis separare. Nam antequam eloquentes, & sapientes viri feros homines & agresteis ad humanum, ciuilémque vitæ cultum traduxissent, nihil inter publicum & priuatum intererat, nihil inter commune & proprium. immò verò omnia erant publica & communia. Vide hac de re quæ annotata sunt ad illum locum *de hinc absistere bello, &c.* sat. 3. lib. 1. Non dissimulabo, in aliquot libris manuscr. esse scriptum *Puplica*: in nonnullis, *Poplica*.

DARE IVRA MARITIS] quidam sic hunc locum explicant, dare iura maritis, id est multa

A largiri, & condonare viris, & fœminis, qui matrimonio conglutinentur, quæ non obtineant cælibes: ego sic: dare leges maritis, quibus cogantur matrimonij castitatem inuiolatam seruare. videtur enim hæc vis esse horum verborum apud probatos scriptores. Virgil. de Didone libr. 1. Æn. *Iura dabat, legésque viris.* Idem 3. *Iura, domósque dabam.* idem lib. 5. *Indicitq; forum, & paribus dat iura vocatis.* T. Liuius lib. 30. *Roma, an Karthago iura gentibus daret, ante crastinam noctem scituros.* Horat. Od. 3. lib. 3. *triumphatisq; possit Roma ferox dare iura Medis.*

MARITIS] tum viris, tum fœminis. nam fœminam, maritam, vt virum maritum, dicimus. supra Od. 8. epod. *Nec sit marita, quæ rotundioribus Onusta bacis ambulet.*

LIGNO] ligneis tabulis. nondum enim æreas habebant. solebant autem leges in tabulis æreis incisas populo cognoscendas, in foro proponere: ex quo *figere, & refigere leges*, Virg. Æneid. 6.

TYRTÆVSQVE MARES ANIMOS] his consentanea sunt, quæ Athenæus lib. 14. de Tyr-B tæo scribit his verbis, πολεμικοὶ δ' εἰσὶν οἱ Λάκωνες· ὧν καὶ υἱοὶ τὰ ἐμβατήρια μέλη ἀναλαμβάνουσιν, ἅπερ καὶ ἐνόπλια καλεῖται. καὶ αὐτοὶ δ' οἱ Λάκωνες τὰ Τυρταίου ποιήματα ἀπομνημονεύοντες ἔρρυθμον κίνησιν ποιοῦνται. Φιλόχορος δέ φησι κρατήσαντας Λακεδαιμονίους Μεσσηνίων διὰ τὴν Τυρταίου στρατηγίαν, ἐν ταῖς στρατείαις ἔθος ποιήσασθαι, ἂν δειπνοποιήσωνται, καὶ παιανίσωσιν, ᾄδειν καθ' ἕνα τὰ Τυρταίου· κρίνειν δὲ τὸν πολέμαρχον, καὶ ἆθλον διδόναι τῷ νικῶντι, κρέας, id est, *bellicosi autem sunt Lacones: quorum etiam filij modos ad incessum numerosum accommodatos, qui & armati nominantur, vsurpare, studioséque retinere consueuerunt. Atque ipsi Lacones Tyrtæi poëmata cõmemorantes, numerosè mouentur. Philochorus autem ait Lacedæmonios, Messeniis Tyrtæo militiæ duce deuictis, hoc instituisse, atque hanc consuetudinem induxisse in militiis, vt cum cenati essent, & victoriæ carmen cecinissent, Tyrtæi carmina singuli cantarent: iudicaret autem imperator, & victori carnem præmij loco daret.* Plato lib. 1. de repub. versus aliquot Tyrtæi profert aliquantum immutatos, & decurtatos, qui hãc sententiam continent: Neque meminisse velim, C neque vllam eius rationem ducere, etiam si omnium mortalium sit abundantissimus, & ditissimus, omniaque ei bona, quæ homini contingere possunt, suppetant, qui non virtute bellica sit præstantissimus. verba Platonis sunt hæc. προστησώμεθα γοῦν Τυρταῖον τὸν φύσει μὲν Ἀθηναῖον, τῶνδε πολίτην γενόμενον, ὃς δὴ μάλιστα ἀνθρώπων περὶ ταῦτ' ἐσπούδακεν εἰπών, ὅτι οὔτ' ἂν μνησαίμην, οὔτ' ἐν λόγῳ ἄνδρα τιθείμην, Οὔτ' εἴ τις πλουσιώτατος ἀνθρώπων εἴη, φησίν, οὔτ' εἰ πολλὰ ἀγαθὰ κεκτημένος (εἰπὼν σχεδὸν ἅπαντα) ὃς μὴ περὶ τὸν πόλεμον ἄριστος γίγνοιτ' ἀεί. ταῦτα γὰρ ἀκήκοας που καὶ σὺ τὰ ποιήματα. id est, producamus igitur Tyrtæum, Atheniensem quidem natura, à Lacedæmoniis autem ciuitate donatum, qui omnium mortalium plurimum studij in his posuit, &c. quæ sequuntur. nam ea interpretati sumus: quæ sunt Tyrtæi. Strabo lib. 6. Iustinus tertio, & Pausanias in Messenicis, quædã alia de Tyrtæo tradiderunt, quæ longum esset referre. Plutarchus autem eum sermonem, vbi disputat vtra animalia sint prudẽtiora: terrestria, an aquatilia, sic orditur: τὸν Τυρταῖον ὁ Λεωνίδας ἐρωτηθεὶς ποῖόν τινα νομίζοι, ἀγαθὸν ποιητὴν, ἔφη, νέων ψυχὰς κακκωνεῖν, ὡς τοῖς νέοις διὰ τῶν ἐπῶν ὁρμὴν ἐμποιοῦντα μετὰ θυμοῦ, καὶ φιλοτιμίας ἐν ταῖς μάχαις ἀφειδοῦσαν αὐτῶν, id est, *Leonidas interrogatus qualem poëtam existimaret Tyrtæum: respondit, vtilem ad iuuenum animos efficiendos pulchriores, tamquam impetum quemdam in eorum animis ingenerantem, vt animo præstantes, & studio gloriæ elati in prœliis mortem fortiter oppetant.* D

EXACVIT] excitauit. Cic. de orat. ad Quinct. Fratrem, *ad vos exacuendos accommodaui orationem meam.*

DICTÆ PER CARMINA SORTES] edita oracula: data responsa ab Apolline. Virgil. Æn. 4. *Italiam Lyciæ iussere capessere sortes.* supr. ead. epist. *Sortilegis non discrepuit sententia Delphis.* M. Tull. lib. 2. de diuin. *Auspicia restant, & sortes eæ, quæ ducuntur, non illæ, quæ vaticinatione fundũtur; quæ oracula verius dicimus, &c.* Idẽ ibid. *Nam cum sors illa edita est opulentissimo regi Asiæ, Crœsus Halym penetrans magnam peruertet opum vim: hostium vim sese peruersurum putauit, peruertit autem suam.*

PIER. TENT. MODIS] id est, etiam homines experti sunt, ac tentarunt, posséntne regũ gratiam, ac beneuolentiam colligere versibus, & cantibus. *tentare gratiam regum* pro eo, quod est aspirare, & aggredi ad gratiam regum promerendam, mirè, & planè Horatianè dictum. Vsitatius dicunt Latini *tentare fortunam, tentare rem.* vt idem supr. epist. ad Aug. lib. 2. *nec meus audet Rem tentare pudor, quam vires ferre recusent.* E

LVDVSQVE REPERTVS] remissio, & oblectatio animorum, comœdiæ, tragœdiæ, mimi. epist. ad Augst. *valeat res ludicra, si me Palma negata macrum, donata reducit opimum.*

MVSA LYRÆ SOLLERS] sollers conjunctum cum patrio casu, notandum, ut nouum, & Horatianum. idem iunxit cum infinitiuo Od. 3. lib. 4. *Sollers nunc hominem ponere, nunc Deum.* sic sup. Od. 6. lib. 1. *Imbellisque Lyræ Musa potens.* dictum autem *musa Lyræ sollers*, pro musa Lyrica, vel Lyricorum modorum perita.

NATVRA FIERET LAVD. CARM.] hac de re satis multis verbis diximus ad illum locum, *Ingenium misera quia fort. &c.* F

SINE DIVITE VENA] sine naturæ bonitate, quam εὐφυΐαν Græci appellant. tralatio ducta à venis metallicis.

RVDE] non expolitum doctrina. alia tralatio.

QVID PROSIT] aliquot libri veteres habent *quid possit.*

QVI STVDET OPTATAM C. CONT. M.] totius huius loci hæc sententia est. cursores, & tibicines omne studium suum in eam artem, in qua præstare volunt, conferunt: summos labores perferunt: bellum indicunt voluptatibus omnibus: continentissime, ac temperantissime viuũt. At Romani homines nullo studio adhibito, nullaque opera insumta præstantes se poetas esse arbitrantur, idque se scire profitentur, quod nunquam didicerunt.

PVER] cùm puer esset: παῖς ὤν, vt epist. ad Loll 2. libro 2. *denique sæuam Militiam puer, & Cantabrica*

A *fabrica bella tulisti*. & sat. 2. lib. 2. *puer hunc ego paruus Ofellum Integris opibus noui non latius vsum, Quam nunc accisis*.

ABSTINVIT VENERE ET VINO] quidam testantur scriptum esse in nonnullis lib. vet. *Ven. & Baccho*. quod placet.

QVI PYTHIA CANTAT, TIBICEN] tibicen, qui adhibetur ad canendas laudes Apollinis lud s Apollinaribus, (πυθαύλην appellant Græci: Varro περὶ ἀρετῆς: *Prius quam in orchestra pithaules inflet tibias, domi suæ ramices rumpit*.) hic igitur tibicen didicit, & magistrum extimuit. Pythiorum cer tamen ob draconem ab Apolline interfectum, institutum est, Pythiáque vel à loco, & vrbe, cui Pythoni, seu Πυθοῖ nomen erat, sunt appellata, vel ex eo, quòd, qui ad oraculum Apollinis proficiscebantur, ἐπυνθάνοντο, id est, quærebant, vel quòd draco interfectus, ibi putruerit. nam πύθεσθαι valet σήπεσθαι, vt alibi diximus.

OCCVPET EXTREMVM SCABIES] natum esse dicunt ex lusu quodam puerorum, in quo
B se mutuò ad currendum cohortanteis, ei scabiem exoptant, qui tardissimè omnium cucurrerit, quíque vltimus ad calcem peruenerit.

VT PRÆCO AD MERCEIS] diuitem poëtam cum præcone comparat, merceis commendante, & turbam ad emendum inuitante. Nam, vt ille voce, & præconio emtores: sic poëta locuples diuitiis suis mutis, ac tacitis assentatores vocat.

COGIT] congregat, conuocat, allicit, atque adeò inuitos trahit.

DIVES AGRIS, DIVES P.] hic versus reperitur sat. 2. lib. 1.

SI VERO EST VNCTVM] modò dixerat, assentatores vltrò, & non vocatos ad poëtarum diuitum carmina laudanda concurrere, & conuolare solere: nunc dicit, eosdem conuiuiis, & beneficiis prouocatos, aut beneficiorum spe adductos, multo cupidius poëmata vel indoctissima laudaturos. tales igitur, iudices non sunt integri neque incorrupti, neque, vt Græcè dicam, ἀδέκαστοι.

VNCTVM QVI RECTE] si verò est, qui con
C uiuium lautum, ac sumtuosum adornare, cenamque opiparam dare possit, &c. mirũ erit, si blandũ, ac falsum amicum à vero secernere, atque internoscere queat. *vnctum* videlicet obsonium, vt Catul. *vncta patrimonia*, id est, lauta, opipara.

LEVI] qui quouis impellitur emolumenti spe.

BEATVS] vel diues, vel, qui reuera beatus esset, si blandum amicum à vero internoscere posset. sed illud malo. neque tamen alteram explicationem damno.

SEV QVID DON. VOL. CVI] id est, seu quid eris alicui donaturus, &c. quidam lib. vet. habent *velis cui*.

TIBI] abs te: vt locis innumerabilibus: notaui músque alibi.

FACTOS] quidam libri habent *fictos*.

PLENVM LÆTITIÆ] lætitia affectum vel ob munera abs te accepta, vel ob spem vtilitatis: Significat, eos, qui à poëta emolumẽtum aliquod vel sperant, vel iam consecuti sunt, non esse illius poëmatum iudices incorruptos, neque vnquàm caste integréque iudicaturos. Nobis ergo ij sunt D
adhibendi nostrorum scriptorũ auditores, ac censores, qui liberè, & ἀδωροδοκήτως, seu incorruptè, hoc est, nullis promissis, nulla spe, nullis beneficiis obstricti, quod sentiunt, pronuntient.

PVLCHRE, BENE, RECTE] voces fictè approbantium assentatorum. M. Tull. libr. 2. de orat. *Quare benè, & præclarè quamuis sæpe nobis dicatur: belle, & festiue, nimium sæpe nolo*. Pers. satyr. 1. *Sed recti finémque, extremúmque esse recuso Euge tuum & belle, &c.*

SVPER HIS] ἐπὶ τούτοις ad hæc.

STILLABIT AMICIS EX OCVLIS R.] illacrymabit, gaudere se simulans. stillare cum accusandi casu: vt illud epist. ad Mæcen. 3. lib. 1. *fidis enim manare poëtica mella*.

TVNDET PEDE TERRAM] præ lætitia saltabit. non est autem supplosio pedis intelligenda cùm sit gestus indignantis, & dolentis: vt diximus.

VT, QVI CONDVCTI PL.] vt præficæ mulieres, quæ mercede conducuntur, vt mortuos lugeant, & collaudent. Plaut. in Truculento, *sine vir* E
tute argutum ciuem mihi habeam pro præfica, Quæ alios collaudat, eapse se verò nõ potest. Lucilius, *Mercede quæ conductæ flent alieno in funere præficæ, Multo & capillos scindũt, & clamant magis*. Neuius, *Hæc quidem mehercule præfica est, quæ sic mortuũ collaudat*. consule & Nonium.

MVLTIS VRGERE CVLVLLIS] animorum enim, & ingeniorum lene tormentum est vinum, cóque variæ hominum naturæ, quantumuis tectæ, ac reconditæ, explorantur, atque aperiuntur: qua de re vide, quæ annotauimus ad illum locum, *Tu lene, tormentum ingenio admoues Plerumq; duro*, qui est Od. 21. lib. 3. sunt autem cululli pateræ, seu calices. Od. 31. lib. 1. *diues & aureis Mercator exsiccet culullis Vina Syra reparata merce*. in quibusdam lib. antiq. scriptum est *vrguere*. culullis vrgere autem, siue vrguere: id est, poculis torquere, & explorare.

LABORENT] studeant. quidam lib. habent, *laborant*.

FALLANT] lateant. numquam tibi sint ignoti, sup. annot. Od. 10. lib. 1. F

ANIMI SVB VVLPE LATENTES] animi fallaces, dolosi, duplices, tecti, insidiosi.

QVINCTILIO] Quinctilio Varo. hic erat auditor, & iudex scriptorum alienorum liber, & incorruptus, ad quem scripta est Od. 18. lib. 1. cuiusque mortem tristissimo carmine deflet Od. 24. eiusdem lib.

CORRIGE, SODES] aiebat Varus, corrige hoc, & hoc, si audes.

MALE TORNATOS] non satis tereteis, neque (vt ita dicam) rotundos. tralatio à torno. κακῶς τετορνευμένα ἔπη.

INCVDI REDDERE] recudere, id est, emendare. alia tralatio à priore differens, & tamen continens.

INSVMEBAT] sic habent duo cod. Vat. Faër. Iannoct. Torn. & aliquot alij. quæ scriptura mihi visa est concinnior. alij *sumebat*.

QVIN SINE RIVALI &c.] is amator amat sine

A sine riuali, qui deformem aliquam amat. neminem enim habet æmulum, neminē riualem, transfertur ad eos, qui ea magni faciunt, aut magnopere expetunt, quæ nemo alius magni admodum æstimet. vtitur M. Tullius, epist. quadam ad Qu. Fr. lib. 3. *Hirrus auctor fore videtur. ô Dij, quàm ineptus quàm se ipse amans sine riuali!*

INERTEIS] arte carenteis, vel non satis accuratè factos, sine arte: vt sup. *sine pondere & arte.*

ALLINET ATRVM TRANS. CAL. S.] transuerso calamo notabit, ac delebit. quod ὀβελίζειν dicunt Græci. M. Tull. epist. ad Dolabellam lib. 9. *Profert alter (vt opinor) duobus versiculis expensum Niciæ: alter Aristarchus hos ὀβελίζει.*

AMBITIOSA RECIDET ORN.] amputabit, & circumcidet nimis florida. sic supr. epist. ad Aug. *luxuriantia compescet.*

FIET ARISTARCHVS] id est, castigator, & iudex seuerus alienorum scriptorum. Fuit autem Aristarchus Grammaticus clarissimus, qui ad aliquot Homeri versus, quos non probabat, notam apposuit, iudicans eos non esse τοῦ ποιητοῦ, sed
B παρεμβεβλημένους. M. Tull. ad Attic. lib. 1. *Quid multa? totum hunc locū, quem in Aristocratia ego variè meis orationibus, quarum tu Aristarchus es, soleo pingere, de flamma, de ferro, &c. valde grauiter pertexuit.* Idem in orat. in L. Pisonem, *Veruntamen, quoniam non Aristarchum te, sed Phalarim grammaticum habemus, qui non notam apponas ad malum versum, sed poëtam armis persequare: scire cupio, quid tandem isto in versu reprehendas.* Idem ad App. lib. 3. epist. *vt enim Aristarchus Homeri versum esse negat, quē nō probat: sic tu (libet enim mihi iocari) quod disertum non erit, ne putaris meum.*

HÆ NVGÆ S.] verba sunt Horatij, quorum hæc sententia est, quas nugas esse ducis, hæ poetam semel ab assentatore derisum, ab eóque malè acceptum, ac deceptum, in mala seria deducent, aut præcipitem agent, quoniam assentatorum oratione vana inductus, optimum se poetam esse sibi persuadebit, & ita magno, turpíque in errore versabitur.

C MALA QVEM SCABIES] mala, epithetum perpetuum. omnis enim scabies mala est, quamuis alia sit alia deterior: vt ea quàm ψώραν ἀγρίαν, id est, scabiem feram nominant.

MORBVS REGIVS] quo qui affectus est, arquatus appellatur. Lucr. lib. 4. *Lurida præterea fiūt, quæcumque tuentur Arquati: quia luroris de corpore eorum Semina multa fluūt simulacris obuia rerū.* hunc morbum, ἴκτερον appellant Græci, ab aue galbula, eiusdem coloris: Celsus auriginem.

FANATICVS ERROR] ex quo fanatici appellantur, eò quòd in fanis maximè furant, capita iactantes, oculos distorquētes, singulas denique corporis parteis, atque interdum totum corpus prętér consuetudinem mouentes. vide Vlpian. titulo de ædil. edicto.

ET IRACVNDA DIANA] quæ lymphatos efficit, ex quo σεληνόληπτοι dicuntur. significat obscurè, & dissimulanter Horatius, falli eos, qui furore quodam, & afflatu diuino, poëtam excitari non studio, & doctrina cum ingenio coniuncta fieri existimant.

D SVBLIMEIS VERSVS] vel μετεώρους, & neque cælum, neque terram tangenteis, sublatos, à communi sensu abhorrenteis, de nubibus, & rebus supernis, vt suprà eod. lib. *Aut dum vitat humum, nubeis, &c. inania captet*: vel sublimeis intellige, ex alto, & intimo animi recessu depromtos, vt Od. 15 lib. 1. *sublimi anhelitu.* & Virg. Æn. 1. *alta mente repostum.* vel lege *sublimis* numero singul. vt hoc significet Horatius. *Hic dum sublimis*, id est, plurimum sibi tribuens, & magnifice se circumspiciēs, & se plus nimio amans, *versus ructatur, &c.* vel sublimis, id est, μετέωρος, id est, attentissima cogitatione suspensus.

RVCTATVR] impetu, nō ratione effundit: furore quodam mentis concitatus iactat, & euomit: vel dic *versus ructatur*, id est, putidos, ineptos & non ferendos versus facit: ructus edit, non versus.

DECIDIT] quidam libri vet. habent *decidat*: ego nihil mutandum puto: *décidit* autem sic accipio, vt sit præteriti temporis.

ERRAT] & animo & corpore, ex quo error mentis: epist. 2. lib. 2. *mentis gratissimus error.* E

LICET SVCCVRR. LONG.] id est, licet clamet, iō, ciues succurrite, succurrite, cúmque clamorem longè producat, nemo erit, qui curet attollere. vocem *longum* quidam coniunctè legunt cum verbo *succurrite*, id est, *valdè & multū productum*, vt sit nomen, quod mihi non displicet. alij coniungunt hæc duo, *longum clamet*: quibuscum facit Carisius lib. 2. vbi hunc locum profert. & ita *longum* erit pro *longè* positum. & ita Hom. ἰλ. γ. Αὐτὰρ ὁ μακρὸν ἄυσεν ἄναξ ἀνδρῶν Ἀγαμέμνων: id est, at Agamemnō rex virorum longum clamauit.

SI QVIS CVRET OPEM] nonnulli libri vet. habent, *Si curet quis opem, &c.*

TOLLERE] attollere. sic epistola ad Scæuam lib. 1. *crudeles tollite claudum.*

PRVDENS] sciens, de industria. vt epist. 2. lib. 2. *Prudens emisti vitiosum.*

DEIECERIT?] quidam libri habent *proiecerit.*

SICVLÍQVE POETÆ] Empedoclis Agrigentini: de quo vide, quæ annotauimus suprà ad epist. ad Iccium. F

DEVS IMMORT. HAB. DVM CVP. EMP.] Exstat hoc in hanc de Empedoclis morte opinionem Laërtij epigramma lib. 3. epig. quod ad hunc locum mihi videtur pertinere, Καί σύ ποτ' ἐμπεδόκλεις διερῇ φλογὶ σῶμα καθήρας, Πῦρ ἀπὸ κρητήρων ἔκπιες ἀθανάτων. Οὐκ ἐρέω δ' ὅτι σαυτὸν ἑκὼν βάλες ἐς ῥόον Αἴτνης, Ἀλλὰ λαθεῖν ἐθέλων ἔμπεσες οὐκ ἐθέλων. id est, Et tu quondam Empedocles acri flamma corpore expurgato, ignem ex crateribus Ætnæ immortalibus ebibisti. Non dicam autem te tua sponte insiliisse iu Ætnæ flammas: sed cùm te ex hominum conspectu subducere velles. in eas inuitus incidisti. Huius autem mortis genus memoriæ prodidisse Hippobotum scribit idem Laërt. his verbis, Ἱππόβοτος δέ φησιν ἐξαναστάντα αὐτὸν ὡδευκέναι ὡς ἐπὶ τὴν Αἴτνην. εἶτα παραγενόμενον, ἐπὶ τοὺς κρατῆρας τοῦ πυρὸς ἐναλέσθαι, καὶ ἀφανισθῆναι, βουλόμενον τὴν περὶ αὐτοῦ φήμην βεβαιῶσαι, ὅτι ἐγεγόνει θεός· ὕστερον δὲ γνωσθῆναι ἀναρριπισθείσης

A αὐτοῦ μιᾶς τῶν κρηπίδων. χαλκᾶς γὰρ εἴθιστο ὑποδεῖσθαι. id est, *Hippobotus autem ait illum quondam se domo in montem Ætnam contulisse, deinde, cum eo peruenisset, in crateras illos desiliisse, atque ex oculis hominum sublatum esse, volentem hanc de se famam confirmare, se deum esse factum: posterius autem rem patefactam esse, cum vna ex eius crepidis à flamma in altum subleuata, & eiecta esset. æreis enim crepidis vti solebat.* Sed hanc opinionem refellens Timæus ait, Empedoclem in Peloponeso de vita decessisse. commemorantur & aliæ de huius viri morte à Laërtio opiniones, quas referre longum esset.

FRIGIDVS] atra bile affectus, μελαγχολῶν. atra bilis enim frigidissima est.

INVITVM QVI SERV.] supr. epist. ad libr. *quis enim inuitum seruare laboret?*

IDEM FACIT OCCIDENTI] Græcum loquendi genus, τ' αὐτὸ ποιεῖ τῷ κτείνοντι. sic Lucret. lib. 2. de primis corporibus. *Qui poterunt igitur rerum primordia dici, Et lethi vitare vias, animalia cũ sint, Atque animalib' sint mortalibus vna, eadémque?* id B est, ταυτὰ τοῖς ζώοις. Idem lib. 3. *quorũ vnus Homerus Sceptra potitus eadem aliis sopitu' quiete est.* Idẽ lib. 4. *Nempe eadem facit, & scimus facere omnia turpi.*

NEC SI, &c. FIET HOMO,] huc admouenda atque accommodanda negatio est, vt sit, *Nec fiet homo,* id est, *nec sanus erit, & ponet, &c.* insanus enim, homo non est. & ita intelligendus locus ille Ciceronis epist. ad Qu. frat. lib. 2. *sed cum veneris, virum te putabo, si Sallustij Empedoclea legeris: hominem non putabo.* id est, patientem, & fortem te putabo, si legeris: sed parum intelligentem, & parum sanum, & propemodum inhumanum.

ET PONET FAMOSÆ M. A.] repetenda est negatio ἀπὸ κοινοῦ: vt sit, nec ponet fam. m. am. vel sic locus explicandus, nec fiet homo, vt factus homo deponat mortis fam. amorem. famosam mortem intellige nobilem, & omnium sermone celebratam, non ad laudem tamen, sed ad notam & vituperationem. Quidam *formosæ* legendum censent: à quibus dissentio.

NEC SATIS APPARET, CVR VERSVS C F.] id est, nec satis apparet vtrius facinoris admissi causa tam grauiter sibi deos habeat iratos. non satis perspicuũ est, vtrius sceleris pœnam luat, dum versus factitat, sepulchrí ne violati, an sublati, & loco moti bidentalis. significat autem cùm poetas omneis insanos esse, & miseros: tum eos maximè, qui versibus incultis, & malis faciendis, sibi placent, vt bonis.

VTRVM MINXERIT IN P. C.] vtrum minxerit in sepulcrum patrium. locus omnis illato in eum mortuo ab eo, cui ius erat inferre, religiosus efficitur. Cùm porrò neque in loco sacro, neque in religioso cuiquam meiere fas esset, tum multo habebatur sceleratissimum, filium in D patrium sepulcrum immeire: eúmque, qui id fecisset, existimabant furiarũ tædis ardentibus, vt patricidas, perterreri, atque agitari.

BIDENTAL] locum, in quem fulmen decidit, qui cæsis bidentibus, & ara exstructa expiabatur. *Bidental* (inquit Festus) *dicebant templum quoddam quod in eo bidentibus hostiis sacrificaretur.*

CLATROS] *clatros* legendum, non *claustros.* Plaut. in Mil. glorioso. *Nam certò neque solarium apud nos est, neque hortus vllus, neque fenestra, nisi clatrata.*

TENET, OCCIDITQVE LEGENDO] tale est illud sat. 3. lib. 1. *amaras Porrecto iugulo historias, captiuus vt, audit.*

NON MISSVRA CVTEM, NISI PL.] poẽtam ineptum, & sibi nimiùm placentem, suósque versus odiosè recitantem, cum hirudine comparat. Nam quemadmodum illa tandiu hæret corpori affixa, donec sanguine completa exciderit: ita & molestus recitator auditorem non dimittit, donec ipse & recitando defessus, & suorum versuum laudibus satiatus sit. sic Theocritus in Pharmaceutr. E amorem cum hirudine confert, quia videlicet amor instar hirudinis corpora vigiliis, & curis maceret, sanguinémque exsugat, Αἶ, αἶ ἔρως ἀνιηρὲ, τί μευ μέλαν ἐκ χροὸς αἷμα Ἐμφὺς, ὡς λιμνᾶτις ἅπαν ἐκ βδέλλα πέπωκας? id est, hei, hei, amor moleste, cur atrum ex corpore sanguinem totum inhærens, vt palustris hirudo, ebibisti? Plaut. Epid. *Iam ego me vortam in hirudinem, atque horum exsugebo sanguinem, senati qui columen cluent.* hirudines autem partibus corporis ictu aut veneno liuentibus, & sanguine corrupto malè affectis admoueri solitas esse, ad venenum, aut sanguinem exsugendum declarat & Nicander θηριακοῖς in extr. ibi, Δήποτε καὶ βδέλλας κορέσεις ἐπὶ τύμμασι βόσκων: id est, Aliquando etiam hirudines locis à venenosa bestia morsis admotas sanguine pascens satiabis. Oppianus lib. 2. vbi loquitur de delphini, & amiarum pugna, similitudine vtitur ab hirudinibus ducta. Ὡς δ' ὅταν ἰητὴρ πολυμήχανος ἕλκος ἀφύσσων Οἰδαλέον, τῷ πολλὸν ἀνάρσιον ἔνδοθεν αἷμα Ἐννέμεται, διεράς δὲ γονὰς κυανόχροα λίμνης Ἑρπετὰ πειρομένοιο κατὰ χροὸς ἐστήριξε Δαίνυσθαι μέλαν αἷμα, τὰ δ' αὐτίκα γυρωθέντα Κυρτοῦται, καὶ λύθρον ἐφέλκεται, οὐδ' ἀνίησιν, Εἰσόκεν αἱμοβαρῆ ζωρὸν ποτὸν αὖ ἐρύσαντα Ἐκ χροὸς αὐτοκύλιστα πέσῃ, μεθύουσιν ὁμοῖα· F Ὡς ἀμίας, &c. id est, quemadmodum autem cùm medicus multùm sollers & ingeniosus vlcus hauriens tumidum, in quo multus impurus sanguis pascitur, humida paludis genera, nigro corpore, reptilia, corpori male affecto affixit, vt peredant nigrum sanguinem: illa autem statim in orbem circumacta incuruantur, & saniem attrahunt, neque demittunt donec sanguine grauata, exsucto calido sanguine ex corpore, sua sponte deuoluta deciderint ebriis similia: Ita amiis, &c.

FINIS.

INDEX

INDEX RERVM ET VERBORVM OBSERVATIONE DIGNIORVM, QVÆ HIS COMMENTARIIS CONTINENTUR: cuius numerus paginam, littera, seu litteræ columnam, & versum indicant, à littera, ad oram libri adscripta numerandum. Sed prius quàm quicquam quæras, pro 126. & 912. deletis, pone 146. 219.

A

B

C

D

imus

K

M

O

Q

R

S

T

V

venire

FINIS.

FRANCOFVRTI AD MOENVM
EXCVDEBAT ANDREAS WECHELVS
ANNO SALVTIS M. D. LXXVII.

LAMBINUS

COMMENT IN Q.

HORATIUM

Lambinus in horatium.

calibrite
colorchecker CLASSIC
mm